

16558.

255

A XXI. X Alt

738

DON[illegible]I

[illegible]

Apud Hæredes Gulielmi Rouillii,

SVB SCVTO VENETO.

DONATI

ANTONII AB ALTOMARI

MEDICI ATQVE PHILOSOPHI NEAPOLITANI.

Omnia, quæ hucusque in lucem prodierunt, Opera, nunc primùm in vnum collecta, & ab eodem Auctore diligentißimè recognita & aucta: cum locis omnibus in margine additis.

Horum omnium Elenchum sexta pagina commonstrabit.

IN VIRTVTE,

ET FORTVNA.

LVGDVNI,

Apud Hæredes Gulielmi Rouillij,

SVB SCVTO VENETO.

M. D. XCVII.

CVM PRIVILEGIO REGIS.

DONATVS ANTONIVS AB ALTOMARI,

Virgilio Riccardo S. D.

QVVM in vnum cogere mea opuscula decreuissem, quæ iamdiu sparsa, fusaq; & mendis referta (typographorum negligentia) videbantur, ea qua es doctrina & diligentia fretus, dum Venetijs te contineres, sub tuo aspectu subijcere volui: fieri etenim non potest, quin propterea mendis non vacent: idque eo magis facere constitui, quum te mei defensorem acerrimum semper agnouerim, in hac præsertim tam suspiciosa & maledica temporum turbulentia, in qua nemo est qui locum barbaris obtrectatoribus non relinquat. Nec vt opera hæc essent præclara & ingenij mei monimenta effeci, sed quò amicorum petitioni satisfacerem, & fructus extarent otij pomeridiani ad Galen. semper & Hippocr. mentem ex nostro instituto. Accipias igitur amicè beneuoléque, vt decet, déque mea erga te beneuolentia aliquid agnoscas. Accedit & de sanitatis latitudine hoc paruum opusculum nuper elucubratum his iam contractioribus noctibus meorum discipulorum tuiq; (vt nosti) studiosissimorum causa: quibus tum in me obseruantia, tum etiam singulari amore, non potui, non satisfacere. Quòd si qui pertinacia adducti, aut maleuolentia potius suffusi, audeant contradicere, sciant non mihi, sed Galeno se contradicturos, quicum errasse malo, quàm ad aliorum mentem rectè sapere: nec grauentur quid quáque de re sentiant scribere, vt non contradicendo tantùm, sed scribendo posteritati prodesse videantur: erunt etenim ex nostra Academia eis præstantes tecum, qui partes non secundas sustines, quantum in Galeni doctrina Neapoli profecerint. Vale, méque, vt soles, ama, & quoad fieri potest effice, ne mendosè minuta hæc opuscula ad nos veniant, in apertúmque iterum reerantur.

VIRGILIVS RICCARDVS
SANSEVERINAS,

Ad Studiosos.

HIPPOCR. rei medicæ ceu primus inuentor, nec debitum ordinem dedit, nec quæque ad vnguem finiuit, obscuréque pro antiqua dicendi breuitate est interpretatus, artis tum huius nobilissimæ copiosa semina reliquit, quæ plerique corruperunt: Diuinissimus Galen. vt optimus agricola ea cum commodè seruit, auxit, tum perfecit, verùm non absque, propter rei magnitudinem, atque difficultatem, in aliquibus obscuritate, prolixitatéque ac apparenti, in quibusdam contradictione. Accedit vir Diuinus huiusmet Artis Hippocr. Galeniq; sententiarum fidelissimus cultor, qui in dies industriis hominibus ac natura prudentibus non vulgarem vtilitatem afferre conatur. Diuis Senis semina optimè exarando, sparsim res à Galen. confuséque tum prolixè tractatas, miro ordine colligendo, lucidissima oratione explanando, atque eum ab omni contradictione vindicat. Inter hæc viri studiosissimi tractatum de venæ sectione in vtero gerentibus ad mentem Senis, & Galeni lucidatum atque denuo recognitum habetis. Demum ex eius lucubrationibus de latitudine sanitatis opusculum emanat ex sententia Galeni elicitum, cuius prælectione in libro artis medicæ obscurissimè à Galeno adiecta, sole clariora nobis patefiunt, vniuersaq; dubia à confusoribus ducta facillimè eluuntur. Interea pro viro Diuinissimo multos annos precamini: fortasse hunc Deus creauit, nec ignoraremus possibilia scitu in re medica. Deerant loci præcit. lib. eos addidit. Verùm doleo cum sub meo aspectu subiecisse voluerit, putans me quandiu Venetiis commoraturum, ac vrgentem ob causam Bononiam accedere opus mihi est, spero tamen omni menda carentia opuscula hæc in lucem prodibunt. Valete. Venetiis, XVI. Calend. Martij.

***

DONATI ANTONII AB ALTOMARI MEDICI, AC PHILOSOPHI NEAPOLITANI,

Quod vtero gerentibus pro præseruatione aborsus, venæ sectio non competat: ex Hippocr. & Galen. sententia,

AD MARCVM ANTONIVM FALCONIVM.

PROOEMIVM.

QVoniam nonnulli nostri temporis Medici empirici potiùs quàm rationales, ad pauca respicientes cùm primum ad vtero gerentes mulieres accersuntur incognita causa aborsus, à qua solent alias aborsum pati, vel qua posset esse in futurum, nulla habita indicatione à totius temperamento, nec à temperamento genitalium partium, ab habitu, ætate, consuetudine, anni tempore, & denique anteacta vita, statim ad sanguinis missionem accedunt eámque fieri iubent, tam si adsit sanguinis fluor ex vteris vasis, quàm si non adsit. Ex quo non parua noxa pauperculis mulieribus, verum etiam fœtui comparatur. Visum fuit mihi, cum tu, charissimè Marce Antoni, sæpe, & alij quidam amici me nunc hortentur ad hoc, paucissimis quantū potero verbis differere, quæ eo casu mihi videantur: simul studens & tibi gratificari, & posteros pro viribus iuuare. Sed, vt clarius veritas elucescat: hunc seruabo ordinem. Primò succinctam vteri constitutionem, eiúsque sympathiam, siue naturalem consensum describam. Secundò constitutionem, formationem, ac alligationem fœtus cum ipso vtero, & qualiter, & quo sanguine nutriatur ostendam. Tertiò quot, quæve sint in vniuersum causæ aborsus dinumerabo. Quartò veritatem quæsiti dilucidabo. Quintò, & vltimò obiectiones in contrarium tollam.

INDEX LIBRORVM TOTIVS OPERIS.

EORVM OMNIVM, QVÆ *toto hoc volumine describuntur, capitum Index.*

EORVM

EORVM QVÆ IN ARTE MEDICA DESCRIBVNTVR CAPITVM INDEX,

IN QVO PRIOR NVMERVS CAPVT, posterior paginam indicat.

EORVM

EORVM QVÆ IN LIBRIS DE MEDENDIS FEBRIBVS DESCRIBVNTVR, capitulum Elenchus primæ partis.

PROOEMIVM.

SECVN

SECVNDAE PARTIS CAPITA.

PARTIS TERTIAE SIVE EXERCITATIONIS CAPITA.

TRACTATVS DE PESTILENTI FEBRE CAPITA.

FINIS.

RERVM OMNIVM, QVÆ HOC IN VOLVMINE CONTINENTVR, INSIGNIORVM COPIOSISSIMVS INDEX.

A

** Angina

D

E

Frigida

M

***

N

Naturalis

Q

R

Refri-

FINIS.

DONATI ANTONII ALTIMARI DE VTERO GERENTIBVS,

CAPVT I.

QVANTVM ad primum, animaduertendū est quod licet homo inter omnia animalia sit perfectissimus, & in eo ipso rursus vir muliere perfectior, (cuius perfectionis causa, vt dicebat Aristoteles primo de Generatione animalium cap. 2. & Galenus 14. de Vsu partium cap. 6. est caloris exuberantia) tamen omnes partes quæ viris insunt, in mulieribus reperiuntur. In vno tantùm potissimùm circa genitales partes discrepant: eò quòd in mulieribus hæ partes intus conditæ sunt, in viris autem sunt extrà. Nimirum ergo si mulier tanto est mare imperfectior quanto frigidior, non solum secūdum genitales partes, sed etiam secundum totum. Quæ imperfectior vtilitatem non aspernendam toti humano generi præstitit: fœtus enim dum vtero gerunt, non modò pro sui prima constitutione materiā postulabat copiosam, verumetiam ad eius incrementum. At si calidissima fuisset fœmina, tale alimentum præstare non potuisset: nunc verò frigidior cùm sit, ne concoquere quidem exactè potest, nec valde discutere ac digerere: sequitur vt propter earum frigidam intemperiem benigni alimenti superfluum aliquod colligant. Quod alimentum dum in ætate florenti sunt, tanquam superfluum secernendo ab omnibus venis, per earum quadam transmissum ad vterum, singulis mensibus, cùm prægnantes non fuerint expellitur. Tempore verò impraegnationis ea excrementa ad fœtus educationem sunt accommodata, cùm primæ fœturæ constitutio humidior ac frigidior extiterit, vt dicebat Galenus libro secundo de Semine. Nec mirum si redūdans iste sanguis, antequam concipiant, ad genitales partes ab omnibus earum partibus expellatur, cum hę omnium sint imbecillimæ ac infirmissimæ, vt inquit idem Galenus citato libro secundo de Semine. Mittuntur nanque menses in eas venas, quæ in vtero committuntur, nihil conferente ad eorum delationem ipso vtero, vt liquet quinto de Simplicium medicamentorum facultatibus. Hac ergo de causa concipiendi instrumenta in mulieribus intus formata sunt, est enim vterus instrumentum commodum, tum ad ipsius mulieris, tum ad viri semen recipiēdum, cùm sit eius familiarissimus succus, vt ait idem Galenus decimo quarto de Vsu partium, ipsúmque ex duabus tunicis compositum. Quarum exterior nervosa est, interior verò venosa, vt & distendi & contrahi facilè possit. exterior simplex atque vna, interior verò duplex, vt patet libro de Dissectione vteri, satísque aspera ipsa interior, & præcipuè ad eius fundum, multísque ramus venarum ac arteriarum intercepta, à lateribus processus quosdam mammillares habens ad vtraque ilia. Quos quidam cornua nūcupant, testésque seminarios meatus agnatos habent adiacentes ad fundum eius in vtroque latere vtrinque alterum iuxta cornua. Ad quam à caua vena, & à sibi adiuncta arteria magna, paulò infra eas, quæ ad renes tendunt duæ venæ, & totidem arteriæ deferuntur: quarum altera à dextris ad dexteram, altera ad sinistris ad sinistram vteri partem committitur: &, priusquam in ipsam ingrediantur, ramulum quendam ad testes porrigunt, deinde corpori ipsius vteri vtraque vnita ipsum intexunt nonnullis ramis venarum, & arteriarum ab ipsis ortis (vt supra diximus.) Eius autem vteri ceruix musculosa cum sit, carne dura, & cartilaginea constat, quo medio mulier menses expurgat, maris genituram recipit, & fœtus in lucem egreditur (vt dicebat Gale. 14. de Vsu partium, & libr. de Dissectione vteri.) in qua ceruicæ sunt aliæ quædam venæ & arteriæ, quæ ipsam contexunt, ac nutritur eo sanguine, qui per dictas venas per ipsam trahitur: discissæ siquidē dictæ venæ sunt ab eis, quæ ad sedem tendunt apud os sacrum, cum quibus simul quoddam neruorum iugum extenditur, ac diuiditur, ex eodem loco proficiscens, ac per eandem viam simul ductum. Quorum neruorum crassicies pro eorum vsu mensurata est: cuiusque ceruicis extremitate vterus cunno committitur medijs quibusdam tenuibus fibris, recto intestino, & vesicæ annectitur, sacro item ossi alligatur, firmis quibusdam vinculis, & lumborum vertebris. Verùm hæc vincula laxa sunt omnia, vt late moueri, & trāsformari posit. Et quoniam non solum intra eum vterum ipsum semē in coitibus attrahere oportebat, verùm etiam retinere eo tempore, quo mulier vtero gerit, nec non excernere, cum fœtus fuerit perfectus: ob eam causam genus omne fibrarum natura ipsi molita est, fibris quidem rectis ad sese attrahens, transuersis excernens, omnibúsque simul retinens, vt dicebat Galen. libro 14. de Vsu partium.

cap. 5. *cap. eod.* *cap. 22.* *cap. 11.* *cap. 6.* *14. de Vsu part. ca. 3.* *lib de dissect. vteri cap. 7.* *14. de Vsu part. c. vlt.*

circa fin. Hæc quantum ad vteri constitutionem, & eius naturalem cum vicinis partibus cōsensum. Eum autem quem habet cum alijs remotis, tū principalibus membris, breuietatis causa relinquo.

CAPVT II.

QVo verò ad id, quod secundò promisimus, re licta opinione Aristo. 2. lib. de generat. animal. quæ fortasse ab aliquib. fuit malè intellecta, quia nunc cum medicis verba facimus: conabimur eorum sententiam prosequi, & potissimum Hip. & Gal. Qua de re sciendum est quòd, cū fœmina conceptura est, (id verò eo tempore fieri consentaneū est, quo vel incipiunt, vel cessant mēses: cùm reliquo toto tempore, quo menses expurgantur, concipere nullo modo possit) quoniam semē nequeat in vulua remanere, sed à copia influētis sanguinis eiicitur. Dico ergo, quòd & eo tempore, scilicet cum menstruum non multū, sed paucum effluit: vasa vteri, quæ interiorem eius partem penetrant, ex quibus menses expurgantur, ora aperta habent. Et cùm eo tempore semen à viro, simúlque & ab ipsa fœmina in vterum mittatur, ob eius vteri asperitatem ipsi vtero adhæret: satísque alimenti ex paucitate confluentis sanguinis habet. Qua de re, antequam menses veniant, conceptus fieri non valet: tum quia semen viri alimēto caret, tum quia adhærentiam nullam inuenit. immo cum lenis inueniatur vterus, defluit semen ipsum: aspera siquidē magis idonea sunt ad coalescendū quàm linea (vt dicebat Gal. libr. de Dissect. vteri.) Continuò igitur sibi permanente semine tempore, quo ab vtero trahitur, cum ab omnibus eius partibus tāquam familiarissimus succus simili modo appetatur (vt idem fatetur. Gal. 14. de vsu partium, & li. 1 de Semine.) extenditur demum, ac dilatatur, postmodum sui lentitia, ac crassitia, calidorúmque corporum adhęsione facilè assequitur, vt statim tota eius exterior pars quæ vterū attingit, in membranam concrescat. Quę membrana ab ipso vtero velut frustulum quoddam à ferreo instrumento separata est: & tantum ea in parte, qua maximè aspera ta est vteri tunica (hoc verò est in vasorum orificijs) connexa cōspicitur, non secus quàm videre est à dulciarijs pistoribus, qui cum supra quoddam instrumentum calidum ac latum liquidam aliquantulum pultem proiiciunt: efficiunt placentas, seu crustulas: ita natura ex semine intra vterum proiecto, & extensio membranam obducit: qualē dulciarius pistor extra ex pulte crustulam, vetulámve perficit, vt volebat Gal. libr. 1. de Semine. Quodcunque igitur huiusmodi vasorum orificia semē attigerit, statim alimētum per illa ad sese trahit, membrana ea in parte (vtputa quæ recens ac tenera adhuc sit) patefacto eius foramine, aditum præbente. Quod quidem foramen postea temporis processu vas efficitur, vteri venis coalitum ac simile. Hāc membranā Græci chorion appellant, Latini verò secundas: per quam mēbranam arterię & venæ penetrantes, materias ex vtero ad fœtū transmittunt. Reliquū autē seminis omnes facultates ac vires naturales insitas habet attrahentem vnā, qua sibi accommodata ac familiaria trahit: retentiuam ac immutatiuam, qua sibi cibum præparat: alteram verò expultricem, qua aliena & superuacua excernit: materias autem proprias, quas attrahit ab vtero, habet, sanguinem videlicet & spiritum per orificia supradicta, quibus connexum est. Simul enim & ea, quæ ab vtero mandantur, per vasa attrahuntur, & membrana ipsa magis ac magis indurescit, donec ad perfectam duritiem venerit, continuatúrque tota circumcirca, ipsum semen comprehendens. Solæ tamen (vt dictum est) illæ partes perforatæ reliquuntur, per quas materiarum fit transmissio. Nam reliquus chorij sinus interiorem partem vteri substernit ac tangit solummodo, sine vlla coniunctione. inde ergo (vt diximus) orta ipsius chorij vasa chorium ipsum intexunt ac inter sese miscentur & coalescunt quadam tenuī membrana connexa, cuius coalescētiæ modus est, velut si cōsiderabis multas ac tenuēs arboris radices, binas, & ternas inter sese vniri, ac coniūgi, vt ex his aliæ quædam maiores magnitudine, sed numero pauciores oriantur, atq; hæ alias procreent: & hoc tantisper fieri, quoad in vnū cōiunctæ omnes ad summam superficiē terræ eam in partem arboris desinant, quę truncus vocatur: ita hęc vasa chorij velut radices multę atque exiles inter se coalescunt, & vnitæ, maiores, quàm prius erant, euadunt, numero tamen pauciores: demū sic maiores effectę, vniuersę in duos quasi truncos in venas videlicet venæ, in arterias arteriæ terminātur, ex vtraque parte tam dextra, quàm sinistra circa vmbilicum fœtum ingredientes. Nihil enim aliud est vmbilicus, nisi hæc quatuor vasa duæ scilicet venæ, & totidem arteriæ in medio vrinaculum habentia. Qui meatus in fundo vesicę infantis exortus, à Medicis vrinaculum nuncupatur: per quem lotium in tunicam aliā intestinalem dictam deriuat (vt infra dicemus.) Ex quibus patet partem nullam ipsius fœtus prius posse existere, quàm ea, quę in chorio sunt, vasa, in quatuor antedicta capita coiuerint: cùm singula fœtus membra tum ad eorū generationem, tum ad reliquā omnē dispensationem, idoneo egeant alimento. Quod alimentum nullum aliud magis pro fœtu reperitur idoneum quàm quod à fœtante suppeditatur, sanguis videlicet ex quatuor humoribus constans. Quamuis à domino sic appelletur, vt testatur Galenus libro octauo de Hippocratis & Platonis decretis. Relinquitur ergo, quòd nullo pacto fieri potest vt aliquod membrum in ipso fœtu absque substantia sanguinea gignatur: vt idem Galenus inquit libr. de Fœtuum formatione. & libro primo de Natura humana. Quæ generatio (vt idem Gall. dicebat primo de Naturalibus facultatibus) non est simplex vna quædam naturæ operatio: sed ex alteratione constat & formatione, cùm primum autem incipit ipsum animal gigni media alteratione & formatione id, quòd primò semen erat, natura efficitur: vt dicebat Galen. 2. de Naturalibus facultatibus. Nam licet huiusmodi facultates sint in ipsomet semine, tamen propter materiæ defectum erant otiosæ. Verùm cùm primùm materiam attingit, circa ipsam operatur: non ab ipsa materia operationem sumens, sed circa ipsam manifestans operationē suam: & quandiu ipsa materia indigeret, eius seminis facultates essent otiosæ. Propter quod Gal. in præcitato lib. secundo de Naturalibus facultatibus, semen ipsum Phidiæ artifici assimulauit sanguinē autē ceræ: quamuis huiusmodi operationes, sicut & omnes alię, ab ipsa natura perficiātur absq; ratione & intellectu, vt volebat ipsemet Gal. de intētione Hippoc. lib. 6. de locis affectis. & lib. de Fœtuum formatione circa finē. Supradicta ergo

Lib. de dissect. vteri cap. vlt.

14. de vsu part. cap. 11. 1. de semi. cap. 4

1. de semine. cap. 4.

8. de plac. Hippoc. & Plat. ca 4.

Lib. de fœtuum for. cap. 2.

1. de Nat. hu. cō. 18, & 27.

1. de Nat. facult. ca. 6.

2. de Nat. facult cap. 3.

Lib. & ca. eodem.

ergo quatuor vasa, duæ scilicet venæ & duæ arteriæ nõ tamẽ inter se commixtæ: sed venis semper cum venis, atque arterijs cum arterijs coëuntibus, per solum vmbilicum, & per nullam aliam partem, fœtui inseruntur: venæ quidem statim cùm vmbilicum superaruntin se mutuò coëunt, vnáque efficitur; quæ sic progrediens ad hepatis simam inseritur, demum illinc tanquam à venarum principio ad omnes partes distribuitur: ipsæ verò arteriæ in partem magnæ arteriæ, quæ est ad lumbos, per fundum vesicæ adhærescens, ac per totam ipsam velut per descensum quendam, quousque ad arteriam perueniant magnam, quæ est ad lumbos (vt diximus) ibiq; inseruntur. Cur verò venæ statim in vmbilico in vnum sint redactæ, arteriæ verò longo itinere permaneant duæ, Gal. 15. de Vsu part. optimè declarat: ego autem breuitatis causa relinquo. Protinus ergo natura vtrunque vasorum iugum loco opportuno collocauit, per quæ velut per quosdam truncos, fœtus ex matrice materias trahit, sanguinem videlicet & spiritum: mediis tamen velut radicibus vasis, quæ chorion seu secundas intexunt. Ex quibus sequitur & generatio, quæ efficitur (vt dictum est) media alteratione & formatione, & nutritio & augmentatio fœtus: nam quousque seminis species in fœtu ipso apparet, ea animalis constitutio non fœtus ab Hippocrate appellatur, sed genitura, vbi verò sanguine fuerit repletum, córque, cerebrum, & iecur indistinctam quidem adhuc, & informem, sed quanquam tamen coagulationem & magnitudinem alicuius momenti præ se tulerint; hoc secundum tempus fabricæ, fœtum appellat, sicque, cum substantia fœtus carnea iam est & non amplius seminalis apparet; verè fœtum tũc appellat Hippoc. Estque tertium tempus fabricæ, cum tria supradicta principia videre exquisitè possumus, & reliquorum omnium membrorũ descriptio & delineatio apparet. Quartum tempus verò, & extremũ est, cùm brachia & crura, ac omnia mẽbra distinctè absoluta cernuntur: & tunc non amplius fœtũ, sed infantem appellat Hippocrates id, quod in vtero gestatur; eò quia, vt perfectũ animal, & palpitat & mouetur. Sed id, videlicet quatenus animal est, nõ habet à semine: sed omnem generationẽ ac formationem, à semine habet vt planta, & non vt animal. principiũ autẽ motionũ, vt animal, habet à progerminationibus trium principiorum eius, medijs neruis, arterijs & venis, quæ à cerebro, corde & hepate oriuntur, vt volebat Gal. primo lib. de Semine. Qua de re, quousque supradicta tria membra fuerint exactè formata & absoluta; semen ipsũ habet opificis rationẽ, ipsis verò exactè absolutis, proprias functiones exercere incipiunt, nullo alterius auxilio indigentes ad propriã eorũ functionem exercendã. Quocirca Gal. libr. primo de Semine posuit fœtuum duplex principiũ, quorũ vnum habet velut plantæ ab ipso semine: reliquum verò velut animalia habet à tribus principalibus membris, cùm iam perfectè formata sunt, & absoluta. Sequitur modò videamus, sermonis affinitate ducti, quod istorum trium principiorum in fœtu primò formetur: In quo digladiantur Philosophi, tum Stoici & inter eos Crysippus, tũ Peripatetici & præcipuè Aristoteles, cum ipsis Medicis. Ego verò, cùm Medicus sim; eorum sequar opinionẽ. Et quoniam (vt dictum est) fieri nullo pacto potest, vt aliquod mẽbrum in fœtu ipso gignatur absque substantia sanguinea, vt volebat Gal. lib. de Fœtuum formatione, videtur quod id membrum, quod substantiam habet ipsi sanguini quam simillimã, quod istud membrum ex eo promptissime concrescat. Cùm ergo ipsum hepar non sit aliud, quàm quoddã parenchyma, vt Græci dicunt, Latinè verò quasi quædam affusio, vt inquit Gal. lib. sexto de Hippocratis & Platonis decretis, & libro decimo Methodi medendi, cùm habeat similitudinem in substantia & colore cum ipso sanguine, eiúsque caro sit sanguinis concretio quædam; sequitur necessariò, quòd ipsum primò inter hæc tria principia gignatur. Secundò, cùm dictum sit, de intẽtione Galeni, fœtum ipsum vsque ad eius expressam ac absolutam formationem à semine ipso velut plantam dispensari; sequitur quòd eo tempore, quo taliter dispensatur, nulla sit cordis ipsius necessitas, & ex consequenti sequitur cor ipsum post iecur formari. Tertiò, cùm ad ipsius cordis generationem sanguine opus esset, & iste sanguis nulla conuenientiori via potuisset ad ipsum distribui, quàm medijs ramis venæ cauæ, cuius ortus & principium manifestè in ipsius hepatis gibba apparet, prout nõnullis rationib. diffusè à Galeno probatur sexto de Hippocr. & Plat. decretis. Sequitur necessariò, quòd iecur ipsum primò: cor secundò, vltimò cerebrum in fœtibus gignatur: prout quàm dilucidè se determinat Gal. lib. de Fœtuum formatione, ibíque corrigit ea, quæ ipsemet dixerat de cordis generatione in commentarijs de semine, cuius etiam opinionis voluit Gal. citato libr. de Fœtuum formatione, quòd fuerit Hippocrates libro de Natura infantiũ siue ipse fuerit, qui eum scripsit, siue Polybus eius discipulus: taliter quòd per illud rubrum, quod in Psaltriæ ancillæ genitura excussa, post sex dies, apparuit, hepar intelligat Hippocrates, & non cor, vt aliqui interpretantur. Cur autem cerebrum vltimò post iecur, & cor institutum fuit: dicebat Gal. libro de Fœtuum formatione: quia fœtui cerebro non erat opus, cum neque videre, neque gustare, neque olfacere, neque vlla alia functione ipsius vti ipsum oporteret: nulla sensus tangendi, nulla imaginationis, nulláque cogitationis, nec memoriæ ipsi necessitas est. Formatis denique hoc ordine tribus supradictis membris principibus, alijsque partibus, tum ventris, tum brachiorum, & crurum, sequitur quartum tempus post primam conceptionem, vt Hippocrates dicebat, in quo non amplius fœtus, sed infans appellatur. Formato itaque, atque absoluto infante in vtero eo modo quo dictum est: quoniam necessum erat in ipso aliqua gigni excrementa, cùm statim ab eo fœtu exhalet quoddam vaporosum excrementum, quod sudori perfecti animalis correspondet, necesse fuit huic excremẽto mẽbranam aliquam, in qua reponeretur, fabricari, totum, vndequaque fœtum ipsum seu infãtem circumplectentem: sicque fabricata fuit ad hunc vsum membrana quædam, quæ Amnios Græcè appellatur: Latini Amiculum nominant: lata quidem & crassa, vt non solum sudoris receptaculum efficeretur, verùm etiam futuris motionibus membrorum fœtus posset persistere, cuius sudoris nõ parua existit vtilitas ipsi fœtui: vt fatetur Galenus 15. de Vsu partium, vt pote quia fœtus in eo quasi innatãs sursum tollitur, ac vehitur, vt minus fiat grauis his vinculis, per quæ matrici cohærescit, & hac de causa, vt ipse eodem loco dicebat, vt plurimũ præ-

Marginal notes: 6. de locis affect. cap. 6. libr. de forma fœt. cap. vlt. — cap. 4. — cap. 9. — cap. eodem — cap. 2. — 6. de plac. Hippoc. & Plat. ca. 8 10. metho. medendi. c vlt. — 6. de plac. Hippo. & Plato. cap. 1. vsque ad 6. lib. de. for fœt ca. 3. li. & c. eodem. — Lib. & ca. eodem. — 13. de Vsu partium. c.

seruat ad arbosu. Qui fortasse vtero gerẽtibus omnib. eueniret, nisi fœtus in huiusmodi humore innatans leuior fieret. Et quia auctoritate Galeni lib. decimoquarto de Vsu partiũ, & primo & secundo libro de Semine, mulieres ipsæ semen habẽt, idque cum concepturæ sunt, eodem tempore cum mare ex seminarijs vasis, & testibus cornibus ipsius vteri medijs in eius ciuitatem emittunt: ex hoc semine licet aquoso & imperfecto, non pauca sequitur ipsi fœtui vtilitas. Nam cum primum semen viri in vterum eiicitur, ex huiusmodi fœminarum semine tãquam Natura magis ipsi familiari quàm sanguis statim dico ex huiusmodi fœminarum semine nutritur. Tum verò ex eo quædam alia tunica Allanthoides Græcè dicta, Latinè intestinalis, gignitur: ex figura ei nomen impositũ, hæc membrana prius tamen fabricata quàm supradicta Amnios dicta, tenuis ac imbecillis, propterea quòd ex serosiori semine fuit effecta, angustior tamen quàm supradicta. Quia fœmineum semen multò minoris quantitatis est, quàm maris, longa vt vtrisque vteri cornibus appendatur: formati iam animalis, vrinam excepit medio eo meatu, qui in fundo vesicæ infantis est exortus: quem meatum, vt supra diximus, vrinaculum Medici appellant. Qui humor ad vrinæ instar cum tenuior, tum flauior, tũ acrior est eo humore, qui intra Amiculum continetur, vt testatur Gal. 15. de Vsu partium, & lib. 1. de Semine. Horum duorum humorum cõmunis vsus, aliæque fœminarum seminis vtilitates latius conscribũtur à Gal. libr. 1. de Semine, & libr. 14. de Vsu partium. Hac de causa relinquo hæc quantum ad succinctã fœtus constitutionem, formationem, & cum vtero alligationem, quæ non parum ad rem, quam disserere proposuimus, cõducere videntur: ne quis fortè aliena fore arbitretur, ac superflua pro hac disceptatione. Nutritur verò, & augetur ex sanguine, qui de matre in vterum descendit ex toto eius corpore singulis diebus. Descendit autẽ non propterea quòd ex toto corpore, tanquam excrementum existens, ad ipsum vterum, & per consequẽs ad fœtum ipsum expellatur, velut sanguis, qui in singulis mensibus, mulieribus vtero non gerentibus, expurgatur: nam iste sanguis eo tempore, quo mulieres prægnantes non sunt, à toto corpore, tanquam excrementũ existens, expellitur, ipso vtero nihil conferente ad eius delationem, vt diximus suprà de intentione Gale. libr. 5. de simplicium medicamentorum facultatibus: verùm is sanguis, qui deseruit pro alimento ac augmento fœtus, velut eius vtile ac familiare alimentum, non singulis mensibus, sed singulis diebus vi attractricis facultatis ipsius fœtus trahitur, prout in dies vires habet attrahendi, & eo magis ac magis indiget, vt volebat Hippoc. libr. de Natura infantium. Nec ita excrementosus est, velut ipse qui singulis mensibus expurgatur, cùm sit eius tenuissima ac syncerissima pars: & potissimùm in primis mensibus. Trahitur ergo tanta eius quantitas, quanta sufficiẽs est pro eius nutritione & augmento. Hoc idem asseruit Galen. 4. de causis symptomatum. Vbi loquens de deprauati appetitus prægnantium causa, inter alia dicebat, quòd fœtus in primis mẽsibus paucũ ad se sanguinem, ac optimum trahit; quia pauco indiget alimento: cùm parum sit auctus. Vbi verò procedente tempore iam increuit; tunc plurimo eget alimento: & propter hoc magnam trahit sanguinis copiam. Itaque trahit etiam aliquem vitiosum simul sanguinẽ, & excrementosum. Quæ excrementa redundantia ab attracto sanguine supra eius alimentum, in supradictas duas membranas expellit ac reponit. Et propterea dicebat Hippocrates, libro de Natura infantium, quòd cùm fœmina prægnans est; non laborat, nec languet, si singulis mensibus menses non defluant: velut illæ, quæ vtero non gerunt: nam istę ea de re laborant; quia singulis mensibus sanguis in corpore perturbatur, ac cum labore permouetur. His verò prægnantibus quietè, placidè, ac sensim sine aliquo labore in vteri venas singulis, vt dictum est, diebus vi attractricis facultatis fœtus, descendit, atque pro suo tum alimento, tum augmento, vt dictum est, per medias chorij venas, & demũ per ipsius vmbilici vasa ad hepar, & denuò, eo absoluto, ab ipso, mediis venis, per totum corpus & quamlibet eius partem diffunditur ac distribuitur mediis facultatibus naturalibus, quæ ipsis partibus naturaliter insitæ sunt. Ex quibus patet, quomodo & quali sanguine fœtus nutriatur, ac augeatur. Quod quidem ignorare non debet, imò & memoriæ tenere, qui velit huius nostri quæsiti veritatem percipere. Hæc quò ad secundum.

Marg.: 41. de Vsu part. c. 10. 11. — 1 de Sem. ca. 7. — 2. de Sem. ca. 1. & 4. — 15. de vsu partium, ca. 5. — 1 de Sem. 7. 14 & 10. de Vsu par. ca. 11. — 5. de Simplic. medic. faculi. cap. 22. — cap. 7.

CAPVT III.

Reliquũ est (quoniam, vt inquit Hippocrat. primo lib. de Fœminarũ affectibus, Mulieres nõnunquam etiã nolentes aborsum faciunt) vt causas aborsus dinumerem⁹: nã & hę quoque non parum conferunt ad huius quæsiti veritatem vestigandam. His enim dinumeratis facilè poterimus veritatem dilucidare: cùm ipsa pręseruatio (vt dicebat Gal. libr. 1. de Composit. medic. per genera. cap. 1.) sit ipsarum causarũ affectus pręter Naturam parientium: sicut curatio primò ipsarum affectionum. Dicemúsque omnes causas, quas posuit Hippo. tum citato libr. de Affectibus fœminarum, tum libr. Aphor. 5. Demum, si quæ fuerint à iunioribus Medicis conscriptæ, eas quoque non prætermittemus: dicebat enim Hippo. ipse, quòd si alicui fœminæ vtero gerenti caput pituitosum fuerit, eáque pituita in ventriculum descendat, cùm necessum sit ad id sequi nonnullos cordis affectus pręter Naturam, dissoluuntur itaque, ac imbecillis redditis fit aborsus. Sic etiam & in ingenti inedia & in ciborum fastidio periculũ est quòd aborsus fiat, eadẽ de causa scilicet: quia imbecillæ redduntur. Hoc idem volebat fieri in largo ventris fluore: ita etiam si quod onus graue portauerit, si percutiatur, si saliat, si non comedat; si aliqua animi perturbatione vexetur, si terreatur, si fortiter clamet, si febriat, sic etiam si crapuletur: nã immodicus cibus ac potus sępe causa est, vt fœtus perdatur. Si vterus ipse plenus fuerit flatuoso spiritu, causa est, vt partus eiiciatur: sic si densus valde: si magnus, paruúsve sit vterus ipse: si aliquo alio magno morbo, vel dolorę laborat, & potissimùm lumborum. Sunt etiam causæ quædam, quæ fœtum eiiciũt: vt si quid acre, asperum vel amarum præter consuetudinem comedant, vel bibant, & potissimúm in primis mensibus: ita etiam si ea comedantur ac bibantur, quæ valde ventrem commoueant: ex superfluo item exercitio, seu labore, ex maxima ventris constrictione sequitur quoque nonnunquam aborsus. Hæ sunt causæ, quæ eo ordine, quo conscripsimus,

ab

ab Hippocrate dinumerantur eodem primo libro de Fœminarum affectibus. libro autem aphorismorum quinto, nonnullæ tum supra dictarum causarum, tum aliarum ab eodem scribuntur. Vnde Aphorismo 29. volebat, quòd in primis, & vltimis mensibus verenda esset grauidis purgatio tanquam de facili valens aborsum prouocare. & Aphorismo trigesimo, dicebat quemlibet morbum acutum, tam cum febre, quàm sine febre (vt exponit Galenus in commento) vtero gerentibus fore letale, vt pote tam fœtum quàm fœtantem perimens. Aphorismo trigesimo primo expressè volebat sanguinis missionem ex vena fore causam reddit Galenus in commento. In Aphorism. trigesimo quarto voluit alui profluuium posse aborsum facere Aphorism, 37. dicebat, Si mammæ vtero gerenti repente fiant graciles, abortit. Gal. autem in commento reddens rationem dicti Hippocratis in Aphorismo asserebat non propter aliud significari aborsum ex mammarum gracilitate, quàm propter alimenti defectum: qui alimenti defectus sequitur tum ad inediam, tum ad sanguinis paucitatem, quę est in venis communibus vtero & mammis. & hoc idem sentiebat in sequenti Aphorismo trigesimo octauo. Aphorismo autem quadragesimo tertio dicebat erysipelas in vtero grauidis fore letale. Vnde Galen. in commento dicebat quod ex necessitate fœtus eo casu morietur. Aphoris. verò 44. ait de his, Præter naturam tenues existentes, quæ vtero gerunt; necessariò aborsum pati, antequàm fœtus naturaliter in lucem edatur ac crassescat. Et in 46. Quæcunque præter naturam crassæ, non concipiunt. Verùm Aphoris. 45. fatebatur causam aborsus in primis mensibus in corporibus mediocribus, absque alia occasione manifesta, semper fore muccorem nimium, acetabula vteri implentem, ac ex pondere ea disrumpentem, non valentibus supradictis acetabulis propter dictum pondus fœtum continere. Cuius opinionis fuit Galen. in sexto lib. de Locis affectis. cap. 5. & 15. de Vsu partium. cap. 5. & libr. de Dissectione vteri. cap. vlti. Et, licet ab Hippocrate (vt quilibet sanæ mentis percipere potest) omnes ferè tam externæ, quàm internæ causæ aborsus in prædictis locis dinumerentur, tamen iuniores Medicis aliquas, quæ tacitè ab Hippocrate tactæ videntur, dinumerarunt. Et inter externas volunt, continentis nos aëris superfluam frigiditatem aut caliditatem: velut, si talis intemperaturæ fuerit regio, & tempus anni, posse aborsum prouocare, quas causas Hippocrates meminit libro Aphorism. tertio. ita quoque & balneum superfluè, aut calidum, aut frigidum. Addunt & coitus multitudinem. Et inter causas perterrefacientes, terremotus, tonitrua, fulguris aspectus, ac bombardæ sonitus. Inter causas verò internas conscripserunt quasdam ex parte fœtus & partium continentium eum, vt sunt imbecillitas, aut mors ipsius fœtus, mollificatio, aut ruptura aborsus à Galeno decimo quinto, de Vsu partium: vt puta ruptura membranæ, quæ Amiculum dicitur: quæ (vt supra diximus) humorem ad sudoris instar continet, & in eo fœtus quasi innatans, minùs fit grauis iis vinculis per quæ vtero alligatur. Ea ergo disrupta, cùm dicta humiditas effundatur; fœtus ipse amplius in ea non innatans, fit maximè grauis supradictis vinculis. Quapropter necessum est disrumpantur, & per consequens aborsus fiat

15. de Vsu partium. cap. 5.

Medicamentorum insuper occasione sequuntur abortus, quæ vel abortum prouocant, vel alio quopiam affectu fœtum perimunt, vel aliquas membranarum eius corrumpunt, incidunt, & cùm vterus ex distentione malè est affectus, eodem auctore, tertio de Natur. facultat.. Ponunt etiam quasdam alias causas ex parte fœtantis, vt puta oris matricis amplitudinem, propter quam non potest post coitum sequi perfecta constrictio. & per consequens seminis retentio: item & tenuitatem seminis, ac paucitatem eius. propter quod non possunt ex eo generari membranæ ita valentes, vt fœtum ipsum valeant continere. Vltimò aiunt omnes intemperaturas tum vteri, tum aliorum membrorum. Quæ cum ipso vtero consensum habent, siue fuerint simplices, siue compositæ, siue cum materia, siue absque materia, fore causas aborsus: sic habitus quoque mulierum si molles ac humidæ valde fuerint: licet concipiant: non possunt tamen vsque ad præfinitum tempus fœtum continere, verum ante ipsum aborsum patiuntur. Hæ sunt in vniuersum causæ aborsus quæ tum ab Hippocrate, tum à Galeno, tum ab alijs iunioribus Medicis conscriptæ reperiuntur. Communis autem omnibus iam dictis affectibus ipsa est vteri offensio: atque huius ipsius triplex est causa, aut moles nimia, aut pondus aliquod, aut morsus moles, vbi amplius distendi vterus non valet; pondus, cùm supra vires eius sit, quod continet: morsus, vbi vel humores, qui prius in membranis continebantur, his ruptis, in ipsum vterum sunt effusi: vel etiam totus partus corruptus & putris, ac in noxiam saniem dissolutus, vteri tunicam eius occasione irritat, ac mordet. Cùm ergo horum aliquod non naturæ sponte, sed violenter incidat, abortus prouocatur: Gal. auctore 3. de Natur. facult. Nam partus succedunt vehementissimis motibus ipsius fœtus, vt ait Hippocr. libr. de Natur. infan. vterus verò non alio pacto insurgit ad fœtus excretionem, quàm expultricis facultatis officio tam in naturali partu, quàm in abortu, vt liquet 2. de Causis sympt. Verùm in naturali partu ex naturæ sponte: in abortu, violenter, vt dictum est, ab aliqua dictarum causarum præter naturam irritata. Est enim abortus nil aliud, quàm violenta & intempestiua fœtus editio: vt omnibus in confesso est. Restat modò his sic explicatis, vt ad veritatem quæsiti, eiúsque dilucidationem pro peremus.

3. de Pot. natur. c. 12

3. de Pot. natur. c. 12

cap. 3.

CAPVT IIII.

Nunc ad dilucidationē veritatis eius, quod principaliter quæsitū est, percurramus. &, vt ea clarius elucescat, primò animaduertendum est, quod ab omnibus Medicinæ auctoribus concessum est, & præcipuè à Gal. lib. de Sang. missione. & 9. de Meth. med. sanguinis missionē duos habere principes scopos. Aut enim fit pro euacuatione tantùm eorum succorum qui in venis continētur: aut pro auersione cum euacuatione, tam ad longinqua quàm ad proxima: siue fiat ea ratione curationis, siue præseruationis: Ex quo patet quàm friuolæ sint aliæ intentiones quæ à iunioribus Medicis inaniter dictæ ac inuentæ, & ab ipsis cōmentæ circa ipsam sanguinis missionem fuere. Nam si quid aliud ad eam sequitur, illud est secundariò & per accidens. Eius autem principes, & per se scopi

Libr. de Sang. miss. cap. 11. 12. & 9. meth med. c. 11.

non sunt alij præter supradictos duos. Quid verò sit sanguinis missio, tanquam omnibus notũ omitto. Secundò notandum est quod præseruatio, quam Græci prophylacticem vocant, vera ac syncera (vt dicebat Gal. libr. de Constit. artis medicæ, & in libr. An tuenda sanitas spectet ad Medicum, vel Gymnasticum, & lib. 3. artis Medicinalis) propriè attinet ad effectum futurum fieri, prohibendo eum, quanuis nondum sit in corpore: tamẽ quia imminet periculum ne quamprimum fiat. Hoc autem perficit artifex, delẽs ac auferens eam causam, ex qua affectus ipse præter Naturam quamprimũ futurus est fieri: & non eam, ex qua sensibiliter morbus gignitur. Nam illa quæ hanc aufert causam, non est syncera & pura prophilacticè, cum sit pars quædã artis curatricis. Dicitur autem aliquo modo prophylacticè, seu pręseruatio: quia causam, quæ morbum creat, adimit: vt voluit Gal. 11. Meth. medendi. Hoc aut perficitur siue per alterantia, siue per euacuantia, si opus est: vel per vtrunque, Gal. auctore lib. de Constitutione artis medicæ, circa finem. Nimirum ergo si suprà de intentione Gal. libr. 1. de Compositione medicamentorũ per genera, dicebamus præcautionem, seu pręseruationem primò & per se fore causarum parietium affectus ipsos præter naturam existentium. Tertiò est animaduertendũ, quòd sanguinis missio facienda pro præseruatione aborsus potest dupliciter intelligi: vno modo, nullo apparente adhuc sanguinis fluore ex vtero, siue fuerit ex venis quæ in eius cauitate terminantur, siue ex venis quæ ad ceruicem committuntur. Alio modo possumus loqui de re, apparente aliquo sanguinis fluore ex quouis supradictorum locorum fuerit. Quartò notandum est, quod diuidendo tempus fœtationis in tria tempora præcipua, possumus loqui de supradicta sanguinis missione facienda, aut in tribus primis mensibus, aut in medijs, aut in vltimis. Notandum insuper est, & quintò, quòd, cùm loquimur de supradicta sanguinis missione facienda pro præseruatione aborsus: de ea non aliter loquimur, quàm indicatione tãtum sumpta ab ea aborsus causa, quæ licet ipsum non cœpit facere, tamen facere potest in futurum. Ita quòd per ipsam sanguinis missionem fœtum præseruando, prohibemus ne aborsus in futurum fiat: & sic loquimur de vera ac syncera eius præseruatione, & non loquimur de supradicta sanguinis missione, prout posset in vtero gerentibus curare nonnullos affectus præter Naturam qui in ipsis gignũtur ac fiunt. Sextò notandum est quòd sicuti perpetuò optimũ est maximè tutò curare, vt volebat Galenus decimo quarto Metho. medendi, quod consistit in tribus, videlicet in cõsequutione intenti finis: aut saltem quem curas non lædas: & tertium, quòd nõ facilè vitium reuertatur. Propter quod præcipiebat Galenus ipse 12. Methodi medendi, quòd terminus Medici, qui contra morbum pugnat, quem nullo pacto trãsire debet, est, vt tutò medicetur. Ita quoque in prophylacticè, seu in præcautione prosequẽdum est: quia, cùm in ea Medici intentio sit causam auferre, quæ posset aliquẽ præter Naturam affectũ futurum efficere (vt priùs dictum est) debet id prosequi omni conatu, tam per alterantia quàm per euacuantia, cùm eis quæ maximè tuta sunt & cum quibus iam certus est non posse aliquã corppri noxam inferre. Hoc idem volebat Hippocrat. primò de Morbis vulgaribus, sub his verbis, Te ad hoc exerceto, morbis vt prosis, aut ne quid noceas. Quibus sic stantibus, dico assertiuè absque controuersia, vlla sanguinis missionem vtero gerentibus, pro præseruatione aborsus, fluente vel non fluente ex vteri vasis, quibuslibet sanguine multo, aut exiguo in primis, vel in medijs, seu in vltimis mẽsibus nullo pacto faciendam fore. Ad quam veritatem corroborandum afferam in medium nonnullas tũ rationes, tum auctoritates: quarum rationum prima est. Omne illud, quod est per se causa faciens aborsum, nõ potest præseruare ab eo: sed sanguinis missio est per se causa faciens aborsum, igitur non potest præseruare ab eo. Maior patet: quia si non sequeretur quòd idem simul & semel esset per se causa aborsus, & præseruaret ab illo: quod est falsum & impossibile. Minor est Hippocratis Aphorism. 31. quintæ particulæ. Secunda ratio. Ex quacunque causa per se fœtus destruitur, ex eadem nullo pacto potest conseruari: sed alimenti defectu per se fœtus destruitur. igitur ex eo non potest conseruari. Maior patet. Minor est Galeni in commento citati Aphorism. tunc arguitur sic, Ex sanguinis missione vtero gerentibus facta, per se sequitur defectio alimenti fœtus, vt patet per Galenum in eodem loco. Igitur ex sanguinis missione nullo pacto potest fœtus ipse in vtero conseruari. Tertia ratio. Si de quo minùs videtur non inesse, & inest: ergo de quo magis. Sed minor noxa videtur quòd fœtui inferatur ex inedia, & tamen ea est causa aborsus, vt patet per Galenum in commento Aphorism. 31. & 37. quintę particulę. Ergo magis sequetur ex sanguinis missione, cùm maior noxa ex ea fœtui inferatur. Maior clara est apud omnes Logicos. Quarta ratio: Si ex alui profluuio periculũ est vtero gerentes abortire, solùm ratione euacuationis, vt volebat Galenus in commento Aphorism. 33. quintæ particulæ: quæ euacuatio est aliorum humorum à sanguine, quãtò magis ex euacuatione per sanguinis missionem, quæ sanguinem euacuat, ex quo sãguine fœtus nutritur, & per consequens magis ei alimẽtum subtrahitur? Quinta ratio probans quod in primis mensibus nullo pacto pro præseruatione aborsus competat sanguinis missio, est ista: Dictum est suprà, pręseruationem fieri per ablationem causæ, quæ posset in futurum quamprimum aliquem affectum præter naturam in corpore gignere. Tunc argumentor sic. Quæcunque corpora mediocria absque occasione manifesta abortiũt in primis mensibus, eius causa est plenitudo muccoris in vteri acetabulis: quæ dicta acetabula disrumpit: sed sanguinis missio nullo modo potest talem causam auferre ac prohibere, imò potius augere. igitur nullo pacto in primis mensibus ea facienda est, Et, si diceretur quod possunt nõnulli alij sensibiles præter Naturam affectus manifesti atq; occulti in dictis primis mensibus aborsum facere, qui affectus præter Naturam curari possẽt per sanguinis missionem, & ita aborsus præpediri: tunc dico quòd ea sanguinis missio præcipuè fit pro curatione dicti affectus præter Naturam. Quo casu non est nostra intentio de ea loqui, nam (vt diximus suprà) loquimur hîc de sanguinis missione vtero gerentibus facienda, prout principaliter & per se posset ab aborsu præseruare, & non per curationem alicuius affectus pręter Naturam: in quem possunt prægnãtes incidere, & curari forsan per sanguinis missionẽ: licet per eã (vt volebat Hippocr. citato Aphoris. 31. quin

Marginal notes: Lib. de cõsti. art. me. cap. 19. lib ad Tra. c. 39. lib. art. med. c. 99. — cap. 2. — cap. 19. — cap. 2. — cap. 13. — cap. 1. — 1. Epid. 5. 2. tex. 50.

31.quintæ particulę.)ſemper noxa fœtui inferatur, & præcipuè ſi aliis auxiliis curari non valeât.Nam eo tempore, licet per ſanguinis miſſionem noxa immineat fœtui, vt diximus de intentione Hippocratis: tamen, quia alia ſalutis ratio non eſt, quàm ea: etſi fuerit cum periculo, tentanda eſt, vt iubebat Galenus in his caſibus decimo Method. medendi.ex Thucydidis conſilio, eius tamen quantitatem minuens. Quòd ſi affectus ipſe præter Naturam ex ea curetur,& aborſus non ſequatur: hoc erit per accidens tum ratione quantitatis, & non qualitatis ſanguinis miſſionis:cùm ratione ſui ſemper habeat aborſum facere, niſi à quantitate labefactetur: tum quoque quòd ex tali ſanguinis miſſione maius ſequitur commodum, quàm incōmodum, auferens per eam maiorem aborſus cauſam. Et in hoc maximè allucinātur nonnulli noſtri temporis Medici,qui quoſdam interdum præter Naturam affectus taliter curantes, ſiue occulti fuerint, ſiue manifeſti,putant ſe nonnunquam per ſanguinis miſſionem præſeruare vtero gerentes ab aborſu, nullum facientes diſcrimen inter curationem, ſeu non veram prophylacticen,& ſyncerā prophylacticen:quamuis valde diſcrepent.Et hoc quoque dicendum erit eis,ſi aliquando in mediis & vltimis menſibus fortè in his caſibus præcipiatur ſanguinis miſſio alicui gerenti vtero, & aborſus non fiat. Sexta ratio ad idem.Humoribus crudis,ſeu vitioſis in ventriculo contentis, nullo pacto facienda eſt ſanguinis miſſio,vt volebat Galenus in lib.de Sanguinis miſſione.& nono method.medendi.ſed vtero gerentibus ſemper, vel ſaltem vt plurimùm,tales humores in ventriculo continentur. Igitur eis non facienda eſt ſanguinis miſſio. Nam per illam ſanguinis miſſionem talis humores crudi, vel vitioſi attrahuntur ad venas.& ſic non modo poſſunt eſſe cauſa aborſus,immo maximam noxam & fortaſſe exitium inferre poſſunt ipſis vtero gerētibus. Secundò ex dicta ſanguinis miſſione ſequitur agitatio & commotio quædam dictorum humorum in ventriculo contentorum, ad quam ſæpe animi deliquum, multoties ſyncope & quandoque mors ſequi ſolet. Tertiò ex eorum commotione fit appetitus ablatio, ſeu deprauatio: ad quam ſequens inedia ſubtrahens fœtus alimentum, poſſet aborſum facere. Quòd autem ſupradicti humores in vtero gerentium ventriculis contineantur,patet ex Galeno libro 4.de Cauſis ſympt. Verùm, quòd in mediis & vltimis menſibus nullo pacto debeat talis ſanguinis miſſio pro præſeruatione aborſus fieri, vnica ratione probatur ſic. Eo tempore, quo fœtus indiget multo ac maiori alimento, nullo pacto id debet ei ſubtrahi: ſed in mediis & vltimis menſibus,cū fœtus ſit maior, multò maiori indiget alimento.Igitur eo tempore, pro eius conſeruatione,nullo pacto erit ſanguinis miſſio facienda: immo, ſi fiat, ex ea potius ſequetur eius deſtructio & mors, vt volebat Hippocr.Aphor.citato.31.quintæ particulæ, & Galen. in eius comment. Quòd autem prædicta ſanguinis miſſio non ſit facienda, nec in primis,nec mediis,nec in vltimis menſibus, iam patet ex ſententia Hippo.in ſupradicto Aphoriſ. vbi dicebat: Mulier vtero gerens, ſanguine miſſo ex vena,abortit: & magis,ſi fœtus ſit maior. Hoc idem teſtatur Galen. in cōmento dicti Aphoriſ. & in nonnullis aliis locis. Vltimò cui dubium eſt, quin, ſi potuiſſent vtero gerentes per ſanguinis miſſionem aliquo pacto præſeruari ab aborſu, illud literis mandaſſent tot ac tanti auctores artis Medicæ,qui ante nos fuêre,& præcipuè Græci:qui inter omnes alios audaces extiterunt in ſanguinis miſſione facienda. Verùm, cùm illud ab aliquo eorum ſcriptum non reperiatur, immo à cunctis interdicatur præcipuè ab Hipp. & Gale.autumādum eſt nullo pacto fieri poſſe, ac debere, tum potiſſimū, cùm Hippoc.ſingulæ cauſæ, quæ aborſum efficere poſſent,fuerint notæ,ac ab eo conſcriptæ,vt ſuprà annotauimus. Et tamen ab eo non modò dicta ſanguinis miſſio nullibi cōſcripta reperitur, ac probatur, immo expreſsè in paulo ante citato Aphoriſ.prohibetur.ad hæc, ſi nulla earum, quas recenſuimus abortus cauſas venæ ſectione citra periculum auferri valet,tutiùs verò & abſque noxa aliis mediis auferri queat:quis negabit ab ea abſtinendum eſſe, ac aliis vtendum tutioribus auxiliis pro earundem cauſarum ſublatione,ſi modò medicus ſemper tutè curare debeat:Concludamus ergo cum eo, & cum Gale.ac omnibus aliis medicæ artis eximiis auctoribus,nullo modo talem ſanguinis miſſionem pro aborſus præſeruatione faciendam fore.&,ſi qui eam præcipiant,quàm valde ſupradictis auctoribus ſe opponunt,ac à veritate deuiant.

cap.10. — *De sāguinis missio. cap.20. 9.Metho. med. ca.5.* — *1. de symptom. cau. cap 7.*

CAPVT V.

INſtabūt fortè aliqui in medium afferētes quaſdam aborſus cauſas,quę ab Hippocrate nō fuerunt notæ,nec conſcriptæ. Pro quarum delatione aiūt,quod ſanguinis miſſio pro præſeruatione aborſus competat, vtputa vtero gerentibus corpora habentibus plethorica,in quibus redundās ſanguis ſit multus,ſiue ea multitudo fuerit quò ad vaſa,ſiue quò ad vires(cum duplex ea ſit)vt volebat Galen.lib.de multitudine, & libro de ſanguinis miſſione:ſaltem in primis menſibus, ne fœtus ipſe ab ea ſanguinis multitudine ſuffocetur, quæcunque ea ſit, extat alia cauſa (vt aiunt) puta plenitudo vitioſi ſanguinis,ſi vtero gerentibus inſit. Quæ plenitudo ſanguinis vitioſi poteſt ſui vitio,eo ſanguine exiſtente inepto pro alimento fœtus ipſum perimere, & per conſequens aborſum proritare: potiſſimum ſi mulier conceperit, cum menſes incipiant fluere, & ſic eorum par aliqua ſuperflua retineatur: quo caſu facta ſanguinis miſſione ex venis cubiti maximè interna,poſſet per eā hic vitioſus ſanguis reuelli, tum etiam iecur ipſum alterari,eiúſque concoctrix facultas vigorari,& ſic aborſus prohiberi. Dicunt tertiò, quòd cùm ſæpe vtero gerentibus eueniat ſanguinis fluor ex vteri vaſis,ex quo ſanguinis fluore aborſus accidere poteſt, tum fœtum ipſum ſuffocando, tum propter nimiam eius euacuationem alimentum ei ſubtrahendo:in hoc caſu ſanguinis miſſio ex venis cubiti, potiſſimum interna (vt diximus) ex eis, quæ ſunt vteri reuellendo, poſſet tum fluorem ipſum compeſcere,tum aborſum præſeruare.Hiſce rationibus concludunt ſanguinis miſsionem ſaltem in primis menſibus aliquibus vtero gerentibus ratione euacuationis, aliis verò ratione reuulſionis, ac hepatis alterationis, poſſe ac debere fieri, vt ab aborſu præſeruentur. Et ita abſque pudore aliquo tenaciter, ac promptè ſupradictas rationes in medium afferunt,vt ſe aliquid dicere putent:quamuis inania ab eis incognita, ac minus intellecta proferant, ipſe equidem tantæ eorum inſcitiæ miſe-

Lib. de multit. ca. 3.& de sang. missio.cap.4.

reor potissimum, cum in ea fuerint inueterati. Qua de re desperata est eorum salus: est enim indelebile vitium ignorantia, vt dicebat Galenus 13. Methodi medendi, præsertim si cum superbia sit coniuncta. Sed iis omissis ad eorum friuolas rationes hoc pacto respondebimus. Quantum ad primam dico, quòd, si bene Hippocratem libro de Natura infantium, & Galenū libro quarto de causis Symptomatum perlegissent: vtique non ignorarent alium esse modum, quo in mulieribus eo tempore cùm vtero non gerunt, sanguis singulis mensibus ad vterum ipsum defertur: & alium impraegnationis tempore: nam dictum est suprà de intentione Hippocratis in præcitato loco, & Galeni libro quinto de Simplicium medicamentorum facultatibus, quod eo tempore, quo fœminæ non gerunt vtero, singulis mensibus tanquam quoddam superfluum, & excrementosum à toto corpore per venas, ad eas tandem, quæ in concauitatem vteri committuntur, sanguis menstruus expellitur, affatim ferè ac subitò, & multus, nullum inferente auxilium ipso vtero ad eius attractionem seu delationem: cùm sit ei tanquàm excrementum. Verùm tempore impraegnationis nō singulis mensibus, sed singulis diebus (vt volebat Hippocrates in libro de Natura infantium.) per facultatem attractricem ipsius fœtus, siue seminis pro eius alimento trahitur tanta quantitas sanguinis, quanta ei opus est pro eius alimento, ac augmento quietè, placidè, ac paulatim prout in dies vires habet attrahendi robustiores, ac eo sanguine magis, ac magis indiget. Si ergo ad ipsum semen, seu fœtum sanguis non expellitur à toto, nec transmittitur cum labore affatim, ac subitò, sed ab ipso trahitur paulatim absque labore aliquo: quomodo potest semen ipsum, seu fœtus ipse suffocari à sanguinis multitudine existente in ipsis vtero gerentibus, siue ea fuerit quò ad vasa, siue quò ad vires? Equidem hoc dicere est valde à ratione alienum: tanta nempe quantitas sanguinis attrahitur à fœtu ipso, quanta indiget pro eius nutrimento, ac augmento. Et si per quàm rarissimè talis plethora, seu sanguinis copia talis in fœminarum aliqua reperiatur, quæ concipere valeat: & si concipiat, nunquàm tanta sanguinis copia aderit, vt ab ea fœtus suffocari possit. Verùm isti pauperculi, meo iudicio, decepti sunt, opinantes eo modo sanguinem deferri ad vterum tempore impraegnationis: quo defertur eo tempore, quo vtero non gerunt, parum exercitati in commentariis Hippocratis, & Galeni, & aliorum Medicinæ bonorum Auctorum. qua de re huiusmodi causa ab Hippocrate & Galeno conscripta non reperitur: cùm ea aborsum facere non valeat: nisi cum sensibiliter lædat aliquem præter naturam affectum prius pariens. Sed dato per possibile, vel impossibile, quod possit fœmina aliqua plethorica adeò sanguine abundans, siue in omnibus vasis, siue secundum vires impraegnari: licet hoc contradicat Hippocrati, & quòd verendum sit per dictam sanguinis multitudinem de ruptura alicuius venæ, vel de aliquo alio præternaturali affectu ipsius prægnantis potius, quàm de suffocatione fœtus, immo vereatur etiā de suffocatione fœtus: cur non memoriæ mandent dicta Galeni 4. 12. 14. Methodi medendi? dicebat etenim libro 4. Methodi medendi, quòd si quis sanus adhuc existens in sanguinis redundantis concursu sit positus, non statim huic mitti sanguinem est necesse: immo in alio satis facit inedia, in alio cibi parcitas, & in alio soluta aluus, vel purgatio, vel frequens balneum. In aliis verò sola exercitatio, vel multa frictio abunde fuit satis. Si qua ergo vtero gerens sanguine multo redundet priusquàm ab eo sensibiliter lædatur, cur non, præcepto Galeni melius erit (non dico inedia) sed quòd cibi parcitas præcipiatur: non purgatio, vel balneum, sed exercitatio, seu frictio multa potissimum superiorum partium, quàm sanguinis missio pro fœtus conseruatione, aut prohibitione aborsus. Et eò magis, quia iis auxiliis tutius præseruabimus: nam saltem securus est medicus prægnātem non lædere: immo supradictis auxiliis tutius ab aborsu præseruabit. Quod exequi iubebat Galenus 12. 14. Methodi medendi: illúmque volebat fore optimum Medicum, qui tutius, & securius operabatur. Ex quibus omnibus patet, quàm parui sint momenti prima eorum ratio: & qualiter qui ita argumentantur, suam ostendant ignorantiam tum circa anatomen, tum circa ipsius fœtus nutritionis modum. Ad secundam eorum rationem, cum dicebant debere fieri sanguinis missionem pro præseruatione ab aborsu saltem in primis mēsibus, cùm vtero gerentibus sanguis redundet aliqualiter vitiosus: qui sanguis vitiosus posset aborsum prouocare tanquàm ineptus existens pro fœtus alimento, ac superfluus. Respondeo, quòd si bene perlegissent, ac intellexissent Hippocratem lib. de Natura infantium, & Galenum libro 4. de Causis symptomatum præcipuè, & in commento Aphorism. 37. quintæ particulæ, & libro de Atra bile, vtique cognouissent semen, seu fœtum in primis mensibus, quod optimum est, ac sincerum, sanguinem ex venis matris allicere, atque attrahere, & non vitiosum, seu excrementosum: quamobrem frustra fieret sanguinis missio ab eis: verentes vitiosum sanguinem tanquàm ineptum pro fœtus alimento posse fœtum perimere, atque aborsum facere, cum semen ipsum, seu ipse fœtus (vt dictum est) ex sanguine non alliciat, nec attrahat, nisi sincerum ac optimum, præcipuè in primis mensibus. Et, si diceretur ab eis, quòd saltem in mediis, & vltimis mensibus posset is sanguis vitiosus aborsum facere, & hac de re bonum esset pro fœtus præseruatione, ac prohibitione aborsus in dictis mensibus fieri sanguinis missionem: Respondeo quòd quamuis in mediis & vltimis mensibus, quoniam fœtus maiori indiget alimento, etiam pro eo attrahat insimul cum optimo sanguine aliquid excrementosum ac vitiosum, vt volebat Galen. in præcitato quarto lib. de Caus. symptom. tamen dicebat ipse quòd absumpto ab eo sanguine attracto pro eius alimento, qui bonus est ac optimus, quæ superabundat, partem excrementosam ac vitiosam fœtus ipse ad supradictas duas membranas, Amiculum videlicet, & intestinalem, sua expultrice facultate expellit, ac reponit vsque ad præfinitū tēpus partus. Et hoc modo non potest fœtus ipse taliter lædi, vt fiat aborsus. Præterea his mensibus, videlicet mediis & vltimis, fœtus est maior: maiori igitur indiget alimento. Sed per sanguinis missionem illud ei subtraheretur, & per consequens faceret potiùs aborsum, quàm præseruaret ab eo, prout dictum est de intentione Hippocr. Aphor. 31. quintæ particulæ, & Galeni in eius

comment.

13. Metho. med. c. 15.

1. de Symp. cau. ca. 7.

5. de Simplic. medic. facult. cap. 22.

4. Metho. med. ca. 6.

12. Meth. med. ca. [illegible] 14 eiusdē cap. 13.

4. de simpto. cau. cap 7. lib. de atra bile. cap. 8.

1. de simpto. cau. cap. 7.

comment. Vlterius, cur nõ tutius eſt tam in primis menſibus, quàm in ſecundis & vltimis ſupradictis vtero gerentibus optimam victus rationem præcipere, quàm ſanguinem mittere, vt iſti volunt? Ex qua optima victus ratione cum faciliùs, tum ſecurius efficitur dicti vitij ſanguinis correctio, ac ipſum gignentis iecinoris alteratio, & per cõſequens aborſus præſeruatio, ſi ab ea cauſa, (vt iſti aiunt) fieri poſſet tum potiſſimùm: cùm hæc ſit Galeni opinio, quam iubet exequendam in mediis & vltimis menſibus eodem lib. 4. de Cauſis ſymptomatum. Nam in primis menſibus (vt diximus) huiuſmodi ſanguis non poteſt propter prænarratã cauſam aborſum facere. Et ita patet qualiter ſit reſpõdendum ad ſecundam eorum rationem. Quò verò ad tertiam, cùm dicebant quòd vtero gerentibus ſæpe accidit aliquis ſanguinis fluor ex vaſis vteri: ex quo poteſt aborſus fieri, aut fœtum ipſum ſuffocando, aut propter nimiam ſanguinis euacuationem alimentum fœtui ſubtrahendo: quo caſu ſanguinis miſſio præcipuè ex venis cubiti, reuellendo, poſſet aborſum prohibere. Pro eius ſolutione notandum quòd, vt dictum eſt ſuprà, quædam venæ ad vteri cauitatem deferũtur: quædam aliæ ad eius ceruicem committuntur. Ea de re primò vidẽdum eſt, à quibus venis fluor iſte ſanguinis fiat: an videlicet ab eis quæ ad cauitatẽ, vel ab eis quæ ad ceruicem committuntur. Secundò quantitas ſanguinis, quæ expellitur, eſt animaduertenda. Nam ſi fluor iſte ſangninis fuerit per venas quæ ad ceruicem vteri committũtur, hic fluor vt plurimùm accidit ipſis vtero gerẽtibus, vt volebat Galenus ſexto de locis affectis, & in cõmento Aphor. 60. quintæ particulæ, fœtu ipſo pro ſui alimento vtente eo ſanguine qui per venas eas, quæ ad cauitatem vteri deferuntur, fertur: redditque cauſam Galenus in eodem commento, cur potiſſimùm vtero gerentibus accidat huiuſmodi fluor ſanguinis ex venis ceruicis, & non ab illis quæ in cauitate ſunt: nam ab illis chorium, ſeu ſecundæ pendent, vt ſuprà dictum eſt. Propter quod nihil per illas in impręgnationis tempore poteſt naturaliter excerni. Si itaq; taliter euenerit, non oportet vereri aborſum: immo, cùm talis ſanguinis fluor fiat per viam expurgationis totius corporis, potiùs ex eo ſequitur conſeruatio fœtus quàm aborſus, potiſſimùm ſi modũ non exceſſerit. Quapropter nullo pacto eo caſu facienda eſt ſanguinis miſſio pro eius reuulſione. Quòd ſi modum exceſſerit taliter, quòd prægnans ex eo fluor fiat imbecillis & mamillæ incipiant graciles fieri: eo caſu cum adſtringentibus talis fluor eſt compeſcendus. Et in hoc concors exiſtit tota Medicorum turba ab Auicenna vſque ad noſtra tempora. Neque eorum aliquis quos viderim hucuſque fuit auſus talibus ſanguinem mittere. Et, ſi diceretur quòd cum approximatione adſtringentium ſupradictorum bonum eſſet quoque reuulſionis gratia ſanguinem mittere, maximè venis cubiti: Reſpondebimus optimas fore reuulſiones: verùm, quia inter eas ſunt quædam quæ tutiores ſunt quàm ſanguinis miſſio, illæ perficiendæ ſunt, ſanguinis miſſione relicta: hæ verò ſunt velut cucurbitulæ in ſuperioribus partibus appoſitæ, & potiſſimum ſub mamillis, vt iubebat Hippocr. Aphor. 50. quintæ part. Inter eas quoque ſunt frictiones & ligaturę ſuprà dictarum partium ſuperiorum. Quæ omnes abſque timore & periculo ac ſine fœtus noxa fieri poſſunt: non ſic autem ſanguinis miſſio. Et hac de cauſa, vt mea fert opinio, nemo eorum, qui ante nos fuere, Medicorum auſus fuit in hiſce caſibus ſanguinem mittere, certiorati ſiquidem illam vtero gerentibus fieri nõ poſſe abſque maxima noxa tum earũ, tum fœtus. Quòd ſi ponatur eundem ſanguinis fluorẽ ex vtero fore ex internis venis ipſius, quæ ad eius cauitatem committuntur, ex quibus & cum quibus chorium ac fœtus ipſi vtero alligantur: tunc dico, quoniam magnus adeſt timor aborſus, quod quamprimum etiam ſi in quantitate modũ non exceſſerit, compeſcendus venit per omnem modum adminiſtrationis applicando adſtringentia, & ab extra & ab intra. Quem modum obſeruauerunt omnes Medici, qui ante nos fuerunt à Galen. vſque ad noſtra tẽpora. Et, ſi adhuc diceretur quòd ſaltem in hoc caſu facienda eſt ſanguinis miſſio reuulſionis gratia: Reſpondebitur vt ſuprà, videlicet affirmando ac laudando reuulſionem: verùm, cùm plures ſint eius ſpecies & cùm quàm plurimis fiat modis, vt dictum eſt, vtẽdum eſt eis quæ, cum hoc quòd nullam noxam inferũt, tutiùs fiunt, quamuis (vt dixi) adſtringentium vſus ſit eius rationalis ac propria curatio: licet vbi hanc ob cauſam ſanguinis fluor cõtingat, quocunque modo ex eiſdem vaſis profluat, difficile admodum ſit aborſum prohibere, quocunque vtaris auxilio, quemadmodum & ratio dictat, & nos ſæpius obſeruauimus. Hęc mihi videntur ſufficienter dicta pro ſolutione prędictarum dubitationum, licet potuiſſem has fugere, memoriæ mãdans ea quæ dixi in quinto Notando: ibi enim dicebam velle loqui de ſanguinis miſſione facienda, vel non facienda vtero gerentibus pro præſeruatione aborſus, indicatione tãtum ſumpta à cauſa ex qua poſſet in futurũ aborſus fieri, ſed adhuc ab ea non fit: & nõ ab ea quæ iam ſenſibiliter ipſum facit. Illa namque propria ac ſyncera dicitur prophylactice, ſeu præſeruatio; quæ ſe opponit cauſæ ex qua futurus eſt aliquis pręter naturã affectus, nihílque adhuc ſenſibiliter lædit. Nã ea quæ eſt pars artis curatricis, vt in morbo fienti, ſe opponit cauſæ quæ morbũ creat & ex qua ſenſibiliter morbus gignitur, vt inquit Gale. 11. Metho. medẽdi. Modò cum præſupponitur ſuperfluus ſanguinis fluor, dicitur aliquis præter Naturã affectus ſenſibiliter lædẽs eſſe genitus, ex quo poteſt aborſus fieri. Et eo caſu, quando loquimur de ſanguinis miſſione facienda, præcipua intentio eſt curare ſupradictum affectum præter naturam, qui ineſt & ſenſibiliter lædit: ex cuius curatione poſſet ſecũdariè, & per accidens aborſus impediri: quod eſt pręter intentionem noſtram, vt ſuprà diximus. Nam intentio noſtra, vt ſæpiùs explicauimus, eſt loqui de ſanguinis miſſione pro præſeruatione ab aborſu, prout pura ac ſyncera prophylactice dicitur, & non prout ipſa eſt pars artis curatricis in morbis fientibus. Et ſic delẽtur omnia dubia, quæ fieri poſſent de ſanguinis miſſione facienda vtero gerentibus in fluore præter Naturam ſanguinis ex vaſis quibuſcunque fiat. Sic etiam tollitur dictum Auerrois ſeptimo colliget, cap. 4. vbi volebat cõtra Hippocr. ſanguinis miſſionem, quando aderat repletio quã fœtus non indigebat, tutiùs faciendam fore, quàm purgationem, vt præcipiebat Hippocrates Aphor. primo quartæ particulæ. Loquuntur enim ambo in curatione acutorum morborum, & potiſſimùm ſi materia turgeat: à quibus morbis poſſunt

Affect. ca. 6. de Locis 5.

11. Metho. med. ca. 2.

vtero

vtero gerentes corripi:& non pro syncera præseruatione ab aborsu, prout loqui nostra est intentio. Neque enim negamus nos quòd vbi quispiā præter naturam affectus vtero gerentibus fuerit genitus, à quo nedum abortus, sed ipsius etiam vitę periculum immineat, & pro eius sublatione venæ sectionem desideret, quòd ea vtendum sit, moderatè tamen, cùm maius ex ea comparetur commodum quàm incōmodum, licet periculo nō vacet: sublato per eam eodē affectu, qui magis ac certiùs poterat abortum causare: idque in dies experimur, cunctis tamē aliis ritè perpensis, & feliciter semper successit. Confugient fortasse, à rationibus & auctoritatibus destituti, ad experientiam, dicentes se multoties expertos esse sanguinis missionem in supra dictis tribus casibus, vel in eorum aliquo, preseruasse ab aborsu. Verùm hi velut (iudicio meo) prauis rationibus fuerunt decepti, volentes eis vti: ita valde magis de experientia loquentes, decipiuntur: ignorantes primò, quid sit experientia. Quæ à Galen. libro de historia philosophica hoc modo describitur: Experientia est eiusdem rei specie plures memoriæ. & libro de optima secta, Experientia est, inquit, eius, quod frequenter & eodem modo visum est, comprehensio atque memoria. Nunquid ergo ea, quam ipsi dicunt, sit vera experientia, ex suprà dicta descriptione patet: tum cùm huic, vt dicebat Galen. 3. Metho. medendi, longo vsu opus sit: tum & tertiò cùm rationibus & auctoritatibus omnium Medicorum cōtradicat: nunquid ea possit dici vera experientia, cùm eam (vt dicebat Galen. 2. meth. medendi.) recta ratio ornet. Et nono de Hippocratis & Platonis decretis, & nono meth. medendi, & octauo de composi[illegible] medicamentorum secundum locos, dicebat perquam infirmam & imperfectam fore experientiam sine ratione. Vltra hoc, quòd periculosa est, vt dicebat Hippocr. primo Aphoris. primæ particulæ, & Galen. 10. de Simplicium medic. facultatibus. Is ergo, qui ei soli insistit, errat, vt volebat Galen. 3. Metho. medendi. Absit ergo vt (cùm duo sint omnium inuentionum instrumenta, vt asserebat idem Galenus 3. Metho. medendi. & libro de Elementis primo.) aliquis Medicus soli experientiæ, absque ratione, insistat: quia ipse, inquit, semper artifex imperfectus erit, tanquā semper ad perfectionem alterum altero opus habeat, vt fatetur idem Galenus 8. de Compositione medic. secundum locos. Concludamus ergo quòd, si fortasse aliquando huiusmodi sanguinis missionem, pro præseruatione ab aborsu, vtero gerentibus præceperunt: valde errauerunt & maximo periculo se ipsos exposuere, tum cùm rationibus & auctoritatibus, quibus hanc perficiant, careant: tum etiam cùm loquentes de experientia, eam ignorent: vt clarè patet ex suprà dictis Hippocratis & Galeni auctoritatibus. Extirpetur ergo huiusmodi empiricorum abusus, caueat demum quisque Medicus rationalis ab hisce erroribus: damnétque, si quem audit ignarum empiricum aliquando eam præcipere. Non immeritò ergo, mi Marce Antoni, cùm rationibus & auctoritatibus, tum etiam experientia persuasus, elapsis propè diebus in illustrissima Maria Cardona Marchionissa Padulæ, cùm vtero gereret, nec in primo, nec in secundo, nec in tertio mense, etiam apparente eo tempore aliquali sanguinis pauco ex vtero fluore, assueta aliàs in primis tribus mensibus aborsum pati, mediocriter etiam ferè corpus habente, absque occasione manifesta: laxæ tamen, albæ & mollis carnis, tum ratione sexus, tum ratione proprij temperamenti, regione & tempore anni calidis, cui magna copia crudorum humorum in ventriculo redundabat: cuius signum erat continua subuersio & nausea, vt volebat Galenus octauo de Compositione medicamentorum secundum locos: sanguinem mittere prohibui. Et de nouo, si, Deo duce, iterum geret vtero, prohibeo ac prohibebo. Et, si omnis tum ratio, tum experimentum mihi deficeret: sufficit abundanter suprà dictus millies citatus Aphoris. 31. quintæ particulæ, qui nullo pacto in casu illustrissimæ suprà dictæ Dominæ ab aliquo potest refragari: eò magis, cùm nec ratio vlla, aut auctoritas, vel experientia in contrarium reperiatur: quamuis non defuerint aliqui volentes quòd in primo & secundo mense, ante sanguinis fluorem, bonum fuisset sanguinem mittere: & quidam alij asserentes non modò ante sanguinis fluorem, verùm etiam in tertio mense apparente dicto sanguinis fluore, quamuis pauco (vt tu mihi testis es) debuisse sanguinem mitti: licet eo casu statim suprà dictæ Dominæ aliàs vena secta, post horam vel alteram abortierit. Qui quidem quantùm deuiant ac à veritate deuiassent, si ita perfecissent, & deuiabunt, si fortasse in prædicta Domina in eodem casu præcipient, ex omnibus suprà dictis tum rationibus, tum auctoritatibus, quilibet sanæ mentis Medicus iudicet. Et tu ipse, qui quidem optimi es iudicij, bonósque Medicinæ auctores legere ac aliis interpretari non desinis, facilè dignoscere potes.

Vide, mi Falco, quanti valuerit apud me auctoritas tua: quāti etiam imperium. Malui enim tibi morem gerere, quàm, tuum imperium renuēs, inofficiosus haberi: etsi innumeris, hísque etiam quotidianis, curandorum morborum occupationibus me poteram iustè excusare. Quibus, perinde ac fluentibus & crescentibus vndis, ita penitus obruor; vt vix detur ex illis ad refocillandam vitam emergere. Tu tamen scribentis animum accipies potiùs, quàm doctrinam vel ingenium. Et, si nihil in hoc opusculo doctum, elaboratum, excultum, ac doctis tandem tuis auribus dignum afferam, non tam paruæ meæ doctrinę, quàm tuæ variarū scientiarum profunditati, temporísque breuitati benignè precor adscribas: vt, quando ita præcepisti, tibi ipsi solùm ignoscas. Daturus equidem sum, si quid plus otij nactus fuero, & hæc nostra paruula hilari fronte te accepisse cognouero, fortasse doctiora ac meliora. Tuúmque Donatum Antonium Altimarum altissimæ tuæ eruditionis studiosissimum, vt cœpisti, ama, amplectere & foue, ac diris maledicentium ac virulentorum morsibus tuæ auctoritatis antidoto, vt par est, fortiter ac animosè tuere, cùm potissimùm veritatis inquisitioni deditis, vt tu es, & non prophanis illis hæc paucula scripserim. Vale 15. Calend. Iulij 1543.

cap. 11. | cap. 1. | 2. Meth. med. cap. 6. | 9. de Plac. Hippocr. & Plat. 9. metho. meden. & 8. sec. loc. cap. 6. 10. de Simpli. medic. fac. cap. de sangui. ve. | 3. Metho. med. ca. 2. | 3. Metho. meden. & 1. de elemē. cap. 2. 8. sec. loc. 1. | cap. 3.

DE ALTERATIONE

CONCOCTIONE, DIGESTIONE, PRÆPARATIONE, AC PVRGATIONE,

Ex Hippocratis & Galeni ſententia: Methodus.

Donato Antonio ab Altomari Auctore.

1. de Natu. facul. cap. 13. in libr. quòd animo ſequ. tem. cor. ca. 7. 8. de decr. Hippo. & Pla. ca. 4. 1. de Natu. huma. tex. 5.

HIPPOCRATES, quẽ primum omniũ Medicorum, ac Philoſophorum, qui ad eius manus peruenerunt, Galenus vbique fatetur: non ab re Epicuri Leucippi, atque Democriti opinionem, qui ex atomis inſectilibus, ac incompactilibus corpora noſtra compaginata eſſe aſſerebant, libro de Natura humana primo, hoc pacto deſtruere nixus eſt aſſerens: Mea verò eſt ſententia, ſi vnum ſit homo, nullo vnquam dolore afficiatur: neque enim eſſet, à quo doleret, vbi vnum tantum foret: quòd ſi doleret, etiam neceſſariò vnum quoque medicamentum eſſet. Quam Hippocratis ſententiam Galenus libro de Conſtitutione artis medicæ, cap. octauo confirmauit: cùm dixit, Nam vnum immutabile in aliud eſt, cum in quod tranſmutetur, non habet. at immutabile inalterabile eſt, atque impatibile. quod verò eſt impatibile, id vacat dolore: ergo quod vnum eſt, id impatibile eſſe neceſſariò ſequitur. Qua de re, ſi vnum ſpecie eſt elementum: nihil in omnibus vnquam dolebit: at verò dolet. non eſt igitur elementum vnum. Ad hæc libro primo, cap. ſecundo de Elementis dicebat, Nulla atomus aut alterari, aut ſentire natura apta eſt. ſi igitur ex atomis corpora noſtra conſtarent, aut ex tali aliqua natura vniformi, non doleremus: atomi namque omnes corpora exigua ſunt qualitatis expertia. Pari ratione ab eodem Hippocrat. eorum opinio refellitur, qui vnum tantùm ex quatuor primis elementum eſſe aſſerebant, ex quo corpora noſtra, & cætera oriri volunt. quorum quidam hominem, aërem eſſe, aut ignem: quidam aquam, aut terram putabant. Nec minus idem eſſe Hippocr. eodem libr. nonnullis rationibus eorum placita deſtruit, qui hominem vnum tantùm ſuccum eſſe exiſtimabant. quorum aliqui ſyncerum ſanguinem, aliorum ſuccorum expertem, vtriuſque videlicet bilis, & pituitæ: quidam pituitam, aut bilem tantùm eſſe dicebant. Quibus ſic deſtructis, ac penitus euerſis, ad alteram prauam hæreſin diruendam accedit, quæ Empedoclis erat, his verbis: Proinde qui veriſimile eſt aliquid ab vno generari: cùm nec à pluribus generentur, niſi mutuo temperamento conueniant? Voluit enim Empedocles ipſe corpora noſtra, ac cuncta alia ex quatuor elementis ficta eſſe, non tamen inter ſeſe confuſis, ſed fruſtulatim compactis, & ſeſe attingentibus: quæ ſententia eiſdem argumentis cõuincitur, quibus ea conuincebatur, quæ ex inſenſilibus, & impatibilibus primis corporibus, corpora noſtra ſenſilia gigni aſſerebãt. quam etiam opinionem Gale. reprobauit lib. de Conſtitut. artis medicæ. Quibus ita confutatis, Hippocr. ipſe primus inter omnes, mox eodẽ libro de natura humana, ſtatuit elementa quatuor eſſe, eáque in mixto cõmiſceri, ac temperari (vbi ab Empedocle diſcrepat, qui elementa nec commiſceri, nec confundi in generatione aſſerebat, vt diximus: ſed fruſtulatim tãtùm compaginari, ac ſeſe attingere) ex quibus, inquam, elemẽtis quatuor ſimul, modo, & æquabilitate commixtis, corpora noſtra generari decretum reliquit. cùm, ſi alterum alteri longè prçſtaret, & valentius eſſet infirmiori, nihil generaretur. quatuor ergo ſupradicta prima, omnium corporum, quæ generantur, & intereunt, ſimul commixta, ac inter ſeſe mutuò temperata, nedum hominum, elementa communia eſſe ſtatuit, quæ ſummas, ac ſynceras qualitates habent primas. Et propterea quadam excellentia, calida, frigida, ſicca, & humida appellata ſunt. propriæ autem horum ſubſtantiæ nomina ſunt ignis, aqua, terra, & aër. ſumma caliditas igni, aëri humiditas, algor aquæ, ac ſiccitas terræ ineſt, vt teſtatur Galen. in comment. de Natura humana primo. Nimirum ergo, vt diximus, prædictas peruerſas opiniones Hippocr. deſtruxit, ſuámque veram ſtatuit: cùm nec ab vno aliquid generari valeat, nec à pluribus, niſi mutuo temperamento conueniant, ac commiſceantur, modóque, & æquabilitate reſpondeant. Qua de re cùm omnium corporum, quæ interitui, ac generationi ſubiacent: tum etiam hominis natura eiuſmodi ſit, neceſſarium eſt ipſum hominem non ex vna re conſtare. imò non tantùm ex quatuor his elemẽtis, verùm ex peculiaribus, quãuis non propriis, ſed omnibus ſanguinem habentibus animalibus, cõmunibus, ſanguine videlicet, pituita, flaua, tum atra bile conſtat. hæcq; illi ſunt natura corporis, & propter hæc ægrotat, & valet. valet quidem, cùm ea inter ſe virtutem, & copiam mediocriter habẽt tẽperatas, & potiſſimùm ſi permixta ſint: contrà laborat, cùm eorũ quicquã fuerit minus,

tex. 1. & 2. *tex. 3.* *tex. 12.* *cap. 8.* *tex. 12.* *tex. 11.* *tex. 15. 16. 17. & 13.* *com. 13.* *tex. 17.*

minus, ampliúsve, aut in corpore secretum, neque cum omnibus confusum: prout decretum reliquit idem Hippocr. eodem libro de Natura humana. Etsi omnes nostris corporis partes ex sanguine generantur, vt voluit Gale. 8. de Hippocratis, & Platonis decretis, & primo de Natura humana: tamen non ex eo syncero, atque impermixto, puro seu integro, & aliis humoribus non confuso, cùm hic nunquam vtero gerentibus insit: sed ex eo, qui per excellentiam id nomen sortitus est, vtriusque bilis, & pituitæ participe, corpora nostra enita sunt, & demum edita in lucem, ex ipso incrementum, & perfectionem accipiunt ex quadam quasi materia, vt idem Galenus sentit eodem libro octauo de Hippocratis, & Platonis decretis. Hinc patet, quòd, si ex supradictorum temperatura sanitas in humano corpore efficitur, & contrà, ex horum intemperaturis, morbi accidunt: nec corpus nostrum impatibile, omnísque affectionis expers est, velut adamas, aut quiduis id genus, teste Galen. 1. de Sanitate tuenda: vt cùm alteratur, corrumpitur, & vertitur, neque eundem seruat prioris status tenorem, propterea auxilium desiderat, nam si impatibile atque inalterabile esset humanũ corpus, semper optima constitutio perduraret, neque artis præsidio indigeret, vt ait Galen. libro artis medicinalis. duabus autem transmutationibus cùm subiiciatur, alterata simul, ac fluente eius substantia: (alteratur enim refrigerata, calefacta, exiccata, & humectata: fluit autem, & secundum sensibiles excretiones, ac per occultam transpirationem) duplici quoque eget restauratione: altera quæ excedentes temperet qualitates: reliqua, quæ locum repleat inanitum, vt voluit Galen. 1. de Elementis. Atque quarto de Simplic. medicamẽtorum facult. duplex innuit esse nostris corporibus iucundum: alterum, quod impleat id, quod euacuatum est, cuiusmodi est nutrimentum: alterum quod medeatur ei, quod alteratum est, quod quidem est medicamentum. Nostra denique substãtia cùm impatibilis non sit, immó continuò oportet per se totam alterari, illúdque ratione primarum qualitatum effectricium elementorum, caliditatis videlicet, frigiditatis, humiditatis, & siccitatis, vicissim inter se agentium, & patientium, necessum est, vt corpora nostra pręsidia desiderent, ac auxiliis indigeant: cum, si ex toto integrum, illæsúmque corpus duraret, taléque quale ipsum ab initio creator fabricatum reliquit, nequaquam correctore eguisset. at nunc, cum diffluat semper, ac dispereat: aliquo obseruatore indiget, qui & quod dissipatur, quantum, qualéque sit, cogniturus est, illicóque tale, ac tãtum vicissim reponens instaurabit: &, vt semel dicam, quod discutitur, atque euanescit, ingeri paulatim, atque reponi opus est, vt ait Galen. libro An tuenda sanitas spectet ad medicum, vel ad gymnasticum. velut, si eorum substãtia alteratur, indiget aliquo, quod excedentes temperet qualitates, eodemmet Galeno teste libro 1. de Elementis. Quocirca ars quædam non ab re, quæ medicina nominatur, inuenta est, corporis humani gubernatrix. & licet à prima eius constituta parte denominetur, vt idem Galen. ait eodem libro ad Thrasybulum: tamen eamet ars, quæ vna est relatione ad vnum intentum finẽ, qui sanitas est, circa quem omnes artes versantur, cum vnum in singulis artibus, ísque bonus finis sit, eodem auctore eodem libr. ad Thrasybulum: hanc, inquam, sanitatem medica ars perpetuò procurat, siue eam tueatur, siue perditam recuperet in humanis corporibus, cum in sanis, ægrotísque vna hæc ars medica modo vna vitia emendet, ea videlicet corrigens: in nullo siquidem alio eadem vitia discrepantia, quàm secundum quantum. At, cùm ipsa perpetuò corporum vitia emẽdat, ac corrigit, propterea correctrix ars appellatur. Quod si exactè, perfectéque valentem hominem accipiat, in hócque gradu ipsum conseruet, euecticen eam, id est boni habitus seruatricem vocamus, si verò eos, qui iam morbum euaserunt reficiat: analepticen, seu refectricem, vel instauratricem. Inter quas ea quoque collocatur, quæ à medicis salubris propriè dicitur ac conseruatiua simul. Hæ quidem tres partes sub ea medicinæ parte connumerantur, quæ exigua vitia corrigit: inter se autẽ ratione maioris, minorísque dissentiunt. Estque insuper quædam alia prædictę artis pars, quæ à medicis propriè prophylactice vocatur: Cui succedit illa, quæ magna vitia tollit, quæ propriè curatiua dicitur. Cum ergo cunctæ hæ partes circa vnum ac eundẽ propositum finem versentur, qui nil aliud est, quàm sanitas, vt voluit Galen. eodem lib. ad Thrasybulum: sequitur, quòd vna tãtùm sit ars medica, per quam humani corporis vitia corriguntur in nonnullas partes diuisa, prout maius, & minus est vitiũ, quod corrigitur: hæcque præsidia, atque auxilia, quibus indigent, porrigit, relatione tantum ad vnũ finem, qui, vt diximus, sanitas est: corpori videlicet, aut aliquid, vt superuacuũ detrahẽs: aut aliquid, quod deficiat adiiciẽs, naturalémque modum ei comparans, qui nil aliud est, quàm sanitas ipsa. Hinc rectè arbitror ab Hippocrate relatum fuisse, quòd medicina est appositio, & detractio: appositio quidem deficientium, detractio autem redundantium. verùm, sicut non vnius artis est opus facere, & alterius vitiatum corrigere, sed eiusdem, vt ait Galenus lib. An tuenda sanitas spectet ad medicum, vel ad gymnasticum, ita nec vnius opificis est corpora nostra creare, alterius verò eorundem corporum vitia corrigere. Atqui, cùm natura primaria sit humani corporis opifex, nos autem ab initio animal creare non potuimus, nec primam eius formationem instituere: ipsáque iterum natura ægrotis sanitatem comparat, nec alia profectò ratione fœtui in præsentia in lucem edito alimẽtum suppeditat: quin etiam similiter nũc operatur, alit, digerit, excernit, omniáque, vt semel dicam, in præsentia vt prius eadem ratione ministrat. ars ergo primaria naturæ est. Qua de re ritè à priscis sapientibus dictum est, naturam in omnibus auxiliari, naturam morbos iudicare, naturam morborum esse medicatricem: Medicum autẽ eiusdem esse ministrum: vt testatur Galenus eodem libro ad Thrasybulum, necnon libro primo de diebus decretoriis auctoritate Hippocratis asserit, quòd natura omnino sufficit: paritérque Medicum ibi appellat naturæ ministrum, non pharmacopolam quendam ex triuio, sed re vera medicum. Cum denique naturæ morborum sunt medicatrices, vt ait Hippocrates libr. sexto de morbis vulgaribus: ac ipsa natura corpus alit, digerit, excernit, & omnino sufficit, vt superius diximus ex Hippocratis, & Galeni mente, eáque est artifex, & animalibus consulit, vt idem Galenus testatur sexto de morbis vulgaribus, cùm hoc cõmentariolo nil aliud dicendum proponam, quàm quot,

Margin notes: tex. 19. & 20. c. 4. com. 27. — cap. 4. — cap. 4. — cap. 84. — cap. 7. — cap. 10. — cap. 29. — cap. 7. — cap. vlt. — cap. 13. — cap. 29. — in libr. ad Thrasybul. cap. 25. in lib. de flatib. prope pecti. — cap. 26. — cap. 26. — cap. 11. — sec. 5. text. 1. — sec. 5. com. 1. in 1. de po. na. cap. 13.

quot,& quibus mediis,ac quando possit ipsi naturæ à re vera Medico,ac ipsius ministro cum oportet opitulari, præcipuè in curandis morbis, prius quid per naturam ipsam intelligendum est,quidque ea sit,ac quo pacto omnino sufficiat,primùm explanare licebit:deinde quomodo ea pro quibusdam functionibus perfectius obeundis,ac quibus mediis iuuanda sit, delucidare non grauabor At,quoniam ad artem maximè necessaria sunt,quæ hic conscribimus, præsertim quia pro tyronybus laborem hunc suscepimus: si qua sæpius repetimus (cum hoc melius sit auctore Galeno in commento aphorismi vigesimi secundi quarti libri) culpandi minimè erimus.

De Natura.

tex. 18 VNiuersam hominis naturã esse sanguinem, pituitam & bilem geminam, flauam videlicet, & atram ab Hippocrate,vt suprà retulimus,primo de natura humana decretum est:nam, licet, vt diximus, humana corpora ex sanguine conformentur,non tamen ex eo syncero,cum hic prægnantibus nunquam insit,verùm vt participe vtriusque bilis,& pituitæ.Et quis inficias ibit corporis plerasque partes ex semine gigni Galeno apertum esse? nam seminis parua in vterum deiecta moles est, nutriturque,& amplificatur ex sanguine. Nec verò id incognitum est,ex sanguine quoque semen genitum esse.qua de re qui ex sanguine corpora humana generari asserunt,at non ex eo mero & aliorum humorum experte, sed ex eo, qui per excellentiam id *com 27.* nomen sortitus est vtriusque bilis,& pituitę participe, nihil Galeno pugnabit, vt lucidè videre licet apud eum libro primo de natura humana. Quam quidem hominum naturam duplicem *sec. 3. tex. 1* quoque esse, videlicet tum omnium communem,tum cuiusque propriam,ab Hippocrate primo de morbis vulgaribus decretum est. qua de re,cum apud eundem ipsius naturæ essentia in quatuor elementorum temperatione posita sit, sequitur humani corporis naturã idẽ esse, quod temperamentum seu temperaturam quatuor elemẽtorum,humidi,sicci,calidi,& frigidi, vt patet Galeno secũdo de natura humana,& in commento aphorismi secundi libri iij. & 34. libri ij. *com. 1 1. de vsu par. com. 2* quæ quidem natura, licet quæ opus est, efficiat, incrudita,& indocta,vt ait Hippocrates sexto de morbis vulgaribus:tamen à Galeno ponitur eam esse artificem, animalibus consulere, ac vim *sec. 5. tex. com. 2.* quandam esse inhabitantem in ipsis corporibus, quæ ab ea reguntur, eodem libro sexto de morbis vulgaribus:idque de mente Hippocratis. At *tex. com. 1* quę sit ipsius naturę substantia,quę nos & finxit, & gubernat,ipse Hippocrates non ausus est pronunciare,quanquam nostræ creationis auctorem *cap. 8.* naturam appellat, prout omnibus hominibus mos est, teste Galeno, nono de Hippocratis, & *cap. 4.* Platonis Decretis.At idem Galenus libr. de temperamentis tertio, naturam ait esse vniuersam substantiam, ac temperiem, quæ ex primis elementis conflatur, calido, frigido, humido, & sicco. Quod autem hæc eadem natura, quæ humani corporis particulas effinxit, ac sensim adauget, omnino per eas totas sit extensa, vt quæ totas eas per totas, non tantùm extrinsecus fingat,nutriat atque adaugeat,dilucidè idemmet Galenus declarauit secundo de Natu- *cap. 13 1. de sem. cap 13* ralibus facultatibus.hanc cuiusque hominis particularẽ naturam, vt dilucidius loquamur, subdiuidere licet in totius corporis temperamentum,& cuiusque particulæ eiusdem corporis naturam, seu proprium temperamentum, ipsam *cap. 1.* quidem gubernans. qua diuisione Galenus vtitur in plerisque locis, præcipuè libro primo de Compositione medicamentorum secundum locos in principio.verùm ipsius primæ nostræ naturæ, seu temperamenti tria sunt, quæ substantiam compleuerunt,spiritus scilicet, sanguis, & seminalis humiditas,vt ait Galenus in commento Aphorismi 15. primi libri. Et libro vndecimo Methodi medendi fatetur naturam ex tribus partibus constare:ex spiritu videlicet, & ex solidarum partium substantia, quæ partes ex genitali semine conditę sunt:& tertio ex carnosa substantia,quæ ex sanguine gignitur. Et, si superius relatum sit à nobis cunctas nostri corporis partes ex sanguine, non tamen syncero, formari, idque Galeno minimè pugnare: distinctius si loqui velimus,partes,quæ carnosæ magis sunt, ex sanguine: quæ verò solidiores in primo ortu, ex semine fieri atque formari fatebimur, prout patet ex Galeni mente libro primo de semine, id- *cap. 5* que aduersus Aristotelem concludit. His sic dilucidatis, cuilibet, vel parum in arte medica exercitato patet, quid per naturam tum communem omnium hominum, tum cuiusque propriam,ac demum singularum partium,ex Hippocratis, & Galeni sententiam intelligere debeamus. Verùm, quia superius relatum est, naturam ipsam ab initio fuisse animalis opificem, eique demum alimentum suppeditare,digerere,excernere,ac omnino ipsi ministrare, vt patet Galeno ex Hippo- *cap. 8.* cratis mente libro nono de Hippocratis, & Pla- *cap. 16* tonis Decretis, & libro, Num tuenda sanitas *li. de mar. c. 3. 6. epi. 5. v. con. 5. 8. de decretis Hip. & Plat. cap. 7.* spectet ad medicum, vel gymnasticum: nec minus apud Galenum sæpenumero reperimus, calidum innatum hæc eadem in animantibus perficere,vt patet in cõmento Aphorismi. 15. primi libri sub his verbis, Neque enim aliud quicquam animal ab initio afformauit, sic vti neque rursus adauxit, aut vsque ad mortem enutriuit, præterquam iste calor innatus, de quo nunc habetur sermo. hic igitur est omnium operum naturalium causa. Verùm, quoniam in nonnullis iocis,vt superius diximus, & pariter in commento aphorismi tertij primi libri asseruit semper naturam, coctionem, alimenti distributionem, sanguinis generationem, adiectionem, agglutinationem, atque assimilationem operari, velut maximè necessarium, discutiendum videtur,num Hippocrati,& Galeno, velut natura,& temperamentum,vt suprà retulimus, idem sunt: ita quoque calor innatus, & natura,an in aliquo discrepant. Et cùm ad amussim ostensum sit, quid per naturã sibi velint,pari ratione succinctè quo ad possumus,quid per calidum innatum ex eorum mente intelligẽdum sit, dilucidabimus: quo facilius quisque discere valeat, num natura, & calor innatus idem sint, vel in aliquo discrepent.

De calido innato.

NE quis decipiatur, de calido innato pro substantia, ac corpore calido, non autem pro qualitate differere proponimus, appellatur autem hæc substantia innatum calidum ab efficacissima, quæ in eo est, qualitate: vt sentit Galenus in commentario aduersus Lycum. id autem nil aliud est, quàm sanguis, & semen, vt eodem loco ab eo asseritur. necnon ab eodem auctore in commento Aphorismi 15. primi libri, facultas nos gubernans calor innatus appellatur: cuius essentia in spiritu vnà cum sanguine, sanguineisque visceribus reposita est, vt idem Galenus quoque testatur sexto de morbis vulgaribus, & in commento 15. aphorismi primi libri. Qua de re eius substantia aërea est, & aquea, seu in sanguine, & pituita subsistit: qualitate verò est congruè ex frigiditate, & caliditate contemperatus, prout Galenus asserit octauo de Hippocratis, & Platonis Decretis. Hinc Galenus ipse libro de palpitatione, tremore, rigore, & conuulsione, ipsum calidum innatum essentiam seipsam mouentem, sempérque mobilem esse fatetur. Et quia semper mobilis est, non intra tantùm, extra ve mouetur: sed alius aliũ motũ semper excipit. quoniam, si intrà solùm moueretur, immobilis ocius euaderet: extrorsus verò, si tantùm moueretur, dissiparetur, & periret, nunc autem modicè succensus, ac modicè adauctus perpetuò mouetur. Succenditur quidem ad ima corporis lapsus, quo alatur appetens: obtinet enim & ipse ex sanguine perseuerantiam: quemadmodum ex lignis idoneis, qui in foco est, ignis, eodem Galeno teste, libro de curandi ratione per sanguinis missionem. At auctus, & espansus affatim, fermè extingueretur quòd autem extrorsus exeat, à principio proprio id obtinuit, quia calidum natura est. at interiorem, & infernum statum possidet. quòd frigoris alicuius sit particeps, quandoquidem mixtum ex calido, & frigido existit. prima itaque caliditatis ratione est sibimet motor. Magnum verò vsum ei frigiditas adiungit: nam nisi frigus obstaret, cum sursum ferri calor aptus natus est: summa peteret: simúlque cum eo alimenta ferret. hunc ergo motum caloris, ne longius protensus pereat, frigiditas ipsa impedit: dubium namque esset, ne sua leuitate, & ad superna impetu corpora desereret. quare detinet frigiditas, & impedit & vehementis elationis impetum moratur. Verùm, cum asseruimus calorem hũc innatum semper mobilẽ esse, seipsumq; mouere duplici motu, tum ad intra ab extra, tum ad extra ab intra, horum motuum quidam caloris innati primus dicitur, teste, Galeno libro tertio de Causis pulsuum, cum videlicet mouetur foras, & extra: secundus verò eius motus est, cũ intro, & in seipsum mouetur. Nec ab re vnus istorum motuum primus dicitur: nam à proprio principio, vt diximus, quia calidus natura est, obtinuit vt foras, sursum, & extra moueatur. Secundus autem motus propterea secundus appellatur, quia intro, & in seipsum mouetur: non propter aliud, nisi propter alimentorum confectionem: & non quia calidus natura sit, quinimmo vt alimenta conficerentur, ipséque intus detineretur diu. Vbi absolutè succi confecti sunt, si neque proprium suum motum primum, quo fertur foras repetere, intra firmus, immobilis ocius euaderet, cùm vtrinque esset otiosus, atque ita permanens nil aliud esset, quàm via ad mortem, ac eius extinctionem substantiæ enim semper mobili mors est quies. Hinc patet calidum innatum, ex Hippocr. & Galen. sententiam, nihil aliud esse, quàm essentiam seipsam mouentem, sempérque mobilem, vt supra retulimus, nec quicquam aliud esse naturam animalium præter hoc calidum secundum Hippocratis opinionem, quam Galenus asserit in comment. 15. Aphorismi 1. libr. & commento Aphorism. 37. quarti libri ex mente eiusdem Hippocratis asserit, Quæ nostra corpora regit natura, nihil aliud est, quàm calor naturalis: qui etiam nil aliud est, quàm sanguinea substantia simúlque aërea, seu seminalis, vnà cum spiritu, vt idem Galenus ait, quinto de Simplicium medicamentorum facultatibus, quod iterum de natura superius dictum est. Qua de re indubitanter nil aliud esse calorem innatum concludamus, quàm naturam atque animam: immo natura, atque anima, de mente Hippocratis, nihil præter ipsum est, vt Galenus asserit libro de tremore, rigore, palpitatione, & conuulsione. calidum ergo innatum, naturam, atque animam idem esse ex Hippocratis sententia, vt supra ostendimus: nemo asserere vereatur: velut & corporis naturam, idem quod temperamentum, eodem Galeno auctore libro de Natura humana, & libro primo de Vsu partium, nósque de eorum intentione illud citra controuersiam fatemur, etsi vt Christi assecla, & vt rei veritas est, aliud de nostra anima sentiam, quam incorruptibilem, & immortalem firmiter teneo: licet Galen. de Ratiocinatricis animæ essentia assertiuè loqui perpetuò veritus sit.

(Margin notes: cap. 7; sec. 4. cõ. 25.; cap. 7; cap 6; cap. 5; cap.; cap. 9.; cap. 9.; 1. de Nat. huma. com men. 1. 1. de Vsu partium ca 9.)

Quòd ars medica, ac medici necessarij sint.

VErùm, cùm suprà relatum sit ex Hippocratis, & Galeni mente, naturam in omnibus auxiliari, naturam morbos iudicare, naturam morborum esse medicatricem: & in summa, naturam summa quadam prouidentia corpori nostro prospicere, ac prorsus sufficere, forsitan quispiam ex his suspicabitur artem medicam, ac medicos ipsos tanquam superfluos, tolli debere: cùm natura ipsa omnino sufficiat, cuncta administrando seruandi animalis causa, cuius quoque primaria hæc est ars, vt diximus. At si quis verba Galeni perlegerit sexto de Morbis vulgaribus; dilucidè percipiet non mendacem esse, qui asserit à medicis morbos curari: nec cùm qui artem medicam laborantium sanatricem esse testatur: eadem ratione nec illum, qui primam naturam languoribus mederi existimat. verum ergo est dicere, naturam morbis mederi: rectè quoque, & artem medicam, ac medicum: verè insuper, & eius esse ministrum, ac auxilia ipsa congruenti qualitate, copia, & tempore exhibita: cùm auxilia in tempore ægrotis adhibere solius medici sit, isque auctor, ac occasionis inuentor

(Margin note: sect. 2. tex com. 1.)

inuentor, distinguens optimè per artē, quam di-dicit, salubria atque insalubria. Quæ ergo primò languoribus medetur, omnia congruentia in animalium corporibus operans, alens quidem cum alimento opus est, ipsisque sanguinem pręparans, per quem egenas particulas nutriat, cibum in ventriculo conficiens, iterum vt sanguis ipse creari possit: & in summa, quæ quatuor facultatibus animal regens, omnia molitur, ac perficit, non modò sanum animal tuendo, sed etiam ægroto sanitatem restituendo, natura quidem est dignitate antecellens cunctas alias sanitatis effectrices causas; cum omnes materiam sibi parent, ac suggerant. Post quam secundo loco dignitate succedit ars ipsa medica, per quam medici fiunt, cuius artis vi medici ipsi vtentes, morbos pellunt, ac auxilia ipsi naturæ parant, & ministrant. Tertium locum medicus obtinet: nam ars ipsa medica medicis dignitate præstat, vt asserit Galen. eodem citato loco: & propterea dignitate vltimos esse eos, qui medicis ministrant ad sanitatem comparandam; & eos, qui materias præparant, quos herbarios vocant. Hinc concludamus, naturam omnium artium, artificum ad medendum primariam, ac potissimam esse; post quam vt diximus, sequitur ars ipsa medicatiua, quæ naturæ ministra est. succedit & medicus tertio loco, quem vbique tum naturæ, tum ipsius artis ministrum Galenus appellat, præcipuè primo de Morbis vulgaribus, & libro primo de Diebus decretoriis: post quem sequuntur ipsorū medicorum ministri, materias atque instrumenta ipsis medicis parantes. hi verò sunt herbarij, vnguentarij, coqui, venam scindentes, clysteres immittentes, cataplasmata adhibentes, & similes alij. Qua de causa licet superius relatum sit, naturam omnino sufficere, eámque morborum esse medicatricem, ac ipsius primariam eam esse artem: tamen, quoniam ars ipsa medica in numero est earum, quæ effectrices nuncupantur, reparatricium tamen, ac correctricium: in quibus duo præcipuè inspiciuntur: efficientis causæ videlicet potentia & impotentia, & materiæ copia vel inopia, vt ait Galenus libro de Constitutione artis medicæ; rarúmque est artem aliquam effectiuam inuenire nulla alia egentem, quæ aut instrumenta fabricetur, aut materiam operi idoneam reddat: hac de re, licet natura ipsa vt efficiens causa sanitatis tum conseruandæ, tum recuperandæ admodum potens esset cuncta perficere, quantum ex se ēst; indigebat tamen & materiæ copia, quam extrinsecus suscipere debebat; cum in se non haberet. Hinc non ab re ipsi naturæ succurrunt & alij ministri, præsertim cum quædam in humanis corporibus fiant, quæ ipsi quidem naturæ, non tamen eius ministris negata sunt: vt superfluæ carnis abscisio aut luxati articuli repositio. At, cum inter eos, qui naturæ ministrant, quidam sint, qui potius mediatè, quàm immediatè ei ministrare videntur (vt hi, qui materias tantùm, aut instrumenta parant, potius medicis ipsis immediatè, quàm ipsi naturæ ministrant.) quidam verò sunt qui non tantùm instrumenta, aut materias: verùm qualitatem, quantitatem, occasionem, & vtendi modum ipsarum materiarum dignoscentes, ea ratione naturæ ministrant, vt potius auxiliorum, ac occasionum inuentores sint, quàm materiæ auxiliorum. tunc enim auxilia dicimus naturæ ministrare, cum auxiliorum materiæ in tempore, atque, vt decet, aliquibus humanis corporibus applicantur, Galeno teste vndecimo Methodi medendi. Hinc non ab re Galenus primo de Diebus decretoriis, cum medicum appellat naturæ ministrum, qui re vera medicus est: & non qui pharmacopola ex triuio; cum hic tantum absit à iusta appellatione ministri naturæ, vt etiam maximè contrariū nomē ipsi cōueniat magis iniquo videlicet, & ipsius naturę & ægrotantium hoste iure appellato. Is ergo qui re vera medicus est, distingueréque per artem dedicit salubria ab insalubrib. quiq; vi eius artis, ac auxiliis vtēs morbos pellere valet; quāuis non primò vt natura ipsa, sed veluti ipsius naturæ adminiculator, atque minister; præterea nec ars ipsa medica, nec reuera medicus tolli debent pro humani corporis sanitate tū seruanda, tum recuperanda; quāquā ars ipsa, vt diximus, per quā verè medici fiūt, dignitate ipsis, vt ait Galen. sexto de morbis vulgarib. Cūcti verò alij, qui medicis ministrant, materias auxiliorū parantes, aut instrumēta idonea potius medicorum, quàm naturę ministri appellandi sunt: cùm nec qualitatem, nec quantitatem, aut occasionem, vel vtendi modum cognoscāt. Quare eis digniores sunt medici ipsi, velut etiam & auxiliis: medicis verò ars medicatiua: quę rursus, vt retulimus, naturę ministra est, eius videlicet, qui vel curatur vel pręseruatur, vel cōseruatur. Tūc ergo naturę medicus auxiliatur, vt sępius diximus; cùm auxilia in tempore, atque vt decet, ei porrigit, atque propinat. quòd si importunè oblata fuerint; nō amplius salubres causæ, neque auxilia dicētur. Porrò cùm in his adhibēdis nōnnullos nostri tēporis iuniores medicos halucinari inspiciam, qui intēpestiuè materias aliquas auxiliorum naturæ propinantes, ei opitulari se autumāt, cum potius eam impediant, quàm ipsi ministrent, prauósque errores committunt: non solùm quia intempestiuè auxiliorum materias naturæ propinant, verùm quia etiam cuncta confundunt: nam sæpenumero alterātia, aut pręparantia propinantes auxilia se naturę adminiculari in concoctione, vel in digestione opinantur: & contrà coctioni, vel digestioni, cùm fortè fortuna auxilientur, asserunt se parare expulsioni, aut præter præparationem tantùm alterare putāt: rogantibus amicis, vt quādo, & quibus auxilijs naturę opitulādū sit, pręcipue in propulsandis morbis, aut in sola alteratione perficienda, aut concoctione, simul cum ea alteratione, vel digestione, seu præparatione, ac purgatione, dilucidare vellem; subij, vt eis gratificarer, libentur hoc onus: simúlque vt ad propositam materiā stylum exercerem. Itaque de alteratione primò differere decreui, tanquam quodam communi genere ad cūcta alia: nā absque alteratione, nec cōcoctio, nec digestio, nec præparatio, aut purgatio fieri valet,

eodē loco.

Sect. 2. cō. 45. & 51. 1. de diebus decr. 11.

cap. 32.

cap. 1. cap. 11.

Sect. 5. com. 1.

De alteratione.

VElut, cùm corpus aliquod ab his, sub quibus antea fuit, in nullo est immutatū, quiescere id dicimus, vt Galenus asserit primo de Naturalibus facultatibus: ita equidē; si in aliquo ab iis recesserit, secūdū illud id moueri dici-

mus,& cũ nõnullis modis corpus à statu, in quo erat recedat; pari ratione multis etiam modis moueri dicetur. At quoniam motum prioris esse habitus mutationẽ à Galeno asseritur libro primo Methodi medendi: ea verò immutatio dupliciter fit, eodẽ auctore libro secũdo methodi, & libro primo de locis affectis: quorũ vnus lationis, alter alterationis dicitur. atque ea mutatio, quæ in loco agitur, latio appellatur: quæ verò in qualitate, alteratio. Latio ergo prioris loci mutatio erit. at alteratio à Galeno secundo Methodi medendi asseritur, quòd est generatio qualitatis, aut affectus, seu dispositio, vel mutatio eius, quod prius fuit, hæc autem fit, cũ quæ prior in corpore qualitas erat mutatur, & nunc noua gignitur. erit ergo alteratio mutatio in qualitate, seu demutatio eius, quæ prius fuit qualitatis, prout Galenus asseruit primo Methodi medẽdi. hæ ergo sunt primæ duæ, simplicésque motus differentiæ; quanquã enim lationis motus prior, simpliciorq; fit, cum auctio, diminutio, & generatio licet in his quoque motibus prioris habitus sit immutatio, veluti in prædictis; tamen compositi sunt, & non simplices motus, vt ait Gal. 1. de Naturalibus facultatib. Verùm in quãcũque re alterationes fuerint, in ipso fieri essentiã suã possident: cũ, si quis ex albo niger, aut ex nigro fiat albus, is in colore mouetur: & si quid prius dulce, postea fiat austerũ, vel ex austero dulce: eum in sapore motũ esse dicimus, amboq; in qualitate moueri: veluti qui ex calidiori frigidior fit, aut ex frigidiori calidior, vel ex sicco fiat humidus, aut ex humido siccus; eum quoque moueri affirmamus, communéque his omnibus nomen alteratio est. Quoniã verò corpora nostra, velut cuncta alia quę ortui, ac interitui obnoxia sunt, vt superius retulimus, duabus transmutationibus subiiciuntur: vna fit, cùm eorum substantia alteratur, quæ nõ nisi calfacta, refrigerata, exsiccata, & humectata alteratur: nã solæ hæ qualitates totam transmutant per totã substantiam, teste Galeno libro primo de elemẽtis, & libro de cõstitutione artis medicæ: cuiuslibetque nostri corporis propria substantia, in supradictarum primarum qualitatum quadã tẽperie est, ac proinde substantia facultatũ, quibus ea reguntur, proprietas est tẽperamenti, prout Galenus asserit libro de Multitudine. Altera verò trãsmutatio efficitur, fluente eorũ substantia, quę nõ tantùm per sensibiles excretiones fluit; verùm & secundum illam quæ occulta nominatur transpiratio: nimirum si duplici quoque egeãt restauratione: vna, quę excedẽtes tẽperet qualitates: altera quæ locum repleat exinanitum, vt superius dictum est. Verùm quæ excedentes qualitates tẽperat, seu exuperantiã destruit, cõtraria debet esse qualitas excedẽti, atque exuperanti: quæ verò defectum supplet, non est quidẽ cõtraria, sed magis simillima esse debet substãtię prius euacuatę: nã vicem illius in animalibus obtinere oportet. hoc verò efficitur, cum ex substantia deperditæ simili corpora enutriuntur: quam substantiã, alimẽtum nominamus, licet hæc quoque, quæ corpora nostra nutriũt, ea alterent, atque mutẽt ferè omnia, vt ait Galen. tertio de Temperamentis. hoc autẽ alimentũ à Gal. 1. de Simplic. med. facultatibus dicitur esse quicquid substãtiã nostri corporis augere potest quãquã auctore Hippocrate, id tripliciter dicatur: nam nutrimentum ipse appellat, quod nutrit: nutrimentum quoque, quod veluti nutrimentum est: pariter & nutrimentum, quod nutriturũ est, vt ait Galenus primo de Naturalibus facultatibus. Illud verò, quod secundũ solam qualitatem substãtiam nostri corporis alterat, medicinam, seu medicamẽtũ appellamus. quod medicamentum à Galeno primo de Simplicium medicamẽtorum facultatibus, omne id dicitur, quod naturã nostrã alterare potest, absque hoc, quòd substãtiam corporis augeat. &, vt vno verbo dicam, ea, quæ assimilãtur omnia nutrimẽta vocantur: reliqua verò omnia medicamẽta appellantur. Est porrò & horum medicamentorum natura duplex, teste Galeno tertio de Temperamẽtis, quippe vel cuiusmodi sunt assumpta, eiusmodi etiam permanentia vincunt, ac corpus mutãt. & hæc prorsus tum venenosa, tum naturæ animalis corruptricia pharmaca sunt. Vel mutationis initiũ ab animalis corpore cõsequuta, postea corpus nostrũ alterãt: quæ multis modis dicũtur, vt patet Galeno eodem libro tertio de tẽperamentis. nos autem de prima medicamẽtorũ natura penitus loqui non intendimus, nec de cũctis, quæ in secunda medicamentorum natura cõtinentur: verùm secũdam in dua species diuidẽtes, quarum vna est, quæ secundum solam qualitatem substantiã alterans, enutrire tamen animal non valet, seu substantiã augere, aut exinanitum locum replere, velut de nutrimento diximus. Altera species est, quæ nõ tantùm nostri corporis substantiam alterat, cũ hoc quòd neque exinanitũ corpus replet, verùm de corpore eã educit per quamcunque viam sensibiliter euacuãs: quæ medicamenta purgantia à medicis nominari solent: redundant nanque in corpore quædam in quantitate, & quædam in qualitate, vt Galen. asserit vndecimo methodi medẽdi. Cùm ergo de alteratione, ac medicamentis alterantibus in hoc capitulo disserere proposuimus, de eis loqui intendimus, quæ corpus alterare possunt absque substantiæ diminutione aut augmẽto. nam licet nõnullæ aliæ alterationes dici possent: & ea, quę naturę in ipsis actionib. opitulantur, alterãtia quoque nominari nomine generis: hîc tamen de ea, quæ excedẽtes in corporibus tẽperat qualitates, absque hoc, ꝙ corporis substãtiã augeat, aut minuat, sed eadẽ manẽte, ac seruata intelligẽdũ est propriè sumpta, pro mutatione tantùm eius qualitatis, quæ prius fuerat in corpore, & generatione alterius cõtrariæ, absque hoc, quod assimilet, seu distribuat, dissipet, atque substantiã euacuet. Hæc autem excedens qualitas erit, cũ nostri corporis substãtia alteratur, refrigerata, calfacta, exiccata, & humectata: aut cum ex harum qualitatũ diuersis combinationibus afficiatur. quòd si vnã valeremus sine substantia qualitatẽ inuenire, ea sola vteremur, ac eam solam adhiberemus, vbi alterare necessitas vrgeret. nunc verò, cum nec vna qualitas sine substantia inueniri possit, vt Galenus asserit libro primo, cap. septimo de Elementis, cogimur eas qualitates vnà cum earum substantiis corporibus adhibere, vt cõtraria qualitas in ipsis exuperans ab eis destruatur. Et, si quãdoque exuberãs ipsa qualitas in corporibus summa sit, corpora accipimus, in quibus cõtraria qualitas in summo reperiatur, præcepto Galeni tertio de

Marginal notes: cap. 6. — cap. 3 — cap. 3 — cap. 3 — cap. 6 — cap. 2 — cap. 7 — cap. 9 — cap. 3 — 1. de Elem. cap. 7. — cap. 2. — 1. li. de alim. prope princ. — cap. 11 — cap. 1. — cap. 2 — cap. 13

tio de Temperamentis. velut, si in corpore summa sit superabundans frigiditas; ignem adhibemus. quòd, si superabũdans qualitas summa sit caliditas, aquã afferimus. quo tempore elementis pro medicamentis vtimur, vsúmque ea medicinæ præbent, vt Galenus præcipit libro primo de Elementis. Si verò à summo paulũ recedat, aut plus à summo absit ipsa superabundans præter naturam in corpore qualitas; non amplius ipsis elementis pro medicamentis vtimur, sed mixtum aliquod ex eis eligimus, veluti, si calfacere intendimus, medicinã eligimus, in qua maior sit portio ignis, quàm contrarij elementi, vbi verò frigefacere volumus; vice versa medicinam eligimus, in qua maior sit portio aquæ, quàm ipsius ignis, quæ à summo quidem paulum, vel multum declinans sit ad portionem ipsius recessus, auctoritate Galeni tertio de Temperamentis, sepænumero verò contingit, quod vtrisque simul opus est, alterare videlicet, & enutrire tuncque substantiam quærimus, quæ & alimenti, & medicamenti afferat vtilitatem. hæc autem veluti medicamenta corpus nostrum alterant, ac afficiunt toto eo tẽpore, quo concoquuntur. at vbi concocta, ac assimulata sunt; prorsus calorem naturalem augendo, vt alimenta omnia nutriunt, Galeno auctore tertio de Temperamentis. Cùm ergo duæ sint primarum indicationum differentiæ, vt testis est Galenus tertio Methodi medendi, quod secundum naturam se habet, videlicet sui custodiam indicans, & propterea quæ sibi similia sunt postulans, & quod præter naturam est, sublationem sui, eóque contraria requirens: perit enim quicquid in contrariũ, & à cõtrario, vt idem Galenus eodem loco, & libro vndecimo eiusdem; hinc non mirum, si ab Hippocrate hoc aureum, æternæque veritatis præceptum recepimus, nempe contraria contrariorum esse remedia: hoc etenim neglecto, omnem medendi methodum confundemus, vt eodem libro vndecimo methodi medendi Galenus asserit. nam omnia, quæ præter naturam sunt; ab his, quæ ipsis sunt contraria, curantur, siue morbi sint, siue morborum causæ, siue symptomata morbi: quanquam morbus solus per se subsistens solus quoque curationem propriã suscipit, isque præcipuè contraria postulat remedia. At, ne quis decipiatur, cum contraria contrariorum esse remedia dicimus; non tantùm ea, quæ potestate cõtraria sunt intelligi volumus, verùm etiam quæ actu, aut ex accidenti sunt talia. & hoc de intentione Galeni vndecimo Methodi medendi; licet quod potestate, seu secundum potentiam tale sit, præcipuè à medicis audiatur: veluti, cum febris dicimus perpetuò remedia esse frigida: eóque ipsam sanare, per frigidum intelligendum est non tantùm aquam frigidam, quæ talis est in actu, sed alia, quæ partim potestate, partim ex accidenti refrigerant, auctore Galeno vndecimo Methodi. auferuntur ergo, quæ præter naturã sunt omnia à suis contrarijs, præcepto Hippocratis, verùm, quoniam quæ præter naturam sunt, cuncta immoderata dicuntur: quæ verò secundum naturam, moderata necessum est in omnibus immoderatis à contrarijs immoderatis (vt diximus) ad commoderatum regressionem moliri. Nam veluti viã quandam ire, quod præter naturam se habet dum ad naturam redit, eandem quidem, sed contrario itinere, remeare oportet, vt ait Galenus libro de Constitutione artis medicæ, & libro artis medicinalis. pariter libro primo de articulis dicebat. Necesse autem est, vt qui in p ristinũ statum rediturus est, is eadem via, vnde est digressus, reuertatur. quod perindè est, ac si dicamus, vt contrarium iter faciat. Eatenus verò iubet Galenus contraria immoderatione vti pro sublatione eorũ, quæ præter naturã sunt: vt tum primum desinas, vbi ad cõmoderatum perueneris. Hoc insuper communissimum, ac generalissimum Hippocratis præceptum, contrariorum contraria esse remedia, sempiternæ veritatis est, in instrumentalium partium præter naturam affectibus: vt Galenus fatetur libro de Constitutione artis medicæ. Verùm, quoniam non licet vllius artis scientiam nancisci, nisi & methodum quãdã habueris, per vniuersalia vocata theoremata; & in particularibus te exemplis exercueris, auctoritate Galeni nono Methodi medendi cap. sexto, (cum quilibet particulari dispositioni præter naturam corporis contraria particularia inueniantur, quibus ea dispositio auferri debet, eodem Galeno teste libro de Constitutione artis medicæ, loco præallegato, & libro artis medicinalis) vt in particularibus exerceamur, relictis eis dispositionibus, quæ in instrumentalibus partibus eueniunt: de eis tantùm, quæ in similaribus verba facientes, dicimus, quòd, cùm calido affectui frigidum auxiliũ contrarium existat, frigido autem calidum: eodem modo succo humectans, & humido exiccans: pariter calido simul, ac sicco morbo, frigidum & humectans veluti frigido & humido, calidum & exciccans cõtraria sunt, & eadem ratione de cæteris intemperaturis, quæ in vniuersum octo sunt, quibus simplicia corpora sunt obnoxia, vt patet ex Galeno libro nono, & septimo Methodi medendi, & primo de Temperamentis: his vtendum esse censemus pro eorum affectuum curatione, quæ per alterantia propriè dicta perficitur. quẽ curationis modum Galenus docuit secundo de Naturalibus facultatibus & septimo Methodi. At cum duplex corporum intemperies sit: alia sanitatis videlicet, & alia morbi. sanitatis quidem, quæ paulùm ad media temperie: morbi verò, quæ longissimè abest ab ea, vt ait Galenus secundo de Tẽperamentis: nos de morbosa intemperie, & non de ea. quæ sanitatis est, hîc verba facimus. Ea ergo alteratione bellissimè vtimur in eis præter naturam affectibus, qui amplius ab aliqua causa nõ foventur: v. g. in hectica, & diaria febre, quæ tantùm contrariorum auxiliorum abhibitione curantur. nam quæ contraria eis adhibentur, etiam si qualitatem seu qualitates excedentes transmutent in alias qualitates contrarias, illud tamen perficiunt absque vlla alia concoctione, digestione, præparatione, seu purgatione. & hoc pacto natura ipsa, siue calor innatus à medico in hisce morbis adiuuandus est: quod auxilium propriè alteratio dicitur. hanc autem alterationem per eam molimur, quæ vel tota substantia, vel qualitate vna, duabúsve contraria sint, teste Galeno libro de Cõstitutione artis medicæ, & quinto de Simplicium medicamentorum facultatibus, supra dictas quidem qualitates cum suis subiectis, non tantùm vt materias præparando, ac ministrando, sed vt auxilia, prout decet. Quicunque ergo iam facti sunt morbi, & causa quæ hos creauit, iam abiit, supradictam simplicem primam curationis indicatio-

Marginal notes (left): cap. 5. — cap. 7. — cap. 5. — cap. 4. — cap. 3. — Ibidem & 11 Meth. meden. c. 3. — cap. 12. — cap. 9. — cap. 9. — Ex lib. de flatibus. prope prin.

Marginal notes (right): Lib. 1. de Const. artis cap. 12. lib. art. me. ca. 89. primo de arti cur. no. 7. — Ex libr. de flatib. ibid. cap. 12. — Li. de cõst. ar ca. 12. li. art. med cap. 89. — 9. Metho. med. c vlt. & 7. eiusdem ca. 3. tom. 1. de temper. c. 8 8. de facul. natur. cap. vlt. & 7. Met. med. cap. 4. — Li. de cõst. artis med. c. 19. 5. de Simp. med. fac. cap. 18 13. Metho. med. ca. 7.

nem habent: velut & illi, qui alteratis tatum qualitatibus in partibus morbi fiũt, nempe contrariis: semper enim pro eo, quod exuperat, inducendum eo vsque contrarium est, quoad particulam in symmetriam, & naturalem habitum vindicaueris, vt præcepit Galenus septimo Methodi medendi.cap. tertio.ac insuper alteratione, ac auxiliorum præparatione sæpenumero in febribus, quæ ex putrescentibus excitantur humoribus, quandoque frigidum adhibentes: nanque ipsius febris, prout febris est: aqua frigida pota perpetuò est remedium, vt Gal. vndecimo Metho.meden.asserit.præcipuè, cùm febris ipsa fuerit ardentissima, & magna, cunctæque vires ægroti valentes ad concoctionis notæ planè euidentes sint: tunc nanque frigidam homini putrida febre laboranti tribuere audacter debemus, decreto eiusdem Galen. eodem loco, & Pauli secundo de Arte medendi, capit.18. quinimmo id magis audebis: si frigidæ potioni insueuerit, nullaque laborantis fuerit interna particula, princeps præsertim, inflammata, aut imbecilla; præcepto eiusdem Galeni nono Metho. nam licet tria præcipuè sint, quæ in propositis febribus ob putredinem ortis agendorum indicationem nobis præbeant: vna, videlicet febris ipsa: altera, effectrix eius causa: & tertia, vis ipsa naturalis, vt decimo Methodi Galenus decretum reliquit: tamen si intolerabilis ægro magnitudo febris sit, relicta causa, à qua prima sumitur pro earum curatione indicatio (teste Galeno eodem decimo Methodi medendi) ad frigidam exhibendam, febrisque extinctionem acceleramus. quæ, nisi occurras, sui magnitudine præsentem perniciem afferet. At ipse (cum perpetuo in frigidæ exhibitione cuncta, quæ requiruntur, haud facile sit in febricitantibus reperire) si febris magnitudo instet; tutius, cum oportet, aqua hordei vtendum esse censerem, cum hæc non tantùm febribus ardentibus accommodatissima sit: quia omni ex parte ei opponitur refrigerans, & humectans; immo, quia sitim magis, quàm aqua sola extinguit, cùm citius digeratur, nonnullaque alia commoda ipsam sequantur, vt patet ex Galeno libr.de Ptisanna: est enim ipsa aqua hordei complicata quædam res ex hordeo, & aqua, cum proba cócoctione; velut ptisaria ipsa, licet minus hordei, quàm ipsa ptisana, & plus aquæ assumat. quam Hippocrates pro extinguenda siti summopere siticulosis approbat, quarto de ratione victus in morbis acutis, & Galenus eius in commento. At, cum vniuersi febrium generis intemperies sit calor, Galen. asserit vndecimo Methodi medendi; nimirum, si ea intemperies per frigida sanabitur, non tantùm per ea, quæ actu talia sunt, verum per ea quoque quæ potestate, & interdum per ea, quæ ex accidenti refrigerant, aut etiam omnia simul commixta. Non ab re igitur febre ipsa indicante, vt retulimus, quæ potestate refrigerant adhibentes, eam curamus: quæ curatio alteratio tantùm dici potest: quibusdam syrupis vtentes, qui alterare valent, vt sunt violaceus, rosaceus, ex nymphæa, papauere, & eis, qui ex vtroque cichorio domestico, vel agresti parantur: quanquam hi extergendi, quandã vim habeant, ac constringendi, vt ait Galenus octauo de Compositione medicamentorum secundum locos. his quidem solis, tum quibusdam eorum simul textis, ac sæpenumero quoque frigidam permiscentes, aut quorundã infrigidantiũ decoctũ: quorum sylua satis admodũ apud medicos nota est: hac eadem alteratione interdum vtimur, cum aduersus harum febriũ causam pugnamus, à qua prima indicatio sumitur. quam causam putredinem esse testatur Galen. libro decimo Methodi medendi, & vndecimo eiusdem, ait humorum putredinem antecedentem causam esse ipsius febris. Quare qui febrem curare volet, necesse esse putrediné inhibeat. vt autem cuilibet liquido cóstet, quo pacto putredinem inhibeamus aduersus eam alteratione tantum pugnantes, primò de ipsius putredinis natura, secundò de eius speciebus, & causis disseremus. Quantum attinet ad primũ, relicta opinione Aristotelis, qui quarto Meteororum textu sexto hoc pacto naturam putredinis exponit, inquiés, Putrefactio est corruptio quædam in vnoquoque humido propriæ secundum naturam caliditatis ab aliena caliditate: hæc autem est, quæ ambientis: ad eã quæ à Galeno ponitur, definitioné veniemus: ipsi nanque tanquam medicorum principi, pariterque Hippocrati addicti sumus. Gale. ergo 11. Methodi medendi hoc pacto putredinis naturam describit: nẽpe mutatio totius putrescentis corporis substantię ad corruptelam à calido externo: nam cum geminum, de intentione Hippocr. vbique fateatur in corpore calidum esse: alterũ, quod ingenitũ, seu innatum vocatur: alterum verò adscititium, seu non naturale, & alienũ: à primo quidem coctiones fieri vbique asserit, præcipuè sexto de Morbis vulgaribus, & secundo de Differentijs febrium: cótrà verò calor ipse alienus, ac præter naturã habet corrũpere: primũ quidem, si in corporibus fuerit excitatus, succos ipsos propter humiditatem, & putrefacit, & corrumpit: spacio verò tum adipem inuadit, tum etiam carnem, vt Galenus asserit vndecimo Methodi: nil mirum si putrediné ab aliena, ac externa caliditate oriri diximus: non autem à natiua, cuius munus est cóquoquere, & nó corrumpere. hæc autem humorum putredo, vt habetur à Galeno libro primo de differentijs febrium duorum generum est; licet, vt ipse refert, ex horũ duorum generum miscella alia tertia euariet, quæ quidé multiplex existit, quoniam & innumerabiles miscellæ modi reperiuntur, cum alterum genus maioris, minorisque ratione superet, & superetur. Supradictorum autem duorum generum putredinis alterum fit superante natura, alterum verò superata, & euicta: superante quidem, in inflammationibus, & similibus collectioni tumoribus omnibus pus gignitur, in humoribus autem, qui in venis, aut arterijs continentur, quiddam, quod puri proportione respondet, subsidens in vrinis. Verum hæc putredo non simpliciter putredo existit, sed aliquid in se continet coctionis: immò, vt dicemus de mente Galeni, potius concoctio, quàm putredo est appellanda; cùm sit putrescentis corporis substantiæ mutatio, potius ad perfectionem quandam, quàm ad corruptelam. Alterum verò genus putredinis est, cùm vis concoquendi adeo imbecillis facta est, vt nullam amplius facere possit in putrescente superfluitate ad optimum transmutationem. in qua superfluitatis putredine secundum substantiam efficitur permutatio, ac multis modis euariat illud, quod putrescit. Tertium verò genus putredinis est, quod velut semiputridum appellatur, nó quidem superante omnino natura ipsa, vt in

Marginalia (left column): cap.9. — loco citato — cap.5. — cap.1. — cap.1.& cap.6. — cap.5. — sex.com.1. — cap.2. — cap.8.

Marginalia (right column): cap.1. cap.9. — cap.8. — 6.epid.5.4 com.25.2. de diff.feb. cap.9. — cap 8. — cap.6.

in primo genere: neque superata, vt in secundo, sed vtrisque adhuc cooperantibus, neutro tamen euicto. quod genus putredinis multiforme, est ac multiplex, innumerabilésque differentiæ, pro eo quòd magis, & minus concoctionem suscipit. Attamen in commento Aphorismi 17. secundi libri, Galenus duo tantùm genera dinumerat: vnum, quod potius secundum qualitatem transmutatio appellatur, parua scilicet alteratione ab alieno calore in humoribus ipsis effecta, nondum tamen habēte maximè effatu dignam euersionem, ad naturæ suæ contrarium. Aliud verò genus est, quod tam effatu dignam habet eam, quæ ad propriæ naturæ est contrarium euersionem, vt non possit iterum ex naturæ coctione ad primam eius redire bonitatem, adeò scilicet imbecilla facta concoquendi vi, vt nullam amplius possit facere transmutationem ad perfectionem. & hæc propriè corruptio ab eo appellatur: namque nō amplius ad habitum naturalem redit. At, quoniam cuncta, quæ putrescunt, ex calido, & humido sic afficiuntur, teste Galeno quarto Methodi medendi: ea quoque, quæ putrescunt, tum calida, tum humida esse debent, eodem auctore nono Methodi. & insuper tertio de morbis vulgaribus idem Galenus dicebat, Putredinem ex materia gigni humida, ex causa verò efficiente, extraneo, & præter naturam calore: & propterea quæ omni ex parte sunt sicca, putrescere non videmus, vt aurū: & argentū: differendum planè est, quo pacto putredo ipsa, quæ causa antecedēs est ipsius febris, vt diximus, alterari valeat simplici alteratione, absque hoc quòd concoquatur, digeratur, seu præparetur putrescens ille succus: hoc tamen prius pro certo habito, nos non de eo putredinis genere velle loqui, quod velut corruptela humorum est, vi concoquendi omnino euicta, seu adeò imbecilli, vt ab ea nulla mutatio ad benignum putrescentis excrementi fieri possit. nam talis putredo, seu humorum corruptela euacuanda potiùs, quàm alteranda est, vt præcipit Galenus nono Methodi, & vndecimo: nam quod corruptum iam est, id alienum à natura est. quod tale est, id se auferendum dictat, ac quàm id educere tentandum est: cùm nulla ratione fieri possit, vt naturæ gratiam recipiat, velut idem Galenus asserit quarto de sanitate tuenda, verum de altero genere, in quo veluti semiputrescens, seu semimalus humor est, & in quod adhuc tum innatę caliditatis, tum alienæ operatio efficitur, vnius quidem concoquendo, alterius putrefaciendo, & corrumpendo. hoc ergo genus putredinis, in quo humor veluti semiputrescens, semimalúsque est, alterandum esse alteratione, quæ alia à concoctione, digestione, seu præparatione sit, intrepidè asseremus: nam, si putrescentes humores, ex quibus febris ascenditur, duo hæc indicant immutationem eorum videlicet manēte substantia, & euacuationem, teste Galeno libro Artis medicinalis: ab eo, qui has febres curare volet, inhibenda prius putredo est, quæ antecedens causa earum febrium existit, vt diximus. hæc autem exhibitio, manente tamen humorum substantia, vt perpetuò loquimur. non nisi dupliciter fieri potest: aut adhibitis contrariis qualitatibus ipsius putredinis, aut per aliam immutationem ipsum putrescentem succum, non tantum in contrarias qualitates alterando, ac immutando, verùm cōficiendo quodam modo, ac assimilando. quæ quidem immutatio seu alteratio concoctio dicitur. & propterea Galenus vndecimo Methodi decretum reliquit, in humorum putredine & excretionem, & refrigerationem, & ventilationem, & semiputridorum concoctionem ex aduerso respōdere. Nunc verò, cum de prima immutatione loquamur; dicimus, quòd cum quicunque succus putrefit, de mente Galeni calidus præter naturam, & humidus efficiatur, ac à calido, & humido id perpetiatur, vt retulimus, necessum est (communissimi Hippocrat. præcepti perpetuò veritate seruata, quòd contrariorū contraria sint remedia) tales succos semimalos seu putrescentes à medico ad contrarias qualitates, manente eorum substantia, immutari. quæ immutatio à frigidis, ac siccis medicamentis ipsi naturæ paratis, & corporibus adhibitis optimè perficitur. Hinc acetositatem citri, succum malorum punicorum acidorum, ac pomorū acidorum limoncelij, & limonū, omphacium, atque acetum, & similia pro ea immutatione perficienda, putredinéque inhibenda, ac pro eius malæ qualitatis transmutatione facienda, eligimus ex dictis nonnulla medicamenta, seu syrupos parentes. quam alterationem aliam à concoctione Galenus præcepit vndecimo Methodi medendi, cap. nono, cùm dixit, Putrescentia, semimaláque sanare possunt, tum ea quæ alterare, tum ea, quæ concoquere valent excitando, ac firmando eius naturæ facultatē, quæ naturaliter concoquit. Nec minus videtur eundem Galenum libro Artis medicinalis, prælegato loco, per alterationem, qua putredo inhibetur manente substantia, duo hæc voluisse intelligere: & eam videlicet, quæ propriè alteratio dicitur: & concoctionem, quam tanquàm magis vtilem, atque præcipuam immediatè exponit, præsertim cùm cunctæ aliæ præter has alterationes substantiam euacuent, siue digestiones fuerint, siue præparationes seu purgationes, vt infra declarabimus. Hinc patet nonnullos iuniores expositores in expositione supradictorum Galeni verborum fuisse hallucinatos: namque autumarunt tātum de ea alteratione, quæ cōcoctio appellatur, Galenum intellexisse; cùm si de ea sola loquutus ibi fuisset, falsum penitus assereret, solam eam putredinem tollere manente substantia: nam hæc alteratio putrescentis succi, quæ per contrarias qualitates putredinis efficitur, idem perficit, ac putredinem, quæ in generatione adhuc est substantia manente, inhibet. Insuper nec illud effugeret, quin de insufficientia damnaretur, aut pugnantia assereret cum non tantùm putrescens succus concoctione, & euacuatione curetur, immo alteratione alia, ac infrigidatione, de qua lib. 11. Methodi medendi cap. nono verba fecit, vt superius diximus. & propterea, vbi Græcus codex habet, ἀλλὰ τὸ μὲν εἰρημένον εἶδος τῆς ἀλλοιώσεως, πέψις ἐστὶν: quod Latinè sonat: Sed dicta quidem alterationis species cōcoctio est, fortè deprauatus existens, melius diceret; ἀλλὰ τὸ μὲν τῆς εἰρημένης ἀλλοιώσεως εἶδος πέψις ἐστὶν. id est, sed dictę quidem alterationis species, concoctio existit. q, si velint per alterationem solam concoctionem eo loco Galenum intellexisse, si valeant; eum ab insufficientia, aut pugnantia absoluant; quanquam neque hoc quicquam nostræ opinioni, ac veritati aduersetur, quæ Galeni autoritate vndecimo Methodi medendi cap. nono, fulcita, ac confirmata est. Quidam alij concoctionem cum prædicta alteratione

Marginal notes: cap. 5. — 9. Met. me. c. 3. 3. Epid. 5. 3. com. 1. & 22. — cap. 10. — cap. 8. — cap. 3. — cap. 89. — cap. 13. — cap. 89.

teratione confundentes frigida, & sicca propriè concoquentia esse asserunt: cùm ea putredinem inhibeant, contrarias qualitates putrescentibus humoribus inducendo. At quantùm isti à veritate deuient, cùm de concoctione tractabimus, liquidò ostendemus: frigida enim, & sicca, & si putrescentis humoris qualitatibus opponantur putredinémque quodammodo alterando inhibeant, concoquentia appellari haud possunt: nec concoctionem iuuare nisi quodammodo ex accidenti, immutatis videlicet putredinis qualitatibus, ex quarum immutatione concoctrix facultas fortè valentior redditur. Hinc concludamus putredinem, de qua modò loquimur, à medico alterari posse per immutationem earum qualitatum, quæ ipsi putredini propriè insunt, à contrariis qualitatibus, vt dictum est: ac per ea, quæ dictas contrarias qualitates possident, putredinem posse sisti, ac inhiberi manente substantia, in qua ea consistit, cum eis, quæ superius conscripsimus. quæ alteratio alia est à concoctione, digestione, seu præparatione. Et, si Galenus concoctiones interdum alterationes appellant, & vim concoctricem alteratricem; nunquam tamen eas cum prædicta alteratione confundit: quinimmo secundo, & tertio de Naturalibus facultatibus, concoctionem per alterationem definiuit: tertio etiam artis medicinalis concoctionem alterationis speciem esse dixit. Sed mox obiiciet quispiam, si putredinis occasio vna, est transpirationis prohibitio; quo pacto ea putredo inhiberi possit per frigida, & sicca, cùm ea causam putredinis meatus obstruendo adaugeant? Cui responsum sit primò, non immoderatum debere esse infrigidantium, & exiccantium vsum: secundò, quòd ex his maius sequitur commodum, quàm incommodum. Ad hæc quòd eis vti debemus frigidis, & siccis, quæ acidam qualitatem participant, tenuísque sint substantiæ, ac humiditatis multæ admixtionem habeant; qualia sunt ea, quæ supra narrauimus: aut quæ acrimoniam possideant, vt acetum, & non eis, quæ valde adstringentia sunt terrenæ, ac crassæ corporis consistentiæ, seu substantiæ. Qua de re, cum acidus sapor potissimum gignatur, dum quid à calido mutatur incipiente concoquere: non tamen perfectè id superante, vt Galenus asserit quarto de Simplicium medicamentorum facultatibus, acidámque qualitatem frigidum subtile efficiat, tenuiúmque partium sint acida, eodem auctore eodem libro: sequitur, quòd quamprimum penetrantia non obstruant, cum hoc quòd putredinem inhibentia maximum comparent commodum, ac ex pauca adstrictione vasa corroborentur, potiusquàm propter osculorum exiguitatem lædantur. Vlterius ea permisceri possunt cum aliquo infrigidantium decocto, aut aliquo, quod liberare obstructiones valeat, quorum copia magna penes medicæ artis auctores reperitur: & hoc pacto nedum putredinem non adaugent, ac transpirationem prohibebunt, verùm & causam oppugnabunt, & febrem pariter extinguent: illud, quod sine cunctatione agendum est præcepto Galeni decimo Methodi medendi, quòd, si ea putredo per se sola subsistat, vt sæpius est videre, ipsiúsque putredinis efficientes causæ non adsint; quid prohibeat prædictis auxiliis vti pro ea immutanda? nihil sane, & hæc de alteratione sint dicta satis.

cap.4. *cap.7.* *cap.89.* *cap.15.* *Loco citato.* *cap.1.*

De concoctione.

Cum tres in animalibus corporibus fiant alterationes, vt Galenus asserit libro quinto de Simplicium medicamentorum facultatibus cap. sexto, quarum vna secundùm naturam est, cum videlicet in ventre cibus coquitur, aut in visceribus, & vasis, qui inibi generatur succus, vnde pars vnaquæque nutriatur: altera contra planè præter naturam, nempe in putrescentibus omnibus, ab aliena caliditate: tertia media est, ac ex vtraque mixta, partim primæ particeps, ac naturalis, partim huius contrariæ, quæ est præter naturam: dictúmque satis in præcedentibus fuit tam de ea alteratione, quæ præter naturam est mutatio ab aliena caliditate superante, ac vincente, quàm de ea, quæ ex vtraque alteratione mixta est, quæ mutatio tam à calore ingenito, quàm ab alieno prouenit, restat modò disserere, cũ de ea alteratione, quæ secundum naturam est & ab ingenito tantum calore perficitur; quam alterationem concoctionem propriè dicimus. tum de alia alteratione, quæ ab ipso etiam calido innato, sed non omnino vincente, verùm superante quodammodo efficitur: quam etiam alterationem concoctionem nominamus: nempe hæc quoque alteratio à calido innato superante in humoribus putrescentibus perficitur: & si putredinem eam dixerimus esse, ac inter putredinis species denumerauerimus, cùm in ea actio quędam, quamuis modica, alienę sit caliditatis: tamen, quia in ea alteratione naturalis caliditatis actio superat, concoctio potiùs, quàm putredo appellari meretur, Galeno auctore libro primo de Differentiis febrium, cap. sexto. Verùm, vt dilucidius loquamur, haud ignorandum est, primò illud quod Græci pepsin, quidam abusiuè digestionem vocant: nos qui per digestionẽ aliud quoddã Galeno intelligi volumus, clarioris doctrinę gratia, pepsin, quod Græci dicunt, concoctionem appellabimus. quæ concoctio, licet ab Aristotele quarto Meteororum hoc pacto definiatur: Concoctio est perfectio à naturali, & proprio calido ex oppositis passiuis: eáque in tres species diuidatur, maturationẽ videlicet, elixationem, & assationem: ac eis tres insuper species cruditatis, seu inconcoctionis contrarias tribuat: nos, cum medici simus, Hippocrati, ac Galeno adhærentes, de ea velut de cunctis aliis ad eorum mentem disseremus. De duplici autem concoctione, quæ in corporibus nostris efficitur à calido innato, Galenum loqui reperi: quarum vna est, quæ penes alimenta perficitur, similis quidem existẽs hepsesi, seu elixationi, & propterea elixatio metaphoricè appellatur: altera verò, quæ maturatio metaphoricè ab eo dicitur, similis existens pepansi, seu veræ maturationi. At de prima concoctione, quæ attenditur penes alimenta elixationi simili, Galenus tractauit libro tertio de Naturalibus facultatibus, eámque hoc pacto describit: quòd nihil aliud est, quàm alteratio in propriam eius, quod nutritur, qualitatem. Verùm luce clarius de intentione Hippocratis, ab eodem Galeno definitur, secundo de Naturalibus facultatibus, ca. quarto, vbi ait, concoctionem alterationem quandam esse, ac nutrientis in propriam qualitatem eius, quòd nutritur, mutationem. De altera verò concoctione, quæ maturationi similis est, Galenus

tex.c4. *cap.7.*

verba

verba fecit, secundo de Ratione victus in morbis acutis, & libro de Cõstitutione artis medicæ, circa finem. Verùm, cum vtraque à calido innato perficiatur: de vtrisque simul loquutus est lib. 1. de Morbis vulgaribus his verbis, Cõcoctio enim naturalis maturatio est morbi: hæc autem concoctio in concoquentis substantiam deductio quædam est eius, quod cõcoquitur. ergo vbi corpus bene habet, cumque ei, quod concoquitur, naturæ intercedit familiaritas cum concoquente, mutatio fit, & alteratio totius concoquendæ materiæ, aut maximè partis eius, minimùmque superat semicocti. at verò, quando præter naturam affecta sunt (quod accidit, vbi sint à natura immutantis, & alterãtis aliena) id, quod assimilatur, paucũ est, semicoctũ verò excrementũ multum. Iam, sicut in corporibus sanis coctionẽ indicant excremẽta, nõ secus in corporibus affectis indicabũt. in quibus verbis, vt liquidò cõstat, voluit Galenus vtriusque concoctionis cõuenientiam, ad differentiam propalare. Nos autem de ea alimentorũ concoctione, quæ ab Aristotele quarto Meteororũ elixationi assimilatur, & propterea Metaphoricè elixatio dicitur, hic loqui nõ intendimus. At, quòd hæc alimentorum concoctio similis sit elixationi, Gal. cum Aristotele concordat, vt patet apud eũ libro sexto de Morbis vulgaribus, & tertio de Naturalibus facultatibus. Verùm, cùm de concoctione loquimur, de ea intelligere volumus, quæ maturatio dicitur metaphoricè, per similitudinẽ eius, quam Græci pepansin dicunt: Latini propriè maturationẽ appellant: quæ in pericarpiis efficitur, vt patet apud Aristotelem eodem lib. 4. Meteororũ. hæc autẽ penes excrementa attenditur, ac crudos succos, ex sententia Hippocratis libr. 1. de Morbis vulgaribus, & Gal. eodem loco. Hãc autem maturationẽ metaphoricè sic appellatam, bifariam in humanis corporibus fieri posse Galen. asserit, secundo de Ratione victus in morbis acutis. nã concoquuntur redundantes succi in corpore, verè crudi sunt, vt acida, vel dulcis pituita, nec putrefactio in eis magna existit, immò quædam naturæ familiaritas cum concoquente. qui quidem crudi succi existentes reliquum perfectionis à calore innato assequuti, ac prorsus concocti, & exquisitè assimilati nutrire valent plus, minúsve pro modo perfectionis: cum nec ipsi nutrire valeant, quamuis concocti sint, si omnino præter naturam fuerint, seu à natura alieni, vt testis est Galenus tertio de Causis symptomatum. Verùm harum duarũ pituitæ specierũ altera facilius cõcoquitur, vt quæ dulcis est, teste Galeno libro de Cõstitutione artis medicæ. Itaque prædicti succi in bonum sanguinem versi demum in membrorũ substantiam conuertuntur, in toto, seu in parte, & hæc a Gal. propriè maturatio dicitur: natura enim semper nititur suis viribus vtens assimilare partibus nutriẽdis, quicquid fieri vtile potest, excernere autem id, quod minimè istiusmodi est, eodem Gal. teste libro secundo de Differentiis febrium: Aut quæ redundant excrementa alia à prædictis succis, in corpore: præter naturam affecta sunt, ac à natura immutantis, & alterantis aliena. quæ quidem, licet mutata, atque à natura ipsa euicta sint (cum videlicet ipsa eis fortior fuerit, ac suo robore ea permutauerit) mutari tamen in substãtiam aliti non valent, eoque maximè, si magna in eis fuerit putrefactio, & si similia ad quendam modũ fiant membris solidioribus, verùm non adeò, vt in substantiam conuertantur, cũ non exquisitè assimilari valeãt: vel quia ex eorum natura assimilationi exactæ pugnant, vt bilis tum flaua, tũ atra: aut quia susceperunt putredinis qualitatem magna ab aliena caliditate. Ergo cũ putrefactio magna est in aliquibus succis, aut excrementum natura sua tale, vt assimilari corpori humano exquisitè, ac conuerti in eius substantiam omnino nequeat, id quidem ad quendam modum ab ipso innato perficitur, immutatur, ac similis fit aliquo pacto solidioribus mẽbris: verùm nõ adeò, vt diximus, vt in eorum substantiam cõuertatur, sed à natura ipsa superatum per talem cõcoctionem aptũ vt redditur, vt expellatur: &, si nõ propterea, vt expellatur ab ea promptius, aut à medico: id euincere concoquere, ac assimilare tentat, sed vt apponatur, ac nutriat. quod, cùm exactè perficere nequeat, velut superfluũ, ac excremẽtosum secernit, & ad expellendũ properat. quæ concoctio, licet etiam maturatio dici possit, nõ tamen propriè, vt superius dicta, quæ penes crudos succos attẽditur: sed generaliori, ac vniuersaliori vocabulo concoctionis vtẽtes. Talis denique naturæ sunt vtraque bilis, & qui Græce ichores dicũtur, teste Gal. 2. de Ratione victus in morbis acutis. in quo causam reddidit, cur neutrabilis in sãguinis substantiã redire valeat. eiusdem naturæ est pituita salsa ex mente eiusdem Galeni lib. de Constitutione artis medicæ c. decimonono. Ob id Hippocrates cocta quidem consueuit vocare huiusmodi excrementa, quæ à natura ipsa euicta sunt: cruda verò, quæ non sunt euicta. Pari ratione & pus in phlegmonis, quæ concoquuntur, fieri ait: tãquã pars nulla ex pure alimoniã accipiat, veluti accipi ex crudis iã dictis humoribus appellatis, cùm concocti sunt: eadem ratione & vrinas crudas concoqui dicimus: & si corpus ex coctis vrinis ali non possit. Sputum quoque in pulmonis, seu thoracis affectibus, lippitudines oculorum, & alia similia excrementa, de quibus Gal. mentionẽ fecit libr. de Totius morbi tẽporibus, c. 3. Cõcoctio ergo & pro generaliori, ac vniuersali significato, seu propriè sumpta, quam metaphoricè maturationem nos appellamus, ea est apud Galenũ, vt diximus. Proinde, cùm hæ quoque cõcoctiones opus sint naturæ, teste Galeno primo de morbis vulgaribus, & quinto de Simpliciũ medicamentorũ facultatibus, necnõ prædicti succi semiputridi, seu excrementa talẽ maturationem à solidis corporibus cõsequantur, ab ea vi naturæ, quæ per solida corpora protẽsa est: nimirum, si aliquo pacto ea excrementa solidioribus quodammodo assimilantur corporibus, cũ ab ipsa natura euicta sunt, & propterea cõcocta appellantur: licet ex eis corpus nutriri non valeat: vt pus, ac quod puri simulatur candidum sedimẽtum in vrina, aliáque nõnulla, vt disertè declarauit Gal. lib. primo Prognosticorum. At, quoniam de hac concoctionis specie loquimur, quæ metaphoricè maturatio appellatur, siue propriè dicta, siue vniuersaliori significato sumpta, cum eam dixerimus esse quandam deductionem, mutationem seu alterationem, ac quodammodo perfectionem, actionesque omnes, pariterque

Marginalia: com. 44 cap. 19. — sect. 2. comm. 44. — text. 27. — s 4. cõ. 23 cap. 7. — tex. 19. — s. 2. cõ. 44. — cõm. 44. — cap. 2. — cap. 19. — cap. 5. — com. 30. — s. 2. cõ. 45. cap. 6. — cap. vlt.

que & alterationes, in quacunque re fuerint, in ipso fieri essentiã suã possideat, vt ait Gal. libr. 2. Methodi medendi: nosque perpetuò de ea, tanquam in fieri essentiam suam possidente, intelligamus, & non in alterationis, seu in mutationis termino: his taliter suppositis, licet hęc mutatio, seu alteratio actio sit ipsius naturæ: quoniam in fieri essentiã suam possidet, vt diximus, vidẽdum est an possit iuuari à Medico: &, si possit, cũ quibus. At, quòd cõcoctio, licet à calore innato pręcipuè efficiatur, ab aliquo tamen exteriorũ auxiliorum iuuari possit, satis dilucidè Aristoteles quarto Meteororum demonstrauit, & Galen. in commento Aphoris. 22. 5. libr. verùm quòd vna concoctionis species, quæ propriè maturatio dicitur, tum ab ingenito calido, tũ ab externo perficiatur, si tamen ipsorum naturę conueniens, ac familiare fuerit, vt caliditas solis penes omnes fructus: clarum est videre apud Galenum libro quarto de Simplicium medicamentorũ facultatibus. At, quòd tũ naturales alterationes, quę ab innato proueniũt calore, elixationi similes, cùm videlicet in ventre cibus concoquitur, aut in visceribus, & vasis succus, ex quo rursum vnaquæque pars nutritur: tum etiã & maturationes, quas metaphoricè sic appellari diximus, vt quæ videlicet in mouẽdo pure efficiuntur, à simili extrinsecus calore pro ea concoctione perficiẽda iuuãtur: ac naturæ Medicus in hoc opituletur, cũ his quæ modicè calfaciant, decretum reliquit Gal. libro quinto de Simplicium medicamentorum facultatibus, & quarto de Ratione victus in morbis acutis. & lib. de Constitutione artis medicæ. Non verendũ est ergo maturationes ex Aristotelis, Galeniq́ue mẽte, extrinsecus à Medico iuuari posse. Verùm, quoniã concoctioni perpetuò calidum opitulatur, ac confert, frigidũ verò renititur, & aduersatur, teste Galen. tertio de Ratione victus in morbis acutis: differendũ planè est, à quibus calidis natura ipsa extrinsecus in maturationibus iuuari posit, siue hæ fiãt in dulci, vel acida pituita: siue in aliis excrementis, vel puris generatione. quod quidem insuper ipsemet Gal. optimè nos docuit eodẽ libro quinto de Simplicium medicamentorũ facultatibus, asserẽs quòd velut ventris concoctioni conferunt ea, quæ copiam innatę caliditatis cibos concoquẽtis adaugent, non tamen qualitatẽ: pariter illud, quod ad mouendum pus adhibetur medicamentum, talem debet caliditatẽ possidere, qualis est in naturis tẽperatis calor natiuus. At si iusto calidior natura fuerit, in eo corpore medicamẽ, quod pus mouebit, calidius sit oportet, tantò nimirũ temperato calidius quanto, & natura eius tẽperatam in calidi ate exuperat. Hinc cõcludit, cuiusque singulatim hominis suũ propriũ esse puris mouendi medicamentũ, licet emplasticum quoque eius generis medicamentum esse debeat, eodem Galeno auctorę quinto de Simplicium medicamentorum facultatibus. Quã de re temperatura eorum auxiliorũ, quæ naturam in maturationibus iuuant, commoderata, ac similis ei corpori, cui admouetur, esse debet. Proinde non parum nostri temporis quidã chirurgici decipiũtur, qui cunctis corporibus, naturis, & ætatibus, ac particulis eisdem medicamentis pro iuuanda natura circa puris generationem vtuntur: iubente Gal. quòd hæc medicamenta, quæ pus mouẽt, cuiusque singulatim hominis propria esse debent. At, cùm nostra natura humida sit, & calida, humida, calidáque medicamenta huiusmodi esse debent: non tamẽ corporis natura humidiora, ac calidiora, immò cognatã, ac simillimã corporibus nostris caliditatem, ac humiditatẽ possidentia. hinc tum cibos, tum fomenta, ac cataplasmata, frictiones modicas, & balnea, quę mediocriter calfaciãt maturationes efficere Galenus asserit primo de Morbis vulgaribus. & lib. de Constitutione artis medicæ ait, Perducunt autem ad concoctionem quies, & calfactio moderata, boniq́ue succi modicorũ esus ciborum, & modice calfacientis vini potus: at caliditatem modicã efficere possunt frictio mediocris, & commodi aquarum calidarum vsus, cibariáque, medicamẽta, quę haud magnopere calfaciant: quãquam eo loco de maturatione propriè dicta loquatur, quæ tum dulci, tũ acidæ pituitæ competit. idem & Galen. lib. 4. de Sanitate tuenda iussit, semicrudos humores, tum vino, tum quiete, ac somno concoquere, ac vtiles reddere, & eodẽ libro, nihil esse asserit, quod æquè concoquat ea, quæ concoqui possunt, vt somnus à balneo. Proinde toto cœlo hallucinati sunt, qui quibusdam nominatis syrupis concoctioni opitulari asseruerũt: cùm tantùm ea ad cõcoctionem conferant, ac quodãmodo adiuuent, quæ calorem naturalẽ vel fouent, vel in substantia augẽt. at, cùm paucis aut ferè nullis hoc datũ sit syrupis: sequitur, vt pauci sint, aut fere nulli inter eos, quibus nostris tẽporibus vtimur, qui possint calori naturali ex seipsis aliquod adminiculum ferre pro concoctione, seu maturatione perficienda: nisi fortè is, qui ex corticibus citri conficitur, cum cortex citri concoctioni nõnihil conferat, si vt medicamento eo quis vtatur: licet vt alimentũ coctioni renitatur, teste Galen. 2. de Alimentorũ facultatibus. c. 37. alij verò syrupi, cum quidam calidi vltrà quàm oportet, alij frigidi, alij humidi, vel sicci sint, quidã eorũ corpus alterare, quidam pręparare, digerere, seu euacuare aut per ventrẽ, aut per vrinam, aut per cutis occultos meatus materiã educentes valẽt: quanquàm ex accidenti quidam sint, qui quodammodo coctioni deseruiãt: vt hi, qui adstringẽdi vim possident, aut hi, quibus somnũ conciliamus. per se autẽ ac verè intrepidè asserimus tãtùm ea, quę calidũ innatũ vel fouent, vel in substãtia augent, ad concoctionem conducere: cum hæc actio, seu perfectio solius calidi innati sit. & propterea sola ea, quæ tẽperatè calida sunt vt diximus, per se ei opitulantur, ac conferũt: velut etiã nostris temporibus sunt inter alimenta gallinarum iuuenũ, seu gallinaceorum pullorum carnes per elixationem liquefactæ, quod ius consummatũ Medicorũ vulgus appellat, aut fortiter cõtusæ, alteratę pręcipuè ex hordeacea ptisana simul permixta, ac cum eis decocta, magis, & minus pro naturę corporum ratione, secundũ quam, vt diximus, concoquentia euariari debent, præcipuè cum vires quodammodo imbecilles fuerint: & quæ redundant in corpore excrementa, in substantiam cõcoquentis mutari non valeãt. Nec minus hallucinati sunt, qui asseruerũt à frigidis concoctionẽ fieri, siue syrupi sint, vt violaceus, rosaceus, ex nymphæa, & vtroq; cichorio, & alij nõnulli similes, siue

Margin notes: cap. 3. — text. 15. — cap. 11. — cap. 60. — com. 44. — cap. 19. — comm. 29. — cap. 6. — cap. 6. — 5. 2. cõ. 44 — cap. 19. — cap. 4. — Loco citato.

siue aqua ipsa frigida, cũ Galenus ipse decreuerit, frigidum perpetuò concoctioni aduersari, libro tertio de Ratione victus in morbis acutis. quinimo nec humor biliosus ab eisdem cõcoquitur, vt aiũt, bene alteratur. at hæc alteratio nullo pacto nec concoctio, nec maturatio dici meretur. Verùm, cum suprà relatũ sit maturationem in acida, vel dulci pituita, seu aliis putrescẽtibus humoribus ab ea vi naturæ, quæ per solida corpora protensa est, perfici: ac proinde, maturãtur, solidis ipsis corporibus quodãmodo assimilari, nunquid quodlibet, quod eo pacto maturatur, crassius reddatur, quæret quispiã? At cui dubium est Aristotelẽ quarto Meteororũ asserere ex subtilibus semper crassiora fieri, pepãsin, hoc est, maturationem passa omnia. Pariter & Alexander ait, Vniuersaliter quæcunque pepansin passa, ex tenuibus crassiora redduntur. Et Galenus lib. primo de Morbis vulgaribus ait, Humores, qui tenues sunt, omnes esse crudos: &, vt cõcoquãtur, robustam desiderare naturam. Et libro de Totius morbi temporibus asserit, tum sanie ipsam, tum vrinam, tum sputum, lippitudinesve, quinetiam & humores, qui à cerebro per palatum, & nares defluũt, & denique cuncta excrementa in initio aquea, tenuiáque esse: cum verò quandam temporis processu concoctionẽ accipiũt, crassiora euadere, atq; pauciora, potissimùm in his morbis, ex quibus ægri seruantur. & libro secundò Prognosticorũ ferè idẽ ait, quòd concoctio crassiorem reddit, nõ solùm vrinam, sed etiam deiectionem, item screationem, atque etiã pituitam per distillationes, & grauedines, necnõ per lippitudinem, & pus quoque in vlceribus. Ex quibus omnibus infertur, quòd quæcunque maturationem suscipiunt, cùm quodammodo solidioribus mẽbris assimilentur, necessariò crassiora, ac pauciora euadunt: nõ tantùm ex Aristotelis, & Alexandri mente, verùm etiam Hippocratis, & Galeni. At non statim sequitur, cuncta, quæ crassiora redduntur, ea esse concocta: cùm crassitudinis duæ sint causæ, auctoritate Gal. secũdo Prognosticorũ: calidũ videlicet, & frigidũ: calidum quidem euaporando, & frigidum adstringẽdo. Cæterùm quæcunque à calido innato crassiora redduntur, ea concocta esse dicimus, & non quæ à frigido, seu nõ naturali calore: quę quidẽ nedum coctioni non opitulantur; immò penitus aduersantur: pariter & ea, quæ ab ipso crassioria sunt reddita. At iterum obstrepẽdo insurget aduersarius dicẽs, Si cuncta, quæ pepãsin patiuntur, hoc est, maturationẽ, crassiora euadere necessum est: frustra pituita ipsa, ac succus melancolicus maturantur: cùm crassiores per eã maturationẽ redditi ad eorum expulsionem valentius reniterentur, atque aduersarentur. Cui respõdemus, pituitã ipsam siue dulcis, siue acida fuerit, quib⁹ propriè pepãsis hoc est, maturatio tribuitur, ex maturatione crassiorem reddi: quoniã pepansin passa, in concoquẽtis substantiã trãsire valet, & hoc pacto solidis mẽbris assimilata, nulli dubium, ꝙ crassior redditur, præcipuè si in ea putrefactio non sit. Quod, si in ea aliqua putrefactio magna sit, aut salsa fuerit pituita, vel atra bilis, siue aliud excrementũ: licet eis maturatio propriè non cõpetat: tamẽ, quia vniuersaliori vocabulo intelligentes ipsam maturationem, dicuntur quoque hæc maturari, asserimus quòd quodãmodo pepansin passa à solidis ipsis particulis, licet ab earũ natura sint aliena, cùm nutrire non valeãt: tamen quodãmodo eis assimilãtur, ac crassiora redduntur; quoniam talia cùm natura ipsa maturat, necessum est vt euincat: cúmq; euicta sint, maturata vocare consueuimus: & cùm concoctio omnia, vt diximus, cogat & incrasset, teste Galeno 4. de Ratione victus in morbis acutis: necesse est ea quoque, cùm concoquuntur ac vincuntur, cogi & incrassari: alia tamen ratione, cùm à calido innato id perpetiantur. verùm enimuero, ne quis decipiatur, magnã cum dico putrescentiam, nõ de ea intelligere volo, quæ omnino aliena sit, ac nulla ratione possit naturæ gratiã recipere: cũ eam, vt suprà retulimus, quàmprimũ educere sit tentandum, teste Gal. 4. de Sanitate tuenda. verùm de ea intelligimus, in qua natura ipsa adhuc non est euicta. Magnã autẽ, & paruam nominamus ratione maioris, vel minoris operationis caliditatis alienæ, nũquàm tamẽ ipso calido innato euicto, imò semper cooperãte, ac demũ vincente. Verùm, si ea excremẽta taliter alterata, ac crassiora reddita valẽtius expulsioni repugnãt, cùm ea in concoquentis substantiã trãsire nõ valeãt, ad quid natura, seu Medicus huic alterationi vacabit? non propter aliud dicimus, quàm quòd cõcocta medicari iubet Hippocrates. nec ea crassitudo, quam à calido innato acquirũt, ineptitudinẽ eius parat expulsioni, velut ea, quæ à frigido, seu calore immodico: quinimò taliter alterata, ac euicta cum nutrire nõ valeãt: ocyus secernũtur: nã, vt Gal. asserit in commento Aphor. 22. quarti libri, cum cruditas humorum adest: tunc aliquid bene euacuari est impossibile. Cuius rationẽ reddens ait, Oportere Medicum naturæ ministrum ipsam perpetuò imitari. Verùm, cùm ipsa nõ ante humores discernat, quàm prius concoxerit: nec prius expellat quàm prius discreuerit, eodem auctore Aphor. 22. 1. lib. opus est; vt bona excrementorũ euacuatio fiat, tam ab ipsa natura quàm à Medico, vt prius ea ab eadẽ natura secernãtur, ac separentur à bonis succis: quæ segregatio, seu discretio exactè fieri nõ valet, si coctio ipsam nõ præeat. tũc nãque, hoc est, post cõcoctionẽ naturã ipsam habemus euacuationi adminiculantẽ: &, cũ ipsi euicti sint, ac nutrire non valeãt, tanquã excrementosos ac alienos, ab eo quod familiare est, segregãs, expellere tentat. quod quidem prius, cùm permixti essent cũ familiaribus, infœliciter tẽtaret: nec id esset naturæ, sed casus ratione: nil mirũ denique si prædicti succi, seu excrementa licet vt alieni à natura immutantis, ac alterantis, in eius substantiã verti nõ valeant: in ea tamen immutatione, cũ ab ea euicti sint, crassiores aliquo pacto redduntur, non enim vt crassiores reddat natura, ipsos immutat, ac alterat, nec Medicus ipse, cum ei in hoc opitulatur: verùm, vt superet, ac euincat, & denique assimilet. quibus superatis, ac euictis cũ nutrire non valeant, nec perfectè assimilari: prõptius ac facilius à familiaribus succis eos segreget, atq; discernat, eisq; segregatis cõmodius à natura, seu à Medico expellantur. quod quidẽ ægrius, & non absque magna vi, ac noxa ipsius naturæ perficeretur, si prius videlicet, quàm cõcocti, ac euicti essẽt, ac segregati, tẽtarentur expelli: simúlq; familiarium cum alienis

com. 29.
text. 19.
Alexã. 4. meteororum.
commẽt. 9. sect. 1. cõ. 25. cap. 3.
cõment. 33
cõment. 38
commẽt. 4.
4. Met. eo tex. 18. & 2. prog. 33.
cap. 3.

alienis expulſio fieret:vt liquid quiſq; percipe-
re valet de mẽte Hippocratis,& Galeni in præal-
legatis locis.Ex quibus manifeſtè patet, quãtum
delirarũt,qui aſſeruerũt maturationẽ, ſeu,vt ipſi
dicunt abuſiuè loquentes,digeſtionem in aliquo
fieri poſſe cũ eius ſubtiliatione:cum perpetuò ex
cap. 19.
Hippocrate,& Galeno cõſtet cũcta,quæ maturã-
tur, craſſiora euadere , vt diximus. Et ſi de ſalſa
pituita,quã Galẽ.lib.de Conſtitutione artis Me-
dicæ purgare iubet,oppugnaret quiſpiam,eã ſal-
tem concoqui non debere:Reſpondemus,Gale-
num eo loco de maturatione propriè dicta, quæ
tum acidæ,tum dulci pituitæ competit,velle lo-
qui.de qua inſuper mutuatione propriè dicta ver
tex. 4.
ba fecit quarto de Sanitate tuenda , cùm dixit,
Crudis , & ſemicoctis humoribus, qui ante ſan-
guinis perfectionẽ fuerunt, per coctionẽ,acribus
verò,ac mordacibus,eductionẽ cõpetere. at no-
luit eo loco de maturatione cõmuniter dicta in
telligere , quæ non tantùm ſalſæ pituitæ,verùm
nõ penitus corruptæ, vt idemmet aſſerit quinto
5. Met. me.
Methodi medẽdi:verùm & vtrique bili, ac icho-
cap. 14
ribus ipſis tribuitur eomet auctore ſecũdo de ra-
2. reg. acu. 44.
tione victus in morbis acutis . De vitrea verò pi-
tuita, licet frigidior ſit acida, tamen,quia acidæ
qualitatis eſt particeps , acida quoque appellari
poteſt , & propterea non eſt habenda alia ratio,
quàm de ipſa acida : licet difficilius cõcoquatur,
quia frigidior eſt,vt tãtùm tria ſint pituitæ gene-
cap. 6.
ra,eodẽ Galeno teſte, ſecũdo de Differentiis fe-
comm. 13.
briũ,& quarto de Ratione victus in morbis acu-
tis.At mox inſtabit &nõ ab re aduerſarius,dicẽs,
nũquid humores ipſi bilioſi,cùm calidi,&tenues
ſint,& ea de re paratiſſimi ad excretionẽ, vt Ga-
comm. 23.
lẽ.aſſerit lib.3.Prognoſticorũ, concoctione prius
egeãt,quàm excernãtur? Circa quod digladiãtur
nõnulli noſtri tẽporis Medici quidã,aſſerẽtes cõ-
coctione nõ indigere:nã, cũ mordaces ſint,cali-
diores,ac tenuiores , transfluunt ab vna parte in
aliam, ægrũ grauiter infeſtant,ac quieſcere non
permittunt.cùm ergo ipſi per corpus moueãtur,
naturamq; ad eos expellendos proritẽt , priuſ-
quàm in aliquam partẽ decumbant , præcipuè
principem,ſtatim euacuandi ſunt , concoctione
eorum non expectata præcepto Hippocratis , &
Gal.Aphoriſ.22.primi libri , & ſexto de Morbis
vulgaribus.Vlterius,ſi craſſos,atque tenaces hu-
mores fluxui paratos reddimus, eos tenuãdo, ac
incidendo,meatuſque reſerãdo, vt patet ex Ga-
leno Aphor.24.lib.primi,& nono, libri ſecundi,
ſect. 2. cõ. 32.
cur bilioſos humores,tenues,fluxuíque paratos
exiſtẽtes,ac nullũ lentorẽ participãtes,priuſquã
purgemus,concoquere tentabimus:cũ ex ea cõ-
coctione,craſſiores reddãtur? quibus rationibus
concludunt bilioſos humores cõcoqui non de-
ſect. 1. cõ. 25.
bere.Quidã verò auctoritate Gal.primo de Mor-
bis vulgaribus , vbi ait , humores tenues omnes
eſſe crudos,&,vt concoquantur,robuſtã deſide-
rare naturã,inter quos bilioſum ſuccũ tũ Hippo
crates,tum Galenus dinumerat:necnon auctori
tate Hippocratis ſecundo de ratione victus in
morbis acutis,vbi bilioſa cruda appellat, non ab
re opinantur bilioſos ſuccos priuſquàm expur-
gentur,cõcoqui debere:cũ nõ mouere cruda idẽ
tex. 44.
Hippocr.iubeat Aphoriſmo 22.libri primi.Hiſce
rationibus quidã flauã,ſeu pallidam bilem,ante-
quam è corpore excernatur , cõcoqui præcipiũt,
Alij,cõcoctione nõ expectata, ſtatim circa initia
purgare iubent,vtrique ſuam fouentes opinionẽ
Hippocratis , & Galeni auctoritatibus, prout ex
prædictis apparet. Verùm , vt tanti quæſiti veri-
tas dilucidetur,attendẽda nonnulla ſunt:primò,
quòd flaua,ſeu pallida bilis,aut in corpore redũ-
dãs ex vna in aliã partẽ trãsfluit,nec ſedẽ ſibi ad-
huc firmã ſtatuit vel in quapiã parte firma decũ-
bit:ſecundò , cùm eã concoqui dicimus:triplici
ratione poſſe intelligi:aut cõcoctione,qua fami-
liaria alimenta in corpore concoquuntur.quam
concoctionẽ,vt diximus,Ariſtoteles,& Galenus
elixationi aſſimilant , ac hepſeſis Græcè dicitur:
aut de ea cõcoctione, quæ metaphoricè matura-
tio dicitur , ſimili exiſtente maturationi propriè
dictæ,quæ in pericarpiis efficitur eãq; Græci pe-
pãſin nominãt.&,cũ hæc quoq; duplex ſit:quæ-
dã propriè dicta,quæ tãtùm dulci,ſeu acidæ pi-
tuitæ tribuitur,vt ſuperius diximus:quædã verò
vniuerſaliter dicta,quæ tũ aliis ſuccis,ſeu excre-
mentis,tum ichoribus ipſis tribuitur,pariter bi-
fariã de ea loqui poſſumus.His prælibatis , aſſe-
rimus flauam ipſam,ſeu pallidã bilem,ſiue in ali-
quam partẽ decumbat,ſiue de vna in aliam trãſ-
fluat , ſeu turgeat, nullo pacto concoqui debere
cõcoctione , quæ elixationi ſimilis eſt:cùm ex ea
alimenta conficiantur, ac in aliti ſubſtantiã con-
uertãtur.pariter nec vllus alius ſuccus,ſeu excre-
mentum tali concoctione in noſtris corporibus
cõcoquitur præter alimenta ipſa, quæ à calidita-
te,quæ in humido exiſtit,conficiuntur,ex inten-
tione Ariſtotelis quarto meteororũ.Propalamus
text. 27.
inſuper flauã , ſeu pallidã bilẽ in corpore redun-
dantem,ſiue ex vna parte in aliã ea transfluat,ſi-
ue turgeat, ſiue in earum aliqua firmetur,ac de-
cũbat,nullo pacto concoctionẽ admittere,ſum-
pta concoctione pro maturatione metaphorica
propriè dicta:cùm ea,vt ſępius retulimus,tãtum
cõpetat his ſuccis , qui mutati, ac euicti à calido
innato,reliquũq; perfectionis aſſequuti,& pror-
ſus cocti corpus nutrire valent,ac in concoquẽ-
tis ſubſtãtiã verti,vt pituita ipſa dulcis,ſeu acida.
ipſa autẽ bilis tũ flaua,tum atra,cùm vna ex ſan-
guine plus calefacto,altera ex eodẽ aſſato, atque
aduſto gignatur,in ſanguinis ſubſtantiam redire
non valent,prout decretum reliquit Gal. ſecun-
do de Ratione victus in morbis acutis. qua de re
talẽ maturationẽ flaua ipſa,ſeu pallida bilis nul-
lo pacto admittit. Quòd ſi de maturatione lo-
com. 30.
quamur generaliter ac vniuerſaliter dicta , ſecũ-
dũ quã aliqua cocta,ſeu maturata vocare cõſue-
uimus,cùm ab ipſa natura fuerint euicta, eáq; na-
tura fuerit cauſis fortior,ac ipſas ſuo robore per-
mutauerit,licet permutata ac victa nulla pars ex
eis alimoniã valeat accipere,tũc flaua,ſeu pallida
ipſa bilis intra vaſa,aut in aliũ quẽpiã locũ decũ-
bit,ſua acrimonia,caliditate,ac tenuitate naturã
haud ita proritãs ac impellens,vt ex vna parte in
aliã expellatur ac transfluat:& tunc aſſerimus eã
non tantùm concoqui poſſe, verùm etiã debere,
præcipuè ſi ſuperari ac euinci ab ipſa natura poſ-
ſe exiſtimabis,præcepto Hippocratis , Aphoriſ-
com. 44.
mo præallegato , & Gal.2. de Ratione victis in
morbis acutis.quæ maturatio,eodẽ teſte,eodem
loco , nil aliud eſt , quàm eius à natura euictio.
euincit autẽ,cùm eam permutauerit.qua permu-
tatione ex flaua, acri, & malè olente , cùm cruda
præ

præexisteret, cocta postmodū, pallidior & minimū male olens efficitur. & propterea, licet, quia tenuis, paratissima ad expulsionem sit: quia tamen cruda, & tenuis, & quilibet tenuis succus crudus sit, &, vt concoquatur, robustam naturam desiderat, vt Galenus asserit primo de Morbis vulgaribus: propterea concoquenda prius est, vt concocta facilius discernatur: ac demum excernatur, velut de pituita relatum est. quam sententiam confirmauit Alexander Trallianus libro 1. cap. decimosexto, cuius hæc sunt verba, loquens de flaua bile: Humor nanque negotium facessens, dicta ratione depositus, coctus, & tanquam subactus ac domitus, minore negotio ab euacuante medicamento profligatur & exhauritur. Quòd, si denuo aduersarius oppugnabit, asserens flauam bilem ex tali cōcoctione crassiorem euadere, & sic ægrius expelli posse: ei responsum volo, naturam non eo flauam bilem concoquere, vt crassiorem reddat: immo, propterea quod à natura euincitur, ac quodammodo solidioribus corporibus assimilatur, crassior euadit, nec propterea concoquitur, vt crassior fiat: verùm, cùm exactè assimilari nequeat, post euictionem facilius ac tutius expellitur: cùm perpetuò verum sit, vt diximus, naturam ipsam ægrè expellere, si priusquam excernat, non discreuerit: ægriúsque discernere, si antea non concoxerit. quod itidem confirmauit Galenus eo commentario, cui titulus est, Quod purgare conueniat, quibus medicamētis, & quando. concoquitur ergo tali concoctione flaua bilis, si in aliquam partem decumbat, quāquam ea concoctione crassior euadat: nam non propterea concoquitur, vt talis efficiatur: nec propterea quòd talis efficitur, non tutius & sine corporis noxa purgabitur: cùm à calido innato: & non ab immodico calore, seu à frigore eam crassitudinem adepta sit, & ea de re excretioni non aduersatur. siquidem oportet concoctionem præire, subsequi verò discretionem, & postea euacuationem, vt bona sit crisis, auctoritate Galeni in commento Aphorismi vigesimi secundi primi libri: asseruitque humores, qui sunt in aliqua corporis parte firmati, neque oportere aliquo mouere auxilio, neque medicari ante coctionem. tunc enim naturam ipsam habemus euacuationi adminiculantem. Hinc Hippocrates non ab re libro primo de Morbis vulgaribus decretum reliquit, Coctiones celeritatem iudicij portendere, securitatémque salubrem: easque coctiones fieri testatur Galenus eodem loco, natura ipsas causas noxias superante. Patet itaque flauam bilem certam sedem habētem, ac in quapiam parte firmatam, inibíque putrescentem, prædictam concoctionem, seu maturationem generaliter dictam admittere. At si ea turgeat, agitetur, & de loco ad locum moueatur, ac transfluat, (quia turgere nil aliud à Galeno dicitur esse, nisi cùm humores vehementi motu agitantur, ac ab vno loco ad alium confluunt, dolores & titillationes afferendo, ægrum quiescere non permittētes, vt scriptum reliquit eo commentario, cui titulus est, Quos purgare conueniat, &c. & in commento Aphorismi vigesimi secundi primi libri) eo casu asserimus flauā bilem taliter cōstitutam, nullam concoctionis speciem admittere: immo mox circa initia eam purgare conuenit: nam, cùm in motu vehementiore sit, ægrum infestans, fastidiens, & quiescere non permittens, priusquàm in aliqua sede præcipuè

se.2.cō.25

sex.2.tex. 45.

principe decumbat, naturæ ipsi in expellendo auxiliantes, purgare medicamento vtendum est. quod quidem non tantum Hippocrates, & Galenus in superius allegato Aphorismo vigesimo secundo primi, & primo quarti libri nobis præceperunt: verùm hoc ipsemet Galenus iubet libro quarto de Ratione victus in morbis acutis, sub his verbis: Nā vel statim ab initio, priusquā in parte aliqua confirmentur humores, medicandum: vel postea, cùm ed maturitatem perducti fuerint: præcipuè si maturari valent. pariter & commentario, cui titulus est, Quos purgare conueniat, ait, In his autem qui ægrotant, si diuturnus futurus est morbus, expectanda semper erit concoctio: sin breui soluendus, inter initia, si modò à concitatis pendeat humoribus, purgare licet. & paulò inferius asseruit: Hos ergo humores euacuare conuenit in motu, agitatione, ac fluxu positos: qui verò aliqua parte corporis consederunt, neque vllo alio auxilio, nec medicamento prius mouendi sunt, quàm concocti fuerint. Ex quibus omnibus lucidè percipimus Galenum sæpenumero flauam bilem concoqui posse ac debere asseruisse, priusquam purgetur, concoctione videlicet generaliter, sed vniuersaliter dicta, prout videre licet apud eum libro secundo de Ratione victus in morbis acutis, vt diximus: ac de ea flaua bile intellexisse, quæ in aliqua parte decumbit ac sedem propriam sibi statuit. Interdum autem compertum habemus apud eum calidos, acres, tenuésve succos turgētes, mox circa initia purgandos esse: cùm nullam propriam ac determinatam sedem obsederint. qua de re flauam bilē ante concoctionem in his verbis purgare iubet, prout superius in nonnullis locis, quæ citauimus, instituit: nam cùm superabundantes humores mouentur, & per totum corpus deferuntur, nondum in aliqua parte firmati: tunc ad eos expellendos natura incitatur, & aliquo indiget manum porrigente, & hunc humorum motum ad aluum deducēte, prout patet in commento Aphorismi primi, libri quarti. Tantæ igitur controuersiæ, his sic dilucidatis, veritas satis admodum liquet, ac ad mentem Hippocratis, & Galeni determinata est, ac quid ad prædictas opiniones sit respondendum, liquidò constat. At rursus aduersarius instabit, si Galenus in commento Aphorismi vigesimi secundi, quarti libri asserit, quo in tempore natura à causis morbum faciētibus grauatur, adest autem cruditas humorum, tunc aliquid bene euacuari est impossibile: & in fine eiusdem commenti ait, Cùm in morbi principio semper sint signa cruditatis, mala erit talium humorū euacuatio: cur flaua bilis ipsa, licet turgeat, in principio euacuari ante concoctionem debeat, aut quo pacto bene euacuari possit? Verùm nulli non patet Galenum in præallegatis locis de Euacuatione humorum, qui in aliqua parte firmati sunt, loqui: & non de eis, qui turgent: quibus, cùm natura incitetur, propter eorum motum, titillationem ac mordacitatem, ad eos expellēdos: cogimur nos quoque, eam iuuando, purgationem accelerare, priusquam in aliqua principe sede decūbant: etsi nulla concoctio, nec discretio præeat. turgentes enim humores ante concoctionem euacuare in Aphorismo vigesimosecundo primi libri iussit Hippocrates. quare flauam bilem si turgeat, circa initia, priusquàm in aliqua parte firmetur, nulla expectata concoctione, statim præcepto

com.76.

com.44.

 Hippocra

Hippocratis, & Galeni purgare quispiam non vereatur: velut etiam interdum, etsi non turgeat, sed in quapiam parte firmetur: eam purgare cogimur vt infra disertissimè ostendemus de mente eiusdem Hippocratis, & Galeni.

De digestione.

ET si nonnulli nostri tempori Medici ad pauca respicientes nullam faciunt inter concoctionem, & digestionem differentiam, quantum tamé hi à veritate deuiant, ac quo pacto hallucinati sunt ex Galeni, aliorúmque bonorum artis medicæ auctorum mente dilucidare decreui, cum id non paruam rei medicæ tyrunculis studiosis vtilitaté afferat. sæpe enim quosdam Medicos digestione pro concoctione, ac concoctione pro digestione æquiuoca ratione vtentes, ipsi cùm audiant in prauos labuntur errores. At nos veritatem inuestigantes dicimus, quòd digestio propriè idem sonat, quod distributio, distinctio, seu compositio ordinata. hinc digerere propriè idem est, quod ordinare disponere, distribuere, vel distinguere. vnde id, quod apud Græcos diatatto, seu dieutheto, vel diacosmeo, vel diacrino significat, id Latinè sonat, vt retuli, ordino, distinguo, digero, distribuo, guberno, dispono; hinc diacosmisis, digestio, seu dispositio: & diacosmos digestio, distinctio, seu ordinata compositio dicitur: & diacrisis separatio, diuisio, seu discrimen. pariter quoque, quod Græci anadosin dicunt, nos digestionem appellamus, & diadosin distributionem. At hæc digestio, seu distributio penes alimenta propriè attenditur: cum anadosin cibi distractionem à natiuo calore in proprium corpus propriè appellamus, velut etiam & diadosin: quanquàm & hæc inter se quodammodo discrepant, vt patet apud Galenum libro secundo de Naturalibus facultatibus. hæc autem digestio aliud non est: quàm ordinata alimentorum distributio. Verùm, quòd hæc à concoctione discrepet, patet apud Galenum libro quarto de Vsu partium. vbi talia profert verba, Quòd autem animalium ventriculi sedi minimè cohæserint, satis magno inditio est aliud esse oportere coquendi alimenti instrumentum, aliud distribuendi, & parum infrà asserit: Satis igitur constat aliam quidem concoctionis, aliam autem anadoseos oportuisse esse particulam. & libro, qui inscribitur, Quod animi mores corporis temperaturam sequantur, loquens de vino ait, Nam re vera si commodè eo vtaris: & concoctioni, & digestioni, & sanguinis generationi, & nutritioni confert abundè. & libro tertio de Causis symptomatum, hanc anadosin, seu alimenti ex ventriculo in iecur & ex iecinore in totú corpus deductionem, aliam: ab alimentorum concoctione disertè confirmauit licet eam inter naturalia opera dinumeret. Ex quibus cuilibet constat apud Galenum alimentorum digestionem aliud à concoctione intelligi debere. &, si per pepsin digestionem impropriè interdum intelligere possumus, per anadosin tamen nunquam concoctionem significari compertum est: quinimmò hanc digestionem, seu distributionem ab alijs facultatibus perfici, quàm à cócoctrice, quia ab expultrice, ac attractrice simul, vt patet Galeno secundo de Naturalibus facultatibus.

cap. 6. cap. 17. eodem. 3. cap. 3. cap. 2. cap. 7.

aliáque esse medicamenta, quę ad digestionem, seu alimentorum distributionem faciunt: & alia, quæ concoctioni præsidium afferunt: ac alio, & alio tépore exhiberi debere decretum reliquit idem Galenus quarto de Sanitate tuenda. Hæc autem digestio, seu distributio hoc pacto libro de definitionibus Medicis describitur. Digestio est concocti, ac confecti alimenti, & in sanguinem conuersi in corporis particulas omnes attractio, quam natiuus calor molitur. De hac autem digestione alimentorum hic loqui non intendimus, sed de ea digestione, quæ circa humores, seu excrementa, quæ præternaturaliter in corpore, seu parte aliqua corporis detinentur, à calido innato perficitur. hæc autem bifariam fieri potest: vna, siquidem cum natura ipsa post concoctionem mouetur, pro digestione, seu distinctione semiputridi, seu semimali præternaturaliter decenti excrementi, & demum per sensibiles canales, seu aquæductus sensibiliter expellit, per aluum videlicet, vrinam, sudorem, &c. quæ digestio, segregatio, seu distinctio propriè appellari meretur: impropriè autem distributio, nec minus ea à calido innato perficitur, velut ea digestio, quę alimentorum est medijs naturalibus facultatibus, attractrici quidem ex vna, ac ex altera expultrici, hæcque insuper alia est à dictorum excremétorum concoctione, eíque succedit, vt dicemus: quam fortè Græci diacrisin appellarent. Altera est digestio, quæ penes dicta excrementa præternaturaliter quoque in corpore retenta ab ipsa natura perficitur, ac ea excrementa non vtique sensibiliter postea excernens velut in prædicta, sed per halitũ digerens, dispergens, atque per poros cutis insensibiliter, discutiens, quæ quidem digestio diaphoresis propriè à Græcis appellatur. hinc diaphoretice idé, quod vis discussoria sonat, à verbo diaphoreo, quod idem est Latinè, quod digero, discutio, seu dispergo, & propterea à quocunque causa corporis etiam substantia propria insensibiliter dissipatur. Hanc dissipationem per halitum digestionem appellamus. de qua etiam veluti de ea, quæ alimentorum est, digestione loqui pauca paramus. At de ea loquutus est Hippocrates libro sexto de Morbis vulgaribus, cum dixit vigiliam edacem: & Galenus eodem loco ait, vigiliam edacem esse: quia corpus digerit, ac dissoluit. & idem de vigilia duodecimo methodi medendi, voluit quod corpus digerat. Tantùm ergo de ea digestione, quæ à natiuo calore aduersus excrementa præternaturaliter detenta seu putrescentia in corpore perficitur, tam si intra vasa, quàm extra: tam si circa partes internas, quàm externas verba faciemus. Verùm attendendum primò est, quòd velut ea digestio, quæ circa alimenta ab innato calido perficitur, ab eorum alimentorũ concoctione discrepat, ac eam cócoctioné, si ritè cuncta à natura in conficiendis alimentis perficiantur, subsequi debet: pari ratione ea digestio, quæ circa corporis excrementa, seu putridos humores in corpore præternaturaliter detentos à natura ipsa, seu calore naturali paratur, ab ea concoctione seu maturatione, quam circa ea excrementa molitur, valde discrepat. Et velut ea digestio, quæ alimentorum est, eorum concoctionem subsequi debet: eadem ratione hæc digestio, quæ excrementorum est, seu humorum putridorum, si per sensibiles vias expellendi sunt, eorum maturationem consequi debet. & propterea

eodem ca. Ante medium. Sect. 4. tex. có. 10. cap. 3.

pterea Galenus iussit, quòd, vt benè aliquid euacuetur, oportet concoctionem præire, subsequi verò discretionem, & postea euacuationem, in cõmento Aphorismi vigesimi secundi quarti, & vigesimi secundi primi libri. Perficitur verò hæc digestio, seu segregatio, seu distinctio ab ipsa natura duabus eius facultatibus medijs: post tamen perfectam operationem ipsius concoctricis: attractrice videlicet vna, & expultrice altera. per primam siquidem quod familiare est, attrahens: at per excretricem id, quod amplius in pristinam naturã redire nõ valet, seu in alimentũ transmutatũ transmutari, discernens ac distinguẽs ab eo quod familiare est, demum expellere tentat per sensibiles excretiones, quam expulsionẽ si perficere non valeat eo tempore, vt infrà dicemus: à medico natura ipsa iuuanda est tum præparatione, tum etiam, si opus fuerit purgatione. Verùm eam digestionem excrementorum, quę per halitum fit, natura ipsa confestim nulla præcedente concoctione sæpe molitur: quinimo prius perficere tentat, per halitum videlicet digerere. quod si non valeat, id concoquere procurat, & demum ea, perfecta concoctione, segregat, ac distinguit, nec amplius per halitum digestionem æquè aggreditur: nam per concoctionem crassiora, vt suprà relatum est, excrementa reddita, non amplius vtrique per halitum facilè digeri valent, quæ concocta sunt, sed secerni & demum sensibiliter excerni, postulant. & hac de re Galenus libro de Inæquali intemperie voluit esse in fluxione duplex genus curationis: vnum, quo digeratur quicquid humoris in particulam procubuit: alterum quo concoquatur. Verùm digestio, dicebat, optanda maxime est: quoniam concoctionem hæc duo necessariò sequuntur, puris generatio & eius in aliquod spacium abscessio, ex quibus verbis palàm ostendit, digestionem per halitum excrementorũ maturationem subsequi, non debere, sed potissimum eam præcedere. hanc eandem per halitum digestionem primò ante concoctionem exquendam iussit Hippocrates in cura pleuritidis secundo de Ratione victus in morbis acutis in principio. Differendum autem modò à nobis est, nunquid ea digestio excrementorum, quæ eorũ concoctionem subsequitur, distinctio, seu impropria distributio appellata, iuuari possit ab arte, & à medico: &, si possit, cum quibus. Pro primo asserendum planè est, quòd, velut alimentorum digestioni, quibusdam auxillis medici opitulantur, vt patet de mente Galeni quarto de Sanitate tuenda. & libro Quod animi mores corporis temperaturas sequãtur, & primo de Sanitate tuenda, ac secundo, & quinto eiusdem: pari modo natura ipsa à medico adiuuari potest pro digestione redundantium excrementorum perficienda, cùm ea ab eadem natura perficiatur, eisdémque facultatibus medijs, vt suprà relatum est. Quæ autem auxilia, ac qualia paranda sunt ipsi naturæ à medico prohac digestione iuuanda non admodum patet: nam interdum reperitur Galenum asserere, idem posse & concoctioni & digestioni opem ferre, vt de vino enunciat in libro, Quod animi mores corporis tẽperaturas sequantur, loco superius allegato, & sexto de Morbis vulgaribus. sæpenumero idemmet ait, quædam digestionẽ iuuare, que tamen concoctionẽ impediunt, velut secundo de Sanitate tuenda, de exercitatione disseruit. quæ cùm in corpus

cap. 3. *sex. 1.* *cap. 6. & 7* *cap. 3.* *1 de Sani. tate tuẽ c. 11.* *2. de Sani ta tuen. ca. 2. & 5. de Sanit. 5.* *cap. 3.* *sect 4. cõment. 20.* *cap 2.*

digestionem adiuuet, ministrari tamen nõ debet, nisi alimenta, seu succi, qui in ventre, aut vasis cõtinentur, optimè concocti sint: aliàs periculum esset, ne priusquam per maturam concoctionem vtiles sint; in omnes animalis partes rapiantur. & libro quarto eiusdem cap. septimo dicebat post cibum non esse sumenda medicamenta, quæ ad vehementiorem distributionem faciunt: nam tunc non distribui, sed concoqui, quæ sumpta sunt, est vtilius. quare melius est eo tempore vti aliquo præsidio ad concoctionem, præcipuè qui egent. ex quibus Galeni verbis liquidò cõstat interdum eisdem medicamentis posse & concoctionem & distributionem à medico iuuari, & sæpenumero diuersis auxilijs. Sed, quò veritas clarior fiat, haud ignorandum est concoctionem ipsam, ac distributionem; seu digestionem, velut & alia naturalia opera, ab ipse calore innato perfici, vt patet Galeno in commento aphoris. decimiquinti primi libri, & in commento Aphorism. septimi secundi libri: qua de re nec quẽpiam præterire debet ea auxilia, quæ concoctionem simul & digestionem adiuuãt, talia à medico parãda esse, vt calidum innatum, seu naturam ipsam roborent atque adaugeant, vel saltem non dissipent, sed seruent. nec minus sciendum est aliquem succum, seu excremẽtum promptiùs ex sui natura posse & concoqui, & distribui, seu digeri: aliquem verò ægrius. His sic dilucidatis, constat cuique quòd ea excrementa, quæ in corpore redũdãt; si facilioris sint maturationis, ac digestionis ex sua natura, viribus ipsis non admodum imbecillioribus existentibus, potest à medico eisdem auxilijs iuuari calidum innatum pro eorum concoctione, seu digestione perficienda. & propterea Galenus libro de Constitutione artis medicæ, cap. decimonono pro dulcis pituitæ ac acidę concoctione perficienda, modicè calefacientis vini potum laudabat. de quo itidẽ vino, vt diximus libro, Quòd animi mores corporis sequantur tẽperaturam, sic scriptum reliquit: Nam re vera, si cõmodè vtaris, & cõctioni, & digestioni, & sanguinis generationi, & nutritioni confert abũdè. Pariter ergo & ipsius dulcis, seu acidę pituitę digestioni vinũ ipsum opitulabitur: cum eius concoctioni opẽ ferat. quòd si vires ipsæ quodammodo imbecilliores fuerint, ac calor innatus non multus, simulque excrementa ipsa redundantia, ex eorum natura ægrè & cõcoctioni, seu maturationi, & digestioni obsequentia, non verẽdum esse pũto alijs auxilijs digestionem iuuari, & alijs concoctionem. nam, cùm ea excrementa vehementiori egeant digestione, ac ipsa natura non admodum robusta existit, eis indigent medicamentis quæ ad vehementiorem digestionem faciant, ac calidum innatum roborent & augeant. hæc autem calidiora esse debent, quàm ea, quę concoctionem adiuuant. cuius generis sunt frigidiora, ac propterea crassior pituita & atra bilis. Ex quibus patet quomodo Galeni verba intelligi debeant, cum ait, Idem posse & concoctionem & digestionem iuuare: & quo pacto intelligi debeant eiusdem verba, cùm asserit quædam digestionem iuuare non autem concoctionem, immo eam impedire. Nec mirum est, si ea, quæ corpus humanum excalfaciunt, calorem innatum augendo, aut saltem fouendo; veluti alimentorum digestionem, seu distributionem, ita quoque excrementorum, seu redundantium putridorum succorum di-

cap 3.

gestorum,seu secretionem procurent. nã teste Aristotele, pariter & Alexandro quarto Meteororum, Caloris natura est homogenea cogere, ac in vnum compulare; quæ verò heterogenea sunt, secernere, ac separare. cùm verò redundans putridus succus partes habeat heterogeneas, eas, post eius concoctionem, calor innatus secernere tentat; quod familiare est, attrahẽs: quod verò alienum, excernens veluti in conficiendis alimẽtis in ventriculo, quicquid veluti terra, aut lapides in eis continetur, segregat: quòd verò velut palea & furfur, in hæpate: exemplo peritorum præparandi tritici, qui si quid terræ aut lapidum, aut syluestriũ seminum admixtum sit, quæ perniciosa corporibus esse solent, aut paleæ, & furfuris, vtiliter purgant, prout Galenus asserit libro quarto de Vsu partium. Hæc autem operatio perficitur à calido innato, quatenus calidum innatum est, & quatenus calidum. & propterea à calidis medicamentis auxiliari potest, quæ tamen non admodum temperamentum excedant: quia si multum excederent, imbecillum reddentia innatum calorem digestionem potius impedirent, quàm iuuarent. nam, licet cuiuslibet calidi sit heterogenea segregare, non tamen cuiuslibet est secernere putridum humorem à non putrido: sed tantùm hoc opus innati caloris est. possum tamen ei opem ferre & ea, quæ ipsum calidum fouent, & quæ ipsum augent, siue in substantia, siue in qualitate. Verùm ea quæ in qualitate augent, sunt vehementius digerentia. qua de re eis vtimur, vbi vehementiori digestione opus est. quanquam hæc quoque calida non tantùm calfacere debeant, vt ipsum innatum calorem valeant in igneam qualitatem trãsmutare. calor enim adauctus vehementius alterat: modò tamen non eo incrementi perueniat, vt iam colliquet. tunc namque ad omnia est inutilis, auctore Galeno tertio de Causis symptomatum. & si hæc quoque caliditas ignea possit extenuare, ac dissoluere, vt patet Galeno in commento Aphorismi vigesimi sexti secundi libri, & Aphorism. quinquagesimi septimi, quarti libr. Ex quibus patet, quo pacto auxilia iuuantia digestionem redundantium putridorum excrementorum interdum ab eis, quæ maturationem adiuuant, non discrepẽt & sępænumerò calidiora quàm ea, quæ concoctionem adiuuãt, esse debeant, prout maiori, vel minori digestione natura eget pro digerentis succis prædictis semimalis. Insuper & quæ vehemẽtius digerũt, calidiora esse debent, quàm quæ concoquũt. nam in digestione, vel secretione semimali succi non vna tantùm facultas operantur, veluti in concoctione cõcoctrix, sed duæ naturales facultates eodemmet tẽpore, attractrix ex vna, ac expultrix ex alia. Cũ autem cunctæ hæ à calido innato perficiantur, si tẽperatè calida adhibeantur, admodum imbecilla erit earum facultatem operatio: cùm non satis sit pro duabus facultatibus eomet tempore vehementer suam actionem perficientibus tanta caliditas, quanta soli concoctrici operanti abundans esset, verùm maiori indigent, vt suprà retulimus. proinde segregatio absque valido calore peragi nequit, vt Galenus testatur quinto de Simplicium medicamentorum facultatibus. horum autem medicamentorum materiæ admodum Medicis notæ sunt: ex quibus tum *decocta, tum syrupos, tum electaria*, tum alijs modis sibi talia auxilia præparant.

4. Meteor. tex. & cõment. 1.

ca. 1. & 3.

cap. 3.

cap. 13.

Est ergo hæc digestio, seu secretio opus duarum facultatum naturalium, & propterea à concoctione discrepat, quæ concoctricis tantùm opus est: iuuatúrque vt plurimum alijs auxilijs, quàm ab eis quæ concoctioni opem ferunt, præcipuè cùm vehemẽtiori indigemus digestione: eaq; alio tempore adhibenda sunt, quia post concoctionem, si rite natura à talibus auxilijs iuuãda sit, & præcipuè eo tempore, quo sęuiora cuncta symptomata apparent, ac ægri grauiter se habet, natura separante à bonis mala. & ad excernendum pręparante, iuxta Hippocratis, & Galeni sententiam Aphorismo 13. secundi libri, si vnica expulsione morbi causa appellenda sit, si autem non, ei vtendum est toto morbi tempore, quo concoctio apparet, vt eis adiuta, illud, quòd concoxit, facilius secernat. Differt autem hæc digestio, quæ excrementorum est, ab ea, quæ alimentorum cùm in hac attractrix non ita vt in illa operetur validius, sed expultrix. De diaphoresi autem, hoc est, per halitum digestione, pauca admodum disseremus, cùm à nonnullis abundantissimè scripta reperiãtur: tum quia ex his, quæ supra retulimus, & quid ea sit, patet, & quibus auxilijs perficiatur, quia calidis: quanquàm & hęc tepentem calorem obtinere debeant; vt lini semen, ac chamæmelum, auctore Galeno vndecimo Methodi medendi. nec minus à balneo somnus malos succos per halitum digerit, vt idem Gal. asserit. 4. de Sanitate tuenda & eodem libro oleum describit ex floribus populi, quod sine vlla morsione per halitum digerit. pariter & ex chamæmelo & anetho medicamenta describit, quæ per halitũ digerere possunt. que cuncta tepetem calorem possident, vt diximus; quanquam & prædictis calidiora quoque reperiantur, quæ calfacere, extenuare, dissoluere, ac valenter digerere valent. his denique ac similibus vtendum est pro hac digestione iuuanda, quæ per halitum dicitur at quo tempore eis vtendum sit, superius relatum est. In quo verò ab eis, quę concoctioni opitulantur, discrepent, Galenus quinto de Simplicium medicamẽtorum facultatibus, perbellè declarauit. & hæc de digestione sint dicta.

cap. 16.

cap. 4.

cap. 8.

ca. 8. & 9

De præparatione.

CVM ergo in hac excrementorum digestione, secretione, seu distinctione, quæ mala sunt à bonis separãs ad excernendum natura præparat, vt sentit Gal. in commento Aphoris. 13. secundi libri, consentaneum est disserere quo pacto Medicorum ope possit humorum excernendorum præparationi opitulari, & quibus auxilijs. sæpe enim redundans vitiosus succus exiguis canalibus, per quos expelli debet, crassior, ac viscosior existit. quare ab ipsa natura expelli nequit, ni canalium, siue foraminum hostia, per quæ debet purgatio fieri, referentur, crassities tenetur, ac viscositas eius, quod debet euacuari, incidatur. Hinc corporis præparationem, teste Galeno in commẽto Aphorism. 24. primi libri, nil aliud esse affirmamus, quàm aliquod corpus purgationi imparatum paratum facere. hoc autem esse imparatum bifariam præcipuè fieri potest: aut ex parte succorum redundantium: qui purgandi sunt: aut ex parte viarum, per quas redundantes succi expellendi sunt, à pharmaco trahendi. si ex parte succorum erit,

erit aut eorum crassicies, vel tenacitas, siue lentor, vel vtræque simul. at ex parte foraminum, seu meatuum vna tantum causa esse potest, videlicet eorum obstructio: quæ omnia purgationem impediunt. & propterea non immeritò eodem aphorismo 24. primi libri iussit Hippocrates, Raro in acutis passionibus in principijs medicinis purgantibus vti, nam, cùm in ipsis morbis acutis facultas nobis non detur circa eorum principia præparandi corpora; rarò circa ipsorum initia purgationes in bonum vsum nobis venient. opus namque est, vt purgatio omnib⁹ rectè procedat sine torminibus, vertigine, fastidio, difficultate seu ægrorum dissolutione. Corpora quidem prius fluida facere, præcepto eiusdem Hippocratis aphorismo nono, secundi libri. quod quoque passim Galenus decretum reliquit eo commentario, qui inscribitur, Quos purgare côueniat, &c. Verùm, quòd Medicorum auxiliis compluribus hoc perfici possit, cunctis equidem patet: nam, si nil aliud est corpora fluida facere, hoc est, purgationi preparare, quàm crassos succus tenuare, viscidos incidere, ac foramina, per quę huiusmodi succi pertransire debent, reserare, vt patet Galeno in commento supradicti Aphorismi noni, secundi libri, & sexto de Morbis vulgaribus: nonnulláque inter Medicos comperta sint auxilia, quibus mediis possumus talia in corporibus, cum opus sit, operari sequitur, Medicum humorum in corpore redundantium præparationi absque dubio opem posse ferre. qua de re sexto de Morbis vulgaribus præcipit ante epotum veratrum lauare, ac cibum sumere, vt celerius purgatio fiat. hanc eam sententiam reliquit Aphorismo decimotertio quarti libri. Et Galen. in commento Aphorismi vigesimiquarti primi libri non tantùm hanc facultatem præparâdi Medicis tribuit: immo nonnulla ibi dinumerat, ex quibus ipsi Medici occasionem arripere possunt pro prædicta præparatione faciêda. & insuper eodem commento, postquam declarauit quibus indiget is qui purgandus est, asserit, quia oportet eius humores quammaximè fieri potest, esse fluxui paratos, hoc est, tenues, nullum lentorem participantes, & aperta esse foramina: nam & nos ista antea paramus, cùm quempiam purgaturi: &, vt vno verbo dicã, hæc præparatio contrario modo se habet cum côcoctione, seu digestione; nã hæc natura præcipuè, & non arte fit: illa verò ab arte potius, quàm ab ipsa natura. præparationi ergo ars medica, & Medicus opitulatur: nemine contrarium sentiente, siue per vomitum, siue per alui subductionem purgare velis. immo huius præparationis auctor præcipuè Medicus est, ipsi naturæ auxilia pro ea perficienda porrigés, sine quibus ipsa fortè perpetuò omnino non assequeretur: at cum quibus, nondum liquet. Verùm, si præparatio penes redundantes succos crassos & tenaces attêdatur: eis, quæ tenuant ac incidunt, vtendû est: de quibus libro de attenuante victus ratione talem protulit sententiam, Si quid igitur olfactui, aut gustui, aut vtrique simul acre, & mordicans, & calidum apparebit, scito id facultatem habere tenuandi, ac incidendi: pariter & quæ eidem olfactui odorem bonum inferunt, & gustui aromatis speciem representât. & demum subdit, Incidunt præterea, & quæ saporem habent quendam nitrosum, aut salsum. nec minus his amara, tenuandi facultate sunt prædicta. at eorum facultas aceto, & melle intenditur. Ex

sect. 2. & com. 32.

sec. 5. tex. com. 29.

cap. 8.

quibus colligo tum acria, tum salsa, nitrosa, tum etiam & amara facultatem habere crassos humores, ac viscidos tenuandi, ac incidendi, de mente Galeni. quorum si quis velit catologum inspicere tum olerum, tum seminum, tum ipsarum arborum, germinum, ac aliorum, supradictum Galeni librum de attenuante victus ratione perlegat. Quædam verò summatim in commento aphorismi vigesimi quarti primi libri annotauit, vt in melicrato decoctum hyssopi, origani, tragorigani, thymi, vel pulegij. Et octauo Methodi medendi nonnulla quoque dinumerat tum in alimentorum, tum in pharmacorum ratione, vt ptisanam, mulsam, calamintham, hyssopum, origanum, serpyllum, apium, pariter in mulsa incocta. Verum inter omnia præcipuè in febribus, vt quod nec febrem accendat, oxymel summopere extollit: quanquam & hæc pariter obstructiones liberent. & libro vndecimo eiusdem summoperè ptisanam, aquam mulsam, ac oximel approbauit. In immodica tamen febris caliditate, omnibus relictis, confugit ad ptisanæ cremorem, quam ptisanam, & detergere, & dissecare, ac resoluere decretum reliquit quarto de Sanitate tuenda, & primo de Ratione victus in morbis acutis, & in eo commentario, quem de ptisana compilauit, talia de ptisana verba retulit, Sanè ne vllum quidem alterum datur inuentu, quod siue vt medicamentorum, seu tanquam nutrimentum exhibeatur, quod horum amborum compos sit præter ptisanam: incisionis videlicet, & humectationis. præterea eodem commentario dicebat, Febribus ardentibus ptisanam esse accommodatissimam: incidit enim, ac detergit, cum hoc quòd frigida sit, & humida. Hac ergo consulo, vt medici in ardentissimis febribus vtantur; cùm redundantiam succorum præparatione egent. nec minus tanquam præcipuo medicamento rogo, vtantur oxyosaccharo ipso: secundo loco, oxymelite, vel aqua mulsa, præcipuè febre non existente valida: tertio loco supradictorum aliquo decocto, aut solo, aut ptisana, mulsáve, prout morbus requirit, ac eius causa. &, si eorum facultas intendi velit, acetum addatur, & mel, præcepto eiusdem Galeni libro de Attenuante victus ratione, loco supra allegato. hæc quoad præparationem, quæ penes redundantes purgandos succos attenditur, dicta sufficiunt. Reliquum est de eis medicamentis, quæ præcipuè detergunt, poros repurgant, ac infarctu liberant, & hoc pacto foramina, vias, vasorúmque oscula reserant, disseramus. quæ à Galeno quinto de Simplicium medicamentorum facultatibus, cap. duodecimo bifariam considerantur. quædam nanque poros repurgantia medicamenta appellantur ab eo, vt patet eodem libro. & hæc in duo subdiuidit, genere quidem substantiæ minimè diuersa, verùm ratione maioris minorísque discrepantia: nam vtraque calida sunt, tenuium partium nitrosa, ac amara. Horum autem medicamentorum quædam in superficie sordem auferunt, quæ extergentia, siue rhyptica nominantur: quædam verò abstergendo etiam poros repurgant, quæ quidem supradictis subtiliorum sunt partium, emplasticis contraria. proinde hæc ecphractica, & cathartica quasi expurgantia, & farctu liberantia dicas, appellantur. Quæcunque ergo nitrosa, amaráque sunt

cap. 4.

cap. 9.

cap. 4.

1. de Ratione vict. cô. 18. libr. de ptisa. capi. vlt. cap. 5.

cap. 3.

ea ad purgendos meatus omnes valere noueris: quæ verò vlcerum ſordes ac cutis vniuerſæ extergunt, non tantùm hæc, ſed & viribus minora auferre poſſunt, vt dulcia tenuium partium, puta mel: ex cerealibus faba : ex fructibus amygdalæ, quæ edendo ſunt. quædam verò, licet meatus intus aſſumpta purgare valeant, poróſque extergere: cuti tamen appoſita, quia eis quædam adſtrictio adiuncta eſt: repurgare non poſſunt. nam compoſita ſunt ex amara, acerbáque facultate, ac occluditur meatuum exiguitas ab eorum adſtrictione: priuſquàm in altum abſtergens ſubſtantia recipiatur, ac probè meatus expurgentur: vt abſinthium. at quædam ſunt, quæ vtrunque perficiunt & intus ſumpta, & foris appoſita, vt erui, ac lupinorum farina: ſi amara fuerint, amygdalæ amaræ, vrtice ſemen, ſcylla, & iris, &c. quædam verò huius generis medicamenta, præterquam quòd detergunt, ac infarctu liberant, vim quoque habent extenuendi, ac incidendi craſſos, lentòsque humores: vt ſeriphon & abrotanum; quorum medicamentorum poros purgantium, ac abſtergentium, & ea de re obſtructiones ſoluentium, ac infarctu liberantium mentionem fecit Galenus octauo Methodi medendi cap. quarto, quo loco aſſerit vniuerſale documentum, quòd quæ deterſoriam habent facultatem, tum intus ſumpta, tum foris admota obſtructiones ſoluunt: quanquam & ibi quoque nonnulla dinumeret, quæ cum hoc quod obſtructiones ſoluunt, tenuant, ac incidunt craſſos, ac lentos humores, de quibus ſuprà mentionem fecimus: nec minus & quinto de Simplicium medicamentorum facultatibus, loco ſuperius allegato: innumeráque talia cõperiuntur apud alios artis medicæ auctores. quare particulatim, vt ea hic dinumerem, non eſt neceſſe. Quædam autem poros, foramina, ſeu meatus reſerantia à Galeno appellantur, quæ pariter in duplici ſunt differentia: nam quædam cutis meatus reſerant, quæ rarefacientia, ſeu areotica nuncupantur: quædam verò vaſorum oſcula reſerãt, quæ aperiẽtia, ſeu anaſtomotica appellantur. quorum medicamentorum contraria diuerſam etiam ſortiuntur appellationem. nam quæ poros contrahunt: condenſantia: quę verò vaſorum oſcula occludunt, occludentia, conſtringentia, contrahentia, ſeu obſtruentia appellãtur. differtque rarefacientium natura ab ea, quæ eſt aperientium. nam rarefaciẽtium natura, & modicè calida eſt, tum minimè deſiccãs, tenuiumque partium: aperientium verò tum craſſarum partiũ, tum acris, ac mordax natura eſt. Hæc verò cuncta licet quodammodo prædictis, quæ extergere, incidere, obſtructionésque delere diximus, vicina ſint: nõ tamen vndiquaque ſimilia sũt: vt quilibet ex eis, quæ retulimus, patere poteſt. verùm rarefacientis quidem naturæ ſunt chamæmelum, ſemen lini, althæa, & alia huiuſmodi: aperientis verò facultatis ſunt, quæ acria, ſimúlque terrena exiſtunt: vt cyclaminus, allia, cœpe, & huiuſmodi. que omnia in Galeno quinto de Simplicium medicamentorum facultatibus facilius eſt videre; cũ hic vniuerſalem quandam methodum inueniendorum medicamentorum, ac alimentorum, quibus naturæ in prædictis auxilia prębeamus, ſcribere intendimus, & non cuncta particulatim: & ſi quæ deſcripſimus, gratia exempli habeantur. Præter autem hos præparationis modos alter ab Hippocrate ponitur, qui laxantibus, ac mollius corpus reddentibus, humoresq; fundentibus perficitur: quẽ pręparationis modum decretũ reliquit ſexto de Morbis vulgaribus, & Aphoriſ. 13. quarti libri. quibus locis iuſſit ante epotum veratrũ, vt facilius ac celebrius fiat purgatio, corpora præhumectanda eſſe cibis, ac balneis, & quiete. verùm, quoniã laxantiũ remediorum non ſimpliciter vna eſt ſpecies, vt patet Gal. 5. de Simplicium medicamentorum facultatibus, ea breuitatis cauſa relinquo. ſufficiat tamen. auctore Hippocrate, prædictis poſſe vti: vt corpora idonea ad purgationẽ reddantur, pręcipuè ſi violentiſſimo medicamento vtendum ſit, vt veratrũ eſt de quo Hippocrates vtriſq; locis mentionem fecit. in reliquis verò, ſi humores purgandi, craſſi, ac tenaces fuerint, antedictis attenuantibus, & incidentibus, vel ſimilibus vtendum eſt. Meatus verò, per quos ipſi purgandi ſunt, ac humores tranſmittuntur, & à medicamentis trahuntur, quæ vim purgatoriam habent, repurgandi, ac reſerendi ſunt cũ his, quæ hanc facultatem poſſident, quorum methodum ſuperius demonſtrauimus: ac ita purgatio in cunctis rectè procedet. Ex quibus patet, in quo differant ea quæ præparandi facultatẽ obtinẽt ab eis, que concoctioni, aut digeſtioni opẽ ferre poſſunt. Sed mox quæret quiſpiam, nunquid in flauæ bilis redũdãtia ſaltem ſi ea non turgeat, præparatio ante eius purgationem competat, vt ea citius, ac facilius è corpore educatur. Iuniores quidam in arte medica ac in Hippocratis & Galeni doctrina oppidò quã eruditiſſimi, atq; exercitatiſſimi, reſpondent, quòd, cùm flauæ bilis euacuatio facilis ſit, pituitæ verò, ac potiſſimũ eius quæ craſſior, & glutinoſior eſt, itémq; nigrę bilis, difficilior, auctore Galeno decimo quarto Methodi medend; ea de re præparatione haudquaquam indiget. Inſuper eorũ opinio corroborari poteſt alia Galeni auctoritate tertio prognoſt. quo loco aſſerit, humores corporis calidiores tenuioreſque paratiſſimos eſſe ad excretionẽ, cuiꝰ naturę sũt biliosi ſucci, qua de re præparatione nõ egẽt. Verũ, pace tãtorũ virorũ dixerim, ipſe ex Hippocratis, & Galeni mente aliter ſentio. ea de re, non quidẽ contradicendi ſtudio, ſed vt veritas patefiat, quæ mihi videntur, de ea proferre non grauabor. Bifariam, vt diximus, corpus poteſt fluidum reddi, ex mente Galeni, (Illud, quod Hippocrates iuſſit, vbi quiſpiã corpus purgare voluerit,) aut humoribus extenuatis, inciſis, ac abſterſis: vel omnibus meatibus reſeratis. cũ ergo inciſio, ac extenuatio ſuccis craſſis, ac glutinoſis, ſeu lentis competat, vt patet Galeno vndecimo Methodi medẽdi, & in cõmẽto Aphoriſ. noni ſecũdi libri, ac pleríſque alijs locis: bilioſus autẽ ſuccus haud talis ſit naturę, ſeu eſſentię, conſequẽs eſt, vt talis præparatio ei præberi nõ debeat. At, cũ ipſe Gale. iubeat. in cõmento prædicti Aphoriſmi noni, ſecũdi libri, & vndecimo Methodi medendi ſingularũ particularum meatus, qui his ad ſuperuacuorũ emiſſionem ſunt proprij fluxiles reddere, vt inteſtino, ventriculo, meſenterio, & cõcauis iecinoris, inteſtinum rectum: renibus, veſicæ, iecinoris gibbis, venæ cauæ, arteriæ magnæ, & omnibus in lumbis habẽtur, cum qui vrinis eſt delegatus; pulmonibus & pectori, ipſam aſperam arteriã fauces: cerebro & eius inuolucris, eũ qui per palatu & nares deſcendit, conſonum erit hãc ſaltẽ fluxibilitatẽ foraminũ, ac meatuum reſerationẽ, in ipſa

cap. 12

cap. 14.

ſect. 5. ex comm. 29.

cap. 11.

cap. 17. comme. 23

cap. 13. & cap. 8.

cap. 19.

ipsa flauæ bilis redundantia, vbi nó turgeat, saltem Medicum parare posse ac debere. Ad hæc Galenus in commento Aphorismi vigesimiquarti primi libri in acutis morbis, cùm materia turget; non negat aliquem Medicum posse arripere occasionem in primis diebus dicta corpora præparandi, priusquam vsurus sit medicamento purgante. in quibus quidem morbis propter temporis angustiam, ac morborum prauitatem saltem hæc facultas præparandi nobis non datur, immò nec concoquendi, vt iussit Hippocrates Aphorismo vigesimosecundo eiusdem primi libri. ergo à fortiori, non negabitur nobis hæc facultas præparandi in his morbis acutis, in quibus ipsa flaua bilis nō turget. Vlterius, si in instrumentali morbo, qui obstructio est, contraria est reclusio, seu reseratio, vt patet Galeno vndecimo Methodi medendi, quodlibétque præter naturam suo medicetur contrario; cùm pariant obstructionem (vt Galenus asserit octauo Methodi medendi, & vndecimo) tum humorum crassituto, tum lentitia, tum præter hæc & abundantia: sequitur redundantiam flauæ bilis, obstructionem parientem, viarum reclusione, seu reseratione indigere pro eius purgatione. sed hæc vna est præparationis species, vt superius ostendimus. Quare nemo est, qui eam eo casu negabit, præcipue si ea flauæ bilis multitudo non ad tantam peruenerit magnitudinem, vt statim circa initia Medicum ipsam euacuare cogat, vt infrà dicemus. Rursus, si ea non turgente iusserunt Hippocrates & Galenus ante eius purgationem concoqui debere, saltem concoctione generaliter dicta, vt patet secundò de ratione victus in morbis acutis: nam ea euicta ac permutata à calido innato facilius educitur; quantò fortius negandum non sit vias ac meatas, per quos transmittenda est ac à medicamento trahendo, recludendos ac reserandos esse: præcipuè cùm Hippocrates vniuersaliter iubeat Aphorismo nono secundi libri, Quæ purgantur corpora cuncta prius fluida fieri debere, quàm purgentur? at non ita iussit concoctionem: cùm perpetuò turgentiam materiæ ab ea exclusit. Verùm, vt cunctis veritas hæc pateat; placuit verba Galeni octauo Methodi portare, quæ talia sunt; Cernimus enim aliquando etiam quod multum est, cùm simul totum confluit, obstruendo hærere infigique non minus quàm ea, quæ glutinosa sunt, & crassa: quòd si per meatus angustos est transitus; multò profectò magis retineri. Si denique quod multum est: præter id quod glutinosum sit, ac crassum, obstruit, hæret, infigitur, ac in viis retinetur; quis adeò erit insulsus, vt pro eius faciliori purgatione, seu euacuatione, repurgatione, ac reseratione eorum meatuum, per quos purgari debet, prius non vtatur, etiam si flauæ bilis fuerit talis redundātia? nec minus placuit, vt, eorū quæ proposuimus ex Galeni mente, veritas pateat, eiusdem verba in libro de purgantium medicamentorum facultatibus in medium afferre, quæ talia sunt: Ducat aliquis ad me quempiam sine febre, cui in vniuersum corpus amara bili redundauerit, spectétque post aliquos dies, cum hominem præparauero, mihíque iam tempus instare visum fuerit exhibendi medicamēti alicuius, quod bilem expurget: quo pacto naturalem corporis habitum eiusmodi potione ipsi restituam. In quibus verbis disertè Galenus in flauæ bilis redundantia

cap.13. *cap.4.& 11. Meth. 8.& 13.* *com.44.* *cap.4.* *cap.2.* *cap.14.*

præparatione vsus est ante purgationem. hāc quoque sententiam confirmauit libro primo de Sanitate tuenda circa finem, cùm dixit, Quòd, si vel crassitudinis, vel abundantiæ, vel lentoris excrementorum vitio obstructi meatus sunt; tenuatoria victus ratio his apta erit. & paulò antè dicebat, At flaua bile retenta, siquidem obstructionis culpa id accidat; eo, qui extenuat, victu vtendum. Præcipit ergo Galenus his, quæ hic asserit, verbis, tenuatoriam victus rationem: si flaua bilis propter obstructionem præternaturaliter detineatur: quo victu præparationem molimur, vt diximus. vltimò, quis negabit eam præparationem, quam Hippocrates commendat in præallegatis locis: corporum videlicet præhumectationem, ac laxationem, quæ quiete, alimentis humectantibus, ac dulcis aquæ balneis perficitur, vt facilior veniat purgatio, ac rectè procedat? nemo inquam, qui mentis sit compos. Redundante denique flaua bile, modò non turgeat, sed obstruendo aliqua corporis parte hæreat, ac retineatur, siue per vniuersum corpus, liquet ex Galeni sententia, vt facilius purgetur, ac à medicamento trahatur, eam præparationem parari debere à Medicis, quæ se tenet ex parte meatuum, seu foraminum, per quæ transmitenda est: ea quidem recludere, reserare, seu extargendo repurgare. nec minus expurgandi corporis præhumectatione ac laxatione, Hippocratis decreto, maximū ei comparatur commodum. Ad eam autem auctoritatem Galeni, quam afferunt decimoquarto Methodi medendi, facilis est responsio; ait enim flauæ bilis vacuationem facilem esse relatione ad pituitam, & nigram bilem: nec propterea ante euacuationem præparationem interdicit: immo, si ea præeat: facilior fiat vacuatio: Aut ex sua natura, quia substantiæ ac essentiæ tenuis est, facilè quidē vacuatur: nec ea ratione incisione, seu attenuatione indiget. at, quoniam sua multitudine valet obstruere, hæret, ac infigitur, & in viis retinetur; ea præparatione indigebit, quæ penes meatuum reserationem, ac repurgationem se tenet: si ea multitudo vinci, ac superari ab ipsa natura valeat. Et eadem ratione alteri Galeni auctoritati respondetur, cū ait tertio prognosticorum, Humores corporis calidiores paratissimos esse ad excretionē: nam, licet flaua bilis ex sua natura, cū calidior ac tenuior sit, paratissima ad excretionem fiat: tamen, quia sui redundantia, vt diximus, obstruit & in viis retinetur; hac de re, priusquam purgetur, prædicta præparatione indiget. & propterea ad purgationem ineptos non tantùm eos, qui multa cruditate laborāt, aut alia extenta habent, censet Galenus in commento 24. Aphorismi primi libri: verùm & quibus ignea, ac supra modum calida existunt. nec paratos tantùm existimat, vbi humores fuerint tenuati, ac incisi, verùm etiam vbi aperta sint foramina, ac nullam habeant obstructionem, per quæ purgatio fieri debet. Verùm statim quæret aduersarius, quibus medicamentis talem præparationem in flauæ bilis redundantia parare valeamus; cum ferè cuncta, quæ talem facultatē obtinent, vt suprà annotauimus, calida sint, eóque flauam bilem adaugeant. Cui responsum volo quòd, licet quandoque calidis vti possimus, Gale. decreto in cōmento Apho. 24. primi libri; tamen, vt verius id exequamur, nonnulla in arte medica reperiri, quæ quidem facultatē habēt extenuādi, & abstergendi vias, seu

cap.17. *com.23.*

poros repurgandi, ac reserandi, & citra calorem obstructiones liberandi: nam quæ detersoriam facultatem obtinent, obstructiones soluunt, teste Galeno octauo Methodi medendi. inter quæ primo in alimentorum genere ptisana est, vt patet Galeno suprà allegatis locis: at inter medicaméta, vtrunque est cichoriú, quod à Galeno octauo de Cópositione medicamentorum secundum locos summopere extollitur pro extersione, ac reclusione osculorum, venarum præcipuè, quæ circa hepar, siue syrupi, siue decocta, siue quouis alio modo ex eis medicamenta parentur. & non est mirum; nam amaram qualitatem participant, cum hoc quòd frigida sunt, dictúmque est auctoritate eiusdem Galeni quinto de Simplicium medicamentorum facultatibus, quæcunque reperiuntur tum nitrosa, tum amara ad purgandos meatus omnes valere. & septimo de Simplicium medicamentorum facultatibus decretum reliquit, Cuncta ferè amara abstergentia esse, ac expurgantia in iecinore prouenientes obstructiones. Et pariter eodem libro octauo de Compositione pharmacorum secundum locos, ad iecinoris expurgationem, & meatuum reserationem, citra manifestam calfactionem, aut refrigerationem, veluti optimum pharmacum, filicem laudauit, tanquam prædominantem habentem amaram qualitatem. Ad hæc à Dioscoride libro 2. cap. 123. pariter à Galeno libro secundo de alimentorum facultatibus, & octauo de Simplicium medicamentorum facultatibus, semina peponum, ac cucumerum vim quandam habere extergendi, cuius beneficio vrinam ciunt, ponuntur. Idem pariter sentit Paulus Ægineta libro primo de Arte medendi cap. octauo, communísque vsus practicantiam est hodiernis temporibus eis vti. Nec minus meo iudicio inter cuncta, quæ narrauimus, pro ea præparatione perficienda eligendi sunt syrupi, tum acetosus simplex, tum oxysaccharum, quod præ omnibus tum syrupis, tum decoctis, tum aliorum generum medicamentis pręferendú censeo. Quòd, si cutis meatus reserandi sint; aquæ dulcis balneis, paritérque medicamentis rarefacientibus, extergentibúsque vtédum est. quàm vim moderatè tum calida, tum & nonnulla frigida possidere haud difficile est reperire & apud Galenum, & apud alios artis medicæ auctores. His denique auxiliis, flaua bile redundante, si non turgeat, purgandi corporis præparatio à medicis paranda est; vt in eo purgatio rectè procedat: cùm his quæ non tantùm præparant, quinimmo & causæ aduersantur, paritérque & morbis ipsis, qui ex flaua bile gignuntur. hinc est, quòd alterabunt, & digestioni opem ferent, ac præparationi: veluti & nonnulla, quæ superius annotauimus, alterationi & præparationi præstant auxilium, insimúlque nutriunt ac concoquunt, vt ptisana. Quædam concoctioni, digestioni, & præparationi insimul opitulantes; vt vinum modicè calfaciens moderatè bibitum: ad hæc nutrit, sudorem, vrinámque promouet, ac somnum consiliat, teste Galeno 4. de Sanitate tuenda: non tamen; si crassum sit, & nigrum. Alia alterant, digerunt, & præparant cum extenuatione, & incisione, ac excretionem promouent; vt aqua mulsa, & oxymel; eóque magis, si in eis, & præcipuè in mulsa concoquantur hyssopus, aut calamintha, origanú, apium, serpillum, aut iris. Verum perpetuò mente tenendum, priusquàm obstructionibus liberandis vacaueris cum his quæ vehementer aperiunt, aut detergunt, studeas vacuare, redundantis succi maiorem partem: ac demum valenter aperientibus, vel detergentibus vtaris, alioquin ipsas magis impingens, præcepto Galeni octauo Methodi medendi. & si febris adsit, præsertim valida, pro liberandis obstructionibus vtaris his, quæ citra calorem liberare obstructiones valent, eiusdem Galeni præcepto, vndecimo Methodi medendi. A quo tempore pro expellendis excrementis, ac redundátibus succis, præparatione vtendum sit, nondum liquet ex dictis. verùm hoc perpetuò obseruandum est, si ante concoctionem purgandi sunt, vt si turgeant, quocunque tempore, Medicus potest eam occasionem arripere ac exequi, præcepto Galeni in commento Aphorismi 24. primi libri. quòd si concoctione prius egeant, quàm expurgentur; illud perficere, priusquam concoctionis indicia appareant, minimè tentandum est. nam nec natura ipsa, nisi post concoctionem, secernens à bonis mala ad excernendum præparat, auctoritate Galeni in commento 13. Aphorismi, secundi libri suprà allegati. & hæc de præparatione satis sint.

cap. 4. | cap. 8. | cap. 12. | cap. de calamintha. | cap. 8. | cap. 4. | cap. de cucu. | 4. de sanit. tuen. ca. 4. | cap. 4. | cap. 10.

De Purgatione.

Hactenus quo pacto ante purgationem paranda sint corpora, vt eis facilius veniant, ac rectè purgationes procedant, verba fecimus; restat modò de purgatione, ac purgantibus medicamentis disserere, vt eis quoque rectè vti valeatis. Quàm necessariæ autem, ac perutiles sint quibusdam corporibus purgationes, purgantiáque medicamenta, cunctis liquet: at quo pacto à venæ sectione discrepent, bellissimé à Galeno in eo commentario, quem aduersus Iulianum compilauit, auctoritate Chrysippi, Theophrasti, Hippocratis, Platonis, ac Aristotelis demonstrauit. Insuper libro de Purgantium medicamentorum facultatibus, nec minus ab eodem Hippocrat. Aphorismo secundo primi libri, & secundo, & tertiò quarti libri, quiuis percipere potest. Galen. quoque eodem libro de Purgantium medicamentorum facultatibus asserit, quàm admiranda opera à purgantibus medicamentis absolui. quare de eorum medicamentorum necessitate, ac vtilitate, scribere non me intromitto. Verùm primò de eis differendum est, cur purgantia dicantur medicamenta, quod quidem non propter aliud, vt Galenus asserit libro de Purgantium medicamentorum facultatibus, cap. 1. quàm quòd sanguinem à redundantibus in eo humoribus, seu excrementis purum constituant, quouis modo illa excrementa expurgeat, vt patet quinto de Simplicium medicamentorum facultatibus & propterea in commento Aphorismi secundi, primi & quarti libri, purgationem esse humorum, qui sua qualitate molestant, euacuationem asserit. Qua de re cunctarum euacuationem, quæ per pharmaca purgatoria fiunt, vnam esse communem intentionem retulit: vt humor videlicet redundans euacuetur. Hinc Hippocrates eis, qui salubritatem corporis habent, omnino medicationes, seu purgationes prohibuit Aphorismis 36. & 37. secundi libri. nam purgans medicamentum, proprium attrahere humorem appetens; cùm is non adsit, sanguineum

cap. vlt. | cap. 2. | loco citato. | cap. 20.

guineum ac carnes colliquat, vt ex ipsis proprium attrahat humorem, & propterea Galenus in commento Aphorismi decimiquinti tertij libri decretum reliquit, purgantia pharmaca non nisi valde indigentibus, & ex longis interuallis vtilia esse. Verùm liquet Hippocratem, & Galenum in Aphorismo 47. sexti libri, corporibus paratis incidere in morbos, quamuis nondum in eos inciderint; redundantis succi purgationem præcipere, præcipuè in vere, velut & venæ sectionem his qui plenitudinis passionibus subiiciuntur, insuper & hoc idem ostendit Galenus in eo commentario, qui inscribitur, Quos purgare conueniat, quibus medicamentis, & quando: & libro de Curandi ratione per sanguinis missionem. in quibus locis, ex vobismetipsis potestis inspicere, quibus corporibus paratis in morbos incidere, ineunte vere, & quibus in fine veris, purgatio, vel venæ sectio adhibenda sit, vt ab eis morbis præseruentur, in quos incidere parati sunt. nam non cuncti, qui ab aliquibus præter naturam affectibus verè præseruantur, eodem tempore purgandi sunt, aut eis vena incidenda est; vt quædam iuniores nostri temporis medici ad pauca respicientes indifferenter præcipiunt, ac non parum in hac re hallucinantur. His ergo corporibus paratis in morbos incurrere, pro ratione redundantis succi, priusquam actu ægrotent, purgantibus medicamentis vtendum est, si aliquid aliud non prohibeat. Quæ verò purgationes prohibeant, satis dilucidè à Galeno præsertim libro nono Methodi medendi, & libro primo de Arte curatiua ad Glauconem ostensa sunt. quare eadem hic enarrare superfluum est. Insuper quòd ægris corporibus sæpenumero aliquo redundantibus succo, seu putrescente, purgationes quoque competant, patet apud Hippocratem libro secundo de Ratione victus in morbis acutis, & quarto eiusdem, & Aphorismo vigesimonono secundi libri 2, primi & 18. quarti, ac nonnullis aliis in locis. patet etiam Galeno in commentariis prædictorum Aphorismorum. & libro de Purgantium medicamentorum facultatibus, & eo commentario, qui inscribitur, Quos purgare conueniat, &c. ac in libro aduersus Iulianum, & sexcentis aliis in locis. Qualitas autem medicamenti eligenda est pro ratione redundantis succi: vt, si flaua, vel pallida bilis redundet; quæ flauam, vel pallidam bilem purgant, adhibenda sunt pharmaca; si pituita; quæ pituitam. pariter de serosis humoribus, succo melancholico, vel atra bile dicendum erit. Quòd verò purgantibus pharmacis facultas quædam attractrix insit, qua media quemlibet sibi proprium ac familiarem eligunt succum, & attrahunt; licet aliquibus, vt Erasistrato ac Asclepiadi, incognitum fuerit, satis perlucidè à Galeno libro de Purgantium medicamentorum facultatibus, & libro tertio, & quinto de Simplicium medicamentorum facultatibus, & ab eodem Galeno simul & Hippocrate libro primo de Natura humana ostensum est. At perpetuò, quoad fieri possit, purgans eligendum est medicamentum, quod præter id quòd redundantem eliciat humorem, aliis, quæ præter naturam sunt, aduersetur. id quod Galenus præcipit primo de Arte curatiua ad Glauconem, capite de cura tertianæ his verbis: Semper enim oportet contrarias qualitates opponere his quæ præter naturam inualuerint: cùm hoc multò melius sit, quàm quomodolibet euacuare. & libro decimo Methodi medendi, cap. 1. loquens de febrium putridarum curatione ita retulit: Ac siquidem in idem consentiant, & quæ febrem extinguunt, & quæ causam oppugnant, in quod vtraque conspirant; cum vnum sit, sine cunctatione agendum est. Illud, quod perpetuò in omnibus morbis ipse (velut in febribus iubet Galenus) quoad fieri possit exequendum censeo; nam contrariorum perpetuò contraria esse auxilia omnium, quæ præter naturam sunt, præceptum commune est, vt sexcentis in locis de mente Hippocratis apud Galenum compertum est, præcipuè vndecimo Methodi medendi, & commento Aphorismi 22. secundi libri. Nec minus purgantia medicamenta, quoad fieri valet, eligenda sunt, quæ malæ qualitatis sint expertia: quorum ampla sylua apud Græcos, Arabes, ac Latinos facilè reperitur, præsertim apud iuniores, quibus in notitiam deuenere nonnulla purgantia medicamenta prauæ qualitatis expertia, quæ quidem apud antiquos penitus incognita fuêre; vt myrobalanorum plura genera, cassia fistula, tamarindi, rhabarbarum, & fortè manna, nonnullaque alia, quæ breuitatis causa relinquo. Quòd verò magni etiam momenti sit, si purgantis medicamenti quantitas bona coniectura viribus accommodetur? patet ex Hippocrate Aphorismo tertio ac 23. primi libri. nihil enim æquè artem medicam in agendo coniecturalem efficit, vti cuiusque remedij quantitas: nam quòd laboranti præbendum sit medicamentum, aut bilem flauam, vel atram, pituitam, aut serosum excrementum euacuans, exactè quidem nouimus. Cæterùm, quantum præberi debet, nescimus, teste Galeno libro de Curandi ratione per sanguinis missionem. cap. duodecimo. at intentio quantitatis euacuationis non solùm humorem respicit superabundantem, sed & hominis vires, qui euacuari debet. qualis enim fuerit eius natura, qui debet præferre purgationem, ad hoc ducere conuenit: & interdum vsque ad animi defectionem, si æger tolerare possit, eodem Hippocrate auctore Aphorismo eodem vigesimotertio primi libri, in his præcipuè præter naturam affectibus, qui à Galeno narrantur in commento prædicti Aphorismi. & hoc non tantùm in venæ sectione, verùm in purgatione seruare oportet; licet tutius in venæ sectione, quàm purgatione illud exequamur. proinde præter naturam affectus, qui valde vrgent, vt videlicet adurentem febrem, vehementissimum dolorem, ac maximam inflammationem, aut similes, perpetuò suaderem, si purgans medicamentum competat; potius secundò & tertiò repetere, quàm semel euacuare, priore purgatione minus vacuando, quàm humor redundans ac ægroti vires postulant: velut de venæ sectione, nisi quid vrgeat, iussit Galeno eodem libro de Curandi ratione per sanguinis missionem loco superius annotato: & in his quoque raro exquisitissima vterer purgatione. nam quod semel in ventrem deuoratum est medicamentum, quò minus omne deuoratum sit, fieri non potest: neque possibile est,

Marginalia: cap.7. — cap.10.& 13.1.ad Glauconē ca.14.tex.11. — tex.76.& 64.cap.2. cap.vlt. — Li.de pur. med.fac.c. 2 3. de sĩ. medi.facul.c.25.5. eiusdem c. 20.1.de Natura humana. com.17. — cap.12. — cap.12.

est, vbi plus quàm conueniat iam purgetur homo, partem oblati auferre: adeò vt propter id incorrigibilis sequeretur error, vt vitare non possis, aut eius, qui purgatur maximum detrimentum, aut interitum. illud quod non tantùm non comparatur ex paulò minoris quantitatis, quàm redundans humor ac vires exigant, euacuatione; verùm maximum viribus eius, qui euacuatur, accedit commodum. Nam, minore iam facta materia, natura facilius supra reliquum aggreditur, quod concoquendum est concoquens: quod verò excernendum excernens. at si id perficere non valeat; repetenda purgatio est: quo modo tutius curabitur. id quod fieri à medicis debere iussit Galenus decimoquarto Methodi medendi. & secundo de Ratione victus in morbis acutis. quanquàm, si quis etiam propter ætatem, vel timiditatem permittere se medico ad sanguinem vllo modo detrahendum nolit; huic quoque deiicienda largius aluus est, si id quoque suspectum non habeat, auctoritate Galeni quarto de Sanitate tuenda, capit. quarto. Artificiosa denique coniectura quantitas purgantis medicamenti cognoscitur, velut singulorum aliorum præsidiorum. Verùm eius viri est de quantitate præsidiorum optimè coniicere, qui vires omnium, quæ in arte sunt, didicerit, memoriæ mandauerit, atque diligentia omni adhibita sese in operibus artis exercuerit, vt Galenus præcipit secundo de Ratione victus in morbis acutis. & propterea idemmet Galen. eodem secundo libro de Ratione victus in morbis acutis, de quantitate purgationis in pleuritide ita asseruit: Quibus igitur dare medicamentum purgans quadrabit, his medicamenti tantum propina, quantum in plurimis mediocriter vacuare tum nouisti tum sis expertus. Quo pacto ergo quis quantitatem purgantium medicamentorum optimè coniicere possit, planè ostendimus: restat modo de tempore pauca disserere; quia ad rectè medendum plurimum temporis occasio confert, teste Galeno primo de Arte curatiua ad Glauconem circa principium. Verùm, cùm præ omnibus cognitu sit difficillima; vides plerumque medicos non vulgares modò, sed præexcellentes aberrare: hanc enim præcipitem apud Hippocratem esse constat: ac velut quantitas cuilibet est propria. Sed, cùm nihil proprium possit sermone explicari; de communi tum quantitate, tum temporis occasione scribere tentaui: cum ad rectè medendum primùm conferre videantur: adeò enim, vt diximus de mente Hippocrat. occasio non tantùm purgantium medicamentorum; verùm omnium ferè medicarum operationum penes corpora humana momentaneo ac admodum præceps est, & angustissima, vt ob id difficulter sit cognoscibilis: nec quisquam eam agnoscere valet, nisi qui diu fuerit in hoc exercitatus. nam materia, circa quam ars medica versatur, dico corpus humanum, continuè fluit, mutationibus ac alterationibus, seu momentaneis, vt ita dicam, transmutationibus obnoxium, faciliterque non ab extrinsecis modò, verùm etiam ab extrinsecis causis alteratur. at, vt vos iuuenes studiosi plus aliquid, quàm qui arte carent, de temporis occasione assequi valeatis; ad ea quæ communia sunt, scribenda confugimus. erit autem opportunum purgantis medicamenti tempus. quo rectè eo vti possumus; si materia turgeat, confestim circa initia, prout decretum reliquit Hippocrates decimo Aphorismo quarti libri. nam, cùm superabundantes humores mouentur, & per totum corpus deferuntur, nondum in aliqua parte firmati; natura ad eos expellendos irritatur: quare indiget aliquo auxilio, quo medio natura ipsa valeat hunc humorum motum ad alium deducere, ac eos foras propellere. Vt autem hoc ritè perficiatur; nullum aliud præstantius est, quàm purgans medicamentum propinare: aliàs aut robur virium dissoluetur, vel febris caliditas augebitur, aut timor adest ne in aliquod princeps membrum decumbant hi, qui per corpus vagantur, humores. Sunt itaque mox à principio turgentes humores medicamento purgante educendi, si natura eos non valeat foras propellere. Quòd, si non turgeant, sed aliqua in parte sint humores firmati, non opus erit circa initia purgante medicamento vti. Siquidem quæ Hippocrates dinumerat incommoda quarto de Ratione victus in morbis acutis, necessariò euenient, vt qui crudi sunt, purgationibus non cedant. hac de re idem Hippocrates iussit eos medicari non debere ante concoctionem, si euinci, ac superari ab ipsa natura posse cogitabis. tunc enim præter id, quòd purgationi cedunt redundantes succi, naturam ipsam habemus euacuationi adminiculantem: siquidem ea videtur post concoctionem humores discernere, & demum eos expellere, vt superius diximus. Quòd, si vbique locorum tum apud Hippocratem, & Galenum, cunctósque alios artis medicæ authores liquet ipsius naturæ medicum imitatorem esse debere; liquidò constat eo tempore, quo natura superfluitates vtiliter expellit, si imperfectè ipsa moueatur, purgante medicamento medicum vti debere, ac id, quòd deficit, supplere medicando: vt ab vtroque noxij humoris euacuatio rectè fiat, natura quidem expellente, medicamentò verò attrahente, prout Galenus asserit in commento Aphorismi vigesimisecundi primi libri. Hinc patet, quòd, cùm raro humores ab vna parte ad aliam transfluant, seu turgeant, frequentiúsque quietem habeant, ac in aliqua parte consistant, in qua toto morbi tempore concoquuntur, raro in principiis vtendum esse purgantibus medicamentis: præcipuè si redundans succus valeat ob ipsa natura concoqui, ac euinci: at sæpenumero & frequentius post concoctionem. Est ergo princeps scopus, qui penes temporis occasionem purgantium medicamentorum perpendendus est, ipsius morbi concoctio: si eius causa non turgeat, aut quiuis aliud non vrgeat. Aliud insuper æquè præcipuum, eodem Hippocrate auctore Aphorismo nono secundi libri, est purgandi corporis præparatio. propter quod verebatur ipse etiam in acutis passionibus medicinis purgantibus in earum principiis vti: quia non dabatur medico facultas ista præparandi corpora, Aphorismo vigesimo quarto primi libri: aliàs præparatione ipsa neglecta, si quis alui subductionem procurauerit, difficiles non sine torminibus, vertigine, fastidio dissolutione, ac difficultate purgationes venient.

Quo

cap. 12. com. 13.

com. 37.

com. 11.

cap. 1.

Quo autem pacto, ac cum quibus purgandorum corporum præparatio procuranda sit, suprà retulimus. Hæ ergo duæ præcipuè communiter penes tempus purgationum conditiones pensitandę sunt tam in præseruatione, quàm in curatione, si materia non turgeat, aut quiduis aliud non vrgeat, vt infrà dicemus. at particularia, quæ medicum perpendere oportet, longè plura sunt. quæ cum à Galeno nono & vndecimo Methodi medendi. & eo commentario, qui inscribitur, Quos purgare oportet, &c. & lib. de Arte curatiua ad Glauconem primo aliisq; plerisque locis fusicissimè tractentur, ea omittere visum est.

cap.10. *cap.9.*

Quæstio, an in principijs morborum materia non turgente, purgante medicamento vtendum sit.

Qværet autem quispiam, an perpetuò seruandum sit, quòd materia non turgente ea medicanda non sit, neque in principiis, nisi post concoctionem, ac corporum præparationem. Iuniores quidam artis medicæ, inque Galeni, ac Hippocratis doctrina admodum eruditi ex eorum intentione in plerisque locis tueri conantur, nullo pacto ante concoctionem, ni materia turgeat, vtendum esse in morborum principiis purgante medicamento: etiam eo, ex quo materia diminuitur: quod quidem hodiernis temporibus minoratiuum medicamentum appellant. illúdque cum auctoritatibus, tum rationibus contendere non desinunt. At ipse nonnullis Hippocratis, & Galeni auctoritatibus, rationibúsque impulsus contra sentire cogor. Verùm, vt dilucidius rei quęsitæ veritas pateat, primò quid sentiam propalabo: secundò rationibus, ac auctoritatibus, quæ à supradictis in contrarium ducuntur, responsiones tribuere conabor. Quantum ad primum attinet, cum Hippocrate vigesimoquarto Aphorismo primi libri dico in morborum principiis, si vtendum sit medicamentis purgantibus, illud cum præmeditatione faciendum esse, diligenti videlicet examinatione præsertim, siue ægroti præparatione, siue recti iudicij expectatione, quibusdam eorum, vel omnibus simul apprime perpensis, prout Galenus in commento eiusdem Aphorismi declaratum reliquit. non enim periculum minimum est vti purgante medicamento in principiis acutorum morborum, sunt enim purgantia medicamenta vt plurimum potentia calida, febrémque augent, vt idem Galenus eodem commento optimè declarauit. & propterea quarto de Ratione victus in morbis acutis iussit rem istam secundum Aphorismorum mentem definiri oportere, scrutaríque quando in principiis purgatione vtendū sit, & quando morbi concoctio expectanda. hinc Hippocrates Aphorismo vigesimonono secundi libri decretum reliquit: Cùm morbi inchoant, si quid videtur mouendum, moue: cum verò consistunt, ac vigent, melius est quietem habere. diligens ergo examinatio in morborum initiis à medico facienda est, si debeat eo tempore vti purgante medicamento, aut non. quam diligentem examinationem summatim per capita in cūctis morbis faciendam pręcepit Paulus secundo de Arte medica cap. secundo. nam si morbus ipse ex toto genere exitialis fuerit, nihil nec eo tempore, nec alio mouere oportet: deplorati enim curandi non sunt, sed eis morbi finem prænunciare licet. in quo enim desperata omnino salus est, imprudentis consilij fuerit apud vulgum infamare præsidia, quæ multis fuêre causa salutis. quam sententiam reliquit Galen. vndecimo Methodi medendi, asseritque ibi tempora præsidiáque his, quos saluari spes est, scribere. Et insuper, si diligenti examinatione cunctorum, quæ oportet, rectum ac perfectum iudicium in morbo aliquo acuto expectatur, viresque morbo prævalere, eúmque superare Medicus minimè veretur absque vllo eius auxilio, prærterquàm conueniente ratione victus instituta, abstinendum à medicamento purgante in eorum morborum initiis censerem: nam frustra id tentaretur, cùm natura ex se absque vllo alio auxilio sufficiat vincere. longè enim præstantiorem esse salubrem victum vniuersum, quàm medicinam, auctore commentarij, quod Præsagium experientia confirmatum inscribitur, circa finem scriptum reliquit. libro de Medicinis expertis compertum est, optimè nos debere laudare virum, qui curat per cibum, quàm illum, qui curat per medicinam. si quis autem velit huiusmodi causam discere; eodem loco reperiet. Pariter, si morbus fuerit diutinus, nullo pacto in principio medicamento purgante vtendum est: nam in longis morbis semper oportet expectare coctionem, ex sententia Galeni in commento prædicti Aphorismi vigesimiquarti primi libri. Reliquum ergo est, vt in his morbis acutis purgante medicamento circa eorum initia vtendum sit: qui, etsi haud periculo vacant; tamen non sunt ex toto genere perniciosi, verùm spes est, quòd exonerata natura à purgante medicamento, quod relinquitur, facilius poterit & concoquere, & expellere, quod concoquendum, ac expellendum erit. ad id non nisi in principiis perficiendum esse censent tum Hippocrates, tum Galenus; priusquam robur corporis dissoluatur, vel febris caliditas augeatur, aut ad aliquod princeps membrum decumbans, qui in corpore redundant humores, præcipuè si per corpus vagantur, ac turgent: est enim eo tempore naturæ impetus, aut in toto corpore, vel saltem in partibus principalioribus ad superfluorem excretionem. quare iuuandus erit hic motus naturæ medicamento purgante. age igitur. Hippocrates propterea in quorundam morborum initiis præcepit debere vti medicamento purgante: nam, eo neglecto, timor esset ne vi morbi temporis processu robur corporis dissolueretur, vel febris caliditas augeretur, aut ad aliquod membrum princeps redundantes decumbant humores, vt disertissimè Galenus commento Aphorismi decimiquarti libri declarauit. At, quoniam in quibusdam morbis acutis à diuersis causis hæc pericula impedent; omnium voluit Hippocrates proferre sententiam: &, cum nouisset pręcipuam causam, propter quam in prædictis morbis ea nocumenta timéda essent, humorum turgentiam esse in his morbis, in quibus materia turget: illud primò, ac præcipuè decretum reliquit Aphorismo vigesimosecundo, & vigesimoquarto primi libri: pariter, cum non ignorasset ex aliis causis, licet non æquè vt ex prędictis, posse prædicta pericula in quibusdam aliis morbis imminere, ni in eorum principiis ægri purgentur,

com.22. & 38.

cap.9.

In vltimis verbis.

In vltimis verbis.

Declarabo

gentur, ne in necessariis in arte deficeret, immo eam totam exigeret: iussit Aphorismo vigesimonono secundi libri, in reliquis acutis morbis, in quibus eadem pericula impendent, circa eorum initia Medicum debere vti aut venæ sectione, aut purgatione, prout morbus ac eius causa expostularent. verùm, cur illud in principio exequendum esse præcipiant; Aphorismo 30. sequenti Hippocrates declarat. Galenus autem in commento prædicti Aphorismi vigesiminoni præter eam, quam Hippocrates assignat, aliam addit causam, propter quam melius est circa quorundam morborum initia euacuare: nam Minorem iam factam materiam, ait, facilius morbo consistente natura concoquere valet. vt autem coctio citius eueniat, bonum est circa principia euacuare. Ex quibus Galeni verbis facilè quilibet percipere valet ex eius mente Hippocratem eo Aphorismo aliorum morborum sententiam protulisse, quàm eorum, quorum materia turget: cùm turgens materia nullo pacto, quoad turgeat, concoqui ab ipsa natura possit. nam quæ concoquuntur, quieti permittenda sunt, præcepto eiusdem Hippocratis, ac Galen. libro secundo de Ratione victus in morbis acutis. si ergo turgens materia cōcoqui ab ipsa natura non valet, & propterea statim medicanda circa initia est, præcepto eiusdem Hippocra. tum Aphoris. vigesimosecundo primi libri, tum decimo quarti libri: frustra Galenus retulisset; propterea circa principia euacuandum esse, quò minorem iam factam materiam facilius possit natura concoquere, cùm concoqui ea non possit, nec valeat. Ad hæc, si sententia Hippocratis eodem Aphorismo vigesimonono, de turgente tantùm materia verificaretur, superfluus siquidem fuisset Aphorismus; cùm id præcepisset disertè vigesimosecundo Aphorismo primi libri, & vigesimoquarto eiusdem ex Galeni mente, & decimo Aphorismo quarti libri. Insuper, si mens Hippocratis fuisset tantùm, cùm materia turgeat, aphorismum veritatem habere, cur nullam de turgentia mentionem fecit, prout in supradictis aphorismis? aut saltem, cur Galenus nec illud explicuit, prout disertissimè explicuit in commento Aphorismi vigesimiquarti primi libri, in quo Hippocrates ipse verbum nullum de turgentia fecerat? cùm ergo nec Galenus de turgentia quicquam protulerit, audacter asserendum est, de aliis morbis eos voluisse intelligere in prædicto Aphorismo 29. quàm de his, in quibus materia turget. hi autem sunt, qui aut ex multitudine, aut praua humorum qualitate, aut in præcipua aliqua parte fiunt: consentaneum namque erat postquam in his quoque verendum est, ne robur virium eis vigentibus dissoluatur, febrísque caliditas augeatur, aut in aliqua parte principe decumbant redundantes succi, circa eorum morborum initia vacuandos esse. dico medicamento purgante si morbus ex multitudine fiat aut propter ætatem, vel timiditatem, aut quiduis aliud, permittere se Medico ad sanguinem vllo modo detrahendum nolit, aut valeat, præcepto Galeni quarto de Sanitate tuenda. & quinto eiusdem: vel si exuperans quantitas fuerit, quæ purgatione auferenda sit, cùm non omnis venæ sectione auferatur. eo namque neglecto circa initia talium morborum quisnam mentis cōpos non verebitur in eius morbi incremento, aut summo vigore, vel virium dissolutionē aut febris augmentū, vel in aliqua principe parte decubitum? Eadem quoque ratione si ex mala, seu praua qualitate humorum redundantium morbi gignantur, & circa eorum initia quis purgante medicamento non vtatur: paria, ac fortè maiora pericula impendent, ex eáque citius robur virium dissoluetur, spiritus quidem primo, & humores: secundo loco pinguedinem, & carnes: tertio solida membra corrumpendo: & propterea Galenus nono Methodi medendi, quod corruptum est, cùm id alienum à natura sit: mox auferendum esse præcipit. & libro quarto de Sanitate tuenda, asseruit, Quod igitur omnino alienum est, nulla fieri ratione potest, vt id naturæ suæ gratiam recipiat: sed educere id quamprimum est tentandum. Idem efficiet, si absque nimia multitudine, aut praua qualitate aliquis succus circa quampiā principem partem, aut in earum aliqua decumbat. quòd, si hæc tria, aut duo simul hominem infestarent: purgationem circa initia præcipere quis vereatur? & propterea in horum morborum initiis purgante medicamento (licet materia nō turgeat) vtendum esse censeo: velut in eis, in quibus turget, cùm eadem pericula impendeant, aut fortè in eorum aliquo longè maiora, & citius expectāda sunt. quæ omnia inspiciens Hippocrates in Aphorismo vigesimonono superius allegato, purgationes circa initia præcipere voluit, simulátque Galenus in eius commento: nam de turgentibus & prius loquuti erant & posterius mentionem facere debebant, Aphorismo videlicet decimo quarti libri. Ad hæc, si de morbis, in quibus materia turget, tantùm aphorismus ipse intelligatur, ipsiúsque Hippocratis, ac Galeni mens esset, in hisce morbis tantùm vtiliter purgare circa eorum initia prçcipere, purgātia vtiq; assereret Hippocrates. namque secundo de Ratione victus in morbis acutis decretum reliquit, In pleuritide, cùm sub septo transuerso partes dolor infestat: ventrem vel nigro veratro, vel peplio mollire: cùm hæc dolorem sedant. Sedant quoque & alia, quæ expurgant medicamenta. At nemini dubium est, cùm Hippocrates pro pleuritidis cura ad venæ sectionem, seu purgationem deuenit: prius fomentis vsum fuisse pro materiæ eius in halitum digestione: quibus si dolor non diminuatur, non propter aliud id effici Galenus declarauit in Commentario primi textus eiusdem secundi libri de Ratione victus in morbis acutis, nisi propter humorum redundantiam, quæ in toto corpore est. & propterea corpus totum insigni aliqua euacuatione præuacuādum est. quæ in morbis acutis, vt ipse asserit, aut per ventrem, aut per venæ sectionem fit. Ex quibus tum Hippocratis, tum Galeni verbis liquet in acutis morbis ex multitudine dependentibus, absque hoc quòd materia turgeat, circa initia debere vti purgante medicamento, cùm timor adsit eorum quæ suprà retulimus: velut de pleuritide, in qua materia non turget, sed ex multitudine, seu humorum redundantia gignitur, Hippocrates ipse decretum reliquit. At dicet quispiam, propterea Hippocratem purgationem præcipere: nam & in ipsa pleuritide materia turgens est. cui responsum volo, longè hoc ab Hippocratis, Galeníque mente abesse, ac à veritate: nā humores turgere Galenus appellat octauo de compositione medicamentorum secundum locos eos, qui nondum firmam aliquam inclinationem,

cap. 4. cap. vlt. cap. 10. cap. 3. tex. 11. cap. 3.

tionem,ac ſtationẽ ad vnam partem habeant.& libro,Quos purgare cõuenit,quibus medicamẽtis,& quando, ait:Tunc humores turgere,ac cõcitatos eſſe,cùm motu vehemẽti agitantur,ac ab vno loco in aliũ cõfluentes hominẽ vexant, doloréſque ac titillationẽ afferendo ægrum quieſcere nõ permittunt, quod quidem ſecus eſſe in pleuritide,quis inquam non lucidè inſpiciat? eſt enim ea inflãmatio ſuccingẽtis mẽbranæ, in qua humor decumbit incluſus in vno loco,ac circunſcriptus,non transfluẽs, veluti in inguinũ inflãmatione Gal.aſſeruit lib.1.de Differentiis febriũ, *cap.5.* & ſecundo de Arte curatiua ad Glauconẽ circa *cap.1.* principium, inflammationem fieri dixit ſanguine ad particulam aliquam vniuerſim fluente,atque ob multitudinẽ ibi cõculcato. qua de re nemo audebit humores in aliqua corporis parte firmatos, conculcatos,ac præter naturã detentos: cùm ex eis aliqua determinata pars afficitur, aſſerere,quod turgeant:quinimo ipſis turgentibus de facto pugnãt.Et ſi aphoriſmo vigeſimoquarto primi libri rarò iuſſerit in principiis acutorũ morborũ medicis purgantibus vti non propter aliud eſt,vt Galenus in eius cõmento declarauit, niſi ꝙ omnia id generis medicamenta ſunt potẽtia calida,febréque augẽt.At noſtris temporibus nonnulla eius generis reperiũtur, & remiſsè calida,& frigida.quæ febrem augere non valẽt, ac ab Hippocrate,ſi ſuperſtes eſſet:minimè damnarentur.& propterea, cum tale nõ afferant nocumentũ in febribus: vitanda non ſunt, vbi eis vti oportet.Sunt præterea corpora adeò ingluuioſa, ac eo mala victus ratione hiſce temporibus vtũtur homines: vt, ſi eos circa initia acutorũ morborũ,qui ex multitudine,ſeu praua qualitate,aut in aliqua præcipua parte fiãt,non purgabis,verẽdum ſit,vt diximus,ne eorũ vires vi morbi diſſoluantur,aut in aliqua parte principe, qui in eorũ corporibus redundant ſucci, præcipuè ſi vitioſi fuerint,protinus decũbant.Præterea idẽ Gal. in peſtilẽti aëris ſtatu corpora,in quibus ſuperfluitates redundabant,ſanabat purgationibus, nulla *cap.4.* quidẽ concoctione præcedente, vt ipſe teſtatur *cap.12.* primo de differentiis febriũ. & quinto methodi medendi aſſeruit, ex peſtilentia propterea fuiſſe quoſdam facilè ſenatos,quòd præexiccatum his, repurgatúmq; totum corpus fuerit:quippe cũ & vomuerint ex his nonnulli, & omnibus venter profluxerit.Qua de re non verendũ eſt in eorundem morborum initiis vtendũ eſſe medicamento purgante,præcipuè cum valde pericoloſi ſint, atque admodum mortiferi: & ni taliter eis circa initia ſuccurratur:natura prorſus ſuccũbet prout optimè Galenus declarauit in commento 13. aphoriſmi ſecũdi libri, Vtendum eſt ergo medicamento purgãte in aliorum morborum initiis, in quibus,etſi materia non turgeat:aut multitudo,aut mala qualitas manifeſta,ſeu occulta,vt in nõnullis putridis febribus,eſt: aut circa aliquod princeps membrum decumbit.prout Hippocratis,& Galeni auctoritatibus optimè;ac nonnullis rationibus demonſtrauimus. Et,ſi licet illud experientia comprobare, ipſe, qui ſedecim ferè annos medendi ægris vacaui:adeò nullum ex huiuſmodi purgationibus in prædictis morbis, ſi quid aliud non prohibuit,incommodum reperi, quod maximum perpetuò commodum eis comparaui, præcipuè in putridis, ac malignis febribus:quæ ſaltem citra inflammationem ex putredine ortum habent. Nec minus illud expertus ſum in maximis doloribus, nulla concoctione præcedente:præcipuè ventriculi & inteſtinorũ, adhibito prius diligenti examine: quòd purgatione,& non ſanguinis miſſione indigebãt, purgans propinando medicamẽtum:etſi eius materia minimè turgeret.ex quo maximam perpetuò vtilitatem ægro adeptus ſum: inſtructus ſiquidẽ à Galeno in comment. 23. Aphoriſmi 1.libr.At, quoniam in morborum initiis purgãtia medicamenta adhibenda eſſe diximus:non de momentaneis,& abſque latitudine eorum initiis intelligendũ eſſe velim.ſed de eis intelligendum eſt, quæ partes ſunt totius morbi, præfiniũtúrque à manifeſtis ac perfectis ſignis cõcoctionis,de quibus Hippocrat.intellexit Aphoriſmo vigeſimonono ſecundi libri,prout Galenus diſertè expoſuit libello de Totius morbi temporibus. vel de principio intelligendum eſt, vt Galen. intellexit *cap.2.* in Commento Aphoriſm. vigeſimiquarti primi libri,vt ſe extendit ad primum, vel ſecundũ diẽ. Illud quoque vel me tacente vos percipere velim,cùm hîc de purgante medicamento mentionem fecimus,de eo,quod per aluum,ſeu inferiorem ventrem, & non per alias corporis partes, quocũque modo redundantia excrementa purgat,intelligendum eſt:quod quidem quid ſit, ſuprà definitũ eſt. Reſtat modò cùm auctoritates, quibus iuniores iſti Medici ſuã hæreſin tueri conantur reſpondere:tum eorum rationes diluere.

Prima,quam in medium afferunt auctoritatẽ, *verſus finem.* Hippocratis eſt libro de Medicamentorum facultatibus:vbi habet, quòd his, qui validis ac magnis febribus corripiũtur, medicamenta purgantia danda non ſunt. Cui reſpõſum ſit me nũquam percipere ea medicamenta purgatoria in morborum initiis, quæ vſu erant tempore Hippocratis. erant nanque ea valde calida, & propterea non tantùm in magnis febribus, verùm & æſtiuo tempore ſub cane, & ante canem ab Hippocrate erant interdicta: nam in febribus, præcipuè magnis,neceſſum erat ab ignea eorum caliditate eas augeri, velut æſtiuo tempore naturam ab hiſce medicamentis purgantibus adeo lædi,vt non valeret eorum acritudinem ferre, vt dilucidè Galenus declarauit in commẽto vigeſimiquarti Aphoriſmi primi libri, & quinti quarti libri.Verùm ea approbo,quæ adeo remiſsè sũt calida,aut frigida,&,ſi calida ſint,adeo à frigidis & cum frigidis ſunt quodammodo alterata & permixta, vt febris caliditatem augere non valeant. huiuſmodi autem generis ſunt mãna,caſſia,fiſtula,tamarindi,ſuccus roſarum,vel violarũ, aut aqua in qua ea diluta,ſeu infuſa fuerint:myrobalanorum nonnulla genera, rhabarbarum in aliqua frigida aqua infuſum ac cũ prædictorum aliquo permixtum. Quo quidem (licet ab aliquibus valde improbetur (perpetuò ipſe in morborum initiis, in quibus oportet,præcipuè in putridis ac malignis febribus,vtendum cenſeo,ac conſulo:eſt enim purgans abſque violentia, cuiuſlibet magni exceſſus expers, niſi calidum eſt,& ſuccũ: aut mixtione & infuſione aliorũ infrigidãtium id corrigitur adeo, vt ab eo febris non augeatur.ab eóque prẽter purgationẽ

illud habetur, quòd nec vẽtriculo, aut alicui alij princi membro nocumentum aliquod comparatur, prout à quibusdã describitur, ac experientia compertum est: quin potius prædictæ partes ab eo roborantur sua adstringẽdi vi, qua pollet: nec eius purgandi vis ex infrigidãtium mixtione labefactatur, aut imbecillior redditur, vt quidam malè sentiunt: nam à tota substantia, & non calidum, purgat, velut nonnulla alia medicamenta purgantia. Insuper & trifera est, quã persicam nominamus, ac ipsum diacatholicon inter composita pharmaca hæc sunt ea purgantia medicamenta, quæ aut frigida sunt, aut modicè calida, præsertim si cũ frigidis misceantur: quibus, cùm febris ipsa non augeatur, vbi oportet, in morborum initiis salubriter purgare præcipimus. nec Hippocrates ipse, si nouisset, ea dãnasset vtique, cũ ex eis febris, vt diximus, non augeatur maximũque ægris paretur commodũ: nam si Hippocrates, & Galenus sua tempestate in quorũdam initiis morborũ acutorũ purgantia medicamenta, quæ calida & acria sunt, propinabant, nõ verentes, quod febribus comparabatur, detrimentum pro maiori vtilitate percipienda ex humorũ videlicet noxiorum euacuatione, quantò magis, quæ supra notauimus, cùm tali periculo vacent, non prohibuissent: imò sæpius vti iussissent?

text. 43. Secunda Hippocratis auctoritas est quarto de ratione vict° in morbis acutis, quæ talis est: Quibus principio vrinæ & nebulosæ & crassæ existunt, hos, annuentibus cæteris, purgare cõuenit. ꝙ, si vrinæ inter initia tenues fuerint, tales non purgabis. at, si videatur, clysterem exhibebis. Cui respõsum volo, primò Hippocratẽ his verbis velle, cùm vrinæ tenues fuerint, inter initia, si quid aliud non vrgeat, cõcoctio in futurũ expectabitur, tales non purgari: nec ego contrariũ sentio. at, si multitudo, mala qualitas, vel locus instet, hos purgare consulo: nam ex noxiorum humorũ euacuatione maior fiet vtilitas, quàm id, quod possit ex purgante medicamẽto sequi, detrimentum: de quibus morbis nequaquã Hippocrates ibi intelligere voluit. Ad hæc eo loco per morborũ initia, noluit intelligere de eis quæ totius morbi sunt pars vna, quæq; præfiniuntur à manifestis ac perfectis indiciis cõcoctionis. hoc autẽ eius verba ostendũt, cũ dicat: Quibus principio vrinæ & nebulosæ & crassæ existũt: per quas vrinas, eas Gal. intelligit: quæ albas habẽt nebulas, quæ cõcoctionis notæ existũt. hæ autẽ cõcoctionis notæ, seu albæ nebulæ in morborũ principiis apparere non possunt, sumpto principio prout vnũ est de quatuor morbi temporibus, vt patet Gal. tum in commento duodecimi aphorismi primi libri, tũ libr. 1. de crisibus. pariter in cõmento vigesimi secũdi aphorismi quarti libri circa finẽ asserit, semper in morbi principio esse signa cruditatis: sed per principiũ primos dies ægritudinis intelligere voluit, quos primus præfinit quaternarius quòd autẽ principiũ possit hoc modo sumi, patet ex Gal. libr. 1. de crisibus. Iubet ergo Hippocrates in primis morbi diebus eos purgari debere, quib° vrinæ & nebulosæ & crassæ existunt tanquàm transacto vniuersali principio, ac concoctione præcedente. quibus autẽ circa primos dies tenues fuerint vrinæ, tanquàm summè crudo existente morbo, iubet non purgare: sed concoctionem expectare, eorũque corpora quieti permittere, vngere, & æqualiter contegere, quò possit natura facilius concoquere. Immo hæc sententia attestatur sentẽtiæ secũdæ partis aphorismi 29. secundi lib. dicentis: Cùm verò consistunt, ac vigent, melius est quietẽ habere. quo enim tempore natura cõcoquit, aut vacare concoctioni debet, superfluum est euacuare: immo concoctioni vacare debemus, & post concoctionẽ euacuare, si à natura nõ iudicẽtur, aut iudicata fuerint integrè, quæ concocta sunt. Etsi cruditatis indicia in morborum initiis apparere possint, immo perpetuò appareãt, vt superius diximus, tamen Hippocrates in textu præallegato quarti de Ratione victus in morbis acutis, de principio non loquitur, vt est vnum de quatuor morbi tẽporibus: aliàs, cùm ipse asserat quibus principio vrinæ & nebulosæ & crassæ existunt, &c. falsum esset quod Gal. asserit semper, in morbi principio esse signa cruditatis: & quòd perfecti principij manifestũ & firmũ est signũ coctio manifesta, vt patet apud eũ li. 1. de Crisibus. Nec consonũ est in vno eodemq; textu nos instruentem quãdo purgare conueniat, & quando nõ, diuersa ratione de principio loquutũ fuisse. At, vt ego sentio, talẽ Hippocrates voluit proferre sentẽtiã, in quibus circa initia, hoc est, primos morbi dies, trãsacto tamẽ vniuersali principio, vrinæ crassæ & nebulosæ existũt, (quoniam cõcoctionis notæ sunt) cęteris annuentibus, purgãs medicamentũ propinandũ est. quibus verò circa primos morbi dies vrinę fuerint tenues, quia cruditatẽ summã indicant, hi purgandi non sunt, sed quieti permittẽdi, &c hoc est, naturæ pro morbi concoctione auxiliandũ est, si eũ concoqui posse sperabis. ita quòd Hippocrates velit interdicere purgationes in primis diebus eius ægritudinis, in qua summa inest cruditas: cùm sit eo tẽpore, quo natura vacare concoctioni debeat, purgãs adhibebas medicamentũ, præcipuè si summè crudus sit morbus, præter id quod ab eo ęger non iuuabitur, maximo erit impedimento: nempe corpus vehemẽter mouens, ac humores agitans, concoctionẽ impedit. at, si adiuuãda erit natura aliquibus externis auxiliis, ea esse debẽt quæ coctioni opitulãtur. & hoc modo Hippocr. auctoritas erit extra propositum. Vel, si fortè eius auctoritas de principio vniuersali morborũ esset intelligẽda, quod expresè negamus: dicendũ erit, Hippocratem prohibere purgationem, quibus inter initia morborũ vrinæ fuerint tenues, hoc est, in quibus summa inest cruditas. & hoc modo illud exponit Galenus in cõmento sequentis textus, in quibus morbis neque ipse in morborũ principiis purgans medicamentũ exhiberẽ. Fiunt nãque hi ex crassis, frigidis, ac lentis humoribus: quales sunt suapte natura pituita, & nigra bilis, in quibus semper oportet coctionẽ expectare, velut tenues si fuerint, & aquosi, inter initia euacuandi sunt, decreto Galeni libro, Quos purgare conueniat, &c. etsi suprà retulimus hos quoque cõcoquendos, ac præparandos, quodammodo esse, cùm in aliqua parte fuerint firmati, illud profectò intelligendum erit, vt ipsa natura valeat eas concoquere, ac euincere: secus autem vbi non valeat.

eod. cap.

cap. 17. & 19.

cap. 19.

com. 44.

tex. 22. Tertia Hippocratis auctoritas est quarto de ratione victus in morbis acutis, quæ talis est:

Quicunque

Quicunq; autẽ ea, quæ inflãmantur, statim morborũ inter initia medicamento soluere conãtur, hi non solùm ab intensa, inflãmataque parte nihil adimunt, cũ non cedat, obsequaturque, quæ adhuc cruda est affectio, verùm quoque & quæ morbo aduersa, & sana sunt, absumunt, contabefaciuntq;: ductoque ad imbecillitatem corpore morbus superior euadit: qui, vbi morbus vicerit, remediũ non habet. Cui auctoritati, si quispiam Hippocratis, & Galeni verba in eodem textu, ac præcedenti inspiciat, facillimè respondere valet. Nã, cũ Hippocrates in præcedenti textu catalogũ conscripsisset omniũ præter naturã affectuũ, pro quorũ curatione, sanguinis missione, ac purgatione indigebant, venæque sectio purgãti medicamento erat præferenda: sanxissétq; post sanguinis missionem purgans medicamentũ porrigendum esse mox in præallegato textu subdit, Quòd, si quis relicta venæ sectione, purgatione inter initia eorũ morborũ vtatur. ea incõmoda, quæ ipse narrat, necessariò expectabit. nã in his, priusquã sanguis mittatur, purgationes interdicere oportet, prout optimè Gal. in fine cõmenti illius textus declarat, háncque fuisse Hippocratis mentẽ in textu superius dicto asserit. Hinc in expositione eiusdẽ textus rectè ait, Ad sanguinis missionẽ propius deuenire præcipit Hippocrates, vbi vitiosi aliqui humores in partẽ aliquam confluant, atque in ea aceruentur. demũ concludens asserit, in tota dictione Hippocratẽ præcipere ad sanguinis missionẽ esse veniendũ, deinde ad medicamentũ: aliàs prædicta incõmoda, quæ ab ipso enarrantur, absque dubio ægris eueniẽt. Erit ergo hæc Hippocratis auctoritas extra chorũ, cùm nos purgationes inter initia nõ his morbis adhibendas esse, quibus præferenda est venæ sectio, ea neglecta præcipimus: sed eis, quibus aut tãtùm purgatio cõfert, aut, si vtrũque consiliũ cõpetit, ipsa venæ sectio prius fuerit exhibita. non enim nos præterit Hippocratẽ hoc loco, ac Gal. sexto de morbis vulgaribus præcipere, quòd si vtroque auxilio quispiam indigeat, à venæ sectione incipiendũ sit, idque notissimũ esse retulit. Quod autem hæc fuerit mens Hippocratis, licet ex Galeni verbis in eiusdẽ textus expositione admodũ liqueat, si quis tamen rectè inspexerit eiusdẽ Hippocratis verba lib. 2. eiusdẽ de Ratione victus in morbis acutis, facilè percipere valet: nã pugnantia vtique assereret, si hic voluisset in cunctis inflãmationibus inter initia medicamenta interdicere, cũ ipsemet dolore partes sub septo trãsuerso infestante in pleuriti de circa initia purgationem, & nõ venæ sectionẽ præcipiat, eodem loco secundi de Ratione victus in morbis acutis At, si pleuritis ipsa inflãmatio est succingentis mẽbranæ, cui venerit in dubiũ Hippocratẽ vno loco in inflãmationem initiis purgantia medicamenta damnare, & alio loco tãquàm vtilia præcipere, & ita pugnãtia asserere? Quòd, si simpliciter de cũctis inflãmationibus Hippocrates sermonẽ protulisset, dãnassétque in earũ initiis purgantia medicamẽta, (quod tamẽ pro falso habemus) quisnã negaret in eorũ morborũ initiis, qui aut à multitudine, aut à mala qualitate dependẽt, eorúmque causa in aliquo loco citra phlegmonem aceruata ac firmata, & præsertim in quibusdã putridis ac malignis febribus, purgationes ipsas, cùm ex eis ea pericula, quæ in inflãmationibus ab Hippocrate narrãtur, nõ immineant: causa ipsa nõ adeò valenter inclusa, ac circunscripta, vt purgationibus omnino non assequatur, velut in inflãmationibus tenaciter non detinetur: de quibus Hippocratis sermo tantùm ibi est, videlicet de inflammationibus ipsis? quòd autem putridus humor in vna quapiam parte citra phlegmonem contineri possit, ac veluti in foco quodam principium febris esse. patet Galeno libro 11. Methodi medendi.

sect. 1. com. 6.

text. 22.

text. 11.

At quartam Hippocratis auctoritatem, quam in medium afferunt, & est aphorismus vigesimus secundus primi libri, Concocta videlicet medicari. &c. ex his, quę supra retulimus, facilis est responsio. nam, licet Hippocrates in ea sententia purgationẽ præcipiat in initiis morborũ in quibus materia turget, tanquã in his, in quibus pręcipuè exhibenda sit: non tamẽ negat in initiis aliorum quoque morborũ, in quibus Medico mouere videtur, seu purgare, purgatione vti. in quibus etsi materia non turgeat, superari tamen, ac euinci ab ipsa natura non valet: immo ni Medicus ei circa initia opem ferat, prorsus superabitur, vt patet Aphorismo vigesimonono secundi libri. nec dictæ sententiæ sibi ipsis aduersantur, immo ambæ veritatẽ obtinent. nã eadem ratione, vt diximus, qua turgens materia in morborũ initiis euacuanda est, in quibusdam aliis morbis, in quibus eadẽ pericula impẽdent, verificari debet: in his videlicet, quos supra narrauimus, de quibus voluit quoque Hippocrates ipse sentẽtiã ferre eodẽ Aphorismo vigesimonono secundi libri: cùm ibi de turgentia verbũ nullũ nec Hippocrates, nec Gal. in cõmento faciat non sunt ergo dictæ sententiæ vna, nec sibi inuicem aduersantur. quare ambæ sempiternæ veritatis. Parem similitudinem quoque in Hippocrat. Aphorismis est inuenire. nam in eodẽ Aphorismo vigesimosecundo primi, Concocta medicari præcipit: at Aphorismo nono secundi libri iubet, vbi quispiam corpora purgare voluerit, ea prius præparanda esse. non est idem concoctio, & præparatio, nõ sibi ipsis Aphorismi isti aduersantur. quare ambæ sententiæ verę sunt. Ad hæc nõ est dicendum, Hippocratem prędicto Aphorismo vigesimo secundo primi libri, quæ fieri non valẽt, præcipere. Cùm ergo nec in morbis, qui à multitudine fiunt, nec in his, qui à mala, seu praua qualitate dependent, aut in valde periculosis locis gignuntur, natura ipsa eorum causas concoquere valeat, ni prius ab ea, qua premitur, velut sarcina quadam, purgante medicamẽto leuetur, quin potius succumbet, nec prorsus eosdẽ morbos superare valebit: consonum est in eisdẽ morbis Aphorismum veritatem non habere, cùm dixit, Concocta medicari: nec de eisdem morbis Hippocratem voluisse proferre sententiam, sed tantùm de his, quorum materia à natura ipsa concoqui ac euinci possit.

cap. 4.

Insuper quãdam afferunt Galeni auctoritatem quarto de Sanitate tuẽda. quę incipit. At si in eodem homine reliqua eadẽ sint, cæterùm in lapso corpore sanguis bonus exiguus sit, crudi humores plurimi: huic nec sanguis mittẽdus, nec alui deiectio, &c. Cui respõsum volo, primò Gal. eo loco non de morborum curatione, sed sponta-

cap. 5.

nearum lassitudinũ loqui,in quibus corpora nõdũ sensibiliter læsa sunt,nec à solitis muniis impedita:nos autẽ perpetuò de ipsorũ morborum curatione verba facimus. Secũdò quis nõ percipiat eam auctoritatẽ extra propositum esse,cùm Gal.supponat in eodem homine sanguinem bonum exiguũ esse,crudósque humores plurimos? quo casu nec ipse sanguinẽ mittere, aut purgare auderem:immo præcepto eiusdẽ, libro duodecimo Methodi medendi, in crudorum humorum copia præcipuè cum oris ventris offensione, nec sanguinis missionem,nec purgationem pręcipere,cùm eas non sustineant,nec ferant.tertiò quis adeò imbecillis erit ingenij,vt non percipiat Galenum per crudos humores plurimos,pituitosos voluisse intelligere:cùm paulò superius dixisset, vno vocabulo appellare licere, vel crudum succum,vel pituitam,quæ ex nondum perfecto sanguine gignitur?eiusque innumeræ sunt particulares differentiæ,vt ipse retulit. Cùm ergo multa copia crudorum humorũ,hoc est, pituitosorum in aliquo reperiatur corpore, sanguisque in eo bonus ac exiguus sit, nulli in dubiũ veniet nec sanguinem mittendum esse,nec aluum deiiciendam. at, si tenues & biliosi fuerint, inter initia euacuandi sunt,eiusdem Galeni præcepto,libro, Quos purgare oportet, &c. præcipuè si eorum multitudine, aut praua qualitate, concoqui ac euinci ab ipsa natura non valeant.

cap. 3.

Alia auctoritas est Galeni eodem libro, Quos purgare conuenit,quæ talis est:Qui verò humores aliqua parte corporis consederũt, neque vllo alio auxilio, neque medicamẽto prius mouendi sunt,quàm cõcocti fuerint.cui breuiter dicamus verũ esse,quod Gal.præcipit.si humores, qui in aliqua parte fixi sunt,crassi,frigidi, ac viscidi fuerint,non autẽ,si tenues,& biliosi eorũ multitudine,seu mala qualitate,aut vtroque modo infestantes,qui verè crudi appellari nõ possunt,velut nec propriè cocti, cùm à natura non fuerint euicti. Vel clarius dicendũ est,Gal. sententiã veram esse,cùm Medicus certò scit naturam eos succos, qui in aliqua parte fixi sunt ac consederũt posse & valere concoquere,seu euincere:hi enim neque vllo alio auxilio,neq; medicamẽto prius mouendi sunt,quàm concocti fuerint, segregati, ac præparati, vt suprà,cùm de digestione,cõcoctione,& præparatiõne verba fecimus,ostensum est. At,si percipiat artificiosa quadã coniectura naturam ipsam prius succumbere,quàm eos succos concoquere possit,nullus equidẽ verebitur eos in morborũ principio purgare, Hippocratis oraculo instructus, Cùm morbi inchoauit, si quid videtur mouendũ, moue.tales etenim purgationes nõ tantùm,vt isti asserunt, concoctionẽ non impediunt,immo ipsi opitulantur ex Gal. mẽte in cõmento prædicti aphorismi vigesiminoni secundi lib.&,si naturã eo tempore nõ admodum euacuationi adiutricem habemus, maius tamen ex hisce purgationibus,quibus, & quando oportet, noxiorum humorum euacuatione ægris cõmodum comparatur. (cùm ex hoc mortẽ euitemus)quã incommodũ ex aliquorum fortè bonorum succorum simul eductione.etsi Gal.lib.1.de arte curatiua ad Glauconẽ in exquisitæ tertianæ febris curatione parum purgantia medicamenta probaret,licet & hæc quoque probet, non propterea dicendũ erit,purgationes eas nõ esse probandas in prædictorũ à nobis morborũ aliquo: hæc etenim febris ad summũ in septem periodis præfiniri solet:causamq; eius natura ipsa,pręsertim si à Medico parum fuerit adiuta,facilè & cõcoquere & separare,ac expellere potest.quorum neutrum perficere valet in prædictis morbis, si ea,circa eorũ initia,cum oportet,purgante medicamento non exoneretur. At mox obiiciunt dicentes,si non tantùm in morbis,in quibus materia turget, verùm & in his, qui ex multitudine, aut mala qualitate,aut in loco aliquo satis periculosos fiũt,vtendũ sit circa initia medicinis purgantibus:nõ raro.vt Hippocrates pręcipit aphorismo vigesimoquarto 1.lib.sed crebro eis vti deberemus,cùm sæpissimè hi morbi gignãtur. Dicimus non raro,immo quàm rarissimè in principiis morborũ acutorũ eis medicamentis purgantibus vti debere, quæ tempore Hippocr. in vsu erãt:cùm ea valde calida existẽtia, propterea febrẽ augerent.hãc enim causam reddit Gal.in cõmento prædicti Aphorismi,cur raro vtendũ sit in principiis acutorũ morborum medicamentis purgantibus.At,si talia reperiantur,vt,præter id quod febrem non augeant, fœliciter purgarent: vt sunt nonnulla nostris temporibus approbata ac experta,de quibus suprà mentionem fecimus: nescio cur eis vtendum nõ sit in his acutis morbis,quos suprà narrauimus, cùm tale nocumentum non inferunt.vana est ergo hæc eorũ ratio.

cap. 9.

Alia ratio est,ꝙ medicamentum materiam diminuens,cùm imbecille admodũ sit, atque adeo crudis humoribus,ac copiosis existẽtib⁹,eis præualere nõ possit:aliàs à debiliori in fortius fieret actio,quod naturæ impossibile est,ideóque illos tantùm mouet,& non educit. Cui dicẽdum erit nos non adeò imbecille medicamentũ purgãs in morborum initiis probare, vt aduersus copiosos humores pręualere nõ possit:verùm adeò valens sit,vt humoribus ipsis pręualere possit,ac eorum partẽ aliquã purgare.nec adeo crudis ac copiosis succis existẽtibus illud pręcipimus,cũ hi,vt diximus perpetuò,prius concoquendi,& præparãdi, ac demũ purgãdi sunt:verùm in his crudis ac copiosis humoribus inter initia illa probamus, qui nõ verè crudi,sed nõdũ euicti ab ipsa natura sũt, & impropriè crudi appellari merentur:vt est ipsa flaua, seu pallidabilis. nec dicendũ erit aduersus eos quoque,si copiosi sint,medicamentũ pręualere non posse.nã,vt asseruimus, licet hoc medicamentum minoratiuũ ac diminuens esse debeat tamen artificiosa quadam coniectura tãta quantitas adhibẽda erit,quãta possit aduersus eos humores præualere, ac eorũ partem aliquam educere,eam videlicet quã promptius & expeditius educere valet:cùm non æqualiter,nec eodẽ tempore in totam redundantis humoris molẽ agat. quod quidẽ medicamentum materiã diminuẽs, vtero gerentibus,si febre corripiãtur ex vitiosis succis,Galen.in Commento aphorismi 55.lib.5. approbare cuique liquet. Insuper medicamentũ ipsum purgans efficacius ac valentius est, vt trahat,quàm trahatur.aptiora enim, ac ad hoc efficaciora sunt purgãtia medicamenta, auctoritate Gal.3.de Simplicium medicamentorũ facultatibus.&,cum ait,esse impossibile, vt à debiliori in fortius fiat actio,miror equidem tantum virum,

cap. 25.

cum

cum Galenus 3. de Simplicium medicamẽtorum facultatibus velit, quòd minus calidum à magis calido calidius euadat, & quòd magis calidum à minus calido cõtra afficiatur. & libro 3. de Temperamentis, ait acutissimum ferrum manifestè obtusius fieri, si toto die ac nocte mollissimam ceram incidas: vt quod patiatur ab ipsa cera agit igitur id quod debilius est in id quod fortius, Galeno auctore in prædictis locis.

cap. 8 *cap. 4.*

Alia eorũ ratio est, quòd, si, cùm crudi adhuc sunt humores, eos purgatione dimouere tentes: nihil auxilij à natura expectes: cùm ipsa post cõcoctionem secernat, ac post secretionẽ excernat, vt patet Galeno in commento Aphorismi vigesimi secundi primi & quarti libri. Cui rationi ex prædictis responsio patet: nam, licet parum admodum ipsam naturam adminiculantem habemus, cum non nisi irritata à purgante medicamento auxilietur: tamen ex horum humorum purgatione in prædictis morbis, vbi oportet, maius sequitur commodũ, cum mortẽ euitemus, (quæ quidem ea neglecta euitari non posset) quàm incommodum: quia à natura parum, aut nihil auxilietur, seu quia quorundam fortè bonorum humorum simul cum eis eductio fiat.

Insuper asserũt aliam noxam ad huiusmodi purgationes necessario sequi: cùm iudicationes, concoctionésque ab eis impediantur, cæteráque naturæ auxilia tollantur: illudque probare tentãt auctoritate Hippo. quarto de Ratione victus in morbis acutis. Cui pariter ex prædictis liquet responsio: nam eo tẽpore purgationes iudicia ac cõcoctiones perturbãt, quo natura ipsa maximè cõcoctioni vacat, ac iudicia tẽtat. at, cũ in initiis morborum nec iudicia, nec perfectæ concoctiones ab ipsa natura fiant, ea à purgantibus medicamentis perturbari, ac impediri non possunt: quinimo valde opitulantur, dicente Gal. in commento Aphorismi vigesiminoni 2. lib. vt concoctiones citius eueniãt, melius est circa principia euacuare: quo minorẽ iam factam materiam facilius possit natura cõcoquere. morbo autẽ consistente, cùm iam natura concoquit, superfluum est euacuare. qua de re valde absurdũ est, ac Gal. dictis maximè pugnat, dicere purgationes in morborũ initiis, cùm medico videtur, coctiones, ac iudicationes impedire: & si Gal. in commento præallegat textus quarti de Ratione victus in morbis acutis dicat, Purgationes contrarias existere coctioni humorũ, intelligendũ est, si propinentur eo tẽpore, quo natura maximè cõcoctioni vacat. id autẽ est trãsacto vniuersali principio: nã eo tẽpore ab his motionibus, quæ à pharmaco fiũt cessare debemus, præsertim in summo vigore: cũ corpus vehementer mouentes frãgant, exemplo assumpti atque deuorati in ventrẽ alimenti. quod vt optimè concoquatur, à cæteris motionibus cessare corpus debet, vt soli concoctioni vacet: &, si imbecillis fuerit facultas cõcoquendi, eo tẽpore aliquo externo auxilio iuuãda est, vt Gal. eodẽ loco præcipit. Vel dictũ Gal. veritatem habet in morbis, in quibus summa inest cruditas, vt ipse exponit in commẽto præallegati textus: in quibus nec ipsi, nisi post concoctionẽ ac præparationem, purgationem probamus: cũ fiãt hi ex frigidis, crassis, ac lentis humoribus, vt diximus. At, si quis aliter eius dicta exponere tẽtabit, cùm in cõmento Aphor. vigesiminoni 2. lib. cõtrariũ sentiat, in eius dictis pugnantiã soluat Apollo: quanquã Gal. dicta aliter intelligere, seu exponere deprauati sensus ac intellectus sit.

text. 44. *com. 44* *Loco citato.*

Aliam quandam rationẽ in medium afferunt, quæ talis est, Si in initiis febriũ purgantia medicamẽta exhibentur, aut febres ipsæ sunt diutinæ, aut acutæ: si diutinæ per cõcoctionẽ, aut per abscessum finiũt. quare non medicamẽtis purgantibus, præcipuè in initiis, curari debẽt. Si acutæ, licet excretionibus finiãt, illud tamẽ multis modis esse poterit: aut sanguinis è naribus fluore, aut sudoribus, vel vomitibus: paucæ verò sunt, quæ per ventris solutionẽ iudicantur. cũ itaque rarò natura, in febribus & acutis aliis morbis, vẽtris deiectionẽ efficiat pro eorũ curatione: rarò etiam hanc ipsam purgãtibus medicamentis medicus procuret. qua de re noxium est febres ferè omnes alui deiectionibus persanare velle. hæc ipsi. At nos facillimè respõdemus, asserentes in principiis diutinarũ febriũ nunquam vti debere medicamentis purgãtibus, vt sæpius diximus. In acutis verò, in quibus aut multitudo, aut mala qualitas, vel locus instat, & si natura per alui excretionẽ eas nõ finire debeat, tamen vtẽdum esse medicamẽtis purgantibus, eò magis, si soluenda erit febris ipsa per alui deiectionẽ. nã, licet iudicium per alias corporis partes futurũ sit, vt illud celerius, ac prõptius ab ipsa natura fiat eò tẽpore quo decet: optimũ erit ipsam exonerare, illudq; non nisi in principiis, alleuata enim natura ipsa, valẽtius poterit per quãcunq; viã iudicia procurare: quæ tamẽ nunquã in morborũ initiis criticè procurat. Nec nos per hæc medicamenta purgãtia omnino febres ipsas perfectè persanare intendimus, sed naturã ipsam, vt retulimus, per ea alleuare: quò magis possit, ac vehementius causã morbi aggredi, eáq; superare, ac per quãcumque regionẽ sibi magis conuenientẽ euacuare. Impedirentur autẽ iudicationes ex alui deiectione per purgans medicamentũ, si eo tẽpore, quo natura iudicat propinaretur, absit tamẽ vt illud præcipiamus: scimus enim hoc Hipp. sentẽtiis aduersari Aphoris. 20. & 21. 1. lib. procuramus autẽ præcipuè ventris deiectionẽ: cũ hæc vniuersalior sit, ac expeditius in cũctis talibus, salubriúsq; à nobis perfici queat. Quod verò de febre pestilẽtiali asserunt, cauendũ videlicet esse, ne per aluum medicus euacuet, q; is motus naturæ instituto ex diametro pugnet, vtpote quæ venenatos humores non per aluũ, sed per cutẽ potius excernere studet: quapropter medicus motum hũc per ea, quæ sudorẽ eliciunt, adiuuabit, & non per alui deiectionem: eadem quidem via refellitur. nã, licet quo tẽpore natura in febre pestilentiali per cutẽ excernere studet, medicus per eandẽ viam adiuuare iubet, illud tamen efficiendũ erit eo tẽpore, quo natura criticè expellit. Illud autẽ esse non poterit ante secretionem, ac concoctionem. at neutrum istorũ in earũ initiis natura ipsa criticè perficere tentat, teste Gal. in comment. 22. aphorismi, quarti lib. vbi habet, Quod, quando aliquis incipit morbus, si quid excernitur, nihil tũc excernitur naturæ ratione, sed sunt omnia hæc casus, præter naturã earũ, quę sunt in corpore dispositionem. quo enim in tempore à causis morbum facientibus natura grauatur, adest au-

tem cruditas humorũ:tũc aliquid bene euacuari est impossibile. hæc ille, purgationes ergo in initiis febriũ pestilentialium exhibitæ non tantùm naturę opus nõ distrahunt, atque impediũt, immo eã summopere adiuuant: cùm nec ipsa eo tempore ad partes cutis expellat.&, si expellit, illud erit symptomatis ratione, & propterea purgationẽ non impediet:neque tunc per eã viã iuuanda est, cùm in medicationib. talia educere oporteat, qualia sponte prodeũt, ã vtilia: quæ verò cõtrario modo prodeũt, cohibere oporteat. Hippoc. decreto, 2. Aphor. 4. lib. Proinde in eis quoque febribus, in quibus crisis omnino ad partes cutis expectanda est, velut in his affectibus quos Medicorũ vulgus variolas, & morbillos appellat, circa initia, priusquàm apparere cœperint, si admodum multa, vel vitiosa materia videatur, vt à natura ipsa superari, ac euinci nõ possit, cunctis purgationi consentientibus purgare medicamẽto audacter cẽseo eorũ aliquo, quæ supra approbauimus: cùm ex eo nõ modò nullũ sequetur incõmodũ, immo natura ipsa exonerata prõptius & expeditius crisin aggredietur & perficiet. Sed statim instabunt, si naturam in morborũ initiis aliquid bene euacuare est impossibile, ergo & Medicũ. Hinc autẽ responsum sit, quòd, licet natura id eo tẽpore critice non tentet: tamen, cùm Medicus sit eius auxiliator: vt ea suo cõgruo tẽpore possit perfectè operari, in morborum initiis exonerare debet: illudque non nisi purgante medicamẽto. minorata enim materia, facilius suo tẽpore poterit ipsa natura & concoquere & expellere, in his videlicet morbis in quibus oportet.

Ex quibus, studiosi iuuenes, liquet quanti sint roboris & momenti auctoritates, rationésq; quibus hi eruditissimi viri suã hæresin tueri conantur, in morborũ videlicet initiis purgantia medicamenta nõ esse probanda, ni materia turgeat. patet insuper, quàm perpetuę veritatis existat, ac quibus validissimis auctoritatibus & rationibus nostra opinio firmata sit, quòd scilicet nõ tãtùm vtiliter in initiis morborũ, cùm materia turget, medicamentis purgantibus vtendũ sit, verùm & in quibusdam in quibus vel multitudo, vel mala qualitas, vel locus vrgeat: pariter & in maximis doloribus, præcipuè ventriculi & intestinorum, qui euacuatione per purgationẽ indigent, priusquàm robur viriũ dissoluatur in multitudine siquidẽ, quòd ea purgante medicamẽto minorãda sit, patet ex Gal. mente in cõmento Aphoris. 29. secundi lib. nec valet quicquã, cùm dicũt, de turgentia ibi Gal. loqui, cùm de ea ne verbum quidem vnum proferat. idẽ & quarto methodi med. At mala qualitate vigente, vt in pestilẽtiis videre licet, quòd purgationibus vtendum sit, patet Gal. 1. de Differẽt. febriũ. vbi habet, At in quibus superfluitates redundabant, hæc purgationibus sanabamus. & lib. 9. methodi medendi talia profert verba, Si igitur, cum viribus imbecillis corruptela incidit, vtique quod affectus remediũ est, id cũ virtutis custodia pugnat. Siquidẽ affectus vacuandum esse præcipit, idque vel vena incisa, vel purgatione. harum autem neutram ferẽt imbecillæ vires. quoniã igitur in omnibus eiusmodi repugnantis incerta succurrẽdi ratio est, aliàs insanabilis omnino affectus relinquetur, aliàs spatio & ægrè, idque si magnũ nactus sit Medicũ. sanari poterit: oportet nanque, vbi indicationes ita sibiipsis aduersantur, & paulatim, quod vitiosum est, euacuare, & paulatim, quod salubre est, pro eo reponere. vocant Medici eiusmodi vitiosi succi curationẽ Græce epicrasin. Quid clarius, quòd in corruptela humorũ, cũ viribus imbecillis præcipuè paulatim quod vitiosum est, euacuare Gal. præcipit: ea de re nulli in dubiũ venire debet in humorũ corruptela circa initia minorante medicamẽto vti posse, prout Gal. hìc iubet: etiã si vires imbecilles fuerint. & quarto de Sanit. tuẽda, hoc idẽ præcipit sub his verbis: Sin vires imbecilliores dehortantur, sanguis mittẽdus haudquaquã est, sed deiectio mediocris adhibenda. & Paulus libr. 3. de Arte medendi c. 1. redundãtibus vitiosis succis, pro alopeciæ cura iubet vti euacuatione primitus, quæ medicamẽtis purgantibus fit, Gal. sectatus, qui hoc idem iussit lib. 1. de Compositione medicamentorũ secundũ locos. Quod autẽ locus possit adeo vrgere, vt circa initia medico vtendũ sit purgante medicamẽto, vt patet ex Hippocrate tum secũdo tũ quarto de Ratione victus in morbis acutis: cùm de cura pleuritidis verba facit. idémq; Gal. asserit in cõmento prædicti textus 2. de Ratione victus, cùm videlicet febris vehemens non fuerit, hominisque naturam noueris, ad medicamẽti purgantis potum te conferes, si dolor sub thorace fuerit, valdéq; infestauerit. Et licet in hac purgatione, cum loco redundantia quoque humorũ de euacuatione indicet, præcipuè tamen ex loco purgationem necessariã esse Hippocratis indicationẽ sumit. At, in si pleuritide partes sub septo trãsuerso infestãte, adeo locus vrgeat, vt in initio medicamento purgãte vtendũ sit, eò magis vrgebit, si materia in loco quopiã magis principe detineatur, vt in corde, cerebro, seu iecinore: eáque non venæ sectione, sed purgante medicamẽto vacuãda sit. Insuper, quòd maximus dolor, præcipuè circa vias cõmunes interdũ adeo vrgere possit, quòd purgatione inter initia vtendũ sit, nõ tantùm diminuente vt in prædictis, sed valentiori, patet Gal. in comment. 23. Aphoris. 1. lib. & lib. 2. de Ratione vict⁹ in morbis acutis. Quinimò nec in his tantùm doloribus, verùm etiam & aliis interdum inter initia purgatione vti debemus velut in capitis dolore præcipit Paulus lib 3. cap. 4. sub his verbis: Quòd, si modum qualitas potiùs trãsilierit, purgatorio vtamur medicamento. & idem Gal. 3. de Morbis vulgaribus comment. 3. quamprimum hominẽ vacuare iubet, si dolore afficiatur ex plenitudine genito: quã vacuationẽ, aut per ventrem, aut per venæ sectionem eo casu fieri præcipit lib. 2. de Ratione victus in morbis acutis in principio. Non immeritò ergo tum hisce rationibus, ac auctoritatibus, tum aliis superius annotatis, in hãc promoti fuimus veritatẽ, asserereque ausi sumus, in aliis plerisq; prętern aturam affectibus circa eorum initia, & si materia non turgeat, purgantibus medicamentis vtiliter vtẽdum esse, eis præcipuè quæ supra notauimus. Quapropter non video, quin magnopere extollam saluberrimum vsum, quem nostri temporis eruditissimi medici Neapolitani quotidie exercent, medicamenta purgantia, ea præcipuè quæ suprà approbauimus, adhibentes non tantùm in initiis morborum, in quibus materia turget, verùm

[Marginal notes: cap. 6. — cap. 4. — cap. 10 — cap. 4. — cap. 2. — text. 11. — text. 76. — tex cõ. 11. — comm. 76. — comm. 1.]

rùm & in aliis,in quibus multitudo, mala qualitas,aut locus vrget:pariterq; in maximis doloribus,qui curari per purgationem debēt. illúdque peculiariter obseruant in initiis acutarum,putridarumq; febrium : quæ à multitudine , aut mala qualitate humorum fiunt (dico autem ab ea multitudine,vt suprà retulimus, quæ per purgationē rescindenda est) adeóque in his nullum obseruāt ægrotis incommodum,vt perpetuò ferè maximā vtilitatem ipsis comparent. Illud tamē tacere nō possum,quin improbem, quòd nonnulli eorum, iuniorum præcipuè,in eisdem medicamētis purgantibus in initiis morborum adhibendis , perpetuò quartum obseruant diē : cùm neque inter morbi initia aliquod remediorum huiusmodi ægris adiūgere oporteat,desumpto à numero dierum scopo. Qua de re Galen. quarto de Ratione victus in morbis acutis:& prima interdū die &, secunda & quarta,interdū quinta,& nō in quarta solùm,quomodo isti obseruant,medicamenta dedisse asserit. Cùm ergo in principiis morborū purgātia medicamenta exhibēda sint à supradictorū aliquo impulso , nō perpetuò quartus dies obseruandus erit: cùm id à Gal.damnetur : sed, si possibile est,in prima, vel in secūda die,prout decretum reliquid idem Gal in commēto Aphoris. 24. primi libri ; quòd sit id possibile non erit,in quarta, vel in quinta die,præcepto eiusdem in loco superius citató tribuēdum erit, dūmodò vniuersale morbi principiū adhuc præfinitū nō sit.

DONATI ANTONII AB ALTOMARI MEDICI AC PHILOSOPHI NEAPOLITANI, DE SEDIMENTO IN VRINIS TRACTATVS,

AD IOANNEM FILIVM.

CVM nonnullos inspexerim non modò iuniores , verùm etiā veteres medicos post Galenū variè de vrinarū sedimētis cōscripsisse,quorum ne vllus quidē visus est hucusque (vt mea fert opinio) Hippocratis,ac Galeni sentētiā percepisse , & tu quoque non semel duntaxat,sed sępius hortatus esses,vt meā de eis sentētiā cōscriberē,ob id non ab re visum fuit,quicquid cū eisdē de hac re sentiā paruo hoc in tractatu,& quoad potuerim succinctè pertractare : potissimùm cū hæc disceptatio nō minus perutilis q̃ necessaria sit tibi, cæterisq; neotericis nostri temporis medicis : etenim nedum in sanis corporibus,verùm etiā & in morbis ipsis præsertim acutis cum febre , ac reliquis quibuscunque febribus , quæ ex putrescentibus succis generantur assidue vrinas obseruantes de eis ac earum sedimento loquuntur,atque bonā, aut malā coctionem significare fatentur ,qui sedimentum sit,ac quomodo generetur cùm in sanis , tū in ægris fortasse non intelligentes. Cum itaque & valde vtilis, ac non minus necessaria sit medicis ipsis sedimentorum notitia tam pro sanitatis conseruatione, , quàm pro morborum pręsertim acutorum prognostico , ac curatione : quinimmo tanta est vis signorum ab vrina in morbis acutis, vt & solis ipsis credendum sit , vt liquet sexto de Morbis vulgaribus: Idcirco volentes de sedimento verba facere , quoniam simul cum vrina excernitur , nec citra ipsam conspicere , ac de eo quicquam exacte proferre valemus; vt eiusdem exquisita habeatur notitia,primùm quid sit vrina,& quomodo generetur ac secernatur,ostendemus: deinceps quid per sedimentum intelligendum,ac quid sit,quis modus generationis eius,quéve causæ , ac quo loco gignatur tū in sanis,tum in ægris declarabimus. Quòd verò vrina) quam Græci οὖρον appellāt) serum sit humorum in venis cōtentorum Hip.auctoritate,Galenus libr.3.de Morbis vulgarib.scriptū reliquit: quemadmodum ꝙ ea,vt excremētū aceruetur in venis & arteriis,quale in lacte concreto serū,vt ab eodem Gal.1. de Sanitate tuēd. decretū est: quod deinde renes à sanguine secernentes ac vesicam ipsam transmittunt. Cùm primùm verò alimentū in chylum à ventriculo immutatum est,atque concoctum,per venas à iecinore ortas venæ portæ dictæ ramo,ex eodē ventriculo ad iecur deducitur. vtitur nāque iecur eisdem venis veluti manibus quibusdā,quæ ex ventriculo ei cibū afferant, vt 5.de Locis affect.scriptū est: eumq; non solum attrahūt , sed ipsi quodammodo hepati præparant: quippe,cùm natura sint eisdem assimiles, & primum germen ex illo ducāt,vt liquet 4.de Vsu.part.cumq; iecur id nutrimētū susceperit ab eisdē venis veluti famulis quibusdam quodammodo præparatū , & veluti rudem quandam delineationem,obscuramq; sanguinis speciem referens: eidem postremum inducit ornatum ad sanguinis exacti generationem: quo tempore distributus à ventriculo ad ipsum

3.epid sec. 1.comm. 5

cap.12

cap.7.

cap.2.

χυλὸς,

χυλὸς,à viſceris caliditate, veluti vinum muſteũ, feruet,cõcoquitur,ac alteratur in ſanguinis boni generationem.in qua ebullitione excremẽtũ, ꝙ in ipſo reperitur, fœculẽtũ ac crasũ ſubſidet: Innatat verò,quod tenuẽ eſt, & leue.Quibus ſecernendis natura inſtrumenta præparauit: ſplenẽ videlicet, ꝗ craſſum & limosũ attraheret: veſicã verò bilis,quæ leue & flauũ exciperet. Poſtquàm verò ꝗ apparatur in hepate chylus,hoc eſt, ſuccus, ad animalis nutrimẽtũ,prædicta duo excremẽta depoſuit, & ab innata iecoris caliditate coctionem exactã eſt adeptus,ruber iã, & purus ſurſum ad gibbas eiuſdẽ iecinoris partes aſcẽdit. excipit autem ipſum illic vena quædam maxima ex gibbis eiuſdẽ hepatis enata, caua vena appellata:quæ ad vtrãque animalis partẽ fertur, ſuperiorem ſimul & inferiorẽ diceres ſanè ipſam eſſe ceu aquæductum quendam plenum ſanguine, riuos quamplurimos habẽtẽ magnos & paruos, in omnes animalis particulas diſtributos.In qua etiam vena adhuc humore quodã tenui & aquoſo plenus eſt ſanguis:etenim neque ex ventriculo in venas cõmodè tranſſumi poterat chylus iã ex cibis factus,neque facilè pertrãſire venas,quę ſũt in hepate & multę & anguſtę,niſi tenuis quędã & aquoſa humiditas tãquã vehiculũ fuiſſet ei admixra.hũc etenim vſum p̃ſtat animalibꝰ aqua, Gal.teſte 4 de Vſu part.ſi quidẽ ex ea nulla particula nutriri põt:neque diſtribui ex ventre,ꝙ nutriturũ eſt,poterat, niſi deductũ fuiſſet à quopiã ita liquido.Qua de re nõ abſque ratione Hip.humorẽ hũc tenuem & aquoſum ὄχημα τροφῆς nuncupauit,hoc eſt,vehiculum nutrimenti,ſimul cũ appellatione vſum quoque eius oſtendens.Cùm verò tenues hi, & ſeroſi humores ſuo functi fuerint officio:nec ampliꝰ oportebat in corpore eos permanere,tãquã onus alienũ venis futuros: nõ enim egebat ampliꝰ ſanguis ipſe ſanè multo hoc vehiculo,vt qui tũ ꝑ amplas vias illinc feratur,tũ fluxilis magis à natura redditus ſit primùm ab hepatis, deinde cordis calore:proinde renes à natura fabricati fuere ad eorum attractionem, ac ſanguinis ab eis expurgationem, vtrinque ipſi cauæ venæ adiacentes paulo infra iecur. Attrahũt autẽ humorẽ hũc per ampla quædã orificia, per quæ neque purus, neque ſyncerus trahitur ſeroſus hic humor,ſed alterius cuiuſdam diuerſi generis admixtione adulteratus, ſanguinis videlicet humidioris & tenuioris exiſtẽtis, ac ipſius flauæ bilis:quę ſi non admodum craſſa fuerit, cũ vrinis etiam ad veſicã permeat.at ſanguis cũ eodẽ ſeroſo humore permixtus, vbi ad renes peruenit ipſorũ carni aſpergitur inſtar fœcis cuiũſdã,& inde paulatim vaporis modo in totã ipsã diſpergitur,adhęreſcit,vnitur,atque demum alimentũ fit renibus.& propterea, ne ſimul cũ vrinis quẽadmodum tenue,bilioſum excremẽtum,ſanguis hic humidior, ac tenuior exiſtens è renibus elaberetur,denſum fuiſſe eorũ corpus pręſtitit,Gal. teſte 5,de Vſu part.Trahunt itaque renes ſerosũ hoc,ac tenue excrementũ à vaſis ipſis ſimul cũ humidiori ac tenuiori ſanguine permixtum,tanquam eorũ proprio ac familiari nutrimẽto: qui cùm ad renes (vt dictũ eſt) peruenerit; ſanguis ꝓ eorum nutrimento detentus per totã eorũ ſubſtantiã diſpergitur. At ſeroſus hic humor tenuis, vi renũ à ſanguine ſegregatus per meatus quoſdam prælongos ac fortes,(οὐρητῆρας Græci appellant)ad veſicã delegatur.quo fit vt vrinæ (vt inquit Gal.eod.lib.5.de Vſu par.) vi renum à ſanguine ſegregentur & illinc per οὐρητῆρας iam dictos ad veſicam emittantur, indéque excernantur quo tempore ratio ipſa iuſſerit. Verùm, licet, cùm primùm ſanguis in cauam venam aſſumitur, confeſtim per riuulos quoſdam ab eadem ortos, ſatis amplos exiſtentes, à dicto tenui ac ſeroſo humore vi attractricis facultatis renum,ad quos inſeruntur,expurgetur propter eas, quas aſſignauimus,cauſas:tamen nonnihil etiam illius retinetur, quò reliquus quoque ſanguis non modò per venas in omnes corporis partes pertinentes traducãtur,verumetiam per arterias,media eadẽ caua vena, quæ ſurſum aſcẽdens ad dextrũ cordis vẽtriculũ inſeritur.Quapropter renes ipſi nõ ſolas purgãt venas ab eo excremẽto ſimul cũ tenuiori sãguine ipsũ attrahẽtes,ſed arterias quoque.aliàs(vt inquit Gal.5.de Vſu par.aduerſus Eraſiſtratũ)non conueniebat arterias renibus inſertas magnitudine fuiſſe venis æquales ad cauitatem eorũ diuiſas hoc ſecus ac venas. Propterea itaque quòd arterias adeo magnas,ac venas natura renibus inſeruerit:cauſam nullã dicere poterimus,vt inquit Gal.citato loco, niſi quòd ipſi ſerum ſanguinis omne non modò ex venis, verumetiam ex arteriis per vniuerſum corpus diſtributis media eorũ attractricè facultate expurgãt.Qua de re idem Gal.1.de Sanit.tuenda(vt diximus)non ab re ſcriptum reliquit hoc excremẽtũ ſeroſum in venis & arteriis aceruari: quale in lacte concreto ſerum:quod deinceps renes ipſi à ſanguine ſecernentes, ad veſicam trãſmittũt. nã vi renum à ſanguine ſegregatur, cũ ex venis veniat, in renibuſq; percoletur vrina, ac in veſica aggregetur eodem Gal. auctore cõmẽto Aphor. 77.4.li.& propterea eorum duntaxat humorum, ꝗ in vaſis cõtinentur,nota eſt vrina: neque eorũ vllũ planè nec manifeſtũ nec euidẽs ſignum habemus præter ſolam vrinam, vt idem Galen.4.de Sanit.tuend.fatetur,quanquam ex accidẽti indicia quoque eſſe poſſint vrinę aliarum diſpoſitionum,vt liquet ſecundo Prognoſtico. & tertio de morbis vulgarib.com.3. Quapropter vrinæ ſemper inſpiciendæ ſunt etiã in vẽtris,thoracis, pulmonis,ac neruorum affectibus:nam bonæ ſi apparent,multum valent ad ſalutem:contrà,ſi prauæ,amplificant ſimul ægri periculum, ex ſentẽtia eiuſdem Galen.citato lib.3.de morbis vulgaribus, com. 2. Ceterùm animaduertere oportet quòd, licet renes ipſi aſſiduè iam dictum exctementum ex vniuerſis cùm arteriis,tum venis attrahant,non tamen adeo expurgare ab eo ſanguinem valent,vt nihil eius ſuperſit,ita vt,cùm primùm è vaſis excidit ſanguis,ac ſingulis animalis particulis apponitur,ſyncerus fuerit, & omnino ab hoc ſeroſo excremento (quod pro vehiculo ei ꝑmiſcetur) expurgatus,ſed ſimul cũ eodem ſanguine nunc functum officio humidum tenuéque ſupereſt aliquod, quale nimirum ſeroſum illud iam dictum,quod ex vaſis,id eſt,venis & arteriis, in veſicam defluit, ex ſententia Galeni citato 1. libro de Sanit.tuenda. Huic excremento nullus certus à natura pręſcriptus meatus eſt,expellitur tamẽ facilè partim in ſpeciẽ halitús ab inſito calore ſolutus, partim violẽto motu cõfertim erũpens.

cap 5. | cap.7. | cap.5 | cap.5. | cap.12 | cap.4. | comm.26. | 3.epid sec. 3. | com.83 | 3.epid.sec. 2. | com.6. | cap.12

pens.appellāt verò,quòd ita excernitur sudorem. & hæc est illa pars vna alimēti velut serosa & humida, quæ ipsi etiā gratia distributionis admiscetur:cùm primùm alimētū singulis animalis partibus apponitur,vt liquet comment. Aphorisf.15. 3.li.Omnem etenim qualitatis alimēti mutationem alterum crassius,alterum tenuiùs excremētum sequitur:quæ etiā per vniuersum corpus sēper perueniūt,vt tertio Methodi medēdi scriptū est.& propterea qualiscunque fuerit in corpore redundans succus,(vt inquit Gal. quarto de Sanitate tuen.)tale necesse est vt appareat serum.ac sudor quidem succorum,qui in vniuerso corpore abundant,nota est: vrina verò eorum tātum qui in vasis continentur. Eadem itaque est materia sudoris & vrinæ,serosa siquidem alimēti pars. Verùm,dum intra vasa cōsistit, à renibus segregata, vrina appellatur:cùm à vasis simul cum sanguine excidit.qui cūctas animalis particulas nutrit,sudor nūcupatur,si in halitum non fuerit à calore soluta, sed per exiguos corporeæ molis ac cutis meatus excernatur. Eiusdem quoque generis exi stit tenuē illud excrementum,quod in cauis vlceribus semper colligitur & à Græcis ἰχὼρ appellatur,à Latinis sanies dicitur,ex quo cū vlcus semper humidum reddatur, nec tempus vllum erit, quo exiccantibus non indigeat medicamētis ex Galeni sententia eodem 3.Methodi medēdi.Hęc quoad ea,quæ de vrina pertractare polliciti sumus:conducunt etenim non parum ad eum, quē intēdimus de sedementis tractatum.Reliqua verò,quæ faciunt pro exacta vrinarum notitia tam consistentiæ, quàm coloris earundem, à veteribus Græcis, ac iunioribus quibusdā Latinis,qui de eisdem fusiùs scripserunt, petas,potissimum à Leone Rhogano nostræ ætatis iuuene eruditissimo,& Hip.& Gal.doctrinę ęmulatore laborioso.

cap.3. cap.4. cap.3

CAPVT II.

Consueuerunt Hippocr.ac Gal. ea, quę crassiora ac corpulētiora in vrinis cōsistunt & nos contenta vocamus,cōmuni appellatione παρυφιςάμλα:propriè verò pro ratione diuersitatis loci,in quo permanent, diuersimodè appellare.Nam,si in fundo vasis hoc resideat, ab eis ὑπόςασις nuncupatur:Latin sedimentum appellāt.Si verò desuper in vrina supernatet:ab eisdem νεφέλη dicitur,à Latinis nebula,seu nubecula.At,si neque in summis eius,neq; in fūdo vasis, sed in media sede sublime vel exquisitè medium, vel deorsum potius quàm sursum existat,id consueuit Gal ἐναιώρημα nominare, vt secundo prognostico ab eodem scriptum est:Latinè autē sublimamentum,aut suspensum dicitur, quanquā Hip. eodem modo consueuerit nominare sublimamentum seu suspensum,& nebulam, seu nubeculam,vt idem Galen.fatetur citato lib.secundo progno.licet alicubi ipse Hip. sublimamentū genituræ simile dixerit. ita vt è duobus alterum sit:aut vt generalioris rei nomē existat ἐναιώρημα apud ipsum sectionem habentis in nubeculam, & id,quod genituræ simile est: aut nūquam nubecula ab eo sublimamentum appellatur, vt liquet ab eodem Galeno ibidem.Hāc quoque nubeculam Aphorisf.71 4.lib. ἐπινέφελον vocauit.verùm,quoniam hæc tā si ægris corporibus, quàm sanis existētibus generentur, eundem habēt generationis modum,eandémque causam efficientē,ac materialem,& locū,vbi generantur, vt dilucidius infra patebit:secundum multitudinem, aut paucitatē tenuitatem,ac crassitiem materiæ, ac perfectiorem,vel minus perfectā actionē causæ efficientis eorundem duntaxat diffidētia.Propterea quicquid de sedimento dicemus, de suspenso ac nubecula subaudiendum erit. Nanque in sanis corporibus vrina nullo pacto sedimētū habebit,si tenuiter:copiosum verò, si largius: exiguum verò;si modicè viuitur.&,si id quod naturę,in sanguinis generatione,subterfugit coctionē,ab eadē exactè quodam modo euictum sit, in fundo vasis residet:si autē non ita exactè, sublimamentum aderit.At,si minus exactè,nubeculā in vrinis inspiciemus.Etenim,cùm à calore omnino,quod concoquitur,non superetur:id,ꝙ humidius in eo existit,ac tenuïus,in flatū vertitur,ꝗ eidē commixtus substantię eam subleuat,ac impedit, ne sua grauitate deorsum descēdat:& prout maior,vel minor quātitas ipsius flatus commixta fuerit,eò in suprema, vel media regione idem excrementum consistit.similis quoque ratio ferè est in ęgris:nam sedimentum habet vrina copiosum, quoties morbus ex humoribus crudis fatigat:nullo verò modo aut omnino minimū,quoties ex biliosis.sed satis est,si habeat nebulā, aut suspensum,Galeno teste primo de Cris.& secūdo prognosticorum. Pauca etenim portio humorū crassorum ac crudorū,vbi à calore superātur, in fuliginosum vaporem vertitur: multa autem remanet crassa,quæ per vrinam excernitur. At vbi biliosi fuerint humores redundantes, contrariū euenit propter causam contrariam, vt dicemus. Verùm, si in vno eodémque morbo eadē contentorum differentia inspiciatur, eidem causæ efficiēti,quæ magis vel minus materiam superauerit,diuersitatis causa tribuenda erit. Nā quæ minus euicta est,maiorem habebit flatuosi spiritus permixtionē,& sic in suprema parte:si mediocriter,circa mediam regionem.Si verò perfectè fuerit euicta, in infima parte, seu in fūdo vasis residebit.quod igitur exquisitè concoctū secretúmque est, æquale ac similare, vtpote nullū habens flatum,in fundum descendit vasis vrinam continētis:ꝙ verò permixtū est aëreo quodā,& vaporoso flatu,id subductū ab eo ꝙ proportionale sit quantitate subducētis,minusq;& magis, sursum fertur,vt secūdo Prognostico à Gal.scriptum est. Et,vt vno verbo expediam,quæ vrinis probè innatant,quantò inferius subsident,tāto magis laudantur,ex Pauli sententia c.13.lib.2.Per sedimētum itaque intelligendum est id in vrina contentum,quod corpulentum existens,neque in summis eius,neque in media sede, sed in fundo vasis permanet.Hoc in corporib⁹ sanis,de quibus primò pertractare intēdimus, nihil aliud est quàm ea alimēti pars,quę in sanguinis generatione naturæ refugit confectionem: neque vt sanguis ab ea cōmutata, neque vt pus causæ præter naturā particeps,Gale.auctore primo Prognost. Verùm pro notitia generationis eius,est animaduertendum primò tres fieri in corporibus nostris in tribus diuersis locis alterationes seu concoctiones, prout sæpe sæpius in Galeni doctrina scriptū reperitur, præsertim libro 1. Prognostic & tertio de Causis sympto.li.de Cibis boni & mali succi. octauo

com.26 cōmēt. 26 cap.12. commē.26 commē.36 comm.vlt. cap. vlt. cap. 1. cap 5 cap. 2.

octauo Meth.medē. ac aliis plerisq; in locis:quarum prima in vētriculo perficitur, in qua cibi ad idoneum sanguini humorem commutantur:Secūda verò in iecore ac venis,in qua humor ad sāguinem trāsmutatur.Tertia ac vltima in singulis animalis partibus,cum alimētum ipsum singulis nutriendis partibus apponitur,agglutinatur, atque assimilatur.communis autem scopus vniuscuiusque partis, seu instrumēti alimētū alterātis ac cōcoquentis est, vt sibi ipsi assimilet id quod alteratur, ac ad propriā eius naturā deducat appropinquantē humorē,vt liquet ex Galeni eodē 1.Prognost.& quarto de vsu partiū. Quapropter chylus ex vētriculo assumptus ex ipsa veluti carne iecinoris alteratur,paulatimq; in illius naturā transmutatur,ac in sanguinem vertitur.Nam secundum eius carnem,quæ est ꝓprium ipsius corpus primum sanguinis gignendi est organum, & venerum principium.& propterea venis,quæ ad ventriculum & vniuersa intestina pertinēt, inest facultas quædam sanguinis effectrix, qua succū, qui ex cibi distribuitur,eisdem in sanguinem mutare naturale est,priusquā is ad hepar perueniat, licet ea si veluti rudis quędam delineatio,obscuramque sanguinis speciem referens.Inducit autē postremum ei ornatum ad sanguinis exacti generationem iecur ipsum,vt eodem 4. de Vsu partiū scriptum est:ita,vt quicquid ad iecur peruenit alimenti,ad sanguinem immutetur, nec quicquam remaneat inalteratū omnino, atque immutatū. Verùm pro diuersa alimentorum ratione, ac pro diuersitate partium alimenti quædā magis, quædam minus ad sanguinis formam immutātur, insuper & quædā deteriores reliquię alimenti,cùm sanguinis formam suscipere nō valeāt,alterationem quandam adhuc ab eo suscipientes,in excrementorum naturam mutantur.Nā & hę quoque partes,seu alimenti excrementa, cōsonum est vt alterationem quandam ab eo suscipiant,cùm tota substātia alimēti,quę ad ipsum iecur peruenit, ab ipso alteretur atque immutetur:postquā officium vniuscuiusque partis animaliū (vt diximus) est ad propriā deducere naturam propinquantē humorem.Ex quibus liquet,quòd, si hæ alimenti partes,quæ,dum in iecinore concoctio fit, excrementorum naturam habentes, aliquam suscipiunt alterationem ac mutationē ab ipso iecinore,& non omnino immutatæ remanent, licet in sanguinem cōuerti nō valeāt,quòd nec reliquię, quæ nō adeò à sanguinis natura alienæ sunt, (veluti excremēta ipsa,bilis videlicet flaua,ac nigra) omnino inalteratę,ac immutatę permanere possunt:potissimū cùm simul cū sanguine cōmixtæ, & ipsæ ad gibbam iecoris perueniant,ac cum eodem per cauam venam distribuātur.Quapropter toto (vt inquiunt) cœlo aberrarunt,q̄ vrinæ sedimentum dixerunt esse particulam illam, quæ ex massa sanguinaria assumpta in venis, sua in specie manēs euasit omnino insanguificata. impossibile nanque est vt eadem per venas permeans ad iecur adeò à natura sāguinis sit aliena, vt primò ab eis nō aliquā suscipiat alterationē, & demū ab ipso iecinore,cū semper alterata ex dictis venis ab ea facultate,quā ab hepate suscipiūt, ad ipsum perueniat:ac demū in eo permanēs ab eodem saltem quodāmodo immutetur ac assimiletur:quamuis in verū sanguinem commutari nō valeat.& ꝓpterea quicquid in sanguinis generatione naturæ subterfugit cōcoctionem,dixit Galen.in vrinis subsidere,addens,neque vt sanguis, ab ea commutatum, hoc est, non adeò perfectè euictum & assimilatum,vt sanguis, & non quòd omnino inalteratū ac insanguificatū (vt quispiā dixerit) permaneat:aliàs aut non alimēti,sed medicamenti omnino rationem obtineret,eius pręsertim quod venenosum est, ac animalis naturā corrumpit,deleterium dictum,vt liquet.3.de Tēperamentis, saltem relatione facta ad iecur: aut omnino nulla poterit assignari causa,cur velut cętera duo excrementa in iecoris cauitate non secernatur,sed ad gibbam cum reliquo sanguine ascēdat, atque ad cauam perueniat venam;cū neque propter trāsitus celeritatem id quoque fieri posset.Etenim,ne breuissimo tempore in hepate māsisset succus,qui ad ipsum ex vētriculo fertur, neque ipso distributionis impetu raptus celeriter totū viscus peruadēret,sed in eo diutius moraretur,vt perfectius alteraretur,transituum angustias molita est natura.& proinde venas, quæ sunt in hepate,omniū,quæ spargūtur in vniuersū corpus,tenuissima fabricata est ex Gal.sentētia 4.de Vsu partium. Nisi quispiam temere absque vllo pudore fateatur, hanc chyli partem habere alas, & ideò velocissimè iecoris venas pertransire,ac insanguificatam permanere.Secundò animaduertēdum,ac mente reuoluendum est id, q̄ ex Gal.sententia 3.Meth.meden. supra annotauimus,videlicet quòd omnē qualitatis alimenti mutationem,alterum crassum, alterum tenuius excrementum sequitur:idque in singulis alimēti mutationibꝰ luce clarius inspicies, exorsus ab ea,quæ in ventriculo fit:in hac etenim crassum illud excremētū (q̄ quidem existit veluti in tritico lapides,ac terra) secernitur, paulatimq; impellitur per omnia intestina vsque ad rectū,ac deinceps ꝑ aluum expurgatur.reliquus autē cibus humido liquori percocto iā,& prius elaborato assimilis, indigenti autem adhuc perfectiori concoctione,per tenuēs ac exiguas venæ portæ soboles ex vētriculo ac intestinis sursum ad hepar fertur,vt paulò antè diximus.& propterea id,q̄ humidum,ac tenuē, & aquosum, seu serosum in eo existit,(eius sanè generis, ex quo vrina, sudorq; proueniunt) secerni haudquaquam necesse erat. præstat etenim ipsi chylo eundem quē diximus, vsum:neque enim ex ventriculo in venas commodè transsumi poterat,neque facilè pertrāsire venas,quę sunt in hepate.nisi tenuis quędā,& aquosa talis humiditas tanquam vehiculū fuisset ei admixta,quemadmodū supra annotauimus ex Gal.sententia,de Vsu part. Cúmque peruenit ad iecur,similē quoque iterū ipsum infert alimēto purgationem,ac perfectiorem concoctionem:in hac etenim concoctione, que in iecore fit, aliud tenuē excremētum,quale est quod florem in vino appellāt:aliud crassum, quale quod fœx dicitur,etiam cōsequitur. attrahitur primùm à vesica,quæ iecinori subiicitur,q̄ leue ac flauū est, & bilis flaua appellatur, alterum verò, q̄ crassum graue est,à liene:& nigra bilis,fœx sanguinis,seu melaucholicus succus nuncupatur, eodem Gal. auctore citato li.4.de Vsu part.& lib.1. de Sanit. tuen.Hæc sunt illa duo excrementa,quę necessariò consequuntur ad eam alimenti mutationem,

quæ

Marginal notes: comment. vlt.cap.12 — cap.3 — cap.2 — cap.13 — cap.3 — cap.5 — cap.5 — cap.12

quæ in iecinore perficitur, hoc est, sanguinis generationem. Quapropter lógè à veritate, ac Gal. doctrina deuiant qui in hac cócoctione, hoc est, sanguinis generatione, præter iam dicta duo excrementa, quædam alia gigni confitentur, cùm neque plura, neque pauciora, quàm nuper dicta duo ex Gal. reperias: neque etiã veritati consonũ sit plura in hac concoctione excreméta animaduertere, quàm in reliquis. Nam & in tertia quoque alimenti alteratione, cùm videlicet alimétũ ipsum singulis animalis partibus apponitur ac assimilatur, similia duntaxat duo excreméta cósequũtur, quorum tenue existit, alterũ verò crassum, vt ex eodem Gal. liquet. citato li. 1. de Sanit. tuend. & commen. Aphoris. 15. 3. li. Verùm de tenui superius verba fecimus, cùm de vrina pertractauimus. Id verò, quod crassum existit, seu semicocta quæpiã reliquia aliméti, quę assimilari nutriendæ parti nequiuit, & velut fuliginosa superfluitas est, quæ in pluribus cibis deferioribus cótinetur, & naturæ operationé subterfugit, vt neque assimilari corpori, quod nutritur, neque agglutinari valeat: huic nullum publicè nomé est, quod videlicet nec vulgo est cognitũ: verùm eius nónihil transpiratione, seu perspiratione insensibili excernitur. &, vbi expelli nequeat, ab eodé pili originé ducũt, ac sordes quę citra cutim semper aceruãtur, vt liquet ex Gal. præcitatis locis. Huius quoque generis est & illud crassũ excrementũ, quod in cauis vlceribus semper colligitur, & sordes etiam nuncupãtur, à quo sordidũ vlcus redditur. & propterea nec tempus vllũ est, in quo expurgantibus medicamentis non indigeat, quemadmodũ & de exiccantibus supra dicebamus, ratione tenuis excrementi. quo fit, vt cauum vlcus semper exiccantia, ac expurgantia medicamenta desideret; quoniã nullũ adest tempus, in quo nó ambo hæc in eo colligãtur excreméta ex Gal. senténtia 2. Metho. med. verùm, quoniã non exiguã quoque suscipit alterationé, seu immutationem alimentum ipsum, dum intra vasa continetur, non solúm siquidem ab ea facultate, quam à iecinore suscipiunt venæ, sed ab eorũdem vasorũ propria; propterea & in hac quoque alimenti immutatione; quæ ex eorum propria, duo illa excreméta, quorũ vnũ tenue, alterũ crassũ existit, secerni necesse est: si Gal. sententia, quã supra annotauimus, sempiternam debeat habere veritatem. At de tenui excreméto nemo veretur, quòd in eisdé vasis aceruetur, & quòd venarum, & arteriarum excrementũ sit, ac tale, quale in lacte concreto, serum, vt ab eod. Gal. scriptum est citato li. 1. de Sanit. tuéd. idque renes facillimè ad sese trahunt simul cum tenui ac aquoso sanguine permixtũ, à reliquo sanguine synceriore ac crassiore existente secernentes, ipsis videlicet eundé attrahentibus, & vasis retinétibus in seipsis crassiorem sanguinem: cùm primùm quidem sanguis ab innata iecoris caliditate coctioné exactã fuerit adeptus, ac ruber iã effectus, & à duobus excremétis purus sursum ad gibbas partes hepatis ascéderit, ac deinceps ad cauam venã peruenerit. tunc etenim à sanguine idem serosum excreméntum, tãquam suo functum officio, ac onus venarum & arteriarum existens, secernere decés erat: quanquam nónihil adhuc eiusdem remaneat intra vasa cum sanguine propter eũdé vsum, vt superius dictum est. Quamobrem putãdum est nó absque forti ratione Hippocr. dixisse vrinam esse serum humorum in venis contentorum, & Galenum nos docuisse 5. de Simp. medic. facul. ea peculiariter & verè vrinã ciere, à quibus sanguis nó extenuatur duntaxat, sed & funditur, ac secernitur, non secus atque lac, quod coagulatur: seroso videlicet, & tenui seorsum segregato: crasso verò in sese coeũnte. Siquidem quò facillimè ad se attrahãt renes, quód in sanguine aqueũ, tenuéque, ac serorum est, vtraque hæc conferunt: népe totius sanguinis primùm fusio, deinde segregatio, quorũ neutrũ absque valido calore peragi queat. Cæterùm sanguis hic rubeus, ac ab excremétis purus, quem vena caua ex gibbis iecinoris partibus excipit, etiam vbi fuerit à seroso humore expurgatus, non omniuo homogeneus, ac similaris existit: ita quòd singulæ alimenti partes sint à iecinoris caliditate innata ęqualiter euictę: sed quædam magis, quędã minus perfectè in sanguinis substantiam, ac coloré sunt cómutatæ prout magis, vel minus cósentiétes, ac similes fuerũt in ipsa sanguinis generatione; quæ partes alimenti minus euictæ, veluti semicoctæ quædã reliquiæ existentes, assimilari omnino, ac perfectè in sanguiné cómutari nequiuerũt: idq; nó ꝓpter aliud, quàm ratione prædictæ partis alimenti; quæ suapte natura, licet quodammodo ab ea facultate, quæ sanguiné gignit, dũ sanguis ipse generatur, vincatur, superetur, tamé ex ea perfectus sanguis generari non valet. Hæc, inquam, alimenti portio sic imperfectè euicta in sanguinis generatione, simul cum eo per venas ac arterias distribuitur, familiaritatem quandam ac similitudiné cũ ipso habens. quo in tépore à facultate alteratrice ipsorum vasorũ ꝓpria quæ in eorũ tunicis cósistit, ex ꝓprio eorũ téperaméto orta, & non ea, quam à iecore participant venæ, insimul cũ eo sanguine qui ab ipsis pro eorum nutrimento cóficitur, assimilatur etiam quodammodo & hęc alimenti portio quandam suscipiens ab eis in colore præsertim, ac etiam substãtia assimilationé. Verùm, cùm in earum nutrimétũ omnino verti nequeat; quoniam in sanguinis generatione non potuit omnino, ac perfectè in sanguinem cómutari, sic quoddammodo in colore, ac substantia tunicarũ dictorum vasorũ assimilata (habent enim cómutatricem hanc facultatem ꝓpriam, vt liquet 6. de Hip. ac Pla. decr. præter eam quæ ex iecinore ad venas prouenit) eadem tanquam superflua ac aliena, ab eorum facultate expultrice, veluti onus eorum existens, excernitur, postquam agglutinari, ac omnino assimilari pro eorum nutrimento nó valuit, licet fuerit eisdé apposita, & quodammodo (vt diximus) assimilata. Et quoniam alia có uenientior ac magis cógrua nó aderat via, quàm ea quæ ad renes & vesicam tendit, ea de re, quo tempore renes excremétum illud serosum à singulis iam dictis vasis attrahũt, & ipsa quoq; vasa excrementum hoc excernũt, velut onus quoque eorum existés nó minus quàm tenue ac aquosũ illud excrementũ. quo fit, vt simul cum vrina ad vesicam descendat, ab ipsis quoque renibus tanquam superfluum quoddam expulsum. & ꝓpterea album apparet, ac in vrina subsidet, simúlque cum ea excernitur sedimentum. intra vasa, & nó in iecinore, in tertia ac nouissima concoctione

Marginal notes: cap. 12 (at "de Sanit."); Pily origine aqeo (manuscript); cap. 3; cap. 12; cap. 13; cap. 8

ne, & non ſecunda genitum: quo tempore ſanguis pro arteriarum ac venarũ nutritione apponitur, agglutinatur ac aſſimilatur in earũ ꝓpriã naturam,& non eo,quo ſanguis generatur.cuius propria materia eſt quædam illius ſemicocti alimenti portio, quæ omnino in verum,ac perfectũ ſanguinem commutari nõ valuit,dum ipſe generaretur.Hæc nãque ſimul cum ſanguine per venas ac arterias permeans,(vt diximus) ab earũdem caliditate innata quodãmodo euicta ac aſſimilata,ſedimenti ſuſcipit formam,& quæ ad eã conſequũtur colorẽ ſcilicet ac figurã, quæ prius in iecinore ſuſcipere nõ poterat, vt quidam falsò opinati ſunt,decepti ex Galen.verbis.1. prog. cũ dicebat quòd Quantum alimenti in ſanguinis generatione naturæ confectionem ſubterfugerit,in vrinis ſubſidet,neque vt ſanguis ab ipſa commutatũ,neque in generatione,vt pus,præter naturã cauſæ particeps;licet id quoque generationẽ obtineat,quæ puri proportione reſpõdet: nam per hæc verba Gal.noluit vrinæ ſedimentũ generari in ſanguinis generatione, quæ fit in iecore, cum eius naturam ſubterfugerit,ſed dixit id alimenti eſſe, quod ſubſidet in vrina tãquam materia:neque enim alia eſt materia generationis eius,quàm hæc verùm propriam eius generationem, ac formam,& colorem ſedimẽtum in venis, ac arteriis ſuſcipit. Nam propter eandem cauſam ſubſidet candidum in vrina ſedimentum, (vt ipſe inquit eodem loco) propter quam pus cãdidũ efficitur. ſed hoc propterea eſt eiuſmodi,quia quodãmodo ſolidioribus corporibus aſſimilatur.ergo & ſedimentum propterea in vrina ſubſidet candidum, quia eiſdem ſolidioribus corporibus,hoc eſt, tunicis venarum & arteriarum quodammodo aſſimilatur. etenim ſemicocta excrementa ſimilia ſubinde fiunt corporibus quæ aluntur, quorum ſcilicet ſunt excrementa,vt liquet.6. de Hipp. & Pla.decr.Hoc itaq; eſt illud craſſum excrementũ,ꝙ in hac alimenti alteratione generatur nullã participãs in eius generatione cauſam præter naturã:veluti pus,& ſedimentũ quod in ægris corporibus gignitur, vt in ſequẽtibus fuſius pertractabimus.Simul itaque cũ Gal. cõcludimus, ſedimentũ in vrinis ſanorũ nihil aliud eſſe quàm eã alimenti partẽ,quæ in ſanguinis generatione naturę ſubterfugit confectionẽ,adeò vt perfectè in ſanguinem commutari non valeat.id namque per venas & arterias diſtributum, ab earundem calore innato alteratum modo quod dictum eſt, ſedimentum efficitur,ac earundẽ craſſum excremẽtum exiſtit:quicquid alij de eius generatione ſentiat.nã,velut in reliquis animalis partibus ſingulis ex ipſo, vnde aluntur ſucco excrementum quoddam craſſum naſcitur ceu ſemicoctæ quæpiam reliquiæ quæ aſſimilari nutriẽdis partibus nequiuerũt,vt ſuperius adnotauimus,ex Gal.ſentẽtia 1.de Sanit.tuẽ.ita quoque neceſſe eſt,quòd in venis & arteriis ex ipſo,vnde aluntur ſucco,eiuſmodi craſſum ſequatur excremẽtũ, ceu ſemicoctæ quępiã reliquię quę omnino eiſdẽ nutriẽdis partib⁹ nequiuerũt aſſimilari:cũ nõ aliter,nec ex alia materia nutrimẽtũ ſuſcipiant,quàm cęteræ animalis partes:quinimmo, cũ hæ eadẽ ſemicoctæ reliquiæ,quæ aſſimilari nutriẽdis partibus nequeũt,ſimul cũ ſanguine pro earũ nutrimento diſtributo pro eadẽ vaſa permeent,conſonum rationi exiſtit partem quampiam in eorum nutritione ſimilem quodammodo reddi corporibus eorũdem ac ſemicoctam etiam permanere, & ſimul cum vrinis excerni tanquàm excrementum: idque non aliud eſt,quàm quod ſedimentum appellatur.Differt autem à pituita,quæ ſimul etiam cum ſanguine per vaſa permeat, hoc excremẽtũ, quod ſedimentum appellamus:nã licet illa à Gale.veluti ex dimidio coctum alimẽtũ 2. de Natu. facult.eſſe dicatur, quemadmodum & ſedimẽtũ nos eſſe fatemur,tamẽ ea alimẽti pars, ex qua in ſanguinis generatione pituita gignitur conſentiẽs magis,ac ſimili exiſtit pro ſanguinis perfecti generatione,quàm ea, ex qua demũ ſedimẽtũ oritur:& propterea illa per vlteriorem coctionem in ſanguinẽ mutatur,hoc neque in ſanguinẽ exquiſite elaboratũ,neque in vaſorum,nutrimẽtũ, cum ex deteriori ac crudiori alimẽti parte fuerit genitũ,cõmutari valet.Et propterea quibus corporibus ſemicoctæ alimenti reliquiæ,quę perfectè in ſanguinem commutari non valent, nec in alimẽtũ venatũ & arteriarũ,plures fuerint, plus etiam ſedimẽti cum vrinis excernitur, quemadmodum in pueris ferè omnibus,& perfectam ætatem habentibus,qui otioſam vitam degũt, aut quouis alio modo pleni ſunt,conſpicere licet. nã pueris ob voracitatem,& ob id quod vna ventriculi operatio non poteſt duobus ſimul ſufficere, augendo ſcilicet & alendo,antequàm in ipſo ſufficienter alimentum coctũ ſit,ipſum ad ſe corpus trahit.atque hinc fit,vt plurimum crudi humoris coaceruet.huius quoque concauſa exiſtit, quòd à cibo ludentes proſilientéſque mouentur, vt liquet 1.de Criſ.& 6. de Morb. vulga. Nihil enim (vt idẽ Gal.inquit li.de cibis boni, & mali ſucci) in cibariis omnibus ad boni ſucci generationẽ tã pertinet,quàm ſi probè in ventriculo concoquantur:namque hæc & alteram, & tertiam cõcoctionem facilius admittũt.at, cum non probè in eo cibi concoquantur,vt in pueris propter aſſignatas cauſas, neque in ſecunda concoctione, que in iecore,& venis:neque in tertia, quæ ſingulis partib⁹ efficitur, perfectam cõcoctionẽ admittẽt.propter has itaque cauſas in pueris,ſemicoctæ reliquiæ alimẽti plures ſuperſtites ſunt,atque adeò vrinæ eorum ſatis multam habẽt ſubſidentiam, quamuis eorũ alteratrix facultas robuſtior ſit,quàm in cæteris ætatibus,vt liquet 2. & 3.Prognoſtic.& 3 de Cau. ſympt in reliquis verò plus aggregatur huius ſemicocti alimẽti, aut ꝓpter ſatietatẽ,aut ꝓpter deſidẽ vitã,vt eodẽ 1.de Criſ.ſcriptũ eſt. quemadmodũ contrà qui multũ laborant,& pauciori cibo veſcuntur,eóque facilis coctionis & boni nutrimenti, cũ paucum ſit, ꝙ ſemicoctũ relinquitur, paucũ etiã habebũt in vrina ſedimẽtum,& interim nullum, ſed aut ſuſpẽſum,aut nebulam.liquet inſuper ex iã dictis, quòd quãtuncunque corpora fuerint optimè cõſtituta,& tẽperata victus ratione vtãtur:fieri tamen nequit,vt in eorum vrinis non aliquid ſubſideat,aut pendeat, aut ſupernatet, cũ perpetuò ex alimẽtorũ natura aliquid ſemicocti remaneat alimẽti in ſingulis corporibus:erit tamẽ in eiuſmodi corporibus quãtitate, & qualitate moderatum,vt 1.de Criſ.& 3.art.medic.à Gal.ſcriptũ eſt. quanquam in eiſdem etiam corporibus, ſi vrina mingatur in primo tẽpore coctionis ſanguinis, multam

Marginal notes: commen. vlt. — cap.6 — cap.12. — cap. vlt. — cap.12 — 6. epid ſec. 3. — commẽ. 15 — cap.5 — commen.33 — cõmẽt. 34 — cap 3. — cap.12 — cap.12 — cap.85.

multam habebit subsidentiam: si ea perfecta, minus subsidebit, vt idem Gal. inquit. nam, dum adhuc sanguis coquitur multæ supersunt alimēti reliquię, quæ, licet ægre, coquantur, possunt tamen in toto reliquo coctionis tempore in sanguinem commutari: eadem verò perfecta, pauciores sunt, quę relinquuntur partes semicocti alimenti, ac illæ dutaxat, quæ omnino assimilari ac in sanguinem cōmutari nequieuerunt propter ineptitudinem earum, vt supra adnotauimus. id quoque intelligere voluit Galenus. eod. primo de crisibus per humorem, qui crudus nominatur. cum dixit: In optimè sanis corporibus, si tunc mingatur in primo tempore coctionis sanguinis, subsidentiam habere albam leuem, & æqualem, sed multam, quoniam plus de humore, qui crudus nominatur, cum ea excernitur, licet coctionis sit signum exquisitum, si talis vrina colorem etiam exquisitè seruauerit.

1. de cris. cap. 12.

cap. 12.

CAPVT III.

Verùm de eo sedimento, quòd in ægrotantium vrinis visitur, non adeò simpliciter sentiendum, nec eodem modo quo sedimentum in sanis ipsum generari cum Galeno censemus. sed, quoniam in febribus quæ fiunt ex putrescētibus inter vasa humoribus, magna ex parte sedimētum animaduertimus, ac ab eo coctionis, aut cruditatis signa sumimus; hanc ob rem primò de hoc sedimento institui verba facere. Id verò nil aliud est, (vt ex Galen. colligitur primo de Differentijs febr. & 3. de Præsa. ex pulsibus,) quàm pars quędam eiusdem putrescentis intra vasa succi, puri proportione respondens, superante tamen natura; nanq; (vt ipse refert) non simpliciter hæc putredo existit, sed aliquid in se cōtinet coctionis remanente adhuc vi coquendi vasorum, à qua interim qui putrefit humor, ad talē peruenit alterationem, cum non rarò etiam eueniat quod eadem natura sit superata; quod quidem aliud genus putredinis est. ex quorum duorum generum miscella alia tertia secundum speciem euariat, quoniam & innumerabiles miscellæ modi, in eo quod magis & minus reperiuntur. de quibus duobus putredinis generibus, ac de subsidentijs eorū pertractare non intēdimus, sed de eo sedimento quod fit humoribus putrescentibus intra vasa, natura tamen superāte habita nanque huius notitia haud ægrè etiam de reliquis haberi poterit. pro quo animaduersione dignum est, quod licet putredinis natura (vt inquit Galenus vndecimo Methodi medēdi.) sit mutatio totius putrescentis corporis substātiæ ad corruptelą à calido externo, tamen, dum quispiam humor putrescit; confestim duas suscipit alterationes contrarias: quarū vna est præter naturā caloris ipsum corrumpentis, ac alienum à natura reddentis: reliqua est ab eo, qui innatus, seu secundum naturam calor existit, putrescentem humorum ad contrarium alterans, ipsum conficiens ac concoquens. At hæ duæ actiones, seu alterationes nō semper æquales existūt, sed interim vna, interim altera actio reliquam vincit atque exuperat. Quandóque verò magis, aut minus vna reliquam superat, aut ab eadem superatur. Et propterea triplex putredinis genus in vniuersum resultat, quanquam ex tertio genere ferè innumerabiles miscellæ modi reperiantur, vt liquet eodem libro primo de Differentijs febrium. cap. sexto. Cæterùm, quia (vt ibidem scriptum est) quæcūque in abscestibus putredinis sunt differentiæ, totidem in febribus, quæ ex putredine accenduntur, sunt eorum, qui in vrinis apparent formæ: propterea nos quando sedimētum diximus fieri superante natura, intelligere volumus ipsum fieri ab vtrisque caloribus: quoniam eius materia, putrescens humor existit: verùm quòd adeo exigua sit præter naturam caloris actio in eius generatione, quod ipsa natura, seu calor naturalis omnino eam superauerit, atque euicerit: & propterea dissidet hoc sedimentum ab eo, quod subsidet in vrinis sanorum, quoniam in illius generatione nullo modo ingreditur præter naturam caloris actio, vt liquet primo. Prognost. velut in eo, de quo modò verba facimus ex Galeni sententia citato libro primo de Differentijs febrium. cap. sexto, quod loco asseruit id, quod subsidet in vrinis, puri proportione respondere, superāte tamen natura. qua de causa talis putredo (vt ipse inquit) non simpliciter putredo existit, sed aliquid in se cōtinet coctionis. quare fit vt, si pus præter naturam sit causæ particeps, similiter & hoc sedimentum eiusdem particeps erit. Ex quibus patet error eorum, qui tenent sedimētum hoc esse homogeneum, ac eiusdem speciei cum eo, quod in sanis generatur: nanque secundū efficientem eorum causam: nam illud caloris duntaxat naturalis opus existit: hoc, licet ab eodem superante integrè extraneum fiat, tamen non adeo superatum est, vt nihil in eius generatione operetur, quamuis minima ac exigua sit eius actio. & propterea semper ad vnam speciē terminatur hoc sedimentum, vnúmque suscipit colorem, odorem, ac consistentiam. quò fit vt vrina optima, quæ ex tali putrescente humore, coctionem à continente vase suscipiente, perficitur, sit quæ album, leue, & æquale, & minimè fœtidum sedimentum habet: pessima autem, quæ in omnibus maximè contrario modo se habet: quæ verò intermedio existit, quantò propius ad alteram accesserit, tantò aut melior aut deterior erit, ex Galeni sententia eodem libro primo de Differentijs febrium. Cum itaque humorum putredo, quæ fit in vasis, similis sit ei, quæ in inflammationibus atque abscessibus accidit, alijsque collectionibus, hanc ob rem cum Galeno tenemus sedimentum hoc esse partem quandam putrescentium intra vasa succorum. nam, quemadmodum in eis ex materia putrescente, superante tamen natura fit pus, quod pars existit materiæ facientis inflammationes, seu abscessus, eodem modo ex materia putrescente intra vasa, natura superante, fit id, quod in vrina subsidet, sedimentum, vt citato primo libro de Differentijs febrium scriptum est. At quòd pus fiat ex tali materia putrescente, Galeni verba ostendunt Aphorismo quadragesimo septimo secundi libri, cū dixit, Pus ex sanguine ortum habet. qui semimalam, vt quispiam dixerit, habet transmutationem. nam mala simpliciter cum putrefactione fit olida: sicuti quę simpliciter bona, est ipsa nutritio partium animalis. At quæ pus generat, medium inter has obtinet locum, neque à solo calore extra naturam, neque à solo secundum naturam procedens, mixtus enim quodammodo ex vtrisque est calor inflammationis. Quibus ex verbis liquidò infertur nedum sedimentem vrinæ, portionem quandam esse putrescentium succorum intra vasa, verumetiam ipsum cum à calore præter naturam, tum ab eo

cap. 6. cap. 7.

cap. 8.

comment. vlt.

1. de Differenc. febr. cap. 6.

qui secundum naturam existit procedere, veluti ipsum pus, eo tamen, qui secūdum naturam est, vincente. atque iterum patefit error eorum, qui volūt hoc sedimentum esse eiusdem speciei cum eo, quod sanorum est, & quod non sit velut pars humorum. sed quædam eorum superfluitas illis cōmixta. quæ quidem fuit illud ex cibis, vt ipsi fatentur, quod aut nunc aut in præteritis diebus refugit sanguificationem, longe etenim ac eorum chimerizata (vt quispiam dixerit) opinione à Gal. sententia, ac veritate recedunt; cum non modò differant secundum efficientem eorum causam, verumetiam & secundum materiam. neque sedimentum hoc superfluitas existit, vt ipsi fatentur, sed pars quædam putrescentis succi. nam, quemadmodum ex quadam veluti ebullitione atque exustione sanguinis, vbi is ex toto exustus fuerit, residuum eius fit pus ceu ex lignorum exustione cinis, vt liquet ex Galeni eodem comment. Aphoris. 47. secundi lib. ita quoque ex quadam veluti ebullitione putrescentium intra vasa succorum ex ambobus caloribus, vt diximus: tandem vbi naturalis calor materiam superauerit, id, quod tenue in ipsis existit, fumosum, aut fuliginosum, natura expiratione & cōtractione arteriarum expellit: quod verò crassum, & veluti cinericium, puri simile, non perinde, cùm crassum sit, potest excernere, sed per insignes quosdam meatus educit. & id est vrinæ sedimentum ex Galeni sententia libr. 3. de Præsag. ex puls. Non ab re igitur sedimentū habet copiosum vrina, quoties morbus ex humoribus crudis fatiget, seu ex otio, & repletione febricitet quispiam. nam in exiguū est quod tenue existens, ac fuliginosum possit expiratione & contractione arteriarū excerni: multum verò, quod crassum & veluti cinericium. Contrà verò euenit, quoties morbus ex biliosis humoribus fiat, seu ex inedia, seu ex labore quispiam febricitet; minimum etenim, aut nullo modo sedimentum habebit, sed satis erit, si habeat sublimamentum, aut nebulam propter cōtrarias causas. Hic itaque est modus generationis sedimenti in corporibus laborantibus febre orta ex humorum putredine intra vasa, cuius causa materialis putredo, seu putrescens succus existit: efficiēs verò, calor præter naturam, insimúlque naturalis, vincente tamen naturali, qui protensus est per solida corpora, hoc est, vasorum tunicas. Locus autem vbi generatur, sunt ipsa eadem vasa. Verùm nunquid pars sit eius causæ febris, quā coniunctam appellant, an eius quam antecedētē nuncupant, nondum liquet ex dictis. id verò clarum fiet ex dicendis, facta prius sectione putridarum ac continuarum febrium, quæ quidem in Galeni doctrina vndecimo Meth. medend. secundo de Differentijs febrium, ac 2. de Cris. & alijs plerisque locis. in duplici differen. existunt. Nam quædam vnam duntaxat habent accessionem à principio ad finem vsque: quædam plures. In eis quæ vnam habent accessionem, quoniam in his nulla est corporis pars, quæ præcipuè sit offensa, sed humores dūtaxat, qui in maximis ac calidissimis vasis cōtinentur, ob putrefactionem feruentes: & propterea vniuersum tempus earum in vna consumitur accessione, ex Gale. decreto, secūdo de Differen. febrium quod excernitur sedimentum, nulli in dubium venit, quod pars erit eorum putrescētium humorum, qui talium febrium immediata causa existunt, quam coniunctam appellant, cum aliam non habeant remotiorem causam antecedentem, eò quia vniuersi eodē tempore putrescētes eiusdem febris causa fuêre, nec ab eisdem reliqui humores dispositionē talem participant, vt demū & illi iterum putredinē participantes alteram faciant accessionem. In reliquis verò continuis, quæ plures accessiones habent, cum duas obtineant internas causas, quarum vna totius morbi causa existit, & antecedentem nuncupant: altera verò cuiuslibet particularis accessionis, quam coniunctam vocant: in dubium venit cuiusnam causæ sedimentum pars existat. cui responsum volo, quòd eius, quæ putredinis particeps est. &, quoniam ea actu putredine participat, ac putrescens est, quæ particulares efficit accessiones, coniuncta à Medicis vocatur: nos verò antecedentem magis propinquam vocamus. nam Gal. 11. Method. meden. humorum putredinem antecedentem quandam febris causam nuncupauit. propterea eiusdem pars sedimentum erit, & non eius quæ antecedens magis remota causa est non particularium accessionum, sed totius morbi: quoniam eandem licet quandam aptitudinem suscipiat ad futuram putredinem capiendam semper ex ea portione, quæ actu putrescit, ac particularem efficit accessionem, non tamen prorsus putrescentem eam quispiam dixerit. & propterea sedimentum, quod quidem pars putredinis, seu putrescentis succi existit, vt superius cum Galen. conclusimus, nullo modo excerni potest ex ea causa, quam ipsi antecedentem nuncupant: neque vt pars eiusdem, neque vt superfluitas, vt quibusdam falsò visum est: cum adhuc actu ipsa nō putrescat, nec putredinem habeat, neque ab eadem natura adeò euicta sit, vt ex ea sedimentum excerni possit, nam roborandas esse vires præcipit Galen. 11. Methodi medendi, quò putredinem superantes, succos concoquant. quare non prius succos concoquit natura, quàm putredinem superauerit: etenim hæc iugiter & magis ipsam infestat, neque eidem causæ antecedenti ex aduerso respondet concoctio, sed vacuatio, si multa sit: extenuatio, si crassa: & detersio, seu dissecatio, si glutinosa, humorum autem putredini, & excretio, & refrigeratio, & ventilatio, & semiputridorum concoctio ex aduerso respondent, vt idem Galen, inquit. Id verò luce clarius experientia comprōbat, cum non modò continentes febres, quæ vnam duntaxat habent accessionem, sed etiam eas continuas, quæ plures habent, sæpenumerò inspiciamus per vrinas iudicari. Atqui iudicari haudquaquam possent nisi per eas, quæ putrescit, causa earum excerneretur: idque non aliud quàm sedimentum est. Amplius Galen. citato libro vndecimo Metho. meden. decretum reliquit expellenda esse ea, quæ putruerunt, per aluum, sudorem, atque vrinas, & interim per vomitum: quotidiéque illud in curandis febribus ex putredine ortis obseruamus. Frustra itaque Gal. id instituisset, ac nos exequeremur, nisi quæ putruerunt, per vrinas excernerentur. Ad hæc propter quid Gal. lib. 3. Artis medi. in febribus, quæ ex putrescentibus accedūtur succis coctionem dixisset esse, quæ putredinem finit, seu quiescere facit manente adhuc substantia: & eodem 11. Method. meden. putrescentes humores, cōcoquere inter alia iussisset, vt ipsos sanes, nisi natura, eorundem putrescentium humorum coctionē præcipuè intenderet: ex quibus demū, cum fuerint ab eadem superati atque euicti, sedimentū excernitur

Marginal notes: 3. de præsa. pul. cap. 3. — cap. 4. cap. 2 cap. 6. — cap. vlt. — cap. 9. — cap. 9. — 11. Metho. med. ca. 13 — cap. 9. — cap. 89. — cap. 9.

cernitur modo, quo diximus? Est itaque pars putrescentium intra vasa succorum, vrinæ sedimentum; cum ipsi à natura fuerũt superati, atque euicti: & non eorum, qui adhuc putrescentes nõ sunt, ipsarum febrium putridarum antecedẽtes (vt isti dicunt) causæ existentium, qui ab eadem non adhuc superati, neque euicti sunt, neque est superfluitas quædam eorundem, vt quibusdam placuit, velut ex iam dictis liquidò constat, & propterea nil mirum si in principio dictarum febriũ sedimentum in vrinis non appareat, tam in eis quę vnicam habẽt accessionem quàm in eis quæ plures. etenim natura adhuc putrescentem humorem haudquaquã superauit adeo, vt crassiorem partem putrescẽtium humorum manifestam ac notatu dignam per vrinas valeat excernere, & proinde in eis quidpiam possit subsidere: quanquam id quod tenue est, fumosum, aut fuliginosum natura existens, quodammodo expiratione & contractione arteriarum in nonnullis earum expellat. & hanc ob rem maximum (vt inquit Gal.) putridarum febrium indicium existit vrinæ cruditas, quanquam etiam debilis concoctio propriũ earundem indicium sit: etenim proprium ac inseparabile huic febrium generi est, vt vrinæ primæ vel omnino crudæ, vel debiliter coctę principio associentur, vt liquet lib. 1. de Differ. feb. Hanc eandem sententiam videtur Arabum princeps cõfirmare cap. 7. lib. 4. fen. prima tracta. 2. cùm dixit, quòd vrinæ in febribus acutis non habent in principijs earum sedimen: deinde fiunt habentes sedimen, & quod sedimen laudabile aliquid aliud non est nisi humor faciens ægritudinẽ, qui iam digestus est. Sed mox obiiciet quispiam asserens, si vrinę sedimentum in continuis febribus ex putrescentibus humoribus ortis est pars eius putrescentis succi, qui particularem efficit accessionem; quomodo indicat supra vniuersum morbum in iis febribus, quæ plures accessiones habent? Seu quomodo nobis ostendet eam, quæ est totius morbi, causam, ac antecedens vocatur à Medicis, esse coctam, si eiusdem pars non existit? Cui responsum sit, quòd ea portio putrescentium humorum, cuius pars sedimentum existit, (vt superius adnotauimus) licet actu putrescat, ab antecedente, quæ est totius morbi causa, secreta est, quando particularem efficit accessionem. & vbi eadem in summo feruore existit, quod huic cõtinuum est, adeo calfacit ac disponit, vt, dum remiserit eius calor ac feruor, idem iterum incalescat, putrescat, atque efferuescat, quousque summum feruorem obtineat: eóque rursus deferuescente, & reliqua pars continua paulatim succẽditur ac efferuescit, seruatúrque circuitus, hic quoad vniuersa totius morbi antecedens causa (quæ vt talem suscipiat alterationem, aptitudinem habet) fuerit consumpta, ac in partes superfluitates generante idem seruatur effectus, vt liquet ex sententia eiusdem Gale. 1. & 2. de Diffe. febr. Cùm itaque ea humoris pars, quæ particularem efficit accessionem in similem eius naturam alteret atq; disponat antecedentem, quæ est totius morbi causa, & potissimùm ac magis id, quod sibi continuum est, & hinc reliquum: propterea quia semper ad continua dispartitam continet caliditatem, suóque contactu vicinos humores ad putredinem trahit & quod natura putrescere aptum est: atque ordo hic (prout diximus) seruetur, quousque morbus iudicetur, nec efferuescere desinat vnquam pars vna, quin altera

cap. 7

cap. 5.
cap. vlt.

sibi continua succendatur atque efferuescat: aliàs continua non esset febris: non sine forti ratione potest vrinæ sedimentum coctionem significare causæ antecedentis, ac totius morbi, cùm sedimentum pars sit putrescentis succi, & putrescens succus pars antecedentis causæ. Qua de re qualis naturæ erunt partes eiusdem quoque & totum esse conuenit. Et ob hanc rem Hip. vrinam optimam esse dicebat non solum si sedimentum haberet candidum & lene: sed si æquale esset per omne tempus, dum morbus iudicaretur; hæc nanque sedimenti ęqualitas cum eiusdem albedine & leuitate est: quæ vniuersum morbum, vniuersámque eius causam antecedentem concoctã atque euictã esse à natura indicat similiter, sed sedimẽtũ non ęquale semper appareat: sed interdum tale, quãdoq; diuersum existat, signum erit quòd alius cõcoctus deuictúsq; à natura conditus in cõceptaculis humor, alius incoctus existat. & propterea morbis diuturnior erit, vt ex eiusdẽ Hipp. & Gal. sententia liquet. 2. prog. Siue igitur antecedẽs illa causa, quę vniuersum efficit morbũ fuerit homogenea, seu similaris, siue heterogenea, seu dissimilaris, semper sedimentum indicabit nũquid cocta sit, vel semicocta: cum eandem necessariò participet dispositionem, quam in ea quæ actu putrescit, & particulares efficit accessiones, pars eius existẽs, per sedimẽtum vrinæ animaduertimus, potissimum vbi non vnum duntaxat inspexerimus sedimentum, sed plura. id quod considerandum præcipuè iusserunt Hippoc. & Gale. Verùm quid de intermittentibus putridis febribus sentiendum sit, nõ ab re quæret quispiam, num sedimentum antecedẽtis causæ (vt ipsi dicunt) pars sit, vel coniunctæ, hoc est, eius, quæ putrescens est, & particulares efficit accessiones: quam nos cum Galeno antedecentem etiam vocamus causam, sed magis propinquam, ipsius febris putridæ continentem (quam ipsi dicunt coniunctam) non admittentes. Respondebimus nos, quòd, cum in intermittentibus febribus putrescẽs humor, qui particulares efficit accessiones, haudquaquã intra vasa existat: propterea ex eo sedimentum excerni minimè putamus. Nam, cum id necessum sit cum vrina excerni, & vrina nota si eorum duntaxat succorum, qui in vasis continentur, non modò secundum consistentiam, & colorem, sed etiam cum his, quæ in ea pendent, aut subsident, (vt inquit Galen. 4. de Sanitate tuenda) reliquum est, vt supra reliquos humores, qui extra vasa continentur significare non possit: potissimum quia notitiam eorum per reliqua signa habemus partim ex sudore, ac colore: partim etiam ex temperamento, ætate, anni tempore, anteacta vita, & reliquis huiusmodi. Consonum itaque est idem sedimentum in quibusuis febribus intermittentibus ex humorum putredine ortis ab ea causa secerni, quæ antecedens, ac remotior febris est, & intra vasa continetur: nam, cum hæc putredinis particeps non sit, à calore duntaxat naturali alteratur, euincitur, ac quodammodo concoquitur, & assimilatur prædictis tunicis vasorum, qua assimilata quodammodo, atque euicta, si de numero eorum humorum sit, qui in eorum nutrimentum commutari omnino non valeat, cõfestim ab eisdem vasis velut superfluum existens repellitur, ac simul cum vrina excernitur tanquam pars quædam eorundem humorum intra vasa redundantium à calore naturali vasorum quodam-

2. prognost com. 26.

4. de Sani tuen. ca. 4.

modo euicta. Non tamen negamus interim (quanquam ex accidenti, & raro) partem quampiam putrescentis humoris extra vasa particulares accessiones efficientis posse per vrinas expurgari, velut eiusdem sedimentum existens à superante calore aliarum partium solidarum, quam tunicarum vasorum, euictam atque assimilatam, ac puri similem redditam. nam interdum per vesicam & renes omne animal expurgatur, aut partium aliquarum in eo excrementa quædam incidentia venis purgato sanguine de renibus excernuntur, quemadmodum etiam & abscessus quoque sæpenumero per vrinam expurgantur, vt liquet ex Galen. 2. prognost. vt plurimum autem sedimentum, quod in vrinis visitur in eiusmodi febribus ex ea causa antecedente, quæ intra vasa continetur, & non ex ea, quæ extra vasa putrescit, tanquam pars eiusdem secernitur, potest nanque eadem à naturali calore vasorum concoqui quodammodo, ac per vrinam exe rni, cum non magnopere nec continuè ab hac putredine extra vasa existente natura molestetur, quemadmodum ab ea, quæ intra vasa consistebat. Eadem quoque ratio existit in corporibus non inculpatam sanitatem habētibus, haudquaquam tamen ægrotantibus, vbi humores in eis redundarint. nam, si in toto habitu contineantur. per alia signa, quam per vrinas, & earum sedimenta dignoscemus. At, si intra vasa redundantes detineantur, per vrinas: & num iidem cocti, vel crudi sint, per sedimenta simul cum ipsis vrinis animaduertimus, earum etiam consistentia atque colore perpensis. Verùm dissidet quoque sedimentum hoc ab eo, quod in sanis corporibus secernitur; nam illud est pars alimenti, vt diximus: hoc verò est pars redundantium succorum intra vasa, quanquam in efficiente causa communicent, nam vtriusque natura, seu calor naturalis vasorum efficiens causa existit nullam ferente opem extraneo ac præter naturam calore: quoniam in eorum generatione eius actio prorsus non ingreditur.

2. Progno. comme. 37

Cæterùm non ab re quispiam hanc nostram opinionem impugnabit asserens, si sedimentum in ægrotantibus corporibus alterius sit speciei, ac diuersæ naturæ ab eo, quod in sanis generatur; quomodo, ac qua via valeamus in eisdem ægrotātibus corporibus distinguere, quando sedimētum ipsum si pars putrescentis humoris, aut etiam non putrescentis, si in eisdem citra putredinem intra vasa redundet, & quando sit veluti reliquia quædam semicocti alimenti, quemadmodum diximus in sanis corporibus generari. Nā & in his quoque semper aliqua alimenti portio in sanguinis generatione naturæ subterfugit confectionem: vel dicendum erit vnum in eisdem corporibus sedimentum excerni compositum ex vtrisque. Pro quo animaduertendum, quòd in dictis corporibus licet ex reliquis semicocti alimenti quotidie sedimentum aliquod ex naturali vasorum facultate generetur, tamen, si idem cum putrescentibus intra vasa, succis, aut etiam citra putredinem redundantibus qui ab eodem innato calore euicti sint, misceatur, certum est, quòd in eorum naturam vertitur, potissimùm cum ipsum exiguum sit, humores verò redundantes multi. Qua de re vnicum erit sedimētum, quod erit velut pars eorundem redundantium succorum euictorum iam ab ipsa natura, qualiscunque fuerit redundans succus, etiam si putredinis, aut non putredinis particeps sit. Nam impossibile est suam seruare naturam, cum primum iam dictis humoribus redundantibus commixtum sit, quinimmo confestim in eorum naturam mutatur. Verùm, si contingat sedimentum ipsum, quod diximus in sanis secerni ex semicoctis alimentis, haudquaquam cum humoribus intra vasa contentis permisceri (id quod fieri poterit, si in quibusdam vasis ipsum genitum sit, & in reliquis quibusdā humores putrescentes, aut non putrescentes contineantur) putamus ipsum interim secerni posse diuersum ab eo quod ab ijsdem redundantibus succis excernitur. Qua de re tenemus duo sedimentorum genera in eisdem corporibus modo iam dicto affectis secerni posse: quorum vnum pars erit redundantium intra vasa succorum, tam si putridi, quàm non putridi extiterint. Reliquum verò portio quædam semicocti alimenti: immo quicquid in sanguinis generatione naturæ confectionem subterfugerit, modò intra vasa consistat alia ab eis, in quibus redundantes succi continētur, & cum vrinis excernatur. Sed porrò non ab re adhuc quispiam queret, qui fieri possit, vt vnū ab altero sedimento in hisce corporibus distinguere valeamus. Huic responsum sit, quòd notitia habita qualis nam naturæ sint redundantes succi, ac quantum fuerint ab ipsa natura euicti, cuius item consistentiæ, ac coloris sit vrina, qua cum sedimentum excernitur, ac quale sit sedimentum ipsum, similiter quale, ac quantum fuerit alimentum assumptum, haud ægrè quispiam distinguere poterit, num quod excernitur sedimentum, ex humoribus redundantibus, vel ex semicoctis alimentis fuerit genitum. Nam, si quantitate & qualitate assumptis alimentis proportione respondeat, sitque consimilis consistentiæ, ac coloris vrina ipsa, tāquam pars semicocti alimenti, ipsum secerni putandum est, potissimum si neq; eiusdem sedimenti consistentia, nec color pro portione respondeat qualitati, ac dispositioni, & naturæ tum morbi, tum etiam redundantis succi. At, vbi sedimētum ipsum naturæ, ac dispositioni redundantium succorum ac morbi cōsimile sit tam consistētia & quantitate, quàm colore: sitque eiusdem rationis vrina colore & substantia, nulli in dubium venit sedimentum hoc tanquam partem eorundem redundantium humorum à natura euictorum excretum esse. Nec cuipiam à ratione alienum videri debet, quòd interdum mingatur vrina, cuius sedimentum sit ex semicoctis alimentis exortum: interim verò cum sedimento, quod pars sit redundantium succorum intra vasa, cùm neque Hippocrati & Galeno alienum visum sit, interdum alium concoctum, atque deuictum à natura conditum esse in vasis humorem, alium verò incoctum, & propterea interdum in vrinis sedimentum apparere candidum ac leue: interim verò longe diuersum existat ita, vt aliquis hanc ob rem possit vna die vrinam inculpabilem: altera verò sequenti nocte, vel die culpabilem emittere, vt liquet secundo Prognostic. Similiter quoque non inconuenit, quod in ægrotantibus corporibus quandoque vrina cum sedimento, quod pars sit redundantium humorum, mingatur: interdum verò cum eo, quod ex alimentis secernitur: cum in diuersis vasis, & ab alia quoque materia, alióq; tempore vtrunque generetur. Eadem quoque ratio habenda erit de nubeculis, ac suspēsis, si cum vrinis

comme. 26

eadem

eandem excernantur, & non sedimenta: aut si interim vnum, quandoque alterum in vrinis inspiciatur. Neque obiter hæc animaduertenda erunt, sed peraccuratè perpędenda: nam sæpenumero euenit, vt etiam non vulgares medici in hac re valde cæcutire videantur, ita vt sedimentum ex alimentis secretum putēt partem esse humorum in vasis redūdantium, ac eorundem coctionis signum existere. Qua de re in prędictionibus valde decepti sunt, ita vt quos prædixerāt ægrotos euasuros, non sine maxima eorum ignominia quādoque interire conspexerint. Hæc de sedimentis sanorum, ægrotorúmq; corporum, cum Hipp. & Gale. sentimus intelligentes de eis, quæ secundum naturam & vera sedimenta existunt, & non de his, quæ æquiuocè & præter naturam sedimenta appellantur, veluti ea quæ similia sūt farinę crassiori, squamosa, seu furfuracea, aut, vt quispiā dixerit, arenulosa, ac orobo similia, & reliqua huiusmodi. nam de his aliter cum eisdē auctoribus sentimus, neque de eis pertractare nūc proposuimus. dabitur tamen fortasse de his, & aliquando scribendi locus, quanquam de eorū generatione nulla ferè adsit differētia inter auctores qui de eis verba fecerūt. Si qua verò hoc in tractatu studiosi sępius repetita animaduerterint, nos consultò illud fecisse putent: res etenim perutilis, ac ad artē necessaria, & cum tyronibus agenda erat: quod neque Hip. neque Gal. in similibus veriti sunt facere.

DONATI ANTONII ALTIMARI,

TRIVM QVÆSITORVM NONDVM IN GALENI DOCTRINA DILVCIDAtorum Compendium.

Primum: Quòd functiones principes iuxta Galeni decreta, Anima non in cerebri sinibus sed in ipsius corpore exerceat.

Secūdum: Quòd naturalis spiritus in Galeni doctrina admittatur, & non omnino sit dimittendus, vt quibusdam visum est.

Tertium: Quòd exquisita Tertiana ad eiusdem Hippocr. & Galeni sententiam in genere acutorum morborum contineatur.

Quòd functiones principes, iuxta Galeni decreta, Anima non in cerebri sinibus, sed in ipsius corpore exerceat.

TRES esse animę partes Platonis auctoritate Galenus quinto de Hippocr. & Platonis Decret. & septimo eiusdem scriptum reliquit, substantijs naturis facultatibus, ac functionibus non tātùm differentes, sed corporis sedibus. quò fit vt tres quoque, quę vitam nostram gubernāt, facultates, ac tria principia sint in tribus diuersis corporis sedibus, velut apertè ex eiusdem sentent. liquet. Horum principiorum vnum in capite collocatum esse asserit: idque munus habet per se quidem, vt imaginationem, memoriam, intellectionem, cogitationémque causet: per aliud verò, ex sentientibus animalis membris sensus, ijs autem, quæ per appetitionem mouentur, motus originem præstet. Alterū in corde situm esse voluit, eiúsque opera, vt ex illius sententia constat, sunt animæ tenor, quem Tonon dicunt, & in his, quæ ratio iusserit inuicta constantia. Eiusdem in perturbationibus est quasi feruor quidam insiti caloris, cùm anima vindictā de eo sumere cupit, qui videtur offendisse, quę ira appellatur. per aliud etiam id efficit, vt mēbris sigillatim omnibus calorem, arterijsq; illam micationis pulsus agitationem suppeditet. Reliquum & tertium principium, seu facultatem, in iecore sedem obtinere, dixit vniuersam in animali nutricationem procurans, cuius maxima pars & nobis & sanguineis omnibus sanguinis est procreatio. Ad eandem hanc facultatem pertinet iucundarum rerum fruitio, in qua cùm vehemētius, quàm par est, mouetur, incontinētiam intemperātiámq; efficit. In hoc tamē hę facultates, seu virtutes inter se discrepant, quòd prima rationalis, aliæ verò duæ irrationales appellantur: & quòd quæ in irrationalibus partib. existunt virtutes, habitus quidam tantùm, & potentiæ sunt: in rationali autem non habitus modò, ac potentia: sed scientia etiam est virtus: cum hæc sola animæ pars sciētiæ capax, particepsque habeatur, reliquę verò potentias quidem, & habitus siue bonos, siue malos possunt acquirere: sciētiā verò, quoad rationis fuerint expertes, minimè possunt. At relictis irrationalibus partibus, seu potentijs ad eam, quæ rationalis est, accedemus. huius sedes ad Galeni mentem in cerebro existit, atque ob id inter tria principia principalissimum est: huic enim natura tribuit imperare, dominari, corpúsque hominis regere, cùm opus est, velut liquet 3. de Hippocrat. & Platon. decret. & si alia quadam ratione cor principatum obtineat, vt patet 5. de Loc. aff. quamuis vtrum in eo tanquam in domicilio, seu arce sit, an tāquàm corporis forma ab ipso inseparabilis, hucusque decretum non reperi, vt dicemus, nisi quòd cerebrum cōtinet in se ipso rationalem animam, veritus perpetuò quid esset eius substantia: quam, tanquàm inuestigari non necessariam pro his quæ dicturi

cap. 7. 7. eiusdem cap. 3

3 de Plat. Hippocr. & Plat. cap. 5. cap. 1.

ſumus, adhuc nos ſubticentes, ad ea, quæ tractanda petiiſti deueniemus. An. ſ. principes animæ functiones iuxta Gal. doctrinam in vna cerebri parte, vel diuerſis perficiantur, ſeu in vno, vel diuerſis ſinibus, aut ventriculis. Pro huius dilucidatione animaduertas oportet principes functiones propterea appellari, Gale. teſte lib. artis medic. non quòd initiatæ in cerebro, alijs committantur partibus, vt motrix, & ſenſibilis operatio: ſed, quoniam à ſolo principio proueniunt, has quoque proprias ipſius cerebri 2. de Loc. aff. nominauit, vt quæ à nulla alia parte, vt inſtrumento, fiant. & 7. de Hippoc. & Plato. decre. has functiones aſſeruit eſſe per ſe munera eius principij, quod in capite collocatum eſt, cùm non per aliud eas cauſet, velut motum, & ſenſum. Harum verò differentiæ & ſi quamplures ab Auicen. & Auer. ponantur, quia tamen nec cum his barbaris, nec alijs quibuſcunque etiam Græcis, ſeu Latinis, ſed cum Galen. tantùm res agenda erit, vt petiiſti: ideo ad eius mentem tres ſtatuendæ ſunt, vt patet 7. de Hippocr. & Plat. decret. lib. Artis medic. & libr. de Differ. ſympt. quarum vnam phantaſiam, ſeu imaginationem, alterã cogitationem ſeu intellectum, & tertiam memoriam appellat. Has functiones cùm in ſua propria ſede, hoc eſt, in cerebro anima ipſa perficiat (vt dictum eſt) citra aliam partem, ſeu organum, ipſúmque cerebrum in plurimas diſcriminatum ſit partes, nonnullóſque in ſe contineat ſinus, ac ventres, duos quidem in eius anteriori parte, vnum in media, & reliquum in eius poſtrema parte: auſi ſunt quidam, licet temerè, aſſerere ad Galeni mentem animam in diuerſis ſinibus operari, vtpotè in anterioribus cerebri ſinibus, ſeu eius anteriori parte imaginationem, in medio cogitationem ac intellectum, in poſtremo memoriam. At nos, quàm parùm hi Galeni doctrinam guſtarint, qui talia fatentur, oſtendere conabimur, ſupponentes prius, quòd per imaginationem nil aliud velit Galenus intelligere, quàm ſpecierum, ſeu formarum receptionem à ſenſibus repræſentatarum, ſiue præſentibus ipſis, ſiue abſentibus obiectis ſenſibilibus. & propterea nullum modo facio diſcrimen in eius doctrina inter ſenſum communem, & imaginatiuam: licet perſpicaciores quidam velint eò diſcrepare, quòd ſenſus communis recipiat præſentibus obiectis ſenſibus: phãtaſia autem ſeu imaginatio conſeruet abſentibus ipſis. pariter per cogitatiuam intelligo diſcurſum, ſeu ratiocinationẽ, qua mediãte anima diſcurrit, ratiocinatúrque componendo, ſeu diuidendo ea, quæ in phantaſia ſeruata ſunt, nullum ſimiliter diſcrimen faciens modò inter cogitatiuam & intellectum: per memoriam verò intelligens illam formæ, ſeu ſpeciei reuocationem hactenus impreſſæ, ſeu ſigillatæ in ipſa phantaſia, ſeu imaginatiua, ſiue ea fuerit perfectè ſigillata, & impreſſa, & proinde promptè reuocetur, ſiue amiſſa ferè & abolita, vt ægrè reuocetur: ex quacunque cauſa illud fiat: quãuis Ariſtot. vnam memoriam; alteram verò reminiſcentiam appellet, intelligens per memoriã tantùm reuocationem illius formæ, ſeu ſpeciei hactenus in phantaſia impreſſæ, veluti pictura quędam, à qua paſſionem quandam recipiens ipſa imaginatiua ſigillatur, velut cera à ſigillante annulo. huius autem paſſionis habitum memoriã appellat Ariſt. aſſerens, memoriam eſſe phantaſmatis habitum. ea verò eſt præteritorum, ſed non pręſentium, nec futurorum. Hac facultate etiam participes ſunt (ad eius ſentẽtiam) alia quædam animalia præter homines. inter quos quidam nõ ab re difficulter memorantur, aut immemores ſunt, vt ratione ætatis diuerſæ, pueri & ſenes, vtrique propter motũ: tamen illi in augmento, hi verò in decremẽto multo ſunt. & proinde illis humidioribus exiſtentibus, tãquàm in aquam fluentem incidente motu, & ſigillo, non manet phantaſma in anima, inquit ipſe: his verò, propter eſſe frigidos ac duros, non ineſt impreſſio, nec tangit, licet eam accipiant. At per reminiſcentiam, eam animæ functionem intelligit, qua ad venandum formam mouetur hactenus in phantaſia impreſſam, verùm nunc oblitam. &, cum magna ex parte hoc difficile ſit, potiſſimum ſi longum fuerit interpoſitũ tempus: propterea vt à ſimili, vel à contrario, aut propinquo, ac velut quodam vtens ſyllogiſmo reminiſcitur: eſt enim, vt ipſe inquit, reminiſci, vt ſyllogiſmus quidam, hoc autem eis ſolis accidit, quibus & deliberatiuum ineſt natura. Reuertendo igitur ad id, vnde digreſſa oratio eſt, dicimus cum Gal. tres eſſe principes animæ facultates: quarum munera, vt diximus, ſunt imaginari, cogitare, & memorari. at, cùm ipſarum operationes circa phantaſmata ſint, quæ quidem in organis habẽt deſcribi propter eorũ cum materia dependentiam, neceſſariò has facultates organis perfici exiſtimandum eſt. Qua de re non immerito de hoc ipſarum organo in dubiũ venit, nõ ſiquidem vtrum ſit cor, aut cerebrum: quoniam luce clarius eſt apud Gale. cerebrum eſſe, vt retulimus, ſed an diuerſis, vel vno cerebri ſinu, aut in ipſomet corpore cerebri perficiantur. Pro quo iterum animaduertas oportet, ratiocinatricem animã, ſiue ea in cerebro ſit tãquàm in arce. ſeu domicilio, ſiue velut quædam eiuſdem corporis forma, ſeu ipſiuſmet cerebri tẽperamentum; cui fortè ſententiæ potiſſimum adhærere videtur Galen. eo libro, qui inſcribitur, Quòd animi mores corporis ſequantur temperaturas; cũ plures habeat facultates, ſeu efficaces cauſas, eas medio animali ſpiritu perficere, qui neque eſt eius ſubſtãtia, nec eiuſdem quaſi domicilium, vt Stoici ſenſerunt, ſed primum eius inſtrumentum: nam qualiſcunq; ſit animæ ratiocinatricis ſubſtantia, ſiue corporea, ſiue incorporea, eius habitaculum eſt in ipſo cerebri corpore, vt eiſdem Galen. placuit 7. de Hippoc. & Plat. decret. Spiritus autem animalis eius eſt primum inſtrumentum pro ſenſibilibus, ac voluntarijs motibus perficiẽdis, vt ipſe teſtatur. & proinde, ſi exinanitus fuerit, minime animal vita priuat, ſed ſtupidum, ſenſu motúque erepto, tãtiſper reddit, quoaduſq; collectus reſtituatur. Is, ſi animę eſſet ſubſtantia, fieri nullo modo poſſet, quin ſimulatque ipſe eſſet euacuatus, cõtinuò quoque animal interiret. eſt denique animalis ſpiritus non animæ ſubſtantia, ac velut domicilium, ſed eius primum inſtrumentum ad Galeni ſententiam: qua ratione & animalis dicitur, qui ex vitali ſpiritu perfectius concocto (vt Galen. viſum eſt eod. 7. de Hippocr. & Plat. decr.) oritur. Oportuit namque ipſum exquiſitiſſimam omnium immutationem adipiſci, quò aptum fieret animæ inſtrumentũ. qua de re nõ immeritò natura, cùm è vitali animalem hunc ſpiritum efficere ſtuderet, reticularem quendam contextum, quem Gręci πλέγμα δικτυωειδὲς dicũt, quaſi varium quendam labyrinthum iuxta cerebrum ad eius baſim fabricauit, velut proprijs oculis non

ſemel

Marginal notes (left column): Lib. de Arte medi. cap. 11. — cap. vlt. — 7. de Plac. Hippocr. cap. 3. & vlt. — 7 de Hippoc. & Plato. pla. cap. 3. idem lib. art med. cap. 12. de different. ſimp. ca. 3.

Marginal notes (right column): cap. 3. — 7 de plac. Hippocr. & Plat. cap. 3. — Loco cita.

semel, dum eius anatomen administraremus, inspexisti, & si quidam falsò contrarium senserint. Construxit, inquam, hunc plexum quadam non parua portione soporariarum arteriarum assumpta, ac in tenuissimas partes discissa, cancellatis fibris ad retis formam. Ex hac textura iterum tam magnū exoriens arteriarum par, quantum id, quod è soporariis processerat, à principio in cerebrum ingreditur, & cum alias partes, tum ventriculorum ambages multis ramulorum implicationibus inuestit: quibus & in ventriculos ipsos, ac in eiusdem cerebri corpus elaboratus iam vitalis spiritus distribuitur, ac in animalem vertitur. Eius namque generatio materiā habet propriam vitalem, inquam, spiritum, prout Galen. testatus est 9. de vsu partium. *cap.4.* Nam quoad in arteriis continetur, vitalis est & dicitur *cap.3.* prout idem Gal. scriptū reliquit 7. de Hippoc. & Plat. decre. velut is qui in crebro animalis est & *cap.5.* dicitur. Ipsius namque veluti fons cerebrum existit vt patet 12. metho. medendi, rigatúrque hic spiritus animalis ac alitur non tantùm ex eo, quem reticularis plexus suppeditat, verumetiam & ex aëre inspirato ac per nares attracto, vt patet lib. de Vsu *cap.5.* pulsf. & de vtili respir. qui verò spiritus cerebri ventriculis incidunt prioribus, denuo conficiuntur ac præparantur in eis noua quadā præparatione præter eam, quam fieri in reticulari plexu diximus: ac tum primùm incipit nomen animalis spiritus subire, quamuis imperfectus adhuc is sit, ac incoctus: ea de re conficitur prius in eis, ac præparatur, & demum à posteriori sinu excipitur per mediū meatum, seu ventriculum ipsum transsumens, vt Gale. *cap.11.* placuit 8. de vsu partium: & ita demum exquisitè elaboratus animalis spiritus primùm existit rationalis animæ instrumentum cùm in sensibilibus actionibus omnibus perficiendis, tum in his quæ à consilio & voluntate prodeunt, prout patet 7. de *c.3. & 4.* Hippocr. & Plato. decre. & 4. de lo. aff. quamuis po- *cap.2.* tissimùm eo vtatur spiritu, qui in postremo ventriculo continetur tanquàm exquisitius elaborato, & eo qui in medio, vt liquidò constat 3. de Locis affectis, cùm dixit animam in sensibilibus actionibus omnibus, ac in his quæ à consilio & voluntate *cap.7.* prodeunt, spiritu vti animali tāquam primo ipsius instrumento, qui in ventriculis, maximéque postremo, continetur: quamuis non contemnendus sit medius ventriculus, perinde quasi non principalissimus, seu valentissimus sit: multis enim rationibus inducimur, vt hunc amplectamur: duos verò anteriores deseramus. Ex quibus Galeni verbis constat, quod quamuis anima ratiocinatrix pro instrumento vtatur animali spiritu contento in cerebri sinibus, dum sensum & motum perficit: tamen eo maximè vtitur, qui in posteriori continetur ventriculo, ac medio, vtpote qui perfectior, ac maioris facultatis existat, eo posthabito, qui in anterioribus tanquàm impuro adhuc, ac imperfecto existente, & materiali magis, ac ad eius vsum inepto, cum in eis elaboretur, ac purgetur, vt diximus. quo fit, vt posterior cerebri ventriculus meri- *cap.12.* to anterioribus minor factus sit, vt idem Galenus asseruit 8. de Vsu partium. Insuper propter hoc, si cerebrum ipsum quomodocunque incidas, non prius sensum & motum amittit animal, quàm ad aliquem ventriculum vulnus penetrauerit: quin etiam patet quòd postremi quidem ventriculi vulneratio maximè omnium animal lædit: secundo loco medij, & minima ex anterioribus vtrisque noxa cōtrahitur, eodem Galeno auctore 7. de Hippocrat. & Plat. decret. illud quod etiam experientia comprobauit in adolescente in Smyrna Ioniæ, qui suscepto vulnere in altero anteriorum ventriculorum superstes tandem euasit, vt tum 8. de Vsu partium, tum comment. Aphorism. 18.6. lib. testatus *cap.10.* est. Hic denique vsus habetur ab eo spiritu, quem arteriæ à retiformi plexu exortæ in cerebri sinus eructant. At quoniam nonnullæ earum progerminationes præter prædictas ad tenuem membranam per cerebri corpus penetrantem inseruntur, ad has quoque partes portionem non minimam vitalis illius spiritus prius in prædicto plexu elaborati eas deferre censendum est, vt etiam testatus est Galenus 9. de vsu part. & 7. de Hippocr. & *c.4. & 7* Plat. decret. illúdque liquidò in dissectionibus spe- *cap.3.* ctari potest. Ea de re animalem quoque spiritum in ipso cerebri corpore contineri alienum à ratione non est: nam, cùm primùm ex arteriis decidit in cerebri corpus, non amplius vitalis, sed animalis est & dicitur: cùm ille in corde & arteriis tantùm locum habeat: hic verò in cerebro, vt paulò antè retulimus. Nec id quoque Galenum latuit, cùm 8. de Vsu partium talia protulit verba: Postea verò *cap.13.* quàm in toto cerebri corpore, non in solis eius *cap.10.* ventriculis, quemadmodum alibi oemonstrauimus, spiritus animalis multus continetur: existimare oportet plurimum etiam in cerebro posteriore ipsum contineri, vt quod omnium, qui in totum corpus distribuūtur, neruorum futurum erat principium, mediáque illa interualla, quæ partes eius connectunt, spiritus esse vias. Ex quibus Galen. verbis constat spiritum animalem, eúmque multum, in cerebri corpore contineri præter eum, qui in eius sinibus habetur, de cuius vsu nullam vsque adhuc habemus prolatam à Galen. sententiam: etsi perpetuò compertum sit apud eum spiritum animalem primum esse animę instrumentum: & quòd eo, qui in cerebri sinibus cōtinetur, ipsa vtatur pro sensibus & motu perficiendis. at huius, quem in toto cerebri corpore esse fatetur, hucusque vsum ab eo declaratum non reperi, præter id quod in prædictis verbis habetur, de quo quid sentiam, in his quæ consequenter dicemus, pronunciabo. nunc autem tempestiuum est ventriculorum omnium cerebri vsus propalare, & demum ad propositæ rei veritatē accedere. inter quos anteriores iuxta Galen. doctrinam. 8. de Vsu part. præter id quòd spiritum animalem conficiunt ac præparant ipsi cerebro, inspirationem & expirationem efflationemq; efficiunt, atque etiam infernis suis partibus, quæ spectant ad nares, simul quidem sunt olfactorium instrumentum, simul etiam veluti ductus quidam ac canales ad superfluorum effluctionum accommodi: ex partibus namque sibi propinquis necessariò excrementa affluentia, cum loco inferiori sint siti, sæpenumero excipiunt. At, cur eos duos esse oportuit, eodem citato loco à Galeno declaratū est: nos verò, vt breuiloqui simul simus, derelinquimus modo. Eius autem ventriculi, qui in posteriori parte existit, munus est ipsum spiritum animalem ante iam in anterioribus ventriculis confectū transsumere, simúlque spinalis medullæ principium esse. Et, cum non liceret duas in animalia facere spinas, neque duas spinales medullas, propterea duplex esse non potuit, velut anteriores duplices esse

oportuit. Et, si Herophilus, cui assentire videtur Gal. omnium ventriculorum existimarit hunc esse principalissimum: cum maiorum virium, maiorísque facultatis materias contineat, licet omnium sit minimus: prædictos autem spiritus in prioribus sinibus elaboratos nequaquam trãssumere poterat, ni inter ipsum & eos meatus quidam esset: per quẽ cùm spiritus fieret in ipsum transsumptio, tum cerebrũ cum parencephalide, seu cerebello communicaret, & esset connexum: cum vnum ab alio crassæ meningis duplicatione diremptum sit, necessariumq; esset aliqua parte cerebrum cerebello coniungi. Talem ergo præstat hic meatus vsum, siue meatum ipsum, siue quartum totius cerebri vẽtriculum, siue perforationem duorum ventriculorum anteriorũ nominare velis. Excipiens enim hic spiritum ex anterioribus ventriculis, parencephalidi ac posteriori ventriculo transmittit, simúlque cerebellum ipsum cum cerebro connectit. His ita iactis tanquam fundamentis firmis, reliquum est eorum opinionem diruere, qui ad Galen. sententiam asserere ausi sunt principes facultates in cerebri sinibus perfici, eásque nec in vno tantùm: sed diuersis, in anterioribus videlicet imaginationẽ, in medio cogitationem, & in postremo memoriam, simul etiam nostram opinionem, ac veritatem iuxta Gale. doctrinam statuere. ignoro equidem quo pacto Galeno illud adscribere non erubescant: cum vbique locorum velit cerebri ventriculos spiritu animali plenos esse, quo ratiocinatrix anima vtitur ad sensus perficiendos, ac volũtarios motus. Quòd si in ipsis talis cõtineatur animalis spiritus pro prędicto vsu, continuéque eius portio aliqua dissipetur, quæ regenerari desideret, (qua ratione, vt diximus, alimentum ei suppeditatur & per inspirationem & perplexum reticularem.) quo pacto loca esse possunt principum facultatum, dissipato ac denuo genito assiduè alio & alio animali spiritu: cùm nec species sigillari, nec memorari possint, nec super eas ratiocinari anima valeat propter cõtinuum eorum motum; Adde, quòd nec idẽ spiritus à Gale. ponitur instrumentum animæ pro his principibus facultatibus obeundis, sed pro sensu & motu perficiendo, vt liquet quouis loco, quo de his verba facit. nec valet, si dixerit quispiã citra hos spiritus animales in prædictis sinibus prędictas functiones perfici: cum perpetuò his spiritibus pleni sunt, neque anima ipsa quicquã operatur citra animalem spiritum quẽ primũ eius instrumentũ semper Gal. appellat. & hac ratione animalis dicitur, vt patet 4. de Loc. aff. & 7. de Hip. & Plat. decre. non ergo perficiuntur in cerebri sinibus principes animæ facultates, at, si quispiam velit nõ in eorum cauitate, sed corpore, seu substantia eas perfici, quid aliud quęso erit dicere, quàm quòd perficiantur in cerebri corpore: cùm ventriculorum substantia alia non sit, & diuersa à reliquo cerebri corpore: nec maior ratio erit de hac, quàm de tota reliqua cerebri substantia? id quod probare intẽdimus. Amplius, si animalis spiritus propterea talis dicitur (vt Galen. visum est. 7. de Hippocr. & Plato. decret.) quia primum est animæ instrumentum, cùm nõ tantùm is in cerebri ventriculis cõtineatur, verùm & in toto eius corpore, Galeno teste octauo de Vsu partium. superfluus hic esset, si principe facultates in cerebri sinibus perficerentur. nam eo vteretur anima, velut in aliis sensibilibus & motricibus functionibus vtitur. Verùm, cum ipsam frustra in cerebri corpore contineri erroneum sit asserere, decens erit fateri quòd eo pro obeundis principibus operationibus vtatur anima. & sic non in cerebri ventriculis, sed in ipsius corpore eas perficit, animalique spiritu in eo contento vtitur pro primo instrumento, velut in externis functionibus vtitur eo, qui in ventriculis est, & reperitur: cùm non alia ratione huic animalis dicatur, quàm is, qui in ventriculis est, nec alium possit præstare vsum ipsi cerebro. Nam pro alimento innati spiritus eius abundans est quæ per venas substãtia ad ipsum distribuitur: & inspirationis vsus, velut, pro eius symmetria seruãda, ea quæ per arterias suppeditatur. Adhuc octauo de Vsu partium Galenus aduersus Erasistratum, qui propter variam cerebri compositionem ac magis perplexam volebat homines cętera animantia mente, & ratiocinatione superare, dixit eum nõ rectè sentire: nam & asini habent cerebrum admodum perplexum, quos oportebat simplex omnino, ac sine vllo plexu & varietate habere, si verum esset quod Erasistratus asserebat. Et exinde aduersus eum concludens ait quòd melius fuisset existimare intellectum sequi nõ cõpositionis varietatem, sed corporis (quòd cogitat atque intelligit) quodcunque id sit, bonam temperiem. neque enim bonitas ac perfectio intellectus multitudinis spiritus animalis potius videtur attribuenda, quàm qualitati. Ex bona ergo temperie corporis, quòd cogitat atque intelligit, ac spiritus animalis qualitate optima, sequitur intellectus & bonitas, & eius perfectio. quare & in corpore cerebri perfici, & intellectum, & ratiocinationẽ, ac medio animali spiritu, qui in eo continetur, his verbis concludit Galenus, de hoc animali spiritu, qui in toto cerebri corpore continetur, cum Erasistrato verba faciens. Sed quid clarius quàm quod ipsemet Galenus testatur 3. de Locis affect. asserens, Sanè cùm ea, quæ per dissectiones apparere solent, accuratè consideraremus, rationi consonum videbatur, animam in cerebri corpore sedẽ obtinere, atque in ipso & rationis vim & sensibilium imaginum memoriam residere, ac primum instrumentum ipsius cum in sensibilibus actionibus omnibus, tum in his quæ à consilio & volũtate prodeunt, spiritum esse qui in ipsius ventriculis, maximéque postremo continetur? In quibus verbis sole clarius patet principes animæ facultates, ac earum functiones Galenum velle in cerebri corpore residere & perfici, & non in ventriculis. Et hoc nõ sine valida ratione, cùm & ipsa anima rationalis, vt eidem Galeno placuit, in prædicto cerebri corpore collocetur, ac sedem obtineat, cuiuscũque ea sit substantię: ventriculi verò ipsi fabricati sint pro gignendo ac cõtinendo eo animali spiritu, quo tanquam instrumento ipsa anima vtitur ad obeũdas reliquas eius functiones; sensibiles videlicet, & motrices volũtarias. Vt verò quilibet hanc Galeni sententiam percipiat, eiusdem verba prout in Codice Gręco iacẽt, inspiciat: nã nos breuitati indulgẽtes hic ea transcribere recusauimus. Idipsum confirmauit quarto de Locis affectis cap. secũdo, dicens quòd, si aliquando tota anterior cerebri pars afficiatur, necessum est & quæ existunt circa suprem̃u ipsius ventrem compati: lædi autem discursiuas ipsarũ actiones. quibus verbis ostendit Galenus. (si quis ea sano modo intelligere velit) quòd affecto toto cerebro: anteriori videlicet, & postrema

[Marginal notes: c. 2. & 7. — cap. 3. — cap. 13. — cap. 13. — cap. 7.]

postrema eius parte, necessum est quod discursiuæ eius operationes lædantur : cùm iuxta eius sententiam in ipsius corpore resideant. quare eo affecto, & eas affici necessariũ erit, prout ipse in prædictis verbis concludit. Nec quispiam decipiatur, quod per hæc verba voluerit Gale. prædictas functiones principes perfici in supremo cerebri ventre, cum non propterea dixerit lædi discursiuas operationes quia supremus venter afficiatur : verùm quia, cùm læsa est tota anterior cerebri pars, & reliqua posterior consentit, cerebrúmque ipsum propterea totum affectum, necessum est discursiuas quoq; functiones lædi: hæ enim partes, quæ sunt circa supremum ventrem, posteriores sunt cerebri partes. Nec idem Gal. asseruit, quòd necessum sit lædi supremũ ventrem : propter quod quispiam fortè coniectari potuisset, eo loco prædictas functiones principes perfici: verùm dixit necessum esse ea quæ sunt circa supremũ ipsius ventrem: cõpati: ea autem posteriores cerebri partes sunt, in quibus supremis venter fabricatus est, vt cuique in Anatome experto patere potest. At, quilibet percipiat hanc esse Galeni mẽtem, Græcũ codicẽ perlegat: nam nos, vt breues simus, eadem Græca verba hic trãsferre noluimus,

cap.12. Libro quoque artis medicinalis, cum de cerebri signis verba facit, loquẽs de his, quæ ex principibus sumuntur operationibus, retulit virtutẽ & vitiũ earum esse seorsum indicia tantummodo ipsius principij, scilicet cerebri, cũ à solo ipso principio proueniant: & addidit, Promptitudo igitur intellectus, seu ingenium promptum subtilem quidem cerebri substantiam indicat: tarditas verò intellectus crassam: discendi verò facilitas formarũ facilè susceptiuã, memoria autem stabilem ac firmam: sicut & discendi difficultas formarum non facile susceptiuã, & obliuio fluidam. Ex quibus Gale. verbis duo ad eius sententiam excipere licet: Primum quòd, cùm principes operationes, earúmque virtutes & vitia tantummodo indicent supra ipsum cerebrum, eius videlicet indicantes subtilem, vel crassam substantiam, mollem, vel duram, cùm à solo ipso principio proueniant, in ipso quoque, ac ipsius corpore exerceri, non autem in eius sinibus, velimus, nolimus, annuere opus est: cùm supra substãtiam ac temperamentum arguant corporis totius cerebri, & non vẽtriculorum cerebri, prout eius verba sonant. Secundũ, quòd, si veritatem eius dicta habere debeãt, cogimur fateri neque in diuersis sinibus eas perfici posse, etsi in eius quispiam assentiatur fieri. Nam, si discendi facilitas indicat substantiam cerebri facilè formarum susceptiuam, & per consequens subtilem: memoria verò, eius substantiam crassam, & propterea stabilem & firmam : velut tarditas quoque intellectus iterum crassam indicat cerebri substãtiam, necessariò sequitur ad eius dicta quòd qui facilè discunt, difficulter memorantur : & qui difficulter discunt, promptè memorantur, prout etiam

cap. vlt. Aristot. visum est libro de memoria, & remi. quanquam velit ipse has facultates manifestari tantùm in cerebro, initium autem habere à corde, velut de reliquis quoque sentit animalibus functionibus. at hoc veritatem nequaquàm habere posset, ni supponerent ambo in eodem loco ac sede, hoc est, in cerebri corpore, vel in vno eodémque ventriculo, prædictas principes facultates perfici nã pone in diuersis perfici ventriculis, vtpote in anterioribus imaginationem, vt isti volunt; in medio cogitationem, in postremo memoriam, nónne simul compati possent facilis disciplina, & stabilis memoria: cum in anterioribus vẽtriculis subtilitas & mollities, in postremo crassities & duritia seruari posset: pariter & instabilis memoria cum discendi difficultate, oppositam scilicet seruantibus prædictis ventriculis temperaturam, ac substãtiam? nullus, inquam, hoc formidaret, vt verum ac possibile admittere. Reliquum est ergo, vt veritas verborum Gal. & Aristot. seruetur, principes animæ functiones in cerebri corpore perfici: aut saltem, si qui velint quòd in eius vẽtriculis fiant, (etsi falsum sit) vitare nõ possunt, quòd in vno tãtùm omnes, & non in diuersis, perfici debeant. aliàs falsa omnino Aristot. & Gale. assereretur, vt ostendimus. Quinetiam *cap.6.* libro secundo de motu muscul. idem Gale. inuestigans causam cur plerasque actionum voluntariarum mente non assequamur, asserit quòd, si insignes impressiones rerum in imaginationibus suscipiat anima, eas perpetuò conseruat: sin obscuras & superficiarias penitus, non cõseruat: atque illud est memoria tenere, alterum verò obliuisci. & demum concludens, causam dixit eam esse: quia non intenti actionibus tota mente fueramus, & propterea earum non recordamur. nam quod phantasiatur animæ, quodcunque vtique sit, hoc idem & memorari videtur. At, si quod phantasiatur animæ, hoc idem memoratur, nec de vlla re præterita qualis naturæ sit, considerare possumus, ni eius meminerimus, & illud nequaquam fieri liceat, nisi prius conseruetur, quis, noua dogmata introducens, velit fateri has functiones in diuersis partibus ac sinibus perfici: cùm eiusdẽ animæ sint munera: immo illud idem ipsius quod phantasiatur etiam, & memoratur? cur vnũ velit in anterioribus ventriculis ipsam, alterũ in postremo exercere? quæ tradẽda est diuersitatis locorũ causa? nulla inquam, quæ alicuius momenti sit. nõ ergo perficiũtur prædictæ functiones in diuersis cerebri ventriculis. Vlterius, nec in ipsis anterioribus vẽtriculis imaginatio fieri potest, cùm dictũ sit eos, ad Galeni mentẽ, inspirationem, efflationémque ex cerebro efficere, ac animalem spiritum conficere & præparare. Quomodo phantasmata in eis excipi ac seruari valẽt, si perpetuò inspirationem & expirationem operentur, ac nondum confectum spiritum animalem suscipientes conficiunt ac præparant? Si per eos quoque notatu digna excrementa ex cerebro suscepta, ad nares expurgantur, ac suis infernis partibus, quæ ad nares spectant, olfactoriũ sunt instrumentũ, ignoro quo pacto quispiã sibi persuadere valeat & qua ratione audeat illud Galen. adscribere, qui, cum tot horum sinuum conscripsisset vsus in plerisque locis, & præsertim octauo de Vsu partiũ, nec per somnium talis vsus meminisse hucusque cõpertus est. *8. de Vsu partium, c.10.11. & 12.* Satius denique erit dicere, cùm eum vsum eis Gal. non tribuat, ipso carere, quam temere asserere, & de insufficientia Galenum damnare: aut quod nunquam ipse somniauit, ei falsò adscribere. &, si libro de oculis illud scriptum reperiatur, quisnam ignorat eum eiusdem auctoris non esse, sed falsò ei adscriptum: cùm nec phrasin sapiat Galenicam, vt cuique patere potest ex eiusdem commentariorum lectione; & quædam reperiantur, quæ eius doctrinæ sunt aduersa, & præsertim ea quæ de prædictis functionibus ac cerebri ventriculis ibi cõscripta sunt? At quòd nec in postremo ventre adsit memoria,

moria nec perficiatur, eiusdem ventriculi situs demonstrat: cùm in cerebello, & non in cerebro, collocetur. cúmque anima in cerebro, & non in cerebello, habitet, iuxta Galeni mentem: tunc non ex seipso cerebrum hanc functionem perficeret, sed medio aliquo, cerebello videlicet, & eius sinu. qua de re memoria princeps functio dici non posset, cùm non à solo principio proueniret, cerebro videlicet, sed ex eo medio cerebello, ac eius ventriculo, aut ex cerebello duntaxat tanquàm principio: quorum vtrunque & falsum est, & Galeno pugnat.

Lib. art. med. c. 12.

Accedit ad hæc, quòd idem Galen. libro artis medicinalis ex his principibus functionibus non supra cerebelli, sed cerebri, temperamentum voluit arguere, vt ex intellectu eorum verborũ cuique patere potest. Vnde frustra de memoria disseruisset ex ea sumens indicia pro cerebri temperamento, tanquam eiusdem facultate, si in postremo perficeretur sinu. Adde, quòd, cùm his sinus in parencephalide situs, spinalis medullę sit principium, receptaculúmque animalis spiritus, prius in anterioribus elaborati, quo anima ipsa pro sensibus & volũtarijs motibus obeundis vtitur, vt prius dictum est, memoria in eo perfici nequit, vtpote semper prędicto animali spiritu pro motu & sensu cõsumpto, & recenter alio genito: nec quispiam alius vsus, præter iam dictos, postremi ventriculi à Galeno vnquam scriptus est. Quare nullo modo ad eius sententiam dicendum erit ipsum esse memoriæ sedem, nec cuiusuis alterius principis facultatis. &c, si quis hoc asserere audeat, iterum aut de insufficientia Galenum accusabit, vel temere ei, id, quod nunquam fassus est, adscribet. Quòd autem in medio ventriculo, seu meatu, cogitationis, aut intellectus munus obire anima nequaquam valeat, facile erit intelligere, si eius vsus animaduertantur. est namque via, seu meatus, per quem spiritus in anterioribus ventriculis confectus in postremum transmittitur. &, quia cerebellum à cerebro media crassæ meningis duplicatione erat diremptum, vt diximus, necessúmque erat ea connecti, cerebrum quoque is meatus parencephalidi connectit. transitus ergo, via, seu meatus est hic sinus animalis spiritus, quo assiduè pro sensu & motu perficiendo anima, seu instrumento, vtitur. quare cogitatio, discursus, seu intellectus in eo nequaquam perfici potest propter continuum motum prędicti animalis spiritus, ac eius assiduam recentémque renouationem & instaurationem. quòd, si talem præstaret vsum, cùm alios huius vẽtriculi vsus Galenus conscripsisset octauo de Vsu partium, tertio de Locis affectis. & septimo de Hippocrat. & Plat. decret. ac aliis plerisque locis, cur talem perpetuò subticuit, etsi sæpius de cogitatione & intellectu verba fecerit; cogeris, velis, nolis, fateri aut insufficientem fuisse, aut vsum hunc non nouisse, vel, quod rectius est, talis sententiæ nequaquam fuisse. Ex his constat quàm parum Galen. doctrinam gustarint, qui eius decreto, ac ipsum in patronum sibi ipsis adhibentes, ausi sunt asserere principes animæ facultates in cerebri finibus perfici, earúmque munus animam in diuersis ventriculis obire, vtpote in anterioribus imaginationem, in medio cogitationem, seu intellectum, & in postremo memoriam, sedibus atque instrumentis ipsas seiungentes. simúlque liquet nostra opinio & veritas, cum satis admodum ostẽsum ac probatum sit iuxta eius

3. de Vsu partium, locis citatis. & 7. de Plac. Hip. & Plat. c. 3.

sentẽtiam, nec in sinibus, nec eiusdem diuersis eas perfici posse, sed in ipsomet cerebri corpore, in quo & ipsa residet anima, cuiuscunque substantiæ sit, ad mẽtem eiusdem Galen. siue incorporea quædam res sit, & in eo velut in domicilio, seu arce, resideat; siue corporea, & si corporea, siue sit ipsius cerebri insita caliditas, aut insitus spiritus, aut tota eius constitutio: quodcunque denique sit anima, ipsa in ipso cerebri collocanda corpore est, in Gal. doctrina, vt sexcentis in locis scriptum reliquit, in ipsóque eodem cerebri corpore has functiones eam operari liquet. 3. de Loc. aff. Valeant ergo, qui has functiones secundum diuersas sedes seiunxerunt, opinantes hanc fuisse Galeni sententiam. Valeat insuper Auer. qui in suo colliget, & libro de Memo. & remi. hoc idem sentit, potissimum si illud ad mentem Aristot. vel Gale. fateatur. nam neque ipse Aristot. secundum diuersas cerebri sedes eas perfici, seu manifestari vllo in loco asserere ausus est: quinimo eodem libro de memo. & remi. oppositum sentire constat, velut suprà ostendimus. Non ergo perficiuntur facultates principes in cerebri finibus, eisque diuersis, sed in ipsomet ipsius corpore, in quo & ratiocinatrix anima residet iuxta Galen. sententiam, vt abundantissimé probatum est. At, si qua constituenda esset determinata ipsius cerebri pars, in qua prædictæ omnes functiones perficerentur, vt quibusdam visum est, autumantibus se Galenum in patronum habere: etsi (mea quidem sententia) nulla forti ratione freti, aut auctoritate, illud sibi ipsis persuaserunt: erit tamen ea vnus ventriculus, & non diuersi, in quo omnes perficerentur. at propter assignatas à me causas nec posterior, nec anteriores esse potuerunt. probabilius propterea videretur esse medius, vtpote qui minores habeat causas prohibendi, ne in eo perficiantur. Ex diuersa insuper eius cõstructione ac varia illud quoque coniectari posset, cum & corpus psalloides, conarion, vermiformis, epiphysis, & duo glutia circa ipsum appareant. Idque denuo foueri posset ex verbis Galen. qui 3. de Hippo. & Plato. decre. & 1. de Locis affect. hunc ventriculum principalissimum appellauit. Adhuc persuaderi id quoque posset ex his quæ à Galen. habentur 4. de Loc. affect. cùm dixit. Quòd, si aliquando tota anterior cerebri pars efficiatur, ea, quæ sunt circa supremum ipsius ventrem, ei consentire necesse est, atque discursiuas quoque actiones vitiari. quo loco per supremum cerebri ventrem medium ventriculum intellexit, ad cuius læsionem videtur istis, qui hæc asserunt, quod discursiuę cerebri operationes lędantur. quare quòd in ipso perficiantur, non erit omnino absonum credere. at nos quo pacto hæc Gal. sententia intelligenda sit, suprà ostendimus. Vlterius persuaderi hoc idem posset ex his, quæ Gal. asserit eodem 4. de Locis affectis, cùm de sopore verba facit, qui priuatio est sensus, & motus, spirandi facultate manente illęsa. dixit enim eũ quandoque prouenire posse, cùm quis inter perforandum membranã negligenter, ac vltra quàm res postulat, meningophilacen. i. meningis custodem premendo violauerit ita, vt os caluarię vehementer attritum cerebri ventriculos comprimat, maximéque medium. Ex quibus verbis iterũ patet medium vẽtriculum esse principalissimam inter cerebri vẽtriculos: hoc autem esse; quia in eo principes perficiantur operationes, alienũ à ratione non erit

cap. 7. cap. 20. cap. 2.

cap. vlt. cap. 7. cap. 2.

credere.

credere. Hæc itaque opinio, etsi (vt retuli) non sit ad Galen. mentem, vt ipse sentio: probabilior tamen esse videtur, quàm ea quæ vult animam prædictas functiones in diuersis cerebri finibus obire. hæc namq; penitus absona ac aliena à Gal. doctrina est, vt suprà probauimus: & tanquam erronea, & omnino falsa obiicienda erit. quam opinionem cur quidam fortè ad Gal. mentem tanquam veram sibi persuaserint, post pauca declarabimus: ea autem quã nos pro vera ac firma statuimus, iuxta Gal. decreta habenda erit. huic nãque eius dicta videntur esse consona, vt ex veris ac lucidissimis assumptionibus & auctoritatibus locupletius supra demonstratum est. Huius autem dissidij in Galeni dictis causa, quòd videlicet in corpore cerebri, aut in medio ventriculo principes perficiantur operationes nulla alia esse poterit, quàm quòd nullibi in eius commentariis reperiatur liquidò suam explanasse sententiam: fortè quia non satis illud perceptum ac cogitatum ei fuerat, nec linealibus demonstrationibus confirmare potuisset. quare sine vlla demonstratione illud confirmare indecens erat, ac philosophi grauitate auctoritatéque indignum: vt enim de ipsius animæ ratiocinatricis substantia vbique locorũ veritus ac firmam proferre sententiam: pari ratione de eius principibus facultatibus: cum, si incorporea ea sit, ac in cerebro velut in arce resideat: eas functiones alio modo operari forte censendum esset, quàm si insitus calor, vel spiritus, aut tota ipsius cerebri constitutio, vel temperamentum sit. Qua de re indubitáter asserere audeo (si anima incorporea quædam substantia sit, ac in ipso cerebri corpore veluti in domicilio habitet) ad Galen. sententiam, in ipso quoq; cerebri corpore, vt diximus, eam principes operationes operari. & cum incorporea res quædam sit, pro præcipuo organo ad eas obeundas, quia circa phantasmata operatur, quæ dependentiam quandam cum materia habent, eo vtitur animali spiritu, qui in cerebri corpore dictus est contineri, per ipsum principes facultates cerebri corpori dispensans: veluti eo, qui in ventriculis continetur, vtitur (vt supra retulimus) pro sensibus & voluntariis motibus perficiendis in propriis eorum instrumentis, ad quæ facultatem transmittit. consonũ namque est hunc spiritum animalem, qui in cerebri corpore continetur, otiosum non esse, ac non alia ratione animalem dici, quàm quòd animæ sit primum instrumentum: velut millies declarauit Galen. nec insuper animam eo vti oportet pro externis operationibus: cum abundans is sit, qui in ventriculis habetur ad perficienda hæc munera destinatus: aptius siquidem existẽs instrumentum, ac promptius pro ipsis obeundis, quàm is qui in cerebri corpore existit. Reliquum ergo est quòd pro obeundis principibus functionibus anima hoc vtatur spiritu animali, qui in cerebri corpore continetur, velut primo eius instrumento, si incorporea ea sit, ipsasq; functiones in eodem cerebri corpore perficiat, quo loco habitat. at, si corporea quædam res ipsa exiftat, & hæc aut insita caliditas, vel spiritus cerebri, aut tota ipsius constitutionis species, seu temperamentum ex seipso has facultates habens, in semetipso quoque prędictas functiones principes operari censendum est: cùm nulli alteri parti eas initiet atque committat vt prius diximus, & ita pro obeundis ipsis nullo indiget animali spiritu, nec etiam eo, qui in ipsomet corpore cerebri cõtinetur. suscipit namque phantasmata in seipso, quæ & memoratur in eomet, & super ea discurrit absq; alio animalis spiritus auxilio: cùm eo non indigeat pro facultatis vehiculo, velut indiget in reliquis functionibus externis. habet nãque eas in semetipso in ptopria eius cõstitutione, seu temperamento. & propterea ex se operari potens est, prout operatur citra alicuius animalis spiritus subsidiũ. At mox instaret quispiã, spiritum asserẽs animalem in cerebri corpore consistentẽ otiosum fore necessariò, si eo anima non indigeat pro obeundis principibus functionibus. Cui responsum sit, non propterea superuacaneũ ac otiosum esse, quia pro perficiendis prædictis functionibus principibus nullam fert opem, si anima corporea quędam substãtia sit; nam eo vtetur anima pro sensibus perficiendis, cùm lõgo tempore, aut vehementer ipsos in propriis instrumentis operatur, & eo, qui in cerebello, vtitur in diutinis ac vehemẽtissimis motibus volũtariis. quod quidem olfecisse videtur Gal. 8. de Vsu part. cùm aduersus Erasistratũ de varia cerebri constructione ac perplexu verba fecit. Quare, licet eo spiritu animali, qui in vẽtriculis residet, pro obeundis prædictis externis functionibus, tanquam primo instrumento, vtatur anima, vt vbique locorum testatus est Gal. non tamen propterea indecens erit, quòd in huius defectu, cùm scilicet vehementer ipsa sensum & motum volũtarium operatur, ad eorum instrumenta facultatẽ transmittẽs, quòd hoc quoque animali spiritu, qui in cerebri corpore est, tanquã instrumẽto, vtatur. Illud quod nec vnquã visus est Gale. negasse, mediáque illa interualla, quæ partes tum cerebri, tum cerebelli cõnectunt, eiusdem spiritus esse vias, vt idem Gal. testatur 8. de Vsu part. Nec insuper hoc quicquã pugnat his quæ supra diximus de huius spiritus vsu: cum, si incorporea sit anima, eo præcipuè, tãquam primo instrumento, ad exercendas principes iam dictas functiones in cerebri corpore vtatur: interímque eo pro externis operationibus perficiendis abutitur: licet eo primo, qui in cerebri ventriculis continetur, pro instrumento vtatur, vt prius diximus. at, si anima res quædam corporea sit, & eo nõ indigeat pro obeundis principibus functionibus, cum cerebrum in seipso has habeat facultates, ac in semet eas perficiat: reliquum est vt hoc spiritu animali, qui in eo resìdet, pro reliquis eius operationibus externis exercendis vtatur; nam propterea animalis dicitur, quia animæ instrumentum existit, & quamuis eo primo vtatur, qui in cerebri ventriculis continetur, pro vehiculo facultatem ad externa organa sensus & motus, vt Gale. visum est: quia tamen sæpenumero euenit vt hic in vehementioribus ac diutinis sensibilibus, & motricibus operationibus cõsumatur, ac ei paruum nutrimentum ex inspiratione & plexu reticulari suppeditetur: ea de re tũc hoc, qui in eius corpore est, pro eodem vsu, vti alienum à ratione nõ est. Hic ergo tribuẽdus erit vsus huic animali spiritui, qui in cerebri corpore continetur, tam si incorporea, quàm si corporea quædam res sit anima, iuxta Gale. doctrinam, quæ principes operationes, cuiuscunque sit naturæ, seu substantiæ, in cerebri corpore (vt relatum est) operatur: quod satis rationibus & auctoritatibus, tanquam verum ac Gal. decretis cõsonum, abundantissimè fulcitum est. Si qua tamen coniectari, seu constitui possit ipsius cerebri pars, in qua

eas

cap. 13.

Locis cit.

eas perficiat, illa, quòd melius sit ventriculus operari, non nimis præter rationem est Galeni placita supponentibus nobis de anima nostra: quanquam de ea perpetuò, quòd de foris corporis organizato aduenia, quódque ei delegata à Deo benedicto immortalis & corruptibilis creata sit, & credam & firmiter teneam. Persuaserunt verò sibi quamplurimi, vt dictum est, ex Galen. sententia has principes facultates secretas, ac locis sedibúsque seiunctas esse, decepti quidē ex his quæ de earum operationū lęsione asserit. cum etenim audissent phantasiam aliàs lædi posse, salua ac constante ratione & memoria: aliàs verò aut rationē, aut memoriam conturbari, reliquis duabus illæsis atque valentibus: statim concluserunt isthæc prouenire non posse, nisi, quæ effectrices earum sunt facultates, locis ac sedibus disiungerentur. Quòd verò vna earum lædi possit, altera illæsa permanente, phrenitidis exemplo. 4. de Loc. affe. idem Galen. confirmauit. *cap. 2.* Cuius duas conscripsit species, seu simplices differentias, ex quibus deinceps tertia componitur, vt ipse asserit: in quarum vna imaginatio tantùm deprauatur, vt non modò in aliis, verùm in seipso expertum fuisse testatur. cùm namque ęstate febre ardente laboraret, putarétque festucas atri coloris ex cubili eminere, & floccos similiter in vestibus esse, eos auferre dum properaret, nihil sub digitis eductum inueniens, accuratius rursus, vehementiusq; id efficere conabatur, cúmque amicos audisset, qui secum aderant dicentes eum floccos euellere, & festucas colligere, illæsa in eo manente adhuc ratiocinandi facultate, respondit eos rectè dicere. proinde, vt ei auxilium ferrent, rogauit: ne phrenitis ipsum arriperet, adhibitisque auxiliis curatus fuit. In altera verò phrenitidis differentia accidit quòd cogitatio, seu rationalis discursus, à naturali iudicio aberret: veluti Romæ cuidam, qui cum lanifico puero continebatur, euenisse scriptum est. hic intus ianuis obseratis à cubili surgens ad fenestram accessit, per quam & ipse videri, & prætereuntes videre poterat. ex vitreis itaque vasis singula ostendens, interrogauit, imperaréntne, vt ea proiiceret. illi verò ridentes annuebant. tū ipse deinceps proiecit omnia, cúmque interrogaret iterum puerū ne proiici iuberent, eo illi iusso, & illúmmet proiecit. Huic nec imaginādi functio erat oblæsa, cū singula vasa propriis nomenclaturis probè nominauerit, neque nominum memoria erat deleta: tantum ergo cogitandi functio erat deprauata. Quòd autem ex *cap. 3.* his duabus differentiis tertia componi possit, licet exemplo non comprobauerit; eo tamen loco asseruit Galen. cōfirmauítque lib. de Diffe. Sympt. cùm dixit: Accidit plerumque vt delyrium ambas actiones obturbet, vt neque benè procedat imaginatio, neque debita fiat ratiocinatio. Interdum vna dumtaxat læditur, veluti Theophilo Medico ægrotanti euênit, cui imaginatio tantùm oblæsa fuit: ac illi, cuius historiam suprà narrauimus de lanifico scilicet puero, iterum ibi facta mētione, cogitationem, seu discursum dumtaxat aberrasse asseruit. Cæterùm quòd memorandi facultati idem quoque accidere possit, Thucididis testimonio eodem loco cōfirmauit: qui nonnullos è pestilentia seruatos, adeò omnium, quæ antea nouerant, fuisse oblitos commemorat, vt non solùm suos familiares non agnoscerent, sed ne seipsos quidem. Ex his denique omnibus sibi ipsis fortè persuaserunt quidam ex Gal. sententia in diuersis sedibus atque locis prædictas functiones principes ab ipsa anima exerceri: cùm vnam lædi, altera illæsa permanēte, fieri haud quaquam posset: si in vno duntaxat loco cerebri perficerentur. Verùm, cùm nos aliter sentiamus, rationes quoque assignare conabimur, quomodo, etsi prædictæ functiones in vna eadémque sede perficiantur, velut supra probauimus, possit interdum vna lædi, quæuis earum sit, aliis permanentibus illæsis, in ducem tamen, atque patronum Galen. perpetuò adhibentes. Pro huius ergo dilucidatione illud pro comperto in eiusdem Galen. doctr. habendum erit, quòd, siue corporea res quædam, siue incorporea sit ratiocinatrix anima, eius functiones principes, cùm in cerebro ab eadem exerceantur, ex quauis eiusdem cerebri intēperie lædi possunt, siue ea per essentiam sit, siue per consensum, quinimo non tantùm ex eiusdem intemperie, verùm ex quouis alio vitio in prędicto cerebro exorto: &, vt summatim dicam, à quibusuis ferè malis ipsius cerebri. Hoc non tantùm percipi potest ex his quæ Galen. dixit lib. de Diffe. Sympto. de phrenitide, & *locis cit.* 4. de Loc. affe. vt supra annotauimus, per ea quę as- *cap. vlt.* serit de sopore, verumetiam lib. 2. de Cau. Sympt. *cap. 5.* circa finem, & lib. Quòd animi mores corporis sequātur temperaturam, prolixo sermone illud comprobauit, cùm dixit, Porrò à corporis malis vim animę afferri, luce clarius in melancholiis, & phrenitidibus, & furoribus apparet: namq; vi morbi neque seipsos, neq; necessarios agnoscere. quòd Thucidides quoque pluribus vsu venisse ait, & in morbo pestilentiæ non multos iam annos desæuiente, quam vel ipsi vidimus. proinde esse videbitur, atq; ob oculorum sordes, seu suffusionem facultate ipsa videndi nequaquam perpessa, non cernere, ac pro vno tria videre: ipsius visoriæ facultatis nō mediocris affectus est. id quod phrenitidi est similis. Quod quidem Hippocratis, Platonis, & Aristotelis, auctoritatibus confirmare nō piguit, veluti per otium quilibet videre poterit: Hippocratem videlicet lib. de Aëre, regio. & aquis, & in Aphorismis quāplurimis: Platonem verò in Timæo præsertim, ac in aliis eius libris: Aristot. libro de Parti. anima. ac de eorundem historia, etsi Arist. in sanis tantùm corporibus fortè loquatur. Hippocratis tamen, atque Platonis dicta tam in sanis, quàm ægris veritatem habent, vt ex eorum decretis quiuis percipere poterit. Immutantur denique animæ functiones à cerebri vitiis præsertim principes, ac quouis modo non tātùm vitiantur, verùm, si eius vitia supra modum augeantur: valent ipsam, si incorporea res sit, à corpore seiungere, & tandem dirimere. Si verò quoddam cerebri temperamentum sit, quæ ratiocinatur anima, cùm eius facultates ex eiusdem cerebri essentia, seu substantia consequantur, oblæso ipsius temperamento, necessariò principes vitientur functiones oportet. &, si criminum affectio creuerit, destrui omnino temperamentum est necesse, deleri facultates, & interitum sequi: vt idem Galen. præallegato lib. Quòd animi mores cor- *cap. 3.* poris sequantur temperaturas, decretum reliquit. At quid in hoc testes adhibere Hippocr. Platon. Aristotel. Galen. opus est: cùm id quotidie obseruare experientia liceat? conspicimus enim quolibet ferè die à diuersis corporū malis diuersas quoque noxas animæ afferri, diuersimodéque principes animæ functiones lædi, ipso præsertim cerebro

rebro quomodolibet affectio: interdũ vna, sępenumero duabus, & quãdoque cũctis oblæsis, etsi quidam eruditi viri aliter sentire videantur. nã & imaginationem, & memoriam lædi posse affirmant, nondũ ratione deturbata; verùm quòd ratio lædi possit, seu ratiocinatio, constante cũ memoria, tum imaginatione, nequaquã cõsentiũt: cùm neque argumentatio vlla, vt ipsi fatẽtur, neque euẽtus vllus, nec vlla prorsus experientia illud cõmõstret. Quomodo nãque fieri poterit (inquiunt, vt mens ratiocinando labatur, atque vacillet, nisi cõmẽtitia quædã illusio ab imaginib⁹ irrepat, quæ illã obturbet; ꝙ si afferatur phreneticus fictilia vasa ab alto detrudens, dicunt, quòd hic si læsa mente malè ratiocinabatur, necesse simul erat eundẽ perperam phantasia comprehendere: nã quo ordine quàve cõnexione in verã rerum cognitionem, similiter etiam in turbulẽtos errores, falsamq; opinionem inducimur atque rapimur, si qua horũ efficiens causa nõ pręcesserit: nõ igitur fieri potest (vt isti inquiũt) ꝙ ratiocinatio, seu mens offẽdatur, quin primus communis sensus qui omnium interiorũ primus ac infimus est, seu phãtasia turbetur, seu lædatut. At qui cur in hanc ipsi sententiam proruperint, non parum miror cũ eius oppositum & ratio, & auctoritas, & experientiã commonstret. Ratio quidem nam licet hæ operationes quẽdam inter se ipsas ordinem obtineant, vtpote qui ratiocinari non valeamus, ni imaginatiuæ opus pręcedat: discurrit nãque mẽs, seu intellectus super ea, quæ in phãtasia seruata sunt phantasmata, tã si valeat, quàm si nõ interdũ tamẽ discursus oblędi potest in sua propria essentia, cùm actio & facultas sit separata atq; seiũcta à cõmuni sensu & phãtasia, nulla suscepta offensa ab ipsius imaginatiuæ oblæsione, nec à falsis imaginib⁹ illusa, seu decepta. nã quid quæso obest, ꝙ imaginatio rectè procedat in apprehẽdẽdis simplicibus, ipsa verò mẽs, seu intellectus diminutè, seu deprauatè, aut nequaquã circa ea operetur eius propria facultate lęsa, & non à fictis simulacris, seu imaginib, illusa: velut accidit, cùm primò imaginatio læditur, & ei discursus cõsentit. depẽdet enim mẽtis operatio à phãtasia eo videlicet, ꝙ ratiocinari nequit, nisi super ea, quæ in imaginatiua detinẽtur, phantasmata discurrat. at, ꝙ bene, vel male illũ perficiat discursum, ex se ipsa habuit primò. nam, cùm valet, bene: cùm verò malè afficitur, non rectè ratiocinatur, interdum per se, sæpenumero verò secundariò oblæsa, nulla prorsus offensione suscepta à communi sensu, seu phantasia, cùm facultas & actio sit (vt diximus separata omnino, ac seiũcta ab ipsa imaginatiua. Nec propterea quòd omnium interiorum sensuum primus & infimus sit communis sensus: perpetuò is priùs debet turbari ac offendi quàm mens & discursus, nam, quãuis in vera rerum cognitione, cùm hæ facultates valent & naturaliter operantur, is seruetur ordo ac connexio, vt ratiocinari quicquam nequeat mẽs, ni phantasia prius operetur, ac inseipsa phãtasmata & simulacra detineat: in morbosis tamẽ affectibus perturbari potest hic ordo, ac connexio solui cùm ex offendentium causarum seu affectuum diuersitate, tum ex maiori, vel minori prædictarum facultatum præparatione. ex quibus fit vt modo vna, modo altera, aliàs verò cunctæ functiones lædantur, vt paulò post declarabimus. Testatur hoc idem Galen. in quamplurimis locis potissimùm libr. de diffe. Sympto. quod scilicet ratiocinãdi fũctio lædi possit, imaginãdi & memorandi facultatibus illæsis permanentibus, id quod phrenetici exemplo, qui obseratis ianuis singula vasa per fenestram protulit, comprobauit. at, si velint ꝙ huic quoque imaginandi actio fuisset, oblæsa, Gal. eodem loco oppositum sentit inquiens, Illi phrenetico neque imaginandi functionem fuisse læsam, neque nominũ memoriam deletam: cùm singula vasa propriis nomenclaturis probe nominauerit. quibus verbis & id quoque destruitur, quod ipsi afferunt, quòd videlicet, cùm quispiam male ratiocinantur, de eisdem saltem opus est sensum communem, seu phantasiam non rectè fingere, licet de aliis rectè imaginari contigerit, nam Gal. prædicto loco dicebat, ꝙ pręnarrato phrenetico circa illa, quę malè raticinabatur, imaginandi functio non erat læsa, nec nominum memoria deleta. quod fit vt circa eadem, iuxta Gal. decreta, contingat quempiam non rectè ratiocinari, memoria & imaginandi functione permanentibus illæsis. Ad hæc 3. de Loc. aff. cùm de memoria deperdita, ac stultitia verba facit, asserit stultitiã esse intellectus, seu discursus amissionem: & quòd interdum accidat, vt vitiata ratione, memoria quoque lædatur, velut læsa memoria rationem quoque interdum lædi cõtingit. Nam vtraque affectio ex frigida cerebri intẽperie ortum habet. Quibus verbis liquidò ostendit Gal. rationem duntaxat posse interdum vitiari, quandoque simul cũ memoria; imaginãdi fũctione nequaquam oblæsa vt in stultitia: quam etiam in numero affectuum cogitandi functionem lædentium libro de Sympto. differentiis connumerauit, & non imaginationẽ. Hanc eandem sententiam scripsit Aëtius tetrabibli sermone, & ca. 2. tractans de phrenitide, dum dixit: Differentiæ autem phrenitidis plures sunt, sed tres principalissimæ: aut enim imaginatiua facultas solum læsa est, seruatur autem ipsis ratiocinatiua, & memoria: aut ratiocinatiua solùm lęsa est, seruatur autem imaginatiua, & memoria: aut etiã imaginatiua læsa est, seruatur autẽ memoria. Quid clarius, quam ratiocinatiuã solùm lædi posse in quibusdã phrenitidibus, imaginatiua, & memoria illæsis permanẽtibus, vt testatur Aëtius ꝙ quidam etsi nulla ratio, vel auctoritas cõmõstrasset, quotidiana experiẽtia cõprobat. vidimus etenim nos non semel, velut & alij quidã nõ vulgares medici frequẽter obseruarunt, in ægris nõ paucis mẽtis læsionẽ, imaginatiua haudquaquã, nec memoria affecta: nuperq;, dũ hęc cõscriberẽ, iis, q. mecũ aderãt, obseruari feci in quodã Frãcisco Raimo nobili Capuano, cui cũ ratiocinatio omnino propter febrem deprauata esset, nulla in imaginatione offensa aderat, cùm simplicia cũcta rectè cõprehenderet. Quòd si ratio, auctoritas, ac experientia nõ imaginatiuã dũtaxat, aut memoriã, verùm & rationẽ, seu discursum solùm affici interdum posse commõstrarent: quoniã cunctę hæ functiones iuxta Gal. sententiã in vna eadẽq; sede perficiũtur, in ipso videlicet cerebri corpore, vt probatũ est. non ab re in dubiũ venit qua ratione id fieri queat, cùm sedibus non seiungantur. Cuius quidẽ cùm nõ facile sit rationem

cap. 5

cap. 3

nem tradere, nō mirum si nonnulli nō vulgares profectò, sed eruditi viri prædictas facultates ad Gal. mentem locis sedibusq; seiungere ausi sunt, vt prius diximus. At nos ex eiusdē Gal. monimētis edocti conabimur huius rei causas assignare, quamuis eodem loco, eademq; sede prædictę functiones perficiantur: in memoriam rursus reuocātes primò, ꝙ ex cerebri vitiis, (vt probauimus) eædē facultates lædi possunt interdū vna, interdū altera, quandoque duæ, vel omnes simul, cùm ab ipso solo principio proueniant, in eiusq; proprio temperamento consistant, velut cunctę aliæ functiones eius, (etsi non tantùm ab eo perficiātur) cuiuscunque substantiæ sit anima. proinde nihil aliud esse facultatū essentiam, seu substātiā, quàm temperamenti proprietatem, quæ quidem cuilibet parti ꝓpria ac peculiaris inuenit, à Gal. [cap. 3] [cap. 7] scriptum reperitur lib. de mult. & li. 5. de Loc. aff. quo fit vt si contingat hanc peculiarem temperiem à quauis causa, potissimum ab vna octo intēperaturā perturbari: ipsis quoque viribus noxam accidere necessariò oporteat, magisq; peculiarē offēsam viribus excitari, prout illi debetur [cap. 7] intemperantæ, quemadmodū. Gal. 5. de Loc. affe. [ca. 1. & 2] & 3. de Cau. sympto. docuit. proinde euenit, vt, quamuis in vnamet alicuius partis temperamēti proprietate plures sint facultates, ac eas strenuè exerceat vbi tēperatissima fuerit, & malè fungatur vbi intēperata fuerit pars: & hactenus malè, quatenus intemperata fuerit, velut patet primo [cap. 4.] de Præsagitione expulsibus: videre tamen liceat nō omnes illico offēdi, cùm intēperata pars efficitur, verùm sæpe vnam, interdū aliam, quandoque plures lædi conspicimus: quemadmodum in naturalibus quoque facultatibus cuiusuis partis quotidie obseruamus: vna videlicet, vel duabus [ca. 7. & 6. eiusdem] effectis, aliis illæsis permanētibus. Cuius rei testimoniū pariter reddit Gal. eodem 5. de Loc. aff. [cap. 3] cùm de iecinoris affectib⁹ verba facit. & 6. vbi de renū affectib⁹, & ꝓpriè de diapete pertractat, & magis vniuersaliter 3. de cau. Sympto. Illud quoque mēte cōcipiendū, quòd, licet quædam facultates cùm valet pars, cuius sunt proprię, quodam ordine quadámve cōnexione, diuersis temporibus ab ea exerceātur, vt videre licet in naturalibus ipsis viribus: nam primò pars vtitur familiariū attractionem, deinceps eorūdē retentione, & alteratione vltimo loco, quod alienum est, excernit, peruertitur tamen ordo sæpenumero, soluiturq; cōnexio, cùm eadem pars intēperata reddita est. ꝙ quidem effici posse nequaquā arbitrandū est, nisi propterea quòd, cùm à diuersis causis ipsa effici intemperata queat, pro ratione maioris, vel minoris pręparationis dictarū facultatum, ac pro causarū diuersitate, modò vnā, modò alterā, vel plures lædi cōtingit: velut nō tantùm in facultatibus ipsis, verùm etiā in febriū subiectis quotidie obseruamus. nā quāuis spiritus parationes sint, quàm humores partesq; solidæ, ad calorem præter naturam suscipiendum, cùm tenuiori sint substantię: omnisq; tenuis substantia [cap. 1.] promptius alteretur, q̄ crassa, primo de Differentiis febrium, & insuper humores, quàm membra: nō tamen perpetuò, quę incipit febris, diaria est, sed putrida interdúmque hectica esse potest, vt [cap. 8.] eodē primo de Differētiis febriū patet. cuius euētus causa assignatur prædictorum subiectorū maior vel minor præparatio, cum magis lædi possit ab vna, vel altera causa, à qua primū homo cœpit febrire. Pari modo nec illud mirū videri debet, ꝙ cerebro diuersimodè affecto, quamuis in eodē loco, eadémque sede principes eius facultates perficiantur, in ꝓprioque eius tēperamēto cōsistāt, vnā interdum aut alteram, vel plures earū lædi cōtingat, & quamuis, cùm ipsum cerebrum valet, imaginandi fūctio præcedat, subsequaturque ratio & memoria, paratiórque sit imaginatio, vt lædatur, nō propterea, cùm intēperatū redditur, necessario à quauis causa imaginandi functionē primò lædi oportet: verùm indifferēter (vt de naturalibus facultatibus diximus) possunt vna vel altera, aut plures lædi, prout paratior vna facultas inuenitur, vt lædatur magis ab vna, vel altera causa. Pro maiori ergo pręparatione vni⁹, vel alterius facultatis ad hanc, vel illā offensionē suspiciēdā, ac pro lædētis dispositionis varietate cōtingit vnā modò, vel alteram, plures, aut omnes principes facultates lædi, quamuis in vna eadéque sede perficiantur, vt diximus. Cōcomitatur insup hæc, diuersa ipsius cerebri pars, quæ primò afficitur. nam omniū principaliū viriū animę affect⁹ in cerebro cōsistere apud omnes Medicos incōfesso est, velut 3. de Loc. aff. testatur. Gal. Et, [cap. 5.] ne tyrannorū ritu hæc affirmare videamus circa eiusdē Gal. auctoritatē, ad ipsum confugiemus. Is [cap. 5] 3. de Loc. aff. dinumeratis quibusdam capitis ac cerebri affectib⁹, ex quibus diuersæ principes fūctiones turbātur, dixit eos differre tū ꝓ diuersitate dispositionis & causarū, aut eo ꝙ magis, vel minus eædē intenduntur: vel veritate mixtionis dictarū dispositionū, & hoc totū ex parte efficiētiū causarū, ac lædētiū morborū, nanque ex infrigidātibus cerebrū causis, eiusque intēperie frigida memoriam lædi contingit, &, si eadē vehemētius intēdantur, simul cū memoria læditur ratio: quæ affectio stultitia nominatur. Similiter quoque accidit in lethargo ac omnibus soporosis affectionibus, etsi ex his imaginationē quoque veluti resolui cōtingat. cōsueuit nanque (eodē Gal. auctore) frigida intēperies animales actiones torpidas efficere, id ꝙ animalia, quæ ꝑ frigora latere coguntur, haud obscurè declarant, ac in frigidis medicamētis & cibis videre licet. Ex quib⁹ concludo ad Gal. sentētiam, stultitiam & obliuionē à frigore ortū habere: cū videlicet ex his cerebri [cap. vlt.] corp⁹ refrigeratum est vt idem testatur 2. de cau. Sympt. Verùm, si nō vehemētius intendatur frigiditas, obliuionē causat, memoriamque lædit, si autē intēdatur, stultitia oritur, atque mēs, seu cogitandi fūctio impeditur ac torpida efficitur, eodē auctore 3. de Loc. affe. [cap. 5.] ex oppositis verò causis, calfaciētib⁹ videlicet, velut oppositi morbi in cerebro excitātur, ipso immodicè calfacto, ita & opposita vitia, vt vigiliæ, delyria phrenitides, diuersimodéque principes fūctiones læduntur: nō tantùm qa ex calidis afficiūtur dispositionib⁹, sed etiam qa leuiores aut vehemētiores existūt. Nanque ex biliosis succis febrē ardentē generantib⁹, si vapores ad caput ascendant non multi, nec admodū acres: delyrium oritur, eáque princeps facultas potissimum læditur, quæ minorem habet oppugnandi vim, vt lædatur. hæc verò phantasia est. quare imaginandi functio tunc offenditur. At, si multi, acresque, & viriosi fuerint, nō imaginatio

ginatio,sed cogitatio aberrabit. Quòd si multi ac admodum acres sint vtræque deprauantur. Nec diuersa quoque ratione,orta phrenitis nonnunquã mitior est, vtpote cùm à pallida bile ortũ habuerit, imaginandique facultas turbatur, ceu promptior ac paratior vt à leuiorib⁹ causis lędatur, prę-sertim calfacientibus. At,si vehemẽtior fuerit,cùm videlicet flaua bilis eam parit,prõptius mẽs,seu ratio vitiatur, vtpote magis apta vt ab hac offensionem suscipiat,vbi verò fuerit vehemẽtissima ex eadem flaua bile excitata,adeò tamen acri & calfacta ac ferè præassata, vt velut ferina sint delyramenta, euenit vt tum imaginatio,tum cogitatio deprauẽtur. Ex his denique dispositionibus calidis non modò aliæ atque aliæ facultates læduntur principes, eò quòd magis minúsque intenduntur, & secundũ quòd magis minúsque obnoxiæ sunt hæ facultates his lædentibus causis:sed ipsarum læsionis modus alius est ab eo qui à dispositionibus frigidis excitatur, ex ipsis nanque minus intẽsis memoria primò: quòd si intendantur, ratio quoque læditur vt diximus ac imaginatio interdũ,vt in veterno & lethergo,læsionisque modus velut deficiẽs est,torpidus, seu resolutus. At ex calidis dispositionibus, non quidem vehemẽter auctis, imaginẽdi facultas primò,&,si intendantur,mens & ratio, ac:si vehemẽtius intendantur,vtræque afficiuntur:eritq; earum læsionis modus non deficiens & resolutus sed deprauatus & errans. & proinde cerebrũ,vbi in morbosam intemperiem incurrerit,necessariò symptoma,quòd intemperiei familiare est,inducit,vt 4. de Præsag.ex pul.patet. nec tãtùm ex oppositis,seu dispositionibus diuersis cerebrum offendẽtibus, cõtingit diuersas principes functiones lædi easq; diuersi modè(prout prõptius, aut ægrius quæque earum parata est, offensam suscipere, quinimmo ex veritate mixtionis prædictarum causarum:quæ cũ multiformiter commisceri queant,varia cerebri vitia pariunt pro mixtionis modo, varias insuper ex ipsis noxas contrahunt functiones principes. nam modó vna modò altera, vno,vel alio modo,pro eadẽ etiã diuersa præparationis ratione, lædi conspicitur.quæ quidẽ abnegare extremæ esset demẽtiæ, cum in dies illud quiuis in ægris curandis etiã parum exercitatus obseruare valeat. Et,quãuis hæ functiones principes(vt diximus) in ipsius cerebri corpore perficiantur: non exigua tamen oritur in earum læsione differentia,cùm videlicet cerebrum ipsum secundum diuersas eius partes primò afficitur. Cuius rei nõ immemor Gal.3.de Loc aff.testatus est cerebri effectus non tantùm inter se differre mixtionis varietate,aut eo ꝙ magis minúsve intẽduntur eorum causæ, verum etiam quia ventriculi cerebri interdum afficiuntur,interdũ eius vasa vniuersa, interim humiditas, quæ per eius corpus dispersa est,aut cũ ipsummet cerebri copus intemperatũ redditur. non enim verẽdum est,quòd pro ratione diuersarum cerebri partium primò affectatũ possint & ipsius varia oriri vitia,ac diuersæ functiones læd,i quamuis hę in ipsius cerebri corpore ab anima exerceantur. nam alia ratione consentit cerebri corpus, cùm eius ventriculi primo afficiuntur, alio modo cùm eius vasa, seu humiditas, quę per ipsum dispersa est. Diuersa quoque ratione ipsę functiones lędentur, si ipsius cerebri corpus præter naturam primò afficiatur. qua insuper ratione euenit,vt interdum vna, interdum alia noxam suscipiat,etsi sedibus non seiungãtur. Ex quibus satis admodum demõstratum esse censeo, Gal. duce atque auctore qua ratione contingat vnam interdum, vel alteram functionem principem turbari,aut quouis modo offendi,altera illæsa permanente,quamuis in vno eodẽmque loco consistant, vt dixim⁹,ac ab ipsa anima in cerebri corpore exerceantur. quæ cum hucusque à quibusdam percipi non potuerint,conati fuerunt ad Galeni mentem vt ipsi fatentur,licet falsò, prædictas functiones locis ac sedibus seiũgere,maximã Galeno iniuriã inferentes:cum id apud eum scriptũ nullibi reperiatur,quinimmo ab eiusdem monumẽtis alienũ,eiusque sententiæ pugnans omnino est, vt ex his,quæ suprà diximus,liquidò constare potest.

cap.8.

cap.5

DONATI ANTONII ALTIMARI,

Quòd naturalis spiritus in Galeni doctrina admittatur:& non omnino abolendus sit,vt quibusdam visum fuit.

QVI naturalem spiritũ in Galeni doctrina, tãquam nõ necessariũ abnegant,hac prima ratione id probare conãtur. Spiritus naturalis(inquiunt) si necessarius sit, nõ propter aliud vtique, nisi vt vehiculum naturalium facultatum existat,altricis præsertim,ad mẽbra ipsa. Atqui hæ cognatę cunctis partibus sunt, veluti magneti lapidi vis qua ferrum attrahere potest,Galeno auctore 1. de Loc.aff.circa fin. quare vt eis ab aliqua parte vis hæc influat,superuacaneum est. Non ergo spiritus naturalis ad partes ipsas naturales facultates suppeditat,& propterea neque necessarius existit. Potest & hæc eorum ratio corrobari Galeni auctoritate li. Artis medic.c. 9. vbi de partium differentiis loquutus,quasdã dinumerauit, quæ nec aliarũ gubernationi præsunt,nec aliunde gubernantur:cum insitas habeant à natura potentias,à quibus regũ-

cap.vlt.

tur: vt cartilago membrana, os, ligamẽtum, &c. At, si spiritus naturalis nutriendi vim ad corporis partes deferat, nulla daretur prenarratę differẽtię pars, & Gal. tanquam superflua ponens condemnandus esset. Insuper, cùm partium essentia permanens nõ sit, sed continuè difflet ac mutetur, venis & arteriis (Gal. teste primo de Locis aff.) indiguerunt vt nutrimentum eis deferatur, ac innati caloris temperies seruetur. At per venas nutrimentum eis distribuitur, per arterias caloris symmetria seruatur. nullo ergo alio tertio, nec spiritu naturali op⁹ erit. Deficit quoq; materia pro spirit⁹ naturalis generatione, vt hi opinãtur. Nã, si qua esset materia, ex qua naturalis procrearetur spiritus, ea vitalis spiritus esset, materia, ex quo animalis gignitur Eius verò generatio prima in corde fit, & ab eo in vniuersum corpus per arterias diffunditur qua de re, cùm multò plures sint nostri corporis partes, quæ vi egent naturali quàm quæ anima: necessarium vtique esset magnas, immo maximas arterias ad iecur peruenire, tantam vitalis spiritus copiam suppeditantes, quæ pro naturalis materia sufficere posset. At per corporum dissectionem, & Galen. quarto de Vsu part. cap decimotertio, constat ad simas tantùm iecinoris partes, & eas quidem valde paruas, arterias inseri, per quas tanta spiritus vitalis copia, vt ex ea naturalis gigni posset, non defertur: quam tamen multam esse oportuisset si ex ea naturales spiritus gigni deberent. At, si quispiam dixerit non hanc esse spiritus naturalis materiam sed sanguinẽ, qui in iecore fit: eum esse non posse arguunt, cum is crassus ac turbulẽtus, nec dum ab aliis humoribus emundatus sit, vt idoneus fiat ad eius generationem: deficit ergo materia. Sed nec locum in iecinore esse, in quo possit naturalis spiritus generari, vtpote cùm nulla in eo sit cauitas, veluti in corde & cerebro manifestè cernitur. qua de re deest & locus pro eius generatione. Præterea nec canales, seu meatus, suppetunt; per quos vbi genitus iã fuerit, valeat ad membra deferri: Nisi quispiam dixerit per venas vnà cum sanguine spiritũ transire. quod tamen nec corpus venarum patitur, vnica tantùm tunica contentum: nec motus, seu pulsus indicat, qui venæ non secus ac arteriæ adesse deberet. Vltimo loco non dari spiritum naturalem probãt, cùm nulla via pateat aëri quo is nutriri valeat, veluti animalis & vitalis. deficeret ergo vnus eius nutrimenti modis. Qua de re, cùm nec finis adsit, ob quẽ eũ gigni oporteat nec materia, ex qua vel generari, vel conseruari possit: nec locus idoneus, in quo gignatur: nec via per quam ad membra mittatur, ex prędictis probabilibus rationibus iure omitti ac negari ad eorum mentem potest. Vt autem rei propositę dilucidius veritatem assequi valeas, quid per spiritum intelligendum sit animaduertas oportet. Est autem ad Gal. mentem, corpus quoddam calidum, tenuissimæ ac leuissimæ substãtiæ, ex aëre & tenuissima, leuissima, ac syncerissima parte sanguinis, seu seminis genitum. Quòd corpus sit calidum, patet. 5 de Simpl. med. fac. quo loco innatum spiritũ calidum appellauit: & commentario aduersus Lycum. ita de aliis dicendum, cùm ab eo calidaq; materia originem ducant. At, quòd substantia eius sit leuissima ac tenuissima, apud eundẽ auctorem patet 3. de Nat. facul. vbi asseruit omnium, quę in corpore sunt, leuissimum tenuissimumque esse spiritum. Quòd ex aëre ac sanguine halituoso & tenui gignatur, decretum reliquit Gal. 6. de Vsu part. 11. ac 12. Met. med. ac sexcentis aliis locis, Quòd verò ex semine, 14. de Vsu part. & lib aduersus Lycũ, patet. Huius spiritus duæ primæ differentiæ iuxta eiusdem auctoris sententiam assignari possunt: nam quidam fixi ac stabiles sunt, qui innati ab eo appellantur 5. de Symp. med. fa. quidam verò vagãtes ac errantes sunt, & influentes Hi vero spiritus, qui insiti ac innati dicuntur: cum in omnibus animantis partibus contineantur, nõ tamen vndequaq; similes, veluti nec etiam sanguis, adeo in simplicibus ac primis solidisq; animalis partibus fixi ac implãtati sunt, (ex sanguinis, vt diximus, & seminis leuissima ac tenuissima parte geniti) vt toto vitæ curriculo iidem permaneant. etsi eorum substantia quolibet ferè momento tum minor, tum maior conspiciatur, nũquam tamẽ in totum dissipatur. Nec parua eorum substantia in spatiis inanibus dictarũ partium inest: immo potius ea veluti materia quædã, leuissimam etiamnum mutationem exposcens, est ad innati spiritus qualitatibus suis absoluti generationem. poterit autem hæc substãtia spiritus innatus appellari, cum admodum ad naturalia opera perficienda conducat, prout 5. de Simp. med. fac. Gal. visum est, Hunc spiritum innatũ in semine cõtineri, spumosoq; corpore, elemẽto stellarum proportione respondentem, primumque fœtus principium esse Arist. 2. de Gener. anima. scriptum reliquit. At Galen. qui & semen non tantum effectiuum generationis fœtus principium voluit esse, sed & materiale, sic nec sanguinem menstruum materiale tantùm principium, sed effectiuum quoque: licet validissimum sit in semine effectiuũ, materiale paucissimò, in sanguine contrà, quod ad materiã spectat plurimum, quod ad vim & facultatem imbecillimum: hunc innatum spiritum non tantùm ex seminis parte leuissima ac tenuissima, verùm & sanguinis menstrui simili substantia gigni voluit: licet ex semine magis. qua ratione sæpe apud eum reperies (vt 1. de Sanit. tuen. & 2. de Nat. fac.) semen opificis rationem obtinere, sanguinem verò materiæ ab eo quod in eis præualet, ipsis principiis denominationem tribuẽs: ita vt ex vtrique simul permixtis velut vnum fiat agens, vnum motus principium seu effectiuum, vt vtrunque in vnum motũ conspiret, ac principium motus sit idem: vt patet ex eius mente tum 2. de Sem. tum 14. de Vsu part. quãquã hæc vis, seu facultas in semine magis principatum obtineat, vt diximus: est nanque ipsius animæ instrumentum primum, etsi Stoici ipsius substantiam esse autument. Hic spiritus est, qui omnes actiones naturales adauget. qui, cũ in pueris copiosissimus sit, caliditate symmetrus ab Hipp. Apho. 24. 1. li. calor innatus appellatur; etsi is verè in triplici substantia cõtineatur: ea quã diximus, ac reliqua tũ sanguinea: ex qua carnosæ partes generantur: tũ serosa seminis parte, ex qua solida fingũtur. Quapropter Gal. hoc innatum calidũ, quòd ἀρχέγονον. i. primogenitũ vocare Hipp. cõsueuit, nil aliud esse, quàm sanguinem menstruum, semenq; retulit lib. aduersus Lycum, asserẽs se nihil nouisse, præter hæc, tertium: & propterea iis, qui crescũt, plurimus inest: & iis, qui consenuere, minimus. Errantium autem spirituũ differentię à Gal. 7. de Hipp. & Plat. decretis duæ cõscribuntur: quarum vna vitalis spiritus, altera animalis dicitur. Vitalem appellat eũ, qui in corde & arteriis continetur: est enim cor eorum

Marginal notes: cap. vlt. — cap 9 — cap. 7. — cap. 14 — cap. 17 — cap. 3 — cap. 5. — c 9 & 10 — cap. 7 — cap. 9 — cap. 9. — cap. 3 — cap. 2. 2. de po. na. cap. 3. — cap. 1. cap. 8. — cap. 7 — cap. 3

dem auctore 6.eiusdem, sicuti arteriarum, ita & vitalis spiritus feruentisque sanguinis principium, & fons. quo spiritu vitali medio cor, ceu fons (vt diximus) insiti caloris facultatem quādam singulis partibus transmittit: per quam & earum possit intimi caloris temperies seruari, cuius gratia spiritus is à corde confluit caloris delator. Quanquam & alia quoque ratione, pulsu videlicet, prædictum innatum partium calorem custodiat, prout patet lib. de Vsu puls. Proinde actiones suas perficiunt singulæ partes peculiari cordis temperie, qua pereūte ipsarum quoque actiones perire necesse est: prout ipse 5. de Loc. aff. testatur. Altera differētia animalis spiritus appellata, non quòd substantia animæ sit, vt Stoicis placuit, sed quod is primum eius instrumentum in cerebro continetur, præsertim in eius ventriculis, posteriori & medio: hoc siquidē (cùm ipsa volūtariis actionibus vnà cum sensibus præsideat) ad sensus omnes, cū ad eos motus, qui ad consilio & voluntate prodeūt, vtitur, ad prædictorū instrumēta eo medio facultatē suppeditans. An verò tam vis, seu facultas, quā substātia ad prædicta sensus & motus instrumenta inquat, vel vis tantùm, aut ad quædā vis, ad quædā verò & substantia & facultas, cū ad rē propositam scire non cōferat: iure præter mittam. At lib. 12. Method. med. cum de prædictis spiritibus verba fecisset; asseruit quod, si naturalis quoq; aliquis est: vtiq; is in iecinore & venis cōtinebitur. Quo loco etsi ipsum dari non affirmet, nec omnino negauit: locum tamen signauit diuersum à prædictis, iecur videlicet & venas, si daretur. est nanque & ipsum inter tres principes partes dinumeratum, quibus animas gubernatur, altricis, facultatis principium & veluti fons, sicut cor caloris, & cerebrum sentiendi atque mouendi ab electione, Gal. teste cū in 9. Meth. med. tū 5 de Loc. aff & 7. de Hip. & Pla. decr. De hoc ergo principio altricis, seu naturalis, facultatis in dubium venit nūquid instar aliorum duorum principiorum, cerebri videlicet & cordis, aliis corporis partibus spiritū aliquem suppeditet, loco & vsu ab animali & vitali diuersum, genere tamen eis consimilem, vt qui vagans & errans dicatur, qua ratione ab innato discrepet: naturalis appellatus, vt qui à principio naturalis facultatis genitus, iecore videlicet per eiusdem proprios canales, venas scilicet, in totum corpus diffūdatur, quo medio naturales partium potentiæ, seu facultates, conseruentur, quemadmodum à vitali à corde transmisso intimus earum calor in symmetria conseruatur. Quòd autem spiritus hic naturalis tanquam necessarius in Galen. doctrina concedendus sit, ex infra dicendis, cuius non tantùm tibi, si admodum duræ ceruicis non fuerit probare conabimur, præsupposito prius eo, quod Gale. 11. Meth. meden. decretum reliquit. Naturam ex tribus partibus constare: spiritu, substantia carnosa, & ex iis quæ verè solidæ dicuntur: singulàque istarum triū propriam habere pro sua natura cum qualitatem, tum quantitatem. ac qualitas earum ex congrua tēperie calidi, frigidi, humidi, & sicci consistit: quantitas vero solidarum partium per semper manet numero duntaxat his qui inaugentur: qui verò absoluti sunt, etiam magnitudine; sed carnosæ substantiæ magnitudo variatur, etiam si animal non augeatur: pari modo & ipsius substantia tantùm non quolibet momento tum minor, tum maior conspicitur. Virtus quoque dictarum partium, vel in his tribus simul enumeratis additur, vel in eorum proprio temperamento consistit perpetuò sui custodiam requirens: custodia verò similium exhibitionem incidat, veluti sublatio contrariorum. Proinde virium substantiam (quæ ex spiritu, vt diximus, carnosa specie, ac solidis ipsis completur) si custodire velimus, ex iis, quæ similia sunt, moliri cuique suam custodiam conuenit: nempe ei, quæ terra est, ex iis quæ magis sunt terrea: & ei, quæ humida, ex iis quæ sunt humidiora. ad eundem modum & ei, quæ magis aërea, ea, quæ plus huius substantiæ in se habent, vt propria cuique mensura seruetur, adhibenda sunt, Galeni auctoritate eodem vndecimo Metho. medend. Ad hæc nulli in dubium venit prout primo de Sanit. tuend. & 12. Method. Galen. scriptum reliquit) fieri non posse, vt continuò nostri corporis substantiæ quicquam non vacuetur, aut immutetur, veluti nec vllo alio generabili corpori contingit. Proinde Medici officium est, vt quæ substantiæ portio defluit, eam apponendo resarciat: quod alterascit, in debitam temperiem per contrariam alterationem vindicet, vtrotumque materiam naturæ propriam subministrans. Harum porrò trium substantiarum nulla prorsus & alterationi & dissipationi promptius subest, quàm ea quę spiritus, vt quæ tenuior & halituosior sit. qua de re si assiduè ab ipso calore aliqua portio digeretur, simulque ab aliis causis, & alteratur simili corrigenda venit substantia: aliàs verendum sit ne (ea assiduè dissipata, nec per aliquod simillimum substantiæ prius euacuatæ resarcita, vel alterata & in debitam temperiem per contrariam alterationem non deducta, vt tum quantitas, tum qualitas, quoad fieri licet, naturaliter se habeat) virium essentia quibus corpus regitur totum, & quæuis eius pars, vitietur, ac animal pereat, vel pars aliqua deperdatur. Ea de re libro vndecimo Method. Galen. spirituum custodiam moliri ex respiratione, ac trāspiratione, &, qui ex sanguine attollitur, vapore, vel eius attenuatione, seu in halitum solutione, & quasi aëratione, inquit, tanquam hæc sit eorum spirituum omnium substantia simillima. Particularim autē vitalis spiritus irrigatur, ac alitur, siue nutritur ex inspiratione & sanguine: animalis verò ex inspiratione ac sanguine tenuiori, quem reticularis plexus suppeditat, prout 12. Method. patet. & 7. de Hippoc. & Plat. decr. dixit spiritum animalem ex vitali perfectius coniuncto oriri. Ac 6. de Vsu part. hunc animalem spiritum asseruit exhalationem quandam esse sanguinis benigni. Ex quibus patet quòd, quamuis ex respiratione, seu transpiratione, simulque & sanguinis exhalatione, vt ita dixerim, spiritus quicunque gignitur, nutritur, ac custoditur, præcipua tamen eius custodia ac nutritio est ex eiusdem sanguinis attenuatione, seu aëratione: in quo (mea quidem sententia) tum insiti, seu innati, tum vagantes omnes, seu errantes, spiritus quodammodo conueniunt: cum hæc sit maximè similis ac familiaris eorum materia, potissimum innati. vnumquodque enim ea substantia, qua primum genitum est, ali etiam perpetuò consueuit, prout Galen. asseruit libro primò de Semi. circa finem, licet ex aëre eorum qualitas æquè, vel fortè magis, custodiatur. quod voluit Hippoc. innuere libr. de alimento, dum dixit: Principium alimenti spiritus, os, guttur, pulmo, & alia respiratio. Nec te præterit innatum spiritum, velut in aliis corporis

Marginalia: 6. de Plac. Hippoc. & Plat. ca. 8. — cap. 3. — cap. 5 — cap. 10 — cap. 1. — cap. 3 — cap. 1. — cap. 1 — cap. 3. — cap. 5. — cap. 5. — cap. 5. — cap. 3. — cap. 17. — cap. 16 Hippoc. li. de alimēt. quod refert Gale. li. de Vtil. resp. cap. vlt.

partibus, ita in iecinore contineri: non enim fas est in aliis, & non in iecinore, reperiri, eisque iecinoris naturam facultatémque in hoc potissimum spiritu cōsistere, velut de aliis partibus suprà relatum est. Quinimo consonum est iecur ipsum, velut altricis seu naturalis facultatis principium, vnum ex tribus corpus nostrum gubernātibus, multam copiā spiritus innati in seipso continere: non enim sibi ipsi duntaxat gubernando dat operam, sed tanquā principium obtinens aliis partibus materiam ad alimentum idoneum procurat Amplius scio te non ignorare, quòd innatus hic spiritus tam in iecinore, quàm in aliis corporibus partis assidua custodia egeat: cum tota moles animalium in perpetuo fluore sit, &, ni similis altera substantia, pro ea quæ defluxit restituta sit, vt diximus, ac Galenus primo de Sanit. tuend. testatur, euaporabitur certè, atque dissipabitur vniuersa præsertim substantia hæc spiritus, quæ promptè propter sui tenuitatem euaporat, ac dissipatur. Verùm eius non tantùm in quantitate iustus modus seruandus est, sed etiam in qualitate, quæ similis eius temperiei subministrari debet, quoad fieri posset. &, si quale erat ipsum quod effluxit, tale prorsus adiungere agglutinaréque ei per totum liceret, optimum id, saluberrimumque planè esset. Hic autem iustus seruandi modus non aliter fieri valet Galen. teste primo de Sanit. tuend. quàm cibi, potionis, respirationis & arteriarum motus ope. Vltimò non te fugit quòd, licet cor veluti principium & fons (vt prius diximus) innati caloris, mediis arteriis ab eo ortis aliarum partium innatum calorem seruet, non tantum earum arteriarum motu, verùm etiam mediis spiritibus in sinistro eius ventriculo ortis, qui veluti vehiculum caloris à corde confluunt, Gale. auctore lib. de Vsu pulss. ex his tamen spiritibus calorem vehentibus nullum aliud commodum partes, ad qua defertur, suspiciunt, quam in intimi caloris temperies in eis seruetur. Hæc custodia non tantùm pulsu, verùm etiam ex abundante naturæ gratia à prædictis confluentibus spiritibus fit: nam propter hoc naturam in partibus inseruisse arterias Galen. ostendit 4. de Vsu part. Quare non ab re eundem vsum pręstabit hic spiritus vitalis innato spiritui, & non alium, ipsum in propria temperie seruans, ac qualitate decenti, propterea voluit 7 de Hip. & Plat. decr. eo probè concocto animalē spiritū generari, & innatum, Immo 6. de Vsu par. propterea purum sanguinē, inquit, ac tenuem in arteriis contineri oportuit: quoniā spiritui animali, & nō aliis partibus alimētum erat suppeditaturus. Excipiendæ sunt tamen fortè partes quędā, quāuis paucissimæ, vt pulmo, qui vaporosiori ac tenuiori sanguine pro eius nutrimento indiguit. Is nanque sanguis spirituosus & feruens in corde genitus, non etiam, velut qui è iecore ortus est, in alimentum proficiscitur omnibus corporis partibus 6. Hippoc. & Plato decret. pari ratione nec vitalis spiritus, qui veluti cordis caloris vehiculum, partium, ad quas defertur symmetriam proprij calidi custodit: & proinde innati spiritus earum, in quo potissimùm essentiam habent, in alimentum non proficiscitur, sed eum contemperando seruat, animalis tantùm materia ac alimentum iuxta Galen. sententiam præcitato loco. nec solùm ipsius innati spiritus, sed etiam carnosarum, ac solidarum partium caloris symmetriā conseruat, à corde transmissus. Nec quispiam fateri audebit animalem spiritum à cerebro diffusum in innati spiritus alimentum transire: nā hic (vt calles) primum animæ instrumentum est, ad Gal. mentem 7. de Hip. & Plat. decr. tum ad sensus omneis, tum ad motus, qui ex appetitione fiunt, perficiendos. Reliquum est, præter eam, quam ex aëre habet, custodiam, insitus, spiritus, vt aliqua substantia ei quàm simillima reperiatur: postquā ea, quæ est vitalis aut animalis spiritus, non est: velut animalibus spiritibus inuenta est. nec minus & ipsius vitalis spiritus materia ac simillima substātia inueniri debet, ex qua præter aërē, gignatur ac custodiatur. His iactis fundamētis pro spiritus naturalis necessitate, talis prima potest erigi ratio: In quacunque corporis parte spiritus innatus reperitur, is præter aëris inspirationem, seu transpirationem, quadam sanguinis exhalatione, aut (vt ita dixerim) aëratione, pro eius nutrimento ac custodia, indiget velut quicunque alius spiritus Galen. decre. 11. Method. Sed in iecinore, quod vna est corporis pars, eaque princeps, innatus spiritus reperitur, in quo potissimū eius natura consistit, ac virtus; vt superius ostēdimus, quare & custodia & refectione eget, vt, quæ difflatur portio eius, quoad fieri liceat, reficiatur. hæc non est alia à sanguinis exhalatione quàm spiritum vocamus: nec is vitalis est, quia non nisi in corde & arteriis continetur, & symmetriā tantùm partium seruat: nec animalis, propter prædictas causas. quare iure naturalis appellandus erit, cùm præter hos nullus alius reperiatur spiritus, & ipsemet Galen. 12. Metho. asseruerit. Quòd, si naturalis, quoque aliquis spiritus est, vtique is in iecinore & venis continebitur. Præterea, si iecur principium altricis seu vegetabilis facultatis est, propterea quòd materiam procurat idoneam ad alimentum, toti corpori, ad Galeni mentem sexto de Hippoc. & Plato. decret. iure omnibus eius partibus id suppeditare debet. At cùm partium essentia in triplici substantia consistat, vt prædiximus, spirituosa carnosa, & solida, singulis simillimum alimentum impartiri debet. quare insito spiritui idoneam præstat materiam veluti & carnosę, & solidæ parti. Sed hęc non est alia, quàm tenuissima, & leuissima sanguinis pars, quam etiam spiritum nominamus. nec is vitalis, aut animalis est: iure ergo naturalis appellādus. At, quispiam dixerit iecur idoneam materiam ad alimentum procurare tantùm carnosarum & solidarum partium, & non insitorum spirituum: præter id, quòd minus scitè dixerit, duo sequentur incommoda. Primum quòd iecur non sit sufficiens principiū altricis facultatis, cùm singulis partibus sufficiens alimentum nō suppeditet: & pręter hoc, aliud assignādum sit principium, quod spiritui innato materiam præstet. hoc autem quantum à ratione alienum sit, cuique patet, præsertim in Galeni doctrina exercitato, vniuersam nanque in animali nutricationem iecur procurat, vt septimo de Hippocr. & Plato. decret, scriptum reliquit. Ad hęc accedit, quòd sicut se habet ab animalem spiritus vitalis, qui perfectiùs concoctius in ipsum vertitur, vt patet septimo de Hippocrat. & Plato. decret. sic se debet habere, respectu vitalis, alius spiritus: ex quo perfectius concocto vitalis ipse oriatur. Sed hic non potest esse alius, quàm naturalis. ergo pro ortu, generatione, ac custodia vitalis spiritus, præter aëre, necessarius est spiritus naturalis, pręsertim cū is quoq; animalis spiritus generationis materiā habeat

cap. 2 — cap. 3 — cap. 3 — cap. 15 — cap. 3 — cap. 17 — cap 6 — loco præcita. 7. de pla. — cap. 3 — cap. 8 — cap. 5. — cap. 6. — cap. 3 — loco cit.

habeat, præter eam quæ ex inspiratione, & humorum exhalatione, vt Galenus testatur eodem loco. Amplius, sicut sanguis tenuis, purus & vaporosus, in corde & arteriis contentus, ex eo gignitur sanguine, quãuis crassior sit, qui priùs in iecinore confectus, ad cor per venas distribuitur, perfectius tamen in eo elaboratus, ac concoctus: sic spiritus vitalis, præter aërem, materiam ei quàm simillimam prædicti sanguinis exhalationem suscipit, perfectiusque elaborat cor: inque ipso gignitur, septimo de Hippocrat. & Platon. decret. quæ non nisi per easdem venas ad ipsum peruenit in iecinore genita, & per venas distributa, quanquam crassior & caliginosior sit. At, quòd hanc sanguinis exhalationem intra venas contentam spiritum naturalẽ nominemus, alienum non est: cùm & animalem 6. de Vsu partium, Galenus dicat esse exhalationem quandã sanguinis benigni, qui tamen & syncerior & tenuior naturali existit. Insuper, si nihil in nostro corpore planè est syncerum, sed omnia omnibus mixta: non tamen æqualiter, vt Galenus testatur auctoritate Hippocratis lib. de Alimento. 6. de Vsu partium: iure in venis ipsis non tantùm sanguis, verumetiam spiritus continebitur: velut in arteriis non tantùm spiritus, sed sanguis, prout ipse aduersus Erasistratum probauit. At is, qui in venis spiritus cõtinetur, nec animalis, nec vitalis dici potest: cùm vnus in cerebro, alter in corde & arteriis contineatur. meritò ergo naturalis dici debet. Vltra hæc, si in venis aliquis continetur spiritus, is naturalis dici debet: cùm duodecimo methodi medendi Galenus dixerit, Si naturalis aliquis spiritus est, vtique is in iecinore & venis continebitur: sed in ipsis spiritus continetur, vt idem 6. de Vsu part. scriptum reliquis, dum asseruit arteriam, tenuem ac purum & vaporosum sanguinem continere: venam autem paucum, eundemque caliginosum aërem, seu spiritum. consueuit nanque hæc Galenus confundere, vt patet primo de Different. febr. meritò ergo naturalis est, & dici debet. præsertim cùm eodem libro inquiat quòd reliquæ particulæ omnes omniũ sunt participes, & venæ & arteriæ: quarum hæ quidem exigui, & eiusdem tenuis, atq; vaporosi sanguinis: illæ verò paucissimi, & ipsæ, spiritus, verùm caliginosi & crassi. Cùm præterea tria sint principia, quæ, ad Galeni mentem, corpus gubernant, & quodlibet ipsorum propriam contineat facultatem diuersi generis inter se, at toti corpori quæuis ipsarum ex suo veluti fonte distribuatur, vt patet. 9. Meth. 1. de Arte cur. ad Glauc. si cerebrum & cor propriis spiritibus velut instrumentis vtentes suas proprias suppeditãt facultates. iecur pariter suam dispensans facultatem suo vtetur proprio spiritu tanquam instrumento, cùm & ipsum inter tria principia non minùs, quàm reliqua, corpus gubernet. At, cùm naturalis facultatis sit ptincipium, etiam spiritu naturali medio toti ministrabit: velut cerebrũ animali, & cor vitali. hepar enim, cor, cerebrum, & testes communiter vniuerso corpori principia sunt virtutũ: vt Galenus inquit 2. de Arte cur. ad Glauc. At, si quispiam dixerit contrarium sentire, lib. Artis medi. & primo de Locis affect. ex his, quæ paulò post dicemus, responsio patebit. Spiritum ergo naturalem ad Galeni mentem & dari & necessarium esse prædictis hisce rationibus probatum esse reor, cùm propter insiti iecinoris spiritus & aliarum partium instaurationem ac custodiam, tum vt materia sit vitalis spiritus, velut & is animalis, in iecinoréque generari tanquàm naturalis facultatis, seu altricis, fonte ac principio, aliisque partibus per venas transmitti pro earum prænarrato vsu. At, si quispiam adhuc eum inficiabitur, asserens propter quid de eo ambiguè Galenus loquutus fuerit 12. Method. med. cùm dixit, Quòd, si naturalis quoque aliquis spiritus est, vtique is quoque in iecinore & venis continebitur: Ei responsum sit, primò eo loco Galen. spiritum naturalem non negasse: secundò sub conditione loquẽtem locum, in quo contineretur, assignasse: tertiò quòd non mirum, si sub conditione de eo verba fecit: nam, si de vitali spiritu, qui euidentior erat, nõ æquè asseruit euidentem esse demonstrationem, veluti de animali, eo minus euidens demonstratio esse poterat ipsius naturalis: qui & puritate & tenuitate ab ipso vitali deficit. est nanque crassior ac caliginosior, veluti & sanguis, qui in ipso iecinore generatur, crassior & rubrior: at qui in corde, tenuior & flauior est, sexto de Hippo. & Plat. decret. neque euidentis alicuius motus (vt cerebrũ & cor) existit iecur ipsum, eodem teste præcitato libro, quo euidens quoque naturalis in eo pateret spiritus. non ab reigitur sub conditione de eo verba fecit, propterea quòd de eo satis euidentem demonstrationem non haberet, & non vt ipsum penitus negaret, vt quidam volunt. Consueuit nanque de his rebus, quarum euidentem demonstrationem non haberet, nil temerè pronũtiare: sed sub dubio loqui, veluti & de animæ substantia, & causa fœtuum formatrice, vbique locorum, & præsertim lib. de Fœtus formatione, & nono de Hippocr. & Plato. decret. ambiguè loquutus est. Non igitur in Galeni doctrina abnegandus est naturalis spiritus: quinimo, propter prænarratas causas ac visus, tanquam necessarius admittendus. Et, si linearibus exquisitis demonstrationibus, ac euidentibus confirmari nequit, satius est probabilibus credere & acquiescere quàm ipsum penitus negare, præsertim cum nec veritati, nec Galeni doctrinæ repugnet. Quinimo cùm nono metho. fateatur, tres diuersi generis facultates animal gubernare, qualibet toti corpori ex suo veluti fonte distributa, de naturali facultate minimè id verificari posset: cùm singulis partibus sit cognata ad eius mentem: nisi spiritus hic naturalis vniuersis à iecinore suppeditaretur, quo innati earum spiritus, quibus potissimùm operationes naturales perficiunt, ac proprias functiones, seruentur, vt paulò post dicemus. Reliquũ est rationes eorum qui contra sentiũt, quas suprà portauimus, diluere: quod quidem admodum erit facile. Nã ad primam, qua tentant spiritum naturalem destruere, propterea quòd vehiculum non est naturalium facultatum, cùm nutriendi vis cuicunque parti insita sit, dicimus ad Galeni mentem, quòd è vestigio cùm nostri corporis partes cõstructę sunt, cognatas habent eas, quas diximus, vires naturales. & propterea, vt eis à iecinore per naturalem spiritum deferantur, opus non habent. At, cùm earum essentia & natura permanens non sit, iure, præter id quod à corde eis confluit, iecinore indigẽt, quod alimentum eis suppeditat: est enim ipsum propterea altricis facultatis principium. Hoc alimentum, vt suprà probatum est, non tantùm carnosis, & solidis partibus, immo etiam innatis earum spiritibus, suppeditare debet, ex quo distributo alimento

Marginalia (left column): Loco citato. — cap. 17. — cap. 16. — cap. 5. cap. 16. — cap. 1. cap. 10 — cap. 10. cap. 14. — cap. 2. cap. 9 cap. vlt.

Marginalia (right column): cap. 5. — cap. 8. — cap. vlt. cap. 9. — cap. 10

conuenienti & simillimo, vt opus est, partium tum natura, tum virtus, quæ in prædictis tribus cõsistit, potissimùm tamen in spiritibus, conseruetur. Naturalis ergo spiritus appellatur, non quòd naturalis potentiæ sit vehiculum, sed quia ad ipsas partes distributus alimentum præstans innato spiritui, quo præcipuè operationes naturales perficiunt, ipsas facultates naturales seruare, ac in partibus custodire videtur. Ex quibus dicta Gal. nono Met. primo & secundo de Arte cura. ad Glauc. etsi pugnantia asserere appareat, cum his, quæ primo de Loc. affe. asserit, & lib. Arte. medic. concordari possunt: nam licet insitæ sint partibus quatuor naturales facultates, quas ex propria earum essentia & natura perficiũt, præsertim spiritu eis insito, tamen quia talis natura, seu essentia permanens non erat, aliquo indiguerunt principio inter reliqua, quod idoneam alimenti materiam suggerens tam carnosæ & solidæ quàm insiti earum spiritus substantiæ, essentiam ac naturam earum conseruaret, & per consequens vires ac naturales facultates earũ, quæ in his consistunt. hoc autem iecur est, hac ratione naturalis, seu altricis facultatis principium, ac spiritum naturalem suppeditans, & quodãmodo vim, seu naturalem facultatem toti corpori destribuens, vt septimo & nono method. & primo de Arte curatiu. ad Glauc. sentire videtur Galenus. suppeditatur denique ab hepate spiritus materia propriè, & non naturalis facultas: velut à cerebro animalis facultas, & non materia, præterquàm ad oculos: & à corde, pro caloris symmetria conseruanda, vtraque: materia videlicet & vis, seu facultas princeps. nanque principiũ nuncupamus non modò quod vim, seu facultatem, verùm etiam quod materiam suppeditat, vt patet sexto de Hippocr & Plat. decret. Pariter ad Galeni auctoritatem libro Artis medic. liquet responsio: nam neque nos negamus quasdam partes à seipsis gubernari insitas à natura potentias habẽtes, à quibus reguntur: verùm eas alimento non indigere alienum à ratione est asserere, cum iecur ipsum toti corpori idoneam procuret materiam ad alimentum: nec eas innato spiritu carere quispiam dixerit, cum in hoc earum potentiæ præcipuè essentiam habeant. Nõ immeritò ergo, cùm huic quoque spiritui innato alterum iecur pro eius alimento ac conseruatione naturalem pariat, eo indiguerunt pro seruanda earum partium natura. At, si quispiam obiecerit non posse hunc ad eas peruenire, cum vasa ad ipsas non perueniant: Responsum volo, eas permanere non posse citra alimentum: conspicimus nanque in dies eas nutriri. quare ad eas illud deriuari necessum est: etsi neque vena eis inseri conspiciatur, prout Gale asserit tertio de Naturali facultatibus. circa finem: per quandam tamen quasi traditionem, vel porrectionem, quam Græci διάδοσιν appellant, alimentum ad eas transsumitur, seu transfertur: quare eo magis spiritui innato earum diffunditur naturalis pro eius alimento, quo tenuior ac leuior est, quàm reliqua sanguinis pars, quæ pro carnosa ac solida earum reficienda substantia transfunditur, quanquam parentes ductus nõ sint. Quòd autem Galenus scriptum reliquit primo de Locis affect. asserẽs, quòd si partium essentia permanens fuisset: neque arteriis, neque venis indiguissent: verùm, quia nutrimento egent, seruareque oportet intimi caloris temperiẽ, hanc ob causam & venis & arteriis indigebant: nihil obstat, quòd naturalis spiritus dari non debeat: nam per venas, per quas carnosis & solidis partibus alimenti materia distribuitur, per easdem spiritibus ipsis innatis idonea diffunditur materia, qua alantur: nec minus & spiritui vitali, vt diximus, quę sanguinis in ipsis contenti exhalatio quædam est, purioris ac syncerioris substantiæ, quam substantiam spiritum appello naturalem, simillimæ existẽtis & pro innati & vitalis alimento. hæc ergo congrua fuit eorum spirituum nutrimenti via, (per venas videlicet) velut & aliarum partium nutrimenti. Pro eo etiam quòd materia desit pro spiritus naturalis generatione, vt ipsi opinantur, ipsum negare ausi sunt. At nos ipsis assentimur spiritum vitalem nec posse esse, nec esse spiritus naturalis materiam: immo contrà hunc illius materiam esse sentimus: verùm, cùm asserunt neque sanguinem, qui in iecore conficitur, posse esse, cùm is crassus ac turbulentus sit, longè dissentimus: nam, licet qui in iecore generatur sanguis ex propria eius carnosa parte, quæ rectius parenchyma dicitur, ac in venis continetur, crassior & turbulẽtior sit, quàm is, qui in arteriis conspicitur: tamen negandum nequaquam erit ex eo posse naturalem generari spiritum, qui pari ratione à vitali declinat, qui in corde & arteriis continetur, velut & sanguis. nam & proprio eius temperamento, ac natura, peculiarique cordis temperie, qua mediis arteris participat, etsi exiguæ sint, quia tamen seruant caloris in eo symmetriam, vt patet 4. de vsu part. potest propterea propriis suis viribus vtẽs, quæ non minus in eius spirituosa potissimum parte consistunt, alimẽti materiam ad seipsum delatam assimilare pro eius alimento primo secundariò verò quod in eo redundat, velut ipsi superfluum toti dispensans. In hac assimilatione quis negaret simillimam spiritui innato ipsius substantiam conficere pro prædicti insiti spiritus custodia ac alimento? hæc autem ab eiusdem sanguinis, qui in eo conficitur, exhalatione alia esse nequaquàm potest: nam hæc sexcenties dicta est simillima esse spiritui substãtia ex sanguinis tenuiori, ac synceriori parte genita. At quæ sufficiens est, pro ipsius insiti spiritus alimento ab eo reponitur: quod autẽ redundat, veluti & reliquum sanguinem ab eius parẽchymate genitum, ad alias partes propellit tanquam superfluum. qua ratione ipsum iecur in numero trium principiorum corpus dispensantium reponitur. Hæc est illa materia conformis ac simillima pro generatione ac alimento innati ac vitalis spiritus. qua de re non tantùm sanguis, qui in iecinore conficitur, idonea potest esse materia pro naturali in eo spiritu generando, verùm & eius causa efficiẽs similis ac proportionata pro eiusdem spiritus generatione in eo reperitur. Spiritus siquidem innatus eius, in quo eiusdẽ iecinoris natura præsertim consistit, qua ratione spiritus quoque naturalis appellari meretur, ab ipso quoque spiritus vim accipiẽs: veluti & is, qui à propria cordis natura, & potissimum ab eius spiritu insito gignitur, vitalis: & qui à cerebro, animalis dicitur. adest ergo pro spiritus naturalis generatione iecinori abundans, ac apta materia, nec minus, & potens causa efficax. Cum autem nulla adsit in iecinore cauitas, veluti in corde, & cerebro, in quo posset naturalis spiritus generari, illum quoque ac ratione negarunt. At nos dicimus, quòd, velut in eo viscere pro sanguinis generatione natura magnum vnum

cap. 10.
cap. vlt.
cap. 9
cap. vlt.
cap. 10.
cap. 14.
cap. 6.
cap. 9.
cap. vlt.
cap. vlt.
cap. 13.

vnum ſinum veluti ciſternam quandam non fabricauit,ne breuiſſimo tempore in eo ad ipſum tranſmiſſus ſuccus manſiſſet, ac in ſanguinis abſolutionem tranſmutari non potuiſſet,raptus ſiquidem ab impetu diſtributionis:& propterea,vt diutius in eo perſiſteret,ac perfectè alimētum alteraretur, ac in ſanguinem mutaretur, machinata natura eſt trāſituum,ſeu viarum anguſtias , quemadmodū in aliis locis hoc machinata eſt:vt in ventriculo pyloron, in inteſtinis inuolucra ante teſtes,arterias, & venas inuolutas,in capite plexum retiformem. In quibus partibus,cum natura voluerit diutius materias morari , tranſitum ipſis difficilem molita eſt, vt tradit Gal. quarto de vſu par. Pari ratione nec pro ſpiri- *cap. 13* tuum naturalium generatione talem in iecinore ſinum natura fabricauit,cùm materia eius diutius in eo non manſiſſet,tum quia attingi minimè potuiſſet ab omnibus inſitis iecinoris ſpiritibus,à quibus ipſum naturalē gigni oportebat. Et propterea aut prædicti naturalis ſpiritus generatio prohibita eſſet,aut deterior fieret. Non ab re ergo permanens diutius ſanguis in tenuiſſimis iecinoris vaſis,& perfecti ſanguinis generationis cauſa fuit , & abſoluti ſpiritus naturalis.Quinimmo,& in generatione animalis ſpiritus ex ipſo vitali hoc idem natura machinata eſt,reticularem plexum conſtituēs, in quo diutius vitalis ſpiritus permanens valeat perfectè in animalem tranſmutari. Sicut ergo ex iecinoris propria carnoſa ſubſtantia , ſeu parenchymate alimentū in tenuibus eius vaſis detentum poteſt perfectè in ſanguinem verti : ſic ex eiuſdem iecinoris inſito ſpiritu tenuior prædicti ſanguinis pars diu in ipſis detenta valet in naturalem ſpiritum verti. Accedit ad hæc,quòd nec ipſe adeò lucidus,& ſyncerus eſſet debebat,velut animalis,aut vitalis : ſed quantum vitalis ab animali deficit,tantùm naturalis à vitali:vt poſſit ille aethereus,vitalis aëreus, hic (cùm vaporis ſimilitudinem gerat) vaporoſus appellari.non ergo deficit locus pro eius congrua generatione.Dum autem ſpiritum naturalē deſtruere conantur,quoniam canalis,aut meatus aliquis non ſuppetit,per quem valeat ad membra deferri , cùm genitus fuerit , ſatis admodum ad hoc reſponſum patet. Nam,veluti per arterias à corde ortas vitalis ſpiritus ad membra defertur,& ita per venas à iecinore ortas naturalis ad eadem membra pertranſit.Et,ſi dixerint in venis eum contineri non poſſe, cùm vnicam tantùm habeāt tunicam , dicimus nos eam ſufficere pro naturalis ſpiritus detētione:nam, cùm is non tenuis,ac aëreus ſit,veluti animalis, ac vitalis,ſed turbulētus,ac vaporoſus,vtpote ex craſſioris ſanguinis attenuatione , ſeu halitu genitus, propterea diſſipari ac difflari per venarum tunicas nequit,& , cùm aſſerunt oportere inſuper eaſdem tunicas pulſare,veluti & arterias, non poſſum tantos viros non mirari , ſupponentes per hæc verba propterea arterias cōtinuo motu agitari:quia ſpiritus continent,at hoc quantum à Gal.mente alienum ſit , quilibet ex lib. an ſanguis in arte. natura contineatur, & 6. de Hipp.& Pla. decret. percipe- *cap vlt.* *cap 7.* re.poteſt.quibus locis aduerſus.Eraſiſtratum arterias non propterea quòd ſpiritus in earum cauitatibus continēt,moueri,ſcriptum reliquit : ſed ob virtutem à corde in tunicas ipſarum tranſmiſſam. Nam,veluti ſubſtantiæ ipſarum initium cor exiſtit, ita ab eo illico motrix facultas ad ipſas delegatur, quę ipſi cordi innata eſt. At,cùm innatus motus diſtentionis videlicet,iecinori non adſit , pariter nec venis ab ipſo ortis:etſi ſpiritum naturalē in eo genitum contineant , haudquaquam eo motu agitabuntur:cum nec arteriæ , propterea quòd ſpiritus ſunt receptacula,diſtentionis & contractionis motu moueantur:ſed quia talem ſuſcipiunt in earum tunicis à corde facultatem,vtpote ab eo ortis. Sufficientes igitur canales ac meatus naturalis ſpiritus venæ ſunt:cùm & craſſiuſculæ naturæ is ſit : nec propterea eas continuè diſtentionis motu agitari opus eſt,veluti nec arteriæ,quia ſpiritus vitalis receptaculum ſunt,propterea mouentur,vt diximus. Vltimo loco,quia nec aëri patere viam cōſpicitur, vt eo,veluti & reliqui ſpiritus,is , qui naturalis dicitur , nutriatur : hac quoque ratione ipſum deſtruere conantur.Cui reſponſum volo , quòd nec hæc nutritionis via ſpiritui naturali deficit:nā ad ſimas eius partes arteriæ inſeruntur,vt Galeno pa- *cap. 13.* tet 4.de Vſu partium,non propter aliud , niſi vt refrigerationem eis partibus ſuppeditent. quem vſum,& gibbæ hepatis partes quodammodo ex cōtinuo ſepti tranſuerſi motu eis vicino ſuſcipiunt, quod quidem abundās eſſet ſpiritui naturali in iecinore contēto pro aëris participatione.nam , cùm craſſiuſculus ac vaporoſior is ſit , ſanguinis potius exhalatione,quàm aëre alitur, & præter hæc nemo vnquam negabit apertiones orificiorum arteriarum ad venas , quas Græci ἀναστομώσεις appellant, præter alios,quos præſtant vſus , propterea factas eſſe,vt reſpirationis ac pulſuum vtilitas non tantùm cordi & arteriis, ſed , cum eis,venis etiam diſtribueretur,prout decretum reliquit Galenus 6.de *cap. 17.* Vſu partium:per quas iecur quoque prōptè & reſpirationis & pulſuum vtilitatis particeps eſſe poterit. Per dictas ergo reſerationes poſſunt & naturales ſpiritus in venis & iecinore cōtenti tanta aëris vtilitate participare , quanta egent pro eorum alteratione ac alimento. Ex his ergo patet, quanti momenti ſint eorum rationes,qui naturalem ſpiritum ad Galeni mentem penitus negarunt.

DONATI

DONATI ANTONII ALTIMARI.

Quòd exquisita tertiana ad Galeni sententiam in genere acutorum morborum reponenda sit.

HAVD iniuria medicorum plurimis hæsitare contingit, num tertiana febris in acutorum morborũ numero connumeranda sit: cùm & tertiana ipsa non vno modo dicatur, nec acuti morbi simplicis, ac vnius tãtùm naturæ in Hipp. & Gal. doctrina esse reperiantur. Duo hæc igitur primã, atque præcipuam dubitandi causam præbuerunt, Adde tertium, quia nec alicubi ferè compertũ est Hipp. aut Gal. de hac re certã proferre sententiã. Quapropter volens ipse præpositi quæsiti veritatem indagare, simulque ab eorundem decretis non decedẽs, quid sentiam asserere: terminorum primò exactam notitiam tradere, rationibus deinceps, & prædictorũ præsertim auctoritatibus, quam sentio, veritatem fulcire conabor, & demum quas aduersus in medium afferre consueuerunt dubitationes, soluere non grauabor: vt exinde irrefragabilis propositæ rei veritas cunctis pateat. De febre ipsa (quoniam eius essentia iuxta Galeni sentẽtiam sexto de Morbis vulgarib. non secundum Hippocrat. modò, ac præclarissimos medicos, sed etiam secundum communem omnium hominum consensum est præter naturam caliditas, maximè quidem in totum animal diffusa, sin minus, aut omnino vel in pluribus partibus, vel in nobilissimis accensa) velle nos modò, vt rem lõgissimis verbis tractare videamur disserere, num eius caliditas fuerit eadem, vel diuersa cum naturali caliditate: &, si eadem, nunquid numero vel specie, aut genere eadem: &, si diuersa quibus differant, penitus abstinere decreuimus: cùm & præter morem nostrum sermonem protelare opus esset, studiosisque confusionem potius, quàm doctrinam pareremus, & quæ ab aliis sexcentis in locis prius tradita sunt, nulla exinde vtilitate percepta, hic conscriberentur. Iure igitur hæc res Consiliatori, Gentili, Nicolo, ac huius classis aliis tractanda relinquatur. Tantùm cùm Galen. lib. de ca. morb. dicamus febrem esse totius animalis calorem immodicum, vel, vt octauo meth. medend. asserit, febrem calorem esse adeò immodicè auctum, vt & hominem offendat, & actionem lædat: vel, vt Comment. aphoris. 16. primi libri, vbi febrem retulit esse conuersionem natiuæ caliditatis in igneam. Huius tria esse genera primo de Differ. febr. scriptum reliquit pro ratione triplicis substãtiæ, quæ nostri corporis naturam constituit Hippocr. auctore quas substantias continentia, contenta & impetũ facientia nominauit. Continentia appellans ipsius corporis partes solidas: contenta humores: & impetũ facientia spiritus: febrilis nanque dispositio aliàs ex alio de prædictis incipit, prout vna magis, quàm altera substãtia ab vna, vel altera causa præter naturam calorẽ suscipere parata est. In quacunq; enim earũ primùm suscipitur præter naturã caliditas, genus aliquod febriũ cõstituitur: vt, si in spiritibus diaria dicta, febris generatur: si in humoribus, putrida: si in partibus solidis, hectica gignitur. spiritus, dico, humores, & partes solidas cordis, & nõ aliarũ partiũ. cũ etsi spiritus omnes totius corporis, & humores, vel solidæ partes prẹter naturam calfactæ sint, quæ verò in corde cõtinentur, nõ adhuc, neque febris dici pòtest, neq; est: prout Gal. sexcentis in locis, præsertim eodẽ lib. 1. de diff. feb. testatus est. ipsius nanque cordis aliquã prædictarũ substantiarũ calfactam esse præter naturã opus est, si febris gigni velit: spiritũ videlicet si diaria: humores, si putrida: & partes solidas, si hectica: quamuis non semper vt prædictæ cordis substantiæ pro febriũ generatione primò efficiãtur oporteat. Cõtingit nanque sæpenumero non in diaria duntaxat, vt spiritus alij primò calfacti sint præter naturam, aut animales, aut naturales, vel vitales illi, qui in arteriis continentur, ex quibus deinceps ad eos pertrãsit, qui in corde cõtinentur: quo tẽpore & diaria febris cõstituitur. Quemadmodũ de ea diaria, quæ ex inguinum inflammatione, æstu, vel frigore ortum habet Gal. scriptũ reliquit primo de Diff. feb. ac 1. de Arte cur. ad Glauc. & ea, quæ ex cruditate excitatur. 8. metho. med. ex his nanque causis alij spiritus primò, præter naturam caliditatẽ suscipiunt, demũ per consensum ad eos, qui in corde continentur, transfluente calore diaria generatur febris. At, si ex ira diaria febris excitetur, hi, qui in corde spiritus continentur, primò afficiuntur: verùm hoc idem obseruare licet in putridis febribus, quoties putrescentes succi aut intra vasa continentur, vel in vna determinata parte, aut inflammationem parientes, vel citra phlegmonen, in ea veluti in foco quodam detenti febrem efficiunt. Nam cunctis hisce modis putrida febris generari potest, Gal. teste 11. Metho. med. Hi nanque putrescentes succi primò præter naturam caliditatem excipientes, iis, qui in corde continentur, humoribus deinde impartiũt: ac proinde febris generatur putrida. Quo fit vt in hac febre ea pars primò afficiatur, in qua putrescens succus continetur, aut inflammatio oritur, ex qua cor demum simul afficiatur oportet: dico secundũ humores eius, quomodo de diaria quoque de qua suprà narrauimus, existimandum est. Pari modo de hecteca febre dicendum erit: nam hæc interdum fit præter naturam calore, primò partes solidas, iecinoris videlicet, ventriculi, aut renum, vel aliarum partium, depascente, & demum ipsius cordis: quo tempore hectica febris dicitur, vt Galen. visum est. 10. meth. med. Licet igitur nullum febrium genus generari valeat, nisi cordis substantia aliqua in calfacto

[Marginal notes: 6. Epid. 5. com. 29. — cap. 2. cap. 1. cap. 1. — Loco citato. — cap. 5. cap. 2. cap. 5. & 6. — cap. 4. — cap. 8]

facto esse posita sit, vt spirit⁹ eius in diaria, humores in putrida, & solidũ corpus in hectica: nõ tamen perpetuò in dictarum febriũ generatione prædictæ cordis substantiæ primò afficiũtur, neque ipsum cor, sed sæpenumero euenit (velut in singulis febrium generibus ostendimus) vt affectis spiritibus, vel humoribus, aut partibus solidis aliarum partium primò, ad eas, quæ in corde sunt, substãtias cõmunicata affectione, febris pro ratione substantiæ diuersæ præter naturã calfactæ generetur. Hoc tanquã valde necessarium ac vtile pro dictarũ febrium curatione, nec à quàmplurimis hoc seculo obseruatum prætermittere nolui, cùm eam partẽ, quæ primò afficitur, omnino inuestigandã esse, pro optima cuiusque vitij curatione, Gal. vbique præcipiat. 2. præsertim, & 3. lib. de loc. affe. ei nánq; auxilia adhibẽda sunt, vt morbus curetur. Curationẽ verò pro ratione diuersæ partis affectæ variandã esse. 10. metho. med. Gal. docuit, dũ de hectica verba faciens asserit, alia debere remedia adhiberi, si cor: alia si iecur, vel ventriculus, aut renes primò afficiãtur. Aliis quoque partibus sit topica remedia applicanda sunt: & semper ei, quæ primò affecta est. Hoc etiã in putrida diaria febre obseruãdum est, saltẽ pro topicis applicandis remediis: qua ratione tot tantaque topica remedia pro curandis febribus deseruientia inuẽta fuerũt. nõ enim indistinctè partibus applicãda sunt, prout maior Medicorũ pars hisce tẽporibus cõsueuit, sed cognita parte, quæ primò afficitur, eidẽ, cùm opus est, adhibeantur, non tamẽ propterea ipso corde, tãquam in febribus aut per essentiã, aut per consensum necessariò affecto, ac membro existente principe, derelicto: sed ipsi semper in febrib⁹ succurrendũ quoque fore censemus: verùm non vt perpetuò eo primò affecto, vt malè quidam sentiũt, asserentes in febribus semper eã primã partẽ affectã esse. Nam neq; in diariis, nec putridis, aut hecticis sempiternæ id veritatis esse suprà ad Gal. mentem ostendimus. Interest itaque Medici exquisitè in qualibet febre partẽ, quæ primò afficitur, dignoscere, vt ei etiã primò curatio dirigatur: nec in omnibus indistinctè asserendũ est (vt ex his, quæ diximus, constat) cor primũ esse semper, quod afficitur: vt nostro æuo maior Medicorum pars vno ore fatetur: semperq; de eo solliciti nos esse debemus, vtpote quod princeps mẽbrũ existat, necessarioque in cuiusuis febris generatione afficiatur, licet nõ semper primò. In numero verò febriũ quæ quidẽ ex humorũ putredine consistunt, tertiana existit. neque enim magnus earũ numerus est, vt Gal. inquit 2. de Crisib. & 2. de different. febr. sed omnes tres existunt: biliosa videlicet, melancholica, & pituitosa, hoc est, tertiana, quartana, & quotidiana. Harũ verò cuiusq; differẽtia duplex existit, intermittẽs videlicet, & cõtinua, ita vt omnes simplices febriũ putridarũ differentiæ sex numero sint: quãuis aliquæ aliæ differentiæ illis accedant: ex humoris scilicet copia, quãtitate, & qualitate putredinis, modo motus, & parte, in qua humor putrescit, vt idẽmet Gal. testatur eo 2. de diffe. feb. Et, vt ad tertianam veniamus, de qua verba facturi sumus, aliis derelictis, præter id quòd quædã est cõtinua, sic dicta nomine generis, multas tamen circuitiones particulares continẽs, & nõ vnam tantùm, sicut vera, continua, quæ continens dicitur febris, cuius omne tẽpus vna accessio est ab initio vsque ad finem, siue ea æqualis persistat, aut paulatim decrescat, vel paulatim crescat, quædam verò intermittẽs, seu ad integritatẽ desinẽs: ipsam intermittentẽ, quæ tertio quoq; die infestat, pro ratione diuersæ lõgitudinis, vel breuitatis accessionis eius, & intermissionis, variis nomẽclaturis appellari apud Gal. inuenio, cũ 2. de diffe. feb. tũ 1. & 6. de morb. vulg. Nã cui & accessionis tẽpus breue est, & initiũ cũ rigore, & cũ sudore solutio, bilisque vomitu, vel etiã infernè, aluo biliosa deiiciẽte huic exquisita tertiana nomen inditũ est. Cui autẽ horum aliquid deest, nõ amplius exquisita, sed tertiana simpliciter vocatur. Verùm, si & intermissionẽ minorem habuerit, scilicet longiore accessione, tertianam hanc productã nominare licet: tametsi hæc maioris, minorisq; ratione differentiã magnã obtineat: cũ & magis productam vnã, admodũ productã aliam, & maximè, seu plurimum productam reliquã nominemus. Verùm eas hoc modo definire quodammodo obscurum est, cũ & recentiores Medici de eis quotidie certent atque contendant, ne id quidẽ agnoscentes se de nomine contẽdere. Talem igitur nominum subtilitatem quærere necessariũ Medicis nõ est, cũ & rectè curare tertianã valeant, ac eius euentũ præsentire, inspecta tantùm accessionis & intermissionis lõgitudine & specie seu forma eius, quam in ipsis tertianis variari contingit, velut in aliis quoque febribus per circuitũ repetentibus, aut ex parte redũdantis succi, & hoc vel quãtitate vel qualitate ipsius: nã, velut copiosior bilis lõgiores, pauca breuiores efficit accessiones, sic tenuis, quàm crassa, breuiores: crassa verò, quàm tenuis, longiores parit: Vel virium ratione: nam viriũ robur breuiores, eæ verò imbecillæ multò lõgiores accessiones efficiũt. Totius quoque corporis cõstitutio causa est, vt interdum breuiores, sæpenumero longiores fiant accessiones: corpus nanque rarius quantũ in se est, breuiores, dẽsius autẽ lõgiores efficit: facultas nãque valida promptius à se expellit id, quod alienum est: corporis autem raritas minimè detinet id, quod effertur. quocirca ita affectis cito euacuari excrementum necesse est, si etiã alia similia existunt. Pari ratione quibus econtrario corpus afficitur, iis necesse est longiorẽ esse excrementorũ excretionem, debiliter expellente facultate, detinente autem ea, quæ efferuntur, meatuũ angustia, ac corporis dẽsitate: omnibus autẽ prædictis insimul cõcurrẽtibus aut breuissima, aut longissima accessio fit: nã ob paucitatẽ, bilisque tenuitatẽ, robur viriũ, & viarũ amplitudinem, seu corporis raritatem breuissima fit accessio, longissima autem ob copiam, eiusque crassitiẽ, viriũ imbecillitatẽ, meatuumque angustiam, seu corporis densitatem. Si verò prædicta omnia haud concurrant, sed eorũ quædam, pro communicantiũ causarũ diuersitate, accessio magis, vel minus lõga erit, vel breuis vel in medio lõgissimę, & breuissimæ, nõ paruã secũdũ magis & minus differẽtiã suscipies. liquet igitur ex his tertianæ accessionẽ propterea non semper esse æqualẽ, quia nõ perpetuò eadẽ bilis copia, eiusdẽque substantiæ putrescit, nec in corporibus eandẽ semper constitutionem ac vires æquales habẽtibus, & ꝓpterea hæc inspiciẽs medicus

Marginal notes: cap. vlt. — cap. 1. — cap. 8 — cap. 9. — cap. 2. — cap. 8 — 2. de Diff. feb. cap. 8. — 1. epid. 5. 1 com. 23 & 5. 2. cõ. 25. 6. epid. 5. 2. com. 23.

dicus causam promptè inueniēs longitudinis, vel
breuitatis accessionis eius, ritè eā curabit, eiusq;
finem prenuntiabit, quouis nomine ipsam appel-
let. At, vt clarior nostra euadat oratio, quia sin-
gulis tertianis iuxta Gal. doctrinā, suum cuique
nomen imposuimus, prout magis, vel minus ea-
rū accessio prolongatur, cùm sermo noster de ea
erit tertiana, cuius accessio duodecim horas non
pertransit, quę maxima est eiusdē accessionis lō-
gitudo, eam vel exquisitam tertianam, vel abso-
luto sermone simpliciq; appellatione tertianā
nominato, prout & Græcorum cōsuetudo est al-
tero duorū modorum indifferenter eam appella-
re, vt sexcentis in locis præsertim commen. aph.
59.4. libro testatur Gal. Huius insuper differētiæ
quædam ex longitudine & breuitate accessionis
eius ortum habent. Nāque accessio interdū vsq;
ad duodecim horas prolōgatur, sæpenumero ad
decimam, & quandoque ad sex, vel octo tantùm,
vel etiam ad pauciores, prout dicta flaua bilis, ex
qua excitatur, in maiori fuerit, vel minori copia,
crassioris, vel tenuioris substantiæ, ac in corporis
dispositione rara, vel densa: & vires robustæ, vel
imbecillæ fuerint. Verùm, quoniam hæc tertiana
de numero est morborū, qui per circuitus repe-
tunt, quærendi propterea occasio oritur, quam-
obrē febres quædā (in quarum numero tertiana
est) per circuitus repetāt. Huic Gal. 2. de diff. feb. *cap. vlt.*
paucissimis verbis satisfacere videtur. Circuitū
repetitio, inquit, aut oritur ex fluxione quæ ex
robustioribus partibus ad imbecillimas fit, cùm
videlicet in aliqua parte excrementū ex quauis
causa generatur, demum eiusdē partis expultrice
facultate valida existēte, reseratis viis, ac eodem
excremēto non admodū crasso, nec multo existē-
te, ad alias trāsmittitur, ac ex illis ad alias, quoad
ad vnā quandā deueniat, quæ cunctis aliis imbe-
cillior sit quo loco decūbens, præter naturā cal-
factū ac putrescens febrē excitat, tantóq; tēpore
per circuitus repetit, quanto eædē dispositiones
in mittentibus, & suscipiētibus partibus perma-
nent. Interdū, etiā si pars, quæ excrementa trans-
mittebat, amplius nō mittat, neque ab aliis susci-
piat, remanet tamē in ea parte, quæ pri⁹ excipie-
bat imbecillitas quædam, ea ratione fit, vt febris
oriri possit: quoniā sibi ipsi excrementa generat,
etsi ab aliis non excipiat, velut si ea ab initio im-
becilla fuerit, sibi ipsi excremēta generās, eaque
expellere non valēs. Cùm enim imbecilla ea fit,
excrementū verò fortè multū, aut crassum, viæq;
obseratæ, fit, vt sibi ipsi initiū febricitādi afferat,
seruetúrque nō minus eiusdē febris circuituum
repetitio quoad in prædictis partibus similes di-
spositiones permāserint. Accidit & tertiò, quòd
quædā partes nulla ab aliis suscipiant excremēta,
vtpote nulla existente parte, quæ ea transmittat,
verùm pręter naturā affectæ, vt cùm supra modū
calefiūt, aut dolēt, ad seipsas excrementa trahāt.
proinde fit vt, vbi putrescūt, qui trahūtur succi,
febrē excitent. hoc modo, fluxione orta tā si cor-
pus plenum sit, excrementísque refertum, quàm
si eisdem vacet, admodum tamen larga existente
fluxione, vbi plenum, pauca verò, vbi excremen-
tis vacet. nō secus tādiu per circuitus repetet di-
cta febris, quandiu calor, aut dolor in eisdē parti-
bus perseuerantiam habet. Tribus igitur modis, *Loco citato.*
iuxta Gal. sententiā 2. de Differ. febr. quæuis pu-
trida febris generari potest, quę per circuitus, re-
dit, quāuis interdū eueniat, quod nō vna tātùm,
sed plures prædictarū causarū cōmunicant in fe-
briū putridarū generatione, quæ circuitione fa-
tigant: vt puta si fluxio in aliqua parte ab aliis
mittētibus excipiatur, & eiusdē adsit imbecilli-
tas, ita vt non tantū suscipiat, sed & sibi ipsi ex-
crementa generet, quibus in ea parte putrescen-
tibus si febris gignatur, duplicē habebit & gene-
rationis & per circuitū repetitionis causā: prout
Gal. 2. de Differentiis febrium, scriptum reliquit.
Causæ igitur, quòd febres quædā per circuitum
repetāt, ac quiuis alij morbi, tot ac tales sunt. At,
quòd ad integritatē aliquæ earū accessiones de-
sinant, non difficile est inuenire: nā, cùm prioris
accessionis tēpus adeo breue fuerit, vt, priusquā
secunda incipiat, iam prima desierit: medium in-
teruallū inter secundę accessionis principium &
prioris finem, totū sine febre existit. at, vbi secū-
da prius incipiat, quàm prior omnino soluatur,
nihil harū mediū relinquitur. quare ad integrita-
tem non desinet, quærimus itaque nos de ea ter-
tiana febre, nunquid sit morbus acutus, quæ ter-
tio quoque die per circuitus cùm repetat, ei⁹ ac-
cessio duodecim horas nō pertransit: quod tem-
pus longissimū est, omninóque intermittit. eam
pro clariori doctrina indifferenter, aut absolutè
tertianam, aut cū additione exquisitam, quò ab
aliis differat, nominabimus. Hæc causam habet
flauam bilē superabundantē in toto corpore la-
tam, ac motā. quo fit, vt in ea vehemens fiat ri-
gor, bilis superueniat vomitus, aut alui deiectio
biliosa, vrinę ac sudores biliosi, ab acutissimis cō-
tinuis, maximéque adurētibus febribus hoc tan-
tùm discrepans, quòd in illis biliosus succus vnà
cū sanguine intra venas contineatur, in hac per
totū corpus defertur, ac per singulas eius partes
disseminatur. distāt ergo hæ febres inter se locis
tantùm, in quibus superfluus cōtrahitur humor:
conueniūt verò in causa. vtraq; enim à flaua bile
gignitur, vt Gal. inquit secundo de Crisibus. 1.
de Morbis vulgaribus com. Aphoris. 59. 4. lib. & *cap. 6. 1. epid. 2. com. 20.*
sexcentis aliis in locis. Num autem hæc, & quæ-
libet alia febris interdū symptoma, & non mor-
bus dici & esse posit, adeo quòd, vt vulgus Me-
dicorū asserit, febris accidens, & non morbus di-
catur, nō minimam difficultatē habet: cùm apud
Gal. compertum sit, nonnunquam febrem sym-
ptoma nominari, præsertim cùm inflammatio-
nes sequitur, vt patet cōmento Aphoris. 44. libr.
6. cùm de ea febre loquitur, quæ ad inflamma-
tionē vesicæ consequitur: asserit enim eam esse
casum eiusdē inflammationis & tertio de Locis
affectis, de febre phreniticis orta inquit eam vnū *cap. 7.*
quoddam symptoma, seu casum censeri cerebri
dispositionū, idem quoque fateri videtur & pri- *1. ad Glau. ca. 4. & 5. 3. reg. acu. & 1. ad Glauc. ca. vlt. 2. ad Glauc. ca. 1. 1. de different. feb. cap. vlt.*
mo de Arte curād. ad Glauc. circa finē, & secūdo
eiusdem circa principiū. & 1. de Differ. febrium,
circa finē, cùm de diaria disseruit, quæ ex æstu,
vel frigore ortū habet, febrem dixit interdū esse
symptoma solius in capite dispositionis: præter-
mittendo pro nunc ea, quæ scripsit cōm. Aphor.
66. & 73. quarti lib. & 43. septimi lib. cùm ad mē-
tem antiquorū, & non iuxta propriā sententiam
illud conscripserit, velut liquidò cuilibet eius
scripta inspiciēti patere potest. At nos prædictis
haudquaquam obstantibus cum eomet Galeno

in dubita

indubitãter affirmare audemus nullã febrẽ quouis modo genitã posse nec dici,nec esse symptoma,sed semper,quæcunque ea sit,morbus est,& dicitur:illud tantùm animaduertentes in eiusdẽ Galeni doctrina,quód cùm de symptomate bifariã loqui possimus,generatim scilicet,& speciatim sũpto,vt patet.li.de Differentijs sympto.quando dicimus febrẽ non posse dici,nec esse symptoma, de eo intelligẽdum erit speciatim,& non generatim dicto.nã neminem præterit non febrem tantùm, aut quẽuis alium morbũ symptoma dici posse generatim sumptum,sed & morborũ causas,& vniuersaliter quicquid prẹter naturã corpori accidit,siue morbus sit, siue causa,siue symptoma propriè dictũ fuerit,verũ de eo symptomate intelligendum erit,quod speciatim sumitur.hoc autẽ trifariam distinguitur à Galeno eodẽ libro de Differentijs symptoma. aliud nãque affectus nostri corporis est, aliud functionum noxa,& reliquum excrementorũ immodica excretio, aut suppressio. Quo supposito tanquam vero Galeni decreto,quòd quæuis febris perpetuò morbus sit,& nõ symptoma, sumpta ipsius morbi definitione,quæ à Galeno non modò lib.de Differẽtijs morb.& sympto.verùm sexcentis alijs in locis conscribitur, absque vlla difficultate probari potest:nã cùm morbus sit prẹter naturã affectus,à quo primò actiones impediuntur,febrisq; perpetuò huiusmodi sit: semper enim functiones per se primò lædit: necessariò sequitur semper esse morbum. Ad hæc,si omniũ medicorũ cõsensu febris essentia, est præter naturã caliditas in totũ animal effusa, vel in plurimis,aut saltem nobilissimis partibus accẽsa,vt 6.de Morb. vulg. Gal testatur,ergo perpetuò morbus erit in intempeṛie,velut ipsemet libr.de Diffe.morb. sentit.hæc autẽ intemperies vniuersi febriũ generis est calor,eodẽ teste 11.Meth.quo fit vt frigidis semper curetur tanquã contrarius ei existentibus. Erit igitur quæuis febris semper morbus in intemperie, eáque calida:talis nanque est eius propria essentia, vt diximus.Rursus,si symptoma sit febris speciatim sumptum,cùm id triplicem habeat differentiã, necessariò in earũ aliqua reponi deberet. at, quòd in nullo symptomatum genere ea collocari possit,facilè deducitur:cùm hæc in genere noxæ functionũ esse poterit: nã ipsa per se primò functiones lædit, &nõ est aliqua functionũ noxa,vt patet per omnes functiones discurrenti: nec in genere affectus corporis cõnumerari poterit,cùm hẹc symptomata fũctiones non ostendant,nec per se primò:verùm febris ipsa est,quæ per se primò functiones lædit. In genere autẽ retentorum, vel excretorum immodicè quis adeò erit insulsus,vt febrem reponat:nemo inquam,etsi per cuncta excremẽta discurrat. Cùm igitu in nullo symptomatũ genere reponi febris valeat,relinquitur vt nullo pacto,quocunque modo ipsa oriatur, symptoma propriẹ dictũ appellari possit,sed semper morbus in intemperie,eáque calida.Et,qui eam quandoque morbum,interdũ symptoma appellant,id faciũt, quoniam febris essentiã atque propriã naturam ignorãt:nec minus eos prẹterit, quibus morbus à symptomate distet, & propterea vnã cum altero confundunt. Quòd,si Gale. prẹcitatis locis,& alijs quibusdã,interdũ febrẽ symptoma alicuius præter naturã affectus appellarit, non propterea illico febrem esse symptoma dicendum erit speciatim dictum: cũ hoc & eius doctrinæ,& veritati satis pugnet, vt supra monstratũ est.

[margin: cap. 2.] [margin: 6. epid. s.p. com. 29.] [margin: cap. 5.] [margin: cap. 2.]

Sed attendendum Symptoma nomen Græcum à Græco verbo συμπίπτω deductum, apud eosdem Græcos nonnullas habere significationes:nam,velut verbum ipsum συμπίπτω significat quandoque contingo, concido, interdum incurro, competo, consequor,&c.sic symptoma id,quod cõtingit,cõcisionem,cõcasum, incursum,vel alicuius rei assẽclam significat. Quo fit,vt, cùm symptoma dixerit febrem esse,alicuius dispositionis præter naturam, nil aliud voluit intelligere, quàm eam contingere cum dicto affectu,vel eiusdem esse assẽclam, seu ad eum consequi, vt dilucidissimè constat ex eius verbis in fine primi libri de Arte curan. ad Glauc. & principio secundi cũ de febribus,quẹ inflammationibus accidunt,seu contingunt,verba facit.Illud quod nec ignorauit doctissimus Leonicenus, qui hoc modo nomen illud Symptoma libr.1.de Differẽt.febr. iuxta finem,interpretatus est,cum dixit: Eorum verò nonnullis febres solùm capitis dispositionem consequi: & non dixit eiusdem dispositionis esse symptoma, velut Laurẽtianus,quod parũ doctis non parui erroris causa esse potuit, prout quibusdam vsque ad nostra tempora fuit. Febrem igitur aliquam esse symptoma propriè & speciatim dictum,tanquam erroneum in Galen. Doctrina,à veritatéque valde alienum quiuis asserere caueat.Nam qui arbitrantur interim eam symptoma censendam esse,ob id sunt accusandi,vt Galen.inquit libro de differen. morb. quòd non expectantes donec ab alijs confutentur, ipsi seipsos reuincunt.quòd si illud reperiatur conscriptum, modo, quo exposuimus, erit intelligendum.nisi fortè Galenus ad aliorum mentem loquatur,vt in quibusdã prædictorũ locorum patet.erit denique propterea tertiana febris morbus.num verò acutus, vel nõ acutus nondum liquet.Pro huius dilucidatione animaduertas oportet, Galen. tertio prognost.scriptũ reliquisse duas esse tẽporum præfinitiones in morbis,qua ratione acuti,aut diutini dicuntur,qui quidem sic ab eo sæpenumero illustrioris disciplinæ gratia nominantur. verùm, cùm non duæ tantùm re vera morborum differentiæ sint, sed multæ admodum,idcirco nec eos laudat secundo de diebus decreto.qui duas vniuersas morborum species ponunt,neque vtranque deinde diuidunt; nec illos probat: qui tot esse dicunt,quot dierũ decretoriorũ circuitus:acutos propterea sub hac ratione subdiuidens eodem loco asseruit quosdam acutos esse, quosdam verò peracutos, iterum peracutos subdiuidit in exactè peracutos, qui quartam diem attingunt,& peracutos non exactè,qui ad septimam vsque producũtur. deinceps inter acutos ait alios esse exactè acutos, qui vsque ad decimamquartam producuntur; alios non exactè,qui vsque ad vigesimam durant; quanquam & hi quoque acuti sint. Est insuper aliud morborum genus, quod ex delapsu acutum ad quadragesimam vsque diẽ peruenit, ita vocatum,quòd acuto quodam imperfectè iudicato intra diem vigesimum, deinde vehementia eius confracta,reliquum eius intra quadragesimum diem dissolui cõsueuit. nõnulli autẽ statim ab initio velut prohibiti,tardéque moti,& nullam interea subitam mutationem moliti ad quadragesimumdiem producuntur,duplex autem horũ quoque natura est, vel enim accessionum remissiones in integritatẽ finiunt,vel continua febris semper perdurat:tales etenim(vt ipse asserit)acutorum morborũ

[margin: cap. vlt.] [margin: cap. vlt.] [margin: cap. 3.] [margin: cap. 10.] [margin: cap. 12.]

naturæ adhærere videtur.iã alij manifesto sunt vtique diuturni, qui iterũ pro diuersa secundũ tempus eorũ præfinitione diuersas habere possunt species seu differentias, quas omnes, in varijs tamen locis Hipp.in omnibus admirãdus cõscripsit,ab ipsis eui dẽtibus sermonẽ capiens.Exactè nãque peracutorũ memoriam habet aph.7.1.lib.dum dixit, Vbi morbus peracutus est,statimextremos habet labores,& extremè tenuissimo victu vtendũ est:per extremos labores,vt Gale.fuit interpretatus,intelligẽs accessiones, & casus omnes maximos atque vehemẽtissimos,cũ in ipsis statim morbi incidat vigor,in primis videlicet eius diebus,hoc est,circa primos quatuor dies, vel paulo vlterius:in quo morbi summo vigore prędicta duo maxima ac vehemẽtissima fiũt accessiones scilicet,& casus vniuersi.Per acutorum *tex.44.* autẽ,nõ tamẽ exactè,li.1.de ratione victus in morbis acutis sub his verbis meminit, Sorbitionẽ dare oportet neque multã,neque crassam,sed post septimam,vel nonã,si validus sit.& iterum,Quibus vtique,vel quinto, vel septimo, vel nono fieri debeat *tex.25* morbi iudicatio,&c.At de exactè acutis in aph.23. secundi libr.sub his verbis scripsit. Acuti morbi in quatuordecim diebus iudicãtur. acuterũ verò non *text.3.* exactè.3.prog.oblitus non fuit, cùm inquiat,Itaque primus impetus hunc in modũ finitur, secũdus verò ad septimũ producitur, tertius ad vndecimum, quartus ad decimũquartum, quintus ad decimumseptimum,sextus ad vigesimum.Hi ergo ex morbis acutissimis per quatuor ad viginti ex additione terminantur.at eorũ, qui ex delapsu.siue decidẽtia a- *tex.25.* cuti nominantur.1.prog.mentionem fecit,dum talia protulit verba,Spirationis facilitatem existimari oportet,perquam magnam vim habere ad salutẽ in omni morbo acuto, qui cum febre infestet, & quadragesimo die iudicetur.quin etiam sexagesimi *1.epid.f.3.* octuagesimi, & centesimi rursus primo de morbis *tex.14* vulg. meminit,& apho.28.tertij lib.scriptũ reliquit nõnullos puerorum affectus diebus xl. finiri, quosdam septem mensibus,reliquos septẽ annis,nõnullos verò ad pubertatem vsque peruenire. quæ omnia simul ad clariorem disciplinam, & ęgrorum vsum admodum vtilia sunt:etenim sua cuiusque victus species est.At quoniam Medicorum plurimis, qui ex sola temporis pręfinitione morbos deffiniũt, aberrare contingit, non tãtùm circa eorum appellationes, verùm & rerũ quoque ipsarum dignotiones cõfundunt:nam paruas & à periculo remotas febres diarias ex frigore quodã, seu æstu,vigilia,ebrietate,vel ira,aut alijs similibus causis ortas, etsi circa primos dies terminẽtur,nemo tamẽ vel idiota,vel Medicus peracutas febres,seu morbos peracutos vocare consueuit, nec secus morbũ aliquem cum segni lẽtoq; motu cũ interuallis à febre remissis,si vsque ad quadragesimũ extẽdatur,nemo sanæ mentis acutum ex decidẽtia nominauerit,nec,si in decimoquarto finitur, acutũ quisquam nũcupabit: quos tamẽ,si nudas tẽporis præfinitiones obseruarit,acutos,vel peracutos quiuis appellare cogetur. propterea Gal.2.de Dieb.decr. Archigenem lauda- *cap.12.* bat,qui nõ solis nudis temporibus,sed motu & natura,magis acutũ, vel peracutũ morbũ appellauit, eum talem esse asserens,qui propter motus velocitatem periculosus existit. qua propter lucidissimus Gal.cunctos,qui in hac re prouenire potuissent errores euitans,eodẽ loco dicebat, Vides igitur nos, cùm solutio interdum eãdem temporis præfinitionem habet,vel acutũ morbum, vel nõ acutum nũcupare eodem modo quãdoque:aliũ acutum,alium diuturnum ipso solo motu distinguentes.contingit nãque morbos quosdam quarto, septimo,decimoquarto,vigesimo,vel quadragesimo die terminari, qui non statim acuti ,vel peracuti dicendi sunt,nisi eorum motu priùs obseruato.hic si celer,seu velox, motus fuerit, sic appellandi sunt iuxta Gal.sententiam:sin autem segnis & lẽtus,nullo pacto acuti dicendi,sed alio nomine nuncupãdi sunt,etiamsi intra terminum acutorum (vt diximus) finiantur. Quare ex motu præsertim,& nõ ex tẽpore ; ntùm, morbos pręfiniri iubet Gal. vt 3.de Dieb.decr.circa finẽ, decretum reliquit,nam qui breui tempore *cap.vlt.* terminatur morbus,non autem celeriter mouetur, vt diaria febris,hunc Græci βραχυχρόνιον, hoc est, breuis temporis morbum,non autem acutũ appellant.huic contrarius est, quem Græci πολυχρόνιον, nos diuturnum, siue longi tẽporis morbum appellamus,siue quomodocunque aliter quis vocare ipsum malit.At acutus morbus,licet omnino brachychronius quasi exigui temporis sit, non tamen hac ratione acutus nuncupatur,sed propter eius motus celeritatem acutus dicitur. quia verò ipsum celerrimè quiescere oportet, vt qui ad proprium finem properat,(nam idem est celeriter moueri,ac ad terminum properare) erit propterea acutus morbus omnino & brachychronius,hoc est,exigui tẽporis. Propter motus ergo celeritatẽ acutus dicitur:quòd verò diu morari, eò quòd celeriter mouetur, non potest,brachychronius appellabitur, ipsi verò acuto morbo tardus appositus est,vt qui non celeriter, sed segni & tardo motu moueatur,hic omnino polychronius nõ est, etsi quilibet polychronius morbus sit tardus. accidit enim,vt propter virium robur,aut corporis raritatem,paucitatem,ac tenuitatem humoris ex quo fit, interdum brachychronius sit:ita nec quilibet brachychronius acutus est, licet quilibet acutus exigui tẽporis omnino sit: febres nanque diariæ morbi sunt exigui tẽporis,non autẽ acuti morbi dicũtur:cùm nõ celeri motu moueãtur,neq; magni sint. Liquet igitur ex his, quòd licet quilibet morbus acutus sit exigui tẽporis, seu brachychonius: non tamẽ hac ratione acutus appellatur, sed talis dicitur, quia celeriter mouetur, velociter scilicet tempora eius propria pertransiẽs, ac ad summũ vigorẽ properans.hac ratione is morbus ei opponitur,qui tardus dicitur:quoniã segni& lento motu mouetur. & propterea vnus ab altero iuxta Gal.sententiam solo motu distinguitur. quod quidẽ confirmauit 6.de Mor.vul.cùm dixit, Acutos *6.epid.f.p. com.29.* morbos dicimus,quicũque propria tẽpora vsque in finem velociter pertrãseunt. & propterea nõ mirũ, si iidem ipsi acuti morbi,pro diuersa motus eorum celeritate,magis & minus acuti dicantur, nam vbi statim,circa primos videlicet quatuor dies, extremos labores habeat, in summóque vigore constat: talis morbus, cùm velocissimi,seu celerrimi motus sit, exactè peracutus morbus dicetur. quòd si in septimo consistat die:peracutus, non tamem exactè, nominatur, velocioris quidem & ipse motus existens,non tamen adeo vt is qui in quarto,vel paulò vlterius cõsistebat.si autẽ in 14.die casus vniuersos, ac accessiones extremas habeat,&proinde in summovigore cõsistat:simpliciter acutus morbus nuncupabitur, celeriter quidẽ & ipse propria tempora pertransiens:verũ nõ adeo vt qui in quarta, vel septima

ptima consistebat. At, si quidam morbi debiles ac parui circa primos dies existant verùm quarta, aut quinta de cõtinui vehemẽtes, acuti, seu celeres fieri incipiãt, aut sexto, vel septimo die tales fiãt, acuti, sed non simpliciter dicuntur ad 20. vsque diem, vel 17. iudicati: adeo vt morbi continui acuties nũquam possit plures, quàm quatuordecim obtinere dies, vt liquet com. Aphoris. 23. libr. secundi, & propterea hi quoque acuti sunt. quidã verò celeriter à principio moti, imperfectéque intra diẽ vigesimũ iudicati, deinde confracta eorum vehementia reliquum intra quadragesimum diem dissolui consueuit. & propterea acuti ex delapsu, seu desidẽtia, aut acuti, qui in quadraginta diebus iudicantur, appellari consueuerunt. Sola itaque motus specie acutus morbus quacunque modo talis dicatur: à diuturno, seu tardo distinguitur iuxta Galen. doctrinam 2. & 3. de diebus decreto, & 6. de morbis vulgaribus cùm ille veloci, seu celeri, hic verò segni & tardo motu moueatur: quamuis omnis acutus morbus exigui temporis sit, ac celer: omnisque diuturnus, id est, longi temporis, necessariò tardus: non autem è contra, vt supra diximus. Proinde cum Galen. citra omnem ambiguitatem ac controuersiam, audacter fateri audeo, tertianam febrem esse acutum morbum. nec scio, si quispiam vel idiota, vel Medicus reperiatur, qui hoc idem confiteri vereatur. nam, si apud eum acuti morbi solo motu à diuturnis distinguuntur, & propterea hi acuti dicuntur, quia propria tempora vsque in finem velociter pertranseunt: quòd tertiana sit huiusmodi cunctis liquet, etenim celeriter mouetur, adeóque velociter propria tempora pertransit, vt interdum suo motu celeri septem periodos non expectans, (quod tempus ei longissimum est, vt patet Aphor. 59. 4. lib.) neque etiam vltra tertium progrediatur circuitum, velut Gale. inquit. 2. de Crisibus. quare erit tertiana febris morbus acutus. At, si quispiam dixerit adhuc eam non esse morbum acutũ, quaeritur, in quo morborum genere debeat reponi: non quidem inter polychronios: cùm hi multi temporis morbi sint, tertiana verò exigui: nõ in numero eorum, qui tardi appellantur: nam ea celeri motu, hi verò tardo & segni mouentur. neque brachychronius morbus dicenda erit, quia, præterquam quòd exigui temporis tertiana morbus sit, etiam celeriter mouetur. quod brachychronijs nullo pacto competit: hi enim pauci & breuis temporis sunt tantùm, non autem celeriter mouentur, vt est videre in diarijs vocatis febribus. Qua de re, cum neque brachychronius, neque polychronius morbus tertiana sit, neque tardus, qui verè acuto opponitur iuxta Gale. sententiam. 3. de diebus decreto. necessariò sequitur, quòd in numero acutorum sit: nam præter has nulla alia reperitur morbi differentia apud eum. Quòd si hi morbi, qui celeriter iudicantur, & ad suum vigorem celerrimè properant, ac magni sunt, à Galen. in commento Aphoris. 19. & 23. 2. lib. acuti dicuntur, atque sunt, tertianam quis negabit acutum morbum & esse & dici, cùm celerrimè iudicetur, & magnus morbus sit? quòd autem celerrimè iudicetur, cuiuis patet. magnum verò morbum esse ei patebit, qui quos magnos morbos Galen. appellet 4. Method. medendi, considerabit. trifariam enim dicit morbum esse magnum, vel propter afflictæ partis præstantiam, vel propter affectus magnitudinẽ, vel quia cacoethes. At tertiana non vna tantùm ratione magnus morbus dici debet, vt puta quia princeps pars in ea læditur, cor videlicet: cùm hæc cuiuis generi febriũ communis sit: ac propterea, quia febris, ei hęc magnitudo aduenit. Gal. auctore octauo Metho. med. verùm & propter affectus magnitudinem morbus magnus appellari debet. est siquidem tertiana magna & vehemens febris. quare, præter id quòd febris est, illi quoque magnitudo adeo notabilis accedit, vt, relatione aliarum febrium, magna & vehemens dici possit, præsertim si ad diarias, hecticas, & putridas eas, quæ ex frigidis succis ortũ ducũt, comparetur. Cum igitur duplicem habeat magnitudinis causam, & non vnam tantùm, tettiana ipsa celerriméq; sua pertranseat tempora, vt prius diximus: iure morbus acutus appellanda erit, si quę Galen. asserit commen. Aphoris. 19. & 23. 2. libr. de acuto morb. vera esse concedemus. Eodem quoque comment. Aphoris. 19. 2. lib. duplicem fatetur esse acutorum morborum naturam, cum febre pręsertim, nam vel in humoribus calidis solis, qui nullum obsedere locum, sed æqualiter in omnibus animalis partibus apti sunt ex sua natura generari, vel aliquo loco patiente fiunt, vt in morbo laterali, pulmonis inflammatione, & angina. cùm igitur ipsa tertiana ex calidis succis, biliosis videlicet, generetur, calidioribus existentibus cunctis alijs, qui in corpore sunt: qui nullum obsedere locum determinatum, sed per totum corpus deferuntur, vt patet 2. de Crisi. quis adeo erit insulsus, qui ipsam negabit esse morbum acutum, secundum primam saltim eorum naturam? cum Gal. huiuscemodi morbos acutos nuncupet, qui ex calidis humoribus solis generantur citra aliquem determinatum locum patientem, quamuis non ipsis secundum naturam se habentibus, sed putrescentibus tertiana fiat, vt Gal. visum est 2. de Crisibus, cum dixit, Quòd febris acuta, vel aliquo humorum putrescente, vel mẽbro inflammationẽ patiẽte generatur. Verùm, cùm nec pituita, nec melancholicus, succus putrescens acutas febres pariat, vt cuique liquet: ex his nãq; morbi longi, seu diutini fiunt eodem Gal. auctore com. Aphor. 19. secundi lib. sequitur, quòd ex bile putrescente febris acuta generetur. qua de re tertiana febris acuta erit, cũ ex bile putrescente ortũ habeat. Ad hæc quis vnquam tertianã esse morbum acutũ dubitabit, si Gale. verba inspiciet & intelliget, quæ comm. Aphoris. 59. 4. lib. scripsit? sunt autem talia: Sicuti igitur in morbis continuis acutorum quidẽ morborum terminus est quartusdecimus, peracutorũ verò septimus, sic in intermittẽtibus longissima tertiana febris terminũ habet circuitũ septimũ. Rursus autẽ sicuti in peracutis morbus poterat iudicari quinto, quarto, & tertio die, sic & in tertiana eiusdem circuitibus fieri solutio potest non expectãnte natura septimum. Cum igitur Galen. dixerit, Sicuti in morbis continuis acutorum quidem morborum terminus est quartusdecimus, peracutorũ septimus, & demum addidit, Sic in intermittentibus: quęrendum est, de quibus intermittẽtibus loquatur, de acutis videlicet, an de tardis diuturnis. Non est dicendum de tardis, & diuturnis, cùm tertiana non sit huiusmodi: præter id, quòd falsum esset illud, quod asserit, longissimum scilicet terminum earum esse circuitum septimum: cùm multæ non exquisitæ tertianæ reperiantur, adeo tamen diuturnæ, vt non modò vltra septimum circui-

cap. 12. *cap. vlt.* *6. epid. s. 1. com. 19.* *cap. 3.* *cap vlt.* *cap. vlt.* *cap. 3. & 6.* *cap. 6.*

tum protendantur,sed vltra decimum,vigesimum, & interdũ quadragesimũ. Nec valet, si dixeris, de intermittẽtibus brachychroniis eum fuisse locutũ: quoniam & comparatio frustra esset, & nihil vtile cõcluderet Gal.in prædictis verbis, acutos morbos continuos cum brachychroniis intermittẽtib.comparans,qui alterius generis sunt morbi: præter id, quod iã probatũ est tertianã de numero eorum non esse. Quare velis,nolis,fateri cogeris quod de intermittẽtibus acutis loquatur, cũ dixit,Sic in intermittentibus longissima tertiana febris terminũ habet circuitũ septimum, tertianã ipsam exquisitam acutum morbum intermittentem nũcupans. quod insuper verba eius sonant:nã, cur prius oportuisset dicere.Sicuti in morbis continuis acutorũ quidem morborum &c. frustra vtique opposuisset verbum illud Continuis, sed satius fuisset dicere, Sicuti in morbis acutis,verũ, quoniã percipiebat Gal.ꝙ in numero acutorum morborũ comprehenduntur & continui & intermittentes,propterea vtrosque cõparauit,significãs quòdvelut se habet decimusquartus dies in acutis continuis,quia vltimus est eorum terminus,sic in intermittẽtibus acutis, vt in tertiana ipsa, vltimus terminus est circuitus septimus, quod enim in cõtinuis vna dies valet,hoc in intermittentibus accessio. & propterea tertiana poterit ante septimum circuitum iudicari,vt puta in tertio quarto ,vel quinto circuitu, velut peracutus morbus in eisdem diebus septimum diẽ nõ expectãs erit denique tertiana exquisita acutus morbus intermittens, si præposita Galeni verba veritatẽ contineãt.Rursus,si verùm est biliosum succũ semper acutos morbos operari Gale.decreto com.Apho.22. 7.lib.qui tertianã negabit esse morbum acutũ,eius sententiæ ac veritati ex aduerso pugnabit:cùm & ipsa ex bile ortũ habeat.quinimò,si quis valet ex syncera bile morbus gigni,ille præcipuus erit exquisita tertiana. At forte dices, Gal.pro semper intellexisse,vt plurimũ,vt sensus sit verborum eius biliosum succum semper, hoc est,vt plurimũ operari acutos morbos,posset fortè Gal.verba hoc modo exponi, nisi vsus fuisset aduerbio Græco ἀεὶ , quod nullibi compertum est aliud Latinè significare,quam semper,quapropter hic pro semper exponere,vt plurimũ,siue magna ex parte,penitus falsum est, vt cuilibet,qui Græcas literas callet,manifestò liquet, Erit itaq; ob id acutus morbus tertiana,quia biliosus succus semper acutos morbos operatur. Quòd insuper tertiana feb.acuta sit,patet iis,qui Gal.verba inspiciẽtes 6.de Morb. vulga.ea intelligere velint: nam tex.Hippo.exponens,in quo febriũ differẽtias conscripsit super Hipp.verba, Aliæ verò acutæ,inquit Gal.de caliditate celeriter manui occurrente, suumq; ipsius velocẽ motũ ostendente intelligere opus est.Ex quibus verbis constat, quòd eas febres acutas Hippo.& Gal.appellant , quæ sua caliditate celeriter manui,occurrunt,suúmq; velocẽ motũ ostendunt. Atqui tertiana huiusmodi est, ipsius nãq; caliditas nõ velociter modò,sed velocissimè manibus occurrit.quod cũ pateat ad sensum,alia probatione minimè indiget. tũ igitur quia suũ ipsius velocem motũ ostẽdit , hácque ratione eius caliditas celeriter manui occurrit:tum etiã quòd septenis circuitibus,quod tẽpus longissimũ est, iudicatur Hippoc.auctore Aphoris.59.4.lib.erit tertiana febris acuta.Libro quoque 8.de Hippo.& Plat.decr.redarguẽs Plat. Gal. de causis generationis febris tertianæ atque quotidianæ, inquit acutissimas & ardentissimas febres à flaua bile oriri,& tertianam ex ardentium genere esse.at, si tertiana ex genere est ardentium febr.necessariò & acuta febris erit: neque enim vna ardẽs febris est,quæ nõ acuta dici possit, vt in expositione febris acutæ patet. hoc idẽ cõfirmauit.libr.de Palpi.trem. rigore,& cõuulsione, dixit:Tritæi quidem exacti si qua nota euidens sit, est à rigore:quòd cùm vehementibus rigoribus inuadant paroxysmi. nullus autẽ vel non sanæ mẽtis febrem hanc in succo frigido fieri affirmet:cùm genere ardẽs sit 2.cap. Vides igitur,quo pacto tertiana, cùm genere sit ardens, acuta quoque febris dicenda erit, nisi asserere audeas ardentem aliquã febrẽ nõ esse acutam , quod penitus Hipp.& Gal.doctrinæ ac veritati pugnat:nam quæuis ea sit, ex calidis procreatur succis biliosis , præsertim quorum natura est acutos morbos generare.qua ratione fit, vt,cùm ardẽs febris à Gale.dicatur tertiana,nõ minùs & acuta dici debeat:cùm enim ex bile ortũ habeat,febris vtique erit multam & acrem habẽs caliditatem,eodem teste quatto de Ratione victus.cuius naturæ acuta febris est. Amplius,cùm quælibet continua febris idem habeat genus cũ singulis intermittentibus , vtputa quotidiana continua cum intermittente,& quartana continua cum intermittente,& exquisita febris ardẽs cum exquisita tertiana,vt decretum reliquit Galen. 2.de Crisib. & cùm quatuor in vniuersum sint morborum genera , ex motu & tempore distincta , eodem Galeno teste, tertio de Diebus decr. duo videlicet ex motu præcipuè , & duo ex tempore , de necessitate sequitur, quòd in eo genere,in quo reponitur quælibet prædictarum continuarum febrium,in eodem & intermittentes reponitur sibi correspondens.at, cùm in genere acutorum morborum,acutarúmque febriũ, quæ exquisita ardens est,omnium consensu contineatur: in eodem quoque genere exquisitam tertianam contineri oportet , aliàs diuersum haberet genus ab ipsa exquisita ardenti febre. quod manifestè Galeni dictis pugnat , præter id quòd in nullo aliorum genere contineti posset , vt superius ostensum est. qua propter optimè Galen. eodem secundo libro de Crisibus dicebat,acutissimas maximéque adurentes febres hoc solo à tertianis differre,quòd in illis flauæ bilis humor in vasis vnà cum sanguine continetur: in tertianis verò, cum vehementer moueatur,per singulas corporis partes disseminatur:quamuis in eo,qui vtrunque facit morbum,humore communicent. Idem est ergo earum genus,eadem ambarum causa,ambæ ex necessitate acutæ secũdum magis & minus tantùm ratione locorum diuersorum discrepantes. qua ratione exquisita febris ardens poterit acutissima , atque ardentissima nuncupari , prout Galenus eam appellat:ipsa verò tertiana,acuta atque ardens,prout vbique locorum eius verba sonant. Nec minus tertianam esse acutum morbum ex his, quæ Galenus secundo prognostic. asserit , percipere possumus quo loco discrimen afferẽs inter extremarum partium refrigerationem in diutinis morbis , & eam quæ in acutis accidit circa accessionum principia, duplicem naturam acutorum conscribens , qui cũ febre fiunt , vnam cum inflammatione in visceribus , & reliquam sine ea , dixit quòd in morbis acutis cum inflammatione , propter inflammationis magnitudinem in visceribus fatigantis,parum sangui

Marginal notes: 1.epid.f.5. com.29. — cap.6. — cap.7. — 4.reg.acu. com.2. — cap.6. — cap.vlt. — cap.3.

ſanguinis in omne permeat corpus, plurimū verò eius in parte inflāmatione affecta includitur. & ob eam rem, licet extremæ partes frigidæ ſint: mediæ tamen corporis partes, quæ ſunt thorax & venter, admodum calent. Horum morborum idémet Gal. meminit commento Aphoriſmi 48. quarti libri, & primo ſeptimi libri eandē eorū afferens rationem. Demum ſubdit, At verò per morbos acutos interdum acceſſio cum rigore prehendens, aut refrigeratione, non ſolùm extremas corporis partes, ſed etiam cutem circa coſtas, ac vētrem, frigidā reddit. ea quidem circa viſcera vitium non oſtendit. Cùm in hac verborum ſerie acutorum morborum Gale. meminerit, in quibus acceſſio cum rigore prehendit, quærendū ab eo de qua febre loquutus ſit. Non erit dicēdum, quòd de quartana: quoniam, licet cū rigore inuadat, inter diuturnos morbos connumeratur. Ergo de tertiana: nam hæ duæ tantùm febres cum rigore inuadunt. At ſi de tertiana, quæ cum rigore inuadit, Gale. intellexerit, cùm hoc propriū ſit ipſius exquiſitæ tertianæ: quis audebit eam negare eſſe morbum acutum? Dicet fortè quiſpiā Galenum per rigorem, horrorem voluiſſe intelligere, & propterea per acutam febrem cum rigore prehendentem ſemitertianam ſignificaſſe: quæ quidē ex Hippocratis ſententia primo de morbis vulgarib. acuta eſt: aut de aliqua alia cōtinua, quæ cum horrore inuadit intellexiſſe, poſſunt enim quædam eſſe huiuſmodi. Hippocrate auctore primo de mor. vulga. & Galeno primo de arte cur. ad Glauc. Huic obiici volo, nullibi Gale. per rigorem horrorē intellexiſſe: immo inter eos lib. 10. Meth. meden. & ſecundo de cauſis ſympto. diſcrimen non minimū conſcripſit, aſſerens rigorē propter multitudinem, ac excremētorum acrimoniam, impetúſque celeritatem, cùm per ſenſibilia corpora ferantur, atque ob laborantis virium infirmitatem fieri: contra horrorem excitari, vbi & qualitas eorum, & impetus velocitas eſt remiſſa, tum etiam copia minor, ac vis naturalis triſtanti obſiſtit. ex diuerſis denique cauſis omnino cùm fiāt rigor & horror, nequaquàm poterit nec à Galeno nec ab alio quouis alterum cum altero cōfundi. qua de re nec de ſemitertiana Gale. dicta verificari poſſunt: cùm eius non tantùm cum horrore prehendat acceſſio, immo horrifica ſit, maiori ſcilicet acceſſionis parte ab horrore occupata, qui medium eſt rigoris, & frigoris, nec de continuarum aliqua intelligi poſſunt: cùm omnis continua febris (vt idem teſtatur ſecundo de diffe. febr.) ſuapte natura, ſi exquiſita eſt, horrorem non habeat, neque rigorem: quamuis Hippo. 1. de morb. vulg. & Gal. primo de arte cur. ad Glauc. aliquam ex continuis febrem incipere poſſe cum paruo rigore affirmauerint; qui tamen rigore pauciſſimi ac minimi ſunt vt Hippo. eodem loco teſtatur. quem Galenus exponens aſſeruit per pauciſſimos rigores Hippocratem horrorē voluiſſe indicare. cùm nanque ſcriptū reperitur paruus, ſeu minimus, aut pauciſſimus, rigor: poſſumus, immo debemus, horrorem intelligere: at non poſſumus, ſi ſimpliciter Rigor compertum ſit. Cum rigore igitur retulit Gal. 2. progn. acceſſiones per morbos acutos interdum prehendere, & nō cum pauciſſimo, ſiue paruo rigore, quare de horrore minimè intelligendum erit, ſed de vero rigore, qui non, niſi in tertianis & quartanis, cùm earum acceſſiones inuadunt, conſpicitur. at cùm nequeāt eius dicta de quartana veritatem habere, non enim eſt ipſa morbus acutus: neceſſariò de tertiana verificabuntur: & propterea inter acutos morbos connumeranda erit. Vlterius, ſi Hipp. 1. de morb. vulgar. ſemitertianā febrē appellat horrificam, cōtinuā, & acutam, cùm horrorē ſuſcipiat à quotidiana & tertiana ſimul, quoniam medium quoddam eſt inter tertianæ rigorem & frigus quotidianæ eueniens, continua autem ſit propter quotidianā, quæ cōtinua eſt: quæret quiſpiā, à qua iſtarum febriū acuitatē habeat. & non erit dicendum, quòd à quotidiana: nam ipſa inter tardos morbos ac diutinos comprehenditur, etiam ſi continua ſit, & non inter acutos: quoniam non eſt celeris motus: nec ab vtraq; ſimul velut horrorē, ſic etiam acuitatem, ſuſcipit: nam quod ex ſua natura quotidiana ſola non habet, etiā cùm alteri coniungitur, ex ſe tribuere nequit. ac acuitatem ipſa nequaquā habet, cùm nec ipſa febris acuta ſit, vt tum ex eius motu, tū ex eius caloris qualitate conſtat. ergo nec, cùm alteri febri copulatur, acuitatem illi præſtabit: relinquitur ob id propterea acutā febrem ſemitertianā dici, quoniā tertianā habet coniunctā. qua ratione fit vt, ſi per eam ſemitertiana acuta febris dicatur, ipſa quoque tertiana febris acuta ſit. cōgruū inſuper erit, cùm tria in ſe cōplectatur ſemitertianā: horrorē videlicet, continuitatem, & acutiē: vt vnū habeat à quotidiana, continuitatē videlicet: reliquum à tertiana, acutiem ſcilicet: tertium verò, horrorem ab vtraque. Quæ omnia confirmare videtur Galen. 2. de Diffe. febr. dum inquit, Quòd vbi tertiana exuperat febris, magis erit horrifica ſemitertiana, & aliquid rigoris in acceſſione aſſumit. ſtatim itaque calidior talis eſt, & ardētior, ac celerius peruenit ad conſiſtendi vigorem. vbi verò pituitoſus exuperat ſuccus, frigus extremarum partiū exuperabit, & horror paruus erit, pulſúſque contractio fortior, ac diuturnior eſt, & lētè acceſſio increſcit, multóque poſt tempore viget: non tamen ſitim efficit, neque ardorē. & poſt pauca ſubdit, Incrementum verò poſt initium propter tertianam facilè ſuſcipit & caliditatem, atque ad conſiſtenti vigorem feſtinat: propter pituitoſum autem ſuccum tardè. citius igitur, aut tardius deuenit ad ſummū vigorē ſemitertiana, potiſſimū quæ nō exquiſita eſt, prout tertiana magis, vel quotidiana in ea exuperat: nam exuperante tertiana celerius ad ſummum vigorem acceſſio deuenit, ſtatímque calidior, & ardentior erit talis febris. ac, ſi quotidiana, & diuturnior erit, lentéque acceſſio increſcet, & multo pòſt tempore vigebit, vt ex prædictis Galen. verbis conſtat, quo fit vt nullo modo acuta appellari poſſit ſemitertiana propter quotidianam, cùm ab ea oppoſitas penitus conditiones accipiat: tardum videlicet motum, diuturnitatem, & neque ſitim, neque calorem cauſet: à tertiana verò celeritatem motus, ardorem, caliditatémque maiorē, ac ſitim ſuſcipit, quæ omnia acutis febribus inſunt, quare, cùm propter tertianam, quam coniunctam habet, ſemitertiana, acuta febris dicatur, ipſa quoque tertiana acuta febris erit. Quòd ſi dixerit quiſpiam copulatam tertianam cum quotidiana, quādo ſemitertiana fit, non eſſe exquiſitam, ſed notham, in idem incidet, nam nec acuta dici poteſt notha tertiana, niſi propter bilioſum ſuccum, qui in ea redundat. qui cùm ſyncerior ſit in exquiſita tertiana, quàm in non exquiſita: acutior erit ſemitertiana, quæ cum exquiſita tertiana compoſita eſt, quàm, ſi cum non

Marginal notes: 2. progn. com. 4. — 1. epid. 5. p. tex. 23. — 1. epid. 5. p. tex. 34. ſec. 2. tex. 25. — 1. ad Glau. cap. 5. — cap. 4. — cap. 5. — cap. 8. locis citatis ſupra. — com. 4. — 1. epid. 5. p. tex. 23. — cap. 8.

exquisita componatur. & si cum non exquisitá copuletur quotidiana, licet ab ipsa tertiana acuitatem habeat, quæ non exquisita est, præcipuè tamē eam acquirit propter flauam bilem redūdantem in ipsa tertiana notha, & non propter permixtionem alicuius alterius succi, melancholici videlicet, vel pituitosi, ex quibus vt declarauimus, in Gal. doctrina, diutini, & non acuti morbi excitantur. Idem quoque Hipp. 3. Prog. tertianam morbum esse acutum apertè innuit: nā, cum de dolore capitis per febrē acutam non exitiosam verba faceret, ait, Hęc accidunt viris & mulieribus potissimum in tertianis. Minoribus natu accidunt etiam in illis, magis verò & in feb. cōtinuis, & in veris tertianis, tertianas itaque absque cōtrouersia hoc loco Hipp. inter acutos dinumerauit morbos, est etenim liber progno. de Morb. acutis, vt ipsemet in principio dicti libr. fatetur, & Gal. primo de Crisib. ac eodem lib. Prognost. confirmauit. At quid amplius in hoc tempus terere opus est, diuersisq; rationibus & auctoritatibus veritatē hanc fulcire tento, cùm ipsemet Gal. eam cōmento Aphor. 29. tertij libri apertissimè fateatur? quo loco, cùm Hipp. in Aphorismo conscripsisset nōnullos morbos, qui iuuenibus eueniunt, inter quos febrium meminit acutarum, exponens Gale. Hippo. verba inquit: Non sat plenè de acutis febribus dixit: neque enim dicere simpliciter oportebat acutas, quæ & in pueris nihilominus fieri videntur, sed ex acutis tertianas maximè, & febres ardentes: hæ enim præ cæteris febribus sunt biliosissimę, & plurimùm iuuenibus accidunt: quoniam & flaua bilis hac ipsa superabūdat ætate, ex qua morbi tales in summo ætatis vigore consistentibus accidunt. per quæ verba liquido ostēdit Galenus tertianam esse in numero acutorum morborum, acutarúmque febrium. & reddēs causam qui ipsa & ardens febris plurimum iuuenibus accidunt, dixit, Quoniam tertiana & febris ardēs inter cęteras febres sunt biliosissimæ: bilis vero plurima iuuenibus, ratione ætatis, redundat. Ex quibus verbis colligo biliosas febres esse acutas omnes, & quātò biliosiores fuerint, tantò acutiores. At, si quispiā forsan dixerit Gal. de cōtinuis tertianis & nō de intermittentibus loqui, cū dixit, Sed ex acutis tertianas maximè, Ei respōsum sit, nullibi cōpertū esse apud Gal. per tertianā absolutè prolatā intellexisse continuā, veluti neque per quotidianā, vel quartanam, sed perpetuò cum appositione continuā, vt in sexcētis locis patet. immo cōmento Aphori. 59. quarti libr. asseruit non modò Hippocratis, sed omnium Gręcorum consuetudinem esse tertianam ipsam aliquando cum adiectione exquisitā. aliquando simplici appellatione, tertianam scilicet tantummodo, nominare: velut ipse quoque consueuit primo de Morbis vulgaribus, & secundo de Differ. febr. non semel dūtaxat eam simplici appellatione nominare. Qua de re, si quis vellet in prædictis Gal. verbis, per tertianas, continuas intelligere, nō modò Hippocr. & omnium Græcorum consuetudinem euerteret, verùm eundem Galenum destrueret, eum nō intelligendo, eiúsque dictis falsum omnino ac cōtrarium sensum tribuens, cùm igitur per tertianam absolutè prolatam, in Hippocr. & Galen. doctrina continuam intelligere omnino quispiam nequeat, eamque dixerit esse Galen. acutum morbum, ac acutam febrem, velut etiam fusissimè nonnullis rationibus probauimus, valeāt perpetuò, qui eā non

Margin notes: tex. 32. — cap. 7. — cap. ult. — 1. epid. se. 2. com 19. — cap. 8.

esse huiusmodi pertinaciter sibi ipsis persuaserunt, suā ipsorum opinionem quibusdam Gale. dictis fouere cogitantes: quæ, quo veritas prōptius pateat, in medium afferre ac exponere nō pinguit, simulq; eorū rationes, quibus ea tueri conantur, soluere nō prætermittā, interim Arabum principem, qui Galeni opinioni ac veritati adhæret, nō prætereā, potissimum cùm Gale. se esse interpretē fateatur. libro enim quarto, fen. prima, tracta. primo, cap. 4. inquit, Et tertiana pura & causon sunt de acutis valde, & eodē libro & fen, tractatu secundo, cap. quarto dicebat. Et tertiana quidem pura est acuta propter subtilitatem materiei, & eius caliditas est magna, mordicatiua propter fortitudinem cholerę. Qui tamen tertianā contendunt non esse morbum acutū, hac prima ratione credunt id confirmare: de ratione nāque morbi acuti, si cum febre sit, inquiunt, est quòd sit cùm febre continua: sed tertiana non est huiusmodi: igitur non est morbus acutus. maiorem esse Gale. asserunt in commento Aphoris. 30. quinti libri, quo loco dixit: Si enim sit cum febre morbus, necesse est ipsum febres habere continuas: talis enim est morbus acutus: Huic primo responsum sit falsum esse, quòd de natura omnium morborum acutorū, etiam eorū qui cum febre sunt, sit, esse cum febre cōtinua. &, cùm illud confirmant Galeni auctoritate, dicimus quòd velut apud Hipp. illud verbum Græcum ἀνάγκη, quod Latine sonat necessariū, non facit enunciationem talem, quòd impossibile sit aliter se habere, seu perpetuam, vt idēmet Galen. testatur Apho. 58. sexti libri, sed quòd magna ex parte soleat ita accidere: & propterea non tātùm in Aphor. sed in alijs quibusdā eo vtitur, quāuis res ipse non semper eodem modo eueniant: etsi figura dicēdi perpetuitatem quandā indicet: sic apud Galenum dicendū erit, quòd per illud verbum ἀνάγκη voluit intelligere quòd magna ex parte consueuit accidere, vt sensus verborū eius sit: Si enim sit cum febre morbus, necesse est, hoc est, magna ex parte accidi, ipsum febres habere cōtinuas, non propter hoc abnegās febrem aliquam intermittentem esse morbum acutum. vel rectiùs dicendum falsum esse id, quòd primò asserunt, ac Gal. auctoritatem haud esse ad propositum. nam, cùm duplex sit acutorum morborum cum febre natura, vna, cùm in humoribus calidis, qui nullam obsedere propriam sedent: altera, cùm loco aliquo patiente fiunt, vtpote ortis in visceribus inflāmationibus quibusdam, eodem Gale. auctore commen.: Aphor. 19. secundi lib. cùm Galen. dixit, Si enim sit cum febre morbus, necesse est ipsum febres habere continuas, talis enim est morbus acutus: de eis intellexit morbis acutis, qui aliquo loco patiente fiunt, inflammatione videlicet viscus aliquod, & præsertim princeps, fatigāte. quorum morborum natura est, quòd necessariò atque perpetuò sint cum febre continua: & nō de eis verba fecit, qui in humoribus calidis fiunt, qui nullum obsedere proprium locum. id autem ostendūt apertissimè verba eius, dum asseruit, Si enim sit cum febre morbus: vt secluderet eos ab his qui sine febre fiunt, parte etiam aliqua patiente, vt apoplexia, necesse est, inquit, hunc eundem morbum febres habere continuas. præsupponit itaque primò aliquem fieri morbum acutum, ad quem febris sequatur, illum demum asserens ex necessitate debere esse continuam: quod quidem in nullo alio acutorum morborum genere veritatem

habere posset nisi in his, quas suprà diximus, inflãmationibus, ortis videlicet in viscerũ aliquo, vt in morbo laterali, pulmonis inflãmatione, angina, & aliis huiuscemodi morbis quasdã determinatas sedes fatigantibus. Ex quibus cõstat. Gal. non id asserere, quod isti putãt, in prædictis verbis febrẽ videlicet omnẽ acutam necessariò esse continuã: sed eã dixit necessariò esse continuã, quæ ad aliquẽ morbum acutũ sequitur, vtputa qui aliqua determinata parte patiente fit, velut in alicuius visceris inflãmatione conspicitur, non propterea negans per hæc verba, ꝙ aliqua febris acuta, vt diximus, possit esse intermittens. & propterea hoc falsum est, quod isti dicunt, omniũ acutorum morborum naturam propriã esse vt febrẽ cõtinuam habeãt: cùm in ea acutorum natura, & in humoribus calidis fit solis, qui nullũ obsidere locũ, sed æqualiter in omnibus animalis partibus apti sunt ex sua natura generari, veritatem haud habeat, veluti suprà probauimus. At mox, quæ diximus, oppugnabit quispiã, nullibi asserens horum morborũ Hipp. nec Gal. meminisse. Cui responsum dabimus & horũ ambos mentionẽ fecisse, vt liquet his, qui nõ corticẽ tantùm, sed internam medullã eorum verborũ gestarunt: nã, cùm Hippo. primo Prognost. ait, Spirationis facilitatem existimare oportet perquã magnam vim habere in omni morbo acuto, qui cũ febre infestat, & quadragesimo die iudicatur, nónne eorũ morborũ meminit acutorũ, qui etiã cum febre intermittente fiunt, dum asseruit: Qui cũ febre infestat, nõ addens continua? At fortè diceret quispiam quòd, licet illud non apposuerit, tamen de continuis tantùm voluit intelligere: verùm hic, præter id quòd verba Hippoc. peruerteret, ac ea falsò intelligere ostenderet, Galeno quoque è directo pugnaret: cùm, si de eis tantùm loqui voluisset, apposuisset vtique cõtinua, haud ignorãs, quod per febrẽ simpliciter dictã, intermittentẽ & cõtinuam, ac fortè magis intermittentem, quiuis intelligere posset. pugnaret quoque Galeno, qui secundò de Diebus decreto. Hippocratẽ à quorundã calumniis defendẽs, qui eidẽ imposuerãt sibi pugnantia scripsisse de morbis acutis: cùm aliter in Aphorismis, aliter in prognosticis ab eo scriptum reperiatur: ponderans prædicta Hipp. verba de facili spiratione in morbis acutis inquit, Quòd nisi ipse Hippoc. cognouisset acutorũ duplicem naturã, non sanè distinxisset cum appositione quadam suam sententiã: verùm simpliciter dixisset, quòd facilis spiratio in acutis morbis magnũ valde momentum ad salutem habere putanda est, nunc autem, cum huiusmodi dictionem simpliciter acutos declaraturam sciret, non tamẽ ita, verùm, cùm his etiam alia complecti vellet, nõ sine ratione apposuit primum, quibus febris copulatur, nõ adscribens continua, quod absolutè acutorum erat proprium. quibus verbis causam Galen. reddit cur in prædicta dictione, cùm dixit, Qui cùm febre infestat, non addidit continua, inquiens: Quia volebat Hipp. id non tantùm verificare in absolutè acutis, verùm in aliis: nam, si voluisset eius dicta veritatẽ habere in absolutè acutis tantùm, apposuisset illud verbum continua, quod absolutè acutorũ erat proprium. cùm igitur illud non absolutè adscripserit, & propterea, vt inquit Gale. dictum Hippoc. quod de facili spiratione scripsit, in aliis etiam acutis verificatur, necessariò sequitur aliquem acutorum morborum, non tamen absolutè & simpliciter, esse

[margin: tex.25.] [margin: cap.12.]

cùm febre intermittente iuxta Hippocr. sententiã. Sed mox quispiam rursus instabit, inquiens hoc, quod diximus, Hippocr. pugnare: qui primo de Ratione victus in morbis acutis fatetur acutorũ morborum febres omnino esse continuas. huic responsum volo. Primò Hippoc. eorum meminisse acutorum morborum, quos prisci acutos nominabant vt sunt pleuritides, peripneumoniæ, phrenitides, &c. & propterea, ad eorum mentem, dixit horum omnino febres esse cõtinuas: nã hi tantùm à priscis acuti morbi nuncupabantur. vel dicas, si ex propria sentẽtia illud senserit, verbũ τὸ ἐπὶ πᾶν; nõ semper omnino, sed interdũ magna ex parte Latinè sonat. quare in morbis acutis magna ex parte febres esse continuas Hippo. retulit. id quod nec nos suprà negauimus, vel, & rectius, quod de his acutis morbis ibi loquitur, qui propriè & absolutè acuti nominantur. hi sunt, cum determinata parte affecta, inflammatione videlicet orta in aliquo viscerum, velut series verborum eius sonat, vt quiuis poterit videre: quos insuper idem Hippoc. primò de morbis vulga. acutissimos nuncupat, maximos ac grauissimos: in his namque omnino febris est continua. at in aliis, qui alterius sunt naturæ, non inconuenit interdum febres esse intermittẽtes, velut supra declarauimus. Non verbo Hippocrati pugnat dicere aliquem morbum esse acutum cum febre intermittente, modò de absolutè acutis non intelligatur, maximis ac grauissimis morbis, velut ipse primo Prognost. in prædicta dictione tacitè confessus est, vt Gal. placuit. Verùm quouis loco eum fateri inueniatur, acutos morbos omnino esse cum febre continua, de absolutè acutis, maximis, grauissimis & acutissimis intelligendum erit. hi namque sunt, qui omnino cum continentibus febribus fiunt, ac propriè acuti nominantur, vt Galen. visum fuit libro tertiò de Difficu. respi. ea parte, qua Hipp. verba primo de Rat. vict. conscripta hoc modo exponit. Quòd verò aliqua intermittens febris acutus morbos sit, apertissimè Gale. ostendit secundò prognost. vt diximus suprà, insuper & secundò de diebus Decre. dum inquit, Nonnulli autem statim ab initio morbi, velut prohibiti, tardeq; moti, & nullam inter ea subitam mutationem moliti ad quadragesimum producuntur. Duplex autem horum quoque natura est: vel enim accessionum remissiones in exactam integritatem finiunt, vel continua febris semper durat. & subdit, Tales etenim acutorum naturæ adhærere videntur; nam alij manifestè sunt diuturni. Connumerat hic, vt liquet, Galen. morbos acutos cum febre intermittente: nam de his sermonem faciens vltimo loco dixit alios ab his, quos conscripserat, omnes esse diuturnos. hoc idem parte poterit cuiuis eius verba inspiciẽti, quę asserit de acutis morbis in commento Aphoris. 19. secundi libri, & quæ de tertiana scripsit comment. Apho. 59. quarti lib. Sed circa hoc iterum hæsitare contingit: nam idem Gale. com. Aphor. 7. primi libri fatetur febres ab acutis morbis esse inseparabiles, & commento præcitati Aphoris. 19. secundi libri in acutis morbis dixit febres omnino esse continuas. commen. quoque Aphoris. primi septimi libri auctoritate Hippo. scriptum reliquit acutos vocari morbos, quorum febres omnino sunt continuæ. at, si eorum, quæ mox diximus, non fueris oblitus: promptissimè hæc Gale. verba conciliabis: nam, cùm dixit à morbis acutis febres esse insepa-

[margin: 1. reg. acut. tex. 8.] [margin: 1. epid. s. 3. text. 3.] [margin: tex. 25.] [margin: cap. 9. com. 4. cap. 12.]

rabiles:de abſolutè, ac exactè talibus loquutus eſt: vt de cauſo,ſynochis, vel aliquis morbis,qui cum parte patiente fiunt, inflammatione videlicet orta in viſceribus, qui quidem abſolutè acuti dicuntur, & propterea nec cum eis nos febrem intermittentem copulamus, verùm in alia acutorum morborum natura illud fatemur, vt ſuprà oſtendimus. Ad reliquas Galen. auctoritates bifariam quoque reſpondere poſſumus, vt puta ſimilem offerendo reſpōſionem cum acutorum diſtinctione, & inſuper aſſerētesipſum vti verbo τȣ̃ ἐπὶ πᾶν, quod nō modò Latinè ſignificat omnino,ſed plurimùm & magna ex parte, vt velit Gal.non omnino, ſed magna ex parte febres continuas à morbis acutis eſſe inſeparabiles, quamuis prima reſponſio congruentior ſit. Atqui rurſus dices Gale.tertio Prognoſtico.voluiſſe morbum acutum intelligi cum magnitudine quadam,ac febre continua.& ſubdit: Si enim non ita ſit,quanquam circa decimumquartum ſoluatur diem, aut etiam citius, eiuſdem appellationis nequaquam cenſemus. At dicemus nos Gale.eo loco narrare differ.morb.ſecundùm diuerſas temporum præfinitiones. quapropter circa ea ambigit,tum de morbo acuto, qui interdum decimumquartū diem pertranſit,protenditurq; vſque ad vigeſimum:tum etiam quòd nonnulli alij morbi etiam ſi in quatuordecim diebus finiant,aut citius,acuti non ſunt appellandi,niſi hi & magnitudinem quandam habeant,& ſint cum febre continua: verum namque fatetur, quoniam hi propriè acuti ab eodem Gale. nominantur, tertio de Difficul.reſpira.& abſolutè acuti nuncupantur 2. de Diebus decreto. quòd alij ſint,qui non ita propriè, abſolutè, ſeu exactè acuti dicantur non negans:quinimmo & 2.Prognoſt. & 2.de Diebus decreto.ac commento.19.Aphoriſ.ſecundi lib.ſæpius citati, ſexcentiſque aliis in locis illorum meminit. qui autem exactè, ſeu abſolutè acuti dicuntur,hi & magnitudinē habeant,& febrē continuam oportet.at, qui non ita abſolutè ſunt, ſatis erit, quòd ad ſummum vigorē celerrimè properant, ac magni ſunt, iuxta eiuſdem Galeni ſententiam cōment.Aphor.23.ſecundi libri, ſiue continua fuerit febris,ſiue intermittens. Et, ne ſæpius eadem repetantur, dicimus, quòd vbicunque in Hippo. & Galen.commentariis fuerit compertum acutos morbos omnino eſſe cum febre continua, perpetuò de exactè ſeu abſolutè acutis intelligendum erit. quos morbos Hippoc.1. de Morbis vulga.acutiſſimos,maximos,ac grauiſſimos nuncupauit: &,vt Gale.exponit,tum in febribus eueniunt, quæ vocantur propriè ſynochi, tum in aliis. iuxta quæ ſingulis progrediuntur acceſſionibus,ac initia efficiuntur, incrementa, vigores, & inclinationes manifeſtas,nec tamen ad integritatem veniunt.inter quos nolumus tertianam connumerari: verùm fatemur in alia acutorum morborum natura comprehendi,nec id eorum dictis pugnare, immo ſatis conſonum eſſe cenſemus, vt abundantiſſimè probatum eſt. Nō eſt igitur de ratione cuiuſlibet acuti morbi,quòd ſit cum febre continua, iuxta Hipp, & Gal.decreta.ſed eorum tantùm, qui exactè, ſeu abſolutè tales dicuntur: quamuis quidam ſibi ipſis falsò illud perſuaſerint. Amplius tertianam non *eſſe morbum acutum alia ratione probare tentant:* nam, cùm acuti morbi ex eorum natura periculoſi *ſint, ipſa verò tertiana periculo vacet,vt patet au*ctoritate Hippo. Aphoriſmo 43.4.lib. & Gale.cùm in eius commento, tum etiam primo de Arte cura. ad Glauc.dum aſſerit eam eſſe mitiſſimam, & minimè periculoſam, vtpote quæ nec ex inflammatione aliqua,neque ex maligna humorū putredine occaſionem habeat,propterea quia intermittit: ea de re nō erit morbus acutus.at quòd periculoſi ſint acuti morbi,cum Hippo.confirmare conantur,qui primo de Rat.vict.inquit eorum plurimos enecare. & primo de Morbis vulg. eos aſſerit præ cæteris omnibus eſſe lethales.hoc inſuper corroborāt Gal. auctoritate ſecundo de Diebus decreto.qui Archigenem ſummopere laudabat,quòd acutos morbos nō nudis temporibus ſolis, ſed motu & natura,appellauerit,eos videlicet,quibus motus velox & ſubitò pericula adueniunt.hos quoque cum periculo coniunctos eſſe teſtatur idem Gale.ex propria ſententia eodemmet. lib.primo de Morbis vulga. At, ſi eorum memineris, quæ paulò antè diximus de acutis morbis; facillimè huic rationi,velut friuolæ & exigui momenti,reſpōſio patebit.diximus namque eorum morborum naturam duplicem eſſe: vnam citra aliquem determinatum locū affectum: reliquam cum loco aliquo patiente,ſeu inflammatione affecto,præſertim ſi princeps viſcus fuerit,& inflammatio magna.his itaque,qui ſunt prioris naturæ,vt qui non ex inflammatione originē ducant, ſed ex humoribus calidis ſolis,ſi neque ex maligna humorum putredine occaſionem habeāt, qui plurimi ſunt,propriū non eſt cum periculo eſſe: quinimmò ferè cūcti, qui huius naturæ ſunt morbi,periculo vacant, præſertim ſi intermittant,velut Galeno viſum fuit com.præcitati Aph.43.quarti libri. horum quoque acceſſio interdum cum rigore prehendit,aut refrigeratione, velut Gale.ſentit ſecundo libro Prognoſt.reliqui verò acuti morbi,qui loco aliquo patiente fiunt, & prorſus febres habent continuas,abſolutè ac exactè appellati: immò ab Hippo. primo de Morbis vulg.acutiſſimi, maximi & grauiſſimi dicti,nō modò periculoſi ſunt vt placuit Archigeni & Galeno, verùm præ cæteris omnibus ſunt lethales ac interficiūt, eodem Hippocr. auctore primo de Morbis vulg,& primo de Ratione vict.in morbis acutis.cuius naturæ acutos morbos cum periculo cōiunctos eſſe nemo ſanæ mētis negare audebit. At quòd de his, & non de aliis loquatur Hipp. ex verborum eius lectione præcitatis locis cuilibet, vel parū erudito liquet, velut etiam doctiſſimus Gale.exponit. Quòd verò Archigenes 2.de Diebus decre.de his quoque ſermonem faciebat,cui non patebit, ſi Gale.verba inſpiciat,ac intelligat? dicebant enim quòd Archigenes laudandus erat,qui non ſolùm temporibus ſolis nudis,ſed motu & natura magis acutum, vel peracutū morbum appellauerit,cui videlicet motus velox,& ſubita pericula adueniunt: non enim Archigenes quemlibet acutū morbum, ſed magis acutum, vel peracutum his conditionibus deſcribebat,vt Gale. phraſis indicat. atqui huiuſmodi morbos neq; nos negamus cum periculo coniunctos eſſe; ſed alterius naturæ morbos acutos,qui non ita abſolutè ac propriè acuti ſunt,& propterea nec acutiſſimi,ma*ximi ac grauiſſimi appellantur, qui quidem in hu*moribus calidis ſolis fieri cōſueuerunt, qui nullum *obſedere locum: hos, inquam, fatemur interdum* periculo vacare, præſertim ſi intermittant, vt ter*tiana,(de qua loquimur)* propter iam traditas cauſas. Nō eſt igitur de ratione cuiuſlibet morbi acuti

eſſe

com.10. *cap.9.* *cap.12.* *Loc.cita.* *1.epid.ſ.3. text.3.* *1.ad Glau. tex.8.* *tex.8.* *1.epid.ſ.3. text.3.* *cap.12.* *1.epid.ſ.3. cap.3.* *com.4.* *1.epid.ſ.3. tex.3.* *1.epid.loco cicato.* *1. reg.acu. tex.8.* *cap.12.*

esse cum periculo, velut quidam imaginati sunt: sed tantùm, quòd sint velocioris motus, & magnitudinem habeant, Gal. decreto cõ. Apho. 19. & 23. 2. lib. sæpius citati. Et, si apud eius scripta compertũ fuerit quandoq; asserere acutos morbos cum periculo esse coniunctos: de his intelligendum erit, qui absolutè tales sunt, acutissimi, maximi & grauissimi, velut Hippo. & Archigenes quoque sentit. At denuo aduersus ea, quæ diximus, instabunt, Hipp. dicentes, ac Galen. nullibi horum acutorum morborum, qui sine periculo sunt, meminisse: immo semper de acutis verba facientes illos periculo cõiunctos esse dixisse. Respondebimus nos & horũ quoque non omnino esse oblitos, sed interdum sermonem fecisse: nam Hippoc. 3. Prognost. cùm inquit, Simplicissimæ enim febres, hoc est, placidissimę ac mitissimę, vt Gal. exponit, & signis firmatæ securissimis, quarto die, aut citius desinunt, de acutis febribus simplicissimis ac securissimis loquutus est, dixit iudicari quarta die aut citius. Sed dicent fortè non de acutis febribus intelligere per hæc verba, sed de diariis. Atqui hoc asserere est Hippocr. non modò non intelligere, sed eius omnino verba peruertere: cùm & ipsemet, vt superius annotauimus, circa finem eiusdẽ libri fateatur se cuncta eo libro conscripsisse de acutis morbis, & aliis quicũque ex his consistunt. cùm verò febres diariæ nec acutæ sint, vt diximus, nec ex eorum morborum numero, qui ex acutis consistunt: quoniam nec quarto die, aut citius desinerẽt, sed vltra protẽderentur, sequitur ergo, quòd inter acutas connumerari debent predictę febres, quas simplicissimas ac securissimas Hipp. nuncupauit. At quid alia opus est ratione ad probãdum Hippo. de acutis febribus in ea verborum serie loqui: si Gal. hoc modo eadem verba exponit 1. de Crisibus asserens, ea de acutis febribus intelligi debere? quod si ita est, meminit igitur Hip. febrium acutarum, quæ sine periculo sunt, in prædicta verborum serie. quapropter apud eum non omnis febris acuta erit cum periculo cõiuncta; immo, si liceat Hippoc. per Galen. exponere: fortè per prædictas febres exquisitæ tertianæ intelligendæ sunt: cum has Gale. 1. de Arte cur. ad Glauco. mitissimas ac breuissimas appellauerit, præter id quod minimè periculosæ sunt. aliàs dicant quæso, de qua alia febre Hippoc. dicta verificari valeant, nisi de tertiana ipsa exquisita, seclusis diariis, de quibus, vt diximus, impossibile est Hip. loqui: cùm inter acutas febres nulla alia reperiatur, quæ mitior & simplicior (vt ita dixerim) ac securior ea sit? præsertim si febres quarto die, aut citius desinãt, vt tradit Hip. At si velis aliquam aliarum acutarum febrium voluisse Hippo. intelligere, & non exquisitam tertianam: satis erit me monstrasse Hippo. febres acutas circa periculum interdum scripsisse, & nõ cunctas, eius sententia, periculo coniunctas esse, velut quidam ad eius mentem falsò sentiunt. Galen. insuper Hippo. ac eorum, quæ diximus, non immemor, primò de diebus decreto. talia verba retulit: Si quis primò die acuta febre infestetur, nullum autem periculosum signum ipsi attulerit, sed in vrinis aliqua concoctionis nota inuenta fuerit, non extra quartum diem morbus soluetur: quin etiam, si multa lethalia signa primo die statim deprehendantur, morietur planè non extrà quartum diem & subdit, At, si acutè febriciter, nullum verò signum lethale adsit, immo nec aliqua concoctionis nota: fieri non potest vt hic quartanus decedat. Et lib. 1. de Crisi loquens de præcognitione futuri vigoris, quem quidem Medicus minimè ignorare debet: aliàs permultum errabit: inquit ipse, Quid enim, si aliquis primo statim die nullum habens signum periculorũ, verùm insuper omnia salutaria, acutè quidem febricitet, vrinam autẽ mingat bene coloratam, ac mediocriter crassam, an non in propatulo est Medico qui in artis operibus est exercitatus, hũc in primis quatuor diebus crisin habiturum? & eò magis, si nebula aliqua, vel suspensio ibi adesset: atque etiam tantò plus, si bona subsidentia. & post pauca iterum dicebat: Sicuti igitur, quæ omnia habet signa tutissima, febris acuta, in prima periodo decretoriorum dierum solutionem habet: sic quæ isti proximè adiacet, diem septimum non transcendat. Non igitur proprium est acutarum febrium omnium esse cum periculo, sed earũ quasdam esse simplicissimas ac tutissimas satis admodum cum Hippo. & Gal. probatum esse censeo, velut nec eas ægritudines penitus cum febre continua esse nisi acutissimæ, maximæ vehementissimæq; sint: namque de his veritatem habent Hipp. Gal. vnà & Archigenis dicta, si apud eos compertum sit acutos morbos cum periculo coniunctos esse, ac cum febre continua, nõ de his qui alterius naturæ sunt, vt probauimus. Hac itaque ratione conciliari possunt quæcunque in eorum commẽtariis scripta de acutis morbis comperta sint; cùm non vno modo de eis vbique locorum sentiant, ac pugnantia asserere videantur; nam interdum, de absolutè acutis verba facientes, eos pericula & febres continuas habere asserunt: sæpenumero citra periculum ac febrem continuam morbos quosdam acutos esse affirmãt: cùm videlicet nõ de absolutè, seu exactè acutis loquũtur, quamuis ipsi decimumquartum diem non excedãt. in quorum numero exquisitam tertianam connumerari audacter affirmamus. Est namque ipsa in numero acutorum morborũ simpliciter dictorum, non tamen absolutè & exactè talium, sed eorum qui non absolutè tales dicuntur: cùm non sit febris cõtinua. quapropter & periculo vacat, vti diximus, & septem circuitibus, quod tempus lõgissimũ est. terminatur. quod etenim in continuis vna dies potest, hoc in intermittentibus accessio Gale. auctore 3. Prog. & commento Apho. 59. 4. lib. illud namque, quod omnium acutorum morborum naturam complectitur, est motus celer & magnitudo: cuncti etenim & magni sunt & celeriter iudicãtur, velut superius ex Galen. sententia commen. Apho. 19. & 23. 2. libri probatum est. quòd namque cum febre continua sint, vel non, cum periculo, vel absque eo, magis, vel minus acutum morbum denunciant, seu absolutè, vel non absolutè talem, vt patet apud Gale. 2. de Diebus decret. cùm ex propria, tum ex Archigenis opinione. Quibus igitur rationibus tertianam non esse morbum acutum quidam probare nisi sunt, tot & tales existunt. quæ quantùm valeant, quídve momenti obtineant, ex prænarratis liquet: per quæ non modò facilè rationes hæ delentur: sed, si reliquas innumeras præ manibus habuerint; his, quæ conscripsimus, promptè responsio patebit.

tex. 2. *cap. 16.* *cap. 8.* *cap. vlt.* *cap. 16.* *com. 7.* *cap. 12.*

FINIS.

DONA

DONATVS ANTONIVS ALTIMARVS, ANELLO TVRBOLO ET PADVANO GVLIELMINO

S. P. D.

PEtijstis quam sæpissimè summa, qua fieri potuit, diligentia iuuenes peritissimi, vt scriberem, quid sentiam de sanitatis latitudine, quam Galenus breuissimè ac absolutissimè tradidit: ex quo factum est, vt tot, variæ, miniméque sibi constantes extarent sententiæ, quæ vestros animos Euripi more paulo momento huc, vel illuc impulerunt. Quamobrē, ne meo ab officio discedere viderer, huic iustæ petitionis vestræ, amicisque alijs ad hoc ipsum nos hortantibus, satisfacere constitui: & Galeno addictus successiuis (vt aiunt) operis hæc scripsi: non enim intermittere studia seria possum, sed ne remittere quidem, aut relaxare ingenium: tantum abest, vt otiari valeam: & si quid otij superest, id in ægrotis curandis (vt nostris) consumere oportet. nec propterea meum institutum non tenui. Verùm quò vobis satisfaciam, ea scripta sunt via & ratione, vt facilè quæcunque Gale. olfecerit, percipere poteritis. Sed, si qui sint, qui barbarorum, aut etiam recentiorum opiniones imitari, ab eorum sententia discedere nequeant, & nostræ huic opinioni, nulli post Galen. memoriam scriptæ repugnauerint: Galen. se repugnare sciant: vosq́ ex illius sententia omnia poteritis asserere. Valete.

ANELLVS TVRBOLVS LECTORI S.

SOLENT, Lector, quæ ab Altomari aduehuntur, noua esse, hominúmque curiositatem, quæ noua semper exoptat, allicere. Ecce sanitatis, quam vocant, latitudo ab Altimaro ab nos transfretata, te nunc ad legendum inuitat atque allectat. ea certè si Galenum spectes, vetus est: sin post Galenum scribentes, noua. Ne mirere, nec temerè despicias, priusquàm rem assequaris: scio enim te nec montes parere mures, nec Ægyptiorum templa visurum. Interim admirabile de febribus opus propediem in apertum proferendum expecta. Vale.

DONA

DONATI ANTONII ALTIMARI, MEDICI AC PHILOSOPHI NEAPOLITANI, de Sanitatis latitudine.

SI quis exactè velit iuxta Galeni sententiam numerum ac ordinem salubrium corporum, neutrorum, ac insalubrium dignoscere, quæ sanitate participant, hoc est, vt aiunt, sanitatis latitudinem intelligere, opus est nonnulla pro hypothesi prius assumere: quorum primum est, quid per sanitatem intelligendum sit. & cum eodem Galeno dicimus, quod nil aliud, quàm eam corporis constitutionem intelligere volumus in qua nec doloribus cruciamur, nec in vitæ actionibus impedimur. quam si quis velit alio nomine appellare quàm ὑγιείαν, vt ipse inquit, non reclamamus. Satis sit omnium consensu comprobatum esse, quòd homines tunc se sanos existiment, quum partium corporis ministerio, ad eas, quæ in vita necessariæ sunt, actiones, sine aliquo vitio, perfungi possunt. At cùm corporis partes quædam ex ipsis elementis primò fiant, quæ similares dicũtur; quædam verò ex compositione dictarum similarium partium, quæ instrumentales appellãtur, sintque actiones quædam primæ & similariũ partium: quædam secundæ & instrumentariarum: animaduertas oportet secundò, sanitatem non solùm nec absolutè consistere in medio temperamento, seu debita cõuenientia, quam εὐκρασίαν & συμμετρίαν appellant, elementorum, ex quibus constamus: sed eam duntaxat, quæ est similarium partium, in ipsis consistere: nam neque minùs sanitas consistit in instrumentalibus partibus. constat autem ea ex numero, figura, magnitudine, ac compositione dictarum partium. Tertiò scire licebit sanitatem, quemadmodum etiam & morbum, in corporum affectione, seu constitutione consistere, nõ in actione, siue actionis læsione, vt liquet primo de Sani. tuen. Et propterea dicebat Galen. lib. de Differ. morb. [Hinc perspicuum existit, quòd sanitas non in operatione, sed facultate & potẽtia potius est definienda.] vt autẽ operari possimus, structura efficit naturalis. in hac ergo cõsistit sanitas vnde & hæc ipsa ad operationem vim obtinet causæ. Siue igitur naturalem omnium partium corporis cõstitutionem sanitatem appellare libuerit, siue operationẽ causam, in idem vterque incidit sermo, vt ipse Galenus fatetur. Erit itaque sanitas affectio, seu constitutio naturalis, seu secundum naturam, actionem perficiens. Neque enim, si affectus secundum naturam se habeat, omnino etiam sanitas existit, vt Ægyptiorum nigritia, Gallorum candor, Scytharumque rufus color, quorum nullum sanitas est: quoniam ad aliquod opus edendum nullus talis color causæ rationem obtinet, vt eodem primo de sanitate tuenda patet. Quartum pro hypothesi præsumptum esto, quòd cùm sanitas, vt dictum est, symmetria quædam sit, & omnis symmetria duplici ratione non solùm perficiatur, sed etiam dicatur, vt Galen. inquit eodem loco: nam aliàs quæ ad summum peruenit & verè prorsusq; symmetria est, aliàs quæ ab huius absolutione perfectionéque paululum deficit: ita & sanitatis symmetria duplex vtique fuerit, hæc quidem exacta, optima, absoluta, & summa: illa verò paulùm ab hac deficiens, non tamen eatenus vt animali sit grauis, sed vsibus nostris adhuc non sit inepta. Prima sanitas, quæ insectilis simul est, & dicitur, cogitatione potius in animantium corpore vsurpatur, quàm solidè subsistat. & esto quòd reperiri possit. de hac haud quaquam noster erit sermo, sed silentio prætereunda: nam si hos dumtaxat sanos esse dixerimus, quorum singula membra suas absolutissimè obeunt functiones, frustra tentaremus sanitatis latitudinem condere, quum ea vna sola sit, & insectilis, vt prius diximus: de qua asserebat Galen. eodem primo de sanitate tuen. quòd si ea sola, sanitas diceretur, & eos dumtaxat sanos esse diceremus, quorum singula membra functiones sua obeunt absolutissimè, cæteros, qui minus probè sunt affecti, non esse sanos, inutilis, irritáque esset ars de Sanit. tuenda. nam tali ratione nemo nostrum sanus existit. quare nec etiam nobis quærenda talis sanitas est, sed, vt diximus, silentio prætereunda. De hoc etiam corpore lib. de optima nostri corporis cõstitutione, asserebat Galen. quòd quàm rarissimum est, & tanquàm imago quædam normæ Polycleti, longissimóque temporis interuallo gigni solet. de ea itaque sanitate verba faciemus, quæ nec planè absoluta, optima, summáque est, sed paulum ab hac deficit. Et, quoniam sanitas hæc neque angustum quippiam est, aut insectile, aut omnino simplex, verùm extendi ad idoneam latitudinem potest, maioris, minorísve ratione diuidua: propterea huius affectus, quem sanitatem dicimus, notabilem quandam latitudinem esse, cum Galeno asserimus, eodem libro de Opt. corpor. constit. primo de Sanit. tuenda. lib. Artis medic. & lib. de Differentiis morborum. Verùm sanitates hæ, licet multæ variæque sint, vt dicemus, ratione, qua sanitates sunt, & communi omnium forma, vnde sanitates dictæ sunt, haud quaquam inter se dissident, sed maioris minorisque ratione: velut niuis candor ab eo qui in lactæ visitur, quatenus candor est, non dissidet, sed maioris

[Marginal notes, left: 1. de Sani. tuen. ca. 5. — De differ. morb. c. 2. — 1. de Sani. tuen. ca. 4. — cap. 5. — cap. 2. — Loco citato.]

[Marginal notes, right: cap. 5. — cap. 3. — cap. 3. — cap. 5. — cap. 8. — cap. 2.]

maioris, minorisve ratione differt. ita quoque Platonis sanitas ab ea, quę in Socrate est, quatenus sanitas, non differt: sed & eadem cum ipsa. differunt autem altero quopiam, quod aliud planè non est, quàm maioris minorisque ratio. quæ dissimilitudo non ab alio nascitur, quàm ab ipsa constitutione, vnde actio proficiscitur: respondent etenim constitutionibus opera. quæ de re quot sunt functionum differentiæ, tot erunt constitutionũ discrimina: Sed illæ numerosæ sunt. erunt ergo & constitutiones æquè multæ. Nec inconuenit quòd omnium, qui sani sunt, membrorum constitutio in symmetria consistat, & quòd propterea multæ variæque constitutionum symmetriæ sint. Nam cuilibet sectæ sanitas symmetria quædam est: hæc autem symmetria, seu eucrasia, omnino insectilis atq; indiuisibilis non existit. Prętereà neque cuiquam violentum apparere debet medium temperamentum, seu debitam conuenientiam, posse dici quod medio ad vnguem temperamento non sit. nam vt potionem & balneum εὔκρατον, hoc est, temperatum dicimus, non solùm cùm alterum huic, alterum illi tale est, sed etiam quum ad eundem hominem in latitudine tale est, similiter aërem nos ambientem temperatum dicimus, etiam si in alterutram partem paululum sit propensus: ita quoque de medio temperamento sentiendum est. Insuper eodem primo de Sanitate tuenda, exemplo lyræ illud idem comprobauit Gale. In lyris enim consonantiam ipsam, quę summa exactissimáque sit, vnicam atque insectilem probabile est: quæ verò in vsus hominũ venit, certè latitudinem habet. Sæpe namque quam percommodè temperasse videaris, alter superueniens Musicus exactius temperauit. Nil miri itaque si eucrasiam in satis amplam latitudinem extendunt omnes: siquidē nobis ad omnia vitæ munia sensus vbique iudex est, ipsoq; etiam eucrasiam & discrasiam iudicabimus, eodem Galeno teste. Quapropter non immeritò in naturali corporis nostri constitutione illa maximè seruanda sunt, quorum beneficia functiones obimus. Est namque similarium quidem partium eucrasia: instrumentariarum verò ipsarum conformatio, quæ constat ex earundem similariũ forma seu figura, positura, numero, & magnitudine, functionum causa. Interim illud quoque haud ignorandum, quòd cuncta hæc quoque in latitudine quadã spectanda sunt; & quòd longè melius est, satis amplam latitudinem sanitati tribuere, quàm omnes homines perpetuò vrgentibus morbis premi: neque enim functionum imbecillitas morbis statim nota est, absolutè ita, citráque exceptionem loquenti, nisi adiectum sit, quæ præter naturam cuiusque sit: vt liquet eodem primo de Sanitate tuenda. Et secundo de Temperamentis idem confirmauit Gale. de sanitatis latitudine, asserens alteram esse sanitatis & alteram morbi intemperiem: morbi quidem ea, quæ à media temperie longissimè abest: sanitatis, quæ paulùm. & septimo Meth. med. ait, Imbecilla verò actio, prout magis, minúsve talis est, aut ad sanitatis tuẽdæ, aut ad medendi tractationem pertinet: leuiter quidē impedita, ad priorem: grauiùs, ad posteriorem. discernitur vtraque ex eo quòd à consuetis actionibus obeundis, propter noxę magnitudinem, vel desistatur, vel nõ desistatur. Quantũ igitur interuallũ est inter id, quod perfectissimè functionē obit, & id quod manifestè functionem aliquã habet oblæsam, tãta est

[Marginalia, left column: *Loc. cit.* (beside "ramento sentiendum est"); *cap. 5.* (beside "Sanitate tuenda"); *cap. 4.* (beside "idem confirmauit"); *cap. 11.* (beside "Meth. med. ait")]

profectò & sanitatis & distẽperantiæ quæ intra sanitatē cõsistit, latitudo. Ab hac, proxima est intemperies morbosa, vt liquet eodē secundò de Temperamentis. Qua de re in eo statu, siue constitutione, quæ sanitas dicitur, non parua necessariò statuenda est latitudo. & ob id idem Gal. secund. artis Medic. inquit [Quo fit vt tota sanitatis latitudo in tres partes, quarum singulę latitudinem habet nõ paruam, diuidatur.] Erit autem prima quidem salubrium corporum, Secunda neutrorum, Tertia insalubriũ. Nec minus scire opus est quòd habitus nihil aliud significat, quàm stabilitatem, seu permanentiã affectionis: nam cuiusque rei, cùm affectio bene adhærens, altiusque defixa fuerit, habitus nominatur, vt patet li. ad Thrasyb. quemadmodũ, quòd bonus habitus nil aliud est, quàm benè se habens habitus: nam, cùm habitus stabilis quædã affectio sit, bonus habitus nihil ei plus quàm bonitatē adiicit, vt idem Galenus inquit. Loquor autem de bono habitu, qui naturalis existit. Contrario modo se habet habitudo: nã non stabilitatem ac firmitudinē, sed lubricitatē & instabilitatem affectionis facile solubilis & mutabilis significat. Quapropter nõ ab re Galenus eodē lib. concludebat geminam esse sanitatem: hanc videlicet, quam cum latitudine consideramus, quarũ altera secundum habitum, altera secundum affectionem appellatur. Et iterum quæ in habitu dicatur sanitas, alia in habitu duntaxat est: alia secundum bonum habitum. atque hæc insuper bifariam dicit potest, vt libro de Differentiis morborum liquet: quoniam alia dicitur simpliciter boni habitus, alia optimi habitus, quem summè bonum habitum appellabat idē Galenus lib. ad Thrasy. Hic etiã summè bonus habitus æquiuocè dictus ab Hippocrate scribitur aphori. 3. primi libri. ita, vt à Gal. habeamus sanitatē in habitu, aut esse optimi, siuè summè boni habitus, aut non optimi, sed simpliciter boni, aut in habitu dũtaxat circa adiectionē optimi, siue boni. Reliqua verò relinquitur sanitas, quæ secundum affectionem dicitur eodē lib. ad Thrasy. lib. autem de Differen. morb. appellatur sanitas minus valēs: & 5. de Sanit. tuen. fallax & incerta κατὰ σχέσιν dicta, differens à firma & constãte, quæ κατ' ἕξιν nominatur. Has etiam sanitates quãdoque duas dicit esse eodem libro ad Thrasy. vt diximus, quãdo videlicet suprema accipit earum genera: quandoque verò tres, quum sanitatem secundum bonum habitum non ita exquisitè considerat, diuidens optimum à simpliciter bono habitu: quarum vnam dicit esse propter imbecillitatem inutilem, & hanc appellat secũdum affectionē: alteram sanitatem in habitu, quæ non amplius imbecilla est, verùm adhuc non robusta dicitur, sed actionibus media est inter sanitatem secundum affectionem, & secundum bonum habitum. tertiam appellat sanitatem secũdum bonum habitum, quæ quidem robusta sanitas appellãtur. Quibus ita suppositis vnà cùm Gal. bona fronte concludimus eũ non de aliis corporibus sanis, signis, & causis sermonē habuisse in lib. Artis Medic. neque aliam diuersam ab his sanitatem considerasse, quàm cõsiderauit in lib. ad Thrasy. aliàs aut hîc superfluus, aut ibi (hoc est libro ad Thrasy.) fuisset diminutus: licet diuersis vocib. vsus fuerit vt qui artē sub alio docēdi genere tractauerit lib. Artis medic. At, quomodo tales sanitates diuersæ diuersáque corpora sana ordine quodam collocari possint, ita vt Gal. verba vbique

locorum

[Marginalia, right column: *cap. 4.* (beside "intemperies"); *cap. 8.* (beside "in tres partes"); *cap. 6.* (beside "Galenus eodē lib."); *cap. 2.* (beside "Differentiis morborum"); *cap. 7.* (beside "lib. ad Thrasy."); *c. 6. & 7.* (beside "aphori. 3."); *cap. 2.*, *cap. 4.* (beside "κατὰ σχέσιν"); *cap. 6 eod. lib. cap. 7.* (beside "earum genera")]

locorum inter se consentiant, non admodum facilè mihi videtur, potissimum cùm quotquot sunt auctores.qui de hac re rescripsere (quos viderim) tot in eis diuersas reperiam opiniones. Nos verò breuiter & facilè cuncta Galen. dicta concordare conabimur: vt pauperculi artis medicæ tyrones, saltem Gal. opinionem ac veritatem valeāt intelligere: quā hucusque eos non intellexisse puto. Sanitas ergo quam in latitudine contemplamur, ea medij temperamenti exquisitè dicitur, seu optima constitutio appellatur: quæ nec vlli vitio obnoxia est, quod saltem sensu percipiatur: & qui talem habent sanitatem ex eo dignoscuntur, quòd robustas habent operationes, & causis, quæ ægritudinem pariunt, magis quàm cætera corpora resistunt. hoc etenim est illud corpus, quod magis vicinum existit corpori absolutissimè temperato ac optimè constituto; quod corpus diximus potiùs cogitatione inueniri, & esse veluti exemplar quoddam. nuncupatur autem simpliciter salubre, & est illud quod ab ipso naturæ ortu bonam habet temperaturam in simplicibus & primis particulis, atque in iis, quæ ex illis componuntur, instrumentis est commensuratum. est verò & ipsum in duplici differentia: nam vel tale est semper, & ita simpliciter semper appellatur, quod quidem est optima temperantia praeditum, ac maximè est commensuratum: vel vt multùm, quòd à constitutione optima non valde admodum deficit, sed exiguum & breue aliquid, & propterea simpliciter vt multum dicitur. Distinguitur autem ab eo quod semper tale est, quoniam re vera hæc corpora salubria vt multùm, in aliquo sunt offensa, non tamen id sensu comprehenditur, sed ex eo quod magis, minúsve in operationibus existit: ac quia causis, quæ ægritudinem pariunt, non æquè resistunt, vt illa semper talia. Hæc sunt illa corpora, quæ Galenus dicebat libr. de Differentiis morb. esse optimè constituta. & optimi habitus, & lib. ad Thrasyb. summè boni habitus: neque mirum nam, si in bono habitu non naturali, sed apparenti, vt qui Atheletarum existit, Hippocr. considerauit summè bonum, vt patet Aphoris 3. primi li. eo magis in eo, qui verè & naturalis & bonus est, reperitur is qui optimus, seu summè bonus existit. Côueniunt itaq; hæc duo corpora, semper & vt multùm salubria in optimo habitu: licet exquisitior reperiatur in vno, quàm in altero. omnia etenim hîc cum latitudine contemplamur. & propterea primum corpus in latitudine sanitatis erit simpliciter salubre semper; secundum verò salubre simpliciter vt multùm, quod à constitutione optima non valde admodum deficit, vt inquit Galenus primo artis med. Succedunt tertio loco corpora, quæ à Gal. salubria nunc appellantur: salubre nunc corpus est, vt ipse refert, quod in praesenti est sanum. est verò & hoc eo tempore, quo sanum existit, bonam habens temperaturam, & commensurationem, non tamen optimam, at sibi propriam. de iis nanque corporibus, vt mea fert sententia, idem Galenus intelligebat textu quarto secundi libri Artis medic. postquam optimę cōstitutionis signa declarauerat, hoc est, corporis simpliciter semper salubris, cùm dicebat [Eorum autem, quæ ab ipsa deficiunt, & adhuc tamen salubria existunt, nonnulla quidem in consimilium temperata lapsum aliquem paruum habent: nonnulla verò in instrumentariarum cômensuratione, & hunc quoque perexiguum.] deinde

cap. 2. *cap. 7* *cap. 8.*

subdebat [Accidit autem hoc vel in omnibus, vel in aliquibus, aut vtrisque.] In cuius textus expositione cuncti, quos viderim cæcutiunt, opinantes Galen. per ea verba intelligere salubria vt multùm quod quidem multis rationibus falsum esse ostendam: primo quoniam corpora salubria vt multùm, nec errorem, neque lapsum aliquem habent in temperatura consimilium, aut in instrumētorum commēsuratione, licet re vera & ipsa quoque in aliquo sint offensa: verùm nō adeo vt error, seu lapsus, verè appellari possit. Rursus, si de salubri vt multū intelligere voluisset, frustra addidisset illa verba [Et adhuc tamen salubria existunt.] nam satis fuisset dixisse. [Eorum autem quæ ab ipsa deficiunt, si voluisset nobis ostēdere in breuem, seu exiguum, quo deficiunt salubria, vt multùm à salubribus semper, & non etiam addidisset illa verba [Et adhuc tamen salubria existunt.] Per quæ verba voluit potius vltimū gradum salubritatis nobis propalare, qui est corporis salubris vt nūc. Ad hęc textu 6. reddi causa non poterit, cur iterum de eodē corpore vt multùm salubri verba fecerit, si in 4. de eodem loquutus esset: nec non in paucis quibusdam verba diuersa de eodem corpore protulisset. nam eodem textu 6. volens nobis ostendere corpora salubria vt multùm, asserebat [Quę verò ab optima corporum constitutione breue aliquid deficiunt] id quod nō dixit in textu 4. Per hæc verba [Breue aliquid deficiunt] manifestauit salubre vt multùm ipsum nanque breue aliquid deficit à salubri semper. Deinceps dicebat [Re vera quidem & ipsa in aliquo sunt offensa, nō tamen id sensu cōprehenditur] Per quę verba luce clariùs demonstrauit hanc offensionem minorem esse ea, de qua loquutus erat textu 4. nā ibi dicebat lapsum, seu errorem aliquem habere, licet paruum: modò in plus se habet lapsum aliquē habere, quàm breue aliquid deficere, licet ille quoque paruus sit. Vlteriùs in hoc textu 6. differentiam tradit inter hęc corpora salubria vt multùm, & semper, docétque modum distinguendi, ostendens nobis quàm difficile sit ea dignoscere: quoniam, licet re vera quidem in aliquo sint offensa, seu oblæsa salubria vt multùm, non tamen id potest sensu comprehendi, id quod haudquaquam est necessarium in corporibus salubribus vt nunc, quia eorum lapsus non est ita exiguus. & propterea per alia verba ipsum figurauit, dum dixit ea lapsum aliquē paruū habere, & non dixit breue aliquid deficere: neque addidit hæc verba [Re vera quidem & ipsa in aliquo sunt offensa, non tamen id sensu comprehenditur.] Docuit insuper modum distinguendi hæc corpora salubria vt multùm à semper talibus, asserens [Distinguuntur verò ex eo quod magis minúsve in operationibus existit: ac quia causis quæ ęgritudinem pariunt, non æquè resistunt] Minus itaque deficiunt salubria vt multùm à salubribus semper, quam salubria nunc. & propterea illorum offensa, seu defectus, licet re vera sit, non tamen sensu comprehendi potest: lapsus verò, seu error corporum salubriū vt nunc, non adeò exiguus est, nec adeo insensibilis, cùm magis recedant à salubribus semper. Vlteriùs, si de salubribus vt nunc non tractasset Galen. eodem textu quarto, vtique esset diminutus, cùm hæc corpora definisset in primo libro, diuisisque signis in principio secundi adhuc illorum meminisset, sicut cęterorum salubrium, cùm dicebat: Cùm verò sint salubria corpora, hęc quidē

loco cit. *cap. 7.*

 simpliciter

ſimpliciter, hęc verò vt nunc, quæ & bene valentia dicuntur &c.] cur demum ea ſilentio præteriiſſet, ratio nulla aſſignari poſſet, poſtquam de cæteris omnibus verba fecit, ſalubribus, neutris, & inſalubribus vſque ad textum 10. potiſſimum cum textu nono epilogando dixerit [Hæc quidē ſigna ſanorū corporū. ſed. ſiue ſalubria ſiue inſalubria, ſiue neutra exiſtant, quantitate diſtantiæ differunt.] & deinceps textu 10. Optimæ igitur conſtitutionis corporis, inquit, indicia explicauimus: eorum verò, quæ ab ipſa deficiunt totidem ſunt numero genera, quæ in magis & minus ſecari poſſunt.] Vbi itaque eſſet enarratum hoc genus corporum ſalubriū vt nunc, quomodo eius ſigna duobus inuicem contrariis terminis ſtatutis poſſent per quantitatē diſtantiæ diſcerni? cùm potiſſimum dicendum non ſit ea extra cœtum corporum in latitudine ſanitatis poſitorum reperiri, & ſic eſſe extra eiuſdem ſanitatis latitudinem, neque cōfundi poſſunt, vt quidam falsò imaginantur, cum neutris ſimpliciter, aut inſalubribus ſimpliciter: nam prima corpora ſunt exquiſitè media, atque æqualiter diſtantia, vt dicemus, ab vtriſque extremis: in medio autem amborum, inquit Galen. hoc eſt, ſalubrium, & inſalubrium corporum collocantur ea, quæ neutra ſimpliciter appellantur, & quę cum latitudine quadam. Cùm ergo ſalubria vt nunc in numero ſalubrium contineantur, non poſſunt ſub neutris contineri, neque neutra appellari ſub vllo neutrorum ſignificato, neque eorum conſtitutio ſimilis eſt alicui neutrorum conſtitutioni, vt liquet diſcurrendo per omnia neutra: nam neque corpora ſunt, quæ neutrius diſpoſitionis participent, neque ſimul cōtrariarū, neque aliquando vnius, aliquādo alterius viciſſim. Hac etiam & fortiori ratione longè diſtabunt ab inſalubribus ſimpliciter: nam corpus ſalubre nunc, vt dictum eſt, bonam habet temperaturam, & commenſurationem, non tamen optimam, at ſibi propriam, vt Galen. ait. ſed inſalubria ſimpliciter ab ipſo ortu naturæ vel in conſimilibus habēt malam temperaturam, vel in inſtrumentariis incōmenſurationē, vel vtrunque vitium. & ſemper tale corpus eſt, quod ab ipſo naturæ ortu, vel peſſimā in ſimplicibus habet temperaturā, & primis particulis omnibus, vel aliquibus, vel principalibus, aut in inſtrumentariis incōmenſuratū exiſtit, ſimiliter vel omnibus, vel quibuſdā, vel illis quæ obtinent principatū: vt multùm verò tale eſt, quod ab huius quidē vitio recedit, nōdū tamen mediocritatem attingit, vt Gal. refert. Quare, cùm corpora ſalubria nūc, bonā habeant temperaturā & commēſurationem: inſalubria verò ſimpliciter, peſſimam, nullo modo coincidere inter ſeſe poſſunt: nam & ipſa inſalubria multùm, etſi non ita habeant peſſimam, habent tamen ſaltem malam, cùm parum à ſemper talibus recedant. Non itaque bonam habebunt, quemadmodum ſalubria nunc. & propterea coincidere nō poſſunt. quòd ſi coincidere valerent ac ſimul confunderentur, cur eſt quòd Galen. illud ſubticuerit, nec vllibi illud ſcriptum reliquerit? Illud quoque vitiari non poſſet, ſi confunderentur, quòd neutra ſimpliciter primi ſignificati eſſe nō poſſent, exquiſitè media ſaluberrimi & inſaluberrimi, neq; æqualiter diſtare ab vtriſque inuicē contrariis terminis, optima ſcilicet corporis conſtitutione, nuperq; factæ ægritudine, ſi ſalubria nunc corpora, ſeparatim à neutris & inſalubribus in ſanitatis latitudine non ſtatuerentur. ſed quiſpiam diceret propterea ſalubria nunc, confundi debere cum neutris ac inſalubribus ſimpliciter: nam cùm ſint nūc, talia ab ortu eſſe non poſſunt. quare cogeris, velis, nolis, aſſerere quòd hæc corpora ab ortu erūt aut neutra, aut inſalubria ſimpliciter, hoc eſt, talem habebunt conſtitutionem, quam habent vel neutra, vel inſalubria ſimpliciter, vtpote quæ ab ortu ſunt talia. Nos verò dicimus, non propterea corpora ſalubria vt nunc, appellari, quia in præſenti ſolùm tempore ſunt ſana, neque pugnare vt nūc ſalubri, quòd à generatione tale ſit: quemadmodum neque etiam vt multùm talia dicuntur, quia multo tempore ſana ſunt, ſed potius quia talem habent ab ortu conſtitutionem, ita quoque vt nunc talia dicuntur, quod in quodam tempore, ſeu aliqua ætate, & non ſemper nec vt multum, ſana exiſtunt: quoniam talis eſt eorum temperatura, & commenſuratio bona, talem habent potentiam, in qua ſuppoſuimus ſanitatem conſiſtere à naturæ ortu, & non in tempore acquiſitam: quæ quidem licet ipſis propria ſit, non tamen optima eſt, vt ipſe Galen. inquit. quam bonam temperaturam, ac commenſurationem à naturę ortu habent. verùm hæc conſtitutio dicitur ſalubritas vt nunc, quia non eſt ſicut ea quæ ſimpliciter ſemper: neque ſicut eà quæ ſimpliciter vt multùm: ſed ab vtraque deficit, licet exiguum quoddā. Erit ergo ſalubre nunc corpus id, quod in præſentia bene valet. eſt autem ſanè & hoc, in eo quod bene valet tempore, bonam habens temperaturam & commenſurationem, non tamen optimam, ſed ſibi propriam, ex Galen. ſententia, non à tempore acquiſitam ſed ab ortu talem: nam neque in præſenti ſanum exiſteret, niſi talem hoc tempore temperaturam & commenſurationem bonam ab ortu naturæ ſibi propriam haberet, qua ratione ſalubre nunc appellatur. Id quod probatur eiuſdem Galen. auctoritate. 5. de Sanita. tuend. quo loco aſſerebat *cap. 3* quòd corpora, quæ ab optima ſanitate deficiunt, tribus de cauſis proueniunt: aut quod ſtatim in vtero, vitioſo ſtatu fuerint: aut quòd qualibet de cauſa in non naturalem affectum pòſt conceſſerint: aut ætatis ratione. ſed hæc corpora ſalubria vt nūc, dicuntur ab optima ſanitate deficere ætatis ratione, vt cuilibet in confeſſo eſt, neque etiam poſt ortum ab aliqua cauſa talia reddita ſunt. (nam ſi hoc eſſet, à neutris, & ægris vt nunc, non diſcreparent: hæc nanque ſunt illa corpora quæ ab optima ſanitate deficiunt, à qualibet cauſa in tempore contingente: illud quidem quàm alienum eſſet aſſerere, nedum in Gal. ſed omnium Medicorū doctrina cuilibet planū eſſe poteſt.) Relinquitur ergo, quòd talem lapſum ſeu errorem, per quem à perfectione, ſeu optima ſanitate deficiunt, ſtatim in vtero & ab ipſo ortu naturæ habuerint. Quapropter nòn repugnat corpori ſalubri vt nūc, eſſe à natura tale. quinimmo magis repugnat ipſum aſſerere non eſſe ab ortu naturæ tale, tam Galeni doctrinæ, quàm veritati. id quod nonnulli haudquaquam intelligere potuerunt. ob id dicimus nos ſalubria nunc corpora diuerſam habere conſtitutionem à neutris & inſalubribus ſimpliciter, eaque à naturę ortu: licet in eorum definitione illud Galenus non appoſuerit. nam ſatis ſibi erat appoſuiſſe in ſimpliciter ſalubri: quoniam neque in definitione vt multum ſalubris, neque vt multum inſalubris addidit illa verba [ab ortu naturæ,] nec etiam illa verba conſcripſit

scripsit in definitione neutri simpliciter tertij significati.& tamen subintelligẽda sunt præter id, quod clarius intelligitur etiam natura salubris vt nunc, si illa verba non apponantur: nanque eius naturam ac constitutionem longè melius intelligemus, quãdo in præsentia bene valet, & cum hoc etiam eodẽ tempore bonam habet (vt inquit Galen.) temperaturam & commensurationem, quàm si dixisset: tale corpus bonam duntaxat habere temperaturam & commensurationem à naturæ ortu. neque etiam illud satis fuisset pro eius natura manifestanda: nam opus est & quòd in præsenti sanum sit, & quod talem habeat temperaturam, & commensurationem bonam, vt salubre nũc sit corpus. hoc etenim, quòd in præsenti benè valeat & sanum sit, præsupponit illud, quòd bonam habeat & sibi propriam temperaturam, & commensurationem ab ipso naturę ortu: alias neque bonam, neque sibi propriam diceretur habere eo tempore, quo sanũ existit, quemadmodum sunt neutra, & insalubria nunc, quæ ab optima sanitate deficiunt à causis in tempore contingentibus. talẽ itaque à naturæ ortu corpora hæc sortita sunt constitutionem, vt quo tempore bene valent, & salubria nunc appellantur, non modò sana sint, sed bonam etiam vt sæpius diximus, & sibi ipsis propriam temperaturam, ac constitutionem habeant, quæ nulli ex aliis corporibus propria sit. & propterea à neutris & insalubribus simpliciter corporibus differunt, differunt etiam, quoniam hęc corpora salubria nunc, quòd bonam habeant temperaturam & constitutionem, iure dicentur habere sanitatem in bono habitu: reliqua verò, neutra & insalubria simpliciter, licet sanitatem habeant in habitu, vt liquet ex Galeno in eorum definitionibus, non tamen quispiam dixerit ea sanitatem habere in bono habitu, veluti salubria nunc. Hęc insuper corpora salubria nunc appellata sunt illa, de quibus dicebat Galen. lib. de Different. morb. quòd alia sunt corpora simpliciter boni, non tamen optimi habitus: quæ etsi ab ipsa optima constitutione deficiant adhuc tamen salubria existũt, & bene valentia dicuntur, vt idem secundo artis medic. asserebat. Collocantur etiam tertio loco in sanitatis latitudine propter eas, quas diximus causas, quibus simul cum corporibus simpliciter salubribus semper, & vt multùm, præest ea pars conseruatiuæ artis. quæ ἑκτικὴ à Græcis nuncupatur, hoc est, boni habitus seruatrix: nam præter iam dicta tria genera salubrium corporum nullum aliud reperitur, quod in bono habitu sanitatem habeat. qua ratione & salubria corpora appellantur non modo quæ optimam corporis constitutionem habent, sed quæ eidem proximiora sunt: hæc etenim salubria corpora appellari præcepit Galenus textu nono secund. artis medic. quemadmodum ea, quæ magis accedunt ad ea quæ ægrotant, insalubria: intermedia verò neutra. qua etiam ratione & salubria nunc in sanitatis latitudine constitui consentaneum est. neque enim dixisset Galenus quòd quæ corpora proximiora sunt optimæ constitutioni, salubria sunt & appellantur, ni per salubria subintellexisset vt multùm, & vt nunc salubria: sed dixisset salubre, si vt multùm salubre duntaxat intelligere voluisset. alienum siquidem à ratione esset, si cuiusque hominis priuatim sanitatem vt multùm esse intelligere voluisset, hoc est, singula corpora salubria vt multùm.

cap. 2. cap. 8.

Cùm verò, vt prius dictum est, vniuersa sanitas latitudo in tres partes diuidatur: quarum prima erat salubrium corporum, & secunda neutrorum: declarata prima decenter est, ad secundam accedamus & deinceps ad tertiã, quæ est insalubrium: nã hęc quoque sanitatis pars, vt inquit Galenus, latitudinẽ habet non paruam. In medio verò salubriũ & insalubrium collocantur (ait Galen.) ea corpora, quæ neutra exquisitè, seu simpliciter appellantur, & quæ cum latitudine quadam: habent etenim & hęc corpora talem constitutionem, vt imbecilles edant actiones. Sed quoniam neutra tripliciter dicuntur: quædam videlicet, quæ nutrius dispositionis participant: quædam, quæ vtriusque: & quædã quæ aliquando quidem huius, aliquando illius, & vnumquodque horũ potest esse semper, & vt multùm, & vt nunc tale: de his quæ semper, & vt multùm talia existunt, primò verba faciemus. nam hæc sunt, vt demonstrabimus, quæ salubria corpora in sanitatis latitudine immediatè consequuntur: reliqua verò, vt nunc talia, postponemus: cùm alter sermo de iis habendus sit. Asserimus itaque, quòd, licet secundum diuersam neutri consideratione trifariam neutrum dici possit; quodlibet tamen eorum ad aliud comparatum secundum eandem rationem in eodem gradu dicetur sanum, nec vnum magis altero. Exempli gratia, neutrum simpliciter primi significati comparatum ad simpliciter secundi & tertij, sub eadem ratione, hoc est, semper ad semper, & vt multùm, ad vt multùm, eiusdem sanitatis participabunt, adeò quòd vnum non dicetur esse altero salubrius. sunt etenim omnia talia neutra in medio salubrium & insalubrium collocata, & imbecillas edunt operationes, magis quàm salubria, minùs autem quàm insalubria, æqualiter ab vtrisque extremis distantia, modò simpliciter seu exquisitè neutra sint. id verò dicimus propterea, quia, licet neutra primi significati semper sint exquisitè talia: reliqua tamen duo genera possunt & exquisitè esse, & non exquisitè, cum sint cum quadam latitudine. nanque possunt neutra secundi significati plus de vno extremo quàm de altero participare, & tertij significati constitutionem habere quòd maiori tempore & longiori seu pluribus ætatibus participent vno, quàm altero extremo, hoc est, talem habere à natura potentiam. & propterea non amplius erunt simpliciter & exquisitè neutra, sed cum latitudine quadam. id quod voluit intelligere Galen. citato textu 6. secun. artis medic. cùm dixit [In medio autem amborum collocantur ea, quæ neutra exquisitè, seu simpliciter appellantur, & quæ cũ latitudine quadam.] Nam siue ἀκριβῶς, seu ἁπλῶς textus habeat, non solùm neutra primi significati, sed secundi & tertij, quæ simpliciter & exquisitè talia existunt, intelligi debent per neutra quæ simpliciter, seu exquisitè appellãtur. Quòd verò neutra secundi significati, duobus dicantur modis, vt patet primo artis medic. tex. 12. quum inquit [Horum autem ipsorum secundum duobus dicitur modis, aut quia vtrunque contrariorũ ex æquo participat, aut quia aliquando plus alterũ.] Id quod simili ratione contingere neutro tertij significati decens est, postquam aliquando quidem salubre, vt in vna ætate, aliquando verò insalubre, vt in altera ætate, vicissim est, vt Galenus inquit: & propterea non refert, si illud particulatim non explicauerit, breuitati indulgens. Attamen diffident in sanitate,

cap. 8 cap. 3

neutra secundi & tertij significati semper & vt multum dicta, à neutris primi significati, quando eadẽ nõ fuerint exquisitè talia, sed cum quadam latitudine, ita vt vno magis, vel minus participent, si fuerint secundi significati: vel, si fuerint tertij, vno, vel altero extremorum maioris, vel minoris temporis spatio vicissim, seu in pluribus ætatibus, participent. qua ratione dicuntur neutra cum latitudine: nam ea, quæ sunt primi significati, semper sunt exquisitè talia, ac neutra semper dispositione participant, siue simpliciter, siue vt nunc talia dicantur. vnde dicebat Galenus primo artis medic. [Neutrum iuxta primum significatum esse corpus, quod exquisitè medium est & saluberrimi & insaluberrimi corporis. & huius significati hoc quidem simpliciter tale, quod ab ipso ortu naturæ ita est constitutum: hoc verò, vt nunc, quod in præsenti tempore mediũ exquisitè existit saluberrimi atque insaluberrimi corporis. ipsum autem simpliciter semper quidem tale est id, quod in omnibus ætatibus tale perdurat: vt multùm autem, quod nõnullas recipit mutationes.] Patet itaque neutra simpliciter exquisitè media secundum quemlibet trium modorum eadem participare sanitate, ac insequi in sanitatis latitudine salubria nunc, tam si fuerint semper quàm si vt multùm, verùm quę vt multùm sunt talia, cùm non adeo exactè sint media, quemadmodum quæ semper neutra sunt, sed parum quodammodo ab eis recedant, ambigua fortè quispiam fateri poterit, & interim ad vnum, quandoque ad alterum extremũ accedere, vel recedere magis. Nos verò, quò facilius Tyrones intelligant, in latitudine simul reposuimus, præsertim cùm exiguus valde sit hic recessus. At, vbi simpliciter seu exquisitè nõ sint neutra secundi & tertij significati, verùm magis, vel maiori tempore salubritate participabunt, quoniam talem habent à natura potentiam: ad salubria nunc, magis accedunt, vbi talia semper fuerint, quàm si vt multum. Insuper pręcedent etiam in latitudine non solùm neutra vt multùm, sed etiam semper primi significati. & quę multùm sunt talia, præcedent etiam alia multùm & semper talia exquisitè dicta, sed insequuntur eorum semper talia. Vbi verò æqualiter vtriusque extremi participantia fuerint, aut magis insalubritatis, quàm salubritatis, seu maiori tempore: eo modo se habebunt vt diximus. nã, si exquisitè talia fuerint: siue vt multùm, siue semper, æqualiter vtrique recedunt, vt neutra primi significati. si verò magis, vel maiori tempore insalubritate participabunt, pręferuntur in latitudine sanitatis neutra primis ipsis neutris secundi, & tertij significati, tam si multum, quàm si semper sint talia, sed vt multum pręcedunt eorum semper talia: semper tamen facta relatione ad duo extrema, neutra omnia mediocriter dicentur ædere imbecillas actiones cum latitudine quadam. & in hoc genere noxæ continentur etiam neutra primi significati, quamuis neutris contrariarũ actionum participent, scilicet neque eis, quæ in magnis distantiis, neque eis, quæ in paruis existunt imbecillæ: habebunt tamen imbecillas actiones, quę etiam neutrius contrariarum actionum participes exeũt. & hoc voluit dicere Galenus 2. artis medic. tex. 8. hæc quoad secundam partem latitudinis sanitatis, quæ neutrorum est.

cap. 8

Sequitur tertia, quæ est corporum insalubrium. quæ iterum primo sunt in duplici differentia: simpliciter videlicet, & vt nunc. de corporibus vt nũc insalubribus, quæ quidem actu ægrotant, non loquemur nisi quatenus ad sanorum corporum dignotionem conducunt: cùm sint extra sanitatis latitudinem, vt liquet secundo artis medic. quanquã vitia omnium insalubrium corporum iuxta quodlibet significatum, vt ipse Galenus refert eodem loco, consistunt aut in intemperatura consimilium partium, aut structura seu commẽsuratione instrumentalium vitiata, formatione videlicet, numero, magnitudine, seu situ aut in continuitate ipsarum, quæ communis vnitas appellatur. Distinguuntur autem hæc vitia, seu hæc corpora, inter se ex sensibili operationum læsione. quare, vbi fuerint sensibiliter operationes oblæsæ, tunc insalubre nunc dicitur, & hoc corpus actu ægrotare fatemur, extráque latitudinem sanitatis contineri, neque aliud reperiri corpus, præter hæc insalubria nunc, quod non sit intra sanitatis latitudinem, vt dicemus. At insalubria simpliciter, de quibus loquemur, à reliquis intra sanitatem collocatis distinguũtur: quòd facilè à causis, quæ morbos contendi vim habent, superãtur, & quoniam in vigore operationum plurimùm deficiunt. Et propterea nemo mentis compos dicet hæc corpora coincidere cum salubribus nunc: cùm hæc, licet ab optima sanitate deficiant, adhuc tamen salubria existant, & paruum aliquem habeant lapsum, errorem, aut in temperatura consimilium aut instrumentariarum commensuratione, & hũc etiam perexiguum in omnibus, vel quibusdam, aut in vtrisque, vt patet citato textu quarto secun. artis medic. habent etiam bonam temperaturam & commensurationem: insalubria verò simpliciter, malam. nam insalubre simpliciter corpus, inquit Galenus, est quod, ab ipso ortu naturæ, vel in consimilibus partibus malam habet temperaturam, vel in instrumẽtariis commensurationem, vel vtrunque vitium. Cùm verò hoc etiam corpus insalubre simpliciter bifariam dicatur, aliàs semper, aliàs, vt multùm, vt cætera iam dicta corpora salubria & neutra, propterea semper tale est, quod ab ipso naturæ ortu, vel pessimam habet temperaturam in simplicibus & primis partibus omnibus, vel aliquibus, vel iis quæ obtinent principatum, vel in instrumentariis incommensuratum est; similiter autem in his vel omnibus, vel aliquibus, vel illis quæ obtinent principatum. Vt multùm verò insalubre est, quod ab huius quidem vitio recedit, nondum tamen mediocritatem attingit. quo fit vt, absque controuersia, quæ multùm insalubria existunt, immediatè neutra corpora consequantur in sanitatis latitudine: deinceps quæ simpliciter semper talia dicuntur, quæ sunt velut vltimus terminus eius sanitatis, quam secundum habitum esse diximus: nam licet eam non habeant in bono, nec optimo habitu, vt corpora salubria: habent tamen tam neutra, quàm insalubria simpliciter, sanitatem in habitu. de quibus omnibus intelligere voluit Galenus libro de Differentiis morborum, cùm dixit. [Alia sunt, quæ, etsi sana dicuntur, non tamen boni sunt habitus:] quasi velit dicere quòd, licet habeant sanitatem in habitu, non tamen eam habent cum hac adiectione, Bono. nam habere sanitatem in habitu nil aliud est, quàm permanentem & stabilem: habere autem in bono habitu, est addere huic permanentiæ & stabilitati bonitatem, vt patet libr. ad Thrasyb.

loco cit.

cap. 4

ad Thrasy. Conueniunt ergo in hoc neutra simpliciter & insalubria simpliciter: quoniam vtraque dicuntur habere sanitatē in habitu, & pro tanto deficiunt à salubribus corporibus simpliciter, & vt nūc quæ sanitatem habent in optimo, & bono habitu. Verùm hæc etiam sanitas in habitu cùm sit in latitudine quadam, magis stabilem ac firmam eam habebunt simpliciter neutra, quàm simpliciter insalubria, minus quę semper sunt talia, quàm quę multum quemadmodum etiam inter neutra, magis firmam ac stabilem habent sanitatem ea, quæ ad salubria magis accedunt, tam semper, quàm vt multum quàm illa neutra, quæ simpliciter & exquisitè sunt media: & hæc magis quàm ea, quæ ad insalubritatem plus vergunt. semper enim eandem seruabunt sanitatis rationem, quàm participant eo, quo scripsimus ordine in sanitatis latitudine. Istis insuper corporib. neutris, & insalubribus simpliciter, prospicit ea pars artis conseruatiuæ, quæ salubris nominatur: communi autem vocabulo, vt Galen. refert eodem libro ad Thrasyb. conseruatiua simul & salubris dicitur.

cap. 12.

cap. 30

Cùm verò totius sanitatis latitudo in tres partes diuidatur, vt sæpius dictum est: quarum prima est salubrium corporum, secunda neutrorum, & tertia insalubrium, post quæ, vt inquit Galenus 2. artis medic. sequuntur, quæ iam ægrotant corpora, quę sensibilibus operationum læsionibus distinguuntur: opinati sunt quidam, eorum, quę reliqua sunt, corporum nullū in sanitatis latitudine situari, propterea quòd Galenus, post tertiam latitudinis partem, quæ quidem est insalubrium simpliciter, dicebat sequi corpora, quæ iam actu ægrotant. quare inquiunt isti neutra vt nunc secundi significati cōtineri debere extra sanitatis latitudinem. Sed pace eorum dixerim, præter iam dicta corpora adhuc in sanitatis latitudine cōtinentur cuncta tria neutrorum genera vt nunc. id quod cum Galeno demonstrabimus, primus in memoriam reuocantes, quod supra cum Galeno supposuimus libr. ad Thrasy. duplicem videlicet esse sanitatem, quarum vna dicebatur secundum habitum, altera secūdum affectionem. sanitatem itaque secundum habitum, vt longissimis verbis declarauimus, diuisit Galenus secundo artis medic. in tres partes, postquam, si tali ratione sanitas consideratur, ægrotantia corpora sequuntur. At, quoniam, vt ipsemet testis est, sunt quædam corpora, quę licet actu non ægrotent, neque etiam sanitatem in habitu habeant, eam tamē habēt secundum affectionem, hoc est instabilem, infirmam atque inutilem: ea de re & hæc quoque corpora, licet neutra à quibusdam fuerint appellata, vt ipsemet Galen. fatetur eodem lib. ad Trasyb. adhuc asserit sana dici & esse eisque cōpetere partem quandam conseruatricis artis, quoniam in his etiam pauxillum quiddam corrigimus: quæ verò pars artis pauxillum quiddam corrigit, conseruatiua appellatur, vt cōtra distinguitur ei parti artis, quæ multum semel corrigit, & medicatiua, seu curatiua nuncupatur. Verùm, inquit ipse, inter hanc artis partē quæ magna vitia & illam quę exigua vitia corrigit, quæque in tres alias subdiuiditur partes: in euecticen scilicet, salubrem, & Analepticen: quidam quartam particulam adiecerunt, quæ ab ipsis proprie Prophylactice, id est præseruatoria vocata fuit facultatem oppositam habentem ei, quę à morbo proximè liberatos recreat, hoc est, Analeptice. & demum inquit [Hasce autem ambas ancipitis quodammodo esse naturæ inter contraria totius artis parte nemo ambigit. Dico autem inter eam quę magna vitia & eam quę parua corrigit. curatiua sanè pars, quod magna vitia, Euectice autem atque salubris quòd parua discutiant, id quoq; perspicuum est: in medio autem ambarum interstitio instauratiua nominata atque præseruatoria positæ sunt. nam, si ad salubrem euectricemque comparentur, non exigua vitia emendant. si ad curatiuam, non magna. propterea & quicunq; ambas has partes neutras appellauerunt, haud male mihi sensisse visi sunt.] Hæc Galen. quibus verbi clara luce videtur asserere has duas partes artis medicæ Analepticen videlicet, & Prophylacticen cōtineri sub ea, quæ exigua vitia tollit, & conseruatiua dicitur, differréque inter se maioris minorisque ratione. magis enim parua castigat euectice: qua ratione nos diximus eā prospicere corporibus salubribus simpliciter & vt nunc: minùs parua castigat salubris: quam partem neutris & insalubribus simpliciter, competere diximus. Hac adhuc minùs parua castigant Analeptice & Prophylactice: quam Prophylacticen quidam adiecerunt tanquam quartam partem conseruatiuæ artis. Deinceps subdebat Galen. [quòd, cùm hę ambę partes sint ancipitis quodammodo naturæ, dico inter eam quæ magna, & eam quæ parua vitia dissoluit, in medio interstitio ambarum positæ: propterea haud malè senserunt, qui ambas neutras appellauerunt. Nam si ad salubrem & euecticen comparentur, non exigua vitia emendant: si ad curatiuam, nō magna.] Comprobat itaque Galen. eorum opinionem, qui has artis partes, neutras appellauerunt. Verùm non propterea negat, id, quod paulò antè concluserat, eas videlicet contineri sub ea artis parte, exigua vitia corrigit, ac conseruatiua nuncupatur, licet nō adeo per exigua vitia corrigant, quemadmodum salubris & euectice. Si itaque conseruatio per eundem Galenum nō nisi sanis corporibus debeatur, nō ab re & hęc corpora, quibus hæ artis partes competunt sub conseruatione contentæ, adhuc sana esse asserēdum, quāuis neutra nuncupentur. Hæc igitur sunt illa corpora, quæ sanitatem habent secundum habitudinem, neutra vt nunc appellata. Quare post pauca idem Galen. concludens asserebat. [In præsenti autem contemplatione de conseruatrice artis humanum corpus gubernantis parte, tria diuisionis membra supponantur: vnum de corporibus secundum habitudinem valentibus: altērum de iis, quæ in habitu sana sunt: tertium de bono habitu præditis.]Nemo ergo ambigat hæc corpora quæ sanitatem secundum habitudinem habent, connumerari debere inter ea quę sunt in latitudine sanitatis, quę quidem, vt dictum est, iure neutra vt nunc appellantur. Dico, quòd contineantur sub sanitate, & sana dicantur secundum affectionem: quam etiam sanitatem adhuc cū latitudine esse asserimus, quēadmodum sanitatem secundum habitum diximus esse. quapropter poterit dici secunda hæc sanitas latitudo, de qua haudquaquam voluit intelligere libro 2. artis medic. ea parte qua dixit. [Post quæ deinceps sequuntur quæ iam ægrotant corpora.] Nā de hac sanitate adhuc verba non fecerat, sed de ea duntaxat, quæ est secundum habitum, ac propria est eorum corporum quæ à natura sunt talia: licet hanc quoque postea non dereliquerit. siquidem

cap. 8.

cap. 6

cap. 30

cap. 8.

cap. 30.

cap 31.

cap. 8

de eiſdem neutris corporibus, quæ talem habẽt ſanitatem ſecundum affectionem lib. 2. verſus finem, & tertio, verba feci ſigna pro dignotione eorum, ac modum correctionis nobis tradens: quanquam non ſub ſanorum, ſed neutrorum genere collocauerit. ſunt etenim re vera hæc corpora neutra vt nunc. & ob id comprobauit eorum opinionem qui volebant eas artis partes, quæ his corporibus præſunt. cùm ſint ancipitis quodammodo naturę, neutras appellari. qua ratione libro artis medic. à ſanitatis latitudine hæc corpora ſecluſit: libro verò ad Thraſybulum, ea ſub ſanitatis latitudine contineri voluit, coactus de omnibus corporibus, quibus ſalubris quomodolibet pars partis proſpiceret, ſeu conſeruatiua, quæ exigua vitia corrigit, verba facere, ne in aliquo aduerſus gymnaſtas deficeret, largius ſanitatem vſurpans tam in habitu quàm in affectione nam, cùm hæc ſanitas in affectione, infirma ac parum conſtans ſit, neque ab ipſo naturæ ortu, ſed in tempore adepta, interim à Galeno ſanita ὑγίανσιν, interim affectus medius morbi & ſanitatis nuncupatur. ita etiam & corpora, quibus ea ineſt, interim ſana, interim neutra appellat: & partes artis eiſdem proſpicientes ſæpe neutras quandoque inter cõſeruatrices ſalubres connumerauit. Cùm autem hæc corpora in duplici ſint differentia: nam quædam corpora neutra conualeſcentiæ, quædam verò neutra dicidentiæ nuncupantur: in quo dictorum trium neutrorum genere contineãtur vtraque, non vtique facile eſt diſſerere, cùm adhuc videamus nonnullos inter ſeſe diſſentire. Præterea, num in vno eodémque neutrorum genere ambo vel in diuerſis contineantur, non minus inter ſe digladiantur. Nos verò, cùm aliorum opiniones recenſere non decreuimus, noſtram quam verã eſſe cum Galeno putamus, ſtatuere conabimur, aſſerentes cum eo, quòd gemina exiſtente ſanitate, vna ſecundum habitum, altera ſecundum affectionem, quemadmodum illa ſecundum habitum latitudinem habet: ita quoque & hæc, quæ ſecundum affectionem dicitur. & propterea plura corpora ſub ea contineri opus eſt, quemadmodum in ea, quæ iam dicta eſt. Sunt autem hæc corpora ſingula neutrorum tria genera, quæ vt nunc appellantur. Verùm illa non amplius ſub neutro primi, ſecundi aut tertij ſignificati nominant, ſed quædam, quæ quidem iamiam morbum euaſerũt, ſeu à morbo conualeſcunt, conualeſcentiæ neutra nuncupant: quædam verò, quibus ægritudinis iamiã imminet periculum, neutra decidentiæ dicunt. Videndum ergo, in quo neutrorum genere hæc duo neutra ſic appellata contineantur, & quomodo in participatione, ſeu ordine huius ſanitatis ſecundum affectionem dictæ ſe habeant. Quòd verò non in vno eodémque neutrorum genere, vt nonnullus viſum eſt, ipſa contineantur, liquet ex Galen. primo lib. ad Thraſyb. quo loco dicebat quod præſeruatoria vocata ars facultatem oppoſitam habet ei, quæ à morbo proximè liberatos recreat. Cùm ergo inter ſe oppoſitæ ſint hæ partes conſeruatiuæ artis, non potuerunt in vno eodémque neutrorum genere conuenire. &, ſi dixeris in eodem genere neutrorum contineri, reliqua duo neutra vbi collocabis? ac vbi etiam erit iſtius ſanitatis ſecundum affectionem latitudo? Dilucidius verò illud declarauit Galenus 2. artis medic. tex. 92. 93. & 94. vbi loquens de ſignis futuræ ægritudinis dicebat. [Neque in ambiguo eſt, quòd quę ſigna ſunt vtrorumque ſignificatiua, neutra dicantur ſecundum vnum quoddam neutri vocabuli ſignificatum.] & poſt pauca ſubdit [ſecundum verò alterum ſignificatum quæcunque his, qui à morbo reficiuntur, inſunt, ſigna neutra appellamus: neque in alio ſignificato accipiunt ea, quæ ſenibus inſunt.] Quibus verbis luce clarius oſtendit Galen. quòd quemadmodum ſigna, ita & corpora neutra decidentiæ & conualeſcentiæ, quorum ſunt ſigna, in diuerſo nutri ſignificato contineantur.

cap. 82 & vlt. *cap. 30.*

Cæterùm, in quo ſignificato neutri contineantur ea quibus ægritudinis periculum imminet & decidentiæ neutra vocantur, & in quo ea quæ à morbis conualeſcunt, neutra conualeſcentiæ dicta, hic labor eſt. Verùm nos proculdubio cum Galeno aſſerimus neutra decidẽtia dicta, quibus pars ea artis proſpicit, quæ verè Prophilactice dicitur, ſimulque conſeruatrix, dici & eſſe neutra ſecundi ſignificati, dico verè & propriè Prophylactice: cuius officium eſt cauſam adimere, à qua morbus futurus eſt fieri. Hæc enim pars conſeruatricis quædam exiſtit: quemadmodum illa quę non verè Prophylactice dicitur, cuius officium eſt cauſam adimere, quæ morbum iam creat, ſub curatrice continetur: immo ipſam curatricem etiam nominant, vt patet vndecimo metho. meden. Quòd verò hęc neutra ſint iuxta ſecundum ſignificatum, quicquid velint alij, eiuſdem Galen. verba oſtendunt, citato loco ſecundo artis medic. ſiquidem dicebat [horum corporum ſigna nonnulla quidem eſſe ex eorum genere, quæ ſecundum naturam ſunt, ſed permutata vel quantitate, vel qualitate, vel temporibus: nonnulla ex his, quæ præter naturam, verùm minora iis qui ægritudinibus adſunt. Atque propterea (ſubdebat) hæc corpora deſidentiæ ſeu eorum diſpoſitiones quæ ſunt in morbos caſura, eſſe ex neutrorum genere: atque vnà ea, quæ ipſa indicant, ſigna.] Si ergo propterea ſunt ex neutrorum genere, quia eorum ſigna quædam ſunt ex genere eorum quę ſecundum naturam ſunt & quædam ex genere eorum quę præter naturam, cui dubium quòd velut ſigna vtriſque extremis participant, ita & corpora participare debent, cuius rationis ſunt ſecundi ſignificati neutra? Idem confirmauit paulò infrà in verbis ſupra citatis, cùm aſſerebat. [Neque in ambiguo eſt quòd quę ſunt vtrorumque indicatiua neutra dicentur ſecundum vnum quoddam neutri vocabuli ſignificatum] Quodnam, inquam, erit iſtud neutri vocabuli ſignificatũ, niſi ſecundi, poſtquam dicit eſſe vtrorumque indicatiua, hoc eſt, vtriuſque extremi, ſalubritatis videlicet, & inſalubritatis? Quicquid itaque alij ſentiant, cum Galeno concludimus ac firmiter aſſerimus neutra decidentiæ eſſe neutra vt nunc ſecundi ſignificati. &, licet eorum ſigna mediam habeant formam inter ea quæ ſanis, & quæ ægrotantibus eueniunt, non propterea non dicentur vtrorumque indicatiua: quoniam vtriuſque extremi participant. & idcirco neutra ſunt, vt Galen. ſcriptum reliquit. Rurſus qua ratione quiſpiam dixerit neutra decidentiæ eſſe neutra primi ſignificati, ſi eadem neutra primi ſignificati exquiſitè media ſunt ſaluberrimi & inſaluberrimi, nec latitudinem habeant, æqualiterque diſtent ab vtriſque extremis, etiam quæ vt nunc ſunt alia, vt Galen. viſum eſt: iſta verò neutra decidentiæ, neque exquiſitè media ſunt

cap. 2 *cap. 82*

ſunt ſaluberrimi & inſaluberrimi, amplámque latitudinem habent, prout contingit vno, vel altero extremorum magis, aut minus participare, & quò magis, vel minus accedunt, vel recedũt ab vno, vel altero extremorum? Non enim ſemper æqualiter participant decidentiæ neutra ſalubritate & inſalubritate, ſed quædam magis ſalubritate, quædam inſalubritate magis, & contrà. Hoc item magis & minus adhuc plures habet gradus. Quamobrem hæc neutra decidentiæ inter ſe magnopere diſcrepant: qua ſcilicet ratione recedunt magis, vel minus à ſalubritate, accedúntque ad inſalubritatem: & propterea exquiſitè neutra eſſe nõ poſſunt. Sub hoc neutrorum genere etiam ſanitas continetur, ſeu bonus habitus, athletarum, magis quoque & minus ſuſcipiens: vt liquet Hippo. & Gale. quibus quoque præeſt ea artis pars, quæ Prophylactice dicitur: habent etenim hæc corpora eadem ratione ſanitatem ſecundum affectionem, qua ipſa neutra decidentiæ dicta. & propterea eorum habitus ſtatim ſoluendus eſt, inquit Hipp. potiſſimùm vbi ad ſummum bonitatis peruenerit.

cap. 82. Cùm verò eodem ſecundo artis med. hæc verba ſubſcribat Gale. [verùm in altero ſignificato quæcunque conualeſcentibus ex morbis ſigna adſunt, neutra appellamus] nulli in dubium veniet quòd quæ à morbis reficiuntur corpora, conualeſcentiæ neutra appellata, in alio neutrorũ ſignificato quàm in ſecundo, contineri debeant, & non in eodem, vt quidam volunt. Quare cum Gal. dicimus hæc corpora dici & eſſe neutra primi ſignificati: nam hæc ſunt exquiſitæ media ſaluberrimi & inſaluberrimi corporis, tam ſi fuerint ſimpliciter, quàm vt nunc talia: atqui conualeſcentiæ neutra ſunt huiuſmodi. erunt ergo neutra primi ſignificati. Quòd verò *cap. 30* neutra conualeſcentiæ ſint exquiſitè media ſaluberrimi & inſaluberrimi corporis, liquet libr. ad Thraſy. cùm dicebat [In medio verò ambarum interſtitio, inſtauratiua nominata, atque præſeruatoria poſitæ ſunt: nam, ſi ad ſalubrem, euecticénque comparentur, non exigua emendant vitia: ſi ad curatiua, non magna] Si itaque in medio interſtitio poſitæ ſunt inſtauratiua & præſeruatoria: & corpora: quibus præſeruatoria præeſt, neutra ſecundi ſignificati ſunt, ſequitur quòd corpora, quibus inſtauratiua proſpicit, cùm non ſint in eodem neutrius ſignificato, ſint primi ſignificati: quæ quidem exquiſitè media dicuntur ſaluberrimi & inſaluberrimi. Nam corpora quæ inſtauratione, ſeu refectione indigent, neque morbo amplius participant: quoniam ab eo ſunt liberata: neque ſanitate in habitu: quoniam eorum ſanitas adhuc imbecilla eſt, alterius generis exiſtens, quàm ſanitas quæ eſt ſecundum habitum. Quamuis ergo ambæ hæ artis conſeruatiuæ partes in medio interſtitio poſitæ ſint: non tamen ambæ ſecũdum eandem rationem. Nam corpora, quibus ars præſeruatoria debetur, vt declarauimus, latitudinem habentia exquiſitè media eſſe non poſſunt. Hæc verò neutra conualeſcentiæ dicta eandem latitudinem non habent. Nam confeſtim, quod à morbo liberata ſunt, abſq; vllo medio ac latitudine conualeſcentia appellantur, ſanitatem habent ſecundum affectionem, & refectione indigẽt: quoniam propter imbecillitatem inutilis quodammodo eſt eorum ſanitas, & debiles habent actiones. Neque fateri poſſumus, cum primùm à morbo liberantur hæc corpora eſſe magis, vel minus conualeſcentia niſi poſtmodum temporis progreſſu, quãdo illorum ſanitas deſiit eſſe inutilis, atque ſunt ab imbecillitate liberata, & in habitu ſanitatem acquiſierunt. quo tempore non ampliùs conualeſcentiæ neutra appellabimus. Quare dicimus hæc corpora eſſe neutra primi ſignificati: etenim neutro extremorũ participãt. & propterea, licet eorum ſigna neutra etiam appellentur, tamen alio neutrorũ ſignificato, vt Gal. aſſerebat, quàm ea quæ indicat corpora, quibus periculũ ęgritudinis imminet, & neutra decidentię dicuntur. Quòd ſi quiſpiam dixerit illa non eſſe exquiſitè media ſaluberrimi & inſaluberrimi, & propterea nõ poſſe dici neutra primi ſignificati: reſpõdebimus quòd hoc quoque verificatur in illis corporibus: nam, cùm in medio interſtitio poſita ſint inter corpora ſalubria *cap. 7.* ſecundum habitum, & corporea ęgrotantia. vt Gal. inquit eodem lib. ad Thraſyb. non ab re exquiſitè media eſſe dicentur: quoniam neque ęgritudine, à qua iam liberata ſunt, amplius participant: neque ſanitate in habitu, ad quam nondum peruenerũt. Et, quoniam hęc neutra dicimus eſſe vt nunc primi ſignificati: intelligimus quoque nunc exquiſitè media eſſe ſaluberrimi & inſaluberrimi: quoniam medium obtinent locum inter vniuerſa corpora quæ ſanitatem habent in habitu, & corpora ęgrotantia. Et hac ratione hæc etiam ſanitas ſecundum affectionem, quæ in hiſce corporibus reperitur, media exquiſitè dicetur. ſi verò quiſpiam dixerit hęc corpora non eſſe ita exquiſitè media, velut ea quæ ſimplici ex neutra appellantur eiuſdem primi ſignificati, non prohibebimus, vt ſophiſticas vitemus rationes: ſunt etenim, quoad fieri poteſt, exquiſitè media ſaluberrimi & inſaluberrimi, neutro extremorum participantia, hoc eſt, neque ſanitate in habitu, neque ægritudine. Et propterea ſenes quoq; ſub hoc neutrius ſignificato collocauit Gal. *cap. 82.* eod. 2. art. med. & 5. de San. tuen. Habent etenim & *cap. 4.* ipſi ſenus affectum, qui planè non eſt exacta ſanitas, hoc eſt, ſanitas in habitu, quemadmodum iam dicta corpora conualeſcẽtium: ſed eorum affectus, vt ipſe inquit, tam ſcilicet eorũ qui ex morbo conualeſcunt, quàm ſenum, vel morbi & ſanitatis quidem medij ſunt, vel omnino eorum affectus non eſt eius ſanitatis, quæ firma conſtanſque eſt, quam καθ' ἕξιν appellant: ſed eius potius, quę fallax incertáque eſt, quàm κατὰ σχέσιν nominãt. quanquam partem artis, quæ ſenum ſanitati proſpicit, Gerocomicen, hanc verò Analepticen Græci nuncupant. Si quis etiam velit, poterit proculdubio cum Gale. tenere quòd neutra conualeſcentię, (quæ neutra vt nunc, primi ſignificati diximus eſſe) in præſenti tempore ſunt exquiſitè media ſaluberrimi & inſaluberrimi corporis: nam, licet ſana ſint, ſanitate ſecundum affectionem, quæ in tempore acquiritur, duntaxat, poſſunt etiam dici exquiſitè media ſaluberrimi & inſaluberrimi: cum eorum affectus medius ſit morbi & ſanitatis, vt Gal. inquit citato lib. 5. de Sanit. tuend. & propterea exquiſitè media eo *cap. 4.* tempore dici poſſunt, cùm neque vnius, neque alterius corporis conditionem aliquam participent: talia enim ſunt corpora exquiſitè media, quocunque modo neutra primi ſignificati ſint: perpetuò per inſaluberrimum corpus intelligẽs cum Gal. id quod actu ægrotat, hoc eſt, inſalubre vt nunc.

Sed quid ſentiendum ſit de neutro vt nunc, tertij ſignificati, poſtquam hæc duo conualeſcentiæ

ſcilicet,& decidentiæ,primum eſſe primi ſignificati,alterum verò ſecundi concluſimus?Neque etiam apud Galen.adhuc reperio de hoc neutro vt nunc, tertij ſignificati mentionem factam eſſe, niſi in fine primi libri artis meden. Quòd,ſi ipſum ſanitatem etiam haberet ſecundum affectionem : hoc vtique dictum fuiſſet ab eo.lib. ad Thraſyb. Vel fortè dicendum eſt extra ſanitatis latitudinem reperiri. Dicimus breuiter cùm Galen. aut hoc neutrum non dari:quoniam,vt ipſe inquit,in vno tempore,quod ita eſt neutrum exquiſitè quidem conſiſtere non contingit:aut,ſi concedatur, vtpote tempus accipiendo cùm latitudine,dicemus quòd quæ corpora neutra talia ſunt,indifferenter cõtinentur ſub neutris tam decidentiæ, quàm conualeſcentiæ : modò dicta corpora diuerſis rationibus fuerint conſiderata.nam,ſi neutrum decidentię conſideretur,non amplius vt vtriuſque extremorum particeps eſt ſolùm, ſed etiam vt habet quandam diſpoſitionem, ſecundum quam ex qualibet leui cauſa quamprimum in morbos incidere poteſt & ad ſanitatem redire: poſſumus dicere quòd habebit quandam diſpoſitionem nunc, ſecundum quam aliquando ſanum & aliquando ægrum eſſe poteſt. ita quoque de neutro conualeſcentiæ aſſerẽdum:nam,ſi ipſum non amplius conſideres vt corpus neutra diſpoſitione participans : ſed vt eius affectio, cùm infirma ac inſtabilis ſit,potentiam quandam nunc habet,vt à quauis leuiſſima noxa,ſi non rectè tractetur, iterum incidat in morbum:&,ſi rectè tractetur,pauco tempore acquiret ſanitatem in habitu,& deinde in bono habitu, vt Galen.ſentit libro ad Thraſyb.dicemus ſub hac cõſideratione poſſe etiam dici neutrum tertij ſignificati : quoniam in eodem tempore,cum latitudine videlicet quadam, aliquando ſanum, aliquando ægrum eſſe poterit, talem potentiam habẽs.Etenim,ſicut neutrorum ſigna ſub diuerſa conſideratione poſſunt diuerſimodè appellari, vt liquet ſecundo artis medic.ita & hæc neutra ſub diuerſa ratione poſſunt dici diuerſimodè neutra vt nunc.Hæc ſunt denique ea corpora, quæ dicimus ſanitatem habere ſecundum affectionem. Verùm inter hæc illa primò collocari debent in ſanitatis latitudine,quæ conualeſcentiæ neutra nuncupantur.Sunt enim ab ægritudine magis remota, cùm ab ea liberata ſint:illa verò decidentiæ dicta, magis propinqua,cùm eandem participent.& propterea eis magis imminet periculum ægritudinis. Adhuc,ſi eadẽ corpora neutra conualeſcentiæ appellata contingat in morbos iterum incidere, neceſſum eſt,prius fiant neutra decidentię,& demum actu ægrotent,quemadmodum contingit reliquis corporibus in ſanitatis latitudine collocatis. Illa verò decidentiæ dicta confeſtim in morbos incidant,oportet:nec aliud habent medium,per quod pertranſeant, vt actu ægrotantia fiant. igitur poſt inſalubria ſimpliciter ſemper, reponi debent neutra conualeſcentiæ, & poſtea neutra decidentiæ: quæ in ſanitatis latitudine, vt communis exiſtentis ei quæ ſecundum habitum & ei quæ ſecundum affectionem dicitur, vltimum gradum poſſident. Et ob id nõ ab re diximus in hoc eodem gradu reponi habitum athletarum:nam Hippocr. dicebat affectus athletarum non eſſe ſecundum naturam. Et Galen. in oratione ſuaſoria ad artes neminem inquit, reperiri, qui in ratione ſanitatis magis ſit, quàm athleta, miſer. & propterea nomine ab eo non degenerarunt,ſiue à miſero, ſiue à miſeria denominati ſint:quorũ primum Gręci ἄθλιον alterum ἀθλιότητα nominant.Hæc inſuper neutra vt nunc, ſunt illa corpora,de quibus Gale. dicebat libro de Differentiis morborum cap.ſecundo,[quædam verò minus valent.]vltimo loco poſita in tota latitudine ſanitatis ibi deſcripta, ſimul complicans corpora & ſecundum habitum,& ſecundum affectionem ſana:nam poſtea dicebat[quædam autem iam ægrotant] quaſi velit quòd poſt dicta neutra vt nũc,quæ minus valẽt,ſequũtur corpora, quæ iam ægrotant,hoc eſt,vt nunc ægra.Hæc eadem neutra decidentiæ & conualeſcentiæ vulgus medicorum appellat neutra tranſitus : non ab re quidem. nam neutra decidentiæ ita appellantur,quoniam quodlibet corpus ſanum,vt actu ægrotet, opus eſt tranſeat per neutra decidentiæ.eadem ratio eſt de neutris conualeſcentiæ:licet cõtrarium ſit in tex. Nam cùm primùm corpora à morbis euadunt, neutra conualeſcentiæ appellantur:ſunt tamen reuera (vt dictum eſt)ſana, ſaltem ſanitate ſecũdum affectionem.Sed quoniam nullus,vt inquit Galen.libro ad Thraſy.cap.vndecimo, proculdubio mutilam inutilémque ſanitatem èxoptat,ſed,quàm fieri poteſt, abſolutiſſimam ac firmiſſimam:propterea facta relatione ad ſanitatem ſecundum habitum, quã poſſunt & debẽt acquirere, & deinde ad eam, quæ eſt boni habitus, poſſunt adhuc quodammodo dici media tranſitus. Qua etiam ratione & ſanitas ſecundum habitum media dicetur inter ſanitatẽ ſecundum affectionem, & ſanitatem ſecundum bonum habitum : quoniam hæ duæ in melius ducendæ ſunt,tertia in optimo ſtatu conſeruanda, vt eodem lib.ad Thraſyb.liquet.

libr. art. med.c.6. in fine. — *lib. artis med.c.7.* — *cap.82* — *cap.vlt.*

Sequitur poſt dicta corpora, morboſa affectio: qua laborant quæ iam ægrotant corpora. Vocantur autem à Galen.libr.primo artis med. inſalubria nunc. Nam inſalubre nunc corpus (vt ipſe inquit) eſt quod eo tempore,quo tale dicitur,ægrotat.Neque obſcurum eſt quod & hoc ipſum eo, quo tale dicitur,tempore ægrotans,vel in conſimilibus malam habet temperaturam,vel in inſtrumẽtariis incommenſurationem,vel vtrunque.Hæc verò corpora quæ iam ægrotãt,diſtinguũtur ab aliis inſalubribus,ſenſibilib⁹ operationũ læſionibus,vt 2.artis med.patet.nam terminus,qui vtrũq; inſalubritatis modũ diſtinguit,vt Gal.inquit,eſt operationũ lęſio ſenſibilis. neque alia nobis tradidit indicia, quibus eadem ſecerni inuicem poſſint.Id etiam paulò poſt confirmauit poſita ſanitatis latitudine, ac diuiſa: cùm dicebat [Poſt quæ deinceps ſequuntur, quæ iam ægrotant corpora, quæ ſenſibilibus operationum læſionibus diſtinguuntur.] libro verò de diff. morborum deſcribens hæc corpora & eorum gradus, ita dicebat. [Quædam autem iam ægrotant, atque horum quoque ægrotatio quandoque leuior,quandoque periculoſior:& hæc ipſa quandoque vehemens, nonnunquàm periculum mediocre affert.]Neque enim omnia corpora (ſubdit Gal.) ſana,vel ægra,æqualiter affecta eſſe exiſtimare debemus.qua de re horum etiam corporum tradi poteſt latitudo non parua, quæ tamen non eſt præſentis negotij. Illud autem non prætercam de his corporibus inſalubribus nunc, quòd, licet dicantur ægrotantia, ac actu ægrotent eo tempore, quo talia dicuntur,ſemper tamen propter id,quod addidit Galen. [neque obſcurum eſt, quod & hoc ipſum

cap. 31. — *cap. 8.* — *cap.2.*

ipſum eo, quod tale dicitur, tempore ægrotans, vel in conſimilibus malam habet temperaturam, vel in inſtrumentariis incommenſurationem vel vtrunque] poſſunt etiam eſſe hæc corpora ab ortu naturæ talia, quemadmodum diximus de ſalubribus vt nunc, id quod in dies experimur. oriuntur etenim nonnulla corpora actu ægrotantia, ſenſibiliter operationes læſas habētia: quæ, cùm inſalubria non ſint, nec ſemper, nec vt multum, propter iā dictam cauſam, neceſſariò, vt nunc inſalubria dicentur: quinimo hæc corpora verè & propriè inſalubria vt nunc appellantur, in nullo alio ab aliis inſalubribus diſſidentia, quàm ſenſibili operationum læſione, vt cum Galen. dictum eſt. Quòd ſi cętera corpora etiam ſalubria ſimpliciter ſemper, poſſint actu ægrotare, dicimus, quòd talia non dicentur inſalubria nunc: quia non habent neque in conſimilibus, neque in inſtrumentariis, neque in vtriſque malam temperaturam, aut incommenſurationem, neque etiam à naturæ ortu, ſed bene dicuntur ægrotantia, & ægra nūc, quemadmodum etiam neutra, & inſalubria ſimpliciter, licet dici poſſint ſana nunc, non tamen ſalubria nunc eſſe dicentur: cùm neque bonam, neque à naturæ ortu in ſimplicibus habeant temperaturam, & in inſtrumentariis commenſurationem, id quod eſt de ratione corporum ſalubrium vt nūc. Si quis autem velit, quamuis impropriè, omnia etiam corpora, quæ iam ægritudinem patiuntur, etiam non à primo ortu, vt nunc inſalubria appellare, quemadmodum videtur olfeciſſe Gal. 2. artis med. 78. cùm dicebat [quæcūque verò vt nunc inſalubria ſunt, hoc eſt, ægritudinem patiuntur:] nos non reclamabimus, modò ſubſtantia, ſeu rei natura non immutetur, vt ſcias videlicet alia eſſe corpora inſalubria nunc ab ortu naturæ, quæ verè & propriè ita appellantur: & alia, quæ in tempore ſunt talia, impropriè ſic dicta, propriè verò ægrotantia, ſeu ęgra nunc appellata. De primis loquutus eſt Gal. 2. artis med. circa principiū, quo loco de aliis quoque corporibus à natura talibus verba faciebat. de reliquis verò præcitato textu 78. vtraque tamen corpora ęgrotantia, hoc eſt, quę actu ægrotant, & inſaluberrima quoque ab eodem Galen. nuncupari conſueuerunt: vt liquet text. 17. primi lib. Neque enim fas eſt hoc loco aliud corpus intelligere per inſaluberrimum, vt quidam putant, quàm inſalubre nunc, cùm hoc corpus poſuerit pro vno contrario termino in tex. 9. ſecundi lib. cuius relatione, neutrum primi ſignificati dicitur exquiſitè medium ſemper: alioqui exquiſitè diceretur medium relatione ad diuerſa corpora inſalubria, quod omnino eſſe non poſſet, poſita pro altero contrario termino optima corporis conſtitutione: quemadmodum Gal. vbique cenſet: quamuis eadem ſit habenda ratio de corporibus inſaluberrimis, quæ de inſalubribus, vt nunc habetur: neque etiā inſalubre corpus ſimpliciter ſemper inſaluberrimum appellari poterit, vbi pro contrario termino optimę conſtitutioni nuper facta ęgritudo ponatur: quemadmodum Gale. viſum eſt, cùm multò inſalubrius eo fuerit inſalubre vt nunc, vt liquet in eiuſdem Gal. doctrina. ad vtroſque enim hos contrarios terminos relatione habita, docuit idē Gale. intermedia omnia corpora quę ſana ſunt, ſeu ſanitatem participant, dignoſcere, quantitate diſtantiæ inter ſeſe diſſidere, ac diuerſimodè etiam appellari citato tex. 9 ſec. artis med. Sed quęres quî fieri poſſit vt ſalubria & inſalubria nunc valeant à naturæ ortu eſſe talia, neutra verò nūc nullo modo? Dicas priora talem habere poſſe diſpoſitionem ab ortu, vt demonſtrauimus. At neutra vt nunc neceſſariò opus eſt, vt talia ſint ac dicantur, aliam prius habuiſſe diſpoſitionem: ita vt eandem neutralitatem vt nunc, ſemper aliæ diſpoſitiones præcedant, vtpote ſanitatis, vel ęgritudinis. nam, ſi primi ſignificati neutra vt nunc fuerint, vel ægritudo præceſſit, vt in conualeſcentibus: vel diuerſę ætates, vt in ſenibus. Si verò ſecūdi ſint ſignificati neutra vt nūc, ſanitatis diſpoſitio melior præcedet tam ſi neutra decidentiæ verè dicta ſint, quàm athletæ, & hac ratione neque vnius, neque alterius generis neutra nunc poſſunt à naturæ ortu eſſe talia, quemadmodum ſalubria & inſalubria nunc.

cap. 75. *cap. 8. lib. art. medic. ca. 75.* *libr. art. med. c. 6.* *lib. artis med. ca. 8.* *Loco cit.*

Hæc ſunt (iuuenes ſtudioſi) quæ de ſanorū corporum ordine ac numero, ſeu, vt inquiunt, de ſanitatis latitudine, cum Galen. ſentio, quamuis non propterea verear, quòd ob multas, quæ de ea proditæ ſunt opiniones, non paucos etiam habebit oppugnatores. illud tamen pro certo habeatis, quòd ſi qui ſint, qui aliter ſentiant, ad eorum, vel aliorum opinionem, non autem Galeni, id ſentire videntur. Vt verò nedum vos, ſed & cæteri omnes hanc, quam Gale. putamus eſſe, ſententiam facilius intelligere valeatis, ſequentē tabulam exarauimus.

FINIS.

IOANNIS FRANCISCI
LOMB. NEAPOLITANI

ᾨδὴ δίκωλος δίστροφος

Ad docilem Lectorem.

Sectio venarum in grauidis, ne fiat aborsus,
Num bene conueniat:
Coctio morborum vt fiat, succúsque paretur,
Functio & vtrum animæ
Princeps, in cerebri sinibus, vel corpore detur:
Spiritus an valeat,
Admitti physicus: Febrísve Tritæa in acuta
Sede libens sedeat:
Mox sit in vrinis sani, & quid ὑπόστασις *ægri,*
Quomodo sese habeat
Corporis humani Eucraseos πλάτος ἠδὲ πλατυσμὸς,
Disserit iste liber
ALTIMARI, longo viuet qui tempore, Romæ
Dum caput orbis erit.
Diuinam iamiam expecta de Febribus artem
Lector adhuc Medicam.
O opus excelsum. Iouis ira abolere, vetustas,
Quod nequit ignis edax.
O opus egregium. Quod solum liuida Momi
Obstruere ora potest.
O opus eximium, claudit quod scripta Galeni
Hippocratísque senis.
Ad decet vt taceam, calamus nam deficit omnis
Sepia, charta, manus.
Expedit vt sileam, vitam ne Thessalus ira
Finiat ante diem.
Præclara interea hæc capias quæsita libenter,
Lector amice precor.

IOAN. FRANCISCI NEAP.
LOMB. DACTYLICON CVM SENA-rio Iambico ad Lectorem.

Ἱερὸς ἐστὶ βίβλος, κατέχει μυστήρι᾽ ἀριθμοῦ
Μεῦ ἀναγνωστ᾽ ὅδ᾽ ἑβδομάδος θαυμαστῶς,
Τὸν λαβὲν ἰῶ τερπνῇ λυκάβαντος πάσχατος ὥρᾳ,
Ψυχῇ ἵν᾽ ᾖ σοῦ ἡδονὴ, καὶ σώματι,
Ἀσπασίως Πυρετῶν μέθοδον μετ᾽ ἀκήματος ἀκμὴν
Σὺ προσδόκα καινοῦ ἔτους ἐν πάσχατι.
Ἡ γὰρ ἐκτίσθη κόσμος, τὰ ζῶα γελῶσι,
Ποιεῖται Αἷμα, πᾶν τότ᾽ εὔκρατες πάγχυ.
Ἀρ᾽ ἀναγνωστὰ ποθῶσ᾽ εὔχεσθαι τῷ Θεῷ ἀντὶ
Πολυπόνου Ἀλτιμάρου τῆς ῥώσεως.

FINIS.

LATITVDO SANITATIS SECVNDVM HABITVM.

Sanitas est constitutio naturalis actionem perficiens: ea verò quæ diuidua, seu cum latitudine, est duplex.

- *Altera secũdum habitum*
  - SALVBRIA.

PRIMA PARS LATITVDINIS SANITATIS SECVNDVM HABITVM.

- *Secundum optimum habitum*
  - *Salubria simpliciter semper*
  - *Salubria simpliciter vt multum*
- *Secundum bonum habitum* — *Salubria vt nunc*

I. cõseruatiua Euectice.

SECVNDA PARS LATITVDINIS SANITATIS SECVNDVM HABITVM.

NEVTRA. INSALVBRIA.

- *Secundum habitũ simpliciter.*
  - *Neutra*
    - *exquisitè media.*
    - *Nõ exquisitè media.*
      - *Neutra semper, secundi significati plus salubritate quàm insalubritate participantia.*
      - *Neutra semper, tertij significati plurimo tempore salubritate quàm insalubritate participantia.*
      - *Declinantia versus salubria.*
        - *Neutra vt multùm, secundi significati plus salubritate quàm insalubritate participantia.*
        - *Neutra vt multũ tertij significati plurimo tẽpore salubritate quàm insalubritate participãtia.*
        - *Neutra simpliciter semper & vt multùm, primi significati.*
        - *Neutra simpliciter semper & vt multùm, secundi significati.*
      - *Declinantia versus insalubria.*
        - *Neutra simpliciter semper & vt multùm, tertij significati.*
        - *Neutra vt multùm, secundi significati, plus insalubritate quàm salubritate participantia.*
        - *Neutra vt multùm, tertij significati, plurimo tẽpore insalubritate quã salubritate participãtia.*
        - *Neutra semper, secũdi significati, plus insalubritate quàm salubritate participantia.*
        - *Neutra semper, tertij significati, plurimo tempore insalubritate quàm salubritate participantia.*

II. cõseruatiua salubris.

TERTIA PARS LATITVDINIS SANITATIS SECVNDVM HABITVM.

- *Insalubria*
  - *Insalubre simpliciter vt multùm*
  - *Insalubre simpliciter semper*

LATITVDO SANITATIS SECVNDVM AFFECTIONEM.

- *Altera secũdum affectionem.*
  - *Neutra vt nunc, primi significati.* — *neutra conualescentiæ, senes.* — *III. cõseruatiuæ analeptice.*
  - *Neutra vt nunc, secundi significati.* — *neutra decidentiæ. Athletæ.* — *IIII. cõseruatiua prophylactice.*
  - *Neutra vt nunc, tertij significati.* — *in vtrisque diuersa ratione consideratis continentur.*

Insalubre vt nunc, extra sanitatis latitudinem. — *V. curatrix*

DONATI ANTONII AB ALTOMARI MEDICI, AC PHILOSOPHI NEAPOLITANI.

De medendis humani corporis malis.

ARS MEDICA.

Nunc denuò ab eodem Auctore diligentissimè recognita.

Cui addita sunt tria capita de Hæmorrhoidibus, de Ragadiis & Procidentia ani, quæ in aliјs editionibus desiderabantur. Necnon loci omnes in margine, maximo cum emolumento studiosorum omnium.

PAVLO IIII. PONT. MAXIMO ATQVE SANCTISS. DONATVS ANTONIVS AB ALTO-MARI.

CVM maximam præcipuamq; meæ ætatis partem in Medicinæ studijs consumpsissem P. M. atque Sanctiss. viderérque omnia meæ professionis spatia decurrisse, ad ea demum me contuli, quæ (paucis demptis) totam penè Medicinam absoluere viderentur. In quibus non succisiuis (ut aiunt) operis, sed diu, multúmque versatus perfeci, ut singularum humani corporis partium morbos cognoscendi, primùm breuem modum, deinde in eis prædicendi, curandique omnibus indicarem, via quadam, ac methodo usque à Galeno intacta, à nullóque absoluta. Quæ dum mecum commentarer, non defuere, qui in me turpiter essent maleuoli, meóque de nomine & fama detrahere arbitrantes, variis calumniis, non religione, sed maleuolentia, ut nigro notarer carbone, à patria non tantùm eijcere, sed etiam arcere conati sunt: perfecerúntque, ut & solùm verterem, Romámque adirem. Quamobrem meas lucubrationes omnes detraxi, & meridiationes, nec addere potui, quibus uti solebam. Vnde effectum est, ut opus istud, quod in manibus tunc habebam, iamdiu esset imperfectum, atque inelaboratum. Qua in calamitate cum te unum præter cæteros, tua, qua es in omnes singulari humanitate, acerrimum mei defensorem præstitisses, méque pro virili tueri non destitisses, non modò domum, & ad patriam, verum etiam ad pristinam dignitatem, quam semper te fautore seruaui, sum restitutus. datique sunt mea ad studia reditus, & quæ in illa calamitate propè oblanguerant opera oculos sustulerunt. Cúmque in illis noctes & dies vrgerer, quæ priùs fuerant imperfecta, perfeci. Quòd cùm ita sit, quicquid est hoc Medicæ artis, tibi uni acceptum referre debeo. Tuo igitur patrocinio, cui me totum tradidi, fretus, illud in apertum proferre constitui. Per te enim absolutum, per te etiam inuidorum calumnijs vindicandum æquum esse duxi. Suscipe igitur munusculum hoc tranquillo animo, serenáque fronte, tanquam signum quoddam meæ erga tuam sanctitatem iustæ, ac debitæ seruitutis: velut etiam me illius authorem in

rebus aduersis semper suscepisti, in quo animum, non rem inspectes oro, nec alienum à tua dignitate ducas. Est enim sapientis, & prudentis literas, eorúmque cultores vtcunque amplecti. Nec me præterit, te arte Medica potiùs, quàm medicis ipsis oblectari. Huc accedit, quod cui magis in hac re sit tribuendum, video neminem. Nam vt omittam, quæ te omnibus numeris absolutum à pueritia reddiderunt, quid dicam de animi fortitudine? quàm in maximis rebus gerendis, dubijsq; sustinendis, & semper declarasti, & nuper præcipuè, cùm tota Italia intestino bello ardere cœpisset (cum & bella vitari interdum nequeant, vbi res vrgeat, pax autem semper seruanda, si fieri potest) sicut initia illius obiter admisisti, ita excrementa libenter, honorificentißimè, & fortiter, es persecutus, paceq;, ex omnium sententia desperata, tua vigilantia, maximaq; authoritate effecisti, vt omnia pacem essent habitura, & Philippum Regem nostrum Sereniss. ea beneuolentia tibi reconciliasti, vt te vnum, præter omnes (quot fuere vnquam) Pontifices Maximos, & ipse admiretur, & nostra etiam memoria: adeò vt quæcunque tuo nutu, consilioq; gesta sunt, præclarè sancteq; gesta omnia arbitretur. Itaque omnes Pontificem talem habuisse lætamur, nec iniuria. Quis enim vnquam in Deum ea religione fuit? Sancteq; Romanæ Ecclesiæ defensor adeò aßiduus, & veluti sui patrimonij vehemens fortisq; pro pugnator? Quid dicã de vitæ integritate, summáq; in omnes charitate? Quid de domesticarum rerum ordine, & publicarum administratione? Quæ omnia, vt in terris ad hunc magnum dignitatis gradum, atque amplißimum te extulerunt, sic apud Deum æternam sedem tibi parasse omnibus est exploratum. Ad quam ne quamprimum, sed multis post annis proficiscaris, omnes, pro Reip. Christianæ commodis, maximaq; pro illius fidei seruandæ necesßitate, cupiunt, & optant. Vale Pontifex Sanctiss. & meæ quamuis indignæ tanto Pontifice seruitutis, eiúsque semper augendæ voluntatis, ex animo tuo nunquam discedat memoria: meam enim tuorum erga me meritorum nulla vnquam delebit obliuio. Neapol. V. Kalend. Februarij. M.D.L X.

* * *

IO. MARTINVS EVSTACHIVS TEPSANVS ARTIVM, ET MEDICINAE *Professor, Authorisq́; discipulus, Artis medicæ candidatis. S.*

ACcipite studiosissimi iuuenes Altimari Medicã Artem nũc denuo excusam, quæ ob multa adiecta, tam diuersa exit ab illa, quę altera, ęditione prodierat, vt penè alia esse videatur. Nã pręter quam quòd emendatissima, nunc apparet, infinitis mendis, quibus illa altera scatebat, soluta, tum recognita diligentissimè prima æditione, tum cura adhibita, ne inter imprimẽdum noui (id quod sepe accidit) errores orirentur. Accedit nunc in vestri gratiam margineus noster labor non inutilis (vt spero) nec contemnendus, vbi Galeni præcipuè, aliorúmque authorum locos, quos consultè author omisit, sigillatim veluti digito monstramus. Quid quod & author nũc primùm tria capita de Hæmorrhoidibus & de Rimis & de procidentia Ani, quæ priori deerant, adiecit. Adde quòd multa nunc adsunt locupletius declarata, lucidius exposita, quam plurima passim apposita, vt facilè cuiuis conferẽti cum altera patere potest. Hanc ergo nostram operam boni consulite, & si qua legentibus occurrerint, quæ nostram hanc quamtumuis maximã diligentiam fugerint, liberario notas inurite: qui ob id quòd volumina superiori anno excusa, ad vnum omnia (pro vendibile opus) vendita fuerant, recentem impresionem accelerabat. Valete igitur nostri memores, & magno Altimaro Nestorea vita dignissimo, febrium tractationem interim ingenti conatu parturienti, multos annos felicésq; precaminor.

Rursus valete.

* * *

IOAN. FRANCISCI LOMBARDI NEAPOL. ART. ET MED. DOCT. πρὸς Αναγνωςὴν τὸν εὐφυῆ, καὶ εὐπειθῆ τὸ Διγλωτ]ασκληπιαδικόν. ἔθει τȣ̃ Αυσονίȣ γάλλȣ.

SI lector cruciat magna sitis tuas
Fauces, huius aquas nunc MARIS haurias
ALTI, sume libens pocula dulcia,
Vincunt quæ Ambrosiam, & Νέκ]αρ *Olympicon.*
Morborum citiùs nam omne genus fugant,
Galeni ut placita, ac Hippocratis iubent.
Hinc sit barbaries en procul, & chorus,
Seruat qui fatui dogmata Θεσσάλȣ.
Felix térque quater, cui superi dabunt.
Gustare hos latices. ALTIMARVS meus
Præceptor (procul ô sis reuerentia)
Nanque est Italiæ gloria totius.

Ευδ' είξεις Πυρετῶν γράψει ὁ αὐτὸς ἂν,
Γαλλωὸν μετὰ μηδεὶς τάχα γράψεν ἄς,
Γνείαν προθύμως λήψεται ὧν ἄνευ
Ος πάσχει πυρετοῖ ὡμὰ παθήματα.
Δείξει τῆς Μαλέας λαμπροτέραν τ' ὁδὸν,
Πȣ̃ κρύπτȣσι κέραν' οἱ ἔλαφοι ὀρῶν,
Ευρεῖν ἄς τις ἀνὴρ ȣ̓χὶ δυνήσεται
Γαλλωȣ̃ φανερῶς γράμμας, ἐν ȣ̓δαμῶς.
Σχῶν πασῶν ἀκριβῶς ἔργον ὅλον Νόσον,
Οξείαι, χρονικαὶ εἴτε μὲυ ὦσιν ἄν.
Τȣ́τω δὸς χάριτας ὦ ἄνδρι, φθόνȣ βέλη,
Καὶ λείπων φθονερȣ̃ τραύματα Ζωΐλȣ.

DONATI ANTONII AB ALTOMARI MEDICI, AC PHILOSOPHI NEAPOLITANI.

De medendis humani corporis malis, Ars Medica.

METHODVS.

CVM de singulis humani corporis locis malè affectis dignotionem, prognosticum, ac curationem rationabili via, & Gale. Methodo post eum hucusque intacta, à nullóque in lucem edita conscribere proposuerim, efflagitantibus quibusdam amicis studiosis, artisque medicæ candidatis, quo facillimè in singulis malis quiuis eorum viam hanc assequi valeat, vniuersalem methodum vno capite contentam prius describendam fore putaui, sub qua demum promptius in particularibus se exerceant. Fit namque exercitatio omnis cum particularia sub eandem viam, ac rationem ducuntur. Viæ siquidem, & rationes vbi solæ sine multifaria secundum ipsas exercitationes cognoscuntur haudquaquam possunt perfectos efficere discipulos, velut secundo de Locis affectis Galen. scriptum reliquit. Quapropter nono Methodi medendi non ab re decretum est ab eo, non licere vllius artis scientiam nancisci, nisi & methodum quandam habueris per vniuersalia vocata theoremata, & in particularibus te exemplis exercueris; namque in vniuersalibus methodus, in particularibus exercitatio consistit. Et libro nono de Hippocratis & Platonis decretis dicebat, Vniuersalis methodus sine exercitatione multa in singularibus artificem bonum efficere non potest. Qua ergo via, ac ratione valeat quispiam affectam sedem omnem, ac quemuis præter naturam affectum, eiúsque causam dignoscere, & eis cognitis quid deinde futurum sit præsentire, & prædicere, ac demum si affectus is curari valeat, curare, iuxta Hippocratis & Galeni monimenta potissimum hoc loco scribere aggrediar. In his namque tribus continentur omnia quæ ad artem medicam spectant; nam commoda ea sunt vel ad dignotionem, vel curationem, vel prognosticum. Curatio autem per se à medicis exercetur, prænotio verò & dignotio propter curationem, vt Galenus inquit primo de ratione victus in mortis acutis, comment. tertiò, & proinde in tres primarias partes artem medicam diuidi asserere melius erit, quàm in quinque, vt quibusdam visum fuit ex eiusdem Galeni sententia. Sub eandem deinceps viam, & rationem particulares omnes affectas partes, ipsosque affectus, & eorum causas proprias docere conabor, prout in singulis his patebit; cùm non satis sit, vt diximus, methodum nouisse, sed multifaria insuper exercitatione in his quę particulatim occurrunt, opus est, vt liquet primo de Causis symptomatum, cap. tertio. propterea quòd pro locorum differentia, ac affectuum præter naturam curationem quoque variati contingit. Quamuis oportet, vt Erasistrato placuit, hominem exercitatissimæ considerationis esse, qui voluerit non solum ipsius affectus qualitatem, sed affectum quoque locum probè dignoscere, præsertim si in imo corporis lateant. Nam quæ in superficie sunt constitutæ partes vnà cum affectuum suorum specie facilè sensibus deprehenduntur. Sunt verò morbi non in manifesto loco hærentes multi, atque hi qui ad interna vertuntur, vt Hippocrates inquit, libro de Arte. quorum nullus est, quem oculis conspicienti videre, ac cognoscere contingit, & ab arte quoque obscuri esse iudicati sunt, & proinde obscuri morbi appellati sunt; qui cùm oculorum conspectum effugiant, mentis tamen oculis obtinentur, & superantur, vt ipse refert. Primùm denique quod in ægris medicum inspicere oportet, vt Galeno visum est primo, & tertio de Locis affectis est, quænam corporis pars sit affecta, & nunquid ea per se afficiatur, vel alteri consentiat. Quapropter semper incipere oportet à lęsæ actionis instrumento, eiusdem Galeni præcepto eodem primo de Locis affectis. Quo inuento, ipsam deinceps dispositionem quærere opus est. vt ex vtrisque simul totius curatiui generis indicatio sumatur, vt apud eundem Galenum liquet tertio de Locis affectis. Verùm quęnam pars afficiatur, priusquam eius natura, seu essentia sit cognita, actio, seu vsus eius, & compositio, cum qua & societas, quam cum aliis habet, comprehēditur, ratione quadam, ac via ritè inue-

Marginal notes: 2. de loc. aff. cap. 9. — 2. Metho. cap. 6. — cap. 2. — *Vide 3. de loc. affect. cap. 2.* — *Paulò post medium.* — *Quid primo inuestigādum sit in ægris.* — 1. de loc. affect. cap. 2. & 3. — 3. de loc. aff. ca. 1. & 3. — cap. 2. — cap. 3.

inuestigabit nemo, vt primo, de Locis affectis & libro de Cōstitutione artis medicæ patet. Nihil autem interest, si positionem aut compositionem, vel cum proximis societatem dixeris. Hæc autem per artem secandi corpora accurate cognoscere oportet, præsertim qualis sit cuiuslibet partis essentia, ac compositio, vt exinde earum cuiuslibet, cū actiones, tum vsus manifestentur, non siquidem solis anatomicorum libris fidem adhibendo, qui magna ex parte infinitis erroribus pleni comprehenduntur, sed propriis oculis diligenter inspiciendo. Cognita namque hoc modo cuiusuis partis substātia, ac compositione, actionem cuiusque earum, quinetiam earundem vtilitates nullo negotio inuenies, ab ipsa partium natura doctus; cùm videlicet exactè, vt diximus, partium essentiam, ac totam earum constructionem noueris, iuxta Galeni sententiam, secundò de Vsu partium. Hæc namque corporum dissectio, vt ipse refert, se ipsum Gale. docuit, vt patet primo de Locis affectis, cap. primo. cū alia permulta, cum cuiuslibet partis essentię proprietatem. Hāc igitur anatomen propriis oculis, ac sæpius rectè inspicere ab his, qui eam callent, conemini, vt quæ dicturi sumus promptè intelligere valeatis. Nam iis, qui eam ignorant, fortè quæ dicemus, etsi ratione dicta sint, veluti insomnia quædam videbuntur. Nos verò his qui corporum dissectionem haud ignorant, sed propriis oculis mecum, vel ab aliis administratam probè, ac sæpius inspexerunt, has lucubrationes scribere paramus. Hi namque, partium essentia, ac compositione cognita, earum cuiuslibet, cum actionem, tum vsum haud ignorabunt, cùm singulæ nostri corporis partes aut peculiarem habeant actionē, aut aliquem præstēt vsum pro comperto etiam habeāt actiones partium duplices esse pro duplici earum natura, alteras simplicium & similarium, reliquas compositarum, seu instrumentalium, quæ siquidem partium actio motus est earundem factiuus. Insuper non præteribit eos quemlibet partium vsum aut gratia conseruationis, & tutelę fuisse, velut causam sine qua nō potest actio perfici, aut, vt melius eadem perficiatur: quorum omnium Galen. pro teste habent tum lib. de Constitutione artis medicæ, tum primo de Vsu partium, & vt vno perstringam verbo, Medico vsum prestant confectiones anatomicę, non modo ad effectus noscendos, sed ad eos curandos ac ad illorum præsagia; vt secundò de anatomicis administrationibus ab eodem Gale. dictum est. Quid igitur cuncta quæ diximus exactè nouerit, nonnihil vtilitatis ex his, quę dicemus, exportabit. Vt autem & hi mētem exerceant in affectorum locorum notitia, tres exercitationis modos, Erasistrati auctoritate, Galen. secundò de Locis affectis proposuit. Quorū vnus est circa singulas corporis partes, quas locos vocant. Alter circa causas, & dispositiones. Tertius circa symptomatum differentias. His namque ritè cognitis, ac inter se distinctis, facilè propositæ rei veritas percipi potest, singulorum per eam facta cōtemplatione. Verumtamen nos, vt quæ facilior sit, & ne eadem bis repetamus, ea exercitationis via pręcipuè vtemur ad affectorum locorum notitiam, quæ quidē ex symptomatibus, ac eorum differentia procedit, cum hoc tamē, & reliqua quæ diximus, non negligentes. Ex hoc namque genere eorum, quæ præter naturā sunt, sperandū est comparari posse exactè dignoscendarum partium affectarum iudicium, velut Gale. scriptum reliquit lib. de constitutione artis medicæ. Quantum autem præstet vsum affectorum locorū, notitia in curandis singulis corporis vitiis, Galen. passim in cunctis ferè suis commentariis meminit, præsertim lib. primo de locis affectis. Nam quòd quilibet præter naturam affectus suo auferatur cōtrario, communis. Hippo. decreto, cap. 1. affectus ipse indicat; vt si calidus, frigidis, & si frigidus, calidis. At quousque, quomodo, aut qua materia id exequi liceat, affect⁹ ipse non indicat dūtaxat, sed ipsa pars affecta commonstrat: quemadmodum de phlegmone in diuersis partibus orta, pro ipsarum partium diuersitate libro 13. methodi Gale. docuit terminum, modum, ac diuersam medicamentorum materiam eligere. Quare ad vsum dextrum adiumentorum necessarium esse exactè scire partis curandæ substantiam, formationem, ac situm libro de constitutione artis medicæ decretum reliquit. Quantam insuper vim habeat hæc notitia in ea artis parte, quæ prognostica dicitur, & in sexcentis in locis confiteatur Gal. quarto tamen de præsagitione expulsibus per hæc verba palam ostendit, cùm dixit, Proinde cui status facultatis perspectus ad vnguem sit, locúsque affectus, & eius affectus, hic ad futura pręsentienda est peritissimus: & tertiò methodi medendi asseruit, primùm artis opus esse vt intelligas sperare ne id, quò tendis, debeas, an secus. Cuius rei cùm duplex possit haberi cognitio, altera per experientiā, cui longo vsu est opus, altera per ipsius rei naturam; hæc siquidem cuiusque particulę substantiam existimabit, tum actionē, & vsum, ac situm ipsum, à quibus procedens non solùm quod sanari non potest, præuidebit, sed etiam quod recipere sanitatem potest, de inueniendis ei remediis deliberabit. Habes igitur ex his quantum conferat, cùm ad curationem, tū ad prognosticum partium affectarum notitia, ex Galeni monimentis. Præter id quòd nonnihil etiam afferat vtilitatis ad affectus dignotionē ipsius loci natura, cùm ea fuerit cognita, veluti primò de locis affectis liquet. Reliquum denique erit postquam ea primo venit inuestigāda, docere quomodo, ac qua via partem quampiam affectam dignoscere valeamus. Cùm verò ex nonnullis notis ipsa deprehendi possit, vt testatur Galenus primo de Locis affectis, à læsa tamen actione prius eius dignotio auspicanda est; ex qua sola, cum nulla alia pateret via, idemmet Galenus confessus est inuenisse partem affectam tertiò de Locis affectis est namq; cuiuslibet partis affectæ proprium symptoma, propriæ actionis eiusdem noxa, siue similarium, siue instrumentalium partium actio fuerit, singularum etenim animalis corporis actionum vnam esse per propriam particulā, per quam fiunt, omnibus medicis in confesso est. Reliquæ verò quæ instrumentali parte continentur, eidem præstant vsum, vt liquet secundò methodi medendi. Quare actionem lędi necesse est, instrumento ipsam efficiente quomodolibet affecto, vt decretum reliquit Galen. eodem primo, & secundo de locis affectis. Quæ verò actiones similarium dumtaxat partium sunt oblæso earum proprio temperamento, & ipsas offendi necesse est. Non ab re igitur ex actione læsa diximus primò inuestigari debere ipsam partem affectam, quomodolibet ipsa afficiatur. Nam velut naturalis actio necessariò comitatur corporis statum naturaliter se habentem:

sic

Marginalia (left column): 1. de loc. affect. cap. 2. Lib. de const. art. med. c. 16. — Ars secādi corpora non ignoranda. — 2. de Vsu part. ca. 3. & 7. — Quibus fuerit hoc opus cōscriptū. — Li. de cōst. art. med. c. 4. & 5. — 1. de Vsu partiū. c. 8. Anatomes vsus. cap. 1. — cap. 1.

Marginalia (right column): c. 15. & 16. — Notitia affectorū locorū, quos præstet vsus. — c. 6. & sequentibus. — cap. 17. — cap. 11. — cap. 1. — cap. 1. & 5. Affectæ partis cognitio ex quibus. c. 5. Ex læsa actione. ca. 3. — cap. 6. 1. de loc. aff. cap. 2. 2. de loc. affect. cap. 9.

sic contra, si à natura recesserit actio, statim præter naturam se habet, vt patet primo Methodi medendi; quæ aut non fit, aut male fit, diminutè videlicet, aut deprauatè. Nam si ventriculus affectus sit, & eius propria actio, quæ est chylificatio, seu assumptorum ciborum confectio, ac propriæ eius qualitati assimilatio, vitiata erit, si iecur, hæmatosis, hoc est, sanguinis generatio necessariò erit oblæsa. Quòd si pars, quæ afficitur, peculiari careat actione, verum aliquem præstet vsum, is non ignorandus erit; cùm & ipse magnificè conducat ad affectorum locorum inuentionem. Hic enim omnibus partibus, vel nihil agentibus inest, Galen. teste primo de locis affectis. At vbi vnica duntaxat actio læsa est, & sedes affectæ plures, tum nostri instituti est, vt reliquorum varietate symptomatum eas discernendo, inueniamus, velut liquet quarto de locis affectis. Indicant secūdò partem affectam ipsæ excrementorum species, quorum excrementorum, quædam ad exquisitam perducunt partis affectæ notitiam, vt quæ affectæ partis essentiæ proprietatem declarant, quædam verò artificiosam coniecturam producunt: quæ nobis perquàm vtilis est, vtpote media existens quodammodo inter exactam notitiam, & omnifariam ignorantiam, teste Galen. primo de locis affectis. Licet ea aliquando aberret, vt patet commento aphorismi secundi quarti lib. Sumitur autem artificiosa hæc coniectura ex ea excrementorum natura, quæ in ipsa parte affecta continentur, siue natura, siue præter naturam. Declarant verò partis affectæ essentiæ proprietatem, si ea excernantur, quæ sunt de propria eiusdem partis substantia seu essentia. Vt si tussiendo aliquando aliquod expuatur bronchion, vlcus maximum in pulmone esse existimamus ab erosione, vel putredine ortum, cùm pars esse non possit arteriæ asperæ, quæ inter fauces & pulmonem existit, vtpote tam grandi vlceratione haud quaquam potente in ea fieri, quin prius mors animal præoccupet: at in ipso pulmone talis fieri potest, propter causas primo de locis affectis à Galen. traditas. Pariter ex ramentis cum alui deiectione per dysenteriam excretis, intestina affecta esse dignoscimus. Haud aliter si cum vrina caruncculis similia excrementa excernantur, renes affectos esse dignoscimus. At si lamarum speciem referant, in vesica vlcus esse ostendunt, prout Hippocr. aphorismus 76. & 77. & 81. quarti libri scriptum reliquit. Quod si magnitudinem quoque eorum interdum considerabis, haud obscurè, & affectam quoque sedem indicabunt. Nam frustum vasis tussiendo reiectum, si magnum fuerit, pulmonem affectum esse vlcere indicat. Etenim quæ ad asperam arteriam in collo existentem proueniunt vasa, capillorum ferè speciem referunt. Sic si tunica intestinorum per dysenteriam eiecta magna conspiciatur, sitque latitudine, & crassitudine his, quæ tenuia constituunt intestina, multò maior, non abs re coniiciendum est, vlcerationem in crassis intestinis consistere. Interdum etiam ea, quæ adnascuntur, affectam sedem ostendunt. Namque res adhærentes, essentiæ proprietatem obtinent, quemadmodum fungi capite fracto, membranam esse affectam indicant. Cuius præterea generis est crustula quædam, quæ ephelcis Græcè dicitur. Namque eius particulæ, à qua excernitur vlcerationem portendit, vt vrinæ meatum, si cum vrina; spiritalium instrumentorum, si tussiendo; gulæ, & ventriculi, si vomitione, aliquod intestinorum affectum esse ostendit, si per alui deiectionem excernatur. Ex alia excrementorum specie, quæ in affecta parte quouis modo continentur, ipsa quoque deprehenditur, licet non exacta notitia, vt ex prædictis, sed artificiosa quadam coniectura: Vt si per vulnus aliquod vrina excernatur, vrinarios meatus, vel vesicam; si stercus, intestinorum aliquod; si cibus, ventriculum vulneratum esse ostendit. Sanguis quoque per vulnus saliendo reiectus vulneratam indicat arteriam. Efflatus spiritus inter respirandum per thoracem, membranam costam succingentem vulneratam esse indicat. Est præterea alius notitiæ modus ex his excrementis, quæ in affecta parte præter naturam continentur, velut in renibus, aut vesica, lapis, aut pus in thorace, vel sanguinis grumus, qui Græcè thrombos dicitur, vbicunque contineatur: aut alius quidam humor molestus, in animalis corpore genitus, vel extrinsecus ei adueniens. Conferunt igitur modo quo diximus ad affectæ sedis notitiam excrementa, cuiusuis generis sint. At ipse positus affectam partem ipsam nimirum sufficienter commonstrare potest. Quippe durus in dextra hypochondriorum parte tumor, non lienis, sed iocinoris affecti nota est. Quemadmodum si in sinistra fuerit, non hepatis, sed splenis affectum portendit. Positus insuper, vbi similiter se habeant excrementa, interdum affectam partem commonstrat. Nam si membranosæ tunicæ frustulum excernatur, vlcus alicubi esse ostendit: verum in qua sit particula, ex positu discere licebit. Nam si vomendo fuerit reiectum, gulæ, aut ventriculi, si tussiendo gutturis, seu asperæ arteriæ, si screando, faucium, si per sedem alicuius intestinorum, si per mulieris pudenda, vteri affectum portendit. Intelligere nec minus opus est ipsius partis societatem, quam cum proximis habet, quæ etiam in positionis vocabulo comprehenditur. Conducit namque & hæc nonnihil ad affectorum locorum inuentionem: constat insuper, quòd singuli dolores propositus varietate, affectum locum ostendere possunt. Quippe apparentibus per vomitum vlceris notis, vt diximus, animaduertendum erit, vtrum anteriores partes circa hypochondria, aut posteriores circa dorsum, dolor infestet. Etenim, qui in anterioribus percipitur, ventriculum, qui verò in posterioribus, gulam affectum occupare censendum est. Sic si in dextra hypochondriorum parte dolor adsit, iecur, si in sinistra, lienem affectum esse indicat. Atqui ex diuersa doloris specie, licebit quoque affectam partem comprehendere, prout Galeno placuit secundo de Locis affectis. Nam pulsatorius dolor non nisi affectis arteriis per inflammatorios affectus prouenire potest: modò pars ipsa, in qua arteriæ consistunt sentire nata sit. Quo fit, vt neque in peripneumonia, neque in laterali morbo pulsatorius dolor prouenire possit, pulmo namque sensum non habet, quoniam nullus per totum corpus eius dispersus est neruus: similiter neque in hepate, aut renibus, propter similem causam, talis apparet pulsatio. Membrana verò costas succingens, cuius affectus lateralis morbus est, arteriis minimè participat, vtpote quæ per inter costalia vocata spacia extendantur

& ad

cap. 7. *cap. 2.* *cap. 4.* *Ex excrementorum specie.* *cap. 1.* *In principio.* *Ex magnitudine excrementorum.* *Ex positu.* *Ex specie doloris. Cap. 2. & sequentib.*

& ad eam haud quaquam attingant. Qua de re nec ipsa taliter affecta, pulsatorius sentitur dolor. Punctorius tamen dolor membranas affectas esse indicat. Nam ad eas propriè pertinet hæc doloris species, vt patet secundo de Locis affectis. & libro de Constitutione artis medicæ. [*2 de locis affect. cap. 5.*] [*Lib. de cõstitut art. med. c. 15.*] At grauis dolor in renum, & iecinoris inflammatione non ab re sentitur. Nam vtrorũque horum viscerum, velut etiam pulmonis adiacens membrana sensu potitur, per quam neruus dispergitur, & propterea cum tumore, qui in aliquo prædictorum viscerum continetur, membrana ipsa distenditur, talis speciei dolor sentitur, qui grauis dicitur. Proinde Hippocr. primus omnium sexto de Morbis vulgaribus scripsit: [*Comment. 4.*] In renem dolor grauis: & post eum optimorum medicorum non pauci. Neque ipsorum dolorum vehementia, seu magnitudo, remissio, seu mediocritas spernenda erit, pro affectarum partium notitia. Sæpenumero enim affectum locum coindicant, si Galeno credendum sit, commento Aphorismi quinti sexti libri. Quo loco Hippocr. scriptum reliquit, Dolores qui fiunt in lateribus, & pectoribus, atque aliis partibus, si multum differant, perdiscendum. Innotescit insuper affectus locus ex propriis quibusdam symptomatibus ipsarum partium affectarum. [*Ex symptomatũ proprietate.*] Nam ore ventriculi affecto, fastidium infestat. Propter hepatis imbecillitatem excrementa, quæ per aluum deiiciuntur, aquæ, in qua carnes nuper mactatæ ablutæ, simulantur. Maxillæ item rubræ apparent in peripneumonicis. Ex his igitur omnibus, vel si cuncta ea haberi non possunt, ex ipsorum nonnullis, vel quibusdam, pars ipsa affecta comprehenditur. [*Ex his, quæ præcesserunt, ac concomitantur.*] Quamuic nec totius corporis dispositio, natura, seu consuetudo despicienda sit, veluti nec ea, quæ præcessit victus ratio, omittenda erit: vt quiuis affectus locus facilè patefiat. [*Nunquid propriè, & primò, aut per consensum, & secundariò pars afficiatur.*] Qua habita notitia, num ipsa propriè, seu primò, aut per consensum afficiatur, perquirendum erit. Quod quidem non ex his quæ diximus, sed ex aliis deprehenditur. Voco autem partem propriè affectam, cùm in ea permanens sit dispositio: Quem affectum Græci Idiopathian nominant. A nulla enim parte tunc afficitur, sed in seipsa continet permanentem dispositionem. Veluti ex aduerso dicimus per consensum aliquam partem affici, cùm ab alia, vel cum alia afficitur, adhuc permanentem dispositionem non continens, licet ea ab affectu nõ sit penitus libera. Hanc partis affectionem Sympathian Græci appellant. Primarium autem partis affectum, qui secundario, seu posteriori opponitur, Græci Propathian dicunt. Sæpenumero autem contingit, vt pars aliqua per consensum afficiatur, & propria affectione laboret, cùm in ipsa permanens fiat dispositio: quam non primariò affectã, sed secundario, & propriè ipsam tunc affici dicemus, Galeni auctoritate primo, de Locis affectis. [*cap. 3.*] At quicquid sit, propria pars affecta dignoscenda erit, ac exactè distinguenda ab ea, quę per cõsensum, & secundariò afficitur. Nam huiusmodi speculatio, vt Gal. testatur secũdò de Locis affectis in fine, nõ parum ad curationem conducit, cùm ad curandi rationem non sine manifesta vtilitate imprimis pertineat, cuínam parti sint remedia adaptanda, cognouisse: quæ non, nisi ei, quæ proprio, seu primario affectu laborat, propinanda sunt. Namque ea curata, nullus relinquitur in ea, quæ per consensum, & secundariò afficitur præter naturam affectus, quoad in ea aliqua permanens fiat dispositio. Cum ergo permanere in quapiam parte aliquis affectus conspicitur, tunc dicimus ipsam propriè esse affectam, velut primario, seu primogenio affectu laborare affirmamus, [*Dignoscẽdi modus.*] cùm à nulla alia prius affecta parte, affectione participet, sed ipsa primò affecta sit. Secundariò autem affici partem dicimus, cùm alia ante eam prius afficiatur à qua demum, sed cum qua afficiatur & ipsa, velut per consensum quoque asserimus partem affici, quando cum alia, vel ab alia sic afficitur, vt vna irritata, altera vehementius molestetur: remissa verò irritatione, quiescat. Hæc siquidem coniectura communis est in omnibus affectis partibus, prout Galen. secundò de Locis affectis decretum reliquit. [*In fine.*] Quanquam in quibusdam propria sumantur indicia, velut de cerebro ipsemet eodem loco dicebat. Num verò eadem pars, vt similaris, aut vt instrumentalis afficiatur, ex cognitione affectus, ac qualitatis eius dependet. Quare tempus erit, vt ad ipsius affectus notitiam accedamus; ac qua via quibúsve indiciis is dignosci debeat, ostendamus; [*Affectus dignotio ex quibus.*] cùm non solùm an aliqua afficiatur pars, vt ventriculus, vel iecur, aut alia huiusmodi, à medico considerandum sit, verùm etiam quis affectus vrgeat, atque distinguere, quænam notæ affectibus propriæ sint, & quænam partibus affectis, iuxta Galeni sententiam primo de Locis affectis, cap. 5. quamuis paucæ admodum sint ipsorum affectuum notæ, quæ non similiter affectum locum ostendant. Vt verò hunc pariter via quadam, ac ratione inuestigemus, primùm sanè definiendum esse censeo; cùm tria sint in vniuersum rerum præter naturam genera, ex quónam eorum sperari possit, vt comparetur iudicium dignoscendi prædictos præter naturam, affectus, seu morbos. At quoniam omnium symptomatum causa est ea corporis dispositio, quæ morbus, vel affectus nominatur, nihil enim refert, siue morbum, siue affectum pro nunc eam quis nominet, iure ex symptomatibus ipsis morbi cognoscuntur, vt quæ ipsorum sint effectus, ac ipsi morbi, seu affectus, ad ea symptomata causæ rationem habeant, vt patet lib. de Differentiis symptomatum, & lib. de Constitut. artis medicæ. [*De differ. sympto. c. 4. & de constitut. art. med. c. 15. cap. 4.*] Ex his denique symptomatis affectuum, siue morborum notitia inuestigabitur primò haud aliter, quam de partis affectæ inuentione disseruimus. Nam quod species morbi ex propriis symptomatibus dignoscatur, tertiò de Crisibus Galen. testatur. Cùm verò eorum symptomatum genus in tres dirimatur differentias, actionum videlicet ostensam affectus corporis, & excernendorum immoderationes; ex his omnibus sumi notæ possunt pro affectus, seu morbi notitia comparanda. Licet nonnulla eorum ex necessitate eos consequantur, quæ symptomata pathognomonica, hoc est passionis significatiuą appellantur: siquidem certa sunt morborum indicia, & vnà cùm morbo inuadunt: eiusque, vt ita dixerim, essentiam constituunt, vt patet libro de Constitutione artis medicæ, & tertiò de Morbis vulgaribus. [*De constit. art. medic. cap. 15. 3. de morb. vulgarib. comment. 3. cap. 34.*] Quædam verò symptomata, non ex necessitate, sed vel sæpissimè, vel raro, vel ancipiti opinione morborum consequuntur: quæ morbi aut differentiam, aut mortem, aut magnitudinem indicant: & hæc quandoque simul inuadunt, aliquando superueniunt: non-

nunquam

nunquam verò nullo pacto veniunt. Neque enim sunt à morbo inseparabilia, velut pathognomonica appellata: nec eius veluti substantiam constituunt: appellantur autem assidentia. Quapropter siue hanc præter naturam dispositionem, morbum appellaueris, cùm videlicet ea permanens sit, siue affectum, cùm videlicet motus alterationis sit permanens, ipsam dignoscere, præsertim si abditis partibus consistat, ex dicendis tentandum est. Neque enim cuiusuis est morbosam singularum, tum simplicium, tum instrumentalium partium dispositionem reperire; cùm in profundo sint abditæ, Galeno teste, libro de Constitutione artis medicæ, cap. 15. Qua de re speculationem quandam inuenire oportet, qua dispositione dignoscamus vniuersas; præsertim eas, quæ circa partes intimas conditæ fuerint. Proinde Galenus primo de Locis affectis, cap. quinto, ratione quadam, ac via docuit eas dignoscere. Primo quidem ex excrementis; vt si vlcus sit, ex ramentis, ex fabulosa quoque vrina lapidem deprehendimus. Excrementa verò seminibus cucurbitæ similia, latorum vermium indicia sunt. Denique ex diuersa excrementorum specie interni affectus deprehenduntur: nec minus ex doloris proprietate: quamuis singulorum dolorum species nemo conscribere possit, nisi ipsemet passus fuerit, sitque medicus, qui interpretandi facultatem habeat, & qui prudenter, & sine mollicie comprehendere suos affectus possit, dum laborat, vt Galen. testatur secundò de Locis affectis. Potest tamen affectus aliquis ex ipsa doloris proprietate dignosci. Inflammatorij namque affectus ex pulsatorio dolore deprehenduntur. Quamuis non singulis hæc doloris species eueniat: est tamen eorum propria. Ab accidentium quoque proprietate affectuum, siue morborum indicia oriuntur. Nam quibusdam, vt Gale. placuit, per tabificos morbos, vngues adunci euadunt. Intempestiuus horror cum febre inflammationis ad suppurationem transeuntis, indicium est. Lingua nigricans ardentem febrem portendit. Ab ipsorum quoque locorum affectorum natura, morborum indicia sumuntur, eo quod quibusdam solis partibus quidam morbus accidat, quibusdam verò solis nunquam eueniat. Namque soli oculi suffusione laborant. Lapis in renibus, & in vesica dumtaxat nascitur, atque etiã, vt nonnullis placet, in colo Lumbrici in intestinis gignuntur. Rursus impossibile est, vt abcessum cor sustineat, quemadmodum nec pulmo, neque syndesmi dolorem. Cæterùm paucæ admodum sunt, vt diximus ipsorum affectuum notæ, quæ non simul locum affectum ostendant. Etenim, vt actionum noxę affectam dũtaxat particulam, ita earum differẽtiæ ipsius affectum declarant; quę solę ipsorum affectuum sunt propria signa: per accidens tamen ipsos sequuntur. Variantur nanque noxarum differentiæ pro affectus tum specie, tum magnitudine, vt patet secundo de Locis affectis. Cũ his autem, & quæ præcesserunt, perpendenda sunt. Nam & ea non parum conferunt pro partis cum affectę, tum ipsius affectus cognitione, vt liquet primo de Locis affectis. Qualis ergo præcesserit victus ratio, quæ consuetudo, ætas, anni tempus, regio, aëri, constitutio, seu cœli status, ac reliqua consideranda sunt, totius corporis dispositione non neglecta, vt valeamus quoad artificiosa coniectura permiserit, distinguere, quis affectus vrgeat, cùm aliqua pars non abdita affecta fuerit, quamuis quidam eorum scientifica notitia deprehendi possint, vt patet tertio de Locis affectis, cap. 3. Separandiq; ac discernendi sunt, vt diximus, qui nam affectus fiant in partium propria essentia, & qui ipsis veluti instrumentis accidant, ac qui facti iam sint affectus, seu morbi, & qui adhuc fiant, seu nondum pertinaciter inhæreant, quorum singula ex qualitatis affectus notitia promptè elucescunt. Interim ipsius morbi vis, seu magnitudo, ac mos ignorari non debent. Nam cùm triplici genere morbus quilibet grandis, seu magnus sit, aut propter præcellentiam partis, aut propter affectus magnitudinem, vel propter ipsius malignitatem, Galen. teste quarto Metho. cap. 6. quorum omnium primam indicationem inuenit Hippocr. propterea medicus nec ea spernere debet; verùm cognito affectu, hæc singula de eo perpendat; ipsam siquidem affectus magnitudinem ex dispositionis magnitudine, ac ipsam frequentium propriorum symptomatum. Quòd si magnus propter præcellentiam partis fuerit morbus, ex præstantiæ, partisque affectæ natura dignoscet. Morem verò, seu cacoethian, cum ex eorundem morborum differentia, tum ex symptomatibus, quæ ipsam consequuntur, seu superueniunt. Iis denique cognitis distinguere oportet eos, qui per consensum fiunt, à propriis affectibus. Nam cum aliqua vitia propriis accidentibus exactè discernuntur, ac eadem fuerint perpetua, neque aliis præcedentibus superueniunt, tunc ea propria, ac primogenia appellamus. At cùm propriis accidentibus discerni nequeunt, nec perpetuò permanent, & ad alias affectiones consequuntur, per consensum ipsa oriri dicimus: quod tribus modis fieri contingit, vt testatur Galen. primo, & tertio, de Locis affectis. Nam aut ex primo affectu humor quidam, vel vapor eleuatur ad aliam quampiam partem deueniens, in qua demum quispiam generatur præter naturam affectus, vt similia suffusioni symptomata, vel capitis dolor humoribus in ventriculo contentis, ad oculos, vel caput ex eis vaporibus delatis. Aut propter defectum materiæ, quam ab aliis partibus præparatam suscipere aliqua pars consueuit. Per consensum quoque affectus gignitur, si ea priuetur, vt vox vitiata, cùm flatus, seu efflatio, materia vocis existens, deperditur. Vel prohibita facultate aliqua: quæ ad quasdam partes descendit, cùm naturaliter operantur, propter aliquem affectum primarium illius partis, à qua facultas transmittitur: velut accidit crura resolui propter spinas medullæ inflammationem; & manus digitos sensum amittere, ea parte spinæ prius affecta, quæ est circa dorsi initium. Læditur namque vocalium instrumentorum, crurum, ac digitorum officium, quamuis ad ea quicquam præter naturam non perueniat; sed quoniam carent eo, quod secundùm naturam ad ipsa peruenire debet. Guttur namque efflatum spiritum non recipit: nec vis sentiendi digitis, aut mouendi cruribus impartitur, atque influit, & propterea eas partes affectas esse dicimus, per consensum tamen. Nam quoties alicui deest illud, sine quo secundum naturam munere suo fungi non valet, ipsum iure affectum esse putandum est, Galen. teste tertio, de Locis affectis. cap. primo. Tot igitur modis per consensum pars aliqua affici potest. Fieri autem hæc consortia
tribus

Ex excrementis.

Ex proprietate doloris.

cap. 7.

Ex accidẽtiũ proprietate. 1. de loc. affect. c. 5.

Ex loci natura.

cap. 7.

cap. 1. Ex his qua præcesserunt.

Trifariam affectus redduntur magni.

Modus dignoscendi eos.

Quibus distinguantur affectus per essentiam ab his, qui per consensum fiunt.

1 de loc. affect. cap. 6. 3. de locis affect. c. 1.

Affectus per consensum quot modis fiat.

tribus modis; aut propter viciniam, aut propter familiaritatem, vel generis, vel operis; liquet 3. de Morbis vulgaribus comment. primo, ac confirmatur 2. de ratione victus, & primo de Causis symptomatum, ab eodem Galeno. His prædictis indiciis, qui proprij affectus dicuntur, ab his, qui per consensum excitantur, separandi, ac discernendi sunt. Vbi verò connexi duo, trésve, aut plures fuerint morbi, haud aliter dignoscendi erunt, quàm ex excrementis, locorum natura, proprietate doloris, ac propriis symptomatis, diuersis siquidem existentibus pro complicatorum morborum numero, ac natura. Quibus ritè perceptis ad ipsius affectus, ac affectarum partium causæ cognitionem deueniendum erit. Eo indemonstrabili axiomate ductus, quòd nihil videlicet absque causa fiat, præsertim si is quoque nunc fiat. Deinde inuestigandum erit, num causa, quæ affectum efficit, in ipsa affecta parte contineatur, vel per ipsam transeat. Est namque causa vnum genus eorum, quæ præter naturã sunt; quæ dispositio quidem est præter naturam, velut morbus actiones lædens, licet non primò, sed secundariò. Neque enim ipsam per se, sed morbo interueniente actionem lædit; vt patet lib. de differentiis symptomatum, quo solo à morbo distat. Dixi autem causam inuestigandam esse, præsertim si affectus nunc quoque fiat, non ab re. Nam hanc propriè causam in confesso est apud omnes Medicos appellari. Id enim quo tangente afficimur, & quo separato quiescit affectus, causam esse apud omnes homines in confesso est, dicebat Galen. primo de locis affectis. Sic enim ignem vstulationis, & gladium sectionis causam esse credimus. Quanquam consueuerunt Greci causam etiam quodammodo appellare, si nondum quicquam agat, sed eo solum, quod possit agere, velut incoctio, auctor, & causa morborum dicitur, quamuis morbum nondum afferat, quemadmodum lib. de constitutione artis medicæ Galen. scriptum reliquit; nec minus, & id quod egit, desiit verò agere, causam nominant, vt idem testatur libro de differentiis symptomatum. Quicunque igitur affectus præter naturam morbos præcedunt, causæ rationem obtinent, ac morbificæ causæ nominantur, ex Gal. sententia eodem lib. de differentiis symptomatum, & secundo methodi. Quas morbificas causas in duplici esse differentia, primo methodi medendi his verbis ostendit. Quartum verò ab iis genus statuito quod sit morbificarum, seu insalubrium causarum. Atque harum, *quæ in ipso animalis corpore* consistunt, internas nominant. Quæ extrinsecus, externas; nisi mauis, vt nunc vulgus Medicorum consueuit, illas antecedentes, has primatiuas vocare. Illud idem confirmauit libro de morborum causis, dum dixit; Redeamus igitur ad id, quod propositum nobis erat, Nempè, vt singulorum simplicium morborum causas explicemus, tum præcedentes; tum primitiuas. Neque enim fuerit absurdum dilucidioris doctrinæ gratia, eas huiusmodi nominibus distinguere, eas siquidem quæ in animali ipso consistunt, siue affectus sint, siue motiones præter naturam, causas nominant morbos præcedentes. Quæ verò extrinsecus adueniunt, si vehementer alterant, immutantque corpus, eas primitiuas appellant. Ex quibus Galen. verbis luce clariùs liquet, eum non nisi duplex statuisse insalubrium, seu morbificarum causarũ genus, nec præter eas dinumerasse, quas Arabes, & Medicorum vulgus, coniunctas, seu continentes appellant. Et si interdum de eis meminerit non ex propria sententia, sed Stoicorum more loquutus fuit, vt idemmet in lib. aduersus Iulianum fatetur, quanquam nec easdem inter causas posuerit: nisi reponantur in numero eorum, quæ essentiam habent in fieri, quemadmodum aliæ causæ. Neque enim ex iis sunt, quæ absolutè esse dicantur: quanquam earũdem affectus, seu habitus ex permanentium, constantiúmque numero sunt; vt liquet 2. meth. meden. vbi internæ fuerint præsertim. Nam tunc verè aliquam esse causam alicuius dicimus, cùm agit, vt prædictũ est. Qua ratione si in numero eorum, quæ in generatione essentiam habent, numeretur continens causa, ab antecedente non discrepabit. At si aliquo quodammodo ea sumatur, vtpote quod habeat esse permanens, & absolutè, penitus à Galeni sententia secludenda erit, qui morbum dispositionem esse præter naturam retulit: qui per se primò functionem lædit: quare coincidet cum morbo. Siue ergo externa, siue interna causa aliqua cuiusuis morbi fuerit, via quadam, ac methodo ea inuestiganda erit, parte affecta ipsóque affectu, seu morbo prius cognitis, tam si adhuc agat, quæ verè causa appellatur, quàm si egit, desiit verò agere, velut externa: quanquam hæc tantùm pro affectus cognitione, qui actionem vitiat, cùm videlicet rationem, & sensum lateat, inquirenda sit, vt quarto methodi medendi liquet, non enim solùm affectum locum, verùm etiam causam illi noxam inferentem considerandam esse decreuit Galen. secundo de locis affectis. Quæ si adhuc agat, ab ipsius affectus, seu morbi specie, ac symptomatibus, eorúmque diuersitate dignoscitur, non modò quæ causa sit, verùm etiam vtrum ea, quæ affectum efficit, in parte contineatur tanquam in propria essentia, vel tanquam in instrumento, aut per ipsam pertranseat; ex symptomatum, inquam, differentia, vt ex diuersa noxa diuersarum functionum, excrementorum varietate, ac corporis diuersis affectibus, colore præsertim, seu sapore, ex morbi specie. Nam hæc præcipuè causam indicat, vt si tertiana fuerit, bilem; si quotidiana, pituitam; si quartana, atram bilem causam esse indicat; aut si erysipelas, bilem; si œdema, pituitam; si scirrhus, melancholiam. Quòd si morbus similaris fuerit, & ipsa causa tanquam in propria essentia partis continebitur; si verò in compositione morbus erit, permanebit potissimum, & causa in parte affecta, tanquam in instrumento. At si permanens non fuerit affectus; nec ipsa causa in parte continebitur, sed per ipsam veluti transibit partem, velut nec ipse affectus permanens, seu constans erit. Hunc affectum Archigenes vmbram affectus appellare consueuit. Totius quoque corporis dispositio, temperamentum, seu ægrotantis natura, ætas, regio, tempus anni, victus ratio, consuetudo, & vt vno verbo perstringam, cuncta, quæ præcesserunt, causam interim morborum opificem ostendunt. Nam præteritorum cognitio nihil aliud est, vt Gale. inquit, quarto de præsag. ex puls. quàm inuentio causarum, quæ affectus inducunt. At cum his addenda erit, cùm ciborum, potionúmque, tum medicamentorum quotidiana experientia, vt exquisitè, cùm morbos, tum eorum opifices causas inuenire valeas. Qua experientia

vsus

2. de rat. vict. com. 44.
2. de cau. symptom. c. 7.
Causæ cognitio.
cap. 1.
cap. 2.
cap. 1.
De differ. symp. cap. 1. 2. meth. c. 8. Morbificæ causæ quot, c. 1. 1. meth. quæue sint. cap. 2.
cap. 6.
cap. 8.
4. met. ca. 3.
2. de locis affect. cap. 1. & 9.
cap. 11.

vsus Galen. in quibusdam coli dolore, laborantibus, eos sanauit, vt testatur primo de locis affectis.

cap.4

Haud dissimili ratione ea morbi causa inuestiganda erit, quæ, licet egit, desiit tamen agere. Nanque ex ipsa affectus specie, natura ægrotantis, ætate, tempore anni, regione, aëris constitutione, præcedenti victus ratione, & aliis prædictis, inuestiganda erit. Sed præsertim inquirere oportet, qui præcesserunt in animantis corpore affectus, vt dignoscas euidentes causas extrinsecus aduenientes, quas procatarcticas appellant. Quare, vt summatim dicam, intueri oportet cuncta, tam præsentia quàm præterita symptomata, præsentia quidem ex se ipso Medicus inspicere debet, præterita vero non à laborante solum, sed ab ipsius familiaribus interrogando perdiscere, quò promptius, non modò locus affectus, ac morbus ipse, sed morbifica quoque causa, quæcunque ea sit, comprehendatur. Quamuis præteritorum cognitio magis necessaria fuerit pro causarum, quæ affectus inducunt. inuentione: velut præsentium, affectuum, pro & partium affectarum inuentione: vt patet eodem quarto de præsagitione ex pulsibus.

cap.11.

Quibus iam cognitis finem imponet Medicus ei artis medicæ parti, quam dignocitiuam appellant, quæ reliquas duas prognosticam scilicet, & correctiuam meritò præcedere debet. Nanque ex ea, & hæ oriuntur, vt nec prædici quicquam, aut corrigi valeat, in prius singula, quæ diximus, Medicus optimè distinguat, ac primò cognoscat.

Prognosticorum.

Mox ad prognostica accedere debet, cum venientium præsagia, seu futurorum prognostica ex præsentibus sumantur, inuento scilicet affectu, ac parte affecta, qui præsentes sunt, cognitisque eorum causis, ex eisdem nanque iis, quoniam terminaturus morbus sit prægcognoscimus, & vsus dexter suppetit nobis adiumentorum Galen. auctoritate libro de Constitutione artis medicæ.

cap.16

Medicus nanque futura præsentiendo, ac prædicendo, triplicem comparat vsum Hippocrat. ac Gal. testibus primo prognosticorum.

Tres artis prognosticæ vsus. In princ.

Nam cùm fieri non possit, vt omne ad sanitatem ægri perducantur, mortis culpa eum vacare ostendetur, si futura prædixerit, obtemperantesque ægrotos reddit, cùm propensius ipsi pareant, & de longinquo ipsi morbo obuiam it, multò ante remediorum tempus oportunum edocens. Quapropter hæc pars artis spernenda non erit, quæ in dignoscendis euentis, quæ in morbis expectantur, consistit.

Quæ in morbis prognosticari debent.

Quorum vnum ac primum quidem est, quò erumpet morbus ad exitium ne, an ad salutem præcognoscere. Alterum ab hoc, quo potissimum tempore illud accidat. Tertium autem, quinam erit modus mortis, aut salutis, quę omnia ex affectibus præsagiuntur, ex quibus morbi genus, & facultatis imbecillitas, vel robur dignoscitur.

4. de præsag. ex puls. cap. 11. 3. de crisi. c. 5. 1. ad Glauc. cap. 8.

Hæc nanque si inter se conferantur, futura præsagiuntur, vt quarto de Præsagitione ex pulsibus tertio de crisib. primo de arte curatiua ad Glauconem, & libro de constitutione artis medicæ testatur Galenus.

Lib. de const. art. medic. cap. 18

At cum non omnia: quæ sunt circa ægrotantem oritura, necessariam generationem obtineant, eorum, quæ non habent necessariam generationem: neque erit firma prædictio, cùm de eis certam non possit Medicus habere præcognitionem, vt si propter vicinorum tumultum canes latrantes, aut iniucundos quosdam nuncios insomnis reddatur æger, nullo horum morbi ratione effecto, quinimo nec eorum omnium, quæ morbi ratione efficiuntur, certam præcognitionem habere poterit.

Quæ medicus prædicere non valet.

Nam si superfluus intra corpus humor aliquis in partem quampiam principem repentè influat, aut ab ea in viliorem transeat, quò fit, vt eum, qui in princeps membrum ilatus est, summum periculum, eum verò qui non in primariam, sed in viliorem partem transmigrauit, subita, ac inexpectata salus laborantis necessariò sequatur, in his statibus, quò terminaturus sit morbus, non exactè comperit Medicus, sed tantum prænoscere in his licebit inconstantiam, ac lubricitatem.

In quibus morbis præsagiri futurũ possit.

At si permanentiam habuerit morbus, in quo non amplius diffluunt excrementa, sed in locum vnum quendam grassata, illum occuparunt, præsagiri in his futurum potest, si videlicet rectè omnia circa ęgrotum gerantur. Nam quę perperem à quopiam aguntur, eæ causæ existunt, vt aut morbi solutio prorogetur, aut mors anteuertat. Propterea meminisse semper oportet, vt Galenus tradit libro de constitutione artis medicę, capit. decimooctauo, sola optimi Medici pręsagia, curante quidem ipso, euenire, ęgroto autem nihil delinquente

Quæ requirantur, vt præsagia eueniant. com.6.

in hoc igitur morbi genere, cum virtutis imbecillitate, vel robore collato, futura pręsentiri possunt, cùm summa totius pręsagitionis in morituris, conualiturisque sit, quoties vis ęgrotationis cum ęgri facultate conferatur, Galeno teste secundo prognosticorum. Cognita nanque morbi specie ex propriis symptomatibus, vt ostendimus, ac eius magnitudine, ex quantitate eorundem symptomatum, aut partis affectę pręstantia, cognitáque benignitate, vel malitia seu, vt ita dixerim, more, quem dignosces ex ipsius morbi differentia, ac superuenientibus symptomatis, quod quidem maximè inspiciendum esse iussit Galen. tertio de crisibus, capit. quarto, adiuncta consideratione temporis anni, naturę, regionis, & similium, nunquid ęger seruabitur, aut morietur, inuenies, potissimum tamen si hęc tria respicies, speciem videlicet, morem, ac morbi magnitudinem, partis affectę notitia non posthabita, si qua est, quæ præcipuè afficiatur: post quæ virium robur, vel imbecillitatem, cum ex earum propriis actionibus, tum ex commodo temperamento, vel intemperie partium, ex quibus vires proueniunt, dignoscere oportet, tam eius quæ ex corde prodit, quàm quæ ex hepate oritur, quàm etiam quæ ex cerebro originem ducit.

Vires ex quibus dignoscãtur.

Quamuis naturæ robur præcipuè ex pulsuum actionibus agnoscatur, vt patet libro de constitutione artis medicę, & libro de curand. rat. per venæ sectionem. Tamen per quam potissimum facultatem ægro periculum immineat, Medicus perpendere debet ipsius facultatis indicia bona, vel mala inspiciens, velut Galeno placuit tertio prognosticorum.

De const. art. medic. cap. 18 De cur. rat. per sangui. miss. c. 14. cõ. 37 1. ad Glau.

Nanque veluti obluctatoribus quibusdam, semper duobus his Medicus attentus esse debet, nempè morbo, & naturæ, seu viribus: & proinde sanitatem vel mortem non ex aliis meditationibus præsentiet, quam ex morbi, & naturæ robore exactè cognito, ad hæc inquam duo capita cuncta rediguntur eodemmet Galeno auctore li. primo de arte curatiua ad Glauconem, & libr. de constitutione artis medicæ.

cap. 8. De const. ar. medic. cap. 18

Quibus ignoratis minimè poterit exactè prænoscere, ac prædicere. Deinde, & futuri status præcognitionem perdiscere studendum est, potissimum si crisi

K termi-

terminaturus morbus sit. Neque hoc difficillimum fuerit cognita morbi specie, ac magnitudine. Horũ denique cognitione habita, exactè quicquid de ægrotante futurum sit, inuestigari contingit, nũquid seruabitur, vel peribit. Nam vtrum aliquis portando oneri sufficiat, sciri minimè poterit, hominis robore, oneris magnitudine, & itineris longitudine antea non perspectis. Ægri nanque vires portanti onus, morbus verò oneri, tempus autem, quod vsque ad statum extenditur, itineris longitudine respondet, prout Galen. tertio de crisibus asseruit Euadendum ergo, vel per eundem homini esse ex horum duorum altero robustiore cognito, morbo videlicet, vel natura, seu viribus prædictio facienda erit. Nam si vires adeo validæ fuerint, vt possint morbum superare, necesse est ægrotum euadere. Si verò contrà, omnino morietur. Vires tamen nec omnium indiciorum exactè interstinguere oportet, inter se comparando, non probè dignoscere, & indicia certa, ac alia signa. Sunt nanque ea certa indicia, quæ indicant vires corpus gubernantes, quo pacto robore valeant, vel deficiant. Hæc nanque perpetuò si mala sunt, malum, bona verò, bonum denuntiant, vt patet tertio prognosticorum. Ex eisdem quoque & terminum vtriusque inueniet Medicus. Quod tanquam secundum euentum in morbis expectandum prædignoscendum esse dicebamus, morbi videlicet, ac naturæ robore exactè cognito. Nam eo tempore ægri euadent, cùm morbum semel superatura est natura. Morientur verò tunc temporis, cùm facultatem morbus adeo prosternet, vt functio aliqua ad vitam necessaria, pereat. In propinquo autem morbi solutio erit, cùm bene valuerit facultas, ac morbo fuerit valentior, is vero imbecillis, quòd si ea fuerit imbecilla, morbus vero validior, mors maturabit. Prçscriptionis autẽ tempus indicat magnitudo excessus. At quantum alter alterum superet coctionibus, ac incoctionibus, hoc verè ex propriis excremẽtis percipies. Quæ quidem in vasis continentur, per vrinas, quæ in toto corpore, per sudores, quæ in thorace, & pulmone, per ea quæ extussiuntur, quæ in ventriculo & intestinis, per alui excrementa, quæ in vesica, & renibus, per ea quæ in vrinis deferuntur, quæ in superiori ventre, ac stomacho, per ea quæ vomuntur, quæ vero per palatum, nares, vel aures excernuntur, quomodo cerebrum robore affectum sit, declarabunt. Ita & de reliquis iudicandum excrementis. Nam commune in omnibus est, non prius dissolui morbum posse, quàm aliquod in exeuntibus excrementis coctionis indicium apparuerit. Coctiones nanque omnes crisium celeritatem, securitatemque salubrem portendunt. Cruda autem, & incocta, & quæ in malos conuertuntur abscessus, infectas iudicationes, vel labores, vel tempora, vel eorundem recidiuas, aut mortem significant, auctore Hippocra. primo de morbis vulgaribus. Præfinitum ergo tempus, quo vel per eundem, vel euadendum sit homini, ex eo intelligas, quanto videlicet alter altero valentior sit. Id verò coctionibus, & incoctionibus propriorum excrementorum percipitur. Nanque vt dicebat Galen. primo de crisibus, capit. decimonono, summopere necessarium est, exquisitè scire dignoscere, quantum inuicem superant, & superantur, & coctionis, & cruditatis signa. Habent enim vtraque non paruam inter se differentiam, Nam possunt, & integrę crudelitatis signa, & debilis, mediocriter, aut parua satis apparere: velut & coctio debilis, seu obscura, aut manifesta, vel perfecta, & integra. Hæc igitur vniuersa in primis etiam morbi diebus, quos primus præfinit quaternarius, præsertim si acutus sit, exactè dignoscenda sunt, pro notitia temporis, quo potissimum salus, aut ægri exitium expectetur. Nanque vsus prædictionis est agnoscere diem; quo morbus iudicandus est, Galeno auctore tertio prognosticorum. Verum cum nec scribit, neque sermone edoceri omnino singulorum quantitas possit, vt patet primo de arte curatiua ad Glauconem. cap. octauo, ex nulla tamen re possumus adeò ad exquisitam eius peruenire notitiam, quantum ex crebra exercitatione circa quãtitatis coniecturam. Neque enim bene prænoscere valebimus, nisi horum singulorum magnitudinem diligenter pensitemus, eiusdem morbi motu, nunquid videlicet acute, aut tarde moueatur, non neglecto. Modus autem salutis, aut mortis ex eisdem fere patebit. Nam cognita morbi specie, ac motu, naturæque inclinatione (cum necessario, vt animal pereat, aliquam facultatem, pro vita necessariam aboleri oporteat) cùm ea aboletur, vel ipsam suffocans morbus, vel prosternens, vel partim proportione suffocans, & prosternens, eandem auferet. Id vero ex morbi natura, seu specie, ac loco affecto perdisces. Sunt nãque morborum quidam, quorum natura est suffocare, vt thoracis, pulmonis, aut gutturis affectus, seu asperæ arteriæ, qui vitalẽ suffocant facultatem, & nonnulli etiam qui statim ipsum cor occupant, quemadmodum longi, seu vehementes dolores, stomachici affectus quidam, aut iocinoris affectus diuturni ipsum prosternũt, ac hecticę febres omnes, & ipsius corporis cordis (quoquo modo fuerit genita) ingens intemperies. Ex ingenti quoque cerebri intemperie animalis facultatis imbecillitates excitantur, ex impletionibus ventriculorum eius, & obstructionibus meatuum, qui in eos penetrant, suffocationes oriuntur eiusdẽ animalis facultatis. Pari ratione de altrice, seu naturalis facultate sentiendum erit, etsi perire omnino animal non possit, nisi cor afficiatur: & propterea semper mors sequitur ad immodicas cordis intemperantias, vt quinto de locis affectis patet. Similiter si euasurus sit æger, quis nam erit salutis modus, ex eisdemmet intelliges, potissimum naturæ inclinatione, seu motu exactè perspecto viribus ipsis bene valentibus, ac morbo valentioribus existentibus. Proinde merito cum Galeno iterum concludamus quarto de præsagitione ex pulsibus, quòd cui status facultatis perspectus ad vnguem sit, locusque affectus, & eius affectus, hic ad futura præsentienda est peritissimus. At si libuerit præcognoscere, nunquid crisi, vel non crisi terminandus sit morbus, ac ex quibus id prænoscere liceat, librum tertium de crisibus consulas: vbi Galenus illud scriptum reliquit, nos vero hic breuitati indulgentes pretermisimus. Inuentis denique affecta parte, ipso affectu, & causa ex eorumque notitia selecto prognostico, reliquum erit, si curari affectus valeat, ad eius curationis modum accedere. Etenim medicinam esse inquit Hippocrat. libro de arte, morbos ab ægris in totum tollere, & morborum vehementes impetus obtundere, & eorum qui à morbi victi sunt, curationem non aggredi. Quotum itaque curatio-

nem

Primum quod in morbis præsagiri debet.

cap. 5

tex 39

Secundum

com. 2. tex. 44. & 45

com. 10

Tertium.

cap. 1

cap. 11

Præcipue ca. 3. & 4. curatio.

circa princ

nem aggrederis, communiſſimum eiuſdem. Hippocrat. axioma, libro de flatibus præſertim, ac nonnullis aliis in locis conſcriptum, perpetuo præ oculis habeto: Quòd omnia videlicet, quæ præter naturam ſunt, ab iis, quæ ipſis ſunt contraria, curentur. Verum cum eorum duplex ſit prima differentia, vt ex Galen. patet vndecimo methodi, aliis, per ſe ſubſtſiſtentibus, aliis vero in ipſo fieri, vt ita dicam, ſuam eſſentiam habentibus, non omnibus tamen ipſis ex vſu eſt ſemper mederi, ſed iis quæ veræ per ſe ſubſiſtunt: ex his nanque curationis indicio præſtatur. Nam id quod curationem deſiderat, aliud plane non eſt, quàm affectus, qui vitiat actionem, vt Galen. placuit primo methodi medendi, & ſecundo eiuſdem dicebat, non functionis vitio, ſed morbo ipſi, id eſt, affectui præter naturam, qui actioni incommodat, applicamus remedia: & proinde neceſſe eſt remediorum inueniendorum initium ex morborum ipſorum natura ſumi, vt eidem Galen. viſum eſt tertio methodi medendi. Siquidem abſurdum ſit, vt ipſe fatetur, aliud eſſe, quod curandi rationem præſcribat, aliud quod curetur: indicare enim de ſe quicquam magis poteſt, quàm de alio. Semper igitur comparandum eſt remedium quod affectui ſit contrarium, ab ipſoque affectu prima indicatio ſumenda, ac illi demum remediorum indicatio, quæ à laborantis natura ſumitur, adiicienda ex Galen. ſententia ſeptimo medendi. Nanque minima eſt ea, quæ ab ipſo ſumitur affectu, &, tantùm initium, &, vt ſic dicam, carcer, vnde medendi ratio promouetur, cum is merito morborum curator ſit, cui facultas adeſt illa inueniendi: ex quibus perfici poſſit quod à prima indicatione ſuggeritur, ratione quadam, & methodo, ſi rationalis, & methodicus ſit Medicus. Nam ſi per experientiam inuenerit, obſeruator, & empiricus eſt nominandus. Vnum itaque eſt in omnibus curationibus principium, tum & via, quæ ab eo principio ad finem vſque ducit, in omnibus particularibus morbis ſimilis eſt. Quare & ſi in ſingulis morbis priuata quædam methodus ſanandi videatur, commune tamen in omnibus genus vnum eſt: auſpicari etenim perpetuo oportet ab indicatione, quæ ab effectu, cui mederi paramus, accipitur, quemadmodum quarto method. Galen. ſcriptum reliquit, & demum examinare, ac diſcernere, an cauſa, quæ affectum excitauit, iam deſierit, an ipſum quoque nunc tum augeat, tum faciat. Methodos propterea de medicamentis diſcas oportet, ſi conſummate morbos ſis ſanaturus: ac, vt quæ particulatim ſunt agenda, promptè inuenias, doctus tum ab eo, quod prima indicatio dictat, tum vero ab ęgrę partis natura, tum ambientis temperie, ac aliis his cognatis, vt eodem quarto methodi medendi liquet. Quanti vero momenti ſit ea, quæ ab affectis partibus præſtatur indicatio, pro ipſorum morborum curatione, ſexcentis in locis Galen. teſtatus eſt: ita vt in decimotertio methodi ſcriptum reliquerit, nihil obſtare quo minus medicinam non ſex menſibus tantum, ſed ſex diebus totam addiſcas, ſi quis eam, quæ à partibus ipſis præſtatur, indicationem adimat. Atqui ex ipſa affecta parte pro morborum curatione non vna tantum indicatio ſumitur, etenim ab ipſius temperamento prima ſumenda erit. Ipſa nanque menſuram præſcribit adhibendorum medicamentorum pro morborum abolitione, quando videlicet vberius & diutius. & quando minus, ac breui tempore, calida, vel frigida, humida, vel ſicca medicamenta adhibere debeant, cum eatenus redeat ad naturam eorum quodque neceſſe eſt, quatenus à natura receſſerit: ac veluti quadam via retroferatur, quæ in diuerſum agat ei, quæ facta eſt in ipſo, tranſmutationi: quamuis & ipſa etiam partium ſubſtantia ſimul cum affectu, medicamenti genus commonſtret quoque, vt patet quinto methodi medendi: velut modus vtendi ab ipſius forma, ac ſitu deſumitur. Secunda indicatio ab eius actione ſumitur: Nunquid videlicet cunctis animalis partibus vtilis ſit, aut paucis quibuſdam, aut ſibi vni. Verum hæc in iis intemperiei generibus deſeruit, quæ ex humoribus ſunt orta. Nam audacter euacuare licebit, ſi pars ſibi ſoli inſeruiat, prout affectus ſuadebit, virtuti tamen eius attendendo. At ſi opus partis neceſſarium ſit omnibus animalis particulis, veluti ventriculi, & iocinoris, non leuis adhibenda diligentia de robore virtutis eſt, ne hanc, magna ſemel vſus euacuatione, diſſoluas, quare cum cautione euacuandum, vt ne quid virtuti officias. At cum non parſit actionum dignitas, ad portionem actionum dignitatis, etiam cuiuſque parti proſpiciendum eſt robori: & propterea intelligendæ ſunt omnium particularum tum functiones, tum vſus, vt ſupra retulimus, ex quorum intelligentia haud difficulter inuenies, quatenus cuiuſque robur cuſtodiri oporteat. A figura etiam affectæ partis indicatio ipſius modis euacuandi excrementi ſuggeritur. Nam venter vomitu, deiectionéque inanitur. Inteſtina deiectione tantum, ſicut iocinoris caua. Renes vero, & iocinoris gibba, veſica, ſi multo vitioſa ſucco ſint referta, per deiectiones & pharmaca deiectoria expurgantur, ſin modico ſint referta, per vrinarios meatus. Cerebrum vero per palatum, nares, & aures. Pectus, & pulmo, per aſperam arteriam & fauces. At ſitu quoque affectæ partis indicatio dabitur ſanè non leuis, cum ad ſolidarum partitum intemperiem tum, ad ſuccorum vitium. Nam qui per ſumma corporis intemperie laborant, iis medicamenta, quę intemperies requirit, applicabimus. Quibus autem in profundo corpore intemperies eſt, in his rationem interualli habebimus vehementioribus vtentes medicamentis, quàm intemperies requirat. Nam ſi eis vtaris, quæ intemperies requirit, multo imbecilliora quàm vſus poſtulet ad locum peruenient. Ad euacuationes quoque ſitus nonnihil indicat, ſocietatem cum aliis particulis laborantis partis docens, & propterea per quæ, ac quomodo euacuare oporteat, ipſa partis poſitio præcipue demonſtrat, vt liquet ſecundo de arte curatiua ad Glauconem, & quinto, ac decimotertio methodi. Nec ſpernenda erit indicatio, quã ſenſus partiũ acuitas, hebetudoque ſuppeditant, quando omne medicamentum contemnunt, quæ tardi ſunt ſenſus, etiam ſi non leuiter rodant. At quæ acuti ſunt ſenſus, eorum vires dolore reſoluuntur. Expedit igitur his non confertim, nec ſemel valentioribus auxiliis mederi, ſed tuto potius in tempore. At vbi tardus eſt ſenſus, in is etiam celeriter obire, quod iuſtum eſt, licet ſemel vtendo remedio, quod ſit idoneum. Sumpta igitur ab ipſo morbo prima indicatione, ac prædictis omnibus de affecta parte optime perpectis, ſeu ipſarum

In princip. — cap. 12 — 1. meth. c. 9 — 2. meth. c. 3 — In princi. — cap. 13 — cap. 4. A quo ſumenda ſit prima indicatio pro curatione. — cap. 3 — cap. 20 — Ab ipſa parte affecta non vna duntaxat indicatio ſumitur.

Prima indicatio. — cap. 11 Secunda indicatio. — Tertia indicatio. — Quarta indicatio. — 2. ad Glau. cap. 2 5. meth. cap. 11. 13. meth. cap. 15. — Quinta indicatio.

rum nonnullis quæ contraria sunt morbo, vna, vel duabus qualitatibus, aut tota substantia pro eius abolitione, propinanda sunt, victus ratione primum instituta: quæ iterum ex ipsius morbi simulque affectæ partis notitia, præstatur, Etenim vniuersa morbo pugnare debet, quoad eius qualitatem spectat. Similis vero ætati consuetudini, ac naturali temperamento instituatur, etsi veræ alimoniæ scopus vnus tantum sit communis prorsus cum sanis, tum languentibus, facultatis scilicet vitalis custodia, vt patet apud Galen. primo de ratione victus in morbis acutis. Nanque morbus, suæ affectionis indicat auxilia, venæ sectionem videlicet, clysma, captaplasma, oxymeli, aquam mulsam, atque aliorum vnumquodque. Virtutis vero custodia solam indicat alimoniam. Quanquam morbi affectionem in cibandis ægris, non tanquam cibi indicatricem, sed tanquam prohibitricem contemplamur. Vbi igitur non prohibuerit morbus facultásque præceperit, tunc nutrimus. Neque enim cibus morbi affectionem sua ratione inuadit, nisi vim etiam medicamenti obtineat, quæ contraria velut ipsa medicamenta, morbo esse debet, vt diximus. Ipsius verò quantitas metienda erit, prout magis, vel minus vires indigent, ac morbus ipse à cibo maiorem, vel minorem, noxam suscipere paratus est, quod idem est, ac si dixeris promptius, aut ægrius alimoniam prohibeat. Similis, quoque ratio habenda erit in singulis aliis morbis, non ex intemperie tantum, sed ex quauis alia causa ortis, cùm non alia ratione curentur, quàm per contrariam victus rationem, ac medicamenta contraria parte ipsa affecta, ac eius indicationibus non neglectis, vt suprà decretum est. At si non vnus tantum fuerit præter naturam affectus, sed duo, vel plures, primum existimare licebit, à quo maximè discrimen ægro impendere videatur, vt ab eo non leue periculum immineat. Nam affectus, à quo primum, maximéque impendet homini periculum, hic primus curari debebit. vt patet tertio, & septimo methodi medendi. Quanquam interdum non primus modò, verumetiam solus. Ad id verò quod magis vrget, dirigi primum curantis consilium debet, non tamen alterius cura omnino posthabita, cùm etiam aliquando omnibus pari studio auxiliemur, si æqualiter vrgeant. Vrgebit autem maximè affectus, vbi ipse magnus fuerit, aut ex eius propria essentia, seu magnitudine, vel quia cacoëthes: aut propter affectæ partis præstantiam, quam occcupat, vt diximus Galen. auctoritate quarto methodi medendi. Hac igitur via curari debent complicati affectus, vbi alter magis vrgeat. At si ita se habeant, vt vnus sanari nequeat, nisi prius alter curetur, ad id, quod ordo dictat, est respiciendum, eo scilicet primo curato, quo non curato, reliquus affectus curari non valet. Veluti si vlcus vnà cum phlegmone consistat, quamuis phlegmone ab vlcus cõsequatur, curari tamen non valet vlcus, nisi prius phlegmone curetur, prout scriptum reliquit Galen. tertio methodi medendi. At si vnus affectus causæ rationem obtineat, alter vero affectus animaduertendum erit quis nam eorum augere, aut gignere reliquum possit: quíve rursus, vel signatur, vel incrementum ab eo suscipiat, illud pro comperto habens non posse ad perfectionem vllum affectum

Victus ratio. — *com. 44* — *Complicatorum affectuum curandi ratio.* — *Primus modus cõplicationis 3 meth ca. 9. 7. meth. cap. 12* — *cap. 6 Secundus mod.* — *cap. 9 Tertius mod.*

sanari, manente adhuc ipsa, vnde natus est, causa. Quanquam fieri aliquando potest, vt tanta sit morbi, qui se habet vt effectus, magnitudo, vt præsentem perniciem, nisi occurras, afferat: quo casu oportebit huic primò occurrere, deinde ad causam redire: vt à Galen. decimo methodi medendi decretum est, licet non amplius complicati tunc affectus à medico, vt causa, & effectus considerentur, sed vt vnus magis vrgeat, quàm alter. Quare idem erit curationis modus, velut in prima affectuum complicatione diximus, qua ratione interim fit, , vt quamuis symptoma nullum seorsum curationem exigat, vtpote cum affectu vnde nascitur, vnà cessans & proinde nullum symptoma, qua symptoma est, curationis rationem indicat, nec primam immutat: ex accidenti tamen symptomata quædam interdum curationem immutant, causæ scilicet locum eo tempore habentia, quando adeò aucta sint, vt lædant aut virtutem, aut affectionem: quò fit vt curandi ratione mutata, symptomata primum summouere cogamur. Quod iterum non, vt symptoma, sed tanquam magis vrgens affectus à Medico consideratur. Complicatur nanque non modò morbus cum morbo & symptoma cum symptomate, sed morbus cum symptomate, seu symptoma cum morbo interdum. Cùm videlicet grauiora adeò sint symptomata, vt eis prospici maiore medendis solicitudine debeat. Nam ea, quæ necessariò morbi succedunt tanquam affectus eorum, ceu prorsus non sint, relinquimus. Sunt etenim & morborum signa, & vnà cum effectu, vnde oriuntur, cessant, ipsum vmbræ ritu comitantia, vt patet vndecimo methodi medendi. Cùm igitur eo complicantur affectus, vt vnus causæ rationem obtineat, reliquus verò effectus, qui vel gignatur, vel incrementum ab eo accipiat (nam si genitus ab eo fuisset, nec amplius generaretur, aut incrementum susciperet, nulla sumeretur ab ipso curatiua indicatio, tanquam alterius causa, vtpote eo non amplius lædente) ab eo affectu prima sumenda erit indicatio: ac is primò curandus, à quo alter gignitur, aut incrementum suscipit, non alio inquam modo, quàm, vt superius demonstrauimus, si morbus ille fuerit, ac ex se ipso functiones quasdam primo offendat (subinde nanque morbus ex morbo nascitur, vt testis est Galen. libro de differentiis morborum) demum ad reliquum accedere, qui vt effectus se habet, cuique nanque eorum sua erit contrarietas, & si plura sint morborum genera, vt liquet vndecimo metho. Ita omnis excessus per contrarium excessum sanetur, vt ipsemet Galen. testatur octauo eiusdem. Vbi vero qui generat, vel auget affectum, non morbus, sed morbi causa fuerit, ipsa causa spectanda erit, Galen. præcepto septimo meth med. Nanque hæ dum ledunt, curandi rationem immutant, ac interpellant, vt liquet duodecimo eiusdem, cum ex eis prouidentiæ indicatio, & non curationis veræ & propriæ præstetur, quò fit, vt in iis nec affectus simplex, nec sanatio sit: tamen prima indicatio ab ipsa sumitur causa, ac proculdubio hæc primò sananda erit. Interim tamen nec eius affectus, qui per eam genitus est, ratio non habenda erit. Quinimò si in idem consentiant, & quæ morbum curant, & quæ causam oppugnant, sine cunctatione id peragendum erit. Animaduertendum tamen in huiusmodi

cap. 1. — *cap. 12* — *cap. 7* — *11. meth. cap. 2* — *c. 8. meth.* — *cap. 1.* — *cap. 12.* — *cap. 1 Affectuum qui fiunt differẽtiæ tres.*

di implexibus, quòd nonnũquam à causa quapiam oritur affectus, sed ita oritur, vt separata causa, haudquaquam affectus ipse permanentem habeat dispositionem. Interdum autem partim iam affectus est, partim etiam dum fit. Sæpenumero, quanquam fieri desinat ablata causa perseuerans tamen manet dispositio, vt primo de locis affectis, & octauo method. meden. testatur Galen. Proinde si talis naturæ erit, qui à quapiam causa affectus oritur, vt ea sublata permanere non valeat propter eius exiguitatem, propter quam interdum non apparet esse, summouenda tunc tantum causa erit, nulla demum ipsius affectus habita ratione, cum propter eorum exiguitatem, separata causa faciente illico tales affectus finiantur, natura videlicet ipsos sanante, nullo adhibito medicamento. At si non adeo exiguus affectus sit, sed pars eius iam genita sit, pars in gignẽdo, & etiam dum fiat, vtrique consulendum erit. Primum quidem summouendo, quæ ipsum efficit, causam deinde quod factum iã est ipsius auferendo, vtpote natura propter eius magnitudinem absque medicamento externo ipsum vincere non potente. Quod si in idem consentiant, & quæ causam rescindunt auxilia, & quæ affectum oppugnant, cum vnum sit in quod vtraque conspirant, sine cunctatione, vt diximus, id peragendum erit. Quanquam prima indicatio perpetuo ab ipsa sumitur causa, eáque nimirum prima sananda erit. Etenim dum ipsa lædit, curandi morbi rationem interpellat, vt ostendimus. Interim tamen nec ipsius affectus, seu morbi ratio non habenda erit, vt diximus, quinimò semper quoad fieri possit medicamentorum materia eligenda est, quæ cum hoc, quòd causam rescindant, affectum saltem non augeant. Si ex eisdem amborum sublatio prouenire non poterit, commune præceptum Galen. perpetuo obseruantes libr. artis medicæ, vt vnamquanque prius, quæ efficit causam rescindamus, deinde ita ad illam, quæ ab eadem causa facta est, ægritudinem accedamus, salubrium causarum intentionem facientes: quod quidem Medici opus mixtum iam est ex præseruatione, & curatione. Nam per causæ morbum efficientis abolitionem, illud quod factura erat causa illa, prohibitum est fieri: & hoc pertinet ad artem præseruatiuã. Quod vero iam factum est ex morbo propriam exigit curationem. Quare non immerito cum talia mixta sint ex præseruatione, ac curatione, interdum alias alia vtimur appellatione, cum proprio hoc opus nomine careat. Semper enim curatio prophylacticem sibi quoque permistam habet. Nec secus exequendum esse censerem, cum perseuerans permaneat dispositio, quanquam ablata causa fieri desinat. Quinimò ipsa causa prius sublata, vniuersa Medici intentio (quamuis affectus fieri desinat, quoniam perseuerans manet dispositio) pro ea dispositione auferenda suis contrariis occupari debet, modo quo supra retulimus, neglecta eo tempore causæ indicatione, vtpote non amplius lædente, ipsa iam sublata. Vt vero ipsius efficientis causæ congrua fiat abscissio, ea animaduertenda erunt, quæ in nostra methodo breuiter conscripsimus, vtpote si opus fuerit, ipsam prius concoquendo, ac præparando, & demum euacuando. Interim autem statim circa initia ipsam euacuabis, prout vsus vrgebit, vtpote si materia turgeat, aut ea quæ ex turgentia immineant pericula, etiam si non turgeat. Quantitas verò quæ auferri debet, tum eiusdem quantitate mensuratur, tum ex virium robore, vel imbecillitate maiori, vel minori: quod quidẽ summopere perpendendum iussit Galenus nono Method. meden. Semper enim ad vires collatio facienda erit, vt quãtum ipsæ permiserint, aut prohibuerint, tantum ipsius causæ morbi auferamus, & non auferamus. Pro magnitudine etenim imbecillitatis impeditur vacuantium auxiliorum vsus, vt patet decimo eiusdem Metho. meden. Quòd si cum viribus imbecillibus corruptela humorum incidat, oportet vt paulatim quod vitiosum est, euacuare, & paulatim inuicem quod salubre est pro eo reponere, vt nono Method. medend. scriptum est: vocant autem Medici eiusmodi vitiosi succi curationem Græcè epicrasin. Naturæ autem robur, prout superius diximus iuxta Galen. sententiam libro de cur. ratione per venæ sectionem, & libro de constitut. artis medicæ, ex ipso pręsertim pulsu dignoscimus. Si vero adeo imbecilles interdum vires fuerint, vt omnino causæ abcissionem prohibeant, ipsæ prius roborandę sunt tãquam magnopere vrgentes causæ, eo tempore, ac morbi indicatione posthabita, ac demum ad causam, ipsumque morbum redeundum erit, vt patet decimo Method. medend. Nam virtus omnium prima custodienda hominibus est, ac omnium ea prima indicatio est, quæ à virtute sumitur, licet non sit prima, vt quæ curationem doceat, cùm ex numero curatricium indicationum non sit, quamuis ex accidenti aliquando virtutis roboratio ad effectus curationem conducat. Verùm prima est earum, quæ ad vitæ custodiam pertinent. Nam neque vt valeamus, nec vt à morbis liberemur, ab ea quicquam proprium desumimus, sed vt viuamus, ex eiusdem Galen. decreto nono Metho. meden. Quòd si affectus, seu morbi causa non amplius lædat, ac ipsum efficiat morbum, licet prius fecisset, cum non amplius causa sit, nec in corpore persistat, aut actiones lædat, nulla ab ea sumenda indicatio erit, pro eius sublatione, aut eiusdem affectus curatione, sed tantum pro ipsius affectus notitia, vt diximus ex Galeno sententia quarto Metho. meden. Si verò ea nondum efficit, aut lædit, poterit tamen olim lædere, aut actu morbum efficere, hæc ad eam attinet artis partem, quæ verè prophylactice dicitur: de qua hoc loco sermonem facere non intendimus. Nam quomodo sanitas, quæ iam deperdita est, vendicanda sit, & non quo pacto ea in corporibus seruanda: aut eadem corpora à morbis præcaueri debeant, pertractare aggredimur.

1. de loc. affec. c. 2. & 3. 8. meth. cap. 1. — *Causæ abcisio.* — *cap. 10* — *cap. 2.* — *cap. 10* — *De curat. rat. per venæ sec. cap 14* — *De const. art. med. cap. 18* — *cap. 1* — *cap. 13.* — *cap. 1.*

EXERCITATIO.

Περὶ μνήμης ἀπωλωλυίας.

Id est, De memoria deperdita.

CAPVT I.

CVM caput, seu cerebrum, quod in capite continetur, aut velut arx, sedes, & domicilium fit animæ ratiocinatricis, vel ipsa anima forma sit, aut temperamentum eiusdem cerebri, vt Galen. visum

2. de loc. affect. cap. 9. 3. de loc affec. c. 5. 6. & 7. 7. de Placitis cap. 3.

est tanquam in hac re ancipiti, in 2. & 3. de locis ac septimo de Hippocratis & Platonis decretis, & sexcentis ferè aliis in locis, non ab re ab eiusdem affectionibus exordiemur. Verùm de eis, non velut cæteri, qui indistincte scripserunt, tractare intendimus. Quicquid enim sit ad Galeni mentem anima ipsa, cum semper de eius substantia anceps fuerit, & proinde confessus fuerit ipsius essentiam non nouisse, illud tamen, non modo eiusdem auctoritate, sed Hippocratis, Platonis, ac Aristotelis, pro comperto habetur, eam ob suscipientis ipsam corporis alterationem immutari posse, & proinde interdum lædi, velut etiam experientia in dies comprobari videmus, animæ scilicet functiones à diuersis præter naturam affectibus oblædi, quamuis eam incorruptibilem ac immortalem, vt Christi assecla firmiter teneã. Propterea ratione diuersarũ læsioné animæ functionũ, quæ ex diuersis causantur præter naturam affectibus, eorundem ordinem quendam statuemus. Nam cum quædam per se ac propriæ actiones sint, quas ex se ipsa operatur, velut imaginari, cogitare, ac memorari, quædam vero munera per aliud exequatur, tanquam instrumentis quibusdam, vt sentire, mediis instrumentis sensus, & moueri, instrumentis motoriis, principium, ac originem, & sentiendi, & mouendi eis præstans, vt liquet in Galen. doctrina, propterea eum duxi ordinem seruandum, vt primo de iis affectibus sermo habeatur, ex quibus principes animæ functiones læduntur. Secundo loco, de iis, qui sensibiles operationes offendunt. Tertio vero, de iis vitiis, quæ quomodocunque voluntarios motus impediunt. Vltimo, si quis sint præter naturam affectus in capite orti, in quibus, aut cunctæ prædictæ animæ functiones, aut plures offendantur, de iis etiam tractare non grauabor: quibus tandem enarratis, absolutus erit sermo de capitis affectibus. Et licet omnes ferè difficilis sint cognitionis, cum nullum habeant loci affecti signum, quod sensibus dignoscatur: nam neque tumor præter naturam, neque dolor, neque excretior, aut aliud quippiam apparet, quo valeamus partem affectam in eis dignoscere, in memoria quidem deperdita id potissimum conspicitur. Quapropter cum non admodum facilis sit in ea affectione partis affectæ dignotio, cumque sit ex numero earum affectionum, quę rarò euenire solent, vt testatur Galen. tertio de locis affectis, in quibus remediorum inuentio ex vera demonstratione procedens, quam hic sectari potissimum intendimus, experientia longe præstat, non ab re cum Galen. tertio de locis affectis, ab hac exordiendum esse censui: cuius dignotionem prognosticum, ac curationem, via quadam, ac ratione, iuxta eiusdem Galen. monimenta præcipue, & Hippocratis, ac aliorum Græcorum, veterumque Latinorum, Arabibus omnino posthabitis, velut & aliorum quoque affectuum præter naturam, conscribere paramus, illum, quem in præcedenti vniuersali capite proposuimus ordinem perpetuo seruantes. Proposito nanque quolibet vitio, de quo disserendum erit, quis locus afficiatur primo inuestigabimus, deinceps quis affectus præter naturam sit, & quibus indiciis, cum ipse, tum eius causa dignoscantur, dilucidabimus. Quibus exactè cognitis, ad eiusdem vitij prognostica primùm & deinde curationem rationabili, quadam methodo

Ordo seruandus in capitis affectibus.

Cur. prius de memoria deperdita.

cap. 4.

cap. 3

Auctores quos sectabimur.

Quis ordo seruetur in singulis affectibus.

deueniemus. Cum itaque quispiam omnium eorũ, quæ prius nouerat, oblitus fuerit, huic memoriam deperditã esse fatemur, adeo, vt interdum eueniat, vt quidam eorum, & literarum, & artium in tantũ obliti fuerint, vt ne nominum quidem suorum meminissent, prout Galenus testatur libro de differentiis, & secundo de causis symptomatum, Thucididẽ pro teste inducens. Huius affectionis, quæ pars in ea affecta sit, cũ omnes affectarum partiũ notione indigeant primò inuestigabimus. Quę quidẽ quòd ea sit, qua princeps animæ vis continetur, nulli dubio est, quam sola actionis læsio satis conducit ad dignoscendum. Hæc nãque, cum nulla alia pateret via, Galeno satis erat, pro affectarum partium intentione, velut scriptum reliquit tertio de locis affectis potissimum in hac affectione, in qua nullum affecti loci signum, quod præcipue eiusdem sit, haberi potest, videlicet neque tumor pręter naturam, neque dolor, neque excretio, neque aliud quippiam tale: nec ea affectio, si caluaria tantum affecta sit, fieri posset, vt patet eodem tertio de locis affectis, velut quod nec cerebrũ ipsum secundũ eius ventriculos afficiatur, idẽ Gal. secundo de causis symptomatum decretum reliquit. Nam nec eius generatio, nec solutio subitaria est, relinquitur ergo iuxta eius doctrinam, quòd cerebrum ipsum secundum propriũ eius corpus, in quo principes exercentur functiones in obliuione, seu deperdita memoria affectum sit. Ipsa verò affectio symptoma est in genere noxæ functionũ animalium principum: in qua memorandi facultas non deprauata est, nec imbecilla reddita, sed omnino abolita: quòd promptè ex modo lęsionis ipsius facultatis, ac ab ipsius notione patere poterit. Verùm cùm cuiusuis symptomatis causa morbus sit, vt liquet libro de differ. symptoma. eumque præcedere necesse sit, ad quẽ cerebri morbum consequatur, inuestigandum erit: hunc verò omnino intemperiem, eamque frigidam ipsius cerebri, quæ animales actiones torpidas efficit, Gale. tertio de locis affectis, ac secũdo de causis symptoma. asseruit esse, medicamẽtorum exẽplo, quæ hoc symptoma facere possunt, quibus refrigerandi facultas inest, illud cõprobãs. Siquidem calida causa motũ excitat, frigida autẽ ociosum, & ad motiones pigrũ reddit animal, id quod animalia quoque per frigora latere cogũtur, haud obscure declarãt: perinde enim ac si mortua essent hyeme ob frigoris vim latitare solent, vt ipsemet Galen. asserit secundo & tertio de locis affectis. Illud idem confirmauit Hippocrat. tum libro, de morbo sacro, tum in epistola de insania, cùm dixit. Obliuiosos fieri dum cerebrum perfrigeratur: hoc verò à pituita perpetiuntur, cùm præter solitum morem compingitur. Verum nunquid ea sola frigida cerebri intemperies sit, vel cum humiditate seu siccitate copulata, ex aliis quibusdam signis deprehenditur, somnos si quidem obseruando, vtrum videlicet vehementer, an modicè somnolenti sint, aut omnino non somnolenti, sed quantum ad somnum pertinet secundum naturam se habeant. Nam si vehementer somnolenti sint, frigidam ac humidam cerebri intemperiem, si omnino non somnolenti, frigidam ac siccam, si verò modicè somnolenti sint, frigidam tantùm intemperiem esse significabit. Præterea considerandum est, num quippiam excernant, vel ex naribus, vel ab ore, quod quidem à capite defluat, aut siccæ appareant partes hæ:

Memoria deperdita quid.

De differẽ sympt. c. 3. 2. de cau. symp. c. vl.

Quæ pars in ea affecta sit. cap. 3.

cap. 4 cap. vlt.

Quis affectus præter naturã

c. 4. & 5.

Symptom. cum sit, quę morbũ sectet

3. de loc. affect. ca. 5.

2 de causis sympt. cap. 7 2. de loc. af. ca. vlt. 3. de loc. af. cap. 5

De morbo sacro circa finem.

Via distinguendi diuersas cerebri intẽperies ad quas sequitur.

hæ: nam si multa excernatur, pariter humidam cum frigida copulatam intemperiem: at si aridiores huiusmodi partes sint, siccam, & frigidam: si vero quantum ad hæc pertinet, secundũ naturam sese habeant, frigidam tantum intemperiem deperditæ memoriæ causam esse ostendunt. Nunquid autem hæc cerebri dispositio ipsius primaria sit, vel per cõsensum, nam sic quoque exoriri potest, vt in quibusdam morbis in abscessum declinantibus Gale. testatur secundo de causis symptomatum: discerni illud potest, si obseruaueris, num prædicta affectio propriis accidẽtibus dignosci valeat, perpetuóque permaneat, ac ad alias affectiones nõ consequatur: nam tum primario affectu cerebrum labore constabit. Quòd si propriis accidentibus discerni non valeat, neque perpetuo permaneat, atque ad alias affectiones consequatur, per cõsensum memoriam offendi dicemus. Sunt qui velint aliis quoque cerebri partibus affectis, ac ex quibusdam, præter dictas intemperiebus, eã oriri posse: quos, siue Græci, seu Arabes, vel Latini fuerint, cum à Galen. doctrina, ac Hippo. magnopere deuient, Galenus inquam, vt liquet tertio de locis affectis, & secundo de causis symptomatum. Hippocrates verò, vt præcitatis locis patet, præsertim cùm eosdem tanquam duces præcipuè sectari intẽdamus, breuitati modo indulgentes, missos faciemus. Huius autem affectionis causa cum interna, tum externa esse poterit: quòd si interna fuerit, vel redũdans pituita, vel succus melancolicus erit. At si pituita, non tantum ex modo dictis somnis, ac cerebri recrementis illud percipies, verùm ex ægri habitu, ætate, ac temperatura, anni tempore, regione, & cœli statu, ac præcedenti victus ratione, omnibus siquidem, aut saltem pluribus ad frigidum & humidum vergentibus. Pariter, si redundans melancholicus succus prædictæ affectionis causa fuerit, vt diximus, aderunt somni, tum excrementa, ac cuncta alia, quæ præcesserunt ad frigidum, & siccum inclinabunt. Si verò nullum affuerit prædictorum humorum redundantiæ signum, ex aliqua externa causa ortum ducere coniectandum erit: præsertim si ex extrema senectute obliuio originem non ducat: idque potissimum percipies ex ægri, vel astantium relatione: vt si quispiam morbus prius præcesserit, solutusque in totum in obliuionẽ trãsierit: vel ex assumptione quorundam medicamentorum, quæ ingentem refrigerandi facultatem habeant: seu capiti quomodocunque adhibita fuerint. Ex immodicis quoque laboribus in studiis, atque vigiliis, vel in aliis quibusdam, ortum habere poterit: veluti in eo, qui circa disciplinas, & in alio, qui vites colebat, propter labores Galen. nouit: vt patet tertio de locis affectis. Ex aliis quoque infrigidãtibus, quæ extinsecus accidunt, si immoderatius occurrant, velut sunt tum cibi, tum potiones suapte natura frigidiores, excitari poterit. Quòd si modica fuerit ipsius memoriæ offensio, ob minorem eueniet cerebri refrigerationem, & veluti quidã torpor eius erit, ac habes, nec omnino ex abolita erit, sed diminuta, seu imbecilla. Si verò simul cum memoria ratio quoque deperdatur, quæ affectio fatuitas, siue stultitia nominatur, à Græcis μώρωσις dicta, licet ab eadẽ dispositione procedat, vehementius tamen in hac intẽditur iuxta eundẽ Galenum eodẽ tertio de locis affectis, ac secundo de causis symptomatum. At quoniam totius præsagitionis summa in morituris, cõualiturisque est, quoties vis ægrotationis cum ægri facultate confertur: si enim morbus vehementior est, æger omnino morietur, si debilior quàm ægri facultas, haudquaquam morietur, vbi nihil erroris committatur Gale. teste secundo prognosticorum, propterea cõsiderata hac affectione, quę suapte natura cerebrum, membrum siquidem princeps, lædit, perpensáque eius magnitudine, quanta videlicet fuerit, factaque demum relatione ad vires ipsas, cum ipsius cerebri, tum etiam totius corporis, vitalesque, ac naturales, si affectus eis superior inueniatur, vtique morietur æger: sin contra, seruabitur: potissimum si alia consenserint, ætas videlicet, temperamentũ, tempus anni, &c. Tempus autem coniectari poterit ex maiori, vel minori robore virium, & prædicti affectus, ac magnitudine excessus eorundem. Quæ, & si in aliis non dicantur, in cunctis tamẽ subintelligi affectibus debere volumus. Hippocr. verò libro primo prædictionum, obliuionem malam esse retulit. Insuper ex Aëtij sentẽtia, capite de memoria amissa, valde timendum erit, quibus ea derepente deficit, alia verò sana esse videntur, ne comitialis morbus eis superueniat, aut sideratio, vel resolutio, aut quoddã aliud magnũ cerebri malum. Pro cuius curatione illud primò animaduertẽdum erit, non tantum in hac, sed in singulis sequẽtibus affectionibus nos earum tantum curationes docere, quæ per essentiam ortum habent, ac primariæ & propriæ sunt, & non earum, quæ per consensum: cum eæ nullam propriam curationem requirant, sed sublatis primis, ac propriis affectibus, quos insequuntur, statim & ipsæ auferũtur, vt liquet primo & secundo de locis affectis. Quemadmodum si obliuio ad lethargum, vel cæteros soporiferos affectus insequatur, aut ad morbum quempiam in abscessum declinantem. Summa verò huius affectionis medela est in calfaciendo vniuersum ipsorum corpus intrinsecus, & extrinsecus, iuxta mensuram euariationis habitus naturalis, Aëtio auctore. Proinde tam si ab interna, quàm si ab externa causa ortũ ducat, aër ad calidum inclinet oportet. Nam cùm sine eo nec sanitas tueri, nec morbus tolli possit, Gale. teste nono meth. med. non immerito is primo alterandus erit: isque sit luminosus, alienus ab aquilone, ac austro, cùm vnus infrigidet, alter verò caput repleat. Caueat à multo somno, præsertim diurno, ac super repletionem, sed is sit moderatus: velut & vigiliæ moderatæ quoque esse debent, cùm & superfluæ spiritus dissoluant, Exercitium quoque moderatum, & pedum, & manuũ, & interdum capitis cũ frictionibus ex asperis linteis magnopere confert: velut quies immodica, ac desidiosa vita valde offendunt. Alui excrementa singulis diebus, si nõ à natura, ab arte educenda erũt: eorum nanque retentio caput offendit. Caueant ab immoderatis animi affectibus, præsertim mœstitia, cura, ac solicitudine: nã iræ excitatio forte eis non nocebit. Cauenda est multa repletio alimentorum & potuum, vitandaq; sunt, edulia infrigidẽtia, crasse facientia, & inflantia: multusq; aquæ, adhuc magis vini potus. Ab oleribus propterea omnibus frigefacientibus abstinendum, fructibus, ac bellariis, caseoque, ac lacte. Verùm, vt Aëtius testatur, alimentum, conuenit friabile, & aliquo modo calefactorium, ac attenuatorium. Acriora autem alimenta, velut sunt alia, thymbra, origanum, pulegium, ex interuallis exhibeantur. Sed & horum etiam co-

Marginal notes: Nunquid per essentiam, aut per consensum læso cerebro, fiat. — cap. 7. — 3. de loc. aff. cap. 5. 2. de causis sympt. cap. 7. — Quot quæ sint eius causæ. — Diuersarũ causarum indicia. — cap. 5. — Locis citatis. — Prognosticum. — comm. 6. — Quæ seruãda sint in singulorũ affectuum prognostico, etsi nõ dicantur. — text. 28. — Aëtius li. 6. cap. 23. — Curandi ratio. — 1 de lo. af. cap. 6. — 2. de lo. af. cap. 9. — Victus ratio. — cap. 14.

pia vitanda erit. Cruditas quoque omnino cauenda,cum omni re magis mentem vitiet. Vinum his conuenit tenue,album,non valde vetus. Nam per moderatam caliditatem,vt ait, Aëtius, tū alia non pauca poteſt,tum animam manſuefacit, & motum ei præbens concinnum, ac ſedatum, ad tripudium aptam facit. Veneris verò vſus ſit rariſſimus.neque enim ad totius corporis ſanitatem conducit,neque ad animæ ratiocinationes, ſi immoderatus fuerit, confert. Verùm illud memoria tenendū erit, quòd ſi à frigida,& humida cauſa obliuio ortum duxerit, non tantum ad calidum, verum & ad ſiccum vniuerſa victus ratio declinabit. Si verò cum frigiditate ſiccitas fuerit cōmiſta,non modo ad calidum, verumetiam ad humidum vergat oportet: cùm ex calido & ſicco prorſus læderētur taliter affecti, velut experientia comprobauit Gal.in eo, qui ob laborem in ſtudiis effectus erat obliuioſus:ſimulque in eo, qui vites colebat. Hoc autem cùm non magno negotio fieri poſſit, breuitati indulgentes bona fronte omittimus.

3 de lo.aff. cap. 5.

Medicamentorum ratio. Ex pituita

Medicamentorum verò ratio ea ſeruanda erit. Nam ſi ex pituitæ redundantia obliuio ortum duxerit,eam prius concoquēdo, ac præparando,demum euacuare oportet: pro cuius concoctione, ac præparatione vtaris rhodomelle, accipiens eius vnc.j & s. ſyrupi de infuſione roſarum vnc.j aut tantundem ozymellis cum eodē ſyrupo de infuſione roſarum cum aquæ betonicæ, ſampſuchi,vel hyſſopi vnc. iij. vel iiij.aut ſampſuchum,hyſſopum,betonicam,ſerpillū, vel thymum in aqua mulſa decoquito: de qua vnc. iiij. vel v,ægro tribuantur:quibus pluries adhibitis ſecundum totum,vel partem concocta,ac præparata materia, eam euacuare licebit ex decocto myrobalanorum chebulorum pondere drach.iiij. agarici trochiſcati drac.1. vel ſcrup.iiij. florū ſtœchadis drac.s.cui adde ſyrupi de pluribus infuſionibus roſarum rubearum,aut roſarum perſicarum vnc. ij. vel iij diacatholicon vnc. s. aut confectionis de dactilis drac.ij. vel iij. & ſi vnica vice tota cauſa auferri nequeat, quod ſepius euenit,tum ſuapte natura,quia craſſus, & lentus humor eſt,tum ratione partis affectæ,iterum is præparandus, ac concoquendus erit cū eiſdem, vel valentioribus,vt ſyrupo de ſtœchade, aut oximelle ſcyllino,iterum addendo ſyrupum de infuſione roſarum, permiſcendóque decoctum aliquod ex ſupradictis,& miſcendo,ſi videbitur,in eo pulegium, origanum, vel ſtœchadem: quo denuò concocto,ac præparato ex catapotiis arabicis, aureis,ſine quibus,vel aggregatiuis cum agarico permiſtis,euacuari poterit: drac.j. vel ſcrup. iiij.excipiens ex dictorum catapotiorum aliquo, addendo inſuper agarici trochiſcati ſcrup.ij.aut drac.j.redactiſque in formam catapotiis cum aqua ſampſuchi, vel betonicæ,rhodomelle, ſeu ſyrupo de ſtœchade: poſt quæ per duas vel tres horas exhibeato potio ex decocto myrobalanorum prædictorum drach. iij.in quo aut ſyrupum ex pluribus infuſionibus roſarum,aut mel aëreum ponderis vnc. ij. vel iij. diſſoluatur. Auxiliatur etiam iis ſummopere purgatio ex hiera,præſertim Rufi,vt Paulo & Aëtio placuit.

De quātitate medicamentorū quid ſentiēdum ſit. 3.meth.c.3 cap.12

Verùm quæ de quantitate medicamentorum hîc ſcribimus,gratiam exempli habenda erūt, cùm nec dici,nec ſcribi,nec præcipi ea poſſit,ex Gal.mente tertio Metho.meden. quare coniectura quadam aſſequi licet. Nam nihil æquè artem medicam in agendo coniecturalem efficit,vti cuiuſque remedij quantitas,eodem Gale.auctore lib.de Curandi ratione per venæ ſectionem.& ſi quid in nobis eſt,& ex nulla re adeo poſſumus ad exquiſitam eius peruenire notitiam,quantum ex crebra exercitatione circa eiuſdem quātitatis coniecturam, eodem Gal. teſte primo de Arte curatiua ad Glauconem.cap.8. Minui igitur poteſt,vel augeri ſingulorum,quæ diximus,ac in ſingulis affectibus,quā dicemus quātitas,pro diuerſo tum virium robore,temperamēto, natura,ac ætate laborantis,& conſuetudine,regione,anni tempore,ac cœli ſtatu, & aliis. Nec aliter ſentiendum erit de modo eorum vſus, ac temporis occaſione,quæ præ omnibus eſt cognitu difficillima,vt liquet eodem libro primo,de Arte curat. ad Glauco.nam ad rectè medendum plurimum conferre videtur, & temporis occaſio, & auxiliorum quantitas.quod quidem perpetuo memoria tenendum conſulo.

1 de Arte curat. ad Glauc.c.1

Placuit inſuper Paulo cap.vndecimo libri 3.pro cura huius affectionis vti acribus clyſteribus,veluti ſi hieram compoſitam,vel Rufi apponas,agaricum,hiera logodion, aut aliquid tale in quantitate opportuna,miſcēdo vnc.ij. vel iij. mellis roſacei, & iij.vel iiij. olei, vel communis, vel amygdalarum dulcium, chamæmelini,aut anetini cū decocto maluarum,mercurialis, foliorum betæ, florū chamæmeli,furfuris,& ſalis. At ſiquid reliqui fuerit in capite prædicti redundantis ſucci, ad particulares ipſius cerebri euacuationes te conferas oportet, apophlegmatiſmis vtens iis,qui pituitam à capite attrahunt,compoſitis ex chiamaſtiche, & vua paſſa vinaceis detractis,interim addas zinziber, pyrethrū,aut nigellam,aut cubebas: ex quibus figurari poſſunt manſiles paſtilli. Interdum errhinis vtēdum erit liquidis, præſertim ex decocto hordei cū corticibus,manipuli vnius ſampſuchi,hyſſopi, betonicæ,ana vnc.iij.quo ſecundum artem confecto,ex eo ſumantur libræ duæ, vel tres, & additis ſucci foliorum,& radicum betæ vnc.iij.aut tantundē ſucci braſſicæ:vel,ſi validius queras,ſucci cyclamini vnc.ij.quibus cōmiſtis calidis moderate, aut tepidis,narib⁹ infuſis:vtaris & ſi fortiori indigeas, addere decocto poteris caſtorei, aut nigellæ drach. vnam,calaminthæ, origani, ſeu ſtœchadis vnc.ij. Nec omnino ſternutatoria ſpernenda erūt, quæ ex pipere,caſtoreo,ſeu albo helleboro, diuiſim, vel coniunctim fieri poſſunt. Placuit etiam Aëtio poſt purgationem, ramentum eboris drach.j. pondere, aut cornu cerui tantundem,ſeu caſtoreum ſimiliter vnc.j.pondere potum cum aqua mulſa magnopere huic affectioni prodeſſe, ac opitulari. Simili modo &ipſe laudarem drach.j.aut amei,vel ſucci rutę, ſeu ſeminis vrticæ cum prædicta aqua mulſa, ſimiliter tantundem confectionis anacardinæ,aut aureæ alexandrinæ,confectionis diambræ, diamuſchi dulcis,mithridati,aut theriacæ cū aqua mulſa, aut pauco vino albo. Ab extrà verò irrigationes, quas Græci, ἐμβροχὰς vocant,ex alto cadentes torrentis ritu capiti prius abraſo adminiſtrari poſſunt præſertim iuxta coronalē cōmiſſuram, qua parte cùm ea laxior ſit atque os tenuius,& rarius, proptè non tantum qualitates,ſed etiā ſubſtantiæ medicamentorum,præſertim ſi tenues fuerint, intro tranſmittuntur,Gale.teſte, ac in ſeipſo experto decimotertio Metho.tum ſecundo de Compoſitione medicamentorum ſecundum locos,Quæ ex aliquibus prędictorum medicamentorum parari poſſunt, veluti ex decocto hyſſopi,ſerpilli,thymi ana pug.s. betonicæ,

13. Meth. cap.vlt. 2.de cōpo. med. ſec. lo cap.1.

nicæ, ſampſuchi, florum chamæmeli ana pug. j. florum ſtœchadis vnc. iij. fiat decoctum, cui adde caſtorei drachm. j. aceti vnc. j. Necnon tum parte eadem, tum poſterioris capitis partis in occipitio videlicet, ac iuxta primam & ſecundam vertebram, vnctiones ex oleo nardino, nucis muſcatæ, ac de caſtoreo, coſtino, vel de piperibus fieri poterunt, pariter & ſaccelli approximandi: vt Recip. hyſſopi, ſampſuchi, & florum ſtœchadis ana drach. j. caſtorei, nucis muſcatæ, ſpicæ, macis, ana ſcrupul. j. corticum thuris, maſtiches, & ligni aloës ana drach. j. & s. roſarum rubearum ſiccarum æquali pondere omnibus, contundantur, & formentur ſacculi. Illius tamen ſemper meminiſſe oportebit, etiamſi aliquando in ſermone relinquatur: non prius adhibenda eſſe topica vocata remedia: quàm præmiſſa fuerit vniuerſi corporis curatio ex Galen. primo de compoſ. medic. ſecun. loc. & tertio de locis affectis. Id enim commune præceptum eſt: quod in omnibus morbis obſeruare oportet. Quòd ſi iis nō ceſſerit affectio, vltimo loco ſinapiſmo vtendum erit, vt Aëtio placuit non modò in occipite, vt ipſe refert, verùm potius in ſyncipite, propter ſignatas cauſas. Frigida verò: & ſicca cerebri intemperie exiſtente, ex qua obliuio gignitur, ſi fortè cùm quapiam ſucci melancholici redundantia fuerit, is parandus primò erit expulſioni, id quod cum ſyrupo ex ſucco boraginis, vel fumariæ, permiſto cum ſyrupo ex infuſione roſarum, aquis betonicæ, lupulorum, & meliſſæ perficies: quibus prout viſum fuerit pluries aſſumptis, infraſcripto medicamento purgante ducendus erit. Rec. myrobalanorum Indorum drach. iij. ſenæ, epithymi ana drach. ij. florum lupulorum, fumariæ, & boraginis ana drach. ij. & s. fiat decoctum in aqua fontis, in cuius expreſſionis quantitate diſſolue mannæ electæ vnc. ij. diacatholicon drac. vj. aut diaſenæ vnc. s. vel ſyrupi domini Auguſtini vnc. iiij. fiat potio. Reliqua demum topica remedia ad humidum magis, quàm ad ſiccum vergant, tum vnctiones, de quibus mētionem fecimus, eis addendo oleum chamæmelinum, anethinum, ac amygdalarum dulcium. Irrigationibus autem prædictis iterum humectantia addendo exſiccantia demas, pariter & ſacculos pares oportet. Quòd ſi frigida tantùm, & ſicca, aut ſolùm frigida intemperies ſit, calfaciente, & humectante victu, ac eiuſdem qualitatis medicamentis alterantibus tum intus, tum extra vtendum erit, frigida, & ſicca exiſtente. Si verò frigida, tantùm calefacientibus. At ſi ob extremam ſenectutem euenerit obliuio, non oportet curioſe aliquid moliri, ſed ſola conueniente victus ratione contentus eſſe. Si ex immodicis laboribus, ac aliis euacuationibus, refectoria diæta vti conuenit. Si ex frigidis medicamentis abſorptis, aut capiti adhibitis, & intus, & extra calida medicamenta approximanda erunt, ex iis, quæ ſupra diximus. Ex quibus omnibus diligens Medicus poterit non modò quamlibet obliuionem rationabili methodo curare, verumetiam & ipſius labem, ſeu, vt ita dixerim, torporem, in quo non abolita ſed imbecilla redditur memorandi functio: prouenit ſiquidem ex eiſdem ferè cauſis, quamuis nō admodum auctis, velut ſi ipſa deperdatur. Quapropter cognita cauſę diuerſitate eiſdemmet medicamentis vtitor, ea tamen ſeligendo, quæ mitiora fuerint. At ſi cum ipſa memoria deperdita, ratio quoque deperdatur, quò fit vt ſtultitia, ſeu fatuitas generetur, pariter obſeruando, quæ prius à nobis dicta ſunt pro cauſę dignotione, abſque labore pro eiuſdem affectionis ablatione iam dictis medicamentis vti poteris, ex eis tamē, quæ valentiora ſunt eligendo, cùm ex vehementiori cerebri intemperie gignatur, Galeno teſte tertio de locis affectis, velut ſuperius dictum eſt.

1. de cōpo. med. ſec. loc. cap. 1. & 8. 3. de loc. aff. c. 3

Ex melā-cholico ſucco.

cap. 5.

Περὶ ληθάργου.

De lethargo. CAP. II.

CVM maximam habeat cū deperdita memoria affinitatem is affectus, qui à Græcis λήθαργος, à Latinis interdum lethargus, interim veternus à quibuſdam appellatur, non ab re de eo hìc verba faciemus. Nomē ſiquidem nactus eſt ἀπὸ τῆς λήθης, quod obliuio interpretatur, & ἀργῆς hoc eſt, iners: proinde λήθαργος, obliuio iners Latinè dici poſſet, cùm in ipſo marcor, & inexpugnabilis penè dormiendi neceſſitas percipiatur, velut Paulo, & Celſo viſum eſt cap. nono lib. tertij, & ca. vigeſimo libri tertij. Quòd autem cerebrum in prædicto affectu afficiatur, liquet Gale. auctore decimotertio metho. Paulo præcitato loco, ac Tralliano lib. primo cap. decimoquarto. Et inſuper quoniam nequeunt taliter affectu eorum quæ dicuntur meminiſſe, vt eidem Tralliano viſum eſt, illud potiſſimum patere poteſt. Quinimò cùm ipſa memoria, ratio quoque perit, auctore Galeno tertio de locis affectis, & lib. de differentiis ſymptomatum. In lethargo imaginationem lædi idem ſcriptum reliquit. Iure igitur cerebrum, in quo princeps pars animæ reſidet, in hoc affectu læditur, velut ex eius principum functionum læſione oſtendimus: & idipſum non ſecundū eius ventriculos, ſed ſecundum propriam eius ſubſtantiam, vt eodē tertio de locis affectis, liquet. Verùm quis affectus præter naturam ſit, nec inter Græcos, nec inter Latinos quempiam determinaſſe hucuſque reperi, quamuis Auicenna velit eum eſſe apoſtema phlegmaticum factum intra craneum. Galenus autem lib. decimotertio metho interim νόσημα, ipſum appellat, interdum ipſum ſub nomine πάθος, cōprehēdit, quemadmodum etiam commento aphoriſmi tertij ſecundi lib libro autem de ſympt. differentiis, inter ea ſymptomata, quæ principibus functionibus animæ eueniunt, ipſum connumerat, & propterea decimotertio meth. dicebat, hoc πάθος contrarium quodammodo eſſe ſecūdum ideam phrenitidi. Verùm cùm & ipſe lethargus, vt dicemus, non tantum ex cerebri inflammatione orta à pituitoſo ſucco excitari poſſit, verumetiam ex ipſa pituita citra inflammationem in cerebro putrefacta, propterea inter ſymptomata ipſum connumerabimus functionem principum, memoriæ videlicet, ac rationis abolitæ, imaginationiſque infirmæ, & veluti deficientis, ſimul cum Galen. tertio de locis affectis, & lib. de differentiis ſympt. Quod quidem affirmare videntur Pauli verba, dum aſſerit, lethargum eſſe noxam aliquam ratiocinatricis animæ: & Aëtius cap. de memoria amiſſa dicebat, Pereūt autem ambo hæc, de memoria, & ratione loquens, in lethargo. Indicant hanc affectionem obliuio ipſa, vt diximus, cum inertia. Omnium nanque veluti amentes obliuiſcuntur: palpebris ſemper conniuere volunt, conquieſcere. Vix reſpondent quocunque

Vnde nactus ſit nomen.

Qua pars afficitur. 3. meth. c. 21.

3. de loc. aff. cap. 5. De diffe. ſympt. cap. 3.

cap. 5.

Quis affectus præter naturā ſit.

Auic. li. 3. ſen. 1. trac. 3 c. 7. c. 21 De diffe. ſympt. ca. 3. cap. 21.

3. de lo. aff cap. 5 De differ. ſympt. c. 3. Aëtius libr. 6. c. 23.

Affectionis ſigna.

modo

modo interpellentur. Oſcitant crebrò, & hianti
ore aliquandiu perſiſtunt, tanquam claudere id
obliti. Cùm violenter ab aſſidentibus excitantur,
rurſus in ſomnum deferuntur: & dum ab mictio-
nem vrgentur, porrecta ipſis matula, ſeſe in mani-
bus ipſam habere obliuiſcuntur. Febris lenta eos
comitatur, pulſúſque magni, molles, languidi, tar-
di, ac rari, & turbulenti, intermittẽtes potiùs, quàm
intercurentes, reſpiratióque rara, & imbecillis.
Deiiciunt per aluum lethargici magna ex parte li-
quidiora, quibus valdè exigua vitæ ſpes eſt Hippoc.

Circa prin.

teſte lib. tertio de morbis. Nonnullis contrà venter
inareſcit, vrinam redunt iumentis ſimilem: quidam
ex eis tremiſcunt, & ſudoribus vndequaque madẽt,
auctore Paulo. Comitatur autem is affectus frigi-

Quem cerebri morbum comitetur.

dam, ac humidam cerebri intemperiem, cùm obli-
uio, ſegnitia, ac altus ſomnus ex ipſa proficiſcãtur,
Gale. teſte eodem decimotertio metho. Hoc idem

Loco cit.

teſtatur Paulus, cùm dixit, ex nimio frigore, ac ce-
rebri humiditate hunc affectum contrahi. Quòd
autem ea intemperies ex redundante pituita, eáque
putreſcente originem ducat, idem Trallianus affir-
mat, dum aſſerit lethargum ex pituita ſuperãte na-
ſci, quæ cerebrum humectat, ac valide madefacit,
& Paulus hoc idem aſſeruit, dicens, Ex pituita, quę
frigore nimio, & humiditate cerebrum imbuerit,
ipſum oriri. At quòd ea putreſcat oportet vt le-
thargus contrahatur, decretum reliquit Gal. deci-
motertio metho. & proinde cum febre incidit: nec
ſine ea gigni poteſt. Propter quod non mirum,
cùm in capite humor frigidus redundat, ſi inſenſi-
bilitas, immobilitáſque hominem opprimat: ex
frigore enim ſegnitia, velut ex calore immodico
motus prouenit, vt patet eodem decimotertio met.

Quæ ſit eius cauſa. Citato loc.

Ex quibus liquet, etiamſi alia, quæ nõ præceſſerunt
non conſideraueris, vt regionem, ætatem, anni tẽ-
pus, victus rationem, &c. Lethargi cauſam pituitam
eſſe in cerebro redundantem, eámq; neceſſariò pu-
treſcentem, iuxta Galeni monimenta, ſiue cum in-
flammatione, ſiue circa inflammationem ea putre-
ſcat. Proinde ipſum non perpetuò ſubſequi ad ce-
rebri inflammationem ex pituita ortam, ſed inter-
dum citra inflammationem: ea tamen putreſcente
ortum ducere cum Gale. audacter aſſerimus, quic-
quid velit Auicenna, ac reliqui ſimul cum eo ſen-

comme. 1.

tientes. Quòd quidem clarè oſtendunt verba eiuſ-
dem Gal. commento aphoriſmi tertij libri ſecũdi,
dum dixit, quæ refrigerario quãdo fortis facta fue-
rit, cum humiditate quidem mixta facit τὰ ληθαργι-
κὰ πάθη, hoc eſt, lethargicas affectiones, ſeu paſſio-
nes, & primo prorrheticorum, cùm aſſeruit lethar-
gum fieri, cùm locum eũdem, in quo princeps ani-
mæ pars reſidet, humectarit, dilueritque pituita. li-
quet inſuper, quòd licet lethargus quandam ha-

Quibus cõueniat, & differat lethargus ab obliuione, ſeu memoria deperdita. 3. de loc. aff. cap. 5. 2. de cauſis ſymp. c. vltim. De diff. ſymp. cap. 3.

beat cùm obliuione propriè dicta affinitatem, non-
nullis tamen inter ſe dirimuntur. Nam in obliuio-
ne memoria dũtaxat ablata eſt, in lethargo nedum
memoria, ſed etiam ratio aboletur, vt patet tertio
de locis affectis, & ſecundo de cauſis ſympt. præter
id quòd imaginatio infirma, ſeu deficiens redditur,
eodem Gal. teſte lib. de differ. ſympt. proinde obli-
uio cùm iners ſeu ocioſa, letharg⁹ dicatur, nec am-
bo omnino eãdem ſectãtur cerebri diſpoſitionem.
Nam obliuio ad frigidam, tum frigidã & humidã,
ac frigidam, & ſiccam, indifferenter cerebri diſpo-
ſitionem conſequi poteſt: at lethargus ad frigidam,
& humidã tantum, vt præcitatis locis liquet. Qua-
propter non niſi à redundante pituita excitatur le-
thargus. Obliuio verò ab humore melancholico
etiam, ac à ſola frigida cerebri intemperie, vt pręce-
denti cap. oſtendimus: adde quòd quamuis vtra-
que affectio à pituita excitari poſſit, in obliuione
tamen non oportet, quòd ipſa putreſcat, velut in le-
thargo: nec quòd febris eam ſequitur, vt lethar-
gum conſequitur neceſſariò. & ſi Trallianus, & Aë-
tius non viri lethargi mentionem faciant, nos tan-
tùm de verò, ac genuino, qui per eſſentiã in cere-

Prognoſt. cap. 13.

bro gignitur, verba facim⁹. Hic affectus, niſi ei ſuc-
curratur, cùm ex genere acutorum ſit, Celſo aucto-
re, celeriter iugulat. Galenus autem quarto de cau-
ſis pulſuum inſpiciens cum eius cauſam, tũ partem
ipſam affectam, aſſeruit, lethargum lõgè letaliorem

Prope finem.

eſſe peripneumonia. At Hippocr. libr. ſecundo de
morbis ſcriptum reliquit, quod lethargicus in ſe-
ptem diebus moritur, ſi verò hos effugerit, ſanus
euadit. Cùm autẽ ex iis, quæ dixim⁹ de hoc affectu,
eius cauſa, ac parte affecta, maxima quædam ſimili-
tudo eſſe reperiatur eius cum memoria deperdita,
licet in quibuſdam diſcrepent, vt cuilibet rectè in-
ſpicienti ea quæ ſcripſimus, patere poterit, propter-
ea & eius curatio ferè ſimilis erit cũ prædicta, pau-

Curatio.

cis quibuſdam mutatis. Locandus proinde ęger eſt
in domo tepida, ac lucida, & ſplendida: ita vt aër
parum ab calidum & ſiccum inclinet. A ſomno po-
tiùs excitandi ſunt, quàm is prouocãdus ſit. odora-
mentis ex caſtoreo, funiculo lucernario extincto,
galbano, ſagapeno, ſulfure, pice liquida, aut bitumi-
ne, Aëtio auctore: vel ex thymo, pulegio, hyſſopo,

lib. 6. c. 3.

& origano in aceto decoctis, additóque caſtoreo,
odoramẽtum fiat. Eluatur aluus efficaciore clyſte-
re, ex hiera videlicet, agarico, aut ex eiuſdem figu-
ratæ glandes cum melle ſubdãtur. Pedes, & manus
fortiter cõfricentur, ligentur, & interdum pungan-
tur: nonnunquam etiam pili in ipſis vehementius

Victus ratio

euellantur. Cibi autem extenuantes eſſe debent,
Tralliano teſte, vt cremor ptiſanæ, aut ptiſana ipſa,
interdum ſola, interim cũ oxymelite permiſta: aut
in qua hyſſopi coma fuerit decocta, vel pulegij, ſeu
thymi, præſertim valida nõ exiſtẽte febre. Salutares
etiã ſunt panis micę ex apomelite, vel hydromelite
datæ. Quòd ſi vires requirant, carnibus quoque ve-
ſcatur æger oportet, pullis videlicet gallinaceis,
perdicibus, ſtarnis, phaſianis, turdis, merulis, ac
mõtanis auiculis, quæ cinnamomo, vel caryophyl-
liis condiantur. Oleribus vti poterunt fœniculo,
oreoſelino, & aſparagis, vel in iure prædictarũ car-
nium bulliat parum ſampſuchi, hyſſopi, thimi, be-
tonicæ, aut ſerpilli. Pro potu, vtantur hydromeli-
te, vel vino albo aquoſo, tenui, & aſtringenti. Nã
ipſum cum tempeſtiuo cibo datum, non medio-

Medicamentorum ratio.

criter adiuuat, vt Celſo viſum eſt. A cibo autẽ non
ab re extremæ partes, præcepto Pauli, vinciri de-
bent per aliquod ſpatium, ne videlicet vapor ad ca-
put aſcendat. Statim autem ab initio, ſi nihil prohi-

cap. 21. Vena ſectio.

beat, in tali affectu incidenda vena eſt. Quod licet
præceptum ſit Galeni decimotertio meth. cum
eo itidem conueniunt Paulus, Aëtius, Trallianus.
Vena autẽ incidenda eſt media, aut interna. Quan-
titas ſanguinis pro viribus euacuetur. At ſi ſangui-
nis miſſionem vires prohibeãt, ætas, aut aliud quip-
piam, acribus clyſteriis aluus ducẽda erit Pauli pręe-
cepto. Demum redundans ſuccus hyſſopi decocto
in hydromelite, thymo, vel pulegio, rhodomelle,
aut oxymelite, ſolis, aut permiſtis cum ſyrupo bor-

raginis

raginis, vel ex infusione rosarũ, & aquis betonicæ, hyssopi, vel sampsuchi, & borraginis præparetur: ac demum purgetur aliquo purgante medicamento eorum, quæ conscripsimus præcedenti capite pro cura deperditæ memoriæ ex frigiditate, & humiditate cerebri prouenientis. Interim capiti admouendum erit oxyrrhodinum, idque in principio, cùm repellendus à capite humor sit quisquis is fuerit, vt eodem decimotertio meth. liquet. At procedente tempore miscere, & incoquere poteris oxyrrhodino, quæ extenuare simul possint, vt castoreum, pulegium, calamintham, thymum, & alia huiusmodi. Fronsque illinienda erit, Tralliano auctore, aut castoreo, aut plus humanis crematis, læuigatisque ex aceto, Incoquantur etiam in acetho thymum, pulegium, & origanum aut aliqua id genus, ac naribus sic affectorum admoueantur, miscetóque cum eis castoreum: habent nãque vim huiusmodi medicamenta calfaciendi, attenuandi, ac dissecandi humoris crassitudinem, ac lẽtitiem: similiter si cornua capræ leui flamma torreantur, ac naribus fumus excipiatur, grauem somnum depellent, vt inquit Q. Serenus, idem labrum Veneris, si teratur prius, & cõfusum vino liquescat, ac bibatur, commendauit. Asperis frictionibus vtendum, vt diximus erit, ac extremarum partium vnctionibus, & vinculis: nonnunquam pilos etiam in ipsis vehementius euellere oportet. Sternutamentis quoque interdũ vtendum ex castoreo, pipere, seu helleboro: & si admiserint, apophlegmatismis quoque iam dictis in præcedenti capite. Mox palatum etiam, vt Gal. placuit, valentibus, & acribus medicamentis vngemus, velut mithridato, theriaca, diamoscho, diambra, aut eclegmate pliris archoticon dicto, aut sinapi cum melle. Quod si iis nec affectis discutiatur, caput radendum erit, & ex alto, velut torrẽtis ritu, medicamentum infrascriptum fundendum erit, præsertim in sincipitis loco. Sumito serpillum, hyssopum, ac thymum cum pauco castoreo, & in aceto, ac oleo coquito, & vtare: aut castoreum cum modico aceto terito, additoque oleo communi, vel irino, & caput irriga, vel fouẽdum erit aqua in qua laurus, aut ruta decocta sit, & altero die imponẽdum castoreum, aut ruta ex aceto contrita, si Celso credendum erit. Satureia quoque cum aceto frequenter infusa capiti adhibita, aut ex vino pota lethargicos etiam lethaliter dormientes excitat, vt Plinius secundus refert lib. quarto de re medica cap. decimonono. Excitat item eos ruta trita ex aceto infusa, & frõti admota, vt Apuleio Madaurẽsi visum est cap. 90. Occipitio quoque cucurbitæ sunt affigendæ cũ multa flamma circa primam & secundam vertebram: interimque sanguis ex his detrahendus erit, si opus fuerit. Quòd si neque hæc sufficerint, sinapismus adhibendus erit ex caricis cum sinapi aceto macerato. Summopere Trallianus extollit assumptionẽ castorei, præsertim vna hora ante accessionem per se exhibitum, aut cum oxymelite: ex cuius assumptione nouit ipse multos hoc solo remedio euasisse, propterea ipsum præterire nolui: poterit eius quantitas esse drach. j. cũ ozymellis vnc. j. aut tantundem vini albi stringentis, aut hydromellis. Similiter recrementorum copia non existente, coctionéque morbi apparente, balneum summopere laudauit, illud quod nec Aëtius, affectione tamen declinante, negauit, nec Paulus. Verùm nullo pacto ægri caput est madefaciendum. Modus autem

Purgatio.

Topica remedia.

cap. 21.

Versus finem libri.

vsus eius ab eodem Tralliano prædicto cap. decimoquarto describitur. Oportebit prætereà frequenter eos solicitare ad naturæ excretiones, vt inquit Paulus, ad alui excrementa cum glandibus, ac clysteriis, ad vrinam verò irrigando pubem cum oleo rutaceo, aut irino, cui adiectum sit castorei paululum. Hæc pro huius vitij curatione sufficiãt: quod si quis mauult, non symptoma, sed morbum appellare, à symptomate tamen nomen assumens, modò in curatione non erret, non reclamabimus.

Περὶ κάρου. *De caro.*

CAP. III.

Decreueram de ea affectione, quæ à Græcis κάρος, ab Arabibus subeth appellatur, quam etiam & nos vt ὁμωνυμίαν vitemus, carum nominabimus, nondum verba facere: cùm in eo, vt patebit, non tantùm principes animæ functiones vitientur, verum sensibiles, atque voluntariæ motrices, Galeno teste secundo de articulis, dum dixit, in caro omnes animæ operationes lædi, vt neque sentiat, neque moueatur homo, neque intelligat, sed & rationem & memoriam, & sensum, & motum, qui per appetitionem fit, oblæsos habeat. At quoniam maximam ipse habet similitudinem cum lethargo, Græcique omnes ferè post eum de caro mentionem faciunt, de ea re hoc loco & nos de eo tractabimus. Est nanque is veluti resolutio quædam principis facultatis, imaginatricis præsertim, Gal. auctore lib. de diffe. sympt. à priuatio sensuum, vniuersarúmque motionum, spirandi tamen facultate manẽte illæsa, vt ab eodem scriptum est quarto de locis affectis. In qua affectione quòd cerebrum afficiatur ex operationum eius læsione cuiq; patere poterit, confirmatúrque à Gal. eod. quarto de locis affectis: quo loco nõ modò in eo cerebrum affici asseruit, verùm ipsum magis affici secundum ventres, quàm secundùm corpus, & magis secundùm totam anteriorem partem eius, quàm posteriorem, scriptum reliquit. Symptoma hoc affectus est in genere noxæ functionum animalium principum, præsertim imaginatricis abolitæ, sensibilium, ac motricum, spirandi tamen facultate excepta, quo ab apoplexia discrepat, quanuis interdum & ipsa quoque lædatur quodammodo, vt patet quinto de locis affectis, vt in minori apoplexia, cùm videlicet carus magnus fuerit, intellige, aliàs Gal. sibiipsi pugnaret: & si Aëtius velit in cunctis soporiferis affectionibus memoriam: ac rationem perdi cap. de memoria amissa. Indicant ipsum non modò prædictarum functionum læsio, verùm quòd taliter affectorũ oculi semper sunt clausi, ac somno profundissimo detinentur, vt dum punguntur, sentiant quidem, non tamen loquantur, neque oculos aperiant, Aëtio teste. Propter quòd à lethargo differt, quoniam lethargici interrogati respondent, & non omnino sine voce decumbunt. Præterea carum febris præcedit, vt Paulus testatur, eaque vehementior, lethargum verò subsequitur ignauior. Item carus ad nõnullos superuenit affectus, vt dicemus, lethargus autem peculiarẽ causam obtinet, vt dictum est. Neque ad cerebri frigidam intemperiem, præsertim secundum eius ventres, à frigido, crasso, aut omnino viscido humore ortam, insequitur carus, Gale. auctore quarto de locis affectis: qua ratione

comm. 18.

Caros quid sit.

De differen. symp. cap. 3.

4. de loc. affec. ca. 2.

Quæ pars in eo afficiatur.

Loco citato.

Quis præter naturã affectus sit.

cap. 1.

Lib. 6. ca. 23.

Lib. 6. ca. 5.

Lib. 3. ca.

cap. 2.

tione à lethargo non discrepat: verùm hic vt pituitosus humor putrescat, non requirit: lethargus verò nisi putrescat fieri nequit, vt decimotertio methodi liquet: quò fit vt propterea à lethargo differat etiam, hac de causa genitus carus. Superuenit etiam aliis cerebri affectibus, aliisque causis, à quibus nec lethargus gigni potest, vt masculus tempo rum affectis, ac quibusdam acutis morbis, vt Hippoc. testatur secundo de articulis. Item cùm osse copiam terebra perforato, medius ventriculus fuerit attritus, carus hominem occupat teste Galen. eodem quarto de locis affectis, quemadmodum etiam si quis inter perforandam membranam negligenter, ac vltra quàm res expostulat, μηνιγγοφύλακι, premendo violauerit, carus accidere solet: sic vbi os caluariæ vehementer atritum ipsius ventriculos comprimat, maximeque medium, carus superuenire potest: veluti etiam ad vehementes dolores hic affectus sequitur, considēte robore spiritus animalis. Superuenire insuper consueuit febrium accessionibus, ac comitialib. Ex quibus omnibus causis liquet cerebrum ipsum non vno modo semper affici, sed diuersimodè pro diuersitate causarum, cum hic affectus gignitur. Verùm quoniam verus carus à frigida, ac humida cerebri intemperie à pituita orta, vt diximus, originem ducit, isque præsertim curari solet, quem etiam facilè dignosces, tū ex iis, quæ diximus, tum quòd nullam habeat aliarum, quas retulimus manifestam causam: idcirco aliis postpositis de hoc sermonem facimus: etsi quilibet morbosus carus, de quo modò loquimur, malus semper sit, Gal. auctore secundo prorrheticorum. Et vt breues simus, Aëtij auctoritate curandi sunt taliter affecti, similiter vt lethargici, valentioribus tamen attenuantibus, ac incidentibus vtendum erit. Stomachi quoque cataplasmata vnà cum hoc, quòd calfaciant, etiam corroborandi vim habere oportet: si is quoque pituita refertus, aut immodicè frigidus sit. Aliorum verò curationem nūc scribere tempestiuum non est: peculiares etenim curationes requirunt: quæ suis locis fortasse olim dicentur.

cap. 21. — *text. 7. 18. & 19.* — *cap. 2.* — *Prognosticum.* — *Curādi ratio. 2. prorrhet. comment. 28.* — *Aëtius li. 6. cap. 5.*

Περὶ κατοχῆς, ἢ καταλήψεως.

De cathoche, vel de catalepsi.

CAPVT IIII.

Refrigeratio item primo sensitiuo, hoc est, cerebro, alius quidam affectus fieri consueuit, verùm non tantum eo refrigerato (vt dicemus) sed arefacto simul, Galeno teste commento tertij Aphorismi lib. 2. Affectus hic à Græcis interim κατοχὴ, interdum κατάληψις dicitur, velut qui eo affectu laborant, κατόχους, καὶ κατεχομένους veteres Græci appellabant: Latinè verò ea affectio, deprehensio, detensio, seu occupatio dici potest, à quibusdam congelatio dicitur. Qui verò taliter affecti sunt deprehensi, detenti, seu occupati, ac cōgelati possent nuncupari. Est nanque affectus hic, subita quædā detentio, seu occupatio tum animæ tum corporis: qua qui corripitur repentè in illo permanet habitu, quo correptus est. Paulo auctore c. 10. tertij lib. Ex cuius verbis liquet cerebrū affectum esse, cùm is affectus gignitur, nec illud alia via indagari opus est, quàm ex eiusdem operationem læsione: quanquam Gal. quarto de locis affect. velit posteriores cerebri partes magis in hac affectione molestari, veluti in caro anterior pars magis afficitur, symptomaque existit (vt Gal. placuit lib. de diffe. sympt.) in genere noxæ functionum animalium principiū, & propriæ imaginationis resolutæ, seu absolutæ: quāquam & reliquæ quodammodo animæ functiones in eo vitiantur, velut, ex eiusdem indiciis comprehendi potest, seruata tamen secundum naturā spiratione, velut in caro, ex sententia eiusdem Galen. quarto de locis affect. Adeò enim hi mente detenti, seu occupati sunt, vt veluti fixos oculos, ac palpebras habeant penitus immobiles: aliquando & easdem apertas habentes, aut nictitant, aut intentè vident, adeò vt neque siquis manus oculis ipsorum obtendat, eos claudant, vt testis est Aëtius. Voce insuper, ac sensu priuantur, neque audientes, neque respondentes: admouent autem manus suas aliquando ad caput, & oculos, ac nares, velut qui vellicentur, atque hoc non sentiunt. Pulsus similis quodammodo lethargicis est, non tamen ita languidus, nec mollis, iuxta Gal. sententiam lib. de pul. ad tyrones, & quarto de causis puls. præterea horū pulsus æqualis est, lethargicorum verò inæqualis. Aluus, & vrinæ supprimuntur iis propter sensuum stupiditatem. Spiritus eorum aliquādo densus, aliquando rarus, & per interualla quædam magnum spiritum ducunt. Quo malo quidam ex Gal. condiscipulis correptus fuit, vt 2. prorrhet. liquet. Iacebat enim (vt ipse inquit), veluti lignū prorsus inflexus, rigidusque atque extensus, videbaturque oculis apertis astantes ita intueri, vt ne conniueret quidē, nihil tamen loquebatur, verùm quæ loquerentur audire se dixit, quanquam non euidenter, clareque, nonnulla item & memoria tenens referebat, præsentesque omnes sese conspicere dicebat, ita vt quorundam actiones recordatus exponeret, sed neque loqui posse, neque membrum vllum mouere fatebatur, cùm videlicet conualuisset. Consequitur autem frigidam, ac siccam cerebri intemperiem, vt diximus, auctoritate Gal. com. aphoris. tertij, lib. 2. ex frigidiori, sicciori q; materia ortā, veluti Paulo placuit præallegato loco. Verùm vt homonymiam vitent, qui eius verba perlegunt, animaduertant in primis eiusdem auctoris verba, cap. 10. tertij li. non de vera catalepsi, sed de vigilanti comate verba facere: quod vitium asserebat idem auctor ca. 6. eiusdem lib. antiquiores Galeno Medicos κάτοχον vocasse: à quibusdam autem Græcis κῶμα dicitur, de quo in sequentibus tractabimus. Demum verò alterum, atque diuersum ait fieri κάτοχον à vigili comate, simplicem quidem nō mixtā habentem causam, nimirum frigidiorem, sicciorem q; materiam: quæ posteriore cerebri ventriculo repleto malum hoc excitat: quo qui corripitur, vt ipse fatetur, repentè, in illo permanet habitu, quo correptus est, stans scilicet, vel sedens clausis oculis, aut respiciēs, quibus verbis de eo catocho, de quo modò mētionem facimus, meminit, illud quod hucusque pauci animaduerterunt, quamuis ad obstructionem potius posterioris vētriculi, quàm ad intemperiē posteriorum cerebri partium consequi ipsum velit. Eiusdemmet causam attulit Aëtius, dum dixit ex atræ bilis humore contingere. Præter autē iam dictos casus, id comprehendere valebis ex victus ratione præcedenti, consuetudine, ætate ac laborantis natura, tempore anni, regione, ac cæteris ad frigidum & siccum vergentibus. At quoniam vniuersum

Catalepsis quid sit. Quæ pars afficiatur. cap. 2. — *Quis affectus præter naturā sit, cap. 3.* — *Eiusdem affectionis signa.* — *Lib. 6. ca. 4.* — *De pul. ad tyr. cap 11. 4. de causis puls. ca. 16. comm. 55.* — *Ad quem cerebri morbū sequatur.* — *Animaduertenda sunt Pauli verba de cathoco.* — *Quæ sit eius causa.*

Cur vniuersum corpus eisdem stipetur, ac cogatur.

ſum corpus catochi ſtipatur, & cogitur, non laxatur, atque intumeſcit, velut lethargicis, ex Gal. ſententia libr. de pulſ. ad tyrones, & quarto de cauſis pulſ. nec id abſque ratione contingit, cùm catalepſis ex frigiditate & ſiccitate, lethargus verò ex humiditate & frigiditate ortum habeat.

Locis citatis.

Quamuis Aëtius interdum ob ſanguinis multitudinem confertim caput occupantis, & idipſum ſuper implẽtis fieri hanc affectionem velit, illudque teſtatur ſe vidiſſe in quodam adoleſcente multo ſanguine referto. Nos verò, qui in hoc, velut in alijs Galenum præcipuè ſectamur, ex frigida tantùm & ſicca cerebri intemperie ortum habere fatemur, eiúſque cauſam eſſe frigidum, ac ſiccum humorem. Aëtio autem dicere poterimus aut non veram fuiſſe catalepſim, quam ipſe in adoleſcente vidit, ſed catochon, hoc eſt, coma vigil, aut à fæculento ſanguine eóque frigido, & ſicco exiſtente, propterea quòd magnam habet permiſtam copiam eius humoris, quem ſuccum melancholicum conſuerunt Medici nuncupare, ipſam fuiſſe genitam: proinde à ſanguinis eruptione per nares facta, melancholici videlicet, adoleſcentem fuiſſe liberatum.

Prognoſticum.

Idemmet Aëtius aſſeruit catalepſim periculoſiorem eſſe, quàm lethargum, licet in febribus lethargo ſimilibus cõſiſtat: proinde ſi ille periculoſior erat, hæc erit periculoſiſſima.

Curãdi ratio.

Propterea confeſtim aër ad calidum, & humidum vergens eligatur.

Ratio victus.

Cibi ſint ptiſanæ ſuccus, & ſimilia: potus conueniens eſt apomeli, aut aqua mulſa diutius cocta, aut vino vtatur aquoſo, albo, & tenui, ac ſubaſtringenti, optimè diluto: nam cùm caput non percutiat tale vinum, magnopere iuuabit: aqua autem ijs aduerſatur, cùm & fluctuationes faciat, ſitim non ſedet, ſplenes excitet.

Vena ſecti.

quòd ſi æger multo ſanguine refertus ſit, vires, ac ætas nõ prohibeant, citra dilationem eiuſdem auctoris decreto, vena ſuperna in cubito ſecũda erit, & pro viribus ſanguis detrahendus.

Medicamẽtorũ ratio.

In alijs autem primùm ventrem per clyſterem eluere oportet ex furfurum decocto, chamæmelini, borraginis, betę, mercurialis, ac ſalis, in quo adiicias olei communis chamæmelini, anethini, aut amygdalarum dulciũ vnc. iiij. mellis roſacei vnc. ij. caſiæ tractæ vnc. j. diacatholicon vnc. s. vel drach. vij. poſtea verò cum prædicto decocto coquantur polipodij, ſenæ, epithymi ana drac. iiij. inſuper addæ prædictis diaſenę aut cõfectionis hamech. drac. iiij.

Purgatio.

At ſi non tantùm clyſterijs æger indigeat, ſed purgante medicamento, aſſumpto priùs aliquot vicibus, ſi affectus permiſerit, infraſcripto ſyrupo, Recipe ſyrupi de ſucco borraginis vnc. j. s. ſyrupi de epithymo vnc. s. aquæ betonicæ & lupulorum vnc. iij. hoc medicamento vti poterit, Recipe lupulorum, fumariæ, & borragini, ana drac. iij. ſenæ, polipodij, & epithymi ana drac. ij. fiat decoctum ſecũdum artẽ, in quo diſſolue pulpæ caſſiæ vnc. j. ſyrupi domini Auguſtini vnc. iiij. ſacchari violacei, aut mannæ vnc. ij. aut loco ſyrupi domini Auguſtini ponatur vn. ij. diacatholicon, aut diaſenæ.

Topica medicamẽta.

Caput verò irrigetur oleo dulci tepido, chamęmelino aut anethino: deinde coquatur in eis ſerpillũ, aut hyſſopus, aut thymũ. quòd ſi vrinæ craſſæ fuerint, præcepto Aëtij, anethi, & apij decoctum dandum erit. Totum autem eorum corpus anethino oleo inũgatur, maximè in hyeme & in quibus etiam tremor ſuccedit, caſtorei drac. j. cum aqua mulſa ori fundatur. Reliqua pro eius curatione requiras partim cap. de melãcholia, & quędam in cap. de perdita memoria, ac lethargo.

Περὶ κώματος, ἢ καταφορᾶς.

De comate ſeu de cataphora.

CAPVT V.

Licet nonnulli variè de cataphora, ac comate tractauit, nos tamẽ Hippocratem, ac Galenum, in hoc velut in reliquis ſectabimur: nanque cõſuetudo eſt Hippocrati quamlibet cataphoram κῶμα appellare, vt lib. de comate, ac prorrheticorum primo Galen. teſtatur.

Lib. de comate. cap. 2. 1. prorreh.

Verum quod ab Hippocrate κῶμα, à Gal. καταφορα nũcupatur, nihil aliud volentes ſignificare per cataphoram, ſeu coma, quàm quandam in ſomnum delationẽ, ſeu propenſionem, vt liquet cum præcitatis locis, tum tertio de morbis vulgaribus: qua ſomni delatione, vt Galenus fatetur, nequeũt qui taliter affecti ſunt, vigilantiũ munia, ob ire, non apertos habẽtes oculos ſed conniuentes, ac palpebras claudere cupientes, ſimùlque dormire ſperantes.

Coma ſeu cataphora quid ſit. 3. de morb. vulg. co. 1. Cõment 7. Cataphoræ duæ ſpecies cap. 2. In quo cõmunicent.

Verùm quoniam horum quibuſdam cõtingit interdum, vt licet clauſas palpebras habeant, dormire tamen nequeant, ſed plurimum vigilent: quibuſdam verò euenit, vt mox dormiant, & profundè, & diu: propterea nõ immerito duas, iuxta Hippocratis ſententiam, cataphoræ ſpecies, libr. de comate Galenus ſtatuit: quarum commune eſt, quòd eleuare non poſſunt oculos laborantes, ſed mox grauantur, & dormire volunt. Propterea velut commune amborum ſpecierum, coma, ſeu cataphoram (vt diximus) appellare licet.

Prima ſpecies.

Quamuis coma ſomno magis familiare fuerit, ac eius naturę magis aſſimiletur. Harum verò ſpecierũ eam, in qua dormiũt mox ęgri, & profundè, & diu, Coma, ſeu cataphoram ſimpliciter interdum, interim verò cum hac adiectione ſomnolentam, mos eſt ab Hippocrate, & Galeno nominari propter aſſignatam cauſam.

Altera ſpecies.

Ea verò in qua licet non apertos habent oculos, ſed palpebras clauſas ſpe ſomni conciliandi, tamen dormire nequeunt, ſed plurimũ vigilãt, non amplius ſimpliciter coma, ſeu cataphora ab eiſdem nũcupatur, neque cum hac additione ſommolenta, ſed coma vigil, ſeu cataphora non ſommolentia dicitur. Hanc comatis ſpeciem Galeno antiquiores catochon appellabãt, Paulo auctore, cap. ſexto libri tertij: de quo affectu cùm capite decimo eiuſdem libri tractaſſet in primis verbis eiuſdem capitis, de alio quodam diuerſo catocho à vigilanti comate in fine meminit: quæ Pauli verba malè à quibuſdam intellecta nonnullis iunioribus propter homonymiam maximi erroris cauſa fuere veluti in præcedẽti ca. notauim⁹. propterea nos, ne poſteris erroris anſam tribuamus, coma vigil, aut cataphorã non ſomnolẽtam, relicta catochi appellatione, nominabimus.

Pauli verba iterum perpendantur de catocho.

Cuius in ſomnis cataphorę gemine inſuper ſunt ſpecies, iuxta Hippo. & Galeni doctrinã: quarũ altera pigra dicitur, reliqua verò nomine generis nuncupatur. Commune autẽ amborum eſt, propter quod & maxime differũt à ſomnolenta, quoniam loquuntur, & delirant, nulli hærentia mẽti, & ad aſſurrectiones promptiſſimi ſunt, ſi phreniticis coincidãt præſertim, quorum nullum ſomnolentis exiſtit cataphoris.

In ſomnis cataphora duplex. Commune vtriuſque Quis locus in cunctis afficiatur. Locis allegatis.

At quicquid ſit de earum differentijs, illud tamen liquet in earundem quauis parte cerebrum eſſe affectum, vt patet Galeno, tum libro prorrheticorum primo, tum tertio de morbis vulgaribus. Quod inſuper coniectari licet ex animalium functionum læſione in

prædictis affectibus, præsertim principũ, & maximè imaginatiuæ. Quòd autem quoduis prædictorum comatum symptoma sit, ab eodem Galeno in

cap. 3. Somnolentæ cataphoræ signa.

præcitatis locis decretum est: verùm quòd hoc symptoma imaginationi præsertim tribuatur, desicienti videlicet, & infirmæ existenti, liquet libro de differ. sympt. Cùm autem quilibet cataphoræ seu comatis species ex proprijs, ac diuersis signis dignoscatur distinctè, decreuimus cuiusuis propria indicia conscribere. Dignoscitur nanque quæ somnolenta est cataphora, præter prædicta signa communia nõ solùm ex graui somno, sed quoniam

Lib. de comate. cap. 2. & 3.

difficilem habet expergefactionem, Galeno auctore commento Aphorismi tertij libri, secundi: & proinde libro de comate dicebat, quòd si dormiunt mox, & profunde, & diu, propriamque esse huiuscemodi cataphoram lethargicorum, ac semper eis inesse fatetur, & quod immobiles, & præterea semper, & inuocibiles iacent, eis qui profunde dormiunt, assimiles.

Insomnis signa.

At qui insomni comate grauantur, vigiles, & versuti sunt, & si phreniticis aliquãdo coincidant, audientes vocem, & sonum, faciliter surgunt, & si tetigeris partem corporis eorum, mox oculos eleuant, & ad tangentem aspiciunt, in ipsa in somnum delatione, vel manum mouent, vel crus, vel vniuersum corpus eiiciunt irrationabiliter, & repentè, & desipienter exiliunt, instar spasmi: hæcque omnia faciunt, cum eo, quod loquũtur aliqua non congruè. Hunc affectum medio loco statuendum esse inter lethargum, & phrenitim Galeno visum est libro de pulsibus ad tyrones, & tertio de morbis vulgaribus, velut medios intercedentes inter planè vigiles, & dormientes, comate vigili affectos asseruit esse.

De pul. ad tyron. cap. 11. 3. de morb. vul. commentario 3. cõ. 39

Vigilis comatis quod nomine generis nuncupatur signa.

Quòd si eo vigili comate capiantur (quod nomine generis appellatur) ita facilè, & multum mobiles existunt, vt neque deficiant clamantes valde, & moueant aliquam particulam vehementer, & si excitaueris eos, aut loquaris, aspiciunt inconuenienter, & magis egrediuntur à se, & malum facere tentant, ac omnino in audiendo promptissimi fiunt, nihil relinquentes ab iis, qui summè desipiunt.

Insomnis ac pigræ cataphoræ signa.

Si verò in somni, ac pigra cataphora corripiantur, surgentes magis intelligunt, & non multum mouentur: & quamuis desipiant, tamen tunc magis, quando commiseris eos comati, secundum quod maximè licet eos discernere à cataphoris lethargicis. Ex quibus omnibus liquet rectè à Galeno tertio de morbis vulgar. decretum esse comatosos omnes, vel altis somnis, vel tenuibus, vel vigilijs detineri, prout diuersimode cerebrum ipsum fuerit affectũ.

commen. 1. commẽ. 7.

Diuersæ comatũ causæ.

Nanque eo immodice irrigato, coma sequitur, vt nonnullis vsuuenit ebrijs repleto in ipsa ebriatione capite, ac humectato valde, interdum autem ex solis vaporibus calidis, & humidis à subiectis partibus ad caput in febribus delatis, vt Aëtio visum est, ipsúmq; implentibus affectio comatosa excitatur.

Lib. 6. c. 7.

Subinde ob solam cerebri frigiditatem oritur: est insuper cum ad ambas has intemperantias cerebri somnolẽtũ coma succedit: quo casu profundior & superosior somnus erit, velut tenuior, si ab aliqua sola frigida, vel humida cerebri intemperantia ortum fuerit: quas varias cerebri intemperies prõptissime dignosces, si ea quæ conscripsimus cap. de memoria deperdita, ac de lethargo consideraueris.

Si ex viriũ infirmitate.

Si vero propter virium infirmitatem talis affectus fiat, adeo iam languentium, vt apertæ genæ ægri seruari non valeant, præter id, quòd ex ijs, quę præcesserunt, prompte dignosces, ex ijs quoque facile deprehendes, quoniam ita affecti, postquàm conniuerint, aut nihil prorsus, aut parum dormiũt, sed vigilant, nec attollere tamen genas queunt, eorúmque pulsus languidissimi, tardi, rari, & parui erunt: quo potissimum distinguuntur ab eo comate: quod committit humiditas, & algor. vigil autem coma oritur, cum tam biliosus, quàm pituitosus humor cerebro molestus fuerit: & propterea mixtam ipsi permanere affectionem est putandum, vt Gal. placuit, primo prorrheticorum.

Comatis vigilis causa. Commẽ. 1.

Interim verò præ copia sanguinis, cũ bilis permistione acris, ac mordentis, poterit æger redditum comatosus, tum vigilans, grauata quidem ob sanguinis copiam cerebri facultate, sed à bile vsque adeo irritata, vt somnus inhibeatur, vt idem præcitato loco testatur, quemadmodum, & libro de comate sæpenumero ebrijs euenire dixit, vt vigiles simul, & comatosi sint repleto in ipsa ebriatione capite, deinde præ grauitate ad coma tracto, simul autẽ & à somno prohibito, multitudine indigesta caput comprehendente.

In fine.

Vnde quemadmodum causam, sic appellationem acquisiuit compositam, vigil siquidem coma appellatam, Paulo teste, cap. 6. lib. tertij, & vniuersaliter quidem bilioso humore prædominante, phrenitizant, tales vigilantes, pituitoso autem dominante, comatose rursus deferuntur, vt ipse testatur, & quoties ad finem vsque, tum desipientia, tum coma persistunt, velut phreniticis euenire solet, tunc affectionem hanc ex phrenitide, & lethargo mixtam appellat. Gale. eodem lib. prorrheticorum 1. quidam vero Typhomaniam vocauerunt.

Loco citato.

Typhomania.

Contraria vero hominem prehendent symptoma, ita vt tum vigilet, tum leuiter in somnum deferatur, & prout magis, vel minus desipit, seu vigilat, aut ad somnum defertur, quisnam prędictorum succorum magis prædominetur, ac ex alijs vtriusuis humoris redundantis proprijs indicijs prompte dignosces.

Prognostica.

Comment. 1. com. 7.

Pro causarum autem ipsius comatis diuersitate, diuersæ quoque eius prædictiones fieri possunt, exitiosissimum siquidem est, propter infirmitatem virium talis affectus oriatur: nec minus exitiosum erit, si cum calidis, & siccis morbis insignem cerebri refrigerationem sequatur, ex Galen. sententia 3. de morbis vulg. si vero frigidam ac humidam cerebri intemperiem comitetur, quæ de lethargo prædiximus, de eo prædicenda erunt: minus tamen periculosum erit, si ab vna tantum cerebri intemperatura ortum ducat: velut si ex contrarijs, magis.

Curãdi ratio.

Diuersa insuper pro causæ ratione eiusdem curatio intentanda erit: nam si ex humiditate tantum somnolentum coma originem ducat, his, quæ excitant, capiti admotis, curari debet ex acerrimo videlicet aceto cum rosis, ac chamæmelo permisto, eo irrigato, ac eiusdem medicamenti euaporatione per nares suscepta. Si ex frigiditate, anethinum oleum, seu chamęmelinũ calfactum adhibe: ac inquantum intenta frigiditas sit, intantum calefactoria augeantur, vt etiam pulegium: & rutam liceat aliquando in oleo coquere. Aëtio auctore. At si ex frigiditate, & humiditate simul excitetur, simili curatione, qua & lethargus. Ex viriũ autem imbecillitate ortum cum iis, quæ eas instaurare valent, curare tentabis. Coma vero vigil, seu phreniticum, cum ex permista, ac contraria causa originem ducat, contrarijs quoque medicamentis

cura

curare oportet: partim lethargi, quæ prius diximus: partim phrenitidis, de qua deinceps dicemus. Vtrũ autem eorum superare debeat, vt exuperante humore dignoscitur: nam si pituita bilem superarit, ad lethargi remedia declinandum erit magis: si vero bilis pituitam: ad phrenitidis magis: de cuius tum dignotione, tum curatione decens est, vt consequenter tractemus.

Περὶ φρενίτιδος. De phrenitide. CAP. VI.

commẽt. 4

MOrtales omnes (vt Galen. inquit 1. Prorrheticor. phrenetim appellitant eam affectionẽ in qua φρένας, id est, mentem læsam esse vidẽt, quam νοῦν, tum διάνοιαν Græci vocant. Proinde ab Hippocrate, eodem Galeno teste præcitato loco omnes qui mente læsi continue fuerint, phrenitici vocantur, sola febre, ab ijs qui μαινόμενοι appellantur discrepãtes, quoniam continuam demẽtiam cum febre acuta phrenitidem appellant. Hũc affectum Aëtius (Possidonij auctoritate) inflammationem esse membranarum cerebri cum febre acuta, delirium, & mentis perculsionem inducentem, asseruit. Paulus verò cap. 6. lib tertij ait, quòd phrenitis inflammatio membranarum cerebri est, aliquando quidem & ipso cerebro coinflammato, aliquando vero præter naturali caliditate existente in ipso Trallianus autem cap. 13. libri primi inflammationem testatur phrenitim esse cerebri, aut membranarum eius. Nos vero Gale. sectantes cum eo 2. de causis sympto. dicimus phrenitim inflammationem esse secundum cerebrum, & membranas eius: quod quidem ex eiusdem Galen. verbis colligitur, quæ talia sunt. Phrenitis nanque neque simpliciter in calidis consistit succis, sed cum eo, quòd inflammationem efficiat secundum cerebrum, & membranas, & 1. de Morb. vulg. scriptũ reliquit, & quòd vbi in cerebrum, eiúsque, membranas flaua bilis fuerit impacta, phrenitides inducit. Qui verò cerebri naturaliter habentis munia nouerit, is ex horum offensa, quod affectũ sit primùm, deinde qualisnam is morbis sit, inuenire valebit (eodem Galeno teste prorrheticorum 1.) cùm exactè definire, vtrum cerebrum, an membranæ ipsius primitiuè afficiantur, haud magnum vtilitatem afferre potest. In vtraque enim dispositione, vt Galen. 2. de Locis affectis, cap. 9. visum est, capiti succurritur. Quapropter huic rei non ita vehemens studium adhibere oportet, præsertim cùm ipsemet testetur phrenitim ipsam potius ex tenui meninge, quàm ex cerebro gigni, vt patet 4. de Causis pulsuum. quanquã 4. de Præsagitione ex pulsibus, fateatur tenuẽ meningem, vt quæ cerebrum amplectatur, nisi vnà cum eo nullum ferè affectum subire posse, nec etiã cerebrum citra meningem, sed statim impartiri vnius affectus alteri oportet: & si dura menino, quoniam longissimè à cerebro dissita est, affecta esse sola possit. Quare exquisita phrenitis in loco, in quo princeps animæ pars residet, generatur, vt liquet eodem 1. prorrhetic. siue autem is qui primo afficitur locus, cerebrum sit, aut membrana tenuis, cum exigui sit momenti quærere, ac nullius vsus, iuxta Gale. doctrinam, iure nos inquirere prætermittimus, tantum studiosis liqueat cerebrum in ea affectum esse, illúdque constare ex earundem functionum principum læsione, quæ in ipso cerebro

1. Prorrhe. commen. 1. — *Aet. lib. 6. cap. 2.* — *cap. vlt.* — *commẽt. 2.* — *commẽ. 72* — *Quæ pars phrenitide afficiatur. commẽ. 4.* — *4. de causis puls. ca. 14.* — *4. de præsa. ex puls. cap. 9.* — *Exquisitæ phrenitidis locus affectus. commen. 1.* — *2. de locis aff. cap. 9.*

perficiuntur. Dixi autem non ab re exquisitam phrenitim, nam quæ exquisita nõ est, ex septi transuersi inflammatione oritur, cuius vitio excitatum delirium parum ab eo, quod in vera apparet phrenitide, distat, adeo vt veteres putarint eodem septo transuerso inflammatione affecto (vt Gale. testis est quinto de Locis affectis, cap. 4.) homines phreneticos euadere, atque ob eandem suspicionẽ φρένας, hoc est, mentem eam partem appellauerunt tanquam sapienti parti conferat quippiam. Verum nos quo pacto hęc nõ vera phrenitis, ab exquisita, de qua verba faciemus, distinguenda sit, deinceps ostendemus, cum de vtriusque signis pertractabimus. Illud tamen pro comperto habeatur, quòd quæuis functio in exquisita phrenitide lædatur, cum & diuersæ lædi possint, in ea vt dicemus, pro varia phrenitidis specie, seu differentia, eius læsio, & perpetua, & prima erit, cùm necessario cerebrum læsum esse oporteat primo, aut cum eius meninge. Quisnam autem præter naturã affectus sit phrenitis, ex iam dicta eius notione patere poterit, diximus nanque eam inflammationem esse. At cum in inflammatione duplex particulis affectus oriatur, vt libro de Differ. morb. & tertio de Temperamẽtis liquet, vnus videlicet in quantitate, alter verò in qualitate, erit ergo phrenitis, cum de genere inflammationum sit, morbus in compositione, primo & proprie in magnitudine, velut quælibet alia phlegmone est, iuxta Galeni sententiam decimotertio Metho. Poterit secundariò dici morbus in intemperie, & ea calida, & 3. in continui solutione. Verum quomodo intelligenda sit inflammatio, cùm phrenitim inflammationem dicimus esse, in explorandis eiusdem causis enucleabimus: nunc verò tempus est de eiusdem indicijs pertractare. Exordiemur autem ex proprijs eiusdem signis, quæ quidem cerebri affectionem ostendunt: nam propria morborum signa sunt, cum vel perpetuo, vel solis contingunt: cum autem neque solis insunt, neque perpetuo, propria illorum signa non sunt: ob eam rem phreniticorum signorum ea sunt certissima, quæ perpetuo, & solis insunt phreniticis: deinde ab his, quæ perpetuo, sed non solis, velut Gale. primo Prorrheticorum fatetur. Quapropter neque vrinis, vt ipse testatur, neque in deiectionibus, neque in sudoribus, neq; in vomitibus signa phrenitica sunt. Adhuc autẽ & hæc signa phrenitidis bipartita sunt: nam quædam eorum imminentem ipsam, seu iam exordientem, vel futuram dixeris, indicant, quædam verò ipsam factam, seu completã ostendant, iuxta Tralliani sententiam præcitato loco, & Galen. 5. de loc. affectis, cap. 4. Verum quæ exordientis affectionis notæ sunt, iure prognostica signa eius, quæ iam completa est, esse dixeris, vt liquet primo Prorrheticorũ, quamuis & ea quoque phrenitica indicia vocentur. Interim nanque vigiliæ præcedunt, siue etiam somni manifestis imaginibus turbati, ita vt & clament nonnulli, & exiliant: interdum vero adeo agrestis accedit obliuio, vt laborãtes aliqui cum matellam petiuissent, meiere tamen neglexerint, aut cum lotium emitterent, matellam ipsam prodere haudquaquam meminerint. Interdum maiori cum tumultu, aut temeritate respondent, præsertim vbi antea fuerint mansueti, atque hi omnes exiguo vtuntur potu propter mentis læsionem, spiratióque ipsis rara est, & magna pulsus parui, & neruosiores, nõ-

In non exquisitaquæ pars primo afficiatur. — *Quis affectus præter naturã sit. Lib. de dif. mor. ca. 12. 3. de tẽper. cap. 5. cap. 1. & seq.* — *Signa.* — *commẽ. 4. Quæ sint phrenitidis certissima signa, & quæ non.* — *Hæc quoque bifariã sunt. commen. 4. Imminẽtis phrenitidis signa.*

nunquam occiput dolor infeſtat. Febris verò ſemper eſt continua. At cum ipſe affectus increuerit, ſeu inualeſcat, oculi eorum vehementer euadunt ſquallidi, aut ex altero ipſorum acris lachryma effunditur. ac deinde lippitudo innatat, & venæ ipſorum ſanguine plene videtur: ſanguíſque ex naribus ſtillat, quo tempore nihil (quod ex arte ad prudentiam pertinet) reſpondent. Floccos auellunt, & feſtucas carpunt, aridioréque febre torquentur, cui non ita maniæ in alterutram partem mutationes accedunt, quemadmodum in alijs quibuſdam febribus videre eſt, quæ per vigorem quidem grauiſſime infeſtant: inclinationes vero habent mitiores. Adhæc lingua ſalebroſa quoque eſt: nonnulli interdum audiendo falli videntur, ac interim mœſti iacent, vix quicquam reſpondentes, atque dolorifica diſpoſitione affecti, vel acris premente aliquo haudquaquam ſentiunt. Hoc inquam modo exquiſita phrenitis paulatim euenire ſolet: quieſcere vero neque ſubito, neque affatim cõſueuit, prout Gal. viſum eſt, eodem 5. de Locis affect. cap. 4. Proinde licet perpetuum delirium ſepto trãſuerſo quoque inflammato, excitetur, & propterea quoquomodo cum eo, quòd ad exquiſitam ſequitur phrenitim, conueniat, diſtinguitur tamen ea (iuxta Gal. ſententiam) ex oculorum accidentibus, & sãguinis à naribus ſtillis, ac ſpirationis ſpecie, quæ in phreniticis magna eſt, & rara. Vbi verò à ſepto tranſuerſo delirium ortum fuerit, inæqualis eſt, vt modo exigua ſit, at frequens, modo magna, & anguſtioſa. Rurſus præcordia intendi proprium indicium eſt illico ab initio ſepti tranſuerſi affecti, id quod affecto cerebro poſterius accidit, parato iam eo, non autem incipiente. Calor quoque circa caput & faciem vehemẽtior eſt iis, qui ob cerebri vitium delirant: & (vt ſummatim dicam) eorum ſignorum, quæ phrenitidem antecedere diximus, aut nullum apparet, aut ſi apparuerit aliquod, quid per exiguũ eſt in his, quibus ſeptum trãſuerſum inflammatione laborare incipit. Diſtinguuntur vero phrenitici à reliquis delirantibus, per conſenſum reliquarum partium cum febre acuta: quoniam in his non adeò valida fiunt deliria, non perpetua, ſeu aſſidua permanent, ſed auctam febrim ſequuntur, remiſſa verò ea, quieſcunt, vt patet ſecundo de Locis affectis, c. nono, quemadmodum & ab ea inſania, quę Græcè μανία dicitur, ſola febre diſcrepat, vt antea meminimus. Huius autem exquiſitæ phrenitidis tres inquam inueniuntur ſpecies, ſeu differentiæ: quarum duę ſimplices ſunt, ex quibus deinde tertia componitur, vt patet quarto de Locis affectis, cap. ſecundo. Quippe ſunt quidam phrenitici, qui de ijs, quæ oculis afferuntur, rectè quantum ad ſenſitiuam notitiam pertinet, ſeu ad imaginatiuam ſpectat, iudicant, cogitando verò à naturali iudicio aberrant. Alij rurſus cogitatione quidem minimè falluntur, cum eis veluti errans ſit imaginationis motus: plerunque vero in vtriſque ſimul delirium conſiſtit, ſenſus videlicet, ſeu imaginationis, & cogitationis vitium laborantes, parum probè imaginãdo, ac parum aptè ratiocinando. Attulítque idem Gal. exemplum lanifici pueri tum prædicto loco, tum libr. de Different. ſymptom. pro declaranda prima differentia. Secundam autem differentiam non ſolùm in alijs, verum in ſeipſo, cum puer adhuc eſſet, expertum eſſe teſtatur. Illud quod Theophilo medico ægrotandi contingit, vt eodem lib. 4. de Locis affect. & de Differ. ſympto. patet. Quomodo autem quiſpiam valeat prænominatas differẽtias, ſeu phrenitidis ſpecies ſigillatim dignoſcere prolixa oratione opus non eſt, cum ex deprauato cuiuſque functionis motu, aut ex vtriuſque, ſi compoſita fuerit, prompte percipiatur, ſi quis prius norit, quid ſit vtriuſque facultatis munus. Euenit autem interdum, vt illęſa ſeruetur memoria, interim vero vt ſimul cum eis afficiatur: at non propterea ſic temere in Gale. doctrina aſſerendum eſt has functiones in diuerſis cerebri partibus perfici, cum & vna lædi poſſit, altera illæſa permanente, quamuis Aetius illud ſentiat, cum valde alienum ſit ab eius ſentẽtia, vt in quodam noſtro compendio longiori diſcurſu oſtendimus, ac qua ratione illud fieri poſſit demonſtrauimus: quamuis in vno, eodémq; loco, hoc eſt, in cerebri corpore, perficiantur. Illud tamen non omittam, priuſquam ad narrandas phrenitidis cauſas deueniam, cùm ea ſit inflammatio, vt diximus, ſub quo inflammationis ſignificato comprehẽdatur. Nanque Gale. communiſſimo eius ſignificato vtens ſecundo de arte curatiua ad Glauconem, dixit aliam eſſe ſuccam, aliam eſſe humidam inflãmationem, nec ab ea ſub ſicca contineri poteſt, cũ ex quibuſdam oriatur ſuccis, vt dicemus. Inſuper & hęc, quæ humida eſt, fieri poteſt ex cuiuſuis humoris, ſuperabundantia, potiſſimùm cum ſanguine, vt ſecundo de locis affectis, ac commento aphoriſ. 33. ſexti libri patet, communi quodam ſignificato ea vtẽs, quomodo nec ipſa phrenitis inflammatio dici poſſet, cùm ea oriri non valeat ex cuiuſuis ſucci redundantia, etiam cum ſanguine permiſti, vt dicemus. Interim vero inflammationis nomine vtitur, velut etiam communi quodam non ad omnes inflammationes, ſed ad eas tãtum, quæ ex calidis ſuccis ortum habẽt, ſiue is ſanguis fuerit, ſiue bilis flaua, aut ex ambobus ſimul humoribus genita fuerit: ſub quo ſignificato, & ipſa phrenitis comprehẽditur: nam ex calidis ſuccis, quamuis nõ omnibus originem ducit, vt infra patebit. Qua ratione fit, vt quamuis Gale. alio modo inflammationis nomine vtatur, & quanto magis propriè ipſam ſumendo, vt ſit tumor quidam ex ſanguine optimo, ac mediocrem craſſitudinem obtinente, præter naturam excitatus, cum vehementi dolore, calore, tenſione, ac pulſu, phrenitis tamen ipſa ab hac inflammationis appellatione ſecludatur, cum nec ipſa à ſanguine optimo, ac mediocrem craſſitudinem habente excitari poſſit. Ex quibus liquet phrenetim ipſam exquiſitam propterea inflammationem dici, quoniam ex calidis ſuccis ortum habet, non ſiquidem omnibus, ſed ex ipſa bile, cum videlicet locum, in quo princeps animæ pars reſidet, prehenderit, eodem Galeno teſte primo prorrheticorum. At quoniam ea non vnam tantum habet denominationem, & differentiam, cùm alia pallida bilis dicatur, alia flaua, ſeu rufa, quæ iterum immoderatius excalfacta, aſſata flaua bilis nominatur, ex qua iſtarum exquiſita phrenitis excitetur, non iniuria quæret quiſpiam, cui reſpondebimus nos cum Galenus tertio de locis affectis. ad Tralliano, præcitato loco, eam oriri poſſe ex quauis prænominata bile: nam interdum à pallida ortum contrahit: interim flaua eam parit: nonnunquam ab eadem flaua præaſſata gignitur. Illud verò hoc modo inueſtigare dicebit, quando ex prædictarum aliqua excitetur: nanque

ex

Factæ iam phrenitidis ſigna. cap. 1.

Quibus indicijs ipſa diſtinguatur ab ea quæ ex ſepto tranſuerſo oritur. Loco citato.

Quibus à cæteris delirantibus diſtinguũtur.

Quibus à furore.

Exquiſitæ phrenitidis differentiæ tres.

De differ ſymptoma. cap. 3.

4. de locis affectis. ca. 2.

De differ. ſymptoma. cap. 3.

Quomodo dictæ tres differentiæ diſtinguantur.

Loco citato

Quot modis in Gal doctrina dicatur inflammatio, quia quatuor.

2. de lo. af. cap. 9.

Quomodo phrenitis inflammatio dicitur.

Exquiſitæ phrenitidis cauſa. Commẽt. 1.

Amarabilis differentiæ.

cap. 7.

Modus dignoscendi ex qua bile phrenitis fiat. ex pallida bile si generetur, mitior erit, & phrenitis & delirium, & febris, illudque non absque ratione: nam cum seroso recremento flauæ bili commisto pallidam constitui contingat, vt Galenus *Cap. de fe. le.* visum est decimo de simplicium medicamentorum facultatibus, non mirum, si mitior ea fuerit. Si vero ex flaua bile excitetur, multo vehementior phrenitis erit, febres maiores inducet: cùm & ipsa flaua bilis propterea colore flaua sit, quoniam plusculum excalfacta est, vt præcitato loco Galenus placuit. At vbi flaua bilis immoderatius excalfacta, & plus æquo adusta fuerit, seu præassata, phrenitim efficiens, dementia occurrit ferina, & melancholica: & propterea efferata dicitur: cuius ratio cunctis facile patere poterit. Patet deniq; ex his, qua bile phrenitis gigni possit, ac quibus indicijs eiusdem causa inuestiganda erit. At si quis dixerit, *Dubiũ ex Pauli verbis.* Pauli auctoritate fretus cap. 6. libro tertio, ex redundante sanguine phrenitim oriri posse, respõdebimus nos, *Responsio.* aut Paulum non de exquisita phrenitide intellexisse, quę ex sanguine, cui admista fuerit flaua bilis gigni posset, vel de sanguine feruescẽte, & tenuissimo secundum substãtiam intelligere voluisse: qui flauæ quidem bili similis existit, assimilésque parit affectus, Gal. teste secundo de arte curatiua *cap. 1.* ad Glauconem, quinimò & ipse flaua bilis dici propter. Quapropter cum Gale. concludamus, exquisitam phrenitim, quæ inflammatio cerebri, & membranarum eius existit, ex pallida bile, aut flaua, seu eadem flaua præassata originẽ ducere. Quo autem pacto diuersæ eius causæ dignosci valeãt, ex iam dictis liquet: reliquum est igitur, vt eius prognostica describamus, deinceps vero curationem. Quod autem ea acutissimus, periculosissimúsq; sit affectus, *Prognostica 1 prog. com. 23.* in omnibus in confesso est, iuxta Tralliani sententiam, & Gal. 1. prog. vniuersum phrenitidis genus exitiale esse testatur, simul cum Hippoc. Verum idem Hippocrates Aphorismo 53. sexti libri asseruit, desipientias, quæ cum risu fiunt, securiores esse: quæ vero cum studio, periculosiores, quo loco per securiores intellexit minus periculosas: cùm nulla desipientia secura sit, velut Gale. eodem loco *1. prog. loco citato.* exponit. Quò fit, vt hæc sententiam non aduersetur ei, quæ dicta est primo progn. Hoc idẽ Celsus confirmauit lib. 3. cap. 18. dum dixit, interdum in accessione ægro desipere, & loqui aliena: quod nõ quidẽ leue est, neque incidere potest, nisi in febre vehementi, non tamen æque pestiferum est, vt phrenitis. Idemmet Hippoc. aphori. 72. quarti lib. vrinas albas, & perspicuas malas esse in delirãtibus dixit: *3 de morb. vul. cõmen. 3. commen. 75.* & Galen. 3. de morbis vulgaribus acutissimam esse phrenitidem testatur, quæ primo statim die vnà cũ febre inuadit, atque omnes fatetur, qui ita phrenitide perciti essent, infra septimum diem mortuos esse: perpaucos autem, hosque raros, hunc superasse. Grauissima quoque phrenitis est, quæ ex perusta bile gignitur, vt Paulus inquit. *Curatio.* At tempus est ad eius curationem accedere: pro qua, aër primo alterandus, hyeme quidem, vt Aëtio visum est, ad tepidum, æstate verò ad frigidum: nam dixit, Æger igitur decumbat hyeme quidem in domo tepida, æstate verò frigida. At Paulus voluit, quòd æger decumbat in loco tum lumine, tum tẽperie moderato, & varijs quibusdam picturis libero. Vt verò hi concilientur, prohibendus est, mea quidem sententia, aër extreme frigidus, etiam in ęstate: de quo noluit Aëtius intelligere: quoniam & inflammationi nocua sunt impensè frigida, eiúsque causam densando, prohibent digestionem: nec in pensè calidus eligendus erit, etiam in hyeme, cum inflammationẽ & irritet & foueat, ac eius causam adaugeat. Quod vero ad lucem, seu tenebras spectat, voluit Aetius, quòd hi qui ad lucis splẽdorem resipiscunt, in lucida domo degant: at qui ad lucem efferantur, in tenebricosa domo decumbant. Trallianus autem iussit aërem magis lucidũ, quàm tenebrosum eligendum esse, vt æger per huius sensum ad consuetorum perceptionem, ac conscientiam perueniat. Quod vero ad aeris qualitates primas eligendas: quòd temperatus existat, voluit quò animalis spiritus temperie ipsius refocilletur, ac relaxetur, vitandúsque sit admodum crassus, humidus, frigidus, aut calid⁹, propter assignatas causas. At Celsus quod ad tenebras attinet, aut lumẽ, hisce vtitur verbis, Fere vero antiqui tales ęgros in tenebris habebant, eo quòd eis contrarium esset exterreri, & ad quietem animi tenebras ipsas conferre aliquid iudicabunt. At Asclepiades tanquam tenebris ipsis terrentibus, in lumine habendos esset dixit. Neutrum tamen perpetuum: est alium enim lux, alium tenebræ magis turbant: reperiunturque, in quibus nullum discrimen deprehẽdi, vel hoc, vel illo modo possit. Optimum itaque est vtrũque experiri, & habere eum, qui tenebras horret, in luce, eum qui lucem, in tenebris. At vbi nullum tale discrimẽ est, æger, si vires habet, loco lucido, si non habet, obscuro continendus est: quam Celsi sententiam perpetuo seruandam esse censerem, quanquam prędicti omnes veritatem asserant, si eorundem mens ritè percipiatur. Quantum vero ad motum, & quietem spectat, iussit Paulus phreniticos in quiete, quoad eius fieri licet, cõtineri, si diuites fuerint, à famulis, sin pauperes, vinculis conuenit, nam inordinata motio vires prosternit, ac ęgrotos macilentos reddit, potissimùm delirantes. Galen. teste commento aphorismi 28. secundi libri. Alia etiam de causa pedes deligaturis constringi debent, nempe quo humores deorsum reuellantur, vt eidem Paulo placuit: huius quoque sententiæ est & Trallianus: qui propterea inhibendum esse violentum motum asseruit, quoniam pręter iam dicta, & morbum excitat, & somnum impedit: de vinculis similia proferens, quæ Paulus. De somno autem dicebat Celsus, Omnibus vero sic affectis somnus, & difficilis, & præcipuè necessarius est: sub hoc enim plerique sanescunt: propterea quæ somnum moliuntur, adhiberi debent intus, ac extra, de quibus in sequentibus mentio fiet, ac omni ratione vigiliæ excidendæ sunt Tralliano auctore. Subluenda interim aluus est leuibus clysterijs, decocto videlicet maluarum, violarum hordei, papaueris capitum, ac foliorum betæ, & pauco sale additis vnc. iij. vel iiij. olei violacei, vel de papauere, seu amygdalarum dulcium, duabus mellis violacei, & j. cassiæ tractæ, seu cassiæ fistulæ: licebitque interdum, si hæc non suffecerint, drachm. iij. vel iiij. diacatholicon addere. Ventris verò astrictio penitus vitanda erit, cum & morbum, & causam adaugeat. Ad locum autem quo æger decumbit, amici & quidem gratissimi ingrediantur: qui nunc blandè ægrotum alloquantur, nunc acerbius corripiãt, vt inquit Paulus. Celsus verò aduersus omnium insanientium animos asseruit necessarium esse gerere se pro cuiusque natura: nam quorundam vani

motus leuandi sunt, sicut in homine prædiuite famem timente accidit: cui subinde falsę hæreditates enunciabuntur: quorundam audacia coërcēda est, sicut in iis fit, in quibus cōtinendis plagæ quoque adhibentur: quorundam etiam intempestiuus risus, & obiurgatione, & minis prohibendus est: quorūdā discutiendæ tristes cogitationes, ad quod symphoniæ, & cymbala, strepitúsq; proficiunt. Sæpius tamē assentiendū, quàm repugnādum est, paulatímque & non euidenter ab his, quæ stultè dicētur, ad meliora mēs eius abducenda est. Interdum etiā elicienda ipsius intentio, vt fit in hominibus studiosis literarum: quibus liber legitur aut rectè, si delectētur, aut perperā, si id ipsum eos offendit, emendando enim conuertere animum incipiunt: quin etiam recitare, si qua meminerunt, cogendi sunt. Ad cibū quoque quosdam non desiderantes reduxerunt hi, qui inter epulantes eos collocauerunt. Quare rectè inquit Trallianus, quòd amici nonnulli admodum familiares ei assistere debent, vt etiam increpantes ipsum propter ea, quæ facit, reuereatur: neque verò domesticus, aut cognatus, cuius causa aliquando tristetur, aut cui irascatur, ingredi debet: quippe hoc irritare ægros, & commouere solet, & vt valdè perturbētur, manifestam præbet occasionem: nec etiam amici frequentes, & copiosi ad eū ingredi debent, propter causas ab eo assignatas. Quoad cibum attinet moderatio in eo quoque adhibenda: nam neque implendus æger est, ne insaniat: neque ieiunio vtique vexandus est, ne imbecillitate in cardiacum incidat, quemadmodū Celsus testatur, opus est autem, eo auctore, cibo infirmo, maximéque sorbitione: propterea ptisana, velut primum omnium victus ratione phreniticis remediū adhibeatur, optimè prius decocta, vt Tralliano visum est. Insuper & ipsius solus cremor vtilis est. Quòd si ęgri prædicta auersentur, panis in aqua, calida intinctus iuuabit. Quòd si vires consentiāt ipsa aqua hordei tantum vtare. Ex oleribus intybum, & lactuca elixa, ac alia olera frigida, cucurbitáque, in pauca tamen quantitate exhiberi potest. Ex fructibus vti possunt malis, ac acidis pomis, & eiusdem qualitatis cerasijs. Pro potu vtantur aqua hordei iam dicta, aut aqua ex decocto seminū coriandrorum præparatorum, vel aqua ipsa decocta cum additione exigui succi acetositatis citri, aut succi malorum punicorum acidorū, siue succi pomorum etiam acidorum. In quibus autem multæ vrgent vigiliæ, febris verò non vehementissima, ac vires sunt imbecillæ, quædam quoque cōcoctio vrinarum in eis apparet, pręsertim si cùm sani essent vino vti consueuerint, & eo vti possunt, potissimū si eos ventriculi eis imbecillum sit. Commodissima nanq; est ijs vini potio, si modicè assumatur, Tralliano teste, nam ferocitatem ipsorum mutat, ferinos mores ad hilaritatem transfert, somnúmq; cōciliat, ac sitim restringit: eóque vtendum erit vino, quòd Græci ὀλιγόφορον appellant dilutum inquam, tenue, & aquosum, ac album, modicéque astringens. Nam huiusmodi vinum & vētriculum robustum efficit, cum hoc, quòd haudquaquam caput tentat, auctore Gale. 5. de locis affect. 12. meth. medendi, & 3. de ratione victus in morbis acutis. Proinde nulla futura mentis alienatio ex eius exhibitione timeri debet, vt Paulo visum est. Frigidam autem aquam vitare omnino oportet, eò quòd tuta non sit, at tutius tepida potius vti, vt placuit Tral-

5. de loc. affe. cap 6. 12. de met. cap. 4.

liano, & potissimùm, si septum transuersum coaffectum sit. Phreniticis verò statim ab initio venam incidendam esse, modò valens virtus sit, vt sine noxa missionem sanguinis tolleret, ac nihil eorum prohibeat, quæ de secunda vena perpēdenda sunt, cuncti fere artis medicæ auctores cum Galeno 13. meth. consentiunt, præter Asclepiadem, qui perinde esse dixit his sanguinem mitti, ac si trucidentur, rationem hanc secutus, quòd neque insania esset, nisi febre intenta, neque sanguis in remissione eius rectè mitteretur: quem Celsus, & rectè quidem improbauit, tum propter alia, tum quoniam cōtinuata quoque febris habet tempora, quibus & si non remittit, non tamen crescit. Sanguis ergo absque controuersia, aliis consentientibus, statim ijs mitti debet, tanquam primum omnium, & maximum futurum præsidium, prout omnes cōueniunt. Verùm Aëtius mediam cubiti venam secādam esse præcipit. Paulus verò protinus è cubito sanguinem mitti debere iussit, ex qua autem vena, nō meminit: quanquam illud ratione determinare haud difficile erit: nam si ab initio vsque ad partum diem phrenitis irruat vigenti ætati, bonæque corporis habitudini, ac cuncta sanguinis multitudinem indicent, secunda primò erit præcepto Aëtij media vena. At si non adeò fuerit sanguinis cum bile redundantia, & ex transmutatione alterius morbi phrenitis succedat, potissimum si alię euacuationes præcesserint, tunc humeralis, seu externa vena incidenda erit: quòd si phreniticus manum non porrigat, quòd sæpe accidit, ex recta in fronte vena sanguinis missio molliēda erit, ex Tralliani, & Pauli sententia. Facies autem id rectè, si collum artificiosè fascia, lanea, seu lineas constringas, vt vas attollatur, quantitas autem pro viribus detrahatur, & minus quàm oporteat auferatur, ob plurimam, quæ in ipsis ex vehementi motu contingit, dissipationem, exhalationem, & propter laxitudinem, at si videbitur, iterāda potius erit, vt si prior ex media facta fuerit, secundo loco ex externa, & tertio, si opus fuerit, ex frōtis vena sāguis detrahatur. Quòd si prior externa vena incisa fuerit, secūdo loco eadem frontis vena secetur, & vltimo, si opus fuerit, cucurbitulæ in occipitio figendæ, ex quibus sāguis scarificatione trahatur: aut si noluerit æger brachium porrigere, & propterea recta in fronte vena fuerit incisa, secunda vice, si oportebit, ex eadem sanguis mittendus erit: & demum si intererit, cucurbitulæ in occipitio figendæ. Post sanguinis euacuationem, caput oxyrrhodino madefaciendum erit, non tantùm Galeni præcepto 13. method. sed ex communi omnium consensu, illúdque in principio admouendum: nam repellendus à capite humor est ipsúmque alterandum, ne immodica caliditate liberalius humores attrahat, atque iccirco eis repleatur: quanquam nec illud capiti admouere tentandum erit, nec aliud quodpiam medicamentum, nisi vniuersi corporis curatione præmissa: id quod commune præceptum est in omnibus morbis, ac obseruare oportet in cunctis topicis, hoc est, localibus vocatis remediis, Galeni decreto, cum primo de compositione medicamentorum secundum locos, tum tertio de locis affect. vt supra retulimus, quo etiam tempora odoriferum parari potest eundem prętans vsum, excipiens aquæ rosarum, & myrtillorum ana vnc. iij. sandalorum rubeorum, citrinorum

3. de rat. victus com. 3 Venæ sectio.

cap. 21.

Quæ vena secāda sit.

Quantitas sanguinis auferenda.

Oxyrrhodinum. cap. 21.

Commune præceptum in admouēdis topicis medicamētis.

1. de comp. medic. sect. loc. ca. 1 & 8.

3. de loc. affe. cap. 3.

norum, & corallorum rubeorum ana drac.j. aceti rosacei vnc.j. & s. misceantur simul. Interim nonnulli alterantes syrupi competunt, vt rosaceus, violaceus, ex nymphæa, ex cichorio, seu endiuia, ac de papauere. Verùm nunquid purgatione, vbi opus fuerit, vtendum sit, non admodum liquet, cùm neminem Græcorum inuenerim ipsam præcipere: quamuis Celsus videatur ipsam olfecisse, dum dixit, Nec minus deliberari potest an aluus ducenda sit. Inter Arabes, Auicenna proprio capite de cura phrenitidis redundãte flaua bile, magis quàm sanguine, purgationem laudauit. Verùm nos (licet Græci auctores de ea mentione non fecerint, fortè quòd purgantia medicamenta sint natura calida, humoresque commoueant, & propterea inflammationem augeant, tum etiam quod cùm ea febris sit vehemens) ipsam tamen non negabimus, vbi vsus fuerit, nec propterea tantis pugnabimus viris, cùm nec ea medicamenta purgantia, quæ talis sint naturæ, ac eorum temporibus reperiebantur, admittimus, sed tantùm ea, quæ cum hoc, quod fœliciter purgant, ac fluentes succos ad infernas partes reuellunt, nec inflammationem, nec febrem adaugent, imo & vtrasque mitigant, ac curant, quæ si nouissent, approbassent vtique, quanquam nec eamet, quæ ipsi nouerunt purgantia medicamenta, damnent, licet non præcipiant. Nam & ipse Galenus quarto method. medendi, auctoritate Hippocratis, interdum in morbis magnis, non modo venæ sectione, verùm, & purgatione reuulsionis tantùm gratia vtendum esse præcipit, etiam nulla humorum plenitudine existente, aut redundantia vitiosi succi. Qua de re vtendum esse purgantibus medicamentis, quæ aut calida non sint, aut parum caliditate participent, cum ipsi tamen frigida miscenda medicamenta censerem: ea sunt manna, cassia fistula, saccharum violaceum, seu syrupus ex pluribus infusionibus violarum, aut rosarum, tamarindi, & interdũ diacatholicõ, aut triphera persica, seu rhabarbarum, modò cum aliquo prædictorum permista sint, poterit autem sic componi, Recipe tamarindorum vnc. j. fiat decoctum cum florum violarum borraginis, buglossi, & hordei mundi ana drac.iij. in aqua: in cuius decocti iure dissoluas mannæ electæ vnc.ij.s. vel iij. aut cassiæ fistulæ vnc. j. & s. vel sacchari violacei vnc. ij. seu syrupi ex pluribus infusionibus violarum, aut rosarum vnc. iiij. adde demũ rhabarbari vigorati infusi drac.j. vel scrup.iiij diacatholicon, seu tripheræ persicæ drac.ij. vel iiij. & fiat potio. Verùm si quis rhabarbarum auersetur propter corporis temperaturam, ætatem, aut habitum, seu anni tempus, regionem, ac cœli statum calidum, poterit reliquis benè vti, eorum quantitatem accommodãdo, prout ritè videbitur. Interim quoque frictionibus vtẽdum leuibus pro reuulsione, eo potissimùm tempore, quo & delirium, & febris non valde auctæ fuerint, sed potius remiserint, & præsertim inferiores fricẽtur partes. Caput autem rosaceo cum modico aceto irrigetur, ætate quidem tepido, hyeme verò moderatè calido, quod in cunctis aliis medicamentis seruandum erit topicis: & si ambiens frigidior fuerit, cõmodum est & chamæmelinum ex æquo ipsi admistum, velut ipse illustrem Indicum Piccolhomineum, Ducis Amalfię filium hoc medicamento à phrenitide, cùm à cunctis medicis esset destitutus, liberaui, facta ex eo irrigatione supra coronalem commissuram, capillis prius tonsis. Poterit insuper parari decoctum ex rosis, violis, hyoscyamo, lactucis, nymphæa, ac corticibus papaueris, cui miscendo rosacei, & chamæmelini quantitatem moderatam, aut rosacei solum in aëris constitutione calida, seu æstate, & albi aceti parum, irrigatio similiter fieri potest: odorem quoque naribus obiicimus: ac nares ipsas intus, vel frontem ex similibus medicamentis illiniemus, etiam cùm in summo incremento phrenitici fuerint, teste Galeno 13. method. Quippe sopire, vt ipse asserit, ac stupefacere principem facultatem oportet, cerebrum scilicet, quod supra modum incaluit, refrigerando: ex quibus etiam assiduè facies proluatur, vt Aëtio visum est. Vbi verò diu hoc vitium moram traxerit, Galeno, & Aëtio testibus, ea adhibenda medicamenta sunt, quæ discutiant, ac crassos vapores transpirare faciant, velut si serpillum, thymum, aut spondilium, melilotum, & althæa oleo coquantur rosaceo, vel chamæmelino, quo demũ caput irrigãdum, aut madefaciendum erit, atque vapor per nares suscipiendus. Verùm in hoc magnopere animaduertant Medici rogo, ne sic temerè prædicta, seu alia, quæ discutiant medicamenta calida phreniticis admoueant, nisi transacto eius incremento, inclinantéque vigore summo; nam si prius approximentur, maximum parabunt discrimen, & fortè ægrotantis perniciem, inflammationem siquidem augendo: nec minus animaduertant quæso in approximandis, velut vulgus Medicorum hodierno tempore vtitur, catellis, seu gallis: cum si in principio, ac summo incremento eis vtaris, inflammationem irritabunt, & febrem. In fine verò summi vigoris, ac inclinatione rectè fortè eis vtaris: quo etiã tempore aquæ potabilis balneo temperatè calido, præsertim vbi siccitas, & vigiliæ plurimæ vrgeant, lauare eos non nocebit, & si febricitent: cùm ad bonam temperiem ex eo reuertantur, & in posterum delirio, & febri liberentur, Tralliani decreto: post quod & liberaliter vngere conuenit. Illud pręterea menti tenendum, quòd in quacunque phrenitidis differẽtia, seu quauis principe functione affecta, perpetuò medicamenta iuxta capitis commissuram coronalem approximãda sunt; tum propterea, quòd non in diuersis cerebri partibus prædictæ functiones exerceantur, sed in eademmet sede, iuxta Galeni sententiam, vt alibi fusius declarauimus; tum etiam quòd per eam partem promptiùs non modò facultas, sed etiam substantia medicamẽtorum penetrare valet, velut prius in capite de lethargo ad mentem Galeni, dictum est. At cùm dixerimus somnum solum, & maximum esse delirantium remedium, propterea non immeritò commemoranda hìc duxi, quæ ipsum moliuntur, tam intus, quàm extra adhibita: nam pro oxyrrhodino, ac iam dicta irrigatione, posset caput irrigari cum oleo de nymphæa, violaceo, seu ex papauere, pauco aceto addito: aut decoctum fieri ex lactucæ ac foliis, violarumq́; tũ floribus, tũ foliis, hyoscyamo, rosis, solano; capitibus papaueris, albi & nigri mandragorę pomis, seu radicibus, semper aceti parum miscendo, ex eóque vel caput irrigando, vel ipsum olfaciendo. Naribus insuper, ac temporibus cum pauco aceto populeone vnguẽto vti poteris, ac fronti. Sub ceruical papaueris capita, aut mãdragoræ mala subdantur, vt præcipit Aëtius. Confert etiam aliquid ad somnum silanus iuxta cadens hoc est,

Nunquid purgare eos conueniat.

Auic. li. 3. fen. 1. trac. 3. cap. 3.

cap. 6. Quibus purgantibus medicamentis vtendũ sit.

Frictiones.

Quæ iterũ seruanda sint in adhibendis topicis.

cap. 21.

Quæ præsertim parte applicãda sint topica internis capitis affectibus.

In proprio quæsito.

Quæ somnum conciliant medicamenta.

est, aquæ riuus, vt inquit Celsus, faciémque assiduè prolui præcipito ex aqua, in qua papaueris tum albi, tum nigri capita sint cocta; in potu insuper danda est aqua, in qua papauer, aut hyoscyamus decocta sint, vt idem Celsus refert pondere vnc.iij. aut drac.j. alicuius somniferi antidoti, vt tripheræ magnæ, aut eius quæ requies dicitur, seu philonij Romani, vel persici tribuas: in quorum assumptione illud obseruandum, ne in vigore, sed in exacerbationis declinatione dentur. Cæterum assiduum vsum stupefacientium pharmacorum, potionum, irrigationum, ac illitionum vitare oportet; facilè enim in his, vt Aëtius refert, qui immodicè perfrigerantur, transitus fit à phrenitide in lethargum: quò fit, vt quem obdormire volumus, excitare postea non possumus. Si etiam vires imbecillæ fuerint, tunc maximè vitabis nequid torpori, somnóque inducendo accommodum exhibeas: nam in his, qui infirmas vires habent, Tralliano teste, non vulgaris noxa, imò interdum mors talium potionem comitantur. Liquet igitur ex his non modò phrenitidis curandæ ratio, verùm & immodicæ vigiliæ, necnon & delirij quouis modo in febribus geniti, cùm videlicet adeò vrgeat, vt & ipsi quoque quamuis per consensum excitetur, ac febrium symptoma sit, non absque ratione succurrere oporteat, ne videlicet ex eo cerebrum ipsum per se facilè afficiatur.

Quæ obseruanda sint in exhibendis anodynis medicamẽtis torporem inferentibus.

Περὶ μελαγχολίας. *De melancholia.*

CAP. VII.

Sub delirij nomine, quod Greci παραφροσύνην, appellant, non modò phrenitis, ac quod in acutis febribus excitari consueuit, continẽtur, Galeno teste secũdo de causis symptо. verùm etiam duæ aliæ species, seu differentiæ, quæ quidem citra febrem oriri solent: quarum vna melancholia tum à Græcis, tum à Latinis dicitur, reliqua verò μανία Græcè, Latinè insania, seu furor nuncupatur, de his propterea non immeritò pertractabimus, de melancholia prius verba faciẽtes: quæ quoniam inter eos connumeratur affectus, vt Galeno visum est secundo Methodi medendi, & tertio de locis affectis. qui à causa nomen sumpserunt, propterea melancholiæ nomen impositum ei est, quò fit, vt Paulo lib.3.cap.14. sic describatur. Melancholia delirium quoddam est sine febre, ex melancholico humore maximè nascens, qui mẽtis sedem occupauerit: nam quamuis non vnus sit eius generationis modus, vt dicemus, cunctis tamen melancholicis commune est, quòd cerebrum eis afficiatur, siue per essentiam, siue per consensum: quod inspiciens Paulus in eius descriptione innuit cerebrum in ea affici. Hoc idem Galenus ante ipsum tertio de Locis affectis cap septimo, decretum reliquerat. Patere insuper poterit ex principis functionis læsione aliqua, cùm dictum sit eam quandã esse delirij speciem: & propterea in ea necessarium esse aliquam lædi functionem principem, quæ non nisi in cerebro perficitur, qua de re & ipsum affectum erit; nam quòd in cerebro consistant omnes principalium animæ virium affectus, in confesso habent omnes medici, vt tertio de Locis affectis cap. 5. liquet. Nunquid autem vt instrumentalis, vel vt similaris pars, cerebrum ipsum in melancholia afficiatur, idemmet Galenus eodem tertio de Locis affectis testatur, cùm dixit. Vbi verò in ipso cerebri corpore melancholicus succus abundat, eam insaniæ speciem quam Græci μελαγχολίαν vocant, efficit: quo fit, vt neque subito eueniat, neque affatim soluatur: nam totius substantiæ cerebri temperies mutata est. ex quibus liquet cerebrum, vt similarem partem, & non vt instrumentalem in melancholia læsum esse; quod quidem ante Galen. Hippocrates sexto de Morbis vulgarib. confessus est, cùm dixit, Melancholici magna ex parte comitiali morbo afficiuntur, & contra, morbo comitiali laborantes efficiuntur melancholici; atque horum vtrumlibet magis accidit, prout vel in hãc, vel in illam partem infirmitas repit: si enim in corpus, epileptici, si verò in mẽtem, melancholici redduntur. Cùm verò in hoc affectu cerebrum per essentiam læditur, propria ipsius melancholiæ symptomata, quæ infra narrabimus, auctiora videbuntur, nec alia symptomata in aliqua aliarum partium priùs apparebũt. At si prima symptomata in aliqua corporis parte, vtputa, circa ventriculũ inceperint, & demum ipsis auctis melancholica sequatur affectio, haud ab re existimandum erit, primitiuam affectionem non in cerebro consistere, sed ipsum per consensum affici: quo casu nec propria melancholiæ spmptomata grauiora apparebunt, vt fusius infrà dicemus. Sufficiat autem modò non ignorare cerebrum necessariò esse affectum in ipsa melancholia quomodocunque ea excitetur. At nunquid morbus sit hic affectus, vel symptoma, non omnes consentiunt: quidam namque, quòd in morborum numero reponatur, existimarunt, qui licet magnæ auctoritatis viri sint, parcant mihi, si aliter sentiam cum Galeno, dicámque symptoma, & non morbum esse in genere noxæ functionum principum, cùm earum quædam deprauata sit functio, velut tertio de Locis affectis, ac secundo de Causis symptomatum liquet; vbi ipsam παράνοιαν, hoc est, dementiam appellat: nec minus veniam dabunt ab eorum opinione recedere, qui tum imaginationem, tum cogitandi functionem in melancholia lædi asseruerunt: nam licet dixerimus symptoma esse principum functionum, non tamen cogitandi, nec memorandi functio in melancholica dementia, noxam suscipiunt, prout Galeni verba 2. de Causis sympto. cap.7. liquidò ostendunt, dum dixit, Melancholicę autem dementiæ variæ sunt species, prout in ipsis particulatim dolosę imaginationes apparent. Patet ex iis verbis, imaginandi functionem, non cogitandi, nec memorãdi læsam esse, hoc idẽ confirmauit Aëtius proprio capite de melancholia, dicens, Melancholica deliria multiformia quidam sunt, ob particulares corruptas imaginationes. & Trallianus cap.17 lib.1. asserebat, quòd non omnes melancholici eadem symptomata sustinent, neque similiter eisdem imaginationibus agitantur. Quòd igitur imaginatio tantum melancholicis lædatur, eáque deprauata sit ac veluti errans, ex iam dictis patet, cogitãdi functione, ac memorandi manentibus illæsis, cùm circa visa decipiantur, & propterea cuiusuis melãcholiæ propria indicia sunt, metus, & mœstitia, absque manifesta causa quemadmodum si propter causam manifestam: hæc incipiant, longóque tempore perseuerent, adhuc melancholiam significant, prout Hippocrates, & Galenus decretum reliquerunt, Aphorismo

2. de causis symp. c. 7.

2. meth. c. 2. 3 de loc. af. cap. 7.

Melancholia quid sit.

Quæ pars in ea afficiatur.

Nunquid vt similaris, vel vt instrumentalis pars cerebrũ afficiatur.

Sect. 7. in fin.

Quomodo distinguatur, si per essentiam, aut per cõsensum ipsum fuerit affectum.

Quis affectus præter naturã sit.

3. de loc. af. cap. 7. 2. de causis cap. 7.

Quæ animalis functio per ipsam offendatur.

Lib. 6. c. 9.

Propria melancholiæ indicia quæ.

rismo 23. sexti libri. Metuunt enim, & tristantur omnes, odióque habẽt homines, vt inquit Paulus, nec si roges eos, quamobrem mœreant, reddere causam possunt: nam sine causa omnes mœsti sunt, vt Galenus inquit, ac frequẽter cogũtur in lachrymas, & deserta loca potius appetunt, hominúmque incipiunt vitare consortia: aliquando rursus suam sententiam redamnantes vitæ solatio delectantur, Theodoro Prisciano teste, libro secundo, cap. 5. ad Timotheum: timent insuper cuncti melancholici, nec aliquo tempore timor eos deserit, licet non cunctis idem sit timoris modus: quoniã præter naturam eis visa non semper eodem genere cõtinentur, vt Galeno visum est tertio de Locis affectis, cap. septimo. Cæterum nihil mirum si eis timor, mœrorq; accidat, siquidem eorum, quæ extra corpus sunt, nihil videmus, quod nos perinde terreat, ac tenebræ. Ergo cùm tenebræ rationalis animæ parti sunt circunfusę, necesse est hominem timere, vt qui semper vnà cũ corpore suo timoris causam circunferat. Quod enim nobis extrinsecus fit, vt inquit Galenus secundo de Causis symptomatum, cap. vlti. altissimis tenebris circundatum nobis aërem ad tẽpus aliquod occupantibus, id melancholiæ vitio laborantibus ab interno, & ipso corpore contingit, vel nigra bile cerebrum occupãte rationalis animę sedem, vel aliqua melancholici halitus exhalatione. qua ratione fit, vt nonnulli ipsorum mortem, atque alia quędam haudquaquam timenda, timere videantur; siquidem alius, vt Gale. tertio de Locis affectis testatur, testam se factum putauit: atque iccirco obuiãtibus cedebat, ne collideretur. Alter gallos cantare audiens, vt hi alarum, sic ille brachiorum plausu, latera quatiens, animantiũ sonum imitatus est. Fuit item alter timẽs ne Athlas, qui mundum sustinere dicitur, grauatus sub tanto onere, ipsum à se excuteret, atq; ipse cum illo collideretur, ac nos quoque cum ipso periremus. Sunt autem alia huiusmodi infinita eorũ visa, seu phantasmata, vt propterea Trallianus dixerit, Nouimus autem eiusmodi humorem etiam alias infinitas peregrinas, & multiplices imaginationes inducere posse. Differunt autem inter se melancholici; nam licet omnes timeant, mœreant, vitam damnent, odio habeãt homines, non tamen omnes mori cupiunt: nam nonnulli mortem pertimescunt: quidam etiã adeò alieno, atque extraneo animo sunt, vt qui simul & mortem metuant, & tamen mortem sibi consciscant: cum præter naturam eis visa, vt Galen. inquit eodem tertio de Locis affectis, c. 7. non semper eodem genere contineantur. Excitatur autem melancholica dementia, quæuis ea fuerit, ratiocinatricis animæ sede, hoc est, cerebro intemperato, ac tenebris simili reddito; porrò nigrescit aliquando hic humor supercalefactus, aliquando superfrigefactus, Aëtio teste: quæ intemperies rationabiliter frigida, & sicca erit: quoniam melancholicus succus hanc efficiens, talis est naturæ; quò fit, vt non modò, quòd tenebris simile à melancholico succo reddatur cerebrum, propterea melancholia gignatur: vt quidam falsò ausi sunt Galeno imponere; verum etiam quia frigidum ipsum, & siccum ab eo redditum est, vt patet eodem secundo de Causis sympto. ca. 7. Nam quamuis nigra bilis in duplici sit differentia, vt liquet tertio de Locis affectis, cap. 7. 14. meth. cap 9. lib. de atra bile, cap. 3. & sexcentis aliis in locis; alia namque est veluti fæx sanguinis, quæ admodum spissa est, fæcibus vini haud absimilis: quam nigram bilem melancholicum succum, seu melancholicum sanguinem nominare consueuit Galen. & hæc non rectè atra bilis appellari potest; nominibus verò abutentes aliquando atram bilem vocamus; quoniã si non prius euacuetur, paulò pòst atra futura est, Galen. auctore comment. aphorism. 53. sexti libri. Alia verò multò est essentiæ tenuioris, quàm prædicta; vomentibúsque eam, & olfacientibus acida videtur: etiam terram radit, attollit, & fermentat, atque ampullas, quales feruentibus iusculis supernatare videmus, excitat: quæ ex præassata flaua bile, seu sanguine, vel prædicto melancholico succo oriri consueuit: & hæc propriè atra bilis nominatur: ex qua melancholica iam dicta affectio non excitatur: nam hic humor vbi in cerebro contineretur, ferina deliramenta induceret, vt dicemus, cùm de mania pertractabimus. Verùm ex altera nigra bile, quæ rectius melancholicus succus nuncupatur, melancholici fiunt, vt patet tertio de locis affectis, & commẽto aphorismi vndecimi sexti libri; quamuis quidam licet temerè ex hac quoque atra bile melancholiam oriri ad Galeni sententiam fateri ausi sint. Sed quoniam iam dictus melancholicus succus nonnunquam in toto corpore redũdat, vniuerso videlicet in venis sanguine melancholico effecto; & propterea ipsum quoque cerebrum læditur: nonnunquam verò reliqui corporis sanguine prorsus innocuo, solus is, qui in cerebro contentus est, alteratur, siue in ipsum aliunde derigetur, aut in ipsomet genitus sit. Interim contentus in ventriculi vasis sanguis crassior, ac melancholicus, sublatáque ex eo ad cerebrum euaporatione, melancholica prius dicta symptomata excitat. Propterea earundem specierum, quæ tres sunt, vt liquet, seiunctim propria indicia conscribemus, vt earũ exacta habita notitia, prõptius, ac rationabilius quiuis eas curare valeat, præcognoscens quando cerebrum solum ipsum per essentiam afficiatur, seu simul cum toto corpore, vel ab ipso ventriculo coafficiatur. Nam si & vniuersum corpus melancholicus sanguis occupauerit, cerebrũ simul cum toto corpore affectum erit. Euenit autem hoc, vt patet secundo de arte curat. ad Glauconem: cùm iecur ad generandum hanc superfluitatem sit aptũ, & ratio victus per tales fuerit adhibita cibos, qui crassum, & fæculentum humorem procreare natura apti sint: ac ipse splen sit natura imbecillior, vt quicquid de eo generetur, ad se minimè trahere potens sit. Quo fit vt eorundem corpora sint macra, nigra, & hirsuta: ac venas latas habeant, qui ex tota melancholici sunt natura. Qui verò ex acquisititia, per solicitudines, aut vigilias, hæmorrhoidorum, aut menstruorum suppressiones, seu prauorum ciborum esus, tales facti sunt: qui autem cibi suaptè natura melancholicum sanguinem pariunt, quive potus, tertio de locis affectis fusissimè à Galeno enumerantur, qua victus ratione si quis fuerit educatus, maximam quandam licet coniecturam facere, succum melancholicum in totum redundare. Si vero boni succi cibis vsus fuerit, reliqua considerare oportet; vt ipsius exercitationes, mœstitiam, vigilias, sollicitudines: & ad efficaciorem notitiam non parum confert anni tempus, præterita, ac præsens aëris constitutio, regio, ac laborãtis ætas: & vt certiorem habeas cognitionem,

Cur melancholicis timor, ac mœror accidat semper.

Loco citato.

Ad quem cerebri morbum consequatur.

Ex qua nigra bile generetur, cũ duplex sit.

3. de loc. af cap. 17.

Tres melãcholiæ species.

cap. 10.

Signa melancholiæ ex toto.

Loco citato.

nem, cubiti venam seca, præcipuè mediam, quæ communis est humerali, & axillari: & si fluens sanguis melancholicis videatur, in vniuersi corporis venis melancholicum sanguinem contineri iudicabis: ac proinde ea vtaris, vt dicemus. At si fluens sanguis non videatur melancholicus, iudicia melancholicum succum non in toto redundare corpore, ac statim eum supprimas, vt iterũ paulò pòst docebimus. Qua de re inquirendum erit, nunquid circa ventriculum prima inceperint symptomata, ipsisq; auctis melancholica sequatur affectio: nam tunc licebit coniecturam facere in ipso ventriculo sanguinem ipsum melancholicum, tanquã in parte quadam inflammata contineri: ex quo facta ad cerebrum euaporatione, eóque intemperato, atque tenebroso reddito, melancholia ipsa excitatur, cerebro ipso per cõsensum affecto. Hunc affectum hypochondriacum, ac flatuosum, libro tertio de locis affectis Galen. nominauit. Testantur autem eum hæc symptomata: nam præter metum, & mœstitiam, cruditates, acidíque ructus accidunt, æstus in præcordiis, flatus, interdum vẽtriculi vehementes dolores, sumptóque cibo, maximè coctu difficili, sputum humidum, idémque multum sequitur: præcordia ei sursum conuelluntur: deinde alui deiectione, vomitu, proba concoctione, ructibúsque eleuatur is, qui ita laborat. At si neque circa ventriculum aliquod apparuerit prædictorum indiciũ, aut si apparuerit, paruum admodum sit, neque signa affuerint redundantis in toto corpore sanguinis melancholici, propria autem melãcholiæ symptomata extiterint, metus videlicet, & mœstitia, quæ veluti charactere quodam ipsam designant, Galen. tertio de locis affectis, auctore, cerebrum ipsum primariò affici, ac tertiam melancholiæ speciem ortam esse, existimandum erit ob melancholicum succum in ipso cerebro congestum, siue in ipso genitus sit, siue aliunde in ipsum deriuatus. His quippe sic declaratis ad prognosticum deuenientes dicimus, periculosas esse permutationes ipsis melancholicis, cùm vel apoplexiam, vel conuulsionem, vel furorem, vel cæcitatem significent, vt Hippocr. inquit 56. aphor. lib. sexti. Interim verò, eodem teste, in morbum comitialem permutatur, vt patet sexto de morb. vulg. propterea non negligenda erit eius curatio circa initia, ne diutius protrahatur, ac in prædictos vergat affectus. circa initia namque facilis est eius curatio: inueteratus enim & veluti in naturam conuersus affectus, vt Alexãder inquit, incurabilis propemodum euadit. Vlterius cùm ex melancholico succo excitetur, qui si non prius euacuetur, paulò pòst superassatus in atram bilem vertitur, vt Gale. visum est comment. aphoris. 53. sexti libri, & maniam, hoc est, furorẽ efficit: hac quoque ratione confestim curãda melancholia erit. Cauendi insuper sunt timor, atque mœstitia immodici ex externa quauis causa orti: nã si longo tempore perseuerent, melancholiam significabunt, vt liquet apud eundem Hippocr. aphoris. 23. sexti libri. Verùm si ipsis melancholicis hæmorrhoides superuenerint, bonum erit; & si varices, vel hæmorrhoides superuenerint, eiusdem melancholiæ fit solutio, vt idem Hippo. inquit aphoris. 11. & 21. sexti lib. Frequentant autem in masculis magis, & mediis ætatibus hæ affectiones, difficile verò in fœminis, vel aliis ætatibus, Cælio Aurel. teste, cap. 6. lib. primi. Vt verò singu[illegible]m dictæ melancholiæ species, seu differentiæ, ritè curari valeant, victus rationem cũctis communẽ instituemus; deinceps earum cuiuslibet propriam curationem præcipiemus. Sit itaque aër ad calidum & humidum vergens, non tenebrosus, aut grauiter olens, sed lucidus, ac suaue olens. Interdicenda est vigilia immodica, quinimò somnus consueto paulò longior conciliandus: omníque conatu, vt dormiant melancholici tentandum erit: nam magnopere confert pro eorum curatione. Debent etiam mediocriter per loca viridia, & amœna exerceri conuenienti tempore, excretis prius natura, vel arte alui excrementis: quę diu detineri nullo pacto est permittendum. Prodest insuper coram eis, non quæ metum & mœstitiam afferre possunt, loqui; verùm quæ his contraria sunt, gaudia, hilaritates, bonam spem, ac animi constantiam, & securitatẽ, vt ægri gaudeant, & lætentur: in hocq; cantu, aut aliis musicis instrumentis vtendum: & vt inquit Cels. quærenda delectatio ex fabulis, ludisq;, quibus maximè capi sanus assueuerat, laudanda siqua sunt ipsius opera, & ante oculos eius ponenda: leuitérque obiurganda vana tristitia. Eorum cibi sint probi succi, mediocriter humidi, concoctu faciles, ac flatus exortes: attendendáque est in iis, ægri dispositio; cùm non omnes ad omnes cibos similiter dispositi sint. Plerumque tamen conueniunt panes clibano cocti, probè præparati. Carnes non virosæ, nec pingues; gallinarum videlicet, pullorum, caponum, perdicum, phasianorum, & sturnarum, præsertim iuuenum, oua gallinarum mollia, pisces petrosi, & molles carne. Erinacei verò marini plurimum præstant ad iucunditatem, & vtilitatem, Aëtio teste. Conueniunt iterum hædinæ carnes. Ex oleribus conferunt ad communem victum dulcia cum prædictis carnibus decocta, vt borrago seu buglossum: interim lactucæ, intybi, & maluæ comedendæ sunt, ex Plinij secundi auctoritate lib. 5. cap. 8. Acriora verò loco pharmaci aliquando danda sunt. Ptisana quoque potissimum vtendum: quæ cum aliquo prædictarum carnium iure paranda erit. Ex fructibus interim vti poterunt vuis, ac malis dulcibus, & vua passa. Vino vtantur tenui, albo, non valde veteri, pro potu, optimè diluto, non tamen aceruatim eo vtantur; &, vt summatim dicam, victu humido, boníque succi, ita affecti vtantur: quo simul cum frequentibus balneis (vbi non diuturnus factus fuerit hic affectus) Galenus se curasse tertio de Locis affectis testatur. Vitent autem cuncta, quæ melãcholicum succum generare possunt, quorum sylua locupletissima habetur à Galeno eodem tertiò libro de Locis affectis. nos verò breuitati indulgentes iure hoc prætermittimus: vnum tamen non omittam, quod valde ab Aëtio, & Paulo extollitur, aceti videlicet sorbitio quàm acerrimi post omnẽ cibum, vbi iam dormire velit æger, idque modicũ esse debet, vt voluit Paulus, aut cochlearij mensura, vt placuit Aëtio fortè quoniam attenuat, ac melancholicum succum discutiat, vel quòd assumptorum ciborum vapores humidos confestim ad caput deferat; somnúmque propterea conciliet, illud probarunt. Qua de re siue iam dictis rationibus promoti, siue aliis fuerint, absonum non erit eo vti, cùm & tanti viri ipsum approbarint. Prædicta communi victus ratione instituta, decens est singularum curationis proprium modum describere, incipientes ab ea, in qua melancholicus sanguis

Margin notes: *Loco citato.* *Signa melancholiæ hypochondriacæ.* *Citato loco.* *Eius, quæ solo affecto cerebro accidit, signa. Melancholiæ prognostica.* *Loco citato.* *Modus curandi. Ratio victus communis cuiuslibet melancholiæ.* *Lib. 6. cap. 10.* *cap. 9.* *Loco citato.* *Curãdi ratio eius melancholiæ, quæ ex toto genita est.*

Venæ sectio.

guis vniuersum corpus occupauit, ac ipsum cerebrum. In hac principium curationis à venæ sectione exordiendum erit, viribus ægri, ac aliis consentientibus (iuxta Galeni sententiam tertio de Locis affectis, & aliorum Græcorum omnium, ac Celsi) præcipuéque media, seu communis appellata incidenda erit, tantùmque sanguinis extrahendum, quantum pro laborantis corporis habitu satis esse conieceris; sinautem vires multam prima vice euacuationem non tolerant, necesse est tunc non modò semel, sed etiam bis, & sæpius quantum licet paulatim auferre, præcepto Tralliani: & si à brachio vacuatio fieri nequit, tentandum est à poplite, vel tali partibus moliri, idque potissimum in muliebribus corporibus, aut in viris, quibus menstruę purgationes, vel hæmorrhoides detentæ fuerint: nam pro prędicti affectus curatione sanguinis euacuatio est necessaria. Quare cum cubiti venas non manifestas inueneris, nihil minus iuuabis, si ex prędictis venis, vel quacunque alia parte sanguinem detraxerit. Est namque, vt Hippocrates libro de Alimento asserit, confluxus vnus, conspiratio vna, omnia consentientia. Interposito deinde à venæ sectione tempore, viribúsque recollectis per inferna purgare conuenit, Paulo auctore, ac Possidonio. Verùm priùs concoctionis, ac præparationi redundantis succi vacandum erit: pro quibus syrupi adhibẽdi sunt, vt de pomis, de corticibus citri, de succo borraginis, seu buglossi, de succo fumariæ, aut lupulorum, vel violaceus cum aquis melissophylli, lupulorum, aut buglossi, vt Recip. Syrupi de pomis, & violacei, vel de corticibuscitri ana vnc. vnã, aut de succo fumarię, & violacei, vel de succo lupulorum, & fumariæ, violacei, vel de succo lupulorũ, & fumariæ tãtundẽ, & additis aquæ melissophylli, & buglossi, aut lupulorum vnc. quatuor, pluribus vicibus exhibeantur. Per interpositos autem dies aluus per clysteres euacuari poterit, parato prius decocto ex foliis maluarum, violarum, betæ, mercurialis, borraginis, fumariæ, & lupulorum, furfure, ac pauco sale adiectis, atque interdum addita senæ, polypodij, vel epithymi vnc. s. in eo dissolutas vnc. tres vel quatuor olei violacei, communis, vel amygdalarum dulcium, mellis rosacei vnc. ij. pulpæ cassiæ fistulæ vnc. j. diacatholicon drac. vj. vel vij. interim loco eius drac. iij. vel iiij. diasenæ, vel compositionis hamech. Facta autem humoris coctione, ac præparatione, purgetur corpus hoc purgante medicamento, Quod recipit florũ violarum, borraginis, fumarię, & lupulorum ana drac. ij. hordei mundi, drac. iij. senæ, epithymi ana drac. ij. & s. myrobalanorum Indorum drac. j. & s. vuarum passarũ vinaceis detractis vnc. s. pruna num. iij. ex quibus parato decocto, ac per colum transfuso, in eo dissoluas vnc. ij. vel iij. mãnæ Calabriæ, vel vnc. j. & s. cassiæ fistulæ, vel iij. sacchari violacei, aut syr. ex pluribus infusionibus violarum tantundem, diachatholicon drac. vij. seu diasenæ, vel cõfectionis hamech. drach. iij. vel iiij. & fiat potio. Quod si nec huic purgationi cedat affectus, iterum parãdus humor erit ex prædictorum syruporum aliquo, addita vnc. j. syrupi de epithymo, aut parũ senæ aquis syruporum decoquere; quibus sæpiùs (prout videbitur) assumptus, iterum æger purgari poterit, aut prædicto medicamento purgante, vel valentiori, si opus fuerit; vt picra, quæ epithymum accipit, velut Themison iubet, & Aëtius eius auctoritate describit. Exhibet autẽ ipse ex ea cochlearium magnum cum aqua mulsa: & ex modicis interuallis iterum, atque iterum dari præcipit. Cõfert insuper epithymo, ac sena, in aqua lactis maceratis purgare, vel drac. j. è catapotiis de lapide lazuli: seu de lapide armenio, quem summopere Trallianus extollit prius præparatum, videlicet exhibeas: quòd si ea assumere noluerit, aut inuitus capiat, cum vino, aut ouis mollissimis excipiat, ita vt vitelli membrana leuiter aperta in medio illa coniiciantur, præcepto Tralliani pariter scrupul. iiij. pilularum arabicarum exhibens, post quæ sorbeat mannæ dissolutæ in aqua lupulorum, vel borraginis, aut hordei vnc. ij. vel tantumdem violacei sacchari. Conducit etiam & lactis sero aluum subducere, vt Aëtio placuit: quod quidem per cocturam à lacte separetur. Sit autem equinum, aut bubulum, ac præparatum eo modo, quo ipse iubet: ex eo non infra quinque heminarum mensuram æger accipiat. Ab omni verò euacuatione, idem Aëtius, iussit vtendum esse maluæ semine leuissimè trito duarum drachmarum pondere, cum aquæ cyathis iij. Interim verò, vt ægris lætitia paretur, sæpius pauca quantitas infrascripti medicamenti danda erit, vt quę animi tenebras abigere valeat, ac vires quodammodo recreare. Recipit autem sacchari è buglosso, & fumaria, & lupulo, & violacei ana vnc. j. sacchari rosacei vnc. ij. syrupi de pomis, & de infusione rosarum, ac de corticibus citri ana vnc. j. & s. dianthus drac. iiij. confectionis diambræ drac. ij. vel diamargariton frigidi drac. iij. cum iiij. vel v. auri foliis conditum paretur. Post purgationẽ, dulcis aquæ balneis vtendum erit; cùm non modò aliquam melancholici succi partem discutiant; verùm & totum corpus contemperẽt, & propterea melancholicis magnopere opitulantur. At eorum caput tepida potius, quàm calida dulci aqua superfundendum erit: luteisque ouorum abstergere, vt Trallianus præcipit. Quòd si mauis eorum caput torrentis ritu irrigare, poterit hoc modo parari, Rec. Foliorum maluarum, violarum, althe ę, borraginis, & lupulorum, singulorum pug. j. florum chamæmeli manip. s. florum stœchadis, drac. tres, fiat secundũ artem decoctum, & vtere capite prius abraso: post quam irrigationem caput oleo amygdalarum dulcium, violaceo, chamęmelino, seu anethino vngendum erit. Odoramẽta similiter parari possunt, aquæ rosaceę, & florum citrangulorum vnc. iiij. assumens, in quibus florum nympheæ, violarũ, melissophylli, maluarum, & altheæ ana drac. duas decoquito, parúmque aceti adiicito, & per nares ex eo vaporem suscipiat æger. At si hæmorrhoidibus, aut mensibus suppressis, malum hoc fuerit concitatum, horum quoque purgationem moliemur, inquit Paulus. Si verò ex primario cerebri affectu melancholici fiãt, assiduis balneis; victúque boni succi, humido, ac flatus expertè citra illud efficax auxilium curare oportet: cùm videlicet humor, qui molestat, nondũ ob temporis longitudinem, ægrè euacuetur, iuxta Pauli & Aëtij sententiam; quam ex Galeno tertio de Locis affectis. cap. septimo sumpserunt, dum dixit, Interim monendi sunt mihi amici, qui me curantem viderunt; frequentibus balneis, victúque humido, boníque succi, nullo alio adhibito præsidio huiusmodi me affectum curasse, vbi nondum ob longum temporis tractum nocuus humor multum euacuationi resisteret. Cùm enim diuturnus

iam

Marginalia (left column): *Citato loco.* — *Paulo post principiũ.* — *Loco citato.* — *Aëtius li. 6.c.10.* — *Concoctio, & præparatio.* — *Clysteres.* — *Purgatio.* — *Coctio, & præparatio iterum.* — *Purgatio altera.*

Marginalia (right column): *Medicamenta post purgationem sumenda.* — *Balnea.* — *Vnguenta* — *Odoramentum.* — *Melancholiæ, quæ fit à affectio cerebro oritur curatio.*

Quādo ijs vena secāda sit. iam factus fuerit, fortiora prædictis oportet adhibere remedia. Verùm ipsemet eodem loco asserit, quòd vbi solum cerebrum affectum sit, quod ad hanc dispositionem attinet, sanguinis detractione nō indiget, quamuis ob aliam quampiam causam, sanguis mitti possit: vtpote si æger (vt Aëtius inquit) multo sanguine redundarit, & præseruationes gratia sanguinis detractionem faciamus. Quo casu præciperem & ipse venam secari (quanquam solum cerebrum melancholicum habuerit sanguinem) diuturno etiam existente affectu: qui nec balneis, nec victu humido curari potuerit, nondum in μανίαν, hoc est, furorem verso. Deinceps præparato, ac concocto redundāte succo purgans medicamentum exhibendum erit, idque si opus fuerit, iterandum; ac aliis paulò ante dictis medicamentis vtendum erit. At si multo sanguine æger nō redundarit, venæ sectione opus non habet: verùm omissa ea ad reliqua, quæ diximus medicamenta, confugiendum erit: quibus omnibus probè vti poterunt. *Purgatio.* Pro viribus autem nitendum erit omni modo, omníque artificio vti (cum in prędictis, tum in iis, quibus malum à manifesta quadam, & veluti primaria causa occasionem habuerit; quę tristitiam, metum, aut sollicitudinem quandam efficere poterit, diu perdurantes, pro diuersa deprauatæ imaginationis specie) vt ab eadem reuocentur: aut ratione persuadendo, aut aliud quiddam agendo eorum, quæ subitam, & affatim mutationem efficere possunt. Plurimi namque (vt Trallianus asserit) curati sunt quodammodo, vel cùm vidissent, audiuissentque ea, quæ consequi desiderabant. Ita namque Philodotus medicus quendam, qui sibi caput amputatum esse putabat, quòd tyrannus factus fuisset, curauit, imposito repētē capiti ipsius plumbeo pileo, vt grauitatem sentiēs, caput se recepisse rursus putaret: quo plurimum gauisus, vana imaginatione liberatus est. Pari ratione idem Trallianus fatetur duas mulieres curatas fuisse, quarum vna imaginās serpentem se deuorasse, citauit ei medicamēto vomitum, ac anguem extinctum in vas, quod vomitionem excipiebat, immisit: quem videns mulier, putans se vomitu reiecisse, nimirum gaudens, à vana illa imaginatione liberata fuit. Reliqua verò ex longa viri peregrinatione melancholia correpta est, & iracundè omnibus respondens, eodē modo sanata est: nam eius vir peregrè reuersus, nullibi prædicens, sed subito ingressus seipsum illi ostendit. Præter spem igitur ipsum mulier conspiciens, atque ita amplexa, multóque gaudio affecta, subito omni metu liberata est, ac ad statum naturalem rediit, vt nulla alia indigeret curatione. *Hypochondriaca & flatuosæ melancholiæ curatio.* Hypochondriaca verò, ac flatuosa melancholia cum ea, quæ primario affecto cerebro oboritur, communia habet auxilia ventrem subducentia, vt Aëtius Ruffi auctoritate testatur. Propterea primùm bonæ coctionis curam habere oportet, postea verò purgare: & velut in hoc conueniunt, ita in venæ sectione (mea quidem sententia) sentiendum erit: cùm non nisi multo sanguine si redundarit æger, seu præseruationis gratia facienda erit, aut si melancholicus sanguis, qui in ventriculo, seu vasis eius continetur, ex aliquo viscerum, liene videlicet (vt placuit Galeno quinto de Locis affectis, & sexto eiusdem circa principium) aut iecore ad ipsum fuerit deriuatus; tunc namque reuulsionis gratia seruans rectitudinem, præseruationis item, interna vena *Vena sectio.* *5. de loc. af. cap. 6.* vnius, vel alterius brachij secanda erit. Deinceps aliquem prædictorum syruporum pluribus vicibus (prout opus fuerit) exhibere, cum quo adiicere poterimus syrupum è corticibus citri, de infusione rosarum, aut de absinthio. Vt Recipe syrup. de succo fumariæ, borraginis, vel de pomis vnc. I. & v. ex infusione rosarum, corticibus citri, vel absinthio vnc. v. aquæ melissophylli, & lupulorum vnc. iij. *Syrupi.* post quæ talis exhibeatur purgatio. Pulueris hieræ simplicis Galeni excipe drac. j. pulueris senæ, epithymi ana drac. v. aut diacatholicon drac. vj. vel vij. cum drac. j. cassiæ fistulę, formetur bolus, vel loco cassiæ fistulæ (formatis ex prædictis catapotiis) drac. ij. mannæ, vel iij. syrupi domini Augustini cū aqua lupulorum exhibeantur. *Purgatio.* Huius classis medimentis, vbi vrgeat necessitas, iterum, atque iterum iteratis vtaris, à valentioribus, atque à vehementioribus protinus abstinendo: ne eorum, tum calore immodico, tum à remotis partibus attractione augeatur affectio. Prodest insuper iis moderate, & paulatim, velut etiam cunctis aliis melancholicis, aluum subducere. Verùm in hac affectione hypochondriorum quoque solicitudo habēda erit; præsertim ne flatus in ipsis generetur. Propterea optimum est (Aëtio auctore) pulegij decoctum sæpè bibere, aut minoris centaurij, & ante purgatoria, & post ipsa. Absinthij autem decoctum assiduè præbendum erit, verùm postquam purgatus fuerit æger, Aëtij, & Pauli decreto; adeò enim huic medicamento confisus est Aëtius ipse, vt ex solius vsu nouerit quosdam ab hoc affectu liberatos. Danda insuper eis sunt, quæ vrinam mouent, anisum, daucus videlicet, petroselinum, nardus fœniculi syluestris semen, & radix: nec prætermittendum est chamæpityos, & chamædryos decoctum; aut ipsemet herbæ aridæ tritæ potioni inspergautur. *Topica.* Exterius autem fouebuntur & ipsa hypochondria ex oleo, in quo decocta fuerint ruta, anethum, absinthium, pulegium, serpillum, agni semen, baccæ lauri, aut folia eiusdem tenera: hæc namque dolores mitigant, & flatus discutiunt. Interdum in stomachi inflationibus, cuminum, & pulegium, vel anisum in aceto coquere oportet, & per spongias stomachū fouere, ex Aëtij sententia; vel ex prædictis saccellos parabis, excipiens foliorum, & baccarum lauri, rutæ, absinthij, serpilli, & pulegij ana vncias ij. vel iij. florum chamæmeli, fœni Græci, anethi ana vnc. iiij. cumini, anisi, seminis fœniculi ana drach. I. rosarum rubearum manip. I. contundantur, & fiant saccelli: qui irrotati pauco aceto, vel vino albo, calidi approximētur, sæpius eos mutando, supra ventriculum. Cæterum præter hæc, cataplasma adhibeas, in oleo decoquens anisum, cuminum, apium, absinthij, & artemisiæ folia; quibus demum addatur cyperus, & rosmarinus leuissimè triti; admoueasq; ipsum, diutiusque permittas & ante, & post cibum adhęrere: quo ablato, locus contegatur operimento quodam accommodato, vt lana, vel stupa leuissima præillito loco ex nardino. Ad flatus quoque dirigendos cucurbitulis vti poteris: nam veluti incantamentum quoddam, ex flatuoso spiritu dolorem ortum confestim leuant, Galeno teste duodecimo Methodi medendi, cap. vltim. *Cucurbitulæ.* Quibus etiam vitium hoc diutius perdurauerit, præsentissimum remedium est ex longioribus interuallis, etiam à cibis vomitus, non tamen fortioribus vomitoriis vtendum: sunt enim talia nociua, in *Vomitus à cibis.*

his

his ærumnam ventri,ac ſtomacho addentia, vt Aëtius inquit. Vtaris autem aceto, aut ſyrupo acetoſo,ſeu oxymelite cum aqua tepida pro vomitu ciendo: prætermittendus quoque erit vomitus ei, cuius ventriculus,ſeu ſtomachus debilis exiſtit. Interim nec melancholicorum caput, etiam ſi ea hypochondriaca, & flatuoſa ſit, omnino omittendum erit, quin ei opituleris cum his quę ipſum roborare, ac humectare valent: irrigationibus videlicet inonctionibus, ac odoramentis ſuperius deſcriptis,quamuis à ventriculo ortum habuerit. Poſtremo viſum eſt ſyrupum noſtrum, quo in prædicta affectione vti conſueuimus, non prætermittere,præſertim cùm nonnullos,Deum teſtor, ex eius vſu melancholico tales curauerimus, potiſſimum facta prius purgatione quadam. Is autem excipit hyſſopi,ſampſuchi,ſerpilli, meliſſophylli, & betonicæ,ſingulorum manip.v,borraginis, lupulorum, ſcolopendrij,fumariæ, capillorum veneris ana pugil.v.radicum cichorij,borraginis,fœniculi,& capparorum ana vncias iiij.abſinthij,corticum citri,ana manip.j.ſenæ,epithymi ana drac.iij.pulegij, florum chamæmeli,& minoris centaurij ana drach.ii. chamædryos,chamæpityos ana vnc.duas & v.iunci odorati,ſpicæ,aniſi,dauci,ſeminis fœniculi, aſari ana drach.j.paſſularum vinaceis detractis vnc.i.paretur ex his ſecundum artem decoctum;cuius excipe lib.iiij.adiicito ſucci pomorum dulcium, & acidorum,ſucci roſarum, & malorum punicorum acidorum ana lib.v.ſucci borraginis, & fumariæ, depurati ana lib.1.addito ſaccharum quãtum ſatis ſit, & fiat ſyrupus:de quo ſumat æger vnc.iii.vice qualibet,deſuper bibens parum aquæ lupolorum, vel borraginis.Poterit inſuper, ſi videbitur, dictus ſyrupus cum pauco aloës, vel cinnamoni odoratus reddi.Detur etiam melancholicis,præſertim hypochondriacis,ex quibuſdam interuallis, potiſſimum hyeme,& inchoante vere drach. i. antidoti theriacæ poſt purgationes.

Syrupi nostri descriptio ad hypocondriacam.

Πεϱὶ μανίας. *De furore, inſania.*

CAPVT VIII.

AFfectus is, qui μανία Græcè, Latinè inſania,ſeu furor nuncupatur,non minùs ſub eius delirii ſpecie continetur, quod quidẽ ſine febre eſt, quàm ipſa melancholia, vt tertio de Locis affectis,& 2. de cauſis ſymptom. liquet. Quinimo tantam inter ſe cognationem eæ affectiones habent,vt interim furor pro melancholia, & melancholia pro furore ſumatur apud artis medicæ auctores,præſertim Galenum, qui aphoriſmo vigeſimiprimo ſexti libri,per μανίαν,hoc eſt,furorem, de quo Hippocrat. in aphoriſmis mentionem fecerat, non verè furorem, ſeu inſaniam, ſed melancholiam propriè dictam voluit Hippocratem intellexiſſe,& idemmet tertio de locis affectis,capi. ſeptimo, de melancholia verba faciens, dicebat, quod cum ea diuturna facta eſſet,fortiora exigebat remedia, fiebat autem affecto priùs calidis diſpoſitionibus cerebro. Quod quidem de melãcholia propriè dicta veritatem habere haud quaquam poteſt,cùm ea ex frigida cerebri intemperie, ac frigidiori ſucco ortum habeat,vt in præcedenti cap. declaratum eſt. Verùm eiuſdem verba de furore intelligenda ſunt, qui & à mordacibus ſuccis, & interim à calidiori cerebri intemperatura naſcitur, eodemmet

3. de Loc. aff. cap. 7
3. de cauſis ſymp. c. vlt.

Quibus cõueniat & diſsidiat furor à melancholia.

Galeno teſte ſecundo de Cauſis ſymptomatum. Proinde non ab re nil aliud eſſe inſaniam, ſeu furorem Trallianus capit.7.tertii libri dicebat, quàm intenſionem melancholiæ ad maiorem feritatem. Intenſior nanque melancholia eſt non ſymptomatum modo,verùm ipſius cerebri affectus,ac cauſæ ratione, vt infra patebit: & ſi quodammodo ſecundum omnia hæc aſſimiles eſſe videantur. Propter quod nonnulli haud rectè auctorum verba, ac ſententias Hippocr. præſertim,& Galen.intelligentes,in hac re nonim meritò hallucinati ſunt,putantes quod perpetuo per μανίαν, furorem propriè dictum,intelligendum ſit,& per μελαγχολίαν, melancholiam propriè dictam, iuxta eorum doctrinam, quod quidem fàlſum eſſe oſtendimus. Nos igitur ὁμωνυμίαν vitantes, cùm de mania, ſeu furore loquimur,de eo propriè dicto, ac à propria melancholia ſeiuncto intelligemus. Hunc quoque licet Plato in Phædro duplicem dixerit eſſe, quorum vnum mẽtis intẽtione ex corporis cauſa,vel origine fieri, alterum diuinum, ſiue immiſſum, eiúſque Appollinem inſpiratorem eſſe aſſeruit, vocatur autem nunc diuinatio.de primo tamẽ ſcripturi modo ſumus:qui,vt inquit Cælius Aurel. alienatio mẽtis eſt ſine febribus, libro primo chronicarum paſſionum cap 5.ſiue alienatio tardans in febribus, quo à phreniticis diſcernitur. Afficitur autem in hac affectione cerebrum, & vt pars ſimilaris exiſtens, velut & ipſa melancholia, ac cunctis aliis deliriis, etiam cum febre exiſtentibus,vt patet tum tertio de Locis affectis,tum commento aphoriſ.53. ſexti libri. Laborat autem cerebrum in hoc affectu, modo per conſenſum,modò primaria affectione, quo iterum cum melancholia conuenit, ac à phrenitide diſtat:in qua non niſi primaria affectione cerebrum læditur, vt eodem tertio de Locis affectis liquet. Quanquam & ipſe furor tum à phrenitide,tum ab aliis deliriis in ardẽtibus febribus ortis diſtet,quoniam in his perpetuo febris adeſt,ipſe verò furor omni tempore ſine febre reperitur, Præter hæc percipi poteſt cerebrum in furore læſum eſſe, quoniam principales animæ vires oblæſę ſunt. Nunquid autẽ ipſum cerebrum per eſſentiam, aut per conſenſum afficiatur,ex iam dictis indiciis,& in Methodo,ac cap. de memoria deperdita relatis dignoſcere ſtudendum erit. Quòd verò furor ſymptoma ſit principum facultatum, diſcere licebit ex ſecundo de Cauſis ſymptom.velut etiam quòd non diminutè,nec ablatè, ſed deprauatè lædantur. Verùm hucuſque in Galen.doctrina non reperi, quæ functio princeps in furore oblæſa ſit: quanquam Aëtius cap.proprio de inſania illud fateatur: ait nanque læſam eſſe inſanientibus imaginationem, & rationem,ſeruari autem in ipſis memoriam,velut cõiecturare licet ex cantilenis,quas familiares habẽt, præſertim ſi ex feruenti ſanguine originem ducat inſania, Cùm ergo in inſania tum imaginatio, tum ratio, ſeu cogitatio lædatur, hac quoque ratione ab ipſa melancholia diſcrepat,in qua non niſi imaginatio,vt diximus,oblæſa eſt. Quò fit,vt in hac affectione præter deprauatas imaginationes, errent quoque ægri in cogitandi functione. Ex quarum functionum læſionis modo, cum febris non adſit, & ipſe furor dignoſci poterit. Nam nũc iracundia, nunc hilaritate, nũc mœſtitudine,ſiue vanitate occupat mentem,nunc timore comminante inanium rerum:horum plurimis acceſſionis tempore oculi

Cap. 7.
Quid ſit furor Alexandri auctoritate.

Verſus finẽ dialogi.

Ex Cælio Aureliano, quid ſit furor.
Quæ pars in eo afficiatur.
3. de locis affect. c. cita.

Loco cit.

Quis affectus præter naturã ſit. ca. vlt.
Aët. libr. 6. cap. 8

Eiuſdem ſigna.

sanguinolenti fiunt, atque attenti: accidunt etiam vigiliæ iuges, venarum extensio, genarum rubor, corporis durities, atque aliena fortitudo, ex Cælij Aureliani testimonio præcitato loco: præsertim, si prius cerebrum ipsum calidis dispositionibus fuerit affectum, aut solicitudo, mœstitia, ac vigiliæ immodicæ præcesserunt, seu horum similia: quibus quoque optime perpensis, ad quem cerebri affectum furor consequatur, percipere poteris: nanque non nisi ad calidam ipsius intemperiem, vt testis est Galen. eodem secundo de Causis symptomatum, capit. 7. siue sola ea sit, siue ex calidioribus succis orta, vt ipse testatur. Propter quod insuper à melancholia distat, quæ à frigidiori cerebri intemperie ortum habet, vt diximus. ac cum phreniti de aliisque deliriis cum febre ortis communicat. Percipies autem si hæc cerebri calida intemperies præter calidos, ac vitiosos succos redundantes fuerit: quoniam nullum eorum vitiosorum succorum redundantiæ signum aderit, ac fortè, quia ex aliqua externa causa cerebrum calfaciẽte insania orta sit. At si calidorum, ac vitiosorum humorum occasione cerebrum calfacientium furor genitus sit, ex propriis indiciis illud percipere poteris. Verùm cùm hic affectus ex melancholico succo fieri nequeat, ex eo nanque melancholia propria dicta gignetur, Galeno teste tertio de Locis affectis, neque ex sanguinis, seu bilis redundantia, nisi priùs præassentur ac in veræ atræ bilis naturam vertantur, ex qua atra bile mania ipsa excitatur, inuestigandum erit priùs nunquid ex atra bile ex sanguine orta, seu ex flaua bile, aut succo melancholico, præassatis ipsa generetur. (Nanque pituita nunquam ad tantam deuenire potest assationem, vt ex ea atra bilis fiat, iuxta Galeni doctrinam, quicquid Arabes, & eorum sectatores sentiant.) Deinceps si ab omnibus, vel quibusdam, quibus indiciis illud percipere poterimus. Quod ad primum attinet, Aëtius ca. de insania fatetur eam oriri posse aliquando à multo sanguine non putrefacto ad cerebrum confluente, qui purus sit, ex multitudine solum affligat, velut in ebriis, interdum flaua bile ei admista. Paulus verò cap. 14. libri tertij furorem excitari asserit, cum flauæ bilis supra modum exustæ in atram fit mutatio. At nos Galenum sectantes asserimus interdum maniam ipsam ex feruenti sanguine delato per totum corpus, ac caput præcipue petente excitari posse: quoniam sanguis talis caput occupat, vt patet commento aphoris. 40. quinti libri. Interim verò ex melãcholico humore fit, licet ex eo non semper, sed cùm supra modum exustus fuerit, aut putrefactus malignam induerit acritudinẽ, vt liquet apud eundem cõmento aphoris. 56. sexti libr. Quòd autem ex præassata flaua bile furor ipse excitari possit, idem auctor testatur tertio de locis affectis. dum dixit, Quemadmodum alter atræ bilis succus, qui præassata flaua bile nascitur, ferina deliramenta inducit, modo sine febre (innuens maniam) modò cum phrenitim indicans (in cerebri corpore abundans) & demum post pauca dicebat, Atque insuper alia nonnunquam dementia occurrit ferina, & melancholica, flaua bile præassata. Quinimo ex hac flaua bile præcipue furor gignitur, vt patet secundo de Causis symptomatum, & cõmẽto aphoris. 22. tertij lib. Ex iis liquidò constat cuius ex Gale. monimentis, quod ex feruenti sanguine, & flaua bile præassata, supráque modum exusto melancholico succo mania ipsa, seu furor generari potest. Restat modo vt ad id, quod secundo loco inuestigandum erat, satisfaciamus, ac distinctiua indicia, cuiusuis redundantis succi conscribamus. Nanque si ex feruenti sanguine originem ducat insania, erit cum immodico risu, videntibus ægris sæpe ab oculos imagunculas quasdam risu dignas, & hilaris est ipsis facies, ac assiduè canunt. Aliquando enim ex contingentibus euaporationibus sonitus circa aures adsunt, vt putent se tibicines quosdam audire: & ipsis præsertim memoria seruatur, quanuis imaginatio, & ratio oblæsæ sint, ac similes erunt desipientiæ ipsis quodammodo cum eis, quæ ex ebrietate contingunt, siue ortis ex sola caliditate, siue humore vitioso: cum his quoque indiciis totius corporis temperamentum, ætas, ac laborantis habitus, tempus anni, regio, aëris constitutio, ac præcedens victus ratio consideranda erunt, si simul cum prædictis signis feruentis sanguinis redundantiam attestentur. Quòd si ex flauæ bilis præassatæ redũdãtia oriatur insania, ferarum modo redduntur effrenes, vt etiam eos, qui imprudentius ipsis occurrunt, manu violenter tractent, vt inquit Paulus: ferina enim dementia, & melancholica, vt Galen. inquit tertio de Locis affectis, & quanto magis exusta fuerit, eo magis insaniæ satis furiosæ erunt, velut ipsemet commento aphorismi 53. sexti libri capit. 7. scriptum reliquit, vt iracundi sint ęgri, temerarij, percussores, & iniuriosi fiant, sicut Aëtio visum est, ita vt eorum quidam iam propriam carnem gustarunt, & domesticos velut insidiatores tractarunt, occiderunt, percusserunt, & vulnerarunt. Temperamentum quoque eorum ætas, habitus, & præcedens victus ratio, aëris constitutio, tempus anni, & regio redundantem bilem coindicabunt. Ex ipso autem melancholico succo immodice exusto si fiat furor, deliramenta cum immodicis metu, ac mœstitia erunt, diutius interdum taciturni fiunt, ac loqui aduersantur. Interim cùm loqui incipiunt, & si diu locuti fuerint, silere tamen nequeunt. Pariter eorum cùm temperamentum, tum ætas, ac habitus ad melancholicum vergunt, tempúsque anni regio, aëris constitutio, ac præcedens victus ratio, melancholici succi redundantiam commonstrabunt. Cum singulis autem prædictis tribus maniæ causis præcedere solẽt ea, vt paulo ante dictum est, quæ cerebrum duntaxat, aut totum corpus simul cum eo, ac redundantes humores valeant calfacere, ac intantum exurere, vt possit furor ipse generari. Sunt autem ea, solicitudines, mœstitię, ac vigilię immodicę, pręcedens phrenitis, aut alia inflammatio seu ęstuatio, ac quęuis alia ipsius cerebri calida dispositio. Nam plures visi sunt, vt Galeno visum est commento aphoris. 23. sexti libri, furore correpti, qui ab excandescentia, vel ira, vel mœstitia principium habuere, promptè se habente corpore eo tempore ad incidendum in tales affectiones. Si autem velis delapsuros in hanc affectionem dignoscere, quę pręcedunt signa, attendere oportet. Pręcedit nanque capitis debilitas, risus pręter rationem non assuetis id facere: ex facili occasione irascuntur, aurium sonitus adest, & splendores oculis obuersantur: pręcedúntque vigilię immodicę, & curę per vices repetentes, ac peregrinę, grauitas item, & vibratio capitis. Progressu verò temporis omnia hęc intenduntur, & appetentię ipsis putidiores fiunt, sed ad ve-

Ad quem cerebri affectum cõsequatur.

Furoris causa

Loco cit.

Vide Auicen. lib. 3. fen. 1. tract. 4. c. 18.

Furoris causa quæ ex Galen.

cap. citato.

2. de causis symp. c. vlt.

Signa furoris à feruenti sanguine orti.

Eiusdem si à præassata flaua bile fiat signa.

Ex exusto humore melancholico si fiat, signa.

Parati ad furorem, quibus dignoscãtur.

ad venerem prompti sunt, & ideò assiduè seminis in somnis effusiones ipsis fiunt, oculi cauantur, simúlque intenti, ac fixi consistunt: propter quod doctus medicus his apparentibus, aut quibusdam ex ipsis, poterit eis adhibere, quæ oportet: priusquam ad perfectam desipientiam ægri perueniant. Nanque nulla desipientia, vt testatur Galen. commento aphorism. 53. sexti libri, secura est: licet minus periculosæ sint, quæ cum risu fiunt, quoniã ex sola fiunt caliditate, sine humore vitioso: periculosissimæ verò omnium temerariæ. In medio autem ambarum sunt, quæ cum studio fiunt ex flaua bile ortum ducentes: quę cùm multum exusta fuerit, vt iam magis ad atræ bilis naturam accedat, insaniæ ex ea fiunt temerariæ, & satis furiosæ, & propterea omnium sunt periculosissimæ, Ea autem insania, quæ ex superassato atro humore contingit, licet periculosa sit, non tamen adeo perniciosa est, velut quæ à flaua bile præassata gignitur. Nam tanto perniciosior est hæc atra bilis censenda ea, quæ generatur ab exusto humore atro, quanto nimirum & humor humore efficacior, ac strenuior est. Gale. teste lib. de Atra bile. capit. 3. Generatur autem furor frequẽtius in iuuenibus, ac mediis ætatibus, difficilè in senibus, atque difficiliùs in pueris vel mulieribus, Cælio Aurel. auctore eodem libro primo cap. 5. Hippo. verò aphoris. quinto septimi libri, scriptum reliquit. A furore difficultas intestinorum, vel aqua intercus, vel mẽtis alienatio, bonum: quorum causam Galen. tradidit in commẽto. Pro quorum curatione, aër ad humidum vergat oportet, caliditate temperatus, aut ad frigidum parum vergẽs: mutare item regiones debent. vt inquit Celsus, nec oportet eos esse vel solos, vel inter ignotos, vel inter eos, quos aut contemnant, aut negligant. erunt præterea, vt idem Cælius inquit, multorum ingressus prohibendi, & maxime ignotorum. Somnus eis procuretur per quancunque viam, siue exterius, siue interius adhibitis iis, quæ ipsum promouent. Quorum syluam in præcedenti cap. reperias. Ante omnia verò, vt ait Paulus, in lecto vinciendi sunt, ne vel sibi, vel alteri noceant, aut gestandi lectulo pensili intra cubile quoddam insanientibus dicatum. Communia nanque sunt, vt testatur Celsus, insanientibus vehementer exerceri debere, & multa frictione vti. Aluum quoque humidam habere eos oportet: quod si non sponte fiat, clysteribus subducatur lenibus, iam dictis in præcedenti capit. quo loco etiam requiras, quomodo circa animi accidentia se habere debeant. Victum autem tenuem exhibere conuenit, Aëtij decreto, præsertim circa initia, sorbilem, liquidum, non multum, ventri commodum & qui parum sanguinis generare potest. A vino penitus abstinendum est, nisi ex metu insania orta fuerit, nam in hoc insaniæ genere solo, rectè vinum datur, Celso auctore, Vniuersa ergo diæta statuatur tenuis, concoctu facilis, ventri commoda, flatus, exors, habénsque vim contemperandi, hoc est, humectandi magis quàm infrigidandi. Propter quod ptisana vtendum, intybo, borragine, malua cucurbita, & interdum lactuca. Procedente tempore postulantibus viribus, carnibus vti poteris, potissimum contusis gallinarum pullorum, perdicum, phasianorum, & castratorum, in quarum carnium iure prisana optime parari posset. Pro potu sumant aquam hordei, aut decoctum, cum qua permisceatur succus malorum

Prognostica.

Curatio.

Ratio victus.

punicorum dulcium, aut parum acidorum. Quòd si prædictos potus auersentur, vires indicent, ac assueti fuerint ægri vini potioni, illud quoque non omnino denegandum erit, præsertim, si ex succo melancolicho exusto mania fuerit genita, sit autem album, tenue, aquosum, ac subastringens, optiméque dilutum potissimum inclinante malo. Admonendi insuper sunt, vt ab omnibus edulijs, & potibus bilem gignentibus abstineant, Aëtio teste. prædicta verò victus ratio cunctis insanientibus communis existit, paucis quibusdam mutatis pro diuersa causæ ratione. propriam autem curationem vnaquæque expostulat, licet consimilem melancholicis curationem recipiant, Paulo teste. Nanque si ex ferventi sanguine furor excitatur, ante omnem aliam curationem sanguinis missio adhibenda est, secandáque erit cubiti vena media, seu externa, aut si hæ non appareant, talia vena incidenda erit, præsertim in mulierib9, quod si neque hæc appareat, ad eas, quæ in summis manibus, ac pedibus, transeundum, Aëtio auctore: & si vires robustæ sint, quantum satis esse putaueris, statim detrahito, prout Trallianus cum Aëtio conuenit. Sin autem vires multam prima vice euacuationem non tollerant, necesse est non modò semel, sed etiam bis: & sępius, quantum licet paulatim auferre. Post hęc caput irrigare oportet rosaceo, cum pauco aceto, aut polygoni succo, vel oleo anetino, seu melino, imbuta videlicet pecia lanea seu linea oleo syncipiti imponatur, & frequentius renouetur: aut accipe rosarum, violarum, solani, foliorum lactucę ana p. v. corticum papaueris albi drac. duas, florum chamęmeli drac. iiij. florum stœchadis drac. j. & cùm prius bullierint in debita aquę quãtitate, additóque pauco aceto, iuxta coronalem commissuram, loco prius abraso, caput irrigato, cuncta verò non frigida actu, sed tepida capiti applicentur. Hoc interim tempore post venę sectionem, omni modo somnus procurandus erit cum his quæ capit. de phrenitide retulimus. Confidit autem Aëtius valde pharmaco ex papaueris capitibus cũ ptisanæ succo, aut aqua exhibito pondere cochlearis vnius, interdum non vna vice sed intermissa die vna, rursus exhibendo. Asserit enim quòd vel solum hoc medicamentum solet post venæ sectionem perfectè liberare ab affectione, vna cum conuenienti diæta, At si res postulauerat, vena quoque in fronte secanda erit, eodem Aëtio teste, præsertim si infractus, impactúsque sanguis in cerebro fuerit. Orta autem insania ex præassata flaua bile, ad ea, quæ huiusmodi humorem vacuant, statim veniendum est Tralliani præcepto prius tamen eo concocto, ac præparato, tunc nanque purgatio commodè tibi succedet. Perficies autem id, si syrupum violaceum, aut rosaceum exhibeas, aut è succo fumariæ, intibi, seu borraginis confectum, cum aquis appropriatis præcedenti capite, & capit. de phrenitide prædictis: purgabis quidem eos, aut aliquo eorum medicamentorum, quæ in curatione melancholiæ approbauimus, vel infrascripto, quod excipit florum violarum, fumariæ, lupulorum, borraginis, & hordei decorticati, nymphææ, singulorum drac. ij. passularum vinaceis detractis, & tamarindorum ana vn. j. ex quibus facto decocto extrahatur cum eo amygdalarum dulcium succus, in quo per decem, vel duodecim horas macerentur, drac. ij. myrobalanorum citrinarum, & drac. j. indarum, &

Si ex feruenti sanguine fiat, curandi ratio.

Si ex flaua bile præassata generetur curãdi ratio.

facta per colum transfusione, dissoluas in ea mannæ vnc.iij.diacatholicon, aut diasænæ drachm.iiij. aut loco mannæ vnc.j.& s.cassiæ fistulæ Cæterùm si tali, vel alio dato medicamento corpus non abundè satis euacuatum esse deprehendas, vtpote quia ei non cedat affectus, post aliquot dies præcedente tamen prius corporis præparatione, ac humoris concoctione, rursus, aut prædictum medicamentum, vel aliud ex his, quæ in cura melancholiæ diximus propinandum erit. Et si illud assumere recusarint, aut mollissimis ouis, vt Tralliano placuit, aut aliis cibis, vel ficubus pinguibus, vel palmulis, interdum etiam potionibus excipiant, vt Paulo visum est. Balneis aquæ dulcis post hæc vtendum, inclinante præsertim morbo, aliisque irrigationibus, & medicamentis topicis prædictis, addendo tamen quæ magis infrigidant, ac humectant. Nec minus somnus in his conciliandus erit, imo magis quam in reliquis maniacis, ac melancholici: prodest autem eis fœniculi magni syluestris radix, & semen ex aqua quotidie pota post purgationem, præcepto Pauli, & Aët j. Ex exusto autem atro humore si furor incidat, non alio modo curandus erit, quàm melancholia. Propterea si in toto corpore talis succus redundarit, simili curatione vtendum erit, quam præcepimus pro curatione melancholiæ cum redundantia sanguinis melancholici in vniuerso corpore. At si furor excitetur ex atra bile prædicta, non tamen in toto redundante, sed in cerebro tantùm, similiter curanda erit velut melancholia excitata ex redundante succo melancholico tantum in cerebro. quanquam perpetuo medicamentis humectantibus, ac infrigidantibus plus, pro curatione furoris, quàm melancholiæ vti poteris. Quòd si orta fuerit mania ex calida tantùm cerebri intemperie, seu externa causa ipsum calfaciente, pręter venæ sectionem, ac purgationem eisdemmet medicamentis curare oportet caput, ac totum corpus alterantibus. Per consensum verò furor si fuerit genitus, nulla alia peculiari indiget curatione: verùm primogenio affectu curato, & ipse quoque cessabit. Quòd si velis, ne per essentiam fiat, cerebrum præseruare, iam dictis poteris topicis medicamentis rectè vti. Attendendæ item species alienationis, cuius accidentia vt testatur Cælius Aurel. præcitato loco, contrariorum coniectura erunt mitiganda, vt furiosum hilaritate relaxent, nunciantes quicquam quod animum resoluat. Si nanque oportet contrarietate quadam alienationis corrigere qualitatem, quò animi quoque habitus sanitatis mediocritatem agnoscat.

Ratio cūrandi furorem si fiat ex exusto humore melancholico.

Περὶ λυκανθρωπίας. *De lupina insania.*

CAPVT IX.

MAlum id, quòd à Græcis λυκανθρωπία dicitur, Latinè lupina insania, species quædam melancholię est, Aëtio & Paulo testibus: qui nanque hoc affectu detinetur in Februario mense noctu domo egressi lupos in cunctis imitantur, & donec dies illucescat circa defunctorum monumenta plerunque vagantur, eaque maximè aperiunt: quo fit, vt prompte quæ pars in eis afficiatur dignosci possit: quoniam cerebrum pariter quis affectus præter naturam sit, quæve sit eius causa, quoniam symptoma in genere noxæ functionum principum, præsertim imaginationis, & cogitationis deprauatæ: nam memoria fortasse hic oblæsa non est, velut percepi in quodam qui hoc affectu laborabat, & si hucusque duos viderim tali affectione correptos. Ille nanque cùm priùs me nouisset, quædam die cùm detentus hoc malo esset per iter obuiam mihi factus, ipse verò timens secessi, at ille modicum me aspiciens abiit, erat autem cum eo multitudo quædam hominum, ipse quidē ferebat humeris crus integrum, ac tibiam defuncti cuiusdam: hic demū curatus liber euasit. Qui cùm iterum mihi occurreret, nunquid timuissem interrogauit, cùm in tali loco, dum insanus erat, eum offendissem: ex quibus constat memoriam in eo non fuisse oblæsam. Dignoscitur autem hic affectus ex his signis, quoniam facies eorum pallida est, oculi sicci, ad videndum imbecilli, & non lachrymantur, ipsorúmque oculos cauos videbis, linguam siccam, & saliuam omnino non profundunt. Sitis ipsis adest immodica, & tibias habent exulceratas immedicabiliter propter assiduos casus, & canum morsus, qui frequenti per noctem eius partis offensione accidunt: ex quibus quoque indiciis liquet quæ sit eius causa, quoniam atra bilis. Curantur autem hi accessionis tempore venam secando, & sanguinem ferè vsque ad animi deliquium euacuando, eósque boni succi cibis nutriendo, ac balneis aquæ dulcis, si eis vtantur. deinde serum lactis per triduum præbendum erit, & non semel tantùm, sed bis térve. Purgabitur autem æger hiera exlocynthide, vt placuit Paulo & Aëtio, aut si videatur aliquod prædictorum medicamentorum in cura melancholiæ præbeto: velut & post purgationes alia adhibenda sunt eis, antea iam relata in cap. de melancholia, ac præsertim theriaca vtendum. Ad vesperam verò inualescente affectu irrigationibus capiti, ac odoramentis iam dictis somnum inducere tentandum est. Nares item & tempora populeone dicto vnguento illinantur: quandoque etiam somnifica medicamenta in potu exhibeantur, Aëtij præcepto.

Aëtius lib.6 c.11 Paul lib.3 cap.16.

Sedes affecta.

Quis præter naturā affectus sit

Affectionis signa.

Causa. Curandi ratio.

Περὶ κεφαλαλγίας. *De capitis dolore.*

CAPVT X.

PRiusquam ad eius affectus, qui à Græcis κεφαλαλγία, à Latinis capitis dolor dicitur, tractationem accedamus, tanquam valde necessarium, ac vtile in quauis doloris generatione, tria inuestigare proposuimus. Primum quid sit dolor. Secundum ex quibus, & quot causis gignatur. Reliquum & tertiò, in quo pręter naturam affectuum genere reponendus sit. Quod ad primum id quod nos dolorem dicimus, variis nomenclaturis consueuit à Græcis appellari: nam interim ὀδύνη, sæpe ἄλγημα, interdum πόνος, quandoq; ἄλγησις ab Hippocr. & Galen nuncupari assolet, quamuis aliis etiam nominibus apud quosdam Græcos auctores nominari reperies, Hunc verò tristis, atque grauis mutationis sensum esse in Galeni doctrina luce clarius paret, præsertim duodecimo meth. 1. de sympt. causis, ac secundo de ratione victus in morbis acutis. At cùm dixit sensum, neque omnes partes sensibiles sint, manifestū est quæ prorsus sunt insensiles, eas nō dolituras, quò fit vt sensilibus duntaxat partib⁹ dolor accidat. Verùm cùm nō perpetuò sint dolitura corpora, quæ sensibilia sunt, sed multum esse

Quid sit dolor.

12. meth. cap.7. 1. de causis symp. cap. 6. 2. de rat. victus. com. 1

esse videatur temporis quo non doleant, relinquitur certo aliquo tempore, quo scilicet excitatur in eis crucians affectus, necesse esse ea dolore: nam citra alterationem non fit dolor, cùm citra eam sensus non fiat: neque in his quę ad perfectionem sunt alterata vt in hecticis febribus, dolor adest, Galeno teste libro de inæquali intemperie.

cap. 5.

Non enim cùm mutata particularum temperies iam est, siue, vt sic loquar, in ipso mutatum esse, dolent, sed dum mutantur, siue in ipsa mutatione, quemadmodum mirus dixit Hippocrates. Verùm cùm ex alteratione, ac alterationis dignotione sensus fiat, vt liquet septimo de Hippocratis & Platonis decretis, & primo de elementis, non tamen alteratio ipsa, vt quidam putant, sensus est, sed ipsa alterationis dignotio: nanque sensus instrumenta alterari etiam sine sensu potuissent, vtputa si neruos nō haberent, ac per eos alterationis dignotionem.

Hipp. 2. apho. 47. 7. de decr. cap 6 1. de elem. cap. 2.

Nunquid dolor propriè dicatur alteratio vel alterationis dignotio.

Et propterea non satis est ad voluptatis, dolorisque creationem, vt vel leuis, vel grauis, seu aspera in corpore motio efficiatur, sed vtrisque his agitationibus earundem dignotio quoque accedat necesse est, quæ propriè sensus dicitur, quinimò interdum hæc duntaxat alterationis dignotio dolor appellatur, vt patet aphoris. sexto libri secundi, dum dixit, dolorem non sentiunt. Hunc ergo sensum dolorem nos diximus esse, qui penes alterationis dignotionem potissimum attenditur, & non penes alterationem ipsam, quamuis in eius generatione ea quoque necessaria sit, cùm neque sensus hic sine patientis corporis immutatione vllo modo esse possit. Impropriè verò interdum appellauit Hippocrates ipsas dispositiones, seu affectus, qui cùm dolore apti sunt natura fieri, dolores, vt in principio iam dicti aphoris. sexti libr. 2. liquet, cùm inquit. Quicunque dolentes partes aliqua corporis, sexto de morbis vulgar. quod in cranone antiqui dolores frigidi, noui autem calidi, dicebat.

Comment. 1. tex. 7

An ex quauis immutatione dolor fiat.

Cæterum nec ex quauis immutatione, seu sensibilium corporum alteratione progigni dolor consueuit: quoniam si leuis, & exigua fuerit corporum immutatio, sensum quidem efficit, qui facultatem & vim agentis dignoscit, ac percipit, & propriè naturalis sensus dicitur, non tamen dolorem inducit: nam promptè vnumquodque sensorium leuem hanc ex cognatis patitur mutationem, seu alterationem. Insuper quòd nec alteratio ipsa sensim, paulatimque facta dolorem afferre animanti possit, primo de causis symptom. & duodecimo method. à Galeno decretum est.

1. de causis symp c. 6. 12. met. cap. 7.

Et propterea non cuiuslibet immutationis sensus dolor esse dicitur, sed eius, quæ grauis, vehemens, ac tristis est vt diximus, tum confertim, tum etiam violenter facta. Huius nanque immutationis sensus existere nullo modo potest sine patientis corporis immutatione præternaturali, vt eodem septimo de Hippocra. & Platonis decretis liquet. Hoc itaque intelligere volumus per tristem, ac grauem mutationem, quæ quidem omnium: dolorum communis causa existit, prout Galen. eodem 1. de causis symptom. testatus est, illudque tum Platonis auctoritate in Timæo, tum etiam & ipsius Hippocra. confirmauit.

cap 6. Plato in Timæo post medium.

Platonis inquam, dum dicebat, quòd pathos præter naturam violenter, & affatim incidens dolorem excitat: cùm verò ad naturalem habitum reddit, idque rursus affatim, delectationem inducit: at in delectatione, licet affatim ad naturalem habitum mutatio fiat, non tamen ea violenta est: nam si violenta quoque foret, similiter dolorem excitaret, vt idem Galenus testis est 12. metho. med.

Loco cita.

Qua ratione conciliantur eius dicta prædicto loco cum his, quæ asseruerit 1. de caus. symptom. de doloris, ac delectationis generatione, Hippocratis verò auctoritate, qui fatetur, quòd ab his, quæ naturam mutant, ac corrumpunt, dolores excitantur, hac quidem voce corrumpunt & celeritatem, & vehementiam transmutationis indicans, quemadmodum Galenus ipse exponit.

Hippoc. 2. aphor. 47.

Quòd verò dolor pręcipue in sensu cōsistat mutationis tristis, hoc est, affatim & violenter factę, & nō in ipsa mutatione, palam ostendunt medicamenta, quæ à Medicis excogitata sunt pro eiusdem curatione, quando intendimus contra ipsum, velut symptoma pugnare, & non eius causam adimere: sunt nanque ea torporem inferentia, ac sensum auferentia à Græcis anodyna, quasi indolorosa dicta: nam si causam eius auferēdo, ipsum curabis, ita vtique, vt Galenus inquit 12. metho. contra symptoma non pugnabis.

cap 7

Quod, quæue sint doloris causæ

His quippe sic declaratis, reliquum est, vt ad id, quod secundo loco proposuimus, accedamus: videlicet quot, quæue sint tristis huius, seu grauis mutationis, ac demum doloris causæ declarare, cùm iam ostensum sit vnam esse communissimam, ac immediatam omnium dolorum causam, immutationem videlicet confertim, ac violenter factam corporibus sensibilibus. Hæc verò immutatio fit, vt quidam Galeno ascribunt, à duabus causis, solutione videlicet continuitatis, aut alteratione aliqua: quidam alij asserunt vnam tantùm meminisse causam ipsum Galenum, continuitatis videlicet diuisionem. Si qui verò sunt, qui velint eum alterationem aliquam duntaxat dolorem excitare, hic velut apertum mendacium asserentes, ac Galeno, id quod nullibi somniauerit, attribuentes, seponendi sunt, nulla alia confutatione egentes, sed tanquam mendaces condemnandi: quamuis Auerrois tertio colliget, illud sentiat, ac nonnullis rationibus idem tueri conetur aduersus Galenum, & Auicennam cap. 31.

cap. 3.

at illi, qui continuitatis solutionem duntaxat doloris causam esse ex Galeni sententia contendunt, illud tueri conantur ex eiusdem Galeni verbis quarto de simplicium medicamentorum facultatibus. Quo loco frigidum, ac calidum propterea mordacitatem inducere asserebat: quoniam vnum diuellendo, reliquum verò erodendo continuitatem soluebat, ac continuum corpus distrahebat, qua de re nec frigidū, nec calidum præter continuitatis solutionem, auctor doloris erit, vt isti asserunt.

Rationes eorum, qui solutionem duntaxat continui, causam esse doloris, ex sententia Galen. contendūt.

Confirmant illud eiusdem Galeni auctoritate tertio de fracturis cap. 1 quo loco volens non prorsus à probabilitate esse alienum, omnes morbos appellare vlcera, quemadmodum Hippocr. ibidem asserebat, repentinam dicebat quoque mutationem in intemperatura solutionem ipsam continui efficere.

Cōmen. 34

Non erit ergo intemperies aliqua (vt isti volunt) doloris causa ad Galeni sententiam, nisi & continuum soluat: & proinde concludunt cum eo vnam tantùm esse doloris causam, solutionem videlicet continui. Verumtamen nos, qui Galenum vbique locorum inspeximus quæ euidentia sunt sectari tanquam verum, ac summum Medicum, cum eo asserimus non vnam duntaxat, sed duas esse primas omnium dolorum causas. Quemadmodum & ipse sexcentis

Opinio nostra de causis doloris cū Galeno

locis lucidiſſimè conſeſſus,eſt præſertim lib ſecun-
2. de art. m. d. ca. 6. 2 de loc affe cap 5 4 de loc affect. c. 7 6. de loc. affe cap. 1 12. met. c. 7 2. de ra. vict. commen. 1.
do art.medicin 24.& 6.de locis affectis 12.meth. &
2.de ratione victus in morbis acutis, ac lib.de inæ-
quali intemperie. Immodica nanque intemperies,
quæ inæqualis ſit,confertim ſenſibiles partes alte-
rans,ſeu immutans,& violenter eaſdem partes do
lore afficit,ac afficere valet citra vnitatis diſſolutio
nem, quemadmodum ipſis nullo modo præter na-
turam immutatis,ac à naturalis ſtatus delapſis om-
nino dolorem nõ ſentimus tanquam propria tem-
perie fruentibus eiſdem partibus, & eodem modo
ſi & ipſe ſenſim alterentur, aut æqualiter alteratæ
ſint indoloroſæ permanẽt. Si igitur propriam tem-
De inæq. intẽp. c. 3.
periem ſenſibiles partes poſſidẽtes,aut leuiter, ſeu
æqualiter alteratæ indoloroſæ ſunt,conſonum erit
eaſdem præternaturaliter,inęqualiter, ac violenter
intemperatas redditas dolorem ſentire:quod con-
cap. 6.
firmauit Gale.primo de cauſ.ſympt. cùm de dolore
loquens dixit: Porrò vehementes eueniũt in tactu
à naturali habitu tranſmutationes ob violentũ ca-
cap. 3.
lidi,frigidique occurſum. Similiter libro de inæqua
li intẽperie de calida fluxione in muſculis loquẽs,
dicebat arterias, & venas ipſorum præter cæteras
partes eorum,vario dolore affici,cùm interius à flu
xione tum excalfiunt,tum extenduntur, ac diuel-
luntur,exterius non modo excalfiunt: ſed etiã pre-
muntur,ac degrauãtur reliquæ particulę alię com-
primendo ſolùm, vel incaleſcendo, aliæ vtroque
genere laborant. Quid clarius quòd Galenus in his
verbis aſſerit quaſdam muſculi partes,quòd incale-
ſcunt duntaxat dolorem ſentire? quaſdã verò quòd
diſtendantur,ſeu diuellantur, nonnullæ propterea
quòd vtroque modo afficiãtur, doleant:amplius 2.
cap. 5.
de loc.affectis dicebat. Verùm in eryſipelate,& in-
flammatione,atque in totum in affectib.inflamma-
toriis non ſolum,quia intentæ ſunt partes laborãt,
ſeu dolent,verum etiam quia intemperantia affectę
ſunt:ac ne hac quidem exiguam ad dolorem indu-
cap. 1.
cendum vim habente. & ſexto de locis affectis de
coli dolore verba faciens dicebat, frigidũ craſſum,
aut viſcoſum humorem, ſeu flatuoſum ſpiritum in
corpote craſſo, denſoque genitum, ſed egredi ne-
queuntem, dolorem excitare:vehemẽtem quidem
geminam ob cauſam,intemperantiam videlicet, &
corporum, quibus continetur tenſionem. His
quippe locis cuiuis patere poterit Galenum in-
temperantiam, eamque inæqualem confertim,
ac violenter factam, præter continui ſolutionem
dolorem excitare, abſque dubio voluiſſe, & ſolu-
tionem continui citra intemperantiam, ac am-
bas ſimul. Reliquum eſt eorum opinionem, qui
cum Galeno putant ſolutionem duntaxat continui
Solutio rationum opinionis contrariæ.
doloris cauſam eſſe, eorundem rationes ſoluentes
diluamus. Ad primam eorum rationem quam affe-
runt auctoritate vtentes Galeni 4.de ſimplic.medi.
cap. 1.
facult.dicimus primo quod quamuis ibidem Gale-
nus doceat modum, quo calidum & frigidũ media
ſolutione continui mordacitatem efficiant,nequa-
Reſponſio ad primã rationem.
quam tamẽ negauit poſſe dolorem eadem excitare
confertim,ac violenter ſenſibiles partes alterando,
prout ſæpius in eius doctrina compertum eſt. Qua
de re licet vnũ docuit,nõ propterea alterum, quod
in pleriſque locis ſcriptum reliquerat,negaſſe vide
tur,vt cuilibet patere poterit eius dicta ſanè intel-
ligenti. Ad hæc non quodlibet calidum,aut frigi-
dum media ſolutione continui mordacitatem in-
duci,vt eodem loco patet: ſed illud tantùm, quod
immoderatius auctum eſt, calidum videlicet adeò
auctum,vt noſtram ſubſtantiam diuidat, diſtrahat,
atque fecet,frigidum verò quod ſupra quàm quòd
contrahat: ac condenſat, etiam diuellendo partes
mordicatione infeſtet,ac cõtinuum ſoluat. Qua de
re quis negabit, quòd quamuis vehemens repenti-
na,ac violenta alteratio eſſe debeat,vt dolorem ex-
citet,quòd priuſquam ad tantam deuenerit immo-
derantiam,quam exigit continui ſolutio ex ea orta,
valeat confertim duntaxat, & ſemel totas ſenſibi-
les partes alterans, citra continui diuiſionem dolo-
rem efficere? datur inquam immoderato immode-
ratius, vt proinde fiat,quòd ex inæquali intempe-
rie,calida potiſſimum, vel frigida immoderata non
extremè tamen dolor excitetur,pręter continui ſo
lutionem dolentis partis. Immoderatius autem au-
Loco cita.
cta,de qua Gal. 4.de ſimplic.med.fac.loquutus eſt,
dolorem gignit interueniente continui ſolutione:
cum immodici caloris,ac frigoris hic terminus ſta-
tui poteſt,vt lib.de inæquali intemperie patet, quò
fit, vt vnus minor, alter verò maior dolor exiſtat.
cap. 6.
Ad ſecundam eorum rationem, pro qua Gale.pro
Ad ſecundam rationem eorũ reſponſio. cõmẽt. 34.
teſte inducebat lib.3.de fracturis, facili eſt reſpon-
ſio:nam quærens ibi Galenus tãnquam probabi-
le,ac veriſimile Hippocratis dictum ſeruare,qui aſ-
ſerebat poſſe quempiam omnes morbos vlcera ap-
pellare, licet non tanquam verum,quanquam non
prorſus à probabilitate alienum,vt ipſe aſſerit, pro
ſuſtinenda hac probabilitate ſubiunxit,omnem in-
temperaturam aliquam omnino continui diſſolu-
tionem,ſi non ſenſui euidentem ratione tamen cõ-
templabilem,efficere,allegãs ſe in pręallegato loco
quarto de ſimplic.med.facultat.demonſtraſſe repẽ-
tinam item mutationem in intẽperatura ſolutio-
nem quoque continui efficere:tanquam probabile
ergo,ac veriſimile illud affirmat,non tamen omni-
quaque verum, & cùm dixit repentinam mutatio-
nem in temperatura ſolutionem continui efficere,
cõcedimus nos modo,quo ſupra diximus,dum ve-
rò ſubdidit, eam omnino continui ſolutionem, ſi
non ſenſui euidentem, ratione certe contemplabi-
lem progignere, aſſerimus nos illud fateri,nõ quòd
re vera ſit,ſed vt à calumniis Hipocratis dicta li-
beret,propterea ait illud poſſe ratione contempla-
ri tanquam probabile, & non penitus abſurdum.
Nanque in hoc ea,quę ſenſui euidentia ſunt,pręter
eius morem,vt liquet,tranſgreditur, & vt cunctis
pateat me non inſonia,ſed vera fateri, Gale.ipſum
cap. 6.
legat lib.de inæquali intemperie, dum huius Hip-
pocratis dicti etiam meminit:ait nanque, Quippe
vlcus vnitatis eſt diuiſio,immodicus verò calor, ac
frigus proximè accedunt, vt vnitatem ſoluant, &
non dixit, quòd re vera ſoluant vnitatem: licet ea
quoque euidens ſenſui non ſit,velut fatetur prædi-
cto libro de fracturis:quamuis etiam de immodica
loquatur intemperatura, & non de omni, cùm de
his quæ immodicæ valde non ſunt, fortè nec illud
veritatem habeat,quòd proximè accedant, vt vni-
tatem ſoluãt. Quare licet proximè accedãt, vt con-
tinuitatem ſoluant immodicæ intemperantiæ, po-
tiſſimum calidæ,vel frigidæ, iuxta Galeni ſenten-
tiam,dolorem tamen efficere poſſunt citra cõtinui
ſolutionem:quamuis probabiliter loquendo, à ve-
ritate prorſus alienum non ſit, cùm proximè ac-
cedant,vt continuum ſoluant, eas aſſerere cõtinui
diſſolutionem efficere:quemadmodum philoſophi
mobile quoddam quieſcere aſſerunt, etiam ſi non

verè

verè quiescat, sed quieti proximum sit, ac eundem motum, qui quieti proximus est, quietem appellare consueuerunt, licet impropriè. Ex quibus liquidò constat in Galeni doctrina non modò continui solutionem (vt quibusdam visum est) dolorem excitare, verum etiam ipsam intemperiem inæqualem, ac interdum ambo concurrere pro doloris generatione: & propterea rei euidentiam consecutus in omnibus ferè locis tum præallegatis, tum aliis sexcentis illud testatus est. Hanc etiam sententiã confirmauit 2. lib. de composi. medic. secundũ loc. dum dixit, Vehementissimi igitur capitis dolores fiunt iuxta caliditatem, & frigiditatem, maximè cùm inæquales existant. Moderati verò iuxta siccitatem: at ad humilitates nullus consequitur dolor. Nõ enim propterea duntaxat, quòd efficacissimæ qualitates sint caliditas, & frigiditas, ea de re cum inæquales sint, vehementissimos excitant dolores similarium partium affectiones proritantes simplices, ac inæquales, verùm etiã quòd cùm immodicæ valde fuerint, faciunt etiam quodammodo cõtinui solutionem, vt ab eodem Galeno decretum est. Excitant igitur dolores vehementissimos, & quia intemperatas inæqualiter reddunt partes sensibiles, & quoniam erodendo, seu diuellendo continuitatem earum soluunt, cùm immodicæ valde fuerint, vt diximus. Siccitas verò moderatos infert dolores, quoniam nec efficacissima qualitas est, velut prædictæ: & propterea suo occursu non valet adeo violenter corpus contingere, vt media intemperie dolorem proritet, sed tantum media solutione vnitatis, tendendo videlicet partes, quæ continuæ sunt: & si neque tensionem valde repentinam, & violenter moliatur. At humiditas nec vno, nec alio modo dolorẽ inferre potest ex ipsa, cùm nec mutationem repentinam, ac violentam partis alicuius vt similaris efficere valeat, neque continuitatem soluere possit, velut siccitas ipsa, aut alio modo, contundendo scilicet, secundo aut erodendo. Nanque ex hisce causis solui continuitas consueuit, vt patet tum 5. tum 12. metho. meden. & secũdo de causis sympto. quo loco etiam decretum reliquit, humidum, & siccũ nisi calori, aut frigori coniungantur, citra violentiam corpus contingere: quia nec affatim, nec violenter ipsum immutare possunt, inefficaciores cùm sint qualitates. Hãc diuersam ex variis qualitatibus doloris generationem cum Galeno fatentur Aëtius c. de dolore capitis, Trallianus cap. 10. lib. 1. & Paulus cap. 4. lib 3. Ad tertiũ autem deuenientes dicimus cum Galeno primo de causis sympt. quòd delectatio, & dolor omnibus sensibus contingunt, non tamen pari euidentia, sed in oculis minus euidenter, quàm in cæteris: in tactu autẽ. & gustu maximè luculenter, ab his deinceps in odoratu, & post hunc in auditu. At relicta delectatione, quæ nihil aliud est nisi reditus ad naturã, simul, & celeriter factus: hic nanque est, qui voluptatem affert, dicimus, ex maximis splẽdoribus visum ipsum propter nimiam secretionem non modo laborare, sed etiam corrũpi quandoque, afficitur quoque gustus instrumẽtum dolore ab acutis, amaris, acerbis, ac acribus succis. Cõtristant verò olfactũ qui ex iã dictis succis exhalant halitus. Auditũ autẽ infestat vox aspera, & maxima, & celerrima. Verùm tactui accedũt magnæ mutationes naturæ à frigidi, calidique violẽto contactu: præterea ab his, quæ contundendi, vel secandi, vel distendendi, vel exedendi vim habent. Quapropter cùm quærimus nos qui affectus præter naturam sit dolor, non de omni dolore loquimur, qui singulis sensibus contingit, sed de eo, qui omnium euidẽtior est: hic verò erit qui sensui tactus accidit ex vna, aut pluribus prædictarum causarum ortus, molestus quidam sensus existens, vt volebat Plato, compositus ex violento simul, & quod confertim fit pathemate, sensitiuis corporibus accidente: nihil autem refert dicere vel molestũ, vel dolorosum, vel dolorificum, vel laboriosum sensum: quemadmodum neque ipsum pathos, si tristitiã, vel molestiam, vel dolorẽ, vel laborem, dolentiámve appellaueris. Nam Plato, vt Galenus refert, pro eadẽ re in Timæo, & in Philebo dictis nominibus omnibus promiscuè vsus fuit, ac in aliis libris: similiter & Hippocrates tum de nominibus, tũ de rebus prædictis in eadem fuit sententia, quanquam & hoc etiam pathos in aliis quoque sensibus deprehendi possit, vt prius diximus, in hoc verò videlicet tactu euidentius est. Verùm cùm tactus in dolore afficiatur ex preternaturali quadam patiẽtis corporis immutatione, is nec morbus, nec causa morbi erit, sed symptoma. Offensa nanque est ipsius tactus actio ex his, quæ ipsum contristant: verùm non adeò offensa est, vt ea penitus ablata sit: nam sentit vtique non naturaliter tamẽ, sed cum tristitia, neque adeò imbecilla, ac difficilis est tactus actio, velut in torpore, seu stupore est videre. Relinquitur ergo, quòd cùm non ablata, nec imbecilla, seu difficilis sit sensus tactus actio in dolore, quòd necessariò ea deprauata sit propter violentam, vehementem, ac repentinam immutationẽ eius instrumento occurrentem: & propterea molestum, ac malũ hunc sensum, seu laboriosum, qui ex prædicta immutatione perficitur, sensitiuis corporibus accedere necessariũ est, iam dictam immutationẽ sentientibus: omnem nanque prauam, seu malam sensionem bifariã dici à Galeno lib. de diff. sympt. patet: nam vel idem quod debiliter, vel idem quod deprauatè significat: at cùm in dolore non debiliter tactus sentiat, reliquum est, vt cùm mala sit eius sensio, quòd ea deprauata sit. Habet enim tact⁹ ipse insigne hoc symptoma, & proprium præter reliquos sensus, nempe dolorem: vt eodem lib. 2. de differ. sympt. libet. His quippe sic declaratis reuersi iterũ ad id, à quo nostra oratio diuerticulum sumpsit, de capitis videlicet dolore dicimus, quòd licet de eo variæ reperiãtur apud medicorũ vulgus differentiæ, apud Græcos tamen omnes quos vidi, præsertim Galenum, tres duntaxat dolore capitis species, seu differẽtias reperi: quarum vna à Græcis κεφαλαλγία, à Latinis non aliter quàm capitis dolor nuncupatur, nomen siquidem sumens ab affectu, & parte affecta, teste Gale. 2. met. Altera κεφαλαία. Reliqua, & tertia ἡμικρανία dicitur, vt patet 3. de loc. aff. De his igitur tribus differẽtiis nos separatim verba faciemus ab ipsa cephalalgia exordientes: quæ nihil aliud est, quàm recens laboriosus sensus totius capitis propter grauem eius mutationem, seu tristem. Adhibitũ autem est illud verbum recens, vt differat à cephalæa quę, vt dicemus, capitis dolor diuturnus est, difficultérque solubilis, teste Galen. eodem 3. de loc. aff. totius autem dictum est, quo ab hemicrania discrepet. At cùm diximus capitis, eã nunc significamus partem, quę capillo tegitur: hoc inquã intellexit Celsus sub nomine capitis, lib. 4. cap. 2. illud quoque per iam dictam descriptionem constat, quæ afficitur in hac

Marginalia: cap. 1. — 5. met. c. 2. 12 met. c. 7. 1. de causis sym. cap. 6. — Aët. libr. 6. cap. 40. — 1. de causis sympt. Loco citat. — Quis affectus præter naturã sit dolor. — Gal. 1. de caus. sym. ca. 6. Plato in Tymæo post medium. — Plato in Philebo ante medium. — cap 3. — Loco citat. De capitis dolore sermo iterũ. Quot sunt eius species seu differentiæ. — 2. met. c. 2. 3. de loc. af fect. c. 9. — Cephalalgia quid sit. — cap. 9. — Quid per capitis intelligendũ sit.

affectione,partem,caput esse : quod coniectare licet ex ipso dolore cum positu. At quoniam interdum extra caluariam affectio est,aliquãdo intra, & quandoque quidem omnium exteriorum,aut interiorum,interim non omnium,sed vnius tantũ corporum generis,arteriarum videlicet, aut venarum, aut neruorũ,aut membranarũ,aut cutis , vel ipsius denique cerebri:propterea difficillimum est, Galeno auctore 2. de compositione medicamentorum secundum locos,affectum locum dignoscere , siue vnus,siue plures vno existant:aut qui tandẽ hi ipsi extent.Illud tamen non ignorandum erit,nunquid intra caluariam affectio sit,vel extra.Dignosces verò ex ipso dolore,si vsque ad oculorum fundamẽta,seu radices extendatur necne : nam si nõ extendatur illucusque dolor , extra caluariã erit affectio, vt Galen.3.de loc.affec.visum est.Si verò ad oculorum fundamenta is extẽdatur, intra caluariam erit dispositio,nam ab ipso cerebro , & ab vtraque mẽbrana,atque à vasis,quæ in ipsis continentur veluti germina quædam ad oculos deducuntur , vt facilè possit propterea vsque ad eos dolor extendi : etiam si ipsummet cerebrum in eius propria substãtia affectum sit:nam id quoque grauem , ac tristem immutationẽ sentit:& propterea dolore afficitur , vt testis est Galenus eodem secundo de compositione medic.secundum locos.lib.de multitudine, & 3.de locis affect. Excitatur autem hic dolor,velut & reliqui omnes,vt diximus, aut ab inæquali intemperie confertim facta calida potissimum , seu frigida, aut à cõtinuitatis solutione,seu ab vtrisque.Verùm non satis erit,hoc scire,sed si velimus cuilibet capitis dolori auxilia rationabiliter adhibere,& non indiscriminatim,& citra distinctionem,opus est,cunctas affectiones , ex quibus capitis dolor excitari cõsueuit prægnoscere. Neque enim omnes ob vnã affectionẽ caput dolent, sed tum ipsæ affectiones plures sunt,tum curatio ipsarum singularum propria existit,ex Galeni sententia , eodem 2. de compositione medic.c.1.secundũ locos.Vna etenim affectio est,vt ibidem ipse asserit, iuxta intemperiem simplicem citra humerum complexum. Alia secũdùm humorum qualitatem,quędam iuxta multitudinem duntaxat ipsorũ humorũ contingit : quibus etiã accedit ea,quæ fit , cùm humores transitus liquorum ac vaporum obturarũt. Et ad hæc alia est, cùm ob imbecillitatẽ in quibusdam capitis partibus flatuosus spiritus innascitur:quandoq; etiã ob aliquam externã causam , προκαταρκτικὴν Græci appellant,capitis dolor contingit : velut est externus ardor,frigiditas,ebrietas,plaga , & alia huiusmodi. Ex hisce ergo sex diuersis causis , vt Galeno visum est,capitis dolores excitari possunt, ex quibus ipsũ propter imbecillitatẽ suam facillimè affici consueuit:interim ob sensus exuperantiam,seu totius corporis plenitudinẽ:quãuis diffusi , & veluti efferuescentes humores interdũ , ac vapores à magnis febribus ad caput ascendant,& capitis dolorem efficiant,vt dicemus.Proinde docebimus nos quo pacto singulæ ex propriis earum indiciis dignosci valeant,vt demũ eis cognitis,ratione,ac methodo curari possint,initium sumentes ab eo,qui ex simplici duntaxat intẽperie citra humorũ cõplexum ortum habet : quamuis nec illud inuenire promptum sit, sed & exercitato homine indigeat, qui tum per rationis exercitium , tum per multam , & assiduam affectionis ægrotum inspectionem eã cognoscat.

Quæ pars afficiatur.

cap.1.

Nunquid intra caluariam, vel extra caput affectum sit.

cap.9.

2. de cõpo. medic c.1. Li.de multitud.c.11. 3. de loc.affect.ca. 9.

Vniuersales causæ doloris capitis.

Particulare causæ eiusdem.

Nanque proprietates aliquæ quidem omnino dici non possunt,quædam verò ægrè circa ægrotãtium corpora ostendi valent,vtpote quæ tantum iis, qui eas sæpe viderunt,cognitæ sint:& propterea quòd coniecturale artis est,id maximè in affectionũ cognitione consistit, vt patet eodem 2. libr.de comp. med.secundum locos.Si autem ex simplici intemperie capitis dolor proritetur calida,vel frigida,dolor vehementissimus erit, vt dictum est:nanque ex his duntaxat qualitatibus vehementissimi fiũt capitis dolores.Verùm si calida fuerit intẽperies,pręter vehementissimum dolorem,capitis aderit calor quamprimum ei manum admoueris , ac oculorum rubor:frigidis asperginibus oblectãtur ęgri,ex quibus maximum percipiũt adiumentum:præcessitque alia extranea calfaciẽs causa.At si ex frigida excitetur intemperie , licet vehementissimus dolor quoque sit,tamen caput tactu calidum non deprehenditur,neque facies,& oculi rubescunt , nec arida,& collapsa apparet,sed è contrario plena,& pallida,Traiano teste,eodem cap.10.primi libri : præcessitque externa quædam infrigidans causa,& frigidis neque iuuantur ægri,neque gaudent, vt Galeno visum est.Quòd si ex siccitate ortũ habuerint, moderati erunt capitis dolores , aridior deprehendetur capitis cutis citra alia indicia , quæ de calida intemperie diximus : aliquáque præcessit exiccans causa,& à siccis medicamentis non modò non iuuantur ægri,sed noxam suscipiũt.Ad humidam verò intemperiem , quòd nullus consequatur dolor, iam ostendimus.Quòd si non ex simplici tãtum intẽperie capitis dolor excitetur, sed cum humorum complexu,si biliosus is fuerit , dolor præter vehementiam mordax quoque erit:similiter cum totius capitis calore immodico,ac faciei pallore. Interim etiam os amarescit , quemadmodũ Paulus testatur eodem cap.quarto lib.tertij,instructus à Galeno secundo de compositione medicamentorum secundum locos,& quæ præcessit victus ratio flauam bilem coaceruauit:pariter temperatura calidior, ætas vigens,immodicæque sollicitudines præcesserunt. At si pituita redundãte is fiat , præter iam dicta frigidæ intemperiei signa,tum victus ratio præcedẽs, tum reliqua concurrentia firmabunt;cuncta nanq; pituitam ipsam coaceruarunt. Nec minus ab atra bile ortũ ducat,cuncta aderunt indicia redũdantis atræ bilis,quæ requiras cap. de melancholia. At si ex plenitudine quatuor humorum ex æquo,seu ex sanguine dolor capitis proritetur, aderit grauitatis sensus,aut tensionis : faciei color rubeus,temperamentum,ætas,victus ratio,& reliqua concomitantia sanguinis incremẽtum,seu humorum omnium ex æquo indicabunt.Quòd si eadem humorũ multitudo cum obstructione quapiam,seu obturatione caput dolore infestat,siquidem ea moderata fuerit cum grauitate prædicta,moderatus erit dolor : sin fortis,fortiter dolebunt, & si mordacem quantitatem humorum multitudo cõplectatur , etiam iuxta hanc dolorem augebit,prout Gale.testatur præcitato lib.2.de compos.medic.secundum loc. ca. 1. Verùm si cum grauitate,aut tensione , pulsus quoque aderit , inflammationem indicabit. Quemadmodum si tensio aderit sine grauitate,ac pulsu,spiritus flatuosi multitudinem ostendit,vt liquet primo de Arte curatiua ad Glauconem,c.5. aderítque aurium sonitus:&quę pręcessit victus ratio,corporis natura,ac reliqua,ad spiritũ flatuosum generandum

Loco cit.

Signa doloris capitis ex calida intemperie geniti.

Ex frigida intemperie.

Ex sicca intemperie.

Si ex bilioso succo.

Loco citat.

Ex pituita.

Ex nigra bile.

Ex plethora.

Ex multitudine mordaciũ humorum.

Ex inflãmatione.

Ex flatuoso spiritu.

dum

dum fuerint idonea. Qui demū ob causam quampiam externam proritantur capitis dolores, vt externo ardore, frigiditate, ebrietate, plaga, odoratis item calidis, ac reliquis huiusmodi, promptè ex ægri, seu astantium relatione percipi possunt. Quare vt diu in his dignoscendis immoremur non oportet: quemadmodum si ob sensus exuperantiā dolor capitis infestet, velut in ore stomachi accidit quibusdam, qui ipsum exactè sensilem habent, facillimè à quauis causa in eū incidere parati sunt, præsertim ab ipsis odoratis, adeò vt nonnulli ne thuris quidem odorem ferre possint, Galeno auctore 3. de locis affectis cap. 9. At tēpus est doloris capitis prognostica enunciare: cuius primum ab Hippocr. aphorism. 70. lib. 4. scriptum est, dum dixit, Quibus febricitātibus vrinæ sunt perturbatæ, quales sunt iumentorum, iis dolor capitis vel adest, vel aderit. Quoniam, vt inquit Galenus in commento, spiritus flatuosus, vnà cum calore promptè fertur ad caput. Secūdum prognosticum eiusdem Hippocr. aphor. 51. 6. libri scriptum est, cùm inquit. Quicūque sani dolore capitis repentè capiūtur, & statim muti fiūt, & stertunt, in septem diebus pereunt, nisi febris apprehenderit. Nam cùm sanis (vt Galenus asserit eodem commento) dolor in capite repentè aduenerit, causam referre oportet non modò ad spiritum flatuosum, sed etiam ad materiæ vniuersim fluentis multitudinem: quam ad cerebrum fuisse delatā indicant symptomata, quæ post dolorem superuenerunt, ab Hippocrate in aphoris. annotata: per quæ etiam symptomata, quòd sit quędam materia pituitosa, commonstratur: atque iccirco febris superueniens dispositionem soluit. Aphorism. autem decimo eiusdem sexti libri, idem Hippocr. dicebat, Caput dolenti, & circumdolenti, seu vehementer laboranti, pus, vel aqua, vel sanguis effluēs per nares aut os, aut aures, morbum soluit: quando videlicet propter inflammationem, Galeno teste, vel crudorum humorū multitudinē in capite aceruatorum fieri dolorem contigerit: tunc nanque inflammatione suppurata, aut humore excreto solutio fit, tertio verò prognosticorum. Capitis dolor vehemens inquit Hippocrates, & cōtinuus cum febre, si quod ex indiciis extiterit exitiosis, letalis admodū est: & libro 3. Prædictionum dixit. Vterum gerentibus capitis dolores soporosi cum grauitate fientes mali sunt. Galenus autē primo de arte curatiua ad Glauconem scriptum reliquit, dolorem capitis inseparabile esse indicium futuræ crisis, si à principio nō inuaserit, sed vbi corpus perturbatur, ac agitatur naturam tentāte ipsam per vomitum, aut per fluxum sanguinis ex naribus. Reliquū est cuiusuis doloris capitis curationem conscribere, vnam tamen in omnibus communem intentionem habentes, causas videlicet, à quibus fiunt singuli, considerare: hæ siquidem tibi conuenientem curationem ostēdent non cuiusuis doloris capitis tantum, sed omnium aliorum symptomatum, vt liquet lib. 1. de arte curat. ad Glauconem. Verùm nos non immeritò initium faciemus ab iis, qui à nudis duntaxat qualitatibus originem duxerunt, ac à procatarcticis causis. Nam cùm recentes hi fuerint, facilè curantur, cunctique optimi Medici ab eis initium sumpserunt, vt patet secundo de comp. med. secund. locos.

Ex externis causis. — *Doloris capitis prognostica.* — *3. prognost. text. 11.* — *3. pror. text. 11.* — *cap. 15.* — *Loco cit. cap 1.* — *cap. 22.*

Cura doloris capitis ex siccitate.

INSVPER visum est, quo breuiores simus, ab eo capitis dolore qui ex siccitate oritur, cœpisse. Nanque ex ea, licet non vehementissimus, moderatus tamen gignitur, non tamen intemperie media: quoniam citra caliditatem, aut frigiditatē hoc pacto illum efficere non valeret, vt Galeno patet primo de causis symptom. sed media cōtinui solutione, hoc est, tensione. Demum relicta humiditate, ex qua nec vno, nec alio modo sola existente excitari dolor potest, ad eos deueniemus, qui ex frigida, seu calida intemperie cum humorum redundantia, vel citra, ortum ducunt: alios, qui ex aliis iā dictis causis excitantur, non omittentes: quamuis plurimum, vel frigida intēperie caput viciat, vel humida, quinetiam & ambæ simul, vt 13. meth. med. apud Gale. legitur. Pro huius tamen ratione vniuersa victus, ac medicamentorum ratio ad humidū vergere oportet. Talis ergo naturæ aër eligatur, somno vtatur longiori, vigilias vitet, quietem eligat. Caueat ab immodico exercitio, ac euacuatione immodica, animíque affectibus immoderatis, præsertim mœrore. Cibi eligantur humectantes, boni succi, multi nutrimenti, vt recentium ouorum lutei, gallorum testes, gallinarum, seu pullorum caro: interdū perdicum, ac phasianorum iuuenum: eorundémque animalium iusculis interim vescantur. Vinum bibant tenue, aquosum, optime dilutum: dulciū aquarum calefactarum lauacris, vt quæ humectare possunt, vti conuenit. Capitis irrigationes faciendæ, præsertim iuxta coronalem commissuram ex oleo amygdalino dulci, aut de cucurbita, vel violaceo, & chamæmelino simul mixtis. Interim verò cum prædictis oleis recentem aliquam pinguedinem misceas, vt anseris, gallinarum, vel vitulorum: pariter & recens butyrum, hisque caput inungēdum. Humida quoque errhina administrari poterunt ex prędictis tum oleis, tum pinguedinibus pullorum, seu Gallinarum iusculis commistis, ac sacchara albo.

cap. 6. — *Victus ratio.* — *Medicamentorum ratio.*

Cura doloris capitis ex calida intemperie.

CAPITIS autem dolor ex calore genitus, vt solis ardore, flammæ vicinitate, seu odoramētis calidis, aliisque huiusmodi, curabitur, si aër, ac domus in qua æger decumbit, natura frigidi deligātur, aut qui nostra industria sic pręparati sint ex floribus, ac graminibus frigida facultate prædictis per domum sparsis, rosis videlicet, liolis, nymphæ floribus, pāpinis, seu capreolis vitium arundinisque foliis, & huius classis reliquis. Refrigerabitur item si humi aqua frigida proiecta sit, ac de vasis in vasa trāsfundatur. De somno maxima habēda erit cura, qui sit cōsueto lōgior: vigiliæ præsertim immodicæ penitus vitandæ, quies inungenda, cum non modo his, verùm omnibus, quibus caput dolet, augente adhuc, & vigēte dolore quiescere melius sit, vt Apollonij auctoritate Gal. testatur secundo de compositione medicamentorū secundum locos. Alui excrementa, si natura non excernātur, lenibus clysteribus proritanda sunt: ex eorum nanque retētione capitis dolor augetur. Animi perturbationes, præsertim ira, ac furor penitus vitentur. Boni succi cibis, non tamen calfacientibus, imo natura frigidis ægrum nutrire oportet neque eisdem multis. Sunt autem tales panis ex aqua frigida lotus, ptisanę succus. Ex oleribus, lactuca, intybum, portulaca. Ex piscibus conueniunt petrosi, & teneris carnibus prædiri. Ex carnibus, pullorum, gallinarum, ac columbarum pulli cū omphacio præsertim conditi, gallorum testes, atque alæ. Ex fructibus, malum punicum, vuæ passæ, pyra, ac mala, quæ apia dicūtur, interdum

cap. 1.

terdum cruda, aliquando verò cocta cõdonari pos-
ſunt. Abſtinendum verò ab his, quæ proprietatem
quandam habent capitis dolorem inducendi, vt à
palmarum grandibus, Galeno teſte: eruo, quercinis
grandibus, lactis potu, viticis ſemine, ac nigris oli-
uis, vt Aët. viſum eſt, & ante ipſum eidem Gale. ſe-
cundo de compoſitione medicamentorum ſecun-
dum locos. Pro potu verò, omnino aqua vtendum
eſt, quod ſi ex eius potu ventriculus ſubuertatur, in
ea parum cinnamomi decoquatur, aut ſeminũ co-
riãdrorum præparatorum, vel miſceatur cum aqua
ſuccus malorum punicorũ acidorum, ſeu acidus ſy-
rupus, vel oxyſaccharum. Quòd ſi nec his bene ha-
bebit, & aquam bibere non poſſit, permittẽdus ei
erit ex aquoſis vinis aquoſus potus, eiuſdem Gale.
præcepto. Refrigerantibus item, ac modicè aſtrin-
gentibus medicamentis, tenuiúmque partium ſub-
ſtantia præditis vtendum erit Quapropter in prin-
cipio nil melius erit, quàm roſaceo probè apparato
caput perfundere, ac æſtiuo tempore frigido exiſtẽ-
te: optimũque erit ſi ex oleo crudo, quod ompha-
cinum appellant, confectum ſit, nec id ipſum roſa-
ceum vetus exiſtat: magis autem adhuc penetrare
poterit, Trallia. teſte, ſi cũ aceto illinatur: pauca au-
tem eius quantitas adiecta ſit. Locus autem illitio-
nis perfuſionis, ſeu irrigationis ſit iuxta frontẽ, vbi
piloſa pars capitis deſinit, ac iuxta vtrũque eius la-
tus, vbi pili ipſi ad aures nectantur. Verùm inter
omnes capitis partes, vt ſæpius diximus, ea, quæ
iuxta ſyncipur eſt, propter laxitatem coarticulatio-
nis iuxta coronalem ſuturam, & ob oſſium tenuita-
tem, & raritatẽ, facilè tũ caliditatem, tum frigidita-
tẽ omnium quæ adhibentur pharmacorũ intro di-
ſtribuit Quare ſiue refrigerare oporteat ardorem,
ſiue calfacere frigiditatem, aptiſſimus erit capitis
iuxta ſyncipur locus. Proximum à roſaceo chamæ-
melinum locũ habet in his corporibus, quibus ve-
hementem frigiditatem inducere veremur qualia
ſunt fœminarum, eunuchorum, ac puerorum, &
aliorum quicunque molli carne præditi, albumq́ue
habentes colorem. Menſuram autem tum roſacei,
tum chamæmelini, quo ad refrigerationẽ attinet,
ex prædictis corporis habitibus, & ex ardoris ma-
gnitudine inuenire oportet, conſiderata ſimul eta-
te ægri, eiuſq́ue & ambientis nos aëris temperie, ac
reliquis huiuſmodi: atque ita demum, ſi oporteat,
roſaceo addere ſemperuiui ſuccum, aut portulacæ,
aut lactucæ, & polygoni, pampinorum vitis, ac vua-
rum immaturarum, & aliquando ſolani paululum.
A papaueris verò, & mandragoræ ſucco abſtinen-
dum: non enim citra damnum refrigerant, vt Gale-
no placuit. Nec minus vitanda, quæ cum refrigera-
tione magnopere aſtringunt: quòd ſi libuerit ex
prædictis, aut aliis medicamenta componere, hoc
modo parari poſſent. Olei roſacei excipe vnc. ij.
aquæ roſaceæ vnc. j. aceti vnc. s. aut prædicti ſucci
ſemperuiui, portulacę, ſeu lactucę vnc. j. immiſceas.
aut aliorum prædictorũ infrigidantiũ medicamen-
torum tantundem. Poteris inſuper & addere cre-
morem ſeminis cydoniorum, maluarum, aut althęę,
ſeu pſyllij drachm. iiij. & loco roſacei, violaceo, de
cucurbita, ac ex nymphæa oleo vti, & cum cera, ac
pauco aceto ad vnguenti formã redigito: quod iam
dictis locis adhiberi poterit, præſertim ſyncipiti,
aut mori ſucco per linteolum expreſſo cũ pari roſa-
ceo vtitor. Saccelli itẽ parari poterũt ex roſis, vio-
lis, hordeo, lentibus, ac nymphææ floribus priùs
contuſis. At ſi velis aliis quoque embrochis vti, ex-
cipe foliorũ maluarum, violarum, & roſarum pug.
s. florum nymphææ drac. iij. pampinorum, ſeu ca-
preolorum vitium, portulacæ, ſeu ſemperuiui ſin-
gulorum manip. 1. chamæmeli, meliloti, & fœnigrę-
ci ana drac. ij. coquantur ſecundum artem, & fiat
embrocha, addendo aceti parum, præſertim, ſi do-
lor intra cranium ſit. Qua ratione permiſceri eum
præcepimus in ſingulis iam dictis medicamentis,
nec minus ægri odorẽ ſuſcipere poterunt ex aqua
roſacea, & myrtillorum, cum exigua aceti portione;
proderit quoque ſi hoc tempore per duas, vel tres
horas ante cibum in manè æger aſſumat. vnc. j. &
s. ſyrupi de infuſione roſarum, aut ex nymphæa, vel
violacei cum duabus, vel tribus vnciis aquæ borra-
ginis, vel cichorij. Apollonij auctoritate, mori ſuc-
co per linteolum expreſſo, cùm pari roſaceo caput
aſſiduè irrigari poterit: aut portulacæ folia tuſa per
ſe, & cum polentæ flore capiti imponito, aut ſolani,
vel cupreſſi folia ſimiliter tuſa per ſe, & cum po-
lentæ flore, vel vitis folia cocta trita cum mulſa
aqua pariter imponito.

Loco citato. *Aët. li. 6. cap. 46* *Galen loco citato.* *Medicamentorum ratio.* *Citat. loco.* *Vide Gal. loco citato.*

QVOD ſi non modo ex calida intemperie, ſed
ex flauæ bilis redũdantia dolor capitis genitus fue-
rit, non aër duntaxat, ſed cuncta, quæ ſæpius cõſcri-
pſimus, ad frigidũ, ac humidũ declinare opus erit,
ita vt vniuerſa victus ratio non tantum frigida, ſed
humidior ſit, oportet, & boni ſucci. Cæterùm cu-
rãdi ratio ſtatim à bilioſi humoris euacuatione au-
ſpicanda erit. Verùm vt probè hunc euacuare poſ-
ſis, humidiore prius victu opus eſt, balneiſq́ue tem
peratis, vnctionibus, & aquæ potu liberaliore. Ita
enim, vt inquit Trallianus, diffuſa bilis, & veluti
imbecillior facta, facilius à medicamẽto ipſam tra-
hente euacuabitur. Quare ſi bilioſus humor copio-
ſus nimiũ, & calidus fuerit, ita agere oportet. Qui-
bus verbis Trallianus & alteratione, & concoctio-
ne, ſimulatq́ue præparatione, priuſquam purgetur,
bilem indigere, potiſſimũ vbi firmata in aliqua par-
te decumbit, luciđiſſimè oſtẽdit: id quod nos fuſius
in noſtra methodo probauimus. Propterea nõ mo-
do ex iam dictis illud probè exequi poſſes, verum
etiãſi exhibeas per aliquot dies ante purgationem
ſyrupi de oxyſaccharo vnc. vnam: & ex infuſione ro-
ſarum vnc. s. vel tantundem ſyrupi violacei, ſeu ex
nymphæa, vel ex ſucco cichorij confecti, cum bor-
raginis, ſeu intybi aquæ vnc. iij. Nunquid vero ante
purgationem competat venæ ſectio, nõ admodum
liquet. At dicimus nos, quod ſi bilis ſincera fuerit,
aut alteri humori permiſta, quàm ſanguini, venam
ſecare non oportet. Verùm ſi ſanguini cõmiſta fue-
rit (id quod ſæpius accidit) aliis conſentiẽtibus, ve-
nam ſecare non eſſet abſurdum: quod tum ratione,
tum principis Arabum auctoritate probari poſſet,
niſi nimium prolixus fierem: ſecandáque vena erit,
vel media, vel humeralis, prout maior, vel minor
fuerit eiuſdem bilis redundantia, ac maior, vel mi-
nor cum ſanguine commiſto, non ſemel tantum,
ſed ſi opus fuerit, ipſam iterare: cùm nõ multa quã-
titas ſanguinis vnica vice extrahenda ſit. Apparen-
te autem demum concoctione abſque moleſtia, mi-
norique negotio à purgante medicamento trahe-
tur promptiusq́; à natura ipſa excernetur bilis. In-
fraſcripto autẽ vtitor, quod excipit tamarindorum
drac. vij. myroba. citrinarũ drac. ij. florum borrag.
violarum, & hordei decorticati ana drachm. iij. fiat
dum

Cura doloris capitis ex redundante flaua bile orti. *Victus ratio.* *Medicamentorum ratio.* *De venæ ſectione quid ſentiẽdum ſit.* *Auic. li. 3. fẽ 1. tract. 2. cap. 11.* *Purgatio.*

decoctũ:in quo vnc.ij.vel iij.mannæ electę,& vnc. s.vel drac.vij.diacatholicon diſſolue, & fiat potio: aut cum prædicto decocto diſſolue caſſiæ fiſtulæ vnc.j.& s. ſeu ſacchari violacei vnc.ij. aut ſyrupi ex plurib.infuſionibus violarum vel roſarum vnc. iij. rhabarbari in prędicto decocto infuſi cũ ſpica drac. j.aut ſcrup.iiij &cum vnc.s.diacatholicon,aut drac. ij.diaprunis ſolutiui,vel tãtundem antidoti è ſucco roſaceo,fiat potio. Temporibus autem intermediis clyſteribus vti non erit abſurdum,in hũc, vel ſimilem modum paratis,Maluarum,violarum,foliorum betæ,& borragin.ana manip.j.excipe,ex quibus facto decocto permiſceantur olei violacei vnc.iij. vel iiij.mellis roſacei vnc.ij.caſſiæ tractæ,vel pupæ caſſiæ fiſtulæ vnc.j.ſalis parũ. Et interdum (ſi videbitur)addere poteris hieræ picrę ſimplicis vnc.s. At ſi craſſior bilis fuerit,ac prędictis purgationibus non cedat, ex Galeni picra, agarico trochiſcato,ac rhabarbaro formatis catapotiis purgari poterit æger: ſumes agarici ſcrup.iij.rhabarbari,cum ſpica,&pulueris hieræ ſimplicis ana drac.s. cum ſyrupo violaceo,& aqua betonicæ fiant catapotia:poſt quæ per duas vel tres horas vnc. ij. mannæ, vel iij.ſyrupi ex pluribus infuſis, roſarum vel violarũ aſſumat cum aqua borrag.intybi,aut cichorij, in qua prius drac. j.myroba,citrinarũ fuerit decocta. His quippe peractis ad topica medicaméta deueniendum erit:quæ ex iam dictis in cura doloris capitis ex ardore orti confici, ac parari poſſunt: vnum tantum animaduertentes,quòd frigidioribus,ac humidioribus pro cura doloris capitis ex bile orti, vti poſſumus, ac debemus. Inſuperque & errhinis ſimilis facultatis, humidis præſertim ex aqua hordei paratis: in qua foliorum maluarum,violarum,ac lactucæ,ſingulorum pug.j.decoquatur:cui ſuccum foliorum betæ adiicias,ac vtitor,lib.ij prædicti decocti aſſumẽdo, & vnc.iij.vel iiij.iam dicti ſucci. Cucurbitulas ſine ſcarificatione,ac crurũ,& brachiorũ frictiones non omnino omittens,ſed intercapedine quadam, temporibus congruis,eis vtare. Similiter ſi quando ex prædictis humoribus reliquiæ quædam relinquantur,ac iam dictis medicamentis minimè cedant,vtpote tenuibus poris,ac meatibus impactæ,& ob id etiam capitis dolor perſeueret,cũ roſaceo ipſo, aut aliis conſcriptis medicamentis refrigerantibus ea primum medicamenta miſcenda ſunt,quæ digerédi vim habeant,ac demum ſolis digerentibus, aut diſcutientibus vti,ſi oporteat. Perpetuo tamen ab his,quæ validam vim tum digerendi,tum diſcutiẽdi habent,abſtinendũ erit: cum & immodicè quoque calida ea eſſe oporteret:& propterea affectionẽ ipſam,cuius cauſa capitis dolor genitus eſt,irritarẽt magis,ac augerent,quàm curarẽt.Horum autem materiam,pront magis cõmoda videbitur, ex his,quæ in ſequenti dicentur,eligere poteris.

Topica.

Cura doloris capitis ex frigida intemperie orti.

EX perfrigerato autem capite ſi excitetur dolor aër frigidus vitandus.& omnino calidus eligendus erit.Somnus moderatus,non tamen ſolito longior. Motu quoque vtendum totius corporis,equitatione præſertim,& pedũ ambulatione. Aluus iis humidior ſit,quàm ſicca,vt ſingulis diebus ventris recrementa excernantur natura,aut arte,cum glande videlicet,aut clyſtere. Vitent triſtitiã,ac graues cogitationes,aliosque immodicos animi affectus fugiant.Deuitens cũctos cibos,ac potus, qui refrigerare poſſunt,ac eligant oua recentia,&ſorbilia:gallinarum,pullorum,perdicum,& phaſianorum carnem. Necnon pro potu,vino vtantur tenuium partium,quod mediocriter extenuare ac calfacere poteſt.Qua ratione fit,vt lauacra quoque calida plurimum cõferant:& vt ſimpliciter dixerim,pro eius curatione calefaciẽtibus vti oportet:verùm pro intemperiei magnitudine remedium quoque variandum erit,iuxta Tralliani ſententiã. Proinde neque difficulter curatur capitis dolor ex frigiditate ortus potiſſimum ambientis,ſi recens ſit,Galen.auctore 2.de compoſit.medic,ſecund.locos, vt interdũ ſufficiat rutaceum oleum calidum ſyncipiti(vt dictum eſt)affuſum perfectè hominem liberare,vt ipſe teſtatur,loco autem rutacei,anethino,& chamæmelino vti poteris. Si verò vehementiori calfactione opus ſit,nardino,ſerpillino,aut amaracino,& irino. Frons quoque talibus inungatur, & narium,ac aurium meatus illinantur. Quidam etiam pedum veſtigia,ac ſedem ex eis illinunt,vt idem Galen.teſtatur præcitato loco. Cõfert inſuper excalfactis pannis caput calfacere,aut ex ſaccellis ex milio, & ſale confectis,& prius calfactis ac pauco vino albo, ſeu aceto irrigatis.Poterunt parari inſuper, & alij ſacculi ex rutæ foliis, hyſſopi:ac ſerpylli ſingulorum pug.j.ſampſuchi,betonicæ ana drac.iij.florum ſtœchadis,ſpicæ ana drac.j.roſarum rubearum manip. s. ſimiliter & vnguentum cõficiatur ex olei rutacei chamæmelini,& nardini ana vnc.j.hyſſopi, ſpicæ, florũ ſtœchadis ana drach. s. maſtiches thuris ana drac.j.& ceræ parum,& ſi videbitur, poteris interdum addere caſtorij ſcrup.j. Embrochæ pariter nec omittantur paratæ ex decocto florum chamæmeli, fœnigræci,ſeminis lini ſertulæ cãpanæ ana manip. s.ſpicæ,florum ſtœchadis ana drac. j. foliorũ rutæ, hyſſopi,& ſampſuchi ana drac.iij. Ex quibus quoq; aut ſimilibus per nares vaporẽ ægri ſuſcipiãt. Lauri inſuper folia tenera cum irino vnguento trita,capiti adhiberi poterũt,aut ſampſuchi ſimiliter folia cum vino trita,ſeu roſaceo,vel cyperũ tuſum adipe anſerino admiſto capiti illinito. Conueniunt & fomẽta interim per ſpõgias calida imbutas,& expreſſas,maximè ſi in aqua lauri folia tenera fuerint incocta, aut ſampſuchi,vel cyperi. Prodeſt itẽ oleum irinũ cum ſerpyllo, & exiguo aceto infuſum, vt inquit Marcellus:magis autem ſi aut iridis radix, aut peucedani ſuccus prioribus admiſtus fuerit: prodeſt etiam & ruta cum oleo irino, & exiguo aceto cocta vt idem teſtatur.Hederæ inſuper folia molliſſima quæque trita cum aceto,& roſaceo aduerſum omnem dolorem capitis fronti illiniuntur. Plinio ſecundo auctore.

Victus ratio.

Medicamentorum ratio.

cap. 1.

cap. 1. Lib. 1. c. 1.

Cura doloris capitis ex redundante pituita orti.

GENITVS autem ex pituitoſis humoribus capitis dolor,curabitur primò aëre ad calidũ,& ſiccum vergente:& ſi naturalis haberi non poſſit, arte paretur. Carnibus vtantur magna ex parte aſſis,interdum elixis,ſaluiæ folia adhibendo,aut betonicę, ſerpylli,ſampſuchi,ſeu hyſſopi.Pro potu tenui vino vtantur,& ſi illud auerſentur,aqua, in qua decoctũ ſit cinnamomum. Omniaque ipſos iuuãt,quæ mediocriter extenuare, & calfacere poſſunt. Reliqua victus ratio ſimilis ſeruanda erit ei,quam præcepimus in prædicto capitis colore ex frigiditate orto: illud tamen ſeruãtes,quòd ad ſiccius quoque inclinet præter caliditatem.Pro extenuatione verò, ac inciſione prædicti redundantis ſucci, melli roſacei excipe vnc.j.& s.cum aqua hyſſopi, betonicæ, ſeu

Medicamentorum ratio.

ſampſuchi

sampſuchi vnc.iij.aut oxymellis ſimplicis tantundē cum vnc.s.ſyrupi de infuſ. roſarum. ſimiliter cum aliqua prædictarum aquarum. Quibus pluries iteratis, ac propterea prædictis ſuccis præparatis, ea, quæ purgandi pituitā vim obtinent medicamenta propinanda ſunt, velut, Recip. agarici trochiſcati ſcrup.iiij. diacatholicon drac. vj. vel diaphœnicon vnc.iij pulpæ caſſiæ recenter extractæ vnc. j. cum ſaccharo fiat bolus. Vel ſumas agarici trochiſcati drac.j.& s.myrobalanorum chebularū drach.ij.florū ſtœchadis drach.j.fiat decoctū in aqua fontana, betonicæ ſeu hyſſopi, aut ſampſuchi:in quo diſſoluas ſyrupi de pluribus infuſ.roſarū rubearū vnc.iij. diacatholicō vnc.s.aut diaphœnicō drac.ij. fiat potio. Verùm quoniam hoc malo affectis non ſemel tantum:purgatio conuenit,ſed bis,aut pluries:cum vni tantùm purgationi ſua craſſitie, ac lentitie redundans ſuccus non recedat: ea de re iterum poſt vnam,vel alteram purgationē extenuandus,ac pręparādus erit ex prædicto oxymelite, aut eodē ſcyllino,ſeu ſyrupo ex ſtœchade: quibus parum ſyrupi ex infuſione roſarum (ſi videbitur) addere poteris, & in aquis hyſſopi,ſerpilli, aut ſtœchadis parū decoquere.Et cum præparatus fuerit humor,ex catapotiis expurgari poterit: quæ recipiant pilularum arabicarum, ſine quibus,aut cocchiarum drach.j. agarici trochiſcati ſcrup.ij.cum oxymelite, aut ſyrupo ex ſtœchade catapotia formentur. Poſt quæ per aliquod ſpaciū vnc.iij.ſyrupi ex pluribus infuſ. roſarum rubearū,aut ij.ex tribus infuſ. roſarū perſicarum,vel domini Auguſtini cum aqua borrag. vel lupulorū exhibere poteris,aut vnc.j.pulpæ caſſiæ fiſtulæ.Conferunt etiam iis clyſteres:tum vt ſuperflua recrementa in inteſtinis contenta extrahamus,tum etiam propter reuulſionem eorū, quæ ad caput in iis ferri conſueuerunt,facto prius decocto ex maluis,borragine, ſampſucho,betonica,ſerpyllo,ac ſtœchade,furfure,& ſale:in quo diſſoluas olei anethini, chamæmelini, aut rutacei vnc.iij mellis roſacei vnc.ij. benedictæ drach.iiij.aut diaphœnicō tantundē,vel hieræ picræ drac.vj.& agarici drach. j.& s.vel drach.ij miſceantur ſingula,& fiat clyſter. Ex eiuſdem etiam,vel ſimilibus glandes confici poterūt melle addito:vt ſi agarici drach.ij.aſſumas,ſalis gemmæ,& pulueris hieræ drac.j.cū melle quantum ſatis ſit,& figurētur glandes,quibus clyſteriorum vice vtitor.Nec omittendæ erunt, reuulſionis gratia,frictiones brachiorum, ac crurum: necnon cucurbitulæ citra ſacrificationem in occipitio, ac dorſo affixæ poſt purgationem potiſſimum. A qua item ſeptimo quoque,vel octauo die, ſi aſſumant drach. j.theriacæ,aut mithridati, optimū erit,ſimiliter diambræ,vel diamoſchi. Nec minus hoc tempore apophlegmatiſmi conferunt. Tralliano teſte, qui ex vuæ paſſæ drac.iij. hyſſopi,& ſampſuchi ſingulorum drachm j.maſtiches drach. ij. cum pauco melle, & cera paſtilli formentur:quorum vnus notabili quodam ſpacio commanducetur, aut ex piperis,& ſinapis ſingulorum drachm.j. hyſſopi, ſtaphidis agriæ,origani,& pyrethri ſcrup.j. vuæ paſſæ drach.iij.cum melle,& cera iidem fingātur, Errhina etiam medicamenta per nares approximata,quæ naſalia appellant, pręſertim mollia,& liquida valde conducunt in euacuanda à capite pituita. Componantur autem ex hyſſopi ſampſuchi,& betonicæ decocto:de quo lib.ij. aſſumens,adde ſucci foliorū betæ,aut ſucci radicum eius vnc.iiij. vel lib.s.vel ſi

Purgatio. *Clyſteres.* *Glandes* *Cucurbitulæ.* *Apophlegmatiſmi.* *Errhina.*

fortioribus indigeas tantundem ſucci braſſicæ, aut cyclamini adiicias.Poterit inſuper & à capite pituita expurgari cū his, quæ ſternutamenta proritant: quare & interdum eis vtitor,vt puluere albi hellebori,caſtorij,piperis,aut nigellæ naribus indito,vel compoſito ex his. Ex denique naribus odoramenta calida adhibere oportet,velut infraſcriptū,quod recipit ſampſuchi,corticum,& foliorum citri, hyſſopi,& rutæ ana ſcrup.ij. caſtorij, florum ſtœchadis ſingulorum ſcrup.j.ſtyracis,calamitæ, ladani, ligni aloës ana drach.s.maſtiches,corticum thuris,ſpicę, & caryophyllorum,maceris ana ſcrup.s. ſandalorū rubeorum, & corallorum rubeorum, ſingulorum drach.j.cum ſucco betonicæ,ſeu ſampſuchi, & cremore tragacanthi fiat orbiculus odoriferus moſchi ac ambræ grana iij. vel iiij. addendo. His denique peractis,ad topica confugiendum eſt medicamēta, quæ diſiiciendi,ac attenuandi,& diſſecādi vim habeant,præſertim ea,quæ in pręcedenti capitis doloris curatione ex frigiditate notauimus. At ſi ex humore melancholico dolor capitis fiat, ſimili victus ratione,ac modo curationis vtendū erit,prout ca.de melācholia præcepimus.Qua de re vt iterum hîc tractemus ſuperuacaneum puto, ſed cuncta quæ dici poſſent,eodem loco requiras.

Sternutatoria. *Orbiculi odorati cōpoſitio.*

SI VERO non ex redundantia pituitæ, aut vtriuſq; bilis,ſed ſanguinis ſolius, aut quatuor humorum ex æquo auctorum dolor capitis excitetur: quam redundantiam, ſiue auctionem,multitudinē ſeu plenitudinem appellant ſimpliciter dictā: pro eius curatione aër frigidus,& ſiccus eligendus erit: mediocriter exercendi ægri, ac mediocri ſomno vtantur:ſtudeas tamē pro virili,vt aluus eis humecta ſit,ſi non ſpōte,cum clyſteriis arte perficiatur. Fugiant immodicos animi affectus. Vitent carnes,oua ſorbilia,& reliqua,quæ copiosè nutriunt. Veſcantur hordeacea ptiſana,aut frigidis oleribus,lactuca videlicet,cichorio,endiuia,portulaca,borragine,& ſimilibus.A vino abſtineant,ſed aquam hordei,aut in qua decoctum ſit parum cinnamomi, vel ſeminum coriandrorum præparatorum, bibant. Hunc autem capitis dolorem totius corporis euacuatione haud difficulter curabis, potiſſimum ſi in toto quidem corpore adſit plenitudo, nec in capite tantum. Quapropter media in cubito vena audacter ſtatim incidenda erit:& niſi quid prohibeat, notatu d gna copia ſanguinis extrahēda. Quòd ſi id vires non ferant, non vnica duntaxat vice, ſed duabus aut pluribus ſanguinis miſſio erit faciēda. Verùm poſt primam, externa in cubito vena incidatur,velut etiam ſi non magna fuerit plethora, ab eiuſdem inciſione auſpicanda curatio erit. Similiter vbi caput propter eius imbecillitatem multitudinem cōtineat:quo caſu, ſaltem reuulſionis gratia, vena ſecanda erit externa, ſeu humeralis: demum ſi opus fuerit, frontis quoque vena incidatur. Veluti etiam clyſteribus,& his quidem interdum acribus, nexibus, ac frictionibus in partibus inferioribus,plurimis expedit vti, Galeno auctore primo de arte curatiua ad Glauconem.Ipſi quoque parti affectę hoc tempore remedia adhibere conuenit:quæ à capite repellendi vim habeant primò,deinde ea,quæ diſſoluunt,atque euacuant, poſtremo verò corroborantibus vtendum Repellit autem (eodem Galeno auctore) oleum immaturum, quod Gręci omphacinum nominant, aut roſaceum,

Cura doloris capitis ex plethora geniti. *Ratio victus.* *Vena ſectio.* *cap.15* *Topica remedia.*

rosaceum, seu oxyrrhodinum: qua de re ijs commodè vti poteris, ac reliquis, quæ in cura doloris, capitis ex ardore orti conscripta sunt. Deinde ex discussorijs medicamentis quippiam addendum erit, paulatim detractis pharmacis, quæ repellunt, vt chamæmelinum, & anethinum: aut si in oleo serpyllum, seu spondylium, sampsuchum, aut hyssopum decoxeris: quæ virium etiam aliquid capitis partibus adiiciunt: & quæ debiles sunt, roborant: vt proinde ipsis vsque ad integram sanitatis restitutionem vtendum sit, eiusdem Galeni præcepto. Demum si oportuerit, per nares, & palatum expurgandi sunt, ac sternutamenta excitanda, & cucurbitulæ in occipitio cum scarificatione affigendæ. Irrigationibus quoque, ac alijs medicamentis, quæ vim discutiendi habeant paulò antè conscriptis (vbi opus fuerit) commodè vti poteris: nos verò breuitati indulgentes iterum ea nō repetimus. Velut nec si ex iam dictis causis cum obturatione quoque capitis dolor fiat, quęuis earum sit, nouam pręcipiemus curationem, cùm ex eisdem ferè curari possit, causam videlicet auferendo, quæ obturauit.

Si ex flatuoso spiritu oriatur dolor capitis, curatio.

AT si ex flatuoso spiritu redundante quispiam in dolorem capitis incidat, siue in reliquo corpore simul, siue in ipso capite duntaxar, relicta victus ratione, quæ omnino talis esse debet, vt flatum non gignat: pro eius curatione, si in capite is non tantum genitus sit, sed ex corpore efferatur, in principio repulsoria curatione vtendum est: quod vbi moderatè factum sit, ex mitigatorijs, ac concoctorijs quippiā admiscere ad repulsoria oportet. Deinde etiam discussoria addenda, ita vt paulatim repulsoria pharmaca detrahamus, donec ad contrariam misturam perueniat medicamentum, ei, quam à principio habuit, siquidem influentem vaporem, seu spiritum repellere necessarium sit: infartum autem concoquere, attenuare, eundémque ipsum discutere, ac circa ipsam affectam partem firmitatem inducere, ne videlicet quod influit, suscipiat: attenuatum verò excernat, impactúmque concoquat, & attenuet, prout scriptum reliquit Galenus secundo de compositione medicamentorum secundum locos. Iuuat autem eos magnopere euacuatio alui prius per clysterem validum: nam ex eo, præter id, quod ea que circa ventrem, mesaræum, ac circa hepatis sima hærent, euacuātur, adhuc ea, quæ ad caput feruntur, reuelli contingit.

cap. I. Clysteriorū vsus.

Dissoluas autem in eis præter ea, quæ iā dicta sunt, interim benedictæ drac. iiij. aut electuarij indi, seu diaphœnicon tantundem, vel diacatholicon, aut hieræ picræ drac. vij. in clysteriorum autem decoctum, quę flatum etiam discutiunt, adiicienda erūt: vt semen anisi, fœniculi, carei, aut cumini, aridæ quoque ficus, ac furfur. Corroborandúmque interim affectum membrum, vt neque ipsum ventosum flatum gignat, quodcunque id fuerit, siue ventriculus, aut aliquod intestinorum, seu iecur, aut lien, aut quoduis aliud. Post quæ si vnà cum flatu calor in capite prædominatur, rosaceum adhibendum erit, quod videlicet repulsorium, concoctorium, & mitigatorium, adhæc & discussorium sit, vt Galeno visum est eodem secundo de compositione medicamentorum secundum locos: pariter& acetum, cum & repulsoriam simul, & attenuatoriam, imo & discussoriam habeat facultatē, eodem

Loco citato.

Galeno auctore. Verùm per se solo aceto vtendum non erit, ob facultatis ipsius vehemētiam, sed cum eo rosacea aqua admiscenda erit, vel etiam ipsum rosaceum, aut portulaca, polygonum, seu solanum. Si verò cùm frigore flatus sit, loco rosacei chamæmelino, aut anethino, cum aceto vtaris, vel cum rosoceo etiā, & aceto ea permisceas. At si augescat affectio, Archigenis auctoritate, irrigatio facienda erit ex ruta viridi cū aceto, & oleo trita, aut ex succo radicum iridis cum aceto polygonum quoque cum ruta, oleo, & aceto dilutum adhibere cōuenit, aut serpillum cum aceto, & oleo tritum, seu succū è baccis lauri expressum cum aceto & ruta. Amygdalæ quoque amaræ delibratæ, tritæ cum aceto & oleo, irrigationis modo adhibitæ, aut cerati crassitudine in linteolo fronti impositæ, cùm primùm affectio incipit augeri, magnopere cōferunt. Quòd si cupias sacculis potius vti, circa initia, ex millio, rosis, salicis folijs, & polygono, solano, seu portulaca, eos parare poteris, & frōti, ac syncipiti adhibere. Postea verò prædictis sampsuchum, serpillum, hyssopum, ac rutam, lauri folia tenera, cyperúmq; adiicere valebis. Nécnon odoramentis iam dictis, seu castorei, & musci, aut amarici vtaris, similiter his, quæ sternutamenta proritant. Poterunt insuper ægri diacumini, aut dianisi drachm. j. manè assumere, aut tantundem theriacæ, seu mithridati. Si autem flatuosus spiritus, propter earundem imbecillitatem, in capitis quibusdam partibus generetur: nam nec illud mirum est, neque impossibile, proũt Galenus testatur eodem secundo libro de compositione medicamentorum secundum locos, præter ea medicamenta, quæ repellendi vim habent, cùm eis opus non sit, cunctis iam dictis, aut eisdem similibus medicamentis vitare, parum etiam & in hac affectione conferunt, & si non noceant ea quæ intus assumuntur, præsertim diacuminum, & dianisum.

Topica.

Loco citato.

SVNT quibus caput assiduè dolet, vbi vel liberalius vinum ingesserint, vel meracius, idq; magis, si suapte natura calidum fuerit, vt testatur Galenus tertio de Locis affectis, vt pote quòd omninò quidem caput vaporibus replet, aliquando verò etiam humoribus calidis, cùm & citra vini potum eiusmodi ad caput promptè deferuntur Pro eius curatione scopus primus vniuersalis, & communis omnibus habēdus erit, nempe euacuatio. Iubendi igitur sunt, si crudū adhuc in eis vinum in stomacho fluctuet, vt tepida aqua hausta vomant, per se sola, aut pauco aceto, seu acetoso syrupo permista. Quòd si etiam post concoctionem caput doleant, refrigerantibus vtendum est, ac repellentibus, vt multitudo quidem euacuetur, caliditas verò frigefiat: quale est rosaceum per se, & cum aceto, aut hedere, seu brassicæ succo: quin & ipsa brassicæ folia in aquam calidam macerata, capitiq; circumposita ac alligata, naturaliter ebrietatem arcent, vt quæ vapores resiccent. Propterea eiusdem decoctæ vsus in id efficax est. Similiter ex leguminibus lens hos adiuuat, præsertim eos, qui humidiorem habēt ventriculum, rutæ quoque folia trita cum aceto, admista eis rosa capiti tepidè affusa prosunt, Marcello auctore cap. 10. Alijs quoque boni succi cibis vtendum (non tamen calfacientibus) vt ptisanæ succo, ex oleribus lactuca, pane ex aqua loto: & interdū ouis sorbilibus. Pro potu omnino aqua vten-

Cura doloris capitis ex ebrietate orti.

dum, aut vino tenui, albo, modico, potissimum si aquam bibere non possint. Post omnem verò cibum parum dandum est de malo punico, aut pomo, aut vua passa. Breuiter, vniuersus cibus sit bonis succi, stomacho vtilis, & qui vapores arceat, Tralliano auctore. Cæterùm somni, ac quietis cura in primis habenda erit: cùm manifestum sit, Galeno teste, quòd tum hos, tum omnes, qui caput dolent, augescente adhuc, & vigente dolore, quiescere melius est: remittente verò, ac decrescente, in locis aptis deambulare, & ante cibum quidem pluribus deambulationibus vtēdum. Post acceptum verò cibum, breuibus, & lentis. Oportet aut neque multa comedere, neque statim deambulare, sed post duas, aut tres, aut etiā plures horas. Si vero post hæc probè dormire non possint, ad balneum quàm celerrimè inducantur, calidáque aqua eis in balneo sæpe affundatur. At si ex vaporibus, & humoribus in caput sublatis reliquiæ quædam relinquantur tenuibus poris, ac meatibus impactæ, & ob id etiam capitis dolor perseueret, à rosaceo quidem abstinere expedit, & chamæmelino moderatè calido, aut anethino primùm, postea (si opus fuerit) irino vtendum. In balneo verò caput calida perfundatur, non solum ob id: vt quidpiam circa ipsum discutiatur, sed & somni conciliandi gratia, vt Galen. præcipit, secundo de Compositione medicamento. secundum loc. cap I. Quapropter etiam secundum, aut tertium quoque ad vesperam balneum apparandum est, acceptis ab eo lactucis ex aceto, verum aqua affusa multa, vt acetum planè exæquet, nisi omnino aquosum sit ipsum acetū. Si quis autē velit ab ebrietate præseruari præsumens ea, quæ ipsam arcent, quinque, aut septem amygdalas amaras, à ieiuno comedat, Aëtio teste: aut vinū absinthites, seu myrteū præassumat. Prohibent insuper & ebrietatē ipsam myrti baccæ præassumptæ, & brassicæ cauliculi præcomesti: at quę ebrietatē extingūt post ea ingesta, sunt centaurei tenui decoctum, ceruinum cornu, ac verbenacæ semen cum aqua.

2. de compo sit. med. secundū lo. c. 1

Quæ ab ebrietate praseruēt. Lib. 6. cap. 43.

DOLOR capitis etiam ex ictu, aut casu accidit, inflammatione interim subsequente. quare eius curatio magno studio tractanda erit, Tralliano teste. Nam periculum inducit, dum humores copiosius ad ipsum caput confluunt. Quapropter pro eius curatione, à vino per initia, carnibus, & in totum ab omni victu valentiori, seu pleniori, præsertim si febris adest, ægrotos coërcere expedit: ptisanæ verò cremorem, aluam decoctam, lactucam, intybum, & cucurbitam pro cibo exhibere conuenit. Pro potu aquam per se solam decoctam, aut cum semine coriandrorum præparatorum, vel paucissimo cinnamomo. Acida verò, acria, & salsa omnino vitanda sunt. Adhæc quies, & corporis tranquillitas præcipiendæ, ac cibi parcitas: fugienda verò sunt, sol, balneum, clamor, & contentio. Quòd si plaga, aut casus, vulneris aut contusionis causa existant, plures scopi erunt ad remediorum inuentionem, Galeno teste secundo de Compositione medicamentorum secundum loc. cap. primo. Vnus quidem in vulnere, ad quod conglutinantibus, & inflammationem arcentibus pharmacis vti oportet, postquam vlceris labia constrinxerimus fibulis impositis, aut alijs, vt oportuerit. Alter verò scopus erit in contusione, & tertius in doloribus: qui quandoque in ipsis solis percussis partibus fiūt.

Cura doloris capitis ex ictu aut casu orti.

Victus ratio.

Si ad casū seu ictu sequatur vulnus, aut cō tusio, curatio.

Plerunque verò etiam ad vicinas partes extenduntur propter continuitatem substantiæ, tum cutis ipsius, tum eius membranæ, quæ caluariam ambit, præsertim si vsque ad eam plaga penetret. Quòd si per communionem eiusdem membranæ caluariā ambientis, quam ad duram cerebri membranam circa suturas habet, etiam intra caluariam inflammatio ipsa distribuatur: non absque periculo eiusmodi capitis dolor existit. Contingit autem interdum in casu, præsertim ex sublimi facto, vt quędam circa cerebrum, aut membranas partes abrumpantur: quod vbi euenit, etiam amplius capitis dolor inualescit: ipsáque affectio tota ægrè curabilis redditur, & periculum ingens, ac præceps imminet. Verùm si aborta inflammatio solam cutem occupet, & non vlterius adhuc procedat, nihil negotij est, sed dolor etiam, qui circa caput contingit, facile discutietur. Optimum itaque fuerit in his, Galeno auctore, nisi ætas prohibeat, & nisi vitalis facultas debilis appareat, à venæ sectione curationis initium facere: ita nāque influxus reuellетur, vt Trallianus refert. Incidenda autem erit media, aut humeralis vena. A venæ sectione conuenientibus capitis irrigationibus, vti oportet, oleo, dulci ipsum perfundendo, lanis contegendo fouendóque omni ex parte, vt ne caput rigeat: cōueniūt quoque & fomenta per spongias aqua calida imbutas. Quòd si ætas, siue virium imbecillitas, aut etiam ambo simul sanguinis detractionem fieri impediant, aluum per clysterem euacuabimus reuulsionis simul, ac euacuationis gratia: atque inde auxilijs ad inflammationes commodis vtemur. Nanque incipientibus, & adhuc nascentibus ipsis, rosaceum cum aceto, in vigore verò consistentibus rosaceum solum adhibemus. Ipsis verò decrescentibus, pharmacis laxantibus appellatis vtimur: quēadmodum in induratis inflammationibus absinthium, ac pulegium rosaceo admiscemus. At nec circa initia indefinitè acetum rosaceo admiscendum erit. Nanque cutis capitis, aut quæ post eam est membranæ caluariam ambientis inflammationes citra quidem vehementem dolorem obortæ, per exigui planè aceti ad rosaceum admistionem iuuari possunt: lædentur autem vbi magnæ fuerint, dolorémque vehementem induxerint. Similiter si crassæ cerebri membranæ nudæ rosaceum offeratur, quemadmodum in his, quibus capitis ossiculum aliquod excisum est, fieri consueuit, solum ipsum leniter tepefactum adhibemus. At si citra denudationem per capitis iuxta syncipput partem, sana, & integra existente caluaria, rosaceum ad cerebri membranā peruenire velimus, acetum ei (vt eò perducat) admiscemus. Quòd si vigiliæ vrgeant, etiam chamæmelino oleo, & non rosaceo duntaxat, subinde verò vtrisque commistis perfundere caput debemus, plus & minus à magnitudine inflammationis, ægri temperamento, & ætate considerantes. Proderint quoque iis rosæ, & irinum oleum aceto decoctum. Item rosæ aridæ folia macerata prius passo, deinde cocta, atque trita, & ita imposita, & sertula cāpana similiter facta, vel myrti folia tenera ex vino trita cum myrrha, & pulegium ex vino tritum, & mala cydonia vino cocta & trita, atque imposita capiti plurimum prorsunt, Marcello auctore. Si verò mēbrana cerebri fuerit vulnerata, egregiè ipsam conglutinat, Archigenis decreto, calaminthæ succus infusus, & farina

Loco citato.

Venæ sectio.

Topica.

cap. 1.

Vide Galo. 2. de cōp. medi. secū. loc. cap. 1. & 2.

milij

lij aridæ inspersa, deinde butyrum, & rosaceum, ac adeps suillus insulsus, vetus, tapefacta, ac mistim infusa. Cæterùm in contusionibus, citra desperationem, ac fissuram circa caput factis, eodem Archigene auctore, polenta imposita commoda est. Amplius verò & œsypum, atque ipse adeo lanę sordibus sudoris succidæ eodem modo: magis autem propriè similaginè ex aqua pro cataplasmate imponens, aut origanum cum polenta. Hæc quamuis alterius negotij, atque operis sint, hic tamè adscripta, nihil incommodi afferent. In mediocribus autem capitis vulneribus, aut quibus omnino legitimo Medico non opus est, in quibus nuditas per se non adest, pilos rademus, fibulisque impositis constringemus, ac glutinantibus experimento cognitis vtemur, vt Archigeni visum est, quanquam nec hoc ad præsens negotium attineat.

Cōpos. sec. loc. cap. 2.

Si alterius partis primo affectæ cosensu dolor capitis fiat, curandi ratio. Gal. lo. cit. Aet. li. 6. c 43.

LIQVET etiam quoniam non perpetuò capite primario affectu laborante, dolor accidit, sed interim etiam condolescit, aliqua particula prius affecta, velut in ventriculo, iocinore, aut stomacho, aut alia quapiam. At quia sic vexatos sanare licebit nihil capiti adhibentes, verùm his ipsis priùs affectis partibus auxiliantes, Gal. & Aëtio testibus, propterea bona fronte huius curationem prætermisimus. Patebit nanque cùm de harum partium affectionibus verba faciemus.

Cura doloris capitis geniti in febribus. 1. ad Gla. cap. 15.

EVENIT etiam capitis dolor ijs, qui vehementer febricitant: in quibus diligenter considerandum erit, num crisis ratione, an nō oriatur. Nā si sanguinis fluxum, aut vomitum decretorium significabit, remedia quærenda non sunt, Galeno teste primo de arte curatiua ad Glauconem. Quoniam ea (Tralliano auctore) quæ admouerentur, præter quàm quod nihil iuuarent, etiam naturam subinde impedirent. At quādo ex magnitudine febrium humores diffusi, ac veluti efferuescentes ad caput ascenderint, tunc medicamenta adhibere est necessarium, Galeni præcepto eodem libro primo de arte curat. ad Glauconem. Vt vero prompte illud distinguas, ac cognoscas, tria (vt eidem Galeno visum est) consideranda erunt. Primum quidem species ipsa febrium. Secundo loco, si sit ad salutem morbus decliuis. Tertio verò ac potissimum totius morbi tempus perpendas, num videlicet in principio sit, vel incremento, vel in summo vigore. Febre nanque non magnopere calida existente, ac circa initia, præsertim si capitis dolor irruat, quinetiam febre valida existente, cùm iudicationem non portendat curandus is est. At si ipsa valde vehemens fuerit, absintque salutis signa, superueneritq; capitis dolor, cùm ipsa prope iudicationem venerit, tunc nihil tentare oportet medicamenta adhibendo: & si Galenus iusserit hæc perpendenda esse pro notitia morbi, num per excretionē crisim sit habiturus: poterunt quoque ad hanc cognitionem transferri: maximè verò totius morbi tempus considerandum erit. In his ergo capitis doloribus, qui in principio cum febribus irruunt, vena secanda est post primam, aut secūdam remissionem, Galeno & Aëtio testibus (nisi quid impediat) & præsertim in corporibus bonæ habitudinis, & multo sanguine refertis. Animaduertendum autem num ob vapores à ventre sublatos, aut ob alui suppressionem capitis dolor contingat. Quòd si serius

Venæ sectio. Gal. loco cit. Aet. li. 2. c. 42.

post septimum tādem irruat diem talis capitis dolor (qui crisim non significet) præeuacuata aluo per clysterem notabiliter, cucurbitæ occipitio, vel ceruici affigendæ sunt, & capiti rigationes admouendæ erunt, qui vim repellendi obtineant, frigidasque qualitates, ac vires, vt rosaceo quidem in calidioribus, ac hora æstiua, & cum exiguo aceto, chamæmelino verò, aut anethino frigidioribus habitudinibus, ac hyeme, quinta aceti parte adiecta. Aliæ insuper infusiones, quæ ex papauerū capitibus constant, expediunt, ex Galeni sententia, eodem primo de arte curatiua ad Glauconem: quarum materiam vbi de cura doloris capitis ex calida intemperiæ, seu bile orti, tractauimus, inquiras. Nec minus si disiicientibus medicamentis indigeant, eas reperies eo loco, quo de eura doloris capitis ex pituita orti verba fecimus: perseueranti tamen vehementer dolore, hyoscyami folia viridia, aut papaueris cū rosaceo, pauco aceto, ac micis panis, syncipiti, & fronti approximanda erunt. Reliquæ verò ad capitis dolores ob febris magnitudinem obortos, medelæ ad tractationem de febribus pertinent. Restat vltimo loco amuleta, quæ capiti coronæ modo circumposita, & allegata dolorem eius arcent, conscribere, Archigenis auctoritate: quæ quidem nullam medicam rationem habent derelinquentes: quæ verò ab eo iuxtam medicam rationem tradita sunt, referemus. Horum vnum est, polygoni duos ramulos coronæ modo imponito, præsertim si ex ardore, seu ebrietate dolor capitis contingat. Aliud, cichorium ægri capiti imponito, maximè si ex ardore, seu etiam ebrietate doleat. Rosaceæ iterum coronæ eosdem iuuāt, Galeni authoritate. Callitricho quoque coronare caput conducit, quod adiantū appellatur. Philanthropo etiam herba appellata, coronari caput Archigenes nubet. Liberat item à capitis dolore verbenaca herba, tum coronæ modo circumposita, tum illita ex rosaceo & aceto. Testudinis quoque palustris sanguis cincipiti instillatus capitis dolorem iuuat, herbæque plantaginis radix in collo suspēsa, capitis dolorem mirificè tollit, vt cap. de Arnoglossa testatur Apuleius Madaurensis.

Cucurbitulæ. Topica.

cap. 15.

Amuleta. Vide Gal. 2. de comp. med. sec. loc. cap. 2.

Galen loco citat.

Περὶ κεφαλαίας. *De cephalæa.*

CAP. XI

GRauis quidē affectus, vehemēter dolorificus diuturnus, ac difficulter solubilis nonnūquam euenit in capite, à Græcis κεφαλαία, pariter & a Latinis nuncupatus. Qui capitis dolor ex facili occasione vehemētes habet accessiones Galeno auctore tertio de locis affectis cap. 9. & secundo de composit. medicam. secundum locos ca. 2. adeo vt neque strepitus, neque vocem vehementiorem, neque lumen splendidum, neque vini potum, neque medicamenta caput replentia tolerare possint ægri, neq; item motum, sed in quiete, & tenebris, ob doloris vehementiam decumbere volunt. tanquam à malleo enim se percuti arbitrantur nonnulli: alij caput frangi: distendique sentiunt: non paucis verò vsque ad oculorum radices dolor progreditur. Habet autem hæc affectio aliquando quidē continuos dolores, aliquādo verò exacerbationes, & interualla, siue ordinata, siue inordinata. Intermittūt enim quādoq; eiusmodi exacerbationes, velut in comitiali morbo apprehensis, interce-

Signa.

dítque tempus, quo perfectè liberati videntur: sed vehementius feminas tenet, vt inquit Cælius Aurelianus, ob diligentiam capillorum. Constat igitur, quòd sicuti cephalalgia, sic etiam in hac affectionem consimilem aptitudinem capitis habẽt ægri: quia videlicet facillimè ipsum afficitur, aut propter ipsius imbecillitatem, vel propter sensus exuperantiam: atque hoc est ipsis commune. Verùm differunt, quòd per cephalæam affectæ capitis partes multò redduntur, quàm in cephalalgia debiliores: & veluti cephalalgiam patientibus quibusdam capitis inuolucra dolore afficiebantur, alijs pericranium, id est, exterior caluariæ membrana: ita quoque in cephalea contingit, prout quidam quibusdã promptius has, vel illas capitis partes aptas habẽt, vt afficiantur. Discrimen autem num internę videlicet capitis partes, aut externæ afficiantur, ab oculorũ radicibus similiter sumitur, vt de cephalalgia diximus: considerãdo scilicet, vtrum veniat ad eas malum nécne. Totidẽ insuper causæ eius esse possunt, quot de cephalalgia narrauimus, externis posthabitis, ex quibus raro contingit hunc affectum generari, similique via, ac ratione inuestigãdæ ipsæ sunt: diligentérque animaduertendum est, atque attendendum ex qua causa originem trahat. Sic nanque affectus ipse arte facilius solui poterit. Quapropter nec victus ratio diuersa præcipienda erit ab ea, quam in prædictis capitis doloribus præcepimus, imò eadem pro causarum similitudine. Similiter & curandi ratio. Nam si humorum, aut vaporum multitudinem causam esse reperies, siquidem propter totius corporis repletionem facta est, vniuerso corpore euacuato, capitis dolorem sanabis. Qua de re venam secare oportet, si vires ferãt: incidendáque est aut media, aut vena cubiti externa: & acrioribus vti clysteribus conuenit. Et si adhuc sanguis videatur redundare etiam ex naribus aperta vena, quantum sanguinis satis esse videatur, detrahes. Si verò velut debile existens caput ad se sublatos humores, ac vapores excipiat, materiam reuellere oportet in totum corpus, atque ita particulæ mederi. Fiat itaque reuulsio per clysteres, & ligaturas extremitatum, ac plures infernarum partium confrictiones. Interdum etiam (vbi nihil prohibeat, sanguinis ex cubito detractione vtendum erit, mox purgare corpus conuenit ex aliquo iam dictorum suprà Medicamentorum. Post cuius corporis totius euacuationem, seu purgationem, tutò ad ea, quæ caput euacuant, accedes apophlegmatismos, videlicet, & medicamenta alia, quæ naribus induũtur, de quibus supra mentio facta est. Caput autem curabis repellentibus irrigationibus primò, deinde his, quæ digerendo, seu disiiciendo caput euacuant, admotis demum his, quæ firmitatem ei addere possunt. Repellit nanque eum omphacinum, & rosaceum per se, & cũ aceto illitum, & quæ his sunt similia: de quibus in præcedentibus abundè diximus. Discutit autẽ oleum dulcissimum calidum, & magis inueteratum, camæmelinum, seu anethinum: si verò crassior sit humorum multitudo, spondylium, aut pulegij comam: sisimbrium, aut folia lauri, mentham, seu calaminthham in oleo concoquas, capitíque adhibeas. Sic nanque multitudinem euacuabis. eadem hæc etiam firmitatem parti addunt, iuxta Galeni sententiam. Quapropter vsque ad perfectam curationem eis vti cõuenit. Omnium verò longè maximè discutit, & perfectè corroborat verbenaca recta, præcipuè viridis, imo & arida cum radicibus, & simul cum serpillo oleo incocta, si ex ea caput perfuderis. Quin & ipsam per se verbenacam si oleo incoxeris, capútque inde rigaueris, omni capitis dolori antiquo ex frigiditate, aut ex crassis humoribus orto medeberis eodem Galeno teste secundo de compositione medicamentorum secundum locos. Maximè etiam prosunt sub aquario vase nascẽtes aselli, mille pede appellati, si oleo incoquantur. Et hæc de cura cephalææ ex plenitudine ortæ satis. Nam reliqua, cùm pro eiusdem curatione, tum etiam si ex quauis alia causa excitetur, in præcedentibus locupletissimè reperies. Quare in his, non erit amplius sermo protelandus, sed ad curam hemicranię accedere tempestiuum erit.

Lib. 1. cap. 1.

Cur vehementius fœminas teneat.

Quibus cũ cephalalgia conueniat, & differat.

Causæ.

Curãdi ratio.

Venæ sectio

Purgatio.

Topica.

2. de composi. med. sec. loc. c. 2

cap. 9.

Περὶ ἡμικρανίας *De hemicrania.*

CAP. XII.

SEd & alia quædam affectio dolorosa iuxta dimidiã capitis partem, aliquando dextrã, interdum sinistram cõtingit, quam hemicraniã appellãt, distinguit autem dextrã capitis partem à sinistra, futura per longitudinẽ ipsius protracta: sub qua intra capitis ossa linea medium cerebrum diuidens protenditur: ad quam & peruenit anteriorum duorum ventriculorum septum, vt patet tertio de locis affect. & aliquibus contingit, vt extra caluariam doloris sensus percipiatur: alij in capitis intimis partibus dolorem sentiunt: aliqui verò temporum musculos vehementer dolent. Cũctis autem vt plurimum per circuitus dolor exacerbatur, influxu videlicet vaporum, aut humorum, siue multorum, siue calidorum, siue frigidorum causam dolori suggerente. Euenit etiam interdum, vt quidam adeo vehementer doleant, vt neq; manuum contactum facilè ferant: in quibus palam est membranam caluam ambientem esse affectam, & neque cutem ipsam immunem ab affectione omnino existere: quemadmodum si in partibus, quæ intra caluam continentur, hoc est, cerebro, eiúsque membranis dolor sentiatur, isque vsque ad radices oculorum extendatur, liquidò constabit, partes intra caluariam affectas esse, vt neque manuum contactu dolor irritetur. Ex his constat quæ pars in hemicrania afficiatur, ac quomodo ea dignoscenda sit, in quo genere affectuum contineatur, cùm dolor sit: ac quot quæve sint eius causæ. Et quoniam diximus ex vaporum, seu humorũ influxu per circuitum exacerbari, rationabile est, Galeni decreto secundo de compositione medicamentorum secundum locos, hunc influxum siue per venas, siue per arterias, seu per vtrasque contingere, & interdum cùm corpus, aut aliqua eius pars infra caput, vitiatos vapores, aut humores sursum mittat, interim verò cùm ea sola, quæ intra caluam continentur, quod in ipsis redundat excrementum, foras protundãt per iam dictas venas, seu arterias, siue per vtrasque. Si quis autem cupiat dignoscere quando ex multitudine humorum, seu vaporũ, & quando ex calidis, seu frigidis hemicraneus dolor excitetur, ex superioribus capitis notas petat. Pro quarum causarum varietate curationem quoque ipsam variari contingit. Nam vbi ipsum hemicraniam curare aggrederis, priùs quali purgatione, aut venæ sectione ęgro opus erit, considerabis: atque

cap. 9.

Nonnullæ eius differentiæ.

Commune omnium.

Diuersæ capitis partes quæ in ea affici possunt.

cap. 3.

Quæ cõsiderãda sint pro eius curatione.

atque ita deinde ad capitis auxilia progrediaris, venans secans, si multitudo causa fuerit, purgationibus vtens vbi ex vitiosis humoribus fiat. Atque si calidi fuerint, his quæ bilem expurgant, vtaris. Si frigidi, his quæ pituitam, aut succum melancholicum. Quorum purgantium medicamentorum copiam præcedentibus capitibus comperies: quare studiosi ex inde petant. Ad capitis auxilia deinde deueniens tum per digitos suæ manus, tum per linteum dimidiam frontis partem, & eam maximè, quæ circa temporum musculum est, confricando excalfaciat æger, atque id ante irritationis tempus faciendum est. Post exacerbationem verò medicamentis hemicranicis à Medicis appellatis, vtendum, siquidem multa caliditas in doloribus percipiatur, his quæ refrigerans quippiam habent: citra vero hanc, his que multum calfaciunt, vtendum. Vtrisque verò aliquid ex iis, quæ firmitatem, ac robur addunt, misceatur, quod abstringétem videlicet habeat facultatem, prout Galen. eodem secundo libro de compositione medicamentorum decretum reliquit. Et quãquam ea pharmaca, per quæ inueterato capitis dolori medemur, hemicranicis quoque affectionibus auxiliantur, testatur tamé Aëtius quod quadam naturæ proprietate, seu potentia, euphorbium hemicranicis maximè conferat, si cum aceto teratur. Et si dextrum tempus dolet, illinito sinistrum. Si verò sinistrum dolet, illinito dextrum. Idem quoque asseruit, quòd si intestina terræ terantur, & dolens tempus illinatur, mirificè prosunt. Similiter si cochlearum carne vtaris: aut si cochlearũ carnis cinerem excipiens, stercus bubulum, & thus, equalibus portionibus cum aceto trita, affectam partem illinas. Stœchadem quoque herbam cum aqua, aut mulsa coctam si exhibeas, in omnis capitis dolore, velut solũ, & maximum remedium erit, eodémet auctore, Galenus autem in fine secundi libri de compositione medicamentorum secundum locos, his, qui ob frigidas causas hemicranico infestantur dolore commodissimum medicamentum esse asserit, si dimidiam frontis partem vnà cum temporis musculo ex euphorbio, oleo, & cera parato vnguẽto illinas, euphorbij sumés vnc. j. olei lib. j. ceræ quadrantem. Quod si validius videbitur medicamentum, poterit euphorbij vnc. s. assumi, præsertim si euphorbium validũ existat, corpúsque molle, ac exactiori sensu præditum. Iuuat etiam hos si oleũ tepidum in aurẽ instilletur, modico euphorbio ad oleũ iniecto, eodem auctore, sumito autem euphorbij scrup. j. olei dulcis vnc. ij. quibus commistis gutta vna, vel duæ in aure instillentur. Caueas autem hoc pharmacũ in his, in quibus à calidis vaporibus, aut humoribus hemicrania gignitur. Hircinum fimum tritum cum aceto scillitico misce, & fronti, & temporibus illine, hoc ad dolorem hemicranij sedandũ etiam in perpetuum prodest, vt inquit Marcellus. Subito vero hemicranij dolor fuerir, thus, & myrrham & ouum teres, simul etiam frõti induces, vel temporibus, eodem auctore. Minutæ item cochleæ tritæ, & fronti illitæ, & ceruini quoque cornu cinis cum aceto rosaceo mixtus, ac fronti impositus hemicranij dolorem emendant, Plinio secundo teste cap. 8. libr. 1. Reliquum est, vt quibus vti consueui, tum in diuturnis capitis doloribus, tũ in hemicranicis familiaria catapotia conscribam, ex quibus drac. j. vel scrup. 4. decimo vel quintodecimo quoque die omni tempore, præterquàm in æstate æger assumere poterit, bile redundante. Excipe pulueris hieræ simplicis Galeni drachm. ij. pilularum arabicarum drac. iij. trochiscorum myrobalanorũ citrinarum drac. j. s. rhabarbari cum spica scrup. iiij cum syrupo violaceo simul componãtur, seruetúrque cõpositio, & cum opus fuerit, ex ea sumãtur, vt diximus drach. j. vel scrup. iiij. à cœna per quinque vel sex horas: deinde superdormiat æger. Pituita verò redundante, agarici trochiscati excipe drach. iij. pilularum arabicarum, & pulueris hieræ simplicis Galeni ana drach. j. s. florum stœchadis, & trochiscorum myrobalanorum chebulorum, singulorum drac. j. cum syrupo ex stœchade, & oxymelite simul misceantur, & cùm opportunum videbitur, drac. j. vel scrup. iiij. modo quo supra dictum est, assumat æger pro qualibet vice. At si ex nigra bile dolor capitis genitus fuerit, prædictarum pilularũ arabicarum drac. ij. excipias, pulueris senæ, & epithymi ana drac. ij. & s. hieræ simplicis Galeni drac. j. & s. trochyscorum myrobalanorũ indarum scrup. iiij. cũ syrupo è fumaria, ac aqua melissophylli insimul componantur: & cùm vsus vrgeat, pariter, vt prędictis, vtitor. Reliquum esset de aliorum sensuum affectionibus pertractare, sed quoniã extra eam partem, quam caput ex Celsi sententia nuncupauimus quodammodo existere videntur, propterea nõ ab re duxi prius defunctionis motricis voluntariæ noxis verba facere, necnon & de his vitijs, ex quibus omnes actiones animales læduntur: & deinde ad aliorum particularium sensuum læsiones pertractandas conuertat.

cap. 3. Topica. — *Aëtius lib. 7. cap. 29.* — *Animaduersio.* — *cap. 2* — *Nostrarũ pilularum compositio.* — *Cels. lib. 4. cap. 2.*

Περὶ σπασμοῦ. *De conuulsione.*

CAP. XIII.

QVONIAM motiuarum actionum prima symptomata sunt, Galeni auctoritate libro de different. symptoma. immobilitas, & vitiosa mobilitas, vitiosæ autẽ mobilitatis alia diminutus, infirmúsq; motus est: de quo cùm de immobilitate pertractabimus verba faciemus: alia verò prauus motus est: qui licet plures etiã habeat differentias, vt liquet apud Galenum eodem loco: duximus tamen de vna earum, hoc est, de conuulsiuo motu, priùs disserere: quem quidem Græci spasmon, Latini verò conuulsionem nuncupant: nomine ipso indicante quid sit, ac quomodo fiat. Nanque passio quædam est inuoluntaria, Galeno teste, commento aphoris. 39. sexti libri, ad similem dispositionem veniẽtibus partibus neruosis in ea, quam etiam in motibus voluntarijs assumunt. Nã in eum situm neruos, musculósque conuulsio ducit, vt patet secũdo de causis symptomatum, in quem, si pro naturæ lege se haberent, ab animali virtute ducerentur, tractis videlicet, seu reuulsis ad propria capita musculis. Ex quibus constat conuulsionem in conuulsis partibus factam hac sola ratione à motu naturali voluntario scilicet earum differre, quòd præter voluntatem fit, vt Galeno tertio de locis affectis visum est. Omnis nanque motus, qui à volũtate procedit, attractis musculis in eas, quibus innascuntur partes, hoc est, eas, ad quas nerui inseruntur, fieri videtur: neque potest attractio fieri, nisi ad suam originem retrahatur musculus. Itaque quemadmodum in eo, qui secundum naturam habet, voluntas in cerebro iuxta neruorum originem

cap 3. — *Conuulsio quid sit.* — *cap. 2.* — *cap. 6.* — *Motus cõuulsiuus à volũtario, in quo discrepat.*

ordinata, motionis principium primis dat neruis, ac per ipsos musculis, ita si sine huiusmodi principio contingat musculos retrahi, tunc conuulsio gignitur. Tendi igitur musculos, & ad initia propria retrahi, corporisque, cui inhæserint, partes secum trahere, est sanis, & conuulsis pariter commune, iuxta Galen. sententiam libr. de tremore, rigore, palpitatione, & conuulsione. cap. 8. Verùm illud inuoluntariè fieri, his quidem inest, qui naturaliter vtique non habeant: at præcedente voluntate, motus quippe naturalis erit his, qui naturaliter habent. Huius autem deprauatæ motionis tres statuũtur species, seu differentiæ à Galeno libr. de different. symptom. & lib. de tremore, rigore, & palpit. ac commento aphoris. 57. 4. libri, & alijs plerisque in locis, tum etiam à Paulo, Aëtio, ac Celso: quarum vna τέτανος, alia ἐμπροσθότονος, reliqua verò ὀπισθότονος dicitur. Nam cùm corporis particulę vna cum ceruice, ac capite in anteriora tenduntur, affectus hic ἐμπροσθότονος nominatur: cum in posteriora ὀπισθότονος. Cùm verò æqualiter in alterutram partem, & retro videlicet tenduntur, τέτανος nuncupatur. A Latinis vero quibusdam prima distentio ad anteriora Altera distentio ad posteriora, & reliqua distentio simpliciter. A Celso autem rigor neruorum, quælibet istarum appellatur, qui modò caput scapulis, modò mentum pectori annectit, modò rectam, & immobilem ceruicem intendit, vt ipse inquit cap. 3. libr. 4. Harum autem affectionum non perpetuò eadem est, sedes primò affecta. Nam interdum cerebrum ipsum noxam suscepit, interim spinalis medullæ initium, quandoque neru⁹ aliquis, aut musculus, qui particulari motioni deputatus est. Id autem promptè dignosces: nam si vna cum toto corpore faciei quoque musculi conuellantur, cerebrum ipsum affectum esse indicat, Galeno teste, tertio de locis affect. At si faciei partes, seu musculi seruentur, ac illæsi permaneant, spinæ initium affici sciendum est. Vbi verò pars aliqua conuulsa sit, necessum est neruum, aut musculum, qui eius motioni deputatus est, affici. Verùm in iam dictis tribus differentiis, cùm in toto corpore constiterint, & non in vna determinata parte, vnum tantum discrimen habendum erit, nũquid videlicet capitis, & faciei partes læsæ sint, vel illæsæ permanserint. Nam primo modo si euenerit, cerebrum ipsum affectum erit. Si secundo modo cõtingat, non cerebrum, sed principium spinalis medullæ secundum totum, aut secundum partem, Pro cognitione verò particularis cõuulsionis determinatæ partis cuiusnam, cùm determinatus neruus, seu musculus afficiatur, sũmopere necessaria erit anatomes notitia, neruorum potissimùm, & musculorum. Cunctæ verò conuulsionis species, seu differẽtiæ symptomata sunt in genere noxæ functionis motricis voluntariæ, eiusque deprauatæ, à causa duntaxat præternaturali ortæ. Qua ratione cõuulsio à tremore discrepat: qui non modò à causa præternaturali, verùm à functione ipsa, licet irritata, ortum ducit, vt patet secundo de causis symptomatum, & libro de tremore, rigore, & palpit. Conuulsionum autem causas: non immeritò duas Hippocrates statuit aphorismo 39. sexti libri, cùm dixit, Conuulsio fit vel ex repletione, vel inanitione. Nanque ex his duntaxat causis neruosæ partes conuelli possunt præter voluntatem: ex repletione, inquam, madefactis ipsis, ac irrigatis, ita vt

Conuulsionis tres species seu differentiæ. de Differ. symp. ca. 3. Lib. de tremore ca. 8.

Paul. lib. 3. cap. 10. Aet. libr. 6. cap. 38. Celsus lib. 4. cap. 3.

Quòd diuersæ partes in eis primò affici possũt Cap. 6. & 10.

Quomodo distinguendæ sint.

Qui præter naturã affectus sint. 2. de causis sympt. ca. 1 Lib. de tremore, ca. 5

Duæ ex Hipp. conuulsionis causæ.

in tumorem præter naturam attollantur: & propterea conuellantur dilatatis ipsis secundum latitudinem earumque longitudine decurtata. Ex inanitione verò, vtpote ipsis neruosis corporibus violentiùs exsiccatis, vt propterea cogantur in se ipsa duci, contrahi, atque conuelli: quemadmodum etiam in lyræ chordis euenire consueuit: vt intentis ipsis vehementer ob ambientis aëris immodicã intemperiem nonnunquam rumpãtur, si vel nimis aridus fuerit, vel admodum humidus. Humiditas nanque ipsas madefaciens, siccitas verò contrahens, modo quo lora quoque cùm ad ignem exsiccantur, contrahi, tendique videntur: & sol tergora arefaciens contrahit. His quippe ita præcognitis haud difficile inuentu fuerit, vt Galeno tertio de locis affectis, visum est, vtrum ab ariditate, quæ est ab humidæ essentiæ defectu, & euacuatione, an humoris plenitudine, quæ egestati aduersatur, & ab Hippocrate repletio nominata est, affectus ipse prodierit. Nanque cùm conuulsio fit vel à labore, vel vigilijs, vel fame, vel solicitudine, vel arida, æstuanteque febri, qualem in phreniticis videre est, & alijs huiusmodi, causam eius esse ariditatem, inanitionémque rectè putabis. At si contigerit aliquem sanum repente conuelli, vt ait Galenus commento 26. aphoris. 2. huiusmodi conuulsionem fieri ex repletione est necessarium. Ita quoque si temulento cuipiam, ac omnino pleno homini, qui videlicet in ocio degat, id euenire cõspexeris. Verùm vbi propter defectum, seu euacuationem conuulsio excitatur, vel ex aliqua prædictarũ causarum, vel ex aliquo præcedenti largo sudore, aut vomitu, alui deiectione, aut sanguinis profluuio, aut quapiam alia causa simili, haud difficile erit ipsam dignoscere ex relatione præsertim ægroti, seu astantium. Si verò ex plenitudine conuulsio excitetur, bifariam illud euenire poterit, iuxta Galeni sententiam lib. de tremore, rigore, conuulsi. & palpit. Nãque aut ex inflammatione principij neruorũ, id est, cerebri, aut initij spinalis medullæ, seu alterius partis neruosæ, aut ex succorum copia circa iam dictas partes, ex qua ipsæ tendi cogantur. Id verò promptè discernas ex indicijs inflammationis, si ea fuerit. Quod si præter eam, ex humorum duntaxat copia conuulsio excitata fuerit, nunquid ex multitudine simpliciter dicta, aut ex ea, quæ est vnius tantùm succi redundantis, inuestigare oportet quanquam neruosæ partes ex frigidis, & glutinosis humoribus, ex quibus etiam nutriuntur, prõptè repleantur, ac proinde sæpiùs conuulsionem patiantur, teste Galeno commento aphoris. 26. secundi libri. Illúdque non alia via, quàm suprà docuimus, cùm de dolore capitis verba fecimus. Ibi nanque reperias signa tum propriæ multitudinis, tum eius, quæ non simpliciter plenitudo dicitur: cùm videlicet alius quispiam humor redũdarit cum sanguine, nõ sanguis solus, nec omnes ex æquo aucti fuerint. Hæc igitur sufficiant quoad cognitionem conuulsionis primario ortæ: de qua, iuxta Galeni sententiam loquutus fuit Hippocr. aphoris. 39. sexti libri, cùm dixit, Conuulsio fit vel ex repletione, vel inanitione. Verùm præter hanc conuulsionem, alia quædam est conuulsio, quę per cõsensum accidit, eodem Galeno teste commento aphorismi primi quinti libri, & tertio de locis affectis, hãc iuniores Medici barbari loquentes, spasmum non proportionatum ad materiam vocant, cùm neque

cap. 6.

Quibus signis dignoscenda conuulsio sit, num ex ariditate, vel repletione fiat.

Si ex inanitione fiat causa.

Si ex plenitudine fiat causa. Loco citat.

De cõuulsione, quæ per consensum fit. 3. de loc. affect. ca. 7.

ex plenitudine neruosarum partium, neque ob inanitionem earundem originem ducat, sed vel à qualitate quadam, alteratis per continuationem partibus; & proinde ad neruorum principium ascẽdente, aut à spiritali quadam substantia per iam dictas neruosas partes transmissa fluida, aut veluti arida, quæ licet mole minima, facultate tamẽ quam maxima sit, & ad neruorum principiũ delata; propter quod huiuscemodi motu ipsum cõcutiatur, vt à se expellat quicquid fuerit id, quòd à parte primo affecta ad ipsum effertur. Huius verò causa nõ modò externa esse poterit, ex scorpionum videlicet, phalangiorum, aut alterius venenosi animalis ictu, verumetiam ex quapiam interna causa: ex qua similis essentia generari poterit, non accedente causa extranea, velut Pelopis auctoritate, Galenus tertiò de locis affectis decretum reliquit. Hæc, inquam, vbi neruosam aliquam partem occupauerit, per continuas partes (vt diximus) vsque ad neruorum principium transferri poterit: ac conuulsum motum (modo quo diximus) excitare. Hanc conuulsionem haud ægrè percipies ex cognitione partis primario affectæ: cuius modum in vniuersali capite docuimus. Quòd si ab externa causa ortum ducat, eam ab ægro, aut astantibus discas. Si verò earum nulla præcesserit, internam esse putabis; quemadmodum per consensum cum ore ventriculi, vbi fortiùs moderetur ab æruginoso humore, qui potius exacta erugo dici poterat, in quodam adolescente obseruauit Galenus; cui cùm totum corpus conuulsum esset, ærugine per vomitum vacuata febris statim, & conuulsio cessauit, prout testatur commento aphorism. primi quinti lib. 12. meth. med. & quinto de locis affect. Atqui si quis velit & hanc quoque conuulsionem per consensum genitam, ex inanitione conuulsionem nuncupare, cùm humores mordaces vim habeant exsiccandi, vt Galenus inquit, commento aphorismi primi quinti libri, non reclamamus. Verùm non adeò exitialis erit, quemadmodum ea conuulsio, quæ propriè ex inanitione gignitur, ob defectum scilicet humidæ essentiæ partium neruosarum: sed curari vtiq; posset, quia ex siccitate dumtaxat, & non ex siccitate, quæ est ab humidæ essentiæ defectu, & vacuatione ortum ducit, vt videre licet apud eundem Galenum, cum commento prædicti aphorismi, tum eodem 12. method. med. in fine: & hoc modo intelligendo, quælibet cõuulsio tam quæ primario, quàm quæ per consensum oritur, erit, ac dici poterit de repletione, aut de inanitione. ab immodico item frigido si conuulsio fiat, velut Hippocra. aphorism. 17. quinti libri, & Galen. duodecimo method. meden. visum est; ex plenitudine dicenda erit, quoniam neruosorum corporum substantiam cogens, ac constringens, frigidum ad difflandum difficilia efficit, & propterea vt repleantur, causa est, Galen. teste commento aphorism. 13. sexti lib. quamuis si corpus siccum fuerit, & superfluis carens; possit ex frigore conuulsio ex siccitate fieri, nam penetrans in interiores partes corporum neruosorum exugit, ac exprimit eas, & hac ratione sicciores eas reddit, ac inanit, vt Pilotheo placuit commento eiusdem aphorismi 17. quinti libri. Maximum tamen ac ferè insanabile malum est conuulsio, si ex inanitione propriè fiat, vt Aëtio & Paulo visum est, curatu per difficile, vel potius quod curari omnino non possit, si febris occasione potissimum

Diuersæ causæ eiusdem. — *Loco citato.* — *12. meth. c. 8. 5. de loc. affect. c. 8.* — *12. metho. in fine.* — *Prognostica. Aet. lib. 6. cap. 38. Pau. lib. 3. cap. 19.*

contractum sit, cùm priùs sic affecti pereant, tempus excogitandi remedia negãtes; quemadmodum Galenus 12. meth. med. & in fine lib. de palpit. rigore, tremore, & conuulsione scriptum reliquit. Verùm, qui à conuulsione, aut distensione neruorum tenetur ex repletione, Hippocr. auctore 57. aphor. 4. lib. febre superueniente liberatur, eadem die, aut sequenti, aut omnino tertia: vt patet lib. de loc. in homine. Et idem auctor aph. 26. secundi libri dicebat, febrẽ cõuulsioni superuenire melius est, quam febri conuulsionem. Et in epistola ad Demetrium dicebat. Conuulsiones omnibus morbis atræ bilis succedẽtes atram bilem sedant: faciles quoque eas esse ex vtero affecto, si sine febre sint, liquet in prænotionibus. Aphorismo verò sexto quinti libri de tetano sic decretum reliquit. Quicunque tetano corripiuntur, in quatuor diebus pereunt: Si verò hos effugerint, sani fiunt. Reddit Galenus causam in commento, quoniam tetanus morbus peracutus est, vt qui compositus sit ex emprosthotono, & opisthotono. Et proptereà citius in ipso fit iudicatio, nõ tolerante natura longiori tempore tensionis laborem: quo fit, vt in primo circuitu dierum iudicatoriorum passio iudicetur: quamuis neque pueris, neque senibus conuulsio fiat tetanica, Aëtio teste. At Aphorism. 1. quinti libri, conuulsionem ex helleboro lethalem esse dixit, & secando eiusdem lib. conuulsionem ex vulnere lethalem asseruit. Nam Galen. interprete, ex vulneribus conuulsiones, ratione sequentis ipsius inflammationis fiunt, vbi partes neruosas attigerit. Et primùm quidem videntur conuelli, quæ à directo sunt partium inflammatione laborantium: deinde cùm & principium attigerit, passio ad totum extenditur corpus: toto verò vniuersum corpore ab affectu immuni, si labrum aut palpebra, aut lingua contrahatur, graue symptoma existimandum est, vt Paulus asserit, quod maxima inuehat pericula; licet exiguæ partes affectæ videantur. Cæterùm quantum ad curationem spectat, scire licet conuulsionem ex inanitione, & siccitate ortam (si modo ea curari possit) humectatione poscere, Galeno teste 12. meth. med. vniuersa igitur victus ratio, quòd humida sit, oportet. Proinde aër ad humidum vergat. Somnus præcipiatur consueto longior. Quiescat æger: ab immodicisq; animi affectibus caueat: ac nutriatur cunctis cibis humectantibus, ac sorbitionibus pinguibus, cõcoctu facilibus, ac probè nutrientibus: quique facilè per omnes corporis partes distribuantur. Quare contusæ pullorum, sed gallinarum, aut phasianorum carnes, & prædictorum aqua carnis quoq; tribuatur: siue ex carnibus agnorũ, hœdorum, aut castratorum; in quibus quandoque ponantur humectantia olera: præsertim si siccitas cũ caliditate fuerit permista. Carnibus quoque prædictis vesci poterunt cum ptisana, aut humidis oleribus decoctis. Deinceps cùm cibis interim vtantur oleo amygd. dulci, ac saccharo. Pro potu (si immodica nõ affuerit caliditas) vino vtantur tenui, aquoso: quòd si febris ac immodicus calor affuerit, pro potu eligantur aqua hordei, aut aqua, in qua glycyrrizæ parũ, aut cinnamomi fuerit decoctum, vt promptiùs aqua penetret: seu violaceus syrupus permisceatur. Oleo insuper dulci, aut amygdalino, seu hydrelæo calido eos fouere competit, Pauli auctoritate: & si nihil prohibeat, etiam ad lauacrum tepidum eos deducere conuenit dulcis aquæ: post quod aliquo

12. metho. in fine. — *Prope finem e libri.* — *3. prorrhet. tex. 17.* — *Aet. lib. 6. cap. 39.* — *Li. 3. c. 19. Conuulsionis ex inanitione curatio. Loco citat. Ratio victus.* — *Medicamentorum ratio. Citato loco.*

iam dictorum oleorum corpus inungendum erit, tepido eo existente. Frictione leuissima, temperatoque solio vtendum. Insuper post balneum, quibus ipsum competit, ac citra balneum, quibus non competit, ægroto lac recenter mulctum, præbendum erit, quantitate congrua, asininũ, siue caprillum, pauco addito saccharo, si febris non aderit, aut si ea admodum exigua fuerit. Conuulsiones verò quæ succorum copia, aut inflammatione fiũt, liquidò curabis, illam vacuans, huic propriis ipsius auxiliis adhibitis, auctore Galen. lib. de trem. rigore palpit. & conuulsi. ac post eum Aëtio teste. Qua de re nos eius conuulsionis, quæ ex plenitudine ortum ducit primo curationem præcipiemus: deinde ad eam. quæ ex inflammatione excitatur, deueniemus: posthabita tamen ea, quæ ex plenitudine ac simpliciter dicta oritur. Namque eius patebit curatio, cum de conuulsione orta ex inflammatione verba faciemus: cum vtriusque similis quodammodo curatio sit, præsertim quod ad vniuersalia spectat. At si ex aliorum succorum redundantia, neruosis partibus repletis, conuulsio fiat (potissimum si à frigidis, ac glutinosis, ex quibus nerui ipsi nutriuntur) hac ratione erit curanda quæuis iam dictarum specierum fuerit; cum omnes eadem ratione curentur, Celso auctore eodem c. 3. lib. quarti. Proinde aër ad calidum, & siccum vergens eligatur. Ideóque in eo conclaui, in quo cubabit æger, eiusdem Celsi decreto, ignis continuus esse debebit, maximéque tempore antelucano; quæ præcipuè frigus intenditur: cùm ipsum frigus apprime cauendũ sit. Quinimò lib. de loc. in homine, cõuulsioni sic mederi oportet, inquit Hippocrates, ignis ab vtraque lecti parte succedatur, & mandragoræ radix in potu præbeatur minore pondere, quàm quod insaniam facit: & ad tendines posteriores sacculi calidi imponantur. Somnus sit mediocris: diurnus tamen fugiendus. Quies ægro præcipiẽda erit; atque partes, quæ contrahuntur, valenter cõtinendæ sunt, & inordinatis resistendum motibus, Paulo teste, oleòque perfricare eas oportet rutaceo, aut veteri, aut quodam ex hoc genere. Aluus sit lenis. Gaudeat insuper ęger; & animi perturbationes aufugiat: primisque tribus diebus tenuissimo vtatur victu. Nam dicebat Celsus, Sed diu vitandus cibus, quisquis mandendus est, & sorbitionibus vtẽdum. Proinde aut solius aquæ mulsæ, aut pauco ptisanæ cremore contentus sit, deinde ouis sorbilibus cibetur, aut à gallinarũ pullis mollibus ius aliquod assumendum; in quo hyssopi, aut serpilli, saluiæ, sampsuchi, betonicæ, aut satureiæ parum fuerit decoctum. Assisque interdum carnibus gallinarũ, pullorum, phasianorum, perdicum, aliarúmque auium montanarum vesci poterunt ægri: vuáque passa, ac pineis. Potus, præter id quòd exiguus esse debebit, aqua mulsa eligatur: cui etiam saluiæ parum, aut cinnamomi fuerit incoctum. A vini autem potu, præsertim circa initia, abstineant. Nam vt inquit Celsus, eius vsus præcipuè periculosus: ideóque in longum tempus differendus est. Licebit tamen eo vti, vbi affectus bene processerit; in parua tamen quantitate: cum & ipsum extenuãdo, ac calfaciendo conferat, Galen. teste commento aphoris. 5. lib. 5. Auspicandáque statim eius curatio à venę sectione erit, modo non penitus à sanguine secretus, pituitosus fuerit succus redundans, cunctis aliis consentientibus. Sanguinem autem auferre conuenit

Curatio conuulsionis ex repletione. Cap. vltimo.

Aëtius lib. 6. c. 38.

Victus ratio.

Loco citato.

Loco cit.

ex media cubiti vena, non vniuersim, sed pluribus (si opus fuerit) vicibus: cum taliter affectis non tantum mittere sanguinis oportet, quantum exigit morbus, sed aliquid symptomati est relinquẽdum, Galeno auctore primo de arte cur. ad Glauc. cuius causa sæpe sudores eueniunt, & vigiliæ molestant, & ægroti vires debilitantur, vt ipse inquit. Quòd si sudores euenerint, linteis oleo madentibus abstergere conuenit, vbi refrixerint, Paulo auctore. Partes insuper, quæ conuelluntur, valenter continendæ sunt, vt diximus, atque prædictis oleis perfricandæ: acribúsque clysteribus vtendum erit. At si pituitosi succi redundãtes citra sanguinis permistionem fuerint, hi primo extenuandi, calfaciendi, ac incidendi erunt, adeò vt ad expulsionem idonei sint. Demum purgans medicamentum prębendum erit: præparabis autem aqua mulsa cum hyssopi decocto, aut saluiæ, melle rosaceo, aut syrupo ex stœchade, cum aquis betonicæ, aut sampsuchi. Purgabis vero catapotiis fœtidis, aut ex sagapeno, cum agarici additione: excipiẽs pilularum prædictarum fœtidarum, aut ex sagapeno drach. j. vel scrup. iij. agarici trochiscati drach. j. vel scrup. ij. & cum aqua betonicæ, melle rosaceo, aut syrupo ex stœchade catapotia fiãt. Post quorum assumptionem per aliquod spaciũ syrupi ex pluribus infusionibus rosarum rubearũ, aut persicarum cum aqua betonicæ, & borraginis diluti vnc. ij. iij. vel iiij. exhibere poteris, & si opportunũ erit, iteranda purgatio erit, pręparatione tamẽ pręcedẽte. At si videbitur aliis purgantibus medicamẽtis vti, ea requiras cap. de cura doloris capitis ex pituita. Huius quoque conuulsionis optimum præsidiũ est febris superueniens, quæ per initia non fuerit, velut auctoritate Hippocratis, & Galeni aphoris. 26. 2. lib. liquet, & testatur Paulus cap. 20. 3. lib. Communis quoque non modò distentionis, sed cuiuslibet alterius conuulsionis ex plenitudine ortę sine vlceratione, iuuenibus bene carnosis, ac æstate media curatio ab Hippoc. & Galen. aphorism. 25. 1. lib. præcipitur. Hæc autem est, multa frigidæ aquæ perfusio: quæ caloris reuocationem faciens, cum in prædictis fortis fuerit, propterea ex accidenti affectum sanat: quanquam Paulus hoc præsidium damnet, tanquam periculosissimum. Ipséque vitandum censeo, nisi cuncta, quæ diximus, consentiant. Succurrit tum ipsis conuulsis succi centaurij tenuis potus, aut acanthij radicis drach. j. vel ij. cum aquæ mulsæ vnc. ij. vel iij. vel myrrhæ, seu castorei drachm. j. castoreum namque omniũ securissimum, expeditissimum, ac maximè efficax est, Aëtio, & Paulo testibus, quòd si robusti sint, panacis liquoris, aut ammoniaci tantundem cum aqua mulsa bibant. Caput quoque purgandum errhinis, ac apophlegmatismis, cap. de memoria deperdita, ac de dolore capitis ex pituita iam dictis: & si opus fuerit, acrioribus quoq; vtendum. Antidoti quoque anacardinæ theriacæ, mithridati, diamoschu, aut diambræ drachm. j. cum aqua mulsa præberi poterit. Ceruix insuper, ac tota spina inungenda ex oleo de castoreo, nardino, costino, de nuce muscata, aut de piperibus, aut hiperici, vel de vermibus terrestribus parato, separatim, aut permistis, prout videbitur, castoreúmque tritum inspergendum: & vbi perunxeris, deinde admouere vesicas bubulas, vel vtriculos oleo calido repletos, præcepto Celsi: oleóque veteri vel adipe quàm vetustissimo ceruicem, scapulas, & spinam

Venæ sectio quãdo competat.

cap. 14.

Purgatio.

Quæ post purgationẽ tribuenda sint.

Aet. lib. 3. cap 39. Pau. lib. 6. cap. 20.

Topica.

perfrigare oportet. Frictio namque cum omnibus in homine vertebris vtilis sit, tum his præcipuè, quæ in collo sunt. Propterea die, noctéque (interpositis tamẽ quibusdam temporibus) hoc remedio vtendum erit, eodem Celso auctore. Dum autem id intermittitur, cataplasma locis iam dictis adhibeatur. Cuius materia sit, vt Aëtio visum est, fœnum Græcum, & semen lini, farina hordeacea, ac loliacea: quibus resina terebinthina addatur, galbanum, & mel, ac oleum multum, in quo decocta fuerit ruta, conyza, artemisia, aut libanotis: infarciatúrque aliquando ammoniacum, sit tamen mollissimum, ac leue cataplasma; eóque incumbente prædictas vesicas oleo calido semiplenas desuper adhibeas; ne cataplasma infrigidetur; aut calfactos sacculos ex sale, seu ex milio superimponas. Neque erit inutile, præsertim si cerebrum affectum sit caput attonsum habere, idq; irino oleo calido, aut iam dictorũ aliquo madefacere: demũ adeò ipsum valere, ne infrigidetur: sacculúmque superimponere ex floribus stœchadis, hyssopi, sampsuchi, ac serpilli foliis, castoreo, ac macere confectum. Vitandæ tamen erunt assiduæ capitis irrigationes: caput enim inde repletur, nonnunquam etiam congruum erit in calidum oleum descendere, ac balneari ægrum, vel in aquam calidam, in qua fœnum Græcum decoctum sit, saluiæ, seu rutæ folia, & adiecta olei pars tertia; non tamen diutius in eo immorari: nam vt inquit Paulus libro sexto, cap. vigesimo, in oleum descensus maximè vires deiicit. Conferunt quoque ex aquis, sulphureis, & aluminosis balneæ. Conuulsæ quoque partes pellibus luporum, aut vulpium vestiri debent. Si verò vehementius dolor increuerit, admouendæ ceruicibus cucurbitulæ sunt, sic vt cutis incidatur, Celsi præcepto. Inquit Marcellus cap. decimooctauo, opisthotonicis, & tetanicis lotium caprinũ cum aqua mixtum efficaciter prodesse, si ieiunis potui detur: pariter si castorij, piperis albi, & petroselini æquales portiones simul tundes, & cribrabis, atque inde cochleare vnũ cum vno cochleari mellis, & aquæ calidæ cyathis duobus ieiunio ad diem dabis: summum opisthotonicis esse remedium, & multis experimentis probatum ait, nec minus & arthriticis conferre. At si ex plenitudine, seu inflammatione conuulsio excitetur, vena secanda erit, liberalitérque sanguinem auferre conuenit: modò pluribus vicibus id fiat, vt diximus, & nõ vniuersim, propter iam assignatas causas. Demum clysteribus, eísque acribus: vtendum, modò non adsit quod impediat, vnum, aut alterum. Quòd si inflammatio non cedat; eis vtendum erit medicamentis, quæ inflammatio ipsa exigit secundum diuersa eius tempora, indicatione, quæ à parte affecta sumitur, nõ neglecta, horum medicamẽtorum methodum à Galeno decimotertio metho. scriptam reperies: aut eorum copium lib. de Simplic. medicamen. facultat. requiras. Quæ verò per consensum conuulso efficitur, curata parte primario affecta, & ipsa quoque curabitur conuulsio: velut si ex rodẽtibus succis, os ventriculi infestantibus cõuulsio fiat; his per vomitum euacuatis, conuulsio sedabitur, si opus erit, dando illi aquam tepidam bibere; quemadmodum Galen. adolescentem quendam simili conuulsione correptum duodecimo Method. meden. cap. vlt. se curasse testatur. At si ex phalangiorum, scorpionis, aut alterius venenatæ feræ ictu conuulsio excitetur: ad

Loco cit.

Curatio cõuulsionis ex inflammatione ortæ.

13. method. cap. 56. & seq.

Conuulsionis per cõsensum genitæ curatio.

hanc rem in primis Gale. auctoritate tertio de Locis affectis. cap. septimo, cõferunt vincula superioribus partibus iniecta: ab his enim præsentaneum præsidium expectatur. Et si in aliquo digitorũ ictus fuerit, is confestim rescindendus erit: nam ex hoc saluus euadet, quemadmodum nõnulli rustici, quorum eodem loco Galen. meminit, ex tali rescissione euaserunt, ac à periculo liberati sunt: potissimũ si ex viperis medicamentum potandum tribuatur, drachm. j. videlicet exhibens cũ pauco vino albo, ac tenui. At si partem abscindẽdam renuerit, facta ligatura, vt diximus, paulo supra affectam partem, ipsi parti affectæ medicamenta, quæ vehementer attrahunt, adhibenda erunt: tum excalfactoria, tum quæ citra calfactionem id efficiant, veluti cucurbitulæ: pariter cauterium, & medicamenta quæ cauteriis similiter escharam efficiãt, iuxta Galeni sententiam 13. Method. meden. cap. sexto competunt: & si inueniri poterit quispiã, qui ore suo virus extrahat, id quoque maximè confert: & ipse etiam Galen. theriacam supra affectam partem adhibere præcipit, lib. de theriaca ad Pisonem, cap. decimosexto: cum & ea extrinsecus imposita venenũ trahat, aliáque innumera medicamenta pro diuerso animalis venenosi ictu à Paulo, & Aëtio cõscripta reperies: & proinde ea subticere libuit. Si verò ex immodico frigore conuulsio fiat, balneis, vnctionibus, frictionibus, ac reliquis calfacientibus medicamentis haud ægrè curabitur.

Paul. lib. 5. Aet. li. 13.

Περὶ παραλύσεος. *De resolutione.*

CAP. XIIII.

Quod is affectus, qui à Græcis πάρεσις, seu παράλυσις dicitur, à Latinis resolutio nuncupetur, neque vnus est, qui non admittat. Verum nunquid vbi motus deperditus est, aut partium aliquarum sensus perit, vel cum tum sentiendi, tum mouendi vis amissa fuerit, resolutio ea affectio appelletur, non ita liquidò constat. Nam Galen. cum 3. de Locis affect. cap. 10. tum 1. de causis sympt. ca. 5. neruorum resolutionẽ appellat, cum & sensus, & motus fuerit. Cæterùm idẽmet eodem tertio lib. de Locis affect. c. 10. dicebat, per neruorũ resolutionem interdum sensum dũtaxat, interdum motum, nõnunquam ambo simul perire. Deinceps subdit; Itaque neruorum resolutio potissimum dicitur, vbi motus deperditus est. Vbi verò partium aliquarum sensus perit, eam partem sensus expertem esse: resolutam verò nõ adeò dicere consueuimus, & si nonnulli hanc affectionem sensus resolutionem vocitent. Ex quibus liquet, interdum Galeni motus deperditionem, interim sensus dumtaxat, nõnunquam amborum simul amissionem, resolutionem nuncupare: quanquam potissimum resolutio apud eũ dicatur, vbi motus deperditus sit. At qui eius verba bene perpenderit, eum sensisse reperiet, exquisitam, seu veram resolutionem nuncupare, cum tum sensus, tum motus vim partes amiserint: quam sententiam sectati sunt Aëtius, & Paulus, necnon & Alexander Trallianus. Insuper nec negare videtur, vbi motus, aut sensus duntaxat pereant, posse non veram, nec exquisitam, sed tamẽ resolutionem appellari, nec minus collationem faciens inter motus, & sensus deperditionem, asseruit potissimum dici neruorum resolutionem, vbi motus deperditus fuerit. Erit igitur iuxta Galeni decre

Aet. lib. 6. cap 28. Paul. lib. 3. cap 18. Alex. lib. 1. cap. 16.

Neruorum resolutio quid sit.

decreta, exquisita neruorum resolutio, cum motus, tum sensus amissio: nõ siquidem neruorũ omnium totius corporis: nam huiusmodi affectio apoplexia appellatur, vt infra dicemus: sed vbi alteri laterum, dextro, aut sinistro, aut in aliquo particulari membro id euenerit. Quanquam si alteri alterum accidat, resolutio nominabitur, eius scilicet partis, in qua consistit affectus, interdum dextræ, interdum sinistrę. At si in aliquo membrorum idem euenerit, vt in manu, vel crure; eiusdem membri resolutio esse dicetur: quamuis & vbi pereat motus dumtaxat præcipuè, aut sensus, resolutio quodammodo appellari possit eodem modo, vt diximus: id quod etiam confirmauit Cælius Aurelianus libro 2. cap. 1. cum dixit, Sed est, vel fiet paralysis, nunc sensus, nunc motus, nunc vtriusque. Nec prætereundum erit quòd Galenus eodem primo lib. de causis symptomatum, & 3. de locis affectis, de tertia quadam specie, seu resolutionis differentia pronunciauerit: vbi ex aliqua facta spinali medullę dispositione valida, circa primum eius processum, aut reliquis eius partibus, omnes æqualiter corporis partes suppositæ resolutæ fuerint, siue ob luxatam aliquã spinæ vertebram. At qui fiat, vt in neruorum resolutione interim sensus pereat, illæso seruato motu; interim motus, illæso sensu; nonnunquam vtrique pereant: quanquam Galenus primo de Locis affectis, ca. 6. & primo de Causis symptomatum cap. quinto, illud enodauerit, cum eius verba obscura aliquantisper videantur, tyronibus præsertim, hîc explicare libuit. Illud priùs tanquã manifestum, ac luce clarius in eiusdem Galeni doctrina supponẽtes; quòd tam motrix quàm sensitiua facultas à cerebro tãquam à fonte, & parte principe ad motus, & sensus instrumenta per neruos delabitur: qui ex ipso cerebro orti eandem cum ipso substantiam habẽt, nisi quatenus compactiori materia sunt constituti, ne facilè à quolibet paterentur. Quò fit, vt eatenus à cerebri natura recessisse videantur, quatenus ex compactiori materia cõstituti indurueru nt: qua ratione assiduo cerebri auxilio indiguerunt. Nam si tales, quale est cerebrum prorsus remansissent, nulla eius ope indiguissent. Natura enim ita comparatum est, Galeno teste septimo de Hippocrat. & Platonis decretis, cap. quinto, vt substantiarum proprietates facultatum etiam sibi conuenientium proprietates secum habeant. Vnde fit, vt quantum vnusquisque neruus à natura cerebri recesserit, tãtum etiam sit à virtute, facultatéque eius remotus, & sic omnes cerebri continuitate, recentíque semper, ac assidua ab eo informatione indigeant; velut, circunfusus nobis aër cõtinuo fulgore illustratur, & non in semel accepta mutatione perseuerat: vtpote qui, dum continuam accipit mutationem, illustratur, nec sublato illustrante, lux in eo permanet, sed statim fulgor cum illustrante euanescit. Non ab re igitur, si continua, ac recenti iam dicta informatione, à quauis causa impedita, & facultas quoque à principe parte missa intercipiatur, ne ad animalis tum sensus, tum motus instrumenta pertranseat, pro ratione diuersorum neruorum affectorum. Qua de re in his partibus, quæ duplici neruorum genere participant, vt in lingua, & oculis, nihil habet ambiguitatis, quòd moueantur quidem, sed non sentiant, aut illæsa sentiendi facultate, rursus non moueantur: & vtrisque simul affectis generibus neruorum nec moueantur, nec sentiant.

Locis citatis.

Cur in neruorum resolutione interim motus, interdum sensus duntaxat, quãdoque ambo pereant.

Responsio.

Verùm in quibus membris duri dumtaxat nerui inueniuntur, si ablata cute subiectus musculus, qui nudus est, immobilis videatur, sentiat verò tangentes, exiguam ei noxam accidisse putandum est. At si vehemens fuerit vitium, sensum, & motum simul lædi contingit. Sensum verò oblædi, seruaro quidem motu in tali musculo, fieri nequaquam potest: tantam siquidem musculus ipse animalis facultatis partem suscepit, quanta ad sensus excitationem sufficiat, ad eius verò motum non sufficiat: quippe tactionis sensus pati aliquid potius quàm agere deprehenditur: proinde ab exigua facultate functio eius perfici potest, vt quæ non ita validis egeat viribus sentiendi facultas: & propterea nihil minus, immo etiam magis pati possunt partes, cùm debiles fuerint. Efficit enim imbecillitas, vt facilius affectio à sensu dignoscatur, Galeno teste quarto de Locis affectis cap. quarto, musculorum verò motus in agendo, non in patiendo actionis efficaciam habet: quapropter plurima indiget animali facultate. Nunquam igitur accidere deprehendes, vt moueatur quidem nudus musculus sed non sentiat: cùm per eundem neruum & mouendi, & sentiendi facultatem suscipiat, sed aut sentit, & non mouetur exigua existẽte eius noxa, aut neque mouetur, neque sentit: cùm vehemens fuerit eiusdem nerui vitium. At si ad membrum aliquod, pro motu, nerui ad musculos inserantur; pro sensu verò perficiendo, ad cutem perueniant (non enim qui per musculos dispersi sunt nerui reliquias quasdam ad cutem impartiũt, vt quibusdam falsò visum est) fieri inquam poterit, vt interim sensus, interdum motus, nonnunquam ambo simul pereant. Nam fieri poterit, vt adiacens illi cutis sensum amittat, eo affecto neruo, qui ad cutem inseritur, ac per eam dispersus est: qui verò per musculos spargitur, noxa vacet: & proinde musculus ipse moueatur. At si is, qui per musculum spargitur neruus offendatur, qui verò per cutem disseminatur, noxa vacet, non mouebitur quidem membrum ipsum, quamuis sensum non amiserit, id verò ob hanc causam euenire solet, quòd neruus alterius læsus sit, alterius verò mansit illæsus: & si ab vno principio originem duxerint, fuerint tamen in via diuisi. Quòd si vtrique simul nerui afficiantur, & qui ad musculum deuenit, & qui ad cutem peruenit, simul & sensus, & motus pereunt: cùm videlicet commune principium affectum fuerit. Scies autem hoc, vbi exquisitè cognoueris communia ipsorum principia, exquisitè considerando, num cerebrum ipsum vel spina sit affecta in eius principio, aut aliqua alia vertebrarum. Hęc autem in neruorum dissectione percipiuntur, quare solus ille, qui in his fuerit exercitatus, exquisitè ea considerare poterit, Galeno teste primo de Locis affectis cap. sexto. Nam cùm non perpetuò vnus præfinitus afficiatur locus in ipsa resolutione, sed diuersi affici possint, si cerebrum ipsum affectum sit, non tamen secundum totum (quia apoplexia generaretur) sed secundum partem dextram, vel sinistram dignosces: quoniam simul cum dextra, vel sinistra parte corporis, faciei quoque partes resoluuntur, dextræ, vel sinistræ. At si dempta facie, vna prædictarum corporis partium sensu, motúque priuabitur, circa primum spinæ processum affectum consistere cõiicies. Verùm media pars eius affecta erit, ea videlicet, quę superstat è regione resoluti lateris.

Si cerebrũ affectũ sit.

perfri

Si initium spinalis medullæ. Quòd si omnia inferiora mēbra, facie excepta, resoluantur eodem in loco, hoc est, in eius initio ipsa spina offensa est, tāquam omnium neruorum communis origo, qui sub facie existunt: verùm non secundum partem, sed ingenti affectione laborās, tota affecta erit. At si accidat quandam duntaxat determinatam partem resolutam esse, ea inuestigāda pars erit, à qua neruos suscepit: id quod in anatomice exercitatus haud obscurè inuenies: quemadmodum si & ipsamet spinalis medulla non secundum eiusdem initium, sed iuxta alias inferiores eius partes ac vertebras lædatur, & suppositæ partes oblæsæ erunt: si ingens fuerit affectio, omnes: si exigua, & secundum partem oblæsa sit; partes quæ è directo suppositæ sunt, afficiētur. Quapropter ex anatome doctus locum primò affectū inuenire poteris, notitia prehabita, à qua spinalis medullę parte, partes resolutæ neruos suscipiāt: ac quemadmodum dignoscendum id sit, scriptum reliquit Galenus tum primo de Causis symptomatum, cap. 5. tum tertio de locis affectis, cap. 10. Cùm igitur propter priuationem animalis facultatis quælibet resolutio generetur, quæ à cerebro tanquam à primo principio mediis neruis, ac per spinalem medullam, tanquam per semitas, ad sensus, & motus instrumenta delegatur, nō immeritò cerebrum ipsum aut spinalē medullā, seu particulares neruos quosdam à cerebro, vel spinali medulla ortos, aut denique ipsamet instrumenta in qualibet resolutione affici necesse est. At quo pacto illud distinguēdum sit, num videlicet vna, vel altera pars primo afficiatur, iuxta Galeni doctrinam, paulò antè ostēdimus. Est verò resolutio symptoma in genere noxæ functionum animalium motricum, & sensibilium læditur namque vtraque facultas in ea, non tamē diminutè, veluti in stupore; qui nihil aliud est, quàm difficultas quædam sentiendi, & mouendi, vt patet primo de Causis symptomatum, cap. 5. vel imperfecta quædam neruorum resolutio, vt secundo de Causis symptomatum, cap. 2. liquet: quanquam enim sub eodem genere contineantur tum stupor, tum resolutio, differunt tamen magnitudine, eodem Galeno teste prēcitato loco. Quapropter neruosę partes in resolutione non difficulter sentiunt, & mouentur, veluti in stupore; sed neque mouentur, neque sentiūt: & propterea vtraque facultas in ea ablata est, facultate enim animali omnino partes priuatæ sunt, cum resoluūtur. Cuius affectionis indicia scribere nō opus erit: cùm quiuis nō medicus modò, sed ferè vulgaris promptè ipsam dignoscere valebit, cùm viderit partem quampiā sensu, & motu priuatam esse. Sectatur autem non vnum tantùm morborum genus, sed indifferenter penè ex quolibet oriri potest. Interdum namque ex immodicè frigida intemperie, cùm frigidorum, viscidorum, ac crassorum succorum abundantia, aut absque ea, in altera cerebri parte, spina, seu particulari neruo excitari potest. Dignosces inquā id promptè ex his, quæ narrauimus, signis, ca. de dolore capitis orto ex prædictis causis: nec minus inflammatione, seu scirrho in prædictarum partium aliqua ortis, delationem facultatis impedientibus, imò non modò, si in eis, verùm in vicinis partibus orti fuerint, neruos comprimentes, resolutionem excitare poterunt: quod ex propriis inflammationis, aut scirrhi signis comprehendes, qua ratione etiam & nerui ipsi comprimuntur, ac resolutio excitatur

Si aliqua alia pars.

Quæ partes afficiātur in quauis resolutione.

Quis præter naturā affectus sit resolutio neruorum.

Stupor quid sit.

Resolutionis signa.

Quem morbum sectetur resolutio neruorum.

ab aliquo corpore duro extrinsecus adueniēte, aut vbi vel laqueo, vel manibus constringuntur: fiunt quoque & ipsi arctiores ex luxatis, fractisve spinæ vertebris, aut aliis ossibus. Similiter ad vulnus, seu vlcus, cum cerebri, seu spinalis medullæ, tum alterius particularis nerui sequitur neruorum resolutio: quorum morborum, seu causarum notitia ex propriis eorum indiciis promptè haberi poterit: vel si externa fuerit causa, ex ægri, astantiúmque relatione. Resolutio, quæ non per omnia membra, sed in partibus fit, vt Celsus asserit, cap. 27. lib. tertij, nunquam acutus, sæpe longus, ferè sanabilis morbus est. Quòd verò in senibus, atque hyemis tempore frequenter hæc passio, difficile autem in callidis ætatibus, apud Cælium Aurelianum liquet eodem libro secundo, cap. primo. Verùm quæ à nerui diuisione oritur resolutio (Paulo teste) insanabilis est: nec minus si ex spinalis medullæ transuersis incisionibus seu luxatione valida. Amplius si resolutum membrū minuatur, aut eius color immutetur, non absque ratione difficulter curabitur, aut fortè non curabitur: non enim facultate animali duntaxat priuatum esse indicatur, verū & naturali, ac quodammodo vitali. Nunquid autem ea, quæ dextri lateris est resolutio deterior sit ea, quæ sinistri, aut è contra, reliquis iunioribus cēsendum relinquo, nam quæ circa id dici possent, magis fortè puerilia viderentur, quàm huius rei exactiorem doctrinam afferrent. Curabis autem eam, quæ à frigidis, crassis, ac viscidis succis resolutionem ortum habet, si similis præcipiatur victus ratio, velut præcedenti capite de conuulsione statuimus, vt vniuersa videlicet sit attenuatoria, ac siccior, Paulo & Aëtio testibus: modicisq; cibi eiusdémque succis, ac potionibus vtantur ægri: sitim propterea quoad possint, maximè sustineant: & vt summatim dicam, in vniuersum simili victus ratione vtātur. Et cùm redundantem humorē euacuare oporteat, pro eius curatione (Aëtio teste) nullum aptius in his reperire datur principium, quàm à venę sectione: siquidem permiserit ætas, habitus, tempus, studium, prægressus victus, & reliqua, quæ prohibere solent venæ sectionem: quæ fiat à partibus sanioribus, & ne perfrigerentur ægri, oportet moderatam facere detractionem: per quam solum paululum imminuatur materia, quemadmodum Aëtius consulit. Interpositis autem diebus quibusdam à venæ sectione, aluus clysteribus subducatur, parato eorum decocto ex maluarum, althææ, mercurialis, chamæmeli, betonicę, hyssopi, & sampsuchi, singulorum manipul. s. florum stœchadis, & foliorum rutæ, vtriusque drachm. tres decoquantur in aqua, quoad tertia pars absumatur. Deinde accipiatur prædicti decocti lib. j. & s. salis communis parum, olei communis, anethini, vel chamæmelini vnciæ tres, mellis rosacei vnc. ij. hieræ picrę simplicis drachm. vij. aut compositæ drachm. iij. seu benedictæ laxatiuæ drachm. iiij. aut confectionis de dactylis, seu antidoti indi tantundem. Interimque si videbitur, trochiscati agarici scrup. iiij. aut drachmas duas commiscere poteris, & fiat clyster. Post quæ non diuersa ratione ab ea, quam in cura conuulsionis docuimus, syrupi, aut alia decocta, propinandi sunt, pro pituitosorum redundantium humorum extenuatione, ac incisione, vt expulsioni reddantur idonei. Quibus sic paratis, purgatio exhibeatur aliqua ex his quæ iam dicto capite conscri

Curatio.

Victus ratio.

Venæ sectio.

Clysteres.

Præparatio.

Purgatio. conſcripſimus,paulatim à lenioribus ad vehementiora progrediendo. Namque non ſemel tantum, ſed ſæpius purgandi ſunt ægri, interpoſitis tamen ſemper diebus quibuſdam:etenim vbi pars reſoluta eſt (Celſo auctore) prouidet malo corporis, vel ſanguinis miſſus,vel aluus ducta. Vtiliſſima autem eſt poſt purgationes theriaca , & mithridatum , vt Aëtius teſtatur;qua de re drachma vna alterius tribuatur.

Quæ poſt purgationẽ peragenda ſint. Quòd ſi cerebrum primariò affectum ſit, magnopere conducit poſt hæc apophlegmatiſmis ſternutatoriis , ac naſalibus medicamentis caput purgiis dictis vti:vtpote quæ à capite pituitam ducant. Quòd ſi ipſum affectum non ſit , neque eis vtendum erit,ſed talibus medicamentis,quæ cerebrum ipſum roborent.Namque vniuerſa curatio in his à capite initiũ ſumit:hoc enimradix eſt,& principium totius affectionis, Aëtio auctore,inter quæ hoc vtare,Recipe diambræ,antidoti pliris archoticon, & diamoſchu dulcis, ſingulorum ſcrup.j.pulueris hirundinis præparati drachm.s.ſeminum coriandrorum pręparatorum drachm.j.ſacchari roſacei drachm.iij. cum ſaccharo diſſoluto in aqua roſacea, fiant tabellæ , ex quibus æger ſæpius parum in ore teneat.Auxiliatur inſuper huic affectioni(vt Paulo , & Aëtio viſum eſt) aſſumptio caſtori , aut opopanacis,aut ſagapeni pondere circiter drachm. j.cum aqua mulſa, Inſuper & antidotum ex triplici pipere,Paulo auctore.Sed & ſarmentorum vitis viridiũ decoctum à ieiunis aſſiduè potũ prodeſt valde partibus corporis reſolutis , vt teſtatur Aëtius. Quod ſi caput primò affectum fuerit , aut ſpinalis medullæ initium, à iam dictis euacuationibus non erit incommodum circa occipitis cauitatẽ,quo loco ſpinalis medulla initiũ habet,vnctiones approximare ex oleo nardino,coſtino,de nuce muſchata, vulpino,de hyperico,caſtorio,aut è terrenis vermibus parato,& demũ laurino, ſeu de piperibus , aut de euphorbio.

Vnguenta. At ſi mauis vnctiones componere, eiſque vti, excipe ex vulpino, nardino, & de nuce muſchata oleo , omniũ vnc.iij. addáſque ſucci hyperici,& ſaluiæ,ſingulorum drachm.ij.caſtorij, ſagapeni , vtriuſque drachm.j.& s.florum ſtœchadis drachm.s.& cum pauca cera, exiguóque vino albo odorifero fiat vnguentum,

Sacculi. vel ſacculus pariter paretur.Rec.hiſſopi,ſampſuchi,hyperici,ſaluiæ,rutę, & foliorum lauri,ſingulorum drachm.ij.ſpicę,maſtiches,caſtorij, florum ſtœchadis ſingulorũ ſcrup. ij. caryophyllorum , maceris, nucis muſchatæ ana ſcrup.s. roſarum rubearum ſiccarum manip.s.omnia contundantur , & ex eis ſacculi parentur.

Potus. Non incommodè inſuper fotus fieri poſſunt ex ſaluia, roſmarino, hyperico,herba paralyſi hodie vocata, hyſſopo:ſampſucho,betonica,pulegio,& calamintha,omnibus in vino albo decoctis,additiſque caſtorij drac.ij.florũ ſtœchadis,ac ſpicæ ana drachm. j.& s.quibus ſæpius reiteratis cum ſpõgiis , ſeu linteo , aliquod ex prædictis vnguẽtis ſeu ſacculis ſuperimponi debet.

Sinapiſmi. Cauteria. Quòd ſi neq; , his morbus cedat, ſinapiſmis , aut per ignem cauteriis, ſiue per aliud medicamentũ cãdens partẽ inurere non dubitabis, Aëtij ſententiam ſectatus. At ſi nec cerebrũ;neque ſpinæ initium affectum fuerit, ſed ex reliquis eiuſdem medullæ ſpinalis partibus oriatur affectio, eis ritè inueſtigatis , atque inuentis ſuper eaſdem iam dicta medicamenta approximare poteris. Simili ratione, & ſi aliquis particularis neruus fuerit affectus, eius origine primo inuenta, prædicta, aut ſimilia medicamenta adhibebis : quemadmodum

Pauſaniæ Syri hiſtoria. Pauſaniam Syrum ſophiſtam , qui ſecundum duos minores ſiniſtræ manus digitos , atque medij partem dimidiam , in primis ſenſum difficilem habebat , poſtea eum omnino amiſit , malè curantibus medicis , ſanauit Galenus , circa dorſi initium ea medicamenta, quæ illi digitis adaptauerant, adhibere iubens,à qua parte nerui, per quos ad manus digitos, præſertim iam dictos ſenſibilis tranſmittitur facultas, procedunt, velut tum primo de Locis affectis,cap.6.tum 4.eiuſdem, cap.4.ſcriptum reliquit : nunquam tamen cerebrum deſpiciendum erit , & ſi primariò non afficiatur.

Quæ adhibenda ſint reſoluto membro. Prodeſt etiam reſoluti membri , ſeu torpentis ſummam cutem exaſperaſſe,Celſo auctore , vel vrticis cæſam , vel impoſito ſinapi , ſic vt vbi rubere cœperit corpus, hæc remoueantur,ſylla quoque contrita,bulbiſque contriti cum thure rectè imponuntur. Conducit quoque & cucurbitulas aliquando ſine ferro admouere : quinetiam fouere aqua calida marina, vel ſi ea non eſt , tamen ſalſa magnopere neceſſarium eſt. At ſi adſint balneæ calidæ naturales , iis potiſſimum vtendum eſt : in eiſque præcipuè reſoluta membra agitanda ſunt:in quarum defectu arte balneum parandum erit ex prædictarum herbarum decocto , ac reliquis calfacientibus eóque in reſolutis partibus vtendum. Nam ſi quid aliud, conducent reſolutis membris,vt ad ea ſanguis, atque calor,& ſpiritus trahantur:quò fit,vt & melius alimentum trahant,ac concoquant , & recrementa repellant , & digerant. Poſt verò cucurbitulas, ſeu balneas,alienum non erit aliquo prædictorum vnguentorum affectum membrum linire,ac linteis ſeu vulpina pelle operire : aut aliud componere licebit in hunc modum , Recipe olei nardini , & coſtini vnciam vnam, olei de piperibus , & de euphorbio ana drachmas tres,ſucci herbæ,quam paralyſim vocant,ſaluiæ & hyperici,ſingulorum drachmas quatuor , florum ſtœchadis , calaminthæ, hyſſopi , ſingulorum drachmam vnam , caſtorij, baccacarum lauri ana drach. s. ſeminis ſinapis ſcrup.ij.cum cera , & reſina terebinthina quod ſatis ſit,fiat vnguentum , ſeu ceratum.

Si ex frigore reſolutio fiat, curatio. Si verò ex ingenti frigore citra humorum redundantiam reſolutio fiat, inuenta parte primariò affecta prædictis medicamentis ſupra eam adhibitis, curabitur , cerebro, ac ipſamet parte reſoluta, omnino non neglectis,verum eis quoque auxilia (vt præcepimus) porrigas:poſthabitis tamen venæ ſectione, purgatione,ac reliquis connumeratis medicamentis,quę vim vacuandi habeant;ſed alterantibus tantúm,ac partes roborantibus vtendum.

Curatio, ſi ex alijs cauſis fiat. At ſi ex inflammatione , vel ſcirrho in prædictarum aliqua partium ortis reſolutio fiat, eiuſdem inflammationis , ſeu ſcirrhi curatione ſanabitur. Ab aliquo autem corpore duro extrinſecus adueniente, laqueo,vel manibus neruos conſtringentibus, ſi reſolutio excitetur,per eorundem ablationem promptè curabitur. Sic ſi ex fractis aut luxuratis ſpinæ vertebris , ſeu aliis oſſibus , ſi curari valeat orta reſolutio , ex luxationis ſeu fracturæ curatione ſanabitur. Similiter ſi ad vulnus , ſeu vlcus tum capitis , tum ſpinalis medullæ , aut aliorum particularium neruorum , ipſis curatis , dummodò curari valeant , & ipſa reſolutio perſanabitur : propterea ex iam dictis cauſis reſolutionem ortam curare prætermiſimus,

Περὶ σπασμοῦ κυνικοῦ. *De conuulsione canina.*

CAPVT XV.

SERMONIS affinitate ducti de ea affectione tractare proposuimus, quã Græci σπασμὸν κυνικὸν Latini caninam conuulsionem, medicorum vulgus oris torturam appellat, quæ nihil aliud est, quam mandibularium musculorum resolutio. Aëtio teste, ex qua in obliquum distorquetur os, nasus, & oculus, & in summa dimidia faciei pars. In hac affectione interim cerebrum, non tamen secundum totum, verùm secundum dimidiam eius partem afficitur, interdum nerui, qui à cerebro ad faciem deferuntur: nonnunquam verò partes ipsæ, quæ læsas actiones habent, probatio affectu laborant, Galeno auctore quarto de locis affectis, quarum partium primò affectarum discrimen per copulata symptomata facilè deprehenditur. Nanque si cerebrum affectum sit, primò non modò omnes faciei partes affici consueuerunt, vt oculus quoque lædatur, verùm etiã simul cum ea tota corporis medietas è directo supposita resoluta erit, vt in præcedẽti capite declarauimus. Si verò faciei tantũ partes resoluantur in alterutra duntaxat parte, omnes partes quibus à tertia coniugatione nerui adueniunt vt temporarij masseteresque musculi, labra, & pinnæ narium resoluuntur, ac ipsius linguæ, atque partium oris sensus duntaxat amittitur: quapropter neruum ipsum primariò affectum esse putandum est, qui à tertia neruorum coniugatione procedit. At si fortè fortuna vna quæpiã faciei particula, aut sentiendi, aut mouendi, aut vtraque facultate læditur, ea sola causam dispositionis continet, atque affecta est: velut si latus musculus affectus sit, & labrum ipsum, narium pinnæ, ac ferè tota mandibula, & gena vtraque resoluta videbitur. Similiter accidit si supercilium vnum duntaxat fuerit resolutum aut palpebra: nanque affectus in ipsis tantum particulis continetur. Euenit autem cùm latus musculus fuerit resolutus, qui dextram labri partẽ mouet, vt ipsa ad sinistrum deflectatur, velut si is, qui sinistram mouet, resoluitur, ipsa trahatur ad dextram, vt semper in aduersam partem deflecti contingat resolutam partem: trahitur nanque ea à musculis actionem facientibus, Galeno teste libro de caus. morb. Nec secus videbitur vbi quilibet alius faciei musculus, vel neruus quodammodo fuerit affectus. Nam semper ipsa pars in diuersum trahitur musculum, vbi resoluta fuerit, eodem Galen. auctore quarto de locis affectis, impedita nanque facultate animali, quæ per neruos ad faciei partes delegatur, à cerebro, non ab re partes ipsæ eadem animali facultate priuatæ relaxantur. Oppositæ verò, vtpote sanę existentes, participésque eiusdem animalis facultatis, proprium munus perficiunt, præsertim musculi, qui cùm operantur, ad suum principium seipsos contrahunt: & propterea oppositum ad se trahunt. Qua de re non mirum si in hac affectione per accidẽs, videatur figura vitiari, ac morbus in figura oriri: quoniam pars faciei à naturali figura deflectit, non tamen propter hoc canina conuulsio morbus in figura dici poterit: quanquam ad ipsam is sequatur morbus vt diximus, verùm symptoma est in genere noxæ functionis animalis sensibilis, & motricis voluntariæ, si sensus, & motus deperditus fuerit, aut alterius sensibilis, seu motricis, si sensus, aut motus deperdatur, modus autem læsionis erit earum ablatio. Neque laborandum erit per multa signa pro eiusdem affectionis notione, cùm promptè à sensibus dignoscatur, visu videlicet, & tactu, cuius causæ non absimiles videntur esse, quàm eæ, quas præcedenti capite de resolutione narrauimus, & propterea hic conscribere superuacaneum esset: quamuis ex conuulsione quoque alterius partis faciei musculorum possit & facies ipsa lædi, ac peruerti: adeò vt similiter figura vitietur, veluti ex neruorum resolutione, vt patet lib. de caus. morborum: quæ quoniam curata conuulsione sanabitur, propterea de ea non erit noster sermo. Indicant autem spasmi cynici euentum dolor circa faciei ossa, & stupor in cute eiusdem, ac palpitatio multa in ea proueniens. Non despicienda erit eius curatio: nam si proteletur, fortasse ipsa speranda non est: sed timendum erit ne in resolutionem, aut morbum comitialem, vel apoplexiam mutetur. Propterea simili victus ratione seruata, quam capit. de conuulsione, & resolutione instituimus, confestim pro ratione causæ ipsam facientis, ea rescindenda erit, vtendúmque & venæ sectione, si opus fuerit, aut forti aliqua purgatione: & demum errhinis, ac apophlegmatismis valentioribus, & præter iam dictos, hoc vocare. ℞ radicis pyrethi zinziberis, castorij singulorum scrup. ij. piperis, staphidis agriæ ana scrup. j. mastiches dracm. ij. sem nis sinapis drac. s. hyssopi, origani anã scrup. iiij. vuæ passæ dracm. iij. excipiantur omnia trita, & adhibita cera, ac pauco rosaceo melle, fiant pastilli mansiles. Proderit etiam eisdem ligatura, quæ in oppositum æqualiter veluti capistrum quoddam partem resolutam deducat, Paulo teste. Quibusdam etiam & sanguinis detractio ex vasis linguæ subiectis confert, eodem auctore. Item cucurbiculæ in occipitio iuxta primam vertebram defixæ iuuant, vt ipsemet testatur. Reliquis insuper medicamentis tum cerebrum roborantibus, cum topicis supra affectam primariò partem adhibendis eis vtaris, quæ præcedenti capi. conscripsimus. Verùm quia non ea maxilla, quæ peruersa esse apparet, sed opposita resolutione infestatur, vt ex ipsa rei notitia liquet, & Paulo visum est. iccirco resolutæ parti (vbi oporteat) auxilia adhibenda sunt: & non oppositæ quemadmodum Aëtius præcipit. Et quoniam omnia hac affectione laborantibus commodant, quæ in resolutione fuerunt relata: ea de re huic sermoni finem imponamus, qua ratione & ab aliarum partium solutionis retractatione excusatum esse velim.

[Margin notes: Li. 6. c. 30 Canina cõuulsio quid sit. — cap. 2. — Si cerebrũ affectũ sit, signum. — Si faciei partes dũtaxat, signum. — Si vnaquapiã pars, signum. — cap. 7. — cap. 5. cur resoluta pars semper in aduersum trahatur musculum. — Quis affectus præter naturã sit conuulsio canina. — Signa. Causa. — Prognostica. — Curatio. — Li. 3. c. 14.]

Περὶ ἐφιάλτης. *De incubo.*

CAPVT XVI.

VBI quispiam, cum somnum ingreditur, se grandi, quadam mole opprimi, inuaditque ab alio, & premi imaginatur, ἐφιάλτης affectus is ab omnibus ferè Græci nũcupatur, ἀπὸ τοῦ ἐφάλλεσθαι, quod inuadere & premere significat: nam hoc malo correpti ab aliquo se inuadi, & premi putant, vel quoniam homo quidam Ephialtes nominatus hunc affectum perpessus est, paulo teste c. 15. tertij li. At Themison (vt ipse refert 10. suarum epistolarum volumine) πνιγαλίωνα à suffocando nominauit. Tota autem medicorum turba Latinè incubum, seu incubonẽ appellat, qui Aëtio teste, auctoritate Possidonij, nõ est dæmõ, sed magis præludiũ,

[Margin note: Aet li. 6. c. 12.]

& procemium morbi comitialis, aut insaniæ, vel apoplexiæ. Hunc incubonem aliqui (vt refert Cælius Aurelianus cap 3. lib. j.) ab hominis forma, vel similitudinem nomen ducere dixerunt, aliqui à phantasia, qua patientes afficiuntur: si quidẽ veluti ascendere, atque insidere suo pectori sentiant quicquam. Quòd verò in hac affectione cerebrum lædatur, tum Pauli, tum Aëtij auctoritate liquet. Constat insuper ex operatione læsione: læduntur nanque in ea cùm principes, tum motrices, ac sensibiles functiones. Nam difficilis eo detentos comitatur, motus, torpidus in somno sensus, & suffocationes imaginatio, vt Paulus testatur: illudque non ab re, vt fatetur Aëtius, nam eisdem prohibentur facultates per neruos transire, oppletis ventriculis cerebri vaporibus crassis, ac frigidis: qui affectum ægre excitabilem efficiunt, ac vis ad rectam actionem ægri producuntur. Ex quibus Aëtij verbis liquet non modò cerebrum in hoc vitio lædi, verùm ipsum vt partem instrumentalem, & non similarem oblæsum esse: afficitur nanque secundum eius ventres, vt ipse testatur: hoc malum non morbus, sed symptoma est in genere noxæ functionum animalium, omnium inquam: nam imaginatio in eo deprauata est, motus difficilis, & sensus torpidus, & propterea functiones hæ, aut debiliter fiũt, vt Paulo visum est, aut non fiunt præsertim motrices, vt Aëtio placuit, dum dixit, Vnde etiam immobiles penitus tales permanent: quamuis demum permultam anxietatem discusso obstruente spiritu, ac attenuato, & apertis meatibus, derepentè excitentur. Præcedit hanc affectionem, eodem teste, suffocatio, vocis priuatio, grauitas & immobilitas, ac comitatur eos, vt placuit Paulo, difficilis motus, torpidus in somno sensus, suffocationis imaginatio, & veluti ingruentis cuiusdam mali occupatio. Vox supprimitur, aut incerta, nihilque significans editur, eadémque perpetiuntur incubo pressi dum dormiunt, quæ morbo comitiali correpti patiuntur in exacerbationibus, Aëtio teste, & Paulo, & ferè non nisi in somni initio fit, cum primum à vigiliis, in quibus vapores dissipantur, quiescat innatus calor, & ad interna se conuertat, vapores generans, ac eisdem cerebrum opplendo, potissimum si eo tempore alimenta conficiat, non tamen perfectè euincat. Huius vitij causa, crassus, ac frigidus vapor ad cerebrum delatus, eiusque ventriculos obstruens, ab eisdem auctoribus assignatur, qua ratione fit, vt crapulæ, ac continuę stomachi cruditates, ex quibus iam dicti vapores eleuentur, hunc affectum præcedant. Cui malo (vt eiusdem visum est per initia succurrendum erit, inueteratum nanque, & assiduè incidens grauius aliquod vitiũ nunciat, vt morbum comitialem, apoplexiam aut insaniam, dum paulatim in cerebri ventriculis crassus humor coaceruatur: succuritur autem prohibendo ne iam dicti vapores cerebri cauitates occupẽt. Fiet verò hoc, si victu vtantur tenui, ac penitus flatus exorte, quapropter parcè semper, verùm parcissimè in cœna cibus sumatur: qui boni sit succi, facilè cõcoquatur, modicè alat, ac non inflet, aut vapores multos ad caput mittat. Vinum vitent, nisi album aquosum, ac subastringens sit, moderatè sumptum ac dilutum. In vltima mensa abstringentibus vtantur cibis vt piris, seu cydoniis, cum eorum cibis ea, quæ extendi vim habent, permiscẽda sunt, vt hyssopus, sampsuchus, serpillũ, satureia, & alia huiusmodi. A sole, frigore, ventis, igne, ac fumo, diurno somno, ac statim à cibo, cauẽdum erit. Curandos etiam oportet iacere loco lucido, atque mediocriter calido, adhibita requie animi, & corporis abstinẽtia. vsque ad tertium diem, ex sententia Cælij Aureliani lib. 1. cap. 3. & vt summatim dicam, simili victus ratione vtantur, quam vertiginosis, ac comitialibus præcipiemus. Quòd si sanguis redundarit, venam in cubito secare oportet, exteriorem, vel mediam: si verò vitiosi succi magis prędominante, purgante medicamento ægri corpus euacuandum est, prius tamen exhibitis extenuantibus quibusdam medicamentis pro eorundem humorum præparatione. Quibus paratis, si pituita fuerit is qui redundat humor ex stomachicis pilulis, & Galeni hiera, aut ex eadem picra cum epithymo, & sena, aut ex pilulis de lapide lazuli ægrum purgabis: quòd si mauis aliis purgantibus medicamentis vti, cap. de epilepsia, aut de vertigine ea requiras. A purgatione ea, quæ cùm ventriculum, tum caput roborant, exhibeantur: diarrhodon videlicet, aromaticum rosatum, diamoschu dulce, diambra, & alia huiusmodi. Amouenda insuper, purgato corpore vniuerso, capiti localia medicamenta sunt, irrigationes videlicet, ac inunctiones calidæ, apophlegmatisinis, ac caputpurgiis similiter vtendum: quorum omnium medicamentorum copiam cap. de morb. comitialis inuenies, & de apoplexia. At succurrit particulatim ipsis, ex Aëtij, & Pauli sententia, niger peoniæ fructus, si quindecim eius grana trita cum aqua in potu exhibeantur, idque continuè fiat, quoad æger sanetur.

Qua pars afficiatur. — *Morbus quem sequitur.* — *Qui affectus præter naturã sit.* — *Eiusdẽ signa.* — *Cur in somni initio fiat.* — *Causa.* — *Prognostica.* — *Curatio.* — *Victus ratio.* — *Venæ sectio.* — *Medicamẽtorũ ratio.* — *Quæ à purgatione exhibẽda sint.*

Περὶ δίνου καὶ σκοτοδίνου

De vertigine & tenebricosa vertigine.

CAP XVII.

ADeo magnam inter se cognationem habent affectus, is qui à Græcis præsertim Hippocr. & Galen. interdum ἴλιγγος, vt patet aphoris. 17. 23. & 31. tertij lib. interim. δῖνος vt liquet 4. de ratio. victus appellatur, & qui ab eiusdem σκοτόδινος nuncupatur, vt aphor. 17. 4. lib. & eodem 4. de ratione victus constat: quorum affectum primus à Latinis vertigo, reliquus verò tenebricosa vertico nũcupatur: à medicorum autem vulgo scotomia, vt ausi sint quidam iuxta eorum sententiam asserere inter se prædicta duo non differre. Nos verò non modò nomenclatura eos affectus, prædictorum auctoritate discrepare putamus, verùm etiam re ipsa, quòd autem nomine dissidiãt, ex iam dictis liquet: at quòd reipsa, distent, ex Galeni verbis 4. de Ratione victus patere poterit, dũ asseruit, quòd quãdo quispiam imaginatur caput circumferri, tunc δῖνος, hoc est, vertigo dicitur, quando autem & tenebricosa simul visio cũ hoc fit, σκοτόδινος, hoc est tenebricosa vertico vocatur, ab accidenti nomen, quòd repentinas oculis ingerat tenebras, vt ait Cælius Aurelianus cap 2. libr. primo. Ex quibus verbis liquet aliud re ipsa esse, quòd caput duntaxat circumagi videatur: aliud verò quando simul cum eo tenebricosa fuerit visio, nanque in vertigine dicta (præter tenebricosam visionem) caput circumagi videtur duntaxat: in tenebricosa verò vertigine simul cum capitis circumlatione tenebricosa fit visio. Propterea iuxta Hippocratis & Galeni sententiam asserimus, quòd vertigo sit imaginatio

4. de rat. vict. comment. 42 — *Quibus cõueniãt & differant vertigo & tenebricosa vertigo.* — *Loco citato.* — *Vertigo quid sit.* — *Quid sit tenebricosa vertigo.*

tio quædam, quòd caput circumferatur, ſeu vertatur, σκοτόδινος autem ſit, quando quæcunque conſpiciuntur circumagi videantur, ac derepente ſimul pereat ſenſus viſus, cùm ipſi ęgroti pútent tenebras circunfundi, quemadmodum. Galeno viſum eſt, cõmento Aphoriſmi decimiſeptimi, libri quarti, & ſi per σκοτόδινον interpres malè vertiginem intellexerit, ac interpretatus fuerit: nam in hac paſſione cõſtitutos repentina viſus tenebratio, atque nebula, vt ex eodem Cælio Aureliano liquet; cum capitis vertigine conſequitur, vt omnia ſecum moueri exiſtiment. At in generationis modo ambo conuenire videntur, cùm ob inordinatam ſpiritus flatuoſi motionem in partibus cerebri generentur, qui vel in capite localem habet generationem, vel ſurſum ex infernis fertur, vt 4. de Ratione victus in morbis acutis, & commento aphoriſ. 31. 3. lib. liquet. quò fit, vt eadem etiam pars in vtriuſque afficiatur, nempè caput, vt conſtat de vertigine, cõmento aphoriſ. 23. 3. libr. & quarto de Ratione victus in morbis acutis, & de tenebricoſa vertigine, tum eodem quarto de ratione victus comment. 42. tum tertio de locis affectis capit. 8. Inſuper conformari poterit ex functionem læſione: in vtriſque nanque animales oblæduntur functiones, quamuis non omnino eædem, neque eodem modo, nanque in vertigine deprauatè imaginatio læditur, diminutéque viſio, vel fortè etiam deprauatè interdum, vt patet Galeno quarto de Ratione victus, & commento 17. aphoriſ. 3. libr. quam ſententiam ſectari etiam videtur Aëtius, cap. proprio de vertiginoſis. In tenebricoſa autem vertigine cùm ipſa deprauata imaginatione, non viſionis imbecillitas, verùm eius ablatio percipitur, nam præter id quòd cuncta videntur circumagi, derepentè ſimul perit ſenſus, viſus, vt teſtatur Galenus commento aphoriſ. 17. 4 libr. putant enim ægroti tenebras circumfundi, adeò vt interdum cadant, vt patet tertio de Locis capit. 8. Qua de re vertigo ſymptoma erit in genere noxæ functionum cum imaginatiuæ deprauatæ, tum diuiſionis diminutæ, ſeu deprauatæ. At in tenebricoſa vertigine non modò imaginatiua aberrat, ſed viſiua functio abolita eſt: & interim motrix facultas, vt ex iam dictis liquet, & propterea affectiones prædictæ ſecundum magis, & minus inter ſe diſcrepare palam videntur: nec idem ſunt, vt quibuſdam viſum eſt: & ſi in vtriſque imaginatiua facultas vitiata ſit, ac caput, ſeu cerebrum afficiatur, quanquam conati ſunt quidam Galeni ſectatores probare in hiſce affectionibus imaginationem non lædi, cùm ſi læderetur, aiunt, non puparent ægri ſe eſſe deceptos: nam licet videatur eis caput circumuerti, aut quęcunque conſpiciunt, circumagi, ſciunt tamen falſam eſſe viſionem, & imaginationem. Atqui nihil obſtat imaginationem læſam eſſe, ægrumque cognoſcere verum, ſeu falſum, illud quod imaginatur, cùm hęc cognitio ratiocinatricis facultatis, ſeu cogitatiuę, & non amplius imaginatiuę ſit munus: quæ cõſtare poterit, imaginatiua oblæſa exiſtente, vt in quibuſdam phrenitidibus apparet: & proinde quia falſum imaginatur, imaginatiua aberrat, quia verò dignoſcit æger ſe falſa imaginari, ratio, ſeu cogitatio illæſa erit: quemadmodum de ſe ipſo teſtatur Galenus phrenitide laborans quarto de locis affectis. Rurſus ſi ad cerebrum prædictæ affectiones attinent, quomodo viſibilis duntaxat facultas oblæſa erit? In vtriſque igitur luce clariùs patet, imaginatricem facultatem deprauatam eſſe: ac diſſident, quòd in vertiginoſis ſenſus viſus non ſimul perit, velut in ſcotomaticis, nec concidunt ægri, cum affectio mitior exiſtat: in ſcotomaticis verò, quoniam caput vehementiùs afficitur, ſenſus viſus repentè deperditur adeò, vt interdum cadant, maximè vbi in circulum circunuertantur: ſiquidẽ ipſis ab vna ratione euenit id, quod cæteris à pluribus accidere ſolet, Galeno teſte tertio de locis affectis, ſimiliter ſi alium quendam circunuerti viderint, ſiue rotam, aut trochum, aut ipſis quoque in aquis vortices, ſiue aliquid tale, idem perpetiuntur. Spiritus enim viſiuus ad trochum, ſiue aliud tale, qui circunuolutatur, allabens mouetur, & ſimul cum illo circumfertur, vt teſtatur Aëtius, quinimò & in ipſis citra circuitionẽ euenire videmus id, quod in aliis, cùm circo frequẽter vertũtur, accidit, & proinde ex ipſa appellatione manifeſtus eſt, qualis ſit ſcotomaticus affect⁹, vt patet tertio de locis affectis. Diſcernitur verò ab epilepſia hęc paſſio ex Cælij Aureliani ſententia, ſiquidẽ neque ſenſibus priuat ęgrotãtes, neque ſpaſmo, id eſt, diuerſo raptu afficit. Nec quicquam refert, ſi Galenus eodẽ tertio de locis affectis, de ſcotomate duntaxat, hoc eſt, de tenebricoſa affectione verba fecerit, vertiginis autem non miminerit, cùm eadem pars in vtriſque afficiatur: quod quidem inueſtigare eo libro propoſuerat, & inſuper quoniam de ſcotomate diſcerens, qui maior affectus eſt, quàm vertigo, ſub eius tractatione & vertigo ſubintelligi poterat. Quòd igitur iam dictæ affectiones nõ cõfuneantur, nec eædem ſint, ac quomodo diſcrepent, & vna ab alia diſcerni queat, ex ſuperius dictis liquet. Sed quoniam vtraque bifariam oriri poteſt, tũ primariò affecto cerebro, tum per conſenſum ex ore ventriculi, Galeno auctore tertio de locis affectis, & Paulo cap. 12. libr. tertij propterea ſi ex primaria cerebri affectione dependeãt, vehemens capitis dolor, grauitáſque præcedet, aurium ſonitus: item olfactus læſio, & nonnullis etiam (vt Paulus teſtatur) guſtus, atque alterius cuiuſque ſenſus, qui à capite initium ſumit, ex Archigenis teſtimonio. Si verò ori ventriculi cerebrum conſentiat, ſtomachi morſum quem Græci cardiomon appellant, accerſit: ac nauſeam ægri præſentiunt, eodem Paulo auctore, & Galeno ex Archigenis auctoritate eodem tertio de locis affectis. At quoquomodo fiat, perpetuo ab inæqualem turbulentum, & inordinatum motum flatuoſi ſpiritus in cerebro iã dictæ affectiones cõſequuntur: ex quo animalis etiam ſpiritus in cerebro conſiſtens euertitur, vt Aëtio viſum eſt, vt propterea non valeat ordinatè, & vt decet, ad propria loco diſtribui. quò fit vt ad morbum in via, hoc eſt, ad obſtructionem ex prædicto flatuoſo ſpiritu ortam hæc ſimptomata inſequantur, ſimul atque inæqualẽ cerebri intemperiem. Verùm cùm non ſemper flatuoſus is ſpiritus in capite localẽ habeat generationẽ ex inæquali cerebri intemperie, vt patet tertio de locis affect. ſed interdũ ſurſum ex infernis partibus feratut, Galeno teſte quarto de ratione victus, & commento aphoriſ. 31. libri tertij, ex iam dictis ſignis illud dignoſcere poteris, ex grauitate videlicet capitis, ac eius dolore, aliorúmque ſenſuum oblæſione, ſi in cerebro genitus ſit. At ſi ex ventriculi pręſertim ore, aut aliis partibus ſurſum feratur, eiuſdẽ partis primò affectæ indicia pręerunt. Gene-

Marginal notes: *Loco citato.* — *Quæ pars in eis afficiatur.* — *Loco citato.* — *Aëtius li. 6. cap. 7.* — *Quis affectus præter naturã ſint ambæ affectiones* — *Nunquid in hiſce affectionib. lædatur imaginatio Reſponſio.* — *cap 2.* — *cap. 8.* — *Loco citato.* — *Quomõdo tenebroſa vertigo ab epilepſia diſcernatur.* — *Loco cita.* — *3. de loc. affe. loco citato.* — *Si primariò affecto cerebro ſiant, ſigna* — *Si per conſenſum ex ore ventriculi.* — *3. de loc. affe. cap. 8.* — *Ad quem cerebri morbum ſequãtur. Cauſa.* — *Loco cita.*

ratur autem flatuoſus hic ſpiritus, non ſummè languente natiua caliditate, prout Galenus aſſerit eodem quarto de ratione vict. cùm ſi perfectè langueret, diſſoluere non inciperet, & propterea cùm conatur calor ipſe natiuus corporis humores tum diſſoluere, tum effundere, verum ipſos tenuare, & per inuiſibilia foramina excernere non valeat, tunc ſpiritus flatuoſus ortum habet: & in capite contentus non ab re inæqualiter, & inordinatè mouetur. qua etiam ratione fit, vt ſæpenumerò hæç ſymptomata in iudicationibus fiant, conatur nãque eo tẽpore natura humores euincere, diſſoluere, & demũ excernere. hic autem flatuoſus ſpiritus, ſi in cerebro generationem habeat, ex frigido ac glutinoſo humore vt plurimum ortum ducit, Paulo teſte, & propterea ex quauis leui occaſione, calfacto capite, vtputa ſi ſub ſole æſtiuauerint, vertigo ſeu ſcotoma excitatur. At ſi ori ventriculi, aut aliquis partibus cerebrum conſentiat, ex vitioſis, calidis, & acribus ſuccis in ipſis redundãtibus, eiuſdem qualitatis vapores, ad caput delati potiſſimum iam dictas affectiones efficiunt, vt Aëtio viſum eſt. Facilè etiam prædictis affectionibus corripiuntur, quibus conſuetæ excretiones ſunt ſuppreſſæ: cruditates quoque & ardores aſſidui, & ebrietates, eas efficiunt, eodem Aëtio auctore: quæ omnia eſt ægrotãtium, ſeu aſtantium relatione percipi poterũt Prædictæ autem affectiones paruifaciendæ non ſunt: nam vertigo proxima eſt morbo comitiali, & aploplexiæ, quemadmodum Galenus teſtatur commento aphoriſ. 17. tertij libr. vtræque etiam affectiones medium quodammodo obtinent, tum earum, quæ periculo vacant, tum pernicioſarum, eodem Galeno auctore quarto de Ratione victus in morbis acutis. non ergo penitus periculo vacant. Promptè enim, vt diximus, de vertigine, ita & ſcotoma permutari poterit in affectus pernicioſiſſimos, vtpote quòd proximi ſint eiſdem, præſertim morbo comitiali & apoplexiæ: & ſi ea, quæ oculis obuerſantur, ſanguinolentiora ſe videre putent ægri, ad inſaniã magis apti ſunt, Aëtio teſte: in qua non imaginatio duntaxat, ſed & ratio læſa eſt, vt ipſe teſtatur. qui verò purpurea vident oculis obuerſari, apti ſunt (eodem Aëtio auctore) ad morbum comitialem tranſmutari. Vehementeſcit autem ſcotomatica paſſio hyeme, vt Cælius Aurelianus inquit, vel veris temporis initio, præterea ſæpe futuram denunciat epilepſiam. veteres denique (vt idem ait) paruam epilepſiam vocauerunt. Quod autem ad earum curationem ſpectat, aër eligendus erit temperatus, purus, & lucidus: fugiant autem nebuloſum, & craſſum, nocturnum. A ventis pariter caueant, maximè auſtralibus. Radios ſolis & lunæ vitent: velut etiam aſpectum rerum velociter motarum, vt currentis fluminis, aut in circum, vt in rotæ, & trochi, ac profundarum rerum aſpectum. Somnus ſit mediocris, non immediatè poſt cibum, ſed ſaltem per duas horas poſt: viteturque diurnus, ac in loco multum calido factus: neque caput ipſum multum calidum teneat. Ventris excrementa nitendum, vt ſingulis diebus excernantur, in quo ſi natura auara fuerit, clyſteribus, vel glandibus ea excitanda erit. Exercitio vtendum erit temperato, in quo quãtum poſſibile erit caput quieſcat: cuius vice frictionibus cerebro vtendum, manè præſertim, priuſquam ſurgant: quæ à ſupernis partibus cœptæ ad infima deſinant. Ab animi affectibus, ſeu perturbationibus cauendum, præſertim ira, timore & mœſtitia. Pariter & clamores, contentiones, & cantus fugiendi ſunt: Venus quoque omnino vitanda eſt. Cibi eligendi ſunt boni ſucci, concoctu faciles, flatus exortes ſtomacho, ac ventri commodi, ſintque modici. Propterea & ſatietas, non minus & fames vitanda erit. Vinum bibendum, verùm modicum ſit, album, & tenuiſſimum, & non valdè vetus, ne caput percutiat: qua ratione euaporantes cibi, quales ſunt cepa, allium, porrum, atque id genus alij vitentur: & à cibo ea exhibeantur, quæ vim habeant aſtringendi, ne vapores ſurſum ad caput ferantur, & præſertim ſi vitio ſtomachi fiant prædictæ affectiones. In ipſa vero acceſſione excitare ægros conuenit tũ odoratis medicamentis, tum frictionibus, & id genus aliis, Paulo auctore: quo tempore, & glandibus, aut clyſteriis vti pręciperem. Poſſent autem glandes confici ex hiera, agarico, ſale gẽmæ, & deſpumato melle. Clyſteres verò ex furfuris, mercurialis, maluarum, betæ, florum chamæmeli, & ſalis decocto, in quo vnc. iij. olei amygd. dulcium, cõmunis, aut anethini ij. melli roſacei & drach. hieræ picræ Galeni adiicias, & vtare. Vbi verò conquieuerint, & vires robuſtæ fuerint, nihilque aduerſetur, vena ſecanda erit, ſiue principium affectionis fuerit, ſiue tempus iam progreſſum fecerit (Aëtij præcepto, ac Pauli) humeralis videlicet, ſeu externa, aut media, verùm non aceruatim ſanguis euacuandus erit, cúm ex qualibet occaſione ægri concidant, ſed pluribus detractionibus, ex quibuſdam interuallis vtentes, congruam explebimus mẽſuram. Hoc autem tempore caput irrigetur (ex Aëtij ſententia) aceto, & roſaceo, admiſto polygoni aut hædere ſucco, pro cauſæ diuerſitate. Si verò aliquid ſanguinis detractionem impediat, aluus ſubducenda erit, primùm acri clyſtere, poſteà purgante pharmaco, redundanti humori ſemper ipſum adaptando: quemadmodum idemmet Aëtius præcipit, præcedente tamen eius concoctione, ac præparatione, bile ſiquidem redundante ex oxyſaccharo, & ſyrupo de infuſione roſarum, ſucco cichorij & id genus aliis, hocque demum purgante medicamento vtendum, Corticum myrobalanorum citrinarum excipe dra. iiij. fiat decoctum in aquis cordialibus, in quo diſſaluas mannę Calabrię vnc. ij. & s. aut ſyrupi ex pluribus infuſionib. roſarum rubearum vnc. 4. antidoti diacatholicon dracm. vij. & fiat potio: e-ſi malum non ceſſerit, aliáque purgatione opus fuerit, catapotia formentur rhabarbari cum pauca ſpica drac. j. & trochiſcati agarici, aut pulueris hierę ſimplicis ſcrup. ij. cum infuſione vel ſucco roſarum: & poſt aliquod interuallum, vel mannę Calabrię vnc. ij. vel ſyrupi ex pluribus infuſionibus roſarũ rubearũ vnc. iiij, in aqua cichorij, vel borraginis diſſolutas aſſumat. At ſi craſſus fuerit, qui redundarit ſuccus, pituita videlicet, aut fortè nigra bilis, ab eorum coctione & pręparatione, quę ex his perficiatur, quę præcepimus cap. de dolore capitis ex pituita, & ca. de melancholia, catapotia tribue ex arabicis pilulis, aut ſine quibus, aureis, vel cochiis, agarico addito. Poſt quæ, ſi pituita redundarit, myrobalanorũ chebularum decoctum, & ſyrupum ex pluribus infuſionibus roſarum rubearum exhibe. Si nigra bilis, poſt catapotia, exhibe ſenæ, epithymiana drach. j. corticum mirobalanorum indarum dracm. ij. in aqua fontana, vel lupulorum fiat decoctum, in quo ſachari borraginati vnc. ij. diſſolue: aut ſyrupi prædicti

Flatuoſi ſpiritus generatio.
Eodẽ loco.
Cur in iudicationibus vertigines fiãt.
Prognoſtica.
Citato loco.
Curatio.
Victus ratio.
Quæ in ipſa acceſſione faciẽda ſint.
Quæ faciẽda vbi cõquieuerint
Venæ ſectio.
Purgatio.
Bile redũdantia.
Si pituita redũdarit, aut nigra bilis.

dicti ex pluribus infusionibus rosarum rubearum
dracm.iij.Post quæ cucurbitulæ cum scarificatione
ad occipitium affigendæ sunt:mox apophlegma-
tismi pituitam à capite per os detrahentibus supe-
rius iam dictis, vtendum. Naribusque infundatur
aqua hordei cum corticibus, cum anagallidis suc-
co,aut radicis betę,vel cyclamini. Gargarismis quo-
que vtaris ex origani, & pulegij decocto cum ace-
to mulso, vt inquit Aëtius. Odor insuper suscipia-
tur per nares ex amaricij,sampsuchi,& hyssopi, ac
florum stœchadis decocto, castoreo pauco addito,
& mosco,ac aceto pauco. Ex pulegio item tuso, vel
origano,aut sinapi cum aceto commisto procurare
sternutamenta præcipit Theodorus Priscianus li-
bro secundo ad Timotheum,cap.3. præsertim sco-
tomatricis. Deinceps æger ad balneum ducatur
præsertim naturale aluminosum, etsi caput in bal-
neo supramodum incaluerit,aut valde calidum ca-
put habeant ægri,rosaceo caput ipsum cùm aceto
irrigandum erit,in syncipite præsertim,& circa frō-
tem,& tempora. Quod si adhuc affectio perseuera-
uerit,neque prædictis cesserit,præsertim si ex vapo
ribus calidioribus per arterias sursum elatis prædi-
ctæ affectiones fiant, arteriæ ipse iuxta tempora si-
tæ supra aures incidendæ sunt, nō modo Galeni 3.
de locis affectis præcepto ca. 8. verumetiam Pauli,
& Aëtij: quarum incisionis modum addisces ex
Paulo libro sexto capit.4. Quanquàm, vt Galen.as-
serlt,non omnes huius auxilij beneficio curati fue-
rint: tū propterea quòd per altiores arterias, quæ
ad cerebrum ex ipsius basi per retiformē plexum
ascendunt, vaporosus, calidúsque spiritus interim
elabitur,ac cerebrum implet, tum etiam quòd spi-
ritus flatuosus poterit ex inequali cerebri intempe-
rie oriri: & proinde si prædictæ affectiones altero
prædictorum modorum excitentur, nullam vtili-
tatem ex prędictarum arteriarum sectione ægri su-
scipient. Quare priusquam incidantur, summo-
pere laborandum erit, vt exquisitè illud distingua-
tur. Inæqualis enim cerebri intemperies in con-
trarium alteranda erit, quemadmodum & cōsuetæ
excretiones detentæ prouocandæ sunt, si earum re-
tentio prædictarum affectionum causa sit, crudita-
tes,ardores,ac ebrietates corrigendæ, si ex eisdem
ortum duxerint. At si ex humoribus in ventriculo,
pręsertim eius ore contentis, vaporosus spiritus ad
cerebrum delatus eas progignat:vomitu curari po-
terunt ex anethi,& raphani decocto,in quo aceto-
sus syrupus, aut oxymel permisceatur:tepidumque
potissimum à cibo assumatur. Quòd si non suffece-
rit,conducet etiam eos purgare ex picra Galeni,aut
stomachicis pilulis mirobalonorum citrinorum,
aut chebularum decocto, & manna Calabriæ, seu
syrupo ex pluribus infus.rosarum rubearum, pro-
ratione diuersitatis vitiosi succi redundantis. Simi-
liter in aliis corporis partibus redundarint, easdem
inspiciendo, ex eisdem quoque redundantes succi
purgandi erunt,caput ipsum non despiciendo,imo
ipsum semper roborare oportet, cùm dictę affe-
ctiones ad cerebrum pertineant, licet per alterius
partis consensum ipsum afficiatur, vt patet tertio
de locis affect. & propterea vertigines citò emen-
dabis,vt inquit Marcellus in suo de medic lib.cap.
3. si betæ nigræ succo tempora perlinas: insuper
efficacissimum remedium esse ab abolendam eam,
si abrotonum tritum in vini potione tepidum biba
tur:vel cum oxymelle non acri accipiatur. Et hæc
simul de vertiginis,& tenebricosæ vertiginis cura-
tione dicta sufficiant, cùm non nisi ad inuicem ra-
tione maioris,& minoris differant, vt iam diximus.

A purgatione quæ peragenda sint.

Incisio arteriarum iuxta tempora.

Si per consensū fiat, curatio.

Loco citato.

Περὶ ἐπιληψίας *De Epilepsia seu morbo Comitiali.*

CAP XVIII.

CVM proxima sit (Galeni auctorita-
te (vertigo ei affectioni, quam Græci
ἐπιληψίαν dicunt non ab re de ea hic
tractandum duxi. Cōsueuerunt quo-
que eundem affectum (vt ex Trallia-
nis verbis liquet)non modo ἐπιληψίαν, hoc est, su-
pra comprehensionem nuncupare, nam supernæ
partes in eo comprehenduntur, sensusque detinen
tur, verumetiam quidam hunc eundem affectum,
ἱερὸν νόσημα,hoc est, sacrum morbum: sacrum ete-
nim,& honoratum est cerebrum,quod in eo affici-
tur:alij verò,eo quod validius,& contumax ad amo
uendum, sit,ἡράκλειον νόσημα, hoc est, herculeum
morbum appellarunt, quemadmodum Galenus li-
bro sexto de morbis vulgaribus testatur, Hippocra
tes autem puerilem morbum appellare consueuit,
vt libro de aëre, regionibus,& aquis,Galeno testā-
te,patet. Quidam etiam falsa opinione decepti sa-
crum morbum nominauerunt. Celsus verò cap.23
terrij lib. maiorem morbum,seu comitialem ipsum
nominat,eo quòd laboranter in comitiis manifesta
bantur, interrumpebanturque ea, quo die aliquis
concidisset:alij etiam aliter nominauerunt,vt idem
Trallianus testatur. Sed quoniam parum nostro
conueniunt instituto, propterea cuncta ea scribere
oportet: satis etenim erit quoquomodo nomine-
tur,quòd eius essentia,seu substantia non te fugiat.
nanque testatur Galenus tertio de locis affectis, cō
uulsio est omnium corporis partium, non perpe-
tua,sed quæ ex temporum accidit interuallis, cùm
mentis, ac sensum oblæsione:quàm sententiam se-
ctatus est Paulus cap,13. libri tertij,cùm dixit, quòd
epilepsia totius corporis cōuulsio existit cum prin-
cipum operationem læsione. Differt igitur ab em-
prosthotono,opisthotono,atque tetano,quę differē
tiæ sunt veræ cōuulsionis quoniam in iā dictis per-
petua in morbo comitiali ex temporum interual-
lis conuulsio accidit: Insuper quia in vera conuul-
sione nullū sit principibus functionibus nocumen
tum,in morbo autem comitiali nō modo functio-
nes principes, verum & sensibiles operationes su-
scipiunt detrimentum, quemadmodum scriptum
reliquit Galenus eodem libro de locis affectis,
& libro de differentiis symptomatum. Cæte-
rùm quòd cerebrum in hac affectione lędatur,liqui
dò constat ex Galeno libro primo de causis sympto
matum,& tertio de locis affectis,quo loco dicebat,
Ex his igitur omnibus planè constat in cerebro hác
affectionem consistere. Insuper ex Aëtio, qui in om
nibus comitialibus morbis cerebrum affectum esse
inquit,& Trallianus capitis vitium esse asserit: nec
minus & ex Pauli verbis hoc idem confirmatur.
Quòd si prędictorum auctoritates non suffecerint,
ex propriis cerebri functionibus lęsis, cum princi-
pibus,tum motricibus, & sensibilibus, vt patet ex
iam dicta eius definitione,illud parere poterit (& si
plures sint eius differentię, vt dicemus.) Nanque in
omnibus commune est, quòd cerebrum afficiatur,
eodem Galeno auctore tertio de locis affect.& Aë-
tio, qui in hoc ipsum sectatur. Verū nunquid cere-

Trall. lib. 1. cap. 15

6. de morbis vulgar. commentario 6. commen. vlt.

cap. 7. Morbus comitialis quid sit. Quibus à conuulsione, & distinctione differat. Quæ pars in eo afficiatur. 3 de loc. affe. cap. 7. De differ. simp. ca. 3. 1. de causis simp. ca. 8. 3 de lo. af. cap. 7. Aëtius lib. 6. c. 13

3. de lo. af. cap. 7.

brum ipsum,vt similaris pars,an vt instrumentalis noxam suscipiat, nondum liquet.quãuis siquis Hippocratis verba sexto de morbis vulgaribus ritè cõtemplauerit,dum dixit,Melãcholici magna ex parte comitiali morbo afficiuntur, & contra, morbo comitiali laborantes,efficiuntur melancholici,percipiet vtique,vt instrumentalem partem hoc est,secundum ventres, & non tanquam similarem affectum esse.& si nec Galenus illud indeterminatum reliquerit nam tertio de locis affectis dicebat. Igitur vt crassus pituitæ succus,ita hic quoque, de melancholico verba faciens, comitialem morbum solet efficere,vbi in meatibus ventriculorum cerebri continetur,siue is medius sit,siue postremus:& secundo de causis symptomatum, sub his verbis idẽ confirmauit, dum dixit, Quemadmodum & apoplexia, & morbus comitialis ob pituitæ in ventriculis ipsius cerebri aceruatæ multitudinem accidere videntur:& illud ratione compr[illegible]ans subdebat. Proinde horum symptomatum tum generatio, tum solutio subitaria est, id quod per corporum intemperiem fieri haudquaquam potest: & eodem tertio de locis affectis hoc idem approbãs,hæc verba conscripsit.Cæterum velox eius discussio, crassum humorem spiritus meatum in cerebri ventriculis obstruentem,hunc maximè affectum peperisse declarat: & paulò infra subdebat, Sed à crasso semper humore hanc affectionem induci argumẽto est,quòd & subito fit,& soluitur confestim:nam subitariam meatuum obstructionem à crasso, viscosoque humore fieri constat. Afficitur igitur cerebrum,non vt similaris pars, sed vt instrumentaria, quoniam secundum eius ventres in morbo comitiali, vt liquidò ex iam dictis patere potest: quamuis & corpus eius parum quodammodo coafficiatur,vt quarto de locis affectis liquet.Si quis autem altius inuestigare velit num anteriores cerebri ventriculi,medius,seu postremus in comitiali morbo afficiatur pro comperto in Galeni doctrina habebit,non anteriores,vt Medicorum vulgus refert, sed medium,aut postremũ affici. Ait nanque Gale. tertio de locis affectis,ca.7. crassum pituitæ,succũ, aut melancholicum comitialem morbum efficere, vbi in ventriculorum meatibus retineantur, siue is medius sit, siue postremus. igitur aut medius,aut postremus ventriculus,& nõ anteriores ex eius sententia afficiuntur. Adhæc si impediente crasso humore animalem spiritum,qui in ventriculis cerebri continetur,quominus possit exire, iam dicta affectio oriatur,eodem Galeno auctore: isque animalis spiritus proprium ipsius animæ instrumentum sit,tum in sensibilibus actionibus,tum in his, quæ à consilio & voluntate prodeunt,perficiendis: qui videlicet in ipsius cerebri ventriculis medio,maximéque postremo,continetur, quis inquam inficias ibit eorum aliquem in comitiali morbo affectum esse,& non anteriores?præparant nanque, ac conficiunt ipsi cerebro animalem spiritum,& non confectum,ac præparatum continet,veluti postremus, & medius,duo anteriores ventriculi,vt patet octauo de vsu partium:& quamuis simul veluti ductus quidam sint, ac canales ad superfluorum effluxionem accommodi ad infernas perforationes in nares,alioquin animal, eodem Galeno teste præcitato libro octauo de vsu partium,apoplexiis frequenter præhenderetur, nisi viam quandam horum excrementorum,quæ sæpe excipiunt, effluxui accommodam natura præparasset: & propterea foras per narium meatus eadem excerneret, non propterea dicendum erit, quòd oblæsis eisdem cerebri anterioribus ventriculis, comitialis morbus fieri possit. Cùm neque apoplexia ex affectione ipsorum duntaxat generari posset,nisi & medio, ac postremo vẽtriculo communicaretur affectio. opus nanque est in vtrisque affectibus, vt tũ anterior cerebri pars, quàm posterior afficiatur,vt patet 4. de locis affectis capi.3.propterea detentis præter naturam excrementis in anterioribus cerebri cauitatibus, nisi impartiatur medio,aut postremo,seu medio,& postremo ventriculis, nec epilepsia, nec apoplexia, iuxta Galeni sententiam,generari poterit. Num verò iam dictus affectus morbus sit in Galeni doctrina,vel symptoma, haud difficulter ex eiusdem verbis percipi poterit.Nam quòd morbus similaris nõ sit, patet tum secundo de Causis symptomatum, capit vlt.tum tertio de locis affectis,capit.septimo, cùm asseruit, non vt partem similarem, sed vt instrumentariam, cerebrum in hac affectione lædi.Propterea non mutando cerebri temperamentum causa aliqua comitialem morbum generat: sed vbi ei nocet, veluti parti instrumentariæ: neque enim adeò esset subitaria eius tam generatio, quàm solutio. At quòd nec morbus sit in compositione, vt quidam falsò sentiunt, & si cerebrum tanquam instrumentum læditur, ex eodem Galeno liquet præallegatis locis; dicebat nanque tertio de locis affectis,capi.7.quòd velox discussio huius affectionis crassum humorem spiritus meatum in cerebri ventriculis obstruentem hunc maxime affectum peperisse declarat,& paulò infrà subdebat, quòd impediente humore animalem spiritum, qui in ventriculis cerebri continetur,quo minus valeat exire,eadem exoriebatur affectio,& secũdo de Causis symptomatum, capit. vlt. morbum comitialem ob pituitæ in ventriculis cerebri aceruatæ multitudinem accidere. Sequitur ergo, vt ex prædictis cõstat Galeni verbis, comitialis morbus ad ventriculorum cerebri obstructionem, quæ est morbus in via,& non est ipsa obstructio prædictarum cauitatum morbus comitialis, velut quidam licet falsò, asserere ausi sunt, nec insuper in alio genere morborum in compositione connumerari poterit, aut in continuitatis solutione: cùm nec illud imaginari queat aliquis. & Galen. vbique locorum fateatur,affectum hunc præsertim per essentiam genitum perpetuò ad obstructionem consequi. Erit igitur connumerandus in symptomatum aliquo genere:quamuis à Celso tanquam vetustissimo auctore,vt qui nullam fecerit inter symptoma,& morbum differentiam, morbus comitialis appelletur. In prædictorum enim symptomatum numero à Galeno libro de Differentiis symptomatum capit. tertio connumeratur: nam cùm deprauati motus symptomatum meminerit, sic ad verbum ait, Si verò non solùm totum corpus conuellitur,sed principum quoque functionum prohibitio fiat symptoma tale epilepsia nuncupatur. In genere ergo noxæ functionum symptoma existit, non tamen naturalium, sed animalium: quæ cùm in triplici sint differentia,in cunctis per morbum comitialem noxa existit. Nanque cùm de genere sit conuulsionis: eodem Galeno teste tertio de Locis affectis, capit. 7. erit & in eo affectu motrix facultas deprauata. Insuper cùm is, qui sic laborat, neque audiat, neque

Nunquid cerebrũ vt similaris aut vt instrumẽtalis pars afficiatur. *Sect.in fine.* *Loco citato.* *cap.vlt.* *cap.7.* *Cap.2.* *In quibus cerebri vẽtriculis hæc læsio fiat.* *cap.10.* *cap.6.* *Quis præter naturã affectus sit* *In quo genere symptomatũ reponatur.*

neque vllo ſenſu quippiam percipiat, vt idem Galenus eodem loco teſtatur, erunt quoque in eo affectu ſenſibiles omnes functiones ablatæ. Adhæc cùm ratio ſimul cùm memoria oblæſa ſit, cohibitæque ſint principes functiones omnes, vt idem Galenus libro de Differentiis ſymptomatum, cap. 3.& tertio de locis affectis,cap.7.ſcriptum reliquit, iure fatendum erit in hoc ſymptomate cunctas animales functiones oblæſas eſſe: verùm motricem facultatem deprauatè: principes autem,& ſenſibiles ablatè. Præcedit hoc vitiũ (Paulo auctore) corporis,animique ſtatus minimè arbitratus, triſtitia, & eorum quæ perceperunt obliuio. Turbulentæ inſomniorum imagines. Capitis dolor,eiusque repletio continua,iracundiam maximè,pallor faciei, & inordinatus linguæ motus.Nonnulli verò ipſam quoque mordent. Quamprimùm autem malum hoc inuaſerit,vt idem Paulus teſtatur, ægri concidunt,conuelluntur que,ſtertunt, ac interdum impotens quædam vox eis ſuboritur,minimè aliquid ſignificans. Verùm peculiaris admodum eiuſdem vitij nota eſt oris ſpuma,cùm alia communiter aliis quoque morbis euenire poſſint. Nõ deſunt etiam quibus vrina, & ſtercus præter voluntatem excernatur, nonnullis & genitura. Celſus autem dixit eiuſdem mali indicia eſſe, quòd homo ſubitò concidit,ex ore ſpumæ mouentur: deinde interpoſito tempore ad ſe redit: & per ſeipſum conſurgit. At non ab re admodum peculiare indicium eſt huius affectionis oris ſpuma. Nam cùm eiuſdẽ generatio ex duarum ſubſtantiarum mixtione cõficiatur,tanquam ex materia,altera ſpirituoſa videlicet,& altera humida,Galeno teſte commento aphor.43. libri ſecundi,& 30.ſeptimi lib.earum autem mixtio ambabus in multa perfractis, & multis mutuo cõplexu paruis ampullis ab ipſis effectis,fit,quem cõfractum,ac mixtionem nonnunquam violentus motus,& inæqualis,vel vtriuſque,vel alterius dũtaxat ſubſtantiæ, nonnunquam verò fortis calor operatur:interim autem & ambæ concurrunt non ab re in ipſis comitialibus morbis, non ex immodico inquam calore,ſed propter motus vehementiam, ac inæqualitatem,& violentiam,quæ propter conuulſionẽ in eis fiunt,ſpuma generari conſueuit:quemadmodum idẽ Gal.com. eiuſdẽ aphor.43. teſtatur, potiſſimum cùm in eiſdem corporibus iam dictæ duæ ſubſtantiæ reperiantur, ſpirituoſa ſcilicet, & humida.id quod nec in vertigine (cùm non adeò violentus fiat motus) euenire conſueuit, neque in apoplexia, cùm non modo vehemens motus, imo neque vllus in ipſa appareat. Hippocrates verò libro de morbo ſacro reddens cauſam huius dixit, Spuma verò ex ore prodit epilepticis ex pulmone: cũ enim ſpiritus non ingrediatur in ipſum,ſpumeſcit,& ebullit,velut moriens.at lib. de flatibus aliã tradidit cauſam. Relinquitur propterea, vt ipſius comitialis morbi ſit peculiaris nota oris ſpuma. Verùm quoniã non vno tantummodo is generationem habet,capite videlicet primariò laborãte, ſed duobus adhuc aliis modis oriri poteſt, ita vt tres ſint eius differentiæ:quanquam omnibus commune,ſit quòd cerebrum afficiatur: quarum vna eſt, conſiſtente in ipſo cerebro affectu primò,& per ſe, id quod pluribus epilepticis euenire conſueuit. Altera eſt cum cerebrum ipſum ventriculo,& preſertim ori eius conſentit. Tertia verò morbi comitialis ſpecies, ſeu differentia, quanquam ea raro fiat, cùm videlicet à parte aliqua inceperit affectus, qui deinde ægro etiam ſentiente, ad cerebrum vſque aſcendat, velut Galen. tertio de locis affectis ſcriptum reliquit:quem Paulus, Trallianus, & Aëtius ſectati ſunt.Hac de re quibus indiciis quælibet earũ dignoſcenda ſit,ac ab aliis diſcernẽda,operæpretiũ erit declarare. Qui primario capitis affectu comitiali morbo laborant,hoc modo argui poterunt, nanque vt teſtatur Trallianus, capite grauantur, oculi obſcurantur,& caligant, tardéque ſentiãt:vehemens quoque in his conuulſio apparebit, vt patet tertio de locis affect. At quibus à ſtomacho vitium hoc oritur,palpitatio ipſius percipitur,& turbatio quædam,& eroſio. Item morbi acceſſionem tum potius ægri ſentiunt, irritantúrque cum tardè ipſos cibum ſumere,aut nullum contingit, Tralliano & Paulo teſtibus: quemadmodum Galeno auctore quinto de locis affectis, cuidam grammatico iuueni eueniebat:qui quoties vel nimis vehementer doceret,aut cogitaret, aut inediam ſuſtineret, aut iraſceretur,morbo comitiali corripiebatur, ortum ducente ex ipſo ore vẽtriculi primariò affecto, vtpote quòd facilè ſentiret, & deinde per conſenſum cerebro oblæſo.At ſi ob aliam quampiam particulam morbo comitiali laborant, diſtributionem mali ex eadem parte primariò affecta ad ſuperiora, hoc eſt,ad cerebrum fieri manifeſtò percipiũt, prædicũtque id quod futurum ipſis eſt, cum diſtributio vitij ad cerebrum vergere incipit, ſiue qualitas quædam ſit,quæ alteratis per continuationem partibus à parte affecta ad cerebrum aſcendat, aut ſpiritalis quædam ſubſtantia tranſmittatur. His etiam accedit,vt ſine vehementi conuulſione concidant, ſed veluti ſaliendo per interualla concuti videntur: quanquàm & id commune etiam ſit his, qui à ſtomacho comitiali afficiuntur. Hanc differentiam comitialis morbi à crure initium habentis primùm Galen.vidit,cùm adoleſcens adhuc eſſet, in puero, qui tertiumdecimum ætatis annum agebat, narrãte puero ipſo diſpoſitionem ipſam à crure initium capere,mox illinc recta aſcendere per femur, lumbos,ac per latera ad ceruicem, donec ad caput perueniret, quod cùm primùm tangeret ipſum haudquaquam ſibi conſtare dicebat. Verùm quale eſſet id,quod ferebatur ad caput interrogatus puer,nihil habuit, quod reſponderet. Alius tamen adoleſcens mentis compos,qui ſatis poterat, & ſentire quod fiebat,& alteri enarrare,dicebat veluti frigidã quãdã aurã eſſe,id quod aſcendebat, vt patet tertio de locis affectis.Tale etiam quiddam contingit in his, qui à ſcorpio, aut aliqua alia venenum eiaculante beſtia icti ſunt.Cæterùm cùm ſymptoma ſit comitialis morbus,ad morbumque in cauitate,ſeu in via cõſequatur,eius cauſa inueſtiganda erit: quæ à Gale.quoniam ſubitò fit,ac ſoluitur confeſtim hæc affectio,quòd nulla alia eſſe poterit quàm craſſus,lẽtusque humor tertio de locis affectis adſtruitur. Nam ſubitariam meatuum obſtructionem (vt ipſe refert)à craſſo,viſcidóque humore fieri conſtat.Atqui cùm craſſi humores in duplici prima differentia reperiantur,pituitoſi videlicet, & melancholici, non ab re ab eodem decretum eſt, quòd velut craſſus pituitæ ſuccus, ita & is qui atre bilis naturam habet,comitialem morbum ſolet efficere: id quod confirmauit Paulus,dum dixit, morbi comitialis modò humorem pituitoſum, modò melancholicum cauſam eſſe.Tenuis nanque humor,cali-

Signa,quæ ipſum præcedunt.

Eiuſdem inuadentis ſigna.

Cur oris ſpuma peculiare ſit ſignũ morbi comitialis.

Tres comitialis morbi differentiæ.

3 de loc. aff. citato loco.

Quibus indicijs quælibet earũ dignoſcatur, ac ab aliis diſcernatur.

3. de loc. af.cap.7.

Galeni hiſtoria 5.de loc.aff.c.6

Altera Galeni hiſtoria.

cap.7.

Ad quem morbum ſequatur hæc affectio.

Quæ ſit eius cauſa. Loco cit.

dusque existens haud ita subitò obstructionem gi-
gnere valet, sed longo forsan tempore auctus ob-
struere posset, non tamen morbum comitialem
progignere, qui subitò fit, confestimque soluitur. Ij
igitur succi sunt, qui cerebri meatus obstruentes,
impedientésque animalem spiritum, qui in eisdem
cerebri ventriculis continetur, quominus possit
exire, morbi comitialis auctores fiunt. Verùm nun-
quid vnus, vel alter in causa sit, ne sermo protele-
tur, percipere poteris ex his, quæ diximus, indiciis
succi melācholici ca. de melācholia, & pituitæ cap.
de dolore capitis orti ex pituita. Hæc de causis
morbi comitialis primariò affecto cerebro. At si per
consensum fiat, sicut diuersus est generationis mo-
dus, ita diuersæ eius causæ esse poterūt, quæ vbi ad
cerebrum ascenderint, ipsum affligentes morbi co-
mitialis auctores fiunt. Sed mox non iniuria quæ-
ret aliquis, nunquid conuulsio comitialis dici pos-
sit de repletione, an de inanitione? cùm ab Hippo-
crate decretum sit aphoris. 39. sexti libri, eam vel ab
vna, vel ab altera causa gigni posse: eadem senten-
tia quoque confirmata est Galeno tertio de locis
affectis: cui responsum volo ex Galeni verbis, com-
mento aphoris. 70. quinti libri, eam esse ex reple-
tione: dicebat namque conuulsionem ex euacua-
tione factam acutissimā esse, ac perniciosissimam,
eam verò, quæ ex repletione neruosarum partium
fit, qualis in morbo comitiali, neque acutissimam,
neque similiter periculosam esse. Conuulsionē igi-
tur Galenus in his verbis in morbo comitiali fa-
ctam connumerat inter eas, quæ ex repletione ner-
uosarum partium fiunt. Verùm adhuc inficias ibit,
hoc veritatem fortè habere posse in morbo comi-
tiali per essentiam orto, at in eo, qui per consensum
euenit, siue à vētriculi ore, siue ab aliis quibusdam
partibus, haudquaquàm veritatem habebit, cùm
nulla repletio partiū neruosarum in prædictis per-
cipiatur, neque cerebri cauitates obstruantur, cùm
in eis humor crassus, ac viscidus non comprehen-
datur, veluti in morbo comitiali per essentiam ge-
nito, primariò ipso cerebro affecto. Atqui dicimus
nos perpetuò in quouis comitiali morbo conuul-
tionem fieri, neruorum principio seipsum quatien-
te, quò excutiat id quod noxium est, vt tertio de lo-
cis affectis liquet, quodcūque modo ipse excitetur,
verùm si primariò affecto cerebro exoriatur con-
uulsio, haud absimilis est eis, quæ à spinali medulla
principium habent, conuulsionibus, irrigata ex-
plantatione ex eo humore, qui in cerebro comitia-
libus comprehenditur, vniuscuiusque nerui: quem-
admodum idemmet Galenus testatur eodem tertio
de locis affectis, & sexto de morbis vulgaribus il-
lud idem confirmauit, cùm dixit, Causa autē mor-
bi comitialis (intelligens de eo, qui per essentiam
ortus est) crassus & frigidus est succus cōgregatus
quidem in ventriculis cerebri, comprehendēs au-
tem & explantationes scilicet neruorum, & maxi-
mè primum principium spinalis medullæ. Qua de
re nemo vereri debet, conuulsionem hāc in nume-
ro earum esse, quæ ex plenitudine sunt: repleti sunt
namque in ea cerebri ventriculi, irrigati, seu hume-
ctati neruorum exortus, ac spinalis medullæ prin-
cipium: de qua etiam conuulsione eius verba intel-
ligi debent commento aphoris. 70 quinti libri. Ve-
rùm de ea conuulsione, quæ in morbis comitiali-
bus per consensum affecto cerebro contingit, non
absque ratione hæsitandum erit, num de repletio-

Num morbi comitialis conuulsio sit de repletione, vel inanitione.

3. de loc. af. c. 6.

Responsio.

cap. 7.

3. de loc. af. cap. 7.

6. de mor. vulgar. cōmētario 6 tem. vlt.

Quid sentiēdum sit de conuulsione morbi comitialis per consensum geniti.

ne, aut de inanitione dici debeat: nāque in his quo-
que veluti saliendo per interualla concuti ægri vi-
dentur. At quòd neruorum principium, cerebrum
videlicet, huiuscemodi motu cōcutiatur, vt à se ex-
pellat quicquid fuerit, quod à parte primo affecta
ad ipsum affertur, nemo vereri debet, & Galenus
tertio de Locis affectis, decretum reliquit. propter
hoc ergo epilepticæ in his fiunt conuulsiones. Sed
si veritatem fateri velimus, ea neque de repletione,
neque de inanitione dici poterit. Et si dixeris quā-
libet conuulsionem, aut ex plenitudine, vel euacua-
tione fieri, iuxta præallegatam Hippocratis senten-
tiam: respondebimus nos illud veritatem habere
in his, quæ per essentiam fiunt, conuulsionibus, &
non in his, quæ per consensum, ex Galeni doctrina
commento aphorismi primi quinti libri. Nanque
in his similis aliquis motus cerebro euenit, qualis
stomacho interdum à re quapiam molestato acci-
dere solet: quippe cùm à ciborum mole grauatur,
aut vbi corruptis cibis morsū infestatur: tunc nan-
que singultu affici conspicitur. sic etiā & cerebrum
idem pati existimandum erit, cùm aliquod à parte
primo affecta ad ipsum affertur: quæ licet mole mi-
nima, facultate tamen quammaxima est. Sed mox
in dubium venit num morbus comitialis hoc mo-
do per consensum genitus, velut & is, qui primariò
affecto cerebro fit, ad morbum in via, seu in cauita-
te sequatur? Cui responsum volo, eum quoque ad
morbum in via, seu in cauitate insequi: nam licet
humor crassus in cerebri ventriculis spiritus mea-
tum obstruens non comprehēdatur veluti in mor-
bo comitiali per essentiam genito, constringuntur
tamen in hac affectione spiritus meatus, ac cerebri
ventriculi, cùm primùm cerebrum ipsum concuti-
tur, vt à se expellat quodcunque fuerit id, quod cō-
tristat. atqui cauitates partium non modò lædun-
tur aut pereunt, eis obstructis, constipatis, coale-
scentibus, aut in sese residentibus: verumetiam cō-
stringuntur, iuxta Galeni decreta, li. de Causis mor-
borum, cap. septimo. Ad morbum igitur in via sem-
per comitialis morbus consequitur, impedito ani-
mali spiritu, qui in cerebri ventriculis continetur,
quominus exire possit. Neque ab ariditate, seu va-
catione ortum ducere potest, quemadmodum Ga-
lenus scriptum reliquit eodem tertio de Locis affe-
ctis. id quod probauit ex eo, quòd subito fit, & con-
festim soluitur: etenim breui tempore fieri nō pos-
set, vt vel cerebrum, vel tenuior ipsius membrana
ad tantam perueniret ariditatem, vt corio simile
quippiam pati videretur. Accedit ad hæc, quòd in
his, qui sic laborant, sensus, & functiones principes
confestim detinentur. Occupat autem hoc vitij ge-
nus maximè pueros, eosque adhuc paruulos, dein-
de adolescentes, & iuuenes, minimè verò senes, &
decrepitos (Paulo teste) cuius sententiæ subscribit
Cælius Aurelianus libro primo cap. quarto, & pro-
pterea (ni fallor) Hippocrates παιδικὸν νόσημα, hoc
est, puerilem morbum cōsueuit appellare. habetur
hic affectus vnus ex lōgis affectib⁹, vt fatetur Tral-
lianus: qui excellētem diligentiam, studiumque re-
quirit: etsi per initia neglectus fuerit, frequenter ij,
qui eo detinentur, commoriuntur: id quod Paulus
confirmauit, dum asseruit quòd plerisque hic affe-
ctus longus esse solet, nisi cerebris, & vehemētissi-
mis accessionis velut acutissimus affectus statim
iugulet. Nam si non pubertate, vel menstruorum
initio, aut puerperio solutus fuerit, vel si post hoc
tempus

Quòd comitialis morbus semper ad morbū in via consequatur.

Citato loco

Quòd ab ariditate fieri nequeat.

Prognostica.

tempus remāserit, sæpe vsque ad mortis diem prorogatur, nisi congruam medici curationem fuerit assecutus. Celsus quoque testatur hunc morbum comitialem sæpius viros, quàm fœminas occupare, ac solet quidam etiam longus esse vsque ad mortis diem, & vitæ non periculosus: interdum tamen cùm recens est, hominem consumit: & sæpè eum, si remedia nō sustulerūt, in pueris, veneris, in puellis, menstruorum initium tollit. Magnæ siquidem fiūt corporis mutationes in pubertate, in fœminis maximè, propter menstruorum eruptionem. Quare siqui morbi ne hac quidem ætate finiūtur, vsque ad longum tempus perdurare consueuerunt, Galeno teste commento Aphorismi vigesimi octaui tertij libri, quanquam & ipsemet commento Aporismi septimi libri quinti scriptum reliquerit, certum esse, quòd neque omnibus sanabitur morbus comitialis ex pubere ætate, nisi & alia rectè gesserint: neque quibus in hac accidit, omnino permanet, si bonam victus rationem adhibeant. Quapropter non ab re Hippocrates aphoris. 45. secundi libri dicebat, quòd quicunque pueri morbo comitiali laborant, mutatione maximè ætatis, temporum, & locorum, & victuum quoque liberantur, & Aphorismo septimo quinti libri. Quibuscunque, ait, morbi comitiales fiunt ante pubertatem, mutationem accipiunt: quibuscūque autem vigesimoquinto, ferè commoriuntur. & sexto de morbis vulgaribus ait, Infantium effulgescentiæ cum pubertate nonnunquam mutationes habent, &c. Et insuper quòd magna ex parte epileptici fiunt melancholici, & melancholici epileptici, eodem sexto de Morbis vulgaribus scriptum reliquit. Aëtius verò testatur, quòd licet difficilem curationem habeat morbus comitialis recens natis paruulis ortus, non tamen ea desperata est. Irruit autem in omni tempore corporibus (vt refert Cælius Aurelianus) sed magis verno: quo etiam tēpore periculosior est, Hippocrate auctore libro de Sacro morbo. Insuper eodem loco scriptum reliquit, sacrum morbum inueteratum esse incurabilem: cur verò huic morbo obnoxij aliquando liberentur, maximè accedēte hyeme, libro de flatibus apud eundem Hippocratem legitur. Quòd autem hoc vitio affectis extenuans victus ratio conferat, cunctis artis medicæ auctoribus liquet, potissimùm Galeno, qui libro de Attenuante victus ratione cap. primò scriptum reliquit, epilepsias paruas quidem, & etiamnum incipientes eā penitus sanare: inueteratas verò, ac cōsummatas iuuare nō mediocriter. Vtilis est ergo victus ratio, quæ incidat, atque extenuet: quemadmodum & Paulo etiam visum est. Quapropter aër ad calidum, & siccum declinans eligendus erit, præsertim si ex pituitoso succo morbus comitialis ortum ducat. Si verò ex melancholico succo, ad calidum inclinans eligatur, temperatus tamen in passiuis. Somnus quoque sit eis moderatus, & nocturnus: diurnum autem omnino vitent. Exercitia, & frictiones prosunt etiam capiti, post reliquas omnes corporis partes adhibitæ, Paulo teste. Aluus quod lenis sit, & non astricta eis procurandum erit, vt vētris excrementa deijciantur, & non detineantur, quòd si non sponte ea deiecerint, glandibus, aut clysteribus in eorum excretione natura proritanda erit. Deuitandus quoque erit liberalis coitus (quanquā moderatus prosit) Ab animi perturbationibus cauere debent immodicis: similiter & solicitudines, negotia omnia, loci præcipitis cōspectum, omniumque torrentium fugere oportet, Celso auctore: cibus cōueniens sumi debet, mediæ materiæ: & propterea eis non conueniunt neque sorbitiones, aliique molles, & faciles cibi, neque caro, minimèque suilla, vt Celso visum est: quam sententiam imitatus Alexander dicebat, At carnes vitari debent, donec in totū morbus fuerit discussus, & præsertim suillæ. Similiter etiam legumina, præcipuè lenticula. Cùm quo etiam conuenit Paulus, sed panis tribuēdus est optimè fermētatus. Ex volatilibus verò interim carnes gustare poterunt, gallinarum videlicet, phasianorum, auium montanarum, turdorum, & turturum, ac passerculorum, licet ex his minus pingues eligi debeant, Alexandro teste, quæ decoqui debent cum extenuantium medicamentorum aliquo, vt hyssopo, pulegio, serpillo, sampsucho, anetho. & aliis huiusmodi: capparorum frequenter eius mirificè prodest, Paulo teste. Ex oleribus, intybum, caucalidem, gingidium, & decocta porra edāt. A cepis, dauco, smyrnio abstinendum: cùm & caput repleant, comitialésque offendant, Alexandro auctore. Non alienum quoque erit inter pisces erinaceum sumere per interualla: & alios quosdam, qui superfluitate vacent, vt merulam scorpium, aut scarum. Fructus verò cauere admodum salubre est: quanquam voluptatis gratia modici, & magis à cibo offerendi sunt. Nuces, & palmulæ vitandæ sunt: at pistacia & vuas passas super cibum sumere possunt, præsertim quæ leuem astringendi vim habēt. Coriandrum item si comedant, prohibet humores ascendere in caput, quod maximum adiutoriū est, Plinio secundo auctore, libro quinto cap. 7. præsertim si præparatum sit eius semen. Vinum circuncidendum est, præcipuè vetustum, ac meracum, & copiosiùs sumptū, vtpote quòd caput repleat: verùm stomachi gratia, vt coctioni auxilietur (quoniam cruditates cauendæ sunt) non ab re erit, mediocriter ipsum assumere. Sit autem album, & astringēs, optimè dilutum, vel aqua mulsa, seu aqua in qua cinnamomum, & coriandrorum præparatorum semina fuerint, decocta, pro potu vtatur. At si infans sit æger, vel etiam lac assumit nihil moliendum est, neque agendum quantum ad curationem attinet, Alexandri, & Pauli auctoritate. Nam ætate ad calidiorem, sicciorémque statum vergente, ac victu moderatiore, sua spōte plerunque morbus finitur, vt Hippocratis auctoritatibus, aphorismo 45. secundi libri, & septimo quinti libri liquet. Discutitur nanque in eis humiditas cerebri ventriculos replēs hac ratione, adeò vt solius victus infantium, & eorum qui lactè nutriuntur ratio sit habenda. Quo fit, vt iuuare nos, curamque habere oporteat, vt nutricis lac benignum sit, & recrementis liberum, vt Trallianus refert si infans lactēs sit. Fiet autem hoc, si eadem victus ratione vtatur nutrix, quam suprà probauimus: hoc tamen seruato, quòd non valdè extenuantibus vtendum sit, ne plus vasa vteri aperientibus, plurimúmque sanguinem menstruum proritantibus, lac imminuatur. Propterea fœniculo, anetho, & aniso, ac aliis viridibus vtantur, & non aridis, quæ magis sint acria. Verùm præter victus rationem nutricis institutam, Possidonij auctoritate Aëtius quædam adhibenda auxilia conscripsit infantibus ipsis, inter quæ puluis quidā capiti conspergendus ex cypero, adianto, & iride est. Insuper & illinitionem assiduam ex oleo anethino, irino, ac amaricino

6. de mor. vulg. comment. 1. Tex. 4. Comment. 7. in fine.

Curatio.

Victus ratio.

Victus ratio pueris seruanda.

Medicamentorum ratio.

amaricino calidis laudauit: præcepitque eisdē mel despumatum ad delingendum dādum esse, & collo alligandam præoniæ radicem recentē, quæ semper stomachum contingat: cuius medicamenti auctor fuit Galenus sexto de simpl. medicamentorum facultatibus, cap. de præonia. Sed quoniam non his dūtaxat infantulis, & lactētibus, sed ablactatis, pręter victus rationem vtiliter vtendi venia datur medicamentis: quemadmodum non semel duntaxat, imò sæpius experiētia comprobauimus: propterea & ea quibus vti consueui recensere non grauabor. Nāque & glandibus paruis ex muris stercore, agarico, sale gemmæ, & puluere hieræ simplicis, ac despumato melle vti poteris: nec minus & clysteriis ex gallinarum, seu pullorum iure, pauco sale, olei communis, seu amydalarum dulcium vnc. ij. mellis rosacei vnc. j. trochiscati agarici scrup. ij. aut hieræ picræ simplicis drac. iij. vel ambobus simul cōpositis vtaris: præsertim si biennium transcenderit infans: lingendum quoque præbeto sæpiùs parum antidoti pliris archoticon, diambræ, seu diamoschu dulcis scrup. j. & syrupi de infusione rosarum, seu mellis rosacei vnc. j vel j. & s. simul mixtis. Interim & antidoti mithridati tantundem accipias, præsertim si triennium, aut quadriennium excessetit, cum eodē melle rosaceo, aut syrupo de infusione rosarum: necnon & puluerem capiti inspergendum describam, qui recipit hyssopi, & sampsuchi sicci gra. iiij. corticū thuris, masticheś ana gra. iij. spicæ, florum stœchadis, macis, singulorum gr. ij. caryophyllorum, nucis moscatæ ana gra. j. rosarum rubearum siccarum drac. iij. terantur omnia, & fiat puluis, qui capiti circa coronalem commissuram inspergatur, aut ex eo paruuli sacculi parentur, & prædictæ capitis parti applicentur: non parum etiam conducit & infrascriptus puluisculus, si eis assumendus tribuatur: quo etiam quotidie vti cōsueui. Excipit autem mannæ thuris, masticheś gra. iiij. nucis moscatæ, spicæ, cinnamomi, singulorum gra. ij. hirundinis præparatæ scrup. s. seminis, & radicis præoniæ gra. iij. pulueris ossis cranei viri, si masculus, fœminæ, si fœmina fuerit, gra. v. seminum coriandrorū præparatorum, & sacchari candidi ana scrup. ij sacchari optimi lib. s. misceantur, & fiat puluis. Tempora quoque, & locus iuxta narium foramina ex antidoto mithridatico, succo rutæ, ac pauco aceto illinantur: rutáque ipsa sæpiùs odoranda erit, ac sub ceruicali substernenda. Interimque infrascripto, suffumigio vtitor, Recipe ladani drac. j. corticum thuris, masticheś, singulorum scrup. j. rosarum rubearum drac. iiij fiat puluis: quo super prunas adhibito, infans, ac domus, in qua degit, leniter suffumigetur. Inungatur prætereà spinalis medullæ principium ex oleo nardino, seu de nuce moschata cum oleo rosaceo, seu amygdalarum dulcium permisto. Qui verò post puerilem ætatem in hanc affectionem prolabuntur in ipsa accessione cōuulsæ eorum partes dirigendæ, inungendæ, ac deligādæ sunt: atque ita continendæ, vt in rectum dirigantur. deinde distento ore, vomitus proritandus erit: quò humores ex stomacho extrahantur, pituitaque auferatur digitis, aut pennis oleo illitis, irino præsertim demissis. Insuper oportet medicamentis, quæ naribus adhibentur, sensum irritare: velut peucedano, cyrenaico succo, bitumine, aut cedrina pice. perseuerante autem adhuc exacerbatione, glans immittenda erit, ex agarico, sale gemmæ, hiera, & despumato melle confecta. Extremæ partes fortiter vinciendæ sunt, ac confricandæ, confidentérque castoreum, succúmve cyrenaicum cum aceto mulso ori infundere licebit, Aëtij præcepto. Acri insuper posthæc clystere vtaris, præsertim ipsis reuocatis, decocto videlicet centaurij, calaminthæ, aristolochiæ, mercurialis, florum chamæmeli, & furfuris cum sale pauco: in quo vnc. iij. vel iiij. olei communis, seu anethini, mellis rosacei vnc. ij. agarici dra. j. vel drac. j. & s. hieræ picræ simplicis drac. vij. & antidoti indi, seu benedictæ laxatiuæ drach. ij. vel iij. dissoluas. Deinde recuperatis viribus, per Galeni hieram, agarico trochiscato admisto, seu alio conuenienti medicamento (vbi opus) purgetur. huiusmodi sanè est recentis, & acuti comitialis morbi curatio. quòd si neque his cedat, verùm adhuc permaneat, curandus iam, vt longus est. hos siquidē oportet in longo aquæ potu continere, ex Pauli & Aëtij sententia, quibus etiam (si nihil impedierit) venam secare confert, non tamen cubiti, sed crurum potius, iuxta Galeni sententiam, libro de curandi ratione per venæ sectionem, ac Celsi cap. 23. lib. tertij, paululumque sanguinis mittere oportet, eodem Celso auctore, iuxta talum, ex vtroque crure venam incidens. Tempus autem erit adhibendæ venæ sectionis accessione transacta, aliis consentientibus, vt apud Cælium Aurelianum legitur, quam etiam ex brachio faciendam admittit, quemadmodum & Paulus: tu verò tutiùs curans, ex cruribus potius sanguinem detrahens. Intermissisque demum aliquot diebus purgās medicamentum exhibendum erit, redundante tamen succo priùs præparato: qui si pituita, fuerit, ex melle rosaceo, oxymelite simplici, aut scillino, seu syrupo de stœchade, aut hyssopi, in aqua mulsa decocto, seu aliis huiusmodi præparari poterit. Succo autem melāncholico redundante, syrupus è fumaria tribuatur, vel ex lupulis, seu epithymo, aut senæ, seu epithymi in aqua mulsa decoctum, aut alius huiusmodi similis, cum quibus semper radicis præoniæ decoctū commisceri poterit. Postea verò non semel duntaxat, sed bis, ter, & sæpiùs (vbi opus fuerit) purgantibus medicamentis ęgri purgandi sunt: cauendáque erit exquisitissima in vnica vice euacuatio. Qua de re redundante pituita pilulis cocchiis, aurëis, sine quibus, aut de agarico ægrum purgabis, à quibus per duas ferè horas vnc. iij. vel ij. syrupi ex pluribus infusionis rosarum rubearum, aut persicarum exhibeas. At si à nigra bile hæc passio excitata fuerit, à prædictis hunc humorem præparantibus, quæ eundem purgare possunt, tribuas, nempe drac. j. aut scrup. iiij. ex pilulis arabicis aut de lapide lazuli, vel de lapide armeno, seu tantundem pulueris senę, vel epithymi cum scrup. ij. aut drach. j. pulueris hieræ simplici Galeni, catapotia conficias, à quibus per iam dictum spatium vnc. ij. vel iij. syrupi domini Augustini, aut prædicti syrupi ex pluribus infusionibus rosarum absorbere poterit æger. Vbi verò sufficienter purgati fuerint, ægros ipsos lauare non erit inutile, ac cucurbitulas post tres dies cum scarificatione (si opus fuerit) scapulis affigere, seu in occipitio, & sequenti die cataplasma capiti adhibeas, ex pane cocto cum aqua mulsa, cùm amydalis amaris contrito, aut serpillo, aut calamintha, aut mentha, seu ruta, idque per triduum cōtinuandum erit, ex Aëtij, & Pauli sententia. Postea radendum est caput, & liniendum peucedani succo in aceto diluto,

Reliquis à pueritia medicamētorum ratio accessionis tempore.

Curatio eorundem ab accessione.

Venæ sectio.

Lib. 6. de curan. rat. per venæ sect. c. 19.

Purgatio.

Post purgationē quibus vtendum sit.

diluto, vel ſpondylium , ſeu ſerpillum in aceto co-
quatur,aut iris,& eodem modo illinatur,inde me-
dicamentis vti,quæ ſternutamenta citant,hellebo-
ri videlicet,caſtorij,ſeu piperis puluere naribus in-
iecto:aut liquidis errhinis vtaris ex aqua hordei,in
qua ſampſuchus,aut amaracus,ſerpillum,calamin-
tha,ſeu ruta fuerint decocta,&adiecto betæ ſucco,
iridis,aut cyclamini:nec minus vtiles ſunt & man-
ſiles paſtilli,qui per os pituitam educant, ex hyſſo-
po,pulegio,pipere, caſtoreo, chia, maſtiche , pire-
thro,vua paſſa,& cera confecti,vel aliis huiuſmodi
ſuperius deſcriptis vtare : inungaturque ſpinæ ini-
tium ex oleo coſtino,nardino, hyperici , de caſto-
reo,aut de nuce moſchata. Quòd ſi neque his ceſ-
ſerit malum,ſinapiſmum capiti adhibe , eorundem
Aëtij,& Pauli decreto, aut ferro candente in occi-
pitio,& infra,quo loco ſumma vertebra cum capi-
te committitur,adurans , iuxta Cornelij Celſi ſen-
tentiam:inurans autem duobus locis iam dictis, vt
ipſe refert : vt per ea pernicioſus humor euadat,
quòd ſi in duobus locis inuſtionem nõ perferant,
ſaltem in vno ferro cãdente aduras , quo videlicet
ſumma vertebra cùm capite admittitur. Aſſumere
autem caſtoreũ cum aqua mulſa,ſummopere àPau-
lo laudatur : & oxymel ſcillinum quotidie potum.
Aëtius verò (Dioſcoridis auctoritate) rutæ ſylue-
ſtris ſemen cum aqua potum commendat,aut ſpõ-
dylium eodem modo , & loti arboris ramentorum
cremorem,aut foliorum quinque folij drac.j. quo-
tidie potam. Vel ſi ad dies quinque aut plures duo-
rum cochleariorum menſura ramentorum eboris,
ſingulis diebus,cum aqua mulſa aſſumatur.Simili-
ter ſi æger ieiunus bibat quotidie ex coagulo lepo-
ris erui magnitudine, aqua diſſoluto : & ſi lepori-
num non adeſt,hœdino vtatur. Aſſumptionẽ au-
tem leporini coaguli cum aceto ebibiti , tanquam
valde vtilem morbo comitiali laborantibus Gale-
nus 10.de ſimplic.medic. facult. ſummopere com-
mendauit:confert etiam muſtellæ hepar ſine felle
aſſum,ſi cum aqua vnc.iiij.dabis bibere , vt ait Pli.
ſecundus libri tertij,cap.10. Ex compoſitis antido-
tum diambræ,diamoſchu dulcis, mithridatum , ac
theriacam exhibere poteris. Sunt inſuper medica-
menta quædam,quæ proprietate quadam , ac tota
ſubſtantia huic malo aduerſantur:quæ quoniã co-
pioſe à Medicis conſcripta ſunt , conſultò præter-
miſi,velut quædam quoque ſunt , quæ comitialem
morbum arguunt, & eo affectos collabi faciũt ſuf-
fita,vt bitumen,lapis gagates,cornu caprillum , &
caprini hepatis aſſati odor , ſiue ipſum etiam hepar
comeſtum,iuſta Pauli & Aëtij ſententiã.Reliquum
eſt , vt per conſenſum geniti morbi comitialis cu-
ram præcipiamus. Nam ſi ventriculo primariò af-
fecto fiat,oportet ægro præcipere,vt bonæ conco-
ctionis ſtudioſus ſit,eamque accuratè ei procurare,
Galeno auctore,quinto de locis affectis , quem ſe-
ctati ſunt Aëtius,& Paulus,ita vt ex facili æger cõ-
coquat. Proinde panis optimè præparatus circa
tertiam,vel quartam horam diei exhibeatur , ſolus
ſi non ſitiat:ſi verò ſiti crucietur,ex vino madidum
albo,atque modicè aſtringente : nam huiuſmodi
vinum (eodem Galeno teſte) vt ventriculum robu-
ſtum efficit,ita haudquaquam tentat caput:id quod
facere ſolent ea , quæ vehementes vires obtinent.
Dare quoque expedit,ſingulis annis bis, aut etiam
ter medicamẽtum amarum ex aloë : totum nanque
ventrem purgat, vireſque reparat : quo curationis

Ca. de coagulo.

Quæ à proprietate morbũ comitialem excitant.

Cura morbi comitialis per conſenſum geniti.

5. de loc. affec. cap. 6.

modo iuuenem quendam grammaticum à prædi-
cto affectu Galenus liberauit.Propterea non ab re
& alij ſimili modo affecti curabuntur:præſertim ſi
in eis flaua bili circa ventriculum decumbat. At ſi
pituitoſum coaceruat ventriculus humorem,atque
hinc caput malè ſimul afficiat,& morbum comitia-
lem inducat , proſpiciendum eſt ei (poſt prædicti
ſucci præparationem,coctionem, & purgationem,
quam non picra tantum , ſed & agarico ſolo, aut
cum ea miſto, perficias) vt os ventriculi ab extra
etiã irrigetur ex iis,quę calfaciunt,& corroborant,
bis ſaltem,aut ter in menſe , Alexandri præcepto,
oleo chamęmelino,& abſinthino:quibus adiician-
tur ſtyrax,& maſtiche:quò præſtantius (vt ipſe re-
fert) non reperitur:cum & calfacere, & quod im-
becille eſt , firmare poteſt,vt probè cõcoquat.Illud
tamen ſilentio præterire nolui,quòd non modò in
his comitialibus morbis per cõſenſum genitis , ve-
rùm & in eis , qui per eſſentiam affecto cerebro
oriuntur,agaricũ ipſum non erit prætermittendũ:
cum & Dioſcoridis auctoritate,& Galen. lib. 6. de
ſimplic.medic.facul.& Pauli eodem capit. 13.3.lib.
morbo comitiali obnoxios ſua facultate ſanet:prę-
ſertim ſi ex craſſis , & viſcidis humoribus ipſe gi-
gnatur:quemadmodũ neque nigrum veratrũ præ-
tereundum erit,potiſſimum ſi nigra bilis epilepſiæ
cauſa fuerit, eiuſdem Dioſcoridis auctoritate:mul-
tum quoque prodeſt his,quibus ſtomachus prima-
riò affectus eſt,ſeſelli,& ſpondylij radix,ac ſemen,
ſeu ariſtolochia rotunda trita,& ex aqua pota. Mi-
rum quoque in modum opitulatur eis aſſidua cru-
rum ſcarificatio in talo, ſeu poplite , eiſdem Aëtio
& Paulo teſtibus. Alios inſuper Galenus vidit con
uulſione comitiali,ob oris ventriculi vitium corre-
ptos,cum aut non probè coxiſſent,aut vini, & qui-
dem meracioris plurimùm potaſſent,aut vbi vene-
ri immodicæ operam dediſſent : quibus non alio
modo ſuccurrendum erit , quàm prohibita eorum
cauſa,eis procurare & accuratè cõcoctionem pro-
bam : nullum enim (vt inquit Alexander) eſt in
omnibus quidem affectibus præſtantius auxilium,
præcipué verò comitialibus. Sin autem nec ventri-
culus,nec caput comitialis morbi originẽ habeant,
ſed ex alia quadã particula initium ſumat,ſiue ma-
nus ea fuerit,ſiue pes , illi potiſſimum parti proſpi-
ciendum erit,totaque curatio ei admouenda. Pro-
pterea imprimis conferunt vincula ſuperioribus
partibus iniecta:ab iis enim præſentaneum præſi-
dium expectatur , Galeni præcepto tertio de locis
affect. id quod teſtatur expertũ eſſe in viperarum,
aſpidum & ſcorpionum ictibus,quod magis incre-
dibile eſt propter imminens ſubitariæ mortis peri-
culum.Inſpexit quoque Medicos ſanaſſe puerum,
cuius morbus comitialis à crure oriri conſueuerat,
curato in primis vniuerſo corpore , ligatoque in
medio membro,ſupra eam videlicet partem , quæ
primaria diſpoſitione erat affecta, adhibitoque de-
mũ medicamine ex tapſia,aut ſinapi, parti ipſi affe-
ctæ.Poſt igitur totius corporis euacuationem,cum
videlicet malum remittit,ea quæ adurere,ſeu exul-
cerare,extenuare,ac calfacere partem poſſunt me-
dicamenta,parti affectę imponenda ſunt:inter quæ
lepidum à Paulo,& Alexandro commendatur : vel
medicamentum ex tapſia, ſeu ſinapiſmus : quorum
meminit Galenus , eodem tertio de locis affectis,
Poſt omnia commemorata & theriacæ , & natura-
les balneæ locũ obtinent:poſtremóque curandum
ne

Agarici laus.

Dioſc. lib. 3. cap. 1.

Galen. 6. ſymp. cap. de agar.

Lib. 4 cap. 134.

Gal. 5. de lo c. aff. c. 6

cap. 7.

Galeni hiſtoria.

Loco cit.

ne caput insolatu vratur, vt Paulo visum est: & de comitialis morbi curatione quouis modo orti, hæc dicta sufficiant.

Περὶ ἀποπληξίας. *De Apoplexia.*

CAP. XIX.

Quid sit apoplexia. Alexand. lib. 1. c. 16

EST insuper morbus comitialis proximus quodammodo ei affectioni, quæ ἀποπληξία appellatur, vt Galenus inquit commento aphoris. 45. 2. lib. proprerea non ab re post tractationem de morbo comitiali, de ea hîc tractare intendimus. Posset Latinè affectus hic attonitus nũcupari, cum à Celso hi, qui hac affectione laborãt, cap. 26. tertij libri, attoniti nominẽtur: quorum (vt ipse refert) & corpus, & mens stupet. Ab Alexandro verò cap. de resolutione, hoc modo discribitur, quòd ipsa quidem est totius corporis sensus, & motus abolitio cum principis animæ functionum noxa: & Paulus cap. 18. tertij libri dicebat, apoplexiam appello, cùm omnes corporis particulæ motum simul, & sensum amiserunt, principalibúsque animæ functionibus oblæsis. Aëtius item similiter dixit, quòd est priuatio sensus, & motus totius corporis vnà cùm læsione principalium actionum derepentè incidens. Galenus autem tertio de locis affectis, cap. 10. sic de ea scriptũ reliquit. Cùm igitur omnes pariter nerui, tum sentiendi, tum mouendi vim amiserint, apoplexia huiusmodi affectio appellatur, & lib. de Different. symp. cap. 3. apoplexiam dixit esse affectionem, qua simul & totũ corpus resoluitur, & principes functiones cohibẽtur, in apoplexiis nanque totum corpus de repente sensu, ac motu priuatur: quãquam interim solat restat respiratio, eodemmet Galeno auctore, commento aphorism. 42. secundi libri in hac denique affectione quòd cerebrum affectum sit, patet ab eodem Galeno tertio de locis affectis, dum dixit, Igitur apoplexia omnibus animalibus actionibus noxam inferens, cerebrum affectum esse manifeste declarat, & Paulus præallegato loco scriptum reliquit, commune neruorum principium, hoc est, cerebrum in apoplexia affectum esse. Poterit nec minùs & illud ratione inuestigari, ac ex operationum læsione tanquam ex signo inueniri, Læduntur nanque in prædicta affectione, velut ex iam dictis eius descriptionibus liquet, non modò sensibiles, & motrices animæ functiones omnes, verùm & principes: quarum auctor, fons, ac principium cerebrum existit. Ipsis ergo cunctis oblæsis, de necessitate & cerebrum oblæsum erit, non modò secundùm vnam eius partem, anteriorem videlicet, aut posteriorem, imò secundum vtrãque in apoplexia, velut etiam in morbo comitiali, afficitur, vt patet quarto de locis affectis, cap. 2. Verùm cùm subitò eueniat, sicut & comitialis morbus, cerebri ventriculos, eosq; principes primariò affectos esse manifestũ est, eiusdé Galeni decreto tertio de locis affe. cap. 7. id quod confirmauit etiam secundo de causis symptom. capite vltimo, dum dixit, Quemadmodum & apoplexia, & morbus comitialis ob pituitæ in ventriculis ipsius scilicet cerebri, aceruatæ multitudinem accidere videntur. Proinde horum symptomatum tum generatio, tum solutio subitaria est, quod per corporum intemperiem haudquaquam fieri potest. Propter repentinum ergo eius exortum, non propter intemperiem totius essentiæ cerebri, sed ob crassum, aut frigidum, aut viscosum humorem, principaliores cerebri ventriculos implenté fieri apoplexiam, indiciũ est, ex eiusdem Galeni sententia tertio de Locis affectis cap. 7. & Aëtij, c. de apoplexia. Arqui principes cerebri ventriculi, iuxta Galeni decretum, eodem 3. de locis affectis c. 7. postremus sunt, & medius: quamuis in ea non modò principes cerebri ventriculi afficiantur, & corpus minùs veluti in epilepsia, sed & cerebri corpus quoque vnà magis læditur, vt patet 4. de Locis affect. cum dixit, Verùm in caro, & morbo comitiali ventres magis, cerebri corpus minùs, in apoplexia verò corpus magis affici solet. Nunquid verò apoplexia in morborum numero, aut symptomatũ cõnumeranda sit, ex prędictis eius descriptionibus patere poterit. Nãque cũ omnimoda sit sensus, & motus priuatio, ac principũ facultatũ cohibitio, non morbum, sed symptoma esse fatẽdum erit, simul cum Gal. lib. de Diff. sympto. c. 3. & 2. causis sympto. cap. 7. liquet insuper hoc symptoma esse in genere noxæ functionũ animaliũ, omniũ inquam, motricũ videlicet, sensibiliũ, & principiũ, non diminutè, nec deprauatè, sed ablatè. Qui hac affectione laborant, omni denique motu, & sensu carẽt, ac tanquã mortui viuunt, & oculis clausis instar dormientium decũbunt, ac stertunt, quemadmodum etiam profundè dormientibus accidit, licet secundum diuersum modũ, læditur quoque in his spirãdi facultas, quo à caro discrepat apoplexia, vt patet quarto de locis affectis, quinimò cum plures eiusdẽ apoplexię differentiæ reperiantur, vt patet apud Hipp. & Gal. aphor. 42. 2. lib. & 3. de locis affect. ex nulla alia via easdem discernere poterimus: quàm ex vehemẽtia, seu paruitate noxæ ipsius respirationis, sic enim & affectionis magnitudinem, atque periculũ maius, vel minus conijcere poterimus, vt 3. de Loc. affect. ab eodẽ Gal. decretum est. Nã si ipsa prohibeatur, vt nulla aspicientibus videatur fieri spiratio (non quòd secundũ rei naturã, nullo modo spirent laborantes, nam impossibile esset, vt omni spiratione exactè priuatũ animal invita seruari posset, cũ spirationem à vita, & vitã à spiratione separari non posse cuilibet pro cõperto habeatur, adeò vt viuentẽ non spirare, & spirantem non viuere sit impossibile, vt 4. 5. & 6. de locis affectis. Galenus scriptum reliquit) tunc igitur cum ita prohibeatur respiratio, vt ad sensum ægri non spirare videãtur, maxima, & acutissima erit apoplexia, eodem Galen. teste, commen. aphor. 42. 2. lib. quãuis viuere etiam possint animalia quædã, & si nihil omnino spirent, vt cap. de vteri suffocatione dicemus. At si qui apoplectici spirant quidem, sed magna cum vi, fortis adest ipsis apoplexia, adeò vt Galeno 3. de locis affectis, asserat omnium apoplecticorum pessimam putandã esse spirationem, quæ & intermittitur, & magna cum violentia trahitur: quando videlicet ad sensum spirent: nam si ipsis ea prohibeatur (vt diximus) omniũ erit acutissima, ac maxima apoplexia: cùm verò respirãt, verũ eo modo, quo diximus, fortis adest istis quoque apoplexia, & inter omnes alias, præter iam dictã, pessima. Verùm minùs fortis adest illis, qui neque intẽtum, neque violentũ, inæqualem tamen, atque inordinatũ, ac præterea intermittentem habent anhelitum: velut si in aliquibus aliquem seruat ordinẽ ipsa respiratio, quãuis quodãmodo spirandi facultas læsa sit, debilior siquidẽ existit hæc apoplexia: & si omnia fiant, quæ sunt necessaria,

Aet. lib. 6 cap. 27.

Quæ pars in ea afficiatur. ca. 10.

Quòd cerebrũ in ea vt instrumentalis, & non vt similaris pars afficiatur.

Quis affectus præter naturã sit.

Signa.

cap. 2.

Quomodo dignoscãtur diuersæ differẽtiæ apoplexiæ 3. de loc. aff. cap. 18. cap. vlt.

4. de loc. af. cap. 7. 5. de loc. af. cap. 1. 6. de loc. af cap. 4.

cap. 10.

necessaria, vt patet eodem commento Aphorism. 2. secundi libri fortè curatur. Quatuor igitur, iuxta Galeni sententiam, apoplexiæ differentiæ connumerari possunt, vt ex iam dictis eiusdē Galeni verbis liquet: quamuis Hippocrates præallegato aphorism. 42. duas tantum meminerit, qui inter se ratione maioris, vel minoris noxæ ipsius respirationis discrepāt. Quapropter eodē tertio de Locis affectis dicebat Galenus, Discernitur autem affectionis magnitudo, de apoplexia verba faciens, & noxæ, quam inspirationi infert, vehementia: cum enim naturalem ordinem plurimum egreditur, magnam: cum verò paulum impedimenti est, paruam in cerebro noxam esse coniicere oportet. Et insuper eodem tertio lib. de locis affectis cap. 7. asserit. Porrò in omnibus his affectibus, in quorū numero apoplexia quoque cōtinetur, periculi magnitudinem, ex anhelitus magnitudine coniicere oportet. Sed non ab re mox quispiam à nobis quæret, qua ratione fiat, vt Galenus ex vehementia noxæ respirationis potius, quàm ex aliarum animalium functionum læsione vehementi, magnitudinē voluerit apoplexiæ significare, cum & functiones omnes animales in ea oblæsæ sint, vt dictum est. Atqui respondebimus nos respirationē ipsam in numero earum actionum, quæ à consilio, & voluntate prodeunt, esse, iuxta eiusdem Galeni sententiam secundo de motu musculorum cap. 5. Quapropter musculorum munus est: eámque si libera fuerit, solum septum transuersum, modo valeant vires, efficere solet, vbi vero ipsum ob infirmitatem spirandi munus perficere non valet, tunc intercostalium musculorum concurrit auxilium: & si maiori egeat animal respiratione, thoracis musculi omnes super ni, ad spirandi actionem requirūtur, vt liquet quarto de Locis affectis cap. 7. verum cum opera quæ voluntario motu fiunt, in duplici reperiantur differentia, vt patet eodem libro secūdo de motu musculorum, cap. 6. nam alia penitus libera sunt, alia verò affectibus corporis seruiunt, priora itaque perpetuo absque impedimento à nobis fiunt: posteriora verò non perpetuò, sed in tempore quodam, & cum mensura: opus respirationis iuxta eiusdem Galeni sententiam, non sub prima continetur differentia, sed sub secunda. Nam licet voluntatis sit opus, & sponte ab anima fiat, penitus ipsam retinere longo tempore non valemus citra mortis periculum: quemadmodum declarauit seruus barbarus, qui cum vehementi ira concitatus mortem sibi consciscere decreuisset, prostratus humi, respiratione que cohibita, longo quidem tempore immobilis erat, postea verò paulum volutatus, hoc pacto mortuus est. Licet tamen nobis vsquequaque respirationem cohibere, quoad maximè necessitas vrgeat: periculum nanque esset, ne quis moreretur, nisi respirauerit: quo fit, vt ipsam penitus retinere arduum sit: neque enim omnes ad moriendum sunt procliues, etiam si infinitis malis conflictentur, iuxta eiusdem Galeni sententiam, eodem libro de motu musculorum. Et propterea idem Galenus libro de vtilitate respirationis dicebat, ex eo apparere non vulgarem esse eius vtilitatem: quod ne momentum quidem temporis ea deperdita, sufficere possimus: ex quo manifestum est, ad nullam particularem actionem, sed ad ipsam vitam eam referre, atque necessariam esse, & propterea si ea priuemur, morimur. Seruatur nanque ex ea innati caloris symmetria, potissimum cordis, animalisque spiritus nutritur, vt patet eodem libro de vtilita. resp. ac sexcentis alijs in locis apud Galenum, ex quibus luce clarius excipi poterit, inter omnes animales functiones hanc maximè esse necessariam: nanque ea abolita, non animalis partem quampiam, seu actionem priuatam esse dicemus, sed vita priuari asserimus, cum vita citra respirationem, & respiratio sine vita esse non possit: hinc patet, quòd & si cunctæ animales functiones in apoplexijs oblædantur, ipsa tamen respiratio, cum adeo maximè necessaria sit pro vita, vltimo loco noxam patitur, curam habente natura ipsa de vitæ animalis conseruatione, imò & ipsius respirationis maximus vsus neruorum facultatem ac operationem excitat. Probauit & illud signo Galenus sumpto ex somno, tum tertio, tum quinto de locis affectis, nam quamuis dormientes nulla alia voluntaria fungantur actione, sed omnes ferè musculorum actiones in eis exoluantur (sola autem respiratio seruatur, quæ musculorum thoracem mouētium munus est) sensusque quodammodo expertes sint: nam neque ipsa anima dormiētium omnino quiescit, vt patet eodem libro 2. de motu musculorum, sed intermissionem quandam habet vigoris, quæ non perfecta quies dicitur: & propterea non penitus sensus expertes sunt, neque omnino à voluntario motu cessant dormientes, sic non in apoplexia duntaxat, sed in omnibus soporosis affectibus, quanquam neque sentiat corpus, neque moueatur, sola tamen respiratio seruatur, alias nec ipsum animal viueret, hoc autem fit propter eiusdem respirationis vtilitatem, vt idem Galenus testatur eodem commento aphorism. 42. secundi lib. quæ quidem neruorum vim excitat ad operationem: & ob hāc causam mirandum non erit, quomodo omnibus alijs musculus motu carentibus in apoplexijs, illi qui thoracem attollunt, quamuis difficulter moueantur, tamen plerunque, imò magna ex parte, vt ipse inquit, musculi omnes in apoplexijs operātur thoracem mouentes, & si rarò prius omnes operabantur: quemadmodum & in vehementibus exercitijs, vbi anhelitus plurimus est necessarius: quanquàm in apoplexijs non ob id, quòd auctus fuerit vsus respirationis, quem duplicem esse diximus: sed quia vis ipsa est imbecillis, ideo omnes musculi thoracis simul coguntur operari: cum si non operarentur, cordis quoque temperamentum solueretur, & animalis ipsius necessario sequeretur interitus. Semper enim mors ad modicas sequitur cordis intemperantias, vt patet quinto de locis affectis. Cum igitur apoplecticos mori contingat ob id, quòd spirare non possunt, vt tertio de locis affectis, liquet: non ab re Galenus ipse ex eiusdem anhelitus nocumento periculi magnitudinem coniicere oportere decreuit. Nam ipsa ad sensum prohibita, periculosissima ac maxima erit apoplexia. At si magna cum violentia trahatur, fortis inquam erit, & ipsa. Verùm si inæqualis, & inordinata, ac intermittens spiratio fuerit, minùs periculosa erit apoplexia: quemadmodum in quibus aliquem seruat ordinē, debilior existit, & si omnes apoplexiæ fiant, propterea quòd vis animalis non potest defluere ad partes infra caput existentes. Paulus quoque in hoc, velut in reliquis Galenum sectatus capite 18. tertij libri, sic scriptum reliquit, Seruatur itaque in

Quòd quatuor sint apoplexiæ differentiæ.

Loco citato.

Cur poriculi magnitudinem, Gal. in apoplexia voluerit significari ex noxa respirationis.

Respiratio quis ac qualis motus sit.

Opera quæ voluntario fiunt motu sunt in duplici differentia.

Serui barbari historia.

2. de motu muscu. c. 6.
De vtilita. respic. c. 1.

ca. 1 & sequentibus.

Quòd inter omnes aliàs functiones respiratio sit maxime necessaria.

3. de loc. affec. cap. 7.
5 de loc. af. cap. 1. 4 cap. 4.

5. de lo. af. cap. 1.
3. de lo. af. cap. 10.

Concluditur ex Gale. pericu li magnitudo in apoplexiis, ex læsione respirationis.

Ad quem cerebri morbum sequatur.

apoplecticis modica quędam respiratio:quę si permultum à naturali functione recesserit, maximum infert malum,si paululum,exiguum. Et quoniam earum generatio subitaria est, vt diximus, non ipsius cerebri corpore principaliter impedimẽtum esse significatur,verum circa eiusdem cerebri ventriculos,eósque principes, vt ostensum est Galeni auctoritate,in quibus spiritus animalis continetur: quo veluti primo instrumento anima vtitur ad animales functiones excernendas. Idcirco non alia ratione ipsi ventriculi afficiuntur, quàm & in epilepsia afficiebantur:cum idem locus in vtraque patiatur,Galeno teste commento aphorism,45.2.libr. Quare aut ad obstructionem,aut ad constipationẽ seu constrictionem prædictorum ventriculorum succedit apoplexia,ad morbũ inquam in via. Quapropter aut frigidus, aut crassus, seu viscidus succus eosdem ventriculos affatim opplendo, apoplexiæ causa erit: qui non modò pituitosus esse poterit,vt patet commento aphorism.42.lib.2.& 2.de caus.sympt.verum etiam & melancholicus,quemadmodum testatur Galenus commento apho.56.6. libr. quoniam vtrisque humoribus, vt ipse asserit, communis est crassitudo,& propterea frigidum, & crassum humorem tam epilepsiæ, quàm apoplexiæ causam esse fatetur,commento eiusdem aphorism, 45.2 lib,aut phlegmonosam aliquam dispositionẽ, quæ in ipso cerebro sit constituta,seu inflammatorium affectum,non siquidem ventriculos ipsos obstruẽtem velut frigidus,& crassus,seu viscidus succus, sed eos constipantem apoplexiam gignere, idem Galen.ait commento aphoris.42.2.libr. vocat autem inflammatorios affectus, vt patet 2.de loc. affect. inflammationem, erysipelas,& abscessum. Consueuit nanque maxima constipatio apoplexiã afferre, vt patet libr.de caus.morb. similiter ex immodico vini motu, aut immoderata etiam optimi succi ciborum ingestione,& eorum qui plurimum alimenti præbere possunt,ac vehementibus cruditatibus, admodúmque frigidi aëris occursu, casu, aut capitis ictu apoplexia oriri poterit,non alia ratione,quàm oblæsis ipsius cerebri ventriculis, impeditóque propterea ipsius animalis spiritus,ac facultatis ad debitas partes transitu,quoniam hac ratione omnes apoplexiæ ortum ducunt,Galen.teste præallegato commen.apho, 42.2.lib, Verùm si ex pituitoso,aut melãcholico succo excitetur, ex propriis eorundem succorum redundantiæ signis,cap. de melancholia,& de capitis dolore ex pituita traditis, coniicere poteris, tum quia febris non aderit; quemadmodum si phlegmonosa fuerit affectio ex proprijs cuiusque affectus indicijs percipies, ac febre. Externas verò causas, quæ qualésve fuerint, ex astantium relatione intelligere poteris, potissimum si ante actam vitam tibi retulerint. De hac apoplexia in sæpius allegato aphor.42.2.libr.Hippo. hoc modo prognosticum propalauit, quod soluere eam,quæ fortis est,impossibile erit, debilem verò non facile. Et paulus præallegato loco de ea præsensit,dicens,quòd apoplexia nequaquam, aut rarò curatur,vt quæ mortẽ in propinquo minetur. Si verò etiam remedia ipsam sustulerunt,plurimũ cum partis cuiusdam corporis resolutione discedit: nam solutæ apoplexiæ creberrimè succedere solet vocata παραπληγία, in quam morbus comitialis non finitur, vt patet 4. de locis affectis,quoniam in eo vniuerso corpori conuulsio, & non resolutio, veluti in apoplexia euenit: quæ cùm actio deprauata sit, minorem indicat noxam, quàm totius corporis resolutio,in qua actio animalis omnino ablata est. Hæc quidẽ passio,inquit Theodorus Priscianus cap.7. libr.2.ad Timotheum, acuta est, & nunquam penitus sociata cum chronicis,nimiũ solicita,sine febribus tamen. Aëtius verò, Archigenis auctoritate, asserit apoplexiam ex sui natura magnam esse, & vehementer acutam, contingeréque, vt qui periculum effugerunt, in diuturnum morbum incidant, resolutionis videlicet aliquarum partium,aut etiã totius corporis, aut violatæ rationis. At Cornelius sic de ea scriptum reliquit, Solent autem,qui per omnia membra vehementer resoluti sunt, celeriter rapi, ac si correpti non sunt,diutius quidem viuunt, sed raro tamẽ ad sanitatem perueniunt, & plerunque miserum spiritum trahunt,memoria quoque amissa. Quòd autem quicunque sani dolori capitis repente capiuntur,& statim muti fiunt & stertunt, in septem diebus pereant, nisi febris apprehenderit, decretum reliquit Hippocrates aphorism.51.6.libr.& quòd apoplexiæ fiant maximæ à quadragesimo anno, vsque ad sexagesimum aphor.57.eiusdem lib.præsertim ea, quæ ex atra bile fit:nullus enim morbus adeò est senili ætati familiaris,vt Gale.testatur commento aphorism. 31. 3.libr. Quapropter Aëtius senibus magis in hyeme, & constitutione frigida, hanc affectionem accidere testatur. Atqui ex dictis concludimus nos forti apoplexiæ remedia non esse adhibenda, cùm suapte natura exitialis sit, Hippocrat. auctore: sed si ea debilis,quam dignoscere ex iam dictis docuimus, licet solutu neque facilis sit, opportunis tamen auxilijs adhibitis fortè curari poterit, Galeno teste: quemadmodum & nos non semel curauimus, potissimum in Illustri Fabritio Maramaldo, qui bis, diuersis tamen temporibus, ab ea correptus, opportunis remedijs adhibitis,Deo fauente,liber euasit: Necnon & Illustris Chrysostoma de Aquino Ruborum comes,quæ cum annos ageret fere sexaginta in apoplexiam incidens,remediis confectim adhibitis, ab ea liberata,principésque primò functiones recuperauit, deinceps cum in sinistri lateris resolutionem finita esset apoplexia sensum,primò cum brachijs tum cruris,& motum deinde cruris antea, & demum brachij non longo post tempore adepta est. Qua de re leuis apoplexiæ curatio non prætermittẽda erit,& cum ea quoque magna, & acuta sit affectio, potiùs à præsidiorum, quam à victus ratione eius curatio auspicanda esset,quemadmodum mos est plerisque artis medicæ auctoribus. Verùm nos, ne consuetum ordinem peruertamus, pauca prius de victus ratione dicemus, mox verò ad eius curationem deueniemus. Collocetur igitur æger in aëre ad calidum decliui cibis vtatur paucis leuibus,& calidis,detersoria vi præditis, distributionisque facilis, plerunque cum melle edulcatis,vt placuit Aëtio,qua ratione gallinarum,seu pullorum iure,in quo decoctus sit hyssopus,serpillum,spondylium,seu satureia,calamintha,aut sampsuchus,vel denique saluiæ folia,vtendum. In quo iure panis quoque optimus macerari poterit. Pro potu,tutius erit vti aqua mulsa,aut apomelite cùm micis panis,iuxta Pauli sententiam:cauendumq; à vini potione:quamuis si diutius malũ proteletur,eo calente aqua temperato (Pauli decreto) vti poterit,

Causæ. *2 de caus. sympt c.7.* *cap.3.* *cap.3.* *Causarum diuersarũ signa.* *Prognostica.* *cap.2.* *Historia.* *Curatio. Victus ratio.*

Venæ sectio.

rit,statim quoq; prædictis taliter ægrotātibus sanguis ex vena detrahendus erit,prædicto tamen eorū periculo:vt ait Aëtius:quoniam sanguinis detractio,vel occidit,vel liberat,Celso auctore: adeo vt post sanguinis missionē (vt ipse refert) si non redit, & motus, & mēs,nihil spei supereſt.Detractio autem sanguinis è dextra manu fiat,humerali,aut media incisa vena, vbi vires, ætas,& alia non dehortantur: affectus nanque magnitudo id præcipit, tanquam princeps scopus venæ sectionis,Hippoc. & Galen.decretis. Verum copia sanguinis, qui detrahitur, diuidenda erit:cum commouere oporteat tantum,non exoluere vires, & calorem extinguere,vt testatur Aëtius, & propterea in euacuatione, pulsus,faciei color,ac inspiratio inspiciantur, vt ipse refert,& si nihil mali consequatur,etiam repetenda est detractio: quoniam aliud curationis genus vix vnquam sanitatem restituit, vt placuit eidem Celso.Post tamen venæ sectionem, & vocife-

Reliqua medicamēta quæ apoplecticos excitant.

rationes, & odoramenta excitatoria adhibeantur, ex castoreo,opopanace,aut galbano,seu sagapeno & aperto eorum ore, aceto mulsum instillandum erit,& pinnæ olæo irino imbutæ immittendæ sunt & vomitus prouocandus: totúmque corpus oleo calido inungendum est,irino,nardido,costino, de castoreo, aut alijs huiusmodi, vinculisque,ac frictionibus vehementibus in extremis corporis partibus vtendum: & humeris plures cucurbitulæ affigēdæ.Interim caput,prius abrasum,rosaceo cum aceto, in quo serpillum,aut spondylium fuerit decoctum,seu calamintha, irrigandum erit, seu chamæmelino,vel anethino,vt Paulo visum est,aut anethi,chamæmeli,sampsuchi,serpilli,hyssopi, sertulæ campanæ, singulorum pugil. s. florum stœchadis,origani,spicæ drach.tres, in aquæ bulliant ac vini portione æquali, quo medicamento similiter caput irrigetur. Si verò hæc nihil profecerint,

Clysteres.

clysteribus vtendum erit,ex decocto furfuris,mercurialis, minoris centaurij, rutæ,hyssopi,pulegij, saluiæ, calaminthæ, singulorum manip.s.polypodij vnc.s.seminis fœniculi,anisi ana.drach.ij.& parato ex eis secundum artem decocto, de eo recipe libr. & s. in qua dissoluas hieræ picræ compositæ vnc.s. benedictæ drac.iij. confectionis de dactylis, siue antidoti indi drac.iiij.agarici drac.1.& s.mellis rosacei vnc.ij.salis communis,seu gemmæ parum, olei anethini,chamæmelini,seu rutacei vnc.iij.comysti omnibus fiat clyster. Nec minus & glandes

Glandes.

commendantur,que ex hiera simplici,seu hiera logodio,colocynthide,agarico,& sale gemmæ, cum dispumato melle formari poterunt. Interim helleborū addere poteris,aut drac. ij.ex pilulis cocchijs: ligentur autem filo,vt pro arbitrio extrahi possint, sintque notabilis longitudinis,vtpote quinque,aut sex digitorum. Verùm si ægri,inepti ad venæ sectio-

Purgatio.

nem fuerint, aut in prædictis malum quoque perseuerarit, alienum non erit, medicamentum purgans eis præbere (ac non secus interim modo dictis præsidiis vti, quod ex pilulis cocchiis, & agarico pituita præsertim redundante, componatur: aut ex eisdem pilulis,seu arabicis sumpta drac. j.cū

Post purgationem,seu venæ sectionem remedia.

veratri nigri scrup.j.aut drach.s.catapotia formentur, vel aliquod ex modo dictis purgantibus medicamentis præcedenti cap.de morbo comitiali, seligas,& quia permittit hæc affectio,ac cogit,vt Aëtius testatur,vel temere omnia tentare,si vires permiserint,cucurbitulæ quoque occipitio cum scarificatione desigendę sunt, theriacáque,mithridato, ac diambra post purgationem vtendum,nec minus & ea,quę sternutamenta excitant,crebrius adhibita prosunt, vt puluis castorij,hellebori,seu piperis naribus inspersus.Similiter conferunt quę pituitam per os ducunt,apophlegmatismos nominant:parētur autem hoc modo,Recipe pyrethri,staphidis agriæ piperis ana drach.s.thymi, origani ana drac. j. castorei scrup.j.mastiches drac.j.& s.vuę passę dra. ij.ceræ albæ parū, misceantur,& fiant mansiles pastilli cum oxymelite,aut rosaceo melle:præstat etiā & rubificantibus medicamentis vti, appellatis sinapismis,ac alijs, quæcunque capiti admota calfaciendi,ac disiciendi vim habeant, vbi præsertim ea,quę diximus,medicamenta non suffecerint.Nec prætermittenda erit inunctio circa spinalis medullæ initiū,ex oleo rutaceo,seu nardino,de castoreo, aut nuce moschata.Et hæc de apoplexiæ curatione sufficiant,modò ea curari valeat,vt dixim.

Περὶ ὀφθαλμίας. *De Lippitudine.*

CAP. X.

CVM inter omnia sensuū instrumēta oculus mirabili fabricæ excellētia præditus ad cerebri naturā propius accedat,certiusq;,ac subtilius, quàm reliqua proprium, ac primū sensibile habeat:siquidem in nullo alio instrumento inuenies,neque ipsam cerebri substantiam, neque tantam animalis spiritus copiam,quanta in oculo continetur,Gal.teste.7.de Hippo.&Plato.decret.propterea post cerebri,capitisque affectus, de

cap.5.

oculorum affectionibus tractare duxi: quorum actio videre est:eorum autem proprium sensibile est colorū genus : cum illos primos, & per se solus ex omnibus sensibus visus percipiat,vt patet eodē 7. de Hippocratis, & Plato decretis. Reliqua itaque

Loco citato.

eorū admirāda cōstructione,tēperamento, ac cunctarum eorundē partium vsu,velut fusè tractatis ab omnibus artis medicæ auctoribus, præsertim Galeno,libro decimo,de vsu partium, alijsque sexcētis in locis:quia ex eiusdem Gal.sententia, in quolibet instrumento vna quæpiam reperitur peculia-

Per totum.

ris pars similaris,cui primò, ac per se totius instrumenti actio committitur, aliæ verò cunctæ eidem prę̄stant vsum,ea de re in eiusdem Galeni,aliorúm que illustrium Medicorum doctrina compertū est, visus actionem crystallino humori, tanquam primæ instrumenti parti, tribuendam esse. Præstant verò vsum reliqui humores gemini, vitreus videlicet,& albugineus,ac tunicæ cunctæ propriæ, quæ tres non à Galeno duntaxat,sed & Aëtio, alijsque medicæ artis bonis auctoribus connumerantur:

Numerus partium cōponentium oculos. Aet.lib.7. cap.1.

quarumvna interna magis,Græcè ἀμφιβληστροειδὴς, Latinè verricularis,seu reticularis,secūda ῥαγοειδὴς, hoc est,vuiformis,in cuius medio foramen existit, quod pupillam vocant.Tertia verò κερατοειδὴς, id est, corniformis tunica appellatur,potissimū à Galeno eodem decimo, de vsu partium, cap.3.& 1. de caus.sympt.cap. 2. ex his denique proprijs partibus totus componitur oculus. Est insuper & alia oculi quarta tunica,seu mēbrana,quā Grę̄ci ἐπιπεφυκότα, Latini autem agnatam vocant :propterea quod alijs, quæ oculum ipsum constituunt tunicis forinsecus ex membrana os caluariæ ambiente,quæ περικράνιος dicitur, agnata sit,ligamentum siquidem

exiſtens toti oculo ad circunſita oſſa, cum quibus oculum ipſum colligat, ſimul autem & mouentes ipſum muſculos operit. Si quis autem velit prædictas tres proprias oculorum tunicas in anteriores & poſteriores partes diuidere, & hac ratione alio nomine poſteriores earum partes nuncupare, vt nonnulli conſueuerunt, ac ſex, non tres duntaxat oculis proprias tunicas tribuere, cum ad rem tractandam nec obſit, nec conferat, non reclamamus: etiam ſi ex Galeni, ſeu alterius medicæ artis áuctoris ſcriptis illud eiicere conetur. Nos verò tres duntaxat oculorum tunicas connumerauimus, anteriores earundem partes à poſterioribus non ſegregantes: cum & vtraque earundem tunicarum pars, ſiue ante cryſtallinum humorem, ſiue poſt conſtiterit, eiuſdem ſit ſubſtantiæ, ac ab eodem loco, cerebro videlicet, aut membranis eius, tenui, ſe craſſa progerminetur, Hippocratem ſectati, qui lib. de loc. in homine dixit, Membranæ autem tres ſunt quæ oculos cuſtodiunt. Quartam autem, quæ agnata dicitur iure non velut propriam annotauimus: cum neque ex cerebro, aut aliqua eius membrana, ſed ex ea, quæ exterius os caluariæ ambit, pericrania dicta, originem ducat. Nuncupatur autem agnata, propterea quòd aliis, quæ oculum ipſum conſtituunt tunicis, forinſecus agnata ſit, ligamentum exiſtens toti oculo ad circunſita oſſa, vt patet 4. de compoſi. medi. ſecundum locos, cap. 2. & decimo, de vſu part. Verum cunctæ nedũ prænominatæ tunicæ, ſed etiam dicti humores, vt perfectè viſio ipſa abſoluatur, à natura cõditi ſunt. Quò fit, vt ex triplici vitiorum genere (vt teſtatur Galen. primo de cauſis ſympto.) videndi actio lædi poſſit: quorum vnum eſt, cum primum ſentiendi inſtrumẽtum quippiam perpeſſum eſt, quòd cryſtallinum humorem eſſe diximus. Alterum cùm miniſtrantium primo ſentiendi inſtrumento partiũ aliqua fuerit affecta, velut ſunt reliquæ omnes oculi partes annotatæ. Tertium eſt, cum ipſa ſentiendi potentia, quæ à cerebro per neruum in oculum ipſum deſcendentem procedit, quoquomodo fuerit impedita. Quicquid nanque ex iis (quæ iam enumerauimus) fuerit oblæſum, animal vel male. vel nihil omnino videbit, hoc quidem cõmune eſt cuilibet ſentiendi actioni. Exordiemur autem nos ab iis oculorum malis, quæ eorundem partibus vſum aliquem præbentibus euenire ſolent, initium ſumentes ad agnatæ tunice affectibus, vtpote quæ exterior magis ſit, ac frequentiſſima eiuſdem affectione, quam Græci propriè ὀφθαλμίαν, Galeno auctore eodem 4. de comp. medic. ſecund. loc. vocant: Latini lippitudinem appellant. Quæ nihil aliud eſt (vt idem Galenus teſtatur eodem loco, & libr. de differentijs morborum) quàm inflammatio eiuſdẽ agnatæ tunicæ, ſeu tunicæ os capitis, & caluariam ambientis, aut, vt vulgus Medicorum appellat, coniunctiuæ. Quòd autem in hoc vitio oculus perpetiatur, ad ſenſum liquet, & propriè prædicta agnata tunica, quamuis iuxta Galeni ſententiam eodem libr. de different. morborum, ex accidenti hoc vitium videatur eſſe oculi morbus, cum ad totum inſtrumentum non referatur: neque totius inſtrumenti primo morbus ſit, ſed in vna quadam ipſius particula ſimilari conſiſtat: qua etiam ratione fit, vt & ipſa videndi functio ex accidenti quoque ab ipſa lippitudine fuerit impedita: cum neque ipſa perfectè, inhærenti membrana taliter affecta abſolui poſſit, & propterea, quòd oculus afficiatur, ex ipſa videndi functione oblæſa argui poterit: quamuis ex accidenti (vt diximus) fuerit impedita. Non enim totius inſtrumenti morbus eſt, ſed vnius tantum partis, quæ ſimilaris exiſtit, & ſimilarium corporum morbi ex accidenti (vt Galenus inquit libr. de different. morborum) ad totum inſtrumentum referuntur, etiam ſi compoſiti ſint, vt phlegmone. Nec quiſpiam vereri debet, cùm è numero inflammationum ſit lippitudo ipſa morbum eſſe compoſitum in quantitate, ſeu magnitudine primo in intemperie ſecundo, ac ſoluta continuitate forte tertio: eſt nanque phlegmone quælibet morbus compoſitus, eodem Galeno teſte lib. de differ. morb. Dignoſcitur ex dolore, ipſiusq; adnatæ tunicæ colore ad rubrum mutato, ad eóque interdum in tumorem ea attollitur, vt ob id omnia, quæ circuncirca oculos ſita ſunt, vſque ad malas quandoque in vehementi lippitudine ſimul attollantur, vt patet 4. de comp. medi. ſecun. loc. lachrymæ quoque ex oculis ipſis reſudant. Sed quoniam non vnius duntaxat differentiæ inflammatio in eadem tunica agnata excitari poteſt, vt Aëtio, & Paulo teſtibus conſtat: maioris tamen, & minoris ratione differentes: quarum vna τάραξις Græcè, Latinè conturbatio, reliqua ὀφθαλμία, Latinè lippitudo propriè, & tertia χήμωσις, quam etiam & Latini chimoſin dicant, nuncupantur: propterea dignoſces facilè primam, quę nihil aliud eſt (Paulo auctore) quàm calor cum humiditate, & robore à natura alieno, quod non ab interna, ſed à foris veniente cauſa aliqua orta ſit, ſole videlicet, fumo, puluere, aut oleo, ſi hęc adſint: qua de re promptiſſimè etiam ipſa ſoluitur. Vera autẽ lippitudo non extrinſecus tantum, ſed ex interna etiam cauſa excitatur, nec ita facile ſoluitur, velut perturbatio. Verum ſi adeò inflammatio magna ſit, & dolor vehemens, vt vtræque palpebræ ex vehementi inflammatione inuerſæ ſint, adeo vt vix oculi ab ipſis contegãtur, & album oculi ſublimius euaſerit, rubrúmque etiã magna ex parte nigrum occupet, non amplius lippitudo verè, ſed chemoſis dicitur. At lippitudinis veræ cauſæ in triplici differentia eſſe poſſunt. Nam vel ex plenitudine totius corporis, ob quam agnata ipſa tunica repleta diſtenditur, excitatur, vel ob influentium humorum acrimoniam, ac morſum vehementius eroditur, vel propter aliquam extenſionem eius, ex craſſis ſuccis, ſpiritúve flatuoſo genitam, & proinde vehementes ex his cauſis excitantur dolores, vt patet 13. method. medend. Qua de re cum diximus lippitudinem inflammationem eſſe, phlegmonem intelligi volumus, eo modo dictam, quo generationem habere poteſt ex quauis redundante ſubſtantia. Dignoſces autem, ſi propter totius corporis plenitudinem ſanguineus humor influxerit, ac iam dictam inflammationem concitauerit: quoniam cuncta (vt Trallianus teſtatur) rubra, & ſanguinea ſunt, nedũ agnata ipſa tunica, ſed & facies rubẽs, & humidior erit, venę latiores, ſenſus grauitatis aderit, & pigritia ad conſuetas actiones. Lachryma neque rodens, neque acris apparebit: adde quòd temperamentum, & ægrotantis ætas, ſanguinis redundantiam atteſtabuntur, nec minùs & regio, & tempus anni, ac præcedens victus ratio. Verùm ſi ex rodente, ac acri humore prouenerit, id tibi manifeſtabit, primùm quòd totum corpus plethoricum non apparebit, ſed potius

Marginal notes (left): *In principio.* — *10. de Vſu partium. cap 7. cap. 1. & 2.* — *Quòd tripli ci vitiorum genere videndi actio lædatur.* — *Cur de lippitudine prius tractetur.* — *cap. 2. Lippitudo quid ſit.* — *Quæ pars in ea afficiatur. c. 13*

Marginal notes (right): *Qui præter naturam morbus.* — *Loco citato* — *cap. 12. Signa eiuſdem.* — *cap. 2.* — *Aet. libr. 7. c. 1. & ſequentibus. Pau. lib. 3. cap. 22.* — *Tres differentiæ inflammationis tunicæ agnatæ.* — *Quibus inditiis quælibet earũ dignoſcatur.* — *Lippitudinis cauſæ.* — *cap. 22.* — *Si ex ſanguine fiat ſigna.* — *Lib. 2. ca. 1* — *Ex acri humore ſigna*

potius vitioso humore præditum, adhæc lachryma rodens, & acris aderit: quò fit: vt non solum oculorum anguli: sed etiam malæ vehementer ex tali influxu rodantur, & exulcerentur, ægrique videantur vri, exiliantque rosionem non tolerantes. Nec minùs ex his, quæ præcesserunt, id percipere poteris: nam tristitia, curæ, insolatus, ita, & acrium esus præcesserunt, aderitque ætas, ac temperatura biliosæ. Si autem ex redundante pituita inflammatio facta sit, grauitas erit vehemens, caliditas parua, & rubedo agnatæ tunicæ exigua, cum aqua & facies, ac eiusdem color communicabit. Similiter quæ præcesserunt, & concomitantur, pituitæ redundantiam arguent, quod si neque feruore, neque rosione, aut vehementi grauitate vrgente agnata oculi tunica extendatur, adeò, vt rumpi videatur, ac doleat, lachrymæque non appareant, aut paruæ, licet quandoque rubea videbitur eadem tunica indicium erit spiritum esse, qui distendat, ac dolorem faciat. At si ab externa causa lippitudo originem ducat, ab ægri, seu astantium relatu percipere poteris. Verùm cùm magnam partem ad vitæ simul vsum, & dulcedinem conferant oculi nostri, Celso auctore lib.6.cap.6. summa quoque cura tuendi sunt. Protinus autē, vt ipse refert, orta lippitudine, quædam notæ sunt, ex quibus quid euenturum sit, colligere possumus. Nam si simul & lachryma, & tumor, & crassa pituita cœperint, si ea pituita lachrymæ mixta est, & ea lachryma calida est, pituita verò alba, & mollis, tumor non durus, longæ valetudinis metus non est. At si lachryma multa, & calida, pituitæ paulum, tumor modicus, idque in vno oculo est, longum id, sed sine periculo futurum est: Idque lippitudinis genus minimè cum dolore est, sed vix ante vigesimum diem tollitur: nonnunquam per duos menses durat, sed quandoque finitur. Præterea si pituita alba, & mollis esse incipit, lachrimæque miscentur, aut si simul hæ vtrunque oculum inuaserunt, potest esse breuior sed periculum vlcerum est. Pituita autem sicca, & arida dolorem quidem mouet, sed maturius desinit, nisi quid exulcerauit. At tumor magnus si sine dolore est, & siccus sine vllo periculo est, si siccus quidem, sed cum dolore est, ferè exulcerat: & nonnunquam ex eo casu fit, vt palpebra cum oculo glutinetur: vtrùm ante Celsum apud Hippocratem hæc eadem leguntur, libro secundo, prædictionum. Non ab re etiam Galen. libro tertio, method. medend. maximam habendam esse curam circa lippitudinis curationem præcepit, cùm ex curationis errore, quosdam ægrè confuséque vidisse euenit: tempore verò, suffusione, quam ὑπόχυσιν vocant, vel pupillæ nimia dilatione, quam μυδρίασιν appellant, vel tabe, vel corrugatione, quam ῥυτίδωσιν nuncupant, fuisse occupatos, ex vsu potissimùm stupefaciētium medicamentorum. At hyeme sicca, & aquilonia existente, vere autem pluuioso, & australi, quòd necesse sit præcipuè mulieribus, & viris natura humidioribus, æstate lippitudines fieri, decretum reliquit Hippocrat. aphoris. 11.3. libri, & aphoris. 17. sexti libri. Lippientem (inquit) alui profluuio corripi bonum. Quidam autem volunt, quòd in regionibus meridianis, multiplicetur, & remoueatur velociter lippitudo, superueniente autem eis frigore, quòd difficilis eadem ipsis fiet, præterea quod in regionibus, & temporibus frigidis lippitudo minoratur, verum ea, quæ oritur praua sit. Primo itaque die pro eius curatione, æger loco obscuro cubare debet, iuxta Celsi sententiam, sic vt à sermone quoque abstineat. Nam visionis instrumētum splendorem citra molestiam tolerare non potest, Galeno teste libro primo de causis sympto. & decimo de vsu partium (quo loco exemplis illud comprobauit, tum militum Xenophontis, qui cùm per multam niuem iter fecissent oculis læsi fuerunt: tum Dionisij Siciliæ tyranni, qui super carcerem domum clarissimam, ac longè splendissimam construxerat, in quam diutissimè infimo, ac caliginoso loco carceratos educebat, atque ita cupide lucē intuiti occęcabantur.) Recreatur autem potissimùm nigro, & cæruleo, aut viridi. Frigidus autem, aut calidus eligatur aër, non tamen immodicè, pro causę ratione. Somno moderato vtantur ægri, & præsertim nocturno. Exercitium vitent, quietem eligant, procuréntque singulis diebus alui excrementa excernere, ita vt aluus si non natura, arte saltem lenior reddatur clisteriis lenibus, seu glādibus. Animi affectus omnes proculdubio vitent immodicos, à coitúque abstineant. Parco vtantur cibo, ac potu, præsertim inter initia: imo si fieri potest nullum cibum) Celso auctore) sumere debent, ne aquam quidem: sin minus, certè quam minimum eius: nam prima omnium (vt ipse testatur) in eiusmodi casu sunt quies, & abstinentia. Qualitas autem cibi eligatur eius qui humorem generat laudabilem, eos vitando, qui vaparosi sunt, ac tardæ concoctionis, & proinde carnium potissimùm, quadrupedum animalium, lactisque vsus vitandus erit: cauendúmque ab acetosis, salsis, ac acribus. Pro potu, abstinendum à vino est circa initia, potissimum veteri, ac vinoso, sed aqua vtantur, in qua coriandrorum præparatorum semina, seu hordeum, aut cinnamomum fuerint decocta, aut multæ permistionis aqua mulsa, præsertim, cum ex crassioribus humoribus lippitudo fiat, ac tempore anni frigido: quo casu & vino quoque vti poterunt, albo tamen, & adstringenti, tenui, & aquoso. Quo verò ad medicamentorum rationem attinet, breuissimo quodam sermone seu potius oraculo Hippocrates aphor. 31.6. lib. ex quacunque causa vera lippitudo oriatur, decretum reliquit, dum dixit, Dolores oculorum meri potio, aut balneum, aut fomentum, aut venæ sectio, aut medicamentum epotum soluit. Quamuis eorum tempora, & causas (Celso auctore) parum explicuit, in quibus, vt ipse testatur, medicinæ summa est, & si in eo aphoris. nihil, vel falsum, vel quod fieri nō possit, præcipiat, tertio method. medend. testatur Galenus. Verùm quo pacto discernendū sit, quando, quomodóque dictorum quoque sit vtendum, in commento eiusdem aphoris. idem Galenus perbellè declarauit, iubens inquirendas esse dispositiones, in quibus meri potio, aut balneum, fomentum, venæ sectio, aut purgans medicamentum vtile sit. Quoniam (Aetio teste) non eidem homini omnia auxilia hæc adhiberi iubet Hippocrates: sed alij venæ sectionem, alij purgatorium pharmacum, alij fomentum, alij balneum, alij vini potum. & proinde cum ex plenitudine ortum duxerit, quæ distentione dolorem efficit, si nihil ex sæpe relatis impedierit, venæ sectio confert, eodem Galeno teste decimo tertio metho. quem sectati sunt Aëtius, Paulus, Alexander, ac Celsus. Venam autem secare oportet cubiti exteriorem, humeralem

Si ex crassis succis. Si ex spiritu flatuoso signa.

Prognostica.

2. prædict. in medio libri. ca. 12

Curatio. Victus ratio.

1. de caus. symp. ca. 2. 10. de vsu partium. cap. 3.

Medicamētorū ratio.

cap. 2.

Lib. 7. c. 5. Si ex plenitudine fiat. Venæ sectio. 13. method. cap. 22. Aet lib 7. cap. 8. Pau. loc. citato, sic Alexand. ac Celsus cap. 16.

appellatam, atque eam, quæ ex directo est labo-
rantis oculi: cùm oculorum persæpe dolores grauis-
simos è directo venæ, quem humeralem nominãt,
sectio intra horæ vnius spatium compescuit, vt li-
bro de curandi ratione per venæ sectionem, Ga-
lenus testatur, & propterea dolentibus oculis (vt
inse inquit) humeralis vocata vena, quæque ex ea
deriuata est, in cubito incisæ luculentum celeri-
ter commodum afferunt, & vsque ad animi deli-
quium, vbi vehemens fueris inflammatio, sangui-
nem auferre idem permisit Galenus: interim verò
eadem vehementiori non existente, viribúsque nõ
admodum robustis, nec ætate florentè, iteratò san-
guinem mittere, post modicam sanguinis missio-
nem, iussit, interdum eodem die, si ita expedire
videatur, interim postridie. Atqui nos stante to-
tius corporis plenitudine, mediam venam prius
secare consulimus: cùm vix, aut fortè nunquam
cuncta ea concurrant, quæ vsque ad animi deli-
quium, sanguinem auferre admittant. Qua de-
mum peracta, ad humeralem incidendam deue-
nias. Neque illud pugnare prænominatis aucto-
ribus censemus. Nam supernis duntaxat partibus
sanguine repletis, aut ætate, ac viribus, & reliquis
non prohibentibus, eorum dicta veritatem habe-
re putamus. At si cuncta hæc simul non conue-
niant modo quo diximus, sanguinem mittere tutius
esse nemo vereri debet, & si oportuerit, non se-
mel tantum, sed bis, aut sæpius, humeralem vena-
lem secabis, ac cum scarificatione cucurbitulas in
occipitio affiges. Conueniet insuper prædictos in-
fernarũ partium frictione curare: & si necessitas ali
quando vrgeat, vincula artubus adhibere, & alui
deiectionẽ procurare, ex Gal. sentẽtia eodẽ 13. meth.
potissimum si biliosi, & acres humores cum sangui
ne redundarint: quo casu paulò post sanguinis mis-
sionẽ, purgationẽ adhibebit, Tralliano teste: mox
fomẽta ipsi laboranti particulæ ex aqua dulci mo-
dicè calida adhibenda sunt, vt eodem 13. metho. li-
quet. Admouendáque insuper sunt circa initia phar
maca repulsoria, quę non vehementem sortita sint
adstrictionem. Sed tum propria eorum substantia
sint moderatiora, tum lentiui liquoris admistio-
ne adhuc magis talia fiant, potissimũ si vehementi
dolore afflicti sint ægri, aut propter inflammatio-
nem magnitudinem, aut ob influentium humorũ
acritudinem. Cauenda tamen sunt, quæ vehemẽtẽ
sortita sunt adstrictionem, vt diximus, cùm amplio
rem dolorem infligant, tunicas exasperando, quam
iuuent influxionum impetum repellendo: quæ ve-
rò mediocriter adstringunt, lippitudinibus iam di-
ctis commodissima existunt, vt patet 4. de compos.
medic. sec. loc. Hippoc, verò lib. de vsu humidorum
dicebat, vbi modica potabili in spongia vteris, op-
timum oculis est. Lenitiui autem liquores, quos
dixi tabulis admiscendos esse, sunt, eodem Galeno
auctore præallegato loco, & 13. meth. meden. albus
oui liquor, fœnigræci decoctũ, & ad hæc lac ipsum
quod iuuenculæ, simúlque boni succi fœminæ exi-
stat, vberibus ipsius in cotem, in qua collyrium te-
ritur, expressit, quò calidũ adhuc oculis effundatur.
Ab eis verò anodynis, hoc est, quæ sensum auferẽ-
do dolorem sedant, summopere cauendum esse cẽ-
seo: cùm ipsa neque vehemẽtes reprimãt fluxiones,
sed excerni prohibeãt: atque adeo si humores fluẽ-
tes acres extiterint, corneam erodi contingit, si ve-
rò multi, magis irritari, ac vehementer extendi, ac

Reuellẽtia cap. vlt.
Topica qualia in principio esse debeant. cap. 22.
Quæ cauenda sint.
4. de composi medi. secund loc. cap. 1.
Lenitiui liquores qui sint. 13. metho. cap. 22.

si rumperetur: ex quibus nisi medicamentum fuerit
summopere stupefaciens, dolores impatibiles exci-
tantur, Galeno teste com. aphorism. 31. sexti libri. Si
verò fuerit adeò vehementer stupefaciens, vt ex o-
culi maximã inflammationem nõ sentiant, necessa-
rium est simul quidem vim visoriam offendi, adeò
quòd cessante inflammatione, vel debiliter, vel ni-
hil omnino videant, simul autem & quandam prę-
duram dispositionem, & quę difficulter sanari pos-
sit, in oculorum tunicis derelinqui hac de re suspe-
cta habenda sunt talia medicamẽta, neque libera-
liùs admouẽda, etiãsi ingens dolor vrgeat. Sed à ve-
hementibus stupefacientibus abstinendum erit:
quibus si fortè vrgẽte maxima necessitate fueris v-
sus, postmodùm sanitatis tẽpore oculi excalfaciẽdi
sunt, velut & reliquæ partes omnes, si eis talia ap-
plicuisses, vt patet 12. metho. med. Frons tamen illi-
niẽda erit ex plãtaginis, solani, seu semperuiui suc-
co, oui candido, rosaceo oleo, vel aqua, bolo armẽ.
ac pauco aceto. Poterũt insuper misceri thus, santa-
lũ, hypocistis, balaustiũ, ac hordeacea farina: inte-
rim: & croci parum: mirificéque dolorẽ finit, admo
dúmq; feruentes oculorum inflammationes con-
coquit, Tralliano teste, ex lacti muliebri, vitellis o-
uorum, & rosaceo, simul mixtis, superimpositũ me-
dicamẽtũ. Iterum & crocus cum mica panis, luteis-
que ouorum, ac rosaceo, vice autem rosacei aqua
rosacea præsertim rosarum albarũ, vtere. Quod si
imponi cataplasma res aliquando suadebit, papa-
uerũ capitibus in aqua discoctis, ac fænigræci, vel
hordei, vel lini seminis farina aquæ immista, cata-
plasma conficies, ex Galeni sententia eodẽ duode-
cimo meth. med. quo item in vehementi auriũ do-
lore vti poteris. At si ex vehemẽti acris humoris cõ-
fluentis rosione dolor prouenerit, inflammatióque
excitetur, si quodammodo cum sanguine iidẽ per-
misti sint, venam priùs secare humeralem oportet,
reuulsionis saltem gratia: dein purgantibus medica
mentis, deorsum scilicet, & reuellẽdo, & euacuãdo
curare conuenit: potissimúm vbi biliosa humorum
prauitas in toto corpore superare videatur: tunc
nanque iis, quæ totũ corpus purgant, recremẽtisq;
liberant, vtitor, Tralliano teste. Nam si recrementa
acria non in toto redundant corpore, sed qualitate
potius, quam quantitate peccare videantur, solis
balneis dulcis aquę, & temperatis, ægrum citra do-
lorem liberabis, eodem Alexandro auctore: quem-
admodum quendam liberauit tali dolore affectum,
ex acrium videlicet humorum influxu, non tamen
totius corporis eorundem plenitudine, Galenus
solo balneo vsus, vt idemmet testatur commento
aphorism. 31. sexti libri. Verùm vbi in toto corpo-
re, non qualitate duntaxat, sed quantitate etiam
biliosus succus redundarit, & euacuari ipsum, & ad
infernas partes reuellere oportet, purgantibus vi-
delicet medicamentis, quæ ipsum expurgare va-
leant, manna scilicet cum tamarindorum deco-
cto, aut crassia fistula, seu syrupo ex pluribus in-
fusionibus rosarum, vel violarum, cum diacatho-
lico, ac reliquis huiusmodi medicamentis: nec mi-
nus & ante, & post medicamenta prædicta alte-
rantes syrupi præbendi sunt, pro antedicti humo-
ris acrimonia, seu mordacitate domanda, velut
violaceus, rosaceus, ex papauere, seu nymphęa cõ-
fectus, aut intybi succo. Demum ipsi particulę can-
didus oui liquor infundendus erit, quo per eum a-
cris fluxio sine offensa eluatur, iuxta Galen. sentẽ-
tiam

cap. vlt.
cap. 8.
Si ex erodentibus succis fiat, curatio.
Venæ sectio.
Lib. 2 c. 2.
Purgatio.

13. metho. Loco citat. dam 13.meth. ac Pauli ca. 22. tertij libri. Atqui magna cum cōsideratione videntur veteres hoc casu, ad oui deuenisse humorem, cùm minimè mordens sit, & glutinosus: & propterea lenire asperitates omnes, quascunque acris fluxio excitat, valet. Accedit ad hęc, quòd cùm crassus, ac lentus fit humor, constantius quam tenuis, & aquosus, in loco permaneat, & cùm absque rosione fit, si modicè incaleat, dolorem maximè leniat, vt eodem 13. metho. med. *cap. vlt.* patet. Nec minus & lactæ iuuenculæ fœminę, quæ boni sit succi, vti poteris: connumeratur etenim & ipsum inter lenitiuos liquores quarto de composi- *ca. 1. & 2.* tione medica. secundum loc. vt diximus. Adhæc idipsum cum tenui oui humore, rosarúmque albarum stillatitio liquore, seu aqua permistum commodum erit medicamentum, non semel tantùm, aut bis in die, sed ter, quater, & sæpiùs applicatum, vbi vehementior dolor vrgeat, tenuibus lineis linteis in eo madefactis. Vbi autem concoacta iam phlegmone ipsa fuerit, & simul corpus vacuū, tum vtique lauationes in balneo his sunt aptissimæ: nā & dolorem statim sedant, & fluxionē quæ ad oculos fertur, sistunt: maxima quidem eius parte inter *cap. 22.* lauandum per totum corpus excreta, reliquo verò diluto ex Galeni sententia eodem 13. method. med. *Si ex crassis succis fiat curatio.* At si ex crassorum, frigidorúmque humorum redundantia, flatuosóve spiritu lippitudo oriatur, va- *cap. citato.* cuato prius in his quoque toto corpore, auersóque humorum momento deorsum, ipsam curabimus, Gal. decreto, eodem 13. method. med. Euacuabitur autem corpus totum, si pituita redundarit, ea priùs præparata, ac concocta, cum his quæ ipsam purgant, quæ in cap. de dolore capitis ex pituita reperies. Nec secus si succus redundans melancholicus sit, cum his quæ ipsum purgant; quemadmodum cap. de melācholia docuimus. Illud tamen nō prætereundum in vtraque redundantia, quòd si cum sanguine commisti fuerint prędicti frigidi, & crassi succi, ante purgationem, aut media, aut humeralis vena secanda erit; deinceps purgatio adhibenda. Si verò à sanguine absoluti sint, purgatione dundaxat vtaris: deorsum autem humorum impetum *Topica qualia esse debent.* auertes frictionibus vehementibus, vinculis, ac cucurbitulis. Abhinc mox localibus remediis vtendum, non tamen iis medicamentis, quæ repercu- *13. metho. eodē loco.* tiunt, ac reprimunt, imò iis, quæ euocant, atque digerunt, vt eodem 13. meth. scriptum reliquit Galenus, & Paulus libro tertio ca. 22. Qua de re fouendi sunt oculi ex fœnigræci decocto, eo prius curiosè lauato, nequid illi, vel pulueris, vel sabuli adhæ- *cap. 1.* rens clam lateat. Est namq; medicamē hoc, Galeno teste, omnium maximè quæ oculis applicantur, sine offensa digerens, simile quidem existens quoad viscositatem attinet, albo ouorū liquori, discussoriam tamen habet facultatem, & moderatè calfactoriam: & ob id multos dolores mitigare consueuit, vt patet quarto de compos. medic. secundum locos. Est præterea fomentum oculis ipsis omnino adhibendum per spongiam semel aut bis, ter, aut quater, vel sæpius in die, prout vehementior dolor vrgeat. Fit autem interdum fomentum nō per fœnigræci duntaxat, sed meliloti, & eiusdem fœni- *Animaduersio in applicandis eis.* græci decoctum. Verùm meminisse oportet, quòd priusquàm totū corpus purgaueris, nec iam dicta, nec aliud vllum medicamentum digerens, nedum oculis, sed nec aliis quibusuis particulis applicare debes, vbi in toto corpore redundantia subest: implebunt namque potius, quàm educent, iuxta Gal. *ca. citato.* sententiam eodem 13. metho. Qua de re expurgato toto corpore à redundantibus succis, crassis, ac frigidis, non modò fœnigræci decocto, verumetiam & aliis digerentibus, ad discutiētibus, seu euocantibus medicamētis vti poteris, velut si in aqua fœniculi, eufragiæ, & albarum rosarum drachm. j. lotę pompholygis, quàm Medicorum vulgus tutiā appellat, aloesq; non lotæ drac. s. dissoluas, aut si sarcocollæ in lacte asinæ, seu mulieris nutriciæ drac. j. assumas, aloës scrup. j. pōpholygis drac. s. & in vnc. iij. aquæ fœniculi & rosarum dissoluas. Similiter si aloë ipsa sola in aqua rosarū, & fœniculi dissoluta, quantitate moderata vtaris. Quod si totum corpus mediocri habitu in humorum tum qualitate, tum modo fuerit, sed caput tantum humorū redundantiam ad oculos transmittat, ipsum prius sanandum esse constat, eius affectu explorato, quę superfluorū generatio comitatur, vt eodē 13. meth. med. liquet: *cap. vlt.* quinimò diutinas oculorū fluxiones curamus, oculis ipsis dimissis, atque ad capitis curationem conuersi. Quòd si eius vitium ex genere intemperatiarum fuerit, ex sibi contrariis curatio fiat. Plurimùm namque vel frigida intemperies caput vitiat, vel humida; neque dubium est, quin ambæ etiam con- *13. metho. Loco citato.* grediantur, vt eodem decimotertio metho. & secundò de locis affectis, clarè patet: rariores autem *2. de loc. affe. c. 9.* sunt, quæ propter calorē, acrem oculis fluxionem immittant. Conducit propterea iam dictis medicamentorum vsus, interdū quæ per nares, & os pituitam eliciunt, appellantur autem errhina, & apophlegmatismi, quorum sæpiùs in prædictis mētionem fecimus. Vbi verò nec in toto corpore humorum copia adsit, nec à capite fluxio ad oculos fiat, verùm crassus sanguis oculorum venulas intendat; eosque squallidos habeant, & propterea valde tumidas, ac plenas sanguine (vt diximus) balneum eis *Balneum quando conferat.* præcipiendum temperamentum erit, quo meatus excalfacere, & laxare valeat: ac deinde vinum moratius exhibere, quo nedum excalfacere, & meatus aperire valeat, verùm sanguinem effundere, atque euacuare potens sit, & sui motus vehementia obstructiones aperire, iuxta Galeni sententiam aphoris. 31. sexti lib. quam confirmauit Alexander Trallianus, cùm dixit, Post temperatum balneum vini *Alex. li. 2. cap. 3.* potio facilè in totum corpus, partésque superiores distribuitur, vt nonnihil eorum, quæ obstructionem pepererunt, nō modò calore ipsius, sed etiam motus celeritatem extenuet, & expellat, simúlque etiam particularum (vt diximus) imbecillitatē confirmet, vt ipse quoq; partem aliquam illorum, quæ insident, extrudere possit. At si vini potione vti metuat æger, fomentum potius ex calida (cùm sit tutissimum, & omnino aliquam afferens vtilitatem, vel tanquam causa sanitatis oculorum, vel tāquam signum ad dignotionem) admouendum erit: sitque idipsum aut ex calida aqua, vel fœnigræci, sertulæ campanæ, seu chamæmeli decocto, aut demū cunctis simul commistis. Vbi namque ex eisdem fouebis oculum, nihilque influit, constat totum corpus recrementis esse vacuum, ac fomentis insistendum esse, quoniam discutiens eam, quæ in ipsis continetur, superfluitatem, oculis in totum sanitatem restituit. Sin autem humor influat, & dolor, cùm primum fomentum adhibetur, suo calore paulum remissus sit, sed paulò pòst iterum intendatur, tunc tanquam signum dignoscitur um proderit, ex quo

nos dispositionem comprehendentes, quòd euacuatione indigeat æger, ad totius corporis euacuationem peruenimus, aut per venæ sectionem, eo magis plethorico existente, ac sanguine redundante, aut per purgationem, si vitiosi humores infestarint: neque enim difficile est admodum alterum ab altero distinguere, & propterea inter omnia connumerata fortia remedia doloris oculorum aphoris. 31. sexti libri ab Hippocrate, tutissimum est fomentum ipsum ex Galeni sententia in commento eiusdem aphorismi. Raro autem cōtingit spiritum dumtaxat flatuosum agnatam tunicam distendentem ophthalmiam causare: verùm si contingit, vaporationibus ex milio, aut milio & furfure saccellis paratis, curari poterit: aliisque digerentibus, euocantibus, ac difficientibus medicamentis. quæ autem adstringunt, ac repellunt, vitare oportet Galeni decreto 13. method. medendi. In quibus verò chemosis fortis contingit, oui luteum cum muscæ carne terito, atque vbi ad cerati formam deducta fuerint, linteolo excepta impone, & confestim sedant, Galeno teste quarto de compositione medicamentorum secundum locis.

Si ex flatuoso dumtaxat spiritu fiat, curatio.

cap. 22.

cap. 8.

Περὶ πτερυγίου. *De vngue oculi.* CAP. XXI.

INTER alias affectiones agnatæ tunicæ ea à Medicis connumeratur, præsertim ab Aëtio, quam πτερύγιον Græci vocant, à Latinis, vtpote à Celso lib. 7. c. 7. vnguis nuncupatur. vulgus autem Medicorū, vngulā appellat, qui (eodē Celso auctore) membranula neruosa est, oriens ab angulo oculorum, quæ nonnunquam ad pupillam quoque peruenit, eiq; officit, sæpiùs à narium, interdum etiam à temporum parte nascitur. Paulus verò libro tertio cap. 22. vnguem dixit esse membranulam quandam neruosam oculis sese obtendentem, quæ ab angulo quidem oritur, sed adusq; pupillam peruenit, eamq; vbi fuerit adaucta, obtegit: & libro 6. cap. 18. dicebat. pterygion neruosa membrana est, quæ ab oculi angulo maiore vt plurimum initium capiens, per minorem ad exteriora progreditur, officitq; oculo, motum ipsius, & bulbi contractionem impediens, & quòd progrediens totam pupillam contegat. Est itaque membrana hæc neruosa, vt ex iam dictis patet: incipit autem eius augmentum sæpè ab angulo magno appellato, iuxta nasum; rarius autem a paruo, & adhuc rariùs à superna, vel inferna palpebra generatur, Aëtio teste: extenditúrque vsque ad nigrum ipsius oculi, & cùm maior facta fuerit, etiam pupillam contegit, & visum impedit, & propterea nō ex accidenti, sed primaria ratione pupillam obscurat, visus aciem aut vitiosam reddendo, aut omnino auferendo, iuxta Galeni sententiam primo de causis symptomatum. proprius propterea, & compositus est oculi morbus pterygion, totius videlicet instrumenti primò, cùm eodem tempore multæ partes ipsius in eo afficiātur, vt libro de differen. morb. liquet. Nam licet in agnata tunica primùm oriri incipiat, corneam tamen attingit; vbi plurimùm increuerit, pupillam obscurat, visúmque impedit. Ex cuius visus impedimento satis admodum constat oculum ipsum in hoc vitio affectum esse secūdum plures partes ipsius: nam & agnata tunica primò, cornea secundò, & pupilla tertiò oblæditur. Et

Aët. lib. 7. cap. 7.

Vnguis quid sit.

Li. 7. c. 58

3. de caus symp. c. 2. cap 13.

Quæ pars afficiatur oculi.

propterea ipsius oculi tanquam instrumenti primò, compositus morbus est pterygion, propter eam, quam diximus, rationē, in numero videlicet, ac in excessu (non tamen toto genere præter naturam, vt est lapis in vesica, & lumbrici) eo quòd primaria ratione, & non ex accidenti pupillam obscurat, vt eodem libro de different. morb. liquet. & quamuis nullis opus sit signis, quibus vitium hoc deprehendatur, cùm ad sensum pateat: cum Aëtio tamen dicimus, quòd in hoc malo album in oculo amplius augescit, aut caro superexcrescit, ex scabra quadam lippitudine, aut assiduis fluxionibus. Cuius itaque occasio magna ex parte scabra præcedens lippitudo est, aut assidua crassorum, lentorúmque humorum fluxio, hunc recētem, vt Celsus ait, nō difficile est discutere medicamentis, quibus cicatrices in oculis extenuantur. Si inueterauit, iámque ei crassitudo quoque accessit, excidi debet, faciliúsque curationem recipiunt pterygia, quæ tenuia sunt, & alba, ex Pauli & Aetij sententia: qui etiā Paulus asserit magnos, & inueteratos vngues solam manum expostulare, recētiores verò, & magnitudine mediocres, præsidiis elidi abstergentibus, qualia aspritudini idonea sunt, & albuginibus. Similem sententiam scriptam reliquit Aetius, dum dixit, Cæterùm ex pterygiis ea manu curare oportet, quæ aucta ad nigrum se extendunt; quæ verò parua, & in albo sunt, ea conandum est, vt pharmacis comprimamus. Similiter quòd neque crassa pterygia curanda sunt, & euersa, & eminentia, ac indurata, & quæ tempora per consensum afficiunt. Sunt enim, vt ipse asserit, maligna, & cācerata. Vniuersa victus ratio talis præcipienda erit, quæ crassos, ac lentos humores extenuet, atque incidat: particulatim autem ex præcedentibus petas, præsertim cap. de dolore capitis ex pituita, ac de lethargo. Quatenus autem ad medicamentorum rationem attinet, relictis magnis, & inueteratis vnguibus, qui solam manum expostulant, Paulo teste, ac ab eodem curationis modum disces libro sexto cap. 18. similiter & à Celso cap. 7. lib. 7. recentiores, & magnitudine mediocres curare docebimus, qui abstergentibus medicamentis, vt idem Paulo visum est, ac iis quibus cicatrices in oculus extenuantur, curari possunt, Celso auctore. Priùs tamen vniuersum corpus à crassis, lentisque humoribus purgandum erit, & non nisi primum assumptis iis medicamentis, quæ crassos, & viscidos humores extenuandi, & incidendi vim habeant: crassi namque & lenti succi purgari non debent, nisi præparati priùs fuerint. Horum autem præparatio ex iam dictis medicamentis fieri debet, & demum iidem purgādi; quorum purgantium medicamentorum materias iterum ex præcedentibus capitibus studiosi petant: neque enim decens est semper eadem repetere. Ab hinc fouendus erit vnguis, aut ex aqua temperatè calida, aut ex hordei, maluarum, althææ, & chamæmeli, seminis lini, seu fœnigræci decocto, quoad oculus calfiat. deinde quæ obstergunt medicamenta admoueantur, ac repurgant. Inter quæ tanquam modicam habens abstergendi vim, est thus ipsum in tenuissimum puluerem redactum. Item & sæpè testa vsta cum sale ammonico (vt Aëtio placuit) aut si cum pumice torrefacto, vinóque leuigato illinatur. Vehementem autem abstersoriam facultatem habet æs vstum; itémque squama eius, & flos, ac calcitis quoque vsta, Galeno aucto

Quis præter naturā affectus sit.

Loco citat. signa eius dem.

Causæ.

Prognost.

Victus ratio.

Medicamentorum ratio.

Purgatio.

Topica.

Li. 7. c. 59.

auctore quarto de compositione medicamẽtorum secundum locos, cap. quarto. Verùm si talia pharmaca leuentur, exterſoria quidem adhuc manent, sed tantò efficacia imbecilliora, quantò mordacitatis magis expertia fiunt, vt eidem Galeno visum est. Non absque ratione itaque eisdem primò vestis, ac lotis vtere, deinceps si eis malum non cedat, nõ locis: & si opus fuerit, chalcantho, seu atramento sutorio vtare: nam vstum primùm, & lotum adhiberem, & si non suffecerit, vestum dumtaxat. Interea verò, quæ citra mordacitatem extergunt ex sententia eiusdem Galeni eodem loco connumeratur cerui cornu vstum, & etiam caprarum: qua de re circa initia eisdem vti possumus, ac cum thure mixtis. Nec erit absonum, cum eisdem medicamentis, præsertim generosè abstergentibus portionem quãdam miscere tragacanthi, seu gummi: sunt enim mordacitatis, ac acrimoniæ expertia pharmaca, velut fœnigræci decoctum, tenuis ouorum liquor, & lac, vt planè constat, eodem quarto de Compositione medicamentorum secundum locos, cap. 4. Paulus verò æs combustum, vel atramẽtum sutorium similiter combustum, cum gummi parte quadam, ac porcino, seu caprillo felle mixtũ, tanquam efficax medicamentum approbat. Aëtius autem æs vstum cum pueri incorrupti vrina commendat: & Trallianus sepiæ testam crematam, leuigatámque simul cum sale fossili. Et hæc commemorasse sufficiat medicamenta pro pterygij citra chirurgiam curatione: nam si ea indigeat, curationis modum scriptum reperias non modò à Paulo & Celso (vt diximus) verumetiam ab Aëtio libro septimo cap. sexagesimo.

cap. 4.

Trall. li. 2. ca. 7. in fi.

Περὶ ὑπωπίου. *De sugillatione.*

CAP. XXII.

EX genere effusionum, quas Græci ἐκχυμώσεις, καὶ ἐκχυμώματα appellant, est affectus is, qui ab eisdẽ Græcis ὑπώπιον, καὶ ὑποφθάλμιον dicitur; à Paulo ὑπόσφαγμα, Latini autem oculorum sugillationem, recentiores verò medici oculi maculam nũcupant. Nec alia ratione hoc vitium sub oculis gignitur, velut nomen ipsum indicat, quàm in reliquis nostri corporis partibus, cùm videlicet tenuibus circa cutem vasis contusis, aut quomodolibet ruptis, sanguis ipse effunditur per fissuras in spacia quæ circum eadem vasa circumiacent, nõ vno loco aceruatim, ac statim ita excretus, Galeno teste quinto de Compositione medicamẽtorum secundũ locos, c. 1. in grumos coiens, sed postquàm per subsultationẽ, hoc est διαπήδησιν, vt ipsi appellant, effusio ipsa facta est: contingit sanè aliquando, vbi ita coierit, temporis processu liuescere, ac denigrari, parum nimirum grumulis ex disperso in multas cutis partes sanguine coactis. Qua de re Aëtius oculi sugillationem dici asserit, cùm ex ictu, seu plaga quadam, potissimùm ruptis, aut contusis vasis in oculorum tunicis, sanguis sub tunicam subierit, & statim quidem cruentus color oculi fuerit, postea verò liuidus. Quòd verò in hoc malo oculus afficiatur, nomen ipsum indicat, at quòd particulatim agnata tunica, seu cornea dicta, indifferenter affici possit; quæ exteriores quidem oculi tunicæ sunt, modus generationis eius ostendit: sensus quoque indicat, quæ earum fuerit affecta, aliis indiciis non indigens, nam sub qua tunica

Li. 7. cap. 20.
Quid sit sugillatio.

Quæ pars oculi in ea afficiatur.

cruetus statim, postea verò liuidus color apparuerit, aut niger, eadem affecta erit. Verùm si ex sugillatione videndi functio nõ impediatur, symptoma eã esse dicimus in genere affectus corporis, eorum scilicet quæ ad visum pertinet. At si visionem impediat per se primò, vtpote magna existens, & subcornea potissimum, asserimus non symptoma esse, sed morbum in numero, seu quantitate, siue autem symptoma siue morbus fuerit malum ipsum, statim visu comprehendi poterit: nam cruentus oculi color videbitur circa initia, progressu verò liuescens, aut nigricans, putantq; ęgri rubra omnia quæ aspiciunt, cuius mali immediata causa est, vasorum ruptio, aut contusio. Eorum autem ruptionis causa, potissimùm externa, ex ictu seu plaga est: quãquam licet rarò, & interna esse poterit, vt nimia eorundem vasorum repletio, aut ipsiusmet sanguinis in eisdem venis contenti feruor exuperans, quarum causarum discretionem haud difficulter assequi poteris, externas videlicet ex ægri, seu astantium relatione percipies, internas verò ex teipso perpendes: quibus perceptis confestim ad eius curationem, priusquàm denigrescat, Galeni decreto, eodem quinto de compositione medic. secundum locos, festinare debes. Nam si in grumos sanguis coierit, ęgerrimè discuti potest, & temporis progressu liuescit oculus, atque denigratur. Venæ itaque sectione (si opus fuerit) aut purgatione) si ea ęgri indiguerint) præmissa, confestim pro eiusdem affectus curatione ad topica medicamẽta deueniendum erit: quæ non modò discutiendi vi prædia esse debent, verùm parum quiddam ex astringentibus miscendum erit; quoniam vasorum tunicula, ex quibus sanguis exilit, disrupta est: quare si ex sola simplici facultate discussoria pharmacum à principio adhibeatur, non solùm quòd effusum est, discutiet, sed & per fissuras aliquid attrahet ex sanguine in contusis venis contento. Postquàm verò in suam naturã redierint venulæ, ad discussoria pharmaca citra astringentium admistionem, opportunè trãnseundum, ex Galeni sententia, eodem quinto de Composit. medicamentorum secundum locos. c. 1. quinetiam & ex ipsis discussoriis pharmacis imbecilliora primùm adhibenda esse idem consulit Galenus, fortiora verò inueteratis, & denigratis admouẽda. Instillatur itaque prædictis in oculo (Pauli decreto) sanguis palumbi, vel columbæ, vel calidũ lac muliebre, cui thuris paululũ sit adiectum, aut cãdidum oui tepidum infunditur, vt Aëtio visum est, vel sanguis turturis, seu columbæ, Celsus verò prædictis sanguinibus tanquam optimum anteponit hirundinis sanguinem libro sexto c. 6. circa finem: quamuis reliquos quoque tanquam commodos approbet, sequentibus autem diebus oculus sæpè fouendus erit per spõgiam cum absyntij, aut hyssopi decocto, iuxta eiusdem Aëtij sententiam, aut sertulæ campanæ, & fœnigræci primùm, postea etiã ipsius tantùm fœnigræci decocto, iuxta Gale. decreta, eodem quinto de compos. medic. secund. loc. Post quæ brassicæ folia decocta, & cõtrita superimposita prosunt, & caseus recens parũper salsus pari modo impositus, cùm & ipse mixtam quandã habeat facultatem, quare nihil absurdi erit, eo etiã in principio vti. Eiusdem quoque generis sunt rosæ, melilotum & crocus, vt eodem quinto de Compositione medicamentorum secundum locos liquet. Inueteratis autẽ sugillationibus, & denigratis fortio

Quis affectus præter naturã sit.

Signa.

Causa.

cap. 1.
Prognosticum.
curatio.
Topica qualia esse debeant.

Loco citato.

Citato loco.

tiora discutientia medicamenta admouenda erunt: inter quæ sunt raphanus, hyssopum, myrrha, ari radix, origanum, myricæ folia, & fructus, cardamomum, & reliqua innumera, quæ à Galeno præcitato loco connumerantur: ex quibus idonea medicamenta parari poterunt.

Περὶ ὀφθαλμῶν ἑλκῶν. *De oculorum vlceribus,*

CAP. XXIII.

VNVM quidem genus est vlcerum in oculis, vt Paulus testatur ca. 22. tertij libri, quamuis differentiæ specificæ diuersæ sint, ac diuersimode nuncupentur, vt idemmet auctor asserit, prout diuersæ eiusdem oculi partes exulcerari contingit, nó vno etiam modo. Namque tunica agnata interdum, interim corniformis, aut angulorum aliquis, seu palpebra eadem affectione laborant, quemadmodum Seueri auctoritate affirmat Aëtius. Quæ verò prædictarum partium exulcerata sit, haud difficilè dignosci poterit: cùm & promptè sensu visus diiudicetur. Ipse verò affectus morbus est in genere solutionis continui, visionem incommodans, si fuerit notatu dignus, non solum ob id, quòd redundantem humorem coaceruat, sed etiam quia efficit, vt cristallinus humor ex breui spatio cogatur cum circunfuso splendore conuersari, Galeno auctore libro 1. de Causis symptomatum, cap. secundo, præsertim si in corniformi genitum sit vlcus, & quod procedens quoque ad interiora vlcus versus pupillam, aliquid aquosi humoris foras effundit, atq; hinc imminet periculum, ne sic affectus, ad extremam perueniat cæcitatem. Cuius exulcerationis causa, aliquando externa, ab aliqua videlicet re ad oculum illabente esse poterit, aliquando interna, puta ex acrium humorum erosione, à qua magna ex parte fit. At si externa fuerit causa, facilè ex ægri, seu astantium loquela percipitur. Verùm si ex acribus humoribus, ac causa interna fiat vlcus, ex qualitate doloris, pruriginosa videlicet, aut punctoria, redundãtis succi qualitas inuestigari poterit, ægri ætate, ac temperamẽto, & victu, regione, anni tempore, aëris constitutione, ac reliquis non prætermissis. Quantùm verò ad prognostica attinet, satis sit nosse, quòd vulnus seu vlcus corniformis tunicæ periculosius sit, quàm reliquarum partium oculi: & si ea ipsius pars, quæ pupillæ obiecta est, fuerit vlcerata, si vulnus ad interiora descendit, magna ex parte taliter affecti obcæcantur, Galeno teste eodem primo de Causis symptomatum, cap. secundo. Quæ verò vlcera in agnata tunica oborta sunt, non adeò periculum afferunt, velut prædicta. Cęterùm siue in corniformi, seu agnata tunica, siue palpebris, aut oculorum angulis, aut quacunq; alia oculi parte vlcus fieri contingat, eandem secũdum genus curationem requirit, quam & alia vlcera: quamuis ob partis naturam quam lenissima adhibenda sint medicamẽta, iuxta Gale. sentẽtiam quarto de Compositione medicamentorum secundum locos cap. tertio. Nam medicamentorum sylua, quæ propriè ad oculorum vlcera pertinet, vt idem testatur Gale. itidem scopum habet, vt vlcus mundum seruetur, vtpote partium natura ipsum explente, & ad cicatricem perducente, quemadmodum in aliis vlceribus videre licet, vniuerso tamen corpori prę omnibus prouidentia adhibita, quo id quod redundat in habitu tollatur, Aëtio auctore, per venæ sectionem corpore existente, pleno, humeralis, seu mediæ venæ eiusdem lateris, aut per purgationem, si humorum aderit acrimonia ex quibus vlcus fuerit exortum, siue per clysterem. Quòd si cunctis his opus fuerit, omnibus etiam vtendum erit, Aëtio teste. Nec minus humorum defluxus auertendus erit ad inferiores partes frictionibus, vinculis, ac cucurbitulis. Quibus autem purgantibus medicamentis vtendũ sit, vbi opus fuerit, pro ratione redundantis succi, eo prius concocto, ac præparato, ex sæpius iam dictis studiosi requirant, pariter & conuenientem victus rationem, abstinendo potissimum à vino vsque ad declinationem, ac cauendo ea, quæ caput replent, & fluxionem irritant. Quod verò ad topica medicamenta attinet, si vlcus simul cum inflammatione infestet, curationem ex iis, quæ inflammationem lenire possunt, & concoquere moliemur, non neglectis iis, quæ ad vlcus propriè pertinet, ex Pauli, & Tralliani sententia. Qua de re per initia collyrium album muliebri lacte dissolutum dimittendum erit, instillandúmque ex oui albumine: & cataplasma adhibendum, ex Aëtij sententia, ex ouo simul cum eius vitello, cùm rosaceo & vino, ita vt leniter tepefactum, & lana (vt ipse testatur) exceptum imponatur: poterit etiam applicari, si ex linteo lineo excipiatur. Sequentibus autem diebus fomentum fiat ex rosarum decocto, aut meliloti, & infundatur lac muliebre cum ouo tepidum, adhibeantúrque linimenta, maximè id quod ex capitibus papaueris, meliloto, croco & pane paratur, ex quo superna dumtaxat palpebra illinatur, quo aperiri possit oculus, & lachrymas influentes excernere, oculus quoque leniter deligetur, iuxta eiusdem Aëtij decreta. Sinautem vlcera sordida fuerint, mulsa mediocriter diluta, & fœnigræci decocto vtemur, Paulo teste. At si multa fuerit sordes, ad fœnigræci succum parum mellis addere conuenit. Oportet autem fœnigræcum ipsum exactissimè purgare, sæpè abluere, ac eo modo madefacere pura dulci aqua, quemadmodum idem Aëtius docet libro septimo, cap. decimoquinto. Postquàm autem purum factum est vlcus, à fœnigræci succo abstinendum erit, & collyrio ex thure quod vim glutinandi, ac incarnandi obtinet, vtendum. Eo autem vtaris, quod ammoniacum, sarcocollam, thus, ac crocum excipit, cum fœnigræci succo, & quandoque cerussam etiam lotam, ac amylum; nam quod aliter Græci conscripserunt, acrius quodammodo medicamentum esse videtur, præter id, quòd opium etiam excipiat, veruntamen interdum, robustis præsertim corporibus, & ipso quoque vtare. Eo autem incarnato, ac explanato, aut etiam adhuc paulò profundiori existente, adhibenda sunt collyria, quæ cicatricem inducere possunt, præsertim id, quod Cleoni inscribitur ab Aëtio, & Paulo: eius autem compositionem inuenies apud Paulum libro septimo cap. decimosexto, & apud Aëtium libro septimo, cap. centesimoseptimo. Nam vlcera oculorum eandem secundum genus curationem requirunt, quam alia vlcera, vt Galenus inquit quarto de Compositione medicamentorum secundum locos cap. 3. quanquam ob partis naturam quàm lenissima adhibenda sint, vt diximus.

Pars affecta. *Affectus.* *Causa.* *Prognostica.* *Curatio.* *Venæ sectio.* *Purgatio.* *Auersiones.* *Victus.* *Topica.* *Pau. lib. 3. cap. 22.* *Trall. lib. 2. cap. 5.* *Aetius li. 7. cap. 22.* *Loco citat.*

Περὶ οὐλῶν καὶ λευκωμάτων.
De cicatricibus,& albuginibus.

CAP. XXIIII.

CVratis oculorũ vlceribus, cicatrices in eis fiunt, quæ, Paulo teste, ca. 22. tertij libri, si per summa oculorum sint, à Græcis interim οὐλαὶ, à quibusdam verò νεφέλια, Latinè cicatrices, seu nubeculæ appellantur, à quibusdam verò albugines tenues. At si altiores fuerint, à Græcis λευκώματα, à Latinis verò albugines, & ab aliquibus crassæ albugines nuncupantur. Possunt autem non abre omnes prædictæ cicatrices albugines nũcupari, cùm in oculi nigro albæ appareant. Densata enim corniformi tunica, vt inquit Aëtius, subiectus ipsi cæruleus color non amplius translucet, ex quibus verbis liquet, quę oculi pars in albuginibus afficiatur, nam corniformis tunica præcipuè: connumerandæque insuper & ipse sunt inter morbos in numero, quod si supereminentes fuerint, maximè albescunt, auctore Aëtio. At si planæ, seu æquales, minus sunt albæ, quæ verò magis cauæ quodammodo concolores sunt nigro, earum causa minimè inuestiganda erit, cùm præcedẽtia vlcera insequantur. Verùm ipsæ, vt testis est Cornelius Celsus libro sexto cap. sexto, duobus vitiis periclitantur, ne videlicet aut cauæ, aut crassę sint: qua ratione dicebat Aëtius callosas, ac diuturnas, & crassius cicatrices curare non oportere; si vero suffusio etiam, aut glaucedo affuerit (vt ipse inquit) vanum est cicatrices extergere. Si quis autem eas exterere velit, quæ curari possunt, victus ratione ęgro corpori accommodare debet, ex qua moderata materia, & boni succi, per vniuersum corpus diffundantur, ex eiusdem Aëtij sententia. Itaque ab omnibus acribus, salsis, ac crassi succi cibis abstinere oportet, & moderatè boni succi eduliis vti, & probæ cõcoctionis maximè curam gerere: nec minus & à multo vino abstinere debet æger. Illitio autem oculis facienda erit ante cibum, non statim à lecto, neque ante cœnam priori cibo bene concocto, & vbi ventris excrementa prius deposuerit, & capite, ac toto corpore leuis sit æger. Securius autem erit, iuxta eiusdem auctoris sententiam, lenioribus extergentibus vti: nam quæ attenuari possunt cicatrices, moderatè pharmacis extergentibus curari possunt. Vitanda verò sunt acria, & quæ excoriant medicamẽta; nam succedentibus ex eis fluxionibus, itémque inflammationibus, & aliquando resolutis cicatricibus, vlcera magis profunda fiunt. Interea autem medicamenta, quæ citra omnem molestiam recentes cicatrices exterunt, lac equinum existit, cum modico mellę assiduè illitum, Aëtio teste. Similiter etiam centaurij minoris succus ex melle, vt Paulo, & Tralliano visum est, nec minus & anagallidis ceruleum florem habentis, aut chelidonij succus cum melle, seu menthæ succus, eodem Aëtio auctore. Extergunt quoque citra mordacitatem, cornu cęrui vstum, velut etiam caprarum, Galeno teste quarto de compositione medicamentorum secundũ locos. inueteratas autem, ac altiores albugines tum abstergentibus, tum discutiẽtibus pharmacis curare tentandum, iuxta Pauli sententiam. Inter quæ tum Paulus ipse, tum Trallianus sæpiæ testam cõbustam, & cum melle in pollinem redactam, admodum probant. Aëtius butirum liquefactum solum illitum, necnon rumicis hortensis, & plantaginis semen in testa exustum, & in cinerem redactum, exactéque tritum approbat. Similiter pullorum hirundinum capita detracta, in olla exusta, ac trita: galbanum quoque cum melle liquefactum, ac similiter tritum adhibere præcipit. Nec minus vti poteris ære vsto, aut eiusdem æris squama, seu flore, prius tamen lotis, eisque solis in puluerem redactis, aut cum melle mixtis: poteritq; inspergi infrascriptus puluis, qui excipit cornu cerui vsti drac. j. sepiæ testæ combustæ drachm. s. sarcocollæ drach. j. & s. aristolochiæ rotundæ scrup. j. sacchari drac. iij. fiat puluis. Et si fortius medicamẽtum reddere velis, myrrham, aut nitri spumam addas, æs vstum, eiusdémque squamam, aut florem, quæ vt magis mordacitatis fiant expertia, lauentur prius, vt diximus. Hæc pro curatione prædicti affectu commemorasse sufficiat.

[Margin: Li. 3. c. 37. — Pars affecta. — Affectus. — Signa. — Causæ. — Prognosti. — Curatio. — Victus. — Topica qualia esse debeant. — Aëtius lib. 7. cap. 39. — Pau. loc. ci. — Tral. li. 2. cap. 5. — Loco citat. cap. 4.]

Περὶ φλυκταινῶν. *De pustulis.*

CAP. XXV.

ORIVNTVR interdum in oculis, potissimum circa corniformẽ tunicam, quamuis in eorum albo, & in palpebris interim fieri possint, Aëtio teste, pustulæ quædam: quæ à Gręcis φλύκταιναι, à Latinis, vtpote à Celso, pustulæ, à barbaris vesicæ nuncupantur. Hæ inquam, vt Paulus asserit, excrescentię quædã sunt corniformis membranæ, ortæ ex humore quodam subexcoriente ipsius compaginem: Afficitur itaque per hunc affectum oculus, præsertim secũdum corniformem tunicam, vt ex eiusdem descriptione liquet, & cum illud sensu indicari queat, non opus est alia indicia afferre. Estque morbus in quantitate, seu magnitudine præsertim: quanquam & intemperie, & in soluta continuitate simul morbus dici possit, cùm de numero tumorum præter naturam sit, verùm cùm eadem tunica corniformis ex quatuor veluti membranis dẽsissimis, ac fortissimis constet, possunt interim sub prima membrana prædictæ fieri pustulę, aliquando verò sub secunda, aut tertia, quapropter quædam in superficie, quædam verò in profundo eius fiũt. Quod si in superficie, sub prima videlicet membrana fieri contingant, colorem nigriorem præ se ferunt, eodem Aëtio teste. Si autem sub secunda, aut tertia membrana consistant, albidiore colore pustulæ fiunt; nam licet iam dictarum pustularum color naturalis niger sit, in profundo corniformis tunicæ cùm fiunt, occultatur, eo quòd tunica corniformis alba est, cornibus simillima. Inquantũ igitur, vt idem Aëtius asserit, in profundo corniformis tunicæ pustula occultatur, intantũ colorem assimilat, & maiorem dolorem inducit, & molestior est. Ex iis ergo interstingendæ sunt pustulę, quæ in superficie, ab iis, quę in profundo fiũt. Oriuntur autem aut à sanguine ob plenitudinem, aut ab acribus succis, vt idem asserit Aëtius, quas causas inter se distinguere, aut dignoscere hauddifficile erit, si & doloris qualitatem, ac magnitudinẽ, ipsarumq; pustularum colorem, & ægri temperamentum, habitum, ætatem, ac eiusdem anteactam vitam, anni tempus, regionem, aëris constitutionem, ac reliqua optimè perpendas. Verùm ex quacũque causa orta fuerit pustula, si superficiaria fuerit, curatu facilis erit, difficilis autem si profunda, etiam si tunica ipsa vlcerata sit. Periculum nãque est si in profundo orta sit, ne reliquum corniformis

[Margin: Aet. lib. 7. cap. 29. — Celsus lib. 6. cap. 6. — Pustulæ quid sint. — Pau. lib. 3. cap. 22. — Pars affecta. — Affectus. — Signa. — Causæ. — Causarum signa. — Prognosti.]

tenue

tenue existens rumpatur, & vuiformis procidat, ac effluant oculi humores: præsertim si iuxta pupillam ruptio fiat, vt Aëtius asserit, aliudq; graue consequatur. Nam inducta etiam talibus vlceribus cicatrice, homo non videbit propter inductas cicatrices. Quomodo autem superficialis orta postula ab vuiformis tunicę procidentia propter corniformis rupturam, seu corrosionẽ distinguatur, sequenti capite explicabimus. Cæterum curandæ pustula sunt primũ, vt multiloquiũ, sternutationes, irã, spiritus detẽtionem, splendorem nimium caueamus. Inhibeantúrque deambulationes, & alij motus ab initio. Cibos assumant molles, ac concoctu faciles. A vino abstineant toto curationis tempore, ex Aëtij sententia. Pro potu verò aqua vtantur hordei, vel coriandrorum, seu cinnamomi parum in ea decocto. Vtroque autem, cibo scilicet & potu vtãtur exiguo. Et si totius corporis plenitudo infestarit, vena eis secanda erit, si quid eorum, quæ sæpiùs diximus, non prohibeat, non semel tãtùm, sed bis, & sæpiùs, si opus fuerit. Sequato autem humeralem, seu mediam: aut mediam primò, deinde humeralem, prout magis opportunum videbitur. Aluus quoque acri clystere excitetur, quo humorum defluxus deorsum vertatur. Pro quo etiam satisfaciunt frictiones, & infernarum partium vincula. Verùm si humorum mordacitas, seu acrimonia pustularum causa fuerit, purgatione potius vtendum erit, eis primùm domitis, ac præparatis. Atqui vitanda sunt ex Aëtij sententia ea medicamenta, quę vehementius purgant, & maximè, quæ stomacho sunt magis infesta. Quapropter manna, aut pulpa cassiæ fistulæ, cum tamarindorum decocto, & antidoti diacatholicon pauco vti poteris, aut reliquis huiusmodi, deinde ad topica deuenias medicamẽta, quæ licet leniter discutienda esse debent, eodem Aëtio teste, tamen vbi recentes pustulæ fuerint, & adhuc inflammatæ, à leniter quoque astringentibus absolui non debent: vitandæ tamen sunt deligationes, tanquam eis infestissimæ. Verùm cataplasmata adhibere oportet, vbi inflammatio affuerit, maximè in principio, leuia quidem sed lata, vt Aëtius asserit. Ea verò sunt tenuibus, ac mollibus linteonis illinienda, & super totum oculum imponenda, supercilio, ac mala, & tempore simul comprehenso: & sinenda sunt quandiu fuerint madida: postquàm verò siccata fuerint, tollenda ea sunt, & alia imponenda, inter quæ commẽdat Aëtius ouorum albuginem, ac luteum tritum cum pauco croco, moderatóque passe, ac pane: additque ipse opij modicum, id quod ipse non auderem, in maximus infestaret dolor, & in pauca quantitate: vel loco eius Recipe lycij, & croci ana scrup. j. sarcocollæ scrup. j. & s. thuris scrup. ij. cum duobus vitellis, ac albuginibus ouorum, & aqua rosacea, fiat liquidum collyrium, & cum mollibus linteolis (vt diximus) applicetur: aut guttatim in oculum instilletur. Procedente verò tempore ouum auferatur, poteritque addi myrrhæ parum, ac fœnigræci cremor. Verùm vitandum est (vt diximus) ne oculus in his diutius deligetur: est enim eis hoc nocentissimum, proficiente autem curatione adhibendum erit medicamentum, quod ex thure, myrrha, & croco paratur, Aëtio teste; fomentisque vtendum calfacientibus; licet ab initio tepida adhiberi debeãt, quæ quod reliquum est, discutere valeant. Parẽtur autem ex florum chamæmeli, fœnigræci, seminis

Curatio.

Ratio victus.

Venæ sectio.

Diuertentia.

Purgatio.

Topica, qualia competant.

lini, aut melilothi decocto. At si ob multitudinem pustulæ rumpãtur, aut ob acrimoniam erodatur, ac vlceretur corniformis tunica, earum curatio petenda erit cap. de oculorum vlceribus. Nec alia ratione pus, quod intra corniformem est generatũ, curari debet, Galeno auctore, quarto de compositione medicamentorum secundum locos, quàm pharmacis discussoriis, iam dictis, & propterea de eo separatim tractare non libuit, prius tamen vniuersum corpus euacuato, si opus fuerit. At si eis medicamentis malum non cesserit, chirurgia indiget, prout Galenus docuit in fine 14. method. medend.

cap. 3.

Περὶ προπτώσεως. *De procidentia oculi.*

CAP. XXVI.

CVM propter erosionem, aut ruptionem corniformis tunicę, potissimùm cùm vlcera profunda euadunt, pars quædam vuiformis, seu aciniformis tunicæ procidit πρόπτωσις, à Græcis ῥαγοειδοῦς χιτῶνος, à Latinis vuiformis tunicułę procidentia dicitur, à quibusdam barbaris corneæ ruptura appellatur. Describitur autem à Paulo quod procidentia est vuiformis tuniculæ, quæ erosa, ruptáve cornea tunica accidit. Ea insuper cum nondum creuit à Græcis μυικέφαλος nominatur, eo quod figura muscæ capiti similis existit, Paulo, & Aëtio testibus. Cùm verò amplius creuerit, & eousque, vt acinum vuæ repræsentet, σταφύλωμα à Græcis, à Latinis vuatio dicitur. At vbi plurimum aucta sit, vt palpebras transiliat, μῆλον, à Græcis, vtpote à Paulo, Latinè malum vocatur. Verùm vbi callum obducat, præter id, quod extra palpebras transgrediatur, ab Aëtio, & Paulo ἧλος, Latinè clauus nuncupatur: quoniam per omnia claui capiti similis existit. Affectus hic, quamuis oculi existat; non tamen secundum omnes eius partes, sed in eo tum corniformis, tum vuiformis tunica oblæsa est, corniformis inquam erosa, vel rupta in soluta continuitate morbo afficitur. Ipsius verò vuiformis tunicæ morbus in situ est, totiúsque oculi, in figura. Quapropter nec vna duntaxat pars in hoc affectu laborat, neque vna tantùm affectu. quò fit, vt pupilla ipsa in iã dicto affectu diuulsa omnino sit, ita vt aut non appareat, aut à situ, & figura eius sit immutata: quo discriminatur oculi procidentia ab eiusdem plyctæna, seu pustula, tum etiam, quòd id quod prolapsum est, nigrum, aut cæruleum apparet, in circuitu verò circa fundum eius partis, quæ procidit, labia corrosę corniformis tunicę alba apparent, id quod in pustula videre nõ licet: quoniam ea superficialis existẽs, similiter vndique nigra est, licet non exacta nigredine. His itaque indiciis planè distinguere poteris affectum hunc à phlyctæna, seu pustula, iuxta Aëtij decreta, ca. 29. & trigesimotertio libri septimi. Quomodo autem eius differentias, quas quatuor esse diximus, inter se distinguere liceat, ex suprà relatis liquet: licet Aëtius ipsorum etiam staphylomatum differentias plures conscribat, vtpote cùm corniformis ipsa tunica fuerit eleuata, & eminentiam acino vuæ similem fecerit, aut ab humoribus intra ipsam collectis, aut ex pustula quadam satis profundè inter eius partes consistente: quæ duæ differentiæ licet tunicam ipsam corniformem eleuent, & incuruari facient, non tamen ipsam rumpunt, seu exedunt. Et propterea eiusdem

Quid sit oculi procidentia.

Pau. lib. 3. cap 22.

Pau. loc. ci.

Aet. lib. 7. cap. 33.

Eiusdem differẽtiæ.

Quæ oculi partes oblædantur in hoc affectu. Quòd affectus compositus sit.

Quibus discriminetur à phlyctæna.

eleuatio sola,& non ruptura existit.quo fit, vt neque id quod prolapsum est,cæruleum, aut nigrum appareat:quemadmodum in vero staphylomate,in quo disrupta iam est corniformis tunica,& magnus vuiformis tunicæ prolapsus factus est: cui etiam sententiæ adhærere videtur Celsus libro 7.cap. septimo, dum dixit,In ipso autem oculo nõnũquam summa attollitur tunica, siue ruptis intus mẽbranis aliquibus,siue laxatis,& similis figura acino fit, vnde id σ'ταφλώμα Græci vocant. Verùm cùm has duas differentias non liceat(vt Paulo teste) vera σταφυλώματά appellare,& insuper earum curatio ab ea diuersa existat, cum vnà inflammationis, reliqua pustulæ curationem similem requirat, propterea eas silentio prætereuntes, de veri prolapsus differentiis,quas quatuor esse diximus,sermonem faciem⁹,cuius causa erosio aut ruptio,corniformis tunicæ existit,vt diximus. Et quacunque ergo causa oculi procidentia ad μυιοκέφαλον degenerauerit, si medicamenta ritè adhibeantur, curari poterit: quemadmodum etiam, licet ęgrè, recentia σταφυλώματα.Verùm vbi alborem, aut callum contraxerint,nullus remediis locus est,ex Pauli sentẽtia. Ea verò procidentia,quæ curationem admittit,vt pote quæ ad μυιοκέφαλον degenerauerit, aut ad recentia σταφυλώματα repellentibus simul & adstringentibus pharmacis illi opus est, Galeni auctoritate, quarto de Compositione medicamentorum secundum locos quem sectati sunt Paulus,& Aëtius. Est verò eius sententia hęc.At verò vlcera quæ per erosionem tunicæ corniformis fiunt, vt etiam ex vuiformi quid pronuat manifestum est, quod tũ propter seipsam,tum ob prolapsionem, repellentibus, & adstringentibus pharmacis illis opus est:conandum verò,vt ex ipsis eligamus,quæ nullam aspritudinem: faciunt ea sunt,folia rosarum,flores,& succus,nardi spica,crocus,lycium,& hypocistis.At vehementiorem his adstringendi vim habent(vt testatur)acacia,& omphacium,item balaustium, cytini, & gallæ omphacitides.poterunt itaque folia,& flores rosarum in vino adstringenti decoqui,aut aqua pluuiali,si adsit inflãmatio,aut calor immodicus,& in eo decocto spongiam imbutam supra affectum oculum applicare,aut ex plantagine,rubi foliis,virga pastoris, & polygono ac rosis, vt suprà, parato decocto fotus fiant.Poterit insuper ex foliis rosarũ, ac cydoniis in vino adstringenti, aut aqua pluuiali decoctis acaciæ scrup.ij.croci scrupul.s.additis, cataplasma fieri,ac adhiberi aut ex plantaginis,polygoni,& rubi foliis pariter decoctis, croci gra. iij. licij,& hyposticidis singulorum scrupul.s. nardi spicæ gra.iiij.additis, itidem cataplasma componi:nec minus collyrium ex infrascriptis conficiatur, quo salubriter vti poterit. Recipit autem aloës lotæ, pompholygis præparatæ, sarcocollæ, nutritæ ana scrup. s.spicę nardi, croci ana gra. v. stimmeos, seu stibeos,vsti,& abluti, quod medicorum vulgus antimonium appellat,scrup.j. cum cremore tragacanthi,aut fœnigræci,fiat collyrium,& vtare, aut omphacitides gallas tere,balaustium,& cytinos,ac rosarum flores,& cum succo polygoni, aut virgæ pastoris,foliorum oliuæ,aut rosarum vtitor. Verùm si inflammatio affuerit, mitioribus semper vtaris iam dictis medicamentis,ac simul cum ouo recenti ea infundas. Quæ verò σταφυλώματα prædictam curationem respuunt,chirurgia indigent,vt moderatum ægrotanti decorem conciliemus, non autem vt visum abolitum restituamus:quæ quomodo administrari debeat, disertissimè à Paulo libro sexto cap.19.scriptum reperitur:& ab Aëtio capi.35.li. 7. necnon à Celso libro septimo cap.7.quo fit, vt nos breuitati indulgentes,id pręterire ex proposito cẽsuimus. Pariter victus rationẽ scribere noluimus, cùm non alia indigeant,quàm ea quam aliis oculorum affectibus laborantibus,in præcedentibus instituimus,præsertim ca. de vlceribus & de pustulis.

Prognostica.

Curatio. cap.3. Pau. loco citato. Aëtius lib.7.c.33.

Topica.

Πεϱὶ μυδϱιάσεως. *De mydriasi, seu pupilla dilatatione.*

CAPVT XXVII.

LIcet rhagoidis, seu vuiformis, foramen,quod pupillam appellant, quatuor modis à naturali statu immutari possit, Galeno teste libro primo de Causis symptomatum cap. secundo, nẽpe vel ampliatum,vel imminutum, vel ruptum, vel in aliquam partem detortũ,seu diuulsum, cùm eius amplitudo,siue à natiuitate sit, siue postea accedat,semper visui incommodat, imminutio verò, quę à natiuitate incepit,acutissimi visus occasio est: quæ verò posteà accedit,praua existit.Reliquorum verò vitiorum nullum,neque si à natiuitate,neque si post incidit, quicquam quod æstimatione dignum sit,visui officit. Propterea duabus vltimis eius mutationibus à naturali statu derelictis,de eiusdem incremento, seu ampliatione primò, deinceps de eius iminutione tractare decreui. Appellant autem μυδϱίασιν Græci, pupillæ effusionem, seu dilatationem Latini: cùm pupilla ipsa colore quidem nihil euariat,multo verò latior, quàm pro naturali modo efficitur, vt aliquando ad iridis circulum accedat,Aëtio teste,& Paulo. Ex eo autem, quòd perpetuo hic affectus visionem lædat,siue ab vtero, siue postea contingat, Galeni auctoritate, censendum est oculum ipsum oblæsum esse,non tamen totum sed secundum rhagoidis foramen, hoc est,pupillam,ea nanque à naturali statu recessit, & pro quãtitate declinationis increscit iterum ipsius visionis noxa,vt idem Galenus testatur: estq; morbus in genere conformationis, quoniam immodicè pupilla dilatata est,dicebat nanque Galenus lib. de different.morborum, quòd concauitatum morbi, siue obstruantur, siue immodicè pateant, omnes ad conformationis genus reducuntur:nam in omnibus his naturalis conformatio impedita videtur, cauitate videlicet ipsa à naturali mediocritate secundũ excessum recedente.Pro cuius recessus quãtitate quandoque in totum visus impeditur, interim verò vident ægri, verùm obscurè,& quæ videntur ab ipsis omnia minora,quàm sint, putantur esse,Paulo,& Aëtio testibus, neque id mirum, nam diffunditur in eis visiuus spiritus. Quapropter siue in prima protinus conformatione, siue postea amplior fuerit pupilla, iuxta Galeni sententiam, eodem 1.de causis symptom.vniuersus ipsam spiritus implere non sufficit,vnde ipsum diffundi, dissiparique necesse est,quo fit,vt natiua vitiosa sit, & non naturalis vitio non careat, id quod non accidit in eius imminutione,vt dicemus,bonæ itaque visioni semper incommodat pupillæ dilatatio,seu amplitudo,ceu ex iam dictis planè liquet.Eius autem causa humor excrementius existit,ex Pauli sententia,qui aut aceruatim,aut paulatim affluit, ab eóque citra sensum,vt Aëtio visum est,vuiformis tunica distenditur,& pupilla amplius dilatatur. Sunt qui velint,

Quid sit pupillæ dilatatio. Aëtius li. 7.cap.52. Paulus li. 3.cap.22. Quæ pars afficiatur. Quis affectus præter naturã sit.

cap.8.

Signa.

cap.2.

Causa.

Arabes præsertim,& qui eos sectantur, communiter practicantes,ex ipsius vualis tunicæ desiccatione interdum pupillæ dilatationem excitari, exemplo coriorum perforatorum, cùm exsiccantur, dilatantur siquidem illorum foramina, vt ipsi asserunt. Quare sic quoque euenire putant pupillæ, si immodicè rhagoides tunica exsiccetur, neque nos illud negamus, præsertim cùm Galen. illud fateatur libr. 1. de causis symptom. dum dixit, continentem causam (vt ita dicam) dilatationis pupillæ esse rhagoidis tunicæ tensionem, atque ipsam propria ipsius ratione bifariam tendi, aut exsiccatam, vt similarem, aut humectatam vt instrumentum, siccitatis verò curatio difficilis est. Verùm nos sectantes Paulum,& Aëtium in hoc,& tanquam sæpius contingentem, ac curatu non ita difficilem, tantùm eã, quam ipsi assignant causam dilatationis pupillæ admittimus modò, humorum videlicet effluxum: qui aceruatim, aut sensim, & paulatim ad vuiformem tunicam feruntur, à quibus ipsa ampliùs dilatatur vt diximus: quòd si suapte natura pupillæ amplitudo fiat, omnino incurabilis existit, si non naturalis sit, ægrè curabilis fit: nam cùm mẽbranosa sit tunica vuiformis, vbi semel distenta fuerit, induratur, neque facilè amplius contrahi potest, Aëtio teste. Accidit autem hæc affectio magis pueris propter tunicarũ debilitate: insuper & his, qui ex natura nigros habent oculos, quoniam magnas etiam pupillas habent, & propterea facilè in hanc affectionem delabuntur. Quæ vtique curari potest, pro eius curatione, attenuante vtendum est victus ratione, atque ventri commoda, vt testatur Aëtius. A vino abstinẽdũ erit, donec affectio fuerit soluta. Balnei vsus sit rarior: deambulationibus lentis, ac plurimis, in locis vmbrosis vtendum erit, clysteriisque, vt aluus humecta sit, & materia ad infernas partes detrahatur. Similitérque infernarum partium frictione,& (si nihil impedierit, affueritque corpori plenitudo) venam secare oportet, in cubito humeralem videlicet, vel mediam, aut purgantia medicamenta pro ratione redundantis succi adhibenda sunt, quanquam nec ea pluribus vicibus exhibenda erunt, neque vehementer purgantia esse debẽt: quæ si fieri nequeant, Aëtij, & Pauli decreto venas in angulis oculorum diuidere oportet: deinde cucurbitulam occipitio admouere, & marina aqua frontem,& oculos perfundere hyeme tepida, æstate frigida, tota etiam facies in aquam mittatur, oculis per tempus quoddam apertis, vt Aëtius asserit: quòd si marina aqua non adsit, parum salis aquæ misceatur, aut posca aquosa assumatur. Pharmacis autem supra affectum locum subadstringentibus vtendum erit: nam si valde acria fuerint, humorum copiam attrahunt, distenduntque membranas, & latiorem pupillam efficiunt: si verò vehemẽter adstringant, aut immodicè frigefaciant, membranas indurant, ampliúsque contrahent, ac coarctabunt pupillam: quod quidem incommodum est: nam hæc res pupillam ad tabem conducit. Sunt autem moderata astringentia, quibus vti poteris, Aëtio teste, rosa, crocus, spica nardi, cortex thuris, pompholyx, spodium,& acacia,&, vt summatim dicam, cũcta ea, quæ citra aspritudinem adstringunt atque repellunt exsiccántve quorum mentio ex Gal. sententia, in præcedenti capite facta est, ex quibus quoque licebit, prout vsus exigit, medicamenta componere, eisque salubriter vti.

Vide Auic. li. 3 fen. 3. tract. 4. cap. 13.

cap. 2.

Progno.

Curatio.

Victus ratio.

Περὶ φθίσεως. *De tabe pupillæ.*

CAPVT XXVIII.

INTERIM quoque contingit, vt iam dictum rhagoidis foramen imminuatur, quam imminutionem Græci φθίσιν appellant, vt patet decimo de vsu partium, Latini verò tabem, seu diminutionẽ pupillæ vocant, medicorum vulgus pupillæ constrictionem. Est nanque affectus is oculi, quo pupilla fit angustior, obscurior, atque rugosior, Paulo auctore. Quòd verò affectus hic ipsi° pupillæ duntaxat imminutæ sit, nihil cornua priuatim affecta, quocirca,& alteri oculorum magna ex parte accidit, patet eodem 10. de vsu partium, ita vt cognitu facilis sit, neminémque Medicorum lateat, quandoquidem (vt Galenus testatur) sanus oculus, qui in propinquo est, affecti vitium prodit. Afficitur ergo oculus in hac affectione secundum eius pupillam, poteritque affectus is ad conformationis genus reduci: cùm naturalis conformatio corrumpatur, in specie verò in cauitate, seu via foramine ipso rhagoidis, hoc est, pupilla in seipsam concidẽte,& propterea minori reddita, & quãquam cognitu facilis sit is affectus, neminémque Medicorum lateat, vt diximus, Gale. auctoritate, collatione facta eiusdem ægri, ad oculum sanum, tamen ex eo quòd his maiora apparent, quàm pro naturali modo, quæ ab ipsis videntur propter pupillæ angustiã (vt Aëtio,& Paulo, visum est) argui poterit. Causam verò huius dixit Paulus esse densationem, quæ siccitati potius tribuenda est, Aëtius verò ait plerisque hoc contingere ex periculosis debilitatibus, aut ingenti capitis dolore. Differt autem iuxta eorundem sententiam pupillæ tabes ab oculi macie, seu attrophia: quòd in tabe pupilla duntaxat angustior, ac minor efficitur, macies verò totum oculi bulbum minorem, ac humiliorem reddit. Galenus verò 1. de causis sympto. minorem reddi pupillam morbi vitio ob geminam causam fatetur, quarum vna est, ex parte ipsius rhagoidis tunicæ tantũ, altera ex parte humoris tenuis albuginei dicti, qui medio loco inter ipsam rhagoidem, & crystallinum humorem effusus consistit. Atqui solius tunicæ affectus (vt ipse refert) extensio quædam, relaxatióque est: qualis vtique in externis subinde partibus accidit, cùm in articulis ligamenta redundanti humore sunt perfusa,& ne quis opinetur, quòd ab eadem causa, eodémque affectu rhagoidis tunicæ excitari possint contraria vitia, pupillæ videlicet cùm dilatatio, tum diminutio, eodem libr. 1. de causis symptom. dicebat ampliationis pupillæ causam, vt ita dicam, cõiunctam esse tensionem ipsius rhagoidis tunicæ: ipsius verò imminutionis, seu paruitatis, eiusdem rhagoidis tunicæ esse relaxationem, quapropter non ad eundem prædictæ tunicæ affectum dilatatio, & imminutio pupillæ consequuntur. Sed prima ad tensionem, reliqua verò ad relaxationem. Tenditur autem aut exsiccata, vt pars similaris, aut humectata aut instrumentalis. Qua de re quãuis ex ipsius rhagoidis tunicæ humectatione interim pupillæ dilatatio fiat, non vt similaris pars, sed vt instrumentalis humectata erit, eodem Galeno auctore, cùm verò propter humorem rhagoidis tunicæ minor redditur pupilla, eadem tunica non tenditur, neque vt instrumentalis pars afficitur, sed ex humore relaxatur, atq; humore perfusa, vt similaris pars humectatur. Si autem vitio albuginei

cap. 5. Tabes pupillæ quid sit. Paul. li. 3. cap. 22.

cap. 5. Quæ pars afficiatur. Quis affectus præter naturã sit. Signa.

Causa. Aët. li. 7. c. 18.

cap. 2. Duas esse causas Galen. auctoritate.

Loco citato.

burginei humoris pupilla ipsa imminuta sit, hoc vitium in eius defectu consistit: cuius occasione vuiformis tunica, euacuato interno eius loco, ac interna eius portione exsiccata, in se concidens contrahitur, ac rugatur, atque idcirco pupillam imminuit. Deteriùs autem ex talibus affectibus cernere contingit, non vtique propter pupillæ paruitatem, sed quia pupillæ paruitas vitiosos iam dictos affectus sequitur, quorum culpa necessariò peius cernit oculus sic affectus, & non propter pupillæ angustiã, eodem Galeno teste: nanque si ad extensionem, relaxationémque rhagoidis tunicæ, pupillæ imminutio sequatur, redundanti humore ipsa perfusa affectus hic causa erit, vt oculus deterius cernat, & non pupillæ angustia. At si contracta, ac rugata eadem tunica ex albuginei humoris defectu in seipsam cõcidat, atque pupillam imminuat, non propterea quòd pupilla imminuta sit, sed quoniam siccior efficitur crystallinus humor ex defectu albuginei, à quo largiter imbuebatur, & rhagoides tunica in se concidens, spatium quod inter ipsam, & crystallinũ interest, angustius efficit: itaque fit, vt idem crystallinus humor cogatur paruo interstitio cum externo splendore commercium habere eúmque sine offensa sustinere non posse, carens vno ex munimentis, humore videlicet tenui, qui cùm adesset, vna ex causis erat, propter quam sine offensa crystallinus humor splendorem sustinebat, atque hæc quidem causa est, cur imminutus is, qui in pupilla est humor, tum, deterius cernendi, tum foraminis rhagoidis tunicæ minoris reddendi sit occasio: quemadmodum si ipsa vuiformis tunica tendatur, vt corpus similare siccata, poterit esse causa generandi dilatationis pupillæ: eritque tunc dilatationis causa ipsius rhagoidis tunicę tensio ex siccitate. Parciori verò reddito, humore qui sub eadem continetur, nec ipsa suapte natura siccata est, sed per accidens, minori reddito iã dicto humore, nec propterea tenditur, sed in se concidens contrahitur, ac rugatur: & idcirco pupillam imminuit, vtpote non amplius protensa, ac distenta à iã dicto humore sub ea contento: quemadmodum accidit criborum tunicis: quæ si non extendantur, ipsarum foramina concident. Id ipsum etiam euenire poterit, vt testatur Galen. 10. de Vsu part. si ad pupillam ipsam parcior spiritus à principio affluat: & propterea pupilla corrugetur, velut in senioribus, ac annosissimis videre licet: quanquam & ipsis quoque rugosa interdum fiat propter senectæ imbecillitatem corniformis tunica: & propterea malè, aut prorsus non vident pupilla non immutata Ex quibus constat spacium omne, quod est post humorem crystallinum, spiritu simul, & humore tenui assiduè repleri oportere, & φ in cæteris partibus humor, in ipsa verò potissimùm pupilla spiritus inest plurimus. Nunquid verò imminutionis pupillæ causa tenuis humoris defectus, seu inopia sit, aut spiritus, seu vuiformis tunicæ laxitas propter humiditatem, distinguere haud admodum difficile erit, si ea, quæ in oculis apparent, ætatem temperamentum ægri, ac anteactam victam, & reliqua perpẽdas. Quod verò ad prognosticum attinet, dicebat Galenus primo de Causis symptomatum, capi. secundo, non semper malam esse pupillæ paruitatem: quoniam ea, quæ naturalis est, bona existit: siquidem in minori pupilla colligitur spiritus, constringitur, ac densatur: quæ omnia ad sensus bonitatẽ oculo cõducũt.

Loco citato.

Prognostica.

At si morbi vitio, & non naturæ, pupilla minor reddita sit, mala quidem existit, ac multo deterior efficitur, quàm mediocris: quoniam vitiosos sequitur affectus, vt ipse asserit, eóque maximè insanabilis est, si ex tenuis humoris defectu gignatur; minùs autem innoxia est, si propter vuiformis humorem, minor reddita sit pupilla. Nam difficilius est similaris corporis particulæ cuiuis, cùm siccata est, humiditatem restituere, quàm eam cùm humecta est, siccare. Ex siccitate ergo si orta fuerit pupillæ tabes, curationem porrò contrariam mydriasi facere oportet, vt testatur Aëtius: nam victus optimi succi, & sorbilis esse debet. Vinum fuluum, atque odoratum eis adhibere oportet. Somnus præcipi, vt cibum excipiat. Balnea quoque conueniunt ex aqua dulci, & capitis ex aqua calida perfusio. Supernas partes, exerceant: humeros, ac manus cùm spiritus detensione, & caput ac facies diligenter confricandæ sunt, oculique insuper summis digitis: eadémque facies aqua calida proluatur, & caput post confrigationem vnguẽto, quod moderatè calfacere potest, illinatur, quale est irinum, & modico facto interstitio, oculi rarefaciente, ac acriore medicamento humiditatem attrahente sublinãtur: cuiusmodi est, quod excipit ammoniaci scrup. ij. aloes drac. j. crocomagmatis drac. ij. croci drach. s. æruginis æris scrupul. j. in defectu crocomagmatis, croci dosis augeatur, triturẽtur, & cum aqua pluuiali vtaris. At si ex humiditate vuiformen tunicam extendente, & relaxante tabes pupillæ fiat, curanda ea erit ex his, quæ præcedenti capi. de pupillæ ampliatione diximus, aut ex his, quæ pro cura suffusionis dicemus, quamuis rarò accidat. Et in summa ea adhibeantur medicamenta, quæ vim digerendi, ac exsiccandi citra morsum habeant.

Curatio. Victus ratio. Medicamẽtorũ ratio.

Περὶ ὑποχύματος. *De suffusione*

CAP. XIX.

IVXTA ipsam quoque pupillam affectus quidam præter naturam oriri consueuit, qui à Græcis ὑπόχυμα, καὶ ὑπόχυσις: à Latinis suffusio dicitur, Arabes aquam, medicorum vulgus cataractam appellant. Qui affectus Aëtio teste, cap. 51. libri septimi, præter fusio, seu affusio quædam humorum est circa pupillam congelatorum, vt vbi perfecta fuerit visum impediat: sub diuersis tamen verbis idem sentire videtur Paulus cap. 22. li. 3. cùm dixit ὑπόχυμα humorem esse affusionem, qui inter tunicam corniformen, & crystallo idem concrescentes visum impediunt. Verùm idem met Paulus libro sexto cap. 21. suffusionem retulit esse lenti humoris in corniformi membrana iuxta pupillã consistentiam, quę visum impedit, aut certè ne perspicuè oculus cernat, efficit. Quibus verbis, si quis exactè ea perpendat, videbitur Paulum diuersimodè in prædictis locis de suffusione locutum esse: nam tertio libro ὑπόχυμα dixit esse affusionem, vsus verbo Gręco παρέγχυσις: in sexto verò dixit esse consistentiam, vsus verbo σύςασις. Verùm idem met auctor his satisfacere videtur prædicto cap. 21. libri sexti, cùm dicebat de iis suffusionibus, quæ nullam manus administrationem requirunt, quæque confirmatæ non erant, tertio libro se pertractasse, de iis autem, quæ confirmatæ sunt, & ex toto concreuerunt, in sexto libro verba facere. Non mirum itaque si in tertio libro suffusionem per affusionem descripsit,

Vide Auicen. lib. 3. fen. 3. tra. 4 cap. 18.

Quid sit suffusio.

Conciliantur Pauli verba.

describsit, cum ipsam in via, ac in fieri cõsiderasset, in sexto verò per consistentiam, seu concretionem, cùm de iam cõfirmatis suffusionibus disserere proposuisset. Cùm autem suffusio ipsam visionem impediat (Aëtio & Paulo testibus) verendum non erit oculum in ea affectum esse, & propriè iuxta pupillam, vt liquet ex traditis ab eisdem descriptionibus, inter crystallinum videlicet humorẽ, & corniformen tunicam.

Pars affecta.

Quis affectus sit.

Qui affectus cùm per se primò functionem lædat, hoc est, ipsum videre, morbus inquam est in compositione, & propriè in numero, non in defectu, sed in excessu: connumeraturque inter eos morbos in numero, qui toto genere præter naturam sunt, velut lib. de Differentiis morb. & 14. methodi meden. liquidò constat.

De different. morb. c. 18. 14. meth. cap. 13.

Signa incipientis.

Cuius vitij incipientis talia sunt signa, vt Aëtio visum est, quòd ita affectis veluti culices quidam parui, ac caliginosa quædam oculi sæpe obuersari videntur: & quidã ex ipsis piliformia vident, alij velut lanarum filamenta, aut araneorum texturas, quibusdam circa lucernas circuli apparent, augescente deinde affectione, augescunt iam dicta symptomata.

Augescentis.

Hæc autem vbi apparuerint, aliquando (vt idem testatur Aëtius) pura pupilla apparet his, qui negligentiùs considerant. aliquando verò colorem maris refert.

Perfecta.

Verum vbi perfecta fuerit suffusio, æger non videbit: pupilláque colorem ad albedinem mutat: & omnino non translucet, quanquam plures sint coloris species. Nam quædam suffusiones aërem assimilant, aliquæ vitrum referunt, aliæ albicãtes sunt, aliæ ad cæruleum colorem magis mutantur, aliæ verò glaucescunt.

Suffusionis differentiæ plures.

Omnes tamen suffusione laborantes (vt inquit Paulus) lucem vident aut multam, aut paucam, eoque discrimine ab hebetudine, & glaucomate affectis separantur: cùm ipsi lucem omnino nullam cernant. Quòd si totum rhagoidis foramen à crasso illi consistente corpore obtenebratum sit, vtique videre hominem prohibet, Gal. teste 1. de Causis sympto. cap. 2. Si verò non totum foramen obtenebratum sit, sed aliqua pars eius pura supersit, per illam quæ extrinsecus sunt singula per se sola, nihilo deterius, quàm antea, videbũtur: non tamen similiter, vt antea vno tempore multa: eò quòd angustior, quàm priùs, factus sit visus conus. Atsi in pupillę centro exigua suffusio constiterit reliquis, quę circa sunt, partibus puris existentibus, omnia iis, qui sic sunt affecti, veluti fenestras habere videntur: cùm, quod in medio est, non cernitur, & quasi excisum videtur. Verùm si diuulsa, nec inter se coniuncta fuerint crassa corpora, quæ iuxta pupillam consistunt, fluiténtque in tenui humore, iis qui sic se habent, tanquam culices quidam foris obuersari videntur. Sæpenumero etiam ex crassioris quoque humoris consistentia, tanquam idolum aliquod sibi appareat, imaginantur. Eiusmodi autem idoli apparitio plerũque incidit, postquam à somno surgunt, vt idem inquit Galenus, potissimùm pueris, & iis qui plusculum biberunt, aut aliàs capite sunt oppleto: quamuis prædicta quoque symptomata oriri possint ex tenuis humoris essentia permutata, & alia quædam, si à naturali colore recesserit, vt patet ibidem. Quibus autem indiciis confirmata, & quæ iam concreuit suffusio, ab ea, quæ nondum confirmata est, discriminetur, Paulus decretum reliquit, eodem vigesimoprimo cap. lib. sexti ex Galeni doctrina. Pariter & ex eis, quæ confirmatæ sunt, quæ ad eductionem manus administratione idonea reddantur, quæue non: quanquam nec id intactũ reliquit Galenus, qui eodem libro 1. de Causis symptomatum scriptum reliquit quo pacto dignoscendi sunt suffusi, si compuncta suffusione visum recepturi sint, an non.

Loco citato.

Nam quibus altero oculo conniuentibus, alterius pupillam dilatari contingit, iis, si compunctio administretur, recipiendi visus fiducia est, quibus non dilatatur, horum nemo vnquam reuidit: neque si minimo cum dolore, ac commodissimè iis est administrata compunctio. Interim verò contingit, quòd similia iis, quæ suffusis apparent symptomata aduenient, oculis ipsis nulla propria affectione molestatis, sed per consensum affectus, vbi exhalationes quædam à ventriculo ascendant, potissimùm quando non probè concoxerunt.

Quomodo dignoscenda sint syptomata similia suffusioni & distinguenda ab his, quæ propria suffusorũ sunt.

Et quibus adeò perfectus, syncerúsq; visus est, vt eum ne vel minimum sensibile fugiat, quippe purior natura, cùm crystallinus humor, tum tenuis, & aquosus iis existit, respondet autem magnitudo talium symptomatum in his semper pro affectus magnitudine, quemadmodum & in aliis quoque, vt patet primò de Causis symptomat. verùm distinguẽda sunt hęc symptomata, quæ à vẽtriculo oriuntur suffusorum similia, ab iis quæ in veris suffusionibus apparent: nam si ob humorum in ventriculo contentorum vitium oborta sint, vtrique oculo similiter accidunt, quæ verò per proprium oculorum affectum, alter duntaxat oculus prædictis visis occupatur: & neque simul in vtroque incipiunt, neque similiter apparent, vt quarto de Locis affectis patet, deinde ex tempore quoque ipso distinguũtur.

cap. 2.

cap. 2.

Si enim tribus, quatuórve, aut etiã pluribus mensibus (vt Galenus ait) suffusionis apparuerint symptomata, contemplantique tibi pupillam nihil tenebrosum videatur, ab ore ventriculi affectum procedere inuenies, si verò non ita multum temporis intercessit, quærendum est in primis, vtrum ex quo incepit affectus, singulis diebus perpetuò huiusmodi apparitio perseuerauerit, nullo scilicet interueniente die, qui omni querela caruerit: an diebus quibusdam laborans exactè videatur conualuisse. Nam continuitas suffusionem portẽdit, intermissio verò, quòd malum à vẽtriculo prodierit, suspicionem excitat, idque magis si vbi perfectè quis concoquens nullum sibi visum apparere fatetur: sed multò magis, si cum apparuerint visa, mordicus, in ore ventriculi doluit: maximè verò si post hæc vomendo eiecta re mordente, mitigata fuerint symptomata. Hæc sunt quæ primo statim die, cùm videris hominem interrogando discere debes: quando secundum naturam exquisitè se habuerint oculi. Vbi verò altera pupilla tenebrosior, aut turbidior, aut non exactè pura videtur suffusionis esse initium censendum est: & vt certius id iudicare valeas, tum ciborum, minùs tamẽ quàm cõsueuerit, assumptorum, & nihil mali succi habentium, tum etiam ex aloë medicamenti quod quidam picram, alij hieram picram appellant, assumptionis experientia, Galeni auctoritate eodem quarto de Locis affectis, dignoscere tentabis.

Loco cita.

Cerebri quoque cognatione similia suffusis symptomata accidere solent in quibusdam phrenitidis speciebus, primariò scilicet affecto cerebro, quod ex eiusdem phrenitidis indiciis percipi poterit. Sed quoniam tam si dicta symptomata ex vẽtriculi, quàm si ex cerebri cõsensu oriãtur, veram suffusionem non indicant, curabitúrq;

Suffusionis causa.

affectio

affectio partibus ipsis primariò affectis diligenter
curatis: idcirco eis derelictis, ad veræ suffusionis
prognostica, ac curationem redire tempus erit.

Prognostica.

Nam pro dignoscenda eius causa opus non est diu
laborare, cùm ex frigidis, & crassis, seu lentis suc-
cis omnibus consentientibus ortum ducat, de hac
autem suffusione Galenus decimoquarto Methodi
meden. in fine. talia protulit verba, quòd suffusio
iam incipiens degeritur, vbi verò diu constitit, di-
geri nullo pacto potest. Et Celsus libro sexto capit.
6. sic dicebat. Suffusio quoque quam Græci ὑπέχυ-
σιν nominant, interdum oculi potentiæ, qua cernit,
se opponit, quod si inueterauerit, manu curandum
est, inter initia nónunquam etiam certis obserua-
tionibus discutitur, hoc idem confirmauit libro 7.
cap. 7. Paulus ὑποχύματα curari posse, sed non om-
nia fatetur: proinde antequam consistat suffusio-
ne tentatis succurrendum erit. Quæ autem citra
manus administrationem curari possunt, & quæ
chirurgiam requirant, ab eodem Paulo libro 6. ca.
21. scriptum reperitur, similiter quæ neutro dicto-
rum modorum curari possunt, sed omnino incura-
biles fiunt. Quomodo autem id discernatur, Gale-
nus primo de Causis symptoma. capit. 2. docuit, vt
paulò ante diximus, inter eas verò quæ omnino in-
curabiles sunt, ab Aëtio connumerantur, quę glau-
cescunt suffusiones, cum eæ fiant ab humore iuxta
pupillam vehementissimè congelato, ac resiccato
vt ipsæ testatur. Differt verò ea suffusio à glaucedi-
ne propriè dicta, quàm Græci γλαύκωμα appellant:
nam ea (eodem Aëtio teste) mutatio propriè est,
siccitásque, ac concretio crystallini humoris ad
glaucum colorem, & ante Aëtium illud idem scri-
ptum reliquit Galenus decimo de Vsu partium, ca.
sexto. quæ interdum cum inceperit, curari poterit,
vt idem Aëtius asserit.

Quomodo suffusio quæ glaucescit à vera glaucedine discernatur.

Aëtius li. 7 ca. 2.

Curatio.

Victus ratio.

Suffusione itaque tẽtatis vi-
ctus ratio attenuatoria vniuersa præcipienda erit,
Pauli, & Aëtij decreto: nec minus Celsus victum
optimum his esse, qui pituitam extenuat, fatetur.
Aër propterea ad calidum, & siccum declinet. Som-
nus consueto sit breuior, exercitium sit moderatũ,
potissimùm inferiorum partium, quo si vti non po-
terunt, eius loco earum frictionibus vtantur. Alui
excremẽta quotidie natura aut arte excernant. Ab
immodicis animi affectibus caueant, mœstitia prę-
sertim. In eorum cibis vtantur iis, quæ extenuandi
vim habent, vt hyssopo, pulegio, satureia, sampsu-
cho, fœniculo, betonica, saluia, & reliquis. A vino ve
rò abstineant per totam curationem: cuius loco
pro potu, aquam mulsam, vel ex cinnamomi de-
cocto bibant, ab omnibúsque replẽtibus caput ab-
stineant: itémque à balneo, nisi quis alterius occa-
sionis causa ad lauandum se cogatur, in quo paulu-
lum insideat, citóque exeat. A piscibus fructibús-
que, ac reliquis, quæ corpus humectare possunt,
omnino abstinendum erit.

Medicamentorum ratio.

Móxque curandi sunt
qui ea suffusione tentantur, quæ nondum cõsisten-
tiam adepta est, circa initia, si nihil impediat, san-
guinis ex cubito detractione, vt Aëtio, & Paulo vi-
sum est, incidatúrque aut media, aut externa, seu
humeralis, prout magis expedire videbitur. Deinde
nedum clysteriis acrioribus, quorum formulas in
prædictis requiras, verum etiam purgationibus v-
tare, priùs tamen his, quæ extenuãt, ac præparant,
redundantes succos adhibitis, velut est tum oxy-
mel simplex, tum scillinum, syrupus ex stœchade,
aut hyssopo, aut rosaceum mel cum aqua fœnicu-
li, seu eufragiæ, hyssopi, san. psuchi, siue betonicæ.
Præparatis autem redundantibus succis, expurgari
poterunt ex catapotiis cochiis, arabicis aureis, si-
ne quib⁹, aut lucis, addito troschiscato agarico. As-
sumas autem drachm. j. vel scrup. iiij. ex aliquibus
iam dictarum pilularum cum scrup. ij. aut drachm.
j. prædicti agarici, & cum succo fœniculi, aut eufra-
giæ, seu syrupo ex stœchade pilulas formato, ac v-
titor: post quarum assumptionem per aliquod spa-
cium vnc. iij. syrupi ex pluribus infus. rosarum ru-
bearum ac duas mannæ electę (si necessitas vrgeat)
ægroto tribuas, vtpote ne corpus calefactum, &
exsiccatum nimium ex pilularum assumptione re-
linquatur. A purgatione occipitio cucurbitulæ af-
figendæ sunt, cute incisa, aut sanguinem ex fronte,
vel naribus mittere oportet, Celso auctore. Et ex
interuallis apophlegmatismis, ac errhinis vtẽdum,
quorum copiam in prædictis requiras, præsertim
capit. de capitis dolore ex pituita orto, necnon fa-
miliaribus quibusdam catapotiis, vti poteris, quæ
sic cõponantur. ℞. agarici troschiscati scrup. ij. pul-
ueris hieræ simplicis Galen. drach. s. trochiscorum
ex myrobalanis chebulis scrup. j. cum succo, aut a-
qua fœniculi, seu syrupo ex stœchade pilulæ for-
mentur, ac exhibeantur.

Topica.

Ab hinc ad topica deue-
niendum est medicamenta: à mitioribúsque inci-
piendum, cauendúmque ab his, quæ impensè sic-
cant: nam licet valenter vacuent, quod reliquũ est,
ita cogunt, quòd ægrè, aut nunquã resolui possit:
sed eis vtendum, quæ paulatim digerant, velut est
mel cum oleo veteri, & fœniculi succo ex Aëtij, &
Pauli sententia. Similiter & Oribasij medicamen-
tum quod ex caucalidis succo chamædryos, & co-
ronopi, singulorum æquis portionibus conficitur.
Adiuuat insuper (vt Paulus testatur (ipsius fœnicu-
li decoctũ per initia superfusum Trallianus ex bac-
cis lauri excorticatis, vrina pueri venerem non ex-
perti, læuigatis & pauco gummis suffusis vtiliter
inungi asserit.

Tral. li. 2. cap. 5.

Idem quoque ex felle perdicis cum
melle & succo fœniculi illinitionem faciendam es-
se pręcipit. Quidam fel galli similiter cum melle, &
fœniculi succo cõmendant: aut loco fœniculi, suc-
co rutæ, vel eufragiæ, chelidonij, seu verbenæ v-
tuntur. Quidam alij puluerem conficiunt ex hy-
rundinum capitibus adustis, cum melle, eoque so-
lo vtuntur. Tu autem permiscere poteris aliquem
ex prædictis succis, & vtere, aut ex mirrha & fœni-
culi, seu eufragiæ succo medicamtum cõponas: &
si libuerit, mel quoque addas. Ipse quoque interdũ
ea vti aqua cõsueui, quã Neapoli pharmacopolę pa
rare solent. Socialemque appellãt. Cuius descriptio
reperitur in quodam libro, qui Rosa Anglica nũ-
cupatur, fœcilicitérq; successit: cuius cõpositionem
hîc subscribere placuit. Recipit autẽ fœniculi, ru-
tæ eufragiæ, verbenæ, tormentillæ, betonicæ, rosa-
rum, syluestris endiuię callitrichi, anagallidis, pim-
pinellæ, chelidonij, papyri, pæoniæ, foliorum vitis,
apij, agrimonij, & caprifolij, singulorũ partes ęqua-
lęs triturentur, & pridie ponantur tritæ in vino al-
bo: secunda in vrina pueri venerẽ non experti: ter-
tia in lacte mulieris, & quarta in melle optimo:
quo tempore distillentur, & quod extrahitur vsui
reseruetur. Hæc de cura suffusionis nondum con-
cretæ, ac confirmatæ: nam ea quæ confirmata est
(si curari poterit) manus administrationem requi-
rit: quæ quomodo perficienda sit, Paulum consule
cap. 21. libri sexti, & Celsum libro septimo, capit. 7.

Περὶ ἀμαυρώσεως.

De obscuritate, seu offuscatione oculorum.

CAP. XXX.

Obscuritas visus quid sit. *Paul. li. 3. cap. 22.* *Aetius li. 7. c. 48.*

NVLLO interdum in oculis malo apparente, contingit, vt cernendi sensus deperditus sit, hunc affectum Græci ἀμαύρωσιν, Latini offuscationem, seu obscuritatem visus appellant, recentiores practicantes guttam serenam nominant. Est autem (Paulo auctore) perfectum, vt plurimùm videndi impedimentum absque manifesto affectu circa oculum. Aëtius verò eodem ferè modo prædictum affectum descripsit, quod est perfectum, vt plurimùm videndi impedimentum citra manifestam circa oculum affectionem, pura videlicet apparente pupilla, vt minimùm, aut semel in totum non videant. Differt autē affectio hæc ab ea, quam Græci ἀμβλυωπίαν, Latini verò obtusionem, seu hebetudinem visus nuncupant: nam in hac non omnino offertur visio, sed notabiliter minor redditur, & proinde est quædam videndi obscuratio ab aliqua causa immanifesta proueniēs, vt idem testatur Paulus. Differūt itaque affectiones hæ secundum magis, & minùs: increscit nāque actionis noxa pro quantitate declinationis, ac affectus magnitudine, vt primo de causis sympto. patet, similémque ferè curationem requirunt, & propterea vna derelicta, de reliqua mentionem fecimus. Verùm quoniam prædicta affectio, quibusdam paulatim, ac sensim conflatur, aliis autem confertim incidit, si paulatim fiat, læditur in ea oculus: quamuis non manifestè, aut secundum eius visiuum spiritum, dum incrassatur, aut secundum tunicas, dum densantur, & crassefiunt, aut secundum humores, cùm crassi, aut viscosi redduntur. Interim visiuus spiritus prǽter iam dictas causas imminuitur, & debilis fit, corruganturque nerui visiui, ac tunicæ, vt in senibus accidit. At si confestim incidat hæc affectio, secundum visiuos duntaxat neruos, oculus affectus erit, Galeno teste quarto de locis affectis, & Aëtio capit. 48. septimi libri, verùm modo quouis generetur affectio hæc, perpetuò symptoma erit in genere noxæ functionis sensibilis, visiuæ videlicet: eritque ea ablata vt plurimùm, interim autem diminuta valde, neque ex vno tā tùm morborum genere pullulat, imò ex quouis gigni poterit, ex intemperie videlicet, mala compositione, aut vnitatis solutione prænominatarū oculi partium: quorum morborum causæ non paucæ esse possunt, cùm si paulatim confletur affectio hæc, ex incrassatu visiuo spiritu, tunicis densatis, ac crassefactis, seu rugosis affectis, aut humoribus in oculo crassis, & viscosis redditis gigni possit, pariter ex ingenti tristitia, præcedenti diuturno morbo, & collapsione, & velut corrugatione neruorum visiuorum, spiritus etiam visiui debilitate, & multa imminutione etiam fit: ex quibus etiam causis oculorum hebetudo progignitur. Repentina autem & quæ cōfertim incidit causa (vt testatur Aëtius) est nerui visiui obturatio à crassis, ac viscosis humoribus cōfertim in ipsum illapsis, aut eiusdem nerui resolutio. Dignosces autem dictorum humorum crassorum, & viscosorum copiam, si ab eis neruus confertim obstruatur, quoniam, vt tradit Ætius, absque alia causa necesse est capitis grauitatem consequi, maximè in profundo, iuxta radices oculorum: At si ad eorundem visiuorum neruorum resolutionem affectio hæc consequatur, tardè mouebitur oculus, aut omnino non mouebitur. Cùm verò ex violenta plaga in caput facta, aut ex casu à cerebri connexu ruptus fuerit neruus, primùm quidem oculus prominentior fit: deinde cauatur & non alitur. Præcedūt autem (vt ipsemet testatur Aetius) visus obscuritatem, seu oculorum offuscationem assiduæ cruditates, & meri potus, & insolatio, capitis inustio, ac ardor, aut perfrigeratio, assidua lectio post cibum, aut similiter balnea post cibū vomitus intempestiui, immodicus ac intempestiuus coitus, spiritus detentio violenta, vt in tubicinibus contingit: quæ omnia & his similia dum modicè fiunt, visus habitudinem, dum verò immodicè, offuscationem efficiunt. Fit itaque aliquando offuscatio ob fortes capitis plagas, aut casus ex alto resoluto aliquādo neruo visiuo: aut rupto, aut per vehementem concussionem humorum copia illata, & visiuum neruum obturante: quæ omnia, ex ægrorum, seu astantium assertione percipi poterunt, & vnà cum prædictis signis promptè distingui. Paulatim verò offuscatio si fiat, non admodum difficulter curari poterit: quemadmodum nec hebetudo, nisi senioribus accidit: nam à moderatis causis, & non ab immodicis ortum ducit. Verùm si confertim ob fortes videlicet capitis plagas fiat, aut casus ex alto, omnium mitissima erit, Aëtio teste, ea, quæ fit ex humorum copia illata propter vehementem concussionem, & visiuum neruum obturante. Pro curatione autem eius, siue confertim, siue paulatim fiat, aër moderatus eligatur, siue qui parum ad siccum vergat, Somno vtantur moderato, vitentque diurnum, curentque vt aluum facilè solubilem habeant, idque saltem per cibos facito, qui etiam præ omnibus bonæ concoctionis esse debent: vitandique sunt omnes crassefacientes: imò extenuantes potius eligantur. Vitandus est vini potus, tolerandaque viriliter est aquæ potio, aut aquę mulsæ, seu aquæ ex cynnamoni decocto. Exercitiis vtendum infernarum partium, & deambulationibus pluribus in vmbrosis locis, vt Aëtio visum est, caueant ab assiduo coitu, capitis insolatione à vehementiorique motu à cibo, vt neque legant, aut scribant, balneus eis non conuenit, vitandæ sunt iræ, indignationes curæ pertinaces, & vehementes perturbationes, ac timores, præsertim post cibum: pariterque & assidui vomitus. Verùm eos, quibus oculi confertim offuscantur curare oportet vena cubiti incisa, si plenitudine grauatus sit æger: validissimum enim auxilium in ipsis est venæ sectio, vt testatur Aëtius. Incidatur autem humeralis, aut media, deinde interpositis aliquot diebus (vt idem Aëtius inquit) fasciā collo circundabimus, ac constringemus, & postquam frontis venę eleuatę fuerint, rursus exoluemus: & hoc iterum, atque iterum faciemus, quo per spiritus motum humores obturati violenter concutiantur, postea eleuatas angulares venas ab vtraq; nasi parte secare oportet, eodem Aëtio, & Paulo testibus, post hæc cōfestim cucurbitula occipitio affigenda est cùm scarificatione: nam contingit plerunque (vt Aetius asserit) statim incumbente adhuc cucurbitula, hominem respicere. Paulus verò hirūdines temporibus admouere iussit inferioresque partes perfricare. Verùm non oportet his duntaxat auxiliis contentum esse, sed viribus reparatis postea corpus totū purgare cōuenit, priùs tamen

Hebetudo visus quid sit.

Cap. 2. *Quæ oculi pars in eis afficiatur, si paulatim fiat.*

Si confertim fiat, causæ. Causarum signa.

Prognostica.

Curatio. Victus ratio.

Si confertim fiat. Medicamētorū ratio. Venæ. se-

Purgatio.

men redundantibus ſuccis præparatis,explebis autem ex vtraque iis,quæ ca.de ſuffuſione retulimus: nanque communis eſt huius affectionis curatio ei, quam in affuſis diximus,Paulo auctore. Perſeuerãte verò adhuc affectione, etiã his quæ naribus infunduntur,medicamentis vtendũ erit,ac apophlegmatiſmis ſuperiùs in capite de dolore capitis ex pituita conſcriptis. Cæterùm ſi neque his malũ cedat,præſertim ſi ex multis, ac craſſis ſuccis ad viſorios neruos delatis originẽ ducat: poſt omnia iam dicta auxilia, caput ſinapiſmo integendum erit,& quæ adurunt medicamenta occipiti admouenda ſunt,cauteria dicta,vt idem Aëtius præcipit. At ſi viſus obſcuritas ſenſim accidat,ab angularibus venis euacuatio (velut dictũ eſt)faciẽda erit ſtatim ab initio,his potiſſimùm qui non multo ſanguine abũdant,deinde cucurbita occipitio affigatur, poſtea purgatio fiat. Perſeuerante adhuc malo,per modò dicta medicamenta caput purgandum erit,reliquiſque paulò ante commemoratis medicamentis vtẽdum.Illitio autem oculorum in omni offuſcatione quouis modo conflata, per ſimplicia primùm fiat, veluti per mel,aut vetus oleum, aut æqua portione ſimul hæc mixta, poſtea etiam alius cõpoſitis vtare,velut eſt medicamentum à Paulo ſimul,& Aëtio comprobatum.Id autem recipit croci drach.j.myrrhæ tantundem piperis gra.xv. ſpicæ nardi ſcrup. j. ſucci fœniculi drachm.xvj. ammoniaci thymiamatis drac.j.mellis vnc.v.ad omnia leuiſſimè trita fœniculi ſuccum affunde:deinde tere,ac reſicca,& admiſto melle,ęnea pixide excipe,ac vtere. Verùm ante illinitionem per ſpongiam in aqua calida marina tinctam fomentum adhibendũ erit:aliquãdo etiam tota facies in marinam tepidam immittenda eſt.Incipientem quoque offuſcationem, aut ſuffuſionem (Galen.auctore 4.de compoſ.medic.ſecund locos, circa finem)perſanat omne fel cùm marrubij ſucco ac mel attico.Itẽ ſi myrrhæ,&piperis æquales partes aſſumas cum melle,aut ſi fœniculi ſuccum,&fel taurinum liquidum,paribus portionibus aſſumas & mellis attici duplum,ac illinas, aut croci,&piperis æquas portiones felle taurino excipito,atque in collyria redigito, & illinito, quibus omnibus pro offuſcationis curatione vti poteris: nec minùs & his,quæ paulo ante ſuffuſis approbauimus.

Si ſenſim fiat.

Topica vtriſque cõmunia.

Περὶ νυκτάλοπος. *De nyctalope.*

CAP. XXXI.

PRÆTER dicta vitia quæ oculis cõtingunt, vnum quoddam oriri conſueuit, quòd Græci νυκτάλοπα,quidã nocturnam cęcitudinem,Plinius hos luſcioſos appellat. Celſus verò li. ſexto,cap.6.oculorum imbecillitatẽ nuncupat:ex qua (vt ipſe refert) ægri interdiu ſatis, noctu nihil cernunt:vt verò Aëtio & Paulo placuit malũ,hoc eſt, quo per diem homo cernit, occidẽte verò ſole obſcuriùs,deinde noctu penitus nihil. Cùm itaque vidẽdi functio in hac affectione læſa ſit,vt ex eius deſcriptione liquet, cuique conſtat oculum affectum eſſe: neque enim fieri poteſt, vt cernendi functio oblæſa ſit ipſo oculo nequaquã affecto, cùm actionis noxa qualiſcunque ſit,cuiuſlibet partis propriũ eſt ſymptoma, vt patet ſecundo de locis affectis. Eſt inſuper affectio hæc ſymptoma, in genere noxæ functionis animalis ſenſibilis,non ſiquidẽ ablatæ,nec deprauatæ,ſed debilis. Nam vt dictum eſt, qui tali affectione detinentur, die quidem vident, verùm occidente ſole obſcuriùs, & noctu omnino nihil. Illud autem magis fieri videtur (vt inquit Aëtius propter aliquam capitis imbecillitatem & maximè viſiui ſpiritus craſſitudinem, itemque reliquorum oculi humorũ,ac tunicarum.Hoc vitium (vt Celſus refert) in fœminam benè reſpondentibus menſtruis nõ cadit. Pro cuius curatione,victus ratio ex toto attenuatoria præcipienda eſt,vitãdáque omnia craſſefacientiaa,ab initio etiã à vino abſtinendum eſt:& ſi bono habitu præditi fuerint ægri,curari debent ex venæ cubiti ſectione,humeralis videlicet,&deinde ex angulis oculorum ſanguis mittendus eſt, moxque ſi vitioſi redundarint humores,conuenienti pharmaco purgentur: aut per clyſteres aluus inaniatur. Quibus autẽ id perficiendum erit,ſæpius ſuprà adnotauimus.Poſt verò vniuerſalem euacuationem,vtendum eſt his, quæ pituitam per os ducunt, & quæ per nares purgant, & ſternuationes quoque ciendę ſunt:quorum iterum copiam in prædictis requiras. Verùm inter ea, quæ naribus infunduntur,tanquàm maximè cõmodum ab Aëtio vnum conſcribitur:id autem recipit piperis,ſtaphidis agriæ ſingulorũ ſcrup.ij.ſinapis ſcrup. j.tundito,ac cribrato, & radicum betæ ſuccum adiicito,vt mellis liquidi conſiſtentia fiat,& contrita naribus infunde,ac attrahe iube,atque,vt ipſe aſſerit,hoc ad dies quinque, aut ſeptem facito. Poteris autem eiuſdem ſtaphidis agriæ, & piperis drachm. j.exciperis,&ſinapis drachm.s.foliorum ſampſuchi pug.s.in aqua decoquito,cui quartam partem ſucci radicum betæ adiicito,& per nares attrahere iubeto. Inſuper præcipit idem Aëtius,ac Paulus, vt ante cibum bibendum tribuatur hyſſopi decoctum, origani,aut rutę,& ſi his remediis affectus nõ aboletur,rurſus purgatio molienda erit, quam ipſi ex ſcammonio,& caſtoreo conficiunt,addit tamẽ Aëtius ſal,verùm ſi hoc medicamento vti libuerit,ſcãmonij non drach.s.ſed ſcrup.s,aut paulò plus aſſumas:nam purgatio hæc(vt idẽ teſtatur Aetius) ſæpe è veſtigio ab affectione liberauit,aut multò meliorem diſpoſitionem induxit. Et iterum poſt paucos dies dandum eſt purgatorium medicamentum pituitam,& bilem ducens, aut ſi paulo ante dicto medicamento vti nolueris, vtpote in debilioribus corporibus,infraſcripto,vtaris ipſum iterando, interpoſitis quibuſdam diebus, vt videbitur. Recipit autem pilularum lucis maiorũ aut arabicarũ ſcrup. iiij.vel cochiarum drachm.j.cum ſcrup.ij.aut drac. j.agarici trochiſcati,formentur catapotio ex ſucco fœniculi,aut ſyrupo ex ſtœchade, & exhibeantur. Oculi verò illinantur melle deſpumato: quo iniecto ad ipſum continendum oculi ipſi claudantur, aut oleo vetuſtiſſimo ſimiliter illinantur, vel aluminis ſciſci partes duæ,& ſalis ammoniaci pars vna trita cum melle,aut muliebri lacte,ſublinantur: fel quoque hirci ex melle illinitum paucis diebus vitium tollit,vt inquit Alexander.Quidã verò (Celſo auctore) contrito ſemine portulacæ mel adiiciunt eatenus,ne id ex ſpecillo diſtilet, eoque inungunt. Verùm tum Celſus ipſe,tum Alexander,Paulus, & Aetius cum Galeno 4. de compoſitione medicam. ſecund.loc.iecoris hircini ſaniem,quæ dum aſſatur effluit,colligere præcipiunt,atque hac oculos oblinire iubent:iecurque ipſum maximè hircinum aſſatum cum ſale,ſin minùs,caprillũ ſi comedendum

Plin. lib. 23. cap. 7. & lib. 28. ca. 11. & alibi.

Aëtius li. 7. cap. 46. Paul. li. 3. cap. 22.

Quæ ſit nocturna cæcitudo cap. 7.

Quæ pars afficiatur.

Quis præter naturã affectus.

Cauſa. Prognoſticum. Curatio. Victus ratio. Venæ ſectio. Purgatio.

Topica.

Alex. libr. 2. cap. 6.

In fine.

exhibeatur, eis prodesse asserunt: similiter si dum ipsum assatur, elatū vaporē apertis oculis excipiāt, vitandus tamen est perpetuò frequentior acriorum pharmacorum vsus: ipsum quoque fel capræ, perdicis, aut hirci ex interuallis cum melle illitum idem commendauit Aëtius, licet etiam, vt Celsus inquit, iisdem medicamentis inutiliter vti, quæ vel cicatrices, vel aspritudinem extenuant. Contingit verò quandoque, quamuis rarò quibusdā, vt noctu quidem meliùs videant, interdiu autem deteriùs, & si noctu Luna appareat, nihil cernant, eodem Aëtio teste, in quibus multùm attenuari spiritum, aut tunicas rarefieri, & propterea spiritum dissipari, ac visum obscurari fatetur, noctu verò crassefieri, colligique ac sensum mouere. His autem oportet (vt ipse testatur) robur oculis addere, quanquam Herophilus vice versa eos curabat, medicamentis videlicet, quæ ad eos, qui noctu non vident, magis faciebant: nam cùm simul multus, ac æthereus fuerit animalis spiritus, is res quæ distāt, & videre, & exactè discernere potest, Galeno auctore primo de causis symptom. cui verò pauc⁹ fuerit, sed purus, is vt res propinqua planè discernit, ita distantes haudquaquam videt. At si crassior simul fuerit, & multus, res distantes videt quidem, sed non ad vnguem discernit, quemadmodum cui humidior simul fuerit, & exiguus, is neque exactè, neque porrò videre potest. Cùm itaque prædictis paucus, isque tenuis spiritus fuerit, aut idem propter rarefactas tunicas dissipatur, mirari nō oportet, si noctu melius, interdiu autem deteriùs videant: cùm simul noctu colligatur eisdem, ac crassefiat animalis spiritus, & propterea sensum moueat.

De contrario affectu oculorum. cap. 2.

cap. 2.

Περὶ αἰγίλοπος. *De ægilope.*

CAPVT XXXII.

Aegilops quid sit.

INTER maiorem oculi angulum, & nasum quidam affectus oriri consueuit, qui à Græcis αἰγίλωψ dicitur. Est autem Galeno auctore 5. de compositione medicamentorum secundum locos, paruum quoddam abscessui simile tuberculum inter nasi os, & magnū iuxta oculi angulum ortum, & rumpitur sanè sæpe in angulum, quibus verbis liquet ægilopa Galenum nominare tuberculum hoc, tam si disruptum fuerit, quàm ante eruptionem. Paulus verò (vtpote Galeno iunior) distinctiùs (mea quidem sententia) prædicti vitij meminit: retulit nanque ægilopa abscessum esse inter magnum oculi angulū, & nasum, qui si rumpatur, negligaturque in fistulā vertitur vsque ad os, priusquam verò erumpatur in vlcus, abscessus anchilops dicitur. Anchilopa itaque nuncupauit Paulus hoc vitium priusquam erumpatur in vlcus: eo autem in vlcus verso, ac rupto, ægilopa. Pars quæ afficitur cùm in eius descriptione, tum ad sensum patet. Affectus ipse morbus est in cōpositione primò, in magnitudine videlicet, & propriè in excessu: cum quo intemperies, ac soluta continuitas complicatur. Verùm eo disrupto, morbus erit in soluta continuitate primò, cùm de genere vlcerum sit. Progignitur autem à vitiosis succis ad prædictā partem delatis, aut à toto, vel à quibusdam partibus transmissis. Est verò affectio hęc ęgrè curabilis (vt Aëtius testatur) propter corporum tenuitatem, & subiecti ossis putredinem, seu corruptionem: ob situs etiam vicinitatem (vt idem inquit) ipsi quoque oculo damnum infert, aliquando per naturale paruum iuxta angulum foramen. Ipse quoque Galenus pręcitato loco, cùm iam dictum malum in angulū rumpitur ægrè curabile reddi, nisi maturè occurratur, afferit: non enim potest ab acribus medicamentis curari, cùm ex eis oculus afficiatur, atque ita affectæ etiam partis inflammatio augeatur, nec ob id solùm ægrè affectio ipsa curabilis est, sed propterea quòd cum multa liquida pharmaca in experimentum assumi possunt, ea non tolerat locus ipse: necessariò enim ex eis in oculum aliquid influit, neque verò adhærere eiusmodi queant citra obligationem, quæ totum oculum complectatur, quam impossibile est (eodem Galeno teste) tot diebus aliquem perferre posse, quot ad mali curationem requiruntur. Quapropter Apollonius (vt ipse refert) nulla pharmaca ad ægilopas scripsit. Archigenes verò paucis enumeratis, deinceps ad curationem ipsorū per chirurgiam progreditur. Incipiente itaque inflammatione, victus ratione probè instituta pro auersione eius quod influit, eiusdē lateris in cubito vena humeralis incidenda erit, si quid non prohibeat, aliisque diuersionibus, cucurbitulis inquam, frictionibus, ac vinculis vtēdum. Ab hinc redūdantes quoque vitiosi succi purgante medicamēto vacuari debent, ne posthac amplius ad affectum locum fluāt, eligendáque ea sunt, quæ leniter purgandi vim habeant, pro ratione tamen redundantis vitiosi succi, quo etiam tempore repellentia medicamēta iuxta affectam partem adhiberi possunt. Verùm si perseuerauerit affectio, tentandū est per discussoria medicamenta, quæ citra mordacitatem operātur, eam curare, Galeno, & Aëtio testibus. Coafficitur nanque oculus (vt diximus) ex acribus: & in ipsa affecta parte inflammatio augescit. In hūc ergo vsum probe facit medicamētū ex glaucio, & croco, vnà cùm perdicij herbæ succo, quam parietariā vocant compositum si imponatur, iuxta Pauli, & Alexādri sententiam, crebrò autem ipsum permutare oportet, vt idem Paulus refert, etenim statim immutatum vim suam amittit, huius medicamenti vsu Trallianus testatus incipientes, & nondum in pus conuersos ægilopas prohibuisse, ne in suppurationem mutarentur: & proinde eos curasse. Præterea ex alica cocta in aceto, & probè trita, quam etiam commēdabat Paulus, non modò incipientes ægilopas, sed etiam inueteratos iam, & in pus conuersos mirabiliter se curasse testatur idem Trallianus: præcipitq; vt probè leuigata imponi debeat: quòd si etiam pus inhærescens deprehēdatur, rumpit ipsum, & vsque ad os penetrat, adeò validum est medicamentum, vt ipse fatetur: ruta quoque satiua vnà cum lixiuio, quod primùm distillauerit, contrita, coctáq; & imposita pulchrè admodum ægilopas emendat, & ad vsque os permeat, per initia tamen hoc præsidium modicè rodit, posteà verò non item: ac mirum est (vt inquit Paulus) quòd ne cicatricem quidem indecoram hoc præsidiū relinquat: vsu quoque probatum medicamentum quoddam Trallianus conscripsit: Recipit autem id, internam arundinis mēbranā, id quod rotūdum circa nodos inueniri consueuit, acceptam melli iniicito, ac particulæ affectæ imponito, mutans quotidie quater: & vbi locū probè repurgaueris, mulsa cum spongia ocularia abluito, ad hæc (inquit) prædictam arundinis membranam per se imponito, & miraberis. Antequam verò ægilops in pus vertatur, & postquam ruptus fuerit abscessus,

Lib. 3 cap. 22.

Pars affecta.

Affectus.

Causa.

Prognostica.

Lib. 7. cap. 85.

Curatio.

Venæ sectio.

Purgatio.

Paul. loco citato.

Alexand. lib. 2. c. 8.

abscessus, cochleas, cum testis suis tritas imponi præcipit Paulus, interdū aloë, vel myrrha admista, habet nanque medicamētum hoc desiccandi vim: probè quoque facit thus cum columbino stercore recenti impositum, vt Galenus Archigenis auctoritate 5. de compos. medicament. secund. locos testatur: aut erui farina cum melle. Curāt quoque ægilopas (si non profundum corruptum fuerit os) chamæmeli folia commansa imposita: aut maluæ folia commansa, si cum sale imponantur, priùs tamen quàm disrumpatur: radix item lilij recēs ad emplastri formam trita, & imposita ægilopas curat, Aëtio auctore: rumpit enim & repurgat, prout experientia cognitum est: & vsque ad perfectam curationem cicatrice includit. Arnoglossa quoque herba cum modico sale trita, & apposita ægilopas destruit, vt apud Plinium secundum lib. primo, de re med. cap. 23. legitur: item nucis cōbustæ cinis iniectus sanat. At in quibus affectio diuturna os corrumpit, aut ad angulum in fistulam abiit, nec prædicta cōtulerint ad chirurgiam confugiendum, quàm à Paulo petas, libro sexto, cap. 22. ab Aëtio libro septimo, cap. 86. à Celso verò libro septimo, cap. 7.

cap. 2.

Περὶ ὠταλγίας. *De aurium dolore.*

CAP. XXXIII.

QVONIAM aurium vsum proximum à luminibus natura nobis dedit, Celso auctore libro sexto, cap. septimo, secundúmque locū obtinet auditus sensorium in tenuitate, à visu, velut gustus sensorium in crassitudine secundum locum obtinet à tactu, vt patet 4. de locis affect. propterea expediti ab oculorum affectibus, ad eos, qui in auribus euenire consueuerunt, transeundum est, ab earum dolore primùm exordientes: quoniam hoc potissimum symptoma artem ad curationem incitat, vt testatur Alexander: quanquam & ipsæ quouis morborū genere affici possint, vt primo de causis symptomatum decretum reliquit Galenus, earū primo instrumento, aut partibus quæ illi vsum aliquem præstant, seu audiēdi facultate laborantibus, ex quorum omnium culpa lædi hanc functionem contingit. Nomen autem sumpsit hęc affectio, cum ab affectu ipso, tum à parte affecta, vt patet secūdo method. medendi: verùm cùm hic dolor in euidentibus auriculis infestare possit, nec minùs & interim affligit in profundo auditorij meatus, ad quem locum neruus auditorius peruenit, non ex longo interuallo ab ipso cerebro, quem dolorem auriū propriè nominare consueuerunt, vt testis est Galenus tertio prognosticorum, cuius audiendi meatus finis vbi neruo dilatato coniungitur, propriū ac primum est audiendi instrumentum, cæteræ autem ipsarum partes eidē vsum præstāt, vt primo de causis symptomatum liquet. Ea de re cùm aurium dolorem dicimus, in quacunque earum parte, ex quauis causa ortus fuerit, intelligere volumus, quanquā potissimū de eo, qui in profundo oritur. Quòd verò in eo aures afficiantur ex ipsa liquet nomenclatura. At nunquid sola circa meatum cutis, seu euidentes auriculæ affectæ sint, vel ipse auditorius meatus in profundo, ex ipso doloris sensu, tū etiam ex eiusdem vehementia discere licebit: vehementior nanque erit si in profundo fiat, vt eodem tertio prognosticorum patet. Quis autem affectus sit dolor, hic iterum asserere superuacaneū est, cùm id fusius disseruimus cap. de dolore capitis, in principio. Insequitur insuper non aliter, quàm cæteri, dolor, hic, interim ad earundem aurium inæqualem intemperiem, interdum ad earum cōtinui solutionem, aut si vtroque modo affectæ sint pro diuersitate causarum, quæ earundem aurium dolores excitare solent, quas omnes Galenus tertio de cōpositione medicamentorum secundum locos conscripsit: docuitque simul modum dignoscēdi eas: à quo cæteri auctores Græci, Paulus, Aëtius, Alexander ceperunt. Quidam nanque ex frigida intemperie ortum habent à frigidis ventris in peregrinationibus susceptis, aut ex balneis frigidis: quos dignosces, si tum prægressa, tum præsentia percontatus fueris, antegressas quidē ex ægri, aut astantium relatione, præsentia verò ex teipso, quoniā dolor altè infestabit, fixus quidem citra grauitatem, vel distētionem, vel ardorem. Verùm si ex calida conceptus fuerit intemperie dolor, ex prægressa quapiam insolatione, seu ęstuatione, aut ventris calidis, seu medicatis aquis, in quibus quidam ob delitias se lauāt aut ob corporis commoditatem, id perdisces, dolorémque feruidum sine grauitate, seu tensione sentient ægri. Quòd si ex frigidis glutinosis, crassisque succis proritetur dolor, qui obstructione eum potius concitant, iterum artificiosa quadam coniectura deprehendes prægressa, & præsentia percontatus: cùm cibi pituitosi, & mali succi, ac potus frigidiores, humidioresque præcesserint: temperamentum, ac ætas frigida, similitérque anni tēpus, & regio, ac aëris constitutio: capitisque, ac aurium grauitatem ægri sentiunt. Verùm si distentio quidem orta fuerit, grauitatem verò in capite, vel aure neutiquam percipiant ægri, fueritque antegressa frigiditas, spiritum flatuosum & crassum transitum non habentem, doloris causam esse manifestò cōstabit, qui haud aliter quàm inflammatio partes distendēs dolorem excitat. At si grauitas distentioque simul, ac calor, & dolor pulsatilis, simúlque etiam febricula quædam oboritur, inflammationem efficientē esse causam doloris, qui sanguinis excalfacti influxu originem habuerit, bona ratione æstimare licebit, quemadmodū Paulo & Alexandro visum est. Excitātur autem interdum ex ichoribus, seu saniosis humoribus in aurium corpore genitis consimiles dolores, quemadmodum ex mordacium humorum illapsu forinsecus facto cōtingunt, eodem Galeno teste tertio de compositione medicamentorum secundum locos. Quoniam verò maius imminet periculum in auriū affectionibus, quàm in oculorum vitiis, vt testatur Celsus: nā vitia oculorum intra ipsos nocent, aurium inflammationes, doloresque interdum etiam ad dementiam, mortémque præcipitāt: propterea inter initia protinus magis succurrendum est, ne maiori periculo locus sit, vt ipse inquit. Non absque itaque ratione Hippocrates tertio prognosticorum refert, quòd aurium dolor cum febre continua ac vehementi difficilis est: periculum enim delirij mortisque imminet: nā natu minores septimo die, aut citiùs ab hoc morbo interimuntur: natu verò maiores multò tardiùs. Febris enim ac deliriū minùs eos infestant, & aures eis ob id anteà suppurantur, sed per has ætates recidiuæ euenientes morborum, plurimos interimūt: minores verò natu priusquàm suppurētur aures, interimuntur. Alexander autem, siue meatus auris (dicebat) siue alia ipsius quępiam interna particula frequen

cap. 2. *Alex. lib. 3. cap. 2.* *cap. 3.* *cap. 2.* *Commēt. 13.* *Primum audiendi instrumētū quid sit.* *cap. 3.* *Quid per auriū dolorem intelligatur.* *Partis affectæ notitia.* *Affectus quis sit.* *Comm. 13.* *cap. 1.* *Causæ.* *Earūdem causarum signa.* *Paul. li. 3. cap. 23.* *Alex. loc. cit.* *cap 1. Prognost.* *tex. 13.* *Lib. 3. c. 5.*

frequenter inflammatione laboret,acutiſſima pericula vicinia regionis,& genere ſubſtantiæ inducit: redditque ipſe rationem:nam neruus qui internam auris ſuperficiem ſublinit,cùm ſit ſenſibilis,validos dolores,acutosq́ue excitat,vt etiam cerebrũ in cõſenſum perducat,ita vt febres, & deliria ſic affectis oboriantur:interim verò moriãtur, nec minùs curcitius iuuenes,quàm ſenes ex eodem affectu intereant,aſſerit:quanquam & ante ipſum non Hippocrates modò, verumetiam & Galenus eodem tertio prognoſticorum ſcriptum reliquerant. Cùm itaque nõ ex vna duntaxat cauſa aurium dolor excitetur,quò fit vt neque vna ſit eiuſdem curãdi,ſeu victus ratio,ſed iuxta cauſarum diuerſitatem diuerſimodè quoque ſit inſtituenda:propterea cuiuſque cauſæ ſpeciatim victus inſtitutione prætermiſſa, quoniã ex his,quæ priùs diximus,facilè percipi poterit pro cauſarum varietate cuiuſuis doloris auris curationem præcipiemus,quæ cùm multæ iã dictæ ſint,tantum numerum remediorum eſſe oportet, quantus eſt efficientium cauſarum.

text.14.

Curatio, ſi ex frigiditate oriatur auriũ dolor.c.2.

Dolores igitur à ſola frigiditate obortos calfacientia medicamenta quàm celerrimè curãt, Galeno auctore tertio de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, veluti eſt oleum amaracinũ,nardinum, rutaceum, laurinũ,aut de caſtoreo:quòd ſi maxima fuerit perfrigeratio,benefacit oleum, addito pipere exquiſitiſſimè trito, aut ſi multum, veteri oleo exiguum omnino euphorbij admiſceas,ſtyracem, caſſiã, ſeu calamum odoratum:pariter quoque cõfert irinum oleum:& ruralibus quoque hominibus,ſi allium in oleo contundas,vel feruefacias,atque ita infundas, aut ſi magnam cepam exculpas,deinde oleo eã expleas,& in feruẽti cinere moderatè calfacias:atque ita auribus infundas.

Si ex caliditate, curatio.

At ſi ex calida intemperie aurium dolor originẽ duxerit, ſeu ex medicatis aquis, oui cãdidum in aurem demiſſum,ipſum mitigabit, ſi tepidũ paulatim cum lacte muliebri infundatur. Plurimùm vero iuuantur ex ſucco perdicij cũ modico roſaceo, aut ſolani, ſeu coriandri vel haſtulæ regiæ:nec minus & amygdalino oleo, vel oleo in quo lumbrici, ſeu aſelli, qui in aquoſis & humidis degunt,fuerint incocti.Coriandri item ſuccus cum lacte mulieris immixtus, & auriculæ infuſus dolorem mirificè tollit,vt Plinio ſecundo viſum eſt libr. primo de re med.cap.20.

Si ex medicatis aquis,curatio.

Quòd ſi ex aqua medicata excitatus fuerit dolor circa auditorium meatum oleum aſſiduè infundere conuenit,quo ipſum eluamus,vt teſtatur Galenus : deinde lana molli extergere,rurſúſque infundere.Iuuantur quoque plurimùm ex adipe anſerino, atque item vulpino : ſimiliter ſi oui cãdidum cum muliebri lacte tepido fuerit infuſum.

Commune præceptũ pro auriũ curatione.

Pro communi nanque præcepto habẽdum erit,vt quicquid auribus adhibeatur, mediocriter calidum eſſe oporteat,ex communi omnium Medicorum ſententia:poterit quoque per exuctionem ore aqua attrahi.

Aët.lib.6. cap.75.

Si verò quis vno pede auri affectæ proximo exiliat (vt inquit Aëtius) inclinans quodammodo ſeipſum aquam facilè excernit.

Si ex flatuoſo ſpiritu,aut frigidis ucis ſiat,curatio.

At ſi ex flatuoſo ſpiritu,aut craſſo,lentóque humore aurium dolores fiant, eis vtendum medicamẽtis erit, quæ obturatione liberant, abſtergunt,atque incidunt,citra tamen vehementem roſionem, præſertim in quibus dolor magnus,& copiæ ſuſpicio ſubeſt:cuius generis ſunt album,& nigrum veratrum, amygdalæ amaræ, & ex tribus ariſtolochiis, quæcunque fuerit ad manũ,& iris illyrica : iniicies autem & cinnamomũ,ſi habueris,aut caſſiã, illo non præſente:nec min⁹ & cucumeris ſylueſtris,ac bryoniæ radice, & cẽtaurij magni : iterũ radice,ſeu parui coma vtendũ : & omnino omnia amara conferũt:nanque citra mordacitatẽ,& abſq; moleſtia expurgãt hæc meatus,diſiiciunt,& diſſecãt obturata, vt eodẽ tertio de cõpoſitione medicam.liquet.

Loco cit.

cõmendatur item à Paulo fel ouillum cum oleo communi,vel amygdalino,inſuper porri & cepæ ſuccus tepidus cum melle:aut origanũ cum melle, & lacte muliebri,ſi inſtilletur. Ad vehementiores autẽ aurium obſtructiones fel caprillum cum ſucco porri inditum(vt ipſe inquit)confert.

Lib.3.cap. 1.

Alexander autẽ felbulum, aut ouillum inſtillatum, ſeu capræ vrinam continuè infuſam commendat,ſimiliter ſi felle taurino floccum imbutum, læuigatúmque auri imponas.Priuatim autem Paulus ad dolorem ob flatuoſum ſpiritum,refert quòd cõferat ſtrenuè cucumis ex aqua calida fota,aurique demiſſa. Cõducit quoque vaporatio ex ruta,ſampſucho,caſtoreo, & milio. Verùm ſi in toto corpore, aut ſaltem in capite prædictorum craſſorum humorum adſit redundantia, priuſquàm modò dictis medicamentis vtaris, corpus totum,aut ſaltem caput purgante medicamento exonerabis, præcedente tamen eorum coctione,ac præparatione:aliàs fluxionis cauſam præbebunt,& dolor amplius irritabitur.

Si ex inflammatione fiat,curatio.

Dolore autem auris ex inflammatione oborto, ſtatim ſanguis ex cubito mittendus eſt,media,ſeu humerali vena,velut plenitudo maior,vel minor,ac vires magis, vel minus valentiores videbuntur : deinde auxilia aggredi quæ inflammationes ſedare poſſunt, vt Alexandro,& Paulo viſum eſt : aliiſque reuulſionibus vtẽdum,frictionibus,vinculis, cucurbitulis,ac clyſteriis,aut humorum fluxus inhibeatur. Si & bilioſus ſanguis redundare videatur, à venæ ſectione, purgatione vtendũ erit,quæ vim habeat leniter bilẽ educendi,hanc autem ſtudioſi ex priùs dictis requirant,demum moderata exiſtẽte inflammatione roſaceum cum aceto tepefactum adhibendum erit. Oleum quoque dulce,& calens per ſpecillum lana inuolutum (Paulo teſte) cõtinuò adhiberi poteſt, aut adeps anſerinus,ſeu vulpinus cum roſaceo:extrinſecus verò ea,quæ dolorem leniunt (vt ipſe teſtatur)materiámque impactam concoquunt,ſuperaccommodare oportet. Si verò vehemẽs fuerit ex inflammatione dolor, mitigabit ipſum (Aëtio auctore) oui candidum tenue cum lacte muliebri tepidum infuſum.

Lib.6.cap.80.

Mitigãt quoque feruentes inflammationes (eodem auctore)roſaceum cum auriculæ muris,aut polygoni,vel portulacæ,ſeu ramẽtorum cucurbitæ ſucco,ſi tepidè inſtillentur.Itẽ aſelli ſub hydriis ſtabulantes,ſeu inteſtina terræ cum roſaceo cocta,ad oleum amygdalinum, quod inſuper cum aliquo prædictorum miſceri poterit. Vbi verò maximus,ac vehementiſſimus ex inflammatione dolor vrgeat,neceſſe eſt ſtupefacientibus ſenſum vti: cùm videlicet propter dolorem ad mortis diſcrimen æger tendat:vtendum iis tamen, quæ leniter ſenſum ſtupefaciunt,vt inquit Paulus:nõ enim mediocre periculum eſt,ne cerebrum neruo,per quem facultas audiendi erogatur vicinum,conſortij lege afficiatur:neque ſæpius eis vti oportet,ſed vbi coactus fueris ſemel duntaxat,aut iterum offerre conuenit, Alexandro auctore,præſertim ſi opio vtaris:

Lib.3.cap.3.

miſcetur autem opium muliebri lacti, & oui candido:quæ ipſa & per ſe ſæpè aurium inflammatio-

nibus

nibus profuere, Galeno teste tertio de compositione medicamentorum secundum locos. Excipiatur autem opij pars vna, castorij partes duæ, & cum lacte mulieris, seu oui albumine, aut vino dulci tepido instillentur, Paulo auctore: quanquam Galenus velit, quòd in vehementissimis doloribus pari mensura castoreum admiscendum sit, in non tam vehemētibus dupla, verùm multò ante vsum tempore præparatum id esse conuenit. Porrò hoc medicamentum, quod ex castoreo, & papaueris succo conficitur, non solum aurium sedat dolorem, sed etiam oculorum, & dentium, si auribus instilletur, vt 12. methodo meden. patet. Verùm eo vtendū est, cùm maximè necessitas vrgeat, cùm nonnihil (vt ipse Galenus inquit) partes lædat, ac eas imbecilliores reddat ex refrigeratione, velut reliqua anodyna: nisi post in sanitatis tempore easdem partes excalfeceris: liquor verò, quo hęc diluuntur ex musto sapa sit: multo enim magis quàm dulcia vina dolorē hæc sedat: quomodo hæc miscenda sint à Galeno eodem tertio de compositione medicamentorum secundum locos, decretum est. Similiter quo pacto eadem, aut similia medicamenta auribus vehementer dolentibus iniicienda sunt, docet. idem Asclepiadis auctoritate, serosum cruorem, qui à carnibus bubulis, dum torrētur, destillat, si calidus infundatur, commendat. Extrinsecus autem omni ex parte oleo calidō, aut nardino, quod adipem anserinum habeat, locus fouendus erit, aut rosaceo, seu amygdalino, & si doloris vehementia exigat, per spōgias calente aqua imbutas, in qua chamæmeli flores, fœnumgræcum, & melilotum fuerint decocta, fomentum adhibere conuenit. Quòd si imponi cataplasma aliquando suadebit, papauerum capitibus in aqua coctis, ac fœnigræci, vel hordei, vel lini seminis farina aquæ immissa cataplasma conficies, ex eiusdem Galeni sententia eodem 12. method. medend. Et si externa videantur auris inflammatione tentari non alienum erit, farinam hordeaceam, aut triticeam, sæpè, aut vino dulci adstrictionis experti incoctam cataplasmatis modo inducere, Tralliani auctoritate. Vbi autem dolor inueterauerit, ac in pus inflammatio degenerare incipiat, Pauli medicamento vtitor, quod ex leni seminis succo conficitur, vnà cum rosaceo, aut chamæmelino, solutúmque instillabis.

cap. 1. *cap. 8.* *Loco citat.* *cap. 8.* *Trall. loc. cit.*

Περὶ ἤχȣ τῶν ὤτων. *De aurium sonitu.*

CAPVT XXXIIII.

ALIVD vitij genus aurium est, vbi aures intra seipsas sonant, atque ex hoc quoque fit, ne externum sonum accipiant, Celso auctore, eodem cap. 7. lib. 6. quod vitium Græci ἤχων vocant, Latini (vt Celsus) aurium intra seipsas sonitum: Medicorum vulgus, aurium tū sonitum, tum tinnitum, seu sibilum appellat. Est autem sensus sonitus quidam intra seipsas aures externum sonum impediens, ne ab ipsis accipiatur, quemadmodum ex eiusdem Cornelij verbis percipi potest. In qua affectione meatum auditorium potissimum secundum eius extremitatem, vbi dilatatum neruum attingit oblæsum esse constat: cùm & ipse sensus audiendi, qui iam dicta parte perficitur, affectus sit. Affectio verò ipsa symptoma est in genere noxæ functionis sensibilis deprauatæ: sentit enim audiēdi facultas, id quod sentire non deberet, & propterea eius actio deprauata dici debet. Cuius affectionis causa neque vna esse poterit, nā interim ex flatuoso spiritu generatur, quandoque ob exquisitam sensus audiendi subtilitatem, ex ore ventriculi exhalantibus vaporibus ad aures ipsas: quemadmodū in oculis similia suffusionis symptomata, Galeno teste tertio de compositione medicamentorū secūdum loc. partium etiam ex humore crasso obstructo, interdum ob ipsarum aurium imbecilitatem, quemadmodum in iis, qui ex morbo se recolligunt accidere consueuit. fit præterea & ratione crisis (Tralliano teste) vt in quibusdam febribus euenit, quemadmodum Galeno etiam, & Paulo visum est. Propterea non conuenit citra artem, aut cognitionem, aut curationem auspicari, quamuis certa cognitio dictarum causarum in principio haberi non possit, artificialem tamen quandam coniecturam ex causis forinsecus lacessentibus (si quis ipsarū vires norit) facere licebit, vt si ex prægressa capitis plaga, aut tali morbo, vel ex cruditate, seu largo vini potu, aut violento, & multo vomitu, vel ob pharmacorum auricularium vsum aurium sonitus fiat: ægri quoque temperaturæ, & habitus dignotio ad inueniendam causam conducunt, vniuersaque pręcedens victus ratio: quinetiam si vel paulatim congregetur, vel coaceruatim irruat sonitus, idipsum quoque ad inuentionem affectionis confert: insuperq; si per interualla repetat, vel continenter hoc symptoma perseueret, vt testatur Galenus. Si igitur sonitus nunc excitentur, nunc cessent, & spacio interposito reuertātur: intelligito ex spiritu flatuoso, cui facilis nō patet exit* prouenire: maximè si præcesserint cibi, qui flatus generare possint, & multæ cruditates, vt Alexāder testis est. Si verò ob flatum ventosum, cui transitus interclusus sit, sonitus fieri suspicatus quispiam fuerit, vt inquit Galenus, & ob hanc rem desiccantibus, & attenuatoriis, ac discussoriis pharmacis admotis nihil profecerit, simulq; apophlegmatismis vsus sit, & toto capiti prospexerit, tunc sanè ob auditus subtilitatem sonitum fieri coniectandum erit: præsertim si acuto audiendi sensu æger præditus appareat: & propterea certa cognitio, post vsum pharmacorū artificiali cōiectura exhibitorum huius præsertim causæ tēpore cōtingit. Quòd si propter humores crassos, ac viscidos sonitus accidat, inde cognosces, quòd neque repentè oboriatur sonitus, sed paulatim increscat. Insuper quòd etiam grauitas percipiatur, præcesserintque cruditates, balneorum intempestiuorum vsus, & alia quæ crudos humores generare solent. Verùm ob locorum imbecillitatem, si ortus fuerit sonitus, ex his quæ præcesserunt colligere poteris, vtpote præcedētibus morbis quibusdam, à quibus conualescunt ægri: iis nanque accidere cōsueuit. Si verò in febribus sonitus fiant, aut harum crisibus promptè ex eisdem causis progigni dignosces. Ex causis verò externis si excitetur, quæ sanè ea fuerit, ex ægri, seu astantium sermone patebit. Perpetuò autem permanente sonitu, per essentiam aures affectas esse indiciū erit: velut si per interualla repetat, per sympathiam, hoc est, per consensum, vt interim quiescat, deinde excitetur, post videlicet repletionem, aut inanitionem, vel motum, aut vehementem calorem, seu frigus. Leuissimus quidem hoc vitiū est, vbi ex grauedine fit: peius vbi ex morbis, capitisve longis doloribus incidit. Pessimum, vbi magnis morbis venientibus, maximéque comitiali, prouenit, vt auctor est Celsus. Hippocrates verò

Aurium sonitus quid sit. *Pars affecta.* *Affectus.* *Causæ.* *cap. 1.* *Trall. lib. 3. cap. 6.* *Gal. loc. cit.* *Pau. lib. 3. cap. 23.* *Signa causarum.* *Ex spiritu flatuoso.* *Ex auditus subtilitate.* *Ex humoribus crassis, & viscidis.* *ob locorū imbecillitatem.* *In crisibus* *Ex externis causis.* *Prognostica.*

rò libro primo prædictionum dicebat, in febre ardenti sonitibus aurium accedentibus cum visus hebetudine,&grauitate in naribus accedente, melancholico modo mẽte mouentur. Cuius quoque vitij curandi ratio pro causarũ diuersitate variari debet, propterea relicta victus ratione, quæ iterum neque vna duntaxat esse poterit, sed pro causarũ ratione instituenda erit: poterunque studiosi ex his, quę diximus in præcedẽtibus, haud difficulter ipsam percipere, hic pro efficientium causarum varietate docebimus curationem. Si itaque ex flatuoso crassoq; spiritu, aut humore lento, & crasso aurium sonitus ortus fuerit, totius corporis, aut capitis saltem, purgatione præmissa, præsertim vbi lenti, & crassi redũdarint succi, catapotiis arabicis, aut cochiis cum agarico, aut similibus, errhinis quoq; ac apophlegmatismis, desiccantia, ac attenuatoria, & discussoria pharmaca auribus ipsis admouere oportet, vt oleũ amygdalarum amararum, aut oleum, in quo castoreum, cuminum, seu ruta, anethum, seu nardus fuerint incocta, quibus & acetũ, & mel admiscere poteris, si vehementiùs attenuare, ac discutere velis, quæ omnia affectę auri instillentur: quàm etiam inclinare poterunt adeò, vt per arundinem, seu aliud instrumentum vaporem intus suscipiant ex aqua, in qua priùs fuerint oleo decocta, sampsuchus, ruta, stœchas, absinthium, hyssopus, pini folia, & origanum. Saccelli item parari possunt ex betonica, sampsucho, ruta, hyssopo, chamæmeli flore, pini laurique foliis: qui calfacti auribus imponãtur. Facit insuper ad inueteratos aurium sonitus (Aëtio teste, Apollonij auctoritate) castoreum, & spica nardi æquis portionibus cũ aceto, & rosaceo, si instilletur, hoc idem commendant Galenus ex mente Archigenis tertio de compositione medicamẽtorum secundum locos: & ad Apollonij mentem, porri succum cum lacte muliebri, aut rosaceo infundendum præcipit. Similiter rutam, & cuminum pari mẽsura trita, & aceto diluta, admisto melle si infundas: aut amygdalarum amararum oleum cũ melle mixtum. Cepas quoque, & allium, & adipem anserinũ pari mensura trita, & excolata si infundas, conducit. Verùm si ob sensus audiendi subtilitatem sonitus fiat prędictis pharmacis, ex stupefaciẽtibus sensũ quippiam admiscendũ erit: velut est mandragoræ, aut papaueris succus, iuxta Galeni sententiam, aut rosaceum cum pauco aceto, ac paucissimo opio vtendum: aut oleum, in quo intestina terræ cocta sunt, infundendum erit, vt Aëtius præcipit: verùm magna cum prouidentia, ea quæ sensum stupefaciunt, adhibenda erunt, minima quantitate, & à se leuioribus semper inchoando. At si in febribus sonitus fiant, minimè interturbandi sunt: vt plurimum enim statim sedantur, Galeno auctore, ac Paulo. Sin autem post morbum perseuerauerint, absinthij decocto foueri aures debent, vt eodem Paulo, atque Alexandro visum est: & acetum, rosaceumque infundi, vel radiculę succũ cum rosaceo, aut veratrum nigrum cum aceto iniicito: vel aloẽm optimã cum vino mulso, Aëtij præcepto. At si propter imbecillitatem accidat aurium sonitus, vt in conualescentibus euenit, temperatum aliquod oleum non nimis calidum, aut frigidum, prout necessitas vrgeat, infundendũ erit, chamæmelinum videlicet, anethinum, vel rosaceum. Per consensum verò præsertim à ventriculi ore orto aurium sonitu eidẽ parti, quæ primo afficitur, prospiciendũ erit. Ex quauis autem causa ortus fuerit aurium sonitus, vbi inueterauerit, cõfert hoc medicamentũ, quod excipit seminis porri, & caryophyllorum ana scrup.j. moschu gra. v. cum sampsuchi, & rutæ decocto (interim pauco vino dulci addito) auribus instilletur.

1. prorrhet. tex. 18. — *Curatio.* — *Si ex spiritu flatuoso, & crasso, lentoque humore fiat, curatio.* — *Aet. li. 6. c. 78.* — *cap. 1.* — *Si ob sensus subtilitatem fiat curatio.* — *Si in febribus sonitus fiat.* — *Ex imbecillitate.* — *Per consensum si fiat.*

Περὶ δυσηκοίας, καὶ κωφώσεως.

De difficili, seu graui auditu, & surditate.

CAP. XXXV.

CONTINGIT insuper, vt quispiam difficilius, seu grauius, aut omnino nihil audiat. Appellant autem primum vitium Græci δυσηκοίαν, ἢ βαρυηκοίαν, ἢ ὑποκώφωσιν, Latini verò (vt Celsus) audituum grauem, interim difficilem appellant, eos verò qui hac affectione laborant subsurdos, aut etiam surdastros, siue grauiter, & difficulter audientes. Tales verò Græci ὑποκώφως, δυσηκόους, καὶ βαρυηκόους, nuncupant, vt testis est Galenus tertio de compositione medicamentorum secundum locos: vtpote qui exiguas voces penitus non audiunt, magnas autem vix percipiunt. Reliquum siquidem vitium à Græcis, κώφωσις, à Latinis surditas dicitur, vbi auditus in totum offensus fuerit: adeò vt neque magnas, neque exiguas voces ægri percipiant, his quippe affectionibus aures ipsę perpetuò læduntur, vt ex earum oblæsa functione liquet: quanquam & ipsæ oblædi possunt per se, vt si earum audiendi primum instrumentum, aut aliqua alia pars eidem vsum præstans afficiatur. Per accidẽs verò si earum facultas affecta sit, neruo videlicet, per quem facultatem suscipiunt, aut cerebro, à quo eisdem facultas transmittitur, potissimùm ea parte, vnde neruus oritur, perpetientibus, poterunt nanque ex accidenti aures affectæ dici, si earum facultas læsa sit, siue ratione nerui, siue cerebri: quoniam eo tempore priuantur eo, quo præsente secundum naturam operabantur. Hũc læsionis modum meminit Galenus, cum primo, tum tertio de locis affectis, quanquam hoc modo affectis auribus nullum vitiũ nec sensu, nec alia ratione ortum in eis manifestabitur, verùm illæso apparente aurium foramine: interim quoque & reliqui sensus, qui à cerebro etiam facultatem suscipiunt, perpetiuntur, & in ipso quoque cerebro aliquis læsionis sensus innotescit: quo casu cerebrũ affectum erit, aut præter audiẽdi facultatem, nisi oblæsum est, & tunc neruum propriũ affectum esse haud absurdè cõiicimus, Galeno auctore quarto de locis affectis. Verùm quoquomodo orta sit affectio hæc, symptoma existit in genere noxæ functionum animalium sensibilium, & propriè sensus auditus: quæ functio non deprauata, sed diminuta in primo affectu, in secundo verò ablata est. Insequitur autem vtraque (vt testatur Galenus primo de differentiis symptomatum cap. 3.) aut morbum in intemperie, aut in compositione, aut in soluta vnitate. Verùm cum quidam prædictorum morborum ex propriis eorum indiciis promptè dignoscantur, seorsúmque propriam curationem requirant, nam non auditus duntaxat læsionem, sed aliam quoque cum eo offensam præstare solent, veluti est vlcus, abscessus, quiuis præter naturam tumor, obortus in aure callus, seu tuberculum, ea re his prætermissis de ea duntaxat surditate, seu subsurditate loqui instituimus, quæ ex redundantibus succis, calidis vel frigidis (media intẽperie potissimũ) excitari consueuit.

Surdastri qui. — *Auditus difficilis quis dicatur.* — *cap. 1.* — *Surditas quid.* — *Quæ pars in eis afficiatur.* — *1. de loc. affect. ca. 6. 3. de loc. affect. ca. 1.* — *Quis affectus præter naturã sit.* — *4. de loc. affect. c. 2.* — *Quos morbos sectentur.* — *Causæ.*

Quamobrem

Earundem signa.

Quamobrem dictarum causarum signa trademus, quibus rectè iudicari,& inter se distingui valeant.

Si ex biliosis succis, signa.

Si enim à biliosis humoribus surditas, vel subsurditas accidat sursum vergentibus, derepente, potissimúmque in febribus infestare solent, natura, ætas, ac habitus biliosi quoque erunt, similísque præcessit victus ratio,tempus anni,regio, ac aeris constitutio.

Si à craßis humoribus signa.

Si autem à crassis humoribus ad aures decumbentibus oriantur,cum aurium, tum capitis grauitas aderit, ac reliqua quæ pituitosos humores indicant,ob sordes interim, quę crebrò in auribus gigni consueuerunt, prædictæ affectiones excitantur,quæ quoniam & dignotione,& curatione facile patent, & tolluntur,propterea neque dē his etiā mentionem fecimus.

Prognost. Pau.libr.3. cap.23.

Quæcunque autem ab origine,vel paulò pòst,sed longissimæ, & absolutæ surditates constituuntur, nullo remedio eliduntur, Paulo teste. Quæ vero non absolutæ quidem sed diuturnæ tamen, & ipsæ curationem non recipiūt, aut certæ difficillimā,vt idem Paulus testatur.

1.prorrhet. tex.32.

Surditas quoque (vt inquit Hippocrates libro primo prædictionum) in morbis acutis, & turbulentis consequens mala est. Verùm quæ ob biliosum humorem ad superiora impetum facientem nascūtur surditates,vacuationibus per medicamenta bilem ducentia ex facili abolentur. Quidam etiam sua sponte affectu liberantur, bile inferius descendente,quod quidem Hippocrates aphor.28,quarti libri confirmauit, cùm dixit, Quibus biliosæ deiectiones, superueniēte surditate cessant:& quibus surditas superuenientibus biliosis deiectionibus cessat: & eodem libro aphoris.60.scriptum reliquit. Quibus in febribus aures obsurduerunt,sanguis ex naribus fluens,aut aluus turbata,soluit morbum. Valde quoque suspectum habere oportet grauem auditum, vt tertio de compositione medicamentorum secundum locos cap.1. testatur Galenus: quoniam paulatim augescens temporis progressu perfectam surditatem inducit.

Si ex bilioso fiant humore, curatio.

Hæ affectiones, si ob biliosum humorem sursum vrgentem ortæ sint, ex facili aboleri possunt:nam quidam sua spontè à malo liberantur, bile inferiùs descendente, quemadmodum Hippocrates testatur, aut sanguine ex naribus fluente. Quidam verò per medicamenta bilem ducentia eis exhibita, facilem curationem recipiunt, Alexandro, & Paulo testibus: quorum materias in præcedentibus studiosi requirant.

Alex.li.3. cap.9. Pau,loc.citato.

Curatio, si ex frigidis ac craßis succis fiant

Victu quoque conuenienti contemperandi erunt, eóque biliosus humor permutandus,cuius iterum sæpius in prædictis mētionem fecimus. At ex crudis, crassisque humoribus prognatas surditates vel grauem auditum, vniuersa victus ratione attenuatoria priùs instituta, si nihil prohibeat, venæ sectione curabis,media,aut externa incisa in cubito, vena potissimùm, si recens fuerit affectio, aut cum sanguine permisti sint redundantes crudi, crassique succi, diutina autem existente affectione, vel à sanguine, absolutis redundantibus prædictis succis,vel siquid aliud venam incidere impedierit, o-

Purgatio.

mnino purgatione vtendum erit, humoribus priùs tamen concoctis, ac præparatis:ex qua purgatione nedum totum corpus, sed caput præcipuè ex iam dictis succis inaniatur: eáque non semel duntaxat, sed bis,ac sæpius(si opus fuerit)vtendum. hanc autem ex priùs dictis eligere poteris,præsertim capit. de dolore capitis orto ex frigidis, crassisque succis. A qua purgatione,medicamentis, quæ per os, & nares pituitam eliciunt(Alexandro,& Paulo auctoribus) vtare:necnon & eis, quæ sternutamenta cient. Itē & balneis sua sponte scaturiētibus,& horum inopia, marinis aquis corpus abluere confert, prout idem auctores præcipiunt, omniqúe modo caput ipsum,præsertim vbi graue,ac repletum fuerit, exsiccare saluberrimum erit, simúlque corroborare, Galeni auctoritate tertio de compositione medicamentorum secundum locos, atque ex eiusdem sententia in ipsam aurem immittenda sunt pharmaca, quæ crassos, & viscosos humores fundant, ac secent, attenuéntque, ex quorum numero(præter ea, quæ ad sonitus tradita sunt) erit absinthium cum aqua decoctum, ac per arundinem pro fomento adhibitum, ita vt alteram arundinis partem cauitati auris adaptes,alteram verò foramini operculi ollæ inseras,quò vapor,qui exhalat, ad auditorium meatum allabatur:vtaris autē hoc potissimùm (Apollonij auctoritate) ad auditus grauitatem repentinam,& ob dolorem capitis obortam: baccisque lauri, aut folijs eiusdem in aqua decoctis,similiter vtitor,aut origano, itémque hyssopo, aqua quoque marina,& aceto vti conuenit, omnis item piscis fel,perdicis,aut capræ infusum prodest, aut erinacei terrestris cum oleo: fel insuper tauri cum anguis senecta aceto exceptum,& auriū meatui inditum,grauem auditum soluit, Aetio teste:aut rutæ succus cum melle, seu castoreum cum oleo anethino,vt Paulo visum est. Fomentis quoque vtēdum, quæ per spongias fiunt ex aliquo prædictorū decocto: & castoreum cum baccis lauri, & aceto permistum in aurem instilla. Nam mirificè conducit,cùm hoc,tum reliqua connumerata medicamēta, etsi valentissima sint, sustinet enim (vt inquit Galenus sexto meth.meden.in fine)auditorius meatus valentissima medicamenta:quamuis non solùm vsque ad cerebri duram membranam pertineat, sed etiam neruum contingit, qui in ipsum à cerebro descendit, vt diximus. Plinius Secundus libro primo de re med.cap.12.inquit, quòd succus hederæ mundissimus cum vino instillatus plurimum facit:item allium,& cepulas cum adipe anseris,si colas,& infundas,oua quoque formicarum (vt idem refert) contrita surditatem aurium,quàm vetustissima sit, sanabunt:caprillum item fel instillatur grauiter audientibus, & prodest,ac bubulum lac cum felle caprino mixtum,& infusum auriculis grauiter audiētibus restituit auditum,eodem auctore. Libro autem de medicamentis,quæ ad manum sunt Gal. adscripto legitur,quòd leporis fel recens cum paris mellis portione mixtum, & in cepæ corio tepefactum in aurem immissum ei,qui nihil audiat,auditum restituit.

Cap.1.

Topica:

Vide Gal. loco citato & Aet.li.6.cap 79.

Loco citato

In principio libri.

Περὶ παροτίδων. *De parotidibus*

CAPVT XXXVI.

POST aurium affectus,deinceps opportunè visum est de eo affectu agere,qui in adenibus iuxta aures adiacentibus oriri consueuit:nomināt autem hunc Græci παρωτίδα, à Latinis quoq; parotis nuncupantur. Sunt autē parotides ex inflāmationum genere, quæ glandulis circa aures affectis fiunt,Gal.teste,tertio de compositione medic.secūdum locos. Ex quarum descriptione liquet, quæ partes in eis afficiantur,quia adenes iuxta aures, quod absque alio indicio,sola inspectione pa-

Parotides quid sint. Cap.2.

Pars affecta.

Affectus

tebit. Affectus verò (cùm è genere inflāmationū ſit) erit morbus in quantitate, propriè in exceſſu primò, ſicut reliquæ inflammationes, ſecundariò verò in intemperie, & ſoluta continuitate; id quod dignoſcere ad ſenſum licebit, abſque alia ſignorum inueſtigatione. *Cauſa.* Harum autem cauſa non vna duntaxat eſſe poterit: nam quandoque ex redundante ſanguine, eóque non immodicè craſſo gignuntur: *Earundem ſigna.* id quod dignoſces ex tumoribus magnis, rubríſque exiſtentibus, ex doloribus continuis vehementibus, atque grauantibus, & temperamento, ætate, & habitu, ſanguineis exiſtentibus, præcedentéque victus ratione multum ſanguine gignere potente, & reliquis huiuſmodi. Fiunt inſuper ex bilioſo ſanguine, ac tenuiori, quod cognoſcere licebit, eo quod tumor ſit rubicundior citra grauitatem, igneus, eryſipelati perſimilis: ægérque videbitur, tanquam ardere, & tangentes manifeſtam caliditatem percipiunt, vt Alexander teſtis eſt. *Li.3 c.10.* Quæ præceſſerunt, ac comitantur pariter bilem redundantem arguent, vt habitus, ętas, temperamentum, ratio victus, ac reliqua. Verùm ſi à melancholico ſanguine prouenerit, neque ruborem habebunt, neque dolorem adeò ipſe inferunt, ſed tumorem quendam ſcirrhoſum, quemadmodū ſi ex pituitoſo ſanguine fiant, laxum tumorem, qui œdema dicitur, repræſentabunt, nihil habens dolorificum, aut renitens, nec minus & quæ præceſſerunt melancholicum ſanguinem, aut pituitoſum apta fuerunt procreare. Conſueuerunt autem indifferenter cunctæ oriri, Galeno, & Paulo teſtibus, *Gale loco cit. Paul. li. 3. cap. 23.* interim ex humoribus in capite impactis, atque ab eo ad iam dictas partes tranſmiſſis, interdum autem citra capitis affectionem in febribus, natura ſuperfluos humores ex vaſis effundens ad regionem inter cutem, & ſubiecta corpora deponit iudicatoriè, quo tempore & glandulæ ex effuſis humoribus participant, prædictóque affectu laborant. At Celſo auctore libro ſexto cap. 16. parotides oriri ſolent modò in ſecunda valetudine, ibi inflammatione orta, modò poſt longas febres, illuc impetu morbi conuerſo. Accuratè igitur inſpici debet tum qualitas, tum quantitas materiæ influentis, & parotidas excitantis, vt inquit Alexander: *Prognoſtica.* nam quædam ipſarum ratione criſis concoctione apparente fiūt, quæ neque prauæ, ſed curatu faciles exiſtunt: multóſque magnis periculis liberarunt, aliæ verò ex copia cruda contingunt, quæ naturam grauant, ſimul & nonnihil irritant; quare etiam procedente tempore periclitantur, & Medicis multa tentantibus, vix ad ſuppurationem, aut concoctionem perueniunt. Victu itaque congruo maximè, & ſubiecto affectui, cauſǽque eius effectrici accommodato im primis conſtituto, *Curatio.* ſi ſanguis redundare videatur, per venæ ſectionem ipſum euacuabis: *Venæ ſectio.* præſertim ſi vires permittant, antequàm vllam curationem parti adhibeas, Galeni, Pauli, ac Alexandri decreto: qui enim (vt inquit Alexander) nulla vacuatione præmiſſa, ſtatim ad inducenda cataplaſmata tranſierunt, aut aliud, quod diſcutere, aut extrahere parotidas poteſt, hi manifeſto auctores extiterunt, cur ægri ſtrangularentur. *Topica.* Incidenda tamen erit eiuſdem lateris humeralis vena. A ſanguinis autē miſſione ad topica ad deueniendum eſt medicamēta: quæ minimè repulſoria (veluti in reliquis inflammationibus vti conuenit) eſſe debent, præſertim cùm neque malignum ſit, neque multum quod influit, neque corpus humoribus ex ęquo plenum ſit, tunc nanque prima pars curatione partium inflammatarum à reprimentibus, ac repellentibus exordienda erit. Verum in parotidibus, ſiue paucum ſit quod influit, ſiue multum, benignū, aut malignum, aut corpus ex æquo plenum, aut non plenum, Galeni decreto tertio de Compoſitione medicamentorum ſecundum locos, *cap. 2.* etiam præcedente totius corporis euacuatione nunquam eis vtēdum erit: & ſi Celſus eodem libro ſexto ca. 16. interdum ea admittat, cùm videlicet ſine morbo intumuerit, tutius tamen erit, ſi ab eis abſtineas ſemper, ſed maturari, & quamprimùm aperiri commodius eſt, vt ipſe inquit, præſertim ſi ex aduerſa valetudine fiant: quanquam conſiderandum ſit (vt ipſemet teſtatur Galenus) num vehementi impetu fluxus illabatur, vel nō: nam primo caſu nihil nos curioſiùs agētes, iuxta Hippocratis ſententiam aphoriſ. 20. primi libri, omnia naturę permittimus. Si enim ſiue cucurbitam, ſiue aliud pharmacum humores ex alto ad cutem attrahens admouerimus, vehemēs dolor hominem apprehendit: vnde & vigiliæ fiūt, & febres ſuccedunt, ac vires exoluuntur, Galeno teſte, præcitato loco. Mitigare igitur, & non humorum influxui opitulari tunc potius conuenit per cataplaſmatum maximè lenientium vſum: veluti eſt, quòd ex frumenti, aut hordei, aut ſeminis lini farina, cum aqua mulſa, aut fœnigræci, ſeu althææ, ſeu chamæmeli decocto conficitur. Item quod ex lapatho, ex axungia inſulſa conſtat, vt inquit Paulus, & quæcunque alia, quæ ad hęc commoderatè humectam habent caliditatem, per quam mitigare dolores valent, ac influentes humores concoquere, ac ſuppurare poſſunt, in eundem vſum corporibus præſertim mollibus, ennuchorum, puerorum, mulierum, & eorum, qui teneram habent carnem, eiuſdem Galeni auctoritate, butyro locum illinemus: & ſi vehemens fuit dolor, butyrum, & adipem ſuillum ſimul liquefaciem⁹, & modica cera adiecta, vt mollius ceratum fiat (vt inquit Aëtius) imponemus. *Li. 6. c. 89.* At ſi non vehementi impetu influxus irruat, humoréque adhuc altè deliteſcente, parotis in tumorem non attollatur, iuuari natura debet, vt affligens humor ex profundo ad cutem attrahatur, pharmaca attractoria, aut fomenta aſſidua adhibendo: atque ſi hæc nihil memorabile efficiant, etiam cucurbitam affigentes, vt inquit Galenus. Nam ſi in altum recurrat colluuies, periculum haud mediocre ſubſecuturum eſt, vt Paulus teſtatur: optimū vtique hîc videbitur naturam adiuuare. Quòd ſi moderatæ fuerint parotides, ac mitiores, vtpote quòd neque multa copia influat, neque dolor vehemens adſit, neque caliditas cum humore, ſanare eas poterimus facilè (vt inquit Galenus, & Paulus) fotibus ex muria vtentes, & cataplaſmata magis calefacientia, & diſcutientia adhibentes, cùm neque ipſæ ad ſuppurationem feſtinant, neque vehementem dolorem inducunt, veluti eſſet ceratum ex butyro, & æſypo paratū, quod oſtrea vſta, aut buccinas, aut purpuras aſſumeret, vt inquit Aëtius: vel ex eiſdē oſtreis vſtis, anſerinoq; adipe veteri, inſulſo, & butyro, ac cera compoſitum: quod quidem efficaciſſimum eſt, vt ipſe inquit: quamuis hæc eadem medicamenta ante Aëtium Galenus conſcripſerit tertio de compoſitione medicamentorum ſecundum locos: *cap. 2.* niſi quòd pro adipe anſerino ſuillum appoſuit veterem inſulſum. Verùm ſi non ita mitiores fuerint parotides,

des, attractorijs pharmacis (vt diximus) ac discussorijs vtendum erit, fomenta assidua adhibendo ex florum chamęmelini, fœnigręci, seminis lini, & sertulæ campanæ decocto. Quòd si ex crassiori humore ac frigidiori excitentur, in aqua, & vino decoctum parari debet ex prædictis, adiicique poterit hyssopus, serpillum, sampsuchus, pulegium, & reliqua, quæ euidentiorem vim discutiendi habent. Post fotus ex oleo amygdalino, chamæmelino, aut anethino locum illinemus: aut cataplasma ex hordeacea farina, & semine lini, in iure fœnigræci, chamæmeli, aut althææ decoctis adhibebimus. Frigidioribus autem, & crassioribus existentibus succis, oleo irino, aut liliorum alborum, sampsuchino, aut rutaceo vtar, aut cataplasmate ex erui, seminis lini, & fœnigręci farina cum ficuū siccarum, & chamæmeli iure decoctis, addita mulsa, & cum his cucurbitæ quoque affigēdæ sunt, præsertim si nihil memorabile efficiant: bene item discutit parotidas iris illyrica contusa, cocta ex passo more farinæ hordeaceæ, calida bis, térve imposita, vt inquit Scribonius Largus. Eiusdem iridis illiricæ pulverem cum hordei farina in mellicrato decoctum commendat Theodorus Priscianus capite octauo libro primo ad Timotheum. Quòd si ex his tumor nō discutiatur, sed etiam dolor perseueret, necesse est tandem, vt ad ea quæ suppurationem excitare, & materiam possunt cōcoquere digrediamur: velut est frumenti farina cum caricarum decocto, & oleo, item quod ex polline, & quod ex fermento constat pharmacum, Galeni auctoritate: lapathum quoque, & axūgia porcina, si in hydrelæo coquantur, idem præstant, ex Alexandri sententia. Postquàm verò in pus parotides transierint, materia mutata, id quod tibi innotescit ex rigore præter rationem, & febre, quæ priùs non erant, ac maiori dolore præcedentibus, tempore quo pus conficiebatur, ac demum delitescentibus, tunc aut per sectionem pus elicere, oportet, aut sanè per acre medicamentum abscessum rumpere, aut tentare, vt ipsum per medicamēta attractoria, & tenuium partium vim habentia discutiamus, Galeno teste eodem tertio de compositione medicamentorum secundum locos. Verùm si ipsæ parotides inueteratæ fuerint, citra omnem molestiam discuties, & emollies, si buccinas vstas, & ostrea, omnia adipi veteri porcino liquato admisceas, ac supra affectum locum adhibeas, Aëtio teste: hoc idem efficiet: si prædictorum cinerem cum melle admisceas, aut si ficus marinas, aqua incoctas vel marrubium cum sale imponas ex Pauli sententia, seu meliùs Archigenis: quoniam eius esse hæc medicamenta fatetur Galenus tertio de compositione medicamentorum secundum locos.

cap.44. *cap.2.* *Loco citato*

Περὶ βλάβης ὀσφρήσεως, καὶ ῥινὸς παθῶν. *De læsione olfactus, & narium vitijs.*

CAPVT XXXVII.

De instrumento odoratus ca.3 4. de loc. aff. cap 2.

CVM in ordine instrumentorum sensus, tertium locum ad dignoscēdam tenuem substātiam odoratus teneat Galeno teste, cùm libro de instrumēto odoratus, tum quarto de locis affectis, & propterea in quatuor alijs sensorijs, tanquam medium constituitur, ea de re absolutis aurium affectibus, ad eos qui olfaciendi facultati, ac naribus contingunt, transeundum esse censui, priùs tamen de ea odoratus læsione, quæ non in meatibus nasi est, pertractare decreui: quæ qualiscunque fuerit, siue difficilis, diminutè videlicet, seu ablatè oblęsa functio, siue deprauata, noxa non eorū meatuum, qui naribus cōspiciutur, erit, sed vel anteriorum cerebri ventriculorum, aut eorū meatuum, qui ἠθμοειδῆς Græcè, Latinè colıformes appellātur, ex Gal. sententia tertio de locis affectis, in fine: quem sectati sunt Paulus, & Aëtius. Nanque (vt idem Galenus testatur) odoratorum sensus in prioribus cerebri finibus perficitur, elatis ad ipsos per iam dicta coli foramina vaporibus, cùm natura in fabricādis cuiusque sensus instrumentis, similitudinem sensibilium secuta sit: & propterea vaporis quodāmodo simile proprium odoratus instrumētum esse oportebat, vt libro de instrumento odoratus liquet. In ipsis itaque cerebri anterioribus ventriculis, qui etiam vaporosum quendam spiritum continent, vt patet octauo de vsu partium odoratorū sensus perficitur, non abs re iuxta Gal. sententiā. Quapropter olfaciēdi facultate oblæsa, ad priores cerebri vētriculos referatur affectio, si simul cū ea vox nō oblęsa sit, sed incolumis seruabitur: verū si vox quoq; mali contagium senserit, laboriosior quodāmodo reddita, colatorijs ossib. oblæsis affectio tribuēda erit, quemadmodum Paulus testatur. At si cerebri priores ventriculi affecti sint, eorum affectio, aut ex intemperie sola, aut etiam ex humorū copia oriri potest. Si verò colatorij meatus affecti sint, obstructio duntaxat eorum, & non intemperies sola in causa esse poterit, & proinde licet odoratus oblæsio perpetuò symptoma sit in genere noxæ functionis sēsibilis propriè olfaciēdi, siue ea functio diminuta sit, ablata, seu deprauata, non ad vnū tamen genus morborū sequitur: sed si colatorij meat⁹ affecti sint, vtpote obstructi (vt diximus) morbum in compositione, & propriè in via comitabitur, ipsis autē incolumibus existentibus, anterioribus verò cerebri finibus affectis in intemperie morbum sectabitur. Quibus autem indicijs olfaciēdi læsio dignoscatur nequaquam scribere oportet, cùm ex ipsius ægri relatione prōptè modus læsionis eius percipi possit. At habita notitia, quod olfaciendi facultas ex affectione anteriorum cerebri vētriculorum oblęsa sit, cùm ipsi intēperatura quadā affecti sint, mox qualis sit ea vētriculorum cerebri, ac ipsius etiam cerebri intemperies inuestigandum erit: quę nō alia via tibi innotescet, quàm ex his notis, quas conscripsimus, cùm de dolore capitis pertractauimus: siue ea intēperies sit sola, siue cum alicuius succi redundātia, propterea non est cur iterū de eis hîc mentionē faciamus. Verùm si odoratus offensio obturatos colatorios meatus sectetur, ex detētis præter cōsuetudinem narium excrementis, muco, ac destillatione vt plurimùm prægressis, cū his quę diximus percipi poterit: quanquam etiam ex malis quibusdam redundantibus succis prædicti meatus obstrui possunt, vētriculique oppleri, ac aliena intemperie affici: qui ex proprijs eorum indicijs haud difficulter comprehenduntur, potissimùm vbi deprauata functio fuerit. Non itaq; despicienda hæc affectio erit, præsertim vbi anteriores cerebri ventriculi, nedum intemperie affecti, sed humore oppleti sint, quoniā præter id quod spiritus animalis, qui in ventriculis continetur, ac cerebrum ipsum intemperie quadā afficiatur, hæsitandum erit de futuro caro, morbo comitiali, aut apoplexia, humoribus ipsis diu detētis, ac adeò auctis, vt pleni ventriculi sint, nō anteriores

Pars affecta. *Pau. lib. 3. cap. 24. Aëtius li. 6. cap. 96. Odoratorū sensus quo loco fiat. Cap. 3. Cap. 6.* *Quibus indicijs dignoscatur quæ pars fuerit affecta.* *Quis præter naturā affectus sit.* *Quos morbos sectetur.* *Causarum cognitio.* *Prognostica.*

riores modò, sed medius saltem, aut etiam postremus cum eis quemadmodum euenire solet, si ipsis plenis existentibus tota nocte supini cubemus, Galeno teste, libro de instrumēto odoratus. Insuper si oderandi functio deprauata sit, magna ex parte periculosa existit, præsertim si in acutis morbis accidat, & odor quispiam putridus, ac fœtidus sentiatur. Verùm si ex sola cerebri intemperie olfaciendi facultas oblæsa sit, contrarijs duntaxat remediis curabitur, calidis, si frigida fuerit intemperies: & frigidis, si calida, humidis, si sicca, & siccis, si humida fuerit: quemadmodum in cura doloris capitis ostendimus. Ex humorum autem copia, siue cerebri ventriculos opplente, siue colatorios meatus obstruente, si odorandi functio oblæsa sit, ea prius, aut sanguinis missione, aut purgatione vacuanda erit (vt inquit Paulus) prout ipsa humorum copia exigit: & deinde ad topica medicamenta deuenire. Sed quoniam magna ex parte, qui ventriculos opplent, ac colatorios meatus obstruunt redundantes succi frigidi, ac crassi sunt, ea de re, si ita contingat, odoratum oblædi, vniuersa victus ratio, quæ attenuatoriæ sit facultatis, instituēda erit. Proinde domus in qua degunt taliter affecti, moderatè calida sit oportet, pro temporis anni ratione: in sicciorибus locis diuersentur: gymnasiisque pro viribus vtantur, ac moderato somno nocturno: nam diurnus, & diuturnus incommodus eis existit: dum autem dormiunt ceruicalia sublimia habeant, & in latus reclinentur, non tamen secūdum affectam partem, præsertim si contingat vnum ex colatoriis meatibus esse obturatum, vt inquit Aëtius, Archigenis auctoritate, ex interuallis quoque acrium rerum esus adhibeatur. Hac victus ratione instituta, ac totius corporis purgatione præmissa, non semel duntaxat, sed bis, & sæpiùs, si opus fuerit, præsertim si purgans medicamentum valentissimum non sit, commodus erit vsus eorum pharmacorum, quæ pituitam per os ducunt, quorum formulas suprà requiras, aut ex staphide syluestri, mastiche, & vua passa componas: nec minus & caput ipsum per ea quæ naribus infunduntur, purgari debet, priùs eis vtendo, quæ in præcedentibus conscripsimus: demum efficacioribus, ceu est elaterium cū lacte, aut cyclamini succus. Ipsum quoque cyclaminum siccum tritum (vt inquit Aëtius) insuffla, aut nigellam tusam ac cibratam, & oleo vetustissimo addito probè tritam per nares infunde: & pharmacum per inspirationem vehementius attrahere iube: aquam autem ægro in ore continēdam exhibe, quo medicamento vsus fuit Galenus in quodam adolescente, qui à diuturna tum grauedine, tum destillatione odorandi sensum læsum habebat, vt patet libro de instrumento odoratus. Hic vbi per triduum hoc auxilio vsus fuisset, magnopere ab eo adiutus fuit: quarto autem die cùm eodem medicamento sic vsus esset, vt spiritum violentiùs quàm antea attraheret, grauem in intimo capite morsum percepit, qui tamen, vt sensim leniretur, postera die penitus conualuit: vtiliter etiam nigella assumitur cum aceto, vt refert Aëtius. Sternuatorio item vtendum, primùm simpliciori, deinde efficaciori, quale est veratrum album leuissimè tritum, odoramenta quoque assiduè adhibeantur, veluti est narcissus, sysimbrium, aut serpillum odoratum, mentha, polium, & thymbra: quanquam omnium vtilissimum sit castoreum aceto dilutū: quin & potum castoreum tritum cum aquæ mulsæ cyathis tribus, præ multis auxiliis proderit, eodem Aëtio teste: verùm efficacius redditur, aceti scillitici cyatho dimidio addito. Vtilissimum quoque ipsis existit acetum scillinum quotidie à ieiunis trium cochleariorum acceptum. Cæterùm si pertinacior fuerit affectio, adeò vt adhuc auxilio aliquo opus habeat, radendum est caput, & sinapismus adhibēdus vsque ad frontem: & si opus fuerit, nedum frōti, sed faciei, ac naso adhibere oportet, & postea lauare: quin & theriacæ sæpè assumptio magno erit præsidio, Paulo auctore.

Cap. 6. — *Curatio.* — *Victus ratio.* — *Medicamētorū ratio.* — *Cap. 4.*

Περὶ ὀζαινῶν. *De ozænis.*

CAP. XXXVIII.

Ex genere verò vlcerum sunt ea narium vitia, quæ Græci ὀζαίνας, Latini quoque non alio modo quàm ozænas appellant, ex fœdo odore quem habent, sic dictę. Sunt nanque ozęnę vlcera circa nares, plurésq; crustas, & odorem fœdum habentia, Celso auctore cap. 8. libro sexto, aut vlcera curatu difficilia, putredinosa, grauitérq; olentia, vt ex Aëtio, & Alexandro colligi potest. In quibus quòd nares afficiantur, nullo alio indicio opus est, cùm ex inspectione patere poterit, ac ægri narratione, similiter quod morbus sint in soluta continuitate: nam in vlcerum genere continentur, vt diximus: id quod etiam visu facilè deprehendi poterit. Earum autem causa humores acres, ac putridi sunt: ex ipsorúmque influxu generātur, vt Galenus testis est 3. de compositione medicamentorum secund. loc. Nam si acres solùm fuerint humores, ægrè curabilia vlcera producere consueuerunt, non tamen graueolentia, eodem Galeno auctore præcitato loco. Relinquitur ergo, vt ozænę ex acrium, & putredinosorum humorum influxu procreentur: & propterea differre ab his vlceribus, quæ ex acrium duntaxat humorum influxu fiunt, nō tamen graueolentia sunt. De hoc malo sciri quidem debet (vt inquit Celsus) quòd vix ei succurri possit, nihilominus tamen quędam tentanda sunt, quanquam curatu sit difficile. Cibo itaque modico, qui neque acer, neque valentissimus sit, est vtendum, pariter & potu: & si suscipio adsit copiæ humorum in toto corpore redundantium, ea priùs aut sanguinis missione, aut purgatione auferenda erit, Paulo teste. Demum quoniam ex capite in nares acrium, ac vitiatorum humorum defluxus prouenit, quamprimum caput siccetur, ac roboretur oportet, Galeno auctore eodem tertio de compositio. medica. secund. locos, eóque siccato, ac roborato ad naris purgationem progrediendum erit, scopo hoc in ozænis proposito, vt affecta pars permistæ facultatis pharmaca, tum repellentia, tum discutientia resiccetur, repellunt autem, tum austera, tum acerba, quæ communem adstringentium appellationem habent, discutiunt verò calida, & sicca facultate prædita Qua de re caput ad cutem tondeatur, assiduéque vehementer perfricetur: demum quæ siccādi, ac firmādi facultate prædita sint syncipiti, ac toto capiti præraso (vt dictum est) imponantur, veluti est oleum myrtinum, rosaceum, puluis corallorum, ac santalorum, rosarum rubearum siccarum, mastiches, & mannæ thuris, acetum, & alia huiusmodi: quorum syluam studiosi petant capit. de dolore capitis. Ex Aëtij autem, & Alexandri sententia tale medicamentum imponi debet: excipit verò myrrhæ,

Ozæne. — *Quid sint.* — *Aet. lib. 6. cap 90.* — *Ale. lib. 3. cap. 11.* — *Pars affecta.* — *Affectus.* — *Causæ. cap. 3.* — *Prognostica.* — *Curatio.* — *Victus ratio.* — *Pau. lib. 3. cap. 24.* — *Medicamētorū ratio. cap. 3.* — *Topica capitis adhibenda.*

rhæ, thuris, singulorum vnc. j. cochleas integras quinque, quibus ceram, & albumina ouorum duorum addito, commisceto que, ac medicamentum capiti cum linteo dibus nouê continuis inducito. Postquam itaque per prędicta caput corroboraueris, ad nasi curationem accedes, præpositum iam scopum habens: in narem itaque ipsam mel cum exiguo modo resinæ terebenthinæ conniciatur, ex Celsi sententia, quod specillo quoque lana inuoluto sit, attrahatúrque spiritu is succus, donec in ore gustus eius sentiatur: sub his enim crustæ resoluuntur, quæ tamen per sternutamentā elidi debent. At puris vlceribus (eodem Cornelio auctore) vapor aquæ calidæ subiiciendus est, deinde adhibendum aut lycium ex vino dilutū, aut menthę, seu marrubij succus, seu omphaciū, sic vt horum cuilibet mel adiiciatur: inuoluendúmque lana specillum est, & in eo medicamento intingendum, eóque vlcera implenda sunt, rursúsque linamentum inuolutum, & oblongum eodem medicamento illinendum, dimittendúmque in narem est, & ab inferiore parte leniter deligandum, idque per hyemem, & ver, bis die, per æstatem: & autumnum, ter die fieri debet. Verùm Galenus (Archigenis auctoritate) calaminthæ succum naribus infundēdum in ozænis præcipit: aut ipsammet aridam calaminthā per fistulam insufflandam iubet, & ad naris vlcera ex malorum punicorum succo in ęneo vase ad medietatem cocto paratum medicamentum perline, aut malum punicum dulce, integrum, in vino coctum tertio, & forinsecus imponito: poterítque ex cerusa, & argenti spuma simul cōtritis, eísque dum teruntur, vinū, & oleum myrteum adiiciendo, donec mellis crassitudinem fecerit, medicamentū parari, eóque vlcus illiniri, eiusdem Cornelij auctoritate. Interim si vetus fuerit vlcus, præsertim myrrham, plumbum vstum, ac alumen prædicto vnguento permiscere poteris, sutorium atramentum vstum, vel sal ammoniacum, simúlque cū his mel, & acetum, ex quibus constat cum ozænarum, tum etiam aliorum narium vlcerum curatio. Vnum autem Aëtij medicamentum ex mente Oribasij prætermittere nolui, excipit autem spumæ argenti, & cerusæ drach. vj. plumbi vsti, & loti drach. iiij. myrrhæ, aloës, singulorum drach. ij. gallarum drac. j. vino, & myrteo oleo dilutis vtere ad narium vlcera, facit etiā & ad sedis vitia, vlcera scilicet, seu rimas, eodem auctore.

Topica naso applicanda.

Li. 6. c. 93. Optimum medicamentum.

Πεϱὶ πολύποδος. *De polypo.*

CAP. XXXIX.

VELVT ex vlcerum genere ozænæ, sic quoque ex genere tumorum præter naturam affectus quidam in naribus generantur, qui à Græcis πολύποδες, à Latinis veluti à Celso, polypi quoque nuncupantur. Sumpsit autem hic affectus nomen à similitudine ad aliquid extra positum, velut elephantiasis, & cancer, ab elephante, & cācro, cum quibus similitudinem habent, vt testatur Galenus 2. metho. meden. propterea ab eodem Galeno 3. de compo. med. secund. loc. asseritur polypum tumorem esse, qui pręter naturam in naribus generatur, polypodis carni assimilis, iuxta sabstātię proprietatem: quem etiam sectati sunt Paulus, & Aëtius: nam polypi marini carni proprietate essentiæ, & colore, & compage similis existit, eodem Aëtio teste. Celsus verò cap. 8. libro sexto, dixit, quòd polypus est caruncula, modò alba, modò subrubra, quæ narium ossi inhæret, & modò ad labra pendens narem implet, modò retro per id foramen, quo spiritus à naribus ad fauces descendit, adeò increscit, vt post vuam conspici possit, strangulátque hominem, maximè austro, aut euro flante, feréque mollis est, rarò dura, distatque polypus, iuxta eiusdem Celsi sententiam, à reliquis carunculis, quæ naribus nascūtur: quoniam illæ similes sunt muliebribus mammis, ac in imis partibus narium, quæ carnosissimæ sunt inhærent, etsi eiusdem naturæ sint polypi, & carunculæ, quas Græci σαρκώματα appellant, Paulo auctore. Nares ergo in eiusmodi affectionibus affectæ sunt, vt ex iam dictis, ac oculorū inspectione patere potest, ac affectus, seu morbus in quantitate existunt, cùm è genere tumorum præter naturam sint, Galeni, Pauli, Aëtij, & Alexandri auctoritate: ex quorum essentiæ proprietate manifestum est (vt inquit Galenus, & Aëtius, post eum) eos ex crassis, & viscosis humoribus generari, quare non est, cur laboremus notas hic conscribere, quibus morbum hunc dignoscamus, cùm ad sensum pateat, nec eas, quibus eiusdem morbi causa dignosci possit: quoniam manifestum est (inquit Galenus tertio de compositione medicamentorum secundum locos) affectionem hanc ex crassis, & viscosis humoribus generari: & proinde non ab re Celsus asseruit morbum hunc ferè quidem ferro curari, quamuis interdum medicamentis quibusdam inarescat. Verùm si cancrosus ferè polypus fuerit: attingi non debet, vt idē testatur: quamuis magis spiritum impediat, & nares dilatet, raróque talis polypus fiat, cùm sæpius mollis sit. Cæterùm liquet, in huiusmodi affectibus considerata cuiusque corporis natura, sanguinem (si nihil impediat) mittendum esse: necnon medicamentum purgans offerendum (Alexandro teste) debita priùs victus ratione instituta: deinde caput radi, siccaríque, ac roborari medicamentis appositis debet: Nam hæc communis cura ambobus his est, polypo videlicet, & narium vlceribus, seu ozænis, auctore Galeno tertio de compositione medicamentorum secundum locos, pituitam quoque per os educi conuenit, apophlegmatismis videlicet, in præcedentibus conscriptis, nanque ex crassis, & viscosis humoribus dictum est polypum generari. Qua etiam ratione fit, vt eis etiam topicis medicamentis, qui curari possunt polypi indigeant, quæ mistam facultatem habeant, vt videlicet partim adstringant, partim secent, & attenuēt, partim etiam discutiant, & exsiccent, eodem Galeno auctore præcitato loco. Verùm nequaquam ea adhibenda erunt, ni priùs caput resiccetur, ac corroboretur, si opus fuerit. Ante omnia venam secare, ac purgare oportet, vt diximus: quæ caput roborant, atque exsiccant præcedenti capite requiras, eísque vtare, post quæ eunuchis maximè, aut corporibus mollibus, & humidis, vtpote quę nullius pharmaci ferre possint adhibitionem, sed ab omnibus irritantur, rosis aridis cōtusis, ac probè tritis, atque inditis vtitor: magnopere enim citra omnem mordacitatem iuuamentum præstāt: quoniā aut nihil nocent, aut omnino citra molestiam opus suum perficiunt, vt testatur Galenus. Ipse quoque tanquam probatissimum reperisse asserit, nedum polypis, sed etiam ozænis, quòd ex malis punicis constat pharmacum,

Lib. 6. c. 8.

Quid sit polypus.

2. meth. ca. 2. 3 de cō posi. medic secun. loc. cap 3.

Pau lib. 3. cap. 24.

Aet. li. 7. c 90.

Pars affecta.

Affectus prater naturam.

Causa.

cap. 13.

Prognostica.

Curatio.

cap. 3.

Qualia medicamēta conferāt

macum, ſint autẽ pari numero, ac magnitudine ex tribus eorum differentijs, auſteris ſcilicet, dulcibus, & acidis accepta, eáque recentia, & matura cõtundenda ſunt, atque integra diligenter conſtringenda, quo ſuccus ex is exprimi poſſit, quem vbi modice decoxeris ſi liquidior quàm oportet, videatur, ſtanneo vaſe depoſitum aſſeruare oportet. Quod verò ab eo reliquum eſt ſolidum, & craſſum, rurſus diligenter contundendum eſt, vt à contuſione rurſus in pila atteri, ac leuigari poſſit, indéque collyriorum formæ affingi, quæ congruam ad ægri narem proportionem habeant. Induntur enim hæc in naris, quam polypus oblædit, meatum, quo citra mordacitatem: dolorísque conſenſum, qualem acria pharmaca excitare ſolent, per longiorem moram ipſum expurgent: quòd ſi humectior, & mollior tibi appareat polypus, plus ex auſteris malis punicis conijcies, ſi durior, ex acidis. Quoniam verò moleſtum eſt perpetuò collyrium ſuſtinere, licet etiam quandoque intermittere, atque interim ſuccum antea expreſſum, & in ſtãneo vaſe depoſitum, ac adſeruatum in nares infudere: atque etiam circa illas partes, iuxta quas naſus ad palatum perforatus eſt, liquidum ipſum expreſſum ſuccum illinire, vel cum pẽna, vel cum lana, ſpecillo duos nucleos, ſiue cuſpides habenti obuoluta, nec parum etiam confert prædictum collyrium ex malis punicis effictũ, ſi vbi exaruerit, probè contundatur, cribretúrque, ac leuigetur, indéque inſuffletur, aut etiam per ſpecilli nucleum indatur. Omnia autem hæc (vt teſtatur Galenus) aſſiduè facere oportet, vt nunquam ab affecta parte pharmacum abſit, cùm facilè ab humiditate eluatur. Parari item poteſt medicamentum ex ſpumæ argenti drachmis iij. ceruſæ drach. quatuor malicorij drachmis duabus, & aluminis ſciſſilis tantundem, quibus tuſis, & cribratis in mortarium coniectis, cum vino odorifero ad mellis craſſitudinem redigito: poſtea verò myrteo oleo affuſo conquaſſato, in pyxide plumbea ſeruato, vtitor. Poteris inſuper Pauli medicamento vti, robuſtis præſertim corporibus, aut ex eo, quod excipit atramentum ſutorium aut aceto, aut eo, quod recipit ſquamæ æris drach. viij. atramenti ſutorij drachmas ſex, ſandarachæ drachmas tres, veratri nigri drach. ij. miſceantur, & naribus inſufflentur. Ad inueteratos autem polypos maximè commendauit Alexander puluerem ex quatuor metallicis compoſitum, chalcantho videlicet, chalcitide, ære cremato, & miſy. Accipias autem hæc æquali pondere ſingula, & ſeorſum teras ex aceto, poſtea omnia ſimul miſceas ex vino ſubigens, donec glutinoſum fiat, ad mellis ſpiſſitudinem, deinde in ollam recentem cõijcias, quam operculo impoſito, lutóq; oblitam in furnum dimittas, vt in carbones illa redigãtur, dein furno exẽpta cum vino teras, atque iterum ſimiliter torrefacias, redigáſque in puluerem, eúmque reponas, & cùm neceſſitas poſtulat, vtare. Prędictis etiam medicamentis vti poteris, ad reliqua narium ſarcomata, nonnulláque alia reperies apud artis medicæ eximios auctores, quæ nos breuitati indulgentes ex induſtria prætermiſimus.

Περὶ ῥινῶν αἱμοῤῥαγίας.

De ſanguinis ex naribus eruptione.

CAPVT XL.

cap. 4. Pars affecta.

INTER nariũ affectus, quæ ex ipſis ſanguinis eruptiones fiunt, à Galen. 3. de Cõpoſit. medicamento, ſecundum loc. cõnumerãtur à Gręcis ῥινῶν αἱμοῤῥαγίαι dictæ. Quapropter quod nares affectę ſint, cunctis liquet, nõ tamẽ per eſſentiam ſemper afficiuntur: ſimiliter quod affectus ipſe ſymptoma ſit in genere excretorum immodice toto genere præter naturam. Verùm id non vnum duntaxat morborum genus ſectatur, velut etiam reliquæ ſanguinis eruptiones, ſed interim Galeno teſte 5. Method. medendi. vaſorum diuiſionem, interdum eorum orificiorum reſerationem, quandoque earundem tunicarum rarefactionem ſequitur, quamuis non modò vaſis ipſis malè affectis, ſed etiam ipſi ſanguini, aut denique facultati interdum occaſio tribuenda ſit, ex eiuſdẽ Galeni ſententia tertio de Cauſis ſymptomatum. dico autem vaſa ipſa malè affecta, vt cùm molliora, vel duriora, ſeu tenuiora fuerint, à natura, ſeu aliqua ſuperueniẽte cauſa extra vterum vitiata, ſanguinem verò malè affectum appello, vel cùm adeò vitioſus ſit, vt vaſa, quibus continetur, erodat, vel cùm adeò eſt auctus, vt à vaſis contineri nõ poſſit, vt interim ea diſrumpat, interdum eorum ora reſeret. Ex parte verò facultatis ſanguinis profluuium efficitur, cùm ipſamet facultas ora vaſorum aperit. Non ab re itaque ſanguinis ex naribus eruptio vni ſaltem ex prędictis cauſis tribuenda erit. Nanq; aut vaſis ipſis malè affectis, venis ſcilicet aut arterijs eorum ore, aut reſerato, aut tunica eorũ diuiſa, vel rarefacta, propter quod & ſanguis, vel propter ἀναστόμωσιν, quam Græci aut διαίρεσιν, aut διαπήδησιν è vaſis profluit: vel ſanguini ipſi, etiam malè affecto, aut ipſi facultati, quæ ora vaſorum aperit, tempore quo excernit ea, quæ ſibi moleſta ſunt. Hinc Galenus prædicto libro quinto Methodi medendi. capi. ſecundo, anaſtomoſin fieri aſſerit, tùm propter eorum imbecillitatem, tum etiam propter ſanguinis copiam, qui impetu quodam ad os vaſorum ruat, aut propter eiuſdem ſanguinis acrem quampiam, quæ illi extrinſecus incidat, qualitatem. Diæreſin verò, ſeu diuiſionem vaſorum, tum ex vulneratione, tum cõtuſione, tum rũptione fieri: aut diapedeſin ex ipſa quidem tunica rerefacta, ſanguine verò tenuato, oriri fatetur: quãquam etiam ex gracilium vaſorum ore adaperto fieri poſſit. Verùm ſi ex parte vaſorum aliquo modo affectorum ſanguinis è naribus profluuium fiat, id dignoſcere haud difficile erit, ſiue interna, ſiue externa fuerit cauſa: nam neque indicia aderunt ſanguinis redundantiæ, neque is, qui profluit ſanguis, vitioſus apparebit, nec corpus cacochymum erit, aut criſis tẽpore in acutis morbis is excernitur. Si autem ex aliqua externa cauſa affecta fuerint vaſa, vt caſu ab alto, ictu, exercitio vehementi, mora in ſole, ac reliquis huiuſmodi, ex ægri, aut aſtantium aſſertione id percipere poteris. Verùm ſi ex nulla externa cauſa vaſa affecta ſint, interna perquirenda, nunquid molliora videlicet fuerint: id quod à redundante humiditate percipies: aut duriora, ab ariditate, aut tenuiora ab inedia reddita ſint vaſa, ſeu à natura talia constructa fuerint: & proinde eorum ratione fuerint rupta, reſerata, ſeu rarefacta. Si verò nullum iſtorum adſit, vidẽdum erit nunquid adeò auctus fuerit ſanguis, vt vaſis contineri non poſſit, & propterea erũpat, aut reſeret, id quod dignoſces ex ſignis, ſanguinis redundantiã indicantibus, aut ipſemet ſanguis nõ valde auctus, ſed vitioſus adeò ſit, vt vaſa, quibus continetur, erodat: id verò percipies,

Affectus.

cap. 2. Quot ſectetur morbos

cap. 2. Quodquod libet ſãguinis profluuiũ vni ex tribus cauſis tribuatur.

Anaſtomoſis ex quibus cauſis. Diæreſis. Diapedeſis.

Si ratione vaſorũ fiat ſigna.

Si ſanguinis ratione ſigna.

cipies, tum ex qualitate eius, qui profluit, sanguinis, tum ex reliquis signis cacochymum corpus indicãtibus, & pro natura diuersa ipsius cacochymiæ poterit etiã qualitas vitiosi sanguinis indagari, nũ [*Si ex parte facultatis fiant, signa.*] pituitosus videlicet, biliosus, aut melãcholicus fuerit, qua de re profluuij causa erit sanguinis. Verùm si neque affectorum vasorum, aut affecti sanguinis indicia adsint, præcesseritq; acutus quispiam morbus, ipsi facultati, seu naturæ, quæ ea quæ sibi molesta sunt, excernit, ora vasorum aperienti tribuenda occasio erit profluuij ex naribus sanguinis: quod vt ex prædictis elicere poteris, quandoque fit cum functionis alicuius noxa, interim verò ipsis viribus haudquaquam oblæsis, sed robustis existentibus: quamuis hoc profluuium toto genere præter naturam sit, respectu excretæ substantiæ: præter naturam tamen dici non debet, si in tempore expellatur, hoc est, si id quod molestum est, expurgetur, id quod perpulchrè decretum reliquit Galenus libro 1. de different, symptom. [*In fine, Prognostica.*] Verùm ex quacunque fiat causa sanguinis profluuium ex naribus, non despiciendus erit: nam cùm superfluit, seu longo tempore perseuerauerit, timendum erit, aut animi deliquium, aut iocinoris imbecillitas, ac infrigidatio, & demum cachexia, & hydropisis: quamuis auctoritate Hippocratis sexto de morbis vulgarib. [*Commentario 3. tex. 21.*] iis, qui decolores mero modo sunt, parum prosit, quibus verò colores rubicundi, non similiter, & quibus capta sunt quæ facilè tolerant, prodest; quibus secus, non: libro autem 3. prædictionum idemmet Hippocrates dicebat, [*tex. 34. & 35.*] Ex naribus erumpente sanguine cum exiguis sudoribus per frigescentia maligna, ac praua: item quòd post sanguinis eruptionem nigrorum per aluum transitus, malum, praua etiam sunt valde rubra. Eiusdem auctoritate Aëtius libro 5. cap. 124. inquit, fluxum sanguinis è naribus in quarta die in febribus fientem, pessimum signum esse: multitudinem enim significat in toto corpore, aut in capite: [*Paulo post principiu.*] addit autem Hippocrates in coacis prænotionibus, si non aliud quid boni coinciderit, verùm quinta, minùs periculosum esse, quanquam fortè ea sententia potius de narium stillicidio veritatem habeat, id namq; prauum esse signum, præsertim in ardentissimis febribus idem Hippocrates cũ Galeno testatur, cùm primo prorrheticorum, tum primo de morbis vulgarib. maximè si quarto fiat die, nam tunc absoluta morbi malitia significatur, vt apud eosdem patet primo prorrheticorum: [*1. prorrhet. tex. 1. & li. 3. tex. 49. 1. de morbis vulgarib. commẽtario 2. tex. 62.*] nihil enim (inquit Galenus) eorum, quæ decretoria existunt, exiguè secerni conuenit, quapropter vnum duorum indicabit, aut copiam, quæ tolerari à facultate nequit, vel imbecillitatem naturæ, quæ proponit superflua excernere, sed non valet. Et propterea velut perniciosissimum est in ardentibus febribus nares parum stillare, [*1. prorrhet. tex.*] sicut eis familiarissimum existit largũ sanguinis profluuiũ, [*Loco cit.*] præsertim in iunioribus minoribus natu, infra trigesimumquintum annum ætatem agentibus; [*1. prognost. comment. 33.*] cùm in hac ætate sanguis plurimus sit, facultas valẽtior, atque etiam calor exuperans, eisdem Hippocrate, [*3. progno. comment. 12.*] & Galeno testibus, tum primo, tum tertio progn. Fluere quoque sanguinem ex naribus recto itinere [*tex. 33.*] commendauit Hippocrates; è contrario verò culpauit, cùm eodem libro tertio prædictionum dixit: Sanguinis eruptiones ex contrario malæ sunt, velut in splene magno, si ex dextra nare fluat. lib. 5. aphor. 33. idem inquit Hipp. Menstruis deficientibus sanguis ex naribus flues, bonum. Quod autem in crisibus sanguis ex naribus profluuiũ quibusdã indiciis præcognosci possit, & quibus (imò quòd magnæ imperitiæ sit id non præcognoscere scriptum reliquit Gale. tum tertio de crisibus, tũ primo [*3. de crisib. cap. vlt.*] de arte curatiua ad Glauco. circa finem. [*1. ad Glau. cap. vlt.*] Si autem [*Curatio.*] victus ratio vniuersa pro eius curatione (si vitio vasorum, aut ipsius sanguinis fiat) infrigidans, & adstringẽs: [*Victus ratio qualis competat.*] tenuis quoque vbi ex sanguinis copia fiat boniq; succi, & concoctu faciles cibi exhibeantur, potissimùm vbi vitiosus fuerit sanguis, sintq; contrariæ qualitatis redundãtis succi in sanguine. [*Medicamentorum ratio.*] Verùm is sanguinis fluor, qui à facultate efficitur, quoad iudicatorius fit, nulla particulari indiget victus ratione, aut curatione. Vbi verò concitata natura mediocritatem nõ obtinuit, sed immodicè sanguis fluxerit, ita vt vires imbecilliores reddantur, simili victus ratione vtendum erit, ac curatione, quibus in prædictis vtimur: & propterea velut frigida, & adstringenti victus ratione, sic quoque frigidis, & adstringentibus medicamentis pro eius curatione vtendum erit, Hippocratis decreto, cùm aphorismi 23.5. tum 37. septimi libri. Verùm nec omnino, nec sine discrimine, nec omni tempore iam dicta medicamẽta circa loca, vnde sanguis profluit, sunt adhibenda, Galeno auctore, quinto metho. meden. [*cap. 6.*] sed quostquã in alia priùs loca auerteris: auertitur autem sanguis, atque ad alia membra conuertitur, tum ad contraria reuersus, tum ad proxima deriuatus: propterea si resolutus adhuc æger non sit, vena [*Venæ sectio.*] sub eo cubito incidenda erit, qui profusioni è directo respondet (vt ipse iubet) si quid aliud non prohibeat, & vbi paulum detraxeris, mox vnam horam intermittens, rursus detrahes: post iterum, atque iterum, pro laborantis viribus. Hoc namque auxilio reuulsorio, idemmet Galenus fatetur, lib. de curand. ratione per venæ sectionem, cap. 11. validam sanguinis ex naribus eruptionem sedasse: expedit autem non multum, ac affatim sanguinem educere, sed paulatim, ac moderatè, vt diximus. Hoc etiam tempore conuenit artuum frictione, deuinctionéque vti, tum hypochondrio directè supposito cucurbitam defigere: præter hæc, priusquam ad topica remedia confugias, iterum ad contraria reuellendum, vtendúmque affixa in summa ceruice cucurbita: est namque hæc sanguinis ex naribus profusionis auersio, eodem Galeno teste: hanc verò cucurbitam cum sanguinis detractione occipitio agglutinari præcepit Paulus, cum Aëtio. [*Paul. lib. 3 cap. 24. Aet. lib. 6. cap. 94.*] Verùm si quid venæ sectionem impediat, reliquis iam dictis reuulsoriis auxiliis vtare: scapulis etiam (si videbitur) cum scarificatione cucurbitas affigẽs, venæ sectione derelicta: demum ad ea, quæ refrigerant, atque adstringunt, topica medicamenta confugias. Et si purgatione quoque egeant, vtpote [*Purgatio.*] vitioso existẽte sanguine, ea quoque priùs tribuenda erit, pro ratione vitiosi succi in sanguine redundantis, decocto videlicet vtens myrobalanorum citrinarum, in quo syrupus ex pluribus infusionib. ros. rub. aut manna cum rhabarbaro dissoluantur, si bilis redundarit: At si pituita, agarici, & myrobalanorum chebularum decocto cum syrupo ex pluribus infusionib. ros. rub. aut persicarum vtitor. Atra verò bile redundante, senæ, epithymi, & myrobalanorum indarum decoctum cum dictorum syruporum aliquo exhibeas: nec minùs assumere possit saccharum rosaceum, aut syrupum myr-

tinum, rosaceum, è papauere, seu ex nymphæa, quantitate moderata, vel è pastillis de spodio, aut de terra lemnia, aut antidoti micletæ dictæ drach. j. cum vnc. ij. aut iij. aquæ acetosellæ, aut plantaginis. Extrinsecus verò, vniuerso videlicet fronti medicamenta imponenda sunt infrigidantia, ac adstringentia, vt diximus, cuiusmodi esset spongia ex aqua frigida, seu rosacea madida, sæpiùs adhibita, aut hippureos succus, quam caudam equinam vocant, seu herba ipsa trita fronti imponatur, ex Aëtij sententia: similiter quoque saluiæ folia trita, aut gypsum oui candido subactum: quibus omnibus absonum non erit parum aceti addere, seu linteum in aqua frigida, aut rosacea cum pauco aceto mista, madefactum iterum, atque iterum imponas. Idemmet Aëtius cochlearum carnes cum aceto tritas, aut cochleas vstas, & tritas cum aceto imponi iussit: & Apollonij auctoritate cochlearum carnes cum thure tritas naribus indito, dixit: & sanguis sistetur, iisdem etiam frontem intege: ex succo quoque polygoni, portulacæ, semperuiui, seu solani, si vnc. s. assumas, boli armeniæ, ac terræ lemniæ ana drach. ij. omphacitidis gallæ drachm. j. lapidis hæmatitis drachm. j. & s. cum ouorum albumine, pauco aceto, ac aqua rosacea medicamentum parabis, quod fronti imponatur, ex aqua etiam rosacea, ac plantaginis, solani, & cichorij succo, pauco aceto addito, epithemata supra iecur adhiberi possunt, potissimùm si ex dextra nare fluat sanguis: naribus præterea ipsis medicamenta sanguinem sistentia indenda sunt, veluti medicamentum Galeni quinto method. medend. scriptum, ex manna thuris, & aloë, candidóque oui liquore confectum per contortum linamentum intus: extrinsecus verò leporis pilis additis, naribus admoueatur; aut ouorum testas vrito, ac terito, de quibus duas partes sumito, & de galla omphacitide partem vnam, & linamento intorto aqua, aut aceto tincto excepta, indito, vt inquit Aëtius: ipsum quoque gypsum oui candido subactum, nedum fronti, sed naribus quoque imponendum asserit: vel thus confringito, & poligonij, aut porri succo diluito: in eóque linamentum obuolutum indito, Galeno auctore, tertio de compositione medicam. secund. locos, cap. 4. ex Heraclidæ auctoritate: ex cuius etiam sententia mentham tritam, aut spongiam siccam immittendam præcipit. Aëtius verò asininum stercus vstum insufflandum præcipit: aut eiusdem asinini stercoris recentis succum, cum porri succo, & aceto per linamentum inditum: commodum insuper eis est per ceram, aut linteola aures obturare, & in ore aquam pluuialem frigidam continere, capútque non in sublime leuare, sed alias partes, quæ infra caput sunt sublimes facere, eiusdem Galeni decreto, præcitato loco. Paulus verò cinerem combustorum asellorum domesticorum inspirandum præcipit, vel eorum succum instillandum: lapidis quoque molaris aceto extincti vaporem naribus suscipiendum consulit. Inquit Marcellus suo libro de med. cap. 10. quod infundere in aurem acetum acre, cuius è regione sanguinis pluit, aut in vtranque mittere, si ex vtraque nare manabit, confert: pariter iniicere intus in nare cochleæ viuæ carnem per se, aut cum thuris polline tritam, ipsæ item cochleæ tritæ cum aceto naribus inditæ, quamuis magnos fluores sanguinis compescunt, eodem auctore.

Topica. *cap. 4.*

Περὶ ὀδονταλγίας. *De dentium dolore.*

CAP. XLI.

Inter dentium affectus, is præcipuus esse videtur, qui à Græcis ὀδονταλγία, à Latinis dentium dolor dicitur, à symptomate, & parte affecta nomen sumens, vt putet secundo meth. med. Hic namque maximis tormentis annumerari potest vt inquit Celsus lib. 6. ca. 9. verùm interim nō manifestè in ipsis apparet affectio, quéadmodum si ipsius dentis corpus fuerit affectū: etsi quidā id affirmare cōtendant, asserentes, cùm dens sit os, dolore affici nequaquam posse: illud tamen cū ratione ex Galeni verbis libro sextodecimo de vsu partiū, & libro de ossibus, dum asseruit eos inter ossa duntaxat euidentem sentiendi vim habere, tum experientia in se ipso, quinto de compositione medicamentorum secūdum locos confirmatur, percepit, namque manifestè in semetipso non dolentem modò, sed etiam pulsantem dentem, quemadmodum carnosæ partes inflammatione vexatæ consueuerunt. Interdum verò propter affectum neruum, qui ex tertia coniugatione distributus, omnibus dentibus ad eorum radices substernitur, dentium dolor excitatur. Non rarò autem propter gingiuarum inflammationem, & ipsi dentes dolere videntur: quos iterum dolores idem Galenus tanquam in se ipso expertus, fieri posse testatur, testimoniúmque præbet id asserentibus eodem libro 5. de compositione medicamentorum secundum locos. Atqui dentem in proprio eius corpore affectum percipies, quoniam ipse æger dicit se sentire circa corpus dētis dolorem in profundo obortum, nec vllum apparebit in gingiuis inflammationis indicium. Neruo aut ipso affecto, qui ad radicem dentis substratus est, quanquam imaginationem confusam, indiscriminatam, & incertam plerisque exhibeat: namque videtur ac si ipse dens doleat, in propria substantia affectus, id tamen percipere poteris ex vehementissimo dolore, qui in profundo valde ab ægris sentitur: nec ipsis dentes liuidi, aut quouis alio modo in eorum substantia, seu qualitate mutati apparent: similiter nec gingiuæ, & exempto dente, parua adhuc doloris portio remanet, leuiori tantùm dolore reddito ex dentis exemptione. At si inflammatis gingiuis dentium dolor excitetur, ex earum inspectione promptè id percipere poteris. Cæterùm quæcunque pars in dolore dentium affecta sit, perpetuò dolor ipse symptoma erit, veluti de reliquis doloribus in antedictis asseruimus: subsequitúrque vel continuitatem solutam, vel inæqualem intemperiem, aut vtrunque: quò fit, vt & ipse dentium dolor ex quacunq; causa soluente cōtinuum, ac inæqualem intemperiem potente inducere, progigni possit. Nos verò exordiemur à simplicibus intemperiebus, modum conscribentes, quo singulæ dignosci valeant: namque eis cognitis manifestæ quoque compositæ percipi poterunt ex prædictarum intemperierum mistura. Calida itaque existente affectione ex intenso dolore, subrufa facie, calidóque totius corporis temperamento, vigente ætate, tempore anni, regionéque & aëris statu, ac anteacta vita consimili percipies. Ex frigiditate verò, si dentes dolore afficiantur, ex contrariis indiciis poterit innotescere, ex figuráque tum capitis, tum reliqui corporis, & ex ea, quæ præcessit diæta, itémque exercitio, ac reliquis,

cap. 2. *16. de vsu part. ca. 2. Lib. de ossib. cap. 5.* *Tribus modis fieri posse, vt dēs doleat.* *5. de composit. medi. sec. loc. ca. 8.* *Loco citat.* *Signa, si in propria substantia afficiatur.* *Si eiusdem neruus signa.* *Si propter gingiuas dens doleat signa.* *Affectus.* *Causæ.* *Diuersarū causarum signa.*

liquis,quæ ad hunc ordinem referuntur, vt inquit Aetius. *Lib.8.cap. 28.* Et si ab humiditate dolore dentes afficiantur,ex vniuersi corporis mistura in primis,ac capitis,quæ ad humidiorem vergit,tibi manifestabitur, si delicatiùs vixerint,domúmque habuerint in humidiori loco sitam,instet tempestas humida,& hora verna, cùm afficitur, laxioré sque fiunt dentes vnà cum circumadhærentibus corporibus, ac necessariò mobiles, vt idem testatur Aëtius, *Lib.8.cap. 29.* *Corrosionis dentium causa.* veluti eorum corrosio,seu perforatio ex humorum acriũ, & erodentium influxu efficitur, ex Galeni sententia:quanquam multis hæc laxitas, ac dentium mobilitas ex humiditate citra doloris sensum accidat: nam humiditas per se dolores inferre non consueuit, imò ad eam nullus consequitur dolor, Galeno *cap.1.* auctore secundo de compositione medicamentorum secundum locos,quantum ad qualitates ipsius attinet, ob multitudinem tamen instrumentalium partium morbum faciens, dolorem interim parit. Si verò à sicca intemperie dolore afficiantur dentes,intolerabilis ferè eos,qui taliter afficiuntur,dolor cõcomitabitur: totius corporis temperamentum, & maximè caput sicca intemperie erit affectum, sitis aderit semper, nisi adsit frigiditas vnà cum siccitate:minimum etiam sputi eiiciunt sic affecti, præcessitque autumnalis tempestatis constitutio,& vita ęrumnosa tenui accedente diæta:prętereà regio sicca,& ambientis nos aëris status consimilis. Compositam autem intemperiem, si ea quæ diximus indicia complicabis facilè agnosces, quæcunque ea sit, propter quam doleant dentes: nam si verbi gratia,calida, & humida fuerit,totius corporis temperamentum sanè calidum, & humectum erit:capútque habebit æger,quod facilè eiusmodi humiditate impleatur, cuius coma plurima est,& subrufa,regio calida, & humida, tempus anni vernum, aëris quoque status calidus, & humidus erit,qualis est austrinus. Sic quoque,si calida, & sicca,aut frigida, & sicca, seu frigida & humida intemperies erit, ex iam dictarum simplicium intemperaturam indiciis simul mixtis ipsam inuestigabis. Verùm si vnà cum pædictarum qualitatum excessu & humorum multitudo affuerit, cognoscendus erit affligens humor, cùm ex reliquis circa corpus signis, tum ex consequenti dolore; flauæ namque bili dolor pungitiuus comes existit:pituitam verò sequitur vnà cum frigiditate distensio locorum; nigra verò bile affligente sensus aderit,velut si corpuscula quędam in profundo confringantur. Vbi autem æqualiter omnes humores augescunt, multitudine horum in corpore conseruata, grauitas concomitatur. Ex sapore quoque species influentis humoris argui poterit:nam si amaritudinem sensu perceperint ægri, bilem; si salsedinem, pituitam, si acedinem, nigram bilem portendit. Cæterùm quoniam per omnem ferè animantis ætatem incrementum accipiunt dentes, idque non nisi ex nutrimento eis delato: nam impossibile est citra nutrimentum aliquam partem incrementum suscipere:quantum autem augescunt,tantùm in ciborum mansu deteruntur, Galeno teste, id verò quòd augescant,euidenter sæpenumero apparet in his dentibus, qui exemptis oppositi sunt, vtpote qui semper augescunt: propterea duabus affectionibus in vniuersum ipsi obnoxij sunt, & his quidem contrariis, indigentiæ videlicet, & abundantiæ eius, quod defertur ad eos, alimenti. Verum inopia,aridiores,& macriores,alimentúmque non sentientes, & ob id tenuiores dentes reddit:redundantia verò consimilem in eis affectionem excitare potest, qualis est circa carnosas partes inflãmatio, iuxta eiusdem Galeni sententiam præcitato libro quinto de compositione medicamentorum secundum locos. *cap 8.* *Prognostica.* At fiat vtcunque dentium dolor (quoniam vt diximus Celsi auctoritate) ipse quoque maximis tormentis annumerari potest,& Galenus *cap.1.* libro 2. de compositione medicamentorum secundum locos,inter maximos dolores ipsum annumerauit, propterea eius curatio paruifacienda non erit. Et idem Galenus libro 5. de compositione *cap.8.* medicamentorum secundum loc. scriptum reliquit, dentium tenuitatem ob alimenti inopiam curari non posse, cùm laxari, tum & moueri ipsos necessarium sit: compage quoque ipsorum laxiore facta, namque non solùm ipsi dentes, sed & loculi eos complectentes sunt attenuati: quam dentium affectionem sedibus accidere inquit citius, aut serius, velut etiam magis, aut minus. *Curatio doloris dentium ex caliditate.* At ea dentium affectio, quæ proportionem ad inflammationem habet, præter id, quod magis iuuenes corripiat, curationem quoque recipit, qua de re *Victus ratio.* si ex caliditate dentium dolor excitetur, victus ratione instituta, vt decet, præsertim in cibo, & potu quoniam ptisana, alica, lactucis, & cucurbita, & quæcunque tandem his potestatę sunt propinqua vesci debent,eisq; modicis,mollibúsque vtendum, ne mandentis dentes irritent; id quod seruandum erit in quouis dentium dolore,ex quacunque fuerit ortus causa. *Medicamentorum ratio.* A vino autem abstineant, & aqua vtantur,in qua semina coriandrorum præparatorum fuerint decocta, aut cinnamomi minimum: frigidis quoque medicamentis pro eius curatione vtendum erit, eis tamen non immodicè, præsertim actu frigidis,nisi vehementissimus dolor vrgeat: namque ex immodicè frigidis lædi dentes consueuerunt,Hippocrat.& Galen.testibus, aphorism.18. quinti libri. *Animaduersione dignum.* Illud item seruandum erit in cunctis adhibendis auxiliis, quòd vbi gingiuæ affectæ fuerint, conuenientia ad hanc rem remedia locis affectis nudis adhibenda sunt; quæ sanè aut omnis mordacitatis expertia sint, aut mediocriter acerba,& terrei temperaméti:quapropter acetum, vt acutum, & hostilem gladium deuita,inquit Aëtius: *Lib.8.cap. 24.* suo enim acore gingiuas corrodit: propterea maximè consolatorium eis existit (vbi fortè doluerint,& inflammatę fuerint)lac asininum,vt ipse testatur; pimpinella quoque herba trita, & apposita tumorem gingiuarum emẽdat, vt inquit Trottula. *cap.58.* Vbi verò dentes solùm patiuntur,aut cum eis simul substratus neruus, & pelliculæ, cùm ipsis curatiuis pharmacis, ea quæ tenuium partium in sua substãtia existunt,adiicimus, quo vis ipsorum in profundum perferatur: & siquidem calidus sit morbus,ea quæ refrigerare possunt,& simul tenuium partium existunt,commiscemus: si verò frigidus, calida tenuium partium adnectimus. Hac de re calida existente affectione (vt diximus) ad collutionem oris præparabimus in aceto albo decoctã radicem halicacabi,semperuiuum minus, portulacam, perdiciũ,quod parietariam vocãt,& glycyrrizam: si etiã cum vino violas decoxeris,& ore teneas,conducit, Q. Sereni auctoritate. *Serenus capi.de vitio dentium.* Quod si intolerabilis existat caloris sensus (ex Aëtij sententia) vtendum est hyoscyami foliis, aut semine papaueris hortensis,

& semi

& ſemine lactucæ in aceto albo decoctis. Poterit quoque in ore detinendum exhiberi oleum roſaceum, ſeu myrteum cum pauco aceto albo permiſtum, quo item roſaceo cum modico aceto diluto, caput madefacere oportet, idémque auribus inſtillare, aut terrenos vermes oleo decoctos in propinquam aurem inſtilla, ex eiuſdem Aëtij decreto: eodémque roſaceo, ſeu myrteo, aut nymphæa, vel papauere parato oleo, deforis partes (dolenti denti) vicinæ inungendæ ſunt.

Si ex frigiditate fiat dolor curatio. *Victus ratio.* *Medicamentorum ratio.*

Si verò ex frigiditate dentes dolore afficiãtur, vniuerſa victus ratione ad caliditatem vergẽte inſtituta prius, ita vt cibi ſint ptiſana cum pulegio decocta, aut cũ ruta, aut cui poſt cocturam additum ſit piper; ſimiliter & alica, & inter olera petroſelinum, & reliqua ſimilia: potus autem ſit vinum, modicum tamen, ad oris tandẽ collutiones deuenies, eáſque præparabis ex origano, calamintha, hyſſopo, dictamno, ac ſatureia, in aceto, ſeu vino decoctis, aut tithymalli radicem, ſeu chamæleonis, eryngij, aut verbaſci, vel veratri nigri, & capparis radicem in eodem aceto, ſeu vino decoquas, vnumquodque enim eorum taliter decoctum, ac ore collutum dolores dentium ſedat, qui à frigiditate ſunt oborti, Aëtio auctore.

Lib. 8. cap. 28.

Verùm ad eos, quorum ſenſus citiùs afficitur, hæc in poſca decoquantur: pinguium quoque lignorum, veluti tedarum, ac picearũ decoctum ipſis prodeſſe aſſerit. Contunduntur autem hæc, ac cum caricis decoquũtur, affuſo vino, eóque dentes colluuntur. Ipſas quoque tedas in oleo decoquere licebit, idq; calidum in ore continere: quin & ipſas conquaſſatas ſola circa affectum maximè dẽtem, ore detinere, commodum exiſtit. Caput autẽ chamæmelino, anethino, irino, ſeu rutaceo madefacere confert; ſimiliter extrinſecus loca dolenti denti vicina: itemque auribus caſtoreum cum nardo in oleo decoctũ infundatur. Suffitum quoque (præſertim ſi omnes ex æquo doleant) ex canis mortui dente) ita vt fumus inde progreſſus ore excipiatur) cõmendat Aëtius: deinde ipſum dentem vſtum, & modico aceto tritum, calidum in ore retinendum præbet.

Loco citat.

A totius etiam eſſentiæ proprietate ſenecta ſerpentis confert in vino, aut aceto cocta, vt patet vndecimo de ſimplicium medicamentorum facultate, eadẽ quoque exuſta, & trita, ac cum oleo & melli ſolidi ſpiſſitudine redacta, dolentíque impoſita denti ſuccurrit, eodem Galeno teſte (ex Archigenis auctoritate) libro quinto de compoſitione medicamentorum ſecundum locos.

Cap. proprio. *cap. 9.*

Curatio doloris dentis ex humiditate orti. *Victus ratio.*

Ex humiditate autem affectos dentes, eóſque vacillãtes curare conuenit per victus rationem ad ſiccitatem vergentem, ac cum diuturni ore ciborum abſtinentia. Cibi itaque eis tribuẽdi ſunt ſorbiles, alica, panis ex iure pullorum madidus ſimila, aut oriza, ſeu polenta cũ aqua mulſa: neque malè cõuenit eis milium, & lenticula, volucres montanæ, & ſicciores. Ex oleribus braſſica, & ſimilia. In potu aqua eſt exhibenda, ſed nõ multa, aut aqua mulſa: & ſi hãc ferre nequeũt, ad aquã modicum vini addatur.

Medicamentorum ratio.

Tempore verò afflictionis fouere cõuenit locum cum milio, & ſale: collutiones exhibendæ adſtringentes, & exſiccantes, aut ſalſæ, niſi gingiuæ ſimul ſint affectæ: quare gallas, quas omphacitides appellant, ex acri aceto decoctas, & alumen aceto permiſtum exhibebimus: ſimiliter malicorium, citynos, myrti baccas, balauſtia, oliuas, & rubri folia, cupreſſi pilulas, ac rumicis ſylueſtris radicem, & quæcunque alia acerbam in ſe qualitatem complectuntur, cum aceto puro, aut poſca, ſeu vino ſi decoquas, conducunt, ſi eis colluere os præcipiamus, atque retinere adhibitum liquorum oportet ſupra locum dolentem diutius, Alexandri præcepto; parari tamen debet, vt ſenſui ægri maximè gratum, & conueniens ſit, ex Aëtij ſententia: nam iudicata, & perpenſa medicamentorum potentia, plus, aut minùs exhibere oportet, iuxta etiam exuperantis humoris multitudinem: nec minùs quoque conducit, ſi oliuarum albarum, contuſarum ſuccum accipias, & cum rutæ ſucco, ac melle permiſceas, eóque dolentes dentes confricaueris: poſtea verò inſpergas puluerem nardi indicæ cum pari pondere aluminis rotundi, & ſalis duplo, ex eiuſdem Aëtij teſtimonio.

Alex. lib. 3. cap. 13. *Aëtius li. 8. cap. 29.*

Nec etiam parum confert illitio ex confectione de moris, maximè ſi alumen ſciſſile habeat adiectum, & ex ea, quæ ex nucum ſucco apparatur; ſi etiam gallę drachm. ij. & s. myrrhę drachm. s. ij. & corticu mali punici tantundem accipias, & ex aceto vtare, magnopere prodeſt, Alexandro teſte; & vel alumen, & myrrham troglodyticem inſpergito: nam ſiccæ inſperſiones ſemper eis ſunt conuenientes, vt inquit Aëtius, aut cum aceto, ſeu melle illinito: pentaphylli quoque radix deſiccata, & in puluerem redacta, inſpersáque confert, velut etiam eiuſdem radix ex vino, aut aceto cocta confert, ſi ex ea dentes colluantur: ſimiliter & cornu cerui in poſca decoctum: innumeráque alia reperies conferentia, tum apud Galenum libro quinto, de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, cap. 9. tum apud Aëtium libro octauo, cap. vigeſimonono. Quòd ſi ob ætatem ſenilem quibuſdam dentes laxentur, ac mobiles fiant, auxilium capiunt, & quodammodo iuuantur ex pharmacis adſtringentibus, quæ gingiuas cõfirment, denſent, & ad arctiùs cõplectendum dentes adiuuent: ſi verò ex percuſſione, aut caſu dentes laxentur, maximopere his prodeſt alumen ſciſſile cum myrrha troglodytica tritum, ac inſperſum: atque id vbertim, & continuè facere oportet, vt idem teſtatur Aëtius: nam ipſos confirmat: ſtabilit quoque mobiles dentes (Pauli auctoritate) aloë inſperſa, vel rhus, vel alumen ſciſſile, aut galla, ſeu rubi radix per ſe, aut cum vino incocta.

Paulus li. 3. cap. 26. *Curatio doloris dentium ex ſiccitate.* *Victus ratio.* *Medicamentorum ratio.*

A ſiccitate autem dolore affectis dẽtibus cibus cõueniens erit ſuccus ptiſanæ, micæ panis madefactæ ex gallinarum iure, cucurbitæ, maluæ, oua ſorbilia, & quæcunque iis proſunt, qui humectatione indigent. Potus ſit vinum album, aquoſum, aqua dilutum: medicamẽta autem auſtera, & acerba vitent; nam maximè contraria eis exiſtunt: minimùm itaque adſtringentes, & mediocriter humectantes collutiones apparare oportet, vt aquam calidam per ſe, ex qua iterum per ſpongiam extrinſecus vapor admouendus erit: ex furfuris item decocto, aut radicis dulcis, ſeu maluæ collutio parari poterit: ſimiliter ex ptiſanæ ſucco, aut amylo cum ſapa, aqua calida diluta: lac etiam per ſe: maximè aſininum confert, & alia quæcunque his ſunt ſimilia, auctore Aëtio.

Lib. 8.

Hactenus ergo ſimplicium intemperierum, ex quibus dentium dolor excitatur curam oſtendimus; manifeſta verò & ex his fiet ea, quam compoſitæ requirunt, nimirum & ex iam dictorum miſtura ſignorum cognoſcibiles, & ex oſtenſorum auxiliorum temperatura curam accipientes: qui enim formam tractandi ſimplices morbos cognouerit, in promptu

habe

habebit, & circa mixtos conuenientia remedia inuenire, potissimùm si excessus iuxta qualitates tantùm contigerit: nam tunc scopus curationis ad alterationem solam dirigendus est, ita vt contrariis qualitatibus eam permutes. Eas verò intemperaturas, quæ vnà cum qualitatum excessu cum substantia etiam quadam consistunt, seu humorũ multitudine, palàm est primùm oportere corpus euacuare, aut redundantem humorem per conuenientem purgationem detrahere: deinde eas ad temperiem reducere, nisi quid impedierit: cuius rei in omni corporis intemperie memorem esse conducit, ex Galeni, Pauli, & Aëtij sententia. Qua de re si, ob humorum multitudinem, sanguinisque redundantiam dentium dolor excitatus fuerit, per venæ sectionem euacuare conueniens erit: incidereque oportet venam humeralem appellatam, quę si non contingat, eam, quæ media existit, incidere conuenit, iuxta Aëtij decreta: incidatur tamen ea quæ è directo laborantibus dentibus sita est: & si opus fuerit, venas sub lingua quoque secabis, aut cucurbitas scapulis affigies. At si quid prohibeat venæ incisionem facere, modico, & tenui victu superfluum detrahito humorem, vt idem præcipit Aëtius. Euacuato autem vniuerso corpore dolentibus dentibus ea adhibenda sunt, quæ reprimunt, atque repellunt, demum ea, quæ partim repellunt, partim quoque discutiunt; paucæ tamen sunt affectiones quæ repulsoriis tantùm indigeant: nam hæ duntaxat, quæ minorem habent causam, & propterea cogimur sæpius in principio etiam discutientia admiscere, aut paulò post, vt sexto de compositione medicamentorum secundum locos, testatur Galenus. Quanquam si doleant propter gingiuarum inflammationem, præsentissimum remedium est, vtpote citra molestiam, & absque asperitate repellens, discutiensque citra mordacitatem, cuius rei inflammatis præcipuè, vsus existit, oleum inquam lentiscinum caliditate temperatum, ore retentum: esto autem id recens: nam vetus tantò recenti deterius est; quantò calidius, Galeno auctore quinto de compositione medicamentorum secundum locos, quem sectatus est Paulus cap. 26. libro tertio, nec minùs etiam si iuxta aliam partem dolor oriatur, eum sedat lentiscinum, vt idem testatur Galenus: magnopere tamen cauendum ab alterutris ipsorum intensis, tanquam inflammatis dolorosis existentibus: namque à vehementer adstringentibus partes simile quiddam contusioni perpetiuntur, earum substantia vehementer condensata, ab acribus verò erosioni quid simile contingit. meritò igitur moderatum in vtraque facultate immoderatis perfertur, ex eiusdem Galeni sententia. Quapropter Aëtius post lentiscinum oleũ, asininum lac in ore retentum commendabat; similiter & sapam, aut palmularum stillamẽtum eodem modo calidum ore retentum. Verùm ad palmularum stillamentum, quo crassities eius diluatur, aquam calidam affundendam esse iussit: valet etiam semperuiui minoris decoctum per se, aut cum rosaceo melle, sapa, vel palmularum stillamento in ore retentum. Dentibus autem ipsis in propria substantia affectis, aut substrato eis neruo, vehementissimis vtendum est medicamentis, siue quis repellere, siue discutere velit, & propterea (vt Galenus asserit) pleraque ipsorum ex acerrimo aceto præparantur. Colluatur itaque aceto, in quo

Curatio doloris dẽtium ex multitudine humorum orti.

Venæ sectio.

Lib. 8 cap. 32.

Loco citato.

Topica qualia cõpetant.

cap. 3.

cap. 9.

Aëtius li. 8. cap. 20.

Quibus vtendũ sit, si dentes in propria substantia, aut in substrato neruo affecti sint.

decocta sit galla, Paulo auctore, vel halicacabi radix, alterci semen, seu folia, ac solanum vel myrti folia: nec minùs & eis vti poteris medicamentis suprà conscriptis pro cura doloris eorum orti ex calida, tum humida intemperie, ea inuicem miscendo: poteris tamen processu temporis, quæ discutiendi facultatem habent, admiscere, vt hyssopum, melilotum, fœnumgræcum, althæam, pulegium, origanum, & alia eiusmodi. Ad stupefacientia autem medicamenta, nisi summa vrgente necessitate, deueniendum nequaquam erit, eisq; paulatim vtẽdum, & non nisi in humorum calidorum defluxu, qui si ex bilis redundantia fiat, ex qua interim eroduntur dentes, vniuersi corporis, tum etiã capitis priùs ratio habenda erit, ipsum purgando medicamentis, quæ talem vim habeant: quorum mentio, tum cap. de dolore capitis ex bile, tum in plerisque aliis locis, à nobis facta est. Postquam purgationem per resiccationem vitiati influentis humoris ex localibus auxiliis factam, cura perficiẽda erit: quorum iterum syluam perquiras ex his, quæ diximus pro cura doloris dentium ex caliditate, tum etiã ex caliditate, & humiditate. Cæterùm si dentium dolor ex frigidorum humorum cõfluxu ortum duxerit, post iterum eorum à toto corpore, ac à capite inanitionem (quo casu præstat valde apophlegmatismis vti, vt 5. de compos. medic. sec. loc. c. 9. patet) quæ similem habeant facultatem adstringendi mediocriter, ac validissimè discutiendi medicamenta, ac calida magis adhibenda sunt: quemadmodum est ruta, seu polium, pulegium, origanum, hyssopum, seu capparis radix si in aceto, aut vino decoquantur, ac ex eis collutio oris fiat. Conducunt quoque ea, quæ supra scripsimus, medicamenta pro curatione doloris dentium, cum ex frigida, tum ex humida intemperie. Nec minùs & iam superiùs conscripta auxilia conferunt, quædam ad dẽtium foramina, seu ad eos liuidos redditos, cùm etiam ex humorum vitiatorum influxu id patiantur. Si verò nulli prædictorum malum ipsum cedat, & dolor vehementer perseueret, dens ipse tollendus erit, potissimùm si liuidus, aut perforatus, ac vacillans fuerit; idque aut medicamẽtis, quę ab artis medicæ auctoribus eximiis commendantur, aut ferro perficies: nam si corrosus fuerit dens, & mouetur, eximatur, inquit Hippocrates libro de affectionibus, si verò non corrosus est, neque mouetur, dolorem etiam exhibet, per vstionem resiccatur. Stupori autem dentium benefacit portulaca commanducata, vel oleum quod immaturæ oliuæ fuderunt infricatum, vel amurca vetusta in æreo vase cocta, donec mellis spissitudinem habeat si perungatur, Paulo auctore, præcitato loco.

Si ex defluxu calidorum humorum dẽtes doleant, curatio.

Si ex confluxu frigidorum succorum, curatio.

Ad dentium foramina, ac liuiditatem.

Circa principium.

ad dẽtium stuporem.

Περὶ ἀφθῶν. *De aphthis.*

CAP. XLII.

IN oris superficie interim vlcerationes quædam igneæ quippiam caliditatis habentes exoriuntur, has Græci ἄφθας, medicorum vulgus alcolas appellat. Summa igitur oris pars cùm ab eis occupetur, Galeno teste sexto de cõpositione medicamentorum secundum locos, & cõmento aphoris. 24. tertij libri, haudquaquã partẽ ipsam affectã inuestigare difficile erit, cùm ægrotãtis ore adaperto promptè oculis eã cernere liceat;

Pars affecta.

6 de comp. medic. secundũ loc. cap 4.

pari

pariterque ad tactum iudicari poterit, cùm calidiores, quam conueniat, tumidioréſque oris ſummæ partes ſentiantur. Affectus ipſe, cum exulceratio quædam ſit, liquet, neque aliis indiciis indiget pro eius cognitione, quàm viſu, & tactu, velut ipſa pars affecta. Earum autem cauſa neque vna eſſe poterit; nam ſi lactentibus pueris excitetur, quibus vt plurimùm fieri conſueuerunt, Galeno auctore, aut vitioſum lac nutricis, quod nõ paruam in ſe ſeroſam contineat partem, erit in cauſa, quoniam hæc pars vim habet abſtergẽdi, quam ob molliciẽ oris, ſummæ partes lactentium infantiũ ſuſtinere nequeunt. Quare nõ mirum ſi in corporibus mollibus ex tali lacte per oris ſumma fiant exulcerationes, ex Galeni ſententia in commento eiuſdem aphoriſmi 24. tertij lib. id autem percipere poteris ipſa lactis qualitate inſpecta, aut ſi lac vitioſum non fuerit, propterea quòd ipſum non probè concoquunt infantes lactantes, ea de re contingit propter hanc cauſam, iam dictas exulcerationes oboriri, eodem Galeno teſte, libro ſexto de compoſitione medicamẽtorum ſecundum locos. Iis verò, qui ad perfectam ætatem peruenerunt, ac nõ lactentibus pueris, nedum aphthæ fiunt propter acredinem eorum quæ bibuntur, ac comeduntur, verumetiam propter vitioſorum humorum ad eos defluxum, vt libro 8. c. 39. inquit Aetius. Ortas autem aphthas ex eorum quæ comeduntur, & bibuntur acrimonia, promptè ex ægrotantis, ſeu aſtantium ſermone ipſis interrogatis percipere poteris: reliquæ verò ex earum colore diuerſo comprehenduntur, nam rubicundiores cùm fuerint, ſanguinem humorem præualere oſtendunt: flauiores autem amaram bilem: nec minùs ſi tangas, immodicam percipies in eis caliditatem: quamuis valde maiorem in flauioribus, & ex bile dependentibus. At ſi albeſcentes fuerint, pituitoſiores. Liueſcentes verò, & nigreſcentes, atrę bilis ſuccum præualere oſtendunt: quas geminas, ſi tangas, haudquaquam immodicè calidas reperies. Ex corporum inſuper temperatura, ætate habitu, ac præcedente victus ratione, pleniùs id coniicies. Ex eis facile curantur, quæ pueris lactentibus fiũt, Galeno auctore: iis quoque ætatis ratione maximè cõtingunt, vt inquit Hippocrates, præcitato aphoriſmo 24. tertij libri: quæ verò accidunt iis, qui ad perfectam ætatem peruenerunt, non ita facilè: potiſſimùm, vbi ob vitioſorum humorum defluxum excitentur, quamuis Celſus libro ſexto cap. 11. velit longè periculoſiſſimas aphthas eſſe in pueris: in viris autem, & mulieribus idem periculum non eſſe, cùm non ita facilè ab eis conſumantur; quibus ſuis verbis cum Galeno conciliatur, qui voluit faciliùs curari eas in pueris, vtpote quia ex moderatè aſtringentibus ſedentur, id quod in adultis nequaquam fieri poteſt, aut per quam rariſſimè; mitiores etenim ſunt in pueris lactentibus, quia ex mitiori cauſa fiunt, quamuis ætatis ratione ab eiſdem faciliùs quàm viri conſumantur, vt inquit Celſus: at ſi affluente vitioſo humore fiant aphthæ, vt inquit Galenus, tertio de morbis vulg. id quod ſæpius prouectioribus accidit, ſemper prodeunt cacoëthes. Harum omnium periculoſiſſimæ exiſtunt, quæ ex atra bile originem duxerunt, propter humoris malignitatem; quæ verò diuturnæ fiunt, & progreſſu temporis putredinoſum quid acquirunt, ac malignæ euadunt, ægrè ſolubiles ſunt; à medicisque nomæ appellantur, hoc eſt, depoſcentia vlcera, malo nimirùm ſemper vlterius ſerpente, nec medicamentis cedente: vt propterea fortioribus indigeant medicamentis, vt patet eodem lib. ſexto de compoſitione medicamentorum ſecundum locos. Quæ itaque lactẽtibus pueris accidunt, ex his quæ moderate adſtringunt, ſedantur, vitioſo tamẽ priùs nutricis lacte cõuenientibus cibis, ac potibus contemperato: aut ſi idipſum probe non concoxerint infantes, vt probe concoquant, procurabis; ſimúlque proſpicies & ipſi nutrici bonam cõcoctionem. Quapropter cibis leuibus alenda erit, & his, qui facile non corrumpuntur, vt præcitato loco Celſus præcipit, potio, ſi febricitat puer, aquæ, ſi ſine febre eſt, vini diluti præbenda erit: admiſceréque cibis conuenit lentem, cotonea mala, & ex pyris quippiam addere, ſorbis, meſpilis, ac cornis: quandoque etiam in cibos, qui manduntur, de lactuca, ſeride, ſolano, & portulaca permiſcere licet. Et ſi infans quid mandere queat, ea quoque tribuenda ſunt, vt mandantur: præſertim ſi valde inflammata fuerit aphtha, eſt quoq; infantis os pharmacis illinendũ, præſertim ſubrubas videris aphthas, in principio quidem iis, quæ moderatiſſimè adſtringunt, ac frigefaciunt: deinde verò iis, quæ citra mordacitatem diſcutiũt. Si verò ſubflauas videris aphthas, iiſdem quidem vtendum, ſed magis refrigerantibus. At ſi pituitoſiores, & ſubalbidæ fuerint, adſtringentibus ſimul, & abſtergentibus vtendum erit, velut, ſi nigreſcentes, fuerint, his quæ generosè diſcutiunt, vti licebit. In principio itaq; ſi ſubrubię fuerint aphthę infantibus ipſis pharmaca illinenda ſunt, quæ moderatiſſimè aſtringunt, & frigefaciunt, Galeno auctore, ſexto de compoſitione medicamẽtorum ſecundum loc. deinde verò, ea quæ citra mordacitatem diſcutiunt, nam moderatè aphthæ maximè in tenellis corporibus moderatis pharmacis opus habẽt, vt ipſe aſſerit, cuius farinæ ſunt, ſyrupus ex ſucco roſarum, è portula, ex omphacio, aut ex plantagine, vel ex moris, ſeu rubi moris, aut ex malis punicis acidis: puluis quoque parari poſſet ex lẽtium farina, ex rhu, roſarum flore, ac eiſdem ipſis roſis ſiccis. Collutiones inſuper moderatè adſtringentes ex rubri decocto, roſarum, aut plantaginis, balauſtiarum, & ſantalorum, admiſto aliquo ex iam dictis ſyrupis componantur, eiſdem quoque, ſi ſubflauas videris aphthas, vtitor: ſed magis refrigerantia eligas; quo caſu ſolani ſucco, aut eius decocto vti valde cõducit. At ſi neq; his malum cedat, adiicienda erũt prædictis, quæ citra mordacitatem diſcutiũt, vt mel roſaceũ, aut vinum præſertim dulce in quo prædictorum aliquod diſſoluatur, aut decoquatur. Albeſcentes verò, & pituitoſiores aphthas adſtringẽtibus ſimul, & detergẽtibus ſimiliter moderatis, curabis. Eiuſmodi ſunt, manna thuris, glycyrrhizę ſuccus, nux cupreſſi, & maſtiche: hęc cum foliorum myrti, aut oleæ decocto miſceantur, & eo aphthę illinantur: quæ iterum cum aliquo ex paulò ante commemoratis ſyrupis miſcere licebit. At ſi liuentes, & nigreſcẽtes fuerint aphthę; ex vua paſſa exacinata, & aniſo tritis cum melle, ſeu melle roſaceo illinendæ erũt. Confert inſuper & florum chamæmeli, ſertulæ campanæ, anethi, ſeu fœnigræci puluis, qui pariter cum melle, ſeu roſaceo melle mixtus illiniri poterit: & ſi mitius velis parare medicamentum, puluerem ex aliquo iam dictorum cum ſyrupo myrtino, aut ex moris, ſeu portulaca permiſcebis. Cæterùm, ſi in maioribus pue-

Affectus. cauſæ, ſi lactentibus accidant.

cap. 4. Cauſæ, ſi lactentibus fiant.

Signa.

Prognoſt.

Celſus cum Galeno cõciliatur.

3. de morbis vulg. commentario 3. cõmen. 11.

cap. 4. Curatio earũ ſi lactẽtibus accedent.

cap. 4.

ris, aut ætate perfectis aphthæ exoriantur, eiusdem quoque generis pharmacorum facultatibus, auctis tantum ipsorum viribus vtendum erit: verùm non æqualiter omnibus, sed maximè eorum corporum naturas simul considerabis, non molles sint, & humidæ, velut eunuchis, & mulieribus, ac pueris, aut duræ, & aridæ, veluti in piscatoribus, nautis, venatoribus, atque agricolis: nanque robust oribus istis corporibus fortiora adhibenda erunt pharmaca, mollioribus debiliora, ex eiusdem Galeni sententia, præcitato libro sexto de compositione medicamentorum secundum locos. Quod verò ad victus rationem attinet, abstinendum erit ab acribus, salsis, & accidis, tum eduliis, tum potibus, ac à cunctis, quæ vitiosos succos generare possent, quemadmodum (Apollonij auctoritate) eodem loco præcipit Galenus: victuque alendi sunt boni succi, facilisque concoctionis, cum aliquo ex prædictis oleribus, seu fructibus permisto. Et si sanguineus præualuerit succus, priusquàm topicis vtaris medicamentis, vena secanda erit, si nihil impediat, interna, seu humeralis: etsi opus fuerit, iteranda venæ sectio erit: Siquid verò venæ sectionem prohibeat, vt in pueris infra decimumquartum annum, sanguinis missio per affixas cum scarificatione cucurbitas scapulis fiat, aut per hirudines, eodem loco, seu incubitos admotas, veluti Neapoli consueuimus. At si hæc non suffecerint, ex venis sub lingua sanguis quoque prædictis mittēdus erit. Quòd si totius corporis plenitudo non adsit, sed quispiam vitiosus redundarit in toto corpore succus, is primò vacuandus erit, adhibito purgante medicamento, quod talem vim habeat, bilem scilicet educendi, si bilis, pituitam, si pituita, nigram bilem, si succus melancholicus redundarit. Vacuato autem corpore medicamēta, quibus adstringendi facultas inest, admouenda sunt à principio: consequenter verò his, quæ vim discutiendi obtinent, admiscenda erunt. Primò tamen moderatis, quæ suprà retulimus, vtare. Quòd si ea non suffecerint, omphacio cum vino austero, & subastringente vtaris, aut thus, quod sumac appellant, oleæ seu myrti albæ folia cum prædicto vino decoquantur, quo oris collutiones fiant: nec minus & gallarum decoctum cum vino confert, gallas insuper contusas, si in aqua decoquas, & cum præcolato decocto parem mensuram mellis permisceas, rursúsque decoquas, donec ad mellis crassiori spissitudinem redigatur, maximo remedio erit, vt inquit Ætius, præsertim pueris, & inueterato iam malo: prædictis verò deinceps, si malum eis non cedat, fœnumgræcum, melilotum, glycyrrhizæ radicem, myrrham, aut anisum permiscere poteris, aut etiam sal ipsum si robustiora corpora fuerint, mandendæ insuper sunt oliuæ muria conditæ, cùm adstringant & discutiant. Apollonio teste, nec minus portulaca melle tincta, si manducetur, confert. Ex erui quoque farina, & melle aphthæ extergendæ sunt, & demum galla cum melle illinenda erit, vt auctoritate Archigenis, Galenus approbat, eodem sexto de compositione medicamentorum secundum loc. similiter misy, alumen, & rohem cum melle. In perfectis etiam, & duris corporis, ex proposito idem Galenus eodem loco, misyos vsum cum vino adstringente per omnia commendat: poterit autem huius medicamenti vis (vt ipse inquit) tum intendi, tum remitti, prout magis, vel minus

Si maioribus pueris, aut ætate perfectis fiant, curatio.

cap. vlt. Victus ratio.

Sanguinis missio.

Purgatio.

Topica qualia adhibenda.

cap. vlt.

vinum fuerit adstringens: & prout crassius, aut liquidius efficitur pharmacum ex misyos, ac vini mistura. Porrò si in putredinem aphthæ vertantur, quas amplius aphthas appellare non conuenit, eodem Galeno teste, præclarè facit (vt inquit Ætius) ex gallarum decocto, & melle præscripto illitio: nec minus egregiè facit, centaurij minoris exusti cinis, illinitus cum melle: priuatim verò conuenit cornu cerui tritum, aut atramentū sutorium vstum cum melle etiam tritum, seu æris ærugo, siue squama similiter cum melle: siccum item pharmacum, quod est rosarum floribus, rhoë, croco, & costo constat, magnopere confert, si cum melle illinatur, eodem Ætio auctore, si verò proserpant aphthæ, quæ nomē appellantur, summè eis facit fœniculi radicis vstæ cinis (ex monumentis Archigenis) per se & cum melle illita, vt inquit Ætius. Item armuca in æreo vase, donec in mellis crassitudinem cogatur, decocta, ac illita nec minùs confert gallarum aluminis, & balaust orum puluis, æquales singulorum partes assumens per se, aut cum melle illitus.

Περὶ κατάῤῥου βράγχου, καὶ κορύζης.

De destillatione, raucedine & grauedine.

CAPVT XLIII.

CONTINGIT non rarò, vt capite, malè affecto, superuacaneum quoddam ex eo in subiecta membra confluant, promptissimè quidem in os, & nares impetum faciens, Galeno auctore, sexto de sanitate tuenda: & licet diuersas suscipiat nomēclaturas, pro partium diuersitate, quæ excrementa suscipiunt, vt dicemus, tamen quo nomine nuncupetur ea affectio, quę communis est omnibus, haud admodum liquet: nam (vt Celsus inquit, libro quarto cap. secundo) Hippocrates κόρυζαν nominare consueuit, nunc verò (vt ipse asserit, & nos quoque obseruauimus) apud Grecos in grauedine hoc nomen seruatur, velut destillationes καταγαγμὸς appellāt. Cùm itaque capitis fluxio ad subiectas partes indifferenter nullam habeat propriam nomenclaturam: nec apud Grecos, nec apud Latinos, seu Arabes, poterimus prout abusus insueuit, & Græcum nomen significat κατάῤῥον Grecè, Latinè defluxionem appellare: Celius Aurelianus libro secundo capite septimo, influxionem nūcupauit, communissimè tamen vocabulo ipso vtēs. Nam si communiter sumatur pro omni defluxione, quę ex capite ad pulmonem per asperā arteriam fluit, aut pro omni ea quę à capite per venas ad partes inferiores defluit, intelligi debet, Galeno teste, commento aphorism. 12. tertij libri, propriè autem κατάῤῥουν Greci nominant, vt idem Galenus asserit libro tertio de causis sympt. cùm quod superuacaneum est, à cerebro in os defluat, quem etiam Latinè propriè destillationem nuncupare debemus: velut si in nares excrementorum defluat, κόρυζαν Græci, grauedinem Latini appellant. At si in fauces, vt inquit Galenus præcitato loco, aut in laryngē, vt sexto de sanitate tuenda ipse asserit, ex capite excrementa decidāt, βράγχος à Græcis, raucitas à Latinis nominatur affectio: nam principio vocem raucam facit, procedente verò tēpore paruam. Si verò longiùs etiam procedit malum totam adimit, vt patet eodem sexto de sanitate tuend. quāuis Paulus velit cap. 28. lib. 3. Quòd si excremētius hu-

cap. 9.

Quod modo destillatio dicatur, seu defluxio.

Destillationis communissimè sumptæ differentiæ plures, 3. de causis symp. c. 4.

cap. 9.

Loco citato.

mor per palatum, ex capite in fauces decumbat, κατάῤῥος Græcè, Latinè destillatio nominari debeat, si verò in guttur, & asperam arteriam destillet, vocatur tunc malum Græcè βράγχος vel ἀρτηριακὸν: conciliari tamen cum Galeno posset de catarrho, quòd & si per palatum in fauces excrementum aliquod defluat, adhuc in ore suscipitur, à quo & tum gula, tum aspera arteria excrementi decursum excipiunt, eodem Galeno auctore, sexto de sanitate tuenda. sunt enim fauces spacium illud laxius, quod inter gulam, & guttur præiacet, vt liquet commento aphoris. 34. quarti libri, & tertio prognosticorum. quapropter & os cum his simul afficitur, & ore affecto, ac superuacaneum excipiente, contingit, & eas quoque coaffici, vel dicas faucibus exiguum excrementum suscipiẽtibus fieri etiam catarrhum, quoniam vox nondum mutatur, & rauca redditur. Si etiam de brancho differendum erit, nam raucitas nedum gutture affecto, verumetiam & faucibus ipsis, multo tamen humore imbutis superuenit, velut ex Galeni sententia asseruimus: sunt enim ambo vocis organa, vt ipse inquit septimo de compositione medicamentorum secundum locos: præcipuè tamen fieri consueuit, si in guttur, & asperam arteriam excrementitius humor destillet, vt inquit Paulus. Cæterùm, si in alias partes capitis subiectas ab eo fluxio procumbat, pro partium varietate diuersas suscipit nomenclaturas, vt si in gurgulionem vua, aut si aliter in tumorem attollitur, alio nomine, si in glandulis, quæ in oris termino vtrinque iacent, antiades, si in iis, quæ proximę eis sunt, paristhmię nuncupantur. Si in reliquas partes aliam quandam appellationem suscipiunt, de quibus omnibus modò tractare non intendimus, sed de tribus duntaxat prænominatis fluxionibus, catarrho videlicet propriè dicto coryza, & brancho, hoc est de destillatione propriè dicta, grauedine, & raucitate verba faciemus. Est autem tum his, tum reliquis omnibus non nominatis vitiis commune (vt inquit Paulus) descensus excrementitij humoris ex capite in subiectas partes: quem descensum, defluxionem, seu destillationem (quamuis communissimo vocabulo) nuncupare fas erit. Quod autem in hac affectione cerebrum primò oblæsum sit, liquet ex Galeni verbis, tertio de causis symptomatum, cùm dixit catarrhi, & coryzæ causa est cerebrũ: & post pauca, iterum dicebat, ergo qualis in ventre passio ex mala concoctione fit, tale est in cerebro prædictorum vtrunque, patere insuper illud poterit & sexto de sanitate tuenda: quo loco capiti in prædictis affectionibus prospiciendum esse iussit, tanquam ipsius mali fonti. Ex ipsiusmet quoque cerebri operationibus oblæsis, ac ex eiusdem excrementis quantitate, & qualitate mutatis, confirmari potest. Quanquam cum eo in grauedine nares coafficiantur, in destillatione, seu catarrho, os ac interdum fauces: in raucitate larinx, seu aspera arteria, aut ipsæ quoque fauces, si immodico humore imbutæ sint: Affectio ipsa symptoma est in genere excretorum immodicè, vt Galenus inquit, eodem tertio de causis symptomatum, quod quidem interim ad ipsius cerebri intemperiem consequitur calidam, vel frigidam, quo casu vt simillaris pars ipsum afficitur. Interdum verò eo impleto, & velut instrumento oblæso symptoma hoc excitatur, vt Galenus testis est præcitato libro tertio de causis symptomatum. At

Paulus cũ Galeno cõciliatur.

cap. citat.

3. prognosti. com. 16

cap. 1.

De quibus differẽtiis tractabitur.

Quid sit omnibus commune.

Quæ pars afficiatur. cap. 4

cap. 9.

Quis præter naturã affectus. cap. 4

causæ. Loco citato.

Causarum cognitio.

tibi declarabunt, quænam fuerit capitis dispositio siue calida, siue frigida, qualitas, & quantitas excrementorum, necnon causarum, quæ præcesserunt contemplatio, Galeno auctore, tertio de locis affectis. Cùm itaque cuiuslibet defluxus ex capite ad iam dictas partes causa sit intemperies calida, aut frigida, cerebro tamen vt parte similaris affecto, aut multitudo vaporum, seu humorum in eo contentorum, si vt instrumentalis pars, cerebrum ipsum affectum sit: quanquã eius affectio quoquomodo fiat, similis sit affectioni vétris ex mala concoctione, vt patet eodem tertio de causis symptomatum: propterea singulæ dispositiones propriis indiciis inueniẽdæ sunt. Nam si frigida fuerit, tum ex quantitate excremẽtorum, quæ maior erit, tum ex qualitate, quòd frigida, ac minimè mordacia sunt, cognosces, caputque vndique & frons iis distenditur, ac meatus, quos ethmoides vocant, clauduntur ne vox deorsum per nares transmeet, vt inquit Paulus, frigidáque præcessit victus ratio, temperamentum potissimum cerebri, ac ætas, tempus anni, regio, ac aëris cõstitutio aquilonia. Hæc nanque frigida cerebri intemperies cogens amplius, & comprimẽs quodãmodo caput (velut manus spongiam aqua imbutam) exprimit cerebrum ipsum, quo fit, vt ad loca capite inferiora eius excrementa decidãt: adhæc cùm quod ad ipsum cerebrum prouenit pro nutrimeñto, sua frigiditate concoquere non possit, effectum ei velut excrementum, iterum ad infernas partes illud conuertitur, cùm nequaquam continere valeat: nec minùs cùm ex infernis partibus in ipsum vapores ascendant, nequaquam digeri, ac discuti ab eo valent: qui iterum multiplicati, ac crassiores redditi, vt ad subiectas partes delegentur opus est, nullam siquidem in parte aliqua corporis plenitudinem digerit hyems, vt inquit Galenus commento aphorism. 13. tertij libri. Quare nec frigiditas confert, etenim frigida intemperies dum nihil absumit humoris quodammodo incremento confert, eodem Galeno auctore, sexto de sanitate tuenda, & primo de morbis vulgaribus: qua ratione etiam fit, vt ex accidenti propter frigidam intemperiem cerebrum repleatur, ac vt instrumentum à plenitudine infestetur, id quod præter iam dicta, si ex frigidis succis fiat, dignosces ex capitis, tum distentione, tum grauedine, citra tamen calorem, ac mordacitatem oculorum, seu faciei rubedinem: præcesseruntque nonnulla, à quibus caput facilè repleri frigidis humoribus potuit, vt nimia repletio, & præsertim frigidorum alimentorum, ac potuum, aut frequẽtes cruditates assumptorum ciborum, qui in ventre incocti perseuerantes nequaquam infra excernuntur: iis quoque si febris superueniat, ab ea iuuantur, Paulo auctore, præcitato loco. At si ex æstu grauedinem quispiam destillationem, seu raucedinem concipiat, his particulæ quæ fluxionem suscipiunt, incalescunt, acris tenuisque humor destillat, tum per nares, tum per os, faciésque rubescit, & nasus, vt idem inquit Paulus. Hos etiam magna ex parte febris comitatur, quamuis ab ea minimè iuuentur, tumescere insuper facit nasum, & interim exulceratur tum nasus ipse, tum reliquæ partes fluxionem suscipientes, cùm ea acrior fuerit, Hippocrate auctore, libro de veteri medicina: & si manum fronti capitique admoueas, immodicè calentes has partes reperies, quòd si ætas, temperamentum habitus, anni

ca. 5.

cap. 4. Si ex frigida cerebri intemperie fiat, signa.

1. de morbis vulgarib. com. 2 com. 7.

Si ex calida intemperie signa.

circa finẽ

nis tempus,regio,aërisque constitutio præcesserint, ac fuerint calidæ,certius id manifestabunt. Est autem huius defluxus causa, calida cerebri intemperies, non siquidem cogens,ac constringens, veluti frigida, sed cerebri humores extenuans, ac dissoluens, attrahendo quoque per se, & ipsa caput replet,præsertim vbi vinum vltra modum potatum fuerit, aut copia ciborum, calidorúmque præassumpta, aut balnea calidiora, seu largior perfusio capitis ex aqua calida præcesserint,nam & hæc suapte natura caput replent,quemadmodum austri,ac austrinæ pluuiæ,& cũcta,quorum natura calida est, & humida:omnia nanque talia apta sunt caput replere, vt testatur Galenus commento aphorism. 5. tertij libri:quo casu præter iam dicta,aderit capitis quoque leuis dolor, ac grauitas cum manifesto caliditatis sensu.Aptiores autem sunt, qui temperaturam calidam capitis habent, vt ab externis causis in destillationes incidant, velut frigidam habentes temperaturam paratiores sunt, vt ab internis causis destillationibus corripiantur. Verùm si raucedines,& grauedines in valde senibus fiant, concoctionem non admittunt, inquit Hippocrates, aphorism. 40. secundi libri, cùm ex frigidis oriantur causis,& facultas eorum imbecilla sit,ita vt eas concoquere non valeat, Celsus verò scriptum reliquit,quòd si in nares ex capite destillat humor, leue est,si in fauces,peius,si vero in pulmonem, pessimum est, quòd si in asperam arteriam destillet, peius erit, quàm si in fauces, non tamen ita pessimum,vt si in pulmonem, quemadmodum cuilibet patere poterit. Cunctæ verò destillationes breues, & si neglectæ sint,longæ esse consueuerunt, vt idẽ inquit Celsus,nihilque pestiferum, nisi quod pulmonem exulcerauit, eodem teste: quanquam neque omnino salubris sit, aut curatu facilis,si ex destillatione caput asperæ arteriæ,aut ipsa eadẽ exulceretur, potissimum si ad eius cartilagineam substantiam peruaserit, quemadmodum liquet septimo de vsu partium: considerare itaque oportet,cuiusque destillationis præcedentem causam ac præhabitam diætam,atque ita remedia contraria afferre,vt inquit Aëtius.In vniuersum autem pauco cibo quiete vtendum est, vitato etiam frigore, & calore,& præsertim si repentina fiat mutatio, modò ad frigus,modò ad calorem.Hæc nanque res(vt testatur Celsus cap.2.libri primi) maximè grauedines, destillationesque concitat:protinusque abstinendum esse à sole,balneo,vino,& venere idẽ Celsus præcipit capit.2. libro quarto temperatus ergo eligatur aër,vt neque impensè calidus,aut frigidus sit:verùm si causa fuerit frigida, parum ad calidum inclinet,si calida parum ad frigidum.Caueant ventos,cùm austrinos,tum aquilonios,vitentque somnum longiorem, & diurnum, moderatus tamen in nocte confert, procurandumque erit, vt singulis diebus alui excrementa excernantur,si non natura, saltem arte, balanos, aut clysteres adhibendo,abstineantque ægri ab immodicis animi affectibus. Cibis vtantur cõcoctu facilibus, & boni succi cum frigidis aliquatenus,aut calfacientibus leniter permisti, prout diuersa exigit dispositio. Sorbitiones tamen maximè prosunt,vt inquit Paulus,aut amylum,ptisana,oua sorbilia, panis in aqua cum amygdalarum succo decoctus, aut cum pini fructibus, in causa frigida. Aëtius verò caseum tenerum, ac recentem, tanquam vtilem, commestu commendat,& in frigida causa cauliculos brassicæ, ipsamque brassicam, coctos, & comestos: nec minùs si à ieiunis ipsimet cauliculi crudi edantur, butyrum, quoque eis vtile existit, & quibusdam robustioribus porri quoque probè cocti, potissimùm in raucedine. In causa verò calida, lactucæ, cauliculos parumper feruefactos comedant, etiamsi in posca ipsos intingant:poterunt quoque vti pane dulciario confecto ex amygdalis ipsis,& saccharo, aut ex pini fructibus,& saccharo confectis,si ex frigida causa ortum habeat defluxus, caueant vaporosos cibos,vt cepas,allia,sinapi,ac reliquos. Prædictorum autem ciborum quantitas, præterquàm quòd moderata perpetuò esse debeat, minor tamen in cœna,quàm in prandio sit,& post cibum neque legant, neque scribant, Celso auctore,capit. 5. libro primo: pro potu diluitent vinum, loco cuius aqua hordei in calido defluxu,aut aqua, in qua parum radicis glycyrrhizæ, seu cinnamomi fuerit decoctum in frigido vtantur,aut radicis glycyrrhizę decocto: vel ipsammet radicem dulcem cum cinnamomo,in frigida,seu cum hordeo, in calida fluxione decoquas. Poterunt quoque qui ex frigiditate defluxu corripiuntur,aqua mulsa pro potu vti, aut aquoso vino, ipsius verò potu quantitas sit exigua,nam procurata sitis multum confert,vt Theodorus Priscianus inquit libro secundo ad Timotheum cap.7. Quod vero ad medicamentorum rationem attinet, ex Galeni sententia, sexto de sanitate tuenda, in quouis defluxu ex capite ad subiectas partes,capiti saltem prospiciendum est ipsumque sanandum, veluti mali fontem, ac firmandum modo liceat, etenim origo,& principium catarrhi è capite nascitur, eodem Theodoro Prisciano teste.Qua de re si ab ipsa caliditate sincera, aut frigiditate fluxiones contigerint, & nulla alia facultate participauerint,sic sanè sedabũtur,vt inquit Hippocrates libro de veteri medicina, vbi ex frigido in calidum permutatæ fuerint, & ex calido in frigidum. Vbi itaque calida præpolleat intemperies, iis pugnandum est præsidiis, quæ dolori capitis ex tali causa contracto conueniunt.præstátque æstatis tempore eorum caput rosaceo perungi potissimùm omphacino, frequentique balneo potabilis aquæ ægros fouere oportet, quo & calidos vapores, qui in capite sunt,euocemus, & totum capitis temperamentum melius reddamus, Galeno teste, eodem sexto de sanitate tuenda, ipsumque caput copiosiore aqua calida, moderatè tamen perfundendum erit, vt inquit Paulus: nec propterea Celso pugnabimus, qui protinus à balneo abstinendum præcipiebat, neque ob sponte nascentes aquas interdicebat, vel in frigida intemperie circa initia ipsum prohibebat.At si frigida intemperies caput infestet calefacientibus, iuxta præallegatam Hippocratis sententiam fluxio sedabitur, in calidum intẽperie permutata: caput itaque nardino rutaceóque oleo perungi debet, Paulo teste, irinum verò non solùm illinitur, sed etiam naribus instillatur, vel chamæmelino,seu anethino vtare. Verùm si nedum calida fuerit cerebri intemperies, sed calidi quoque in eo redundent succi, ac forte febris inuaserit,totius corporis plenitudine existẽte,sanguinis mittendus erit ex externa cubiti vena, quæ humeralis dicitur,siquid eam non prohibeat, eáque iteranda erit,si opus fuerit, potius quàm semel multã quantitatem sanguinis extrahere: at si quid eam prohibeat

Marginal notes: *Prognostica.* — *Curatio.* — *cap.7.* — *Li.8.c.53.* — *Victus ratio.* — *Medicamẽtoru ratio. cap.9.* — *Loco citato.* — *Si ex calida cerebri intemperie fiat,curatio.* — *cap. 8. si ex frigida.* — *Si ex calidorum succorum redundantia fiat, curatio.* — *Venæ sectio.* — *Purgatio.*

prohibeat, redundantes humores aliis euacuationibus purgare, ac deorsum trahere oportet, clysteriis videlicet, cucurbitulis, frictionibus, ac purgantibus medicamentis, priùs tamẽ quàm ea tribuantur, concoqui ac temperari calidorum humorum acrimonia debet, ac eorum intemperantia: indigent enim hoc omnes fluxiones, quę ex humorum acrimonia fiunt, teste Hippocrate præcitato loco. Temperantur autem si syrupum violaceum, rosaceum, ex nymphea, papauere, aut ex cannis tribuas cum aqua hordei, aut decocto radicis glycyrrhizæ, seu borraginis. Tribuas verò vnc.j.& s. vel ij. ex prædictorum syruporum aliquo cum vnc.iij. ex aliqua prædictarum aquarum: quibus pluries assumptis purgare poteris ægrum ex cassia fistula, seu manna vnc.ij. videlicet cassiæ fistulæ, aut iij. vel iij. ipsius mannæ, & si videbitur addere poteris vnc.s. seu drach.vij. antidoti diacatholicon aut decoctum trochiscati agarici drach.j. vel scrup. iiij. capitique demũ applicentur ea topica medicamenta, quæ in capite de dolore capitis cõmemorata sunt, balneis itẽ dulcis aquę, ac reliquis, quę suprà in calida intemperie approbauimus, vtendũ, & cùm somnum ingreditur, diacodium ore contineat, sæpiúsque eo vtatur etiam si vigilet poterisque eum in tabellis conficere velut Neapoli vtimur, præsertim his, qui liquidum medicamentum ipsum sumere abhorrẽt, somnum etenim dulcem infert, & reprimit influxum vt inquit Aëtius. Frigido autem redundante humore, pręsertim in capite, per ea quæ talem purgant, medicamenta, corpus, & caput vacuabis: in quem vsum conferunt acres clysteres, priùs tamen quàm purgantia tribuas medicamenta, ex rosaceo melle, syrupo de glycyrrhiza, aut de hyssopo iuiubino, aut ex succo borraginis, præparari, ac concoqui redundans succus debet, cum aqua betonicæ, aut sampsuchi & demum pilulis ex hiera, & agarico confectis euacuari, aut ex pilulis arabicis, aureis, & interdum cochiis, ac similibus, post quas (si videbitur) vnc.ij. aut parum plus, vel minus roscidi mellis, aut syrupi ex pluribus infusionibus rosarum exhibe. Idoneum quoque erit, post vniuersalem purgationem medicamen, quod pituitam per os educat, præbere, ac à capite cucurbitulis, frictionibus, seu vinculis humores retrahere, ipsumq; prædictis calidis, oleis irrigare. Item saccelli capiti ipsi admouendi sunt, qui taliter componantur. Recipe hyssopi, sampsuchi, florũ chamæmeli, meliloti, ana drac. j.& s. florum stœchadis, spicæ, singulorum scrup.j. masticheś, ligni aloës, maceris, cuiusque drac.s. rosarum aridarũ drach. iij. terantur singula, & in sericum, seu tenuem lintheum lineum immittantur, sacculusque formetur, & coronali suturæ imponatur, quo etiam loco sinapismus, aut igneum cauterium (vbi diuturnior fuerit affectio) vtiliter adhiberi poterit. In vtroque item defluxu ex calida, aut frigida intemperie orto suffimenta adhibere conuenit, si ex calida intemperie fiat, paretur vt infrà. Recipe mannæ, seu corticis thuris ladani, mastiches, singulorum scrup.s. santalorum rubeorum, & luteorum, & corallorum rubeorum ana drach.j. rosarum rubearum siccarum, incompletarum drach. iiij. fiat puluis, & (vbi vsu exigat) carbonibus ignitis inspergatur: frigida verò existente cerebri intemperie, hoc modo suffimentum paretur, maceris, ligni aloës, spicæ mastiches, corticum seu mannæ thuris, singulorũ excipe scrup.s. hyssopi, & sampsuchi siccæ ana scrup.j. ladani drach.j. florum stœchadis & cariophillorum drach.s, rosarum rubearum siccarum drach.ij. vel iij. paretur puluis, & modo iam dicto vtare. Particulatim verò (vbi ad nares fluxio decumbat, si calida ea fuerit) cõuenit ex aqua tepida per nares vaporem excipere, aut ex maluarum hordei, violarúmque, & florum chamæmeli decocto, frigida autem fluxione existente, ex sampsuchi, hyssopi, serpilli, betonicæ, pulegij seu betæ decocto excipiendus vapor erit. Ex eisdem quoque caput purgia fiant, quæ insuper parari poterunt ex his, quæ cap. de dolore capitis commemorauimus: verùm nequaquam fieri debent, nisi priùs purgatũ fuerit corpus, ac iam dictis medicamẽtis caput firmatum, aut saltem ipsi prospectum: melanthij quoque seu cumini vsti odorem suscipere commendauit Paulus, frigida præsertim fluxione existẽte: nec minus confert pulegium odorare: dimittantur autem singula in serico, aut lineo linteo. Si verò in os defluat calida fluxio, ex aqua hordei, violarum, aut maluarum decocto, cum glycyrrhizæ radice oris collutio fiat, frigida autem existente fluxione ex hyssopi, pulegij, sampsuchi, ac aridarum ficuum decocto colluatur os: priuatim etiam & ipsi raucitati conferunt compositiones, quæ sub lingua tenentur ὑπογλωττίδας Græci appellant, quo paulatim eis liquescentibus, asperæ arteriæ summum, id quod ipsum defluit, suscipiat, paulatim etiam relaxatis musculis ipsius gutturis. Hoc autem ex industria fieri oportet, ne tussis excitetur, fiet autem si supinus cubet, iuxta Galeni sententiam, quarto & quinto meth. meden. ac septimo de compositione medicamentorum secundum loc. Talia sunt pilulæ bechicę dictæ, ac ea compositio quam Neapoli alusam vocamus: conficitur autem ex amylo tragacantha, amygdalis dulcibus, seu ipsarum oleo, & saccharo: poterit quoque hæc compositio in tabellis formari, nec minùs & id pharmacum sub lingua tenendum erit, quod loch. de papauere nominant, si à causa calida raucitas fiat, & si à frigida, loch, quod sanum, aut illud, quod de pino appellant. Sæpiùs quoque veluti lambendo, diutissimè tamen in ore tenens sensim, ac paulatim deglutiendo, assumat ex syrupo de cannis, aut ex dulcibus malis punicis, ex adianto, glycyrrhiza, seu hyssopo, aut ex decocto, quod ex hordeo radice dulci, vua passa, caricis, adianto, & hyssopo paratum sit, saccharum addendo, aut mel, si frigida fuerit causa. Præstat itẽ (ex Galeni sententia, eodem septimo de compositione medicamentorum secundum locos) glycyrrhizę decoctum cum sapa admistum: & si magis discutere, & extergere velis, caricarum decocto vtaris per se, aut cum aqua hordei, vel cum in aqua radix dulcis fuerit decocta. Reliqua, quæ pro curatione raucedinis conducunt, inferius requiras, cap. de tussi, priuatim autẽ valde confert, si ipsa glycyrrhizæ radix, aut eiusdem succus sub lingua teneatur.

Margin notes (left column): *Topica.* — *Si ex frigidorum humorum redundantia fiat, curatio.* — *Purgatio.* — *Topica.* — *Suffitus.*

Margin notes (right column): *Si ad nares defluat* — *Si in os defluat.* — *Raucitati conferẽtia.* — *4. method. cap. vlt. 5. method. cap. 12. 7. de composi. medic. sec. loc. c. 1.* — *cap. 1.*

Περὶ φλεγμονῆς κιονίδος.

De inflammatione gurgulionis,

CAPVT XLIIII.

INFLAMMATVR sępenumerò quędã, quæ circa os continetur carnosa, in summo si quidem ore dependens, tanquam aliquod vocis plectrum existens, Paulo auctore, libro sexto cap. 31. apparebit autem ea, si quis aperto plurimũ ore

ore toto, linguam deprimat: hanc ipsam carunculam veteres Græci (vt inquit Galenus sexto de cōpositione medicamentorum secundum locos) duobus nominibus appellare consueuerunt. Nominant nanque interim γαργαρεῶνα, interim verò κίωνα, quod a Latinis gurgulio, & columna dicitur: à posterioribus autem medicis ferè omnibus Græcis (vt ipse asserit) κιονὶς, id est, columella, vocatur, quòd si quidam sint, qui σταφυλὴν, id est, vuam ipsam nuncupent, eorum meminisse non præstat: nam non particula ipsa, sed vna aliqua eius affectio σταφυλὴ, hoc est, vua nominatur, cùm scilicet vuæ acino simile summum gurgulionis appareat, vt inquit Aëtius, cap. 40. libr. 8. hanc etiam solam gugulionis inflammationis speciem Hippocrates vuam appellat, vt liquet apud Galenum libro de tumor. præter naturam, in fine. Fit autem vua cùm pituita de capite ad gurgulionem descenderit, & gurgulio præceps dependet, ac fit rubicundus, eodem Hippocrate auctore, libro secundo de morb. temporis autem progressu nigrescit: & eodem libro dicebat, vuam fieri, cùm summa gurgulionis pars aqua impletur, & rotunda fit, ac perlucida, & spirationem intercipit: quanquam rarò (vt testatur Galenus præcitato libro sexto de compositione medicamentorum secundum loc.) hæc affectio circa columellam contingat, sed valde sæpè inflammetur, quemadmodum etiam & raro alia quædam affectio, quam lorum vocant, circa gurgulionem etiam accidit, cùm videlicet nimium ignitus gurgulio ipse gracilescit, & loro similis propendet, vt inquit Aëtius, vtrunque autem nomen (vt Paulus refert præcitato loco) à similitudine factum est: nam si longior tenuisque fuerit, columella nuncupatur, si verò crassior in rotunditatem creuerit, feratúrque deorsum, vua dicitur. Inflammatio itaque gurgulione quomodolibet aperto plurimum ore toto (vt diximus) siquis linguam deprimat, eam partem affectam esse visu diiudicabit, nulloq; alio indigebit signo. Quòd verò ea affectio inflammatio sit, morbus siquidem in compositione primò (vt sæpè diximus) ex dolore, tumore rubedine ipsius calumellæ, ac febre, ac deglutiendi difficultate diiudicabitur. Prouenit autē affectus hic, cùm ex capite ad gurgulionem ipsum fluxio defertur, quemadmodum sexto de sanitate tuēda, & tertio de causis symptomatum liquet: hæc inquam fluxio cùm sanguinis, tum aliorum humorum à capite descendentium fieri poterit, verùm quo pacto id discerni queat, præcedenti cap. fusius ostendimus: quare vt hìc iterum repetamus, superuacaneum duximus. Inflammato gurgulione ac in tumorem aucto, vtēdum erit omnibus moliminibus, præter chirurgiam, ipsum curare, ac extenuare, Hippocrate auctore, tertio prognosticorum. nam quoad rubibus, magnúsque fuerit gurgulio cum periculo secatur, & scarificatur: & cùm talem scarificationem, seu sectionem sanguinis fluor, & inflammatio comitabitur, eodem Hippocrate ac Galeno auctoribus præcitato loco. Quòd si interdum chirurgia vti oporteat, cùm videlicet pars gurgulionis summa maior, ac liuida seu orbiculata fuerit, superior, verò tenuior, quem affectum (vt diximus) vuam appellant, vbi aluum subduxeris præstabit manus admoliri, vt ipsimet testantur, ne æger stranguletur, potissimùm vbi aliis adhibitis medicamentis malum non cedat: nam neque in prædicta affectione

cap. 3. — *Duæ differentiæ inflāmationis gurgulionis.* — *circa principia.* — *Pars affecta. Affectus. Causa.* — *6. de sanit. tuen. c. 9. 3 de causis symp. c. 4. Prognostica. Tex. 21.*

ad eius excisionem festinandum erit: quapropter vuæ vehemens inflammatio terrere quoque debet Celso auctore, lib. sexto ca. 14. quò fit, vt in hac affectione abstinentia necessaria sit, vt ipse inquit. Conuenit verò eadem ferè victus ratio, quæ in reliquis inflāmationibus, potissimùm autem in principio, conducit quies, inedia, vt sexto de compotione medicamentorum secundum locos, Archigenis auctoritate, testatur Galenus. Quod verò ad curandi rationem attinet, vbi vniuersum corpus humorum multitudine fuerit refertum, aut eorundem malitia vitiatum, priusquàm ad localia remedia perueniamus, venæ sectio, aut purgatio administranda erit, aciésque clysteres adhibendi, vt & vniuersum corpus euacuetur, humorúmq; momentum, qui ad effectam partem feruntur transferatur: hoc nanque rationabile est, & multa experientia indicatum, ac cognitum, vt testis est Galenus, eodem libro sexto de compositione medicamentorum secundum loc. qua etiam ratione Celsus dicebat, quòd & sanguis rectè mittitur, & si id aliqua res prohibeat, aluus vtiliter ducitur. Si itaque corporis plenitudo adsit, vena cubiti statim secanda erit (si nihil prohibeat) media, aut externa, prout maior, aut minor fuerit corporis plenitudo: cucurbitęque cum scarificatione ceruici affigendę: & si his nec cedat affectio, venæ sub lingua secentur, eiusdem Archygenis decreto; Aluus prætereà acri clystere, aut glande subducenda erit, reuulsionis nedum euacuationis gratia: in quē etiam vsum frictionibus, ac vinculis extremarum partium, cucurbitulisque cùm iuxta scapulas, tum iuxta nates vtare. Vitiatis verò humoribus redundātibus, qualiscunque is fuerit, purgandus erit, & si simul cum sanguine fluxerit: nec alienum erit ante purgationem (reuulsionis saltem gratia) humeralem venam in cubito secare, paucámque sanguinis copiam extrahere, ac demum purgationem adhibere, concoctis tamen ac præparatis redundantibus succis, si dabitur occasio, quo etiam tempore clysteribus vti poteris. Sit autem purgans medicamentum nō validum sed liniendo vacuans, veluti manna, cassia fistula, syrupus ex pluribus infusionibus rosarum, aut violarum, cum quibus interim antidotum diacatholicum permisceas, præsertim si redūdans succus, aut corporis natura eius qui purgari debeat, id exigat. His autem peractis, aut si neutrum prædictorum adsit, statim ad curationem per localia remedia peruenire debemus, quæ eius naturæ esse debent, vt fluxionem reprimant, quemadmodum in aliis omnibus morbis, cui ex humorum influxu contingunt. Sint igitur astringentis facultatis, & siquidem moderatus sit influxus moderatè adstringentis, quæ austera priuatim dicuntur; vbi verò vehementior fuerit influxus vehementioris adstrictionis, quæ acerba nominantur: ambo enim adstringunt, sed debiliùs austera, vehementiùs autem acerba, vt patet quarto de simplic. med. facult. & sexto de compositione medicamen. secundum loc. Collutiones itaque moderatè, siquidem moderatus fuerit influxus, ex palmulis decoctis, quandoque sola aqua, quandoque modico melle incocto, vel ex rosarum decocto, pampinorum vitis, rubi, cytinorum, siliquarum, radicum mori, & malorum, austerorum, ac pyrorum sorborum, interim cyperi parari poterunt. Fortiores verò (vbi vehementior fuerit influx⁹) sunt, myrti, & baccarū eius decoctū,

Curatio. Victus ratio. — *cap.* — *Medimētorū ratio.* — *Loco citato. Venæ sectio.* — *Diuersiones.* — *Purgatio.* — *Topica quæ competant.* — *4. de simplic. med. facultat. cap. 7. 6. de composit. med. sec. lo. c. 3.*

& ex acerbis cotoneis malis, aut virgultorum tenerorum ilicis, arbuti, similacis, & vniuersi quercini generis, similiterque & glandium, mespilorum, item, & cornorum decoctum: at generosissimum est gallarum decoctum, rhois culinarij, ac coriarij, myricæ fructus vtriusque mali punici floris, & putaminis: horum itaque vnumquodque & singulatim, & cum aliis decoctum in aqua gargarizandum exhibere oportet, iuxta Galeni sententiam, sexto de compositione medicamentorum secundum locos, & Aëtij præcitato loco: quin iuxta eorundem decreta, aridis quoque tritis columellam contingere opus est, ita vt summissimè, & paulatim ad superiorem, & extrinsecam regionem afferantur, & per cochleare, aut specilli cócauum supra linguam immittantur: ex his ipsis moderatæ quidem sunt rosæ, & flos ipsarum, & prædictarum plantarum germina exsiccata, aut hypocistis, & omphacium siccum. Et si frigidior fuerit fluxio, aloë, cyperus, & iunci rotundi odorati flos, ac rheon ponticum confert pariter si fortioribus indigeas, rhus obsoniorum, siue culinarius conducis, balaustium, cytini, malicorium, galla, & magis exactè cùm omphacitis fuerit: nec minùs conferunt hypocistidis, vuæ acerbæ, ac glycyrrhizæ succi, ad solem æstiuum exsiccati, adeò vt conteri queant. Vbi verò gurgulio à nimium adstringentibus remediis compressus fuerit, tragacantho, sarcocolla, & amylo vtendú erit. At vbi generatus affectus in gurgulione maiorem habuerit causam, impossibile erit ipsum per repulsoria perfectè sanare, vt inquit Galenus, & maximè vbi ægri corpus fuerit humoribus multis refertum, aut particula affecta natura debilis: ob id igitur cogimur, sæpe quidem in principio, sæpius verò paulo post admiscere quippiam ex discussoriis, & si dolor affuerit simul vehemẽs, etiam ex mitigatoriis. itaque tunc opus est vnicuique prædictorum pharmacorum aliquid ex discussoriis addere: & cùm hæc omnino multa sint, à mollioribus auspicandum erit: ab acribus nanque inflammata exacerbantur, cuius farinæ sunt chamæmeli flores, fœnumgræcum, sertula campana, anethum, althæa, radix iridis, mel, erui farina, thus, aut myrrha: & si mitigatoriis hoc tempore indigeas ex contusa radice dulci, & melle, & dulci aqua pari mensura simul coctis, medicamentis paratum cum prædictis admisceas, aut id solum gargarizandum præbeto. Cæterùm tu perspecta (vt Galenus inquit) inflammationis magnitudine, ac caliditate, & considerata influxus quantitate, ampliúsque copiam humorum in toto corpore per coniecturam assecutus, pharmaco, in quo aut adstringentium, aut discutientium vis excellit, vteris. Procedente autem tempore, vbi iam dictis inflammatio nó cesserit, discussoria medicamenta tutò adhiberi possunt, nisi ad duritiem vertatur ipsa gurgulionis inflammatio: nam tunc emollientibus medicamentis vtendum esset, quæ cuius naturæ esse debeant libr. quinto de simpl. medicamentorum facul. requiras: cuiusmodi sunt, & radix & folia althææ, semen lini, fœnumgræcum, & alia huiusmodi, è quibus gargarismata parari possunt: admiscere eis item poteris hyssopú, aut glycyrrhizam. Verùm si ad suppurationem inflammatio vergat, mitioribus collutionibus, & gargarismis, eisque concoquentibus vtendum erit: quo casu præstat decoctum ex caricis per se solum, aut aqua mulsa permistum, seu sapa, aut ptisanæ succus, in quo vuæ passæ sint incoctę: radicis insuper dulcis decoctum, aut furfurum lotura calida, id quod in reliquis omnibus seruandum erit medicamentis, vt temperatè calida sint. Ea verò suppurata, post puris eruptionem extergentibus, & desiccantibus medicamentis curari debet, aqua hordei cum melle rosaceo mista, aut aqua mulsa, & reliquis huiusmodi. Euenit etiam aliquando, vt citra inflammationem nimium humectus gurgulio laxior fiat, & propterea linguæ radici, ac faucibus propensus incumbat, quemadmodum in destillationibus continuis contingit, Aëtio auctore, quam affectionem Græci γαργαρεῶνος χάλασιν, Latini laxatam columellam, barbari casum vuæ appellant, quæ affectio quoniam eandem curandi rationem postulat, quam eius exigit inflammatio, propterea seorsum de ea pertractare noluimus. Pro ratione itaque confluentis succi venæ sectio, aut purgatio præcipiatur, quibus corpus totum, ac caput primò vacuetur. His tandem peractis collutionibus, gargarismis, ac reliquis medicamentis aridis superiùs descriptis vtaris, adstringentibus scilicet, & exsiccantibus. Priuatim autem (vbi subalbidis, exanguior gurgulio sit) ex origani triti in aqua & aceto decocti: ac caricarum cremore misto ad gargarizandum vtitor: aut loco origani, hyssopo vtare: apium quoque, & lauri folia trita, & vino, aut lentis decocto diluta, gargarizato, Appollonio auctore. Arida quoque medicamenta parabis ex gallæ omphacitis, aluminidis scissi, ac salis ammoniaci partibus æqualibus, quibus tritis, ac simul mistis expleto cochleari vuam contingito: hoc autem velut validissimo medicamento vtare, repellendi, ac discutiendi vim habente iuxta Galeni sententiam eodem sexto de compositione medicamentorum secundum locos: puluis autem quo vtimur nos, hic est, Recipe piperis, cinnamomi singulorum scrup. s. corticum thuris, & gallarum ana scrup. j. rosarum rubearú siccarú drach. ij. conterantur, simulque, & modo quo supra vtare. His, qui casum vuulæ patiuntur sic subuenimus, inquit, Trotula, puluerem zingiberis, pyrethri: & cinnamomi decoquimus in vino, & facimus gargarizare, & puluerem horum calidum vuulæ apponimus, tu autem vtare hoc medicamẽto, vbi ex pituita fuerit laxatus gurgulio. Marcellus autem libro de medicamentis ca. 14. brassicæ crudæ folium leuissimè tritum commendat, ex eo verò succum exprimito, quo vua contacta potenter subleuatur. Cinis item testarum ex ostreis, aut hirundinum exustarum cinis tenuissimè contritus, cum melle mistus, vuæ illitus prodest, similiter si rosæ siccæ part. ij. & myrti part. j. cum aqua mulsa decoquas, & gargarizandum præbeas. Denique nonnulla medicamenta, præsertim composita consulto hîc scribere prætermisimus, pro cura præserrim inflãmationis columellæ, quæ cap de angina studiosi requirant. Verùm vbi cunctis iam dictis auxiliis gurgulionis malum non cedat, tam si oblongior, tenuisque præter naturam fuerit, quàm si in rotunditatem creuerit, eius summo vuæ acino simili existente, nec continuo irritatu tussis, vigiliæ, interim etiam strangulatus subsequatur (vt inquit Paulus cap. 31. libr. sexto) is excidendus erit, modo quo ipse præcipit pręcitato loco, ac Ætius ca. 41. libro octauo, neque tamen festinádú erit ad eius excisionem (vt diximus) Hippocratis auctoritate, libro tertio prognosticorum,

Loco citato. (margin, beside "secundum locos, & Aëtij præcitato loco")

cap. 6. 7. & 8. (margin, beside "libr. quinto de simpl. medicamentorum facul.")

De laxata columella. (margin)

Loco citato. (margin, beside "eodem sexto de compositione medicamentorum")

cap. 53 (margin, beside "Trotula")

3. Prognost. tex. 21. 14. meth. cap. 13.

tum, & Galeni 14. method. meden. iis obseruatis, quæ tum ipse, tum etiam cum eo Galenus, eodem loco præcipiunt.

Περὶ ἀντιάδων φλεγμονῆς.

De glandularum iuxta linguam inflammatione.

CAP. XLV.

OMNIBVS hominibus carúculæ quędam exiguæ naturales ex aduerso in oris termino vtrinque iacent, Galeno teste, tertio de causis symptomatum: has Græci ἀντιάδας (vt Aëtius refert cap. 48. li. octauo) Latini glãdulas barbaram sectantes medicinam amygdalas appellant: quamuis Galenus non partes ipsas, verùm cùm ipsæ è defluxu, præsertim ex capite, tumore, aut inflammatione afficiantur ἀντιάδας præcitato loco nuncupauit. Paulus autem per ἀντιάδας, tum libr. sexto cap. 30. tum lib. tertio ca. 26. scirrhosum tumorem paristhmiorum intelligit. Si verò in contiguas his partes fluxio decumbat, seu inflammatio excitetur παρίσθμια, tum præcitato loco, tum commento aphoris. 26. tertij libri, idẽ Galenus appellauit dum asseruit παρίσθμια (quæ Latinè tonsillas vertũt) inflammationes esse locorum ad isthmum attinentium: intelligit autem per isthmum partem illam quæ os & gulam interiacet: nominatur autem ita per metaphoram quandam ab his, qui propriè dicũtur isthmi, qui angusti quidã terræ trãsitus sunt, sitæ inter duo maria. Hæ autem inflammationes nonnũquam solius tunicæ sunt, ventri, gulæ faucibus, totique ori communis: nonnunquam verò (vt idem inquit Galen. præcitato loco) & subiectorum ipsi musculorum: quamuis has partes & nõ eorum inflammationem, tum Paulus libro tertio cap. 26. tum Aëtius libro octauo, cap. 45. παρίσθμια vocant, & Latini tonsillas vertunt, Celsum fortè putantes imitari, qui libro sexto cap. 10. postquã de dentium dolore caput exegisset, de tonsillis, ac earum cura pertractat. At nunquid per tonsillas, id quod Græci παρίσθμια dicunt, partes quasdam intelligentes subaudire velit, aut quas ἀντιάδας nuncupant, siue vtrasque, ex eiusdem Celsi verbis haudquaquam percipi poterit, cùm dixit: Si verò tõsillæ sine exulceratione per inflammationem intumuerunt, &c.

ἀντιάδες quid sint. παρίσθμια quid. Li. 8. c. 48.

Nos autem cum Galeno, quicquid alij sentiant, per ἀντιάδας glandularum, quæ sibi ex aduerso in oris termino vtrinque iacent, præter naturã tumorem, seu inflammationẽ intelligi volumus, per παρίσθμια verò, cùm contiguæ his partes tale quippiam perpetiantur, à partibus ipsis affectis affectiones prædictæ fortasse tamen nomenclaturam suscipientes. Deducto itaque ore manifestè (inquit Aëtius) apparent glandularum tumores maiores, circa quidem inflammationem earum substantia concolores. Vbi verò inflammatæ fuerint, rubicundæ apparent, ac dolorem inferũt. Si verò partes eis proximæ inflammentur, accidit ita affectus difficultas transglutiendi, dolor, aliquando etiam & febris eodem Aëtio auctore, velut etiam glandulis ipsis inflammatis, nedum transglutionis, verumetiam & spirationis difficultas aderit: ex quibusmet indiciis, & earundem partium inflammatio percipi poterit.

Partes affectus. Li. 8. c. 45.

Affectus.

Quæ quisnam morbus sit, non semel duntaxat in præcedentibus diximus, nec opus erit eiusdem inflammationis causas iterum repetere, cùm similis esse poterunt cum his, quæ gurgulionis inflammationem efficiunt: priuatim autem (vt refert Aëtius) in modo dictis partibus inflammatio excitatur παρίσθμια, præsertim infantibus adhuc lactentibus, ex haustu lactis, pueris propterea quòd multo cibo se explent, reliquis autem hominibus plerunque euenit à nimia meri potione, & à multa, ac auidiore deuoratione ciborum, maximè acrium, & asperorum: frequentissimè nanque (vt idem testatur Aëtius) παρίσθμια, quæ tonsillas vocant, cùm partes sint calidæ, & humidæ inflammationem incurrũt, quo etiam affectione magis arripiuntur hi, qui plurimo sanguine abundant, necnon infantes, & pueri, vtpote teneram habentes misturã, id quod Hippocrates, præsertim in pueris confirmauit, aph. 26. 3. lib. quoniam verò tam ἀντιάδες quàm παρίσθμια dictæ, eandem ferè curationem exigunt, ac similem victus rationẽ requirunt, non ab re propterea vtrarunque inflammationum communem curationem hîc conscripsimus.

Causæ.

Prognostica.

Eodẽ loc.

Curatio.

Incipiente itaque inflammatione cibum subtrahere oportet, vt inquit Aëtius, qui verò afferuntur, modici sint, sorbiles, & ventri cõmodi: cibus quoque in hac valetudine (Celso auctore) lenis esse debet, ne exasperet, verùm vbi tanta sit inflammatio, vt spiritum impediat, à cibo (vt ipse inquit) abstinendum, neque absumendum quicquam præter aquam calidam est, exhibendus itaque his est aquæ potus, præsertim febre simul irruente, aut aqua hordei, seu ea aqua in qua coriandrorum præparatorum semina fuerint decocta, aut etiam cinnamomi exiguũ (& vt vno verbo dicam) ea victus ratio instituenda erit, quæ in reliquis inflammationibus.

Victus ratio. Loco citat.

Quòd si leuis fuerit inflammatio, circa initia gargarismi adhibendi sunt adstringentes, & repellentes, id quod pręcipiebat Celsus, cùm dicebat, gargarizandumque est ex reprimentibus, velut est rosarum, aut palmarum decoctum, mixæ, aut lenticulæ, aut ipsius etiam furfuris ac reliquorum quę in principio inflammati gurgulionis assumuntur: cauendum tamen, ne mel in principio ad gargarismos adiiciamus, ne per acrimoniam malum irritemus, vt Aëtius inquit.

Medicamentorum ratio.

Remittente autem inflammatione, & decrescente, mel in gargarismos admiscere conuenit, eodem Aëtio, & Paulo testibus: quo etiam tempore calidiores gargarismi prosunt, quanquam etiam circa initia medicamẽta actu tepida exhibenda sunt, frigus enim nõ tolleant inflammata, sicut neque plurimum calorem, vt testatur Aëtius.

Animaduersio circa topica adhibẽda.

Vbi verò vehemens fuerit inflammatio, adeò vt periculũ suffocationis suspectum sit, priusquam adstringentia medicamenta adhibeantur, vena cubiti incidenda est, præcepto Aëtij, repetita etiam sanguinis detractione, maximè si iuuenis sit ęger, & multo sanguine abundet. Vena autem incidenda erit externa, aut si multo sanguine totum corpus fuerit refertum, media primũ, & deinde externa.

Venæ sectio quibus competat.

Et si venter non probè egerat, iniiciendus est clyster, aut glande immissa irritare oportet: nec absonum erit, si cum sanguine calidi, ac vitiosi succi redundarint, præsertim si febris adsit, purgare medicamento vti, quod leniendo purget, quemadmodum præcedenti capite pręcepimus.

Purgatio.

Post euacuationem reprimentibus quoque vtendum est medicamentis, superius iam dictis, deinde ptisanæ succum, in quo decoctæ sint vuę passæ, gargarisent, aut calidam furfurum decoctionem, aut sapam tepefactam, vel decoctum radicis dulcis, aut ficuum, & hyssopi decoctum. ex-

Topica.

trinsecus autem leniter fouere conuenit spongiis expressis, ac madidis in aqua, in qua flores chamæmeli, althææ, maluarum folia, fœnumgræcum, seu sertula campana fuerint decocta. Cataplasmata quoque imponenda sunt ex farina hordei, seminis lini, aut fœnigræci, aut his simul mistis: verùm si ex vsu acriorum collutionum, seu gargarismorum inflammatio exasperaretur, & mordacitas inde accidat, Aëtij decreto, leniores gargarismi colluendi sunt, qualis est succus ptisanæ tepidus, aut lac etiã tepidum: permanente verò, ac immorante diutiùs inflammatione, atque vbi tonsillæ ipsæ subrubri coloris fuerint, neque meliùs à prædictorum remediorum admotione habuerint, permutationem in pus expectare oportet: citò enim tonsillæ abscedunt, ex Aëtij sententia. Dignosces autem (vt ipse inquit) quoniam inflammationis signa augescũt, & exacerbationes ad vesperam fiunt fortiores cum horrore, & inæqualitate, aliquando etiam cum febre: quare hoc tempore coadiuuare oportet, vt quàm citissimè suppuratio fiat, adhibeantur propterea gargarismi calidiores, velut aqua mulsa calida, & decoctum caricarum, ac hyssopi cum radice dulci. Extrinsecus verò cataplasma imponatur, ex eiusdem Aëtij sententia, ex hordeacea farina, & fœnogræco cum decocto caricarum, & althææ, ac melle, aut vapor aquæ calidæ intrinsecus, sed aliquãto diutius admouendus erit, donec ea suppurentur, & per se aperiantur, vt Celso visum est. Confecto autem pure dolores minuũtur, & inflammationis tumor mollior redditus digito cedit. Quare tunc (vt Aëtius præcepit) acriores collutiones exhibendæ sunt, vt abscessus rumpãtur: cuius generis sunt pulegium, hyssopũ tymũ, calamintha, & thymbra in sapa, aut aqua mulsa decocta, & gargarizata. Si verò purè substante nõ rumpuntur, hi tumores ex Celsi decreto, incidendi sunt, deinde ex mulso calido ad gargarizandum per se, postea etiam admisto lenticulæ, vel rosarum decocto, atque id faciendum, donec in totum soluantur, ac penitus ad cicatricem perducantur, ex Aëtij, & Pauli sententia. Modico autem tumore existẽte, ac exulceratione, furfurum cremori ad gargarizandum paulum mellis adiiciẽdum est, & vbi plurima vlcera sint, eodẽ furfurum cremore, vel lacte gargarizandum est, Celsi decreto. Modus autem sectionis, si non per se aperiãtur, ac situationis ægri, tum ante, tum post dissectionem: ac patrato opere, quæ conducant auxilia, ab Aëtio cap. 45. & 48. libri octaui: & à Paulo. cap. 30. lib sexti describuntur. At si prædictis partibus crustosa, pestilentia, ac serpentia vlcera oboriantur, siue ex præcedente influxu, seu inflammatione, siue ex quauis alia causa fiant, nulla fluxione præcedente, ceu præcedentibus aphthis, vt in pueris euenire consueuit, aut nonnullis virginibus, circa vigoris ætatem mensiũ purgationem appetentibus, totius corporis curatione præmissa, ac reliquis diuersionibus, & iam dictis medicamentis adhibitis pro earum curatione, priuatim (vt Paulus inquit) exhiberi debet medicamen diamoron ex aqua calida, vel aqua mulsa, quæ rosarum inspersarum florem obtineat, vel costum, vel rhus ficcum, seu decoctum. Aëtius autem gargarismos probat ex lenticulæ, myxarum, ac palmarum, seu furfurum decocto cum melle, & ptisanæ succo; & post principium, hydromeliti tridem, costum, ac aristolochiam infarciendum præcipit, vel succum pharmacum ex rhoẽ flore rosarum, croco, & costo adhibendum. At Paulus ex malo punico dulci cum cortice tuso succum exprimit, & eius partes sex assumit, quæ vni mellis mistæ coquuntur, donec eis mellis spissitudo sit, quo medicamento perũgi tonsillas præcipit. Similiter si partes duæ gallæ omphacitidis sumantur, aluminis vna & salis amoniaci tosti tantundem, & aridum medicamentum ex eis apparatum approximes. Verùm vbi post acria, irritantiáve medicamenta, ægri dolorem sentiant cùm radicis dulcis decocto amylo, seu tragacantho lenire oportet: & vbi vlcerum depastio constiterit, lacte gargarizandum erit, reliqua autem medicamenta à Paulo requiras, præcitato cap. 26. lib. 4. & ab Aëtio cap. 46. lib. 8.

Si abscedũt tonsillæ signa.

Serpẽtium vlcerũ eodem loco ortorũ curatio.

Περὶ κυνάγχης. *De angina.*

CAP. XLVI.

NON procul à iam dictis partibus alterum morbi genus, si quod aliud quoque vitium acutissimum existit, vt Trallianus refert libro quarto cap. primo, pestiferum, atque acutum, vt Celsus inquit lib. 4. cap. 4. quod quidem à veteribus Medicis, vtpote ab Hippocrate κυνάγχη appellatur, vt 3. prognost. liquet: quanquam idem affectus 4. de ratione vict. siue Hippocratis sit, siue alterius auctores, συνάγχος nominetur, ἀπὸ κυνάγχειν ἢ σκυνάγχειν, hoc est, à suffocando dicta, à Latinis angina. Posteriores autem Græci vt Alexander, & Paulus, ac quidam reliqui ante eos, quorum Galenus meminit, licet non nominatim, quarto de locis affectis, & commento. aphori. 34. quarti libri, affectum hũc quadrifariam diuiserunt, prout quatuor diuersæ partes in eo affici possunt: nam internis gutturis musculis inflammationem patientibus σκυνάγχην, externis verò παρακυνάγχην nuncupant, pari modo interioribus faucium musculis inflãmatis συνάγχη, externis verò παρασυνάγχη ab isdem appellatur, vt idem Galenus testis est præcitatis locis, Paulus cap. 27. libr. 3. & Trallianus præcitato loc. Verùm quoniam, vt Galenus inquit eodem quarto, de ratione victus in morbis acutis, ad curationem nominibus opus nobis non est: nam tum primùm homines res ipsas neglexerunt, cùm nimio studio nomina quærere inciperent. Propterea ad rem ipsam deuenientes dicimus, anginam iuflammationem esse musculorum gutturis, aut fauciũ: per anginam intelligentes omnes iam dictas inflammationes, tam ad guttur, quàm ad fauces peruenientes, per fauces internum oris locum, vbi simul gulę, & gutturis partes extremæ conueniunt, per guttur verò eã asperæ arteriæ partem, quę est velut caput eius, musculos autem earundem partium voco, tam internos, quàm externos, omnium prædictarum partium indicia communia sunt, Celso, & Aëtio testibus, transglutiendi tum cibi, tum potus difficultas, ac spiritus, vt Celsus inquit, eis includitur: Iuxta Galeni verò sententiam in cũctis spiratio quoquomodo deterior redditur, nullo existente, vel in thorace, vel in pulmone vitio, qui in hoc, velut in reliquis, Hippocratem sectatur. Verùm vna pars cùm afficitur, ab altera discerni poterit, velut magis, & minùs trãsglutiendi difficultas, siue spirationis noxa fuerit, ac reliquis indiciis, nam vbi interni musculi gutturis fuerint affecti, nihil coloris, caloris, & mollis conspicuum eris, nec ceruice, nec in faucibus,

Ale. lo. cit.

Pau. 3. ca. 27.

3. Prognos. tex. 16.

4. de ra. victus, tex. 30.

4. de lo. af. cap. 3.

Anginæ differẽtiæ quatuor.

4. de ratio vic. cõ. 70.

Angina quid sit.

Partes quæ afficiantur.

Cõmunia signa.

Cels. lo. cit.

Aët. li. 8. cap. 47.

cibus,vt 3. prognost.testatur Hippocrat. adeóque spirationis difficultas augetur, vt nō nisi recta ceruice trahatur aër,sensus quoque angustiæ, ac dolor plurimus in gutture erit,& febris non leuis: vox insuper simul cum spiratione læditur,vt patet quarto de Locis affectis. Externis verò duntaxat ipsius gutturis musculis inflammationem patientibus, prædicta omnia aderunt,remissè tamen: nam neque angustiæ sensus,neque dolor,licet circa guttur adsint,adeò vehementes erunt, pariter nec spirādi difficultas. At si dolor ferè prædictis similis adsit, calorque,rubor, ac moles fauces offendant, quæ omnia aperiendo os, ac linguam deorsum comprimendo, oculis cerni possunt, nec admodum difficulter spirent, fauces ipsas affectas esse iudicabis: interdum etiam lingua ipsa similiter cum faucibus coafficitur,quemadmodū vbi non solùm fauces,sed ceruicem quoque rubor occupauerit, & fortè pectus comprehenderit:nec vehementer ægri dolore affligantur,nec ferè difficulter spirent, & extrinsecus partes circa fauces inflāmatæ cuilibet apparebunt,exteriores earū partes affectas esse nemo vebitur. At quæcunque prædictarū partiū affecta sit,affectus ipse morbus erit in compositione primò,& propriè in magnitudine,cùm inflāmatio sit: quem tum ex iam dictis,tum etiam ex dicendis indiciis,facilè percipere valebis:nanque æger nec cibum deuorare,nec potionem potest,difficulter spirat,potissimùm vbi gutturis partes afficiātur, interim ore conniuet,quandoque eo aperto aërem trahit,febrisque sæpius aderit: accidit etiā eis potum assumptū quandoque ad nares reflecti:dolore quoque afficiuntur,& excedente interdum inflammatione,& lingua, & fauces in tumorem attolluntur. Omnium autem prædictarum inflammationum ortus ex fluxione est, eius præcipuè, quæ ex capite defertur,quemadmodum Galenus testatur quarto de ratione victus in morbis acutis:& quamuis fluxio hæc magna ex parte biliosior sit, eodem Galeno auctore tertio prognost.ita vt pręcipuè erysipelas, aut inflammationem erysipelati similiorem committat: tamen eodem 4. de ratione victus in morbis acutis,vt quarto de caus.pulsuum, tum ex calida,acrique ac tenuis substantię humoris fluxione,tum etiam ex frigida,pituitosa, crassa, ac glutinosa prouenire posse fatetur: quod nequaquā negare visus est eodem 3. prognost. & commento aphoris. 34.lib.4.quinimo acres ipsas,ac tenues fluxiones,propterea quòd per angustiores venas facilè penetrant:tales autem sunt (vt ipse refert) quæ guttura ambiunt,in ipsum potissimùm decumbere ait.Contrarium autem in crassis,frigidis,ac viscosis contingit, quod cùm non ingrediantur vniuersas venas quæ admodum strictæ sunt, in capacioribus detentæ,veluti eæ sunt venæ, quæ in faucibus existunt latiores,quàm eæ quæ gutturis,in ipsis siquidem impactæ in præter naturam tumorem eas attollunt: ex quibus Galeni verbis liquidò constat, nedum anginas ex calidis succis, verùm etiā frigidis oriri posse,ac potissimùm vbi fauces inflāmantur ex frigidis succis ortum habere, vbi verò gutturis partes ex calidioribus,ac tenuioribus. Verùm quo pacto fluens redundans succus percipi valeat, aliis quoque notis ostendere conabimur: nanque gutturis musculis inflāmatis si ex sanguine copioso confluente inflammatio exoriatur, spirandi, ac deglutiendi difficultas maxima erit, maxima quoque angustia, & grauitas cōiuncta erit,ac febris nō exigua,corpusque totum,ac caput plenum sanguine videbitur. Temperamentum, habitus, ætas, anni tempus,regio,ac aëris constitutio,præcedensque victus ratio sanguinis redundantiam attestabuntur. Biliosa verò in prædictis musculis defluxione decumbente,quæ magna ex parte est,præter spirationis,& deglutitionis difficultatem, quæ non adeò vehemens,vt in prædicta aderit,velut nec angustia,citra ferè grauitatem plurimùm dolorem, ac intolerabile quoddam incendium circa guttur sentient ægri,morsum,ac acrimoniam, sitim, ac oris amaritudinem,simulque acuta febris aderit magis: nec minùs temperamentum, ætas,& habitus, præcedensque victus ratio, ac reliqua redundātem bilem manifestabunt.At si circa fauces prædictorum humorum fluxio fiat,ex maiori mole,calore,diuersóque colore,præter iam dicta, vna ab altera secerni poterit:minor enim moles, maiórque calor, ac rubor ad flauum inclinans in biliosa fluxione aderunt, velut maior moles, minorque calor, rubénsque color ad opacum inclinans, decumbentē sanguinem indicabunt. Quòd si mista fluxio fuerit ex vtrisque,& permista quoque iā dicta indicia erunt: & prout magis, & minus alter reliquum superat, vincent quoque vnius, vel alterius indicia. At si frigidus,crassúsque sanguis, ad prædictas confluat partes, præsertim fauces quas potissimùm (vt diximus Galeni auctoritate) infestare solet, paucus aderit dolor,tumor ferè citra ruborem, aut cum exiguo,& obscuro laxior quodammodo apparebit, licet interdum crassiori existente humore durus cōsistet,febris nulla aderit,aut fortè exigua, & lenta. Corpus totum, ac præsertim caput pituitoso sanguine refertum erit, ac proinde temperamentum, ætas,habitus tempus anni,præcedens victus ratio, ac reliqua, id promptiùs indicabunt: cùm omnia frigidi sanguinis,ac pituitosi redundantiam attestentur. Verùm præter iam dictas causas Hippocrates secundo de morbis vulgaribus, & Galenus quarto de locis affectis,quos secuti sunt Paulus,& Aëtius ex luxatis ad anteriore partes ceruicis vertebris anginam ipsam oriri posse fatentur. Vnde cauus apparet locus,& cùm extra attingitur,dolore afficitur,vt inquit Aëtius,atque hęc species (vt ipse refert) propriè κυναγχὴ à veteribus est appellata.In qua etiam lingua ex propriis locis excedit à luxata vertebra iuxta radicem suam impulsa, infestátque magis difficultas circa respirationem. Vnde coguntur aperto ore semper hiare,atque aërem attrahere, & circa suffocationis periculum (vt Galenus inquit quarto de locis affectis) laborantes difficulter deglutiunt,atque dolore afficiuntur,idque pręcipuè cùm potus eis per nares resilit:hęc verò omnia,tum ex Hippocr.2.de morb. vulga. tum ex Galeno quarto de locis affectis,transcripsit Aëtius,& hanc pro quarta anginæ differentia cōnumerauit, cùm vnam tantùm posuerit,circa fauces ortā, reliquam in internis gutturis musculis, alteram quoque vbi tam externi,quàm interni gutturis musculi affecti fuerint:de qua etiam Galenus eodem 4.de locis affect. quorundam aùctoritate commeminit: licet commento aphor. 34. libr.4.vnam dixerit inter quatuor anginæ differentias ab aliquibus positas,esse eam in qua externi gutturis musculi affecti sunt,& non vbi gutturis partes,tum externæ, tum internæ similiter affectæ sunt,velut quarto de locis affectis

Marginal notes: *text.16.* *Propria signa cuiuslibet partis affectæ. cap.3.* — *Affectus quis sit angina. Signa eiusdem. Causa. cōm. 30. cōmen.18. 4.de ratio vict. com. 20.* — *Quod nedum ex calida, sed ex frigida quoque fluxione fieri possit angina 3.prognost. comm. 18.* — *Si ex sanguine copioso fiat, signa.* — *Si ex bile signa.* — *Si ex frigidiori fiat sanguine signa.* — *1. de morbis vulg, sect.2.post medium. 4. de affe. cap.3.* — *Loco citat. 2.de morbis vulgar. sect.2.post medium. cap.3.* — *cap.3.*

affectis asseruit. Verùm dicimus nos primò Aëtium non defecisse in narrandis anginę differentiis cap. 47. lib. 8. nam prima differentia, quam posuit, vbi fauces fuerint inflammatæ subintelligi potest, tam intus, quàm extra: & sic παρασυνάγχην non dereliquit. Secundò asserimus Galenum ex aliorum auctoritate, vnam anginæ differētiam posuisse, vbi externi gutturis musculi fuerint affecti, aut externæ gutturis partes, vt commento aphor. 34. li. 4. patet: nec propterea dictis suis pugnare videtur. cum quarto de locis affectis fatetur quartā differentiam esse, vbi gutturis partes tum externæ, tum internæ affectæ sunt: nam exteriorum primò meminit, quæ primò in eadem differentia afficiuntur: deinde si per consensum magna, siquidem fluxione existēte, interriores quoque gutturis partes afficiuntur, non propterea non eadem erit differentia cū ea, in qua minori existente fluxione, externę duntaxat gutturis partes inflammationem patiuntur. Cæterùm eorum, qui anginam ex colli vertebris in anteriorem partem luxatis fieri proferunt, propterea vltimo loco mentionem fecimus, tum quoniam rarò contingit affectio hæc, cùm etiam quod in ea (vt primo prorrheticorum testatur Galenus) gutturis musculi inflammatur: nonnunquam etiam ij, qui gulam gutturi iungunt. Quare etiam inflammatis quoque musculis oritur angina hæc, & propterea anginam omnem non immeritò diximus esse inflammationem, quæ in gutture, aut faucibus fit. Hæc inquàm cùm acutissimus affectus sit, & statim mortem inducat, Tralliano auctore, necesse est etiam protinus ad eius curationem festinare. Inter eas verò grauissima est, ac celerrimè interimit, quæcunque nec in ceruice, nec in faucibus conspicuum aliquid efficit: hæc enim & eadē de die, & secunda, & tertia, & quarta strangulat, vt inquit Hippocrates tertio prognost. nam cùm in neutro prædictorum appareat aliquid pręter naturā existimandum est intra gutturis corpora lacessere inflammationem, ex qua strangulantur, vt Galenus testatur, in prædicti textus Hippocratis expositione, de qua iterum aphor. 34. quarti libri, sic scriptum reliquit. Si febrem habenti suffocatio repentè superuenerit, nullo tumore in faucibus existente, letale. At quæcunque dolorem similem prædictæ anginæ infert, attollitur verò, ac roborem in faucibus efficit, admodū quoque exitiosa est, sed paulò longior quàm prædicta. Quibus verò fauces rubent, & ceruix, hæc diuturnior est, eodē Hippocrate auctore: maximè verò ex ea seruantur, si ceruix, ac pectus ruborem traxerit, neque ad interna reuertatur erysipelas gutture siquidem nequaquam patiente, sed aut in ceruicem, aut in hæc vtraque decumbente. Securissima verò inflammatio erit, si rubor quàm maximè foras vertatur, id quoad aphor. 37. libri sexti comprobauit, cùm dixit, ab angina habita, si tumor fiat in collo bonum: & apho. 49. libri septimi asserens. Ab angina habita, tumor, & rubor in pectore superueniens bonum, extra enim vertitur morbus. Si autem in pulmonem conuersio fiat, dementiam parit, fiuntque ex ea magna ex parte purulenti, vt eodem tertio prognost. liquet, de qua idem Hippocrates aphorismo 10. quinti libri sic scriptum reliquit. Quicunque ab angina liberantur, iis ad pulmonem vertitur, & in septem diebus pereunt, si verò hos effugerint, suppurantur. At quæ ac cutem transmutantur, aut à principio ita deferuntur fluxiones, quod iis, quæ in profundum decubuerunt, multo salubriores existant, constat omnibus, vt quarto de ratione victus inquit Galenus. Paulus verò inquit, pueris rarò talem affectum oboriri, nisi cùm ceruicis vertebræ affectæ loco excidunt, id quod Hippocrates innuit aphoris. 23. libri tertij. Verùm illis (eodem Paulo teste) ceu curationē non recipientibus, ac deploratis manum amoliri non oportet. Iuuenibus autem ferè accidit affectus hic, Aëtio teste. Et propterea (Archigenis auctoritate) in principio tanquam compēdiarium, & præceps auxiliū omnis angina (vt ipse inquit) venæ sectionem requirit. Qua de re optima victus ratione instituta, ferè velut in reliquis inflammationibus, nisi quòd paricori tum cibo, tū potu in hac vtātur: nanq; copiosiore periclitantur, vt Alexander testis est: sintq; humidi, molles, ac liquidi: quò fit, vt primùm omniū idē Alexāder, ac Paulus mulsam aquosam exhibendam approbent, eáque tribus diebus vtendū, à tertio die cremorē ptisanæ offerendū cōmēdant cùm dulci quadam potione, vt inquit Paulus. Vice autē aquæ mulsæ hoc tempore vti poterimus aqua hordei per se, aut cum sacharo, & deinde ptisanæ cremore: moderatiore autem facta inflammatione, per liquida ouorum lutea tribuunt, non multa tamen, loco quorum (vbi vires exigāt) ptisana cum iure pulli confecta vtitor, aut optimo pane in tenues partes redacto, ac eodem pulli, seu gallinæ iure decocto vtaris, vel eo gallinarum, seu pullorum contusorū iure, quod vulgus consummatum brodium appellat, & in summa, cibi ęgri viribus respondeant ex Pauli decreto. Protinus ergo anginæ infestatis (ex Alexādri, Pauli, & Aëtij sententia) venæ sectionē adhibere necesse est, siquid eam fieri non prohibeat, verùm sanguis non vniuersim, sed pluribus interpositis vicibus euacuandus erit, quare etiam tertio, & quarto (vt Alexander asserit) ipsum detrahere oportet. Nam particulares euacuationes causam potius ex ipsis locis affectis elidunt: cumulata autem vniuersimque facta euacuatio, animi defectionem excitat, suffocationísque periculum propterea eis superuenit, dum materia tota in affectam partem collectim prorumpit, aut perfacilè à faucibus, aut gutture ad pulmonem defertur, & ineuitabile periculum infert. Vnam verò cubiti incidere (vt prædictis visum est) mediam, vbi corpus totum plethoricum est, aut humeralem è directo, vbi non sit, vt mihi videtur, vel primò mediā, deinde humeralem incidas, pluribus etiam vicibus, si opus fuerit, neque tamen angustiorem facere venæ incisionem conuenit, vt Aëtius asserit, ne sanguis velut percoletur, & crassior eius pars intus remaneat, potissimùm vbi crassior sanguis huius affectionis causa existit. Confert autem in hac affectione corpus totum vacuare, ac excrementis ipsum vacare, geminā ob causam vt Galenus inquit quarto de ratione victus in morbis acutis, nempe tum ob eam, quæ à vacuatione est, reuulsionem, tum quod vacuato corpore, cum à parte affecta, quod influit, expellimus, id faciliùs consentit, nihílque) si calido aliquo vaporare volueris) à corpore ipso parti calfactæ mittetur. Corpus igitur totum præcitato loco Galenus vena secta vacuare iussit, & purgatione, & clysteribus. In mulieribus (ex Tralliani decreto) vbi detentis mensibus in hanc affectionem incidunt, tali, seu malleoli vena incidenda est, moderatéque sanguis (vt diximus) educendus

Loco cit. cōciliātur Galeni verba, & Aetius cū co.

Loco citat.

comm. 11.

Prognostica.

text. 16.

text. 10.

com. 39.

Curatio. Victus ratio.

Medicamentorum ratio. Venæ sectio.

Loco citat.

cendus: nanque ex hac venę sectione duplex eis cõmodum subsequi solet, nempe consuetarum vacuationum reditus & affectus liberatio. Idem etiam in viris tentandum, si ipsos sanguinem per venas, in ano extantes, vacuare solitos, diceris. Quòd si hæc parum proficiant, eas quoque venas incidere conuenit quæ sub lingua sunt, neque multum differendum, sed eodem die id facito, vt inquit Alexander, aut saltem sequenti id quod etiam quarto de ratione victus scriptum reperitur, vbi habet, Sanguinem ergo ex brachiis detrahes, mox venas, quæ sub lingua sunt, secabis. Galenus verò de eis, eodem loco sic asserebat. Venæ quæ sub lingua sunt, eam, quæ faucibus est, phlegmonem siue medicamentis vacuant: & libro de curãdi ratione per venæ subiectionem: talia protulit verba, Quocirca in gutture, & arteria graui torquentur inflammatione, in principio quidem, aperta in cubito vena, post principium autem in ipsa lingua, magnificè prodest, incisis videlicet venis, quæ in ea sunt, ambabus. Post venæ sectionem potissimum vbi alij humores redundarint, secundum erit (Celso auctore) ducere aluum id quod etiam præcipit Galenus prædicto libro quarto de ratione victus in morbis acutis, cùm dixit, corpus igitur totum vena secta, vacuare oportet, & purgatione, & clysteribus: primùm nãque venam secare iussit, tanquam maximè necessarium, & deinde etiam purgatione, & clysteribus vtẽdum, nam reuellitur per huiusmodi euacuationem ab affectis quoque partibus. Verùm ante eos Hippocrat. libro de locis in homine, illud idem decretum reliquit, dum dixit, sit affectis (loquens de angina) à venis, quæ in brachiis sunt sanguinẽ detrahes, & simul aluum infernè subduces, quo id, quod morbum exhibet detrahatur: ea de re etsi difficulter deglutire valeat, post venæ sectionem purgans medicamentum tribuendum erit, liniendo tamen vacuas, velut est cassia fistula, manna, syrupus ex pluribus infusionibus rosarum, vel violarum, vel ipsummet saccarum violaceum. Ex si ex crassis succis fluxio facta sit, antidotum diacatholicõ, aut agarici decoctum prædictis addas: confert nanque purgatio, vt Galenus inquit sexto de compositione medicamentorum secũdum locos, gratia euacuandi vniuersum corpus, & transferendi infra humorum momentum, qui ad affectas partes feruntur: conuenit etiam & clysteribus vti, interdum etiam acrioribus, potissimũ vbi aliquid venæ sectionem, & purgationem prohibeat, aut eis exhibitis, adhuc malum non cedat: nec minùs reuulsionis gratia conferunt extremarum partium frictiones, aut vincula, similiter si pedes aqua calida foueantur, vt inquit Paulus. Curcubitulæ item scapulis hac ratione affigendæ, citra scarificationem: & vbi malum longius prorogetur, post prædictas euacuationes, cùm iam materia influere desierit, cucurbitam cum scarificatione apponere oportet sub mento, si tumor circa fauces, & maxillas persistet. Si verò nullus extrinsecus tumor appareat, veluti in ea angina, quæ occulta appellatur, in qua gutturis partes presertim internæ afficiuntur, circa ceruicem cucurbitula admouenda erit iuxta primam, aut secundam vertebram, vel hirudines applicandæ. Quòd verò ad localia medicamẽta attinet, in vniuersum id scire oportet, quòd neque reprimentia, seu adstringẽtia sola, neque discutientia prædictis affectibus cõferunt, licet temporum ratione habita, aliàs repellentia, aliàs discutientia potiùs miscenda sunt, ceu in morbi initio repellentia potiùs, in statu potiore ex parte discutientia, in declinatione verò, ea quæ valentiùs discutiunt adhibere oportet, Alexandro teste: nanque nonnulli, qui admodum astrigentibus duntaxat, aut discutientibus anginam curare tentarunt, in grauiora pericula ægros duxerunt, vel suffocationem acutissimam inducentes, vel inflammationem augentes. Hoc idem asserebat Galenus sexto de compositione medicamentorum secundum locos, cum de gurgulionis inflammatione loquebatur. Paruæ etenim sunt (vt ipse inquit) & affectionis nomine vix dignatæ à medicis, quæ cõfestim sedantur: quò fit, vt raro inueniantur, quæ vno duntaxat medicamentorum genere indigeant, siue repulsorium, siue discussorium fuerit: facultati quoque auxiliorum aduertere oportet: etenim imbecilliora, molliora que medicamenta imbecillioribus, & mollioribus corporibus accommodanda sunt, nempe pueris, mulieribus, & eunuchis, ac horum similibus: valentiora autem durioribus, & fortioribus corporibus: semper enim quod adhibetur remedium, contrarium quidem superanti affectui esse debet, familiare autem, & amicum ægrotantis habitui, vt idem Trallianus refert. Itaque vbi initium sit cum multa inflammatione, ea, quæ leniter adstringunt, offerenda sunt primùm, Aëtio teste, velut est rosarum, lentium, maxarũ, palmarumque decoctum, aut flos rosarum ex hydromelite, seu rhus cum hydromelite decoctus: iis nãque per initia gargarizandum erit, vel (vt inquit Paulus) gargarismi fiant ex eo medicamento simplici, quod ex moris est, cum rhus decocto, aut potius vtaris eo medicamento, quod ex syluestribus moris conficitur: deinde eodem medicamento composito, quod mora recipit, vel eo, quod ex nucibus: quod medicamentum fatetur Galenus ex succo nucum viridium præparasse, nullo doctore vsus, cum ex Alexandria in patriam rediret, idque experientia comprobasse in quodã hortulano, ab vua, paristhmiis, & antiadibus ferè suffocato quo medicamẽto gargarizare iussit hortulanum: & quoniam valde tenuis succus apparebat, præcoxit ipsum, & mel commensuratè admiscuit: atque vbi ad mellis compagem redactum esset, hortulano vtẽdum reliquit: & cùm celerrimam videret vtilitatem ipsi inde oboriri, præstabile ratus fuit in multis experiri, & ex eo sufficiente experimento accepto, semper ipso vsus fuit, & eo magis optimum indicauit quod etiam coctum cum melle cùm gustasset, nihil insuaue haberet: & propterea testatur eius vim se expertum esse multum aliorum stomaticorum facultatem excedentem. Sunt autem ea, vt idemmet textis est Galenus sexto de compositione medic. secundum locos, id quod ex moris cõstat, & id quod ex succo rubi mororum præparatur, & tertiũ quod ex musto, & quartum quod ex punicorum succo, & quintum id, quod per adstringentia mala componitur: quæ omnia propriè quidem stomatica appellantur, quoniam ad vuas, paristhmia, ac omnes quæ in ore fiunt derepente inflammationes cõueniunt. Atqui ex iam dictis vtiliter gargarismi, quibus quotidie vtor, componi possunt: Mirum enim (inquit Galenus præcitato loco) quàm mixturæ ipsorum vtiliores sæpe fiant ipso simplici vsu, vt si vnc. ij. medicamenti ex moris, & tantundem medicamenti ex succo nucum excipias, & cum aqua hordei

Marginal notes: text. 30. cap. 9. — Purgatio. Com. 30. — Post medium. — cap. 3. — Topica qualia esse debeant. — Galeni historia. — cap. 1. — 6. de compos. medic. sec. loc. c. 3.

hordei libra vna,& aquæ rosarum vnc. iiij. ac aceti albi vnc. j. permisceas, quo medicamento gargarizare iubeas: vel aquæ hordei libr. ij. recipe, in qua rhus drach. iiij. decoquantur, ac addas myrtinæ aquæ lib. s. medicamētis ex moris rubi, aut ex moris vnc. iij. medicamenti ac nucibus, aut ex malis punicis vnc. iij aceti albi vnc. ij. hoc etiam tempore in rotulis medicamentum paretur, quod assiduè teneatur in ore, ac sensim deglutiatur. Accipit autem diacodij drac. ij. pulueris hirūdinis præparatę scrup. j. seminum coriandorum præparatorum drach. j. sacchari dissoluti in aqua rosarum, quātum satis sit. Procedente verò tempore (potissimum vbi frigida fuerit fluxio) addere poteris scrup. j. vel ij. antidoti diamoschu dulcis, aut pliris archotici: quo etiam tempore sæpius, paulatim tamen, ac sensim ex syrupo rosaceo, violaceo, iuiubino, de cannis, ac reliquis similibus exhibere poterimus, iubentes, vt quàm diutissimè in ore teneant, ac paulatim eum defluere permittant. Morbo verò increscente, vigente, ac consistente, iis magis vtendū medicamentis, quibus discutiendi facultas inest, velut est caricarum, aut furfurū, seu glycyrrhizæ, in aqua mulsa decoctum, aut hyssopum thymum, calamintha, seu pulegium, similiter in aqua mulsa decocta vel hordei, Recipe manip. s. vuarū passarum vnc. j. palmularum, & caricarum, ac myxarum ana numero quinque, glycyrrhizæ drach. iiij. hyssopi drac. iij. coquātur secundum artem in lib. ij. fontanæ aquæ, donec medietas absumatur: cui decocto percolato, adiiciantur mellis rosacei vnc ij. medicamenti ex moris vnc. j. & aceti albi parum, vel vice mellis rosacei & aceti, oxymelitis simplicis vnc. j. & s. vel vnc. ij. commisceas, & fiat gargarismus: prædicto etiam decocto adiicere poteris thymum, pulegium, calaminthā, origanum, fœnumgræcum, aut mentham odoratam, quam hedyosmon vocant, potissimùm vbi ex frigidis ac crassis succis orta fuerit inflammatio: ij nanque succi acrioribus indigent medicamentis, quæ scilicet secare, & in tenuia diuidere, & tum glutinosa, tum crassa confringere possint, auctore Galeno, quarto de ratione victus in morbis acutis: propterea & eodem tempore, medicamentis, quæ ad exteriorem superficiem reuellere possunt, ac attractoria facultate polleant, ab extra vtendum erit: quæ etiam tum concoquere, tum discutere valeant: admouere igitur spongias oportet, quæ in calidum oleum demittantur, vt Celsus inquit. Nec minùs conferent, si oleum fuerit chamęmelinum, aut anethinum, seu liliaceum, aut irinum, si materia fuerit frigidior, aut ex cassia fistula & oleo amygdalino, seu aliquo prædictorum cataplasma fiat, seu seminis althææ, maluarum, & lini cremorem assumas, & cum fœnigræci ac hordei farina, decoctóq; chamæmeli, meliloti, & caricarum, cataplasma formetur, atque applicetur. Inūgitur quoque haud inutiliter locus ex oleo chamæmelino, anethino, seu amygdalino cum butyro, atque anseris pinguedine: & si libeat œsypum, aut dialthæam immisceas, vel eisdem per se vtare: optimum quoque cataplasma erit ab Alexandro scriptum: constat nempè ex hordeacea farina, semine lini, palmulis ex aqua coctis, item croco, & mica panis simul in coctis, & si videbitur) adiicere poteris ficus siccas. Placuit tandem quæ à tota ferè substantia conferunt in fine conscribere, quorum vnum à Galeno, mulsæ auctoritate sexto de compositione medicamentorum secundum locos, & libro decimo de simplicium medicamentorum facultate conscribitur: excipit autem caninum sterchus album, quod quidem efficitur, vbi sola ossa cani edēda duobus cōtinue diebus exhibeas, miniméque fœtens prouenit, hoc igitur accipito, & resiccato, tritumque cribrato, & vsus tēpore melle diluito, atque tunc vt deuoretur illinito quàm penitissimè vt transglutire possint, aut alicui alio medicamento admisceas, quod huic affectui congruat, velut est medicamentū ex moris, seu de nucibus, seu mel rosaceum: hoc enim pharmaco, inquit Galenus, fortius nullum nouimus neque in angina, neque in magnis paristhmiis, aut his quibus ex glandulis suffocationis periculū imminet. Præstantissimū quoque remediū est (Paulo auctore atque similiter efficax) hirundinum vstarum cinis: quamuis ante eum Galenus 11. de simplicium medicamentorum faculta. ipsum cum melle commendasset: pariter (vt testatur Aëtius) cochlearum in hortis repertarum citra testas, aut cancrorum vstorum cinis cum melle confert. Si quis autē pullum hirūdinis comederit (inquit Celsus) angina toto anno non periclitabitur: seruatumque eum ex sale (cùm is morbus vrget) comburi, carbonēque eius contritum in aquam mulsam quę potui datur, infricari, & prodesse, quod medicamentum, quamuis idoneos auctores ex populo habeat (vt ipse refert) tamen cùm neque habere quicquam periculi possit inserendum suo operi credidit, etsi in monumentis medicorum non legerit, quamuis ego legerim apud Galenum sexto de compositione medicamentorum secundum locos, quo loco Archigenis medicamenta ad gurguliones inflammatos meminit: quinetiam si compluribus linis, & maximè marinæ purpuræ, collo vipere iniectis, illis viperam præfoces, eaque postea cuiuspiam collo obuincias, mirificè profuerit tum paristhmiis, tum omnibus iis, quæ in collo expullulant, Galeno auctore sexto de simplicium medicamentorum facul. Vbi verò in abscessum angina vergat, iuuāda natura erit cum his quæ pręcedenti capite diximus, sic quoque confecto pure cum his, quæ diruptionem proritant, ac eo disrupto cum his, quæ detergendi vim habent, quæ omnia ibi conscriptas reperias.

Com. 30. Topica. — *Quæ à tota substātia conferant.* — *6. de cōpos. med. sec. loc. cap. 1. 10. de simplic facul. ca. proprio.* — *c. proprio.* — *cap. 3.* — *ca. de prauna.*

Περὶ βηχὸς. De tussi.

CAPVT XLVII.

IN genere deprauatorum motuum tussis ipsa, quem Græci βῆχα appellant, continetur, ex 2. de caus. sympt. testatur Galenus. At cùm deprauati motus in triplici sint differentia, eodem auctore, in quorum numero ea reponenda sit inuestigabis: nam alij naturæ quidem sunt opera, sed vi coactæ à quapiam morbosa causa. Alij verò à morbo simul & natura afficiuntur: reliqui morbosos duntaxat comitantur affectus, natura ad eorum generationem suppetias minimè ferente. Intelligit autem per naturam omnem facultatē, quæ animal regit, siue illa à volūtatis nostræ imperio pendeat, siue secus: quapropter in prædictis verbis totum hoc facultatē genus, cuius beneficio seruatur animal, ex aduerso opponit omni causæ præternaturali, quæ ipsum lædere, vel corrumpere possit. Prædictæ itaque facultatis opera sunt, sternutamētum, singultus, ac tussis, vt ipse inquit, solius autem morbi palpitatio, & cōuulsio, sicut amborū, morbi inquam

Quot sint deprauati motus differentiæ. cap. 3.

Sub qua differentia tussis cotineatur.

inquam ac facultatis coeuntium simul, sunt omnes motus torpidi, ac tremor. Tussis igitur à Galeno (vt liquet) in numero eorum motuum deprauatorum connumerantur, vt ex iam dictis constat, qui opera quidẽ facultatis sunt coactæ violẽter mouere à morbosa quapiam causa, propterea in numero symptomatum (vt dicemus) & nõ naturalium operationum meritò esse censetur. Nam quandiu animal naturæ legibus gubernatur, nullus mot⁹ facultatum eius symptoma existit, sed tunc duntaxat, cũ ab aliqua causa præternaturali ad exercendas functiones, quæuis earum fuerit irritata, quò fit, vt cùm cõsistat in corpore aliquid à natura alienum, insurgatq; ad ipsum deiiciẽdum facultas aliqua expultrix, aliquando insensibiles omnino earum motus sunt, aliquando sensibiles euadunt. Verùm cùm prædicti deprauati motus non vni tantùm corporis nostri particulæ adscribãtur, sed diuersis, prout eorum causæ in diuersis quoque partibus consistunt, propterea tussim ipsam instrumentorum spiritus deprauatum motum esse, eúmque non sensibilem, sed sensibilem idem Galenus præcitato locò decretum reliquit: appello autem nũc spiritus instrumenta, pulmonem, asperã arteriã, ac thoracem, vt necesse sit aliquam, vel plures dictarum partium in tussi affectas esse: interim autẽ & fauces, vt quibusdam tussibus patebit: quanquam igitur harum partium motus sit tussis, nunquam tamẽ ad eum excitandum mouebitur animal, nisi à quopiam, quod præter naturã sit, spiritus partes irritãte fuerit impulsum, vt verò dilucidiùs percipiatur quænã pars determinatè in tussi afficiatur, operæpretium erit ipsius tussis genera, seu differentias enarrare: ex his nanque nedum quæ pars afficiatur, verùm & qui præter naturam affectus tusses sint, ac insuper modus generationis earũ, patebit. Quòd autem duo sint prima tussium genera, ex Galeni sententia liquet, libro secundo de causis simptomatũ, quorum vnum vehemẽtem spiritus ad exteriora motionem nominat, illúdq; non immeritò, nanque cùm non possit pulmo tam vehementi motu concitari, vt id quod molestũ ei est, exploderet, natura magna quadã solertia aliud remediũ sibi adinuenit: quippè cũ externus aër in asperã arteriã trahatur, quæ & cartilaginea, & dura est, nec contrahi propterea possit circa id, quod in ipsis continetur, incitatum hunc cogitauit spiritus exitum, vehementer siquidem ipsum ad exteriora mouendo: qui motus per eadem fit instrumenta, per quæ magnæ, & vehementes spiritus expulsiones fiunt, quas efflationes nominamus, ita vt tussis hæc nihil aliud sit (eodẽ Galeno auctore, præcitato loco) quàm vehementissima efflatio, quæ plurimus spiritus celerrimè foras erumpens impetu suo extrahit, explodítque excrementa meatus ipsius obstruentia, adeò vt si prima efflatio nõ possit ea quę molesta sunt excutere, non grauetur, & iterum, & tertio in ipsa irruere. Efficiunt itaque hãc tussim musculi efflationem operantes, intercostales maximè, quamuis ipsa naturale quoddam symptoma sit, vt eodem secundo de causis symptomatum, & quinto de locis affectis liquet, vt autẽ ipsum excitaretur, opus fuit vehemẽter admodum thoracem ipsum omni ex parte comprimi quo robustiùs, id quod in vijs spiritus continetur, expellatur: motionis itaque initium ex facultate mouente thoracem in tussientibus est, violenta verò cõtractio eius facit, vt spiritus feratur foras

Quarum partiũ tussis deprauatus motus.

Duos tussium genera. cap. 3.

Vehemens seu magna tussis quid sit.

Generationis modus. 2. de causis symp. ca. 3. 5. de lo. af. cap. 3.

vehemẽter, huius autem vehementia refert secum materiam conditam in fistulis pulmonis, quæ quidem asperæ arteriæ sunt, Galeno auctore 2. prognostic. cum itaque hoc modo id genus tussium gignatur, haudquaquam hæsitandum erit asserere symptoma esse cum à causa præternaturali irritata natura ad hunc motum proritetur functionum, non siquidem naturalium, expultricis videlicet, velut nausea, & vomitus, sed facultatis motricis volũtariæ, neque enim facultas expultrix, quæ ex naturalium numero vna est, hunc motum efficere potest: & proinde Galenus facultatis, quæ à voluntatis imperio pendet, symptoma esse atetur eodem 2. libro de causis symptoma. quo motu perpetuò natura conatur, quicquid spiritum interceperit, reiicere, siue humor fuerit à capite defluẽs, vt in destillationibus, siue aliquid collectũ in asperis arterijs, vt in peripneumonia, & pleuritide quare sectatur hoc symptoma morbũ in via, quia obstructionem viarũ spiritus: dignoscíque facile potest tussis hæc, quoniam non exigua, sed valida erit, vehemens, ac violenta, nec supprimi, seu prohiberi potest omnino ne eueniat: vehementérque in ea thorax cõprimitur, vt multam, eandémque confertam efflationẽ excitet, etenim sine vehemẽti thoracis constrictione seu cõtractione, vehemẽter tussire nemo potest: vt liquet 4. de locis affe. inter tussiendũ semper aliquid expuunt, nisi valde aquosa, aut lenta sint essentia, ea quæ spiritus vias obstruunt. Cæterum veluti vomitiones nauseæ præcedere solẽt, ita tussim, quod Græcè κερχνὸς, dicitur: est autem id non tussis sed exiguus quidam ad tussiẽdum impetus. Præterea sicuti nonnulli nausearunt, nec tamẽ vomuerũt, ita nonnullis symptoma modò dictum incidit, nec tamen tussis propter causæ paruitatem est secuta, quippe interim ex parua faucium aspredine, interim verò ex tenui aliquo, exiguóque prorsus humore contingit: in prædicta itaque tussi perpetuò viæ spiritus afficiũtur. At si spiritus interceptio, ab humore à capite defluẽte fiat, aspera ipsa arteria affecta erit, cuius autẽ naturę fuerit humor, vias spiritus obstruens, ex qualitate præcedentis destillationis percipere poteris, idque studiosi petant. ca. de catharro, simul atque ex substantia, & diuersa qualitate eius, quod per tussim propellitur, inuestigandum erit. ad portionem autem eorum, quæ à capite defluunt respondent ea quæ inter bibendum, aut edendum in guttur, ac asperas arterias delabũtur, patebit autem id ex eius, qui taliter affectus est, aut astantiũ relatione, præter verò hęc contingit interdũ quòd in asperis arteriis, ac thoracis cauitate excrementum aliquod collectum sit & proinde vehemens tussis excitetur, quemadmodum in pleuritide, thoracis vomica, peripneumonia, ac tabe euenit: quæ omnia interstingui possunt ex proprijs indiciis prædictarum affectionum: quæ verò cum titillatione partium ab vtraque palati parte contingunt tusses, palàm ostendunt (vt inquit Aëtius cap. 54. libri octaui) defluxum à capite ad asperam arteriam deferri, atque ad pulmonem, quas tusses malignas, & contumaces appellabat Paulus ca. 28. tertij libri. Est super (eodem Galeno auctore prædicto loco) ex instrumẽtorum respirationi seruientium intemperie ortum aliud tussis genus, in qua nihil inter tussiendum ita affectu expuunt, neque violenta tussis est, neque coacta, sed adeò exigua, vt & supprimi, & ne eueniat prohiberi possit, idque

comme. 43.

5. de lo. aff. cap. 3.

Quis affectus præter naturã sit.

cap. 8.

Quẽ morbũ sectetur. Signa eiusdem.

Pars affecta.

Causæ diuersæ.

Secundum genus tussium.

vel in totum, vel magna ex parte: itémque spiritus cohibitioni non modò ea fieri prohibetur, sed etiã ea sanatur, modo admodum magna non sit, vt idẽ Galenus testatur: augetur nanque (vt ipse inquit) spiritus cohibitione instrumentis spiritalibus calor, permeatq; spiritus violenter à pectore pressus, ac compulsus per omnes angustos meatus: quibus vtrisq; peractis æquãtur omnia, atque ad temperamenti æquabilitatem veniunt, potissimùm si refrigeratis respirationis instrumentis orta sit. Verùm quis affectus, præter naturam sit tussis hæc, ac qua ratione fiat, quæ partes in ea afficiatur, ac à quibus causis oriri possit, patebit, eo priùs dilucidato, cur videlicet per inæquales intemperaturas instrumentorum spiritus, tussis excitetur, nanque ex æquali intemperie cum ea omnino sine dolore sit, haudquaquam gigni potest. Est nanque ea veluti acquisititia quædam natura, vt Galen. inquit. Verùm cùm inæqualis oritur intemperies in quapiam parte sentiendi vti prædita, quanta fuerit intemperantiæ magnitudo, tanta erit molestia, quandóque eius causa, cùm mordax sit, non quiescat, sed moueatur, & citiùs moueatur, tanto quiescente, ac ea quæ tardè mouetur, & minimè mordax est, molestior, existit, ac citiùs sẽtitur, quo fit vt irritatæ partes ad expellendum id quòd contristat, festinent, sese contrahẽtes, ac constringentes, velut in rigoribus, atque horroribus est videre, in quibus vniuersæ partes simul ad expellendum mouentur, atque eo tempore totum corpus concussione, quassationéque vexatur, talis etiã mot⁹ & thoracis musculis per inæquales intemperies deprehenditur: eámque ob rẽ tussis quædam leuis ei non absimilis affectui, quem Græci κέρχνον vocant, iis superuenit, concutiuntur enim musculi, dum student ea quæ cõtristant, à carne sua (vt inquit Galenus) per pulmones, & arterias expellere. In cæteris autem tussibus vehemẽter eos pulmoni, se iniicere, est monstratum, quo multam, eandémque confertam afflictionem excitent, hæc itaque tussis, quæ ex spiritualium instrumentorum intemperie incidit, ex eodem est cum concutientibus rigoribus, horroribúsque genere, eodem Galeno teste, præcitato secundo libro de causis symptomatum, differt autem, eo quòd celerior eius sit sensus: nam respirationis instrumenta nunquam quiescunt. Ex his itaque constat respirationis quoque organa in hac tussi affecta esse, præsertim thoracis musculos, iuxta Galeni sententiam, eámque symptoma esse functionum non animalium, vt vehemẽtissima tussis, sed naturalium, atque inter eas ipsius excretricis: nanque vt expellant ea, quæ ipsis molesta sunt, concutiuntur musculi, ac tussim excitant, & non vehementer pulmonibus incumbunt, quo multùm simul, & celerem efflatum moueant, totúsque ferè motus hic, velut de rigore testatur Galenus ad naturalem facultatem referẽdus est: & si quodammodo causa præter naturam irritans cõcurrat ipsa cogens, vt violenter moueatur. Talis igitur quoque est eiusdẽ generationis modus vt diximus, ad inæqualémque intemperiẽ sequitur ipsorum organorũ spiritus, & non ad viarum obstructionem, vt aliud tussis genus, nec alijs indiget signis pro eius cognitione, quàm eis, quæ suprà narrauimus: siquidem in ea nihil expuitur, nec est omnino valida, ac violenta, sed adeò praua, ac sine vi, vt eam cohiberi, & generationem eius vel plurimùm vel omnino prohiberi liceat vt retulimus,

Modus generationis eius.

cap.4. Quæ partes in ea afficiantur. Quis affectus præter naturam sit.

Quem insequatur morbum. Signa eiusdem.

Cuius quidem tussis causa, licet 2. de caus. sympto. refrigeratio instrumentorum respirationis à Galeno dicatur esse, ab eodem tamen libr. 6. de morbis vulgar. ab alijs quoque eorundem instrumentorum intemperantijs fieri posse non negatur, nanque cũ non de malignis tussibus, quas Hippocrates aridas, ac parum, seu leuiter irritantes, cum eodem 6. de morb. vulg. tum aphoris. 54. quarti libri appellat, sermonem faceret, eas aut ob faucium, arteriæue asperitatem, aut instrumẽtorum spirabilium intemperiem oriri asserit, quàm intemperiem interim frigidam esse testatur vtpote in aquilonis constitutionibus, in quibus Hippocrates aphoris. 5. libr. 3. tusses, ac fauces excitari asserebat, nõ propter aliud (vt Galenus fatetur commento eiusdem aphor.) nisi propter instrumentorum respirationi obseruientium intemperiem, & propter fauciũ asperitatem: aër nãque admodum frigidus inspiratus, interdum faucium, asperæque arteriæ locos exasperat, atq; refrigerat, nonnunquam & toti pulmoni, pectorique intemperiem affert: sæpiùs verò & ambo hæc contingunt: quapropter ex his arida, modicáque tussicula vexantur: quod autem ita sit, signum est (vt inquit Galenus eodem 6. de morbis vulg.) ipsos, cùm spiritũ attrahunt, ad tussim prouocari potissimùm cùm multis subitò aër ipsis loquentibus, & oscitantibus, ac ore spiritum ducẽtibus intrauerit, sed cùm per nares attrahunt, ac aërem extrinsecum quispiã in ædibus ipsorum calefecerit, tunc autem omninò parum, aut nequaquam tussiunt. Quocirca & ob nares quidam panniculum ponentes ita inspirant, exacerbari tussim experti, cùm aër externus frigidus multus subitò membris priùs refrigeratis, atque exasperatis, obuius fiat: nec minùs ob vehementem æstum, immodicámque ariditatem à circunfuso aëre generatur tussis hæc, eodem Galeno auctore, intemperatis siquidem instrumentis spiritus, ac iam dictis partibus exasperatis, id quod sæpenumero in febribus accidit, vt Paulus testatur: qui etiam Galenum sectatus, ex ambabus intemperantiis tussim hanc excitari posse fatetur: in hac verò tussi aërem frigidum respirare desiderant, eóque iuuantur, faciésque rubicunda apparet, ac siti molestantur ægri: Trallianus verò nedum ex iam dictis duabus, verùm etiam ex reliquis intẽperiebus tussim hãc excitari posse testatur, sicca videlicet, & humida. At nos Galenum, & veritatem sectati, ab humida intemperie nuda tussim oriri posse nequaquam admittimus, neque enim mordax est, adeò vt modũ hũc excitare possit, ac inæqualem intemperiem efficere; à sicca tamen oriri posse non negamus: quanquam citra caliditatem, aut frigiditatem omnino id fieri, aut cogitari fortè minimè possis. Non ab re igitur ex calida, frigidáve intemperie, interim solis existentibus, interdum verò cum siccitate permistis, exiguam hunc tussiculã proritari diximus: quomodo autem hæ intersting uendæ sint, ex his quæ ca. de catarrho conscripsimus, studiosi petant hæc iterum tussis arida, ac leuiter irritans, in qua nihil expuitur, ex puluere, fumo, alimentis, potionibúsque exasperantibus interim generatur, quandoque (vt testatur Aëtius) ex lumbricis stomachum infestantibus, & acri humore ipsum perturbante, similiter & in his, qui stomachi morsum sentiũt, euenit: nec minus & iocinore, ac liene, seu alijs quibusdã partib⁹ primò affectis, aridę tusses, quandoque proueniũt. Dignosces autem eas ex

proprijs

Causæ. 2. de causis sympt. c. 4.

6. de morbi vulg. commẽtario 2. comme. 24 Loco citato.

Loco citat.

proprijs indicijs prædictarum partium primò affectarum. Galenus verò commento aphoris. 54. libri quarti, trifariam oriri posse testatur tussim aridam leuiter irritantem, nempe aut ab intemperie instrumentorum, quę obseruiunt respirationi, aut ex faucium asperedine, vel aliquo tenui, & pauco humore destillante. At si propterea quod crassi, lentique succi firmiter infixi brōchiis sint, vel quod humor qui à capite ad asperas arterias defluit, non aliter atque aqua sit tenuis, arida tussis fiat, non amplius exigua, ac leuis ea erit, imò valida, ac vehemētissima, quemadmodum quarto de locis affectis, secūdo prognosticorum, primo de morbis vulgaribus, ac secundo de causis symptomatum, & reliquis plerisque locis decretum reliquit Galenus. Si quis autem velit omnes enumeratas iam tusses in duas redigere differētias, humidas videlicet, & siccas, nō aberrabit, Celsum imitatus, qui de tussi sic dicebat cap. 4. li. 4. Ac modò arida est, modò pituitam citat, nobis autem satis sit hæc annotasse pro diuersarum tussium dignotione, & earum generatione diuersa, ac causarum ex quibus fiunt, notitia: reliquum est de ipsarum prognostico disserere, ac curatione. Si autem primum earundem prognosticum, quòd quæcunque tusses ex destillante humore à capite oriuntur, siue ex alicuius spirabilium viscerū vlcere, aut aliquo in iisdem orto abscessu, siue ob ea, quæ vocātur empyemata, quæ ab Hippocrate ferinæ applantur libro sexto de morbis vulgarib. omnes malignę sunt, vt Galenus eodem loco testatur, maleficę, ac cōtumaces, vt inquit Paul⁹, & propterea periculosæ, nec paruifaciēdæ sunt, reliquę verò tusses, quę malignæ non sunt, ab his siquidem diuersæ, ac exiguæ dictæ, periculum, quantum in ipsis est, nominantur, suntque curatu faciles. Quòd verò tusses in aquilonia constitutione, ac hyeme generari magis aptæ sunt, decretum reliquit Hippocrates aphoris. 5. & 23. libri tertij: id quoque non prætereundum erit, quod ad validas, vehemētissimasque tusses, vbi diu protelentur propter vehemētem thoracis motum, sputum sanguinis superuenire consueuit. Celsus autem tussin propter faucium exulcerationem ferè molestam esse asseruit: solent tamen (vt ipse inquit) interdū per se quoq; malè habere, & vix cùm vetus facta est, eliditur. Quoniam verò neq; vnum duntaxat habent tusses ipsæ generationis modum, nec causam vnam, propterea pro causarum diuersitate earum quoque curationem variari contingit: quapropter si ex peripneumonia, pleuritide, empyemate, tabe, aut simili aliquo affectu in spiritalibus instrumentis orto, veluti etiam dyspnœa, seu asthmate tussis fiat, ex eorum affectuū curatione, vt in sequentibus patebit curabitur & ipsa. Si verò ex inæquali duntaxat intemperie ortum ducat, frigida ea existente per calefacientia emēdamus, vt inquit Aëtius: hæc inquam tussis (modò non valdè magna fuerit) ex spiritus cohibitione, iuxta Galeni sententiam, secundo de causis sympto. curari poterit, quemadmodum superius dictum est. Caueant igitur taliter affecti frigidam inspirationem, frigidum quoque cibum, ac potum, quinimò in calidis locis versentur; calidis quoque cibis, ac potibus vtantur; eorumque pectora calidis vnguentis vngantur, vt chamæmelino, anethino, amygdalarum dulcium, butyro, ac anseris, seu gallinæ pinguedine; & vt summatim dicam) totū studium sit, vt thoracis partes à frigidis defendantur, ac calidæ seruentur. At si

4. de loc. affe. cap. 8. 2. prognost. com. 43. 1. de morbis vulg. commēta-rio 1. comment. 12. 2. de causis symp. ca. 4. Prognost.

commen. 2. comen. 24.

Curatio tussis ex inæquali intēperie frigida ortæ.

cap. 4.

ex calida intemperie, arida, ac exigua tussis proritetur, quemadmodum in febribus euenire contingit, contraria tum victus ratione, tum etiam medicamentorum vti oportet, ita vt cuncta ad frigidum vergant, atque humidum, si cum siccitate ea permista sit. Quæ verò ab asperitate tusses fiunt, per lenientia, & mordacitatem arcentia sanantur, Aëtio teste, qualia sunt ex arteriacis compositionibus simpliciora: nonnullorum huiusmodi medicamentorum cap. de catarrho; à nobis mentio facta est, cùm raucedinis curam præcepimus. Reliquum est itaque, vt eius tussis, quæ ex destillante humore à capite originem ducit, curationem præcipiamus, qui si acris fuerit, ac tenuis, proba victus ratione instituta, modo, quo cap. de catarrho conscripsimus (quamuis speciatim in omni tussi vtilis sit, ex Celsi auctoritate, peregrinatio, nauigatio longa, loca maritima, & natationes) per ea medicamēta quę vim refrigerandi, spissandi, acrimoniamque obtundendi habeant, sanabitur; aut (vt inquit Aëtius) per cuiusdam pharmaci dolorem leuantis vsum, & per cibos boni succi: syrupo igitur violaceo, è papauere, de cannis, aut è succo borraginis vtare: vel, Recipe syrupi violacei vnc. j. de cannis vnc. s. aquæ hordei, & borraginis vnc. iij. aut aquæ hordei vnc. iij. v. vel vj. exhibeas cum pauco saccharo. quibus syrupis sæpiùs assumptis vnc. ij. vel iij. mellis roridi, siue ij. casiæ fistulæ, aut iij. sacchari violacei, seu syrupi ex pluribus infusionibus violarum cum infrascripto decocto exhibeas. Excipe hordei decorticati pug. j. florum violarum, & borraginis ana drach. iij. iuiubarum numero quatuor, vuarum passarum mundatarum vnc. s. glycyrrhizæ drac. j. & s. in aqua fontana fiat decoctum secundum artem, in quo mānam, casiam fistulam, saccharum, aut syrupum violaceum dissoluas. Conuenit quoque in hunc vsum exhibere antidotum de papauere, diatragacāthæ, vel diapenidij sine specieb. quæ sub lingua diu teneantur, quo paulatim liquescentibus, asperæ arteriæ summum, id quod in ipsum defluit, sensim suscipiat, renitaturque ipsi oborienti tussi. Conducūt insuper & bechicæ pilulæ, ac reliqua medicamenta arteriaca, quæ cap. de catarrho cōscripsimus. Inter alia verò potisimùm cōfert infrascriptū eclegma. Excipit autē sacchari violacei, ac è borragine, singulorum vnc. j. succi glycyrrhizæ drac. ij. diatragacanthæ frigidæ, & eclegmatis è papauere ana drac. j. & s. eius antidoti, quā electuariū regum nomināt, sine tamen speciebus drac. ij. syrupi violacei, de papauere, ac de cannis singulorū vnc. j. omnibus simul permistis fiat eclegma. Nec parum etiam confert, si vnc. j. vel ij. recentis olei amygd. dulciū tepidi cum pauco saccharo, mane, vel vesperi, longè à cibo tribuas, eodemq; oleo, ac insuper violaceo, vel ambobus simul mistis thorax totus inungi poterit. Si verò crassus, & viscidus fuerit affligēs humor, qui causa tussis existat, per ea quæ extenuant, discindunt, medebimur ex Aëtij sententia: qua de re similiter eodem victu vtentes, quæ cap. de catarrho ex frigida causa orto instituimus, exhibenda ægrotantibus erunt: inter simplicia glycyrrhizæ, caricarum pinguium, adianti, aut hyssopi decoctum in aqua fontana, cui parum mellis edici poterit: aut si crassior pituita fuerit, marrubij, scabiosæ, radicis iridis, seu enulæ campanæ decocto, similiter adiecto pauco melle vtare. At si compositis vti libeat, syrupum ex glycyrrhiza, ex iuiubis,

Si ex calida intemperie oriatur, curatio.

Tussis ex destillatione ortæ, curatio.

Si acris fuerit & tenuis destillatio.

Purgatio.

Quæ ori tenenda sint.

Si ex frigidis ac crassis succis defluentibus tussis fiat, curatio.

Præparātia.

adianto, hyſſopo, aut marrubio tribuas, mel etiam roſaceum, interim verò oxymel, cùm ſimplex, tum ſcillinum. Quibus ſæpiùs propinatis ęgrotãtis corpus (ſi videbitur opus eſſe) per ea quæ craſſos, ac lẽtos ſuccos purgant, euacuabis; inter quę ſummopere confert agaricum, ex cuius drach. j. & s. ſeu ij. parato decoctò, ac cum vnc. ij. caſſiæ fiſtulæ compoſitum exhibe, vel vnc. j. & s. prædictæ caſſiæ fiſtulæ excipe, ac drac. j. & s. trociſchati agarici, & bolum conficito: ex eodem item agarico, & puluere hieræ ſimplicis Galeni pilulæ formari poſſunt, ac ęgrotãtibus exhiberi: poſt quæ aut mellis roridi vnc. j. & s. aut caſſiæ fiſtulæ tantundem: poſt aliquod ſpaciũ, cum infraſcripto decocto præbebis. Recipe hyſſopi, adianti ana drac. iij. caricarum, & iuiubarum ana numero iiij. radicis glycyrrhizæ drac. ij. vuarũ paſſarum detractis vinaceis vnc. j. fiat decoctum. Si verò craſſior, ac tenacior fuerit pituitoſus ſuccus, radicis, ac helenij, ſingularum drach. j. & s. radicis fœniculi drac. j. marrubij drac. ij. prędicto decocto addere poteris: nec minùs loco prędictarũ pipularum, licebit pilulis ex agarico cõpoſitis Meſuæ, ſeu maſtichinis dictis vti: poſt quas ſimili ratione pręſcriptam potionem tribues: nam qui ob pituitæ craſſitudinem nihil educere poſſunt, vt inquit Aetius, ab humectantibus plus emolumenti ſentiunt, maximè eo quòd quodammodo, ſi ſimul extenuatoria participant facultate: prodeſt quoque iis ouum ſorbile aſſumere pauco ſulphure adiecto, Celſo auctore, aut eclegma, quod officinis loch nuncupatur, ore tenendum, ſenſimque deuorandum erit, ſanum videlicet & expertum, aut id quod è pino nominatur, vel diapenidion cum ſpeciebus, ſeu diatragacantha calida, aut diahyſſopum Nicolai: quæ omnia cũ ſaccharo in aqua adianti diſſoluto, ad tabellæ formam redigi poterunt, quò ægrotis gratiora fiãt, & maiorem contrahãt in ore moram, vel recipe diahyſſopi Nicolai, diapenidion cum ſpeciebus, & eclegmatis è pino ana drac. ij. pulueris glycyrrhizæ, amyli, gummi tragacãthi ana drac. j. ſyrupi ex adiãto, & vua paſſa, ac de hyſſopo ſingulorũ vnc. j. omnia ſimul miſta ſæpiùs, paulatim, & ſenſim deuoranda præbeas. Aduerſus diuturnam tuſſim ficus aridæ coquuntur cum hyſſopo, & aqua, & ex ea aqua tuſſientibus propinatur, ex Plinio Secũdo libro primo de re medica cap. 58. thorax præterea extrinſecus inũgatur ex oleo amygdalarum dulcium, liliaceo, irino, ſeu chamæmelino, adiectis pinguedinibus anſeris, ſeu gallinæ, ac butyro, vel in hunc modum vnguentum conficias, Excipe butyri recẽtis, pinguedinis anſeris ana drach. ij. olei irini, & amygdalarum dulcium ana vnc. ij. farinæ fœnigręci, ſeminis lini, & althæę ana drac. s. radicis althæę, helenij, & glycyrrhizæ, ſingularum drach. j. cũ cera fiat vnguentum: nanque per calefaciẽtia (vt inquit Aëtius) inſtrumentorum reſpirandi frigiditatem emẽdamus. Illud tamẽ in cura tuſſis ſummopere inſpiciendum (vt inquit Paulus) num & aliæ particulæ condoleſcant, verbi gratia, an caput, vel gurgulio deſtillet, aut alijs morbis conflictentur: nanque vbi his quàm fieri poteſt, optimè erit proſpectum, curationem moliere. Aëtius quoque remedia quædã, quæ tuſſes ſedant præſertim à frigida cauſa ortas conſcripſit, inter quæ ſimplicia pręcipua eſt ſtyrax, ſi nucis auellanæ magnitudine fuerit deuoratus: ficus quoq; ſiccas pingues in vino dulci meraco madefacta vnà cum vino deuorandas exhibet ad mitigãdas tuſſes: amplius terebinthinam, & mel coctũ delingenda præbet, & vinum dulce dilutum inſuper ad ſorbendum, hoc nanque (vt ipſe aſſerit) attenuat, & educit. Ad eas autem tuſſes noctu moleſtiã inferentes, tanquam valde vtile, menthæ ramulos tres tritos affuſo aceti cochleari, ante ſomnum ad ſorbendum præbet: adiuuat enim concoctionem, ſtomacho vtile eſt, & craſſitiẽ diſcindit, vt ipſe inquit: complura etiam alia compoſita medicamẽta, quæ tuſſes ſedant, eodem loco conſcripſit, ca. videlicet 54. libr. 8. quæ ſtudioſis facilè patere poterunt: vnum tamen hic prętermittere nolui, tanquã magnopere conducens ad mitigandas tuſſes potiſſimùm inueteratas, & ex frigidis, craſsis, ac lẽtis ſuccis ortas. Excipit autem nucum pinearum torrefactarum, amyli, radicis dulcis, ſeminis vrticę, ſeminis lini cuiuſque ſextantem, iridis, piperis, hyſſopi, ſeminis naſturtij, amygd. amararum ſingulorum vnc. j. vt ipſe inquit: verum ego vnc. s. acciperem. Excipe melle probè deſpumato, & prębe ex eo cochlearium mediocre, ex eiuſdẽ auctoris ſententia. ſuffitus quoque ad eius ſententiã, admodum tuſsibus conducens, tanquam per experientiam ab eo inuentus ex ſtyrace, terebinthina, ſãdaracha, ac maſtiche æqualibus partibus parari poterit, & vtare: caſtorij inſuper ſuffimẽ in carbonibus excitatũ, & per inſpirationem attractum maximè iuuat frigidos, & humidos pulmonis, thoracis cerebrique affectus, Alexandro teſte: idẽ quoque teſtatur, ſpectaſſe virũ quendam longo tempore tuſsi valida vexatum, nec ab ea vnquam liberare potuit, quouſq; calculũ exquiſitè figuratum, non aſperum, ſed valde leue, durum, & renitentẽ expuiſſet. Ad tuſsim verò acerrimam puerorum ſic ſubuenimus, inquit Trotula, accipe hyſſopum, ſerpillum, & in vino decoque, & da ad bibẽdum, vel grana iuniperi diſtemperamus cum vino, & damus ad bibendum: tu verò poteris eiſdem in aqua, vel aqua mulſa decoctis tutius vti.

Purgatio. — *Eclegmata* — *Ad diuturnã tuſsim.* — *Ad tuſsim puerorum. cap. 55.*

Περὶ δύσπνοιας. *De difficultate ſpirandi.*

CAPVT XLVIII.

SÆPENVMERO reſpirationi læſio quædam euenit, quæ à Græcis δύσπνοια, à Latinis ſpirandi difficultas nuncupatur, id autem (vt teſtatur Galenus libro primo de difficultate reſpirationis) nomen ipſum ſufficienter demonſtrat. Verùm ex hac appellatione, læſionis eius differentias diſcere non licet, quinimo Galenũ ipſum de affectione hac diuerſis in locis variè loquutum eſſe reperio: nanque prædicto libro primo de difficult. reſpirat. quamlibet reſpirationis offenſam ſimplicem, aut compoſitam, ſiue exigua, ſiue magna fuerit, ſiue imbecilla, aut deprauata reſpiratio ſit, δύσπνοιαν, hoc eſt, difficultatem ſpirãdi appellauit. Idem quoque confirmauit libro quarto de locis affectis, vbi ἄπνοιαν, quaſi nõ ſpirationẽ dixeris, dũtaxat à quauis alia reſpirationis oblæſione ſeiũxit: hanc nanq; dicebat, aliu eſſe à dyſpnœa ſpirationis affectũ: ie verò nõ ab re, nã lib. de differentijs ſymptomatũ, demõſtrauit quamlibet functionem bifariam lædi poſſe: nanque aut ea non fit, aut malè fit, ſi non fit, eſt vnum genus læſionis, vocatúrque ablata functio. At ſi malè fiat, adhuc bifariam eſſe poterit, quia vel ipſa facultas debiliter, vel deprauatè operatur: quo fit, vt vna debilis, reliqua verò deprauata actio dicatur, quanquam ambę

cap. 1. — *Quotmodis ſumatur ſpirandi difficultas ca. 2. & ſequentibus.* — *cap. 7.* — *ca. 3. & 4.*

ſub

ſub vno(vt diximus)contineantur genere, eo ſcilicet quòd malè functio fiat: & proinde Galenus cunctas reſpirationis læſiones, propter quas imbecillior,aut deprauata ipſa redditur ſub nomine dyſpnœa, ſeu ſpirandi difficultatis,in prædictis locis comprehendi voluit,tãtùm apnœam,id eſt, nõ ſpirationem à qualibet reſpirationis offenſa ſeiungens,quem ſectatus Paulus ca.29.libro tertio, cùm de qubuſdam differẽtiis particularibus læſionis reſpirationis,aſthmate videlicet,&orthopnœa verba feciſſet,in hęc prorupit verba δύσπνοια,hoc eſt,ſpirandi difficultas communiter & his, & alijs cõpluribus affectibus ſuperuenit:verum ipſemetGalenus cùm libro tertio de difficultate reſpirationis, tum etiam ſexto de morbis vulgaribus, ſimul cum Hippocrate, δύσπνοιαν, hoc eſt difficilem reſpirationẽ,eam reſpirationis oblæſionem nominat, in qua denſus ſpiritus redditur: quapropter de vna quadam ſpecie ipſius difficilis reſpirationis: in qua videlicet ſpiritus denſatur, creberque efficitur, licet non valde ipſam intelligi voluit, à reliquis ſeiunctam,aſthmate videlicet,& orthopnœa. Poterunt autem ne in his tempus teramus, Galeni verba cõciliari,ſiquis dixerit,in vno loco cõmuniter hoc vocabulo dyſpnœæ vſum fuiſſe, in reliquo verò propriè,prout vna quædam ſpecies eſt,generis nomen aſſumens,quam propriè more Hippocratis dẽſum ſpiritum nuncupare fas eſt,& prout ſi intẽdit læſio, aliud atque aliud nomen habet: omne tamen malum in difficultate ſpirandi conſiſtit,vt libro quarto cap.4.Celſus teſtatur.ſed hæc(vt ipſe inquit)dũ modica eſt,neque ex toto ſtrangulat, δύσπνοια appellatur.Cùm vehementior eſt vt ſpirare æger ſine ſono,& anhelatione non poſſit,ἄσθμα,cùm acceſſit id quoque, ne niſi recta ceruice ſpiritus trahatur, ὀρθόπνοια. Idem quoque confirmauit Galenus prædictis locis,dum dixit,denſum ſpiritum difficilem ſignificare reſpirationem,& ſi magis increbuerit,hæc difficilis anhelit⁹ ſpecies ἄσθμα, ſi verò maximè,ὀρθόπνοια nuncupatur.De his itaque tribus leſionis reſpirationis differentijs pertractare intendimus: quas omnes ſub dyſpnœæ nomine contineri promptè aſſerimus, ſub vno tamen læſionis modo ſecundum magis,& minus differẽtes, vtpote ſub denſo ſeu crebro ſpiritu,nãque ſi is exiguè dẽſus ſit, nomine generis dyſpnœa appellari poterit, vt ſuprà ad Galeni, & Cornelij mentem demonſtrauim⁹: at ſi maior crebritas fuerit,ἄσθμα,ſi maxima,ita vt iacentes ægri ſuffocentur, ὀρθόπνοια nũcupatur.Quapropter idem Galenus ἄσθμα,hoc eſt anhelationem denſam, ſeu crebram quandam reſpirationem eſſe fatetur,tum ſeptimo de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, tum cõmento apho.26.libri tertij,citra febrem,qualis currentibus accidit,aut quouis alio modo ad vehemẽtem ductis motionem à tali euentu nomen aſſumens,vt liquet tertio de morbis vulgarib. Verùm in his quidem fit ob exercitium, quod multa indiget animal reſpiratione:vbi autem non adeſt exercitium,ob anguſtiam earum,quæ ſunt in pulmone cauitatum. Eos verò, qui hac affectione laborant, conſueuerunt Medici aſthmaticos, anheloſos, ſeu ſuſpirioſos nominare, Aëtio,& Paulo teſtib. Hos autem eſſe(Gale.auctore tertio de diffic.reſpirationis) qui denſum ſpiritum habent,& ſimul thoracẽ multum diſtendunt,planè conſtat. Orthopnœa verò,quæ recta ſpiratio à Latinis dicitur,ab hoc ſymptomate iterum nomen aſſumens, difficultatis ſpirandi quædam ſpecies eſt,in qua iacentes ſuffocantur,& vix recto thorace ſufficiut,nihil dilatato dorſo,vt liquet ſecũdo prorrheticorum: nec ab re cùm iacent,ſeu decumbunt laborantes ſuffocari videntur,tunc nanque totus thorax(vt idem Galenus inquit,ſecũdo de locis aff.) ſupra ſpinam ipſam cõcidit:quo fit,vt arctior reddatur via ſpirit⁹:cùm verò ſe erigunt extenſo thorace, ac collo rectè arteriam ipſam aſperam dilatari contingit, principium quidem habens à genere, & in pulmone diuiſa: atque etiam quæ ex ea id pulmonem diſtribuuntur propagines omnes,atque interim regionem augeri eis internam,eos verò,qui hac affectione laborãt,Galenus eodem ſeptimo de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, orthopnoicos vocat, ſimiliter etiam Paulus,&Aëtius:propterea quod ad thoracis proportionem omnino totum corpus rectum habere coguntur ob timorem ſuffocationis, quin & ſtratũ circa ſupernas partes, ad quas thorax ipſe reclinatur,ſibiipſis erectius faciunt,ne dormientes ſtrangulentur:minùs eſt enim quòd inſpirant, quàm pro vſu reſpirationis, quamuis thorax plurimum ipſis dilatetur, vt idem Galenus inquit, cuius cauſam infrà aſſignabimus: cùm verò citra ſonum,& anhelationem ſimiliter ſine febre denſus afficiatur ſpiritus,hæc inquã affectio diſpnœa propriè dicta appellari poterit,quæ nihil aliud erit,quã crebra, ſeu denſa quædam reſpiratio citra ſomnũ, ac anhelationem,& febrem:in hoc nanque omnes prænominatæ ſpecies,ſeu differentiæ tres,communicant quòd videlicet febre careant,vt patet tertio de morbis vulgaribus,& ſexto eiuſdem:nanque de his ſermo noſter erit,& non de eis, quæ cum febre fiunt, ad alias videlicet affectiones, ſeu inflammationes ſpiritalium, ſeu reliquarum partium ſubſequentes.in quibus etiam non facultas ipſa reſpirationem efficiens, neque vſu per ſe afficiuntur, ſed inſtrumenta ipſa,& inter ea aſpera ipſa arteria,quę in collo,& thorace continentur, ſeu eius propagines,quæ in pulmones diſtribuuntur,id quod ſępiùs accidit,ſunt etenim ſtrictiores,& propterea promptiùs obſtruuntur,ac conſtringuntur,ſeu anguſtiores redduntur,quemadmodum liquet quarto de locis affectis, ſeptimo de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, & commento prædicti aphoriſmi 26.li.tertij. Quod verò in huiuſmodi affectionibus trib⁹ aſpera arteria afficiatur,ex eo patere poterit, quod quanquam thorax maximè dilatatur,& proinde magna fiat reſpiratio,quãtitas tamen inſpirati aëris,magnitudini diſtentionis haudquaquam proportione reſpondet:parua ſiquidem eſt eius,qui inſpiratur quantitas,vt proinde cogantur laborantes crebro, & celeriter ſpirare. Qua de re magnæ reſpirationis geminas eſſe differẽtias, ex Galeni ſententia liquet,quarto de locis affectis, ac primo de difficultate reſpirationis,quarumvna penes magnitudinem diſtentionis, ſeu dilatationis à thorace procedentis attenditur:reliqua verò penes copiam eius ſubſtantiæ quæ inſpiratur, aëris videlicet. Semper itaque quãtitas ſpiritus diſtẽtionibus thoracis ſimilis eſt, cũ eiuſdem ſpiritus organa ſecundum naturam habent: cùm verò præter naturã fuerint affecta,vt in prædictis affectionibus, ac reliquis quibuſdam, poſſibile eſt aliquando plurimum diſtendi thoracem, ſed parum externi aëris inſpirari,verùm non ad omniũ affectionum, reſpi-

3. de difficul.reſp.c. vlt. *6 de morb. vul.cõmentario 3. tex.9.* *Commẽ.4. & alibi.* *Concilian-tur Galeni verba de diſpnœa.* *Difficultatis ſpirãdi, differentiæ tres.* *ἐν quibus cõueniant. & differant.* *Anhelatio quid ſit. c. 6.* *comme. 4.* *Anheloſi qui dicantur.* *Aet li.8.c 57. Paul loc. cit.cap.11.* *Orthopnœa quid ſit.*

com.53.c.5 *cap.8. Orthopnoci qui dicãtur.* *Dyſpnœa propriè dicta quid ſit* *3.de morb. vulg. com. 2* *comme. 4. 6. de morbis vulga. com.4.* *Quæ pars in eiſdẽ afficiatur.* *4.de lo.affe. cap.7.* *4 de cõpoſi medi. ſecũ. loc.c.6.* *Signa.* *Magnæ reſpirationis duæ differentia.* *4.de loc aff. ca.7.* *1. de diffi. reſpi.ca.13*

randi organorum proportionem, ſed ſolùm aſperarum arteriarum inſpirationes fiunt, vt Galenus inquit, eodem libro primo de difficult. reſpirationis: id verò ſenſu aliquo dignoſcere non licet, ſed ſufficit ipſum ſolùm aërem inſpicere quantus inſpiratur, & quantus rurſus expiratur. Sed quoniam quempiam difficulter ſpirare, præſertim vbi in ea ſpiratione omnes thoracis muſculi mouentur, aut virium imbecillitate, aut vehementi in corde & pulmone calore, aut viarum ſpiritus anguſtia euenire poteſt, eodem Galeno teſte, quarto de locis affectis, quamuis interdum duæ, aut tres, licet raro, ex iam dictis cauſis concurrere poſſint. Propterea quomodo id diſtinguere liceat, ipſemet Galenus eodem loco ſcriptum reliquit: nam ſi ob virium imbecillitatem duntaxat id fiat, licet omnes thoratis muſculi, ac phrenes quoque moueātur, motum tamen ſenſim efficiunt, ſed neque frequens, neque rara omnino erit eorum actio, thoracisque dilatatio haudquaquā magna erit, nulla ab ore efficitur exſufflatio, & ſpiritus ex ſolis naribus emitti ſolet, & ſi per inſpirationem, narium pinnæ manifeſtè contrahi videantur, id proſtrati roboris efficax indicium erit. Aucto verò in corde & pulmone calore omnibus quidem thoracis muſculis agit animal, ſed velox, frequens, & vehemens eſt eorum actio: & propterea vbi ob plurimum calorem ſpiratio difficilis eſt, prȩter magnitudinem, frequētiam, & celeritatem hoc quoque accedit, quòd calidus, frequensque exſufflando producitur ſpiritus. At qui ob ſpiritalium inſtrumentorum anguſtiam difficulter ſpirant, totus quidem thorax magna ex parte eis, & celeriter, & frequēter dilatatur, ſed exſufflare omnino non conſueuerunt, neque calidum ſpiritum emittere: id enim aucto caloris proprium eſt. Ex his itaque indiciis difficilem ſpirationem ob ſpiritalium inſtrumentorū anguſtiam à reli quis diſtinguere poteris, de qua præſēs ſermo habetur: & cùm tres ſint eius differentiæ (vt diximus) cunctæ inter ſymptomata dinumerantur, functionis voluntariæ, reſpirationis inquam: eſt nanq; ea in omnibus oblæſa, non ablate, vt in apnœa, ſed debiliter, ſeu imbecillè, aut interim quoque deprauatè, vt in orthopnœa, licet raro. Separatur autem vna ab alia quibuſdam propriis indiciis, nanque in ea, quam dyſpnœam nomine generis appellari diximus, ſpiritus duntaxat denſus, iſque modicè citra ſonum, & anhelationē apparet. In aſthmate verò, ſeu anhelatione, præter ſpiritus denſitatem maiorem, æger ſine ſono, & anhelatione, vt inquit Celſus, ſpirare nō poteſt. At in orthopnœa nedum ſpiritus crebritas maior percipitur, ſed ita affecti non niſi recta ceruice ſpiritum trahere valēt, & cùm decumbunt, ſeu iacent, ſuffocari, ſeu ſtrangulari vidētur. Cæterùm his id commune exiſtit, quòd aſperæ arteriæ anguſtiam ſequantur, vt quarto de locis affectis, & ſeptimo de compoſitione medicamentorum ſecundum locos patet: manifeſtum nanq; eſt (inquit Galenus) intrinſecùs ipſis anguſtiam, ſeu coarctationē locorum factam eſſe præter naturam, quam etiam ægri ipſi non obſcuro ſenſu perceptāt. Illud etiam approbauit prædicto commento apho. 26. libri tertij, quamuis etiam ſuppuratis, ob coaceruatum inter thoracem, & pulmonē humorem, ſeu pus, fiat locorū coarctatio, ſeu anguſtia, eodem Galeno teſte in prædictis locis, & commēto aphor. 34. libri quarti, de qua non eſt ad prȩſens ſermo. Ad morbum ergo in via ſuccedunt ſymptomata hæc, quamuis interdum viæ ipſæ obſtruantur, per quas aer inſpiratur, interim conſtringantur, ac coarctentur pro cauſarum diuerſitate, quæ (iuxta eiuſdem Galeni doctrinam, quarto de locis affectis) plures eſſe poſſunt, licet à Paulo vna tantùm aſſignetur cauſa, quæ quidem potiſſima exiſtit. Poteſt nanque anguſtia hæc citra febrem excitari, aut à tuberculo quopiam iuxta aſperam arteriam orto, eámque coarctante, aut à lentis, craſsíſve, ſeu multis ſuccis in bronchiis ipſis exiſtētibus, aut eiſdem ab alijs partibus ad eandem delatis, ipſámque aſperam arteriam obſtruētibus. Quæ omnia (vt Galenus inquit) per præterita accidentia diſcernere licebit: nanque ſi quis per bonam valetudinem, cùm ſolitas actiones facere poteſt, ſi difficulter ſpirare incœperit, augeatúrque ſymptoma, neque inter reſpirandum ſtertere videatur, ad hæc nihil expuit, crudi tuberculi ortum ſuſpicari oportet: quandoque verò iuxta leues pulmonis arterias ipſum oriri contingit, grauitatem ſentientes hi, veluti Antipatro medico contigit, demū temporis diuturnitate aſperas pulmonis arterias coarctans, ſpirandi difficultatem efficit. Si verò ſtertendo ſtrepitum fecerit reſpiratio, lentorum, craſſorumque humorum pertinaciter impactorū multitudinem, pulmonis bronchi amoleſtare indicium eſt, cùm & ipſa ſpirandi inſtrumēta non raro (vt inquit Galenus commento aphoriſmi vltimi libri tertij) proprium ſui algoris principium habeant: & propterea in ipſis multæ, ac craſſȩ ſuperfluitates generentur. Verùm ſi illico ab anguſtiæ ſenſu quis difficulter ſuperuenerit, fluxionē vel à cerebro, vel à vicinis ſedibus in pulmonē irruentem portendit, idque ſæpe ex manifeſta cauſa repente accidit, proprijs deſtillationis ſignis exiſtentibus: pingui etenim) vt inquit Theodorus Priſcianus libro ſecundo ad Timotheum cap. duodecimo) & frigido phlegmate pulmonibus adhærente, cauernæ, vel meatus, quibus naturaliter ſpiritus redd tur, & accipitur, concluduntur, & ex hoc impedimento ſuſpirium, vel anhelitus moleſtiſſimus naſcitur, vt ſedendo magis, quàm iacendo reſpirēt. Verùm ſi prædictæ affectiones ex alijs quibuſdam præter iam dictas cauſas, interdum oriātur, vtpote ex angina, peripneumonia, pleuritide, empyemate, aut ex tumore aliquo abſceſſui ſimili in pulmone genito, ſeu aliis huiuſmodi, licet de his non ſit præſens ſermo, ex proprijs tamē prȩdictorum (affectuū notis interſtinguendæ ſunt, potiſſimùm autē, quòd non citra febrem erunt. Nos verò de eis, quæ ſine febre excitantur, nec quippiam purulentum in eis per ſputum reiectant ægri, verba facientes ad prognoſticum, ac curationem accedemus: nanque eos propriè dyſpnoicos, hoc eſt, ægrè ſpirantes vocare conſueuerunt medici, vt teſtatur Galenus ſeptimo, de Compoſitione medicamentorum ſecundum locos, cap. ſexto, quibus brōchia pulmonis, craſſis, & viſcoſis humoribus ſunt obfarta: horum denique & nos prognoſtica enuntiabimus, ac curationem inſtituemus, & cum Celſo aſſerimus quam primā diximus eſſe differentiam, poſſe diutius trahi, duȩ verò inſequentes, aſthma, & ortopnœa videlicet acutæ eſſe conſueuerunt: ob vehementiſſimas etenim acceſſiones ægros interim ſtrangulare ſolent, id quod dyſpnœa propriè dicta nequaquam efficere valet, cùm modica in ea conſiſtat ſpirandi difficultas. De aſthmate autem Galenus commento aphor.

Marginal notes: cap. 13. — Quòd quiſpiam difficulter ſpiret, ex vna trium cauſarum prouenit. cap. 7. — Ex virium imbecillitate ſigna. — Ex vehemēti cordis aut pulmonis calore, ſigna. — Ex ſpiritaliū inſtrumentorum anguſtia ſigna. — Quibus ſignis vna differentia ab altera ſecernatur. — Quis affectus præter naturā ſit. 4. de loc. affe. ca. 4. cōp. medi. ſecun. lo. c. 6. — Quē morbum ſectētur. — cap. 7. cauſæ. — Earum cognitio. — Prognoſt.

aphoris. 40. libri secundi scriptum, reliquit; velut de quibusdam aliis morbis, qui ex frigidis humoribus ortum habent, si valde senibus excitetur, quod eos comitatur ad mortem. At Hippocrates aphoris. 46. lib. sexti dicebat, Quibus gibbi ex asthmate, aut tussi fiunt, ante pubertatem moriuntur. Cælius verò Aurelianus libro tertio cap. 1. sic ait, Grauat autem, atque premit hæc passio magis mulieribus viros, & iuuenibus senes, atque pueros, & durioribus natura corporibus teneriora, hyberno, atque nocte magis, quàm die, vel æstate. Cæterùm communis prædictarum affectionum curatio est per ea, quæ crassitudinem & viscositatem humorum secant, atque attenuant, verùm hæc siue pharmaca fuerint, siue victus, humiditatem quandam habere oportet, Galeno auctore, eodem septimo de compositione medicamentorum secundum locos, cap. 6. Aër igitur eligatur ad calidum, & siccum parum vergens, vitandúsque est frigidus, ac valde humidus. Somno vtantur moderato præcipuè nocturno, capútque in lecto sublime habeant, Celso auctore; viténtque diurnum. Idem Celsus, prædicto loco, iacere ægrotantes altioribus stramentis, thorace, atque capite subleuato, loco lucido, atq; calido iussit. Clysteriis quoque aluus ducenda, præsertim vbi natura eadem humecta non sit: prodest quoque nihil magis (vt inquit Celsus) quàm ambulatio lenta penè vsque ad lassitudinem; frictio multa præcipuè inferiorum partium, vel in sole, vel ad ignem, & per seipsum, & per alios vsque ad sudorem, exercitio autem vtātur ante cibum. animi perturbationes immodicæ omnes fugiendæ sunt; cibis verò lenibus (vt idē Celsus asserit) & sorbitionibus vtendum est, interdúmque vino tenui austero: carnibus quoq; gallinarum, pullorum, phasianorum, perdicum, starnarum, caponū, paruarúmque auicularum montanarum vti poterūt, assis, aut elixis, cum pauco hyssopo, oreoselino, thymo, calamintha, aut fœniculo, aut reliquis huiusmodi extenuantibus. Pisces vitent, fructus, ac omnia quæ crassos, & lentos humores procreare possunt. Vini potus (Galeno teste) eis conuenit, substantia tenuis, nec exiguus eis tribuendus potus erit, imo multus, vt ipse inquit: nam humectatione multa opus habent, quo facilè efferatur per tussim, id quod in bronchiis continetur. Exhibenda quoque pro potu aqua mulsa erit, Celso auctore, cū qua vel parū hyssopi, seu prassij, vel cōtrita capparis radix sit, aut quò suauior aqua mulsa fiat glycyrrhizæ radix decoquatur, eáque largiter vtantur. Quòd si necessitas vrgeat (vt inquit Paulus) nihilque prohibeat (vt ait Celsus) ante omnia vena incidenda erit; auxilium namque est in sanguinis detractione, & præsertim in orthopnœa sicca sine sputis, vel tussi citra puris collectionem, vt Galeno visum est, quarto de Ratione victus in morbis acutis. Verùm Cælius Aurelianus dicebat, At si præfocatio coëgerit, & vires permiserint ægrotantis, adhibenda phlebotomia est: & Theodorus Priscianus, contingit aliquando etiam mediis ætatibus, adhuc calidis hoc vitium asserebat, quos phlebotomo liberari necesse est; incidatur autem media, aut interna in cubito vena, nec multa sanguinis copia detrahatur, sed quantum vires patiuntur. At si necessitas nō vrgeat venam secare, ea tribuenda medicamēta sunt, quæ vim habeāt humorum crassitudinem, ac viscositatem attenuandi, atque incidēdi, & detergendi. Sed quoniam eiusmodi pharmaca necessariò quidem tusses mouent, vt septimo de Compositione medicamentorum secundum locos, cap. 6. & quinto de simplicium medicamen. facultatib. cap. 19. liquet: quāquam, & bechica quoque ea dicantur in calidis, & tenuiū partium substātiis contenta, quæ extenuandi vim habent, quæ ab aliis bechicis discriminātur, quæ tussim sedant, quorū natura incrassandi existit, & propterea in frigidis, & crassarum partium essentiis insunt: cùm itaque necessariò tusses moueāt pharmaca, quę eiusmodi affectiones exigunt, nec facilè per sputū reiiciatur quod abstersum est ob crassitudinem, nō immeritò iuxta Galeni sententiam humectatione multa opus habent, quo facilè efferantur horum excrementa, propterea non ipsis duntaxat per se vtendū quæ incidunt, & extenuant, vt idem Galenus præcipit, quinto de simplic. medic. facult. cap. 11. sed mixtis mellicrato, ptisanę, oxymeliti, aut dulciū vinorum cuipiam. Ad hęc eadem pharmaca eligi debent, quæ citra vehementem calfactionem extenuent, atque incidant, Galeno, & Aëtio testibus: crassi etenim, & tenaces humores à vehementi calore viscosiores redduntur, glutinosíque, & vt difficulter auelli possint, & insuper queādmodum cauendum est ab his, quæ vehementer calfaciunt (propterea quòd viscosi, & crassi humores nō solū nihil ab his auxilij sentiunt, sed etiam offenditur) eodem modo (vt inquit Galenus loco citato) etiam quæ valde refrigerāt vitāda sunt: omnia enim crassefaciunt, & cogunt, ac coaugent humores, eósque ægrè eluibiles reddunt, nec minus ab adstringentibus pharmacis (eodemmet Galeno teste) abstinendum erit: maximè enim cōtraria sunt eiusmodi affectionibus: & ob id maximè eos iuuat acetū scillinum, & acetum mulsum ex eiusmodi aceto cōfectum, atque ipsa adeò scilla assa cum melle, trita, & delincta, vt eidem Galeno visum est, & post eum Paulo, & Aëtio. syrupi item ex hyssopo, glycyrrhiza, è marrubio, rosaceū mel, ac ipsummet oxymel simplex conferunt, pro extenuandis, ac detergendis prędictis crassis, ac frigidis succis, ac ad euacuationem parandis. Quibus sæpius assumptis, ac humoribus præparatis, ea propinanda erunt medicamenta, quæ crassos, ac lentos humores vacuare valeant, atque inter ea quę validissima sunt, quemadmodum Archigenis auctoritate, Aëtius cap. 57. lib. 8. & Paulus cap. 29. lib. 3. testantur: quæ, non semel tantùm, sed frequenter adhibenda erunt, vt eisdem visum est. Exhiberem autē primò vnc. j. & s. cassiæ fistulæ, diaphœnicon drach. ij. agarici trochiscati, & pulueris hieræ simplicis Galeni ana drach. j. ex quibus paretur bolus: vel ex agarici trochiscati scrup. iiij. & eiusdem pulueris hieræ drach. j. cum oxymelite formentur catapotia, ægroq; tribuantur: post quæ per aliquod tempus vnc. ij. mellis roridi, seu vnc. j. & c. cassiæ fistulæ in aqua hordei dissolutas assumāt; aut si mauis pilulas ex Agarico à Mesue descriptas exhibe, per interualla autē (vbi vsus expostulat) pilulas præbe ex drac. j. trochiscati agarici, & scrup. ij. pulueris hieræ ex oxymelite confectas, à quarū assumptione, post tamē perfectā euacuationem, gallinæ, aut caponis cū ptisanę cremore ius tribue. Aluus prætereà clysteribus validioribus non rarò eluenda: interim quoque exhibenda medicamenta sunt, quæ valde ægrè spirantibus auxiliantur, quemadmodum est aristolochiæ rotundę decoctum, aut centaurij maioris radix, & minoris

Curatio. Victus ratio.

Venæ sectio.

Comen. 12.

Medicamentorum ratio.

Quæ post purgationem medicamenta exhibenda sunt.

ſuccus, itẽ ſtœchadis tritæ decoctũ, radicis, ſeu fructuum ſpondylij, calaminthę, hyſſopi, iridis, ac melanthij: quanquã prædictorum decoctum in aqua mulſa, magis quàm aquam cõmendarem, eiúſque vnc.iij. aut iiij. exhiberem: in quem vſum ex caricis radice glycyrrhizæ, & fœnogræco, vua paſſa, adiãto, hac hyſſopo decoctum in aqua, ſeu aqua mulſa parare poteris, interim marrubium quoque addas: Vulpinus quoq; pulmo ſi reſiccatus bibatur, aſthmaticos iuuat, Galeno teſte, vndecimo de ſimplicium medicament. facul. eundem item pulmonem quàm recentiſſimũ aſſum, ſed ſine ferro coctũ edẽdum præbet Celſus, qui & vulpinum quoque iecur vbi ſiccum, & aridũ factum eſt commẽdat: poterit autẽ prædicti iocinoris, ſeu pulmonis vulpini aridi drac.j. exhiberi cũ aqua mulſa, aut ptiſana, quemadmodũ & ipſe vtor, non ſemel tantùm, ſed ſępiùs. Conducunt inſuper ea medicamenta, quæ ore tenentur, ac ſenſim, & paulatim deglutiũtur, vim habentia attenuandi, ac detergendi craſſos, frigidos, ac lentos ſuccos, quorum pręcedenti capite de tuſſi meminimus: priuatim autem hoc modo parare poteris. Excipe diapenidij, & diahyſſopi Nicolai, ſingulorum drac. ij. diaireos Salomonis eiuſdem Nicolai drac.j. diatragacanthi calidi drac.j. & s. ſyrupi & glycyrrhiza, & iuiubini ana vnc.ij. & s. mellis roſacei vnc.j. miſceantur omnia, & vtare. licebit autẽ quandoque vno, vel duobus ex iã dictis antidotis, & non omnibus cũ prænominatis ſyrupis, aut aliis quibuſdã ad eundem vſum facientibus vti. Confert itẽ potio theriacæ antidoti, ex Cælij Aureliani ſententia, & aquarum naturalium vſus: inſuper cõfert, ex decreto Theodori Priſciani, abrotoni puluis cũ mellicrato, ſeu oxymelle, & caſtorij puluis, vt ipſe inquit, cõmodiùs operatur, ſi ſimiliter propinetur. Extrinſecus autẽ thoraci cataplaſmata imponenda ſunt, vt Paulo, & Aëtio viſum eſt, ex ficubus, & hordeacea farina, magis verò ex loliacea, habẽte reſinam, mel, & ceram admiſta: infarciri etiã poteſt ei iris, & mãna: aut ex hordei farina cum reſina, cera, iride, & manna, ac aqua mulſa cataplaſma fiat. Poſt quæ, vnguẽta etiam thoraci ſuperimponi poſſunt, quæ excalfaciãt, vt irinum, anethinum, & rutaceũ, ex Pauli ſententia, in quem vſum tale vnguentum cõfici poterit. Excipe ſeminis lini, fœnigræci, & althææ, ana drac.ij. radicis iridis drac.j. & s. olei irini, chamæmelini, & rutacei, ana vnc.j. butyri recentis, & adipis anſeris, ſeu gallinæ, vtriuſque drac.iij. cerę quod ſatis ſit, fiat vnguentũ, priùs tamẽ quàm thorax hoc vel alio vnguento illinatur, aſpero linteo fricãdus erit, quo reſeratis meatibus, medicamentorum vis prõptiùs ad profunda penetrare valeat: eſt namq; pectus, vt eidẽ Theodoro Priſciano viſum eſt, calidis vnguẽtis, & vaporibus defricandũ. Cæterùm inueterato malo, & omni medicina fruſtra adhibita, ad vſtionẽ confugiendum erit modo quò prædicto loco Aëtius præcipit. Verùm ſi contingat ex crudo tuberculo prædictarũ aliquam affectionẽ oriri (modo curari valeat) eadẽ, & ſimilia medicamenta propinanda ſunt, ex Galeni doctrina, quarto de Locis affectis, cap.7. qui non modò Antipatri medico ſimilem iuſſit victus rationem, atque medicamenta adhiberi, verumetiam ei, qui paruo grandinis grano fruſtum quoddam haud abſimile excreuerat, medicamentum in potu dedit, quod aſthmaticis auxiliatur, & ſi tantundem, velut etiam & Antipater medicus mortuus fuerit.

cap. de pulmone.

Topica.

Περὶ αἵματος πτύσεως. *De cruenta ſpuitione.*

CAP. XLIX.

QVamuis quælibet ſanguinis eruptio toto genere pręter naturam eſſe cenſeatur, eo excepto ſanguinis fluore, qui mulieribus ab vtero defluit, cùm videlicet modum in quantitate non exceſſerit, vt tertio de Cauſis ſymptomatũ, cap.2. teſtatur Galenus, tamen hæc ſanguinis excretio, quę à Gręcis αἱμοπτοὴ, καὶ αἱμόπτυσις, ἢ αἵματος πτύσις nuncupatur, à Latinis verò ſanguinis expuitio, ſeu reiectatio, ſeu cruenta ſpuitio non modo inter alias ſanguinis expulſiones, verumetiã inter alios præter naturam affectus difficilior exiſtit: nam peſſimorum, longorúmque morborum magna ex parte cauſa redditur, Alexandro teſte, cap.1. libro ſeptimo. Eſt autem affectus hic ex ore quælibet ſanguinis excretio: cæterùm cùm per os à nonnullis corporis partibus ſanguis excerni poſſit, quæ omnes propriis indiciis interſtinguuntur; ea propter modum quo ſingulæ dignoſcantur, ac à reliquis ſecernantur, primùm docere tentabimus à Galeno inſtructi, quarto de Locis affectis cap.5. quem reliqui Græci quos vidi, Arabes, ac Latini ſectati ſunt: inquit enim ipſe quòd cõuenit inter medicos ſanguinem, aut è gula, & vẽtriculo, aut ex ſpiritalibus partibus, thorace videlicet, pulmone, ſeu aſpera arteria, aut ex faucibus, & gurgulione, vel ex ipſo proprio ore, ſeu ex gingiuis expelli. Illud tamen animaduertendum, vt inquit Cælius Aurelianus cap. nono, libro ſecundo, quod differt fluor ſanguinis à ſputo, quòd neque fluor ſanguinis ſputus dici poteſt, paruam etenim materiæ ſignificationem ſputus refert, fluor plurimæ, neque ſputus ſanguinis fluor, ſupradicta ratione: paruam etenim materiam ſanguinis ex gingiuis, aut vua, aut faucibus emiſſam, ſputum magis quàm fluorem rectè nuncupamus. differt ergo fluor à ſanguinis ſputo ratione plurimæ, aut exiguæ quantitatis ſanguinis, ac partium diuerſarum ex quibus profluit. Verùm ſingulis iam dictis partibus proprius eſt reiectationis modus: namque ſic ex gula, ventriculòque proueniat, vomitione expellitur, ex ſpiritalibus partibus, tuſſi, ex faucibus & gurgulione, ſcreatu. Si verò ex aliquo loco oris, aut gingiuarum: ſimplici expuitione expuitur: quamuis ipſemet Galenus teſtatur ſæpenumero conſpexiſſe ſanguinem à cerebro, & gurgulionis partibus internis ad fauces affatim deſcendentem tuſſiendo educi, vtpote qui ſubito gutturi irruens tuſſim mouere poterat. Quare diligenter animaduertere oportet, ne aliquando huiuſmodi ſanguinem ex ſpiritalibus inſtrumentis aſcendiſſe putemus, credamúſque hanc ſanguinis eruptionem eſſe quàm periculoſiſſimam, tanquam à pulmone vehementer affecto prouenientem. Verùm ex dicendis patebit, qua via id interſtingui valeat, quamuis nonnunquam etiam accidat, vt pluribus ex ordine diebus quiſpiam ſanguinem excreet, & emungat, idque citra capitis vel dolorem, vel grauitatem præſentem, ſiue præteritam, neque aliquo præcedente ictu, propter deuoratam hirudinem, in ea oris parte adhærentem, quæ ad nares foramen tendit. Quare hanc partem, & totum per nares meatum accuratè & ſæpiùs conſiderare oportet; præterita quoque ſemper interrogando:

Cruenta ſpuitio quid ſit.

Ex quibus partibus prouenire poſſit.

In quo differat fluor à ſputo ſanguinis.

Quibus indicijs diſtinguãtur partes, ex quibus cruẽta ſpatio prouenit.

4. de loc. aſ. Loco citato.

Ex hirudine.

namque

namque ex his rei ipsius veritatem facilè coniicies: eadem ratione ex ventricolo quoque epota hirudine cruor euomitur, verùm is siue ex ventriculo, siue naribus, siue ore feratur, tenuis erit, sanieique speciem refert, eodem Galeno teste. Atqui relicta hirudine ad dignoscendas partes, ex quibus ex aliis causis sanguis perfluit, accedamus, nam si è stomacho eductio fiat, præter quàm quòd vomitione excernitur, vt diximus, non magna erit sanguinis eruptio; graciles etenim sunt stomachi venæ, vt inquit Aëtius & cum nausea quoque sanguis effertur, ac in deglutiendo mordacitas percipitur, maximè si adstringentia, aut acria deglutiantur. Si verò ex ventriculo educatur, nauseæ plurimæ comitantur, & vomitus; & si à cibo sumpto eductio contingat, sanguis cibis permistus, aliquando etiam pituita, & bile effertur. At si ex hepate, vel splene sanguis in ventrem deferatur, & ex eo demum vomitione expellatur, in alterutro viscere aderit tumor, ac dolor, ipseq; sanguis grumosus, ac niger erit; & magis si à splene in ventrem delatus fuerit. Ex spiritalibus autem partibus licet tussi eiiciatur sanguis, inuestigandum erit, num ex thorace, pulmone, aut aspera arteria eductio fiat: namque si thorax affectus erit, neque multus, neque ruber sanguis erit, sed nigrãs, ac grumosus ac minus calens, seu è longinquo veniens. Dolores insuper circa eum intensiores sunt, cùm ad ipsum multi adueniant nerui, quibus facilè dolores percipi possunt, musculis præterea, ossibúsque thorax abundat, vt inquit Galenus: interim sanguis qui ex thorace effertur, fœtidum odorem de se præbet, & aliquando purè admistus est. Si verò spumans, & subalbidus, floridus, feruens, confertim, multúsque citra dolorem, aut eo multo remissione existente cum tussi sanguis reiiciatur, pulmonem affectum esse notum est, ex eiusdem Galeni sententia, tum quarto de locis affectis, tum quinto method. med. est namque pulmo laxus, & ab affectione tutus à sexto, duntaxat neruorum cerebri coniugatione duos perquam tenues neruos per eius membranam dispersos excipiens, qui haudquaquam per visceris profunditatem extenduntur. At si paucus sit qui cum tussi sanguis effertur, ægrique doloris sensum iuxta aliquam arteriæ partem percipiant, sitque sanguis hic quodammodo purè permistus, aderitq; etiam paucitas sputi, ac tussis non valida, aspera arteria affecta erit. Sanguis verò qui ex faucibus, & gurgulione screatu effertur, vel ipsis primariò affectis, aut per consensum à cerebro sanguine descendente ad ipsa partes contingit. Verùm si à capite descendat, præter id quod nedum screatu, sed tussi interim eiicitur, aderit ipsius palati titillatio, ac frequens excreatio, irritantur ægri ad tussim, licet non valde tussiant, præsertim vbi quippiam subitò gutturi irruat, aderitq; capitis grauitas, aut dolor, aurium sonitus, faciei rubor, venæ frontis emicant, vertiginésque accedunt, precessiq; nimirum capitis ictus, frigiditas, aut calor, seu ebrietas, interim consueta per nares sanguinis excretio cohibita. At si absque his cum screatu sanguis educatur, faucésque seu gurgulionem sanguinolenta inspexeris, atque veluti exulcerata, eas partes per se affectas esse non dubitabis; veluti si simplici expuitione sanguis expellatur, ex ore, seu gingiuis profluit, vt diximus; nec minùs sensus diiudicabit. Interim verò accidit vt à capite per gulam, seu stomachum sanguis in

Loco citato. Si ex stomacho proueniat signa. Lib. 8. cap. 58.
Ex ventriculo.
Si ex hepate, vel splene.
Si ex spiritalibus partibus signa. Ex thorace.
Citato loco. Ex pulmone.
4. de loc. af. cap. 5. 5. method. cap. 8. Ex aspera arteria.
Ex faucibus & gurgulione.
Ex ore, seu gingiuis.

ventrem defluat, vomitúque reiiciatur, verùm præter id quod cuncta iam dicta capitis symptomata precedunt, sanguis hic leuis, æqualis, atque immixtus erit, nec adeò crassus, & colore nigrò, & cum excreatione statim se in linguam infert rotundus, faciléque reiicitur per sputum, ita igitur locos affectos in sanguinis reiectatione internoscere licebit. Affectus verò ipse, quod symptoma sit, à quacunque parte, & quouis modo excernatur, in genere excretorum preter naturam tota substantia, seu toto genere à naturali habitu recedẽs, Galeno liquet libro de differentiis symptomatum, quamuis interdum cum functionum noxa, interim verò citra noxam functionum expellitur, quemadmodum si ab aliqua parte in ventriculum fuerit deriuatus, isq; demum vomitione reiectus fuerit: distingues verò id ex eo, quod expurgatur, nunquid tanquam molestum excernatur, seu in tempore, vel non, quemadmodũ suprà declarauimus cap. de profluuio sanguinis narium. Euenit autem, vtrouis modorum reiiciatur, aut reserato aliquo vasis osculo, aut rupto, aut eroso vase, eodem Galeno teste, tum libro de differentiis symptomatum, tum quarto de locis affectis, quamuis quinto meth. meden. per diapedesin quoque sanguinem è vasis profluere posse testatur. At quia id fieri haudquaquam potest, nisi ob exiguarum venarum reserationem, seu rarefactionem tunicarum, vel propter eiusdem sanguinis tenuitatem, seri speciem referentis, propterea (vt idem Galenus asserit, tertio de causis symptomatum) vel ad vasorum reserationem, quam Græci ἀναςόμωσιν nuncupant, hic modus profluuij sanguinis reduci debet, vel in genere cruentæ excretionis connumerari non debet, quippe cùm seri speciem referat sanguis, qui profluit, qualis per iocinoris, renúmque imbecillitatem subinde euenire solet; quò fit, vt nec quartum genus à iam dictis tribus, sanguis qui per diapedesin transcolatus, seu sudoris modo transmissus à vasis profluit, dici debeat: profluit itaque ex vasis sanguis, aut eorum osculo aperto, aut ipsis ruptis, aut erosis; atq; apertio osculorum instrumentalis morbus in via est nimis patefacta; ruptio verò, & erosio in soluta continuitate continentur. Verùm si ex vasorum ruptura fiat ex multi sanguinis fluxione, ac confertim facta deprehendes, id quod vel ex externis, vel internis causis prouenire potest, externis siquidem, vt cùm aliquis ex alto, vel in ludo, vel certamine ceciderit, aut cùm alter super alterũ cadit, vel ex inanimatis corporibus aliquod graue, vt lapis, vel lignum hominem offenderit; item si ita cũ exclamatione præcessit; cytharœdis quoque, ac tragœdis certantibus acuta, vehementiq; voce vasa interdũ disrumpuntur, vbi violẽter clamare conantur, non præmissa pulmonis lenitione per præcedentes exclamationes, vt Galenus inquit eodem quarto de locis affectis: interim nulla ex prænarratis manifesta extrinsecus adueniente causa, vas aliquod, tum in cæteris corporis particulis, tum in pulmone disrumpi potest, ob sanguinis abũdantiam vel per se, vel vnà cũ crudo, & frigido, & flatuoso spiritu venas extendente, cùm videlicet vas ipsum extensioni resistit, aut ob frigus à vicinis partibus contractum, aut ob innatam intemperiem, quemadmodũ & ipsa aqua frigida Hippocratis auctoritate venas frãgit, 24. aphorism. libri quinti, & sexto de morbis vulgaribus, commentario tertio, tex. 14. Verùm nõ

Quis præter naturã affectus sit, cruenta sputio. cap. vlt.
Lib. de differẽt. sym. cap. vlt. 4. de loc. af. cap. 5. 5. meth. c. 2. De diapedesi nota.
cap. 2.
Quot modis è vasis sanguis perfluat.
Si ex vasorum ruptura fiat, signa.
Causa.
cap. 8.

per

per se ruptiones facit, sed quia venarũ tunicas frigiditate sua duras, & extẽdi cõtumaces reddit, & vt rumpantur paratiores efficit. Erit igitur ruptionis causa, aut externa, vt quiuis vehemẽs mot⁹, aut humorũ abundantia, seu sanguinis copia, vt diximus; vtriusque verò cõmune existit sanguinis effusio repente, & coaceruatim facta. Si verò exeso vase aliquo cruentũ sputum eiiciatur, non confertim, sed paulatim per modica interualla sanguis reiicitur, præcederéque solent sanguinis expuitionẽ exigua sputa, vt inquit Galenus, atque acres in pulmonem à capite fluxiones, si ab eo sanguis profluat, temporis verò diuturnitate, multi sanguinis inter tussiendum eruptio fit, vt quinto meth. & quarto de locis affectis liquet, & potissimùm si nulla præcesserit ex prænarratis externa causa, quocirca diligenter cõsiderare oportet, num quippiam spumosum simul educatur: id enim efficacissimũ erit indicium, quòd propriũ pulmonis parẽchyma fuerit exulceratum, haud secus si bronchi pars quædam, aut arteriç, aut venæ tunica eiiciatur, eædem ipsius pulmonis partes exesç erũt, quemadmodũ aphoris. 13. libri quinti, & prædicto quarto libro de locis affectis scriptũ reliquit Galenus: præcessit quoque acrium, prauorúmque ciborũ vsus, vel inedia, Paulo auctore. At si nullũ ex prædictis, præterquàm plenitudo, interdum cruentum sputum præcesserit, vt inquit idem Paulus cap. 31. libri tertij, verùm victus humidior, calidiórque, balnei immoderati vsus, calidi nimis loci inhabitatio antecesserint, fueritq; anni tẽpus eiusmodi, vt Galenus asserit, & vt summatim dicã, si tales calidæ dispositiones præcesserint, ex reseratione osculorũ vasorum, & nõ ex ruptione, aut exesione proficisci cruentam expuitionem iudicabis. At ex qua prædictarum causarũ sanguinis reiectatio fiat, qualiscũq; fuerit vasorũ affectus, partim ex seipso, partim etiam ex ægri, seu astantium relatione haud difficulter percipere poterit Medicus, qui summa cura prædicti affectus curationem aggrediatur propter imminens (vt inquit Paulus) ex immodica euacuatione periculum; siquidem copiosè euacuatus sanguis quemadmodum in his qui iugulantur, mortem infert præsentaneam, si affectus remanet, in tabem transire minatur. Quòd autem cruenta expuitio periculosa sit, decretum reliquit Hippocrates aphorism. 25. libro 3. cùm dixit, Sanguinem quidem suprà ferri qualiscunque sit, malum; intelligens per supra ferri (vt Galenus exponit) eum sanguinem qui per os excernitur. Aphor. verò 37. lib. 7. sic scriptum reliquit, quicunque euomunt sanguinem, si sine febre quidem, salutare: hoc est, vt inquit Galenus, curari possunt: subdit autem Hipppocrates, si verò cum febre, malum. At si cum tussi ex pulmone emittatur sanguis, & si quammaxima absque febre fuerit, periculum imminet ne curari possit; & si durarit, omnino postea febres succedent, Galeno teste in commento eiusdem aphorism. Verùm si mulier sanguinem euomuerit, menstruis erumpentibus (vt idem Hippocrates inquit aphoris. 32. lib. 5.) solutio fiet. A sanguinis verò sputo, puris sputum malum esse, aphoris. 15. 7. libri dicebat: namque purulẽtum sputum (vt in commento ait Galenus) non omne sputum sanguinis sequitur, sed quod malignũ existit, tale autem est omnino ex pulmone, ex quo proueniente sanguinis reiectatione, ea quæ intra tres dies nõ curatur, phlegmone deinde adueniente, omnino incurabilis affectio erit, potissimùm si ex erosione ortum ducat, eodem Galeno teste 5. meth. med. Namque sanguinis euacuatio (Paulo teste) quæ fit exesis vasorum tunicis, nunquam commode cadit, facitq; valetudini, etiam si ex pulmone non fiat; etenim grauissimè nocet, vt inquit Celsus: quare difficilis est iudicanda curatio eorum, quibus à pulmone sanguis profluit, ex Sorani sententia, & non impossibilis omnino: velut rursus cuilibet patere poterit, sanguinem ex ore, & gingiuis profluentem cæteris minimùm periculosum esse, quemadmodũ si ex faucibus, interioribúsque partibus processerit, & metus maior est, & cura maior adhibenda, eodem Celso auctore, lib. 4. cap. 4. At si ex thorace sanguis profluat, quòd minoris sit periculi, quàm si ex pulmone, Galenus quinto meth. med. & 4. de loc. affectis, scriptum reliquit, quo fit (vt patet Celso) quòd modò minùs, modò plus periculi habet sanguinis expuitio, etenim ex capite veniens fluor, generaliter est curatione facillimus; ex stomacho, vel ventre, aut faucibus curabiles fluores approbamus: vlceratione facti difficiles curatione ab iis, qui è ruptione fuerint effecti iudicantur: omnium verò difficilis, atque grauior curatione ex pulmone fluens sanguis accipitur, ob iuge spirationis officiũ, vt liquet apud Cælium Aurelianum lib. 2. ca. 12. Quoniam verò nõ vnam requirunt cruentæ spuitiones victus rationem, ac curationem, sed quodammodo diuersam, propterea cruenti sputi ex disruptione, aut vasorum apertione orti ex quauis parte priùs victus rationem instituemus: namque aut similem aut paucissimis discrepantem vasorum disruptio, ac reseratio rationem victus, simulatq; curationem expostulãt, diuersam verò ab his requirit erosio, de qua vltimo loco pertractabimus. Sit autẽ eis cruẽtis expuitionibus, quæ ex iam dictis duobus vasorum affectibus oriuntur, communis, ac proba victus ratio hæc. Aër cõtinens eligatur ad frigidum, & siccum parum vergens, à calido verò, ac humido abstineant: qua ratione austrinos flatus vitent. Somno vtantur moderato, præsertim nocturno, fugiantq; diurnum: capútque cubantis sublime sit, præsertim si ex spiritalibus perfluat sanguis, nec conclaue calidum, & inclusum existat, aut mobile. Alui excrementa quotidie natura, aut arte clysteribus præsertim lenibus excernantur. Conuenit eisdem magnopere quies, securitas, ac silentium, Celso auctore: vitent itaque motum, ac exercitium, præsertim vbi ex spiritalibus partibus sanguis profluxerit; item & magnam, ac frequentem respirationem, imò sensim respirent, sempérque silentium agant, ac reliquam omnem quietem eligant, vt Galeno visum est quinto meth. medendi. Animi quoque affectus immodicos, iram præsertim, omnino fugiant, paritérque & venerem. Quod verò ad cibum potionémque attinet, eligendi sunt qui emplasticam vim habeant, & refrigerent, vt eodem loco testatur Galenus; atque si valentior sit æger, omne ferè nutrimentum circuncidendum erit; sin aliter sorbitionis quod satis est, exhibendum, potissimùm vbi pulmonis vas fuerit disruptum. Quo fit vt Trallianus iusserit omnem cibum, qui prædictis exhibetur, debere vim mediocrem obturandi, ac leuiter adstringendi habere, & neque quippiam calidum offerre, sed omnia potiùs sint temperata, & ad frigidius declinantia, etiam actu, licet non vehementer, vt inquit Aëtius, neque nimiam

Si ex vasorum exesione fiat, signa, & causæ.

4. de loc. af. cap. 8. 5. meth. c. 6. 4. de loc. af. cap. 5.

4. de loc. af. cap. 5.

Si ex reseratione fiat, signa, & causæ.

Prognostica.

cap. 8. 11. 13. & 14.

5. meth. c. 8. 5. de loc. af. cap. 5.

Ibidem.

Curatio cruẽti sputi ex eruptione, seu vasorum reseratione facti.

Victus ratio.

cap. 8.

Li. 8. c. 62.

nimiam humectationem inferre debeāt: pauci itaque cibi mediocriter frigidi, ac potus, & naturæ quoque adstringentis exhibeantur; velut ptisana, & eius cremor, alica, frumentaceum amylum, similago valenter decocta, aut oriza: quæ omnia longè meliora fiunt, si aliquod adstringens cum eis fuerit decoctum, aut eorundem succus adiectus sit, verbi gratia, cotoneum malum, pirúmve, aut pomum aliud austerum, malíque punici grana, aut si non libeat talia cum sorbitionibus decoquere, succum alicuius eorum semper adiicias, nedum in prædictis sorbitionibus, sed in cunctis aliis eorum cibis, qui insuper in aqua pluuia decoquantur; in qua etiam micæ panis imbutæ pro cibo conueniunt. Ex oleribus assumant ægri lactucam decoctam: interim ipsam in poscam aquosam intingentes, similiter intybum, & portulacam, vel arnoglossum, Tralliano, & Paulo testibus. At si vires requirant, ex carnibus conuenit assumere gallinarum, pullorum, phasianorum, perdicum, columbarum, starnarum, capreolorum, turdorum, ac reliquarum montanarum auium, gallorum quoque testiculos, potissimùm assatos, anserúmque alas, non tamen veterum, necnon ventriculos, ouáque ipsarum abiectis albuminibus; similiter & gallinarum lutea summopere commendauit Alexander: & vbi sanguis expui desierit (ex eiusdem sententia) pedes suum, & pisces saxatiles, aceto inter coquendum adiecto offerantur: vice quorū tum hœdi, seu etiam castrati (ita vt dixerim) pedibus vtare. Quòd si febris adsit, lac quoque tribuas, caprillum præsertim, aut aliquod ex prædictis cibis cum eo decoquas, potissimùm iis, qui etiam per sanitatem lac assumere consueuerunt. Ex fugacibus fructibus exhibeantur qui modicè adstringant, vt mala præcipuè decocta recenti mulso, vel torrida, pyra, sorba, mespila, rarò autem pini fructus, & vuas passas assumant; & si admodum siticulosi fuerint, pepones, cucumerum medulla, ac vua pensilis exhiberi poterunt, eodem Tralliano teste: à ficubus autem, pistaciis, maximéque amygdalis abstineant. Si febri careāt, eorum potus sit vinum aquosum, modicum (vt inquit Paulus) pluuiali aqua dilutum: at si febris adsit, eadem pluuiali aqua pro potu vtātur, aut ea, in qua chalybs ignitus extinctus fuerit: seu coriandrorum præparatorum semina decocta sint, eáque tosta, aut palmulæ, cydonia, pyra, vel reliqua adstringentia poma, aut vitis pampini, portulacæ, seu arnoglossi folia. Vbi verò vires imbecilliores, si vinum rubrum, crassum, austerúmque tribueris, ex aliqua prædictarum aquarum dilutum, nihil nocebis. Quòd verò ad curādi rationem attinet, sanguinis reiectatio, quæ ex apertione osculi eius vasis cōtingit, per ea quæ dilatatum os obturant, curari debet, Galeno auctore septimo de compositione medicamentorum secundum locum obturant autem osculum dilatatum medicamēta, quæ vim habent adstringendi: eius verò, quæ ex vasis ruptura fit, curatio per eiusdem conglutinationem perficitur, atqui conglutinatur ruptum per eadem medicamenta adstringentia, & quacunque ipsis in compositione miscentur circa mordacitatem resiccantia, & glutinosum quiddam habentia: quæ idcirco quòd ex lenta, crassáq; substantia consistunt, meatus obstruunt, & Græci ἐμπλαστικὰ vocant, vt quinto methodi medendi & quarto & quinto de simplic. med. facul. liquet. Id verò in vtrisque priùs

Medicamentorum ratio.

cap. 4.

5. meth. c. 3. 4. de sim.

animaduertendum, nunquid causa ruptionem efficiens desierit, vel adhuc maneat: namque si desierit, primum sistere sanguinem expedit, post verò (vt inquit Galenus eodem quinto metho. meden.) ruptum vas, aut reseratum sanare, eo conglutinato, vel obstructo. Si autem permaneat adhuc efficiens causa, vtpote abundātia, ea quidem primò vacuanda erit; etenim manente ea, vas etiam plus rumpitur, vt reseratur; ab hinc sanguis supprimendus, moxq; vlcus ipsum vasis, vel eius apertio curanda. Desinente itaque effectrice causa, primùm sistere sanguinem expediet, Galeni decreto; pòst, vlcus sanare: obturato quidē quod perruptū est, a uerso autem, atq; atque aliorsum translato, quod per id ferebatur: quando si id, eo quo inter initia, impetu cōfluat, osculúmque vasis pari modo pateat, citiùs planè moriatur animans, quod profluuio laborat, quàm sanguis cesset effluere: sistitur porro qui è vasis profluit sanguis, aut propterea quod ampliùs nō confluit, aut quod occlusa diuisio sit, seu conniueat id quod reseratum est, vel propter vtrūque, vt inquit Galenus eodem libro 5. meth. med. id quod ipse dicit esse tutissimum. Hę quidem sunt communes curandi indicationes cuiusuis cruētę expuitionis, ex diuisione, seu apertione vasorum cuiuslibet partis: est insuper & aliud commune omnium internarum partiū affectarū, vt idem Galenus quarto meth. meden. asserit, vt ea eligantur, quæ animalis naturę maximè sint familiaria, siue ea cibi sint, siue medicamenta; fugiantur, respuantúrque huic contraria. Verùm quia quæ à partibus indicatio sumitur, ea communibus, quæ iam dictæ sunt curandi indicationibus, veluti auctarium in singulis affectibus accedit, iuxta quam rationem cōtingit & quodammodo curationem variare, ac interim cū prædictis contraria medicamenta miscere, vt patebit, ea de re priuatim ex iā dictis causis cuiuslibet sanguinis reiectationis à quauis parte prouenietis, curationem instituere decreuimus: nam si ex gingiuis exit, portulacam manducasse satis est, Celso auctore. Si ex ore, continuisse eo merum vinum, si id parum proficit, acetum; si inter hæc quoque grauiter erumpit (quia consumere hominem potest) commodissimum est (vt ipse inquit) impetum eius admota occipitio cucurbitula (sic vt cutis quoque incidatur) auertere. Si id mulieri cui menstrua non feruntur euenit, eandem cucurbitulā, incisis inguinibus eius admouere: cōducit autem eisdem oris collutio ex plantaginis, polygoni, ac portulacæ decocto in aqua pluuia, pauco addito aceto, vel vino rubeo adstringēti, aut succi eiusdē portulacæ polygoni, aut arnoglossi assumptis vnc. iiij. cum rosaceæ, seu myrtinæ aquæ libra vna, permisce, & vtare; addas (si lubet) aceti parum. Quòd si adhibitis his adhuc grauiter erumpat sanguis, quo is auertatur, sanguinem mittere, expedit, loco cucurbitulæ humeralem, aut mediam incidens: aut si mulier sit, quæ laborat, cui menstrua non feruntur, in talo venam secare expedit, pari ratione, vt sanguis auertatur. Si verò ex locis circa fauces, aut gurgulionem sanguis feratur, aut per palatum, gargarizare oportet adstringentibus, frontíque & capiti admouenda sunt quæ ex naribus sanguinem fundentibus accōmodantur, Paulo teste: quare sufficiunt adstringentia per collutiones, aut gargarismata adhibita frigida; nam à calidis, & rarefaciētibus collutionibus plus sanguinis erūpit, vt inquit Aëtius, vel ea, quæ modò

pli. fac. ca. 4. & li. 5. cap. 8. & 10.

Quid primo animaduertē-dū sit pro curatione. cap. 3.

cap 5.

Quid 2. animaduertēdum. cap. 7.

Curatio cruētis sputis, si ex gingiuis proueniat.

Sanguinis missio.

Si ex faucibus proueniat, curatio. Li. 8. c. 59.

modò scripsimus, vel ex his, quæ dicemus, componatur; aut ea quæ capite de angina scripsimus, & de gurgulionis inflãmatione huc trãsferas. Verùm si à capite sanguis feratur, multúsque sit, qui defertur, euacuatione opus erit, ex eiusdem Aëtij sententia: quare citius (vt ipse ait) per nares, aut per venæ alicuius incisionem euacuare oportet, inferẽs ex eius verbis, aut ad propinqua deriuandum, aut ad longinquas partes diuertendum esse, ne per negligentiã consuetudo fiat sanguini in hos locos delabẽdi. Sin verò plurimus fuerit fluoris lapsus, acacia ex aceto frontis, atque temporũ partes illiniẽdæ sunt, & perseuerante fluore, cucurbita quoq; apponenda (subiecta flamma plurima) occipitio, ex Cælij Aureliani sentẽtia. At si ob destillationem, sanguinem reiecerint, ad quamcũque partem feratur, aut quocunque modo excernatur, his venam incidere protinus in principio debes, vt Paulo, & Aëtio visum est: secato autem humeralem, aut mediam, nisi vehementer acris humor destillauerit: namque huius curatio patebit, cùm de erosione tractabimus: ac pro viriũ modo sanguis detrahatur. Acres quoq; clysteres adhibeãtur, frictionibus multis, manibus, brachiis, ac cruribus vtantur; ac vinculis extremæ partes colligentur, postea raso capiti pharmacum ex stercore syluestriũ columbarum impone, quemadmodum Romę in splendida muliere peregit Galenus vt patet quinto metho. meden. quem demum sectati Aëtius, & Paulus, & ipsi quoque id scriptum reliquerunt: vel aliud simile, calidum medicamentum capiti imponas; vel candenti ferro inustio in capite fiat, ex Tralliani decreto: & velut idem Galenus interpositis tribus horis, in balneum demum mulierem duxit, ac lauit, deinde caput idoneo pilo contexit, nutriuitque eam sola sorbitione, fructúsque quosdam austeros dedit; deinde cùm dormitura esset, recentem theriacam circiter quatuor menses ante confectam tribuit, ad fabæq; magnitudinem vesperi rursus eam dedit, quamuis pridie hoc longe amplius accepisset, & tertio die mane mel coctum copiose exhibuit, ac reliqua probè ministrauit, vt præcitato loco patet; pariter & tu similiter affectos curabis. Quod si malum in vetustatem incidit, cucurbitula quoque occipitio defigenda erit, iuxta Pauli sententiam. At si neque his malum cedat, reliqua, quæ ab eodem Galeno citato loco, ac Aëtio, & Paulo conscribuntur, commodissimè adhibeantur, quoad curatio perficiatur. His verò qui sanguinem euomunt (ex Archigenis sententia) vena quoque statim incidenda est, in cubito superior, humeralis appellata, etiã si ex hepate in ipsum ventrem deferatur. Si verò à splene sanguis feratur ad ventrem ipsum, incidenda vena erit, quæ inter paruum & annularem digitum in sinistra manu est, sic namq; probè, ac propriè auxiliaberis. Cæterum tum cibos, tum potus quodãmodo magis adstringentes, pariter & medicamenta, his qui ex ventre sanguinem reiectant, non tamẽ vehemẽter adstringentes, neque vehemẽter actu frigidos prębe. Qua de re vbi exiguum vas est, quod perruptum est, vel modicè reclusum, sic vt non multus sit, qui ex eo profluit sanguis, Galeni auctoritate, eodem 5. metho. med. ex vino nigro austero, vtilia medicamẽta sunt (præcedente tamen venæ sectione non semel duntaxat, sed bis, aut ter si opus fuerit) aloë, manna thuris, pini cortex, lemnium sigillũ, ac lapis hæmatites: quòd si nec genus id vini præsto sit, coquenda in aqua sunt (vt ipse inquit) pluuia, addo ego, aut in aqua chalybs ignitus fuerit extinctus, rubri germina, aut canirubi, myrti, lẽtisci, seu hederę; fructus quoque, siue cortex, siue germẽ, maximè cotoneorũ, itemq; myrtorũ, & mespillorũ, ibi decoquantur, & (vt summatim dicam) omniũ quibus adstrictoria vis inest, idonea præsidia sunt. Sin autẽ perruptum vas magnũ est, aut vehemẽter reclusũ hiat, vt propterea multus profluat sanguis, vtique adstringentibus magis medicamẽtis est opus, veluti balaustio, hypocistide, rhoë, omphacio, acacia, gallis immaturis, & malicorio. Ex Aëtij verò sententia eis, qui ob apertionẽ oris venarũ, aut rupturam sanguinẽ reiectant, ac non tussiunt, optimè conducunt acetum, & portulaca comesta: efficacior quoq; existit eiusdẽ portulacæ siccus bibitus, aut plãtaginis, vel sanguinarię; poterũt verò cuiusque succi vnc. iiij. v. vel vj. exhiberi. Decoctum insuper radicis symphiti, atque ipsam quoque siccam tritam, potuíque inspersam cõmendat Aëtius; itẽ centaurij radicis drac. ij. aut lapidis hæmatitis drac. j. aut radicis exquisiti tãtundẽ summopere approbat. Centaurij radicẽ cum aqua febricitãtibus, cũ vino febre carentibus exhibet, lapidẽ hæmatitẽ cum succo mali punici; & (vt summatim dicã) curare eos oportet adstringẽtibus, & refrigerantibus, prout decretũ reliquit Hippoc. apho. 37. lib. 7. At sanguine in ventriculo grumi instar concreto, iussit Paulus coagulũ potandum esse, maximè leporinũ, aut thymũ, vel thymbrã cũ aceto, vel etiam vacuari debent, ex lacte scissili, aut ex aloë, vt ipse inquit; in quẽ vsum si poscã tepidã sorbeant, nõ parum confert. Possunt quoque extrinsecus profluenti particulæ, ventriculo videlicet, iocinori, aut spleni admoueri tũ adstringentia, tum citra adstrictionẽ frigida: verùm nec omnino, nec sine discrimine, nec omni tẽpore loca, quę circa particulam, vnde sanguis profluit sunt posita, refrigeranda sunt, ex Galeni sententia, eodem quinto method. med. imò posteaquam in alia priùs loca auerteris, non semel tantũ, sed secundò, & tertiò: si opus fuerit, nec ad vnam duntaxat partem sed ad plures, nec vno auersionis modo, sed cõpluribus vsus fueris: sanguinis videlicet missione artuũ frictione, deuinctionéque: tunc namque circa afflictam partem tum adstringentia, tum frigida admoueri possunt, alias manifestè læsos ægrotantes videbis, cùm sanguinẽ ipsum intro cõpellant, ac venas, quæ in alto sunt, implere videãtur, nec minùs quo medicamentorum vis ad interna magis penetrare valeat, acetũ cum eis permisceri debet. Quare ventriculi partes ab extra illinias ex rosaceo, & melino, aut myrteo cum aceti modico, aut vino austero: immutẽtur autem crebriùs, ne si excalfiant, rursus ab eis sanguinis commotio, ac irritaceo quæpiã oriatur: poterũt insuper epithemata in hunc modũ parari. Excipe succi plãtaginis, & portulacę, seu sanguinarię, aut omphacij ana libram j. aquæ plãtaginis, & rosarũ vnc. viij. aceti vnc. ij. omnibus simul mixtis, fiat epithemata; quæ non minùs conferũt, si supra iocinoris, lienis partes admoueãtur, vbi ex his sanguinis profluuiũ ortũ ducat. Ex iocinore insuper si fiat, nedum prædictis, sed solani quoque, aut lactucæ succo vti poteris; nã in his frigido est vtendũ, vt inquit Hippocrates apho. 23. lib. 5. vnde fluit sanguis, aut fluxurus est, non ad ipsas, sed circa ea, vnde influit. Si verò ex refrigeratis spiritus instrumẽtis sanguinem reiecerint, his è vestigio venã secare cõuenit, ac bis

eodem

Loco citato. *Si ex capite proueniat, curatio.* *Si ob destillationem sputio cruenta fiat, curatio.* *Paul. lib. 3. cap. 31. Aet. lib. 8. cap. 60.* *cap. 13* *Locis citatis.* *Vomitus sanguinis curatio.* *cap. 5.* *Lib. 8. cap. 63.* *Loco citato.* *Si sanguis in ventriculo instar grumi concrescat, curatio.* *cap. 6.* *Si cruenta sputio fiat, refrigeratis instrumentis.*

eodem die, & deinde rursus postridie, bis, Galeni decreto 5. metho. meden. si tamen ætas, aut vires non prohibeant paulatim tamen euacuatio facienda erit, vt ad contrariũ diuersio fiat: eius enim gratia venæ sectio adhibetur, vt inquit Aëtius: nec minus tempore intermedio, artuum, ac extrematum partium frictione, & ligatione vtare iuxta eorundẽ sententiam, toti autem pectori ceratum, quod ex tapsia, conficitur, post alteram sanguinis detractionem, secundo die imponendum, mox vesperi, ne supra modum calfaciat, id auferendum præcipiebat idem Galenus, ac rursus tertio die, ad tres horas imponendum. Cùm verò spiritui delegatæ partes in naturali temperamento essent, & totum corpus vacuatum, diaspermaton ad vesperam exhibebat, non semel duntaxat, eo quod somnũ cõciliabat, sensum doloris leuabat, & siccandi vim habebat, postremo Tabias ægrum dimittebat: loco autem cerati ex tapsia, ac medicamenti, quod diaspermaton appellatur, aliis vtare similem vim habentibus calfaciẽdi, & exsiccandi, ac somnum conciliandi, non tamen supra modum, quo naturale temperamentum spiritus instrumenta sibi ipsis vindicent: mittas quoque & tu ægrum Tabias, in loca videlicet iuxta posita, si Neapoli, vel aliis in locis non valde remotis fuerit æger. At qui spiritus vasis disrupsis, aut eorũ oris patefactis, ex quauis alia causa sanguinem reiiciũt, incidere iis statim venam cõuenit, cubiti internam, vt Galenus præcipit eodem li. 5. meth. med. & post eum Paulus, & Aëtius à qua bis, terque postea sanguis est detrahendus paulatim tamen, gratia diuertendi: nõ enim euacuatione indigẽt tales, nimirum ab affectione ipsa euacuati, vt inquit Ætius. Quod si cubiti venæ in conspectum non venerint, etiam ex venis in talo sanguinem mittere expedit, imò multò magis proficere testatur Alexander: nam ad longinquiores partes diuersio fit. Cuius etiam causa artus omnes fricandi vinciẽdiq; sunt, posteà verò quàm hæc facta fuerint, primùm posca, tum diluta, tum tepida potui est offerenda, quo si quis in viscere trompus, id est, cruor concretus latitet, resolutus expuatur, atque hoc nihil vetat, bis, terve, ternis horis facere, vt idem Galenus asserit: poteris autẽ eiusdẽ poscę vnc. iij. vel iiij. aut saltẽ ij. qualibet vice exhibere. Ab his verò aliquod eorũ quæ tum emplasticam vim habeant, tum adstringant, medicamentum exhibendum, idque aut ex posca diluta primùm, aut ex malorum, myrtorúmve, vel alicuius eiusmodi mox dictorum astringentium decocto: inter omnia verò puluis radicis symphyti, althææ, vel equiseti, aut earum decoctum confert, similiter terra lemnia, bolus armenia, lapis hæmatites cum alicuius (ex prædictis adstringentibus) decocto magnopere conducunt, Tralliano auctore: nec minùs & cunctis prędictis adstringentibus medicamentis commodè vti poteris: illud tamen perpetuò seruari debet ex Galeni decreto tum 4. metho. meden. tum 7. de compositione medicamentorum secũd. locos, quod congruenti mensura prædictis medicamẽtis, in his qui ex pulmone, aut thorace, aut aspera arteria sanguinem reiectant, misceãtur tum calida, tum tenuium partium existentia, quamuis vasorum rupturæ, ac reserationi sint infestissima, gratia scilicet distributionis ipsorum medicamentorum: etenim adstrigentia, & viscosa, ac tenacia sibiipsis vias præcludunt, quare opus habent facultate ipsis viam struente, ac præparante. Quapropter omnibus medicamentis, quæ thoracis, & pulmonum vlceribus sunt destinata, mel admiscendum erit; est nanque ipsum veluti instrumentum quoddam digestionis eorum in corpus, ac celeris transitus, veluti vehiculum, vt patet eodem 4. libr. method. meden. in huncmet vsum post venæ sectionem, & poscæ assumptionem, puluerem ex rhabarbaro sine spica drachm. j. vel scrup. iiij. assumentes, mumia gran. v. (si ea haberi poterit) vel vj. rubeæque tinctorum gran. iij. vel iiij. cum adstringenti vino rubeo, aut plantaginis aqua, exiguo aceto iniecto exhibemus: ex hoc nanque medicamento nedum cõcretus sanguis resoluitur, sed foras propellitur, atque expurgatur, ruptumque vas, seu reseratum sanatur. Ex compositis medicamentis vtimur trochiscis è spodio, aut terra lemnia, seu è succino: similiter & syrupis, myrtino, è portulaca, rosaceo, saccharóque rosaceo, rosaceoque melle, è quibus in commodiorem vsum compositum quoddam medicamentum parari poterit, vt Recipe syrupi myrtini, & è portulaca, singulorum vnc. ij. sacchari, mellisque rosacei ana vnc. j. tragacãthi, amyli vtriusque drach. j. & s. pulueris radicis symphiti, terræ lemniæ, boli armeniæ & lapidis hæmatitis ana scrup. ij. fiat in modum eclegmatis, iubeasque sæpiùs id in ore contineri, paulatimque æger supinus cubans permittat in asperam arteriam defluere, quomodo (vt inquit Galenus) nedum vis, sed medicamenti substantia sensim, & paulatim per ipsam asperam arteriam influit, vt 4. & quinto metho. meden. liquet, prædicto quoque medicamento addere poteris (si videbitur) drac. j. vel scrup. ij. alicuius ex prædictis trochiscis, vel si malit ęger in forma solida potius medicamẽtum ore continere, hoc modo paretur, Excipe diacodij drach. ij. boli armenię corallorũ rubeorũ, lapidis hęmatitis ana scrup. j. pulueris radicis symphiti, & terræ lemniæ, vtriusq; scrup. s. tragacãthi, amyli, & gummi arabici ana drac. s. syrupi myrtini, aut de portulaca, & sacchari rosacei ana drac. iij. cũ saccharo dissoluto in aqua rosacea, aut myrtillorũ, quantùm satis sit, fiat medicamẽtũ in tabellis. Rursus licet in prædictis infestissimum sit illud genus pharmacorum, quod in tãtùm refrigerat, vt affectio stupefiat, Galeno auctore 7. de compositione medicamentorum secundum locos, tamẽ etiam hęc quandoque admiscentur medicamẽtis ad hęmoptoicos, conuenienter paratis, vt quæ altiorem somnum, ac soporem inducant, & commodissima sunt his qui à tussi lancinantur, sistentia nimirum sanguinem, qui ad effectum vas defertur, atque hoc per suam frigiditatem, in quem vsum scrup. ij. vel drac. j. philonij persici, aut romani cum astringenti vino, aut plantaginis aqua exhibere ægris consueuimus, non semel dũtaxat, sed bis, & ter, vbi opus fuerit, vrgẽte videlicet sanguinis profluuio, nec prædictis medicamentis cedente: viresque nõ imbecilliores fuerint. Forinsecus autem pectori irrigatio adhibenda erit ex vino astringente, cum oleo rosaceo, aut myrteo, ex Ætij sententia, aut supra id, quod dolet imponenda extrinsecus spongia est, ex tepente posca, vt inquit Paulus, & à septimo die irrigatio fiat cum rosaceo, vel myrteo, vel lentiscinio: cui interim vinũ austerũ sit additum, interim acetũ potissimùm vbi multa sanguinis fiat eruptio, & in ęstate, robusto, & carnoso existente ægro, nec tussis adsit, præsertim valida, aut huiusmodi cataplasma admoueatur, quod ex palmis, acacia, alumine, mali corio,

Marginalia: Spiritus eu ratio. cap. 13. Li. 8. c. 61 Loco citat. — Si ex aliis causis eadẽ vasa rumpãtur, aut reserẽtur, curatio. cap. 8. — Li. 8. c. 62 — Loco citat. — 4. met. c. 7 Documẽtũ Galeni 7. de cõpo. medic. sec. loc. c. 4. — cap. vlti. — cap. 4. — Lib. 8. c. 6.

corio, symphyto, hordei, & lentium farina apparatur, vt Aëtio visum est, vel iuxta Pauli auctoritatẽ, ex farinæ pollinæ, & manna thuris cum aceto accommodentur, vel alumen, acaciam, vel malicorium, vel gallam cum aceto, vel palmulas cum polentis, & malis cidoniis in vino austero decoctis adhibeto: aut foliorum plantaginis portulacæ, & sanguinariæ manip. j. contundito, additoque mannę, thuris, aluminis, malicorij ac radicis symphiti, singulorum drac. j. hordeaceęque farinæ drach. ij. palmularum, & cydoniorum in vino austero decoctorum ana drac. iij. fiat cataplasma cum posca, aut vino austero, aliquãdo autem acaciam, aloëm, aut omphacium cum his permiscere conuenit. At Galenus eodem lib. 5. metho. med. ex melino, rosaceóve pectus madefieri (si æstas sit) vndique, sin hyems, nardino vnguento præcipit: datque veniã, vt aliis quoque emplasticis medicamentis vti possit, si placet: asseritque nonnullos hac affectione laborãtes curasse, ad quos statim vt malum senserunt, accessit, quo cruentum adhuc vulnus fuerit, priusquã phlegmonem excitet, nam si ea semel inuaserit, exigua spes est, vt ipse inquit, eius postea glutinãdi, in longiùs tamẽ trahere potest tẽpus, potissimùm pulmonis vasi disruptis. Quòd si reiectionem sanguinis vase exeso, ex quibuscunque tandem partibus fieri contingat, per renutritionem erosorum curabitur, Galeno teste 7. de compositione medicamentorum secundum locos: renutriuntur autem corrosa (vt ipse inquit) per cibos boni succi, & pharmaca carnem gignentia (sarcotica à Græcis appellata) ea de re (vt testatur Alexander) non ampliùs medicamentis, aut cibis admodum adstringentibus, aut acidis, sed potiùs iis, qui contemperare, mutare, & alterare humoris, qui erosionẽ excitarit, acrimoniã possunt, vti oportet, nisi profusior hæmorrhagia fuerit: nam tunc iis, qui vehementissimè adstringunt, vtendum medicamentis est, quoad vehemens eius impetus frangatur, vt testatur Galenus 5. met. med. Quapropter ptisana ægros alere conuenit, aut alica seu reliquis cibis, quibus, nihil adsit, aut salsum, aut acidum, imò nulla alia tenuis qualitas, sed è contrario, quæ magis implentem, obturantémque ipsam reddere queant, ex mente Alexandri, velut est amylum frumentaceum. Ex oleribus comperũt intybum, cichorium, buglosum, lactuca: procedente verò tempore, vbi vires infirmas habeant, citra salem offerre expedit carnes gallinarum, pullorum, caponum, perdicum, phasianorum, sternarum, turdorum, ac reliquarum montanarũ auium, interim hedorum, seu castratorum, vt ita dixerim, aut suum pedes cum ptisana decoctos assumant, & (vt summatim dicam) cibis vtãtur boni succi, vt diximus qui etiam humoris influentis acrimoniam obtundere, & crassiorem reddere possint, potissimùm vbi ex acri destillatione, pulmoni, seu thoraci erosio fiat, ab acidis, salsis, potissimùm veteri caseo abstinentes, licet molli, atque recenti caseo, præsertim caprillo, aut bubulo (vt Alexãder inquit) commodè vti possint, tanquam vrili existente. Pro potu aqua vtantur decocta cum semine coriandrorum præparatorum, pauco cinnamomo, aut glycyrrhizę radice, vino quoque (vbi assueti fuerint) eo vti aquoso, aut parum rubeo, subadstringenti conuenit. Destillante autem acri humore, præsertim ad pulmonem, aut pectus, toti corpori consulendum erit, quo sistatur erosio, Galeni auctoritate, eodẽ 5. metho. med. & quamuis Paulus, & Alexander præcipiãt caueri debere sanguinis missionem, præsertim vbi admodum acris fuerit destillatio, nam magna ex parte corpus eorum, qui ex erosione sanguinem reddunt gracile, atque persiccum est, tamen Galeni auctoritate freti præcitato libr. 5. meth. med. vbi validi fuerint, multique sanguinis, iis statim à principio sanguis detrahẽdus erit, id quod nec Alexander nec Paulus negarũt. Atsi parum habere sanguinis videbuntur, ij ad quendam succum probiorem, proba victus ratione reduci debent, deinde sanguinem detrahere poteris: & si res suaserit, denuò sanguinem mittere expedit, potissimùm quibus veluti limus quidã vitiosus, & crassus totus fuerit sanguis: hoc itaque seruãdum in venæ sectione erit, vtrisq; tamen id commune existat, nec multa copia sanguinis semel extrahatur, potissimùm iis qui parum habere sanguinis videbuntur, eúmque vitiosum. Sanguine verò detracto tum reficiendi ægri sunt, tum purgandi, ac rursus post purgationem reficiendi, & potissimùm vbi ceu salsilaginem sputum suum sentire se aiunt, quamuis lõgo tempore omnino opus sit, vt Galenus inquit, quo succi huiusmodi corrigatur vitium. At vbi congestus fuerit vitiosus eiusmodi, etsi etiamnum sanguinem non reiiciãt, vt ab eo præseruentur, quæ acres humores purgare possunt, medicamenta propinanda sunt: prius tamen ipsis alteratis, ac contẽperatis quodãmodo, ex syrupi, videlicet violacei, rosacei, ex nymphęa seu papauere, myrtini, aut de cãnis exhibitione cum hordei, buglossi, seu borraginis aqua, quorum medicamentorum copiã, tum capite de destillatione, tum cap. de tussi cõscripsimus. Illud autem perpetuò in eorum exhibitione seruabis, vt quæ magis familiaria, ac lenia sunt eligas, vitésque acriora, calidiora, ac ficciora, quę insuper non semel tantùm prębeas, quinimo bis, & sæpiùs, vbi oporteat: nam longo tẽpore (vt diximus) ex Galeni auctoritate, omnino opus est, vt succi corrigatur vitium, potissimùm si ex eo in pulmone erosio facta fuerit. Quapropter Galenus eos, qui planè deplorati non sunt, omnes seruari fatetur per hæc tria, per sanguinis videlicet missionem, purgationem, ea quæ caput roborant: non enim in huiusmodi affectibus à paruis auxiliis incipiendum est, veluti Erasistrato visum fuit: nam in morbis, in quibus periculum non imminet, à paruis incipiendum auxiliis est, quòd si nihil profecerint, aggrediẽda maiora sunt: at vbi periculum maximum impendet, à maximis quoque auxiliis exordiendum est, nam ad vltimos morbos vltima prorsus remedia maximè valere Hippocrates decretum reliquit: ea de re non immeritò statim circa initia venæ sectione (si nihil prohibeat) ac purgatione vtẽdũ: nec minùs & capiti confestim prospiciendum, ne ex eo in pulmonem, aut pectus aliquid defluat, in quẽ vsum cõducit si drac. j. infrascripti pulueris sumatur. Excipit autẽ seminis hyoscyami, & papaueris albi singulorum scrup. s. seminum coriandrorum præparatorum drac. j. corticum thuris, gra. ij. masticheს gra iiij. pulueris hirũdinis præparatæ drac. s. sacchari vnc. iiij. tempus autẽ sumẽdi est post duas, vel tres horas à cœna ante somnum, vel pilulas duas deuorẽt ex pilulis de cynoglossa, Nicolai loco medicaminis, quod diaspermaton appellatur. Ex cerati quoq; vsu, quod fit ex thapsia, capiti puidebitur, vt testatur Galenus in acri destillatione, vice cuius eo loco quo sagittalis sutura coronali

Cap. 8. Crueti sputi ex vasorum exesione, curatio

Cap. 4.

Cap. 6. Victus ratio.

Medicamentorum ratio. Venæ sectio.

c. 13. & 14

c. 13. & 14

5. met. c. 14

Acris destillationis curatio.

5. met. c. 15

1. aphor. 6

5. met. ca. 14.

ronali committitur, aut sinapismo, aut ignito cauterio vtare, vel si tutius, eo vti volueris, quãuis minùs quodammodo cõferat, inter primam & secundam ceruicis vertebram locum inuras. Atque hæc quidem Galeno auctore, eodem quinto methodi medendi capi. 14. in principio peragenda sunt: aduersus quem acerrimè Alexander insurgit: asserens capiti adhibenda non esse acriora medicamẽta, quę ex tapsia, aut columbarum stercore, aut sinapi parantur, cùm magis intemperatum caput reddant, & quæ ab eo in thoracem, aut pulmonem cõfluũt, acriora efficiunt: qua ratione humectantibus potiùs, refrigerantibúsque caput ipsum statim inter initia vti debere præcipit, ac cauenda esse acria, siccantia, & calfacientia, vt quæ intemperiem capitis adaugeant, & erosionem magis intendant, quàm curent: fieri enim nequit (vt idem Trallianus asserit) vt tussis desinat, aut affectæ particulæ non exedantur, nisi acris, tenuisque ex capite influxus cessauerit, id quòd probè fiet, si quæ refrigerare, & humectare possunt, capiti admouerimus, propterea rosaceum & per se, & cum frigida aqua modica admouendum præcipit: ad balneumq; ægros ducendos esse, & cum hoc fiat rosaceum, vel oxyrrhodinũ frigidum superinfundendum. At pace Tralliani dixerim, Galenum mox citra initia in acri destillatione, acria quoque medicamẽta capiti adhibere nõ quo ipsius intemperiẽ, quę calida quoque est curaret, verùm vt excremẽtũ, seu superflua humiditas, licet acris, quæ à capite defluit, partim exsiccaretur, partim etiam est intro foras traheretur, atque per cutim vacuaretur: de eo nanque in principio valde sollicitum esse oportet, vt idemmet testis est Gale. præcitato libro quinto methodi medendi vt neque tussiant ægri, neque ex capite aliquid in pulmonẽ defluat: nam si fluat, & tussiãt, necesse est & affectæ partes magis extendantur, atque ita temporis spacio omnino insanabiles fieri, pręsertim si pulmo affectus fuerit. Maius itaque commodum comparatur ægro ex destillationis inhibitione, tum propter eius exsiccationẽ, tum etiam reuuulsionem, quàm incommodum ex eo quod calidam intemperiẽ prędicta medicamenta adaugeant (quæ postea alterantibus, contemperantibúsque, ac lenientibus quibusdam medicamentis adhibitis curari poterit: cùm priùs quæ redundans superflua in quauis parte vacuanda sint, & deinde partis intemperies corrigenda, vt apud omnes conuenit medicos, & non econtra, præsertim vbi ea ad partes confluant, in quibus nisi defluxus inhibeatur, omnino insanabiles affectus pariunt, veluti in hac, de qua loquimur fluxione, contingeret. Vbi verò hæc non impenderent pericula, in calida fluxione post redũdãtiũ humorum vacuationem, ea quæ infrigidant, pro eius alteratione, capiti admouere hæsitaret nemo, & nõ calida, cùm si caput ex calida intemperie male habet talia medicamenta noceant: vt igitur eius temperamentum melius reddamus, pręstat ipsum rosaceo perungere, atque æstatis tempore præstantius erit, eo quod ex crudo oleo, quod omphacinum vocant, componitur, vti: quemadmodum idẽmet Gal. præcipit sexto de Sanitate tuenda, cap. 9. damnans medicamentum, quod ex thapsia, & sinapi componitur, cùm ex calida capitis intemperie fluxio fiat, eósque balneari iubet, frequenti balneo potabilis aquæ, quo & calidos vapores, qui in capite sunt, enocemus, & totum capitis temperamẽtum meliùs

Alexandri aduersus Gale. rationes.

Gal. defensio.

reddamus: nec minùs balneum ipsum prædictis libro quinto methodi med. commendauit. prædicti quo sunt (eodem Galeno teste) qui maximè lac requirunt, neglectóque eo omnium maximè sunt insanabiles, præcipuè vbi ex capite aliquid in pulmonem defluat, de quo Alexãder, Galenum in hoc sectatus talia protulit verba, Omnes autem lacte vtantur, molli recentique caseo, præsertim caprillo, aut bubullo: neque enim medicamẽtum, aut cibus, aut aliud quippiam adeo accommodũ ipsis est, aut vtile, atque lac, & qui per initia solo ipso constãter longiori tẽpore vsi sunt, omnes in totum cõsanuerunt: assumant autem ipsum à balneo aquę dulcis ad vnguem temperatè calidæ, vtpote iucundissima cùm sit, non modò acres contemperat humores, vt diximus, verùm etiam naturam ad explicandam se, atque ad dulcedinem, quam pręstat, quoque versus extendendam prouocat, cõtraria videlicet ratione iis quæ sunt iniucunda, ab iis enim recedit, fugitq; ad profundum, inducta itaque capra, in ipsam: in qua æger iacet, domum expedit, vt quam minimò tempore extractum ab vberibus lac in aëre ambiẽte moretur, propterea quod (vt inquit Galenus septimo methodi medendi cap. sexto) celerrimè mutari sit aptum, ita vt calens adhuc ex mammillis in ægri ventriculum quàm ocysimè transferatur: erit insuper mellis tepidi pauxillum miscendum, ex eiusdem Galeni decreto, potissimúm si cui cogi in ventriculo solet, erit quoque & ipsum mel, velut instrumentum quoddam digestionis ipsius lactis, ac celeris transitus velut vehiculum, cum eo, quod nec vlceri nocebit, ex eiusdem Galeni sententia quarto Methodi medendi, vt paulò ante dictũ est. Sit autẽ lactis quantitas ab vnc. iij. vsque ad vj. pro diuersa corporum natura, ætate, & consuetudine, ac reliquis: mellis autem, vel rosacei mellis, quo ipse potiùs vtor, quarta pars, aut medietas vnciæ vnius. Si verò profusior ex erosione hæmorrhagia accidat, iis quæ vehemẽtissimè adstringũt (vt diximus) vtendum medicamentis est, quorum copiam etiam paulò ante conscripsimus, quoad vehemens eius impetus frangatur. reliquo verò tempore iis quæ celerrimè erosionem lenire possunt, modicè siccantibus, & ad cicatricem ducentibus vti licet, ex Tralliani sententia, inter quæ principatum obtinet lapis hæmatites cum succco polygoni, aut etiã ex aqua sola tepida, pauco vino, aut lacte exhibeatur. Tribuas verò eiusdem lapidis hæmatitis in tenuissimum pollinem detriti scrupul. j. aut ij. paulò amplius minúsve, non semel duntaxat, sed sæpius. In eundem vsum conferunt bolus armenia, aut terra lemnia, si simili modo præbeantur. Sunt quoque & alia medicamenta simplicia, & composita, quibus ij curiosè vti debent, quæ siccam, & acrem qualitatem substinent, vbi malum prædictis non cedat, & phlegmone superuenerit: quæ tametsi non adeò opitulari possint, vt prædicta erosionem tamen adhuc latiùs serpere non permittunt, quæ porro exhibẽda etiam ægris sunt, vt longiori tempore viuere possint: nanque ij saltem ex huiusmodi medicamentis id lucri faciunt, ne (vt diximus) exulceratio vltra progrediatur, ac maior fiat, sed siccata, ac veluti callo durata, longiori vita frui hominem permittat, quanquàm omninò insanabilis sit, vt ex eiusdem Galeni sententia liquet, præcitato libro quinto meth. meden. cap. 14. & nos dicemus sequenti capite de tabe.

cap. 14

Loco cita.

Libr. 5 metho. ca. 12. & 7. Met. c. 6. & alibi.

Cap. vlti.

Περὶ πλευρίτιδος. *De laterali dolore seu morbo.*

CAP. L.

INter eos affectus præter naturam, quibus à læsa particula nomen est inditum, vt patet. 2 methodi med. ca. 2. connumeratur is, qui à Græcis πλευρῖτις, à Latinis verò lateralis morbus nuncupatur, quamuis sit verbum verbo reddatur, non minus lateralis, quàm costalis dolor, seu morbus appellari deberet: nam quod à Græci πλευρα dicitur, Latinè nedum latus, verùm etiam costas significat. Qua ratione πλευρῖτις quoque non magis affectum lateralem, quàm costalem significare poterit, verùm quoniam impropriè costalis diceretur, cùm costæ ipsę haudquaquam in hoc vitio afficiantur, ea de re potiùs à Latinis lateralis, quàm costalis morbus, seu dolor appellatur, etsi costæ ipsę tam veræ scilicet, quàm nothæ eas partes, quas Latini medici latera appellant, occupent. Quòd verò has partes Latini latera nuncupẽt, testis est Celsus cap. 6. libri 4. cùm dixit, stomachus lateribus cingitur, intelligens per stomachum gulam ipsam, id quod etiam significauit c. 5. eiusdem 4. cùm dixit, Faucibus subest stomachus: & cap. 1. eiusdẽ dicebat, Stomachus interior ad ventriculum fertur. Latera itaque eas duntaxat partes (Celso auctore) appellare debemus, quæ costis ipsis circunscribuntur, & non eas quas Gręci λάγονας, καὶ κενεῶνας, καὶ λαπάρας, velut quidã intelligi volũt: harum nãque partium Latini nullum habent peculiare nomen, præterquàm si illa dicant, vulgò *fianchi*. Verùm quoniam, nõ de quolibet laterum dolore hîc pertractare intendimus, sed de eo duntaxat, qui acutus morbus est, ac propriè πλευριτικὸς à Græcis nominatur, vt inquit Celsus: propterea licebit, hunc non dolorem, sed morbum lateralem appellare, quo ab aliis laterum doloribus secernatur. Sunt nanque laterum complures partes præter costas, & cutim: nempe thoracis, & intercostales, musculi, cùm interni, tum externi, nam duo sunt huiusmodi musculorum genera, vt Galenus inquit quinto de locis affectis, & præter has, ea existit membrana, quæ costas cingit, à Græcis ὑμὴν ὑπεζωκὼς, καὶ περιζωκὼς, à Latinis subcingens, seu circumcingens mẽbrana dicta. Quare cùm morbũ lateralem dicimus, non omnes aut plures laterũ partes esse affectas intelligi volumus, sed prædicta subcingentem costas membranam: quamuis vbi ipsa primario affectu infestatur, aliquando inter costalium musculorum, internorum præsertim partes ei consentiunt, quemadmodum & ipsis primò affectis contingit interdũ mẽbranã ipsam similiter eis consentire. Verùm exquisita pleuritis, de qua modo sermonem facimus, erit, vbi cingens costas membrana primario affectu laborat, eodem Galeno auctore præcitato 5. de Locis affectis. Hęc (inquã) cùm laterum pars vna sit, non immeritò à parte nomẽ sumpsit, quę nihil aliud est, quàm inflãmatio eiusdem subcingẽtis costas membranæ, vt libro de constit. artis medicæ. cap. 15. 2. & 5. de locis affect. 4. de causis pulsuum, cap. 8. secundo de crisi. cap. 10. & sexcentis aliis in locis testatur Galenus, quem etiam sectati sunt Paulus, Alexãder, ac Aëtius in propriis ca. Cùm autem inflammationem dicimus, nõ siccam, sed humidam intelligi volumus, nec vt ortam à sanguine optimo, ac mediocrem crassitudinẽ obtinente, aut bile duntaxat, sed ex quouis affluente sanguine, siue optimus fuerit, siue biliosus, siue pituitosus, siue melãcholicus, nãque inflammatio vnaquæque ex alicuius humoris fit super abũdãtia, Galeno teste commento aphor. 33. 6. libr. Appellat itaque Galenus interdũ inflammationem, ex quouis redundante fiat humore, siue sanguis fuerit, siue alius quispiam, quemadmodum eodem commento, 2. & 5. de locis affect. lib. de constitut. artis medicæ. cap. 15. ac secundo de differen. febr. c. 9. & ferè innumeris aliis in locis patet. Hoc itaque modo cum eodem Galeno, cùm morbum lateralem, inflammationem subcingentis membranę dicimus esse, inflammationem ipsam significari volumus: ex quibus etiam liquet, quòd pars illa lateris, quæ patitur in exquisito morbo laterali, est mẽbrana modò dicta, quæ costis subtẽditur, quemadmodum secundo li. de crisibus, c. 10. quinto de locis affect. cap. 3. libro de constit. artis medic. cap. 15. & plerisque aliis in locis scriptum reliquit Galenus: id quod etiam ex nonnullis indiciis patebit: nam cùm eadem membrana vnum sit ex spirandi instrumentis, necessariò ea oblæsa animal difficilem habebit respirationem. Item ex proprio symptomate ipsorum etiam instrumentorum spiritus, tussi videlicet, quæ confestim ea affecta excitatur, tãquam naturale quoddam accidẽs, nedum ipsius verùm etiam, & reliquarum partiũ respirationi seruiẽtium. Insuper ex dolore cum positu eam affectam esse, manifestabitur: sed potissimùm ex doloris specie, quoniam pungens erit: nanque hic dolor circa membranas potissimùm consistit, sentientes siquidem, vt patet secundo de locis affectis, cap. 5. Quapropter subcingens membrana, quoniam neruosa est, & partis affectæ substãtia firmatur ad costam, quoniam in hac situs est perpessus locus, vt inquit Galen. lib. de cõstitut. artis medic. propterea dolorem inuehit necessariò punctorium, cùm inflãmata ea sit, longéq; extenditur, & latissimè quoque diffunditur dolor ipse: quia quæ patitur pars, membrana est, ac ad plurimùm spacij extenta. Quoniam verò nonnulla alia subcingentis membranę affectæ indicia sunt, quæ simul & affectum indicant: ea de re ipsius affectus dignotionem aggrediẽtes, singulas communes notas examinabimus, ac ipsius affectus quoque proprias, qui cum phlegmone sit, vt diximus, morbusque in magnitudine, intemperie, ac soluta cõtinuitate, ea ratione ex necessitate symptomata habebit, tumorem præter naturam, roborem, ac dolorem: quorum duo, tumor videlicet, & rubor nunc sub sermonem non cadunt: relinquitur ergo dolor solus, qui ad costas firmatur, pungẽsq; fit, vt diximus. Verùm dolet homo, quoniã affect⁹ phlegmone est: atqui species doloris pũctoria existit, propterea assignatas causas: pulsatorius autem dolor in laterali morbo euenire non potest, vt Galenus inquit eodem secundo de Locis affectis, cap. 3. nanque is dolor per affectus inflammatorios fit, in corporibus sensibilibus, propriè & primario affectu existẽte in ipsis arteriis, aut saltẽ per cõsensum affectis, eo quòd vicinorũ contactu premãtur. Verùm subcingentẽ costas tunicã haudquaquã attingũt arteriæ, & si sensu prædita sit neque ea inflammata per cõtactum eædẽ premi possunt, sed vbi costis vicina sit, necessario ea ab ipsis cõprimitur: arteriæ verò quæ per intercostalia vocata spacia, & per crassas, laxásq; laterum partes extẽduntur, ac in profundo magis delitescunt, premi ab inflammata mẽbrana haudquaquam possunt. Consequitur item inflãmationem

Lib. 8. c. 6.

Cap. 3.

Quid per morbũ lateralẽ intelligendũ sit.

Lateralis morbus quid sit.

citato c. 3.

2. de loc. affect. c. 9. 5. de loc. affect. cap. 3.

Pau. li. 3. c. 33.

Alex. li. 8. cap. 1.

Aët. libr. 8. cap. 68.

2. de locis aff. c. 9. 5. de loc. aff. cap. 3.

Pars quæ in eo affecta est.

Signa.

cap. 15.

Quis affectius præter naturã sit.

Signa eiusdem.

tionem hanc non modò difficultas respirationis in genere, sed in specie, frequens erit, & exigua, Galeno teste, tum quinto de locis affectis, cap. 3. tum libro de constitut. artis medicæ cap. 15. nam licet inflammationis ratione magna esse deberet, vrgente vsu, prohibet tamen dolor, quominus respirationis instrumenta plurimùm attollantur: quo fit, vt respirationis actiones desinant vsu nondum completo, vnde ad secundam respirationem pergere citò coguntur: itaque spiritus fiat paruus, ac creber necesse est: non autem multò tardus: etenim dolor non ita grauiter vexat thoracem, vt ex Galeno liquet libro 1. de diff. resp. capit. 9. ob motus velocitatem, sicut ob dilatationis magnitudinẽ. Velocitas enim (quãuis circa ipsam actionem sit dolorosa, tamen quia breui tempore omnem motum efficit) minùs thoracem offendit: nanque festinat ad quietẽ, eámque quamcelerrimè assequi cupit, tanquam quę sola dolorem ex inflammatione lenire possit. At dilatationis magnitudo penitus molesta est, tum propter violentiam motus, tũ quod cõprimit, & distẽdit inflammata, & omnibus modis thoracẽ dolore affligit: ob id igitur plus de magnitudine, quàm de velocitate respiratio adimit. Verùm pro ipsa (ob vrgentem vtilitatem) crebritas generatur: erit igitur in morbo laterali spiratio frequens, parua, non admodum tarda, sed quoddãmodo celer propter iam dictas causas. Comitatur item lateralem morbum necessariò febris, tum ob affectum, tum ob situm offensæ particulæ: quippe quæ vicina sit cordi, quorum si absit alterum (vt Galenus asserit libr. de const. artis medi. cap. 15.) non ex necessitate consequetur febris: neque enim si phlegmone digitus doleat omnino febricitant: quoniam à corde longè abest, nec cum subcingẽtem membranam scirrhus, vel œdema occupauerit. Omni itaque parti, quæ inflammata sit, hæc necessariò duo accidunt, calor immodicus, & tensio, eodem Galeno teste, lib. 4. de causis pulsuum, capit. 7. Morbus nanque existit in quantitate primo, & secundò in intemperie ipsa inflammatio, quæ (vbi pars nobilis sit, seu cordi vicina, vel insigni prædicta inflãmatione) vniuerso corpori impartit ambo: calorem scilicet immodicum, ac tensionẽ: atqui immodicus calor (ex sententia eiusdem Galeni) qui vniuersum corpus occupat, febris est. Non ab re igitur propter assignatas causas, lateralem morbum necessariò febris consequitur: itaque pleuriticis ipsis (eodem Galeno auctore) necessariò accidit respirãdi difficultas, & lateralis dolor, atque hic cum febre & tussi, neque possibile est pleuriticum esse, cui non omnia hęc adsint, vt libro secundo de difficult. resp. cap. octauo liquet. Atqui cùm febris adsit, vsum pulsus alterabit dilucidè, & partis inflammatæ tensio peruadet etiam arterias, quo fit, vt pleuritici pulsum habeant celerem vrgẽte vsu: & quia neruosa est pars ipsa affecta, insigniter erit, nedum ratione inflammationis, sed ipsius etiam partis affectæ: nanque neruosę partes præter cæteras in inflammationibus tendũtur, vt quę sint sua sponte etiam tensæ; & quia fortiores sunt, vnà secum partes vicinas intẽdunt, atque ipsas arterias: quo fit, vt propter tensionem duriores fiãt, propter duritiẽ verò minor erit, quàm febri conueniat pulsus: quare vt & creber fiat pars est, quòd magnos pulsus calor postulet, refragetur autẽ durities, quãtũ enim ab vsu absit magnitudo pulsus, resarcit crebritas id quod vsui deficit. Habent igitur rectè omnes quos ex inflãmatione febris corripuit, pulsum durum: item & ob intemperiẽ arteriarum, inæqualem in vno occursu, quæ si ambo coniuncta sint, exister dubio procul species illa pulsus, quæ veluti serrat tactum, vt alia pars arteriæ attolli videatur, alia non: eam enim imaginem concipit, qui tangit, vbi inæqualiter instrumentum durũ occurrat, quæ inæqualitatis pulsus species, morbi lateralis proprium signũ est, Galeno auctore libro de pulsibus ad tyrones, cap. vndecimo, & quarto de causis pulsuum, c. octauo. Quamuis omni inflammationi cõmunis fuerit, huic autem non ratione inflammationis modò, sed pro loci affecti natura peculiaris magis existit, siquidem partes neruosiores duriores edunt pulsus magisq́; serrantes, & minores, vt patet præcitatis locis, atque hæ quoque pulsuum differentiæ ex necessitate subcingentis membranæ phlegmonem cõsequuntur. Cæterùm quamuis tussis ab affectu ipso separari non possit, screatio tamen post tussim inseparabilis quidem minimè est, sed magna ex parte fit. Verùm si excreent, colorabitur sputum necessariò, licet non semper eodem colore inficietur, sed pro diuersa natura excrementi in inflammata parte cõtenti, diuersus excreationi aderit color, vt dicemus in causarum dignotione. Nam cùm in inflammata parte multa simul, ac tenuis fuerit humiditas, & ipsa pars rara plurimùm ex ea foras effluit, cùm verò contrà fluxus, paucus, crassúsque, & spissum corpus fuerit, minimè ad tussim irritat, & nihil spuũt, veluti & cùm prouenit copiosissimus, tussiunt plurimùm, nec pauca expuũt, vt patet eodem libro de constit. art med. Quòd verò dolor quãdoque ad hyponchondria, interim verò ad clauiculam perueniat, causa est, tum læsæ naturæ particulæ, tum inflammatio, quæ dolorem efficit extensiuum. Si nanque supernæ partes subcingentis membranæ phlegmone conflictentur, ad clauiculam perueniet dolor, vt ipsa trahi deorsum videatur, si infernæ, dolor in hypochondrium erumpit. Verùm hæc inter assidentia morbi lateralis signa connumerantur: fieri (inquam) poterit admodum parua inflammatio ad medium costarum, vt neutram ad partem efferatur: quandoque verò magna, in qua ad vtrãque perueniet, necessariò tamen vnum quodpiam ex prædictis cõsequetur. Ad idem quoque genus assidẽtium attinet, quòd æger faciliùs in latus patiens, quàm in alterum decumbat: nam euenit interdum, quòd minus dolore afficiatur, si in non affectum latus decumbat, interim verò in vtrunque similiter dolor excitatur, licet vnum ipsorum necessariò pleuriticos comitetur, vt eodem libro de constit. art. med. Galenus fatetur. Nanque cùm duplex sit subcingens membrana, si pars eius exterior circa ossa valẽtius phlegmone infestetur, faciliùs in oppositum declinantur ægri: opprimuntur enim si super affecta cubẽt parte. Quòd si pars altera, quæ intus est (id quod magna ex parte accidere consueuit) in oppositum magis decumbentes dolebunt: suspẽsa enim ipsius est pars phlegmone vitiata, sin in latus perpessum, minùs. Non enim ad ossa comprimitur, nec pendet, sed ab horum vtroque libera euasit, ac super inoffensa parte altera firmata est. At affectis ambabus succingentis costas membranę partibus, super latere vtroque similiter decumbunt. Non ab re igitur inter assidentia signa hæc à Galeno connumerantur, quorum natura est, non esse à morbo inseparabilia, sed

Qualis sit spiratio in morbo laterali.

Duo ab inflãmatione inseparabilia.

Qualis sit pleuriticorum pulsus.

Lib. de cõstit. art. medici. ca. 15

Cur dolor ad claucu lam perueniat & interdum ad hypochondria.

Cur faciliùs in altero laterũ decumbat.

aliquando ſimul inuadunt,aliquando ſuperueniũt,
nõnunquam autem neque omnino veniunt,vt pa-
tet commento aphoriſ. 12. libri primi, & libro de
conſtit. artis med. quoniam ex his ſunt, quæ ſæpè
morbis accidunt,vt idem Galenus inquit tertio de

Lib. de cõſtit. ar. me. cap. 15. 3. de morbis vul. com. 3. commẽ. 34

Ex quibus magnitudo, ſeu paruitas morbis lateralis arguitur.

morbis vulgaribus. Ex eiſdem verò his omnibus
magnitudo, ſeu prauitas prædicti morbi lateralis
deſumitur,magnitudo videlicet,ſeu paruitas in ſpe
cie ſua potiſſimùm:nam velut ſi ingẽs fuerit dolor,
iſque punctorius valde,maxima anhelitus difficul-
tas, valida febris ac ingens quoque tuſſis, aſcen-
deritque ſimul dolor ad iugulum,ac ad hypochon-
drium pertineat, decumbántque laborantes ſuper
vtroque latere difficulter, nihilque cum tuſſi ex-
puant,maximam fore inflammationem indicãt:ſic
ſi exigua prędicta fuerint,dolor videlicet,febris,an-
helitus difficultas,ac tuſſis,cum qua aliquid expuãt
coloratum,ac promptè ſtatim,ad neutramque par-
tem dolor efferatur,ac non ægrè ſub vtroque late-
re decumbant, exiguam fore pleuritidem manife-
ſtabunt:nam ſpecies quidem morbi ex propriis ac-
cidentibus dignoſcitur,magnitudo verò ex eorun-

cap. 4.

Aliorũ lateraliũ dolorum ſigna.

Cap. 3.

dem quantitate,Galeno teſte tertio de criſibus.Sũt
prætereà alij laterum cum febre dolores, per quos
ſpirationem exiguam reddi neceſſe eſt, ſed nullum
redditur ſputũ,vt in ea re nihil à pleuritide ſine ſpu
to differre videantur. Verùm hic facilé (vt inquit
Galenus libro quinto de locis affectis) ab illis di-
ſcerni poſſunt: nanque in his nulla omnino tuſſis
eſt,aut fortè exigua valde, illi verò, qui ſine ſputo
morbo laterari laborant,ſicca tuſſi valde moleſtan-
tur,præter hæc neque tenſionem, neque duritiem
vllam refert pulſus, item non æquè acuta febre la-
borant, neque adeò difficulter ſpirant, preſſóque
nonnullis eorum extrinſecus inflammato loco do-
lere ſeſe fatentur, atque hi per ſputum nõ purgan-
tur:quia ab initio nihil eius ſucci,qui inflammatio-
nẽ excitauit, ad thoracis ſpacium peruenire ſolet:
verùm concocta inflammatione (vt idem Galenus

Loco cita.

teſtatur)niſi pus priùs diſcutiatur, ad cutẽ vſq; at-
tollitur, atque inciditur.Interim quoque laboran-
tes pulſatorium ſentiunt dolorem, vt patet ſecun-

cap. 3.

do de loc.affect.vocantque iuniores Medici pleuri-
tidem hanc non veram cùm in externis intercoſta-
lib.muſculis,& non in ſubcingenti membrana, ac
muſculis internis illi cõtinuis inflãmatio fiat,quẽ-
madmodum etiam Aëtij auctoritate,cap.vltimo li.
8.ex cruditatibus plurimis,cibiſq; craſſis, ac pitui
toſis,velut ſunt bulbi,ac fũgi:& cõſimiles crudi hu
mores,viſcoſiq; & tenaces in corpore generantur,
qui aliquando repentè ſe in vacuum thoracis locũ
ingerunt,aut in ipſum etiam pulmonẽ qui ſua mul
titudine ſubcingentem coſtas intrinſecus mẽbra-
nam diſtendentes,inferunt dolores,quin etiã viam
ſpiritus intercipientes vehementem ſpirandi diffi-
cultatem inducunt, vt imaginatio genitæ inflam-
mationis inexpertis exhibeatur,quem etiam dolo-

Exquiſitès pleuritidi cauſæ.

rem lateralem conſueuerunt recentiores Medici,
non veram pleuritidem nuncupare, & velut priùs
dicta nota pleuritis dicitur ratione partis affectæ,
hæc quoque ratione cauſæ non vera nũcupari poſ-

Li. de conſti. artu. medi. cap. 15.

ſet,quæ quomodo dignoſcenda erit, ac ab exqui-
ſita pleuritide interſtinguenda,idem Aëtius præci-
tato loco fuſiſſimè ſcriptum reliquit: nanque ex-
quiſitę pleuritidis cauſa (Galeno auctore, libro de
conſtitu.art.med.ſecundo de criſibus, ac ſecundo
de locis affectis,ſecundo de differ.febr,ac pleriſque
aliis in locis) affluens ſanguis eſt, aut optimus, me-
diocrémque craſſitudinem habens,aut bilioſus,aut

2. de criſi. cap. 10. 2. de loc. affe. cap. 9. 2. de diff. feb. c. 9.

Signa cauſarum.

pituitoſus,aut melancholicus,quamuis ſępenume-
rò magis bilioſus ſit:percipies autem horum quod-
libet potiſſimùm ſi expuant, ex diuerſo ſpuitionis
colore,nanque coloratur ſputũ pro humoris ratio-
ne,qui in parte inflammata cõtinetur.Quapropter
rubrum quidem fit, vbi ſanguis in ſubcingentem
membranam fluxerit,flauum,aut pallidũ, ſi bilio-
ſus fuerit ſanguis ſpumans,& candidum,ſi pituito-
ſus,nigrum,aut liuidum,ſi melancholicus. Ex cor-
poris item temperatura,ætate,ac habitu,conſuetu-
dine, ac præcedente victus ratione, necnon anni
tempore,regione,aëriſque conſtitutione, diuerſis,
haud ægrè qualis fuerit redũdans ſanguis,qui mor-
bum lateralem excitauerit, ſimul cũ prædictis ſpu-
tis percipere valebis.Cęterùm fieri quoque poteſt,

Quibus indiciis diſcernatur lateralis morbus ab hepatis inflãmatione.

vt ob hepatis inflammationem in notharum coſta-
rũ loco quiſpiam doleat, intentis videlicet internis
vinculis, quibus nonnullorum iecur coſtis alliga-
tur,vt Galenus aſſerit ſecundo de locis affect. ca. 9.
atque ſic dolor ad ſubcingentem coſtas mẽbranam
perueniat, ita vt pleuriticus eſſe videatur. Verùm
nõnullis notis diſcernetur,eodem Galeno,ac Paulo
teſtibus:Nam neque in iocinoris inflãmatione pũ-
ctorius aderit dolor,neque pulſus adeò durus, qui
& ſerræ modo tactum ſecet,velut in morbo latera-
li, & ſi affectus qui propriè iecorarius nominatur,
cum iocinoris inflammatione aderit, erunt alui ſe-
dimenta ſimilia aquæ, in qua nuper mactata caro
fuerit abluta, id quo haudquaquàm in pleuritide
euenit,ab exigua quoque tuſſi irritãtur qui hepatis
inflammatione laborant,eaque perpetuo ſicca erit.
At thorace affecto tuſſis increſcit,& eo tempore o-

cap. 9.

mnino apparent ea,quæ tuſſiendo expuuntur,Ga-
leno teſte,ſecundo de loc.affect.necnon lingua,fa-
cies,& vniuerſi corporis color alteratur,iecore affe-
cto,ac pallidi fiunt,decoremq; amittunt.Paulo, &
Tralliano teſtibus,aderitque dolor ad nothas co-
ſtis in dextro laborantis latere,grauatiuus magis,vt
interim ægri iugulũ ad infernas partes detrahi ſen-
tiant.Hiſce notis iocinoris inflammationem à late-
rali morbo interſtinguere valebis, quemadmodum
Galenus ad Glaucone philoſopho ductus ad Sicu-
lum Medicum iocinoris inflammatione laboran-
tem cognouit,quem prius tãquam pleuriticum cu-

Cap 7.

Prognoſtica.

rauerãt Medici,velut quinto de loc.affect.ſcriptum
reliquit. Reliquum eſt, vt ad prognoſtica deuenia-
mus,quorum primum Hippocrates aphor.8. quin-
ti lib.ſcriptum reliquit,dum dixit,Quicũque mor-
bo laterali laborantes, in quatuordecim diebus nõ
repurgantur,ij ad ſuppurationem vertuntur:præfi-
niuit ergo tempus purgationis morbi lateralis in
hoc aphor. Hippocrates, in quo ſi non fiat,in ſup-
purationem ait verti & aphor. 12. libri primi dice-
bat,Si circa initia ſtatim in morbo laterali ſputum
appareat,morbum breuia: ſi verò poſteà appareat,
producit:intelligẽs per principium non ſtantaneũ,
& citra latitudinem, nec prout eſt vnũ de quatuor
morbi temporibus, ſed prout extenditur vſque ad
tertium diem, triplici nãque modo iam dicto prin-
cipium ipſum intelligi poteſt, ex Galeni ſententia,
tum comment.prædicti aphoriſ. 12.libri primi,tum
primo de criſibus. Quapropter crudiſſimum eſſe
lateralem morbum, in quo nihil omnino exprimi-

1. de criſib. c. 6. & 7.

tur, Galenus aſſerit, quem incoctam pleuritidem
nominãt,ita vt vel celeriter hominẽ rapiat,vel lon-

g,

go tēporis spacio finiatur, vt quinto de locis affec. liquet. Secundùm ordinem obtinet ille morbus lateralis, in quo sanies tenuis expuitur. Tertiū in quo crassior, & quartum, in quo perfectam habet cōcoctionem. Quod si apparuerit circa tertiū, vel quartum diem, non contingit morbum transcendere septimum: in aliis verò sanguinis singulis necesse est, vt pro concoctionis modo mensura temporis consequatur: quamuis magna ex parte (vt diximus) lateralis morbus terminum suæ iudicationis habeat quartumdecimum, & si non hunc, saltem omnino vigesimum, vt eodem cōmento aphorism. 12. li. 1. patet: idque verificauit etiam in Anaxione, de quo Hippocr. 3. de morb. vulg. scriptum reliquit, quamuis ad trigesimumquartū diem extentus fuerit morbus, quoniam ab initio non expuebat, sed & octauo die adhuc tusses siccæ subsequebātur: vt Hippocr. inquit eodem loco. Cæterùm si in pleuritide pulsus fuerit magnoperè durus, paruus etiam atque creberrimus, indiciū erit lethale, ita vt pleuriticus cum tali pulsu nemo fuerit seruatus, ex Galeni decreto 4. de præsag. ex puls. Maximum quoque signū prognosticum ipsius pleuritidis præbet pulsus serenitas: nā si ea remissa sit, mollē, & probè maturandam inflammationem indicat: si verò magna, difficilē, & admodum crudam, quæ si cum imbecilli facultate coniuncta fuerit, periculū, si cum firma, aut tarde cōcoquetur, aut ad suppurationem deflectet, aut tabidus eam excipiet marcor, ex Gal. decreto lib. de puls. ad Tyrones, & quarto de causis puls. Screatio verò sine dolore, citò, promptéque facta mitissimum quidem est pleur. signum, potissimùm vbi permixta appareat cum screatione admodum flaua bilis, Hippocr. auctore, secundo prognost. At si quod expuitur, concoctum fuerit, adhuc magis mitissima erit, Galeno teste, libro de cōstitut. art. med. nihil verò expuere exitiale est, partim quòd fluxū declaret à phlegmone deuinctum, partim quòd totus (propterea quoniam intus maneat) corrumpetur. Ex diuerso item excreationis colore, prout diuersam indicat inflāmationis causam, possumus indicia prognostica assumere: nam perniciosissimus est melancholicus humor præpollens, id quod indicabit sputum nigrū, aut liuidum: tum quòd & prædictus ipse sit morbus pessimus, & maximè erodat, concoquaturque ægrè, nec facilè expurgetur, vt Galenus inquit, eodem lib. de const. art. med. tum quod plurimæ sit caliditatis index, à qua assatus, genitus est. At æquissimus omnium est sanguis per cruētum sputum, ac rubrum indicatus: vtpote qui dulcissimus existat, & concoctu facillimus. Reliqui verò duo humores inter hos medij sunt, quod ad simplicitatem, malignitatémque attinet. Morbo verò laterali, si pulmonis inflammatio superueniat, malum est, ex dictis Hippoc. aphor. 11 lib. 7. causam reddit Galenus in commento, quo etiam loco asserit, quod non admodum consequi solet morbus lateralis ad inflammationem pulmonis. Ceterùm ex quacunque causa morbus lateralis ortus fuerit, pro eius curatione talis instituatur victus ratio. Aër eligatur temperatus, parum tamen ad calidum inclinans; nam frigidum neruosis partibus, eisque affectis est inimicum, Hippocr. auctore, aphoris. 18. lib. 5. dolorem quoque insuppurabilem facit. Somno vtātur longiori, quàm vigilia, à motu omnino abstineāt, inungendáque quies erit. Aluus quoque assiduè subducatur, lenioribus præsertim

1. aphoris. cōmēt. 12. 5. de loc. affe. ca. 3.

comm. 3. text. 79.

Li. de puls. ad Tyr. ca. 11. & 4. de causis pul. cap. 8. 2. prognost tex. 43. & 44. Li. de cōst. art. med. c. 16.

cap. 16.

Morbi lateralis curatio.

clysteribus, cauendum tamen ab acrioribus. Immodicas animi perturbationes vitent, irā potissimùm, metum, ac mœstitiam. Cibus sit quammaximè tenuis, & lenis, præcipueq; sorbitio, vt placuit Celso, eodem cap. 6. lib. 4. Sorbitio autem ex ptisana potissimùm, nihil verò detur (vt ipse inquit) quod aut refrigeret corpus, aut fauces asperet: qua ratione acria, acida salsa, & adstringentia vitanda sunt. Verùm Alexād. ptisanæ cremorem largiter decoctum donec id quod flatuosum est, deposuerit, pro cibo cōmendat: quòd si humor ægrè ducatur, amygdala purgata, leuigataque ptisanæ incoquenda commisceto, vt ipse inquit, quo humor magis eductioni pareatur. Cremor item amygdalarū per se exhiberi poterit, eiusdē præcepto paulum ei mellis adiiciēs, præcipuè si ex pituitoso sanguine pleuritis ortū ducat: commodiùs tamen erit, eiusdem Tralliani sententia, mane ptisanæ cremorem, vesperi amygdalarum succum offerre. Nostris verò temporibus expurgatis, ac contusis amygdalis, cum eis & aqua panem decoctum pro cibo exhibemus, aut cum eisdem amygdalis ptisanam paramus: & si vires imbecilliores fuerint, in gallinarum iusculo panis micas decoctas pro cibo exhibemus, potissimùm vbi alios cibos æger fastidiat: ex amygdalis quoque & saccharo panes quidam dulciarij efficiuntur, quos prædictis pro cibo offerimus. Olera vitanda sunt, nisi lingua scabra siticulosaque, & febris ingēs appareant: tunc enim absurdum non erit (vt idē Alexander inquit) aut maluæ, aut intybi decoctum exhibere, similiter cunctis pleuriticis dulcia mala decocta potissimùm dari possunt, ea præsertim quæ apia nominamus. Potus sit aqua hordei, vel radicē glycyrrizæ, seu paucum cinnamomum in ea decoquas: ipsa quoque aqua tepida per se exhiberi poterit, Alexandro auctore, interim & aqua mulsa: potissimùm vbi ex pituitoso sanguine ortum ducat pleuritis. Vbi verò paulū morbus se remisit, alimēta pleniora, & vini quoque aliquid dari potest, ex Celsi sentētia: sic etiam vbi vires admodū imbecillę videantur instituta autē modo dicta victus ratione pleuriticis differendum primò erit, nunquid pro eiusdem morbi lateralis curatione, perpetuò vtendum sit insigni, seu notatu digna vacuatione, quæ aut per ventrem, aut per venæ sectionem fiat? hæ nanq; in morbis acutis insignes erūt vacuationes, Galeno teste, primo de curatione vict. cui responsum volo, quòd non perpetuò prædictis vacuationibus vtendū erit pro cuiusuis pleuritidis curatione: nam cùm laborantis phlegmone partis momentū omne consistat, vt Galenus inquit libro de cōstitutione artis med & 13. method. meden. in redundātis in ipsa sanguinis euacuatione: vacuatio autem in his affectibus excogitata est duplex, aut trāslato ad alias partes qui in ægra continebatur, sanguine, aut foris à corpore expulso: at qui extra corpus educitur, aut sensibili effluxu, aut ratione tantùm contemplabili perficitur. Si igitur fieri poterit, vt qui continetur in subcingentis membranę phlegmone sanguis per halitū digestus, extra corpus educatur & proinde pleuritis curetur, frustra quispiā tentabit validiora auxilia afferre, venæ inquā sectionē, aut purgationem: cùm absque iis curari ea possit. Probè autem id perficies, vbi exigua pleuritis fuerit, ac mitissima, & in toto corpore humorum non aderit redundantia, id quod magnus Hippocrates nos docuit libro secundo de ratione victus in mor.

Lib. 6. c. 2.

Loco cit.

Quòd non perpetuò insigni vacuatione morbus lateralis curari debeat.

comm. 1. li. de const. art med. c. 17 & 13. meth. c. 3.

text. 1.

bis acut. cùm dixit, lateris dolorem, siue is per exordia fuerit, siue postea obortus sit, tentare calidis fomentis dissoluere, non ab re existit: nempe fométa calida (vt Galen. in comméto inquit) cutim ipsam ad respirationem rariorem efficiunt, inflammationisque sanguinem tum tenuare, tum per halitú digerere consueuerunt: quæ si facta fuerint, nó so ùm sanguinis aliquid euacuabitur, verùm quoque & affectæ, quæ minùs distendûtur partes initiùs exinde & mansuetius dolebunt: id autẽ proueniet semper, vbi nó adsit in toto corpore humorum redundantia, ac morbus lateralis mitis sit: qua curationis ratione ipsemet Galenus testatur quendam ægrotum citra venæ sectionem curasse, aliis congruentibus remediis vtẽs, qui morbo laterali, eoque miti laborabat, vt patet sexto de morbis vulgar. similis sententiæ est Celsus, qui superuacuú esse auxilium sanguinis missionem testatur, si leuior fuerit pleuritis, quemadmodum serum, vbi vetustior casus sit: Alexander quoque hãc sententiã scriptam reliquit cùm dixit, Ne igitur temerè sanguinem dimittas, neque purges, vt vulgò faciunt, nisi exquisitè didiceris humorem qui inflammationem peperit copiosum esse, & in toto corpore superare. Relinquo Paulum qui (vbi vires non patiantur) neutrú facere oportere iussit tanquam cuilibet Medico notum & Aëtium, qui de notha pleuritide verba faciens, sic asserebat, Quòd si mediocris infestet dolor, & non pũgitiuus, neque adsit tussis, neque febris acuta, non est opus magna remedia adhibere. Verùm citra controuersiam in vera pleuritide, viribus valentibus, cum Hippocrate, Galeno, ac Traliano firmiter concludimus (modò mitior sit pleuritis, citra humorum in toto corpore redundantiam) nec venæ sectione, nec purgatione vtẽdum esse, verùm eam curari debere calidis fomentis, ac reliquis medicamentis, quæ digerendi per halitum, cutimque rarefaciendi vim habeant: quomodo autem ea parari debeant, infrà patebit. Sed mox quæret quispiam nunquid non habita adhuc notitia distincta, quòd in toto corpore humorum redundantia non adsit, possumus indifferenter calidis fomentis rectè vti, nulla præcedente sanguinis missione, aut purgatione? Cui responsum sit, quòd & calidis fomentis vti poteris: nam & ea maximè tibi copiam manifestabunt, vt inquit Alexander, vtpote si fomentis dolor non mitigetur, vt idem Hippocrates simul cum Galen. eodem secundo de ratione victus in morbis acutis tex. 2. scriptum reliquerút: & proinde periculum faciendum esse iubent calfactionibus, fomentisque calidis: deinde si iis minimè fuerit solutus morbus, quinimò dolorem augeri contingat (propterea quòd pars quæ calore afficitur, plus trahit, quàm euaporet) abstinere ab eis oportet: nam quæ calfaciunt suaptè natura, hæc vt quod vicinis continetur partibus, digerunt, sic & quod redundat, ex propinquis trahunt. Quare non diutiùs calfaciendú erit, vbi fomenta dolorem non soluerint: quoniam in toto corpore humorum redundantiá adesse indicant: & propterea corpus totú insigni aliqua euacuatione præuacuabis, vt Galenus inquit, quemadmodum si fomẽtorum, & sacculorum vsu (vt ait Alexander) dolor moderatior euadit, vt etiam æger manifestò recreationem sentiat, copiam non esse intelligito, ac cum fiducia fomentis vtitor, & auxilia parti inducito, discuties enim id quod offendit, quodque inflammationem excitarit. Quapropter securissimum erit in omni pleuritide fomentum adhibere, tanquam omnino aliquam afferens vtilitatẽ, vel vt causa sanitatis, & auxilium corpore non existente pleno, vel tãquam signum ad dignotionem, nec minùs & eo tempore aliquod afferens mediocre leuamẽ, ex quo nos dispositionem comprehendentes, ad totius corporis vacuationem peruenimus, quemadmodum pro curatione doloris oculorum commento aphoris. 31. sexti libri, Galeni decretum reliquit. Cùm itaque anceps fueris, ac nondum exactè noueris, num lateralis morbus exiguus, seu mitis fuerit, necne, ac non omnino perceperis corpus totum plenú esse, aut in eo humorum redundantiam non adesse, tutò calidis fomentis primò vtare: nã vel ipsum sanabis, aut ex eisdem nedum dolor mitigabitur, sed augeri eum videbis, & tunc redundantiam humorum in toto corpore indicantibus corpus totum insigni aliqua vacuatione præuacuabis, vt diximus ex Galeni sententia. Hac quoque curandi via vsus fuit Hippocrates in Anaxione pleuritico, cui adhibitis fotibus primò, cùm dolor nihil remittebatur, & febris intenderetur, ac grauiùs in septimo se haberet, octaua die venam secuit, vt patet eodem tertio de morbis vulgarib. Lateris igitur dolorem, siue is per exordia fuerit, siue postea obortus sit, tẽtare calidis fomentis dissoluere, non ab re existit, inquit Hippocrates: in qua Hippocratis sententia nonnulli allucinantur, opinantes eum talia adhibere medicamenta, non vt eisdem pleuritis curetur, si totum corpus humorum redundantia vacabit, sed vt dignoscatur duntaxat, ac manifesta affectio sit: verùm qui talia effutiunt, non animaduertunt ignorãtiæ notam Hippocrati tribuere, qui nó nouisset exactè morbum lateralem, priusquam fomenta calida adhibuisset, id quod de tãto viro haudquaquam asserendum erit: simulatque patefaciunt eorum inscitiam in curandis inflammationibus: in quibus momentum omne (vt dictum est ex Galeni mente) cósistit in vacuatione sanguinis, qui in ipsa inflammata parte continetur: atqui vnum, ac præcipuum vacuantium auxiliorum genus, per iam dicta fométa calida perficitur, quæ extra corpus educunt sanguinem tenuantia, ac per halitum digerentia: tẽtat itaque Hippocrates prædictis calidis fomentis dolorẽ dissoluere primò, vt qui non ignorauerit hac via inflammationes curari posse, ac debere. id quod Galenus cófirmauit, libro de inæquali intẽperie, dum dixis, verùm digestio optanda maximè curatio est: de inflammatione loquens. Verùm vbi ex humorum in toto corpore redundãtia hic curationis modus impeditus fuerit, vtpote si ex iis dolorẽ augeri cótingat, immutandus tunc erit curationis modus, ex eiusdem Hippocratis, ac Galeni sententia, id auferens primò quòd talem curationem interpellat, aliquo insigni auxilio, venæ inquam sectione, aut purgatione, vel vtrisque: deinde iterum ad calida fomenta rediens, siquid inflammationis relictum sit, eisdem curabis: nam vehementes dolores à corporis vacuatione leniendos esse, præcipit Paulus prædictis fotibus, ac sacculis calidis, cùm videlicet exactè noueris in toto corpore humorú adesse redundantiã. At si id non exquisitè cognoueris, statim à principio eis vtare, ex Hipp. Galeni, ac Alexandri monuméris, simul atque & rationibus priùs dictis instructus. Cæterùm, vbi in toto corpore aderit humorú redundãtia, vt insigni aliqua ipsum

totum

Margin notes:

comm. 3. cõm. vlt.

Nunquid indifferẽter in omni morbo laterali, nulla præcedẽte insigni vacuatione, possumus calidis fomentis vti.

Cur Anaxioni fuerit octaua die secta vena. commẽt. 3. tex. 79.

Allucinatio quorũdam in dictis Hippocratis.

Cap. 3.

Num existente humorum redundãtia in toto, semper exordienda sit curatio à venæ sectione.

totum corpus euacuatione indigeat, cùm bifariam ea fieri possit, venæ inquam sectione, aut purgatione diuinissim⁹ Hippocrates, vtpote qui pro vacuatione per cōferentia loca facienda, humorum propensionem, partisque affectę naturam semper conspexit, vt aphorism. 21.1.& 9.4.lib. liquet. cùm dolor ad clauiculā pertigerit, interdum cubiti. venam secari iussit. Si verò eas, quæ sub septo transuerso sunt partes, dolor infestauerit, nullumque ad clauiculam signum fecerit, inflammatis videlicet thoracis inferioribus partibus, prope septū transuersum, per inferiorem ventrem purgare pręcipit, quemadmodum secundo de ratione vict. ab eo decretum est, & quarto eiusdem scriptum reperitur. Hâc quoque sententiā post Hippocratem sectati sunt Paulus, Aëtius, & Alexander, idque perpetuò seruandū esse censerem, duobus duntaxat prius consideratis, quorum primū est eiusdem Hipp. lib. de med. purg. quòd laborātes videlicet validissimis febribus correptio nō fuerint, nam iis medicamenta purgatoria dare nō oportet, donec remiserit febris, vt ipse inquit, qua ratione in acutis morbis rarò, & in principiis purgantibus medicamentis vtēdum est, eodem Hippocrate auctore, aphoris. 24. libri primi. Secundum, quòd magnoperè animaduertere oportet: est ipsius laborātis natura, quę nisi exactè cognita fuerit, eámque expertus fueris, quomodo in medicamentis purgantibus se gerat, metus erit, ne eo exhibito plus iusto vacues, vel nullo pacto vacuationem moueas, aut si moueris, non tamen sufficienter vacues: quæ omnia (vt inquit Galenus eodem secūdo libro de ratione victus in morbis acutis) magnas in morbis acutis pariunt offensas, præsertim si cum febre fuerint, neque facilè emendantur. Cùm itaque febris in pleuritide vehemens nō fuerit, hominisque naturam noueris, atque expertus fueris, si dolor inferiores thoracis partes prope septū trāsuersum infestauerit, ad hypochondriumque se extenderit, ad medicamenti purgantis potum te conferes, iuxta Hippocratis atque Galeni decreta. Verùm quoniam sæpiùs, imò sæpissimè pleuritim febris vehementissima comitatur, etiā si dolor ad inferiores partes finiatur, laborātiumque natura magna ex parte incognita est, qualisnam sit, quinimò adamussim ipsam nouisse nō liceat, vt libro de curand. ration. per venæ sectionem, liquet, nam si cuiusque priuatim naturam explorare ad vnguem scirem (vt Galenus asserit tertio method. med.) vtrique qualem fuisse Æsculapium mente concipio, talem me esse putarem: ea propter etiam si ad hypochondrium dolor peruenerit, tutius multò existit per venæ sectionē, quàm purgationem vacuare: & si minus auxilium sequatur, nullum nanque ex eo quod per venæ sectionem fit, periculum impēdet, eo discrimen maximum subeunte, quod per purgationem tentatur, potissimùm si (vt diximus) laborantis naturam expertus non fueris: nanque alij difficulter natura purgantur, alij modico assumpto medicamento purgantur copiosè, ex eiusdem Galeni sententia, eodem secundo libro de Ratione victus in morbis acut. nec propterea ipsum ab Hippocr. sententia recessisse opinandum erit, vt quidam temerè autumati sunt, nempe idem Hippocrates primo de Morbis vulgarib. dicebat, Te ad hoc exercero, morbis vt prosis, aut ne quid noceas. At proderit pleuritico cuilibet (si humorum adsit redundantia in toto) venam secare, idque securius multo existit, Galeno teste. si febris vehemens fuerit, incognitáque ac inexperta laborantis natura, nullúmque per venæ sectionem, veluti per purgationem, periculum impendet. Igitur venam audacter secabis, dolore etiam ad inferna descendente, quamuis ex ea minus consequatur auxiliū, sic nanque tutò curabis: nam vt tutò cures, tria propria sunt, quibus intentus sis, oportet, Galeno auctore decimoquarto methodi medendi. quorum vnum, primúmque est, vt omnino absolutionem operis consequaris: alterum, vt sicubi non consequaris, saltem cubantem non lædas, tertium, vt vitium non facilè reuertatur: præcipit nanque Hippocrates in ea duntaxat pleuritide, in qua dolor ad iugulū vsque peruenerit, venam secare, in ea verò in qua ad imas partes dolor se extenderit: purgationem dummodò febris vehementissima non sit, aliàs sibiipsi pugnaret, vt qui in præcitatis locis contrarium asseruit. Atqui nec ipse negasset (vt pote cùm periculosum sit eisdem purgans medicamentum) cognitam priùs, atque expertam debere esse ægrotantis naturam, vt Galenus inquit: Verùm vbi hæc nō adsint, cùm tutiùs per venæ sectionem curare poteris, ea indifferente vti, si virtus, aut ætas, ac reliqua non prohibeant: neq; ipse inficiaretur, potissimùm cùm morbis prodesse, aut saltem nequit nocere, nos exercendos esse doceat, vt diximus, id quod nec Celsus negasse videtur, cùm dixerit, Remediū verò est magni, & recentis doloris sanguis missus. At cùm decretum sit tutius esse semper venam secare in his, qui euacuatione totius corporis egent, quam purgante medicamento vti, mox venit in dubium, ex qua vena sanguinis mittendus erit, idque non ab re nam in hoc nedum Arabes cum Græcis, ac ipsimet Græci auctores inter se, verumetiam iuniores medici, etiam hi, qui Galeni doctrinam profitentur, magnopere digladiantur. Verùm nos quibusdam prius prælibatis, id quod cum Hippocrate & Galeno sentiendum sit, de hac re breuiter enuntiabimus, quorum primum, ac præcipuum est, iuxta Galeni sententiam, cùm libro de curandi ratione per venæ sectionem, tum nono methodi meden. ca. 11. quòd venæ sectio interim sanguinis vacuādi causa adhibetur, ceu vacuātium præsidiorum vna: probè autem hanc administrari cōuenit, cùm sanguis ipse fiat naturæ inutilis, atqui bifariam contingit cum naturę inutilem fieri, vel cùm propriam qualitatem ad vnguem non seruat, vt nec amplius nutrire possit, sicut priùs cùm vtilis erat, vel cùm ita multitudine creuerit, vt aut vires premat, plethoram quoad vires generans, aut tum venas, tum arterias, vel distendat, vel findat, vel obstruat, quoad vasa eo tēpore plethora genita. interim verò seu reuulsorium auxilium sit, ea vtimur, vt humorū vehementiorem impetum ad diuersam partem reuocet, vel per propinqua deriuet. Nā non contemnenda venæ sectio est, tanquam non sit auxilium reuulsorium, vt Galenus inquit eodem libro de curan. rat. per venę sectionem, cap. 11. cùm per eā auertatur sanguis, atque ad alia mēbra conuertatur. idque bifariam fieri poterit, vel ad proxima deriuatus, vel ad contraria reuulsus, vt diximus, illud παροχέτευσιν, hoc ἀντίσπασιν, Græci vocant, vt idemmet libro quinto metho. med. cap. 3. testatur Galen. verùm perpetuò memoriæ tenendum, ex eiusdem Galeni decreto, quòd siue vt vna vacuantium præsidiorum venæ sectione vtaris, siue pro reuulsorio auxilio, semper postulat valentes

2. de rat. vict. text. 10. & 11. 4. de rat. vict. tex. 73. 74. 75. & 76.

Quòd seruanda sit Hipp. sent. in curat. morbi lateralis.

comm. 11.

cap. 14. 3. met. c. 7

Quòd tutius sit semper venam secare ex Gal. decreto.

Quòd Gal. in hoc non cōtradicat Hippocr. comm. 11. 1. de morb. vulg. commen. 2. tex 49. Gal. 2. de rat. vict. comm. 13.

cap. 14.

Ex qua vena sanguis mittendus sit.

Lib. de curant. rat. per venæ sect. per totum, præcipuè c. 19.

Primum suppositū.

Secundum suppositū.

valentes vires,quæ modo vacuationis eius respondeant,ad hæc nanque respicientes sanguinem detrahimus, aliàs semel,alia bis, vel ter,vel sæpiùs,vt ipse inquit eodem nono method. meden. cap. 11. Accedit ad hæc,quòd licet deriuatio semper ad vicina loca fiat reuulsio tamen ad contraria efficitur, non vno duntaxat modo, sed humoribus sursum fluentibus,deorsum reuulsio moliêda erit:deorsum verò.si sursum:sin ad dextrã inclinét, ad sinistram, ad sinistram verò abeuntibus,in aduersam partem: intro autem vergentibus,foras:ac rursus foras ruétibus,intro:sic quæ retrorsum fluxiones fiunt, reuocabis antrorsum:quæ verò antrorsum,contra retrorsum, quemadmodum cap. de reuulf. Galenus scriptum reliquit,quinto method.medend.cap.3 & aphor.68. libri quinti, fit itaque ad contraria auersio,vel secundum longitudinem, vel secundum latitudinem, aut secundum profundum, in qua duæ continentur differentiæ, tum ea, quæ est ante, & retro, tum ea, quæ est intus extra: & propterea libro quinto method.meden. cap.3. eius meminit quæ intus extra,& è contra habetur & commento præcitati aphorismi eius duntaxat, quæ est ante, & retro,& è contra:cùm in vniuersum,secundum tres dimensiones ad contraria auersio fieri possit. Ea verò quæ fit secundum profundum, sub diuersa ratione bifariam considerari valeat: & ne quis temerè pro sanguinis auersione indiscriminatim diuersione, aut deriuatione vtatur,idem Galenus (Hippocratis auctoritate,nam & hæc quoque Hippocr. inuenta sunt) tum libro de curan. ratione per venæ sectionem,cap.19.tum quarto method. meden. ca. 9.& secundo de arte curat.ad Glauconem,ca.2.docuit nos eisdem vtiliter vti:nam incipientibus fluxionibus,ac toto tempore etiamnum fluxio valenter irruit,ad contraria reuellere studendum erit:in inueteratis autem,ac vbi fluxio ferè iam resistit,expedit magis per vicina deriuare. Neque illud satis admodum esse putes pro reuulsione, aut deriuatione perficienda,nisi & hoc potissimùm animaduertas, quod eisdem geminam ob causam vti poteris, aut pro auersione duntaxat,ac inhibitionem impetus fluētium humorum,ipsum ad diuersam partem reuocando,vel per propinqua deriuando, quo casu id,quod influit,aut fluxurum est, tantum reuulsione,aut deriuatione prohibemus, nominabimúsque eas diuersiones simpliciter,si ad longinqua, atque cõtraria,& simpliciter deriuationes, si ad proxima sanguis,seu fluxionis impetus per eas conuertatur:de qua simpliciter diuersione,ac deriuatione meminit Galeno præcitato libro nono method. meden.cap.11.quo loco cùm tractasset de venæ sectione tanquam vna vacuantium præsidiorum,cõfestim de ea mentionem fecit, qua vtimur pro reuulsione duntaxat,aut deriuatione fluentiũ humorum:de eisdem quoque quinto method. med. ca.3. verba fecit,cũ dixit,eas esse omnis immodicæ euacuationis communia remedia, ac propterea ab Hippocrate inuenta:& libro de curandi rat.per venæ sectionem,cap.15.in immodicis sanguinis eruptionibus,reuulsionis causa venam secare iussit:nã citissimè ex ea conspicuam videbis vtilitatem, si in directum adhibeatur,& tertio prorrheticorum,dicebat,Nempe & nos sæpius auxiliũ experti sumus venæ inquam sectionem,perspicuè per eam immoderatam sanguinis lationem sistentes: neque enim per eam(vt ipse inquit) vacuationis,sed reuulsionis

Tertiũ suppositum.

Quartum suppositũ.

Quintum suppositũ.

Comm.53.

gratia sectionem facimus.Quapropter & recto tramite eam fieri præcipit, quod ab Hippocrate κατ' ἴξιν, dictum est:id insuper exequendum iussit in inflammationibus ipsis,præsertim circa initio,vbi totum corpus plenum sanguine appareat.secundo de arte curat.ad Glauconem,cap.2.dum asseruit,Semper enim fluxionis motum ad contrarium trahere expedit.& 13. method med.ca.6. indicationem curationis phlegmonarum,quæ adhuc in generatione sunt,priorem vacuatione esse inhibitionem cõfluētis ad affectum locum sanguinis asserebat:nam quæ phlegmonæ adhuc in generatione sunt,earum causas prius abscindere oportet, vt eodem loco pater,& paulò pòst dicebat præceptum in cõtrarium auersionis esse in omnibus talibus commune, potissimùm si totum corpus male sit affectum: nãque in his ad partes,quæ maximè longinquæ sunt,semper auersionem facies,siquidem longissimè à tentata fluxione parte auellere, nequaquam ad eam trahere conuenit,hoc idem confirmauit lib. art. med. cap.95.inquiens, Si igitur vniuersum corpus plus æquo plenum fuerit,per patientem locum minimè vacuandum,neque elaborandum,vt quod influxit, retrocedat, cum corpus plenum non admittat, sed priùs totum corpus euacuare oportet, aut omnino ad contraria loca retrahere, quod patienti particulæ influit, quo perfecto opere à parte prius repellendum mox dispergendum. Poteris insuper & secundo reuulsione,seu deriuatione vti non simpliciter,& exquisitè,pro scopo habens auersionem dũtaxat fluentium humorum, aut eorum, qui fluxuri sunt,seu immodicæ euacuationis curationem, sed eum qui in parte affectæ continetur, qui insimul cũ diuersione,aut deriuatione euacuatur.Sed quoniam in huiusmodi diuersione,seu deriuatione duo perficiuntur,euacuatio videlicet humoris in parte affecta contenti(& cum is non per eandem partem euacuetur, verùm per remotas,aut propinquas prędictę partis affectę) insimul cum iam dicta euacuatione,reuulsio quoque seu deriuatio fit: vnde cum mixtum quoddam opus sit, ex vacuatione,& auersione, interim Galenus reuulsiones cum euacuatione, aut vacuationes cum reuulsione nominat, & iam ex mente Hippocrat. & vt patet commento aphorism. 69. libri quinti, cùm ait, Non solùm studet Hippocrates vbi opus sit, euacuare, sed etiam reuulsoriè euacuare, seu cum reuulsione: sic quoque libro de curandi ratio.per venę sectionem, cap.19. asserebat incipientes phlegmonas reuulsoriè euacuare oportere:& paulò infrà inquit, Quippe reuulsiones cũ euacuatione adhiberi magis debent in fluxionibus incipientibus,& libro secundo de ratione victus in morb.acut. Cùm igitur (dicebat)superiorum cõdolentia signum fecerit, venam in cubito secare eam oportet,quæ sanguinē ab affecta parte,& magis,& velociùs tum reuellere,tum vacuare possit 13.quoque method.med.cap.11. de curatione inflammati iocinoris verba faciens, hæc protulit verba.Ergo pariter tum reuellendus, tum educendus,qui ad iecur fluit sanguis est, interna in dextro cubito secta vena:interim verò euacuationes eas dũtaxat appellat,aut reuulsiones, aut deriuationes:iuxta etiam Hippocr. sententiam, quamuis impropriè sic dicantur,quemadmodum liquet secundo de arte curatiua ad Gluconē, cap.2. cùm dixit, At ex positu indicatio neque ipsa negligenda est:nam per quæ euacuare oporteat,atque quomodo,ipsa

Comm.10.

do, ipsa præcipuè demonstrat: fluentium igitur humorum retractio (sic enim Hippocrates nominat) eorum autem qui iam membrum obsederunt, deriuatio medela est: & demum subdit: vtrunque autem euacuationis genus per communes venas fieri præcipit: nam proximarum (vt ipsemet Galenus inquit libro de Constitut. artis medicæ c. 17.) communiumque affectæ particulæ venarum euacuatio optima est, atque facillima. Neque id mirum videri debet: nam cùm mixtum quoddam opus ex huiusmodi reuulsionibus, ac deriuationibus fiat, quod quidem proprio nomine carere videatur: idcirco aliàs alia Galenus cũ Hippocrate vtitur appellatione quemadmodum cùm morbos fientes curamus, quæ curatio mista est ex præseruatione, & curatione, proprio carentes nomine, interim præseruationem, nonnunquam verò curationem, quandoque verò curationem cùm præseruatione nũcupamus, vt commento aphorismi 22. libri secundi liquet, & 11. & 13. methodi medẽdi. Cùm igitur non per patientem particulam ipsam, humorem qui in ea continetur euacuent prædictæ reuulsiones, ac deriuationes, sed per alias partes ipsi coniunctas, ac per proximas, seu communes venas, possent haud obscurè euacuationes appellari, Græcè verò non κενώσεις, sed ἀποκενώσεις dici, quo etiam vocabulo vtitur Galenus libro de arte meden. cap. 95. de cura inflammationis loquens, vniuerso præsertim corpore plus æquo pleno existente: quamuis repellentia quoque medicamenta ex numero eorum sint, quæ per patientem locũ minimè euacuant, sed per trãslationem ad alias partes, nam quamuis momẽtum omne laborantis phlegmone partis (vt priùs diximus Galeni sententia decimotertio method. medendi cap. 9.) in redundantis in ipsa sanguinis vacuatione consistat, vacuatio tamen hæc duplex excogitata est, vt ipse eodem loco inquit, aut translato ad alias partes, qui in ęgra continebatur: sanguine, aut foras, à corpore expulso: gemina autem est dictarum vacuationum vtraque: quò fit, vt quadruplex in vniuersum oriatur vacuantium auxiliorum genus: nam trãslationis ad alias partes sanguinis alterum genus est, vt ipsa pars, quæ phlegmone laborat, sanguinem abigit, id quod ex adstringentium, ac infrigidantium medicamentorum appositione perficitur. Alterum genus est, cum hæ quę integræ sunt, ad se trahunt, ipsis tamen priùs exinanitis, aut quomodolibet aliter eisdem ad se trahẽtibus. Eius tamen quæ extra corpus educit, alterum sensibili effluxu, alterum verò ratione tantum contemplabili perficitur. Hisce itaque duobus modis tam reuulsione, quàm deriuatione iuxta Hippocratis, & Galeni sententiam, commodè vti poteris. Verùm id neutiquam prætereundum est, ex eorundem decreto, quòd velut natura sanguinis eruptione crisim efficiens rectitudinem quandã seruat, talisque eruptio summũ commodum laborantibus affert, quibus verò contra euenit, nihil iuuat, aut etiã interdum nocet, quòd vires scilicet citra morbi leuamen deiiciat, atque exoluat. Non enim (vt Galenus inquit libro de Curandi ratione per venæ sectionẽ, cap. decimoquinto) in liene turgente, ex dextra nare erumpens sanguis, nec in iecore ex sinistra, vllam fert vtilitatem, sed si recto fiat tramite: hoc nanque vnũ est ex his, quæ requiruntur in perfecta, & indeficiente iudicatione, vt patet commento aphor. 20. libri primi. Sic, inquã, nos in diuersionibus ac deriuationibus seruare debemus, velut Hippocrates diligenter obseruatus, memoriæ prodidit, scilicet κατ' ἴξιν, hoc est, in rectum, seu secundum rectitudinem ipsas efficientes: nam reuulsio quibus in directũ adhibetur, euidentem vtilitatẽ celeriter ostendit, quibus contrà, haud etiam: à mẽbris igitur, quæ è directo sunt affectis partibus, propterea quòd viciniores venæ sunt, atque magis è directo, ac plus inter sese cõmunicant, vena secãda erit, id enim per κατ' ἴξιν, secundo de arte curat. ad Glauconem, cap. 2. Galenus intelligi voluit, redditque rationem 14. de Vsu partiũ, cap. 7. ex Hippocratis sententia: quoniam partes, quæ secũdum rectitudinem sunt sitæ, necessariò plus inter sese communicant, ac fruũtur. Quapropter proximarum, cõmuniumque affectæ particulæ venarum euacuationem optimã esse, atque facillimam idem Galenus asserebat, libro de Constitut. artis medic. c. 17. vt paulò antè diximus, & lib. de palpit. trem. rig. & conuulsi. cap. 5. scriptum ab eo est, semper à communibus venis sectionem faciendam esse, cùm si alias secueris, neque sanabis affectum, perpetuò verò quod est sanum, lædes: id autem potissimùm seruãdum erit in reuulsionibus quæ pro compescendis immodicis sanguinis eruptionibus adhibentur, quemadmodum lib. de curandi ratione per venæ sectio. ca. 15. liquet: nec minùs & in diuersionibus, seu deriuationibus cum euacuatione, cũ diuersione, aut deriuatione, vt patet eodem libro de curandi ratio. per venæ sectio. cap. 15. 16. & 19. 13. meth. c. 11. & secundo de Arte curatiua ad Glauconem cap. 2. quo loco tam de diuersione, quàm de deriuatione cũ euacuatione loquitur: ait enim, Vtrunque autem euacuationis genus per communes venas fieri præcipit Hippocrates, veluti in locis muliebribus in contrariũ trahes, si eas, quæ in cubito sunt, secueris venas, aut mammillis cucurbitas apposueris, vel manus concalefeceris, & fricueris, atque alligaueris. Deriuabis autẽ, si eas, quæ in genibus, aut talis, venas diuiseris, & cucurbitas coxis applicueris, & crura calefeceris, ac perfricueris, atque alligaueris: & siquidem in parte dextra locorum passio fuerit, à dextra manu, aut crure detraxeris sanguinẽ: si verò in sinistra, à membris, quæ illi è directo sunt. hoc ipsum nanque est, quod ab Hippocrate κατ' ἴξιν dicitur, perpetuò in omnibus, quæ phlegmone afficiuntur partibus obseruandum, tam pro euacuatione reuulsoria, quàm cum deriuatione, prout idem Galenus præcitato libro 13. methodi med. cap. 11. decretum reliquit. In his denique diuersionibus, ac deriuationibus nedũ κατ' ἴξιν, id est, rectitudinem seruandam esse censemus, verùm & maiorem rectitudinem, hoc est, venarum maiorem communionem ac propinquitatem propter iam dictas causas. In reliquis verò reuulsionibus, quæ pro inhibitione duntaxat fluentium humorum adhibentur, sat erit rectitudinem seruare, adeò, vt obliquitas vitetur, appello autem obliquitatem, eam quæ secundum duas differentias aut plures iam dictas affectæ parti opponeretur: vt si iocinore inflammato, ex sinistro crure sanguinem detraxeris: liene verò, ex dextro: aut si dexter oculus inflammatus esset, ex sinistra manu, aut crure: & si sinister, in dextra manu, aut crure. Nam cùm venarum distributio obliquè non fiat, sed rectè magna ex parte, aut ægrè confluentis ad affectum locum sanguinis fieret inhibitio, aut fortè nequaquã fieret. Quapropter cùm opus fuerit huiusmodi reuul

Marginal notes:
11. met. c. 2. 13. met. cap. 2.
Sextum suppositũ.
Septimum suppositũ.

reuulſione vti pro inhibitione duntaxat confluentis ſucci,ea ſeruanda rectitudo erit, quæ è regione ſeu diametro parti affectæ ſit, non ſecundum duas, aut plures reuulſionis differentias, ſed ſecundum vnam tantùm, vtputa ex ſurſum deorſum,vel ecõtra,aut à dextris ad ſiniſtra, contraq; ex ſiniſtris ad dextra:ſic quoque in reliquis ſeruandũ erit reuulſionis differentiis,quæ ſcilicet fiunt foris intro, ac retrorſum ad antrorſum: & econtrà:non enim per has reuulſiones,ſanguinẽ in inflammata parte contentum euacuare intendimus, nec immodicũ ſanguinis profluuiũ cohibere,ſed tantũ fluxionis impetum coërcere,ac ad contraria, longiſſimaſq; partes auertere,id quod in inflammationibus, quæ in generatione adhuc ſunt,ex Galeni decreto decimo tertio methodi medendi,cap.6. priùs exequendum erit,præſertim vbi ex toto corpore,aut aliis quibuſdam partibus ſuperfluum alicui particulæ trãſmittatur,vt in ea phlegmone excitetur,quo fit, vt per quamlibet vnam reuulſionis ſpeciem,ex iam dictis ſeruata etiã rectitudine fieri poſſit: aliàs ſuperfluè à Galeno proprio cap. de reuulſione, libro quinto methodi medendi,cap.3. & commento aphoriſmi 68.libri quinti, conſcriptæ fuiſſent. Idem quoque eodem decimotertio methodi medendi, cap.5. corpore exiſtente pleno,in cura phlegmones, quæ ad vlcera conſequitur,manu laborante,ex cruribus ſanguinem mittere præcipit,& altero crurum malè habente,ex reliquo ſanguinem mittere: quo loco tum de ea,quæ ſecundum longitudinẽ, tum etiam de ea, quæ ſecundum latitudinem fit,diuerſione(vt liquet) mẽtionem fecit. Nec quicquam valet,ſi dixeris, in membris extremis id duntaxat veritatem habere, vt quidam ſentiunt:nam hoc idem Galeno pugnat,qui ſecundo de Arte curatiua ad Glauconem, cap. 2. decretum reliquit, Patientibus membris extremis,de phlegmone loquens,à coniunctis euacuationem faciendam eſſe,ſiue retrahere velis, ſiue deriuare, quemadmodum paulo ſuprà de inflammato iocinore, & liene ſimiliter concluſerat. Hoc inſuper confirmauit Hippocrates libro ſecundo de natura homi.ac libro de oſſium natur. cùm dixit,Operam dare oportet, vt quàm longiſſimè à locis,vbi dolores fieri ſolent,ſanguisq; colligi, ſanguinem mittamus. idque pro reuulſione duntaxat perficienda,vt ex eius verbis liquet. Nec obſtat,ſi dixeris Hippocratis dicta veritatem habere in ea præſeruatione,cùm ſcilicet periculum imminet ne in futurum inflammatio procreetur, & non in ea, quæ iam orta eſt,ac in generatione exiſtit:nam pari ratione qua per reuulſionẽ prohibetur phlegmones generatio in his corporibus, in quibus nõdum oriri cœperit inflãmatio,ea præſeruãdo à futura inflammatione:ſimiliter, & in his in quibus in generatione adhuc eſt,necdũ abſolutionẽ nacta ſit, per reuulſionem duntaxat,ne augeatur,prohibetur:idque medicinæ artis parti ſimiliter,quę futurũ morbum præcauet,ſubiicitur, velut in prædictis atque ſimiliter prophylactice dicitur: quamuis ea purè, ſyncereque prophylactice dicatur,cùm nondũ ſenſibiliter morbus ex cauſa gignatur, ſed futurus eſt: in hac verò cùm ſenſibiliter generetur,licet nondũ abſolutionem nactus ſit,prophylactice dici poterit, quamuis non purè,ac ſyncerè: Nam quod generatum ex ea eſt id medicinæ artis parti quæ morbos curat,ſubiicitur, quod verò in generatione adhuc eſt,parti, quæ futurum morbum præcauet, vt liquet apud Galenum eodem vndecimo & 13. methodi medendi. Vnica igitur indicatio in vtriſque eſt: aſſimilis quoque eſt ſcopus, nempe inhibitio ſanguinis,ne ad locum qui affici conſueuit,aut afficitur,cõfluat:prophylactice quoque vtraque eſt,& propterea rectitudine ſeruata quoad poſſit, vt diximus,quarumuis vna ex modo dictis reuulſionis differentiis,pro ea perficienda vti poteris,æſtimata tamen tum phlegmones magnitudine,tum corporis totius ſtatu, poſitioneque partis affectæ, cũ qua ſocietas quoque comprehenditur, quam cum aliis partibus habet,vt patet lib.de Conſtitut. artis medicæ,cap.16.Ex his itaque conſtat quod intelligendũ ſit pro eo quod ab Hippocrate κατ' ἴξιν, dicitur, hoc eſt,ſecundum rectitudinem:nanque partium è directo poſitionẽ,propter quam & neceſſariò plus communicant inter ſeſe per eorum vaſa,ac propinquiores ſunt inflammatis partibus, quàm hæ quæ non è directo ſunt poſitæ, & nõ intelligendum eſſe rectitudinem fibrarum quæ in venis ſunt, prout quibuſdam viſum fuit, id quod nec ab Hippocratis,nec ad Galeni ſententiam veritatem habere poteſt,cùm eam indicationem,quę à partium poſitione ſumitur, earumque figuratione, laborantes partes,non qua ſimilares ſunt, ſed qua inſtrumentales indicent,vt decimotertio method.medendi,cap.7. ac nonnullis aliis in locis teſtatur Galenus:& propterea de inſtrumentalium partium poſitione verificatur rectitudo: & non fibrarum, quæ in venis exiſtunt:nam auerſionis in contrarium,quæ ab Hippocrate antiſpaſis dicitur,non à ſubſtantia, ſed à curandi mẽbri poſitu inuentio præſtatur, vt idem Galenus inquit 14.methodi meden.cap. 8. Ad hæc cùm prædicti auctores nouerint fibras in venis cõtineri,cùm non earum rectitudinem ſeruandam eſſe in venæ ſectione pro diuerſione, aut deriuatione ſtatuerint,potiſſimùm Gal. libro de curandi ratione per venæ ſectionẽ,c 15.& ſecundo de arte curat. ad Glauconem,cap.2.ac reliquis in locis, in quibus hoc Hippocratis verbum declarat,de inſufficientia proculdubio notari poſſent. Amplius cùm multis medicis liqueat,ſanguinis vacuationem ſecta vena, eiuſque attractionem cõſecutione ad vacuum fieri nullum propterea præſtabũt vſum rectæ venarum fibræ pro eius vacuatione, potiſſimùm cum cõſueuerint,qui venas incidũt,iuxta inciſionem, partem ipſam,in qua vena ſecãda eſt, doloroſis vinculis alligare,multiſq; frictionibus,interim etiam balneis aquæ calidæ,quo maior fiat attractio ad ſectam venam vti,vt propterea minimè opus ſit venarum fibris,etiam rectis,in hunc vſum,quinimò nec etiam tranſuerſis,quanquam vſum præſtent venarum fibræ pro ſanguinis per vniuerſum corpus diſtributione,quò promptiùs ſingulæ partes nutriri valeãt ſunt etenim communia totius corporis inſtrumenta,vt liquet 16.de Vſu partiũ.His deniq; iactis fundamẽtis firmis pro venę ſectione adhibẽda ad propalam noſtram opinionem,ac veritatem, quam de venæ ſectionẽ in pleuritide efficienda ſentimus,accedere tempeſtiuum eſt.Pro qua audacter, ac citra controuerſiã cum Hippocrate libro ſecundo de ratione victus,ſimul atque Galeno tum eodem loco tum quarto eiuſdem, & libro de Curandi ratione per venæ ſectionem, cap. 16.in pleuritide venã cubiti internam ſecandam eſſe cenſemus recto à latere dolente tramite.Quòd & ſi ab Hippocrate apertè præcitato libro ſecundo de ratione victus, non dicatur,

Marginal notes: 2. de natura homi. text. 9. De oſſium natur paulò ante medium. — 11. meth. cap.2. 13. meth. Cap.2. — Quid per κατ' ἴξιν intelligendum ſit. — cap.1. De ſecãda vena quid quid ſentiendum. 2. de ratio. vict. text. 10.4. de ratio. vict. text. 73. 2. de ratio. vict. text. 10.

dicatur subintelligendum erit nedũ ad Galeni, sed omnium medicorum sententiam, idque manifestò scriptum reperitur lib. 4. de Ratione victus, modò Hippocratis fuerit. Expedit enim iam dictã venam secare, quoniam, vt inquit Galenus, partem eã quæ phlegmone obsidetur, tum celeriter, tum quàm cęteras partes magis in acutis præsertim morbis vacuare contendimus. At sectio prædictæ venæ (vt idemmet testis est) sanguinem ab affecta parte, & magis, & velociùs, tum reuellere, tum vacuare potest. Vt igitur optima sit, atque facillima inflammatæ partis euacuatio, à proximis, atque cõmunibus venis ea perficienda erit, atqui pędicta interna cubiti vena è directo laborantis lateris, & maiorem communitatem, atque propinquitatẽ cum affecta parte habet, quàm reliquæ, per quas posset sanguis ab affecta parte tum reuelli, tum vacuari. Non ab re igitur, si cum reuulsione sanguinem qui in inflammata parte continetur, vacuare contendimus, eam incidas venam oportet: eritque sanguinis vacuandi terminus coloris mutatio, vt ex eodẽ Hippocr. scriptum est, asserẽte. Neque vt copiosè sanguis detrahatur est cunctandum, sed eóusque auferendus, donec rubidior multò, vel pro puro, rubidóque liuid[9] fluxerit: réddítque Galen. rationem dictorum Hippoc. tum eodem 2. de rat. vict. tum lib. de cur. rat. per venæ sect. cap. 6. nã aliud est qui in phlegmone cõtinetur, sanguis, quàm qui secundũ naturam, vtpote plus excalfactus. Quapropter si antea crudior erat, rubrior modò, & flauior efficitur: sin eiusmodi priùs fuerat, liuidior erit, aut ad atredinem vergit pro maiori, minoríve assatione, seu adustione. Coloris igitur mutatio, sanguinis ex particula inflammata translationem sufficienter commonstrat: & propterea hic erit modus vacuationis, atque mẽsura, quæ affectui peculiaris existit, siquidem signum constituit Hippocr. assumpti in sectam venam ex phlegmone sanguinis mutationem in eo apparere, quem sectatus Galenus, pari ratione pro reuulsione simul cum vacuatione perficienda in pleuritide li. de cur. rat. per venæ sectionẽ, cap. 16. dicebat. Quin & pleuriticis, quę è directo laborantis lateris adhibita fuit sanguinis missio, clarissimam sæpe vtilitatẽ attulit, quæ verò ex brachio opposito, aut omnino obscuram, aut certè post temporis interuallum. Nemo itaque vereatur vbi simul vnica venę sectione, tum reuellere, tum vacuare velit, ac possit in morbo laterali venam cubiti internam secare, quæ è directo laborantis lateris sita est: ea verò non apparente, eiusdem cubiti mediam: quod si nec ea apparuerit, humeralis incidatur, prout Galeno visum est, eodem secundo libro de ratione victus in morbis acutis, eritque huius venæ sectionis vacuandi sanguinis terminus, eiusdem (vt diximus) coloris mutatio. Cæterùm quoniam non omni ex parte coloris sanguinis mutatio expectanda est, secta vena in pleuritide, vt Galenus inquit, eodem lib. de curan. rat. per venæ section. cap. 14. imò verùm est, vbi antequam existat, cessare cõueniat, idque duplici nomine, vt ipse asserit, ob infirmas videlicet vires, quæ tantam copiam vacuare prohibent, aut ob phlegmones prauitatem: nanque interdum nihil ab ea emittitur, sed inibi sanguis fortiter constrictus est, per quam venę sectionẽ reuulsio duntaxat, & non reuulsio, & euacuatio simul fieret: propterea non ab re in dubium venit, num perpetuò seruandum erit in cura pleuritidis, quòd ea incidatur interna cubiti vena, quæ è directo laborantis lateris sita est? vel liceat interdum a reliquis partibus sanguinem mittere, etiam pro reuulsione duntaxat, perficienda: Pro quo animaduertendum, quòd præter iam dictas duas præcipuas causas de pleuritide traditas, nonnulla alia sunt, quæ multam simul copiam sanguinis euacuari prohibent, etiam si affectus id indicabit, velut scriptum reperitur apud Galenum tum lib. de cur. rat. per venæ sectionem, cap. 14. tum quarto de ratione victus in morbis acutis, primo de arte curand. ad Glauconem & reliquis plerisque locis. Ea sunt, laborantis temperies cùm calida scilicet, & humida fuerit: nã suapte natura corpora hæc promptè difflantur, qua etiam ratione, & pueris ipsis cum videlicet pubertatem attigerint, quod ad ætates attinet, minùs detrahimus, quàm plenitudo, seu affectus commonet: dixi autem non inconsulto, cùm pubertatem attigerint, ne quis opinetur admisisse Galenum veris pueris venæ sectionẽ vsque ad 14. annum, interdicit enim eis vbique locorum eam: & proinde cùm dicit libro de cur. rat. per venæ sectionem ca. 13. Quod minùs detrahimus, quod ad ætates quidem attinet in pueris, de eis intelligendum erit qui pubertatem attigerint, sic nanque & eodem libro parum antè pręscripta verba eos nominauerat: etiam post decimũquartum annum. Quod verò ad corporis habitus, in cãdidis, & quibus mollis, teneráque est caro, minùs etiam detrahimus. Similiter in regionibus, anni temporibus, ac aëris constitutionibus immodicè calidis, aut frigidis largam vacuationem fugimus, licet cuncta hæc sub virium imbecillitate fere contineantur. Cùm itaque tot sint, quæ exquisitam venæ sectionem fieri impediant, audacter asserimus eandem internam cubiti venam è directo laborãtis lateris incidi debere, eáque nõ bis duntaxat, sed ter, & sæpius, vbi opus fuerit, etiam reuulsionis tantùm gratia, cùm aliquod ex prædictis vsque ad coloris mutationem fieri prohibeat: quamuis ex ea (vt Galenus inquit) parti quæ phlegmone obsessa est, minùs futurum sit auxilium: modò fluxio non valenter irruat, velut consueuit in primis morbi diebus, aut corpus totum non sit ex æquo plenum. Verùm vbi ea vehementer irruat, aut in corpore toto humorum adsit redundantia, cum debilitate virium, nullo pacto pro reuulsione duntaxat eiusdem lateris venam primò in cubito secandam esse putamus, sed ad partes, quæ maximè longinquæ sunt, diuertere priùs oportet, atque magis in aduersum trahere, seruata tamen perpetuò Hippocratis rectitudine, quæ in reuulsione duntaxat efficienda seruari potest, ac debet, vtpote quæ non secundum duas, vel plures, sed vnam tantùm reuulsionis, seu oppositionis, differentiam fiat. Nam quamuis ex ea minùs sequatur auxilium laboranti particulæ, multò tamen securius existit, cùm non ad ipsam per hanc venæ sectionem fluxio magis proritetur, ac trahatur, quemadmodum si ex eodem latere venæ sectio fieret, imò ipsa per ea inhibetur, cùm ad partes, quæ maximè longinquę sunt, attractio fiat. Id nanque perpetuò seruari oportere in cunctis venæ sectionibus, quæ tãtum pro reuulsione adhibentur, ac fluxionum inhibitione, ex paulò supra conscriptis auctoritatibus Hippocra. ac Galeni constat: & Aëtius libr. 5. cap. 100. Illud confirmauit, cùm de doloris curatione verba fecit, inquit. Si quidẽ igitur multitudo fuerit quæ disten-

X dit,

Marginal notes:

4. de rat. vict. text. 73.

2. de rat. vict. cõment. 10

Quando è directo laborãtis lateris faciẽda sit.

Terminus euacuationis à quo iudicabitur

2. de rat. vict. tex. cit.

2. de rat. vict. commẽ. citato.

cõmen. 10.

Num semper ex eodẽ latere facienda sit venæ sectio.

Cõmen 19. 1. ad Glau. cap. 14.

2. de rat. vict. commẽ. 10.

Quòd non perpetuò è directo laborantis venæ sectio sit faciẽda.

dit, viribus fortibus exiſtentibus, vena ſecetur, & ex magna vena, inflammatę autẽ dolenti parti propinqua, ſanguis auferatur. Si verò debiles fuerint vires, reuulſio fiat, & deriuatio ſurſum, aut deorſum aut vtrinque, aut per frictiones. Nec vtique Galen. illud negauit in morbo laterali, cum lib. de cur. rat. per venæ ſect. cap. 16. dixit, Quin & pleuriticis, quæ è directo laborantis lateris adhibita fuit ſanguinis miſſio, clariſſimam ſæpe vtilitatem attulit, quæ verò ex brachio oppoſito, aut omnino obſcuram, aut certè poſt temporis interuallum. Nũquid aliud voluit per hæc verba ſignificare, niſi quòd clariſſimã vtilitatem affert venæ ſectio è directo laborantis lateris adhibita, nãque per eam celeriter clariſſima vtilitas ægrotanti affertur. Sed quoniã nouerat iã id obſeruari perpetuò haudquaquã poſſe, propter eas quas priùs tradiderat cauſas, quas etiam modò narrauimus, ſæpe id dixerit obſeruari debere, & nõ ſemper, vſus verbo πολλάκις, & non ἀεὶ, ſubdítque demum cùm id obſeruari non potuerit perpetuò, quod licet nõ tantam afferat vtilitatem, nec ita celerem, nec ex brachio oppoſito fieri debet, cùm dixit. Quæ verò ex brachio oppoſito, aut omnino obſcuram, aut certè poſt temporis interuallum: fruſtra nanque appoſuiſſet verba hæc, niſi quãdoque ea vti deberemus, præſertim cùm priùs ſecta vena ex eodem latere, ſæpe, & non ſemper clariſſimam vtilitatem attuliſſe dixiſſet. Accedit ad hæc, quod & conferre confitetur venæ ſectionem ex oppoſito brachio, quamuis obſcura ſit conferentia, aut poſt temporis interuallum, idque non præter rationem. Nam cùm per hanc venæ ſectionẽ reuulſio tantùm fiat confluentis ſucci ad affectam partem, & non euacuetur ſanguis, qui in ea cõtinetur, nec propterea dolor confeſtim ſedetur: ea de re rectè Galenus inquit, per hanc venæ inciſionẽ obſcuram fieri, aut poſt temporis interuallum ægrotantibus vtilitatem, relatione ad eam, quæ è directo laborãtis lateris efficitur, pro reuulſione ſimul, ac euacuatione. Hoc idem confirmauit Aëtius, qui lib. tertio, cap. 12. ex Galeni ſententia pro reuulſione, ſimul ac euacuatione perficiẽda, venam è directo laborantis lateris ſecandam præcipit: li. verò 8. cap. 68. (ex Archigenis monumẽtis) venam incidere oportet, inquit, vt dictum eſt, in brachio, non eo quod rectà ab inflammato latere procedit, ſed oppoſito. Sanguinis autem multitudo non vſque ad animi deliquium extrahatur, ſed modicũ extrahere oportet, & poſt ſufficientem temporis intercapedinem, rurſus repetita inciſione modicũ auferre. Quo loco venæ ſectionẽ adhibendam eſſe pro reuulſione duntaxat perficienda, putandum eſt, cùm nõ liceat tantum virum ſibimet pugnantia cõſcripſiſſe vt quidam volunt: quamuis in vtriſque locis ſecũdum mentem aliorum loquutus fuerit, Galeni ſcilicet in vno, Archigenis in alio. Ex oppoſito itaque brachio venam interdum ſecãdam eſſe reuulſionis tãtum gratia in morbo laterali, cùm in generatione adhuc ſit, fluxio valẽter irruat, aut corpus totum humoribus plenũ fuerit, ex Galeni, ac Aëtij ſententia liquet, cùm videlicet laborãtes vnicam venæ ſectionẽ, quæ vſque ad coloris ſanguinis mutationẽ fieret, pro reuulſione ſimul, ac euacuatione, propter aliquam ex prædictis cauſis, ferre non valeant: nãque in his inflammationibus, quæ in generatione adhuc ſunt, prior vacuatione inhibitio faciẽda eſt confluentis ad affectum locum ſanguinis. Quapropter longiſſimè à tẽtata fluxione parte auellere, & nequaquam ad eam trahere cõuenit: id autem potiſſimùm ſeruari debet, vbi à toto vel reliquis eiuſdem partibus, ſuperflua affectæ parti tranſmittuntur. Semper etenim fluxionis motum ad contrarium trahere expedit: dicebat idem Galenus 2. de arte curat. ad Glaucon. Si verò fluxionis cauſa ex ipſa parte quam phlegmone vexat, oriatur, vtpote quę calidior ſit facta, aut dolore vrgetur, quippe ſatis, conſtat eiuſdem Galeni præcepto 13. meth. meden. affectum illum principio tibi eſſe ſanãdum, & mox quicquid iam phlegmones factũ eſt: nam ſemper quæ phlegmone adhuc in generatione ſunt, earum cauſa priùs abſcindere oportet, vt eodem libro patet. Quapropter toto (vt inquiunt) cœlo, (vt mea fert opinio) errarunt, qui iuxta Galeni doctrinam voluerunt perpetuò pro cura pleuritidis eiuſdem lateris venam incidendam eſſe, freti ex paulò ante dicta auctoritate ipſius, in qua (vt cuilibet patere poterit) à Galeno perpetuò id ſeruandum eſſe non præcipitur: quamuis ſæpius dixerit, vtilitatem clariſſimam eam afferre, imò propterea quòd ſæpius dixit, id ſemper obſeruari noluit, ac ſi dixiſſet, quandoque ex ea vtilitatem non prouenire, imò potius laboranti incommodum, veluti ſi fieret, redundantia in totum corpore exiſtente, circa morbi initia, fluxionéq; valida irruẽte, & vires, aut quodpiam aliud ex prædictis vſque ad coloris mutationem eam fieri prohiberent: quo caſu, ſatius, imò tutius erit, iuxta eiuſdem Galeni decreta ex oppoſito brachio ſanguinem mittere reuulſionis tantùm gratia, quãuis ex ea inflammatæ parti minùs futurum ſit auxilium, quæ ad contrariũ iuxta latitudinem fieret, vt ſi iuxta tali venas, è directo tamen laborantis lateris venam incidas, per quam reuulſio duntaxat fiat, ſecundum longitudinis oppoſitionẽ, iis potiſſimùm, quibus hæmorrhoides, aut menſes detenti fuerint, à qua confeſtim, eadem die, ſi vires permiſerint, aut in ſequenti eam incidas venam in cubito, quæ è directo eſt laborantis lateris, etiam ſi per eam reuulſio tantùm fiat: nam quãto maiorem in numerum particulares auxeris detractiones, tantò reuulſionem efficaciorem effeceris, vt Galenus inquit eodem libro de cur. rat. per venę ſectionem. Et propterea facta prima venæ ſectione ex oppoſito cubito, aut eiuſdem lateris crure, ſtatim ad ſecãdam (vt diximus) eiuſdem affecti lateris in cubito venam deuenias, eámque non ſemel incidas, imò bis, ter, ac ſæpiùs, vbi opus fuerit, repetas, ſi quid nõ prohibeat, quoad ſanguis qui in obſeſſa phlegmone parte continebatur, per eam vacuetur, id quod dignoſces præcipuè, ex eiuſdem ſanguinis coloris mutatione, ac doloris ſedatione. At mox deerit, qui noſtram hanc opinionem impugnabit, aſſerens, quòd ſi ſectio venæ è directo laborãtis lateris pro reuulſione duntaxat interdum adhibeatur, & ea ab affecta parte reuellit, vt palàm cõſtat, cùm ipſa à nobis non prohibeatur, etiã exiſtẽte in toto corpore plenitudine, ac valenter fluẽtibus ſuccis ad affectam partem, præcedẽte tamen oppoſiti cubiti, aut eiuſdem lateris circa talum ſanguinis miſſione, cur pari ratione etiã à principio nulla facta in reliquis partibus remotioribus venæ ſectione, pro eadem duntaxat reuulſione perficienda ipſa non incidenda erit? Cui reſponſum volo, quòd licet per ſectionem venæ in cubito è directo laborantis lateris interdum reuulſio tantùm perficiatur, vt priùs dictum

Margin notes: *Loco citat.* — *cap. 2.* — *cap. 6.* — *Quorundã Galenicorum hallucinatio.* — *Loco citat.* — *cap. 12.* — *Dubium.* — *Responſio.*

ctum eſt, tamen ſi tempore quo fluxio valenter irruit:ſeu corpus multis humoribus refertum ſit, vt ſæpe contingit, pro reuulſione duntaxat ea incidatur, maius affert ægrotãti incommodum, quàm cõmodum:nam inanitis per venæ ſectionẽ venis brachij eiuſdẽ lateris, cùm viciniores ſint affectę parti, quam reliquę, quæ in oppoſito brachio, aut eiuſde lateris crure exiſtunt, irritatur quidem per eam ad affectam partem humorum defluxus conſecutione ad vacuum ipſis attrahẽtibus. Nec quicquam valet, ſi dixeris eas poti⁹ à parte phlegmone obſeſſa trahere, quàm reliquis partibus:nam præter reliqua, quæ dici poſſent, illud tantùm ſatis eſſe puto, quod apud Galenum legitur 3. de natur. facul. quòd in ſucceſſione ad id quod vacuatur, quod leuiſſimum, tenuiſſimúmque, priùs ei quod vacuatur ſuccedit, quàm id quod grauius eſt, & craſſius. Atqui craſſior eſt, qui in parte phlegmone obſeſſa ſanguis continetur, inibíque fortiter conſtrictus, nec leniter in eiuſdem ſpaciis inanibus impactus, ac ex vaſis ad eadem effuſus, & proinde ægriùs, quam à cæteris corporis partibus ab inanitis venis trahitur: quod ſi velis ſaltẽ à naturali facultate vaſorũ eum ſanguinẽ trahi, quid ſtultius, cùm id quod familiare eſt, & non alienũ (velut ſanguis, qui in inflãmata parte conſiſtit) ab attractrice facultate prõptiùs trahatur? Potiùs itaque attrahit venæ ſectio hęc ad inflammatam partem quam reuellit, ſi in principio nulla facta à iam dictis remotioribus partibus venę ſectione adhibeatur:& propterea magnopere vitãda erit, niſi pro reuulſione ſimul, ac euacuatione adhibeatur, aut pro reuulſione dũtaxat vbi corpus totum plenum nõ fuerit, ſeu poſt primos morbi dies, cùm fluxio non vehementer irruat, quemadmodum ex his, quæ ſupra diximus, liquet:tũc etenim nec fluxio irritabitur, & promptiùs ſanguis in affecta phlegmone parte cõtentus, per eadem vaſa, per quæ erat effuſus, remeabit, ſi eum quoque euacuare tentabis, cum reuulſione per iteratam venæ ſectionem, modò nullum eorum quę diximus, eum euacuari prohibeat. Verùm vbi corpus totum vitioſis quoque ſcateat ſuccis, ac recrementis plenum appareat, & circa imas potiſſimùm thoracis partes dolor excruciet, nec dolor per venæ ſectionem adhuc cõquieuerit, à venæ ſectione, aluus nedum clyſterijs, verùm etiam purgantibus medicamentis ſubducenda erit, ex Tralliani ſententia cap. 1. lib. 6. modò vires valeant: nam ſi imbecilliores fuerint nedum leuibus clyſterijs, verùm etiam acribus vtendum, Paulo auctore. Et ſi paulò ante cum Galeno medicamenta purgantia nulla præcedente venæ ſectione quodammodo propter traditas cauſas, vitauimus:nã tutiùs eſſe fatemur ſemper in morbo laterali, qui euacuatione totius corporis indiget, venæ ſectione primo vti, non negauimus tamen poſt venæ ſectionem, interdum purgans medicamentum poſſe conferre, cùm ſcilicet adſint ea, quæ modò diximus. Verùm ea eligenda ſunt, ex quibus prænarrata à Galeno pericula non impendeant: & non ea pharmaca quæ fortiter ſoluunt, de quibus Aetius lib. 8. ca. 68. ſic ſcriptum reliquit, Aluus autem aſſiduò ſubducatur, in maximis præſertim doloribus, ſed tamen cauendum ne fortiora ſolutiua exhibeantur. Hæc inquam purgãtia medicamenta tempore, quo Galenus vixit, vſui erant, quæ cane peius & angue fugiẽda ſunt pro cura morbi lateralis, propter cauſas ſuperiùs aſſignatas. Verùm ei potiſſimùm vtendum erit, quæ leniendo purgant, aut per tuſſim repurgationi opitulantur, aut ſaltem non aduerſentur. Ea ſunt hoc noſtro æuo, caſſia fiſtula, manna, ſaccharum violaceum, aut ſyrupus ex pluribus infuſionibus violarũ Diaprunum non laxatiuum Nicolai:quibus etiam interdum pro ratione redundantis ſucci admiſcere poteris, aut diacatholicon, aut rhabarbarum, vel agaricum:quantitas autem iſtorum lenientium iam dictorum ratione, exigua ſit oportet. Nec Galenus illud negaſſe videtur, quamuis ante venę ſectionem cum prædicta non concurrant, purgans mecicamẽtum vitauerit, ſimul etenim cum Hippocrate 4. de ratione victus in morb. acut. venam primò ſecãdam eſſe, & deinde purgans medicamentum exhibendum in internis inflammationibus, & nõ è cõtrariò decretum reliquit, idq́ue ſecurè, & mediocriter porrigendum, inquit Hippoc. vbi vtroque indigeant auxilio. Redundante itaq; bile;ex caſſiæ fiſtulæ vnc. j. & s. & diapruni lenitiui vnc. s. & bolus cõfici poterit:poſt cuius aſſumptionẽ vnc. ij. vel vnc. ij. & s. mammæ diſſolutæ in infraſcripto decocto tribuere poteris, quod recipit hordei mũdi drac. iij. florum borraginis, & violarũ, ſingulorum drac. ij. radicis glycyrrhizæ drac. j. vuarum paſſarũ mundatarũ drac. iiij. adianti drac. j. & s. iuiubarũ, nu. 4. bulliãt ſecũdum artem in aqua fontana:deinde vnc. iij. vel iiij. eiuſdem decocti aſſume, in quibus iam dictam mannam diſſoluas. Si autem æger (vt pleriq; ſolent) caſſiam fiſtulã aſſumere abhorreat, cum eadẽ manna diapru. lenitiui vn. s. ac rhabarbari optimi vigorati infuſi in parte prædicti decocti, ac per lineum linteum ranſfuſi drac. j. miſceantur. At ſi pituitoſus fuerit redundans, in vicẽ diapru. lenit. cum caſſia fiſtula vnc. s. diacatholicõ, & agar. trochiſ. drac. j. addas, ſicq; bolum cõficias:aut ſi potionem potiùs aſſumere aligat, prędicto decocto fic⁹ aridas ac palmulas ij. vel iij. & hyſſopi drach. ij. adiicias:in cuius decocti quãtitate, quæ ſatis ſit, agarici trochiſ. dra. j. vel ſcrup. iiij. leuiter decoquãtur, in quo iure vnc. j. & s. caſſię fiſtulę, aut ij. mellis roridi diſſoluantur, cum vnc. s. diacath. Pari ratione ſi atra bilis redũdabit, decocto addẽdũ erit ſenæ, & epithymi, vtriuſque drac. ij. in quo demũ diſſoluas drac. j. & s. aut ij. craſſiæ fiſtulæ cũ vnc. s. aut drac. vij. diacat. aut loco caſſiæ fiſtulæ, manna vtare, potiſſimũ ſi eã abhorreant laborantes. Nec minus loco mãnę, præſertim pauperibus, aut in locis vbi ea deſit, ſaccharo violaceo, aut ſyrupo ex pluribus infuſ. viol. vti poteris: quemadmodum in robuſtioribus etiam corporib. vice diap. lenitiui:etiam laxatiua vtare, & vice diacath. cõfectione de dact. potiſſimùm pituita redundante, id tamen perpetuò ſeruandum erit, vt ex eis, quæ fortiter purgant, etiam robuſtis corporibus multa quantitas non tribuatur, ſempérque mixta ſint cum multo maiori copia prædictorum lenientium medicamentorum, ita vt eorum quantitas drach. ij. non excedat. Interim autẽ Medici exhibere non negligant ea medicamenta, quæ ad facilem excreationem, ac thoracis expurgationem conducunt, diuerſa tamen, prout diuerſitas humoris gignentis inflammationem requirit: nam ſi ſanguis, aut bilis fuerit, violaceum ſyrupum, aut è cãnis, ſeu vua paſſa, vel ex adianto tribuas, interdum verò iuiubinum ſimplicem: compoſitum verò, aut eum qui ex glycyrrhiza, ſeu hyſſopo conficitur, ſeu etiã è marrubio exhibere poteris, ſi morbus lateralis ex

cap. 14.

Purgatio.

tex. 21.

craſſioribus ſuccis fuerit ortus. Quòd ſi æger maluerit aquis permixtos potiùs abſorbere eos, aquã borraginis, aut hordei, ſeu adianti permiſceas, vel aquam in qua glycyrrhizæ radix fuerit decocta. Nõnulla item ecligmata hypoglottidáſque in hũc vſum parari poſſunt, quæ ſtudioſi iuuenes requirant, cap. tum de catarrh. tum de tuſſi. Sed quoniam Hippocrates præcipiebat à principio lateris dolores tentare calidis fotibus diſſoluere, tempeſtiuum videtur, ad eos deſcribendos deuenire: eos nanque conſcribere detulimus vſque in hunc locum, ne interceptus fuiſſet ſermo de venæ ſectione ac purgatione adhibenda. Erit itaque (eodem Hippocr. teſte ſecundo de ratione victus in morbis acutis) inter omnia fométa calida probatiſſimum: nam à frigidis nemo veretur abſtinendum eſſe) id quod ex aqua calida in vtre, vel veſica, aut alio vaſculo poſita, fit: quamuis etiam vtilis ſit, vt ipſe inquit, & ſpongiæ mollis, magnæque atque ex aqua calida expreſſæ applicatio: verum fomentum linteo veſtiendum erit, propter eas quas ipſe præcitato loco reddit cauſas: hi ſiquidem humidi potus inflãmationibus, quę a billioſo ſucco factæ ſunt, opitulantur, ex Gal. ſententia eodem 2. libr. de rat. vict. in morb. acut. velut ſicci iis, quæ à tenui, aquoſóque ſanguine exortæ ſunt, cùm perpetuò contraria contrariorum ſint remedia. Loco autem prædicti fotus in eundam vſum parari poſſent, ſi priùs in qua radicẽ, & folia althææ, flores chamæmeli, fœnumgręcum, ſertulam campanam, ac ſemẽ lini decoquas, ac demum aliquo prædictorum modorum fotus applices: ex eiſdem quoque ſaccelli parari poſſent, qui etiã calidi, veluti fotus, extrinſecus adhibeantur. Si verò ab aquoſo, tenuiq; ſanguine exorta fuerit inflammatio, tertio fotuum genere ab Hippo. cõſcripto vtare. Eſt autem fomẽtum ipſum ſiccũ ex ſale, milióq; frictis, torrefactis, atque in ſacculis cõcluſis paratum: beneuolum ſiquidem, leue, atque iucũdum eſt millium, vt ipſe inquit Hippocrates. Poteris inſuper & in hunc eũdem vſum, ex chamæmeli floribus, furfure, ac milio ſaccellos cõponere: vel ex milio, ſale, ſemine lini, ac fœnogræco, modò ſicci ſemper applicẽtur. At ſi ſuſpicio fuerit, craſſos, viſcoſóſque humores, in ea quę phlegmone obſidetur parte collectos eſſe, ſecundo ab Hippo. fotus genere conſcripto, vtare. Conſtat autem ex hordeo, ac eruo, prius tamen eis conciſis, comminutiſque, & demum ex aceto, & aqua excoctis: ita diluto aceto ex aqua, vt paulo acidius ſit, quàm vt quis bibere poſſit. Hęc itaq; ſemina madefacta perfusáq;, & feruefacta in ſacculos coniecta lateridolenti apponãtur: in hunc etiam vſum confert furfur appoſitum: eodem Hippoc. teſte, & in hunc quoque vſum ſaccellis vtare ex hordeo cõciſo, ac furfure, addito hyſſopo, ac pulegio; ſimiliter madefactis ex diluto aceto; nempe hoc pacto tum blãdior, tum efficacior erit fotus; Trallianus verò (vbi melancholicus abũdat humor) fomentum potiùs ex furfuribus in iure chamæmeli decoctis commendat, tanquam excellentiſſimum (& prope ad omnem dolorem cõueniens: perpetuò tamen cõſulo, vt ab eo incipias fotu, qui periculo omni vacat. Is autem eſt, qui minime mordet, humidúſque exiſtit: ſic nanque & Hippocrates cœpit. Nempe (vt inquit Galenus, tametſi *nihil aduerſus malum fecerit, non tamẽ magnũ, &* inſigne affert detrimentum, veluti hi qui ex aceto, vel orobo, aut ſale fiunt: qui niſi propitiam, conuenientẽmque conſequãtur affectionem, non ſolùm non ſalutares erunt, verùm quoque & malum augebunt. Propterea ab eis te inchoare non oportet, niſi exactam habueris notitiam eius, qui in inflãmata parte euincit, humoris. Hanc verò dignotionem, cùm ſcientificam habere nequeas, ſed coniecturalem: propterea (vt diximus) tutius erit, ab his inchoare fomẽtis, quæ quàm cætera magis auxilio eſſe tibi videbuntur. Quòd ſi nihil præſidij tuleris, ad alia etiam te transferre conueniet: quin etiam poſt fotus vtiliter admoueri poſſunt vnguẽta eiuſdem rationis calfacientia, vt R. olei amygdal. dulc. vnc. j. butyri recentis vnc. s. vel loco olei amygdal. dulc. chamęmelino, aut anethino vtare, & in vicem butyri, anſeris ſeu gallinę pinguedo accipiatur, potiſſimum vbi ex frigidiori ſucco inflammatio orta fuerit, in quem etiam vſum, hordei, fœnigræci, & ſeminis lini farinam addere poteris, vel œſypum, & dialthæam compoſitam Nicolai, aut eiuſdem ſimplicem: aut ex foliis, & radicibus maluarum, & althææ contuſis, atque in aqua decoctis, adiectíſque olei anethini, vel chamæmelini, & amygdal. dul. vtriuſque vnc. j. ſeminis lini, fœnigræci, ac hordei farina, fiat cataplaſma. Ad curandum ſummopere eſt ſi cataplaſma imponatur, vt calidum permaneat: permanebit autem, ſi eo calido veſicam ſemiplenam frequenter cataplaſmati admoueas, ex Aëtij præcepto. Poſt ſeptimum autem diem (vt idem inquit Aëtius) ſi eodem modo dolor perſiſtat, cucurbita lateri affigenda eſt, & cutis ſcarificanda: maniſeſtiſſima enim in pleuriticis (vt ipſe refert) vtilitas ex cucurbitulæ appoſitione apparet. Celſus verò (vbi lenior, ſiue vetuſtior fuerit lateris dolor) ad cucurbitulas confugiendum eſſe (ante ſumma cute inciſa) præcipit. Verùm ne in errorem incidas in cucurbitulatum adhibitione, ſeruanda erit Alexãdri ſententia, qui dixit, commodius & tutius eſſe hac vti curatione in quibus parua copia eſt vacuãdum. Nam per eam quod in affecta parte continetur, ex alto extrahitur, atq; hoc facto mirari liceat, quomodo inde etiam dolor, qualiſcũque fuerit, licet vehementiſſimus conquieuerit, vt neque fomento, neque alio pręſidio indiguerit. At ſi inflammatio membranę coſtas ſubcingentis ex iam dictis diſcuti non valeat, ſed in ſuppurationem permutetur, hanc permutationem adiuuare oportet, cum quibus verò fiat, ſequenti capite de ſuppuratione patebit: quicunque enim dolor (inquit Hippocrates ſecundo prognoſt.) in his affligit ſedibus, hoc eſt, thorace, & pulmone non deſinens, neque ſcreationis purgatione, vẽtris ſubductione, neque venæ ſectione, ac medicamento, & victus ratione, in ſuppurationem verti ſciendum eſt.

Fotus. — *2. de ra. victus, ex. 1. tex. 2.* — *Eodem lib. tex. 1.* — *Si inflãmationis cauſa ſit billioſus ſanguis. commen. 2.* — *Si aquoſus ſanguis.* — *Eodem li. tex. 6.* — *Si craſſior & viſcoſior fuerit ſanguis.* — *Lib. citat. tex. 5.* — *Lib citato commen. 2.* — *vnguenta.* — *Li. 8. c. 68. Cucurbitula.* — *Li. 4. ca. 6.* — *Lib. 6. ca. 1* — Gal. 13 meth. cap. 19 et 12 meth. cap. 9 — *tex. 52*

Πεϱὶ πνευμονίας. *De pneumonia.*

CAP. LI.

Et hic quoq; affectus, quẽ περιπνευμονίαν ſeu πνευμονίαν, vel (vt Celſo viſum eſt cap. 7. lib. 4.) περιπνευμόνικον Gręci vocãt, Latini verò & περιπνευμονίαν quoque, interim verò pulmoniam appellant, inter eos morbos connumeratur à Gal. 2. meth. med. c. 2. quibus à læſa particula nomẽ fuit inditũ. Eſt nanq; (vt Celſus inquit (vehemẽs, & acutus pulmonis morbus. Paulus verò cap. 30. lib. 3. peripneumoniam, pulmonis inflammationem eſſe teſtatur. At Aëtius cap. 66. libr. 8. eandem dixit pulmonis eſſe inflammationẽ cum febre acuta. Cuncti verò,

Peripneumonia quid ſit.

verò:licet sub diuersis verbis in eandemmet viden-
tur ferè coincidere sententiam, quod scilicet peri-
pneumonia pulmonis inflammatio sit:quam etiam
sentẽtiam scriptam reliquit Galenus 2.& 4.de locis
affect.lib.de puls.ad tyrones, cap.11. & 4. de causis
puls.cap.12. Nec alio modo per inflammationem
hìc intelligendum erit, quàm præcedenti capit. de
pleuritide intelleximus:poterit nanque inflamma-
tio hæc (vt in sequentibus differemus) nedum ex
sanguine optimo,ac laudabili, mediocrémq; craſ-
situdinem habẽte initium sumere, verùm etiam &
ex eodem pituitoso, aut bilioso,aut melancholico
existente,vt patet apud eundem Gal.præcitato lib.
2.de locis affect.cap.9.& commento apho.33.lib.6.
cùm dicebat,pulmonẽ aptũ natura esse,cùm raræ,
ac laxæ substãtiæ particeps sit, ad omnes humores
suscipiẽdos.Sed mox aduersus ea quæ diximus, nõ
ab re instabit quispiã asserens Galenum 4.de caus.
puls.cùm de peripneumonicorum pulsibus pertra-
ctat,fateri pulmonem,cùm laxus sit,& mollis,fistu
lisque inanibus vndique infinitis cauus, à pituito-
siore,atque crassiori sanguine inflãmari, cùm sub-
tilis,biliosúsque fluat ferè,nec cum viscere vlla ra-
tione cohærescere potest:Cui responsum sit, Gale-
num præcitato loco,tum etiã 2.de locis affect. pro-
pter visceris laxitatem, ac mollitiem, & raritatem
asseruisse pulmonem promptiùs ex pituitoso san-
guine inflammari,ac etiam magis,quemadmodum
& subcingentem membranam ex bilioso magis,
non tamen negasse vtrasque partes ab vtrisque
etiam inflammari posse,cùm 4.de causis pul.sic di-
cebat:Si quidẽ biliosioris munus est cogere, sicca-
re,tendere,indurare:quæ quando minus sæpe pul-
monem infestat,sanè erit rata quoque pulsus duri-
ties:& 2.de locis affect.dicebat:Quin etiam laterali
morbo sępenumero magis biliosum, in peripneu-
monia verò magis pituitosum sequi cõsueuit.Non
itaque negauit Galenus omnino pulmonẽ inflam-
mari posse ex biliosiori sanguine:sed id raro cõtin-
gere:sæpius verò,ac magis à pituitosiore sanguine
inflammationem in ipso oriri propter iam dictas
causas,vbique confirmauit. Afficitur autem in hoc
affectu pulmo ex quouis humore originem ducat,
vt ex eius descriptione liquet,insuper ex spirãdi dif-
ficultate,quæ necessariò comitatur, eo quod affe-
cta particula spiritus est instrumentum, sic etiã ex
tussi,quæ necessariò eis accidit. Qua re exspirandi
difficulrate, ac tussi ipsum affectum esse coniicere
poterimus: sed quoniam maxima pars signorũ hu-
ius affectionis,communis est tum parti ipsi affectę,
tum etiam affectui:propterea ne eadem bis repeta-
mus,cũcta narrabimus, quæ affectũ ipsum aç par-
tem affectam indicant,pro cõperto habẽtes, quòd
cùm vitium hoc sit inflãmatio, morbus vtique erit
in quantitate primo, & secundo in intemper. indi-
cãt autem inflammatum pulmonẽ immodica spi-
randi difficultas, atque angustia, adeò vt suffocari
laborantes videantur, ac recti sedere conẽtur:nam
hoc pacto faciliùs sentiũt torum thoracem dilata-
ri:quippe qui decumbentibus in sese concidit, eo
quod pectoris partes ad spinam declinant,qua ere-
cta thorax etiam simul fertur, nõ ampliùs se ipsum
grauans,vt patet 2.& 4.de locis affect. quin etiam
calidam sentiũt eandem respirationem, maximè si
erysipelatis particeps fuerit inflammatio. Quocir-
cã (vbi plurimum efflant) iuuari videntur,ac multũ
aëram frigidũ attrahere concupiscunt.Insuper gra-
uitatis cuiusdam thoraci incumbentis sensum sæ-
penumero percipiunt,ac dolorem ex imo ad ipsum
peruenire, & ad spinam, ibi enim & membranæ
ipsum ambientes suspenduntur. Vehementi autem
dolore pulmo nunquam cruciatur, verùm propter
iam dictas membranas,& grauitatis sensum,& ali-
quando extensionem quandam, vel ad pectus, vel
ad spinam percipere potest,vt iam diximus ex Ga-
leni sententia quarto de locis affectis,cap.8.pręter-
ea acuta quoq; febris incidit pulmone inflamma-
to:at si intolerabile fuerit incendium,vt Gal.inquit
eodem 4.de locis affectis,cap.8.angustiæ verò gra-
uitatísq; sensus minor,erysipelas ipsum vexare cẽ-
sendum est.Quibus sic definitis,si erysipelas phleg-
monodes, aut phlegmone erysipelatodes sit, haud
difficulter deprehendetur.Si verò inter tussiendum
sputum expuunt,id veluti in pleuritide,modo hoc
aliàs, alio colore infectum videbitur, pro ratione
diuersi humoris inflammationem excitantis. Pro-
prium item in peripneumonicis signum est,Galen.
teste 1.de locis affectis, cap.3. quòd maxillæ rubræ
appareant,pulsus verò magnus,languidus,mollísq;
atque inæqualis,& vndosus est,interim quoque di-
crot⁹: & cùm acutè omnes febricitẽt peripneumo-
nici, nonnihílque comatis habeant,vtrum horum
excellat,maximè ratione crebritatis pulsus inueni-
tur:nam vbi ardentior febris fuerit, pulsus abundè
creber erit.Si verò comatosior sit,minus creber,vt
patet li.de pulsibus ad tyrones.ca.11. & quarto de
causis pulsuum,cap.12.quo loco studiosi requirant
causas,propter quas prædictæ pulsuum differentiæ
in peripneumonicis fiant. Nonnulla quoque alia
symptomata peripneumoniam comitantur, vt an-
xietas,impotentia, iactatio,lingua flaua,licet tem-
poris progressu nigrescat,Hippocrate li. 3.de mor-
bis,& lib.de diebus iudicat.auctore, interdũ etiam
delirium,oculi intumescũt,vt inquit Paulus, nasus
in summa fit simus,& venæ temporum eleuantur,
vt Aëtio visum est, ac prostratus est appetitus. Si-
mili autem via ex quo humore ortum duxerit,inda-
gabis, quam de pleuritide docuimus:nã licet sæpe-
numero ex pituitosiori sanguine gignatur, ex alijs
quoque humoribus fieri poterit, vt priùs dictũ est,
idque potissimùm percipies, si cùm expuant quic-
quam, ex eiusdem sputi colore diuerso:nãque si ru-
brum fuerit,sanguinẽ,si flauum,aut rufum,seu pal-
lidum,biliosum sanguinem,si spumosum,& candi-
dum,pituitosum,si verò nigrum,aut liuidum appa-
ruerit,melancholicum sanguinem inflammationis
causam esse significabit, quemadmodum secundo
de locis affectis,cap. 2. & secundo prognosticorum
commen.47.à Galeno scriptum reperitur. At si ni-
hil expuant,ex alijs id coniectari licebit,ex maiori
scilicet, vel minori calore, seu incendio, quod in
thorace percipitur, ex maiori,minorive angustia,
respirationis difficultate,ac grauitatis sẽsu,tẽpera-
mento,ætate,habitúque diuerso,regione, aëris cõ-
stitutione,anníq; tempore,ac præcedẽte victus ra-
tione. Verùm ex quouis redundante fiat succo pul-
monis inflãmatio, ea affectus origo est.Id verò ge-
nus morbi (vt inquit Celsus) plus periculi, quàm
doloris habet.Iudicatur (Hippocrat. Auctore secũ-
do,& tertio libro de morbis, ac libr.affect.) breuis-
simus quidem in diebus septẽ, aut quatuordecim:
longissimus verò in duobus de viginti, pauci au-
tem hunc morbum effugiunt:verùm postquam vi-
gesimum diem trãsgressus fuerit, nõ ampliùs mori-

[Margin notes, left column:] *2.de locis aff.cap. 9. 4.de locis aff.cap. 8.* — *Dubium cap.12.* — *Loco citat.* — *Citato c.12* — *Citato c. 9.* — *Pars affecta.* — *Quis affectus præter naturã sit.* — *Signa.* — *2. de locis aff.cap. 9. 4 de locis aff.c.7 & 8.*

[Margin notes, right column:] *3.de morb. versus medium.* — *De diebus iudicat. in fine.* — *Pau.lib.3. cap.30.* — *Causæ.* — *Aet.lib. 8. cap.66.* — *Signa causarum.* — *Lib 8.ca.7* — *Prognost.* — *2. de morbis in medio.* — *3.demorbis loco citato* — *De affect. in princ.*

tur:ſed pus ſpuit,pectus dolet, & tuſſis:nam ex hoc
morbo fiunt etiam pectore ſuppurati, ſi non in iu-
dicatoriis diebus pulmo fuerit purgat⁹. At ſi ſcrea-
tio flaua non multo permiſta ſanguine inter initia
excernatur,ſalutaris admodum pulmonis inflãma-
tio eſt,ſi ſeptimo die , pigriúſve minùs ſecura eſt,
Tex.50. eodem Hippocrate auctore ſecundo prognoſtico-
rum. Quæ verò peripneumonia cùm virtutis im-
becillitate fit, pernicioſa eſt , Galeno teſte tertio
prorrheticorum,cõmen.4.& decimo methodi me-
dendi,cap.5.nanque vna ſalus tũ pleuriticis(vt ipſe
refert)tum peripneumonicis, adde etiam & ſynan-
chicis:ipſum virium robur.Harum etenim partium
inflammationes,veluti etiam ventriculi,& iocino-
ris,non modò iis qui tam imbecillis ſunt viribus,
ſed etiam iis qui valentiores ipſis ſunt, mortiferæ
eſſe ſolent,ſi verò quid per tuſſim efferatur in peri-
pneumonia,ſpumoſum,ac biliosum eſt,& aliquan-
do cruentum , & floridum vehementer, vt Aetio
Loco citat. placuit,quod etiam peſſimæ ſignificationis exiſtit:
& ſi mortale quidem malum fuerit,vigiliæ ampliùs
aderunt,aut ſomni breues , ſtuporẽ ac delirium in-
ducentes,& imaginatione mẽtem viciſſim pertur-
bante non ſentiunt valde præſentia mala,extremi-
tates frigidæ , vndes liuidi incruantur,quarta , aut
ad ſummum ſeptima die hi moriuntur.Verùm ſi ad
ſalutem permutetur morbus (vt idem fatetur Aë-
tius) ſanguinis eruptio ex naribus abundanter ſe-
quitur,aut alui exturbatio , multis exeũtibus bilio-
ſis , & ſpumoſis humoribus.aliquãdo autem inflã-
matione in pus commutata, per vẽtrẽ,aut vrinam,
pus exernitur,ſtatímque ab omni moleſtia liberan-
tur:at ſi in pulmonem irruperit aceruatim, aut ſuf-
focat , aut cum grauibus acceſſionibus in tabem
permutatur. A pulmonis autem inflammatione
phrenitis,malũ eſt,vt inquit Hippocrates aphoriſ.
Paulò. poſt medium. duodecimo libri ſeptimi , & in coacis prꝯnotioni-
bus legitur , quòd peripneumoniæ ex pleuritide
tranſmutatæ ſecuriores ſunt his quæ ab initio fiũt,
licet ſi ſuperuenerint,ſint malæ,vt patet vndecimo
Curatio. aphoriſmo eiuſdem libri ſeptimi. Quãtùm verò ad
victus rationem attinet,pro eius curatione, eadem
ferè,quę pleuriticis inſtituta fuit,vtantur,niſi quòd
magis extenuatoria opus habent ; Dicebat etenim
Aetius , cibus ſit extenuatorius:verùm quod ad ip-
ſum attinet cibum (vt teſtatur Celſus) neque ſalſis
opus erit,neque acribus,neque amaris , neque al-
uum adſtringentibus,ſeu paulo leuioribus. Quare
primis diebus dãda erit ſorbitio ptiſanę, aut etiam
ipſa ptiſana cum melle:rectè quoque ſumeretur, &
recens butyrum(vt Paulus inquit)vel ipſum etiam
cum ptiſana, cum aqua iterum recens adeps coqui
Loco citat. poteſt,ex Celſi auctoritate, ea verò ſit gallinarum,
aut anſerum. Nam primis diebus ſorbitiones dul-
ciores eſſe oportet , iuxta Hippocratis ſententiam
libro tertio de Morbis, ſic enim (vt ipſe inquit) id
quod cõſedit,ac compactum eſt, potiſſimùm eiue-
ris,ac commoueris:quarta autem die,& quinta , &
ſexta non amplius dulces,ſed pingues:nam ad ſpu-
tum ſurſum excreandum conducunt. Poteris inſu-
per in ptiſana decoquere (iuxta Aëtij ſententiam)
parum hyſſopi,aut origani,potiſſimùm vbi à frigi-
dioribus ſuccis inflãmatio fuerit orta:& poſt quar-
tum,quintum, aut ſextum diem , cùm pinguia ad-
mittat Hippocr.prędictam ptiſanam cum pullorũ,
aut gallinarum iure pingui paratam ; vel macerato
in iam dicto iure pane,in quo parũ etiam, aut hyſ-
ſopi,aut origani fuiſſet decoctum vtare,tribuendá-
que ſũt ſorbilia oua,vt refert Celſus:panis ex aqua
mulſa, & nuclei pinei ex melle,aut(ſi libeat)etiam
ex ſaccharo.Potus autem quod ad quantitatem at-
tinet, ſit exigu⁹:humiditas enim noxia pulmoni e-
xiſtit,vt Aetius inquit:quare primis diebus vinum
dare cõuenit dulce,album,aquoſum,paulatim fre-
quenter bibendum,vt Hippocrati viſum eſt , libro *Loco citat.*
ſecundo de Morbis,eóque præſertim vtendum,vbi
inflammatio ex frigidiori ſanguine ortum habeat,
ac laborantes admodũ elegantes, delitioſique fue-
rint:reliquis verò pro potu aqua hordei (præcipuè
nõ decorticati)tribuenda erit,vel aqua,in qua gly-
cyrrhizæ radix fuerit decocta, aut vua paſſa vina-
ceis detractis,vel aqua mulſa,in qua etiã parũ hyſ-
ſopi decoctũ ſit:propinari itẽ poterit pro potu ficuũ
cũ pauco hyſſopo decoctũ,ex Pauli ſentẽtia.At vir-
tutis tuẽdę gratia(vt ipſe inquit)crebriùs potuit aſ-
ſumetur aqua mulſa per ſe,aut cum nucleis pineis.
Reliqua quæ ad victus rationem attinet, præce- *Venæ ſectio.*
denti capite ſtudioſi requirant. Oportet autem (ſi
ſatis validæ vires ſunt,)ſanguinem mittere,ex Cel-
ſi ſententia:quam etiam confirmauit Aetius , cùm
dixit, Itaque (ſi nihil obſtiterit) ſtatim vena ſe-
canda erit in cubito , ex quacunque cauſa,ac quo-
uis modo genita ſit peripneumonia:quamuis Pau-
lus velit in iis , qui ex alijs morbis in hunc deci-
dunt, ſanguinis detractionem vitandam eſſe , ma-
ximè ſi diu hoc in ſtatu fuerint:vel ſi per initia ſan-
guinem miſerint.Sin autem peripneumonia ſtatim
ab initio inuaſerit (vt ipſe fatetur) ſanguinem mit-
tere,ſi vires id permittant, ex vſu eſt. Quibus ver-
bis pugnare videtur Paulus Aëtij , ac Celſi ſenten-
tiæ : quamuis nedum nõ pugnant verba eius præ-
dictorum ſententiæ,ſed ipſam confirmant : non e-
nim propterea quod morbus diuturnus fuerit , vel
quòd per initia ſanguis miſſus fuerit , his qui ex
aliis morbis in hunc decidunt, propriè ſanguinem
mittere prohibet Paulus,ſed quod vires conſonum
ſit hoc auxilium eiſdem prohibere , vtpote imbe-
cilliores exiſtentes : quo caſu nec Celſus,nec Aë-
tius venæ ſectionem admitterent : nanque Celſus
dicebat,ſi ſatis validæ vires ſunt:& Aetius, ſi nihil
obſtiterit. Secare itaque venã oportet ſtatim circa
initia,in quauis peripneumonia,ſi validæ vires fue
rint,ac nihil aliud obſtiterit:& in cubito internam,
ac ex vtroque brachio ſanguis extrahendus,ſi ſuſti-
nuerint vires,primùm quidem modicus,& nõ vſq;
ad animi defectionẽ,vt videlicet adſeruetur, ad re-
petendam detractionem , ex Aëtij ſententia. At ſi
quid venæ ſectionẽ prohibuerit, cucurbitulas tho- *Cucurbitulæ.*
raci admouere oportet, ac lateribus defigere , qui-
bus tantum elicietur ſanguinis,quantũ vires ferũt,
vt Paulus refert,vel acri clyſtere aluum ſubluere o-
portet. At ſi neque iis morbus cedat, præſertim in
primis quatuor,aut quinque diebus,purgãte medi-
camẽto aluum ſubducere licebit,& hoc paulò am-
pliùs , quò & febres obtuſiores ſint,& dolores le-
uiores,quemadmodum Hippocr.ſcriptum reliquit *Purgatio.*
libro tertio de Morbis.Eligantur autem ea,quæ le-
niendo purgant:cuius generis ſunt noſtris tempo-
ribus,manna,caſſia fiſtula,ac antidotus diacatholi-
con,ſeu diaprunum non laxatiuum,quorum decẽ-
tem quantitatem aſſumens cum aliquo ex decoctis
præcedenti cap. de pleuritide deſcriptis diſſoluas,
ac potui donato , oportet autem infernam aluum
(vt præcitato loco inquit Hippocrat.) neque valde *Loco citat.*
ſuppreſſam

ſuppreſſam eſſe, vt febres nõ ſint acutæ, neque valde egerere, quo ſaliua ſurſum educi poſſit, & æger viribus valeat. Confert itaq; peripneumonicis purgatio, iuxta Hippocratis ſententiam, præſertim ſi prædicto modo ea vtare, ac modò dictis medicamentis purgantibus: nec parum conferunt diutiſſimæ frictiones, ſi bis quotidie fiãt in ſcapulis; proximè ab his in brachiis, & pedibus, & cruribus, leuiter contra pulmonem, vt teſtatur Celſus. Interim verò, vt prõptè ac celerrimè pulmo expurgetur, curandum erit: in quẽ vſum cõferunt ſyrupi ex adianto, glycyrrhiza, vua paſſa; aut, ſi cerebro aſſumantur, pariter nonnulla ecligmata, aut hipoglottides, ſeu becchicę pilulæ tribui poſſunt; quæ omnia cap. de catarrho, ac de tuſſi requiras: & poſt vniuerſales euacuationes, potiones quaſdam dare cõuenit; inter quas à Celſo, & Paulo hyſſopi decoctum, cui ficus arida ſit incocta, præſtat; aut aqua mulſa, in qua vel hyſſopum, vel ruta decocta ſit, aut iris ſicca trita inſtar duum cochleariũ aquę mulſæ inſpergẽda, vel ipſamet mulſa, in qua iris ſit cocta, præbeatur. Quibus etiam pro ratione redundantis ſucci adiicere poteris hordeum, vuam paſſam, adiãtum, glycyrrhizę radicem, iuiubas, marrubium, aut origanũ, ſeu helenij radicem: valentioribus namq; hic morbus medicamentis indiget, maioriq; extenuãdi facultate præditis, quàm pleuritis. Cæterùm ab extra proſunt aduerſus dolores impoſita calida fomẽta, quæ dirigendi vim habeant, ac diſcutiendi, quorum mentio prædecẽti cap. facta eſt: poſt quæ thoracis partes illinantur ex oleo amygdalarum dulcium & amararũ, aut anethino, ſeu chamæmelino, irino aut rutaceo, addaſq; ſi libeat prædictis oleis gallinarum, ſeu anſerum pinguedinẽ, ac butyrum inſulſum, vel œſypum liquidam. Quod ſi mauis, ceratum conficias ex butyri recentis, adipis anſeris, vtriuſque drachm.j. olei rutacei, ac vtriuſque amygdalæ ana vnc.s. pulueris iridis, & hyſſopi ſiccæ, ſingulorum ſcrup.ij. œſypi liquidæ drach.iij. ceræ, quod ſatis ſit, fiat ceratum. Cataplaſma itẽ paretur hoc modo, Recipe radicum, & foliorum althææ, & maluarum ana manup.s. contunduntur, & adde cremoris ſeminis lini, althææ, & fœnigræci ana drachm.ij. iridis, & hyſſopi, quę tenuiſſimè ſint trita, ſingulorum drachm.j. butyri, & œſypi liquidę ana drachm.j. & s. olei chamęmelini, & rutacei ana vnc.j. cum aqua mulſa, aut cum reſina terebinthina cataplaſma conficiatur, quo tum pectus, tum latera contegantur: optimum etiam erit eidem cataplaſmati inſpergere ſeminis lini, ac fœnigræci tenuiſſimum pollinem. Aëtius verò, ac Paulus valde commendant medicamentum compoſitum ex cera, reſina terebinthina, medulla ceruina, butyro, œſypo liquida, iride ſicca tenuiſſimè trita, & etiam nardino vnguento, vt inquit Paulus: ſint autem horum partes æquales, vt ait Aëtius.

Περὶ ἐμπυήματος. *De empyemate ſeu ſuppuratione.* CAP. LII.

Quot modis dicatur ſuppuratio

Vide 1. progno. com. 40. & 2. progn. comment. 60.

MOrbus qui à Græcis ἐμπύημα, à Latinis ſuppuratio, ſeu purulẽtia dicitur & propterea qui hoc morbo laborant ἐμπυικοὶ καὶ ἐμπυοὶ Græcè, Latinè verò ſuppurati, & purulenti appellãtur, non vno duntaxat modo in Hippoc. & Galeni doctrina intelligi cõſueuit. Nãque interdũ omnẽ transmutationẽ quæ fit ad pus, in quacunq; parte fiat, per ſuppurationem intelligunt, vt patet aphoriſmo 8.5. & 45. ſeptimi libri, & libro prognoſt. præſertim primo, & ſecũdo; interim verò ſolos eos, qui in thorace, ac pulmone vniuerſum pus cõtentum habent, priùs tamẽ prædictis partibus inflammatione affectis, purulentos nominant: vt dicatur ſuppuratio hoc modo tranſmutatio, ſeu alteratio prædictarum inflammationũ ad pus, vt liquet tum commẽto citati aphoriſmi octaui, quinti libri, tum etiam ſecundo prognoſticorum. Tertio modo per ſuppurationẽ propriè, ac præcipuè intelligunt, non ſiquidem cõuerſionem inflammationis lateris, ſeu pulmonis ad pus, ſed collectionem, ſeu effuſionem puris in ſpatio thoracis, atq; pulmonis intermedio poſt prædictæ ſuppurationis diſruptionẽ. Sic quoque pręcipuè ſuppuratos nũcupant eos, quibus inter thoracem, atque pulmonem aceruatum pus eſt, vt commẽto aphoriſmi 45.6. & 27. & 8. & 15. quinti libri patet, ac etiam ſecundo prognoſticorum. Cùm itaque hiſce tribus modis ſuppuratio, ſeu purulentia in Hippocratis & Galeni doctrina intelligi poſſit, de ea quæ primo modo ſumitur, nequaquam pertractare propoſuimus, cùm de thoracis, ac pulmonis affectibus, & nõ de his qui indifferẽter in ſingulis corporis partibus prouenire poſſunt, hîc verba facimus. Et cùm magna ex parte, ac pręcipuè ſuppuratos nominẽt Hippocrates & Galenus eos, qui pus habẽt in ſpatio inter thoracem, atque pulmonem, vt pręcitatis locis liquet, propterea de hac ſuppuratione potiſſimùm pertractare intendimus: quamuis affinitate ſermonis nonnulla quoque dicemus de conuerſione, ſeu tranſmutatione inflammationis lateris, ſeu pulmonis in pus, quod quidem adhuc in parte inflãmatione affecta vniuerſum cõtinetur; & ſi hic affectus non præcipuè ſuppuratio, aut purulentia dici poſſit, vt dictũ eſt. Afficitur verò perpetuò in verè purulentis thorax, præſertim ſecundũ eius cauitatem, hoc eſt, intermediam regionem quæ inter thoracem atque pulmonem eſt: quapropter anguſtiam ſentiunt laborantes loci illius purè repleta intermedia ea regione: acciditque eis anhelitus difficultas ac tuſſis, & in imo thoracis grauitas quædam ſentitur. Verùm ſi nondum pus in idem ſpatium effuſum ſit, ſed vniuerſum conſtiterit in parte priùs inflammatione affecta, pulmonem, aut ſubcingentem membranam affectam eſſe dignoſces ex præcedente peripneumonia aut pleuritide, quæ haudquaquã adhibitis ſubſidiis diſcuſſæ fuerunt. Præter hæc, ſi in pulmone pus cõtineatur, & in vtraque parte potius, quàm in altera, dextra ſcilicet, & ſiniſtra pus colligitur, in vtriſq; incidens veluti quoddam onus perſentiſcit æger, & æquè calidiores ambæ partes ſentiuntur, neque ægriùs, aut promptiùs in vno latere, quàm in alio cubabit. Si verò ſuppuratio in altero latere tantummodo fuerit, in altera quoq; parte thoracis, dextra ſcilicet, aut ſiniſtra potiùs quàm in vtraq; pus collectum erit, neque in dextra parte exiſtens, in ſiniſtram, neque è contrario in ſiniſtra, tranſmeare in dextram poteſt. Cæterùm pars affecta cognoſcitur, quia calidior eſt, quàm reliqua, & in eadem quoque duntaxat dolorem, ſeu grauitatem ſentiet æger: & eo in incolume latus cubante, veluti onus deſuper aliquod illi pendere videtur, vt apud Hippocr. atque Gale. legitur ſecundo prognoſt. Suppuratio itaque præcipuè dicta, quæ nihil aliud eſt, quàm collectio puris inter thoracẽ & pulmonẽ, vt priùs diximus, morbus eſt in numero toto genere

2. progno. cõmen. 60.

De qua ſuppuratione tractabitur.

2. progno. Loco citat.

Pars affecta.

tex. & cõment. 58.

præter naturā, ac in excessu, vt lib.de differ.morb. cap.8.patet. At ea suppuratio, quæ transmutatio est seu conuersio inflammationis lateris, aut pulmonis ac pus, cum eodē tempore fiat abscessus dictarum partium, morbus posset dici in magnitudine, velut quoduis aliud genus abscessum, ex Galeni sentētia 14.metho. meden.cap.12. Vtraque tamen morborum genera in numero scilicet, & magnitudine, sub vno prædicamentorum genere continentur, vtpote sub quantitate, velut patet eodem libro de different.morb.c.8. Verùm vt clarior fiat prædictarum suppurationū dignotio, eas separatim distinguere voluimus, ac pro earū distincta notitia, primò indicia trademus ipsius suppurationis, quā abscessum nūcupauimus, secundò disruptionis ipsius abscessus, & tertiò effusionis, seu collectionis puris inter thoracem, atq; pulmonē, quæ propriè, ac præcipuè suppuratio dicitur. Dignosces autem inflammationis transmutationem ad pus, cùm adhibitis opportunis subsidiis, ac proba instituta victus ratione in præcedenti inflāmatione dolor nō desinat. adhuc rigor laborantem prehendit propter puris acrimoniam, ac mordacitatem, quod quidē adiuncta corpora erodit, talémque rigorem febris comitabitur vehemētior admodum, quàm ea, quæ præcesserat; eueniétq; ægrotis ponderis cuiusdam (in loco quo dolore afficiebantur) sensus. Ex pondere itaque, rigore, ac febre multò vehemētiùs affligente, quàm anterior, suppurationis initiū percipitur, vt liquet apud Hippocr.& Gal. 2.prognost.& apud Alexandrum cap.de purulentis; nam dum pus conficitur, dolores, ac febres accidūt magis, quàm iam confecto ex eiusdem Hippocrate sententia aphorism.47.libri 2.aderitq; grauitas pectoris, tussis valida, & sicca cum dolore, aliquando etiam cùm humiditate, ob quam releuari quoque videntur, vt inquit Paulus. Verùm licet confecto pure, & dolor, & febris mitiores fiant, tamen instante tempore disruptionis ipsius, vehementiùs cum horrore quodam iterum febricitabunt, ac in sermonis proprietate conturbantur, offenduntúrq; spiritu, adeò vt difficiliùs, quàm antea spirent, ex eiusdem Pauli testimonio. Rupto autem abscessu, ac effuso purè inter thoracem ac pulmonem, vehementes febres quiescunt, & magna ex parte dolor quoq;, licet indesinenter febricitent habituali quadam febre: grauitatis autē sensus remanet intus in profundo thoracis: simúlque transfluere aliquid apparet iuxta multiplices reclinationis permutationes, & maximè cùm ab vno latere in alterum decumbunt, tunc sanè multitudo puris manifestatur, & fluctuationis cuiusdam sonitus sæpè sensibiliter in reclinationibus ipsorum auditur, prout legitur apud Galenum lib.4.de locis affectis, cap.8.& apud Aëtium lib.8. cap. 65. totúsque thorax eisdem attollitur, etsi neque calidus sit ipsorum spiritus, neque etiam exsufflando emittatur, nisi adurens fortasse febris accesserit, vt idem testatur Galenus, potissimùm vbi magna puris quantitas collecta sit. Educitur quoque eisdem pus nunc purum, nunc fœculentum, vt inquit Paulus: ex pulsu item poteris diuersa suppurationis tempora interstinguere: nam initio suppurationis statim suppurati pulsum habebunt, qualem habere solent in vigore inflammationis; nam hoc tempore initium est suppurationum: erit itaque pulsus durior, quàm antea, & vibratus magis, sed minor, quàm dudum, non tamen languidior, quin etiam crebrior, ac celer: nonnunquam etiam inæqualis, & inordinatus; verùm omnibus erit hecticus; quoniam perpetuò est illa in motu arteriarum agitatio, donec fiat eruptio: licet cùm pus propè maturum sit, æqualior fit pulsus, cùm verò eruptio fiat, languidior, latio, tardior, & rarior pulsus redditur, vt libro de pulsib.ab Tyrones, cap.11.& quarto de causis pulsuum, scriptum est. Hippocrates verò eodem 2.lib. Prognostic. omnes purulentos dignosci his indiciis fatetur, nam principio febris non dimittet, sed interdiu tenuior, noctu verò vehementior est. Copia sudoris elicitur, ac tussiendi cupiditas adest: quamuis nec quicquā commendatione dignum expuant. Oculi caui redduntur, genæ rubent, vngues curuantur: digiti verò potissimùm summi calescunt, atque in pedibus tumores consistunt, procedente videlicet tempore, neque cibum appetunt; ac pustulæ circa corpus erumpūt, quorum omnium Galenus eodē loco causam reddit. At quoniā suppuratio nō ex vna duntaxat causa oriri potest, eas propterea inuestigare conabimur: interim namq; ex inflammatione in pus versa, & demū disrupta siue subcingentis, aut alterius thoracis membranę, siue pulmonis fieri poterit: velut ex iam dictis liquet, ac etiā Paulus & Aëtius testātur. Quandoq; verò propter sanguinis eruptionem, vlcere ad cicatricem nō perducto oriri poterit, vt idem Paulus inquit. Ex angina quoq; cùm ab ea ægri liberantur, & ad pulmonem vertitur, si non in septem diebus pereant, sed eos effugerint, suppuratio fit, quemadmodū aphorismo decimo libri quinti, ab Hippocrate & Galeno scriptū est. Quæcunque verò prædictarum causarū suppurationem excitauerit, haud ægrè dignosci poterit, ex propriis eorundem affectuum signis, vt si pleuritis, aut peripneumonia, aut sanguinis eruptio, seu angina præcesserit. Ex confluxu etiā è capite ad thoracem manante (vt Paulus asserit) ortum ducit quandoq; suppuratio, seu vt (inquit Aëtius) ex seroso, aut pituitoso humore, ex reliquo corpore in vacuum thoracis delapso, isthicq; putrefacto: id quod confirmari videtur ab Hippocrate, simul atque Galeno aphor. 38. septimi libri, cùm dixit Hippocrates, Destillationes in ventrem superiorem suppurātur intra viginti dies: & libro primo de morbis ab eodē Hippocrate dum asseruit suppuratos interim fieri, cùm pituita de capite copiosa, & aceruatim in superiorem ventrem fluxerit, putrescit, & in pus vertitur. Nec minùs & huius causæ notitiam habebis, si præcedentem destillationem consideràbis, ac eiusdem signa pernotabis. Verùm quí fiat, vt ex destillatione, seu ex delapsu pituitosi præsertim, & serosi humoris ex reliquo corpore in vacuum thoracis suppuratio gignatur, non ab re dubitabit quispiā, cùm suppuratio (vt superiùs definitum est) aut mutatio sit inflammationis ad pus, aut effusio quædam, seu collectio puris inter thoracem, & pulmonem: quod verò pus generationem habeat, aut vbi cōtusa caro fuerit, aut ex humore, qui phlegmonem producit, apud Galenum legitur quinto de simplic.medi. facult.cap.5.insuper (vt idemmet Galenus testatur primo de different.febr.) pus generationem habet per inflāmationes, & phymatosos tumores omnes, superante quidem natura, quemadmodum in humoribus intra vasa putrescētibus, id quod subsidet in vrina, proportione puri correspondet. Qua de re quocunq; modo suppuratione sumpta, cùm semper

Suppuratio propriè dicta quid sit. Quis affectus præter naturam est.

Signa inflāmationis cum in abcessum vertitur.

Tex. & comment 58. Alex. lib. 7.cap.2. Paul.lib.3. cap.32.

Signa disruptionis abscessus. Loco citat.

Suppurationis, propriè dictæ signa.

4 de locis aff.cap 7. Quales sint suppuratorū pulsus.

cap.9. 2.prognost. tex.60.

Causæ suppurationis.

1. de morbis versus medium.

Dubium.

1. de differ. febr. ca.6.

per pus contineat,siue collectum in parte priùs inflammata,siue effusum inter pulmonem, & thoracem oriri nequaquam poterit propter confluxum humorũ à capite, aut ex reliquo corpore ad thoracis partes manantem,vt Paulus,& Aetius afferunt, seu ex destillatione,vt inquit Hippocrates,& Galenus præcitato aphorismo 38.septimi libri, cùm necessum sit ipsum fieri,aut ex carne contusa(id quod in suppuratione iam dicta minimè cõtingit) vel ex præcedenti phlegmone non discussa, seu tuberculo,ad pus transmutatis : non igitur generari poterit ex destillatione , seu delapsu humorum ex reliquo corpore in vacuum thoracis suppuratio. Verùm si- *Responsio.* quis Hippocratis , ac reliquorum iam dictorũ verba sanè intelligere velit,ipsos promptè à calumnia liberabit : nam destillationes in ventrem superiorem intra viginti dies suppurari,hoc est,concoqui, superari,& euinci,ac similes puri reddi,& non verè in pus verti docuit Hippocrates , id quod Galenus disertissimè declarauit , commento aphorism. 30.eiusdem septimi libri , cùm dicebat, loquens de his , quibus fiunt à capite ad pulmonem fluxiones manifestæ. Verùm hi neque spumosa per sedem excernunt,neque cum tussi expuunt,& tamen sæpiùs manifestè quæ sunt in viscere,hoc est,pulmone asperæ arteriæ sunt eo oppletæ,quod defluxit à capite,quod iam concoctum est puri simile,sed spumosum minimè:concoctæ itaque destillationes in superiori ventre,hoc est, thorace, puri similes fiunt, vt inquit Galenus,& non verè suppurantur.Quare ex eis similitudinariæ quędam,& non veræ suppurationes interdum gignuntur, ex Galeni sententia: cùm verum pus ex eisdem progigni nequeat.Quomodo etiam interpretari possunt & Pauli verba, vel intelligas ex confluxu à capite manante ad thoracis partes, phlegmonem priùs generari posse, & ex ea suppurationem per eiusdẽ phlegmones trãsmutationem ad pus. Erit itaque non immediata, sed mediata causa suppurationis destillatio , si hoc modo interpretentur Pauli verba. Quod verò Aetius suppuratos non verè fieri ex seroso , aut pituitoso humore in vacuum thoracis delapso , ilthicq; putrefacto intellexerit, sed æquiuocè , ac similitudinariè ex eiusdem verbis liquet, cùm dixit, Nouimus autem quosdam citra febrem suppuratos , ex iã dicta causa, &c.Paulò enim suprà retulerat suppuratos indesinenter febricitare febre hectica.Qua de re sibiipsi pugnaret,si post pauca verba eosdem citra febrẽ nouisse asseruisset ; nisi per eos citra febrem suppuratos non verè suppuratos intellexisset; vel dicas fieri suppuratos,si pituita ex capite destillet ad pulmonem , ex qua temporis progressu exasperatur pulmo , & intus exulceratur à pituita inhærente, ac putrescente , vt visum fuit Hippocrati *Loco citato.* libro de morb.primo,& si tabidi potiùs,quàm suppurati hi nuncupari possint. Verùm de causis suppurationis satis sit hæc dixisse:sed ad eiusdem pro- *Prognostica.* gnostica deueniamus , asserentes quòd suppuratorum hi potissimùm supersunt (vt inquit Hippocra- *2.progno. text.63.* tes secundo prognostic.) quos febris eodem dimiserit die post eruptionem,ac cibum citiùs appetũt, & siti liberati sunt, & venter exigua, ac consistentia deiicit, & pus album, leue, concolórque est, ac vacans pituita,& absque labore,ac valida tussi expurgatur. Itaque optimè quidem sic , ac celerrimè iudicantur,sin minùs,quibus ad hæc proximè accedunt : moriuntur verò ij , quos febris non deserit, aut cùm videatur deserere, denuò recalescẽs innotescit:& sitiunt,nec cibum appetunt,aluus humida est,pus viride,liuidúmque spuunt, vel pituitosum, spumosúmque : pereunt ergo,si hæc omnia adsint. Ad horum quibus alia adueniunt,alia nõ,ij partim intereunt , partim in multo tẽpore incolumes euadunt:verùm ex indiciis omnibus,quæ in iis existũt, de cæteris quoque vniuersis coniectandum. De iis verò suppuratis,ac purulẽtis,qui ex pulmonia fiũt, eodem secundo prognosticorum , Hippocrates sic *tex.68.* scriptũ reliquit. Quòd si maiores natu fuerint, potius intereunt:per alias verò suppurationes, minores natu potius moriuntur.Etenim(vt inquit Galenus in commento)in purulentis ex pulmonia, quia propter excreationem sanari debent , viribus propterea egent validioribus,& ob id potius minores natu,quàm maiores seruantur.In cæteris verò suppurationibus, minores natu anteà moriuntur propter vehementiores dolores, ac febres, quæ magis dũ suppurationes fiũt,illis accidunt:quò fit, vt propter magnitudinẽ febrium, ac doloris, morte præoccupentur. De iis verò qui ex morbo laterali suppurantur, talem protulit sententiam aphoris.15.lib. 5. quòd si in quadraginta diebus purgantur à die , à qua fit eruptio,liberantur,si verò non,ad tabẽ trãseunt. Cõuersa autẽ inflammatione lateris,aut pulmonis in suppurationem , rumpitur nunnunquam sursum versus, quãdo etiam periculosior est, Aëtio & Paulo testibus:aliquando verò deorsum. Verùm si sursum erumpitur,si non quàm citissimè pus per sputum reiiciatur,tabidi fiunt,vt inquit Aëtius : & (vt Paulus asserit) illud idem confirmãs nisi eisdem summa adhibeatur diligentia , protinus purulenta illa collectio tabem accersit, pulmone exulcerationem cõtrahente.Quæ verò suppurationes inferiùs tendunt , ac rumpuntur , non adeò periculosiores existunt,cùm in aluum,& intestina, aut in vesicam transfundãtur per vasa quædam trãsmissione ad ea membra facta;quem puris expurgationis modum, pulmonis, aut thoracis vomica disrupta, disertissimè Gale.sexto de locis affectis,cap.3.& commento aphoris.30,libri septimi, docuit ; in his itaque locis illum studiosi requirant : ij verò suppurati , quibus propter magnam puris copiam inter thoracem & pulmonem collectam totus thorax in respiratione attollitur,celerrimè suffocantur,ex Galeni testimonio quarto de locis affect. cap.7. tum ob affectum ipsum,vt ipse refert, tum quod vires omnibus suppuratis defessæ, siquidem propter pugnã ex necessitate imbecilliores reddũtur. Verùm quinto de locis affectis,c,3.de suppuratis aduersus Erasistratum sic dicebat,quòd velut nõ paucos perire,ita & alios complures seruari videat : quorũ si quis per singulos dies reiecti puris quantitatem collegerit, interdũ sex,aut octo heminas,interim quindecim,atque interdum plures totam summam æquare inueniet. Quis autem sit suppuratorum per expuitiones purgationis modus , habetur à Galeno eodem quinto *Loco citato.* de locis affect. namque expirationis tempore vniuerso thorace vehementer constricto per validam tussim (sine qua fieri nequit) pus,quod inter ipsum & pulmonem continetur comprimendo cogit, atque ad pulmonem ipsum impellit concedente pulmonis membrana eiusdẽ puris , ac similiter cuiuslis alterius excremẽti penetrationem:etenim thorax vehementer admodum hoc tẽpore pulmonem omni ex parte comprimit;& demum,cùm & maiores

res sint in earum extremitate asperæ arteriç partes, quàm venç, & arteriç leues, ac multo ampliora habeant ora, nec ita cócidant, neque omnifariã concludantur, propterea quòd cartilagineæ sint, in asperas ipsius pulmonis arterias recipitur, & non in leues, ac venas, ac deinceps expuitur. Qui auté suppuratione laborãt, aerem inhabitent siccum, in calido, & frigido temperatum, vel paulo ad calidum vergentem, ac in quiete diligenter custodiédi sunt à motu, seu exercitio cauentes: somno quoque temperato vtantur, & si rupturæ tempus instauerit, super sanum latus decumbant, Paulo auctore: singulis diebus alui excrementa excernant, si nó sponte, saltem clysteribus, præsertim lenibus: namque exonerata natura ab eiusmodi excrementis, promptiùs suppurationi vacabit, ipsam maturando, aut rumpendo, aut expurgando. Immodici animi affectiones vitandæ erunt, præsertim metus, & mœstitia: nutriendi verò sunt ex ptisanæ succo, & aqua mulsa, vt inquit Aëtius: nam mulsa quouis tempore exhibita, nihil ægrum offendit, Tralliano teste: quamuis nec ipsa vniuersim, sed paulatim exhiberi debeat: nam omnis potus modicus esse debet, in iis qui alicubi abscessum habent, vt Galenus testatur septimo de compositione medicament. secundum loc. cap. 6. Verùm (vbi infirmæ vires fuerint) maior cura ipsarum habenda est: & propterea cibis boni succi, & concoctu facilibus vti debét, ptisanæ cremorem parantes, aut ipsammet totã ptisanã decoquentes in gallinarum, seu pullorũ gallinaceorum, phasianorum, aut perdicum, seu columbarum iure: quorum etiam carnes edant, veluti etiã & turdos, aliasq; aues montanas, ac gallorum testes. Et quia iura (vt inquit Alexander) vlcera magis detergunt, ventrémque humidiorem efficiunt, propterea modo dictarum carnium iure vtãtur, thymo, hyssopo, oreoselino, aut fœniculo adiecto; brassica, aut asparago, vel malua, vbi biliosum corpus fuerit, aut salsum quid expuant, & febris valida. Interim verò vti poterunt pittaciis, amygdalis, vua passa, ac nucleis pineis, verùm non copiosiùs ex eis assumant, & si abstergere possint: nam ægrè cócoquuntur, & propter oleosam ipsorum partem alios cibos in ventriculo interim corrumpunt, vt apud eundem Alexandrum legitur. Potus verò (vt diximus) sit aqua mulsa, aut aqua hordei, vel vinum tenuis substantiæ, vt Galenus præcipit, eodem libro septimo de composit. medic. secund. loc. cap. 6. sit autem vinum (vbi eo ęgri indigeant) paucum, ad dulcedinem declinãs, vt inquit Aëtius: poterit quoq; & aqua probè cocta offerri, iuxta eiusdé sententiã: ab aceto autem, & omni alio vinoso genere, & ab aqua quoq; frigida abstineãt, vt ipse præcipit. Cùm autem suppuratio fieri incipit, puris confectio, seu cócoctio iuuanda erit, vt Paulus refert: namque vnum ex naturalibus operibus, quod quidem concoctio quædam existit, est ea quæ in pus fit conuersio, vt apud Gale. legitur quinto de simpl. med. facult. & primo de differen. febr. Qua de re quod ad mouẽdum pus adhibetur medicamẽtum, tale esse debet, qualis est in naturis tẽperatis calor natiuus, modicè siquidem humectans, & excalfaciens, vt neque excellat, neq; inferius sit temperatura corporis ipsum immutantis, sed quoad fieri possit simillimum, quemadmodum eodé quinto libro de simp. med. facult. cap. 5. liquet. itidé quod emplasticum sit oportet, quo tenaciter corporis poris, siue meatib. illitũ inhæreat, vt ibidem patet. Primùm itaq; cùm suppuratio fit, fomentis per spógias natura adiuuãda erit, vt Paulus asserit: nec illud citra rationem fieri iussit: nam inter omnia, quæ ad puris generationem conferũt, aptissima est perfusio aquæ temperatè calidæ, aut cui additum sit oleum, quod hydrelæon Græci vocant; & ex iis, quæ irrigantur, oleum temperatum, iuxta eiusdé Galeni decreta, præcitato libro quinto de simpl. med. facultat. cap. 8. Farina quoque triticea pura, aut panis purus modicè coctus cum hydrelæo confert: insuper & adeps suillus, vitulinus, gallinaceus, seu anserum, cũ maluæ, seu althææ radice permistus: vel cataplasma fiat, præsertim tardantibus suppurationibus ex caricis decoctis, hordeacea farina, althææ radice, colúbino stercore, & modica resina terebinthina, ex Pauli, & Aëtij sentẽtia. Ceratũ quoque cóficere poteris ex butyro, ruta, iride, baccis, lauri, vt Aëtius inquit, cui radicẽ maluæ, aut althææ, adipem ex prædictis, farinam hordeaceam, aut triticeam, oleum commune, amygdalarum dulcium, aut chamæmelinum, simulatq; ceram addere poteris. Quo item tempore ius ex contusis carnibus gallinarum, aut gallinaceorum pullorum, perdicum, phasianorum, aut starnarum paratum, etiã cum ptisana permistum assumere ægri poterũt, præsertim vbi imbecilliores vires fuerint, cùm non parum eis conducat pro puris generatione. Pure autem genito, quæ abscessum rumpũt adhibenda erunt, velut ex mulsæ sorbitio interposito tẽpore, & ptisanæ cremoris cum melle: & si valentiores ægri fuerint (vt Paulus refert) decoctum hyssopi, & thypi cum melle: item salsorum esum commendat, & catapotia ex hiera diacolocynthide, à quibus abstinere cósulo, nisi valde robusta sint corpora, quibus hæc tribuantur: potius verò syrupũ ex hyssopo, aut è marrubio crebrius adhuc vsum præberem. Conducit quoque non parum ad abscessus rupturã, super sanum latus decubitus: legitur etiam apud Hippocratem libro de locis in homine, quod purulentis, cum excreationem facere oportet, pluribus cibis, & salsis, ac pinguibus vtẽdum est, & vino austero, & cũ sic habet tussis inducenda. Ab extra verò vtile est (vt Aëtius inquit) cataplasma ex solo stercore caprino, præsertim vbi ruptura tardauerit. Verùm rupto abscessu adiuuare oportet puris excreationem, quocunque repere cognoscatur, ex decreto eiusdem Aëtij. Nam si ad aluum proreptet, magis emollientia offeréda sunt: si ad vesicam serpat, ea quæ vrinã magis cient adhibéda: si verò per tussim puris repurgatio fiat, nihil cóuenientius, aut familiarius exhiberi poterit, quàm ptisana optimo melle permista: item dari poterit (vt Paulo visum est) hyssopi, iridis, aut dulcis radicis decoctum in mulsa diluta; cui quoque sententiæ adstipulatur Aëtius: item & radicis dulcis succus commanducatus confert. Et si pus, quod expuitur, fœdi odoris, ac sordidum fuerit, fœnigræci cremorem cum palmulis pinguibus decoctum dare confert, horũ inopia, ficus quoque siccas modicas incoquere. Præstat etiam si mellis paulum admisceas, vbi cremorem exhibiturus es, vt Alexãder scriptum reliquit: per aliquod tamẽ tempus ante cibum potius ipsum dato. Benefaciunt quoque (eodem auctore) hyssopum, thymum, aut iris contusa, seu pulegium, seorsum assumpta, aut cum melle mixta: nam generosè (vt ipse inquit) repurgant. Idem quoque medicamentum commẽdat, quod recipit nucem pineam,

quæ

Curatio.

Victus ratio.

Medicamentorum ratio. 5. de simpl. fac. cap. 5. 1. de differ. febr. ca. 6. Quæ medicamẽta puris generationi opitulentur.

Quæ competãt purè genito.

In medio.

Quæ competant medicamenta suppurationi propriè dictæ.

quæ copiosam resinam peculiarẽ sibi circundatam habeat, cũ marrubio recẽti decoctã, deinde mellis modicũ decocto misceto & rursus hoc vsq; ad melleam crassitiem incoquito,& vtitur;in quem etiam vsum conducunt, mel rosaceũ, syrupus ex adianto è glycyrrhiza, de hyssopo & marrubio. Vtilis quoq; ad puris repurgationem existit aliorũ præcipuè coctorum comestio,robustis præsertim, vt Aëtius fatetur. Interea ex hyssopi puluere, vel abrotoni, mixtis seminibus in decoctione pinguiũ caricarũ medicamentum paratur. Similiter etiam terebinthina munda in mensura vnius cochlearis, ieiunis quàm maximè, & viribus reparatis datur, ex Theodori Prisciani sentẽtia libro secundo ad Timoth. part. 2. cap. 10. Cæterùm vndecunque puris excretio contingat, eodem Aëtio teste, ea quæ vrinam cient, cibis commodè admiscentur: quamuis hoc pugnare videtur Galeni verbis libro quinto de simpl. med. facult. cùm asseruit medicamenta vrinam cientia acriora esse, & valde excalfacientia, quę omnia aduersa sunt puris ex thorace expuitioni. Quippe cùm natura eorum sit, tum excalfactoria exsiccatoriaq;, tum etiam secretoria, & coactoria. Quod verò coactum est atque exsiccatum, haud etiam facilè expuitur proinde huiusmodi medicamenta, quæ expuitioni ex thorace puris opitulantur, incidendi, atque extenuandi, & detergendi vim habeãt oportet, sed non tamen insigniter calidam, ne videlicet validè desiccent, veluti ea, quæ vrinam valenter ciunt. Atqui nodus hic bifariam solui poterit, primò quòd Galenus acriora medicamenta dixit plurimam mouere vrinam (cùm nõnulla alia eam ciere possint, quæ acriora non sunt) quæ insuper puris ex thorace expuitioni aduersa esse fatetur: cum simul cum caliditate valẽter desiccent: & propterea ab eo peculiariter hæc dicũtur vretica, siue vrinam mouentia, non quia hæc solũ vrinas moueãt (quoniam & alia quoque medicamenta, quæ non adeò calida sunt, neque desiccant, vrinam prouocant) sed quia iam dicta medicamenta solas vrinas mouent, propterea peculiariter vretica nuncupantur, à quibus abstinendum esse pro puris ex thorace expurgatione, eodem loco præcipit, & non ab his, quæ non adeo calida, & sicca, seu acria sunt, & ab Aëtio commendantur. At siquis velit, cuncta quæ vrinam ciunt ab eodem Aëtio commendari, dicimus nos, quòd eisdem etiam vti possumus, modo quo præcipit Aëtius, ea scilicet cibis admiscentes, quæ suapte natura humidiora sint, vtpote ptisanæ, aut quipiam iuri ex prænominatis; id quod neque Galenus ipse negauit, cùm præcitato libro quinto de simplic. med. facult. dixerit eadem medicamenta vretica, acria, plurimum mouẽtia vrinam commoditatis gratia, pro expurgãdo ex thorace pure, cum sorbitiunculis, potionibúsque humectantibus exhiberi posse: obtunditur etenim prædictorum medicamentorum caliditas, ac siccitas immodica ex admistione sorbitionum, ac aliorum ciborum, seu potionum humectantium. Quòd si diuturnior affectus fuerit, imbecillæ vires, ac febrilis calor moderatior euaserit, neque thorax multum puris contineat, lac (vt inquit Alexander) dari debet, asininum præcipuè, vbi sordidũ ac fœdi odoris pus expurgatione indigens existat; hoc enim omnibus aliis antecellit, vt ipse inquit: post ipsum equinum propinandum erit, quod asinino ad omnia sit persimile. At si horum animantium ægri lac nolint assumere, dabitur ipsis secundo loco bubulũ, aut caprillum: nam & si non adeò purganté vim obtineat horum lac, nutriẽdo tamen amplius quiddam aliis præstare potest; & si timor absit, ne ægri ventriculũ lactis corrumpat potio, satius erit ipsum incoquere: nam decoctio bonam serosi partem auferet, vt etiam ipsum efficax euadet ad ventrem retinẽdum. Commodiùs quoque adhuc, & vtile efficies, si calculos fluuiales candentes, excussósq; iniicias, aut ferramenta eodem modo ignita. Vsus denique lactis vlcus purgare, carne obduce, & totum corpus, plusquàm vniuersa nutrire poterit, vt idem Alexander inquit: verùm de hoc in sequenti capite fusiùs pertractabimus.

cap. 12. Dubium. — *Responsio.* — *cap. 12.*

Περὶ τῆς φθίσιος. *De tabe.*

CAP. LII.

QVAMVIS diutiùs, sæpè & periculosiùs tabes eos malè habeat, quos inuasit, vt legitur apud Celsum ca. 22. lib. 3. tamẽ plures sunt eius species, vt ipse inquit; quarum vna est, qua corpus nõ alitur, & naturaliter semper aliquibus decedẽtibus, nullis verò in eorũ loco subeuntibus summa macies oritur, & nisi occurritur, tollit: hanc tabis speciem ἀτροφίαν, Græci vocant. Altera species est, quàm Græci καχεξίαν appellãt, vbi malus corporis habitus est, ideóque omnia alimenta corrumpuntur. Tertia est, longéque periculosissima species, quã Græci (vt ipse inquit) φθίσιν nominauerunt, quemadmodum Hippocrates nonnullis in locis, præsertim aphorismo 16. septimi libri, nominauit: licet hanc etiam Græci potissimùm Athenienses (vt Galenus in commento refert) φθόην appellãt. De hac itaq; tertia specie, quàm Græci φθίσιν, aut φθόην, nuncupare cõsueuerunt, Latini tabẽ, reliquis duabus posthabitis, pertractare intẽdimus, quamuis & hæc quoque φθίσις, seu tabes, non vno modo in Galeni doctrina intelligatur: nam tabidos interim nominat eos omnes, quomodocunque extrema macie confectos quocunq; extenuentur modo. Interdũ verò illos solum, quibus pulmo est exulceratus: quandoq; autẽ eos, qui natura proni, seu apti sunt ad hũc morbum, veluti videre licet commento aphorismi 10. & 13. tertij lib. & 8. 4. ac primo de morbis vulgaribus, & sexcẽtis aliis in locis. Nos verò per tabidos audiri volumus non eos, qui extremè emaciati sunt quomodocunq;, nec eos qui parati sunt ad hũc morbum, vtpote angusto, & restricto thorace existentes, vt à tergo in morem alarũ promineant operta scoptula, quos propriè Græci πτερυγώδεις, quasi alatos vocãt, & quibus à capite ad pulmonem fluxio defertur: namque hi quoq; facilè tabescunt, cùm caput facilè impleatur, spiritúsque organis multas destillationes demittat: Galeno teste, eodem primo libro de morbis vulgaribus. Verùm eos duntaxat, quibus pulmo exulceratus est: veluti per tabem intelligi volumus vlcerosam dispositionem in pulmone existentem, quam idẽ Galenus describens commẽto præcitati aphorismi 16. septimi lib. totius corporis extenuationem esse dixit, cum febre tenui, seu exigua, consequentem ad insanabilia pulmonis vlcera. Voluit quoq; Hippocrates libro secundo de morbis, ac libro de internis affectionibus, tres item esse tabis species, quarum prima à pituita fit è capite ad pulmonem confluente; secunda à labore; tertia à spinali, seu dorsali

Tabis species tres. — *Tabes, quæ phthisis appellatur tribus etiã modis dicitur.* — *1. de morbis vulgar. commentario 1. cõmen. 18.* — *Cõmen. 1. cõmen. 18.* — *De qua tabe hic tractetur. Quid sit. 2. de morbis, paulò post mediũ. De internis affect. circa prin.*

dorſali medulla, quæ maximè corripit recẽtes ſpõ-
ſos, & veneri deditos. Nos verò (vt diximus) reli-
quis omnibus poſthabitis tabis ſpeciebus, ſeu dif-
ferentiis, de ea verba faciemus, quę totius corporis
extenuatio eſt, cum febre lenta, conſequens ad in-
ſanabilia pulmonis vlcera, Galenum ſectati; aut ſi-
quis vellet breuiorem afferre definitionẽ, eam no-
minabit, tabẽ, de qua ſermo habendus erit, quæ vl-
ceroſa pulmonis diſpoſitio eſt, quemadmodũ Ga-
lenus eam nuncupauit aphoriſm. 11. libri quinti, &
decimo libri tertij, & poſt eum Aëtius cap. 67. lib.
8. & Paulus cap. 32. libri tertij, quamuis auctor libri
de definitionibus medicis, per tabẽ propriè dictam
nedum pulmonis vlcerationem, verumetiam tho-
racis, vel faucium ſubintelligi voluit, quã & tuſſi-
cula, & debiles comitantur febres, atque in eis cor-
pus conficitur. Exquiſita itaque tabes) ex Hippo-
cratis & Galeni monumentis) erit corporis cõſum-
ptio, ſeu colliquatio cum febre lenta, ex pulmonis
vlcere: quamuis impropriè, ac non exquiſitè tabes
nuncupari poſſit ea quoque totius corporis demo-
litio, ſeu extenuatio, quæ thoracis, aut faucium, ſeu
aſperæ arteriæ vlcera comitatur, prę ſertim vbi non
exactum adeò ſermonem occaſio requirat: licet re-
uera, qui hoc modo laborant tabidi non ſint, ean-
dem tamen curationem exigunt: tabeſcit ſiquidem.
& in his tẽporis progreſſu corpus totum veluti in
propriè dictis tabidis, præſertim ſi in thorace, aut
aſpera arteria exulceratio fiat: propterea quòd cor
ipſum ſimiliter eiſdẽ ſiccari oporteat: abſque enim
principis membri paſſione fieri non poteſt, vt ani-
mal in toto afficiatur, vt libro de maraſmo, decre-
tum reliquit Galenus, quamuis nõ æqualiter ſingu-
læ corporis partes tabeſcant. Verùm cor, & iecur,
minùs quàm partes aliæ attenuantur in tabidis: cor
ſiquidem, quoniã facultate trahẽdi vehementi pol-
let, quapropter ſanguinem valentiſſimè attrahit, &
nõ priuſquàm vltima ſit membris omnibus inopia,
ipſum alimento caret: iecur verò, quòd ſanguis to-
tus inde initium habuerit, vt apud Galenũ legitur
præcitato libro de maraſmo, cap. 5. Id verò quòd in
ſingulis partibus; & præcipuè in corde (vt diximus)
per tabem primò demolitur, humor eſt in eiſdem
inſitus, ac per loca media partium ſimilariũ diſper-
ſus, ex quo membra primùm aluntur, verùm quo-
uſque in corpore cordis aliquid ipſius ſeruatur, li-
cet propius veram tabem accedant, tabidi re vera
appellandi nõ ſunt. Cum verò ad carnoſum genus
conſumptio pertranſit, aut ad fibroſam, ſeu men-
branoſam ſubſtantiam, omnimoda facta conſum-
ptione ob ebullitionẽ iam dicti humoris inſiti, ex-
quiſitus tũc marcor exiſtit, vt legitur apud Galenũ
ſeptimo & decimo method. medendi, ac primo de
different. febr. cap. 9. Nos verò qui adeò exacto ſer-
mone de extenuatione loqui non intendimus, & ſi
de ea loquamur, quæ vlcera pulmonis, aſperę arte-
riæ, aut thoracis conſequitur, quoniã exſiccato hu-
more duntaxat, diſperſo per loca media partium ſi-
milarium, cordis præcipuè, ac totius corporis, eiuſ-
dem corporis exſiccatio quædam, ac extenuatio fit,
adhuc tabem eam eſſe dicimus: nam licet perpetuò
exulceratio præcedat, non tamen ex ea confeſtim
carnoſarum partium, aut fibroſarum, ſeu membra-
noſarum conſumptio ſequitur, ſed priùs nuper di-
ctus humor conſumitur. Ex tuſſi autem, ac anheli-
tus difficultate aliquam prædictarum partium af-
fectam eſſe cõiicere poteris: quæ autem earum ſit,

Quòd hæc etiã tabes bifariam dicatur. (beside lines 2–5)
De definit. medicis, in medio. (beside lines 9–11)
cap. 1. (beside line 34)
7. method. cap. 6. 10. metho. cap. vlt. (beside lines 52–55)
Partis affectæ ſigna. (beside lines 66–68)

ex aliis quibuſdam ſignis comprehendas: nam pul-
mo ſi fuerit, plurimum erit quod per ſputum reii-
citur, dolor non aderit, ſiquidem pulmonis vlcera
dolor non comitatur, Galeno teſte, quarto de locis
affectis, cap. 8. Et ſi in eius parenchymate exulcera-
tio ſit, ex eiuſdem pulmonis eſſentiæ proprietate
percipies, cùm ipſius pulmonis caruncula per tuſ-
ſim reiiciatur; haud ſecus ſi bronchij pars quædam
tuſſiendo reiiciatur, ſecundum aſperam arteriam
pulmonem exulceratũ eſſe exiſtimamus: quin po-
tius totum bronchion reiici neceſſe eſt. Similiter ſi
arteriæ quæpiam, aut vena in eo exulcerata fuerit,
ipſarũ quoque portionem aliquam, præſertim vbi
fruſtum vaſis haud paruum fuerit, tuſſiendo expui
oportet. orto verò in aſpera arteria vlcere, præter
hoc quòd ſputum purulẽtum apparet, dolorẽ quo-
que in loco affecto laborãs ſentire cõſueuit: ipſum
verò per ea, quæ ſcreantur, quia exigua ſunt, ab vl-
cere quod in pulmone natum eſt, diſcerni poteſt;
quippe ab vlceribus pulmonis plurimum reiicitur.
Ita quoque videmus interdum per exulcerationem
excreari ex gutture corpuſculum aliquod à ligula
(Græci ἐπιγλωττίδα vocant) cum pars ipſa efficitur:
id verò non ſolùm hoc indicio deprehenditur, ve-
rumetiam ex eo, quòd in vlcerato loco doloris ſen-
ſu laborans infeſtatur, veluti de aſpera arteria iam
dictum eſt. At ſi nullus in prædictis partibus dolor
ſentiatur, nec aliquod iam dictorum ſignorum ad-
ſit, verùm cùm purulento ſputo in thoracis parte
aliqua manifeſtè ſenſus doloris adſit, thoracem af-
fectum eſſe cenſeto. Affectus hic cum exulceratio
ſit, morbus planè erit in ſoluta cõtinuitate. Digno-
ſcitur autem ex frequẽti tuſſi, per quam pus excrea-
tur, interdum cruentum aliquid, vt inquit Celſus,
quòd ſi in ignem impoſitum ſit, mali odoris erit.
Comitatur autem neceſſariò affectum hunc totius
corporis extenuatio, ac carnium cõſumptio, & fe-
bris quædam lenta, ſeu exigua, vt patet commento
aphoriſmi 16. ſeptimi libri, potiſſimùm vbi pulmo
exulceratus fuerit. Vt verò Celſo viſum eſt, febri-
cula leuis fit, quæ etiam cùm quieuit, tamen & re-
petit: verum proprium exulcerationis indicium eſt
(vt ipſe Galenus inquit, primo, & ſexto de locis af-
fectis) vocatum ramentum, ſeu cruſtula quædam
eius particulæ, à qua excernitur, Græcè ephelcis di-
cta: ſpiritalium inſtrumẽtorum, ſi tuſſiendo excer-
natur: proprietas verò eſſentiæ eiuſdẽ affectæ par-
tis proprium indicium eſt. Diſcernũt præterea plu-
rimi purulentum liquorem, vt ex Cælio Aureliano
liquet, libro ſecũdo, cap. decimoquarto, phlegma-
ta carbonibus imponentes quò exuſta probentur.
nam tetri odoris eſſe neceſſe eſt, omne quod natura
fuerit mutatum, velut ex defluxione carnis veniẽs:
item in aquam mittunt ægrotãtium putamina, ete-
nim naturalia facilè ſoluũtur, vitiata verò, atq; mu-
tata perſeuerãt, quadam tenuitate coacta, & ſubſi-
dunt, ſiquidem ſint grauia, & cõtra naturam ex de-
fluxione carnis veniẽtia: verùm cùm cõfirmata ta-
bes fuerit, præter carnium cõſumptionem genæ li-
ueſcunt, vngues curuantur, exalbidi, vel pallidi ap-
parent: & malo iam vincente, capilli de capite de-
fluunt; aluiq; profluuiũ ſuperuenit Hippocrate au-
ctore: præcordia ſurſum cõuellũtur, ſitis ipſos ma-
gis conficit, cibiq; faſtidiũ vrget; & id quod ſurſum
vergit, ac per ſputũ reiicitur, vehemẽter fœdi odo-
ris eſt, vt inquit Paulus. At tabidorum pulſus lãgui-
dus eſt, ac paruus propter facultatis imbecillitate,
non

Pulmonis exulcerati ſigna. (beside lines 5–7)
Aſperæ arteriæ exulceratæ ſigna. (beside lines 15–18)
Signa exulcerati thoracis. (beside lines 28–30)
Quis affectus præter naturã ſit. Signa. (beside lines 31–34)
1. de locis affect. c. 1. 6 de locis affect. c. 3. (beside lines 44–47)
5. aphoriſ. 11. & 12. (beside lines 63–64)

non nimium celer, vt plerique febricitantes habent, quòd non detineantur vrente febre: Habent tabidi pulsum hecticum, hoc est, vndequaque similem, quoniam & febrem habēt hecticam: hic enim à febre: qui vniuersum corporis habitum occupauit, appellatur pulsus, libro quarto de causis pulsuum, cap. vndecimo, scriptum reliquit Galenus. Oritur ferè à capite tabes, inde in pulmonem destillat, huicq; exulceratio accedit, ex Celsi decreto: etenim quæ capitis destillationes tussim primo concitant hominibus, & raucedinem, neque tandem consistunt, tabem generant, Galeno teste, primo de Morbis vulgaribus, cuius duæ sunt maximæ differentię, vt ipse refert, vna ex illis, quos caput demittit, fluxibus cōstat, altera, quæ ab ipsius pulmonis malis proficitur omninoque postquàm expuitur sanguis, potissimùm vase: sæpenumerò etiā fluxione impleto viscere hoc, alia de causa ex partibus aliis, non ex capite. Aëtius verò pulmonis exulcerationē ad sanguinis spuitiones præcitato loco cōsequi fatetur: cū videlicet sanguinis eruptione suppressa, vlcus non fuerit conglutinatum, neque cicatrix inducta: consequitur etiam in suppuratis, & peripneumonicis, item aliquando in affectionibus pleuriticis. Quo autem modo interstinguendæ sunt prædictæ tabis causæ, facilè patere poterit, si quis eas, quæ pręcesserunt destillationes, sanguinis reiectationes, suppurationes, peripneumonias, ac pleuritides, ex his, quæ in propriis earū affectionū capitibus retulimus, considerauerit: reliquum est, vt prognostica aggrediamur. Sit autē primū, quòd licet vlcera creberrimè in pulmone fieri possint, curationem tamen (vt quibusdam visum fuit) nequaquā admittunt: aut (vt aliqui putant) difficulter admodum sanantur, quemadmodum liquet, tum quarto de locis affectis, cap. 5. tum quinto methodi medendi, ca. 8. & vndecimo. Ipse verò Galenus difficilima sanatu esse pulmonis vlcera fatetur, vt quę ne citra tussim expurgari possint: & si tussim excites, laceraueris: itaque quasi per mutuas operas malum iis in orbem redit: tum etiam quòd ea, quæ idonea vlceribus medicamenta sunt, cōtingere vlcus, sicuti in ventriculo, non possunt; vt quod per medium interuallum, ferè vim suam admittunt. Et prætereа, quod præter id, quod tussiendo lacerantur, respirando etiam mouentur: & proinde cōcludebat eodē quinto, methodi medendi, cap. 11. quòd cùm in pulmone ruptum vas est, scire apertè licet (nisi protinus antequàm phlegmone excitetur, glutinatū sit) id postea insanabile fore. Quòd si aliquādo curetur, relinquitur tamē in ipso res quædā callosa, fistulosaq;, quę tractu tēporis à leui occasione expelli solet, vt quarto de locis affectis, ca. 5. liquet: quamuis si exantemata quædam in pulmone sint orta propter vlcerum siccitatē, sanari possint, præsertim vbi aspera, & scabiosa fuerint, vt idem Gale. testatur lib. 5. methodi medendi, cap. 12. & 14. quémadmodum & omnino insanabiles sunt, qui ex succi vitiosi erosione vlcus in pulmone habēt, cū lōgo tempore omnino opus sit ex succi corrigatur vitiū. At quæ in thorace vlcera fiunt, nō omnino veluti iā dicta, curationi resistunt, etiam si diuturna fuerint, vt eodem quarto de locis affectis, cap. 5. liquet: etenim quæ ex pectore educuntur, triplex cōpendium præ iis, quæ ex pulmone vacuantur, habēt: nā & vasa ipsa multò sunt minora, & sanies in spaciū interius effluit, & in summa magis carnosum est pectus quàm pulmo, vt patet eodem quinto method, medendi cap. 8. Cæterùm vlcera, quæ in asperæ arteriç interiore sunt tunica, & potissimùm, quę summæ eius parti, quā λάρυγγα vocant, sunt vicina, aut etiā in ipsa hæc & curationem recipiunt, & nos nō paucos (vt Galenus præcitato loco inquit) eorum, qui ita sunt afflicti, sanauimus, quorūdā autem eorum historiā ibidem cōscripsit, potissimùm vbi interna eiusdē asperæ arteriæ tunica exulcerata fuerit: nanq; ea sanatu est facillima, ac omnis, qui in ea ortus fuerit affectus, facilè sedatur, nisi fortè aliquādo à putredine aliqua magna ipsius portio quędā corrosa cartilaginem nudā penitus destituerit. Verùm si ipsius cartilagines exulceratæ sint, aut insanabiles, aut sanatu difficillimę erunt: nanque cartilaginum affectus (vt Galenus testis est, libro septimo de vsu partium capit. 7.) omnino insanabiles sunt, aut sanatu quàm difficillimi. Qua de re priusquam malum ad cartilaginem peruaserit, asperę arteriæ exulceratio protinus etiam vt sanetur, laborandum erit. In tabem verò incidūt maximè iuuenes, Hippocrate auctore, aphorismo 29. tertij libri, in eam tamē potissimùm (vt Galenus in comment. inquit) quæ ad sputum sanguinis consequitur: Illū verò non ob ætatis imbecillitatem, sed ob incontinentiam, seu intemperatum victum. Hoc idem cōfirmauit Hippocrates aphorismo nono quinti lib. cùm dixit, tabes fiunt pręcipuè ætatibus à decimooctauo vsque ad trigesimumquintū annum, & Celsus morbū hunc ętate firmissima maximè oriri cēsuit, id est, ab anno duodecimo ad annum quintum & trigesimum. At qui tabe molestantur, si sputum quod extussiunt, grauè oleat iniectū carbonibus, & capilli à capite defluunt, lethale, quibuscunque etiam tabe laborantibus, capilli à capite defluunt, iis alui profluuio superueniente moriuntur. Tabe item laboranti profluuiū alui superueniēs, lethale, vt aphorismo 11. 12. & 14. quinti libri, patet. Verùm idem Hippocrates de tabidis sic scriptum reliquit aphorismo duodecimo sexto septimi libri, à puris sputo phthisi, & fluxus; cùm verò sputū retinetur, moriuntur: modū siquidem ostendēs in hisce verbis, vt Galenus in cōmen. refert, illorū qui ex tabe moriūtur, eousq; enim extenuati viuūt, donec per ea quæ expuunt, possunt pulmonē expurgare: cùm vero intus manent, obseruantur quidem viæ spiritus, patientes verò strangulantur. Quòd autem autūnus tabidis malus sit, aphorismo decimo tertij libri, patet: similiter quod nec per superiora, sed per inferiora medicandi sunt propter instrumētorum, quæ respirationi obseruiunt, imbecillitatem, liquet aphorismo octauo quarti libri. Cæterùm idē Hippocrates libro secundo prædictorum, hæc de tabidis scripta reliquit. oportet enim eum: qui probè liberari volet, facilè sputum per tussim reiicere, & id esse album, & æquale, & eiusdem coloris, ac ab inflāmatione alienum: quòd verò à capite defluit: ad nares cōuerti febrem autem non inuadere, vt ne à cœnis prohibeatur, neque sitiat: vēter autem egerat quotidie, & id quod egerit sit durum, copia pro ratione ciborū ingestorum. Hominem verò quàm minimè tenuem esse oportet, pectus autem laudare cōuenit quadrangulum & hirsutum. & os ipsius paruum sit, & robustè carnosum. quicunque enim hæc omnia habuerit, maximè superstes erit, qui verò nihil horum habet, interitui proximus est. Huic malo inter initia protinus ocurrere necesse est, ex

Margin notes: *Causæ.* — *Commē. 1. commē. 17* — *Prognost.* — *Cur pulmonis vlcera sint sanatu difficillima.* — *Cur non omnino curationi resistant thoraci vlcera.* — *5. meth. cap. 12* — *Non multo post principiū.*

Celsi decreto:neque enim (vt ipse inquit) facilè is morbus cùm inueterauit euincitur. Atqui nos cùm de sputo sanguinis verba facimus, cruentorum adhuc vulnerum,tum pulmonis,tum aliorum instrumentorum respirationi deseruiētium, curandi modum instituimus. Reliquum erit, vt reliquorum vlcerum in eisdem partibus ortorum curationem cōscribamus, & si ea, quæ in pulmone hæserunt, vel difficiliora ad curandum sint,vel eorū curatio perfici omnino nequeat,propter iam dictas causas, ne tamen tanquam deplorati destituantur, quomodo hi tractandi erunt, ac reliqui, qui in aliis partibus iam dictis ab vlcere oblæsis,sunt curandi, docebimus: id tamen priùs commonefacientes, quòd & si nonnullæ traditæ sint pulmonis,thoracis, seu asperę arteriæ vlcerum causæ,de ipsis haudquaquam sermo faciendus erit,cùm in præcedentibus singularū causarum curationem perscripserimus. Quare si qua earum adhuc permãserit,ex iam dictis curationem petas: modò autem de tabe duntaxat, quatenus vlcera pulmonis,thoracis, seu asperæ arteriæ consequitur,déq; ipsis vlceribus agemus. Initio itaque aër eligendus ad siccū parum vergens,in calore verò,& frigore temperatus,quemadmodum Galeni tempore in Tabiis habebatur, locus siquidem inter Surrētum, & Neapolim mediocris altitudinis,velut ipse quinto methodi medendi, ca.12. describit, & nos propriis oculis non semel duntaxat vidimus. Sol item & frigus propterea vitandi sunt:verùm (vbi vires patiantur)opus est longa nauigatione,cæli mutatione, sic vt densius, quàm id est:ex quo discedit æger,petatur,ideóque aptissimè Alexandriã ex Italia itur,vt ait Celsus, potissimùm vbi à destillatione tabidi fiant, somno indulgendum,nocturno tamen ac moderato vtantur. Exercitia immodica vitent, aut modica exercitatione, seu ambulatione potius, præsertim vbi remiserit febris,vtãtur, vel lenibus frictionibus ante cibum. Aluus lenis, licet conferat, non tamen immodicè cienda erit. Abstineant ab ira,tristitia, aliisque immodicis animi affectibus, tū à negociis omnibúsque rebus,quæ solicitare animum possunt,necnon à venere:cruditatémque omnino vitēt. Cibi eorum sint sorbitiones ex ptisana,alica, amylo, vel oryza, lacte adiecto, vt inquit idem Celsus: vel parentur huiusmodi sorbitiones cum lacte amygdalarū, gallinarum, seu pullorum iure, caponum, perdicum, seu phasianorum:aut simul cū pedibus vitulorum, hœdorum, aut castratorum decoquantur. Exhibeantur item prædictæ carnes contusæ, aut earum succus,quem consummatum ius appellant:adiecta ptisana,aut eius cremore exiguo. Ætius verò amygdalas amaras cum ptisana decoquere bonum esse dixit. Conferunt item cancri fluuiatiles,crudi,triti, cum lacte potati, aut cocti in cibo sumpti, assiduè iure eorū insuper absorpto, vt idem inquit Ætius: hœdi quoque lactantis,capreolorum, seu vitulorū carnes interdum gustare poterunt:turdorum quoque, ac aliarum paruarum auium. Verùm licet qui ita se habent, non pauco indigeãt nutrimēto:quoniam verò tum inualidę partes ad attrahendū sunt, tum etiam ad concoquendū,vt nequeant, propterea quod mediocre est,concoquere: ea de re paulatim hos,& sæpiùs cibare oportet,ita vt semel,aut bis eos cibasse satis non sit,qua de re per eos cibare conuenit, quemadmodum in refectoria vocata victus ratione,quoad gracillima corpora sint, obseruari iussit Galenus septimo methodi medēdi,ca. 6. Sitque alimentum in vniuersum quod sine negotio & trahatur, ac promptius alendis partibus assimiletur:nam non aliud est, quod nutrimentum desiderat,& aliud quod ipsum conficit, sed quod nutriendum est, ipsum sibi & nutrimentum attrahit, & mutat,& concoquit,& adiungit,& assimilat, vt eodem septimo methodi medendi ca.6.liquet. Cuius rei gratia non ab re nihil lacte præstantius esse videtur,quemadmodum Galenus libro de marasmo,cap.vlt.de cibis boni,& mali succi,c.3.& quinto,& septimo method.med.& sexcētis aliis in locis scriptū reliquit, & ante ipsum Hippocrates, aphorismo 64. quinti libr. & post eum vno ore medici omnes: eo quòd omnium ferè, quæ mandimus, lac optimum,optimi est succi,ac multi alimenti,vt tertio de aliment.facult.c.15. patet ac medicorum omnium auctoritate,li.de cibis boni, & mali succi, capit.3.confirmauit Galenus, promptéque concoquitur,ac distribuitur. Erit autem optimū,vbi nullam externam qualitatem odore,gustúve præ se ferat,sed esto quàm dulcissimū: & sibiipsi continuū, & prout lacti conuenit,splendēs:super omnia quoad eius fieri potest,similes habeto partes. Quod verò tale fiat lac,ea seruãda sunt,quæ Galenus docuit septimo methodi med.cap.9.idem quoque optimū lac,nedum vt alimentum, verumetiam vt medicamentum summopere conducit:nanque thoracis ac pulmonis partibus lac omne est vtile: necnon & iis qui quauis ex causa tabe laborant,aut vlcus habent in pulmone,vt tertio de aliment.facult. capit. 15.& 16.apud Galenum legitur:detergit etenim,ac vlcera repurgat serosa eius substantia,& consolidat caseosa,febríque aduersatur. Quapropter nonnulli (vt idem auctor testatur libr.de bonis & mali succi ca.3.) pulmonis vlceribus affectos potione tantùm lactis curari putãt:anteà scilicet, quàm ea ipsa vlcera amplientur, callosáque fiant,sed præ cæteris lac muliebre,tãquã naturæ eiusdem, nobisque cognatum,ac accommodatum ab aliis medicis, præcipuéq; ab Herodoto, Euryphone & Prodico celebratur. Vbera quidē more infantium,illorū iudicio ab ita affectis sugēda sunt: quemadmodū eodē lib. de cibis boni,& mali succi,capit.3.septimo methodi med.cap.6.& lib.de marasmo,cap.vlt.scriptū reliquit Galenus, verùm cùm hoc plurimis non placeat,melius est calens adhuc ex mãmillis id in ęgri ventriculum quàm ocyssimè transferri, propterea quòd celerrimè mutari sit aptū: & proinde astante animali statim multum ipsum bibãt,oportet. Quòd si muliebre lac sibi exhiberi recusent, asininū ipsis dare conueniet: id enim reliquis omnibus vtilius est,quippe cùm tenuissimum sit, ac serosum valde, & maximè coaguletur, & quoquouersus ocyssimè in corpus digeritur: quod etiamsi non adsit (licet omnium cōuenientissimū phthisicis sit) bubulum, aut caprillum exhibēdum erit, Aëtio auctore:nam caprinū inter cætera lactis genera moderatè se habet,cùm non admodum pingue,crassúmque sit, ob idque medium quoque esse censetur, quod in corporibus nostris præstat. igitur lac ipsum per se est his dãdum, tum etiam mellis tepidi pauxillulū immiscēdū,si cui cogi in ventriculo solet, aut saccari, seu rosacei mellis,prout ego vtor potissimū vbi caprinū sit lac:nã id sine melle sūptū periculosū est, vt cōstat præcitato li.de cibis boni,& mali succi, c. 3. Quãtitas verò eius quod assumitur moderata sit,

ita

Curatio.

Victus ratio.

5 meth. c. 12.

7 met.c. 6

ita vt non excedat, potissimùm circa initia vnc. ij. vel iiij. procedente verò tẽpore (si opus fuerit) quãtitatem adaugeas, inspecta tamen natura, ætate, ac ægrotantis consuetudine, si lacte delectatur. Post cuius assumptionem, & quiescant ægri, nec dormiant, aut alium cibum, potissimùm vinum, sumãt, ne ipsum in ventriculo corrumpatur, aut ad caput vaporet: cauendus tamen lactis vsus erit, vbi valida tabidi febre corripiuntur, cùm eis duntaxat dare conueniat, qui non valde multũ febricitãt, ex Hippocr. sententia apho 64: quinti libri, quo casu ptisana, eiusq; cremore vtare, modo priùs dicto paratis. Inter fructus conducunt vuæ passæ, ficus, nuces pineæ, & amygdala, ac palmulæ. Eorũ verò potus sit aqua cœlestis, vt inquit Paulus, aut mulsa inde cõfecta: ipsam quoque aquam mulsam per se, & cum amylo, aut iride, & radice dulci in ea decoctis commendat Aëtius. Vici cuius aqua hordei ex hordeo non decorticato, ac tosto, sola, aut glycyrrhizæ radice etiam decocta vti poterunt: poterisque in ea cancros quoq; fluuiales decoquere, aut saltem eos cum ptisana decoctos, aut lacte (vt diximus) tribuas. Vino quoque interdum pro potu vtantur leni & austero, vt Celso visum est, mediocri tamen valde mẽsura, vt ait Aëtius, vbi præsertim vires indicabunt, & febris remissa fuerit. At cùm mel calidis marasmi, ac hecticæ febri aduersissimum sit, vt libro de marasmo, cap. 9. & decimo methodi meden. cap. 11. liquet, quippe cùm protinus vertatur in bilem, & ficciores: acriorisque caloris febres reddat, non ab re hæsitabit quispiam in Aetium, & Paulũ, propter quid tabidis aquam mulsam bibendam admittant; Atqui dices non absolutum mel, id quod auersatur Galenus, eosdem admittere, sed aquam mulsam, in qua mellis caliditas permixtione aquæ obtũditur, presertim vbi dilutior fiat. Verùm nisi Galenus, eodem decimo methodi medẽd. nedũ mel, sed etiam aquã mulsam in hecticis febribus victasset, ex iam dictis fortè liberari à calumnia possent Aetius, & Paulus, sed cùm ab ea etiam quoad fieri possit, abstinendum esse iusserit, nullius momenti nuper data responsio esse videtur, sed aliter, & rectiùs dicendum erit. Quod hecticę febri, seu marasmo exurenti duntaxat aduersissima est aqua mulsa potissimùm quæ non admodum diluta est propter traditas à Galeno causas, quo casu neque eam prædicti auctores tribuerent, verum tabidis ipsam commẽdarũt, vtpote quibus pręcipuus morbus, vlcus est, licet & febris hectica, & marcor ipsum sequantur. Mel autem non modo quia detergendi vim habet vlceri non nocebit, verùm digestionis aliorum medicamẽtorum in corpus instrumentum erit, ac celeris trãsitus veluti vehiculum: qua de re omnibus medicamẽtis, quæ thoracis, & pulmonis vlceribus sunt destinata, ipsum admiscendũ esse pręcepit Galenus quarto methodi medendi, ca. 7. Maius itaque ex vsu aquæ mulsæ commodum consequitur ipsis tabidi ex abstersione (cùm princeps eorum morbus vlcus sit) quàm incommodũ, propterea quòd marcori, & hecticę febri, qui secundarij eorum affectus sunt, vtpote vlcus ipsum cõsequentes, aduersetur, presertim vbi dilutior fuerit, vt diximus. Et quoniã Paulus tanquam optimum auxilium boli armeniæ potionem commẽdauit, propterea ipsa cum eadem aqua mulsa exhibita cõducet, aut inspersum in ptisana, seu eius cremore, quantitate scrup. j. aut drac. s. pro qualibet vice. Aetius verò eiusdem boli armeniæ drach j. ex vino tenui albo, tanquam efficax medicamentum commendat: nec minùs confert saccharum rosaceum sæpiùs exhibitum per se, aut cum ptisanæ cremore: interdum etiam & herbam sanguinalem ex aceto, vel plãtaginem esse, vtile est, vt apud Celsum legitur. item plãtaginis succus per se, vel marrubium ex melle coctũ, ita vt illius cyathus sorbeatur, huius cochleare plenum paulatim delingatur, vel inter se mixta, & cocta resinæ terebinthinę pars dimidia, butiry, & mellis pars altera, ab eodem auctore cõmẽdatur. Et vt summatim dicam medicari pulmonis vlceribus oportet, (vt Aetius refert) eo apparatu, quo facile sursum efferantur humores, cura simul adhibita, ne alij congregẽtur: excogitata autem à medicis proinde sunt, vbi expurgandum ex pectore, & pulmone pus est, fortissima, vt inquit Galenus quinto methodi medendi, cap. 11. (quæque maximè dissecant) pharmaca: in quem vsum summopere conducit, pręter iam dicta aqua mulsa per se, & cum amylo, aut iride & radice dulci in ea decoctis, vel hyssopo, seu marrubio, aut tostum hordeum nõ decorticatum, si in ea coquatur, syrupus è glycyrrhiza, ex adianto, de hyssopo, aut marrubio, quibus mellis rosacei pauxillũ miscere poteris, interim & myrtinum syrupum: & (si febris obstiterit) aquam hordei prædictis syrupis permisceas. Poteris insuper & tale parari medicamentum instar eclig matis, de quo paulatim delingatur, modo quo docuimus capite de spuitione sãguinis cũ tussi, id autem excipit ecligmatis è pulmone vulpis, & è pino, amborum drachm. j. syrupi myrtini, de hyssopo, mellis rosacei, ac syrupi è glycyrrhiza ana vnc. j. s. boli armeniæ, terræ lemniæ, & lapidis hæmatitis ana scupul. j. radicis symphyti drac. iij diatragacãthæ drach. iij. misceantur, & formetur ecligma: & vbi medicamentum è pulmone vulpis haberi non poterit, tãtundem eiusdem pulmonis vulpis arte pręparati adiicias, aut ex adianto, glycyrrhiza, & eodem pulmone vulpis, semine fœniculi, amylo, ac tragacantho puluis paretur, de quo quotidie drac j. cũ sacccharo rosaceo, aut syrupo ex adiãto, seu marrubio, ptisana, vel aqua mulsa tribuatur. Quòd si vnc. ij. carniũ gallinarũ, vel caponum assumas, amili, & tragacanthæ, singulorum scrup. j diapenidõ, vel confectionis regum sine speciebus drach. ij. margaritarum drachm. j. seminum melonum drachm. iiij. & cum sacchato diluto in aqua rosarum morsulos formare iusseris, non parũ adiumenti afferes, præsertim si cum ptisana, aut aqua mulsa quotidie mane, vnum, vel duos ipsorũ dabis. Pro vlceris autem exsiccatione, quæ quidem eorum cõmunis finis est, valida non existẽte febre, proderit tabidis per interualla exhibita Mithridatis antidotus, aut Theriacha, Aetij, & Pauli decreto: necnon Ambrosia, & Athanasia, quibus omnibus pro forti pulmonis exsiccatione, vsus fuit Galenus, vt patet quarto de Locis affectis, cap. 8. qua via tabidi id saltem lucrifaciunt, vt vlcus nec vltra progrediatur, nec maius fiat, sed siccatum, ac ceu callo duratum longiori vita frui eos sinat, si omnia pręsidia fuerint ritè administrata, vt capite de cruenta spuitione, dictum est. Extrinsecus verò per initia, vbi conquieuerit malum, cataplasmata applicẽtur, ex althææ foliis, semine lini, ac tenuissima polline, quæ cum decoctione fœnigræci, & althææ, vel maluæ, oleo, ac melle admisceantur, ex Pauli, & Aetij sententia. Deinde post tempori intercapedinem

Dubium.

Responsio prima. Impugnatio.

Responsio vera.

Curatio tabidorũ cũ exsiccantibus.

Topica.

nem (vt ipsemet inquiunt) ad cerata transeundum, ex butyro, oleo laurino, ac cera apparata. ac tempore repurgationis epithemate vtendum est, vt ait Aëtiu ex terebinthina, & oleo cyprino butyro, & medulla ceruina adipe taurino, iridisque farina, & œsipo, æqualibus omnibus partibus commistis, loco autem ciprini olei, irinum, laurinum, aut rutaceum assumas. Tempore autem pro cicatrix obducitur, oleum myrtinum, aut rosaceum extrinsecus thoraci inungendum, interim adiectis alimine, acacia, malicorio, hypocistide, galla, & rhoë obsoniorum: addendo etiam (vbi opus fuerit) ammoniacum, viscum quercinum, piscem, ac ceram, appiique semen, ex eiusdem Aetij sententia. Quòd si tussis molesta grauiter affligat, thymus tritus, & hyssopum cum succo radicis dulcis, ac melle cocto excepta, formataque sub lingua tenenda dētur, vt iidē auctores sentiunt. Verùm tum medicamētum hoc, tum & quod vis aliud humidum, quod ad eiusmodi curanda vlcera faceret, ægro supino cubanti exhiberi debent, iubentes id in ore cōtinere, paulatimque permittere in asperam arteriam defluere ex Galeni decreto (vt diximus) quarto & quinto *4 met. c. 7* *5. met. ca. 12.* method. medend. Qua ratione nedum pulmonis vlcera, sed & thoracis, asperæ arteriæ, ac gutturis curari debēt: influit enim sic sensim: & paulatim de medicamento aliquid sensibiliter, & manifestè in ipsam asperam arteriam, & per eam ad pulmonem, ac pectus. *Cauteriū.* Cauterium verò nec ex his, quę actu, neque ex his, quæ potentia inurendi vim habent tabidorum capiti vllum adhiberi debet, pro tabis curatione, nisi malum à fluxu acrium humorum ex capite factum sit, ac fiat, aut nondum tabidi sint, sed morbo tabifico opportuni, vtpote quibus caput facile impletur, ac ipsum spiritus organis multas destillationes dimittat: hi nanque ex cauterio capiti adhibito, præsertim qua parte sagittalis futura coronali committitur, aut accipitio inter primam, & secundam vertebram, quo loco totius fiet, non exiguum commodum suscipiunt: quemadmodum Galenus *cap. 14.* docuit quinto meth. medend. in eisdem obseruari: licet nec de his, quæ igne fiunt cauteriis, nec de determinata capitis parte loquatur, Reliquis verò maximum affert incommodum, cum altera causa sit extenuationis eorum, nec quicquam eis auxilietur, ex quacunque alia causa tabidi facti fuerint: & proinde cum neque vnus reperiatur auctor artis medicæ, qui ipsum commendarit, abstinendum propterea ab eo erit.

Περὶ παλμοῦ καρδίας. De palpitione cordis.

CAP LIIII.

EVENIVNT quoque non rarò, & ipsi cordi (quod veluti innati caloris fons est) siue ipso primariè affecto, siue cæteris quibusdam partibus consentiente, affectus præter naturā quidam non pauci inter quos is existit à Græcis παλμὸς καρδίας, Latinè cordis palpitatio dicitur, à symptomate, & parte affecta simul nomen assumens. Quāuis interim quidam nō cordis palpitationem, sed tremorem appellent, licet perperam, vt dicemus. Quidam alij recentiores medici cardiacam, sed temerè nuncupant: cum tam καρδιακὴ quàm καρδιαγία, quàm etiam καρδιωγμὸς non ipsius visceris, quod in thorace continetur, cordis (inquam) affectiones sint, sed ipsius oris vētriculi, quod mos erat Græcis, veluti & iā dictum viscus καρδίαν, hoc est, cor appellare, vt secundo de Hippoc. & Platonis decretis, aphor. 17. & 65. quarti libri, cap. 8. notauit Galenus ac nonnullis aliis in locis. Verùm de his paulò post, cùm de vētriculi vitiis loquemur, verba faciemus. Nunc autem satis sit monstrasse, haud rectè recentiores medicos cordis palpitationem cardiacam nominare: cùm cordis palpitiatio ipsius principis visceris, quod in media thoracis sede collocatum est, affectio sit, cardiaca verò non huius visceris affectus est, sed oris ventriculi, vt in sequētibus patebit. Vt verò pateat quid sit cordis palpitatio, ac quomodo cordis tremor appellari haudquaquam possit, differendum primo erit quid sit palpitatio, & secundo quibus discriminetur à tremore. *Palpitatio quid sit.* Quod palpitatio dilatatio quædam præter naturam in particula sit, significauit Gale. 2. de causis sympt. c. 2. quod verò eadem partium eleuatio quædam prēter naturam sit, atque depressio, idem Galenus docuit lib. de palpit. trem. rig. & conuulsi. ca. 5. quo fit, vt omnibus corporibus, quæ dilatari possunt, affectio hæc incidat: sunt porrò ea omnia quæ naturaliter sunt molia, ita vt tum dilationem sui tollerare, tum rursus in se sidere possint: & propterea in cute sæpe incidit: nonnunquam in subiectis musculis, non in postremis autem ventriculo: vesica vtero, intestinis iocinore, liene, septo transuerso, corde, ac arteriis: & proinde affectio hæc neque voluntariæ virtutis propria est, nec instrumentorum ad hanc spectantium, sed indifferenter cūctarum partium quæ distendi, dilatarique possunt: *Quarum partiū sit affectio, palpitatio.* qua etiam ratione fit, vt neque os, neque membrana, cartilagóve vnquam palpitent, neque neruus, quòd cauo vacent, & propterea dilatari non possunt, vt eodem lib. 2. de cau. symp. & lib. de palp. trem. rig. &c. Gale. decretum reliquit. *cap. 2.* *Lib. de palpit. cap. 5.* Verùm cùm partes ipsas, quæ palpitant, ex seipsis nō dilatari liqueat, quia neque vis aliqua naturalis eis inest, quæ id efficiat: nā semper iis inesset, & cum sanæ essent præcipuè, modo autem cùm neque semper, neque bene habentibus insit, constat talem dilatationē, seu distinctionem, eleuationem, ac depressionem, in palpitatione præter naturam esse, vtrium, necnon fabrorum follium ritu: impletæ nanque partes dilatantur, & cùm dilatantur sese implent, veluti arterię. Est itaque motus hic palpitationis non sponte factus elatis palpitantium, atque delatis partibus: verùm quæ in palpitantibus membris eleuationes corporum cernuntur. & depressus, ab implentibus quasi extensiones sunt, & elationes: è contrario inanitorū sunt depressiones. *Palpitationis cuiusque causa immediata. cap. cit.* Quapropter delationes tales, cùm præter naturam sint, opus est (vt Galenus inquit prēcitato libro secundo de causis symp.) ab aliqua quę in ipsas influat substantia fiant, & hanc vnam è duabus esse credibile est, vel siccum quempiam, vel aëriam aliquam naturam. At quo minùs succus sit, repugnat palpitationis tum motus, tum solutionis celeritas, vt quæ & illico fiat, & statim desinat. Succus autem nullus ita celeriter influit, aut refluit, itaque necesse est, causam vnde palpitatio exoritur, aëream esse substantiam: verùm si hæc tum exigua, tum subtilium esset partium, facilè per corpus trāsflueret, Non alienum igitur à ratione est, substantiam quandam crassarum partium halituosamque esse tum quantitate, relatione ad locum in quo cōsistit, semper satis magnum: dilatat ergo, vt verisimile est, attollitque, ac inflat partem, quoad trusa, &

com-

compulsa ad sui generis perspiret substantiam:& si corpus cauitatem habuerit, hanc implet,& quę cōpleta est, extollit,ac distendit, si autem non, inter corpora duo congesta, sibi ventrem aquisititium molitur,& vnum ab altero distans reddit. Quapropter rationabiliter iis, quibus perfrigerata est aliqua particula palpitationes accidunt, vt apud eundem Galenum legitur eodem libro secundo de causis symptomatum, quippe quòd ab ea sub naturali ipsius statu attenuatum, omninóque per naturalé animalis calorem concoctum effinxit, id nunc vbi eadem propter frigus reddita est imbecilla, & halituosius,& crassarum partium efficitur: ita vt neque facilè sicut priùs perspirat: interim angustia quoque viarum accedente: quoniam autem nebulosus spiritus,& ater, flatuosúsve, vt diximus est palpitationis causa, idcirco totus motus præter naturam est, à causa præternaturali dūtaxat ortus, vt eodem libro secundo de causis symptomatum liquet. Et propter iam dictas causas generationis eius, frigidiores ætates, natura corporis frigidior, regio frigidia, tempus anni frigidum, otiosa vita sacietas, & temulentiæ, cibi frigidi, atque flatuosi: & ad summū quotquot corpora infrigidant palpitationes facilè generant. Horū autem contraria illas illinc extinguunt: quæ enim calfaciūt, spiritus tenuāt, corpora transpirabilia, laxaq; efficiunt: densant è contrario frigida, cogunt, & corporū meatus arctiores reddunt, spiritus, crassiores, glutinosos, atque atros faciunt, vt facilè propria crassitie, & ambientium corporum angustia transitu carentes detineantur. Palpitationum itaque ortus ex frigore est, & proinde veteres medici remedia palpitationibus, quæ calfacere, & tenuare possint, repererunt, quemadmodum ab eodem Galeno scriptum est libro de palpitatio. tremo. & conuulſ. Is verò affectis, qui à Græcis τρόμ☉ à Latinis tremor dicitur, inuoluntarius sursum & deorsum motus est, motarum partium ab inuicem, vt patet apud Galenū præcitato loco: quo fit, vt à palpitatione discrepet, quoniam nō idem est sursum ferri,& eleuari, neque deorsum ferri, & deprimi. Nam quæ sursum feruntur, & deorsum, cum alio priorem locum mutant, vt in tremore videre licet, eleuata autem,& depressa seruantia antiquam sedem, (vt in palpitationibus inspicitur ambientis nunc aliquid assumunt, nūc deperdunt: moueri itaque non sponte, sed inuoluntariè, & præter naturam vtriusque commune est. Verùm palpitationibus proprium est, maiorem, & minorem locum non relicto primo occupare, tremoribus autem adeo loca commutare, ne in eadem sede maneant, qui licet præter naturam motus sit, non tamen totus ex causa præternaturali fit, sicuti in palpitatione,& cōuulsione, sed mixtus quodammodo est ex causa, quæ præter naturā sit,& animali virtute: etenim tremit, qui non decreuerit mouere membra nemo, ex Galeni decreto libro de palpita. trem. rigo.&c. est itaque tremoris motus cōpositus, qualis est, arteriarum pulsus,& præsertim formicātis pulsus non absimilis. Nō tāquā in hoc pulsu arterię motus in minima spacij intercapedine agitur, sic in tremore animalis particula, quæcūque imbecilla virtute mouetur, vicissitudo autem motus nō ab vna perficitur natura, sicut in arteriis, sed ex pugna virtutis, & ponderis corporis, & si omnino huius symptomatis generatio cum conatu sit mouendi, est tamen cum virtutis infirmitate. Quare

Loco citat.

Quis motus præter naturam sit palpitatio cap. cit

Reliquæ remotæ palpitationis causæ.

cap. 5.

Tremor quid sit.

Tremoris & palpitationis conuenientia, & differentia.

Quis motus præter naturā sit tremor. cap.

Modus generationis tremoris.

inuicem vincente, vitáque potentia, mutuóque semper cōtrariis succedentibus motibus tremor efficitur: licebitq; liquidò cerni eorum pugnam, nec virtute membrum decidere sinente, veluti in paralysi, nec pondere permittente virtutē id sublatum seruare, ita vt cùm valens erat, sed ineūte motione vna, alteram huic aduersam, quasi adiunctam dici etiam reperias, vt quæ sursum versus latio fit, quæ ad inferius excipiat, ab ea subinde præpedita, imperfecta semper vtraque remanēte: quo sępius affecto, & sursum versus delationem, ea quę fit deorsum insequente,& huic quæ sursum versus fiat iterum adiuncta, vt diximus, partibus locum continuè mutātibus, motus duplex fit,& compositus, quæ affectio tremor nūcupatur, motu deorsum grauitate facto, & viribus sursum versus itidē mouentibus. Et quibus clara luce patet, quàm dissimilis sit affectio hęc à palpitatione, ac quo pacto prędictis symptomatis ab inuicem differant: neque insuper idem, qui afficitur locus in trementibus, ac palpitantibus existit: nam tremor inualidæ virtutis actio est: & propterea mouentis virtutis affectus,& non instrumentorum, vt patet eodem libro de palpitatione tremore rigore,&c.& tertio de morbis vulgaribus, impediri nanque solent operationes nō ab instrumētis solis, sed à virib⁹. In ipsa verò palpitatione facultas haudquaquam læditur, sed instrumenta, seu partes ipsæ, quęcunque præter naturā dilatari possunt, vt priùs dictum est: & propterea partibus alioquin penitus immotis accidit. Tremor verò sēper inualidi, atque impotentis est symptoma, cùm imbecillitas sit virtutis motiuæ corporis, neque vna causæ species, quæ tremores efficiat, reperitur, veluti palpitationum, quarum ortus ex frigore semper est, ac nebuloso crasso, vaporeoque spiritu, vt paulo ante demonstrauimus. Neque remediorum vnum genus tremoribus, vt palpitationibus existit, quemadmodum eodem lib. de palp. trem. & rig. scriptum reliquit Gal. quo itē loco, ac lib. 2. de cau. symp. & 3. de morb. vul. diuersas tremoris causas conscriptas discere poteris. Differt itaque palpitatio à tremore ex Galen. sententia, tum quia non idem affectus præter naturam est vterque, neque accidentia eadem, nec qui afficitur locus idem existit, neque causa etiam, si quæ diximus diligenter attendas. Errarunt propterea toto (vt inquiunt) cœlo, qui cordis palpitationem cùm tremore confuderunt, cum neque in vno palpitatio cum tremore conueniat, vt ex superiùs relatis liquet. Accedit ad hęc, quod & si quemadmodum cōuenire possent, adhuc falsò asserent tremorem posse in corde excitari, cùm affectio hæc perpetuò consequatur facultas motricis voluntariæ imbecillitatem: nec tremor fieri potest nullum aggrediendi motū voluntariū: agit etenim in tremoribus voluntas semper, ad eisque inseparabilis est, quodammodo à Galeno scriptum est, cum libro 2. de causis symp. tum lib. de palp. trem rig. & cōuulsi. in corde verò talis facultas haudquaquàm reperitur: neque enim nerui ad ipsum pertingūt, vt delatores prædictæ facultatis, sed quodāmodo sensus dūtaxat (vtpote vt dignosceret ea, quæ sibi laborem afferrent) quemadmodum natura etiam distribuit hepati, lieni, ac renibus: nam eadem omnino insertionis horum neruorum est ratio, queādmodū 5. 6 &. 14. de vsu partiū liquet, ne scilicet sensu omni carerēt, néve plantæ penitus essent. Quapropter neq; ad ipsū ꝓprie, veluti ad sensut instrumēta ner-

Cuius facultatis sit affectus tremor.

commen. 1
commen. 2

cap. 5.
cap. 2.
3. de morb.
commen. 1
commen. 2. & 4.

Quibus differat. palpitatio à tremore: concluditur.

Error eorū qui non nouerunt prædicta.

2. de cau. symp. c. 2. c. 3 & 5.
5. de vsu. part. ca. 13
5. de vsu. part. ca 9. & 10.
6. de vsu. par. ca. 18
14. de vsu. par. ca. 13
cap. 8.

ui perueniūt, nec etiā velut ad motus volūtarij instrumenta: nā quāuis cor caro sit dura, & ægrè patibilis, ex fibris multiplicibus conflata, & propterea quodammodo musculi videri possit per simile, discrepat tamen ab ipsis perspicuè, non vna duntaxat ratione, vt ab eodem Galeno scriptū est præcitato lib. 6. de vsu partium, & exinde etiam factū est, vt quod actionis animalis instrumentum nō esset, nullam actionem animalem habens, sed naturalem, vt paucissimis etiam ei opus fuerit neruis: tremere itaque cor propter iā dictas causas haudquaquā potest, licet sæpenumero palpitare cōpertū sit. Verùm affectionem hanc neutiquam tremorem appellare poteris, sed palpitationē, quæ nihil aliud est, quàm ipsius cordis eleuatio quædā præter naturam, atque depressio, vel ipsiusmet cordis dilatatio quędā prę ter naturā. neq; enim ex seipso cor in palpitationibus dilatatur velut in pulsu, licet motio, quæ ex palpitatione fit, ex corde etiā fiat, non tamen secundū naturam: & propter motus cordis, qui in pulsibus fit, est operatio, qui verò in palpitationibus est affectio: vt à Galeno decretum est lib. 6 de Hippoc. & Platon. decretis: verùm affectio appellatur in secūdo significato, secundum quod affectionē intelligebat motum contra naturam, oppositum ei, qui secundum naturā erat, atque operatio dicebatur. Est nāque symptoma in genere deprauati motus toto genere præter naturam, ita vt totus motus præter naturam sit, paucus simul tardúsque, & rarus, Galeno teste 2. de causis sympto. ca. 2. Dignoscitur autem facilè cordis palpitatio ex ægri relatione: nanque cor ipsum præter pulsum palpitare sentiūt, tāquā diuersam existentem motionem à pulsu, quem proprium cordis motū appellamus: insuper & Medici ipsi manu adhibita cùm supra thoracem, loco quo cor ipsum situm est, tum tangendo arterias ipsas sentient liquido in vtrique locis hunc palpitationis motum longè diuersum, ab eo qui secundum naturam est, ac pulsus appellatur: eritque spiratio eorum exigua, & rara, nec minùs & vniuersas ferè ipsius pulsus inæqualitatis differentias, ex eo quod cor ipsum affectum sit, percipient atque id cōmune signū, tum partis affectæ, hoc est, ipsius cordis, tum affectus erit. At quoniam palpitationem ortus ex frigore est, vt diximus: non ab re intemperiē frigidam ipsius cordis palpitationem sectare, fatēdum erit: & quoniam si cauitatem habet pars quæ palpitatione afficitur extollitur ea, ac distenditur à causa faciente eam, si autem non, inter duo corpora congesta ventrem aquisititium sibi molitur, vnúmque ab altero distantem reddit, vt patet libro de palpi. trem. rigo. & conuulsio, propterea ad vnitatis quodammodo solutionem etiam consequi palpitationem asserere non erit absonum. Cuius affectionis causam in vniuersum vnicā esse asserit à Galeno tum præcitato loco, tum etiam secundo de causis symptom. Ea autem est crassus, nebulosus, aër, flatuosúsve spiritus, vel quomodocunque aliter ipsum appelles: & idcirco(vt ipse asserit) frigidiores corporis naturæ, ætates, regiones, anni tempora, ociosa vita, satietas, & temulētiæ, cibi frigidi, ac flatuosi, & quotquot corpora infrigidant, à palpitationibus facilè præhenduntur, & horum contraria illas illico extingunt. Verùm hæc affectio (vt idem Galenus, inquit libro 5 de locis affectis, ca. 2.) aut per se euenit ipsi cordi, aut cū suspitione quadam, quod in humore cor ipsum moueatur: neque

Quid sit cordis palpitatio. Quo differat cordis palpitatio à pulsu.

cap. 8.

Quis affectus præter naturā sit Palpitatio.

Signa.

Quem cordis morbu sectetur.

cap 5. Causa. 2i. de pal. cap. 5. 2. de cau. symp. c. 2.

enim mirū videri debet tantā humoris multitudinē cumulari aliquando in ambiente cor tunica περικάρδιος dicta vt ipsum, ne attollatur, impediri possit. Ex aliquo itē tumore præter naturam in eadem ambiente cor tunica, duro si quidē, aut humorē in se continente, qualem pustulæ, quas Græci hydatidas vocant, emittere solent, oriri poterit cordis palpitatio, queādmodum experientia comprobauit in gallo, ac simia, quæ emaciari in dies videtur, Galenus. Pluribus etiam integra valetudine degētibus, tum adolescentibus, tum adultis subitò, sine alio manifesto symptomate, palpitatio visceris huius euenire visa est: cunctis tamen siue per se, corde ipso affecto, siue per consensum à frigidis causis prouenire putandum est, cùm ex frigore palpitationum sit ortus, vt diximus eiusdem Galeni sententia, calfacientibusque, ac tenuantibus remediis curentur, prout veteres Medici innuerunt, ac attenuante victu, vt dicemus. Quo fit, vt nedum Arabes, verùm & iuniores Medici quidam etiam qui Galeni doctrinam profitentur, longè ab eius sententia aberrent, dum asserunt, ex calida cordis intemperie eius palpitationem oriri posse, quod omnino eiusdem Galeni doctrinæ purgare videtur, quemadmodum clara luce patet in præcitatis locis, libro videlicet secundo de causis sympto. & libro de palpita. tremo. rigo. &c. Nec minùs temerè audent frigidis medicamentis cordis palpitationē curare, cùm perpetuò calidis (vt dicemus) curanda sit. Quod si pro eorundē opinionis confirmatione putent esse Galeni verba in commento aphor. 65. quarti libri, quo loco asserere videtur ex maximo incēdio vitalis facultatis, quæ in corde consistit, palpitationem oriri posse, non minùs quàm in prædictis cæcutiunt. Nā ibi Galenus ponderās verbum καρδιωγμὸν, ab Hip. in aphor. positum, dicebat ipsum bifariam intelligi posse, vno modo, vt idem significet, quod καρδιαλγία, secundo modo, vt nonnullis visum est, motum quendam cordis, palpitationi similem per καρδιωγμὸν intelligentes, hoc est crebrum, & velocem cordis motum, & præcipuè similem palpitationi. Hic nāque affectus extremum malū portendit, vim scilicet vitalem, vt Galenus inquit, maximo incendio laborare significans: oriri itaque potest, vt ex Galeni verbis liquet, affectus καρδιωγμὸς dictus, ex immodico cordis incendio, in quo crebro, & velociter ipsum cor moueri necesse est, attamen nequaquam motus hic palpitatio rectè nūcupabitur, licet ei similis existat, etenim à facultate ipsa motio huiusce modi fiet, licet fuerit immodica, ac irritata facultas ipsa, & non omnino à causa præternaturali, crasso videlicet, ac nebuloso spiritu, vt palpitatio. Verùm fortè dicent saltem ex Pauli sententia, illud verùm esse, quod scilicet ex calida cordis intemperie palpitatio excitari possit: nam ca. trigesimoquarto, libri tertij dicebat, itidem valētes cordis palpitationes sępe ex sanguinis in eo concepti copia, aut feruore contrahuntur. Atqui dicimus nos de forti cordis palpitatione Paulum verba facere, per quam non aliud intelligere voluisse putandum est, quàm crebrum & velocem cordis motum, similem palpitationi existentem, quemadmodum per καρδιωγμὸν Galen. intellexit, & non de vera palpitatione, quæ est partium præter naturam quædam dilatio: nam hæc cùm non nisi à flatuoso spiritu oriri possit, vt Galenus inquit, à cordis feruore haudquaquam gigni potest, vt luce clarius patet ex his, quæ dixi mus.

Vide Aui. li. 3. fen. 11 tract. ca. 1. Razes in 9. ad Mansorem cap. proprio & alios Arabes.

Arabum & iuniorū Galenicor. error notatur.

2 de causis symp. c. 2. Libr. de palpit. c. 5.

Prognost.

diximus. Quantùm verò ad eius prognosticum attinet, non negligenda circa initia eius curatio erit: nam si augeatur, aut diutius perdurauerit, ad syncopē permutabitur, & demum ad mortem, eamque repentinam, ob consequētem virtutis videlicet vitalis imbecillitatem, veluti ille cuius meminit Galenus aphor. 41. secundi libri, cui dum exolueretur, cor fortiter palpitabat, de repente mortuus est, non aliter quàm illi, qui acutissimis cordis affectibus, quos syncopas vocant, arepti subitò intereunt. Quinto autem libro de locis affectis, ca. 2. asseruit Galenus cordis palpitationem, licet tum adolescentibus, tum adultis euenire ea possit, magna tamen ex parte iis accidit, qui ætatem agunt quinquaginta quidem annis inferiorem, sed quæ quadraginta annos excedat. Cæterùm quamuis nonnulli ab hoc symptomate planè liberati sint per venæ sectionē, victúmque extenuantem, ac medicamenta similia, vt ipse inquit, nihilominus omnes ante senectutē morte præuenti sunt. Verùm alij quidem per acutas febres, alij verò cùm sani degerent, affatim syncope intercepti interierunt, quamuis vnus, vel duo citra syncopem alia quadā mortis specie perierint. Cæterùm pro palpitationis curatione, aër eligatur ad caliditatem, & siccitatem declinans, sitque gratis odoris expers: quinimò vt suauiter oleat, arte paretur: sunt nanque odorata omnia cordi familiaria, somnus sit moderatus: vitentque vigilias, immodicas præsertim: motu etiam, & exercitio temperato vtantur: aluus seruetur lenis: & si id natura non fiat, arte suppleatur, clysteribus, scilicet, aut balanis. Immodicos etiam animi affectus vitare debent, præcipuè mœstitiā & metum, atque etiam lætitiam immodicam. Et quia vniuersa victus ratio (Galeno teste 5. de locis affectis) attenuatoria esse debet. Propterea tales eligantur cibi immodicę humiditatis, ac flatus expertes, sintque boni nutrimēti, ac facilis concoctionis: quapropter carnes pullorum, gallinaceorum gallinarum, starnarum, phasianorum, perdicum, merularum, turdorū, ac aliarum paruarum auium montanarum eligantur: necnon interdum hædorum, vitulorum, leporum, ac capreolorum: eis autem vtantur assis, interim elixis, hyssopo, fœniculo, aut serpyllo, satureia, vel mellissophyllo, sampsucho, seu pulegio, interim etiam boragine, seu pimpinella: nec minùs in prædictarum carnium iure piper, cinnamomū, macer, aut cariophylli in puluerem priùs redacti iniiciantur. Potus sit vinum dulce, substantia tenui, colore flauum, seu fuluum, vetus potiùs quàm nouellum, vel mediæ ætatis, dilutū aqua, in qua borago, mellissophyllō, vel pimpinella fuerit decocta. Et quoniam omnes palpitatione affectos sanguinis detractio iuuat, vt testis est Galenus eodem libro quinto de locis affectis, propterea statim circa initia (si virtus, aut ætas, seu aliud quippiam non prohibeat) vena secāda erit, interna dextri cubiti, si totius corporis plenitudo adsit, aut sinistri, ea non existente. Est nāque morbus hic magnus, saltem ratione partis affectæ, quapropter & si intemperatum ad frigidum in hoc affectu sit cor, quia tamen princeps viscus est, aut saltem reuulsionis gratia venæ sectio confert, prohibens ne ad ipsum excrementa confluant, tum quòd imbecillum sit, tum etiam ne propter hūc præter naturam palpitationis motum excrementa quoque trahat. Qua ratione Galenus non curare eos venæ sectionem dixit, sed iuuare, eos verò liberatos esse, qui post sanguinis missionem tenuante victu medicamentisque similibus vsi sunt: hæc (inquam sunt) quæ palpitationem curāt, victus scilicet extenuans, ac extenuantia medicamenta, quamuis ipsa venæ sectio iuuet. Nec mirum id est, nam ea reuellit: victus autem, & medicamenta cùm extenuent, dissipent, atque discutiant, palpitationis causam, quæ spiritus flatuosus, & crassus est, omnino adimunt, intēperatiámque ipsius cordis frigidā corrigunt, simulátque ipsum corroborant. Qua de re neque multa sanguinis copia per venæ sectionē vacuanda est: sed potiùs (si opus fuerit) iteranda ea erit: nam quantò maiorem in numerum particulares auxeris detractiones, tantò reuulsionem efficaciorē effeceris, vt à Galeno decretum est, libro de cur. rat. ca. 12. per venæ sectionem, & nos in præcedentibus annotauimus. A venæ sectione, quæ extenuant medicamenta, ac calfaciunt, tribuenda sunt: in quem vsum conducunt, diambra, diamoschus, cùm dulcis, tum amarus: confectio de cinnamomo, de xyloaloë, diacalamenthum, dianisum, aromaticum rosaceum, theriaca, aut mithridatum, qualibet vice drac. j. exhibens cum vnc. ij. prædicti vini, aut vnc. iij. aquæ mellissophylli, boraginis, aut florum citrangulorum. Poterunt insuper prædicta in morsulis formari, excipiens diābrę, vel diamoschu drac. j. similiter confectionis de xyloaloë, aut de cinnamomo: adiicias autem seminum melonum vnc. s. & cum saccharo diluto in aqua rosacea, aut mellissophylli, morsuli formentur: sit autem quilibet ponderis vnc, quorum vnum pro qualibet vice dato, ex syrupo item de pomis, corticibus citri, ac rosaceo simul mixtis, aliquo ex prædictis antidotis addito, liquidum medicamentum fieri poterit, ex quo paulatim sæpius assumat æger. Ex Plinio Secūdo libro 2. de re medica habetur ca. 14. quod si costū ad cordis pulsum, panacē, & fœnumgræcum ęquis pōderibus in puluerem rediges, & cum melle attico repones commixtum, & (cùm opus fuerit) cochlear plenū ieiunus cum aqua calida bibas, per triduum cōnfert: aristolochiam item rotundam in puluerem rediges, vt idem inquit, & ex eo denarios tres ex vino per triduum bibes: Item rhaponticum ex vino veteri tritum, ieiuno potui dabis. Exterius insuper epithemata imponātur, quæ in hunc modum fiant, Recipe aquæ mellissophylli, florum citrangulorum ana li. s. aquæ rosaceæ, & boraginis, cuiuislibet vnc. iij. maceris, caryophyllorum, cinnamomi ana drac. j. ligni aloës, corticum citri, semini ozimi ana drac. ij. ambræ, moschu, ana gra. 5. croci grana iiij. vini odoriferi vnc. iij. commixtis omnibus fiant cordi epithemata. Ex oleo quoque costino, ac nardino, amygdalino, & rosaceo, puluere ligni aloës, cinnamomi ac maceris, exiguóque croco, & galla moschata, ceræ quod satis sit, ac pauco vino albo odorifero, fiat vnguentum, quo vtare. Sacculorū etiam vsus non minùs conducit, qui sic parentur, Recipe florum boraginis, rorismarini, citrangulorum, sampsuchi, mellissophylli, & serpylli ana drach. ij. ligni aloës, corticum citri, maceris ana drac. j. cinnamomi, caryophyllorum, ac seminis ozimi ana scrup. ij. rosarum rubearum drac iiij. croci scrup. s. ossis de corde cerui num. j. contusis omnibus fiat sacculus ex serico, cordique imponatur. At si cum frigida cordis intemperie, frigidorum quoque adsit humorum redundantia, priusquam prædicta medicamēta adhibeantur, à venæ sectione, ea quæ iam dictos

Curatio.

Victus ratio.

citato c. 2.

Loco citat. Venæ sectio.

Medicamentorum ratio.

Topica.

Si pituitosus redundarit humor prapa ratio, ac purgatio.

succos concoquendi, præparandique vim habent, tribuenda sunt:& dein quæ purgant, quiuis fuerit redundans succus, siue pituitosus, siue melancholicus: pituitoso autem existente mel rosaceum, oxymel simplex, compositum, aut scillinũ cum syrupo è corticibus citri, aut de hyssopo,&aqua, in qua betonicæ, sampsuchi, pulegij, origani, aut mellisophylli folia fuerint decocta, tribue: quibus sæpiùs assumptis, ac parato proinde,& cõcocto redũdante pituitoso succo, purgetur, vt infra. Recipe agarici trochiscati drac. j vel scrup. iiij. cortycum myrobalanorum chebularum drac. ij. florum boraginis, & lupulorũ, singulorum drac. iij fiat decoctũ in aqua fontana: secundum artem, in quo drac. vj. diacatholicon aut iij. confectionis de dactylis cum vnc. iij. vel iiij. syrupi ex pluribus infus. ros. rub. aut vnc. ij. syrupi ex tribus infus. ros. pers. potui dato: vel catapotia formato ex drac. j. pulueris hieræ simplicis,& altera drach. seu scrup. iiij. trochiscati agarici, cum oxymelite & prębeantur. Post quæ per aliquod tẽpus duas scilicet, vel tres oras vnc. iij. vel iiij. syrupi ex pluribus infusionibus ros. rub. aut D. Augustini tribue. A purgatione verò (prout vsus requiret) supradictis medicamentis vtare. Si verò melancholicus redundarit succus, vt sæpiùs contingit, similiter pręparandus, ac concoquendus primò erit, ex syrupo de pomis, è corticibus citri, de succo boraginis, seu fumariæ, lupulorum, aut de epithymo cũ mellissophylli, boraginis, aut lupulorũ aqua: quo deinde cocto, ac præparato, purgans medicamentum exhibendũ erit, vt Recipe senæ, epithymi ana drac. ij corticum myrobalanorum indarum drac. iij. florum boraginis, fumariæ, lupulorũ, singulorũ drach. j fiat decoctũ in aqua fontana, in quo dissolue diasenæ drach. iiij. aut diacatholicon drach. vij. & aëri mellis vnc. ij. & s. aut syrupi D. Augustini vnc. iij. seu syrupi ex pluribus infus. ros. rub. tantundem. At si magis expediat catapotia exhibere ea ex drach. j. pilularum de lapide lazuli, aut de lapide armenio,& scrupul. ij. agarici trochiscati, aut drac. j. pulueris hieræ simplicis formato. Post quorum assumptionem modo, quo supra diximus vnc. ij. sacchari boraginati, aut tantundem mannæ electæ cum aqua boraginis, aut lupulorum præbeto:& deinde (prout vrgeat vsus) prædictis alterantibus medicamentis vtare. Id tamen prætereundum nõ erit, quod dum purgante medicamento redundantem succum vacuas, perpetuò ea, quæ cor ipsum roborant, permiscenda erunt. Quomodo autem dignoscas pituitosum, aut melancholicum redundantẽ succum, cùm sæpiùs in præcedentibus dictum sit, frustra putauimus hoc loco iterũ repetere: nam præter symptomata diuersa, diuersa quoque victus ratio pręcessit, temperamentum, habitus, ætas, tempus anni, regio, aëris constitutio, ac reliqua.

Si melancholicus redundarit humor, præparatio, & purgatio.

Excusatio.

Περὶ συγκοπῆς. *De syncope.*

CAP. LV.

Acutissimis cordis affectus, quẽ Græci συγκοπὴν vocant, vt patet commento aphoris. 41. secundi libri. Latini verò (cùm proprio careant nomine) syncopem etiam appellant: quamuis magna ex parte cum ea affectione, quæ λειποθυμία dicitur, Latinè animi defectus, cõmunicet, tamen non omnino idem significare videtur, sed ab ea discrepat, quinimo & res diuersa est. Nam λειποθυμία nomen compositum à verbo Græco λείπω, quod Latinè sonat, linquo, seu deficio,& θυμὸς, Latiné animus, deliquium, seu defectionem animi significat: qua ratione quidam putarunt aliud esse λειποθυμίαν, à λειποψυχία, cum λειποθυμία, animi defectum, λειποψυχία autem non animi, sed animæ defectionem significet: cõpositum etenim nomen est à verbo λείπω,& ψυχὴ, quæ non animus, sed anima Latinè dicitur. Verùm quamuis nominum significata inspicienti dissentire videantur, repetitur tamen apud Hippocratem, interdum, vno quandoque altero vsum fuisse, volens in re idem intelligere, vt patet aphoris. 23. primi,& octauo, septimi libri. Nec minùs & in Galeni doctrina confundi, pro confesso habetur, tum præcitatis locis, tum etiam primo de Arte curatiua ad Glauc. cap. 14.& 12. methodi medendi. nam in primo præcitato loco, verbo λειποθυμία vtitur, libro autem duodecimo methodi meden. λειποψυχία idem per vtranque intelligens quapropter audacter dicimus re ipsa prædicta nomina haudquaquam dissentire, sed confundi inuicem ex Hippoc.& Galeni sententia: nã eadem est pars quæ afficitur in vtrisque, idẽ symptoma, ac ad eadem dispositiones, seu causas consequuntur: quamuis etiam sunt, qui velint neque ipsam λειποθυμίαν ab eo affectu, quem Græci ἔκλυσιν nuncupant, Latini exolutionem, dissentire, auctoritate quadam freti ipsius Galeni præcitato libro primo de arte curat. ad Glaucon. cap. 14. & si eo loco aliorum medicorum auctoritate loquatur. Nam quod inter se discrepent, ab Hippocrate decretum est eodem aphors. 8. 7. libri cùm dixit, ἐπιφύματος εἴσω ῥήσιος ἔκλυσις ἔμετος καὶ λειποψυχίη γίνεται: Similiter à Paulo cap. 34. libro 3. qui inter syncopes indicia cùm exolutionem, tum animi defectum connumerauit. Verùm quicquid sit de eclysi, hoc est, exolutione, satis sit nunc demonstrasse λειποθυμίαν, à λειποψυχία re ipsa non differre, ita vt quicquid de vno dicitur, de reliquo quoque dictum putetur. Nam nihil aliud per ea significare volumus, quàm animi defectum, per animum intelligentes, animã ipsam animosam, quæ ex Galeni decreto sedem in corde habet: cùm itaque deficit animositas, tenor, ac prõptitudo hæc, animæ, ex quacũque causa ortum habeat, λειποθυμία, aut λειποψυχία appellatur. At quod à Græcis συγκοπὴ nominatur à verbo συγκόπτω, Latinè ferio, verbero, seu concido deriuatum est, ita vt etiam animi concisionem Latinè significare possit, licet affectus quodammodo similis sit animi deliquio, ab eo tamen discrepat. Nã (vt Galenus inquit) defectus animi præcedere consueuit syncopem ipsam, vt patet eodem primo de arte curat. ad Glauc. capit. 14. & idemmet prædicto libro duodecimo meth. meden. cap. 5. inter lipospychian, & syncopen differentiam tradit, cùm maiorem causam syncope requirat, quàm lipopsychia, & si eadẽ possit vtriusque esse, tamen prout maior, aut minor existit, vnam, vel alteram affectionem efficit. Hoc idem confirmauit Aëtius lib. 5. cap. 96. quamuis ca. 101. eiusdem libri, sub nomine λειποθυμίας communiter sumptæ: quod comprehendi possit & syncope, testetur, propriè tamen, quòd inter se differant, ostendit: nam animi deliquium (vt ipse inquit) derepentè incidit, sensu, & motu hominem priuans, & omnino non sudant: syncope verò & vigilantes, & dormientes inuadit, & omnino cum sudoribus qui

12. meth. med. ca. 5.

λειποθυμία.

λειποψυχία.

ἔκλυσις.

Syncope quid significet.

Quibus syncope à lipothimia, seu lipofychia differat.

qui συγκοπ]ικοὶ appellari ſolent. Ex his itaque conſtat, qua ratione ſyncope ab animi defectu diſſentit: nanque non idem ſignificat, nec idem eſt defectus animi, & conciſio, maiorem etenim læſionem, ac virium calamitatem portendit conciſio, quàm defectus, licet ex eadem cauſa fieri poſſint, & non alia ratione curentur: quapropter de ſyncope verba faciẽtes, patebit quoque & defectus animi curatio.

Cap. 5. Syncope quid ſit. Eſt denique ſyncope, Galeno teſte duodecimo methodi medendi princeps virium lapſus: quem ſectatus Paulus ca. 34. lib. 3. eam dixit eſſe cõfertum, ſeu ſimul totum virium collapſum. Dixit autẽ non ab re cõfertum, & Galenus præcipitem: nam ſi ſenſim paulatimq́ue fieret virium collapſus, nõ vtique ſyncope diceretur: verùm cùm eſſentia viriũ, quibus regitur corpus, tum in ſpiritu, in ſolidorũ corporum temperamento conſiſtat: & propterea hæc integra ſeruari debent, vt qualitate, tũ quantitate, quoad fieri licet, naturaliter ſe habeãt, vt liquet eodem duodecimo methodi medendi cõſonum erit, vt cùm vires labũtur, aut ſpiritus, vel ſolida corpora non naturaliter ſe habeant, qualitate, vel quantitate ipſorum immutata, potiſſimùm ipſa corpora ſolida, in quibus vtique vel maximè conſiſtere virium ſubſtantia videtur: nam ad robur virtutis cõſeruãdum & ad ſyncopalem acceſſionem, quominus de repentè incidat cauendam, ſingulare præſidium eſt temperamenti cuſtodia: ante omnia quidem trium principiorum, mox verò reliquarum partium, quæcunque in conſortium affectus principia ſecum ex facili trahunt, cuiuſmodi eſt ventriculi os, propter exquiſitum eius ſenſum. Si itaque in ſyncope vires collabũtur: ſpiritus, aut ſolida corpora offendi opus erit, cùm in his vires conſiſtant, vt diximus. Verùm cùm vires, quæ animal gubernant, tres diuerſi inter ſe generis ſint, vt legitur apud Galenum quinto de locis affectis, cap. 1. nono method. medend. cap. 10. & ſexto de Hippoc. & Plato decretis, & ſexcentis aliis in locis, cum ſyncopen dixerimus præcipitem eſſe virium lapſum, quarum virium intelligendum ſit, non ab re quęret quiſpiã, nunquid videlicet naturalium, aut animalium, aut vitalium? Et quoniam ſenſu, & motu priuatur homo cum ſyncope afficitur, non abſque ratione animales vires offenſas eſſe diceret quiſpiam: verùm quamuis animales functiones ſint ſenſus, & motus, offendantúrque ipſæ in ſyncope, non propterea facultatem animalem duntaxat, ac primò oblęſam in ea eſſe fatẽdum erit, quinimò omnes eſſe aſſerimus, ſed primò vitalem: & ſi non perpetuò in ſyncopes generatione facultas ipſa, aut cor ipſum primò læduntur: dicimus tamen ſyncopen haudquaquam gigni poſſe, niſi facultas ipſa vitalis, ſeu cor ipſum afficiatur, quo offenſo, & reliquas vires, ſeu principes partes in quibus conſiſtunt, neceſſariò offendi oportet. Simul etenim cum ipſo omnes vitiantur partes, nedũ principes ipſæ, vt inquit Galenus quinto de locis affectis, cap. 1. cùm & ipſæ peculiari cordis temperie actiones ſuas perficiant, hac denique pereunte actiones quoque ipſarum perire neceſſe eſt, ſimulátque cerebri, & iecoris. Horũ verò temperie deperdita, non oportet cordis ſimul actionem perire: ſeruatur etenim caloris ſymmetria in ſingulis partibus ab ipſo corde, tanquam innati caloris fonte, ac principio, mediis arteriis, quamuis per venas etiam, & alia vniuerſa confluat à corde calor, longè tamen minor quàm per arterias, vt Galenus aſſerit libro de vſu pulſu. cúmque illi à nullo calor confluat, ſed aliis ab illo, cõſentaneum erit, vt cùm à naturali ſtatu receſſerit, ac non ampliùs in peculiari, ac propria temperie perſiſtat, quod reliquæ omnes detrimentum patiãtur, ac actiones earũ pereant, priuatę ſiquidem eo qui priùs confluebat calore, quo ſeruatæ in proprio temperamento actiones perficiebant. Propterea igitur ſyncope præceps eſt omnium virium lapſus: nam in ea cor ipſum afficitur, ad cuius oblæſionem, nedum cerebri, & iecoris, tanquam principum partium functiones, atque vires offenduntur, ſed reliquarum omniũ. Nec propterea negamus interdum ſyncopen oriri poſſe corde ipſo non primariò affecto, ſed reliquis quibuſdam partibus conſentiente: quinimò) veluti cęteræ corporis partes) cor ipſum primario affectu laborare poteſt, interim verò cæteris partibus conſentiens, quemadmodum in ſtomachica ſyncope, de qua Galenus mentionem fecit, tum quinto de locis affectis, cap. 6. tum 12. methodi medendi cap. 2. & 3. liquidò videre licet: Aſſerimus tamen, quòd ni cor afficiatur, quomodocũque affectum ſit, progigni ſyncope haudquaquam poſſit: quamuis cerebrum, iecur ventriculus, aut quæuis alia corporis pars etiam vehementer, vel diutiùs affecta ſit: cùm ex nullo prædictarum partium affectu poſſint derepẽtè, affatim, ſeu ſimul totæ vires collabi: quemadmodum neque animal omnino perire poteſt, niſi cor afficiatur, cùm ſemper mors ad immodicas ſequatur cordis intemperantias, Galeno teſte eodem quinto de locis affectis, cap. primo. Ex quo virium pręcipiti collapſu patebit liquidò cor ipſum in ſyncope affectũ eſſe, neque ipſum ſtrenuè munus ſuum obire poteſt, cùm oblæſum ſit: quapropter, & pulſuum: paruitas, ac imbecillitas, frigidáque extrema conſequuntur. Affectus ipſe ſymptoma eſt in genere noxæ functionum omnium, primò tamen vitalium: læduntur autem vires non modò diminutæ, vt in λειποθυμία, ſed magis, & quaſi ablatè interdũ, ſaltem quoad ſenſum. Eius verò ſigna ſunt (vt inquit Paulus) reſolutio, ac animi defectus, pulſuum paruitas extrema frigida, & in ſudorem prorũpentia: apparet autẽ ſudor, præſertim circa caput, vultum, ac ceruicem, ex Hippocratis ac Galeni auctoritate, libro primo Prognoſticorum, qui ſudores ſyncoptici appellari ſolent: quæ omnia innati calidi ſuffocationem, aut extinctionem portendum: vtroque enim modo pro ratione diuerſarum cauſarum in ſyncope innatũ calidum offendi ſolet. Propter quid autem in ſyncope ſudores, & hi quidem frigidi appareant, in lipothymia autem, non adhuc non liquet. Dicimus autem nos propterea id euenire: quia cùm in ſyncope vires magnopere obſæſæ ſint, confugiátque calor innatus ad cor, tãquam ad propriam arcem, derelinquénſque partes externas: id quod in eis, præſertim in partibus ſolidis, continetur, humidum retineri neutiquam valet, quinimò tanquam deſtitutum ab innato calido, facultatéque retentrice haudquaquam eum cõtinere potente, ad externas cutis partes cõfluit, ac ſudor propterea gignitur, non ſiquidẽ ex excremẽtitia duntaxat humiditate, ſed propria etiam ſolidarum partium. Frigidi verò ſunt tales ſudores, quoniam ea, quæ ſolida corpora regit natura quę ſecundũ Hippocratem eſt calor naturalis, vel omnino extinguitur, vel proxima eſt extinctioni: qua de re infrigidatis partibus ſolidis propter iam dictã cauſam, quicquid

5 de Plat. & Hippo. decret. c. 4. & ſeq.

Lib. 6. c. 1. & ſequen.

Quarũ viriũ lapſus ſit ſyncope.

ca. 2. & 3

Quæ pars in ſyncope afficiatur. Quis affectus præter naturã ſit.

Li. 3. c. 34.

Tex. & cõment. 26.

Propter quid in ſyncope ſudores frigidi eueniunt, & in lipothymia nequaquam.

quid ex eis profluit, quod frigidum sit oportet. Et propterea qui profluunt sudores in syncope necessario frigidi sunt: quoniam (vt dictum est) in syncope innatum calidum aut extinguitur, aut extinctioni proximum est: & non ab re syncoptici nuncupantur: quia cum syncope proueniunt, non autem cum lipothymia: quoniam in ea non adeò vires labuntur, nec ad hoc deuenit calidum innatum (licet afficiatur) vt ferè extinguatur, aut extinctioni proximum sit, neque solidę partes in lipothymia, velut in syncope à natura quæ eas regit, ita destituuntur, cùm minor sit cordis affectio in lipothymia, quàm in syncope: & propterea neque sudores, neque frigidi in lipothymia apparēt, imò qui ita affecti sunt, omnino nō sudant, vt inquit Aëtius. Cæterùm quoniam cor in syncope interdum proprio affectu, interim verò per consensum laborare solet, dignosces quando ipsum cæteris partibus consentit ex propriis indiciis earum partium primò affectarum, ac symptomatis quibusdam, quæ quidem syncopen antecedunt quemadmodum si affecto ore ventriculi syncope consequatur, quæ stomachica dicitur, vomitus, nausea, aut dolor eiusdem partis, seu morsus quidam præcessit: sic quoque affectis primò reliquis partibus, corde verò consentiente, dicendum erit. Verùm si nullum præcesserit signum alicuius partis affectæ, & syncope oriatur, nullúsque alius affectus ipsam antecesserit, præterquā si immodica fuerit aliqua animi excandescentia, seu affectio, cor primariò affectum esse iudicabis. Vtcunque autem fiat syncope, aut fortem duntaxat consequitur cordis intemperiem, vel cum vitioso, seu venenoso humore, nonnunquam verò erysipellas, aut inflammationem, aut alium quempiam præter naturam tumorem ipsius sectatur. Verùm si ob inflammationē, vel erysipelas excitetur syncope, antequàm augeantur huiusmodi affectus, animal corrumpitur: non sic autem si ob simplicem cordis intemperiem syncope excitetur, siue æqualis, siue inæqualis ea fuerit, vt patet libro quinto de locis affectis, ca. secundo. Ex hoc itaque distinguere poteris, cùm syncope genita sit per proprias similarium partium intemperies: nam ea subitam mortem non inducit, quemadmodum ea, quæ ad instrumentales partes pertinet, quæ subitò enecare potest, priùs tamen præcedentibus quandoque signis quibusdam: quorum vnum scriptum est ab Hippocrate præcitato aphorismo 41. 2. libri, cùm dixit, Qui sæpe, & multū exoluuntur sine causa manifesta: ij repentè moriūtur. Syncopes verò causæ quamuis nonnullæ esse possint, cunctæ tamen, aut cordis spiritus, vel solidum eius corpus offendunt: vtraque verò substantia bifariam lædi potest, quātitate scilicet, vel qualitate mutata (nam nedum eorum substantia certa esse quantitate desiderat: verùm etiā & qualitate.) Quæcūque itaque causa syncopen excitat, aut prædictorum corporum solidorum, aut spirituum essentiam corrumpit, vel saltem eorum temperiem mutat, quemadmodum apud Galenū legitur duodecimo methodi medendi, cap. 5. nāque in his duabus substantiis virium essentia consistit, quæ insuper sic custodiendę sunt, vt tum qualitate, tū quantitate (quoad fieri licet) naturaliter se habeant. Alterantur autem spiritus, tum ex vitiosis redundātibus succis, tum ex ambientis malitia, qui aliàs alia de causa in hanc est mutatus, vtpote ex metallis, caminis, aut baratris, aut ex leguminum putredine,

lib. 8. cap. 101.

Quibus discernatur indiciis, si per essentiā, aut per consensum in syncope cor afficiatur.

Ad quos cordis affectus consequatur syncope.

Syncopes causæ.

Quæ in vniuersum sint syncopes causæ.

Ex quibus causis spiritus alterantur.

olerum, vel animalium, aut si halitū ex stagnis, vel paludibus, vel fluminibus recipiat: item ex venenatis facultatibus, aut animalium quæ virus retectant, venenis. Nec mirum si spiritus ex ambientis malitia, ac vitiosis succis alterentur: nanque ex tenuiori, ac puriori sanguine, simúlque ex aëre, qui optima temperie sit, atque ab omni inquinamento purissimus, per inspirationem attracto nutriuntur. At ipsius spiritus corruptio, tum ex ingenti dolore, ac crebris motibus, cuius generis & vigiliæ sunt, tū ex immodica eius tenuitate, & cōtinente eum corporis raritudine prouenire potest, tum verò ante hæc omnia ex ipso respirato prohibito, & nutrimēti defectu. Item ex animi affectibus, veluti est timor subitus, & vehemens, & quæ contraria huic timori est, voluptas maxima, hoc est, gaudij excessu: tristitia etiam, anxietas, ira, & cura eo genere sunt noxiæ, quo frequentes vigiliæ, spiritúsque corrumpendo vires resoluūt. Ex his itaque causis aliàs spiritus alterantur, vt diximus: alias corrumpūtur: aliquando ex parte degeruntur: non rarò autem hæc vtraque perpetiūtur. Virium verò lapsus, qui ad solidorum corporum digestam substantiam succedit, causam habere poterit, longissimos præcedentes morbos, extenuato ægro ex atrophia, id est, nutrimēti defectu: præterea ex febribus acutis, quæ corpus liquant, excitari contingit. Eorum verò corporum temperies mutata prouenire potest, vel ex immodico calore, vel frigore, vel humiditate, vel siccitate, aut horum aliquibus copulatis: succedūt autem & syncopæ immodicæ ventris inanitione, vel principiorum intemperiei, aut in his qui aliena loquuntur, etiam propter motum: & (vt summatim iterum dicam) quæcunque spiritus, aut corpora solida mutant, aut corrumpere possunt, syncopen generare valēt. Quarum causarum cognitio magna ex parte ex astantium sermone patebit, quasdam verò ex te ipso cognoscere poteris. Nos verò earū, quæ non ita facilè patere possunt, signa conscribemus, vtpote si ex magna crudorum humorum copia, ex cruditatibus, vel alia quapiam occasione cōgesta syncope excitetur, vnà cum oris ventris (quod stomachum vocant) offensione: his nanque, & præcordia inflata, & totū corpus ampliori mole, quàm pro naturæ modo, cernitur: tum color aliis ad albidius, quàm pro naturali habitu, & aqua intercute laborantiū magis simile est mutatus: nonnullis etiā ad nigrius, aut liuidius, quos medici plūbei pallоris appellant. Omnibus verò pulsus minores sunt, quàm pro caloris ratione, si febricitauerint, præterea obscuri, omninóque inæquales, sæpe ea inæqualitate, quam sistematicem Græci vocant: semper verò ea, quæ in vno est ictu, vt legitur apud Galenū duodecimo metho. medendi, ca. 3. & Aëtium ca. nonagesimosexto, libro quinto, ac Paulum, cap. trigesimosexto, lib. secundo. Eos verò, quibus ex flaua bile, quæ os ventriculi infestet syncope incidit, cùm ex reliquis, tum etiam ex assidua oris vētriculi mordicatione, anxietate, vellicatione, ac dolore cognosces. At si quis adeò prætenues succos, ac spiritus habeat, vt ocyssimè exhalent, adeóque imbecillam habeat per vniuersam corporis molem retentricem facultatem: expultricem autem immoderatiùs concitatam: vt propterea in syncopen incidat, in eiusmodi affectibus, mortifera alia species in facie celeriter apparet: nasus videlicet acutus, oculi caui, adstricta tēpora, & reliqua quę deinceps

ab Hip

Ex quibus causis spiritus corrūpantur.

Ex quibus causis digeratur solidorū corporum substantia.

Ex quibus alteretur.

Si syncopes causæ fuerit cruditatis humorum maxima copia, signa.

Signa syncopes ortæ ex flaua bile os vētriculi infestante.

Si ex succorum tenuitate, & corporis raritate fiat, signa.

Tex. 6. & 7. 1. progn. tex. & cõment. 8. Prognostica.

ab Hippocrate, primo Prognosticorum sunt conscripta: quamuis aluus non multùm excreuerit, neque vigilauerint, aut tristes fuerint, aut fame affecti ægri ipsi, ex his nanque minùs malum est, quam si absque his emaciati fuerint, eodem Hippocrate auctore: & Galenus cùm primo prognosticorum, tum 12. meth. meden. c. 6. quem sectati sunt Aëtius cap. 98. libro quinto, & Paulus cap. 37. libro secundo. Verùm si syncope valida fuerit, medicinæ locus nõ est, vt idem inquit Paulus cap. 34. libro tertio. At si vires adhuc tantillum constant, aliquando ad sanitatem recursus est, vt ipse refert. Cæterùm vbi cor proprio affectu laborauerit in syncope, valido existente animæ robore: ex quibusuis animi affectibus ipsa excitetur, nunquam æger succumbet, Galeno teste quinto de locis affectis cap. 1. Si verò propter eius intemperiem syncope eueniat, perniciosior erit quàm ex cerebri intemperie, quemadmodum hæc periculosior est, quàm si iecur primo affectum fuerit, vt testatur Paulus cap. 38. lib. 2. & Aëtius cap. 99. lib. 5. quamuis non ita subitò syncopæ necare possint, quæ ex cordis intemperie oriuntur, quàm illæ, quæ instrumentales eius morbos sectantur, vt patet eodem libro quinto de locis affectis, cap. 2. Pestifera autem est syncope illa, quę extenuato spiritu ac sanguine originem trahit, potissimùm vbi imbecillitas adsit retentricis facultatis totius corporis, ac expultrix immoderatiùs concitata fuerit. Prorsus autem exitiosa syncope erit, si corpore crudis succis referto generetur, aut ex redundante flaua bile os ventriculi infestante: siue ex extenuatis succis, vbi iecur, vel ventriculum phlegmone obsederit, quemadmodum scriptum reliquit Galenus eodem 12. methodi medendi, cap. 6. Verùm si citra phlegmonem stomachicæ syncopę fiant ventriculi ore affecto primò, ac consentiente corde, curationem magna ex parte admittũt: nam minùs periculosæ sunt, quàm si excitatæ fuerint ex aliquo trium principiorum, quemadmodum colligi potest ex Galeni verbis, præcitato libro 12. methodi medendi, cap. 3. Quoniam verò quæ habentur indicationes ex symptomatibus, & morbis, non simpliciter, sed secundum causam, à qua singulæ fiunt, cõsiderare oportet, vt liquet primo de arte curat. ad Glauconem, ca. 14. propterea non vnus modus curationis, cuiusuis syncopes erit, sed singulæ earum propriam curam desiderant pro diuersitate causarum, ex quibus excitantur: in vno tamen omnes cõmunicant: quod si deprehensus syncope cubans est, omnis solicitudo medentis ad symptoma vertitur: si nedum ea premitur, vtriusque curã habebit, & vt symptoma non incidat: & vt morbus paulatim discutiatur, vt patet apud Galenũ eodem libro duodecimo methodi medendi cap. 6.

Curatio.

In quibus conueniãt omnes syncopes pro earum curatione.

Nec minùs & in alio quoque conueniunt, quòd siue per essentiam fuerit orta syncope, siue per consensum affecto corde, semper ipsi prospiciẽdum erit, cùm & principalissimum viscus sit saltem quoad vitam: & propterea robur eius perpetuò seruandum erit, nec syncope aliqua gigni potest (vt priùs diximus) nisi & ipsum cor afficiatur. Si itaque ex ambiẽtis malitia syncope fiat, prospiciendum erit, vt is ad optimam temperiem mutetur, atque arte odoratus fiat. Si verò ex venenatis facultatibus, aut ex animalium quę virus reiectãt, venenis excitata fuerit syncope, eis vtendum erit, quæ ἀλεξιφάρμακα Græci nũcupant, vtrisque propriis: ex ingenti dolore, curanda causa doloris erit: ex crebris, & inordinatis motibus, quies iniungenda: ex respiratione prohibita, respiratio procurãda, sublata causa quæ ipsam prohibebat: ex animi affectibus, statim ab eo affectu reuocandi: postmodum verò conueniens passioni cura est offerenda. Si verò ex aliqua trium principiorum intemperie fuerit excitata: per contrariam intemperiem: moderatè tamen vindicatam, syncope curabitur. Sic ob inflammationis magnitudinem, aut vehemẽtis febris malignitatem, syncopę generentur, propriis curationibus, inflammationis scilicet, aut febris, curãdæ sunt, tempore quo syncope deprehensi cubantes non sint. Verùm quoniam sępiùs accidit, vt ex immodica quapiam euacuatione nec animi defectus, sed syncope eueniat, & similiter ferè succurrendum erit cuilibet repentè syncope ingruẽti, velut huic: propterea curationis eius, cùm iam euaserit, mentionem primò faciemus, relicta eius curatione, si ea ægri non laborent: quoniã pro diuersitate affectuum, ad quos sequitur immodica euacuatio, curari eo tẽpore debet, quemadmodum & reliquæ omnes ex quibusuis causis fuerint ortæ.

Ingruentis syncopes curatio.

Occurrendum est igitur, cùm repentè eius accessio ingruat, frigida faciem aspergendo, & nares apprehendendo: conuenit etiam & os ventriculi perfricare, ac iubere vt euomant, stomachum irritando, digiti, vel pennæ immissione. Conducit itẽ manus, vel pedes alligare: verũ oportet nexus fieri plures, ac fortiores circa manus, quãdo per inferiores partes fiunt euacuationes, quemadmodum quãdo per hæmorrhoïdas sanguis profluit, aut ventris profluuia adsunt, vel per vterũ exeunt in mulieribus mẽses. Cõtrà autem fit in fluxibus sanguinis factis per nares, atque vomitibus, in quibus crura sunt vehementiùs alliganda: in vniuersum autem (vt Galenus inquit primo de arte curat. ad Glauconem) aut ad cõmunia membris patientibus in aduersum trahere oportet, aut ad ea in quibus est euacuationis origo. Atque ideò quæ ex vteris fiunt immodicæ euacuationes, cucurbitulæ mãmillis appositæ statim sedãt: quæ verò ex naribus, hepati, ac spleni secundũ narẽ patientẽ. At si ex vtrisque naribus multus sanguis effluat, vtrique visceri sunt adiiciendæ: talibus etiam auxiliatur vinum aquosum, vetus, frigida dilutum, & præsertim quando ad ventriculum fluunt humores, nisi aliquid vini exhibitionẽ prohibeat eorum, quę à Galeno primo de arte curatiua ad Glauconẽ conscribuntur.

Loco citat.

Ex variis quoque odoramentis eos reuocare conuenit: nam humida, & potus, necnon odorata, præsertim ad recuperandas vires citissimè optima sunt, Hippocrate auctore, libro de aliment. & aphorismo vndecimo secundi libri, simul cum Galeno.

Lib. de alimẽ. in fin.

In vini autem exhibitione non frigidum, vel calidum exhibendũ sit, ægrotantis natura, consuetudo, ætas, & ambientis aëris temperatura consideranda sunt: atque hæc respiciens distinguere oportet, num calidum, vel frigidum exhibendũ sit: ipsis verò locis, ex quibus profluuium prouenit, imponere oportet ea, quæ corroborandi vim habeant. Verùm si ob sudoris multitudinem animi defectus, vel syncope excitetur, eis quæ adstringunt, ac cutem refrigerant, vtendum erit. Vinum pręterea frigida dilutum, velut dictum est, etiam his commodum existit: nihil autem omnino calidum offerre conuenit, neque crura, nec manus ligare oportet, neque cogere ad vomitũ, aut vllo modo mouere. Aërem quoque domus alterare

opus

opus est, eis quæ frigida, atque adstringēti qualitate participant, vt myrtorū foliis, rosis, ac pāpinis vitis, pauimentū consternentes, frigidósq; ventorum flatus ventilabris etiam inducētes. Verùm nihil horum, vbi ad ventrem fluxiones fiant, confert: nam quo magis cutem densaueris, tanto ipse magis augentur: eis verò balneæ aptissimæ sunt. confert etiā immodico sudore sudātibus partibus illinire myrtinum, rosaceum, aut coroneorū oleum: quę omnia à Galeno primo de art. curat. ad Glauconem, & ab Aëtio ca. 102. libri quinti, scripta reperies. Quomodo autem vindicandi sint ęgri à quauis particulari ingruenti syncope, seu animi defectu, apud eosdem auctores præcitatis locis studiosi requirant, quāuis ab vtrisque de animi defectu verba fiant: idē tamen de syncope intelligendum erit, si ab eisdem causis excitetur: neque enim alio discrepant, quàm maioris minorísve ratione, vt diximus. Nos verò eius syncopes curā aggrediemur, quæ ob magnam crudorum succorum copiā vnà cum oris vētris offensione excitatur, & primò eorum curam præcipiemus, qui nondū ea præmuntur, vtriusque curam habentes, vt & ipsa non incidat, & vt morbus paulatim discutiatur, quamuis celeriùs hunc discuteremus, si nullus sym tomatis subesset metus. Nāque, qui multitudine crudi succi grauatur, húc (si modo iustā semel vacuationē ferre posset, nec metus aliquis syncopes impenderet) semel arbitror, vacuatū à morbo explicaremus, vt duodecimo meth. med. cap. 6. Galenus inquit. Quapropter licet vacuationem desiderent, nulli tamen sanguis mitti sine maximo dispendio solet: quo fit, vt nec sanguinis missionem, nec purgationē substineant, vtpote quod sine his syncope subitò adoritur. Degāt itaque tales in domo puræ lucis, nec madente: aër eligatur calidus media temperie: quapropter reclinandi in domo sunt: æstate quidē, quæ frigeat, hyeme, quæ caleat: cū aduersissimus eis sit aër ambiēs, quoties vel nimiū calidus est, vel nimiū frigidus. Ex calido etenim crudi humores diffunduntur, & per totū corpus diffluūt, vt liquati propterea metuendū sit, ne ad pulmones, & cor ferātur, aliquādo etiā, ne ad cerebrum subeant: cùm longè præstet, vt circa iecur, & primas venas subsistāt. Qua ratione iterū aduersissima his balnea sunt. Ab aëre verò, & in domibus immodicè frigidis, succi, qui crudi sunt & inepti ad concoquendū, manent, & obturationes hepatis augent, si paruæ fuerint, si verò non fuerint, generant propter crassitiē detenti, & impacti. Somno vtantur, atque vigiliis moderatis: nanque vberior somnus, neque his est salutaris, cùm nec crudos succos digeri sinat, & viscera grauiora reddat, sed siquis alius affectus est (vt Galenus testatur) qui somnū & vigilias modicas desideret, hic profecto in his est, quippe somnus cōcoquit, vigiliæ digerunt. Pari ratione motus vitādus erit, quies verò præcipienda: seruandúmq; inuiolabiliter est, ne vel cibū, vel sorbitionē, vel aquā exhibeas, vel omnino liberaliter bibere sinas, nisi mulsa tribus primis diebus dūtaxat vtantur, in qua hyssopum coctū fuerit: & si nullum occurrat incommodum, eadem aqua mulsa duntaxat, in qua incoctum hyssopum sit, vsque ad septimum vtare, siquidem longissimam (vt Galenus asserit) qui ita sunt affecti, cibi abstinētiam ferunt, corpore scilicet ex crudis ipsis, quos continet succis, concoquendis, alito: quare nec eadem aqua mulsa copiosè semel exhibēda erit. Si tamen vehementer nō febricitēt, his & aquosum vinū idoneum ab initio statim est, & in eo diluto panem quoque exhibere conuenit, modo in aliquo viscere phlegmone nō adsit. Et si nō solùm crudi succi sint, sed etiam eo corruptionis peruenerint, vt cōcoqui ad perfectionē non queant, si fortè horū desperata salus non sit, ægro mulsam fastidiente, vel aluo fluente, ad ptisanæ cremorē est transeundū: & sicubi crudos affatim succos esse animaduerteris, oxymel pro mulsa exhibere assiduè debebis. Quòd si huius assiduus vsus tædio esse cœperit, transire insimul ad mulsam, & ptisanam conueniet: dein rursus ad oxymel reuerti: & si æstas si, atque ęger frigidę potioni assuetus, frigidum huic oxymel dabis, sin hyems sit, omnibus calidum: tum his, qui calidæ, tum his qui frigidæ insueuerunt, offeres: æquè, vt si immodicus æstatis tempore ęstus sit, etiam qui calidæ assueti sunt frigidum, si nullum sit his viscus ad iniuriam oportunum. At quoniam hi cùm vacuari postulent, vacuantia præsidia non ferunt: ea de re nulla alia idonea vacuatio inuenta est, à Galeno præsertim, eodem duodecimo method. meden. ab Aëtio confirmata cap. 96. libri quinti, & Paulo capite trigesimosexto libri secundi, præter eam, quæ est frictione paratur. Incipere verò in principio statim morbi oportet frictiones, linteis nō admodum mollibus, sed aspredinis mediocre quid habētibus, ac primū à cruribus supernè deorsum, dehinc tota brachia ab humeris vsque supernè deorsum simili modo sunt fricāda: postulat enim ęgrotus simul per eas frictiones, & calefieri, & aliquid degeri: licet cōducant etiā vberiores frictiones ad somnū alliciendum. At vbi artus omnes abundè calere videātur, & metus est, ne quis ex multitudine frictionis cōtusa iam carne, lassitudinis sensus superueniat, oleo relaxante vtendum est, quale est, quod dulcissimū est: & si hyems fuerit, nihilo deterius erit ad digerentiū aliquod oleum transire, quale est chamęmelinū, aut anethinum quo oleo vngere artus, & fricare quàm plurimū debebis, posteà oleum detergere, atque ad spinam dorsi transire, háncque totā fricare primum sicca frictione, posteà oleo. Ab hac rursus ad crura te conferes, ab his ad brachia, exinde denuò ad spinam, ita totum agens diē. Considerare item oportet in his, quæ ad aluum spectāt: & si sua spōte commodè nō deiiciat: pulsus verò robore mediocri sit, ac magnitudine, & æqualis, præterea minimè intercisus, audacter per inferius aliquid infundes. Cataplasmatis autem, & perfusionibus minimè vtēdum est, prius quàm superuacua magna ex parte partim vacuata sint, partim cōcocta: nanque hi, qui assiduè prædictis medicamentis præcordia vexāt, potius in eiusmodi affectibus phlegmones excitant: licebit verò eis vti tempore quo diximus, non tamen duntaxat relaxantibus, sed eos plurimum fouere oportet oleo, in quo absynthium ebullierit: vel emplastrum adhiberi ipsi ventriculo, quod fit ex palmulis, vino, farina hordei, croco, aloë, & mastiche, ac madefacere etiam mastichino, seu nardino, postea verò hyssopū in mellicrato decoctū, aut diatriompipereon, aut diaspoliticon medicamen exhibere non incōuenit: & ad eundem modum medicamenta quæcunque offerenda sunt extenuantia, calfacientiáque saltem ea, quæ sumere febricitās homo poterit, si febricitauerit. Qua ratione, & propter eā etiam, quam suprà assignauimus, nimium calida medicamenta vitanda sunt: & si qui laborant, senes sint,

1. ad Gl. cap. 14.

Curatio syncopes ex crudorum succorum copia ortæ.

Victus ratio.

12. meth. cap. 3.

Loco citat.

Medicamētorū ratio. 12. meth. cap. 3.

sint, post quanque cibationem aquosum vinum præbendum erit, magisque etiã si interposita quietis spacia mediocria sint. Qui sane ex eiusmodi succis laborãt, hos quotidie accessiones exercent, præcipuæque ad vesperam, & noctu, nõ mane, nec vsque ad meridiem. Si verò ad hos (cùm syncope eos iã præmit) sis accitus, si ea quę retulimus loca phlegmone vacent, panem exhibebis non multum, vino fuluo madefactum, quod celerem in corpus digestionem adiuuet, statimque ad frictiones venies, quas etiam pro tradito iam modo administrabis: ac siquidem æstas sit, aut regio naturaliter calẽs, & æstuans, vel status cœli vehementer calidus, cum frigida vinum dabis, si nihil eiusmodi sit, iam calida, quæ tamẽ secundo, & tertio dabitur potio, omnino calidam exhibẽdam curabis, quippe ad vniuersam eam curationem (cuius gratia frictiones adhibitæ sunt) calor præstat, vtpote crudorum succorũ concoctionem adiuuans, Galeno & Aëtio testibus, in præcitatis locis. Nec parũ conducit si prędictis diamoschu dulcis, aut confectionis diambrę parum cum pauco vino exhibeas: odoramentis quoque animum reuocare conuenit, parẽtur autem hoc modo, Recipe aquæ rosarum, florum citrangulorum, & mellissoph. ana vnc. ij. corticum citri, ligni aloës, singulorũ drac. j. moschu. & ambar vtriusq; gra. iij. aceti vnc. j. Interim autem neque cor ipsũ negligẽdũ erit, ne ei succurratur ab extra adhibitis medicamẽtis, epithematibus scilicet, vel sacculis, vt infrà. Recipe aquæ mellissoph. florum citrangulorũ, & rorismarini ana li. s. aquæ rosaceæ vnc. iiij. ligni aloës, corticũ citri, singulorũ drac. ij. cinnamomi, caryophyllorum, vtriusque drach. s. croci gra. v. ossis de corde cerui nu. ij. moschu & ambar, singulorum gra iiij. vini fului odoriferi veteris vnc. iiij. misceãtur, & supra cor epithemata fiant. Item ex floribus mellissoph. rorismarini, & citrangulorũ, sampsuchi, & serpylli cum cinnamomo, croco, caryophyllis, corticibꝰ citri, rosis siccis, ac ligno aloës simul mixtis, & contusis, additis gra. iij. moschu, & totidem ambar, cum serico saccelli fiant. Qui verò ex vitiosis calidis succis redundantibus, seu flaua bile, quæ os ventriculi infestet, syncope vexantur, tempore quo ea non præmuntur, contraria quã prædicti curatione curandi sunt. Nam in aëre ad frigidum vergente degere debent, somno longiori vti, ac cibis, & potibus frigidioribꝰ, vt ptisanę cremore, aut pane nõ multo, sed modico, hũcque ex vino aquoso frigida diluto, tribuas: confestimque tentandum erit, vt bilis ipsa expurgetur, quę sua acrimonia, ac mordicatione os vẽtriculi infestat, per vomitum si fieri poterit, quẽ digitos aut pennas demittẽdo irritare oportet, aut aquæ calidæ, seu hydrelæi potu, vel tãtillum aceti aquæ calidæ imponas, aut cyrupi acetosi simplicis. Quod si neque sic euomere possunt, aluus ciẽda erit, ex tamarindorum decocto, ac manna, quandoque etiam rhabarbari parũ adiiciẽdo: illud tamen animaduertas, quod neque hi immodicè semel vacuãdi sũt, cum exquisitas euacuationes nõ ferãt. Ad hũc etiam vsum clysterijs, eisq; lenibus vti conuenit: posteà verò cùm maior pars redũdantis succi fuerit expurgata, omnibus modis membra ipsa, ventriculum præsertim corroborare oportet, oxysaccharum, syrupúmque granatorum acidorũ, aut ex acetositate citri, è pomis, aut de corticibus citri cum iam dictis permistũ, ante, & post purgationem indesinenter tribuas. A purgatione verò absinthij decoctum præbere conuenit. At si in syncopen prędicti inciderint, his exhibẽdus est frigidus potus: si tamen tunc vinũ, quod & calidum natura sit, vt deductionẽ in corpus promoueat: id verò seruãdũ erit omnibus, quos syncope male habet: distribui nanque per corpus nutrimentũ, quod sumptum est, non in ventre manere volumus: propterea ex vinis ea deligenda sunt, quæ & flauo sint colore, & substãtia tenui, & ętate vetera, ac boni odoris, licet talia (vt Galenus refert) & boni odoris cõtinuò sint: igitur cõmodissima his vina erũt, quæ cùm naturaliter austera sint, sensilem iam adstringendi vim propter vetustatem non exhibent, calorem tamen admodũ habent. Quandoquidem hæc omnia quæ requirimus in iis, quorum stomachus amara bile vexatur, efficient: cùm & iucundè sumãtur, & tum cõcoctionem, tum digestionem in corpus promoueãt, & succi vitium mitigẽt, & corporis habitum excalfaciant, & stomachũ ipsum firment: in prædicti verò vini penuria, aut vbi caput fuerit imbecillum; vel oblæsum, vina diligẽda sunt aquosa, & antiqua: talia nãque, tametsi non valenter excalfaciant, tamẽ facilè in omne corpus deducũtur, capútque minimè tentant, velut fulua: omnia autẽ austera vina, tum noua, itémq; crassa fugere oportet, vt idem Galenus præcipit eodem duodecimo meth. meden. ca. 4. Nec etiam inconuenit, si eisdem diamarg. frigidi exiguum quippiã cum pauco vino, vel syrupo de pomis, seu oxysaccharo tribuas: odoramentúmque naribus adhibeas, quod recipit aquę rosacę, myrtillorum, ac nymphæę ana vnc. iij. santalorum, ac corallorum rubeorum, cuiuslibet drac. j. & s. corticum citri scrup. j. ambar, seu moschu gra. ij. aceti albi vnc. j. omnibus simul mixtis fiat odoramentum. Cordi itẽ epithemata imponere cõuenit, quę sic parentur, Recipe aquæ boraginis, aceto sellæ rosaceæ, & mellissoph. ana. vnc. iiij. santalorũ omnium, & corallorum rubeorum, singulorũ drach. ij. corticum citri, ligni aloës, cuiuslibet drac. s. croci gra. iij. moschu gra. ij. ossis de corde cerui num. j. vini fului odoriferi vnc. ij. misceantur, & fiant epithemata. Saccellos item cõponas ex floribus boraginis, violarũ, nymphææ, mellissoph. ac rosis, quibus parum croci, ligni aloes, ac corticũ citri, & ambar quoque gra. ij addas, necnon santalorum, & corallorum rubeorũ ana drac. iij. & cum serico fiant sacculi. Qui verò ob prætenues succos syncope opprimuntur, sic vt ocyssimè exhalent, accedente quoq; corporis raritudine, diuersa ratione curandi sunt, quàm illi, qui ob crudorũ humorum copiam syncope laborãt, cum eos paulatim, & assiduè vacuare iussimus, propterea quòd simul multam euacuationem ferre non poterãt: hos verò paulatim, & assiduè nutrire oportet, ex omnium medicorum sententia: quamuis si à principio viribus adhuc valentibus curandos susceperimus, nec paulatim eos cibabimus: possunt nanque hi, vel quod liberiùs semel datum est, nutrimẽtum superare: nutrire itaque hos oportet, sicut etiam corporis summa dẽsare, nõ secus quàm priorum rarefacere, cum etenim maximè hi affectus dissidiant, etiam præsidiorũ speciem diuersissimam requirunt, frigidum ergo his aërem, adstringentémque cõprobauimus, rosis, aut myrti foliis, seu vitium pampinis in domo substratis: vngendi quoque sunt adstringẽtibus vnguentis, omphacino videlicet, aut rosaceo, melino, aut myrtino: & si exurantur, miscere oportet aliquid ex refrigerantibus,

Curatio prædictæ syncopes ingruentis.

Syncopes ex flaua bile curatio. Victus ratio.

Medicamẽtorũ ratio.

Eiusdẽ syncopes imprimentis curatio.

12. metho. cap. 4.

Syncopes extenuibus humoribus curatio.

gerãtibus,veluti portulacæ,ſolani,aut vuæ acerbæ
ſuccũ,præcordiis verò,&ſtomacho cataplaſma ad-
mouebitur ex palmulis,roſis,œnanthe,acacia,hy-
pociſtide,& alumine,capiti autem,atque frõti om-
phacinũ, vel roſaceum imponatur per ſe, aut cum
gũmi. Cibi his dandi ſunt,qui non admodũ prom-
ptè diffluãt,quemadmodũ Galenus,Paulus, & Aë-
tius ſentiũt,vt panis, & ſorbitio ex alica,fruct⁹ au-
ſteri,qui non facilè corrumpantur, tum ipſi per ſe,
tum verò & cum pane,velut ſunt cydonia,mala pu
nica acida,& auſtera,amarenæ,pyra quædam,&hi
quos vulgus azarolas vocat.Dabis etiam aliquãdo
& oua, præcipuéque horum vitellos : album nan-
que eorũ ægrè concoquitur,vt patet 12.meth.med.
ca.6.preterea gallinaceorum qui lacte ſint aliti te-
ſtes, itémque ſuillum cerebrũ,probè tamen aſſum
tribuẽdum,vt ipſe inquit,vel in albo iure legitimè
elixum:porrò,& anetho iniectis.Vinum autem his
aquoſum neceſſarium inter initia eſt, ſumptũ poſt
cibum.Denique omni ratione agendum,vt & ſuc-
corum materiam craſſiorem reddas, & cutim den-
ſes,& exhalationem inhibeas:quòd ſi ex ſententia
omnia nobis reſponderint,etiam carnei his aliquid
nutrimẽti poſt alia dabimus potiſſimùm poſt quar-
tum diem,Galeni decreto,eodem 12. method. me-
dendi. Ex his itaqae conſtat qualiter ſyncope ſuc-
currendum erit:paucæ etenim ſunt,vel fortè neque
vna,quæ ex his quæ hîc conſcripſimus, curari non
valeat,modò curari poſſit.

Loco citat.

De lactis defectu. CAP. LVI.

QVAMVIS affectio hęc infantibus
magis,quàm mulierib⁹ grauis ſit,ex
Aëtij teſtimonio,cap.33. libro 16.&
propterea conuenientiùs fuiſſet alio
loco de ea pertractare, tamen quia
hic de affectibus in ſpiritus inſtrumẽtis ortis ſermo
nobis inſtitutus eſt, in quibus certè thorax, & cor
exiſtit, ob id quoq; & mammillarum affectuũ non
ab re quoque meminimus, vt quę incũbãt thoraci,
& cor contegant,Galeno teſte ſeptimo de vſu par-
tium, poſtquàm de reliquis inſtrumentorum ſpiri-
tus,ac cordis affectionibus verba fecimus. Meritò
autèm pectori homini mammæ inhærent:nam ap-
tiſſimus omnium hic ipſis locus eſt, tum propter
alios vſus, quos Galenus eodẽ ſeptimo de vſu par-
tium connumerauit,tum etiam quod in eo loco in
mulieribus copioſiſſimum benigni alimenti ſuper-
fluum colligi poteſt,lac videlicet,cuius cauſa exti-
terunt:nam hãc primam,ac maximam animalibus
(vt ipſe inquit) præbent vtilitatem : quod quidem
cùm vtilis alimenti ſuperfluum ſit,cibus exactè cõ-
fectus, in eo potiſſimùm loco conſtituere eas con-
ueniebat,vbi facillimè ſimul,& citiſſimè elaborati
lactis copia perfectè conſiſtere poterat. Nam cùm
tenera adhuc ſunt,atque imbecilla recẽs nata ani-
malia,edulia ſolida nondum poſſunt conficere : &
ob eam certè cauſã natura, perinde ac ſi vtero ad-
huc gererentur, alimentum ex matre ipſis compa-
rauit pro conceprus nutritione, vt 14. de vſu par-
tium,cap.8.decretum reliquit Galenus. Hoc ſiqui-
dem alimẽtum nihil aliud eſt,quàm quędam veluti
ſuperfluitas nutrimenti partis ipſum generantis,ſi-
milis quidem naturę ipſius exiſtens. Qua de re cùm
quidam in mammis adenes exiſtant, vim haben-
tes,id quod ad eos influit alimentum alterandi, ac

Ca. 22. in fine.
Cur hominis mammæ pectori inhæreant.
Eodẽ c. 22
Quid ſit lac.

ſibiipſis aſſimilãdi,quoniã exangues,& albi hi ſunt
proprium efficiunt humorem talem qualis eſt lac,
& plus talis efficiunt, quando plus alimenti defer-
tur ad ipſos,ex Galeni ſententia commento aphor.
39.quinti libri. Cùm itaque humor hic, qui veluti
ſuperfluitas alimẽti eſt ipſarum mammillarum ge-
nerantium ipſum,quo cõceptus ex eo nutriatur, vt
retulimus,vel admodum exiguus exiſtat,vel omni-
no deficiat,lactis defectum appellamus. Quòd ve-
rò in hac affectione mammillæ aſſiciantur; ex his
quæ diximus liquet,cùm principem ipſę vſum,qui
gratia generationis lactis exiſtit, vt paulo ante di-
ctum eſt,non præſtent, potiſſimùm tempore, quo
præſtare debẽt,de quo modò loquimur. Eſt autem
id à partu, quando iam fœtus natus fuerit,totóque
lactationis tẽpore : etenim mirabili quadã arte na-
tura fecit, vt mãmæ maximum habeãt cum matri-
cibus conſenſum.Nanque cùm partes vtraſq; ad v-
num opus obeundum cõparaſſet,ipſas per vaſa cõ-
iũxit,modo quo Galenus declarauit libro ſeptimo,
& 14.de vſu partium,ac libro de ven.diſſect.partim
quidem ex partibus,quæ ſunt ſupra phrenas ad in-
ferna deducẽdo,partim ex inferiorib.ſurſum. Ne-
ceſſe nanque erat has particulas per vaſa cõiungi,
vt quando in matricibus fœtus augeretur, ac con-
formaretur, illi ſoli venæ cõmunes ex vtriſque ali-
mentum affundant:quãdo verò natus fuerit, mam-
mis rurſum alimentum totũ affluat. Quò fit,vt lac
menſtruo germanum eſſe inquiat Hippocrates, &
quòd eodẽ tempore menſtrua bellè procedere ne-
queant, & fœmina lactare, vt Galenus aſſerit. Ad
hæc libro de quinto ſimpli. med.facul.cap.21.dice-
bat,Proinde quibus menſes mediocriter ferũtur,iis
lac in mãmillis nõ colligitur,quibus verò hoc largè
ſuppetit,iis planè mẽſes ſupprimuntur.Hoc itaque
tẽpore,ac reliquo toto quo mulier lactauerit, ſi lac
deficiat,mammillas affectas eſſe nõ ab re fatemur,
ſiue per eſſentiam, ſiue per conſenſum affectæ ſint.
Earum verò affectus ſymptoma eſt in genere retẽ-
torum immodicè ; nã(vt inquit Galenus)commẽto
prædicti aphoriſmi 39. quinti libri, hoc commune
eſt omnibus animalis partibus,quę aptę ſũt humo-
res aliquos vtiles generare,aut partibus alijs,aut ad
generis propagationem,aut ad conceptus nutritio-
nem,eſſe humorẽ illum quãdam veluti ſuperfluita-
tem alimenti partis ipſum generantis.Nã quantum
alimẽti ab ipſa parte alterati fuerit nutrito corpo-
ri exquiſitè aſſimilatũ,illi apponitur parti, ac nu-
trit eam ; ſuperfluum verò derelictum ſimilis qui-
dem naturæ partis humor exiſtit, verùm eiuſdem
partis veluti excrementum eſt, cùm autem hoc ex-
crementũ deficit,non ab re dicimus affectionẽ hãc
contineri in genere excrementorũ retentorum im-
modicè. At quoniam lactis materia ſanguis eſt in
venis contentus,quantitate, ac qualitate contẽpe-
ratus,tum ab aliis partibus trãſmiſſus,tum etiam à
mammis ipſis attrictus,vt quinto de ſimpl.med.fa-
cul.eſt videre,propterea non ab re ipſum ſanguinẽ
contemplari, eodem loco præcipit Galenus, quo
promptè inueniatur cauſa paucitatis, aut omnino
defectus lactis.Nanque inuenies quod aut paucior
eſt quàm cõueniat,aut deterior,vt ipſe inquit,pau-
cior autem eſſe poterit,vel quod in toto corpore e-
xiguus affuerit ſãguis, vel quod licet exiguus in to-
to nõ fuerit,parcior à mãmillis attrahitur:id autem
interſtiguere poteris ex totius corporis tẽperamẽ-
to, ac habitu ſicciore exiſtente:ex immodicis item
ſanguinis,

Quid intelligẽdum ſit per lactis defectum.
Quæ pars afficiatur.
Libr. 7. de vſu part. cap. 22.
14. de vſu part. cap. 5
De venarũ diſſect. ca. 5. & 8.
Quis affectus præter naturam ſit defectus lactis.
Qua via inueſtigãda ſit cauſa defectus lactis c. 11.
Eodem lib. 5. cap. 20.

sanguinis, aut aliorum humorum euacuationibus præcedentibus, vehemētibus exercitiis, laboribus, vigiliis, fame, mœrore, vel solicitudine, aut arida, æstuantéque febri, vel id genus aliis, quæcunque plusquàm expediat: corpus desiccauerint, ac calfecerint: hæc enim sunt, quæ inter alia lac lædunt ipsúmque prouenire prohibent, vt legitur apud Galenum eodem libro quinto de simplic. medic. facul. cap. 20. nedum sanguinem ipsum minorem reddentia, sed partim etiam qualitatem ipsius vitiātia: quamuis & immodicè refrigerātia huiusmodi quoque naturæ sint. Si verò hæc non adsint, inspexeris autem aridas, macilentas, ac graciles mammillas ipsas, ob propriam earum imbecillitatem, ac aridam intemperiem prouenire lactis defectum cōiicere poteris, vtpote quæ non valeant tantā, quanta indigent pro lactis generatione, sanguinis copiā attrahere. At si propterea quòd sanguis deterior, seu vitiosus fuerit, lac ipsum deficiat, vtpote biliosus, aut pituitosus, vel melancholicus existens, id tum ex lactis colore, tum substantia, & sapore potissimum interstinguere poteris, præsertim si non omnino defecerit, non tamen posthabita cognitione temperamenti, habitúsque totius corporis, & ætatis. Nanque si biliosus fuerit, præter eius tenuitatem, ac flauitiam, amari quodammodo saporis lac erit, aderítque temperamentum biliosum, habitus gracilis, ac ætas florens. Si verò pituitosus sanguis fuerit, crassioris substātiæ, albi, aut pallidi coloris, acidi saporis, odorísque lac existit, lactantísque temperies, habitus, ac ætas pituitosi quoque erunt, quemadmodum si vehementioris fuerit spissitudinis, ac paucitatis, obscuriosisque, ac quodammodo nigri coloris lac ipsum, & reliqua quæ diximus melancholica, fuerint, melancholicum quoque sanguinem adesse significabunt. Hæc tamē affectio quamuis infantibus magis, quàm mulieribus grauis sit, vt diximus, non propterea despicienda erit, cùm absque aliquo eiusdem mulieris præter naturam affectu etiam gigni non possit. Quapropter vbi imminuitur lac, aut omnino extinguitur, vel corrumpitur, aut spissatur, vel attenuatur, præstat quidem alterius nutricis lac præbere, quemadmodū Aëtius præcipit. lib. quarto, cap. sexto. Sin autem id non permittat res aliqua instās, victu nutrix curāda est, vt ne in morbum incidat infans, vt ipse inquit, ac ipsa sibi quoque meliorem vindicet sanitatem. Itaque si lactis defectus ex sanguinis paucitate proueniat, vniuersam victus rationē mulier exposcit humectantem, & excalfacientem, Galeno teste, quinto de simplicium medicament. facultatib. cap. 20. Similia item & medicamenta, siquidem quæ non desiccant, & modicè excalfaciūt, lacti generando vtilia sunt, ac meritò dicta sunt lactis procreatricem habere facultatem: quamuis ea numero sint perquàm exigua, vt idem Galenus inquit. Nam lactis, velut etiam seminis effectrices facultates partem in medicamētis dūtaxat, partim in alimētis cōsistunt in medicamētis, cū succos pituitosos excalfacientes in sanguinem vertimus: in alimentis autē, secundū totius substantiæ similitudinē, vbi videlicet boni sint succi, & humida, ac tepide calida, ceu est ipsum lac medium habēs tēperamentum, quod ad calorē attinet, pituitę, & sanguinis: licet nō æquè ab vtroque adsit, sed lōgius abest à pituita, propius autē accedit ad sanguinē, vt eodem quinto de simplicium medicamen. facult. cap. 20. liquet, id quod etiam patebit, si eiusdē triplicem diuersam substantiam, ex qua componitur, considerabis, primam quidem crassam: ex qua caseus cōficitur, alteram pinguem, ex qua butyrum, & tertiā aqueam, quam serum nuncupamus: nam ex hisce, pinguis maximè temperata est, crassa verò paulum ab ea declinat, aquea autem frigida, & humida est, vt idem Galenus testatur, quarto de simplic. medicam facultatib. cap. 16. Quapropter alimentum augere, & melioris succi cibos dare oportet, panem videlicet optimum, gallinarum, pullorum gallinaceorum, ac columbarum iuuenum, perdicum, & phasianorum carnem, hœdorum, vitulorum, & castratorum, insuper & oua recētia, præsertim sorbilia. Ex fructibus vuas passas, amygdalásque dulces. Pro potu vinum, aut aquosum, aut flauum, tenue, moderatè aqua dilutum, vel vinum dulce potui tribuatur, ac sorbitionibus vtantur, vt Paulus iubet. libro 1. cap. 4. Caueant exercitium immoderatum; verū supernarū partiū exercitiis vti possunt, vberúmque frictione moderata, ac fomentis per spongias, Aëtio teste. Vitent animi affectus immodicos, mæstitium presertim. Medicamenta verò, & si lacti generando proficere aliquid possint, non tamē frequēter ipsis vti, præcitato loco præcipit Paulus, eorum tamen quibus vti poterunt, in fine mētio fiet. Si verò quia deterior sanguis sit, propterea lac deficiat, siquidem biliosus fuerit sanguis, primum purgationem desiderat, mox victum quem modo dicebamus, vt eodem libro quinto de simplicium medicament. facultatib. cap. 20. docet Galenus. Eligatūr autem purgans medicamētum, quod leuiter bilem expurgat, ac non exsiccet, veluti est, māna, cassia fistula, syrupus ex pluribus infusionibus violarū, aut rosarum, aut rubearum, tum persicarum, priùs tamen syrupum exhibēs ex succo intybi, aut boraginis, vel ex infusionibus rosarum, vt faciliùs bilis expurgetur. Pari quoque ratione nigra bilis, si ea causa vitiosi sāguinis fuerit, ac defectus lactis, ex purganda erit medicamento, quod talem vim habeat, nec tamen exsiccet, veluti est diacatholicon, seu syrupus domini Augustini, si cum manna, aut cassia fistula ea permisceas. Verùm si pituitosus fuerit sanguis medicamenta requirit, Galeno teste, excalfaciētia aut primo aut secundo ordine, nō tamē desiccantia: nam hæc pituitosos humores excalfacientia, in sanguine vertunt, & nō ipsius sanguinis humorē depascunt, ac ipsum crassiorem, simúlque pauciorem efficiūt, vt ea quæ desiccant. Verùm inter ea potiora sunt, quæ non tantum sunt medicamenta, sed & nutrimēta, vt ipse inquit, velut eruca, fœniculum, anethum, cùm etiamnum virentes, & humidæ fuerint: nā siccæ plusquàm oportet excalfaciunt, & desiccant. In hunc etiam vsum cōferunt, smyrnium, apium, syon, & polium, eáque virentia, priusquàm siccentur, ex eiusdem Galeni sententia Similiter etiam confert fœniculi radix, & semen, ptisanę incocta, ex Pauli testimonio, item cytisi folia ex vino nigro, aut ptisana, melāthium dulce, & anethum pastinacæ radix, atque semen, quę calida priùs irrorata admouenda sunt, vt ipse Paulus refert. Confert quoque lini semen cum melle delingere, vt inquit Aetius, aut sesamum crudum cū vino dulci: item naturaliter facit lapis galactites dictus pro amuleto alligat⁹, & aqua dissolutus, ac potatus, vt ipsemet fatetur Aetius lib. 16. ca. 33. intestina quoque terræ, si quinq;, aut septē teras, aut plures,

Signa si ex sanguinis defectu proueniat.

Si vitiosus sanguis causa fuerit, signa.

Prognostic.

Curatio si ex defectu sanguinis proueniat.

Loco citat.

Lactis temperamentu.

Victus ratio.

Citato libr. 4. cap. 6.

Si ex deteriori sanguine proueniat lactis defectus, curatio.

Qualia medicamenta facultatem hæbent generādi lac.

Loco citat.

Loco citat.

Præcitato loco.

Præcitato loco

Lib. 4. c. 6.

res ac cum duobus, vel tribus recétibus gallinarũ ouis decoquas, pauco fœniculo, aut aneto addito, atque ex his ferculum parabis, nõ parũ ad multitudinẽ, ac bonitatem lactis cũparãdum conferet. Similiter etiam si ea priùs vino albo abluta in puluerẽ redigãtur: & cũ vino dulci drach. j. vel ij prædicti pulueris exhibeas. Ex Hippoc. lib. primo de morbis muliebribus, habetur, quòd si lac fuerit extinctũ, porrum tritum, & aqua dilutum bibendum, dandũ erit, calida mulier lauetur, & brassicam edat, sed & cytisi folia simul coquat, & succũ sorbeat, bibat etiam fœniculi succum, seu semen, & de radicibus fœniculi, & hordeum molitum, ac butyrum simul coquito, frigefacito, ac bibenda præbeto: bonum est & hippomaratrum, & hipposelinum, & cytisus: hæc omnia (vt ipse inquit) simul multum lac faciũt & augent: viticis itẽ fructus in vno bibendũ dato, & betæ succus potatus, multum lac facit, & nasturtium in vino potũ commodum est, eodem auctore: hęc eadẽ ferè cõfirmauit libro de natura muliebri.

Paulo ante medium.

Prope finẽ.

De lactis redundantia. CAP. LVII.

CVM lac velut superfluitas quædam alimenti vberũ sit, vt paulo ante asseruimus, non ab re cõtingit interdum, quando plus alimẽti ad ea defertur, adeò hoc ipsum redũdare, vt ex eius ampliori plenitudine mulier grauetur, ac doleat, ita, vt copiam eius ferre nequeat, præsertim cùm è mammis non effluat, & propterea intus detinetur. Contingit autem hoc sæpiùs puerperis, nec rarò autem & reliquis lactantibus. Talis autẽ mãmillarum affectus facilè percipi poterit, tum visu, & tactu, tum etiam ipsius mulieris sermone. Qualitas verò affectus causa morbi est, in quãtitate videlicet, & propriè in excessu, qui ex ipsa prouenit lactis copia, si in mammis detineatur, etenim lactis copia, velut quælibet alia plenitudo, causa morbi erit, cuius iterum causa est boni sanguinis multitudo, quemadmodum è diuerso eiusdem lactis defectus ex parciori, aut vitioso sanguine originem ducit: vt præcedenti cap. diximus. Potissimùm verò plurimum colligitur lac, oppletis sãguine communibus venis, quæ à mammis pertingunt ad vteros. Euenit autem, & id mulieribus vtero gerentibus, ob conceptus imbecillitatem interdũ: interim verò cùm neque grauida est, neq; peperit, sed ei mẽstrua defecerunt, Hippocrate auctore, aphorismo 39. & 52. quinti libri, de quibus modò noster sermo nõ erit, cùm de his dũtaxat verba facimus, quibus à partu, aut reliquo lactationis tẽpore, adeò creuerit in mammillis lac, vt propterea mulieres grauẽtur, ac doleant, ita, vt metus sit, ne vbera inflammatione corripiantur. Si verò lac multum è mammis effluat, non amplius causa morbi, sed symptoma erit, sub genere excretorum immodicè contentum, nec formidandum erit ex eo quempiam præter naturam affectum in mammis ipsis futurum esse aut fieri: & propterea nec de hac etiam lactis abũdantia hìc loqui intendimus. Verùm huic affectui, de quo modò verba facimus, statim succurrendum erit, alioquin metuendum est, ne mammillarum inflãmationẽ pariat, vel instar casei lac cogatur, seu in grumos vertatur: & si vitiatum quoque lac fuerit, mammarũ vasa exulcerat, scabiem, panos, & papularũ eruptiones quoque producit, vt inquit Aëtius. Quapropter vbi imminuere ipsũ voles, cibos minus alentes & paucissimos dato, vt ipsemet refert Aëtius. Exiguum quoque potum tribuas, aquã videlicet, & non vinum, cauendum nanque ab eo erit. Frictiones, vincula, ac infernarum partium exercitia præcipienda sunt. Cæterùm (vt Soranus inquit) vbi mammæ assiduè doleant, neque à mulieribus neque ab infantibus exugi oportere (nam suctione plus materiæ attrahi asserit) id quod confirmauit Paulus cap. 35. libri tertij. Nos verò ex Aëtij sententia ca. 34. libri 16. ab adultis, ac peritis mulieribus, quòd puerperarum mammæ leniter exugantur, non negamus, præsertim vbi non immodicè doleant, seu inflammatę sint: effertur nanque foras leni hac exuctione, quòd in mammillis lac continetur, neque plus materiæ ad eas trahitur. Et propterea inflammationem per eam fieri prohibetur, potiúsque proritatur: in vniuersum autem prohibenda sunt ea, quæ multũ, ac optimum sanguinem procreare possũt: & proinde nil præstãtius, quàm circa initia, si quod nõ impedierit, poplitis, seu tali venam secare, copiosúmque sanguinem ex ea vacuare permittas, vbi vires ferant, eáque iteranda, si opus fuerit. Et si altera mammillarum magis oblæsa sit, è directo vena secanda erit, potissimùm autem id seruandum erit puerperis, vbi menses detineantur, totísque viribus præter venæ sectionẽ eos prouocare conandum: nam quibus menses mediocriter feruntur, vt priùs diximus ex Galeni sentẽtia, iis lac in mammillis multum præsertim non colligitur. At si non propterea quòd menses præter naturam detenti sint, sed quia in toto corpore sanguinis redundantia adsit, lactis quoque copia immodica oriatur, media, quæ in cubito est vena, aut interna primò secanda erit, & prout vires ferunt, sanguis extrahendus: deinde tali quoque vena incidatur, & eis quæ modicè repellunt vtare, potissimum vbi lactis redundantia non fuerit à partu. Quapropter spongia pura, molli posca è gelida imbuta, expressáque super mammas fasciis accommodanda erit, vel palmulæ cum pane, ac posca tritæ, deinde vincire eas, ac moderatè constringere oportet, iuxta Aëtij, & Pauli sentẽtiam, vel ouo toto cum rosaceo vtendum erit, aut linteo aceto imbutum imponito, & assiduè humectato, vel lẽtes aqua marina coquito, & cum decocto quidem mammas abluito, ipsas autem lentes contusas imponito, aut myrti etiam decocto ipsas perfundito. Quòd si lac omnino restinguere malueris, alumen, & psyllium cum aceto, & coriandri succo, ac rosaceo adhibeto: ex Aëtij testimonio. Poterit quoque portulacæ succus cum fabacea, ac lentium farina adiici, vel ex cremore fœnigræci, seminis lini, & althææ cũ succo coriandri, aut portulacæ, farina hordei, ac lentium, adiectis oleo rosaceo, aceto, ac cera medicamentum paretur, quo mammæ illiniantur. Cuminum quoque cũ aceto illinitum lac imminuit, eodem Aëtio teste: similiter eius decoctũ cum modico croco oblinitum, aut fœnigræci succus cũ apio viridi, mentha, aut ruta, farina lentium, rosaceo, ac posca imponatur. Quòd si neque his lac imminuatur, vel restinguatur, aut si à partu lac omnino restinguere malueris) id quod assiduè huius ciuitatis mulieres, nobiles pręsertim, ac diuites expetũt, cùm lactare nolint, ac nequeant) non amplius eis, quę repellunt, ac reprimũt, sed quæ ipsum exsiccãt, ac digerũt medicamẽtis, tanquã tutioribus existentibus vtendum

Affecta partes.

Affectus qualitas.

Causa.

Prognosti.

Curatio. lib. 16. c. 36 lib. 4. ca. 6.

Victus ratio.

Venæ sectio.

Lib. 5. de simpl. med. facult. c. 21

Localium medicamẽtorum ratio

Aët. li 16. cap. 35. Pau. lib. 3. cap. 35.

Citato libr. 16. cap. 35.

Li. 4. ca. 6.

vtendum erit,adhibitis tamẽ priùs per vincula,cucurbitulas, frictiones ſeu venæ tali ſectionem, diuerſionibus,prout poſtulabit vſus. Huius autẽ generis medicamenta,quibus vti conſueui, hîc conſcribam,quibus veluti miraculo quodam cunctas, quæ ad manus meas peruenerunt, puerperas adeò feliciter curaui,vt lac omnino e mammis extinxiſſem,illud cogi, & caſeari non permittens, ac à futura inflammatione penitus mammas liberaui Excipio autem fœniculi, apij,oreoſelini, maluarum, & althææ cum radicibus,cuiuſlibet p. j.foliorũ lauri, & florum chamæmeli, ſingulorum m. s.quibus in aqua arte decoctis, ac in largiori vaſe proiectis, tectis deſuper panno lineo mammillis, eas fouere præcipio, dein eodem decocto mammas abluere: ac poſt ablutionem roſaceo omphacino illinere, quo tẽpore,vt leniter quoque exugantur permitto, vt reliquum quod in mammis cõtinetur lac fuſum, ac liquatum promptiùs foras effluat, nec materia aliqua ad eas trahatur.Rẽſinæ terebinthinæ deinceps,quantitatem,quæ ſatis ſit,aſſumẽs,vino albo, & odorifero,ac aqua roſacea ſæpiùs abluere iubeo, cui duo,aut tria oua tota,ac croci ſcrupul.j.adiicere permitto,& in emplaſtri formam,ceu cerati,cera addita redigi, quod ſi per lineo linteo, eóque craſſo extenſum, perforato tamen in duabus partibus,ex quibus mammillarum papillæ extra prominere poſſint,imponi,ac faſciis,circumligari,moderatéque conſtringi præcipio. Singula autem dicta iterari facio bis ſaltem in die,manè videlicet,& veſperi, ante cibum, ita vt priùs mammæ foueantur, abluantur deinceps,& illinantur,exugantúrque leniter, & demum emplaſtrum prædictum imponatur,& faſciis moderatè conſtringantur,ac ligentur.

De lacte in caſei ſpeciem,ſeu grumos conuerſo.

CAP. LVIII.

Li.3.ca.35

ACcidit etiam plerunque à partu præſertim,Paulo teſte,vt lac in mammillis caſei modo coaguletur,ſeu in grumos cõcreſcat,neque enim idem eſt, vt nonnulli ſentiunt,lac in caſei ſpeciem coagulari,& idem in grumos coire,neq; omnino in cauſis generationis iidẽmet affectus conueniunt,vt dicemus Ambo autem morbi in numero,ſeu magnitudine dici poſſunt, cùm in quantitate comprehendantur,atque in exceſſu eiuſdem: vtrunque quoque vitium cum facile tactu,ac ægrotantis ſermonibus comprehendi poſſit, haud aliis pro eius dignotione indiget notis. Ex lactis item copia, vel eiuſdem craſſitiæ, tanquam ex materia originem ducunt affectus ambo.Vtrum autem eorum cauſa ſit,promptè dignoſcere valebis ex indiciis abundantiæ lactis, ſi ea cauſa extiterit, aut ex eiuſdem lactis craſſitie,modo ex ea excitentur.Itaque ſiue craſſum fuerit lac, ſiue multum indifferẽter in caſei formam redigi poteſt, aut in grumos conuerti, tum ex immodica mammillarum caliditate, tum ex immoderata earundem frigiditate velut efficienti cauſa,prima ſiquidem exſiccando, ac ſecernendo id quod tenue,ac ſeroſum in ipſo cõſiſtit: reliqua verò adſtringendo,ac cogẽdo vniuerſam eius ſubſtantiam,in grumos tamen cõcreſcere ipſum nequaquã à caliditate valet, ſed à frigiditate dũtaxat,quemadmodũ extrauaſatus ſanguis, veluti nec inſtar caſei coagulari,niſi à caliditate poterit,vt Gale.auctoritate mox probabimus, & ſi plerique

Affectus.

Cauſæ.

Si in grumos cõcreſcat, cauſa efficiens.

Si inſtar caſei coaguletur, cauſa efficiens.

etiam,qui Gal.doctrinã profitentur aliter ſentiant: cuius nanque cõſtat,lac non alio modò,quàm ſanguinem in grumos cõuerti:at is non niſi vbi extrauaſatus, frigefactus fuerit, in grumos vertitur: & propterea æger frigore exoluitur, ac penè exanimatur,pulsúſque imminuitur,ac frequens apparet, & denique malè ſe habet,ex eiuſdem Gal.teſtimonio 6.de loc.affect.cap.3.& lib.de cibis boni& mali ſucci,ca.3.ac cõm.apho.20.6.libr.Quòd verò lac coagulari nequeat, niſi à valido calore, apud eundem liquet 5.de ſimpl.med.facul.cap.12.indiget nãq; vt coaguletur,quòd ſeroſum eius ac tenue ſeorſum fuſum ſegregetur,quòd verò craſſum in eo eſt, in ſeſe coëat:id aut (vt ipſe inquit) abſque valido calore peragi nequit:cuius quoque naturæ eſſe debent ea,quæ vrinam ciũt:nempe excalfactoria, exſiccatoriáque, tum etiam ſecretoria, ac coactoria. Illud idem confirmarunt Paulus, & Aetius,diuerſam inſtituentes curationem,ac alia medicamenta, pro lactis caſeatione, & pro eiuſdem in grumos conuerſione:à frigore itaque lac grumeſcit,& à calore caſei modo cogitur,vt patet ex dictis.Quomodo autem interſtinguere valeas concretum,ac grumeſcens lac à frigida intemperie,aut ipſummet caſei modo coactum ab intemperie calida,non opus eſt,vt hîc conſcribam, cùm quiuis promptè ex earundem temperierum proprijs ſignis conijcere poterit.Id verò haudquaquam prętereundũ eſt, quòd niſi quàmprimum grumeſcens,ſeu caſeatum lac curetur,aut inflammationem pariet,aut mammarum exulcerationem, præſertim ſi vitiatum lac fuerit. Qua de re vbi ipſum ab immodico calore caſeatum ſit,victus ratione ad frigidum inclinante inſtituta, eiſdem ferè medicamentis, præſertim circa initia vtendum erit,quæ in præcedenti ca.conſcripſimus,Pauli,& Aetij auctoritate. Priuatim autem deinceps(eodẽ Aetio teſte)cõferunt furfures in aceto cocti cum rutæ decocto ſuprà mammas impoſiti:idem facit mentha polentæ admiſta, & iuglans cum ruta,ac melle,vt ipſe inquit.Cuminũ item priuatim,vel cum polenta,& crocus cũ lacte ac murię fomentum,& apium viride impoſitum(quod etiam grumos lactis diſſoluit) magnopere conducunt, vt apud eundem Aetium legitur, cap.35.libr.16.Folia itẽ ſolani,ſeu halicacabi cum braſſicę foliis,ſi contundantur,pauca myrrha,ac croco adiectis, & exigui aceto non minùs conducunt:ſimiliter ſi ex fœnigręci,ſeminis lini,& althęę decocto cũ oleo violaceo, & exiguo aceto epithemata fiant: Proderit quoque ſi mentham contundas,& cum hordei, ac fœnigræci,althęę, & ſeminis lini farina,oleo roſaceo,ac pauco aceto permiſceas, & ſuperimponas: At vbi in grumos cõuerſu lac fuerit, victus ratione vtẽdum extenuãte eſt,ac ad calidũ inclinante:ſimilibus quoque medicamẽtis, in quẽ vſum lentes aqua marina,aut muria decoctæ, ſi eiſdem vtaris, quẽadmodũ præcedẽti ca.dictu eſt,aut etiã cumini decocto cum modico croco,haud exiguam afferẽt vtilitatem.Paulus verò cap.35.lib.3. pane ex hydrelæo, aut mulſo, aut cum perdicio herba viridi vti conſuluit:Similiter ſuperfuſione calẽtis olei dulcis, aut fotu calidæ aquę,vel decocto fœnigræci,althęę ſeu apij mammillas fouere iuſſit:In talem itẽ vſum, chamæmelinum,fœnumgræcũ,althęam,ac anethũ eligas.Delinire verò mammillas conuenit (vt ipſe inquit)polline farinaceo cũ ſemine lini,aut fœnogræco cum hydromelite, aut etiam ſeſamo, quod

Paulus li.3 cap.35

Aetius lib. 16.cap.34. & 35.

Prognoſtic.

Curatio caſeati lactis

Lib.16. cap 35.

Lactis in grumos cõuerſi curatio.

cum melle,aut butyro ſit leuigatum. Poteris inſuper tritici farinam cum furfure eiſdem permiſcere: oleis quoque amygdal.dulcium,chamęmelino,aut anethino mammillæ inungendæ ſunt. Coagulum quoque leporinum,præſertim ſi cum pauco aceto, butyro,aut aliquo prædictorum oleorum illinatur, in grumos conuerſum lac ſummopere diſſoluit:nā & in ventre concretum lac curat, Galeno auctore lib.de med.paratu facilibus,in fine:potum cum vino coagulum, & cum aceto ſimili modo epotum, nedum lac,ſed & ſanguinem in ventre concretum diſſoluit,vt patet decimo de ſimplic.medic.faculta. Betæ item folia ſi tandiu oleo fuerint incocta,quoad intabuerint,cum pane,& fabarũ farina, paucóque oleo ſeſamino, ac cera permiſta, & impoſita conferunt.

Ca de coagulo.

De mammarum inflammatione.

CAP. LIX.

SIcut cæterę corporis partes,ita quoque vbera interdum inſlammari ſolẽt,illud tamẽ præter reliquas peculiariter habent, quod nedũ ex confluente ad ea ſanguine, verumetiam ob lactis copiam,aut eiuſdem caſei inſtar coagulationẽ inflãmatione affici cõſueuerunt. Quibus inflammatis non admodum laborare oportet in tradendis ſignis,pro eiuſdem affectus,ac partis affectę cognitione, nã facilè ad ſenſum patebunt. Verùm cùm eiuſdem inflãmationis gemina cauſa eſſe poterit,ſanguis inquam,aut coagulatũ lac,prima cauſa quouis tẽpore ipſam excitare valet, & propriis indiciis promptè dignoſci,reliqua verò nõ niſi puerperis,aut vtero gerentibus, ſeu quibus menſes detenti fuerint, præter naturam:vno etenim iam triũ dictorum modorum mulieres lac in mammil. s habent, ac abundantiùs habent, interſtingues autem id,tum ex præcedenti lactis abundantia, tum etiam ex eiuſdem coagulatione.Ex quacũque verò cauſa mammillarum inflãmatio fuerit excitata, nõ ſpernẽda erit eius curatio:nam cùm laxior,ac adenoſa earum ſubſtantia ſit, nec multum obtineant innatũ calidum,metus erit,ne in ſcirrhoſum tumorem,& demum in cãceroſum vergat,aut ea ſuppurata,ac ad abſceſſum progrediente,excedens vlcus conſequatur.In curandi autem ratione,priùs recta victus ratione inſtituta,obſeruandũ primò erit, vt ſi ex confluẽte ſanguine,aut etiam ex lactis coagulatione, menſibus præter naturam detẽtis infllammatio fuerit excitata,ſanguis mittatur,ex eiuſdẽ lateris vena tali:potiſſimùm ſi detenti mẽſes fuerint, aut ex interna,vel media ſimiliter eiuſdẽ cubiti vena,&(ſi opus fuerit)nõ ſemel dũtaxat,ſed bis,& ter vena ſecanda erit.Inſuper à venæ ſectione,purgãte medicamento vtare,eo tamẽ quod leniẽdo purgat, velut mamma,caſſia fiſtula,ſaccharum violaceũ,& interdum prædictis antidotum diacatholicon addere poteris, poſt hæc ad ea, quæ reprimũt,ſeu repellunt medicamenta, nõ tamen valida confugiẽdum. Tutiùs autem eis vti poteris, ſi quæ digerẽdi vim habent medicamenta, cum eis permiſceas, in quẽ vſum maximè conuenit,ſi madefacti lintei ex ceto vini albi cum gelida aqua mammis imponantur,ac pluries iterentur: Aut paretur decoctum ex floribus chamæmeli, cui æqualis portio olei roſacei,&pauca quãtitas aceti albi admiſceatur,& ſimiliter vtare. Vel excipe ſucci ſolani, & olei roſacei ſingulorum vnc.ij.aquæ,in qua fœnigræci, florum chamæmeli,& ſeminis lini,ana drac.iij. fuerint decoctæ,vnc.iij.aceti,vnc.j.s.miſceãtur,& mammillis (modo iam dicto) imponere. Vbi verò inſpexeris prædicta medicamenta parũ admodũ conferre,potiſſimùm trãſacto inflammationis initio,ad ea quæ magis digerunt,ac diſcutiunt, progrediendum erit: quapropter hoc medicamento vtitor. Recipe florũ chamæmeli,meliloti,fœnigræci,althæę,ſeminis lini,& anethi,ſingulorum manipul.j.ebulliant in iuſtę quãtitatis aqua:deinde adde olei roſacei,&chamęmelini,aut anethini,vtriuſque vncias ij.aceti albi vnc.j. & madefactis in eo ſpongiis,aut linteis lineis,mammis ſępius imponãtur. Ex farina item fabarum,fœnigręci, & ſeminis lini,ac hordei,& pane contrito, in aqua decoctis cum oleo ſeſamino, & anethino,additis duobus vitellis ouorũ, & croci,ac myrrhę ana ſcrupul. j. emplaſtrũ formari poterit,ac mammis ſuperimponi. Vel ex radicibus,ac foliis althęæ decoctis, ſeminis lini, ac fœnigræci farina, cum oxymelite medicamentum paretur, ac vtitor. Seſamum quoque tritum, butyro admiſto,moderatéque tepefactum quotidie bis impoſitum commendauit Aetius. Similiter ſi medullæ panis aqua madefactæ, ac tritæ partes duas aſſumpſeris,& perdicij herbę tuſæ partem vnã,ac cerati liquidi partem vnam,& dimidiã, ſimúlque permiſceas,& bis in die imponas,auctoritate eiuſdẽ conducet.Si verò diſcuti inflammatio haudquaquã valeat, prædictis medicamentis, ac reliquis ſimiliter diſcutientibus ſępiùs adhibitis:pro eiuſdem ſuppuratione auxiliari conuenit,calida, ac humida temperatè medicamenta adhibens, quæ emplaſticam quoque vim habeant:hęc nanque maturationi, ac ſuppurationi opitulantur, Galeno teſte quinto de ſimplic.med.facult.cap.8. quo loco vberem eorum materiam reperies. Inflammatione autem in pus tranſmutata, ad eius diſruptionem deueniendum erit,ferro,aut medicamentis acrioribus. Verùm ſi ad duritiem inflammatio vergat,ea,quæ molliendi vim habent,adhibere cõuenit: in quem vſum laudauit Aetius cap. 38. libro 16.ſemen lini,aut fœnigręci,aceto mulſo coctum, & impoſitum:aut ſeſamum illorum modicè toſtum cum melle tritum,& calidum appoſitum:vel ſtercus caninum albũ terebinthina exceptum ſuperimpoſitum. Cęterùm ſi ex coagulato lacte inflãmatio fuerit excitata, eiuſdem circa initia vtendum medicamentis erit,quæ paulò ante,coagulato lacti conferre diximus. Verùm ſi neque eis inflammatio cedat, ad ea, quæ modò commemorauimus, medicamenta progrediendum erit.

Partis affectæ & affectus cognitio.

Cauſa.

Prognoſtic.

Curatio.

Venæ ſectio.

Purgatio.

Topica qualia eſſe debeant.

Lib 16. cap.37.

Περὶ καρδιακῆς, ἢ καρδιακοῦ, καὶ καρδιαλγίας.
Id eſt, de cardiaco morbo,& cardialgia,ſeu cordis dolore.

CAP. LX.

CVM iam tempeſtiuum ſit de vẽtriculi affectibus pertractare,nõ ab re fuerit ipſum primò in duas, eáſque maximas,ac pręcipuas partes ſecare, quemadmodum mos eſt apud omnes medicos præſertim Gal. libro 5. & 6.de locis affectis,quarum vna,quę ſuperior eſt, gulęque continua ex multis neruis ſenſificis eſt contexta:altera verò quæ huic continuatur, ad inteſtinorum vſque exortum extẽditur. Vtraque autem earum in

5.de loc. af.cap 6. 6.de loc. af.cap. 1.

animalibus proprio fungitur munere, ac pro vtilitatis differẽtia, cum earum quælibet læditur, diuersa eis euenire consueuerunt symptomata, quanquã interdum similibus quibusdam afficiantur affectibus. Cæterùm proprium munus primæ partis (quã os, seu vẽtriculi ostium nũcupant) est ciborum appetentia, quemadmodum reliquæ (quam eiusdem ventriculi spacium, seu cauitatem appellare solẽt) eorundem ciborum concoctio. Prioris itaque partis nos primò præter naturã affectus cõscribemus, deinceps autẽ & alterius, hoc est cauitatis eius, quã primam partem Græci diuersimodè appellare solent, nam interdum καρδίαν, hoc est cor, propter symptomatum vehementiã, quæ inducere videtur similia eis, quæ proueniunt ex eo viscere, quod sua natura pulsat, ac in thorace continetur, dum afficitur, & propriè cor appellatur, nominant, veteres præsertim, vt liquet quinto de locis affectis. 1. de causis symptomatũ. 2. de Hippoc. & Plato. decretis, & cõmen. aphor. 17. & 65. quarti libri. Interim verò non καρδίαν sed στόμαχον consueto nomine, non vetustis dũtaxat Philosophis, seu medicis etiã nominatur, eodemmet Galeno teste præcitato primo libro de causis symptomat. & 8. de compositione medicamentorum secundum locos. Quanquã στόμαχον propriè eam partem quæ inter fauces, & os ventriculi media est, quam etiã veteres Græci vsq; ad Aristotelis seculum οἰσοφάγον nũcupabant, post eum appellare consueuerunt, Latinè autẽ gula dicitur, vt patet eodem 5. de locis affectis, nonnunquam tamen os ventris ita vocant, vt 13. method. medend. legitur, non solum medici, vt idem Galen. inquit 3. de loc. affect. verùm etiam & homines vniuersi vulgò sic nominant, vt eodem 1. de causis sympt. liquet. Celsus verò per stomachum quandoque intellexit gulam, interim quoq; ventriculi inferiorem partem sic nominat, vt videre licet apud eundem libro 4. cap. 1. verùm quicquid sit de huius particulæ nomenclatura, quam nos ventriculi os, seu ostium appellauimus, nõnullis præter naturam affectibus conflictari ea solet, vt patet citato lib. 5. de loc. affe. innumeraq; & varia syptomata hominibus, vbi offensionem acceperit, inferre consueuit ex Tralliani sententia ca. 5. libri septimi. At cùm in ipso quidem oriatur affectus cõsentientibus ei quibusdã aliis partibus, præsertim principibus, corde videlicet, aut cerebro, corde siquidem propter exactam, quam habet sentiẽdi vim, eius cum corde vicinitatem, cerebro verò propter magnos, quos suscipit molleis neruos per sextam cõiugationem ab eodem cerebro ortam, ob quam etiam causam os vẽtriculi sensu acutissimo præditũ est, ac deficientis alimẽti præter cæteras quasque partes exactissimã sentiẽdi facultatem habet, ita vt nullum membrorum, aut ita exactum habeat sensum, aut ita vtrunque principium vnà secũ afficiat, sicut os vẽtriculi, vt patet 1. de cau. sympt. quidã verò ipsi peculiares sunt, ac ad propriam eius rationem pertinent, vt eodẽ libro 1. de cau. symp. & 5. de locis affect. scriptum est. Nos primis derelictis, ex quibus os ventriculi cum affectum sit aliarũ particularum actionibus nocere consueuit (vt diximus) eos aggrediemur eiusdẽ oris vẽtriculi præter naturam affectus, qui eidem proprij sunt, & peculiares, ab eóque nostrã exordiemur orationem, qui valde molestus esse videtur, adeò, vt cùm augetur etiam propter eius (vt diximus) exactissimum quem habet

5. de loc. aff. cap. 6. 1. de causis puls. ca. 7. 2. de Hip. docre ca. 8. 1. de caus. sym. ca. 7. 8. de cõpo. med. sec. loc. cap. 5. 5. de loc. aff. cap. 5. 13. meth. c. 7. 1. de caus. symp. cap. 7.

5. de loc. aff. cap. 4.

cap. 7. 1. de caus. symp. Loco citat. 5. de loc. aff. cap. 6.

sensum, cor ad consensum trahat, ac eidem noxam transmittere videatur, etsi tunc stomachicæ syncopæ fieri debeant, & non is affectus, de quo modò mentionem facimus, qui ab altera eius appellatione nomẽ sortitus est; vt liquet primo de causis symptomat. cuius affectus adhuc apud Grecos treis diuersas reperio denominationes: nam interdum καρδιαλγία, interdum καρδιωγμὸς, quandoque καρδιακὴ dicitur: pro quo animaduertere dignum est, quod hæc tria nedum nomine discrepant (vt cuiq; patet) verùm etiã & re ipsa, vt ostẽdemus, (quamuis quidam aliter sentiant.) Nam καρδιαλγία nomen assumens) vt Galenus inquit 2. method. medend. à parte & affecta, & affectu ipso ex καρδία inquam tanquam parte, & ἄλγια tanquã affectu, cordis dolorem significat: verumtamen ne quis decipiatur, cordis cùm dicimus, non illius cordis quod in thorace cõtinetur subintelligi volumus, sed oris ventriculi, quemadmodum passim liquet ex Galeni doctrina, & potissimùm in pręcitatis locis, namque huius cordis, hoc est, oris vẽtriculi affectio est καρδιαλγία, vt ab eodem Galeno decretum est 2. de Hippoc. & Plato. decretis, & non alterius neque alterum omnem oris vẽtriculi dolorem καρδιαλγίαν, seu cordis dolorem appellamus (vt quibusdã falsò visum est) sed illum tantùm (vt ipse inquit) qui fit, cum acrimoñia humorũ proritat, ac ipsum mordet, & proinde 5. de vsu partium καρδιαλγίαν esse dicebat, mordacitatem oris ventriculi. Accidit verò (vt eodem 2. de Hippocr. & Plato. decretis patet) affectio hæc nedum ægritudine vexatis, verùm etiam iis, qui diutiùs paulò ieiunium tollerarint, præsertim cum vehementi exercitatione fatigati cibum nullum assumpserint, quemadmodum etiam & morsus hic in mœroribus sentitur, efficit namque mœror veluti vehementior exercitatio vt flaua bilis in ventriculum confluat, à qua postea irritati, & morsi homines cordis dolore laborant. καρδιωγμὸς verò ex καρδία, & ὠγμὸς compositum à Galeno com. apho. 17. quarti libri, sic describitur: καρδιωγμὸς est morsus cordis, hoc est oris ventriculi, quare si hoc modo καρδιωγμὸς intelligatur, cum καρδιαλγία concidet: verùm commento aphor. 65. eiusdem quarti libri quorundam auctoritate per καρδιωγμὸν non cordis, hoc est oris ventriculi dolorem intelligi asserit, sed motum quendam ipsius visceris, cordis inquam, palpitationi similem. Qua de re sic ipsum interpretando satis admodum à καρδιαλγία dissideret, cùm non ampliùs oris ventriculi, sed ipsius cordis propriè affectus esset, etenim crebrum esse, & velocem cordis motum, & præcipuè palpitationi similem καρδιωγμὸν asserit. At καρδιακὴ Grecè, affectus seu morbus cardiacus Latinè dictus ex Alexand. sententia cap. 11. lib. 7. & Celsi cap. 19. lib. 3. stomachi quoque vitium est, vt idem Trallianus fatetur: quod quidẽ accidit, vbi humores parui erodentes, virulenti in ore ventriculi collecti fuerint, aut eò cõfluxerint. Is autem affectus nihil aliud est (vt Celsus inquit) quàm nimia imbecillitas corporis, quod stomacho languẽte immodico sudore digeritur: lib. verò de definitionibus medicis scribitur, quòd cardiaca dispositio est innati caloris labefactatio, & languor fit plerunque conflictante ore vẽtriculi, & stomacho cum sudore immodica vi. Verùm quod os ventris primum sit quod in ipsis cardiacis afficiatur, per consensum tamen vehementer oblædens cor ipsum: propter vicinitatem

1. de caus. symp. Loco citat. καρδιαλγία. καρδιωγμὸς. καρδιακή. Quomodo inter se differant. c. 2.

καρδιαλγία quid sit. cap. 8.

cap. 4.

cap. 8.

καρδιωγμὸς quid sit.

καρδιακὴ quid sit.

Quæ pars in eis afficiatur.

ab Aëtio scriptum est libro nono, ca.primo,nõ tamen adeò vt syncope oriatur.Ex his itaque constat hos treis affectus quamuis in parte affecta,ac causa quodammodo inter se communicent, tamen inter se ipsos nedũ nomine,sed re ipsa quoque dissidere.

Concluditur eorum differẽtia. cap.7.

Nam καρδιαλγία perpetuò affectus est oris vẽtriculi,eiúsque infestum est symptoma,& ad sensum tactus refertur,à succis mordentibus proueniens, vt patet primo de causis symptomatum, καρδιωγμὸς verò interim non oris ventriculi, sed eius visceris, quod in thorace continetur, affectum quendam apud quosdam (vt diximus) significat, qua iterum ratione à cardiaco morbo distat: qui etiã ipse perpetuò est oris ventriculi affectus,veluti paulò ante demonstrauimus ex Aetij, Celsi, & Tralliani sententia. Verùm enimuerò morbus ipse cardiacus à καρδιαλγία maximopere dissidere videtur, nam cum acuta,& æstuosa febri euenit(vt Aetius testatur)ac nedum à mordentibus, & erodentibus succis ortum ducit,sed eis venenosis, seu virulẽtis existentibus,vt Tralliano visum est. Acciditque in eo nimia(vt dicemus)corporis imbecillitas,quod immodico sudore digeritur, qui sudor supra cõsuetudinem ex toto thorace,facie, ceruice,atque capite etiam prorumpit, glutinosus:extremis tantummodo partibus siccioribus,atque frigentibus(Aetio,& Celso testibus) adeò vt propè in syncopen incidãt taliter affecti. At καρδιαλγία ex acrimonia duntaxat humorum proritante, ac mordẽte os ventriculi, cum videlicet summè biliosi fuerint, & non ex eorum quoque venenositate, seu virulentia efficitur,sentiunt quoq; hunc ventriculi morsum(quem καρδιαλγίαν appellamus) non tantum ægritudine vexati: verum etiam ij, qui diutiùs paulo ieiunium tolerarint,præsertim si aliqua vehementi exercitatione fuerint fatigati, pariter etiã & mœrore cõfecti(vt Galeno visum est)neque adeò immodico sudore digerũtur,aut imbecilliores sunt toto corpore cardialgici,velut cardiaci, fit etiã καρδιαλγία citra febrem,eámque acutam interdum,id quod nequaquam fieri potest in cardiaco morbo, vt diximus.

Aduersus eos qui dictos affectus non dissidere putant.

Quantũ igitur delirarint, ac à Galeni doctrina,& à veritate recesserint qui καρδιαλγίαν cum cardiaco affectu cõfundi putarunt,ex iam dictis luce clarius liquet, sed toto (vt inquiunt) cœlo à veritate lapsi sunt,qui easdem affectiones non ori ventriculi,sed cordi tribuerent,cum perpetuò in vtrisque affectibus ventriculi ostium afficiatur(vt ostensum est ex Galeni,Aetij,& Tralliani sententia) similiter quoque dicendum & de καρδιωγμῷ iuxta Galeni decreta præcitatis aphoris.17.& 65.quarti libri,quamuis interdum quidã velint (vt diximus) per καρδιωγμὸν cordis affectionem intelligere, de qua non est modo sermo faciendus.

Cõtra eos, qui cordis esse affectus putarunt.

Quos os ventriculi afficiatur, signa. cap.8.

Quòd verò os ventriculi in eis efficiatur, patere poterit ex nonnullis indiciis. Nam in καρδιαλγία angor quidam, ac dolor cum quodam morsu, ac rosione sentitur in inferioribus thoracis partibus propriè sub pectoris cartilagine (vt Gale.inquit eodem 2. lib.de Hippo. & Plat.decretis) quare ex dolore cum positu, os vẽtriculi affectum esse coniiciendum. Nec minùs, quinimò magis circa eundem locũ dolor cum morsu & erosione sentitur in cardiaco morbo cùm vehementiùs vẽtriculi afficiatur ostium,adeò vt accedat desperatio quędam,angor animi,& corporis iactatio (vt Aetius refert. Quòd verò vtrique affectus symptomata sint maioris, minorisque dũtaxat ratione dissidentia in genere noxę functionũ animaliũ sensitiuarũ, ac propriè sensus tactus cuiuis patere poterit.Nã in dolorũ genere cõtinentur, cúm vtrique affectus dolores sint cũ erosione, & morsu, licet in cardiaco morbo maior sit offensio, nã languor, labefactatio,ac exolutio innati caloris,ac totius corporis sequitur, adeò vt quidam(Tralliano auctore) qui valdè sensibile os vẽtriculi habẽt,statim intereant, cũ immodicã humorũ erosionẽ sustinere nequeãt:præter autem angorem, erosionem,ac morsum,qui in καρδιαλγία sentiuntur in ore ventriculi, cõsueuit quibusdam bilis exactæ vomitus euenire, interim verò descẽdit idem humor,& ex aluo summè biliosa egeruntur, vt testis est Galenus eodem 2.lib.de Hippoc. & Plat.decretis.

Quis affectus præter naturam sint.

Eorundem signa. Li.7.c.11.

Quòd autem febris non necessariò accidat in καρδιαλγία ostendũt eiusdem Galeni verba eodem loco dum dixit, neq; ægritudine vexatis tantùm verùm etiã iis, qui diutius paulò ieiunium tollerarint, accidit, vt morsus hos vẽtriculi sentiãt. At in cardiaco morbo præter id quod ipse cum acuta febre & maximè æstuosa euenit(vt Aetio,& Theodoro Prisciano visum est) pulsus aderit densus, & obscurus iis qui eo morbo affliguntur,extremarum partium frigiditas,sudores circa faciẽ, & ad pectus vsque glutinosi; inueniésque odorem corporis eorum terrestrem nares percellentem,& pulsus circa ipsum cor vehemẽtiores, ac magnos. Accedũt ad hæc desperatio,angor animi, & corporis iactatio. Licebit autẽ protinus scire morbum cardiacum esse, (vt Celsus inquit) vbi venarũ exigui,imbecilliq; pulsus sunt.Sudor autem supra consuetudinem,& modo,& tempore ex toto thorace,& ceruicibus,atque etiam capite prorumpit, pedibus tantummodo, & cruribus siccioribus atque frigẽtibus, ex his denique indiciis dignosces cum καρδιαλγίαν, tum cardiacum morbũ.

cap.8.

Causæ.

Quæ vitia ambo consequuntur, nedum calidam oris ventriculi intemperiem, verum etiam & eiusdem erosionem,ac morsum,quæ erosio solutio cõtinui est, vt patet quarto de simplic.medica.faculta. Horum autem affectuum causa humor est acris & mordens quomodocunque in ore ventriculi cõtineatur, seu ad ipsum confluat,quamuis præter acrimoniam,& morsum,virulentus,seu venenosus,ac malæ qualitatis particeps sit oportet in cardiaco morbo (vt Tralliano visum est) & proinde nõ mirũ si ex lumbricis etiam sursum ad os ventriculi ascendẽtibus, ac eidem rosionem,ac morsum inferentibus(vt idẽ Alexander inquit) possit interdum cardiacus oriri morbus. Verùm vbi humores parui rodentes hunc excitent morbum,ex propriis indiciis redundantiæ talis succi,ætate,temperamento, anni tempore,victus ratione pręcedẽte,ac reliquis prompte dignosces, si verò ex lumbricis ad os ventriculi ascẽdentibus exoriatur cardiacus morbus,ex propriis lumbricorum indiciis illud percipies,simul cum victus ratione precedente, ac aliis modo dictis,nec aliter percipies vbi ex inflammatione oriatur, quàm ex propriis signis inflammationis,similiter si καρδιαλγία ex præcedenti ieiunio, cùm vehementi aliqua exercitatione, aut ex mœrore immodico fuerit orta,non magno negotio ex ægri, aut astantium sermonibus id percipies.

cap.1.

Prognost.

De καρδιωγμῷ autem; quantum ad prognosticum spectat scriptum reliquit Hippocrates aphoris. 65. quarti libri. Quòd si febrientibus accidat malum est.Propterea quòd ventriculi morderuros, atque ob id malus est casus, vt

inquit

inquit Galenus in comment,modò cordis morſum ſignificet,qua etiam ratione & καρδιαλγία in febribus iudicanda eſt mala. Si verò ſine febre, aut aliis minimè ægritudine vexatis incidat,non adeò mala erit, neq; periculoſa. Ac cardiacus morbus cum in acuta febri & maximè æſtuoſa fiat, perpetuò periculũ minatur, cõfirmat id eius cauſa,cùm à rodentibus,ac venenoſis ſuccis fiat,ſeu ab alicuius viſceris inflãmatione, adeò vt quidã os ventriculi valde ſenſile habentes, cùm immodicam humorum eroſionem ſuſtinere nequeant, ſtatim ex eo intereant (vt Alexander inquit.) Nec minùs periculoſus erit cardiacus morbus à lumbricis aſcendentibus ad ipſum os ventriculi ortus,nam hę beſtię(vt ipſe refert Alexander) adeò repentinam mortem, ſyncopas non minùs quàm pernicioſi humores inferunt, vt nonnulli ſtatim cùm à lumbricis rodũtur, intereant. Hæc autem paſſio (vt Theodorus Priſcianus ait libro ſecundo ad Thimotheum capite 12.) frequentiùs iuuenibus,quàm cæteris ætatibus euenire conſueuit,in augmento ægritudinis, hoc eſt circa diem ſextum, & quàm maximè eo tempore, quo æſtas calidior incanduerit.Quantùm verò ad curationem ſpectat, cùm prædicti affectus ratione maioris,minoriſque (vt diximus) differant,propterea nos communem eorũ tum victus,tum medicamentorum rationem inſtituemus,qua de re aër frigidus eligi debet, ita vt ſolem domus, in qua decumbit æger, non admittat, ſitq; minimè alta, ſed depreſſior,nec valde lucida,feneſtris tamen parẽtibus ſit, vt perflatus quoque aliquis accedat, vt Aëtio, ac Celſo viſum eſt,leuiq; veſte,ac molli,& vſu priore detrita contegantur ægri, potiſſimùm in cardiaco morbo,pauimentúmque irroretur,ac foliis conſternatur myrti, in quercus,maximè verò vitis, atque ipſis etiam roſis. Somnus eis competit moderatus, vigiliæ tamen immodicæ vitãdæ ſunt,quies pręcipiẽda eſt,ita vt omnis ferè motus quamuis exiguus interdicatur.Aluus vt ſit lenis magnopere confert, quare ſi non natura, arte ſaltem cum glãdibus, aut clyſteribus lenibus ſic ſeruãda erit. Immodici animi affectus vitandi ſunt,præſertim mœror, quoniã hic ex ſe ipſo cardialgiam excitat,vt potiùs ex Galeni mente diximus. Cibus autem eſſe debet ex infirmiſſima materia,& ſtomacho aptus(vt Celſo viſum eſt.) Vt verò Alexander inquit, præter quam quod refrigeret,etiam particulam reſolutam poſſit cõfirmare,nõ multus quidem,ſed ſępe tamẽ nocte, ac die dandus eſt,vt nutriat neque oneret. Qua de re panis ex aqua frigida,aut ex vino albo,& tenui, frigidóque ac diluto tribuendus eſt, ex Aëtij teſtimonio, interim verò paulatim ipſis offerri debent quæ ægrè concoquuntur, & noxiorum humorum roſioni,ac acrimoniæ reſiſtunt,veluti ſunt vẽtriculi anſerum, pedes ſuilli, & ex volucribus macræ & non fœtidæ, in ptiſanæ decoctione eliquatæ aut etiam per ſe, quæ etiã frigida exhibentur,ſi caloris ſenſus circa ſtomachum ſit,& æger inflammatione non vexetur, aliis calida exhibenda ſunt (vt idem Aëtius inquit.) Atqui probè refrigerant, corroborantq; tum mali punici grana comeſta, tum ſuccus eorum, ad hæc mala nõ admodum dulcia,ſed mediocriter adſtringentia, pira perſica, & vuæ, quæ auſterum frigidúmque ſuccum obtinent. Conueniunt inſuper lactucæ cum aceto, pulli gallinacei, perdices,phaſiani,turdi, merulæ, ac reliquæ aues montanæ cum omphacio, vel mali medici, ſeu limoncelij acido conditi. Hippocr. verò libro 2. de morbis vulgaribus mulieri cui os ventriculi dolebat,& nihil remittebat dolor,polentæ pollinem in mali punici ſucco inſperſum ſemel in die in cibo tribuens ipſam curauit, & non renouabat, vt ipſe inquit. Potus ſit aqua hordei,aut ſeminum coriandrorum præparatorum decoctum,ſeu aqua,in qua exigua cinnamomi quantitas fuerit decocta,& niſi neceſſe ſit, ad vinum feſtinare non oportet, vt inquit Celſus. Si autem verendum ſit ne deficiat æger,vinum tenue,album, dilutum tribuendum eſt, frigidum vbi æger inflammatione non vexetur, & immodici caloris ſenſus circa ſtomachum ſit, aliis verò calidus potus tribuendus erit. Quòd ſi ſtomachus reſolutus parum cõtinet,& ante cibum,& poſt eum, ſponte vomere oportet, rurſúſque poſt vomitum cibum ſumat, Celſo auctore. Si verò (vt inquit Aëtius) ſtercora inteſtino recto ſubſideant, neque aliàs etiam excrementorum multitudo inſit inteſtinis,ægri autem cibum non ſentiant,& tabeſcant,ptiſanæ ſuccum,aut alicæ, per clyſterem infundere oportet tepefactum, conquaſſato cum eo ouo crudo. Vltrahoc enim quod ea quæ ſtomachum infernè moleſtia afficiunt,euocat, & educit, etiam alimentum optimè corpori ſufficit, ex languore ob non acceptum cibum viſcere affecto, ſiquidem id quoque (vt Celſus inquit) vires tuetur, hoc item potu vtantur,qui reliquos cibos continere non valent. Excipiantur micæ panis mediocriter torrefactę,macerentur in vino auſtero,tenui,& albo,& demum fortiter exprimantur, & ex eodem vino ſingulis tribus,vel quatuor horis exhibeantur vnc.iij.vel iiij. donec pulſus robuſtior fiat, ſitq; vinum frigidum, vbi immodicus fuerit circa ſtomachum caloris ſenſus, & inflammatio nõ adſit. Aliis verò tribuatur dilutum & calidum, idque potiſſimum cardiacis, confeſtim verò circa initia proritandus vomitus erit,leuioribus quibuſdam vt è gelidi aqua cũ pauco aceto, acetoſo ſyrupo, aut oxyſaccharo, præſertim iis,qui natura ad vomitũ proni ſunt. Quòd ſi mordaces ſucci in ventriculi ore contenti vomitu excerni nequeant,per inferiorem aluum protinus purgandi ſunt eo medicamento, quod cum hoc quòd vim habeat prædictos expurgandi ſuccos, etiam ventriculum ipſum roboret, nec admodum calidum ſit. Qua de rę tamarindorum excipiens vnc. j. factoq; ex eis decocto in fontana aqua, in ipſo diſſoluens mellis aërij vnc. iij. rhab.infuſ.in vnc.ij. ſucci roſarũ drach.j.vel ſcrup. iiij.ſpicę grana iij.vel iiij.pro potu tribuas,vel loco mellis Aetij tantundẽ ſyrup. ex pluribus infuſ. roſ. rubearum,vel vnc.iiij.permiſceas,poſt hæc ea quæ os ventriculi roborare valent intus, & extra adhibenda ſunt, intus ſiquidem ſyr.ex oxyſaccharo, ex infuſione,vel ſucco roſarum,aut ex malis punicis, ſeu de pomis,vel de acido mali medici: extra verò auxiliantur(vt inquit Aëtius) folia rubi cum pane, aut myrti folia, ipſæque myrti baccæ,aut pampini vitis,aut plantago cum pane, aut mala cotonea,& palmæ ſtomacho,ac ſiniſtræ mammæ impoſitæ,vt ipſe inquit. At imbecillioribus ſufficiat polentam cum palmis imponere:aut palmas in vino madefactas excipe,& adiectis aloë,& maſtiche ſimul tere, deinde affuſa cera & oleo roſaceo,ſeu melino ſimul miſce, & vtere eodem modo. Quòd ſi ex palmis, œnathe,acacia,roſis,alumine,hypociſtide, & rhoë cataplaſma conficias, atque imponas,vt ſiniſtram mammam,

Curatio.

Victus ratio.

Alex. lib. 7. cap. 12.

Sectio. 2. in principio.

Purgatio.

Topica.

mammam, & ventrem ipſum cōplectatur,ſudores reprimit(vt idem inquit Aetius) ſtomachúmque & cor ipſum firmitatis auctorem placat, & cohibet. Exſudantibus verò partibus, ſudorem prohibere oportet,id autem pręſtat oleum acerbum,vel roſaceum (vt inquit Celſus) vel melinum,aut myrteū, quorum aliquo corpus leuiter perungendum eſt, vel myrtus trita ſicca inſpergatur(ex Aetij decreto) vel œnanthe, aut hordeum in primis quidē collo, & thoraci, & locis ſub alis, ac inguinibus ea ſunt adhibenda. Eodem modo auxiliatur malicorium cum manna inſperſum,aut galla per ſe. Illinuntur etiam ad coërcendos ſudores(vt idē auctor inquit) oleum myrteum, œnātinum,roſaceum, melinum, & lentiſſinum: circumlita etiam ſudores cohibent manna,& amylum candido oui excepta. Extremæ verò corporis partes refrigeratæ concalefaciendæ ſunt cum multa frictione ipſarum partium,linteiſque calidis adhibitis,aut aliis calefaciētibus.Quòd ſi ex viſceribus quoddam inflāmatum ſit, & propterea cardialgia,aut cardiacus morbus fiat,eadem inflammatio curanda erit.Si ex aſcendētibus lumbricis,ea medicamenta tribuenda erunt,quæ ipſos tum interficere, tum etiam è corpore expellere valeant, expelles autem, ſi priùs enecaueris,necabis autem amaris medicamentis,vt Galenus inquit 14. method. medend.& nos infra docebimus. Si verò cardialgia iis, qui diutiùs paulò ieiunium tollerarunt,accidat,iis conſulendum eſt,vt non tardè,ſed citiùs cibum capiant, viténtque ieiunium. Similiter ſi ex mœrore flaua bilis in ventriculum confluat,aut ex vehementiori exercitatione vitandi & mœror,& vehementior exercitatio erunt. Cunctis verò varia odoramenta offerri debent, præſertim roſæ,& vinum (vt Celſo viſum eſt)aut aquæ roſaceæ, & myrtillorum excipe vnc.iij. vini odoriferi vnc. ij. ſantalorum drac. ij. & fiat odoramentum.

cap.19.

Odoramenta.

Περὶ κυνώδεος ὀρέξιος.

Id eſt, De canina appetentia.

CAP. LXI.

QVEMADMODVM ſtirpibus, vtpote terræ affixis terram, ſic quoque hominibus, cæteriſq; animantibus natura pro nutrimenti veluti penu, ventrem fabricabit, vt liquet apud Hippoc.libro de humoribus,& apud Galenum lib. 1. de cauſis ſympt. Tribuit autem animalibus ipſis & penuriæ ſenſum, quo ſcilicet ad cibum potionemq; proritata tempore expleantur, vocatúrque huiuſmodi implendi deſiderium appetētia, quæ ex penuriæ quidem ſenſu fit,cùm ſecundum naturam exiſtit,quando ſcilicet venæ ex ipſo ventriculo veluti emulgentes,ſugentéſque aliquid trahunt, non ferens autem eum ſuctum ventriculis,ſed veluti diuúlſus offenſæ eius medelam cibum comparat. Verùm ſuctus quidē ipſius ſenſus,fames eſt: actui ſunctionem naturalis omnium partiū appetentia præcedit,tamen ea naturale quidem opus eſt,non animale, vt quæ modo dicta eſt. Talem autem appetentiam vacuatio præcedit. Qua de re neceſſum eſt ex Galeni decreto præcitato loco,ad hoc,vt ſecundum naturam excitetur hæc animalis appetentia, quatuor ordine quodā ſymptomata ſeſe deinceps ſequentia præcedāt. Primùm nāque omnium totius corporis inanitio eſt, ſeu vacuatio ſecūdum naturalis euacuatarū partiū appetentia,tertiū ventriculi ſuctus, quartum ipſius ſuctus ſenſus. Quintum verò iam dicta ventriculi animalis appetētia. Verùm cùm pręter naturam ſit appetentia hęc animalis,vitioſaq; redditur, propterea quod in quantitate modum excedit,à quibuſdam(vt Galenus teſtatur tum præcitato primo de cauſis ſymptomatum,tum commento aphoriſ. 21.ſecundi libri. κυνώδης ὄρεξις Græcè,dicitur Latinè canina appetentia, non ab re ſic nuncupata, quoniam in hac affectione ęgri vomunt pituitam,& cibum cùm aſſumunt, retinere nequeunt, ac poſt vomitum ſtatim alium appetunt,quemadmodum canes(vt Alexandro viſum eſt cap.5.libri ſeptimi.)In his enim qui canina vocata appetentia vexantur (vt inquit Galenus 6. de locis,cap.2.)videmus quod affatim impleti paulò poſt aut euomunt,aut fluore deiiciunt. Nam nō potés ipſe ventriculus deuoratorū pondus ſuſtinere,multa impetuosè ingerere,atque ea celeriter excernere cogitur. Id quod etiam & animalibus quibuſdam integra valetudine degētibus accidere ſolet (vt ipſe inquit) in quibuſdam ſcilicet auiculis, quas ſeleucidas in Aſia vocant,quippe quæ iugiter locuſtas edunt, eáſque celeriter excernunt. Eſtque (vt eidem Galeno placuit præcitato commento aphoriſ.21. libri ſecundi.) vehemens & inſedabilis ciborum appetentia:quam non neceſſe eſt,vt quatuor iam dicta ſymptomata naturalia ordine præcedant,vt dicemus:ſed affectio quædam pręter naturam eſt ipſius oris ventriculi, vt liquet tum 1.de cauſis ſymptoma. cap.7. tum etiam 5. de locis affectis,cap.6. Nam eius proprium munus eſt ipſa animalis appetentia,cuius gratia ad ipſum par neruorum,haud mediocrè à cerebro,ex ſexta ſcilicet eius coniugatione defertur, & diſſeminatur,& ob eam cauſam pars hæc ventriculi ſenſu acutiſſimo prædita eſt, vt liquet tum quarto, tū nono de vſu partium, & licet hoc neruorum par in alias etiā ventriculi partes vſque ad fundum ipſius protendatur, tamen quia maxima ſui parte os ventriculi contexit, minor verò in alias partes vſque ad fundū diſſeminatur, propterea non toti ventriculo ſenſus alimenti deficientis,ad quem ſequitur animalis appetentia (quamuis prædictis neruis participet) donata eſt facultas hæc, ſed ipſi ori duntaxat, vtpote quod exactioris,ac acutioris ſenſus exiſtit,cùm maiorem prædictorum neruorum participet portionem. Pari ratione nec læſio prædictæ appetentiæ animalis quomodocunque fuerit, toti ventriculo tribuenda erit, ſed potiſſimùm eius primæ parti, quæ eſt circa os,nam quamuis ſimilibus diſpoſitionibus,quales ſunt illæ,quæ in ore ventriculi fiunt, interdum afficiatur ventriculi ſpatium,atque ſimilia quoque ei adueniant ſymptomata,quoniā longè maiorem inferunt violentiam ea, quæ in ipſius ore cōtingunt (vt Galenus teſtatur quinto de locis affectis, cap.ſexto.) Idcirco medici ea quæ in parte ventriculi inferiori eueniūt, perinde, ac ſi omnino non fiant,& deſpicere, & cōtemnere ſolent. Non ab re itaque in ipſa canina appetentia inſtrumētum appetentiæ læſum eſſe, hoc eſt os ventriculi cum Galeno quinto de locis affectis, cap.ſexto decernimus: & quamuis exigua quædam non magnopere modum excedens reliquis ventriculi partibus affectis gigni poſſit, eam tamen perinde, ac ſi omnino non fieret, deſpicimus, ac contemnimus. Neque alio indicio indigemus pro notitia iam dictę partis affectæ,

Lib. de humoribus in medio. 1. de cau. ſym. cap.7.

Quatuor accidentia ordine quodā ſeſe conſequentia, quæ ventriculi appetentiā præcedunt, cùm ſecundum naturā appetit.

Loco citat.

Canina appetētia cur nūcupetur.

Quid ſit.

Quæ pars in ea afficiatur.

4. de vſu par. cap.7. 9. de vſu par. ca.11.

affectæ, oris inquam ventriculi, cùm ex eius propriæ facultatis oblæsione iam pateat. Ipsa verò affectio symptoma est in genere noxæ functionum animalium, atq; ipsius sensus tactus, namq; offensus vètriculus ipse,& veluti diuulsus ab aliqua causa præternaturali, non ferens talem diuulsionem, quæ per immodicam suctionem fit, ad iam dictam excitatur vitiosam appetentiam in quantitate modum excedentem, & propterea vitiosa dicitur, & ipsa functio deprauata est,non diminuta,nec ablata. In hac affectione ægri plures cibos appetunt,& cùm appetitum cohibere nequeant (vt inquit Aëtius ca.21.lib.9.)in ingerendis nimiis cibis modum excedunt,deinde multitudine eorum aggrauati, & absumptos citra nocumentum ferre non potentes ad vomitū diuertunt,deinde rursus cibo se explentes iterum ad vomitū reuertuntur,quemadmodum canes. Hoc autem immodicum implendi desiderium naturalis affectus similitudine ex morsu oris ventriculi consimili existente suctu naturaliter effecto, perpetuò generationem habet, & propterea ex tactorio genere symptoma est, veluti quodlibet aliud, quod circa os ventris contingit, vel liquet primo,de causis symptomatum, cap.7. Verùm hic morsus nō ex vnica duntaxat causa proritatur:nam quandoque propter solam intemperiem oris ventriculi frigidiorem existentem fit,interim verò propter humores acidos vitiosos, ac frigidos,quos exorbuit os ventriculi, vt patet apud Galenum commento præcitati aphoris.21.secundi libri. At si ex frigida intemperie fiat, ægestiones multæ ex ipsorum ventribus procedent, crudis exiſtētibus nimirum cibis, aut semicoctis. Si verò adfuerunt acidi quoque succi,aderunt simul cum his acidi quoque ructus,nec mirum si frigida intemperies,frigidíque vitiosi succi in ore ventriculi redundantes propter frigus,alimenti, & non potus desiderium excitent. Nā frigiditas tunicas ipsius ventriculi cùm vacuat, tum etiam cogendo,ac constringendo ad maiorem appetentiam irritat, vt Galenus inquit primo de causis sympto.cap.7. Qua ratione fit,vt nō parum ad esuriem frigiditas eorum quæ in ventre habentur,conferat, etsi libro primo de causis sympto.ca. 7.frigidæ duntaxat intemperiei non meminerit,velut commento aphori.21.2.libri,voluit tamen eam contineri sub frigidis succis, namque ipsi non alio modo, quàm propter frigus caninam excitant appetentiam,vt ipse inquit,poterit insuper & morsus hic similis suctui ex immodica totius corporis digestione, ac vacuatione cùm inops reddatur, alimenti originem trahere, ita vt altera sit ex Galeni sententia causa caninæ appetentiæ,verùm hęc immodica vacuatio duplicem habere poterit causam, quia aut ex caloris robore,vel ex retētricis facultatis imbecillitate fieri potest, vt ipse inquit eodem libro primo de causis symptoma. cap.7. Interstinguas autem si à caloris robore fiat euacuatio,& per consequens canina appetentia,quoniam(vt inquit Alexander) neque siti carent ægri, neque acidum humorum vomūt,veluti supradicti,nam immoderata caliditas tale quid accidere non permittit, vt quæ omnia facilè in vaporem dissoluat, & latenti perspiratu extenuet, atque digerat,vnde etiam pus his magis adstricta est, quàm citata, imò ventris egestiones longè pauciores procedunt, quàm pro eorum quæ ingeruntur,modo, ac proportione, & stercora quæ egerunt ægri, existunt licciora (auctore Aëtio ca.22.præcitati libri)verùm iis qui ob retentricis in vniuerso corpore facultatis infirmitatem laborāt (vt idem inquit Alexander) cibi minimè cocti, & subinde alterationem non experti excernuntur:quare etiam tales cōtinuis illorum corruptionibus laborant. Breuibus autem verbis sic has duas causas interstinguere docebat Galenus primo de causis simptomatū,ca.septimo,quoniam in hac plurima sumptorum incidit deiectio, alia verò ceu conflata ex totius habitus vacuatione alimentum in corpus deduci: quapropter longè pauciores aderunt ventris egestiones:Hippocrat.verò, & Galenus in præcitato aphorismo 21.secundi libri hanc causam,scilicet totius corporis vacuationem,non tetigerunt. Nam de ea duntaxat mentionem fecerunt,quę vini potione curatur,à qua insuper causa potissimùm affectus hic constituitur, vt Paulo visum est cap.51.libro secūdo, ex hoc autem affectu aliquando & ad vomendi consuetudinem delabuntur, (vt inquit Aëtius) sæpè etiam & aliis affectionibus obnoxij fiunt, cœliacis videlicet, & dysentericis,atq; aquę intercutem.Propterea quod priusquam priores cibi sint concocti alios ingerāt. Quidam etiam volunt quod vbi diu perdurauerit canina appetentia,quandoque permutatur in βούλιμον,interim in soporem,& interdum ad mortem. Ea verò canina appetentia,quæ ex immodica dissipatione ortum ducit, si priusquam ad summum peruenerit, eam cognoueris (vt Galenus testatur sexto,de locis affectis ca.2.)non difficulter curabitur.Nam vbi quis duplum consuetorum alimentorum assumpserit,neque corpus ali videatur, idque citra alui fluorem, hunc affectum nō solùm priuati, verùm & medici paruipendunt. Cùm verò triplum ingerit idoneis auxiliis liberari potest, priusquam scilicet ad quadruplum, vel ad quintuplum perueniat. Qua de re non omnino paruifacienda erit affectio hæc, sed mox pro eius curatione si ex frigida intemperie, aut frigidis succis excitetur, aër eligatur ad calidū,& siccum inclinās.Vitandę sunt vigiliæ immodicę,ac somnus omni conatu alliciēdus erit. Exercitium moderatum confert, priùs tamen alui excrementa natura,vel arte ducantur.Inter animi affectus vitandi potissimùm sunt timor, & mœstitia. Quod verò ad cibū,& potum attinet, inquit Galenus præcitato 21.secūdi libri,quòd qui famem caninam patiuntur,iis vini potus,non cibi multitudo remedium est, & subdit, equidē multos ipse sanaui, qui indesinenter famescebant, vinum ipsis abundāter exhibens,ex eorū genere quæ multum calefaciunt,quę colorem flauū habent, vel rubeum absque adstrictione; siquidem oportet cùm ad prandium accedūt, primum illis afferre pinguia edulia,atq;(vt ita dixerim)oleagina,& quæcunque alia ex multo parantur oleo. Postea verò vnum aliquod ex vinis quæ diximus etiam si nondum sitiāt, ad potandū dare oportet, statim enim sedatur ipsis fames, & talem longo tempore victum exhibendo, cessat omnino.hæc Gal.Alexand. verò ferè eadem asserens dixit vtendum esse calidioribus,præsertim vino mero,cibis pinguib⁹,& omnibus oleosis,ac carnibus suillis,hęc enim comesta(vt ipse inquit(priùs exsaturant ipsos, & immodicam eorum appetentiam obtundunt, vt in posterum copiosiorem cibū nolint assumere:Potum etiam (vt inquit Aëtius) præbebimus ante cibum,multum,ac aceruatim bibendum calidum sanè, aut certè tepidiorem,

Quid affectus præter naturā sit. *Signa.* *Causæ.* *Causarum cognitio.* *Ale.lib.7. cap.5.* *Loco citat.* *Aet lib.9. cap.21* *Prognosti.* *Curatio.* *Victus ratio.*

rem. Item sorbitiones appetitum destruentes exhibendæ erunt, veluti sunt pultes cum melle multo, & oleo plurimo, aut adipe anserino, gallinaceo, aut suillo. cerebella item, & pinguiores volucrum partes, ac piscium, eodem modo, & ex oleribus, malua, conueniunt & omnino quæ appetitum auertũt, ac satietatem inducunt, & magno cumulo accepta modicè alunt. Admiscere etiam conuenit panibus (dum fermentantur) acriora, & vrinam cientia: similiter & vino quod in potu sumunt, vt idẽ inquit Aëtius, veluti est cuminum, anisum, petroselinum, & quæ eius generis existunt. Ad vinum etiam, & piper, & mel, & spica nardi vltra ea, quę dicta sunt, adiiciantur. Abstinere verò oportet ab omnibus acidis, ac adstringẽtibus cibis, & potibus, maximè verò à funtibus. Eorum autem bellaria sint pistachia, amygdalæ, nuces pineæ, colymbades etiam oliuæ ex melle exhibendæ sunt, etsi neque his cedat affectio, ea quæ dissecare, ac repurgare, calefaceréque possunt in cibis quoq; annectemus, veluti sunt allia, porrum, thymus, satureia, origanum, pulegium, & quæ his similia existunt, pariter & oxymel simplex, aut scillinum, aut ipsummet rosaceũ mel cum aliquo ex iam dictis decocto præbebimus, & vbi cognouerimus quòd humores pituitosi, & acidi in ipso vẽtris ore fuerint, impacti, ac veluti aqua in spongiam imbibiti, eos quoque purgabimus ex hiera. Namque hæc non tantum calefacere potest, vt inquit Aëtius, sed dissecare, ac repurgare, extrahere ex profundo oris ventris imbibitum humorem, & per aluum infernè euacuare: quin & robur ventri addit, vt ne facilè nociuum humorem suscipiat. Poteris autem drach. ij. exhibere ex vino cum aqua calida, diluto, vel drachm. j. & s. eiusdem excipiẽs & scrupul. ij trochiscati Agarici. Addens, catapotia formato, ac præbeto nedum semel, sed bis, & ter, vbi opus fuerit. Si verò ex immodica totius corporis dissipatione canina appetentia excitetur, abstinendum erit à continenti calido, ac vini potu, & ab omnibus, quæ tum extrinsecus, tum intrinsecus calefacere possunt, Aëtio teste. Qua de re aër frigidus eligatur, quies iniungatur, somnúsque mediocris, omninóque immodicæ vigiliæ vitentur. Et si ex immodico calore dissipatio fiat, clysteriis vtendum est lenibus, caueantq; ægri ab immodicis animi affectibus, præsertim ira. Cibi eis exhibendi sunt stabiles, & ægrè corruptibiles. Vinum (vt diximus) omnino ipsis dandum non est, sed aquæ potu vtantur, vel seminum coriandrorũ præparatorum decocto. Cutem ipsorũ condensare, ac spissiorem reddere oportet cum oleo quopiam adstringendi, vtpote omphacino, myrtheo, aut rosaceo, interim eis admixto alumine scisso in aceto acerrimo priùs trito. Conferunt item & lauacra frigida, si nihil id fieri prohibeat. A balneis verò calidis abstineant, illinire quoque cõuenit eorum cutem ex infrascripto, Quod R. succi plantaginis, & semperuiui ana vnc. s. santalorum rubeorum, sanguinis draconis, & boli armeniæ, sing. drac. iij. olei myrtini, citoniorum, & rosacei omphacini ana vnc. j. farinæ hordei drac. iiij. ouorum albuminis vnc. s. aceti parum, & ceræ quantum sufficiens sit, fiat vnguentum.

Medicamẽtorũ ratio.

Si fiat ex immodica corporis dißipatione, curatio.

Περὶ κίττης, ἢ μαλακίας. *Id est de citra, siue pica.*

CAP. LXII.

Accidit nonnunquam nedum mulieribus vtero gerentibus, verùm etiam & viris deprauata quædam appetentia, non quidem in quantitate modum excedens, sed in qualitate: prauas etenim qualitates appetũt) Galeno auctore libro primo de Causis sympto. ca. 7. & Aëtio. lib. 9. cap. 23.) quæ affectio à Græcis κίττα & μαλακία dicitur, à Latinis pica, quæ secundum quosdã à pica auicula nomen accepit, secundum alios ob hederæ similitudine, quæ κίττος Gręcis vocatur, nam sicuti illa variis plantis (prout occurrunt) se implicare solet, ita mulieres ex pica laborantes varia edulia appetunt, atq; ea contraria, quæ tum voluptatẽ, tum insuauitatem gustanti exhibent (eodem Aëtio teste c. 10. lib. 16.) Est autem affectio hæc (vt idem auctor asserit) stomachi languor cum nausea, & auersione ciborum, bilis, ac pituitæ vomitum inducens, vel vt testatur cap. 23. libr. 9. Concupiscentia quædam est vitiosarum qualitatem ciborum. Nam acida, & acerba interdum, nonnunquam acria quoq;, interim verò vel cimoliam terrã, vel testas, vel extinctos carbones, aut alios huiusmodi cibos absurdos appetunt, vt Gal. inquit eodem primo de causis symptoma. c. 7. Quod verò in hac affectione vẽtriculi ostium cõflictetur ab eodem Galeno liquet præcitato loco, & 5. de locis affectis cap. 6. patet, insuper & eius propria functionis offensa, quæ appetentia est. Quod autem symptoma sit, ac noxa eiusdem appetentię, quæ deprauata est, in qualitate tamen & non in quantitate, velut canina appetentia excidens, liquet ex eodem Galeno, præcitato lib. 1. de causis sym. c. 7. Aberrat enim facultas hęc appetẽdi, cùm nõ cibos, quinimo prauas appetat qualitates, vtpote (vt diximus) acida, acerba, acria, cimoliam terram; vel testas, seu extinctos carbones, aut alios huiusmodi absurdos cibos. Apparent etiam taliter affectis assiduę expuitiones, oris vẽtris morsus, ac anxietates. Insequitur autem prauã eiusdem oris vẽtriculi intemperiem, cùm eius tunicę prauo aliquo excremento fuerint imbutæ, quo fit, vt mulierculis vitioso humore repletis euenire soleat affectio hæc, maximè cùm vterum fuerũt. Pro varietate autem vitiosi humoris prædicta varia, ac peregrina edulia appetunt, & propterea alio signo non indigent pro eorum dignotione, quanquam etiam & per vomitum iidem manifestati cõsueuerint. Assolet affectio hæc (Aëtio auctore) vtero gerentibus fieri ferè circa quadragesimum diem à concertu, & sæpe vsque ad quartum mensem durat. At Galenus complures, ait, vtero gerentes huiusmodi vitio laborant vsque ad secundum, ac tertium mensem, in quarto verò quiescunt, partim quòd vomitione vitiari humore expurgantur, partim quòd cõcoquuntur, vtpote exiguum cibi tum sumente muliere ob fastidium, partim etiam quòd multitudo vacuatione sit diminuta, quippe primis duobus mẽsibus fœtus paucum ad se sanguinem attrahit, eò quòd parum adhuc auctus sit. Vbi verò iam creuit, tũc plurimo indiget alimento, atque tunc non id, quod optimum est è venis allicit, verùm etiã quia maiorem alimenti copiam requirit, aliquid vitiosi simul attrahit, & ita fit, vt vniuersum corpus plenum esse desinat, & minori humorum vitio crucietur. Idem quoque affectus nonnunquam & viris ipsis accidit, cum humor quispiam vitiatus, ad os vẽtris fuerit delapsus, vt diximus, qui neque despiciẽdus est. Pro curatione autem affectionis huius victus ratio priùs instituẽda erit diuersa pro varietate vitiosi, & praui redundantis humoris. Verùm cunctis commune est, vt cibis vtantur moderatis, qui neque

Pica vnde dicta sit.

Quid ea sit.

Quæ pars in ea afficiatur.

Quis affectus præter naturã sit pica.

Pica signa. causa.

Prognostica.

Curatio. Victus ratio.

faci

facilè corrumpantur. Quaproptet panis succo cotoneorum, aut malorum punicorum maceratur confert, similiter cichorium. Ex auibus deligendæ sunt, quæ neque pingues, neque virosę sint. Côueniunt item pedes, ac rostra, & vẽtriculi porcorum, & erinacei marini recentes. Sint tamen omnia (vt diximus) quãtitate moderata, & si cibos auersẽtur, obsoniorum varietate, ac iucũditate illectẽtur. Abstineant tamen à dulcibus obsoniis, verùm iis, qui terram appetunt, nihil ita prodest veluti amylũ recens. Cunctis verò cõfert ante cibum oliuas albas, muria cõditas cum pane molli exhibere, aut quinque, vel septem amygdalas amaras. Post cibum autem vuæ passę, mala punica, ac pyra exhibeantur. Sit etiam potus moderatus, ne alimenta ventriculo innatent, ac vinum fuluum, odoratum antiquum, & subastringens bibant. Quòd si vinũ auersentur, aquam ex cinnamomi decocto potabunt. Si verò stomachus ab acri, acidóue, aut salso humore mordetur, ad excitandum vomitum, tepidam aquam bibere poterunt, vt humor affligens reuomatur. Nec quicquam erit incommodi, si difficilior fiat vomitus, addere parum aceti, aut acetosi syrupi, & si crassius fuerit quod euomunt, & ob viscositatem difficulter excernatur, raphani etiam decoctum cũ aceto mulso exhibebimus. Nam omni studio conandum est, vt infestus humor citra molestiam per vomitum educatur, præsertim ipsis vtero gerentibus, quibus in hoc casu purgans medicamẽtum exhibendum non est, vtpote cùm affectus hic in primis mensibus oriatur. In quibus omnino vitauit Hippocrates aphoris. primo quarti libri, purgantia medicamenta exhibere, ea præsertim, quę huic affectioni commoda essent. Verùm viris ipsis si accidat hæc affectio, & per vomitum sedari nequeat, purgans medicamentum exhibebis, priùs tamen quibusdam syrupis adhibitis pro ratione redundantiæ praui succi, veluti est syrupus ex oxysaccharo acetosus oxymel simplex, atque ipsum scillinum, si opus fuerit. Sit autem purgans medicamentum ex picra Galeni compositum atque ipso rhabarbaro, seu agarico prout redũdans prauus succus requirit. Euacuatio autem plurimo vitioso humore exhibendus est eis, vt inquit Aëtius præcitato cap. 23. libro nono.) mali punici dulcis succus, mentha sicca inspersa itẽ portulacæ cremor, & ipsa quoq; in cibo sumpta confert, poligoni decoctum potum, similiter etiam anethi, & rhapontici, ac spicæ nardi cremor, item intybi succus, vel ipsa herba cruda, aut cocta assiduè commesta, forinsecus autem adhibita lãguido stomacho conferunt (vt idem Aëtius asserit, cap. decimo libro 16.) œnanthe balaustium, rosæ, cytini myrtus, simyrinij coma, fœniculi semen cum vino cataplasmatis modo adhibita, addita etiã galla, aut cumino, aut absynthio, palmularum itẽ carnes vino coctas, aut maceratas, tritas pro emplastro imponere prodest, aut mala cotonea cum posca trita, rosaceo vel nardino cerato excepta, addito croco, aut lanam succidam, vel linteolum vino, & oleo, aut aceto & oleo, vel rosaceo & aceto, aut nardino & vino imbuito, & stomacho adhibeto, morsus enim vt ipse inquit) & stomachi puncturas mitigant.

Medicamentorum ratio. — *Vomitus.* — *Purgans medicamẽtum.* — *Topica.*

Περὶ βȣλίμȣ Id *est de bulimo, seu ingenti esuritione.*

CAP LXIII.

CVM ventriculi ostium indigentia, simul ac refrigeratione, & imbecillitate virium laborauerit, symptoma quoddã in eo excitatur, quod à Græcis βȣ́λιμος, à Latinis autem ingens fames, seu vehemens esuritio dicitur, Galeno auctore, libro primo de causis symptoma. cap. 7. βȣ etenim dictio græca aliis adiecta vocibus vim habet augendi significationes earum. Quę affectio ab eodẽ Galeno commento aphor. 21, lib. 2. sic describitur, quòd est labefactatio facultatis à frigore externo, quę à fame quidem inchoauit, sed non habet eam ampliùs adiunctã. Quòd verò in hac affectione os ventriculi affectum sit liquet eodem lib. primo de causis sympt. capi. 7. Nam ipse Galenus eam connumerat inter affectiones, quę ori vẽtriculi cõtingunt, cùm dixit, quod βȣ́λιμος est symptoma ex indigentia simul imbecillitateque, & refrigeratione huius loci, hoc est oris ventris ortum. Patet insuper quod hæc affectio sympto. sit in genere noxiæ functionum propriæ ipsius appetentiæ deprauatæ. Verùm quamuis in hoc cõmunicet cum canina appetentia, differt tamen ab ea, quoniam licet à fame quidem & ea ingenti βȣ́λιμος inchoet, velut & appetentia canina, propter virtutis tamen concidẽtiã, quoniam in animi deliquium statim incidũt qui βȣ́λιμῳ laborãt, immo ipse βȣ́λιμος (vt idem Galenus inquit lib. 1. de arte curat. ad Glauconẽ) nihil aliud est, quàm animi defectus, propterea eam famem nõ habet amplius ad iũctam βȣ́λιμος: veluti canina appetentia. Præterea (vt ipsemet Galenus inquit eodẽ comment. aphors. 21. 2 libri. c. 14.) vniuersalior est canina appetẽtia, ipse verò βȣ́λιμος affectus magis specialis, atque particularis præter quod in causa etiam differant, vt dicemus. Nam à frigore externo perpetuò ferè βȣ́λιμος exoritur, ipsa autem canina appetentia ex reliquis nonnullis aliis causis (vt diximus.) Dignoscitur autem affectio hæc, quoniam in principio fames multa adest, quæ tamen non vsquequaque perdurat. Nam posteà repentè animo linquuntur cum extremarum partium refrigeratione, & spiritus defectione, vt Aëtius inquit cap. 6 libro nono. Cùm itaque tria necessario cõcurrant in huius sympt. generatione, indigentia scilicet imbecillitas, & refrigeratio ipsius oris ventriculi, nõ ab re videndũ est, quomodo hæc tria ordine se consequantur. Atqui dicendum ex Galeni, atque Aëtij sententia frigiditatem oris ventriculi primo necessariam esse, qua demum fames excitetur, eaque valida, ingens, ac vehemens propter duas causas cap. de canina appetentia traditas, quæ non nisi à valida ipsius oris ventriculi refrigeratione ortum habet. Verùm cùm ipsa quoque immodicè creuerit, necessariò imbecillitas ipsius facultatis, ac ex consequenti virium sequitur labefactatio geminam ob causam, tum quia omnis immodica intemperies vires exoluit, vt liquet commento aphorism. 20. 2. li. & tertio de causis symptoma. cap. 1. & propterea licet frigiditas oris ventriculi appetentiam augeat, in tantum tamen eam augeri contingit, vt appetitus deficiat, quemadmodum ipsis senibus accidit, licet nedum os ventriculi, sed totum corpus frigidũ habeant, eodem Galeno teste præcitato aphoris. Tum etiam quoniam aucta eiusdem oris ventriculis refrigeratione immodicè, propter eius exactũ sensum, ac ratione vicinæ, eã ipsi cordi impartitur ipsumq́; valde refrigerãs, nõ ab re causa existit, vt animi deliquũ accidat, imò propterea Gal. hanc affectionem dixit nihil aliud esse, quã animi defectũ, vt ipse Aëtius præcitato loco de βȣ́λιμῳ sic scriptũ reliquit βȣ́λιμος ex stomachi frigiditate oboritur, indigẽtiaq́;.

βȣ́λιμος quid. — *Quæ pars in ea afficiatur.* — *Quis affectus præter naturã sit.* — *Quibus dif ferat à canina appetentia.* — *βȣ́λιμος.* — *Eiusdem affectus signa.* — *Modus generationis eius.* — *Causa.*

ac viri m imbecillita e, & ab externo frigore fere in totum initium capit. Oritur nanque hæc ingens fames simul cum virium imbecillitate ex refrigeratione oris ventriculi, quæ semper ferè ab externo frigore ortum ducit, & propterea peregrinationes (vt inquit Aëtius) & itinera longa, maximè per niuẽ facta per affectionẽ hãc inducent, proinde quidem in locis desertis, aut in balneo in hoc malum collapsi ex instanti perierunt auxilij facultate destituti. Quapropter auxilia cõfestim pro eius curatione adhibebis. Nanque assidui etiam βϑλιμοι & exoluunt, & in animi deliquia incidũt, quibus ægrè auxilium reperitur ex eiusdem Aëtij auctoritate. Et quoniam affectio hæc frigiditas est iuncta siccitati (vt Galenus inquit quinto de simplicium medicament. facult.) propterea eius sanatio per contraria perficitur, vt ipse asserit, calidis siquidem, & humidis tum cibis, tum medicamentis. Idcirco si in viis quidam ex ingenti fame animo linquantur, eos reuocabimus (vt octauo de cõpositione medicamentorum secundum locos, idem Gal. Archigenis auctoritate scriptum reliquit) odoramentis aceti, aut pulegij, aut quæ fortè obtingit, terra aceto macerata, aut malis seu pyris, aut aliis similibus fructibus, qui ad manus sunt. Insuper panem odorandũ dabimus, præsertim si recens fuerit, & ingerere ipsum quoque cogemus, necnõ caseum boni odoris, præterea & suillam carnem assatam, ac coctam, & in vniuersum omne quod valde nutrit, & potissimùm ea, quæ odorem nidorosum, ac probe conditum habent. Per huiusmodi enim odores (vt idem Galenus asserit præcitato loco) vt plurimum tales reuocantur. Hoc etiam tempore & extremæ ipsorum partes constringendę sunt, manuum, ac pedũ summitates calidæ aquæ feruentiori imponendę sunt, ipsique excitandi, tum maxillarum pũctura, tum caprillorum, ac aurium distentione. Ipsis verò ab exolutione, & animi deliquio reuocatis, panem in vino dilutum, aut etiam aliud quidpiam ex iis, quæ aceruatim reficere vires possunt, exhibebis, veluti sunt oua sorbilia. Compendiossimum enim auxiliũ (vt inquit Aetius) ex cibo sperare possunt, quẽ etiam si oblatum acceptare non possunt, ori indere oportet violenter, cogereque vt ipsum transgluttiant, euestigio enim, & à fame & ab animi deliquio liberantur, & celeriter excitantur. Vitabimus autem omnino in his, qui hac affectione sunt apprehensi, longiorem cibi dilationem, ac inediam, & ne alternis tantùm diebus cibum offeramus. Verùm solerti ratiocinatione facta singulis horis simplicissimum modicúmque cibũ dabimus. At si in febribus contingat hanc affectionem oriri, nã sic quoque excitari potest, vt Aetio visum est præcitato loco, & Paulo capit. quinquagesimo libri secundi: licet tamen ea raro accidat, inspiciendum est quo accessionis tempore contingat, nam si in remissione, seu declinatione febrilium exacerbationum irruat intrepide eis cibi sunt offerendi, quos diximus. Si verò in principio eueniat, aut in vigore apparuerit, per prædicta odoramenta conabimur eos primò reuocare, potissimùm pane calido vaporem adhuc mittente, vel polẽta, aqua, seu posca madefacta. Frictio quoque tunc temporis extremarum partium adhibeatur, & cataplasma ex palmis, aut malis cotoneis in vino diluto decoctis ventriculo applicetur, atque hæc vsque ad remissionem facere oportet, vt opportunè cibũ offeram⁹. Quòd si ex his nihilo melius habeãt, audendum est per ciborum ingestionem auxilium offerre vnam, atque alteram in vino madefactam buccellam panis tribuentes, vt exinde refocillati vsque ad remissionis tempus perueniant, in quo tum corporis curatio, tũ sufficiens cibus ordinetur. Nam neq; Galenus ipse veritus est in principio, incremento, ac summo vigore exacerbationum febrilium, potissimùm calidis, & siccis corporibus, quibus etiã stomachus fuerit imbecillus cibum offerre, non vni duntaxat, aut alteri, sed pluribus, vbi vsus postularet, præsertim panem ex vino dilutum, vt liquidò cõstat apud eundem lib. 10. method. med. Nouit etiam Alexan. vt ipse inquit cap. 6. libr. 7) mulierem quãdam, quæ adeò ingenti fame laborabat, vt nunquam saturari se diceret, verùm & rosionem in stomacho sentiebat, & capite dolebat, cui exhibita hiera pro purgãte medicamento vermen euacuatione proiecit longitudine (vt ipse refert) duodecim cubitorum, atq; tunc immoderata, & furiosa appetentia cõquieuit. Propter quod innotuit eam bestiam fuisse causam, quæ ad cibum sumendum ægram compelleret, atque omnia cõsumeret, & nõ affectio βϑλιμ☉ dicta. Si verò à frigidis in ore ventriculi, & siccis redundantibus succis hæc affectio excitetur, iidem priùs concoquendi, præparandi, ac expurgandi sunt. Nãque iam dictis commodè vtare accessionis tempore vt ab animi deliquio reuocentur.

Prognostica. — *Curatio.* — *5. de simp. facul. c. 4.* — *Cap. 4.* — *Curatio, si in febrib. accidat.* — *10. meoh. ca. 3. 4 5. & 6.* — *Alexandri historia de muliere quadam.*

Περὶ ἀνορεξίας, καὶ ἀσιτίας, καὶ ἀποσιτίης. Hoc est De cibi fastidio, seu inappetentia.

CAPVT LXIIII.

CONTINGIT non raro (vt Galenus inquit, primo de causis symptomatum) vt suctionis sensus in ore vẽtriculi pereat, vel suctio non fiat, aut corpus ipsum non inaniatur, & propterea affectio quædam excitetur, quæ à Græcis cõmuniter ἀνορεξία dicitur, à Galeno interdum ἀσιτία, vt patet commento aphoris. 17. quarti libri: ab Hippocrate autem cùm præcitato aphorismo, tum etiam aphorismo tertio sexti libri, ἀποσιτίη nuncupatur, & Aphor. 61 quinti lib. ἄση, cibi fastidium ab Hippocrate & Galeno appellatur, à Latinis modò cibi fastidium, interim inappetentia dicitur, quãquam inter ἀσίτους, & ἀποσίτους, hæc differentia tradatur à Galeno primo de morbis vulg. quòd illi appetentia carentes cibum non sumunt, reliqui oblatos fastidiunt, quæ quidem affectio cõtraria existit caninę appetentię. Nanque in illa immodicè appetunt, in hac nullo modo, ac nihil appetunt ægrotantes. In qua affectione, quòd os ventriculi læsum sit, patet à Galeno præcitato primo de causis symptomatum, & comment. aphor. 3. sexti libri. Insuper & ab eius propriæ functionis oblæsione. Nanque ipsa appetentia nedum oblæsa est, sed omnino abolita, vt eodem primo de caus. sympt. liquet, & propterea symptoma est in genere noxæ functionis animalis, & propriè ipsius appetentię ablatę, necessariò consequens aut ad deperditionem sensus suctionis venatum, quem famẽ naturalem ipsius vẽtriculi appellauit Galenus eodem primo de causis symptomatũ, aut quòd exuctio nõ fiat, aut quòd corpus nõ euacuetur, vt diximus, quinimò (vt idem Galenus testatur eodem loco) ex eisdem etiam affectionibus nõ quidem pereuntibus, sed propius ab abolitionem accedentibus, imbecilla, seu exigua oritur appetentia,

Cap. 7. — *Commentario 1. cõment. 28.* — *1. de caus. symp. cap. 7.* — *In cibi fastidio, seu in appetẽtia, quæ pars afficiatur.* — *Loco citato.* — *Quis præter naturã affectus sit.* — *Cicato loco causa.*

appetentia,& propterea quę de inappetentię curatione dicemus,deseruire etiam poterunt pro ipsius exiguæ,seu imbecillæ correctione. Dictarũ verò affectionum, seu inappetentiæ (vt Alexander inquit ca.7.lib.7) aut intemperies quædam, aut humores in stomacho contenti causæ sunt, similiter (vt Paulus asserit cap.37.tertij li. duæ fastidij causę esse poterũt, aut vitiosa stomachi intemperies, aut humorum redundantia. Nanque si humorum adsit redũdantia vtique inanitio non fiet, potissimùm si nedũ in ore ventriculi, sed in vniuerso corpore fuerit. Si verò vitiosa quapiam intemperie stomachus laborauerit, siue cum humore, siue absque eo, vnũ duorum necessariò consequitur, quoniam aut non sentiet suctionem ventriculus, aut eadem non fiet. Et enim si talis fuerit intemperies, vt omnino sensus ipsius oris ventriculi destruatur, vtique suctionem non sentit, idq́ue fieri potest, aut eo primariò affecto, aut per consensum cerebri, seu sextæ coniugationis neruorũ, similiter & suctio nõ fiet, aut cùm non adsit dissipatio, seu inanitio, aut quòd reliquæ corporis partes propter earum imbecillitatem non sugant, etiam si inanitio fiat. Qua de re dicebat Galenus præcitato primo libr. de causis symptomatũ, quò velut ad excitandam famem, frigus in ventriculo non parum confert. Nam & vacua reddit corpora (vt cap. de canina appetentia diximus) ac ipsorum tunicam cogens, constringénsque famem suscitat, ita inter potissimas cõtinentésq; causas quibus fames impeditur, calor numeratur, Quippe qui solida corpora laxando dissoluit, atq; ad attractionis functionem reddit imbecilliora, humida verò fundendo ac liquando supramodũ extẽdit. Quamuis interdum frigida quoque oris ventriculi intemperies immodica ipsam excitare possit, vt liquet commento aphorismi 20. secundi libri. Hæc nanque vires corporis emortuas reddit, & deiicit, vnde etiam cibi fastidij causa efficitur, Alexandro auctore, præcitato loco. Testantur autem calidam vẽtriculi intemperiem (Paulo teste) sitis, oleosiq́ue ructus, si cibus præter voluntatem sit assumptus, itẽ si frigidiora potius, & elaboratu peruicacia hac detenti queant concoquere. Frigidam verò intemperiem contraria indicant, neque enim in hac ęgri sitiunt, neq; frigida sustinent, & acida nonnunquam eructant. Si verò vnà cum calida intemperie biliosorum adsit redundãtia humorũ, rosionem, ac morsum ventriculi sentiunt laborantes, nauseáque magis & siti cõficiuntur, & si humores cõputruerint, hi etiam interdum febricitabunt, vt Paulus asserit. Pariter si cum frigida intemperie crassi, viscosiq́ue succi redundarint, ij nec rosionem ventriculi, nec sitim experiuntur omnino. Communiter autem omnibus superuenit nausea, etsi in vẽtriculis sinus humores se receperint, etiam ex his ipsis vomitus erumpit. Si verò infarcti tunicis adhęrescunt, etiam eo quod ingesserant sursum educto, nausea solum, non vomitu premuntur ægrotantes, præterquàm cùm cibos assumpserint. Immodica autem corporis plenitudo præsertim humorum crudorum inanitionem prohibens, si inappetentiæ causa fuerit, quemadmodum vrsis, & quibusdam lactentibus aliis animalibus euenit, quæ per multum tempus à cibo abstinent, maximè hyberno tempore, haud difficulter dignosci poterit. Similiter etiam si propter quampiam aliam causam, vtpote cutis densitatem, aut otiosam vitam impedita fuerit inanitio, & per consequens excitata inappetentia. At si calidi fuerint vitiosi succi totum corpus occupãtes, præter alia signa, rigor aderit, & febris cũ cibi fastidio, seu inappetentia. Quæ haud negligenda erit, cùm opus sit ad vitam necessariam ipsa appetentia, Galeno teste, aphoris. 3.6. libri. Quamuis si iuxta principium morborum accesserit, aut iuxta vigorẽ cùm vires adhuc sustinere possunt, nihil molestiarũ infert: Aëtio auctore, cap.20. libr. 9 Modico enim alimẽto ægri opus habẽt, vt ipse inquit. Si verò in declinatione totius morbi appetitus perditio accedat, aut in diuturna imbecillitate, aut viribus debilitatis, aut ex immodica euacuatione, periculo non vacat, ex eiusdem auctoris sentẽtia. Augetur etiam affectio hæc & ab ętate. Incommodè enim hoc malo pueri afficiũtur, vtpote qui voraces natura sunt, & assiduò fomite opus habẽt. Quare magnus præter naturã excessus significatur, si pueri appetitus perditione fuerint affecti. calida itaque intemperies os ventriculi infestans, ac cibi fastidium excitans, refrigerante victu curari debet (Paulo & Alex. testib.) Quapropter frigidus aër eligendus erit, moderatus somnus, atque vigilia, & quies magis præcipiendæ sunt. Alui excrementa singulis diebus educẽda saltem arte clysteriis lenibus, si natura defecerit. Iram vitent anxietates, ac reliquas animi perturbationes immodicas. Cibi quoque refrigerantes exhibeantur, præcipuè qui ex aceto parantur. Qua de re panis posca imbutus esui, ipsaque posca potui detur (vt inquit Paulus) conueniunt quoque lactuca, & cichorium ex aceto, vel posca, & quæcunque alia è contrario intemperiei calidæ superanti resistũt. Similiter & aqua per se frigida, si moderatè bibatur, confert. Nam immoderatus infrigidãtium vsus nõ modo non iuuat, sed etiam sæpè insanabilem morbum efficit, vt Paulus refert. Pręterea cibi apparentur plures, & varij, ac optimo apparatu, & vltra dulcedine etiam allicientes, & appetitum irritantes, ac multi alimenti, & omnia, quæ exhibẽtur (vt Aetius inquit) eiusmodi esse cõuenit, vt facilè deuorari possint. Quæ enim multa commanducatione indigẽt, iniucunditatem quandam afferunt, & appetentiam euertũt. Quapropter oua sorbilia interdum, & gallorum testes, & ex volucribus non graueolentes, & montanę exhibeantur, quo sufficiens alimẽtũ corpori offeratur. Necnon pedes suilli in decoctione plurimum eliquati, idq́ue commune sit sibi fastidio ex quacunque causa orto. Conandum est etiam vt per odoramẽta appetitum reuocemus ex posca aut vino diluto, aut malorum cotoneorum, seu odoratorum pirorũ decocto, vel aquæ rosatę excipe vnc. iiij. aceti, vini albi vnc. j. santalorum omnium drac. ij. misceantur & fiat odoramentũ. Extrinsecus verò eis, quę fouere stomachũ & corroborare queãt, ac calidam intemperiem alterare, vtẽdum, veluti est oleum rosaceum omphacinum, ac citoniorum, vel victis oleis, addittis succis lactucæ, cichorij, portulacæ: vel solani vnc. j. santalorũ, & corrallorũ rubeorũ scrup. j. cum pauco aceto, ac exigua cera, fiat vnguẽtum, quo vtare. Vel citonium accipias & in posca decoquito, cõtundito, ac stomacho imponito. Quo etiam tempore moderata corporis frictione, atque etiam pedũ, ac manuum palpitatione, ac cõtractatione accuratoriè vti conuenit, eodem Aetio teste. Saccellos item parare poteris ex rosis violis, corallis, ac santalis, qui parum posca inspersi stomacho applicentur. Si verò nedum ex calida intempe-

Causæ magis particulares.

Loco citat.

Prognostica.

Curatio si ex calida oritur intemperie.

rie,sed etiam ex mordacium biliosorum humorum redundantia cibi fastidium prouertur, priusquam alia adhibeatur curatio,prædictos humores,aut vomitu,aut per aluum reiiciendos curabimus.Per vomitum quidem vbi faciliùs ęger vomat,quibus etiã facilior reddi potest, copiosa aqua tepida exhibita sola,aut pauco aceto, seu syrupo aceto, seu syrupo acetoso addito.Satiùs etiam fuerit(vt Paulus & Alexander testantur(si priusquam tepidam exhibueris,humectãtia ægro exhibeas alimenta,veluti ptisanæ cremorem, vel ouorum lutea, deinde exiguo tempore interposito,vomitum prouocaueris.Nanque his sine noxa erit & vtilissimus, vt Alexander inquit. At si difficiliùs æger vomuerit, melius erit materiam ad ventrem prouocare copiosiore temperatoque alimento priùs humectatam. Ita nanque ea purgantibus medicamentis promptè obedire poterit,vt refert idem Alexander.qua etiam ratione aquam hordei pauco saccharo addito exhibere poteris, aut syrupum violaceum, vel ex infusione rosarum, seu de succo cichorij cum eadem aqua hordei,aut cichorij, vel lactucæ, vt humores alterantur,ac cõtéperentur,quibus aliquod vicibus assumptis,purgãs medicamentum propinabis:esto autem id quod stomachum non offendat, aut calidam intemperiem augeat.In quẽ vsum vnc.iij.mellis aërij,aut vnc.iiij.syrup.ex pluribus infusionibus rosarum rubearum cum tamarindorũ decocto exhibebis,vel loco prędictorum cassia fistula vtare,& interim si videbitur drach. j. rhab.vigorati in aqua hordei,aut cichorij macerati, & per colum trãsfusi prędictis adiicere poteris.Deinde ad ea,quæ stomachum ipsum intus, & extra alterant, ac roborant, modò à nobis conscripta redeas, quo etiam tempore miua cytoniorum simplici, ac syrupo ex citri acido vti poteris per se,aut cum aqua hordei,vel cichorij. Item cytonium ipsum saccharo conditum confert, vel eorundem cytoniorum succus cum aceto & melle permixtus modo quo Galen. docet, 6.de sanitate tuen.tribuatur.Qui autem ob frigiditatem cibos fastidiunt,contrarus etiã medẽdi sunt, tum cibis,tum medicamenti ,ac reliquis,quæ in victus ratione continentur.Inter cibos verò magnopere commendauit Alexãder ius columbę, & vuas passas,etenim ipsæ stomacho sunt gratæ cõtemperantque maligna & cruda conquoquunt, & præter id quod non subitò corrumpuntur,nutriũt. Pro potu quoque vinum vetus,& conditum cõfert. Item decoctũ rutæ,anisi,& petroselini. Insuper alias his & alimenti, & medicamenti nomine conueniunt, Paulo & Alexandro testibus.Decoctum etiam cinnamomi,aut piperis ex aqua calida communi conducit,vel etiam ipsum medicamẽtum, quod inscribitur diatrionipipereon præbebis, aut diacalaminthes dictũ. Ijs enim si quotidie vtatur is,quem frigidus venter infestat,nihil incommodi sentiet,Galeno auctore,sexto de sanitate tuenda,cap. 10.veluti quibus vẽter,aut frigidus est aut etiam temperatus.Cęterùm,si ad frigus propensior(vt ipse refert) iis aptũ medicamentum est,quod diaspoliticon vocant. Ex horum quoque numero est theriaca, quæ cùm stomacho sit idonea,maligna quoque contemperat.Vnde etiam iis(vt Alexander inquit) quos humida recrementa maligna,& praua infestant, rectè hoc antidotum exhibetur,vt vna quoque vice datũ appetitum abolitum frequenter reuocauerit.Conducit prętereà nõ parum succi absynthij potio,seu syrup.ex eo confectus.Cæterùm quibus stomachus nimium refrigeratus est(vt idem fatetur Alexãder) etiam medicamenta ex pipere, & gingibere confecta porrigere necesse est,quorum numero etiam id habetur, quod ex malis cotoneis paratur adiectum habens piper,myrram, aut ligusticum,aut costum, aut pulegium,vel satius iuxta Galeni sentẽtiam(eodem sexto de sanitate tuenda)sic componas, Accipies(vt ipse inquit)succi malorum cotoneorũ, quæ dulciora,maioraq; sunt,ac minus acerba,Strutia in Asia vocata,sextarios Romanos duos,quibus mellis optimi tantundem miscebis,aceti sextarium vnũ & semissẽ,& cùm super prunas modicè coxeris, & spumam detraxeris,immittes vnc.iij.gingiberis,piperis albi vnc.ij. deinde rursus in simili igne recoques,donec mellis crassitudo existat,qua vtiq; crassitudine stomachica medicamenta pręparari solẽt, idque maximè dãdum est ieiunis mediocris mystri modo,quanquam nec si à cibo sit sumptum, quicquam lædit. Commodè quoq; dabitur,etiã si priùs pransus quispiam ante cœnam id sumpserit, maximè tamẽ tempestiuè id duabus horis,aut tribus ante cibum obtuleris. Verùm si medio temperamento ventres habeant,ita vt nec biliosum excrementum,nec pituitosum congerant,iis piperis, & gingiberis dimidium eius, qui prædictus est modi, sat erit.Vt sit piperis vnc.j.gingiberis vnc. ij.quemadmodũ si immoderata frigiditas temperiẽ vitiat, iis quatuor gingiberis, piperis tres, aut duas & semis vncias iniicias. Hoc nãque medicamentum tum ad appetẽtiam excitandam iis,quibus ea languet, tum ad concoctionem iis,qui parum fœliciter cibos cõcoquunt,vtile est,& in summa ventri robur conciliat.In quauis tamen intemperie dicta,poteris medietatẽ piperis,ac gingiberis assumere,aliàs erit medicamentum admodum acre, vt ipse expertus fui. Quandoque prætereà ex citrio quod cõficiunt medicamentum,nõ parum prodest cum melle præsertim.Extrinsecus verò vtẽdum eis, quæ fouere stomachum,& corroborare queũt,veluti oleũ est masthichinũ,de absynthio,nardinum.Poteris item hũc in modum inũctionẽ parare. Recipe mẽthæ siccæ, ligni aloës,singul.scrup.j.masthiches.drach.iij.aloës drac.ij.succi absynthij drac.iiij. olei nardini & masthichini ana vnc.s.ceræ quod satis sit, fiat vnguentũ.Vel sacculos componas excipiẽs mẽthæ vtriusque, ac absynthij cuiuslibet p.vnum corticũ citri, ligni aloës,masthiches.cinnamomi ana drach.ij.maceris galanchæ ana drach. j.rosarum siccarum p. ij. omnibus ritè contusis, saccelli figurentur ad formam curi, qui per se, vel in vinogræco, seu guarneto macerati priùs,applicentur, ac pluries iterentur. Emplastrum quoque conficere poteris ex palmulis, aloë, masthiche, vino, & hordei farina, ac croco, adiectis oleo nardino, ac absynthij succo, necnõ ceræ & terebinthinæ parum. Sin autem nedum ex frigida intemperie, sed ex viscosis humoribus cibi fastidium ortum fuerit, ipsos extenuando, incidendo, ac abstergendo medeberis, ea adhibendo, quæ ex oxymelite, seu muria componuntur, vt sunt cappares ex oxymelite parati, oliuæ, quæ ex muria, aut oxymelite condiuntur, ac sinapi cum oxymelite,& aceto comestũ,etsi largiùs detergere volueris, etiã oxymelite Iuliano dicto vtere,Paulo & Alexãd.auctoribus, in quem etiã vsum si hæc non suffecerint, ea compositio,quam picram vocant,accommodanda est. Nam acrimonia ac ca-

loro

Si simul cum calida intemperie vitiosi succi redundauerint, curatio.

In fine, si ex frigida intemperie inappetentia fiat, curatio.

In fine.

lore eorum,quæ in se habet,crassos,ac lẽtos succos dissecat,ac detergit, Galeno auctore, eodem sexto de sanitate tuenda. Verùm assiduè vti hoc medicamento non licet (vt ipse inquit) sed singulis septem, vel decem diebus eã exhibere poteris põdere drac. j.s.aut drac.ij.exhibitis etiam priùs quæ iam dictos humores præparere valent, vt mel rosaceum, aut ipsum oxymel,etiam scillinum si opus fuerit, aut id medicamentum, quod ex malis cotoneis paratur, quod mox ex Galeni mente conscripsimus, dabis. Verùm eiusdem nedum drachm j.sed ij.vel iij.exhibere poterit,& quandoque plus,& demum ea condonanda sunt,quorum suprà meminimus, potissimùm diatrion pipereon,diacalaminthes,aut theriacæ drachm. j eorum pro qualibet vice tribuens cũ pauco vino odorifero,aut aqua mulsa.Hisque conducit(si non difficulter vomãt) vomitus, qui cum aqua tepida, & oxymelite proritetur. Insuper & aliis medicamentis cõscriptis extrinsecus vtare, ac exercitiis,& frictionibus valentissimis, quin etiam & digitorum in os immissione stomachus turbatur sæpè ad excipiendos cibos est conuersus ex Pauli, & Aëtij auctoritate.Quare hoc ipsum tum ante curationẽ tum post eã est faciẽdum. Euomũtur enim aliquando biliosa,aut pituitosa quædam, quæ perditi appetitus in quibusdam sunt causa,atque ita ab hac accessione eos liberabis. Si verò ex virium imbecillitate appetitus perditio contingat, cõsiderare oportet qualis intemperies vires exoluat, & per contraria eã ipsam corrigere. At si propterea quòd suctio nõ sentitur,cibi fastidiũ accidat,cerebro, aut neruis ab eodem ipsi stomacho distributis,prospiciendum erit, & cognita eiusdem causa, eam priùs auferre necesse est. Si autẽ propterea quòd totum corpus plenum existat,eiusdem corporis inanitione non peracta inappetentia fiat,idem vacuandum est,diuersimodè tamen pro varietate redundantis succi,quo casu etiam valẽtiores exercitationes cõferunt,iis etiam quę cutem rarefaciunt,vtpote balneis,ac frictionibus vti oportet,vbi ex cutis densitate eadem inanitio non fiat.Cæterùm, si ob alicuius visceris inflammationem, aut obturationẽ appetentia deperdatur,illius etiam habere curam cõuenit,vt inquit Aëtius.At si ex vlcere in stomacho, aut ventriculo existente ortum ducat inappetẽtia, ab omnibus acribus & cibis,& potionibus abstinere oportet.ac vti medicamentis,quæ leniunt, puta sorbitionibus ex oleo,tum iis quæ ex amylo, lẽnia terra,& lacte,vel quæ melle paucissimo conficiuntur, vt quę purgent citra rosionem ex Pauli decreto Extra verò ex palmulis, & cydoniorum carne & polenta epithema facies, & ceratum ex melino vel rosaceo cum ammoniaco,& thure.

cap. 10.

Περὶ δίψης σφοδρᾶς. *idest, De immoderata siti.*

CAPVT LXV.

IN POTIONIS appetentia totidem quoque fiunt symptomata, quot accidunt circa cibi appetentiam, atque iis etiam similia Galeno auctore primo de causis syptomatum. capit. 7. Nanque interim abolitum omnino est desideriũ potus,quandoque verò diminutum, quæ quidẽ ex eisdem causis ortum habent, excessu, defectúque dũtaxat differẽtibus,de quibus symptomatibus modò tractare non intendimus, verùm de ea potionis appetentia motionem faciemus,quæ vitiosa est, & ad portionem se habet cum ea,quę circa alimẽtum est praua, aliquando quidem immodicum postulás potum,interim verò alieni per eam desiderantur, perinde ac cibi.Hoc symptoma siue ingentem, siue immoderatam, siue vehementem sitim appellabis, perpetuò in eo venter, & præsertim eius os affectũ erit,vt liquet ex Gal.cùm primo de causis symptomatum, tum sexto de locis affectis. Quanquam nõ semper primariò ipsum afficiatur, sed quandoque per consensum, vel iocinore, & maximè sima eius parte,vel pulmone,vel mãsenterij venis, seu ieiuno inflammatis ex sententia eiusdem Galen.præcitato libro sexto de locis affectis,& Alex.cap.8.lib.7.Dignosces autem cùm per consensum ab aliqua prædictarum partium inflãmatione os vẽtriculi fuerit affectum ex propriis signis inflammationem earũdem partium. At si primariò oblæsum sit, nullum tale apparebit indicium inflammationis prædictarum partium.Quòd verò os ventriculi in hac affectione oblæsum sit, ex eius etiam proprij muneris offensione(quod quidem appetentia cùm cibi,tum potus est)cuilibet patere poterit. At quòd ingens sitis sympt. sit in genere noxæ functionum, atque ipsius appetentiæ deprauatæ, luce clarius est. Nec pro eius symptomatis notitia alia conscribẽda sunt indicia, cùm res ipsa ex laborãtium relatione patefiat.Quãquam non semper vnum sectetur oris vẽtriculi morbum.Nanque aut vẽtriculus calida, aut sicca,aut vtraque intemperie affectus est, & maximè os ipsius,vt idem Galenus inquit præcitato sexto de locis affectis. Et propterea tum ipse libr. primo de causis symptomatum,& primo de simpl. medicam facult,capi. 30.tum etiã Aëtius libro quinto cap.119.& libro 9.cap.4.ac Paulus libro secundo, c.52 & Alexander eodem ca. 8.lib. 7. sitim oriri testati sunt aut ob penuriam humiditatis, aut ob abũdantiam caliditatis. Verùm nedum ex nudis hisce intemperiebus, sed cum vitiosis quibusdam coniunctis humoribus, qui salsi, aut biliosi sint, ventrem mordentibus excitari poterit quandoque, testante Galeno,primo de causis symptomatum. Nec mirum si ab eis potio magis,quàm cibus appetitur. Nam præter quàm quod ab iis calefiat,sicceturque vẽtriculus (vt ipse refert.) quæ vtique causæ sunt, etiam liquari,fundique tum in eo, tũ venis succos contingit.Fundendorum autem succorum symptoma, ea quibus continentur, implet: quemadmodum contra frigiditas vacuat. Desiderantur etiam prædictis succis in ventris tunicis redundantibus alieni potus quandoque, perinde vtique ac cibi, pro dominantis vitiosi succi ratione. Atque hoc quidem in longo tempore iis, qui vitiosa victus ratione sunt vsi,superuenit. Aliquando autem & immodica sitis ex naturali humido ipsius oris ventriculi in eo veluti feruente oritur, vt patet eodẽ primo de causis symptomatum,id quòd etiã fieri nequit, nisi ab excedeate eiusdem oris ventriculi caliditate. Et propterea non ab re decretum est à iam dictis auctoribus præcitatis locis, necnon & à Galeno iterum aphorismo 19.quarti libri, ingẽtem sitim aut ob humoris inopiam, aut ob caloris copiã, aut propter vtrunque excitari. Nec admodum difficilè erit dictas causas interstinguere. Nã si ob humoris inopiam excitetur, tum ex infirmi loquela, tum ex iis quæ præcesserunt facilè percipies, vt pote si ex defectu potus sitis aduenerit,aut ab ea affectione, quam diabetem nuncupant, seu ex aliqua

Quæ pars afficiatur in immoderata siti.

1. de caus. sympt. c. 7.

6. de loc. affe. ca. 2.

6 de loc. affe.

Loco citat.

Quis affectus præter naturã sit.

Ingentis sitis causæ.

6. de locis affe ca. 2.

1. de caus. symp. c. 7.

Loco citat.

Citatto ca.

copiosa euacuatione præcedente orta fuerit. Poterũt & eiusdem esse causa ij, qui pertinaciter sibi sustinere sitim imperauerint, aut in nauigio ex aquæ dulcis defectu marinam biberint. Verùm si ob caloris copiam ea fiet citra acrium humorum redundantiam: præter immodicam sitim excedentem, in ventriculo sentient laborantes caliditatem. Id autem contingit interdum ex alicuius medicamenti assumptione, quod calidum, acre, ac mordax fuerit. At si ex caliditate, & siccitate simul copulatis quidã siti premãtur in febribus ardentibus, & adurentibus omnibus, ac æstate, & graui æstu laborabunt. Etenim in his præsertim febriẽtibus caliditas multa est, & siccitas succedit, multa humiditate per violentiam febris consumpta (Aëtio teste eodem cap. 119 libri quinti.) Si autem simul cum caliditate vitię si adsint succi redũdantes salsi, aut biliosi, haud difficulter ex iis, quæ præcedẽti ca. diximus, interstinguere poteris, pręsertim ex oris sapore diuerso, salso, aut amaro. Quanquam si salsi humoris copia in ventre fuerit cõgesta (quemadmodum accidit in aquæ intercutem affusionibus) aut pituita salsa vẽtri illita inhæserit (vt Galen. fatetur primo de simplicium medicamentorum facultatibus cap. 30.) ex caliditate simul cum humiditate cõiuncta sitis orta erit. Si autem biliosi redundarint succi à calida & sicca ventriculi dispositione sitis proueniet, cùm talis fuerit naturæ is succus. Fiũt quoque nonnulli sitibundi ex immodico vini meracioris potu, præsertim veteris, ac ciborum calidorũ esu, & qui quãdoque viperas deuorarunt, aut qui vinum, in quo talis serpens fuerit mersa, biberunt nõ ob aliã causam, quàm earum aliquam, qua suprà diximus. Verùm nequis decipiatur, animaduertendum nos ingentis sitis, quæ in ægris excitatur corporibus, & non exiguæ modicæ, seu superficialis, quæ in sanis quandoque corporibus oriri consueuit, verba fecisse. Nanque licet ea ob siccitatem etiam, aut caliditatem fiat, tamen neque à toto corpore, neque ex magno ventriculi partium affectu excitatur, Galeno auctore sexto de morbis vulgaribus. Sed (vt ipse inquit Erasistrati auctoritate) arescentibus, aut incalentibus locis illis, per quos ab ore ad ventriculum humor delabitur, fieri consueuit. Et propterea si arescentibus locis illis fiat, somnus remedio est. corporis penitioribus, atque iam dictis locis madefactis, vtpote per somnum sanguine ad interiora delapso (vt ipse inquit Galen.) vel quia idem somnus humores cõcoquit, vt testatur Aëtius. Verùm si ob caliditatem iam dictarum partium superficialis sitis aderit, atque à somno expurgefactis, vigilantibus facilè sedabitur. Calescũt enim dũ in stomacho cibi concoquuntur, calido quodã halitu ad eas partes delato, quę caliditas cùm in vigiliis circa superficiẽ expãditur, à tali siti facilè liberãtur, euanescente siquidem calefactarum partiũ caliditate. Verùm si ob comestorum, epotorúmque calorem ventriculo excalfacto, à somno siticulosi fiant, absque externo subsidio per vigilias sitis non sedabitur, & apptereà Hippocrates eodẽ sexto de morbis vulgaribus, dicebat siti superficiali somnus medela est, Sitis verò ex somno, vigilia quibusdam, & aphorismo 27. quinti libri, qui noctu bibere appetunt (inquit) iis admodũ sitientibus si superdormierint bonum. Neque enim omnibus à somno excitatis ab eodem affectu sitis oboritur. Verùm ingentis sitis, de qua modò sermo habetur, non paruifaciẽda curatio est, cùm si nimiũ inualescat, ex ea ægri perire poterunt, quemadmodum Galenus nõnullos vidit immodicè sitientes perire ex diuersis causis, ac modis quoque diuersis vt patet apud eundem præcitato libro primo de causis symptomatũ. At pro eius curatione non semper refrigerantibus, humectãtibúsque vtendũ erit, sed vbi causam accuratè distinxeris, atque internoueris, ita tandem congrua adhibẽda curatio est, Alexandro teste præcitato c. 8. lib. 7. & proinde iis, qui ex siccitate sitiunt humectantia conueniunt, ita vt aër humidior consueto eligatur, temperatus tamen in calore, & frigore. Somnus solito longior conuenit, nanque hoc duntaxat curari hæc sitis consueuit. Quies etiam præcipienda erit. Nam & ipsa ex accidẽti humectat, saltẽ seruãs humiditatem, eã scilicet, quæ ex cibo prouenit, non siccans, vt patet apud Galenum cõmẽto aphorismi 13 quarti lib. cibi quoque, & potus humidiores sint. Et si ex immodica euacuatione fuerit siccitas orta, erunt cibi eligendi nedum humidiores, sed qui multum, ac promptè nutriant optimique alimenti, & qui faciliùs concoquantur, veluti contusa, seu iura ex carnibus gallinarum, aut pullorum, ptisana, seu eius cremore adiecto. Potus sit aqua, aut vinum albũ, tenue, subastringẽs, multa aqua permistum. Si verò ex defectu potus fuerit excitata, abundanter iis tribuendus erit, viribus consentientibus. At si ex diabetica dispositione, ea curanda erit. Verùm vbi ex caloris copia orta sit sitis, si ob caliditatem eduliorum, aut ob multum vini meracioris potum excitata fuerit, medela est, frigidę potus, Galeno teste sexto de morbis vulgaribus, & Aëtio præcitato cap. 119. libri quinti. Similiter & ex eiusdem Aëtij auctoritate, vbi longo iam tempore stomachus æstuat, radicis dulcis succus potatus auxiliatur, atque ipsa etiam radix ex aqua item pãpinorum vitis, cremor, & portulacæ succus, vt apud eundem patet cap. quarto libri noni. eodem pacto cucumeris satiui semen commanducatum, vel decorticatum, & tritum, & ex aqua potatum. Nec minùs prodest tum lactucæ, tum portulacæ semen manducatum, & ex aqua potatum. Vniuersa autem victus ratio in his ad frigidum vergat. Vbi verò cum caliditate coëat humiditas, & propterea sitis fiat, optima eius medela acetum est, vt Galenus inquit primo de simplicium medicamentorum facultatibus cap. 30. Poterit insuper & eisdem exhiberi mali medici, seu limoncelij succus cum aqua frigida, item malorum cytoniorum, vel pampinorum vitis, vel mali punici succus sorbitioni per se, aut cum aqua datus cõfert. At vbi ex calore simul, ac siccitate sitis fuerit orta, optima medela est (Galeno teste ibidem) acetum vt quod strenuè refrigeret, & quouis expeditè permeet, & aqua, quæ suprà quàm quod refrigeret, omnium sit vel humidissima. Nihil enim est aqua humidi⁹ (vt ipse inquit.) Componi autem inter se debent, vt facilè potari possint, dico acetum & aqua. Id quod ex sumentis gustu, & non nostro iudicium facere oportet, rati tunc forè conuenientissimum, & proinde etiam vtile, cùm eidem fuerit iucundum. Ab extra verò conducit sanguinariæ, intybi, sonchi, pampinorum vitis, seu portulacæ succus cum aqua rosacea, ac pauco aceto permixtus, si frigidus stomacho adhibeatur. Vniuersa verò victus ratio frigida, & humida præcipiatur. Verùm si in febrientibus sitis accidat, lenimenta quædam sitis excogitanda sunt,

Cõmmen. 4 commẽ. 23 — *Citato lib. 5. cap. 119* — *Loco cita.* — *Prognostica.* — *Cap. citat.* — *Curatio.* — *Loco cit.* — *Sitis curatio in febriẽtibus.*

ex Aëtij sententia, quandoquidem & mensuram, & tempora potus decernere oportet. Nam si sine detrimento bibere possent ægri quando vellent, hanc sanè sitis medelam statim amplecterentur, sed quoniam intempestiuè sumptus potus non solùm sitim non extinguit, sed etiam contra, auget, propterea non ab re, eadem (vt diximus) lenimenta sitis excogitanda sunt, quibus oportet vti in principiis, ac exacerbationum augmētis, quo tempore potus prohiberi debet. In vigoribus autem primùm per gargarismos, & collutiones oris squallorem corporis mitigare oportet. Deinde declinatione incipiente potum dare. In remissione verò etiam nolentes aliquando cogendi sunt, vt potum assumant. Mitigare itaque oportet hanc sitim per irrigationem capitis ex oleo frigidissimo, vel rosaceo, Paulo & Aëtio testibus, optimè etiam facit (vt inquit Paulus) nigræ lactucæ semen commanducatum. Ad hæc cucumeris semen in ore retentum, vel portulacæ viridis seminis, similiter & peponis, succique radicis dulcis, & tragacanthi singulas partes æquales assume, & cū saccharo ad fabæ magnitudinem reducito, ac vtere. Aut seminis cucumeris satiui excipe drac. iiij. tragacanthi drac. ij. tragacanthū contundito, & cribrato, semen vero conterito, & cum crudorum ouorum recentium albumine, ac saccharo catapotia formato, & ex his vnum sub lingua tenēdum exhibeatur, vt paulatim dissolutum deglutiatur. Adieci autem saccharum his medicamētis quo iucūdiora fiant, quod in aqua rosacea dissoluatur. Conducit etiā melonis indi semē, aut eiusdē parua frustulam, eius substantię, quæ est inter externum corticem, & internam medullā, si in ore detineantur. Ex succo etiā malorum punicorum, vel pampinorum vitis, aut cytoniorum cum aqua permixtis, in accessionū vigore, gargarismi, & oris collutiones faciēdæ sunt, pariter & ex vino albo aquoso multa aqua permixto. At in declinatione exacerbationum vbi incœperit, ac in earum remissione potum dare conuenit aquæ frigidæ vbi omnia cōsentiant, seu pauco aceto adiecto, vt diximus, ex Galen. sententia, vel vnc. iij. syrupi acetosi simplicis: aut ex oxysaccharo assumas, ac frigidæ permisceas, vel vt tutiùs exequaris non aquæ frigidæ, sed aquæ hordei miscebis. Verùm vbi vitiosus quispiam humor in ventriculo contineatur, biliosus si fuerit, ac prædicta refrigerantia, & humectantia nō suffecerint, ita vt ex eisdem alteretur, ac contemperetur, per vomitum vacuari procurādum est, cum his, quæ præcedenti cap. diximus, modo laborans non difficulter vomat. Nam si difficulter vomuerit, per inferiora purgandus erit lenientibus duntaxat medicamentis, vtputa cassia fistula, melle aëreo, saccharo, violaceo, aut syrupo ex pluribus infusionibus violarum, vel rosarum cum tamarindorum decocto. Deinceps, quæ diximus medicamenta intus, & extra sitim arcentia, propinentur. Pariter si pituitosus, ac salsus fueris is qui redūdat succus, quæ abstergunt, ac repurgant eundem humorem, offerre conuenit, veluti est prisana ac eius cremor, radicis glycyrrhizæ decoctum ex aqua, ac ipsummet rosaceum mel, seu diluta aqua mulsa, & vbi hæc detergere non valuerint, quæ purgāt adhibeto, cassiā videlicet fistulam cum trochiscato agarico, aut diacat. & deinde ad ea, quæ sitim arcent, præsertim ex calida, & humida affectione ortam, præbenda te conuertas. Huiusmodi sitim à salsa pituita ortam nouit Alexander per salsos cibos (vt ipse inquit) finitam fuisse. Quę verò sitis ex inflammatione oritur, cuiusuis prædictarum partium curata inflammatione sedabitur.

Lib. 5. ca. 119.

Περὶ λυγμοῦ. *Id est, De singultu.*

CAP. LXVI.

Singultus quid sit.

CRitur interim veluti conuulsiua oris ventriculi affectio, siue stomachi conuulsio quædam, quæ à Græcis λυγμὸς, quandoque autē ab Hippocrate λύγξ dicitur, à Latinis autem singultus nūcupatur, qui motus quidam est vehemens, ac violentus stomachi, quo rem infestantē expellere conatur, vt ex Galeni sententia liquet, cùm tertio de causis symptomatum, cap. 2. tum commento aphorismi 39. sexti libri. Hic quidem motus (licet eiusdem generis sit cum vomitibus) fortior tamen illis, ac vehementior est, cùm per eum stomachus appetat, ac conetur eorum aliquid expellere, quæ in ipso continentur. Non siquidem in eius latiori spatio, sed in ipso ventris corpore, atque ea, quę sunt in ipsius ore penitiora, at quòd ea quæ veluti absorpserit stomachus, seu ventriculi os, quæ quidem per singultum excernere tentat ventriculus ipse, vehementiori motu indigeant, vt expellantur, quàm ea, quæ in capacitate ventris continentur, & per vomitum expelluntur, omnibus ferè clarè patet, mediocris itaque in vomitibus erit stomachi motus, siquidem per vomitum ea duntaxat appetit expellere, quæ in ventriculi spacio latiori continētur, fortior autem, & vehemētior in singultu, cum ea, quæ sunt in ipsius ore penitiore, atque in ipso ventris corpore infarcta, expellere tentat ventriculus, vt liquidò constat apud Galenum præcitato libro tertio de causis symptoma. cap. 2. & commento aphoris. 39. sexti libri. Valeant ergo Arabes, & eorum doctrinam sectantes, qui contrarium sentiūt. In hac affectione quòd os ventriculi affectum sit præcipuè, patet apud Galenum tum præcitatis locis, tū etiam tertio, & quinto de locis affectis, cùm pars hæc, vt sæpiùs diximus, exactioris sit sensus, quandoque ex eiusdem Galeni sententia commento aphorismi tertij libri septimi, nedum os ventriculi, verumetiam totus ventriculus ipse. Nonnunquā etiam & pars ea, quæ propriè stomachus appellatur, gulam nominant, affici potest, licet non adeò exactioris sit sensus. Affectio hæc cùm contineatur sub communi genere motuum illegitimorum, seu deprauatorum, vt liquet ex Galeni libro secundo de causis symptomatum, ca. 1. & maximè eorum qui à facultate fiunt, à causa tamē pręter naturali irritata. Propterea nulli in dubium venit, quòd symptoma sit, in genere noxæ functionum naturalium ipsius stomachi deprauatarum. Nanque non vnius duntaxat facultatis opus, seu deprauatus motus est, sed duarum ex eiusdem Galeni decreto præcitato libro tertio, de causis symptomatum, ca. 2. nempe expultricis, & retentricis. Miscentur etenim tum morbi, tum symptomata interdum tam expultricis, quàm retentricis facultatis, vt ipse refert. Verùm primùm quidem expultricis motus est nō legitimus, secundo loco retentricis, ac cōplectentis facultatis eiusdem ventriculi, vt ipse Galen. inquit. Qua ratione nemo inficias ibit nos ipsum dixisse illegitimū esse motum expultricis ventriculi facultatis, cùm eiusdem primò noxa sit, secundariò verò ipsius reten-

Quibus singultus à vomitu differat.

Vide Auic. lib. 3. fenest 13. tra. 5. c. 19. 3. de locis aff. cap. 7. 5. de locis aff. cap. 6.

Quæ pars in singultu afficiatur.

Quis affectus præter naturā sit singultus.

tricis. Primò nanque per hunc prauum cupit ventriculus, media expultrice facultate, id quod cótristat reiicere, Secundariò verò cùm praue vẽter singultit, retentrix quoque facultas oblæditur, cùm prauè & non naturaliter cibos complectatur: propter eundem illegitimum seu conuulsiuum ventriculi motum, (siquidem conuulsio in totum nõ est, sed veluti cõuulsio quædam & ambarum virtutum cómune symptoma) vt eidẽ Galeno placuit, idque non ab re, nanque conuulsio solis accidit musculis, ventriculus autẽ, nec stomachus musculus est. Sed in hac affectione simili tum affectu, tum motu mouentur, eis quibus instrumẽta respirationi seruientia per tussim ex intemperie ortã, omnibus nimirũ ventriculi partibus, quod contristat expellentibus. Quòd verò ob geminam causam excitari possit ab Hippocrate decretum est aphorismo 39. sexti libri. Inanitionem, inquam, vel repletionem, veluti & ipsa conuulsio propriè dicta. Illud idem confirmauit Galenus commento aphorismi 13. eiusdem sexti libri. Quanquam magna ex parte à plenitudine, rarò autẽ ex inanitione fiat singultus, vt ipse inquit. Hos sectati sunt Paulus, libro secundo, ca. 56. Alexander cap. 15. libri septimi, & Aëtius libro nono, cap. 5. Verùm circa hanc Hippocratis sententiam hæsitare videtur Galenus libro octauo, de compositione medicamento. secundum locos cap. 3. asserens quòd ipse in conuulsione tertiam aliquã causam supra euacuationem, & repletionem nondum reperit, singultum autem sine his fieri vidit, vtpote ex acribus humoribus, aut serosis, & medicatis stomachum mordẽtibus, quos vbi vomitu reiecerint, statim singultu liberantur. Quinetiam ex deuorato pharmaco ex tribus piperis generibus constãte, vel ipsomet pipere tenuiter cribrato, si statim vinum posteà biberint, & præsertim calida aqua temperatum, omnino singultiunt, calore quidem potus piper ad interiora deuehẽte, sua verò acrimonia ipso ventriculum molestante, vt ipse Galen. refert præcitato commento aphoris. 39. sexti libri, ex quorum numero ipse erat, vt patet tũ præcitato libro octauo de compositione medicamentorum secundum locos, cap. 3. tum tertio de locis affectis, cap. 7. Amplius & à cibo in mordacem qualitatem corrupto, quinetiam ex rigore, seu frigiditate oris ventris singultus excitatur, vt ipse refert, quanquam etiam asserat dignum consideratione esse, num ob nimiam euacuationem fiat singultus, veluti & conuulsio. Id tamen admittendum erit, ex Hippocratis auctoritate, quamuis rarò accidat. Ex quibus liquet non solùm ex repletione, & inanitione singultum fieri posse, verumetiam ex nõnullis aliis causis morsum ipsi ventriculo inferentibus, ob immodicam videlicet caliditatem, vel frigiditatem. Quod verò vehemens caliditas, atque frigiditas morsum inferat, ac media continui solutione, dolorem proritent, liquet ex Galeni 4. de simplicium medica. facultat. cap. 1. quamuis vna erodendo, reliqua verò diluendo id efficiat. Quòd etiam præter inanitionem, & repletionem iam dictæ causæ singultum excitare valeant, cõfirmatum est à Paulo Aëtio, & Alex. pręcitatis locis, verùm ne calumnia Hippoc. aliqua tribuatur, ac de insufficientia damnetur, nec Gale. & reliqui iam dicti auctores vt superflui condemnentur: dicere possumus primò Hippocrat. præcipuas vniuersaleis, ac maximas tantùm causas recensuisse ipsius singultus, quæ sunt inanitio, & repletio, reliquas verò particulares tanquam manifestas omisisse, quas demum Galenus, & reliqui particulatim enarrarũt. Vel rectiùs dicamus, quòd quamuis plures esse possint particulares singultus causæ præter repletionem & inanitionem, cunctæ tamen ad eas reduci possunt. Nanque cùm omnes morsus ratione, vt diximus, ipsum efficiant, aut calfacientes causæ erũt, ac humores calidi, acres, & mordaces, & sic quisnam vereatur quòd vim habentes exiccandi, dicere poterimus, ex inanitione singultum fieri ex talibus causis: Quemadmodũ ipsemet Galenus decretum reliquit aphorismo primo quinti libri, vel non calfacientes, sed infrigidantes ventriculum ipsum immodicè, propterea singultum excitabunt, quo casu quis etiam verebitur quòd singultus hic reducetur ad eum, qui ex plenitudine oritur: Nam cùm rigor, & frigiditas omnia neruosa corpora efficiant ad difflandum difficilia, sunt causa vt hęc repleantur, atque ideò singultus inde existãt, vt testis est Galenus commento aphoris. 13. sexti libri. Non itaque defecit Hippocrates in narrandis causis singultus, nam considerata rei natura, duæ duntaxat vniuersales (quas ipse refert) erũt, Nec de superfluo Galen. & reliqui condẽnari possunt, vt qui speciatim magis, ac manifestas causas præter inanitionẽ, & repletionem conscripserint, licet ad easdem reduci possint cunctæ, quæ dictę sunt, vt reliquę, quæ ab aliis narrãtur: quemadmodum si in febribus singultus fiat, stomacho præsertim, aut aliquo alio viscere inflammato. Tot itaque singultus causæ esse possunt particulares, licet vniuersales tantum duæ sint. Quæ omnes particulatim facilè dignosci queunt. Nam si ab inanitione excitetur, ex præcedentibus causis inanientibus, vt immodico sanguinis fluore, aut alui profluuio, seu reliquis huiusmodi dignoscere valebis. Si ex repletione, aderunt & plenitudinis signa, sic si ex acribus humoribus, & medicata qualitate præditis, eorũ signa aderũt, & vbi vomitu eos reiecerint, statim à singultu liberantur, veluti etiam si ex cibo corrupto in mordacem qualitatem aliqui singultiant, hi quoque à vomitu statim liberantur. Similiter ex rigore oris ventris, aut ob eiusdem partis frigiditatẽ, vel ex deuorato pharmaco ex tribus piperis generibus singultire cõtingat, ex relatione ægri facilè percipi poterit. Quamuis pueris maximè ob corruptionem alimenti in vẽtre, aut ob eiusdem partis frigiditatem singultus accidat, Galeno teste, octauo de composit. medic. secundum locos, cap. 3. Frustra itaque conterẽdum tempus erit in narrandis aliis signis causarum singultus, cùm promptè quęlibet earum percipi poterit, tum ex ægroti sermone, tum etiam ex iis, quæ suprà diximus. Verùm singultus ex inanitione si fiat, siue ex immodico sanguinis fluore, aut ex nimia purgatione, semper malum erit, Hippocrate auctore, aphorismo tertio & quarto quinti libri. Nec minùs & malum erit vbi à vomitu singultus excitetur. Indicat enim vel cerebrũ neruorũ principium, vel ventriculum pati non mediocrem inflammationem, ex sententia Hippocratis & Galeni aphoris. 3. septimi libri. Similiter & malum erit si ab ileo singultus fiat, vt liquet apud eundem Hippocr. aphoris. 10. præcitati lib. septimi. At si singultus in altiore sopore, aut animi deliquio, aut tetanis obortus fuerit, mortem non longè abesse præsagit, vt inquit Aëtius: & singultu tamẽ correptum sternutatio superueniens liberat, inquit Hippocrates, apho-

Bifariam posse singultus generari.

Dubium aduersus Hipp.

Resolutio.

Prognostica.

Curatio, si fiat ex inanitione.

aphoriſmo 13.libri ſexti, quando ſcilicet ex plenitudine fiat, vt Galenus exponit. Vbi autem ex euacuatione ortus fuerit ſingultus, curabitur per alimenti conuenientis aſſumptionem, & per ea quæ defectum explent, eodem Aëtio teſte. & ſi perſeuerauerit adhuc immodicus ſanguinis fluor, aut alui profluuium eiſdem proſpiciendum erit, iis maximè cõducit oleum amygdalarum dulcium potũ per ſe, aut cũ aqua tepida, pariter & ptiſanæ cremor per ſe, vel cum contuſa pullorum carne.

Si ex frigiditate.

Si verò ex frigiditate, calfacientibus curari debet (Galeno & Aëtio teſtibus) tum cibis, tum medicamentis. Quapropter in potu ruta cũ vino exhibenda eſt, aut apium, cuminum, calamintha, aſarum, pulegium, dictamũ, aut nardus celtica, quodlibet eorũ per ſe, aut ſimul mixta in aqua mulſa decocta, vel etiã ſeſeli, & daucus, ſeu caſtorium ex Galeni Aëtij, & Pauli ſententia, vel ſyrup. de mentha, ſeu è corticibus citri paratũ exhibe. Interim quoquè drach. j. diacalaminthes, aromatici roſati, aut diarhodon, ſeu diacinnamomi cum exiguo vino, aut aqua mulſa præbebis. Foueri etiam extrinſecus debet ſtomachus oleo, in quo ruta, cuminum, & abſynthium ſint decocta, vt idem Aëtius inquit. Inſuper oleo maſtichino, nardino, coſtino ab extra vti poteris, ſimiliter & ſaccelli parentur ex vtraque mentha, abſynthio, calamintha, ac pulegio ana p. j. macere, caryophyllis, cinnamomo ana drach. ij. corticibus citri, ligno aloës, & chia maſtiche ana drach. j. contuſis omnibus ſaccelli formentur, ac calidi per ſe, ſeu parum inſperſi vino albo odorifero applicentur.

Si ex frigidorum humorum copia.

Quòd ſi ſimul cum frigiditate, frigidorum, viſcoſorúmque humorum copia adſit, extenuantibus, & incidentibus vtẽdum eſt, Alexandro auctore, inter quæ ſummoperè acetum ſcillinum approbat, ac ipſum oxymel ſcillinũ. Paulus verò, ac Aëtius eis, qui integræ ſunt ætatis drac. j. caſtorij ex poſca potui tribuunt, quinetiam & ipſum forinſecus (vt aiunt) impoſitum cũ oleo ſicyonio, aut antiquo commodum exiſtit. Denique (vt Paulus refert) ſpiritus retentio potens eſt remedium. Ab extra verò vſus (vt inquit Trallianus) fuit caſtorio, ſtyrace, & maſtiche, oleo ipſa incoquens, agitabátque inter coquendum oleum ruta, & ex eo ſtomachum vehementer fouebat, & vbi hæc non ſuffecerint, per vomitum modo dicti ſucci vacuandi ſunt, præſertim ſi facilè vomãt, qui etiam iuuari poterit, ex potu aquæ tepidæ cũ oxymelite, etiam ſcillino ſi opus fuerit. Et ſi ægrè euomãt, per inferna ex hiera, & agarico (niſi quid prohibeat) vel tutiùs per clyſteres purgabis, qui ex eodẽ agarico, & hiera, roſaceóque melle diacatho. aut medicamento ex dactilis parari poterunt, oleo, & ſal adiectis cum mercurialis, caricarum, florũ chamæmeli, foliorum betæ, ac maluarum decocto. Curat item ſternutatio ſingultum à plenitudine ortum, Hippocrate, & Galeno teſtibus præcitato aphoriſ. 13. ſexti libri. Nam violẽto opus eſt motu, vt veluti concuſſæ ipſum efficientes humiditates difflentur, atque euacuentur. hoc autem facit ſternutatio (vt Galenus inquit) pariter & vomitus ſufficiens erit ipſius medela, vt liquet eodem octauo de compoſitione medicament. ſecundum loc. cap. 3. Qua ratione etiam ex Aëtij decreto, cõfert extremarum partium adſtrictio, cõpreſſio ſpiritus, vociferatio concinna cum plurimo clamore, deambulatio longa, & concitata, geſtatio, atque adhuc magis equitatio, & cucurbitulæ cum plurima flamma pectori, ſtomacho, & dorſo affixæ.

Curatio ſingultus à caliditate orti.

Vbi verò ob caliditatem, mordacémque acrimoniam ſingultus fiat, primum vomitum reperiemus ſufficientem medelã, Galen. & Aëtio teſtibus. Quod ſi excrementa rodentia, & corrupta fuerint, iis vtendum eſſe cõſtat (vt inquit Trallianus) quæ contemperant, & ſimul id quod rodit, abſtergere poſſunt. Quapropter temperata aqua, & pane ea imbuto, ac copioſa ptiſana vtendum, item piſciculo aliquo, qui aceti paulũ habeat, & pullis columbarum. Obtũditur etiam dictorum excrementorum mordacitas, ſi intybi ſuccus fuerit potatus, item cucumeris ſemen decorticatum, tritúmque bibitum, & lactucæ ſemen, eodem modo: adhæc portulacæ ſuccus potatus, ipſaque portulaca in cibo ſumpta, & myxarum decoctum in potu acceptum, maximéque omnium tamen præſtat (vt inquit Aëtius) lac recens mulctum, potatum, id verò ſit aſininum, aut caprillum: adhuc exhiberi poterit vtiliter ſyr. violaceus, ex nymphæa, de papauere, ac de infuſ. roſarum, ſeu de ſucco cichorij. Conducunt etiam pariter & hęc, ſi ex cibis in mordacem qualitatem corruptis aliquis ſingultiat, priùs tamẽ præcedente vomitu, vt diximus. Sic etiam ſi ſingultus fiat ex ſeroſis quibuſcunque, & medicatis humoribus, ſtomachum mordentibus. Verùm vbi mordacitas ex iis non alteretur, abſtergatur, ac diſcutiatur iis quæ ſenſus ſtupefactionem inducũt, vti opus erit ex eiuſdem Galeni, & Aëtij decreto. In quem vſum drac. j. medicamenti Philonij Perſici, aut Romani exhiberi poterit. Quãquam ipſi pharmacum quoddam mixtam quandam facultatem habens alterandi, diſcutiendi, attenuandi, ac reſiccãdi, & ſenſum obtundendi conſcribant, quo etiam, ſi videbitur, vti poteris. Nam Galenus præcitato libro 8. de comp. medic. ſecundum locos, nedum idem medicamentum Aſclepiadis auctoritate conſcripſit, ſed particulatim quodlibet medicamentum ſimplex, quod in ipſo ingreditur, expoſuit, ac eius vires examinauit.

Cap. 3.

Ab extra verò oleum roſaceum, citoniorum, de papauere, ac ex nymphæa applicari poterunt quodlibet eorum per ſe, aut cum aliquo aliorum permixtum, adiiciens ſolani, aut portulacæ, lactucæ, ſeu intybi ſuccum, nec non aceti parum. Verùm ſi ob ipſius ventriculi, aut alteriùs viſceris inflammationem ſingultus fiat, ex eiuſdem inflammationis curatione ſedabitur. Id verò ex iis quæ paulò poſt dicemus, patebit. Similiter ſi fiat ex ſpiritu flatuoſo, eis quæ ipſum diſcutiunt intus, ac extra adhibitis ſoluitur. Conſultò etiam prætermiſimus particularem victus rationem ſingultus, prout diuerſa exigebat eius cauſa, ne nimiùm prolixi eſſemus, tum quoniam ſtudioſi ex iis, quæ diximus in aliis ſtomachis affectionibus pro cauſarum diuerſitate petere poterunt.

Περὶ ὑπτιασμοῦ, ἀνατροπῆς, ναυτίας, ἢ ναυτιάσεως, καὶ ἐμέτου. *Id eſt, de ſupinitate, ſtomachi ſubuerſione, nauſea, & vomitu.*

CAP. LXVII.

QVAMVIS venter cum pro naturæ lege ſe habeat, trahat quidem ad ſe ſupernè per ſtomachum, deorſum verò excernat, tamen cum ab aliquo, quod morſu, ponderéve contriſtet, vexatur, eiicere id ſtatim cupit, & quocunque vergit, id quod oſtendit, eo abutitur ad expulſionem, & interdum ſi toti ipſi vẽtriculo talis affectus contingat,

tingat, vtroque etiam eius ore vtitur ad expellendum, Galeno teste tertio de causis symptomatum. cap.2. Non ab re itaque in hoc expulsionis conatu, in eo plures excitari possunt deprauati motus, ac symptomata expultricis eiusdem vẽtriculi facultatis. Verùm nos posthabitis his, quæ proueniũt, cùm venter eiicere cupit per infernum os in pyloro existens, quoniam de his infra pertractabimus, de eis mẽtionem faciemus deprauatis motibus expultricis facultatis ventriculi, qui (præter iam dictos) ipsi accidunt, cùm cupiat id quod contristat, excernere per supernum os in gula existens. Ij autem plures sunt prout diuersimode offensus ventriculus ipse à diuersis fuerit. Nam quidã est, qui à nonnullis Græcis ὑπτιασμὸς τοῦ στομάχου Latinè verò supinitas stomachi appellatur, qui affectus contingit quãdoque iuxta intemperiem quamcunque ipsius stomachi, citra tamen vitiatos humores. Fit etiam per humiditatem multam quidem, non tamen malignæ qualitatis, vt liquet ex Galeno 8. de compo. medic. secundum locos. Irriguus enim stomachus (vt ipse inquit) per largam humectationem similiter vt ligamenta neruorum, lassatur. Quidam verò à Græcis ἀνατροπὴ, à Latinis subuersio dicitur. Quanquam hæc vox indifferẽter duo significare poterit ex eiusdem Galeni auctoritate. Nam quandoque appetitus perditionem sic appellare possumus: interim verò nauseosas affectiones ab accepto cibo fientes: contingit etenim quandoque hoc vnũ solum symptoma accepto cibo, vt si paulo fortiori motu moueantur, statim vomant. Appellant aliqui etiam taleis stomachicos. Verùm hæc affectio quandoque ad solam oris ventris debilitatem sequitur, quod cibos amplecti, eisque obuolui non potest, velut tota ventris amplitudo solet. Quandoque verò & cum vitiatæ alicuius, modicæ tamen humiditatis, complexu. Nam multa quemadmodũ & valde vitiata citra cibum nauseam efficit (vt posteriùs dicemus) quam nauseam Græci cum ναυτίαν, tum ναυτίασιν appellare solent. Quandoque ipsa ventriculi vis ad alium deprauatum excitatur motum, vt quæ ipsum contristant, detrudat, qui licet non idem sit cum singultu, eiusdem tamen generis est, vt idem Gale. liquet comment. aphoris. 39. 6 lib. maioris, ac minoris ratione differentes. Nam vehementior ille, mediocris autem hic stomachi motus existit (vt præcedenti capite dictum est. Appellatur verò à Græcis ἔμετος, à Latinis vomitus. Verùm quãquam quatuor hi affectus nominati paulò inter se dissideant, tamen nos quoniam primus, qui stomachi supinitas appellatur, facillimè curabilis est, quia aut adstringentibus solis, aut quæ siccare humiditatem possunt, ac cõstringere laxatum corpus, curabitur, aut alterãtibus, vel eisdem simul mixtis, de quibus in cura nauseæ, & vomitus mẽtio fiet, ampliùs verba de eo nõ faciemus, velut neque de ea, quàm Græci ἀνατροπὴν Latini subuersionem nũcupant. Nam si ea ἀνορεξίαν, hoc est appetitus perditionem significabit, iam eius curã cõscripsimus. Si verò per eam intelligatur id symptoma, quod accedit sumpto cibo, vt si paulò fortiori motu moueantur, statim vomant, ex iis etiam, quæ nauseæ, & vomitus curabũtur, curari poterit, potissimùm cum parum à nausea discrepet, quando à modicè vitiata humiditate exoritur. Verùm si ob oris ventriculi solum fiat imbecillitatem curabitur vt supinitas. Reliquum est vt consuetum morem seruando, de nausea, & vomitu à nobis sermo fiat. Ij nanque maximam inter se cognationem habent, ac vnus reliquũ præcedit. Nam nausea vomitionem præcedit, licet non perpetuò ad nauseam vomitus consequatur, cùm nonnulli nausearunt, nec tamen vomuerunt, vt Galenus inquit 2. de caus. sympto. similiter Paulus ca. 155. lib. 2. dicebat, nonnulli verò turbantur, sed nihil euomunt, humore ipsis tunicis imbibito. Quæ nausea deprauatus est quidam expultricis facultatis vẽtriculi motus, quo venter ipse ea quæ eius corpus cõtristant, quàm citissimè per stomachũ vacuare appetit, vel breuiùs, irritus quidam est conatus ad vomendum: vt quidam volũt, seu inanis quædam vomendi irritatio, hæc interdum ad vomitum impellit (vt diximus.) Interim verò & citra vomitionem fit, vt ex Galeni mente declaratum est. At vomitus prauus quoque est eiusdem expultricis facultatis ventriculi motus, quo ea quæ in eius capacitate, seu latiori spacio existunt, ac ipsum contristant, & in se fluitant, reiiciat quamcitissimè per stomachum, vt ex eiusdem Galen. verbis colligi potest præcitato lib. 2. de caus. sympt. Ex quibus facilè quispiam colligere poterit tum conuenientiam, tum etiam & differentiam inter nauseam & vomitum. Quod verò in ambabus hisce affectionibus os vẽtris potissimùm afficiatur, liquet apud Galen. cum 2. de cau. symp. tum etiam 5. de loc. affe. Dixi autem non abre potissimùm, quoniam & totius ventriculi affectiones esse possunt, quemadmodũ & reliquæ iam dictæ, vt apud eundem Gal. liquet præcitato lib. 5. de loc. affect. & cùm nemo sit qui vereatur ventriculũ in hisce affectionibus oblædi, eásque esse proprias eiusdem affectiones, citra quæ symptomata nihil è ventre per os efferri potest, ex sentẽtia eiusdem Galeni comment. aphor. 43. 2. lib. propterea in hoc sermo protelandus, & tempus conterendum non est, etsi ventriculus per se quandoque per consensum, maximè in vomitu afficiatur, vt ex causarũ enarratione patebit. Verùm qui affectus præter naturam sint, non admodum liquet, cum Gale. quandoque naturalis expultricis facultãtis symptomata appellet. Interim verò eiusmodi motus licet praui sint, naturæ opera nũcupet, vt eodem 2. li. de caus. sympt. scriptum est. At si quis eiusdem verba probè intellexerit, pro comperto habebit, vtrunque verum existere. Nam cùm nullum animal nauseare, aut vomere ab aliquo doceatur, imò à seipso, ac à propria eius natura, (seu vt ita dixerim) à principio intrinseco, & per consequens naturaliter hos exerceat motus, cui in dubium venerit motus hos naturæ esse opera, At quoniam nũquam natura ipsa taleis exorditur motus, nisi grauata, aut stimulata à quapiam præter naturã causa, quæ naturam sic violenter moueri cogit, propterea inter symptomata, quæ præter naturam sunt, annumerantur, ex illo siquidẽ sympto. genere sunt, in quibus causa aliqua quæ præter naturam est, ad taleis actiones naturam stimulat. Hinc fit, vt symptomata potiùs, quàm naturæ opera appellari mereantur, cùm nunquàm ex seipsa natura taleis exorditetur motus, nisi à causa aliqua præternaturali fuisset stimulata. Et propterea non motus secundum naturam, seu actiones, sed affectiones potiùs appellari merentur, quia quodammodo ab alio, & nõ omnino à se natura in hoc opere motũ habet, irritata scilicet, ac coacta à præternaturali (vt diximus) causa. Contrahit etiam seipsum vẽtriculus circum ea, quæ ab ipso excernuntur ad

cap.3.

Nauseæ cũ vomitu cõuenientia & differentia.

2. de caus. sympto. cap.4.

Nausea quid sit.

Vomitus quid sit. cap.3.

Quæ pars in eis afficiatur.

2. de caus. sym. ca. 3. 5 de loc. affe. c. 6.

Loco cit.

Quis affectus præter naturam sint.

tur ad eum modum id quod in se continet, extrudens, quo manus nostræ aliquid exprimunt, vt Galenus inquit. Facultas autem, quæ motũ ei præstat, vna è quatuor naturalibus est. expultrix scilicet appellata, cuius propriæ facultatis symptomata sunt nausea, & vomitus, ex Galeni decreto eodem 2. libro de causis sympto. Eiusdem nãque praui motus sunt, vt diximus. Verùm licet vomitus toto genere præter naturam sit, tamen si tempestiuè fiat. hoc est cùm id quod contristat, expellitur, ad animalis cõmodum per eum, non erit symptoma in genere læsionis actionum, sed alteri generi sympt. subiicitur, quod scilicet est affectum præter naturam, ex Galeni decreto lib. de differẽ. sympto. in fine. Sic quoque de nausea sentiendũ erit, si ad eam talis consequatur vomitus. Semper etenim præter naturam quempiam affectuum consequuntur. Dignoscitur autem nausea, quando ipsa in illa inani vomẽdi irritatione lancinat, tantum ventriculum ipsum & nullum humorem educit, Aëtio teste. Distinguitur etiam à subuersione, quoniam ea non nisi cibo assumpto, hæc autem sine cibo assumpto fit, ex Pauli sententia eodem cap. 54. lib. 2. Quamuis Gal. aliam præter hanc afferat diuersitatis causam, quoniam ea aut propter solam ventris debilitatem, aut cum vitiatæ alicuius, modicæ tamen, humiditatis complexu fit, hæc verò ex multa, & etiã valde vitiata, citra quoque cibum afficitur. Vomitus autem signa frustra quispiam conscribere tentauerit. Verùm à nausea ipse differt, quia per vomitum perpetuò aliquid extra excernitur, per nauseam autem nequaquam, quanuis ad eam (vt diximus) vomitiones interim consequantur, interim verò non. Hæc symptomata nonnullos sectantur ventriculi morbos, qui diuersimodè à diuersis quoque causis oriri possunt, ea propter vt manifestior fiat eorum morborum cùm dignotio, tum curatio: ad dignoscẽda eorum causas me conuertam, quoniam, & in his quoque non exiguam inueniemus inter dicta symptomata differentiam. Sunt verò in vniuersum duæ præcipuè prædictorum symptomatum causæ, nempe copia, vel humorum vitium, seu prauitas. Copia siquidem ventriculum grauando, prauitas autem, seu vitium morsum inferendo affligens, vt patet apud Galenum cum 2. & 3. de sympto. causarum 8. de composi. medic. secundum locos, & apud Alexan. cap. 13. lib. 7. Atqui copia humorum ex pondere, ac tensione, quæ in ventriculo sentiuntur, percipi poterit, ita vt cùm eos ferre non potest ventriculus, ad nauseam seu vomitum excitetur. Verùm si ciborum fuerit hæc copia facilè ex ægri, vel abstantium sermone percipi poterit, quemadmodum si sine cibis tensio, seu pondus sentiatur, humorum esse copiam coniectandum erit. At si non multi, sed praui humores fuerint, qui ventriculũ obsederunt, si biliosi fuerint, oris amaritudo, sitis, atque ardor simul cum morsu in ore ventriculi & inappẽtia aderit, & absumpti cibi in amaram, seu nidorosam qualitatem vertũtur, quemadmodum si frigidi fuerint neque siticulosus erit æger, neque ardorem in ore vẽtris sentiet, sed econtrà frigus, & quandoque immodicè appetet, percipiétque in ore acidam qualitatem, acescéntque in ventre cibi assumpti, & si dulcis fuerit pituita, eandem sentiet in ore qualitatem, verùm si salsa sit, sitis quoque in his augebitur, minuetúrque appetentia, ac forsasse abolebitur, præter id quod similem quoque sentiet in ore qualitatem. Quòd si vomitus ad has causas consequatur, faciliùs per vomitionem redundans succus dignosci poterit, tum visu à medico, tum gustu à laborante. Verùm vbi saniosi, serosive, ac tenues fuerint redundantes humores, non solùm ante cibos, sed & post acceptum cibum vomitũ inducunt, perpetuo nimirum motum versati ex Aëtij sentẽtia c. 10. lib. 9. Ex vitiosis autem cibis deuoratis, aut vbi in ventriculo fuerint corrupti, si vomitus fiat, facilè quoque ex laborantis, aut adstantium relatione simul cum vomitionum qualitate percipitur. Atqui neque hoc satis erit pro causarum dignotione, sed diligenter considerare oportet, num in ventrem dũtaxat tales redũdent succi, an ex aliqua quadam parte, seu ex vniuerso corpore humores in vẽtrem confluant. Ad hæc nũ in lato ventriculi spacio contineantur, eóque fluitent, innaténtque, an in eius corpore infarcti, aut infixi fuerint? seu eius tunicis adhærescant, qui generantur in ventriculo humores, aut ab aliis partibus transmittantur? Hæc nanque cognitu perquam necessaria sunt, viróque indigent exercitatæ considerationis. Nam si vniuersum corpus fuerit affectum, plethoricum quidem ex plethoræ signis id iudicabis. Si ex vitiosis humoribus repletum, id ipsum ex colore, & eruptionibus papularum circa cutem cognoscitur, atque ex ipsa adeò vrina (vt inquit Aëtius) Quòd si non ab vniuerso corpore, sed ab aliqua eius parte vt capite, splene seu hepate humor ad ventriculũ fuerit trãsmissus, æger ipse primùm affecti membri læsionem sentiet. Aut enim caloris sensus iuxta affectũ membrum ipsi contingit, aut frigoris, aut grauitatis, aut etiam tactui nostro durum succumbit. Nec nausea intensa & crebrior, si ipsa excitetur, aut vomitus, si is quoque fiat, crebrior, & intentus erit, sed leuior & insigni aliquo spacio interposito vrgebit, totiúsque præter hęc corporis habitus perpetuò considerandus erit. Ab iis illud existimãdum erit, quanam victus ratione sit vsus, vtrum ne frequenti cruditati, aut satietati inciderit, idque in otiosa vita ac pręcipuè pręter consuetudinem, an contrà. Illud deinde perpendẽdum an aliud membrum corporis certo temporum circuitu vexari solitum nunc nõ vexetur, vel aliqua consueta excretio iis retenta sit. Verùm si nihil horum adsit, & crebrè, intenséque, nullóque insigni spacio interposito vrgebunt prędictæ affectiones, certum est ventrem ipsum per se, ac primariò affectum esse, redundantésque humores in eo esse genitos. Num verò in latiori eius spacio contineantur, ac fluitent redundantes succi, vel in eius corpore adhærescãt, seu infixi sint. hoc modo interstingues. Etenim si vomitus statim post nauseam obortam, etiam citra violentiã comitetur, humorem noxium in lato vẽtriculi spacio esse non dubiè censendum. Sin autem nausea quidem excitata fuerit, verùm nihil notatu dignum per vomitiones efferatur, humores noxios, si biliosi sint, vel serosi, in ore ventriculi absorptos esse, vel si viscosi sunt, ipsi ori ventriculi infixos esse, intelligito ex Tralliani decreto. Nam cùm humor quispiam in ipsis ventriculi tunicis cõtineatur, nausea quidem vexabit, sed inanis, & sine vomitu, & quę irritat dũtaxat, nullum humorem euacuans, Galeno auctore 1. de locis affectis, cap. 4. Quamuis humores crassi, ac viscidi, qui superficiei ventris infarcti adhærent, ante cibum etiam magis nauseas, atque inaneis vomitiones moueant, & propterea nil mirum si ex talibus

Loco citat.

Nauseæ signa.
Aët. li 9. cap. 10.

Nauseæ, & vomitus causæ.

2. de cau. sym. cap. 3.
3. de cau. sym. cap. 2.
8. de compos. medica. secun. loc. cap. 3.

libus oriatur succis nausea, quod vomitus eam non sequatur, potissimùm si expultricis facultatis quoque adsit imbecillitas, veluti etiam non rarò euenit, quod ea robusta existente, humoribúsque tenuibus in ventriculi tunicis existentibus, exigua quædam eorum portio ex nausea violenta in ventriculi capacitatem effundatur, ac proinde excitato vomitu per os eiiciatur, & hæc esse in causa mihi videtur, quod interim vomitus nauseam comitetur, quandoque vero citra vomitum nausea fiat. Quanquam succis etiam in ventriculi spacio consistentibus, nausea illa exigua quæ vomitum præcedit, excitetur similis ei affectui, quē Græci κέρχνον dicūt, qui tussim præcedere solet ex Galeno auctore eodem 2. li. de causis symptom. id quod etiam Aëtius confirmauit, licet à quibusdam praue eius verba fuerint intellecta. At si quispiā scire cupiat cur absorpti, seu infarcti in tunicis ventriculi humores ipsius corpus molestantes, præsertim qui morsum inferant calidi, vel frigidi existentes singultum potius quàm nauseam efficiant? Respondebimus nos eos cùm non adeò morsum inferant, nauseam excitare, cùm verò mordacitatem validam efficiunt, singultum promouere, & propterea non semper humores etiam mordaces in ventriculi corpore impacti singultum efficiunt. Neque etiam nauseam, sed quandoque vnum, interim alterum symptoma excitant propter iam dictam causam. Verùm à vomitu singultus, & oculorum rubor malum esse inquit Hippocrates aphoris. 3. 7. libri, quemadmodum etiam à tuberculi introrsum ruptione vomitiones si fiant, malæ sunt, eodem auctore aphoris. 8. eiusdem libri, & iterum ab ileo malus est vomitus, vt idem inquit, quoniam is non semper adest, sed quando exitiales ilei sunt (Galeno auctore com. aphor. 10 lib. 7. Nausea verò quādoque (vt quidam volunt) signum crisiū existit, interim verò signum malum, vt in febribus pestilentibus: quādo in conualescentibus multiplicatur, indicat recidiuam. At vomitio vtilissima est, si pituita ac bile permixta quammaximè fuerit, si nō multa nec crassa sit. Sincerior enim deterior est, siue fuerit porracea, aut liuida, aut nigra, quicunque ex his fuerit color, malum esse censendum est, auctore Hippocrate 2. prognost. Exitiale quoque admodum est, si idē homo omnes vomit colores. Et si vomitio liuida graue oleat ocyssimam indicat mortem, & (vt summatim dicam) omnis subputris, ac subfœtidus odor in omni vomitione malus est, Hippocrate auctore præcitato loco. Quod autē interdum vomitus valetudinis causa rectè fiat, experimentis credēs Celsus approbauit. Commonet tamen, ne quis qui valere, & senescere volet hoc quotidianum habeat, vt liquet lib. 1. cap. 3. Pro dictarum autem affectionum curatione illud primum animaduertendū est, quod vbi ex immodica humiditate citra vitiatos humores fiant, quæ velut mador quispiā circa affectam partem existens sola quantitate, & copia affligat, & veluti irriguum os ventris reddat, aut totum ventrem ob eandem multam humiditatem exolutum, ac laxum habeant laborantes, vtilissimus adstringētium eduliorum, potuum, ac pharmacorum vsus existit, languido nimirū, exolutóque tunc reddito ventriculo ipso admodum laxatorum articulorum, vt liquet apud Galenum 8. de compositione medicamentorum secundum locos. Quemadmodum vbi vitiati fuerint redūdantes circa ventrem, & stomachum humores, in maximum perueniunt detrimentum ægri, ex adstringentium eduliorum, potuum, ac pharmacorum vsu, ex sentētia eiusdem Galeni præcitato loco, & Pauli ca. 54. lib. 2. Verùm si iam dicti succi præter id quod vitiosi nō sint, frigiditatem permixtā habeant, calfacientia prædictis adstringentibus misceri debent ex eorundem auctorum decreto: humida nanque intemperies siue sola consistat, siue cum calore, frigoréve coniuncta sit, omnium facillimè curatur, vt patet 7. method. medendi, c 9. Ad hæc sciendum quòd veluti graueolentia omnia stomachum subuertere solent, sic odorata corroborare. Quapropter cùm ea multipliciter auxilientur stomacho, ob vitiatos setosos humores subuerso, nedum in medicamentis ipsis, verùmetiā in cibis permiscenda erunt. Et quoniam diximus per consensum quandoq; à toto, vel à quapiā corporis parte affectiones has gigni posse, quæ quidem curari haudquaquam possunt, nisi priùs totū corpus, aut primariò affecta pars curetur, ita tamen, vt neque eodem tempore ventrem ipsum negligamus Galeno eodem auctore præcitato loco. Propterea de iis à nobis sermo non fiet, sed eius duntaxat nauseæ, & vomitus curationem aggredimur, qui causam habent nedum in ventriculo contentam, sed in ipso etiam genitam, quo fit vt propterea etiam de nausea & vomitu ex bile ortis verba non faciamus, cùm neque ipsa in ventriculo oriri possit, nisi ab aliis partibus, iocinore præsertim, aut eiusdem bilis vesica ad ipsum trāsmittatur. Aër itaque eligatur, ad calidum vergens, item somnus, quies, ac etiam moderata inedia competunt Alexandro & Paulo testibus Hoc enim victu (vt inquit Alexander) pituita non solum alteratur, extenuatúrque, sed etiam in sanguinem benignum, probúmque conuertitur, vt eiusmodi quoque humor per inopiam alimenti nutrire possit, præsertim vbi dulcis fuerit. Quanquam in vomitionibus frequēter, & paulatim cibus offerendus est (vt inquit Paulus præsertim vbi biliosi fuerint. Decubitus autem sursum vergēs in omnibus quomodocunque nauseantibus, & vomentibus adornetur in conuenienti, & affectioni contraria domo, Aëtio auctore præcitato loco. Vbi autem vires inediam etiam moderatam non ferant, contusæ carnes, ac iura pullorū, seu gallinarum tribui poterunt pro cibis, modò eorum quantitas modica fuerit, cum quibusdam odoratis paratæ, vt cinnamomo, caryophyllis, seu aniso, cotoneis etiam, aut mali punici granis simul incoctis, aut exiguo omphacio, & aqua rosacea adiectis. Quòd si contusas carnes, seu iura assumere noluerint, poterunt ipsas quoque carnes gallinarū, pullorum gallinaceorum, columbarum iuuenum, phasianorum, perdicum, turturum, turdorū, merularum, leporum, ac capreolorū iuuenum, commodè pro cibis capere, & interim easdem assas adiectis prædictis odoratis, interdum etiā elixas, & præter iam dicta odorata decoqui cum eis possunt hyssopum, pulegium, serpillum, sampsuchus, fœniculum, oreoselinum, thymus, & reliqua huius classis, potissimùm vbi crassa, & tenax pituita in causa fuerit, & tunicis adhęrescēs, atque impacta. Pro potu vinum exhibeatur ruffum, subadstringens, & vetustius, vt inquit Aëtius, vel aqua mulsa. Vinum nanque adeò calefacit ventriculum, vt in qualitate eius calorem non intendat, licet eiusdem substantiam augeat, & mel despumatum ipsum per se optimū nutrimentum

[Marginal notes: 2. de cau. sym ca. 4. — Dubium. — Ratio. — Prognostica. — Aph. 10. lib. 7. — Tex. 38. sequentibus. — Curatio. — cap 2 — De odoratis nota. — 7. meth. c. 11. — Victus ratio.]

trimentum frigido ventriculo eſt, vt liquet 6. meth. med. cap. 7. A cibis autem ſemper cotonea mala, meſpila, corna, ſorba eos fructus quos *azarolas* vocant, aut alia pyra adſtringentia, ſeu mala punicą guſtare poterunt. Exiguam autem quantitatem de eis capiant, vt cibum duntaxat continere valeant. At quod natura, vel arte alui excreméta ſubducere quotidie cõferat, ac vitare immodicos animi affectus, cuilibet patere poterit. Cæterùm vbi tenues, ac ſeroſi fuerint vitiati humores, qui ſtomacho impacti nauſeam efficiunt, confeſtim vomitu eiiciendi ſunt, qui digitis, aut pẽnis immiſſi, proritari debet, vel liberaliori tepidæ potu, ſeu tenuiſſimo ptiſanę ſucco exhibito, vt Alex. & Aëtio viſum eſt, vel etiam mulſa ex Galeni & Pauli ſententia. Verùm eo caſu tã ptiſanæ cremoris, quam aquæ mulſæ ſumendum plus eſt, ex eiuſdem Galeni decreto 7. meth. med. quàm vel nutrimenti, vel etiam deiectionis cauſa ſumeretur. Idoneum quoque eſt (eodem auctore ibidem) ſi mulſa, in qua incoctum abſynthium ſit, bibatur. Nã id quoque (vt ipſe inquit) tenues ſuccos, quicunque videlicet in ipſius vẽtriculi ore continentur, cõmodè deorſum impellit. At ſi difficulter vomant, nedum prędicta mulſa, in qua incoctum abſynthium ſit, vti poterunt, verùm & aliis quoq; purgantibus medicamẽtis, quibus prædicti redundantes ſeroſi ſucci deorſum impellãtur. Sunt autem ad eiuſmodi affectus, vbi ſcilicet vitioſi ſuccis ventriculi tunicis fuerunt recepti, idonea pharmaca, ex genere eorum quæ modicè purgent, ſicut eorum vis ſuper ventriculi, & inteſtinorũ loca non aſcendat, aut ſi quid vltra vaſa quoque in meſenterio contingat, ſpeciatim verò quæ ex aloë cõponuntur, ſunt aptiſſima, & ſi illa præſto non ſint, aloë ipſa per ſe, vt liquet eodem ſeptimo met. med. cap. 11. Nam vbi humiditas vitiata tunicas ventris, porrigat picra ex aloë vtilis eſt expurgãs humiditatem, eodem Galeno auctore octauo de cõpoſitione medica. ſecundum locos, cap. 2. Exhibeantur itaque ipſius medicamenti ex aloë, & potiſſimùm ea elota drac. ij. aut ipſiuſmet aloes (vbi ipſius medicamentum haberi nequit) drac. j. vel drac. j. s. formatis ex ea ſeu iam dictó medicamẽtó cõpoſito, catapotiis, póſtq; per aliquod tempus vnc. ij. vel iij. ſyr. ex pluribus infuſ. roſarum rubearum, vel perſicarum exhibere conuenit, vel drac. s. prædicti medicamẽti ex aloë aſſumens diacath. drachm. iiij. cum vnc. j. pulpæ caſſiæ fiſtulæ bolus figuretur, ac tribuatur. Poteris quoque vice prædicti medicamenti drac. j. elotę aloës admiſcere, nãque ea licet purget minùs, roborat tamen ventriculum magis, vt eidem Gale. viſum eſt. Verùm quibus lenta pituita vẽtriculo eſt infixa, iis priùs exhibenda ſunt quæcunque hãc diſſecent, poſtea purgandum. Quod ſi ad vomendum ſunt idonei, non inutile erit per radiculam ex oxymelite euomere, eodem Gal. auctore præcitato lib. 7. metho meden. cap. 11. Si verò inepti ad vomendũ ſint, nedum ipſum oxymel tribuendum erit, quo frigidi, craſſi, & glutinoſi humores attenuentur, ac diſſecentur, verum etiam & ipſum oxymel ſcillinũ cum aliquorum incidentium, repurgãtium, calefacientiúmq; decocto, veluti eſt hyſſopum, ſerpyllũ, pulegiũ, abſynthiũ, fœniculi, & oreoſelini, ac capparorum radix, quibus ſæpius aſſumptis, prædictũ quoq; pharmacũ ex aloë præberi poterit, & ſi videbitur, robuſtis potiſſimũ *corporibus trochiſcatum* addas agaricum, ex eo drach. j. aſſumẽs. Verùm vbi

Medicamẽtorũ ratio. 7. meth. ca. 11.

pituitoſi ſucci acidi, aut dulces fuerint, eos concoquere tentandum eſt, ipſi naturæ in hoc opẽ ferendo, quiete, inedia, & ſomno (vt dixim⁹) ac alijs, quæ concoctioni tum intus, tum extra opitulantur. His quoque peractis ad ea, quę ſtomachum, ac vẽtriculum ipſum roborãt, ipſorúmque intemperiem alterant intus, ac extra adhibita cõfugiẽdum eſt. Quapropter medicamentum, quod ex calamintha conſtat, ſeu pharmacũ ex tribus piperis generibus, aut aliud quoddam cõſimile commodum exiſtit, ex vino tenui, aut aqua potatum ſi drach. j. eorum exhibeas, in quem vſum confert diacinnamomum, aromaticum roſaceum, dianiſum, ac medicamentũ ex xyloaloë cõfectum, inſuper diarhodon, ſi ſimili põdere eodem modo exhibeantur. Forinſecus autem (vt inquit Aëtius) ſtomacho maſtichen chiam, vnguento nardino dilutam, & tritam, purpureáque lana exceptam imponito. Vel recipe chiæ maſtiches, & aloës ana vnc. j. diluantur, & diſſoluantur in oleo de abſynthio, ac nardino, & ſimiliter cum purpurea lana ventriculo imponãtur, aut olei maſtichini, & de abſynthio, ac nardini, ſing. vnc. j. excipe, & menthæ ſiccæ, cinnamomi, maceris, & galãgæ ana dra. j. chiæ maſtiches drac. iiij. permiſce, & cum pauca cera vnguẽtum facito, ac imponito. Item vtriuſque menthæ, & abſinthij ana p. j. excipe, cinnamomi, chiæ maſtiches, & ligni aloes ana drac. ij. corticum citri, maceris, calami odorati ana drac. s. caryophyllorum ſcrup. j. roſarum rubearum ſiccarum manip. s. Omnia contũdito, ſimùlque miſceto, & ſaccellos in ſcutiformi figura formato, ac ſtomacho imponito, qui inſuper macerari in vino gręco, aut guarneto poterũt, in quo abſynthij parum fuerit decoctũ, & ſæpius iterari calidi applicentur. Verùm vbi emplaſtris magis vti volueris, chiam maſtichẽ aſſume, quæ in oleo nardino, ac de abſynthio diluatur, ac maceretur quantum ſatis ſit, ad dimidiam quãtitatẽ eius, ipſius aloës adiice, adeò vt in emplaſtri formam redigantur, in corioque ſcuti formã obtinente extẽdas, & vtere, & ſi mauis cinnamomi, maceris, caryophyllorum, ac calami odorati exiguũ puluerem addere poteris, ex torrido item pane, vino græco, aut guarneto macerato, & vtraque mẽtha, ac abſynthio contuſis, ac cinnamomi aloës, & chię maſtiches puluere optimum medicamẽtum ad frigidum, ac laxatum ſtomachum parabis. Sæpe tamẽ accidit, vt in ipſo ventriculi ſinu contentus humor vomitum excitet, qui humor per vomitũ etiam expurgatus cauſa eſt, vt prior vomit⁹ facilè quieſcat, & propterea non ab re prouocari etiam debet cum aliquo ex prędictis vomitus. Pari etiam ratione vbi multa, aut corrupta alimenta in eo taliter contineantur. Nanque vtilis eſt vomitus plenis, & bilioſis omnibus, ſi vel nimium ſe repleuerunt, vel parum concoxerunt. Nam ſiue plus eſt quàm quod concoqui poſſit, periclitari ne corrumpatur non oportet. Si verò corruptum eſt, nihil commodius eſt, quàm id qua via prædictum expelli poteſt, eiicere, Celſo auctore eodem cap. 3. libri primi. Id quod dicere ſolent medici, Vomitus vomitu curatur. Quanquam non propterea euertunt Hippoc. ſempiternæ veritatis axioma, quod videlicet cõtrariorum cõtraria ſunt remedia, & quod curatio perpetuo à cõtrarijs fiat, cùm per vomitum humores euacuantur, qui nauſeam, & vomitum ſtomacho inferebãt, & propterea per cõtrarium fit curatio. Nam prorſus euacuare alienũ, naturæq; inimicum humorem, eiuſ-

dem retentioni contrariũ est, Galeno auctore sexto de Morbis vulg, rescindit etenim vomitus eum affectum, ob quem priùs & nauseabundi ægri erant, & vomebãt causa per eum abscissa. Verùm vsq; adeo iuuari à medico vomitus debet, quod ad naturę cõmodum fiat, ac per eum id quod cõtristat, expellatur: vbi autẽ immodicus fuerit, nec ad animalis cõmodum fiat, sed per eum id quod non deberet expelli, excernitur, & propterea nõ conferat, is reprimi debet Hippoc. auctore aphor. 2. primi, & secundo quarti libri. Quo casu (vt inquit Aëtius) extremæ corporis partes fricẽtur, manibúsque calefactis palpentur, & violentiùs adstringantur, deinde pedes, & manus in aquam solitò calidiorem demittantur. Stomachus quoque absynthij cremore irrigetur, apio insuper, cumino, aut petroselino adiuncto, vtraque mentha, ac spica, necnõ cinnamomo, & chia mastiche, seu calamo odorato, macere, & galanga, pauco vino adstringẽte odorifero addito. Ex iis quoque epithemata fiãt, vbi prædicti fuerint redundantes succi frigidi. Nam si calidi fuerint à toto, vel ab aliis partibus trãsmissi, sãtalum, rosa, corallum, ac alia infrigidãtia absinthij cremori adiũgenda sunt. Odoramẽta etiam, vbi immodicus fuerit vomitus, naribus olfacienda admoueantur, ex eiusdẽ Aëtij decreto, velut sunt rosę, mala cotonea, pulegium, mẽtha, spica nardi, vel ex aqua rosacea, myrtina, ac florum citiãgulorum cum pauco aceto rosaceo odoramentum fiat. Poteris insuper addere santalos, citri corticis, ambræ, seu moschi parũ. Cęterùm affectione diutiùs permanente, & cibis præ morbo non retentis, cucurbita ad os ventris cum plurima flamma affigatur, donec locus rubefiat, atque ipsa adhuc affixa, cibus præbeatur, ex eiusdem Aëtij monumentis, ac Pauli cap. 51. lib. 2. Cibus autem frequenter, & paulatim dari debet, vt dictum est antea, post quem semper aliquod adstringens præbeas. Ex palmulis quoque, malicorio, & galla, vino adstringenti incoctis, & pane tosto simul contrito, puluereq; chiæ mastiches, ac cinnamomi cataplasma applicãdum parari poterit. Et si biliosi fuerint succi, ac calida ventriculi intemperies acacia, hypocistis, balaustium, rhu cataplasmati adiungantur, ac prædicta in posca decoquãtur. Ad quotidianas autem nauseas, & acescentem cibum, ac vomitus, coriandri semen tenuissimè trittum cochleari mensura veluti farinam aquę inspersum bibẽdum præbet Aëtius, aut mastiches cochleare ex frigida aqua, vel lactucæ albæ semen cochleari mẽsura ex aqua iis qui stomacho exuruntur. Ad vomitum restinguendum confert ex Plinij Secundi sentẽtia libro secundo, ca. 11. si mastiches vnc. j. cumini denarium vnũ accipias separatim trita, postea vua passa enucleata permisceas, & linteo inductũ stomacho suppones, similiter mẽthæ cacumina cũ succo mali granati trita, & potui data, & ad eos, qui cibũ cõtinere nõ possunt, & eiiciũt, betonicæ denarios duos accipe, mellis decocti, quod sufficiat pastillos facito, & ex his pastillũ vnũ glutiat: ex aquę calidę cyatis duobus, vt ipse inquit. Sãguinis autem vomitus cap. de cruenta spuitione studiosi remedia petant.

comment. 2. *commen. 9.*

Περὶ φλεγμονῆς τοῦ στόμαχου ἢ κοιλίας. *Id est, De inflammatione stomachi, vel ventriculi.*

CAP. LXVIII.

Velvti cæteræ corporis partes, sic quoque stomachus inflammatione tentari potest: quæ licet variis modis in Galeni doctrina intelligi possit, hic ea duntaxat, quæ ex calidis redundantibus succis oriri consueuit, per φλεγμονὴν, hoc est inflammationem intelligi volumus siue sanguis fuerit, siue bilis, aut vterque quomodocunque permixtus. Cùm itaque ea oritur, siue in ore, siue in alia quauis ventriculi parte, ex dolore simul cum positu pars ipsa affecta facile dignoscitur, similiter & ex proprij eiusdem partis muneris oblæsione, appetentiæ siquidem, si in ore ventriculi, concoctionis autem, si in eius cauitate excitetur. At quòd ipse morbus compositus sit in magnitudine primò, & secundò in intemperie, & tertiò in soluta continuitate, luce clariùs patet apud Galenum cùm lib. de differen. morborum, cap. 12. tum 3. de temper. cap. 5. libr. de inæquali intemper. cap. 3. ac reliquis plerisque locis. Quapropter nõ ab re eam insequuntur tumor præter naturam, grauitatis, ac multi caloris sẽsus, & dolor circa partem affectam, accedũt ad hæc sitis valida, & febris ardens, tumor autem & calor etiam tactu à medico iudicari queunt. Nausea quoque consequetur, propterea quòd inflammationis causa in ventriculi tunicis contineatur. Verùm vbi biliosus magis redũdet succus, ita vt infllammatio erysipelatis naturã referat, vehementer erit ardor, sitis immoderatior, ac ardentissima febris, sed minor tumor, ac grauitas. Ex quibus etiam signis interstingui poterit diuersa causa eiusdem inflammationis, præcedente victus ratione, ætate, temperamento, anni tempore, ac reliquis non prætermissis. At vbi stomachus inflammationem sustinuerit, magna opus est diligentia, vt inquit Alexander cap. 14. lib. 7. Quoniam maximum morbum, & necessitatem corpori affert. Quòd si imbecillis fuerint viribus, qui ita laborãt, mortifera vt plurimum esse solet. Quamuis nedum ij, sed etiam qui valentiores ipsis sunt, ab ea interimi consueuerunt. Nam quibus vel iecur, vel vẽtriculum plegmone obsidet, veluti pleuriticis peripneumonicis, ac synãchicis vna salus est, videlicet ipsum virium robur, ex Galeni decreto decimo methodi medendi, cap. 5. Pro eius itaque curatione aër temperatus, seu parum ad frigidum vergens eligatur. Somnus item moderatus, aut paulò breuior. Nam si longior fiat quàm oportet, potiùs ipsa inflammatio augeretur, detẽto insimul in tali somno intus, nedum præter naturam calido innato, sed alieno, & eo qui præter naturam est, ad quorum detentionem non immeritò inflammatio ipsa (vt diximus) augeretur. Similiter quies iniungenda est, motúsque vitandus, nam prima sunt (vt inquit Celsus cap. 5. libro quarto) quies, & abstinentia. Et si aluus suapte natura humecta nõ sit, lenibus clysteribus lenienda erit. Immodici animi affectus non parum nocent, & propterea vitandi sunt. Quãtum verò ad cibum, & potum attinet, dicebat Galen. decimotertio methodi medendi, cap. 13. quòd in inflammatione cùm iocinoris, tum ventriculi exquisitissimo victu est opus, quippe cùm munus eorum toti animali cõmune sit, acceditq; omnibus animalis partibus maximum incommodũ, siue non probè concoctum alimentum sit, siue non ritè in sanguinem conuersum. Quanquam commune sit in qualibet partium internarum inflammatione tenuissimo vti victu, modò vires valeant. Speciatim autem vti possunt, qui stomachi, aut vẽtriculi inflammatione laborant, pro cibo, ptisana, seu eius cremore, & si erysipelatis magis naturam referat,

Partis affectæ dignotio. *Quis affectus præter naturã sit inflãmatio* *Eiusdẽ inflãmationis signa.* *Causæ.* *Prognostic.* *Curatio.* *Victus ratio.*

referat, vt poterunt lactuca, cichorio, seu endiuia, quam vulgus *scariolā* vocat in aqua hordei decoctis, aut in paruorum pullorum gallinaceorum iure. Pro potu aqua hordei vtantur, aut ea, in qua semina coriandrorum præparatorum fuerint decocta, seu exiguum cinnamomum, cui iterum adiicere poteris succi malorum punicorū acidorum parum. A vino autem, & carnibus quibuscunque omnino abstinendum, quoad vires valeant. Confestim autem, modò nihil prohibeat, vena secāda erit, eáque interna, præsertim vbi totius corporis plenitudo adsit omnium humorū ex æquo, aut ipsius sanguinis, & prout vires ferunt, sanguinis quātitas extrahatur, etsi opus fuerit denuò repetatur. Vbi verò bilis redundauerit magis, eadē quoque vena secanda erit, minor tamen sanguinis quantitas educēda. Vtendúmque pariter in vtrisque frictionibus, ligaturis, cucurbitulis, ac reliquis diuersionibus, præsertim circa initia, ac omnino à medicamine, quod aluum deiiciat, abstinēdum eo tēpore est, quo phlegmone ventriculum, aut intestina occupare cœperit, siquidem longissimè à tentata fluxione parte quod redundat reuellere, nequaquam ad eam trahere conuenit, ex eiusdē Galeni sententia præcitato libro 13. methodi medendi, cap. vndecimo. Post hęc ad ea, quæ extrinsecus applicantur, confugiendum est, quę mixtæ facultatis esse debent, quemadmodū in inflammatione iocinoris dicemus, ídque non in generatione phlegmones modo (vt Galenus inquit) nam id omnium inflammationum commune est, quando etiam si quis repellentibus tantum illo tempore vtatur, non peccet, sed etiam cùm nec affluat, amplius quicquam, nec repelli possit, id quod in laborante particula continetur, propterea quod tunc multus in ea sanguis cōtineatur, isque crassior atque vehemēter impactus, & virtus partis iam debilior est, vtpote cùm in suo vigore consistat, quo tempore vna duntaxat quæ à phlegmone sumitur, agēdorum est indicatio, hanc διαφόρησιν Greci vocant, huic tamen ea, quæ à parte affecta sumitur indicatio eodem etiam tempore copulanda erit. Quę quoniam ex numero earum est, quarū munus toti corpori est ex vsu, siue os ei⁹, siue cauitas afficiatur, propterea robur eiusdem seruari debet. Non ab re itaque coeuntibus contrariis indicationibus, compositum quoque esse medicamentum oportet, eodem Galeno teste præcitato libro 13. method. med. cap. 16. Id quod cōmune existit omnibus partibus, quarum functiones vtiles toti corpori existunt, vt ipse inquit. Ob hāc igitur causam à principio ad finem vsque mixta curatio esse debet ex adstringentibus, ac laxantibus. Attendēdum autem (vt inquit Alexāder) qua re magis opus sit, atque cuius copia magis intendi debeat: quamuis circa initia semper adstringentia intendi debeant. Nam etsi eis duntaxat vtaris eo tempore non peccabis, ex Galeni auctoritate, vt diximus eodem decimo tertio methodi meden. cap. 16. Qua de re oleum omphacinum, rosaceum, aut citoniorum adhiberi poterit, vel etiam de absynthio potissimùm vbi non valida fuerit inflammatio, aut feruor ingens, vel ex rosis, & absynthio parte vna, floribus chamęmelini, radicibus, ac foliis althææ parte media in aqua pluuiali decoctū fiat, & pauco aceto, aut vino albo aquoso addito epithemata fiāt. Insuper ex oleo rosaceo omphacino, mastichino, ac de absynt. ana vnc. j. chamæmelino, & amygdalarū dulciū ana vnc. v. puluere santalorum, & corallorum rubeorum, ac rosarū rubearum sing. ij. drac. ceræ quod satis sit, modicóque vino albo, aut aceto addito vnguentum fiat, & vtere. Quòd si maiora adstringentia requirat affectus, œnanthen, hypocistin, balaustium, rhu obsoniorum, flores rosarum, ac reliqua huiusmodi adiicere poteris, quæ ventriculo tum refrigerando, tum verò firmādo sunt idonea. Quemadmodum vbi laxātibus magis indigeat, vtpote in incremento, aut summo vigore inflāmatione existente, prædictis, quæ laxāt miscenda, ac augenda sunt, veluti chamæmelū, althæa, semen lini, melilotum, fœnumgræcum, adeps anserinus, seu gallinaceus, oleum chamæmelinum, anethinum, liliaceū, mastichinum, ac vtriusq; amygdalę, quibus omnib⁹, aut quibusdā simul permixtis varia medicamenta, prout vsus expostulabit cōponere valebis, cum epithemata, tū cataplasmata, tum etiam vnguēta. Aëtius verò cataplasmata huiusmodi inflāmationibus maximè conueniētia fieri præcipit ex hordeo, semine lini, melle, vnguento nardino, modicóque vino, adiecta mastiche, & absynthij coma. Verùm vbi moderata fuerit inflāmatio etiam Gale. ceratum sufficiens est, cuius descriptio habetur 8. meth. med. cap. 5. Et vbi stomachus magis corroborari postulet, aloën augere cōuenit, admisceréque cum eo aut succum absynthij, aut œnanthen, aut succum capreolorum vitis. Cæterùm vbi phlegmone prorsus inclinauerit, deiiciēdi ventris causa, qui prorsus non deiecerit, nihil lædes, si vnc. iij. mellis aerei cum decocto vnc. j. tamarindorum exhibeas, aut vnc. iiij. syrup. ex pluribus infus. rosarum, vel violarum vbi vehemētior sētiatur ardor. Amplius si vnc. j. aut vnc. j. & s. cassiæ fistulæ cū cichorij decocto, aut aqua hordei præbeas, nedum nihil nocebis, sed summopere proficies. Nam neq; veretur Galen. hoc tempore etiam in iocinoris inflammatione (vt dicemus) vbi cauū eius afficiatur, purgātia medicamēta, modo valentiora non sint, exhibere. Immo etiam & valentiora cum ptisana permixta approbat, vt patet eodem 13. metho. med. cap. 15. verbi gratia, filiculam, & corticem nigri veratri, quamuis ab hisce adeò valētibus medicamētis abstinere perpetuò, potissimùm in internis inflammationibus, consulerem. Si quid verò scirrhosum relictum è phlegmone est, ita vt emolliētia requirat, etiam corroborantia, ac adstringentia cum eis permisceri debēt, ex Tralliani decreto, quorum medicamentorum magna copia apud eundē reperitur, necnon apud Aëtium, & Paulum, & propterea vt ea conscribam superfluum fore putaui.

Medicamētorū ratio.

Venæ sectio.

Purgationum exhibenda sit.

Topica.

Lib. 9. c. 16.

Quo tēpore purgatio præberi possit.

Loco citat.

Aetio loco citato.

Paulus li. 3. cap. 36.

Περὶ ἀπεψίας. *Id est, de cruditate.*

CAP. LXIX.

IN alteratrice vētriculi facultate (quā concoctricem appellāt, veluti & ipsā actionem, seu alterationem, concoctionem, quæ nihil aliud est quàm ciborum inconueniētem animali qualitatem alteratio, ex Galeni sententia libr. de different. symptom. cap. 4. Fit autem ea à ventriculo cibum sibi assimilāte, propter certā quandā elementorū temperiē, quæ proprietatē corporis eiusdem efficit) accidit quandoque frustratio, quæ quidem ipsius alterationis, seu concoctionis symptoma est, eodem Gal. teste 3. de causis sympto. cap. 1. Verùm cùm frustratur, propterea quòd nulla omnino alteratio fiat, id symptoma præcipuè à Græcis ἀπεψία, à Latinis

à Latinis cruditas nominatur, modo quo in animi functionibus immobilitas,& insensibilitas dicitur, significátibus his vocibus actionis amissionem, ac priuationem. Quandoque vitiosa alteratio fit, quæ iterum à Græcis ἀπεψία, à Latinis quoque cruditas nuncupatur, significatur tamen non sicut priùs priuatio, seu deprauatio duntaxat ipsius alterationis. Cùm autem deprauatio hæc duplex esse possit, vel quod tardè & nondum cōuenientem mutationem cibus suscipiat, vel quod corrumpatur omnino, ita vt naturæ gratiam prorsus recipere nequeat, priorem quidem Græci βραδυπεψίαν, Latini tardā concoctionem nominare solent, secunda verò nomen proprium nō inuenit, vt patet eodē tertio de causis symptom. Sed quoniam diximus ἀπεψίαν nominari posse, tam priuationem concoctionis, quàm etiam eius deprauationē, tamē quia æquiuocè quæ vitiosa facta est, cum ea quæ omnino nō fit, sic nominamus. Propterea clarioris doctrinæ gratia, priuationem alterationis ἀπεψίαν, eius verò vitium δυσπεψίαν, sicut tarditatem seu imbecillam alterationem βραδυπεψίαν nominabimus. Erit nanque βραδυπεψία, siue cōcoctionis tarditas, mutatio quędam in conuenientem qualitatem, sed ægrè, & spacio longiore, nam velut inchoata, & deficiens in ea actio est. ἀπεψία omnimoda priuatio eiusdē actionis. δυσπεψία verò alteratio in alteram qualitatem, non tamen in eam, quæ secundū naturam est, vt liquet apud eundē Galenum præcitato libr. tertio de causis symptom. cap. 3. Et quanquam cruditas propriè nuncupetur ea concoctionis frustratio, in qua omnimodè priuata est actio, ita quòd alteratio non fiat, nam concoquendi tarditas (vt diximus) βραδυπεψία & eiusdem operis prauitas δυσπεψία propriè nominari poterunt, omnes tamen nos vniuersali vocabulo vtētes cruditates nominabimus, cùm in qualibet earū concoctio ipsa frustretur, vt diximus, & ex eisdem ferè causis oriantur, maioris duntaxat, & minoris ratione dissidētibus. At quia concoctionis opus in partibus ab ipsius ventriculi ore inferioribus fieri nemo negat, necesse est (vt Galenus inquit quinto de locis affectis cap. sexto,) hanc ipsam partem cùm nō benè disposita fuerit, cruditatum esse causam. Nō ab re igitur ventriculus ipse secundum eius spacium seu cauitatem oblæsus est, cum & ipsum coctionis instrumentum sit à natura fabricatum, quomodocunque cōcoctio vitiata fuerit, modo vitiata eiusdem à quopiā externo errore non proueniant. Fieri nanque poterit cruditas aliqua (vt dicemus) absque hoc quod ventriculus afficiatur, vt apud eūdem Galenum liquet, cùm primo & quinto de locis affectis, tum tertio de causis symptomatum, cap. primo. Quapropter licet prædicta tria concoctionis symptomata dixerimus, eiusdem functionis frustrationem insequi, non tamen semper intelligēdum erit, quòd facultas ipsa fuerit læsa. Nam cum ab aliquo errore externo aliquod prædictorū efficiatur, nequaquam ipsa facultas lęsionem patitur. Erunt itaque facultate ipsa oblæsa prædicta symptomata in genere noxæ functionum naturalium alteratricis videlicet. Verùm in vno symptomate, vt puta in βραδυπεψία ipsa actio erit dimi nuta, in ἀπεψία ablata, & in δυσπεψία deprauata. Duo autem priora symptomata facilè dignoscuntur. Nam ciborum assumptorū qualitas siue ructare velint, siue vomere, planè seruatur, licet in βραδυπεψία, acidi quandoque ructus fiant, interim ventriculus halituoso impletur spiritu. Verùm deprauatam concoctionem ructus iniucundus proueniens manifestè indicabit, qui modo vnum, modo alterum vitiosum saporem præ se fert. Et si per aluum corrupti cibi deiiciūtur, necessariò aderit deiectionum graueolētia. Causa autem eorum symptomatum cōmunis, alteratricis facultatis frustratio est, vt sæpe diximus. Prima verò eiusdem frustrationis causarum genera duo sunt, vt idem Galenus inquit præcitato libro tertio de causis symptomatum, ca. primo. Alterum ex facultate ipsa læsa, alterum ab externo quopiam errore proueniens. Virtutis autē læsio adhuc bifariam esse potest, aut culpa propriæ substantiæ ex aliqua primarum qualitatum intemperie, vtpote cùm pręter naturam calfacta, infrigidata, humectata, aut exsiccata fuerit. Vel lęditur virtus ipsa ab aliquo instrumentali morbo, vt erysipelate, phlegmone, œdemate, scirrho, abscessu, & aliis huiusmodi, quorum omnium occasione venter facultate eius concoctrice oblæsa malè concoquit. Verùm in eiusdem ventriculi temperamenti vitiis propria eius substantia labefactata concoctio læditur, in cæteris morbis, qui tantum sunt instrumentales dūtaxat impedita. Qui verò ex intemperie simul, & instrumentali morbo compositi affectus sunt, vtroque modo sunt noxij, ex sententia eiusdem Galeni præcitato loco. Ex tot itaque internis causis affectus ventriculus malè concoquit. Verùm ipso minimè affecto, à nonnullis etiam causis concoctio impediri potest, vt propter cibi, ac potionis immodicam copiam, vel propter eorum qualitatem alienam, aut propter intempestiuitatem, intelligo autem per intempestiuitatem, acceptionē ciborum antequam prior cibus probè subierit, ac etiam præter cōsuetam horam, similiter propter incongruum ordinem, vel somnum exiguum, aut vitiosum excrementum. Quanquam si ex eo concoctionem frustrari contingat, etiam ventriculo ipso minimè affecto (inter internas causas connumerari debet. Cùm denique tot possint esse frustratæ concoctionis causæ, quia via ipsę secernēdæ, ac dignoscendæ sint, non ab re disserēdum putaui. Verùm si ex immodica cibi, ac potionis copia, vel praua eorūdem qualitate, seu intempestiuitate, vel incōgruo ordine, aut exiguo somno prædicta symptomata excitentur, haud ęgrè ex laborāte ipso, seu adstante percipi poterit. Interim verò vbi corruptela assumptorum sequatur, ex ipsa corruptionis differentia, alimentorū qualitas præassumpta argui poterit. Nam si in fumosam qualitatem corruptela vergat, argumentum est ex calidioribus, magisque biliosis cibis prouenire. Si verò ad acidā, ex iis qui frigidiores natura sunt, magisque pituitosi. At si in ventriculo cibi non suapte natura in fumum transmutētur, & quispiam fumosum ructum emittat, efficientem huius causam calidam ipsius vētriculi intemperiem esse coiiciendum erit. Si verò saporem acidum referunt, eam frigidam esse necesse est, quamuis similiter in excrementis fiat, cùm in ipso ventriculo contineantur: nam acidas qualitates quidem creāt, quæ pituitosa sunt & frigida. Fumosa verò quæ calida, & biliosa, vt liquet eodē libro tertio de causis symptomatum. Vt verò distinguas vtrum intemperie aliqua duntaxat calida, vel frigida, an vitiosus quispiam humor ventrem infestet, dare oportet cibos, qui suapte natura modo corruptionis quàm maximè aduersentur, ex Gale-

ni

Margin notes: ἀπεψία. δυσπεψία. βραδυπεψία. — *Quid per cruditatem intelligendum sit.* — *Quæ pars in cruditate afficiatur.* — *Quis affectus præter naturā sit cruditas. 1. de locis aff. cap. 3. 5. de locis aff. cap. 6.* — *Signa.* — *Causæ.* — *Si ob calidam, aut frigidā intemperiem ventriculi fiat cruditas, signa.* — *Loco citat.*

ni auctoritate, primo de locis affectis, cap. 4. vt panem illis qui in fumum transmutare cibum cõsueuerunt, mel autem iis, qui acidum à cibo saporem percipiunt, deinde considerare excrementa tum ea, quæ euomuntur, tum per quæ aluum deiiciuntur, num humor aliquis cum illis quidẽ biliosus, ac calidus, cum iis autem pituitosus ac frigidus excernatur, an nullo vacuato humore ipsa exiguam quãdã mutationem habeat. Nam si sine humore perquàm exigua in ipsis facta mutatione, deiici videbis, intẽperie duntaxat ventriculum laborare percipies. Si verò humor quoque deiiciatur, qui cibum corrumpere possit, videbis cibos huiusmodi humore submersos, & ab ipsius ventriculi actione manifestiùs alteratos. Verùm vbi tunicis vẽtriculi impactum contineatur excremẽtum, id quod ex inani nausea, siue vomitu, quæ irritat dũtaxat, & nullum humorem euacuat, dignosces. Si calidum fuerit, præter nauseam sitis vehemens aderit, & interdum febris. Si frigidum, maior ciborum cupiditas excitabitur, nec siti, nec febri affligentur. Sed quoniam in eiusmodi intemperies, calidam videlicet, & frigidam breui perducitur vẽtriculus, in humiditate verò, & siccitate, adeò intemperatus venter esse, vt actionem amittat, non potest sine prolixo temporis spatio, vt inquit Galenus præcitato lib. tertio de causis symptomatum: propterea humidæ, & siccæ eius intemperantiæ signa conscribere prætermisimus. Quamuis humidam intemperiem præcessisse debet hydrops, siccam verò vel senium, vel marasmus, vt idem Galenus, inquit, & propterea ex eisdem dignosci possent. Similiter ex affectibus dictarum intemperierum, nam sicuti frigido superante, frigidi affectus excitari solent, & calido contrarij, eodem modo ex sicco sicci, ex humido contrarij affectus fiunt. Si verò ab instrumentalibus quibusdam morbis prædicta symptomata oriantur, ex eorundem instrumentalium morborum propriis indiciis dignosci queunt, quorum partim in præcedentibus tradita est notitia, partim etiam ex dicendis præstabitur. Nunc autem tempestiuum erit, cùm valde ex vsu sit, inuestigare, ex qua prædictarum causarum parata sit excitari βραδυπεψία, seu ἀπεψία, vel δυσπεψία. Pro quo dicimus quòd promptiùs βραδυπεψία, oritur ex exiguo somno, ex cibis, qui difficulter corrumpuntur, & si vltra quàm vires tolerãt, sumantur, ex eiusdem Galeni auctoritate præcitato loco, & Aëtij cap. 24. libri noni. Quemadmodum vbi citra corruptelam concoctionis omnino priuatio sit, ita vt quales accepti sũt cibi, tales permaneãt iuxta omnem eorum qualitatem, quæ propriè ἀπεψία dicitur, scire licet prorsus superatum esse ventriculum, aut ab immodica ciborum multitudine, vt ad virtutis imbecillitatẽ, vel à valido frigore, seu ob vehementem insiti caloris refrigerationem, vt apud eosdem liquet. Adeò enim in tali statu venter non concoquit, vt etiam concoquere prorsus non tentet. Circa mediocres etiam, & consuetos cibos si nihil in totum effecerit ventriculus, maximam eiusdem esse intemperiem prodit. Cæterùm si cũ corruptione cruditas oboritur, quæ propriè δυσπεψία dicitur, ex calida, vel frigida intemperie, præsertimque ex calida excitatur, cùm nullũ esculentum vehementer calfactum durare imputre possit, vt liquet apud eundem Galenum. Similiter ex recremẽtis calidis, aut frigidis, aut vitiosis ciborum qualitatibus iuxta ventrem consistẽtibus. Aliquando etiam ex inordinata sumptione ciborum, aut potuum, aut intempestiuitate fit, vt apud eundem Aëtium patet. Ex quibus itaque causis quodlibet prædictorum symptomatum oriri paratum sit, ex his liquidò cõstat. Quare ad eorum prognostica veniamus, ac curationem. Etenim vitanda maximè cruditas assidua est, cùm ex ea vitiosi humores, morbique gignantur, siue ex boni, siue ex mali succi cibis fuerit orta, quanquam ea deterior sit, quam vitiosi succi cibaria effecerunt, vt liquet à Gal. lib. de cibis boni, & mali succi. cap. 11. Quodcũque tamen prædictorum symptomatum ex cibis oritur, ex facili corrigetur. Quod autẽ ex vltimo virtutis collapsu in lieteriam, aut tympaniam hydropem finitur, Galeno teste eodẽ tertio de causis symptomatum, cap. 1. omnes quoque magnæ ventriculi intemperies, veluti & aliarum partium virtutem deiiciunt, vt ibidem patet, & commento aphoris. 20. secundi libri. Et propterea cùm circa mediocres, & consuetos cibos nihil in totum effecerit, maximã ostendit ventris intemperiem, vt dictum est. Pessima autem in amara bili abundantibus naturis cruditas est, citissiméque febrem accẽdit, in qua cibi in nidorulẽtam, & fumosam qualitatem corrumpũtur, quando ea, quæ in acidam vertit, vt raro talibus naturis cõtingit, ita minùs nocet, eodem Galeno auctore octauo meth. meden. cap. 5. Nidorosa etiam, ac fumosa cruditas minùs eisdem noxia est, si aluus lubrica fuerit, sin adstringitur, grauis est, siquidem ex adstrictione eius vitiosæ naturæ in febres promptè incidunt, præsertim si ad solita conuertantur opera, eodem Galeno auctore ibidẽ. Omniũ etiam prædictorum trium symptomatum pessimum est ἀπεψία, si vitio facultatis fiat, sicuti βραδυπεψία, minùs afferat periculi. Causa verò ex prædictis colligi poterit. Nequis autem in cruditatem incidat, inquit Aëtius cautione in omnibus prædictis est vtendum, vt neque in multitudine eorum, quæ in cibo accipiuntur, neque in caliditate, neque in acceptionis opportunitate, neque in ordine delinquãt, & vt quæcunque concoquere valeant, ea tantùm ingerant, & non quæ appetitus expostulat. Mensuræ enim maximè omnium diligentem respectum habere oportet, appetitúmque refrenare, & neque plusquam vires tolerent, accipere, neque quæ natura difficulter concoquuntur iuxta etiam tempus accipiendi cibi, neque impetuosè, neque aceruatim, neque solidis partibus, aut absque commãducatione eos ingerere oportet, neque etiam potus cibum interpellet, id enim vnionem ciborum impedit, singulósque ventri innatare facit, vt idẽ Aëtiut refert. Somnus autem, & quies conferunt. Hæc communiter pro victus ratione seruanda in cunctis prædictis symptomatibus dicta satis. Nam si separatim cuiuslibet victus rationem cõscribere tẽtaremus, diuersa quidem instituenda esse pro causarum diuersitate, vt puta si ex intẽperie calida, aut excrementis calidis excitarentur, contraria victus ratio præcipienda esset, pariter si ex frigida intemperie, aut excrementis frigidis, ad calidum vergentem victum instituere oporteret. Quas victus rationes diuersas poterunt etiam studiosi ex iis, quæ in præcedentibus vẽtriculi affectibus præcepimus petere. Nec secus & medicamentorum rationem reperient, tam si calida fuerit, quàm frigida ventriculi intemperies citra humores, vel cum humorum redundantia, potissimùm. ca. de nausea, & vo-

Citato loco. *Si ob siccã, vel humidam.*

Prognostic.

Curatio.

Victus ratio.

Medicamẽtorũ ratio.

mitu. Ibi etenim & quæ alterant, purgant, ac roborant pro vtraque intemperie, ac vtrisque excrementis corrigendis abundanter conscripta reperient. At si ex aliquo instrumentali morbo prędicta excitentur symptomata, nemini in dubium venit, quòd in eorum curatione, & ipsa quoque delentur. Verùm vbi ex alimentorum multitudine, quæ concoqui nequit, aut eorũ vitiosa qualitate cruditas fiat, confestim procurandum erit vomitu, aut purgatione per infernas partes ipsos expurgari: eiiciendus etenim est cibus si coacuit intus, aut computruit, ex Celsi auctoritate libro quarto capite quinto. Dico vomitu si laborantes facilè vomãt suapte natura, nam cogere eum, qui vomere non potest, absurdum est, ex Galeni decreto primo de locis affectis cap. 4. Erit quoque iis qui suapte natura facilè euomere possunt, vomitus proritandus, quo promptiùs euomant potu aquæ tepidæ multæ, pauco aceto aut syrupo acetoso permixto, seu oxymelite. At si vomere haudquaquam valeant, præsertim vbi multum, aut corruptum nutrimentũ notabiliter ad inferiora ventris sit motum, adiuuandum est, vt citiùs descendat, aut glande subdita, aut leui per inferius infusione, per clysteres videlicet, vt octauo method. medendi, cap. 5. à Galeno scriptum est, veluti etiam si crudum, aut diminutè concoctum in superiori vẽtriculi parte alimentũ adhuc consistat, modò concoqui possit, aliquid diatriõpipereon dabis simplicissimi quidem, modo quo ab eodem Galen. libro quarto de sanit. tuen. cap. 5. scriptum est. Vel si id haberi nequit, tantundem piperis longi, aut albi, si hoc adsit, aut nigri exhibere cõuenit. Similiter ex trinsecus adhibitis concoctio iuuanda erit, vt si expansa manu os ventris apprehẽdatur, aut puerulus carnosus admoueatur, vt Aëtius refert. Nam quid æquè concoctioni ventris conferre nouimus atque corpus humanum illi impositum, Galeno auctore, quinto de simplicium medicamentorum facultatibus, & septimo method. medendi. Proinde quidam puellos boni habitus noctu admouentes per quietem longè euidentissimum adiumentum sentiunt, eiusdem quoque vtilitatis gratia quidã paruos catellos per quietem ventri imponunt, vt apud eundem liquet præcitatis locis. Verùm seruandum ante omnia est, ne puellus humecta sit cute, qui enim noctu sudore profunduntur, refrigerant potius, quàm calfaciant, vt ipse Gal. inquit, neque iis duntaxat, sed reliquis quoque medicamentis moderatè calidis ab extra adhibitis concoctio iuuari poterit. Quorum syluam habes in præcedentibus conscriptam, & à Galeno octauo meth. med. cap. 5. Quòd si non ex alimentorum praua qualitate, sed intempestiuitate, aut inordinata eorũ sumptione, seu exiguo somno, cum corruptela cruditas generetur, nõ alia ratione curari debet, quàm si ex prædicta alimentorum vitiosa qualitate, aut multitudine fuisset excitata. Illud tamen particulatim attendendum erit, quòd quibus ob flauæ bilis copiam, in vẽtriculo contentam, vel calidam admodum eiusdem intemperiem δυσπεψία, seu cruditas cum corruptela accidit, cibos corruptu difficiles, difficilésque concoctu offerre conuenit. Nam quæ concoctu difficilia sunt, non facilè alterantur, ac corrumpuntur, sed si in multum calorem inciderint, cõcoquuntur magis, quàm si moderato occurrerint ex Gale. decreto primo de aliment. facult. cap. 1. quod etiam confirmauit Celsus eodem cap. 5. lib. 4.

6. de simplic. medi. facult. ca. 6.
7. met. c. 7.

Περὶ πνευματώσεως, καὶ ἐμφυσήματος γαστρὸς.
Id est, De inflatione ventriculi.

CAP. LXX.

PRÆTER iam dictos affectus accidit quandoque ipsi vẽtriculo, vt instrumento coctionis, retentrice, seu complectente ipsius facultate imbecilla existẽte, affectus quidam, qui à Græcis, præsertim à Paulo cap. 38. lib. tertij, & à Galen. 3. de cau. sympt. cap. 2. πνευμάτωσις γαστρὸς dicitur, quanuis quandoq; ab eodem Gale. (vt patet 14 meth. med. cap. 7.) ἐμφύσημα nuncupetur, à Latinis autem inflatio vẽtriculi appellatur. qui affectus nihil aliud est, quàm eiusdem ventriculi distentio, & dolor ex flatuoso spiritu. Nã cùm flatuosus spiritus in eo gignitur, aut per os excernitur, & sic ructum creat aut per sedem, quo casu sonorum, silentémve flatũ gignit, vel ipsa neutra parte emittitur, & sic affectum creat, qui inflatio vocatur ex Galeni auctoritate tertio de causis symptom. cap. 2. Ventre scilicet impotente ad excrementosum, nebulosúmque excernẽdum spiritum, quos omneis Hippocr. simul cum Galeno vlt. aphori. 5. lib. πνευματώδεις, hoc est, ventosos appellat. Inflationis verò generatio vitio retentricis, & cõplectẽtis facultatis prouenit, nam eius probitas in duobus cõsistit, cum videlicet tempus complectendi cibi cum tempore concoquendi exæquat, ac cũ cibos prorsus vndique constringit, ita vt nullum locum relinquat inter ventrem, & cibos vacuum, ex eiusdem Galeni sententia. Verùm iniustum complectendi tempus excretio celer, & ciborum in inferiori ventre corruptela consequuntur. Imbecillum verò ciborum complexum modò clydones, hoc est, fluctuationes cum sonitu succedunt, modò verò inflationes. Differunt autem hi duo affectus, quamuis ambo imbecillam retẽtricem facultatem consequantur, seu eam prorsus nõ complectentem, tum ratione materiæ, tum etiam ratione causæ efficientis, vt apud eundem Galenũ liquet præcitato libro tertio de causis symptomatum. Verùm relicta fluctuatione cum sonitu, quam Græci κλυδῶνα appellant, quæ citra potionem fieri non potest, sed ventre valenter perfrigerato, vel cùm in eo nihil continеatur, quod verti in flatũ possit, efficitur, ad inflationis tractationem deueniamus, asserentes primò quod in ea venter vt coctionis instrumentum afficitur, vt eodem libro de differentiis symptoma. cap. 4. liquet. Id verò liquidò patere poterit ex frustrata eiusdem propria ventriculi coctione, propterea quòd retentrix, seu complectens facultas non vndique prorsus cibos constringit propter eius imbecillitatẽ, sed locum quendam vacuum derelinquit inter ventrem, & cibos. Accedit ad hęc eiusdem vantriculi distẽtio, ac circa eũdem tumor. Hic affectus à Galeno 14. meth. medendi, cap. 7. inter morbos reponitur in quantitate, seu magnitudine. Verùm ab œdemate discrepat, quoniam œdema prementibus nobis cedit, digitiq; admodum altè in ipsum descendunt. Inflatio verò digitis pressa vestigium nõ retinet, ac sonitum veluti tympanum reddit, ex eiusdẽ Galeni decretis eodem 14. meth. medendi. Grauitas quoque, & distẽtio nedum circa ventrem ipsum, sed iuxta totum pectus. Aliquando verò retro iuxta collum, ac dorsum, atque ipsa vertibula irruit, sæpè autẽ & vtrinque occupatos tenet. Aliquando & tumorem circa os ventris efficit, ructúsque inanes fiunt modicè alleuantes,

Quid sit inflatio ventriculi.

Loco citat.

Quæ pars in inflatione afficiatur.

Quis præter naturã affectus sit. Quomodo ab œdema te differat. Loco citat.

leuãtes,& inhibitio flatuum, qui per aluum excerni consueuerunt.Quibusdam eorum dolores accidunt,& appetitus perditiones, ac capitis dolor, vt patet ex Aetio Archigenis auctoritate,cap.27.libri noni. Si verò ante perfectam restitutionem cibum accipiãt,ampliùs membra ipsa inflantur, & cũ dolore distenduntur, leuantur autem alimẽto infernè subeũte,& flatibus,siue per ructus, siue per intestina exclusis,vt idem Aetius inquit.Vbi verò flatuosus spiritus per intestina mouetur,multiformes edit sonitus , quorum non omnes nomina sunt sortiti. Verùm prudenti viro ex diuersis sonitus differẽtiis quale,quantúmque excrementum sit,ac quo maximè loco voluatur indicare potest (vt eodem tertio de caus.symptomatum,cap.2. apud Galenum legitur.) Ipsius itaque inflationis causa spiritus flatuosus existit (vt eodem 14. method.meden. à Galeno scriptum est.) Verùm quoniam oportet medicum non solùm sympto. agnoscẽdorum facultatem habere , ac generationis eorum inueniendæ peritum esse,sed etiam modi quo generentur,qui inter affectricium causarum differentias numeratur ex eiusdem Galeni sententia præcitato lib.tertio de causis symptomatum.c.1.Propterea non ab re fuerit modum generationis eiusdẽ flatuosi spiritus , ac inflationis disserere.Fit namque(vt Galenus inquit) halituosorum spirituũ , seu flatuum generatio in ipsis quæ in vẽtre sunt locis, succis quibusdam pituitosis,vel cibis inibi à deficiente calore in halitum solutis,syncera enim frigiditas prorsum halitum non facit,quòd scilicet ea nec attenuat omnino,nec cõficit,nec alimentũ dissoluit.Fortis autem calor cum longo interuallo nutrimentum superet , ampliùs quàm pro halitu generando id attenuat,nisi tamen flatuosum sit natura.Nam tunc gignitur quidẽ spiritus turbidus,ac (vt sic dicam) nebulosus,exiguus tamen,& breuis temporis,ita vt vno,vel altero ructu vacuetur.Verùm calor mediocris,qui in cibos agit quidem,sed diminutè , is eos quodãmodo dissoluit, non tamen prorsus conficit minoris efficaciæ existens , atque hinc oritur flatuosus spiritus. Nam tanquam extrinsecus tum frigidissimi status sunt sereni,soléntque magis flante borea fieri, tum calidissimi,qui æstatis tẽpore incidunt,ambientem aërem purum reddunt:qui verò inter hos sunt, nebulam gignunt.Itidem in animalibus,neque in caloris summa imbecillitate, nec cùm idem nimium est vehemens,sed in iis (qui inter hos sunt) statibus flatuosum excrementũ gignitur, quemadmodũ decretum reliquit Galenus præcitato libro tertio de caus.symptomatũ.cap.2. Patet igitur ex iis flatuosi spiritus generationis modus,quoniam ex humoribus , vel cibis languida caliditate in vapores dissolutis, in ventriculo generatur , vt liquet apud eosdem Paulum , & Aëtium præcitatis locis , & cùm ipse expelli nequeat , eodem ventre imponente ad excernendum,intus detentum prędictum affectum (quem inflationem ventriculi vocamus) creat.Verùm si ex flatuosis cibis inflatio oriatur,ex exiguo, & breuis temporis spiritu flatuoso orto , qui vno, vel altero ructu vacuatur, comprehendi poterit.At si ex eisdem cibis natura siquidem nõ flatuosis, sed in vapores per mediocrem caliditatem resolutis, inflatio fiat, ab assumptione eorundem paulo post tempore inflatio generabitur , & proinde ex laborantium,seu astantium sermone id promptè percipies. Verùm si neque assumptio ciborum præcesserit , neque eorundem natura flatuosorum , pituitosos humores in ventriculo contentos,ac in halitum solutos,inflationis causam esse existimabis.Nã si ex atræ bilis in eundem vẽtricurum effusione flatus quidam generentur , quàm affectionem hypochondriacã,ac flatuosam nominant,pręter reliqua peculiariter metus,& mœstitia aderunt,quẽadmodum cap.de melancholia disseruimus,& propterea non est cur hìc iterum de ea mentionem faciamus. Quantùm verò ad prognostica spectat,non omninò despiciẽda eius curatio est.Nam vbi diu perdurauerit, metus erit ne in hydropem siccã præcipuè terminetur, & si multiplicetur vẽtriculi inflatio in conualescẽtibus recidiuam significabit,namq; qui à morbis immodicè se satiant,flatuosi,ac toto corporis habitu turgidi redduntur, vt eodem tertio de caus.symptomatum , cap.1.à Galeno decretum est. Quòd verò qui morbo regio laborant nõ multum ventosi sunt, ab Hippocrate aphoris.72.quinti lib. scriptum est.Indicatio verò curationis omnium inflationum communis est,Galeno auctore 14.meth. med.cap.7.Vt quòd pręter naturam est vacuetur,in quocunque id contineatur loco. Propria verò post hãc communem est,vt tenuissimis, & calidis potestate medicamẽtis id perficiatur.Qua de re aëre eligendus erit ad calidum vergẽs, somnus solito longior concilietur,nam vbi somnus accesserit,inquit Paulus , etiam ex toto leuat affectos , mirificè etenim concoctionem iuuat, vt patet 12.meth.medẽ. cap.3.Exercitatio primò leuis , deinde maior adhibẽda est,maximéque ea,quę superiores partes moueat,quod genus (vt Celsus refert cap.5.libri 4.) in omnibus stomachi vitiis aptissimum est.Frictiones item extremarum corporis partium si adhibeãtur, conferunt. Aluus omnino sit lenis,& vbi fuerit adstricta citra dilationem clyster infundẽdus (ex Aetij sententia.) Interponenda quoq; abstinentia est, ex decreto eiusdem Celsi.Nam inedia actioni huic necessaria existit,Aetio teste, præsertim vbi ex dissolutis in vaporem cibis orta fuerit inflatio. At si eã ferre non possint,cibi exhibendi sunt calidi,miniméque inflantes : eodem modo calidæ potiones, sintque concoctu faciles, & boni succi, quantitate exigui,diuidantur autem ex sententia eiusdem Aetij,ita vt in prandio tertiam,in cœna verò reliquas duas accipiant partes.Fructuum verò, ac olerũ humidorum esum semper habeant suspectum. Potus cibum non interpellet,per omnem tamen cibũ vinũ meracius exhibeatur, at nõ multum.Nam multum potum tanquã infestissimum hostem deuitent, vt liquet apud eundem Aetium,& si nõ ita diu ante cibũ sumpserit, aut cibus fuerit natura flatuosus præassumptus, primùm vomere præcipe, cui auxiliari poteris potione aliqua earũ , quas præcedente cap.cõmemorauimus.Post verò vomitũ eos fouere oportet ex oleo,quod tenuium sit partium , quandoque rutam habeat incoctam,aut aliquod calidorum seminũ,cuiusmodi sunt cumini apij, & petroselini,ex Galen.decre.eodem 14.method.medendi. Quandoque verò diutius perseuerante affectione, maiorique existente frigiditate præter iam dicta daucus,baccæ lauri,nigellæ,& rutæ semen oleo incoquantur , ac ex eo irrigationes fiant. Interim etiam prosunt calida,& sicca fomenta,quæ ex milio , aut etiam milio & furfure parari possunt præsertim si mediocris fuerit dolor. Vel ex semine lini,hordeacea,& loliacea farina cumino,& semine anethi,

Causæ.
Loco citato.
Modus generationis.
Flatuosi spiritus generatio, ex quib. fiat.
Concluditur modus generationis inflationis.
Causarum diuersarũ notitia.
Prognostica.
Curatio.
Victus ratio.
Medicamentorum ratio.
Loco citato.

anethi, aut apij, aut fœniculi, oleo rutaceo, aut hydromelite cataplaſma conficiatur. Quandoque verò admiſcēdum eſt oleum laurinum, vel tragoriganum, centaurij coma aut eryngij ſemen, vel radix, baccæ lauri, aut melanthium. Cucurbitulæ etiam cū multa flamma admotæ bonæ magnitudinis vmbilicum vndique cōprehendentes toto ſymptomate frequenter vniuerſum liberant, vt Paulo viſum eſt, licet ante eum Galenus præcitato libro 14. method. medeń. de ea ſic ſcriptum reliquerit. Aliquando verò & cucurbita magna bis, terve ſine inciſione medio ventri affixa, tāta verò ac taliter applicata etiam totum vmbilicum comprehēdet, & 12. lib. eiuſdem pro curatione doloris ex ſpiritu flatuoſo orti propriam quandam curationem ex cucurbita cum flamma copioſa ſubinde admota moliri teſtatur, videbiturq́; tibi (vt ipſe inquit) præſidium hoc in huiuſmodi affectibus incantamenti cuiuſquam ſimile quid efficere, ſiue in inteſtinis, ſiue in quauis corporis particula talis dolor fuerit, excitatus illico enim cucurbita admota, qui ſpiritu flatuoſo cruciātur tū à dolore liberi, tum omnino ſani redduntur. Glandes quoque interim confidenter, & citra dilationem ſupponēdæ ſunt ex rebus flatum diſcutientibus formatæ, velut eſt rutæ ſemen, & cuminum æquali pondere cùm melle cocto, aut ex rutæ foliis contuſis, cumino, pauco ſale, & caricis ſimul inuolutis balanos confice. Poteris inſuper clyſteribus vti, quos ſic parabis, Recipe foliorum rutæ, florum chamæmeli, pulegij, & calaminthæ an. manip. s. ſeminis aniſi, fœniculi, dauci, & cumini ana drachm. iij furfuris p. j. caricarum num. iiij. fiat decoctum ſecundum artem, de quo libram vnam aſſumito, adiicitoq́; vnc. iiij. olei anethini, chamæmelini, vel rutacei, mellis roſacei vnc. ij. confectionis de dactylis drachm. iij. diacath. drac. vij. vel benedictę drac. iij. miſce, & fiat clyſter pauco ſale addito. Vtilis quoque eis exiſtit in ieiunio potio abſynthij, aut hyſſopi, aut rutę, vt Celſus refert, ariſtolochia inſuper lōga, ſiue rotunda drachm. pōdere potata flatum diſſoluit, & tardè concoquentes iuuat, quod & calaminthę decoctū, aut etiam polium cum melle modico, & pauciſſimo pipere tenuiſſimè trito facit ex Aetij teſtimonio. Similiter ouillus talus, aut ſuis, vt Paulò viſum eſt, vſtus, & potatus, torminibus, ac inflationibus medetur. Vtile etiam eſt caſtoriū ex poſca bibitum drac. j. pōdere acceptum, & acetum ſcillinum, tum ante, tum poſt cibum, aut ante ſomnum, ſi ipſum abſorbeat, vt patet apud eundem Aëtiū. Nec minùs confert ſi drach. j. exhibeatur confectionis de cinnamomo, aut de xyloaloë, dianiſi, aut diacumini, diacalaminthę, aut diatrionpipereon cū exiguo vino diluto. At ſi ex pituitoſis humoribus in halitum diſſolutis cùm in ventre contineantur, inflatio fiat, priuſquàm tales euacuētur ſucci, nullum prædictorum medicamentorum exhibendum erit, euacuabuntur porrò aut vomitu, ſi laborantes natura proni ad vomitum ſint (exhibito quandoque aliquo ex ſupraſcriptis medicamētis, quę vomitum facilem reddūt, etenim eis neceſſarius modo in ieiunio, modò poſt cibum vomitus eſt, vt apud Celſum liquet) aut per inferiorem ventrem, eis tamen priùs concoctis, ac præparatis, vel per clyſteres, & eos quidem acres ſi fieri poterit: mirificè etenim ij ex acrium iniectione leuantur, vt Galenus refert, aut per aliquod purgans medicamentū eorum, quæ cap. de vomitu, & nauſea, commemorauimus. Nam indigent interdum, qui inflationem patiuntur, alui deductione, ex Celſi ſentētia. Poterit tamen & ante purgationem, vbi ex flatuoſo ſpiritu genito ex prędictis humoribus pituitoſis ingēs dolor vrgeat, admoueri cum flamma copioſa cucurbita, quo vētoſus prius digeratur ſpiritus. Poſt id euacuandus humor eſt, ex Galeni decre. 12. method. med. quoniam iis illico ad tēpus cucurbitula dolor ſedabitur, quāuis redeat (vt ipſe Gale. inquit) vel ſequente nocte, vel poſtridie, vel etiā tertio die ſimilis dolor. Cùm verò per vomitum, aut aluum expurgatus fuerit redundans in ventriculo pituitoſus ſuccus, omnibus prædictis medicamentis intus, & extra vti poteris, prout magis videbitur expedire. Illud quoque (ex eiuſdē Cornelij Celſi decreto) in omnibus ſtomachi vitiis recipiendum eſt, vt quomodo ſe quiſque æger refecerit, eo vt ſanus vtatur. Nā redit huic imbecillitas ſua, niſi eiuſdem defendatur bona valetudo, quibus reddita eſt. Redit autem bona valetudo, vt vno verbo dicam, iis qui ex flatuoſo ſpiritu dolorem, ſeu digerentibus adhibitis, & extenuantibus tum cibis, tum per ſedem iniectionibus, tum cataplaſmatis, tum humidis ſiccisq́; fomentis, vt ex Galeni patet eodem 12. method. meden. cap. 8.

Loco citato.

cap. vlt.

cap. 8.

Περὶ λειεντερίας, καὶ κοιλιακῆς διαθέσεως. Id eſt, de læuitate inteſtinorum, & cœliaca, ſeu ventrali affectione.

CAP. LXXI.

CVM eadem retētrix, ſeu cōplectens ventriculi facultas tempus retinēdi, ac cōplectendi cibos cū concoquendi tempore haud exæquat, ſi prorſus eos non complectatur, affectus quidam oritur, qui à Græcis λειεντερία, à Latinis ventriculi, ac inteſtinorum læuitas dicitur. Quod ſi eadem non vſque ad conſummatam concoctionē retineat, & complectatur, alter excitari ſolet affectus, qui à Gręcis κοιλιακὴ, à Latinis cœliaca, ſeu ventralis affectio dicitur. Iniuſtum namque complectendi tempus (vt Galenus inquit libro de Differētiis ſymptomatum, cap. 4.) omnino diminuta ciborū concoctio excipit. Deinceps verò, vel celer ciborū exitus, vel eorū in ventre corruptela. At celeris ciborū exitus inſeparabilia ſymptomata ſunt deiectionis humiditas, & digeſtio in corpus diminuta. Verùm prima affectio, quā λειεντερίαν Græci nominant (vt quibuſdam eorū antiquioribus viſum eſt) tale nomen ſortita eſt: quoniam qui priùs talem ei indiderunt appellationem, fieri ipſam putabant propter intrinſecæ ſuperficiei inteſtinorū læuitatē, ob quā cibos in eis contentos non amplius retinēt, quemadmodum retinebāt cùm ſuam ſeruarent ſibi à natura inditam aſperitatem. Cuius etiam ſentētiæ videtur eſſe Aetius, c. quinquageſimoprimo libri noni. Cùm dixit, lienteria quemadmodum ipſum nomen indicat, lęuor quiſpiā inteſtinorum eſt. Quam opinionem tanquam erroneam Galen. commento aphoriſmi 1. libri ſexti, reprobauit, aſſerens quod in pluribus aliis, qui primi rebus nomina impoſuerūt, ſunt collaudandi, non tamen in læuitate inteſtinorum. Cauſam autem erroris eorū aſſeruit eſſe ignorantiam cauſarum, propter quas aliqua excrementa intempeſtiuè excernantur, ſicuti in ventriculo veloces ciborum exitus, neque enim inteſtinorum læuitas eſt, vt ipſi opinabantur, ſed aliæ cauſæ, prout infrà dicemus. Nec minus ignorant quòd ipſius ventriculi propriū eſt cibos amplecti, ac circunſtrin

Læuitas inteſtinorū vnde nomē ſumpſerit ſecundum quoſdam.

Impugnat Gale. prædictorum opinionem.

constringendo certo tempore retinere, & postea ad inferiora demittere, idque proprio eius temperamento perficere, & non cùm suam seruat à natura inditam asperitatem. Maxima autem affectionis hui⁹ proprietas in cita ponitur deiectione, propter quod cibi omnino incocti permanẽt. Quo fit, vt intestinorũ læuitas nil aliud sit (vt eodem Galeno auctore præcitato cõmento aphorismi primi sexti libri, ac 22. tertij, & 12. quarti libri) quàm velox exitus eorũ quæ comedũtur, atq; bibuntur, quæ talia deiiciuntur, qualia fuere deuorata, cùm neque secundum consistentiam, neque secundum colorem, vel odorem, vel vllam omnino qualitatem in vẽtriculo facta fuerit mutatio ciborũ. Quare si quis vellet breuiorem huius affectionis afferre definitionem, diceret eam esse carentiam coctionis, vt idem Galenus inquit. Altera verò affectio, quam cœliacam nominauimus, ab ea quę afficitur parte, nomẽ assumens, ex Aëtij sententia cap. 37. lib. 9. velox quidam est exitus eorum quæ per os assumũtur, verùm non omnino crudorum, & incoctorum. Nam in ea affectione solùm læuia & humecta excremẽta egeruntur, ventre pro imbecillitate ea digerere nequeũte, vt ipse inquit, quapropter nec concoquũtur omnino, nec digeruntur alimenta, sed humentia, imperfecteq; cocta redduntur, neque ita celeriter, ea quę assumpta sunt in cœliacis egeruntur, quemadmodũ in lięntericis. Sunt verò ambo hi affectus cùm ventriculi, tum intestinorum simul communes, quemadmodum Galenus testatur sexto de locis affectis, cap. 1. neque enim absurdum est symptomata quædam intestinis & ventriculo simul affectis euenire, vt ipse inquit. Idem confirmauit pręcitato aphorismo duodecimo quarti libri. Cùm dixit intestinorũ læuitatem consequi ad omnium quę ad aluum pertinent, instrumentorum intemperaturas, hoc est, ipsius vẽtriculi, in quẽ cibos deuoramus, & eorum quæ illos ex hoc suscipiunt, atque transmittunt intestinorũ. Insuper & ex excrementis illud argui poterit. Ambo etiam symptomata sunt in genere noxæ functionum naturalium, retẽtricis videlicet, & non cõcoctricis, vt quidam putarunt. Neque enim (vt Galenus inquit eodem cõmento aphorismi primi sexti libri,) quia omnino incocti permanẽt cibi ideò citò deiiciuntur, sed quia citò deiiciuntur, idcirco nullam habent coctionem. Quibus verbis liquet propterea cibos non concoqui in prędictis affectibus, quoniam citiùs deiiciuntur. Id autem prouenit ex offensa (vt diximus) retentricis facultatis, impotentis siquidem tanto tempore cibos detinere, quãto indigeret concoctris facultas pro eorum cõcoctione, & deprauato motu expultricis intempestiuè priusquam absoluta concoctio sit, expellentis. Verùm quanquam ambæ (vt diximus) affectiones eiusdem facultatis symptomata sint, vtputa retentricis, in vna tamen eadem diminuta est, vt in cœliaca, in qua cibos non complectitur vsque ad consummatam concoctionem: in altera verò abolita est. Quòd verò in intestinorum læuitate prorsus retentrix facultas cibos non complectatur, sed omnimoda fiat eius actionis priuatio, apud Galenum liquet, eodem libro de differentiis symptomatum, cap. quarto. At quod in cœliaca affectione non omnino ablata sit prædictæ facultatis actio, liquet ex Aëtio præcitato loco, & Paulo cap. 40. libri tertij. Et quoniam læuitas intestinorum subitò euenire non potest, vt patet sexto de locis affectis, cap. 2. propterea cœliaca pręcedere eam solet: nam ab initio paruo quodam tempore cibi in ventriculo retinentur, procedente autem, atque aucta passione, ne hoc quidem (vt eodem commento aphorismi primi sexti lib.) liquet, præsertim vbi ventriculus frigidior fuerit, læuia autẽ & humecta excrementa egeruntur ventre præ imbecillitate ea digerere nequeunte, & non cibi crudi, & incocti infernè prodeunt in cœliaca affectione, vt Aetio visum est; sequitur autẽ cœliacos assidua egestio, aliquando fœtida cum animi deliquij sensu, cibumq; auersantur, ac decolores, & vehementer graciles fiunt, vt etiã Paulus testatur. Languida cùm sit, & imbecilla ventriculi facultas in cœliacis, nec cõcoquuntur, nec digeruntur alimenta, sed cruda humentia, imperfectàque redduntur aluo continenter fluida, quanquam quæ assumpta sunt non ita celeriùs, veluti in intestinorum læuitate egerantur, verùm in intestinorũ læuitate (vt Hippocrates testatur libro de affectis.) cibi secedunt nõ putrefacti liquidi, dolor autem non adest, & corpus attenuatur. Vt verò Aetio visum est cap. quinquagesimoprimo libri noni. Cibi crudi in ea, & nihil immutati excernuntur, imò talia deiiciũtur, qualia fuere deuorata ex Galeni sentẽtia. Ægri quoque cibũ non sentiunt, & malum corporis habitum acquirunt, quod vtrunque malũ incorrigibile existit. Succedit enim (vt idem Aetius inquit) assidua excretio cibi colore subalbida, inæqualis, & aquosissima citra sanguinis, ac bilis cõplexum atque intensa est cruditas in lienteri cis (vt Paulus refert) vt alimenti assumpti genus ex iis, quæ egeruntur, apertè cognoscatur, atque hac nota potissimùm à cœliacis discernitur. Quapropter Galenus præcitato commento aphorismi primi sexti libri, paucissimis verbis lęuitatis intestinorum signa perstrinxit, cùm dixit, Atque ideò nos, & alij medici plurimi citam ciborum nullam habentium coctionem, deiectionem dicimus esse læuitatem intestinorum. Id autem quod in vtrisque affectionibus excernitur, symptoma est in genere excretorum immodicè, vt in tertio de causis symptomatum, cap. 2. liquet. Nam tum multitudine, tum qualitate pręter naturã est noxam, vt diximus, perpetuò retentricis facultatis ventriculi, ac intestinorum insequens. Ex his itaque liquet in quo conueniant, ac quibus discriminẽtur inter se cœliaca affectio, & læuitas intestinorum. Verùm cùm eædem causæ, maioris dũtaxat, ac minoris ratione differẽtes, vtriusq; affectionis esse possint, quas trademus causas læuitatis intestinorum, eædem intelligendæ sunt de vẽtrali affectione. Et quoniam (vt sæpenumero dictum est ex Galeni sententia libro de differentiis symptom. cap. 4.) semper quodlibet symptoma à morbo aliquo ortum habet, non ab re iam dicta symptomata aliquem consequuntur ventriculi morbum. Isq; genere duplex esse potest, vt ex Galeni liquet præcitatis aphorismis, aut intemperies aliqua, propter quã imbecilla redditur retentrix facultas tam ventriculi, quàm intestinorum, vel exulceratio occupans superficiem earundẽ partium similis illis quæ in ore fiũt, quas Græci ἄφθας nominant. Verùm vnam ab alia hoc modo discernes ex eiusdem Galeni sententia: nam in illa quæ accidit propter ventriculi, atque intestinorum imbecillitatem, absque vllo doloris sensu fiunt deiectiones: in ea verò quæ ex exulceratione proficiscitur, inest quidam morsus sensus cùm deiectiones fiunt. Hæc

Quid sit intestinorũ læuitas. *Cœliaca vnde nomẽ sumpserit.* *Cœliaca.* *Quæ pars in eis afficiatur.* *Qui affectus præter naturam sint.* *Quomodo inter se cõmunicẽt & differant.* *Cœliacæ signa.* *Signa læuitatis intestinorum.* *Ante medium.* *Quos morbos comitentur hæc symptomata.* *Quomodo vnum genus morborum ab altero secernatur.*

autem

autem exulceratio à quorũdam humorum mordacitate, ac acritudine, totius ventriculi, ac intestinorum abrasa superficie ortum habet. Et quãuis ipsæ vires non multùm patiãtur, si hac ratione fiat læuitas intestinorum necessariũ, tamen est, vt permeantibus cibis partes exulceratæ dolorem sentiant, & ideò illos propellant, atque ex ipsis citissimè emittant. Hoc verò in omnibus partibus facto, velox ciborum exitus cõsequetur, & nullum fiet initiũ coctionis. Oboritur autem frequẽter dysenteria magna præcedẽte, & ex profunda vlceratione cicatrice densa, & leui succedẽte ex Aëtij auctoritate. Idẽ fermè confirmauit Celsus c. decimosexto lib. quarti. Cùm dixit ex torminibus interdum intestinorum læuitas oritur, quæ cõtinere nihil possunt, & quicquid assumptum est, imperfectũ protinus reddunt. Qua de re faciliter percipi poterit lienteria, si ex acribus, ac mordentibus succis vẽtriculi, ac intestinorum superficiẽ exulcerantibus originem trahat. At ea læuitas intestinorum, quæ potentiæ retentricis sequitur imbecillitatem, omnino quidem fit (vt diximus) ex intemperatura. Verùm ea nonnunquã habitualis est, sic namque nominant illã, quæ ipso corporis habitu læso fit, vel propter humorem aliquem qui in ventriculo, atque intestinis cõtinetur euenit ex sentẽtia eiusdem Galeni præcitatis aphorismis, & velut eadẽ ventriculi intemperatura calida, vel frigida esse poterit, licet sæpiùs frigida, vt liquet apud omnes artis medicæ auctores, rarò autẽ calida: pariter si eædem cum humore fuerint, idem humor aut calidus, aut frigidus erit, rarò tamen calidus, cùm & ipse præterquam quod cum deiectionibus excerneretur, fortè etiam exulceratione pareret. Propterea distinguenda est primò vna ab altera temperatura, & secũdò vnus ab altero humore. Verùm ne longiores simus, ac eadem sæpius repetamus, qui exactè hæc velint interstinguere cap. de nausea, & vomitu, ac etiam ca. de cruditate propria signa reperient. Interim nos ad prognostica deueniamus. Erit itaque primùm ipsius cœliacæ affectionis, quòd si diutiùs duret, ad magnã omnino desperationem res deuenit, ægris ad cõuenientem diætam pigrescentibus. Et si affectus autumno incipiens ad hyemem vsque se extendat, difficilius omnino curatur, ex Aetij sententia pręcitato loco. Cùm verò inseparabilia symptomata sint celeris exitus ciborum, qui diminutã concoctionem consequetur, propter iniustum complectendi tempus, deiectionis humiditas, & digestio in corpus diminuta (vt diximus ex Galeni sententia libro de differentiis symptoma. cap. 4.) si eadem cœliaca prorogabitur, necessariò atrophia consequetur, propter diminutam in corpus alimentorum digestionem. Alexander autem de cœliaca c. 8. libri 8. sic retulit, Hic morbus curatione initio adhibita facilè tollitur, postea verò difficiliùs. Vbi autem inueterauerit, tardè remouetur. De lienteria verò sic scriptum reliquit Galenus commento aphorismi primi sexti libri. Quòd quæ fit humorũ acritudine totius ventriculi atque intestinorũ abrasa superficie, cessante humorum malignitate, statim sanatur cibis ac potibus qui vim densandi habent. Quòd si longiori tempore perseueret, in alteram passionem trãsmutatur, quæ dysenteria, hoc est difficultas intestinorum nominatur. In longis autem læuitatibus intestinorum si ructus acidus superueniet, quòd priùs non erat, signum bonum est, inquit Hippocrates præcitato aphorismo. Indicat enim (vt Aëtius refert) eodem cap. 51. libri noni. Ructus acidus iucundi quidpiam factum esse, & ventrem, ac intestina non velut inanima, cibum sinere pertransire. Verùm non simpliciter dixit Hippocrates bonum esse signum acidos ructus in læuitatibus intestinorum, sed primùm quidem in longis adiecit, deinde addidit, Vbi priùs non fuerit, pro veritate eiusdem sententiæ, quæ omnia à Galeno præcitato aphorismo primo sexti libri, diligenter exposita sunt. Etenim illis læuitatibus intestinorum, quæ neq; adhuc incipiunt, neque ex pituita fiunt, non insunt acidi ructus. Quòd si aliquando fiant, vt idem Galenus inquit, significant tantisper cibum in ventriculo retineri, donec principium mutationis accipiat, & naturam suorum operum reminisci. Ipsæ iterum intestinorum læuitates cum spirãdi difficultate, & lateris punctura, in tabem desinũt, ex eiusdem Hippocratis sentẽtia in coacis prænotionibus. Et quoniã eodem medicationis ductu vtendum est in lęuitate intestinorum, quoad cœliacos, & dysentericos (vt Aetius refert) propterea quæ dicemus de vnius curatione, etiam alterius subintelligẽda erunt. Commune itaque vtriusque erit (vt idem auctor refert) quod vim retentiuam, ac cõcoctoriam facultatem tum vẽtris, tum intestinorum omni modo refocillare oportet. Quòd sanè per ciborũ cõuenientium exhibitionem fieri potest, perq; diætam refocillandis ac restituẽdis viribus aptam. Nam si ab exulceratione superficiei ventriculi, atq; intestinorũ propter humorum acritudinẽ intestinorũ læuitas fiat, modus curationis eius patebit in cura disenteriæ. Particulatim etiã nos præcipiemus curationis viã, primò liẽteriæ ex calida intẽperie, seu calidis etiam succis, adhuc non exulcerãtibus si redundarint ortæ, secundò eius quæ ex intemperie frigida, ac frigidis etiam succis redũdantibus. Et cùm vna tutissima, & compendiosissima via ad affectionis extirpationem diæta existat, eodẽ Aetio teste, propterea more solito, de ea primò mentionem faciemus. eligatur itaque aër ad frigidum vergens. Somni solito longiores præcipiantur, potissimùm nocte, nam diurni nocentissimi sunt, nisi lassationis sensus adsit, aut nox vigilata præcesserit. Vespere autem à cœna dormiendum, maximè vbi à somno surrexerit, ad deambulationem prodibit, ita vt pro viribus aggrediatur, deinde frictionem simplicem adhibeas, parcè videlicet, & minimè confricando, maximè ventrem. Cæterùm à prandio etiam deambulationibus indulgendum est, & animi aliqua laxamenta adhibenda, vt idem Aetius inquit, Nam exercitationes, & frictiones huic morbo necessariæ sunt, eodem Celso auctore præcitato loco. Vitet immodicos animi affectus, præsertim iram, Cibi eis conueniunt, qui non nimis adstringunt, & reprimunt, sed qui adstringentes facilè concoqui, & in totum corpus distribui possunt, vt placuit eidem Alexandro præcitato loco. Quapropter cibi ex chondro, oryza, & alica, & similibus, cum quibus adstringẽs aliquod decoquatur, pyrum scilicet, malum cydonium, mespilum, & id genus alia exhibeantur ex Pauli, & Aetij testimonio. Panis item benè elaboratus tribuatur, ac etiam similago cum eisdem adstringentibus in pullorum iure decocta, similiter intybus, & cichorium, carnes etiam exhibendæ ex gallinis iuuenibus, columbis, perdicibus, phasianis, & montanis passerculis, & ex aliis quoque

Causæ.

Aëtius li. 9. cap. vlt.

Prognostica.

Lib 9. cap 37.

Versus finẽ libri.

Curãdi methodus.

Si ex calida intẽperie fuerit orta, curatio.

Lib. 9. cap. 37.

Victus ratio.

Aetius loco citato.

quoque auibus, quę non sunt pingues, pręter palustres. Ex pedestribus etiam tenerrimæ, & friabiliores cōpetunt, præsertim leporum, & capreolorum, concoctis simul quibusdam fructibus adstringentibus, vt cydoniis pomis, aut myrti baccis. Quę interim assæ exhibeantur, in quorū ventre aliquod prędictorum adstringētium reponatur, & inter assandum assiduè aqua rosacea, aut omphacio, & germinibus myrti irrorentur. vitella item ouorum assa & aceto intincta cōmendantur ab Alexandro. Ex fructibus etiam cōueniunt vua modica pensilis, citonia poma, ac pyra, sorba, mespila, & corna, ac reliqui adstringentes similes. Verùm mediocritas in illis seruāda erit, atque hi ipsi (vt inquit Aëtius) cum pane exhibendi sunt, ac etiam ante reliquos cibos. Verùm si fieri poterit duobus, tribúsve diebus à cibo abstinere oportet, vt Alexandro visum est. Nam adseruandi in inedia sunt si ferre queant, aut certè omnino modico cibi vsu, ex eiusdem Aetij sententia. At si id ferre non possint, prospiciendum est, si quicquam aliud vt cibum diuidamus. Duas itaque tertias partes cibi in cœnam reseruātes, atq; ipsum etiam (qui in prandio exhibetur) panem dimidiatum per se sumat, reliquum verò cum obsonio simplici (vt ex eodem Aetio liquet.) Verùm non insalubriter poteris duarum cibationum quantitatem tribus vicibus impartiri, seruetúrque eadem ratio cibādi, vt in cœna maior exhibeatur quātitas. Potus erit vinū aquosum, tenue subadstringēs, quantitate autem exhibeatur paucum, & nec cibum interpellet, sed post omnem cibum præbeatur: multus enim potus (vt inquit Aetius) ventris fluxionibus infestissimis existit. Satis itē iis proderit lactis potus, ita vt principio calidum & recens mulctum detur, postea verò ad medietatem decoctum, aut etiam ad tertias, hoc enim modò exhibitum simul sistit, ac temperat fluxiones, id autem sit caprillum vel ouillum. In omni autem fluore ventris, tum in hoc præcipuè (vt Celso visum est) seruandum, vt cùm pleraque vtilia sint, qualis est plantago, & rubi, & quicquid malicorio mixtum est, ea potissimùm ex his dentur, quæ maximè æger volet, deinde si omnia ista fastidiet, ad excitandam cibi cupiditatem, interponatur aliquid minùs vtile, sed magis gratum. Parum etenim deterior potus, aut cibus, suauior autem, melioribus quidem, sed minùs suauibus est præferendus, vt patet aphorismo 38. secundi libri. At vbi nedum calida intemperies, sed acres, & mordaces succi in intestinis, & ventriculo redundantes lęuitatis intestinorum causę sint, priusquàm vires extremè deficiant, conuenienti purgatione vtendum erit, priùs tamē si occasio dabitur, concoquendi, ac præparandi ipsi sunt syrupo ex infus. seu succo rosac. videlicet ex succo cichorij, myrtino, seu oxysaccharo, succo cytoniorū, quem miuam appellant, aut oxalidis, seu citri acido cum aqua plantaginis, aut oxalidis simul permixtis, deinde sequens tribuatur purgans medicamentum, quod recipit corticum myrobalanorum citrinarum drachm.iij. tamarindorum drachm.vij. paretur arte decoctū in aqua cichorij & acetosellæ, in cuius quātitate sufficienti dissolue mellis acērij vnc.j.s. vel syrup. ex pluribus infusionibus rosarū rubearū vnc. iij. rhabarbari optimi in parte prædicti decocti macerati drach.j. fiat potus. Quòd verò purgatio talibus competat, patet apud Aëtium cap. præcitato scilicet 37. libri noni. A purgatione verò

Medicamentorum ratio.

Purgatio.

per adstringētes potus operæpretiū est eis opē ferre, veluti est plātaginis semē tritum, siccum, ac potatu. Proderit etiam & lapathi, seu oxylapathi semē tritum. Cancri etiam marini, vel fluuiatilis testam vstam cochlearij mēsura, si prębeas cum aqua confert, calycū item papaueris torrefactorū drac. j. ante somnum cum vino diluto potata. Quinetiā semen capitis papaueris tritum exhibitum egregiè auxiliatur, mirabiliter autem acerba, & immatura mora prosunt sicca, trita in potu exhibita. Eodē modo & rubi mora immatura, & acerba, ex eiusdē Aetij decreto, aut quinque folij radicis decoctum potui dato. Item rubi radicis similiter, vt Alexādro visum est. In hūc etiā vsum syrup. de ribes, aut qui ex incompletis, & aridis rosis conficitur, conferunt. Et si cum eis drac. j. cornu cerui vsti, aut seminis plātaginis, vel oxalidis præbeas, cōducunt magis. Similiter etiā cōfert si drac. j. trochisc. de spodio, vel de terra lemnia tribuatur, bonum est etiam corticis quercinæ glandis decoctum, itemq; pelliculæ decoctum, quæ sub cortice quercus reperitur, vt etiam Aëtio placuit. Quidā quoq; (vt ab eodem Aetio, & Paulo scribitur) gallinarū ventriculis vtūtur desiccatis, ac tritis potui inspersis. Nec minùs eis cōmoda sunt, quæ vrinam cient, cùm deriuationē moliantur, fluxionemq; sæpè transferant, veluti est apium, fœniculū, anisum, adiantum, acorum ex prædictorū auctorū decreto, in quem vsum syrupo ex duabus, vel tribus radicibus, aut de byzantiis, permixto cū eo qui ex absynthio cōficitur, aut myrtino, vel ex infusione rosarū cum aliquo prædictorum decocto vti cōuenit, nequaquā enim negligendum est vētriculi, aut intestinorum robur. Eo etiam tempore quo vrinam cientia tribuuntur, eorum etiā quātitas minor esse debet, licet cauendum sit, ne nimiū largus etiam fiat eorundem vsus. Mirabiliter quoque vomitus efficaces sunt, tum à cœna, tum ieiuno facti, maximè si humores in vētre collectos percipiemus. Nam si in intestinis contineantur, non possunt per vomitus euacuari, ex Galeni sententia commento aphorism. 12. quarti libri. Iuuandus quoque eisdem erit vomitus ex aliquo eorum, quæ sæpiùs in pręcedētibus adnotauimus. Perpetuò tamē animaduertas, vt proni sint laborantes natura ad vomendum, nam si difficulter euomant, nequaquam his proritandus erit. Ab extra insuper ventriculo, & intestinis auxiliari oportet. Quapropter illinantur oleo citoniorū, myrtino, vel rosaceo, aut de absynthio, vel olei citoniorum, & rosacei singulorū drachm. j. Recipe olei de absynthio vnc. s. santalorū, & corallorum rubeorū ana drachm. ij. hypocistidis, balaustiorum, & acacię ana drachm. j. chiæ mastiches drach. s. & cum pauca cera, ac vino adstringēti vnguentum seu ceratum conficito, & vtere: citonium item in vino adstringenti decoctum, ac contusum si accipias, adiiciasq; hypocistidis, & boli armenij drac. j. corallorū, & santalorum rubeorū ana drach. ij. chię mastiches drach. s. magnopere proderit si eo venter illinatur. Saccellos item parabis in eundem vsum ex purpureis rosis siccis, santalis, corallis, balaustio, hypocistide, corticum citri, cinnamomi, ac chiæ mastiches pauca quātitate addita: iidē etiam si in succo citoniorum, & aqua rosacea præmacerentur, & pluribus vicibus ventri applicentur modicè calidi, magnopere proderūt. Verùm si ex intēperie duntaxat calida citra acrium humorū redundantiā cœliaca, aut lienteria orta fuerit, eisdē quoque

Quæ post purgationē præbenda sint.

Vomitus.

Topica.

que medicamentis vtendum erit intus,ac extra ex-
hibitis,relictis tamẽ eis quæ purgationem moliun-
tur,ac vrinam ciunt, quibus etiã nec vomitus pro-
moueri debet,sed tantùm alterãtibus, atq; adstrin-
gentibus modò dictis medicamentis vtare. Sin au-
tem ex frigida intẽperie , aut pituitosis succis inte-
stinorũ læuitas , seu cœliaca fiat;aër eligatur ad ca-
lidum vergens, contrarij quoque cibi adhibeantur
ad calidũ scilicet vergẽtes,cum quibus etiam non-
nulla calida,ac ventriculo ipsi grata admisceantur,
veluti est anisum, cuminum, cinnamomũ,galãga,
calamus odoratus,& caryophylli : ac reliqua simi-
lia. Competunt adhuc & brassicæ bis coctionẽ ex-
pertę,ex Pauli,& Aetij sentẽtia.Vinum autẽ eis tri-
buatur calidius , ac vetustius modicè dilutum cum
pluuiali aqua.Reliqua pro victus ratione seruanda
sunt,vt pręcepimus suprà.Verùm si cum frigida in-
temperie pituitosa adsint excrementa,ea priùs con-
coquẽda, ac præparãda sunt cùm syrupo ex absyn-
thio,ex mẽtha,& corticibus citri,aut myrtino cùm
melle rosaceo,aut oxymelite simplici.Demum aut
vomitu expurganda sunt(præsertim si in vẽtriculo
consistant,isq; iuuandus erit cùm iis quæ sępiùs in
præcedẽtibus adnotauimus, modò proni ad vomẽ-
dum laborãtes sint) aut purgãs medicamentũ præ-
bendum est,ita vt per aluum expurgentur.In quem
vsum infrascripto vtare , Recipe corticũ myroba-
lanorum chebularum drachm. iiij. infundantur in
aqua melissæ,& boraginis, & facta forti expressio-
ne in ea dissolue syrup. è pluribus infusionibus ro-
sarum persicarũ vnc.ij.agarici drachm.j.fiat potio,
vel drachm.j.aut scrũp.iiij.pulueris hieræ simplicis
Gale.& scrup.ij.prędicti agarici excipe, & catapo-
tia formato,ac præbeto,post quæ iterum assumant
mane, & vesperi ante cibũ per duas saltẽ, vel treis
horas vnc.s.syr.aut ex absynthio,aut ex mentha cũ
pauco puluere cinnamomi,galãgę,aut calami odo-
rati , aut cum aliquo prædictorum adstringentium
medicamentorum eadem permisceas, ac præbeas.
Confert etiam si thuris granum fabæ magnitudine
in vini nigri cyatho vno dissolutũ sanguinarię suc-
co pari mẽsura admixtũ præbeas , aut radicis pæo-
niæ decoctum , atque ipsa etiã radix sicca trita po-
tui inspersa , vt inquit Aetius.Similiter si chiæ ma-
stiches tantundẽ ac eodẽ modo exhibeas , nec mi-
nùs antidoti theriacæ,aut mithridati,aut micletę si
drachm.j.cuiuslibet dabis,proderit,præsertim cum
pauco vino adstringenti. commodè quoque in iis
vti poteris prędictis vrinam cientibus,& calidiori-
bus,atque acrioribus.Extrinsecus verò oleum ma-
stichinum,de absynthio,myrtinũ,ac nardinum ad-
hiberi conuenit,aut vnguentum sic conficito, Re-
cipe olei mastichini,& myrtini ana vnc.j.de absyn-
thio vnc.s.cinnamomi,galãgę,& maceris ana drac.
s. spicæ scrup.ij. chiæ mastiches drach.j.cùm cera,
& vino odorato fiat vnguentũ.Sin autẽ mauis sac-
cellis vti,vtriusque menthę,& absynthij,singulorũ
p.j.assume chiæ mastiches,cinnamomi,ligni aloës,
& corticum citri , cuiuslibet drach.ij.caryophyllo-
rum,maceris,galãgæ,& calami odorati ana drach.
j.rosar.rubea. siccarum manip.j.s. figurẽtur sacculi
scutiformes,qui pauco vino odorato calido inspersi
sæpiùs iterentur, vel in vino Græco, aut guarneto,
& pauco cydoniorũ succo macerati calidi applicẽ-
tur, ac iterẽtur sæpiùs.Eorum etiã vnus semper su-
pra ventrem adhibitus, ac alligatus cõfert. Empla-
strum quoq; ex chia mastiche dissoluta in oleo nar-
dino,& de absynthio adhiberi poterit,quemadmo-
dum etiam & Gale. ceratum stomachicum dictum
aut emplastrum ex galia, quæ omnia præter tamen
purgationem,ac vomitum,& ea quę vrinam ciunt,
conducunt , si prædictæ affectiones ex intemperie
duntaxat frigida ventriculi, vel intestinorũ fuerint
ortæ.Et cũ in omni fluore ventris, tum in hoc præ-
cipuè necessarium est(vt Celsus refert)non quoties
libet desidere , sed quoties necesse est , vt hæc ipsa
mora in consuetudinẽ ferẽdi oneris intestina dedu-
cat.Propterea id prætermittere nolui,nam non pa-
rum conducet , si illud laborantibus præcipiatur,
quemadmodum etiam,& medicamẽtum nostrum,
quo vti consueuimus.Id autẽ recipit vtriusq; men-
thæ contusæ,& absynthij ana manip.1.micæ panis
torrefacti vnc.j.cinnamomi,aloës, mastiches,galã-
gę ana scrup.ij.vini odorati,seu aceti,& aquę rosa-
ceæ quantum satis sit,misceantur, & ventri appli-
cetur abundè calens : nam tale esse conuenit cùm
primùm imponitur,talium vnumquodque:quippe
quę tepida sunt omnia vẽtriculi firmitudinem dis-
soluunt,Galeno teste 8.method.med.cap.5.

Si ex frigida intẽperie dicta symptomata excitentur, curatio.

Victus ratio.

Medicamentorum ratio. Vomitus.

Medicamentũ purgant.

Quæ à purgatione exhibenda sint.

Topica.

Περὶ τῆς χολέρας. *Id est, De cholera.*

CAP. LXXII.

CVm totus vẽtriculus ab aliquo, quod
morsu ponderéve cõtristet vexatur,
idque statim eiicere cupiat,superno,
infernóque ore ad excernendũ vtẽs,
affectus quidam gignitur,qui à Gręcis
χολέρα,vt patet tertiò de caus.symp.cap.2.à La-
tinis similiter cholera dicitur,quamuis barbarã se-
ctantes medicinã cholericam, seu cholericam pas-
sionem nuncupent, nomen sumens,vt idem Gale-
nus fatetur 2.meth.med.cap.2.à causa putata,quã-
uis id non ex propria sentẽtia fateatur,sed medico-
rũ auctoritate , qui sunt à Cnido.Huius quoq; sen-
tentiæ videtur esse Celsus libro quarto,cap.11.cùm
dixit, Ergo eo nomine morbũ hunc χολέραν Græci
nominarũt, cùm priùs bilem esse eius causam asse-
ruisset. Huius autem contrarium sentit Alexan.qui
cap.16.lib.septimo, de hac affectione verba faciẽs
dicebat, Ne autem quis affectum hũc ideò χολέραν
vocari putet,quòd à bile omnino fieri consueuerit,
sed quia materia quæ per ventrem effertur,ex inte-
stinis videtur excerni, intestina verò χολάδας vete-
res appellabant,vt etiam Homerus testatur his ver-
bis, κέχυντο χαμαὶ χολάδες, quod est,fusa erãt humi
intestina. Qua de re huius gratia affectum hunc(vt
idẽ Alex.inquit) veteres χολέραν nuncuparunt,eo
magis,cùm non ab vna duntaxat causa,bile videli-
cet(vt ipse testatur)affectio hæc excitari soleat.Sed
quicquid velint de eius nomenclatura , nihil aliud
est affectio hæc (vt apud eũdem Alexandrum præ-
citato loco patet) quàm immoderata perturbatio,
quę per aluum,& vomitum propter stomachi sub-
uersionem, offensionémque prouenit. Paulus verò
cap.39.libro tertio, dixit quod cholera est immodi-
ca ventriculi perturbatio supra,infráque erumpẽs,
& auctor libri, qui inscribitur de definitionib.me-
dicis, in secunda descriptione eiusdem affectus ait,
quod cholera est acutus affectus cũ vomitibus bi-
liosis multis , aluique deiectionibus. Verùm quæ-
nam pars in hoc affectu oblæsa sit, non admodum
liquet , nam Celsus præcitato loco circa princi-
pium capitis asserit , choleram commune stoma-
chi, atque intestinorum vitium videri posse,nam si-
mul

Cholera vnde nomẽ sumpserit.

Quid sit cholera.

Quæ pars in ea affecta sit.

mul & deiectio,&vomitus adest.In calce verò eiusdem capitis dicebat,sed hic quidem morbus & acutus est,& inter intestina, stomachúmque versatur, sic,vt cui⁹ potissimùm partis sit, nō facilè dici possit. At cùm totus ventriculus per eius superiores partes stomacho, hoc est gulæ continuus sit, per inferiores verò ad intestinorum vsque exortū extendatur,Gal.auctoritate sexto de locis affectis.ca. 1.non ab re hæsitauit Celsus cùm inspexisset bilē in hac affectione supra,infráque erūpere,cuius potissimùm partis affectus esset, quanquam ex præcitata Galeni auctoritate, tum ex verbis eiusdem li. tertio de causis symptomatum.capit. 2.cùm de hac affectione verba facit, facilè patere poterit,ventriculū ipsum in hoc vitio afficit,nō tamen secūdū superiorē duntaxat, aut inferiorem eius partem sed secūdū totū,cùm dixit,quod si toti illi talis affectus aliquando contingat,etiā vtroque ore simul vtitur ad expulsionem, veluti in vocatis choleris.Ipse itaque ventriculus totus primo afficitur, coafficiuntur autem cum eo tum stomachus, tum intestina ipsa, cùm id quod eum contristat vtroque osculo expellere tētet, per supernum quidem quod in gula, seu stomacho existit, per infernum verò, quod in pyloro.Quod verò hæ partes simul affectæ sint, ostendunt(vt codē Celso auctore) plura indicia inter quæ vnum est,quod simul & deiectio,& vomitus accidunt.Et præter hæc,inflatio est,ac intestina torquentur.Verùm sicut nausea & vomitus expultricis facultatis ventriculi praui motus sint,pari ratione,& cholera ipsa,vt patet 3.de caus.symp. cap. 2. Quare symptoma est in genere noxæ facultatum naturalium, & propriè expultricis deprauatæ (quæ propriè cholera dicitur.) Nam quādoque citra eiusdem facultatis noxam fit,licet perpetuò aliquem præter naturam affectum cōsequatur,veluti suprà de vomitu dictū est, quanquā eam non propriè choleram nominãt, vt si fiat propter ciborum quantitatem Alexand. auctore. Eius autem indicia sunt(vt inquit Aetius cap. 12.libr.9.) Vomitus biliosus,& nidorosus, & acidus ad plures horas continuè perseuerans, & venter infernè eadem excernit,sequitúrque sitis,&exudatio,impeditus pulsus, musculorúmq;,manuum,ac pedum, maximè verò surarum contractio,& tensio,& (vt refert Celsus) nedum bilis supra, infráque erumpit, sed primum aquæ similis, deinde vt in ea recens caro lota esse videatur,interdum alba,nonnunquam nigra,vel varia. Verùm (vt Paulus testatur,) ciborum cruditas apparet, quæ nonnunquam ex magna alimentorum prauitate, interim ex vitiosorum humorum superfluo trahit originem.Nam neque ex vna duntaxat causa excitatur,sed etiam multis,vt Alex. visum est. Nempe ob copiosiorem cibū assumptum, ac corruptum, quia concoqui non potuerit. Item ob prauorum humorum,ac ciborum, seu potionū (stomachum præsertim offendentium) qualitatem, qualis est(vt ipse inquit)pepo, & pingues, dulcésque & oleosi cibi.Gignitur etiam ex copia bilis naturam sursum ac deorsum ad excernendum irritantis.Necnon ob nonnulla frigida applicata. Aut frigidarum aquarum vsum,si eas bibāt, aut in eis diu natauerint. Nonnullæ etiam aliæ particulares cibi, & potus, cholericæ bilis sursum, ac deorsum eruptionis esse poterunt causæ,vt 7.de morbis vulg.liquet. Quæ causæ omnes facilè interstingui poterūt.Nēpe alimētorum assumptorum copiā, aut eorundem (ac etiam potionum) prauam qualitatē ex laborantis,seu adstantium loquela percipies,veluti etiam si præcesserit vsus frigidarum aquarum, aut frigidorum medicamentorum ab extra adhibitorū. Verùm vbi ex copia bilis,seu aliorum prauorū succorum redundantia cholera fuerit excitata ex propriis eorundem humorum signis, ac sæpiùs iam dictis eos discernes. Quod verò cholera acutissimus sit affectus,syncopē insignem, immodicámque virium resolutionem inducens,omnibus in confesso est,vt inquit Alexander. Idcirco accuratè internosci,& celerrimè curari meritò postulat, etenim dilatio in omnibus acutis morbis nocua est.In hoc autem affectu,etiā exigua,ac leuis curandi mora,haud simplicem offensam, sed etiam absolutam subinde tamen (quæ phthisis dicitur,conciliat. Idque ferè cōfirmauit Celsus,cùm dixit.Neque tamē illi morbo minori momento succurritur. Colericæ verò affectiones magis in æstate fiūt,& febres intermittentes, & quibus errores accidunt, eæ quandoque malignæ fiunt, & ad morbos acutos perueniunt, vt eodem 7.de morbis vulgar Hippocrat.scriptum reliquit. Quoniam verò nulli morbo (vt diximus) minori,quàm huic,momento succurritur,propterea relicta victus ratione, quæ ferè eadem est cū ea, quam instituimus precedenti capite de leuitate intestinorum,nisi quod leuiter adstringentia, nedum in cibis ipsis permisceri debent,aut parū ante assumi,sed etiam post eos cùm simul ingruat vomitus, & alui fluor,quāquam & ea quoque moderata esse debēt,nec à principio,nam si quis in principio,aut coaceruatim ea quæ efferuntur cohibere aggrediatur, is maioris mali auctor erit, ex Aëtij sententia præcitato capite duodecimo libri noni, inutilia enim cùm sint(vt ipse inquit) euacuatione opus habēt,qua de re cōuenit,si ea nō sponte ferantur,opportunè potiùs irritare,nos reliquam aggrediemur curationē. Corruptis itaque in vētriculo cibis siue propter eorū copiam,siue prauam qualitatē, aqua tepida exhibita ægrū vomere iubeto, potissimùm, vbi purum sit quod per ventrem,aut vomitum excernatur,sed nauseent, vellicentúrque ægri. Quo casu etiam aqua mulsa vtendū erit, vt quæ aluum, & vomitū sine noxa irritare potest,vt Alexāder refert.Verùm si eā non libenter sumant, modò dicta tepida aqua ipsis liberalior dari debet, atque vomitus sollicitari,aut digitis,aut pennis, donec corrupta abundè euacuata tibi esse videātur.Per vomitus etenim opportunā prouocationē vomitus ipse soluitur, & cessat (eodē Aetio teste.) Quòd si post aquę tepidæ potū vomitus incidat, miscuisse tamē nouam materiam corruptæ prodest,parsque sanitatis est vomitum esse suppressum,ex Celsi sententia. Quo tempore etiam somnum ægris percipere oportet,ac quietem, & præcordiorum fotum (vt idem Alexander asserit.) A somno verò paulatim cibo reficiātur,ita vt cruditas tātū vitetur. Nisi enim quid impedimenti fuerit, celerrimè rursus ad naturalem statum reuertūtur,potissimùm sit corruptio ob copiam ciborum fuerit oborta,quanquam neque huiusmodi affectum propriè choleram nominant. Nec minus vbi procliuiora fuerint corrupta alimenta,vt per aluum excernantur,eadémque via natura expellere tentet,conuenit iuuare excretionem per sedem, purgantibus tamen medicamentis leuioribus vtendo,diuersis,pro natura corruptorum alimentorum, præsertim eis quorum mentionem

Quis affectus præter naturā sit cholera.

Eiusdem affectus signa.

Causa.

Versus finē libri.

Prognostica.

Loco citato.

Curatio.

Vomitus.

fecimus præcedenti capite. Quæ iterũ in pauca exhibeantur quantitate, ne in grauiora pericula ægri ex immodica vacuatione ducantur. Id quoque seruãdum erit vbi bilis, seu quiuis alui succus vitiosus, ac corruptus ad excretionẽ procliuis naturã irritare videatur, nihil autem mentione dignum, vel per aluum descendat, vel per vomitum erumpat. Verùm vomitus per solam aquã tepidam irritetur, derelicta aqua mulsa. Aluus verò ducatur aliquo prædictorum capit. præcedenti annotatorũ, prout diuersus requirit redundans humor. Cùm verò humorũ excretio quieuerit, venter oleo masthichino, de absynthio, vel nardino cũ vino exiguo fouẽdus, & probi succi cibo vtendum erit. At si immodica fiat inanitio, ita quod vehementer, & vomitus, & deiectio vexent, cauendũ penitus ne quicquã tribuatur, quod vomitũ, vel aluum cieat, sed imbecillus ventriculus refici iis deuoratis debet, si fieri potest, quę corroborant, & recreare queãt, nẽpe victu, & medicina (vt liquet ex eodẽ Alex.) Exhibẽdi itaque sunt in cibo pulli tũ gallinacei, tũ colũbini, perdices, phasiani, turdi, & reliquę mõtanę auiculę. Insuper poterit parari iusculũ ex aliquo prædictorũ, præsertim pullorum gallinaceorum cum omphacio, & pauca aqua rosacea, aut eorundẽ carnes contusæ cum eisdem simul mixtæ: hoc etiam tempore & ante & post cibum maiora adstringentia adhiberi poterunt, veluti mespila, & sorba, citonia, & corna, & hi fructus, quas vulgus azarolas vocat, mala punica, & reliqua pyra adstringentia. Et vbi bilis adsit copia, ptisanæ cremor erit idoneus refrigeratus. Item lactuca refrigerata, pauco aceto adiecto, similiter etiam intybus, vt Alexand. refert. Nec erit absonum offerre mediocriter aquæ frigidæ potum cyathi mensura. Cauendum tamen erit ne nimium frigida existat, aut aceruatim exhibeatur, cui pampinorum vitis, aut mali punici acidi succus modicus instilletur, vel in eadem aqua capreolorum vitis decoctum fiat, aut rosarum, aut œnanthes, seu thu, cui etiam menthæ pauxillum sit adiectum. Itẽ eiusdem acidi mali punici succus cum menthæ succo absorbendus detur, multa tamẽ quantitate succus mali punici, menthę succum excedat. In quem etiam vsum syrup. ex omphacio, è ribes, ex citri acido ac succo malorum punicorum acidorum, item myrtinum, & ex infusione rosarum siccarum, & incompletarum cum pauca quantitate eius qui ex mentha conficitur, tribuere poteris, nec minùs cataplasmata, vnguenta, ac alia topica medicamenta ventri imponenda sunt, quæ vim adstringendi, ac ventriculum roborandi habeant, quorum copiam requiras præcedenti capite. Particulatim autem ex palmulis œnãthe hypocistide, acacia, thu, & malicorio, succóque eiusdem cataplasma confici poterit, & ventriculo adhiberi ex Aëtij & Pauli sententia, vel semperuiuum, & lactuca cum mica panis rosaceóque excepta imponatur. Quandoque verò capreolorũ vitis, aut vuę acerbę, aut poligonij succus cum cerato probè confecto miscebitur, & maximè iuuabit, vt inquit Alexand. At vbi intolerabilis effusio existat, adeò vt fluxio sisti nequeat, vires vrgeant, & extremorum refrigeratione, conuulsionesque, & animi defectio oriantur, ad vinum transeundum est mediocriter adstringens, neque viribus validum, & quod dulce quidem sit, non autem odorum, idque cum mica panis exhibeatur, aut in ipso eadem maceretur, exprimatúrque, atque ita paulatim, & per interualla cochleare absorbeant. Nam vinum omnium maximè subitò, & celeriter vires collapsas refocillare potest. Ac multos noui (vt inquit Alex.) ex sola illius potione præter spem mortis periculum euasisse. Salutare quoque erit, si eidem vino menthæ decoctum admisceatur, Nã saluberrimũ medicamentum erit, si vt idem auctor asserit, præsertim vbi vomitus diutius perseueret: omnique modo eisdem somnus procurandus est, & quies. At si ne his quidem auxiliis cibum retineant, magnopere conducit cucurbitulas admouere, statim cùm ęger illum assumpserit, contra ventriculum ipsum. Nec validè retrahendo vomitum fieri prohibent. Pręterea si diutius adhærent concoctionem iuuant & ventrẽ, ne ampliùs profluat, cohibent, eodem Alex. teste. Aluo autẽ adhuc egerente (vt inquit Aëtius) amylum cũ decoctione capitum papaueris per clysterem infundatur. Simul etenim cohibet, & refrigerat somnúmque inducit, vt ipse refert. Frictiones quoque per manus adhibitæ quietæ, & mites, & præterea extremorum deligaturæ, eisdem conducunt, & si quidem aluus vrget, plures brachiis, & iuncturis, quibus illa cum manibus committuntur, cum frictione, tum vincula iniicienda sunt. Sin autem vomitus, tum femora, tum talos constringi, & paululum ipsa dissoluendo rursus deligare oportet, vt patet ex eodem Tralliano, quò materiam semper in contrarium reuellamus, odoramenta quoque naribus admoueantur, ac illitiones soporiferæ circa frõtem, vbi vigiliæ torqueant. At si extremæ corporis partes frigent, vngendæ sunt calido oleo, cui ceræ paululum sit adiectum, calidisque fomentis nutriẽdæ (ex Celsi auctoritate) & ad conuulsorias contractiones in musculis factas calida linimenta ex oleo modico imbuta circumponere oportet, tum cerata liquida, quibus adiectum sit aliquid castorij, & irini olei, ex Pauli & Aëtij sententia, quo etiam tempore interponenda potio absynthij est, vt idem Cels. fatetur.

Medicamentorũ purgans. — *Topica.* — *Animaduersio.* — *Quæ deuorada sint, vbi bilis adsit copia* — *Cataplasmata.* — *Vbi intolerabis existat effusio* — *Cucurbitula.* — *Frictiones & vincula.* — *Si vigiliæ torquẽãt. Si extremæ partes frigeant.*

Περὶ τῆς διαῤῥοίας, καὶ ῥοώδεος.

Id est, De alui profluuio, seu ventris fluxu.

CAPVT LXXIII.

VBI & liquida aluus, & sæpiùs quàm ex consuetudine fertur, affectus quidam exoritur, qui à Græcis διαῤῥοια communiter, simulatque ab Hippocrate 25. 30. 3. libr. ac 32. 6. aliisque plerisque locis appellari consueuit. Quãquã ab eodem Hippocrate & Galeno quandoque ῥοώδης nũcupetur, vt patet primo de morb. vulgari. à Latinis autem diarrhœa, seu alui profluuium, quãuis à Celso cap. 19. lib. 4. ventris fluxus nominatur, qui copiosior fluxio est alui, diuturna, sine phlegmone, & exulceratione, vt libro de difinitio. medicis, scriptum est, vel (vt liquet apud Galenum eodem primo de morbis vulgaribus) deiectio est, & semper & assiduè humidorum excrementorum, sine dictis affectibus, (vt ipse inquit) qui affectus priùs ab eo descripti erant, dysenteria videlicet, linteria, & tinesmus. Cùm itaque aluus fluxione laborat, seu humidior efficitur citra cruentas deiectiones, tensionem, ac incoctorum ciborum excretionem, alui profluuium est, & dicitur. In quo quænam pars primò afficiatur, non admodum patet, nam licet deiectio optima, quæ mollis, constansq; est, & eo tempore

Commẽ. 2. tex. & commen. 7. & 35. — *Alui profluuium quid sit.* — *Lib. defin. medic. post medium. Commẽ. 2. commẽ. 35* — *Dubia est pars affecta.*

pore secreta, quo secunda valetudine assueuit, quãtitatéque est pro ratione cibi assumpti, colore subrussa, nec admodũ graueolens, non solum inferiorem ventrem bene valere ostendit, sed etiam nihil in eum decumbere ex aliis visceribus præter naturam, ex Hippocrat. & Galeni sententia 3. prognost. intelligendo per inferiorem ventrem ventriculum ipsum, & item ieiunum simul cum intestino omni, vt Galenus asserit. non tamen contraria deiectio (vt patet ex Galeno ibidem, & primo de crisibus) confestim indicabit eundem inferiorem ventrem pręter naturam se habere. Nam quãdoque permutabitur tum in substantia, & colore, tum etiam copia, ex permixtione alicuius confluentis humoris. Neque etiam seruabitur tempus secretionis assuetum, & tamen venter inferior bene valebit. Sed à iecore, aut liene, aut aliqua quauis alia parte, seu corpore toto, vel duabus, seu pluribus in eundem ventrem confluere contingit excrementa aliqua. Qua de re alui deiectiones, vbi præter naturam se habeant, ventrem interdum solum esse affectum significant. Sæpe verò decumbentis aliundę materię in eum indicia habent. Atque hęc multiplicia sunt, prout multæ quoque partes, vel corpus totum (vt diximus) eandem materiam, seu humores in iam dictum ventrem demittunt. Idque aut criticè esse poterit, vtputa cùm per eos totum corpus, aut iecur, vel quæpiam alia pars expurgatur, interim verò symptomaticè. Quo casu affectionem aut corporis omnis, aut partis alicuius, (vt diximus) aut aliquarum indicabunt. Et quibus liquidò constat in diarrhœa non perpetuò vnam affectam esse partem, neque etiam ventriculum, aut intestina duntaxat, sed interim iecur, aut lienem, seu cerebrũ, aut corpus totum affectum esse citra ventriculi, aut intestinorum oblæsionem. Interdum verò contingit quòd ventriculus ipse, aut intestinorum aliquod afficiatur corpore toto, aut reliquis eiusdem corporis partibus bene valentibus. Et quoniam tum pro prognostico, tum etiam pro curatione huius affectionis magnopere conducit determinatæ partis primario affectæ cognitio, veluti in cũctis aliis pręter naturam affectibus necessarium esse monstrauimus, ea de re id docere conabimur. Interstingues nanq; si à toto corpore diarrhœa fiat, quoniã aderunt alicuius redundantis succi in toto signa, siue in toto habitu fuerint, aut in vniuersis vasis, qualiscũque etiã fuerit redũdãs succus. Particulariter autem ea conscripta reperies apud Galenum cùm li. de plenitudine, tum etiam 4. de sanit. tuend, ac aliis plerisque locis. Præter id quod ociosa quoque vita pręcessit, consueti exercitij dimissio, ac ingestorum ciborum, & potuum copia, aut consuetæ alicuius excretionis retentio, neque vllum aderit signum particularis partis affectæ. Verùm si à toto fiat propter eiusdem corporis liquationẽ, cùm portio carnis, quæ colligatur in ventrem defluit, tunc per aluum excernitur deiectio exigua, glutinosa, opima, admodũ graueolẽs. Pariter si propter vniuersi corporis retẽtricis facultatis imbecillitatem ex totius corporis extenuatione præcedente, ardẽtissimaq; febre, seu hectica, seu etiam tabe, id coniicere poteris, quemadmodum Hippoc. scriptũ reliquit aphoris. 11. 12. & 14. 5. li. Cerebro autem affecto spumosa aderunt excrementa, vt idem inquit Hippocrat. aphoris. 30. 7. li. nec minùs & imbecillitatis eius apparebunt indicia, ac destillationes, & quãdoque dolor. Quæ omnia scripta reperies capit. de dolore capitis, ac destillatione. Consueuit quoque vitio cerebri orta diarrhœa in somno potissimùm lõgiori magis, quàm in vigiliis generari. A iecinore verò vbi ortũ fuerit alui profluuium, vt plurimùm chilosæ erũt alui deiectiones, probè tamẽ vẽtriculi coctione celebrata, potissimùm si attractrix iocinoris facultas oblæsa fuerit, idq; nõ ob aliud (vt dicemus) quàm propter distributionis imbecillitatem, nisi plus cibi fuerit assumptũ, quàm hepar indigeat, aut citiùs fuerit deiectus propter ventriculi, & intestinorum retentricis facultatis imbecillitatem. Id quod dignoscere valebis ex iis, quæ diximus c. de læuitate intestinorum. Interim quoque bilis multitudo in deiectionibus apparebit, ac signa aderunt, aut inflammationis, aut immodicæ caliditatis eiusdem quemadmodum si ab eius obstructione proueniat, obstructionis quoque aderũt signa. Sic si alius quispiã affectus iocinoris præter iã dictos affuerit, ex propriis eius notis id manifestabitur. Nos verò de eis in sequẽtibus fusissimè pertractabimus. Sed quoniam idẽ iecur non solũ sua ipsius excremẽta, saniémque, & humores præter naturam demittit in ventrem, sed etiam corporis totius, quandoquidẽ venter per id omnibus corporis partibus copulatur, ac per illud recipit excrementa earum, vt liquet ex Galeni 2. prognostic. Propterea id distinguere poteris ex signis iam traditis. Si totũ corpus fuerit affectum aut si aliæ partes quædam, ex earũdem partiũ affectarum propriis indiciis. Verùm si à splenę diarrhœa proueniat, vt plurimũ deiectiones ad nigrum vergentes, aut etiam nigræ erunt, patebúntque particulares eius ægritudines ex propriis earũ indiciis, de quibus à nobis loco proprio mentio fiet. Accidit interim ab oris, seu linguę affectione alui profluuiũ, ab oris siquidẽ, vt in pueris cùm dentire incipiunt, maximè cùm caninos edunt dẽtes. Quoniam alimentum non bene concoquitur, neque distribuitur, vt patet aphor. 25. 3. li. A lingua verò, vt in blæsis, quemadmodũ liquet aphor. 32. 6. lib. Quoniã his qui balbi natura sunt contingit aut cerebrum habere humidum, aut linguam, aut vtrũque, atque inde fluentes humiditates in ventrẽ suscipi, vnde & longis profluuiis capiuntur, quemadmodum Gale. scriptũ reliquit com. iam dicti apho. At si nullũ aderit vniuersi corporis affecti, aut prædictarum partium affectarum signum, vẽtriculum, seu intestina affici putandum est. Alimenta quoque interim non probè cõcocta cùm humidioribus deiectionibus, admodúmque aquosis apparebunt. Neque tale alui profluuium determinatas habebit periodos, deiectiones tamen aderunt crebræ, & exiguę. vt plurimũ albę, & pituitosæ. Interdũ nausea, & vomitus infestabunt, ac alia quædam symptomata, quæ imbecillitatem retentricis ventriculi, & intestinorũ significabunt. Quæ omnia cap. de lienteria, & vomitu ostendimus. Verùm inter reliqua, vbi diuturnum fuerit alui profluuium, propriam ventriculi passionem indicat ex Galeni decreto commento præcitatis aphoris. 32. sexti libri. Quod verò quodlibet alui profluuium symptoma sit in genere excretorum immodicè, nemo veretur, nam quæ in eo excernuntur, aut tota substãtia, aut quãtitate, aut qualitate à naturali recedũt. Itẽ quod (veluti reliqua symptomata) omnino morbi succedat, vel cõtinẽter, vel aliis symptomatibus intercedẽtibus, cuiuis patet. Etenim semper causam aliquã habet

Tex. & commẽ. 13

1. de crisib cap. 11.

Quòd non vna duntaxat pars in diarrhœa afficiatur.

Quibus indiciis dignoscenda sit pars affecta in diarrhœa.

Lib. de plenitu. ca. 11

4. de sani. tuend. c. 4

Si ventriculus, aut intestina afficiantur, signa.

Quis affectus præter naturã sit.

bet præter naturam quæ ad talem motū, ſeu actio-
nem naturam ſtimulat,ex Galeni ſententia ſecun-
do de cauſis ſymptomatum,ca.3. Ad hæc etiā quod
ex neceſſitate ventris profluuia eueniant, vel co-
ctione,vel diſtributione fruſtrata(niſi ad inteſtino-
rum exulcerationē conſequantur)liquet apud eun-
dem Galenum commento aphoriſ. 25.& 30.3.libr.
Non tamen neceſſariò aut retentrix, aut expultrix

Modus dignoſcendi num criticè, vel ſymptomaticè per alui profluuiū excernantur.

facultas in eis oblæſa eſt, ex eiuſdē Galeni auctori-
tate lib.de differentiis ſymptomatū,cap.4. Nam licet
tum alimentū non bene concoquitur,neque diſtri-
buitur, conſueuit alui profluuium euenire, immo
abſque iis fieri nō poteſt, tamē cùm ipſum,aut non
probè concoctum ſit,aut nō diſtributum, vt decet,
interim ſymptomaticè, hoc eſt non ad animalis cō-
modum,neque tempeſtiuè excernitur.Interdū au-
tem tēpeſtiuè,& ad animalis commodum, cū pro-
uidentia ſcilicet de eius ſalute, & cū virtutis robo-
re.Id quod maximè in hac affectione attendēdum
eſt pro eius curatione. At quomodolibet fiat alui
profluuiū, crebriores, ac liquidiores, deiectiones
aderūt,cum leuiori,ac tolerabili interdū dolore,in-
terim autem grauiſſimo,vt Celſus fatetur,ca.deci-
monono libro quarto. Verùm nunquid ea,quæ de-
iiciuntur bonę ſint ſecretionis indicia,aut ſecus,ſic
interſtingues.Nā ſi madens,ſeu aquoſa deiectio cre
brò,& paulatim, aut vniuerſim, & ſæpè deiiciatur
ac cum ſtridore, grauiſſimóque dolore ſymptoma-
tis rationem obtinebit,ac ſymptomatica erit,natu-
ra non per ſe expurgante,ſed ex aliquo irritamento
ſtimulata, neque inde vtilitas vlla prouenit, immo
talis euacuatio prauæ diſpoſitionis erit ſignū,vt li-
quet commento aphoriſ.2.quarti libri.Idq́ue potiſ
ſimum,vbi in principio apparuerit,nulla cōcoctio-
ne præcedente,& in febribus.At ſi multo interpo-
ſito tempore, ac vniuerſim, citra ſtridorem, cum
exiguo aut nullo dolore excernatur,præceſſerintq́;
coctioni ſigna,ac proportionata corporis diſpoſi-
tioni fuerit alui deiectio,ægerq́ue facilè toleret, &
iuuetur ex tali euacuatione,leuius ſe habēs, virtúſ-
que robuſtior euadat, tunc bonæ ſecretionis indi-
ciū erit,quia natura expellit per ſe, atque expurgat
noxios redundantes ſuccos,qui corpus infeſtabant.
Vtcūque verò fiat diarrhœa,eius cauſa erit,aut ma-
lè concoctus,aut malè diſtributus cibus in inferio-
ri ventre vel humor quiſpiam ad eum confluens à
toto vel aliqua corporis parte criticè, aut ſympto-
maticè deductione à finibus cōcidente,& propter-
ea vel iocinoris, vel reliquarum corporis partium
concoctione,ſeu diſtributione oblæſa tale quoque
fit alui profluuium, cùm & quælibet madens deie-

commē.14

ctio fiat, vt teſtis eſt Galenus eodem ſecundo pro-
gnoſticorum, propterea quòd non fuerit ex ven-
triculo deductio ad iecur,vel quia de iecore,vel lie-
ne aliquid defluxerit in eum. Cùm nanque humo-
rum ſuperabundantia per aluum expurgatur, alui
profluuia fiunt, ex eiuſdem Galeni teſtimonio cō-
mento aphoriſmi decimiſexti,tertij libri.Ex quorū
permixtione cùm alui deiectionibus (vt diximus)
variari cōtingit,non ſolùm deiectionum color, ve-
rumetiam conſiſtentia,atque odor,itē & copia, ne-
que etiā ſeruabitur tempus ſecretionis aſſuetum,
verùm ſi quis velit non propriè, ſed vniuerſaliori
vocabulo hāc affectionem alui profluuium nuncu-
pare,cùm in ea nec concoctio ventriculi,ſeu inteſti
norum, nec diſtributio ex eodem ventre inferiori
ad iecur fuerint per ſe lęſę,vel fateri in hac quoque
affectione concoctionem,aut diſtributionē ventri-
culi, vel inteſtinorum oblæſam eſſe (& propterea
alui profluuium dici)licet non per ſe,& primò,non
reclamabimus.Nos verò diarrhœam, ſeu alui pro-
fluuium dicimus quancunque humidorum excre-
mentorum crebram deiectionem,iuxta Galeni ſen-
tentiam, primo de morbis vulgaribus,(vt ſuperius
adnotauimus.) At vbi admodum aquoſa deiectio

commen.2 comme.35

Cauſarum cognitio.

fuerit,miniméque graueolens ad candidum potiùs
vergēs,quàm croceum,ſeu nigrum,& interim ſpu-
moſa, alimenti non probam concoctionem, ſeu
eiuſdem imperfectam diſtributionem indicabit,
aderúntque nonnulla ſigna eorum, quæ ventrem
ipſum affectū oſtēdebant. Verùm ſi ex alimētorum
copia, aut eorundem mala qualitate talia fiant ex-
crementa, ex ægro, ſeu aſſiſtentibus id percipere
valebis,quod caſu,nec coctio,nec diſtributio per ſe
oblæſa erunt.Vbi verò ruffa, ſeu admodum crocea
alui deiectio fuerit,bilem eſſe cauſam iudica,potiſ-
ſimùm ſi ætas,temperamentum,habitus bilioſi fue
rint,ac tempus anni,regio,& aëris cōſtitutio ad ca-
lidum vergent,ſimiliter & anteacta vita. Sic ſi pi-
tuitoſæ,aut melancholicæ deiectiones fuerint, ac
modo dicto ad pituitam,vel ad melancholiam ver-
gāt,pituitam,aut melancholiam alui profluuij cau-
ſam eſſe putabis.Quòd ſi ſyntectica fuerint alui ex-
crementa, id quod in calidiſſimis, ac peſtiferis fe-
bribus contingit, ſi in corporibus generentur hu-
midis,ac mollibus,& pinguibus, vt liquet decimo
methodi medēdi,cap. vltimo.colliquationem tum
carnis,tum adipis ſignificabunt, habebúntque di-
uerſum curationis modum: cum iis videlicet quæ
refrigerant,& humectāt corpus nutrientes nos, ac
quamprimum frigidam exhibentes, vt fuſiùs dice-
tur,cùm de febribus ſermo habebitur. Vno autem
die fluere aluum (vt inquit Celſus præcitato loco)
ſæpè pro valetudine eſt, atque etiam pluribus dum
febris adſit, & intra ſeptimum diem id conquie-
ſcat.Purgatur enim corpus,vt ipſe inquit, & quod
intus læſurum erat, vtiliter effunditur.Verùm ſpa-

Prognoſtica.

cium periculoſum eſt,interdum enim,tormina, ac
febriculas excitat, viréſque conſumit. Alexander
verò capit.5.libr.8.dicebat alui profluij in febribus
difficiliorem eſſe curationem, animaduerſionēm-
que,& coniecturam requirere. Quod verò balbi à
diuturno alui profluuio capiātur, liquet apud Hip-
pocratē aphoriſ.32.ſexti libri, ſimiliter quòd lōgo
alui laboranti profluuio ſpōtaneus vomitus ſuper-
ueniens morbum ſoluit,aphoriſmo 15. eiuſdem li-
bri ſcriptum eſt, quemadmodum quod exigua de-
iectio glutinoſa, candida & ſucrocea mala ſit, po-
tiſſimū vbi leuis fuerit:exitioſior verò ſi nigra, aut,
liuida,aut opima,aut fœtida,diuturnior,ſi verſico-
lor ſit,ſed nihilominus etiam exitialis,idēmet Hip-
pocr. ſcriptum reliquit ſecundo prognoſticorum.

2.progno. tex 21.22 & 23.

Quæ attēdenda ſint circa eius curationē.

Aëtius lib.9.c.35

Quātū ad curationem ſpectat, animaduertendum,
quod licet alui profluuium tum in febribus,tum ci
tra febres eueniat, & in febribus difficilior ſit eius
curatio,ex Alexandri & Aëtij ſententia, tamē ſi ci-
tra febrē contingat, neque facilis eadem erit, cum
& ipſa diarrhœa(vt diximus) vt per viam ſympto-
matis, ac vacuationē ſymptomaticam,vel per mo-
dum iudicationis prouenire poſſit. Et propterea
non ſemper eodem modo curāda erit. Facta nāque
per modum criſis, ita quod per eam totum corpus,
aut aliqua eiuſdem corporis pars expurgetur, ac
vtiliter ea excernantur quæ ſint corporis cōmodo,
minimè

minimè reprimere,ſeu inhibere conuenit,ne mate-
ria in aliam cõuerſam partem prauos alios affectus
generet,veluti phrenititim,aut lethargũ,ſeu perni
cioſas,parotidas,vt eidẽ Alexandro,ac Aëtio viſum
eſt.Sed cùm ſalubriter à natura aliena euacuantur,
aut vſque quo eadem omnem curam ſuam impen-
derit expectare oportet,aut ipſius etiã motus adiu
uare,nam (vt idem Alexander fatetur) vidit quan-
doque ventrem initio affectus ad quartum , quin-
túmve diem profluxiſſe,& poſtea fluorem, aut per
ſe , aut medici auxilio ſubſtitiſſe, vnde ægri in ma-
gnum periculum inciderũt,vtpote in aliquẽ prędi-
ctorum affectuum. Quid plura?Hippo.aphoriſ. 20.
primi libri decretum reliquit,quæ iudicantur,& iu
dicata ſunt integrè , neque mouere , neque nouare
aliquid ſiue medicamentis,ſiue aliter irritando, ſed
ſinere oportet,& Gal.in cõmen.dicebat,Nos Hip-
pocrat, docere quando ſit totum ipſi naturæ per-
mittendum,quod ad curã pertinet ægrotãtis, nihil
aliud nobis agentibus , niſi victum conuenientem
inſtituentibus,quando etiam non ſit totum ipſi na
turæ permittendum, ſed aliquid nos oportet ope-
rari,& proinde cùm integra iudicatio facta iam eſt,
vel adhuc fit,totum naturæ permittere,& nihil nos
nouare oportet. Vbi verò nõ integrè iudicatur,aut
iudicatũ eſt,id quod deficit,ſupplere nos conuenit,
id quod etiam confirmauit nono meth.med.cap.5.
& libro primo de arte curatiua,ad Glaucon.ca. 14.
cùm dixit.Sed neque ſi fueris febris cum profluuio
ventris,alia eſt opus euacuatione Verùm hæc ſola
ſufficit,quamuis non ſit pro multitudinis ratione,
quicunque enim his plus adimere fore neceſſarium
putantes,aut ſanguinem mittere,aut ventrem mo-
uere tentarunt,in grauiora pericula duxerunt. Re-
deuntes itaque ad ea,vnde oratio diuerſa eſt , dici-
mus cũ Hippocrate & Galeno ac reliquis præcita-
tis auctoribus, quod cùm integrè iudicatio facta iã
eſt per alui profluuium,vel adhuc fit , totũ naturæ
permittẽdũ erit,nihil aliud nobis agentibus,niſi vi
ctum conuenientem inſtituentibus.Erit autẽ con-
ueniens victus,quod ad eius quantitatem,prout vi
res requirunt,ac reliqua , quod ad qualitatem ſpe-
ctat , diuerſus pro diuerſo redundãte humore,& vt
ſummatim dicam,ſimilis ei, quem inſtituimus cap.
de cruditate,de lienteria,aut cholera, donec ipſa ſe
natura componat,& ad integram perueniat ſanita-
tem.At ſi non integrè videatur iudicare , ac ſegnis
natura in euacuando fuerit , motum eius adiuuare
oportet,& ſi criticè euacuet, vt prædictis Alexan-
dro & Aëtio viſum eſt,ſeu id quod deficit ſupplere
nos conuenit, vt Galeno placuit præcitato cõmẽto
aphoriſ. 20.primi libri , quod ex coniunctis ambo-
bus perficiatur quod poſtules , ex eiuſdem Galeni
auctoritate præcitato libro 9.method. meden. cap.
5.Sed mox quiſpiam inficias ibit, aſſerens pugnare
hoc eiuſdem Galeni ſententiæ nunc citatæ , primo
de arte curat.ad Glauco.cap.14.vbi præcipit,quòd
quamuis euacuatio non ſit,pro multitudinis ratio-
ne , tamen ea ſola ſufficit quæ à natura fit , nec alia
opus eſt euacuatione .Cui reſponſum ſit,Galen. nõ
ſibiipſi pugnantia conſcripſiſſe,ſi quis ea,quæ præ-
citato commen. ac primo de arte curatiu. ſcripta
reliquit , rectè inſpexerit, nam licet quo tempore
natura corpus expurgat, id quod excernit , non ſit
pro multitudinis redũdãtis humoris ratione eo tẽ-
pore:confidendũ autem ei ſit,quod in futurum va-
leat ipſum integrè expurgare , cui in dubiũ venerit

Concluditur curandi via.

Qualis victus competat.

Dubium.

Reſponſio.

totum naturæ eſſe permittendum,& nihil innouã-
dum vt diximus.Id quod conſulere voluit idem Ga
lenus præcitato libro primo de arte curat.ad Glau-
con.cap.14.At ſi quæ iudicantur,tempore,quo iu-
dicantur,neque integrè à natura iudicentur,neque
omnino fidẽdum,quod ab ea in futurum perfectè,
& integrè iudicari valeant , tunc oportet (vt idem
Galenus præcipit præcitati aphoriſ. commen.) id
quod deficit nos ſupplere , & hanc ſententiam ſe-
ctati ſunt Aëtius , & Alexander vt ſuperiùs dictum
eſt. Iuuanda itaque ipſa natura erit pro curatione
diarrhœa cùm non integrè,perfectè, ac indeficien-
ter ipſa iudicauerit,aut iudicat, neq; fides habetur
eam poſſe in futurũ integrè iudicare,& corpus per-
fectè expurgare , per eandem ſi quidem viam , per
quam natura expellere tentauerit. Nanque ducere
oportet quò maximè natura vergit per loca confe-
rentia,eò ducere iuſſit Hippo.aphoriſmo 21.primi
libri.Quo loco ſubdebat Galenus, quòd quæ vide-
licet,neque iudicantur, neque integrè ſunt iudica-
ta,illa ſunt, quæ ducere oportet per locum ad quẽ
ex conferentibus natura vergit.Corruptis igitur ci
bis in cauſa diarrhœa exiſtentibus, pro natura cor-
ruptelæ eorundem aſſumptorum ciborum purgã-
di erunt. Nam ſi ad frigidum corruptela vergat,
medicamentis,quæ frigidos expurgant ſuccos , vti
oportet.Si ad calidum,quæ calidos humores expur
gant propinanda ſunt,quemadmodum cap. de vo-
mitu , & lienteria ſcriptum eſt. Deinceps verò eis
quæ ventrem roborant eodẽ loco conſcriptis vtẽ-
dum. Verùm vbi biliofæ fuerint alui deiectiones,
bile ad inferiorem ventrem confluente, eadẽ priùs
contemperata,domata,euicta , ac præparata ex oxy
ſaccharo, ſeu ſyrup.ex infuſ.roſarum , aut cichorij
ſucco,tale purgans medicamentum exhiberi pote-
rit,Recipe tamarindorũ,vnc.j. fiat decoctũ in aqua
cichorij,& acetoſellæ , in cuius expreſſione diſſol-
uas rhabar.drac.j.vel ſcrup iiij,cui exiguũ quid ſpi-
cæ fuerit additum,maceretur autẽ per aliquod ſpa-
cium,aut in vnc.j. s. fit ſucci roſarum , aut in parte
prædicti decocti , & abſque hoc quod per colum
trãſfuſum,miſceãtur,eis mellis aërei vnc.ij.aut vnc.
j.s.& exhibeatur. Poteris etiam prædicto decocto
addere corticum myrobalanorum citrinarum drac.
j.vel drach.ij.Perpetuò autem tam in hoc,quàm in
quolibet alio alui profluuio , vbi purgans medica-
mentum præbetur, moderatũ ſit oportet,ne ex im-
modica euacuatione vires proſternantur. Pari ra-
tione adſtringentia magis , vel minùs admiſcenda
erunt cum purgantibus medicamẽtis,prout magis,
vel minùs aluus profluuio laborat,ac vires ipſę ma-
gis,vel minùs euacuare permittunt,ac plus,vel mi-
nùs ventris partes fuerint imbecillæ. Vbi verò pi-
tuitoſus fuerit redundans ſuccus,eodem priùs con-
cocto , ac præparato ex melle roſaceo , ſeu ex oxy-
mellite,ſyrup.è ſucco boraginis,vel è corticibus ci-
tri,aut reliquis ſimilibus, idẽ expurgandus erit,aut
ex agarici decocto cum ſyrupo è pluribus infuſio-
nibus roſarum vel rubearum,vel perſicarum,& dia
catho.vel loco prędictorum ſyruporum vnc.j.mel-
lis aërei adiicito , aut ex eodem agarico ſimul cum
rhabarbaro , ac pauca ſpica formato cataporia , &
vtare.Poſt quæ aliquod leniens medicamentũ exhi
beri poterit, & ſi videbitur, prædictis medicamẽtis
drach.j.aut drach. ij. mirobalanorum chebularum
adiicere poteris.Quanquam noſtris temporibus ca
ne peius ,& angue Medici quidã Theſſalici pro cu-

Si ex corruptis cibis , fiat medicamẽtorum ratio.

Si ex bile fiat curatio per medicamẽta.

Si ex pituita oriatur, curatio.

ratione alui profluuij agaricum vitent, quadam Ioannis Mesues auctoritate (ab eisdem prauè intellecta freti, quod videlicet læsionem aliquam imbecillis visceribus imprimat, ea debilitãs, vt propterea indigeat permixtione abstergentium cum ipso, velut ipse inquit. Verùm cum agaricum ipsum primo gustu dulce sit, sed paulò pòst subamarum, ac acrimoniæ quandam speciem temporis spacio inducens, leuiculæque adstrictionis sit particeps, & propterea digerendi vim habeant, incidendi ac expurgandi, infarctus viscerum, ex Galeni auctoritate sexto, de simplicium medicamen. facultatib. cap. de agarico. Ad hæc cùm omnibus in vniuersum interioribus vitiis accommodatum sit, vt liquet apud Dioscoridem cap. primo, libro tertio.

De agarico nota. Cap. proprio.

Aduersus Mesuem.

miror Ioannem Mesuem talia proferentem & à quo sapiente (vt ipse inquit) ea transcripserit. At si & illud quoque admittatur, per eúdemmet liquet permixtione abstergentium cum ipso id vitari posse, quod scilicet lęsionem non imprimat in visceribus, ea debilitans. Ipse verò cùm sæpius eo vsus fuerim & in decocto, & in substantia, vbi vsus expostulauit, ingentem semper vtilitatem ex eo prouenire conspexi, nullumque incommodum ægris ex eius assumptione exortum fuit, nedum pro curatione alui profluuij, verùm etiam dysenteriæ propriè dictæ, ac hepaticæ, veluti nuper in Ferdinãdo de Capua primogenito filio Illustris Ducis Termularum expertus sum, qui cùm bis in catapotiis simul cum rhab. ipsum exhibuissem, præter aliorum medicorum votum, ex eo perfectè curatus fuit, tum ex alui profluuio, tum etiam ex hepatico affectu, quibus decem ferè mensibus laborauerat. Erat autem affectio hepatica ex frigida iocinoris intẽperie orta, aluique profluuiũ pituitosum. Tutò itaque, ac cum ratione agarici diluto, seu decocto, aut etiam eo in catapotiis redacto cũ pauco rhab. ac chebulis pro cura alui profluuij pituitosi vtare. Et vt Ioanni Mesuæ satisfacias, ac empiricis istis hodiernis medicis, qui vires medicamentorum ignorãt, & quod ex eis prouenianr diuersæ operationes, cùm diuersarum, ac inęqualium sint substantiarum nesciũt, aliquod abstergentium ei permisceto. Etenim quauis ætate non deerunt semper noui Thessali, veluti huc vsque adeò non defuerunt. Si verò ex succo melancholico fuerit excitata diarrhœa, idem è fumariæ succo parato syr. aut boraginis seu lupulorum cum eo, qui ex infusione fit rosarum, aut è corticibus citri cum aquis mellissophilli, lupulorum, & oxalidis priùs concoctus, ac præparatus, expurgandus quoque erit ex infrascripto medicamento, quod recipit senæ, epithymi ana drac. iij. corticum myrobalanorum indarum drac. ij. fiat decoctum in aqua cęlesti, vel acetocellæ, & boraginis, in quo vnc. ij. aërei mellis, aut vnc. iij. syr. ex pluribus infusionibus rosarum rubearum, cum vnc. s. diacathol. dissoluas. Interim quoque qualiscũque fuerit redundans humor, clysteribus vtendum erit, ex hordei, non decorticati, ac torrefacti decocto, gallinarum, seu pullorum gallinaceorum iure, sacchnaro rubeo vocato, ac oleo rosaceo paratis, præsertim vbi bilis redundarit. Pituita autem redundante in vicem olei rosacei chamæmelino, aut anethino vtendum, & loco sacchari rubei, rosaceo melle. Similiter etiã vbi nigra bilis deiiciatur, eisdẽ, vel similibus vtare. A purgatione verò, vel vbi alui profluuiũ diutius perseuerauerit vires consumens, ac habitum colliquãs, tùc

Si ex atra bile fiat, curatio.

Clysteres.

Vbi diutius perseuerauerit alui profluuium.

sanè sistere ei oportet, tum per ea, quæ per os sumuntur, tum quę per anum infunduntur, atque ea, quæ forinsecus imponũtur, ex Aëtij decreto, & etiã Alexand. Nam cùm euacuatio modum excedit (vt inquit Paulus cap. 58. libro 2.) cohibenda aluus est. Verùm vbi biliosa, & pura recrementa fuerint, non statim admodum adstringentibus medicamentis cohibere oportet, sed in magis salubria ea permutanda sunt, ac contemperanda, iuxta eiusdem Alexandri & Aëtij sententiam, velut sunt cibi bonum, atque paulò crassiorem succum generantes, cuiusmodi ptisana est, & eius cremor, ex Pauli auctoritate. Poterit autem ea parari ex torrefacto hordeo probè contuso, seu extenuato, & aquæ pluuiali, adiectis mali punici acidi granis, ac oxalidis, foliis, aut in iure gallinarum, seu pullorum gallinaceorum, eisdem quoque adiectis, hordeum sic paratum decoquatur. Biliosus nanque humor cibis lenientibus magis, vt descendat, quàm in corpore retineatur, est sollicitandus, vt inquit Alexand. aliàs totum morbum grauiorem efficit, & nonnulla alia symptomata gignit, vt ipse refert. Verùm ad taleis biliosas fluxiones nullum compendiosius remediũ reperitur, vt prædictis Alexandro & Aëtio visum est, quàm lac bubulum, aut caprillum. Qua de re si febris non vrgeat, tepidum, recénsque mulctum, ac potatũ magnopere auxiliatur, aut ad ignem decoctum, & assiduè agitatum, donec ad tertias sit redactum, similiter etiam, si per silices fluuiales ignitos, & candentes ferri laminas in ipso extinctas, coctum fuerit, potui datum iuuat. Spuma verò dum lac coquitur penna, aut cochleari auferri debet. Hoc nanque nullum præsentius remedium, vt Alexander inquit, biliosas fluxiones inuenire licet. Si verò simul cum alui profluuio bilioso, febris quoque vrgeat, lac ipsum purum assumptum plus noxæ, quàm commodi afferre solet, quare ipsum exhibere vitabimus. Verùm si quarta pars aquæ lacti misceatur, coquatúrque vnà, donec dimidium totius consumatur, ipsum exhiberi poterit absque periculo, vt isdem Aëtio, & Alexandro visum est. Sed mox obiiciet quispiam afferens hoc repugnare Hippocrat. atque Galeni sententiæ aphorism. 64. libri quinti, quo loco malum esse lac, quibus in febribus acutis biliosæ sunt deiectiones scriptum est, quoniam in nidorem celerrimè verteretur. Cui respondebimus nos primò Hippocrat. ac Galeni decretum veritatem habere, cùm nulla præcesserit corporis euacuatio, sed multa adhuc adsit in corpore bilis copia, & febris acuta sit valida. Nos verò post purgationem ipsum probauimus, ac febre non adeò valida existente. Secundò, & meliùs, quod cùm simul aderunt biliosæ deiectiones, & febris, aut lac ipsum non competit, vt Hippocrat. & Galeno visum est, aut si exhibetur, id affusa aquæ quarta parte, & decoctum (vt diximus) donec dimidium totius consumatur, exhibendum erit, quo modo exhibitum approbarunt Aëtius, & Alexand. nec Hippocrat. & Galen. illud negarunt. Etenim vitarunt purum ipsum lac & non prædicto modo præparatum. Verùm adhuc Gal. verba præcitato commento aphoris. 54. quinti libri, præbent dubitandi ansam, nam non solùm vtrisque simul iunctis, biliosis scilicet deiectionibus & acuta febre noxiũ esse lac ipse ex intentione Hippoc. statuit sed etiã seorsum in alterutro aduersatur, vt ipse inquit. Qua de re nec si absque febre acuta fuerit alui profluuium. tribuen-

De lacte nota.

tribuendũ esset ex Galeni sententia. Nam in vniuersum, eo auctore celerrimè ab omnibus causis calidis in nidorem cõuertitur, nisi esset quod ex iis quæ diximus prima responsione primi dubij, facilè nodus hic dissoluitur, neque enim magna existẽte syncerae bilis copia, nullâque præcedente, aut exigua euacuatione lac probamus. Nec probarunt eo casu Alexander & Aëtius, sed eo tempore ipsum exhiberi præcipiunt, quo diutiùs perseuerauerint fluxiones biliosæ adeò vt & habitum veluti colliquent, ac vires consumant, quo tempore lac ipsum euinci, ac mutari, à bilioso excremento, cùm exiguum sit, in nidorem non valeat, citiúsque distribuitur, cùm partes refectione indigeant. Vel dicas ex prædictorum sententia, vbi hæsitabis ne in nidorem conuertantur lac, quod ipsum ad ignem decoctum, aut per fluuiales silices, seu ferri laminas ignitas paratum, tutò exhiberi poterit: & sic sententiæ Galeni non repugnabit. Tale siquidem lac si præparatum, non adeò promptè in nidorem vertetur, veluti si purum exhiberetur, & cùm hoc quod aluũ non subducit, contrarium etiam efficit, eodem Galeno auctore tertio, de aliment. facultatib. ca. 15. & decimo de simplicium medicamentorum facultatib. ca. de lacte. Quò fit, vt optimum sit remedium dysenteriæ, & omnium ventris acrium fluxionum, vt ipse inquit. Et vbi affectio adhuc non cesserit, viresque admodum ex biliosis deiectionibus immodicis imbecillę redditę sint, adstringẽtibus quoque sistere oportet syrup. ex citri acido, aut è ribes paratum exhibẽs, pariter, & myrtinum, & eum qui ex infusione rosarum siccarum, ac cydoniorum succo conficitur, & si videbitur, puluerem margaritarum, cornu cerui vsti, & seminum oxalidis, ac plantaginis adiicere poteris, eiusdem pulueris assumens scrup. j. vel ij. cum vnc. j. vel vnc. ij. alicuius ex prædictis syrupis. Nec minùs confert, & rosaceum saccharum vetustum cum aqua oxalidis, vel plantaginis exhibitum, & vbi hæc non suffecerint, ad trochiscos de spodio, seu è succino deueniendum erit, seu de terra lemnia. Similiter per ea, quæ per aluũ infunduntur auxiliari oportet, ex decocto videlicet plantaginis, rhu obsoniorum, balaustiorum, hypocistidis, ac hordei non decorticati, ac torrefacti, cuius decocti assumpta sufficiẽti quãtitate vnc. ij. vel vncias iij. olei rosacei omphacini, & tantundem sacchari rubei, & vnc. ij. vel vnc. iij. succi plãtaginis, aut portulacæ, duósque ouorum vitellos adiicias, & vtare. Extrinsecus verò irrigationes adhibeantur ex oleo omphacino, rosaceo, myrteo, seu citoniorũ cum vino, quarto videlicet, vini parte ei admixta, sit autem vinum album, & subadstringẽs. Poteris insuper malicoriũ, gallas, cupressi pilulas, balaustium, hypocistim, & reliqua quoque adstringentia in ipsa irrigatione incoquere, similiter ceratis, vnguentis, emplastris, ac reliquis medicamentis, ca. de lienteria, & vomitu conscriptis vtare. Ad alias quoque alui fluxiones, vbi sufficiens iam euacuatio sit facta, fluxióque ipsa adhuc perseueret, adstringẽtibus etiã medicamentis eis resistere oportet, quomodocunque adhibitis, siue per os sumantur, siue per aluum infundãtur, aut extrinsecus imponãtur, vt diximus. Qua de re syr. ex absynthio, è corticibus citri, myrtynum, & eum, qui ex mentha conficitur, præbeto, aut diacotoneon cum speciebus, potissimũ autem eo medicamento, quod à Galeno sexto de sanitate tuenda ex succo cotoneorum, zinzibere, ac pipere albo, aceto, & melle cõficitur, vtare. Minui autẽ poterit, & piper, & zinziber, prout venter magis, & minùs frigida intemperie laborat. Cũ prædictis item syr. scrup. j. aut drachm. s. infrascripti pulueris exhibe, qui recipit vtriusque mẽthæ siccæ drach. ij cinnamomi, maceris, galangæ singul. scru. j. seminis plantaginis, cornu cerui vsti, & seminis oxalidis ana drachm. ij. fiat puluis, in quem etiam vsum si recenti theriaca, aut mithridato vtaris, non parum confert. Nec minùs & drachm. j. vel scrup. ij. trochiscorum è spodio, seu è terra lemnia, si tribuantur cùm iam dictorum syrup. aliquo conducit, mora etiam immatura, & adhuc acerba ad solem pluribus diebus desiccata, deinde trita, & reposita, vsúque expetente bibita magnum pharmacũ alui restrictiuum fiunt, vt ad diuturnas etiam cœliacas affectiones commode exhibeantur, aliásque omnes, quæ fluidæ existunt, atque etiam dysenterias, ex Aëtij auctoritate. Contunduntur quoque eadem mora, & obsoniis admiscentur quemadmodum etiam rhus culinarius consueuit. Magis tamen aluum cohibent rubi mora immatura, & acerba eodem modo exsiccata, & in potu exhibita, vt idem inquit Aëtius. Decoctum insuper ex foliis, & corticibus pini, pilulis cupressi, furfure, gallis ac foliorum plantaginis cum oleo myrtino, aut mastichino per anum infundas. Nec minùs extrinsecus ex oleo mastichino, myrtino, de absynthio cum tertia, aut quarta vim odorati parte admixta, irrigationes cõpetunt. Similiter ex oleo nardino, aut costino, & si mauis vnguentum, hoc modo parabis, Recipe chiæ mastiches, corticum thuris ana drachm. iij pulueris menthæ, & cinnamomi ana drach. j. s. olei nardini vnc. s. olei mastichini, & de absynthio, singulorum vnc. j. vini odorati, & ceræ quãtum satis sit, fiat vnguentum. In oleo quoque nardino, ac de absynthio si vnc. j. s. chiæ mastiches dissoluas, & in emplastri formam redigas, atque ventri superimponas, magnopere confert. Pariter & emplastrum è galia, aut id, quod à Galeno describitur primo de arte curatiua ad Glauconem. Constat autem ex palmulis, vino, farina hordei, croco, aloë, ac mastiche. Adhibebis etiam ventri sacculos ex milio, sale, aut panico factos, aut etiam ex furfure, & hordeo torrefacto. Nam hi quoque fluxiones desiccant, vt Alexandro visum est, nec minùs & ex cumino, & apij semine. Nam & ij vrinam quoque cient, cùm & hoc etiam tempore conferat ea exhibere quæ vrinam cient, fluxionésque ad intestina eò diuertunt, vt eisdem Alexandro & Aëtio visum est. Diuersa siquidem pro redundantis humoris diuersitate, nam quibus supramodum humida aluus deprehenditur, iis potum humorem exhibebimus, ac prætereà illi viam ad vesicam parabimus, Galeno teste commento aphorismi vltimi, quarti libri. Cæterùm extremæ corporis partes nempe brachia, & crura, cùm deligari debent, tum etiam fricari, nam & hæ quoque alui fluxiones diuertunt: quo etiam tempore & reliquis partibus ad ventrem fluxionem mittẽtibus, si ita fieri contingat alui profluuium prospiciẽdum erit, prout affectæ partis dispositio exigit. Vbi verò alui profluuium ortum fuerit, natura nõ per se corpus expurgante, sed propter aliquod irritamẽtum, aut quia præ multitudine à vasis redũdantes nõ cõtineãtur succi, ita vt quicquid excernatur, symptomatis ratione fit, neq; inde vlla proueniat vtilitas, imò talis euacuatio prauæ dispositionis sit signum, potissi

Quo tẽpore adstringẽtibus vtendũ sit, bile redundãte.

Quæ per os exhibẽda sint.

Quæ per aluũ infundenda.

Topica.

Pituita, aut atrabile redundante.

Sumenda per os.

In fine.

Infusa per aluum.

Topica.

Loco citat.

Si quod excernitur per alui profluuiũ fuerit symptomatis ratione in ratio.

potiſſimùm ſi cum febre copulatur, ſiue ſimul cum ea inuadens, ſiue ad eã ſequatur (circa initia tamẽ) ſiue ipſum alui profluuium febrem præcedat, & deinceps ipſa conſequatur, tunc neque totum naturæ permittendũ erit, nec ipſam iuuare oportet. Quinimò ipſum alui profluuium cohibere neceſſarium erit, iuxta Hippocratis decretũ aphoriſ. 2. quarti libri, cùm dixit, In medicationibus talia educere è corpore, qualia ſponte prodeunt, vtile. Quæ verò contrario modo prodeunt, cohibere oportet, neque enim in hoc imitari naturam debemus, cùm ex eius euacuatione nulla proueniat corpori vtilitas. Qua de re vbi vires, aut ætas non prohibeãt, in hoc alui profluuio audacter vena ſecanda erit, vt & ipſum alui profluuium cohibeatur, ac qui confluunt ad ventrem redundantes ſucci, cum quo non oportet, vergant, reuellantur, ex eiuſdem Hippocratis ſententia, ſexto de morbis vulgaribus, cùm dixit reuellere, ſi quo non oportet, vergant. & ſi ex toto confluant ſucci, media vena ſecanda erit. Si ex iocinore, interna dextri cubiti, ſi ex liene ſiniſtra. Si ex capite, externa cubiti vena incidatur. Verùm non tanta ſanguinis copia exhaurienda erit, quantam exigit diſpoſitio, ſed minor, & potiùs, ſi oportuerit, iterari debet, quàm ſimul multam ſanguinis copiam educere. Et ſi quiſpiam obiiceret aſſerens id aduerſari Galeni ſententiæ, quarto de ratione victus in morbis acutis, cùm dicebat, fluente aluo, ſanguinem non detrahes, nam ſi poſt detractionem perſeuerat fluor, virtutem proſternet, reſpondebimus nos Galeni verba veritatem habere aluo criticè fluente, & non ſymptomaticè, id quod nos etiam cum eo aſſerimus. Verùm ſi ſymptomaticè fluxerit, veræ ſectionem eum non prohibere, quemadmodum nos admittimus. Quanquam etiam & de immodica ſanguinis miſſione, immodicóque alui fluore, coctione, vel diſtributione ceſſante etiam orto, ibi loquatur, id quod oſtendunt eius verba, cùm dixit, nã ſi poſt detractionem perſeuerat fluor, virtutem proſternit. Quo caſu neque nos talem conſulueremus ſanguinis miſſionẽ. Similiter eiuſdem Galeni verba intelligenda ſunt, conſcripta primo de arte curatiua ad Glauconem, cùm dixit, Quicunque enim iis (loquens de alui profluuio cũ febre) plus adimere fore neceſſarium putantes, aut ſanguinem mittere, aut ventrem vomere tentarũt, in grauiora pericula duxerunt. Neque enim aluo fluente ſanguinẽ mittere oportet, ſi id quod excernitur, fuerit naturæ ratione, ac exinde iuuetur animal: velut etiam neque ſecanda vena erit, ſi alui profluuiũ adeò modum exceſſerit, vt vires proſternat, vires etenim tunc eam prohibebunt, & eò magis, ſi eadem copioſa fieret. Verùm vbi circa initia alui profluuij, præſertim cum febre coniuncti, exactè noueris naturam ex irritamento aliquo, aut ex multitudine grauatam, per aluũ excernere, neque exinde vtilitas prouentiat animali (vt diximus) venam ſecabis, iam dictis Hippocratis auctoritatibus fretus, ac etiam Galeni commento aphoriſmi 22. quarti libri, cùm dixit, Quãdo aliquis incipit morbus, ſi quid excernitur, nihil tũc excernitur naturæ ratione, ſed ſunt omnia ſymptomata earum, quæ præter naturam ſunt diſpoſitionem. Quo enim in tempore à cauſis morbum facientibus natura grauatur, & adeſt cruditas humorum, tunc aliquid vtiliter euacuari eſt impoſſibile, ſiquidem oportet coctionẽ præire, ſubſequi verò diſcretionem, & poſtea euacuationem, vt bona ſit criſis. Nec illud ratio, & auctoritas duntaxat affirmant, verumetiam experientia ipſa comprobat. Nam cùm ferè annis vigintiquinque in curandis ægris vacuauerim, ſæpiúſque mihi talia occurrerint præ manibus alui profluuia, cùm venam ſecari iuſſiſſem, ſemper ęgris bene ſucceſſiſſe compleximus, nec vnquam quidpiam mali ſuperuenit. Hac item ratione frictionibus vinculis, ac aliis extremarum partiũ reuulſionibus ſalubriter vtendum eſſe conſulo, & ibi iam dictis reuulſionibus tale alui profluuium etiã non ceſſerit, prædictis quoque tum medicamentis, tum cibis adſtringentibus intus, extráque adhibitis, ac per ſedem iniectis vtare. Nam omnino quibuſuis modis cohibere tale alui profluuium oportet, cùm ex eo nullum animali paretur commodum. Nec illud obliuioni vnquam tradas rogo. Nam qui aliter curare tentarunt, nedum in grauiora pericula ægros duxerũt, ſed exitij cauſa fuere. Si verò ob retentricis facultatis imbecillitatem orta fuerit diarrhœa, ea exhibenda ſunt medicamẽta, quæ ad alias immodicas alui fluxiones approbauimus, intus vel extra, prout requirit intemperies, quæ imbecillitatis cauſa exiſtit.

Victus ratio. — *Commentario 2. text. 29.* — *Com. 116.* — *Conciliantur Galeni ſententiæ in diuerſis locis.* — *cap. citat.*

Περὶ δυσεντερίας.

Id eſt, De dyſenteria, ſeu torminibus.

CAP. LXXIIII.

INTER inteſtinorum mala, tormina eſſe cõſueuerunt, δυσεντερίαν Græci vocant, Celſo auctore cap. 15. libri quarti. Idque nomen ipſum indicat. Nam ex numero eorum affectuum qui nomen à læſa particula ſumpſerunt, exiſtit, vt liquet ſecundo method. medẽdi. Inteſtina etenim à Græcis ἔντερα nuncupatur. Cælius Aurelianus libro quarto cap. 6. dicebat à difficultate officij paſſio nomen accepit dyſenteria. Sunt qui difficultatem inteſtinorum eam appellant. Nos verò quandoque dyſenteriam, interim tormina affectum hũc nominabimus. Neque mirum, ſi Celſus, cæterique Latini tormina affectum hunc nuncupent, nanque exulceratione inteſtina ipſa dolore torquentur in prædicto affectu. Verùm in præſentiarum nomen dyſenteriæ propriè audire oportet. Vtpote quod ex appellatione ipſa inteſtinorum vlcus ſignificatur, vt liquet apud Galenum 6. de locis affectis cap. 1. Nam quamuis tum recentiores medici, tum antiquorum non pauci hanc ſolam dyſenteriam nuncupant, vt idem Galenus teſtatur ſecundo lib. de locis affect. eorum tamen nonnulli non ſolum hanc, ſed aliam quoque, quæ cruẽta ob excretorum ſpeciem nominatur, dyſenteriam appellãt, vt ipſe inquit, inter quos Hippocrates eſt, quòd libro quarto de arculis, vocabulo dyſenterię vſus eſt, non pro vlceratione inteſtinorum, ſed pro cruenta ex inteſtinis proluuie, vt Galenus teſtatur in expoſitione eorundem verborum Hippocratis. Sunt etenim ſanguinolentæ excretionis (in vniuerſum) differentiæ quatuor, prout idem Galenus ſcriptum reliquit tertio de cauſ. ſymptomatum, quatuor ſuccedentes affectibus. Vna quidem ipſius ſanguinis (in iis quibus aliquis artuum eſt abſciſſus, vel qui exercitationẽ dimiſerunt) per circuitum repetens, & hæc quoque ſolet mulieribus, retentis menſtruis accidere, vt apud eundem Galenum liquet quinto de locis affectis. Altera, cùm ex imbecillitate iocinoris

cap. 2. — *cap. 5.* — *Tex. 40.* — *Sanguinolentæ excretionis differentiæ quatuor.* — *Prima.* — *3. de cauſ. ſym. cap. 2. 4. de loc. affe. cap. 7.* — *Secunda.*

noris aquoſus ſanguis deiicitur, quē vtique loturæ carnis ſimilem dicunt. Tertia eſt, cùm melācholici, ſplendentíſque ſanguinis deiectio fit. Quarta, & vltima eſt, cùm & minutim & exiguo tempore expulſio facta viſitur, aliàs quidem veri ſanguinis, aliàs cōcreti, in hac & puris non raro exiguum aliquid excernitur, etiam vlcerum cruſtulæ, quæ Grçcè ἐφελκίδες dicuntur. Prætereà membranoſa quædam corpora, quæ inteſtinorum ſunt particulæ, ſed & ſtercus ſuper his collectum ſæpenumerò excernitur, ſanguinis in ſe guttas habens. De qua nos duntaxat pertractare intendimus, cùm ipſa propriè dyſenteriæ nomine appellari mereatur, imò nonnulli ſolam ipſam dyſenteriam nominandam eſſe cenſent, vt apud Galenum liquet, nedum in præcitatis locis, ſed etiam tertio de cauſis ſymptomatum, ca. 2. & apud Alexandrum ca. 7. libri octaui. De reliquis verò tribus iam dictis cruentis excretionibus pertractare fuſiùs diſtulimus, cùm de iocinoris affectibus verba faciemus. Hæc autem nihil aliud eſt, quàm eorundem inteſtinorum exulceratio, vt eodem tertio de cau. ſymptomatum, ſecūdo & ſexto de locis affectis, apud Galenū liquet, & quarto de articulis, ac ſexcentis aliis in locis. Cœlius Aurelianus eam dixit eſſe inteſtinorū rheumatiſmum cum vlceratione. Ab Aëtio verò ca. 43. lib. noni, ſic deſcribitur, Dyſenteria propriè exulceratio eſt inteſtinorum ſerpendo depaſcens. Nam ſiue dyſenteria ipſa adhuc fiat, vtpote mordaci humore inteſtina abradēte, atque abſtergēte (quamuis id quod factum eſt nondum videatur) ſiue facta, atque conſtructa ſit, ſemper inteſtina ipſa exulcerata eſſe dicimus, ac affectum ipſum dyſenteriam nuncupabimus, vt apud eundem Galenum liquet, cùm primo de locis affectis, tum etiam commento aphoriſmi 24. & 26. quarti libri. Et ſi libro primo de locis affectis, cùm mordax humor ab initio inteſtina abſtergit, atq; abradit, priuſquàm ea exulceret, fateatur affectum ipſum nondū dyſenteriam dici, tamen eodem libro paucis interpoſitis verbis, diſpoſitionem hanc ſub dyſenteriæ ſpecie comprehendi aſſerit. Id quod etiam confirmauit commento præcitati aphoriſmi 24. & 26. quarti libri. Et ne videatur pugnātia aſſerere, ambiguitas facilè ſoluitur ex iis, quæ paulò ante diximus ex eius decretis in prçcitatis locis. Nam cùm primùm ex mordaci ſucco abſterguntur, ac vt ita dixerim, abraduntur inteſtina, antequàm vlcus in eis induxerit, quoniam id quod factum eſt, ferè non ſentitur, tamen dyſenteria eſt, & appellatur, nondum tamen facta, atque conſtructa, ſed quæ adhuc fit, & propterea tum Galenus in expoſitione prædictorum aphoriſmorum, ac etiam ſexto de locis affectis, cap. 1. tum etiā Aëtius, tres poſuerunt dyſenteriæ gradus, ſiue differētias, quorum vnus gradus eſt, cum quædam corpora pinguia excernūtur, poſt hæc vbi ramenta quædam inteſtinorum abraſa eorum ſuperficie interiori, quæ membranoſa exiſtit, ſuccedit. Et tertia differentia cùm aliquid ex ipſa abraditur ſubſtantia inteſtinorum, quo tempore non adhuc fieri dyſenteriam, ſed iam factam, atque conſtructam eſſe dicimus, vt ipſe Galenus inquit. Quòd verò in hoc affectu inteſtina oblæſa ſint, communi cōſenſu Græci omnes & Latini fatētur. Poterit etiam id patere ex dolore cum poſitu, atque ex ipſis excrementis, ſimulátque impedita ipſorum inteſtinorum functione, diſtributione inquam. Verùm nunquid in

Tertia.
Quarta.
De qua ſermo hábebitur.
Loco citat.
2. de loc. affe. cap. 5.
6. de loc. affe. ca. 1.
4. de artic. comm. 40.
Dyſenteria propriè dicta quid ſit.
1. de loc. affec cap. 2.
Loco citat.
Soluitur contradictio in dictis Galeni de dyſenteria.
Tres gradus dyſenteriæ propriè dictæ.
Pars affecta in dyſenteria propriè dicta.

ſuperioribus inteſtinis, ac tenuioribus, vel in humilioribus ac craſſioribus vlcus conſiſtat, cùm non mediocriter ad eius curationem hoc noſſe conducat, iſto modo diſcernas. Nam vbi abraſiones ſolæ excernuntur, conſiderandum eſt, vt idem Galenus inquit præcitato libro ſexto de loc. affect. num pingue quidpiam ſimul cum ipſis deiiciatur. Quoniam ſi ita euenerit, in craſſis inteſtinis vlcus conſiſtere credendum eſt. Si verò cruor excernatur intueri oportet, vtrum is reliquis excremētis ita ſit admixtus, vt vniuerſus miſceatur vniuerſis, an pars eius aliqua reliquis ſupernatet. Etenim ſi admixtus eſt, in ſuperioribus, ſi verò ſupernatet, in humilioribus inteſtinis vlcus eſſe portendit. Verùm vbi neque deiectiones iis quæ ab vlcere emanant admodum permixtæ, neque omnino diſcretæ apparent. coniiciendum eſt in mediis potius inteſtinis affectū exiſtere, Tralliano auctore libro octauo capit. 7. Id quod etiam in abraſis excrementis videre eſt, licet non ita manifeſtè, vt in cruore. Similis quoque ratio eſt de cruſtulis. Nam & ipſæ quodnam inteſtinum fuerit oblæſum, declarāt, tum ab eſſentia propria, tum etiam modo quo vel commiſceri reliquis excrementis, vel vni eorum parti ſupernatare videātur. Etenim ſi latitudine, & craſſitudine fuerint multò maiores, quàm tenuia inteſtina exigerent, vlcerationem in craſſis inteſtinis conſiſtere indicant, vt patet eodem primo de loc. affect. cap. 1. Aëtius verò cùm circa inteſtina craſſa vlceratio contingit, ſtercora ait quæ egerūtur, multa eſſe & coaceruata cum flatibus, & aliquando etiam ſpumoſa, pinguia quoque cruenta recrementis admixta apparent, inexplebiliſque edēdi appetitus oboritur. Tenuibus autem inteſtinis vlceratis dolores circa vmbilicum conſiſtūt, bilioſáque, & porri colorem habētia, atque omnino variegata, ſtercori commixta plurimum excernuntur, citra tamen ramētorum complexum cum torminibus, & mordacitate, deſperationéque, ac exolutione, vt non procul ab animi deliquio ægri abſint: à ſitíque infeſtantur, & febricitant, ſtercus quoque crudius ab eis prodit. & ſi ieiunum inteſtinum exulceratum ſit (quod rarò accidit) egeſtiones crudiores apparent, nigriorem ſanguinem vehementer implacatum habentes, bilémque abundè flauam, ſitis multa, itémque nauſea affligunt. Vomunt etiam aliquādo, ac cibos auerſantur, dolor vehemens ſupra vmbilicum conſidet, & quandoque febres malignæ oriuntur, fiúntque ita affecti decolores, & ad animi deliquiū vſque ſudant. Vires etiam ipſorum citò deficiunt, neque procul ab interitu abſunt, roſione etiam infeſtante non ſtatim, ſed poſt aliquod tempus æger ad excernendum vrgetur, vt inquit Alexāder, & (vt ſummatim dicam) vt raſura ipſa, & exitus tēpore, & ex miſtione cum ſtercore, vtrū in craſſis, an in tenuibus inteſtinis vlcus ſit, coniiciendū erit, Galeno teſte, eodem primo de locis affectis, cap. 4. Affectus hic in quacunque inteſtinorum parte oboritur, ſemper morbus eſt in ſoluta continuitate, vt ex eius deſcriptione liquet, faciléque ex eius indiciis deprehendi poteſt, vt Galenus teſtatur cùm ſexto de locis affectis, tum etiam 12. method. medend. quo loco, cùm pleuritidis, tum etiam dyſenteriæ agnitionē ſcientificam eſſe certis videlicet definitíſque notis comparatam, & non coniecturalem inquit. Verùm priùs ea diſcernenda erit ab iis, quæ ab hepate profluunt cruētis, iam dictis dyſenteriis, nam in hepaticis

Loco citat.
Nū craſſa, aut tenuia inteſtina fuerint affecta, ſigna diſtinctiua.
Quis affectus præter naturā ſit dyſenteria propriè dicta.
6 de loc. affe. cap. 1.
12. meth. cap. 7.

ticis excretionibus nihil abrasum expellitur, atque interdum duorum, aut trium dierũ interuallo supprimitur euacuatio, deinde rursus redit malum, excernuntúrque excrementa prioribus multò peiora, id verò per intestinorum vlcera hauquaquam apparet, quoniam in iis, neque affatim, neque ex lógis temporum interuallis laborantes deiicere consueuerunt, eodem Galeno teste, lib. sexto de locis affectis. Ab hepate item ab initio tenuis sanguinis sanies deiicitur, deinde aucto malo crassus humor fęcibus vini haud absimilis, vt idem Galenus inquit.

Quibus differat ab hepaticis cruẽtis dejectionibus.
6. de loc. affe.
Loco cit.

Propria dysenteriæ nota.

Ex iis itaque interstingues dysenteriam hanc propriè dictam ab iis quæ ab hepate procedunt. Quarum distinctam dignotionem, cùm de iocinoris affectibus verba fient, conscribemus. Reliquum est modò ipsius dysenteriæ notas cóscribere, tum vniuersalis, tum etiam particularis cuiuslibet dictarum trium differentiarum. Primùm etenim commune cuiuslibet dysenteriæ signum est, quòd semper etiam præcedunt mordaces, quidam intestinorum dolores, vt liquet secundo de locis affect. ca. 5. cùm & ipsa à mordaci (vt dicemus) humore intestinum erodente, fieri solet, protinus etiam ab ipsius initio & ipse mordax humor excernitur, quẽ deinde interaneorum abrasiones sequuntur, postea parum cruoris simul excerni videtur, vt sexto de locis affectis, scriptum est, minutim, & exiguo tempore, aliàs veri sanguinis, aliàs concreti, eodem Galeno teste tertio de cau. symptomatum. cap. 2. Non rarò etiam & puris exiguum aliquod excernitur, & vlcerum crustulæ Græcè ἐφελκίδες dicuntur. Præterea & membranosa quædam corpora, quæ intestinorum sunt particulæ, sed & stercus super iis collectum sępenumerò excernitur sanguinis in se guttas habens, vt ipse inquit, vt autem Celso visum est, quoniam in dysenteria intus intestina exulcerantur, ex iis cruor manet, vt ipse infert, modò cũ stercore aliquo semper liquido, modò cum quibusdam, quasi mucosis excernitur, interdum simul quædam carnosa descendunt, frequens diiciendi cupiditas, dolórque in ano est, cum eodem dolore exiguum aliquid demittitur. Atque eò quoque tormentum intenditur, idque post tempus aliquod leuatur, exiguáq; requies est, somnus interpellatur, febriculáque oritur. Hippocrates verò libro de aff. ait, quòd in dysenteria dolor adest per totum vẽtrem, & tormina, & egerit bilem, ac pituitam, & sanguinem combustum. Hisce itaque notis tormina discernes, Eius verò gradus, quos treis esse animaduertimus, sic distingues. Primùm etenim egestio malum auspicabitur (vt Aëtius fatetur) cũ rugitibus subpinguibus, ac biliosis, pinguedine nimirũ, quæ intrinsecus intestinis adhæret paulatim circunliquefacta, & quibusdam quidem cũ torminibus, quibusdam absque iis excretiones contingunt. Breuibus autem verbis Gal. commen. citati aphorismi 26. quarti lib. dicebat quòd cùm dysenteria adhuc constituitur, quædam corpora pinguia primùm excernũtur, posthæc nisi finire anticipauerint, quædam ramenta ipsorum intestinorum, abrasa eorum superficie interiore, quæ membranosa existit, & densa: hæc secundum dysenteriæ gradum significabũt, licet adhuc etiam fientem dysenteriam hanc nominabimus. Hoc quoque tempore simul cum ipsis abrasionibus cruor simul excerni videbitur. At vbi altius exulceratio penetrauerit, ac aliquid ex ipsa substantia intestinorum abraditur, adeò magnæ intestinorum partes excernũtur vt possimus eas carnes nominare, quo tempore adhuc fieri dysenteriam, sed iam factam atque constructam esse dicimus, atque hic tertius est dysenterię gradus. Aëtius verò asserit hòc tempore sordes pelliculas admixtas habentes expelli & si non celeriter cohibeatur, cópendio vicinos locos depascitur. Saniosa verò quædam excernuntur, qualia ab occisorum corporibus defluere consueuerunt. Id etiam confirmauit Paulus cùm dixit, excernuntur primùm biliosa varia, deinde subcruenta, postremò saniei similia, cuiusmodi à mortuorum cadaueribus solent profluere.

Citato loco.
Ante medium libri.
Tres gradus dysenteriæ propriè dictæ, quomodo distinguantur.
Li. 3. c. 42.

Causæ. *Externa.*

Oritur autem dysenteria interdum ab externis causis, interim verò ab internis. Externis quidem, vt à nimio frigore, ardore, venenatorum pharmacorum potu, peregrinorúmque, & acrium ciborum acceptione. Iam etiam & à cruditatibus, & quæ iis similia existunt, quorum singula absque labore, vel astantium relatione percipies. At internę causæ cũcti humores acres, atque mordaces esse poterunt, siue à toto, siue ab aliqua corporis parte ad intestina confluant, siue in ipsis fuerint geniti. Hi verò sunt, aut flaua bilis, à qua magna ex parte incipit dysenteria, vt liquet commento aphorismi 24. quarti lib. aut atra, vt ibidem apud Hippocratem & Galenum legitur, vel etiam ipsa salsa pituita, eodem Galeno teste, commento aphorismi 12. tertij lib. Verùm quisnam eorum dysenteriam efficiat, distingues ex qualitate eorum quæ excernuntur, simul cum ætate, ac temperamento ægrotantis, tempore anni, vita anteacta, ac reliquis similibus. Quòd verò plerósque dysentericos tenesmus præcedere soleat, apud Aëtium, & Paulum, atque Alexãdrum præcitatis locis liquet. Poterit quoque ex inflammatione dysenteria fieri, quam ex eiusdem inflammationis signis facilè percipies.

Interna.

Prognostica.

At quantum ad prognostica spectat. Dysenteria quæ adhuc fit mordaci humore abradente, ac abstergente intestina, ita vt quædam corpora pinguia duntaxat excernãtur, facilè curari poterit ablata causa ipsam faciente. Natura videlicet ipsam sanante etiam absque externo auxilio, velut reliquos similes consueuit exiguos affectus sanare, Galeni auctoritate primo de locis affectis, c. 2. Verùm vbi iam facta est, atque constructa, ita vt veluti caruncula, hoc est magnæ intestinorum partes excernantur, letalis siquidẽ est talis dysenteria, & eiusdem Galeni atque Hippocratis sententia aphoris. 26. quarti libri. Nam, vt inquit Galenus, neque caro concrescere, neque cicatrix obduci in tali potest exulceratione. At si in dysenteria non adeò magnæ intestinorum partes excernantur, nec corpora duntaxat pinguia, sed veluti ramenta quædam ipsorum intestinorum, eorum superficie interiore abrasa, quæ mẽbranosa existit, & densa, epidermidi quæ extimam cutis corporis ambit, similis, nec adeò promptè curabitur, vt ea, de qua primò mentionem fecimus nec adeò ægrè, vel letalis erit, sicuti ea, in qua veluti carũculæ deiiciũtur, cùm media quodammodo existat inter vnã, & reliquam, vt ex Galeni verbis elicitur præcitato cómento aphoris. 26. quarti libri. In longis quoque dysenteriis cibi fastidium malum esse signum, inquit Hippocr. aphorismo tertio sexti lib. & cum febre peius. Graues quoque sunt dysenteriæ, quæ cũ vehementi inflammatione oboriuntur, quæq; cùm febri, ac deperditione appetitus, vt inquit Aëtius. Pessimæ verò sunt, in quibus quæ excernũtur, porri aspe

ri aspectum habent, suntque nigra plurima, varia, graueolentia, & quæ vna cum excrementis sordes pelliculis magnis commixtas excernunt. Mulieres item, quàm viri, senes, & pueri, quàm iuuenes, & in statu vigore consistentes difficiliùs curam accipiunt, vt idem Aëtius refert. Cæterùm in intestino recto, atque colo consistens dysenteria facilè curabilis existit. Quæ verò in tenuibus intestinis, difficulter curatur, maximè verò in ieiuno, ex eiusdem Aëtij decreto. verùm vbi longo tempore id malum inueterauerit, aut tollit hominem, vt Celsus refert, aut etiam si finitur, excruciat. Orta autem dysenteria à flaua bile sæpè curari poterit, quemadmodum si ab atra bile fiat, insanabilis omnino existit, cùm nihil differat à cancro vlcerato, Galeno teste commento aphorisi. 24. quarti libri, in quo aphorismo dysenteriam, si ab atra bile incœperit, lethalem esse decretum reliquit Hippocrates. Idem confirmauit Aëtius, hanc Hippocratis & Galeni sententiam dilucidiùs scribens, cùm dixit, si igitur ab acribus cibis, aut à flaua bile dysenteria oboriatur, ferè in totum ipsam curamus. Si verò ab atra bile initiũ sumat, siquidem ratione indicationis febrilium morborum atra bilis excernatur, transitúque suo intestinum distendat, etiam hanc curare non desperamus. Si verò sua sponte nullo præcedente febrili morbo, neque concoctione bona apparente, atra bilis excernatur, immedicabilis dysenteria ex ea oborta existit, nihilque à cancro exulcerato differt, éstque omnino letalis, nanque morbis quibuslibet incipientibus, si atra bilis, vel supernè, vel infernè exierit, lethale est, inquit Hippocrates aphorismo 22. quarti libri, etsi lib. de atra bile, Galenus velit semper exactæ bilis atræ humorem lethaliter excerni, experientia id comprobans in illa pestilentia prolixiore æstate orta, in qua, qui puram, exactámque atram bilem deiecerunt, omnes periere, non propterea sibiipsi commento præcitati aphorismi 22. quarti libri nec Aëtio pugnat, nam vbi exacta fuerit atra bilis absque signis coctionis, semper letaliter excernitur, ac exitialis casus est, præcedentibus autẽ coctionis signis, vbi ea exeernatur, neque pura, neque exacta atra bilis erit, sed bonam significabit euacuationem, cùm à natura corpus expurgetur, vt idem Galenus inquit præcitato aphorismo. Quinimò à qualibet deiectione syncera, hoc est, impermixta aquosę humiditati, siue humor, qui eiicitur, flaua sit bilis, siue atra, dysenteria malum, vt inquit aphoris. 23. septimi lib. Lienosis etiã superueniens dysenteria bonum, inquit Hippocrates aphorismo 48. sexti libri, quando humores crassi, ac melancholici, qui lieni erant infarcti, transponuntur, ac euacuantur. Neque hæc sentẽtia aduersatur aphorismo 24. quarti libri. Nam ibi de atra bile, hîc de succo melancholico loquitur, ex quo etiam dysenteria oriri potest. Quòd si eadem immoderata, ac diuturnior fiat, malum est, vt liquet aphorismo 43. eiusdem libri sexti. At vbi à pituita salsa longiori tempore mordente, atque abradente intestina, orta fuerit dysenteria, crudelissima ea existit, eodem Galeno auctore commento aphorismi duodecimi, tertij libri, & propterea periculosior, quàm si fiat ex bilioso humore, nam biliosus humor transeundo affligit, hic autem cùm sit lentus morã trahit, & sua cunctatione amplius exulcerat, suóque lentore, & transitu per intestina inhæret, ac tardans semper aliquid deterit, vt idem Galenus inquit. Nõ autẽ ita exitialis erit, vt ea, quæ ex atra bile oritur. Dysentericus (inquit Soranus Ephesius) si post aurem sinistram papula in modum orobi innata fuerit, cum siti admodum frequenti, vigesimo die morietur. Cæterùm pro dysenteriæ curatione aër primò ad succum porrò vergens eligẽdus erit, in actiuis tamen temperatus, aut modicè ad calidum, vel frigidum declinans, prout diuersa exigit causa, à qua dysenteria oritur. Quies quoque præcipienda erit, ac motus omnino vitandus: oportet etenim imprimis conquiescere, vt inquit Celsus: siquidem omnis agitatio exulcerat, & Aëtius principium curationis dysentericorum à quiete, & modico cibo fieri dixit. Somnus item procurandus, vitándæque vigiliæ sunt, cùm optimum remedium dysentericis somnus sit, eodem Aëtio auctore. Si alui excrementa præter naturam detineantur, nulli in dubium venit ea excerni debere per ea quæ per aluum infunduntur, & hoc est per lenes clysteres, cùm ab eorum retentione non parum intestinorum exulceratio augeatur. Similiter vitandi sunt omnes immodici animi affectus. Quod ad cibũ attinet, circa initia tenui victu, ac modico cibo vtendum est, etenim dysentericus propter intestinorũ, & ventris imbecillitatem, vt Alexãder inquit, haud multum potest concoquere, præsertim cùm febricitat, quamuis quãtum exhiberi debeat, ex ægri viribus maximè existimãdum sit. Qua de re cibi, qui non multum nutriant, nec tardè concoquantur, exhibendi, quãtitatéque (vt diximus) modica, & si vires permiserint, primis saltem duobus diebus abstinentiam indicimus, eodẽ Alexandro auctore. Nam iis tenuissimo victu opus est, Galeni decreto libro quarto de articulis, pręsertim vbi, & iocinoris quoque adsit imbecillitas, ac plenitudinis affectio. Tribus autem diebus exactis, lac propinamus, præsertim vbi febris permiserit, communi Alexandri & Aëtij sentẽtia, est nanque id temperatus cibus, cum hoc quod depurgat, simúlque ea, quæ in corpore sunt, contemperat, & postremò aluum sistit, vt Aëtio visum est, & (vt summatim dicã) ex Galeni sententia decimo, de simplicium medicamentorum facultatibus, cap. de lacte, ac tertio, de alimentorum facultatibus, cap. 15. optimum est remedium dysenteriæ, & omnium ventris acrium fluxionũ, præsertim vbi aliam quampiam desiccantem facultatem habuerit adiunctam, eam (vt ipse inquit à lapidibus, qui prædecocto ipsi iniiciuntur igniti, accipit. eò vsque autem lac decoqui debet, dum pleraque serosi in eo humoris absumpta pars fuerit, nec minùs, si ferreos in ipsum cylindros candẽtes iniicies, eandem, aut etiam facultatem meliorem lacti adiicies, nam ferrum adstringẽtis quoque facultatis est particeps. Facilè tamen lac sic paratum in ventriculo in caseum cogitur, vt idem Galenus testatur pręcitato libro tertio de alimentorum facultatibus, ca. 15. ob id mel illi admiscemus, quin & aquam etiam, præsertim pluuialem, vt pleriq́ue medicorum factitant, affundere securiùs fuerit, quartæ nimirum lactis parti affusam, deinde cùm paululũ fuerit decoctum exhibeatur: nam & citra noxam etiam febricitantibus tale lac exhiberi poterit, Alexandro teste. Verùm si huic lacti sic præparato, parum stercoris canis, sola ossa per duos dies comedentis, desiccati, ac in puluerem redacti permisceas, mirabile etiam dysenteriæ medicamentum, à Galeno expertum (vt liquet eodem decimo de simplicium medica

Margin notes: *Cõciliãtur Gal. sentẽtiæ diuersæ de atra bile.* — *Lib. de atra bile, c. 3. & 4.* — *Curatio.* — *Victus ratio.* — *Aëtius lib. 9. c. 45.* — *Loco citat.* — *Comment. 40.* — *De lacte nota.* — *Cap. de lacte.*

medicamentorum facultatibus (existit. Procedente verò tempore, prædictum lac poterit ad dimidium decoqui, & deinde etiam ad tertiam (vt Aëtius inquit,) Quouis autem morbi tempore lac caprillum eligi debet, & huius penuria vaccinum, vt idé Alexandro visum est. Nec propterea Galeni ac Hippocratis sententiæ pugnabis aphorismo sexagesimoquarto quinti libri, vt præcedenti c. de diarrhœa, disseruimus. A lactis acceptione, panem madefactum offerri oportet, vt idem Aëtius inquit. Præbebunt etiam, nedum nutrimentum, sed medicamentum optimum, pultes ex lacte apparatæ, veluti oryza, amilum, similago, aut ipsa etiam ptisana torrefacta cum aqua pluuiali parata, similiter & oua lacti commista. Poterunt etiam & ex milio, ac panico prædictæ plures cum lacte parari, aut ex siccis, & contritis panibus, & vbi adhuc fluxus perseuerauerit, ea quæ adstringunt, ac aluum sistūt pultibus admiscere oportet, veluti sunt mali punici acidi grana, mala cytonia, sorba, præsertim sicca, aut pyra, mespilla, corna, seu hi fructus, quos amarenas, quósque *azarolas* vulgus appellat. Præstabit item prædictorum aliquod in aqua, vnde pultes fiūt incoquere: sit autem ea pluuialis, vel in gallinarum, seu gallinaceorum pullorum iure prædictæ pultes fiant, & pariter aliquod prædictorum adstringentium admiscebis, præsertim vbi quomodolibet paratum lac, in acidam, vel nidorosam qualitatem eis commutetur. Nec minùs oxalis, plantago, portulaca, cichorium, intubus satiua, aut etiam brassica quandoque, modò fuerit biscocta, in iam dicto iure decoqui poterit, & quamuis olera non valde probētur in dysenteria, prædicta tamen modicè degustare poterunt, Aëtio, & Alexandro testibus. Danda sunt insuper ouorum assatorum lutea, modò in aceto per aliquod spacium fuerint præmacerata. Carnes autem, eo quòd multum nutriunt, & tardè concoquantur, dysentericis non valde commodè existunt, vt eisdem Aëtio, & Alexandro visum est, tamen eis qui diuturno malo vexātur, dandæ sunt, maximè verò volucrum eligendæ primò, deinceps syluestrium ferarum: proinde turdi, perdices, turtures, merulæ, gregalium columbarum pulli, starnæ, phasiani, ac similes exhiberi poterunt, ebulliāt autem primùm in posca myrti baccis cum eis incoctis vt idem Aëtius fatetur, & deinde assentur. Præstabit etiam si ipsis euisceratis iniiciantur myrti baccæ, sorba sicca, corna, mespila, pyra adstringentia, aut mala cotonea, deinceps consuantur, & assentur. Nec minùs si elixentur, & eadem astringentia cum eisdem carnibus decoqui possunt, parúmque oxalidis, intybi, aut plantaginis adiiciendum, fiátque elixatio in pluuiali aqua. & vbi vires imbecilliores fuerint, ex prædictarum auium cornibus contusum, aut ius, quod consummatum appellant, parari poterit pauco omphacio, & stillatitia aqua rosacea, myrtina, aut oxalidis adiectis. Id quod etiam fieri poterit ex caponum, gallinarum aut gallinaceorum pullorum carnibus. Nec minùs proderit, si eisdem assatis modo quod diximus, ac demum fortiter expressis, qui prouenit succus dysentericis exhibeatur. Ex pedestribus verò interdum carnes exhiberi poterunt leporū, capreolorum, ac hœdorū priùs in posca decoctis, & deinde similiter assatis. Fructus quoque adstringentes gustare poterunt, quamuis parcè eis vtendum sit, veluti sorba, corna, mespila, mala cotonea, ac viridia pyra cocta, necnon & malum punicum, pręsertim austerū, aut acidum: cum eis tamen panis mandi debet, eo quòd facilè (vt inquit Alexander) corrūpantur. Nec minùs & amarenis, ac azarolis dictis vti poterunt. Pro potu à principio aqua pluuia vtendum est, ex Pauli, & Aëtij decreto, & si ea haberi nequit, fontana vtendum, in qua prædicti adstringentes fructus fuerint decocti, præsertim rhus obsoniorum, aut oxalis, vel plātago. Postea verò, vbi vires fuerint deiectæ, aut stomachus laborauerit, vinum quoque propinandum est, ex eorundem sententia. Sit autem adstringens, & nō valde vetustum, ac pluuiali aqua dilutum, seu fontana, in qua oxalidis, plantaginísve folia fuerint decocta. Cæterùm vbi ad exulcerata intestina adhuc à toto, aut ab aliis corporis partibus vitiosus succus confluxit, priusquàm vlceri succuratur, fluxionem ipsam auertere studebimus, ac eum qui redundat succum vacuare, & si auersio hæc nō fit vlceris, quatenus vlcus est, curatio, ex Galeni decreto quarto methodi medendi, quanquam illud quoque excerpserit, vt ipsemet fatetur ex Hippocratis doctrina, illúdque præsertim seruandum erit, vbi non vtilia ab ipsa natura spōte ferantur, seu criticè euacuantur, sed symptomaticè. Qua de re qualiscúnque fuerint vitiosus succus, qui ad intestina cum sanguine confluit, ipsa exulcerans, siue à toto, siue ab aliqua confluat parte, modo critica non fiat expulsio, viribus, ac aliis consentientibus, venæ sectio in brachio adhibenda erit, præsertim circa primos morbi dies, & si febris adsit, ac totius corporis plenitudo, totius sanguinis mittendus erit, ex Alexādri sententia, cap. sexto, libri octaui. Id quod etiam confirmauit cap. septimo eiusdem libri. Verùm dicta venæ sectio paulatim administrari debet, vt ipse inquit, ita vt neque vniuersum neque copiosum educatur, ne ægri vires imbecilliores hinc reddantur. Aëtius quoque cap. quadragesimoquinto libri noni, vbi sanguinis impetus vehementer in dysenteria vrgeat, aut etiam, si maxima subest inflammatio, præsertim in iis qui plurimo sanguine abundant, venam incidendam esse præcipit, si vires non resistant, & maximè in quibus cōsueta sanguinis excretio cohibetur. Auferre autem sanguinem oportet (vt idemmet Aëtius testatur) neque multum, neque coaceruatim, quemadmodum præcipiebat Alexander. Nam ab vtroque venter conturbatur, quanquam ipse Aëtius in dextro cubito venam humeralem appellatam secare iussit, cùm non similiter vena hac incisa, vires labefactētur, vt ipse inquit, & insensibiliter quodammodo, furtímque sanguis offeratur. Quòd si hæc non appareat, necessariò media secanda erit. Cæterùm fissura omnino tenuis esse debet. Nam non ob multitudinem sanguinis vacuandam sectionem facimus, sed vt materiam quasi per riuos transferamus, vt ipse refert. Paucus autem sanguis etiam multo tempore missus inflammationē mitigat, & sanguinis ad intestina confluxum reuellit, innatúmque calorem sensim refrigerans, somnum magis, quàm animi deliquium inducit, est quippe optimum remedium dysentericis somnus. At si malè admodum affecto iocinore flauæ bili admixtus sanguis ab eo ad intestina deferatur, ita vt strigmenta quoque intestinorum deiiciantur, summa intestinorum tunica humoris acrimonia derasa, quisnam verebitur internam in dextro cubito venam secare, nedum euulsionis gratia, verumetiam ipsemet iocinoris altera-

Medicamentorum ratio. ca. 5. & 6.

Venæ sectio.

tionis? Cùm plerique medici in hoc casu, qui solam *Loco citat.* intestinorum exulcerationem, neglecto iocinore curare consueuerunt, in causa sunt, vt ægri moriantur, ex Galeni sententia libro quarto de articulis. Rursus vbi vehemẽtissimus infestauerit dolor, propter rodẽtium humorum acrimoniam ad intestina à toto, seu ab aliqua corporis parte confluentium, & propterea verenda sit phlegmonis generatio, aut virium defectus, cui absonum videbitur venam secari debere? & cùm idem Galenus in maximis doloribus nullum maius inuenerit remedium, quàm vsq; ad animi defectũ venam secare, aut purgare, vt patet cõmento aphorismi vigesimitertij primi libr. *Quibus ab initio vena secãda sit, cõcluditur.* Quanquam nos venam secandam dicimus, vbi cũcta eam admiserint, nec vsque ad animi defectum, sed paulatim, ac sensim, ne vires imbecilliores reddantur, ipsam probamus, prout Aetius, & Alexander probarunt. Valeant itaque barbaram sectantes medicinam, ac thessalici nostri temporis medici, qui nunquam pro dysenteriæ curatione venę sectionem admittunt, nec admittendam esse censent nulla auctoritate, ac ratione fulciti, nisi quòd sic longo tempore in ægrorum necem malè obseruarunt. Nam viribus, ætate, ac aliis consentientibus circa initia, reuulsionis gratia, vbi magna adsit humorum copia potissimùm, aut sanguinis impetus vehementer vrgeat, seu maxima adsit inflammatio, aut dolor vehemens, siue iecur fuerit, modo quo diximus malè affectum, semper exordienda curatio erit à iam dicta venæ sectione. Id quod longa experientia, & diebus non longe elapsis etiam comprobauimus. Nam cùm duo magnifici Ioannis Ferdinandi Rocchi filij dysenteria affecti essent eodem tempore, ac ex simili causa, quanquam vnus per tres, aut quatuor dies priùs in dysenteriam incidisset, is (quoniam à præcedente medico non fuit sanguis ei missus, quamuis alia fuissent debita adhibita medicamenta) tandem interiit. Alteri verò, cui nos fuimus accersiti, licet grauior fuisset in eo ortu dysẽteria, vires, ac ætas, & habitus imbecilles, non tamen adeò, vt sanguinis missionem prohiberent, priori medico inuito me præcipiente fuit sanguis missus, sanguine misso, statim melius se habuit, ac deinceps debitis aliis medicamẽtis adhibitis, liber euasit, vixit, & adhuc viuit. Ei tamen (quoniam ætas reluctabatur, cùm nondum vndecimum ageret annum) non fuit vena secta, sed hirudines in cubito adhibitæ (id quod seruandum esse censemus in cũctis infrà decimumquartum annum.) Nam licet eis sanguis mittendus sit, si ea adsint, quæ suprà notauimus, tamen iis non per venæ sectionem, sed per hirudines, aut cucurbitulas, extrahi debet. Nõnullos etiã alios dysentericos à venæ sectione liberatos & nos vidimus, & qui mecum affuerũt, aſſeclę testes sunt, quemadmodum etiam Deum testor me veritatem fateri, & firmiter tenere, quòd liberatus fuisset quondam excellens Don. Gutterius de Cardines filius Don Leonardi, si ei iterata fuisset venę sectio. Is nanque ætate adolescẽs, cùm ex malè affecto iocinore, ex confluente bilioso sanguine ab eo ad intestina, in grauissimam incidisset dysenteriam, cum vehementissimo intestinorum dolore, seu potius inflammatione, ac febre, fuit à me accersito ei vena secta interna dextri cubiti, duæque vel tres ad summum extractæ sanguinis vnciæ, secunda ægritudinis die, & cum adhuc dysenteria perseuerasset, & dolor, & febris valida, iterum venam secare mihi visum fuit, viribus iam consentientibus, verùm altero superueniente medico barbaram sectante medicinam, ac Erasistrateo circa venæ sectionem existente penitus assentiri noluit, quinimò nec auctoritatibus, nec rationibus conquiescens, primam quoque venæ sectionem condemnauit, potissimùm cum reliquis adhibitis medicamentis adstringentibus, resiccantibus, ac mordacitatem obtundentibus infrà decimumquartum inualescente semper dysenteria, dolore, ac febre morte præuentus fuerit. Hic ex numero fuit eorum, qui à Galeno damnantur libro quarto de articulis. Nam neglecto iocinore solã intestinorum exulcerationem curare tentabat, & propterea causa fuit vt æger moreretur, adeò vt de eius morte coram Deo rationem reddere debeat. *Cõme. 40.* Nuper quoque dum hæc conscriberem excellens Ascanius Caracciolus, cùm dysenteria, tenesmo, ac febre laborasset, ex venæ sectione internæ dextri cubiti, incunctanter absque alio auxilio liberatus fuit. *Medicamentum purgans.* At si quid sanguinis missionem fieri prohibeat, aut post eam adhuc vitiosi redundabũt succi, ita vt intestinorum vlcera adhuc efficiãt, aut augeant, purgationem adhibere non erit alienum, quam iterum velut venæ sectionem nõ vniuersam, sed per vicem tentabimus, eodem Alexandro teste. Etenim fieri nequit, vt intestinorum vlcera curentur manente adhuc ea, quę ipsa efficit, aut auget, causa. *Vomitus.* Quanquam si iidem humores promptè per vomitum euacuari possent, id potius tentandum esse cẽserem, cùm per eum, nedum eorum euacuatio fieret, verumetiam & diuersio. Id quod vbi fluxio valenter irruat, exequendum esse iussit pro vlcerum curatione, Galenus quarto methodi medendi, cap. sexto, dum dixit, Vtique si in superioribus vlcus cõsistat, per inferna purgãtes, sin autẽ in inferioribus sit, superiorem ventrem vacuantes. At si per vomitum facile, qui redundãt succi purgari nequeãt, per aluum eos vacuare non erit alienum. Nam etsi per exulceratas partes pertranseant, extra tamen educuntur per conferentia, ac communia loca. Neque id per vehementia pharmaca tentandum erit, sed per mitiora, ac familiaria, quæ insuper vlceri nocumentum non inferant. Quorum copiam nostris temporibus inuenire haud difficilè erit. Iis itaque medicamentis purgantibus leuem quãdam adstrictionem etiam habentibus, siue vlcus in superioribus consistat intestinis, vel inferioribus, aut mediis tutè vtare, cùm neque hæc medicamenta purgãtia sint vlceris, quatenꝰ vlcus est, curatiua, etenim quæ propriè prædicta vlcera curãt, pro locorum diuersitate, diuersimodè etiam adhiberi debent, vt infrà dicemus. Quare si ex redundante bile dysenteria fiat, adhibitis priùs (si occasio dabitur) quibusdam syrupis, veluti is est, qui ex infusione rosarum, cichorij, aut oxalidis succo, aut omphacio paratur, *Curatio dysenteriæ ex redundãte bile ortæ.* cum eiusdem intubi, oxalidis, aut plantaginis aqua permixtis, hoc purgans medicamentum dato, Recipe tamarindorum vnc. j. corticum myrobalanorum citrinarum drachm. ij. fiat decoctum in aqua oxalidis, aut plantaginis, & cichorij, in quo mellis aërei vnc. j. aut vnc. ij. rhabar. in prædicto decocto macerati, & non colo transfusi drac. j. aut scrup. iiij. & scrup. de infusione rosarum vnc. ij. dissolue, & præbeto. Quòd si nec iam dicto medicamento redundans bilis cesserit prædictis, aut aliis magis adstringẽtibus syrupis priùs adhibitis, veluti is est, qui

 ribes,

ribes, myrto, aut citri acetositate paratur, iterum medicamentum purgans dari debet, quod quidem maiorem adstringendi vim habeat, ac minorẽ purgandi. Quapropter in plantaginis, & oxalidis aqua drac. iiij. aut vnc. s. corticum myrobalanorum citrinarum decoquito, atq; in ea mellis aërei vnc. j. aut vnc. s. & rhab. parum torrefacti scrup. ij. vel scrup. j. cum syrupo de infusione rosarum vnc. j. adiicito, & si opus fuerit, tã dictas myrobalanos, quàm rhab. plus torrefacito. Vbi verò qui redũdat succus, salsa pituita fuerit, syrup. ex succo boraginis, & myrtino, de infusione rosarum, aut etiam rosaceo melle, cum plantaginis, aut oxalidis aqua, aut etiam absynthij decocto, adhibitis priùs, quibus iam dicta pituita purgationi paratior fiat, ex chebularum myrobalanorum decocto, aut etiam agarico si opus fuerit (Nanque & ipsum dysentericis confert, ex Dioscoridis auctoritate, leuiculæque adstrictionis est particeps, vt Galeno visum est, & nos longo tempore eo vsi fuimus, nullúmq; incommodum vnquam consecutum fuisse obseruauimus) ac prędictis aëreo melle, & scrup. de infusione rosarum, seu myrtino, rhabarboróque, modo quo diximus parato, medicamentum purgãs tribue, & vbi vsus expostulauerit, idipsum iterare cõuenit. Nec minùs, vbi dysenteriæ causa atra bilis fuerit, ea priùs parata ex succi fumariæ, boraginis, aut oxalidis, infusionis rosarũ, aut pomorum syrupo, quod bilem atram purgare valeat medicamentum dato, quod recipit senę, epithimi ana drac. ij. corticum myrobalanorum indarum drac. iij. aut drác. iiij. fiat arte decoctũ in aqua oxalidis, aut plantaginis, & boraginis, seu lupulorum, in quo iterum mellis aërei vnc. j. s. aut drac. ij. rhabar. (vt priùs dictum est) macerati drach. j. & syrup. de infusione rosarum vnc. ij. adiicito. Idq; etiã iterare conuenit, si redundans prædictus perseuerauerit succus, myrobalanósque, & rhabar. torrefacere si opus erit. Nam quæ in secundo, aut tertio loco exhibentur medicamenta purgantia, minorem purgandi vim, ac maiorem adstringẽdi habere debent, & propterea à purgatione, qualiscunque redundauerit succus, quamuis amplius exulcerationem nõ pariat, aut augeat, perseuerante tamẽ adhuc dysenteria, adstringentia medicamenta, necnon exsiccantia, ac obtundentia exhiberi debent, quemadmodũ vniuerso medicorum cœtui visum est, quanquam etiam post purgationem, præsertim, vbi adhuc quispiam reliquus fuerit redundans succus, ea quæ vrinam cient, ab Aëtio, & Celso commendẽtur: quibus etiã & ipse vtor, aliquot adstringentibus permixtis. Possunt etenim ea, quæ vrinam mouent (vt inquit Celsus) in aliam partem humorẽ auertendo, si ea consequuta sunt, si non sunt cõsequuta, noxam augent, ita quòd, vt ipse refert, nisi in quibus promptè id facere consueuerunt, non sunt adhibenda. Verùm ad ea quæ modò diximus medicamenta accedendum erit, ea etenim sunt, quæ aluum sistunt, quoniam corpora plus iusto laxata adstringunt, vel effluentes humores obducentia, ac inspissantia, vel resiccãtia intestinorum vlcera sunt, quanquam eamet, neque indifferenter via eadem approximari debeãt, nam si in crassis intestinis vlcera fiant, iis quæ per sedem iniiciuntur remediis magis egent, quippe cui magis sunt propinqua, quę verò in tenuibus habentur ab epotis medicamẽtis prę̈sidium magis suscipiunt, vt patet apud Galenũ tum quinto methodi medendi, tum sexto de locis affectis. Quamuis quæ in tenuibus habẽtur vlcera quæve medio situ posita sunt, ambo etiam requirũt & quæ supernè sumuntur, & quæ per sedem infunduntur, eodem Galeno teste libro quarto methodi med. cap. 7. Verùm quæ vicina ventriculo sunt intestina, si exulcerata sint, iis per comesta & bibita succurritur. Quæ vero inferius sunt sita, per ea quæ iniiciuntur, quando neque ad ea quæ vicina vẽtriculo sunt, subire potest, quod per sedem infuditur, nec integris viribus ad inferiora pertingere, quod per os sit ingẽstum. Supponatur igitur in superioribus, atque gracilibus intestinis vlcus haberi, & propterea magis iuuari per ea quæ per os assumuntur, syrup è myrto, è ribes, aut omphacio, vel à succo oxalidis seu ex infusione rosarum, ac earundem incompletarum, & interim quoq; aridarum paratus tribuatur. Similiter is qui ex plantaginis succo, portulacæ, aut etiam polygoni paratur, cum quibus scrup. j. adiici poterit infrascripti pulueris, quo ipse vtor. Hic recipit seminum rosarum, oxalidis, plantaginis, ac portulacæ, singulorum scrup. j. corallorum rubeorum, & cornu cerui vsti, cuiuslibet drac. j. amyli, draganti ana drachm. s. Hic etiam exhiberi poterit cum vetusto saccharo rosaceo, aut cum eo medicamento, quod conficitur ex tota substantia, seu succo citoniorum aut eorum fructuum, quos amarenas, aut etiam, quos corna vocãt, & saccharo. Quòd si nec is sufficiat ex pastillis de spodio, succino, seu terra lemnia scrup. j. vel drachm. s. cum prędictorum syruporum aliquo tribuatur, aut drachm. j. micletæ Nicolai. In hunc etiam vsum conferunt mora acerba in sole desiccata, & trita, aut etiã mora rubi similiter desiccata, & trita cũ aliquo liquore, aut absonijs inspersa, Paulo, & Actio testibus, althææ radicis, aut rubi, seu hippuris decoctum ex aqua (vt eisdem visum est) potissimum pluuiali, aut etiam radicis foliorum, seu seminis symphyti decoctum in eadem aqua, aut vino austero cõducit. Nec minùs cortex thuris tritus, ac potatus, aut etiã maceris cortex, & mali punici flores conferunt, ex Aëtij testimonio, potissimùm vbi ex salsa pituita genitum fuit vlcus corporibus, ac naturis pituitosis, & præter alia sanguinis eruptiones sistunt. Similiter, si coaguli leporis drachm. j. potui detur ex sapa, vt e sdem Actio, & Alexandro visum est, & quo vetustius coagulum est, eo præstantiùs: nam tale profluuio alui mederi pręcipuè potest, atque etiã quod leporis est (vt inquit Aristoteles tertio de natura animalium, cap. 21.) sed laudatissimum est hinnuli, vt ipse refert. Stercus quoque canum sola ossa vorantia cum chalibeato lacte magnopere conferre dysentericis testatur Galenus decimo de simplicium medicamentorum facultatibus, ca. de stercore canum: quem sequutus est Paulus ca. proprio de torminibus, erinaceorum item testæ vstæ, ostreorum, & cancrotum, tam fluuialium, quam marinorum tritæ, ac etiam cornu ceruinum vstum resiccatum (vt inquit Aetius) intestinorum vlcera curant. Vtilissimus etiam existit portulacæ succus potus dysentericis, aut etiã ipsa portulaca cocta, & comesta. Nec minùs conducit plantaginis semen, folia, & radix, & lapathi siluestris semen. Verùm si pluribus diebus nihil remedia alia iuuerunt, vetústque iam vitiũ est, atque bene frigidæ potio absumpta vlcera adstringit, & initiũ secũdæ valetudinis facit, Celso auctore. Sed vbi vẽter suppressus est, protinus ad calidã potionẽ reuertẽdũ est, vt ipse inquit.

Si ex salsa pituita, curatio.

Dioscorid. lib. 3. cap. 1
Gal. 6. sim pli. cap. proprio.

Si ex atra bile fiat, curatio.

A purgatione qualia compe tant medi camenta.

Quæ vrinã ciunt, quibus conue niant.

Quibus in fusa magis & quibus epota medi camẽta cõ ferant.

Quæ per os ingerenda sint.

Paulus lib 3. cap. 42.

Illud tamen memoriæ ſemper mandandum, quod communis omniuminternarum partium indicatio eſt, vt ea eligantur, quæ animalis naturæ maximè ſint familiaria, ſiue ea cibi ſint, ſiue medicamenta: fugiantur, reſpuantúrque huic contraria, eodem Galen. auctore quarto metho. meden. cap. 7. Quapropter medicamenta quæ ex opio, alterco, nigro papauere, aut mandragora componuntur, vitari omnino debẽt, niſi fortè maximè vrgeat neceſſitas, ex Tralliani ſententia, nam licet ſomno dolorem leuare videantur, & propterea venter retineri conſpiciatur, tamen humores in vnum collecti poſtea ſine intermiſſione deiiciuntur, capitéque grauato, ac viribus labefactatis ventrem reddunt deteriorẽ, & maius cibi faſtidium inducunt. Craſſis verò inteſtinis exulceratis, eis quę per ſedem infunduntur, vt diximus, potiùs vtendum erit cùm & ea quoq; magis conferant. Quãquam ſi eiſdem etiam vtaris, tenuibus inteſtinis affectis, nihil nocebis, quemadmodum ſi ea, quę per os aſſumenda conſcripſimus, eis tribuas quibus craſſa inteſtina exulcerata ſunt, nihil afferas nocumenti. Eandem tamẽ facultatem habere debent hæc medicamenta, vtpote adſtringendi, obtundendi, & reſiccandi, & vbi vlcera ſordida fuerint, eis vtendum etiam, quæ vim habent detergendi. Excipe igitur circa initia aquæ hordei torrefacti cũ corticibus, & iuris gallinarũ, ſeu pullorũ gallinaceorum ſalis expertis cuiuſlibet libram ſemis, quibus adde vitellos ouorum numero duos, olei roſacei vnc. j. s. & vnc. ij. ſacchari rubei, aut mellis roſacei (ſi pituitoſi dyſenterici fuerint potiſſimùm) tantundem, & fiat clyſter, & ſi ſanguinis copia profluat, polygoni, aut arnogloſſæ ſucci vnc. ij. vel vnc. iij. adiice. Nec minùs confert aſinini ſtercoris ſuccus maximè ſi à paſtura montana, & adſtringente prodeat animal, vt inquit Aëtius, potiſſimùm ſi ſtercus plantaginis ſucco fuerit madefactum, deinde expreſſum & infuſum. Quod ſi dolor vehementer vrgeat caprillum ſeuum, vt quod inter alia ſit dyſentericis vtiliſſimũ, quia & faciliùs concreſcit, & inteſtinis inungitur, plurimóque tempore inhæret, nec habet acrimoniam, vt hircinum, Galeno auctore 1.4.11. de ſimplic. medic. faculta. & aliis pleriſque locis. Aut ſi id haberi nequit, hircinum: vel anſerinus, ſeu gallinaceus adeps prædicto clyſteri adiiciatur, pondere vnc. j. aut vnc. ij. ſimiliter & oleum roſaceum augeatur, ſitque roſaceum omphacium. Hæc tamen veluti etiã, & ouorum vitelli, vbi dolor non vrgeat, vitari debẽt, quoad fieri poteſt, quoniam vlceris curationem impediunt, aut exigua ſit eorum quantitas, hoc etiam tẽpore ſi cremoris oryzæ, tragacanthi, aut gummi, aut amili vnc. j. aut vnc. s. permiſceas, cõferet. Quòd ſi maiori egeas adſtrictione, ac reſiccatione, in modo dicta aqua hordei, foliorum plantaginis, polygoni, ac portulacæ pugillum s. decoquens, roſarum rubearum drach. iij. balauſtiorum, hypociſtidis, ana drac. ij. cui per colum transfuſo ſeui caprilli vnc. s. olei roſacei vnc. j. ſacchari rubei vn. ij. aut ſacchari roſacei vetuſti tantũdem, ſucci plãtaginis, aut portulacæ vnc. j. s. miſceto, & fiat clyſter, & ſi magis adſtringere volueris, luti armeni, & ſãguinis draconis ana drachm. j. adiice, vel tantundem paſtillorum de ſpodio, ſeu terra lemnia, aut ſuccino, quemadmodum ſi magnopere dolor vrgeat, ſtupefacientia, etiam medicamẽta permiſcere poteris. Nanque tutius per ſedem, quàm per os adhibẽtur, vtpote drac. s. aut ſcrup. ij. Philonij perſici, aut catapotiorum de cynogloſſa, ſeu eius medicamenti, quòd à Nicolao, Requies appellatur. Vbi verò vlcera inteſtina depaſcantur, eis quæ cruſtam inducunt vtẽtur. Paulo, Alexandro & Aëtio teſtibus. (Etſi vlcera hæc paruam omnino ſalutis ſpem promittãt, vt inquit Aëtius, potiſſimùm ſi in tenuioribus cõſiſtant inteſtinis.) Verùm nos medicamenta, quæ cruſtam inducunt per ſedem infuſa probamus, vbi vlcus ſerpendo depaſcens circa craſſa inteſtina cõſiſtit. Horum autem copia apud eoſdem auctores, ac etiam apud Galenum libr. 9. de compoſitione medicamen. ſecundum loc. reperitur. At ſi ex venenatorum pharmacorum potu oborta fuerit dyſenteria, iis quę in venenorum potu conueniunt, erit vtendum, vt idẽ Aëtius fatetur. Sũt autẽ remedia huiuſmodi in triplici differentia, vomitoria videlicet, obtundentia, atque extinguẽtia. In quorum numero etiam acria comprehẽduntur, vt ipſe inquit. Cataplaſmata verò fomenta, ac vnguenta, ſeu cerata ventri imponẽda haud magnopere probamus, potiſſimùm vbi frigida, atque adſtringentia fuerint. Nam quo magis cutem denſaueris, tantò magis fluxiones augebũt, vt Galenus inquit primò de arte curat. ad Glauco, cap. 14. Vbi verò cogeris vehementi vrgente dolore, eiſdem vti, perpetuò acetum permiſceas, vt medicamẽtorum facultas altiùs ad inteſtina penetrare valeat, aut vini albi & tenuis modicum. Sintq; ea nec facultate, nec actu admodum frigida. Horum autem medicamentorum, quoniam multa copia apud artis medicæ auctores eximios reperitur, propterea conſultò de his nos non meminimus.

Quæ per ſedem infũdẽda ſint.

1. de ſimpli. fac. ca. 34.
Lib. 4. ca. 5.
Libro 11. de ſimp. facult. ca. de pinguedine.

cap. 5.

Περὶ τηνεσμοῦ. *Id eſt, de teneſmo, ſeu tineſmo.*

CAP. LXXV.

EX eodem (quo iam dicta dyſenteria) genere eſt, & qui à Græcis τηνεσμὸς, à Latinis quibuſdam teneſmus, à Plinio verò tenaſmus appellatur, quanquam apud eoſdem Græcos interim τεινεσμὸς, cum ει, vt patet cùm primo, & tertio de morb. vulg. tum etiam alijs pleriſque locis in Hipp. & Galeni doctrina, quandoque verò cum η, ſcriptũ, reperitur, vt videre licet apud Celſum cap. 18. libro 4. Id verò non ab re. Nam conſueuerunt Doricam ſectantes linguam pro, ει, η, vſurpare, nec minùs & apud Hippocratem, vt liquet aphoriſm. 27. ſeptimi libri nõ τηνεσμὸς ſed τεινασμὸς nuncupari ſolet pro, ε, etiam dorice, α, vſurpans: quo fit vt etiam Latinè nedũ tineſimus, ſeu teneſmus, ſed etiam tenaſmus appellari valeat, quemadmodum Plinius affectum hunc appellare conſueuit. Nec quoque talis appellatio barbara dici poterit propter iam traditas rationes. Nã proprio, & Latino nomine nos carẽtes, nomenclaturã à Græcis vſurpamus, & indifferenter prædictis nominibus vti poterimus. Nomen verò ſumpſit ab ipſo ſymptomate, vt apud Galenum conſtat ſecundo method. medend. cap. 2. & comment. prædicti aphoriſm. 27. ſeptimi libri, quoniam in eo tenſio quædam circa inteſtinum rectũ ſit, ob quam, cùm cacare vehementer appetant ægri, cõtinuò exurgunt, vt idem ſit, quod deſidendi quædã cupiditas aſſidua, aut inanis quædam egerendi voluntas, ſeu (vt inquit Paulus cap. 41. libro tertio) cõtinua, & implacabilis deſidendi cupiditas, qua nihil præter modica cruenta, vel mucoſa egeritur.

Plinius li. 28. cap. 14
Comme. 2. 3. de morb vulg. cõm. 2. tex 7. & 35. 3. de morb. vulga cõmen. 3. tex. 53.

Teneſmus vnde nomẽ ſumpſerit. Quid ſit.

Id quod etiam Aëtius confirmauit cap. 44. libro nono, cùm dixit, est autem affectio hæc ad excernendum promptitudo, quę differri, ac deuitari non potest, nihil tamen, præterquam pauca cruentum aspectum habentia propellens, & postea quædam muscosa. Qui quidem affectus symptomata infert dysenteriæ similia, nixus tamen multò vehemētiores habet, vt eodem libro tertio de causis symptomatum, cap. 2. liquet, eandem quoque habens causam ac dispositionem, vt patet comment. præcitati aphorismi. Conuenit itaque cum propriè dicta dysenteria tenesmus in dispositione, causa, & sympto. nisi quod ea fiunt vehementiora, præsertim nixus, ex Galeni sententia. Differunt autem loco, seu parte affecta, nam dysenteria propriè dicta indifferenter in cūctis intestinis excitari potest, præterquam in intestino recto, tenesmus verò non nisi in eodem intestino recto oriri consueuit, vt liquet apud Galenum, cum præcitato libro tertio de causis symptomatum, cap. 2. tum etiam sexto de locis affectis, commen. pręcitati aphorismi, & alijs plerisq; locis. Id etiam confirmauit Alexander, cap. 9. libro octauo, cùm dixit, tenesmus recti intestini affectus est, inducant etiam ipsum affectum esse vehemens tensio, ac dolor cum positu, ac prompta deiiciendi cupiditas, paucis admodum sequentibus excremētis, & quòd per totum morbi spacium iis quæ à supernis descendunt, haudquaquam misceri vidētur. Affectus hic, velut dysenteria, morbus est in soluta cōtinuitate, quoniā prædicti intestini recti exulceratio est, vt liquet apud Galenum præcitatis locis. Et propterea licet ab initio excrementa pituitosa, & pinguia sint, progressu tamen temporis, vt liquet eodem sexto de locis affectis, etiam ramenti specie deiiciuntur. Comitantur etiam affectum hūc conatus, & implacabilis desidendi cupiditas cum flatibus. Descendūt autem per aluum muscosa cum graui distentionis sensu, necnon aquosa, & interdū post recrementa sanguis destillat, eodem Alexandro auctore. Celsus verò sic de eo scriptum reliquit. In hoc æquè, ac in torminibus frequens desidendi cupiditas est, æquè dolor, vbi aliquid excernitur. Descendunt autem pituitę, mucisque similia, interdum etiam leuiter subcruenta, sed iis interponuntur nonnunquam ex cibo quoque rectè coacta. At Hippocr. libro de affectio. ait, Quòd vbi tenesmus apprehenderit, secedit sanguis, ac mucus, & dolor fit in ventre inferiore, maximè vbi ad secessum deuenerit. Scribunt tamen nonnulli (vt Galenus asserit eodem sexto de locis affectis) quod à forti excernendi conatu præcedente dolore vehementi aliqui lapides callosos deiecerūt, iis qui in vesica nascuntur haud absimiles. Id quod neque ipse vidit, neque alium qui viderit, vnquā audiuit. Affectus hic cùm eiusdem sit generis cum dysēteria (vt diximus) haud quoq; circa eiusdem causas ab ea discrepabit, Galeno teste comment. aphoris. 27. septimi libri, modo ipsæ circa rectum intestinum exulcerationem pariant, nā citra eam tenesmus dici nō poterit. Quanquam sint, qui velint, quòd à iam dictis dysenteriæ causis, tum externis, tum internis citra exulcerationem fieri possit tenesmus, necnon & à quibusdam aliis. Verùm hunc tenesmum mendosum, seu non verum appellant, præcipuè Arabes, & qui eos sectantur. Nos verò cum Galeno asserimus tenesmum nec dici, nec appellari posse, etiam si quispiā dolorificus affectus à quapiam causa in intestino recto fuerit ortus, nisi adsit eiusdem abrasio, seu exulceratio. Quomodo autem distinguēdæ sunt, ac dignoscēdæ tenesmi causæ diuersæ, a præcedēti ca. petas. Quanquam si propter stercorum multitudinē eueniat grauis distentionis sensus, circa imum vētrem aderit, erúntq; alui excremēta pręter naturā detenta. Hæc autem multitudo non in cæco intestino, vt quibusdam visum est (pace tantorum virorum dixerim) cùm hoc in hominibus intestinum adeò exiguum sit, vt nullum ferè habeat vsum, neq; intra ipsum fæces excipi possunt, velut in nostris anatomis sæpiùs inspeximus. Verùm in eodemmet aderit intestino recto, vel cùm primo colo alligatum est, vel in alia eius parte. Quòd verò tenesmus neque acutis, neque longis morbis annumerari debeat, cùm & facilè tollatur, neque vnquam per se iugulet, liquet apud Celsum præcitato loco. Quòd si verò gerenti superuenerit, faciat abortum, aphorism. 27. septimi libri, ab Hippocrate scriptum est, id autem non ab re. Quoniam (vt inquit Galenus 3. de morb. vulg.) dolorificus, & molestus affectus est, dolorificus quidem propter tensionem, molestus autem, quòd assiduè desidendum sit. Quare & propter vehementes, atque frequentes exurreptiones, conceptus aboritur, quando etiam ex omnibus alijs fortibus motibus, atque doloribus mulieres grauidæ solent abortire. Pro cuius curatione proprior ratio victus talis sit, qualem in tormina suprà præcepimus, Celso auctore, cibos quidem (vt inquit Alexander) boni succi, concoctu faciles, & leuiter adstringentes exhibentes. Quod verò ad medicamentorum rationem attinet, id primò animaduertendum erit, num à causa quapiam tenesmus adhuc fiat, vel augeatur, vel ipse iam factus desinente eius causa ampliùs nō fiat. Nā si adhuc fiat, pro causarum diuersitate, curādi ratio variari debet, quemadmodum dysenteria decretum est. Et propterea ea priùs auferri debet, vel venæ sectione, si pletoricum fuerit corpus, seu ab inflammatione tenesmus originem ducat, vel purgatione, si ab acribus, mordacibúsque succis in toto corpore redundantibus fuerit ortus, & licet id à iunioribus etiam Galenicis medicis cane peius, & angue vitandum esse consultum fuerit, tamen præter rationes, quę hic afferri possent, Actuarij auctoritas capite 6. libro quarto sufficiens esse debet. Ea autem talis est, Cæterùm quia tenesmi mordacibus, salsísque humoribus intestino recto impactis oriuntur, num ij in toto corpore abundent expendemus, ac mediocriter purgantibus educentes, ægrum ab assidua exurgendi molestia liberabimus. Nemo igitur vereatur vbi pletoricum fuerit corpus, & alia non prohibeāt, seu ab inflammatione fuerit ortus tenesmus venam secare, nō semel duntaxat, sed sępius, si opus fuerit, cùm pro euacuatione, tum etiam pro reuulsione perficienda priusquam ad ea se conuertat medicamenta, quæ tenesmum ipsum curant. Haud quoque dissimili ratione, si vitiosi fuerint in toto redundantes succi ad intestinum rectum confluentes, audacter medicamento purgante, pro redundantis succi ratione, vti debemus, quemadmodum præcedēti cap. de dysenteria docuimus, vt puta si flaua bilis redundauerit, medicamento eā purgante vtare, si salsa pituita, aut atra bilis, medicamentis quæ eosdem succos purgandi vim habent, vti oportet, priùs tamen eis concoctis, ac pręparatis, si eadem occasio dabitur. Quanquam nec

eadem

Quibus cū dysenteria conueniat. — *Quibus differat.* — *Quæ pars in eo afficiatur.* — *6. de lo. affe. cap. 1.* — *Quis affectus præter naturā sit.* — *Loco citato.* — *Signa.* — *Ante medium libri.* — *Causæ.* — *Prognostica.* — *Cōmen. 3. Comme. 53.* — *Curatio.* — *Venæ sectio.* — *Purgatio.*

eadem medicamenta magnopere acria, ac quæ vehementem purgandi vim habeant, esse debēt, cùm quibus perpetuò, quæ leuiter adstringunt permiscenda sunt, quemadmodū præcedenti cap. monuimus. Verùm si ex stercorum multitudine tenesmus excitetur, tentandum primò est leuibus clysteribus, aut etiam aliquanto acrioribus eandem moliri, & vbi non suffecerint, ad lenientia medicamenta purgantia transeundum erit, veluti est manna, cassia fistulā, saccharum violaceum, syru. ex pluribus infusionibus rosarum rubearum, aut persiccarum, & si opus fuerit aliquid diacat. addēdum. Nam & Paulus medicamentum, quod emolliat per os assumptum hoc in casu probat. Cùm verò tenesmi causa fuerit abscissa, aut idē non ampliùs à causa dependeat, aut eodem exigua sit, cùm discutientibus, tum modicè adstringentibus laborans sedes moueri debet, cùm ex eisdem quoque ægro opem feramus, eodem Actuario auctore, totísque viribus, clysteribus, alijsque topicis medicamentis ipsum curare nitendum erit, eisdémque adhuc diuersis, prout diuersæ fuerint causæ, quæ ipsum effecerunt. Nam si inflammatio fuerit, facta venæ sectione, & adhuc eandem perseuerante, ptisanę succus cum paucis rosis, simul cum eo decoctis infundi debet (Aëtio teste) vel decoctum paretur ex hordeo non decorticato, & torrefacto, ac plantaginis folijs, cuius vnc. viij. aut librā vnā assumēs, adiectis olei rosacei vn. iij. & recedētibus ouis totis sine cortibus numero ij. simúlque permixtis, fiat clyster. Ad eundem vsum iniici debet lac recenter mulctum caprillum, potissimùm cum oleo rosaceo. Cæterùm lumbis præcipuè circa os sacrum, sedi, ac pulbi, & interfœmineo, perineō Græci appellant, fotus, ac illinitiones adhiberi debent oleo myrteo, rosaceo, ipsóque omphacino, pauco vino albo adiecto. Quod si dolor intendatur, fotus ex fœnigræci, maluarum, rosarum rubearum althææque, ac seminis lini decoctum fiant. Vel in eorundem iure insessiones faciant ægri, cum efficacissima in tenesmi affectione fomenta sint sedi admota, eodem Aëtio auctore. Procedente verò tempore reiectis rosis, ex reliquis, adhibitis chamæmeli floribus, ac meliloto fomentum paretur, & oleo rosaceo, seu myrtino camæmelinum, ac anethinum permiscere oportet, & temporis processū eisdem solis vti. A biliosis autem humoribus, si tenesmus fuerit ortus, clysteres fiant ex hordei, & foliorum plantaginis decocto, in pullorum gallinaceorū iure, sacchari rubei, & olei rosacei, omphacini, singulorum vnc. ij. adiectis, & vitellis ouorum numero duobus, aut ex caprillo lacte, saccharo rubeo, & oleo rosaceo: paritérque fotus, insessiones, ac allinitiones ex maluarum althęę, rosarum, violarum, ac hordei decocto, & ex oleo rosaceo omphacino, myrteo, & amygdalarum dulcium fiant, vel ex oleo rosaceo, recenti butyro, & adipe anserino cum modica sera solutis, interius anus vngatur, vt Tralliano visum est, potissimùm vbi vehementius dolor vrgeat. Possunt insuper verbenæ decocto inferiores partes foueri, aut in aqua calida ægri desidere, Celso auctore. Posthæc ea quæ adstringunt, simulátque contemperant iniicienda sunt, vt decoctum ex rubi, myrthi, seu plantaginis folis, rosis, cytinis, hypocistide, balaustio, ac hordeo, cui olei rosacei emphacini, ac sacchari rubei vnc. ij. addas, ac vitellos duos ouorum, vbi ingēs dolor adsit. At si dolor absit, aut is exiguus fuerit, oleum rosaceum, ac ouorum vitelli auferātur. Si verò pituita sit, quæ ægrum infestauerit, ac tenesmum excitauerit, fueritque adhuc exigua quantitas in recto intestino eiusdem impacta, detergentibus huiusmodi clysteribus vtare primò, ac leuiter adstringētibus, deinde adstringentia magis, ac exiccantia medicamenta adhibeas, quæ etiam ad calidum vergant, vt Recipe hordei cum corticibus, ac cicerum rubeorum ana P. j. furfuris P. s. corticum pini, foliorum lauri, & florū chamęmeli ana manip. s. pipularum cupressi numero iiij. fiat decoctum in aqua pluuiali, aut iure pullorum gallinaceorum, è quo excipe lib. j. & adde olei anethini, chamæmelini vnc. ij. si dolor vrgeat, vitellos ouorum numero ij. mellis rosacei vnc. ij. misceantur, & fiat clyster. Pariter circa pectinem, sedem, & fœmen calida fomenta, ac etiam olea adhibere oportet, fiant autem fotus, seu insessiones ex floribus chamæmeli, meliloto, fœnogræco, anetho, corticibus pini, lauri, ac cupressis folijs, malicorio, ac myrti baccis, parato decocto ex tribus partibus aquę pluuialis, & vna vini adstringētis. Illinitio autem ex iam dicto oleo anethino, aut chamæmelino fiat, liliaceo, irino, aut rutaceo. In hunc etiam vsum conferunt sacculi ex furfure in vino adstringenti decocto parati, si sedi admoueantur. Per propriam quoque experientiam ab Aëtio commendatur later perquam vetustus, & à fumo denigratus vnà cum contentis in eo paleis, si tundatur, deinde feruenti aceto subactus, linteolòque alligatus subdatur sedi. Id verò statim ab excretione admoueri debet, & maximè si dolor infestet. demùm prædicto hordei, ac cicerum decocto malicorium, lentes, myrti baccæ, ac gallę adiici debent, corticem pini, cupressi pilulas non prætermittendo. Idque infundi debet per sedem, mellis rosacei vnc. ij. adiectis. Quid si vigiliæ vna cum dolore perseuerante consequantur, neque prædictis cedat affectio, sedi aliquod soporiferum collyrium subdetur, vt inquit Aëtius. Aut alicui ex prædictis clysteribus solani, hyosciami, aut mandragoræ decoctum adiiciatur. Eorundem autem quantitas exigua sit, neque ea adhibeantur, nisi maxima vrgēte necessitate. At si tenesmum frigus præcesserit, eisdem calidis, discutientibúsque fotibus, insessionibus, sacculis, ac vnguentis vti licebit, & similibus, prout vsus expostulabit.

Si ex stercorum multitudine fiat tenesmus, curatio.

Quæ per sedem infundenda sint

Topica.

Si à bile, curatio.

Si ex pituita curatio.

Anodyna quando cōpetant.

Περὶ τῶν αἱμορροΐδων. Id est, De hæmorrhoidibus.

CAP. LXXVI.

In sanguine generando quicquid admodum crassum, ac terreum ex ciborum natura in nutrimentum fertur, nec commodè à naturali calore alteratur, sed prorsus eam quæ in iocinore fit, mutationem subterfugit, id lien ad se trahit: quod verò mediocri est crassitudine, ac planè à iocinore absolutum, simul cum sanguine in omnem partem diffunditur, requirit etenim sanguis in non paucis animalis partibus crassitudinem quandam, vt liquet secundo de natur. facult. ac seponitur quidem tanta talísque iam dicti succi potio, quanta, qualísque, si in totum ferretur corpus, noxam aliquam referret. Cùm igitur naturalis temperatura hūc humorem paucum generauerit, & ratio victus adhibita confert, & splē satis attrahit ex eo qui generatur, haudquaquā huiusmodi excrementi copia

cap. vlt.

in venis generatur:at vbi contraria eueniunt:dico autem contraria, vt ſcilicet hepar ad generandam huiuſmodi ſuperfluitatem ſit aptum,ſit etiam ratio victus per tales cibos adhibita,qui craſſum & fęculentum humorem naturà apti ſint procreare,ſplen verò ſit naturà imbecillior,& quicquid de ea ſuper fluitate generatur ad ſe minimè trahere potens, in hoc inquam corpore turbidus fit,ac craſſeſcit, qui in venis generatur ſanguis, & nonnũquam à venis eiſdem habentibus(ſicut alia omnia)vim excernendi id quod extraneum eſt,ad ſedis vaſa,quędam reponitur,interimq; propter multitudinem, & craſſitudinem eiuſdem ſanguinis, eorundem vaſorum ora aperiuntur, atque per eadem vaſa excernitur: quam affectionem Græci αἱμοῤῥοΐδας appellant, vt liquet ſecũdo de arte curatiua ad Glauconem, ſexto de morbis vulgaribus,& commen.aphoriſm. 12. ſexti libri, nam αἱμοῤῥοΐς nil aliud ſignificare videtur, quàm ſanguinis profluuium per venas ſedis, idem confirmatur auctoritate eiuſdem Galeni libro de atra bile,cùm dixit, ſæpenumero autem natura recludẽs venã vaſorũ quę ſunt in ſede,talẽ permixtum ſanguini humorẽ excreuit,loquens de melãcolico ſucco, quo & nomen ſymptomati imponunt αἱμοῤῥοΐδας,Latini quoque alio proprio nomine carentes eodem modo affectionem hãc hæmorrhoida,ſiue hæmorrhoidas appellant. Sumpſit itaque appellationis originem hæmorrhois à ſãguinis fluxu,vt liquet ex præcitatis Galeni ſententijs, & ab Aëtio capit.5.libro 14.qui etiam affectum hunc aſſeruit eſſe velut dilatationem quandam locorum in ſede factam vaſis quibuſdam iſthic apertis, & progreſſu temporis calloſioribus factis. Verùm quamuis ſæpiùs accidat, quod dilatatis, ac admodum impletis iam dictis venis ob copiam ſãguinis fæculenti,ac craſſi,vt diximus, quod per eas ſãguis excernatur:& propterea tale ſortitus ſit nomen affectus hic: tamen non ideò ſi is non excernatur, modo dilatatæ,impletæ,ac inflatæ eędem ſint venę ex iam dicto craſſiore ſanguine, hæmorrhoides, quoque appellari non debent. Quapropter Aëtius præcitato loco duas hæmorrhoidum dicebat eſſe differentias:quoniam aliæ ſunt cæcæ, aliæ ſunt apertæ: cæcæ,quæ omni tempore inflatæ ſunt, & nihil excernunt:apertæ verò ſunt, quæ per tempora ſanguinem effundunt,idem confirmauit Paulus capite 59. libro tertio. Pars que afficitur in ambabus differentijs,adeò oculis conſpicua eſt,vt nullo alio ſigno opus habeat,quoniam ſempervenę ſedis affectæ ſint: quanquam non adeò conſpicuum ſit, neque mihi ita certum,num dictæ ſedis venæ progerminationes ſint venę portę dictę,vt quibuſdam viſum eſt,vel venæ magnæ chyli,ſeu cauę appellatę, vel vtriuſque, cùm ex vtriuſque, rami ad eandem partem pertineant,& ex porta venæ maiores: quamuis Hippocratis & Galeni doctrinæ magis conſentiat eas ramos eſſe venæ cauæ propter ipſius Galeni verba,tum ſecundo de nat.facult.tum.2. de arte curatiua ad Glauconem,ca.de cancris, & 6. de locis affectis,& Hip.aphoriſm.11.& 21.& ſexti libri. Nam ſi perpetuò vbi minùs quàm iuſtum eſt atrum ſuccum ad ſe trahit lien, vt ſanguis impurior,craſſior,ac nigrior, ſic vniuerſum corpus redditur decolor, non propter aliud, niſi quod eius facultate attrahente imbecilliori reddita, ſanguis in vniuerſum corpus inpurus tranſmittitur vt liquet tertio de natur.facult.& 6.de locis affectis,& deinceps ab

Quid ſint hæmorrhoides 2. ad Glauc.ca. 10.
6. de mor. vulg.cõmẽ 3.tex. 37. & cõme.5. tex.25.c.1
Vnde nomẽ ſumpſerit.
Hæmorhoidum duæ differẽtiæ.
Pars quæ afficitur. Venæ ſedis vnde oriãtur.
cap 9. 2.adGlau cap.10. 6 de lo. affe.in principio. Loco citato.

ipſis venis vim excernendi habentibus ad venas ſedis quandoque delegatur: vt patet 2. de arte curatiua ad Glauconem,& per eaſdem excernitur: neceſſariò ſequitur eas venæ cauæ dictæ,& non portę eſſe ramos, cùm non priùs excernatur quàm per vniuerſa totius corporis vaſa fuerit diffuſus,tam ſi ad vniuerſam cutim,quàm ſi ad varices,aut ad iam dicta ſedis vaſa decumbat,aut ad quampiam aliam partem,quæ imbecillior fuerit. Ad hæc ſi propterea melancholica, & nephritide laborantibus hæmorrhoides conferunt non ſolùm ratione euacuationis, ſed qualitate humoris euacuati: quoniam pellit natura ad partes ignobiliores eos, qui tales affectus efficiũt humores,præſertim cùm melãcholici, ac craſſi fuerint, vt liquet citatis aphoriſmis, cui in dubium venerit tales humores per ramos cauæ,& nõ portę venę ad dicta ſedis vaſa permutari, atque transferri tãquam per conuenientiora loca, per quę promptiùs,ac faciliùs talis fiat permutatio: nulli inquam.Audacter itaque cum Hippoc.& Galeno,tenemus(quicquid alij ſentiant) hæmorrhoidas ramos eſſe venę cauę potiùs quàm portæ, quãuis ex porta maioris fortè progerminationes,quam ex caua ad eundem pertineant locum. Cæterùm, licet huic affectui nomen inditum ſit hæmorrhois, propter ſanguinem,qui magna ex partę cum ſucco melãcholico à natura recludẽte horũ vaſorum ora excerni conſueuit,& propterea dici poſſet eſſe ſymptoma in genere excretorum immodicè toto genere præter naturam, quemadmodum & reliquæ hæmorrhagiæ.præter menſium profluuium:tamen illud non ita facilè aſſererem, cum nonnullæ ſint hæmorrhoides cæcæ,vt diximus ex Aëtij & Pauli auctoritate, & nos indies crebrò obſeruamus, ex quibus ne tantillum quidem ſanguinis profluit. Quà ratione nec hæmorrhoides nuncupari deberent,neque ſymptomata eſſe in genere excretorum immodicè, niſi quiſpiam diceret id rarò euenire, cùm etiam ex eiſdem cæcis ſemper aliquid profluat ſanguinis, licet minimum ſit. quòd ſi nec omnino quippiam excernatur, non propterea hæmorrhoides nominari non debent, cùm omnes ſic appellatæ ſint,propterea quod ſæpenumerò,& non ſemper,vt inquit Galenus citato libro de atra bile, capit. 4. natura ſangu ni permixrum humorem melancholicum recludens dictorum vaſorum ora,per eadem excernit. Quod item confirmari poſſet Celſi auctoritate cap. 18.libro ſexto, cùm dixit tertium vitium eſt ora venarum tanquam ex capitulis quibuſdam ſurgentia, quòd ſæpe ſanguinem fundunt αἱμοῤῥοΐδας Græci vocant. At ſi quis propterea aſſereret hęmorrhoidas non ſymptoma eſſe, ſed morbum non ſimilarium, ſed inſtrumentalium partium, & propriè in cauitate,eadem non adſtricta,aut conſtipata,ſed dilatata, aut patefacta, non reclamarem. Nam Aëtius dicebat,quod hæmorrhois eſt dilatatio venarum ſedis,ad quã dilatationem ſi earum ora reſerabantur, ſanguinis fluor conſequebatur, & ſic apertæ dicebantur hæmorrhoides, ſi verò vaſorum ora haudquaquam aperiuntur, nihil excernitur, etiam ſi ipſæ venæ admodum dilatatæ ſint, & impletæ, & propterea cæcæ appellantur, communis eſt itaque vaſorum dilatatio cunctis hęmorrhoidibus, & non ſanguinis per ea excretio. Quare morbum potiùs quàm ſymptoma aſſerendum erit. Illud quoque cum Galeno affirmari poterit. Nam cũ ex eodem humore

Cap. citat.
Affectus præter naturam.

melancholico varices,& hemorrhoides fiant,vt liquet secundo de arte curatiua ad Glauconem,cap. 10.& aphoris.21.sexti libri, & libro de atra bile, c. 4.quemadmodum varices fiunt, cùm femorum & crurum venæ latiores fiunt: ita quoque & hæmorrhoides,cùm sedis venæ dilatãtur,quinimo omnes dilatatas venas antiqui medici κίρσους appellant,vt ipse inquit libro de tumore præter naturam, cap. decimonono. Quare cum distentis, ampliatis, ac dilatatis venis sedis hæmorrhoides cunctę fiant,& non cum ex eis sanguis profluit (id enim symptoma est earum, quod sæpe eis aduenit, non autem semper)propterea morbum potiùs, quàm symptoma esse non ab re quispiam dixerit,quamuis à symptomate nomen sumpserit, quod magna ex parte ei superuenire solet. Nam illa venarum sedis ampliatio, seu dilatatio propriè hæmorrhois est, non autem illud sanguinis profluuium,quod non solùm ipsis venis dilatatis, sed etiã patefactis orificiis earundem consequitur, potissimùm cùm non perpetuò id omnibus superuenire contingat, vt dictum est. Cognosces autem eas non difficulter: oculis enim conspicuę sunt,interna quoque sedis pars intumescit,& capita venarum superuenient,& in internam intestini recti partem velut vuæ acini lucidæ apparent: cæcæ dolorem vehementem excitãt, potissimùm dum à stercore exeunte comprimuntur,quamuis cæcæ plus doloris, quàm apertæ afferant, teste Oribasio libro nono sui compendij cap. 42. nihilque cruenti excernunt. Apertè verò sanguinem eiaculãtur, maximè quidem vnà cum stercore,aliquando etiam sine stercore, vt inquit Hippocr.lib. de hæmorrho. plurimis quoque habentibus hæmorrhoidas adest dolor vniuersi corporis proprius eis, vtpote citrinus ad viriditatem declinãs,vt quibusdam visum est. Si verò accidat quòd hæmorrhoides magis interius fiant, si vehementer exprimatur æger, sedesq; priùs aqua calida foueatur,cõspicuę fient tam si cæcæ,quàm si apertæ sint. Verùm quòd hæmorrhoides originem habeant ex copia melãcholici succi, seu fæcis sanguinis aut ex eodem sanguine multo fæculento, & crassiori existente: cum videlicet iecur ac vniuersæ venæ eundem humorem à se ipsis excernentes, in dictas sedis venas reponunt, liquet apud Galenum libro de atra bile, cap.4.& 2. de arte curatiua ad Glaucon. cap.10.ac luce clarius commen.aphorism.12.6.lib. cùm dicebat hæmorrhoidas fieri impossibile est absque,hoc quòd propter multitudinem, & crassitudinem sanguinis, ora quarundam venarum aperiantur,hepate ad ipsas reponente fæcem,& quandoque sanguinem melãcholicum. Atqui iam diximus nos circa initia huius sermonis,quibus corporibus,& à quibus causis talis coaceruetur succi seu sanguinis melancholici copia: quæ vbi non adeò multa fuerit,& dictorũ vasorum sedis expultrix facultas non vehemẽter irritata,ac retentrix non admodũ imbecilla, cæcæ fiunt hæmorrhoides:quemadmodum vbi contrarium euenerit,apertæ:ex quibus sanguis profluit crassus,niger,& fæculẽtus magna ex parte, dico magna ex parte:nam quãdoque cõtingit, quòd sanguis per easdem venas profluat, natura duntaxat multitudinẽ sanguinis euacuãte: quemadmodũ accidit sanguinem per nares effundentibus:nonnunquam patefactis eisdem venis ex sanguinis impetu ad eas irruentis, id nãtura haudquaquam tempestiuè ad animalis commodũ efficiente:quæ fit,vt effusus sanguis interdũ niger non sit, interim quoq; accidit vt natura atri sanguinis, seu succi euacuãdi causa venam aperiat, quo malo sanguine euacuato, bonus etiam subsequatur, vbi diutiùs patefactũ remaneat os eiusdẽ venæ, neque priùs fuerit occlusum. Quare audacter cũ Galeno tenemus,quòd licet magna ex parte per has venas ater sanguis,ac succus melãcholicus per modũ fæcis genitus expurgari consueuit,tamen non omnis hæmorrhois talẽ melancholicã bilem, aut melancholicum sanguinẽ euacuat:vt liquet sexto de morbis vulgaribus. Neque propterea Galenus sibi ipsi pugnantia scripsit,cùm cõment.præcitato aphoris. 12.sexti libri,dixerit hæmorrhoidas fieri impossibile esse, præter multitudinẽ, & crassitudinẽ sanguinis, hepate ad eas venas reponẽte sanguinẽ quandoque melancholicũ, & ipsius fæcem: nã de veris loquebatur hæmorrhoidibus eo loco, quæ ex huiusmodi humoribus verè, & propriè,vt plurimùm ortum habent. At libro sexto de morb.vulgar.omnes cõnumerauit causas, ex quibus per sedis venas sanguis profluere consueuit, tanquã necessariũ pro faciliori intelligẽtia textus Hippoc.ac veritate sententiæ eiusdem textus:quam opinionem testari videtur Actuarius in sua medẽdi methodo libro primo,cap.20.quo loco pręter melancholici succi redundantiã alias quoque nõnullas meminit causas, ex quibus per sedis venas sanguinẽ profluere accidit, vtpote iis qui solita exercitia omiserũt,aut pleniore victu vti cœperunt quàm antea, vel quibus cõsuetæ è nare,aut vtero(ceu in mulieribus)excretiones supprimũtur,aut quibus mos erat venã tundere,aliáve quapiã ratione sanguinem euacuare,& consuetudinem mutarunt:vt iam quia corpus vniuersum peruadat, copia imbecillitasq; adsit,iis inquam hæmorrhoides oboriuntur.At vbi melãcholicus succ⁹,siue ater sanguis ex eisdẽ profluit venis, haud ægrè ex eius colore,ac substãtia dignoscitur. Si verò alterius sit coloris suam seruans naturam,si propter eius multitudinẽ natura ipsum excernat,ex quibusdã,aut omnibus modò iam dictis causis pręcedentibus illud percipere poteris: similiter ex natura,habitu,& ætate ægrotantis, ac ex eo quod sequitur,vtputa conferẽtia.Quẽadmodum vbi idem sanguis immodicè profluat,vel post nigri sanguinis excretionem,naturã haudquaquã potente propter eius imbecillitatẽ,ac conceptaculorum diutinã reserationẽ bonũ sanguinem retinere,vt eodem sanguine impetu quodam ad eadem vasa irruẽte oris eorundem patefactis,aut si propter multitudinem, sanguinis propriã priùs vacuare tẽtasset,& demum propter eorundem vasorum apertionem,ac retentricis imbecillitatem,eundem reprimere non valeret,ex contrario iudicari poterit.Neque enim ægri facilè tolerabunt: quinimo decolores, ac omnino in dies imbecilliores reddũtur. Quapropter quemadmodum hæc affectio à multis morbis tutos reddit,quando videlicet melancholici succi copia per has venas vacuatur,aut nõ immodicè sanguis profluit, vt liquet ex Hippocrate sexto de morbis vulgaribus cùm dixit hæmorrhoidibus laborãtes, neque morbo laterali, neque pulmonis inflammatione,neque phagedæna,neque furunculis,neque terminthis,neque lepra,neque aliis fortasse similibus morbis (supplendum est) capiuntur, inquit Galenus.Ita quoque cùm contrarium euenerit,nonnullorũ malorum causa hominibus existit:nã & defor-

Affectus signa. *Vide Ani cen.lib.3. fen.17.c. 2.* *Causa.* *Commẽ. 5.* *Cõmen.25. Contradictio.* *Conciliatio.* *Loco citato.* *Signa causarum.* *Prognostica.* *Commẽ.3. Tex.37.*

mitatem, & miseram vitā hæmorrhoides inducūt: multos etiam vita priuant, & deformitatē quidem propter coloris totius corporis vitiū ex euacuatione succedēs: miseram verò vitam propter corporis debilitatem, quandoque etiam de vita periclitantur sic affecti, cum ob excedentem euacuationem perfrigeratum hepar aquam intercutem operatur, Aetio teste præcitato cap.5.lib.14. Quæ omnia idē Hippocr. in aphoris. scribere haudquaquam oblitus, nam quod superueniētes hæmorrhoides à nonnullis aliis malis liberent laborantes, decretum reliquit aphorism.11. sexti lib. cùm dixit. Melancholia & nephritide laborantibus hæmorrhoides superuenientes bonum. Neque enim solum ratione euacuationis, vt inquit Galenus in commen. sed etiam ipsa qualitate humoris euacuati hæmorrhoides iā dictas affectiones sanant. Hę enim sanguinem crassum consueuerunt euacuare humore plenum melācholico, & aphoris.21. eiusdem 6. dicebat, in insanientibus si varices, vel hæmorrhoides superuenerint, insaniæ solutio fit, propter eandem causam. Quemadmodum, quod si quis tentauerit iter intercludere his, quibus consueuit per hæmorrhoidas longo tempore talis succus euacuari, quod periculum est ne in tabem, aut aquam intercutem incidant, idem Hippocrates aphoris.12. eiusdem libri, sub his verbis docuit, à diuturnis sanato hæmorrhoidibus si vna nō seruatur, periculum est aquam intercutem, aut tabem aduenire. Hinc est quod nō ab re decreuerit aphorism.25.4. libri, quod vbi sanguis infra deiiciatur (hoc est per hæmorrhoidas vt inquit Galenus in comment.) bonum est, quando videlicet hominis natura multum talem accumulauerit sanguinem. Nam aliter vt Galenus testatur, non est assuefaciendum ei, quæ fit per hæmorrhoidas euacuationi, quæ periculosam habet vtranque immoderātiam, quo vel supra modum sanguis excernatur, vel ex toto supprimitur, ex quibus liquet quantum aberrent nonnulli hac nostra tempestate medici, qui ferè indifferenter cunctis laborātibus, hirudines sedis venis adhibere iubēt, etiam si non consueuerit talis ex eisdem venis succus, seu sanguis confluere, neque hominis natura multū talem cumulauerit. Hæmorrhoidas item inquit Soranus Ephesius cap.18. habētes si in plantis pustulæ multæ nigro colore affusæ suboriantur vigesimooctauo die moriuntur. Paulus verò de eisdem sic scriptum reliquit præcitato loco, venulis, quæ in ano extant iusto largius inanitis, habitū in aquam subtercute resolui cōtingit, & affectos infœliciter cibos sentire, ac contabescere, periculū quoq; est ne largum etiā sanguinis profluuium accidat, quemadmodum, ne idem in totum supprimatur, vnde laboriosa est curatio. Quod quidem ad curandi rationem attinet, vbi cæcæ fuerint hæmorrhoides, aut modicæ ex eis sanguis fluxerit, ea vtendum est victus ratione, quam cap. de melancholia instituimus, adeò vt per eā inhibeatur, ne multa copia talis melancholici succi generetur, sed quoad fieri possit exigua, vt quę à liene facilè expurgari valeat. Verùm vbi magnos circa sedem dolores excitauerint cæcæ, quando ex arido stercore exeunte comprimuntur, & propterea vehementes fiant dolores, aluus non semel duntaxat, sed sæpe mollienda erit. Solet enim oriri inflammatio, maximè vbi dura aluus eum locū lęsit, vt inquit Celsus pręcitato loco, qua de re mollibus, ac lenib⁹ clysteribus aluus sub-

Ratio curādi cæcas hæmorrhoidas. Victus ratio.

ducenda erit, ex decocto foliorum maluarum, violarum ac betæ in gallinarū iure, additis vnc.iij. vel iiij. olei viola. aut amygdalarū dulc. vnc.ij. sacchari, & vnc j. adipis anseris, aut renū caprarum, in quem etiā vsum cōfert vnc.j. vel j.s. cassiæ fistulę per horā ante cibum deuorata; cōfestimq; malleoli vena incidēda nō semel dutaxat, sed bis, vbi opus fuerit, & vires cōsentiāt, ac corpus sanguine potissimū crasso, & melancholico plenū fuerit: nā in cruribus sectæ venæ hæmorrhoides prouocant Galeni auctoritate libro de curādi ratione per venæ sectionem, cap. 19. præter id quod per deriuationem sanguis qui in eis continetur, vacuatur, ac dolor sedatur: apponenda quoque vbi vehemens perseuerauerit dolor, quæ illum mitigare possunt. Quare in aqua dulci modicè calida desidendum est, aut decoctis in ea maluarum, althææ, & violarum foliis, interim meliloto, fœnugræco, chamæmelo, lini semine, & anetho: item & vbi hæc non suffecerint hyoscyami, ac lactucæ folia, & papaueris, tum albi, tum nigri cortices adiici poterunt, & vbi desidere æger in ea non potuerit, spongiæ in iam dicto decocto irrigatæ, & madefactæ dolenti loco adhibeantur, fouēdus insuper locus erit ex ouorū vitellis, rosarum foliis, oleo rosaceo, & cera parato medicamento: quādoque misceri poterit mica panis in aqua dulci mediocriter decocta: idque si intus fuerint hæmorrhoides digito illinendū, si extra super illitū lineum panniculum imponendum est. Poteris insuper, vbi iam dictum medicamentum dolorē non sedauerit, infrascripto vti, quod recipit foliorum althææ, meliloti ana manip.s. adipis anseris vnc.ij. vitelli ouorum numero iij. olei rosacei & de sem. lini ana drac. ceræ albæ parum misce, & fiat vnguētum, & in vehementissimo dolore, infrascripto quoque vtaris: ex foliorum hyosciami manip.s. violarū, & lactucæ tantundem bulliant in aqua, & exprimantur, deinde in dicta aqua maceretur mica panis, cui adde vitelli ouorū num.ij. cremoris seminis lini & fœnugræci ana drac.ij. olei rosacei vnc.ij. misceantur, & vtare modo iam dicto. Vbi verò prædicta nō contulerint, sanguinem ab iis vacuare oportet hoc adhibito medicamento, ex olei de chrysomelis, de sem. lini, amygdalar. amararū, ac nuclei persicorum ana drac. succi cæpæ, & ciclaminis ana drac.ij. stercoris columbini vnc.iiij. medullæ, seu sepi ceruini vnc.iij. cum pauca cera fiat vnguentum. Vel fricentur dictæ hæmorrhoides cū fici foliis, aut lineis linteis asperis, & crassis: & vbi hæc non contulerint, aut ægri ferre nequeant, hirudines imponātur eisdem hæmorrhoidibus: nā ex eis aperiri absque dolore consueuerunt, prout indies obseruamus: & vbi opus fuerit, iterari debent: nam magnopere conferunt, vbi cautè adhibeantur, aperiunt itē eas perdicij herbæ folia viridia assiduè affricta, insuper & mercurialis trita & velut glans immissa, & fel bubulum per lanæ tomentū inditū Aetio teste eodem lib.4.c.6. Vbi verò apertæ fuerint hæmorrhoides, si modicè ex eis profluat sanguis, adeò vt vires nequaquàm imbecilliores reddātur, eadem victus ratione vtendum, potissimùm si sanguis niger, & crassus fuerit, ac per certa interualla fluere cōsueuerit: neque aliter eas supprimere tentandū, tum quoniam à multis liberant vitiis, vt suprà annotauimus Hippoc. auctore, tum etiam quòd si quis eas curare tentauerit, quidam cùm sanguinis exitū non haberēt, inclinata in pręcordia, ac viscera materia, subitis, &

Venæ sectio.

Medicamēta topica.

Curatio hæmorrhoidū apertarū. Victus ratio.

grauissimis morbis correpti sunt, vt inquit Celsus præcitato loco, illi inquã, qui sanguinis profluuio imbecilliores non fiunt. Quod insuper idem Hippoc.decretum reliquit aphor.12.sexti libri, cùm dixit, à diuturnis sanato hæmorrhoidibus, si vna non seruatur, periculũ est aquã inter cutem, vel tabẽ aduenire, cõsuluit itaque Hippocrates in hac sententia iuxta Galeni expositionẽ, vnam saltem seruare hæmorrhoidẽ, vt per hanc vacuetur fæculentia, ac vitiosa materia hepatis: præsertim in quibus solita est tempore lõgo per tales venas excerni, si quis eas sanare tentauerit, aliàs prædicta ab Hippocrate vitia superuenire periculum est. Aetius verò illa Hippocr. verba (si vna non seruatur) aliter exponit. Ait enim Hippocr. noluisse quòd vna hæmorrhois seruari debeat ad sanguinis excretionem, vt Galenus sentit, sed dixit, si vna nõ seruatur, hoc est, si nõ adseruetur, id est, si non cõuenienti diæta vtetur post earum sanationẽ. Probat ex eiusdem Hippo. verbis in eodẽ aphorisֿ.nã dixit hęmorrhoidas inueteratas sanari: est autẽ sanatio perfecta liberatio, & legitima curatio. Quare cõcludit ipse cum Hippoc. quòd nõ oporteat aliquam hæmorrhoidẽ relinquere, sed omnes excindere, & post perfectã curationẽ ipsarum, per conuenientẽ diętam ad naturalem statum corpus curatum reducere, incidereq́; cubiti venam tempore opportuno, quo videlicet coaceruatus in corpore sanguis euacuatur. Hoc itaque modo possibile est incolumes euadere, nulla penitus hæmorrhoide relicta. Atqui vera erit perpetuò Hippocra. sententia quomodolibet fuerit intellecta: si quis enim hæmorrhoidas inueteratas sanare tentauerit, aut vnam ipsarum relinquere debet, aut si nullam penitus dereliquerit præseruare eo modo detentos oportet cõuenienti victus ratione, ne talis succi copia gignatur, etsi qua fuerit genita, venæ sectione statis quibusdam temporibus vacuare, præcipuè ineũte vere. At si immodicè sanguinem fundat, quoniã ex immodica profusione ad extremam frigiditatem hominem ducũt, ac sæpe aquam inter cutem accersiuerũt, vt liquet 2. de natur. facul. cap. 8. cõfestim vbi robur virium deiiciatur, supprimẽdæ sunt, simili propterea victus ratione instituta, quam cap. de cruenta spuitione præcepimus (nisi quod vbi vires plurimum prosternantur facilis cõctionis, ac multi, & boni nutrimenti cibi semper exhibeantur, cum quibusdam adstringentibus permisti, similiter & in potu vinum adstringẽs) si vires ferant, interna cubiti dextri vena incidenda erit reuulsionis gratia. Nam vbi cohibere voles hæmorrhoidas, quæ in brachio sunt venas secare cõuenit Galeno auctore lib. de curandi ration. per venæ sectionem, cap. 19. quando videlicet veremur ne in tãtam immoderationem hæmorrhoidum euacuatio euadat, vt hominem vel protinus interimat, vel aquæ intercutem obnoxium, aut cathecticum, hoc est, mali habitus reddat. Quod si vires venæ sectionem nõ ferant, hypochõdriis cucurbitulæ affigendæ sunt, manus itẽ, ac brachia vincienda, & frictiones asperæ eisdem partibus adhibendæ. Intra corpus interim quæ adstringunt sumenda, vt syrup. ex infusione rosarum, præsertim aridatum, & incompletarum, myrtinus, miua citoniorum, è rhibes, aut ex oxalidis succo, seu plantaginis, paratus cũ eiusdem plantaginis, aut oxalidis aqua: etsi non adeò extremæ imbecillitatis vires fuerint, sed mediocrẽ ferre possunt purgationem, redundantibus vitiosis succis in sanguine, (vt magna ex parte prouenire prospeximus immodicũ sanguinis per hęmorrhoidas profluuiũ) purgans aliquod medic. propinandũ erit, ex eis quæ præterquã quòd leuem habeãt vim purgandi talẽ vitiosum succum redundantẽ (quiuis is fuerit) facultatem insuper habeant adstringendi, quemadmodum sunt myrobalanorum tria genera, rhabar. agarici, & syr. ex pluribus infus. rosarum rubearum; insuper & syrup. domini Augustini, ex his poteris purgans medicamentũ diuersimodè componere pro diuersa ratione redundantis succi. Sit autem eius quantitas virium robori potius, quàm quantitati humoris redundantis accõmodata, deinceps ad alia adstringentia confugiendũ, tam intus, quàm foris adhibita. Intus sumenda cap. de spuitione cruenta requiras. Conducunt itẽ si scrup. ij. lapidis hæmatites tribuas cũ vnc. iij. aut iiij. poscæ. Aut R. lapidis hæmatites scrup. 1. radicis symphiti, & althææ, ana vnc. s. boli armenię scrupul. s. chię mastiches gra. iiij. fiat puluis, qui cũ vnc. ij. vini adstringẽtis aut vnc. iij. decoctionis aquę sanguinarię prębeatur, nec minùs confert si drac. j. tryphæræ saracenicæ, aut triphæræ Fœnonis dictæ, aut theriacæ corporibus, maximè frigidioribus, ac pituitosis, & melãcholicis exhibeas cũ vnc. ij. aut iij. vini adstringẽtis, aut si drac. j. trochiscorũ de spodio, aut de terra lẽnia, aut de succino, calidioribus præsertim corporibus cũ vnc. ij. aut iij. aquæ plantaginis, aut acetosellæ propinabis, extrinsecus quoq; ea adhibenda sunt, quæ sanguinẽ reprimere valent, vt insessus in aqua ex verbenis, Celso auctore: aut in aqua pluuiali fiat decoctũ rosarũ aridarũ, foliorum plantaginis, & myrtillorũ, & in eo desideat æger, interim malicorium, gallæ, cytini, balaustiũ, & magna imminente necessitate, hyoscyamus, alumen, papauer album, & nigrũ quoque, si opus fuerit, prędicto decocto adiiciatur. In corporibus verò frigidioribus in vino adstringenti prędicta decoquantur, aut saltem, permixto eo cum dicta aqua pluuiali, folia insuper, ac flores verbasci admisceãtur. Quòd si quis in eo desidere non poterit, spongiæ in dicto decocto madefactæ affectæ parti adhibeãtur, ex iam dictis etiam saccelli parari poterunt, qui in vino adstringẽti priùs irrigati admoueantur; vel infra scriptus puluis inspergatur, ac ligetur, qui recipit aloës drach. ij. corticum thuris drac. j. balaustiorum, sanguinis draconis, terræ lemniæ ana scrup. j. gallarũ, malicorij, & seminis rosarum ana drac. j. fiat puluis tenuissimus. Hoc insuper medicamẽto vti poteris, R. succi plãtaginis, sanguinariæ, & solani ana drac. ij. aloës, corticum thuris, terræ lemniæ ana drac. ij. s. olei myrtini, mastichini, & rosacei ana drac. j. albuminis ouorũ drac. vij. ceræ, & aceti, seu vini adstringentis parũ, fiat vnguentũ. Aetius pręcitato loco, tanquam mirum in modum sanguinem sistẽtia commendauit aloën, squamam ferri, aut plumbum vstum cum posca impositũ. Inter cætera verò medicamenta, illud præstantissimũ, ac vnicum existit, quod à Galeno describitur 5. metho. meden. cap. 4. ex aloë, & thure, ouique candido compositũ, adeò vt ad mellis crassitudinem deueniat: dein leporis mollissimis pilis excipitur, & vasis ipsis vnde sanguis profluit liberaliter, imponitur, quinimo, & toti vlceri, vbi ipsum circa vasa fuerit alligaturq́; forinsecus fascia ex tenui linteo. Modum autẽ administrandi, ac ipsum diuersimodè cõponendi, ex eodẽ loco studiosi petant. Illud tamẽ non prætermittant,

Marginalia: *Aetius Galenum carpit.* — *Venæ sectio.* — *Cõcordia.* — *Curatio hæmorrhoidum nimis profluentium.* — *Victus ratio.* — *Venæ sectio.* — *Quæ per os exhibẽda.* — *Purgatio.* — *Quæ extrinsecus adhibenda.*

tant,quod in duris corporibus plus aloës immiscē-
dū erit, in mollibus verò pus thuris, vt ipse inquit.
Oribasius cap.18. libro 19. hæmorrhoidas nimium
apertas sistere inquit aloën illitam,aut dissolutam,
& impositam,sistit etiam perfusio ex posca,in qua
ferri squama,plumbúmque vstum sit,vt ipse refert.

Περὶ ῥαγάδων. *Id est, De rhagadijs.*

CAP. LXXVII.

INter alia quoque multa , tediíque
plena mala, quæ sedes recipit : quod
primùm sæpe & pluribus locis in ea
fit,cutis exciditur.Quod malū Græci
ῥαγάδια καὶ ῥαγάδας vocant , Latini
fissuras,seu rimas.Quæ quidē fissuræ,seu rimę,non
perpetuò sunt cum callosis labris,vt quidā recētio-
res sentiunt,sed tantúmodo,cùm diuturniores fiūt,
tunc etenim indurātur, & callosa earum labia red-
duntur, vt inquit Aetius cap.3.lib.14.Paulus quo-
que cap.75.libro 3.Rimas, tum recentes, tum diu-
turnas,& quę callum contraxerint meminit;quan-
quam de his quæ in vulua,non autem in ano fiunt
loquatur.Quare cutis sedis scissuræ sunt rimæ, in-
terim quoque cùm callosis labris morbus in solu-
tione continui existentes:fiunt verò quandoque in
extrema ipsius intestini recti parte quā anum nun-
cupant ; interim autem in musculo eundem anum
adstringente,ac claudente , quem σφιγκτῆρα Græci
nuncupant eodem Aetio auctore. Hoc malū adeò
oculis conspicuum est, vt aliis haudquaquam indi-
geat notis pro eius cognitione tam si recens fuerit,
& citra labiorum duritiē, seu callum, quàm si diu-
turnum,adeò vt labra intumuerint & obcalluerint,
seu callum contraxerint.Nec minùs promptè pars,
quæ afficitur oculis obuiam fit, siue anus,siue mu-
sculus ipsum adstringens, seu claudens fuerit. Ha-
bent autem rimæ non vnam duntaxat generatio-
nis causam:nam aliquando ex influentium humo-
rum mordacitate,ac acrimonia consistunt:interim
ob inflammationē, aut cōdylomatū distentionem,
circumsitæ partes fissuram sustinent.Si ex cōfluen-
tibus mordacibus succis fiant,indicia eorundē ade-
runt citra condylomatum præsentia:quinimo cùm
non aderunt cōdylomata,citra alia indicia,humo-
res acres esse causam iudicabis. Quòd si circa sedē
aliquod aderit cōdyloma,adeò intumescens,ac cir-
cumsitas partes distendens,vt cutis findatur,ipsum
rimæ causam esse non dubitabis.Est autē condylo-
ma,vt inquit Celsus c.14.lib.6.tuberculū, quod ex
quadam inflammatione nasci solet, quanquā Pau-
lus cap. 18. lib.6. non quodlibet tuberculum inse-
quens harum partium inflammationem,sed ipsum
obcallescens condyloma appellauerit,vt qui manu
ipsum curare intendebat ; & propterea recens tu-
berculum, non condyloma , sed absolutè tubercu-
lum nuncupabat : cùm verò contraxerit callū tunc
cōdyloma appellari asserebat, tam si inflammatio,
quàm si rimæ ipsum præcesserint.Qua etiā ratione
rimas ipsum præcedere fatetur, cùm per rimas,eas
sedis fissuras intelligat,quæ callosa habent labra,&
manus curationem desiderāt.Celsus verò tubercu-
lum quodlibet ex inflammatione ortum, siue recēs
fuerit,& nondū callum cōtraxerit, siue diuturnum
& obcallescens condylomatis nomine nūcupauit,
nec minùs & Aetius cap.3.lib.14. per cōdylomata,
quodlibet circa sedē ortum tuberculum, tam mol-
le , quàm durum , & callosum , tam recens , quàm
diuturnū significari voluit,vt liquet ex eius verbis.
Præterea ipsum fieri,cùm ruga aliqua corporum in
ano reduplicatorum insurgit , ac præter naturā in-
tumescit , scriptum reliquit : nam cùm sinuosus sit
anus , coagmentatas habet rugas : vbi verò earum
aliqua præter naturā intumuerit,tunc sanè fit con-
dyloma, aliquando extra inflammationem existēs,
& molle:interim verò cum inflammatione durum,
ac dolorosum : à similitudine fortè extremorum in
pugno clauso in quatuor digitis nodorum appellat
condylomata. Quo fit vt à thymis, qui in eadem
parte oriri consueuerunt , condylomata differant:
nam thymi tuberculosæ quædam eminentiæ sunt
doloris expertes,prę̨ter naturam auctæ,asperę,ob-
longæ,subrubræ, interim albicantis coloris , præ-
sertim vbi māsueti fuerint, à cacuminibus eiusdem
nominis herbæ in montibus nascentis sic appella-
ti:quæ eminentiæ vbi paruæ fuerint,thymi vbi ve-
rò magnitudine excedunt, ficus appellātur,eodem
Aetio auctore cap.4.eiusdem libri.Quòd autem ri-
mæ multi tædij plena sint mala,ex Celso patet,eo-
dem cap.18.libri sexti , propterea vbi recentes fue-
rint , confestim eas curare tentandum est , vtpote
quę medicamentis cedant,nam cùm protelatur ea-
rum cura,indurantur,& earum labra callosa fiunt:
quo tempore non amplius medicamenta , sed chi-
rurgiam adhibere oportet,vt inquit Aetius præci-
tato loco. Cæterùm , quod sedis vitia omnia ob
multas causas difficilem curationem accipiunt,
scriptum reliquit Galenus nono de compositione
medicamentorum secundum loc. cap. 6. quoniam
& multo sensu particula hæc prædicta est , & pro-
pterea per acriora & austeriora pharmaca facilè
irritatur.præterea & ipse excrementorum alimenti
transitus per se mordax est & magis vbi eruperit
bilis ipsa,& serosi quidam humores.Item quoniam
neque statum tempus habent medici ad imponen-
da medicamenta , cùm plerunque minimè conue-
nienti tempore ægri ad excernendum concitentur,
quia etiam humiditas,& caliditas eiusdem loci sic-
cantibus , simúlque frigefacientibus opus habent,
non parum confert ad hoc , vt ægrè curabilis ani
affectio existat , siquidem mordent adstringentia,
locus verò subtili sensu præditus acrimoniam fer-
re non potest : quod etiam confirmauit sub eisdem
verbis Aetius cap.1.lib.14.Pro earum itaque cura-
tione vniuersa victus ratio ad humidum inclinans
institui debet,& propterea,nec acribus cibis vten-
dum, neque asperis , nec aluum comprimentibus,
nec aridum quidem quicquam satis vtile est , nisi
admodum paulum vt Celsus testatur. Quapropter
liquida,læuia,pinguia, glutinosa meliora sunt , vt
ipse inquit. Vino etiam lini vti nihil prohibet, ta-
lis autem victus non propterea ita instituitur, quia
talem exigat affectus : nam contrarium potius de-
sideraret:sed quoniam acria,aspera,mordacia, ad-
stringentia, & sicca, aut mordaces succos generāt,
ex quibus rimæ,& earum dolor magis irritarentur
ex eorum cùm alui excremētis transitu, aut eadem
saltim alui excrementa ob ea aridiora reddita suo
transitu curationem seu conglutinationem impe-
dirent:idcirco tali victu vtendum esse omnes præ-
cipiunt.Huius generis cibi sunt gallinarum,pullo-
tum,phasianorum,vitulinæ,hœdine,& veruecinæ
carnes elixæ,& præcipuè earū iura pinguia:maluæ
item spinachia,borago,endiuia, cichorium,& pti-
sana,si in eisdē iuscutis decoquantur,conferunt,si-

Marginal notes: *Quid sint rimæ.* *Quis affectus.* *Pars affecta.* *Causæ rimarum.* *Causarum signa.* *Condyloma quid sit.* *Condylomata vnde dicta.* *Quibus differant a thymis.* *Thymi vnde dicti.* *Ficus quid.* *Prognostica.* *Curatio.* *Victus ratio.*

militer si oua recentia sorbilia tribuantur, & reliqui cibi cum butyro, & adipe anseris, aut gallinæ, aut lacte amygdalarum dulcium parati, & huius generis reliqui: nec minùs quies præcipienda erit, eodem Celso auctore, somnus concilietur, animi perturbationes vitent, præcipuè immodicas, aluus mollis seruetur, quæ si non natura, arte saltem mollienda clysteribus lenibus, & pinguibus: interim per ea quæ ore sumuntur lenientia, vt pruna, vel cassia fistula in parua quantitate, paulò ante cibum sumpta. Quòd verò ad reliquam medicamētorum rationem attinet, si rimæ ob confluentes acres, ac mordaces succos fuerint ortæ, eisdem prospiciendum est, deinde ad topica confugiendum medicamenta. Quare eisdem præparatis, cōtemperatis, ac concoctis purgans medicamētum adhibeas, quod suaptè natura tale sit, vt tales humores ducat citra acrimoniam, ac mordacitatē, quin id & quoniam cibis, ac etiam medicamentis semper vitare oportet, huius generis sunt mel aëreum, manna appellant, cassia fistula, saccharum viol. syr. è pluribus infusionibus rosarum rubearum, vel viol. & interim syr. domini Augustini, aut diacat. cum dictorū aliquo permixtum. Si verò propter condylomata acciderint rimæ, non minùs inter initia eisdem purgantibus medicamētis vtendum erit, & vbi eadem inflammata fuerint, vena priùs secāda erit in cubito reuulsionis causa, & deinceps purgans medicamentum adhibendum, necnon si opus fuerit vena in talo etiam incidatur, pro deriuatione simulátque euacuatione sanguinis in inflammatione cōtenti. Cæterùm rimæ absque inflammatione, queadmodum & reliqua sedis vitia, ea medicamenta desiderant, quæ citra morsum, ac aspritudinem adstringunt, vt liquet ex Galeni eodem nono de compositione medicamentorum secundum locos, cap. 6. cuius generis est infrascriptum vnguentū, quod recipit cerussæ, argēti spumæ ana drac. j. pōphol. lotæ drac. j. sem. ros. drac. ij. succi plantaginis drac. j. vnc. ij. oui assati vitellum vnum, adipis anseris drach. ij. excipiantur omnia cum rosaceo, & vtare, vel rasuram linteolorum vrito, eiúsque cinerem cum pari amylo tritum succo foliorum oleæ admixto, illinito, vt scriptū reliquit Galenus Asclepiadis auctoritate, eodem libro nono de compositione medicamentorum secūdum locos: in vicem verò succi foliorum oleæ, plātaginis succo vti poteris. idē quoque Galenus lib. primo eiusdē Apollonij aucto. tāquam optimum medicamentum approbauit infrascriptum ad ani rugas intumescentes, rimásque, ac fissuras sedis, ad vlceráque dolentia, & omnia alia, quæ ex fortiorū pharmacorū vsu exacerbata sunt: etenim egregiè ea lenit etiamsi serpendo exedētia, aut etiam cancerosa, aut quomodocūque maligna existunt: quo etiam medicamento cùm sæpiùs vsus fuerim perpetuò ingentem ex eo vtilitatem prouenire obseruaui. Componitur autem ex olei rosacei, aut myrtei, vt ipse inquit, hæmina, hoc est vnc. ix. in pilam plumbeā infusa, & plumbeo pistillo tandiu agitata, donec crassum, & subnigrū oleum reddatur, deinde seorsum spumæ argenti libram vnā, & cerussæ tantundem terito, oleóque admisceto, & vtere, priùs tamen affecto loco eloto, & siccato, id quod fieri posset ex rosarum, gallarū, foliorū plantaginis, & radicis symphyti decocto in tribus partibus aquę pluuialis, & vna vini dulcis albi, & odoriferi, & vbi ingēs & ardēs fuerit sedis dolor qui assati vitellum, vino albo terito, & cerato rosaceo exceptum illinito ex eiusdem Galeni auctoritate eodem nono de compositione medicament. secūdum locos. cap. 7. Aetius verò cap. 3. eiusdem lib. 14. magnopere commendauit hoc medicamentum, videlicet, Resinam pinus siccam cum rosaceo terito, donec strigmentosa fiat, & oui assati vitellum admisceto, ac illinito, ex cuius auctoritate hoc etiam vti poteris, Recipe pompholygis lotæ, & plumbi vsti loti an. drac. ij. cerussę, & spumæ argēti an. drac. j. amyli, gummi tragacanthi an. drac. j. thuris & radicis symphyti an. drac. ij. omnia probè terito, & ad ceratum rosaceum admisceto, ac affectum locū illinito, huic etiam medicamento quandoque adiici poterit succi plātaginis, vel centaurij minoris drac. j. seu halicacabi corticis radicis drac. ij. interim aluminis scissi, & gallarum an. drac. j. Interim ex eo aliquod minuere licebit, prout magis, vel minùs siccę aut humidę, dolorosæ, vel citra dolorem magis, minúsve profundæ fuerint iam dictæ sedis rimę. Cuncta namque prædicta medicamenta separatim, & coniunctim ab eodem Aetio commendantur, quæ item nō minùs condylomatis vbi recentia fuerint, conferunt; nam vt ipse dicebat in summa, persusiones in condylomatis adstringentes esse oportet, & medicamenta ipsorum adstrictione quadam participare debent: cùm verò nedum cōdylomata ipsa, sed & rimæ diuturniores fiunt, indurātur, ac callosę fiunt, & proinde prædictis medicamētis haudquaquam cedunt, chirurgiam desiderāt, tam earundem rimarum labra callosa reddita, quàm iam dicta cōdylomata (nisi medicamento ex charta vsta Gal. rosaceo potissimùm diluto priùs disiciantur) quem curationis modum hîc scribere non intendimus, studiosi verò petāt ex Aetij pręcitato loco, & Paul. cap. 80. lib. 6. quemadmodum & thymorum, tam si māsueti quàm si maligni fuerint, ac ficuum, & verrucarum, seu acrochordonum curationem cap. 4. citati libri 14. apud Aet. reperient, non admodum à prædicta dissidentem.

Medicamētorū ratio. — *Purgatio.* — *Venæ sectio.* — *Topica.* — *cap. 7.* — *cap. 8.*

Περὶ τοῦ προπίπτοντος, ἢ τῆς προπτώσεως ἀρχοῦ.

Id est, De procidente ano, vel de procidentia ani.

CAP. LXXVIII.

PRÆTER iam dictum musculum anum adstringentem, ac claudentem, quem Græci σφιγκτῆρα nuncupant, qui etiam eiusdem sedi transuersus circumiectus est, reliqui duo musculi à natura fabricati sunt obliqui, quorum munus existit sedem ipsam sursum attollere vtrinque vnus, inserti eidem sedi, ne in crebris, ac violentis alui deiectionibus aliisque conatibus promptè sedes ipsa extra prolaberetur: quibus aliquando affectis contingit quandoque, vt & sedes foras procidat: quem affectum ani procidentiam Latini appellant, Celso auctore cap. 18. lib. 6. Græci verò πρόπτωσιν ἀρχοῦ, ἢ προπίπτοντα ἀρχόν, morbus siquidem in compositione existens, & propriè in situ, relicta enim sua propria sede anus foras prolabitur, adeò patens oculis, vt aliis non indigeat indiciis pro sui cognitione, nec minùs & pars quæ affecta est, quoniā anus ipse, licet quādoque per se, interim per consensum afficiatur, affectis primò musculis ipsum sursum attollentibus: at afficitur per se & primò anus cū inflāmatione tētatur, & adeò magna, vt sua grauitate cogat musculos ipsum attollentes cùm cōtrahuntur, violēter distēdi: quo fit, vt ipsi

Quid sit Auicennæ recidētia. — *Quis affectus præter naturam.* — *Pars affecta.*

ipsi quoque musculi saltem per consensum affecti sint, si ob hanc causam anus extra prolabatur, cùm præter voluntatem ipsi distendantur, ob inflammationis tumorem, ac grauitatē coacti. Interim nullo proprio affectu laborans anus procidit ob resolutionem eorundem musculorum, aut ob quampiam aliam causam illos imbecillos reddentem, ita vt sursum retrahere ipsum iā foras prolapsum nequeant: quo casu dicimus non propter aliud anum affectum esse, nisi quòd à propria exciderit sede ob musculorum aliquod vitium. Cæterùm, si ob inflammationem anus procidat, haud ægrè dignosci poterit, per indicia eiusdē inflammationis, dolorē inquam, tumorem, tensionem, ac ruborem. Verùm vbi citra inflammationem à proprio loco exciderit anus ob resolutionem, seu stuporem, aut imbecillitatem musculorum prouenire putandum est, quæ licet ex nonnullis causis externis & internis prouenire possunt, quarum facilis est dignotio, magna ex parte ex eorundē musculorū frigida & humida intemperie cum humorum præsentia, vel absque ea resolutionem, aut imbecillitatem patiuntur. Cæterùm medici omnes cōueniunt, faciliùs curari posse hunc affectum, si sine inflammatione, quàm si cum inflammatione fiat: itē quòd & iam si sine inflammatione generetur, vt quamprimùm introducatur anus, ac curetur affectio conandū sit, ne temporis diuturnitate, structura mali inueterata iā ad vstionē peruenire oporteat: quanquā hanc partem inurere haud magnopere periculosum existat, cùm extremitas hæc intestini recti pars principalis nō sit, quinimò dum oritur, & secatur, nullum periculum inducit, vt inquit Aēt. cap. 8. lib. 14. Cùm primùm itaq; anus procidit, considerari debet, purum ne id sit, quod prouolutum, an humore mucoso circundatum ex Celsi auctoritate præcitato loco: præterea cùm dixerimus, & cum inflammatione, & citra eam contingere, id quoque exactè dignoscendum erit: nam si anus nulla tentatur inflammatione, nec humore mucoso fuerit circundatus, illico intro reponendus erit, ac in pristinum locum restituendus, id quod digitis leniter, ac sensim ipsum retrudēdo, fieri potest, priùs tamē in aqua desidere homo debet, aut salsa, aut cū verbenis, vel malicorio incocta, decreto eiusdem Celsi, aut abluatur anus ex decocto foliorum myrti, malicorij rhu obsoniorum, rosarum, gallarum, balaustiorum, acaciæ, & hypocistidis in aqua, vel in vino adstringenti, vbi potissimùm humidior fuerit anus, deinde aridus inspergatur puluis, ne repositus iterum excidat. Recipe foliorum rosarū, & myrtillorum vtriusque drac. ij. sem. rosʃ. & cornu cerui vsti singulorum drach. j. rhu obsoniorum drac. j. thuris drac. j. s. fiat puluis. Vbi verò multo mucoso humore anus circūdatus fuerit, tunc potissimùm in aqua salsa æger desidere debet, aut vino austero abluendus, ac detergendus anus erit, in quo etiā si opus fuerit, gallæ, myrrha, cupressi pilulæ, ac pinus cortex incoquenda sunt, deinde infrascriptum aridum medicamentum inspergere licebit, ex myrrhæ, thuris an. drac. ij. pilularum cupressi, aluminis, gallarum an. drac. j. s. cerussæ, seminis rosarum, thu obsoniorum an. drach. j. fiat puluis. poteris & medicamento Galeni auctoritate Asclepiadis vti. Recipe gallæ omphacinæ, malicorij sicci, rhois coriarij singulorum drach. ij. plumbi vsti drac. iiij. spumæ argenti drac. viij. trita inspergito, vel hoc alio eiusdē. Recipe corticis pinus, spumæ argenti, mannæ singulorum drac. ij. pilularum cupressi aridarum drac. ij. plubaginis drac. ij. trita insperge, vbi prælaueris vino acerbo: itidem & hoc etiam vtare ex eiusdem auctoritate. Recipe balaustiorum drac. j. malicorij drac. ij. seminis hyoscyami drach. ij. cerussæ drach. viij. myrrhæ. drach. ij. plumbi loti drac. ij. tritis vtitor, nec minùs & reliquis ibidem nono de compositione medicamentorum secundum locos, descriptis medicamentis vti poteris. Iuuat item, vt inquit Paulus cap. 60. libri tertij, vrina ipsius ægri calens adhuc superfusa. Aetius tanquam proprium ipsius medicamentum commendat præcitato loco, infrascriptum, quod recipit fructus ericæ, gallarū, acaciæ, cærussæ, succi hypocistidis corticis pini, myrrhæ, thuris æquales partes, siccas insperge inquit, vbi vino austero sedem priùs laueris, licet à Galeno eodem nono de compositione medicamentorum secundum locos, priùs Asclepiadis auctoritate fuerit descriptū, & à Paulò similiter loco citato. Subinde verò cū taliter repositus fuerit anus, ne denuò excidat, probè deligandus erit, cruribus etiam inter se deuinctis, vt inquit Celsus. Id tamen animaduertere oportet, quòd in pueris si cōtingat hic affectus, adstringentium vsum remittere oportet, & mitiora adhibere ex Aetij decreto. Ad hæc quòd vbi res vrgeat, ita vt iam dictis medicamentis non cedat affectio, etiā lumbis adstringentia cataplasmata imponēda sunt ex palmulis, malis cotoneis, & similibus eiusdem Aetij auctoritate, & sedi etiam similia. At si propter inflammationem prolapsus anus intro reponi non valeat, eadem priùs curanda erit, venæ sectione priùs adhibita in cubito, & si opus fuerit etiam in talo, præsertim vbi in generatione fuerit, ac plenitudo adsit. Sedi quoque potissimùm apponenda inter initia, quæ leniter adstringunt, vt oleum rosaceum tepidum, deinde paulatim chamæmelinum, aut anethinum adiiciatur, aliáque apponantur medicamenta leuiter digerentia, ac etiam sedantia dolorem, in quem vsum confert, desidere ægrum in aqua calida, in quā maluæ, & althææ folia fuerint decocta, aut flores chamæmeli, fœnumgræcum, sertula campana, semen lini, & anethum. At si nolit in eandem aquam descendere, spongiæ madefactæ in prædicto decocto sæpiùs adhibeantur, & deinceps oleo chamæmelino, aut anethino, & rosaceo inungatur anus, atque aliquo prædictorum aridorum medicamentorum inspergatur. Eligantur autem, quæ minùs calida, & minùs adstringentia, ac mitiora fuerint, ligetúrque vt suprà, postquàm intus repositus fuerit, ne iterum procidat. Victus ratio vbi adsit inflammatio, qualis in reliquis inflammationibus fuerit instituta, præcipiatur, si citra inflammationem contingat affectus hic, victus sit boni succi, & vinum detur aquosius, vt refert Aetius præcitato loco.

[Marginalia: Causæ. — Causarum signa. — Prognostica. — Curandi ratio. — Curatio procidētiæ sine inflāmatione. — Topica remedia. — cap. 6. — Citato loco. — De pueris nota. — Curatio procidētiæ inflammatione. — Venæ sectio. — Topica. — Ratio victus.]

Περὶ κωλικῆς διαθέσεος.

Id est, De colico affectu, seu coli dolore.

CAP. LXXIX.

EST aliud vitij genus, quod in laxiori intestino (A Græcis colo nuncupato) gigni consueuit, à Paulo κωλικὴ διάθεσις nominatū, à Latinis verò colicus affect. seu coli, vel colicus dolor, quāquā Celsus morbū intestini plenioris eū appellet cap. 14. libri quarti. Vulgus autem medicorum colicam.

[Marginalia: Lib. 3 c. 43.]

colicam. Vtcũque tamen affectus hic ab ea, quæ afficitur parte denominationem assumpsit, intestino videlicet colo dicto, quod quidem in hac affectione oblæsum est, cuius affectio dolor existit. Verùm quoniam ipsius partis affectæ, ac affectus, signa adeò inter se confusa sunt, ac permixta, vt ne vnum ferè sit, quod vnum tantùm significare possit altero excepto, sunt verò & eadem numerosa quidẽ, licet nec ex eisdem exacta haberi possit notitia, sed artificiosa potius quædam coniectura, vt patet ex Galeni 12. meth. med. capi. 7. propterea eadem enarrabimus signa, sic cõfusè, vt ex eisdẽ, tũ partis affectę, tum ipsius affectus notitia coniectura quadam, artificiosa tamẽ (vt diximus) haberi possit. Et quoniam diximus eiusdem laxioris intestini affectus dolorẽ esse, qui in quonam præter naturam affectuum genere reponatur, dictum à nobis est capit. de dolore capitis. Propterea percipi potest primò affectus hic ex vehementissimo dolore in intimo ventre terebro perforanti simili, aut per quem palus videatur in dolente loco infixus, vt secundo de locis affectis, cap. 5. patet, aliaque apparebũt symptomata, quę ad affectum iam dictum intestinũ pertinẽt. Nam protinus inflatio quædam, & extensio, & flatus complures, & tormina, ac excrementa, si ab aluo deiiciuntur flatibus plena videbuntur. Ea autem discernere licebit, si super aquam natent, ac bubulo stercori similentur. Quinetiam, vt inquit Gal. eod. secundo de locis affe. cibi tum cupiditas, tum concoctio deterior euadit, & præsens, & præcedens, & quæ sequitur. Accidit etenim in hac affectione, & ventriculum malè affici, vt qui parti primario affectæ continenter adhæreat, Insuper & eosdem colicos nominatos affectus magna ex parte præcedit, & cruditas, & spiritus flatuosus, & vomitus, & nausea, quæ multo tempore inanis permanet, nec non in præcordiis mordacitas, fastidium, & indigentia plurima, vt ibidem ex eodem Galeno patet, & quoniam ab ea parte, qua dolor sentitur, nullum indicium sumi potest, qui magis colon, quàm tenue intestinum dolor afficiat, licet minor sit, qui in tenuioribus cõsistit, propterea quo modo interstinguendi sunt sequenti cap. docebimus. Nunc autem eo quod hæc eadem doloris species euenire potest cum lapis in renibus, aut vreteris fuerit impactus, quod quidem discerni non potest, nisi quis accidentia, quæ postea consequuntur, expectauerit eodem Galeno auctore secundo, & sexto de locis affectis, quo fit vt nedum vulgares, verumetiam & peritissimi medici decipi soleant, adeò difficilis est ab initio horum affectuum distinctio, quemadmodum & ipse Galenus deceptus fuit, qui credens se à calculo in altero vreterum impacto dolore affici, iniecto ei rutaceo oleo, simúlque cum eo grauissimo cum dolore excreto humore vitreo (à Praxagora appellato) statimque dolore sedato, cognouit, neque lapidem fuisse causam, neque in vreteris, aut renibus locum fuisse affectum, sed in intestinis potius præcipuè verò crassioribus. Ea de re quibus indiciis, & quomodo hi affectus interstingui poterunt, hic cõscribam. Quamuis ob huiusmodi ignorantiam circa doloris potissimùm initium, quantum ad doloris mitigationem attinet, nullam laboranti noxã inducamus, si iisdem medicamentis vtamur. Si quidem vtriusque doloris præsidia omnia communia sunt, & quidem calorifica imprimis, siue ea extrinsecus adhibeantur, siue iniiciantur. Tempore verò subsequente oportet diuersa auxilia adhibere, vt eidem Galeno præcitatis locis visum est. Symptomata itaque, quorum magna est in iis affectibus copia, diligenter intueri oportet. Nam in coli dolore sæpenumero dolor veluti circuire videtur, atq; plurima loca occupare, qui modo in hac, modò in illa parte vehementior fit. Nephritici verò dolores eodem in loco stabiles iugiter infestant. Quòd si dolor in loco fuerit renibus altiore, manifestum colicæ indicium portendit. Quanquam si vno loco, vbi scilicet renes ponuntur, stabilis constiterit, nihil ad notitiam potest postus ipse conferre, & proinde aliæ notæ considerandæ sunt, nam & nausea, & vomitus multò grauiores, & magis assidui aderunt dolente colo, euomúntque ita laborantes & biliosa, & pituitosa quędam, atque corrupta, quibus præassumpti quoque cibi aliqui admixtum videtur, ac retinent etiam magis excrementa, vt nec flatum quidem, neque auctum excernere possint, quæ omnia, vt Galenus inquit eodem sexto de locis affectis capit. 1. colicis duntaxat euenire solent, sed alia quidem magis, alia verò minùs. Insuper & colicorũ cruciatus multò magis quàm nephriticorum lenientibus mitigantur clysteribus, & si quid ab aluo deiiciatur (vt diximus) id flatuosum quodãmodo est, & sæpenumerò aquæ supernatare consueuit similem habens bubulo stercori consistentiam, quemadmodum si lapis dolorem excitauerit, ipse interdum solus, interdum vnà cum cruore excernitur, maximè si vel asper, vel acutus fuerit. At si postea vrinas inspexeris, fabulosa quædam subsidere inuenies, licet nephritici ab initio dilutas, purásque reddant vrinas quo fit, vt nephritici cum vrina lapide exeunte à dolore liberentur. Verùm si in colo affectus constiterit, neque lapis, neque cruor, neque arena, sed humor aliquis pituitosus, ac crassus subsidere videbitur, vt eidem Galeno visum est præcitato libro secundo de locis affect. ca. 5. & licet coli dolores vehementes dextra magis parte eueniant, omnino negandum non erit in sinistra quoque parte eos gigni posse, cùm colon ipsum à dextris partibus, quas Græci λαγόνας nuncupant, ad sinistras cincturæ modo deferatur, Paulo auctore, cap 43. libri tertij, & adeò ab infernis sinistris partibus ad superiores dextrę reuertitur, donec sæpenumerò, & lienẽ, & iecur attingat, atque etiam ventriculo cõtinẽter adhæreat, Galeno teste, cùm secũdo tum sexto de locis affectis. Quanquam & id sæpiùs propriis oculis inspexerimus in anatomicis nostris administrationibus. Dolor hic colicus plures ob causas oboritur vehementissimus quidẽ, licet interdum mitior fieri possit, quemadmodum is, qui in tenuibus cõsistit intestinis, cùm videlicet à leuiori causa fit, veluti eodem secundo de locis affectis, liquet, præcipuas tamẽ quatuor habet internas causas, quemadmodum 12. meth. medẽdi, à Galeno scriptum est, & à Paulo cap. 43. libri tertij. Hæ nanque sunt quæ potissimùm vehemẽter calfaciẽtes, vel refrigerantes, vel substantiam diuidẽtes coli dolorẽ excitant, citraquæ dolor, neque in vna parte generari potest, vt liquet eodem 12. meth. med c. 7. sunt autẽ hæ quatuor causæ, crassus, pituitosusq; humor, cùm intra coli membranulas subsidet, spiritus crassus, ac flatulẽtus præter naturã in colo retẽtus, qui nec illinc transmitti potest, vel inflãmatio, cùm iã dictũ intestinũ malè habeat: aut acris mordáxq; succus ipsum infestans, ac vehemẽter affligens. Per-

Quæ pars afficiatur in coli dolore.

Signa tum affectus, tum partis affectæ.

Loco citat

2. de loc. affe ca 5. 6. de loc. affe. ca. 1.

Quibus signis coli dolor, à renũ dolore ex calculo distinguatur.

Locis citatis.

Coli doloris causæ.

2. de loc. affe. citato loco. 12. meth. c. 7. & 8.

citur autem, ſi humor craſſus, ac pituitoſus coli dolorem excitat, queniam ij per totum abdomen in alto excruciãtur, ac inteſtinum ipſum pertundi, ſeu perforari quaſi ſentiunt, tormina quoque affligunt, ructus, nauſea, vomitio cuiuſlibet humoris, ſed pituitæ potiſſimùm. Aluus grauiter impedita nihil reddit, ac ne ſpiritum quidem trãſmittit. Stercus etiam quãdoque excretum bouino ſimile videtur, leue, & flatus plenum, ex Pauli teſtimonio præcitato loco, pręceſſitque continuus ciborum quàm maximè frigidorum, craſſique ſucci vſus, ſatietas, cruditas, ocium, & id generis ſimilia (vt ipſe inquit) grauiúſque dolorem hunc irritabunt frigidiores cibi, ac potus aſſumpti, veluti ex cõtrariis ſedari percipies, aut ſaltem mitiorem fieri cognoſces.

Si à pituita ſiat coli dolor, ſigna.

Si ex ſpiritu flatuoſo ſigna.

At ſi ex flatuoſo ſpiritu coli dolor fiat, tenſionem magis experiuntur laborantes, atque rugitum ſentiunt, præceſſitque flatus generantium ciborum, ac potuum vſus, velut ſunt olera, & fructus, aqua frigida, & reliqua huiuſmodi.

Si ex inflãmatione ſiat, indicia.

Si verò ab inflammatione coli dolor excitetur, interdum quendam feruorem ægri ſentient, aderitque febris non ignaua, vrinæque retentio, ſimul & ſtercoris, pulſus iuxta ventrem moleſtabit, ſimiliter ſitis, ardor, nauſea, bilis potius vomitiones, quæ nihil leuant malum, vrgebunt.

Ex acribus mordacibúſque ſuccis, ſi ſiat, ſigna.

At ſi acres, mordacéſque ſucci coli moueant dolorem, ſicut eos qui propter inflammationem eundem experiuntur, ſic etiam hos ardor, ſitis, & vigilia torquebunt, ſed minùs ac illos, imò & febriculæ aderunt, vrina reddetur acris, & bilioſa deiicient, ac ſæpè, & alui deiectio maiore excitabit cruciatum, grauiúſque irritant calidiores cibi, potúſque aſſumpti, ex eiuſdem Pauli ſententia, veluti è contrario magnopere iuuantur ex contrario tum cibo, tum potu. Id autem magnopere attendendum eſt pro huius affectus dignotione. Nam agnitiones affectuũ, quæ ex coniecturalibus notis incipiũt, cum eorum quæ proſunt, obſuntque, cognitione ſunt coniũctæ, Galeno auctore eodem duodecimo methodi meden.

Loco citat.

Prognoſtica.

Inter omnes verò colicas affectiones ea, quæ ex inflammatione ortum ducit, eſt grauiſſima, Paulo teſte, vt quæ in ileum tranſitionem minetur. Vehementiſſimi quoque coli dolóres periculoſiores ſunt, quàm mitiores, vtpote qui à leuioribus cauſis fiant, Galeno auctore ſecundo de locis affectis, cap. 5. & vbi non omnino excrementa detineantur, neque in vna ipſius coli parte fixus dolor ſentiatur, adhuc minùs periculoſus erit coli dolor. Similiter & minùs minatur periculũ, cùm clyſteribus iniectis aliquod excrementum deiiciatur, aut flatuoſus quiſpiã ſpiritus, ex qua deiectione dolor leuetur, quàm ſi nec quicquam per eos excernatur, nec dolor leuetur. Alexander verò capi. primo libri decimi ſic de colico affectu ſcriptũ reliquit, Quòd grauis quidam morbus, & dolorificus ſit, ac vehementes cruciatus inducit, quia inteſtinum colum dictum denſum eſt, craſſum, & neruoſum, ac nihil quod in illum confluit, facilè diſcuti poſſit, quemadmodum in tenuioribus inteſtinis. Huius affectionis cũratio pro cauſarum diuerſitate variari debet.

Curatio ſi ex craſsis ac lētis ſuccis excitetur coli dolor.

Nam ſi ex craſſis lentiſq; ſuccis excitetur in vniuerſum (Aëtio auctore cap. trigeſimo, libri noni) cuncta, quæ colicis exhibentur, attenuatoriæ diæte eſſe debent, & propterea (vt Paulus inquit) victus ratio vtilis erit calidior, ac ſiccior, talis ergo qualitatis aër eligatur. Et quanquam per initia morbi à cibo abſtinere melius ſit, nam niſi finito tormento, rectè, neque cibus, neq; potio aſſumitur, vt Celſus præcitato loco teſtatur, deinceps tamen illi offerendi ſunt, qui boni ſucci, ac concoctu faciles exiſtunt, ita vt ſatietas, cruditaſque vitẽtur, vt Paulus refert, cum quibus acria quoq; aſſumi poſſunt, ac reliqua, quæ vim habent extenuandi, & incidendi. Sit itaque panis, neque aridus, neque calidus, vt inquit Aëtius, in clibano coctus, aut ſi is non adſit, in furno. Ex carnibus conueniunt imprimis volucrium, ſecundo loco piſcium quorundam, vt eorum qui in petris degunt, tertio ordine terreſtres carnes habent. In quorum genere omnia inconſueta reprobanda ſunt, vt patet ex eodem Aëtio, conſueta verò eligenda. Quare ex volucrium genere gallinæ omnibus pręſtantiores ſunt, deinde perdices, turtures, columbæ iuuenes, ac phaſiani, fugiendaq; ſunt omnia, quæ in aquis degunt, tanquam graueolentia, & quæ ſuperfluitatibus multis abundent, hœdinæ quoque carnes, & vitulinæ ex quadrupedum genere exhiberi poſſunt, & paucæ quędã ex ſylueſtribus feris, varietatis gratia. Inter olera, fœniculo, apio, aſparago, ac oreoſelino vti conuenit. Verùm ea non cruda, ſed cum prædictarum carnium iure decocta, in quo inſuper decoqui poterit exigua quantitas ſampſuchi, ſerpilli, ſatureiæ, thymi, pulegij aut origani, præſertim ſi febris adſit, quo iure duntaxat à iam dicta cauſa colicos in primis ſaltem diebus nutrire conſueui. Leguminũ vſus vitari debet, ptiſana excepta, quæ cum lapatho in ea colliquato cõmoda exiſtit, vt Aëtius refert, aut vice lapathi, ſatureia, ſerpillo, vel hyſſopo, vel prædictorũ aliquo vtare. Prædictorum autem ciborum quantitas moderata exiſtat, ne venter in multis cibis conficiendis fatigetur. carnes prætereà, ac piſces elixati potius, quàm roſti præbeantur, ne ſiccitas excrementa apprehendat, iucunditatis etiam, & gratificandi ſtomacho gratia, vua alba dulcis, præ ariditate corrugata cum pane præbeatur, Aëtio auctore, ac ficus maturæ, cuticula auulſa, porra: item, allia, ac cæpæ exhiberi poterunt, maximè iis, qui talibus non offenduntur, vt Paulus inquit. Inter hæc verò allium, ſi cum pane comedatur, ſummopere à Galeno duodecimo methodo medendi, capit. 8. commendatur, præſertim vbi dolor inteſtinorum citra febrem fuerit, cùm ipſum ex eorum ciborum genere ſit, qui & flatum diſcutiũt, & minimè ſitim generant, & propterea ipſum aggreſtium theriacam appellabat. Vinum pro potu ſit ſubaſtringens, album, tenue, perlucidum, mediocri ætate, tẽperatura dilutiore modicéq; bibatur, vt ex Aëtio liquet.

Medicamentorum ratio.

Quòd ſi ſitis à cibo accedat, aqua calida præbeatur, infenſiſſima enim ipſis frigida exiſtit, vt ipſe inquit, ſimiles quoque de reliquis entibus non naturalibus (quorum conſulto, vt breuitati indulgeamus, non meminimus) ratio habenda erit, vt videlicet attenuent calfaciant, ac exſiccent. Quod verò ad medicamentorum rationem attinet, illud primùm animaduertendum, quòd licet eis vtendum ſit, quę ſimul incidere, & concoquere craſſos humores valent, id quòd attenuantia medicamenta pręſtant, ea tamen vehementer calida eſſe non debent, imò quæ valenter excalfaciunt, vitare omnino oportet. Quippe cùm lenti omnes, craſſiq;, & frigidi humores ab iis quę calfaciunt, niſi etiam valẽter digerãt liquantur, ac in flatum mutantur. Quo fit, vt à nullo in huiuſmodi ſuccis tam ſit metuendum, quàm à calore, qui eos liquet, atque in flatum vertat, ſed

digerere

digerere non valeat, Galeno auctore, duodecimo
metho.medendi cap.8.Horum quoque ipſorum ea
maximè deligenda ſunt,quæ magis flatũ diſcutiũt,
magiſque ſiccãt,ſimiliter alieniſſima ſunt,quæ tor-
porem inducunt, cauendúſque magnopere in hu-
iuſmodi affectibus eorum vſus, vt patet à Galeno
ibidẽ,cùm neque huiuſmodi ſuccos comitetur(mo
do ſoli ſint)dolor vehemens. At ſi ex accidenti ali-
quo cõiũctus his ſit halituoſus ſpiritus, grauiſſimis
omnino doloribus, qui ita ſe habent, cruciantur,
ſed nec propterea, quæ torporem inducunt, tri-
buenda ſunt.Nam licet ad tempus quidem, qui ta-
le medicamen biberunt, prorſus indolentes red-
dantur,affectus tamen is omnino fit maior.Nam &
inteſtinorum tunicæ medicamentorum frigidita-
te denſiores, minuſque flatui tranſmittendo habi-
les redduntur, & humor ipſe tum craſſior, tum ad
motum ineptior euadit. Itaque & ſpatio longiori
ad ægri curationem,& medico, qui egregiè in arte
ſit exercitatus,eſt opus, vt idemmet fatetur Gale-
nus eodẽ loco.Niſi enim certa ratione poſtmodum
curationem aggrediatur,verẽdum,erit,ne ſucci ſe-
cundo in flatuoſum ſpiritum verſi,eũdem dolorem
renouent,vnde rurſus ſtupefacientium aliquid me-
dicamentorum exhiberi ſit opus,eadem ſcilicet ne-
ceſſitate vrgente,ac pari modo tertio,& quarto, &
ſæpè deinceps, quoad homo inſanabilis effectus in
malum totius corporis habitum perueniat, & poſt
longa tandem tædia pereat.Et propterea qui gene-
roſi animi fortéſque ſunt,ſi mediocri vtũtur victu,
tutius longiori in tempore percurantur, quàm qui
violẽter calefacientibus,aut etiam torporem indu-
centibus medicamentis vtũtur, ex eiuſdem Galeni
ſententia. Quanquam vbi vehementiſſimus fuerit
dolor,qui aliis medicamẽtis mitior fieri nõ potue-
rit,iis quæ mediocriter leniunt, ac dolorẽ mitigãt,
nõ autem quæ valenter ſtuporem inducunt, vti li-
cebit.Nam ea omnino vitari oportet,ex Pauli teſti-
monio, id quod nec etiam negauit Galenus eodem
duodecimo methodi medendi,cap.8.vbi pręſertim
febris quoque adſit. Verùm quæ & qualia eſſe de-
bent hæc medicamenta,infrà docebimus. In prin-

Clyſteres.

cipio itaque ſtatim congrui iniiciantur clyſteres
ex communi oleo, etenim Paulo auctore, ſæpe vi-
treã ſimul cum fæcibus pituitam expulit, ac dolo-
rem ſubitò finiuit talis clyſter, aut ex eodem oleo,
in quo priùs fuerit decocta ruta,ſeu ſemen aliquod,
quod flatum diſſipet, ex Galeni ſententia ſecundo
de locis affectis,cap.5. & duodecimo method. me-
dendi,cap.8.& Paulo præcitato loco, liquato priùs
in prædicto oleo adipe anſerino, in cuius penuria
gallinaceo vtendum. Curandumq́ue imprimis eſt,
vt expers ſit ſalis,nec admodum vetus, vt patet eo-
dem duodecimo methodi medendi, cap.8.Nec mi-
nùs & clyſteres parari poſſunt ex oleo chamęmeli-
no, vel anethino, cum eodem adipe anſerino, ſeu
gallinaceo,aut etiam recenti butyro,quòd ſi neque
ex iis dolores remittuntur, conducunt mirificè in
hunc modum clyſteres parati,Recipe foliorum mal
uarum,althęę,mercurialis,& betę,ana manip.vnũ,
anethi,rutæ,foliorũ chamæmeli,fœnugræci, & ſe-
minis lini,ſingulorum manipulum s.ani,fœniculi,
& cumina,ana drac.ij.fiat decoctum in aqua fonta-
na,cuius per colum transfuſi, accipe lib.j.vel li.j.s.
mellis roſacei vnc,ij.olei chamæmeli,anethini, vel
rutacei vnc.iiij.ſalis communis drach.iij. diacath.
drach.vij.aut confectionis de dactylis drac.iiij. vel

hieræ picræ ſimplicis vnc. s. & fiat clyſter. interim
hæc vbi non ſuffecerint benedictæ,vel hieræ picræ
compoſitæ drach.iiij. adiicere poteris. Nec minùs
etiam cõfert,ſi vnc.1.adipis anſerini,vel gallinacei,
aut recentis butyri addas.Quòd ſi ob doloris vehe
mentiam etiam clyſteres nõ retinuerint,glans aluo
dimittenda,ex Pauli decreto. Componatur autem

Glandes.

ex melle probè decocto,cumino, ſemine fœniculi,
ruta,hiera,ſale gemma,& agarico,hũc in modum,
Mellis cocti excipe ad ſufficientiam,pulueris hieræ
ex ſeptem rebus,agarici,& ſalis gemmæ, ſingulorũ
drac.1.foliorum rutæ drach.2.fœniculi, & cumini
ana ſcrup.1.formentur glandes longiuſculę digito-
rum ferè ſex,eiuſdem Pauli teſtimonio. Hoc etiam

Fomenta.
Loco citat.

tempore fomentum ſiccum ex milio adhibendum
eſt, Galeno teſte eodem duodecimo methodi me-
dendi. Vel ex milio,furfure, chamæmeli floribus,

Sacculi.

meliloto,fœnugræco,lini ſemine & anetho ſacculi
componantur,& incalfactis lateribus vinoq́ue albo
irrotatis priùs calfiant,& applicentur.Fotus itẽ mi-
rificè cõducunt,ſi ita fiant,Recipe foliorum, & ra-
dicum althææ,& maluarum ana p.j.florum chamę
meli,fœnugræci,ſeminis lini,anethi,meliloti, ſin-
gulorum manip.s.aniſi,cumini,& ſeminis fœniculi
ana drach.iij.bulliant in hydrelæo, & cum ſpongiis

Inſeſſus.

dolentibus partibus applicẽtur.Inſuper & inſeſſus
valdè vtiles ſunt ex decocto fœnugræci,althææ, &
chamæmeli,artemiſiæ,anethi,lauri,& ſimilium(vt
inquit Paulus.)Item in oleum calidum, aut hydre-
læon deſcendere alienum non eſt, vt ipſe refert.

Balneum.

A balneo verò bibãt abſynthij,& cumini ęqua pro-
portione decoctum,quo etiam tempore vinum ab-
ſynthites conuenientiſſimum ad colicos pharma-
cum exiſtit,ſi prælibatione,à balneo, ſeu exercitio
opus habeant,éſtque eis nõ ſitientibus valde com-
modum, ſi cyathi temperati menſura ante arido-
rum ciborum comeſtionem accipiatur, vt inquit
Aëtius.Conferunt non minus quoque cataplaſma-

Aëtius li. 9.cap. 31.
Cataplaſmata.

ta,& illitiones,vt:Recipe foliorum, & radicũ mal-
uarum,& althææ,ana manipulum vnum,farinę ſe-
minis lini,fœnigręci,& milij cuiuſlibet vnc.s.aniſi,
ſeminis fœniculi,& cumini,ſingulorum drachm.2.
miſceantur, & cum oleo anethino, chamæmelino,

Illitiones.

aut rutaceo,& oxymelite fiat cataplaſma. Illitiones
ex eiſdem fiant olei adiecto butyro recenti, aut
adipe anſerino,ſeu gallinaceo,& interim fœnugrę-
ci, aut ſeminis lini, ſeu althææ cremore. Vomitus
præterea, ſi quis facilè vomat, ante cœnam præ

Vomitus.
lib.9.c.30

omnibus auxiliatur,Aëtio teſte,& ſi dolor non cõ-
quieuerit,propinandũ erit ipſis medicamentũ dia-
trionpipereõ, vel theriaca,vt inquit Paulus. Et vbi
pituita fuerit extenuata(eodem Paulo auctore)pur
gante medicamento vtẽdum,hiera pręſertim.Illud
idem confirmauit Aëtius,dum dixit. Poſt dies verò

Aëtius loco citato.
Medicamẽtũ purgãs.

ſeptem purgatio ex hiera Archigenis ſuſcipiatur.
Poteris autem purgans medicamentum hũc in mo
dum componere.Recipe pulpæ caſſiæ recenter tra-
ctæ vnc.1.s.diacat.drach.7.pulueris hierę ſimplicis
drac.1.s.fiat bolus.Vel ſic, Recipe confectionis de
dactylis drac.4.pulueris hieræ ſimplicis drac.1. pul
pæ caſsiæ recẽter extractæ vnc.1.vel vnc.1.s.fiat bo
lus.Aut vnc.iij.excipe ſyrup.de tribus infuſionibus
roſarum(quas damaſcenas vocant)& drach.4. dia-
phinicon,aut drac.vij diacath.& cum aqua boragi-
nis,[& abſynt.ij.fiat potio.Verùm vbi dolor adhuc
vehemens fuerit, neque ex iam dictis remiſſus ſit,
iterum ij (quos ſuprà monuimus clyſteres ex oleo

& adipe confectos) iniiciendi sunt adiecta etiam-
num castorei,& papaueris succi vtriusque fabæ nō
Loco citat.
amplius magnitudine, ex Galeni præcepto eodem
duodecimo meth.medendi.Tu autem minori quā-
titate tutiùs vti poteris, vtpote ciceris magnitudi-
ne.Cōmendat etenim & eodem loco Galenus me-
dicamentum,quod ex castoreo, & papaueris succo
conficitur,ad oculorum,dentium, ac etiam aurium
dolores,si idem auribus instilletur,& Paulus ex ca-
storeo pastillum approbat in coli dolore ex crassis,
ac frigidis,& lentis succis orto,vbi is vehemēs fue-
rit,nedum per inferiores partes,ac aluum inditum,
sed etiam potum. In quem etiā vsum in præscriptis
clysteribus papaueris capita, folia item solani, aut
etiam hyoscyami simul cum aliis iā dictis decoqui
possent,perpetuò tamen (vt diximus) ea quę valen-
ter stuporem inducunt cauentes, propter superiùs
assignatas causas. At si flatulentus spiritus doloris
Si ex spiritu flatuoso fiat, curatio.
auctor fuerit, eisdem quoque medicamentis vten-
dum erit.Nanque similis est eorum omnium cura-
tio, tam scilicet si ex crassis,glutinosisve, aut frigi-
dis succis, quàm si ex flatuoso spiritu dolores exci-
tentur, vt patet eodem duodecimo methodi me-
dendi,cap.8.Poteris tamen tam clysteribus, quàm
reliquis medicamētis extrinsecus adhibitis ea quæ
magis flatum discutiūt,permiscere,ac eorum quan-
titatem augere,vt cuminum, anisum, semen fœni-
culi, pulegiū,origanū,calaminthā, furfur,milium,
carcum,daucum,anethum,& similia.Insuper drac.
j.dianisi,aut diacumini,seu diacalaminthę cū pauco
vino albo præbere poteris. Propriam tamen cura-
tionem quandam sortitus est is dolor, qui spiritum
flatuosum comitatur ex cucurbita scilicet cū flam-
ma copiosa subinde admota,quemadmodum à Ga-
leno eodem duodecimo methodi medendi, decre-
Cap.vlt.
tum est. Videbitúrque tibi(vt ipse inquit) præsidiū
hoc in huiusmodi affectibus incātamenti cuiuspiā
simile quid efficere,siue in intestinis,siue in quauis
corporis particula fuerit excitatus, illico enim cu-
curbita admota,qui spiritu flatuoso cruciātur, tum
à dolore liberi,tum omnino sani redduntur. Quos
verò non spiritus modò flatuosus,sed etiam humor
quispiā,vnde is oritur,malè habet,iis illico ad tem-
pus dolor sedatur,redit tamē vel insequente nocte,
vel postridie,vel etiā tertia die similis dolor, ac po-
tissimùm vbi in victu aliquid deliquerint, aut im-
portuniùs particulas excalfecerint, Tibi verò hoc
quoque maximū indicium affectus erit,ac curatio-
nem pro ratione prosequeris, nec impensè parti-
culas excalfaciens, extenuatoria curationis ratio-
ne vtens,vt dictum est, dolore tamen priùs per cu-
curbitulam sedato, cùm per eam ventosus digera-
tur spiritus. Vbi autem inflammatio intestinum
Coli doloris ex inflamatione orti,curatio.
exercet, victu tenui vtendum erit, ac febricitan-
tium proprio, quousque inflammatio discutiatur
(vt inquit Paulus.)Speciatim verò eo victu vti po-
terunt ægri,quem cap. de ventriculi inflammatio-
ne instituimus, ac protinus vbi vires ægri valen-
Venæ sectio.
tes fuerint,sanguis mittendus erit,Galeno teste eo-
Loco citato.
dem libro duodecimo methodi medendi,venáque
in cubito aperienda,ex eiusdem Pauli decreto,præ-
sertim interna. Quòd si vrina etiam propter in-
flammationis magnitudinem retineatur, ex mal-
leolo quoque sanguis detrahi debet,eodē auctore,
Prædicta item admoueri possunt præsidia, præter
quàm quæ acria sunt,& valenter purgant, magisq;
lenientibus clysteribus vtendum,cataplasmatibus,
ac irrigationibus, vbi dolor per sanguinis missio-
nem sedatus non fuerit,sed adhuc persistet,indicat
enim profectò in ægrotante particula impactum
esse quod contristat,nec minùs patet,& quòd cura-
tio ipsa per digerentia medicamenta sit mollienda,
vt liquet præcitato libro duodecimo metho.medē
di,cap.8.Componantur itaque lenientes clysteres.
Clysteres.
Recipe foliorum maluarum, althææ,& violarum,
singulorum manipulū j. hordei p. j. s.fiat decoctū,
cui adde olei violacei, vel amygdalarum dulcium,
seu rosacei vnc.iiij.sacchari rubei,aut violacei mel-
lis vnc.ij.pulpæ cassiæ nouiter extractæ vnc.j. adi-
pis recentis anseris,vel gallinæ drac.iiij.fiat clyster.
Procedente verò tempore,fœnugræcū,chamæme-
lum,semē lini, aut anethum prædicto decocto ad-
iicies,similiter in vicem olei violacei,vel amygdala-
rū dulcium, seu rosacei,chamęmelino, vel anethi-
no vtare. Non minùs etiam confert circa initia, si
asininum lac cum cassia fistula, & oleo amygdalarū
dulcium per sedem infundatur. Quantum verò ad
cataplasmata,irrigationes,sacculos,fotus, insessus,
balnea,ac reliqua topica medicamenta attinet,prę-
dictis vti poteris, ea quæ minùs acria, & quæ ma-
gis lenientia sunt eligens. Nec minùs in oleum de-
scendere conuenit,vt Paulo visum,ac cucurbitulas
ipsis defigere. Sin mordens tumor est, qui affli-
git,aduersissima huic sunt quæ extenuant,& calfa-
ciunt,ex Galeni sententia eodem duodecimo me-
thodi meden.cap.7.& 8.Quapropter abstinendum
Ex acribus ac mordacib.succis, si coli dolor fiat curatio.
(vt inquit Paulus) ab acribus omnibus cùm cibis,
tum medicamētis,fotúque & irrigationibus, item
cataplasmatibus, & vini potione potissimùm vete-
ris. Vniuersus autem in summa victus sit humidior,
ac frigidior,vt idē Paulus refert. Cibi verò (ex Ga-
leni decreto)exhibendi iis sunt,qui etiam boni sint
succi, nec facilè corrumpātur (ptisana potissimùm)
adiectis mali punici granis. Sed quoniam (vt idem
Galenus testatur) huius generis affectus postulat,
si modò curandus est,vt ea quæ contristant,vacuē-
Quæ per sedē iniiciēda sint.
tur, propterea statim per sedem iniicere conuenit,
quod eluere huiusmodi humorem sit aptum,id au-
tem detersiuū omnino esse oportet, & cùm talium
pleraque mordicent, commodissimè ex iis aliquod
deligitur, cui morsus absit. Eius generis maximè
est ptisanę cremor,vt liquet pręcitato libro duode-
Cap.vlt.
cimo methodi medendi, aut idem cremor ptisanæ
cum rosaceo,seu succo seminis lini infundatur, ex
Pauli testimonio, vel decoctum maluarum,althęę,
fœnugræci, seminis lini,chamæmeli, & violarum,
cum recenti adipe anseris,vel gallinæ, ac etiam ro-
saceo.Poteris item vitellos oui numero 2.& vnc.1.
pulpę cassiæ nouiter tractæ adiicere,quibus omni-
bus simul commixtis fiat clyster.Quòd si neq; hæc
sufficiant,vt mordens humor vacuetur, propterea
Purgans medicamētum.
quòd in ipsis intestini tunicis imbibitus sit, purgās
medicamentum exhibendum erit. In quem vsum
aptissimum medicamentum est amarum, quod ex
aloë componitur,vulgò picram appellant,ex Gale-
ni decreto,cùm primo de locis affectis,capit. 4.tum
duodecimo methodi medendi.cap. 7. quem sectati
sunt Paulus & Aëtius, eiusque aut semel tantum
exhibere,vt hominem iustè purgare possit, viribus
cōsentientibus,aut in quibusdam interuallis paula-
tim,& moderate purgationē faciens.Poteris autem
ipsam hieram cum rorido melle, aut cassia fistula,
saccharo violaceo, seu syrup. ex pluribus infusio-
nibus violarum,vel rosarum permiscere:aut in eū-
dem

dem vsū vnc.ij.mellis toridi,seu vnc.j.s. pulpæ casſiæ fistulæ cum vnc. s.diacath.aut drachm.vj.eiusdem cum aqua hordei præbeas. Si autem omnino fieri nequeat,vt ea quæ contristant, vacuentur, affectus hic per epicrasin,hoc est contemperamentum,sanandus est.eodem Galeno auctore Quapropter cùm cibis, tum medicamentis, qui temperare infestantem humorem possunt,vti oportet, vt ptisana,intubo,cichorio,endiuia, lactuca, syrupo etiā violaceo,rosaceo,seu ex succo cichorij,vel endiuiæ paratis,similiter & balneis ex dulci aqua vtendum, vt Paulus refert.Si verò id quoque fieri non possit, ea quæ torporem inferunt medicamēta, exhibeantur,vt liquet apud eundem Galenum eodē 12. methodi meden.cap.8.quæ minus hos affectus,quàm alios lædūt,licet sint & reliquorum cōmunia.Nam simul omnino refrigerant, & siccant talia medicamenta.Qua ratione non solùm,vt sensui torporem inducētia salutaria sunt,sed etiam vt humorum tenuitatem cogentia,atque crassantia,præterea vehementem calorem refrigerantia,in quē vsum drach. 1.philonij persici,aut romani,aut scrup.ij. exhibere poterit,aut tantundē eius compositionis, quam trypheram magnā,seu eius, quam requiē magnam nuncupant,tutiùs tamen erit, ea priùs cum iis quæ per sedem infunduntur,permiscere,& vbi non suffecerint,eadem deuorāda permittas.Reliquum est, vt ea conscribamus,quæ indifferenter colicis exhiberi possunt,quorum quædam à tota substātia cōducunt,ceu lupinum stercus ex vino albo,& tenuis consistentiæ epotum.Interim verò ex aqua, idque non tantùm in ipsis paroxysmis,sed etiam in interuallis,potissimùm si phlegmone vacent ægri.Horū quosdam ego vidi,inquit Galenus decimo de simplic.medicament.facultatib.non ampliùs inuadi,& qui erant inuasi,non ampliùs id grauiter passos,sed nec post paucum temporis.Accipiendum est etiam albidius potius stercus,quale vbi ossa comederint, solent excernere,& quod in terram non delabatur, sed in spinis,fruticibus,vepribus,herbisque proceribus.Ea enim est luporum natura, quæ canum,vt suspenso altero posteriorum crurum & meïent, & cacent in eminēti quopiam ex terra.Inuenitur etiā in illorum stercore nonnihil osium deuorati animalis,quod item ipsum contundens, ac conterens cum iam dicto stercore bibendum prębeto,vt diximus.Poterit & idē stercus, ex eiusdem Galeni sententia,instar amuleti ægroti partibus vacuis, quas Græci λαγόνας vocant, alligari vinculo confecto ex lana ouis,quæ à lupo esset laniata. Quòd si talis non adesset lana,ex pelle ceruina lorum cōfici posset,quo stercus contineatur, ac prædicta loca præcingātur, modum autem illigationis reperies apud Galenum præcitato loco. Aëtius Galeritam auem, quæ in capite veluti cristam,siue galeam ex pennis sponte naturæ enatā habet,& circa vias, reperitur, hyeme præsertim,commēdat,si in simplici iure decocta,assiduéque vnà cum iure accipiatur. Verùm ante eum secundo de simplic.medic.facultat.à Galeno eodem modo,si sumatur,cōmendata est. Hāc etiam auem,quæ Alauda dicitur,siue ea assata in cibo sumatur,siue cum pulmis cōbusta,& in cinerem redacta,ac diligētissimè trita,si ex ea,terna cochlearia ex aqua calida potui per triduum exhibeantur, summoperè cōmendat Marcellus suo libro de medicamētis,ca. 29. Castorium item assiduè potatum totius affectionis apparatum demolitur,omnibúsque medicamentis præstare repertum est,vt Aëtius inquit.Datur eius drachm.1.in tribus cyathis optimæ aquæ mulsæ. Thymi cacumina insuper in aqua ad tertias decoquito, & ad percolatum decoctum mel despumatum adiicito, bibendúmque præbeto,ex eiusdem testimonio. Adhuc mentham viridem aliquandiu decoquito, ex eodem auctore decoctumque bibendum ad dies tres exhibeto, & nunquam dolore afficietur. Marrubium quoque in vino mulso decoctum bibendum præbeto,à quo nedum æger(vt ipse inquit) liberabitur, sed neque vnquam posteà incidet in affectionem. Plinius Secundus libro 2. de re medica,capit.30.tanquam expertum commēdat cochleas tres in olla noua clausas,& circundatas,ac in furno combustas, si earum puluerem in vino,aut vbi volueris dabis. Alexander ca.1.libro 10.id scriptum reliquit.Iecur caprillum adaustum læuigato,datóq; ex vino potui,multum ipsis auxiliatur. Item vmbilicum infantis nuper nati præcisi paululum in argentum, aut aurum includito,cum modico sale, qui gestat hoc alligatum,dolore prorsus non corripietur.

Epicrasis. *Anodyna.* *Quæ indifferenter colicis præberi possint.* *Cap. proprio de stercore lupino* *Aëtius li. 9.cap. 31.* *Cap. proprio.* *Aët. loco citato.*

Περὶ εἰλεῶ, ἢ χορδαψῶ. *Id est, De ileo, seu voluulo.*

CAPVT LXXX.

SÆPE verò, & in tenuiore intestino (similis quodammodo ei, qui in pleniori) affectus quidam oritur, quem Græci εἰλεὸν, interim χόρδαψον appellant,Latini verò voluulum, seu ileum, Celsus tenuioris intestini morbum, Barbaram sectantes medicinam iliacam passionem nominant à symptomate(vt inquit Galenus secūdo methodi meden.cap.2.)nomen sumēs:nam εἰλέω, verbum Græcum,Latinè verto, seu voluo significat, inde εἰλεὸς,quasi versus,seu circumuolutus quoniā ægris dolor circumuolutus accedat, Aëtio teste ca. 28.libri noni.Nec minùs si χόρδαψος appelletur, & nomen à symptomate sumpsit: Nam χορδεύω verbum Græcum,idem Latinè significat,quod inchordo,implico,seu irretio. Quare cùm in hoc affectu tumor emineat in tenuium intestinorum parte, vt videatur intestinum ad chordæ similitudinem cōuolutum(Galeno auctore 6.de locis affectis,ca.1.) propterea non ab re ab hoc symptomate, si χόρδαψος appelletur,nomē sumpsit.Quòd verò morbus si peracutus, qui grauissimos moueat dolores, liquet à Paulo c.44.li. tertij, seu quòd affectio sit intestinorum letalē dolorem inferens,patet apud Aëtiū præcitato loco. At quod intestina in eo afficiantur,& inter ea quæ sublimia sunt,atque gracilia,nō autem crassa, liquet apud Galenum commento aphor.44.libri sexti,ac sexto de locis affectis, cap.1. cùm dixit,Atque interdum alij quoque dolores, & quidem vehementissimi in sublimioribus intestinorum partibus eueniunt, grauiter vomitionibus cruciantes,adeò vt nonnulli sub finē stercus quoque euomere conspiciantur. A quo affectu vix vnquam aliquis potuit sanus euadere.Hūc ileon quidam, nonnulli chordapsum appellant. Ex vehementissimo itaque dolore in sublimioribus intestinorū partibus eueniente, ac ex tumore apparēte in eisdem partibus, ac similitudinem chordæ conuolutæ, ac vomitionibus grauiter molestantibus, eo quia ventriculo intestinū hoc vicinum est,pars hęc intestinorū,quòd affecta sit, nobis innotescere potest.

Celsus lib. 4.cap. 13. *Ileos, seu voluulus vnde nomē sumpserit.* *Pars affecta.* *Signa.*

test. Et si quispiam oppugnabit dolorem hunc, relatione ad eum qui in colo excitatur, vehementissimum esse non posse, id quod manifestauit Galenus cum 2. de locis affectis, ca. 5. vbi dixit, Igitur ex huiusmodi doloribus ij, qui vehementissimi sunt, haud ab re in crassis intestinis consistere putantur, qui verò mitiores sunt, ex duobus, alterum necessarium est, aut quod in his ipsis sunt, sed à leuiori causa, aut quod in tenuibus consistant intestinis, tum eodem sexto de locis affectis, cap. 1. dum asseruit, ergo probabile est frigidum, eundémque crassum, aut viscosum humorem seu flatuosum spiritũ in corpore crasso, dẽsoque genitum, sed egredi nequeuntem dolorem excitare, vehementem quidem geminam ob causam intemperantiam scilicet, & corporum, quibus continetur, tensionem, longum verò, quia difficulter vacuatur, nam corpora ambientia, tum ob crassitudinem, tum ob spissitudinem ipsum arcere possunt, tenuium autem intestinorum tunicæ raræ, tenuique essentia constant, vt non ita diu huiusmodi causas continere possint, neque propterea etiam tendi, & proinde dolor neque tam vehemens, neque tam perseuerans esse potest, sicuti in colo accidit, ex eiusdem Galeni sententia: non propterea tamen in se ipso cõsideratus dolor, qui in volulo excitatur, vehementissimus non est, licet non adeò, vt is, qui colum cruciat. Non igitur sibi ipsi contradicit Galenus, neque eius sententiæ in præcitatis locis inter se pugnant, sed ambæ veræ sunt. Symptomaque est voluulus in genere noxæ functionum naturalium ipsorum intestinorum, excreticis videlicet, & propriè ipsius ablatæ, vt libro de differ. cap. 4. & 3. de causis symptomatum. cap. 2. patet. Nãque in eo (vt idem Galenus testatur comment. aphor. 44. 6. & 10. septimi libri) nihil exit inferius, ne quidem si quispiam acerrimo vtatur clystere, idq; propriũ est, atque inseparabile huius passionis signum: seu symptoma, & commen. aphoris. 22. 3. libri, dicebat, quod voluuli seu ilei, sunt cibi superfluitatum, quę per aluum inferiorem excernuntur, retentiones, quę magna ex parte fiunt ex alicuius intestinorum partis inflãmatione. Vomitus autem non semper adest, & si quando exitialis fuerit voluulus, stercoris quoque vomitus aduenit, dolores aderunt ad præcordia, potũ continere non possunt, & tormina cum doloribus in ventre: quemadmodum mulieri, quæ apud Tisamenum decumbebat, voluuloque detinebatur, euenit, Hippocrat. teste 3. de morbis vulgar. Vt verò Aëtio visum est, accidit talibus ęgris dolor circũuolutus, stomachi nimia humectatio, exolutio, ructus inanes nihil leuantes, murmura intestinorum, cohibitio perfecta stercoris, & flatuum. Si verò intendatur affectio (vt ipse inquit) omnia sursum feruntur, ob idque & vomitus pituitæ, ac bilis accedit, frigiditas totius corporis, dolorque, plurimis etiam spirandi difficultas, morituris autem ampliùs sudor frigidus, vrinæ difficultas, podex ita adstrictus, vt neque specilli extremum suscipere possit, aliquando & stercus vomitu reiicitur. Euenit autem id, quoniam intestina media eorum complexione, seu constrictione, quam latis, seu transuersis eorum fibris perficiunt, cùm nec pondus, nec acrimoniam excrementorum tolerare valent, ea excernere, expelletéque, quàm longissimè à seipsis nituntur, potissimùm id intestinum, in quo affectus hic oritur. Cùm verò prohibitum sit id deorsum, & per se non potens se hac via exonerare propter factam in partibus inferioribus obstructionem, cogitur contra naturam violenter mouere, & ad loca superiora materiam noxam extrudere, quoniam motus hic constringendi, complectendique infernè incipit. Ad quem etiam modum & acer succus, & crepitus quoque descendere prohibitus, interim ex tam violenta intestinorum constrictione ad ventrem præter naturam reuertitur, deinde ad exitum properat, quemadmodum apud Galenum cõstat commento præcitati aphorismi 10. septimi libri 3. de natu. facult. & tertio de causis symptomatũ. Quod verò interclusa via exitus iam dictorum excrementorum, hæc affectio fiat, omnium ferè medicorum consensu testatur Galenus præcitato comment. aphoris. 44. 6. libri. Et quoniam meatus, seu vię possunt intercludi, ac aboleri propter coalitum, angustiam, obstructionem, compresionem, ac subsidentiam, propterea quæcũque causæ tales possunt in cauitatibus, seu meatibus intestinorum affectus excitare, possunt etiam, & ileum, seu voluulum gignere. Cunctæ autem reducuntur vel ad intemperiem, vel propter collectiones aliquas non naturales ipsius intestinis tenuioris, vel propter ipsa, quæ in eo continentur excrementa, eodem Galeno teste 3. de causis symptomatum. Quapropter licet idem Galenus in com. præcitati aphor. inflammationem, scyrrhum, vel abscessum, ac obstructionem stercoris sicci, & duri in aliquod iam dicti intestini volumen impacti tantam posse facere loci angustationem, vt nihil posit ad inferiora transmitti, & per consequens ileum oriri fateatur, de reliquis verò causis, vt puta de humoribus crasis, atque tenacibus dubitare videatur: tamẽ veniam præbet cuique si libeat, hanc inter causas ilei põdere, & etiam si quid aliud dicatur præter hoc: non enim negauit Galenus ex aliis causis, quàm ex inflãmatione, vel obstructione aridi stercoris posse voluulum excitari, sed frequenter, ac sæpenumero, ac magis probabiliter, & à pluribus confirmatum esse quod à prædictis excitetur causis, ita vt 6. de locis affectis, ca. 1. sic scriptum reliquerit. Itaque nõ ab re visum est medicis antiquioribus, vel ab inflãmatione, vel obstructione aridi stercoris huiusmodi tenuium intestinorum affectus oriri, de voluulo, seu chordapso verba faciens. Concludimus itaque cum Galeno, quòd quãuis prædictæ duæ causæ præcipuę sint ipsius voluuli, inflammatio inquam, & obstructio sicci stercoris: tamen quæcũque alia valet adeò intercludere viam exitus, aut tantam facere loci angustationem, vt nihil posit ad inferiora transmitti, sufficiens quoque est voluulum ipsum excitare, siue dicta interclusio fit per coalitum, siue per angustiã, siue per obstructionem, seu compresionem, aut subsidentiam. Et propterea ab Aëtio præcitato loco nonnullæ narrantur voluuli causæ, vt cõtinua ciborum corruptio, præsertim si multi, aut varij accipiantur, & non assueti, maximéque ex pinguibus carnibus, similiter & ex plagis quibusdam, frigore vehementi, & acetuata frigidæ potione, maximè si ab exudantibus accipiatur, affectus hic excitari potest. Item contingit iis quibus intestinum in scrotum vnà cum stercore delapsum est, indéque violenter retrusum, ex eóque inflammatum existit. Fit etiam ob veneni potionẽ, & ob induratum stercus circa tenuia intestina impactum. Singulæ autem prędictæ causæ facilè dignosci poterunt. Externæ quidem

Dubium. *Resolutio.* *Quis affectus præter naturã sit ileos, seu voluulus. Signa.* *3. de morbis vulg commen. 2 tex. 6.* *Cap. 13. 3. de cau. sym. ca. 2.* *Causa.* *3. de cau. sym. Loco citat.*

quidem,ex ægroti,seu adstantium loquela.Internæ autem,ex teipso propriis signis,ac eorum,quæ præcesserunt perpensione,& reliquis, quæ subsequuntur.Sic enim inflammationem ab obstructione aridi stercoris propriè secernes,aut si propter eius delapsum in scrotum ortus sit voluulus, vel etiã quispiam alius redundans,succus potissimùm frigidus, crassus,&lentus,licet non admodum probabile sit, vt diximus ex Galeni sententia, ex prædictis succis adeò posse fieri prædicti intestini angustationem, vt nihil valeat ad inferiora transmitti. Quòd verò ab ileo vomitus,singultus, desipientia,vel conuulsio malum sit, decretũ reliquit Hippocrates præcitato aphorismo 10.septimi libri. Nam vomitus (vt inquit Galenus eodem loco) non semper in ileis adest,sed quando exitiales sunt, & si vehementius distorqueãtur, (vt ipse ait)sterc⁹ eis superiora petit, atque singultiunt.Quidam verò desipiunt, & conuelluntur compatiente neruorũ principio stomachi passioni,vt ipse refert.Si vomitus autem stercoris contingat.exitialis erit affectus,à quo vix vnquã quis potuit sanus euadere,vt eodẽ comment.aphorism.44.& 6. de locis affectis. Quòd verò hic voluulus acutissimum sit malum, ac quòd periculosus sit omnis voluulus,idẽ Galenus testatur 3. de morbis vulgar.De quo Paulus sic scriptũ reliquit. Qui enim hoc malo sunt oppressi,miserabili tandẽ morte pereunt, stercus per os reddẽtes. Familia autem hæc affectio existit ætati puerili, vt Aëtius inquit, euadunt tamẽ beneficio humiditatis.Senibus verò non valde familiaris est, si tamen ipsi in hanc affectionem incidant,ferè nunquam cõualescunt.Iliacorum verò passio acuta est,& sub angusto tempore periculosa, Theodoro Prisciano auctore cap.9. lib.2.ad Timotheum. Eius aut em curatio pro causarum diuersitate variari contingit.Quòd si ab inflammatione ortum ducat, aliis consentientibus à venæ sectione exordiẽda curatio erit, vt omnes cõsentiunt,& ratio dictat,eaque iteranda,si opus fuerit.Incidatur autem interna cubiti vena, eadem victus ratione instituta,ac reliquis medicamentis adhibitis, quæ in cura coli doloris ex inflammatione præcepimus:id tamen seruantes, tam in ileo orto ab inflammatione,quàm ex quauis alia causa,quòd medicamenta,quæ per os voranda præbentur,magis competunt,quàm in coli dolore sumpta à positu indicatione,prout capite de dysenteria recensuimus. Quapropter à venæ sectione vno, vel altero leniente clystere adhibito, (prout præcedẽte capite docuimus) confestim medicamentum leniendo purgãs exhiberi debet,ceu est manna, cassia fistula, saccharum violaceũ, seu syrupus ex pluribus infusionibus violarum, & interdum cum aliquo prædictorum vnc.s.vel drachm.7. diacatholicon adiicere. Sæpè etenim id auxilij satis est, vt inquit Celsus,tumore præsertim in vmbilico existẽte.At si ex siccorum stercorum multitudine, facta obstructione,ileos excitetur,quæ stercus ipsum emolliũt,atq; humectant,& per aluum subducunt,tribuenda esse censeo,veluti est ius pingue gallinarum, seu pullorum,aut phasianorum,aut in eorundem iure decocta ptisana.Pariter cõuenit lenientes clysteres post prædictorum assumptionem,qui sic parentur,Recipe foliorum maluarum,violarum,mercurialis,& althææ,cuiuslibet manip.j.florũ chamæmeli, fœnugræci manip.s. salis communis parum, bulliant in aliquo prędictorũ iurium, cuius decocti per colum transfusi, assumpta sufficienti quantitate, adiicias olei communis,amygdalarum dulcium,aut chamęmelini,aut anethi vnc.iij.mellis rosaceivnc.ij.quib. simul commistis fiat clyster.Interim poteris butyri recentis,aut adipis anseris vnc.s. addere. Nec erit alienũ(potissimùm vbi ægri ventricul⁹ valeat) vnc. iiij.vel libram s.olei communis dulcis, at tantundẽ olei amygdalarum dulcium absorbendum prębere, & vbi hæc non suffecerint,audacter aliquod medicamentum purgans,eorũ,quæ modo meminimus, præbeto. Nam obstructio quæ fit à stercore duro, quod intersepit intestinũ (vt Galenus testis est libr. art.medic.)primùm quidem habebit duritiei remedium ex humidis,pinguibusq; clysteribus: demum ex acribus euacuationem exposcet, in hunc etiam vsum(vtpote vtrunque perficiens) confert ius galli à Mesue descriptum. Extrinsecus insuper irrigationes,fomenta,ac cataplasmata, quæ emolliendi vim habeant,ac leniendi,applicentur. Quorum copiam præcedenti cap.reperies. Commodum est etiam in oleum calidum descẽdere,aut in balneum desidere ex aqua,& oleo refertum. In aqua verò priùs decoqui possunt malua,aut althææ. Si autem contingat ab humoribus crassis,ac tenacibus voluulum excitari,simili modo curari debebit,quo &curari debere præcepimus coli dolorem ortũ ex eadem causa. At si ex cruditate,seu ex ciborum corruptione voluulus fuerit excitatus, si adhuc crudus, seu corruptus cibus ventri insidere videatur, confestim æger cogendus est,vt vomat sumpta aqua tepida cũ pauco aceto,seu syrup.acetoso,aut etiã aqua mulsa, similiter tepida. Verùm si nihil ciborũ crudorum in ventre cõtineatur,omni conatu (vt inquit Aëtius) enitendũ est,quo tum flatus,tum stercora infra trahantur,idque per glandes illitionesq; & clysteres, vt ipse refert,atque magna diligẽtia in singulis adhibita perficiendum.Purgans medicamentum, vbi prædicta nõ suffecerint,exhibeatur ex hiera videlicet,& cõfectione de dactylis,aut diacath.cũ aliquo prædictorũ lenientium medicamẽtorum compositũ. Est etiam vsitatum,&accõmodatum anethi decoctum potum,ex Pauli,& Aëtij auctoritate. A potu autem panem in aquam feruentem cõiice, eiúsque frustra calida cõfestim edenda præbe, vt iidem inquiunt Aëtius,& Paulus,idq; præsertim si ab inflammatione voluulus ortus nõ fuerit. Item si anethum ipsum in aqua,& oleo decoquatur, atque ita bibatur, deinde frusta panis ex aqua feruenti præbeantur mirum in modum ægri iuuãtur,ex Oribasij sententia. Commodum est etiam maluæ semen tritum,ac potui inspersum,eodem Aëtio teste. Nec minus opitulabitur chamęmeli decoctũ,quod quidem, si quid aliud hypocondriis,ac reliquis visceribus,quę circa hypochondria sunt,gratum existit, condensata corpora rarefaciẽs, indurata emolliẽs, ac tensa relaxans, doloréque sedat, ac mitigat Galeno teste 3.de simp.med. facult.cap.9.quin & tale quoq; esse lini semen,vetus sermo prædicat(vt ipse inquit) quãuis minùs chamæmelo sit visceribus gratũ,minúsq; callidũ,& prætere a essentiæ,crassæ hęc inquam medicamenta præberi possunt voluulo ex quauis prædictarum causarum orto,præterquam si ab inflammatione fuerit excitatus. Fouendus insuper & podex erit per spongias calidas indifferenter voluulis ex quauis causa ortis, nedum eo tempore, quo glandes fuerint appositæ,vt Aëtius inquit, sed in reliquis quoque tẽporibus, vt ex eis qui ad imũ

Prognostica. *Aphoris. 44. lib. 6. 6. de loc. affect. ca. 1. 3. de morbis vulg. Loco citat.* *Curatio, si ex inflammatione fiat. Venæ sectio.* *Purgatio.* *Si fiat ex stercorum multitudine curatio.* *cap. 94.* *cap. proprio.* *Si ex humoribus crassis fieri contingat voluulus curatio.* *Si ex cruditate.* *Quibus podex fouendus sit.*

intestinum positus est musculus, relaxetur, nec ab ipso constrictionis motus incipiat. Ex foliis itaque maluarum, althææ, chamæmeli, ac seminis lini decoctum in aqua, & oleo paretur, ac per spongias calidum applicetur sæpiùs. Vel in eodem decocto insideat æger. Doloribus verò adhuc perseuerãtibus & maximè quibus infusi clysteres non infra rursus prodeunt, etiam ea quæ dolorem leuãt, exhibenda sunt, itemq; connuenientes antidoti ante somnum ex decreto Aetij, ceu ex viperis theriaca existit Andromachi, post eã verò, quæ mithridari nomen habet. Si verò à venenoso pharmaco quis in voluulũ incidat, aquam tepidam multum bibendam dabimus, vomereque cogemus. Deinde oleum calidum in potu dandum, aut iura pinguia, vt denuò vomãt ex moderato eorũ potu. Deinde ita parumper quiescant, & postea theriacen accipiant cum vino dissolutam, quemadmodũ Aëtius, & Paulus præcipiunt: Et si adhuc perseuerauerit, purgante medicamẽto vtare aliquo eorum, quæ supra commemorauimus. Quòd si ex intestinis in scrotum prolapsu voluulus contingat, confestim tentandũ est, vt decubitu sursum versus vergẽte adornato delapsum intestinum ad inguinũ partes retrudatur, atque post leuiter citra violentiam, ac compressionem ligamento adhibito cõtineatur, vt patet ex præcitatorũ auctorum sententia. Resistit ileo discerpti vespertilionis sanguis ventri illinitus. Item senectus serpẽtium decocta cum rosaceo in vase stanneo, si ventri illiniatur, ceu apud Plinium secundum legitur libro secundo de re medica cap. 33.

Curatio si fiat voluulus ex deuorato venenoso pharmaco.

Περὶ τῶν ἑλμίνθων. *Id est, De lumbricis.*

CAPVT LXXXI.

QVEMADMODVM in magno Mũdo animalia quædam non ex seminibus, sed ex putredino generationem habent, ita quoque proportionabiliter in paruo mundo ex eadem putredine parua quædam animalia gigni cõsueuerũt, quæ Græci ἕλμινθας, Latini verò lumbricos appellare solent. Quãquam apud Græcos, præsertim Galenum quod Græci ἕλμινθα, nuncupant, modò quid commune intelligitur omnium lumbricorum differentiarum, vt liquet primo de locis affectis, ca. 5. Vbi cùm à locis ipsis morborum indicia sumere præciperet, dicebat, lumbrici in intestinis gignuntur, vsus verbo ἕλμινθες. Hoc nanq; quod commune sit cunctis lumbricorum differentiis infra patebit. Illud idem confirmauit Paulus c. 57. libri quarti, cùm dixit, tres esse vniuersas ἑλμίνθων, hoc est lũbricorum differentias, & ab Aristotele quoque sic scriptum est libro 5. de natura animalium ca. 19. ἕλμινθες, hoc est lumbrici, quorum genera tria sunt, & cætera. Interim verò per ἕλμινθα, duas duntaxat lũbricorum differentias intelligere videtur idem Galenus, quemadmodum patet lib. de differ. morbor. cap. 8. quo loco dinumerans eos affectus, qui toto genere in numero sunt præter naturam, ait, quemadmodum sunt ἕλμινθες, καὶ ἀσκαρίδες, vbi luce clariùs liquet per ἕλμινθας, nedum teretes lumbricos intellexisse, verum etiã & latos, qui nec minùs toto genere præter naturam sunt, veluti & teretes. Quamuis Hipp. aphoris. 26. tertij libri, illos στρογγύλους ἕλμινθας appellet hoc est teretes, & idem Galenus simul cum Hippocrate 14. metho. med. teretes στρογγύλους nuncupauit, latos autem πλατεῖα, cùm

cap. vlt.

dicebat, εἴτε ἕλμινθες, εἴτ' οὖν στρογγύλαι τινὲς εἰσιν, εἴτε καὶ πλατεῖαι, hoc est lumbrici, siue hi teretes sint, siue etiam lati. Sic etiam Paulus ἕλμινθας, στρογγύλους teretes, & πλατείας latos nuncupat. Quemadmodum etiam & Arist. præcitato loco, quamuis etiam latos alicubi κειρίας nominet idem Galenus, vt patebit. Non rarò autem Gal. per ἕλμινθα vnam duntaxat lumbricorum differentiam, eorum videlicet, qui teretes Latinè dicũtur, subintelligit, ceu liquidò constat præcitato libro 14. method. meden. Vbi eorum, qui toto genere præter naturam sunt affectuũ meminit, post enarratas abscessum tres differentias, nedum semel, sed bis dicebat in vno loco ἕλμινθες, καὶ ἀσκαρίδες καὶ κειρίαι, & post pauca iterum ἀσκαρίδες τε, καὶ κειρίαι, καὶ ἕλμινθες, quo etiam modo Aëtius teretes lumbricos ἕλμινθας duntaxat appellat, vt liquet libro 9. cap. 39. Ex quibus omnibus liquet Galenum inconstantem haudquaquam fuisse, licet diuersis in locis diuersimode lumbricis verba fecisset. Perpetuò enim in eius doctrina palam est tres eorum differentias conscripsisse, vt præcitato libro 14. meth. est videre, & comment. aphoris. 26. tertij libri. Quarum vna ἕλμις, seu ἕλμις στρογγύλος altera ἕλμις πλατεῖα, seu κειρία reliqua, & tertia ἀσκαρὶς dicta est. In hisce etenim locis particulatim, ac distinctè magis de eis loqui fas erat, id quod in reliquis iam dictis nequaquã necessarium fuisset. Audacter igitur cum eo, Paulo insimul ac Aëtio tres tenemus esse vniuersas lumbricorũ differentias, seu species, teretum videlicet, latorum, ac ascaridum, seu tenuium. Quod si Hippocr. aphoris. præcitato 26. tertij libri duarũ tantum meminit, teretum videlicet, & ascaridum, non propterea tertiam negauit differentiam, quæ est latorum, quinimo dicens ἕλμινθες στρογγύλαι, aliam ἑλμίνθων olfecit differentiam, quæ est latorum, aliàs sufficisset ei dixisse ἕλμινθες καὶ ἀσκαρίδες, nec addidisset illud στρογγύλαι. Adde quòd propterea latum lumbricum subticuit eodem in loco, quoniam (vt Galenus inquit in commen.) rarior est eius generatio, tũ etiam quod neque eius erat propositum de omnibus agere passionibus, quæ mortalibus accidũt, sed de illis tantùm, quæ singulis ætatibus accidunt. Atqui lati lumbrici generatio ea ætate fieri nequaquã poterit. Nec propterea sibiipsi aduersatur, etiam si liber de morb. sit germanus eiusdem Hippocrat & non Polybi, seu alterius cuiusdam: cum libro 4. eiusdem de teretibus ac latis duntaxat mentionem fecerit, ascaridas subticens. Nam duo eodem loco differere intendebat de lumbricis, vt cuilibet eius verba rectè intelligenti patere poterit, quorum vnum erat, nunquid vtraque differẽtia gigni potuisset in puero adhuc in vtero existente, secundum propositum erat nunquid lati, veluti rotundi parerent, cùm itaque tenuis lũbricus ἀσκαρὶς, dictus, nec infantibus oriatur, donec vterò gerũtur, vt ex eius verbis colligi potest, nec præ eius tenuitate parere potuisset, nam ex eo nihil procreari aliud potest, ex Aristotelis sententia præcitato cap. 19. libri quinti, de natura animalium, iure ascaridas missos fecit, & tantum teretum, & latorum meminit. Sed quid Celso dicẽdum sit, qui cap. 17. libri quarti, duas tãtùm lumbricorum tetigit differentias, latorum videlicet, & teretum, cùm dixit, nonnũquam autẽ lumbrici quoque occupant aluũ, iiq; modo ex inferioribus partibus, modo fœdius ore reddũtur, atque interdum latos eos, qui peiores sunt, interdũ teretes videmus.

cap. 17. & 18.

14. metho. ca. 17. 18. & 19.

Tres esse lũbricorũ differentias.

4. de morbis versus finem.

An quia

An quia vel Ascarides non nouit, vel cùm adeò exigui sint, ac tenues, ac in infima, & ignobiliori parte orti, nullumque ex eis paruũ sequatur symptoma, eos paruifecit, nec in aliorum numero complexus est? Auicennas autem licet obscurè, ac confusè (vt eius mos est) de eis loquatur, adeò vt quatuor lumbricorum differentias admittere videatur, si quis eius verba introinspiciat, tres etiã duntaxat posuit, Paulũ secutus, id quod argui potest ex diuersitate materiæ, ex qua generantur, quàm triplicem esse asserit, ex cuius diuersitate voluit eorum quoque diuersitatem argui posse. Cõmunicant autem diuersę eorum differentiæ in materia generationis quodãmodo. Quoniã (vt inquit Aristot.) in excrementis oriuntur, adhuc intra animantem cõtentis, & vt refert Galenus comment. præcitati aphor. 26. 3. lib. ex putredine generationem habent ex corruptis cibis præsertim orta. Hoc autem excrementum, seu putredo (vt isti asserũt) cruda, crassa, pituitosáque materia est, putredinique accommoda, Paulo auctore. Nec propterea ab Aristotele discrepat, qui neq; negauit talia debere esse excrementa, sed satius ei fuit vniuersaliori vocabulo vti. Est etenim in excremẽtorum numero cruda, crassa, ac pituitosa materia, & putredini accommoda in intestinis contenta, vel saltem alui excremẽtis quodammodo permixta est. Ex reliquis verò humoribus nullum lumbricorum genus gigni potest. Nam biliosus succus, nedũ improportionata materia eorum existit, verùm eos sua amaritudine, & acrimonia perimit vt inquit Paulus. Et si quãdo flaua bilis vnà cũ lumbricis infra, aut etiã vomitu eruperit, ipsos quidẽ intestina obsidere, humorem verò biliosum ventriculi os, aut aliam quampiã particulam occupare scito, vt ipse fatetur. Neque ex atra bile oriri possunt cùm frigida, & sicca existẽs, longinqua ab animalis tum proportionalitate, tum vita existit. Quapropter non abre dicebat Paulus, quòd hæ duæ substantiæ alimẽti naturam egressæ lumbricis procreãdis ineptæ redduntur. Nec minùs inepta materia eorum, sanguis existit, quoniam substantiæ proprietatem, ac proportionem habet pro nutrimẽto partium hominis, & non pro lumbricorum generatione, intráque vasa continetur. Quod si accidat præter naturã ad intestina effundi, aut infrigidatus in grumos vertitur, aut calfactus suppuratur, interim autẽ liuescit, aut alio quodam modo corrumpitur, ita vt omnino impossibile sit, vt sanguis permaneat, Galeno auctore commento aphorism. 20. sexti libri. Quapropter ex sanguine lumbricos procreari impossibile est. Conueniunt etiam in agente, qui calor est non absolutè putridus. Etenim sola putredo non est sufficiens ad eos generãdos, vt inquit Galenus, sed & calore plurimo indiget, naturali inquam, qui materiam obtineat, idoneam siquidem ad talium animalium generationem. Non itaque imbecillus, ac exiguus requiritur calor innatus pro lumbricorũ generatione, sed validus, ac plurimus. Quoniam si talis fuerit, vt in valde tenellis existit, nondum poterit tam putridam materiam obtinere, ex eiusdem Galeni sentẽtia. Nam quamuis plurimum habeãt ipsi insitum calidum, vt patet 14. aphorism. primi libri ratione ætatis, illud tamẽ habent cum humiditate permixtum, quoniam plurimùm sanguinis habent, Galeno teste tertio prognosticorum. Necnon propterea quia cibi copiam, aut lactis ingerunt atque inordinatã, magnam quoque crudi, ac pituitosi succi copiã cumulant, quæ cùm ab eodem eorundem calore obtineri nequeat, vt qui nõ adeò validus existat, ea de re in valde tenellis lumbrici generari nõ possunt. Corrumpit itaq; ac idoneã quodammodo efficit materiam putredinis calor, in cruda, crassa, ac pituitosa materia existens: perficit autẽ inquantũ potest, informat, ac præparat, modo quo potest ipsam obtinens innatus, vt exinde lumbrici procreentur. Nihil etenim putrescens, sed cõcoctum gignitur, vt inquit Aristot. 3. de gener. animal. cap. 11. loquens de animalibus quæ sponte oriuntur. Neque ipsi lũbrici ea ratione, qua in vniuerso generantur, pro eiusdem expurgatione. Nam satis est pro intestinorũ expurgatione, seu abstersione flauæ bilis ad intestina effusio, vt patet quinto de vsu partium. Sed potiùs id, quod melius, natura eligens, putredinẽ eã haudquaquam derelinquens, nec omnino eam obtinere valẽs, quod melius est eligit, ipsamque lumbricorum speciebus informat. Arist. quoque quarto Meteor. dicebat, animalia fieri in iis quæ putrescunt, propterea quod segregata caliditas naturalis existens, hoc est ab iis quæ putrescunt propter aduentum alienę caliditatis: eadem caliditas naturalis relatione ad id quod ex putredine generatur animali vsque adeò materiam putrescentem obtinet, quod cõstare facit segregata, hoc est putrida excrementa, ea concoquens, & exinde constituens, vt liquet citato loco de generatione animaliũ, id quod in valde tenellis perficere nequit (vt Galeno visum est.) Nec minus & in loco conuenienti conueniendiam habẽt. Quoniam singulæ iam dictæ tres lumbricorum differentiæ in intestinis generationẽ obtinent, quemadmodum apud Galenũ lib. primo de locis affectis, cap. 5. vbi morborum indicia sumẽs à locis ipsis, eò quòd quibusdã locis solis morbus hic accidat, quibusdam verò solis nũquam eueniat, dicebat, quippe soli oculi suffusione laborant, lapis in renibus, & vesica duntaxat, nascitur, atque (vt nonnullis placet) & in colo, ἑλμινθες, id est lumbrici in intestinis gignuntur. Ex quibus patet toto cœlo aberrare eos, qui in ventriculo lumbricos generari posse Galen. ascripserunt, malè eiusdẽ verba intelligentes comment. aphorismi præcitati 26. tertij libri cùm dicebat, Cibus autẽ puerilis nonnunquam corrumpitur in vẽtre, & præcipuè inferiore, verùm caliditas in valde tenellis nondum materiam obtinet. Nanque si paucis interpositis verbis in eodem comment perlegissent. Galen. noluisse vẽtriculum intelligere in præcitatis verbis, sed intestina percepissent, dicebat etenim idem Galenus. Aliud verò genus lumbricorum est rotundorum, seu teretum, qui in superioribus magis intestinis generantur, adeò quòd ad ipsum quandoque ventriculũ ascendunt. Noluit itaque Galenus per ventrem, eumque inferiorem ventriculum intelligere, sed intestina, vt patet. Est nanque, nedum eius mos, verùm etiam & Hippocr. (quemadmodum legitur secũdo Prognosticorum) per inferiorem ventrem, nedum vẽtriculum ipsum, sed ieiunũ, atque vniuersa intestina intelligere. Cæterùm concesso, quod etiam ventriculum subintelligat Galenus, cùm dixit, plerunque in ventre puerilis cibus corrumpitur, quo medio demonstrabis lũbricos voluisse in eo gigni posse? cùm possit cibus in eo corrumpi? nec propterea lumbricos in eo gigni, quoniam ab eodem ventriculi proprio calore ita corruptus cibus nequit adeo obtineri: neque corruptus fuisset, si eum euincere, ac obtinere

Auicenn. li. 3. fen. 16 tract. 5. c. 1.

Quod in materia cõmunicent.

Quod similiter in efficiente eorũ causa conueniant.

cõmen. 28.

cap. 4.

ca. 1. tex. 13.

Quod in loco etiã cõueniant.

Quod in ventriculo lumbrici non generantur.

Tex. & cõment. 13.

nere potuisset, sed cùm primùm ad intestina descẽderit, ibi generantur, id cõfirmauit paulò infra, cùm dixit, in superioribus magis intestinis teretes lũbricos generari, adeò quod quandoque ad ipsum ventriculum ascendunt, & nõ dixit, quod in ipso generantur. Secundò etiam de ratione victus in morbis acutis, sub proritationis nomine morsum comprehendens, quẽ acris humor in intestinis, siue in ventriculo, & præsertim ipsius ore parit, & vigiliæ, (inquit Galenus) & ira, & mœror, & lumbricis, qui ab intestinis ad ventrem vsque ascendunt. Cui ergo in dubium venerit hîc apertè Galen. negasse lumbricos in ventriculo oriri posse? Quoniã cùm de morsu intestinorum, ventriculi, & præsertim oris eius verba fecisset, ac de eius causis, inter quas lũbricos connumerauit, nõ vtique dixisset, qui ab intestinis ad ventrem vsque ascendunt, sed qui in ipso ventre generantur, aut saltẽ id addidisset, si insufficientiam euitare voluisset, possent etenim pariter morsum ventriculi causare lumbrici in eo geniti, si generari possent, ceu iidem ab intestinis ad eundẽ ascendentes. Id etiam confirmauit Aristot. quarto Meteororum, cùm dixit, In coctione animalia non generantur, & cætera. Nam in ea aut Hepsesis fit, cum cibi perfectè cõcoquuntur, aut Molynsis, hoc est cruditas ei opposita, ex quarũ neutra lũbricos gigni possunt: nisi priùs excrementa, quæ hepsesim subterfugiunt, fuerit segregata atque corrupta: quã primum autem fuerint segregata, ea intestina excipiunt, vbi putrescẽtia vtpotè destituta à vẽtriculi calore, idonea lumbricorum materia fiunt, continentium partium calore adeò ea euincente, vt alia generet animalia. Id enim est quod Aristot. dicebat. Digestum est enim in superiori ventre, putrescit autem in inferiori segregatum. Pariter & Paulus, qui de teretibus lũbricis verba faciens ait, eos in gracilibus plerunque intestinis consistere, & superiorem ventriculum subire, ideoque frequenter per os deiiciuntur, quibusdã & è naribus redduntur. Celsus autem lumbricos aluum occupare dixit, quãquam fœdius interdum ore reddantur. Theodorus verò Priscianus libro 2. ad Timotheum cap. 17. si lumbricos aliquando stomachum, aliquoties inferiora possidere scriptum reliquit, haud propterea eos in stomacho generari dixit: quandoquidẽ tum stomachum possidebunt, cùm ad ipsum ascẽderint, veluti Galenus & Paulus præcitatis locis scriptũ reliquerũt, & non quia in eo geniti sint. Id quod haudquaquã ipse fatetur, qui item tres eorum esse differentias eodem loco asseruit. Cæterùm quamuis iã dictæ tres lumbricorum differentiæ in materia efficiente, ac loco communicent vniuersaliter, si quis tamẽ magis particulariter ea scrutari voluerit, differre inter se inueniet tum materia, quoniam licet ea putredo sit, vnã speciem quam alteram à maiori, vel minori putredine ortum habere reperiet, sic etiã ex multa, vel pauca materia putrefacta. Nec minùs diuersitatem quandam reperiet in agente, nam quamuis eorum omniũ generatio à calore plurimo fiat, tamen idem calor respectu diuersarum differentiarum lumbricorum iam dictarum, quãdam habebit in eius magnitudine differentiam. In loco quoque (licet vniuersaliter, vt diximus, communicent) quoniam non nisi in intestinis generari possunt, differunt tamen: quoniam teretes in superioribus magis intestinis generãtur, ascarides in parte maximè inferiori crassi intestini. Ipse verò lumbricus latus, qui & longissimus quoq; est, sæpe per tota extenditur intestina, quamuis rarior sit eius generatio, (vt inquit Galenus præcitato commento aphorismi 26. libri tertij) licet in tenuibus præsertim oriri incipiat, Aëtio auctore, ca. 40. libri noni. Quo fit vt propterea diuersa sit eorum forma, seu figura. At quicquid tandem sit de eorum conuenientia, ac differentia, quòd intestina afficiãtur, qualiscunq; fuerit lumbricus genitus, ex iam dictis, liquet, licet in teretibus intestina gracilia pręsertim, in ascaridibus crassum, seu rectũ, & in latis, vbi longius extendantur, tam tenuia quàm crassa affecta sint. Patet insuper eos morbos esse in numero, tota substantia præter naturam, quemadmodum Galenus testatur libro de differentiis morborum cap. octauo. & decimoquarto methodi medendi, cap. decimonono. Ex cuius sententia eorum ruit opinio, qui volunt lumbricos in intestinis genitos aliquem præstare vsum, pro eorum videlicet expurgatione, seu detersione. Nam cùm tota substantia præter naturam sint, nulla ratione fieri potest, vt actionem aliquam, aut vsum naturalem animatis corporibus præstent: quinimò eas potius impediunt, atque vitiant, nõnullos, eósque non spernendos præter naturam affectus generantes: referuntur etenim & actiones, & vsus, secundum naturam, ad partes secũdum naturam nostri corporis existentes. Cùm itaque neque partes, neque secũdum naturam sint, sed toto genere præter naturam (vt diximus) valeant, qui talia ad pauca respicientes, temerariè effutiũt. Nos verò ad eorum inditia descẽdemus, primo teretum, cùm inter alios frequentiores fiant, cum febribus, & citra febres, atque speciem habeant omnibus perspicuã, Paulo teste, similes nanque sunt vermibus in terra ortis, quos Græci ἔντερα γῆς hoc est intestina terræ appellant, vulgus oniscolos vocat. Secundò latorum, & tertio ascaridum, seu tenuiũ. Conscribuntur autem teretum non pauca ab Aëtio, & Paulo inditia, quãuis (vt Paulus inquit) non omnia in omnibus signa inquirere oporteat, sed plurima aut nonnulla eorũ. Sequitur autem eos qui rotundos lumbricos continẽt, incredibilis morsus stomachi, ventris, ac intestinorum, tusses exiguæ cum siccitate irritantes. In somno tremunt, & præter rationem exurgunt nonnulli, & cum clamore expergefiunt, & iterum sopiuntur, quosdam comitatur singultus: quidã verò, & linguam foras protendunt, oculosq; claudunt & taciturni sunt, excitantésque molestè ferunt, ob imbecillitatẽ vigilare nequeuntes, & dentibus frẽdent, ac superuacuè mandũt, præsertim si infantes fuerint, & quidam eorum neglecti motu pulsus destituuntur, ac refrigerantur atque eorum instar, qui animo linquuntur, tenuem quendam, ac frigidum sudorem exsudant, & vt plurimùm liuescunt. Contingit autem aliquando faciem eis fieri rubicũdam maximè circa malas, verùm color hic rursus in pallorem solito maiorem transit. Quidã etiam pulsum inæqualem habent, obscurũ, deficientem, ac recurrentem. Aliis etiam appetitus perditio accedit, & febres augescunt inordinatæ, quæ cùm extremorum perfrictione tertia interim quarta die, vel nocte accessionem sine ratione habent. Alij instar delirantium peregrina in somnis loquuntur, interim cum clamore præter rationẽ exurgũt, citòque rursus collabuntur. Alij decubitum transmutant continuè dormientes, angoreque vexantur, & ex loco ad locum sese vicissim proiectant, atque multi in-

Comment. 55.

Ca. 3. tex. 28.

Quibus inter se differunt, dictæ tres lũbricorum differentiæ.

Pars affecta quæ sit.

Quis affectus præter naturã sint lumbrici.

Teretum lumbricorum signa.

uocales omnino perſiſtunt. Interim pręter id, quod cibū aduerſantur, ſi quid acceperint, illi nauſeabūdi vix deglutire poſſunt. Pleriſque verò aluus deſſcendit corruptos cibos egerens, & tympani modo venter eis inflatur, & quidam etiam oculos ſanguine ſuffuſos habent. Cuncta verò hæc accidūt, tum ab ipſis animalibus in inteſtinis obuolutis, ſeu cùm per eadem ſerpunt, ac rodunt & morſum inſerunt, tum ex febrili calore prauos vapores ad cerebrum trāſmittente, ex putrida in ventre collecta humiditate exhalātes, vt Paulus refert. Ex ea itē, quæ præceſſit victus ratione poteris lumbricorum generationem percipere, nanq; craſſorum nimirū, & quæ difficulter conficiuntur alimentorū vſus præceſſit, ac eadem largius ingeſta fuere & maximè frumentacea, eoſdem item comperies balneis à cibo vſos fuiſſe, vt teſtatur Aëtius libro nono c. 39. Cùm verò qui latus appellatur lumbricus, mutatio ſit, (ſi ita dicere libeat) ſeu permutatio mēbranæ intrinſecus tenuia inteſtina ambientis in corpus quoddā viuū, ex Aëtio, vt autē Paulus inquit, mutatio eſt adnatæ in interiori inteſtino membranæ in materiam animalis modo mobilem, quæ ſæpe tota redditur longitudine incredibili, & in his, qui febre carēt abundat, quandoq; in longis, ac diuturnis morbis etiam cū febre accidit, propterea nō ab re continuò ſtomachi morſus infert, & ad cibos incorrigibilē appetitum, nam quod animatum euaſit (vt Paulus refert) in inteſtinis obiectum alimētum rapit, vt alio ſtatim opus ſit, & niſi aſſumpſerit, inteſtina roduntur, cæterùm ea, quæ accipiuntur, non ſubcenturiata, ſeu copioſè digeruntur, ſed citò excernuntur: iis occupatos comitatur corporis gracilitas, etiam impotentia, ſeu imbecillitas cum tarditate, nam quod viuificatum eſt in inteſtinis, vbi recens exhibitum cibum cōſumpſit, poſtea ex ipſo ſolido corpore rodit. At certiſſimum & minimè fallax indicium eius erit, ſi cum recrementis quædam ſemini cucurbitę, ſeu cucumeris ſimilia excernantur, auctore Hippocrate libro 4. de morb. quem ſectati ſunt Galenus primò de locis affectis, & Paulus, ac Aëtius locis præcitatis. Decipiuntur autem qui talia excremēta eiuſdem lumbrici partus eſſe dicunt, ab Ariſtot. illud capiētes præcitato c. decimonono. 5. lib. de natu. animal. cùm dixit, latū autem illud ſolum inteſtino adhærēs parit ſimile cucumeris ſeminis, quo inditio Medici id genus lumbrici ineſſe intelligunt. Non enim intellexit Ariſtot. tale excrementum ſimile cucumeris, ſeu cucurbitæ ſemini eſſe lati lumbrici partū, tanquam aliud animal, ſeu veluti quoddam proprium ipſius excremētum, ſeu pars eiuſdē. Sunt etenim excrementa, ex quibus Medici in affectarum ſedium, ſeu earundem affectuum notitiam deueniant in triplici differentia, vt patet, tum primo, tum tertio de locis affectis. Nā aliquando partes ſunt ſedium affectarum, aut ipſorum affectuum, quæ eorum eſſentia ſoluta, vel diſſecta excernūtur. Interdum ea quæ in ipſis continentur, nonnūquam aliquod, quod morboſas diſpoſitiones ſequitur, excremētum excernitur. In primo itaque excrementorum genere continentur recrementa illa ſemini cucumeris, ſeu cucurbitæ ſimilia, ſi excernātur, quoniam tanquā partes latorum vermium eorundem certiſſimum, ac minimè fallax inditiū ſunt, vt quàm dilucidiſſimè patet apud Gal. eodem primo de locis affectis, vbi de affectuū notis, quæ ex excrementis deprehenduntur, verba faciēs, quæ propriè ſunt ipſorum affectuum, vt ramentum vlceris, inquit, ſi in vrina ſabuloſum reſidet, lapidis, cucurbitæ verò ſeminibus ſimilia excremēta latorū vermium indita ſunt. Inquit itaque Ariſtot. Medicos ex iam dictorum excremētorum inditio, intelligere id genus lumbrici ineſſe, non tanquam ex fœtibus, ſeu pullis eiuſdem, cū ipſum (Hippocr. auctoritate) non pariat, ſed tanquam pars ſubſtantiæ, ſeu eſſentiæ, ac proprium excremētum eiuſdē lati vermis exiſtens. Ex hoc etenim excrementorum genere non in artificioſam coniecturam, ſed in exactam notitiam deuenimus tum affectus, tum partis affectæ, vt latius eodem primo de locis affectis eſt videre. Huius enim lati lumbrici quandoque partes cōciſæ prodeunt, quæ ſemel ſanè exolutæ nō ampliùs ſecundariò cōgregantur. Interim & ipſi integri excernuntur, vt incredibilem magnitudinis de ſe prębeant affectum, ex Aëtij teſtimonio. Sunt quoque (vt diximus) aſcarides lumbricorū ſpecies vna, circa extrema inteſtini recti, & ani fibulæ initio, σφιγκτῆρα à Græcis appellatū conſiſtentes (vt liquet ex Aëtio, & Paulo) vehementem pruritum iis locis inferentes, ex quo vehemēti huius loci pruritu, ac aſſidua ad egerēdum irritatione, & ipſi dignoſci poterunt: hi quoque vt plurimùm ab excretione meliùs ſe habent. Et plurimi eorum manifeſtè apparent in iumentis malè cibum concoquētibus, quorum malā coctionem fœtor indicat excrementorū, Galeno auctore cōmento præcitati aphoriſmi. Quapropter & eorundem inditia (vt Aetius aſſerit) potiſſimùm ex graueolentia excrementorum ſumuntur: indicāt enim paucos aſſumptos cibos, ac eorundem corruptiones, & frigiditates, ex quibus ſpecies hæc lumbricorum generatur, velut eidem Aetio, tum etiam Paulo viſum eſt. Omniū verò trium ſpecierū communis, ac vniuerſalis cauſa (vt diximus) putredo eſt, ex Galeni teſtimonio. Paulus autem crudam, craſſam pituitoſāmque materiam, ac putredini accommodam omnium generum originem, ac cauſam eſſe ſcriptū reliquit, ceu ſuprà adnotauimus. Qua de re cur amplius de eorum cauſa pertractare debeamus, non inuenio. Reliquum eſt vt ad Prognoſtica veniamus. Quorum primum Hippocratis eſt ſecūdo prognoſticorum, cùm dixit, Lumbricos quoque teretes eunte in iudicationem morbo, deſcendere idoneum eſt magnam autem curam habere conuenit circa eorum curationem, præſertim teretum. nam multi nulla lumbricorū cura habita (vt inquit Paulus libro quarto cap. 57.) exeſi ab ipſis ſunt, & conuulſi interierunt. Alij produnt ſe lumbricos vidiſſe, qui ex inguinibꝰ ægri eruperint, vt ipſe refert. Quod autem in infantibus, & pueris, atq; iis, qui ad pubertatē accedūt, maximè abundent teretes lumbrici, ſcriptum reliquit Aetius ex Herodoti auctoritate præcitato loco. Itē quòd peiores ex ipſis cenſentur maiores minoribus, paucis multi, & albis rubri, viuentes etiam mortuis deteriores ſunt. Circa initia autem morborum, præſertim febrium generati ſubſtantiam ſuam ex ſubiacēte corruptione capiunt, circa vigorē vero ex malitia morbi: circa declinationē autem ex permutatione omniū in melius, qui ſanè citiùs ſeparantur. Natura etenim ipſos reliquorum recrementorum inſtar foras propellit, vt idem auctor, ſimul & Paulus fatentur. Inter omnes autē lumbricorū ſpecies minùs periculoſi eſſe cenſentur ij qui aſcarides nominātur, quamuis fortè ex deteriori gignantur materia, tum quia tenues,

Aet. li. 9. cap. 4. Pau. li. 4. cap. 57.

Lati lūbrici signa.

Hippo. lib. 4. de morb versus finem.

1. de loc. affect. ca. 5.

1. de loc. affect. cap. 1. 3. de loc. affect. cap. 3.

cap. 5.

lib. 9. cap. 40.

Aet. lib 9. cap. 41. Pau. lib. 4. cap. 58.

Ascaridū signa.

Communis lumbricorū causa.

Prognostica.

tex. 18.

Li. 9. c. 39.

nues,& exigui ſunt,tum etiam quod in loco generentur à principibus partibus remotiſſimo, inteſtino inquam recto. Præterea quoniã cùm alui deiectionibus facilè excernuntur,necnon adhibita medicamenta ſtatim eos attingunt, minùs verò quàm teretes ij in pueris gignuntur. Teretes autem ipſis peculiares ſunt, vt ex Galeno & Paulo liquet.Inter reliquas autem duas differentias,latos videlicet, & teretes,lati peiores ſunt, quàm teretes, Celſo auctore.Pro lumbricorum autẽ curatione primò victus rationẽ inſtituemus vniuerſalẽ,ac communem cunctis iam dictis tribus ſpeciebus,deinde particularem per medicamenta curationem, prout quælibet ſpecies exigit,cõſcribemus,à teretribus exorſi. Aër itaq; eligatur ad calidum,& ſiccum parum vergens,potiſſimùm, vbi febris non adſit, ſomno mediocri vtantur ac potiùs nocturno, quàm diurno, eoque non à cibo ſtatim,ſed per duas ſaltem horas. Exercitiũ confert, veluti vita deſidioſa,ſeu longum ocium lædit. Id autem prandium præcedat. Aluus lenis eſſe debet,quod ſi id ſponte non fiat, balano, aut clyſtere citanda erit. Vitentque animi affectus omnes immodicos,veluti irã, triſtitiam, timorem, & id genus reliquas perturbationes, potiſſimùm à cibo. Quod verò ad eorũ cibos attinet, probi ſucci eſſe debent,& qui facilè in membra digerãtur, nec lumbricorum effectricem cauſam foueãt,vel adaugeant,nec etiam vires ſuperari permittant.Quamobrem & vinum aquoſum exhibebimus pro potu. vt Paulus refert, liberalius autem ipſos nutrire ob hoc ipſum oportet, ne alimenti expertes lumbrici roſiones pariãt.Dabitur autẽ cibus tum præcipuè, cũ nõ omnino inaniti fuerint(vt ipſe inquit.)Quod ſi inſimul alui profluuium adſit, ex quo lumbricos magis abundare ſciendum eſt cibo non diſtributo, ſorbiles ægris cibi dari debẽt, admixtis quibuſdam etiam adſtringẽtibus,verbi gratia,pyris,ſorbis, aut malis punicis pręcipuè acidis,iidem etiam ſorbiles cibi infantibus præbendi ſunt, quemadmodum iis etiam qui cibum auerſantur,eodem Paulo auctore, veluti ſunt contuſæ pullorum,aut gallinarum carnes,ſeu eorundem iura,in quibus iam dictæ carnes priùs liquatę ſunt,brodia conſumata vulgus appellat.Reliquis prædictorum pullorũ, gallinarũ, phaſianorũ,ſtarnarum,columbarum iuuenum, turdorum,merularum, ac aliarum paruarum auium mõtanarum carnes exhibeantur. Cappares quoque, & colymbades cum aceto cõducunt.Inter olera vtrũque intubum,ſonchus,ac ſenecio competunt, præſertim ſi cum prædictis carnibus decoquantur, in quibus etiam ea quæ extenuandi vim poſſidẽt, miſceri poſſunt,potiſſimùm ſi febris non adſit, veluti perpetuò vitari debent, quæ infrigidandi vim habent,ac craſſam, lentamque pituitam gignere poſſunt,ceu legumina ſunt,piſces, lac, caſeus, præſertim vetus,panis non fermentatus,&cuncti cibi,qui ex eo parari poſſint. Quãtitas autem prædictorum ciborum multa pro vna vice non ſit,ſed ſæpius exiguo cibo vtendũ.Porrò cum &ipſe è genere eorum ſint,quæ tota ſubſtantia præter naturam ſint,prorſus quoque eos è corpore expelli conueniet,ex Galeni decreto decimoquarto meth medendi.cap.vlt. Expelles autẽ(vt ipſe inquit)ſi priùs necaueris. Necabis verò amaris medicamentis, viuentes nanque obſiſtunt inteſtinis adhærẽtes. At mortui vna cùm ſtercore expelluntur, expelluntur cum hoc etiam viui,ſed ſtupefacti,&vti quiſpiam dixerit,ſemimortui facti.Verùm quoniã non ita vehementiora medicamenta deſiderant teretes,quemadmodum lati, & aſcarides,vt patet eodem 14. methodi medendi, cap.19.propterea de medicamentis, quæ teretibus competunt primo pertractabimus, quorũ primum abſynthium eſt,ab eodẽ Galeno ibidẽ deſcriptum præſertim ſi pueri nõ fuerint, ipſius autem cremor aſſumatur aut etiã abrotoni,vt inquit Aëtius. Pueris verò mixarũ decoctũ mentha admixta præbeatur,ex eodẽ auctore,febre non exiſtente,aut ſi eadẽ ſit exigua.Illud etenim animaduertendũ eſt, quod ſi febris adſit,& eorum curatio, cũ ea quæ febricitantibus conuenit,coincidat,mitioribus,ac ſimplicioribus ſanè remediis vti oportet, ab acribus autem febres magis exacuuntur. Potui igitur dabitur (vt Paulo viſum eſt) chamæmelorum,vel myxariorum decoctum,aut etiam ipſamet myxaria decocta eſui præbeantur,vel eorundem decoctum chamæmelorũ cũ modico roſaceo, vt Aëtius aſſerit. Item ſereos ſuccus aut coriandri ſemen cum aqua calida, vel cum poſca.Similiter & auriculæ muris decoctũ, vel cornu ceruini ramẽtum, ac olei immaturi amariſſimi cochlearia duo abſorbeant.Nã qua amarum eſt(vt idem Paulus fatetur)lumbricos occidit, qua lubricum,detrahẽs ipſos cum ſtercore reddit. Sunt etenim amara omnia nedum ad interficiẽdos lumbricos idonea, verùm etiam ad fœtum viuum enecandum,& mortuum eiiciendum, quemadmodum liquet octauo de ſimplicium medicamentorum facultatibus,ca. de filice,ac etiam de myrrha.Et propterea idem oleum omphacinum cum ptiſana decoctum præberi debet, Aëtio teſte. Cunctis verò tam infantibus,quàm adultis febrientibus,vel non febrientibus,ex eiuſdem auctoris teſtimonio confidenter exhiberi poſſunt, etiam ſi trimeſtres fuerint infantes,vermes terreni cum ſapa. Si verò ſapã non admittant cum hydromelite, aut vt libet præbeto,nihil veritus.Neque vtilitate contempta, ſeptem numero dato.Nos verò cùm ſyrup.ex acetoſitate citri infraſcripti puluiſculi drachm.j. indifferenter infantibus,ac adultis febrientibus,& non febrientibus exhibere conſueuimus. Qui recipit ſeminis,quod lumbricorum vocant, drach ij. cornu ceruini vſti,ſeminis citri,& portulacæ ana drachm. j.& s.fiat puluis. Item eiuſdẽ acetoſitatis citri vnc. j.& vnc.s.ſucci menthæ aſſumentes, laborantibus ſæpè ſalubriter tribuimus. Cataplaſma inſuper (ex Aëtij teſtimonio) confici poterit ex lupinorum farina in hydromelite decocta, illúdque imponendũ. Vmbilicus autem felle taurino illiniatur, aut melanthio cum lacte muliebri trito,ſeu abſynthio,aut abrotono pinguibus ficubus admixtis.Inſuper vniuerſa ſpina ex medulla ceruina inungatur,Humido etiam fotu ex oleo chamæmelino,vino, abſynthio, & aloë præcordiis accõmodato (vt inquit Paulus) vtare,præſertim ſi ægrotãtes inflammationem, ſeu diſtentionẽ in viſceribus experiantur.Atqui nos ex theriaca terra lemnia, luto armeno, aqua roſacea, ac aceto medicamentum parantes temporibus,naribus iugulo ac carpis vtriſq; applicari pręcipimus. Ex vtraque item mẽtha,&abſynthio,ac perſicæ foliis inſimul contuſis adiecto aloës pulũere, lupinorum farina,atque torrefactis micis panis cũ aceto, & aqua roſacea medicamentum ventriculo imponendum paramus.Interim chiam maſtichẽ,ac cinnamomum adiiciẽtes.Inſuper ex abſynthij,ac perſicæ foliis contuſis, felle taurino,aloë, ac farina lupinorum

Lumbricorũ curatio.

Victus ratio.

Medicamentorum ratio.

Teretum lumbricorum medicamenta.

pinorum adiectis,cum oleo de absynthio,&amygdalarum amararum cataplasma ex oxymelite paramus,vmbilicoque imponimus. In quem etiam vsũ Paulus ceratum probat sumptis aloës,absinthij,farinę lupinorum,seriphij,melanthij,singulorũ scrup. 6.ceræ vn.j.s.chamæmelini quod satis est,felle taurino arida læuigantur,& ceratum conficitur.Si autem febres non molestant,quinimo ad integritatẽ, aut totius morbi declinationẽ ventum est, acrioribus,ac efficacioribus medicamẽtis vtendum erit, præsertim robustis corporibus.In quem vsum seriphij decoctum,vel calaminthæ, seu ptereos vtẽdũ, vel cardamonij semen,vel mali punici acidi radicis ius ad tertias redactum præbeto,vel sãtonicum,vel abrotonum, vel etiã ambo simul cum melle in catapotia cocta,vt inquit Paulus,aut brassicę,seu erucæ semen læuigatur,seu absynthium solum, quod etiam frequenter abundè fuit.Similiter si terni lotæ aloës scrupul.præbeantur,remedium est laudatissimum,eodem auctore , acetum etiam scyllinũ præsertim ætate prouectioribus confert, vt ipse inquit chamæpithyos, marrubij, ac etiam helenij decoctum, thymi, & pulegij. At Celsus contritum semen vrticæ,aut brassicæ,aut cumini cum aqua,vel mentham cum eadem, vel absynthium decoctum, vel hyssopum ex aqua mulsa, vel nasturtij semen cum aceto contritum, & pueris dari iubet.Prodest insuper ab inferioribus partibus mulsam iniicere copiosiorem, quo lumbrici mellis dulcedine illecti deorsum descẽdant,vt idem inquit Paulus. Nos verò in hunc vsum consueuimus cũ pauco sale,aut saccharo lac per clysterem iniicere asininũ, aut caprillum. Quandoque verò ex gallinarum, seu pullorum iure, saccharo, & ouorum luteis clysterem componimus,ac iniiciendum mandamus.Si autem putrefacti lumbrici in alto corporis, aut per pharmacorum potiones enecati non excernantur, sed potius vapores sursum mittant,educendi sunt, aut aloës, (vt inquit Paulus) aut medicamenti amari ex ea confecti potione,In quem etiam vsum, si febris valida infestet, rhabatbarum cum melle rorido in myxarum,ac tamarindorum decocto dissolutum præbere consueuimus.Quandoque etiam, febre valida non existente,agaricum imponimus, ac cum prædictis commixtum exhibemus. Neque enim(vt ipse Paulus refert)expers præsidij erit mediocris alui euacuatio:& in vniuersum omnia,quæ lumbricos educunt,aut per acredinem occidendo, aut per amaritiem subducẽdo, aut ad excretionem irritando, aut per consequentem ad ea quæ exhibentur,lumbricitatum efficacia cognoscuntur, vt liquet ex Aëtio. At si qui sunt, qui lumbricis cum alui profluuio infestentur,eos fluorem inspissando, & concoctionem,tum per cibos,tum per cataplasmata in melius permutando curare oportet.Inquãtum enim fluxiones inualescũt,tantum etiam lumbricorum generatio augetur,vt idem Aëtius testatur.Qua de re prępotationibus vtendum erit,inter quas plantaginis succus est præferendus,ipsãmque plantaginem aridam absumant,nam ex æquo vtrique& fluori,& lumbricis efficax est.Licebit autem & in hoc casu vermibus terrenis, quemadmodum antea dictum est, vti. Cõiicienda ita sunt in cataplasmata ad fluxiones sistendas concinnata ea,quę ad lumbricos sunt prędicta,& quę fluorem nõ exacerbãt, velut est absynthium,abrotonum,santonicum,malicorium,acacia,& balaustiũ,galla, pteris,

eisque similia cum cruda,hordeáceáq; farina(vt liquet ex Aëtio,& Paulo.)Insuper extrinsecus ventri imponatur medicamẽtum ex aloe,melino,& vino. Hoc etiam appetẽtiam excitat:sæpiùs autem & absynthium cum eisdem misceatur,vt inquit Paulus.

Latorum lũbri[illegible] cura[illegible]o per medicamẽta.

Latorum verò lumbricorum curatio licet cum prçcedenti concordet ex Aëtij, & Pauli testimonio, quare iam dictis etiam vti possumus,tamen vt Galeno visum est 14.metho.meden.id quod etiam videtur confirmare Celsus præcitato loco,vehementiora medicamenta lati lumbrici desiderant, quàm teretes.Huiusmodi est filix (inquit Galenus eodem loco)maximè radix eius,vt idem Galenus scriptum reliquit octauo de simplicium medicamẽtorum facultatibus,latũ enim lumbricum interficit, si quis eam drachm.iiij. in melicrato ebibat,vt ipse refert. Ad quem modum mirum non est partum viuum enecare,& mortuum eiicere. Item centaurij decoctum potum, & ab inferioribus partibus inditum, calaminthæ,dictamni,vel pulegij cõfert,vt ex Paulo liquet. Poterunt etiam & in potu vermes terreni(vt dictum est) exhiberi. Propriè autem ad ipsos facit auriculæ muris succus duorum cyathorũ mẽsura cum vno cyti cyatho,potatus,celerrimè namque ipsos educit,vt liquet ex Aëtio.Nec minùs aqua potui dari debet, in qua lupini, aut cortex mori decoctus sit,aut cui adiectum sit cõtritum,vel hyssopum,vel piperis acetabulum,vel scãmoniæ paululum,vt Celsus testatur. Vel in hunc modum (ex Aëtio medicamentum paretur. Recipe corticis radicis mali punicę acidę in suprema parte delibrati,piperis cuiusque drachm.iiij.cardamomi drac.6. marrubij drach. ij. mellis despumati quantum sufficit,præbe ex eo cochlearium,post allij comestionem(vt ipse præcipit.) Id quoque medicamentum Paulus scriptum reliquit.Verùm vt ex toto affectus discutiatur,vt idem inquit,theriacen quoque exhibebis.Pari modo,& qui ascarides nominantur, vehementiora medicamenta desiderant,ex eiusdẽGaleni decreto, minimeq; eorum curatio negligenda est, sed citra dilationem perfici (vt inquit Aëtius) debet.Quare acri muria infusa,aut absynthij decocto oleo admixto vacuandi sunt,vel cẽtaurij decocto cum nitro,& melle, aut absinthij, aut chamæleontis,aut hyssopi,vel pulegij,seu calaminthę, aut lupinorum. Infantes verò glandibus ex melle cum salis momento vacuari debẽt,vt inquit Paulus.Poteris & tu prædictis glãdibus adiicere stercoris muriũ,salis gemmæ,agarici, ac pulueris hieræ simplicis parum.Vbi verò recremẽta prodierint, affectu, locus illiniendus est simplicibus quibusdam medicamentis,vt acacia,hypocistidis,rhoisq;succo cum alumine liquido, aut alio eiusdem generis adstringenti medicamento.Coacta etenim ab adstringentibus affecta pars corroboratur, aptitudinémq; ad animalculorum generationem amittit,atque ascaridas ipsos excludit, vt liquet ex Aëtio. Eadem quoque,ac similia adstringentia in aqua maris,aut adstringenti vino decoquantur, & eo calido aluus foueatur, ac irrigetur. Cæterùm ab eodem Aëtio medicamentum pueris & iis qui perfectæ sunt ętatis conuenientissimum scriptum est, id verò est, Carnem veterem salitam pinguedine derasa sublõgam,& rotundam formabimus, atque ita adaptatã podici,ac adstrictiori ani parti intrudemus,ligamẽtóq; adhibito,quandiu sustinere possint,inditam sinemus,deinde soluemus:prædictáque infundemus,

cap.9.
8.de simp. facult. ca. de silice.
Ascaridũ medicamẽta.
14 metho. in fine.
Aet.libr. 9.ca.42.
Li.4-c.58

atque illinemus. Idē etiam remedium sæpiùs repetētes, in quam etiam figuram casei, præsertim quod vulgus siculum nominat, portio quædam si redigatur, melléque illinatur, ac sæpiùs immittatur, confert, vt nos non raro experti sumus. Conducit quoque ad teretes educendos etiam infantibus.

Περὶ ἡπατικῶν. Id est, De hepaticis, vel iis, qui iocinoris imbecillitate laborant.

CAP. LXXXII.

HVic parti, quemadmodum & cæteris omnibus, duplex morborũ genus euenire consueuit, Galeno teste quinto de locis affectis, ca. 7. Quorũ vnum à sola intemperie citra tumorem, præter naturã ortũ habet, alterum vni vnà cũ intemperie tumor quoque infestat, vt inflammatio, erysipelas, scirrhus, inflatio, aut à crassis, & viscosis humoribus obturatio (idque in extremis vasorum partibus) interdum etiam abscessus, aut exulceratio ipsum exercēt, vt liquet ex Paulo ca. 46. libri tertij. Nos verò de iis hepaticis affectib⁹ pertractare hîc intēdimus, in quibus affectus ipse, iocinoris imbecillitas duntaxat est, nãque hos solos propriè iocinorosos, seu hepaticos medici nominare consueuerunt, quando videlicet, citra aliquod manifestũ in viscere malum proprijs actionibus debilitatur, tunc etenim ęgrum hepaticum appellant, vt liquet apud Galenum cum quinto de locis affectis, & octauo de compositione medicamentorum secundùm locos, tũ etiam tertio de causis symptomatũ, quem postea secuti sũt Paulus præcitato loco, Aëtius capite primo libr. decimi, & Alexander capite tertio libri octaui, quemadmodum etiam cœliacos & stomachicos vocare consueuerunt eos, qui neq; inflammationem, neque aliquem alium præter naturam tumorem in visceribus habent, sed tantùm imbecillitate laborat ventriculus, seu stomachus. Cùm verò viscus hoc non vnam duntaxat, sed plures actionum facultates habeat, contingátque sæpè vnam ipsarum præcipuè lædi, interim duas, & tres, atque etiam omnes quatuor simul, vt liquet apud Galenum præcitatis locis, præsertim eodem octauo de composit. medicamentorum secundum locos, ca. 6. munus autem vnius est attrahere cibũ, & alimētum in sese, alterius verò ipsum attractum obuoluere, & cōtinere donec permutãs ipsum suiipsius faciat partem, quæ facultas (permutans scilicet) principalissima, & ferè prima ipsius est, quã alteratiuam vocamus, hæc inquam concoquere, permutare, seu alterare, atque assimilare sibiipsi alimētum debet, at ea, quæ iuxta hanc alterationem remanēt recrementa per aliam facultatem, quam excretiuam & expulsoriam nominamus, expelluntur, harúmque facultatum quædam omnibus corporis nostri partibus communes esse dignoscantur, ceu attratrix, retentrix, & epultrix, velut etiam reliqua, quę generatim alteratrix nũcupatur, speciatim vero huic visceri (quam principalissimam ejus nominauimus) sanguifica appellari solet, vt eodem quinto de locis affectis, patet, ac sexto de Hippocratis & Platonis decretis, propterea cùm iocinoris imbecillitatem dicimus, non eam, ex qua facultates illæ, quæ communes sunt singulis corporis partibus, imbecilles redduntur, intelligere volumus. Nam si hoc modo subintelligeretur, non propria esset iocinoris affectio, sed communis singulis corporis partibus, veluti & tres illæ facultates, attratrix videlicet, retentrix, ac expultrix communes sunt, sed eiusdem iocinoris propriæ facultatis imbecillitatem subintelligimus. Appellamus autem eam propriam, propterea quòd nulli alteri corporis parti communis sit, seu cæteræ modo dictæ: & quãuis ea cōtineatur sub alteratrice facultate generatim dicta, speciatim tamē sanguifica vocatur, ex propria dicti iocinoris essentia, seu substantia, ac peculiari quadam eiusdem intemperie orta, ex qua substantiæ proprietate, ac specie propriam quoque esse functionem oportet, veluti in singulis aliis instrumentariis partibus, ex substantiæ proprietate propria quædam functio consequitur, & propterea redditum à ventre succum sibiipsi similem efficit, maximè nanque rubrum & ipsum cernitur, perinde ac sanguis, idcirco carni, substantiæque suę, quę à quibusdam Medicis parēchyma nũcupatur, quasi interfusionem dixeris, prædictum succum similem efficit. Nam vnumquodque instrumentarium animalis membrum compositum cùm sit ex alijs simplicioribus partibus, propriũ quiddam in substantia ita adeptum est, vt nihil aliud in vniuerso animalis corpore simile reperiatur. Nihil itaque mirandum est, si iecoris corpus ex propria sua natura functionem propriam consequutum sit, quæ quidem sanguis generatio existit (Galeno auctore præcitato libro sexto de Hippocratis, & Platonis decretis, & quarto de vsu partium (cùm vnumquodque membrum succo substantiæ suæ quàm simillimo nutriatur, eúmque sibi alterando, & immutando præparet. Sanguinis igitur generationem nihil aliud, nisi caro iecoris procurabit, quæ quidem caro, sicut suprà demonstrauimus, proprium corpus iecoris est. Cum itaque hæc oblæsa est propter imbecillitatem duntaxat ex aliqua intemperie ortam, tum hepaticum affectum peculiariter ipsum nominabimus, ac ęgrum hepaticum appellabimus. Nec quispiam mirari debet, quòd affecto iocinore ac eiusdem propria substantia oblæsa, ceu quauis alia nostri corporis parte, vna duataxat eiusdē functio vitietur, reliquis illæsis permanentibus, licet omnes ex proprio temperamēto, ac substãtia eiusdem oriantur, nec quòd omnes eius virtutes simul lædantur, aut aliæ magis, aliæ minus, aliæ illæsæ in totum sint (vt Galenus scriptum reliquit tertio de causis symptomatum) non enim omnes (vt ipse inquit) similem instrumentis statum requirunt, quo fit, vt licet tota particula secundum eius temperamenti proprietatem agat, tamen in quolibet instrumento aliàs alia facultas, vel fortior, vel imbecillior fit, facta ad actionem relatione, vt eodem quinto de locis affectis, liquet. Verùm cùm functio hæc peculiaris ipsius iocinoris existens trifariã, velut quælibet alia, lædi possit, neque etiamsi quomodolibet ipsa oblædatur, hepaticum nominabimus. Nam si ablata esset, aut eadem vitiata, nequaquam hepaticus affectus dici posset, sed cùm ipsa duntaxat diminuta fuerit (vt liquet apud Galenum eodē octauo libro de compositione medicamentorũ secundum locos, & tertio de causis symptomatũ (quo loco similem affectũ iocinori incidere in hepaticis dixit, iis qui imbecillo vētri accidunt quãdo is quidem appetit, sed cibos, quos sibi admouet, cùm nō cōcoquat iisdē grauatur, & semicoctos ad intestina demittat, atq; is quidē ad vomitũ quoq; cōcitatur. Iecur autē, cũ vomitione aliquid ad portionē facit, quòd

Marginal notes: Hepatici, seu iocicorosi qui appellentur. 5. de lo. affe. cap 7. 8. de comp medic. sec. loc. cap. 6. 3. de caus. symp. ca. 2 — 5. de lo. affe. cap 7. 6. de Hip. & Plato decret. ca. 4. & 8. — 6. de Hippoc. decre. ca. 8. 4. de vs. par. ca. 3. — cap. 3. — cap. 7. — 8 de cōpo. med. sec. lo. cap 6. 3. de caus. sym. ca. 2.

quòd nutrimentũ per vasa quæ in mesenterio sunt, veluti per ora quędam attraxit, rursus per eadẽ semicoctum ablegat. Quo fit, vt hoc symptoma (vt ipse refert) semicoctorũ ciborũ vomitioni ad portionem se habeat. Verùm quanquam id accidat circa initia, nondum magnam debilitatem hepate habente, sed adhuc concoquere, & alimentum alterare velut ad formam sanguinis potẽte, aucta tamen affectione distributum alimentum diminutè cõcoctum ad sanguinem in viscere priùs existẽtem admiscetur, corrumpitúrque temporis progressu etiã hic vnà cum alimento circa ipsum non cõcocto, vt præcitato libro 8. de composit. medicam. secun. loc. cap. 6. patet: exinde fit, vt nedum diminutè, sed etiã deprauatæ functio oblæsa sit. Ex iis itaque constat affectionem hepaticam, de qua hic verba facimus, nihil aliud esse, quàm imbecillitatem actionis propriæ eiusdem iocinoris ex aliqua intemperie ortam citra aliquod aliud manifestum in viscere malum. Nam omnium facultatum essentiã in peculiaribus partium temperaturis consistere clarum est in Galeni doctrina, præsertim libro primo de præsagitione ex pulsibus, libro de multitudine, ac quinto de locis affectis. Proinde non ab re, cum iecur ad aliquam octo intemperaturam labitur, virib[9] ipsius, ac propriæ eius facultati noxa accidit. Quòd verò in hac affectione iecur oblæsum sit, ex eiusdẽ propriæ facultatis noxa liquet. Percipitur autem ea ex specie excretionis (veluti etiã assimilarunt, qui ante Galenũ fuere) maxime simili carniũ loturæ, præsertim cruentarum, atque recenter enectarum. Quinimò si quis id, quod excernitur, aquosum sanguinẽ nominet, clarè quoque illud interpretari videtur, quemadmodum scriptum est ab eodẽ Galeno præcitatis locis, tertio scilicet de causis symptomatum, octauo de compositione medicamentorum secundum locos, & quinto de locis affectis. Nam si fæci sanguinis similia per aluum excremẽta deiiciãtur, ita quòd qui excernitur sanguis & nigrior, quàm pro natura, & splendẽs apparuerit, vtpote sanguine, & nigra bile commixtis, licet iecur affectum quoque esse coniiciendum sit (vt eodem quinto de locis affectis, liquet) indicium tamen est ipsius hepatis superassantis sanguinem. Quare eius affectio humidę deiectioni ventris est assimilis, quę ad exactam quidem perducta est concoctionem, non tamen diductionem est consequuta. Nam sicuti hanc quoque vẽter omnino ab ipsa grauatus excernere cupit, sic iecur vbi affatim diducti in ipsum nutrimẽti fructũ cæpit, non patitur id amplius apud se morari. Cùm verò id recta progredi quauis ex causa nequeat, necesse est retro ad ventrem recurrat, & propterea is, quem mox diximus, sanguis in tali affectione apparet, in qua non in propria essentia, veluti in modo dicta affectione iecur affectum est, nec peculiaris eius actio oblæsa, sed propter frustratam sanguinis diductionẽ ab eius multitudine grauatum, cùm ampliùs retineri non possit, necessum est retro iterum ad ventrem, ac intestina recurrat. Deuenit autem ad dictum statum, qui ex ventre in iecur deductus est succus, cum is, propterea quòd vlterius in corpus non diducitur, inubi diutius moratur. A nõnullis autem talis excretionis species dysenteria quoque nominatur, vt liquet tertio de causis symptomatum, seu prædicta cruenta deiectio, quæ ex iocinoris imbecillitate prouenit, appellari cõsueuit eodẽ Galeno teste libro quarto de articulis. Quanuis errent (vt ipse inquit quarto de locis affect.) hũc affectum putantes esse dysenteriam. Alexander hepaticam dysenteriam appellat. Interim verò cõtingit, quòd pars aliqua cùm affecta sit, viribus ipsius iam factis robustioribus, præsertim ob expultricis facultatis robur, per ipsum hepar expurgetur, etiam dum integra constat valetudine: sed tantùm ratione plenitudinis affecta, & proinde excretio sequitur synceri sanguinis, similis ei, qui ab hostia interfecta profundi consueuit, ac per circuitum repetit. Id autem euenire solet, vel mutilato aliquo membro, aut vbi quis in exercitatione educatus ad otium se cõuerterit, vel etiam mulieribus retentis menstruis, qui etiam affectus à nonnullis cruenta dysenteria vocatur, in qua affectione neque iecur ipsum oblęsum est, quamuis per ipsum partium aliqua purgetur, propter aliquam iam dictarum causarum. Cum itaque sanguinolentæ excretionis per sedem (præter eam, quam in propria iam dicta dysenteria euenire diximus) tres sint differentiæ, vt eodem tertio de causis symptomatum, scriptum est, ea duntaxat iecur in eius propria essentia, ac facultate oblæsum esse ostendit, in qua per aluũ excernitur sanguinolentus humor, talis cõsistentiæ, velut si quis sanguinẽ cũ aqua cõfudisset, seu velut si quis victimę recens mactatæ carnes aqua lauisset (vt diximus.) Nã in alijs duabus, aut iecur oblęsum non est, aut secũdum aliam quandam facultatem noxam patitur, in qua item affectione sensim homo, moráque temporis læsionem in alimento, & colore contrahit, ceu sexto de Hippocratis, & Platonis decretis scriptum est. Ex quo duntaxat colore iecur affectum esse nouit Galenus (vt patet quinto de locis affectis.) Quòd verò ex eiusdem propriæ facultatis læsionis modo qualitas affectus percipi potest, nulli in dubium venit. Est autem id sympt. in genere noxæ functionum naturalium, alteratricis scilicet, ac magis speciatim sanguificæ ipsius iocinoris, quę nõ ablata, neque deprauata est, sed diminuta, ac imbecilla. Cuius imbecillitatis causa quęuis intemperies esse poterit, vt ex iam dictis colligitur, & licet hæc intemperies possit generari circa contentas in ipso iocinore venas & arterias, & iuxta materias in spatiis ipsarum contentas, necnon iuxta propriam ipsius hepatis substantiam, quam Erasistratus παρέγχυμα Græcè appellat, affusionem, seu perfusionem Latinè dixeris, vt eodem octauo de compositione medicamentorum secundum loc. cap. 6. a Galeno scriptum est, quoniam facultas hæc, quæ sanguifica dicitur, in iocinoris proprio corpore, seu propria substantia consistit (vt sexto de Hippocr. & Platonis decr. cap. 8. liquet) propterea & eadem substantia, seu idem corpus intemperatum reddi oportet quo affectus hic generationem habeat, nõ negantes, quòd interim primò, interdum verò secundariò ipsum oblædi possit, tunicis videlicet vasorum, aut humoribus in eorũ cauitatibus cõtentis, siue vtrisque primariò affectis. Calida igitur intemperie circa hepar existente, imbecillitatémq; iocinoris generante colliquationes fiunt primùm humorũ, deinde etiam carnis ipsius hepatis, & euacuatur per ventrem bilis crassa, graueolens & abundè colorata, quemadmodum in pestillentibus febribus contingit, assat præterea eadem, & adurit cùm contentos in ipso humores, tum eos, qui per mesenterij venas deferuntur. Item in ea inappetentia adest, sitis vehemens, febris insignis, ac vitiosorũ humo-

Marginal notes:

Quid sit propriè hepaticus affectus, seu iecoris imbecillitas.

Lib. 1. de præsagi. ex puls. ca. 4. Li. de multitud. ca. 3. 5. de lo. affe. cap. 7.

Pars affectæ digno-tio.

3. de causis sympt. c. 2. 8. de cõp. med. secun. loc. cap. 6. 5. de lo. affe. cap. 7. Loco citat.

cap. 2.

4 de artic. cõmen. 40.

5. de lo. affe. loco citato. Alexand li. 8. cap. 3.

Sanguinolẽtæ excretionis differentiæ quot sint. cap. citato.

6. de Hipp. decr. ca. 3. Loco citat. Quis affectus sit.

Causa.

si ex calida intemperie fiat, signa.

rum vomitus, Galeno teste octauo de compositione medicamentorum secūdum locos, & quinto de locis affectis. Sæpè etiam æruginosa vomunt, ac similes apparent deiectiones. Linguam habent scabram, corpus siccum, & gracilius videtur tanquam iecore colliquescente, & in cruētas sanies cōtabescente. Temporis autem spatio etiam ex ipsa substātia tandem particulæ lōgè fœtidissimè deferri cernuntur, Alexandro teste præcitato capite tertio libri octaui. Cæterùm (vt ipse inquit) ex temperamēto ægri, ætate, anni tēpore, & prægresso victu reliquum licet firmioris cognitionis gratia capere. Nam temperamento calidi sunt, & tenues habitu, pilósque densos habent, curis dediti, & animo iracundi. Qui verò ex frigida iocinoris intemperie laborant, eis neque assiduæ excretiones, neque multæ fiunt, durat tamen affectus diutiùs, & per aliquos dies profluet ipsis venter maiori copia, cuius neque fœtor similis est iis, qui ex calore sint liquefacta, neque color similis, aut cōpages, verùm minùs graueolentia ab his excernuntur, speciē putrefacti sanguinis, non colliquatæ carnis habentia, aliquando id quod excernitur, veluti sanguis niger apparebit, verùm diligenter consideranti neque sanguis niger est, neque grumus, sed velut limus quidam sanguinis crassi, qui propè ad atram bilē accedat: & plures, ac ægrè iudicabiles colores circa eiusmodi affectionem in egestionibus apparent, & nonnulli eorum, non solùm non perdunt cibi cupiditatem, verumetiam interdum multò magis, quā antea se appetere aiunt, cōtentos autem in iocinore humores crassos, atque ad fluxum, & motum contumaces reddūt, id verò, quod ad ipsum fertur, & pituitosum & crudum, & semicoctum efficiunt, quemadmodū Galenus pręcitatis locis scriptum reliquit, facies in istis non collabitur, febris tamē languida in eis apparet, reliquum etiam corpus, temperamentúmque ad frigidius magis inclinare videtur, ad hæc pręcedens victus talis deprehenditur, item vita occisior, balnea copiosiora, & intempestiua, eáque post cibum, vt ex Paulo, ac Alexandro liquet. Vbi autem sicca fuerit iecoris intemperies, recremēta sicciora erunt, corpus siccius, & tenuius, sitim magis conciliat, & deiectiones alui paucæ, & crassiores apparebunt. Quemadmodum, si humida fuerit neque sitim efficiet, neq; siccitatē, sed magis etiā linguæ humiditatē, neque vlla sitis vrget, & vultus totúmq; corpus diu non collabitur. Postea autē deiectiones ventris plurimę apparent, magisq; tenues, & aquosiores reddit humores, vt liquet ex præcitatis auctoribus. Si autem humida, vel sicca intemperies calidę, vel frigidę fuerit admixta, hęcmet indicia ipsam demonstrabūt insimul permixta, & pro ut variè permiscentur, varias indicabunt cōpositas temperaturas. Huius affectionis curatio haudquaquam despicienda est, quoniam nonnulli propter curantiū inscitiam (vt Galenus inquit quarto de articulis) perierūt. Quomodo autem causa fuere medici, vt ægrè morerentur, ibidem declarauit. Ex calida item intemperie, si iocinoris imbecillitas fiat, quamprimùm ritè curari debet. Nam tēporis spatio colliquationes ex ea fiunt, primùm humorū, deinde etiam carnis ipsius hepatis, quinimò totum corpus absumitur (vt ex Galeno, & Paulo liquet.) Nec minùs, si ex frigida intemperie ortum duxerit, paruifacienda non erit eius curatio. Nam tractu temporis, corrupto in viscere sanguine, febris

Loc. citatis.

Si ex frigida intemperie laborant, signa.

Si ex si. ca. signa.

Humidæ intemperiei signa.

Prognostica. Comm. 40

Gale. 8. de compositio. medi. sec. loc. cap. 6. Pau. lib. 3. cap. 46.

superuenire solet, quę tamen ab imperitis medicis vsque adeò negligitur, vt laborantem interdum nequaquam febricitare putent, quinimò si vltro ea intemperies frigida augeatur, permutabitur ad aquā intercutem, quemadmodum idem Galenus quinto de locis affectis, scriptū reliquit. Scopus autē curationis in huiusmodi affectionibus communis, ac primus est, iuxta intemperiei contrarietatem, hoc est, vt intemperiem ad contrarium deducamus. Peculiaris autem vnicuique per cuiusque cōtrarietatem: nam calidam dispositionem semper refrigerare oportet, frigidam verò calfacere, similiter humidam exsiccare, & siccam humectare, Galeno & Aëtio testibus. Cæterū pro eo scopo perficiendo, quæ à parte affecta sumitur indicatio adiicienda est, cùm princeps membrum sit, iecur vniuerso corpori dispensans alimenti materiam. Qua de re omnibus hepaticis remediis, pro quacūque intemperie curanda, tum quæ per os sumuntur, tum quæ forinsecus imponuntur, aliquid ex adstringentibus admiscere oportet, quo firmitas visceri conseruetur. Id quod scriptum reliquit Galenus 13. method. medendi, quem postea sectati sunt Paulus, & Aëtius. Si igitur calida fuerit iocinoris intēperies, aër eligendus est ad frigidum vergens, somnus moderatus, atque nocturnus, quies præcipienda, curarēque oportet vt aluus humecta sit. Quod si natura perfici nequeat, arte perficiatur lenitibus clysteribus. Immodicę animi perturbationes cauēdæ sunt ira præsertim, curæ, ac solicitudines. In vniuersum autem cibi erunt, qui mediocriter refrigerent, nec obstruant, vt inquit Paulus, atque illi magis deligendi sunt, qui probè distribuuntur, & robur, temperiémque inducunt, & vim abstergendis visceribus, aperiendísque efficaciam habeant, Alexandr. teste. Quapropter cremor ptisanæ, atque etiam ipsa ptisana magnopere conducunt. Seris item, & cichorium interim crudum, interim coctum cum coriandro assumptum. Item decoctum ipsius, succúsque epotus, denique mulsæ iniectus & calidis, & frigidis iocinoris vitiis opitulatur, vt inquit Paulus, eiusdem quoque generis sunt intubus, & sonchus, & cætera, eiusdem Pauli, & Alexandri auctoritate. In hunc etiam vsum lactuca quoque dabitur cum apij radice, & betę percocta, aut eadem per se, licet commodior sit, si acetum inter coquēdum recipiat: vt idem refert Alexander. Quandoq; eadem, & reliqua modò dicta olera in Gallinarum, seu pullorum iure decoquantur, quamuis multa iura, præsertim pinguia vitanda sunt, eorundem etiam pullorum, seu gallinarum, perdicum, seu phasianorum, turdorum, aut turturum, & paruarū auium carnes gustare poterunt cum aliquo prædictorum olerum decoctas, anserum quoque ventres conferunt, quēadmodum anates, ac omnia, quæ in paludibus degunt, nequaquam offerri debēt. Saxatiles pisces offerri possunt, & si non admodum magna fuerit calida intemperies, aut obstructio iocinoris, cibos validos offerre conuenit, qui ægrè conficiantur, vt patet ex eodem Alexandro. Cæterùm fructus pomacei, pepones, mala dulcia, & cotonea bene matura præberi possunt, item malorum punicorum grana, & ante cibum modicum, & cum pane dare conuenit, nam iecur admodum imbecille, & stomachum collapsum firmare possunt, vt idem inquit Alexander, maximè si æger ingenti siti crucietur. Pręberi insuper possunt cerasia, & pyra adstringentia,

cap. vlt.

Curandi methodus.

Gale. 8. de compositio. medic. sec. loc. cap. 6. Aët. libr. 10. cap. 1.

13. metho. cap. 16 & 17.

Victus ratio si ex calida hepatis intemperie fiat hepaticus affectus.

gentia,sorba,vel mespila, non tamen sæpiùs adhibita. Castaneæ quoque tutò sumuntur, nam boni succi sunt,& non citò à calidis intemperiebus corrumpuntur,præsertim decoctæ. Verùm nihil adeò hepaticis opitulatur,vt vua passa,quæ licet cõtemptibilis videri possit ob familiaré eius vsum,vt Galenus inquit octauo de compositione medicamentorum secundum locos,cap.7.hoc ipsum tamen(vt ipse refert)eam facit vtiliorem,nam cùm familiaris nobis sit, intantum adstringens est, quantum opus habet viscus affectum.Habet autem & vim concoctoriam crudorum humorum,& vim coërcẽdi maligna,estque ipsa haud facilè putredini obnoxia,& vltra hæc secundum totam substantiam visceri ipsi familiaris est,& propria Nuces autem,pistachia,& nuces pineas vitare oportet vt inimica(eodem Alexandro auctore.) Pro potu vinum omnino circuncidatur,nisi alterã ob causam(nempe stomachi imbecillitatem) illud requirant, tunc enim tenue, & quod Græci ὀλιγοφόρον vocant, & dilutum aliquod exhibeatur,vt Paulus præcipit. Verùm pro eo vtãtur succo malorum punicorum acidorum,aut aqua hordei,seu aqua in qua cichorium fuerit decoctum aut seris,siue sonchus,adiectis coriandri seminibus præparatis,Asclepiadis auctoritate,Galenus octauo de compositione medicamentorum secundum locos cap. 8.nonnulla medicamenta pro huius affectionis curatione approbauit, inter quæ primùm est,si succi cichorij cyathum vnum cum aquæ calidæ cyathis trib⁹ dabis,mellis attici cochleario addito, quod medicamentum Asclepiades, Antonij Musæ esse dicebat,aut picridis recentis, seu seridis recentis succi cyathum vnum cum aquę mulsæ calidę cyathis tribus. Est nanque prædictorum olerum,præsertim cichorij, & seridis facultas subfrigida,& subamara,ac moderatè adstringens,& propter has qualitates optima pharmaca calidis intẽperaturis ipsius hepatis existũt,vltra hoc enim quod moderatè refrigerant,amplius & robur visceri addunt per adstrictoriam facultatem, insupérque cõmissuras osculorum venarum in sima visceris parte ad eas,quæ in gibba sunt,extergunt,neque frigidas intemperies magnopere lædunt, quemadmodum quæ frigidam humiditaté absque adstrictione, aut amaritudine possident,facere solent. Vtilis autem non solùm succus ipsorum est, tum recens, tum exsiccatus,sed & ipsa olera exsiccata,tusáque, ac trita potui inspersa,& eorum decoctum in potu acceptũ,similiter & radices ipsorum, præsertim cichorij.Eiusdem quoque Asclepiadis auctoritate medicamẽtum approbat ex radicis chamæpithyos drac. viij.radicis cichorij drachm.iiij. contusis, & melle cocto exceptis,si eiusdem nucis ponticæ magnitudinem præbeas,& aquę calidæ ciathos tres insuper bibendos. Atqui melius fortè esset radicis chamæpithyos drachm.iiij.radicis cichorij drach. viij. assumere. Ex Archigene autem trifolij acidi decoctum ad tertias,& per triduum bibendum, datum pro vice cyathum vnum commẽdat,aut radicis rubi corticis heminam vnam,cum aquæ congio vno in nouo vasculo ad residuũ quartæ partis coquito, & ad succum per noctem sub dio expositum mellis cyathos sex admisceto,& ieiunis ad triduum bibẽdum dato.Similiter senecionis decoctum,tanquam valdè commodum approbat. Aëtius quoque præter seridis,ac intubi succum, senecionis etiam succum,aut decoctum, seu etiam perdicij succũ commẽdabat. Quinetiam Philonis antidotus semel tamen exhibita(vt ipse refert)omnem aliquando calidam intemperiem mirabiliter sanauit, id quod priùs scriptum reliquerat Galenus eodem octauo de compositione medicamentorum secundum locos, cap.7. Nec mirum si semel tantum exhiberi debeat, quoniam (vt idemmet Galenus testatur) nullum hepaticum pharmacum vehementer refrigerans esse debet. Nos verò ex cichorij succo, seu hortulanę(quam scariolam vocãt)syrup.parari pręcipimus, ac prædictis exhibemus,interim oxysaccharum,aut syrup.ex succo, vel infusione rosarum adiicientes.Item in morsulis medicamentum componimus, quod recipit triasantalorum drachm. j. diarrhodõ abbatis scrup.j.seminis cichorij scrup. s. vuarum passarum drac.iij.seminum melonũ drach. iiij.sacchari dissoluti in aqua rosarum, & cichorij quantum satis sit,formentur morsuli, quorum quilibet sit ponderis vnc.1. exhibeatúrque cum pauca aqua,in qua folia,& radices cichorij,vel hortulanę endiuiæ fuerint decoctę.Extrinsecus autem epithemata adhiberi possunt.Vt,Recipe succi cichorij,& hortulanæ endiuiæ,& lactucæ,seu solani,singulorũ vnc.iiij.aquę rosarum rubearum,& cichorij,seu endiuiæ ana li.j santalorum,corallorum rubeorũ,cuiuslibet drac.4.aceti albi vnc.2.misceantur,& fiant epithemata,ęstate sub frigida,hyeme verò actu calida. Poteris insuper hoc vnguento vti,Recipe olei rosacei,de absynthio,myrtini,& de papauere, seu nymphęa ana vnc.1.santalorum omnium,& corallorum rubeorũ ana drach.2.succi cichorij,& lactucæ,singulorum vnc.s.aceti parum, & ceræ quantũ sufficit,fiat vnguentum. Insuper ex foliis plantaginis,& cichorij,ac malo cotoneo in aqua & oleo rosaceo decoctis,ac cõtusis,adiecta hordeacea farina & exiguo croco cum pauco aceto,fiat cataplasma, & vtere. At vbi frigida intẽperie iecur laboret,contrariis pugnandum est.Quapropter vniuersa victus ratio ad calidum vergere opus est. Cibi qui promptè concoquantur,ac boni nutrimenti sint offerendi,hinc panis cum vino rectè assumitur,Alexandro & Paulo testib⁹,ex oleribus brassica bis,térve incocta potiùs conuenit in gallinarũ,pullorum,seu perdicum iure,phasianorum,aut starnarũ,item carnes prædictarum gallinarum,perdicum,phasianorum, pullorum,starnarum,aut turdorum,aliarumq; paruarum auium gustare, atque anserum ventriculos, vt inquit Alexander. In quarum carnium iure serpillum,satureia,hyssopum,fœniculus,sampsuchus, oreoselinum,ac similia decoqui poterunt, condiẽdáque iura sunt,cinnamomo,aut caryophyllis, interim quoque,sed rarò,prædictas carnes assas edãt, præsertim cùm alios cibos ægri fastidiant.Inter pisces maximè omnium nullus,etiamsi assetur, conducit. Insuper castaneæ mediocriter assæ iuuant, si non admodum crebrò edantur. Cõueniunt quoque & vuę passæ.Pistachia autẽ,& amygdalę caueri debent, eo quòd facilè corrumpantur, & oleosa sint,própteque in bilem mutentur,& recrementum asperius reddant, vt hinc venter magis, crebriúsque irritetur, vt ex eodem Tralliano libro octauo cap.4.liquet. Pro potu vino vtantur,præsertim tenui & odorifero, nam ipsum conuenientissimum existit, quoniam nutrit, concoquit, roborat, & putrefactioni resistit, & si intemperies ex humiditate facta sit,& frigiditate,eam citra omnem molestiam,ac securè sanat, Galeno teste eodẽ octauo de

Medicamentorum ratio.

Topica.

Si ex frigida intẽperie iecur laboret curatio.

Victus ratio.

compositione medicamentorum secundum locos, cap. 7. Quod ad medicamentorum rationem attinet, calfaciētia adhibeantur. Verùm magis, minúsve calfacientia, pro frigiditatis obtinentis magnitudine accommodare oportet, vt idem inquit Trallianus, in quem vsum filicis, vel anethi succi cyathū vnum cum aquæ mulsæ cyathis tribus dato, ex Asclepiadis auctoritate. Item nardi celticę partes tres, absynthij partē vnam, tusa, & cribrata melle cocto excipito, & mystrum delingendum dato. Vel Recipe anisi, seminis apij, asari, amygdalarū amararū mundatarum, singulorum drachm. 4. præpara cum aqua, & reduc in pastillos, ac exhibe drach. 1. cū vini diluti cyathis tribus: febriētibus autē cum aqua mulsa, aut costi triti cochlearium præbe cum aquæ mulsę calidę cyathis trib⁹. Insuper fœniculi recipe drachm. 1. petroselini drach. 2 anisi, amygdalarum amararum, absynthij, singulorū drac. 1. croci myrrhæ vtriusque obolos tres, excipe aqua, ac redige in pastillos, & dato drach. 1. vt suprà dictum est. Hæc ex Asclepiade. Verùm eorum medicamentorū quædam magis, quædam minùs excalfaciunt, vt liquet ex componentibus ipsa. Propterea eisdē vtare, prout, intemperies exigit. Similis quoq; ratio habeatur omnium, quæ infrà cōscribentur intus, & extra adhibita. Atqui idem Galenus præcitato loco antidotum Cyphoidem, ex Andromachi auctoritate magnopere commendat, ac cuncta, quæ eius compositionem ingrediuntur, accuratè examinat. Eius autē descriptio talis est, Recipe vuæ passę carnis drach. 25. aliàs centum: croci drach. 1. aliàs obolos 3. calami drach. 2. s. bdellij drac. 2. s. cassiæ sesqui drachmam, cinnamomi obolos 3. spicæ nardi drach. 3. floris iūci odorati drach. 2. s. myrrhæ drac. 4. terebinthinæ drach. 4. ramentorum aspalathi drac. 2. mellis drac. 16. vini quod satis est. Aëtius calefacientibus, ac firmitatem addētibus vtēdum esse præcipit, velut est, nardi spica, capniū, semen pelecini, & quę his similia existūt. In quem etiam vsum miro quodammodo conducit compositū Galeni ex malorum cotoneorum succo medicamentum, in fine 6. libri de sanitate tuen. descriptum, non magis salutare (vt ipse refert) iis quibus vētriculus imbecillus est, quàm iis quibus inualidū iecur existit, ceu ipse in nōnullis, præsertim in primogenito filio illustris Ducis Thermularū expertus fui, qui ex iocinoris intēperie frigida, hepatica dysenteria (vt dicunt) laborabat, quibusdam tunc temporis medicis inuitis, corpore tamē priùs purgato, vt cap. de diarrhœa, scriptum est. eius autem compositionem, ac assumēdi modū cap. de ἀνορεξία, studiosi requirant. Poteris etiam in eundem vsum præbere syrup. ex absynthio, ex fumariæ succo, aut de byzantiis cum additione, seu de eupatorio, ac nōnulla antidota calefaciētia, ceu aromaticum rosaceū, dianisum, diacinnamomum, diathodon abbatis, diacalaminthamn, & reliqua huiuscemodi, vel hoc nostro efficacissimo medicamento vtare, Accipe seminis anisi fœniculi, apij, & plātaginis sing. grana 4. costi, glycyrrhizæ ana scrup. 1. cassię ligneę, cinnamomi vtriusq; scrup. s. vuarū passarū drac. 3. croci, spicę, calami aromatici, & schœnuanthus, ana grana 2. s. cornu cerui vsti, & amygdalarum amararum cuiuslibet drach. 1. seminum melonum drac. 4. sacchari dissoluti in aqua rosacea quātum satis sit formentur pastilli, quorum vnum vice qualibet assumat cum exiguo vino albo odorifero. Si vero tractatu temporis, ob frigidam intemperiē

Medicamentorum ratio.

Gale. libro citato ca. 8

8. de compositio medicam. sec. loc. cap. 7.

humor etiā pituitosus sāguini permixtus in viscere putrescat, seu corrumpatur, retineatúrq; in ipso iocinore, aut venis circa ipsum, ac febris superueniat, ipsum euacuare oportet, his medicamentis, quę nedum educendi pituitam facultatem habent, sed etiā viscus ipsum roborandi, cuius farinæ agaricum est (Paulo auctore) quē sectatus est Arabum princeps. Id quod nedum ratio, & auctoritas, sed experiētia comprobat. Nanque prædicto ægro, reliquis medicis omnino pugnantibus audacter exhibui, exigua quantitate myrobalanorum chebularum, ac rhabarbari adiecta, nedum semel, sed bis, ac feliciter successit, ceu in nonnullis aliis & ante, & post eum expertus fui, quemadmodum cap. de diarrhœa, fusiùs conscripsimus. Nec minùs, si circa ipsum iecur biliosus retineatur succus, medicamento ipsum educente purgandus erit, quod vim etiam habeat ipsū corroborandi, veluti rhabarbarum est, ac reliqua, quæ eodem cap. de diarrhœa, ac dysenteria, recensuimus. Nāque in hunc vsum (vt Paulus refert) idonea medicamenta, quæ ad cœliacos, & dysentericos scripta sunt, deligi debent. Extrinsecus vero illitiones faciendæ sunt ex oleo chamæmelino, nardino, anethino, sampsuchino, & lentiscino, seu de absynthio vel in hunc modum vnguentum paretur, Recipe succi eupatorij, marrubij, & fumarięana drac. 3. asari, spicæ nardi, & celticæ ana scrup. 1. cinnamomi, iunci odorati, & ligni aloës ana scrup. s. olei rosacei, chamæmelini, & de absynthio ana vnc. 1. cerę quod satis sit, & aceti parū, misceātur, & fiat vnguētū. Item ex fœnugręci, farina hordeacea, seminis lini, ac lupinorum ana drac. 4. florum chamęmeli, eupatorij, absynthij, meliloti, & iunci odorati, singul. scrup. 1. myrrhæ, mastiches, & corticum thuris cuiuslibet drach. s. olei anethini, nardini, rosacei, ac de absynthio, cuiuslibet drac. 1. ceræ, quod satis sit, fiat ceratū, & vtare. Nec minùs & epithemata quoque conueniunt, quæ in hunc modū parētur, Recipe succi eupatorij, marrubij, fumarię, ac cichorij ana li. s. deinde Recipe radicis capparorū, filicis, & cichorij, cuiuslibet drac. 3. absynthij, florū chamęmeli, ac foliorum plātaginis ana p. s. chamędryos, chamæpityos drac. 4. seminis dauci, anisi, & fœniculi ana drach. 1. spicæ, stœchadis drac. 1. s. fiat decoctum secundum artem in aquæ pluuialis sufficienti quantitate, de quo Recipe libr. 2. miscetoque cum prædictis succis, ac aceti vnc. 2. adiicito, & vtare. At quoniam humidæ huius visceris affectiones exolutum, & imbecille ipsum facere solent, veluti sunt articuli laxati, siue cum frigiditate, siue cū caliditate, siue sine his laxatis ipsius sola cōstiterit, penitus adstringentibus pharmacis opus habent (Galeno auctore octauo de compositione medicamētorum secundum locos, cap. 8.) Verùm hoc (vt ipse inquit) aut cum calfaciētiū mixtura, si frigida qualitas prædominetur, aut cum refrigerantium, si calida. Aëtius verò in humida intemperie, iisdē oleis discutientia, ac resiccantia incoquēda pręcipiebat, veluti est iris, cuminum, ac ruta. Olea autem, quæ ipse conscripserat, erant chamæmelinum lentiscinum, nardinum, absynthinum, ac rosaceum. Similiter vbi sicca iecur laborauerit intemperie, per contraria curanda erit, atque (vt inquit Aëtius) humectans victus ratio commoda existit, ac balnea sufficiunt dulcium aquarum, quanquam cerata, epithemata, ac fomenta extra (quæ humectare possunt) adhibere non erit alienum. Nunquam tamen

Purgans medicamētum quando exhibēdum sit.

Auicen. lib. 3. fen. 14 tract. 1 cap. 3.

Topica.

si humida fuerit iocinoris intēperies, curatio.

siccæ intēperies curatio.

ab iis.

ab iis, quæ vim adſtringendi habent, abſoluenda erunt. Vnum tandem reſtat medicamentum conſcribēdum, quod indifferenter cuilibet hepatis imbecillitati à quacunque cauſa ortę præberi poterit. Namque à proprietate totius ſubſtātiæ efficax exiſtit, non autem ſecundum vnam, aut alteram qualitatem, cuius abundè experimentum habuiſſe fatetur Gale. præcitato loco, quē ſectati ſunt Aetius, & Paulus. Id autem lupinum iecur exiſtit, cuius diligenter triti pondere drac. 1. cum vino aliquo dulci præbetur, quamuis febricitantibus manifeſta febre, aut nō obſcurè, melius ſit ex aqua calida pharmacum præbere, aut ex aliquo prædictorum ſuccorum, veluti eſt ſeridis, aut cichorij, eiuſdem Galeni præcepto. Quanquam idemmet 11. de ſimpl. medicamēt. facultat. de lupino iecore, ſic ſcriptum reliquerit, iecur lupinum ſæpenumero medicamen indidi hepaticum, quod ex eupatorio cōficitur, nec tamen, quod mentione dignum ſit amplius pręſtare comperi, ad illud videlicet comparans, quod ſine ipſo componitur, fortè quoniam per ſe ſolùm exhiberi debet, quemadmodum præcitato libro octauo, & ſexto de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, cap. 2. ſcriptum reliquit, & non aliis commixtum, quæ manifeſtis qualitatibus operantur. Nam ipſum à totius ſubſtantiæ proprietate efficax eſt, vt diximus; aut Aſclepiadis verba ſunt, dum dixit, cuius abundè experimentum habemus: cuius etiam auctoritate hoc medicamentum etiam à tota ſubſtantia efficax commendauit, videlicet: Cochlearum trium carnem valde probè terito, & affuſis vini nigri cyathis tribus calfacito, & bibendum dato.

8 decōpoſ. medic. ſec. loc. cap. 8.

8. de cōpoſ. medic. ſec. loc. cap. 8.

Περὶ τῆς ἥπατος ἐμφράξεως.

Id eſt, De hepatis obſtructione.

CAP. LXXXIII.

INTER alios inſtrumētales affectus quibus crebrò iecur laborare contingit, potiſſimùm is eſt, qui à Græcis ἔμφραξις, à Latinis obturatio, oppilatio, ſeu obſtructio dicitur, idq; geminam ob cauſam, ob eius videlicet conſtitutionem, ac eiuſdem actionem (Galeno auctore lib. de cōſtitutione artis medicæ, ca. 17.) ob conſtitutionem, inquam, nam venæ, quæ à portis in ſima prædicti viſceris vniuerſa findūtur, ac in tenuiſſimas extremitates finiuntur, quod quidem haud obſcurè apparet, oſcillis, quæ in gibbo ſunt diſtributæ, à caua vena ortæ ſenſu obſcuro committuntur, nam quomodo per ſua ora ipſæ inter ſe cōiungantur, videre nequaquā poſſumus. Nemo tamē dubitat (vt liquet ex eodem Galeno quinto de locis affectis, cap. 7.) ſed omnes ferè medici ex vno ore enunciant, quòd cibus vniuerſo corpori diſtributus, ex omnibus ſimarum partium venis exiens, ad gibbas partes per dictas extremitates tranſumitur. Alimentū etenim omne ſurſum ex vētriculo ad locum vnum affertur iecoris, quem ab hoc ipſo, quod nunc dictum eſt, portam nominant, cùm neque vrbes introire quis poteſt, antequàm in portas peruaſerit, neque priùs penetrare in iecur alimētū, quàm ad id loci peruenerit. Inde autē in ſima vniuerſa diſtribuitur iecoris, poſtea per quos diximus fines in gibbū trāſumitur. Ob dictorum ergo vaſorum anguſtiam nil mirum, ſi crebris obſtructionibus iecur laborat. Additur & ſecunda cauſa, quæ eſt eius actio αἱμάτωσις, inquam, hoc eſt, ſanguificatio, eſt namq; ſanguinis officina (vt diximus) vniuerſo corpori eum pro alimento ſuppeditans. Quo fit, vt ob copiā permeantis ſubſtātię adhuc crebro viſcus obſtructione corripiatur, quemadmodum à Galeno eodem libro de cōſtitutione artis medicæ, cap. 17. ſcriptum eſt. Verùm cùm in eo non vna tantùm adſit cauitas, quæ vitiatam humiditatē ſuſcipere poſſit, veluti vēter, & inteſtina, ſed tot ſint numero, quot ſunt arteriæ, & venæ, & hæ omnes anguſta oſcula habeant, qua parte ſima huius viſceris cum gibbis coëunt, ac cōmittuntur, propterea eiſdem partibus totidē etiam obſtructiones, ſeu oppilationes generari cōtingit, vt ab eodem Galeno octauo de compoſitione medicamentorum ſecundum locos, cap. 6. decretū eſt. Cæterùm cùm partiū cauitates multifariam lędantur, vt propterea quādoque coaleſcāt, interim conſtipentur, ſeu conſtringantur, aut in ſeſe reſideant, aut obſtruantur, quandoque verò ipſarum oſcula aperiātur, vt liquet libro de cauſis morborum, cap. 7. Apertione hac relicta, ſimul & coaleſcētia, conſtipatione, reſidentia, ac cōſtrictione, hoc loco nos de obſtructione earū duntaxat verba facere intendimus, prout vnus duntaxat ipſius viſceris affectus exiſtit, non cum altero morbo compoſitus, veluti phlegmone eſt, eryſipelas, aut reliqua huiuſmodi. Eſt autem ea læſio, ſeu amiſſio prædictarū iocinoris cauitatum, ex infarctu alicuius ſubſtātię, humoris videlicet, ſeu flatuoſi ſpiritus, quemadmodū ex Galeno colligitur, quinto de locis affectis, cap. 7. ac aliis pleriſque locis. Ex quibus error patet eorum, Arabum pręſertim, qui volunt interim iecur ipſum in eius propria ſubſtantia, quæ παρέγχυμα, dicitur obſtructione laborare. Namque perpetuò in extremis iam dictis vaſorum partibus fieri cōſueuit, veluti præcitatis locis apud Galenum ſcriptum reperitur. Nec in eadem viſceris ſubſtātia cauitates, aut viæ adeò ſenſiles ſunt, vt eædē obſtrui poſſint, quāquam ſpatia quædam, tātum ratione contemplabilia, in ipſo, velut in reliquis partibus, reperiantur, iuxta quæ etiam ſi oppleta ſint pręter naturam obſtructio, ſeu oppilatio non dicitur, vt libro de differentiis morb. cap. 7. & de cauſis morb. cap. 7. ſcriptū eſt. Afficitur itaq; iecur in hoc affectu non vt ſimilaris pars, ſed vt inſtrumentum ſecūdum prædictas partes, venas ſcilicet & arterias, per quas ἀνάδοσις, ſeu diſtributio alimēti efficitur. Dignoſcimus autē ipſum obſtructione laborare, vt ex Gale. percipitur ſecundo de locis affect. cap. 8. & quinto de locis affect. cap. 7. tum ex dolore cum poſitu, tum etiam ex qualitate pręlicti doloris. Nā in dextra hypochondriorum parte dolorē ſentiunt laborantes, eúmque grauatiuum, & præcordia etiā veluti ſuſpēſa, quanquam dolor hic interim ſit obtuſus, aliquādo verò vehemēs (vt inquit Aetius cap. 2. lib. 10.) qui iterum aſſerit quandoque abſque febre, quandoque cū febre eſſe, quanquam Gal. præcitato libro 2. de locis affectis, cap. 8. (quem ſectati ſunt Paulus cap. 46. libri 3. & Alexander cap. 2. libri 8.) velit hūc ſenſum doloris grauatiui in dextra præcordiorum parte citra febrem euenire, cùm in obſtructione (vt ipſe refert) tum etiam cum hepar dura diſpoſitione laborat. Verùm nō propterea condemnādus venit Aetius. Nam idemmet Galenus lib. de conſtitutione artis medicæ, cap. 17. febrem ſuperuenire iocinoris obſtructioni, cùm ea multiplex fuerit, teſtatum reliquit. Qua de re non ex propria obſtructionis natura febris conſequitur, ſed cùm ea multiplex fuerit,

Iecoris obſtructio quid ſit.

Vide Auicen. libr. 3. ſen. 14. tract. 2. cap. 4.

Pars affecta. Eiuſdem partis affectæ ſigna.

Nū ſemper iecoris obſtructionē febris ſequatur.

rit, & propterea benè dicebat Aetius, quandoque sine febre esse, & quandoque cum febre. In recenti namque, ac exigua, & non multa existẽte iocinoris obstructione febris non excitatur, in diutina verò, ac multa non mirum, si ea cõsequatur magnitudinis tamen, & diuturnitatis ratione, quinimò idem Galen. octauo metho. medendi, cap. 4. dicebat obstructionis magnitudinem discerni ex ipsa magnitudine febris, vt quæ ex maiore obstructione, maior, ex minore minor fiat. Similiter si ea inueterata sit, nedum in hepate, sed in omni membro putrefactionem operatur, febrémque accendit, Aetio auctore, breui etenim tempore putrefactio consequitur ab obstructione ex vitiosis humoribus in frigidis intẽperaturis, in calidis verò non citò, sed temporis progressu accedit, vt liquet ex Galen. octauo de compositione medicament. secundum loc. cap. 6. & consequenter ad putredinem febris. Affectus hic morbus existit non in intemperie, sed instrumentalis in via, seu cauitate. Nec in eo viæ, seu cauitates hepatis apertę, seu dilatatę sunt (vt diximus) seu obstructæ, ac infarctæ, vt propterea alimenti, seu sanguinis distributio per totum corpus, aut nõ fiat, aut diminutè fiat. Hæc namque est illa actio, quam per se primo iocinoris obstructio lædit (Galeno auctore libro de differentiis morbor. cap. 7.) Nec per alias diuersas notas quisquam inuestigare tentabit affectum hunc, quàm per easdem, per quas iecur ipsum hoc morbo affectũ esse nouimus. Quãquam de hac obstructione nõ admodum certę habeantur coniecturæ, vt patet eodem quinto de locis affectis, cap. 7 Est verò obstructio ex eodem genere ægritudinum, quæ quidem ex lentis, ac crassis humoribus fiunt (eodem Galeno teste libro artis medicæ, cap. 94.) quãquam præcitato lib. 5. de locis affect. cap. 7. nedum à crassis, & viscosis humoribus iocinoris obstructionem fieri fassus est, sed halituoso quoque spiritu ibi concluso, cui non pateat exitus. Confirmauit idem Aetius præcitato loco, cùm dixit, iocinoris oppilationes fieri à flatibus nebulosis, & concoctu difficilibus, aliquando autem & à crassis humoribus, viscosisque in finibus venarum ex sima hepatis parte natarum, per quas ex ventre, ac intestinis alimenti digestio ad hepar contingit. Nec propterea quispiam audeat de insufficientia Galen. condemnare, vt qui lib. artis medi. cap. 94. vnam duntaxat meminerit obstructionis causam, cùm & præcipuam scripserit, & reliquam ibidem non negauerit. Dignoscitur autem cùm vaporosi, & crassi flatus multitudo coaceruetur, quæ exitum non habet, quoniã non grauitatis solùm, sed etiam distentionis sensum sentiunt laborantes, vt liquet ex eodem Galeno, & Aetio. Cùm verò obstructiones à crassis, vicidisque humoribus ortum habent, grauitatis dũtaxat sensus percipitur circa dextrum ilium. Fiunt item & iocinoris, velut etiã reliquarum partium obstructiones ex aliorum calidorum humorum multitudine. Nam ob copiam permeantis substantiæ ipsum crebro obstructione corripi, pro vna præcipua causa Galen. præcitato libro de constitutione artis medicæ, cap. 17. testatus est, octauo item methodi medẽ. cap. 4. Cernimus (dicebat) aliquando etiam quòd multum est, cùm simul totum confluit obstruendo hærere, insigique non minus, quàm ea quæ glutinosa sunt, & crassa. Quòd si per meatus angustos est transitus, multò profectò magis retineri; propterea quia, quod multũ est, quãuis, tenax, & crassum nõ sit, obstructionem parere potest, vt eodem 8. & 11. methodi medendi, cap. 4. scriptum reperitur. Verùm quoniam non admodum crebrò id euenit, & si euenerit cum febribus copulantur obstructiones ex humorum copia ortæ, putredine eas consequente, quemadmodum præcitatis locis, apud Galenum liquet. Nos verò de ea obstructione tractare proposuimus, quę per se sola citra alium complicatum morbum iecur exerceat. Propterea fit, quòd Græcos sectantes auctores, Galenum inquã, Paulum, Aetium, ac Alexandrũ duarum duntaxat prædictæ obstructionis causarũ meminerimus, spiritus videlicet flatuosi, ac crassorũ, viscosorumq; humorũ, ex hisce namque causis iocinoris obstructio per se sola; & circa initia, cùm multiplex non fuerit, etiam sine febre excitari consueuit. Reliquas, quæ mox à principio cũ febre inuadunt, à calidorum humorum multitudine, ac putredine ortas, cùm de febribus verba faciem᷒ postponentes. Nam si ex crassitie prædictorum calidorum succorum etiam obstructiones iocinoris generẽtur, haud difficile erit eas dignoscere. Nec alium requirunt curationis modum, quàm reliquæ, nisi quòd non adeò calidiora attenuãtia exigunt, vt dicemus. Verùm quoniam oppilatio omnis inueterata, non tantùm in hepate, sed in omni membro putrefactionem operatur, ac febrem accendit, vt Aetius inquit, propterea celerrimè eas curare oportet, citius autem, ac breui tẽpore in frigidis consequitur intemperaturis, in calidis verò nõ ita citiùs, sed temporis progressu si ex vitiosis humoribus cõtingãt (Galeno auctore 8. de cõpositione medicamentorum secundum locos, cap. 6.) nec minùs & aqua intercus cõsequi poterit viscosis, frigidis, ac crassis humoribus diu in iocinoris vasis consistentibus ex quibus vasa ipsa primò infrigidẽtur, & demũ ipsius iocinoris propria substantia, ad cuius infrigidationem perpetuò sequitur aqua intercus (vt liquet 5. de loc. affe.) Quod verò totius etiã corporis extenuatio, ex eius diuturnitate necessariò cõsequatur propter alimenti penuriam, quam Græci ἀτροφίαν dicunt, cuilibet patere poterit, nec alia indiget ratione, seu auctoritate. Pro huius obstructionis cũ ratione vnica habetur indicatio morbo contraria. Ea autem apertio est, Galeno teste libr. art. medic. cap. 94. Causæ verò salubres sunt abstergentia, atq; incidẽtia medicamina, vt ipse inquit. Quamobrem erit ipsius medela priusquam fiat obstructio multiplex, & homo febricitet, ingestio tenuantium ciborum, ac medicaminum; vt apud eundem Galenum liquet libro de constitutione artis medicæ, cap. 17. Hoc idem confirmauit Aëtius, dum dixit, quare attenuantium, & oppilationem dissoluentium quàm celerrimus requiritur vsus, & Alexan. huic se subscripsit sententiæ, dum asseruit. Cùm igitur obstructionem esse animaduerteris, cum fiducia medicamentis vtitor, quæ incidunt, & extenuant. Aër itaq; eligatur ad calidum vergens, somno vtãtur moderato, ac nocturno potiùs, nam vigiliæ quoque moderatè conferunt. Quies vitãda erit, nam exercitatio maximè idonea existit, vt liquet primo de sanitate tuenda, cap. 14. eàque magis cõfert, quàm medicamenta dissoluentia, & dissecantia, propter causas ibi traditas. Alui excrementa, si non natura, arte saltem clysteribus, aut lenibus glãdibus expurgentur singulis diebus animiq; affect᷒ immodici omnino vitandi. Cibi eisdem dãdi sunt calidiores, & qui

rese

Quis affectus præter naturã sit obstructio.

Causæ.

Si ex halituoso spiritu fiat, signa.

Gal. 5. de locis affe. loco citato.

Si ex crassis, ac viscidis humoribus.

Prognostica.

Loco citato.

Curandi methodus.

Victus ratio.

reserandi facultatem habeāt, ex Pauli auctoritate. Cuius farinę sunt asparagus, cappares, fœniculum. carnes item gustari poterunt pullorū gallinarum, turdorum, merularum, phasianorum, perdicum, ac aliarum paruarum auium montanarum, quæ item decoquantur cum fœniculo, hyssopo, oreoselino, satureia, pulegio, apio, sampsucho, cichorio, intubo, aut reliquis huiusmodi. Nec negligenda erit ptisana, præsertim vbi ad calidum vergāt crassi redundantes succi, ipsa namque inter omnia, quæ vt medicamenta, seu vt nutrimenta exhibentur, principatū obtinet, inter ea, quæ modicè attenuant, ac incidunt, cū corporis madefactione, ac optima nutritione, vt à Galeno decretum est libro de ptisana. Vitandáque sunt omnia aliměta, quæ crassum succum generant, balnea crebra, & ea potissimùm à cibo, codē Paulo auctore. Vinum autem tenue, & vetus vtile est pro potu, vt eidem Paulo visum est. Præter hæc quàm celerrimus requiritur vsus attenuantiū, & oppilationem dissoluentiū medicamentorum (vt diximus) ex Aetij sentětia, inter quæ magnopere confert iecur lupi aridum, tritum, & cochleario datū ex vino dulci (Paulo teste) Similiter plantaginis radix, & semen, foliaq́;, sicca, trita, siue per se vnumquodque, siue simul exhibeantur. Item anagallidis, quæ cęruleum florem habet, iuncus, ac radicis dulcis decoctum. Pellicini item, qui in frumentis nascitur, semen tritum cochlearij mensura cū vino, aut aqua mulsa in potu acceptū pręclarè & citra molestiam ab oppilatione liberat, simulq́; firmitatě, tum hepati, tū stomacho addit. Capnium, quod fumariam appellant, succo eius expresso, & desiccato, si reponatur, & in pastillos redigatur, semel exhibitus, dolorem omnem adimit, ter autem præbitus in totum ab affectione liberat, vltra hoc quod & firmitatem visceribus addit, decoctū quoque huius herbæ potatum similem efficaciam habet, etiam si valde febricitent ægri. Aliquando autem herba ipsa exsiccatur, contusáque, & cribrata cochlearis mensura præbetur, ex Aetij testimonio. Quod si crassiores glutinosioresque sint humores, ex quibus obstructio orta fuerit, præsertim in hepatis gibbo, validiora tribuěda erunt medicaměta, & propter ea eupatorium tribuendum erit ex oxymelite. Similiter quoque stœchas tum cocta, tum trita data, spica nardi, ac chamæmelū, marrubium, lauri cortex tritus, ac potatus, amygdalę amarę, ari, ac acori radix, & asarum, apium, absynthiū, cassia lignea, rhapōticum, anisum, fœniculi semē viticis, ac dauci semen, similiter & cētaurij decoctū, ac lupinorum, flos iunci odorati, itē Galli veteris decocti ius, ac etiam ciceris decoctum, quæ omnia tū ab Aetio, tum à Paulo, & Alexandro commendantur. Ex quibus licebit varia medicamenta cōponere, & potissimùm decocta. In quem etiam vsum (vbi ad calidū vergant crassi obstruentes succi) syru. ex succo cichorij aut endiuiæ, quā scariolam vocāt, oxysaccharo, seu acetoso simplici, ac vulgato ex tribus radicibus Gentilis cum aceto, seu è fumaria vti poteris. Et si frigidiores sint, ac viscosi, qui redundant succi, syru. ex absynthio, ex hyssopo, marrubio, de bizātiis, de quinq; radicibus Mesue de eupatorio, oxymelle, tum simplici, tum cōposito, ac etiā scillino vtare. Poteris etiam eos præbere cum aliquo prædictorum medicamentorum decocto. Nec minus exhibere licebit quandoque pastillos ex medicamento, quod ex tribus generibus santalorū componitur, & ex semine melonum cum saccharo formatos aut ex diarhodon Abbatis, ac prædictis melonū seminibus. Interim trochiscis de eupatorio, de absynthio, seu de rhabarbaro. Reliqua verò, quæ extrinsecus admoueri possent, epithemata scilicet, vnguenta, ac cerata studiosi præcedenti capite requirāt. Quo loco frigidę iocinoris intemperiei curationē instituimus. Si verò multę fuerint iocinoris obstructiones, non solum tenuantium ciborum ac medicaminum ingestio sufficiēs erit pro earum curatione, sed etiam euacuatio est necessaria (Galeno teste præcitato libro de constitutione artis medicæ, ca. 17.) Id quod nec etiam negauit Paulus vbi morbus in vetustatē inciderit, cùm dicebat, si morbus in vetustatem incidit, etiā venæ sectio, purgatioque adhibenda, si nihil prohibet. Qua de re venę sectio fiat, vbi reliqua non prohibeant humoribus pręsertim ad calidum vergentibus, ac eorū quoque copia molestantibus, potissimùm vbi eadē obstructio adhuc quoque fiat, ex interna dextri cubiti vena. Nam curabitur quod obstructionis iam factum est per ea quæ obstructa liberant, propulsabitur quod futurum est, si affluxum cōfluentium humorum compescas, quemadmodum 11. meth. met. cap. 10. à Galen. scriptum est. Propulsabitur itaque quod futurum est ipsius obstructionis, saltem ex iā dicta venæ sectione, quoniam defluxum obstructiū succorum per eam inhibebis. Vel si inueterata eadē sit cùm putrefactionem operetur, ac febrem accēdat. Huic quoque nonnihil præsidij afferet, reliquis cōsentientibus ex Pauli testimonio. Quomodo autem purgatio facienda sit, si ea quoque fuerit necessaria pro multæ, sed diuturnæ iocinoris obstructionis cu ratione cùm figura seu formatio, tū etiā situs eiusdem visceris indicabit, per quæ scilicet loca eā facere oporteat, nam quę in simis iecoris sunt excremēta, ad intestinum: quæ verò in gibbis per vrinas euacuabimus, eodem Galeno auctore præcitato libro de constit. artis medicæ. ca. 17. Quanquā etiam eadē iocinoris gibba, si multo vitioso succo sit referta, per deiectiones, & pharmaca deiectoria, καθαρτικὰ Græci vocāt, expurgari debeāt, si verò mediocri, per vrinarios meatus, ex decreto eiusdē Gal. 7. metho, med. Qua de re sic intelligi debent eiusdē Galeni verba 2. de arte curatiua ad Glauco. 13. met. meden, ac reliquis in locis, vbi dixit, & quidem laborātibus gibbis partibus hepatis, quod per vrinā trahere oporteat, concauis autem per excretionem inferiorem, situs ipse visceris indicat, nanque quādo mediocriter vitioso succo sunt referta, & non quando multo exponi debent, quoniam tunc etiā per deiectiones eadem gibba expurgantur, vt codē 7. metho. meden. decretum est. Neque priùs ad detergendas obstructiones accedere debemus, nisi vitiosi succi maiore parte emissa, alioquin metus est, si obstructionibus liberandis priusquā vacuaueris, studeas, ne ipsas magis impingas, ex eiusdem Galeni præcepto octauo metho. medendi, cap. 4. etiam lib. 11, eiusdem sic dicebat. Ostēsum enim in priorib⁹ libris est, si his auxiliis, quæ obstructiones eximāt, vti, non vacuata prius abūdantia, velimus, fore vt non modo nihil proficiamus, sed etiā affectū maiorem reddamus, pugnātibus scilicet inter se indicationib⁹. At si vacuata prius multitudine ad curandam obstructionem accedamus, medicamentis

his

In fine. *Medicamentorum ratio.* *Quando venæ sectione, & purgāte medicamento vtēdū sit.* *cap. vlt. 2. ad Glauc. cap. 2. 13. metho. cap. 10.* *In fine.* *11. meth. c. 11.*

his quæ obstructiones expediant, erit opus. Cùm igitur ex vitiosorum succorum abundantia iocinoris obstructiones fiunt multæ cum febre, seu diutinæ, priusquam prædictis obstructionem laborantibus vtaris, purgans medicamentum pro diuersitate redundãtis succi exhiberi debet, quod quidem per aluum expurget, potissimùm, si in eiusmodi hepatis sima ortæ fuerint, aut licet in gibbis generationem habẽt, eadem sit multo vitioso succo referta, nam si mediocri, per vrinales meatus expurgare oportet, ea quæ vrinam ciunt exhibendo. Vbi itaq; ad calidum vergant obstruentes succi, nec nimiam crassitudinem habeant, hoc purgante medicamento vtare. Recipe rhabarbari optimi cum spica, ac squinanto vigorati scrup.4. vel drac.j.s. maceretur per decẽ, vel 12. horas in aqua cichorij, seu intubi, demum per colum trãsfundatur, & adiice, vel pulpæ cassiæ recenter extractæ vnc.1.s. vel mellis roridi vnc.2. diacatholi. drac.7. misceantur, & fiat potio cum aqua intubi, aut cichorij. Poteris item potissimùm vbi crassiores fuerint redundãtes succi, inuicem rhabarbari, agarico trochiscato vti, vel decoctum in prædicta aqua cichorij, vel intubi drac.1. agarici fiat, quo demũ expresso, ac per colum transfuso, vnc.2. mellis roridi adiiciãtur, ac scrup.4. rhabarbari vt supra macerati, & drac.4. vel vnc.s. diacath. Catapotia item formari poterũt ex eodẽ agarico, & rhabarbaro drac.1. vtriusque accipientes, & cum succo cichorij, intubi, vel fumariæ, vel syr. ex eisdem paratis formentur catapotia. Post quæ per aliquod tempus vnc.2. mellis roridi, vel iij. syru. de cichorea Nicoli præbeantur, quanquam hicmet syrup. cum melle rhorido, ac rhabarbaro vt supra parato, calidis redundantibus succis, cõmodè exhiberi poterit, quemadmodum si magis crassi, ac lenti fuerint redundantes succi, catapotia de rhabarbaro, vel de agarico, aut pilulas aggregatiuas exhibere conuenit, quibus semper adiicere poteris agaricum seu rhabarbarum, prout vnum magis, quàm alterum redundans succus exigit drac. 1. assumens ex aliquo prædictorum catapotiorum, seu scrup.4. & scrup. 2. seu drac.1. prædicti agarici trochiscati, aut rhabarbari cum spica, seu squinanto, & cum syru. ex succo cichorij, fumariæ, aut intubi composito catapotia figurentur, demùm corpore vacuato, quæ supra conscripsimus medicamenta obstructiones eximentia, propinari debent. Nam vitiosi succi maiori parte emissa, ad detergendas obstructiones accedere debemus: extrinsecus quoque ea adhibeantur, quæ præcedenti capite, pro frigidæ iocinoris intemperiei curatione, annotauimus.

Περὶ φλεγμονῆς τοῦ ἥπατος.
Id est, De inflammatione hepatis.
CAP. LXXXIIII.

NON rarò autẽ, & idem iecur inflammatione laborare cõtingit quæ haud aliter in ipso, quàm in cæteris nostri corporis partibus gigni consueuit, nec etiam ab alia causa. Nam cõmunis omnium phlegmonarũ generatio (Galeno auctore 10. decimotertio, & decimoquarto, met. med. lib. de tumo. præter naturam. & de inæquali intemperie, ac cæteris plerisque locis) ex sanguinis influxu est copiosioris, quàm pars postulet. Hic verò sanguis cùm in aliquam animalis partem procubuit, maiora eius vasa protinus distẽdũtur, vtpote abundantiæ continendæ nõ sufficiẽtia, ab his deinceps, quæ minora sunt, mox vbi nec in iis satis cõtinetur exudat foras in ea ampla spatia, quę inter vasa sunt, sic etiam vt omnia, quæ in carne habẽtur, loca occupet. Est enim visceribus quoque sua quędam caro, quam quidã Græcè *παρέγχυμα* vocãt, in quam sanguis ex refertis vasis halitus specie exudans inflammationem gignit, vt patet eodem 14. method. meden. cap. 2. Influit autem copiosior hic sanguis alia quapiam, aliisq; particulis eum aliquãdo mittẽtibus, ac ea quæ phlegmone laborare incipit recipiente, aliquando particula quę affligitur, hũc ad se trahente, vtpote cum morboso calore, aut dolore excruciatur. Partes autem quæ mittunt, aut copia, aut qualitate, aut vtroque nomine molestatæ transmittunt, vt liquet eodem 13. metho. meden. & sexcentis aliis in locis, de qua inflammatione cùm nonnulla fuerint in præcedentibus à nobis dicta, præsertim cap. de pleuritide, hic quoque de ea protelare sermonem nõ libuit, sed tantùm de ea dixisse satis sit: quod per inflammationẽ, eam quæ propriè sic appellatur, & à copia optimi sanguinis generationem habet, subintelligere volumus. Et propterea ad dignotionem affectę partis descendentes dicimus, iecur ipsum deprehendi quod inflammatione laboret ex dolore cum positu, quoniam in dextro latere ad nothas costas dolor à laborãtibus sentitur, & cùm magnam trahunt spirationem vehementiùs excruciat, sentiúntque in eadem dextra præcordiorũ parte grauitatem, & interim iugulum ad infernas partes detrahi. Nam id non omnibus commune est, sed iis tãtum, quibus iecur costis alligatur, atq; sic dolor ad succingentẽ costas membranam peruenit. Ex longis quoque interuallis tussis exigua, arida, & qua nihil expuũt, molestare solet, atque spiratio parua, & crebra, quemadmodum 2. & 5. de locis affectis, à Galeno scriptum est. Quod autem inflammatio sit quæ iecur exerceat, tum ex eisdem quibusdam signis, tum ex reliquis dicendis percipi poterit, nam & linguæ color in primis quidem ruber, deinde niger apparebit, aderitque cibi vehemens fastidium, sitis inexhausta, vomitus tum syncerę bilis, tum eius, quæ ouorum vitellis similatur, quæ postea æruginis aliquando colorem referre conspicitur: aluus quoque cõstringitur, nisi vnà cum visceri huius imbecillitate inflammationem excitari contingat, vt liquet eodem. 5. de locis affectis, à Galeno, ab Aetio cap.3. libri 10. & Paulo cap. 46. libri. 3. Color corporis subuertitur in arquati morbi speciẽ permutatus, & singultus quoq; consequuntur, ac accessionis tempore quidam delirio apprehenduntur, ac acre lotium excernunt, (vt liquet ex Aetio) qui etiam fatetur, quod febris adest acuta, inæqualis, quæ plerunque ad vesperã, & noctem exacerbatur. Quod verò febrem ad iocinoris inflammationem comitari necesse sit, à Galeno decretum est eodem secundo de locis affectis. Verùm quod ea acuta sit, nequaquã fassus est, nisi præcitato quinto de locis affectis. Vbi de erysipelate verba faciens scriptum reliquit, ardentes febres ac vehementissimas euenire, cum ipsum in iocinore, vẽtriculo, aut pulmone fuerit ortũ, vel inflãmatio erysipelatis particeps fuerit, quinimo libro prorrheticorum 2. phlegmone in iocinore, vel ventre orta quod non continuò, ac perpetuò maligna, nec acuta 20.

[Margin notes, left:] *10. metho. c.3. 13. metho. c.13. 14. meth. c.1. De tumor. præter nat. cap.2. De inæqua. intemperie. cap.3.*

[Margin notes, right:] *Inflãmãtio quomodo generetur.* — *Causæ generationis eiusdem.* — *13. metho. c.3.* — *Quid per inflammationem intelligatur.* — *Quibus signis dignoscamus iecur inflammatione laborare.* — *2. de loc. affe. ca.8. & 9. 5. de loc. affe. cap.7.* — *Alia inflãmationis signa.* — *Loco citato.* — *Quod non semper iecoris inflãmationem comitetur febris acuta.* — *2. de loc. affe. cap.8. 5. de loc. affe.* — *Loco citato.* — *2. prorhet. Commen.*

acuta consequatur febris decretum reliquit. Nam inflammationum magnitudinē perpetuò febris ex proportione sequitur. Et propterea nisi valenter iecur inflammari contingat, licet febris excitetur, quoniā princeps viscus est, tamē ea acuta non erit, nisi eadē inflammatio magna sit, pro cuius magnitudinis proportione ipsa quoq; & maior, & vehementior excitabitur, de qua fortè Aetius intelligere voluit, cum dixit, febris adest acuta, inæqualis. Sic quoque Alexandri verba intelligi debent, cùm dixit exiguam hepatis inflammationem non statim febrem inducere, scilicet vehementē, & acutā, aliter falsum esset, nam orta inflāmatione in eo, cùm princeps membrum sit, vniuerso corpori impertit & tensionem, & calorem immodicum, qui febris est, eodem Galeno teste quarto de causis pulsuum, & propterea necessario (vt ipse secūdo de locis affectis scriptū reliquit) ipsam iecoris inflammationem febris comitatur. Pulsus, velut in cæteris inflāmationibus, durus aderit, inæqualis quodammodo, ac veluti serrans tactum, licet non adeò, ac si neruosę partes inflāmatæ essent, quinimò & maior erit, ac celerior, cùm & in parte consistat, venis, & arteriis cōsita, vt liquet eodem 4. de caus. pulsuum, & 4. de præsagitione ex pulsibus, quo inditio potissimùm iocinoris inflammatio ab ea, quæ in succingente mēbrana exorta est, secernitur, licet & alia quędam sint, quę capite de pleuritide annotauimus, quo fit, vt eadem hîc trāscribere superuacaneū sit. At quia interdum musculis hepati incumbentibus inflammatis quidam decepti, eiusdē visceris eam inflammationem esse suspicati sunt, propterea visum est, quo pacto distinguendæ sint prædictæ affectiones, cōscribere. Etenim iocinore inflammato tumor secūdum lineamenta, rotūdus, figura videlicet ipsius hepatis succumbit, vt Aetius fatetur, qui etiam ad corporis decubitū simul conformatur, maior enim apparet corpore ad sinistrum latus reclinato, minor autem rursus ad dextrum reuoluto, nimirum hepate sub nothas cedēte costas, neque visui, neq; tactui similiter succumbente. Amplius autem (vt idem inquit Aetius) in hepatis inflammatione incumbens cuticula naturali modo habere conspicitur: musculis autem inflammatis cutis circumtēditur; vt si quis digitis apprehēsam attrahere velit, ea minimè sequatur, propriissimè autē tactus discernet siue in in alto, siue in superficie inflāmatio ipsa consistat, rectorum denique musculorum tumores præter naturam oblongi, atque per totum vētrem extensi vidētur, vmbilicum (veluti hæc quoq; musculorum coniugatio) comprehendentes. Quapropter haud obscura est eorum dignotio, vtpote quos & positus & figura declarat, accedēte adhæc, quòd ipsi à nullo exteriori musculo conteguntur, Galeno auctore præcitato libro quinto de locis affectis. Hæc autē obliquis quoque musculis, qui à thorace descendunt, sunt communia, vt ipse inquit, sed multò difficilior est notitia musculorū, qui iis subiecti sunt, difficillima verò trāsuersorum. Cùm ergo iecur intra hos musculos sub peritonæo positū sit, cùm tribus cōtegatur musculus, fieri nō potest, vt tactus aliquam ipsius notitiam præstet, nisi vel magna in ipso oriatur inflammatio, vel incūbentes ei musculi extenuentur, vt liquet ex Galen. eodem loco. Et propterea si in gibba parte consistat inflāmatio, pręcipuè si ingens ea fuerit, perfacilè vel solo tactu dignosci potest. Ea namque hāc propriam à musculorum tumoribus sortitur differentiam, quod moles sub manibus ad coaceruatam circumscriptionem desinit: quippe soli iocinori proprium est, vt tumoris cumulū vniuersum habeat circumscriptū, sed musculus quilibet, cùm totus sibi continuus sit inflāmationis ipsius moles sensim diminui consueuit. Simarum autem partium inflammationes per alia potius symptomata, quàm per tactū inuestigare oportet, vt liquet eodē 5. de locis affectis. Num verò in eadē sima hepatis parte inflammatio sit orta, an in eius gibba interstingues. Nam quæ in simis eueniūt magis, quàm illæ, quæ in gibbo fiunt, fastidium, nauseam, vomitum biliosum, sitimque ingentem inducunt: quæ verò in gibba parte oriuntur, maiori quam illæ inter spirandum dolore laborantem excruciant, magisq; tussim excitant, atque dolorem vsque ad dextræ partis iugulum, adeò vt detrahi videatur, extendunt (vt ibidem à Galeno scriptum est.) Quamuis (vt idem testatur) in neutra prædictarum partium exquisitè distincta inflammatio possit consistere, nam omnium eius partium carnes inter sese continuantur. Quis verò, ac quotuplex morbus sit inflammatio, in præcedentibus sæpius dictum est. Quod autem eius causa sanguis optimus sit, mediocremq; crassitudinem obtinens, ex nullo alio indicio clariùs patere poterit, quàm ex eadem morbi specie, ex qua necessario eius causa arguitur, vt liquet aphor. 2. primi libri. Reliquum est vt ad eius prognostica transeamus, quorum primum Hippocrat. est aphorism. 17. libri 7. Cùm dixit, In hepatis inflammatione singultus, malum. Nam semper singultus iocinoris inflammationem comitatur, sed quando ea in magnitudinem attollitur, ac feruescit, in quo feruore stomachus ad compassionē trahitur, nonnunquam propter neruorum communicationem. Quare (vt Galenus commen. eiusdem apho. dicebat) tunc solùm compassio fit stomacho cum hepate, quando inflammatio, & maxima, & pessima fuerit, nonnūquā etiam bile multum calida & multa in huius visceris inflammationibus genita, ac confluente ad intestinorum principium, qua superfluitante, atque ad ventriculum recurrente, contingit os eius morderi, atque ideò singultire. Quidam autem arbitrantur magnitudinem inflammationis ventriculum premere, ac singultum facere, non habente exitum spiritu. Verùm fiat ex quauis causa singultus propter hepatis inflammationem, semper malum est, quoniam eam maximam, atque pessimam esse significat, Galen. auctoritate præcitato apho. & commen. aphorism. 58. 5. libri. Si verò iocinoris inflammationem vehemens, atque acuta febris comitetur malum quoque est. Nam valenter idem viscus inflammatum esse ostendit, quemadmodum si eadem febris exigua, & non acuta fuerit, minùs malum portendit, quia exiguam quoque esse inflammationem significat; propterea quod inflammationum magnitudinem perpetuò febris ex proportione consequitur, Galeno teste 2. prorrhetic. At si eadem febris acutissima, vehementissimáque fuerit, ac vehementissima quoque sitis laborantes excruciet, pessimum erit indicium: quoniam inflammationem erysipelatis participem, aut ipsummet erysipelas in iocinore ortum significabit: quæ febres magna ex parte (vt liquet 5. de locis affect.) in tabem transmutantur. Idemmet Galenus 10. method. medend. de iocinoris inflamma

Alex. lib. 8. cap. 1.

4. de cau. pulf. ca. 7. 2. de loc. af. cap. 8.

4. de cau. pulf. ca. 7. 4. de præsa. ex pul. cap. 4.

Quibus indiciis distinguatur iecoris inflammatio ab ea quæ musculorū abdominis.

Loco citato.

Loco citato.

Si inflammatio in gibba, aut sima iecoris parte sit orta, quibus signis comprehendatur.

Causa.

Prognostica.

Coment. 20.

cap. vlti. 10. meth. cap. 5.

flãmatione ſic ſcriptum reliquit. Quod ſi in abun-
dè calido, & ſicco corpore generetur, potiſſimùm
ſi notatu digna fuerit, omnino æger morietur, pro-
pterea quod imbecillis ſit viribus, atque vna ſalus,
tum iis, tum etiam pleuriticis, & peripneumonicis,
& qui angina, ſeu ventriculi inflammatione labo-
rant, eſt ipſum virium robur (vt ipſe inquit) & nos
Curatio. in præcedentibus capit. adnotauimus. Quantum
ad eius curationem ſpectat, exquiſitiſſimo victu eſt
opus, æquè ac ſi ventriculus ſic laboret, (vt eodem
capite ſcriptum eſt) quoniam munus eius viſceris
toti animali eſt commune, acceditq́; omnibus ani-
malis partibus maximum commodum, vbi non
probè concoctum alimentum ſit, ſiue non in ſan-
13. metho. cap. 13. guinem ritè fuerit conuerſum, vt ab eodem Gale-
no 13. metho. meden. decretum eſt: cibi propterea
Victus ratio. eligantur, qui tenui ſint conſiſtentia, recremento-
rum, ac mordentis qualitatis expertes: ſed tamen
citra morſum detergant, huiuſmodi eſſet mulſa, niſi
eſſet (quod vt Galenus eodem 13. metho. meden.
cap. 14. fatetur) omnibus dulcibus tum iecur, tum
lien maximè intumeſcit: ſupereſt igitur, vt quę cul-
pa vacet in cibo, ptiſana ſit, quippe quæ ſine morſu
detergit, eodem Galeno teſte. Præterea & ipſius
ptiſanæ cremor his idoneus eſt, vt qui vim habeat
aperiendi, & abſtergendi, præterquam quod affe-
ctas partes non affligit, aut calefacit, vt liquet ex
Alexan. Eadem quoque ptiſana in gallinaceorum
pullorum iure, viribus præſertim exiſtentibus im-
becillis parari poterit; ſimiliter & phaſianorũ, ſtar-
narum, iuuenum columbarum, perdicũ, turdorum,
merularum, ac aliarum paruarum auium, quarum
etiam carnes quandoque guſtare poterũt, & etiam
eas contuſas, ſi vires exigunt. Nec minus in earum
carnium iure olera quoque decocta interim aſſu-
mant, præſertim vbi inflammatio feruẽs fuerit, ſeu
eryſipelatis particeps, veluti eſt intubum, cichoriũ,
ſenecium, ſonchus, & reliqua huiuſmodi, quæ vim
habent detergendi, & digeſtionis vias ab obtura-
tione vindicandi cum leuicula quadam iocinoris
refrigeratione, ac adſtrictione. Nam à vehementer
refrigerantibus, ac adſtringentibus cauendum eſt,
quoniam iocinoris phlegmonis ſunt incommoda.
præſertim ſi in cauo viſceris conſiſtant, arctant
enim os meatus bilis, ac bilem ipſam excerni pro-
hibent, præter eas anguſtias, quas facit ipſa phleg-
mone, & (vt inquit Alexãder) propterea quod con-
ſtringunt, contrahuntq́; tumores, ad diſcutiendum
difficiles ipſos reddũt. Ob quod neque malum pu-
nicum exhiberi debet, (vt eidẽ Galeno ac Alexan-
dro viſum eſt.) Sic etiam vinum pro potu magno-
pere vitandum, vt quod omni feruenti inflamma-
tioni in totum ſit aduerſarium (eodem Alexandro
auctore.) Sed pro potu aqua hordei vtendum, aut
aqua, in qua priùs cichorium, aut intubum fuerit
decoctum, vel etiam parum radicis glycyrrhizæ.
Medicamẽtorũ ratio. Confert item, vbi eiuſdem viſceris gibba fuerint
inflammata, pro cibo ptiſanam, aut eius cremorem
cum apij decocto exhibere, quoniam modicè vri-
nam mouet. Reliqua verò, quæ ad victus rationem
pertinent, ſi ad caput de ventriculi inflammatione
confugias, ſcripta reperies. Cęterùm quoniam om-
nium phlegmonarum primus ſcopus eſt euacuatio
humoris, qui in partẽ phlegmone conflictatã graſ-
ſatur, vt lib. de conſtitutione artis medicæ, c. 17. &
Venæ ſectio. eodem decimotertio metho. med. cap. 2. & 9. liquet,
quo pacto ipſum educere conueniat ex poſitu, ac
formatione deſumitur. Propterea vbi totũ corpus
inanitione indigeat (ipſa inflãmatione adhuc in ge-
neratione exiſtẽte) ſi vires tolerãt, ac etiam ætas, ad
ſanguinis miſſionẽ confeſtim confugiendũ erit, per
quam tum reuellendus, tum educendus, qui ad ie-
cur fluit, ſanguis eſt, interna dextri cubiti vena ſe-
cta, propter ea quod & è regione, ſeu directo, & am-
pla via cũ vena, quæ caua dicitur, ſocietatẽ habet:
hac nõ apparente, media ſecanda eſt. Quod ſi nec
ea ſe oſtenderit, reliqua, ac tertia eſt incidẽda, quæ
humeralis dicitur, ex Galeni decreto eodẽ 13. meth.
medendi, c. 11. quem demũ ſectati ſunt Aetius, Pau-
lus, & Alexãder. Modum verò vacuationis, tum ex
redundantiæ modo, tum ex ætate, natura, tempore,
anni, regione, conſuetudine, & ante hæc ipſa labo-
rantis virtute inuenies, vt eidem Galeno viſum eſt.
Quoniam ſi id ferre queunt, ſemel quantũ ſatis eſt,
detrahendum. Si verò non, per vices partiũ, Aetio
teſte. Hæc autem venæ inciſio, opportunè in prima
& ſecunda die contingit: ſi verò dolores vrgeant, &
adſint vires, etiã ſeptima venæ inciſione facimus,
vt ipſe inquit. A venæ ſectione, vbi totum corpus
plenum fuerit (vt ſuppoſuimus) ad topica remedia *Topica.*
confugiendum eſt, quibus vacuari poſſit id quod in
phlegmone obſeſſa parte continetur. Hæc namq;
communis eſt indicatio curationis omnium phleg-
monarum (vt diximus.) Nam antea priuſquam to-
tum corpus à recrementis liberum fecerimus, ca-
uendum eſt ne ea applicemus (vt Alexãder inquit.)
In quorũ adhibitione duo perpetuò ſeruanda ſunt, *Quæ animaduertẽda ſint circa Topica medicamenta.*
quorum primum eſt, ne frigida admoueas, etiam ſi
inter initia adhibeantur, alias magis noxæ, quàm
vtilitatis cauſæ erunt: ſecundum eſt, quòd eadem
medicamenta nunquam abſolui debent ab his quę
mediocriter adſtringendi vim habent, indicatione
ſumpta à parte affecta, propterea quod animalibus
altricis facultatis principium ſit, & venoſum ab
hoc oritur genus, vt ideò eius robur ſeruandum ſit.
Quo fit, vt etiam eo tempore, quo quicquam am-
pliùs non influit, nec repelli quod in laborãte par-
ticula cõtinetur, poſſit, adhuc mixtæ facultatis eſſe
debent medicamenta, vt ex eodem Galeno liquet
præcitato libro 13. methodi medendi, cap. decimo-
ſexto. Nam coëuntibus vnà contrariis indicationi-
bus, compoſitum quoque eſſe medicamentũ opor-
tet, quo etiam tempore clyſteres, iidémque lenes
iniici debent, maximè ſi non ſponte egerat aluus.
Fiat itaque illinitio extrinſecus in hepatis regione
ex oleo roſaceo, aut lentiſcino, aut melino, aut
œnanthino (vt ait Aetius) pariter & ex myrtino,
aut eodem oleo roſaceo cum oleo amygdalarum
dulcium, vel amararum permixto, ſeu abſynthite,
& procedente tempore eodem oleo roſaceo, myr-
tino, ſeu cydoniorum cum maſtichino, chamæme-
lino, ſeu anethino permixto vtare. Et ſumpta à ſitu
viſceris indicatione parum aceti, aut vini albi miſ-
ceto. Quod ſi libeat cataplaſmatis vti ex farina
hordeacea, fœnugræci, & ſeminis lini cum palmu-
lis, vel malis cotoneis, meliloti flore, abſynthio, &
chamæmelino conficiantur (Paulo auctore) pauco
etiam aceto, vel vino albo addito. Inſuper ex ſemi-
nis lini, fœnugræci, hordeaceáque farina, aut tri-
ticea, his vel omnibus, vel vno aliquo ex eis, aut
quibuſdam in aqua mulſa decoctis, admixtis ab-
ſynthio, maſtiche, ac meliloto fiat cataplaſma, ex
Aetij ſententia, cui etiam, veluti & cunctis reliquis
medicamentis aceti, aut vini albi parum iniicito.

Quod

Quod si vehementior fuerit ardor, mala cotonea, aut oleum rosaceum vel citoniorum addūtur, item plantaginis, cichorij, aut intubi folia contusa. Epithemata quoque hunc in modum parabis, Recipe rosarum rubearum, foliorum plantaginis, & cichorij, seu hortulanæ endiuiæ, ana p.j. florum chamæmeli, meliloti, absynthij, & anethi ana. p.s. bulliant in aqua pluuiali, demum adde succi cichorij, & endiuiæ, singulo. lib. 1. aceti vnc. 2. misceantur, & fiant epithemata. Poterūt item ex prędictis cùm cerata, tum etiam emplastra forma, ac eisdem vti, illud perpetuò animaduertens, quod quantum inflammatio ab eius principio recedit, in tantum relaxantia, seu digerentia vires præsidiorum adstringentium vincere debent licet semper (vt diximus) ea mixtæ facultatis esse necessum sit. Procedente verò tempore, si in gibba visceris parte phlegmone consistat, vbi phlegmone iam concoquitur, nedum eis quæ modicè vrinas mouent, sed etiam valēntioribus vti licebit, asaro inquam, nardo celtica, phu, hoc est valeriana, petroselino, smyrnio, & meo, ex Galeni auctoritate & oxymel ipsis dandum est, vt Paulus refert. Item syrup. de byzantij cum additione, de tribus radicibus, ac de eupatorio, nónulla etiam decocta tum eorum, quæ diximus, tū etiā & aliorum medicamentorum, quę vrinam ciūt, cōcinnnari poterunt, ac eisdem præberi. Verùm si cauum eiusdē visceris inflammatione afficiatur, procedēte (vt diximus) tempore per vētrem eos vacuare licebit, ex eiusdem Galeni sententia præcitato libro 13. meth. medendi, cap. 5. quem sectatus est Paulus, licet eandem per aluum purgationem, cùm iecur phlegmone laborare incipit, tanquam valde nocuam, cùm maximā excitaret phlegmonem, eodem loco prohibuerit, quę vacuatio cū videlicet phlegmone iam concoquitur, vel inclinauerit, partim per clysteres fieri potest, partim per ea medicamenta, quæ per os sumūtur, vt eisdē auctoribus visum est, quos primū quidem ex aqua mulsa cum sale fieri præcipiunt, postea verò in remissione videlicet hyssopum, vel origanum, vel minùs centaurium, aut cinicum, seu colocynthidem imponi iubent. Sed tutiùs hunc in modum parari poterunt, Recipe foliorum maluarum, althææ, & betæ ana p.j. mercurialis, & centaurij minoris, cuiuslibet p.s. salis communis parum, fiat decoctum, cuius recipe li.j. aut lib.s. & adiectis vnc. 3. vel 4. olei communis, amygdalarum dulciū, vel chamæmelini, & vnc. 2. mellis rosacei, ac vnc. 1. cassiæ fistulæ, necnon drach. 7. diacath. fiat clyster. Vbi verò per clysteres phlegmone curari non valeat, purgans medicamētū audacter exhibere licebit, eo cibis admixto, quemadmodum à Galeno eodem decimotertio method. medendi, decretum est, veluti vrtica est, mercurialis, epithymum, ac filicula, seu polypodium, & reliqua, quæ ipse dicit quod modicè aluum deiiciunt. Verùm in remissionibus tum iis ipsis audaciùs, quàm antea vtēdum, tū verò quę iis sunt valēriora partim ptisana coctis, partim tusis, ac in mollissimum puluerem redactis, quę vel ex ptisana vel ex aqua exhibeantur. Et idem quoque Galenus filiculæ aliquid in ptisana, ac nigri veratri corticem aliquando incoxit, ac præbuit. Atqui nostris temporibus mitiora, ac tutiora medicamēta comperiūntur, quibus vti poterimus, vtputa mel aëreum, cassia fistula, syrup. ex pluribus infusionibus rosarum, tum purpurearum, tum persicarum, diacathol. tryphera persica. ac etiam rhabarbarum; ex quibus etiam simul mixtis hunc in modum purgantia medicamēta parari poterunt, Recipe mellis aërei vnc. 2. vel 3. aut tantundem prædictorum syrup. diacathol. drac. 6. trypheræ persicæ drac. 4. cum aqua cichorij fiat potio: Inuicem quoque mellis aërei vnc. 1. s. cassiæ fistulæ, aut vnc. 2. cum prædictis exhibeatur, vel rhabarbari cum spica, recipe drach. 1. seu scrupul. 4 maceretur in vnc. 2. per noctem succi rosarum, demum per colum transfusi vnc. 2. s. mellis aërei adiectis, & vnc. s. diacath. aut drachm. 4. trypheræ persicæ, fiat potio cum aqua intubi, aut cichorij, & si mauis pro melle aëreo tantundem prædictorum syrup. aut vnc. 1. cassiæ fistulæ commisceas. Verùm vbi neque eisdem inflammatio cōquieuerit, sed ad suppurationem permutetur, adiuuare naturam oportet, vt quàm celerrimæ puris generatio fiat. Cùm autem perfecta suppuratio fuerit, abscessus quoque rupturam adiuuare licebit, & post eius eruptionem per eandem viam, per quam puris transmutatio contingit, iuuanda quoque natura erit, siue per sedem, aut vrinam, aut etiam os transmissio fiat, quibus verò medicamentis eadem perficere oporteat, copiosissimè ab Aëtio cap. 4. li. 10. conscripta sunt, ac etiam à Paulo præcitato loco, & propterea nos breuitati indulgentes ea hic non transtulimus. Si verò in scirrhi naturam prędicta inflammatio vergat, eius curationem sequenti ca. requiras. Quod si fluxionis ad ipsum iecur causa ex ipsomet oriatur, adeò vt propterea ad ipsum multum confluat sanguinis, ac phlegmone generetur, ne amplius phlegmone increscat, auferri hæc quoque causa debet primo, & quia hoc bifariā esse poterit, aut propter aliquem calorem præter naturam in ipso iocinore existentem, aut propter eiusdem dolorem, inuenta quæ ipsarum causarum phlegmonem excitat, eam priùs pro eius curatione auferre tentabis; vt eodem 13. meth. med. ca. 6. à Gale. scriptum est, & deinceps ad prædicta topica medicamenta te conuertas.

Gale. 13. meth c. 15.

De purgāte medicamēto quid sentiēdum sit.

Loc. citat.

Περὶ σκίῤῥου καὶ σκληρώματος τοῦ ἥπατος.

Id est, De scirrho, seu tumore scirrhoso hepatis

CAPVT LXXXV.

Nec minùs & eadem iocinoris substātia, vtpote quæ naturaliter lutosum quidpiam continet, (veluti medicus quidam Galeni tempore per iocum dicebat) maximè opportuna est duris tumoribus, quos Græci σκίῤῥους, καὶ σκληροὺς & quādoque σκληρώματα appellant, nos verò scirrhos, seu tumores scirrhosos nūcupamus. Est autem affectus hic, quem scirrhum nominamus, tumor durus, qui sine dolore est, non tamen omnino sine sensu. Quāquam si quis velit quod tumor sit præter naturam durus, & omnino insēsilis, is vero affectus, qui σκλήρωμα à Græcis dicitur, Latinè scirrhosus tumor sit non omnino durus, neque omnino insensilis, nō reclamabimus, cum de nominibus altercatio sit, quemadmodum Galen. 14. method. med. cap. 6. decretum reliquit. Illud tamen animaduertētes, quod duplex eiusdem scirrhi differentia sit, vt habetur à Galeno 2. de arte curatiua ad Glauconem, capit. 4. Quarum vna exquisitus scirrhus dicitur tumor pręter naturam existens sensu priuatus, durúsque. Reliqua non exquisitus appellatur, qui nō omnino insensibilis est difficulter tamē sētitur, vt ipse inquit, qui dupliciter à medicis vocatur, vt patet decimo-

Vide 13. meth c. 16 Quid sit scirrhus.

Scirrhi differentia duplex.

quarto methodi meden.cap.6.Nempe vel ſcirrhus, propterea quod ex ſcirrhorum genere ſit, vel ſcirrhoſus tumor. Nam & quod Græci σκλήρωμα vocant,ſub ſcirrhorum genere comprehenditur, Paulo auctore, cap. 68.libri 3 Sunt nanque inter eos ſcirrhos quidam, qui vbi plurimum increuerit, ſimulátque indurati fuerint,non modo dolore carẽt (vt Galenus inquit quinto de ſimplicium medicament.facult.cap 8.)verum etiam ſenſum exiguum, aut etiam nullum habent reliquum. Dignoſcitur autem cum iecur tali laborat affectu manifeſtiùs, quàm ſi inflammatum eſſet,ac multò euidentiùs,eò quòd eius moles durior ſit,& in huiuſcemodi diſpoſitione extenuata ſunt corpora,quæ ei incumbunt, verùm tractu temporis quamuis magis increſcat ſcirrhi cumulus, non tamen æquè facilè fuerit per tactum ipſum cognoſcere,intercipiente ſcilicet iudiciũ aqua intercutẽ,quæ illico ſcirrhũ ſequi cõſueuit(eodem Galeno auctore 5.de locis affectis,c.7.) Multo etiam minore dolore iecur vexatur in ſcirrho,quàm in inflammatione, Aëtio teſte cap.7.lib. 10.Color etiam vniuerſi corporis(vt ipſe refert) in nigredinem pallore permixtam permutatur,vẽter, & pedes intumeſcunt,ſupernę corporis partes gracileſcunt,& corpus ipſum tepeſcit. Aliquando autẽ aluus multa,& tenuïa excernit, propterea quod his ſufficienter anguſta ſunt ora vaſorum, per quæ tranſmittitur cibus ex ſimis hepatis partibus in cõuexas,vt Galenus refert eodem 2. libro de arte curatiua ad Glauconem cap.5. Vrinæ verò à principio quidem multæ,verùm vbi iam ad aquam intercutem dilapſi ſunt,omnino paucæ(vt patet ex eodem Aëtio.)Quod verò affectus hic morbus ſit in quãtitate primò(quoniam in genere tumorum præter naturam exiſtit) ſexcentis in locis liquet in Galeni doctrina.præſertim 13.& 14.method. med.Secũdo in intemperie,quoniam frigidus affectus eſt,vt 5.de ſimplic. medicament. facultat. cap 6. & 8.legitur, & tertio in ſoluta continuitate,quoniam (vt diximus)ex genere eſt tumorum præter naturam. Cuius affectus inditia non alia requiras,quàm ea quæ ſupra narrauimus, pro dignotione partis affectæ, præſertim ex tumore, duro quidem exiſtente cum exiguo, aut nullo dolore, interim ſenſu priuato, quãdoque nõ omnino inſenſili. Eius autẽ cauſa eſt humor lẽtus,& craſſus inſolubiliter partibus induratis infixus(vt liquet eodem libro ſecundo de arte curatiua ad Glauconem ca.4.)qui interdum ſtatim à principio congregatur,& paulatim augetur, crebrius autem medicorum imperitia paratur cùm vehementer eryſipelata, & inflammationes adſtringunt,& infrigidant.Id verò commune eſt omnibus ſcirrhis à quacunque cauſa ortum habeant,vt libro de tumor.præter naturam ca.10.ſcriptum eſt. Perpetuò tamen ex humore craſſo, frigido ortum ducunt, quales ſunt in animalium corporibus, bilis atra, & ſuperexſiccata pituita, & proinde ſcirrhoſi tumores omnino,aut pituitoſæ ſunt ſubſtantię,aut atrabiliariæ,aut ex vtraque mixti,vt eodẽ 5.de ſimplicium medicamentorum facultat.cap.8.liquet,& 14.methodi.medendi,capit. 4.Et propterea etiam duri fiunt.Nam cum omnia dura fiant, aut reſiccatione, aut concretione, aut nimia impletione, vel harum quapiam coniugatione, eodem Galeno teſte præcitato libro 5.de ſimplicium medicamen. facultatib.cap.4.ſcirrhi, ſeu ſcirrhoſi tumores ex frigidi humoris impletione, ſimulatq; congelati, ſeu concreti à vehementi frigore generantur, propter quod aut inſenſiles omnino ſunt, aut exigui ſenſus participes, cum exiguo etiam,aut nullo dolore cõſiſtentes,vt præcitato lib.5.de ſimplicium medicament.facultat.cap.8.decretum eſt.Verùm nunquid à craſſo,& glutinoſo humore, ac pituitoſo originẽ ducãt,an ex ea nigra bile,quæ veluti fæx ſanguinis exiſtit differens ab ea,quæ propriè atra bilis nuncupatur,à qua nõ ſcirrhoſi tumores, ſed cãcri gignũtur,ex colore,inquit Galenus præcitato lib. de tumor.præter naturam,ca.10. interſtinguere valebis. Sed cùm ſcirrhoſi tumores,de quibus hic verba facimus,eorum colore dignoſci non valeant,dicimus nos quod ex vniuerſi corporis colore ſecerni poſſunt.Nanque ſi ex nigra bile orti fuerint, color totius corporis ad nigrius declinabit. Si verò ex craſſa,lẽtáque pituita originem traxerint, ad albidius: aliquando veluti plumbi colorem habent. Nã pro diuerſa natura redundantium in iocinore humorũ,ex quib⁹ prædicti affectus fuerint excitati,quod totũ corpus ſimili colore inficiatur, nemini in dubiũ venit, cùm viſcus ſit princeps toti corpori alimenti materiã ſuppeditans.Proinde Galenus faſſus eſt 5.de locis affectis,ſępenumero ſolo colore comprehẽdiſſe,modo iecur,modo ſplenẽ eſſe affectum. Inſuper ex ætate temperamẽto,regione, anni tempore,ac præcedenti victus ratione illud cõfirmare poteris.Et vbi prędicti ſucci permixti fuerint,idem color,ac eadẽ quæ ſumũtur ex modo dictis,indicia permixta erunt. Cæterùm ex quacũque cauſa in iocinore exquiſiti ſcirrhi fuerint orti, omnino ſine ſenſu perſiſtẽtes,omnino quoque inſanabiles ſunt, velut in cæteris etiã partibus(vt liquet apud Galenũ 14.meth.med.c.6.& 2.de arte curatiua ad Glau. c.4.)Quanquam neque is, qui difficulter ſentitur, facilè curationem admittat,(vt ipſe inquit) eodem quoque 2.de arte curatiua ad Glauconem, ca.5.de hepatis ſcirrho ſic ſcriptum reliquit,quod ab initio quidem ſæpius ipſum ſanauerit:vbi verò ad plures dies fortè fuerit extenſus,neque ipſe potuit ſanare, neque aliũ vidit,qui poſſet. Nam omnibus iis,qui ita affecti ſunt ex neceſſitate ſubſequitur aqua intercus. Pereunt autem quamplurimi in tempore longo:quidam etiam breui, qui ventris profluuio laborant.Propterea Paulus præcitato loco dicebat, ſi verò iecur induratũ fuerit, parũ in medicina ſpei eſt, affectu in aquam ſubtercutem decidente. Qui autem iocinoris ſcirroſi tumores, præſertim circa eorum initia curari poterunt, ea curationis ratio, quæ muſculoſarũ partium ſcirrhis cõpetit, ſanare eos conſueuit, Galeno teſte eodem ſecũdo de arte curatiua ad Glauconem,ca.5.Quoniam viſcus hoc fortia medicamenta nõ perfert,veluti ſplen(vt ipſe inquit.)Communis autem curandi ſcirrhum indicatio eſt,vt quod præter naturam in particula continetur,totum vacuetur vt 14 meth.med.ca.4.ſcriptum eſt.Id verò perficitur nedum medicamentis extrinſecus adhibitis, verùm eis, quæ in potu ſumuntur vim habentibus aperiendi, atque extergendi eum, qui in viſcere continetur, humorem, ac etiam victus ratione conuenienti adhibita. Et propterea ex his ſcirrhoſus tumor in hepare factus ſanari poterit, ex eiuſdem Galeni teſtimonio præcitato libro ſecundo de arte curatiua ad Glauconẽ, cap. quinto. Ea de re nos primò victus rationem conuenientem præcipiemus, ſecundò quæ in potu medicamenta ſumuntur, & tertiò quæ fora adhibentur.

Iocinoris ſcirrho laborantis indicia.

Quis affectus præter naturam ſit ſcirrhus. 13. meth. cap.4. & 14 meth. cap.9.

Cauſæ.

Quomodo diuerſa ſcirrhi cauſa ſit dignoſcenda.

Cap.vlt.

Prognoſtica.

Methodus curandi ſcirrhos.

Victus ratio.

bentur conscribemus. Verùm quantùm ad victus rationem spectat, cum eadem victus ratione vtēdum sit, qua in obstructionibus liberandis vtimur, breuissimus verbis eam absoluemus. Nam cibi, qui facilè concoquuntur eis exhibendi sunt, quique & incisoriam vim, & repurgantem complectuntur, vt inquit Aëtius. Neque etiam ineptè eis acrium rerum comestiones sunt, si per interualla, & post exercitia, ac gestationes sumantur. Pro ratione etiam motuum, & exercitiorum tum quantitatem tum qualitatem ciborum augere oportet. Vitanda sunt crassa, & viscosa edulia, atque ea quæ difficulter cōcoquuntur, sic etiam & dulcia omnia: quoniam (vt diximus) hepati affecto nocentissima sunt. Vinum pro potu cōpetit tenue, odorum (moderata quantitate acceptum) Reliqua verò, quæ ad victus rationem spectant, suprà cap. de obstructio. requiras. In potu autem sumātur cuncta ea quæ in renibus cōtentos lapides comminuere apta sunt, quibus admiscere oportet aliquid ex iis, quæ vrinam mouere possunt, Galeno auctore, præcitato libro secundo, de arte curatiua ad Glauconem, cap. quinto, quem sectatus est Paulus cùm dixit, Potiones expediunt, quę angustias visceris recludūt, abstergúntque: huiusmodi sunt quæ vrinam citant, & calculos cōfringunt. Ad hæc ea quæ nuper ad iecoris obstructionem dicta à nobis sunt. Non est igitur cur hic speciatim de eis mentionem facere debeamus, cùm infrà locupletissimè de his quæ calculum confringunt, atque vrinam citāt, pertractaturi simus: fusiùs verò pertractauerimus de his, quæ iecoris obstructionem liberant, eisdem igitur locis studiosi ea requirant. Vnum tamen ex Aëtio non prætermittant, vtpote anagallidis, quæ cæruleum florem habet succum, qui exsiccatus, itémque liquidus ex aqua mulsa, immoderatis autem febribus ex aceto mulso, potatus cōfert. Similiter etiam si viticis torrefacti, aut radicis eupatorij drach. 1. eodem modo exhibeatur. Cęterùm cùm affectus hic ex superfluo humore simul cum frigiditate trahat originem, idcirco compositam esse eius medelā oportet, ob refrigerationem scilicet, excalfacientia poscente affectu, ob alienam verò, & superuacaneam humiditatem, euacuantia. Attamen vitanda ea sunt, quæ immodicè vim habent calfaciendi, ac validè exsiccandi, nedum intus assumpta, verùm etiam de foris admota. Nanque (vt Galenus inquit quinto de simplicium medicamentorum facultatib. cap. sexto) nullus scirrhosus tumor curari valet, neq; à validè exsiccantibus, neq; à fortiter excalfacientibus, neque ab iis, quæ vtraque hæc præstare possunt, propter causas ab eo ibidem traditas. Et propterea sola ea, quę calfaciunt, sed non admodum, vnáque exsiccāt non magnopere eiusmodi affectus sanare possunt: vocanturq; Græcè μαλακτικά, Latinè emollientia, eodem simul tempore vtrunque agentia: nempe quod congelatum est fundentia, & sensim per halitum differētia: peculiariter etenim medicamentum emolliēs non de omnibus induratis, ex quauis causa dicitur, sed de iis quæ congelatione indurerūt; magisque si in eis contentus sit humor præter naturam: velut in hisce scirrhosis tumoribus: quemadmodum idem Galen. testis est præcitato libro 5. de simplic. medicamentorum facultat. cap. 4. Cuius farinæ sunt ea medicamenta (vt diximus) quæ calorem habent tepidum, humiditatem verò nec multam, nec omnino minimam, & propterea modicè exsiccantia. Nanque oportet induratum corpus à medicamento, quod auxilio futurū sit, simile quid pati iis, quæ sub sole fundūtur, alias si quis medicamenta, quæ vehementer dissoluunt, trahunt, ac digerunt, induratis corporibus adhibuerit, eisque vacuare tentet, nec iis vtatur, quæ excalfaciendo molliunt, ac liquant, huic licet paucis primis diebus egregiè processisse curatio videbitur, quod de affectu tamē restabit tantùm insanabile erit: siquidem toto, quod in eo tenuium partium erat, digesto: quod reliquum est veluti lapidosa concretio linquetur (Galeno auctore 2. de arte curatiua ad Glauconem cap. 14. & 14. methodi meden. cap. 4.) Hac igitur de causa ad scirrhosos affectus (vt diximus) nullum vehementer excalfaciens, siccansque medicamentum aptum: sed ea tantùm, quæ cùm molliendo digerere possunt, ex eiusdem Galeni sententia. Quanquam eisdem, indicatione sumpta à parte affecta, quę semper, vt Galenus inquit eodem 14. methodi med. cap. 5. in omnibus tum morbis, tū symptomatibus in memoria habenda erit, ea quæ adstringendi vim habent, admiscenda sunt, ita tamen, vt semper, quæ digerendi, dissoluendi, ac molliendi vim habent adstringentia superent. Quapropter augere oportet ea, quæ ratione inflammationis ipsius apponūtur cùm cataplasmata, tum etiam & fomenta ex Galeni & Aëtij sententia, & fortiora quędam annectenda sunt. Ea autem constabunt ex absyntij coma, nardo, tū inda, tum celtica, croco, œnanthe, mastiche, chia, nardino, ac lentiscino vnguento, adhuc autem & mastichino, & melino (vt ipsi inquiunt) His igitur ammoniacum thymiama, bdellium, althææque radicē, ceruinā, seu vitulinā medullam, ac anseris, seu gallinæ adipem miscere oportet. Nec minùs & aliquid eorum, quæ incidere possunt admiscendum est, vt eodem 2. de arte curatiua ad Glauconem, ca. 5. & 14. method. med. ca. 5. liquet. Hac etenim incipientē in hepate scirrhum sanare poterunt conuenienti simul adhibita diæta, simulque medicamētis aperientibus, atque abstergentibus humorem, qui in viscere cōtinetur. Poterunt autem hunc in modum medicamenta parari, Recipe absyntij p. s. foliorū, & radicum altææ ana manip. 1. bulliant in oleo communi, quo sæpiùs per spōgias supra hepar fomentum admoueatur, dein recipe olei de absynthio, & mastichini, singul. vnc. 1. nardini. & cytoniorū, cuiuslibet vnc. s. spicæ nardi, indicæ, vel celticę ana drach. s. croci scrup. s. adipis anseris, seu gallinæ, & medullæ ceruinæ, seu vitullinæ ana vnc 1. ceræ quantum satis sit, & aceti parum fiat vnguentum, quod mane, & vesperi applicetur, præcedētibus semper prædictis fotibus. Procedente verò tempore addere poteris prædicto vnguento vnc. s. vel vnc. 1. ammoniaci, aut bdellij humētioris existentis, siue stryacis similiter humētioris, quæ priùs aceto dissoluātur, & si mauis in cataplasmatis formam redigere folia excipe, simulque radices maluarum, ac althææ quantitate cuiuslibet manip. 1. & cum modicè priùs fuerint decocta, contundantur adiiceque adipis anseris, seu gallinæ vnc. 2. lenti cremoris fœnugreci, seminis lini, & althææ ana drach. 3. olei mastichini, lentiscini, & de absynthio ana vnc. 1. ammoniaci, seu bdellij in aceto dissoluti vnc. 3. misceantur, & fiat cataplasma cū oxymelite, quod item præcedente semper fomento adhibeatur. Interim addere poteris nardi spicā, indicam, aut celticam, cuiuslibet drachm. 1. assumens

Medicamētorū ratio.

Emolliens medicamētū quod dicatur.

Topica.

& croci ſcrupul.s. Illud tamen perpetuò ſeruãdum erit, ne admodum fortibus medicamentis vtare, cum ea viſcus hoc nõ perferat, vt diximus ex Galeni auctoritate. Et proinde non audeas quæſo ſuprà medicamenta, quę vehementer diſcutiunt, trahunt ac digerunt, niſi eorum exigua ſumatur quantitas, admiſceatúrque lenibus ſemper medicamentis nuper conſcriptis. Nec eadem vnquam omnino ab adſtringentibus abſoluantur: qua habita methodo, poteris ex connumeratis medicamentis varios (vt vſus requirit) potus diuerſaq; cataplaſmata, ac vnguenta componere tum lenia, à quibus ſemper incipias, tum valida, tum mediocria: & proinde huic capiti finem imponimus. Illud tamen animaduertentes, quod vbi multò ſanguine abundauerint laborantes, priuſquam modo dictis medicamentis vtaris, vena ſecanda erit interna dextri cubiti. Et ſi copia adſit pituitoſi, vel melancholici ſucci, ij quoque priùs purgandi ſunt. Sæpiùs autem talia pharmaca fuerunt adnotata, præſertim capite de melancholia & de obſtructione iocinoris.

Περὶ ἰκτέρου. Id eſt, De ictero, ſeu morbo regio.

CAPVT LXXXVI.

IN excrementorum ſeparatione, omnino ea nõ peracta, vel non ritè, ſymptomata quædam fiunt, aliqua nomine proprio vacuantia, alia verò vulgo nominata, veluti ἴκτερος, à Græcis dictum quemadmodum Galenus teſtatur li. de different. & tertio de cauſis ſymptomatũ. Hunc affectũ Latini quandoque icterum, interim auriginoſum nominant. Celſus autem & arquarum, & interdum regium morbum appellat, vt liquet ca. 24. libri tertij. Medicorum vulgus icteritiam nuncupat. Cur autem morbus regius nominetur hic affectus, ab eodem Cornelio pręcitato loco oſtenditur. Verùm cur Greci affectum hunc ἴκτερον nuncupent, ab Aëtio ca. 17. libri 10. declaratur. Ait enim ἴκτερος, à ſimilitudine ad animalculũ, quod ἴκτις, id eſt viuerra appellatur, nominatus eſt. Eſt autem id animalculum muſtella ſylueſtris, quę auricolores oculos habet: ſed quicquid ſit de eius nomine, hoc pacto ipſum deſcribit eodem loco, quòd bilioſi humoris circum corpus effuſio eſt, ſecernẽtis eum facultatis debilitatem, quæ eũ ſegregare, & ad proprios excretionis locos dimittere non valet. Paulus quoq; cap. 50 libri tertij, dicebat, regium morbum eſſe bilis per totũ corpus effuſionem, modò atræ, de qua in lienoſis dictum eſt, modò flauæ. Atqui nos de eo ictero verba facimus, qui effuſio eſt flauæ bilis per totum corpus, hæc tamen effuſio verè, & propriè icteros dicitur: nam de atræ bilis effuſione in ſequentibus pertractabimus. Et cùm dixerimus affectum hunc vitio ſegregationis excrementorũ prouenire de eo excremento intelligimus, quod flaua bilis appellatur. Hæc inquam, cùm nõ omnino, vel non ritè ſegregatur, ac expurgatur, per totum corpus cũ ſanguine diffuſa, huius mali auctor eſt. Verùm cũ ex triplici cauſa id prouenire poſſit, vt tertio de cauſis ſymptomatũ, à Galeno ſcriptũ eſt, nãq; vel vitio particulæ, quæ excrementum ipſum expurgat, vel ratione viarum, per quas expurgat, vel vitio ipſiuſmet excrementi, quo fit, vt nõ perpetuò in morbo regio idem locus affectus ſit, neque etiã iecur) vt à Galeno demonſtratum eſt quinto de loc. affect.. cap. 7.) quamuis interdum ipſum afficiatur, item neque ipſa veſica bilis ſemper afficitur (vt eodem lib. ſcriptum eſt, ſimiliter à Paulo, & Aëtio præcitatis locis) propterea nos cum numeroſæ ſint morbi regij differentiæ (eodem Paulo auctore) pro earum diuerſitate conabimur affectas partes inuenire, cùm aliæ partes afficiantur, ſi eiuſdem excrementi vitio morbus regius proueniat, aliæ ſi propter viarum anguſtiã, vel propter ipſius particulæ expurgantis imbecillitatem. Quòd verò bilioſum hoc excrementum veſica, quæ iocinori ſubeſt, expurget, liquet apud Galenum pręcitato libro tertio de cauſ. ſymptomatum, quarto de vſu partium, ac quinto de locis affectis, & ſexcentis aliis in locis. Cùm itaque nõ vnus locus perpetuò in morbo regio afficiatur, errauerintque qui hepatis affectionẽ in omnibus ictericis adeſſe putauerũt (vt inquit Aëtius) iure indagandum putaui quot partes in eo affici poſſunt, ac quo modo, & quibus notis interſtingui poterunt. Atqui compertum eſt in Galeni, Pauli, atque Aëtij doctrina in quouis morbo regio aut iecur, aut veſicam bilis, vel vniuerſum corpus affectum eſſe. Quapropter vbi iecur affectum ſit, excrementa alui flaua bile vehemẽter colorata, ſimiliter & vrinæ videbuntur, pariter & ſudores, ſi ij quoque effũdantur. Excrementorum nanque proprietatem in morbo regio conſiderare per quàm neceſſarium eſt, vt quinto de locis affectis. capit. 7. decretum eſt, præſertim ſi cum eis eorum, quæ præceſſerunt, memoriã habuerimus. Interim febris quoque aderit, ac præcordiorum in dextra parte dolor, quandoque verò citra dolorem, ac grauitatem, & febrem, feruorem ea parte ſentient, aderitque ſitis, ac corporis exſiccatio, ac eiuſdem coloris varia mutatio, manifeſtè etenim quandoque videmus (eodem Galeno teſte præcitato loco) iocinoris ſecundum naturam temperie mutata, vniuerſum corpus herbis candenti pallore infectis ſimilari, interdum plumbeum, aut etiam magis fuſcum referre colorẽ, interdum etiam alias quaſdam ineffabiles colorum proprietates, quæ iocinore ſuo munere non rectè fungente, accidere ſolent. At vbi citra febrem morbus regius accidat, vrgente in dextra præcordiorũ parte grauitatis cuiuſdã ſenſu, & alba ſint, quæ per aluum deiiciuntur, ac ſtatim vrinæ bilioſiſſimæ, & affatim excernantur, veſicæ bilis vitio talem morbum regium fieri haudquaquam verendum eſt. Verùm ſi non vniuerſim, ſed paulatim morbus regius procreetur, ſic vt nullum ferè excõmemoratis adſit (vt Paulus teſtatur) ſintque alui excrementa proxima conſuetis ſimiliter & vrinæ, fiátque cutis pruriginoſior, ac magis arida vitio vniuerſi corporis, ſeu ſolidis partibus nimio calore intemperatis, hunc procreari morbum regium manifeſtum erit. Cæterùm quæuis pars in eo afficiatur, perpetuò icterus ſymptoma eſt, eorum genere quæ in corporis affectibus conſiſtunt. Et cùm primæ eorum differentiæ numero quatuor ſint, ſub viſibilibus comprehenditur, quæ in coloribus, qui pręter naturam ſunt, conſiſtunt, idque non alicuius, vel aliquarum partium, ſed vniuerſi corporis, Galeno auctore libro de differentiis ſymptomatum, cap. 5. Communiter autem omnibus ictericis pigricies, & tumor grauans ad motum corporis contingit, & ad dulces cibos animum habent alienatum, amaros verò non admodum aduerſantur, & variis imaginationibus vexantur, pruritus etiam vniuerſi corporis comitatur, ac difficulter exſudant: alba oculorum, & par-

Lib. de differen. ſym. cap. 4.
3. de cauſis ſymp. c. vlt.
Morbus regius quid ſit.
Quod flaua bilis, vt nõ ritè expurgetur, trifariã contingit. cap. 8.
3. de cauſ. ſymp. c. 2. 4. de vſu par. ca. 12. 5. de loc. affec. ca. 7.
Quot partes affici poſſunt in morbo regio.
Si iecur ſit affectum, ſigna.
Si veſica bilis.
Si vniuerſi corporis vitio proueniat morbus regius, ſigna.
Quis affectus præter naturã ſit morbus regius
Signa eiuſdem.

tes

tes faciei tẽporibus propinquæ, itémque malę pallorem ostendunt, venę etiam sub lingua replete reperiuntur, & abundantem humorem significant, Aëtio auctore. At, vt inquit Celsus, color eum morbum detegit, maximè oculorum, in quibus quod album esse debet, fit luteum, solétque accedere & sitis, & dolor capitis, & frequẽs singultus, & pręcordiorum dextra parte durities: & vbi corporis vehemens motus est, spiritus difficultas, membrorúmq; resolutio. Atqui vbi diutiùs manet morbus, totum corpus cum pallore quodam inalbescit. Verùm licet morbus regius (quomodocunque fuerit ortus) perpetuò symp. sub eodem genere sit, ac biliosi excrementi separatione frustrata fiat, vt dictum est, quæcunque etiam pars in eo primò affecta sit, tamẽ non semper in eo segregatrix facultas oblæsa est, neque ad functionum noxam sequitur, vesica bilis imbecilla existente in seipsa, ita vt non valeat, aut ipsam bilem attrahere, vel eãdem expellere, sed interim viarum angustiam consequitur: quandoque verò ex ipsiusmet excrementi vitio fit, vt diximus. Id quod etiã fortè innuere voluit Aëtius, quamuis eius verba videantur asserere, semper icterum ob secernentis bilem facultatis debilitatem oriri. Nanque subdit demum, quæ eam segregare, & ad proprios excretionis locos demittere non valet, quòd nedum ob facultatis imbecillitatem, verumetiam ob viarum angustiam, ac excrementi vitium fieri potest. Propterea id perfectè dignoscere, atque exactè interstinguere operæpretium duxi. Ex quibus insimul patebit eiusdem morbi regij causarum diuersitas. Oritur itaque interdum morbus regius ex iocinoris inflammatione, propter quam sanguis omnino à bile ipsa expurgari nequit, imò vnà cum ipso sanguine bilis per totum corpus defertur, & hinc morbus regius generatur, propterea quòd & eiusdem bilis copia ob eandem causam in eodẽ viscere gignitur, & constipatio quædam fit, seu angustia locorũ, per quos ipsa bilis ex venis trãsfertur ad canales vesicæ bilem recipientis, vt Galenus inquit commento aphorismi 64. quarti libri. Cuius quidem morbi regij indicia sunt præcordiorum dextra parte dolor, biliosæ deiectiones, & febris, vt inquit Paulus. Nanque ij omnino febricitant, Galeno teste nono de compositione medicamentorum secundum locos cap. 1. Similiter & vrinæ flaua bile vehementer caloratæ videbuntur. At si citra grauitatem feruor in ipso existat, ex sola iecoris calida intemperie vitium gignitur, vt idem Paulus testatur. Ex qua calida intemperie cum multa copia bilis progignatur, quę prę multitudine expurgari nequit, eadem per totum corpus diffusa, propter eiusdem excrementi copiam icterus excitatur. Nec minùs & ex obstructione, non siquidem paruorum vasorum per substantiam iocinoris distributorum, per quæ alimenti, ac sanguinis digestio in vniuersum corpus fit, sed eorum locorum per quos transfertur bilis ad canales ipsam recipientes ex eadem vesica bilis ortos, ac per iocinoris substantiam extentos, vt patet commento præcitati aphorismi, excitatur morbus regius propter viarum vitium, hoc est ipsarum obstructionem: qua etiam ratione angustatis videlicet iam dictis viis ex eiusdem visceris scirrho, morbus regius generari poterit. Verùm si scirrhus fuerit causa, eiusdem indicia præcedẽti ca. de scirrho requiras. Si verò ex obstructione ortus fuerit, sine febre permanebunt ægri (eodem Gale. teste præcitato libro nono de compositione medicamentorum secundum locos, capit. 1.) Necnon & grauitas quædam in eadem dextra præcordiorũ parte aderit, præsertim inter vehementer respirandum, nullúmque aderit sciri hi indicium. Quòd si absque febre alba deiiciantur alui excrementa, vesicæ fellis (vt diximus) malum ostenditur. Verùm id bifariam esse poterit, nanque vel ob eius imbecillitatem, propterea quia biliosum humorem veluti consueuit in se ex hepate non attrahit, & ob id impurum sanguinem reliquit. Quanquam etiam contingat eandem nimis repleri, & propter repletionis multitudinem idem excrementum expelli ad intestina nequeat: & excretice insimul facultate existẽte imbecilla. Poterit & secundò morbus regius vitio viarum ex ipsa vesica ortarum oriri, vtpote cùm ipsæ obstructæ fuerint: & hoc, vel cùm obstructæ fuerint viæ per quas ex iocinore ad ipsam vesicam biliosum excrementum trahitur: vel eæ per quas ab eadem vesica ad intestina propellitur: quippe omnibus prædictis modis non expurgatus à bile sanguis in totum corpus diffũditur, ac morbus arquatus efficitur. Ex viarum vitio, si propter earum obstructionem fieri contingat. Ex imbecillitate verò separatricis facultatis, si eadem vesica bilis in attrahendo, seu excernendo prædictum succum propter aliquam eius intemperiem fuerit debilis. Nanque fellis folliculus, cùm inter naturalia instrumẽta connumeretur, vnicum habet veluti reliqua imbecillitatis principium à partis intemperie ortum, vt eodem quinto de locis affectis, in fine, Galeno visum est. Atqui interstingues, si ob meatuũ ipsius obstructionem fiat morbus regius: nanque cum albis excrementis grauitatis cuiusdam sensus circa dextrum hypochõdrium vrgebit citra febrim. At si propter eius imbecillitatem fiat, talia excrementa citra grauitatẽ deiiciũtur, vtrisque tamen statim vrinæ biliosissimæ affatim excernuntur, vt inquit Paulus. Cæterùm, si hoc vitium febriente ægro repentè, ac cumulatim superueniens febrem finierit, crisim testatur, materia ex alto foras prorumpente, proruente nimirum ad cutem bilioso humore ratione bonæ indicationis, vt ex Paulo, & Galeno liquet: qui morbus regius ex excrementi vitio quoque generationem habet, eo siquidem crassiori existente, potiùs quàm multo. Nam si tenuis eadem fuisset bilis, vtique & in eadem crisi foras propulsata fuisset. Id quoque confirmabũt alui excrementa, & vrinæ, quoniam vtraque secundum naturam se habebunt, & ob eam causam nullum visceris affectum declarabunt. Contingit etiam citra febrem aliquãdo sanguine in bilem exagitato, propter corruptionem aliquam peregrinam ortam ex noxij medicamenti potione, aut venenatarum bestiarum morsu, quòd propterea morbus regius fiat, Aëtio & Paulo testibus. Quòd verò ex ferarum morsu fieri soleat, exemplo probat Galenus quinto de locis affectis, cap. 7. cuiusdam imperialis serui, qui viperarum venationi deputatus erat, cùm à vipera morsus esset. Huic vniuersi corporis color fuit mutatus, adeò vt porri colorẽ referret. Ex multitudine quoque biliosi excrementi, & hic morbus regius ortus, propterea quòd sanguis extranea quadam corruptione in bilem fuit versus. Neque etiam difficulter is dignosci poterit, si ab aliqua prædictarum duarũ causarum fuerit ortus ægrotantis, aut astantiũ interrogatione percepta, quæ earundem præcesserit

Causæ.

Si ob hepatis inflammationem fiat morbus regius, signa.

Si ex eiusdem iecoris intemperie calida fiat, signa.

Si ex obstructione, seu iocinoris scirrho fiat morbus regius, signa.

Si vitio vesicæ fellis oriatur, signa.

Signa morbi regij ex crisi.

Locis cita.

Si ab aliqua causa externa fiat, signa.

causa. Si verò nõ vniuersim, sed paulatim procreetur morbus regius, nullumque ex commemoratis adsit, ita vt neque dolor, neq; grauitas circa ilia infestet, neque febris præcesserit, plurimã in vniuerso corpore procreari bilem perpendere debemus. Idque bifariam esse poterit, vel propter solidarum partium calorem immodicum, vel ratione alimenti, quod ipsis distribuitur. Ex vtraque tamen causa propter excrementi multitudinem icterus oritur, quoniam cùm expurgari nequit, vnà cum sanguine per totum corpus defertur. Vna autem ab altera causa distinguitur, interrogatione facta eorum, quę precesserunt. Nam si multo tempore calidioribus cibis, ac potibus vsus fuerit æger, ciborum vitio tribuenda erit occasio: vbi verò hæc nõ pręcesserint, ex calida vniuersi corporis intemperie, audacter morbum regium excitari censeto. Tot itaque sunt morbi regij differentiæ à diuersis causis ortæ: quæ iã dictis signis facilè dignosci, ac inter se distingui poterunt. Reliquum est, vt eiusdem prognostica enunciemus: quorũ primum Hippocratis est aphoris. 62. quarti libri, dum inquit, Quibus in febribus morbus regius ante diem septimum accidit, malũ. Nam cùm iudicatorius esse non possit, sed symptomaticus potiùs, iocinore malè se habente (vt in cõment. Galenus asserit) nec propter aliud malum ipsius hepatis ante septimũ oriri possit morbus regius, quàm ex inflammatione, vel obstructione eiusdem visceris, cùm citiùs non possit indicatoriè bilis perduci in corpus: quoduis prædictorum affectuum consequatur, semper malum est, nec post septimum, si propter eosdem affectus iocinoris excitetur, periculo vacabit, vt liquet ex eodem Galeno ibidem. Hoc idem confirmauit tertio de morbis vulgaribus, Galenus, cùm dixit, Reduc item ad memoriam ante concoctum morbum crebro te audiuisse nullũ quemlibet abscessum proficere, nedum auriginosum, iis enim impediri significat bilẽ, quo minùs ex viscere expurgetur, & per vẽtrem effundatur, vel propter oppilationem eius, vel propter inflammationem. Verùm morbo iam cõcocto decretoriè interim natura ad cutem excrementum effundit, cùm quorũdam aliorum humorum, tum flauæ bilis. At huius Hippocr. sententiæ contrarium quarto de ratione victus, scriptum reperitur. Ait enim auctor, in biliosa febre morbus regius cũ rigore ante septimum diem enatus, morbum soluit. Si verò absque rigore præter occasionem superuenerit, pestiferum. Nisi esset quod (vt Galenus refert in expositione prædictæ sententiæ) neque ante septimum diem, neque post septimum cũ rigore enatus morbus regius febrem soluit. Sed ita distinguere oportet, quòd febrientibus morbus regius superuenit interdum quidem tanquam affectionis hepatis symptoma, quòd malum est (vt diximus ex eius sententia) interdum quoque, & natura post coctionem per cutim excernere contendente, sed nequeunte, veluti in abcessibus omnibus fieri consueuit, quod nequaquam malum est, imò si cum rigore fiat, morbũ soluit in biliosa febre: quoniam & natura vehemẽtiori motu mouetur ad expellẽdam bilem, eam, quæ mordacior, ac acrior est, id quod per rigorem significatur. Et licet ipsa eadem bilis ante septimum iudicatoriè efferri sit impossibile (vt patet commento eiusdem aphorismi 62. quarti libri) bene tamen decretoriè ad cutim effundi poterit (vt eodem tertio de morbis vulgaribus inquit.) In biliosa scilicet febre, circa aliquem iocinoris affectum, vtputa inflammationem, seu obstructionem (vt diximus) morbo iam concocto, & potissimùm vbi per aliam viam natura eandem postea bilem excernere valuit, per aluum videlicet, aut vesicam, vel largum sanguinis profluuium, quemadmodum Hippocrates, & Galenus primo de morbis vulgaribus, scriptum reliquerunt. Idem quoque Hippocrates aphorismo 64. eiusdem libri quarti, dicebat. Quibus in febribus morbus regius, septimo, vel nono, vel vndecimo, vel decimoquarto superuenerit, bonum, nisi dextrum hypochondrium obduruerit: si verò non, non bonum, & apho. 42. lib. sexti, sic de morbo regio scriptum reliquit. Morbo regio laborantibus, si fiat hepar durum, malum. Celsus verò Dioclis auctoritate testatur, quòd si morbus regius post febrem oriatur, ex toto proderit, si post hunc febris, occidet. Quantum verò ad curationis rationem spectat, si icterici fiant ratione bonæ iudicationis in febribus, facilè hi curantur (Galeno teste nono, de compositione medicamentorũ secundum locos, cap. 1. & Aëtio cap. 18. lib. 10.) ex aquarum potabilium balneis, ac olei discussorij affrictu, & omnibus cutem rarefacientibus, quale est anethinum oleum, & chamæmelinum, irinum, & amaracinum. Similiter, si (vt inquit Aëtius) rosmarinus herba oleo incocta ipsum plurimũ discussoriũ facit, cum his præterea victus adhibendus est humidior, qui humorũ crassitudinem moderatè extenuare possit, vt eidẽ Galeno visum est quinto de locis affectis, cap. vlt. & Aëtio præcitato loco, quanquam idem Galenus eodem loco præceperit taliter laborantibus, vt aqua suaptè etiam natura calida, & cui discutiendi vis esset, vterentur. Ex his nanque quidam bonam valetudinem consequutus fuit, vt ipse inquit. Si verò ex letalis veneni potione, aut ex virulentorum animalium morsibus quispiam ictero corripiatur, iis vtendũ erit alexipharmacis, quę aduersus talia suo loco conscribentur: quanquã Galenus imperialem seruum viperarũ venenationi deputatum, cùm à vipera morsus esset, per theriacæ potionem curauerit, vt eodem quinto de locis affectis, testatur, & propterea eadem vti poteris. At vbi ex solidarũ partium calore immodico in regiũ morbum inciderint, ad sanitatem reducẽtur (Paulo auctore) cibis humidis, & mediocriter refrigerãtibus, ptisana scilicet, intubo, seri cichorio, piscibúsque, & vino tenui aquoso, necnon simplici frictione, exercitiis moderatis, vnctione, ac balneis (vt ipse inquit) quę ex potabili aqua tepida fiant, in qua decoquãtur medicamenta frigida, & humida: qua etiam ratione curabitur, si ratione alimenti, quod ipsis partibus distribuatur, fuerit excitatus morbus regius. Verùm si non vniuerso corpore primariò affecto, sed iocinore malè se habente morbus regius exciterur, quiuis fuerit eius affectus, siue calida intemperies, siue inflammatio, vel obstructio, seu scirrhus, non alia ratione indigebit, quàm ea, quæ à nobis priùs instituta est, pro eorundem affectuum curatione: quare non est cur iterum hîc eandem repetamus, sed illam in hoc caput transferre oportet. Restat itaque, vt eius morbi regij curationem præcipiamus, qui vitio vesicæ bilis excitatur. Hic omnino his, quæ obstructiones aperiũt, cibis, potibus, & medicamentis extenuantibus, deinde his, quæ bilem ducere possunt, curari desiderat Galeno auctore quinto de locis affectis. Propterea aër temperatus

Si vniuersi corporis vitio fiat, signa.

Prognost.

3. de morbis vulga. commẽ. 1. cõment. 5.

tex. 81.

Loco citat.

Commẽ. 2. Tex. & cõmen. 64.

Curatio morbi regij, si crisis ratione fiat.

Si ab aliqua externa, & venenosa causa fiat, curatio.

Loco citat.

Si ex immodico calore partiũ solidarum.

Si iocinore malè se habente oriatur, curatio.

Si vesica bilis vitio sit ortus morbus regius, curãdi ratio.

In fine.

ratus eligatur, aut parum ad calidum vergens, somno item moderato vtantur, nocturno potissimùm, lecto etiam, & conclaui cultiore clauso loco, ludis, lasciuia, per quæ mens exhilaretur (vt Celsus inquit.) Conueniunt item exercitationes, & gestationes (vt Aëtius refert.) Per omne etenim tempus vtendum est exercitatione, frictione, si hyems est, balneo, si ęstas, frigidis natationibus, ex eiusdē Celsi sententia. Alui excrementa quotidie expurgari debent: quæ si non natura excernātur, clysteres adhiberi debent. Clyster enim, eodem Aëtio teste, propter stercorum euacuationem spirandi facilitatem inducit, intestináque irritando, ac mordendo humores ad cutis superficiem delatos ad ipsa retrahit, & reuellit, præsertim vbi acrior fuerit. Animi affectus immodicos vitent, vtantur tamen animi laxamento, ac iucunditate. Nam maximum adiutorium & magis vtilis est, ægrotantibus animi purissima laxatio, siue serenitas, Cælio Aureliano teste capite quinto libri tertij. Cibi eligantur faciles cōcoctu, simúlque incisorij, & attenuatorij, vt patet ex eodem Aëtio. Ex volucrum quidem genere maximè montanæ, vt sternę, phasiani, turdi, merulę, ac reliquæ aues paruæ. In earū verò penuria, gallinis, ac gallinaceis pullis vtantur, cum quibus olera ea decoqui poterunt, quæ vim extenuandi, ac vrinam ciendi habeant, veluti seris, intubum, asparatus, oreoselinum, fœniculum, serpillum, smyrnium, carduus, & eryngiū, daucus, ac reliqua huiusmodi. Inter quadrupedum etiam carnes, ferinæ mansuetis magis sunt aptæ: quibus etiam interim vti poterūt, capreolorum pręsertim à fructibus abstinendū est: amygdalæ modicè sumi possunt. Pro potu vinum conuenit album, subastringens, neque valde vetustum, vt eidem Aëtio visum est. Vbique tamen mediocritas optima cēsetur, vt ipse inquit Verùm vbi meatus vesicæ bilis vtrique sunt obstipati, vel alter duntaxat, vt Paulus testatur, consilium est venā in dextro cubito secare, nanque duo maxima remedia in huiusmodi ictericis principatum obtinent, (vt inquit Aëtius) sectio videlicet venę, & purgatio, potissimùm, vbi multitudo sanguinis vnà cum bile in toto corpore abundat. In his nanque nihil venę incisione commodiùs fieri poterit, si nihil impediat. Sanguis autē particulatim, & per vices detrahēdus erit, ne per coaceruatam euacuationem vires ægri prosternantur. At purgationes magis proprię & familiares huic morbo existunt (vt idem Aëtius testatur Rufi auctoritate) propterea tutiùs eis vti debemus, potissimùm vbi sanguinis multitudo vnà cū bile in toto corpore non redundet, neque circa iecur dolor aut distentio infestet. Et propterea Galenus quinto de locis affectis, cap. 7. prætermisit venæ sectionem, & purgationem cōmendauit. Quanquam neque his vti debeamus, ni priùs humores eduliis, ac potionibus itémque pharmacis priùs fuerint attenuati, atque obturatione de oppilatę, præcepto Galeni præcitato libro quinto de locis affectis, & Aëtij pręcitato loco. Purgationes nanque in principio datæ, priusquàm bilis fuerit attenuata, ac vasa fuerint reserata, maximi mali causam præbuerunt. Ex quibus colligi potest bilem interim præparatione, ac attenuatione indigere, quemadmodū in nostra methodo. Vt verò attenuetur humor, reserentúrque viæ, ictericis dari poterit apij, vel adianti, vel lapathi decoctum ad tertias. Vtilis quoque est absynthij cremor per se, & cichorij succi cyathi bini, aut terni per se, aut cum vino poti. Similiter & verbenacæ rectæ, aut oxalidis decoctum, vt liquet ex Aëtio, & Paulo. Si quis autē velit eos quibus vtimur, prædictorum loco syrup. adhibere pro extenuatione, & reseratione perficienda, caput cōsulat de iocinoris obstructione: qua reseratione, ac extenuatione peracta, medicamētum, quod bilem ducere possit, exhibe, iuxta Galeni sententiam. Sit autem forte pharmacum purgatiuum, vt iubet Aëtius, nam ictericis purgationes exhibendę fortiores sunt. Etenim ob ventris siccitatem imbecilliores, inefficaces in ipsis cognoscūtur, vt ipse inquit. Adde & secundò, quòd parum quidē habemus in tali purgatione naturam adminiculantem, nanque vel attrahere, vel expellere ob copiam, seu obstructionem bilem nequit ipsa vesica bilis, vt diximus, in prædictis ictericis, imbecilla siquidē existente eius separatrice, ac expultrice facultate. Vt autem noxij humoris prompte fiat euacuatio, vtrisque indigemus, natura siquidem expellente, & medicamento attrahente, quemadmodum ipse Galenus commento aphorismi 22 primi libri, scriptum reliquit. Poterit autem purgans pharmacum ex cassia fistula, seu melle rorido, rhabarbaro, seu agarico, diacath. & tryphera componi hunc in modum. Recipe mellis roridi vnc. ij. s. vel cassiæ fistulæ vnc. j. s. rhabarbari cum spica in vnc. j. s. succi rosarum macerati, & per colum transfusi scrup. 4. diac. drac. vij. trypheræ persicæ drach. iiij. cum aqua cichorij, vel lupulorum, in qua priùs drac. j. agarici, seu scrup. iiij. fuerint decocti, fiat potio. At si neque dicta purgatione liberari potuerint, iis rursus valentioribus ad aperiendum datis potionibus, medicamentū quod vehementiùs purget, exhibendum erit, ita vt etiam ad finem purgationis, vnà cū vehemētissima mordacitate bilis excernatur, quæ cærulea magis fit, quàm flaua, vt inquit Aëtius ex Rufi auctoritate, & Galen. præcitato loco. Propterea cum cremore absynthij nardus indica, ac iunci rotundi odorati flores, adiiciantur. Item cōuenit pulegij, aut calaminthæ decoctum. Prodest etiam rumex satiuus, anchusæ radix, rubeæ tinctorum radix, chamæpitys, rorismarini & aristolochiæ, itē serpillum, hypericum, & eius generis plurima alia, singula in aqua ad tertias decocta cum vino dulci bibenda præbeto, aut contundito, & cribrato, ac singul. drac. j. dato, vt inquit Aëtius. Datur item valde commodè cornu ceruini ramentum cochlearij mensura, petroselinū, anisum, asarum, leucanthemos, & buphthalmos. Galenus Archigenis auctoritate eodem nono de compositione medicamen. secundum locos, cap. 1. cagulum leporis commēdat, si cum meraco ad dies quinque, vel sex præbeatur: quibus sæpius adhibitis, aut vice eorum exhibitis syrup. qui validiorem vim habent extenuandi, incidendi, ac reserandi, seu vrinam ciendi præcitato cap. adnotatis, validiùs, quàm nuper dictum medicamentum purgans præbendum erit, adiiciens drac. iiij. eclegmatis de succo rosarū, aut diaprunis solutiui, vel catapotia formabis, sumens pilularum aggregatiuarum drach. j. aut scrup. iiij. cum altera drac. rhabarbari cū spica, seu agarici trochiscati, quæ oxymelite excipiantur, & catapotia formentur: post quæ potionem exhibebis ex mellis aërei vnc. ij. aut sacchari violacei tātundem cum aqua cichorij, aut boraginis, & in robustis corporibus cum prædictis catapotiis grana 4. aut 5. diacrydij permiscebis. Verùm vitandā probamus

Ratio victus.

Venæ sectio.

Purgationis, ac aliorum medicamentorum ratio.

Locus cita.

bamus frequentem,& variam medicaminum potationem,qua fella deducere promittuntur, siue ventriflua, siue vrinalia fuerint (vt Celsus Aurelianus inquit) propter causas ab eodem ibidem traditas. Quòd si circa oculos, & faciem vitiatus duntaxat color relinquatur, narium infusis vtendum erit anagallidis videlicet succo,aut succo radicis betę.& si fortiori indigeant, cyclamini succo, aut melanthio cum aceto,ex Aëtij auctoritate. Acetum verò acerrimum, si naribus attrahunt in solio desidens, contineátque etiam pressis naribus paulisper,mirificè conducit,Paulo auctore.

Περὶ μέλανος ἰκτέρου. *Id est, De nigro ictero.*

CAPVT LXXXVII.

CVM triplex sit in venarum concoctione excrementum,Galeno auctore tertio de causis symptomatum,ca. 2.Quorum vnum(vt diximus) amara bilis est,atque ab ea vesica,quę iocinori subest,expurgatur.Alterũ nigra bilis,seu melancholicum excrementum appellatur, quod lien expurgat, eodem Galeno teste præcitato loco secundo de naturalibus facultatibus cap.9.ac quarto de vsu par.cap. 15. Tertium serosum existit excrementum, quod renes expurgant, non ab re cum eiusdem nigræ bilis separatio, seu segregatio, vel omnino peracta non fuerit,vel non ritè,symptoma quoddam sit, nomine proprio vacans,quemadmodum idem Galenus scriptum reliquit libr. de different.sympt. cap.4. & tertio de causis symptom. ca. vlt.Nanquę separationis excrementorum à sanguine frustratio necessariò coloris symptomata inducit,vt ipse inquit.Verùm id sympt. quod melãcholico excremento succedit, proprio nomine caret. A Paulo verò cap.49.libri 3.μέλας ἴκτερος, hoc est, niger icterus, seu ater morbus regius appellatur. Qui nihil aliud est(vt ex eodem auctore colligitur) quàm delatio quædam sanguinis impuri inexpurgata ab eo nigra in vniuersum corpus. Parum auté commodè, veluti & reliqua excrementa iam dicta purgabitur,vel proprij instrumenti expurgãtis imbecillitate,vel viis,per quas expurgatur,quomodocunque obstructis, vel ratione ipsiusmet excrementi,cùm immodica fuerit eius quantitas. Atqui constat, nedum Hippocratis, & Platonis auctoritate, verum etiam tum medicorum, tum philosophorum nonnullorum,vt liquet ex Galeno eodem 2.de naturalibus facultatib.ca.9.4.de vsu partium, cap.15.& lib.de atra bile,cap.6. (quanquam Erasistratus aliter senserit) lienem vnum esse viscus ex his,quæ sanguinem purgant,atque iecur,quoniam ad se quicquid in sanguine limosum,crassum,ac melancholicum est (veluti in vino fæx, aut in oleo amurca)trahit per vas venosum, tanquam per stomachum quendam.Id autem non protinus in ventriculum per aliud vas excernit, sed priùs per multum otium cõficit,atque immutat: ita vt quicquid in succum huic visceri maximè conuenientẽ fuerit elaboratum,alimẽtum eidem efficiatur, quòd verò ab ea quæ in splene fit elaboratione, excidit, tanquam omnino inutile ad nutriendum, per alium quendam modo dictum venosum stomachum,lien ipse ad ventriculum eructat. Verùm quanquã plures partes instrumentum hoc constituant, facultas tamen hæc quam habet ad seipsum trahẽdi succos melãcholicos,in eius proprio corpore (quod nonnulli parẽchyma,id est affusionẽ vocant) consistit. Quapropter rarum admodũ,ac laxum,instar spongiæ cuiusdam effectum est viscus hoc,vt crassos facilè attrahat,& excipiat, eodẽ Galeno teste quarto de vsu partiũ ca.15. Quo fit,vt præter eius quatuor facultates,quas suæ conseruationis gratia habet,veluti reliquæ omnes particulæ,ex earum genere sit, quæ per accidens magnopere habẽt totum corpus iuuare,vt nono de compositione medicamẽtorum secundum locos,cap.2.à Galeno scriptum est, trahẽs in seipsum ex hepate, vt diximus,veluti fæcem sanguinis:per quam actionem vniuerso corpori ad humorum bonitatem confert. Quare vbi imbecillitate affectus est,præsertim attrahẽdi facultate facta imbecilliore, vniuersum corpus colore nigrius euadit, quoniam sanguis ex iecore in ipsum impurus transmittitur: & propterea inter alia symptomata quæ cum hepate cõmunia habet(sunt autem & ea multa:nisi quòd quædam magis,quædam verò minùs euenire solẽt,vt sexto de locis affectis habetur)id quoque symptoma,quod ad coloris rationẽ pertinet,cũ eodẽ cõmune obtinuit. Quanquam in hoc vniuersum corpus, vt ipse Galenus inquit, magis nigricare videtur.Etenim regij morbi, qui à liene ægrotãte ortum habent,nigriores sunt,itémque vlcerum cicatrices nigræ, vt secundo de naturalibus facultatibus,cap.9.liquet.Quòd itaque affectus præter naturam lien,atrum morbum regium constituat,luce clariùs patet in Galeni,& Pauli doctrina. At quòd idem affectus sit præte r naturam coniectari poterit ex eo, quòd vbi suo munere vitiosè fungitur, coloris vitia magis, ac magis ad nigrum declinando toti corpori impartit, vt libro de atra bile,cap.6.scriptum est. Item quod manifestè quãdoque videbitur vniuersum corpus herbis cãdenti pallore infectis similari, interdum plumbeũ, aut etiam magis fuscum referre colorem,interdum etiam alias quasdam ineffabiles colorum proprietates:quæ licet iocinore suo munere nõ rectè fungẽte,accidere soleãt, tamẽ ob splenis quoque vitia huiusmodi quoq; colores eueniũt. Verũ multò nigriores,quã ab hepate, ex Galeni sententia quinto de locis affe. c.7.Indicat etiã lienẽ affectũ esse dolor sub sinistro hypochondrio(Aëtio teste ca.7.li.10.) aut distentio,aut grauitas,seu tumor, qui in eadem parte subiacet,& dum conuertuntur,veluti aliquid ex illis locis conuellatur, imaginatio contingit, vt ipse refert. Quòd verò affectus hic similiter symptoma existat in genere affectus corporis, & in eorum numero,quæ visibilia dicuntur, ac totius corporis li.de differen.sympto.ca. 5. & tertio de causis symptoma.cap.vlt.liquet.Eius autem indicia sunt, nam hoc vitio affectos consequitur tristitia præter rationem,& mordacitas eorum,quæ circa ventrem sunt,difficultásque spirandi,cibos auersantur,& nigra lotia excernunt:aliquando autem & per interualla quædam corpora ipsorum tepescũt: stercora verò calãthi colorem referunt, & aluus resiccatur, vt liquet ex Aëtio cap.17.libr.10.Inter omnia verò signa,id præcipuum existit, ater videlicet vniuersi corporis color. Verùm non diuersa ratione ab ea, quam præcedenti capite conscripsimus, frustratio separationis huius excrementi à sanguine, aut ex eiusdem lienis imbecillitate, facultate attractrice existẽte infirma,vel meatus per quẽ illud attrahit, obstructione prouenire poterit. At vbi meatus obstructio adsit,grauitas,& distentio, vel etiam dolor lienem

Quid sit icterus niger,seu ater morbus regius.

Lienis actio.

Lienis vsus vniuerso corpore.

In princ.

Quòd si liẽ afficiatur, signa.

Quis affectus præter naturam sit icterus niger. Signa eiusdem.

Causæ.

lienem exercebit. Si verò nihil eorum euenerit, attrahendi potentiæ imbecillitas indicabitur: prout scriptum reliquit Paulus præcitato loco. Eius verò imbecillitatis causa cunctæ intemperantiæ esse poterũt, cùm simplices, tum compositæ: quæ quomodo dignoscendæ ac inter se distinguẽdæ sint, Aëtius fusissimè docuit præcitato cap. 7. lib. 10. Et inter reliqua signa, tanquam certum, & compendiosum intemperiei splenis est id, quod sumitur ab his, quæ eduntur, ac bibuntur, ac ex eis quæ forinsecus cuticulæ iuxta sinistrum hypochõdrium accedũt nunquid conferant, vel lædant, calida, seu frigida fuerint, quæ edũtur, ac bibuntur, aut quæ foris admouẽtur. Nam frigida intemperies ab omnibus cibis, ac potibus, qui efficaciter refrigerare possunt, augebitur, ac manifestè magis splenem lædent, sic & ab iis, quæ foris admouentur. Eandem verò intemperiem omnia calida iuuabunt. Sic quoque de calida splenis intemperie, ac reliquis sentiendum erit, vt liquet ab Aëtio ibidem. Quòd si fortè fortuna ex lienis inflammatione, seu scirrho ater morbus regius fuerit excitatus, ex eorundẽ propriis signis iudicari poterit, de quibus in sequentibus pertractabimus. Sed quoniam eiusdem excremẽti vitio, non minùs potest affectus hic gigni, quàm morbus regius propriè dictus, cùm ipsum fuerit multum, nullo proprio affectu liene laborante, propterea hoc quoque dignoscere non erit inutile. Promptè autem id percipies, quoniam nullum aderit ex prædictis signis lienem affectum indicantibus, præterea neque idem totius corporis color adeò nigricantior erit. Cæterum cùm hæc excrementi multitudo à geminis causis oriri possit, quarũ vna est ipsa iocinoris intemperies, & reliqua est ciborum vitium, id interstinguere poteris ex iis quæ præcesserunt. Nũquid vsus præcesserit eorũ ciborũ, ac potuum, qui melancholicæ naturę fuerint, necne? Nã vbi talis pręcesserit victus assumptis cibis ac potibus, qui crassum, & fæculẽtum humorem procreare natura apti sunt, ex vitio victus rationis prouenire atrum morbum regium iudicabis. Vbi verò talis nõ præcesserit victus ratio, aderintque signa frigidi, ac sicci hepatis, à Gal. libro artis medic. cap. 44. adnotata, ac reliqua quæ ipsum affectum esse indicabunt, vitio hepatis, quod ad generandũ huiuscemodi excrementũ sit aptũ, prouenire putabis. Quandoque etiã vtroq; viscere laborante regius morbus eueni-

In princ. re poterit, nigriore, quã pro cõsuetudine veri morbi regij subsequẽte colore, ita vt putaretur flaua bilis fuligini esse permixta, vt Galenus inquit sexto de locis affectis, aderũtq; indicia alia iã dicta differẽ-

Prognostica. ter affecti tum hepatis, tũ lienis. Quòd verò omnino grauius afficiãtur ij, in quibus atræ bilis humor vnà cũ sanguine ad cutẽ est delatus, quàm in quibus pallida, seu flaua bilis, ab Aëtio scriptũ est cap. 17. libri decimi. Idem quoque ater morbus regius, si diu perseuerauerit, nec obsequatur medicamentis ritè adhibitis, accedat, malum est. Nam consentiente iocinore, aqua intercus succedet, vt liquet ex eodem Aëtio. Vrina verò, si suam seruauerit naturalem dispositionem in atro morbo regio, salubre

Curandi methodus. erit indicium: exiguam nanque indicabit lienis affectionem, nec adhuc eidem iecur cõsentire. In vniuersum autem quantum ad eius curationem spectat, si ex lienis intemperantiis ortum duxerit, eas tum per cibos ac potus, tũ per simplicissima pharmaca, ac fomentorum irrigationes, quæ intemperiei contraria sunt, corrigere oportet, Aëtio auctore. Et quoniam (vt inquit Paulus) lienis intẽperies eãdẽ cũ iocinore curationẽ postulat, & si quis velit, particulatim earum curationem inueniet apud Aëtium c. 8. lib. 10. propterea breuitati indulgẽtes, eandem particulariter cõscribere recusauimus. Poterunt tamen studiosi caput de iocinoris imbecillitate consulere. Vnũ tamẽ non prætermittam, quòd vbi accidat per aliquam eiusdẽ lienis intemperiem, aut viarum obstructionem, seu etiã iocinoris intẽperaturam, quod per vniuersum corpus vna cum

Venæ sectio. sanguine multa copia nigræ bilis fuerit coaceruata, aliis consentientibus, secãda primò vena erit cubiti interna sinistri, liene affecto obstructione, vel intemperie: dextri autẽ, si iecur fuerit affectum, haud tamẽ multa copia sanguinis extrahẽda erit, sed potiùs, si opus fuerit iterari debet. Nam, quòd perpetuò per venæ sectionem ingentem conspexerit vtilitatem in lienis affectibus, à Galeno scriptum est libro de curandi ratione per venæ sectionem, cap. decimosexto. multum etenim (vt ipse inquit) iuuat afflictum lienem sanguinis ex sinistro brachio detractio: nec minùs hepati opem feret, si ex dextro cubito sanguis auferatur. Si verò nõ cum sanguine permixta nigra bilis redundauerit per vniuersum corpus, aut quidpiam aliud venæ sectionem impedierit, eadem succi melãcholici copia, seu multitu-

Purgatio. do ex quacunque causa fuerit orta, purgatione exhaurienda erit, eodem humore priùs concocto, ac præparato. Nã in redundantia humoris melancholici sanguinem mittere præstat, aut certè omnino medicamento vti atram bilem expurgãte, vt liquet eodẽ libro de curãdi ratione per venæ sectionem, ca. 10. Verùm quibus præparari, ac purgari debeat, cap. de melancholia, studiosi requirãt. gratia autem exempli pro neotericis ex syrup. succi fumariæ, aut de pomis cũ oxymelite, & aqua lupulorum, ac scolopendrij, concocto, ac parato humore eisdem sæpiùs assumptis, hoc purgãs medicamentum præberi poterit. Recipe scolopẽdrij, lupulorum, & boraginis ana drach. 3. vuę passę decort. catę drach. 4. senæ, epithymi cuiuslibet drac. 2. s. myrobalanorum indarum drach. 1. s. fiat decoctum in aqua fontis, & in eo per colũ transfuso dissoluæ cassiæ fistulæ vnc. 1. s. aut mellis roridi vnc. 2. s. diacath. drac. 7. confectionis hamec, aut eclegmatis indi drac. 2. vel diasenæ drac. 4 fiat potio. Euacuato tandem vitioso redundante succo in toto, vel in parte, si propter obstructionem meatus, per quem lien ad se limosum sanguinẽ attrahit, excitatus fuerit ater morbus regius, eadem victus ratione extenuante, ac eisdem quoque medicamentis vtendum erit: quibus vti pręcepimus pro curatione obstructionis iocinoris. validiora tamen inter ea eligenda, nanque lien sine molestia validiora medicamenta tolerat, vt liquet apud Galenum secũdo de arte curatiua ad Glauconem, cap. 5. Cùm eisdem tamen semper aliquid ex stringentium genere admisceatur. Id autem nedum in obstructione curanda, sed in cunctis aliis lienis affectibus seruandũ erit, opus nanque est ipsius naturalem firmitatem custodire, quo conueniens ipsi alimentũ attrahat, quoniam per hãc actionem vniuerso corpori ad humorum bonitatem confert (vt diximus ex Galeni auctoritate nono de cõpositione medicamentorũ secundum locos, cap. 1.) Ea autẽ potissimùm, quæ extenuandi vim habent pharmaca citra manifestam calfactionem eligãtur, inter

quæ

quæ magnopere, tanquam huic visceri commoda, sunt acetum,& acetũ mulsum, præsertim vbi idem viscus,nedum obstructione laboret, sed induratum fuerit,vt patet ex Galeno ibidem. Verùm cum eisdem exhiberi poterit decoctum corticum radicum capparorum,aut scolopendrij, vel radicis,seu germinum myricæ:nam quale medicamẽtum iocinori est absynthium, tale est lieni capparis cortex: & quale rursus iocinori eupatorium,tale est lieni scolopendrium (vt liquet decimotertio methodi medendi,cap. 17.) Siquidem similia genere medicamenta ambo viscera postulant, cæterùm tanto valentiora lienis,quanto crassiore vtitur alimento, vt ipse Galenus refert.Ex quibus cùm liqueat,qua methodo curari debeant lienis tum intemperantiæ, tum obstructiones,non est cur seorsum de eis iterum mentionem faciamus.Vbi autem ater morbus regius ex lienis inflamatione,seu scirrho fuerit excitatus,eadem inflammatione curata,seu scirrho,& ipse quoque curationem recipiet. Nos verò in sequentibus eorundem affectuum curationem præcipiemus. Ex intemperie autẽ iocinoris ortus præcedente prius venæ sectione, aut purgatione, vel vtrisq; (vt diximus)in toto, vel in maiori parte melancholici succi redundantis facta euacuatione,vbi eius copia adsit, per contraria eiusdem iocinoris intemperiem corrigere oportet tam cibos, quàm potus,quàm etiam medicamẽta, eo non neglecto, quod perpetuò ea quæ adstringunt, permiscere oporteat:quibus autem particulatim eadẽ intemperies corrigenda sit, capite de imbecillitate iocinoris,studiosi reperient. Nec minùs, si vitio alimẽtorum,ac potuum vim habentium,succum melancholicum gignẽdi,ortus fuerit ater morbus regius, contraria etiam victus ratio adhibenda erit, quam locupletissimè conscripsimus capite de melancholia.Ea igitur huc transferenda sunt pro optima victus ratione prædictis instituenda.Si verò vtrisque simul visceribus laborantibus regius morbus euenerit,stante redundãtia vtriusque bilis cum sanguine,vena secãda erit vtriusque cubiti interna,& pro ratione maioris redundantiæ alterius bilis, ac magnitudine affectus alterius visceris, maior ex vno, quàm altero cubito quantitas sanguinis exhauriatur,quanquam semper eadem venæ sectio moderata esse debeat. Victus ratio quoque communis esse debet, vtrisque visceribus conducens. Similiter & purgatio,vbi adhuc facta venæ sectione vtrique succi per vniuersum corpus redundent. In quem vsum præparatis eisdẽ succis ex syrup.ex succo fumariæ,& cichorij,atque oxymelite,& aqua boraginis,& lupulorum,& hortulanæ endiuiæ hoc medicamentum purgans præbeatur,Recipe florum boraginis,lupulorum,fumariæ ana drac.4. vuæ passæ decorticatæ vnc.s.senæ,epithymi ana drac.2.eupatorij,absynthij,scolopendrij,& radicũ capparorum ana drac.j.s.fiat decoctum in aqua fontis, & in eo per colum transfuso dissolue cassiæ fistulæ vnc.j.s. aut mellis roridi vnc.ij.rhabarbari optimi cum spica præmacerati in parte prædicti decocti per diem, aut noctem, & deinde per colum transfusi drach.j. aut scrup,iiij.diacath.drac.vj.diasenæ,vel eclegmatis indi drac.ij.vel iij.misceãtur,& fiat potus.A purgatione vtrique visceri cõsulendum, magis autem, aut minùs vni,vel alteri, prout vnus visceris affectus,vel alter magis vrgebit,nunquam tamen altero derelicto.

Περὶ τῆς φλεγμονῆς τῶν σπληνός.

Id est,de inflammatione lienis.

CAP. LXXXVIII.

QVAMVIS rariùs (vt Alexander inquit c.10.li. 8.) quàm alia viscera liẽ inflammatione conflictetur,interim tamen & ipsum inflammari contingit,vt liquet apud Galenum sexto de locis affectis,13.meth.meden.cap.17.& aliis plerisque locis.Cuius inflammationes facilè ob duritiem tangendo deprehenduntur, vt ipse inquit. Insuper & ex iis,quæ de iocinore diximus,facilè etiã inueniuntur notæ,quibus lienis affectus discernantur. Quapropter cùm nonnulla in pręcedentibus nedũ de iocinore, verumetiam & de ipsa inflammatione dicta sint, non opus est hîc eadem repetere,sed ad tradenda indicia inflammati lienis deueniam. Sunt autem ea dolor sinistri hypochondrij,ac etiam feruor,distentio,tumor,& multa grauitas vehementer vrgens,Paulo,& Alexandro testibus,qui tumor ob duritiem facilè tangendo deprehenditur, vt diximus ex Galeni sententia, præsertim processu temporis.Nãque imprimis, dum scilicet humor adhuc fluit,lienis tumor apparet humidior,vt testatur Alexander.Nec mirum si lienis inflammationes duriores deprehendantur:nam sanguis, qui ad eum pro nutrimento deuenit limosus,fæculentus,ac crassus existit.Ex quo cùm inflammationes fiant necessum est eas duriores fieri.Ex his itaque notis facilè quispiam, tum partem ipsam affectam, tum affectum ipsum dignoscere poterit. Quis autem affectus sit inflammatio,sexcenties in præcedentibus dictum est. Verùm hîc per inflammationem non propriè dictam intelligere oportet. Nanque rariùs ex sanguine optimo,ac mediocrem crassitudinem habẽte,ipsam in liene oriri contingit,sed sæpiùs (vt mox dicemus) ex sanguine crassiori excitatur.quo fit, vt neque laborandum sit in inuestigandis signis pro dignotione causæ eiusdẽ inflammationis,cùm semper ferè ex iam dicto sanguine fæculento, limoso, ac crasso generationem habeat,faciléque possit dignosci,vbi fortè fortuna à sanguine optimo,vel bilioso existẽte ipsa inflammatio fuerit excitata, præsertim ex iis quę præcesserunt,temperamento,ætate,habitu,anni tempore,victus ratione,ac reliquis. Cognosces autem(vt inquit Aëtius,cap.decimo,libri decimi.) irruentis humoris magnitudinem ex magnitudine,& velocitate generationis ipsius inflammationis. Inflammato autem liene,si ex sinistra nare sanguis erumpat, magnã fert vtilitatem. Nam quibuscunque *κατ'ἔξιν*,eruptio sanguinis accidit,summum id commodum laborantibus affert: quemadmodũ Hippocrates memoriæ prodit: quibus verò cõtra euenit,nihil iuuat, aut etiam interdũ nocet, quòd vires scilicet citra morbi leuamen deiiciat, atque exoluat,vt libro de curandi ratione per venæ sectionem, à Galeno scriptum est. Insuper quamuis rariùs, quàm cætera viscera lien inflammatione tentetur,tamen si in eo excitetur,magna cum diligentia curanda erit,aliàs nedum praua consequentur symptomata,verumetiam temporis processu perniciem causabit, potissimùm si eadem in scirrhum vertatur.Pro eius itaque curatione ratio victus similis instituenda erit ei,quàm in cęteris visceris inflammationibus præcepimus, solo ptisanæ cremore ægrum nutrientes, potissimùm circa initia,illius verò penuria aqua,& solo pane, atque

interim

6. de loc. af. in princip.

Inflãmati lienis signa.

Paulus li. 3. cap. 49. Alex. loco citato.

Cur lienis inflammatio durior sit.

Causa.

Prognostica.

Curatio.

interim vinum tenue, albúmque exhibeatur, Alexandro teste, præsertim vbi inflammatio diutius protelerur, quo tempore etiam auicularum carnes montanarum, pullorúmque, ac gallinarum concedendæ sunt. Quòd verò ad reliqua attinet, primùm sanguis detrahendus est, deinde purgationes adhiberi, postea medicaméta extrinsecus imponi debent, vt liquet eodem Alexandro. Nam si venæ sectio omnibus visceribus inflãmatis præsentissimũ est remedium, maximè certè in lienis inflammatione adhibenda est, si nihil contra suadeat, nempe ætas, aut vires, aut locus, aut cõsuetudo, aut aëris cõstitutio, aut præcedens ciborum cruditas, aut magnum ventris profluuium, vt ipse inquit. Secanda autem vena est sinistri cubiti, vt liquet decimotertio methodi medendi, cap. 11. Multùm nanque iuuat afflictum lienem sanguinis ex sinistro brachio detractio, vt liquet eodem libro de curandi ratione per venæ sectionem, cap. 16. & nos præcedenti cap. adnotauimus, atque eadem interna, quòd si ea non appareat, media ferienda est, sine ipsa quidé in cõspectum proueniat, humeraria incidéda erit. Quòd si nec ipsa quoque conspiciatur, ea quæ minimo digito vicina est, aperiri debet, ex decreto eiusdem Tralliani. Quòd verò huius venæ in extrema manu existentis, sectio conferat, pro lienis inflãmati curatione, cõfirmauit Paulus præcitato loco. Id quod fortè innuere voluit Galenus eodem libro de curandi ratione per venæ sectionem, cap. 16. Quanquam quidã negatiuè literã legant. Præstat autem non semel quantũ conueniat extraxisse, sed in duos dies, id partiri satius est, vt idem Galenus refert. Sic nanque extrahendus sanguis est, ne vitalis facultas deficiat, vt Alexãder asserit. Post sanguinis missionem ea dari oportet quæ aluum solẽt ducere. Sunt tamen ea medicamenta, quæ alui ducendæ idonea sunt, lenia eligenda: ex eiusdem Alexandri testimonio, præsertim per initia. Liẽ etenim per initia purgari potest, tamen processu temporis validiores purgationes exhiberi possunt, vt ipse refert. Hac nãque via duntaxat lienis superflua vacuari debẽt: nam ea quæ per renes agitur, nulla huic visceri vacuãdo via patet: proinde vbi phlegmone premitur, deiectoriis id medicamentis, tum detergimus, tum lacessimus, quo dimittat, deponátque superuacua, atque id potissimùm medicamentum deiectorium supernè exhibendum erit, à situ, societatéque sumpta indicatione, quemadmodum à Galeno eodem decimotertio methodi medendi, cap. 17. decretum est, quamuis venter etiam per clysteré assiduè elui debeat, & maximè si venæ incidendæ medela relinquatur, ex Aëtij sententia, & præcipuè in morbi initio, vel incremento, vt inquit Alexander. Verùm priusquàm purgans medicamẽtum exhibeatur, parari humor debet ex oxymelite, serapio ex succo fumariæ, seu boraginis cum aquis melissæ, & lupulorum, deinde hunc in modum purgetur æger. Primò recipe florum fumariæ, lupulorum, boraginis, violarum, & hordei, singul. drac 3. senæ, epithymi, singulorum drac. 2. vuæ passæ decorticatæ vnc. s. fiat decoctum in aqua fontis, in quo per colum transfuso dissolue mellis roridi vnc. 2. s. aut cassiæ fistulæ vnc. 1. s. & diacath. drac. 6. vel 7. & fiat potio. At vbi neque huic purgationi cesserit inflammatio, procedente tempore, si opus fuerit, validiùs exhibebis purgans medicamentum, quantitatem senæ, & epithymi in decocto adaugens, adiiciénsque polypodium, ac cenicũ, & in vicẽ diacath. eclegmatis indi drach. 4. aut diasenæ tantundẽ apponens. A purgatione medicaméta extrinsecus imponi debent quæ citra euidẽtem calorem extenuent, admixtis quibusdam etiam adstringentibus, iuxta Pauli doctrinam. Nam ea mixtæ facultatis esse debent, nedum in generatione phlegmones, sed etiam cùm nec affluat ampliùs quicquam: quanquam si quis in principio repellentibus tantùm vtatur, non peccet. Galeno auctore 13. meth. med. cap. 16. Communis tamen indicatio (vt ipse inquit) omnibus his partibus quarum munus einsmodi est, vt toti corpori sint ex vsu, vt medicamenta exigant, quæ mixtæ facultatis sint. Et propterea nec lienem tantum relaxantibus curare oportet, cùm hic quoque ex iocinore quicquid limosi, & melancholici est, expurget, propterea scilicet, quòd ex eo humore nutritur, quinimò semper eius robori consulendum est, relaxantibus, quæ adstringunt medicamenta adiiciendo, eodem Galeno & Alexandro testibus. Sint autem adstringentia medicamenta robusta, vbi fluoris impetus fortis cõtingat: moderata verò vbi mediocris. Quapropter si moderata fuerit inflammatio splenis, ex vino veteri, ac austero, tenuiúmque partium, oleo dulci permixto fotus adhiberi debent, lana succida excepto medicamẽto (vt inquit Aëtius) vel linteis, & vbi maior sit caliditas, oleum sit rosaceum, aut omphacinum. In cuius penuria eiusdẽ oliuæ folia, aut rubi, aut mali arboris, atque etiam ipsa mala in oleo decoquãtur: & quædam tenuium partium addantur, velut est absynthium, & pulegium, item lentiscinum, & melinum oleum prædicto vino admixtum superuenire confert, aut cum prædictis linteis lineis sæpiùs sinistrum hypochondrium fouere, vel ex olei anethini, vel chamæmelini vnc. j. & rosacei, seu cytoniorũ, & myrtini, singul. vnc. j. s. pauco vino, ac cera vnguẽtum parabis. Verùm vbi forti impetu fluxus feratur, acetum pro vino effundendum est, similiter si nimius calor infestet (vt liquet ex Aëtio, & Alexandro.) Post fomenta autem cataplasmata imponi debent, quorum primum ex Aëtio ex hordeacea, & loliacea farina cum posca, & mellis, ac olei omnino paucissima mensura, in quibus absynthium, ac pulegium sint decocta, formari potest. Vel hunc in modum ipsum componas. Farinæ fœnugræci, seminis lini, ac hordeaceæ excipe, cuiuslibet vnc. j. s. caricarum aceto quàm acerrimo maceratarum vnc. j. adipis anseris, & butyri recentis singulorũ drac. iiij. olei anethini, chamæmelini, & rosacei, singulorum vnc. j. omnibus priùs tunsis, ac simul commixtis cum pauco oxymelite, fiat cataplasma. Vtimur etiam aliquando, ex eiusdem Aëtij sententia, ob cataplasmatum penuriam ad splenem inflammatum furfuribus in vino, aut posca, & oleo decoctis: quibus etiam absynthium, & pulegium, aut thymum, aut origanum, aut lauri folia, aut artemisiam, & reliqua incidendi, ac attenuãdi vi prædita, adiicimus, non feruente videlicet inflammatione, & corpore præuacuato. Nam si quispiam corpore non euacuato calidioribus vtatur medicamentis, ipse sibi scirrhi auctor fiet, eodem Aëtio teste. Paulus verò stercus caprillum cum cruda polenta coctum, ex posca illitum commendat. Tu quoque ex prędictis diuersa etiam medicamenta parare poteris, prout vsus expostulabit, methodum semper seruans, vt relaxantibus, ac digerentibus medicamentis, quædam ex adstringentibus permisceas.

Ratio victus. — *Ordo curationis.* — *Vena sectio.* — *Loco citat.* — *Purgatio.* — *Topica qualia esse debeant.* — *Gal. 13. metho ca. 17.* — *Alexand. li. 8. c. 10.*

Περὶ σκίῤῥου τοῦ σπληνός. *Id est, de scirrho lienis.*

CAPVT LXXXIX.

RAriùs quàm alia viscera lienem in-
flammatione conflictari præcedenti
cap.ex Alexandri testimonio notaui-
mus , opportunissimum autem eum
esse ad scirrhum,veluti & iecur , quã-
quam ipse propterea quòd rarioris sit substantiæ,
crebriùs,quàm iecur scirrhosis vitiis affligatur pro-
pter nutrimenti,quo vtitur, speciem,à Galeno de-
cretum est libr.13.metho.meden.cap. 16. Nutritur
etenim crasso sanguine, vt monstratũ est:qui velu-
ti limus purioris existit.Propterea de hoc affectu

[*Qui propriè splenici appellãtur.*]

pertractare intendimus. Consueuerunt autem eos,
qui induratam splenis affectionem habent propriè
medici splenicos appellare , vt nono de composi-
tione medicamentorum secundum locos, cap. 2. à
Galeno scriptum est , Summatim verò de eo verba
faciemus,cùm fusissimè verba fecerimus cap.de io-

[*In princip.*]

cinoris scirrho , & ex iis, quæ de iocinore diximus
facilè inueniãtur notæ , (vt sexto de locis affectis,
scriptum est)quibus lienis affectus discernãtur , &
splen ipse multa etiam habet accidentia cum hepa-
te communia.Ea de re ad tradenda eius indicia ac-
cedamus.Sunt autem tumor cum duritiè sub sini-
stro hypochondrio , os fœtet,gingiuæ exeduntur,
vlcera in cruribus cicatricem non recipiunt, vt te-

[*Pau.lib.3. cap.49. Scirrho.lienis signa.*]

statur Paulus Celsus verò ait cap.nono lib. 4. quod
liẽ vbi affectus est intumescit, simulque cũ eo pars
sinistra,eáque dura est,& prementi renititur:venter
intentus est,aliquis etiam cruribus est tumor,vlce-
ra aut omnino non sanescunt , aut certe cicatricem
vix recipiunt.In intẽsa ambulatione cursúque, do-
lor,& quædam difficultas est. Idem ferè confirma-
uit Aëtius cap.11.lib.10. cùm dixit, immedicabilia
enim vlcera hoc modo affecti habebunt,&maximè
circa crura,addidit tamen,& colorem corporis vi-

[*Causæ.*]

tiatum ad nigredinem vergentem. Nec putandum
est ab aliis causis oriri posse lienis scirrhum , quàm
ex eiis,à quibus hepatis scirrhus generatur.Cõmu-
nes quoque habet cũ eo , & generationis geminos

[*Si ex flatuoso spiritu lien induretur signa.*]

modos. Nanque vel à principio paulatim congre-
gatur,& augetur,ac in magnum tumorem attolli-
tur,vel medicorum imperitia paratur.Id quod cre-
briùs accidere consueuit , vbi vehementer inflam-
mationes,& erysipelata adstringunt,& refrigerant.
Sed quoniã ex flatuoso quoq; spiritu indurari quo-
dammodo quandoque splen videtur, atque renitẽs
esse,propterea à vero scirrho interstingues. Nanq;
si flatus causa fuerit,tactui tumor non pertinaciter
resistet,immo imposita manu ad tactum cedit , &
lien punctionem , tensionémque experietur, citra
tamen pondus,duritiem,ac grauitatem. Verùm vbi
cum renitentia , tumore,ac duritie , grauitas cum
pondere in sinistro hypochondrio percipiatur , ex
humore lento , & crasso lieni indurato infixo , tu-
morem durum ortum esse iudicabis,quem propriè

[*Prognost. 5.de loc.affe.cap.7. 6.de loc.affe. In princip 2 ad Gla. cap.4.*]

scirrhum,seu scirrhosum tumorem appellamus.Ex
hoc quod cõnsentiente iocinore , potissimùm, vbi
diutinus fuerit,aqua intercutem generari possit, li-
quet apud Galenũ 5. & 6.de locis affectis. At quòd
si fuerit exquisitus,omnino incurabilis sit, ab eodẽ
Gal.scriptum est 2.de arte curat. ad Glauconẽ. Re-

[*Curatio. cap.17. Ratio victus.*]

liqua scirrhi prognostica cap. de scirrho iocinoris
requiras.Quantũ verò ad eius curationem attinet,
pro victus ratione laborantibus ipsis conuenientia
nutrimenta sunt,genere quidem eadem , quæ scir-
rho iocinoris laborantibus competũt,maioris , mi-
norísque duntaxat ratione differẽtiæ, vt idem Gal.
testis est 13.meth.med.Itaque & si capparis ex oxy-
melite edatur,vtilis sanè est vtrique visceri. Cęterũ
nec ipsa pari modo , nec similiter mixtum habeat
oxymel. Nam & ipsa copiosior, & ex minùs diluto
oxymelite lieni erit vtilior,atque hęc differẽtia est,
quæ ex maioris,minorísque ratione accepta est , vt
ipse inquit.Cauẽda tamen sunt dulcia omnia:nam
ex his tum iecur,tum lien maximè intumescere cõ-
sueuit. Similiter glutinosi cibi vitandi, atque ij ex-
hibendi sunt,qui concoctu sint faciles , & bonum
ac tenuem succum generẽt, simúlque cum iis offe-
rant,quæ extenuant,obstructiones eximũt , ac de-
tergunt:acida verò maximè conueniunt, Celso au-
ctore. Vino autem vtantur non valde veteri , quod
aquæ permisceatur:in qua ferrum sæpe ignitum sit
extinctum,vt refert Aëtius.Et quoniam hoc vitiũ
quies auget , propterea exercitatione , & labore
opus est:habita tamẽ ratione,ne febre mixta, si ni-
mium processerit,excitetur. Vnctiones, frictionés-
que,& sudores necessarij sunt, eodem Celso aucto-
re. Plurimùm nanque fiduciæ in exercitiis ponen-
dum,quibus ante cibum vti conuenit, corpore su-
perfluitatibus non abundante:ex eorum autem ge-
nere ex superabundanti faciunt deambulationes,&
cursus:& noui sanè aliquos qui ex his solis ab omni
affectione sint liberati,vt idem Aëtius testatur cap.
13.lib.10.Reliquam victus rationem particulatim
studiosi cap. de scirrho iocinoris requirant. Cæte-

[*Venæ sectio.*]

rùm vbi laborantes prædicti multo sanguine abun-
dant,internam in sinistro cubito venã secare com-
modum est,vt liquet ex Aëtio:neque tamen multa

[*Lib. 10.c. 11.*]

sanguinis copia ferẽda erit.A venę sectione,si mul-
tus redũdarit crassus,seu lẽtus succus eo prius præ-
parato ex aceto mulso,ac syrup.è succo fumarię,seu
aceto simplici,& melle rosaceo,nanque acetum,&
acetũ mulsum huic visceri commoda sunt, vtpote-
secare,& attenuare crassos humores potentia citra
calefactionem,vt inquit Galenus,nono de compo.
medicamen.secundum locos,cap.2. purgans medi-

[*Purgatio.*]

camentum exhibendum erit pro ratione redũdan-
tis succi.Nam pituita redundante,quæ eandem ex-
purgant medicamenta,exhibeantur. Si verò melã-
cholicus succus,quæ ipsum expurgãt, præbeto:de-
inde potiones quasdã ac topica medicamenta, quæ
induratum splenem curare valent , adhibeas. Sint
autem & potiones ipsæ fortissimæ:similiter & quæ
de foris medicamenta applicãtur:nam eas sine mo-
lestia splen tolerat , vt secundo de arte curatiua ad
Glauconem,à Galeno decretum est. E quorum nu-

[*cap.5.*]

mero primas partes sibi vendicãt cortices radicum
capparis,& scolopendrium,& myrticæ radix,atque
germina;omnib.huiuscemodi in aceto, vel oxyme-
lite coctis,vt ipse inquit.Attenuantibus itaq; opus

[*Qualia prębẽda medicamenta sint post purgationem.*]

habet induratus lien pharmacis citra manifestam
caliditatem,cuius gratia valde amara medicamenta
ipsi offerimus,ac quędã ipsis ex austeris miscemus,
vt eodem nono de compositione medicamẽtorum
secundum locos scriptum est. cap. 2. Potui deni-
que ieiuno dari debet absynthium incoctũ , at post
cibum aqua à ferrario fabro,in qua candẽs ferrum
subinde extinctum sit:hæc enim vel pręcipuè lienẽ
coęrcet,quod animaduersum est in his animalibus
quę apud hos fabros educata exiguos lienes habẽt,
vt liquet ex Celso. Hæc aqua,in qua ignitũ ferrum
sæpe sit extinctũ,febricitantibus sola, non febrien-
tibus

tibus verò cum vino, auctoritate Archigenis, à Ga-
leno nono de compositione medicamentorum se-
cundum locos commendatur. Conuenientissimum
etenim spleni in scirrhum indurato remedium exi-
stit, ferrum, aqua, aut vino, aut posca extinctum. Ea
ipsa enim aqua, aut vinum, aut posca in principio
exhibita iucunda, & vtilissima existit, & per plures
ex ordine dies datur, Aëtio teste. Datur autem per
se aqua cyathis tribus, febri verò carentibus, cum
vini, vel aceti cyatho vno, vt inquit Paulus. Cæte-
rùm eis qui corpora natura habent calidiora, præ-
sertim scirrho inueterato, citra molestiam myricæ
folia dantur, virgultáque, & radix scolopendrium,
item, & rumicis syluestris, maximè verò acuti se-
men, foliáque, & radix: probè etiam facit anchusa,
si radicis eius drac. j. detur. Item polytricon, & cap-
nij decoctum ad tertias redactum, folia salicis, &
cortex, item & radix limonij, quod & cynoglossum
vocatur, hisce vtendum esse præcipit Aëtius in prę-
dictis naturis & in principio affectionis, nanque à
mitioribus auspicari oportet, vt ipse inquit. Verùm
in inueteratis scirrhis, & corporibus agrestioribus,
atque eis qui omnem corporis habitum habẽt fri-
gidiorem, exhiberi possunt trissago, genitianæ ra-
dix, calamintha, pulegium, cyclamini radix, scor-
dium, trifolij bitumen olentis semen, hyperici co-
ma, acori, asari, & eringij radix, viticis semen torre-
factum, centaurij minoris succus, etiam si sit exsic-
catus, chamæpytis, polium, anagalidis, quæ cęruleũ
habet florem, succus. Item dracõculi radix, tum vi-
ridis, tum sicca. Omnia verò iam dicta medicamen-
ta simplicia in principio cum posca diluta coquan-
tur, postea verò meraciores, progressu autem tem-
poris etiam ipsa cõtusa, & cribrata cum aceto, aut
aceto mulso exhibentur. Certam autem vniuscu-
iusque horum mensuram definire difficilè, & peri-
culosum est, cùm diuersæ eorum, qui ea accipiunt,
sint naturæ. Quare in principio parum quid ex vno
quoque exhibendum & pro ratione deinde exhi-
bitionis mensura augenda, iuxta ipsius pharmaci,
atque etiã ægri vires, ex eiusdem Aëtij sentẽtia. Li-
cebit itẽ, nedum singulis prędictis simplicibus phar-
macis per se vti, verùm & duo itẽ vel tria, aut qua-
tuor permixta æqualiter, vel inæqualiter prębere.
Pręter iam dicta medicamẽta, serpillũ cũ aceto, aut
panacis radicem viridem cũ aqua mulsa, vel semẽ,
aut corticis radicis periclymenij, & seminis eius
quantũ tribus digitis apprehendi potest, in vino al-
bo meraco calido ieiunis bibendũ ad dies quadra-
ginta exhibitum, aut vulpis hepar siccũ cum aceto
mulso similiter bibendũ exhibitum commendauit
Gale. 9. de comp. medic. secundũ locos, ex Archige-
nis auctoritate. In adhibendis autem topicis medi-
camentis eadem seruãda methodus erit, quam ser-
uari præcipimus cap. de scirrho iocinoris: semper
etenim emollientem, & discussoriam medicamen-
torum facultatem præcellere oportet, quibus parũ
quiddã eorum, quæ adstringendi vim habẽt admi-
scendum est, Gale. auctore 2. de arte curat. cap. 5. ad
Glau. ac Aëtio præcitato loco, nisi quod tutior erit
huius aceti in lienis scirrho, etiã à principio, cùm na-
turaliter rarus sit, nec est quod metuas, ne quis ner-
uus eius vi lędatur, quemadmodũ in tẽdonibus, ac
neruosi musculi partibus, vt liquet 14. metho. med.
ca. 5. In hũc vsum capparis cortex ex aceto cõtritus
illitúsque, item & salicis cortex consimiliter illitus,
necnon & centaurij succus, ac cinis fabrorum cum

Loco citato. *Li. 10. c. 11* *Loco citato.* *Loc. citato.* *Topica qualia esse debeant.*

cruda polenta ex oxymelite illitus, aut etiã *lupino-
rũ* farina magnopere conferũt, ex Pauli auctorita-
te, nec minùs & ammoniacũ (vt ipse inquit) cũ ace-
to applicatum lieni sępe profuit. Possũt item & fo-
tus hoc modo parari, Recipe centaurij minoris, &
scolopẽdrij ana manip. j. corticũ radicum capparo-
rum vnc. s. radicum, & foliorum althæę ana manip.
s. bulliant in aceti, & olei partibus ęqualibus, & cũ
spongiis fiãt fotus, quibus sæpius admotis, infrascri
ptum adhibeto vnguẽtum, Recipe olei amygdala-
rum amararum, liliacei, irini, & de capparibus, sin-
gul. vnc. j. succi scolopendrij, & centaurij minoris,
cuiuslibet drach. 4. corticũ radicum capparorum, &
myricæ, cuiuslibet drac. 2. adipis anserini, seu galli-
nacei drac. iij. medullæ ceruinæ, seu vitulinæ drac. 2
s. ammoniaci in aceto dissoluti vnc. s. aceti, & ceræ
quantum satis sit, fiat vnguentum. Processu tamen
temporis inuicẽ vitulinæ medullæ seuum tum hir-
cinum, tum taurinum, ac etiam caprillũ adiici po-
terit, augeríque quantitas ammoniaci, ac adiicien-
dum bdellium, & galbanũ, quæ priùs in aceto dis-
soluantur, similiter & styrax, seu oppopanax, cycla-
mini, ac cynoglossi succus, lentus cremor, seu farina
seminis lini, fœnugræci, ac althææ: ex quibus pote-
runt, varia medicamẽta componi, & prout affectus
exigit, tum addere, tum adimere ea quæ emolliunt,
attenuant, discutiunt, & robur addunt. Verùm cap-
paris cortex (vt inquit Aëtius) admixtus vltra hoc
quòd dissecat, & repurgat, etiam splenem corrobo-
rat, multísque modis huic rei capparis aptus est. Nã
& ipsum cum cibo assumere, & muriam eius cum
aceto sorbere commodum est: quinetiam extrinse-
cus radicem contritam, vel corticem eius cum fur-
furibus, aut ipsum capparim cum melle contritum
imponere expedit, vt Celsus inquit. Quemadmodũ
etiam ammoniacum cum aceto ad luti crassitudinẽ
redactum non pauci lieni quidam imponẽtes, eius
scirrhũ curarunt, idque solùm ei curando sæpe satis
fuit, vt liquet ex Galeno eodẽ 14. meth. med. cap. 5.

Περὶ καχεξίας. *Id est, De malo corporis habitu.*

CAP. XC.

CVM vniuersus corporis habitus in
aquositatẽ diffũditur, affectus quidã
oritur qui à Græcis καχεξία, à Lati-
nis malus corporis habitus nũcupa-
tur, principiũ siquidem existens hy-
dropicarum passioné, vt inquit Paulus cap. 47. libri
tertij. In qua affectione (Aëtio teste capite 19. libri
decimi) vniuersa corporis miscella laxior fit, ac
emollescit. Ex cuius verbis liquet, quod nõ vna dũ-
taxat pars, sed totius corporis habitus oblęsus sit in
hac affectione. Per totius autem corporis habitum
nunc intelligentes partes maximè, quæ primæ ocu-
lis subiiciuntur, sunt autem eæ, musculi, qui omnia
ossa ambiũt, Gal. teste lib. de artis med. cap. 50. cutẽ
quoque ab eis non secludẽtes, nanque & ipsa quoq;
coafficitur, vt liquet necnon & partes internæ, quæ
oculis non subiiciuntur. Vniuersum etenim corpus
in hac affectione cum virore albicans redditur ac
inualidum: ita vt crura inter eundem vacillent, vt
refert Aëtius, & in principio quidem concoctiones
impediuntur, manente etiamdum appetitu, postea
verò & fastidium accedit, & respiratio ipsis fit rara,
ac debilis, quæ motibus, & actionibus cõdensatur:
aluus etiam inæqualia recrementa excernit (vt ipse
refert.) At in quo genere affectuum præter naturã,

Quòd totius corporis habitus afficiatur. Signa huius affectionis.

Dubiũ eſt, quis affectus præter naturã ſit.

reponatur, adhuc nec in Galeni doctrina, nec in
aliorum Græcorum, quos legerim, reperi, niſi quòd
libro primo meth. med. cap. 9. aduerſus Olympicũ,
qui non ritè pathos, ac ſymptoma finiuerat, pathos
etiam cum morbo confundens, vbi concluſerat ad-
uerſus eum, non omnem mutationem ab eo, quod
ſecundum naturam ſe habet (etiam ſi permanentia
illi adſit) ad id quod præter naturam eſt, morbum
eſſe, inquit, coloris vitium atque atrophiam in ſym
ptoma, & nequaquam morborum numero connu-
merari, quemadmodum etiam κακοχυμία, & καχε-
ξία, quamuis præter naturam ſint, & permanentia
ipſis accedat, adhuc inter morbos non numerabũ-
tur, niſi illud adiiciatur, quod ab eiſdẽ aliqua actio
lædatur. Videtur itaque in his verbis Gal. velle κα-
χεξίαν inter ſymptomata numerari, quãuis & pręter
naturam ſit, & permanẽtia ei accedat, quoad ab ea
nondum actio aliqua lædatur. Nã quod illæſæ ſer-
uãtur omnes actiones, etiam ſi millies corpus fue-
rit alteratum, mutatúmque: nullus tamẽ eorum af-
fectuum adhuc morbus eſt, vt ipſe Galenus inquit:
quod enim curationem deſiderat, aliud planè non
eſt, quàm affectus, qui vitiat actionẽ. Verùm vbi κα-
χεξία, ſeu malus corporis habitus, nedũ permanen-
tiam habeat, ſed actiones vitiat, negandum nõ erit
morbum eſſe (vt ex eiuſdem Galeni verbis patere
poteſt, ac etiam liquidò conſtat ex Aëtio, qui vult,
nedum naturales actiones, ſed etiam animales, mo-
trices, videlicet, oblædi ab hoc affectu.) Concluda-
mus itaq;, aut malũ corporis habitũ ſymptoma eſ-
ſe in genere affectuum corporis, & propriè viſibi-
lium, fruſtratã totius corporis coctionem, ſeu nutri-
tionẽ inſequens propter frigidã, ac humidã vniuerſi
habitus intemperaturam, vel eũdem morbum eſſe,
ſi ſumatur pro hac eadem intemperantia frigida, &
humida totius corporis, quoniam ab ea, & propter
eam iam dictæ actiones oblæſæ ſunt, & totius cor-
poris color vitiatus exiſtit cum virore albicans, vt
ex ſententia Aëtij dictum eſt, ídque non ab re. Nam
licet quæ in corpore animalis ſunt omnia guber-
nentur calido, frigido, humido, & ſicco, quemad-
modum libro ſecundo de natura. facultatib. cap. 8. à
Galeno omnium philoſophorum optimorum au-
ctoritate decretum eſt, tamẽ calidum in iis, (vt ipſe
refert) tum ad alias actiones, tum verò præcipuè ad
ſuccorum generationem plurimũ valet. Vel ſi ma-
uis, dicas hoc vitium totius habitus conſiderari, vel
reſpectu coloris ipſius, & ſic erit ſymptoma affectus
corporis, vel reſpectu eſſentiæ eiuſdem, quę in eius
temperamento conſiſtit, & tunc erit morbus, quo-
niam hoc vitium tẽperamenti, erit intemperies fri-
gida, & humida, quam neceſſariò ſequitur vitioſus
color, ſeu decoloratio totius. Verùm hęc eadem to-
tius corporis habit⁹ immodica refrigeratio, ac mol-
lities ex nulla alia re, quàm ex ſanguificationis de-
fectu prouenire poterit, quæ vbi immodicè am-
plius augeatur, generandi hydropis cauſa erit, vt di
cemus. Et propterea Paulus principium aquę inter
cutem appellauit hãc affectionem, & Arabum prin
ceps diſpoſitionẽ antecedentem hydropiſim. Quo
fit, vt neque generari idem malus corporis habitus
poſſit, niſi & iecur ipſum ſiue primariò, ſiue per cõ-
ſenſum fuerit affectum, ac imbecillum redditum
propter frigidam eius intemperaturam, ob quam
ſanguinem optimum generare nequit, ac pro nutri-
mento vniuerſo corpori eum ſuppeditare, ſed ip-
ſum frigidiorem, ſeroſiorem, & (vt ita dixerim) ma-
gis pituitoſum generat, ac diſtribuit. Et propterea
(vt inquit Aëtius) vt plurimùm hęc affectio ex lon-
go morbo congregatur, aut ex viſcere quopiam in
ſcirrhum indurato conſequitur, maxime hepate, &
ſplene, neque raro in dyſenteria diuturna, & affe-
ctionibus cœliacis contingit, item ob conſuetã ali-
quam cohibitã excretionẽ. Sæpenumero ex immo-
dica ſanguinis profuſione, in viris pręſertim per hę
morrhoides, aut in mulieribus per mẽſtruas purga-
tiones, quemadmodum & aqua intercus generari
conſueuit, & (vt in vniuerſum dicam) quæcunque
cauſæ iecur ipſum, ac vniuerſum habitũ infrigida-
re valent, ſiue internæ ſiue externæ fuerint, huiuſ-
modi affectionẽ generare poterunt: quas dignoſce-
re haud difficilè erit, tum ex teipſo, tum etiã ex la-
borantium ſeu adſtantium loquela. Capiuntur au-
tem hac affectione maximè ſenes (vt inquit Aëtius)
qui etiam maximè liberãtur, immo & pueri, qui fa-
cilè pereunt propter vitalis firmitatis debilitatem,
& quod ob cutis raritatem ſucci in eis facilè tran-
ſpirant. At qui in vigore ſunt, raro incidũt, & facilè
ſe inde extricant. Non negligenda autem erit hu-
ius affectus curatio. Nam ſi diutiùs protelabitur, in
aquam intercutem tranſit, eodem Aëtio auctore.
Quod verò ad eius curationẽ attinet, aër eligendus
eſt ad calidum, & ſiccum vergens, ſomnus modera-
tus ſit, ac nocturnus, lõgus autem, atque diuturnus
omnino vitetur: moderatis deãbulationibus, geſta-
tionibus, vociferationibus, & frictionib⁹ ſiccis per
linteola ex lino crudo vtendũ. Poſt quæ & exerci-
tamenta moderata conducunt (eodem Aëtio teſte)
Aluus humecta ſit natura, vel arte cum clyſteribus,
ac glandibus. Cibi eis offerãtur ſimplices, & qui fa-
cilè cõcoqui poſſunt, optimúmque ſanguinem gi-
gnere vitanda ſunt, omnia bellaria, item nidoroſa
graueolẽtia, humoris craſſi, viſcoſa, & quæ difficul-
ter concoquuntur. Vinum autem conuenit eis al-
bum, tenue, & odorum, vt liquet ex eodem Aëtio.
At aquæ potus omnino vitandus erit, & in vniuer-
ſum victus ſit tenuis, & ſicc⁹, vt inquit Paulus: verũ
diæta vniuerſa viribus reparãdis ſit apta, per quam
(vt refert Aëtius) ſpes eſt, eos qui huic malo sũt im-
pliciti, ad reſtitutionem in integrum peruenturos.
Verùm ſi ex conſuetæ excretionis cohibitione affe-
ctio cõtingat, prouocare, ac irritare eam ipſam ex-
cretionem oportet, vt liquet ex eodẽ Aëtio, aut ve-
nã incidere in cubito, ſi nihil ſit, quod id fieri pro-
hibeat, paulatim, ac partitis vicibus per triduum
ſanguinẽ detrahẽdo, eodẽ Aëtio, ac Paulo teſtibus.
At ſi venæ inciſio impediatur, aut vitioſorũ humo-
rum copia laborant ægrotãtes, ipſos purgare opor-
tet (relicta venæ ſectione, quæ eiſdem noxia eſt) nõ
ſemel dũtaxat, ſed ſępiùs, ac paulatim, vbi vſus po-
ſtulabit. Purgans autem medicamentum ex hiera,
rhabarbaro, agarico, ac myrobalanis parari pote-
rit. Particulatim autem conferentia medicamenta
purgantia ſequenti capite de aqua intercutẽ con-
ſcripta ſtudioſi reperient: poſt quæ mirificè quoque
iuuat ipſos abſynthij potio aſſidua, aut ſyru. eius ac
aquarum naturaliũ vſus, primùm aluminoſarũ, ni-
troſarúmque, mox ſulphuroſarum, vt inquit Pau-
lus. Hæ nãque aquæ naturales calidæ, robori ac vi-
ribus reparãdis conducunt, ex Aëtij ſententia. Cõ-
ferũt item eis theriacæ, ac mithridati antidotus, ſi-
militer diacurcuma, ſeu dialacca, ſi dra. j. ſeparatim
eorum cuiuſlibet cum vino albo tenui, ac odorato
tribuatur, ſeu cum abſynthij cremore, nec minùs,
& eiuſdem

Cõcluditur quis affectus præter naturã ſit.

Li. 10. ca. 19.

Prognoſti.

Curatio.

Victus ratio.

Paul lib. 3 cap. 47.

Venæ ſectio.

Purgatio.

Quæ à purgatione conferant.

& eiſdem vtẽdum erit antidotis, theriaca videlicet, & mithridato, ſi ex immodico ſanguinis profluuio excitatus fuerit malus corporis habitus, præcipuè tamen eis confert vniuerſa victus ratio, quę viribus reparandis ſit apta. Perpetuò autem ex quacunque cauſa ortum duxerit, hepati ſuccurrendum erit, ipſúmque roborare oportet, cùm ſanguificationis inſtrumentum ſit, ac ſanguinis officina, vt in præcedentibus dictum eſt. Vberiùs autem ſequenti capite de aqua inter cutem idonea medicamenta pro curatione mali habitus reperies, propterea huic capiti finẽ imponimus. Vbi autem ex ſcirrho, aut alio quopiam proprio affectu iocinoris, aut ſplenis, ſeu alterius cuiuſpiam viſceris malus corporis habitus fuerit ortus, pro ratione affectus, medelam ipſis adhibere cõuenit (prout in præcedentibus docuimus) per auxilia ad ſingulos ipſorum ſupra conſcripta.

Περὶ ὑδρωπίσεω, ὕδρωπως, καὶ ὑδέρȣ.

Id eſt, De aqua inter cutem, ſeu hydropico morbo.

CAP. XCI.

NOn quemadmodũ Eraſiſtrato viſum eſt propter viarũ anguſtiã impedita ſanguinis diſtributione per iecur ad vniuerſas corporis partes, tãtùm eo qui magis tenuis, atque aquoſus eſt trãſſumpto, ita vt his duntaxat per vniuerſum corpus vehatur, ſyncerus autẽ ſanguis in viſceris ſubſtãtia permaneat, ſed ſanguificãdi facultate vitiata, ex Galeni ſentẽtia nõ raro is gignitur affectus, quẽ Græci quãdoque ὑδρώπισιν, interim ὕδρωπα, ſępiùs verò ὑδερὸν nuncupant, Latini autem aquam inter cutem, ſeu hydropicum morbum, vt liquet apud Celſum cap. 21. libri tertij, à ſymptomate nomẽ ſumens, ſi quidem aquoſus humor hãc paſſionem neceſſariò comitatur (Celio Aureliano teſte cap. 8. libri tertij, ac Plinio ſecundo libro 3. cap. 12.) Cuius differentiæ à quibuſdam duæ duntaxat connumerantur, quidam autem quatuor eſſe hydropũ differentias affirmant, vt 4. de ratione victus ſcriptũ eſt. Veruntamẽ nedum Galenus præcitato loco prædictorum opiniones tanquam erroneas cõdemnauit, ſed tres hydropum ſtatuit eſſe differentias, id quod etiam confirmauit libro 5. de locis affectis, cap. 7. & 4. de cauſis pulſuum, cap. 24. Eundem autem ſectati ſunt Aëtius cap. 20. libri decimi. Paulus cap. 48. libri tertij. Alexand. cap. 1. libri noni, & Celſus præcitato loco. Nos verò cum de earundẽ cauſis pertractabimus, quod neque plures, neque pauciores eſſe poterunt, demonſtrabimus. Quarum vna τυμπανίτης altera, ἀσκίτης, & tertia ἀνάσαρκα, ἢ ὑποσάρκα, ἢ κατασάρκα, ἢ λευκοφλεγματία, ἢ σαρκίτης, ἢ ἐπισαρκίδιον, ἢ ὑποσαρκίδιον appellatur. Tympanites quidẽ à tympano ſic appellata, quoniam in tali affectione imus venter percuſſus talem ſonum edit, qualem tympanũ, Galeno teſte commen. aphor. 11. quarti libri quo loco Hippo. ξηρὸν ὕδρωπα nuncupauit, quemadmodũ ἀσκίτης, ſic dicta eſt, quòd ἀσκȣ̃ hoc eſt vtris modo in peritonæo humor cõtinetur: vt liquet eodem loco, & tertia differentia ſic appellata eſt, quoniam per carnem, vel ſub carne, vel iuxta carnem, ſeu ſecũdum carnem, vel ſupra, ſeu infra carnem humor continetur, aut propterea ipſam λευκοφλεγματίαν nominant, vt quæ pituita liuida cõſtet, vel ſui quidem ratione ſemper alba, ſed quæ propter mixtionem quorundam aliorum humorum verum mutet colorem, vt liquet apud Galenũ commento aphor. 29. 7. libri. Communis autem omnium (vt inquit Celſus) eſt humoris nimia abundantia, ob quam ne vlcera quidem in his ægris facilè ſaneſcũt, vt patet etiam apud Hippocrat. & Galen aphoriſ. 8. ſexti libri. At quoniam cuiuſuis aquæ inter cutem cõmunis genitura eſt, vbi ſanguificationis officiũ intercidat (vt liquet apud Galenum ſecundo prognoſticorum) ea de re neceſſum eſt (quoniã iecur eius facultatis, quę ſanguinem gignit inſtrumentũ exiſtit) vt ipſum vitietur in huiuſmodi affectibus, quinimo niſi hepar afficiatur, vt quinto de locis affectis, ſcriptum eſt, haudquaquam aqua intercus fieri poteſt, & ſi non ſemper ob priuariã eius affectionem excitetur, licet hoc quoque ſit quàm frequentiſſimum, ſed interim iecur ipſum per conſenſum afficitur aliarum partiũ, quæ aut eidẽ vicinæ ſunt, aut ſocietatem, ſeu conſortium quoddam cũ eo habent mediis conceptaculis, venis videlicet, quemadmodum ab eodem Galeno tum. 5. de locis affectis, tũ 2. prognoſticorum decretum eſt. Quod autẽ interim primariò iecur, interim lege conſortij, quod cum aliis partibus habet, iam dictis aquę inter cutem ſpeciebus afficiatur, ab Alexãdro, & Paulo pręcitatis locis cõfirmatum eſt. Atqui dignoſces num ipſum primò affectum ſit, ex Hippocr. & Galeni teſtimonio eodem 2. prognoſt. ex cupiditate quadã, ſeu propẽſione, quam ęgrotantes ad tuſſiendum obtinent. Nam incitati ipſi ad tuſſim, tanquam ad accidens, ſtatim ab hoc deſiſtunt, tantummodo tentantes initiũ tuſſiendi, etenim iecoris moles incidẽs præcordiis facit anguſtiam in pulmone, ob quam ad tuſſim ægri veniũt fruſtra, ceu auxiliaturã affectui naturalis facultatis, nequaquam habentes miniſterium, continuo deſinunt. Ob hęc itaque propẽſiores ita affecti ad tuſſim redduntur, ſed eis citò tale deficit munus, propterea quod nihil dignũ cõmẽtatione excreant. Dignoſcitur etiam ex paucitate, ac ariditate deiectionum, nam venter non deiicit niſi dura, ac pro neceſſitatem imperpeſſis exiſtẽtibus inteſtinis, vel lactibus (vt Galenus inquit) nec vitiato alimento, neque grauatis ab eo partibus, etenim bene valẽt, nec alui fluor infeſtat, manẽntq; diutiùs inibi reliquiæ alimenti, quæ partim mittũtur ad intimã peritonæi ſedem, partim inflamatione iecoris torrentur, præſertim ſi ad acutũ morbũ conſequatur aqua intercus: aderũt quoque & reliqua ſigna, quę ipſum primariò affectum indicabunt aliquo prędictorum affectuum, quorum indicia proprijs eorum capitibus requiras. Vbi autẽ nullum tale pręceſſerit ſignũ primariò affectui iocinoris, ac vẽter magis profluuiis infeſtetur, ſitque alui fluor diutinus, neque dolorẽ exoluens, neque molliens ventrem, ventriculi, vel inteſtinorũ, maximéque ieiuni vitio (meſentericis venis mediis) iecur ipſum per conſenſum oblæſum erit. Nãque ex prędictis partibus affectis potiſſimùm venę debiles fiũt, per quas iecur ad ſe trahit alimentum, ita fit, vt nequaquam deſeruiant viſceri ad deductionẽ, & cùm in tenuioribus inteſtinis maneat, grauata ab eo, vtpote debilia, ſtatim id omne pellũt deorſum, atq; hæc alui fluoris in huiuſmodi aqua inter cutẽ cauſa eſt, eodem Galeno teſte præcitato 2. Prognoſticorum. Altera cauſa eſt, quoniam & alimentum corrumpitur, ac bilis copia in inteſtinis colligitur, & ob eam rem eadem admodum mordentur, proindéque incitantur ad excernendum cõtenta ibi excremẽta, idque potiſſimùm

Marginal notes (left column): *5 de lo. affe cap. 7. 6. de loc. aff. in pri. 2. de natu. facu. ca 8.* — *Aqua inter cutem vnde nomẽ ſumpſerit.* — *Comme. 3.* — *Quot ſint eius differentiæ.* — *Eius differentiæ cur ſic appellẽtur.*

Marginal notes (right column): *Communis cauſa generationis omnium trium differẽtiarũ.* — *Commẽ. 2. cap. 7.* — *Quæ pars afficiatur, quare iecur ſemper* — *5. de locis aff. cap. 7. 2. prognoſtic. cõm. 1. Alex. lib. 9. cap. 2. Paulus li. 3. ca. 48.* — *Si iecur primariò afficiatur ſigna.* — *Tex. & cõment. 5.* — *Si per conſenſũ iecur afficiatur, ſigna.* — *Cõment. 1*

accidit,vbi inflammatione vexentur, & propterea
fluor huic alui neque dolorem cedat,neque ventrẽ
mollit,cùm per eum aquæ intercutis causa nõ va-
cuetur.At si indurato liene,seu infrigidato,aut quo
modolibet aliter affecto,eíque cõsentiente iocino-
re aqua inter cutẽ genita fuerit, ex prædictis signis
indurati lienis,aut aliter affecti patebit.Sic etiam,si
vel pulmonis,vel septi trãsuersi,aut renũ occasione
iecur affectum fuerit eorundem viscerũ affectorum
signa præcedent,qualitas autem affectus ipsius io-
cinoris frigida perpetuò intemperies existit,nãque
nisi ipsum primariò infrigiditatum sit,aut ad ipsum
frigus impertiatur à reliquis iã dictis partibus pri-
mariò refrigeratis, aqua inter cutẽ subsequi potest
minimè,vt ab eodẽ Gal.5.de locis affectis, ca. septi-
mo,& sexto eodem,in principio decretum est,quę
frigida intemperies,nedum ad omnes eiusdem ie-
coris venas peruenire debet,verùm quoque ad eius
corpus,quod παρέγχυμα Græci dicunt, nanque se-
cũdũ hoc propriæ eius facultatis, quę sanguinẽ gi-
gnit,instrumẽtũ est. Et propterea vbi vitiatum sit,
actionem quoque eius vitiari oportet, adeò vt non
ampliùs cibos in sanguinem,sed in aliã qualitatem
transmutet serosam, ac tenuem inquã superfluita-
tem,aut pituitosum humorẽ,seu flatum,& proinde
fit,vt trifariam duntaxat aqua inter cutem cõstitui
possit.Nec obstat ea aqua inter cutẽ, quæ ad acutos
morbos sequitur, nanque ab iis quoque iecur tam
grauiter afficitur calida,& sæpenumero sicca quo-
que intemperie,vt cibũ in sanguinẽ trãsmutare ne-
queat,vt liquet eodẽ 6.de locis affectis,ita vt valea-
mus absque controuersia asserere,hanc etiã aquam
inter cutem ex frigida iocinoris intemperatura or-
tum habere, primatiuè saltem admodũ imbecillo
eius insito calore reddito,quo medio sanguinem gi-
gnit,ex iam dicta præter naturã eiusdem caliditate
in eo genita.Atqui frigida hæc iocinoris intempe-
ries haud æquè in gignẽdis iã dictis aquæ inter cu-
tem speciebus se habet. Nãque à maiore frigiditate
generatur aquosus hydrops,quẽ ascirim vocãt,à mi
nore autem tympanites. Etenim humida substãtia
in flatuosum aërem sine aliquo colore transmutari
nequit, vt idem Gal.præcitato comment.aphoris.
11.4.lib.Sed quemadmodum ascites à maiori frigi-
ditate,quàm tympanites excitatur(vt diximus)pari
ratione & anasarca,seu leucophlegmatia à frigidio
ri iocinoris intemperie,quàm ascites, ortum ducit,
quoniam totum habitũ pituitæ plenum habent la-
borãtes,Galeno auctore quarto de ratione victus.
quanto etenim pituitosum excrementum seroso,ac
tenui humore frigidius existit,tanto anasarca, quæ
ex iã dicto pituitoso excremento excitatur, à frigi-
diori intẽperie generationẽ habebit, quàm ascites,
qui ex seroso excremẽto producitur. Accedit item,
quod(vt fatetur Aëtius)talis humor tenuis,& sero-
sus,qui ascitis causa existit,salsus est,& putrefactus
vt propterea largiorẽ potum appetãt,qui ascite la-
borãt,quàm reliqui hydropici.Est,itaque anasarca,
seu leucophlegmatia pituitosi humoris in toto cor-
pore collectio ,seu per omnẽ corporis miscellã dis-
seminatio(vt inquit Aëtius) ita vt instar spongiarũ,
aut papyri vniuersa caro permadefacta appareat,
atque ob id totum corpus similiter,vt hypochõdia,
intumescit,ac mortuo simile euadit.Ascites autem
collectio aquosi humoris existit plurima inter mẽ-
branam,peritonęum appellatã,& intestina,vt verè
vtris modo membrana ipsa repleta esse videatur,

Ad quem iecoris affectum aqua inter cutẽ cõsequatur

Quod non nisi tres aquæ inter cutẽ differentiæ esse poßint.

Loco citat.

Comme.3.

Li.10. ca. 20.

Quid sit anasarca.

Loco cita.

Ascites quid sit.

spatiũ etenim quod inter peritonæum, & partes ei
subiacentes est,aquoso humore impletur, Galeno
teste quinto de locis affect.cap. 7. Aliquando verò
vbi peiùs habent ęgri vsq; ad fœmora tumor pro-
ducitur,vt idẽ Aëtius asserit. Tympanites autẽ plu-
rima collectio est superflui flatus aëri repleti in
iisdẽ ventris incũbentibus locis, vt in principio so-
la inflatio esse videatur,postea tamẽ flatus inspissa-
tur,& veluti nubilus redditur, atq; ita vnà cũ flatu,
quasi nebulosus humor cõsistit, atque cõgregatur,
vt liquet ex eodẽ Aëtio. Ex quibus liquet quãlibet
aquæ inter cutem differentiã,seu speciem morbum
esse in quantitate,seu magnitudine.Nanque ex ge-
nere præter naturam tumorum existũt, vt liquet li-
bro de tumor.præter naturam circa finem, id quod
confirmauit item Galenus de ascite lib.14.method.
meden.cap.13.quo loco eam in numero eorum tu-
morum,qui pręter naturã consistunt,cõnumerauit,
qui etiam toto genere præter naturã sunt. Nec ob-
stat,quod idem Galenus lib.de differentijs sympto.
cap.4.inter ea symptomata,quæ incidũt in sangui-
nis generatione frustrata,hydropis vitia connume-
rauerit, nam vel symptoma vniuersaliter dictum
voluit intelligere,vel per vitia aquæ intercutis,eius
causam immediatã intellexit,quę quidẽ symptoma
est incidẽs in sanguinis generatione(vt ipse inquit)
non peracta,vel non ritè peracta.Communiter au-
tem omnis aqua inter cutem spirãdi difficultatem,
tumorem,& grauitatem, ac vitiatum colorẽ indu-
cit,ex virore nimirum albicantibus ægris, fastidiũt
&cibum,potum autem largiorem plurimi appetũt,
maximè qui ex ascite laborant,etenim humor, qui
in locis detinetur,salsus est,&putrefactus,quare,&
sitis,& febris augescit: ferè enim in totum plurimi
ex hydropicis febriunt, vt ab eodem Aëtio scriptũ
est.Commune item omnis aquæ inter cutẽ est pe-
des intumescere, quippe cùm procul à calidissimis
partibus absint,vt liquet ex Galeni 2.prognostico-
rum. Particulatim autẽ ascites inde internosci de-
bet,quod fluctuationes excitentur ex humore,qui
veluti in vtre quodã contẽtus circũuoluatur.Tym-
panites autẽ,quòd vbi nos ferimus ventrẽ tympani
modo strepitũ quendam elicere videatur,vt inquit
Alexander. Et propterea in huiusmodi aquis inter
cutem humor sit,an spiritus, qui in regionibus vẽ-
tris continetur tactu explorare nõ valemus,nisi ca-
uata pressu cute:etenim frequẽter nõ cauari cõspi-
cies in synceris ascitis,& aqua inter cutẽ,quã tym-
panitem vocant.Sed ad verã notitiam comparandã
pulsare cogimur abdomen,vt attendamus,si veluti
tympanum resonet. Secundo loco aliter cõponere
hominem & in lata conuertere,quo fluctuationem
aliquam exaudiamus,ac nobis strepitus in modum
tympani spiritum annuntiat,fluctuatio humorem:
vno verò admoto tactu distentũ abdomen non de-
prehẽdas ex aëre sit,an ex aqua,tametsi cutis his,&
quicquid carnosum erat secundum peritonæum,
& crassa cute tactum contabuit, quemadmodum à
Galeno lib.quarto de dignoscendis pulsibus, cap.3.
scriptũ est.Anasarca verò hinc deprehenditur,quod
æger carnes habeat emortuo corpori similes,& to-
tum corpus intumescat,ac vbi nos digito id impri-
mimus,cauitas oboriatur,cúmq; imprimere desie-
rimus, nõ statim in pristinũ reuertatur,vt apud eũ-
dem Alexandrũ legitur.Cæterùm quęuis prędicta-
rum specierũ aquæ inter cutem ad iocinoris refri-
gerationem(vt iam dictum est)consequitur:etenim
citra

Aëtius li. 10 ca.20.

Tympanites quid sit

Quis affectus præter naturã sit aqua inter cutem.

Li. de tumo.ca.20.

Aquæ inter cutem cõmunia signa.

Cõment.2. & 3.

Ascites quibus signis dignoscatur.

Quibus Tympanites.

Lib.9.c.2

Anasarcæ signa.

Loco citat.

Gal. 5. de loc. aff. c. 7 Aetius lib. 10. ca. 20.

Aquæ inter cutem causæ.

citra eiusdem refrigerationem impossibile est aliquem in hydropem incidere, Galeno & Aetio testibus. Hæc autem refrigeratio, aut per se, aut per cõsensum fieri potest, vt diximus. Et propterea ex nõnullis causis iecur ipsum refrigerãtibus aqua intercus oriri poterit, vtpote ex immodica hęmorrhoidũ profusione, aut ex eisdem diuturnis suppressis similiter ex menstruæ purgationis omnimoda cessatione, ac immodica vacuatione, aut ex immodico muliebri profluuio, vt liquet ex Galeno 2. de natur. facult. cap. 8. & 5. de locis aff. ca. 7. Pariter ex intẽpestiua, ac immodica aquę frigidę potione iecur affatim refrigerari potest, ac statim aquã inter cutem induci, quanquã sic affecti (vt Galenus eodem quinto de locis affectis, cap. 7. asserit) ob refrigeratum os ventriculi, vehementi ciborum desiderio teneãtur, opposito modo quàm cęteri hydropici. Similiter si ipsum iecur scirrho afficiatur, vel ipsum, splene indurato, seu refrigerato, coafficiatur, aut ieiuno, seu reliquis intestinis iuxta ipsum, aut mesẽterio, vel pulmone, vel renib⁹, seu septo trãsuerso, simili ratione primariò affectis. Multi autẽ & à podagra, & à coxendicũ dolore vexati aquã inter cutẽ inciderunt: frequentissimè etiã eos, qui cibũ nõ sentiũt, & malo corporis habitu præditi sunt, itémq; ab arquato infestatos hydrops corripit, item quosdã eorũ, qui non nisi recta ceruice spirãt, cœliaca affectione laborãt, ac dysenteria, in aquã inter cutẽ deduci nouimus (vt inquit Aëtius) sæpe etiam febribus longis superuenit (vt inquit Paulus) & interdũ ad morbos acutos consequitur, ex Hippocr. sententia secundo prognosticorum, cùm ex eo sanguificationis officiũ intercidit, adeò vt iecur cibum in sanguinem transmutare nequeat: quę omnia & dignoscere, háudq; ægrè interstinguere licebit, ex prædictarum partiũ affectarum, ac prędictorum affectuum dignotione, per enarrata in propriis locis, ac capitibus signa, & propterea eadem breuitatis causa scribere recusauimus: quædam autem ex infirmorum, seu adstantium loquela promptè percipies. Huic autem affectioni non minus fœminæ quàm viri fiunt obnoxij: pueri verò vt plurimum ab hydrope sarcite apprehenduntur, quæ quandoque curabilis fit. Est tamen tympanites omnino periculosus, minùs eo ascites: sarcites quoque aliquãdo curabilis fit, per ea quæ cuti adhibentur humorẽ detrahentia ac resiccantia pharmaca (vt idem Aëtius inquit.) Omnes autem inueterati hydropes, & qui iam habitũ corrumpunt, sunt periculosi (vt ipse fatetur.) Sępe verò hoc malum per se incipit, sæpe alteri vetusto morbo, maximéq; quartanæ superuenit. Inter initia tamen nõ difficillima curatio est: at si malũ inueterauerit, nõ sine magna molestia discutitur, Celso auctore, faciliúsque in seruis, quàm in liberis tollitur, quia cùm desideret famẽ, sitim, mille alia tædia, lõgámque patientiã, promptiùs his succurritur, qui facilè cogũtur, quàm quib⁹ inutilis libertas est. Sed ne hi quidem, qui sub alio sunt, si ex toto sibi temperare non possunt, ad salutem perducuntur, vt idẽ refert Cornelius. Omnis item aqua inter cutem, si ex acuto morbo existit, mala est, vt liquet apud Hippocratem, eodem secundo Prognosti. non enim sedat febrem, sed dolorem admodũ infert, ac mortẽ, vt ipse inquit. Quod verò aqua inter cutem laborãtibus vlcera in corpore facta difficulter sanentur, idem scriptũ reliquit aphor. 8. lib. 6. & apho. 14. eiusdem. Hydrope correpto, (inquit) si aqua è venis in

2. prognostic. tex. 1.

Prognosti.

2. prognos. Tex. 1.

vẽtrem defluxerit, soluitur morbus, quemadmodũ, si eisdem tussis superuenerit, quod malũ sit, decretum est ab eo aphoris. 35. 6. Vel quod desperati sint (vt liquet aphoris. 47. 7.) Si quis autem leucophlegmatia detineatur, & fortis ventris fluxio superuenerit, à morbo liberatur, vt patet aphoris. 29. 7. libro. Nanque (vt Galenus inquit) ex forti seu diuturno alui profluuio, soluitur albę pituitæ superabũdãtia. Verùm licet difficilis sit aquosę affectionis curatio, & plurimo artis auxilio opus habeat (vt inquit Aëtius) inter initia tamẽ nõ difficillima curatio est, Celso auctore, cui⁹ prima, & principalissima pars ratio victus existit, nedum in aqua inter cutẽ, verũetiam in omnibus affectibus, & potissimùm periculosis (Alexandro teste) Ea de re communem omnibus speciebus aquæ inter cutẽ victus rationẽ instituemus, deinceps particularẽ aggrediemur cuiusq; curationẽ. Aër itaque eliquatur ad calidum, & siccum vergẽs, moderata autem sit, & probe temperata ipsa domus secundum anni tempus (vt inquit Aëtius) Lectus nõ valde mollis sit, (iis præsertim, qui anasarca laborant (substernãtur etiã arundinũ folia, & herbę resiccantes, velut est, vitex, pulegiũ, calamintha, & similia opercula etiam ipsa, quibus tegũtur, apparentur duriora: nimirum est etenim quantum huiusmodi per somnum resiccẽt, vt cõstet iã quosdam frumenti aceruis obuolutos, & absconditos à somno surrexisse firmos, ac resiccatos, vt liquet ex eodem Aëtio, qui itẽ somnus eisdem competit moderatus, aut paulò breuior consueto: nanque vigilię moderatæ non minùs conferunt: digerunt etenim vt liquet ex Galeno, duodecimo methodi medendi, ca. 3.) motus insuper, si quid aliud (vt Trallianus refert) hydropicis conducit, pręcipuè qui fit per mare, equum, & lecticam. Iis autem, qui viribus constant etiã ambulatio est vtilissima: pariter frictiones hydropicis adhiberi debent, nanque externos corporis meatus rarefaciunt, humores extenuãt, ac discutiunt (eodem Alexandro teste.) Celsus quoque multum ambulandum, currendúmque aliquando esse pręcipit, quanquã inter initia idem, quietem, sitim, ac inediã, pro huius affectus curatione probauerit. Addidit etiam, quod superiores maximè partes sic perfricandæ sunt, vt spiritum ipse cõtineat, euocãdus est sudor, non exercitatione tantummodo, sed etiã in arena calida, vel laconico, vel clibano, similibúsque aliis, maximéque vtiles naturales, & siccæ sudationes sunt, quales super Baias habem⁹ in myrtetis (vt ipse refert) modo autem vulgo sudatorium Trituli fortè appellatur. Aluus quoque in singulis hydropicis seruanda lenis est, si nõ natura, saltẽ arte clysteribus leniẽtibus, aut glãdibus vtens. Cibus autẽ esse debet ex media materia, sed tamen generis durioris (vt refert Celsus.) Sit autẽ vniuersus facilis cõcoctu, & sufficienter coactus, exolutus enim aptus est, vt in aquositatem commutetur (Aëtio auctore) Melius nanque ita affectis est dare (Galeno teste quarto de ratione victus) quę probè cõcoquere possint, Prospiciendum etenim est, vt alimẽtum, quod ad iecur peruenit, facilè sit ad distribuẽdum, & nequaquam impediatur, quò minus in corporis partes dispensetur, vt fatetur Alexand. Quare optimum alimentũ ipsis est panis fornaceus probè fermentatus, qui semina flatibus discutiẽdis apta cõtineat, vt anisi, aut cumini, aut fœniculi. Cuius etiã copia vitari debet, vt liquet ex eodem Alexandro, vel panis sit optimus clibanites, qui saltem, am-

Aet. libr. 10. cap. 21 Alex. lib. 9. cap. 3.

Victus ratio communis singulis aquæ inter cuteus speciebus.

Aetius lib. 10. in fine.

Loco citato.

Tral. li. 9. cap. 3.

Loco citat.

Sudatoriũ Trituli.

Aetius li. 10. c. 32 4. de ratione vict. commẽ. 3. Li. 9. cap. citato.

Loco citat.

miũ,& fœniculum habeat admixtum,vt refert Aëtius. *Loco citat.* Ex auibus conueniunt perdices,turtures, phasiani,turdi,merulæ,& ſtarnę,& reliqui minuti paſſerculi:qui pingues nõ ſint.Interim gallinæ,ac gallinacei pulli,quanquam feræ mãſuetis præponi debeant,vt teſtatur idẽ Trallianus. Ex quadrupedum itẽ carnibus moderate comedant,& eas potius,quę non ſunt pingues , præcipuè ferinas , vt ceruinas, aprinas,& caprearum,ac leporum , quarum ius cũ extenuante cibo paretur,apio videlicet , petroſelino,dauco,eruca,pulegio,rapa,caucalide , coronopo,eryngio,paſtinaca,porro capitato,ac alijs,præſertim hominib.ruralibus,has eaſdẽ maximè aſſas, ſi gratæ ſunt,aſſumere ipſos alienũ non eſt. Verùm tam aſſatis,quàm elixatis ſemper aromatica quædã redolentia adiicias,præſertim cinnamomũ,aut caryophyllos.Ex piſcibus guſtari poterunt cancri, locuſtæ,& erinacei recentes.A leguminibus verò abſtineant in totũ.Inter bellaria cõcedendæ ſunt palmulę,nuces,amygdalæ , vua penſilis, ac vua paſſa, mala punica,pyra cocta,ac caricę:omnia tamẽ moderate,neque omnia quotidie.In vniuerſum tamen maximam ciborum partẽ in cœna accipiant, quãdoque etiam aſſatas cochleas,atque oua inſuper aſſata guſtare poterunt,vt Aetio viſum eſt. Pro potu ſit vinum tenue,præſertim vetus.Item & quod vrinã ciet.Aqua in vniuerſa vitanda eſt , verùm quoniã incommodus eſt eis plurimus potus,tantũ præbendum erit,quantũ ad infringendã aliquo modo ſitim ſufficit,nanque potio non vltra danda eſt,quã vt vitam ſuſtineat,optimáque eſt,quæ vrinam mouet,vt à Celſo ſcriptũ eſt. Si tamen infenſa ſitis inſtet,parum quid delibandũ dabimus, ſolatij tamen gratia,& lenïẽdæ ſitis:dulcia verò vina,& vinũ mulſum vitanda ſunt , nanque ex his ſitis non ſedatur, epotũ tamẽ acetum optima eiſdem medela eſt , vt liquet primo de ſimpliciũ medicamentorum facultatibus,cap.30.Quod ſi velint factitiis vinis vti , id ſit abſynthites,præcipuè quod ſpicam nardi copioſiorem recipit,vel apiatum,aliis autem abſtineant, ex Alexandri teſtimonio,& vt ſummatim dicã cum Galeno quarto de ratione victus in morbis acutis, *Comme. 3.* quamminimum bibere , & quamplurimũ laborare prædictis confert,nẽpe talis viuendi modus calfacit,& ſiccat.Hęc quod ad cõmunem victus rationẽ attinet,dicta ſint ſatis. Quantùm verò ad medicamentorũ rationem attinet , communis etiam omnium curatio ab euacuatione incipienda eſt,Paulo, & Alexãdro teſtibus:quanquã aſcites, & tympanites purgans medicamentũ duntaxat quod aquam educat,requirũt:Anaſarca verò interdum venæ ſectione,vt ipſi referunt:quinimò hic ſolus hydrops, cùm incipit,Galeno teſte 4.de ratione victus,comment. 3. interdum ſanguinis detractione indiget, cũ ſcilicet ex retẽtione vel hęmorrhoidarũ,vel muliebriũ,vel ex quapiã,quę ita plethorica ſit cauſa in ceperit.Tympaniã verò,& aſcitem (vt ipſe inquit) nullus per ſanguinis miſſionẽ ſanare eſt auſus.Huius itaque ſpeciei aquæ inter cutem propriam medicamentorum rationẽ aggredientes dicimus cum Galeno , circa initia venam ſecandam eſſe,præſertim cùm ex modo dictis cauſis fuerit orta. Nã licet ex ſanguine frigidiore naſcatur , & frigiditatis ratione illa non indigeat , tamẽ quoniã copiæ detractio naturã leuat , vt hæc minorem illam affectam facilè ſuperet,nõ alienum, ſed rationi conſentaneũ eſt venæ ſectione vti,Alexandro teſte. Nam propè

Communis medicamẽtorũ ratio.

Paulus li. 3 cap. 48. Alex. lib. 9. cap. 1.

Anaſarca curatio propria.

Venæ ſectio.

Loco cit.

ad extinctionẽ accedẽte naturali caliditate, vt igni cõtingit in hac affectione, etenim quemadmodum ignis propè extinguitur immiſſis lignis,tum humidis,tum multis,niſi quis multitudinẽ ſuſtulerit , ſic & in frigidiore ob copiam ſanguine , vbi calor natiuus propè extinguitur præſentiſſimum eſt remedium ſanguinis miſſio:quo tempore periculum ita prehenderit , vt liquet ex eodem Galeno præcitato lib.4.de ratione victus in morbis acutis, commẽ.3. Ante omnem itaque aliam curationem venę ſectio adhibenda eſt , ſi vires,ac reliqua permiſerint , ſecandáque interna cubiti dextri vena erit.Ea nãque vena velociſſimè,& plurimùm ex iis,quę principes ſunt,partibus corpus vacuat, ex Galeni ſẽtẽtia eodem 4. de ratione victus morbis acutis. *commẽ.24* Nec vnica vice multa ſanguinis copia exhaurienda eſt, ne vires deiiciãtur,ſed ſatiùs erit,vbi oporteat,ipſam iterare,ac paulatim,& tutò magis euacuare,quam feſtinãdo vnà cum morbo etiã ægrũ è medio tollere. Verũ vbi vires non permiſerint,ſed imbecillæ ſint, aut ex quauis alia cauſa,quàm ex iã dictis , anaſarca originem duxerit,ſanguinis miſſio vitari debet: ſed copia pituitoſi excrementi per vniuerſum corpus redundantis purgante medicamento vacuari debet. *Purgatio. li. 9. cap. 2.* Sic etiam vbi opus fuerit,facta venæ ſectione eadem purgatione vtare , quæ iterum per vices tentanda erit,ex ſententia eiuſdẽ Alexãdri à lenioribus inchoando,& demũ ad ea , quæ paulò valentiùs purgare queunt,tranſire, priùs tamen humore ipſo præparato,ac viis reſeratis per ea medicamenta,quæ extenuandi,incidendi, ac meatus aperiendi vim habent:ea ſunt ſyrup.ex abſynthio, eupatorio, de byzantiis,oxymel,ſimplex,ac ſcillinum, ſeu ſyr. ex hyſſopo, qui exhibeantur cum aliquo etiam extenuantium,ac aperiẽtiũ medicamentorum decocto,quorũ copiã cap.de iocinoris obſtructione, requirat,pariter cap.de eiuſdẽ iocinoris imbecillitate : quibus ſæpiùs adhibitis purgans medicamentũ tribuendum erit,quod conficiatur,vt infrà. Recipe pulueris hieræ ſimplicis Gal.drac. j.agarici trochiſcati,ac rhabarbari vigorati,ſingulorũ ſcrup. 2.formentur pilulæ cũ oxymelite. A quibus per aliquod tempus exhibeãtur vnc. 2.vel 3.ſyr. è pluribus infuſionibus roſarũ cum aqua cichorij.At vbi hæc purgatio ſatis non ſit,iterum quæ maiorẽ vim habent extenuandi , ac aperiendi medicamenta exhibeto (eorum,quæ modo recenſuimus) poſt quorũ vſum ad ea quæ paulò valentiùs purgare queũt, tranſito: veluti ſunt catapotia ex rhabarbaro , ſeu agarico, ídque non vna vice faciendum erit , ſed pluribus, prout vſus vrgebit. Semper tamen à mitioribus ad valentiora tranſeundũ.Necnon cum eiſdẽ medicamentis perperuò ea miſceri debent,quę vim habẽt adiiciendi iecori robur,quemadmodum rhabarbarum eſt,ac myrobalani,præſertim chebulę In hunc etiam vſum cõferunt paſtilli de rhabarbaro,de abſynthio,ſeu eupatorio,ſi per vices exhibeãtur.Quo etiam tempore,vbi ab his purgantibus medicamẽtis ſe abſtinuerint ægri,vti poterunt aromatico roſaceo,antidoto diarhodõ,dialacca,vel diacurcuma eorundẽ drac. j. deuorantes cum exiguo vino albo, aut aqua ex abſynthij decocto.In quẽ adhuc vſum, ſi tantundẽ mithridati,ſeu theriacæ aſſumpſerint, non parum confert.Præbenda etiam erunt ea,quæ vrinam ciẽt,velut eſt daucus,ſeſeli,cardamomum, radicum aſparagi,aut trifolij decoctũ, aut etiã triſſaginis,ſimiliter etiã ſi drac.j.eiuſdẽ radicis trifolij,

Vrinam cientia.

aut

aut eryngij siccę, vel seminis viticis tantundē cum vini cyathis tribus exhibeatur, commodè vrinam cient, vt liquet ex Aetio cap.31. libri decimi. Maximum item eiusdem auxilium pręstat vomitus, vt ex eodem Aetio liquet. Extrinsecus verò ea adhiberi medicamenta licebit, quæ vim immodicū humorem exsiccandi habeant. Quapropter & in puluere volutationibus vtendum est. Aliquando etiam & arena probè à sole ignita, aut pellibus similiter à sole feruefactis ægrum oculere oportet; capite tantùm velato, & facie cum spōgia assiduè extersa, eodem Aetio auctore: fluuiatiles etenim, ac marinæ arenæ communem vim possident omniū lapidum, siquidem exsiccant tumētem ab aqua inter cutem carnem, ægroto videlicet in eis excalfactis decumbente, ex Galeni auctoritate, nono de simplicium medicamentorum facultatibus. Post hæc aqua marina, aut aluminosa, aut sulphurea lauentur ægri, etenim aliquib⁹, qui ad huiusmodi lauacra assueuerunt, ea ipsa, tum ad delēdum morbum, tum ad habitum valentiorem reddendum suffecerunt. Optimè etiam cōuenit & his cataplasmatum admotio, eorum pręsertim, quæ resiccare simul, & visceribus firmitatem addere possunt, quemadmodum stercus bubulum est conuenienter resiccatum, non ineptè cum posca, aut aceto mulso impositū, infarcta sulphuris quarta parte, similiter & cochleæ crudæ tritæ, & impositę, agglutinantur etenim, neque discedunt, priusquàm vniuersus humor resiccetur (eodē Aetio teste) quāquam ante eum Galenus 11. de simplicium medicamentorū facultatib. illud scriptum reliquerit, cùm dixit, Porrò cochlez, quæ vstionem non sunt expertæ: si tritæ vnà cum testis imponantur, & toti ventri aqua inter cutem laborantium, & in arthriticis, articulorum tumoribus ægrè quidem diuelli poterunt: cæterùm impensè desiccant, & sanè inhęrere sinere oportet, quoad sponte decidant: fermentum etiam sale multo permixtum cōmodè adhibetur, aut panis cum puluere hyssopi, aut fabacea farina, aqua marina, & melle coacta, pari absynthij modo adiecto. Vel sic cataplasma cōficies, Recipe caricarum, & fermenti, cuiuslibet vnc.1. farinæ hordeaceæ, loliaceæ, fabaceæ, fœnugræci, & seminis lini, ana manip.s. radicum, & foliorū ebuli, & absynthij, ana manip.j.s. hyssopi, & origani, ana drac.4. sulphuris drac.3. misceantur, & cum posca, aut oxymelite fiat cataplasma. Si verò corpora teneriora sint, quemadmodū puerorum, & aliorum, qui mollem carnem habent: quæ reprimunt cataplasmata magis adhibere oportet, qualia sunt malicorium, thus culinarius, mala cotonea, myrthi baccæ, & vitis pampini, aliquando quidem per se, aliquando inuicem permixta cum quibusdam eorum medicamentorum resiccantium, quorū suprà mentionem fecimus. Verùm vbi prædictis affectio non cesserit, efficaciùs auxilium adhibere oportet, quod chirurgia præstat, fissuras inquam circa internū talum infligere oportet, in loco quatuor digitorum spatio supra talum eminente, ea profunditate, qua quis in venę sectione vtatur, ita vt per aliquot dies, per easdem humor frequēs feratur, quēadmodum Celso, & Aetio visum est, neque periculum vllum hìc verendū est, velut in hydropis ascitæ pertusione, non enim coaceruatim, quemadmodum illi euacuātur: & si quis velit excretione plurima facta eam cohibere, nihil vetuerit ipsas in talis fissuras linamentis obturare, ligamentisq; constringere: atque vbi rursus prodire quid velimus, laxatis ligamentis, & ablatis linamentis, gestatoq; ac moto ægro excretionē irritabis, vt idem inquit Aetius. Ea autē species aquæ inter cutem, quę ascites appellatur, nō minùs (vt diximus) ab euacuatione initiū curationis exigit, quanquā nō venæ sectionē, sed purgans medicamentum requirat. A tenui namque, ac seroso humore originem ducere superiùs conclusum est, & à Galeno decretum tertio de causis symptomatum, cap.2. Is itaque primò præparari debet syrupus è corticibus citri, melle rosaceo, aut oxymelite, & demū infrascripto medicamento purgāte expurgari: quod recipit pulueris hierę simplicis Gale. drac.1. agarici trochiscati, & rhabarbari vigorati ana drac.s. formētur pilulæ cum oxymelite: a quarum assumptione per aliquod tempus infrascripta potio exhibeatur, quæ recipit corticum myrobalanorum chebularū drac.3. citrinarum drac.1. fiat decoctum in aqua cichorij, & absyntij, in quo vnc.2. syr. domini Augustini, ac tantundem syrup. ex pluribus infusionibus rosarū dissoluas, deinceps iterū adhibitis syrupis magis extenuātibus, vt eo qui ex tribus radicibus cōficitur, aut ex duabus, vel quinque radicibus Mesuæ, oximelle simplici, aut scillino, seu syrup. de byzātiis, vel de eupatorio cū syrupo de absynthio, & aquis fœniculi, & melissę iterū purgans medicamentum exhibeatur, quod parari poterit ex pilulis de agarico, vel de rhabarbaro eiusdem Mesuę cū pulueribus hieræ simplicis, vel pilulas nostras tribuas, quarum sæpiùs experiētiam habuimus, & citra noxam pluries singulis septem, vel decē diebus exhiberi poterunt; mirabiliter etenim serosos purgans humores citra aliquod nocumentum notatu dignum. Conficiuntur autem hoc modo, Recipe foliorum plantæ, quam communiter seplasiarij mezereon appellant, & propriè eius, quā nūcupat Dioscorides chamælæam, vnc.2. vel 3. infundantur per vigintiquatuor horas in sufficienti quantitate aceti vini albi, in quo priùs mala cydonia fuerint decocta, demum in vmbra exsiccentur, & iterū parato decocto ex pomis dulcibus & acetosis, in eodem aceto vini albi prędicta folia infundantur, vt suprà, ac exsiccentur. Contundantur, & eisdē adiice hieræ picrę simplicis tantundē, & cum succo radicis iridis fiant pastilli, & seruētur, quorū dosis est drac.1. vel scrup.2. pro qualibet vice. Interim verò drac.s. agarici trochiscati, aut rhabarbari vigorati, & tātundem trochiscorum ex myrobalanis chebulis adiicere poteris: eisdem namque catapotiis (Deum testor) me nōnullos hac specie aquæ inter cutem laborātes sæpius, per interualla eis exhibitis, perfectè curasse. Nec etiam parum cōferunt pro curatione aliarum aquæ inter cutē specierum, vbi eadem purgatione indigeant: quemadmodum hoc in anno 1557 obseruauimus in illustrissimo Petro Antonio Sanseuerino Bisignani principe, qui cum ascite, simulátque anasarca, laboraret adeò, vt ferè à cunctis pro deplorato haberetur, vbi ter, aut quater dicta catapotia per interualla deuorauit, liber euasit, testes sunt nōnulli cùm medici, tum magnates, qui ipsum aqua inter cutem laborantem, ac demum ab ea solutum, & liberatum inspexerūt, quanquā non exiguam etiam huic opem tulerit sudatorium Trituli hodie vocatum, cuius suprà meminimus. Cæterùm mirificè confert pro educenda hydropicorum aqua, seu humore seroso decoctum radicis sambuci, seu ebuli in vino. Namque

Vomitus. *Quæ extrinsecus admouenda sint.* *Lib. 10. c. 28.* *Cap. de pyrue.* *Aet. libr 10. ca 29. Gal. 11. de simpli. medic. facult. cap. de cochleis.* *Celsus lib. 3. cap. 21. Aetius lib. 16. ca. 30* *Ascites quomodo curari debeat.* *Purgatio.* *Diosc. li. 4. cap. 153.* *Pilulæ propriè expertæ.*

eadem vtriſque vis eſt,& cutem ſubeuntibus aquis auxiliantur,Dioſcoride auctore; licet & à Paulo,& Alexandro ſuccus corticis radicis ſambuci cõmendetur,ſi in vino potui exhibeatur:quidam etiam ex iunioribus ſuccu marinę braſſicę cũ vino,aut ſapa, ſeu aqua lactis approbant:(hodie vulgus medicorũ ſoldanam, ſeu ſoldanellam appellat.) Cuius vſum non valde admitto: namq; ventriculo mirificè aduerſatur,& ipſe pluries experientia vidi noxam inferre, potius quàm auxilium aliquod hydropicis præſtare, imò quoſdam citiùs periiſſe obſeruaui.

Dioſc. lib. 4. cap. 155. Paul. li. 3. cap. 40. Alex. lib. 6. cap. 2.

Verùm(vt Aetio viſum eſt) per interualla longiora pharmacis aquam ducentibus omnibus vti conuenit. Nam incõmodus eſt eorum vſus, vtpote qui vires ipſas diſſoluit, vt ipſe inquit. Tutius propterea erit per interualla,ac eodem non longiora(vt diximus)noſtris pilulis vti:quæ cum hoc, quòd aquam ducunt,vires haudquaquam diſſoluũt.Iis verò,quę vrinã ciunt per modica interſtitia vtendum eſt,eodem Aetio teſte,ea ſunt trifolium, bitumen olẽs,ſi eiuſdem drac.j.ex vino prębeatur,aut iunci odorati,nardi,ſeu aſari ſimiliter ex vino decoctum;vel ſi ſeminis vticis drac.j.ex vino tribuas.Cõducit item anagallidis cæruleæ ſuccus per ſe, aut cicerum decoctum,ſeu ſeminis hyperici drac.j.ex vino,ſimiliter ſi polium, aut ſampſuchum ex vino decoctum bibendum præbeatur.Præter etiam opinionem faciũt vermes terreni cocti, triti ex vino potati, vt liquet ex eodem Aetio:vel erinaceum terreſtrem excoriato, eiuſq; carnem in ſole exſiccato, ac drac.j. ex vino tritam præbeto. Toto itaque curationis tempore aliquo iſtorum potuum vtendum erit, ex ſententia eiuſdem Aetij, qui etiam non parum approbauit ſuccum ſolani hortẽſis expreſſum,ſi quotidie,donec perfectè curentur, cyathum vnum bibendũ prębebis:multam etenim aquam per aluum ducit.Paulus verò ſcriptum reliquit,quòd ſtercoris bubuli vſti cochlear ex vino potum quotidie ſtrenuè auxiliatur.Poteris inſuper, & eiſdem vti medicamentis,quæ pro curatione anaſarcę commemorauimus.

Lib. 10. c. 29. Quæ vrinã ciunt. Loco citato. Citato loco. Ibidem.

Clyſteres.

Clyſteres etiam adhibendi ſunt acres,niſi venter ſua ſponte humeſcat: tunc enim exſiccare ipſum magis conuenit,vt inquit Paulus,fiat itaque ex mercuriali,polypodio, floribus chamæmeli, caricis,& ebuli,tum foliis, tũ radicibus decoctũ; cuius recipe lib.1. aut. lib. 1. s. & in eo diſſolue mellis deſpumati, aut mellis roſacei vnc.ij.olei anethini, rutacei, vel chamæmelini vnc.4. hieræ picræ ſimplicis drac.7.aut diacath.tantundẽ, vel cõfectionis de dactylis,ſeu antidoti indi,vel benedictę laxatiuę drac.4.ſalis communis drac.iij. commiſceãtur omnia & fiat clyſter. Interim quoque agarici drac.j. s. adiicere poteris.

Topica.

Extrinſecus verò præter ea quæ pro curatione anaſarcę cõſcripſimus,quibus etiam omnibus tutò vti poteris, cataplaſmata adhiberi poterunt circa initia ex farina hordeacea, althæa, ac caricis cum aceto mulſo compoſita.Poſt principium autẽ efficaciora ſunt cataplaſmata adhibenda ex farina fabacea,lupinorum, & fœnugræci, ac loliaceæ cũ caricis,abſynthio,hyſſopo,origano,ac aceto mulſo, ex Aetij auctoritate. aliúdque admirandum,& minimè prætereundum (vt ipſe inquit) ex armẽtariæ bouis ſtercore,poſca,ſiue aceto mulſo quarta parte ſulphuris viui inſperſa conficiendum præcipit.Similiter ſi ſtercoris columbini partem vnam accipias, & caprini tantundẽ, & buphthalmi,ſeu leucantemi ſimiliter tantundem,& tuſa in acerrimo aceto, ac melle coquantur, optimum erit(vt ipſe refert) ad aſcitem medicamentu. Aliud cui teſtimonium prębet Oribaſius(vt ipſe dicit)eſt, Recipe fœnugreci triẽtem, farinæ hordeaceæ quadrantem, ſtercoris columbini trientem, reſinæ pinus ſiccæ lib.j.picis lib.j.ceræ lib.j.axungiæ veteris libr.ij. quæ eliquari poſſunt, eliquato, & ad alia in mortario contuſa, & cum aceto trita affundito. Si verò neque prædictis ceſſerit remediis, cute compuncta(quam Græci παρακέντησιν dicũt) perniocioſus humor elici debet,modo, quo Paulus ſcriptum reliquit cap.50.libri ſexti. caueri tamen debet tanquam valdè perículoſa vniuerſa eiuſdẽ euacuatio, quemadmodum ab Hippocrate, & Galeno decretum eſt aphoriſmo 27.ſexti libri.

Lib. 10. c. 21. Lib. 10. c. 22.

Tympanitæ curatio propria.

Ipſa quoque aquę inter cutem differentia, quæ tympanites vocatur purgantia medicamenta,& quę vniuerſum corpus emaciant,atq; etiam, quæ vrinam ciunt,exigit.Similiter & quæ extenuare, & digerere ſpiritus flatuoſos poſſunt, tum intrinſecus, tũ extrinſecus adhibere oportet, Paulo auctore. Etenim verendum nõ eſt ſimul cum flatuoſo ſpiritu in hac aquæ inter cutem differentia ſeroſos quoſdam, ac tenues humores redundare, qui in flatuoſum aërem à diminuto colore tranſmutantur: quinimo vanum eſt, ac intellectu carens,ſine vllo humore ſuperfluo laborantem hydropem vocare, Cælio Aureliano teſte.

Purgatio.

Et propterea eiſdem purgantibus medicamentis pro eius curatione vtare, quæ pro aſcitis curatione præcepimus; eiſdemq; redundantem humorem præparantibus,atque etiam vrinam cientibus. Perpetuò tamen prædictis adiiciantur ea, quæ flatum diſſipant,vt ſemen fœniculi,aniſi,cumini,ammi ſimiliter & prędictis antidotis diacuminum,aut dianiſum commiſceatur.Nõ temerè etiam,& conſcriptis clyſteribus, in eorum decocto cuminum, etiã aniſum,fœniculi ſemen,ac rutæ folia,origani, pulegij,ſeu calaminthę permiſcebis,ac furfur.Glãdes item magnoperè auxiliantur, ſi ex foliis rutæ, cumino,ac caricis,exiguóque ſale figurentur,vel in hunc modum,Recipe mellis diſputati ad ſufficientiam,ſeminis aniſi, fœniculi, & cumini ana drac.j. agarici,ſalis gemmæ,& pulueris hieræ,ſingulorum ſcrup.iiij.miſceãtur, & fiant balani.Capite verò de coli dolore, ſtudioſi reliquos clyſteres, ſeu balanos requirent, & pro curatione iſtius affectus vtantur.

Topica.

Venter etiam quotidie foueatur ex ſaccellis,qui ſic componantur,Recipe milij,ſalis,& furfuris,ſingulorũ manip.j.ſeminis aniſi,apij,fœniculi, dauci, & cumini ana drac.iij.florum chamæmeli,meliloti,& fœnugræci ana drac.4.foliorum rutæ,lauri, & pulegij, cuiuſlibet manip.s.contundantur cõtundenda,& fiãt ſaccelli, qui calfacti in latere ignito,vino albo inſperſo,applicentur,ac ſæpius iterentur.Cucurbitulæ quoque leues crebrò toti ventri affigantur,Paulo auctore.Poteris item ſalubriter vti commemoratis cataplaſmatibus,potiſſimùm,ſi eiſdem quædam ex ſeminibus flatus diſcutientibus commiſceas,vel in hũc modum ipſum componas, Recipe farinæ fœnugræci,loliaceæ,& hordeaceę ana manip.j.abſynthij,& foliorum rutæ, cuiuſlibet P.j. ſeminis apij, fœniculi, & cumini ana drac.4.ſeminis aniſi,ammeos,& dauci ana drac.iij.cum melle, vino,& oleo quantum ſatis ſit,fiat cataplaſma. Vel iuxta Aetij ſentẽtiam hunc in modum cataplaſma cõponas,Stercoris caprini recipe ſextantẽ,tantundemq; ſtercoris bubuli,& columbini, farinæ faba-

Lib. 10. c. 22.

ceæ

ceæ ſeſquiunciam,calaminthæ, ſalis nitri, ſeminis apij,ſeminis dauci,ſeminis fœniculi,& cumini,cuiuſque vnc.j.panis aridi quadrãtẽ, mellis ſeſquiunciam, terebinthinæ quadrantem, miſce, & vtitor. At ſi cum aqua intercutem febris quoque complicetur, admodum calidis auxiliis vtendum non eſt, neque in viſceribus, neq; in cibis, aut potibus,aut antidotis, aut purgationibus, vt inquit Alexander. Etenim nullũ valde calfaciens ipſos iuuare poteſt. Nam huiuſmodi medicamenta ſitim ipſorũ augẽt, & febrem incendunt,& cauſas inflammãtes magis adhuc exurunt,intenduntq; malum,vt ipſe inquit. Cùm igitur ab aqua ſimul intercutẽ, & igne laborantes corripiantur,vndequaque dubia curatio eſt, ſiue calfacere,ſiue refrigerare quidpiã velis. Namque neceſſe eſt,vt refrigerantia omnino aquam intercutem adaugeant,calfacientia rurſus febrim.Satiùs itaque eſt in huiuſmodi mixtam curationem adhibere, & ei, quod magis vrget, quatenus licet inſiſtere, vt liquet ex eodẽ Alexãdro. Nec metuendum eſt,vbi febres vehementiores apparuerint,refrigerãtia potius tunc exhibere. Nam vbi inuicem copulentur morbi,eatenus habebunt communem curationis indicationem, quatenus copulabuntur, vel nobis ſcilicet ad id quod magis vrget obuiantibus, non tamen alterius cura omnino poſthabita, vel omnibus pari ſtudio auxiliãtibus, quemadmodum Galenus commento aphoriſmi 16. primi libri (de eadem aqua intercutem cum febre complicata verba faciens) ſcriptum reliquit. Ea colliquatione item,ſeu reſolutione ſuccorũ,qui in venis cõtinentur,eiſdem in ſeroſam ſaniẽ ſolutis, vbi renes eoſdem trahere non valeant, ſubitanei hydropum ſtatus oriri cõſueuerũt, venis eiuſmodi ſerum in ventrem mittentibus, aut toti corpori id patientibus, vt liquet tertio de cauſis ſymptoma.cap.2. Verùm de hac nedum ſanguinis, ſed etiam carnis, ſeu totius corporis colliquatione aliàs pertractabimus.

[Margin: Aquæ inter cutem cum febre, curatio. — Lib. 9.c.3. — Loco citato.]

Περὶ διαβήτου. *Id eſt, De diabete.*

CAP. XCII.

QVONIAM triplex erat (vt diximus)in venarum concoctione excrementum, ac triplicia quoque inſtrumenta, quæ ipſa expurgant à natura fabricata, cùm de duobus iam verba fecerimus,bilioſo,inquam,ac melancholico, pertractauerimuſq; de cunctis vitiis,quæ circa eorum ſecretionem,ac inſtrumenta ipſa expurgantia eueniunt, reliquum eſt de eo quod adhuc ſupereſt excremento verba facere, quod quidem tenue,atque aquoſum exiſtit,Greci οὖρον,nos vrinã appellamus, cuncta ſymptomata quæ circa eius ſeparationem contingunt,ac omnia vitia, quæ inſtrumentis pro eius ſegregatione fabricatis, euenire ſolent,cõſcribẽtes.Conſtruxit etenim natura,quo id à ſanguine ſecerneret renes, quorum vrinæ à ſanguine ſegregãtur, atq; illinc per vreteras ad veſicam emittuntur,indéque excernuntur, quo ſcilicet tempore ratio ipſa iuſſerit(Galeno auctore quinto de vſu partium)quãquam Eraſiſtratus, Aſclepiades,ac Lycus aliter,ſed falsò ſenſerint,vt liquet primo de facult. natur. Circa quam renum facultatem nonnulli affectus præter naturam oriri poſſunt ipſam impedientes,aut deprauantes,in quorũ numero (quamuis rariſſimè euenire ſoleat,vt apud eundem Galenum liquet ſexto de locis,affectis,namque non niſi bis ipſum videre potuit) vnus eſt,qui à Græcis διαβήτης,quãdoque διψακώς,interim ὕδρωψ εἰς ἀμίδα: quandoque verò διάρροια εἰς οὖρα appellatur, Galeno teſte libro ſexto de locis affectis, primo de criſibus, & libro de differentiis ſymptom.Latini verò diabetem,vel aquam intercutem,ſeu hydropem in vas vrinale, interim verò diarrhœam in vrina vocant:etenim prout diuerſimodè affectio hæc conſiderabitur, diuerſa quoque nomina ſortietur.Nam ſi celerem vrinæ tranſitum, ſeu traductionem,diabetem nominabimus, à verbo διαβαίνω, quod Latinè traiicio, pertranſeo, ſeu traduco ſonat, ſic nominabitur.Quidam verò ingentem, ac inexplebilem,quæ hunc affectum cõſequitur, ſitim animaduertentes, διψακὸν ipſum appellarũt,à verbo δίψης, quod idem eſt quòd ſitis. Vnde διψακὸν, quaſi vehementer ſitiens dicitur. Alij magnam vrinæ copiam inſpicientes,quam intercutem ad matellam, ſeu vrinæ profluuium nominarunt. Verùm quicquid ſit de eius nomine, nam neque vt idoneum ei nomen imponamus, id ſcrutari animus eſt, ſed vt curationis viã tum ex loco affecto, tum ex ipſa diſpoſitione inueniamus, vt Galen.inquit. Quapropter diabetes nihil aliud eſt (Aetio teſte cap.1. lib. 11.) quàm affectio diuturna circa renes conſiſtens multum potum inducens,vnà cum hoc quòd quicquid bibitur,ſimul vt acceptum eſt,per vrinas reiicitur. Vt verò Paulo viſum cap.45. lib.3. potionis tranſmiſſio eſt protinus qualis fuerit aſſumpta. Ex Galeni autem auctoritate eodem libro ſexto de locis affectis.cap.2. Velox exitus exiſtit per vrinam, ac exuberanter eius quod potatum eſt,eodem à ſua qualitate non mutato.Propterea tum eodem loco, tum etiam primo de criſib.ca.12. ſimilem dixit eſſe affectum hunc ventriculi, inteſtinorúmque leuitati, quod ad tranſitus celeritatem pertinet, potiſſimùm ei, in qua vehementiſſima quoque excitatur ciborum cupiditas, ac etiam caninæ appetentiæ: nam quemadmodum in his,qui canina vocata appetentia vexantur,in ore ventriculi cupiditate exiſtente, videmus vt affatim impleti, paulò poſt aut euomant,aut alui fluore deiiciant,nõ potente ventriculo ipſo deuoratorum pondus ſuſtinere, ita renibus quoque accidit ſeroſæ humiditatis cupiditas vnà cum virium imbecillitate, vnde & humiditatem affatim attrahere, ac eam deinde in veſicã impellere coguntur.Verùm non propterea quòd affatim,celeritérque ad veſicam vrina defertur, vẽtriculi,aut inteſtinorum pręſertim tenuium imbecillitati cauſa referenda eſt, nam ſi ob id,quòd potum ſuſtinere non poſſunt ad excretionem properant, quid obſtat,quo minùs per ſedẽ excernatur,quemadmodum in læuitatibus inteſtinorum fieri videmus?tranſmiſſionem item à totius ventriculi partibus ad hepar,non propter hepatis,aut venarum,in lactibus aut ventre,aut earum quæ ab hepate exortæ ad renes tẽdunt,imbecillitatem fieri didicimus: quinimò iecur ex ventriculo per meſenterij venas (veluti arbores à terra per radices) cibũ ad ſeſe allicit,eis veluti manibus quibuſdam vtẽs, quemadmodum ab eodem Galeno libro quinto de locis affectis,cap.7.& tertio de naturalibus facultatib.cap. 13.ſcriptum eſt. Et propterea abſonum eſt affectum hunc referre ventriculi,inteſtinorum, hepatis, aut venarum, quæ in meſenterio ſunt, ſeu earum quæ ab hepate exortæ ad renes tendunt imbecillitati, neque etiam veſicæ: nam neque ea à renibus vrinam trahit, ſed ipſi per vreteras excernẽdo in veſicam

[Margin: 5. de vſ. part.ca.5. — 1.de facul. nat.c.15. 16.& 17. — cap.2.Cur diuerſimodè affectio nuncupetur. 6. de lo.aff.c.2. 1.de criſib. cap.12. 21.de diff. ſym.c.vlt. — Lib. 6. de loc.aff.c.2. — Diabetes quid ſit.]

cam mittunt, quemadmodũ neque intestina à ventriculo attrahunt, vt patet eodem sexto de locis affectis.cap.2. Reliquum itaque est postquam renes ipsi, id quod aquosum in sanguine est, ad se alliciũt, vt in hac affectione eorum potiùs imbecillitas accusanda sit, & nõ aliarum partium, per quas potus transire solet, ex eiusdem Galeni testimonio præcitato libro sexto de locis affectis. Modus autem generationis eius est, quoniam imprimis renes trahunt sanguinis serum ex venis, quæ cùm totum attraxerint, videatúrque sanguis in venis huiusmodi humiditate spoliatus, exsiccata tũ vasa humorem trahunt ex hepate, deinde hoc ex intestinis, & ventriculo. Cùm verò exsiccatæ fuerint venæ, quæ in ore ventriculi sunt, potum desiderat homo, deinde exhibita potione, venæ ex hepate ad ventriculum venientes, vtpote aridæ totam rapiunt, atque ex his aliæ deinceps, donec ad renes perueniat transsumptio per eorundem attractionem facta. Est itaque diabetes proprius renum affectus, qui caninæ in ore ventriculi cupiditati proportione respondet, accedente præterea retentricis facultatis imbecillitate, vtpote quæ continere diutiùs vrinam non valeat, quemadmodum eodem sexto de locis affect. à Galeno decretum est. Atqui obiiciet quispiã, cùm infirmi fuerint renes, quomodo fieri potest, vt tam celeriter vrinam ad sese attrahant? An dicere possumus ex Galeno, quòd quemadmodum in ventriculo quibusdam lientericis vehemẽtissima excitatur ciborum cupiditas, ita in renibus quoque cupiditatem simul oriri, atque hanc ob causam eos vrinam per cõcauam venam ad sese trahere, sed illico ab attractionis impetu grauari censendum est. Vnde licet infirmi fuerint renes, propter ingentem, quam habent serosæ humiditatis cupiditatem, cùm affatim attrahunt, ac deinde cùm eandem continere non valeant, in vesicam impellere coguntur. Est itaque affectus hic symptoma in genere excretorum immodicè, vt liquet lib. de differentiis symptomatum, excedens à naturali statu, nedum quantitate, sed qualitate: idq; noxam functionum consequitur ipsorum renum. Namque ad eos pertinere affectionem hanc, supra demonstrauimus. Verùm cuiusnam eorundem renum facultatis læsio fuerit, inquirendum est. Nãque Galenus præcitato libro sexto de locis affectis, cap.2. asserere videtur, tum attractricem, cùm etiam retentricem eorum facultatem oblæsam esse. Libro verò primo de crisib. virtutem retẽtricem simul, atque etiam alteratricem eorundem renum extinctas, seu ablatas esse in hac affectione asserit, dũ dixit. Verùm hæc passio talis est, qualis circa aluũ læuitas intestinorũ, extinctio, vt diceret quispiã vtriusq; virtutis, & retentricis, & alteratricis. Deinde post pauca cõcludit, Idcirco potissimum esse affectũ vrinæ profluuiũ, quãdo duplex est vitium. At si fas est verum fateri, vbique locorum Galenus veritatem conscripsit, nam vt hæc generetur affectio, necessum est, vt ipsi renes affatim humiditatem serosam attrahãt, eorum vehemẽti cupiditate, præcedẽte aliàs nulla omnino insignis vrinæ copia ad renes perueniret. Accedit præterea retẽtricis facultatis imbecillitas, quoniam citra hãc nõ tanta celeritate sequeretur vrinæ profluuium, quamuis multa copia eiusdem ad renes perueniret, propter cuius facultatis imbecillitatẽ, cùm eam detinere non valeat tãto tempore, quanto indigeret alteratrix facultas pro eius alteratione, ex consequẽti sequitur & eiusdẽ alterationis ablatio; quo fit, vt id quod biberũt laborãtes, exuberanter reddãt, eo à sua qualitate nõ mutato. Tres denique facultates offensæ sunt in vrinæ profluuio, attractrix videlicet, retentrix, & alteratrix ipsorum renum. Verùm attractrix primò, & deprauatè, quoniã immoderatè attrahit: & propterea similat Galenus hanc renum appetentiam, propter quam attrahũt, cupiditati in ore vẽtriculi, cùm canina molestatur appetentia. Subsequitur deinceps retentricis facultatis noxa, quæ adeò imbecilla existit, vt ablata dici possit. Hanc eandem consequitur & alteratricis ipsorum oblatio, seu extinctio, cuius licet non meminerit libro sexto de locis affectis, in eius tamen verbis comprehenditur, cùm dixit, quòd infirmi in hac affectione exuberanter id quod biberunt, reddunt, eo à sua qualitate nõ mutato. Siquis autem inficias ibit, Pauli verba in medium ducens, vbi habet. Origo ipsius ex retentricis renum facultatis impotentia contrahitur, attractricis autẽ tanto robore, vt totum corpus ob immodicũ calorem exhauriat, volẽs per hæc verba, quod attractrix renum facultas non fuerit in hac affectione oblæsa, propterea quòd eam robustam esse Paulus asserat, dicimus non propterea offensam esse eandem facultatẽ, quia immoderatè attrahat. Nec propterea facultas simpliciter robusta appellanda erit, cùm immoderatè operetur, namq; sanatis incommodè ratione consistit, Nec Paulus simpliciter eam robustam, ac sanam esse fatetur, imò ægram, & oblæsam esse, dum dixit, tanto robore, vt totum corpus ob immodicum calorem exhauriat. Id quod etiam declarauit Aetius, dum ait, Cæterùm proprius renum affectus diabetes existit, qui videlicet immoderatè humorem appetunt. Nec minùs & Alexander idem confirmauit cap. octauo libri noni, inquiens, Fit autem ob retentricis renum facultatis imbecillitatem, & propter attractricis robur, quæ ob caliditatem, nõ humores solùm venarum, sed etiam totius corporis immoderatiùs attrahere cõpellitur. Concomitatur autẽ eos qui prædicta affectione laborant, pertinax sitis, adeò vt neque vlla satietas ex alicuius liquoris exhibitione contingat, aliquando & sitis supra sitim inexplebiliter ægros vrget, hoc est, vt assiduè potum assumere cogantur, neque tamen satiãtur, propterea quòd citissimè per lotium expellitur potatum, vt idem inquit Aetius. Quòd verò subinde bibentes ægri exuberanter quoque reddunt id quod biberunt, eo à sua qualitate non mutato, liquet apud Galenum eodẽ sexto de locis affectis, cap. secundo. Viscera quoq; ipsis vri videntur, anxij sunt, ac animo dubij, & non longè post moriuntur: igne amplius ardere se putãt, acceditq; sitis, & mictio festina, & quamuis aliquãdo parumper vrinam retineant, intumescunt lubi testes, & coxæ. Quòd si adhuc ampliùs mordens caliditas in visceribus augeatur, superior venter corrugatur, & venæ in ipso eleuantur, vniuersum habitum gracilem habent, & tabes totius corporis grauis accedit, quemadmodum idem Aetius ex Aretæi auctoritate scriptum reliquit, præcitato loco. Hæc autem functionum noxa ob immodicam ipsorum renum caliditatem exoritur, quemadmodum ab Alexandro, & Paulo decretum est. Quapropter aduersus hanc vtrique purgandum esse scriptum reliquerũt. Aetius verò vitiosos humores in ipso renum corpore imbibitos affectionem hãc inducere testatur.

Vt verò

Quæ pars affecta sit in diabete. Loco citato. Modus generationis eius. Loco citato. Dubium. Solutio. Quis affectus præter naturã sit diabetes. cap. vlti. cap. 12. Quæ renũ facultas in diabete oblæsa sit. Conciliantur diuersæ Galen. sententiæ.

Quòd tres diuersæ renum facultates oblædantur, in diabete cõcluditur. cap. 2. Loco citato. Dubium. Solutio. Quibus indicijs diabetes digno scatur. Causa.

Vt verò hi concilientur, asserendum est interim absq; vitiosorum succorum redundãtia ob calidam renum immodicam intemperiem affectionem ipsam oriri velut Paulus, & Alexãder testãtur: quandoque verò cum eorundem humorum præsentia, vbi in renũ corpore fuerint imbibiti (vt Aetio visum est) qui, aut biliosi, aut pituitosi salsi erunt. At si calida duntaxat aderit intemperies, haud ægrè dignosci poterit, similiter, si iam dicti humores in renibus, aut in vniuerso corpore redundabũt, ex his, quæ in præcedentibus sæpiùs conscripsimus. Reliquum est, vt ad eiusdem prognostica transeamus, quorum primum ex Alexãdro colligitur, quod magnoperè attendendum est pro eiusdem curatione, nam ob immodicam renum caliditatem, nõ solùm humores venarum, verumetiã totius corporis immoderatiùs attrahere compelluntur, vt ipse inquit, & propterea totius corporis siccitas, & tabes diuturnitate temporis necessariò consequitur, potissimùm quia hęc affectio paulatim cùm inceperit, increscit, vt eius principium, & incremẽtum vix percipiãtur, sed dum ad statum peruenerit, adeò vt videatur subitò aduenire, Galeno teste sexto de locis affectis, cap. 2. propterea quòd renum desiderium nõ animale, veluti vẽtriculi est, sed naturale. Quòd verò pessimum sit vitium vrinæ profluuiuum, quoniam duplex est, ex Galeno constat libro primo de Crisibus, cap. 12. etenim quantò plures instrumentorum cuiusque generis actiones, & vires impeditę fuerint, aut ex toto perierint, tãtò deterior est morbus, vt ipse refert. Pro cuius curatione (vt liquet ex eodem Paulo, & Alexandro) aduersus immodicum renum calorem pugnãdum est, refrigerando quidem partem, & confirmando, contemperando autem totum corpus, & humectãdo, quoniam id necessariò siccum ob largam vrinarum excretionem deprehenditur. At Aetius qui non nudam voluit esse calidam renum intemperiem diabetis causam, inquit. Scopus igitur in curationibus nobis sit, vt humorum acrimoniam deleamus, sanguinemq;, ac cum eo permixtum serosum humorem ad motum tardiorem reddamus, & renum intemperiem corrigamus. Vtcunque tamen sit, aër eligatur ad frigidum, & humidum vergens. Somnus præcipiatur solito longior. Exercitium, & immodicus motus vitetur, sed quies iniũgatur. Aluus sit lenis natura, vel arte, nam iecur calidius euadẽs in hac affectione, ventrem sicciorẽ efficit, dum ciborum humiditatẽ attrahit, & exhaurit. Vitent animi affectus immoderatos, cibi eligãtur, qui difficulter conficiuntur, nec liquidi sint (vt ait Paulus) nec facilè in vrinam conuertantur, attenuenturq;, Alexandro teste, sintq; crassi, boníque succi, mordacitate carentes, & qui acrimoniam obtũdere possint, ac frigidi, ex sententia Aetij. In quantitate etiã necessariò copiosiores exhibeantur, & crassi, vt perdurare possint, ex Alexandri decreto. Propterea inter carnes, suillæ macræ, & probè coctæ conueniunt, potissimùm pedes, & rostra, item leporum, & capreolorum, pedes item vitulini, hœdorum, ac castratorum, caseus recẽs compactus citra salem, & lac per silices, aut ferrum ignitum scissum, seroso humore adempto, oua etiam sorbilia, & ex oleribus intubum, seris, portulaca, aut lactuca. Inter pisces saxatiles eligantur. Inter fructus, pyra, poma, mala punica: similiter castaneas comedere alienum non est, Alexãdro teste. Vitãda sunt salsa omnia, & acria, nemoq; in iuscula iniiciat aut anisum, aut cuminũ, aut huiusmodi aliquod semẽ, vel ea quę vrinas prouocant, ex Alexandri decreto. Potio quoque his solita amplior dari debet, vt neque in totũ sitim fieri permittamus, sitque eadẽ frigida, eligatúrque vinum ruffum, crassum frigida amplius dilutum: nanque vinum corpore micellam ad dulcorẽ permutat (Aetio teste) & omnes humores optimos reddit, ex Galeni commento aphorismi 56. septimi lib. Poterit insuper pro potu exhiberi aqua hordei, ex tosto hordeo confecta, aut succus malorũ punicorum cum frigida permixtus, vel decoctum myrtillorum pomorum, seu pyrorum adstrigentium, & pro sorbitione ptisanæ succus frigidus, similago, & alica ad sorbitionis formam apparata probãtur, ex auctoritate eiusdem Aetij. Cęterùm mox vbi occeperit malum, nondum ad perfectionem progressum, optimum est cubiti venã secare, & moderatè sanguinẽ auferrre, ex eiusdem Aetij, & Pauli sententia. Et vbi in renum corpore vitiosi fuerint imbibiti humores, vtendum est etiam mediocriter vrinam ciẽtibus, quæ vitiatum in renes inbibitum humorẽ repurgare possint. Verùm si inueteratum sit malum, neque venæ sectio adhiberi debet, nec quicquam exhiberi, quod vrinam cit, concidunt enim in inueteratis vires, & ex venæ incisione totũ corpus acrius redditur, & vrinã ciẽtia in ipsis multiplicant malum, quemadmodum maximum huic affectioni remedium est, vt statim potatum reuomatur: sit autem perquam frigidus ipse potus, vt liquet ab Aetio, & Paulo. At vbi vitiosi in toto redundarint succi, quod purgante medicamento vtendum sit, nemini in dubium venit, eis priùs cõcoctis, ac præparatis ex syrup. rosaceo, myrtino, & nymphæa, violaceo, aut eo, qui ex succo boraginis paratur, seu oxalidis. Sit autem purgans medicamẽtum lene, quod bilem aut salsam pituitam cum quapiã alteratione, ac adstrictione expurgare valeat: veluti est mel roridum, cassia fistula tamarindi mirobalani tum citrinæ, tum chebulæ, syrup. ex pluribus infusionibus rosarum, saccharũ violaceũ, & interim diacath. Ex his itaque poterit purgans medicamentum parari, quibusdam eorum simul permixtis, prout vsus postulabit: materia etiam ipsa ad exsudationem diuertenda est: optima verò erit (vt inquit Aretæus) in dolio facta euaporatio ad exsudandũ, eo modo, vt caput extra dolium promineat, frigidúmque aërem attrahat, reliquum verò corpus omne calefiat, in cuius vicem non parũ cõfert naturale balneum, quod apud Puteolos reperitur (balneolum appellatum.) Nam ex eo, nedum materia ipsa ad exsudationem diuertitur, verum renes ipsi corroborantur. Ab ipso autem, & ante ipsum ex aliquo infrascriptorum medicamentorum illiniri poterunt renes. A balneo item vnc. 1. vel 1. s. sacchari rosacei cũ libr. s. aut li. 1. aquæ hordei prius torrefacti, & oxalidis tribuatur, qua curationis via huc vsque reliquis ritè adhibitis diuersis in temporibus duos perfectè curaui, Excellentem videlicet Ioannem Franciscum Carrafam, & magnificũ Vicẽtium Marcellum. At vbi hæc nõ suffecerint, aut ex calida duntaxat renum intemperie ortum fuerit vrinæ profluuiũ, sanguinarię succus ex vino nigro assiduè præbeatur, ex sententia Pauli, & Aëtij. Similiter palmularum aut baccarum myrti dilutum, & etiam pyrorum, ac symphyti cremor. Nec minùs cõferũt vermes terreni ex aliquo prædictorum succorum

Prognostica. *Curãdi methodus.* *Ratio victus.* *Venæ sectio.* *Purgatio.* *Balnea.* *Quæ d. mũ deuoranda sint.*

corum decocti: syrupo item ex omphacio, è ribes, myrtinus, ex infusione rosarum, & oxalidis succo, seu plãtaginis, vel portulacæ exhiberi poterunt. Similiter pastilli de spodio, vel terra lemnia, seu de succino. Quòd si prędicta auxilia frustra adhibeantur, affectióque ipsa augescat, non absurdum fuerit etiam stuporem inducẽtibus vti, ex Aetij decreto. In quem vsum scrup. 2. vel drach. 1. Philonij persici, seu romani, vel nouellæ theriacæ cũ polygoni succo, seu decocto, ac pauco vino nigro præbeto. Extrinsecus autem ad lumbos, seu renes, pectinem, & hypochondrium præsertim dextrum illitiones, vnguẽta, ac cataplasmata refrigerẽtia adhibẽda sunt, eodem Paulo, & Aetio testibus. In quem vsum ex oleo rosaceo omphacino, præcipuè citoniorum, & myrthino, adhuc etenim ex oleo de papauere, seu de nymphæa cũ pauco aceto, ac cera illinitio confert. Vel hunc in modum vnguentum cõponas iecori adhibẽdum. Santalorum omnium excipe drac. 2. succi plãtaginis & cichorij, cuiuslibet vnc. 1. olei rosasei, & myrtini ana vnc. 1. s. cerę, & aceti parum, fiat vnguentũ. Renibus autem, & pectini infrascriptũ adhibeatur, quod recipit succæ lactucæ, & portulacæ, ac foliorum pampinorum vitis, seu solani, seu vmbilici veneris, singulorum vnc. 1. farinæ hordei vnc. s. gummi tragacãthi infusi in aqua rosacea drach. 3. cremosis seminum citoniorum drac. 4. olei rosacei, myrtini, & de nymphæa ana vnc. 1. hypocistidis, balaustiorum, corallorum rubeorum, & rhu obsoniorum ana scrup. 2. aceti, & ceræ parum fiat vnguẽtum. Processu etiam temporis adiici poterit papaueris succus, seu hyoscyami, cremor etiam seminum papaueris, & oleum eiusdẽ. Et si mauis cataplasmatibus magis vti, folia recipe hyoscyami, papaueris, solani, ac rosarum singularum manip. 1. portulacæ, vmbilici veneris, cuiuslibet manip. s. cremoris seminum papaueris, & cotoneorum ana drac. 3. farinæ hordeaceæ p. 1. s. santalorum, & corallorum rubeorum, ac balaustiorum sing. drac. 1. olei rosacei, myrtini, & citoniorum ana vnc. 1. quæ contundenda sunt, contundantur misceantur, & cum succo solani, seu foliorũ vitis cataplasma fiat pauco aceto addito, quibus etiam adiicere poteris, vbi hæc non suffecerint, ea quæ magis torporem inducunt, pariter & quæ validiùs adstringunt. Nec minùs, si libeat, poteris ex eisdem emplastra conficere. Infunditur etiam vtiliter eisdem oleum, in quo vermes terreni sint decocti, aut aliquod ex soporiferis medicamentis, ex sententia Aetij.

Anodyna. *Topica.*

Περὶ αἱμοῤῥαγίας νεφρῶν.

Id est, De sanguinis renum profluuio.

CAP. XCIII.

CVM trifariã sint alimẽti instrumẽta, vt liquet quinto de vsu partiũ. Nam quędam sunt prima, principalissima, quæ scilicet concoquunt, vtileq; alimentum aliis transmittunt, quædam & secunda, quæ purgant, quæ deducunt, & quæ excrementum excipiũt, & tertia sunt, quæ excernendis excremẽtis sunt destinata, adhuc genere duplicia existentia, vt ibidem patet. Inter ea quæ secundo loco connumerauimus, renes quòd contineantur, palam est; sunt etenim instrumenta sanguinem purgantia, id quod aquosum in eo est, secernentes, vt diximus. Verùm cùm id nõ per admodũ tenuia, atq; prorsus angusta vasa, velut vtraq; vesica attrahãt, sed per duo admodũ magna, ac ampla, quorum alterũ oritur ab arteria, quæ spinę incubat, alterum à vena caua iure putandum est, id excrementũ non purũ, atque exactè syncerũ trahere, sed diuersi cuiusdam alterius generis admixtione adulteratum, atque permixtũ. Nam multum quidem bilis flauæ, ac multum sanguinis, præsertim quod in eo humidius est, ac tenuius attrahunt. Verùm biliosi excrementi quicquid nõ admodum crassum fuerit, cum vrinis permeat, sanguis verò carni ipsum renũ aspergitur, instar fæcis cuiusdam. Inde iam paulatim vaporis modo in totam ipsam inspergitur, adhærescit, vnitur, atq; demũ alimentũ fit renibus. Et propterea, ne cũ vrinis per aliquod foraminum, quę in dictis renibus habẽtur, quemadmodũ tenue biliosum, ita & sanguis elaberetur, præstitit eorũ corpus densum esse: licet id quoq; ad facilem huius humidi attractionem conferat, quemadmodũ ab eodem Galeno præcitato libro 5. de Vsu partium. cap. 6. & 7. scriptum est. Accidit autem interdum simul cum ipsis vrinis, propter eorundẽ renũ imbecillitatem, aut aliam quampiã causam, vt idemmet tenuis sanguis elabatur, & propterea tenuis quædam sanguinis sanies mingatur, similis excremẽtis, quæ in hepaticorũ affectuũ initio excernuntur, nisi quòd magis videtur cruenta. Hanc affectionẽ Græci αἱμοῤῥαγίαν νεφρῶν, latini sanguinis renũ profluuiũ nũcupant. Quãquam vbi per circuitũ quendam (quemadmodum ora venarũ in ano extãtium αἱμοῤῥοΐδας dicunt) renes sanguinis profluuio laborẽt, sic etiam appellẽt, vt patet ex Paulo cap. quadragesimoquinto, li. 3. & Aetio, cap. 2. & 3. lib. vndecimo, quinimo si propter rupturam, vel erosionem venarũ in renibus cõsistentiũ eueniat tale sanguinis profluuium, haud aliter nominãdus erit talis affectus, ex eiusdẽ Aetij testimonio, ita vt quomodolibet qualiscunq; sanguis à renibus cum vrinis excernatur, eorũdem sanguinis profluuiũ nominare licebit. Quòd verò renes afficiantur, cũ tenuis sanies sanguinis mingitur, ac ad eos attineat hęc affectio, liquet apud Galenũ 6. de locis affect. c. 2. & tertio de causis symp. cap. 2. Horum namque (vt diximus) munus existit, hanc tenuẽ sanguinis saniem secernere, eaq; nutriri: quòd si ea non nutriantur, eosdem læsos esse, palam existit. Nec minùs, si per circuitus quosdã sanguis profluat, manifestũ erit, eũ è renibus excerni, eò quòd ipsi ægri excreti sanguinis transitum iuxta renum locum sępe sensu percipiũt, & maximè cùm vrinæ admixtus sanguis reperitur, Aetio teste præcitato cap. 3. lib. 11. Quòd si contingat propter vasorum rupturam à renibus sanguinem mingi, ex eo q̃ repente profluat, renes affectos esse diiudicabis, Hippocr. auctore aphoris. 78. 4. lib. cùm dixit, Quicunque spõte sanguinẽ mingunt, iis, à renibus venula rupta significatur. Ab erosione verò profluẽs, ex dolore cũ positu liquidò renes affectos esse argui poterit. Cunctæ autẽ iam dictæ differẽtiæ quatuor symptomata sunt in genere excretorum immodicè toto genere pręter naturã, vt liquet lib. de diff. sym. cap. vlt. & 3. de causis symp. cap. 2. quãquã ad diuersas renũ dispositiones consequantur. Namq; si sanguinolẽtum serum mingatur, eius causa erit dispositio haud absimilis ei, qualẽ in iecore diximus imbecillitatẽ esse. Insuper cũ ora, aut meatus, vtcunq; ea nominare volueris, per quos ex cõcaua vena in renes vrina percolatur, supramodũ dilatãtur, Galeno auctore, eodẽ sexto de locis aff. c. 2. admodũ tamen tenuis, & aquosus erit sanguis. Si ꝓpter renũ imbecillita

cap. 14.

Quod renes in hac affectione oblædantur, signa.

Affectiũ præter naturã, quid sit affectio hæc.

Si tenuis sanies sanguinis mingatur, causa.

cillitatem excernatur, similis excrementis, quæ in hepaticorum affectuum initio excernuntur, nisi quod tenuis hęc sanies sanguinis magis cruenta videtur, vt sexto de locis affectis, cap. 2. scriptum est. Eritque cum noxa functionis, tum retentricis, tum etiam alteratricis ipsorum renũ: quæ ex aliqua intemperie ortum habebit. Ad morbum itaque in intemperie cõsequetur tale sanguinis profluuium. At si propter amplitudinem osculorum vasorum fiat, vrinam ad renes excolantiũ, erit iam dicti symptomatis causa morbus in via, eaque dilatata, idque percipies, quoniam nadum tenuis sanies sanguinis meietur, sed quiddam etiam ex sanguine venæ laxatũ emittũt, & alia itidem crassa, adeo, vt postquã ea quæ micta sunt, constiterint, subsidẽtia quædam in vase reperiantur, & superne quædam concreta, marinum maximè pulmonem similitudine referẽtia, cõcocto: ac distributo cibo in venas, & nihil aut omnino parũ dolẽt ægri, eiectóq; lotio leuati melius habẽt, vt Aëtio visum est, neque vniuersim ora vasorum aperta sanguinẽ effundunt, præsertim cũ apertio parua fuerit, sed paulatim, atque tenui ore percolatum, eodẽ Galeno teste præcitato cõment. aphoris. 78. 4. libr. Sed mox non ab re quæret quispiam, Num inter sanguinis profluuia contineatur hęc serosi sanguinis excretio. Item cùm ex vasis sanguis profluat, vel propter eorum rupturam, seu erosionẽ, vel propter reserationẽ, vel διαπήδησιν, quoniam istorum modorũ hæc tenuis sanguinis sanies profluet? At quoniam diapedesis bifariam oriri cõtingit; tunica siquidem ipsa vasorum rarefacta, & sanguine tenuato, vel ex gracilium vasorum ore adaperto, vt liquet quinto methodi medendi, cap. secundo. Dicimus nos, quod vbi fiat ex exiguorũ vasorum adapertione, tale serosi sanguinis profluuiũ sub anastomosi continetur. Vbi verò propter debilitatem ipsorum renũ prædictum sanguinis serum meitur, impropriè sanguinis, propriè verò seri profluuium dicitur. Nanque sanguinolentum serũ est, quod excernitur, ex Galeni sententia, tertio de causis symptomatũ, ca. secundo, quo loco propter iam dictam causam, sanguinis diapedesin, tanquã quartum genus excretionis omnino excipit, quemadmodum etiam cap. de cruenta spuitione adnotauimus. Sãguis verò per circuitũ excretus ab ipsis renibus, non minus symptoma est in genere excretorũ immodicè, ac ad eorundem vasorum reserationẽ consequitur, nec circa initia aderit noxa alicuius facultatis dictorũ renũ, sed ab excretice facultate (quẽadmodum per hæmorrhoidas fieri contingit) sanguis excernitur. Quapropter circa initia citra vllũ aliquem dolorem expellitur, leuantur ægri propter eius excretionem, & fortiores fiunt. Vbi verò diuturnior fuerit affectio, absque læsione retẽtricis eorum facultatis fieri non poterit. Dignosces autem affectionem hãc, quoniã excreti sanguinis ipsi ęgri transitum iuxta renum loeum sæpe percipiunt. Itẽ quoniam vrinæ admixtus sanguis reperitur, præcessitq; victus ratio multum sanguinẽ generãs, aut consueti alicuius exercitij omissio, seu cuiusdã mẽbri mutilatio, aut quępiam alia naturalis cruẽta excretio præter naturã retenta est, similiter si propter rupturã in renibus sanguinis profluuium fiat, symptoma erit, vt reliqua solutionẽ cõtinui cõsequẽs, Eritque is affatim purus, & multus excretus, ac repentè, vt superius dictũ est, seruabitq; naturalẽ sanguinis dolorẽ. Cuius causa, & ipsius sanguinis copia erit, aut propterea quod graue onus leuarit quispiã, seu valde saltarit, aut ex alto ceciderit, vel aliud quidpiã tale violentum pertulerit, vt liquet ex Galeni comment. præcitati aphoris. 78. 4. libr. & Aëtio præcitato loco. Idem quoque symptoma erit, si per erosionem vasorum renum sanguis excernatur, insequiturque dictorum vasorũ cõtinui solutionem, quoniam exulcerationem, seu erosionem. Is tamen sanguis sensim, & paulatim excernetur, dolor renes excruciabit, aderúntq; alia erosionis, siue exulcerationis indicia. Causam habebit acres succos ex supernis defluentes, vt fusius declarabimus sequenti cap. de vlcere renum. Qui autem propter renũ imbecllitatem, aut eorundem vasorum reserationem, tenue sanguinis serum mingunt, nõ negligẽter tractandi sunt, sed magna cũ diligentia circa initia eos curare oportet, nam temporis progressu extenuantur, & emaciãtur omnes, & magis adhuc ij, qui plus sanguinis mixtu excernunt, Aëtio auctore. Neque etiam despiciẽdi sunt, qui per circuitus sanguinem è renibus excernũt. Nã licet in principio, propterea quòd citra vllum aliquem dolorem excernitur, nihil in totum mali formident ægri, vbi tamen diuturnior fuerit affectio, & aliquando cohibeatur, quod pro more excerni consueuit, grauitatẽ iuducit, aliorúmque pessimorum morborum causa existit, sanguine nimirũm ad alias particulas dilabẽte: qua ratione articulares affectiones in aliquibus accidũt, aut vertigines, aut deliria, & insanię, aut oculorũ cæcitates, vt plurimùm verò in malum corporis habitum, & hydropem delabendi aptitudo inde oboritur, eodem Aëtio teste. Si verò ob venam ruptã sanguis profluat, quàm celerrimè etiã præsidia adhibere oportet: nam verendum est, ne ob nimiam sanguinis copiam excretam, corpus totũ inaniatur, ac infrigidetur, & propterea in lipothymiam, syncopen, & demum in mortem incidant, aut propter concretum sanguinem, & in grumum versum, si in vesica detineatur, timor est, ne omnino vrina supprimatur, consequatúrque etiam animi defectio, & color pallidus ac reliqua praua symptomata, quæ ad grumos vocatos sequi solent, vt apud Galenum 6. de locis affectis cap. 3. At is qui per erosionẽ sanguis meitur, quàm celerrimè circa initia curari debet. Nam temporis processu difficilioris curationis exister, quemadmodum cap. de renum exulceratione dicemus. Quantùm verò ad curationẽ spectat, similis victus ratio instituenda erit, quã cap. de cruẽta spuitione præcepimus. Quod vero ad medicamẽtorum rationẽ attinet, ea primo cõscribemus, quæ cruentæ excretioni per vrinam cõferunt ortæ propter renum debilitatẽ, aut amplitudinẽ obsculorũ vrinas ad renes excolantium, licet ex Pauli auctoritate, eis quoque medicamẽtis vti possumus, quæ ad sanguinis sputũ inscribũtur. Qua ratione à principio his conuenit quies, cibi adstringentes, & vinum nigrum in potu, potissimùm vbi vires imbecilles fueriut. Ab iis verò quæ vrinam ciũt, & à coitu omnino abstinendum, vt inquit Aëtius, maximè verò confert sanguinariæ succus, & radicis symphyti decoctum: adhæc tragacanthus in vino nigro macerata, eodem auctore. Item cornu ceruini vsti drac. j. ex vino, aut lapidis hæmatitę drac. 1. Nec nõ folia salicis trita cum vino, ramentorum loti arboris cremor, & radicis spinæ albæ decoctum, vt idẽ Aëtio visum est. Paulus verò præter symphyti radicem, & tragacanthum vino maceratam, polygo-

Li. 11. c. 2. *Dubium.* *Resolutio.* *Causa si per circuitũ sanguis mingatur, & signa.* *Si propter rupturam* *Aëtius li. 11. c. 3.* *Si per erosionem.* *Prognostica.* *Li. 11. c. 2.* *Loco citato. cap. 3.* *Curatio si tenuis sanies sanguinis mingatur.* *Potiones.* *Loco citat. cap. 2.*

ni, & plantaginis ſuccum cum poſca commenda-
uit Ex quibus item ſuccis cũ ſaccharo ſyrup.para-
ri poterunt, pauco aceto addito, ac exhiberi, vel
in eorum vicem ſyrup. myrtinus, & de infuſione
roſarum ſiccarum præbeantur, eiſdem inſuper ad-
dere poteris drach.1.radicis ſymphyti, cornu cer-
ui vſti, aut lapidis hæmatitæ, ſeu boli armeniæ prę-
paratæ pauco aceto addito, aut prædictis pulueres
cum oxyſaccharo adhibeantur, & vbi non ſuffece-
Topica.
rint cum prædictis ſyrup. drachm. 1. ex paſtillis de
ſpodio, ſeu terræ lemniæ, vel de ſuccino addere po-
teris. Nec minus confert, ſi cum poſca exhibean-
tur. Extrinſecus autem renibus, & lumbis imponi
poterunt ea, quæ ad ſanguinis per ſputum reiectio-
Locis cita.
nes ſunt deſcripta, & quæcũque vnà cum eo quod
adſtringunt, & reſiccant, etiam robur addere poſ-
ſunt, vt inquit Aëtius. Cuius farinæ ſunt rubi fo-
lia myrti, ac quercus, itẽ myrti baccæ, malicorium,
& balauſtium perdicij folia, & ſimilia (vt eidem Aë-
tio viſum eſt) cum poſca, aut vino adſtringenti im-
poſita. Ex quibus, ac aliis ſimilibus ſimul permix-
tis omnibus vel quibuſdam poterunt etiam topica
medicamenta hunc in modum parari, Recipe fo-
liorum rubi, myrti, & quercus, ſing. manip.s. mali-
corij, & balauſtiorum ana drac. 3. farinæ hordei P.
j. olei roſacei vnc. 2. cum poſca fiat cataplaſma. Aut
recipe palmularum in vino adſtringenti, aut poſca
decoctarum vnc. 3. foliorum plantaginis manip.j.
gummi tragacanthæ, & ſucci ſemperuiui ana vnc.j.
Si per circuitũ, aut propter venæ rupturã ſanguis mingatur, curatio,
aluminis, acaciæ, hypociſtidis, ſingu drachm. 2. olei
myrtini, & roſacei ana vnc.j.s. farinę hordei P.s. fiat
cataplaſma. Si verò per circuitus quoſdam, aut pro-
pter venæ rupturam in renibus factam ſanguis ex-
cernatur, conandum eſt ſtatim in principio, vt ſan-
guinis impetus cohibeatur. Itaque venæ ſectio in
Venæ ſectio, libro citato. c. 3.
cubito commoda eſt eis, quibus ob venam ruptam
ſanguis promanat, ſtatim in principio. Ijs verò qui
Loco citat.
per circuitum ſanguinem excernũt, paulò ante cir-
Reliqua medicamẽta quæ cõpetant.
cuitum adhibita, Aëtio teſte, niſi etiam ſanguinis
impetus vergat, ac cogat, vt cohibeatur. Nanque
tũc etiam ipſo circuitu vena ſecanda erit. Cæterùm
Eodẽ loco.
ſanguinis detractionem partiri melius erit, vt pau-
latim eius reuulſio, & diuerſio fiat, eodẽ Aëtio au-
ctore. Potiones itẽ conueniunt hæmoptoicis aptæ,
& quædam ex prædictis. Loci autẽ circa renes ſpõ-
giis poſca imbutis irrigentur, aut linteis cum roſa-
ceo, & aceto, ex eiuſdem Aëtij auctoritate, poſthęc
vnguentis, emplaſtris, ac medicamentis reliquis, tũ
ſuperiùs, tum cap. de cruenta ſpuitione deſcriptis
vtendum erit. Et vbi ſanguinis excretio ceſſauerit,
diæta vtendum eſt, vnde non multus ſanguis gigna
tur, maximè in his, qui per circuitum excreuerunt,
ſuntque ſupernæ corporis partes aſſiduè exercẽdæ.
In his verò qui ob venam ruptam ſanguinem min-
gunt, ſi exulceratio in locis relinquatur, aut eadem
exulceratio ob acres defluentes humores fuerit or-
ta, & ſic ab eroſione venarum fuerit ortum ſangui-
nis profluuium, ipſam eroſionem, ſeu exulceratio-
nem, poſt ſanguinis ſuppreſſionem curabimus, per
ea quæ capite de exulceratione dicentur. Reli-
quum eſt, vt priuſquam huic capiti finem impo-
nam, emplaſtrum optimum, ex Aëtio conſcri-
bam, quod recipit ceræ vnc.j.s. vitellorum ouo-
rum numero 11. palmarum numero 10. croci drac.j.
(quanquam Aëtius plus croci appoſuerit) aceti, &
roſacei quantum ſatis eſt, miſceantur, & fiat empla
Eodẽ loco.
ſtrum.

Περὶ λιθιάσεως νεφρῶν. *Id eſt, De lapide renum.*

CAPVT XCIIII.

NON rarò autem accidit, vt renes ipſi,
ſiue ſecũdum eorum cauitatem, ſiue
ſubſtãtiam, affectu quodam laborẽt,
quẽ proprie Græci νεφρῖτιν, ſiue λι-
θίασιν appellant quanquam νεφρῖτιν
quoq; nominare conſueuerunt, affectum omnẽ re-
rum, ſiue ſimilaris ſit, ſiue inſtrumẽtalis, ſiue cõmu
nis, propriè tamen ipſam intelligendo, nihil aliud
νεφρῖτις ſignificat quàm λιθίασιν vt patet lib. de re-
In principio.
num affectuũ dignotione, ac curatione, Galen. aſcri
pto, Latinè autem calculi, ſiue lapidis morbum ap-
pellamus, quo morbo ex natura loci, præter ipſos,
non niſi veſica laborare ſolet, & vt quibuſdã viſum
Quid ſit affectus hic.
eſt etiam colon (Galeno auctore 1. de locis affectis,
cap. 5.) Affectus verò hic nihil aliud eſt, quàm cor-
Quòd renes afficiãtur, ſigna.
puſculum quoddam durum toto genere pręter na-
turam inſtar lapidis, ſeu tophi, in ſubſtãtia, ſeu ſini-
bus ipſorũ renũ genitũ. Percipies autẽ in eo renes
affectos eſſe ex dolore cum poſitu, qui iugiter in re-
nũ loco fixus, ac ſtabilis infeſtabit in dextra parte,
ſi dexter, in ſiniſtra verò, ſi ſiniſter fuerit affectus: ſi-
militer è regione affecti renis ſtupor femoris ade-
rit, nam ſi dextrum femur ſtupor occupauerit, dex-
ter ren, ſi læuum, ſiniſter ægrotabit. Nec minùs af-
fectũ renẽ coniicere poterimus ex retracto teſte, nã
ſi dexter teſticulus retrahatur dextrum, renẽ, ſi ſini
Paul. li. 3. cap. 45.
ſter, ſiniſtrum pati argumento eſt, idémq; teſtis in-
dolebit, Paulo auctore. Id verò nõ niſi propter cõ-
ſenſum vaſorum dorſo incumbẽtium cauæ ſcilicet
venæ, ac magnæ arteriæ, quibus mediis tum crura,
tum teſtes renibus cõſentiunt, vt in diſſectionibus
videre licet, ac liquet ex Galeni 6. de morbi vulg. &
6. de mor. vulg. comment. 1. commen. 5.
libro de renum affectorum dignotione, ac curatio-
ne eidem aſcripto. Reliqua verò indicia (quoniã &
affectum ipſum indicabunt) idcirco & in eiuſdẽ co-
Lib. de renum affectorum dignot. paulò poſt principium c. 8.
gnitione eadem narrabimus. Eſt nãque affectus hic
morbus in numero, propriè in exceſſu, toto genere
præter naturam, Galeno auctore libro de differen.
mor. qui ex qualitate doloris primò percipi poteſt.
Quis affectus præter naturã ſit, & quibus ſignis cognoſcatur calculus.
Nam grauem in renibus laborãtes dolorem aculei-
que infixi inſtar ſentiũt, vt liquet ex eodem Paulo.
Hipp. verò quod in renẽ dolor adſit grauis potiſſi-
mùm cùm cibo impleti ſunt, 6. de morb. vulg. ſcri-
ptum reliquit, per quem dolorẽ duo intelligi poſſe
Galenus aſſerit, aut grauem, tanquam alicuius gra-
uis loco incumbentis ſenſum inferentem, aut acer-
6. de mor. vulga. loco citato.
bum, etenim vtrunque verũ eſt in renibus fieri, di-
uerſis tamen tẽporibus. In calculorũ nanque crea-
2. de loc. af. c. 5.
tione, atque exitu grauiſſimè dolẽt, reliquo autẽ tẽ
pore, vt rei cuiuſpiã grauis loco incũbentis dolorẽ
6. de loc. affect. c. 1.
percipiũt cũ perexiguis neruis præditi ſint, quãquã
Loco citat.
à doloris qualitate renũ calculus cũ impactus fuerit
à coli dolore planè diſcerni nõ poſſit, niſi quis acci-
dẽtia, quę poſtea cõſequũtur expectauerit, vt liquet
2. & 6. de loc. aff. Excitatur autem dolor hic in reni-
bus, vt Hip. viſũ eſt, eo potiſſimũ tẽpore, quo ægri
cibo replẽtur, quodcũq; per cibũ ſignificetur, cum
duo in eius doctrina ſignificare poſſit, aſſũpta vide-
licet cibaria. ex quib. ſanguinis multitudo creatur
& alimẽti recrementa, quæ in inteſtinis colligũtur,
Gal. auctore, eodẽ 6. de mor. vulg. Inter initia quoq;
pituitoſi vomitus fiũt per peritonęũ ipſis copulato
vẽtriculo, in quo huiuſmodi ſuccus creatur, potiſſi
mũ ſi craſſi, naturáque pituitoſiores extiterint labo
rantes. Verũ vbi increuerit pſeuerauerítq; affectus,
ita

ita patientibus vomitus æruginosus superuenit ob dolores, ac vigilias corrupto sanguine (vt Gale. inquit) idque maximè cùm vnà febricitauerint, & inedia macerati fuerint. A quibus vomitibus leuiores ægri euadunt cùm cibi euacuati sunt, & ab accessionibus quidem liberantur, sed nõ ab effectu, eodem Gale. teste, arenulæque rubeæ subsident, & cruentum meiunt hæc ex Hip. Cruentum autem meiũt, nedum propterea quod cũ angulosus sit egrediens calculus, proximas particulas vulnerat, & cruorem euocat, verum etiã quoniam si patentior fiat meatus ex vena caua in renem pertinens, vt præcedenti cap. docuimus, sanguis autem liquidus sit, neque multus, neque viscidus, cruentum quoque ita lotiũ redditur, vt eodem 6. de morbis vulgaribus, Galenus scriptum reliquit, quanquam nephritici ab initio dilutas, purásque reddunt vrinas, deinde sequẽtibus diebus crassum aliquid in ipsis subsidere videtur, demum omnino arenosæ minguntur, vt 6. de locis affectis à Galeno scriptum est, lapide verò cũ vrina exeunte, & à dolore liberantur, & simul locus affectus manifestabitur, nullúsque relinquetur quæstioni locus vt idem Galenus inquit, nunquid videlicet coli, vel renum partes affectæ fuerint. Vt verò Aëtio visum est in prædicto affectu accedit ægris loci dolor, tumore nusquam foris apparente, nisi inflãmatio per lapillos producatur, spina ęgrè flecti potest, & totum corpus admodũ pigrum est, crura torpent, & maximè crus reni affecto propinquum: vrinæ circa obturationis principium paucæ, aquosæ minguntur, posteà verò perfecta earum suppressio contingit, aluus nihil excernit: verùm promptitudines multas ad egerendum facit: excernitur etiam aliquando sanguis propter violentiam calculorum, præsertim asperorum. Ceterùm vbi lapis è renibus fuerit emotus, & ad vesicam delatus, vrinæ multæ prodeunt arenosam subsidentiam habentes, & aluus similiter largè egerit. Sensum autẽ æger percipi veluti calculo à renibus ad vesicam transeũte. Quibus verò indiciis renum dolor à coli dolore secernendus sit, à Gale. præcitato libro 6. de locis affe. cap. 1. decretum est, & nos cap. de coli dolore fusiùs cõscripsimus. Reliquum est vt eiusdẽ calculi causas, materialem potissimũ, ac efficiẽtem reperiamus. A materiali exordientes, hanc crassum, terreúmque humorem esse à Paulo præcitato cap. 45. 3. libri decretum est. Quòd verò calculi originẽ ducant ex materia crassa, ac tenaci, modo crassitudinem maiorem modo tenacitatem, ac modo vtrãque partibus potionibus habente eodẽ 6. de morbis vulgaribus testatur Galenus, & libro de renum affectorum dignotione, ac curatione: quanquam etiam ex purulento humore, aut ex purulento, pituitosioréque cõposito (quemadmodum & in articulorum morbis euenire consueuit) nonnunquam tophi in animalis corpore creari possint, ac similiter in renibus lapides concrescere, vt idem Galenus testatur. Vbi autẽ ex sola pituita crassa, & viscida calculus fuerit ortus, vrinarum subsidentia similis colori aliorum tophorum, qui in aquis sponte calidis, multis in regionibus, lapidibus adnasci, accrescerẽque cernuntur, cinerei etis coloris. Verùm vbi parum sanguinis cum pituita crassa, & lẽta mixtũ sit, vrinarum subsidentiæ color pro succi maiori copia euadet: nõnunquã veluti ex palido, alboq; mixtus, aut ex rubro, & albo, aut ex flauo, & albo: nonnunquam verò & ruffus erit, pariter quoque & arenulę quæ in vrinis subsident, ipso siquidẽ sanguinis colore ad colorũ differentias fatetur, qui neque hominibus exquisitè ruber semper est, sed interdum quidẽ ad atrius, interdum ad flauius, & ruffius vergit, eodem Galeno teste: quo fit, vt & ipsi etiam lapides inter se colore reperiantur differentes, similiter & arenulæ in vrinis subsidentes ob diuersam materiã, ex quibus fiunt: nigri enim & subalbidi, & pallidi reperiũtur, vt inquit Aëtius, quãdoque etiã & ruffi reuera, id quod sæpiùs accidit: & propterea Hippocrates arenulas ruffas in vrinis subsidere asseruit, tanquã eo sæpiùs contingente: quãquã per ruffum colorem potuit omnes iam dictos intelligere præter cinereũ, vt testatur Galenus. Non ab re itaque Aëtius materialem causam generationis calculorum assiduas esse cruditates inquit, vnde materię incoctæ, ac crudæ multitudo congregatur, & Alex. simul cum Galeno, humores crassos, ac lentos esse fatetur, capit. 4. libri 9. quandoque solos existentes, interim exiguo sanguini permixtos. Effectrix verò eorum causa est ignea renum caliditas, vt inquiunt Alexander & Paulus, seu ardor circa renes, vt fatetur Aëtius. A frigore autem ipsi generari nõ valẽt, nanque fieri non potest vt viuo corpori tantùm frigus accidat, quo concrescere valeat in homine lapis quemadmodum fieri in externis videmus, vt liquet eodem libro de renum affectorũ dignotione, ac curatione: quanquam non semper ex eodem calore, sed quandoque vehementi, interim autem nõ ita vehementi procreentur, prout eorũ materia magis apta est vt induretur, ob quam etiam caliditatis diuersitatem lapides quoque colore differũt. Locus autem generationis eorum renes sunt, ac (vt quibusdam visum est) in eorũ duntaxat cauitatibus cõcrescunt. Verùm nos cum Hippocrate & Gale. tum libro 2. de natura humana, tum 6. de mor. vulg. ac libro de renum affectorum dignotione, ac curatione absque controuersia tenemus eos, nedũ in renũ finibus posse concrescere, verùm etiam & in eorum carnibus procreari. Et quòd quocunque loco generationem habeant, in renem adsit grauis dolor, siue per grauem acerbus significetur, siue tanquam alicuius grauis loco incumbentis sensum inferentem intelligamus, diuersis tamẽ temporibus. Nam si in renum cauis fuerint orti, in solo per vrinarios meatus transitu grauissimè dolent laborãtes. Si verò in ipsa renũ carne fuerint creati, nõ solùm inter exeũdum, verùm etiam creationis tempore dolorem inferunt. Pariter & quando in renum sinus peruadũt. Modus autẽ generationis talis existit. Nam cùm renes quicquid serosi, tenuísque cũ sanguine in vasis permixtũ est, ad seipsos attrahãt (vt superiùs demõstrauimus (meatibus id in renum vẽtriculos percolantibus latiùs patefactis, aliquid etiam ex crassioribus succis simul illabitur. Quando igitur istud calefactum in renis cauo, ad tophi consistentiam redactum fuerit si renum vis expulsoria omne id vnà cum lotio obstruxerit, arenosæ in ipso subsidentiæ fiunt. Quod si renis cauo impactum tenacius inhęrescat aliquid aliud eiusdẽ materię ex vena caua suscipiens, sibique apponens, plus augetur: semper enim quod recens influit, priori circuncidatur, atque ita insigni magnitudine tophus, grandescit, exusto, arefactóque crasso, & viscido humore, atque ad tophi corpulentiam redacto. Cùm verò in renum carnibus generantur, proportione tophis, in articulorũ morbo genitis correspondẽt, vt

Loco citat. — *Cap. 1.* — *Li. 11. c. 4.* — *Materialis causa calculi.* — *Loco citat. 2. i. de ren. affe. dig. in principio.*

Loco. cita. — *Effectrix causa calculi.* — *Loco citato.* — *Qua parte renum calculi generentur.* — *2. de natu. hum. tex. 18.* — *6 de morbis vul. & lib. de ren. aff. digno. locis citat.* — *Modus generationis calculi in renibus.*

liquet ex Galeni Hippocratis auctoritate 2. de natura humana, & 6. de morbis vulgaribus. Nam si idem sanguis, qui in renes deriuatur crassior, ac pituitosior seipsos existens, seu etiam ad atram bilẽ vergẽs per venas, & arterias in renum substantiam feratur quantitate, vel qualitate, aut consistẽtia excedens, adstringitur, detentúsque concipit caliditatẽ præter naturam, quæ amplius eum densat, agglutinat, & assat, assatúmque ipsum in terram, & lapidẽ commutat, quemadmodum si in cauitatẽ eorũ delatus esset (vtroque etenim modò lapides fieri posse in renibus clarũ est) cùm succus tenax, & crassus tempore aliquo assatur in iis, atque exsiccatur, vt eodẽ lib. de renum affectorum dignotione, ac curatione scriptũ est. Talis itaque est calculi in renibus generatio ex humoribus crassis, & viscosis, tãquã ex materia, & ignea eorum caliditate tanquam efficiente, veluti etiam in externis videmus. Nã ex igne, & tali materia idonea figuli omnia vasa cõficiunt, ita vt ne ab aqua quidẽ vnquã dissolui possint, vt inquit Alexan. Affectus hic inter initia magna cum diligẽtia curari debet, nanque vbi perseuerauerit, ac magnoperè increuerit ob dolores, ac vigilia sanguis corrũpitur, & æruginosus vomitus superuenit (Galeno auctore.) Vel magnum imminet periculũ, ne vires à vigiliis, & constanti dolore deiiciãtur, vt inquit Alex. Quod verò in adultis ac in declinãte potiùs ætate magis, quã pueris renum hic affectus cõtingat, idem Gale. testatur 6. de morbis vulga. quẽadmodum vesicæ calculis pueri frequentiùs quàm ætate prouecti, vt fatetur Aëtius: idque non nisi ob diuersitatẽ caloris, qui in adultis crassos succos cogit, atque inspissat, in pueris verò fundit, atque dissoluit, quemadmodũ fusiùs ca. de lapide vesicæ declarabimus. In renibus verò consistunt lapides aut parui, aut maiores, & aliquãdo quidem pauciores, aliquando plures magnitudine, & forma, colore, & asperitate, & multitudine inter se differẽtes. Ex eorum autẽ numero rotundi, & leues facilè excernũtur, nõ item qui alia quacũque forma præditi sunt, maximè tamen oblongi, & asperi difficulter excernũtur, Aëtio teste. Pro curatione aër eligatur purus, ac tẽperatus, somnus quoad fieri potest cõciliãdus parùm consueto longior, quies vitãda: est enim desidia valde noxia, deambulationes autem, & exercitia mediocria cõueniunt, quæ pro ętatis, habitus, roborisque ægrotantis ratione corpus exercere valeant. Nam magnæ exercitationes non conueniũt, veluti equitationes, aut armis, aut lucta, aut pãcratio certare, aut humũ fodere, aut id genus aliud facere, Galeno teste eodem sexto de morbis vulgaribus. Sit aluus soluta assiduè, modò ne instet aliud quidpiam, cùm nanque hæc probè excernit, vrinæ profluent liberè. Ab immodicis animi affectibus caueant, præterquam quòd irascantur interdum. Moderatus autem cibus, & bonæ concoctiones præcipiãtur, satietates enim, & cruditates nõ solùm exasperant morbum, sed etiam (cùm non adsit) generant, vt liquet ex eodem Aëtio: etenim non impleri cuiusque ætatis, & corporis habitus cõmune documẽtũ est, Galen. teste. Cibi itaque eligãtur, è quibus neque satietates, neque cruditates cõtingãt. Cauendum propterea ab his, qui durã substãtiam habent, ac ægrè concoquũtur, à caseo præsertim: nam qui frequentiùs eo vescuntur, lapides in renibus eis suboriuntur, Galeno auctore. 6. de morbis vulga. Similiter etiam abstinẽdũ est & ab omnibus artibus, dulcibus, crassis, tenacibus, ac pinguibus. Quapropter ptisana, vel eius cremorẽ adhibere cõuenit, vel gallinarũ, seu pullorũ, sternarũ, vel phasianorũ ius, aut in eorũ iure panis maceratus tribuatur, & vbi vires requirent, contusa caro gallinarũ, seu pullorũ prębeatur. Vinum autẽ sit admodũ tenue, & album non valde vetus: dulcia verò, & nigra vina vitanda sunt, tãquam calculosis inepta: sit autem aqua lympharum purissima, & purgata, atq; decocta. Et vbi renũ hic affectus subitò inuadat, & qui laborat, cibo nuper refectus sit, cibiq; adhuc sint incocti, aut semicocti, aut omnẽ aliã curationẽ pro doloris mitigatione, (nisi quicquã impedimento sit) vomitum prouocare expedit, vt eodẽ libro de digno. & cura. renũ affectorũ scriptum est. Nam leuiores quidẽ à vomitibus euadũt ægrotantes, Hippoc. & Gale. testibus præcitato lib. 6. de morbis vulgaribus, quoniam ab accessionibus, sed nõ ab affectu liberãtur, cùm cibis vacui sunt, vt Galenus asserit: qua itẽ ratione, ex eiusdẽ Galeni sententia, & alimenti recrementa, quæ in intestinis colliguntur, sub cibi nomine comprehenduntur, cõfestim euacuari debẽt per idoneos clysteres, modò nihil obstet, idque omnibus calculosis cõmune est, etiã si dolores paulatim irruant, & non repentè incidant, qui ex furfurũ decocto caricarum, fœnugræci, ac aristolochiæ parari debẽt, vt inquit Aëtius: & si quidẽ decẽter euacuẽtur, sinere, si verò non, etiam bis, aut ter infundere, quibus adiicere poteris olei cõmunis vnc. 4. mellis rosacei vnc. 2. ac salis cõmunis parũ. Vel ex maluarum, althææ, mercurialis, ac betæ foliis, caricis, ac furfure decoctũ paretur pauco sale addito. Cui adiicias olei cõmunis, anethini, vel chamęmelini vnc. 4. mellis rosacei vnc. 2. s. pulpæ cassiæ nouiter extractæ vnc. j. Et si ex his aluus nõ sufficiẽter excreuerit. vnc. s. diacath. aut hieræ pigrę simplicis, vel dra. 3. confectionis de dactylis, seu electuarij indi adiicias, nec minùs & vnc. 1. butyri recẽtis, aut adipis anserini. Cæterùm vbi vẽter sufficiẽter excreuerit, quędã infundere oportet, ex eiusdẽ Aëtij pręcepto, quę corpusculorũ circa lapidẽ sitorũ inflãmationes lenire, & laxare possunt: id ipsum verò oleum anethinũ facere poterit adipe gallinaceo recenti in eo eliquato, seu anserino, aut etiã butyro, quę si nõ adsint, etiã fœnugræcum, & althææ radicem oleo decoctã infundemus. Et vbi lapis in renibus adeò fuerit obturatus, vt vehemẽtissimos obtulerit dolores, si quid aliud non prohibeat, vena cubiti propinquę manus in corpore ex repletione affecto secãda est, ex Aëtij testimonio. Nanque eis qui sanguinis multitudinem congregarunt, hæc venæ sectio cõmoda existit, vt ipse inquit. Hippoc. verò libro 6. de morbis vulgaribus, cùm opus fuerit, iuuenibus præsertim popliti venam incidere iubet, vbi sanguis multus, aut crassus in venis abũdet, vt Galenus inquit. Nã (vt ipse asserit) mẽbra supra iecur cubiti venę sectionem postulãt, infra verò crurum in poplitibus videlicet, aut omnino saltẽ iuxta malleolos. Libro autem de renum affectorum digno. ac curat. hę oppositæ sententiæ conciliantur. Scriptum nanque ibidem est, quòd vbi valida fuerit virtus, venam quæ in poplite est aperimus, vel quæ ad malleolos, sin imbecillis, venam, quæ est in cubito. Nam si virtute debili infra euacuabimus, retẽtrix facultas, quæ est imbecillis non retinebit, sed vniuersa in præceps rapietur, & partem assiduo deflexu impetet, succis videlicet in locum imbecillem perpetuò

Locis cita. | *Paulò post principiũ.* | *Prognostica.* | *Loco citat.* | *Cõmẽt. 3. Comm. 15.* | *Aet. loco citato.* | *Curatio.* | *Victus ratio.* | *Commẽt. 1 commment. citato.* | *Aet. lib. 11. cap. 6.* | *Loco citat.* | *Commẽt. 3. commm. 15.* | *Vomitus.* | *Longe post principiũ.* | *Cõment. 1.* | *Commẽt. 5* | *Clysteres.* | *Li. 11. c. 5.* | *Loco citat.* | *Li. 11. c. 5.* | *Venæ sectio.* | *Cõment. 1. tex. 5.* | *Diuersæ sententiæ de venæ sectione cõciliantur.*

Propria opinio. cap.18.

petuò procumbentibus. Sed cùm perperuò venæ ſectio in Hippoc. & Galen. doctrina virium robur exigat, non video eiſdem imbecillis exiſtentibus cur vena ſecanda ſit etiã ea, quæ in cubito exiſtit. Propterea cum eodem Gale.lib.de curand. rat. per venæ ſectionem, ſic de ea ſentirẽ, ac iam dictos auctores cõciliarem, ait nanque ambiguum eſſe num renes partibus ſuperioribus an inferioribus aſcribi debeant, & propterea eis affectis, neque perpetuò in cubito ſecta vena, neque etiã in poplite, aut malleolis iuuantur, ſed vbi recẽs fuerit phlegmone, copiaq; ſanguinis affuerit, vena cubiti ſecãda eſt: quibus verò affectio ineſt, quã propriè nephritim nominant, eam quæ in poplite eſt, ſecare expedit, aut certè quæ in malleolis ſunt. Reuulſionis itaque gratia, vbi copia ſanguinis affuerit, & timor ne ex ingẽti dolore phlegmone excitetur, Aetius venã cubiti propinquę manus ſecari iuſſit, vt ex eius verbis patere poterit. Hippocra. verò euacuationis gratia cũ reuulſione, ſeu deriuatione, vbi ſanguis multus, aut craſſus in venis abundet, cùm eũdem ſurſum reuellere promptum nõ ſit, ſed magis expeditum per inferiores partes euacuare, ſeu per conuenientiorem regionẽ, qua maximè natura vergit (vt ſui moris eſt) poplitis venam ſecare præcepit è directo, videlicet affecti renis, cum rectitudinẽ perpetuò ſeruandam eſſe iuſſerit. Verùm quæcunq; vena incidatur, multò minùs euacuãdum eſt, quàm ipſa repletionis copia expoſtulat, neque enim (vt inquit Aetius) futurũ ſperàmus vt omnino citò è renibus excidat lapis, præſertim ſi magnus exiſtat. Quare ſeruare oportet ſanguinẽ in eã, quæ cũ tẽpore futura eſt in corpore expẽſã. A venæ ſectione, vbi etiam vitioſo humore ægri abundabunt, purgans medicamẽtum, quod abũdanti humori cõueniens ſit præbẽdũ eſt, neq; omittendum hoc eſt, niſi aliud quippiã id fieri prohibeat notiſſimũ nanque eſt (vt inquit Galenus eodẽ 6. de morbis vulg.) quòd ſi vtroq; auxilio homo indigeat, à venę ſectione incipiendum eſt, quoniã ſi per ſanguinis miſſionẽ corpus priùs vacuatũ fuerit, purgans medicamẽtum exhibitum venas, & arterias, & inanes corporis regiones inuenit nõ oppletas, quo fit vt abſq; vllo impedimento in totum corpus permeet ad attrahẽdum ſuccos facilliméq; fiat eorum euacuatio per vaſorũ ſpatia & fuſionẽ, tenuitatéque ſuccorum. Nã ſi vaſa ſanguine repleta ſint, & purgans medicamentũ dederis, non poterit propter plenitudinẽ in corpus differri, vnde fit, vt ſubſtet, & nihil efficiat, aut ſi quicquã facit, malè faciat, vt liquet libr. de renũ affectorum dignotione, ac curatione. Pariter vbi ſanguinis multitudo non affuerit, ſed vitioſi duntaxat humores redundarint, eiſdẽ purgatio apta eſt, citra venæ ſectionẽ pro ratione redũdantis ſucci. In quẽ vſum bile redũdãte, mel roridum, ſeu caſſia fiſtula præbeatur, aliis verò craſſioribus redundantibus ſucci, vt pote bile atra, vel pituita, prædictis diacatho. aut confectionẽ de dactylis, & puluerem hierę ſimplicis adiicere poteris hũc in modũ. Pulpę caſſis recipe vnc. 1. s. vel vnc. 2. diacatho. drac. 7. vel confectionis de dactylis dra. 4. pulueri hieræ ſimplicis, & pulueris radicis glycyrrhizę ana dra. 1. fiat bolus: vel parato decocto ex eadẽ radice glycyrrizæ, floribus cordialibus, vua paſſa, & ſebeſten, in eo vnc. 2. vel vnc. 2. s. roridi mellis, & drac. 6. diacath. vel drac. 3. confectioni de dactylis diſſoluas. Toto autẽ corpore expurgato quæ laxare meatus, ac renum corpora mollire valẽt medicamenta adhibenda ſunt. fomẽtis vtens ex decocto foliorum maluarũ, foliorum ac radicũ althææ, florum chamæmeli, fœnigræci, ſeminis lini, & radicis graminis in hydrelæo, & cum ſpõgiis ſępius ſupra affectũ renem adhibeas. Ex eiſdẽ quoq; inceſſiones parari poterunt. At omnium (vt inquit Alexander) optimũ eſt balneum, vt quo nõ ſolùm mitiget, ſed etiam curare poſſit, id verò ex dulci aqua fiat, aut ex hydrelæo dolore adhuc vehemẽtiùs infeſtante, & renũ regio, ac lumborũ iungatur infraſcripto vnguento, quod recipit olei chamæmelini, vel anethini, & amygdalarũ dulciũ ana vnc. 1. s. adipis anſeris, vel gallinacei, & butyri recẽtis ana drac. 3. ceræ quod ſatis ſit, fiat vnguẽtũ, interim adiiciẽs oleũ quod ex ſcorpionibus paratur, aut ex eodẽ cũ recenti butyro, & oleo amygdalarum dulciũ, ac cera, vnguentum fiat, Poſt fomenta verò inceſſiones, ac balnea, adhuc cataplaſmata cõueniũt. Inter quæ hoc primo vtare, farinę tritici recipe, ſeminis lini, & fœnugræci, cuiuſlibet manipulum j. olei anethini, vel chamæmelini, & amygdalarũ dulciũ ana vnc. 1. s. mellis vnc. 2. reſinæ terebinthinæ vnc. 1. radicis althęę cõtuſæ dra. 4. miſçeãtur arte, & fiat cataplaſma, prius prædictis farinis in modo dicta decoctione decoctis, optimũ quoq; cataplaſma fiet ex lupinorum farina hordeacea, ac ſeminis lini in aqua, & oleo decoctis. In decoctione autẽ althææ, ac peucedani radix, ac chamæmelũ admiſceatur. Bonum eſt etiam (vt inquit Aëtius) panem paſſo decoctũ circa lũbos, & ventrem imponere, neque tamen erit abſurdum pectini, ac veſicæ eadem vnguenta, ac cataplaſmata adhibere, & ne quã primũ frigeſcant, calefactorio extra ea cõtegere oportet, id quod commodè fieri poteſt per ſaccellos ex milio, furfure, ac floribus chamæmeli paratos, ac in latere pauco vino inſperſo calfactos. Conducunt etiã non parũ cucurbitulæ abſq; inciſione adhibitæ, quæ ſæpe lapidem celeriter adeò trãsferunt, vt ſubitam eius mali leuationem comparare poſſint, lapide nimirũ in locum ampliorem trãſlato ſupra à renibus initium facientes ad inguina per obliquam earundem partium (quas ilia appellant) poſitionem procedentes: quo loco frequenter dolores incedunt propter ſitũ meatuum, qui vreteres appellãtur: quẽadmodũ lib. de renũ affectorum dignotione, ac curatione, & ab Aëtio ſcriptũ eſt, quãquã ea, quæ vias dilatãt, ac renes laxant, non immodicè adhibere conueniet, nãque emollitio, & laxatio virium robur exoluit, ſed tantiſper eis vtendum eſt, quantiſper eis lapis in rene hæret. Cucurbitulas item iã dictas, vbi dolores vehementiùs infeſtant, adhibere non conuenit, ſed ipſis aliquãtulum lenitis, & inflammatione nõ impediente, ex eiuſdem Aetij ſententia, quo etiam tempore ea quæ vrinam cient, ac lapidem frangunt, exhibere tempeſtiuum eſt. Etenim tranſmoto lapide, & ex ſede agitato dolores quieſcunt, vt ipſemet teſtatur Aetius. Quæ verò calculoſis auxiliantur, vnica facultate indigent quæ ſecare, & abſtergere cum manifeſta caliditate poteſt, Galeno teſte 10. de compoſitione medicamentorum ſecundum locos. Talia autem ſunt omnia ferè amara, vt ipſe inquit. A valde tamen calidis, ac diureticis omnino abſtinendum eſt, præſertim à longo eorum vſu. Nam effectricem calculorum cauſam adaugent dum renes intemperatos, igneóſque per caliditatem reddunt, vt promptè alios aſſare calculos poſſint, licet factos comminuant, Alexandro

Medicamentũ purgans. — *Loco citat.* — *Loco citat.* — *A purgatione, quæ medicamẽta adhibẽda ſint.* — *Li. 11. c. 5.* — *Locis cita.* — *Quod tempore vrinã cientia, ac ea quæ lapidem cõminuunt exhibenda ſunt.* — *cap. 1.*

teſte. Admodum itaque calida, ac acria medicamẽta ſtudiosè vitari debent, vnde calculoſis quæ valdè calfaciant dari nullo modo conuenit, vt liquet 6. de ſanitate tuenda. Quòd ſi neceſſitas te cogat eiſdem vti, ſemel, aut bis eis vtare, & demum deſiſtere ab eis debes ex eiuſdem Alexãdri teſtimonio. Qua de re extenuantibus, ac incidentibus citra magnum calorem vtendum eſt, ſed quæ tepidãt (vt ita dixerim) facultatem habeant. Hæc etenim paulatim citra noxam lapidem comminuunt, nec eum duriorem reddunt. Sed hæſitaret fortè aliquis, ſi cu ratio quælibet per ſuum contrarium efficitur, quomodo lapidem poſſint comminuere quæ tepidam facultatem habent, cùm à calore fuerit genitus? Cui reſpondebimus nos, quòd cùm calculus ab intemperie, & valido calore ſit factus, ob id meritò exhibemus quę tepidam facultatẽ obtinent, vt quæ cõtraria his ſint à quibus lapis eſt effectus, ſiquidẽ tepida ſeu minùs calida ſunt valdè calidis contraria, vt liquet eodem libr. de renum affectorum dignotione atque curatione. Hæc itaque medicamenta, quę minimùm caloris poſſidẽt, calloſas ſeu tophaceas cõſiſtẽtias incidere ſunt idonea, Galeno auctore 5. de ſimpl. medic. facult. veluti ſunt radices regiorũ aſparagorũ, & rubi, & betonica, & polium, ac acetũ ſcillinum, & vitrum cõbuſtũ, & quæ eius generis ſunt, eodem teſte. Præter hæc autem à Paulo graminis radix, adianthum, althææ ſemen, ſpongiarum calculi, cicer nigrũ, ſeu eius ius, phu, meon, aſaron, carpeſion, & ſaxiphragia commendantur. Sion verò, & ſcolyni radix, atque eryſimon eſu, & potu proſunt, vt idem Paulus teſtatur. Alex. verò cardiui decoctũ cũ apio, ſeu etiã decoctũ radicis quinque folij cum oxymelite tãquam valde efficax cõmendat in vicem autem quinque folij eryngij decoctũ, aut eryſimi prębet. Similiter & radices graminis, & plantaginis radix, & folia, atque ſemẽ, ius cicerum, viticis ſemen, & amygdala ab eodem commendantur. Præter hæc etiã peucedani radix, atque ipſa radicula, paliuri ſemen, & tribuli decoctum, radix cyperi althææ ſemen, & radix, rumicis domeſtici radix, & vermes terreni cocti approbãtur, quorũ ſingula partim decocta, partim tenuiſſimè trita præbeto bibenda, vt ipſe refert. Vbi verò hæc non ſuffecerint, ad valentiora medicamenta tranſire oportet, quæ (vt Aëtius fatetur) cõmunia etiam ſunt & calculoſæ veſicæ remedia, inter quæ ſunt præcipua lapis iudaicus, cicadæ ſiccæ ſine pennis ac pedibus cõtuſæ, ac hircinus ſanguis inarefactus, qui pręexiſtentes lapides ſoluit, atque ita per lotium excerni eos facit, vt etiã alij ampliùs non gignãtur præterea dolorem ſedat, Aëtio auctore. Quomodo autem is parari debeat, ab eodem auctore cap. 12. li. 11. ſcriptum eſt. Accedunt adhæc alia, quæ à tota ſubſtãtia magnopere conducere videntur, inter quæ paſſerculus quidam inter ſæpes & murum victum quęritãs, troglodites appellatus ab Aëtio, & Paulo cõſcribitur, cuius deſcriptio ab eodẽ Paulo ca. quadrageſimoquinto, li. 3. & Aëtio c. 11. li. 11. ſcripta eſt. Hic ſale conditus, & in cibo crudus acceptus, morbum perfectẽ ſanat, in poſterúmque generari prohibet. Cõditur autẽ, ac diuerſis modis præparatur, quemadmodũ ab eiſdẽ auctoribus in præcitatis locis ſcriptũ eſt. Aetius itẽ hoc etiã medicamentũ, tanquam efficaciſſimũ ſcriptũ reliquit. Leporis pellẽ in ollulam coniice, & in furnũ dimitte: atque vbi vſta fuerit, vt probè cõteri poſſit, acceptã tere, & ex ipſa cochlearium vnũ cũ vino ieiunis in ſolij aquæ calidę inſcenſu præbe: aſplenij quoque decoctũ (quod vulgus ceterach nominat) cũ oxymelite non parũ confert: nam & ipſum lapides frangit, Galeno teſte ſexto de ſimplicium medicamẽtorũ facultatibus. Vltimo loco noſtrum, quo vtimur puluerem cõſcribere libuit, quo perpetuò vſus ſum, & præter id, quod nullã noxam affert, mirificè lapidem cõminuit, recipit autem ſeminis altheę, & violarũ albarum, ſingulorum grana quinque lithoſpermatis, & radicis glycyrrhizæ ana ſcrupul. s. lapidi iudaici, & ſpõgię, cuiuſlibet grana tria, pulueris oſſium dactylorum, ceraſorum, & meſpilorum ana ſcrupul. ſeminũ melonum dra. 4. fiat puluis, cuius drac. 1. pro qualibet vice cum vnc. 2. vini albi aquoſi aut oxymelitis, aut 3 decocti aſplenij in aqua parati, ac exiguo aceto addito tribuatur. Interim verò corporibus, præſertim natura frigidioribus, ſeminis apij, aſparagorum, cinnamomi, ac ſaxifragiæ, cuiuſlibet grana ſeptem adiicere poteris. Vbi verò doloris vehemẽtia, ac vigiliæ infeſtauerint, & magnum vitę immineat periculum, viribus præſertim conſentientibus cum his quæ torporem inducũt, ſuccurrendũ erit, ex Pauli, & Aetij ſententia, præbeatúrque Philonis medicamenti, aut theriacæ nouellæ drac. 1. cum vnc. 2. vini albi aquoſi. Vt verò poſt exactũ lapidẽ, alij nõ renaſcantur, ſi obeſa fuerint corpora, audacter exquiſitè extenuans victus præcipiendus erit. Vbi autẽ calidiora fuerint corpora, atq; gracilia, neque extenuãtẽ victum, nec medicamẽta, quæ extenuare poſsũt, requirunt, cùm ea gracilli corpori ſint inimiciſſima, ſed mediã eſſe cõuenit inter extenuantẽ, impinguẽtémque victus eorum rationẽ, Galeno auctore ſexto de ſanitate tuenda, cap. vndecimo, & Aetio cap. 15 libri vndecimi. Scopus nãque eſt, ne craſſior aut frigidior materia, quæ ad calculorũ generationem idonea eſt, congregetur, ſed contrà ſtudendũ eſt, vt bonã temperiẽ conciliemus, & extenuãtibus citra magnum calorẽ vtamur, vt inquit Alexander. Qua de re in tẽperatis locis degant, in quibus anni tẽpora, & horæ nimio feruore non infeſtent, frigora tamen magis, quàm æſtus cauẽda. aſſumantur etiam ocioſæ deambulationes, & exercitia moderata: etenim ſegnities, & ocium eis noxent. Cæterùm ventrẽ ſemper probè laxũ habere oportet: ſomno vtãtur moderato, neque culcitris indormiãt ex anſerũ plumis cõfectis: hæ ſiquidẽ renes valde calefaciunt, eodẽ Alexandro auctore. Caueãt cibos ſubſtantiæ duræ, & qui ægrè manducatione atteruntur, itẽ eos qui multam ſubſtantiã habẽt, plurimumq; nutriũt & qui aceruatim digerũtur, antequam perfectè coquãtur, & qui grauis ſunt qualitatis, ſeu difficulter cõmutãtur, ac ſupernatãt, & ægrè per aluũ ſubeũt, & inflant, item eos, qui meatus obſtruunt, aut aliàs diutiùs corporibus inſident, ex Aetij ſententia. Sit autẽ cibus boni ſucci, & moderatus (vt inquit Paulus) raruſq; leguminum omnis generis, frumentaceorúmq; vſus. A caſeo, & lacte, & quæ ex ipſis pręparantur, caueant: nam omne lac, præter aſininum, eis incõmodum exiſtit: propterea quod cęteris omnibus eſt tenuius aſininũ, ideo cõfert ex eiuſdẽ Galeni & Aetij ſententia: præ omnibus verò ſatietatẽ vitare oportet. Vino vtantur tenui vrinã ciẽte, nõ valde veteri. Nã dulcia vina calculoſis ſunt nociua, ſimiliter & nigra, & ſummatim omnia quæ craſſi ſũt ſucci, ac nimis calida, ſeu acria nocẽt. Omnibus verò cõfert calculoſis, vt à cœna ſępe vomãt ſimiliter

cap. 11. *Dubium.* *Solutio.* *In medio.* *Cap. 12.* *Loco citat.* *Cap. de aſpeno.* *Præſeruatio ne alij renaſcantur calculi*

ter ante omnem cibum bibere aquã tepidam. Nihil etenim renes adeò recremẽtis vacuos, temperatósque reddit, vt non ampliùs calculos procreare possint: nã temporis spatio, igneus ipsorum calor à tepore aquæ extinguitur. Quare probè faciũt qui bibunt etiam in medio cibi aquã, aut vinum refrigeratum, aut rosaceum, aut violatũ, vt idẽ Alexander inquit. Paulus verò à balneo ieiuno ante vinum, aquam temperatam potandam exhibet, tanquam omnium præsentissimum remedium ad calculos arcendos. Similiter etiam vbi inter prandendum frigidam superbiberit, approbat: oxymel quoque cum quodã simpliciore vrinã ciente, veluti adianto, apio, graminísque decocto commendat. Alexander verò palustris asparagi decoctum eryngij, & quinque folij herbæ approbat, pariter (vt diximus) & plantaginis, tũ radicem, tum verò folia, & semen ac cicerum ius. Vbi autem sanguis abundare videatur, curiosè inspicienda est temporis opportunitas, vt venam secemus, ex Aëtij, & Pauli testimonio, fiat autem ea è cubiti vena interna, nec multa sanguinis copia vice vna educatur, sed potiùs vbi oporter, eãdem iterare expedit. Quòd si vitiosorum humorum copiam persentiscant, purgationibus conuenientibus vti oportet, ex sententia eorundem auctorum, pro ratione redundãtis succi, quemadmodum supra meminimus. Per interualla quoque ea bibant, quæ vrinam ciere possunt, tam simplicia, quàm composita, quorum etiam supra mentionem fecimus: inter quæ est acori, graminis, nardi, calami aromatici, asari, dauci, oreoselini, hyperici, & rorismarini decoctũ: ex his singula, eisque similia, tum per se, tum inuicem permixta præbeto: nam vrinam manifestè mouent, vt inquit Aëtius. Et pro cibis vtantur pastinaca valde cocta, fœniculo, sio, carduo, pulegio, atque calamintha. Ab eodem quoque naturalium aquarum vsus (verùm non sepè) tanquam conuenientissimus commendatur. Similiter si per plures dies radicis eryngij decoctum, aut trissaginis, dictamni, seu radicis tribuli bibãt. Semel item in hebdomada mirificè confert, aut bis in mense præbere drach. 1. prædictæ pellis leporis, vt suprà præparatæ cum asplenij decocto, seu cicerum iure, vel pauco vino albo, & tenui, aut tantundem nuper scripti nosti pulueris similiter præbeto.

Περὶ φλεγμονῆς τῶν νεφρῶν. *Id est, De inflammatione renum.* CAPVT. XCV.

HAVD secus, quàm cæteras corporis partes ex copia influentis sanguinis & renes ipsos inflammatione tentari cõtingit, presertim vbi in carnosam eorum partem confluat. Dignosces autem quod renes afficiuntur, ex dolore cum positu, qui circa primam dorsi vertebram paululum supra spurias costas (præsertim si dexter ren fuerit affectus) aderit, distẽditúrque dolor sursum vsque ad hepar, & deorsum vsque ad vesicam, & pudendum, lũbósque, & coxẽdices, pectinem, ac femora. Consequitur, & stupor propinqui cruris, dextri inquam, Aëtio auctore cap. 16. libri. 11. At si sinister rẽ fuerit affectus, circa easdem regiones dolor aderit, parte sinistra, sinistrique cruris cõsequetur stupor. Quòd si ambo afficiantur, circa ambas partes percipietur dolor, amborumque crurum stupor consequetur. Ex nõnullis etiam aliis indiciis idẽ inuestigari posset, nisi esset, quòd eadem qualitatem quoque affe-

Signa renum affectorum.

ctus indicant, inflammationẽ inquam. Et propterea pro eius notitia eadẽ dinumerabimus. Quis verò affectus præter naturam sit inflammatio, non semel duntaxat in præcedentibus dictum est. Indicãt verò eam, ex Pauli testimonio, ardor, ac dolor cum grauitate, febricula, mẽtis alienatio, vomitio, bilis syncera, & vrinæ reddẽdæ difficultas: addit Aëtius quòd neque recta erigi possunt ægrotantes, neque pedibus ingredi, & siue sternutatio, siue aliqua alia concussio irruat, vehementi dolore lancinãtur, frigent eorum extrema, & magis suræ, ac pedes, adest vrinæ emittendæ difficultas, minguntque assiduè, ac laboriosè, in principio quidem tenuia, & aquosa, in quibus nihil subsidet. Inflammatione verò in peius proficiente, rubicundiora, deinde etiam crassa, & mucosa, adsúntque febres vehementes. Quòd si adhuc ampliùs inflãmatio augescat, hæc omnia fiũt vehementiora, acceditque his nausea, morsus stomachi, & vomitus bilis, & quidam vsque ad animi deliquium anguntur, & exsudant. Sistitur ipsis venter adeò, vt inflentur, & assiduè ructus emittãt. Sequitur fastidium vehemens, & quibusdam cõtinuæ fiunt exacerbationes, quibusdã verò per interualla. In vniuersum autem (vt eidem Aëtio visum est) vẽtris egestio, & vrinæ multa excretio dolores ipsos præcedunt, testatúrque accedere ægris dolorẽ pulsatilem retro, iuxta primam dorsi vertebrã. Id quod pugnare videtur Paulo, qui dixit dolorem cum grauitate adesse, pariter & Galeno 2. de loc. affect. cap. 8. vbi asseruit grauem dolorem, nedum proprium hepati esse, sed spleni quoque, ac renibus inflãmatis communem. Atqui dicere possumus Galen. ac Paulum de inflãmatione quatenus inflammatio est, ortãque in carnosa renũ parte verba fecisse, Aëtium verò de magna inflammatione, magisque in cæteris renum partibus vrgente: quod etiã confirmauit Gale. comment. aphorism. 5. 6. lib. cùm dixit, Quòd si renum pars carnosa patiatur inflammationẽ, dolor est grauis, aliis verò partibus, quæ sunt in rene, patientibus, velut est tunica, quæ renes obtegit, vẽter eorũ interior, arteriæ & venæ, quæ ad hunc terminãtur, ac etiam productiones vasorum vrinariorum dolor sentitur acutus, & eodem etiam 2. de locis affectis cap. 3. cùm dixit, Pulsum cum dolore factum sequi inflãmatorios affectus notatu dignos, & cùm maiores fuerint, idque semper in ipsis arteriis, atque in continentibus ipsas partibus, quas & ob angustiam premunt, & cùm attolluntur veluti percutiunt, modò pars affecta sentire nata sit: inseruntur itaque ad renes arteriæ, eædemque magnæ, vt ex anatome liquet, neque renes sensus expertes sunt, propter neruum ad eos distributum, presertim ad eorum membranam, ac externam superficiem. Qua de re fit, vt cùm ingens fuerit in eisdem partibus orta inflammatio, affectis, aut pressis iam dictis arteriis & veluti inflammatos renes percutiẽtibus, pulsatilis quoque dolor sentiatur, qua etiã ratione Aëtius febres vehementes in eiusmodi inflammationibus adesse testatur notatu dignis, ac in peius proficiẽtibus iam dictis inflammationibus. Paulus verò febriculã, cùm exigua, & circa initia fuerit inflammatio, Si autem ad suppurationem renum inflammationes vertantur cuncta prædicta symptomata, ac accessiones extenduntur, & febres cũ horrore irruent, atque id maximè circa vesperã, erũntque inordinatæ, & dolores cum horrore interpellato ac vario infestare videntur, vt liquet ex Galeno

Lib. 3. cap. 45. Inflammationis renũ signa.

Si ad suppurationẽ vergat inflãmatio, signa.

ſexto de loc.affect. cap.2. Nam dum pus gignitur, dolores ac febres magis eueniunt, vt inquit Hipp. aphoriſm.47.2.libri. Tumor item circa ilia quodãmodo apparebit,& vehemẽtis caloris ſenſus ægrotos circa renes affligit, mingũtque ruffa,& pura (vt cap.18.eiuſdem libri inquit Aëtius.) Quòd ſi in ſanam partem inclinat æger ex affecta,grauitatẽ magnam magis ſe ſentire dicit,) antea quàm inflammatio in abſceſſum perueniſſet, Alexandro teſte cap.5. libri 9. Nam circa renem dolentem veluti ſuſpenſi cuiuſdam põderis ſenſum percipiet, vt ait Galen.6.de locis affectis,ca. 2. Perfecta autem ſuppuratione,& febrium, & dolorum acceſſiones minores contingent, & grauitatis ſenſus magis circa affectum renem infeſtabit, ac tẽpore rupturæ magis exacerbãtur,ad quam etiã cum ipſis vrinis puris excretio conſequitur, & nõnulla alia,de quibus ſequenti ca.verba faciemus. *Cauſa.* Cæterùm ob plurimas cauſas renes inflammari contingit,vt liquet ex eodem Aëtio: nam plagæ & attritiones, pharmacorũ potiones,& humores corrupti inflammationẽ generant,& præſertim equitationes continuæ, & vehementes,vt ipſe inquit:quorum notitia facilè haberi poterit. *Prognoſtica.* Verùm in eiſdem inflammationibus ſi vrinæ prodeant multæ,& craſſæ,in quibus bonum eſt quod ſubſidet,quoniam ipſæ maximè indicant, ac ſecernunt morbũ,propterea quòd inflammationis concoctionẽ indicant, bonũ portendunt, quẽadmodũ,ſi vrinæ aquoſæ,puræ, ac perlucẽtes prodeant,ægrè morbum ſecerni indicabunt, eodẽ Aëtio teſte. Conferunt etiam renum paſſionibus hæmorrhoides ſuperuenientes, vtpote quæ velut fæcem ſanguinis vacuare ſunt natæ, ex Hipp. & Gal. ſententia aphoriſm.11.6. libri. *Victus ratio.* Victus ratio pro inflammationis renum curatione ſimilis inſtituenda erit ferè ei,quam in inflãmatione iocinoris præcepimus,niſi quòd (vt inquit Aëtius) licet à primo die à cibo abſtinere debeant, nõ tamen in multos dies inediam extendere oportet:etenim vrinæ puriores & acriores per inediam redditæ (vt ipſe inquit) vehementiſſimos morſus infligunt. Quapropter in principio ſorbitionibus tenuibus morſus lenientibus ægros nutrire oportet, veluti eſt ptiſanæ ſuccus,& aquæ calidæ potus. In cuius vicẽ aqua hordei,ſeu ea in qua coriandrorum præparatorũ ſemina fuerint decocta, vti poterũt. Vitent autẽ aquam mulſam in principio,priùs quàm concoctæ fuerint inflammationes,ac vſum eorum, quæ vrinam ciũt: oblædunt enim mordaces humores inflãmatis partibus inducendo,eodem Aëtio auctore. Nam vbi in veſica,vel renibus phlegmone eſt cœpta, medicamenta quæ vrinas prouocãt,bibẽda haudquaquam danda ſunt. Sed ad partes quæ maximè longinquæ ſunt, ſemper reuulſio facienda erit, ex Galeni decreto decimotertio method,medendi,cap.11. extimata tamen tum phlegmones magnitudine,tũ corporis totius ſtatu. *Venæ ſectio.* Quapropter ſanguis detrahẽdus, ſtatim eſt,pręſertim vbi maiori acumine renes affligantur,& vehementior exurgat dolor,ex Pauli, & Aëtij ſententia,vel omnibus ſuccis ex æquo redundantibus, ſeu ipſo ſanguine exuperante, vt inquit Alexander. At quę vena ſecanda ſit,non admodum liquet. Nam Aëtius venam cubiti ſecare juſſit, Galenus verò 13.methodi medẽdi renibus,veſica, pudendo,& vtero phlegmone laborantibus, eas quæ in cruribus ſunt ſitæ,venas eſſe ſecandas præcepit, potiſſimùm,quæ circa poplitem ſunt,ſin minùs,eas quæ iuxta malleolum:perpetuò autem,quæ è directo ſunt poſitę,quamuis in eodem libro paulò ante dictam ſententiam, ad partes maximè longinquas reuulſionem fieri in iã dictis inflammationibus iuſſerit:ambæ tamen ſentẽtiæ veræ ſunt. Nam vbi reuellere duntaxat opus ſit,in contrarium ac maximè longinquas partes perficienda erit,& propterea venam cubiti, eamque internam ſecare conuenit. Si verò vacuare ſimul cum deriuatione intendat medicus,crurum venæ,quæ è directo ſunt ſitæ affecto reni ſecandæ ſunt. Nã (vt ipſe inquit) ſtatim prima vacuationis diuerſitas pro particularum diuerſitate variatur:& propterea vnde,aut quomodo vacuatio ſit facienda ęger ipſe docet locus. *13. meth. loco citat.* Hinc cum eodem Galeno concludamus quod vbi recẽs fuerit phlegmone,copiáque ſanguinis affuerit, reuulſionis potiſſimùm gratia ex cubito vena ſecãda eſt. At ſi nec recens fuerit,nec ſanguinis multitudo adſit, euacuandi præſertim cauſa,eam ſecare expedit,quæ in poplite eſt, aut quæ in malleolis, quemadmodum idem Galenus libro de curãdi ratione per venæ ſectionem,cap.18.ſcriptum reliquit. Vel ſi mauis primò ea,quæ in cubito eſt pro reuulſione ſecabis,deinceps (ſi opus fuerit) eã quæ in malleolis pro euacuatione rectitudine ſeruata, nã & Aëtius quoque repetitam ſanguinis detractionem commendauit. Verùm priuſquam ad venæ ſectionẽ deuenias, clyſteres adhibendi ſunt ex maluæ decocto, aut ſemine lini,& fœnugræci cum oleo,& melle,aut ex ptiſana ſucco cum oleo,& melle ex eiuſdem Aëtij ſententia. Cæterùm copia non multa infundenda eſt, ne repleta inteſtina comprimant renes: & vbi ſtercora prodierint oleum anethinũ cum butyro quibuſdam adipibus in his eliquatis, anſerino videlicet,aut gallinaceo, iniiciantur, vt ipſe inquit: aut ex maluarum,betæ, aut violarum foliis, & hordeo decoctum paretur,cuius recipe lib.1.aut libr.1.s. & adde olei violacei vnc.4.aut chamæmelini,vel anathini vnc.3 mellis roſacei vnc. 2. ſalis cõmunis parum, caſſiæ tractæ, aut pulpæ caſſiæ fiſtulę vnc. 1. butyri recentis,& adipis anſeris,ſeu gallinacei,cuiuſlibet drachm.4.vel drachm.3.s.miſceatur,& fiat clyſter. *Clyſteres.* Interim (ſi videbitur) addere poteris drac. s.vel drac.4.diacath. Cæterùm ſi vitioſus quiſpiam humor,pręſertim acris, & bilioſus cũ ſanguine redundarit, à venæ ſectione purgationem adhibere conuenit,quæ humorẽ pręppollentem educere poſſit. *Purgatio.* Verùm exhibenda nequaquam erit priuſquam humorem contemperaueris, ac ſolutu facilem paraueris, aut ſi craſſus fuerit, ipſum extenuaueris, ex Alexand.teſtimonio, potiſſimùm vbi virtus vitioſum humorem euincere, ac ſuperare nequeat. Et propterea inter initia humoribus exiſtentibus crudis,& inflãmatione ipſa feruеſcente nequaquam purgans medicamentum exhibendum eſt,vt liquet ex eodem Alexando,id quod etiam annuere videtur Aëtius,cùm dixit, neq; etiam purgatiuũ pharmacum exhibendum, veluti quidam conſueuerũt; quanquam & idem Aëtius vehementiora medicamenta purgantia vitauerit. Nos verò nec eadem, humore etiam contemperato,concocto, ac præparato etiam poſt initia probamus, ſed ea duntaxat, quæ vim habent redundantem humorem lenièdo expurgare, veluti tamarindi, caſſia fiſtula, mel aëreum,ſaccharum violaceũ,ſyrup. ex pluribus infuſionibus roſarum,aut violarum,& interim diacath. Hiſce itaque vti poteris medicamẽtis purgantibus

ſepa

separatim, aut quibusdam eorum simul permixtis, vbi vitiosi in corpore redundarint succi, eis priùs concoctis, ac præparatis, vt dictum est. Nam conquiescere oportet in renum morbis, cubare molliter, soluere aluum, si aliter non respōdet, etiam ducere, vt inquit Celsus cap. 10. lib. 4. Quod si post dicta auxilia adhuc inflammatio inualuerit, extrinsecus etiam inter initia feruente adhuc inflammatione refrigerantia admouere conuenit, potissimùm vbi biliosus fuerit sanguis, qui inflammationē excitauit, renesque ardorem igneum sentiant, veluti est oleum rosaceum, & ipsum omphacinū, seu melinū pauco aceto addito, & succo polygoni, aut portulacæ. Aut ex oleo rosaceo, vel melino luteis ouorum, polygoni succo, aceto pauco & cera ceratum fiat, & supra renes accommodetur, ex Pauli sententia. Alex. verò ex rosaceo, pauco aceto, succo polygoni, aut portulacæ, & cera ceratum fieri iussit, quo nullum reperitur efficacius, vt ipse inquit. In incremēto autem ipsius inflammationis aliquod prædictis medicamentis admiscendum est, quod digerēdi, ac discutiendi vim habeat, veluti est chamæmelum, & eius oleum, fœnugræcum, semē lini, sertula campana, & althæa, ac nonnulli etiam recētes adipes, vt gallinaceus, & anserinus: declinatione autem facta, ea quæ plus discutiunt miscenda sunt, veluti est chamæpitys, polium, abrotonum, trissago, assarum, flos iunci odorati, & reliqua huiusmodi, & ad cataplasmata procedendū, quæ ex farina fœnugræci & seminis lini fiant, hordeacea, ac fabacea, radicibus, ac foliis althææ in iure chamęmeli decoctis, additoque oleo chamęmelino, seu anethino, & chamæpitys, seu trissaginis, vel alterius ex prædictis pharmacis parū, cum aqua mulsa, seu cum sapa, potissimùm vbi etiam crassior videbitur esse, quæ derelicta est, materia. Hoc etiam tempore confert fotibus per spōgias vti ex decocto chamæmeli, seminis lini, anethi, ac althææ foliis, & radicibus, pauculo calamo aromatico, ac flore iunci odorati addito, ac pauco etiam aceto. Nec minùs & calefaciētibus balneis tutò vtare, eisdem quoque in incremēto inflāmationis, ac summo vigore tutò vti poteris, vbi quæ inflammationem parit materia, crassior fuerit, quanquam ne id prætereundum est, ex Alexand. & Pauli auctoritate, quod admodum calida vitanda sunt, ne materia, quæ in parte inflammata continetur, in pus conuertatur. Item quæ impēdiò refrigerant non minùs vitare oportet ex eorundem sententia, ne quamprimùm renes inflammati indurentur, potissimùm cùm ipsi suaptè natura facilè scirrhis deprehendantur, tum propter eorum substantię qualitatem, tum etiam propter excrementorum naturam, quæ per ipsos dilabūtur, vt liquet 13. methodi medendi, cap. 16. At vbi perfectè concoctæ fuerint inflammationes, & quieuerint dolores, tūc etiam per vrinam cientia purgandum. Quapropter tribuenda sunt, acorū, phu, petroselinum, gramen, casia, chamæpitys, & polium, ex Aëtij decreto. Horum vnumquodque (vt ipse inquit) ex aqua coquēdum est, & cum vino, & melle bibendū, in cibisque tribuenda sunt fœniculum, apium daucus, pastinacæ probè percoctè crithma, scandix, & gingidium. Verùm si inflammatio ad puris permutationē vertatur, quàm celerrimè adiuuare oportet tū suppurationem, tum puris eruptionem, ex eiusdem Aëtij doctrina. In quem vsum conferunt spongiæ fotus gratia admotæ assiduè imbutæ aqua, & oleo: aut eædem decocto imbuantur foliorum, & radicū althæç, chamæmeli, fœnugræci, & seminis lini, & sæpiùs (vt supra) calidæ admoueantur. Eundem vsum præbebit cataplasma ex farina hordeacea cū ficuū & althææ ex aqua mulsa decocto. Bonum quoque est ipsas ficus admiscere tritas, & absynthij comam cōtusam, vel ex eadē farina hordeacea, & erui oleo, & resina terebinthina cū melle, & ficubus pinguibus cataplasma fiat. Interim addere poteris cardamomi, vel columbæ stercoris parū, vt Paulo visum est. Et vbi maligna fuerit inflāmatio ex putrescentibus humoribus orta, quos ex febrium acrimonia cognosces, etiam rosæ in cataplasmata commiscendæ, myrtique baccæ, & erui, ac lentis farinæ: hęc etenim humorum putrefactioni resistūt, vt eidē Aëtio placuit. Genito verò pure, ipsius eruptio procuranda erit, in quem vsum ea, quæ vrinam ducūt in potu exhibeantur, veluti cucumeris semē decorticatum ex aqua mulsa, palmulis in ipsa incoctis: danda etiam iris est cum melle despumato delingenda, eodem Aëtio teste, aut fœniculum glycyrrhizæ, iridisque radicē in aqua mulsa decoquito, ac exhibeto, vel etiam chamæpithyos, fœniculi, pulegij, vel origani, & aliorum similium decoctū in potu præbeto, remorantem quoque rupturam iuuant cuminum cum passo, & ruta cum vino mulso (vt idē fatetur Aëtius.) At quæ præbenda sint post abscessus rupturam pro puris repurgatione, ac quomodo id dignoscendum sit, sequenti cap. docebimus.

Topica.

Vrinā cientia quo tēpore exhibēda sint.

Puris generationi quando opiturandū sit, & cum quibus.

Quæ tribuēda sint pro abscessus ruptura.

Περὶ ἑλκώσεως τῶν νεφρῶν. *Id est, De exulceratione renum.* CAPVT. XCVI.

QVONIAM non solùm post abscessus rupturam contingit renes ipsos exulcerari, sed ab aliis quibusdam causis, vt dicemus, propterea de hac exulceratione verba facere intendimus. Appellant autem Græci affectum hunc quandoque ἕλκως, interim ἑλκωσιν, Latinè verò vlcus, & exulceratio dicitur. Nihil autem aliud est, quàm continui solutio in carnosa substantia contingens, nam si in aliis partib⁹ eueniat, cùm in omnibus incidere possit, diuersa quoque nomina sortitur, vt liquet 4. & 6. method. meden. Qua de re renum exulceratiōnē appellabimus eorundem solutam continuitatē. Ex dolore verò cum grauitate circa lūbos, si ambo affecti fuerint, coniicies eos affectos esse: & alter, si dexter, in dextra parte, si sinister, in sinistra dolor sentietur. Sunt verò nonnulla alia signa, ex quibus renes exulcerati dignoscūtur, quæ cùm simul, & affectum, & sedem affectam indicent, propterea nos in eiusdem affectus dignotione cūcta dinumerabimus. Est porro affectus hic sub eo morbo, qui communis à Galen. appellatur, contentus, solutio continui dictus, & propriè in carnosa parte, hoc est renum parenchymate eueniens: quo fit, vt præter lūborum dolorem cum grauitate sine impedimento vrinam reddant, cui pus mixtum reperitur carnosis particulis innatantibus (Paulo auctore) Galen. autem 6. de loc. affect. ca. 2. scriptum reliquit perseuerantis vlceris notas (ex abscessu potissimùm orti) ex vrina haud obscurè deprehēdi: adde quod laborans creberrimè in affecto rene dolorē sentit, atque interdum cum vrina exiguū pus, veluti ab vlcere excernitur, similiter ramentum nonnunquam cum vrina expelli videtur, per partes quasdā ipsius vrinę inæqualiter dispersum, mediā conditionem seruans in

4. meth. c. 2.

6. meth. c. 1.

Quid intelligendū sit per renum exulcerationem.

Signa renum affectorum.

Vlceris renū signa.

Pau. lib. 3. cap. 45.

in eius commixtione pus ipsum, ac interim sanguis quoque cum vrina excernitur, qui erosi iam vlceris indiciũ est. Nam si sanguinem, aut pus mingat pluribus videlicet diebus, ac mensibus, aut renum, aut vesicæ exulcerationem significat Hippocr. & Gale. auctoribus aphorism. 75. 4. lib. In qua verò earum partium euenerit, dolor distinguit, qui in differentibus accidit locis, & ea, quæ cùm vrinis excernuntur, adeo vt si velut carũculæ paruæ cũ vrina crassa vnà exeant, propriè renum exulcerationem significabunt, vt 76. aphorism. 4. lib. ab Hippoc. & Galen. decretum est, etenim vocatum quidem ramentum vlceris, essentiæ verò proprietas affectæ partis proprium indicium est, eodem Gale. auctore 6. de loc. affect. cap. 3. Cæterùm si disrupto abscessui exulceratio succedat, carunculæ paruæ oblongæ cum vrina excernuntur, & si maligna fuerint vlcera, humores fœtidi, liuidi, & mucosi. Si verò benigna fuerint, etiam pus ipsum album, & æquale, & leue absque odore graui, & paucũ reperietur, vt inquit Aëtius, præcesseruntque alia præcedẽtis abscessus indicia, velut præcedenti ca. adnotauimus: quemadmodum si disrupto, vel exeso vase aliquo, renũ exulceratio consequatur, eiusdem ruptionis, seu exesionis signa præcedent, quæ cap. de profluuio sanguinis renum fusiùs demonstrauimus. Nec minùs & lapidis signa præcedent, si ex eo pererodẽte exulceratio contingat. At si propterea quod acres, & mordentes succi vrinæ permixti per renes pertranseunt, iidem exulcerentur, eorundem acrium, ac mordacium succorum inditia redundantium aderunt, quæ nedum ex vrinis percipi poterũt, sed ex temperamẽto, ætate, habitu, anni tempore, præcedentique victus ratione, ac reliquis, nullumque aderit indiciũ rupti, seu erosi vasis, nec ruptionis abscessus, aut lapidis. Ex his etenim quatuor causis internis renũ exulceratio oritur, vt liquet ex Pauli testimonio. Potest insuper quandoque ex externarum causarum aliqua excitari, vt ex assumptione alicuiꝰ medicamẽti vim habentis renes erodendi, ac exulcerãdi, aut ex illato vulnere. Id quod ex infirmi, seu astãtium loquela promptè conijcies. Exacto autẽ studio laborandũ est, vt renũ vlcus cicatrice inducatur, quod nisi illico contigerit, difficiliorem reddet curationem, Galeno auctore 6. de loc. affect. cap. 2. quamuis minoris malitiæ sint renum, quàm vesicæ vlcera: quoniam carnosæ partes, quàm neruosæ facilioris sunt curationis. Tamen nosse oportet omnem exulcerationem, & vesicæ, & renum ægrè curabilem esse, præsertim quæ erosione sit oborta, adeo quòd paucos nouimus, qui ab ea perfectè sint liberati, vt liquet ex Aëtio, licet recentia vlcera non adeo ægrè vt diutina curari possint, siue in renibus, siue in vesica fuerint orta. Renum quoque, & vesicæ vitia in senioribus difficulter sanantur, vt inquit Hippocr. aphorism. 6. 6. lib. quoniam & earum partium opus indesinens est (quiete autem opus est, siquid sanari debeat) & quia excrementũ acre exacerbare natum est. Multò autem difficilius sanantur in senibus renum, & vesicæ passiones, quoniã & omnes alij morbi præcipuè longi, vt testis est Gale. commen. eiusdem aphorism. Quinimo iidem diuturnis morbis correpti ferè commoriuntur, vt eidem Hippocr. visum est aphorism. 39. 2. lib. Pro cuius exulcerationis curatione aër eligi debet ad siccum inclinans, in actiuis temperatus, aut paulò ad calidum vergens, frigidus autem vitari debet. Nam ipsum vlceribus mordax est, vt liquet aphor. 20. 5. lib. somnus moderatus, aut cõsueto longior præcipiatur, cùm immodicæ vigiliæ obsint: quies iniungẽda est, vitentque ægri omnem delassationem, ac efferuentem gestationem, maximè quæ fit in equo, & omnem vehementem concitationem, & è conuerso perpetuum ocium, ex Aetij decreto cap. 30. lib. 11. In vicem autem exercitij ægrum decumbentem molliter fricare singulis diebus mane conuenit. Repletiones omnes vitari debent, quinimo mollienda aluus erit mollibus, ac lenientibus clysteribus, vbi natura fæces quotidie non excernantur. Animi affectus immodici omnino inhibeantur, similiter & coitus, nã omnibus renum, & vesicæ affectionibus infensissimus est, & maximè senibus ac natura imbecillioribus, vt inquit Aetius. Cruditates autem cauendæ sunt, & ne quid crudum in cibo accipiant, neque quod ęgrè concoquitur, aut facilè corrumpitur, aut inflationem parit, sumant. Maximè tamẽ vitare debent quæ facilè acescũt, & quæ crassi humoris sunt, quæ ægrè secernũtur, quæ vrinam ciẽt, & quæ amplius ventrem perturbant: item omnia acria, efferuentia, & quæ accepta amplius adstringunt, & magis resiccant, & non nutriunt, & quæ stomacho inimica sunt, & quæcunque bilem, aut pituitam præcipuè gignere possunt. Idoneus autem cibus erit ptisanæ cremor, aut eademmet ptisana, aut amylum, aut similago lota cum lacte cocta: dandum & lac ouis permixtum, & iusculum gallinę pingue, ex Aetij decretis. Item oua gallinarum tepida, & mollissima, si edantur, valde proficiunt. Ego sane noui quendam (vt inquit Alex.) qui oua, quamprimùm essent posita sorbebat citra coctionem, dicebàtque se plurimùm adiuuari, & rosiones, ac dolores, qui circa vesicam oriebãtur, mitiores fieri, vt ferre posset, affirmabat. Ex oleribus conueniunt malua, seris, rumex, portulaca, asparagus palustris, cucumis, & lactuca, omnia tamen cocta, nanque hæc morsus obtundunt: nec quicquam crudum vorẽt, cruda etenim olera tam renum, quàm vesicæ vlceribus inimica sunt, ex sententia eiusdem Aetij. Cæterùm pane vtantur recenti decẽter apparato. Carnibus gallinarum, pullorum, phasianorum, starnarum, & reliquarum volucrium montanarum teneram carnem habentium, & non antiquarum. Ex pedestribus autem conuenientiores sunt hœdorum extremitates. Ex piscibus cõueniunt aselli parui, & qui gobij appellantur, gammari, locustæ, & fluuiales cancri, qui velut remedium præbeantur, vt ait Aetius. Erinaceus quoque recẽs familiariter permittatur. Ex bellariis vua passa non incommoda est. Similiter conueniunt nuces pineæ recentes duabus aquis maceratæ, pistachia, & amygdalæ virides, maturæ tamen & probè mundatæ, siccæ verò nõ vetustæ, sed præmaceratę, & decorticatæ. Voluptatis quoque gratia acetum modicum concedendum. Eduliorum autem varietates, & superflua condimenta, omniáque nidorosa, graueolentia, & putrida inhibenda sunt. Sint item omnia, quæ in cibo sumuntur, mediocris multitudinis, etiam si vtilia esse ferantur. Multus etiam potus, & meracior, ac ieiunis potus omnes incõmodi existunt. A frigido quoque potu in totum abstinendum, cùm frigidum vlceribus (vt diximus ex Hippocr. auctoritate) fuerit inimicum. Aqua tamen pluuia non corrupta omnino aliis melior existit (vt inquit Aetius) quæ tamen actu non sit nimis frigida. Vtantur autem pro potu tutius vino

Causæ internæ. — *Externæ causæ.* — *Prognostica.* — *Curatio.* — *Victus ratio.*

no albo adstringenti diluto, aut aqua, in aqua hordeum torrefactũ, & radix glycyrrhizæ fuerint decocta. Cõfert item pro potu vti aqua mulsa, vbi vlcus non fuerit ex vitiosis succis, & mordacibus ortum. Quòd si ex iam dictis acribus, & mordacibus humoribus renum vlcus contingat, ab eorundem humorum purgatione curatio auspicanda erit, ipsis tamen priùs concoctis, ac præparatis. Sit autem medicamentum purgans, quod leniẽdo soluat. Veluti est mel aëreum, saccharum violaceũ, cassia fistula, & syrup. ex pluribus infusionibus rosarũ. Interim modicum diacath. adiicere poteris, & vt eorũ morsus obtũdatur, syrupis vti licebit ex malua, cichorio, seu hortulana endiuia (quā scariolam vocant) confectis, itẽ eis, qui ex portulaca, violis, nymphæa, rosis, seu papauere conficiuntur. Quanquam vomitu etiam eos, & fortè tutiùs euacuare licebit, vbi ad eum fuerint potissimùm parati. Nam nõ solùm ad repletiones vomitus laudatur, verùm si quis omni mense audacter vomat, forsan & renum vlcus & quicquid inde mali accedere posset dissoluet, Aëtio testę. Post quæ ad ea quæ vlcera repurgant, prębenda te conuertas: quanquam ea (ex quacunque alia causa fuerint iam dicta vlcera exorta) cõfestim præbenda sunt. Inter quæ magnopere cõducit lac, præsertim cum melle, asininum potissimùm, aut equinum: fit autem recens mulctum, ac calidũ, animali in domum, vbi æger decumbit, deducto, nanque & aliorum etiam internorum vlcerũ optimum est pharmacũ, & graui puri maximè amicũ, & corpus probè nutrit, vt inquit Aëtius. Confert etiam aquæ mulsæ aqúosæ potio, necnõ & cremor ptisanæ cum modico melle (vt inquit Alexād.) aut fœnugræci decoctum cũ melle, seu cucumeris semen cum passo (vt voluit Paulus) Vel maluarũ, seu cucumeris, aut melonum semẽ cum eadem aqua mulsa, aut adiāthi, equiseti, seu graminis decocto prębeas. Insuper & decoctum parabis ex hordeo cum corticibus torrefacto, adiāto, ac glycyrrhizæ radice, cuius vnc. 3. vel vnc. 4. cum vnc. 1. s. seminis melonum, ac cucumeris exhibeas. Pastillos quoque ex melonum, seu cucumeris semine, ac maluarum, & halicacabi cum abrasa radice glycyrrhizæ, ac tragacātho, ac vua passa, & saccharo cõficias: quorum vnũ, vel duos vice qualibet cũ prædicto decocto, seu aquosa aqua mulsa dabis. Ex his verò quæ vrinam ducũt simpliciora superius iam dicta ad repurgāda etiam renum vlcera bibātur. Etenim à situ, & figura partium indicatione sumpta in renum, & vesicæ vitiis, nedum mel ipsum, sed etiam eorũ, quæ vrinas mouent quidpiam vlcerũ medicamentis misceri oportebit, ex Galen. auctoritate 4. method. meden. Paulus eis qui per vrinam pus reddunt, bolũ armeniam præbet, aut ferularum combustarum cinerem quātum tribus digitis cõprehendi potest ex passo. Exhiberi autem poterit cuiuslibet eorum drac. 1. cum aqua mulsa aut lacte, potissimùm vbi munda fuerint vlcera, quod inde tibi palā fiet, si neque tectorium etiam vlceri obductum cum vrinis excretum appareat, neque etiam pus excretum sit fæculẽtum sed subalbum, leue, & æquale, & paucum, ex Aëtij auctoritate. Hoc etenim tempore pro his quæ vrinam ciunt, quæ exsiccant, ac cogunt, cogunt, tum alimenta, tum medicamẽta, simul atque ea quæ cõglutinant, adhiberi debent. In quem vsum hoc nostro medicamento vtare, exsiccat etenim, conglutinat, atque adstringentiũ hoc, quod dolorem sedat.

Medicamentorum ratio.

Purgans medicamentum.

Quæ vlcera repurgant.

4. method. cap. 7.

Quæ exsiccāt, ac cõglutinant quando cõpetant.

Excipit verò vuæ passæ, phisticorum, pinei fructus, & amygdalarum dulcium torrefactarum, cuiuslibet drachm. s. seminis althæę, & halicacabi ana scrup. j. seminis lactucæ & hyoscyami scrup. s. amyli, tragacanthi ana scrup. j. s. radicis dulcis scrup. ij. s. seminũ melonum, & cucumeris ana drach. iij. boli armenię, seu cineris ferularum combustarũ scrup. ij. sacchari dissoluti in aqua rosarum, & capillorum veneris quātum satis sit, fiāt in morsulis. Ad inueterata autem renũ vlcera, ea pharmaca assumẽda sunt, quæ ad exulceratam vesicam describentur. Extrinsecus quoque quæ renes exsiccare, ac roborare possunt admoueantur, vnguẽta, cerata, cataplasma, seu emplastra, quæ ex oleo myrtino, cytoniorum, rosaceo, ac mastichino, polygoni, seu plantaginis succo, mastiche, thuris cortice, bolo armenia, santalis, hordeacea, seu fabacea farina, ouorum albugine, cera, & aceto, ac similibus conficiantur. Hęc studiosi fusiùs conscripta cap. de vesicæ vlcere reperient.

Περὶ στραγγουρίας. *Id est, De stillicidio vrinæ.*

CAPVT. XCVII.

NON satis erat (vt diximus) pro eo excremento, quod Græci οὖρον, Latini vrinam, seu lotium appellant, excernendo, naturam renes fabricasse, nam cùm eos iuxta iecur, quò promptiùs tale excrementum à sanguine secerneretur collocasset, nec eodem loco commodè excernere potuisset, iure quibusdam prælongis meatibus, ac fortibus, à Græcis vreteris dictis, indiguerunt, quibus mediis vi renum eadem vrina secreta ad proprium receptaculum deuenisset: ij etenim sunt, qui renes vesicę committunt, qua ratione in infernis partibus, vt commodè tale excrementum excerneretur, vesicam tanquam cisternam quandā, ac proprium eius receptaculum construxit, vt proinde ipsa quoque vesica inter alimenti instrumenta secunda ratione à natura fabricata meritò connumerari mereatur, inter ea potissimùm, quæ excrementa excipiũt. Eius itaque munus est, vt susceptum lotium statuto tempore, cùm scilicet ratio iusserit, foras propellat, Galen. auctore 5. de vsu part. cap. 5. Propria nanque eius actio est (vt idem Gale. testatur 6. de loc. affect. cap. 3.) vrinæ excretio. Num verò tale excremẽtum vesica attrahat, an à renibus duntaxat ad ipsam excernatur, Galenum reperio diuersis in locis aliter sentire. Nā 6. de loc. affect. vesicam non trahere à renibus, quẽadmodum neque intestina à ventriculo, sed renes per vreteras excernendo in vesicam mittere, vẽtriculum autem inieiunum per eam partẽ (quam Herophilus dodecadactylon vocat) scriptum reliquit. At 5. de vsu part. oppositũ sentire videtur, cùm dixit, Porrò vesica, nõ ea solùm quæ bilem, sed & quæ vrinam recipit, purum vtraque, atque ab aliis secretum cùm attrahant excrementum proprium, iure optimo vasa alia alimẽtum sibi ipsis suppeditatura flagitarunt. Atqui nos vbique locorum Galen. veritatem fateri asserimus, nam non à renibus, priusquam ab eis ad vreteras excreta fuerit, vrinam vesica attrahit, sed ab vreteris ipsis postquā ad eas vi renum fuerit expulsa, aliàs nõ minùs vesicæ, quàm renum vitio passio διαβήτης appellata ortum deducere posset. Attrahit itaque lotiũ vesica ab vreteris suis vtens fibris rectis, quas nõ alia ratione à natura obtinuit, quàm vt tale excrementum attraheret, & non à renibus (vt dictum est.) Quòd si quis infi-

Vesicæ munus.

Num vesicæ vrinam attrahat à renibus.

cap. 2.

Cap. 7.

Dilucidatio verborũ Gal. diuersis in locis.

cias ibit, quî fieri poſſit vt alienum', atque excrementoſum ab eadẽ veſica, aut quauis alia parte trahatur, cùm facultas hæc partibus inſita ſit omnibus, vt familiaria, & nõ aliena, ac excrementoſa attrahant? Cùm eodem Gale. reſpondebimus nos, veſicam non pro ſui nutrimẽto lotium attrahere, ſed vt inſtrumentum à natura fabricatum ipſum recipiat, ac ſtato tẽpore (vt diximus) excernat, & quanquam ſuperfluum quoddam ſit vrina, ac excrementoſum, adhuc ipſa naturale inſtrumentum affinitatem quandam, cognationem, ac familiaritatem (vt ita dixerim) cum eo habet, ſeu ſaltem qualitatis cõmunitatem quandam, lotio potiſſimum, ac eadem veſica ſecundum naturã ſe habentibus, alias neque trahere huiuſmodi excrementum potuiſſet, neque innoxiè, ac citra dolorẽ motabili quodam tempore retinere, vt ex eodem Galen. liquet præcitato lib. 5. de vſu part. cap. 10. Quicquid tãdem ſit, ſæpenumero contingit, vt eiuſdem veſicæ functio multifariam oblædatur, ipſa aut propriis, aut communibus affectibus præter naturã offenſa. De quibus iam tẽpeſtiuum eſt verba facere, ab eis exordiẽtes, qui ipſi ſoli proprij ſunt, quorũ vnus, atque præcipuus is eſt, quẽ Græci στραγγουρίαν appellãt, eodem Gal. auctore 6. de loc. affect. ca. 3. & 3. de cauſ. ſymp. ca. 2. Latini verò vrinæ ſtillicidiũ nuncupãt. Quòd verò vrinæ ſtillicidiũ ſignificet vrinæ ſtillatim excretionem, nomen ipſum oſtendit, vt inquit Galen. comment. aphoriſm. 48. 7. lib. Nam quando aliquis parum & frequenter mingit, paſſio vrinæ ſtillicidium nominatur, eodem Galen. auctore comment. aphoriſm. 58. 5. lib. Eandem ſententiam cõfirmauit Aëtius ca. 19. lib. 11. cùm dicit. Stranguria autẽ appellatur cùm paulatim, & guttatim vrinæ deſtillãt, & aſſiduam ad mingendũ irritationem faciunt. At quòd ſolius veſicę propriũ ſymptoma ſit vrinę ſtillicidiũ, præter id quod Galen. ſcriptum reliquerit 6. de loc. affect. ipſius propriè actionis læſio oſtendit, quæ eſt vrinæ excretio. Immoderatius etenim excretrix facultas in hac affectione mouetur. Quãquam eadem veſica non perpetuò proprio, ac primario affectu laboret, ſed interim ex accidenti, ac per conſenſum pro diuerſitate cauſarum, ex quibus tale vitium excitatur, vt dicemus. Porrò quòd affectio hæc ſymp. ſit in genere excretorũ immodicè, deprauatum motum excreticis veſicę facultatis inſequens, ex eodem Galen. liquet lib. de differ. & 3. de cauſ. ſympt. Excitatur autẽ excretoria vis ad immodicum motum quotiens retentiua facultas, vel ex multitudine excrementorum, acrimoniáve, vel ex propria imbecillitate laborat, vt eodẽ 3. de cauſ. ſympt. cap. 2. ſcriptũ eſt. Quapropter non ab re duas eſſe in vniuerſum cauſas ſtillicidij vrinæ cum Gale. fatemur comm. aphor. 16. 3. lib. 58. 5. & 48. 7. Quarum vna eiuſdem vrinæ acritudo exiſtit, reliqua verò potentiæ retẽtiuę, quæ eſt in veſica imbecillitas, aſſiduæ etenim excretiones fiũt, vel propter imbecillitatem, vel demorſum, eodem auctore 3. de cauſ. ſymp. ca. 2. Quamuis vbi acrimonia in cauſa ſit nedum ex humoribus acribus, qui in venis exiſtũt, & per renes, & veſicam expurgantur, fieri poſſit vrinæ ſtillicidium, ſed interim ob renum vitium, præſertim ipſis purulentis exiſtentibus, oriri poterit, Hippocrat. auctore præcitato aphor. 58. 5. lib. Aliquando etiam ob alias partes, quæ cum vrinis humorum ſuorũ vitia, aut pus, vbi abſceſſus aliquis infeſtauerit, tranſmittere poſſunt. Id verò interſtinguere valebis. Nam ſi ex humoribus intra vaſa redundantibus acrioribus proritetur affectus hic, vrinæ ipſæ oſtendẽt, & totus habitus ad acriorem, bilioſiorémque erit conuerſus, Alex. teſte cap. 6. lib. 9. Si verò ob purulentos renes, aut aliud eorum vitium acriores fient vrinæ, ex his quæ in præcedẽtibus cõſcripſimus pro renum affectorũ dignotione perdiſces. Nec minus, ſi ex alia quapiã parte mordaces ſucci, aut pus cum vrina excernantur, & propterea vrina acrior fiat, promptè dignoſcere valebis ex propriis indiciis talium affectuum, ac partium affectarum. Ex quibus omnibus cauſis veſica ipſa non per propriũ affectũ laborabit, ſed vrinæ vitio morſum ſentiens, ad excretionem excitatur. Et propterea vrinę ſtillicidium non eiuſdem proprius dicetur affectus, ſed ſymptoma (vt Gal. inquit eodẽ 6. de loc. affect. cap. 3.) Poſſunt inſuper & vrinarum acritudines fieri à quibuſdam intemperaturis, & præcipuè ab ea quæ eſt ſecundum caliditatẽ, tum ab ea quæ eſt ſecundum caliditatem, & humiditatem, & tertia ab ea quæ eſt ſecundum caliditatem, & ſiccitatem, auctoritate Gal. com. præcitati aphor. 16. 3. li. Quo loco animaduertant ſtudioſi codicem, tũ Græcum, tum Latinum eſſe deprauatum, cùm dicat, tertio ab ea quæ eſt ſecũdum humiditatem, quod cùm apertè falſum ſit, caſtigandus locus erit, qui dicat, tertio ab ea quæ eſt ſecundum caliditatem, & ſiccitatem, vel ab ea, quæ eſt ſecũdum ſiccitatem, à qua immodica tamen exiſtente in eodem commento dixerat fieri poſſe vrinæ ſtillicidiũ. Id enim Gal. phraſis ac ratio oſtendit. Verùm vbi neque vna iam dictarum cauſarum affuerit, veſicã ipſam propriè, ac primariò affectam eſſe propter eius imbecillitatem coniiciendum erit. Imbecillitas autem, aut propter eiuſdẽ intemperaturã aliquam, ſeu tumorem præter naturã, aut vlcus cõtingit, vt in præcitatis aph. à Galen. decretum eſt, & 6. de loc. affect. Omnis autem immodica intemperatura imbecillam reddere veſicam poteſt, præſertim autem frigida, eodẽ Galen. teſte præcitato comment. aphoriſm. 48. 7. lib. & 6. de loc. affect. Tunc etenim planè grauari videtur, vel pauco admodum contento in ipſa humore, vt idem Galen. inquit. Cæterùm cum ab intemperie veſica imbecilior redditur eius eſſentia oblæſa, læditur propria ipſius actio, quæ (vt diximus (eſt vrinæ excretio. Ob frigidam autem intẽperiem, ſi veſica fuerit reddita imbecillior, & vrina magis alba apparebit, & ea quæ præceſſerũt frigidiora fuere, tũ victus, tum balnea, ſimiliter temperamentum, & ætas, ac reliqua, id promptè indicabunt. Nec admodum difficile erit percipere, ſi ex quapiam alia immoderata intemperie (licet raro id eueniat) eadem veſica imbecillior facta fuerit. Similiter, ſi ob inſtrumentales affectus eiuſdem veſicę talis fuerit orta imbecillitas, cùm & ipſi imbecillitatẽ interdum inducere poſſint, ex ſententia eiuſdem Gal. eodem 6. de loc. affect. cap. 3. haud ægrè perdiſcere valebis, tum ex te ipſo, tũ ex his, quæ infra dicemus, veluti ſi inflãmatio, eryſipelas, aut abſceſſus aliquídve tale in ea fuerint orta, aut etiã vlcus aliquod. Nec te præteribit quod interim per compatiẽdi rationem veſica patiente, vtero videlicet, aut recto inteſtino inflammatis, poſſit & vrinæ ſtillicidium excitari, nam vicinitatis ratione pati veſicam eſt neceſſariũ, vt quæ intemperaturam participet, & inflammationem, & præter ea prematur, atque anguſtetur à tumoribus præter naturã, qui in illis exiſtunt. Hipp. Galen.

Quid per vrinæ ſtilicidium intelligendũ ſit.

Quòd veſica in eo afficiatur. Cap. 3.

Quis affectis præter naturã ſit vrinæ ſtillicidium. Lib. de differ. ſympt. cap. 5.

Cauſæ. Loco citato.

6. de loc. af fe?. cap. ci tato.

6. de loc. affect. Loco citato.

& Galen.teſtibus iam citato aphoriſ.58.5.libr.Idque
ex proprijs indiciis dictarũ partium inflammatione
laborantiũ percipies.Cęterùm ſi ob vrinæ acrimo-
niam vrinę ſtillicidiũ exordium ſumat,ęger aſſiduè
ad mixtionẽ cogẽdᵒ eſt,& plurima aqua calida dul
cis exhibenda in potu. Nam ſi acre recrementum
diutius in veſica moretur, partes ipſas corrodit, &
exulcerat,Aëtio teſte.Quod ſi ſenioribus talis affe-
ctio eueniet,difficulter ſanabitur,veluti & quodli-
bet aliud renum,& veſicę vitium vt Hippoc.viſum
eſt aphoriſ.6.ſexti libri. idque potiſſimùm fiet, vbi
ex frigida intemperie cum frigidorũ humorum re-
dundantia ortum habebit:timor etenim erit ne ad
mortem vſque eos comitetur, quemadmodum, &
alij frigidi,ac diuturni morbi, vt liquet cõmẽ. aph.
40.2.lib. Porrò ſi ab acribus ſuccis intra vaſa redũ-
dantibus,bilioſus inquam vrinæ ſtillicidium cõtra-
hatur,eis in vniuerſum vtendum erit,quę alterant,
humectant,ac contemperant,Paulo, & Alexandro
teſtibus.Quapropter aër eligendus eſt inpaſſiuis ad
humidum inclinans,in actiuis temperatus,ſomnus
moderatus,aut cõſueto parum longior,vigiliæ im-
modicę vitentur,quieſcant ęgrotantes,& exercitiũ
vitent.Aluus ſeruetur lenis,ſi nõ natura, ſaltem ar-
te lenibus clyſteribus.Animi accidẽtia vitãda ſunt,
præſertim ira.A cibis calidis,acribus aut ſalſis om-
nino abſtinendum,& à tarda comeſtione,vt inquit
Paulus.Quapropter his vtilis eſt ptiſana,eiuſq; cre-
mor per ſe,interdũ etiam cũ lacte, vbi magna pars
acrimoniæ finierit,quoniã lac(vt inquit Alex.)cor-
rumpitur,ſi qualitate ſicca,& acri præpollẽte mul-
tum exhibeatur.Poterit inſuper eadem ptiſana,aut
pullorum, aut gallinarum iure parari, ſeu etiam
cum amygdalarum dulcium cremore. Inter piſces
quoque ſaxatiles eligi poſſunt, & inter olera lactu-
ca,bugloſſum,malua,ac portulaca.Pro potu vinum
præberi nõ debet,niſi id dulce ſit, optiméque dilu-
tum,& eis exhibeatur, qui alio potu vti non valẽt,
propter eiuſdem vini conſuetudinem, aut corporis
imbecillitatem. Reliquis verò pro potu aqua præ-
benda eſt dulcis,calida,quemadmodum Aëtius, &
Alexan. iubent.In vicem cuiuis aqua etiam hordei,
aut decocta aqua dulcis cum pauco ſaccharo roſa-
ceo permixta,ſeu radicis glycyrrhizę decoctũ præ-
beri poterit.Optimũ quoque eſt & lac ipſum calidũ
potatũ,vt inquit,& amylum cum lacte decoctum,
itemq; cum palmarum decocto abſorbendum prę-
bere.Quòd ſi neque his contemperetur redundans
ſuccus,ac eius acrimonia obtundatur,tunc exupe-
rãtem vitioſum humorem quàm celerrimè purga-
re oportet, aliiſque medicamentis contemperanti-
bus,ac morſum obtundentibus vtendum.In quem
vſum cõferunt mel aëreum, caſſia fiſtula,ſaccharũ
violaceũ,ac ſyr.ex pluribus infuſionibus violarum,
aut etiam roſarum,poterúntque vnc.3.mellis aërei,
aut ſacchari violacei,ſeu vnc.2.caſſiæ fiſtulæ cũ my
xarũ,vuæ paſſæ,radicis glycyrrhizæ, ac hordei de-
cocto,ſeu aqua iactis exhiberi.A dicta purgatione,
& ante eam ſyrup.etiam violaceus,ex infuſione ro-
ſarum,ex nymphæa, papauere,aut bugloſſi ſucco
paratus contẽperandi gratia commode exhibeatur.
In húc etiam vſum exhibita purgatione cremor ſe-
minis citruli,cucumeris,vel melonis competit, cũ
aquã hordei,aut palmularum,ſeu radicis glycyrhi-
zæ decocto,vel paſtulli húc in modum parati præ-
beantur.Recipe ſeminis melonis,citruli, & cucu-
meris ana drach.2.vuæ paſſæ, & ſucci radicis gly-
cyrrhizæ ana drac.1.ſeminis lactucę,portulacę.ſin.
ſcrup.s.amyli ſcru.1.s. ſacchari in aqua roſacea diſ-
ſoluti,quantum ſatis ſit miſceantur,& fiant paſtilli.
Clyſteres quoque interim adhibeantur parato de-
cocto,ex hordeo,foliis maluarum,althææ,betæ,ac
violarum,exiguóque ſale,cui adiicito olei violacei
vn.4.mellis violacei vnc.2.caſſiæ fiſtulæ vnc.1. mi-
ſceantur,& fiat clyſter. His quoque apta ſunt cõti-
nua aquæ dulcis balnea,vt Ale. & Paulo viſum eſt.
Inſuper & cõtinuis fomentis (vt inquit Aëtius)vti
oportet circa pubem adhibitis ex decocto foliorũ
maluarum,violarum,& althææ,roſarũ florum cha-
mæmeli,ac fœnugræci paratis,inungendǽque par-
tes circa veſicã ex oleo violaceo,de nymphæa, ſeu
papauere,amygdalarũ dulcium,ac roſaceo. Quòd
ſi acrimonia adhuc augeatur, etiam per colem lac
ipſum cũ amylo in veſicã iniiciatur, vt inquit Aë-
tius.Confert item in huc vſum lac ipſum per ſe,ca-
prillum potiſſimùm,itẽ cremor ſeminis papaueris,
melonis,ſeu cucumeris,ac etiam maluarum, & al-
thææ cum aqua hordei,in qua etiam radix glycyr-
rhizæ fuerit decocta,ſi ini ciatur. At ſi vrinæ ſtilli-
cidium,ob frigidam veſicæ intemperiem fieri con-
tingat,iis quæ calfacere poſſũt,& in victu,& in me
dicamentis vti neceſſe eſt.Tralliano auctore.Cibis
itáque,& potibus validioribus vtantur. Inter olera
apii,ac dauco,& fœniculo,ſeu oreoſelino.Pro potu
vinum calidius his eſt idoneũ. Similiter & aroma-
tum decoctiones in potu exhibere conuenit,vt in-
quit Aëtius,aut artemiſiæ,ſeu ſcordij decoctum,ex
Alex.auctoritate.Item conuenit theriacam præbe-
re in potu cum paſſo,&vino mulſo,vt eidem Aëtio
viſum eſt. Nec minùs confert oleo rutaceo calido
pectinem fouere,ac ægrum in ſampſuchi,aut rutæ
decoctum deſidere, imúmque ventrem contegere,
ac calfacere.Aliquãdo & per ſedem oleum rutaceũ
infundere,ex ſententia eiuſdẽ Aëtij. Conueniũt itẽ
quæ vrinam ciunt,tum cibi,tum medicamenta, ex
eiuſdem Aëtij,& Pauli auctoritate, & inſuper con-
fert aquis naturalibus pro balneis vti,& reliquis ca
lidis vnguentis, Alexandro teſte: quorum ſpecia-
tim ſyluam ſequenti capite ſtudioſi inuenient.At ſi
ex alia quapiam intẽperie vrinæ ſtillicidium exci-
tari contingat (quamuis raro id eueniat) perpetuò
ſuo curabitur contrario:quemadmodũ ſi aliud mẽ-
brum primò ſit affectũ, & idipſum per veſicam ex-
purgetur,aut vicinitatis ratione per conſenſum of-
fendat,manifeſtũ eſt illud primò curari debere, ita
tamẽ,vt neq; veſicã negligamus, vt inquit Aëtius.

Prognoſtica. — *Curatio ſtillicidij vrinæ ſi ex acrimonia eiuſdẽ vrinæ proueniat.* — *Victus ratio.* — *Medicamentorum ratio.* — *Purgatio.* — *Alterantia, & cõtemperantia.* — *Clyſteres.* — *Balnea.* — *Fotus.* — *Si ob frigidam veſicæ intemperiẽ oriatur, curatio.*

Περὶ δυσουρίας. *Id eſt, De difficultate vrinæ.*

CAP. XCVIII.

NEc minùs,& inter eos præter natu-
ram affectus, qui ſoli veſicæ proprij
ſunt,cõnumerãdus eſt is,qui à Græ-
cis δυσουρία,à Latinis verò vrinæ dif
ficultas dicitur,cùm videlicet meie-
re æger cupit,& cùm vrinæ excernuntur,vt inquit
Aëtius cap.19.lib.11.Quanquam à Galeno commẽ-
to aphoriſmi 48. ſeptimi libri, bifariam mingendi
difficultas interpretetur.Vno modo quando cũ do
lore fit mixtio, alio, quando cũ difficultate aliqua,
adeò quòd vix veſica operetur.Hinc Trallianus ca.
6.libr.9 dicebat, Vrinæ difficultas partim cum do-
lore,partim ſine dolore oritur.Id autẽ (vt dicemus)
euenit ob cauſarum,ex quibᵒ oritur,varietatẽ.Siue
itaque cum dolore,ſiue citra dolorem,ſed cum dif-

Quid per vrinæ difficultatem intelligẽdũ ſit.

ficultate aliqua,adeò vt vix vesica operetur,fiat hęc affectio, perpetuò vrinæ difficultaté eam nominabimus,ex Galeni decreto præcitato loco.Quòd verò,nedũ vesica,sed ipsa sola in hac affectione semper laboret, ex eius functione oblæsa patere potest,quæ vrinæ excretio est, vt præcedenti ca. notauimus.Hęc etenim ita oblęsa est,vt imbecilla,& veluti torpens reddita sit.Similiter ex dolore cum positu,si cum dolore mictio fiat. At quod symptoma sit in genere retentorum,vel excretorum immodicè,libro de different.sympt.cap.5.& tertio de causis sympto m.ca.2.scriptum est. Ex eius quoque excretionis modo liquere id poterit,nanque cum dolore, aut saltem cum difficultate fit mixtio.Vbi autem cũ dolore fuerit,ex inflammatione,aut abscessu, vlceratione,inæquali intemperatura,aut spiritu flatuoso ortum habebit. Si verò motus duntaxat difficilis fuerit,aut propter potentiæ imbecillitatem, vel tumorem contra naturam (indolorosam inquam) excitabitur, ex eiusdem Galeni sententia præcitato aphorismo 48.septimi lib. Verùm si dolor cum grauitatis sẽsu fuerit, quod inflammatione aut abscessu vesica infestetur,suspicandum est.Distingues autem inflammationem ab abscessu ex aliis propriis eorũdem morborum indicijs. At si cum dolore pus quoque cumvrina excernatur citra grauitatem,sed cum vehementi rosione,vlcerationem in causa esse iudicabis.Sed si absque grauitate,verùm cum distẽtione sola dolor in vesica percipiatur, spiritum copiosum,ac flatuosum difficultatis vrinę causam esse suspicabimur,Alexandro teste. Vbi autem nullum tale affuerit indicium, & cũ dolore mixtio fiat difficilis, ex inæquali eiusdem vesicæ intemperatura eandem vrinæ difficultatem oriri censeto. Verùm quanquam ea,& calida,&frigida, & etiã sicca quãdoque esse possit, sæpenumerò ex frigida contingit :etenim vesica exãguis,& frigida est,& propterea à causis frigidis plusquàm alię partes,promptius afficitur,quemadmodum euenit in aquilonis flatu. Tunc nanque vrinæ difficultates oriri cõsueuerunt, Hippocrate & Galeno testibus aphorismo quinto tertij libri. Id autem percipere poteris, nedum ex aquilonis flatu, sed ex reliquis quoque causis infrigidantibus,quæ præcesserunt, atque etiam ex ætate,temperatura,vrinæque tenuitate, & albore, ex Pauli auctoritate.At si ex reliquis inęqualibus intẽperaturis excitari contingat cum dolore vrinæ difficultas(quanquam non sæpius id cõtingat)ex propriis earundem indiciis,haud ægrè percipi poterit, quemadmodum interim contingit in ardentissimis ac siccissimis febribus,vt Aetio,& Paulo visum est. Ex eisdem quoque intemperaturis, licet non inæqualibus dolorem inferentibus, redditur potentiæ imbecillitas,ex qua citra dolorem cum difficultate mixtio fit, licet præcipuè ex frigida, quæ haud aliter dignoscuntur,quàm prædictæ : quanquam vbi cum frigiditate simul pituitosus humor redundet, prçter alborem vrina crassa apparebit, Paulo teste, necnon & alia aderunt indicia redundantis pituitę potissimũm si in toto redundarit, & demum ad vesicam demittatur,eiusdem vesicæ ceruicẽ obstruẽs. Ex tumore item quopiam præter naturam(eodem Galeno auctore) difficilis quandoque fit motus in vrinæ excretione,de eo tamen intelligendũ est, qui dolorem non parit.Nam de his iam meminerat inter eas causas, quę cũ dolore faciebant vrinæ difficultatem.Sunt verò hi,scirrhi,& œdematosi tumores,qui quonam modo dignoscendi sunt, promptè cuilibet patere poterit,ex proprijs eorũdem tumorum indiciis. Quare nõ est cur hic ea particulatim conscribam. Porrò si vrinæ difficultas in ardentissimis,ac malignis febribus fiat, mala est. Nam nedum vesicam affligi significat,sed indiciũ est, quòd omnes neruosæ partes sint affectæ, ex Aetij testimonio.Verùm ex aliis causis vbi oriatur,tãto salubrior erit,quanto dolore vacabit.Ex frigida tamen intemperie si excitetur,senibus periculosior est, veluti & cæteri morbi frigidi. Verùm vbi ex ea reddita fuerit imbecilla vesica, adeò vt eius actio lædatur,& mingẽdi difficultas iã originem traxerit,pro eius curatione aër eligatur ad calidũ vergens.Somnus moderatus,ac moderatum exercitium. Cibi in quantitate modici,& boni succi, in qualitate verò ad calidum vergentes,qui & vrinæ quoque ciendæ facultatem habeant.Propterea cum eis vtẽdum est oreoselino,apio,fœniculo,asparago,dauco,& reliquis similibus:qui item cum aromatibus præparẽtur,cinnamomo videlicet,caryophyllis,macere,galanga,zingibere,necnon & aniso.Vino quoque vtantur calidiori,imò etiam eo,quod cum aromatibus quibusdam estcompositum,quemadmodum id est,quod vulg° Neapoli hypocrassum appellat.Cõpetit quoque & aqua mulsa cum aromatibus quibusdam parata.Pro medicamentis,eis vtantur,quę calfacientibus,ac vrinam ciendi vim habent,vt diximus,quemadmodum est scordij,& artemisiæ decoctũ,hyssopi,pulegij,fœniculi,origani, vel thymi cum aqua mulsa:nec minùs interdum theriaca,aut mithridatum,diagalãga,aut diacinnamomum, aut diacalamentum,aut dianisum præberi poterit,prędictorum scilicet drachm.j.assumens cum vini albi vnc.iij.aut tãtundem prędictę aquæ mulsæ.Extrinsecus quoque fouendę sunt partes circa vesicam ex decocto pulegij, sampsuchi,origani,& foliorũ rutæ,calaminthæ,florum chamæmeli,& fœnugræci. Fiat autem quandoque decoctum, nedum in aqua, sed etiã in vino albo, aut in duabus partibus aquæ & vna vini,prout magis expedire videbitur.Ex quibus quoque insessus parari poterunt. Item eædem partes illinendæ oleo anethino,chamæmelino, rutaceo,irino,nardino, de castoreo & reliquis similibus. Clysteres quoque iniiciantur ex florum chamæmeli,pulegij,furfuris,ac caricarũ decocto, pauco sale communi addito,ac vnc.4.olei rutacei,anethini,vel irini,& vnc.2.mellis rosacei,ac mellis cõmunis despumati adiectis.Vbi verò cum frigida intemperie simul pituitosi succi redundarint, nedum in vesica,sed in toto corpore,priusquàm ad iam dicta medicamẽta deuenias,iidem concoquẽdi,præparandi,ac purgandi sunt. Præparãtur autem melle rosaceo,oxymelite simplici, aut scillino cum syrupo è succo boraginis, vel è corticibus citri, & aquis fœniculi,lupulorum, melissæ, seu betonicæ. Purgẽtur verò agarico,pulueribus hierę simplicis, cassia fistula, diacath.seu confectione dactylis. Vel si mauis,catapotiis vtare fœtidis, seu de sagapeno cũ agarico permixtis.At si in vesica dũtaxat prædicti succi redũdent,benefacit etiã compositum oxymel,& mulsa,decoctum radicis rhamni,ac origani, quòd mirificè iuuat,vt inquit Alexander.Itẽ vtendũ est hyssopi,pulegij,origani, vel thymi decoctis cũ aqua mulsa,ex Pauli auctoritate, interimque vtendum prædictis medicamẽtis extrinsecus adhibitis. Quòd si ex flatuoso spiritu dysuria gignatur, quæ flatum

Pars affecta. — *Quis affectus præter naturã sit.* — *Causæ.* — *Causarum signa.* — *Lib. ... cap. 45.* — *7. aphoris. comment. 48.*

Prognosti. — *Li. 11. ca. 20.* — *Curatio, si ex frigida intemperie oriatur mingendi difficultas* — *Victus ratio.* — *Medicamentorum ratio.* — *Si cum frigida intemperie frigidi quoque succi redũdẽt, curatio.*

tum discutiant, medicamentis intus, & extra exhibitis vtendum erit, quorum copiam requirant studiosi cap. de coli dolore. Ex cæteris item vesicæ intemperantiis, si excitetur, perpetuò eorum contraria medentur. Quapropter si in ardẽtibus, ac malignis febribus fiat vrinæ difficultas, fouendæ partes sunt imi ventris, pectinis, inguinum, & coxẽdicum oleis, superfusionibus, fotibus, ac cataplasmatis, quæ laxandi, ac humectandi vim habeant cum exiguo, aut nullo calore. In quem vsum conuenit oleũ chamæmelinum, anethinum, oleum cõmune dulce, fotus, ac superfusiones ex maluarum, althææ, ac fœnugræci decocto: similiter & insessiones, quæ etiam salubriter in hydreleo fient, ex Pauli testimonio. Et si aluus quoque adstricta fuerit, prædictorum decocto oleo communi, anethino, chamæmelino, aut amygdalarum dulcium addito iniiciatur. Si verò difficultatis vrinæ causa fuerit inflãmatio, abscessus, vlceratio vel quiuis alius tumor præter naturam, ex eorundem vitiorũ curatione, quorum in sequentibus mentionem faciemus, curabitur.

Περὶ τῆς ἰσχουρίας, *Id est, De suppuratione vrinæ.*

CAP. XCIX.

VESICÆ insuper, velut vrinæ receptaculo, ac meiẽdi instrumẽto id symptoma superuenire solet, quod à Græcis ἰσχουρία, à Latinis suppressio vrinæ dicitur, quinimò ipsi soli propriũ est, Galeno teste sexto de loc. affect. cap. 3. Quòd verò ischuria vrinę suppressę affectionẽ significet, ipsum nomen declarat. Ægris enim in totum in hac affectione vrina supprimitur, ac cohibetur, vt liquet ex Aetio cap. 21. lib. 11. Quanquam nos ex Galeni sententia, non quamlibet vrinæ suppressionẽ, seu cohibitionem ἰσχουρίαν appellamus, cùm dixerimus eã solius vesicæ propriũ esse symptoma, sed illã duntaxat, in qua in vesica vrina omnino supprimitur. Supprimi nanque potest vrina ipsa vesica haudquaquã affecta, sed renibus, vel vreteris, eodem Galeno teste pimo de locis affec. cap. 1. verùm hanc vrinæ detentionem, seu cohibitionem (licet vulgus medicorum nõ secus ἰσχουρίαν vocet) ἰσχουρία tamen nõ est, cùm videlicet vrina in vesicam omnino non venit, vt liquet ex Galeno tertio de causis symptomatum. cap. 2. Permittendi tamẽ sunt (vt ipse inquit) ita nominare, cùm propriam eius affectionis appellationem non habeant. Non tamẽ latere debebit amborum affectuum differentia, si quidem alter eorum est cùm vesica quidem est plena, sed nihil excernitur, de quo modo tractare intendimus, alter cùm vacua est nihil omnino in se continens. Ea de re diximus veram ischuriã esse omnimodam vrinę cohibitionem in vesica, quæ sola, & necessariò in hac affectione laborat, quoniam propria eius actio, quę est vrinæ excretio, oblęsa est: adeò vt ab ea nihil excernatur, tumórque aliquis apparebit in pube satis euidenter in circũscriptione vesicam impletam esse ostendens, vt liquet ex Galeno eodem primo de locis affectis, cap. 1. Quòd verò symptoma sit in genere pretentorum immodicè, testis est idem Galenus libro de different. symptomat. cap. vlt. & tertio de causis symptomat. cap. 2. In totum enim vrina detinetur, atque supprimitur. Id verò bifariam fieri potest, decreto eiusdem Galeni eodem tertio de causis symptomatum, & primo ac sexto de locis affectis, quoniam vel occlusum est eius os, vel si hoc se pro lege naturæ habet, ipsa ad sese adstringendam, ac lotium foras extrudendũ est imbecilla. Qua de re hic affectus cũ plena vesica vrinæ est, eadẽque supprimitur, interim noxam propriæ functionis eius consequitur, quoniam præter imbecillitatem non valet seipsam contrahere, ac vrinam foras propellere, interim verò eadem illæsa existente, occluso tamẽ eius ore efficitur. Redditur autem in lotio excernẽdo vesica ipsa imbecilla in hac affectione dupliciter, vel propter quampiam eius intemperiem, præsertim frigidam, vel obtuso eius sensu: ita vt laborans vesicam impletam vrina nõ sentiat ob affectos eiusdem vesicæ neruos, citra tamen expultricis eius facultatis læsionem, cùm videlicet proprij vesicæ nerui afficiuntur. Tunc etenim immodicè extenta ipsa vesica propter vrinę multitudinẽ, quam in se continere nõ sentit (inter dormiendum potissimùm) seipsam contrahere non valet, nihilq; excernitur, contractrice eius facultate læsa propter immoderatam tensionem. Id quod etiam interdum euenire solet aliis quibusdam sanis, cùm vrgẽtibus negotiis, vel in concionibus, vel senatu, vel foro, vel conuiuio, vel propter aliquam similem causam longo tempore vrinam retinuerint: fuit etenim & vesica ipsa velut quodlibet aliud naturale instrumẽtum neruorum particeps, vt quę molestiam sibi exhiberent sensu quoque, velut reliqua dignosceret, quibus adeò affectis, vt torpeat vesicæ sensus, quod immodicè repleatur, ac immoderatè extẽdatur vesica accidit, quapropter & contractrix eius facultas læditur, quoniam in seipsam contrahi mediis transuersalibus fibris, quibus in tali actione vtitur, haudquaquam potest. Quo fit vt vrina supprimatur, nec excerni quicquam eius possit, citra tamen expultricis facultatis lęsionem: nãque ipsa expelleret, vtiq; si contractrix facultas, quæ excretionem præcedit, suum munus perficeret: quippe vesicæ officium (vt patet eodem sexto de locis affectis ca. 3.) vnicũ est, contractio inquam: imbecilla itaque redditur vesica in hac affectione, aut ad sese cõstringendam, aut ad lotium foras excernendum, eius corpore adeò affecto, vt quod in ea continetur, exprimere non possit. Verùm primi causa est immoderata extensio propter immodicam repletionem, quinimò quantum amplitudo ipsius vesicę expleta circuntẽditur, tãtum angustior seipso fit meatus, vt inquit Aetius, reliqui verò intemperatura aliqua, sepissimè autem frigida. At si ex occluso eius ore, seu meatu, quem vrinæ fistulam vocant, vrinæ suppressio fiat, in vniuersum tribus modis fieri potest: aut enim corpus ipsius in tantum tumorem præter naturam attollitur, vt meatus inde occupetur: quemadmodum si in flammatione, scirrho, vel abscessu, vel alio quouis tumore fuerit affectum. Interim & clauditur propter meatus conniuentiam ex nimia siccitate, aut aliquid ei præter naturam innascitur, vel earuncula, vel callus, aut à re quapiã obstruitur meatus, veluti à lapide, pure, grumo, vel crasso, lentóque humore. Qua de re hæc omnia distinguere oportet, non solùm ex pręsentibus symptomatibus, sed etiã iis quæ præterierunt. Præsentia ex teipso inspicias oportet. Præterita verò non solùm à laborantibus, sed etiam ab ipsius familiaribus interrogando perdiscere, ex Galeni auctoritate primo de locis affectis, capit. 1. Vbi autem ex vesicæ imbecillitate orta fuerit vrinæ suppressio, sic percipies:

Duplex ischuria.

De qua tractetur.

Quæ pars in ea afficitur.

Quis affectus præter naturã sit.

6. de locis affect. c. 3.

Causæ.

Vesica bifariam in hac affectione imbecilla redditur.

Li. 11. ca. 21.

Ex quibus & quot causis vesicæ os occluditur.

nam ſi hominem ita figuraueris, vt decliuis ſit ceruicis veſicæ poſitus, ac manibus tumorẽ præter naturam compreſſeris, vtique expelletur vrina: quemadmodum ſi ita nihil profeceris, vrinæ fiſtulã conſtipatam eſſe cognoſces. Verùm nunquid expultrix duntaxat facultas ipſius fuerit oblæſa, vel torpidus fuerit ipſius veſicę ſẽſus propter proprios eius neruos affectos, adhuc non liquet, ſed illud hoc pacto diſtingues. Nam ſi propter excretricis facultatis lęſionem originem ſumpſerit, cùm fieri non poſſit, niſi propter aliquam intemperaturam, præſertim frigidam ipſius veſicæ, ex propriis intemperaturæ indiciis, quæ præcedenti capite notauimus, haud ægrè dignoſcere valebis. Quòd ſi nullum tale affuerit indicium, præceſſerítque læſio alia ſpinalis medullæ, vt verbi gratia, ſi fuerint ipſi⁹ ad externas partes vertebrę luxatę eo loco, quoad veſicam proprij nerui diſtribuuntur: ſimiliter ſi quomodolibet prædicti nerui fuerint affecti, ita vt animalis facultas ad veſicam non pertingat, ex obtuſo, ſeu reſoluto eius veſicæ ſenſu cauſari vrinæ ſuppreſſionem cenſeto, propriis veſicæ neruis affectis, atque ipſa propter immodicã repletionẽ immoderatè extẽſa. Verũ ſi ſanis quibuſdã corporibus vrinę ſuppreſſio accidat, propterea quòd longo tempore propter aliquam vrgẽtiam ipſam detinuerint, ex eorundem loquela, & quòd nullus alius præceſſerit præter naturam affectus, qui ipſam cohibere potuerit, facilè percipies. At vbi vrinæ cohibitio non ex corpore eiuſdem affecto, ſeu imbecillitate proueniet, ſed occluſo eius ore (vt diximus) figurato etiam ægro adeò vt decliuis ſit ceruicis veſicæ poſitus, ac manibus tumore præter naturam cõpreſſo, minimè expelletur vrina. Occluditur autem vel ab inflammatione (vt dictum eſt) vel ſcirrho, vel abſceſſũ, vel alio quouis tumore præter naturam. Sed inflammatio ex propriis eiuſdem ſignis, tumore videlicet dolore, ac febre, & reliquis dicendis capit. proprio dignoſcetur. Similiter ſcirrhus, vel abſceſſus, aut alius quiuis tumor præter naturã. Si autem ob carunculam aliquam ab vlcere innatam veſicę ceruix obſtruatur, ex prçcedentibus vlceris notis, & ex eo, quòd demiſſa ęnea fiſtula, vrina vacuatur, intelligere poſſumus. Interim cum vrinæ excretione ſequũtur & cruor, & carnis fragmenta, Galeno teſte primo de locis affectis. Verùm ſi fuerit tophus, ſeu callus in ceruice veſicæ innatus præter id, quod longo temporis ſpatio ex craſſo, lẽtoque humore paulatim naſci poteſt, neque fortè vlceris ſigna præcedent, neque ortæ carunculæ ſigna aderunt. Quòd ſi à lapide meatus obſtruatur, ante vrinæ cohibitionem lapidis indicia apparuerunt, vrinæ videlicet aquæ ſimilis, in qua ſubſidẽt ſabuloſa quędam, inſuper quòd pudendum aſſiduè ſcalpant taliter affecti, poſtea verò vrina de repentè, ſupprimitur, aliáque ſigna præceſſerunt generati lapidis, aut in renibus, quæ eodem capite conſcripſimus, aut in veſica, quæ proprio capite cõſcribemus. At nulla lapidis nota retentam vrinam præcedente, ſi ſanguis effluxerit, par eſt, vt grumus vrinæ fiſtulam obturet, quocirca demiſſa per colem fiſtula, paulum vrinæ reddunt, qua deinde extracta, in ipſius ore grumi indicium apparet, quanquam fieri poſſit, vbi vlcerata fuit veſica, vt paulatim in ipſa grumus concreſcat, vel non præcedente ſanguinis fluore, ex eiuſdem Galeni ſententia primo, & ſexto de locis affectis, ad quos grumos, qui in veſica continentur, veluti etiam ad alios, qui in inteſtinis, ventriculo, atque thorace animi defectio, & color pallidus ſequi ſolet, pulſus verò paruus, obſcurus, frequénſque apparet, & laborans ipſe cum anxietate reſoluitur, adeò vt mirari aliquis poſſit, quęnam ſit huius euentus cauſa, vt eodem ſexto de locis affectis, cap. tertio, ſcriptum eſt, quam nos breuitati indulgentes omittimus, potiſſimùm cùm ſtudioſi apud eundem Galenum præcitato loco, libro de cibis boni, & mali ſucci, cap. 3. ac aliis pleríſque perlegere eam poſſint. Probabiliter quoque conijcies cùm pus eundem meatum obſtruxerit, ſi renes, aut veſica, aut alia quæpiam pars, quę per veſicam expurgari poteſt, ante affectu aliquo laborauerint, per quem talem, tantúmque pus colligi potuerit, tenuéque pus priùs cum vrina profluere viſum eſt, quemadmodum vbi ob craſſum, lentúmque humore obſtruatur, eiuſdem humoris redundantis indicia aderunt, quæ nos cap. de difficultate vrinæ adnotauimus, ſimiliter ex prçcedentium notitia in huiuſmodi coniecturam inducimur, ex prçcedenti videlicet victus ratione, nam cibi craſſis, léntiſque ac multis, & in ocio educatus eſt æger. Neque negligenda erit vniuerſi corporis diſpoſitio Conniuente autem iam dicto meatu ex immodica ſiccitate, exſiccantes quoque cauſæ præceſſerunt, veluti contingit in ardentiſſimis, ac ſicciſſimis febribus, in quibus laborantem ſæpenumerò nec loqui poſſe videmus, niſi os madefecerit. Porrò vrinæ ſuppreſſionem, quæ ob ſauciatam ſpinam, aut caſum, aut vertebræ luxationem, aut ob lętales, acceſſionum concurſus ſuborta eſt, impoſſibile eſt curare. Quare cautè remedia adhibere oportet, vt inquit Aetius cap. 24. libr. 11. Idem quoque auctor citato loco dicebat, quod cũ ex his, qui paralyſi exolutã veſicã habent, alij præter voluntatem vrinam emittunt, alij autem lotium non excernunt, minus periculo ſunt obnoxij, qui præter voluntatem eam emittunt, ac magis hi, quibus detinetur, nam lotio ſuppreſſo veſica, & lumbi eis diſtenduntur, ſimilitérque pecten, femora autem tumefacta habẽt, & cùm non eiiciant lotium, ſubiecta membra mortificantur, neq; ita longè poſt moriuntur, vt ipſe inquit. Quòd verò pernicioſa etiam ſit vrinæ ſuppreſſio ex concreto ſanguine, ſeu grumo, decretum reliquit Gal. 6. de loc. affe. Nam & putredo partium, & marcor ipsũ ſequi ſolet, vt ipſe inquit, & licet nonnullis medicamẽta exhibuiſſet pro eius curatione, nihilominus omnes perierũt, vno quodam ſeruato ſolutis grumis, quos paulò poſt cùm vrina excreuit. Curandi verò ratio non vna dũtaxat erit, cùm plures ſint eiuſdem cauſę, ſed pro cauſarum diuerſitate variatur. Qua de re ſi propter veſicæ imbecillitatẽ generetur, citra tamen caſum, relicta victus ratione quam cap. de ſtillicidio vrinæ reperies, primo figurandus erit æger modo, quo iuxta Galeni ſententiã, diximus, ac manibus tumor præter naturã comprimi, ita vt vrina expellatur, muſculi quoque abdominis, maximè medij ægrotantis manibus, ſeu alterius comprimantur iuxta Gal. præcepta 6. de locis affectis. Deinceps aſſidui inſeſſus, ſeu fotus in fœnugręci, ſeminis lini, althææ, rutæ, ſampſuchi, ac artemiſiæ decoctũ cum oleo eis apparẽtur, & loci ex oleo rutaceo calido ſæpe per diem, & noctem, & maximè poſt inſeſſus irrigentur, & perfundantur. Cucurbitæ etiam locis affigantur, & cataplaſmata imponenda ex cruda hordeacea farina, ex vino dulci, & mulſo

Si ex veſicæ imbecillitate oriatur ſuppreſſio vrinæ ſigna.

Si ex obtuſo veſicæ ſenſu oriatur ſigna.

Si ex externa cauſa aliqua.

Signa, ſi ex occluſo ore veſicæ vrina ſupprimatur.

Loco. cita.

Locis cita.

Prognoſtica.

Loco citat.

Curatio.

cap. 3.

& mulso, vt testatur Aetius, præsertim si obtusus fuerit vesicæ sensus. Insuper confert, si vnguento hoc irrigentur loci. Recipe olei nardini, costini, & rutacei ana vnc j. olei de scorpionibus, & irini, singulorum vnc.s. mastiches, florum stœchadis ana drac. 2. castorei drachm. 1. sagapeni, & bdellij ana drac. s. dissoluatur gummi in vino albo, & addita cera fiat vnguentum. In hunc etiam vsum confert vnguentum, dialthæa dictum, & reliqua medicamenta cóscripta capite de difficultate vrinæ tam intus, quàm extra adhibita. Et vbi propter ęgrum vesicę sensum cótigerit, præter insessus, ac irrigationes iam dictas excitare eius actionem oportet, nitro: aut nitri spuma ad meatum admotis, aut cimicibus contritis. Quòd si ita nó procedat, ad catheterum vsum confugiendum, & per hoc ipsum instrumétum immissum vrinę prolectandę, Aëtio teste. Vrinam ducentia nequaquam bibant, ne multitudine eius vesica distendatur: quibus etiam confert castoreum, itémque theriacam in potu propinare, & post euacuationes, sinapismi tum pectini, tum lumbis optimi sunt, vt eidem Aëtio visum est: à quibus cerata, quæ partes mitigent, & malagmata odora imponātur, vt ipse inquit. Viscera quoq; erinacei terrestris exsiccata, ac suffita, ægro vndequaque cótecto, vrinam suppressam sanant. Oportet autē ipsa sale condire, ac exsiccare, quin & in potu accepta sicca, trita quantū tribus digitis apprehendi potest, ex vino iuuant. Carnis item erinacei in sole exsiccati drac. 1. in vino data confert. Vermes quoq; terrenos, tres aut quinq; tritos ex vino mulso, aut aqua mulsa prębeto, eiusdem Aëtij præcepto. Item forinsecus artemisiæ folia cum myrrha trita, pectini, & imo vētri illinantur, seu perdicium herbam terito, & affuso oleo feruefacito, atque vesicæ imponito: sed & sedes quoque his illinenda est, quibus obtusus est vesicæ sensus, ex decocto origani, thymi, anethi, ac centaurij cum oleo rutaceo, pauco admixto castoreo. Infundimus etiam per colem oleum rutaceum, de scorpionibus, aut nardinum, seu irinum, etiam pauco castoreo addito, vt vesicæ actio reuocetur. Si verò crassi humores in causa sint, fomentis, insessionibus, ac cataplasmatis iam dictis, cura concredenda est, ac reliquis vtendum, quæ capite de difficultate vrinæ conscripsimus. Ab is autem quæ vrinam ciunt, in totum abstinendum. In sanis autem, si accidat (vt dictum est) ob negociorum importunitatem, aut aliquod tale simile, vt lotium diutiùs retentum vesicam debilem reddat, auxiliari oportet ipsis ambabus supra imum ventrem admotis, ac vrina lentè expressa in ardentissimis, ac acutissimis febribus si hoc symptoma accidat, in fine præcedentis cap. curationem reperies. Si verò propter inflammationem, aut alium quempiam præter naturam tumorem vrina supprimatur, ex propriis eorundem cap. curatio petenda erit, quemadmodum si ob carunculam, aut callum retenta fuerit, per emollientia, ac relaxantia remedia, ac vrinę fistulam dilatantia curanda erit, & vbi ea non suffecerint, ænea fistula, seu argentea demittenda erit, vulgus, syringam vocat. Vbi verò multitudo, ac crassities puris vesicæ ceruicem obstruxerit, per eadem medicamenta mollientia, ac relaxantia, necnon & incidentia cura tentanda erit, intus, & extra huiusmodi medicamentis adhibitis. Quòd si nec his finem assequaris, modò dicta ęnea, seu argentea fistula immittenda erit. At si ex lapide vesicæ ceruix fuerit obstructa, ex proprio ca. curandi ratio petatur. Verùm vt lapis ex meatu recedat, supino figurato ægro, vt crura reliquo corpore sint sublimiora, multifariā ipsum cócuties, quibus peractis iube vt æger vrinam reddere tentet. Quod si nihilominus vrina adhuc supprimatur, rursus concute, sed vehementius, atque si sic quoque permāserit, demissa ænea fistula, simul & lapidē à ceruice repelles, & vrinam reuocabis, Galen. teste 1. & 6. de loc. affect. Vbi verò grumus vesicæ fistulam obturet, medicamentum quod lapidem terere possit, ex oxymelite, atque ipsum quoq; oxymel per se in potu dandum erit, præcepto eiusdem Galeni pręcitato lib. 6. de locis affect. cap. 5. Artemisia quoque in potu præbēda est, rubi, aut betæ succus, leporis coagulum, aut hœdi, vnumquodque cū aceto mulso, ex Aëtij auctoritate ca. 27. libri 11. Quod si hoc modo nihil proficias, necessitatem inducet catheteris adhibendi, per quem vbi vrinas eduxerimus, rursus prædicta in potu exhibeātur. Si verò neque sic grumi dissoluātur, intercapedinem inter anum & pudendum (πτέρινεον Græcis dictam) infernè dissecare oportet, vt eidem Aëtio visum est.

Lib. 11. c. 24. — *Lib. 11. c. 21.* — *Li. 11. ca. 24.* — *Li. 11. c. 23* — *1. de lo. affect. cap. 1. 6. de locis affe. ca. 3.*

Περὶ ἐνουρούντων. Id est, De his quæ in seipsis mingunt, vel de his qui vrinam continere non possunt.

CAPVT C.

Licet musculi, tanquam motus voluntarij instrumēta à natura fabricati fuerint, nihilominus & quidā eorū quodāmodo inter alimēti instrumenta, quæ tertia ratione superfluorum inqua gratia fuerint constructa, numerari possunt, quoniam excernendis excrementis fuerūt destinati, Galeno teste 5. de vsu partiū, qui adhuc genere duplices sūnt: quoniam alij tempestiuū effluuium incitāt, alij verò intempestiuum ipsorum cohibent. Excitant autem in tempore musculi omnes epigastrij, intempestiuè quidem effluere nó sinunt, & musculus qui trāsuersus rectum intestinum fortiter claudit, & is qui vesicæ collum similiter circūambit, obliquus admodū existens, quāuis ille claudendi duntaxat meatus gratia extiterit, hic autem priori quidem ratione, vt contractus vndique depellat, quicquid in ipso meatu continetur, constructus est, posteriore autem vt ipsum claudat. eodem Galen. auctore præcitato lib. 5. de vsu part. cap. 16. quo loco concludit triplicem prædicti musculi vsum, quorum primus est, vt nihil in meatu vrinario relinquatur, secundus, vt ori vesicæ claudendo opituletur, & tertius, vt excernendorum celeritatem acceleret. Quapropter mirari non oportet quomodo per bonam valetudinem, volentibus nobis, vrina excernatur, cùm videlicet musculus iam dictus ceruicem vesicæ circundans voluntatis nostræ imperio obtemperans ab actione quiescit, fungente autem tum vesica suo munere, in excernendo naturaliter agens: & proinde Galen. 6. cap. 3. de locis affect. tum eos condemnat, qui vrinarum, ac cibi excrementorum deiectionem totam ab electione procedere existimarunt, tum eos qui his è diuerso totum hoc corpus naturale putarunt, tanquam à veritate deuiantes. Nam alui deiectio, & vrinæ redditio vtroque instrumento proprijs suis facultatibus agente perficiuntur, rectum intestinum, atque vesica naturali quidem vtuntur facultate, musculi verò ea quæ & animalis, & volun-

Loco citat. — *cap. 14.* — *Musculo vesicæ ceruicem ambiētis vsus non vnus est.* — *Quòd vrinæ redditio non sit opus naturale, nec animale duntaxat, sed mixtū ex vtrisq;.*

taria nominātur. Tūc verò quiescūt ab opere musculi hi, qui fluores cohibere solent, cùm abdominis musculi munere suo fungūtur, maximè verò medij, opus autem horū est, vt adeò exactè extremā recti intestini partem, atque vesicæ ceruicem stringant ipsas partes ambientes, vt nihil moris ex vesica in meatum ingredi possit, neq; per aluum stercus excerni, licet hic secūdus sit musculi ceruicem vesicæ ambientis vsus, vt dictum est. Quiescimus itaq; volūtariè ab horum actione, cùm vrinam, vel stercus excernere propositum est. At si præter voluntatem excernatur vrina, nam de hoc affectu tractare intēdimus, vesica ipsam retinere nequeunte, symptoma oritur, quo affectos ἐνουρῆτας Paulus appellat à Galeno vero 6. de locis affe. ἀκούσιως ἔκκρισις τῶν οὔρων nuncupatur affectus hic. Sed à Latinis vrinæ incōtinentia, seu præter voluntatem excretio. In quo affectu vesica vrinam retinere non potest, sed præter voluntatem paucis omnino interuallis excernitur, vt liquet ex eodem Galeno ibidem. Quod verò in prædicto affectu vesica ipsa afficiatur non secundum propriam eius essentiam, seu corpus, sed secūdum iam dictum musculum eius ceruicē stringētem citato loco ab eodem Galeno scriptum est, cùm dixit, quòd si nerui musculi ceruicē vesicę ambientis resoluantur: proprium indicium, quòd musculus hic resolutus sit, est vrinæ præter voluntatē excretio. Verùm cùm hæc actio voluntaria musculi læditur, non perpetuò ipso per essentiam affecto lęsio excitatur, sed quādoque per cōsensum, neruis scilicet, per quos animalis facultas ad ipsum fertur, oblæsis. Nam cùm vnica duntaxat perit actio volūtaria, solum musculum, qui ipsam efficere solet, aut neruum ipsius affectum esse putandum est, eodem Galeno auctore 4. de locis affec. cap. 4. Verùm nūquid musculus, aut neruus, qui ad ipsum peruenit, vel ambo simul affecti sint, haud facilè percipi poterit, nisi quispiam copulata symptomata attente deprehendat, & ea quæ præcesserunt, optimè inuestiget. Nanque musculo affecto circa ceruicem vesicę eius affectionis signa aderunt. Et si intemperie dūtaxat laboret, frigida videlicet ex aliqua tali procatarctica causa, quę fortè præcessit, ac reliquis signis percipi poterit, veluti & Galen. percipit in piscatore quodam, cùm in fluuio pisces venaretur: adeò enim hic circa sedem, & vesicam infrigidatus erat, vt in ipso inuito effluerent & alui excrementa, & vrina, hūc curauit per calida remedia affectis musculis adhibita, & celeriter sanus euasit, vt ipse inquit eodem 4. de loc. affect. cap. 4. Quòd si nequaquam symptoma aliquod apparuerit eo loco, quo prædictus musculus positus est, neque talis aliqua externa causa infrigidans præcesserit, prios neruos eiusdem musculi affectos esse à quapiam interna causa coniiciendum erit circa os sacrum ortos, quem etiam affectum multo tempore per multa præsidia vix idem Galenus sanauit, quanquam ipsis etiam neruis primariò affectis, adeò vt facultas animalis per eos ad musculum peruenire non valeat. Musculum quoque per consensum affici dicimus, cùm priuetur eo, quo præsente suum munus perficiebat. Id verò est animalis facultas, propterea hunc musculum perpetuò in vrinæ inuolūtaria excretione per essentiam, aut per consensum affici dicimus, ídque proprium esse signum quod ipse læsus sit. Sed mox obiiciet quispiam asserēs falsum esse quòd perpetuò resoluta vesica inuitis nobis vrina excernatur, nam ea resoluta (vt inquit Paulus) cap. 18. 3. libri, & Aetius cap. 34. libri 6. interim inuoluntariè vrina excernitur, quandoque verò omnino detinetur, nisi esset quòd secus hi quam Galeno de vesicæ resolutione verba faciunt, nam ipsi commune caput scripserunt de vesicæ resolutione, tam si fiat eius essentia, seu corpore, aut propriis neruis ad eam distributis oblæsis, quàm si musculus eius ceruicem ambiens, aut nerui ad ipsum deuenientes resoluti fuerint. Galenus verò particulatim vtramque pertractat, cùm vna impropriè (vt ita dixerim) resolutio dici possit, quando videlicet vesicæ substantia, aut eius proprij nerui affecti fuerint, quoniam tunc non motus, sed sensus duntaxat ipsius aufertur. Quapropter rectiùs obtusus, seu ablatus eius sensus diceretur, quàm resolutio. Quo casu ischuria generatur, vt præcedenti cap. ostendimus. At si nerui qui ad musculum distribuuntur, aut ipsemet musculus, adeò afficiantur, vt eius actio omnino auferatur, tunc propriè resolutio dicitur, & proprium indicium (vt ipse inquit) quod musculus hic resolutus sit, est vrinæ præter voluntatem excretio. Et propterea affectio hæc cùm symptoma sit in genere excretorum immodicè, perpetuò noxam functionis consequitur, non siquidem naturalis facultatis ipsius vesicæ, sed animalis prędictis musculi, quæ neque malè fit, diminutè, aut deprauatè oblæsa, sed nullo modo fit, & ablata est: nihil etenim in retinendo vesicæ opitulatur, animali facultate motrice volūtaria omnino priuatus, ac destitutus. Indicium autem eius est, quòd vesica haudquaquam vrinam retinere potest, sed inuitus, & præter voluntatem paucis omnino interuallis ipsa excernitur. Huius affectionis causæ plures esse possunt, cunctæ videlicet, quæ prohibere possunt animalis facultatis transitum ad prædictum musculum, quas omnes cap. de resolutione conscripsimus, & propterea non est, cur hìc iterum eas repetamus. cum exinde studiosi petere possint. Quòd verò pueris maxima ex parte soleat affectio hæc accidere, 45. cap. 3. libri, Paulus scriptum reliquit. At quòd si ex aliqua externa causa generetur iam dictus affectus, musculo infrigidato celerius curetur, quàm si citra manifestam causam proueniat, læsis eiusdem musculi propriis neruis circa os sacrum, 4. de locis affectis cap. 4. à Galen. scriptum est. Eos item, qui vrinam sine voluntate emittunt ob ceruicis vesicæ vulnus, aut casum, aut vertebræ luxationem superuenientibus, quæ mortem parentibus notis, nulla medicina periculo subtrahit, vt idem Paulus testatur cap. 18. libri 3. Cæterùm quoniam sæpius ex frigida prædicti musculi aut neruorum ad ipsum deuenientium intemperie affectio hæc originem ducit, interim per se, quandoque verò cum frigidorum succorum redundantia, propterea curandi rationem eius cùm ex hac causa excitetur, conscribere instituimus. Qua de re aër ad calidum vergens eligatur, somnúsque modicus, nam similiter moderatæ vigiliæ conferunt, Ocium, ac desidiosa vita vitentur, moderatū exercitium confert, alui deiectio singulis diebus procuranda erit, si non natura, saltem arte, clysteribus, seu glandibus. Cuncti animi affectus vitandi præter iram, quæ interim confert. Cibi facilis coctionis, ac boni nutrimenti eligantur, ad calidum etiam vergentes. Propterea pullorum, gallinarum, perdicum

Paul. li. 3. cap. 45. Gale. 6. de locis affec. cap 3.

Quid per vrinæ incontinētiā intelligendum sit.

Pars affecta.

Dubium.

Resolutio.

Quis affectio præter naturā sit vrinæ incōtinentia.

Causæ.

Prognostica.

Curatio.

Victus ratio.

perdicum, phasianorum, ac aliarū paruarum auium carnes eligendæ sunt, quæ perpetuo cum aromatibus condiendæ erūt, similiter in earum iure hyssopi parum, sampsuchi, saluiæ, satureiæ, seu serpilli, fœniculi, seu oreoselini incoquatur. Interim eisdē carnibus assatis vtatur, nam sicci cibi eisdem competunt, vt inquit Paulus. Pro potu aqua mulsa exhibeatur, vel vinum subrubeum, adstringens potissimùm eis, qui ab eo se abstinere non possunt, & (vt summatim dicam) vniuersa victus ratio calidior, & siccior sit, vt inquit Aetius, nisi acriores, & mordaciores appareāt vrinæ. Quod verò ad medicamentorum rationem attinet, quoniā communia habet auxilia hoc vitium cū ischuria orta ex torpido vesicæ sensu, seu eius resolutione, eodem Aetio teste cap. 34. lib. 6. idcirco eiusdem commode vtâre. Et si resolutionis causa frigidi, & crassi succi redūdantes fuerint, eis quoque vtendum erit medicamētis, cùm alterantibus, tum purgantibus, quæ cap. de resolutione probauimus. Vitanda itaque sunt medicamenta, quæ refrigerāt, potissimùm ea in quibus valida est hæc vis: & calidis fouendi sunt ægri, ac roborantibus potissimùm (Paulo auctore) exempli gratia œnelæo calido, & similibus. Naturaliter autem huic vitio opitulantur (eodem auctore) gallinę guttur combustum, si ieiuno bibendum in aqua tepida præbeatur. Similiter leucanthemi flores, vel leporis testiculus tostus, ex vino odorato: potio itē calaminthæ, & myrrhæ ante cœnam salutaris est, vt idem inquit Paulus, præsertim si cum vino odorato præbeatur, Aetio auctore. Cæterùm ex Aetij sententia eos, qui præter voluntatem vrinam emittunt, per mordacia cataplasmata, & malagmata, & per rubefacientia ex sinapi apparata curare conuenit, similiter ex arenæ iniectione à sole feruefactæ, aquisque naturalibus, & maxime sulphurulentis, & bituminosis, primùm quidē calidis, postea etiam frigidis curandi sunt. Necnon & partes exercendę, ac perfricandæ. Vrinam autem ducentia nequaquam exhibeantur, eodem auctore. Ad eos verò, qui se in somno permingunt, conuenit ex sententia eiusdem Aetij pulmo hœdi moderatè assatus, & citra panem largè ad triduum in cibo acceptus. Similiter leporis cerebellum siccum potatum ex vino, aut testiculum leporis siccum in vinum indito, & bibendum dato, vt ipse refert. Vesica quoq; porcina per se vsta, & in potu exhibita iuuat. Simili modo & ouilla vesica facit, cinerem itaque eius ex posca præbeto. Item confert si castorei drachm. j. in vino odorato in potu exhibebis. Eandem vesicam ouillam seu caprillam vstam ex posca Galen. 9. de compositione medicamentorum secundum loca præbet bibendam. Necnon & leporis testiculum in vino odorato feruefactum, oblinereq; iubet pudendum cimolia terra cum perdicij succo. Cùm verò diuturnum, & inueteratum fiat hoc malum, velut eos qui pręter voluntatem ob resolutionem vesicæ vrinam emittunt, hos curato: differunt etenim ij ab illis, in eo quòd iis per somnum saltem hæc accessio contingit, illis verò quibus ob musculi colli vesicæ resolutionem hoc accidit, etiam dum vigilant eodem modo afficiuntur, ex sententia eiusdem Aetij cap. 25. libri 11.

Li. 3. c. 18. — Lib. 11. ca. 24. — Medicamentorum ratio. — Li. 3. c. 45. — Ad eos qui se in somno permingunt. — Lib. 11. c. 25. — cap. 9

Περὶ λιθιάσεως τῆς κύςεως. *Id est, De lapide vesicæ seu calculo.*

CAP. CI.

QVEMADMODVM in renibus ita quoque in vesica, affectus quidam, qui à Græcis λιθίασις, à Latinis lapidatio, seu calculosus affectus appellatur, gigni solet, velut à Galeno scriptum est, primo de locis affect. cap. 1. & ab Alex. lib. 9. cap. 7. Quòd verò vesica hoc morbo laboret, hisce notis deprehenditur, nam vrinę crudæ, & colore subalbidæ conspiciuntur, sedimētum est arenosum, & scabiei simile, præterea ægri pudendum scalpere aut id violenter, & sæpe distēdere solent, atque tunc magis cùm ad vrinarum excretionem vrgentur, vt inquit Alexander. Continuè quoque in vrinam propelluntur, ac stillicidio vexātur, Paulo teste capite 45. libri tertij. Interim quoque vrina derepente eis supprimitur, præsertim vbi lapis in vesicæ ceruicem incidit, vt liquet ex Galeno eodem primo de locis affectis, cap. 1. Quamuis Hippo. aphori. 79. lib. 4. vno duntaxat signo hunc affectum dignosci scriptū reliquit, cùm dixit, In quorum vrinis, velut arenulæ subsistunt, his vesica laborat calculo. Verùm cùm hoc indicium commune sit, tam vesicæ, quàm renibus calculo laborantibus, vt liquet ex Galeno eodem loco, propterea addendam esse alteram apho. partem præcepit, pro aphor. veritate. Prædictis itaque notis tum partem affectam, quæ vesica est, cùm etiam & qualitatem affectus, qui calculus seu lapis dicitur, dignoscere poterimus. Quòd verò morbus sit in numero, ac in excessu, cap. de renum calculo dictum est, toto etiam genere præter naturam, vt liquet 14. metho. meden. cap. 13. Cæterùm quòd prima, potissimáque causa sit vrinarum crassitudo 6. de morbis vulgaribus à Galeno scriptum est, huiusmodi namque crassitudo multa in vesica collecta, & in vnum coïens, cùm semel aliquando non apto tempore excreta intus diutiùs remanserit, concrescendi, coaugmentandíque initium capit, eo verò principio facto, facilè quod iam superest quicquid iterum crassi in vesicam delabitur, priori adglutinatur, maiórque in detophosus calculus redditur, quemadmodum extra, & in calidis aquis sponte nascentibus, & in natis, vbi calefit aqua, quotidie lapis coalescere cernitur. Opitulatur autem non parum in hoc vesica ipsa, vt quæ frigida sit, neruosa, ac pauci sanguinis, necnon amplissima interius concauitate inanis. Vbi etenim in ipsam fuerit crassitudo transmissa, ibi cogitur, & cōspissatur, initium huius conspissationis (vt diximus) accipiens, quando in eadem vesica diutiùs commoratur. Præcipua itaque, ac potissima causa generationis calculorum in vesica est ipsa qualitas materiæ, crassitudo inquam vrinarum, ex Galeni testimonio. Id quod confirmauit Alexand. citato loco, cùm dixit, Veruntamen vesicæ calculi pueris magis, quàm viris generantur, neque à tanta caliditate, sed materia potiùs crassiore, & ad generandos calculos promptéque ab insita caliditate concrescendos idonea. Atqui caliditas ad coaugmentandum lapidem etiam non parum operatur, licet non ipsa præcipuè, sed materiæ qualitas ipsius compactionis causa existat, vt diximus, ex Galeni sententia citato libro 6. de morbis vulgaribus. Et propterea quiuis calor etiam mediocris, vt in pueris reperitur, ad huiusmodi materiam spissandam satis est, nedum ascitius, ac igneus, namque opus est, vt & ipse aliquid faciat ad coaugmentan-

Vesicæ calculo laborantis signa. — Quis affectus præter naturam sit. — 6. de morbis vulga. commentario 1. commen. 15. — Materialis causa generationis lapidis in vesica. — Efficiens causa. — commē. 3. commē. 15.

Cur senibus calculi non generantur. dum lapidem, etenim senes humorem crudum non parum aceruant, quanquam non propter edacitatem, vt pueri, sed propter potentiæ concoquentis imbecillitatem: quia tamen calorem adeò fortem non habent, vt ex materia crassa vaporem resoluens, lapidem generet, propterea in eis calculi non generantur, eodem Galeno auctore comment. aphorism. 23. 3. libri. *Cur in pueris magis, quàm in adultis vesica lapis generetur.* Requiritur ergo & caliditas etiam pro calculis in vesica generandis, etiam si mediocris fuerit, velut in pueris, quinimò in eis, magis quàm in adultis, omnium medicorum consensu pro confesso habetur, lapides in vesica generari, propterea quòd crassissimæ vrinæ à pueris redduntur, tum propter ipsorum edacitatem, tum quòd à cibo ludentes, prosilientésque mouentur, lactentibus verò & materia ipsa occasionem præbet, hic enim natura crassum est, & ad calculos creandos aptissimum, vt liquet ex eodem Galeno libro citato 6. de morbis vulgaribus, etiam cibis vtcunque oblatis, & nociuis, vtuntur (vt inquit Aetius) & neque horam cibum capiendi seruant ordinatam; quinetiam priusquam prior sumptus cibus concoquatur, alium ingerunt, & cum vehementiùs à cibo moueantur, crudus, & incoctus in venas distribuitur: cuius etiam euentus causa à Galeno primo de crisib. cap. 12. talis assignatur. *Commē. 3. commē 15. Li. 11. c. 9.* Nam cum vnà ventriculi operatio non possit duobus similiter sufficere, augendo scilicet, & alendo, propterea antequam in ipso sufficienter alimentum sit coctum, ipsum ad se corpus trahit, atque hinc fit, vt plurimùm crudi humoris coaceruet. Neque hoc satis esset pro calculorum in vesica generatione pueris ipsis, nisi omnes naturales actiones in eis validæ essent, ita vt humorum crassitudo funderetur, atque dissolueretur: contrario modo in declinantis ætatis hominibus, in quibus cogitur, atque inspissatur. Qua de re cùm multus insitus calor sit in pueris, & actiones firmæ, materiæ crassitudo attenuata in renes fertur, atque ideò facilè in vesicam percolatur, haud parum (vt inquit Galenus) & actionum vi ad egressus celeritatem conducente, ac eorum corporum mollitie, vt testatur Aetius. *6. de morbis vulg. loco citato.* Exemplo sunt & exteriora quæcunque natura crassa per aliqua angusta transfundere volumus: nam quasdam eorum partes calore eliquatas facilè peruadere conspicimus, quasdam non fusas, neque eliquatas transire non posse cernimus, veluti pix, resina, seuum, cera, & mel; adde quòd eadem materia crassa cum ab insito calido in pueris magis elaborata sit, rationi consentaneum, vt tenacior euadat, nam quæcunque à calore in concoquendo mutantur, temporis processu lentorem quendam acquirunt, & si ab initio nullum habuerint, quo circa planè magis in vnum coëunt, densantur, atque coaugmentantur, nam inter æquè crassa quod tenacius est, ad vnionem, spissitatem, & concretionem aptius habetur. Hinc non ab re cuilibet facilè patere poterit quam ob causam, & si quibusdam adultis corporibus magna coaceruetur copia crassorum humorum, adsitque ascititius calor eorundem validus, in eisdem minùs, ac perrarissimè calculi in vesica generentur, sed in renibus potiùs, cum eadem materia non admodum elaborata dissoluta, ac fusa ad renes perueniat: & propterea non facilè in vesicam percoletur, quinimò in eisdem magis cogitur, atque inspissatur, ea etiam nō ita celeriter distributa. Similiter cur pueris in vesica post mictum, adultis verò in renibus ante mictum calculi generentur. Ex his quoque patefit eorū error, qui propterea in pueris calculos gigni in vesica asserebant, quod itinera ob vasculorum exiguitatem angusta sunt, nam si ita esset, oporteret in renibus potius, quàm in vesica calculos pueris creari: angusti enim per illos transitus sunt, vesicæ autem ceruix lata adeò in pueris est, vt cuiusq; materiæ crassitudo per eam facilè transmitti possit. Præterea neque in illis fortè, qui iam progressa ætate sunt (vt inquit Galenus) meatuum per renes angustia gignendis lapillis in causa est, sed & actionum infirmitas, & crassorum succorum cruditas, vt ipse refert. *Loco citato. Dubiū de calculi generatione in vesica in pueris.* At si obiiciet quispiam asserens Hippo. aliud sentire de calculi in vesica pueri generatione 2. de natu. hum. cùm ait: Nascuntur etiam pueris calculi ob loci huius calorem, ac totius corporis, viris calculi ob corporis algorem non innascuntur. *Tex. II. Resolutio.* Dicimus nos Hippocrat. non secus sentire, ac Galen. Nam quod efficiens causa generationis calculi in vesica sit puerorum calor, ambo confitentur, nec idem Galen. abnegat etiam in ipsa vesica pro calculi generatione calorem esse necessarium, quinimò illud scriptum reliquit præcitato comment. aphorism. 26. 3. lib. licet 6. de morb. vulgar. dixerit opitulari in calculi generatione vesicam, vtpote quæ frigida, neruosa, & pauci sanguinis sit, & amplissima interius concauitate inanis. *6. de morb. vulg. loco citato.* Nam relatione facta ad alias corporis partes, per quas humorum crassitudo peruadit, in pueris ipsa vesica frigidior existit, licet etiam suapte natura talis sit, cùm hoc tamen nihil obstat, quod in ea pueris tantus consistat calor, quantus satis sit ex materia crassa vaporem resoluere, ac lapidem generare, quamuis minor sit, quàm is, qui in iecinore, aut renibus consistit. In viris autem, ac declinantis ætatis hominibus, quàm optimè Hippoc. ob corporis algorem in vesica calculos haud quaquam oriri fatebatur. Nā quis veretur eos puerorum relatione natiuo calore frigidiores esse? licet ascititio calidiores: frigidiora namque hoc modo redduntur corpora cùm primum eis incrementum consistit, nihilque corpus augetur, non ingenitus autem calor, qui in eis copiosior reperitur, causa est, vt materiæ crassitudo cogatur, atque inspissetur, & ita ad renes feratur, & propterea non facilè in vesicam percoletur. Iure itaque propter ingeniti caloris paucitatem virorum corpora relatione ad ea quæ puerorum frigida appellari poterunt, quæ iterum causa est, vt eorundem vesicis calculi non generentur, vt dictum est. In vesica igitur pueris magis, quàm in ætate prouectis calculus concrescere solet, ex communi sententia Græcorum ferè omnium auctorum, quinimò hunc proprium esse puerorum morbum Hippocrates simul cum Galeno aphorismi 26. tertij libri, & secundo de natura humana, testati sunt. *Tex. II. Prognostica.* Si autem accidat quod genitus calculus in vesica per chirurgiam curari debeat, pueri vsque ad decimumquartum annum propter corporum mollitudinem facilè curationem recipiunt, senes quòd corpus ipsorum contumax sit, vix consenescunt; mediæ verò horum ætates etiam in hoc medio quodammodo habent, Paulo auctore cap. 60. libri 6. & rursus (vt ipse inquit) facilè sanantur, qui maiores calculos habent, propterea quòd inflammationibus assuerunt, qui minores difficulter sanantur contrarias ob causas.

Quo

Curatio. *Victus ratio.* *Locis citatis.*

Quoniam verò communem habet hęc affectio curandi rationem cum calculo renum, propterea eadem victus ratione vtendum erit, quam ibi instituimus; potissimùm autem cauendum est à lacte ex Galeni decreto 6. de morbis vulg. necnon ab aquis impuris, & multo limo refertis, ac vehementer frigidis, vt inquit Aetius. Similiter & eisdem auxiliis vti conuenit, nisi quod validioribus ibi conscriptis vti oportet, indicatione sumpta à parte affecta, & præsertim ab eius positu. Namque crassitiei, quæ potissima causa generationis calculi in vesica existit, per extenuantia occurrẽdum est, ne multa materia crassa congregetur. Quapropter validis, atq; efficacioribus medicamentis præcitato cap. conscriptis vtare: priuatim autem vbi ea non suffecerint, ex Aetij auctoritate, tanquam lapides vesicæ atterentia, & vrinam ducẽtia, pharmaca hæc competunt, fœniculi siluestris radix, graminis radix, artemisia, chamæmelum, amaracus, althææ radix, & semen sion, quod circa aquas nascitur, adiantum, smyrnij semen, rumicis radix, lapis spongiæ, lapis iudaicus recolithon dictum, asplenon herba, lithospermon, lapis qui ab ægris per lotium eiectus est tritus, ac potatus, vermes terreni recentes cocti, triti cum vino, vitis lachryma. Horum vnumquodque (vt ipse inquit) cum vino albo datur decoctum, aut siccum inspersum, aut cũ melle, seu cum quopiam ex vino, & melle potum. Danda etiam in potu ea quæ vrinam ciẽt, velut cucumeris semen, apij, petroselini ac violæ albæ semen: & corporibus, quæ frigidiorem habent temperiem, meon, phu, acorum, ac reliqua calidiora præbeto. Poterunt quoque ex eisdem varia medicamenta componi, aut prout vsus exiget, exhiberi cum vino albo, aut aqua mulsa, seu decocto asplenij, & radicis graminis, aut etiam oxymelite. Ab extra Alexand. tanquam efficax auxilium longo tempore, & experientia priùs inuentum, & comprobatum, caprillum seu hircinum sanguinem calidum extrinsecus illinitum commendauit, super vesicam impositum. Verùm longè optimum esse fatetur, si in calido balnei aëre ipsum illinas, atque ita deliges, id verò nõ modò semel, sed sæpe, & per interualla. Quòd si neque per hæc adhibita pharmaca lapis in vesica alteri possit, vbi meatum obturans vrinæ suppressionem inducat, eo modo curari debet, quem præcepimus ex Galeni auctoritate cap. de ischuria orta ex calculo: & vbi ex multifaria concussione curari non valeat, catheterem immittere oportet. Sed si neque hæc suffecerint, ad sectionem transeundum erit, modo quo à Paulo præcipitur præcitato cap. 60. libri 6. Exacto autem lapide, & cicatrice vlceri obducta, ea victus ratio constituenda erit, ne eos renasci contingat, quam Aetius instituit cap. 15. eiusdem libri vndecimi.

Medicamentorum ratio. *Lib. 11. cap. 20.* *Lib. 9. c. 7.*

Περὶ φλεγμονῆς τῆς κύςεος. *Id est, De inflammatione vesicæ.*

CAP. CII.

VESICÆ quoq; interim vitia quædam superueniunt quæ cæteris corporis partibus cõmunia sunt, veluti id est, quod Græci φλεγμονὴν, Latini inflammationem nũcupant. Verùm quid sit; in quo morborum genere reponatur, & à qua causa generetur, ac quis sit eius generationis modus, in præcedentibus locupletissimè dictum est: neque enim quantum ad hæc spectat à cæteris inflammationibus vesicæ inflãmatio differt. Reliquum est igitur vt ad eius indicia deueniamus insimul conscribẽtes quæ affectum ipsum, ac partem affectam indicant: testantur itaque eam communia inflãmationis signa, & quędam propria: nam ardor dolórque cum grauitate circa pubem, ac inguina sentiuntur, febris aderit, mentis alienatio, vomitio bilis syncerae, & vrinæ reddendæ impotentia, vt inquit Paulus. Vigilant quoque, & delirantes aliena loquuntur, ac durus fit eis pecten & pubes vnà cum vehementi dolore, & egerendi appetentia, velut in tinesmo fieri solet: quod verò egeritur, tenue est, & subsidentiam non habet: aliquando & inflationes sequuntur, & aluus adstricta est, intestino recto ob inflammationem vesicę compresso (Aetio teste.) Inter omnes autem morbos, qui circa vesicam oboriuntur, grauissimus & maximè mortiferus inflãmatio existit (eodem Aetio auctore.) Hinc sequitur quòd, vt quibusdã visum est, inter omnes inflãmationes in vesica ortas, ea letalior sit, in qua vehementior excitatur dolor, febris acuta magis; ac cùm vrinę, tum alui deiectionis omnimoda suppressio: & è cõtra minùs letalis erit ea, in qua prædictorum signorum contraria apparebunt, etenim febris ex inflammatione vesicæ non absque ratione fit: & quantò illa maior est, & grauior, tantùm augeri febrem contingit ex Gale. auctoritate com. aphor. 44. 6. lib. Quantùm verò ad eius curationem spectat, pauco cibo, ac potu asseruandi sunt ægri. Potus autẽ sit aqua hordei, vel aqua in qua cinnamomi parum fuerit decoctũ. Reliqua victus ratio è capi. de inflammatione renum petenda est. Cæterùm quantùm ad medicamentorum rationem attinet, primùm omnium aluus leni infuso clystere subluatur, & post stercorum eductionem oleum chamæmelinum, anethinum, aut in quo semen lini, vel althæa, fuerint incocta in intestinum solatij, & leniendi doloris gratia, iniiciatur. Et si nihil aliud prohibeat, confestim in morbi principio sanguis detrahendus est, ex Aetij, & Pauli decreto. Verùm quæ vena secari debeat, ambo subticuerunt. Circa quod id exequendũ esse censerem, quòd vbi multa sanguinis copia redundarint, & vires copiosam venæ sectionem haudquaquam ferre possent, potissimùm in morbi principio, internam cubiti venam secare tutius erit, reuulsionis duntaxat gratia, postquam eodem die, aut saltem sequenti poplitis, aut tali vena, perpetuò rectitudinem seruando tutius secari poterit euacuationis gratia cũ deriuatione. Nec obstat Galen. documentum lib. de cur. ratione per venæ sectionem, & 13. met. vbi in inflammata vesica poplitis, aut tali venam incidẽdam esse præcipit, namq; vbique locorum supposuit vires adeò esse robustas, vt per vnicam venæ sectionem ferre valeant, tum auersionem, tum euacuationẽ, vel (vt rectiùs dicam) euacuationem cum auersione simul, quo casu neque nos aliter exequendum esse fatemur: sed vbi vires (vt diximus) ferre tantam non valeant sanguinis euacuationem, tunc tutiùs esse audacter asserimus priùs cubiti venam è directo sitam internam secare, & demum eam, quæ poplitis, aut tali. A venæ sectione in decoctum seminis lini, fœnugræci, in hydrelæo pauco addito aniso, aut dauci semine insidere ægrum facito, admoneatúrque æger, quo in dicto decocto desidens mingat; & si imbecilla fuerit vesica ad expellẽdam vrinam

Vesicæ inflammatæ signa. *Lib. 3. cap. 45.* *Lib. 11. c. 25.* *Prognostica.* *Curatio.* *Locis citatis.* *Venæ sectio.* *Li. de cur. rat. per venæ sect. ca. 18.* *13 meth. c. 11.* *Topica.*

ægrum ipsum, aut aliquem ex astantibus scitè, ac placidè pectinem premere oportet, neque id vltra modum, ne dolor inde intêdatur, vt inquit Aetius. Deinceps vesicæ locos irrigato ex oleo chamæmelino, anethino, seminis lini, aut eo in quo althæa fuerit incocta. Itê fomenta adhibeantur per aquam & oleum in vesicis semiplenis admota, aut spongiis: & vbi hæc non suffecerint, cucurbitam circa pectinem, aut pubem vnà cum scarificatione affigemus. Quòd si neque sic medicamentis malum cedat, præstabit papaueris calicem, simul cum oleo incoquere, & adipem anserinum, & gallinaceum in ipso oleo eliquatum simul infundere, vt eidem Aetio visum est, qui etiam Rufi auctoritate, vehementioribus existentibus doloribus, opiatis medicamentis vtitur ex opio, modica myrrha & croco composito medicamento, lanæque illito, ac in podicem indito. Similiter cataplasmatibus vtendum esse cêset ex cruda hordeacea farina, capitibus papaueris, hyoscyami foliis, ac modico mandragoræ succo adiectis. Si verò vrinæ suppressæ periculum vrgeat, necessariò ad catheteris vsum confugimus, non quòd affectionis molestiam tollat, sed vt vrgentem vrinæ suppressionem corrigat, & à præcipiti periculo liberet, vt liquet ex eodê Aetio, quanquam periculo non careat catheteris immissio: in viris dolorem siquidem exacuit, & inflammationem auget: mulieribus verò ipsum adhibere nihil absurdum. Breuis enim in ipsis vrinæ meatus existit, & recta situs vt citra dolorem hoc molimê admittant. At post vrinæ prolectationem, rursus ad eadem mitigatiua auxilia accedendum, vsquequo inflammatio soluatur, aut suppuretur, vt eidem Aetio visum est. Verùm vbi ad suppurationem vergat, eadem iuuanda erit cum his, quæ in aliarum partium inflammationibus ad suppurationem vergêtibus conscripsimus. Et post maturationem, si non disrumpatur abscessus, eisdem quoque naturę opitulandum erit pro eius disruptione, quo disrupto, quam præcipiemus in sequenti cap. vlceris curationem conuenientem esse in confesso est.

Loco citato. *Loco citato.* *Ibidem.*

Περὶ ἑλκώσεως τῆς κύστεως. *Id est, De exulceratione vesicæ.* CAP. XCIII.

NOn rarò etiam contingit vesicam ipsam exulcerari, quod quidem significari poterit ex his, quæ Hipp. conscripsit aph. 81. lib. 4. cùm dixit. Si sanguinem, aut pus minxerit, ac squamulas, & grauis odor adsit, vesicę exulcerationem significat. Verùm Paulus ex dolore vehementi in pube, & imo ventre, vrinæque difficultate, & ex pure, quod vbi redditum est, subsidet, squamulisque fœdi odoris, vel laminis similibus, vesicam exulceratam indicari scriptum reliquit, eodem cap. 45. lib. 3. & si eadem scabie laborat, furfuracea subsidêtia significabit, quêadmodum idem Hippoc. aphor. 77. 4. lib. decretum reliquit, cùm dixit, Quibus cum vrina crassa furfurea quędam simul exeunt, his vesica scabie laborat. Quo loco Galenus animaduertebat verbum illud, crassa, namque cum vrina tenui furfurea quędam ferri possent ex venis ipsis earum tunica affecta, vel sanguine, qui in ipsis continetur à febre ardêti perusto. Dignoscitur itaq; vesica exulcerata ex ea excrementorũ qualitate, quæ partibus adhærêtia essentiæ proprietatem obtinent. Cuius generis est id quod Græcè ἐφελκὶς, Latinè crusta seu ramentum dicitur, lamarum speciem referens Gale. auctore 1. de locis affect. cap. 1. Similiter à dolore cum positu, nam vehemens tormentum in pube, imóque vêtre sentiunt ægrotantes, ac etiam ex actione læsa, quoniam vrgebit vrinę difficultas, ex Pauli testimonio. Sed quoniam nõ satis est ad affectæ sedis inuentionem ea duntaxat symptomata, quæ in præsentia infestant, intueri, vt idem Galenus fatetur 6. de locis affectis, cap. 5. sed ex his, quæ præcesserunt, subinde definimus, ea de re id quoque inuestigari debet, vt certior dignotio fiat, num videlicet æger circa vesicæ positũ simul cum horrore, ac febre dolores præsenserit, interrogando. Cum quibus etiam indiciis nonnihil confert, si id quod excernitur, sit cum ipsis vrinis confusum, an contrà. Nam id aliquãdo quidem exactè commixtum videtur, aliquãdo mediocriter, interdum vel nullam habet mixtionem, vel quodãmodo superfertur, vel solũ excernitur. Quapropter Galen. non ab re eodem 6. de locis affectis, cap. 3. de vesicæ affectibus verba faciens, dicebat, quòd vesica suppurata solum pus sine vrina excernitur, licet citato libro, cùm de colis affectibus locibus, deprehendi manifestè, atque secerni vlcus penis ab eo quod in vesica ortũ est, pręceperit, quoniam in primo protinus exitu signum vlceris apparebit, vrinã præueniẽs, si in pene sit ortũ, quod verò à vesica egreditur, vrinę admixtũ videbitur. Nono etiam de compos. med. secundum loc. cap. 8. discerni dicebat corpuscula, quæ excernũtur ex exulcerato pudêdo, ab eis quæ ex vesica feruntur, quoniam illa statim circa primum exitum apparêt, verùm quæ ex vesica delata ipsis vrinis admixta sunt: quanquam si interea ramentum, seu pus vrinæ admixtum excernatur in vesicæ vlceribus, confestim tamen, vt inquit Paulus vbi redditũ est, subsidet, licet interim eueniat vt solum pus sine vrina etiam excernatur, vel nullã habens commistionẽ cum ea, quemadmodum sępenumero accidit in penis vlceribus: & propterea idẽ Galenus addidit, vt faciliùs vnum ab altero discernatur, quinetiã assiduè inter meiendum mordicus dolent pudendorum vlcera, præcipuè cum vel crustula, vel sordibus solutis pura fuerint: id quod in vesicæ vlceribus haudquaqaã fit, nisi iuxta collum eiusdem vlcera consistant, vt inquit Aetius. Tunc etenim mictionis têpore duntaxat, & maximè vbi mingere cœperint aut cessauerint, dolor sentitur, atque id ampliùs contingit, si vrinæ sint acriores, vt ipse inquit cap. 29. libri 11. Quare licet in vlceribus, quæ in pene fiunt, etiam sine vrinis, & pus, & sanguis exeat, vt plurimùm (eodem Galeno teste comment. aphoris. 75. 4. lib.) nihilominus & simul cum eisdem vrinis statim circa primum exitum, quandoque pus emittitur, & si cum eis nullam habeat mixtionẽ, quemadmodum de vesicæ vlceribus diximus. Sic etiam in vesicæ vlceribus euenit, interdum quòd vrinę admixtum videatur id excrementum, quod vlcera comitari solet, confestim tamen subsideat, vt inquit Paulus, idque sæpius accidit, interdum etiam, vel nullam habet mixtionem, vel quodammodo superfertur, vel solum sine vrina excernitur, vt idem inquit Galenus. Attamen vtra potiùs istarum partium fuerit exulcerata, dolor, qui in differentibus accidit locis, & proprietas eorum, quæ cum vrinis excernuntur, indicabunt, quemadmodum idem Galenus scriptum reliquit comment præcitati aphoris. 75. 4. lib.

Signa vesicæ exulceratæ. *cap. 5.* *6. de loc. aff. cap. 5.* *6. de loc. aff. cap. 3.*

Pro

Quibus indicijs distinguendũ sit vlcus vesicæ à penis vlcere.

Pro discernenda exulceratione renum, aut vesicæ, quod quidem indiscriminatim Hipp. in eodẽ apho. cõscripserat, sic dicens, si sanguinem, aut pus mingat, aut renum, aut vesicæ exulcerationem significat, aut saltem ex dolore cum positu, illud discerni poterit, vel dicas aliud esse, si pus ex vesica excernatur, eadem suppurata, & aliud si ramẽtum ex ipsius vlcere: nam primùm relatione ad alias superiores partes suppuratas, quæ per vrinam expurgari possunt, solùm sine vrina excernitur, vt inquit Gal. licet non semper, quod in aliis superioribus partibus haudquaquam euenit. At ramentum si ex eiusdem vesicę exulceratione secernatur, collatione facta ad penis vlcera vrinæ admixtum videbitur, præuenire autem cõsueuit vrinam in penis vlceribus, ac protinus in primo exitu apparere, quamuis etiam idem ramentum in vesicæ vlceribus, relatione ad alias exulceratas partes seipsa superiores, interdum vel nullam habeat cum vrinis mixtionẽ, vel quodammodo superfertur, vel solùm excernitur (eodẽ Gale. teste.) Itaque relatione ad penis vlcera, vt plurimùm vrinæ admixtum videbitur ramẽtum ex vesicæ vlceribus desidens, quia non protinus in primo exitu apparebit, aut vrinam præueniet, vt in penis vlceribus contingit. Verùm collatione ad alias superiores partes facta, vel nullam habebit mixtionem, vel quodammodo superfertur, vel solùm excernitur, vt diximus, quia neque exactè, neque mediocriter cum vrina permixtum videbitur, sed vel nullam, vel exiguam cum vrina mixtionem habebit.

Vlceris vesicæ alia signa.

Cęterùm cùm vesicæ vlcus morbus sit in soluta continuitate, tum ex iam dictis, & etiam ex his, quę dicemus, dignosci poterit. Propterea omni tempore dolor acutus comitatur ægros, maximè verò mictionis tempore, & excretionis puris: assiduè etiam decumbunt, & neque erecti stare possunt, neq; reclinati quiescũt ægri, siquidem dolores acuti sunt, & vlcera iniucunda, partim quòd vrina assiduè ea contingat, partim quod ea natura acris existat, neque quamuis plurima excernatur, vniuersa vesica vacuari potest, sed semper ex vrina quidpiã in ipsa relinquitur, quod continuè vlcera contingit, vt ait Aetius, & siquidem sordida fuerint vlcera, fæculenta, vt idem fatetur, simul excernuntur, & mucosa, & quæ crassam subsidentiam ad modum farinæ habent, aliquando autem & pelliculæ tenues ad modum foliorũ, & lamarum, cum vrina excernuntur. Si verò serpendo depascant vlcera, subcruenta excernuntur, & saniosa, & fœtentia: adhæc accedunt vrinæ emittendæ difficultas & pudendi arrectio, & petulantia, & dolor non solùm cùm vrinæ meatus fuerit affectus, sed etiam cùm tale quidpiam in profundo existat.

Loco citato.

Si in eius cauitate, seu ceruice fuerit exulceratio, signa.

Atqui cognosces num in profundo, siue iuxta vrinæ meatũm sit affectus, ex eo, quòd si in amplitudine sua vesica sit affecta, dolor circa pubem consequitur. Si verò iuxta collum vesicæ vlcera consistant, tempore mictionis tantùm, & maximè vbi mingere cœperint, ac cessauerint, dolor sentitur, atque id amplius contingit si vrinæ sint acriores, vt superiùs dictum est, ex eiusdem Aetij testimonio. Contingit autem ipsam exulcerari, aut propter præcedentem abscessum, aut ob tuberculum, quod præcessit, aut ex ruptura, seu ob fluxionis rosionem, aut alia simili quapiam causa, ex eodem auctore. Quomodo autem diuersæ iam dictæ causæ discernãtur, ex propriis earundem indiciis promptè percipies. Omnes autem ferè qui vesicæ vlcere laborant, ab indesinẽte dolore, febribus, vigiliis, & colliquatione perimũtur, alij quidẽ citiùs, alij tardiùs: & propter hoc ipsum, & quoniã neruosa est vesica ipsa, insanabilia vt plurimùm ei⁹ vlcera existunt: periculiosiora autem sunt, quæ ex erosione sunt orta & modica spes est ea restaurãdi, vt eidem Aetio visum est.

Prognostica.

Verùm vlceribus existẽtibus in eius ceruice, quoniam nõ neruosa eatenus, & exãguis est, veluti eius cauitas, sed carnosa, haud ita periculosiora sunt, neque ad cutationem difficillima, queẽadmodũ de eius discissione com. aphoris. 18. 6. lib. Gale. sentiebat. Qua de re tum propter hæc vlcera, tum etiam quoniam sæpe præter expectationem quædã eueniant cura aggredienda erit, per quam si nihil aliud, certè accessorij dolores minuentur, vt etiam apud Aetium legitur.

Curatio.

Primùm igitur æger vt decumbat persuadendus est, & in lecto qui etiam toleret, idque maximè si febres simul adsint: deinde remedia intermittentibus febribus adhibenda sunt, maximum verò id fuerit lactis potus: neque scio, an post vllum aliud remediũ secundo loco id sit habẽdum, nam & asperitates lenit, & exulcerationes eluit, aliasq; affectiones extergit, vt ex eodem Aetio liquet.

Lactis potus.

Eligatur autẽ lac asininum præsertim, aut caprillum pauco adiecto melle rosaceo. Reliqua victus ratio seruanda erit, prout capite de vlcere renum instituimus, adeò vt ex ea vrina acris nõ fiat, & propterea mordeat, ac irritet vlcera.

Reliquorũ medicamentorum ratio.

Quod ad medicamentorũ aliorum rationem attinet, illud primò animaduertendum erit, quòd vbi ob humorum acrium fluxionem exulceratio fiat, iidem primò præparandi, ac purgandi sunt, deinde ad vlceris curationẽ deuenire. Similiter si cum inflammatione, aut vehementi dolore vlcus complicetur, primò namque eisdem affectibus obuiãdum erit, deinceps vlceris curationem aggredi. In quem vsum in vesicam mulsa dilutissima infundenda est, vel lac cum pauculo mellis, aut cum cucumeris semine, seu candido oui liquore, cum pompholyge, vel similium medicaminũ aliquo, ex Pauli sententia. Sit autem lac asininum pręcipuè, aut caprillum, cum quo mellis rosacei pauxillum adiicere poteris, vel decoctum paretur ex hordeo non decorticato, plãtaginis foliis, ac radice glycirrhizæ, cui paululũ mellis, aut mellis rosacei admisceto: & si acrimonia cõsequatur, optimum amylum addendum erit, aut seminis althææ, maluarũ, cucumeris, vel fœnugræci cremor: interim etiam, & seminis papaueris. Et vbi eadem vlcera sordida fuerint, magis quę repurgandi vim habent pharmaca infundenda sunt, augendáque mellis, aut mellis rosacei quãtitas, mordacitatis etiam tempore instante. In intestinũ quoque per sedem ptisanæ succus infundẽdus est, & seminis lini succus, & cucumeris semen decorticatũ tritũ cum lacte, rosaceo oleo ad singula instillato. At si exulceratio pascendo serpat, subadstringentibus medicamentis ab extra adhibitis vtendum est, atque his quidem calidis actu, vt ob calorẽ quidem partes circum dolitantes leniendo iuuent: ob potestatem autem ipsorũ vicinos locos exulcerationem depascere prohibeant, sunt autẽ hęc vua passa, palmæ, gallæ, malicoriũ, alumen, acacia, hypocistis, & similia. Singula autẽ ex his aut palmis excipiantur, aut cataplasmatis ex loliacea farina; decoctio autẽ fiat in posca, vt pręcipit idem Aetius. Similiter etiã in vesicam infundatur lac recens mulctum, per se, aut cum amylo, rosaceũ optimũ recẽs, tepefactum.

Cùm

Cùm verò repurgata fuerint vlcera, adiuuare oportet, quò ad cicatricem perducãtur, atque id per insessus adstringentes, & eiusdem facultatis epithemata: in quem vsum emplastrum ex ouis, hordeo vsto, & cadmia, tripla eorũ parte cum cerato myrteo, aut rosaceo contemperata commodè superponitur. Nec minùs confert si medicamẽtum ex amylo, sarcocolla, & cerusa, pauxillo oleo rosaceo, & cera additis, & cum lacte dissolutum iniiciatur in vesicam, generosiúsque euadet, si vstum plumbum, ac thuris corticem adiicias. Cæterùm si ad multum tempus exulceratio perseueret, quemadmodum in plerisque fieri consueuit, tunc sanè exacerbationes, & interualla, siue remissiones ęgros apprehendunt, quare in exacerbationibus quidem cataplasmata, & fomenta & irrigamenta leniendi vim habentia adhibeantur. Remissionis verò tempore, ductu ad destruendum malum apto vtendum erit, quemadmodum ab eodem Aetio decretum est, neque alia ratione vesicæ scabies curabitur, quàm simili victus ratione, ac medicamentis detergentibus, atque exsiccantibus citra morsum.

Περὶ γονοῤῥοίας. *Id est, De seminis profluuio.*

CAP. CIIII.

QVEMADMODVM omnia corporis nostri excremẽta duobus modis vacuantur, interdũ enim à continentibus ipsa corporibus excernuntur, interdum sponte profluũt, eò quòd ob imbecillitatem ab ipsis corporibus cõtineri non possunt, ita quoque de semine dicendum est, Galeno auctore sexto de loc. affe. c. 2. quanquam semen ipsum à reliquis differat excrementis, vt quę inutilia sint, ipsum verò vtile, ex omnium philosophorum, ac medicorum consensu. In omnibus igitur excrementis vt excernere tempestiuè, ita continere cùm oportet, naturæ officium est. Fit autem secretio aperto fluxionis meatu, ac reliquo conceptaculi spatio, & contracto, & ad apertũ iam meatum quicquid in continente spatio continetur, impellente. Retentio verò fit cùm clausus permanet meatus, & contentum à continente haudquaquam impellitur, sed contra comprehenditur, atque retinetur. Hoc modo in his, qui integra valetudine degunt, contenti humores in cauis instrumẽtis naturaliter, & excernuntur, & retinentur. At in illis, qui præter naturam se habent, retentio ob excretricis facultatis imbecillitatem, excretio verò ob retentricis infirmitatem euenit, aut ob aliquam dispositionem, quę haud secus quàm naturalis ipsa excretoria vis partes mouere possit. Hoc itaque vitium circa seminis excretionem sæpenumerò contingit, quod à Græcis γονοῤῥοία, à Latinis seminis profluuium appellatur, nomen si quidem compositum ex γόνη, quod semen genitale, & ῥεῖν, quod fluere significat, quasi genitalis seminis profluuiũ dixeris: semen autem modò γόνη, modò γόνος, à Græcis nominari solet, vt liquet ex Galeno citato li. sexto de locis affectis, cap. vlt. Est autem (vt ipse inquit) affectus hic seminis excretio inuita, quam etiam inuoluntariam nominare licet, sed manifestiùs dixeris seminis esse assiduam excretionem, cole haudquaquam extento, quam descriptionem confirmauit Aetius cap. 33. libr. 11, cùm dixit, profluuium seminis excretio est eius præter voluntatem citra pudendi tensionem: & Paulus cap. 55. libro tertio, asserens, quòd seminis profluuium est inuita, ac præter voluntatem excretio, quæ cõtinuè naturalibus non intentis ex retentricis naturæ facultatis imbecillitate prouenit, quòd sine venere, sine nocturnis imaginibus sic fertur, vt interposito spatio tabe hominẽ consumat, Celso auctore cap. 21. lib. 4. Cùm autẽ in spermaticis vasis succus hic spermaticus congeratur, & propterea flexus multos instar capreolorũ quorundã variè implexorũ retinuerunt, vt diutissimè, qui ad testes ferũtur, sanguis, & spiritus detineantur, ac concoquãtur, idque clarè cernas eum inspicies, qui in primis flexibus habetur humorem adhuc sanguinem esse, in sequẽtibus deinceps magis, magisque albescere, quoad in omnium postremis totus albus omnino fuerit redditus, qui flexus postremi in testes terminantur, quíque iterum cùm laxi sint, & cauernosi, humorem, qui in vasis cœptus erat concoqui, excipientes, & ipsi rursus perconcoquunt, vt liquet ex Galeno 14. de vsu partium cap. 10. Propterea non ab re in hac affectione sola vasa spermatica affici manifestum est, vt citato loco legitur, & sexto etiam de locis affectis, cùm dixit, Igitur gonorrhœa instrumẽtorum seminis affectio est, non pudẽdorum, quæ seminis genitalis via sunt qua excernatur. Id etiam confirmauit Aetius paulò ante citato loco: in ipsis namq; & generatur, & cõtinetur naturaliter genitale semẽ. Quod verò symptoma sit in genere excretorum immodicè, tertiò de cau. symptom. cap. 4. à Galeno scriptum est. Atqui dignoscitur ex eo, quòd semen profluẽs aquosum, ac tenue existit: excernitur etiam citra appetentiam coëundi, & vt plurimùm citra sensum, quandoque verò cum voluptate quadam promanat, corrumpitur etiam sensim vniuersum corpus, ac gracilescit, præsertim circa lumbos, Aetio teste. Os quoque ventris quibusdam resoluitur, & toto corpore non solùm relaxantur, imbecillíque fiunt, sed etiam sicci, graciles, pallidi, cauisq; oculis cernuntur, vt colligitur ex Galeno sexto de sanitate tuenda. Consequitur autem seminis profluuium ad retẽtricis in vasis seminariis facultatis imbecillitatem, vt inquit Aetius, seu potius resolutionẽ eiusdem facultatis, ex Galeni testimonio, quam facultatem imbecillam reddere possunt excedentes omnes intemperaturæ, præsertim humida, aut calida, seu quę ex his conflatur. Id verò ex propriis earundem intemperierum signis distinguere poteris, simul cum totius corporis natura, ac præcedente victus ratione. Interim autem contingit quòd à copia ipsius seminis eandem retentricem facultatem vasorum seminariorum grauante, vt semen ipsum retineri haudquaquam possit, & sic inuolũtariè excernatur. Coaceruatur autẽ talis seminis copia eis, qui venerem exercere consueuerunt, & crebriore vti concubitu, demum verò cõtinentius, & purius, innocentiúsque degant, vt refert Alexander cap. 9. lib. 9. Interdum autem ex seminis acrimonia, ac tenuitate, adeò vt eam continere non possit eadem contentrix facultas, etiam excitatur seminis profluuium: id quod ex seminis colore, ac substãtia, quoniam biliosius, atque tenuius apparebit, indicabis. Ad hæc prægressæ causæ, tum victus, tum superior vita illud manifestabunt, necnon mordax, atque præcalidũ inter emittendũ semen sentiunt. Verùm magna ex parte ob retẽtricis facultatis imbecillitatem eorũdem vasorum seminariorum propter aliquam intemperiem gonorrhœa excitatur, eodem Alexand. auctore. At quoniam euenit interdũ quòd

inuitis

Quomodo expulsio, & retẽtio naturaliter fiãt eorum, quæ in cauis instrumentis cõtinẽtur, Quomodo in his, qui præter naturam se habent.

Seminis profluuiũ quid sit,

Quæ pars afficiatur in seminis profluuio. 6. de loc. affect. cap. 5.

Quis affectus præter naturã sit.

Loco citato.

Causæ. Aët. li. 11. cap 33. Gal. 6. de loc. affect. cap. 5.

Lib. 9. c. 9.

inuitis quoque semen excernatur non ob retentricis facultatis infirmitatem, sed ob aliquam dispositioné, vt diximus, quæ haud secus quàm naturalis ipsa excretoria vis partes mouere potest, propterea id quoque dignoscendum erit: quanquam alia quędam differentia gonorrhϾ existat hæc, contrario modo eueniens, quàm ante dicta. Nam illa cole haudquaquam extento (vt diximus) prouenit, quãdo videlicet ad retentricis facultatis imbecillitatem refertur, hæc verò rigido, seu tento quodammodo pudendo fit, & velut conuulsio quædam est Galen. teste secundo, de causis symptomatum, cap. 2. Excitatur verò cùm quasi conuulsioni quid simile instrumenta patiuntur, vt ipsemet testatur tertio de causis sympto. cap. 4. Euenit autem vbi aliquis vel comitiali morbo, vel conuulsione violenter irruente fuerit correptus: quamuis haudquaquã absurdũ fuerit in seminariis vasis, & quidem solis aliquãdo eiusmodi dispositionem excitari, quando videlicet conuulsioni aliquid simile patiantur, quod idem Galenus confessus est præcitato libro sexto de loc. affe. ca. vlt. quemadmodum alias quoque partes aliquãdo videmus vt manus, aut pedes, aut digitos cõuelli, modò simul cũ vniuersi corporis cõuulsione, modò ipsis solis affectis. Percipies autem hanc differentiam gonorrhϾ, licet ferè impropriè gonorrhœa dicatur (ea propriè, & verè existẽte, in qua cole haudquaquam extento semen præter volũtatem emittitur, vt diximus) quoniam rigido, seu extento pene, licet inuoluntariè semen emittitur, & vbi citra morbum comitialem, aut aliam vniuersalem cõuulsionem id fiat, nullum dictarum aderit affectionum indicium, sed ipsa vasa seminis duntaxat conuulsioni similem dispositionem patiunrur, quæ dispositio nõ alio modo generari poterit, quàm conuulsio quæuis alia particularis, potissimùm autem à flatuoso spiritu ortũ habet. Cæterùm seminis profluuiũ licet in omnibus ætatibus oriri possit, maximè tamen contingit pubertatem trangressis citra decimumquartum annum, vt inquit Aëtius: quod item nõ solùm viris, sed & mulierculis accidit, licet in fœminis ægrè tollatur affectio, vt ipse refert. At quòd mulieribus tale vitium excitetur, lib. secundo de semine, cap. 1. testatur Galen. exemplo mulieris, quæ vteralibus morbis vexabatur, cui in vuluam priùs deinde ex ea foras, & copiosissimũ, & crassissimũ semẽ effluere visum est, tale autem collectum erat, propterea quia diu vidua permanserat, tempore autem, quo ipsum emittebat lumborum, manuũ, & pedum distentiones quædam eandem inuaserãt, adeo vt conuulsa esse videretur, vt ipse inquit. In vniuersum autẽ pro seminis profluuij curatione refrigerantibus, atque exsiccantibus, cũ cibis, tũ medicamẽtis vtẽdũ est, & potissimùm in quibus & seminis copia, & facultas retẽtrix infirma est, vt testatur Alex. quoniam cura huius affectionis cõmunis est cum ea, quæ in omni fluxione adhibetur, Aëtio auctore: & propterea (vt ipse inquit) vniuersam victus rationẽ resiccatoriã, & adstringentẽ cõstituere oportet, & similibus quoque medicamentis vti. Aër itaque eligatur ad siccũ, atque ad frigidũ vergẽs, somnus sit moderatus in cubili frigido, nõ valde molli: decubitus vt plurimũ fiat in latus dextrũ, vel sinistrũ, vitata forma supina, ne lumborũ arterię inde supercalfiant, quibusdam etiam herbis arefactis substratis, quales sunt portulaca nymphæa, solanũ, vmbilicus veneris, lactucę rosæ, ac viticis folia, & reliqua huiusmodi. In quiete quoq; circa initia taliter affectos asseruare oportet, nã post prima morbi tempora exercitijs ægros committere cõuenit: quibus totũ corpus partésque affectę cõfirmãtur, vt Paulus testatur. Alui excremẽta quotidie excernãtur natura, vel arte, lenibus videlicet clysteribus. Abstineant quoque á spectaculis, & lectionibus, quæ venereæ rei vsum in memoriam reuocare possunt, quinimò omnem de rebus venereis cogitationem excludere oportet, Aëtio teste. Quod ad cibos attinet, paucis vtendũ est, atque eis, qui ægrè corrumpuntur, & difficulter permutantur, ac resiccandi vim habeant, vt idem Aëtius testatur. Vitãdi autem sunt flatuosi, ac etiam valde calidi, nã velut semen generant cibi, qui bene nutriunt, & flatuosi sunt, ac totis substantiis familiares, & medicamẽta flatuosa, & calida, ita extinguunt ipsum desiccantia, & refrigerantia omnia, quæve totis substantiis sunt cõtraria: etenim quæ refrigerare sunt nata, tũ edulia, medicamenta semen cogentia, incrassantia, stabile reddentia, vim habẽt ipsum supprimentem, nõ autem corrumpẽtem, velut est lactuca, blitum, atriplex, cucurbita, mora, cucumeres: quæ verò resiccant, prorsum ne esse quidem semen permittunt, vt nymphæa: & etiã si calida sunt natura, velut ruta, quemadmodum Gal. lib. quinto de simplic. med. facul. ca. 21. scriptum reliquit. Qua de re vbi tenue, acre, ac biliosum semẽ, quod emittitur, fuerit infrigidantibus, magis quàm resiccantibus tum cibis, tum medicamentis vtendum erit: nam hi contemperantia, refrigerantiaque exigunt, vt genitura sensim crassior, & tẽperata reddita nõ ampliùs effluat, cum prædictis autem cibis viticis, ac canabis semẽ præsertim tostum, rutæ item semẽ, ac folia lactucæ semẽ cauliculi, nymphææque radix, ac semen præbenda sunt. Potus sit aqua frigida, præsertim pluuialis, vel pro communi aqua, ea in qua ferrũ sæpe extinctum fuerit, præbeatur, auctore Aëtio. A vini potu, potissimùm multo, ac acrium rerum vsu abstinẽdum est. Mox quoque quod ad medicamẽtorum rationem attinet citra lumbos, & pubẽ medicamẽtũ ex rosaceo, maximè ex omphacino apparato, ac pauco vino cũ linteis lineis sæpius applicari debet. Similiter si in melino, aut œnanthino oleo, pauco vino addito madefiant: neque ineptæ erunt, si spõgiæ posca imbutæ adhibeantur, dein cataplasmate vtare ex palmulis, malis, acacia, hypocistide œnanthe, rhoe, & similibus: necnon insessibus vtendum erit ex lentisci, rubi, myrti, & id genus aliorũ in vino austero, siue diluto, aut etiam ipsa aqua decoctis ex communi consensu Pauli, & Aetij. Quanquam vbi ob seminis tenuitatem, atque acrimoniam fiat tale profluuium, etiam temperatis balneis vti conuenit, vt Alexand. visum est: quinimò ad frigidę lauationem confugere non inconuenit, maximè si medicamentaria qualitate aqua prædita sit, velut sunt in albulis aquæ sapore subsalso, & tactu lactei teporis, ex Aetij testimonio: in quẽ vsum magnopere cõmendo naturale balneũ puteolorũ, quod vulgus balneolum appellat, modo eius actualis caliditas fuerit tepida aut infrigidetur. Per interualla etiã vnguenta adhibenda sunt, eáque componenda ex cera, & rosaceo, succo aliquo adstringẽte, aut refrigerãte adiecto. Succi verò apti sunt, succus semperuiui, solani, vmbilici veneris, sãguinariæ, nymphęę, portulacæ, lactucæ, & alij huiusmodi. Verùm ab assiduo eorũ, quę vehementer refrigerant, vsu, tum in

Marginalia: *Alia differentia seminis profluuij.* — *Causæ.* — *Signa.* — *Prognostica.* — *Li. 11. c. 33* — *Curandi methodus.* — *Li. 9 c. 9* — *Loco citat.* — *Victus ratio.* — *Lib. 3. c. 55* — *Citato loco* — *Loco citat.* — *Medicamentorum ratio.* — *Loco citat.* — *Citato loco*

his quæ forinsecus apponuntur, tum etiam in his, quæ per hos exhibētur, cauere oportet. Intus quoque sumenda sunt quæ semen extinguunt, veluti vi ticis semen torridum, aut folia, seu flores, similiter canabis quoque semen, aut lactucæ seu nymphææ semen, & radix, quæ cum vino nigro austero in potu exhiberi debent, ex Tralliani sententia. Vel ex aqua bibenda præbeantur, præsertim in qua ferrum sæpè fuerit extinctum, aut in qua fuerint decocta portulacæ, seu sanguinariæ folia, iis potissimùm, in quibus semen biliosum, ac acre reperitur: quibus etiam confert corticem radicis alicacabi cum eadem aqua bibendum exhibere. Valet quoque pecu liariter ad hoc non solùm temperamento, sed tota ipsius substantia, licet calida sit ruta, (vt idem Alexander inquit) nanque ea comesta semen coagulat, & corrumpit, vt refert Aëtius. Optimum quoque censetur (vt liquet ex eodem auctore) laminam plũbeam lumbis supponere tum eorum, qui in somno, tum qui aliàs semen profundunt, multum enim refrigerare consueuit. In his verò, qui plumbi duritiem ferre non possunt, ex prædictis herbis refrigerantibus quædam arefacta substernantur: quibus etiam viticis folia, rutæ, ac calaminthę commisceãtur, maximè verò & rosæ, prosunt enim hæc citra renum læsionem, nam vehementer refrigerationes eorum, quæ lumbis subduntur, renes iniuria afficiunt, vt ipse inquit: quanquam ante eum Galenus non modo hæc, sed nonnulla alia, quæ conscripsimus medicamenta sexto de sanitate tuenda, cap. 14. scripta reliquerit: quo loco etiã assiduum vsum seminis viticis, ac etiam rutæ pro cibo commendauit, idque magnoperè conferre cuiusdam experiẽtia comprobauit. Nos verò tanquam experientia combrobatata, quibus vti consueuimus medicamenta quædam cõscribemus, inter quæ syrupus est qui recipit sanguinariæ, acetosellæ, plantaginis, cuiuslibet P.j. portulacæ, capreolorũ vitis, vmbilici veneris, & rubi ana manip.j.s. myrtillorũ, seminum coriandrorum præparatorum, ac seminum papaueris albi, singulorum vnc.s. foliorum lactucæ, florum nenupharis, boraginis, & violarum ana manip. s. foliorum rutæ, viticis mẽthæ, ac calaminthæ siccorum ana drachm. 4. bulliant secundum artem in aqua pluuiali quantum satis sit, de qua recipe li.iiij. deinde succi rosarum rubearum, granatorum, & pomorum acidorum ana lib.s. adiicito, & cum saccharo, exiguóque aceto fiat syrupus, quo vtatur æger, sæpiùs singulis diebus vnc. 2. vel. 3. absorbens. Item pastilli hoc modo confici poterunt. Recipe seminis rutæ, agni casti & vrticæ ana scrup.s seminis lactucę, portulacæ, plantaginis, & papaueris albi, singulorum scrup.j. seminum coriãdrorum præparatorum, & canabis torrefactorum ana grana iiij. diacalaminthæ drac. 2. cornu cerui vsti, seminis rosarum, santalorum, & corallorum rubeorum ana grana vij. seminum melonum dra. 3. sacchari dissoluti in aqua rosarum, quantum satis sit, formentur pastilli, quorum vnum cum pauco vino rubeo adstringenti, aut pauca aqua, in qua sæpiùs ferrũ fuerit extinctum, aut etiam eisdem simul permixtis assumant pro qualibet vice. Vnguentum etiam, quo vti cõsueui, tale est, Recipe olei rosacei, omphacini, cytoniorũ de neneuphare, & myrtini ana vnc.j. cremoris seminis lini, & seminũ cytoniorum extracti cum aqua rosacea ana vnc.s. foliorum rutæ, agni casti, & menthæ siccorum ana drac. s. succi polygoni, portulacæ, & semperuiui ana vnc.j.s. pulueris corallorum, & santalorum rubeorum, sanguinis draconis, & boli armeniæ. ana drac.j. ceræ quantum satis sit, & aceti parum misceantur, & fiat vnguentũ. Verùm vbi rigido, seu intento pene seminis profluuiũ fiat, si propterea quòd modo comitiali, aut alia vehementi conuulsione æger laboret, eueniat, his opi tulandum est cum his medicamẽtis quæ prædictas affectiones curare valẽt, quorum copiã propriis capitibus studiosi reperient. Neque tamẽ prætereundum circa lumbos, & pubem prædicta medicamẽta adhibere. At si particularem quampiam dispositionem conuulsioni similem seminaria vasa patiantur, & propterea seminis profluuiũ accidat, iis, quæ sequenti cap. de priapismo dicemus, vtendum erit, potissimùm si ex flatuoso spiritu eadem in eis excitetur affectio, quãquam lẽtium decoctum in potu sumptum, præter id, quod semen extinguat, membri etiam tentiginem remittere, ac sedare valeat, vt quidam aiunt, ex Aëtij testimonio.

Aet. li. 11. cap 34. — *Lib. 11. c. 34.*

Περὶ πριαπισμοῦ καὶ σατυριάσεως.

Id est, De priapismo, & satyriasi.

CAPVT. CV.

INTER multa adeò, atque admiranda instrumenta, quæ ad generis propagationẽ à natura sunt comparata, nihil minùs admirabilẽ constructionem inspicias ipsius pudendi, seu colis: corpus siquidẽ neruosum, cauũ, seu cauernosum & durum, ex osse quidem emergẽs, nõ aliter quàm reliqua alia ligamenta, eo duntaxat ab eis discrepans, quòd cauum, atque cauernosum sit, & propterea quòd eius vtilitas ita flagitabat vt 15. de vsu part. ca. 12. & 13. à Gal. scriptum est, cùm nãque libidinis impetu quispiam stimulatur volẽtibus nobis pudend.im ipsum intendi debebat exactè, nedum coitus causa, sed vt semẽ quam longissimè ab eodem iaculetur, propterea eius essentia talis est, qualis in nulla alia nostri corporis parte est videre: neruosum siquidem corpus existens (vt diximus) ac omniquaque fistulosum & durum, excepta ea parte, quam glandem vocant: distenditur autem protinus vbi ad coitum animal insurgit à naturali facultate, quæ illum attollere potest, nam eas actiones, quarum gratia à natura partes institutæ sunt, protinus ab initio citra doctrinam aggrediuntur, cùm vsus requirit, eodem Gal. auctore sexto de loc. affe. c. 5. Verùm cùm sic extensus fuerit à vaporoso spiritu ab arteriis influente, in tumorem attollitur, atqui à spiritu in tumorẽ ipsum attolli manifestè patet, iis qui celeritatẽ eius, & cùm intumescit, & cùm iterum residet, perpendunt, spiritu eodẽ modo eius extensionem sequẽte, quemadmodum pulmo thoracem, ob eam quam habet ad motum ipsius seque lam. Et ob hanc rem replentis fistulosum neruum spiritus vim, cùm ad coitum irrumpit animal, non ad arterias propriè referre debemus, sed ad eiusdem nerui propriam actionem, quæ ex propria eiusdem partis essentia proficiscitur, vt liquet eodem sexto de locis affectis, cap. vltim. etenim probabile est vniuersi corporis arterias eandem habere actionem, quippe cum eodem tempore totius animalis omnes inter sese similiter producãtur. Itaque haudquaquam par esse videtur, vt arterię pudẽdis insertæ aliam quampiã habeant facultatem pręter eam, quã antea in toto corpore habebant, nisi quòd ampliora sint ipsis quàm cæteris arteriis ora, & quidẽ iure

iure optimo ad celeritatem sequelæ, ad id quod euacuatur, sic præparata: semper enim natura quod vnicuique actioni vtile est, vndiquaque explere videtur. At quoniam quandoque euenit, vt nullo præcedente ad libidem stimulo, atque desiderio, talis fiat pudēdi, seu colis extensio in longitudinem, atque circulo quoque totus augeatur, propterea affectus quidam excitatur, qui à Græcis πριαπισμὸς, Latinè quoque priapismus dicitur, deducta denominatione à priapo, quem ita finxerunt, atque pictura descripserūt homines, quasi ei suapte natura huiusmodi coles esset, eodem Galeno auctore citato libro sexto de locis affectis, quem sectatus est Aëtius cap. 32. lib. 11. Est autem affectus hic (vt eidem Aëtio visum est) tentigo pudendi, atque auctio in longum & spissum, citra rei venereæ appetentiam, ex caliditate quadam acquisitia cū inflāmatione quadam, & dolore locorum consistens. Paulus quoque capit 57. libri tertij, priapismum esse firmum genitalis incrementum, quod in longum, latumque intumescit citra veneris appetentiam, fatetur. Galenus autem citato loco priapismum esse dixit, cùm coles & in lōgitudine, & circulo totus augētur nullo stimulante ad libidinem, aut desiderio, aut atquisitio calore, vt quibusdam accidere consueuit, qui supini decumbunt. Verùm breuiori compendio (vt ipse inquit) dicere poteris, priapismum esse permanentem colis, aut auctionem, aut tumorem: & nonono de compositione medicamētorum secundum locos, capit. 9. ait, Priapismus est auctio pudendi stabilis in longitudinem, ac orbem tumefacti citra rei venereæ appetentiam, consulto autem ab eo addita sunt verba illa, aut acquisititio calore, nam vbi ob supinum decubitum calfacti sunt lumbi, adeò vt coles extendatur, etiam nullo stimulante ad libidem desiderio, haudquam priapismus dicitur, sed par est (vt idem Galenus inquit) vt calfactis lumbis, & arteriæ etiam calidiores reddātur, & propterea magis pateant earum ora, quamobrem non exiguam tunc spiritus essentiam in fistulosum neruum effundant, qui paulatim impletus colem extēdit stimulāte ad libidinem ipso calore ob spinū decubitum acquisito: attamen neque firmū neque stabile tale incrementum erit. Quòd si cum eodem colis tumore, seu augmento eiusdem colis palpitatio contingat affectum non ampliùs priapismū, sed satyriasim appellare consueuerunt, vt liquet ex Paulo cap 56. lib. 3. Quòd verò priapismus colis, seu pudēdi affectus sit, ex Galeno patet sexto de locis affe. Ipse nanque siue præcipuo, & proprio affectu, siue secūdario, & per cōsensum afficiatur, prout diuersimodè affectio hæc generationē habet, vt dicemus: illudque cōfirmari poterit ex eiusdem functione læsa: erat autē eius functio, vt protinus stimulato ad libidinem animali, distēderetur naturaliter ab eius naturali facultate, cùm verò nullo præcedente desiderio, aut libidinis impetu, neque supino decubitu ipse inuitus distenditur, eius distentio præter naturam existit. At ipse affectus morbus est in magnitudine, seu quātitate, nam ex inflationum genere existit, vt liquet ex eodem Gale. 14. meth. met. Præter autem inuitam erectionem ipsius pudendi priapismo laborantibus dolores contingunt, quales retanaci habēt, & ij qui reliquis membris distenduntur, etenim inflatum, & distētum pudēdum ipsum conuulsionis modo afficitur, vt testatur Aetius. Atqui velut princeps causa auctionis eius, aut erectionis naturalis plenitudo existit, vel nerui ipsius fistulosi, vel arteriarum, aut etiam vtriusque cùm ex priore conditione mutantur (vt eodem sexto de locis affectis, scriptum est) ita quoque vel ob arteriarum ora immodicè patentia, vel vaporosum spiritum in fistuloso neruo ortum, hic affectus excitatur. Vtrum autem potiùs pro causa sit habendum inquirere oportet, præsertim ex iis quæ præcesserunt, & ex modo curationis, inquit Galenus, & quanquam ab vtrisque ipsum fieri posse existimauit, crebrius tamen ob arteriarum ora patientia sequi dixit: quippe cùm faciliùs sit ea distēdi, quàm flatuosum spiritum in neruo generari, experientia item, nedum ratione illud comprobauit, cùm sæpenumerò fatetur se vidisse hunc affectum excitatum ob arteriarum iam dictam dispositionem, semen autem ob ipsius nerui præcipuum, ac proprium affectum, perpetuò tamen halituosi spiritus impletio affectum hunc excitat, vt decimoquarto methodi medendi tertio de causis symptomatum, cap. quarto, & nono de compositione medicamētorum secundum locos scriptum est, ex humorum viscosis, ac crassis per moderatam caliditatem, interim genito eodem halituoso spiritu. Verùm vbi in eodem fistuloso neruo flatuosus spiritus fuerit genitus, ex continua eiusdem, quę præcessit, palpitatione dignoscitur, quemadmodum è diuerso, vbi supramodum arteriarum ora, quæ ad pudendum deueniunt, fuerint patefacta, atque propterea affatim spiritus multitudo ad ipsum colem afluat, nullum tale symptoma præcedere solet. Incidunt autem quidam in talem affectionem cum longo tempore præter consuetudinem à cōcubitu abstinuerint, si multo semine abundent, præsertim cùm non student, vt multa exercitatione sanguinis abundantia dissipetur: alijetiam, qui mali succi alimentis, ac acribus vsi sunt, atque etiam quidam vbi ante nequaquaquam cingi consueuisset, in hanc affectionē incidit cùm duobus mensibus præcinctus peregrè proficisceretur, ex Galeni testimonio. Coniiciendum itaque est iam dictis arteriarum ora nimis patefacta fuisse. Aliis, ob humorum copiam, seu vitium, & acrimoniam: aliis verò ob flatuosum spiritum, & sine ordine, & violenter vacuatum. Cæterùm exquacunque causa arteriarum ora patefiant, adeò vt affectus hic generetur, colem secūdariò, & per consensum, non autem proprio, ac pręcipuo affectu laborare consonum est, quemadmodum si spiritus flatuosus in eo fuerit genitus, ipsum propriè, ac pręcipuè affectus infestat. Incidit autem hoc vitium non sanè multis, sed iuuenibus magis, quàm alij ætatibus, vt inquit Galenus 14. methodi med. cap. 7. Neque ipsum despiciendum erit, nam ex pręcipiti perire solent, nisi confestim eis auxilium feratur, vt Aëtio teste, cùm verò moriuntur, vētre inflantur, & frigidum exudant, id quod & eis euenit, qui aliis conuulsionis modis perimuntur. Qua de re pro eius curatione, & victus, & pharmaca exhibeātur attenuatoriæ facultatis citra manifestam calfactionem, vt testatur Galenus nono de compositione medicamentorum secundum locos, ca. 9. Exhibendus itaque est victus, qui & flatui aduersetur, & siccet, ex auctoritate eiusdem, 14. meth. medend. ca. 7. abstinendúmque à cibis calidioribus, qui materiā in spiritum resoluunt, aperiúntque arterias tēdentes in pudendum, nec duntaxat ab eis abstinendum, verumetiam ab his, qui viscosum humorē pariunt,

Marginal notes: cap. citato. Priapismus quid sit. — 6. de sanit. tuend c. 5. — Satyriasis quid sit. — cap. vlt. Qua pars in eis afficiatur. — Quis affectus præter naturā sit priapismus cap. 7 — Lib. 11. c. 32. — Causæ. cap. citato. — Immediata priapismi causa. — cap. 7. 9. de comp. medic. sec. loc. cap. — 6. de loc. af. in fine. — Prognostica. — loco citat — Ratio victus.

riunt, aut multum semen efficiunt, vt Alexandro visum est: quinimò in primis morbis diebus vsque ad dies tres in inedia eos asseruare oportet: dein cibum paucum generis frumentacei, qui leniter attenuare valeat, citra manifestam calfactionem, atque omnino nihil inflantem exhibere conuenit, vt liquet ex Aëtio, eósque in aquæ potu continere, seu ea, in qua coriádri semina præparata fuerint incocta. Motu quoque, & exercitio ægri vtantur, potissimùm paruæ pilæ, ac frictione partium superiorum. In latus item decumbant, substernédaque in strato sunt ea, quæ ad seminis profluuium dicta sunt. Similiter à spectaculis, narrationibus, turpi consuetudine, imaginatione, ac commemoratione eorum, quæ ad venerem excitare queunt penitus sunt arcendi: nam qui præter victum calidum, ac humidum, quo semē rursus gignebatur, etiam à turpibus desideriis non cessarunt, hi quoque post mortem rectum, intentúmque habere pudendum deprehēsi sunt, vt idem Alexander refert. Nulli etiam Venus prodest, nisi quibus ex huius abstinentia semen abundare cōiicimus, vt inquit Paulus, quemadmodum cuidam amico Galenus consuluit, modò post seminis excretionem, postea à narrationibus, spectaculis, ac meditationibus libidinem suscitare potentibus summoperè caueret, vt ab eodem sexto de locis affectis scriptum est. Quod verò ad medicamentorum rationem attinet, priusquàm ad iam dicta medicaméta deuenias, totum corpus vacuare oportet, modo id capax vacuationis sit, ea tamen vtens vacuatione, quam cubans aptissimè sustinere possit. Et quoniam iuuenibus magis quàm aliis ætatibus hoc excitatur vitium, vt diximus ex Galen. auctoritate, ea propter his sanguinis missio præcipuè est salutaris, ceu nec ætate eorum eam recusante, vt idem Galenus fatetur citato libro 14. meth. med. cap. 7. A principio itaque statim propter dolores, & inflammationes, ab hac affectione prehensos venam secare conuenit, potissimùm si multo semine abundát, ac præter consuetudinem à venere se abstinuerint: secetur autē interna dextri cubiti vena, vtpote quę celerrimè, & plurimum ex iis, quæ principes sunt, partibus vena hæc corpus vacuat, vt quarto de ratione victus in morbis acutis, à Galeno decretum est: necnon & ab inferioribus eadem promptissimè reuellit. Verùm vbi vitiosi magis succi in toto corpore redundarint, purgatione vtendum erit, quamuis in priapismo vomitoriis medicamentis potius, quàm subducentibus aluum sit vtendum, ex eiusdem Galeni sententia præcitato libro 14. method. medend. capit. 8 & nono de compositione medicamentorum secūdum locos, ca. 9. Eandem quoque sententiam sectati sunt Paulus, & Aëtius, atqui licet ab efficacioribus purgantibus pharmacis in totum abstinendum sit, vt eidem Aëtio visum est, & potius vomitoriis medicamentis vtēdum, auersionis in contrarium gratia, attamen vbi insuetus ad vomitionem fuerit æger, aut medicamentis vomitoriis vti recusarit, leuioribus quibusdā medicamētis aluum subducentibus, quæ vicinas partes fluxione haudquaquā infestent, vti poteris, cùm neque id etiam Galenus negauit. Ea sunt nostro æuo, quæ leniédo purgāt, veluti mel aëreū, saccharū violaceū, syrup. ex pluribus infusionibus rosarum, vel violarum, & reliqua huiusmodi. Vel lenibus clysteribus aluum submollies per betæ, & maluæ decoctū pauco mercurialis succo admixto, vt refert Aëtius. Animium autem acribus, atque efficacioribus, ne inflāmationes exacerbentur, cauere oportet, tam clysteribus, quàm purgantibus medicamētis. Nec minùs cauenda sunt, quæ vrinæ ciendæ facultatem habēt, ex auctoritate eiusdem Aëtij. A sanguinis missione, seu purgatione deratū ex simplici rosaceo factum, ac cum aqua frigida subactum pudendo, & lumbis imponatur. Sic nāque quendam Galenus percurauit à venæ sectione prædictis partibus ipsum imponens: quemadmodum & alium, qui post missum sanguinem humido medicamento, quod ex chamęmelo conficitur, fuit vsus, vt liquet eodem 14. met. meden. cap. 7. Hæc eadem medicamenta super easdem partes imposita, nono de compositione medicamentorum secundum locos, cap 9. comprobauit. Alexander verò idem ceratum rosaceum cum aqua frigida, & pauco aceto subactum commendauit. Lumbis autem, quæ euidenter refrigerant, imponenda, veluti est solanū, portulaca, hyoscyamus, & semperuiuum, & necessariò etiam coles, & intercapedo inter anum & pudēdum ex aliquo leniter refrigerante illinitur, velut est argēti spuma, cimolia, & cerusa, si aceto, aut posca, vel aqua sint diluta, ex Pauli & Aëtij sententia. Verùm ipsi laboranti particulæ medicamentum, si ea calidior sit effecta, quod ad portionem caloris abundantis refrigeret, imponendum, sin aliter inter initia quidē omnino, quod modicè refrigeret, postea verò id necessum non est. Pari modo & quæ circa lumbos sunt particulæ omnes eiusdem facultatis medicamento sunt comprehendēdę, ex eiusdē Galeni sententia eodem 14. methodi medend. cap. 7. Valde nanque frigida, pręsertim quæ adstringunt, & torporem inducunt, cauere oportet, ne affectus difficilis ad discutiendū reddatur, vt idem inquit Alexander, præsertim vbi hoc vitium ex flatuoso spiritu in cauernoso neruo orto fuerit excitatum, nam quę siccāt, ac flatum discutiūt absque valido calore hoc modo affectis adhibenda sunt. Optimum quoque erit tum coli, tum lumbis, & intercapedini inter anum & pudendum huiusmodi medicamētum reliquis imponere. quod recipit olei rosacei vnc. j. s. chamæmelini vnc j. succi solani, aut semperuiui, seu portulacæ vnc. s. argēti spumę, & cerusæ ana dra. 2. ceræ & aceti parū, fiat vnguentum & rursus ea præbenda sunt, quæ natutali efficacia prædita per experientiam sunt inuenta, veluti est nymphææ semē, ac radix, viticísque semen, ac etiam rutę: ea nanque potui exhibēda sunt, & ruta etiā viridis obsoniis admisceatur, ac ipsum rutæ semen copiosè comedatur: non tamen è principio hoc fiat, nāque multum calfacit, sed posterius post aliorum extenuantium vsum, nymphææ autem semen, ac radix à principio præberi poterit, ex sententia eiusdem Galeni præcitatis locis. est nanque illud commune præceptum omnium fermè, quos vitiosus succus creat, morborū, quod in fine calfacientibus, & siccantibus sit vtendum: quippe hæc quod reliquum humoris est, prorsus absumūt, vt ipse inquit Amplius ea in potu exhibenda sunt, vbi hæc non suffecerint, quæ præcedenti cap. de seminis profluuio descripsimus, potissimùm quæ geniturā infirmare possunt, ac extinguere. At si prorogatur vitium, cucurbitulæ cute ferrò incisa defigēdæ sunt, præsertim si sanguinis multitudo adesse adhuc videatur, & hirudines adhibēdę etiā eo casu, vt eisdē Paulò, & Aëtio visum est. Mulieribus quoquæ hæc affectio satyriasis, & tentigo dicta accidit, ad

Marginalia: Li. 9. c. 10 — Loco citat. — Eodem li. 9. cap. 10. — Paulus li. 3. cap. 57. — In fine. — Medicamentorū ratio. — Vena sectio. — Cōmē. 24. — Purgatio. — Clysteres. — Topica. — Quæ à tota substātia conferunt. — 14. meth. c. 7. & 9. de cōposit. medic. sec. loc. cap. 9. — Satyriasis etiam mulieribus accidit.

ad quam consequitur ingens pudendorum pruritus cum dolore, ita vt mulier locis assiduè manus admoueat, atque ideò intolerabili veneris desiderio contabescat, & salsi humoris effluentis acrimoniam, ac mordacitatem percipiat, vt liquet ex Aëtio cap. 82. lib. 16. quanquam eis rarò hoc malum accidat, vt inquit Paulus cap. 56. libr. 3. Qua de re ipsis etiã à principio vena secanda est, alimentũ contrahendũ, & pubi, ac lumbis illinenda quę leniter refrigerẽt, ac cõtrahũt, vt eidẽ auctori visum est: reliqua verò ab eodem præcitato loco petenda sunt.

Περὶ ἀπράκτων μορίων.
Id est, De ignauis partibus genitalibus.

CAPVT. CVI.

NOn minùs sæui, quàm impij dicetemur, si pauperculis, qui nuper vxorẽ duxerũt, eisque potissimùm, quibus magistratus, aut regni amissio imminet, necnõ & mœstis male nuptis eorũv xoribus auxilia nõ pręberemus, cùm inefficaces ipsi in venereis congressibus deprehenduntur contrario vitio laborãtes, quàm ij qui pręcedenti affectu conflictati sunt. Quapropter pauca etiam de hoc vitio verba faciemus estque affectus hic impotentia quædam ad rem veneream exercendam, quamuis ea vti cupiant, vt ex Aëtio colligitur cap. 35. lib. vndecimo, propterea quòd ignaua, & impotentia genitalia membra habent. Afficitur autem in hoc vitio pudendum, cuius proprium munus est, vbi ad coitum insurgit animal, media eius naturali facultate, quæ ipsum attollere potest, vt protinus distendatur, velut præcedenti capit. iuxta Galeni sententiam annotauimus. Affectio autem symptoma est in genere noxæ functionum naturalium, ac eiusdẽ pudendi proprię ablatę, nã neque hi in venerem ruunt, & propterea ignaui fiunt, vt inquit Paulus ca. 58. libri tertij. Excitatur autẽ vt plurimùm, vel ex pudendorum resolutione, quæ ob frigidam aliquam intemperiem in eis exortam efficitur, vel ob seminis inopiam. Quanquã etiam ob reliquas causas quandoque excitari cõtingat, renum præsertim occasione, aut reliquarum partiũ principiũ. Atqui nos relictis huiuscemodi causis, quibus oportet cõuenientem quoque curationẽ accõmodare cũ affuerit, si affectus hic ob particularum resolutionem, vel seminis inopiam duntaxat fuerit ortus, remedia conscribemus. Cæterùm facilè quispiã percipiat, nunquid ex seminis inopia fuerit genita affectio, an propter colis resolutionẽ, cùm ex præsentibus, tum etiam ex his quæ præcesserunt, indiciis corporis naturam, temperamentum, ætatem, ac præcedentem victus rationem rimatus. Nec minùs quoque & curandi rationem inueniet. Nanque tam alimenta, quàm medicamenta, quæ ipsis conueniunt, calefacientia, & inflantia, necnon & seminis gignendi potentia prædita esse debent, ex Aëtij testimonio. etenim semen generant, cibi quidem, qui bene nutriunt, & flatuosi sunt, totisque substantiis familiares. Medicamenta verò calida, & flatuosa. Ipsum etiam prouocant, quæcunque calida sunt & flatuosa absque desiccatione, quoniam cùm seminis substãtia ex bona superfluitate generationem sortiatur, sitque etiam flatuosa, bene nutriant & flatuosa sint necesse est, quæcunque semen, aut procreare, aut prouocare possunt, ex Galeni sententia quinto de simpliciũ medicamentorũ facultatibus, cap. 22. Carnes itaque pro cibo eligantur gallinarũ, caponum, perdicum, phasianorum, sternarum, iuuenum columbarum, turdorum, merularũ, necnon reliquarum paruarum auium montanarũ, magnoperè autem perdicis oua, ac gallorum testiculi ad coitum excitãt, vt inquit Aëtius, & quoniã non solùm quod bene nutriant cibi necesse est, sed etiam flatuosi sint oportet, propterea cum eisdem, aut per se soli bulbi conueniunt, cicer, fabæ, nux pinea, vt ex Galeno liquet citato loco. Similiter competit pastinaceæ radix, ac etiam rapa, & porri, erucę tum folia, tum semen maximè agrestis, orminum, anisum, fœniculum, amygdalæ dulces, polypodes, & concharum genera, ex Aetij testimonio: vua quoque dulcis, ac recens, & erucæ semẽ tritum cum vitello oui in puluerem redactum, ac assumptum cõmendantur. Vinum bibant odoratum, rubeum, aut subrubeum, vitentque omnino aquæ potum. Infernas autem corporis partes eos exercere cõuenit, in mollibus lectis dormiant: ac legant, quæ ad coitum cohortantur. Lectionibus item, ac spectaculis huiusmodi assideant: ex eiusdem Aetij sentẽtia. Quod verò ad medicamentorum rationem attinet, multi seminis esse dicuntur scincus, & satyrion, quemadmodum simul cibi, & medicamenta sunt lini semen, & eruca, vt eodem quinto de simplicium medicamentorum facultatib. cap. 22. liquet testes vulpis sicci, triti cochlearij mensura potati, membri tẽtiginem faciunt: partes etiam renes scinci amplectentes ad tentiginem pudendorum excitandam bibantur. Similiter & maior bulbus orchis herbę, quę etiam testiculi appellationem habet, cum lacte potatus tentiginem ciet, pudendum item cerui aridum vnius drachmæ pondere cum vino meraciore præbeto, vt inquit Aetius. Compositis item medicamentis in hunc vsum vti poteris, vt mithridato, diamoscho dulci, diambra, ac diasatyrion, cuiuslibet drachm. vna, cum pauco vino odorato prębens. Vel in hunc modum medicamentum conficito, Recipe seminis erucæ, vrticæ, anisi, ac fœniculi, & pastinacę, singulorum drac. s. nucis pineę, amygdalarum dulcium ana drac. 2. piperis, cinnamomi, cuiuslibet vnc. s. ramenti genitalis ceruini, ac satyrij ana vnc. j. diambræ, seu diamoschi, vel diasatyrij drac. j. s. sacchari dissoluti in aqua mellissophylli, & rosarum quantum satis sit, fiant in morsulis ponderis vnc. j. & cum odorato vino fuluo, seu subrubeo præbeatur, ante cœnam, vel etiam manè ante prandium. Naturalia quoque continuè oleo vngantur, cui adiectum sit radicis narcissi momentum, cocci gnidij, seminis vrticæ, pyrethri, aut viticis, vt liquet ex Paulo, cap. 26. libri 1. Priuatim autem stellio cõcrematus, in pollinémque redactus magno dextri pedis digito oleo adiecto illinitur, & venus exercetur. Vbi cessare voles, digitus abluitur, vt liquet ex eodẽ auctore ca. 58. libri 3. Leporis quoque coagulum, aut leonis adipem pudendo illinito, deinde tria piperis genera cum tragacanthi succo testiculis, intercapedini inter anum & pudendum, ac lumbis illinito, ex Oribasio. Vel olei liliacei recipe, mastichini, de castoreo ana vnc. j. adipis leonis vnc. s. pirethri, piperis, cyperi, myrrhæ, ac sulphuris viui ana drac. j. moschi grana 4. misceantur, & cum cera quantum satis sit, fiat vnguentum, quo pudendum, testes, locus inter anum, & pudendum, ac lumbi illinantur.

Quid sit affectus hic.

Quæ pars in eo afficiatur.

Quis affectus præter naturã sit.

Causæ.

Curandi methodus.

Victus ratio.

Medicamentorum ratio.

Περὶ τῶν τῆς μήτρας παθῶν, καὶ πρῶτον περὶ ἐποχῆς ἐκμήνων.

Id est, de vteri affectibus, & primò de mensium suppressione.

CAPVT CVII.

IN cõstruendis animalis partibus, eis inquã, quæ ad generis instaurationẽ fuerint fabricatæ, natura non colem duntaxat, & testes, verumetiam tanquã maximè necessarium vterũ machinata est, quẽ Greci modò μήτραν, eò quod ex ipsa omnia animantia, velut à matre oriantur, quandoque ὑστέραν, quòd posterior situ sit, omnibus visceribus appellarunt, Aëtio teste, cap.j.lib.16. Cùm itaque vterus tanquã concipiendi instrumẽtũ à natura esset productus, non ab re ventri ipsum subiecit, qui locus est (tum ad vsum venereorum, tum ad semen recipiendum, & præterea ad fœtus incremẽtum, atque perfecti enixum) opportunissimus: nam ad coitum locum nullum accommodatiorem in toto animalis corpore inuenias, quoniam lõgè ab instrumentis quæ faciei insunt, sit dissitus: ad fœtus etiam augmentum opportunissimus, quòd eo loco possit sine dolore distendi plurimũ, ad partũ vtilissimus, quòd ad inferiora, & ad crura exitus fœtui sit futurus facilior, Gale. auctore 14. de vsu partiũ. *cap.3.* nec mirũ, si omnes partes, quæ sunt in viris, in mulieribus etiam reperias, tamen eo duntaxat discrepent, quòd in mulieribus hę partes, quæ ad generis instaurationem sunt fabricatæ, intus sunt conditæ, in viris autem sunt extra, nam quamuis homo animal sit omnium perfectissimum, nihilominus eo ipso rursus vir muliere est perfectior, cuius perfectionis causa calori exuperantia existit, hic enim ptimum est naturæ instrumentum. Quapropter in quibus parcior inuenitur, in his opificiũ sit imperfectius est necesse, quo fit vt admirari non liceat si fœmina mare tanto est imperfectior, quanto frigidior, vt eodem 14. de vsu partium, à Galeno scriptũ est, *cap.6.* qua etiam ratione mulier partibus genitalibus, velut & reliquis viro est imperfectior: & propterea partes eędem, quæ intus formatæ fuerunt, dum ipsa vtero adhuc gestaretur, cùm extare, & foras emicare præ caloris imbecillitate non potuissent, animal, quod conformabatur imperfectius, eò quòd vndique est absolutum, reddiderunt: nam quemadmodum talpæ oculi exprimi intus incœpti foras à natura propelli non potuerunt, ita membra genitalia fœminis intus formata in exteriorem partem nequiuerunt emergere, ob imbecilliorem videlicet, ac imperfectiorem fœminæ naturam, in eo tamẽ talpis perfectior fœminea natura euasit, quod talpæ nullam ex cæcitate vtilitatem consequuntur, fœminę verò non parum hac membrorum suorum imperfecta fabrica ad generis successionem conferunt, *cap.5.* vt ex eodem Galeno liquet lib. secundo de semine. Neque credendum est opificem partem totius generis nostri dimidiam sua sponte imperfectam, ac velut mancam fuisse facturum, nisi imperfectionem hác magna quædam vtilitas fuisset sequutura: etenim propterea quòd intus sunt conditæ partes hæ, vterus ad semen recipiendũ fœtusque generationem, ad retẽtionem hac ratione fuit appositus: fœtus item non modo ad primam sui cõstitutionem, sed ad omne etiam deinceps incremẽtum materiam postulabat, copiosam, & proinde duorum alterum ipsi accedisse opus fuisset, aut vt ipsius vtero gerentis alimentum raperet, aut vt superfluum acciperet, verùm rapere non erat melius, superfluum verò assumere non poterat, si fœmina fuisset calidissima, discuteret enim ipsum sic, & facilè exsiccaret: frigidiorem igitur eam eousque fieri satius fuit, quoad alimentum quod cõfecisset, totum discutere non posset: quod enim est frigidius ne concoquere quidem potest, quod verò calidius vt concoquere ita discutere validè potest, quod vero non ita multum à calidissimo relinquitur, & coquere satis, vt quod non amplius est frigidum, & relinquere aliquid superfluum, ceu quod non vehementer adeò sit calidum, potest. Hæc denique est frigiditatis fœminæ vtilitas, quam mox sequutura erat partium imperfectio (vt diximus) cùm ipsæ præ caloris imbecillitate foras prorumpere non possent, quod quidem commodum maximum, ac secundum est ad generis instaurationem. Hinc fit vt vterus instrumentum semini recipiendo, ac retinendo, fœtui præterea alendo, ac perficiendo sit aptum, quanquam non in omni ætate: quoniam neque in imperfectis, neque in eis quæ consenuerunt tantam habet magnitudinem, quòd ad concipiendum sit aptus, sed in solis ætate florẽtibus proportionata talis magnitudo reperitur, quemadmodum etiam & ipsum excrementum, seu fœtus alimentum in solis florentibus animalibus abundare potest, nam in declinantibus, cùm vires sint imbecillæ, alimentum non ritè concoquitur, quo fit vt cum illis bene agatur, si ad suum proprium vsum alimentum, quod satis sit possint comparare. In eis autem quæ augentur, licet valentes sint vires, & ob eam causam alimentum benignum concoquant plurimum, tamen cum duabus actionibus nutritioni scilicet, & auctioni sufficere oporteat, superfluum nihil relinquitur. In solis igitur ętate florentibus, seu augeri iam desinentibus, & viribus adhuc valentibus, magna huius benigni alimenti est affluentia: & quoniam quicquid ex alimento siue bono, siue malo superuacaneum est, id à validioribus membris ad infirmiora depelli solet, propterea effectum est, vt cùm in ipsis (vtpote extremis in formatione) partibus natura defecerit, atque infirmissima omnium euaserint, ea excremẽta quæ in ipsis mulieribus redundant, seu redundans sanguis ad omnium infirmissimas partes (quæ genitales sunt) feratur. Mittuntur nanque in venas quæ vtero committuntur, menses, & non attrahuntur: nimirum cùm vterus ad delationem eorum nihil conferat, vt quinto de simplicium medicamentorum facultatibus, vt testatur Galenus, *cap.21.* qui quidem sanguis menstruus fœminis ipsis antequàm concipiant singulis mensibus fit purgatio salubris. Vbi verò concepêre, alimẽtum fœtibus accommodatum euadit. Fluere autem incipiunt mulierum plurimis menses circa decimumquartum annum, iuxta Aëtij, & Pauli sententiam: *Aetius lib.16.c.4 Paulus li.3.cap.60.* paucis verò ante decimumtertium, aut duodecimum, plerisque autem post decimumquartum erumpunt, ex eiusdem Pauli testimonio: quo etiam tempore & pubescunt mulieres, & mammæ ipsis intumescunt. Non tamen cunctis eodem tempore, eadémque mensura, & per totidem dies prodeunt. Nam multis ad duos, trésve dies, non paucis vsque ad quintum profluunt, aliis etiam vsque ad septimum, raræ verò duodecimum purgatæ sunt: plerisque etiam minus duarum he-

minarum menſuram quatuor dierum ſpatio, interpoſitis vigintiduobus diebus, aut ſummum triginta, ſingulis menſibus deferuntur. Porrò deſinũt etiam menſes aliis anno quinquageſimo, paucis vero vſque ad ſexageſimum durant: nõnullis, præſertim oblæſis, à trigeſimoquinto anno menſes ceſſare incipiunt, vt eiſdem auctoribus viſum eſt. Cæterùm ſanguinis, qui profluit copia paulatim vſque ad ætatis vigorem augeſcit, deinde aliquandiu æqualitatẽ ſeruans, paulùlum penitus creſcit, aut minuitur. At vbi ad finem tendit, paulatim rurſus minuitur, donec in totum deſinat, eodem Aëtio teſte.

Loco citat.

Cùm itaque mulieres mẽſtrua purgatione omnino carent: vel naturale eſt, vel præter naturam. Naturale ſiquidem, quantum ad ætatem attinet (vt diximus) vel infrà decimumquartũ, vel vltra quinquageſimum annum. Prægnantibus quoque ſecũdum naturam menſes ſupprimuntur. Similiter & cantrices, & ſaltatrices, quoniam quicquid in eis ſuperfluũ eſt, nimia exercitij vehementia conſumit, non purgantur: & in ſumma (vt inquit Aëtius) mulieres calidioris temperaturæ, & fortibus exercitiis vtentes, & agreſtes parum purgantur. Dignoſces autem ſi ſecundum naturam menſes ſupprimantur, quoniam mulier nulla inde moleſtia, vel totius corporis, vel vteri afficitur, vt inquit Aëtius Atqui nõ de hac, ſed de ea menſium ſuppreſſione nos propriè loqui intendimus, quæ præter naturam exiſtit ex quapiam præternaturali cauſa orta, vel totius corporis vitio, vel vteri, & partium eius proprio, vt dicemus: quanquam ſemper ipſi vtero tribuenda affectio ſit, eo vel primariè, vel ſecundariè, & per conſenſum affecto: nanque à toto corpore (vt diximus) tanquam ſuperfluum (veluti infirmiſſimã partem) ad vterum cùm valet mulier, eodẽ nihil ad eorum tranſlationem conferente tranſmittitur: vt ex inde ab eo naturaliter modò, & tempore, quo diximus, expurgetur, vbi concipiendi tempus nõ aderit: nam conceptionis tempore ipſæ purgationes tanquam neceſſariæ in eo detinentur, & propterea nõ concipiunt quæ non purgantur. Rectè itaque dicimus etiam vterum ipſum affici, cùm non perueniant ad eum ea quæ antea, cùm ſecundum naturã ſe haberet, venire ſolebant. Quòd verò hoc vitium ſymptoma ſit in genere retentorum immodicè, liquet apud Gale. lib. de different. ſympto. cap. vlt. & 3. de cauſis ſymptom. cap. 4. Sed quod præter naturam menſes detenti ſint, ex pluribus indiciis dignoſcere valebis: quorum primum, ac maximum eſt Hipp. 39. aphor. 5. li. cùm dixit, Si mulier quæ neque grauida eſt, neque peperit, lac habet, huic menſtrua defecerunt. At nullo apparente in mammis lacte, vt refert Gale. 6. de locis affectis, cap. 4. hæc indicia aderũt: grauitas totum corpus moleſtat, faſtidia cibi incidunt, horror inæqualis cũ febre quandoque, & ſi vteri os claudatur, cum quadam aderit duritie, propter quod differunt ab his, quæ conceperunt: quibuſdam dolor cum grauitate in vteri regione accidit, modò in vna, quandoque in altera parte: quinetiam in coxam dolor tranſit, ac crus ipſum, quod è regione eſt, per inceſſum claudicat: præterea lumborum, colli, & syncipitis dolor, qui etiam oculorum fundamenta infeſtat, ſequi ſolet: item febres ardentes, & vrinæ nigricantes cum rubra quadã ſaniæ, perinde ac ſi aquæ, ex qua nuper mactatæ carnes ablutæ fuerunt, fuliginem quis miſcuiſſet: quemadmodũ in illuſtriſſima Domina Maria Sanſeuerina Comitiſſa Nolæ ſæpiùs talem vrinam inſpexi: quibuſdam etiam vrina, aut difficulter redditur, aut omnino ſupprimitur.

Li. 16. ca. 51.

Lib. 16 c. 51.

Quæ pars afficiatur in menſiũ ſuppreſſione.

Quis affectus præter naturam ſit mẽſium ſuppreſſio.

Quòd ſi longiori tẽpore menſes ſupprimãtur, nullámque medicus mulieri vacuationem promoueat, tumor aliquis prẹter naturam in ilibus interdùm exoritur, oſtendens nimirum ex internis partibus quampiam eſſe inflammatam, nõnullis etiam in extrema ilium parte panus excitatur, vt liquet ex eodẽ Galeno præcitato libr. 6. de locis affectis, cap. 4. Quoniam verò menſium ſuppreſſio nonnullos conſequitur præter naturam affectus, tum ipſius vteri proprios in quacũque eius parte ortos, ſiue circa eius cornua, ſiue ceruicem, ſiue totam eius cauitatem, cùm etiam totius corporis communes, vt ex Galeno liquet 3. de cauſis ſympto. cap. 4. propterea eos narrabimus, primò affectus præter naturam, qui ad vterum pertinẽt, & deinceps eos, qui toti corpori communes ſunt.

Suppreſsionis menſiũ cauſæ.

Cauſæ ex parte vteri.

Vnus autem, & præcipuus vteri affectus retentionis menſium cauſa, eius denſitas, atque duritia exiſtit, ſiue à natura corpus eius tale conditum fuerit, ſiue certo tempore vterum occupauerit, anguſtia item venarum vteri ſtatim à principio cõgenita, vbi ſcilicet hac parte fœmina malè eſt formata, aut eorũdem vaſorum cõpreſſio, quæ ex his quæ circumiacẽt fit, cum corpus videlicet immodicè pingueſcit: necnon & eiuſdem vteri intemperies quædam tum natura, tum ſub quibuſdã affectibus orta, ſuppreſſionis menſium cauſa exiſtunt. Interim quoque menſes retinentur ipſius ſanguinis occaſione quotiẽs quod vacuatur vel craſſum eſt, vel glutinoſum, quinetiam ſi ipſe ſanguis menſtruus ſine vitio ſit, cæterùm in vaſis, quæ ad vterum pertinẽt, obſtructio quædam, vel obſeratio priùs facta, ſic quoque menſtruum retinebitur, vt idem Galenus teſtatur citato loco 3. de cauſis ſympto. cap. 4. & com. aphor. 28. 5. libri. Vitio itaque vel propriæ ſubſtantiæ ipſius vteri, vel vaſorum, quẹ ad ipſum pertingunt, aut eiuſdẽmet ſanguinis, qui ad ipſum deuenit, cõtingit ſæpenumero menſes ſupprimi. Nos autem cunctas has cauſas vteri vitio prouenire fatemur, quemadmodũ etiam ſi ob robur vaſorum eiuſdem vteri ſanguine ipſo ad alias particulas delato, cõtingat menſtruũ detineri, eidẽ vtero vitiũ tribuimus. Sic ſi ob inflãmationes, ſeu eius ceruicis diſtorſiones, aut peruerſiones, ſeu callos, aut carnis excreſcentias iſtic exortas, aut pinguedinis copiam menſium purgatio prohibeatur, ad vteri vitium referẽdum erit: nec minùs ſi aut pellicula circa collum, aut oſculum vteri fuerit adnata: quemadmodũ his accidit, quæ imperforatẹ appellantur: ſiue etiam vlcerum cicatrices, quæ vaſorum oſcula in vtero excẹcarunt: aut cicatrix obducta poſt abortum, ob quem vteri os fuerit exulceratum menſes detinebunt, etiam vteri occaſione id fiet.

Ex vitio ſanguinis.

Totius etiam corporis culpa aliquando prorſus non purgabitur fœmina, tum propter plura exercitia, tum propter tenuem victus rationem, tum propter ſuccorum ad alias particulas inclinationem, & cùm hæc ipſa mediocria ſunt, minùs quàm pro naturẹ debito purgabitur, vt eodem 3. de cau. ſymp. à Gale. ſcriptum eſt. Nos verò cunctas tum externas, tum internas ſuppreſſionis mẽſium cauſas totius corporis culpa dinumerabimus, ab externis exordientes. Nam aſſiduẹ curẹ, immodicus timor, ac mœror ingẽs, menſes ſupprimunt (Aëtio teſte) item alimenta vel infra, vel ſupra modum ingeſta: nam modicum alimen

Ex parte totius corporis cauſa.

Cap. citat.

Externæ cauſæ.

Li. 16. cap. 51.

mentum statim trāspirat,multum verò meatus obturat, & excretionem intercipit : nimia quoque exercitij vehementia (quoniā quicquid superfluum est consumit)menses supprimere valet. Internæ verò causæ sunt calidiores, aut frigidiores totius corporis temperaturæ, calidiores siquidem hoc excrementum discutiunt,ac cōsumunt, frigidiores verò quoniam crassiorem,ac tenaciorem sanguinem gignunt,vasa vteri obstruunt:habitus quoque graciles,aut obesi nimium : graciles inquam, quoniam nihil penitus superflui sanguinis habēt, obesi verò, seu pingues, propterea quòd reliquis magis exangues sunt,minimásque venulas habent, nam sanguis,qui in ipsis est paucissimus, ferè in pinguedinem transit, & propterea tales minimè omnium concipiunt, vt inquit Aetius. Ob diuturnū etiam aliquem morbum fœminæ extenuatæ non purgantur,vel propter præcedentem per nares,aut sedem, aut quampiam aliam partem sanguinis euacuationem,etiam per venæ sectionem immodicè factam, potissimùm ex cubiti venis,nam hæc sanguinem ad superiores corporis partes retrahens,mēstruas purgationes comprimit (Galeno auctore libro de curandi ratione per venæ sectionem,cap.18.) nec minùs & reliqua excretionum genera, velut est multus sudor,assiduus vomitus,alui profluuia & pustularum omne genus per cutem erumpens, morbiq; acuti,& magni, menses supprimere possunt , vt liquet ex eodem Aëtio. Quædam etiam (vt ipse inquit) ob plenitudinem non purgantur. Has omnes suppressionis mensium causas, tum totius corporis communes,tum ipsius vteri proprias,ex propriis earundem indiciis,ægrotantium sermonibus, corporum habitibus,ac ex prçcedenti victus ratione,haud ægrè dignoscere queas. Et si accidat quòd non omnino menses fuerint detenti , eorum quoque substantia, ac calor considerandi sunt. Quòd verò mulieribus,quæ non purgantur cōsueto more,sanguinis reiectionis, ac syderationis periculum immineat,testatur Aetius cap.52.li.16.Et quædam in melācholicum atræ bilis morbum, aut insaniam delabuntur. Quapropter proroganda euacuatio eis non est , quippe cùm menstruorum suppressio offendat,maximè si à partu supprimantur , nam non abundātiam modo,sed insignem etiam humorum pariunt prauitatē,vt 3.de morbis vulg.testatur Galenus. Quibus autem vlcerum cicatrices oscula vasorum in vtero excæcarunt, & propterea menses fuerint detenti pœnitus incurabiles sunt,quemadmodum curari quoque non possunt , vbi pellicula quædam circa collum statim à principio, aut osculum vteri fuerit adnata,nisi illa perforetur , aut resecetur,vt liquet ex eodem Aëtio cap.51. Cæterùm cùm suppressorum mensium causæ tot sint, pro earum diuersitate,curationem quoque variari cōtingit:& cùm plures earum facilè curari possint , vt si ex externis causis menses detineantur , nonnullæ etiā ad vterum pertineant, cùm aliquo proprio affectu laborat,quam curationem infra docebimus. Propterea si ex plenitudine, seu propter frigidorū humorum redundantiam,vel calidorū,aut nimiam caliditatem , seu frigidam corporis intemperiem suppressi fuerint menses , curationem duntaxat instituemus,insimul quæ menses prouocare possunt medicamenta conscribentes. Si itaque ob plenitudinem mulieres non purgantur, aliis consentientibus,venam secare cōuenit. Nam copiosa sanguinis missione sanantur,propterea(vt inquit Aetius)tum cubiti,tum tali venam secare oportet , neq; eisdem proroganda euacuatio est, vt Galenus inquit libro de curandi ratione per venæ sectionem,cap.15.Verùm nequaquam in cubito venas secandas esse admittit nanque sectæ in cubito venæ reuellere purgationem assolēt, sed in malleolis , aut poplitibus secari venam iussit,etenim ex cruribus euacuationes tantum abest vt retrahant,vt etiam mēses promoueant,vt ipse inquit. Conciliari autem possunt, nam Aëtius magnam supposuit plenitudinem,quæ cum copiosa euacuatione indigeret, vires, aut reliqua haudquaquam permitterēt, quapropter cubiti venas primò,deinceps,eas quæ in talo secari iussit, vt ex vtrisque simul tāta possit sanguinis copia euacuari quantam vnica sectione plenitudo requirebat:Galenus verò nō adeò magnam plenitudinem inspiciēs,& ex diuerso vires robustas in mulieribus plenitudine laborantibus supponens , eandem in poplitibus,seu tali venis venæ sectionem fieri decretum reliquit. Et cùm dixit quòd sectæ in cubito venæ mulierum reuellere purgationem assolent,ac purgationes menstruas comprimunt ad superiores corporis partes sanguinem retrahentes tanquā verum admittendum,vbi post eas poplitis,seu tali venæ non incidantur. Neque perpetuò cūctis mulieribus venā scindere necesse est, sed quibusdā malleolorum scarificationes satis esse queunt euacuandæ superfluitati,vt mulieribus albidioribus,ac carnosis,quibus paruæ sunt venæ , & quæ sanguinem quoque tenuem aceruare solent,vt dicemus. Tēpus autem secandi venam non erit multo ante statum mēsium tempus,sed vbi iam accesserit,tribus,quatuórve diebus cōsuetis mulieri circuitus anteuertens,vt idem inquit Galenus. Quantitatem autem, nedum plenitudinis quantitas,sed viriū robur metietur:& vbi quidpiam non vrgeat eandem sectionē venæ iterare tutiùs erit quàm semel vniuersum vacuare , aut in eodem crure,vel in altero, vt videbitur. Conducit etiam nedum istis diebus,in quibus sanguinem vacuas,verùm & ante eos quatuor, aut quinque,vt extenuantem victum procures(eodem Gal.teste) & tenuis victus eisdem exhibeatur, veluti est ptisanæ succus cum aceto præparatus,& olera ad hunc etiam vsum idonea. Sanguine verò vacuato,medicamenta, quæ mēses prouocare possunt,adhiberi debent, quorum infra mētio fiet , & cucurbitæ pubi,& inguinibus affigēdæ sunt, siquidem menses euocant,vt liquet 13.metho. med.ca. 19. Si verò ob nimiam caliditatem citra calidorum humorum redundantiam mulieres non purgātur, licet victus rationem adeò instituere valeremus,vt menstrua purgatione nō haberent opus,tamē quia conceptioni penitus aduersaretur , propterea conceptus gratia purgationes sunt necessariæ. Ea propter eas quàm maximè humectare oportet quacūque ratione calidiores fuerint,siue ex naturali temperamēto,siue ob exercitiorum excessum. Aër itaque eligendus est ad humidum , ac paulò ad frigidum vergens,somno longiori vtantur,quies eligatur,exercitium autem vitetur, ac caueant immodicos animi affectus,iram,mœstitiam,timorem, vberiore,humidioréque cibo,ac potu vtantur,vt ptisana,ac eius cremore,&amylo ex lacte parato,ex oleribus,lactuca,cucurbita, è carnibus, caro gallinarum,caponum,& pullorum,& aliarum auium,quæ teneriores sunt , similiter agni hœdi , ac recentis porcelli

Internæ. *Loco citat.* *Loco citat.* *Prognostica.* *Comm. 3. Comm. 7.* *Lib.16.*

Si ob plenitudinem mēses supprimatur, curatio. *Lib. 16. cap.57.* *Venæ sectio.* *Cōciliatur Aetius cū Gal. de venæ sectione.* *Lib. citato. cap.18.* *Tēpus venæ sectionis.* *Lib. de cura. rat. per venæ sect. cap.18.* *Loco citat.* *Si ob nimiam caliditatē mēses supprimantur, curatio.* *Victus ratio.*

porcelli competit. Prisana quoque in prædictarum carnium iure parari poterit interim autē ex lacte. Pisces item qui teneras carnes habent, gustari poterunt, & ex fructibus, ficus recentes, vuæ maturæ, pepones, ac cucumeres, vt inquit Aetius. Nec erit absonum quandoque recentibus ouis gallinarum sorbilibus, aut etiam tremulis vti. Potus autem sit vinū tenue, album, dilutum, nō vetus, vt idem Aëtius testatur. Ac balneis aquarum dulcium vtātur, & (vt summatim dicam) renutritoria victus ratione, nam ex multo calore huiusmodi corpora sicca euadunt. At si simul cum corporis calida intemperie biliosus redundarit humor, cōgruis medicamētis ipsum purgare conuenit, melle aereo videlicet, cassia fistula, rhabarbaro, syru. ex pluribus infusionibus rosarum, vel violarū, & reliquis huiusmodi, idque præstantius fiet, si priùs syr. violaceus, aut rosaceus, ex succo cichorij, vel boraginis, aut aliquis talis similis pluries fuerit exhibitus, quo expurgato, pubi, & inguinibus cucurbitulæ affigantur, nec nō frictiones, & vincula infernis partibus, cruribus inquam, ac tibiis fieri præcipias, & reliqua, quæ sanguinem, ac vterum alterare possunt, medicamenta tum intus suscepta, tum foris imposita adhibeātur, præsertim aquæ dulcis balneum, insessus ex maluarum, ac althææ foliis & violarum, hordeo, & chamæmeli floribus decocto parentur. Item circa pubem. & inguina tale vnguentum imponatur, Recipe olei amygdalarum dulcium, & amararū, & olei de cucurbita ana vnc. 1. adipis anseris, & butyri recentis ana drac. 3. ladani drac. 2. fiat vnguentum. Insuper pessi fiant ex contusis maluarum, & altheę radicibus, hordeo decocto, sacchato rubeo, adipe anseris, vel gallinæ omnibus contusis, ac simul permixtis, & serico linteo veteri inuolutis, priùs tamē quàm immittantur in oleo amygdalarum dulcium, vel de cucurbita intingantur. Hoc item tempore cremor seminum melonum, vel cucumeris cum aqua hordei cū corticibus paretur, aut aqua capillorum veneris, vel in aqua radix glycyrrizæ fuerit decocta, & exhibeatur. Insuper pastilli parentur ex prædictis, ac reliquis seminibus communibus: qui à balneo, seu insessu cum prædicta aqua hordei, vel capillorum veneris præbeantur, & vbi hæc nō suffecerint, ad ea, quæ menses prouocant, medicamenta in fine huius capitis cōscripta cōfugias, ea tamen eligendo quæ minùs calida sunt, & cum prædictorum aliquo permisceas, ac vtare. At vbi frigida corporis intemperies menses profluere impediat oppositam curationem esse oportet, quam ad calidiores temperaturas retulimus, nam calidioribus tum cibis, tum medicamentis vtendum est, fortioráque exercitia, ac plurimos labores imperabimus: Vinum item fuluum, odoratum, vetus, ac minimè dulce exhibeatur. Inter medicamenta verò ea eligenda sunt, vt inquit Aëtius, quę calore suo sanguinem dissoluunt, veluti est thymun, pulegium, calamintha, dictamum, abrotonum, & alia huiusmodi, quorum in fine mentio fiet. At si cum frigida corporis intemperie crassorum, ac frigidorum adsit redundantia succorum, qui sanguini admixti mensium purgationem impediant, ipsos priùs decenti medicamento purgare conuenit, vbi concocti, ac præparati fuerint, & deinde quæ menses prouocare possunt, adhibenda sunt. Præparentur autem tum extenuanti victus ratione, cibisque semper, ac potibus aliquid odoratum admiscens, cùm etiam extenuantibus, ac incidentibus medicamentis, vt rosaceo melle, interim etiam & oxymelite, modò vterus affectus non sit, aut quæpiam alia neruosa pars. In quem etiā vsum syrupus de tribus radicibus gētilis, de duabus radicibus Mesues, aut de hyssopo, vel eiusdem hyssopi, pulegij, calaminthæ, origani, seu abrotoni decoctum ex aqua mulsa præbeto. Concoctis autem, ac præparatis iam dictis frigidis, ac crassis, ac succis medicamentum purgans exhibeto ex Galeni hiera, & agarico compositum, vt Recipe agarici trochiscati syrup. 4. pulueris hieræ drac. 1. formentur catapotia cum melle rosaceo, aut oxymellite, vel ex cassia fistula, agarico, & hiera bolum cōficias, adiectis interim scrup. 2. vel 3. diaphiniconis. Et vbi validioribus indigeas, pillulis fœtidis, de sagapeno, aggregatiuis, ac de agarico, & reliquis huiusmodi vtare. A purgatione autem sanguinem ex malleolis mittere conuenit, non tamen in multa copia vena incisa, vel adhibitis malleolorum scarificationibus, potissimùm si mulieres albidiores, ac carnosiores fuerint, quæ quidē paruas in cruribus venas habent, & sanguinē aceruare tenuē solet, iuxta Gal. decret. lib. de curan. ratio. per venæ sectionem. Tempus autem mittendi sanguinem sit (vt superiùs demonstrauimus.) Verùm si redundās humor atra bilis fuerit, syrupus de pomis, de succo boraginis, aut fumariæ, aut etiam de epithymo pluries exhibeatur, & demum epithymi, ac senæ decocto, in quo vnc. 1. cassiæ fistulæ fuerit dissoluta, & drac. 7. diacatho, aut drach. 3. confectionis hamech purgetur. Nec etiam inconuenit drach. 1. agarici in prædicto decocto adiicere, quo expurgato, in malleolis vena incidatur cōgruo tēpore, vt docuimus, potissimū vbi graciliores, ac nigriores fuerint mulieres, ac magis si magnas habere venas appareant. Hæ etenim crassiorē sanguinē, ac magis melancholicum colligunt, vt liquet eodē libro de curandi ratione per venæ sectionem cap. 11. Post hæc medicamenta, quæ detentos menses euocant, conscribēda sunt, quibus prædictæ omnes à purgatione vti debent. Huiusmodi autem sunt quæ excalfaciunt, non tamen valenter desiccat, vt testatur Galenus quinto de simplicium medicamentorum facultatibus ca. 21. Cuius farinæ sunt (vt ipse inquit) pulegium, calamintha, sauina, meium, dictamum, asarum, costus, cassia, cinnamomū, amomū, aristolochia, iris, buniū, & eius generis reliqua. Hæc enim (vt refert) absolutas vteri purgationum retentiones sanāt. At eodem libro de curandi ratione per venæ sectionem, cap. 18. menses abundè prouocare asserit, nepitam, & pulegium, si in melicrato coctæ exhibeantur, aut contusa, arida, cribroque subtili discreta, ac rursum trita vsque dum pollinē tenuitate referant, & inde in melicrato inspersa. Conuenientissimum autem tempus sumendi est à balneo inuolutis adhuc linteo. Verùm hæc medicamenta, eiusdem auctoritate, mitia sunt. His autem valentiora existunt, sauina, & dictamum, quorum vsus sit ante dictis similis: quo etiam tempore medicamētum datur, quod propriè amarum appellatur, confert nanque mulieribus, quæ non probè purgantur singul. drach. 1. exhibeatur cum aquæ calidæ cyathis tribus, vt eidem Galeno visum est secundo de compositione medicamentorum secundum locos, cap. 1. & citato lib. de curandi ratione per venæ sectionem. Duo autem tempora commoda sunt ad alia medicamenta accipienda (vt refert Aëtius.) Alterum appro

Marginalia: *Lib. 16. c. 53.* — *Loco citat.* — *Si biliosus redundarit succus, curatio.* — *Topica.* — *Per as sumēda medicamenta qua.* — *Si ob frigidam corporis intemperiē menses supprimantur, curatio.* — *Lib. 16. c. 54.* — *Vbi frigidi redundarint succi.* — *Præparatio.* — *Purgatio.* — *Venæ sectio.* — *cap. 11.* — *Si atra bilis redundarit, curatio.* — *Medicamēta quæ menses euocant.* — *Li. de cur. rat. per venæ sect. ca. 18.* — *Aet. lib 8. cap. 45.*

appropinquante iam purgationis tempore. Alterum vt post vnctionem fomentáque, ac balneum statim bibant, comedántque cuncta suprà à nobis commemorata. Ac insuper thymi, radicum asphodeli, corticum radicis mori, mercurialis, carpesiæ, floris iunci odorati, spicæ nardi, ac celticæ, similiter acori decoctum in vino albo veteri, quod excolatum calidũ exhibeatur, vt suprà, his præsertim quæ frigidam temperaturam habent. Probè item facit opopanacis, sagapeni, myrrhæ aut castorei drac. 1. si exhibeatur. Idem quoque possunt cumini, fœniculi, oreoselini, dauci, ammij & cicerũ decocta, vt idẽ auctor refert. Paulus præter hæc helenij radicis decoctum, artemisiæ, saluiæ, absynthij, seminis apij, ac seseli approbat, quæ omnia nedum vino (vt inquit Aëtius) aut aqua mulsa, ex Galeni auctoritate, verùm etiam in aqua decoqui possunt, prout magis, vel minùs mulieres fuerint natura frigidiores: qua etiam ratione habita magis, vel minùs calfacientia medicamenta eligi possunt, nedum eorum, quæ hîc cõscripsimus, sed aliorum quæ ab aliis commemorãtur, quorum copia magna est, adeò vt si quis omnia auxilia in hunc vsum commoda recensere velit, ei multo ocio opus fuerit, vt Aëtius inquit. Pastillos tamen, quibus in hunc vsum vti consueui, hic conscribam, potissimùm cùm semper ingentem ex eis vtilitatem perspexerim, recipiunt autẽ seminis fœniculi, dauci, & seseli, singulorum scrup. 1. cinnamomi cassię, cuiuslibet scrup. s. seminum melonum, aut cucumeris vnc. s. saccari dissoluti in aqua melyssophylli, aut capillorum veneris quantũ satis sit. formentur pastilli, quibus temporibus ante dictis vtãtur cum aqua mulsa, aut aqua capillorum veneris. Consueui interim semen apij, ammij, oreoselini, interim quoque maiorem vel cinnamomi, & casiæ, vel seminum communium frigidorum quantitatem adiicere, habita ratione diuersi habitus temperaturæ, ac ætatis ipsarum mulierum, similiter & tẽporis anni, ac reliquorum. Mirificè quoque conducunt pastilli è myrrha, si drac. 1. exhibeatur cũ aqua mulsa, aut aqua capillorum veneris. Item insessus, fomentationes & balnea adhibeantur, balnea quidem mineralia si haberi poterunt, inter se summopere præstat id quod Puteolis reperitur, Syluianæ balneum appellatum. At si naturale balneũ haberi nequit, insessus fiant in aqua, in qua artemisia, chamæmelum, pulegium, calamintha, sauina, maiorana, ac ruta fuerint decocta, aut quædã alia ex his, quæ suprà meminimus. Ex quibus quoque saccelli parari poterũt, qui calfacti in latere irrorato ex pauco vino albo applicentur: sæpiùs iterentur, ac foueantur partes circa vterum. Insuper suffitus ex aromatibus muliebria ducit. Hipp. auctore aphorism. 28. 5. libri: quoniam vasorum ora obserata aperit, extenuat humorum crassitudinẽ, & obstructiones incidendo liberat, vt in communi inquit Galenus. Fiat quoque inũctio in imo ventre, pube, & inguinibus ex hoc vnguento, quod recipit olei liliacei, & irini ana vnc. 1. olei amygdalarum amararum, & de capparibus, cuiuslibet vnc. s. succi rutæ, aut sauinæ, & artemisiæ, vtriusque drach. 4. ladani drac. 6. cum sera quod satis sit, fiat vnguentum. Pessis etiam vbi opus fuerit, vtendum, primò mitioribus, deinde etiam validioribus. Atqui mitiores pessi fiunt ex anserino, seu gallinaceo adipe, saccharo rubeo, & pauco croco, quibus interim mercurialis herbæ contusæ parum adiicere poteris, aut tantundem artemisiæ, vel maioranæ, seu rutæ, aut sauenæ, & pulegij quandoque. At si validioribus opus erit, myrrhã, bdellium, galbanum, styracem, aristolochiã, rubeam tinctorum, abrotonum, calaminthã, resinam, terebinthinam, ac reliqua huiusmodi adiicienda sunt, eisdem priùs contusis, ac linteo serico, aut lineo tenui ad formã digiti humani inuolutis, oleóq; irino, aut liliaceo prius infusis, mulieris pudendo immittantur, adeò vt os vteri attingant, ligentur tamen cruribus, vt promptiùs vbi opus fuerit, auferri valeant.

Gal. lib. de cur. rat. per venæ sect. ca. 18.

Topica medicamẽta.

Περὶ ὑπερκαθάρσεως, καὶ αἱμοῤῥαγούσης ὑστέρας.
Id est, de immodica purgatione vteri, & sanguinis profluuio.

CAPVT CVIII.

MODERATI sunt menses prodeuntes in omni muliere si sana sit, vt duarum heminarum atticarum mensura secedant, aut paulò plures, vel pauciores, atque hoc ad duos, aut tres, dies, Hippo auctore lib. de morb. muliebr. longius autem tempus, vel breuius morbosum, & sterile est. Etenim si pauciores, aut plures dies quàm solent, prodeant, aut ipsi etiam pauciores, aut plures fuerint, morbosi sunt, vt ipse inquit, siquidem menses iuxta sanitatem corporis, & vterorum exitum inueniunt, itémq; iuxta naturalem, ac iustum modum, & à calore & humiditate mensium, & stomacho scilicet vteri non valde læso, vt idem Hippocr. testatur libro de sterilibus. Solet autem menstrua purgatio quibusdam mulieribus cùm albę, & molles fuerint, propterea quòd multus, tenuísque sanguis in eis colligatur, diutiùs permanere, tum de ipsarum ætate intelligendo, tum etiam de diebus, quibus huiusmodi mulieres purgantur, quemadmodũ contrario modo affectis, nigris inquam, duris, ac gracilibus contratium euenir, ex Galeni sententia. 6. de morbis vulga. Cum itaque menses plures, ac copiosiores fuerint, quàm solent, nimiam eorum purgationem appellamus, Græci ὑπερμάθασιν καὶ αἱμοῤῥαγίην dicunt. Idque trifariam fieri contingit, vel collatione habita ad priores circuitus, ita vt sanguis copiosior quàm consueuerit, & per plures dies prodeat, vel à partu, vel etiam ab aborsu, ad quos plurimus sanguis insequatur: quãquam in hoc veluti, & in reliquis naturalibus excretionibus, non quantitas duntaxat pro scopo proponenda est, vel qualitas, aut genus substantię, vt libro de differen. symptom. cap. vlti. scriptum est, sed si tempestiuè, vel intempestiuè fiant, ad animalis commodum, vel incommodum. Quopropter tunc nimiam vel immodicam dicemus propriè mensium purgationem, cùm ea ampliùs non tempestiuè, neque ad animalis commodum fiat, sed potiùs intempestiuè, & noxa, ac nocumentum ex ea mulieribus consequatur, nam quandoque plus iusto purgabuntur absque earum læsione propter longam desidiam, & victum liberaliorem. Quòd verò in hac affectione vterus oblęsus sit, nemini in dubium venit, nam mittuntur in venas, quæ vtero committuntur menses, vt præcedenti cap. dictum est, tanquam ad omnium infirmissimas partes, qui eisdem mulieribus valentibus existentibus antequam concipiant, salubres fiunt purgationes. Qua de re si immodicè profluant, ipsum vterum affectum esse indicabunt, aut per se solùm, vel simul cum toto corpore, vel aliquibus

Lib. 1. circa principia.

In principio.

comm. 1. comm. 6.

Quid per immodicã mensium purgationem intelligendum sit.

Pars quæ afficitur.

Quis affectus præter naturam sit mẽsium profluuium.

partibus

partibus eius. Affectus verò symptoma est in genere excretorum immodicè, non tamen toto genere præter naturā, veluti & reliqua sanguinis profluuia. Nam præter eam, quæ mulieribus, per vterum erūpit, cæteræ sanguinis plusculæ vacationes toto genere præter naturam sunt. Illę verò sola multitudinę, seu quantitate, vt liquet ex Gal. 3. de caus. sympto. cap. 4.

Signa. Cùm autem immodicè menses vacuantur, sequitur calor fœdus, pedes molli tumore attolluntur, corporis robur prosternitur, vitiatur ciborum, tum concoctio, tum cupiditas, atque in totum omnia, quotquot immoderatam sanguinis vacuationem, siue ex hæmorrhoide, siue alio quopiam sanguinis fluore euenientem sequi consueuerunt accidentia, huiusmodi fœminas infestant, ex eiusdem Gal. testimonio lib 6. de loc. affe. cap. 4.

Quæ animaduertēda sint pro causarum cognitione. Lib. 16. c. 46. Vt autem ritè diuersæ causæ huius immodicæ excretionis inuestigentur primùm consideranda est erumpētis sanguinis multitudo & delationis modus: ex his nanque perdisces, num ex vasorum ruptura, reseratione, aut erosione fiat, *Causæ diuersæ.* nam amplioribus vasis ruptis, aut apertis, magna sanguinis copia confertim profluit, à minoribus verò vice versa (vt inquit Aëtius.) At si ea quæ præcesserunt consideres nunquid ex ruptura, vel apertione vasorū sanguis profluat, promptè perdisces, nam eis disruptis, aut vehemens frigus, aut vehemens motus, vel sanguinis abundantia præcessit, aderítque interim aliquis dolor. Apertionem autem eorum non frigidæ, sed è contrario calidæ dispositiones præcedunt, veluti si multis, eisdémque calidis balneis mulier vsa fuerit, atque terram inhabitet calidam, fueritque antecedens tempus eiusmodi, similiter quoque alimenta, & potiones, nullúsque dolor aderit. Ab erosione verò, si sanguinis profluuium prodeat, dignosces, quoniam non confertim, sed modicus ac paulatim, & cum maximo dolore defertur, eodē Aëtio teste cap. 64. lib. 16. Quòd si erosionis causa redundantes in toto corpore vitiosi succi fuerint, biliosi inquam, aut pituitosi salsi, *Loco citat.* tum ex reliquis eorundem humorum propriis indiciis, tum etiam ex colore eiusdem, qui profluit, sanguinis menstrui, percipies, iuxta Hipp. sententiam li. de morbis muliebribus.

Prognostica. Eiusdem autem menstruæ purgationis immodica vacuatio haudquaquam spernenda est, nā nonnullæ, cùm vteri nimio sanguinis profluuio laborarūt, hydropem accersiuerunt, Galeno auctore 2. de natur. facu. cap. 8. Id quod etiam timendum est in omnimoda mēstruæ purgationis cessatione, vt ipse inquit, cùm vtrunque ad extremam frigiditatem mulierem ducat. Quæ verò mensium profluuia grandiores partus consequuntur, haud ita periculū minantur, quinimò etiam plerunque sua sponte cessant, vt inquit Paulus cap. 62. libri 3. Quemadmodum si abortiui fœtus causa fiant, repentinum quādoque periculum inducūt, vt liquet ex eisdem Aetio, & Paulo. Verùm ex quacunque tantundem causa fiat mensium profluuium, vbi fuerit immodicum animi deliquium minatur, & syncopem, vt patet primo de arte cur. ad Glauc. cap. 14. Interim etiam & mortem, quamuis naturalem partum cōsequatur, velut in reliquis accidit immoderatis sanguinis profusionibus.

Curatio. Pro curatione itaque profluuij mensium, aër eligatur temperatus, aut parum ad siccum, frigidúmque vergens, somno etiam temperato vtantur, caueant à motu, atque exercitio, sed quies iniungatur, animi affectus immodicos vitēt, prę́sertim iram.

Victus ratio. Cibus eligatur quantitate moderatus, qualitate adstringens, boniq́ue succi, similisq́ue potus. Quapropter circa initia micas panis è posca exhibebis, vbi præsertim ieiunium tolerare nequeāt, aut oryzam ex posca, aut ouum sorbile, molle, frigidum (vt inquit Aëtius) in quem vsum etiam *Loco citat.* similagine, amylo cum posca vti poteris. Carnibus vbi opus fuerit vtantur, syluestribus potiùs, quàm domesticis, ac eisdem assis, magis, quàm elixis, vt phasianorum, starnarum, perdicum, merularum, turdorum, aliarúmque paruarum auium montanarum, & inter quadrupedes leporum, cuniculorum, seu capreolorum carnes eligantur. Quòd si eisdem etiam elixis vti velint, in eorum iure polygoni, plātaginis, aut oxalidis folia decoquantur, aut etiam fructus adstringentes, vt citonia, strutia, seu pyra. Vinum omnino pro potu vitandum, ex Pauli testimonio, sed aqua pluuiali vtendum, in qua etiam ignitum ferrum fuerit extinctum, aut aqua, in qua oxalidis, polygoni, seu plantaginis folia fuerint decocta, aut myrti fructus, seu cydonia, atque ipsa itē posca pro potu vti conuenit, nō siquidē frigida, sed tepida, vt Aëtio visum est.

Medicamentorum ratio. Confestim quoq; artus, & extremas partes, præsertim superiores, constringere oportet, quanquā & inguina vinculis excipi possent, Paulo, & Aetio testibus, & iuxta Hippocr. sententiam cucurbitulæ magnæ sub māmis apponendæ, vt aphor. 50. 5. li. scriptum reliquit, in quem etiam vsum potissimùm *Venæ sectio.* vbi sanguinis fuerit redūdantia ac reliqua non prohibuerint, venæ sectio reuulsionis gratia in cubito facta confert, præsertim internæ venæ, exiguáque sanguinis quantitas auferatur, & si opus fuerit, iteretur. Deinceps verò si ob vasorum apertionem sanguis profluat per ea, quæ obturant, curare oportet, quemadmodum si ex eorundem vasorum ruptura contingat, quæ conglutinant adhibenda sunt. Atqui obturatur osculum dilatatum per adstringentia, conglutinatur autem ruptum per eadem, & quæcūque ipsis in compositionem miscentur citra mordacitatem resiccātia, & glutinosum quoddā habentia, veluti est terra lēnia, sphragis appellata, & samius aster (Galeno auctore 7. de composit. medicamen. secundum locos, cap. 4.) quæ veluti ad sanguinis spuitiones vndecunque natas conferunt, eadémque vi sanguinis ex vtero profluuia, & vocatum fluxum muliebrem iuuant, vt liquet ex eodem auctore, nono de simplicium medicamentor. facult. Dabimus item in potu balaustium ex posca, aut hypocistidis, vel acaciæ succum, *Cap. de terra sanita.* siue lycium, vel etiam vuæ acerbæ succum siccū, ex sententia eiusdem Pauli, & Aetij. *Quæ in potu præbenda sint.* Prodest etiam sesamum posca macerare, atque in molle factū edendum præbere, aut loti ramenta, & eorundem decoctum, similiter & corallorum drac 2. exhibere (vt idem refert Aetius.) In quem etiā vsum succus polygoni, aut plantaginis ex posca potus non parum confert, vel drach. 1. cornu cerui vsti, & tantundem corallorum rubeorum, lapidisq́ue hæmatite scrup. 1. cum posca exhibeantur. Nec minùs conducit, si drac. 1. vel drac. 2. radicis symphyti cum eadem posca, quæ semper tepida sit, exhibeatur, & vbi hæc non suffecerint, prach. 1. pastillorum è spodio è succino, vel è terra lemnia cum eadem posca præbeas. Extrinsecus autem vteri loca perfundantur, seu foueantur ex eadem tepida posca, aut oleo rosaceo, melino, seu myrteo pauco vino admixto. *Topica.* Item cataplasmata ex hordei, fabarúmque farina, symphyti radice,

radice, polygoni, ac plantaginis foliis, acacia, alumine, & hypocistide exposca composita adhiberi poterunt, aut ex palmulis, malis cydoniis, malicorio, balaustiis, alumine, gallis, acacia, & hypocistide, teneris rubi, seu lentisci virgultis cum eadem posca cataplasma fiat. Vel vnguentum, quod vulgus medicorum Comitissæ appellat, pauco aceto addito adhibeatur. Efficaciter quoque prodest taurocolla aceto macerata, donec dissoluatur, deinde valido linteolo inducta, lumbis agglutinetur, decreto eiusdem Pauli, & Aëtij. Insuper insessus fiant ex foliorũ myrti, rosarũ, plantaginis, polygoni, symphyti, virgultorũ rubi, ac lentisci decocto, pessulorũ quoque vsus haudquaquam contemnẽdus erit, qui ex foliis plantaginis, polygoni, aut myrtillorum, symphytique radice cõtusis, pauca addita manna thuris, hypocistide, ac balaustio cum eiusdem plãtaginis, seu polygoni succo conficiantur. Interim gallarum puluis, ac aluminis scissi, necnõ acaciæ succus cum ouorum tostorũ luteis adiici poterunt, & quandoque cupressi folia, aut rubi, paritérque & cytini. Cùm verò vsus exigit linteo serico, aut linteo tenui excipiantur, & ad formam humani digiti redacti in rosaceum intingantur, ac subdantur. Súntque pessuli penitùs vsque ad os vteri immittendi. Infundãtur quoque per instrumenta ad hũc vsum parata in vterum, quæ μητρεγχύτας Græci vocãt, plantaginis, polygoni, seu solani succus. Similiter acaciæ, vel hypocistidis. Vel decoctum in aqua pluuiali, malicorij, gallarum, balaustium, hypocistidis, ac foliorum lentisci cum polygonij, seu plantaginis succo, aut etiam acacia. Galen. verò ex vtero sanguinis profluuium quaternis iam diebus profluens, cùm nullo alio potuisset sisti remedio, plantaginis succo vtens, prorsus sanauit. Quanquam id medicamen & ad ea quæ ex erosione excitantur, sanguinis profluuia, sit vtilissimum, vt patet 5. meth. med. Erosio verò magna ex parte in ceruice potiùs vteri quàm alibi contingere solet, decernitúrque per excretam saniem, si fuerit profunda. Si verò circa os ceruicis constiterit, nõ solùm per hanc, sed per tractũ quoque cognosci potest (eodem Galen. teste 6. de loc. affect. cap. 4.) At quod ea per renutritionem erosorum, quæ fit per cibos boni succi, & medicamenta sarcotica dicta, hoc est, carnem gignentia curetur, patet eodem libro 7. de composit. medicament. secundum locos ca. 4. Quapropter nedum iniectus plantaginis succus (vt diximus) huiuscemodi profluuium supprimere valet, si cyathi mẽsura iniiciatur, vt inquit Aëtius, verùm etiam aliquando fortiùs aliquod admiscendum erit, aliàs aliud pro affectionis respectu, nam si vas, vnde profluit sanguis, magnum, & amplum fuerit, austeris medicamentis opus erit, balaustio, inquã, acacia, hypocistide, gallis, malicorio, & similibus. Si verò paruum conferent aloë, manna thuris, cortex pinus, terra lemnia, lapis hymatites, & reliqua huiusmodi, quæ nedum cum succo plantaginis, verùm etiam vino austero nigro, aut senecionis succo subdita, & iniecta conferunt, ex sentẽtia eiusdem Aëtij. Et (vt summatim dicam) quæ mediocriter, & sine morsu detergunt, atque exsiccant, commoda sunt, vt quæ carnem generent, vt liquet tum 3. method. medend. ca. 3. tum 2. de compositione medicament. per genera, cap. 1. Vbi verò exulceratio, seu erosio adhuc fiat, vel augeatur propter redundantes (vt diximus) in toto corpore vitiosos succos, nulli in dubium venit eos priùs purgandos esse, & deinceps modò dicta medicamenta adhibere. Qua de re si biliosi fuerint, adhibitis priùs (si detur occasio) syru. quibusdã, vt ex infusione rosarum, vel succo myrtino, vel è succo oxalidis, seu acetoso simplici, vel oxysaccharo cum aquis plantaginis, polygoni, vel oxalidis, hoc purgans medicamentum exhibeatur, quod recipit, tamarindorum vnc. s. corticum myrobalanorum citrinarum drachm. 3. in aqua oxalidis, & plantaginis fiat decoctum, in quo dissolue syrup. de nouem infusionibus rosarum rubearum vnc. 4. rhabar. sine spica drach. 1. vel syrup. 4. misceantur, & fiat potio. At si salsa pituita erosionis causa fuerit, syrup. è corticibus citri, vel mel rosaceũ cum syr. myrtino, vel ex absynthio aliquibus vicibus præbeto, deinceps verò medicamentum purgans tale exhibebis. Recipe corticum myrobalanorum chebularum drach. 4. agarici trochiscati drachm. 1. vel scrup. 4. fiat decoctum in aqua plantaginis, in quo vnc. 3. syrup. ex tribus infusionibus rosarum persicarum, vel vnc. 4. syrup. ex pluribus infusionibus rosarum rubearum dissoluas, & potui exhibeatur.

cap. 5. si ex erosione proueniat mensium profluuiũ, curatio.

Curandi methodus.

Quibus purgari cõpetat.

Περὶ γυναικείου ῥοῦ. *Id est, De muliebri profluuio.*

CAPVT. CIX.

QVEMADMODVM totius corporis culpa aliquãdo prorsus non purgabitur fœmina, aliquãdo parciùs, aut liberalius, ita quoque interdum malum quidpiã per vterum vacuabit, vt liquet ex Gale. 3. de causis symp. Vocatur autẽ hæc affectio à Græcis ῥοῦς γυναικεῖος, vt patet ex Galen. citato loco, & lib. de differ. symp. ac 6. de locis affect. cap. 4. quem sectati sunt Paulus cap. 63 lib. 3. & Aëtius cap. 65. lib. 16. A Latinis verò muliebris fluxio, seu profluuiũ muliebre appellatur. Est verò totius corporis recremẽti destillatio, vt inquit Paulus, vel vteri destillatio diuturna, vt Aëtio visum est, vel vniuersi corporis per vterũ expurgatio, ipso haudquaquam affecto, vt ex Gale. colligitur citatis libris 3. de symp. caus. & 6. de locis affect. ca. 4. In hac autẽ affectione (licet eius multiplex habeatur ortus, vt paulò post dicemus) vterus ipse haudquaquã affectus est, licet per ipsum vniuersum corpus expurgetur, quemadmodum interdum per renes quoque euacuatur, ex eiusdem Galeni auctoritate præcitato libro 6. de locis affect. cap. 4. nec alicuius determinatæ corporis partis affectio hæc dici poterit, quã quam & ipsa symptoma sit in genere excretorum immodicè, præsertim in qualitate, nã vitiosum est, quod expurgatur, vt eodem libro de differ. & 3. de causis symptom. scriptum est. Deprehenditur verò muliebris fluor ipse, notis, à mẽstrui sanguinis eruptione differens, eò quòd in illa syncerus sanguis prodit, hic verò fluxus corruptus apparet, diuersorũ tamen colorũ, pro diuersitate redundantis succi, vt dicemus, qui etiam citra dolorem prodit. Quapropter loci (vt inquit Paulus) continuè madẽt humoribus colore variantibus, laborans decolor est, cibũ non sentit, eúmque fastidit, in obambulatione difficulter spirat, oculos habet prætumidos, nunc cum dolore, nunc citra illum, aut cum exulceratione, aut sine illa, aut inflammata, aut sordida, aut pura. Inferre quoque solet hic fluor inenarrabilem tristitiam, & pedum tumorem, & in aliquibus perpetua distillatio perseuerat: in aliquibus verò per interualla quadam redit, ex Aëtij testimonio.

3 de caus. sympt c. 4. Lib. de differ. sympt. cap. vlt.

Muliebre profluuiũ quid sit.

3 de caus. symp. c. 4.

Quæ pars afficiatur.

Quis affectus præter naturam sit.

Li. de differ. sympt. cap. vlt.

Signa profluuiũ muliebris.

3. de caus. symp. c. 4.

Atqui

Atqui si purus sanguis, qualis ex dissecta vena profluit, & cũ dolore promanabit, vteri erosionem indicabit, de qua præcedenti capi. sermonem fecimus, nec tale profluuium muliebre appellari debet: nam in eo vterus haudquaquam affectus est, in hoc proprio morbo laborat, cui erosio, seu exulceratio existit. Hic verò corruptus fluxus, qui in muliebri profluuio fit, aliquando robur est, veluti tenuis sanguinis sanies, aliquãdo albus, velut ptisanæ succus, à pituitoso videlicet sanguine ortum habens, interdum pallidus, vbi bilis amara redundarit, interdum aquosus à serosorum humorum superfluitate. Nam perpetuò id quod euacuatur, tale specie est, quale est quod in animali redundat, vt liquet eodem tertio de causis symptomatum, potissimum autem id fit, si mulier laxis sit carnibus, & pituitosa, ex eiusdem Galeni sententia citato lib. 6. de locis affectis. Qui itaque exquisitè colorem præ se fert aliquem, is redundantem humorem facilè indicat. Si verò obscurum colorem habeat, causam eius ita perscrutabimur, linteum eo inquinatum arefactum simplici aqua eluemus, & inde à maculæ colore redundãtis humoris notitionem capiemus, vt inquit Aëtius. Generatur autem talis fluxus muliebris, vel ex cõplectẽdi functione imbecilla, vel expultrice immodicè cõcitata, vel ambabus simul læsis, aut quòd totus sanguis tenuis, serosúsque est redditus, vt libro de different. sym. cap. vlt. à Gal. scriptum est. Atqui sanguis talis fieri potest, vel ex sanguificæ facultatis operis frustratione, vel eius, quæ tenue, & serosum separat, seu idem excernit. Incidere etiam aliquando potest ex retentrice ipsa immodicè opus suum vrgente, & cute inspissata, & renibus occlusis, ex eiusdẽ Galeni auctoritate citato libro de different. sympto. Præter has itaque causas vniuersus sanguis tenuis, serosúsque reddi potest, ac per vteri vasa expurgari retentrice eorundem vasorum facultate interim imbecilla, interdum verò expultrice (vt diximus) immodicè cõcitata, aut etiam ambabus simul læsis ob copiam, & sanguinis qualitatem. Si autem num sanguificæ virtutis vitio, vel eius, quę tenue, & serosum separat, seu excernit, symptoma hoc fiat, discernere velis, ea consulas, que capite de hepatica affectione, aut de renum affectibus conscripsimus. Inspissatã autem cutem probè ex teipso percipies, neque magno labore retentricis, aut expultricis facultatis læsionem, seu vtrarumque reperies. Cæterùm ætate vigentes mulieres rubra ferè fluxio infestat, declinante verò ętate, alba, & vtraque fluxio, si suæ ætati acciderit, facilè curatur, si alienæ, difficulter, ex Aëtij testimonio. In omni verò muliebri defluxu vteri os aperitur, & velut relaxatur, quibusdã etiam vterus ipse procidit, vt vsq; ad muliebre pudendum progrediatur. Qua de re magna cum diligentia curanda est affectio hęc, neque localibus auxiliis fluxus confestim reprimẽdus erit, nam aliquæ in hydropem, aliquæ in neruorum affectiones, aut oris ventris, aut capitis vexatione collapsæ sunt, vt liquet ex eodem Aëtio. Vniuerso itaque corpori pro eius curatione, quæ citra immodicum calorem exsiccant, auxiliãtur, cùm affectus sit humidus atq; aquosus (Gale. auctore lib. de præsagitione ad Posthumum) quem etiam sectatus est Paulus præcitato loco. Et propterea vniuersa victus ratio ad duo inclinare debet, vt idem Gale. asserit, potus videlicet paucitatem, & totius corporis frictionem ex melle solo multum cocto (tantum tamen refrigerato, vt

Loco citat. *Loco citat.* *Causa.* *Loco citat.* *Prognostica.* *Li. 16. ca. 66.* *Curãdi methodus.* *cap. 8.* *Victus ratio.*

hac in re fontanæ aquæ similis æstiuo tempore sit) post fricationem corpore perunctο: simili itaq; victus ratione adstrictoria, ac ad siccum vrgente, aliquatenus crassefaciente quandoque, quam præcedenti cap. etiam instituimus, vtendum est (vt summatim dicam) si quod interim magis aut minùs exsiccantibus, ac adstringẽtibus cibis vti oportet pro diuerso humore redundante, quemadmodum etiã & eadem victus ratio ad frigidum, vel calidum magis, vel minùs vergere debet. Quod verò ad medicamẽtorum rationem attinet, similis quoque ratio habenda erit. Verùm si mulier rubro fluore muliebri vexabitur, primùm ei sanguinem per venæ sectionem vacuabimus, vbi nihil obstiterit, patitur autem sanguinis detractio, veluti in his, qui sanguinem reiiciunt, quo paulatim reuulsio fiat, vt inquit Aëtius. Secanda autem est cubiti vena, nam hęc nõ solùm materiam ad vterum confluentem diuertit, sed muliebris fluoris detentionem, ac constrictionem tutam efficit. A venæ sectione, lumbis ac inguinibus detrita, & mollia lintea imponenda sunt frigidis succis imbuta, quorum præcedenti ca. meminimus. Locetur autem mulier coccis accliuibus, cruráque extendat, ac inter se complicet ad vteri partes contrahendas. At si copiosè sanguis feratur, coxæ, pecten, & lumbi spongiis posca madefactis integantur. Si verò modicè destillet, lana succida vino, & rosaceo imbuta adhibeatur, & extremæ partes deligentur, atque hæc nõ solùm in principio fiant, sed etiam post circuitus, ante exacerbationem, & in ipsa exacerbatione, ex eiusdem Aëtij decreto, & reliquis etiam vtatur medicamentis extra adhibitis, quæ præcedẽti cap. adnotauimus. Cõmodę quoq; sunt quęcunq; potiones sanguinẽ reiectãtibus competunt, ex eiusdem Aëtij sententia. Cæterùm vbi vitiosi redundarint succi, biliosi inquam, pituitosi, aut serosi, quamprimùm quoq; iidem expurgandi, ac ab vtero deriuandi, & diuertẽdi sunt, & propterea Galenus eodem libro de pręcognitione ad Posthumum, in Boethi vxore quæ hac affectione laborabat, primùm medicamẽto per aluum educente vsus est, secũdò eis quæ per vrinam ipsum educere valent, & tertiò his quę per cutem euocare possunt, quibus remediis quindecim diebus cùm fuisset vsus, prorsus prædictam mulierem à morbo vindicauit, & proinde Boethus quadringentos aureos ad eum misit. Seroso itaque humore existente, qui redundat, ex hiera, & agarico formatis catapotiis, & potione ex decocto myrobalanorum chebularum cum syrup. ex pluribus infusionibus rosarum rubearum, vel persicarum ægram purgabis. Quòd si neque vna purgatio satis sit, iteranda quoque eadem erit, in minori tamen quantitate, quemadmodum & Galenus in modo dicta ægra rursus medicamentum purgans exhibuit. At si pituitosus fuerit sanguis, nedum hiera, agarico, & myrobalanis purgare conuenit, verùm etiam & reliquis insignioribus medicamentis pituitam per aluum ducẽtibus, vt catapotijs fœtidis, ex sagapeno, aut agarico cõpositis, item & nostris, quæ cap. de aqua inter cutẽ conscripsimus, priùs tamen ea exhibeantur medicamenta, quæ iam dictam pituitam concoquere ac præparare valeant. Bile autem flaua redundãte eadem hiera, cum rhabarbaro myrobalanorum citrinarum decocto, ac syrup. ex pluribus infusionibus rosarũ purgabis. A purgatione verò ea medicamẽta exhibeatur, quæ propriè οὐρητικὰ id est, vrinã ciẽtia dicuntur,

Medicamẽtorũ ratio. *Aëtius li. 19. ca. 46.* *Venæ sectio.* *Topica medicamenta* *Li. 19. ca. 66.* *Potiones.* *Loco citat.* *cap. 8.* *Quibus medicamẽtis fuerit vsus Gal.* *Purgatio vbi serosus redũdarit succus.* *Si pituita redundet, purgatio.* *Bile redũdante.*

dicuntur,quorum ſylua à Galen.ſcripta eſt lib.5. de ſymplic.medic.facult.cap.12.calida inquam,ac ſicca exiſtentia. A quibus ſanguis non extenuatur dũtaxat,ſed & funditur,ac ſecernitur,nõ ſecus atque lac, ꝙ coagulatur , ſeroſo videlicet , & tenui ſeorſum ſegregato , craſſo verò in ſeſe coeunte , ſiquidem quo facillimè ad ſe attrahant renes quod in ſanguine aqueum,tenuéque,ac ſeroſum eſt, vtraq; hæc conferunt,nempe totius ſanguinis primùm fuſio,deinde ſegregatio,quorum neutrum abſque valido calore peragi queat. Hæc itaque peculiariter ab eodem Gal.ibidem vretica,ſiue vrinam mouentia appellantur,non quia ſolum moueãt vrinas,ſed quia ſolas abſque vi etiam mẽſes,aut lac:inter quæ apium,atque aſarum eligens, prædictę mulieri eorundem decoctum in aqua adhibuĩt: hæc nanque per vrinam humorem , qui per vterum expurgabatur, deriuãdo etiam euacuant, vt ipſe teſtatur,cùm hoc quod neque menſes ciunt,vt quibuſdam Arabicis falsò viſum eſt,& renes occluſos liberãt, ſi id quoque talis muliebris profluuij cauſa fuerit, nec minùs & pro totius corporis frictione humor quoque euocandus eſt. Et ſi ex cute ſpiſſata adhuc talis affectio fuerit orta, iiſdẽ frictionibus rarefiet, quæ primò mollibus linteis,& demum aſperis faciendę ſunt,iuxta eiuſdem Gal.doctrinam præcitato lib.de præcognitione ad Poſthumum , cap. 8. his quippe medicamentis vniuerſo corpori adhibitis , intacto quidem vtero huiuſmodi muliebres fluores Galen. ſanauit, vt eodem 6.de locis affect.cap. 4. ſcriptum eſt. Subſequebatur autem totius corporis fricationem inunctio ex melle ſolum,multum quidem cocto , vt diximus. Verùm vbi hæc non ſuffecerint, perſeuerauerítque muliebre profluuium , ea exhibenda ſunt , quæ præcedenti cap.de menſium profluuio dicta ſunt, potiſſimùm autem ea eligantur, quæ non admodum efficacia exiſtunt , item portulaca commanducata,ſuccúſque ipſius potus præſidio eſt , balauſtium , rubi fructus, & flos,vt inquit Paulus:nec minùs,& equiſetum ſiſtit rubrum fluorem potum ex aqua,aut vino, vel hypociſtidis, aut lentiſci fructus torrefactus cum vino ſumptum , vt idem Paulus refert,ſimiliter ſamius aſter,terra lemnia,ſphragis appellata,item coagulum leporis, aut hœdi , aut ouis , aut vituli , aut cerui confert , vua etiam immatura ſicca, piceæ cortex,& myrti(vt liquet ex eodem) faciunt quoque & pæonia grana pallida quindecim aſſiduè pota , aut corallorum drac.1.è vino nigro,aut vinacia trita cum vino,aut corticis loti arboris decoctum , vt inquit Aëtius, præſertim vbi fluor albus,aut ſeroſus fuerit,proditum quoque eſt,vt inquit Gale.10.de ſimpl. medic. facult.leporis coagulum ſi cum aceto ebibatur , ſanare profluuium muliebre.Quòd ſi cum dolore fluxus deferatur,aſininum lac,prǽſertim aſinæ per paſcua pratorũ nutritæ , quiuis fuerit ſuccus,præſtat. Confert etiam & ſtercoris eiuſdem aſinę ſuccus,ſimiliter & alicæ,aut ptiſanę ſuccus,& roſaceũ quoque,vel per ſe,vel cum lacte infuſum. Ne verò ab humore tranſeunte vlcus excitetur,ſanies profluẽs aſſiduè calida aqua eluatur, & ipſis locis moderatè adſtringentia adhibeantur, quæ ſimul abſtergendi vires habeant,deinceps roſaceum,aut myrteũ, aut melinum oleum illinatur, & aqua etiam pura nihil adſtringens habens admixtum in principio præſertim adhibeatur , ob influentis humoris acrimoniam,necnon & ob eãdem cauſam & alicæ,& orizæ ſuccus infundantur , ex eiuſdem Aëtij decreto. Cæterùm vbi fluxus ceſſauerit,à veloci ambulatione,à multis pectinis,ac lumborum frictionibus,ab acrium eſu,à calefacientibus,à flatuoſis , & ab his, quæ vrinam prolectant,diu abſtinẽdum eſt,& balneis rarò vtendum,neque venter mouẽdus eſt, neque ſpiritus retinendus. Hæc enim omnia malum reuocant,vt idem inquit Aëtius , quæ fortè præcepta Boëthi vxori Galen.inſtituit , poſtquam ab eodem affectu ipſam vindicauit , ne in poſterum ampliùs eo morbo ægrotaret,ab eodem Boëtho rogatus prohibens ne illi ſimile quod vacuauerat,infuturum aliquid gigneretur.

Que medicamenta à purgatione competant

Aetius li. 16.ca.71. Gal.10 de ſimp.med. fac.cap. de coagulo.

Lib. 16.c. 67.

Loco citat.

Περὶ ὑστερικῆς πνιγὸς. Id eſt, *De vteri ſtrangulatione, ſeu ſuffocatione.* CAP. CX.

QVanquam ea pars,quę mulierib⁹ ad pariendum à natura data eſt,à Gręcis *μήτρα* , ſeu *ὑστέρα*,à Latinis matrix,ſeu vter⁹ appellata (vt ſuperiùs annotauimùs) in infernis corporis partibus poſita ſit(quoniã ſupernis , eiſq; principibus communicat,cordi ſiquidem per arterias,cerebro per ſpinæ mẽbranas,ac neruos, & iocinori per venas)propterea non mirum , ſi interim in eo affectus quidam oritur,qui omnes,vel quædam prædictarum partium conſentiunt, qui affectus à Græcis interim *ὑστέρας καὶ ὑστερικὴ πνὶξ*,à quibuſdam *ἄπνοια ὑστερικὴ* dicitur,Latini autem vteri ſtrãgulatum, ſeu vterinam ſuffocationem,vel ſpirationis ob vterum priuationem vocant,volentibus tamen ipſis vtraq; appellationem vnum quẽdam affectum explicare, nomen aſſumens tum à parte ipſa affecta,tum à ſuperueniente ſymptomate. Eſt autem affectus hic Paulo auctore cap.71.lib.3.)vteri recurſus ad ſuperiora:in hac affectione modo ſurſũ , modo in latus vterus retrahi videtur , Gale. teſte.6.de locis affect. cap.4.quamuis Aët.quoque fateatur , quod in hac affectione vterus velut ad ſupernas partes aſcẽdiſſe videtur,ſemper etenim,ſiue ſurſum retractus fuerit totus vterus æqualiter,ſiue ad latus inęqualiter trahatur,velut ſupernas partes aſcẽdiſſe videtur, cum eiuſdem ſuffocatio oritur : quo motu non creandæ prolis gratia mouetur,ſi priuetur his,quæ concupiſcit,veluti animal,vt quibuſdam viſum eſt , & propterea vniuerſo corpori nocere fatendum eſt : nec ob id quod poſteaquàm ita per corpus vterus errauerit ad ſeptum tranſuerſum perueniẽs reſpirationem impedit,veluti quidam prędictæ opinioni addiderunt , idcirco ſtrangulatio fit, ſicut etiam falſa quoque eorum opinio eſt, qui aſſerunt vterum exſiccari vbi ſuppreſſi ſint menſes, deinde humectari cupientem , ad viſcera vſque aſcendere, cùm verò aſcendendo nonnunquam ſeptum trãſuerſum contingat,idcirco animal ſpiratione priuari,etenim tãquam erroneæ prædictæ opiniones à Galeno eodem ſexto de loc.affe.cap. 4.impugnantur,& refelluntur,alia propterea cauſa huius retractionis, ſeu recurſus inueſtigãda erit,ſi priùs partem ipſam affectam,ac affectu ipſum demõſtrabimus. Quòd verò vterus primò , ac præcipuè in hoc vitio afficiatur omniũ medicorũ conſenſu liquet,& Galenus citato loco per hæc verba cõfirmauit,cũ dixit,Quòd autẽ à priſcis iã inde ſeculis optimo iure creditum fuerit hyſterica dicta ſymptomata ad vterũ tãquã ad radicẽ pertinere,vel maximo argumento eſſe poteſt, ꝙ & ſolis viduis, & iis quibus mẽſes ſupprimãtur huiuſmodi affectus euenire conſueuerunt,quãquam ſi quiſ-

Quid ſit ſtrangulatio vteri.

Aetius li. 16.ca.68.

Quæ pars afficiatur in vteri ſtrangulatione.

quiſpiam dixerit, quòd vbi in hac affectione vterus retrahitur, vteri corpus non affectu, ſed peruerſione laborat, cùm aliàs aliorſum trahatur, hìc haud abſurda dicere videbitur, vt idem Galenus inquit. At quiſnã affectus ſit vteri ſuffocatio, ſeu ſtrãgulatio, non admodum liquet, nam interim cũ eius retractione, ſeu peruerſione fit, interim autem citra peruerſionem, ſed quando cum vteri peruerſione affectio iam dicta generatur, nulli in dubium venit morbum eſſe in ſitu, ſeu figura ipſius vteri, prout ab Hippocrate, & Galeno tertio de articulis, ſcriptum eſt, quanquam non propterea quòd peruerſus, ſeu retractus eſt vterus, ſymptomata quæ in animalis corpore apparent, oriuntur, ſed propter aliam cauſam (vt dicemus.) In hac etiam vteri ſtrangulatione quę cum eius peruerſione fit, idem vterus intemperie, eadémque frigida immodicè laborat, qua duntaxat eum laborare aſſerimus cùm citra eiuſdẽ peruerſionẽ affectus hic excitatur, licet oriri haudquaquam poſſit quomodolibet generationem habeat, niſi intemperies hæc principibus partibus impertiatur, cordi inquam, aut cerebro, ſeu vtriſque primùm, & deinceps ab eis vniuerſo corpori præſertim in prima, ac pręcipua eius ſpecie, ſeu differẽtia. Perpetuò itaque intemperie, eáque nimium frigida in hac affectione vterus laborabit. Qua de re morbum hunc in inflammationem, ſed flatuoſam perfrigerationem eſſe Soranus dicebat, interim autem ſimul cũ ea malè ſituatus, ſeu figuratus erit pro diuerſitate, ſeu magnitudine cauſarum, ex quib⁹ originẽ duxerit, vt dicemus. Comitatur autem taliter affectos cùm acceſſio propinqua eſt, torpor mentis, pigritia, crurum imbecillitas, pallida facies, ac triſtis quidam aſpectus: inſtante verò ſtrangulatione, ſopor grauis, ac profundus, mentis, ac ſenſuum apprehenſio cum vocis interceptione, pulſus autẽ parui, ac debiles fiunt, & aliquãdo penitus intercipiuntur, quibuſdam autem neque reſpiratio ſenſibilis permanet, aliquando verò aliis actionibus integris manentibus, magnam reſpirationem ex hac affectione habent, ſtomachi etiam dolore vexãtur, & ſaliuam vomũt, ſi in ſtomacho, aut in capite humiditas ſita eſt. Interdum etiam ſic examinat, vt tãquam comitiali morbo proſternat: diſtat tamen hic caſus, eò quòd neq; oculi vertũtur, nec ſpumæ profluunt, nec nerui diſtendũtur, ſopor tantùm eſt, idque quibuſdam fœminis crebro reuertens, perpetuũ eſt (Celſo auctore, ca.20. lib.4.) Inclinante verò acceſſione, corpus firmari incipit, & malæ rubeſcunt, ac oculi poſt multam grauitatem attollũtur, & vbi iam malum ægram relicturum eſt, humiditas quædam ex locis muliebribus excurrens tactu percipitur, & inteſtina murmurãt, ac ipſe vterus paulatim laxatur, atque ſic exurgens ægra intellectũ, & ſenſum recipit, vt liquet ex Aëtio, & Paulo. Obſtetrices quoque, ſeu medicæ quæ ipſas exquiſitè tetigerunt, fatẽtur circa vterum notas quaſdam apparere, nã ceruix eius inclinata videtur, interdũ quidem veluti ſurſum retractus ſit totus vterus, interdũ verò veluti ad latus trahatur, nam ſimul cum vtero, ceruicem quoque ipſius retrahi neceſſe eſt (Galeno auctore, eodẽ 6. de loc. affect. cap.4.) Cæterùm cum vteri ſtrangulationis differẽtiæ plures eſſe poſſunt, pro efficientis cauſæ magnitudine, vel pro ſpecierum quarundam varietate inter ſe differentes, quia in earum aliqua omnino ſpiratio perditur, nõ ab re quæreret quiſpiam quomodo viuere tales poſſent, quæ nihil omnino ſpirant? Cùm in confeſſo ſit ſpirationem à vita, & vitam à ſpiratione ſeparari non poſſe, adeo vt viuentem non ſpirare, & ſpirantem non viuere ſit impoſſibile, quinimò vbi correſpiratione priuetur, illico hominem perire neceſſe eſt, vt liquet quinto, & 6. de locis affe. cap.4. & libro de vtilitate reſpirationis: qua de re quidam Heraclide poſteriores credẽtes ſeruari aliquid ſpirationis, quãuis ipſa non appareat, carptæ latæ flocculos coram naribus ſuſpendi iubent, vt exactè deprehendatur num ſpiritus aliquis inter ſpirandum tum intro, tũ foras rurſus deferatur: aliqui poculum aqua plenũ ori ventriculi imponere præcipiunt, & conſiderãt an aliquo motu aqua agitetur, quippè immotum, omnino ſeruari humorẽ aiunt, ſi tota perierit ſpiratio, & profectò vtrique ignorant aliquando ſublata penitus, oris, ac narium reſpiratione animal viuere poſſe, modò ea ſuperſit, quæ in toto corpore ab arteriis, & corde perficitur: id quod latentibus animalibus manifeſto apparet, nulla apparente in ipſis ſpirationis nota, hęc etenim per totã hyemem mortuis ſimillima in cauernis latitãt per arterias tã tũ totius corporis tranſpirãtia, pari item ratione in vteri ſtrãgulatione fieri poteſt, vt toto corpore frigefacto (vt diximus) id enim manifeſtè videtur, nulla prorſus prodeat ab ore ſpiratio, ſuperſit autẽ ea quæ à corde, & arteriis fit, eſt etenim maximus, & præcipuus reſpirationis vſus (vt ſexcẽtis in locis à Galeno decretũ eſt) vt intim⁹ calor, & refrigeratione, & vẽtilatione ſeruetur. Qua de re exigu⁹ ille calor in hyſtericis mulieribus derelict⁹ arteriarũ, cordiſque officio conſeruari poterit, quæ actio à quibuſdam medicis tranſpiratio dicitur, quãuis (vt diximus) quæ fit ab ore, & naribus reſpiratio omnino fuerit abolita, licet etiam adeò parua eſſe poſſit, vt ſenſum lateat nedum reſpiratio, ſed etiam tranſpiratio ipſa: illúdque clarè conſtat non ſolum in Galeni, ſed etiam Ariſtotelis doctrina, qui libro primo de natura animalium, ca.11. talia protulit verba. Sed datur viuendi facultas etiam ſi deſit ſpiratio, quanquam itaq; perfecta animalia, quę tẽperatè calida ſunt, præſertim dum ſanitate fruuntur, citra ſpirationem haudquaquam viuere poſſint, vt liquet ex modo citatis Galeni locis, attamen quę frigida ſuapte natura ſunt, vt latentia, aut ex accidenti vniuerſum eorũ corpus tale redditum eſt, vt in hyſtericis conſpicimus citra reſpirationem non incõuenit, vt in vita ſeruentur, modò arteriarum, cordiſque officium eis conſeruetur, nec propterea his, quæ ca. de apoplexia, ſcripta ſunt, cõtradicimus. Adhuc vt nihil ad affectum hunc pertinẽs maneat indiſcuſſum, iterum quæret quiſpiam quam ob cauſam corpus hyſtericarum mulierum refrigeretur? Ea verò haud difficulter diſſolui poteſt, ſi cauſas, quę pręceſſerũt, diligenter intueamur. Nam conuenit inter omnes medicos, vt idem Galenus aſſerit citato libro ſexto de locis affectis, hũc affectũ magna ex parte viduis euenire, iiſque maximè, quæ cum antea probè purgarentur, ac parerent atque virorum concubitu gauderent, iis omnibus priuantur, ex quibus conicere poſſumus, quòd ob retenta menſtrua, vel ob ſemen cohibitum mulieres vteri ſuffocatione, ſeu ſtrangulatione cruciantur, idque fortaſſe magis (vt idem Galenus inquit) à ſemine retento contingere poteſt, vtpote magnam vim obtinẽte, vt eſt enim in mulieribus humidius, ita etiam & frigidius, ſemen etenim in vtero paulatim coaceruatum,

Quis affectus præter naturã ſit.

Tex. & cõmen. 100.

Vide Aet. Loco citat.

Signa ſuffocationis vteri.

Quomodo viuere poſſint, quæ vteri ſuffocatione laborãt, etiã ſi nihil omnino ſpirẽt. 5. de lo. affec. cap.1.

Li. de vtilit. reſp. c.1

Cur hyſtericarum corpus refrigeretur. Loco citat. Cauſa.

 ceruatum,

ceruatum, aut etiam ſanguis menſtruus, vitioſi red-
dũtur, ac perfrigerantur, quibus perfrigeratis vterus
quoque taliter afficitur, à quo demum ad cerebrũ,
ac cor frigiditas tranſmittitur paulatim tractu tem-
poris, à quibus deinceps vniuerſũ corpus celeriter
alteratur, ac refrigeratur, & relata inferunt ſympto-
mata, vel tenui quadam ſubſtantia, veluti aura ab
eiſdem excrementis ad iam dictas partes principes
aſcendente, vel continuitate partium traducta alte-
ratione per quandam veluti qualitatis diffuſionem
mediis corporibus, cũ quibus vterus ipſe prędictis
principibus partibus communicat. Neque mirũ vi-
deri debet, ſi vel ex minima humorũ mole tãta cõ-
ſequãtur ſymptomata, etenim à phalãgij quoq; ictu
totum corpus affici videtur exiguo veneno per mi-
nimum foramen iniecto, & longè maiori admira-
tione eſt ſcorpionis ictus, quod breui admodũ tem-
pore grauiſſima inter ſymptomata, quanquam exi-
guum ſit id, quod inicitur, aut nihil omnino, nullo
apparente foramine in ipſius aculeo, necnon quòd
canis rabie capti, ſolum ſputum ſi humanũ corpus
tetigerit, rabiem excitare poſſit, ex eiuſdem ſputi
qualitate aucta quadã corporis diſpoſitione, ita vt
poſt ſex menſes quando ad magnitudinem notatu
dignam peruenerit, diſcerni poſſit: item ſimilibus
quoq; affectibus infeſtari poſſumus iis, qui perni-
cioſo epoto veneno eueniunt corruptis, in nobiſ-
ipſis adeò humoribus, vt veneni tum qualitates, tũ
vires ęquent. Vitiatum itaque ſemen, aut menſtruũ
cùm retinentur, corporibus potiſſimùm vt affician-
tur idoneis, paulatim tractu temporis principalium
partiũ aliqua cõſentiẽte, à qua deinceps vniuerſum
corpus celeriter alteratur, cùm totũ corpus refrige-
rare valeant, prædicta grauia ſymptomata inferre
poſſunt, & alias alię quoq; accidẽtium ſpecies oriri
ſolent pro multitudinis, qualitatíſve ratione tũ mẽ-
ſtruorum, tum ſeminis. Nã vbi craſſa, vel acris fue-
rit eorum natura, cõuulſiones, ſi verò atræ bilis na-
turam habuerint, mœſtitiã inducere poſſunt, quẽ-
admodũ animi quoq; defectiones, & ad fortes ex-
tenſiones, & refrigerationes, & ſtomachi actum ſe-
qui conſueuerunt. Et propterea contingit etiã qui-
buſdam ſenſus, ac motus priuatio, & pulſus obſcu-
rus, ac paruus, & penitus interceptus, in aliquibus
verò tum ſenſus, tum motus adeſt, itémq; ratio, ve-
rùm vix reſpirãt, aliquibus etiam vox intercipitur,
aliis contrahuntur artus, vt liquet nono de compo-
ſitione medicamen. ſecundum locos, ca. 10. At ſi ex
menſium ſuppreſſione vteri ſtrangulatio excitetur
perueniente quidem ad vterum ipſo ſanguine mẽ-
ſtruo, ſed ad interna ipſius ingredi non potente, aut
quia craſſior eſt quàm vt per ora vaſorũ poſſit pe-
netrare, aut quia clauſa ſunt ora, propter quod mul
tiplicatus in venis eas extẽdit, atq; vicina ipſis vin-
cula madefacit, citra eius peruerſionẽ nõ erit, quo-
niam plenitudo repletorum, corpora & in latum, &
in profundum extendit, ſed longitudinẽ abbreuiat,
continuò propterea vterum retrahi neceſſe eſt: ob
quam cauſam vel ſurſum, vel ad latus retrahatur
oportet. Quo fit, vt ſi æqualiter vndique retrahatur,
recta erit, & ſine inclinatione ipſius tranſmutatio, ſi
verò inæqualiter ad partem vehementiùs trahentẽ.
Vaſorum itaque ad ipſum vterum peruenĩetium &
plenitudo, & ſuſpenſio cauſa eſt, ob quã vterus in
eius ſtrãgulatione vel ſurſum, vel ad latus trahatur:
id quod ſemper euenit quando eadem affectio ex
menſtruorum retentione originem habet, & pręter

Si ex menſiũ ſuppreſſione fiat vteri ſuffocatio ſigna

id quòd purgationes eiſdem ſupprimuntur, ſpira-
tione tamen non priuantur, neque animi defectus
aut aliis modò dictis ſymptomatibus valdè labora-
re videntur. Nam vitiato ſemini maior quidem
quàm menſtruis vis adeſt ad noxam vniuerſo cor-
pori inferendam, ex eiuſdem Galeni ſententia, &
proinde magis ſpirationis, ac pulſus abolitiones eo
redundante apparebunt, conuulſiones, animi defe-
ctiones, ac alia paulò ante dicta ſymptomata, & ſę-
piùs viduis, atq; aliis monialibus ex tali cauſa pro-
ueniet vteri ſtrangulatio, etiam ſi optimè purgen-
tur, præſertim ſi naturaliter multo ſemine abunda-
uerint, aut affatim à concubitu, quo antea creberri-
me fuerãt vſæ, abſtinuerint: ſæpenumerò citra vte-
ri peruulſionem tales fiunt ſtrangulationes, cùm
videlicet tenue, ac non multum fuerit ſemen reten-
tum, quandoque etiam cum eiuſdem peruerſione,
ſeu retractione, cùm videlicet ſemen ipſum pluri-
mum fuerit, ac craſſum, eodem modo quo ſanguis
menſtruus tum vaſa, tum vincula implens, exten-
dens, ac madefaciens, quemadmodu accidit in mu-
liere vidua longo iam tempore, quæ præter cætera
mala, neruorum quoque diſtentione vexabatur, cui
cùm manibus tractarentur partes muliebres, adhi-
bitíſque calidis medicamentis oborta titillatione
cum labore, ac voluptate, veluti per coitum vſu ve-
nire ſolet, craſſum, plurimúmque ſemen excreuit,
atque ita moleſtia ſua liberata eſt, vt idem Gale. te-
ſtatur citato lib. 6. de loc. affect. Huic etenim vterus
retractus erat ſic obſtetrice dicente. Quandoque
etiã (vt inquit Aëtius) oritur affectio hæc, vel vtero
perfrigerato dũ menſes prodeunt, vel propter abor-
tum, vel ſanguinis eruptione ab vtero ab aliquo
repentè ſuppreſſa: id quod promptè ex aſtantium
loquela percipies. At ꝙ mulieri, quæ vterinis mole-
ſtatur, aut difficulter parit ſuperueniens ſternutatio
bonum ſit, liquet ab Hippocrate aphoriſ. 35. quinti
libri, quo loco per vterina, ſuffocationes vteri in-
tellexit Galenus, & bonum tum ſignum, tũ cauſam
eſſe ſternutationem fatetur. Quòd verò grauior, ac
moleſtior ſit vteri ſuffocatio ex detento ſemine or-
ta, quàm ex ſuppreſſis menſibus, maiorem noxã, ac
maiora ſymptomata inferens, ex eodem Galeno li-
quet, eodem ſexto de locis affectis. Quemadmodũ
etiam quod ſatis periculoſior ſit ea, in qua tum ſpi-
ratio, tum pulſus abolentur (quamprimam eius ſpe-
ciem, ſiue differentiam nominauimus) etenim non
nullæ ex talibus pereunt, licet quędam etiam ſcru-
tæ vidẽtur. Accidit hæc affectio omni quidem tem-
pore, ſed hyeme præcipuè, ac autumno, iunioribus
præſertim ſalacibꝰ, ac ſterilibus, maximè ſi per me-
dicamenta ſteriles fuerint. Cæterùm affectus hic v-
bi inuadere aſſueuerit, comitialis modo diuturnus,
& per circuitum repetens efficitur, & tutus quidem
apparet, ſingulis tamen acceſſionibus præceps pe-
riculum affert, vt non eadem ſolùm die, ſed intra
paucas horas interimat, vt patet ex Aëtio, & Paulo.
Quoniam verò hæc affectio duplicem curationis
modum requirit, vnum acceſſionis tempore, reli-
quum verò eadem non vrgente, propterea quæ ac-
ceſſionis tempore adhibenda ſunt, primò conſcri-
bemus, victus ratione derelicta. Nã acceſſionis tẽ-
pore, ac etiam vbi eadem conquieuerit, cibum nul-
lum, aut paucũ prębere oportet, vt liquet ex Paulo.
Ægra itaque ceruice, ac ſcapulis accliuibus collo-
cetur, femoribus, ac inguinibus decliuibus, extremę
partes deligentur, ac fricentur, crura præſertim, &
pedes,

Signa, ſi fiat ex vitiato ſemine.

6 de lo. aff.

Loco citat.

Prognoſti.

Citato loco

Curatio acceſſionis tẽpore.

pedes, & quemadmodũ in multo effluxu cucurbitas mammillis imponimus, sic quibus sursum, aut in latus tractus est vterus, inguinibus, & coxis adhibebimus: & naribus quidem ea quæ fœtidissimum odorem habent, vteris autem odorata, & ea etiam, quæ laxare, ac calefacere possint, medicaměta afferemus, Galeni decreto primo de arte cura. ad Glau. cap.14. qua de re naribus admouere oportet castoreum, sagapenum, galbanũ, singula ex aceto trita, ac naribus illita, aut acetũ acerrimum calfactũ naribus adhibeatur, in quo calamintha, thym⁹, & alia huiusmodi acria fuerint decocta: hęcetenim crassos cerebri vapores incidere, ac attenuare possunt, ac simul frigiditatem depellere, & inspirata thoracem ac pulmonem expurgant, & stomachum corroborant, vt inquit Aëtius. Item nares suffiantur castoreo, galbano, aut sulphure, aut fœniculo lucernario recẽs extincto, aut pennis vstis, seu soleis antiquis, aut cæparum, aut alliorum corticibus, aut capillis ipsius propriis exustis: quidam etiam matulam vrinariam inueteratam, & pannos sulphureos incẽsos naribus admouẽt, sinapi item tritum cum aceto naribus adhibeatur, aut rutam viridem manibus contritam suffito, aut eadem cum melle lana excepta in anum indatur, ex Galeni auctoritate. 9. de compositione medicamento. secundũ locos, cap.10. qui etiam excitare strangulatas asserit: bitumen, castoreum, galbanum, picem liquidam, & cedriam, pilos vstos, rutam, allium, cæpã, & cornu cerui, si odorẽtur. Sternutationes etiã excitentur castoreo, aut pipere naribus per specillum admoto. Os item ægrè aperiatur, ac medius digitus ad vomitum prolicien dum intromittatur, & super hæc omnia mulier magnis vociferationibus excitetur, aut vocetur. Verùm verò infernè per pudendũ odoratis suffias styrace, cinnamomo, cassia, costo, amomo, ligno aloës, ac similibus: illiniantur etiam intra pudendum ea quæ laxandi, calfaciendi, ac flatus dissoluendi vires habent, veluti est oleum irinum, nardinum, rutaceum, aut in quo cuminum, vel anisum fuerit decoctũ, & reliqua huiusmodi, quæ digitis excepta obstetrix vsque ab vteri os immittat, ac leniter, & diu cõfricet, vt hinc irritatus crassus humor, qui in vtero hæret prouocetur, ac calfactus excernatur, vt idẽ Aëtius inquit. Pessi item parentur ex his, quæ eandem vim habent calfaciẽdi, laxandi, & flatus discutiendi, quorum formulas cap. de mensium suppressione, inuenies, nisi quòd odorata quædam inijcere poteris, lignũ aloës videlicet, cassiam, cinnamomũ, costũ, moschum, & interim ea quæ à vulgo ambra canis, & zibet appellantur: testudinis item terrestris hepar tritum in pesso subdito drac.1. nãque ad vteri strangulatus, ac ad dolores confert: hoc etiam tempore in sedem glandes indantur ex ruta, cumino, agarico, sale gemma, hiera, ac mellæ præparatæ; aut ex cumino, ruta, & caricis eędem parentur. Proderit quoque vbi hæc non suffecerint clysteribus stercus subducere, vt inquit Paulus, quorum copiã cap. de coli dolore reperias. Præcordia item fasciis vinciantur, & distentis manibus os vteri comprimatur, illinãturq; imus vẽter, ac inguina, & saccelli in eisdem locis adhibeantur, prout eodem capi. de mensium suppressione, docuimus: & vbi facultas detur, insessiones quoque parentur in decoctis baccarum, & foliorũ lauri, pulegij, calaminthæ, marrubij, artemisiæ, conizæ, sauinæ, centaurij, dictamni, sampsuchi, fœnugræci, althææ, chamæmeli, aristolochiæ, iridis, & serpilli, ex eiusdem Aëtij sententia. Verùm insessionum tempore cerebri cura non relinquatur, sed rosaceo, & aceto caput irrigetur, & in aceto etiam priùs spõdylium, serpillum, ruta, & interdum castoreum decoquatur, ac naribus quoq; prædicta odoramenta assiduè adhibeantur, præsertim castoreum cũ aceto, vt ipse inquit. Posthæc ad castorei potionem transibimus, quod assiduè potũ sæpè penitus ab hoc morbo liberat, dandúmque est quotidie drachm. 1. pondere, aliquando cum aqua mulsa, aliquando cum artemisiæ decocto, vt Aëtio, & Paulo testibus. At vbi accessio conquieuerit, ac ab eadẽ præseruari velit ægra, aut diuturnus factus fuerit affectus, plerunque a venæ sectione initium facimus, præsertim si menstruæ purgationes fuerint detentæ, deinde ad alui euacuationem progrediemur, Secetur autem tali vena. Purgatio autẽ fiat ex hiera, vt prædictis auctoribus visum est. Verùm si cum mensium suppressione crassi etiam, ac frigidi succi redundabunt, iidem priùs cõcoqui, ac præparari debent, & deinde purgari ex eadem hiera cũ agarico, seu pillulis fœtidis, aut de sagapeno cũ eadẽ hiera, & agarico, & (vt summatim dicam) eisdem medicamentis vtare, quæ ca. de mensibus suppressis, conscripsimus. A quibus diaspolitico pharmaco assiduè vti debent, & eo quod ex tribus piperis generibus constat, ac etiam eo quod ex calamintha appellationem habet. Verùm singulis admiscẽda sunt quæ semen minuunt, ac abolent: qualia sũt viticis, rutæ, cãnabis semina, nymphęæ radix, ac reliqua huiusmodi, quæ ca. de fluxu genituræ, notauimus, præsertim si ex detento semine vteri strãgulatus, fiat castorei quoque drac.1. assiduè potent, modico aniso adiecto, vt Aëtius asserit ex Philagrij auctoritate. Interim quoque diambra, diamoscho, ac antidoto mitridatica vti poteris. Celsus castoreum, vergit, vel anethum potui dandum esse præcipit. Adhibeãtur quoq; supra relatæ insessiones, ac pessi: postremò verò ad naturalia balnea, eáq; calida cõfugiendum, post quę vnctiones quoq; approximẽtur pectini, inguinibus, ac lumbis ex oleo liliaceo, irino, ac rutaceo, & nardino, viticis, ac rutæ seminę costo, ac cassia, exiguáq; cera paratæ: interim quoque saluiæ, aut calaminthæ cõtusæ, seu seminis canabis quidpiã admisceto: multũ etiã conferunt deambulationes matutinæ, gestationes, quę in curru, vel naui, vel iumento fiunt. At motu verò gestationis prodest vociferatio, & lectio clara, modulata, ac concinna: item vnctio, frictio, & exercitatio per cõgrua interualla repetita, vt inquit Aëtius. Et in vniuersum vbi ex redundante potissimùm semine generatur hæc affectio, tum victus, tum medicaměta conferunt, quę resiccandi vim habeant, siue calida, siue frigida fuerint: similiter & his vtẽdum, quæ totis substantiis semen extingunt. Ad vteri strangulatus conuenire inquit Galenus 9. de compos. med. secundum locos, ca.10. agarici drac.1. in potu acceptam ex vino, item plantaginis semen, & succũ cũ vino: nec minùs confert onyx ex cõchylio potatus, & acetum scilliticum absorptum, vt ipse inquit.

Quæ naribus admouenda sint. — *Li.6.c.68* — *Suffitus.* — *Vtero quæ immittenda sint. Loco cita.* — *Pessi.* — *Quæ per se dem iniicienda sint.* — *Insessiones.* — *Vbi accessio non vrgeat, curatio.* — *Venæ sect.* — *Purgatio.* — *A purgatione quæ tribuenda sint.* — *Li.16. ca. 71.* — *Topica.* — *Li.16. ca. 68.* — *De agarico nota.*

Περὶ προπτώσεως ὑστέρας. *Id est, De vteri prolapsus, seu procidentia.* CAP. CXI.

Vteri procidentia. quid sit.

CONTINGIT etiam, licet rarò, vt queadmodum sursum, aut ad latus vterus peruertitur, ita quoque deorsum prolabatur: atqui ipsum prolabi dicimus, cùm ita deorsum euertitur,

titur, vt foras promineat, ex Aëtij auctoritate, cap. 76. libr. 16. Non tamen velut quidam imperiti putant à suis appendicibus exolutus totus excidit, nam si ita procederet, restitui haudquaquã posset, ex eiusdem Aëtij, ac Pauli sententia. Quòd verò vterus hoc vitio laboret, morbo scilicet in situ, seu positione hæc signa manifestabunt. Nam id quod procidit struthiochameli ouo similis est iuxta maioris, ac minoris differentiam, prout violenta euersio contingit, & in principio plurimus sanguis erumpit, deinde consequitur dolor præcordiorum, lumborum, imo ventris, ac pudendorum, & periculum est ne perfrigeratis locis conuulsio inferatur, quãuis progressu temporis vbi affectio inualescit, & loci callosi facti sunt, neque cõuulsionis periculum imminet, neque dolor infestat, eodẽ Aëtio teste. Sunt autem eiusdem prolapsus causæ multæ, quarũ quædẽ externæ sunt, quædã internæ: externę quidẽ, vt si ab alto delapsa sit mulier, & in coxas delata disruptis pelliculis, ac ligamẽtis, quæ vterũ cõtinẽt, ac vicinis partibus connectunt: ob violentiã etiã secũdæ extractionẽ, quod præcipuè in abortibus cõtingit, ac ob inartificiosam fœtus extractionem, item nimia spiritus derensio, immensa oneris eleuatio, aut plaga vteri prolapsum inducit: quin & ob vehemẽtiores animi affectus, velut si liberorum amissio, aut hostium incursus nũtietur, aut ob periculosam nauigationem, aut eiusmodi quandam causam mulieres toto corpore solui solent, ita vt vterus simul prolabatur. Internæ autem causæ esse possunt humoris plurimi, ac lenti defluxus, ac partuum frequẽtia, ob quę appendices, ex quibus vterus dependet, laxantur, ac soluuntur: aliquando etiam ob membranarum, ac musculorum vterum sustinentiũ resolutionem, hæc affectio contingit, quod inclinata ætate, maximè fieri solet, vt inquiut Aëtius, & Paulus, quarum causarum dignotio haud ægrè haberi poterit, partim ex teipso, partim ex ægræ, seu adstãtium sermone. Verùm ex quacunque causa fiat, cùm adhuc recens est affectio, conari oportet, vt vterus ipse contrahatur, in principio enim facilè dirigitur, & rectè locatus permanet, præcipuè in vigoris ætate, nam in ætate prouectioribus contrahitur quidem, sed ex leui occasione rursus prolabitur, ex eiusdem Aëtij testimonio. Cùm verò in hac affectione vterus ex sua sede diuaricatus sit, vt iterum reponatur in proprium locum oportet. Conuenit igitur (fæcibus clystere priùs euacuatis, vrináque excreta, si in vesica lotium collectum fuerit, quo vterus vndequaque sit liber, nam inter vtrunq; rectum inquam intestinum, ac vesicã situs est) laborantem figurare supinam coxis altioribus reflexis poplitibus, ac cruribus disparatis, deinde prolapsã vteri partem oleo tepido, ac butyro, vel betæ, maluæ, althææ, fœnugræci, seminis lini, aut similiũ decocto fouere, posthęc lanam conuolutam figura, ac crassitudine muliebri pudendo correspondentem accipiemus, tenuíque linteo circundabimus, ac inuoluemus, & acaciæ, aut hypocistidis succo vino diluto intingemus, ac vtero apponemus, & citra violentiam totum: quod prolapsum est, sursum reprimemus, quoad tota moles intra sinum recipiatur, & vterus in proprium locum reponatur, deinceps alium lanæ lapsum vino adstringente imbutum superponemus, atque totum pectinem spongiis ex posca expressis integemus, & mulierem reclinabimus crura extensa, ac coaptata habentem, ita vt alterum alteri incumbat, inde cucurbitulæ agglutinabuntur cum flamma copiosiore vmbilico, & vtrisque inanibus partibus (quas ilia nominant) naribus odorata admouebimus olfaciẽda: infernè autem quę grauem odorem habent applicabimus, quorum omnium præcedenti cap. copiam reperies. Tertia verò die lana adhuc intra pudẽdi sinum existente, mulier in vino nigro austero aliquatenus tepefacto, aut in myrti, lẽtisci, rubi, aut malicorij decocto insideat, & post sessionẽ rursus supina coxis altioribus locetur, & sublata ex pudendo priore lana, alia rursus eodem medicamento imbuta subdatur. Cataplasmata verò deforis imponantur, ac imum ventrem ex palmulis, polenta, lenticula, ac malicorio cum oxymelite, atque hæc tribus diebus interpositis rursus fient, quoad perfectè vitium discusseris, & vbi vteri crebro prolabuntur, posca abluantur, in eadémq; mulier diutius insideat, & deinceps omnia relata fiant. Vbi verò prolapsus vterus temporis progressu intumuerit, plurimóque humore refertus fuerit, vt præ tumore reduci non possit, betarum decocto ipsum rigamus, deinde acetum affundimus, & salem tenuissimum inspergimus, & postea sedato tumore eodẽ decocto perfusum detrudimus, vt inquit Aëtius, & deinceps cucurbitas vt suprà affigemus, & odorata assiduè naribus admouebimus, ægráque vndequaque circũtecta rebus fœtidis suffiatur infernè. At si processu tẽporis, id quod prolapsum est computruerit, idipsum auferetur nullius metu periculi. Etenim vniuerso vtero ablato vbi putrefactus fuisset, mulierem nihilominus superuixisse, narrant Aëtius, & Paulus quorundam auctoritate. Oportet autem vt à vociferationibus, sternutationem mouentibus, ac tussim, aliísque immodicis motibus abstineant, ita vt quietè, & tranquillè viuant, vtantúrque cibis boni succi, & odorato vino, ac tenui.

Aet. loc. citato. Paul lib. 3 cap. 72.

Prolapsi vteri signa.

Causæ Externæ.

Internæ.

Prognosti.

Curandi via.

Περὶ μύλης. *Id est, De mola.*

CAPVT CXII.

INter propria quoque vteri vitia connumeratur, id quod à Græcis μύλη, à Latinis mola nuncupatur, nomen sumens à motus tum difficultate, tum grauitate, vt Aëtius refert cap. 80. libr. 16. Nam velut mola ipsa grauis est, ac difficulter mouetur, ita & affectus hic mola appellatus, ad eius similitudinẽ & grauat, & difficulter mouetur, licet non nisi per accidens, vt dicemus, quemadmodum & ipsa mola. Hanc molam induratum esse vteri tumorem, qui modò in vuluæ ostiolo, interim in tota ipsa prominet. Aëtius citato loco, & Paulus cap. 69. lib. 3. fatẽtur, etsi idem Paulus in fine citati cap. aliorum quorundam auctoritate asserat, molam carnẽ esse informẽ ipsis vuluæ tunicis adhærescentem, ac fœtus modo in lucem edi. Verùm quicquid præcitati auctores asserãt, nos Gal. sectantes dicimus, cũ eo molam esse carnem informem, quæ in mulieribus vtero gestatur, vt 14. metho. medend. cap. 13. ab eo scriptum est. Vel molam esse carnem quandam inutilem, atque informem, ex eiusdem Galen. sententia, 14. de vsu part. cap. 7. Quapropter non omnem induratum vteri tumorẽ molam esse fatemur, vt Paulus, & Aëtius sentire videntur, sed inutilẽ illum conceptũ carnosum, atque informem, qui etiã vtero gestatur. Inutilis nanque est, cùm fit à natura

Quid sit mola, ex Aetio & Paulo.

Mola quid sit, ex Galen.

aliena caro illa,nec vtilis mulieri,cùm & ipſam gra
uet,ac laborem inferat,impediátque menſium pur-
gationes,vt dicemus. Nec etiam vtilis pro generis
propagatione,veluti & naturalis cõceptus eſt:item
informis caro hęc cum artificioſa forma,& huma-
na careat,licet quandam figuram contineat, quin-
imò diuerſas figurationes ſuſcipit pro diuerſitate
materiæ, ex qua generatur, ſimiliter & agentis, à
quo figurationem recipit. Quòd verò ſub conce-
ptu mola contineatur, licet idem imperfectus, at-
que inconcoctus ſit,cõfirmatur ab Ariſtotele quar-
to de gener.animalium, cap.7.dum dixit,Cùm igi-
tur ex humore concoctu difficili conceptus conſti-
tit,tũc gignitur quod mola vocatur,afficitur enim
cõceptus eo modo,quo ea quæ inquinari dicimus,
cùm elixantur, portatur etiam, ſeu geſtatur vtero
conceptus hic,qui mola appellatur,& non eſt vte-
ri tumor induratus in eius ſubſtantia ortus, quo-
niam interdum fœtus modo in lucem editur. Pa-
riunt enim quandoque mulieres carnẽ hanc,quam
molam vocamus, vt teſtatur idem Ariſtoteles eo-
dem loco, & Aetius illud quorundam auctoritate
confirmauit citato loco, cùm dixit. Quidam verò
tradunt in quibuſdam mulieribus carunculas ad
iuglandis magnitudinem per pudendum excretas
eſſe, aliquando ſingulis menſibus, aliquãdo bime-
ſtres,aut trimeſtres.Præterea Galenus eodem 14.de
vſu partium,cap.7. ſcriptum reliquit molæ conce-
ptum ouo proportione reſpondere, quamuis non
perfecto,ſed ſubuentaneo: at oua animalium par-
tes non ſunt, nec eorundem tumores præter natu-
ram,ſed proportione reſpõdent iis, quæ adnaſcun-
Ca.de ouis. tur, vt liquet ex eodem Galeno, vndecimo de ſim-
plicium medicamentorum facultatibus. Quare &
mola in numero eorum, quæ adnaſcuntur, exiſtit,
non tamen familiarium, & vtero geſtatur, ac non
Error quorundam de mola. ipſius induratus tumor eſt. Hinc quoq; patet error
eorum, qui volunt molam eſſe in multiplici diffe-
rentia,nã præter hanc,quæ carnoſa exiſtit,quãdam
aquoſam,& quampiam etiam flatuoſam eſſe faten-
tur, quoniam niſi caro ſit inutilis, atque informis,
quæ in mulieribus vtero geſtatur, haudquaquam
Quòd vterus afficiatur, ſigna. mola appellari debet, iuxta Ariſtotelis, & Galeni
ſententiam. Quòd verò vterus afficiatur in hoc vi-
tio, ex menſium ſuppreſſione, præter naturam, tu-
more,ac ipſiuſmet vteri dolore percipitur. Affectus
verò morbus eſt in compoſitione,ſpeciatim in nu-
mero,ac inter eos,qui toto genere pręter naturam
exiſtunt, velut eſt lapis in veſica, iuxta Galeni ſen-
tentiam, eodem decimoquarto methodi medendi,
Quis affectus præter naturam ſit mola. cap.13.Quanquam Ariſtoteles velit,quòd nec per-
fectam,nec alienam omnino habeat naturam mo-
la ipſa. Atqui Galenus propterea toto genere præ-
ter naturam eam eſſe fatetur veluti in veſica calcu-
lus,hypochyma,& myrmecia, quoniam omnia ta-
lia tanquam moleſta, & inutilia in totum ſubmo-
uere properamus,& non quod in eius generatione,
ſeu ſubſtantia nihil ſit eorum, quæ ſecundum na-
turam ſunt, qua de re ab Ariſtotele non diſcrepat.
Molæ ſigna. Dignoſcitur autem affectus hic ex tumore duro
circa vteri partes, detractione, ſeu contractione
partium ſuperiacentium, ac gracilitate corporis,
appetitus proſtratione,& coloris vitio,menſéſque
ſupprimuntur,& mammę intumeſcunt,ſtomachus
ſubuertitur,lumbi grauantur,ventérque attollitur,
adeò vt primùm conceptus veri ſuſpicionem de ſe
præbeat, verum temporis progreſſu diſcernitur.
Nam molam dolor punctionis ſenſum inferẽs ſub-
ſequitur,nec in ea motus vllus, velut in vteri con-
ceptu percipitur, niſi quòd per compreſſionẽ dex-
tra & ſiniſtra mouetur, cum manibus mola com-
primitur,& ex accidenti quoq; cùm mulier de vno
latere in alterũ vertitur. Cæterùm poſtea toto cor-
pore imminuto ac ventre ampliato hydropis ima-
ginem præ ſe fert.Diſcernitur tamen ab illo per tu-
moris duritiẽ, & quòd tumor hic ad digitorũ com-
preſſionem,ac pulſationẽ non cedit, neq; tympani
ſonũ veluti in hydrope ædit,& quòd neque ad ma-
nus contactũ vlla fluctuatio percipitur,quanquam
temporis progreſſu quandoque hepate perfrigera-
to hydrops ei ſuperueniat,vt liquet ex eodem Pau-
lo, & Aetio. Cùm itaque talem vteri molam eſſe
fateamur, reliquũ eſt eius cauſas inueſtigare, quo- *Cauſæ.*
niam hæc non (vt Aetius aſſerit) aliquando præ-
greſſa inflammatione ſuccedit: aliquando poſt lo-
cale vlcus, cui caro ſuper excreuit, velut ea,quam
ipſe tumorem vteri induratum appellat: nec ex ſe-
minis muliebris, & plurimi ſanguinis menſtrui af-
fluxu,ac in vtero retentione, quem cogit calor im-
modicus,ac in carnis formam tranſmutat,genera-
tionem ſuſcipit, vt quibuſdam falsò viſum eſt, ſed
aliam tum materialem, tum efficiẽtem quoq; cau-
ſam habet,vt ex Hippocratis,Ariſtotelis,& Galeni *1. de morbis muliebrib. longè poſt mediũ. De ſterilibus poſt medium.*
auctoritatibus demonſtrabimus, ait enim Hippo-
crates libro de morbis muliebribus,& libro de ſte-
rilibus. Molæ porrò conceptus cauſa hæc eſt, cùm
multi menſes modicum,& morboſum ſemen con-
ceperint,neque conceptus rectus ſit, & venter ple-
nus eſt,velut pręgnãtis.Quibus verbis clarè oſten- *Materialis cauſa molæ.*
dit materialẽ cauſam ipſius molæ eſſe menſes mul-
tos cum modico, & morboſo ſemine cõmixtos, ſe-
mine inquam maris,& non fœminę.Nam ſi de fœ-
mineo ſemine intellexiſſet,fruſtrà modicũ,& mor-
boſum adieciſſet,cùm quantuluncunque,& quale-
cunq; tale eſſet ſemẽ frigidiùs, & humidiùs exiſtẽs
atque imperfectius viri ſemine, molæ cõceptus ſe-
queretur,addidit etiã, neque fœtus rectus ſit, quaſi
imperfectus conceptus ſit in mola ex paucitate, &
vitio ſeminis ortus,namq; ex eius mediocri multi-
tudine, ac ſalubritate fœtus rectus generatur, ſi cũ
moderatis menſibus fuerit permixtum.Quòd verò
idem ſentiat Ariſtoteles, præcitato libro quarto de
generatione animalium,clarè patet. Nam quęrens
cur cæteris animalibus mola non generetur, niſi *cap.7.*
quid admodum lateat, ſed mulieribus duntaxat,
Reſpondet eam inter animalia affectionibus vteri
obnoxiam eſſe,& menſtruis abundare;quibus ver-
bis mẽſtruorum copiam neceſſariam eſſe pro mo-
le generatione fatetur Ariſtoteles. Quòd verò ne-
ceſſarium quoq; ſit viri ſemen, eodẽ loco oſtendit,
cùm dixit,Iam accidit cuidam mulieri,vt cùm con-
cubuiſſet,& ſe concepiſſe putaſſet,primùm ventris
moles augeretur,& reliqua ex ratione venirẽt,quæ
demũ difficultate inteſtinorũ implicata,eóque mo-
do periclitata peperit carnẽ, quam molam vocant.
Quid clariùs,quòd ſemen viri ſimul cum ſanguine
menſtruo concurrat in molæ generatione?Galenus
autẽ libro decimoquarto de vſu partium, aduerſus *Loco citat.*
eos qui volebant fœminę ſemen conferre ad fœtus
generationem tanquam motus principium quod-
dam,hæc protulit verba, Si igitur eo vſque volunt
ſemen fœminæ progredi, primùm quidẽ,quòd pa-
rum artificioſam actionẽ ei tribuũt,quæ vtique vel
ſoli menſtruo fortè affuerit, nemo eſt, qui ignoret.

Secundò autem quòd mentiuntur etiam in his, quę accidunt explorandis, non enim sicut gallinæ sine maribus oua pariunt, ita mulierem aliquando viderunt sine viro, vel molam, vel huiusmodi quippiam aliud concepisse. Cùm igitur in fœmineo semine nullum adsit motus principium, neque perfectum, neque imperfectum, licet ad animalis generationem aliquid cōferat, aut saltem si illud haberet, non nisi cum maris semine habere putandū est, vt in eiusdem Gale. doctrina sæpiùs legitur, absque controuersia censendum erit, neq; perfectum fœtum, neque etiam molam (vt ex his, quæ diximus clarè patet) citra viri semen posse generari, vt quidam ad pauca respicientes falsò putarunt. Cæterū, quòd efficiens molæ causa non sit immodicus calor, sed potiùs eiusdem caloris imbecillitas, ab eodem Aristotele citato loco scriptum est, loquens enim de molæ generatione, sic ait. Afficitur enim conceptus eodē modo, quo ea quæ inquinari dicimus, cùm eligātur, nec per calorem, vt quidam volunt, sed potiùs propter caloris debilitatem. Natura enim de vita certare videtur, nec posse perficere, finémque apponere generationi, & demum subdit. Causa nanque duritiæ cruditas est, quippe cùm inquinatio quoque cruditas quædam sit. Idem quoque sentire videtur Galenus citato libro decimoquarto de vsu partium. Nam loquens de ouis, quæ subuentanea nuncupātur, quibus proportione molæ respondent, asserit ea propterea esse imperfecta, & ex ipsis animal gigni non posse, veluti ex aliis ouis, quoniam vt perficiātur à masculo solam desiderant caliditatem. Ergo veluti ex diminuto calore subuentanea fiunt oua, ita & mola, quæ eisdem proportione respondet ex imbecillo, & non immodico calore ortum ducit. Erit autem eius generationis modus talis, quòd cùm in concubitu multa copia sanguinis menstrui in vteri cauitate contineatur, proiecto à mare modico, eóque morboso semine, ac eidem sanguini menstruo commixto ex imbecillitate caloris, præcipuè ipsius seminis, & secundariò fortè ipsius sanguinis menstrui, vtroque tamen in vnum motum tanquam vno principio conspirante non potente eandem materiam perficere, ac concoquere, cùm sit humor concoctu difficilis, vt inquit Aristoteles, neque finem generationi apponere, carnem hanc inutilem, atque informem, idem imbecillus calor (quam molam vocāt) procreat, quæ interim per annos tres, aut quatuor perseuerat, quandoque tota vita perdurat, adeò vt & consenescat, & commoriatur, vt inquit Aristoteles. Cùm autem intenditur hic affectus in aquam subtercutem degenerat, nōnunquam etiam insanabilis magna ex parte redditur, quibusdam & sanguis erumpit, Paulo auctore. Hanc affectionem alij velut incurabilem penitus reliquerunt: alij incipientem tantùm curari posse confidunt: negligenda tamen eius curatio non est, sed omnia, quæ conuenire videbuntur, facienda, vt asserit Aetius. Quanquam Hippocr. libro eodem de morbis muliebribus, sic de ea scripserit. Hanc igitur maximè quidem ne curato, aut certè cum prædictione. Qua de re pro eius curatione ęgra decumbat in domuncula angustiore, minus luci exposita, modicè perflata, cubili immobili, sed ita vt pedes habeat elatiores, quietósve, nam motus quamlibet fluxionem concitat, vt testatur Paulus. Itaque aër temperatus in actiuis, aut modicè ad calidum vergens, & siccum eligatur, somno moderato vtantur, exercitium potissimùm partium infernarū fugiant, quandoque verò moderata deambulatio confert. Sit aluus lenis quotidie, & immodici animi affectus omnino vitentur: cibi tribuantur quantitate moderati, ac boni succi. Sitque vini odorati optimè diluti potus, cum quibus interim ea quæ laxandi viribus prædita sunt, permisceas, & ea etiam quandoque quæ extenuandi vim habent: & vbi totum corpus plenum fuerit, si quid non prohibeat, interna cubiti vena secanda erit, haud tamen multa sanguinis copia extrahenda est, quin potiùs vbi opus fuerit, eadem iteretur; interim quoque præsertim circa initia huius affectus malleolorum venam secare conuenit multo sanguine redundante post sectionem venæ cubiti. Nam si frigidorum, crassorúmque humorum copia adsit, iidem potius præparandi, ac purgandi sunt, quemadmodum cap. de suppressi mensibus, docuimus: deinceps ad particularem molæ curationem deueniendum, eísque vtendum est medicamentis siue intus, siue extra adhibeantur, quæ laxandi, ac molliendi, & mitigandi vim habeant, veluti insessus, & decocta maluarum, althææ, chamæmeli, seminum lini, fœnugræci, sertulæ campanæ, & anethi: fiat autem decoctum aut in aqua, aut in hydrelæo: & processu temporis lauri folia, pulegium, thymum, hyssopum, saluia, artemisia, polium, ac centaurium permisceri poterunt. Ex eorundem quoque decocto exiguo vino albo addito fotus cum spongiis fiant, post quos imus venter, pecten, & inguina infrascripto vnguento perungantur. Recipe olei irini, liliorum alborum, anethini, & chamæmelini, ana drach. j. butyri recentis, adipis anseris ana drach. iiij. ladani vnc. j. s. ceræ, & vini odorati parum, fiat vnguentum. Interim adiici poterit cremor seminis lini, althææ, aut fœnugræci, ammoniacique, aut bdellij in vino dissoluti pauxillum. Item cataplasmata hoc modo parentur, Recipe radicum, & foliorum althææ, & maluarum ana manipulum j. s. farinæ fœnugræci, seminis lini, & hordei ana manipulum j. s. olei vtriusq; amygdalæ, & liliorum alborum, singulorum vnc. j. misceantur & cum aqua mulsa, & pauco vino odorato, fiant cataplasmata. Pessi item subdantur ex œsipo, butyro, adipe anserino, medulla, aut cerebro cerui, melle, caricis pinguibus, & vuis passis cum oleo irino, sampsuchino, aut amarino, vt inquit Aetius, aut ex adipe anseris, radice althææ, caricis pinguibus, butyro, ac saccharo iidem figurentur: quibus interim rutæ, saluiæ, artemisiæ, aut maioranę folia contusa miscebis. Perseuerante verò malo, acrium eduliorum vsus assumatur, & innatationes aquarum calidarum, & aquæ marinæ, vt refert Aetius. Rutam, & anethum in vino veteri fuluo odorato decoque, & abiectis herbis, idem vinum calidum bibendum dato, & fermè aquæ loco exhibito. Nam hoc medicamento mulier quædam excreta sanguinis copia salutem adepta est, vt ipse refert. Hippocrates verò citato libro de morbis muliebribus, dictamnum creticum, aut castoreum in vino bibitum commendat. Tu verò eisdem etiam medicamentis vti poteris, quæ cap. de mensium suppressione, conscripsimus, tam intus, quàm extra adhibitis: similiter quoque & eis, quorum cap. de aqua inter cutem meminimus, potissimùm vbi affectus p roteletur.

Margin notes: *Efficiens molæ causa.* — *Loco citat.* — *Concluditur modus generationis molæ.* — *Prognostica.* — *Libro primo loco citato.* — *Curatio.* — *Victus ratio.* — *Venæ sectio.* — *Purgatio.* — *Libro primo loco citato.*

Περὶ

Περὶ τῶν μὴ κυισκομένων.

Id est, De non concipientibus, siue de sterilibus.

CAP. CXIII.

QVod natura, si fieri potuisset, maxi-
mè optasset suũ opificium esse im-
mortale nemini in dubiũ venit, ve-
rùm cùm per materiam non lice-
ret, nam quòd ex arteriis, venis ner-
uis, & ossibus, ac præterea carne est compositum,
incorruptibile id esse non potest, subsidium quod
potuit ipsi ad immortalitatem est fabricata. Pro-
pterea mirabilem quãdam rationem inuenit, quo-
modo in demortui animalis locum nouum aliud
sufficiat, vt nullum animalis genus pereat, sed in-
colume semper sit, atq; immortale. Qua de re om-
nibus animalibus concipiendi instrumenta natura
instituit, ad generis inquam instaurationem, quæ
cùm communia sint cùm viris tum mulieribus, ea-
propter eisdem quandoque oblæsis contingit aut
viri, aut mulieris, aut vtriusque ratione conceptio-
nis impedimentum, quod quidem sterilitas appel-
latur. Nam nihil aliud est sterilitas, quàm priuatio
cõceptionis, tempore potissimùm quo eadem per-
fici deberet. De hac itaque conceptionis priuatio-
ne, quæ ipsarum mulierũ ratione prouenit, & non
quæ virorum, aut vtriusque verba faciemus, quan-
quam eadem ad viros transferri possit. In qua quòd
vterus afficiatur tanquam concipiendi instrumen-
tum nemo vereri debet, ex eiusdem vteri propriæ
actionis, seu vsus læsione id dignosces. Quòd verò
sterilitas symptoma sit in genere noxæ functio-
num ablatarum patet. Nam omnino abolita est
propria ipsius vteri tanquam instrumenti actio,
concipiendi inquam. Atqui cùm sterilis est, non
concipit tempore quo concipere deberet. Huius
autem affectionis causæ plures esse possunt, vt in-
quit Aristoteles, secundo de gener. animalium, cap.
5. Nam & à primò ortu naturæ locis ad coitum
commodis oblæsis steriles, & mulieres, & viri red-
duntur, vt alteræ non pubescant: alteri non barbe-
scant, aliis in processu ætatis idem accidit affectus,
aut propter corporis nutricationem, plenioré, aut
ex morbo, viris humidum, frigidúmque emittitur
semen, mulieribus purgationes vitiantur: experi-
mento autem in aqua probatur fœcunditas semi-
nis num per summa innatet, aut descendat, suffitu
verò mulierum probatio fit per odores subeuntes
vterum; multis etiã tum viris, tum mulieribus hoc
idem accidit malum oblæsis partibus, & locis ac-
commodatis ad venerem; quæ vitia (vt ipse refert)
partim curabilia, partim incurabilia sunt, sed ma-
ximè, steriles tunc perseuerant cùm primo naturæ
ortu tales constiterint. Verùm enim verò in ipsis
mulieribus nonnullæ ipsius vteri præter naturam
dispositiones possunt esse causæ, & præsertim eius-
dem intemperaturę, quemadmodum ab Hippocra-
te, & Galeno aphoris. 62. quinti libri, scriptum est.
Namque bene temperati vteri ad cõceptiones sunt
idonei, malè autem temperati si parum à bonitate
recedunt, difficulter concipiunt, si verò nimium,
mulieres steriles fiunt, & proinde mulieres esse fœ-
cundas sine ambabus bonis temperaturis est im-
possibile, vt inquit Galenus in commento, appello
ambas bonas temperaturas mediocres, scilicet tum
ex calidi, & frigidi, tum etiam ex humidi & sicci
commixtione, cùm fieri possit, vt secundum vnam
oppositionem benè temperatus sit vterus, secũdum
alteram verò malè; propterea Hippocrates dice-
bat, quæcunque verò ex vtrisque mediocrem ha-
bent temperaturam, eę fœcundę sunt. Nam ne mu-
lier concipiat, potest altera efficere intemperatura,
vt inquit Galenus, modò nimium à bonitate rece-
dat: hæc vbi frigida fuerit immodicè, adeò quòd ex
ea vterus spissior efficiatur sterilitatem efficit. Nam
angusta quidem erunt supra modum ora vasorum,
quę ad ipsum pertingunt vterum, adeò vt neque se-
cundæ possint adnasci ad iam dicta ora vasorum,
neque si hoc fiat aliquãdo potest bene nutriri con-
ceptus, cùm vel nullo modo fiant hisce mulieribus
purgationes, vel omnino paucæ, & eæ ipsæ vitio-
sæ, solo tenuiore, ac aquosiore sanguine perlaben-
te. Hæc item eadem ora facilè obstruuntur, & pro-
pter natiuam angustiam, & quoniã magna ex par-
te hæ mulieres humorem aggregant pituitosum,
siquidem corpus totum ferè est vtero simile. Ad-
hæc in talibus vteris contingit etiam maris semen
refrigerari, nisi natura sit calidissimum. His itaque
de causis vteri nimia frigiditas conceptionem om-
nino impedit, ac mulieres steriles facit. Coniecta-
mus autem vterorum frigiditatem ex suppressis
mensibus, neque enim prę nimia crassitudine com-
modè feruntur, sed & stupidus sensus, circa pecti-
nen, lumbos, ac crura percipitur, aliquæ etiam cru-
rum impotentes sunt, victus quoque præcessit fri-
gidior, ac crassi succi. At si prorsus perfrigeratę fue-
rint, ne venerem quidem appetunt, & vteri oscu-
lum contractum habent, vt ex Aetio cap. 27. libro
16. & Paulo cap. 74. libri 3. liquet. Ob nimiam quo-
que vteri humiditatem mulieres non concipiunt,
extinguitur enim in talibus genitura, quemadmo-
dum in terra palustri cerealia semina, ex Galeni te-
stimonio, præcitato aphorismo. Hanc indicant in
coitu humor distillans, tenuius, & copiosum men-
struum, vt inquit Paulus. In habentibus autem im-
modicam vteri caliditatem sterilitas contingit mo-
do, quo vbi valde calidæ terræ semina committun-
tur, veluti in æstibus sub cane, eodem Gale. aucto-
re. Coniectatur autem vteri caliditas ex reliqui
corporis caliditate, & ex mensiũ paucitate cum do-
lore pudentium: ita vt pudenda mulieris exulcerẽt,
sed & quæ prodeunt, nigriora sunt, & ob nimiam
puncturam nullum ordinem seruãt. Sequitur etiam
ad hanc temperaturam insignis salacitas, & totius
corporis siccitas, vt inquit Aetius. Propter defe-
ctum quoque alimenti sicciores vteri non conci-
piunt. Nam in ipsis tale quid accidit, quale vbi aut
arenæ, aut argilosæ terræ, aut petrosæ mandantur
semina, eodem Galeno teste. Humor verò in coitu
ex eisdem haudquaquam distillat: exiguum quo-
que ac crassum erit menstruum, aderitq; totius cor-
poris exsiccatio. Si quando verò prædictæ simpli-
ces intemperaturæ inuicem misceantur, ex earun-
dem indiciis manifesta erit earum commixtio. At-
qui cognitionem omnium immodicarum vteri in-
temperierum aphoris. 59. quinti libri, scripsit Hip-
pocrates, cùm dixit, si mulier non cõcipit, scire au-
tem velis si cõceptura sit, pannis circumtectam in-
fernè suffies, & si odor videatur per corpus ire ad
nares, & os, scito quòd ipsa nõ ex seipsa sterilis est,
frig iditas namque spissitudinis ratione nõ permit-
tit vsque ad os, & nares ferri aromatum exhalatio-
nem: eodem modo & siccitas. Humiditas verò, si-
cuti ab ipso Hippocrate dicta est extinguere geni-
turam,

Sterilitas quid sit.

Pars affecta.

Quis affectus præter naturã sit sterilitas.

Causæ secundum Aristot.

Ex Hippo. & Galen causæ sterilitatis.

Frigidi vteri signa.

Humidi vteri signa.

Calidi vteri signa.

li. 16. c. 28.

Sicci vteri signa.

turam, ſic & aromatum qualitatem. At vehemens caliditas ea ratione, qua vincit aromatum facultatem alterat, atque corrumpit, ac propterea nō permittit ipſa ſeruantia ſuam naturam ſyncera ad os, & nares ferri. Quòd ſi in hiſce naturis ex ſuffitu aromatum cognitio ſufficienter haberi non poſſit, ex aliis indiciis nobis erit talis natura inueſtiganda, hoc ipſum cognoſcētibus, quòd rara admodum eſt huiuſcemodi calida temperatura in mulieribus, ſiquidem fœmina eſt mare frigidior. Vtiliſſima eſt itaq; in ſterilibus mulieribus ex aromatū ſuffitu dignotio, vt inquit Hippoc. vel quia omnis immodica intemperatura iſti ſubiicitur, vel quia rariſſimè vna ipſam ſubterfugit in mulieribus illis, quæ tenues apparent, & nigræ, & hirtæ, ita quòd ex his ſignis percipitur earum immodica intemperatura ſine ſuffitu aromatū, vt Galenus aſſerit citato commento aphoriſmi ſexageſimi ſecundi, quinti libri. Idcirco idem Hippocr. aphor. 44. eiuſdem quinti libri dicebat, quęcunque pręter naturam tenues exiſtentes vtero gerunt, abortiunt priuſquàm craſſeſcant. Quapropter priùs eas reficere oportet: quemadmodum etiam quæcunque præter naturam craſſæ non concipiunt vtero, vt idem Hippocrates aſſerit aphoriſ. 46. eiuſdem lib. iis omentum os vteri comprimit, & priuſquàm extenuentur, non concipiunt. Præterea eiſdem menſes pauci feruntur, cùm maxima alimenti pars in pinguedinem tranſeat, vt Aetius refert. Cùm verò hi duo habitus præter naturam ſterilitatem efficiunt, ex teipſo eos dignoſcere valebis, de quibus Paulus ſic ſcriptum reliquit: neque enim pingues liberis procreandis ſunt idonei; eo quòd genitalibus mutuo ſe contingere commodè haud poſſunt, tum quòd momentum ſeminis emitrāt; neque etiam nimis extenuati liberis operam dare feliciter queunt: ſermo autem Pauli communis eſt tum viris, tum mulieribus. Accidit quoque interim ex vitioſorum humorum redundantia quòd mulier nō concipiat: qualis autem vitioſus ſit redundans humor, ex his quæ diximus capite de menſium ſuppreſſione inueſtigabis. Item ob cicatricē inductā ſi vaſa fuerint excæcata, id quod dignoſces ex pręcedenti vlcere, & ab eodem etiam vlcere ſterilitas interim fit, quod ex ſignis vlceris patebit, quemadmodum ſi ob membranā oſculum vteri obturantem, aut ob nimiam eiuſdem oſculi anguſtiam, vel amplitudinē, ſiue quod ceruix vteri obliqua fuerit, conſequatur ſterilitas, ex obſtetricum relatione percipies. Si etiam mulieri menſes non omnino prodeāt, aut pauciores quàm debeāt, aut plures profluant quàm profluere deberent, adhuc non concipiunt, ex Hippocr. auctoritate lib. de ſterilibus. Flatus quoque in vtero exiſtentes conceptionem impediūt, quos inſequitur pectinis, & imi ventris tumor, extenſio, & quandoque cum dolore pungitiuo ſæpe ad alterum, ſæpe verò ad vtrunque inguen ſe extendente: quandoque etiam flatus per muliebre pudēdum erumpit, ita vt mulieres ipſum percipiant: interim quoque ſtrepitum, ac ſonitum circa vterum eædem ſentiunt. At ſi per aliquod aſſumptū pharmacum mulier non concipiat, ex eiuſdem mulieris loquela, aut adſtātium percipies. Sed & inuiti quoq; coitus, inanes ac ſteriles ſunt, amor enim genituram conciliat, & propterea fœminæ amantes crebro pariunt. Ætas etiam vel iunior, vel prouectior cōceptionē impedit, & inepta mulieris forma ſterilitatis occaſio eſt, vt liquet ex Aetio eodem cap. 26. lib. 16. Intempeſtiuus etiam congreſſus cauſa ſterilitatis eſt, cùm conceptionis tempus ſit, vel incipientibus, vel ceſſantibus menſtruis. Reliquo autem alio toto expurgationis tempore licet aperta fuerint vteri venarum ora, non tamen tunc concipere mulier vllo modo poteſt, cùm ſemen nequeat in vulua remanēre, ſed ab influentis ſanguinis copia eluatur. Ceſſantibus autem, vel incipientibus menſibus, & ora aperta ſunt, & menſtruum non multum, neque vniuerſum, ſed paucum & paulatim effluit, vnde efficitur, vt ob aſperitatem vuluæ ſemen adhæreat, ſatíſque alimenti ex ſanguinis confluentis paucitate habeat. Ante etiam quàm menſes veniant conceptus fieri propterea non valet, quia & alimento caret ſemen, & adhærentiam nullam inuenit, cùm eo tempore occluſis vaſis læuis vulua relinquatur: defluit itaque ſemen, neque vniri cum tunica eius poteſt, ſiquidem aſpera magis idonea ſunt, quàm læuia ad coaleſcendum, ex Galeni ſententia lib. de diſſectione vteri, cap. 16. Nam ſi læues fuerint vteri, mulier in ventre non concipit, quoniam licet genituram ſuſcipiant, foras tamen emittunt, vt teſtatur Hippocrat. eodem libro de ſterilibus. Cæterùm ſi medicamenta ſterilitatem inducentia vaſa vteri excæcent, incurabilem plerumque affectionem faciunt, licet quædam potiones cæcitatem curabilem inducant, cui ſi protinus ſubuenias mederi poſſis, ex Aetij teſtimonio. Quod verò quæcunque præter naturam craſſæ ſunt, priuſquam extenuentur non concipiunt, ſuperiùs dictum eſt, ex Hippocratis auctoritate aphoriſm 46. libri 5. Similiter ex Galeno liquet, quod malè temperati vteri ſi parum à bonitate recedunt, difficulter concipiunt, ſi verò nimium, mulieres ſteriles fiunt. Si vlcera in vteris fuerint etiam oborta, & ſi menſes ſano modo prodeant, plerunque incurabilia ſunt; & propterea in ventre tales non concipiunt quamdiu vlcera habuerint, ex ſententia eiuſdem Hippo. citato lib. de ſterilibus. Verùm vbi ob frigiditatem mulier non concipit, vniuerſa victus ratio eligatur ad calidum vergens. Cibi boni ſucci exhibeantur, attenuantéſque, ac omnibus alimentis admiſceantur quæ purgationes irritare poſſunt, veluti ſunt olera odorata, & acria, ſcandix inquam, crythmon, fœniculum, gingidium, apium, ſmyrnium, aſparagus paluſtris, & ſimilia. Speciatim autem, accommodatum victum cap. de menſium ſuppreſſione ex frigidis ſuccis reperies. Conuenit nanque nedum victus ratione, ſed aliis remediis omnibus eiſdem calorem reuocare. At vbi frigidi etiam, & craſſi ſucci cum frigida vteri intemperie redundarint, poſt eorum coctionem, ac præparationem purgante medicamento vacuandi ſunt, quorum copiam, ac formulā citato capite requiras. Quòd ſi purgatio per inferna non ſuffecerit, vomitus quoque prouocetur origani, aut thymi decocto ante, & poſt cibum omni ſtudio adhibito, vt pituita euacuetur, ex Aetij auctoritate. A purgatione autem, vel vomitu haudquaquam incōmodum fuerit caſtoreum, cuminum, aniſum, pulegium, ſeu iuniperi fructum, & alia huiuſmndi bibere, & ſingulis piper admiſcere, ex eiuſdem Aetij, ac Pauli ſententia, quę omnia abſorberi poterunt vino albo odorato, aut aqua mulſa: item confert mercurialis cum caſtoreo, aut abſynthium tribus, aut quatuor diebus cōſueto menſium tempore, ſi in potu exhibeatur: eſt etenim hęc

Marginal notes: *Lib. 16. cap. 26.* — *In princip.* — *In princip. Prognoſtica.* — *Aet. lib. 16. cap. 31.* — *Loco citato.* — *Vbi ob frigiditatem mulieres non concipiant, curatio.* — *Victus ratio.* — *Purgatio.* — *Lib. 16. c. 27. Vomitus.* — *Loco citat. Potus quæ præbenda ſint. l. 16. c. 32.*

potio ad conceptum efficax, vt idemmet Aetius inquit. In quem etiam vsum conferunt si drach. j. eclegmatis diambræ, aut diamoschu dulcis, seu de xyloaloë exhibeatur cum vino albo, aut aqua florum citrangulorum: nec minùs & antidoti mithridati, aut theriachæ si tantundem exhibeas. Vteris verò fomenta fiant per suffitus, & vapores, arundine ollæ operculo perforato inserta, aut igni adeò adhibita: vt suffitus, aut vapor intra pudendum excipiatur, sit etiam mulier pannis circumtecta: suffitus inquam fiant ex calidis odoratis, vt cassia, cinnamomo, costo, amomo, thure, myrrha, styrace, & aliis huiusmodi, quæ calidam habent temperaturam, & odorata sunt valde, vapor autem fieri potest ex aqua calida, in qua priùs fuerint decocta artemisia, saluia, ruta, cuminum, pulegium, cyperus, acorum, iuncus odoratus, & reliqua semina odorifera, vt prædictis Paulo, & Aetio visum est: possunt quoque & hæc singulatim cataplasmatis modo pubi imponi, & idem decoctum per pudendum vtero iniectum confert: item pubis, coxarúmque frictiones nihilominus conducunt: nec minùs si oleo perfricentur irino, aut amaracino. Pessi quoque subdantur ex myrrha, ruta, galbano, & castoreo, chia mastiche, & cypero parati, & ne mordeant, ac exulcerationem faciant, adipe anseris, aut gallinæ, & saccharo rubeo excipiantur, & serico linteo inuoluti, ac oleo irino, seu liliaceo intincti immittantur, sit autem eorum quantitas exigua, adipis autem, & sacchari maior. Nam neque difficile est eorũ quantitatem artificiosa metiri coniectura pro affectionum magnitudine, aut diuturnitate, & reliquis. Sunt quoque & pessi alij ad conceptionem idonei, vt si coaguli leporis partes duas, aluminis scissi partem vnam melle excipias, ac pesso formato vtitor, vtero tamen priùs per prædicta purgato. Item seminis satyri, & mellis singulorum sexunciam in pessum afformato, & vtere, ex Aetij auctoritate: nec minùs & reliquis medicamentis, capite de suppressis mensibus ob frigiditatem conscriptis vti poteris. Vbi verò calida fuerit vteri intẽperies, victus ratio conuenit ad frigidum, ac humidum vergens, talis item eligatur aër, somno vtantur longiori, & quiete: ac infrigidãtibus cibis, quales sunt, ex oleribus lactucæ, maluæ, blitum, cucumis, cucurbita, pepo, attriplex, & portulaca, aliíque cibi consimiles. Vinum eligatur tenue, album, & aquosum optimè dilutum. Competunt item aquarum dulcium balnea. Ad lumbos verò, pubem, & imum ventrem infrigidantia quoque adhibenda sunt, velut est solani, aut vmbilici veneris succus, semperuiui, aut lactucæ, rosaceo admixto: aut foliorũ atriplicis, portulacæ, seu lactucæ excipe pugillos duos, olei rosacei, violacei, & cytoniorum, singulorum vnc. j. farinæ hordei pugillum j. cum succo solani, aut vmbilici veneris, & pauca aqua rosacea fiat cataplasma, & prædictis locis applicetur: item in pudendum commodè subditur idem solani, aut vmbilici veneris succus rosaceo admixto, qui inuoluto linteo lineo, ad digiti formam excipiantur: mercurialis item lumbis, ac pectini imposita vtero calidiori prodest, vt inquit Aetius, & argenti spuma, ac cerusa cum aqua trita: rectè autem metiẽda erit horum omnium quantitas, ita vt perpetuò caueas perfrigerationis excessum. Conferunt item nõ minùs si ea, quæ infrigerandi vim habent, potu exhibeantur, siue syrup. fuerit, siue decocta: quorum

Suffitus. *Fomenta.* *Paul. lib. 3. cap. 74.* *Aetius li. 16. ca. 27.* *Cataplasmata.* *Pessi.* *Lib. 16 cap. 32.* *Sterilitatis ex calid ta te ortæ, curatio.* *Victus ratio.* *Medicamẽtorũ ratio.* *li. 16 c. 28.*

magna copia habetur, & propterea nos breuitati indulgentes prætermittimus, illud animaduertentes quòd si cum calida vteri intemperie calidi, ac vitiosi redũdarint succi, iidem etiam priùs purgandi sunt, concoctis ipsis, ac præparatis, seu à natura euictis, & deinceps, quæ modò scripsimus medicamenta adhibere oportet. Nam quoad menses morbosi fuerint, siue biliosi, siue pituitosi extiterint, mulier nõ concipit, vt liquet ex Hippocrate eodem libro de sterilibus. At mulieres, quæ ob vteri humiditatem non concipiunt, sicciore diæta vti conuenit, multúmque exerceri, ac fricari per superiores potissimùm partes: cibis vtantur siccis, & mediocribus, ita vt carnes assatas potiùs, & vigentiũ ætate animalium edant, & vinum potens meracum, sed parciùs bibant, vt Aetius fatetur: auersionis autem gratia aliquando post cibum, aliquando ieiunæ vomant: sicca etiam fomenta crebro, balnea verò rarò adhibenda sint: & vbi totum corpus purgatum fuerit, resiccantia ac adstringẽtia medicamenta vtero adhibeantur, quæ si ante purgationẽ propinentur, non parum lædunt, cohibita enim materia (vt inquit Aetius) ad principales partes decurrit: huiusmodi sunt lentisci decoctum, myrti, rosarum, & rubi tenerorum virgultorum, rhus coriarij, mali punici florum, & gallarum, & pillularum cupressi: ex quibus insessus, irrigationes, fotus, cataplasmata insessiones, & pessi formari poterunt, hoc item epythemate vti poteris, ex eiusdem Aetij auctoritate, quod recipit psyllium tusum, & palmularum carnem cum aqua mulsa, aut etiam mala cotonea similiter palmulis excepta adhibeto, vt ipse inquit, ad nimiam quoque vteri humiditatem huiusmodi potiones conueniunt, myrti baccas, aut malicorium punici dulcis cum vino terito, & exhibeto, aut auellanas nuces vstas, cũ vino tritas propinato, ex eodem auctore. Mulieri verò, quæ ob vteri siccitatem non concipit, humidiora alimenta exhibenda sunt, & reliqua victus ratio humidior instituenda, mediocríque vino, & non nimis veteri vtatur, balneísque inunctionibus, cataplasmatis, ac insessionibus humectandi vim habẽtibus vti conueniet, quanquam vbi totum corpus fuerit humectatum, vterus quoque eadem qualitate participabit. At si ex flatuoso spiritu in vtero existente conceptio impediatur, primum quidem parcior cibus exhibendus est, mox danda quæ flatus expellunt, velut est ruta, cuminum, anethum, apij semen, anisum, & pleraq; alia familiaria semina, ac aromata, quæ partim potanda, partim applicanda sunt ipsi vtero, atque subdẽda. Possunt & ex eisdem fomenta parari, cataplasmata, ac cerata, & ad pubem imponi, vt liquet ex eisdem Aetio, & Paulo. Si verò ob oris vteri angustiam propterea quod ipsum cõniuens, aut conclusum fuerit, sterilitas fiat, insessionibus, fomẽtis, ac perfusionibus, & pessis odoratis, atque mollientibus aperiendum erit. A mollioribus tamen incipiendum, vt ex decocto maluarum, seminis lini, althææ, fœnugræci in oleo, aut hydrelæo, quo decocto, nedum pro insessionibus, sed etiam perfusionibus, seu iniectionibus vti conuenit: deinceps cassiam, cyperum, aut nardum adiicere poteris interim etiam ad validiora transeundum: qua de re artemisiam, chamæmelum, conizam, calamintham, pulegium & amaracum apponere licebit, ex quibus quoque pessi hunc in modum parari poterunt, Recipe radicum, & foliorum maluarum, & althææ,

Loco citato. *Si ob humiditatẽ fiat sterilitas, curatio. li. 16. c. 29.* *Loco citato.* *Loco citat.* *Si propter siccitatem vteri non concipiat, curatio.* *Si ex flatuoso spiritu sterilitas fiat, curatio.* *Aetius li. 16. cap. 31.* *Ex angustia oris vteri.* *Paul. loco citato.*

& althææ, contuſarum ana drac.3.farinæ ſeminis lini, & fœnugræci ana vnc.j. adipis anſeris drach. iiij.croci parum, & moſchi parum miſceãtur, & in ſerico linteo inuoluta peſſi fiant: qui in oleo irino, aut liliaceo,aut nardino intincti ſubdantur. Procedente verò tempore caricæ, caſſia, reſina terebinthina adiici poterunt: interim quoque artemiſia, amaracus,calamintha,pulegium, & myrrha. At ſi propterea quod vteri os nimium hiat, non concipiant,victus, fomenta, ac reliqua omnia medicamenta ſicciora, & adſtringentia conueniunt,talia ſunt gallarum decoctum,cytini, lentiſcus, rubi radix,myrtus,& alia huiuſmodi, quæ humidiori vtero congrua ſunt,ex eiuſdem Pauli,& Aetij ſententia. Vbi verò diſtortum fuerit, ſeu peruerſum eiuſdem vteri os, mollientibus quoque fomentis dirigere,ac corrigere oportet, etenim fomenta ad hoc maximè faciunt. Conducit quoque & peſſos mollitorios ſubdere, ſpecillo quoque, & digito correctio facienda eſt eiſdem mollitoriis medicamentis priùs intinctis. Inſuper maximè conferunt pulegij, & artemiſiæ decoctum, ac caſtoreum è poſca potum,vt refert Aetius. Si verò ex deuorato pharmaco quopiam ſterilitas conſequuta fuerit, pharmaci viribus indagatis contraria medicamenta adhibere conuenit. Reliquæ ſterilitatis cauſæ, quæ etiam particulares requirunt curationes,ſuis propriis capitibus petendæ ſunt, & nos breuitati indulgentes conſultò prętermiſimus,veluti eſt habitus gracilis, vel obeſus,vlcus,cicatrix, membrana os vteri obturans, menſium ſuppreſſio, ſeu eorundem immodicus fluor,& intempeſtiuus,ſeu inuitus cõgreſſus, ac reliquæ huiuſmodi.Reliquum eſt,vt ea conſcribam medicamenta, quibus pro remouenda ſterilitate vti cõſueui,potiſſimùm vbi orta ſterilitas non fuerit ex immodico vteri calore,id quod perrariſſimè accidit; quorum primum eſt, Recipe teſticuli apri ſylueſtris exſiccati in vmbra, & ſcobis eboris, ſingulorum drach.j. teſticulorum vulpis drach.j. s. matricis,& coaguli leporis ana ſcrupu.ij.ſeminum melonum drach.4.cum ſaccharo diſſoluto in aqua roſacea,& mellyſſophylli fiant morſuli. Vel recipe ſeminis ſeſeleos, ſcobis eboris, & matricis leporis in vmbra exſiccatæ ana drac.j.diambræ, ſeu eclegmatis de xyloaloë drach.j. s. cum ſaccharo in aqua roſacea diſſoluto figurentur morſuli,quibus vtatur mulier cũ pauco vino albo,aut aqua mellyſſophylli, ſeu florum citrangulorum per plures dies ante viri cõgreſſum:quo etiam tempore peſſi adhibeantur ex coagulo,matrice, & ſtercore leporis, caricis pinguibus,adipe anſeris,pauco croco,ac moſco figuratis,qui etiam in linteo ſerico inuoluti, & oleo irino,ſeu liliaceo intincti ſubdantur.Interim vngula aromatica,ſpica, aut cyperus eiſdem permiſceri poterit:à quibus deſinentibus iam menſibus (quod tempus optimum eſt) medio mutuo amore (nam amor genituram conciliat,vt inquit Aetius) Venus ineunda eſt, quæ etiam à tergo exercita ad concipiendum videtur conducere, vt inquit Paulus, ſed & virum ſtrenuam operã nauare oportet, interímque à venere abſtinuiſſe, & boni cibi ſuccis nutritum eſſe,ex Aetij decreto. Si verò velis cognoſcere an mulier concipiet, vel non,butyrum, & lac mulieris maſculum alentis bibendũ dato, & ſi eructauerit,concipiet:ſin minùs,non: vel caput allij integrum depurgatum, ac deraſum ad vterũ apponat, & poſtridie videat an per os oleat,& ſi oluerit concipiet,ſin minùs, non:item aniſum in aqua tenuiſſimè tritũ bibat, ac dormiat, & ſiquidem pruritus ipſam circa vmbilicum corripuerit, concipiet: ſin minùs,non,vt liquet ex Hipp.in lib.de ſterilibus. At ſi velis dignoſcere num prægnans ſit, mel, & aniſum tenuiſſimè terito, deinde in aqua diluito, ac exhibeto, & dormire ſinito, & ſi quidem tormen ipſi fiat circa vmbilicum,prægnans eſt, ſin minus, non eſt, vt liquet ex eodem,citato loco: item cùm dormitura eſt,aquam mulſam potandam, & ſi alui tormina patietur, concipit: ſin minùs, non concipit,vt liquet aphoriſ.41.quinti libri.

Si os vteri nimiũ hiat, curatio. *Paul. loco citato.* *Aet.li.16. cap.31.* *Si diſtortũ,aut peruerſum fuerit idẽ vteri os,curatio.* *Loco citato.* *Ex deuorato pharmaco.* *Medicamẽta propria.* *li.16.c.26.* *Paul.li.3. cap.74.* *In fine.* *Aetius li.16.c.32.* *Circa principia.*

Περὶ δυςοκίας. *Id eſt, De difficultate partus.*

CAP. CXIIII.

PArum admodum ad generis propagationem machinata eſſet natura in fabricandis concipiendi inſtrumentis,potiſſimũ mulieribus,nec notatu dignã opẽ medicus pro eodẽ ſcopo prętitiſſet in profligãdis ſterilitatis cauſis, niſi eadem natura, quæ in fœtus generatione, ac conſeruatione adeò fuit ſolicita, in eius quoque ortu, ac editione in lucem miranda quadam commenta eſſet,& medicus vbi opus eſt, in hac actione eidem naturæ ferret auxilium. Propterea ab eadem natura factum eſt,cùm mulieri partus appropinquat eo videlicet tempore,quo ſufficiens fœtui alimentum præſtare non valet, vt inquit Hippocrat.lib.de natura pueri, aut vbi per os nutriri poteſt, nam tunc propriè fœtus perfectus eſt, & partus naturalis fit, Galeno teſte 15. de vſu part. cap. 7. vt idem puer vberius præſens alimentum quærens, calcitrando membranas diſrumpat mouens ſe manibus, ac pedibus: quo fit vt rumpatur membrana quædam interna, qua diſrupta contingit etiam alias debiliorem vim habere:& rumpuntur etiam primùm quidem illi contiguæ, & cohærentes, poſtea extrema; quæ cùm ruptæ fuerint, tunc fœtus à vinculo exoluitur, & agitatus foras procedit, neque ampliùs vteri ipſum continere poſſunt abrutis membranis, ſed & ipſi quoque vteri in hoc præſtant auxilium, haud enim ſufficiens eſſet fœtus ex ſeipſo duntaxat perfectus in lucem edi (niſi quod vteri inhibentes, & ceſſare facientes ab opere retentricem eorum facultatem, quæ id quod vtero geſtabatur vſquequo ad debitam perueniret magnitudinẽ retinuerat,ac amplexata erat,altera,quę hactenus quieuerat loco eius aſſumpta propultrice videlicet,ac eorum os, quod toto imprę̨gnationis tempore adeò conniuebat, vt ne ſpecilli quidem cuſpidem admiſiſſet,ex Herophili auctoritate, paulatim adaperiẽtes eo vſque vt poſſit fœtui facilem præbere exitum ipſum propellentes) non parum pueri ortui auxiliantur. A ſeipſis quoque & ipſæ parturiẽtes in hoc non exiguam opem præſtent mediis abdominis muſculis, vt 3.de naturalib.facultat.cap.13.ſcriptum eſt. Non ab re igitur comment.aphoriſ.55.5. libri dicebat idem Galen. quod ad bonum partum duorum corporum vigore eſt opus, & grauidæ mulieris,& infantis. Tot itaque,ac talia admiranda in animalis partu natura machinata eſt, prouidens vt fœtus iam abſolutus ac conſummatus tuto emittatur. Partus autem nominatur quando ex naturæ commodo fit, quando verò non naturæ ſponte, ſed violenter incidit abortus prouocatur,vt liquet eodem 3. de naturalibus facultatibus, cap.12. Appello autem abortum imperfectam fœtuum emiſſionem

Verſus finem. *Inter naturalem partũ, & abortum differentia.*

sionem vtcunque factam, cum Galeno 6. de morbis vulgaribus, è diuerso autem naturalem partum nũcupamus eorundem fœtuum consummatorum, ac perfectorum naturalem emissionem, qui (vt inquit Hippocr. eodem lib. de natura pueri) hoc modo fit. Vbi enim adeò auctus infans est, vt alimẽtũ, & augmentum, quod à matre descendit, non ampliùs ei sufficiens sit, copiosius alimentum appetens calcitrat, & membranas disrumpens initium partus matri affert, Fœtus itaque vehementissimis motibus sucedunt partus, ex Hippocratis sẽtẽtia. Hoc etiã tempore & vteri, qui amplius fœtus grauitatem, ac eorum distentionem ferre nequeunt, Galeno teste eodem 3. de naturalibus facultatibus, nec minùs & sentientes interim se morderi à qualitate humoris in seipsos effusi, quòd eos molestat facultate propultrice media abiicere properant, necnon & à seipsis parientes in hoc præstant opus non mediis vteris, sed musculis (vt diximus) qui in abdomine existũt, qui ad deiectionem etiam tum ad reddẽdam vrinã nobis sunt auxilio, Fit itaque partus hoc modo. Verùm quo tempore fiat, non admodum liquet. Nam Hippocrates eodem libro de natura pueri asserere videtur fœtus perfectionem, ac naturalem partum decimo impraegnationis mense fieri, ait enim, alimentum, & augmentũ, quod à matre descendit nõ ampliùs sufficiens est puero, vbi decem mẽses præterierint, & fœtus auctus fuerit: & post pauca iterũ ait, atque hæc, vt longissimè in decẽ mẽsibus fiunt. Aristoteles verò quarto de generatione animalium cap. 4. & 7. de historia animalium capite quarto, sic de pariendi tempore scriptũ reliquit: Sed cùm cætera animalia omnia singulari, ac simplici modo partum suum perficiant, vnum enim pariendi tempus statutũ omnibus est, homini vni multiplex datum est. Nam & septimo mense, & octauo, & nono parere potest, & quod plurimùm decimo, nonnulla etiam vndecimum tangunt. Fœtus verò qui maturiùs quàm septimo mẽse prodeat, nullo pacto vitalis est, qui septimo vitalis quidẽ, hic primus exit, sed magna ex parte infirmior. Idem conscripserat Hippocrat. lib. de septimestri partu, dum dixit, sunt autem ex his septimestribus qui & superstites manẽt ex multis pauci. Galen. autem quod nouem mensibus perficiatur in vtero fœtus 3. de nat. facult. ca. 3. his verbis demonstrauit, asserens quippe nouẽ mẽsibus plerisq; mulieribus perficitur in vtero fœtus. & 2. de caus. symp. cap. 3. illud confirmauit, cùm dixit, sanè eadem virtus, quæ sic de fœtu est sollicita, vt nouem mẽsium spatio eius substineat põdus, atque vt absolutus tutò emittatur, prouideat, & cętera: & paulò suprà dicebat, quippe qui (de vteris loquens) tum fœtu grauitatem, tum sui distentionem nouẽ mensibus protulerunt, ij absoluto in ipsis fœtu ad eius expulsionẽ comparant, sic itaque diuersimodè sentire videntur de pariendi tempore præcitati magni viri. Verùm si quispiam eorum sentẽtiã & non verba percipere velit, absque nimio labore conciliari poterũt, ea primò sumpta hypothesi, quæ ab eisdem tãquam manifesta admittitur, quòd cùm adeò perfectus, ac cõsummatus fœtus existit vt per os nutriri valeat, deficiatque ei alimentum, ac augmẽtum, quod à matre suppeditatur, tũc partus naturalis fit, ac naturaliter in lucẽ editur fœtus, huic aliam & secũdam hypothesim addas, quòd hoc alimentum diuersimodè in diuersis vtero gerentibus se habet, si maiorem, vel minorem sufficientiam,

6. de morbis vulga. commen. 1 commẽ. 1. Locis cita. Quomodo fiat partus naturalis. cap. 12. In fine. Quo tempore fiat. Aristot. In princ. Galenus. Conciliantur hi tres auctores

aut paucitatem eius consideraбis, prout sufficiẽtes vel paucos menses demittere consueuerunt, similiter & inter se non parum dissident fœtus, qui maiores, vel minores, cum existant, aut robustiores, vel imbecilliores plurimo, aut pauciori alimento indigeant etiam dum perfecti, ac consummati fuerint, Propterea Hippocrates horũ haud ignarus eodem libro de natura pueri, talia verba protulit, quin etsi alimentum à matre priùs puero defdecerit, etiam sic partus matri prius aduenit, & ante decimum mensem puer prodit, & hoc perpetiuntur magis mulieres primiparę, deficit enim pueris alimentum, vt ad decimum vsque mẽsem sufficere non possit, & demum: quæ verò menses paucos demittũt, eę etiam pueris postremo tempore vbi iam maturi fuerint alimentum rariùs exhibẽtes ipsos calcitrare faciũt, vt & ante decimum prodire festinent, modicus enim sanguis à iuuẽculis, ac nouellis matribus procedit longissimum: itaque terminum naturalis partus conscripsit Hippocrates esse decimum mensem per hæc verba, atq; hæc vt longissimè in decem mẽsibus fiunt, non negans illum posse citius contingere propter iam traditas causas, vt idem met eodẽ lib. in citatis verbis scriptum reliquit: nec Aristot. Hippocr. sententiæ aduersatur: quinimò ipsam cõfirmauit, dum asseruit, & septimo, & octauo, & nono mẽse mulieres parere posse, & quòd plurimum decimo (vt ipse inquit) nonnullæ etiam vndecimum tangunt. Plurimum itaque naturalem partum decimo mense contingere fassus est Arist. quẽadmodum Hip. scriptum reliquit, non negauit autem, id quod nec Hip. negare videtur, posse contingere, ac festinare ante decimum mensem, & quandoque vndecimum attingere, pro iam dicta tum fœtus, tum alimenti diuersitate, postquam à septimo mense fœtus vitalis est, antea verò nequaquam: quamuis quædam, quæ longiùs, quàm decem mẽsium tempus vterum gestare sibi visę sunt, deceptæ fuerint, modo quo idem Hippo. citato loco scriptum reliquit. De reliquis verò mensibus libro de carnibus hunc in modum scripsit, Puer septimestri partu natus pro ratione natus est, & viuit, & demũ octimestris autem natus nullus vnquã vixit, nouem verò mensium, & decem dierum partus fit, & viuit. In eãdem quoque sententiam deuenit Galenus. Nam licet nouem mensibus pariendi tempus præscripserit, illud plerisque mulieribus contingere assuerit, fortè qui sic sæpenumero obseruauerit haudquaquam negans in decimo posse euenire, quinimò admittere illud videtur, ex eiusdem Hippocratis auctoritate commen. aphoris. 37. quinti libri, ac aliis quoque mẽsibus pro prædictorum varietate. Consummato itaque, ac perfecto fœtu, deficienteque eidem alimento, ac augmento partus naturalis fit siue nono, siue decimo mense id contingat, quod plurimùm obseruatur, vt præcitatis auctoribus visum est, rarò autem in aliis temporibus. Cæterùm cùm adeò miranda pro eius emissione requirantur, euenit (idque non rarò) vt difficulter edatur in lucem fœtus, & si difficilis fiat parientibus partus. Huic difficultati quomodo & quibus opitulari, valemus conscribere intendimus, priùs tamen eius causis indagatis. Est autem partus difficultas symptoma sub genere contentorum immodicè contentum, sunt etenim fœtus non vtero gerentium partes, sed proportione respondent iis, quæ adnascuntur, familiarium in-

Loco citat. Quis affectus sit partus difficultas.

quam, quemadmodum, & oua, & fructus, nimirum vt diximus ad generis propagationem à natura creati, ex Galeni testimonio 11. de simplic. medicam. facul. cap. de ouis & propterea vbi detineantur tempore quo edi in lucem debent, prçter naturam detinẽtur. Cõsequitur autem hæc eorum prçter naturam detentio, aut ad noxam alicuius facultatis naturalis, retentricis inquam, ac expultricis siue ipsius pueri, siue prægnantis: interim verò citra noxam earundem facultatum ad alias consequitur causas: seu præter naturam dispositiones. Vniuersæ autem aut externæ sunt, aut internç. Externç siquidem quæ partus difficultatem inferunt, sunt aut immodicum frigus, quod vterum dẽsauerit, aut immodicus calor, qui vires dissoluerit, aut quoddam aliud fortuitò eueniens, vt liquet ex Paulo, & Aëtio. Internæ verò causæ aut vitio parientis, aut fœtus, aut mẽbranarum esse possunt, parientis siquidẽ, vt si crassa obesáque sit, vterus exiguus, dolorum imperita, aut timi diuscula, aut natura imbecillis, vt fœtum nequeat propellere, aut etiam si ante tẽpus pariat, vel inflãmationẽ in locis genitalibus, aliáve particula fuerit experta, aut alio quodammodo laborans: ob ceruicis etiam vteri obliquitatem, & ob carnẽ eidem ceruici, vel osculo eius adnatã, abscessum, vel duritiem. Potest & difficultas pariendi contingere, si etiam ossa pubis nimium conserta fuerint, quoniam in partu dilatari non possunt pariẽdi difficultatem faciunt: similiter si puerpera vesicç calculo laboret, vel excrementorum copia in intestino recto, aut vesica fuerit detenta, siue prouectæ ætatis fuerit, aut puella nondum viridis, nec vires vigoris adepta: nec minùs ob nimiam lumborum cauitatẽ vterum comprimẽtẽ difficulter pariat. Fœtus quoque vitio hoc idem quandoque contingit, vt si insitatæ magnitudinis fuerit, vel exiguus, & modicæ grauitatis, seu magni capitis, vel mõstruosus, vel mortuus, aut viuus quidem, sed adeò imbecillis, vt foras non possit procedere, similiter si plures fœtus fuerint: nam Herophilus quinque edidisse mulierem memoriç prodidit. Confirmauit idem Cellij auctoritas, qui diuo Augusto imperante ancillam in agro Laurente quinque pueros peperisse testatur. Figura etiam ipsius fœtus naturæ contraria difficilem efficit partum, vt si obliquus, aut in pedes procedat, ex Hippocrat. auctoritate eodem libr. de natura pueri. naturalis siquidem figura prodeuntis fœtus est, vt rectè in caput manibus ad vtrunque femur extentis prodeat: proxima huic vbi in pedes conuersus est: præcipuè si manibus super vtroque extentis prodeat. Reliquæ verò omnes præter naturam sunt, Aëtio, & Paulo testibus, vt si caput in dextram, vel sinistram vteri partem declinet, aut altera, aut vtraque manus exeritur, & crura intus inter se diducuntur: aut etiam altero pede intus detento, altero prodeant aut duplicati vteris innitantur, aut etiam obliqui prodeant, licet hi minùs improbandi sint, vt liquet ex eodem Aëtio. Quapropter diligenter natura prouidit quo pacto fœtus qua conueniebat figura ad collum vteri proueniret, caput etenim eius primùm collo matricis indidit, tum per id aliis ipsius partibus viã muniuit, vt liquet decimoquinto de vsu partium, procedit autem in caput si secundum naturam prodierit, vt inquit Hippocrat. quoniam grauissimæ sunt ipsi supernæ partes, si ex vmbilico perpendantur. Atqui si fœtus obliquus, aut transuersus paret egredi, aut si secundũ longitudinem quidem, sed non vt nunc scilicet caput non insereret, quod nonnunquam etiam, sed rarò accidit, vel eius ante caput, vel manum exerens difficilem aliis membris exitum efficeret, vt eodem 15. de vsu part. à Galen. scriptum est. Difficilis quoque fit partus si secunda, aut propter crassitudinem non abrũpatur, aut propter tenuitatẽ antequam oportet, diuellatur simul cum aliis membranis fœtum ambiẽtibus, siquidem humore euacuato, infans præ siccitate ægrè mouetur, ac per os, & collum vteri difficulter elabitur, humor enim iste qui in pueri membranis, continetur nedum eisdem lubricandis confert, sed vteri ceruicem ad maximã dilatationẽ reddit facilem: à prędicto nanque humore collum humectatum mollius redditur, dilatatúrq; faciliùs, eodem Gal. teste citato libro 15, de vsu partium. cap. 5. At licet tot sint patiendi difficultatis causç, haud tamen ægrè à medico percipi poterunt. Externæ siquidem ex adstãtium seu puerperæ sermonibus. Internas verò tum ex seipsis medici inuestigabunt, tũ etiam ex earundem parientium, seu obstetricum loquela. Iure igitur particularem earũdem causarum dignotionis modum omisimus. Cæterùm ex pariẽtibus, ac puerperis maximè laborãt primiparæ propter inexperientiam dolorum: & dolent quidem totum corpus, maximè verò lumbos, ac coxendices, nam coxendices ipsarum disparantur, verùm expertæ iam partus minùs primiparis dolent, quæ verò multoties pepererunt multo minùs dolent, vt inquit Hippocra. eodem libro de natura pueri. & vbi obliquus, aut in pedes fœtus procedet, nedum mulier difficulter pariet, sed multæ, vel ipse perierunt, vel puer, aut simul matres vnà cum fœtibus, vt citato libro scriptum est. Quòd verò mulieri, quæ difficulter parit sternutatio superueniens bonum sit, decretum reliquit idem Hippocrat. aphorism. 35. 5. libri, quoniam vehementiori concussu, atque feruore partim quidem naturam excitat, partim verò excernit, quæ partibus corporis firmiter infixa adhærent, vt inquit Galenus in comment. Quod autem ad curandi rationem pertinet, variatur quidem iuxta causarum diuersitatem, si speciatim eas curare velis. Quanquam quædam sint animaduertenda tãquam omnibus causis communia, quæ primo conscribemus, simul etiam & memoriam faciẽtes quorundam medicamentorum, quç indifferenter omnibus puerperis difficulter parientibus ex quauis causa adhiberi poterunt. Primùm animaduertẽdum est quod puerperæ eo tempore, quo partus instat, non sunt multa alimentorum copia grauandæ, neque varia alimenta, & crebro exhibenda sunt, veluti Neapoli abuti consueuerunt nedum mulieres, & vetulæ, verùm etiam vulgares quidem medici, vt eisdem obsequantur, & quidam quoque non vulgares: distrahitur enim calor pro conficiendis multis, ac diuersis alimentis, & quo etiam tempore coctioni, ac retẽtioni alimentorum vacat, viriliter expellere nequit, qua facultate, ac functione valida eo tempore parientes indigent. Pauca itaque, ac moderata alimẽtorum copia tribuatur, sintque concoctu faciles, bonique nutrimenti cibi, vt oua recentia, ac sorbilia, seu tremula, ius pullorum, gallinarũ, phasianorum, aut sternarum, quod ex cõtusis carnibus fit, & vulgus consummatum appellat, vel etiam eorundem animalium contusa caro, quam idẽ vulgus tortilium nominat, aut buccellæ panis

Causæ. *Externæ.* *Paulus li. 3. cap. 76 Aëtius li. 16 ca 22.* *Internæ causæ trifariam.* *Parientis vitio causæ.* *Ex parte fœtus causæ.* *De Herophilo vide Pau. li. 2. cap. 76. Cel. li. 10 cap. 2.* *In fine.* *Locis cita.* *cap. 7.* *Loco citat. Causæ ex parte mẽbranarũ.* *Prognostica.* *In fine.* *Loco citat.* *Curatio.* *Primum documẽtũ.*

panis in vino græco, seu altero odorato vino maceratæ simul cum eodem vino tribuantur. Ad hæc permittẽdum haudquaquam est, vt obstetrices difficilè parientium vterum diutius dilanient, sed leniter, & placidè vteri partes contrectent, dulci interim oleo, aut alio quopiam eosdem locos perfundentes, item non ilico parturientes in sella collocandæ sunt, sed obstetrices prius os vteri tangere debent, & cum non paulò apertum inueniunt, sed adeò de hiscentis eius modum auctum, quod ad fœtus transitum satis pateat, tunc vt surgat mulier iubere debent, eandemq; in subsellio collocare, adhortarique, vt ad expellendũ fœtum strenuè se paret, quemadmodum 3. de natural. facult. cap. 3. à Galeno scriptum est: spiritum quidem detinentes, verum nõ velut imperitę faciũt, ipsum in gutture cõgregare debent, sed ad inferiores partes propulsare ex decreto Aëtij cap. 14. libr. 16. quo tempore vbi partus difficilis sit, corallum, aut lapidẽ aquilæ, aut styracem, coriandrum viride, seu polygoni radicem in dextro crure alligare conuenit, insuper & accipitris, seu falconis stercoris drachm. 1. cum vino albo aut aqua capillorum veneris præbe, vel tantundem cinnamomi, seu cassiæ. Aut hunc in modum puluerem conficias, quo vti consueui, Recipe fimi accipitris drach. 1. cinnamomi, cassiæ ana grana 7. croci grana 3. misceãtur, & cum pauco vino albo odorato aqua capillorum veneris, aut florum citrangulorum exhibeatur. Interim quoque myrrhæ aut castorei drac. s. aut scrup. 2. cum granis 4. cinnamomi propinabis. Sunt qui trochiscorum è myrrha etiã drac. 1. exhibent, insuper & phaseolorum, seu cicerum rubeorum, ac fœnugræci decoctum cum oleo amygdalarum dulciũ: quòd fit parum cinnamomi, croci, aut cassię, seu alterius prędictorũ permisceas, magis confert. Excitare quoque hoc tempore sternutamenta conducit, modò non admodum imbecilli capitis parturientes sint. Suffitus etiam resinæ, aut cumini, aut pinus corticis confert, Hippocrat. auctore libro de morbis mulieribus. Speciatim autem vbi ex immodico frigore vterum densante, ac coarctante fiat pariendi difficultas, in aëre mediocriter calido locanda erit, & in eo gestatione eã mouere conuenit, modò febris, aut aliud quidpiam non impedierit. Nonnulli etiam conquassationes validas, sternutamentisque ciendis idonea adhibuerunt, Paulo, & Aëtio testibus: quibus etiam opem ferre oportet laxationi per insessus calidos, & suffitiones, ac per infusiones oleorũ tum actu tum potentia calidorum: itémque per illinitiones, ac cataplasmata eiusdem generis. Qua de re infundere oportet largiter oleum dulce, & calidum; item decoctum fœnugræci, aut maluarum, vel seminis lini, deinde & pubem etiam cum abdomine, & lumbis eisdem medicamentis illinire, aut aliquo alio relaxante medicamento, vt hydrelæo, & aliis huiusmodi: eadem quoque laxamenta adhibẽda sunt à balneis si non febris, aut aliud quidpiam prohibuerit, ex eorundem auctorum testimonio. Si verò ob calorem immodicum vires exoluentem pariendi difficultas excitetur condensantibus, ac maximè adstringẽtibus, & firmitatẽ inducentibus eam roborare oportet: qualia sunt inspersiones, ac insessiones ex myrto, pãpinis vitis, malis punicis, aut rosis; nec minus odoramenta fiant ex aqua rosacea myrtillorum, & nymphææ cum aceto, addendo si lubet parum santalorum, & corallorum rubeorum. Conuenit quoque vnguentum ex vino, & oleo rosaceo frigidis, vt inquit Aëtius: nec minùs cibis, & potionibus refocillãda erit facilis coctionis, multi nutrimenti, ac modicę quãtitatis permixtis semper quibusdam adstringentibus, vt cydoniis, malis punicis, ac reliquis huiusmodi. Insuper buccellę panis vino imbutæ ad arcendum animi deliquium eisdem offerantur, in aërẽque parum frigidiori degant: timidis autem ac puellis menti robur admouendum, quemadmodum eis, quę in expertes dolorum sunt, vt validissimè spiritum comprimant, & ad inguina depellant, admonẽdum est. At si imbecillę sint mulieres parturientes ex morbo temperamento, vel ætate prouectę eisdem cibis boni nutrimẽti, ac potibus reficiendæ sunt. Quòd si ob lumborum cauitatem aut propter nimiam pinguedinem pariendi difficultas contigerit, puerpera in sella prona flexis genibus collocetur, seu in lectulo, vt vterus delabens ceruicem rectam extendat, atque idem è directo ostioli habeatur, quod quidem ceratis, oleis, ac pinguedine delinire digito oportet, & sensim aperire idẽ quoq; vteri osculum, vbi clausum permanserit pinguibus medicamẽtis emolliatur, ac relaxetur. Si vesicæ calculus affuerit, eum primo propellere oportet, & si eadem lotio plena fuerit, idem educendum. Similiter si intestinum rectum excrementis plenum fuerit, per clysterem mollem, & leniendi vim habentem eluemus. At si ob inflammationem, abscessum, vlcus, tumorem laxum, aut durum, seu ob carnem collo vteri adnatam, aut aliquã aliam tunicam, vel ob quempiam alium morbum parturiẽdi difficultas eueniat, singulis pro affectionum ratione succurrendum est. Et si eiusdem vteri paruitas in causa fuerit, loca pinguedine aliqua inungantur, ac foueantur, & os vteri digitis dilatetur. Quę verò non vtero gerentis vitio, sed ipsius fœtus difficultatis pariendi causa sunt, hoc modo corrigendæ erunt. Nam si propter fœtus imbecillitatem aut paruitatem id contingat, hortandæ sunt mulieres, vt strenuè mediis abdominis musculis eundem fœtum conentur expellere. At si propter ipsius fœtus figuram præter naturam, partus difficultas adsit, ad naturalem situm reducendus est, quantum eius fieri potest, partim pellendo, partim adducendo, partim flectendo, & partim in rectum agendo, vt inquit Paulus. Et si manum, vel pedem præmiserit (ne attrahatur per membrum, nam magis impingitur aut luxatur, aut etiam abrumpitur, verum digitis humero fœtus, vel coxæ affixis rursus in cõuenientem locum introducatur, id quod iam præmissum est. Si verò vnà cum fœtus figura mala, os vteri compressum, seu coarctatum fuerit, priùs ab osculo vteri in sublime eleuetur fœtus, & postea rursus ad osculum rectà dirigatur, fiantque omnia placidè, leuiter, ac citra compressionem, oleo assiduè locis affuso: hoc etenim ex salute tum fœtus, tum parientis fuerit, & vterus ita quoque illæsus manet. Vbi verò infans prægmagnus fuerit: aut totus, aut ob capitis, seu thoracis, aut ventris magnitudinem, ea adhibenda sunt, tum intus, tum extra quæ laxare, ac dilatare os vteri possunt. Verùm vbi nec sic procedat, aut etiam infans mortuus fuerit, modò spes sit saluti vtero gerentis, omnino necessarium est fœtum secare, ex communi sententia tum Aëtij, tum Pauli, modum autem sectionis reperies apud Paulum libro sexto, capit. 74. & ab Aëtio conscriptum cap. 23. libri 16.

Secundum documẽtũ. *Tertium documẽtũ.* *Lib. 1. circa mediũ.* *Si ex immodico frigore fiat partus difficultas curatio.* *Si ex immodico calore fiat curatio.* *Si ob alias causas ex parte parturientis fiat partus difficultas, curatio.* *Si ex parte fœtus fiat curatio.*

At ſi gemini fœtus fuerint, aut terni, aut collum vteri obſederint, aut etiam plures, reliqui ad fundũ vteri repellãtur, & is qui magis paratus videbitur, priùs educatur: ſenſim autem, & citra contuſionem omnia fiãt, oleo locis perunctis, vt idem Paulus refert.

Ex parte membranarum, ſi fiat difficilis partus curatio.

Si verò ex parte membranarum contingat pariendi difficultas, vbi ſecunda ſolidior, ac craſſior fuerit, quàm vt rumpi poſſit, diſcindatur, vt inquit Aëtius. Verùm ſi propter tunicarum tenuitatem, in quibus humor continetur, difficilis fiat partus, propterea quod humor in membranis contentus ante debitum tempus effluxerit, ita vt vteri ſint reſiccati, eis albumina ouorum cum maluæ, aut fœnugręci decocto excolato, aut cum ptiſanæ cremore tepido infundantur, decreto eiuſdem Aëtij.

Πεϱὶ χϱίυ ἐκλείψεως. *Id eſt, De ſecunda derelicta.*

CAPVT. CXV.

DVM fœtus vtero adhuc geritur, ipsũ natura conformans, machinata quoque eſt loca, per quæ alimentum, ac ſpiritum poſſet à matre ſuſcipere, & reliqua quoque eiuſdem fœtus excrementis idonea comparauit: etenim toti ipſi membrana tenuis vndique eſt circumiecta, quam ἄμνιον. i. amiculum appellãt, fœtus velut ſudorẽ excipiens: huic extrinſecus tenuior alia incumbit, quam ἀλλαντοειδῆ, id eſt inteſtinalem nũcupant, in ipſius veſica perforata, quã & hæc in ſe ipſa colligit vſque ad partum ipſum velut fœtus lotiũ. His autem extrinſecus in orbem altera membrana circũiecta eſt totum vterum intrinſecus ſubiungens, qua media fœtus vtero cõnectitur. Nã in ſingulis orificiis vaſorum, quæ intrinſecus in vterum pertinent, per quæ etiã ſanguis mẽſtruus in ipſum ferebatur (quo tempore vtero geritur) aliud vas gignitur, arteria quidẽ in arterię, vena verò in venæ orificio, vt ſunt ea, quæ generãtur numero æqualia iis orificiis, quæ intrò in vterum deſinunt, colligat autem ea membrana hæc, tenuis quidem, ſed fortis, ita vt ſimul & munimentum, & ligamentum eorum ſit tum inter ſeſe, tum cum vtero, & quoniam exiguum eſt vaſorum quandoque cùm primum ab vtero exoritur, cu iuſmodi ſunt arboris radices extremæ in terrã defixæ, eæ tamen paululum progreſſę per coniugationem coaleſcunt, ita vt xe duobus vnum procretur, rurſusque illorum ſingula cum ſingulis eiuſdẽ generis coaleſcunt, fitque id perpetuò quoad parua omnia in duo magna coëant, quæ velut ſtirpites quidam fœtui per locum vmbilici inſeruntur: quatuor itaque omnino hæc vaſa ſunt, duæ ſcilicet arteriæ, & totidem venæ nullis diuerſis generis inter ſe commixtis, ſed venis quidem ſemper cum venis, arteriis cum arteriis in idem coëuntibus: per quæ vaſa, velut per truncos quoſdam fœtus ex vtero ſanguinem, ac ſpiritum trahit.

χωϱίων ſeu ſecunda quid ſit.

Verùm inter hæc omnia, & vaſa exigua quæ dicta ſunt, media eſt iam dicta membrana, quæ velut truncorum radicatio exiſtit, quæ radicatio à Græcis χοϱίον nuncupatur, quod nihil aliud eſt, quàm vaſorum multitudo membrana tenui connexorum, quæ haud facilè numerare queas, Galenó auctore decimoquinto de vſu partium, capite quinto. Interim ὕστερον, ſeu δευτερίον appellant, vt liquet comment. aphoriſ. 49. 5. libr. à Galeno & cap. 75. libr. 6. à Paulo, Latini ſecundam, & ſecundas nominare ſolent: ſic quidem appellata, quod velut ſecundum domicilium, ac receptaculum ſit ab vtero, & velut fœtus indumentum, vt inquit Aëtius cap. 24. lib. 16.

Vnde nomen ſumpſerit.

Hæc ſecunda quoniam ex vmbilico pueri hæret, & vmbilicus poſtremus ex vteris exit, nãque ſi prior exiret, non accederet. per ipſum puero nutrimentum, quoniam ex ipſo dependet, Hippocr. auctore libro primo de morbis muliebribus, propterea fœtu excuſſo foras prodire debet in naturali partu, ſed quoniam contingit interdum, vt fœtu in lucem edito ipſa pręter naturam detineatur, quo modo huic retentioni ſuccurrere oporteat hoc cap. inſtituere intendimus.

In medio.

Pars affecta.

Porrò quod in eius detentione vterus quodammodo afficiatur, & quòd eadem detenta morbus ſit in numero, atque in exceſſu, nemini in dubium venit.

Affectus quid ſit.

Cauſa.

Detinetur autẽ aut propterea quòd fundo vteri adhuc connexa eſt, aut licet ſeiuncta fuerit, tamen circa aliquam vteri partem inſtar pilę conuoluta eſt, vel propterea quòd os vteri clauſum ſi:, ita vt foras prodire non valeat.

Prognoſticum.

Curatio.

Quomodocũque tandem ipſa detineatur, non ſtatim, ac violẽter extrahenda eſt, neque eius eductio paruifacienda, ſeu negligenda erit. Nam cùm diu detinetur crebro, cordi, ac ſtomacho, nocumenta haud exigua communicat prauis vaporibus ex ea eleuatis, & ad iam dictas partes traductis. Confeſtim itaque ſternutatio exciretur, & ſpiritus detineatur, ac os, & nares obturentur, Hippocrat. præcepto aphor. 49. 5. libr. prę ſertim ſi imbecillæ mulieres non fuerint, quòd ſi nec exciderit, ſed adhuc remanſerit vbi vteri os clauſum non ſit, ſi eadem ſecunda inſtar pilæ circa aliquam vteri partem conſtiterit, ſiniſtram manum calidam, oleoque inunctam, ſeu pinguedine quadam pinguefactam in vteri profundum immittere oporret, & arreptam ſecundam leniter extrahere, quemadmodum Aetio, & Paulo præcitatis loci viſum eſt. Verùm ſi vteri fundo connexa fuerit, ſimiliter quidem manus obſtetricis immittenda eſt, at apprehenſam ſecundam non ſtatim rectà trahere conuenit propter vteri prolapſus timorem, neque violenter admodum, ſed ſenſim primum nulla violentia adhibita in obliquum placidè ducenda erit, huc illud eam circumagens, deinde paulo valentius, etenim ſic obediet & à connexu diſſoluetur. Quòd ſi vteri os conniuere fuerit deprehenſum, remediis ad hoc commemoratis præcedenti cap. vtendum eſt, & vbi vires non fuerint inualidæ, etiam quæ ſternutamenta prouocant, adhibenda ſunt. Quare perfuſionibus pinguibus vtemur, & per ſiniſtræ manus digitos os vteri clauſum leniter aperire ac paulatim dilatare conabimur. Quòd ſi neque ſic ſucceſſerit, rurſus vteri perfundẽdi ſunt, ac pinguia fomenta eiſdem adhibere conuenit: necnon ſuperiorem ventrẽ ex cruda hordeacea farina aqua calida, ac oleo ſubacta integrè, ex ſententia Aëtij. Similiter & potionibus menſes cientibus, de quibus ſupra egimus, vtare. Suffitus inſuper adhibeantur per aromatas, qualia ſunt caſſia, nardᵒ, flos iũci odorati, artemiſia, ſabina, dictãnum, pulegium, & huiuſmodi, cui mulier inſideat vndique veſtimentis contecta. Poſtea verò ſi vteri oſculum apertum inuentum ſit, iterum manus immittenda erit, & ſicut dictum eſt, educere conabitur. Si verò neque ſic educta fuerit, eadem dilaceranda non erit, neque perturbari oportet, intra paucos enim dies putrefacta & in ſaniem diſſoluta excidet. Quia verò hoc tempore grauita-

te

te odoris,& caput oppiet,& ſtomachum peruertit,
ſuffitus cõuenientes excitabuntur:inter quos præ-
ualent cardamomum, & ficus aridę,ex Pauli teſti-
monio. Ad hunc etiam vſum probata ſunt bdelliũ
ſabina,thus,ſtyrax,lapis gagates, vnguis odorat⁹,la
danum,& reliqua quæ cum hoc quod odorata ſunt
ac prædictis malis aduerſantur,ſecũdam ſubducũt,
quibus etiam caſtorei,ac pulegij, ſingulorum drac.
1. ex aqua mulſa bibenda detur, ex eiuſdem Aëtij
decreto.Inſuper & omnia conueniunt menſes du-
centia,veluti artemiſiæ decoctum,& reliqua: peſſi
etiam ſubditi ad hoc faciunt,præſertim ex myrrha,
& cyclaminosadipe anſeris,ſaccharo,oleoque irino
confecti.

Πεϱὶ φλεγμονῆς ὑϛέϱας. *Id eſt de vteri inflammatione.*

CAPVT CXVI.

VELVT & reliquæ corporis partes,
ita quoque vterus interdum inflam-
matione laborat, de qua (quoniã ſex-
centies verba fecimus) non opus erit
hic fimbrias dilatando eadem ſæpiùs
repetere,ſed ad partis affectæ dignotionem accedẽ-
tes , dicimus vterum inflammatione affectum de-
prehendi ex ardenti dolore muliebrium locorum,
pubis,imi ventris,ac lumborum,vt liquet ex Aetio
cap.83.lib.16.Et ſi digitus(vt ipſe inquit) in os vteri
ſubmittatur,occurrit ad cõtactũ durum , clauſum,
feruens ac retractũ,præſertim ſi in ipſo, aut in col-
lo fuerit inflammatio. Nam licet oris compreſſio
commune ſit ſignum conceptionis , & tumoris
præter naturã,id tamen ex duritie diſtinguitur , vt
patet ab Hippocrate & Galeno aphoriſm.51.& 54.
5.lib.molle,ſiquidem eſt grauidis,& ſecundum na-
turam,durum verò in quibus tumor præter natu-
ram adeſt. At ſi non vniuerſus vterus,ſed pars eiuſ-
dem aliqua inflammatione fuerit obſeſſa, in ea ma-
gis dolor intenditur,& ſentitur. Nam ſi poſteriora
eius inflammatione laborant , dolor lumbos affli-
git,ac ſpinam magis,& ſtercus recto inteſtino com
preſſo eo retinebitur. Anteriore autem parte in-
flammata,dolor pubem occupabit, & ſtillicidium,
aut vrinę difficultas(preſſa veſica)excitabitur. La-
teribus verò vteri inflammationem expertis,ingui-
na tenduntur,& crura grauantur , ac ægrè mouen-
tur, & quibuſdam crus ipſum , quod è regione eſt,
per inceſſum claudicat:quinetiam in coxam dolor
tranſit,eiuſdem quoque partis dolor cum grauita-
te non nihil ſignificare poteſt , Galeno teſte ſexto
de locis affectis cap.4. Et vbi cauitas , ſeu fundum
vteri fuerit inflammatum, in vmbilico potiſſimùm
dolor cum tumore infeſtabit , vt ne cõtactum qui-
dem foris admittat, cùm autem os vteri inflamma-
tio affligit , in abdomine dolor eſt, digitoque im-
miſſo, os occurrit durum,ac rigidum , vt diximus;
plerunque etiam vterus in eam partem declinat,ac
retrahitur,qua inflammatus eſt, & ob eam cauſam
os , & collum eius auertitur. Comitantur autem
vteri inflammationem,præter iam dicta, tumor,ac
dolor eiuſdem haud validus , ſi languida fuerit in-
flammatio, vehemens verò vbi valida fuerit , erit-
que is dolor, quem percipiunt ægrotantes pulſati-
lis,Paulo teſte , ſecundum vniuerſum vterum , vbi
totus fuerit inflammatus,aut ſecundum partem , ſi
pars ipſius fuerit affecta: febris item acuta conſe-
quitur , dolor capitis , tendinum, baſis oculorum,
brachialis,digitorum , & colli conuulſio , inclina-
tio in aduerſum , ſtomachi etiam ex conſortio do-
lor pulſus exigui, & cerebri,ex eiuſdem Pauli teſti-
monio , eadem præſertim inualeſcente , ac augeſ-
cente,& vbi magis augeatur, conſequuntur animi
deliquium,exolutio,ſingultus, pedum torpor , ge-
nuum perfrigeratio , & extremarum partiũ exuda-
tio,vrinæque, ac ſtercorum recrementa ſupprimũ-
tur,delirant, & dentibus frendent ægrotantes , fe-
bres magis augentur,& capitis dolores , præſertim
ſyncipitis , vt ab Hippocrate & Galeno 6. de mor-
bis vulgaribus ſcriptum eſt. Nam cùm inter omnes
corporis partes plurimas , grandiſſimaſque venas
vteri habeant,phlegmone vtcunque ipſis orta , ca-
lidas,vehemẽteſque febres accendi opus eſt , adeo
vt inter ſynochorum ſpecies connumerandæ ſint,
cum ex putrido ſanguine excitentur,ex quibus ca-
lentium vaporum copia ad caput ſubuolat,quo di-
ctorum vaporum pleno grauitates , & maximè in
ſyncipite hominem vexant , tum quoniam recta in
ſynciput per infundibulum arteriæ deducũtur per
quas calidi illi vapores aſcendunt,tum quòd etiam
ſanitatis tempore tenuia , & halituoſa excrementa
cerebri maximè per ſynciput difflari ſolent, cùm in
ipſo ſuturæ laxiſſimę ſint,caluaria ſubtiliſſima,plu-
rimíſq; meatibus peruia:adhæc & multa ſenſibilia
corpora per ſuturas euadunt,tum membranulę,quę
craſſum inuolucrum pericranio connectunt , tum
etiam multitudo tenuium cõceptaculorum per ſu-
turas exiliũt, & propterea cum ſenſibilior ſit locus
hic, ab inferioribus dolorum cauſis magis crucia-
tur. His itaque de cauſis in ſyncipite magis dolores
fiunt , ex Galeni ſententia eodem ſexto de morbis
vulgaribus. Inflammatione verò in abſceſſum trãſ-
eunte,dictæ quidem notæ intenſiores erunt,dolo-
res etiam circa puris generationem ipſis augentur,
ac febres , quæ cum humore plerunque ad veſperã
ingruunt , ac inordinatæ acceſſiones ipſi obue-
niunt, primis quidem temporibus intensè cum do-
loribus,ad vltimum , vbi ſuppurauerit , aliquantu-
lum remittunt,vt inquit Paulus capit.65.lib 3.Tu-
mor attollitur , dolor punctorius adeſt , aliquando
vrina, aliquando ſtercoris recrementa ſupprimun-
tur,aut vtraque ſimul , Aetio teſte , aliàs tumor in
pube eminet , & veluti exundationis ſenſus cũ ab-
ſceſſus maior fuerit,vt liquet ex eodẽ Paulo. Cùm
verò neq; ipſa inflammatio ſoluta eſt,neque in ab-
ſceſſum tranſmutata , adhuc perſeuerans in ſcirrhi
naturam permutabitur , idque percipies , nam fe-
bris,ac dolor , & reliqua leuiora ſymptomata re-
mittuntur tumore tamen,& renitentia permanen-
tibus cum grauitate,& ægro motu non ſolùm cru-
rum,ſed totius corporis , ac ſegnitie ad omnes vitæ
functiones , vt liquet ex eiuſdem Aetio , & Paulo.
Cæterùm huius inflammationis cauſę nonnullę eſ-
ſe poterunt externæ,ſimulatque internæ. Externæ
quidem velut ictus,ſiue percuſſio , multitudo coi-
tus,abortus,atq; ſiniſtrè editus fœtus,durioris ſellæ
inſeſſus,longa,intentaque ambulatio:flatus etiam,
atque frigiditas vterum aſtringentes adeò vt tranſ-
pirationem prohibeant , inflammationis auctores
eſſe poterunt. Internę verò,vt menſium ſuppreſſio,
& totius corporis plenitudo,ac eiuſdem vteri exul-
ceratio , quas omnes haud magno negotio partim
ex teipſo,partim etiã ex ægræ,aut adſtantiũ loque-
la percipere poteris. Deterior autẽ inflammatio ea
eſt,quæ plures vteri partes occupat,quàm quæ pau
ciores,ſimiliter quæ os,aut ceruicem fatigat,minùs

Signa inflammati vteri.

Poſterioris vteri partis inflammati ſigna.

Anterioris ſigna.

Signa ſi latera fuerint inflãmata.

Si vteri cauitas fuerit inflammata, ſigna.

Signa oris vteri inflãmati.

Reliqua inflammati vteri, ſigna.

Li 3.c.64.

Augeſcẽtis inflammationis ſigna.

Commẽ. 1. commẽ. 1.

Cur in his dolor capitis in ſyncipite ſentiatur.

Loco citat.

Signa eiuſdem inflãmationis in abſceſſum tranſeuntis.

Si in ſcirrhum permuteiur, ſigna.

Externæ cauſæ.

Internæ.

Prognoſtica.

periculosa existit, quàm ea, quę fundum, seu cauitatem, quoniã promptius curationẽ admittit. Si verò vtero gerẽti erysipelas vtero fiat lethale est, inquit Hippocrates, aphor. 43. quinti lib. quanquam de vera inflammatione propriè dicta dubitet Gale. num fœtus possit aliquãdo viuere, id quod negari haudquaquam debet eadem exigua existente, ex qua nedum maligna, verumetiam nec acuta febris gignitur necessario, etiamsi in iocinore, ventriculo, aut septo transuerso orta sit, vt liquet ex Galeno secũdo prorrheticorum. Ex erysipelate autem semper acuta febris generatur, & sæpenumerò maligna.

Comment. 20.

Curatio. victus ratio.

In principio itaque curationẽ aggressi ægram in domicilio obscuro, & moderatè tepido collocabimus: somnus moderatus præcipiatur, nam, & vigilię etiã conferunt in principio magis quàm somnus, prohibẽt enim phlegmonem augeri cùm in visceribus generatur, vt patet sexto de morbis vulgaribus, & commento aphorismi primi, 2. libr. quietem quoque imperabimus, omnem crurum motum interdicentes: alui excrementa si non natura, molli infuso clistere euacuabimus: immodicos animi affectus vitent. A cibo per triduum abstineant: vt inquit Paulus, deinde aut pane loto, aut ptisana, seu eius cremore ægra alatur, aut etiam alternis diebus ouis sorbilibus vtatur. In potum verò aquam hordei aut seminum coriandrorum præparatorum decoctum, seu ipsammet aquam modicè calidam dabimus. A vino autem abstinendũ est, deinde artus, seu extremas corporis partes, manuum præsertim, auersionis gratia perfrigabimus.

6. de morbis vulgaribus, commẽtario. 4

Comment. 17.

At si vehementior inflammatio fuerit, & neque vires, aut ætas, aut habitus, seu anni tempus obstiterint, neque inflammatio post abortum, aut nimiam sanguinis euacuationem superuenerit, confestim circa initia cubiti vena secetur, ex Aëtij, & Pauli decreto, & sanguis pro virum ratione detrahatur. Licebit autẽ, vt inquit Aëtius, in secunda die venam incidere, in tertia verò detractionem repetere.

Venæ sectio.

Dubium de venæ sectione. ca. 18.

Atqui mox obiiciet quispiam asserẽs Galenum aliter sentire de sectione venæ per curatione inflammationis vteri, nã lib. de curandi ratione per venę sectionem, postquã nonnullas partes enarrauerat, quę ex sectione venę cubiti iuuabãtur, hęc protulit verba, sic quę his inferiores sunt illis, quæ per poplites, & maleolos decurrunt, sunt autem dictis inferiores coxẽdix, vterus, vesica, & paulò post. porrò vteri inflammationes magis, quàm renes à venis in crure secti iuuantur. Idem confirmauit 13. meth. med. ca. 11. cùm dixit, Renibus verò, & vesica, pudẽdo, & vtero sic habẽtibus eas, quę in crurib⁹ sunt sitæ, ac potissimùm quæ circa poplitẽ sunt, sin minùs ea, quæ iuxta malleolum, ac perpetuò quidem in omnibus eam, quæ è directo est.

Resolutio.

Verùm si quis prædicta loca optimè perlegerit, luce clarius percipiet Galenum præcitatis locis venæ sectionem præcipere pro euacuatione, indicatione sumpta à parte affecta, aut pro euacuatione cũ deriuatione eius, quod in parte inflãmata continetur, & nõ pro auersione eius, quod influit, quod quidem in inflammatione, quę adhuc in generatione existit, prius exequendum est per contrarias, atque longinquissimas partes, vt eodem 13. meth. med. c. 11. ab eo decretum est. Quapropter si reuulsionis duntaxat gratia venã secemus, nemini in dubium venit secandam esse cubiti venam, eamque internam, & è directo, vt Aëtius, & Paulus præcipiũt. At si euacuationem simul cum deriuatione, requirimus, crurum venæ secandæ erunt. Id quod decretum reliquit idem Galen. secundo de arte curatiua, ad Glauconem, cap. 2. his verbis, Veluti in locis muliebribus in contrarium trahes, si eas, quæ in cubito sunt secaueris venas, aut mãmillis cucurbitas apposueris, vel manus concalefeceris, & fricueris, atque alligaueris: deriuabis autẽ, si eas, quæ poplitib⁹: aut tali venas diuiseris, & cucurbitas coxis applicaueris, & crura calefeceris, atque perfricueris, & alligaueris, & siquidem in parte dextra locorũ passio fuerit, à dextra manu, aut crure sanguinem detrahes, si verò in sinistra à membris, quæ illi è directo sunt. Circa initia itaque cùm vteri inflãmatio adhuc fit, magna eadẽ existente, viribúsque non admodum valentibus, ita vt exquisitam venæ sectionem ferre non possint, reuulsionis duntaxat gratia, interna cubiti vena secanda erit, & demum si opus fuerit, quæ in talo existit incidatur pro deriuatione simul cum euacuatione. Exigua verò existente inflammatione, valentibus viribus, potissimùm vbi corpus totum plenum non fuerit, & inflammatio iam facta sit, tali vena incidatur, & si opus est, eadem iteretur, rectitudinẽ perpetuò seruantes. Quòd si Galenus fateatur magis vteri inflammationes à venis in crure sectis iuuari, illud haudquaquam negandum, cùm per eam venæ sectionem nedum deriuatio, sed euacuatio sanguinis in parte inflammata existentis perficiatur: secta verò in cubito vena, reuulsio duntaxat eius quod influit ad inflammatam partem fit, efficitúrque cõfluentis sanguinis inhibitio, quod in phlegmones generatione primò exequendum esse censet Galenus eodem 13. methodi medendi. capit. 6. quamuis eius curationi minùs conferat, cùm nihil ex parte inflammata detrahatur, & menstruas purgationes comprimat.

Aliorum medicamẽtorum ra-

A venæ sectione si eadem inflammatio erysipelate præsertim participet, vbi quodãmodò mitior fuerit reddita (non autem circa initia) leni quadam purgatione vti conuenit, etiam proderiuatione perficienda, vt cassia fistula, melle aëreo, saccharo violaceo, & reliquis huiusmodi, quibus etiam parum diacath. adiicere poteris, dein imo ventri, ac pubi, & lumbis fotus, irrigationes, seu epithemata ex vino & oleo, aut vino & oleo rosaceo, seu aceto & rosaceo cum linteis lineis adhibeantur tepida.

Purgatio.

Topica.

Similiter palmulæ, aut mala citonia, in vino, aut in posca cocta, oleo citoniorum, aut rosaceo admixto imponantur, & vbi hæc non suffecerint, cataplasmata aplicentur ex farina hordei, seminum lini, & fœnugræci, vitellis ouorum assatis cum rosaceo, & decocto capitum papaueris, & meliloti, ac exiguo vino, seu aceto compositis, aut etiam ex palmulis vino diluto decoctis, cum farina hordei, & oleo rosaceo, seu cydoniorum cataplasma fiat. At si erysipelatis naturam participauerit, quod igneo calore percipies, intubum, & vmbilicum veneris, sedum, polygonum, portulacam, plantaginem, ac vitis pampinos cataplasmati apponito. Quòd si cataplasmatum onus loci non tolerent, aqua rosacea admixta ex modicis interuallis affundatur. Hoc etiam tempore in pudendum subdatur aliquis prædictarum herbarum succus. Pessi item figurentur ex prędictarum herbarum foliis contusis, aut succis rosaceo, melino, aut lentiscino, ouorum vitellis crudis, siue assatis, anseris pinguedine, & exiguo croco. Admodum tamen vtiles ad sedandos inflammationis dolores vteri pessi tales sunt,

sunt, fœnugræcum madefacito, & prima, ac secunda aqua diffusa, cum tertia pura ac dulci coquito, & excolato, ad decoctum autem, adipem anserinum, vel gallinaceum recentem addito, & ad prunas liquari sinito, & vbi frigefacta fuerint, concretum adipem tollito, ac seruato, & vsus tempore pesso excipito, ac subdito, vt inquit Aëtius. At vbi dolor multus excruciat, lachrymæ papaueris exiguum cum lacte muliebri, & succo fœnugræci apponendum exhibeto, & per totum etiam morbi decursum, ex Pauli sententiam. Etiam insessus vtiles sunt ex decocto fœnugræci, seminũ lini, maluarũ, artemisiæ, & olei, præcipuè post principium. In iis autem, quæ calorem nõ sustinent, & maximè circa initia, ex aqua modicè calida rosaceo superfusos insessus fiant. Postquam autem inflãmatio declinare incœperit, ad ea deueniendum est, quæ laxare, ac discutere possunt, proinde in fœnugræci, althææ, seminum lini, interdum etiam pulegij, marrubij, saluiæ, & artemisiæ decocto ægra insideat, & ad imum ventrem, ac pubem, vt inquit Aëtius, farinam hordeaceam cum fœnugræco, & lini semine in aqua mulsa coctã imponat, aut caricarum decoctum adhibeat, ac pessi etiã subdantur, si calorem ferre possint ex œsipo, butyro, medulla ceruina, adipe anserino, oleo anethino, chamæmelino, seu irino, & cera cõpositi. Cæterùm, butyrum, medullam, & adipem omnia recentia ad pessos deligas, etenim antiqua dum liquãtur, nidorosa fiunt, ac calidiora euadunt: & inflammationes exacuũt, vt liquet ex eodem Aëtio. Illud item animaduertendum ex præcepto eiusdem, quòd nec in distentionibus, neque in inflammationibus vteri menses prouocandi sunt, etenim loci magis distenduntur, & cùm ob inflammationem conclusi sint, sanguinis trãsitum impediũt. Vbi verò curatio processerit, tenuis victus, & ciborum parcimonia tollatur, & manifesta iam facta declinatione, balneum, ac vinum concedi possunt, & cibi reficientes exhiberi, quemadmodum ab eodem Aëtio scriptum est. Si verò inflammatio discuti non potest, sed ad suppurationem vergat, suppurationi auxilium ferendum est. Itaque imo ventri, ac lumbis cataplasmata imponãtur ex lini semine, fœnugræco, farina hordei, caricis decoctis, althææ radice, ac terebinthina: quo etiam tempore pudendi sinus per spõgiam assiduè foueatur, & vapores per arundinem operculo ollæ perforato insertam intra pudendum recipiantur. Demum insessiones frequẽtes fiant decoctis in aqua his, quę vim attractoriam habent, velut est pulegiũ, marrubium, laurus, saluia, artemisia, dictamum, centauriũ. Item pessuli indantur ex terebinthina, myrra, œsypo, anseris pinguedine, & butyro compositi, aliquando etiam columbinum stercus cum oleo, & melle pro cataplasmate adhibebimus. Dirupto autem abscessu, quibus medicamentis vtendum sit, sequenti ca. docebimus. At si non in abscessum, ac suppurationem inflammatio transeat, sed ad duritiem vergat, emollientibus purgandum est medicamentis, tum intus, tum extra adhibitis, quorum syluam reperies cap. de scirrho, cùm lienis, tum iocinoris.

Si inflammatio ad suppurationẽ vergat, curatio.

Περὶ ἑλκώσεως ὑστέρας. *Id est, de exulceratione vteri.*

CAP. CXVII.

Exulcerati vteri signa.

NON rarò etiã cõtingit vterum exulcerari, dignosces autem ipsum esse exulceratum, quoniam ægræ in affecta parte dolorem punctoriũ percipiũt, & ex interuallis fœtidi, ac saniosi humores ab vlcere sordido prodeunt, & consequuntur etiam alia vtero affecto peculiaria symptomata, velut est capitis, ac præsertim syncipitis dolor, vt præcedenti cap. adnotauimus. Item dolor ligamentorum, & radicis oculorum, qui ad manus vsque, ac digitos se extendit, & reliqua supra de inflammatione relata, ex Aëtij testimonio cap. 88. lib. 16. Quòd si prompta in conspectum exulceratio venerit, specillo oriculario deprehenditur, in profundo verò reconditos humores qui excernuntur, indicant: nanque diuersus pro vlceris diuersitate excernitur humor, quoniam eo inflammato paucus, cruêtus, ac fæculentus cum magno dolore euacuabitur. At si sordidum extiterit, copiosior humor, & sanies cum minori cruciatu profluit. Depascens verò si fuerit, fœtidus, niger cum doloribus vehementibus, ac aliis inflammationis signis aderit. Præterea quæ laxant medicamenta hoc irritant, contraria leniunt. Cùm autem purum fuerit vlcus, humor paucus, æqualis, crassus, cãdidus, minimè fœtidus excernetur, vt testatur Paulus cap. 66. libri tertij. Cæterùm non vnã duntaxat habet suæ originis causam, Nam quandoque vteri exulceratio ab acribus medicamentis, interim ob partus difficultatem fœtu excusso, aut corrupto ortum habet: non rarò autem ex disrupto abscessu, aut fluxione erodentium succorũ generationem habet, velut idem Paulus, & Aëtius testantur: singulas autem iam dictas causas ex loquela vel earundem ęgrotantium, vel assistentium percipies, partim etiam ex teipso, ea quæ præcesserunt, & quæ comitantur considerans. Nullum vero vteri vlcus contemnendum est, sed quamprimùm fieri potest curandum. Nã cùm totius corporis recrementa excipiat, atque neruosæ substantiæ sit vterus, haud facilè curationem admittunt eius vlcera, præsertim cùm diuturna fiunt: quanquã ex eis quæ in conspectum veniunt promptiùs, quàm quæ in profundo sunt recondita, & quæ pura, aut etiam sordida existunt faciliùs, quàm depascentia medicamentis cedant. Si itaque ex redundantibus vitiosis, ac erodentibus succis exulceratio vteri fuerit orta, purgantibus medicamentis priùs vtẽdum erit præsertim cum alterati, concocti, ac præparati fuerint qui redundãt humores. Et deinceps ad vlceris curationem confugiẽdum. Ea autem victus ratio instituatur, ac eadem exhibeãtur medicamenta, quæ in reliquis exulcerationibus renum potissimùm, & vesicæ à nobis fuêre conscripta. Quantum verò ad topica medicamẽta spectat, si puerum fuerit vlcus, leuiter adstringentibus, atque exsiccantibus medicamentis vtendum erit: quod vbi conspicuum fuerit, eisdem illinatur vlcus. Si verò profundum existat, infundere ea oportet per instrumẽtum ad hoc appositum. Quare rosaceum, aut tetrapharmacum cum butyro recenti, ac rosaceo infundatur. Eluantur item loci rosarum, aut lentium decocto, aut ptisanæ, seu plantaginis succo: præstabit etiam portulacæ, aut poligoni decoctũ cũ rosaceo. Si verò cum inflammatione vlcus cõpositum sit, iis primò vtendum est, quæ ad illã præcedenti cap. cõscripsimus, & deinceps ea adhibeantur, quæ modò annotauimus. Verùm vbi sordidũ fuerit vteri vlcus, detergẽtibus medicamentis vtendum erit, veluti est ptisanæ cremor cum melle, vel mulsa, in qua fœnugræcum sit decoctum, aut malua, aut furfures, aut lenticula, cui cortex sit detractus, ex Pauli testimonio, &

Causæ.

Prognostica.

Curatio.

Purgatio.

Topica.

Vbi sordidum fuerit vlcus, curatio.

& si validioribus detergentibus indigebis, etiam marrubium, aut eruum, vel melli adiuncta erui farina vel iris, aut alumen rotūdum, vel aliquid simile iniiciatur, quæ etiā extrinsecus ex mulsa macerata illinuntur, vt liquet ex eodem Paulo. Vtendū est etiam ad sordida veteri vlcera eo medicamēto, quod ex melle, terebinthina, rosaceo, & butyro constat, quibus aliqui etiam parum croci addūt. Ad eadem quoque repurganda efficax est & iris illyrica cum melle imposita, & aristolochiæ decoctum per se, vel cum melle infusum, vt inquit Aëtius. Vlcere verò depascente robustiora, adstringentiáque medicamenta adhibenda sunt, veluti est baccarum myrti, palmularum, lentium, & malicorij decoctum, si infundatur. Fomenta quoque & incessiones ex aqua mulsa fiant, in qua absynthium, marrubium, eruū, centauriū, aut lentes sint decoctæ. Loci item ptisanæ succo eluātur addito melle, & rosaceo, vt ex eodem Aëtio liquet. Paulus verò præter hæc decoctū rosarum, cupressi, summitatis oleæ, malorum cotoneorum, rubi, lentisci fruticis, rhus coriarij ex vino adstringente commēdat, & posthæc aluminis quoque, acaciæ, licij, & hypocistidis, ex quibus etiā decoctis insessus parari poterunt, eodem auctore. Verùm vbi nedum depascentia, sed efferata quodammodo vlcera fuerint, equino, aut asinino lacte recens mulcto eluantur, & in vtrisque penuria quodcunque haberi potest recens coctū accipiatur: duabus autem lactis heminis, mellis hemina dimidia addenda est, & iiij. iridis drac. inspergendæ, & tale infusum calidum sæpè singulis diebus infundēdum erit. Idem facit aqua mulsa, in qua absynthium, aut calamus aromaticus, aut leucanthemū, vel chamæmelum, seu buphthalmū decoctū sit: & vbi quod infusum est, fuerit excretum, loci protinus maluæ decocto eluantur, deinde pessus subdatur ex farinæ erui, & iridis, singulorum drac. ij. cū melle subactis, aut etiam farinam lentium cum melle subdes, seu oleæ folia cū vino trita, & melle admixto: nec minùs & vuarum passarum carnes tritas cū melle subdito, ex sententia eiusdem Aëtij. Vbi verò depascētia, ac efferitas fuerint cohibitæ, ea adhibeātur, quæ paulò ante ad vlcera repurgata relata sunt. Cibus quoque dādus boni succi, modicus: balneorum, ciborúmque varietate ægrotans solicitari, vinóque refici debet, quò caro statim procreetur, ex Pauli sententia: deinceps his, quæ ad cicatricē perducūt, primò mitioribus, deinde efficacioribus vtendum est, etiam deforis adhibitis, abdomini videlicet, ac coxis. Nam quemadmodum cataplasmatum, ita etiā emplastrorū facultas per latentes meatus traducitur, vt idem inquit Paulus. Inter quę magnoperè ab Aëtio commendatur ceratum hoc, quod recipit ceræ albæ quadrantem, rosacei optimi dodrantem, ad prunas liquefacito, & quadrātenus refrigerato, deinde in mortarium coniicito, ac lacte mulieris, aut asinino, aut caprino recēs mulcto affuso cū pistillo subigito, donec totum inalbescat, deinde diffuso priore lacte, nouū infundito, ac rursus subigito, & croci circiter drach. j. admisceto. Quòd si magis mitigatorium facere volueris, rosacei septūcem adipis anserini, & medullæ cerui singulorum vnc. j. accipito. Potes etiam & pro rosaceo melinum admiscere. Hoc etiam vnguento ad hunc etiam vsum vtare. Recipe tutiæ ablutæ partes ij. lithargyrij, cerusæ, & sarcocollæ, singulorum partem j. cum oleo rosaceo, & cera fiat vnguentum, cui etiam adipis anseris, & croci parum admiscere poteris. Interim etiam & plumbum vstum, & pro rosaceo melinum, aut myrteum admisceto.

Depascentis vlceris curatio.

Περὶ ἰσχιάδος. *Id est, De ischiade seu coxendicum dolore.*

CAPVT CXVIII.

CONSEQVENS est postquam de internarum partium affectibus sermonem absoluimus, de quibusdam qui extremas, seu externas partes occupant, verba faciamus, quanquam in eis pars, quæ afficitur (cùm sensui subiiciatur) haud ægrè percipi possit, præsertim si articulos obsederint. Nam de his pertractare intendimus, quoniam extremæ partes corporis articulis inter se cōferuntur, vt inquit Celsus cap. 22. lib. 4. per articulum intelligentes nos, quod à Græcis ἄρθρον dicitur: est autem articulus Galeno auctore libro de ossibus, naturalis ossium compositio (veluti & naturalis eorundem vnio σύμφυσις appellatur) tam si de articulationem, quàm si coarticulationem articulus significet. Hæ nanque pro motus quantitate dissident, cùm dearticulatio sit ossium structura, quorū motus euidens est, coarticulatio verò ossium compositio est, quæ neque validum, neque manifestum, sed obscurum, difficilémque habet motum. Omnem igitur naturalem ossium structuram, compositionem, siue cohærentiā articulum nuncupamus. De quorum affectibus sermonem facturi ab eo exordiemur, qui ἰσχίον nuncupatum articulum cruciare solet, à Græcis ἰσχίας velut & qui eo affectu laborant ἰσχιαδικοὶ nuncupantur, barbarā sectantes medicinam, sciaticam, & sciaticos vocant. Latinè verò etiam ischias, & qui eo affliguntur ischia dici & nuncupari possunt, poterit etiam & coxēdicum dolor, seu morbus dici. Nā Plinius articulum hunc coxēdicum nominauit, in quo ossis femoris caput cū coxendice osse appellato, alligatur, atque dearticulatur. Inditum si quidem nomen huic affectioni est à parte oblesa, ex Galeni testimonio, secundo meth. med. cap. 2. quemadmodum etiam si pedum articulis vitium adsit, ποδάγρα & si cūctis, aut plurimis corporis articulis ἀρτρῖτις, nūcupatur: sunt etenim tum ischias, tū podagra ex artritidis genere, vt decimo de composit. medicamentorum secundum, locos, cap. 2. à Galeno scriptum est, affectis locis duntaxat differentes. Habent autē communem hi tres affectus humoris redundantiā, quę affectam occupat coarticulationem, qua expleta in omnem partem circunsitam neruosæ particulæ tenduntur, & ex his dolor oritur, neq; enim neruos, per quos motus dispensatur volūtarius primario affectu fluxio infestat, quoniam artuum priùs internodia obsidere ea necesse est. Afficiuntur tamē iidem nerui lege consortij, quod cum articulis ineunt, seu per consensum, vt liquet ex Paulo cap. 78. lib. 3. quare si ad inferiores partes facta fluxio pedum articulos repleat, podagra vitium nuncupabitur, si cæteros corporis artus, arthritis, seu articularis affectio nūcupabitur, vt diximus. Id verò bifariam contingit. Nam vel multi corporis articuli afficiuntur, vel singuli, quādo propriè arthritis, seu articularis affectio nominatur. Cæterùm incipit plerunque podagræ generatio ex vno articulo, & paulatim ad genua procedit, progreditúrque in omnes malum tempo-

Articulus quid sit. In præfatione.

Ischias, seu coxendicū dolor. Plin. lib. 20. cap. 3. & 9. & alibi.

Quibus cōmunicet, & differat à podagra & arthritide.

ris diuturnitate accedente, quanquã aliquando repentè irruat æqualiter per omnes articulos disper sum. At quod in omnibus articulis arthritis est, hoc in vno iuxta coxendicum ischiada, & coxendicum vitiũ appellãt, quod dolor est haudquaquam exiguus circa eum articulum, quẽ Græci ἰσχίον vocant, ab aliqua fluxione ortum, symptoma existẽs, vt c. de dolore capitis, determinauimus, & nõ morbus, neque inflammatio. Nam licet fluxione ischij articulatio impleatur, propter quod, & quæ ipsis circũiacent ligamenta extendi est necessarium, non tamen verisimile est neruos, & chordas inflammari, sed solùm dolere, quoniã simul cum articulatione extenduntur, argumento est, quoniam nũquam visus est podagricus (vt Galenus inquit, commento aphoris. 49. sexti libri) pati conuulsionem, quæ frequenter solet in neruorum, ac chordarum inflammationibus aduenire. Pari quoque ratione neque in coxendicum dolore easdem partes inflammari fatendum erit, neque etiam articulum, qui primam suscipit fluxionem, nam ipse (& non spatia vacua, quæ inter prima sunt corpora) fluxionem suscipit, quanquam intentio sanationis huius affectus communis sit cum omnibus inflammatione laborantibus, vt liquet ab eodem Galeno ibidem. Verùm si quis velit fluxionem hanc in articulum decumbentem inflammationem nominare, & sic fateri morbum esse, non reclamabimus. Sequitur autem dolor hic tum ad inæqualem intemperiem ipsius articulationis, & partium circumiacẽtium, tũ etiam & præcipuè ad earundem extensionem, seu cõtinui solutionem, qui dolor à natibus, inguinibúsque ad genua, vsque, in plurimis autem ad summõ vsque pedem pertinet, vt refert Paulus cap. 77. lib. 3. Aëtius verò Archigenis auctoritate cap. 1. libr. 12. inquit, quòd antecedit, & quasi auspicatur hoc malum, aliquando quidem vicinorum musculorum dolor, & maximè lumborum, aliquando verò ab ipsa iunctura initium fit affectionis. Iam verò quãdoque contingit, vt articuli dolore ferè sublato circa poplitem afflictio hæreat, aliis autem iuxta talũ, quibusdam verò totum crus æqualiter dolore affligitur: multis itẽ circa inguina dolor figitur, quo fit vt vrinæ difficultatẽ inducat: & tunc maximè totũ crus à coxendicibus vsque ad calcaneum dolorem perfert. Non parum autem adiuuãt huius affectionis generationẽ assiduæ cruditates, immodicus rei venereæ vsus, aliquando etiam deambulationes cõcitatiores, hæmorrhoides suppressæ, & vomendi consuetudo intermissa, exercitiorum contemptus, & purgationes mẽstruæ, aut etiam aliæ familiares excretiones impeditæ, ex eiusdẽ Aëtij auctoritate, quæ omnia humorum redundantiã efficiunt diuersam in diuersis corporibus. Et propterea quandoque irruẽs ad coxendicẽ humor sanguineus est, vt plurimùm verò pituitosus, aut ex pituitoso, & bilioso mixtus, interim etiam sanguine cum ipsis permixto: quanquam id sit commune podagræ etiam, & arthritidi, vt eodem loco de Compositione medicamentorum secundũ loc. à Galeno scriptum est. vt plurimùm autẽ diximus pituitosum humorẽ prædominari in hisce affectionibus, eum propriè, qui crudus appellatur, crassus existens ad similitudinem puris crassioris, & vbi in ipsis articulis diutiùs moram traxerit, nõ solùm crassior, sed & viscosior redditur, & qui tophi, seu calli appellantur, eorum generatio ex huiuscemodi humoribus fit. Cognitio verò ipsorũ humorum redundantium ex coloribus tum symptomatis coincidentibus, itémque per experientiã pharmacorum, quæ adhibentur, haberi facilè poterit, vt liquet à Galeno ibidem. Ad cuius etiam humoris noxij cognitionem non parum conferet tibi prægressa victus ratio, siue per exercitia, siue per otium transmissa, & per balneum post & ante cibum acceptum, conferet etiam & gymnasiorum, & eduliorum tum quantitas, tum qualitas, item anni tẽpus, & regionis, ac aëris cõstitutio, insuperque & ætas, & habitus corporis, & reliqua huiusmodi, insuper & doloris species, siue feruens, & pungens, siue stupidus fuerit. Nam vbi biliosus sanguis in causa fuerit, caliditatis sensum ægroto exhibet, color corporis flauus, ruffus, seu pallidus, & calfacientibus impositis exacerbatur dolor, quemadmodũ rursus à frigidis relaxatur, & quæ præcessit victus ratio, ac cuncta, quæ dinumerauimus ad generãdam bilem apta fuere. Pari etiam ratione si sanguineus humor, aut pituitosus redundarit, promptè percipi poterit, si cuncta, quæ suprà meminimus ritè considerabis. Illud tamen animaduertendum ex Galeni decreto, eodem decimo de Compositione medicamentorum secundum locos, quòd vbi tophi, seu calli ex humoribus crassis, ac viscidis, qui in articulis diutiùs moram traxerint, fuerint producti, haudquaquam sperandum est ad pristinam constitutionem exactè redire articulum posse. Cæterùm, quòd quibuscunque à longo coxendicum dolore molestatis cauitate sua excidit coxa, & rursus recidit, iis mucores superueniant, & quòd eisdem crus tabescat, & claudicent si non vrantur, ab Hippocrate aphorismo quinquagesimonono & sexagesimo sexti libri, scriptum est. Quòd verò raiò fiat coxendicũ dolor ex sanguinis multitudine, & si fiat, citissimè curetur, à Galeno decretum est, eodem decimo de Cõpositione medicamentorum secundum loc. quòd autem coxarum ingens dolor esse consueuit, isque hominem sæpè debilitat, & quosdam non dimittit, eodem loco à Celso scriptum est. Pro ischiadis itaq; curatione aër eligatur ad siccum vergẽs, in calido, & frigido temperatus, vel parum etiam ad calidum declinans, pro diuersitate redundantis succi, somno moderato vtantur, aut consueto parciori. Circa initia corpore non euacuato quies eligatur, temporis autem processu deambulationibus, assiduis flexibus, & moderato cursu vti conuenit. Aluum autem quotidie probè solutam habere præstat, si non natura, arte saltem: premuntur etenim, & aggrauãtur articuli coxendicum maximè vbi ipsa sit adstricta. Vitanda venus est, & ab animi affectibus immodicis cauendi sunt. Cibus sit mediocriter tenuis, modicus, ac concoctu facilis, haudquaquam humidior, potissimùm in primis morbi diebus, deinceps verò solidior sit, & reparandis viribus magis accommodatus, habeãtque interim acrium eduliorum comestiones quasdam adiunctas, quorum syluam sæpe conscripsimus. Perpetuò tamen bonæ coctioni cõsulẽdum, ita vt cibi nihil viscosum, aut crassi succi, aut ægrè concoctile, seu quòd difficulter digeratur in seipsis complectantur, & si caro exhibeatur, sit paucarum superfluitatum, vt montanarum auium, & syluestrium quadrupedũ. Potus sit aqua mulsa, aut aqua in qua cinnamomi parum fuerit decoctũ, à vino penitus abstineant, affectus ratione. Quod ad medicamentorum autem rationem attinet, initium curationis fiat ab affligentis humoris euacuatione.

Quid sit ischias, seu coxendicũ dolor.

Vide supra cap. 10.

Quis affectus præter naturã sit.

10. de cõpo. medic. secun. loc. cap. 2.

Signa.

Causæ.

Citato loc.

cap. 2.

Prognostica. Cap. citat.

Loco citat.

Curatio.

Ratio victus.

Medicamentorum ratio.

siqui

siquidem si humoribus ex æquo redũdarit corpus, venæ sectio primùm omnium assumatur, deinde purgatio, quibus accedat pharmacorum dicendorum cõueniens(& tẽpore,& ordine) vsus, vt præcitatis locis liquet à Galeno,& Aëtio. Verùm quãquam à sanguinis multitudine coxendicum dolorem obortum venæ sectio curet, ex qua tamẽ vena sanguis minuendus sit,in dubium venit.Nam libro de Curandi ratione per venæ sectio.Galenus coxẽdicem iuuari secta vena poplitis, aut malleolorum confessus est, & eodem libro dicebat. memini me ischiadas,siue coxendicum dolorem vno die, facta ex crure euacuatione curasse,nimirum vbi non ex frigore,sed impletis sanguine,quæ in coxa sunt venis,prouenissent,quare secta in poplite vena commodior ita affectis est,quàm in malleolo. Idem cõfirmauit decimo de Compositione medicamentorum secundum loc.cap.secundo,quanquam eodem libro post pauca sic scripserit, Tanquam igitur maximam vim ad affectionis curationem habeat totius corporis euacuatio, ab ipsa exordiendum est, non solùm à cruribus, sed etiam à cubito primùm sanguinis detractione facta. Hanc sententiam sectatus Aëtius,hunc in modum scriptum reliquit, A multitudine itaque sanguinis coxẽdicum dolorem obortum venæ sectio curat, si primum cubiti venam secemus, deinde etiam eam quæ iuxta talos est,aut poplitem,& causam reddens, statim subdit, In principio enim omniũ inflammationum diuulsoriam venæ sectionem facere oportet. In affectionibus verò iam inueteratis maximè quidẽ ex ipsis locis affectis extrahemus, aut si id fieri non possit, ex vicinis: quanquam hæc eadem verba à Galeno transcripserit, libro de Curandi ratione per venæ sect.ca.decimonono. Et propterea Paulus id etiam perpendens eodem cap. septuagesimoseptimo tertij libri.per initia igitur dicebat ægro nobis oblato,fæcibus clystere euacuatis, vena in cubito secãda,si autem vetustas vitium occupauerit ex malleolo partis affectæ imminutionem sanguinis moliemur.Facta itaque ex crure venæ sectione,inueteratas quidem ischiadas,seu coxendicum dolores, robustisque corporibus,quibus nõ multa admodum sanguinis copia redũdabat in toto corpore,sed impletis sanguine,quæ in coxa sunt, venis duntaxat, vno die curauit Galenus. Quare & nos eundem,sectantes easdem venas incidere debemus, vbi dolor fuerit inueteratus quodãmodo, & vires ferant sanguinis missionem copiosam,&corpus totum haudquaquam fuerit multo sanguine refertum,sed quæ in coxa sunt venæ sanguine impletæ fuerint. Nam per hãc venæ sectionem fit euacuatio sanguinis in venis coxendicum contenti cum deriuatione: quò fit vt necessariò citissimè per eam coxendicum dolor curetur.Verùm in recenti dolore,viribus haudquaquam robustis,adeò vt exquisitam venę sectionem ferre non possint, refertúmque si totum corpus multo sanguine,in cubito primùm vena secanda erit,reuulsionis duntaxat gratia,& deinceps à crurum venis sanguis mittendus,iuxta Galeni sententiam,eodem decimo de Compositione medicamentorum secundũ locos,cap.secundo, quam sententiam omnino sectatus est Aëtius,& Paulus quodammodo,vt diximus. Supposuit etenim Galenus hoc loco vniuersum corpus humoribus ex æquo redundare,quemadmodum etiam & Aëtius. Misso sanguine,vbi adhuc dolor perseuerauerit purgatione vtare,ex eiusdem Gale. auctoritate. Verùm (vt ipse inquit) auxiliãtur ipsis ischiadicis vomitus magis,quàm euacuationes infernæ per ventrẽ, vt qui reuellant deorsum repentem humorem. Faciendi itaque sunt vomitus in principio ab accepto cibo, postea verò etiam per vomitoria medicamenta initio à mediocribus facto. At si neque per vomitum coxẽdicum dolor auferatur,aut corpora ad eũ inepta fuerint,ampliùs non cõfluentibus humoribus, aut parum,purgatione per inferiorem ventrem vti non inconuenit, præsertim si cum sanguine biliosus etiam succus redundarit, neque id negauit Galenus,quanquam vomitum tanquam magis commodum commendauit, propterea quòd reuellat. Fiat autem ea per familiaria medicamenta purgantia,veluti est hiera,agaricum,diacath.syrup.ex pluribus infusionibus rosarum,myrobalani, & reliqua huiusmodi.Confert quoque hoc tempore clysteribus vti paulò efficacioribus,fiat decoctum ex foliis maluarum,betæ,mercurialis ana manip.j. furfuris, & florum chamæmeli ana pugil.s. caricarum num. vj.salis communis drach.ij cui adiiciantur olei cõmunis,anethini, vel chamæmelini,vnc.iiij. mellis rosacei,seu mellis despumati vnc.ij s.diacat. & hieræ picræ simplicis ana vnc. s. fiat clyster. interim dra.j.vel scrup.iiij.agarici etiam permiscebis. deinceps ad topica medicamenta confugiendum est, id primò animaduertens,quòd licet manibus,& pedibus pharmacis fluxionẽ repellẽtibus vti possumus, vt sequenti cap.docebimus, circa coxendicum tamen iuncturam id facere omnino vitandũ est, nam cùm in profũdo ea sita sit,sanguis ex vicinis, & ambiẽtibus vasis,ac musculis ad illam compellitur, vt liquet ex eodem Gale.citato libro 10. de composi. medic.secundum locos.Item ex præcepto eiusdem eodem loco,cauendum est, ne quispiam ante totius corporis euacuationem (præsertim si coxendicum dolor ex humorum copia fuerit exortus) acribus pharmacis circa partem affectam vtatur,nam ægrè curabilem reddet affectionem copia nimirum indissolubiliter ibidem condensata, præter alia enim & crassa, & viscosa fit ob calorem, & siccitatem acrium pharmacorũ,non dissimile quidpiam assationi perpetiens, quare mitigatoriis in principio medicamentis opus est in dolore circa coxendicem hærente,quæ neque refrigerẽt multum,neque fortiter calfaciant,qualibus sanè postea opus habet: exacerbantur enim per ipsam fluxiones, caliditate nimirum plus attrahente ipsas, quàm impediente (eodem Gale.teste ibidem.) Irrigandi itaque loci sunt ex oleo chamæmelino,anethino, liliaceo, irino,seu etiam nardino,& rutaceo,vel rutam, chamæpityn,saluiam,chamæmeli flores, ac althææ folia,ac radices decoque in oleo communi, demum exiguo adiecto vino, vel aceto albo cum spongiis, seu lineis,vel laneis linteis sæpiùs loci foueãtur, & deinde aliquo prædictorum oleorum irrigẽtur, aut ex cõtusis foliis,& radicibus althæę,sambuci,ac rutæ,farina fœnugræci, & seminis lini, adipe anserino,ac butyro,& oleo chamæmelino, seu anethino cum posca cataplasma fiat,& adhibeatur. Poterunt quoque fotus fieri ex decocto foliorũ, & fructuum iuniperi,radicum althææ, meliloti, & chamæmeli in vino albo,quibus sæpiùs iteratis loci abstergantur,& aliquo dictorum oleorum, seu aliquibus simul mixtis iidem irrigentur, perpetuò tamen primùm mitioribus, & demum efficacioribus vtare.

Sacculi

Vena sectio sanguine redundante.

Quæ vena secanda sit. cap. 18.

Lib. de curã. rat. per venæ sectionem. cap. 18.

Purgatio.

Clysteres.

Quæ animaduertẽda sunt circa localia medicamẽta.

Cap. citat.

Quibus medicamentis vtendũ.

Sacculi item ex fricto milio, ſale, & furfure, præter id, quod dolorem mitigant, leuiter doloris cauſam diſcutiunt calfacti in calido latere, pauco vino irrorato, & ſæpiùs adhibiti, & vbi vehemens fuerit dolor, papaueris calyces in aqua mulſa decoquito, ipſiſque proiectis farinā hordeaceam aquæ mulſæ imponito, ac coquito. Si autem coxēdicus dolor ex irruente pituitoſo humore generetur (velut plurimum contingit) aut ex eodem cum bilioſo permixto, circa initia quoque reuulſionis gratia in cubito ſecta vena confert, ſeruata rectitudine, potiſſimùm ſi cum eo etiam ſanguis fuerit permixtus. Procedēte verò tempore, vel vbi idē pituitoſus humor craſſior, ac viſcoſior fuerit citra ſanguinis miſſionem, per vomitum purgatione priùs vtare, nedum ab recepto cibo, verumetiam per vomitoria ſumpta medicamenta à mediocribus ſemper initio facto, veluti eſt acetū, ſyrup. acetoſus, poſtea oxymel ſimplex, aut ſcillinum cum aqua tepida. At quibus inſuetus, ac valde moleſtus vomitus fuerit, aut etiam vbi vomitus non ſuffecerit, purgantia per inferiorem vētrem medicamenta exhibenda ſunt, primò tamen per clyſteres, & deinceps per ea quæ per os exhibētur: fiant autem clyſteres hoc modo, Recipe foliorum maluarum, mercurialis, & betæ ana manipulum j. centaurij minoris, florum chamæmeli, ſingul. manipul. s. caricarum num. 6. furfuris pugillum j. s. fiat decoctum cum pauco ſale communi, cui adde olei communis, vel chamæmelini, anethini, rutacei, liliacei, aut irini vnc. iiij. mellis roſacei, aut mellis deſpumati vnc. ij. s. confectionis de dactylis, hieræ picræ ſimplicis, aut diacathol. drac. 4. fiat clyſter, & ſi efficaciori indigebis, chamæpityn, rutam, centaurium maius, ſaluiam, ac ſtœchadem in decocto adiice, & demum agaricum, hieram picram compoſitam, compoſitionem indi, ac quam benedictam appellant, permiſceto: ſunt quin etiam efficacioribus clyſteribus vtuntur: potiſſimùm vbi vehementer humores denſati fuerint, decocto vtentes lupinorum amarorum, colocynthidis, radicis cucumeris ſyluestris, ſalſorum piſcium, & oliuarum colymbadum muria, & reliquis huiuſmodi, à quibus abſtinendum eſſe quoad fieri poteſt cenſerem, nobilioribus præſertim corporibus: conſueuerunt enim maximo cum dolore periculoſam dyſenteriam efficere, ſed potius, ac tutius purgātia per os aſſumenda medicamenta præbeantur, priùs tamē humoribus ipſis concoctis, ac præparatis ex melle roſaceo ſeu oxymelite ſimplici, vel ſcyllino ſyr. è ſtœcade, & reliquis huiuſmodi. Commendātur etenim purgantia medicamenta ad hunc vſum à Paulo, & Aëtio. Paretur autem medicamentum purgans hunc in modum, Recipe corticum myrobalanorum chebularum drac. 2. polypodij, & agarici ſingul. drac. 1. fiat arte decoctum, cui per colum transfuſo, adde electuarij roſati, aut confectionis de dactylis drac. 2. s. vel 3. ſyr. ex pluribus infuſionibus roſarū vnc. 2. fiat potio. Et vbi craſſior, ac tenacior fuerit redundans humor pituitoſus, catapotiis vtare fœtidis, aut de ſagapeno, eorūdem accipiens drac. 1. cum altera trochiſcati agarici, & cum melle roſaceo, aut oxymelite catapotia formentur, ſeu pulueris hierę ſimplicis drac. 1. & ſcrup. 4. agarici trochiſcati excipe oxymelite & ſimiliter catapotia formato, à quorum aſſumptione per aliquod tempus decoctum drach. 3. ſeu 4. myrobalanorum chebularū in quo vnc. 2. vel vnc. 3. ſyrup. ex pluribus infuſionibus roſarum rubearum fuerint diſſolutæ, aſſumant: & vbi opus fuerit tam vomitus, quàm ea, quæ hîc conſcripſimus, medicamenta purgātia, ac clyſteres bis, ac ter, & ſæpiùs iterari poterunt. Deinceps verò irrigandi ſunt affecti loci oleo rutaceo, coſtino, nardino, vulpino, de caſtoreo, ac etiā de piperibus, & pyrethro, vbi adeò efficacioribus indigebis, & vt penitius eorū facultas traducatur, aceti, ſeu vini albi parū permiſceto. Vel hoc vnguento vtare, quod recipit cremoris ſeminum maluarum, & althææ, cuiuſlibet drac. 3. farinæ fœnugræci, ſeminis lini, vtriuſq; vnc. s. adipis anſeris, & ſuilli, ſingul. drac. 4. olei rutacei, & chamæmelini ana vnc. 1. ceræ, & aceti parum, fiat vnguentum. Vel fœnugræcum in vas fictile cōiicito, & ad ipſum poſcam ſufficientem affundito, & prunis impoſitū donec diſſoluatur, coquito, ad diſſolutum verò mellis, quod ſatis eſt iniice, ac rurſus coque, deinde exempta diligenter tere, & in linteolum infarcta locis affectis impone, hoc autem fiat ad biduum, & triduum. Symphyti quoque li. 1. s. raſam, & minutim conciſam, ac in mortariū coniectam diligenter terito, ac attritam mannæ thuris quadrantem, & ouorum recentium crudorum candida vnà cū luteis trita adiicito, & rurſus terito, & vbi vnita fuerint adipis ſuilli veteris lib. 1. adiicito, & conquaſſata diligenter, atque in linteolū infarcta imponito, ex Galeni ſententia, Aſclepiadis auctoritate, eodem 10. de compoſ. medicamēt. ſecundum locos, cap. 2. qui etiam ex Andromachi monumentis hoc medicamentum commendauit, quod recipit picis partes 2. ſulphuris viui partē 1. vtraq; trita mixta dolenti loco imponito, & ſinere eum oportet donec ſua ſpōte dilabatur, poterit quoque picis pars vna recipi, modo ſciamus efficacius eſſe medicamentum, ſi pari menſura miſceantur, debilius verò, in quo duplum picis ad ſimplum ſulphuris coniicitur. Valebis etiam cataplaſma componere ex foliis althææ, ſaluiæ, rutæ, ac ſambuci leuiter decoctis, ac contuſis, ſing. P. s. capiens, quibus olei irini, de caſtoreo, ac anethini ana vnc. 1. adiiciatur, cremoris ſeminis lini, & fœnugręci ana vnc. 2. farinæ loliaceæ, & lupinorum, cuiuſlibet vnc. 1. & cum poſca quantum ſatis ſit, fiat cataplaſma, quibus vt efficacius reddatur, adiici poterunt ebuli radix, lauri folia, pulegium, ſauina, oleum de piperibus, de caſtoreo, coſtinum, aut nardinum, galbani quoque, aut ammoniaci parum. Vel in formam emplaſtri, redigito in hunc modum, Recipe ſucci foliorum rutæ, ſambuci, & calaminthæ ana vnc. 1. bdellij, opopanacis, ammoniaci diſſoluti in aceto, cuiuſlibet vnc. s. mirrhæ, & reſinæ terebinthinæ ana drac. 4. cremoris ſeminis althææ, ſeminis lini, & fœnugræci ana vnc. 1. s. farinæ hordei, fabarū, & lupinorū ana drac. 7. picis, & ceræ quantū ſatis ſit, fiat emplaſtrum. Poterunt inſuper ex eiſdem fomenta parari, vt, Recipe radicum, & foliorum ebuli, & altheę manip. 1. foliorum rutæ, ſauinę, ſambuci, & pulegij, ſingul. manipul. s. florum chamæmeli, fœnugræci, & meliloti, cuiuſlibet pugil. 1. s. decoquātur arte in tribus partibus olei, & vna vini albi, & cum ſpōgia in eodem decocto madefacta dolentibus locis iterum, atque iterum applicetur, poſt quæ iidem loci aliquo ex iam dictis vnguento irrigentur. Paulus verò lupinorum amarorum farinam cum oxymelite, aut calaminthæ folia ex oxymelite, vel aqua mulſa admouenda cōmendat. At ſi ne hæc quidem profecerint, adeò vt morbus infeſtare deſierit, con-

Si ex pituitoſo, humore fiat coxendicū dolor, curatio.

Venæ ſectio.

Vomitus.

Purgatio. Clyſteres.

Purgantiū medicamētorum deſcriptio.

Topica.

Vnguenta.

Cataplaſmata.

Emplaſtra

Fomenta.

Sinapiſmi, ac alia vrentia medicamēta.

gruum

gruum erit ad sinapismos, atque vrentium medicamentorum vsum deuenire, & ex Pauli sententia sinapi cum caricis, vel etiam per se illitum confert. Vel hunc in modum sinapismum cóficito, Recipe seminis sinapis in aceto fortissimo macerati vnc. 2. caricarum vnc. 4. stercoris columbini in vino albo decocti vnc. 3. mellis anacardini vnc. 1. misceantur, & fiat sinapismus, vel accipe cantharidum aliis subiectis drac. 2. staphidis agriæ drac. 3. cum ferméto, & aceto fiat medicamentũ, & vtare. Postremò autem tam Paulus, quàm Aëtius iberidis herbæ vsum extollunt, tanquã in totum ischiadicos sanitati restituentem, cuius radicem assumptã diligenter tũdito, & suilla axungia veteri modica excipito, adeò vt emplastri speciem repræsentet, & exinde linteolo densiori illitum locis maximè dolentibus imponatur, ac incumbere sinito, mulieribus quidem non infra duas horas, viris autem per quatuor horarum spatium, si possibile sit id perficere, excitat enim tumores cum ardore, & rubore, veluti sinapismus facere solet, post verò ægrum in balneum inducito, atque reliqua exequaris prout iidem præcipiunt. Nanque consueuit hoc præsidium nullo alio auxilio opus habere. Quòd si tamen aliquando vestigium affectionis relinquatur, viginti diebus interpositis, rursus eodem præsidio vtare. ex Democratis tamen auctoritate Gale. huius iberidis vsum, ac modum vsus eodem 10. de composit. medicament. secundũ locos, cap. 2. ante Aëtium, & Paulum scriptum reliquit, nec tacuit ea, quæ Archigenes 2. lib. pharmacorum secundum genera, de ea conscripsit. Porrò si igne sub genu externa in parte inustio fiat, diuturnis coxendicum doloribus valde conferet.

Paul. libro 3. cap. 77. Aëtius li. 11. cap. 2. Iberidis vsus.

Cauterium cum igne.

Περὶ ποδάγρας, καὶ ἀρθρίτιδος. *Id est, De podagra & arthritide, seu morbo articulari.*

CAPVT CXIX.

Cap. præcedenti. Podagræ & arthritidis conuenientia & differẽtia.

QVONIAM podagra nõ toto genere (vt dictum est) sed affectis duntaxat locis differt ab arthritide, nanque in ambobus affectibus imbecillitas adest articulorum diuturna cũ fluxione, vt Aëtio visum est cap. 6. lib. 12. eundémque requirunt curationis modũ, propterea vno capite de ambabus affectionibus pertractare proposuimus. Cæterùm vterque affectus ab oblæsa parte denominatus est, vt liquet ex Galeno 2. methodi meden. ca. 2. Nam si ad inferiores partes facta fuerit fluxio, & pedũ articulos repleuerit, podagra vitium nuncupabitur: si verò in multis corporis articulis innititur, aut per omnes æqualiter articulos fluxio dispergatur ἀρθρῖτιδα, Græci, nos articularem morbum appellare consueuimus, ex eiusdem Aëtij testimonio: neque enim quemlibet articulorũ difficilem motum, seu dolorem arthritida, seu articularem morbum modò nominamus, sed eum dũtaxat, qui ex eorundem articulorum imbecillitate, ac humorum influxu ortum habet, cùm autem excitatus fuerit articulorũ dolor ex aliqua immodica intemperantia, potissimùm sicca, vt liquet ab Hippocrate aphorismo 16. libri tertij, affectum hunc haudquaquam arthritida nũcupabimus, nisi impropriè, eodem Galeno teste, commento citati aphorismi. Accedit ad hæc quoniã omnes, qui articulari morbo laborant, magna ex parte prius podagrici fiunt, communémq; habent hi duo affectus insimul cum ischiade humoris redundantiam, quæ affectam occupat articulationem, quemadmodum ex eodem Galeno liquet commento aphorism. 28. sexti libri, & 10. de compositione medicamento. secundum locos, cap. 2. quare si podagra fieri nequit ex imbecillitate articulorum sola, sed humorum influxum etiam requirit, neque etiam & articularis morbus. Non sola itaque particularũ corporis imbecillitas articularios, podagricósque cruciatus excitat, sic etenim accessiones sine vllo temporis interuallo vrgerent, cùm natiua imbecillitas cótinuò existat: atqui datur podagricis tempus accessionum intermedium. Item ne humor quidẽ solus hos dolores creat, quandoquidem non solum vitium hoc articulis insidet, verùm ambo, & humor à natura alienus, & particularum imbecillitas morbum afferunt articularem, ac podagram, Paulo teste cap. 78. libri tertij, id quod decretum erat à Galeno citato commento aphoris. 28. sexti libri. Liquet igitur ex his podagram nihil aliud esse, quàm articulorum pedum dolorem à fluxione quapiam ortum. Articularis morbus nonnullorum articulorum, aut omniũ æqualiter dolor existit ab eadem etiam fluxione ortus. Denique excipiantur dolores ij, qui in quibusuis articulis fuerint orti citra fluxionem, nam neque podagra, si pedum articuli fuerint affecti, neque articularis morbus, si cæteri totius corporis articuli fuerint oblæsi, propriè appellari poterunt, vt suprà demonstrauimus, neque etiam generari poterunt, si humor quispiam non influxerit, ex sententia eiusdem Galeni citato commento aphorismi 28. sexti lib. Quapropter neq; de eis verba faciemus. Hos affectus si tanquam dolores considerabis, symptomata esse haudquaquam formidabis, veluti & reliquos dolores omnes. At si fluxionem inspicias, ob quam articulationes implentur, ac ea, quæ ipsis circuniacent, extenduntur, hos affectus morbos appellare non inconuenit, inflammationes inquam, quemadmodum Hippocrates nominauit, aphoris. 49. sexti libri, licet impropriè, & non verè articulorum dolores, quicunque fuerint etiam ex fluxione orti, inflammationes appellari possint, vt cuilibet (quem non præterit inflammationis generationis modus, & qui Galeni verba cómento citati aphoris. 49. 6. libr. optimè perlegerit) patere potest. At quicquid sit de horum affectuum qualitate, postea quàm gigni non possunt, nisi articulorum imbecillitas adsit, & humores superabundauerint, ac ad eos defluxerint, decens est annuere, ac fateri cuncta, quæ imbecillos reddere articulos valent, ac superfluitates in corpore generare, esse tum podagræ, tum articularis morbi causas. Sũt autem hæc aut extrinsecus occurrentes, aut internæ. Euidentes quidem, externæ, seu manifestæ, vt nimium ocium, seu desidiosa vita, multorum alimentorum esus, seu crapulæ potus multorũ, ac fortium vinorum, præcipuè cùm aliquis ea ieiunus potauerit, & in summa cruditates, atque ebrietates, ac veneris vsus immoderatus. Incidunt autem & plerique in eosdem affectus, propterea quòd patres, & auos habuêre podagricos, aut arthriticos, in quibus semen erat vitiatum, atque ideo posteris vehementiorem fecerunt partium imbecillitatem, vt eodem comment. aphoris. 28. 6. libr. à Galen. scriptum est: excernitur nanque, Hippoc. auctore, lib. de aëre, regione, & aquis, semen genitale ab omnibus corporis membris, à sanis quidem sanum, & à morbidis morbo

Loco citat.

Quæ necessariò requiruntur pro arthritidis ac podagræ generatione.

Podagra quid sit. Quid arthritis.

Affectus præter naturam qui sint.

Causæ.

Externæ causæ.

Multò post medium.

morbosum, magnam tamen vim habet ad podagrę generationem vsus venereorum, vt ex eodem Gal. liquet comment. aphor. 30. eiusdem 6. lib. Cæterùm hęc vitia (vt inquit Paulus) frequẽter antecedit improbus labor, vehemens ambulatio, creber equitatus, intempestiuus vsus veneris, insueta frigidæ potio, frigidorum, vel multorum, ac noxiorum ciborum esus, mœrores, curæ, vigiliæ, & reliquæ animi affectiones: iam aliqui (vt ipse fatetur) prolapsu, deturbatione, vel pro pulsu, luxatione, vel id genus aliis originem huius affectionis traxerũt. Aëtius deambulationes concitatiores, quàm pro more & familiares excretiones suppressas, ac consuetorum exercitiorũ intermissiones inter vniuersales causas harum affectionum connumerauit, licet suppressæ cõsuetæ excretiones inter internas causas dinumerentur, reddúntq; corpus superfluitatibus plenum. Interna autẽ causa esse potest quæuis humoris redundantia, quoniam & hoc sæpiùs diximus cõmune existit cuiuis articulorum dolori. At externas, euidentésq; causas ex ægrotantium, aut assidentiũ sermone facilè percipies. Internæ verò ex earundẽ propriis indiciis facilè deprehenduntur, nam affligentium humorum differentiæ tum ex coloribus, tum symptomatis coincidentibus, itémque per experientiam pharmacorum, quæ adhibentur, deprehẽdi poterunt: ad quarum etiam exactam cognitionem non parum cõfert, si pręgressa victus ratio intelligatur, & reliqua quæ pręcedenti cap. adnotauimus. Ad vberiorem verò doctrinam hîc quoque particulariter conscribemus signa cuiuslibet redũdantis humoris podagram, seu articularem morbum efficientis. Nam si sanguineus humor redundet, plenitudinem efficit, & tumorem ingẽtem non venarum modò, sed totiùs membri affecti circa cutem, eúmque calidum quidem moderatè, sed vehementer rubentem, pulsúsque adest in alto inflammationis mediocris, qui hoc modo affecti sunt neque refrigerantia, neque calfactoria valde præsidia adhiberi sustinent, & assiduè, ac continuè exacerbantur, quanquam & per circuitum quidam irritatione vexentur: vrinæ verò eorũ fuluę sunt, & mediocri crassitudine præditæ: aliquando etiam subsidentiam albam, aut nubem, aut tale quiddam in medio pendens quasi suspensum habentes: ætas ad multi sanguinis generationem apta magis est, ab adolescentia vsque ad ætatem vigoris, edulia item boni succi, & quæ maximè alunt, ac exercitia moderata pręcesserunt, tempus verò anni ver, & regio temperata. Biliosam verò fluxionẽ, color cutis inflammati loci subpallidus, & subrubeus testatur, item caloris sensus, dolorísque lancinantis modo acris: gaudet verò caliditas hæc, quę vehemẽtissima & feruentissima est, ampliùs refrigerantibus pharmacis, qui enim ita habent, vehementer à refrigerantibus iuuantur medicamentis siue actu, siue potentia talia existant, læduntur autem à calidis, humor in cutem subito sine euidenti tumore erumpet, exacerbatione his mouentur per tertium quemque diem, subinde febris in ipso accessionum statu accedit, ac valida sitis, eorum lotia subflaua erũt, & subfulua, quandoque etiam acria: curæ item ingentes, iræ, vigiliæ, fatigationes, & vt summatim dicam, vniuersa victus ratio bilem gignens, & attenuatoria ex acribus, & salsis eduliis hui⁹ humoris influxum præcessit: ætas verò, & corporis temperies calida & sicca, anni tempus æstiuum, itémque consimilis regio. At si pituitosa fuerit fluxio, color exalbidus, & aquæ subter cutem similis apparebit, ac ad digitorum appressionem cauus fiet tumor sublaxus existens, & moderatus: dolores autem aliquando quidem fortes, aliquando mediocres, & exacerbationes quotidie paulatim irruunt, & augentur, & per plures horas durant, & breuem intercapedinem habent, imò neque vnquam integrè remittunt, tardiùs etiam in tumorem materia sese attollit, aderítque ætas senilis, temperamentum frigidum, & humidum, similis ambientis non aëris status, & tempus hybernum, aliquando etiam & frigoris sensum in alto locorum affectorum ægri perceptant, vita præcessit ociosa ac secors: hæc nanque plurimum conferunt ad pituitosi humoris generationem, edulia etiam refrigerantis, humectantis, ac inspissantis facultatis: & balnea à cibo, vrinæ crassissimæ ab eis prodeunt, & sæpe cõturbatæ reperiuntur. At si salsa fuerit pituita, color, & tumor affecti membri eodem modo se habent, pruritus autem maximus, & mordacitas locos infestabit, vrinæ verò tum his, tum prædictis aliquando quidem tenues, & aquosæ, aliquando verò crassum in eis est quod subsidet, suntque conturbatę, vt diximus. Quòd si ex atra bile sit fluxus (quanquam rarò id contingat) colore tumorum nigriores erunt frigoris sensus quandoque affectis aderit, & corpora in profundo velut atterantur, aut scalpãtur, afficiuntur, circuitus exacerbationum per quartũ quęque diem redeunt, súntque eæ tum magnitudine, tum impetu mediocres: ætas verò, quæ magis hunc fluxum generat, est vigore inclinato, & vergente, temperies frigida, & sicca, quæ quidem superfluitates natura etiam pituitosas generat. Præcedit hunc fluxum ratio victus ex eduliis bilem atram gignentibus, & lassitudines immodicę, regio frigida, & sicca, tempus autumni, & cõsimilis aëris status, vrinæ vt plurimũ in principio eis tenues fiunt, & aquosæ, post ea verò, quàm secundum naturam, atriores, & dicè crassæ, & quod subsidet in eis aliquãdo fuscũ, aliquando verò mixtum, subcruentum videlicet, & fuscum reperitur, vt liquet ex Aëtio, & Paulo. Interdum autem ex prædictorum humorum complexu flores fiunt, nam fluxus fluxui cõmiscetur, vt calidus frigido, aut frigidus calido, & secundum eorũ dem qualitatem tum dolores, tum colores, ac calores & exacerbationes erunt permixti. Verùm vbi sic vitiũ hoc contrahatur ęgrè dignosci, & difficulter medicamentis elidi potest, vel etiam penè nullo remedio sanescit, vt inquit Paulus, & de hac re podagricus morbus molestam, tristémque de se opinionem acquisiuit (nempe quod nequaquam arte medica vnquam curari posit) propter generationis inquam varietatem, propter quam neque internosci probè, neque absolutam curationem consequi potuit. Verùm si hæ differentiæ, seu species ipsius quot, & quales existant, internoscantur, faciles curatu medicis erunt, Tralliano auctore cap. primo libro 11. quanquam vbi tophi, seu calli appellati fuerint producti, ne speraueris ad pristinam constitutionem exactè articulum redire posse, ex Galeni sententia 10. de compositione medicamentorum secundum locos, cap. 2. Hippocr. ennuchos podagra non laborare, neque mulieres nisi menses defecerint, neque pueros ante veneris congressum, 6. aph. scriptum reliquit apho. 28. 29. & 30. & eodem lib. aph. 49. Quibuscunque morbi po-

Lib. 3. cap. 78.

Li. 12. ca. 7.

Causæ internæ.

Si ex sanguine fiat, signa.

Biliosæ fluxionis signa.

Signa pituitosæ fluxionis.

Si ex atra bile sit fluxio, signa.

Aet c. 14 & 15. 16. & 17. Pau. lib. 3. cap. 78.

Prognosti. Loco cita.

dagrici fiunt (dicebat) ij sedata in quadraginta diebus inflammatione, fiunt, modo (vt inquit Galen. in com.) medicus in suo opere non aberrauerit, & æger illi in omnibus obedierit, & apho. 55. sic scriptũ ab eo est. Dolores podagrici verè, & autumno magna ex parte mouētur. Quoniam verò præcipuę causæ tam podagræ, quàm articularis morbi sũt (vt priùs dictum est ex Gale. sententia) & articulorum imbecillitas, & redundantium humorum copia, propterea duplex etiam sanationis scopus nobis præfigitur, euacuatio inquam redundantis humoris, & corroboratio debilitarum partium. Verùm quoniam tam euacuatio redundantis succi, quàm partium imbecillium roboratio varia existit pro ratione diuersi humoris redundantis, ea de re nos particulatim eadem conscribemus, ab eius podagræ, seu articularis morbi curatione exordientes, quæ ob sanguinis copiam ortum ducit. Eligatur igitur aër ad siccum vergens, ac etiam parum ad frigidum, seu in caliditate temperatum, somno, & vigilia vtantur moderatis, vitentque somnos longiores, aluum eos oportet facilè solubilem habere, & si sua sponte talis non sit, lenibus clysteribus vtantur, fluxione incipiente, ac vigente quiescant. Cùm verò inclinauerit, & reliquis temporibus exercitiis vtendum est plusquam mediocribus, mœrores, & curas, ac reliquas immoderatas animi perturbationes vitent, cibos modicos, ac parum nutrientes, & leuiter quoque infrigidantes adhibere oportet: abstineāt autem ab his, qui multùm nutriũt, ac copiosum sanguinem gignunt, eúmque magis adaugent. Quapropter à carne prorsus abstinere oportet, aut si id fieri nō possit, propter virium imbecillitatem, volucrum, potissimùm montanarum caro exhibeatur: vinum etiam penitus circuncidendum est, nisi corporum intemperantia, aut consuetudo illud requirat, quo etiam vsu moderatione vtantur. Nam multos noui (vt inquit Alexan.) ex iis, qui cùm vino tantùm abstinerent, nō amplius morbos fuisse expertos, copiosum nāque vinum multo sanguine præditis inimicum est, in vicem vini aqua vtendum, in qua præparatorum coriandrorum semina fuerint decocta, aut etiam cinnamomi parũ. A venere abstinendum, præsertim immoderata, nam venus omnes podagricos extremè lædit, & præsertim si assiduè, & intempestiuè ea vtātur, Aëtio teste cap. 20. lib. 12. quinimo nedum si quis venereis vtatur immoderatis incidet in podagram, sed crapulæ etiam, cruditates, ac ebrietates, desidiosáque vita cuiuslibet podagræ auctores sunt, & morbi etiam articularis, vt liquet ex Gal. com. citati aphor. 28. 6. libr. Qua de re ab eisdem cauendum erit, & bonæ coctioni, ac sobrietati vacādũ, & mediocri exercitio vti oportet eum qui à podagra, ac morbo articulari cupit esse immunis. Nanque salubris victus caput est (vt inquit Hip. 6. de morb. vul.) non satiari cibis, & impigrum esse ad labores. Cæterùm in quibus sanguineus humor redundat, necessariò protinus sanguis mitti debet vbi quidem nihil prohibeat, Pauli, Aëtij, ac Alexand. sententia. Verùm statim cùm quis morbum experiri cœperit, sanguinis missio erit tentanda, id enim inter initia statim factum sæpe annuam, nonnunquam perpetuam valetudinem præstat, Celso auctore ca. vltimo lib. 4. Qui verò iam sæpius huiuscemodi fluxionibus sunt conflictati plus noxæ, quàm auxilij ex sanguinis detractione sentiunt, vt inquit Paulus, præsertim si corpore sint imbecillo, & frigido, hac enim ratione (vt Alex. testatur) multos nouit, aut in totum morbo liberatos, aut rarò fluxionibus correptos, eò quod nō neglexerint, sed veris statim initio sanguinem sibi detrahi curarint non solùm vacuandi, sed etiam præseruationis gratia id facientes. Neque semel duntaxat, sed iterum, atque iterum pluries vena secanda erit detractione sanguinis paulatim repetita, secanda est autem vena, ex Aëtii decreto, ex directo cruris fluxione infestati in brachio interna. Si verò hæc non appareat, media. Quòd si manus dextrā dolore infestetur, venam in dextro crure secabis, adeò etenim magnam habet vim venæ sectio in his, qui multo sanguinis redũdant, vt nedum cùm inceperit podagra, seu articularis morbus ægros à morbo vindicet, sed eisdem nondum ea laborantibus, sed obnoxiis, ac paratis incidere, etiam si tribus, quatuórve annis per interualla laborassent, ineunte vere secta vena eb eadem fuerunt liberati, Galen. auctore lib. de curan. rat. per venæ sectionem, & com. apho. 47. 6. lib. modo deinceps in omni victu, vitæque ratione agerent moderati. Porrò à venæ sectione adhuc sanguineo influēte humore, quemadmodum etiam & reliquis influentibus scopum afferendorum auxiliorum communi rationi influentium humorum subiicere oportet, ita vt repellamus, ac restringamᵘˢ, nam manibus, & pedibus pharmacis fluxionem repellentibus vti debemus, vt liquet ex eodem Gale. 10. de compositione medic. secundum locos, quanquam eadem adhibenda non sint nisi à venæ sectione, corpore priùs præuacuato, aliàs magni malis auctor eris. Nā quod articulis influit, ne ad principales partes recurrens suffocationis causa fiat ægro, periculúmque mortis afferat, metuendum est, & sic pro morbo mortem inducit, Alexand. & Aëtio testibus, quinimo post sanguinem detractum (nisi solus ille superauerit) momento temporis interposito purgationem etiam molliemur, ex Pauli testimonio. Diuersa autem purgatione vtendum erit pro differentia redundantis cum sanguine humoris, harum purgationum infra mensio fiet. Post sanguinis missionem, ac etiam purgationem vbi opus fuerit, particulis fluxione tētatis, ea adhibeā tur medicamenta, quæ vim habeant id quod influit repellere, eisdem partibus robur adiicere, ac quod in eis continetur exciccare. Vbi verò ampliùs non influat, discutientia approximare oportet. Quapropter circa initia acetoveteri tenuium partium cum rosaceo eas rigare oportet, & præsertim si in alto hærere dolorum causa videatur, etenim acetum propria sua tenuitate vsque in altum progressum expeditam rosaceo viam exhibet, quod natura sua dolores lenire potest. At si in superficie dolor consistat per vini, & iam dicti olei vsum magnopere iuueris, æstate quidem tepidorum, hyeme verò calidorum (vt Aëtio visum est.) Ex mali punici corticibus, rhu, & semperuiuo, vino probè decoctis, ac curatéque leuigatis, ac cum farina mixtis medicamentum commendat Alexan. sit autem farina hordei, vel fabarum, poteritq; adiici rosaceum, ac prædicta in posca decoqui, præsertim si dolor magis in alto hæret, & calor adsit immodicus. Conducit etiam (vt eidem visum est) malum punicum ipsum mediocriter decoctum, vt suprà, leuigatúmque affectis particulis imponere æstate frigidum, hyeme autem tepidum. Aliis quoque cataplasmatis vtendum

Marginal notes (left): *Curandi methodus. 6. apho. cōmen. 28.* — *Si ex sanguinis copia excitētur, curatio.* — *Victus ratio.* — *Li. 11. vbi agit de podagra sanguinea.* — *De vino nota.* — *Cōmen. 4. tex. 22.* — *Venæ sectio.* — *Pau. lib. 3. ca. 78. podagra sanguinea.* — *Aet. libr. 12. ca. 23.* — *Alexand. lib. 11. vbi agit de podagra sanguinea.*

Marginal notes (right): *Loco citato.* — *Loco citato.* — *Li. 11. c. 23.* — *Lib. de curat. per venæ sect. ca. 7.* — *Ratio medicamētorũ à vena sectione.* — *cap. 2.* — *Locis citatis.* — *Purgatio. Loco citat.* — *Topica medicamēta qualia esse debeāt.* — *Lib. 12. ca. 6.* — *Loco citat.*

vtendum,quæ inflammationes lenire possunt citra hoc quod fluxiones prouocent,talia sunt(vt inquit Aëtius,farinæ hordei,fabarum,fœnugręci,ac cicerum tritę vino coctę,modica etiã aqua effusa : quibus quoque oleum rosaceum adiici poterit,necnon & eędẽ farinę in posca,& oleo rosaceo decoctę dolorem mitigare consueuerunt, etiam quælibet de per se.Permutentur autem assiduè cataplasmata,ac etiam foris contegantur ne infrigidentur. Item ex caprillo lacte, seu bubulo, farina hordei, vel fabarum,seu panis medulla, vitellis ouorum, rosaceo, pauco croco adiecto,& aceto,medicamentum fiat, etenim non parum conferet, debet autem assiduè permutari.Ad hæc ex malis cotoneis vino maceratis pane permixtis,ac rosaceo cataplasma imponatur.Ipsis verò affectis partibus neque aqua, neque aliud oleum adhibeatur,sed si eas abluere oporteat posca mediocriter tepefacta,aut alterius plantę austeræ decocto abluantur,ex Aëtij præcepto. At si dolor adhuc remanet, prę sertim si in alto fuerit, hoc cataplasmate vtare(ex Alexan.sententia,)foliis brassicæ coctis,læuigatisque diligenter fæcem aceti,ouorum crudorum lutea duo, & rosacei paulùm adiicito,ac mixta omnia simul, læuigatáque inducito continuè immutans medicamentum,& vehementes dolores multum lenies,vt ipse inquit.

Li. 12. ca. 26.

Aet.li.12. cap.23. Loco.citat.

Si verò articularis, seu podagricus dolor ob biliosi humoris influxum proritetur,victus ratio refrigerans, humidáque pręcipiatur,& vitanda sunt omnia calfacientia,& quæ pallidam, seu flauam bilem generare valent, ex Pauli, & Alexand. monumentis. Talis itaque qualitatis aër eligatur, paulò tamen ad humidum vergat, ne fluxiones proriter: quies, & somnus eligantur,labor,& veneris vsus intercidantur,pariter & vigiliæ immodicæ, aluus quotidie suo munere fungatur,aliàs leni clystere eluatur, ab ira,& furore, ac inedia arceantur: cibis autem vtantur ptisana,& eius cremore,ex oleribus,lactuca, intubo, malua, interim quoque blito, & soncho,ex auibus gallinis,perdicibus,merulis, turdis, aliísque montanis passerculis,ex piscibus saxalites, & erinacei cõueniunt, ex fructibus parum adstringentes gustare conuenit,vt mala,sorba,pyra, mala punica, & reliquos huiusmodi, ex bellarijs castaneas commendat Alexander crapulæ (vt dictum est)& nimiæ ciborum repletiones vitentur. Potus si aqua hordei, aut in quo semina coriandrorum præparatorum fuerint decocta: vitandúmque omnino visum est, præsertim vetus, fuluum, aut nigrum. Cæterùm circa initia confestim tentandum est noxium humorem vacuare tum per vomitum, tum etiam per inferiorem ventrem,vt Aëtio visum est. Vomitus per aquam tepidam assumptam fiat exiguo aceto,aut syrup. acetoso permixto. Purgatio autem non priùs exhibeatur (ex Alexandri decreto) quàm acrimoniã humoris,ac rosionum humectaris,ac contemperaueris. In quem vsum syru. è succo cichorij,ex succo,seu infusione rosarum,& reliqui sexcientes in præcedentibus cõscripti præbeantur,à quibus eos confidenter purgabis nedum semel, sed sæpiùs si res postulabit, ita nanque (vt refert Alexand.)à recrementis,& fluxionibus tutos seruare poteris, si materiam superantem non vniuersam, sed per vices subtrahere semper coneris. Sit autem medicamẽtum simplicius,ac familiurius quoad fieri possit, quod non multum calidum existat bilem ducens cum facilitate, veluti est cassia fistula,mel aëreum,saccharum violaceum,syrup,ex pluribus infusionibus rosarum, & reliqua huiusmodi.Poteris autem hunc in modum purgans medicamentum componere, Recipe mellis aërei vnc. ij.seu pulpæ cassiæ fistulæ vnc.j.s.siue sacchari violacei vnc.ij. aut syrup.ex pluribus infusionibus rosarum vnc.6.diacath.vnc.s. cum aqua cichorij fiat potio,& vbi hoc non suffecerit, sed iterata purgatione indigebis, paretur decoctum, seu infusio ex drach.3.mirobalanorum citrinorum in aqua cichorij,aut endiuiæ, seu aqua lactis,cui drach.j.rhabarbari, vnc.2.mellis aërei,aut iij.syru.ex pluribus infusionibus rosarum adiiciantur,& vnc.s.diacat.aut drac.2.eclegmatis rosacei,& fiat potio.Quòd si adhuc vlteriori purgatione ægri indigeant,eandẽ,aut similẽ potionem repetas post aliquot dies,aut ex 3. j.rhabarbari,& drac.s.agarici,& scr.ij. corticũ myrobalanorũ citrinorũ, seu trochiscorũ eorundẽ catapotio formato,post quę vnc.ij.mellis aërei,aut iij syr.ex pluribus infusionibus rosarũ rubearũ absorbeant ægrotantes. Clysteribus item lenietibus hoc tempore sępiùs vtare,& vbi bilis defluens sanguini permixta fuerit,non erit absonum reuulsionis gratia in principio ante purgationẽ venam secare seruata rectitudine, vt diximus, aliis consentientibus pauca sanguinis copia emissa,à qua eadem bile pręparata,contẽperata, & concocta tutius purgãs medicamentum exhibebis, deinceps topica medicamenta te conuertas, expedit enim affectas partes à principio vsq; ad vigorem refrigerare, & corroborare,ac mitigare,ne propter immodicum ardorem, ac dolorem magis fluxionibus tentetur,vt liquet ex Aëtio,& Alex.Ad hoc autem præstantissimum est, rosaceum, si ouorum lutea præsertim si admisceas, vini etiam,aut aceti momento addito, ex eiusdem Alexandri, & Pauli testimonio. Herbæ etiam admoueantur,& quæ infrigidandi,& adstringẽdi vim habent per se læuigatæ præsertim virides,veluti sũt semperuiuum,lactuca,solanum,portulaca,lenticula palustris,seris,polygonum,rosarum folia, rumex acutus,triplex,plãtago:blitum, vmbilicus veneris, violarum flores,& reliqua huiusmodi.Hæc etenim dolores, qui in accessionibus fiunt abundè lenire possunt, adhuc etiã magis si paucæ farinæ hordeaceæ,vel vnũ ex prædictis,vel duo admisceas, & ne siccescat medicamentum,vtile est etiam rosaceum cataplasmati adiicere. Frigida autem cataplasmata admoueantur,mutentúrque crebriùs,& nunc hæc, nunc micæ panis posca imbutæ adhibeantur, vel hordeacea farina cum rosaceo accommodetur, vt Paulo visum est.At si tamen psyllij in aqua feruenti maceretur, & diligenter subigatur, viscosúmque fiat,& hordeaceæ farinæ permisceatur, mirabiliter dolores mitigabit, feruorem, & ardorem doloris extinguet, & affecta loca ad temperiem bonam reducet,vt liquet ex Alexand.Aëtio & Paulo. Optimum autem pharmacum dicebat esse idem Aëtius ex rosaceo, & betæ succo compositum,vidit etiam (vt ipse testatur) quendam hac affectione occupatum, qui immissis in frigidam aquam pedibus, & aliquandiu in ea detentis præclaram opem tulit. Vbi verò adeó magnus dolor vrgeat, vt laborãs eũ ferre nequeat,eis quæ torporem inducunt,medicamentis vtendum est, ex dictorum auctorum monumentis,quanquam eorum liberalior vsus cauendus sit,neque diutiùs eisdem insistendum, quàm vt doloris vehementiam duntaxat lenierint, & dein-

Si ex biliosa fluxione fiat podagra, aut Artheitis, curatio.

Victus ratio.

Pau.lib.3. cap.78. De podagra biliosa & Alex. lib.11.c.1. De podagra biliosa Loco citat.

Medicamentorum ratio.

Vomitus. Li.12. ca. 28. Looo citat.

Ibidem. Purgatio.

Clysteres.

Venæ sect.

Topica.

Locis citatis.

Anodyna.

ceps prorſus auferre,vbi feruor doloris finierit,aliàs
magis offendent,quàm iuuabunt, conſtringere et-
enim inſertum humorẽ ſic vt in trophaceam duri-
tiem occaleſcat,& languidum ſenſum, diuturnáſq;
motus difficultates parient. Verùm vbi ſedatus fue-
rit dolor, confeſtim partes refouendæ erunt per ea
quæ calefaciunt medicamenta. In hunc itaque vsũ
cicutæ,papaueris,hyoſcyami, ſeu mandragoræ fo-
lia adhibeantur, vel eadem folia contuſa, ac læui-
gata cum ouorum luteis, ac roſaceo permixta ac-
commodentur. Similis quoque efficaciæ erit hoc
medicamẽtũ Pauli, Recipe micam panis aqua ma-
ceratam, vel poſca imbutam cũ ſucco ſemperuiui
vel portulacæ,vel ſolani,vel palmularum carne, &
papaueris ſemine pari portione, adiicias ouorum
toſtorum lutea, ac roſaceum, & affectas partes de-
linias. Galenus 10. de compoſitione medicamen-
torum ſecũdum locos, hoc medicamentum ex Aſ-
clepiade cõmendauit, Recipe ſucci papaueris drac.
4. poteris drach. 2. aſſumere, croci drach. j. cum lacte
bubulo, aut caprillo terito, ac adiecto pane interno
diligenter læuigato, vt molle cataplaſma fiat, & ro-
ſaceo admoto mollito, ac vtitor, forinſecus betę, ac
lactucæ foliis cuſtodiẽdi eius gratia impoſitis. Item
opium, & crocum cũ lacte cerato roſaceo excipie-
bat, & linteolo infarcta imponebat. Poſt anodyno-
rũ vſum thymi, origani, calaminthę, ſatureię, ſaluię,
& ſimiliũ decocto in aqua, aut vino, vt videbitur,
loci calefaciendi ſunt. Adiuuare etiam oportet ſu-
dorum excluſione corpus calfaciendo, & fricando,
ita tamen ne affectos locos contingamus, vt Aëtius
refert, & præbenda quoque ſunt ea, quæ vrinam
cient, talia etenim bilem per lotium euacuare con-
ſueuerunt, vt ipſe aſſerit. Doloribus quoque valde
infeſtantibus, ea quæ ſomnum conciliãt, exhibean-
tur, veluti eſt lactucæ, & papaueris ſemen tũ in ci-
bo, tum in potu, ſimiliter & ſyr. de papauere poſt ci
bum, hæc autem poſt corporis euacuationem exhi-
beãtur, hæc ſententia eiuſdem Aëtij. At ſi is qui in-
fluit humor pituitoſus fuerit, eligatur aër calidus, &
ſiccus, ſomnus moderatus, nam & moderatæ etiam
vigiliæ conferunt: circa fluxionis initia quies, poſt-
ea exercitium valde conducit, alui excremẽta quo-
tidiæ natura, vel arte excernantur, adhibitis nedum
lenibus, ſed efficacioribus quoque clyſteribus. Ine-
dia quoque, & fame vtendum eſt ad plures dies, nã
pituitoſa natura eam bene tolerare poteſt, vt inquit
Aëtius, libro duodecimo, cap. trigeſimotertio, cor-
poribus etenim carnes humidas habẽtibus famem
adhibere conuenit: fames nãque corpora exſiccat,
Hippocr. auctore aphoriſ. 59. 7. libri. Deinceps aut
vt inediam ferre non valeant cibi tribuãtur qui pa-
rum nutriant, extenuent, ac ſiccent, ex eiuſdem Aë-
tij, & Pauli teſtimonio, veluti eſt orizæ ſuccus, paſ-
ſerculi montani aſſati, nuces, iuglandes, piſtachiæ,
vuæ paſſæ, & cappares ex aceto mulſo: quandoque
etiam vti poterũt paruis piſciculis in petroſis aquis
coalitis, aſſis, aut elixatis, adiectis quibuſdã herbis
extenuantibus, vt fœniculo, hyſſopo, ſatureia, ſam-
pſucho, pulegio, ſerpillo, & reliquis huiuſmodi. Ab
aliis carnibus, & leguminibus, fugacibus fructibus,
reliquíſq; refrigerantibus, ac copioſiore vino, præ-
ſertim nigro abſtinendum, verùm quàm minimum
vinum interualli tempore tenue, fuluum, & vetus
præbeatur, vt refert Aëtius, lib. duodecimo, cap. tri-
geſimotertio, quanquam ſi fieri poſſit etiam ex to-
to vinum circuncidendũ ſit. Plurimos ſiquidẽ noui
(inquit Paulus) qui prorſus abſtemij omnes ſanitatẽ
cõſequuti ſunt, alij ſiquidem per morbi initia om-
nino liberati ſunt, alij in poſterum rariùs, & mino-
ri dolore acceſſiones perceperunt. Quapropter niſi
quid obſtet, aut futuri inde aliquid metuant mali,
perpetuam vitã agẽt abſtemiam. Inuicem verò vi-
ni decocto, aniſi, aut alicuius cõſimilis ſeminis vtã-
tur, ſi Paulo credendum eſt. Poterunt item cinna-
momi, aut caryophyllorũ decocto, ſeu aqua mulſa
vti. Cęterùm ſi qui defluit humor, non modò pitui-
toſus fuerit, ſed ſimul cum ſanguine redundans ap-
pareat, vena ſecãda erit priùs, deinde virib⁹ recrea-
tis ad medicamentum purgans veniendum eſt, ex
Alex. teſtimonio, ſaltẽ reuulſionis gratia aliis con-
ſentientibus: neq; Paulus hoc negauit, quoniã ma-
gis pituitoſis ipſam prohibere noluit, neque magis
etiã melancholicis, verùm ea ſtatim tentanda erit,
cùm quis morbum experiri cœperit, nec multa ſan-
guinis copia extrahẽda, ne plus noxæ, quàm auxilij
ex ſanguinis detractione conſequatur. A venæ ſe-
ctione, aut vbi pituitoſus ſucc⁹ citra ſanguinis per-
mixtionem redundarit, ac fluxerit, à pituitæ vacua-
tione principium curationis ſumere oportet, vt in-
quit Aetius, lib. duodecimo, cap. 33. Euacuatur autẽ
humor pituitoſus per vomitus quidẽ nihilominus
& infernè per ventrem. Vtilis eſt autem in hac affe-
ctione per inferna purgatio ſiue iuxta manus, ſiue
iuxta pedes hęreat morb⁹, & multo adhuc magis, ſi
iuxta omnes corporis articulos fluxus fuerit diſper-
ſus: familiarior etenim pituitę via, & minùs pericu-
loſa per inteſtina exiſtit. Si enim in ſuperiorẽ ven-
trem violenter attracta nõ euacuetur, periculũ in-
ducit, vt teſtatur idem Aetius. Tutius itaque eſt vt
ad infernam excretionẽ pituita ducatur, paulatim
tamen, & per vices, nam neq; craſſiora recremẽta
vniuerſa, & vice vna extrahi poſſũt, vt inquit Alex.
Verùm ante purgantiũ medicamentorũ exhibitio-
nem ea tribuenda ſunt, quæ vim habeãt extenuãdi,
ac incidendi, namq; ſic præparati pituitoſi ſucci ad
purgationẽ magis idonei reddũtur, præparẽtur au-
tem melle roſaceo, ſyr. ex ſtœchade, oxymelite ſim-
plici, aut etiam ſcillino pauco adiecto ſyr. ex ſucco
boraginis, aut de infuſione roſarũ: quibus iã prępa-
ratis purgans medicamẽtũ præbeatur tale, Recipe
myrobalanorũ chebularũ ℥. agarici ℥. j. s. fiat deco-
ctũ, in quo per colum transfuſo diſſolue ſyr. ex plu-
ribus infuſionibus roſarũ rubearũ, vel perſicarum
vnc. 3. cõfectionis de dactylis drach. 2. aut diacath.
vnc. s. fiat potus, vel drach. 1. pilularum è ſagapeno,
ſeu fœtidarum recipe, & alteram agarici trochiſca-
ti, & cum ſyr. de ſtœchade, aut oxymelite catapotia
formato, poſt quorũ aſſumptionem decoctũ drach.
2. corticum myrobalanorum chebularũ abſorbeãt,
in quo vnc. 2. vel 3. ſyr. ex pluribus infuſionibus ro-
ſarum rubearũ ſint diſſolutæ. Hæc non ſemel dun-
taxat, ſed bis, & ſępius, vt diximus (vbi vſus vrgeat)
repetenda ſunt. Noſtris temporibus vniuerſus ferè
medicorum cœtus ex quadam praua conſuetudi-
ne, ſeu abuſu ductus, nedum in articulorum do-
loribus, ſeu podagra ex pituita ortis, ſed in omni-
bus ex quacunque cauſa fuerint geniti, hermoda-
ctylis aluum purgatione ſollicitant: quandoque
etiam catapotiis de hermodactylis à Meſue, ſeu
Raſe compoſitis vtuntur, verùm ipſe penitus ab-
ſtinendum eſſe conſulo ab hermodactylorum vſu.
Nam quo ſeplaſiarij hodie pro hermodactylo vtũ-
tur, non eſt hermodactylus, ſed bulbus quidam

à Græcis

Marginal notes (left column): *cap. 3.* — *Lib. 12. c. 32.* — *Loco citat. Si pituitoſus humor inſiuat curatio.* — *Victus ratio.* — *Locis citatis.* — *Loco citat.*

Marginal notes (right column): *Venæ ſectio.* — *Lib. 11. c. 1. vbi de podagra pituitoſa agit.* — *Medicamentorum ratio.* — *Vomitus.* — *Purgatio.* — *Loco citato.* — *Loco citato.* — *De hermodactylo quid ſentiendum.*

à Græcis κολχικὸν appellatum, huic enim omnibus numeris arridet, vt liquet ex Dioscoride cap. proprio, quod quidem in cibo sumptum (vt ipse inquit) fungorum modo enecat. Si contingat ipsum exhibitum non enecare, eius exiguæ quantitati, quę offertur, ascribendum erit: nec propterea negandum est quod suaptè natura enecet, & si nõ suffocat propter eius exiguam quãtitatem, saltem magnum infert corporibus detrimentum, quemadmodum sæpius experiẽtia etiam obseruatum est. At esto quòd sit hermodactylus (quod negatur) adhuc ab eo abstinẽdũ erit, nisi valde robustis corporibus tribueretur. Nam etiam verus hermodactylus stomacho facessit negotium, cibi fastidium ex repletione, & ventriculi redundantia mouens, cùm eisdem sit inimicus, & nimis aduersetur, Paulo auctore capi. de podagra, & cap. de hermodactylo. Quapropter reliquis vtendum est purgantibus medicamentis tãquam tutioribus existentibus, hermodactylos, seu eorum catapotia omnino vitantes. Atqui si euacuatio per purgationes ob aliquam causam fieri nõ possit, tum inedia, & fame vtendum est ad plures dies, tum etiam frictionibus discussoriis, efficacioribus clysteribus, & pharmacis vrinam cientibus, Aetio teste. Post purgationes antidota etiam nonnulla exhibere conuenit, præsertim his, qui natura pituitosi sunt, veluti theriacam, mithridatum, ac diacorallium dictum, quod omnium securissimum, longóque vsu probatissimum est, ex Alex. & Pauli testimonio, cuius descriptionem apud eosdem perlegas. Partibus verò affectis medicamina imponenda sunt, quæ vim habeant leniendi, discutiendi, atque adstringendi, præsertim circa initia. Nam deinceps omissis adstringentibus discutientibus magis, ac exsiccantibus vtendum. Imponantur itaque terebinthi, folia viridia, & tenera cum adipe suillo recenti, & rosaceo modica cera adiecta: apta etiam sunt cupressi folia, & pilulæ vino cocta: necnon & cyperi radices, vt rhamni folia, vt inquit Aëti⁹. Verùm cum foliis, aut pilulis cupressi, cyperíque radicibus, aut rhamni foliis, poteris tu adipem, suillum recẽtem, ac rosaceum, & modicam ceram admiscere, & vbi mediocris dolor affuerit, brassicæ folia cõferunt, si concisa obducantur, similiter apij, aut conizæ, ex Alex. & Pauli auctoritate. Sin autem dolor vehemens ortus fuerit, cataplasmatis mitigãtibus vti oportet, qualia sunt quæ ex farina fœnugræci, seminis lini, cicerum, & loliacea constant ex aqua mulsa, aut vino tenui decoctis, modico oleo nardino adiecto, item cinis crematæ radicis brassicę, eiúsque coliculorum cum axungia illitus multis fuit præsidio, vt inquit Paulus, sed finiendis doloribus recens adhibenda est axungia, discutiẽdo autem humori vetus salsa auxiliatur. Bubulum quoq; stercus cum hordeacea farina in aqua mulsa coctũ prodest, vel per recens, & liquidum, vel ex foliis brassicæ, similiter caprillus fimus per se, aut cũ hordeacea farina coctus in posca, eodem Paulo teste. Mansuetissimum autem remedium est (vt Aëti⁹ refert) post principium, etenim leuiter discutit, & exsiccat, si altheæ folia cocta trita, tum per se, tum cũ polline, seu hordeacea farina imponantur. Eundem etiã præstãt vsum radices eius coctæ in aqua mulsa tritæ, vt idem Aëtius fatetur, amaraci item coma, artemisia, abrotoni folia, pulegium, sampsucus, brassica, serpillum, fœniculum, sisymbrium, mentha, ac reliqua huiusmodi per se singula cum

Lib. 2. ca. 72.

Lib. 3. cap. 78. & lib. 7. cap. 3.

Quæ à purgatione tribuẽda sint.

Topica.

pane, seu farina fœnugræci, erui, aut lolij, ac recenti adipe suillo, oleóque irino, seu nardino, pro cataplasmate imponuntur. At si nihil hisce cataplasmatis leniantur, fotibus, seu liquoribus torrentis ritu ab alto proiectis certandum erit: fiunt autem hi chamæmeli, meliloti, fœnugræci, aut centaurij decocto. Nonnullis etiam capparis decoctum abundè fuit auxilij. Verùm quod infra scribitur omnibus præstat efficacia, vt liquet ex Alexand. & Paulo, Thymum, origanum, satureiam, & calaminthã in aceto decerrimo decoquito, & vbi herbæ probè fuerint decoctæ, tũc eodem aceto adhuc calido affectas partes non modò semel, aut iterum, sed sæpius, & frequenter superinfundito, seu foueto. Hoc præsidio (vt ipse fatetur) permulti pristinam valetudinem recuperarunt, quibus non pituita solùm, sed etiam flaua bilis fuit infesta. Vbi verò per iã dicta cataplasmata, aut superinfusiones, seu fotus dolor moderatior euaserit, eis vtendũ est medicamentis, quæ non solùm summam cutem infestantia, sed etiam in alto fixa calfacere, & discutere queant, Alexandro auctore. Componatur autem hunc in vsum hoc medicamẽtum, Recipe adipis suilli veteris, & butyri, cuiuslibet vnc. j. olei veteris, vel nardini vnc. ij. cremoris seminis lini, & fœnugræci, singul. drachm. 4. ammoniaci, & galbani in aceto macerati ana drachm. 3. croci drach. s. ceræ quantum satis sit, fiat ceratum. Item & hoc admirandum est pharmacum, Recipe castorei, thuris ana drach. j. s. medullæ ceruinæ, & adipis anseris ana drachm. 3. olei anethini, & nardini ana vnc. ij. s. bdellij, & galbani in aceto dissoluti ana drach. 4. farinæ seminis lini, & fœnugræci ana drac. 3. s. cum cera quantum satis sit, fiat medicamentũ. Hoc etiã vtare tanquam magnoperè cõferente. Recipe succi radicis ebulorum drac. 3. resinę pinus & terebinthinæ ana drãch. 4. olei vulpini, & chamæmeli ana vnc. ij. cremoris seminis althææ, seminis lini, & fœnugręci, cuiuslibet drachm. ij. s. opopanacis, sagapeni, & ammoniaci dissoluti in aceto ana vnc. s. croci drac. j. cum cera quantũ satis sit, & adipis suilli vnc. j. fiat ceratum. Admirandum quoque iis pharmacũ est, quod ex croco constat ab Aëtio descriptum ca. 26. lib. 12. Hoc etiam tempore naturalia balnea discutiendi, ac exsiccandi vi pręditа conferunt, quemadmodum puteolis est balneum, quod vulgus appellat (Souiene homini) quidam aqua marina, lixiuio, vel vino adstringenti affectos articulos lauant post inflammationum remissionem, nonnullásque in eisdem, aut etiam aqua decoquunt discutientes, ac exsiccantes herbas, & laconicum balneũ parãt quo non inutiliter vtuntur. Sic verò ex atræ bilis influxu laborabunt, quanquam hoc raro accidat, & ipsi quoq; omnino vniuersali vacuatione indigent, protinus quidem venæ sectione, quoniam & in his humor, quemadmodũ & in magis pituitosis, quàm maximè in venis cõtinetur, quantitate magis quàm qualitate peccans, ex Pauli sententia. Verùm statim in morbi principio vena secanda erit. Nam si sæpius fuerint à fluxione comprehensi, offenduntur magis à sanguinis vacuatione, quàm iuuantur, præsertim quibus natura frigidius, aut imbecillius est corpus, vt ipse inquit. Aëtius verò quandoque venæ sectione, interim purgatione, & interdum vtrisque eos indigere fatetur capit. 34. eiusdem libr. 12. Nam quando ad sanguinem declinant atra bile infectum, venæ sectione opus habent: quando

Si ex atræ bile fluxio fiat, curatio.

Venæ sect.

verò ad atram vergunt bilem, euacuatione per ea quæ ipsam repurgant. Si verò hæc ambo simul per totum hominem redundarint, priùs venam secare, deinde purgare eos cogimur, vt ipse asserit. At quoniam sæpius in venis continetur totius corporis cũ sanguine permixta atra bilis, quibus ex eius fluxione podagra excitatur, seu articularis morbus, propterea saltem reuulsionis gratia in morbi initia vena secetur, ac deinceps concocto, ac præparato humore purgetur aliquo medicamento purgante eorum, quæ capite de melancholia conscripsimus, & medicamẽtis vtare in eodem principio super affectas partes repulsoriis, & sensim simul calfacientibus, veluti sunt iam dicta terebinthi, ac cupressi folia, cyperíque radices, & reliqua huiusmodi. At post principium his, quæ sensim calfacere, & attenuare, ac discutere possunt, vtemur, ex sententia eiusdem Aëtij, cuius farinę sunt lauri folia mollia, pastinacę, caucallidis, conizæ, brassicę, iridis, ocymi, nasturtij, & reliquorum innumerorum: admiscẽda autẽ sunt hæc pani, aut quipiam ex prædictis iã sæpe farinis, adipi anserino, aut gallinaceo, butyróque, & œsypo quò leniora reddantur, potissimùm in mollibus, ac humectis corporibus, vt patet ex eodem auctore. Reliquis quoque medicamentis supra relatis post huiusmodi pharmacorum impositionem (vbi ea nõ suffecerint) vti cõuenit. At in quibus obscura fuerit podagræ origo, hæc semel experiri abundè fuerit, & modò ad consimilia transgrediendum est, modò contrariis pugnandum, neque tamen eisdem diutius immorari consilium est, si nullum ex eis iuuamentum perceperint. Hæc quotidie in artis operibus fieri videmus, vt idem medicamẽtum vni articulo profuerit, alteri in eodem ægrotante inflammationem excitauerit: quinetiam non modo non opituletur, sed confestim (quòd maximè mirum est) offenderit: quippe vnus, idémque articulus sæpe ex eodem remedio nunc iuuabitur, paulò post eiusdẽ apposita inflammationem concipiet, vt liquet ex Paulo. Quoniam verò & tophi etiam in articulis quandoque gigni consueuerunt modò ob humoris, qui ad eos decubuit, crassitiem, terrestrémque duritiem, modò propter immoderatum discutientium resiccantiúmque medicamentorum vsum, sine eorum mixtura, quæ emolliendi virtute pollent, propterea pro eorum curatione (si curari poterunt) ea conuenientiora sunt, quę emolliẽtem naturam sortiũtur, velut sunt adeps suillus, caprillus, vitulinus, anserinus, & medulla, præsertim ceruina, althęa bis cocta, & reliqua huiusmodi. Interim autem digerentibus, ac discutientibus vtare, quemadmodum cap. de lienis scirrho docuimus. Propriè autem facit vetustissimus, acerrimúsque caseus cum suillæ carnis præpinguis, ac veteris decocto contritus, & superimpositus, ex omnium ferè medicorum Græcorum consensu. Liquet itaque ex his simplicium fluxionum articularem morbum, seu podagram generantium curatio. Qua de re nulla ampliùs difficultas aderit etiam mixtarum curam inuenire. Satis enim manifestum est quod ad humorum complexum, consequenter etiam curationes oportet mixtas esse. Cognitiones etiam mixtarũ fluxionum ex prædictis simplicibus affectionibus sunt sumendæ, & propterea iure eas prætermisimus.

Purgatio. *Topica.* *Lib. 12. c. 34.* *Si obscura fuerit podagræ origo.* *Tophorum curatio.*

FINIS.

DE MEDENDIS FEBRIBVS ARS MEDICA,

DONATO ANTONIO AB ALTOMARI MEDICO, AC PHILOSOPHO NEA-POLITANO, AVCTORE.

ILLVSTRISSIMO AC REVERENDISSIMO HIERONYMO CARDINALI SERIPANDO

DONATVS ANTONIVS ALTIMARVS S.

CVM de medendis febribus artem medicam hoc tempore scripsissem, cui eam potissimùm mitterem, dum cogitarem, præter te, occurrebat nemo: Tibi enim pluribus de causis me deuinctum esse sentio, tum quòd fidem meam, cæteráque mea officia in valetudine tua, tibi homini gratissimo semper grata fuisse apertissimè cognoui, tum quòd in fratrem meum magna abs te collata esse beneficia perspexi: & quem in dies maiora, & plura accepturum esse non dubitabam, ni cita eum mors rapuisset. Huc accedit virtutis & ingenij tui ab ineunte ætate specimen, & eximius splendor, & in bonas artes amor ardentissimus. Quibus effectum est vt tui semper studiosissimus fuerim: Nam vt omnes prædicant, cùm publicè orantem audires Egidium, maxima eius doctrina, summísque laudibus quibus efferebatur, accensus (hoc enim modo Deus Opt. Max. te solicitauit, vt Themistoclem Milciadis trophæa) Augustini religionem suscipere, eúmque audire voluisti: vbi quid, & quàm breui in philosophiæ, ac Theologiæ, cæterarúmque bonarum artium studijs profeceris, Conciones tuæ, in amplissimis Italiæ vrbibus, maximo omnium plausu, atque approbatione habitæ, declarant: & præsertim Caroli 5. Imp. studium, qui te vnum Neapoli orantem, & sæpe audiuit, & admiratus est. Augustinianæ Religioni postea præpositus, totam ferè Europam per triennium peragrasti, vt eius ordinis viros in optimum Christi statum confirmares: vbi quantum elaboratis, & quantum tua virtus profecerit, testes sunt qui affuerunt, ac locupletiss. testis est Deus Opt. Max. Quare illud omnes asserunt disiunctissimas terras non citius cuiusquam passibus circui potuisse, quàm tuis, non dicam cursibus, ac virtutibus, optimísque institutis illustratæ sunt: Quæ quidem ita magna esse fateor, vt ea vix cuiusquam mens, aut cogitatio capere posset. Sunt tamen & illa maiora, animum vincere, omni gloriæ cupiditate, atque ambitione carere: post enim illa, eam dignitatem omnibus inuitis deposuisti, vt studijs te totum traderes, Aquilensem præfecturam à Carolo delatam, renuisti, vehementer eum rogans ne id muneris tibi delegaret, tum ne studia relaxares, tum vel maximè quòd temperaturæ, ætati ac propriæ sanitati cœlum repugnaret. Interim satis longo interuallo ad Carolum missus es, qui cum magnis de rebus ageres, inter tot præclariss. viros, tu vnus ea legatione dignus, ab omnibus tuis ciuibus iudicatus es: quod onus libentissimè suscepisti, vt patriæ parem gratiam referres, & cui te plurimum deberenon ignorabas, ei nulla in re defuisse viderere: qua in legatione, & patriæ omni

pietate,

pietate, & cæteris huius Regni ciuibus omni officio satisfecisti, dum totius legationis rationem redderes, Salernique præsul ab eodem (cùm maximè recusares) creatus es, ubi animi tui integritatem, pietatem, ac singularem continentiam, inter cæteras eximias virtutes ostendisti: nunquam enim tanquam bonus pastor gregem tuum dereliquisti: at contra plerique quadam gloriæ cupiditate adducti facere solent. Quo quidem tempore, cùm tuam cæterarum rerum incredibilem sapientiam, vitámque honestissimè anteactam Pius III. Pont. Max. audiret, non modò te in Cardinalium numerum asciscere voluit, sed cùm falsa religio totum ferè orbem vana superstitione repleuisset, tua integritate, & doctrina confisus, (nouerat enim te Fidei, & Sanctæ Romanæ Ecclesiæ acerrimum defensorem) ad Tridentinum Concilium, maximis de rebus acturum, unà cum cæteris tui ordinis præclarissimis viris sanctissimisque Apostolis delegauit. Quapropter effectum est Sacratissi. Antistes, vt lucubrationes meas tibi potissimùm nuncuparem. At quid medicæ artis regulæ cum viro sacræ Theologiæ studijs dedito? Non ignorabam te virum doctissimum omnium bonarum artium studijs delectari, illísque præsertim, quæ & animæ & corporis curam gerunt: existimaui præterea, præter te fore neminem, qui hoc munusculum animo susciperet alacriori: quod qualecunque sit, tibi gratissimum fore arbitror, tum ob singularem tuam in me beneuolentiam, tum ob incredibilem humanitatem, qua literis, quamuis hac ætate spretis, vicissim & delectetur, & afficiatur, harúmque cultores & plurimi faciat, & quod potest benignè adiuuet atque euehat. Quamobrem præclarè mecum actum esse arbitror, quòd hoc facultatis nostræ documentum, nominis tui velamine quodam, quasi amuleto ab omni, aut carie vetustatis, aut etiam liuore, aut obtrectatione tutum posteritatis memoriæ commendaretur. Nam quo illud splendidiore titulo, aut qua grauiori nominis auctoritate inscribi potuit, quam eius, qui tanquam fulgentiss. sydus inter nostræ imbecillitatis tenebras elucescit? Munus igitur tuæ pietati inscriptum ea benignitate prosequere, qua tui studiosorum munera soles, donantis semper attendens animum. Quòd si tibi, vt spero, & opto, gratum esse accepero, non tam præclarè cum eo actum esse, quàm aliqua ex parte satis meo officio factum esse putabo. Vale.

DE MEDENDIS FEBRIBVS

ARS MEDICA.

PROOEMIVM.

Duo in arte necessaria, methodus vniuersalium, & exercitatio in particularibus.

CVM non liceat vllius artis scientiam nancisci, nisi & quandam methodum habueris, per vniuersalia vocata theoremata, & in particularibus te exemplis exercueris: ob id nos artem medendi febres volentes instituere, duobus his, veluti cruribus, seu instrumentis tanquam omnino necessarijs ad eiusdem artis scientiam adipiscendam vti proposuimus. Verùm cùm in vniuersalibus methodus, in particularibus exercitatio consistat, Galeno auctore 9. method. medendi, ab vniuersalibus initium sumens, methodum primò condere decreui: ad particularia deinceps progrediens, quomodo exercitatio in earum singulis curandis probè procedere debeat, scribere non recusabo. Nam neque vniuersalis methodus sine exercitatione multa in singularibus, artificem bonum efficere potest: vt liquet 9. de Hippocratis & Platonis decretis. At cùm ab vniuersali methodo ad omnium particularium exercitationem transire non liceat, nisi & particularis ratio habeatur earum, quæ particulares sunt febrium differentiarum, ob id visum est vniuersum hoc opus in tres partes dissecare. In quarum prima, vniuersalis continetur methodus dignoscendi, accurandi omnes primas ac vniuersales febrium differentias. Secunda docebit modum inueniendi, ac curandi febrium particulares omnium differentias, vtiles primis illis vniuersalibus sub diuisis: speciatimque in ea omnium, quæ ex putredine excitantur febrium, particulares differentias, ac generationis modum, tam intermittentium, quàm continuarum, explicabimus. In tertia ad exercitationem particularium accedemus. Nec non pro totius operis complemento, breuem de pestilenti febre tractatum absoluemus.

Cap. 6.

Cap. 2.

Summa totius operis diuisio.

DONA

DONATI ANTONII AB ALTOMARI, ARTIS MEDICÆ DE MEDENDIS FEBRIBVS,

PARS PRIMA.

Quæ via vtendum hac in methodo conſtituenda. *Caput I.*

SED quoniam ipſius medēdi methodi finis eſt inuenire cuiuſque morbi remedia, quodnā viæ, quæ huc perducit, ſtatuendum primò erit principium: Id verò morbi ipſius cognitio, qualis ſcilicet naturæ is ſit, à Galeno conſtituitur, ſecundo methodi meden. cap. 7. Hoc ſimiliter eſt illud principium, quod primò à nobis inueſtigari ac conſtitui debet in hac noſtra methodo. Etenim eo inuento, haud difficile erit finem quoque aſſequi, hoc eſt remedia inuenire pro eiſdem febribus medendis. Nam in adagio eſt, quòd principium, dimidium eſt totius: Plato autem cuiuſque operis maximum eſſe retulit; quidam verò amplius etiam, quàm dimidium eſſe dixerunt. Alij vel totum ipſum eſſe, poteſtate videlicet, aſſeruerunt. Erit itaque noſtræ viæ principium, cognitio ipſius febris, qualis inquam naturæ ea ſit. Iuuatur etenim rationalis medicus ab hac cognitione, non ſolùm ad curationis inuentionem, ſed futurorum etiam præſentionem, vt primo de differentiis febrium, cap. 3. à Galeno ſcriptum eſt. Hoc item eſt illud, quod idem Galen. docuit ſexcenties, & præſertim ſecundo methodi medend. cap. 6. ex ipſa rei natura ordiri; cognita enim ipſius febris natura, ac conſtituta ratione eſſentiæ eiuſdem febris, confeſtim ad ipſam diuidendam accedentes, hac via omnes eius differentias facilè inueſtigabimus. Etenim principium diuiſionis morborum eſt, vt eſſentiæ ratio rei diuidendæ conſtituatur: qui verò omnem morborum numerum hac methodo non inuenerit, hunc maximè in ipſis method. medend. foribus lapſurum eſſe. Galen. cenſuit, eodem ſecundo method. medendi, cap. 6. cùm conſtet totidem eſſe medendi modos, quot ſunt morborum ideæ. Funditus namque rationabilem ſectam ſubuertent, ſi ignorato affectu, curationis tamen facultatem abundè ſibi ſupereſſe dicant. Nam ſi ab ipſius rei natura indicationem non ſumant, ab vſu ipſo omnes quomodo curandum ſit intelligent, vt eodem 2. meth cap. 5. ſcriptum eſt.

Methodi medendi initium à morbi natura.

Quid non ſit Methodus. *Caput II.*

CÆTERVM ne per ignota progrediamur, priùs quid per Methodum intelligendum, ac quid, quotupléxque ea ſit, cum eodem Galen. exponere cenſui; præſertim cùm nonnullos viderim in hac re inter ſe digladiari. Græci ferè omnes Ariſtotelis interpretes, crediderunt methodum habitum quendam eſſe. Simplicius namque, Alexandri auctoritate, voluit omnem habitum ſpectatiuum, contemplatiuúmve, eorum quæ ad ipſum attinent cum ratione, id eſt, cum cauſa, eſſe methodum. Philoponus verò quòd methodus ſit quidam habitus fatetur, qui viam præſtat cum ratione cuique ad aliquas artes, ſcientiáſque capeſſendas, animum adhibenti. Sed pace tantorum virorum dixerim: licet in omni theoria, ſeu contemplandi genere, omníque tum nobiliori, tum ignobiliori methodo, duo ſint habitus, vt Ariſtoteli viſum eſt, primo de part. anim. cap. 1. quorum alterum ſcientiam rei, alterum peritiam quandam nuncupat: neutrum tamen eorum methodum eſſe fatemur: quinimò neque ipſam habitum alium quendam eſſe quiſpiam cum Ariſtotele aſſerere audebit: cùm neque tanquam actio ſit quædam habentis & habiti, neque diſpoſitio, ſecundum quam benè vel malè diſponitur diſpoſitum, aut ſecundum ſe, aut ad aliud; neque pars talis diſpoſitionis, præter quos nullus alius datur modus ſumendi habitum, vt ab eodem Ariſtotele quinto metho. cap. 19. ſcriptum eſt. Non igitur erit methodus habitus. Illud idem confirmari poterit ex eodem Ariſt. qui 6. eth. cap. 4. quinque in vniuerſum enumerauit habitus, quibus quiſpiam vbi nihil impediat, agere poteſt quando voluerit. Sunt etenim qualitates quædam, quæ à ſubiecto haud facilè auferri poſſunt, ſcientiā inquàm, ſapientiam, intellectum, artem, ac prudentiam. Quorum tres ſpeculatiui, ſcientia, ſapientia, & intellectus; duo verò practici ſunt, ars & prudentia. Horum neque vllum methodum eſſe quiſpiam fateri poterit. Etenim nō ſciētia quia methodus, habitus demonſtratiuus non eſt. Neque intellectus, cùm ille ſit dūtaxat principiorū. Neq; ſapiētia, quoniā neq; virtus alicuius artis exiſtit methodus, quæ tribuitur illis qui excellētiſſimi ſunt in arte, quēadmodū Phidiā, & Polycletū ſapientes fuiſſe fate

Simplicius & Alex. malè definierūt methodum.

Methodus non eſt habitus.

Habitus quinque, ex quorum numero nō eſt methodus.

fatemur. Neque etiam sit sciētia, & intellectus pretiosissimarum natura. Non itaq; erit aliquis eorum habituum, qui speculatiui appellantur, methodus. Multominus eorum qui practici, cum prudētia dici nō poterit, nam habitus quidā verus est prudentia cū vera ratione, qui in his agēdis versatur, quæ sunt hominibus bona vel mala, vtilia vel nō vtilia, nō speciatim siquidem, puta qualia ad sanitatē, vel robur, sed generatim ad totius vitæ statū bene dirigendum. Huiusmodi autē methodus nō est, quemadmodum neq; etiam ars dici poterit, quia non est habitus quidam cum vera ratione factiuus, veluti ars ipsa: neque inertia nuncupari poterit, quia non habitus est factiuus, falsa ratione, circa id quod aliter se habere potest. Insuper quòd nō sit ars, ex Gal. confirmatur 9.meth.cap.17. qui Platonis auctoritate, de methodo loquens, dicebat. [Hanc etenim cuiuslibet constituendę artis methodum, Plato nos docuit.] Si ergo artes omnes methodo constituuntur, non erit ipsa methodus, ars; aliàs ars constitueretur per artem, & illa per aliam artem, adeò vt ad infinita daretur procedendi venia: quod apud philosophos magnoperè est absurdum. Non itaq; verè ars, methodus dici potest, licet impropriè, & per abusionem, quandoque artem appellari posse non negamus, cùm sit via quædam ad eas, vt dicemus. Qua etiam ratione philosophi interim generationem, naturā appellare consueuerunt, quia via est ad eam naturam, quæ forma nuncupatur. Similiter etiam admittimus cum Aristotele, quòd in omni methodo, vt diximus, duo sint habitus, quorum vnus scientia rei, alter peritia appellatur, nunquam tamen methodum ipsam habitum quępiam esse fatemur. Quòd verò neque ratio sit methodus ipsa, tum ex Aristotele, tum etiam ex Galeno poterit demonstrari: ex Aristotele, quoniam, vt ipse inquit primo de anima, ratio omnis est definitio, aut demonstratio, quorum neutrum est methodus: ex Galeno, quoniam 3.meth.cap.1. dicebat; [cui facultas datur illa inueniendi, ex quibus perfici possit quod à prima indicatione suggeritur, is meritò morborum est curator;] & subdit, [qui si per experientiam inuenit, obseruator & Empiricus est nominandus: si ratione & methodo, logicus & methodicus, & dogmaticus.] Frustra itaque dixisset ratione & methodo, si methodus esset ratio, & primo eiusdē dicebat: [eius quod quæritur inueniendi potestas datur ab ipsis methodis rationalibus:] & eodem loco cauendum esse retulit ne simul de ambobus agamus. dico methodo quæ ratione innititur, seu experientia quæ ratione non vtitur. Ex quibus liquet methodum inniti ratione, nō autem rationem esse. Illud item clara luce confirmauit eodem primo meth.cap.3. aduersus Thessalū, iis verbis, [Porrò simplici verbo dicere omnes in victu morbos esse duos, non methodo, non demonstratione, nec ratione vlla probabili, aut lenimēto aliquo, neq; alia re prorsus adhibita, præterquā eiusmodi in veteres blasphemiam, id facere imperantis hominis est, non docentis.] Neque etiam ordo est ipsa methodus, licet ordine quodam procedat, vt in sequentibus patebit. Quoniam neque illa relatio, seu respectus est prioris ad posterius; aut posterioris ad prius: quamuis in methodo ipsa constituenda quidam seruetur ordo, ita vt in disquisitione aliquid primum sit, aliquid secundū, & tertium, & quartum; & sic de reliquis omnibus, quoad de-

Methodus ratio non est.
Cōmē. 48.

1.meth.c. 4.

Methodus nō est ordo.

mum ad ipsum, quod ab initio est propositum, perueniatur. Neque propterea quòd in methodo ordo seruatur, ac seruari debet, ipse ordo erit methodus, quemadmodum falsum est etiam opinari, vt inquit Galen.4.method.cap.4. aduersus Thessalum, quicquid omnino in his habetur, qui methodo aliquid faciunt, esse methodum ipsam: nam notitiam certè habeat oportet, tum similis, tum dissimilis, qui methodo quiduis molitur, non tamen ipsum hoc methodus est, similis scilicet, dissimilisque notitia, nec Aristoteles hoc, Platóve affirmat.

Quid sit methodus. Caput III.

CVM itaque nec habitus, nec ratio, nec ordo sit methodus, vt abundè demonstrauimus, non absque ratione cum Galeno quarto metho.cap. 4. concludimus methodum esse vnā quandam vniuersalem viam, quę omnium particularium est communis. dico particularium, quæ sub ea continentur. Verumenimuerò quænam sit hæc via, ibidem non definiuit, promisit tamen citato loco se ostensurum, cùm vnum esse in omnibus curationibus principium, tum viam, quæ ab eo principio ad finem vsque ducit in omnibus particularibus similem esse. Hęc inquam est illa via recta, de qua verba fecit Hippocrates, sexto de morbis vulgaribus, in omni scilicet artis constitutione, vt inquit Galenus in commento. Appellauerunt autem hanc viam posteriores Hippocrate, non viam, sed methodum, vt ipse Galenus asserit; ex qua rectè inuentorum & factorum in artibus approbatio est, non rectè autem redargutio: methodum, non absq; forti ratione existimare oportet eam esse, quā ipse Galenus asserit, tanquam necessariam Platone auctore, pro constituendis singulis artibus: de qua idemmet Plato in Philebo & Phędro fusissimè verba fecit, rationabilémque methodum eam nuncupauit: vt distingueret ab ea, quæ ex diuturna obseruatione ex singulorum peritia in vnum collecta, conficitur. Hanc etiam fieri non posse sine exercitatione diuisionis & compositionis, nedum in eisdem locis Plato, verumetiam & Galenus 9. de plac. Hipp. & Plat. c.2. tanquam manifestum arbitratus est: asserens cum eodem Platone ad artium constitutionem, diuidendi & componendi methodū esse quàm maximè necessariam; duobúsque modis nobis præcipit in ea esse exercendum. Vno, vt à primo, maximeq; generali, ad ea quæ nullam amplius sectionem admittunt, descēdamus, per medias differentias, quibus definitiones specierum cōstare, in Sophista, & Ciuili idem Plato ostenderat. Altero, vt à specialissimis quæ multa sunt, ad primum genus, componendo ascendamus. Vna siquidem vtrorunque via est, iter verò duplex, ab altero extremo, ad alterum vicissim transeunte. Hæc est illa logica, seu rationalis methodus, quæ facultatem præstat inueniendi eius quod quęritur. Hęc item est illa methodus, quæ ratione nititur; hac demum quippiam inquirere, ac inuenire ex aduerso opponitur, ei quod est fortuito temereq; reperire. est namq; id cum via quadam & ordine, ita vt in disquisitione aliquid, vt diximus, primum sit, aliquid secundū, & tertium, & quartū; & sic de reliquis omnibus, quoad ipsum, quod ab initio propositū fuerat, sit peruētū, quippe id methodi (id est, sicut veteres interpretātur) viæ & rationis est maximè propriū, vt ex paruo elemētari

Methodus est via.

Methodus qua via sit.

Via duplex.

Methodus ex aduerso opposita Empiria.

principio, ad singula membratim peruenire possis, tum quicquid perperam est dictum, scientificis id theorematis, velut regulam quapiam examinãs, iudices: vt liquet secundo de sanitate tuen. ca. 4. Qui hac methodo vtuntur, ij sunt, qui inuentioni suæ auctorem, rationem statuerunt ac ordinem, vnãq; viam, quæ ad finem ducat, proposuerunt: ex aduerso oppositi Empiricis ipsis, qui fatentur nec inueniendi, nec docendi apud ipsos esse necessarium ordinem. Nam nec arte vlla, rationéve, experientiam niti, imò vnius fortunæ fauorem, ad ea quæ quærit inuenienda, requirit: quemadmodum à Galeno primo method. scriptum est. ca. 4. Ex quibus omnibus Galeni verbis non absque ratione colligi poterit methodum nihil aliud esse, quàm vniuersalẽ quãdam viam rationabilem, ac ordinatam, ad inquirendum, seu inueniendum id quod quæritur. Insuper quòd medendi methodus, via quædam sit vniuersalis, ac ordinata, & rationabilis, ad omnium morborum curationis inuentionem, quæ quidem omnium particularium communis est facilè ostendi potest. Nam rationabilis non ab re esse dicitur, propterea quòd ab ipsius quæsitæ rei natura seu essentia, exordium sumit: etenim non ad diuidendum modo quiduis quodam in loco, inquit Plato, ab ipsa quæsitæ rei essentia, nobis esse inchoandum, sed etiam in omni disquirenda re, eiusmodi semper principio vtendum. Et quid aliud est quæsitæ rei essentia, nisi vt eiusdem quæsitæ rei essentiæ ratio constituatur? id quod diximus principium esse methodi medendi, cum Galeno. Per hanc itaque differentiam (rationabilis inquam) dissentit hæc via, ab ea, qua vtuntur Empirici, quæ ex diuturna obseruatione conficitur, vt diximus, nec satis est si rationabilem dixeris hanc methodum, nisi & ordinatam, ita vt in hac disquisitione, aliquid primum sit, aliquid secundum, & tertium, & ita de reliquis omnibus, nisi enim is seruetur ordo, non erit methodo inuenire, nam id præterquàm quòd cum ratione fiat, opus est, vt Galenus inquit, primo method. quòd si etiam cum via quadam, & ordine. Id quod clara luce cõfirmauit eodem loco his verbis. [Qui verò rationem inuentionis suæ auctorem statuunt, ac ordinem, vnamque viam, & cętera:] cuius ordinis tãquam primum auctorem fuisse iactat sese Galenus 9. meth. cap. 8. asserens nullum alium ante eum ea omnia, quæ hac via ab Hippocrate inuenta sunt, ordine diffiniuisse. Etenim tanquam primus inuentor idem Hippocrates debitum ordinem omnibus non dedit. Hanc eandem viam, seu methodum tanquam rationabilem, ac ordinatam, sub quibusdam paucissimis verbis figurauit idem Galenus citato primo libro methodi medendi, cap. 5. asserens, [Quoniam omnis morbi curationem inuenire propositum est, necesse est morborum numerum priùs sciri.] Et quoniam fieri nequit vt aut differentias generis vllius, aut species inuenias, ipso quo diuiditur non planè explorato, oportet profectò nunc etiam quid morbus sit, narremus: quò sic diuisionem eius ritè adeamus. Si itaque hæc vniuersales medendi methodus, omniũ particularium communis existit, vnúmque est principium eius in omnibus curationibus, tum via, quę ab hoc principio ad finem vsque ducit, in omnibus particularibus similis est, vt liquet quarto method. cap. 4. & propterea, vt ipse inquit, quamuis in singulis morbis priuata quędã methodus sanãdi videtur, commune tamen in omnibus genus bonum est: ob id & hæc methodus, quam nos instituere paramus, via quędam erit vniuersalis, rationabilis, ac ordinata inueniendi curationem earundem febrium, quã quidem inuenire impossibile est, nisi dictarum febrium numerus prius sciatur.

Methodus medendi quid.

Omnia de quacunque re disputatio à definitione proficisci debet.

Loco cita.

Ordinis in methodo medendi primus auctor Galenus.

Quo inuentionis instrumento febrium auxilia inuestiganda sint. CAP. IIII.

ET QVONIAM fieri nequit, vt hic numerus sciatur, siue differẽtias, siue species febrium appellaueris, si priùs ipsa febris, quæ diuidenda est, non exploretur, propterea quid febris sit primo declarare oportet, cum hoc sit à natura rei exordiri, vt diximus, quò sic demum diuisionem eius ritè aggrediamur, & deinceps omnium curationem inueniamus: quod quidem & nostrum propositum existit, ac finis huius nostræ methodi. Verùm animaduersione dignum est, quòd quãuis inuenire remedia pro omnium febrium curatione sit noster scopus, non tamen qualibet inuentione vtemur, nã cum duo sint in vniuersum cuiuslibet inuentionis instrumenta, nempe ratio, & experiẽtia, nullúmque præter hæc duo reperiatur inuentionis organum tertium, Galeno auctore, tertio, & quinto meth. fidémque item faciãt iis, quæ rectè inuẽta sunt apud omnes homines hæc eadem duo instrumenta, vt primo eiusdem method. liquet, neque etiam experientia inuenire omnia queat, neque sola ratio, sed partim experientia, partim ratione inueniri, non propterea mixtam, confusamque tradendam esse doctrinam cẽsemus, sed seorsum Empiricam, & seorsum rationalem. Nunc verò de ea, quæ ratione pariter inuentione, tractare statuimus, etenim Galenus illud primò cauendum esse censuit, ne simul de ambobus cùm methodo, quæ ratione nititur, tum experientia, quæ ratione non vtitur agamus. Atque vtinã, inquit, rationales omnes medici propositum ita premerent, nec experiẽtiam, & rationem miscerent, atq; in vnum confunderẽt, sed quam vtraque vim habeat, quantúmque ad propositum artis finem cõducat, seorsum tractarẽt, atque perpenderent. Nam licet eædem in eisdem affectibus medelæ, & ab his, qui rationem profitentur, & ab Empiricis medicis trahantur, de ratione tamen inueniendi, inter eos dissensio est, vt liquet libro de sectis, etenim methodo quippiam inuenire, ex aduerso opponitur ei, quod est fortuito, temereq; reperire, vt diximus ex Galeni auctoritate: & quemadmodum sensus Empiricos ad experientiam, ita ratio Methodicos ducit ad indicationem, vt Gale. inquit libro de subfig. empirica: simul atque rationales, nam in hoc cum methodicis conuenire videtur: vt patet libro de op. sect. Quantùm itaque sensus à ratione differt, tantùm altera ab altera inuentione distat. quòd verò à sensu ortum ducat inuentio per experientiam, liquet eodem Galeno, tum libro de subfig. empirica, tum lib. de optima sect. ex intuitu enim empirici, inueniunt, qui aut fortuitus, aut consultus existit: & si fortuitus, aut casu, aut natura. Quocunque tandem modo empirici inueniant medicamenta, eorum inuentio semper est sine arte ratione: imò ex aduerso pugnant ei, quæ fit cum methodo, seu via quadam ratione, ac ordine. Meritò igitur Galenus experientiam appellabat ἀτεχνον καὶ ἄλογον. Erit itaque nostrũ propositum,

Duo omnino inuentionis instrumẽta. 3. meth. c. 2. & 5. meth. c. 10 1. meth. c. 3

Seorsum de ijs, quæ ratione & experientia nituntur agendum.

cap. 1.

Sẽsus Empiricos, ratio Methodicos, & rationales regit.

De subfi. Emp. c. 9. De op. se. cap. 8.

quod primò intẽdimus pro medendis febribus remedia inuenire, nõ experientia, ſed ratione. Verùm cùm id fieri non poſſit ſine exercitatione compoſitionis, & diuiſionis, vt diximus, duobúſque modis pro artium conſtitutione, in ea exercendum eſſe præcipiat Galenus, Platonis auctoritate, licet eadem ſit via, contrarium tamen eſt iter vnius ad alterum, quo vtroque itinere ipſemet Galenus exercuit, libro ſuo de medend. method. vt liquet potiſſimùm libro nono eiuſdem. Nos verò eo præcipuè exercebimur itinere, quod à primo, maximéque generali, de quo inter omnes homines conuenit, procedere debet, ad ea quæ nullã aliam ſectionem admittunt deſcendentes, mediis differentiis, vtpote quòd minùs ſit laborioſum, minúſque difficile tyronibus artis medicæ: & quòd tanquam præcipuum perpetuò, ab eodem Platone, & Galeno præponatur, ac extollatur pro artibus cõſtituendis. Atqui non parũ nobis laboris affert hãc viam, hanc methodum, hoc itinere conſtituere, vt qui poſt Hippocratem, & Galenum, neminem eorum, quos viderim, etiam eorundẽ doctrinę æmulatores, qui hãc rem nedum cõſcribere conatus ſit, ſed nec prorſus eius limina attigiſſe inſpexerim. Quamuis nonnullis commentaria de medendis febribus compilauerint, id quod quidem non parum admirari oportet, cùm nullo alio rationalis medicus in curãdis morbis ab empiricos differat, quàm hac rationabili methodo inuenire remedia. Etenim inuenta ferè ſemper eadem ſunt. Verùm hic obſeruatione dũtaxat, nullaque arte, via, ac ratione vtẽs: ille verò quadam via, ratione ac ordine inuenit, vt priùs dictum eſt, remedia. Auget inſuper non minùs difficultatem nobis, quoniam licet Hippocrates primus omnium hanc medẽdi viam & methodum nobis aperuiſſe videatur, vt inquit Galenus 9. de meth. medend. cap. 8. ceu primus inuentor, tamẽ nec debitum ordinem omnibus dedit, nec cuiuſque indicationis dignitatem ad vnguẽ finiuit: & quaſdam in ipſis diſcretiones omiſit, obſcuréque plurima pro antiqua dicendi breuitate eſt interpretatus. Præterea de complicatis affectibus pauciſſima omnino præcepit, & vt breuiter dicam, ait idem Galenus [omnem ad medicationem viam, apperuiſſe mihi videtur, ſed ita tamen, vt ea curam diligentiamque ad abſolutionem deſideret.] Cæterùm quid dicam de eodem Galeno, qui quanquam eodem loco fateatur nullum ante eum omnia ea ordine dfiniuiſſe, quæ neceſſaria ſunt ad curationem, quæ per methodum efficiatur, ſéque primum fuiſſe, qui omnibus ad methodum neceſſariis, debitum ordinẽ dedit, apud eundem tamen non reperi, vt vno eodémque loco dilucidè hanc methodum commentatus eſſet. Et quamuis commentarium vnum confeciſſet de methodo medendi, in multos libros diuiſum, nihilominùs adeò ſparſim, & quandoque obſcurè in diuerſis eiuſdem commentarij libris, quæ in dicta methodo continentur, ac neceſſariò ſunt perpendenda, conſcripſit, vt ægrè ex eius dictis, hæc methodus excerpi poſſit. Quinimò ex iunioribus quidam hac ratione freti prauè eiuſdem Galeni dicta intelligentes, vt qui diuerſis in locis ferè diuerſa de eadem reſentire videatur, auſi ſunt aſſerere ſibi Galen. non conſtare, nec ſtata principia ſeruare, qui quantum à veritate aberrarint, quantúmque toto hallucinati ſint cœlo, in ſequentibus conabimur oſtendere. Nũc verò ſatis ſit intelligere quàm perdifficile ſit & laborioſum hoc, quod ſuſcepimus noſtrum opus perficere, cùm neque inter iuniores quiſpiam reperiatur, qui hanc methodum ſcribere tentaſſet, dico ab Hippocratis & Galeni mentem: neque etiam ab Hippocrate, & Galeno, qui ſoli vt mea fert opinio, hanc nobis ſcriptam reliquerunt, dilucidè, exactè, diſtinctéque omnia, quæ ad eam requiruntur, ſcripta reperiãtur. Non itaque poſteritas dedignetur ingentes nobis gratias agere, poſtquàm primus inter omnes ab Hippocrate, & Galeno eiuſmodi artem peruiam effecerim, & glaciem hanc effregerim, potiùs quàm dicta noſtra tanto labore conſcripta calumniari, & nos leonino dente dilacerare. Et ſi qui ſint, qui aggrediantur hoc opus poſt nos conſcribere, ſciant ſe non inueniſſe, noua, ſed fortè his, quæ nos breuiter conſcripſimus, pluribus verbis aliqua addere. Nam facilè, vt inquiunt, eſt inuentis addere. Sed iam tẽpus eſt, rurſus ad propoſitum redeamus, ad tradendam inquam, omnium febrium medẽdi methodũ: cuius, vt ſæpiùs dictum eſt, finis exiſtit remedia pro eis curandis inuenire. At fieri nequit, vt ea inueniãtur, niſi earundem numerus, ſpecies, ſeu differentiæ priùs ſciantur, eas igitur priùs non ignorare neceſſe eſt. Verùm ſpecies atque differentias alicuius generis inuenire, ipſo quòd diuiditur non planè exploratò, impoſſibile eſt, vt liquet primo meth. quoniam principium diuiſionis morborum eſt, vt ait Galenus libro ſecundo eiuſdem, vt eſſentiæ, ratio rei diuidendæ conſtituatur. Quapropter oportet quid febris ſit narremus, quò ſic diuiſionem eius ritè adeamus. Primùm autem de notione ipſa dicere conuenit, cùm ſine hac propoſitæ rei ſubſtantiam inuenire non liceat: vt citato lib. primo meth. ſcriptum eſt, cap. 5. Ipſa verò notio, quæ ab omnibus in confeſſo ſit, ſumenda erit, vt quæ aliàs principium iure non diceretur. Nam cùm duo ſint definitionũ prima genera, vt liquet 4. de differentiis pulſ. c. 2. alterum quod planè rei notionem explicat, quam qui ponunt, nominis tantùm notitiam habent: alterum eſt, quod docet eſſentiam, virtus eſt ſua cuique definitioni, illi quæ notionem explicat, vt omnibus ſit teſtata, qui eadem vtũtur lingua, & ad rei eſſentiam non aſpiret: huic quæ eſſentiam docet, vt ei quæ notionem ſubiicit, conſentiat, non ſit tamen cum ea, eadem.

Febrium curationẽ methodo nullus proſecutus eſt poſt Gale. & Hipp.

Hippo. febrium curandarum methodũ inchoauit duntaxat.

Gale. non vno li. methodum curandi febres tradidit, ſed ſparſim, & obſcurè.

Gale. à recẽtioribus reprehenſus.

Gratia auctori habẽda difficile opus aggreſſo.

cap. 5. cap. 6. Ex febris definitione ſpecies eius omnes inueſtigãdæ.

Definitionum genera duo.

Quid febris ſignificet, & quid calor ſit.

CAPVT. V.

CONSVEVERVNT Græci omnes, Hippocrates præſertim, & Galenus, quam Latini febrem nominant, interim πυρετὸν interim πυρεξίαν, nuncupare. Primò quidem ἀπὸ τοῦ πυρέττω, verbo Græco, quod Latinè ſignificat febricito, ſeu febre corripior: ſecundum autem eſt ἀπὸ τοῦ πῦρ, καὶ ἕξις, Latinè autẽ habit⁹, ſeu diſpoſitio ignea. Atqui Hippocrates quandoque ardentiſſimam, ſeu vehementiſſimam febrem πῦρ nominare ſolitus eſt. vt liquet primo de morbis vulgaribus, quod Latinè ignem ſignificat: quaſi non aliam habeat naturam, præterquam ignis ſubſtantiam, vt teſtatur Galenus primo de ratione victus in morbis acutis. Verùm licet vehementiſſima febris, eandem ferè naturam habeat, quam ignis, & propterea πῦρ dici poſſit, nõ tamẽ re ipſa eſt ignis. Neque enim ſi verè ignis eſſet aliqua febris, animal viuere poſſet, ſi ea laboraret. Verùm ita appellatur, quoniam magis quàm cæteræ

Ratio nominis febris, Græcè & Latinè

commẽ. 3. tex. 19 Tex. 18.

cæteræ febres, ad ignis naturam accedit. Latini omnes vno vocabulo febrem nuncupant, à verbo, ferueo: est enim veluti feruor quidam, seu feruescẽtia quædam corporis, quod ab ea corripitur. A Galeno vero libr. de causis morborum capi. 2. scriptum est, quòd si totum extenditur corpus calor, tunc huiuscemodi affectus, febris nũcupatur, quę est veluti quædam totius corporis immoderata caliditas. Et octauo de method. medend. hæc verba protulit: [sanò vnusquispiam morborum est, quos intemperies creat, & febris, vtique cùm adeò immodicè auctus est calor, vt & hominem offendat, & actionem lædat, quando si neutrum adhuc efficiat, quantumuis sit homo nunc quàm ante calidior, nondum tamen febricitate eum monstrauimus.] Ex quibus Galeni verbis cuique facilè patere poterit error eorum qui frigidam quandoque esse febrem asseruerunt, nam eodem Galeno teste, sexto de morbis vulgaribus febrium essentia, non secundum Hippocratem modò, atque præclarissimos medicos, sed etiam secundum communem omnium hominum consensum præter naturam est caliditas, maximè quidem in totum animal effusa, sin minùs, ac omnino vel in pluribus partibus, vel in nobilissimis accensa. Si quis autem velit per abusionem, & ex accidenti, & impropriè aliquam appellare febrẽ frigidam, non reclamabimus: vtpote quòd à causa oriatur frigida, vel quia ex accidenti aliquo partes quædam corporis refrigerentur, intus reuocato calore, vel ab aliqua forti inflammatione, seu erysipelate, vel ob aliquam aliam causam, vt fit in principiis accessionum. Neque enim opus est perpetuò vt febrilis caliditas sit per totum animal effusa, vt diximus Galen. auctoritate, sexto de morbis vulgaribus * Verùm non propterea censendum est, vt quidam iuniores medici sentiunt, quod * rigor, horrórve intermittentium febrium, tametsi accessionis est initium, febris tamen haudquaquam censeri potest, quod nondum sit calor incensus, nam pace tanti viri dixerim, iis verbis videtur bifariam hallucinatus esse. Primo quia dixit rigorem, horrorémve esse accessionis initium, quod quidem in Galen. doctrina non admittimus. Nam, vt ipse inquit, secundo de different. febr. vbicunque accenditur atque augetur caliditas, isthuc ab aliis partibus sanguinem solere confluere: quo verò tempore confluit, illas quidem refrigerari priuatas sanguine, est necessarium. Quòd verò patitur membrum, grauari ac distendi, ac sanguinem ipsum confluentem alterari, hoc quoq; duplici ex causa, & quia aliis, quæ iã putruerũt, superfluitatibus permiscetur, & quoniam intrusum difflari non potest: quò fit vt instar lignorum humidorum, quæ paucam super flammam vniuersim proiiciũtur, succẽdatur: atque hoc tempus accessionis principium nuncupatur: quibus in verbis manifestat Gal. extremas partes corporis in accessionum principiis refrigerari: quemadmodum etiam contingit rigere, aut horrere, propterea quod ab eisdem partibus sanguis confluere solet ad eas in quibus accẽditur, atque augetur caliditas: & propterea symptomata hæc, non sunt accessionum partes, neque initia, sed necessariò ad earundem accessionum principia consequuntur, tanquam symptomata quædam. Est etenim verè accessionis initium, accensio, siue auctio caliditatis præter naturam in aliqua parte. Secundò hallucinatus est, cùm dixit, quòd tametsi accessionis est initium, febris tamen haudquaquam censeri potest, ꝗ nõdum sit calor accensus, falsum siquidem est fateri, quod rigor horrórve febrium intermittentium fiant, calore nõdum accẽso, cùm fieri nequaquam possit, nisi calor fuerit accẽsus in quapiam parte, vt ex eisdem Galen. verbis liquet. Est enim tunc accessionis initium, cùm calor accenditur, atque augetur in quapiam corporis parte, vt diximus: & propterea horror, & rigor, febris non censentur: quia nõ sunt accessionis principium, nec pars, & non quia febris non sic adhuc incensa, vt voluit hic vir. Nam licet febrilis caliditas non sit per vniuersum corpus effusa, satis est si in plurimis, vel in nobilioribus partibus sit accensa: vt ex Galeni auctoritate sexto de morbis vulgaribus, conclusimus: quanquam neque si ita contingat generari febrem aliqua parte determinata affecta, possit aliquod dictorum symptomatum fieri: præsertim vbi febris exquisita fuerit, erit etenim continua, quæ sui quidem ratione cùm exquisita fuerit, neque horrorem, neque rigorem habet, vt secundo de differen. febr. cap. 10. scriptum est, nisi exiguum quendam & paruum, præsertim si exquisita nõ sit, vt liquet primo de morb. vulgarib. & primo de arte curat. ad Glauc. cap. 5. At si verè intermittens febris fuerit, cùm ea haudquaquam fieri possit, eodem Gale. auctore, secundo de differ. febr. cap. 3. nisi & humor putrescat, & vehementiori motu moueatur per membra sententia, quo tempore, vt ipse inquit citato loco, & libr. de rigore, trem. palpit. cap. 7. partes ipsę refrigerantur, horrent, aut rigent, modo quo infrà demonstrabimus, quis asserere audebit eo tempore calorem non esse accensum, cùm putrescat oportet humor, quo tempore per membra sentiẽtia mouetur, & talia symptomata fiunt? Erit itaque perpetuò febris, feruor, seu calor quidam, ex omnium hominum consensu. Atqui cùm calor in Galeni doctrina, bifariam subintelligatur, tum secundo de temperament. cap. 2. tum li. aduersus Lycum, primo aphor. 14. & aliis plerisque locis: vno videlicet modo pro corpore calido, alio verò pro qualitate, cùm febrem asserimus calorem quendam esse, non de corpore calido intelligi volumus, sed qualitate, cùm ea sit dispositio quædam, seu habitus. Manifestauit illud idem Galenus commento citati, aphorism. 14. primi li. 1. cùm dicebat, [per abusionem quandam, quam in sermone vsurpamus, interim morbos magnos aut paruos, febrẽ magnam, aut paruam nominamus, cũ tamẽ in sola quantitate substantiæ eadem rectè tribuantur, non autẽ qualitatibus ac morbis ipsis.] & primo de different. febrium, cap. 1. proponens caloris differentias in cuius genere febris continetur, inter alias, ex eo quod magis & minùs sit consistere, de eisdem asserebat.] Sunt autem omnino euidentes quæ in eo quod maius aut minùs cõsistunt, quo in genere differentiæ, consueuerunt medici magnam ac paruam febrem nominare, non propriè quidem rei quali, nomen quanti accommodantes: hoc tamen facere assueti non in febribus tantum, sed in mille aliis rebus, quæ licet in qualitate consistant, magnæ tamen, ac paruæ dicuntur:] & lib. aduersus Lycum, qualitatem qualitate non effici maiorem, sed vehementiorem dicebat: sicuti nec minorem, sed imbecilliorem. Verùm is vocabulorum vsus, tam in vniuersa vita, quã in artibus omnibus frequentissimè vsurpatur, quã in re quid refert aliorũ mẽtionẽ facere cũ manifestũ orationi nostrę testimoniũ à febr. ipsis

Notio rei, quæ febris dicitur. Cap. 1. Commẽ. 1. tex. 29.

Febris frigida abusiuè.

Loco citat.

** Rigor, horror, ex tremorum refrigeratio, nõ sunt febr. intermittentiũ principia, sed symptomata, quæ ad accessionis principium cõsequuntur, quod est accensio caloris præter naturam in aliqua parte: contra recentiorem quendam, cuius nomen modestè subticet.*

** Verba sunt eius, qui reprehenditur. cap. 11.*

Rigor, & c non sunt febris, sed symptomata, vt dictum est. Et ideo nõ sunt febris, quia nõdũ accensus sit calor: imo fieri nõ possunt nisi accensus sit calor in quapiam parte. Commen. 1 tex. 29.

Febrilis calor de qualitate intelligitur. Aduersus Lycum cap. 2.

ipsis sumere possimus? quas nunc majores, nunc etiam minores factas esse dicentes quotidie audire omnes licet: & alium alio aliquando plus, vel minùs febricitare, atque de codẽ etiã heri, quàm hodie. Quibus in verbis luce clariùs ostendit febrem ipsam calorem esse pro qualitate, non autem pro substantia seu corpore calido sumptum. Qualitatem dico, nõ synceram, summam, simplicem atque impermixtam, cùm eadem non nisi in elemẽtis reperiatur, vt liquet primo de simplicium medicamentorum facultatibus, & propterea caliditatem hoc pacto intellectam, non nisi in igne reperiri fatemur cum eodem Galeno: nil etenim in corporibus nostris syncerum, impermixtũ, seu simplex reperiri contingit: quare cùm dicimus febris est calor, de ea caloris qualitate intelligimus, quæ syncera non est, sed aliarum etiam qualitatum quodammodo particeps: & propterea quamuis vehementissima, aut ardentissima ea sit, nusquam tamen, vt priùs dictũ est, verè ignis appellari poterit, tametsi propiùs ad ignis naturam accedat. Cęterùm, si febris calor est, quæreret quispiam, num actu, vel potentia calor dicatur: bifariam etenim à Galeno secundo, & tertio de temperamentis, primo, & secundo de simplicium medicamẽtorum facultatibus, & aliis plerisque locis, calor ipse perpenditur, actu videlicet, & potestate. Cui responsum sit, quòd cùm esse in potentia illud sit, quod nondum tale est, sed propinquo est vt sit tale, ita vt facilè tale esse possit, vt liquet tertio de temperament. febris autem non sit eiusmodi, relinquitur febrem calorem non esse facultate, seu potestate, sed actu quò fit, vt tactu, nõ autem ratione, propriæ ac essentiales eius differẽtiæ iudicentur: quemadmodum ab Hippocrate, & Gal. sexto de morbis vulgarib. decretum est. Quòd enim actu calidum est, tactu iudico: si quod autem adhuc calidum non est, sed vt tale fiat est, idoneum (quod vtique potestate calidum appellamus) id ratione inuestigare conor, inquit Galenus, secundo de temperam.

Qualitas febrilis caloris non simplex.

Febrilis calor actus est.

Cap. 1. & c. 2. & c. 3

Commẽt. 1. tex. 28.

Loco citat.

Explicantur variæ febris definitiones: ac ostenditur in corporibus nostris duplex esse calidum.

CAPVT VI.

NON ab re itaque quotquot febris essentiam nobis manifestare tentarunt, omnes per calorem eam definiuerunt, quamuis non vna duntaxat ratione. Nos verò ne nimium sermonem nostrum protelemus, tres earum in medium afferemus, vtpote quæ inter se valde distare videntur. Quarum duæ, duorum Arabum principũ sunt, Auerrois inquam, & Auicennæ: tertia verò, medicorum principis Galen. quam explanare ac sectari conabimur: licet conciliare os inter sese viros hac in re nitemur. Inquit Auicennas, quòd febris est calor extraneus, accẽsus in corde, & procedẽs ab eo, mediantibus spiritu & sanguine, per arterias & venas in totum corpus: & addit, inflammantur in eo inflammatione, quæ nocet operationibus naturalibus, non sicut caliditas iræ & laboris, cùm non vltimatur, vel cùm non peruenit ad hoc vt sit accensa, & noceat operationibus. Auerroës tertio colliget, dicebat. [Febris, est calor compositus ex calore naturali, & extraneo putredinali, misso à corde ad totum corpus, & lædit omnes actiones & passiones.] Galenus verò commento aphorismi 14. & 16. primi libr. ait, quòd febris est conuersio natiuæ caliditatis ad igneam. Et primò de ratione victus, inquit, [febris verò ortus est conuersio natiui caloris ad igneum] & post multa eodem libro hæc verba, loquens de Hippoc. asserebat, [vtpote qui febrem ex natiuo calore exardescẽte suscitari existimet, atque contraria contrariorum esse remedia,] de aqua frigida verba faciens. Hanc Galeni definitionem, tanquam nostræ methodi principium, exponendum proponimus, qua exposita, eiusdemmet Galeni dicta de eadem febre, quæ diuersis in locis, quasi discrepantia videntur, necnon & citatos auctores cõciliare nitemur. Quòd geminum in animalium corpore calidum agnouit Hippocrates, apud eundem liquet, aphorismo 14. & 15. primi libri. Scriptum quoque reliquit Galenus sexto de morbis vulgaribus, cap. 6. quorum alterum ἔμφυτον θερμὸν, alterum verò θερμὸν ἐπίκτητον nuncupat. At Latini primum innatum, seu ingenitum, alterum sanè acquisititiũ vocant: libro autem de tremore, rigore, & palpitat. non modò innatum appellabat Galenus calidum, sed etiam primum, & generis principium, & quòd natura, atque anima, nihil præter ipsum est dicebat Hippocratis auctoritate, quemadmodum & acquisititium calidum etiam, animalis generationi, secundum nominabat. Quòd item aquisititium calidum, eodem sexto de morbis vulgarib. interdum non naturalem, nonnũquam & à natura alienum, vocari asseruit. Confirmauit idem tertio de causis pulsuum, his verbis: [Neque enim ille absolutè dixit (loquens de Hippocrate) quæ augentur, plurimum habent calidi, sed innati addidit, vt qui alterum sciret calidum acquisititium esse, quod plurimum iuuenibus suppeditat, nam temperatus est natiuus calor: acquisititius autẽ intẽperatus, & quasi igneus.] & subdit, [sic etiam ventres, inquit hyeme & verè calidissimi natura sunt, imò ne ij quidẽ calidissimi absolutè, sed calore natiuo: æstate paucissimum hunc habent, abundant verò aduentitio calore, squallido: vnde marcescit potius, quàm nutritur corpus. Præterea functiones tantùm abest vt meliores reddat, vt illæ ne æquent quidem illas, quæ in moderato obeũtur. Hęc si si retinuerint (inquit ipse Gal.) lectores, nihil me nec in hac oratione, nec in reliquis dissidere ab Hippocrate vllus arbitrabitur,] & commento citati aphoris. 14. primi libri, sic scriptũ reliquit. [Cùm igitur magis terrestre efficiatur animalis corpus, (tale autem quotidie efficitur dum augetur) tunc licet valde vehementer calidum existat, & igneum, substantiam tamen innati caloris paucissimam habet: alioquin febricitantes diceremus plurimum habere calorem innatum: cui non modò plus, sed ne priori quidem habent æqualem, bene enim temperata est caloris innati substantia: ignea autẽ aduentitij. Quin etiã fumosi quidem, fuliginosi, aridi, & acres, per totum corpus nostrum effluxus, calorem acquisititium consequuntur: halituosi verò, suaues, ac temperati, natiuum.] Et libr. de difficultate respirationis, cap. 12. asserebat, [duplicem semper intelligere iuxta genus, calorem oportet, alterum genuinum, & corpori innatum, alterum verò acquisititium, ac spurium.] His igitur in locis, necnon & aliis plerisque, quos breuitati indulgens, consultò prætermitto, sole clariùs apparet, iuxta Hippocratis, & Galeni doctrinam, duplex reperiri in nostris corporibus calidum.

Definitio febris ex Auic. Fẽ. 1. quarti.

Auerroẽ Cap. 3. Galeno. Tex. 18

Calidum duplex, innatum, & acquisititium.

Commẽ. 4. tex. 25.

Tex. 6.

Impu-

Impugnatur Platonis opinio de calido innato.

CAPVT. VII.

SED vt quiuis ritè percipere possit, qua ratione hi duo calores inter sese dissideant, ac quo modo febris conuersio sit natiuæ caliditatis ad igneã, intelligere priùs oportet quid per calidum innatum, quidve per aquisititium apud Hippocratem & Galenum subintelligendum sit. Sed quoniam nedum Plato, verùm & Aristoteles secus de innato calido quàm ij sentire videntur, eorum sententiam in medium afferre putaui, quò faciliùs veritas cum eodem Hippocrate, & Galeno inuestigetur. Ait Plato in Timæo, omne animal in sanguine & venis, calorem, quasi ignis quendam, fontem habere: & eodem libro, quod igitur ex ignis excessu præcipuè ægrotat corpus, dicebat, ita vt quod innatum calorem, omniumque naturalium operũ auctorem, Hippocrates nuncupat, Plato ignem appellare videtur. Aristoteles secundo de generatione animal. ca. 3. dicebat. [Inest enim in semine omniũ quod facit vt fœcunda sint semina, videlicet quod calor vocatur, idque non ignis, non talis facultas aliqua est, sed spiritus, qui in semine spumosoque corpore continetur, & natura, quæ in eo spiritu est, proportione respõdens elemento stellarum, quamobrem ignis nullum animal generat.] Et paulò post subdidit, [Cæterùm, calorem in animalibus contentum, nec ignem esse, neque ab igne originem ducere, apertum ex his est.] Quibus in verbis, videtur Aristoteles aduersus Platonem concludere nullo pacto calidum in animalibus contentum, ignem esse, nec ab igne originem ducere: appellauitque primo calorem, deinde spiritum, & tertio naturam, quasi cum Hip. coincidens, qui nullam fecit inter innatum calorem, insitum spiritum, & naturam, differentiam: quamuis vt mea fert opinio, de ortu huius calidi innati, inter se dissentire videantur. Verùm id inuestigare, non est præsentis negotij, sed satis sit monstrasse Aristotelis sententiam de calido innato, ex diametro pugnare cum ea quæ Platonis est. Quam etiam Platonis opinionem Galenus confutare videtur 8. de Placitis Hippocrat. & Plat. cùm comparans eiusdem Platonis opinionem cum ea quæ Hippo. est, dicebat. [Melius tamen erat non ignis, sed insiti caloris fontem dicere in corporibus nostris esse, vt Hippoc. vbique appellauit. Nam si ab igne ciborum concoctio, digestio, sanguificatio & nutritio fieret, melius & citius etiã in febrientibus omnia hæc cõspicerentur absolui: sed insitus calor, temperatus cùm sit, substãtia quidẽ, in sanguine & pituita subsistit maximè, qualitate est congruè ex caliditate, & frigiditate contemperatus. Hanc eandem Platonis sententiam, idem Galenus impugnare videtur commẽto citati aphoris. 14. primi libri inquiẽs. [Cùm igitur magis terrestre efficiatur animalis corpus (tale autem quotidie efficitur dum augetur) tunc licet vehementer valde calidum existat & igneum, substantiam tamen innati caloris paucissimam habet, alioquin diceremus febricitantes plurimum habere calorem innatum: cui non modo plus, sed ne priori quidam habent æquale.] Non est igitur ignis calor innatus, vt Plato sentire videtur, ad Hippocrat. Aristotelis, & Galeni sententiam. An verò Platonis verba quispiam ad bonum sensum reducere valeat, iterum hîc consulto prætermittimus.

Aristot. sententia de calido innato, Plat. sententia aduersa.

cap. 7.

Quid sit innatum calidum apud Hip. & Gal.

CAP. VIII.

QVO innati calidi natura, atque essentia inuestigetur, altius exordienda est nostra oratio, cum Hippocrate primo de natu. huma. cap. 1. ac Galeno, tum eodem loco, tum etiam primo de temperamentis, cap. 1. primo de natur. facu. ca. 1. primo de sanit. tuen. cap. 2. & aliis plerisque locis, quod videlicet quatuor sint, nedum nostræ generationis, sed omnium, que ortui interituique subdita sunt, primordia, principia, seu elementa ponentes: quæ Hipp. c. ab efficacissima eorum qualitate nominauit calidum, frigidum, humidum, & siccum: at si ma uis ab essentia sumptis nominibus, magis quàm à qualit te nominasse, aquam, terram, ignem, & aërem appellabis. Qua de re rectè idem Hippocr. non hominis tantùm, sed aliorum omnium naturam, ex calido, humido, frigido & sicco constare, primo de natura humana inquit: quamuis nisi calidum frigido, & siccum humido, modo, & æqualitate respondeat, sed alteri alterum longè præstabit, & valẽtius infirmiori nihil generabitur, vt ipse refert. Verùm licet cùm animãtium, tum cæterarũ omnium rerũ, quæ ortui, ac interitui subiacent, natura, ex his cõstet, eodem Hippoc. citato libro de natura humana auctore, tamen cùm ipsemet demonstrasset hæc esse omnium entium communia elementa: calidum, scilicet frigidum, humidum, & siccum, rursus ad alterum transit elementorum genus, quod neque primum, neque commune existit, sed proprium animalium sanguine prædictorum. Nam sanguis, pituita, flaua, & atra bilis, elementa sunt omnium animalium sanguineorum generationis, & non hominis tantum. Etenim ex sanguine, pituita, & gemina bile, & primam oriri nostram generationem vult Hipp. & nostrę vita totum cursum ex his suppeditare. Denique hæc, vniuersam hominis naturam esse, Gale. teste secundo de elementis, cap. 1. & primo de natura humana, cap. 1. Ait nanque Hipp. citato loco. [Corpus autem humanum, cõtinet sãguinem, pituitam, & bilem geminam, flauam, & atrã, & hęc illi sunt natura corporis, & propter hęc ægrotat, valétque.] valet quidem pręcipue, cùm ea inter se virtutem, & copiam mediocriter habeant temperatas, & potissimùm si permixta sint: contrà laborat, cùm eorum quicquam fuerit minùs, ampliúsve, aut in corpore secretum fuerit, neque cum omnibus confusum. Quocirca non ab re Galenus, octauo de Hippocratis, & Platonis decretis, cap. 5. accuratiùs, dicebat, de ipsis elementis, medicóque etiam vtiliùs scripsisse Hippocratem constare, quàm Platonem: quippe qui cum ex quatuor elementis corpus nostrum dicat extitisse, ab effectricibus qualitatibus omnino ea appellat, siccum, humidum, calidum, frigidum. Neque tamen de morbis secundum eandem rationem sermonem facit: potestate si quidem in corporibus, non actu, insunt: actu verò insunt, quæ ex ipsis per media alimenta gignuntur, sanguis, pituita, flaua, & atra bilis. Quapropter melius est, vt ipse inquit, vt de humoribus dicamus, quod de elementis Plato scripsit. Hæc etenim continenter, & proximè corporis membra producunt, sanguis scilicet, pituita, & geminæ biles: & propterea valet corpus, cùm moderata maximè hæc inter se, tum facultate tum multitudine, & mixta optimè fuerint: dolet verò cum aliquid

Principia 4. omnium quæ oriuntur, & intereunt.

Loco cita.

Principia 4. propria animaliũ sanguine prædictorum.

ex his plus,vel minùs separatũ in corpore, nec bene cum omnibus confusum extiterit, vt priùs dictũ est ex eiusdem Hippocratis auctoritate citato libro primo de natura humana. Hæc insuper propria animalium sanguineorum elementa, primis illis communissimis correspondent: vt inquit Galenus citato libro 8. de Hippocratis, & Platonis decretis. Igni enim flaua, terræ atra bilis, pituita aquæ correspõdet: atque idcirco calida & sicca flaua bilis facultate sicut ignis, atra frigida & sicca, perinde ac terra, pituita non secus atque aqua, frigida & humida euasit, æquabilis autem ex omnibus quatuor elemẽtis temperatura, exquisitum sanguinẽ creat. Appello autem exquisitum sanguinem, eum qui vtriusque bilis ac pituitæ particeps est, cùm syncerum, omninóque aliorum humorum expertem, in animalium corporibus, reperire non liceat, Galeni auctoritate, libro de multitudine. capit. 10. Solùm autem aërem elementum, vt idem Galenus refert, in animalium corporibus, iuxta naturam suã, tum in respirationibus, tum in pulsibus, cernimus perstitisse: quinetiam in palpitatoriis affectionibus, inflationibus, tumoribus, atque iis quos flatus dicere cõsueuimus. Hæc item sanguine prædictorum animalium propria elementa, non adeò propria eorũ sunt, quin alia quædam proximiora non reperiãtur, quæ generationis nostræ primordia sunt. Nam quemadmodum ex primis illis quatuor communissimis elementis non immediatè corpora constituũtur, sed multis interuenientibus mutationibus, vt liquet eodem 8. de Hippocratis, & Platonis decretis, cap. 5. siquidem ex ipsis, plãtarum ortus, & fructuum, & seminum existit: quæ omnia postea, ouibus, suibus, capris, bobus, aliisque animalibus, quę vel herbis, vel arborum fructibus, vel ramis, vel radicibus vescuntur, alimentum præstant. Demum hominibus hæc ipsa animalia nutrimento sunt. Ex quibus quidẽ cibis, sanguis in ipsis gignitur, & pituita, & geminæ biles: sed sanguis plurimus, vnde solus ex omnibus in venis apparet, alia pauciora creantur. Atque hic sanguis est nostrę generationis quasi materia, qui ex quatuor quidem humoribus constat: à dominio tamen ita appellatur, vt idem Galenus refert. Ita quoque asserere licebit de eisdem propriis quatuor elementis, sanguine inquã, vtraque bile, & pituita, etenim non immediatè ex eis nostra constituuntur corpora, sed medio sanguine menstruo, ac semine: quapropter citato loco Galenus dicebat. [Prima igitur nostra generatio est sanguis, qui ex alimẽto intra corpus sumpto efficitur, est item semen. Sanguinem voco qui ex dominio tale nomen sortitus est, quique in venis continetur.] Et primo de sanitate tuenda, inquit, [sanguis seménque genitale, generationis nostræ primordia sunt: ille seu materia quædam apta, concinnaque & opifici ad quiduis sequax, hoc opificis rationem obtinens.] Idem confirmauit secundo de naturalibus facultatibus cap. 3. cum dicebat: [semẽ principiũ animalis est efficiens, materiale nanque menstruus est sanguis.] Et proinde dicebat semen, Phidiæ ad portionem respondere, sanguinem verò ceræ rationem habere: quamuis neque semen facultas tantùm sit sed materia etiam quædam: neque menstruum materia solummodo, sed etiam facultas, vt ipsemet Galenus inquit, libro secundo de semine, cap. 2. Constat autem horum vtrũque ex eisdem genere elementis, humido, sicco, calido, & frigido, dissident verò inter seipsa temperamenti mensura. Siquidem in semine plus est igneæ substantiæ atque aëreæ: in sanguine, aqueæ, ac terreæ quanquam præpolleat in hoc quoque, & calidum frigido, & humidum sicco: eoque fit, vt non siccus sicut ossa, pi úsve, sed humidus merito dicatur. At semen sanguine siccius quidem est, cæterùm ipsum quoque humidum, fluxiléque est: atque ita nobis vtrinque ex humida substantia genituræ origo proficiscitur: vt patet eodem primo de sanita. tuenda. Nec propterea sibiipsi pugnat Galenus qui commen. aphor. 14. primi lib. cap. 2. dicebat, quòd semen paucam omnino terrenam substantiam participat, plurimum autem aëris, calidi humidique in se cõtinet. Nam facta relatione substantiæ aereæ, ad igneam, plus satis aëreæ quàm igneæ participare videtur, licet vtriusque particeps sit, si verò ad sanguinem menstruum semen compararetur, nullũ in dubium venit, quòd plus igneæ substantiæ participabit, quàm ipse sanguis menstruus, in quo aquea, terrenaque abundat, etsi in hoc quoque calidum frigido, & humidum sicco præpolleat, vt dictum est. Constat itaque dictorũ vtrunque ex primis illis quatuor cõmunissimis elementis. Nec minùs & propria illa sanguine prędictorũ animaliũ in se continent: quamuis alterum altero magis & minus quorundam quàm aliorum, particeps esse videatur: vt ex his quæ diximus, liquet. Cæterùm quamuis nobis vtrinque, ex humida substantia, genituræ origo proficiscatur, hanc tamen humidam seruari non erat possibile, si modo ex ea nerui, arteriæ, venæ, ossa, cartilagines, membranulæ, & alia id genus fieri deberent. Qua de re statim in generationis nostræ initio, coniectum copiosius oportuit fuisse elementum id quod siccandi vim haberet, est verò id natura quidem maximè ignis, Quinetiam & terra, etenim ea quoque sicca est. Verùm huius elementi plus immisceri principiis nostræ generationis non erat, si modo ea humida esse debebãt, vt sæpius dictum est. Ea propter igni quominus plus sit admixtum, nec obstat quicquam, & sanè admixtum est, tantò planè plus in vtroque principio, sanguine inquam & semine, quãtum nec iam torreat, vrátve, & tamen abundè siccet. Tanta itaque ignis portio dictis principiis admixta est. Etenim tantus calor adhibitus, agilitatem præstare ad motiones sat erat. Ab hoc calore primum cogitur, paulúmque concrescit quod in vtero conceptum est, mox siccius redditum, veluti lineamenta quędã & rudimenta cuiusque membri obtinet: vlterius verò etiam siccescens non lineamenta, rudimentáve modò, sed etiam exactam vniuscuiusque speciem, siue figuram ostendit: & cùm in lucem editum est, & magnitudine proficit, & tum siccius tum valentius semper efficitur, donec ad summum incrementum sit peruentum: tunc verò incrementum omne sistitur: at in eo quod sequitur tempore, omnibus iam partibus supra iustum siccescentibus non solùm cuiusque officium minùs probè administratur, sed etiam corpus ipsum macilẽtius, graciliúsque quàm ante redditur. Concludamus itaque corpora nostra tum ex primis illis communissimis quatuor elementis, fuisse genita: tum etiã ex propriis sanguine præditis animãtibus, quæ demũ in sanguine & semine contineãtur: tanquã proximioribus generationis nostræ primordiis, humidis vtrisque existentibus quia ex humido nostra est

genera

Loco citat.
Humores cõmunib. elementis responden tes.
Loco citat.
Sãguis syncerus non reperitur.
Humores principia corporum non immediata.
Principia proxima nostrorum corporum cap. 1.
Semẽ principiũ efficiens.
Sanguis menstruus materiale.
Principia nostrorum corporum proxima, & alia mediata, ex primis 4. communibus constãt.
Seminis sanguinis menstrui tẽperatura.
Sanguine, sub.
Conciliatio duorũ locorum Galen.
Elementũ ignis in generatione nostra prępollet.

generatio,vt patet commento aphorif.14.1.libr.Et ex humida ſubſtantia, nobis genituræ origo proficiſcitur,vt liquet citato libro 1.de ſanitate tuenda, capit.2 Ex quibus connatum,ſiue innatum,eorum quæ in nobis ſunt,primum corpus eſt, quod ab efficaciſſima, quę in eo eſt qualitate innatum calidũ appellatum fuit, vt liquet libro aduerſus Lycum, Græcè vt dicimus ἔμφυτον θερμὸν, conſueuit etiam Hippocrat. ἀρχέγονον vocare, quaſi primogenitum dixeris: pro eo quod primitus generandis adſit, & ex quo primam ſortiũtur generationem: idque nõ ab re.Nam Gal.teſte citato com.apho.14. primi libri, ſubſtantia innati caloris, aërea eſt,& aquea:& paulò poſt dicebat [humida ſiquidem eſt, maximè innati caloris affinis,quia ex humido noſtra eſt generatio.] Hoc igitur eſt id, quod calidum innatum appellamus:illud videlicet corpus, ex iã dictis primordiis primogenitum, illa prima ſubſtãtia calida, ille primus inſitus ſpiritus, illa prima natura atque anima, immò natura & anima, nihil præter ipſum eſt,ex Hippoc.& Galen.ſententia:& non immeritò primum dicitur, cùm primogenitum ſit, & ex eo cuncta alia primam ſortiantur generationem Hinc Galenus commento aphori. decimiquinti primi libri dicebat [Neque enim aliud quicquam animal ab initio afformauit,ſicut neque rurſus adauxit,aut vſque ad mortem enutriuit, præterquàm iſte calor innatus de quo nunc habetur ſermo. Hic enim eſt omnium operum naturalium cauſa.]Et paulò poſt. [Neque enim aliud quicquam eſt natura animaliũ, aſſerebat, præter hoc calidum innatum ſecundum Hippocratis opinionem.] Cuius ſubſtantia relatione facta à prima communiſſima elementa, aërea erit,& aquea:vt patet commento citati aphorif.14. primi libri, ſi verò ad propria ſanguine prædictorũ animalium elementa conferas, eius ſubſtantia, in ſanguine & pituita ſubſiſtit maximè: qualitate autem eſt congruè ex caliditate & frigiditate contẽperatum, vt octauo de Hippocratis & Platonis decretis ſcriptũ eſt.At ſi ad proximiora principia collatio fiat, nihil aliud eſt, quàm ſanguis & ſemen. Quinimò libro aduerſus Lycum, aſſerebat Galen. ego certè nil noui,præter hæc,tertium. Eſt inſuper ex calido, frigidóque commixtum, maximúmque vſum præbet frigiditas adiuncta,quia ſurſum, & foras peteret, & diſpergeretur, vt libro de tremore, rigore & hor.ſimul cum Hippocr.à Galeno decretum eſt.Non ab re itaque infantes recenter nati,ac pueri,& vt ſummatim dicam,qui creſcunt,plurimũ habent calidi innati, inquit Hippo. Quoniam ſubſtãtiam aquoſam & aëream, quæ propria eſt ipſius calidi innati plurimam participant, vt citato apho. 14.primi libri,ab Hippocr.& Galen.patet. Sanguis quoque & pituita, in eis magnopere redundant: eorúmque vniuerſa ſubſtantia ferè nihil aliud eſt, quàm ſanguis & ſemen, vt liquet libr. aduerſus Lycum, prima enim eorum conſtitutio ex ſemine & ſanguine eſt, quæ humidæ & calidæ res ſunt, vt ait idem Galen. 2. de temp. Intelligimus autem plurimam eſſe in his corporibus ſubſtantiam calidi innati, facta,vt citato libr. aduerſum Lycum ſcriptum eſt.cum non innatis corporibus,comparatione. Eorum enim inter ſe inſpicere proportionem debemus, non autem abſolutè magnitudinem metiendam eſſe, ſi qua verò de calido innato hic deſiderantur, noſtro libro de alteratione,&c.ſtudioſi petant.

Subſtantia calidi innati.

cap.6.

cap.2.

Quid ſit calidum acquiſititium.

CAPVT. IX.

Sed iam tempus eſt,vt ad alterius calidi,quod acquiſititium appellamus, inueſtigandum naturam accedamus, quod etiam quandoque animalis generationi ſecundum, interim ſpuriũ appellare conſueuit Galen. Et quemadmodum nomine ab innato diſtat,ſic etiam & ſubſtantia qualitatéque, ac operatione,ab eodem diſſentire demõſtrauimus. Acquiſititium inquam dictum,quoniam tẽporis progreſſu:ac ætatis mutatione, acquiritur: ex Gale.ſententia, ſexcẽties citato commen. apho. 14.primi libri,cum dicebat. [Cùm igitur magis terreſtrę efficitur animalis corpus (tale autem quotidie efficitur cùm augetur) tunc licet valde vehemẽter calidum exiſtat,& igneum, ſubſtantiam tamen innati caloris pauciſſimam habet.]Et cùm dixit ſubſtantiam innati caloris pauciſſimam habet, liquidò oſtendit huius acquiſititij calidi ſubſtantiã, diuerſam eſſe ab ea,quæ innati caloris exiſtit: quò fit vt quemadmodum innati caloris ſubſtantia eſt aërea & aquea,vt priùs diximus,ita ea quæ acquiſititij eſt, terrea & ignea exiſtat, manifeſtauit illud idẽ Gal.aſſerens,Bene enim tẽperata eſt caloris innati ſubſtantia,ignea autem aduentitij:& poſt paulo, [puerorum verò corpus:inquit,tale exiſtit, plus humidæ,& aëreæ ſubſtantiæ obtinens,nõ ſicuti iuuenum,& declinantium ac ſenum,ſiccæ atque terreſtris,]Et eodem commen. [cùm quatuor ſint elementa, ex quibus omnia corpora ſunt temperata, inquit, puerile quidem corpus, multùm in ſeipſo continet aëreæ atque aquoſæ ſubſtantiæ, nimirum terreſtris : contra verò, eorum qui in ætatis vigore conſiſtunt à terreſtri ſiccitate obtinetur,deficit autem aquoſa, atque aërea ſubſtantia:]Si quis verò memoriæ mandauerit,ea quę nuper diximus,de noſtræ generationis principiis,facilè hanc Galen.ſententiam percipere poterit. Diximus etenim, quòd licet ex humida ſubſtantia origo genituræ in nobis proficiſcatur:quia eadem humida ſeruari haudquaquã poterat, ea propter ſtatim in generationis initio,quod ſiccandi vim haberet elemẽtum, fuit cõiectum:ignis inquam magis,quàm terra, licet & ea quoque commixta ſit:vt liquet 1.de ſanit tuend. c. 2.Hoc igneo elemento,ac calore, primam cogitur, paulúmque concreſcit, quod in vtero conceptum eſt:mox ſiccius redditur,nõ modò in vtero, verùm etiam & in lucem edito : quò fit, vt quemadmodũ primo exiguam habebat admixtam terrenam ſubſtantiam ipſa genitura ſeu fœtus, tractu temporis, ac ætatis mutatione,non exiguam acquirat terrenã ſubſtantiam atque propterea & igneam, amittatque aquoſam & aëream. Quinimò quantùm de hac deperditur,tantùm de terrea & ignea acquiritur:hinc acquiſititium calidum dicitur, præpollet etenim terrea & ignea ſubſtantia in eo. Non ab re igitur idem acquiſititium calidum diximus cum Galeno eſſentiam in ſicca, ac terrena ſubſtãtia habere:quò fit vt etiam aucta illa ſicca & terrea ſubſtantia, augeatur & ignea. Differt itaque hoc calidũ, ab innato ſubſtãtia. Quoniã in innato plurima eſt aërea, & aquea,minima terrea, atque ignea, in acquiſititio contrà,minimùm eſt aëreæ atque aqueæ ſubſtãtiæ, multùm verò terrenæ,atque igneæ. Animalis quoque generationi ſecundum appellatur,relatione ad

Calidum acquiſititium cur dicatur.

Calidi acquiſititij ſubſtantia à calidi innati ſubſtantia diuerſa.

primum, quod ἀρχέγονον diximus etiam appellari ab Hippocrate & Galeno, quasi primogenitũ: cuius etiam comparatione libro primo de diffic. resp. idem Galenus νόθον, id est, ſpurium, vocauit: ipſum verò innatũ, genuinũ. Sed non ab re cuipiam hæſitãdi occaſio dabitur: nam qui fiet vt hoc calidum acquiſititiũ, ſpuriũ, ac animalis generationi ſecundum nũcupetur, ſi illud igneum eſt, quod ſtatim in generationis initio noſtræ geniture fuit coniectũ?

Obiectio.

Reſpondebimus, quòd licet primordiis noſtræ generationis, humidis ſi quidem vtriſque exiſtẽtibus, ob aqueæ & aëreæ ſubſtantiæ redundantiam, exiguus quidam ignis fuerit admixtus, quemadmodum etiam exigua admodũ ſicca, & terrea ſubſtantia, quia tamen eadem ignis portio, quæ quidem, vt diximus, exigua exiſtit, quemadmodum etiam, & terrena, admodũ ab aërea & aquea ſuperantur, ac vincuntur: ob id tum eorundem elementorum ſiccitas, tũ etiam ipſius ignis caliditas, veluti euictæ & ſuppeditatæ ab aërea, & aquoſa ſubſtantia, quæ multa eſt, ferè percipi haudquaquam poſſunt, cùm primùm geniture origo proficiſcitur, ac etiã in lucem editur fœtus. In dies autẽ magis, ac magis cùm ſiccior reddatur, quod in vtero conceptum eſt, etiámque in lucem editũ animal, magis quoque & terrea & ignea ſiccitas, ac caliditas, manifeſtatur, ac ſentitur. Nimirum itaque cum talis ſit aduẽtitij ſeu acquiſititij calidi ſubſtantia, ideo acquiſititiũ etiam appellatur calidum, eius nanque actio in temporis progreſſu manifeſtatur: vt ex dictis liquet: quoniã & eius ſubſtantia, quæ priùs valdè exigua erat, augetur, ac maior redditur.

Dilutio obiectionis.

Sed adhuc inſtabis & fortiùs, ſi quæ augentur corpora, æqualem habẽt ſubſtantiam calidam, atque igneam, cum iis qui in ętatis vigore conſiſtunt, ac propterea æqualiter calida corpora eorum eſſe, vt inquit Galen. comment. citati aphoriſm. 14. 1. libri, falſum erit aſſerere, hoc calidum aduentitium, ſeu acquiſititium dici, cum ętatis mutatione, ac temporis progreſſu, maius nõ reddatur, neque augeatur.

Alia obiectio.

Huic dubitationi ſic ſatisfacere poteris, quòd quamuis æqualis fuerit ſubſtantia calida atque ignea, pueris, & iuuenibus, in cæteris paritate ſeruata, tamen in pueris, vt diximus, hęc ſubſtantia ignea, ferè euicta, & veluti ſuffocata permanet à maiori copia aëreæ, atque aqueæ ſubſtantiæ, quæ propria exiſtit ipſius innati calidi, terrea autẽ minima exiſtit: in iuuenibus cõtrà, nam euicta iam ferè, atque ſuperata eſt ſubſtantia calidi innati, ab hac terrea, & ignea, ætatis ratione, quæ quidem ſubſtãtiam magnopere familiaris eſt ipſius ignei & acquiſititij calidi, veluti enim temperata eſt caloris innati ſubſtantia, ita ignea aduentitij, inquit Gale. Nam corpus quotidie magis terreſtre, ac vehementer calidum, & igneum redditur. Quapropter hi qui in ætatis vigore conſiſtunt, pauciſſimã habent innati caloris ſubſtantiam, multam verò aduentitij: quoniam eorum corpus à terreſtri ſiccitate obtinetur, deficit autem aquoſa atque aërea ſubſtantia. Hæc etenim quotidie deficit atque deperditur: illa verò indies ſemper acquiritur, ac ſuperabũdat: qua denique ratione meritò acquiſititiũ appellatur calidum, & animalis generationi ſecundum, ac ſpurium, vt diximus: alterum verò innatum, ſeu cõnatum, primum, ſeu primogenitum, ac genuinum: quocirca nedum nomine, ſed re ipſa, ac ſubſtantia, ab eodem innato diſſentire videtur. Inſuper etiam & qualitate, cum ſatis arida, acris, atque ignea ſit eius qualitas: halituoſa verò, ſuauis, mitis, ac tẽperata, ipſius innati calidi, quod quidem qualitate eſt congruè ex qualiditate & frigiditate contemperatum, vt octauo de Hipp. & Platonis decretis à Gal. ſcriptum eſt. cap. 2. Tu verò hæc poteris tactu diſcernere, nanque fumoſi, fuliginoſi, aridi, & acres, per totum corpus noſtrũ effluxus, calorem acquiſititium cõſequũtur. Suaues halituoſi, humidi, vaporoſi, atque tẽperati, natiuum. Neque hoc mirum videri debet: oportet enim, inquit Galenus, ſimilem eſſe defluxum ſubiectæ ſubſtantiæ, vt quando humida & aërea ſubſtantia exiſtit, tum quod ab ea defluit, vaporoſum eſt, atque ſuaue: cùm verò terreſtris atque arida, tunc etiam quod effluit fuliginoſum eſt, ac acre: quod etiam in exterioribus euenit. Nam quæ ex aqua dulci & calida euaporant, bona ſunt, & vaporoſa, ſed quæ ex aliquo corpore ſolido exuſto, fumea ſunt & acria.

Obiectionis dilutio.

Qualitate, quæ tactu dignoſcitur, differt quod acquiſit. ab innato.

Nec minùs & operatio eorum diuerſa exiſtit, cùm calidũ innatũ omnium operum naturalium cauſa ſit, neque aliud præter ipſum quicquam, animal ab initio afformauit: ſicut neque rurſus adauxit, & vſque ad mortẽ enutriuit, vt ſuperius cum Galeno annotauimus. Neque aliud quicquam eſt natura animalium pręter hoc calidũ, ſecundum Hippocr. opinionem: quod confirmabat Galenus ſecundo de naturalibus facultatib. cap. 2. ſub his verbis [quippe natura illa, quę particulas effingit, & ſenſim adauget, omnino per eas totas eſt extenſa, vtque totas eas per totas non tantùm extrinſecus effingat, nutriat, atque adaugeat:] ipſius verò acquiſititij calidi, igneique munus tale nõ eſt, nam ſi ab igne ciborum concoctio, digeſtio, ſanguificatio, & nutritio fieret, meliùs, vt inquit Galenus, & citiùs etiam in febrientibus, omnia hæc cõſpicerentur abſolui. Eſt etenim, vt dicemus, in hoc genere acquiſititij caloris, & febris ipſa: vt ex 6. de morbis vulgaribus ab eodem Galeno liquet.

Operatione differt calidũ acquiſ. ab innato.

Comm. 1. tex. 29.

Quinimò eius operatio, contraria eſt operationi calidi innati, cùm hoc minuat, deſtruat, corrumpátque, illud verò perficiat, formet, atque adaugeat: digerit etiam, apponit, vnit, & aſſimilat, vt ex libro de maraſmo patet. A principio nanque ortus, ad finem vſque, vllo nõ tẽpore, ſiccius corpus reddere, ignea caliditas deſinit: quoad vltra ſiccatum, non macilentius modo, ſed etiam rugoſum efficiatur, quæ affectio, ſenium appellatur, & deinceps omnino genitum corpus corrumpatur, atque intereat: quam etiam ſententiam, ſcriptam reliquit Ariſtoteles ſecundo de anima, cùm diceba, ignis naturam, ſimpliciter nullo modo cauſam eſſe alimenti, & augmenti, vt quibuſdam viſum eſt: ſed quodammodo concauſam, præcipua etenim cauſa eorum anima exiſtit tanquam forma in his operationibus exiſtẽs. Pari ratione dicimus nos calidũ innatum, naturam, ſeu animam, quæ in Hippocr. & Gal. doctrina confunduntur, vt ſæpiùs diximus, omnium operum naturalium cauſam eſſe: & non acquiſititiũ calidum ſeu igneum: non negantes, ignem, cùm & ipſe quoque conſtitutionem innati calidi ingrediatur, licet admodum exiguum eſſe veluti cõcauſam quãdam: quamuis eius munus proprium ſit toto vitæ curriculo corpora ſicciora reddere, quod vna eſt omni genito corpori corruptelæ, interituſque connata neceſſitas, vt inquit Galenus, primo de ſanit. tuen. c. 2. Altera verò eſt, vt ipſe refert, quæ etiam in animalibus præcipuè cernitur, totius ſubſtantiæ fluor, quem inſitus calor excitat. At ſi quiſpiam dixerit, & hunc

Obiectio.

hunc quoque calorem exſiccare,corrumpere,& interimere,Hippocr.auctoritate fretus, qui vnde gignimur calorem,corpora corrumpere,& nos interimere aſſerit,cum Galeno libr.de maraſmo. cap. 3. dicimus:hanc non eſſe Hipp.genuinam ſentẽtiam: & ſi Hippocratis ſit,innatum calidum,ſemper ſuapte natura perficere fatemur. Verùm vt perfecta ſint animalia , opus eſt eorum ſubſtantiam duram euadere Quare ſi naturæ,vbi ad ſummum vigorem animal prouexit,totidem rurſus æquis viribus elementa inſerere liceret, pariter opificium ſuum, citra ſenium,& incorruptibile feciſſet. Cùm verò inſeri nec mutari poſſint prima fœturæ elementa, vltra vigorem exſiccari corpus eſt neceſſum,& demũ corrumpi:quare ex accidenti corpora ex innato calido ſeneſcunt,& ſenio confecta corrumpuntur, & non per ſe.Quod item innatum calidum, cùm plurimum habeant qui creſcũt , plurimum quoque ab ipſis defluere,eſt neceſſariũ : vtpote qui humidam & calidam habeant ſubſtantiam , & ob id plurimo inſuper egere nutrimento.Alioqui corpus abſumitur , ait Hippocrates : etenim vbi id, quod defluit, plurimum eſt,quòd verò influit,paucũ, hic neceſſe eſt ſubiectam corrumpi ſubſtãtiam, inſuper & hoc quoque innato calido, pueri , calidiores etiam dicuntur iis,qui in ætatis vigore conſiſtũt : quemadmodum hos , pueris calidiores acquiſititio calido eſſe fatemur:cuius ſubſtantiam aridam,& terream, non aquoſam,& aëreã eſſe diximus: quapropter ex eorum ſubſtantia,minùs diffluit : & propterea minori etiam alimento indigent:quoniã neceſſarium eſt alimentum,vt quod effluxit è corpore, ſuppleatur:ipſáque alimẽta ſemper oportet eſſe innati caloris multitudini proportionalia:niſi fortè aliquando ex aëris ambientis caliditate fuſio adueniens, cogat ſubtrahere,Galeno teſte commen.aphoriſm. 15.1.lib.abſolutè verò loquenti,neuter eorum , inquit idem Gal.2.de tempe.ca.2.ſimpliciter videtur altero calidior,imò in vtriſque æqualitatem caloris inuenies.[Ita igitur mihi cùm pueros,iuuenes,adoleſcentes millies conſideraſſem , præterea eundem infantem,puerum,adoleſcẽtémque factum , nihilo calidior viſus eſt,nec puer quàm ætate florens , nec ætate florens quàm puer.]hæc ille.Circũciſis namque reliquis omnibus,ſi eas,quæ ex ſola ætate proueniunt,differentias, æſtimaueris , comperies pari portione,in vtriſque elementũ igneũ : & propterea æqualiter calida corpora eſſe:ſi modò verum ſit, quod huius elementi maiori,vel minori participatione corpora magis,vel minùs calida eſſe dicãtur: relatione facta ad corpus temperatũ : quemadmodum ipſemet Galenus teſtatur libro de tempera.& aduerſus Lycum. Hãc etenim ob cauſam,calidiora hæc corpora,illa frigidiora,natura facta ſunt : quoniam hæc maiorem calidi elementi portionem,hęc minorem,adepta ſunt. Nã cùm vniuerſis nobis calidum inſit elementũ à prima ſtatim origine,quam ſortiti ex ſanguine menſtruo,& ſemine ſumus , diſtamus tamen abinuicem , quòd magis minúſve, alius alio calidior reperiatur:ſunt tamen latitudini huic quidam,tãquam termini perfixi,quos vltra, ſi temperamentum progrediatur, aut ægrotare nos, aut iam interire neceſſe eſt : vt eodem libro aduerſus Lycum decretum eſt,vt enim plus iuſto refrigerati,morbos contrahimus frigidos,ſic cùm extra ſanitatis campum excalfacti fuerimus, in febrem incidimus:ad quam iterum redire iam tẽpus eſt, cùm multò plura quàm propoſueramus,ſermonis affinitate,de gemino calido,innato inquam , & acquiſititio verba fecerimus. Quanquam non adeò ſuperflua ſunt,quin tanquam neceſſaria, magnam opem tyronibus , artis medicæ ſtudioſis afferant:cùm ad alia multa,tum ad faciliùs dignoſcendam febris naturam,quam nos eiſdem dilucidare inſtituimus.

Dilutio obiectionis.

Loco citat.

Qualis ſit febris natura,quæve eius definitio.

CAPVT. X.

SI cùm extra ſanitatis campum excalfacti fuerimus, in febrem incidimus: ex numero earum ægritudinem primarum,quæ primis , ac ſimplicibus animalis particulis accidunt , erit febris ipſa.Nam cum earundem propria elementa ex quibus fiunt ſint,calidum,frigidum,humidũ & ſiccũ,vbi probè fuerint tẽperata , peculiares,proprij, ac primi morbi, ex eorum intẽperaturis neceſſariò conſtituentur. Cùm verò hæc , octo ſint numero, quatuor ſimplices,& totidẽ compoſitæ , vnus quiſpiã morborũ , quos intemperies creat, erit vtique febris:vt liquet octauo metho.c.1. & primo de different.febr.ca.3.ídque perpetuò:cùm nuſquam febris aliqua reperiatur,quæ intemperies nõ ſit,quocirca morbus ſemper erit febris:& non quandoque ſymptoma,vt quidam prauè ſentiũt, etenim neque vnquam in aliquo trium ſymptomatum generum contineri poteſt,vt cuilibet omnia tria ſymptomatum genera examinanti,liquido patebit. Eſt itaque febris intemperies,calida inquam & ſicca:quicquid alij velint,Galeni auctoritate commento aphoriſ. 16.primi libri:primo de ratione victus,& ſexcentis aliis in locis:quoniam,vt inquit ipſe,conuerſo , ſeu mutatio eſt,(nam vtroque modo vocem τροπὴ Latini vertunt) natiuæ caliditatis ad igneã. Cùm autem ignis,tum calidus,tum ſiccus ſit, atque ob id, etiam febris,ait Galenus in eodẽ primo, de ratione victus. Verùm quemadmodum igni, propriùs calor quàm ſiccitas ineſt,licet ſicca ſit etiam ignis natura,Ariſtote. auctore, libro de ſenſu & ſenſili , eſt inſuper ignis magis calidus quàm ſiccus,auctoritate eiuſdẽ ſecundo de gene. & cor.ita quoque de febre aſſerendum erit , quòd ſcilicet,licet affectus ſit calidus & ſiccus,propriùs ei calor exiſtit , & magis eſt affectus calidus quàm ſiccus : loquor autem de febre abſolutè,quatenus febris eſt,quę,vt diximus, conuerſio eſt, ſeu mutatio natiuæ caliditatis ad igneã.Definit autẽ febrẽ Galenus per motũ,ſeu mutationem, eam eſſe conuerſionem aſſerens, nam licet proximè ad ignis naturam accedat,nondum tamen eſt ignis,vt priùs dictum eſt , quantumuis febris vehemens fuerit , ſi enim eam per terminum motus definiuiſſet,omnino vtique eſſet ignis:quod quidem in Hippocrat.& Galeni doctrina, pro falſo habetur. Sed mox inſtabit quiſpiam , aſſerens hoc falſum eſſe,ſaltem in febre hectica,in qua, vt dicemus,æqualiter partes ſolidæ , ſunt in calfacto eſſe, ita vt intemperies calida & ſicca , ac febris facta, apud omnes dicatur,qua de re febris hęc haudquaquam conuerſio dici poterit. Cui reſponſum ſit, quòd quamuis in febre hectica partes ſolidæ incaluerint,& proprerea febris ęqualis intemperies dicatur,tamen adhuc febrilis ille calor,in partibus ſolidis ſuſceptus,ad igneum vndequaque conuerſus nõ eſt,ſed in via vt conuertatur. Etenim ſi omnino

Febrium morbus partium ſimpliciũ, in intemperie.

Febris nũquam ſymptoma.

Tex. 18.

Loco citat. Tex.3.

Tex. 23.

Febris in motu eſt, non in termino motus.

Dubitatio

Reſponſio.

conuerſus

conuersus esset ad igneam qualitatem, vtique homo viuere non valeret. Non itaque incõuenit partes solidas, in febre hectica æqualiter calfactas esse, ipsam verò earum partium innatam caliditatem, adhuc conuerti ad igneam, & non omnino conuersam esse. Conuersio, inquit Galenus, non absque forti ratione, innatæ caliditatis, & nõ innati calidi, vtens quandoque vocibus ἐμφύτου θερμότητος, interim, ἐμφλύτου θερμασίας: & non ἐμφλύτου θερμοῦ. Nam ipsius innati calidi qualitas est, quæ præcipuè in febre mutatur, atque conuertitur, & non substantia eiusdem. Verificauit illud Galenus commẽto sæpe citati aphorism. 14. primi libri asserens. [Nam sanorum calor vaporosus est, atque suauis, & tactu conueniens, nihil triste, nihil asperum, nihil mordax præ se ferens: eorum verò qui febricitant, & præcipuè hecticas febres, aut eas quæ ex putredine humorũ ortũ habent, acris est, & insuauis, ac mordax, & nostrum corrodens tactum:] & ratione quoque firmatur. Nam cùm febris ipsa qualitas sit, & nulla qualitas reperiatur extra substantiam, vt liquet primo de elementis, suscipitur tanquã accidens quoddam, in calidi innati substantia, quam non aliam, sed alteratam reddere potest, tanquam differentia quædam accidentalis ipsius: quocirca cõuersio hęc natiuæ caliditatis, ad qualitatem attinet. Alterata tamen eiusdẽ calidi innati substantia quodãmodo, ac mutata, non tamẽ corrupta. Sed quæret quispiã, vtrum febris, quæ conuersio est natiuæ caliditatis ad igneã, idem sit cum acquisititio calido, quo magis eos qui ætatis vigore consistũt, abundare cõclusimus? Huic responsum volo, non alterius generis esse febrem, quàm calidi acquisititij, ex Gal. auctoritate 6. de morb. vulg. quo loco admittens geminũ calidum in animalium corporibus, posito ingenito, ac innato, dicebat. [Alterum verò acre, mordax, & igneum, in quo genere, & febris est.] Cùm igitur tale sit acquisititium calidum, relinquitur febrem in eodem genere esse: & propterea idem Galen. citato loco dicebat hoc calidum sępiùs acquisitum, interdũ non naturale, nonnũquam & à natura alienum vocari. Quò fit vt propterea quicũque hoc incaleãt calido, simul atque densata eisdẽ cutis fuerit, febre eos vexari contingat, quemadmodum illi qui altero calido vberrimè affluunt, suppressa difflatione, pleniores quidem fiunt, sed in febrem nõ incidunt, ita vt per hæc verba innuere videatur Galenus, ꝙ quãuis sub genere acquisititij, caloris, febris sit, discrepat tamen ab eo, quod iuuenes abundare vidẽtur, maioris ratione, insuper & causa. Siquidem secundũ naturam in iuuenibus acquisititij calidi causa existit: etenim ętatis ratione acquiritur, febrientibus verò, causa semper præter naturam est. Conueniunt itaque in qualitate, quam communem habent, acrem videlicet, insuauem, mordacem, atque igneam. Differunt autem cum causa, tum maioris, minorisve ratione, cum minùs acris, mordax, ac ignea in iuuenibus caliditas adsit, quàm in febrientibus, præsertim febre hectica, aut ea quæ ex putredine ortum habet. Quocirca nõ absque forti ratione Galenus citato loco asserebat, hoc acquisititium calidum, interdum non naturale, nonnũquam & à natura alienum vocari. Quanto enim magis hoc acquisititium calidum, ad ignis naturam accedit, eo non naturale, aut à natura alienum, vocabitur. Et si quispiã hæsitabit, asserens qui fieri possit, vt febris, tum qualitas, tum forma, eodẽ in subiecto permanere possint cum forma ac qualitate innati calidi? Respondebimus nos nihil referre in Aristotelis & Galeni doctrina, plures tum formas, tũ qualitates ac facultates, etiã contrarias in mixtis seruari posse, eò magis cùm vna se habeat, vt substantia, reliqua vt accidens. Non inconuenit ergo quòd in eadem substantia calidi innati, eodémque subiecto, forma adsit, ac qualitas ipsius propria, & ea quæ febris est, cùm forma, tum qualitas, tanquam accidens, nam idem Galenus tertio & quarto de simpliciũ medicamentorũ facultatibus nonnullas in mixtis inesse, tum facultates, tum qualitates per se, non diuersas duntaxat, sed contrarias, scriptum reliquit. Quemadmodum etiam pro absurdo haudquaquam habemus, geminum semper in animalium corporibus contineri calidum, quorum alterum ab altero nomine, substantia, qualitate, ac operatione, dissentire fatemur: quippe cùm aut impossibile, aut perdifficile sit aliquam inuenire substãtiam, quæ adamussim similarium sit partium, vt liquet eodem quarto de simplicium medicamentorum facultatibus. Ex quibus studiosi facilè percipere poterunt nihil referre, si Galenus dixerit febrem esse conuersionem natiuæ caliditatis ad igneam in pręcitatis locis: sexto autem de morbis vulgaribus, primo de differentiis febriũ, & aliis plerisque locis asserat eius essentiam, esse præter naturã caliditatem. Mutatur enim in febre, natiua caliditas ad igneam, quæ acquisititia sæpe, quandoque nõ naturalis, interim à natura aliena ab eodem appellatur. Qua etiam ratione, neque damnandus est Arabum princeps, qui febrem dixit, esse calorem extraneum, cùm febrilis calor, naturali comparatus, sit à natura alienus. Admittẽda insuper non minùs est. Auerrois definitio, qui voluit febrem, calorem esse compositum, ex calore naturali, & extraneo putredinali, cùm conuersio sit naturalis caliditatis ad igneam, ex Galeni auctoritate: qua in conuersione, neque omnino naturalis, neque præter naturam in vniuersum calor existit, sed ex vtrisque quodammodo compositus: in via & mutatione existens, & non in termino: & propterea vtroque participans.

Febris conuersio est qualitatis calidi innati, non substantiæ ipsius. — *Cap. 6* — *An febris sit in genere calidi acquisititij.* — *Commen. 1 tex. 29.* — *Febris differt à calido acquis. maioris, & minoris ratione, & causa.* — *6. de morbis vulgar.* — *Dubitatio* — *Respons. in mixto plures formæ, qualitatésque contrariæ reperiri possunt.* — *Cap. 14. cap. 23.* — *Loco citat.* — *Comm. 1. tex. 29. Cap. 1.* — *Cõciliatio Arabũ cũ Galeno.*

Quòd febris subiectum sit calidum innatum.

CAPVT. XI.

CVM ergo febris substantia, in eo qui præter naturam ex calore, consistat: quoniam in corde quædã præter naturam caliditas generatur, vt inquit Gal. 1. de diffe. feb. cap. 3. quibusdam visum est eiusdem febris subiectum geminum esse, vniuersale siquidem vnum, hoc est cor: particulare alterum, scilicet tres diuersæ cordis substantiæ, spiritus, humores, & partes solidæ. Nos verò aliter cũ Galeno tenemus: quanquam re ipsa parum distare videamur, nam cùm febris, cõuersio sit natiuæ caliditatis ad igneam, eius forma, essentia, seu qualitas, tanquam in subiecto, suscipitur primùm in substãtia calidi innati, quemadmodum superiùs conclusimus, hęc nanque est quæ mutatur, atque alteratur, accidentalem caliditatem, quæ febris est, suscipiẽs: & propterea dicimus cuiuslibet febris subiectum, calorem esse natiuũ, cuius cùm fons, origo, & principium fuerit cor ipsum, ex Galeni 5. de locis affectis, cap. 1. & sexto de Hippocratis, & Platonis decretis, cap. 6. & aliis plerisq; locis: propterea in corde quandam præter naturam caliditatem generari dicimus,

dicimus, cùm febris ipsa generatur: & quemadmodum ab eo in totum corpus diffunditur, ac vniuersis partibus suppeditatur innatum ipsum calidum, ita quoque hæc præter naturam caliditas, ab eodẽ in totum animal effunditur, aut omnino ad plurimas, vel nobilissimas partes. Verùm cùm in Hippocratis, & Galeni doctrina idem sit calidũ innatum, & natura, idem quoque erit asserere calidũ cordis innatum, quod naturam eiusdẽ: quinimò & proprium temperamentum, ac propriam ipsius cordis substantiam, quæ omnia apud eosdem auctores, sæpius confunduntur: id quod manifestauit Galenus non solùm commento aphorism. 15. primi libri, verùm etiam primo de vsu partium, ca. 9. sub his verbis, [Insunt autem primùm (ipsis videlicet corporibus) & maximè temperamenta, quippe quæ propriam particularem substantiam complent, corpus enim tale natura est, propterea quòd caliditate, frigiditate, humiditate, siccitate sic commixtum est, nã carni esse carnem, & neruo neruum, & aliorum vnicuique id esse, quod est ob qualitatum quatuor prædictarum, certam quandã temperaturam, mixtionémque contingit.] Quòd calidum innatum, licet ex sanguine menstruo, & semine ortũ habeat, vt cum Galeno conclusimus, quia semen ipsum ex serosa humiditate, ac spiritu qui in ea est, cõstat, vt liquet libro aduersus Lycum, cap. 7. ob id idem Galenus quinto de simplicium medicamentorum facultatibus, cap. 21. dicebat, [Verùm nihil prohibet sanguineam substantiam, simúlque aqueam, seu seminalem, vnà cum spiritu calidum inaudire innatum:] & commento citati aphoris. 15. primi libri: [Tria autem hæc erant corpora, inquit, quæ primæ nostræ naturæ substantiam compleuerũt, spiritus, sanguis, & seminalis humiditas, ex qua in primo quidem ortu, veluti in libro de semine diximus: fiunt animalis partes solidiores:] & vndecimo method. cap. 1. & 3. Naturam ex iis tribus partibus constare dicebat, ex spiritus, & earum, quæ verè dicũtur solidæ, substãtia: quas alibi ex semine genitali ortum ducere monstrauimus, & tertia ab his carnosa, quæ cuique particulæ est sua. Quocirca, si quispiam asserat calidi innati essentiam, seu substantiam ex sanguine menstruo & semine constitutam esse, aut in sanguine, seu humoribus, spiritu, & serosa humiditate, seu carnosis partibus, spirituosis, & solidis, eius substantiam contineri, idem sanè asserere videbitur, perpetuò pro hypothesi habẽs, quòd quicquid de calido innato fatentur, idem quoque de natura verificetur, & è contrà. Hinc Hipp. non immeritò philosophorum, ac medicorum princeps, hominis partes vniuersas, tres esse affirmabat sexto de morb. vulgarib. cõtinentia inquam, contenta, & fluitantia, seu impetentia, continentia appellans solidas partes, cùm complectantur, & contegant humida, contenta, humores, qui ab eisdem partibus continentur, fluitantia autem, seu impetentia, spiritus, qui vel momento, facilè partes corporis omnes vsquequaque permeent.

Calidum inna. natura, idem.

Calidi innati substantia.

In partibus carnosis, spirituosis, solidis.

Sect. 8.

Quot sint primæ, & essentiales febrium differentiæ.

CAPVT XII.

CONSTITVTA essentiæ ratione rei diuidendæ, hoc est febris definitione, tanquã principio diuisionis eiusdem, ac nostræ methodi, consonum est, vt ad inuestigandas earundẽ febrium differentias, nostra conuertatur oratio, à primis & supremis generibus, seu speciebus, seu differentiis exordiẽtes. Hinc rursus ad alias, donec ad tales peruenerimus, post quas ad vnũ numero, & indiuiduũ perueniamus: cùm neque in primis & supremis persistendum sit: neque vsq; ad aliquid perueniendum, non tamen vsque ad finem, neque vitiosis vtendum erit diuisionibus, quod quidem seruãdum in omni diuisa methodo esse, decretum reliquit Galenus primo de arte curatiua ad Glauconem. cap. 1. Cùm itaque primum, atque præcipuum differentiarum genus, ab ipsius rei diuisæ substãtia, seu essentia sumatur, & febris essentia in eo quod præter naturam est calore, consistat, vt testatur Galenus 1. de differentiis febrium, cap. 1. consequens est, vt primæ atque præcipuæ febris differentiæ, ex ipsius caloris differentiis oriãtur: cuius quidem caloris differentiæ tres existunt, Hippocrate auctore sexto de morbis vulgaribus, & Galeno eodem primo de differentiis febrium. cap. 1. Quarũ vna ex eo quod magis & minùs, altera ex materia in qua hic prẹter naturam calor accenditur, & tertia ex modo motus caloris eiusdem accipitur, quas omnes vnà cũ dignotionis modo, idem Hippocrates citato loco annotauit. Inter has licet omnino euidentes sint differentiæ, quæ in eo quòd magis, aut minùs cõsistũt, quia tamẽ non propriè rei quali nomen quãti accommodati, propterea quæ à materia sumuntur differentiæ, in qua hic calor prẹter naturam accenditur: maximè propriæ sunt ipsius febris, & ob id ipsius caliditatis differẽtias, quæ à materiarũ differentia sumuntur quæ febrilẽ caliditatem suscipiũt, vnà cum Gal. citato lib. 1. de differen. febr. ca. 1. explicandas proponimus, sunt etenim hæ non modò primæ, atque præcipuæ, sed maximè propriæ, vt inquit idẽ Galenus citato loco: reliquæ verò quæ sumuntur ex modo motus caloris citra iam dictas, dignosci nequeunt. Nam vel non mordaces, apparent primo statim in manus impositu, sed aliquo tempore post insurgunt, vel primo tactu mordaces, acrésque visæ sunt febres, demũ per longum tempus iniecta in ægrotantem manu, diminui videbuntur. Pari etiam ratione eędem differentiæ ex modo motus caloris, cùm his quæ capiuntur ex eo quòd magis vel minùs copulantur, cùm primo tactu magnæ, & demum minui interdum apparent, interim contrà: quamuis magis propriẹ sint hæ caloris differentiẹ, quàm illæ, quæ ex eo quòd magis vel minùs sumuntur. Quocirca Hipp. nõ sine miro artificio, primò differentias sumptas ex diuersa materia, in qua hic calor accenditur, patefacit demum eas, quæ ex modo motus, & tertiò eas, quæ ex eo quòd magis & minùs oriuntur, & nos quoque eas sectari proposuimus, quæ ex materia sumuntur, in qua hic prẹter naturam calor accenditur, tanquam maximè proprias febris differentias, ac præcipuas. Nam vel idẽ calor ipsius cordis corpus occupauit, aut eos, qui in eius ventriculis continentur humores, vel aëream substantiam, seu spiritum eiusdem, quibus in substantiis tribus innatum calidum contineri, paulò ante conclusimus. Quocirca cõuertatur oportet caliditas cordis innata, in qualibet febris differentia ad igneam, & cum eadem consistat in spiritibus, humoribus, ac solidis partibus, si præter naturã his calor in spiritibus suscipiatur, genus vnum febrium gignitur, seu differentia vna, quam diariam appellamus, si verò in humoribus alterum genus

Tres caloris differentiæ, ex quibus febrium diuisio.

Comm. 1. tex. 29.

Febrium differentiæ à materia in qua calor accenditur, maximè propriæ de quibus hic agitur.

Febrium differẽtiæ tres à materia.

genus febrium oritur, quod ex putredine ortũ habet, & medicorum vulgus putridas, humoraléſque febres appellat. At ſi in ſolidis cordis partibus, ſeu ipſius corpore accendatur, hecticam febrem appellare conſueuerunt. Non ab re itaque tres ſunt vniuerſales ac primæ febris differentiæ, ex eius eſſentia ortæ, calore inquam præter naturam, in diuerſis ipſius cordis materiebus, ſeu ſubiectis, accenſo: ſeu vbi caliditas natiua ipſius diuerſimodè ad igneam conuertitur, ſecundũ vnã vel alteram eius ſubſtantiam, in qua conſiſtit. Animaduerſione tamen dignum eſt, quòd hic præter naturam calor, quem febrẽ nominamus, alias ex aliis, quas nuper diximus ſubſtantiis incipit, ſpargitur autem, atque vnà cum patiente afficit duas reliquas. Cùm verò vna earum ſufficienter incaluerit, ſeu fuerit calfacta, ſecundum illam dicimus febrem oriri, licet reliquæ ſimul cum eadem caleſcant. Neque enim parum refert, inquit Galenus, ſi caleſcere, aut calefacta eſſe dicamus. Eſt etenim corpus noſtrum vndequaque confluxibile, & conſpirabile, verùm facilima eſt ab humoribus ad ſpiritum caliditatis tranſſumptio. Non æquè autem promptè vnà cum ſpiritu accenduntur humores, corpus verò ſolidum humoribus, atque aëreæ, ſeu ſpirituoſæ ſubſtantiæ, faciliùs calorem impartitur: quàm ipſum ab iiſdem ſuſcipiat, ſiquidẽ omnis tenuis ſubſtantia promptiùs alteratur quàm craſſa, vt patet præcitato libro 1. de differ. febriũ, quamuis febrilis diſpoſitio indifferenter aliàs ex aliis iam dictis ſubſtantiis ſumat initiũ. Verùm in genere primùm læſo, non ſiſtit, ſed duo reliqua genera inuadit; vt ante diximus: ac niſi antea ſoluatur, progreſſu temporis illa quoque ſimiliter afficit, ſed mox ex iis quæ diximus quibuſdã dabitur dubitandi occaſio. Nam ſi pro diuerſa materia, in qua calor præter naturam accenditur, præcipuæ, ac maximè propriæ differẽtię ſunt ipſius febris, ſequeretur quòd vnum tantùm genus, ſeu vna differentia earum eſſet morbus, reliquæ verò duæ non morbus, ſed cauſa morbi exiſterent. Etenim vbi ſpiritus, aut humores, qui in cordis ventriculis continentur, calor hic præter naturam occuparet, non per ſe primò ipſius cordis functiones oblæderetur: ſi priùs ipſa cordis propria ſubſtantia, ſeu proprium corpus non afficeretur. Qua de re media læſione ipſius corporis cordis functiones eiuſdem oblæderentur ab hiſce duabus febrium differentiis, & non per ſe primò, & ob id cauſæ morbi, & nõ morbus eſſent, neque enim ſpiritus, neque humores qui in cordis ventriculis cõſiſtunt, quampiam habent propriam functionem. His hũc in modum ſatisfacias, quòd in quacunque materia, ſeu cordis ſubſtãtia calor pręter naturam, qui febris eſt, accendatur, perpetuò morbus erit in intemperie, vt antea diximus. Dubitationi reſpondemus, quod vbi ſpiritus, aut humores cordis hic præter naturam calor occupauit, neceſſariò propria cordis ſubſtantia, eſſentia, natura, ſeu innatum calidum per ſe primò oblæditur. Etenim duæ iam dictæ ſubſtantiæ, ſpiritus inquam, & humores conſtituunt ſimul cum partibus ſolidis, ipſius cordis temperamẽtum, naturam, & calidum innatum: adeo vt abſque eis cor ipſum proprias obire functiones nequeat: & propterea cor non eſſe, neque ſuam propriam eſſentiam, naturam, temperamentum, atquę innatum calidum, neque proprias vires obtinere: requirit etenim nedum vt pars ſimilaris proprium temperamentum, ſed vt inſtrumentalis optimam compoſitionem, ex ſimilaribus partibus ipſam cõſtituentibus, vt ritè functiones ſuas exerceat, inter quas humores, & ſpiritus, qui in ventriculis continentur, teſte Gal. connumerantur: quod clara luce ſcriptum reliquit lib. de fœtuum formatione, ca. 3. quando aſſerebat: [cùm verò duo ſint cordis ventriculi, in dextrum ſanguis è iecore mediocri caliditate prẹditus, in ſiniſtrum longè calidior ex arteriis ingreditur: quos vtroſque ventriculos cùm iam habuerit cor, & vtraſque has materias, vtpote perfecta iam ipſorum ſubſtantia, pulſat, ſecúmque eadem agitatione arterias etiam mouet. Vnde tunc fœtus non amplius vt planta ſolummodo, ſed vt animal iam adminiſtratur.] Non igitur pulſat cor, neque ſuas proprias operationes exercet, ni priùs & humores, & ſpiritus in ipſius ventriculis contineantur, cùm ſine his neque proprium obtineat temperamentũ, neque optimè, ac perfectè ſit conſtitutum. & propterea cùm hæ duæ ſubſtantiæ, ſeu materiæ præter naturam à calore occupantur, per ſe primò etiam eius operationes oblæduntur, quoniã ipſum cor ſecũdum has eius partes propriam eius naturã, ac temperamentum conſtituentes (ſimul tamẽ cum partibus ſolidis) oblæſum eſſe, ac febrire dicimus. etenim innatum calidum in ipſo tanquam fonte, ac principio conſiſtens, ad igneam caliditatem conuertitur, propter ſpiritus, aut humores, in quibus febrilis calor accẽditur, & eius quoque eſſentia cõſiſtit, perinde ac ſi accẽſum eſſet in partibus ſolidis ipſius cordis: & idem quoque innatum calidum ad igneam mutaretur caliditatem, ſecundum eaſdem partes. Conſtat itaque ex his quæ diximus, ſingulas iam dictas febrium differẽtias, morbos eſſe perpetuò in intemperie, & non quaſdam eſſe morbi cauſas, vt quibuſdam iunioribus parũ rectè hæc intelligentibus viſum eſt. De iis igitur primis febrium differentiis, non ab re pertractare intẽdimus, cùm modum generationis, tũ etiam dignotionis earum: quibus ritè definitis, & curandi earundem quoque via, ſeu methodus clarior fiet. Nam neque in aliis quibuſdam curandi febres methodus conſiſtit, hoc eſt vniuerſalis quædam via, quam in dignotione ipſarum, ac modi generationis earundem cognitione, quibus habitis à natura rei exordiẽtes, neceſſariiſque indicationibus vtentes, quomodo iam dicta prima febrium genera methodo curari valeant, facilè percipiemus. Nanque in his curãdis præſertim methodus conſiſtit: cùm neque alias curare docuerit Galenus in ſuo libro de meth. meden. licet quãdoque ſermonis affinitate, quarundam particularium meminerit. Deinceps ſub eadẽ via, ſeu methodo procedentes ipſis ſubdiuiſis, ad magis particulares febrium differentias deueniemus, vſque ad eas, quæ amplius ſecari non valent. Non derelinquentes etiam, & eas fortè, quæ accidentales ſunt, tum proprias, tum etiam communes: ac vtiles, ab inutilibus ſecernentes, imitantes Hippo. qui ſexto de morbis vulgaribus, hoc ordine eas definiuit, ac enumerauit eas febrium differentias, quæ à medicis dignoſcuntur, non ex iis quæ laborantes referunt, ſed ex iis, quæ ex ipſo tactu viſúque euidenter percipiunt, vt inquit Galenus in commento.

Diaria. Humoralis. Hectica.

Calor vna ſubſtantia primùm læſa reliquas duas inuadit.

Obiectio.

Reſponſio. ad obiectionem.

Comm. 1. tex. 29.

Quòd nulla febris generari poſſit, quin cor afficiatur.

CAP. XIII.

SI in corde quædam præter naturam caliditas generatur, cùm febris fit, neque fieri poteſt, quin cor ipſum afficiatur in quouis fe-

uis febrium genere: quoniam citra eius affectionẽ nec hectica, nec reliquarum vlla febrium cõsistere potest, Galeno teste, decimo meth. med. iure quispiam quæreret, num perpetuò, per se primò cor ipsum in his quæ fiunt febribus, quæcunque fuerint, afficiatur: Cui respondendũ, verũ esse, nedũ in Hippocratis, & Galen. doctrina, sed apud cunctos artis medicæ auctores, opus esse cor ipsum calida affici intẽperie, vt febris generetur, qua spiritus, aut humores, seu partes solidę eiusdem ponantur in calfacto esse, licet reliquæ semper propter viciniã in calescant. Verùm sempiternę veritatis haudquaquam est, quòd dictæ cordis materiæ seu substantiæ, primò afficiantur, patet hoc inductiuè in omnii febriũ genere, in hectica quidem apud Galenum, eodem decimo metho. quàm incipere quandoque ex nonnullis corporis partibus, in iocinore, ventriculo, & aliis plerisque. Interim verò primùm quod afficitur esse ipsum cor, affirmauit. De diaria item verificauit Galenus, tum primo de differ. febr. capit. 3. tum etiam primo de arte cura. ad Glauc. cap. 4. & octauo metho. med. docens quandoque in ea primò spiritus, qui in ventriculis cordis continentur, accẽdi, vt si ex ira fiat, interdum ex quibusdam aliis partibus oriri, vt si ex æstu, frigore, cruditate, inguinum inflammatione, & aliis huiusmodi. Quid dicam de eo febriũ genere, quod ex putredine ortum habet? simili etiam ratione generari potest, & putrescentibus primò iis, qui in dextro cordis ventriculo continentur humoribus, & interim aliis, qui aut in omnibus vasis, aut in quibusdam putrescũt, aut etiam extra vasa. liquet hoc apud eundem Galenum, primo de different. feb. 11. method. tertio de præsag. ex puls. ca. 7. Citra igitur ipsius cordis calidam intemperiem, ita quòd natiua eius caliditas ad igneã conuertatur, secũdum spiritus, aut humores, qui in vẽtriculis continentũr, aut secundum partes solidas, quæ naturam, & innatũ calidum ipsius cordis constituunt, nulla vnquam febris gigni poterit: quamuis vniuersum corpus supercalfactum fuerit. nã & calor præter naturam: hoc ipsum, nondum tamen febris existit, nisi cor vna calfactum sit: licet quandoque primò, & per se, seu per essentiam, interim verò secundariò, & per consensum, eædem materię seu substantiæ afficiantur.

cap. 10. | *Febris non est, nisi cor præter naturam incalescat, sed nõ semper primò afficitur.* | *cap. 8.* | *8. met. c. 1. & per totum.* | *1. de diffe. feb. c. 6. & 7. 11. met. per totum*

Quot quibúsve modis febres omnes generari contingat. Caput XIIII.

Q VOD verò à nonnullis causis, cùm internis, tũ externis, febres generari possint, omnes (vt ita dixerim) nedũ medici, sed homines norunt. Verùm quis ab eisdẽ causis nostris corporibus adueniat affectus, in quo febricitauimus, hoc sanè multos latet: & à plerisque etiam, qui se medicos profitentur, ignoratur, vt inquit Galen[9], & eodem primo de different. feb. cap. 2. quocirca tanquã magnopere necessarium, duxi simul cum eodem Galeno vestigare, quã dispositionem in corpore faciant singulæ causæ, quæ febrem accendũt, hoc nãque dilucidato, facilè patebit per quẽ affectum, in quampiam febrem incidimus à quacũque causa ortum habuerit, etenim nisi quis ad vnguem memoria teneat, inquit Galenus, octauo method. cap. 1. & quæ causæ febres generãt, & in quo cuiusque corporis affectu, is nũquã methodo febri prospiciet. At quemadmodum non vnum videmus modum generationis, aut augmentationis caliditatis in aliis corporibus omnibus, neque etiam ipsius ignis, sed vel propter motum, vel propter putrefactionem, vel propter adhæsum alterius caloris, aut propter detentũ calidi effluxus, aut propter admixtionem calidæ substantiæ, eadem caliditas & generatur, & augetur, similiter quoque in nostris corporibus, non vnus erit, neque generationis, neque augmentationis ipsius caliditatis, atque ipsius febris: quinimò necesse est omnino modos generationis omniũ febriũ, ad eos, quos proximè diximus, reduci, ex Galeni auctoritate, lib. de caus. morbor. cap. 2. & primo de different. febr. ca. 3. à quacunque causa ortum habuerint. Propter motum quidem, est vnus modus generationis febris: nam cùm quispiam immoderata exercitatione vsus fuerit, in lassitudinem incidit, caliditatem immodicam in musculis atque articulis habẽs: etenim hi sunt qui primò motum excipiunt. Verùm si non vltra progrediatur calor, atque eum solui cõtigerit, antequam totum animalis corpus inuaserit, nil vltra lassitudinem cõsequitur. At si in totum extenditur corpus, & hinc continuatim calor ad cor ascenderit, necessario in febrem homo incidet. Ita quoque euenit in ira, quæ veluti quidam feruor est, ac vehemens motus caloris, ac potentiæ irascibilis in ipso corde existentis, quia ob immoderatum motum eiusdem caloris, nõnunquam per totum diffunditur corpus, simúlque cum hoc feruore, aliquãdo spiritus, interim verò & sanguinis substantia calfit. Atque ita febrem accendit immodicam propter immodicum motũ, ac feruorem ipsius innati calidi cordis, in sanguinis seu spiritus substantia existentis: quamuis & ea quoq; natiua humiditas, quę in partibus solidis ipsius cordis consistit, adeò feruere ex immodica ira poterit, vt etiam ex ea febris hectica generetur, Gale. teste, primo de differ. febr. cap. 8. & tertio de præsag. ex puls. cap. 7. quæ verò febris ex tristitia fit, ex solo motu, nõ autẽ ex feruore generatur. Ex adhęsu insuper rei calidæ, siue sol, siue ignis, siue medicamentum calidum contingat extrinsecus, aut proximum fiat, aut adhæreat, calor præter naturam in nostris corporibus generatur, nõdũ tamẽ febris existit, nisi cor vnà calefactũ fuerit. Nec est quispiã qui ambigat, quin calidorum corporũ vicinia, inquit Galenus citato libr. de caus. morb. cap. alia concalescant, si modò ad memoriã reuocet & balneas, & solem æstiuũ, & omnem flammam. Propter detentũ quoq; calidi effluxus, ex cutis densitate, qualis maximè frigefactis, atque adstrictis corporibus, solet accidere, alius & tertius modus generationis febris contingit, mordaci effluxu in corpore aceruato, atq; detẽto, semper enim animaliũ corpora difflãtur: idque duplici modo, effusis ad exteriora vaporosis atque fuliginosis superfluitatibus, ac rursus attracta refrigerãte, ac ventilante natiuum calorem aërea substãtia. Quapropter si quis vehementer riguerit, aut in aqua natauerit, quæ aut alumẽ, aut aliquã talẽ naturã acceperit, huic adstringi cutim, atque densari contingit, vt quæ difflari consueuerant, intus cohibeãtur. Vbi verò fuliginosa fuerint, acria, seu mordacia, quę intus colliguntur, febris inde generatur: etiam non attracto eo qui refrigerandi vim habet, acre, neque effusis ad exteriora eisdem fuliginosis excrementis, calor augetur, quo cordi cõmunicato, fit febris, ob mixtionẽ calidæ substãtiæ. Rursus & quarto generatur, & augetur præter modũ caliditas, & proinde

Quinque modi generationis febrium. | *1. Ex motu.* | *Ex motu, qui in ira, & tristitia fit, febr.* | *2. Ex adhæsu calidi* | *3. Ex retetione calidi effluxus*

etiam febris ex esculentorum assumptione, acris, & calidæ qualitatis, veluti alliorum, porrorum, cæparum, & aliorum huiusmodi. Nam quemadmodum aridi calami vehementiùs flammam attollunt, ita & hęc esculēta calida, & acria calorem nostrum adaugent, ac immoderatum adeò efficiunt, vt cordis calori communicato, febrem generent. Calidæ insuper potiones immodicæ veluti vini veteris, & acris, cùm corpus imbecille offenderint, & medicamenta acria, siue remedia morborum fuerint, siue venena, causam attulerūt, vt etiam homines febricitarent quandoque. Nam non semper ob harum causarum quamlibet febricitant, vt inquit Galenus eodem lib. de causis morborum, tum quia iis causæ efficientis quantitas par nō existit, tum quia dispositio, quæ est eiusdem affectus magnam in eo quòd plus, vel minùs varietatem admittit. Adde quòd & animantium corpora plurimum alterum ab altero differunt in hoc, vt aut facilè, aut ægrè à naturali recedant habitu. Quintus modus generationis caloris præter naturam, & febris in nostris corporibus, est ob putredinem. Nam quemadmodum in externis corporibus, ex putredine pręsertim seminum, & stercoris, tum generari, tum augeri caliditatem inspicimus, pari ratione quæ putrescunt in animantis corpore, caloré quendam immodicum in his partibus in quibus putrescunt efficere possunt, & demum vniuersum corpus concalefacientia, simúlq; & cor ipsum, febrem excitant. Consueuerunt humores multi aut crassi & lenti, ex multis, aut glutinosis & crassis cibis orti, hoc modo febres generare, cùm ex eis, & obstructiones fiant, & corpus malè difflетur, quibus de causis necessariò, vt in sequentibus patebit, putrescere oportet, & febres propterea accendant. Hisce denique quinque modis, & nō pluribus neq; paucioribus, vniuersæ causæ tam externæ, quā internæ febres generare possunt. Quod si quispiam quæreret, febres quæ ad inflammationes consequuntur, quo illorum quinque modorum generentur? Cum Galeno primo de differ. febr. ca. 3. dicimus, quòd partes quæ inflammatione afficiuntur, ratione putredinis febres accendunt, intrusus enim in ipsis influens humor, cùm non bene difflеtur, putrescit: & illud decimo method. confirmauit his verbis. [Monstratum verò nobis est in iis, quæ de febribus scripsimus, phlegmonas, seu inflammationes quoque propter putredinem humorum, qui in ipsis habentur, febres subsequi.] Sed mox instabis, non daretur itaque diaria febris ex aliqua inflammatione orta, si perpetuò propter putredinem humorum ad inflammationem febres consequuntur: etenim cunctæ essent ex putredine ortæ: quod quidem Hippocr. sententiæ aduersatur, aphoris. 55. quarti libri, cùm diceбat ex inguinum tumoribus febres omnes malæ, præter diarias: sibíque met Galenus pugnaret, qui eodem primo de different. febr. cap. 7. eandem Hippocratis sententiam cōfirmauit, inquiens, [Sunt tamen quędam febres in inguinum tumoribus ex genere ephemerarum: qui tumores sunt à genere inflammationum.] At dicimus nos, perpetuò febres subsequi inflammationes propter putredinem humorum, qui in ipsis habētur, attamē non semper eandem febrem dicimus esse ex genere earum, quæ ex putredine ortum habent. Nam non alia ratione, nec alia modo quàm ratione putredinis febrem accendunt inflammationes ipsę. Verùm nō sēper puttedo hæc peruenit ad cor, sed interim

4. Ex admixtione calidæ substantiæ.

5. Ex putredine.

Quæstio.

Respon. ad quæstionē.

Obiectio.

Respon. ad obiectionē.

Cur cùm febris perpetuò consequatur inflammatio

in loco inflammationis circūscribitur, ita vt fumus, vapor, seu fuligo putrida, ex putrescentibus humoribus, ad cordis ventriculos nō perueniat, sed idem permaneat in loco inflammationis circunscriptus, sola alteratione per continuum facta, vsque ad cor perueniente calore, omnibus simul humoribus putrescentibus, siue per vnum, siue per duos dies continuos, quo tempore diaria febris ex inflammatione generatur, quemadmodum sæpe euenit in inguinum inflammationibus, vbi potissimùm ex manifesta causa ortum habuerint: quę febris diaria nō alio modo generabitur, quàm ea, quam propter viciniam generari diximus, seu adhæsu, vt ex solis ardore. Nam communicationis ratione febris accenditur, cùm semper calefactæ parti proxima pars simul incalescat, donec ad cor communicatio pertingat, & febris generetur. Quocirca quamuis initium generationis huius febris sit ratione putredinis, quia tamen eadem ad cor nō peruenit, sed iam dicto modo generatur, quemadmodum diarię quędam, propterea ex diariarum genere, & non earum quæ ex putredine ortum habent, febrem hanc esse fatemur. Verùm vbi nedum in inflammata parte humores putrescant, sed ex eisdem putridus vapor, putridáque fuligo vsq; ad cor attingat, ita vt ex putrescentibus illis humoribus ad cordis ventriculos quidam veluti fumus putridus tendat (quod fieri solet cùm putrescēs humor è viscere aliquo, quo vasis ipsis potissimùm magnis ad inflammatam partem confluat) febrem hanc ex inflammatione ortam, ex earum genere esse asserimus, quæ ex putredine ortū habent, neque enim hoc febrium genus alio modo, quàm iam dicto generari potest: vt clarū est in Galeni doctrina, & præsertim citato li. primo de different. febr. ca. 3. cum omnino necessarium sit, vel putridam fuliginem ad cor attingere, ac humores, qui in dextro continentur ventriculo affici, ac poni in calfacto esse, vel eosdem humores primò putrescere, vt videre licet in nonnullis pestilentibus febribus, adhoc vt febres ex putredine generētur, de quibus febribus verba faciebat Galen. eodem decimo meth. ca. 6. cùm dicebat, [Quocirca si quando dicā febribus, quæ ex putredine accenduntur, tale quippiam conducere, vel non conducere, etiam eas quę à phlegmone excitantur in cōmuni putredinis genere comprehensas intelliges.] Hinc liquet interdum diarias, interim verò, quæ ex putredine ortum habent febres ex ipsis inflammationibus generari posse, ex Hippocratis testimonio, aphoris. 55. quarti libri, & Galenus primo de differenr. febr. potissimùm ex inguinum inflammationibus pro diuersa ratione, qua ex eisdem præter naturam calor ad cor peruenit, & febrem accendit. Sed dices, si ex inflammationibus cōtingit interdum oriri febres diarias, sequitur non esse præcipuum earum indiciū, ac inseparabile, quòd ab aliqua causa recenti & manifesta, quę ante pręcessit, incipiāt, quā omnes iuniores medici, vsitato vocabulo, procatarcticā appellant, quemadmodum idem Galenus scriptum reliquit, citato primo libro de different. febr. & eodem libro post pauca his verbis confirmauit, inquiens, [quoniam Ephemerę omnes à procatarcticis, siue præincipientibus causis originē habent,]quā dubitationem bifariam delere poteris: primò verum esse inquiēs, quòd semper diariæ febres ab aliqua incipiant procatarctica causa recenti, ac manifesta, ita quòd sine iis causis generari nō possūt diarię febres.

nes ratione putredinis non tamen illa febris semper sit ex genere febriū ex putredine ortarum.

Loco citat.

Obiectio.

Loco præcitato.

Respon. ad obiectionē.

Verùm

Diaria febris seper à procatarctica causa oritur, sed non semper immediatè.

Verùm non immediatè, perpetuò ab eiſdem febres accenduntur, ſed mediatè quandoque. Nam ſatis eſt quòd ab eadem cauſa procatarctica, recenti tamen & manifeſta initium ſumat. Fiet autem interdum ab ea nõ immediatè, ſed aliis quibuſdam præter naturam affectibus mediis: qua ratione dicamus ad bubones, ſeu inguinum inflammationes, tunc ſequi diarias febres, cùm bubo ipſe ex aliqua euidenti cauſa fuerit ortus, Galeni teſtimonio, nono meth. & primo de arte curatiua ad Glauconem, cap. 3. loquens enim de diariis febribus habet hæc verba, [Et quæ ex inguinum inflammationibus febres ortum habẽt, ex hoc genere ſunt, præterquàm ſi abſque vlcere fiant manifeſto, tunc enim ſuſpicionem afferunt, & nullo modo miteſcunt.] ſimiliter quoque dicẽdum erit de cæteris inflammationib⁹, ſi ab aliqua manifeſta cauſa ortum habuerint. Cùm verò cauſa hæc euidens non præceſſerit, febres conſequi ex putredine ortas, ſimiliter quoque dicendum erit, ſi ad ſtipationem, ſeu adſtrictionem ſeu puſillam obſtructionem, aut cruditatem febris diaria conſequatur. Nam ſemper recens quædam, ac manifeſta externa cauſa præceſſit, vt balneum aquæ frigidæ, aut aluminoſæ, ſeu quippiã aliud infrigidans, aut poros cutis adſtringens, aut ingeſtio plurimorum ciborum, ſeu eorum, qui facilè concoqui non poſſunt, ſi ad cruditatem febris diaria conſequatur. Aut dicas, quòd cùm multæ appareant eſſe particulares febrium diariarum differentiæ, vna, quando iam prorſus abiit effectrix ipſarum cauſa, veluti vſtio, altera quãdo hæc etiam adeſt, ſicut ſtipatio, vt inquit Galen. decimo method. cap. 2. quòd ille, quarum prorſus abiit effectrix cauſa, cùm exquiſitæ & propriæ magis diariæ febres ſint, & dicãtur, ſemper à procatarcticis, ſiue præincipientibus cauſis originem habẽt. Quarum verò adhuc etiam effectrix cauſa adeſt, non perpetuò cauſa procatarctica exiſtit, ſed poterit eſſe interna. Ad Galeni auctoritatem, primo de differentiis febr. dicas veritatem habere in veris ac maximè propriis dictis diariis, quæ effectricem cauſam adhuc non habent. Hę etenim à cauſa procatarctica omnes ortum ducũt, ita vt quæ ex meatuum dẽſitate, puſilla obſtructione, inguinum inflammatione, cruditate, ac cæteris huiuſmodi cauſis, fiunt febres diariæ, non propriè & exquiſitè tales ſint, ac appellari debent. Sed iam tempus eſt ad propoſitarum febrium cognitionem deuenire, priùs tamen eiuſdem febris diarię, de qua modò erat ſermo, indicia explicabimus: quoniam inter alias hę febres ſunt ſimpliciſſimæ, vt liquet ex Galeno, primo de arte curatiua ad Glauconem, c. 2. deinceps earum, quæ ex putredine ortum habent, & tandem earum, quas hecticas vocant.

Quid febris diaria, & quomodo dignoſcatur.
CAPVT XV.

Diaria cur dicatur.

INditum eſt huic febrium generi diariæ nomen, à Græcis ἐφήμερος πυρετὸς appellatur, non ſiquidem de ſubſtantia ipſa, ſed conuenienti nomine deſtituti, inquit Galenus, 9. metho. clarioris ſimul breuioríſque doctrinæ gratia, ab eo quod ſæpiùs eis accidit, nomen indidimus. etenim vi plurimum neceſſe eſt eas vltra vnum diem non porrigi, appello autem xxiiij. horarum ſpatium, diẽ, adeò vt nox quoq; vnà comprehendatur. Quidam à ſimilitudine cuiuſdam animalis ephemeri nũcupati hanc febrem nomen ſumpſiſſe aſſerunt, cuius meminit Ariſtoteles libro quinto de natura animalium, ca. 19. Eſt enim animal volucre, ac quadrupes, à quibuſdam veluti folliculis erumpens, quod genus animalis, in poſt meridianum vſque diei tẽpus viuit, & volat, mox deſcendẽte ſole marceſcit & languet, deinde occidente, moritur, vitam non vltra diem vnum agens. Vnde ἐφήμερον, id eſt, diarium appellatum eſt. Sunt autem hę febres tantummodò ſpiritus affectiones abſq; prauis ac malignis illis ſymptomatibus, de quibus docuit Hippocrates in prognoſticis, vt liquet ſecundo de criſib. cap. 13. & propterea ſimpliciſſimæ ab eodem Galeno nuncupatæ. Huius generis febrium indicia veſtigare intẽdimus. Neque enim difficilè erit per eadem ſigna confeſtim in prima die exactè diariam febrem dignoſcere, ac à cæteris duobus generibus ſecernere, quemadmodum Galenus his verbis octauo metho. cap. 3. oſtendit. [Ego verò, inquit, nec in omnibus ægrotãtibus fateor exactè me ſcire in primo die affectum, nec vllã diariam me febrem fugere, at verò vt nihil in victus ratione primis ſaltẽ diebus pecces, hoc ſatis eſt, ſi diſcernere diariam à reliquis queas.] & primo de diff. feb. ca. 7. per hæc verba idẽ confirmauit. [eas autem, quæ in putredine humorũ febres accendũtur, alias à diariis oportet exiſtimari neque earum diſcretio difficilis eſt: quanquam nõnullis videatur eſſe impoſſibilis:] nec obſtat ſi primo de arte curat. ad Glauc. cap. 2. loquens de diariis febribus, dixerit: [ſed cura quidem harum febrium in promptu eſt, at earum cognitio, maiorem exigit diligentiam, de qua nemo ante nos, quantum oportuerit ſcriptum reliquit.] Nã octauo de meth. med. cap. 3. & primo de differ. febr. cap. 7. haudquaquam difficile eſſe in prima die hoc febriũ genus dignoſcere, ac aliquis ſecernere tradidit: primo verò de arte curatiua ad Glauconem, nõ genus hoc febriũ, ſed eiuſdem generis particulares differentias, à diuerſis cauſis ortas, maiorem requirere diligentiam faſſus eſt, licet earundem curatio in promptu ſit.

Explicatur locus Gal.

Loco præcitato.

Signa diariæ febris.

Cùm igitur ad ægrum accedes, primùm à maximis quæ circa ipſum ſunt indiciis, cõſideratio exordiẽda: deinde ab aliis, adeò vt nec minimum aliquod omittas, nam vt magis aut minùs ei quę fit ex maximis indicationi credamus, ex aliorum fit adiũctione: maxima quidem in omnibus febricitantibus ſigna, in pulſibus, atque vrinis cõſiſtunt, vt liquet eodem primo de arte curat. ad Glauconem, cap. 2. idque non ab re. nam citra cordis affectum (vt ſæpiùs dictum eſt) febres generari nequeunt, cuius propria functio, ac peculiaris, pulſus eſt. Quocirca ſigna ſũpta ab eo, tanquam à peculiari cordis actione, non immeritò maxima erunt. Similiter & quæ ab vrinis ſigna capiuntur pro dignoſcendis febribus, non minùs maxima appellantur, cùm excrementum ſit in venis atque arteriis aceruatim, & febres omnes venoſi generis affectiones ſint, comprehendentes in hoc genere etiam arterias, vt inquit Galenus primo de criſibus. Quapropter dicebat, in febribus omnibus, ad vrinas præcipuè attendere oportet. Vnum itaque maximum appellatur ſignũ, tãquam à propria cordis functione ſumptum, reliquum verò tanquam à proprio excremento venoſi generis, cuius febres omnes affectiones ſunt. Hic verò addere oportet, vt fatetur Galenus, & quæcunque alia circa faciem Hippocrates ſcripſit, accubitum quoque & reſpirationem. Item ea quæ per ſuperiora,

Ex pulſib.

Vrinis.

Accubitu, reſpiratione, &c.

ra,vel inferiora excernuntur : & si quid aliud accidere circa aliquam corporis partem, aut operationem consistere videas.Neque ex his aliquod negligenter prętereas,& cum veluti chorus quidam,omnia concinnè loquuntur,tunc etiam fidere oportet. Hæc quidem omnibus febribus communia sunt, itaq; in his simplicissimis,de quibus pręsens est sermo,nil horum relinquere oportet.Atqui dices, cur inter maxima signa febricitantiũ,non connumerauerit id quod sumitur ex caloris qualitate , cùm & magis essentiale signum fuerit ipsius febris, eodem simul cum Hippocrate auctore , sexto de morbis vulgari.& ipsemet nono,& decimo de meth.med. cap.4.testatur,nedum ex pulsu & vrina, verũetiam ex caloris qualitate euidenter percepisse febrem absque putredine,atque secreuisse ab ea,quę ex putredine ortum habet ? Nos verò asserimus simul cum Hippocrate , & Galeno magis essentiale signũ ipsius febris esse id , quod à calore , aut eius qualitate percipitur,quàm reliqua duo,quæ ex pulsu , & vrina capiuntur. Verùm vel propterea à Galeno derelictum , primo de arte curat. ad Glauconem, ca.2. tanquam omnibus manifestũ, vel ob id quod non perpetuò , quemadmodum ex vrina & pulsu, vnum ab altero febrium genere,per idem signũ ex caloris qualitate sumptum,secerni queat:cum non semper per vniuersum corpus talis caliditas effundatur,ita vt tactu sentiatur, vt patet sexto de morbis vulgarib.haud ægrè etenim eandẽ caloris qualitatem perturbari contingit : in febribus siquidem ex putredine ortis,vt in malignis lipyriis dictis , ac pestilentibus quibusdam , & in ipsis item diariis: quanquam ad reliquas si comparentur, calor mitis appareat,inter easdem tamẽ sunt,quæ acriorem,ac mordacem magis quàm reliquæ , calorem tangentibus inferunt,vt si ex solis ardore,tristitia, immodico labore,vigiliis, & reliquis huiusmodi ortũ habeant:quocirca non ab re Galenus eodem decimo de meth.mede.dicebat. [Nam & ex pulsu & vrina, & ipsa nonnunquã quæ in calore est qualitate,euidenter id discernimus quod semper ex pulsu & vrina:]non semper autem, sed nonnunquam ex caloris qualitate,febriũ genus percipiebat , si cũ putredine,aut absq; ea fuisset ortum. Nec etiam indiciũ hoc à qualitate sumptum libro 1. de different. febr. cap.7.tanquam proprium,essentiale,atque inseparabile prætermisit , cùm docuit diariarum febrium signa , id autem est caliditatis suauitas:licet interdũ perturbari possit , adeò vt à medico non percipiatur , Hippocratem sectatus,qui eodẽ secto de morbis vulgaribus,mites appellabat has febres,cùm diceba t,[Febres quidem, aliæ mordaces sunt manui, aliæ mites:]hoc est minùs insuaues , seu mordaces. Est itaq; caliditatis suauitas proprium , atque inseparabile huiusmodi febrium indicium , qui etiam calor vaporosus existit,inseparabile quoque,ęqualis atque incompressus ascẽsus in caliditate ac pulsibus simul,non tamen proprium,cum & aliis quibusdam febribus adsit:consistente etiam febre,mediocritas adest maximè eiusdem caliditatis. Hæc nanque mediocritas,in incremẽto & vigore iis potissimùm febribus inest,ac magis, licet quandoque aliis quibusdam adsit. Pulsus verò exquisitè seruat eam quæ secundum naturam æqualitatem , atque mollitiem,& ordinem, vt liquet secundo de crisib. cap.13.mutant autem omnes diariæ,quantum in ipsis est,in magnitudinẽ,celeritatem,ac crebritatem,

Obiectio. — *Commẽ.1. tex.29.* — *Dilutio obiectionis.* — *Commẽ.1. tex.29.* — *Ex caliditatis suauitate.* — *Commẽ.1. tex.29.* — *Pulsus qualis in diariis.*

pulsus:vt tertio de præsagitione ex puls.cap.7. scriptum est.Nam si concurrat alius affectus, mixtam, vt ipse Galenus inquit, oportebit esse mutationem ex illa,& hac,quæ comitatur,febri.Ipsius verò diariæ, quatenus diaria est , pulsus ad magnitudinem, celeritatem, ac crebritatem mutatur. Verùm frequentia à proportione deficit secundum exteriorem quietem.hæc etenim minùs est frequens,quàm ea quæ quietis est internæ. est nãque in Galeni doctrina exterior quies,quæ contractionem pręcedit, consequitur autem pulsus distẽtionem, interna verò quies , à Galeno appellatur , quæ distentionem præcedit, contractionémque consequitur:mutatur autem quælibet earum ad mutationem ipsius motus pulsus,quem præcedit , & propterea quæ systolen seu contractionem pulsus antecedit , exterior quies appellata , eodem modo , quemadmodum & systole mutabitur, interior verò modo quo diastole,seu distentio,cùm ipsam præcedat : qua ratione Galenus dicebat primo de differentiis febr. cap. 7. quod magis inseparabile, & proprium signum diariarum erat, quòd nullo modo ad celeritatẽ ea pars pulsus,quæ systole dicitur,tendit,& si aliquãdo hoc cõtingat,minimum,ac vix perceptibile existit , parúmque à naturali tenore mutatum , quo fit, vt necessariò quoque frequentia secundum exteriorem quietem,à proportione deficiat eius quę secundum interiorem,& totum,propterea quòd febres diariæ humorum putredine vacant:in quibus verò putredo adest,& contractionis celeritas augetur,& exterioris quietis frequentia,seu crebritas , eò quòd citius arteria considere incipiat,quò per systolen,seu contradictionem,fuliginosa excrementa expurget, vt paulò post dicemus:quę quidem in febribus diariis,aut exigua sunt,aut omnino non fiũt.Accessione verò cessante,arteriarum motus in hoc febrium genere,in totum assimilatur illi,qui in sanis deprehenditur:cùm in nulla alia febre ad naturalem habitum reuertatur pulsus,neque si multum temporis inter primæ accessionis finem , & secundæ principium intercidat,quemadmodũ in tertianis,&quartanis : in his enim febris remanet signum:in ephemeris autem in totum aboletur eadem accessione cessante,Galeno auctore,primo de arte curatiua ad Glauconem, cap.2.ita vt neque putredinis , neque etiã ea vnius motus inæqualitas,hoc est in vno pulsu arteriæ , quæ omnibus communis est, percipiatur,vt liquet eodẽ primo de arte curatiua ad Glauconem.In omnibus itaque diariis quatenus diariæ sunt , pulsus tales fiunt. Quòd si Galenus secundo de crisib.cap.13.dixerit ad paruitatem quandoque, & nonnunquam ad magnitudinem pulsus mutari, pro causarum diuersitate, ex quibus ortum ducunt illud asseruit,& non quod tales diuersæ pulsus mutationes in diariis fiant,quatenus diariæ sunt, nam sub hac ratione,diariæ omnes,quantum in ipsis est alio non concurrente affectu in magnitudinem,celeritatem,& crebritatem pulsus mutãt,vt citato libro 3. de præsagitione ex puls. cap. 7.à Galeno decretũ est.Cùm sudore itẽ aut rore,aut omnino cum aliquo optimo vapore fit harũ declinatio , ac integra febris cessatio sequitur, & si capitis aut alterius partis dolor simul inuaserit,neque hic amplius persistet. Inter maxima quoque signa connumerantur ea,quę in vrinis consistunt.Quocirca inseparabile , ac proprium diariarum febriũ indiciũ est coctio in vrina,statim in prima die, Galeno auctore,

Vrina qualis in diarijs.

primo

primo de diff.feb.cap.7.quoniam nonnullę quidem suspensiones, nonnullæ verò subsidétias bonas habent, quædam autem nebulas, omnes tamen bene coloratæ sunt, vt secundo de crisib.ca.13. scriptum est: ac in inclinatione multò meliores, quàm circa febris principia videbútur. Et, vt summatim dicam, vrinæ omnino similes, iis quæ secundum naturam se habent, aut non multum à naturali statu recesserunt, vt liquet citato libro primo de arte curatiua ad Glauconem, idque non ab re, cùm neque humores, qui in vasis continentur, neque pars solidæ in hoc febrium genere, sed spiritus duntaxat accendantur: ob id neque in colore, aut substantia, neque in contentis, videbitur multum à naturali statu vrina reddere. Vnum verò præcipuum, ac inseparabile talium febrium indicium existit, quòd ab aliqua incipiat causa procatarctica, recenti, ac manifesta: quamuis earum proprium non sit, vt patet eodem primo de differ.febr.cap. 7. Nam & aliarum febriũ quędã ex causa manifesta fiunt, quæ ante pręcessit, vt inquit idẽ Galenus, quod de hecticis febrib⁹ patefecit, cùm in sæpè allegato libro primo de differentiis febr. tum tertio de præsagitione ex puls. cap. 7. De iis verò, quæ ex putredine ortũ habent, in dubium venit, num ex tali quapiam causa, quæ ante præcessit, generari possint? Huic videtur Galenus citato loco satisfacere iis verbis, cùm inquit: [Illud verò nonnũquam vsu venit, quòd aliqua ex præincipientibus causis sui ratione, febrẽ accendat ephemeram, subsequitur autem altera ex putredine humorum, quando quod afficit corpus, ad id habile fuerit, hoc est quando impurum extiterit, ac superflua materia redundans, hæc enim cùm in ephemeris immoderatum calorem contraxerit, atque hinc putrescẽdi principium acceperit, alteram speciem febrium succendit, priore desinente.] Quòd verò à præincipientibus causis, seu procatarcticis, non immediatè, sed mediatè, febris aliqua ex putredine humorum accendatur, in his verbis non patefecit Galenus, [cùm primùm diariam efficiant: sequitur deinceps altera ex humorum putredine in iis corporibus, quæ impura sunt, ac excremẽtis abundant.] Posset item cum eodem Galeno teneri, quòd ex eisdem causis procatarcticis, febres ex putredine non immediatè etiam, sed mediatè gigni queũt. Verùm alia ratione quàm mediis febribus diariis, vtpote internis, & antecedentibus causis mediis, in eisdem etiam corporibus impuris, quæ nimiũ crassis & glutinosis cibis fuerint vsa, longo potissimùm tempore, ex quibus deinceps, succi crassi & lẽti geniti, atque adaucti, febres, media obstructione & putredine generant. Nam ob putredinem, cibi quicunque glutinosi & crassi sunt, febrium sunt causæ, inquit Galenus, eodem primo de different. feb. cùm facilè sit eum humorem, qui ab ipsis generatur, obstrui, atque intendi. Quapropter non solùm hecticæ febres, sed earum quædam, quæ ex putredine ortum ducunt, ex causa manifesta, quę ante præcessit fieri possunt. Quocirca cùm dixit Galenus, nam & aliarum quędã ex causa manifesta fiũt, quæ ante præcessit, nedum hecticas subintelligere voluit, sed etiam quæ ex putredine oriũtur. Discernes autem eas à diariis quoniam causa hęc manifesta, quæ ante præcessit in generatione febris ex putredine humorum, saltem non erit recens, sed diutina. Quamobrem Galenus quando hoc asserebat esse præcipuum ac inseparabile signũ febrium diariarum, dicebat incipere à causa procatarctica manifesta, & recenti, haud ignarus quòd ab ea quę recens nõ est, modo quo diximus, queat febris generari ex humorum putredine: licebit propterea si libeat, interrogare, nunquid aliqua manifesta antecesserit causa? Qua etiam ratione interpretanda sunt eiusdem Galeni verba citato libro primo de different.febr. vbi indicia describens febrium, quæ ex putredine humorum generantur, dicebat: Primùm quidem non inseparabile, sed proprium quòd nulla earum quæ præincipientes causæ dicuntur, eas antecedit, intelligendum siquidem est, de recenti, & immediata. Nam semper hæ febres pro recẽti earum causa internam, tanquam immediatã, & non procatarcticam habent. Etenim si aliàs exponerentur hæc verba, nedum proprium, sed inseparabile esset tale indicium febrium ex putredine ortarum. Quarum indicia exponere iam tempus est, à maximis quoque exordiẽtes, quę ex caliditatis qualitate, pulsibus, ac vrinis similiter sumuntur.

Loco præcitato.

Signũ inseparabile diariarum

De differen. feb. c. 8.

Quæstio. Respons.

Febris ex putredine non fit à causa procatarctica immediatè.

Causa procatarctica duplex.

Explicatur locus Gal. ca. 7.

Febres ex putredine ortas, via, & dignoscendi ratio. CAPVT XVI.

CALIDITATIS igitur qualitas, harum febrium, quæ ex putredine fiunt, maximum est indiciũ, vt Gale. inquit. Nihil enim in ea suaue, neq; moderatum est, neque vllo pacto caliditas similis ei existit, quæ in ephemeris sentitur, sed mordax quodãmodo potius, tactuiq; molesta: & quemadmodũ fumus oculos & nares, sic ipsa tactum videtur erodere. Id autem commune est tum febribus ex putredine ortis, tum etiam hecticis: vt patet ex Hippocrate, sexto de morbis vulgaribus, cùm dicebat: [febres aliæ mordaces sunt manui, aliæ mites:] Per mordaces intelligens vniuersum hoc genus febriũ, ex aduerso distinctum ipsis ephemeris: quamuis hoc genus, nullum quidem commune nomen sortitum sit, vt liquet eodem primo de differentiis febrium. Verùm maior erit, ac mordacior, ex putredine ortarum febrium caliditas, potissimùm cùm primùm manus admouetur, contra verò ipsius hecticæ, vt dicemus: in principiis autem successionum, vt in quibus calor adhuc suffocatur, ac superfluitates intus succenduntur, nõ statim admota manu discernitur, ac per moram prędicta caliditatis species ex penitioribus partibus effertur. prædicta itaque caliditatis species, quæ appositam manum pungit, atque erodit instar medicaminis acris, est putredinis humorũ progenies, quæ manifestè quidem sentitur increscentibus, ac consistentibus febribus, non manifestè autem, neque statim, in incipientibus, vt citato libro primo de diffe. feb. cap.7. scriptum est: quamuis in hecticis quoque caliditas mordax sentiatur, alio tamẽ modo, vt demõstrabimus. Propriũ verò atque inseparabile febriũ, quæ in humoribus accenduntur, indicium est, summissionis, seu contractionis pulsuum, quam Græci συστολὴν appellant, velocitas: quę manifestius quidẽ increscentibus febribus, non obscurè autem incipientibus, ac consistentibus fit. Quapropter Galen⁹ tertio de præsagitione ex puls. asserebat hoc esse perpetuum, & præ cæteris proprium inuasioni febris ex putredine humorum ortæ, vt arteriæ cõtractio efficiatur celerior, & si quis in cognoscẽda cõtractione est exercitatus, perpetuum hoc & cõstãs, initij accessionis signum habebit, vbi contentione

Signa febrium ex putredine, à caliditatis qualitate.

Particula prima, tex. 29.

A pulsu.

ne aliqua,vt frequenter admonuimus,pulſus prędi-
tus ſit.Nam in languidis contractionem docuimus
cognoſci nõ poſſe,quamuis hę febres in vigoribus,
vt idem Galenus habet,vtrũque poſſident, motum
celerem, & diſtentionis, & contractionis. Præter
ea crebritatem mutant ex æquo,cùm externę quie-
tis,tum internæ.In initio autem acceſſionis, non
perinde, ſed magis augent contractionis celerita-
tem,in excrementis tum hãc, tum etiam externam
quietem plurimùm concitant. Harum mutatio-
num pulſus, haud facilè cauſa reddi poteſt:nã cùm
febrium omnium differentiæ propriæ & per ſe,quę
ex pulſibus capiuntur, ſint ratione vſus mutati, &
non facultatis, nec inſtrumentorum, vt patet eo-
dem tertio de præſagitione ex pulſ.c.7.ſitque diſtẽ-
tionis vſus in Galeni doctrina pro refrigerando, ac
ventilando calore per attractum aërem,ipſius verò
contractionis pro expurgandis fumoſis, ac fuligi-
noſis excrementis,commune autem vtriſque vt ca-
loris ſymmetria ſeruetur, ob id celerior quodam-
modo ſemper in quolibet acceſſionis tempore,erit
ipſius pulſus contractio in febribus ex putredine
ortis. Quanquam id manifeſtiùs percipiatur in in-
crementis acceſſionum, quàm in earundem prin-
cipiis,ac vigoribus. Nam cùm vſus cõtractionis ſit
pro expurgando fumoſo excremento, cuius copia
in huiuſmodi febribus generatur, in principiis ta-
men acceſſionum cùm calor adhuc ſuffocetur, ac
ſuperfluitates intus ſuccendantur, adeò vt natura
adhuc potens non ſit eaſdem vincere, exigua om-
nino erunt, quæ debent eo tempore expurgari fu-
moſa excrementa: quapropter non tam manife-
ſtè percipietur hæc contractionis celeritas. At in
incrementis natura ipſa incumbente ad abſtergen-
dum fumoſum illud excrementum, vtpote incipiẽ-
te iam euincere ſuccenſam materiam, nedum ma-
nifeſtior apparebit hæc celeritas contractionis,ve-
rùm crebrior erit pulſus,ſecundum externam quie-
tem,adeò vt pulſus in externa quiete creberrimus
videatur, quoniam celeriùs contrahitur, ac citiùs
arteria conſidere incipit propter vrgentem vſum.
In vigore autem vtrunque habent pulſus, motum
celerem,& diſtentionis & contractionis, crebrita-
témque mutant ex æquo,cùm internæ, tum exter-
næ quietis. Etenim æqualiter ferè eſt & diſtentio-
nis,& contractionis auctus vſus, cùm & caliditas
ipſa pręter naturam,admodum fuerit aucta,ipſúm-
que excrementum fumoſum, nihilo diminutum:
propterea Galenus citato libro tertio de præſagi
tione ex pulſ.cap.7,dicebat:[vbi propè iam attige-
rem vigorem ſuccenſis humoribus ferueſcentibúſ-
que,ingens incrementum ſuſcipit diſtentionis ce-
leritas, contractionis verò par permanet celeritas:
vbi iã vigeat planè febris,in illa acceſione ad ſum-
mam celeritatem peruenit diſtentio, & diminuitur
celeritas contractionis,ac in remiſsionibus,eiuſdẽ
contractionis celeritas diſſoluitur, præſertim cùm
ad integritatem aut propè eam peruenerit.] Gene-
ratur itaque ſemper contractionis celeritas initio
acceſsionum harum febrium, per incremẽtũ auge-
tur,& in vigore, ac remiſsione modo quo diximus
ſe habeat,adeò vt vſque ad ſummum vigorem per-
ſiſtat,in cuius fine minui incipit,& in inclinatione
diſſoluitur: licet non ita manifeſtè in eiſdem tem-
poribus percipiatur, ſed manifeſtiùs in incremen-
tis,non ita manifeſtè incipientibus, ac conſiſtenti-
bus ipſis acceſsionibus, & quanquam in vigoribus
(vt diximus)vtrunque habeant,motum celerem,&
diſtentionis,& contractionis, & crebritatem ex æ-
quo mutare videantur, cùm externæ quietis, tum
internæ: tamen & eo quoque tempore contractio
diſtentione erit celerior, & externa quiete pulſus
crebrior,licet obſcurè illud percipi poſsit,cùm am-
bo motus celeres ſint, & vtræque quietes crebræ:
qua ratione ſingula Galeni dicta de pulſibus pu-
tridarum febrium,conciliabis, cùm diuerſa videã-
tur.Sunt itaque omnibus febribus communes pul-
ſus celeres, in eiuſmodi autem nedum celeres, ſed
ſyſtole diaſtole celerior,proprium atque inſepara-
bile earum indicium eſt. Reliquæ verò differentiæ
pulſus omnes, quæ in his febribus animaduertun-
tur,alium potius affectum quàm febres ſequuntur,
quorum affectuum,vt inquit Galenus,duo ſunt ge-
nera, aut facultatis, aut inſtrumentorum vitium,
quapropter inæqualitas pulſuum, atque etiam ca-
loris, ſiue in principiis, ſiue in augmento contin-
gat,eſt huiuſmodi generis febrium proprium indi-
cium, non tamen inſeparabile. etenim multæ & ſi-
ne ſenſibilis inæqualitate incipiunt, atque ad cõſi-
ſtentiam accedunt. Similiter proprium iſtarum fe-
brium,non tamen ab eiſdem inſeparabile, eſt pul-
ſuum afflictatio:(ſic autem nomino, quando inci-
piẽte acceſsione,ſatis paruos atque inæquales pul-
ſus habent ægrotantes)alicui tamẽ generi febrium
hoc ſignum commune non eſt, quemadmodũ ne-
que & inæqualitas ipſa, niſi alicuius caſus ratione
ſuperueniat. Comitatur etiam has febres in initiis
acceſsionũ pulſus paruus ac velox, cùm verò con-
ſiſtunt magnus ſimul ac velox, & quæ in exteriori
quiete exiſtit frequentia, vt antea diximus, in hu-
iuſmodi febribus manifeſtè deprehẽditur, cuius ſi-
milis neque in ephemeris,neque in hecticis appa-
ret,vt patet eodem primo de differentiis febrium,
capite ſeptimo. Durus autem pulſus neque pro-
prium,neque inſeparabile huiuſmodi febrium in-
dicium eſt, neque alterius generis febrium, vtpo-
te neque ephemerarum, neque hecticarum:comi-
tatur verò magna ex parte hecticas febres, non-
nũquam verò duo alia genera aliquo præter natu-
ram affectu interueniente, ephemeras, vbi ex ni-
mio algore, aut ob nimium ſolis feruorem,aut laſ-
ſitudinem,ſeu reliqua huiuſmodi,cõtingant, adeſt
interim pulſus durus illis febribus, quæ ex humo-
rum putredine oriuntur,quãdo aliquod viſcerum,
vel inflammationem, vel durum tumorẽ patiatur,
aut quiſpiam alius caſus, veluti neruorum tẽſio ad-
fuerit,aut ſiccitas.At quicquid ſit de pulſu duro,ſa-
tis ſit noſce in febribus,ea ratione qua febres ſunt,
nunquam fieri, vt citato libro primo de differen-
tiis febrium, à Galeno ſcriptum eſt. Etenim tu-
nicis arteriarum,aut ad congelationem,aut tenſio-
nem,aut ſiccitatem, durities aduenit, vt liquet eo-
dem loco. Maximum quoq; & harum febrium in-
dicium exiſtit cruditas vrinæ,debilis etiam conco-
ctio proprium eſt earundem febrium indicium.Et-
enim neq; cruda,neque debiliter cõcocta,in ephe-
meris apparet. Cæterùm earum quidem alterutra
ſeorſum, eſt proprium huiuſmodi febriũ indicium,
ſimul autem vtraque dicta,ſecundum diſiunctionis
proloquium, omnino inſeparabile: huic enim fe-
brium generi,vrinæ vel omnino crudæ, vel debili-
ter coctæ,principio aſſociantur.Neq; vnquam ma-
gnũ aut effatu dignum coctionis indicium, in tali-
bus febribus in primis vrinis apparet,ſi excipiamus
cam,

1.de diffe. feb. cap.7.

Quid pulſuum afflictatio.

Loco cita.

Ex vrina.

eam, quæ fit ob permutationem ex ephemeris febribus, de qua paulò post verba faciemus. Appello autem crudam vrinā, cùm nullum omnino signum in ea appareat coctionis, neq; in substantia, neque in colore, aut etiam contentis. Debiliter autē concoctam, in qua nullum tale signum coctionis manifestè, aut perfectè visitur; cùm vnum in incrementis, reliquum in vigoribus huiusmodi febrium apparere consueuerit, vt liquet primo de crisibus. cap. 5. Proprium quoque & harum febrium signum existit, non tamen inseparabile, initium sumere à rigore, vbi neque ardor solis, neque frigefactio valida præcesserit, omnibus tamen non inest; quemadmodum neque horrores, ab eiusmodi febribus sunt inseparabiles, licet quandoque in ipsis exordiantur. Proprium quoque & non inseparabile (vt priùs diximus) talium febrium indicium est, quod nulla earum, quæ procatarcticæ, sed præincipiētes causæ dicuntur, eas antecedit, neutri enim aliorum generum hoc inest. Contingit quoque præter prædicta indicia, eo tempore quo accessio cōsistet, casum aliquem febris ardentis apparere, aut quidam alij, qui in febribus epialis, lipyriis, hemitritæis, aut paludosis appellatis, aut in quapiam alia tali febre, videri solent. Quare vbi hæc adsint, ex his quoque dignoscere eas licebit, non solùm earum genus, sed etiam aliquam earundem speciem. Quòd si post febris declinationem, integra non successit quies, siue cum sudore, siue quouis alio modo declinet, ex duobus alterum, vel permutationis est argumentum: si omnia quæ præcesserint, febrium ephemerarum fuerint indicia; aut si nulla ex his fuerint, statim ab initio febrem aliquam ex his, quæ putredinem humorum sequuntur, inuasisse indicatur. Atque proprium simul & inseparabile in omnibus successionis indicium est, quòd febris diaria, quietem integram subsequentem non habet. Contingit verò aliquando vbi ephemeram febris cōsistit, aliquod permutationis indicium ostendi, vtpote indiciis quibusdam eo tempore apparentibus febris, ex humorum putredine. Verùm multò magis, cùm declinare cœperint, eadem permutatio erit manifesta, cùm eo tempore absit ea tranquillitas, quæ adesse deberet, neque integra succedit quies, & aliquod putredinis signum manifestè in calore, pulsu, vrina, aut eorum pluribus magis patebit. in hisce tamē febribus ex putredine ortis, quæ diarias consequuntur, in primis vrinis effatu dignum coctionis indicium apparere poterit, erit autem id ratione diariæ priùs ortæ, & non eius, quæ ob putredinem generatur, & eandem consequitur.

Cruda vrina quæ. *Ex rigore.* *Ex eo quòd nulla causa procatarctica antecessit.* *Ex casu aliquo qui in vigore accessionis contigit.* *Ex declinationis ratione.*

Cur febres hecticæ appellentur, & quomodo generantur. Caput XVII.

CONSEQVENS est, vt earum febriū, quas Græci ἑκτικὰς πυρετὸς appellāt, indicia tradamus, priùs tamē quibusdam animaduersis nō minùs vtilibus, quàm necessariis artis medicæ tyronibus, pro curatione, dignotione, ac prognostico earundem. Appellarunt porrò has febres hecticas, vel quoniam firmæ, ac fixæ sunt quemadmodū habitus, quoniam eos affectus, qui ægrè discutiuntur ἐν ἕξει Græci vocant, seu κατ᾽ ἕξιν, quēadmodū eos, qui facilè discutiuntur ἐν σχέσει, seu κατὰ σχέσιν, appellant: vel quoniā ipsum corporis habitum comprehenderunt. (sic enim vocare cōsueuerunt solidas partes humidis ex aduerso distinguentes, vt patet primo de differentiis febrium) cap. 3. quæ igitur febres ægrè discutiuntur, ipsúmque corporis habitum comprehendunt, hecticæ nūcupantur. Intelligo autem cum Galeno corporis habitum eiusdem corporis partes solidas, ex aduerso distinctas humidis, per humidas intelligēdo tum humores, tum spiritus. Hæc nāq; sunt illa tria, quæ nostra cōstituunt corpora, vt antea docuimus. Hippocratis auctoritate; continentia inquam, cōtenta, & impetum facietia ab eodem appellata. Qua etiam ratione simul cum Galeno negauimus, neq; pauciora febriū genera prima reperiri posse. Atqui solidæ partes hoc modo intellectæ, ex triplici substantia cōstituuntur, vna quæ veluti ros quidam existit inspersus in spatiis inanibus dictarum partium, qui etiam natiua, seu naturalis humiditas ab eodē Galeno appellari solet, vt liquet libro primo de differentiis febr. cap. 9. interim humor proprius partium similarium, ex quo partes ipsæ nutriuntur, ab eo nominatur, vt septimo, & decimo metho. medendi, scriptum est. Hanc humiditatem, ceu rorem quendam in omnibus sparsum animalis partibus, proprium vnde partes nutriūtur naturalem humorem appellatum, innatum quoq; spiritum Galenus appellare consueuit, non vniuersum, sed eiusdem non paruam substantiam in eo cōsistere fassus est. Nam hunc innatum spiritum, in omnibus contineri partibus, sed non vndequaque esse sui similem; veluti nec sanguinem necesse dixit: tum in spatiis manibus, non paruam eius inesse substantiam, imò potius veluti materiam quandam leuiculam etiamnum mutationem exposcentem ad innati spiritus qualitatibus suis absoluti generationem. Nihilo secius tamen iam tum etiam admodum ad naturalia opera conducentem asseruit, quinto de simplicium medicamentorum facultatibus. cap. 8. Altera est, quæ ab eodem Galeno substantia carnosa, ac adiposa dicitur: quæ substantia ex humore concreto cōstat. Tertia est, quæ fibrosa & membranosa nuncupatur, citato libro septimo, & decimo de medendi methodo. Harum partium quantitas, par semper manet, sed iis, qui adhuc inaugentur numero duntaxat, qui verò absoluti iam sunt, etiam magnitudine, carnosæ verò substantiæ magnitudo variatur, etiamsi non augeatur animans. Pari modo & spiritus substantia, inquit Gal. vndecimo meth. c. 3. tantū non quolibet momēto, tum minor, tum maior conspicitur, ex quibus tribus partibus, naturam constare, eodem loco fatetur. Has quoque fibrosas & membranosas substātias, quandoq; solidas duntaxat appellauit, seu solidiores distinctas à carnosa, seu adiposa, & rorida, vt liquet eodē 7. metho. med. cùm dicebat siccitatem insanabilem esse, si prorsus sit consummata. Est autem prorsus cōsummata, vbi solida similarium partium substātia, reddita est siccior, similiter & 10. eiusdem, ipsius verò inquit, solidis siccatis, fieri nequit, vt homo prorsus persanetur. Nam primū eiusmodi febris propriam partium humiditatem ex qua nutriūtur, depascit, hinc verò ad carnosum genus trāsit, quod circa tum fibrosas, tum membranosas partes solidorum corporū hæret; ita deinde ipsas solidas populatur: & paulò ante fieri non posse dicebat, vt solidarum partium siccitas consummata sanetur. Quibus in locis per solidas partes, membranosas duntaxat & fibrosas

Habitus corporis quid. *6. de morb. vulg. par. 7.* *Partium solidarū triplex substantia.* *Ros. 7. ca. 6. & 11. cap. vlt.* *Carnosa substantia Fibrosa.* *Per solidas partes aliquando fibrosæ solæ intelliguntur.* *Locis supra citatis.* *Loco citato.*

ſubſtantias intellexit. Et 11. eiuſdem, naturam, vt diximus, ex tribus partibus conſtare fatebatur, ex ſpiritus, & earum, quæ dicūtur verè ſolidæ, ſubſtantia; & tertia ab iis carnoſa, quæ cuiq; particulæ eſt ſua: verè ſolidas appellans partes fibroſas & mēbranoſas, à carnoſis diſtinctas, quāuis citato primo libro de differ. febrium, aliter ſenſerit; quemadmodum etiam com. aphoriſm. 7. 2. lib. quo loco carnoſam partem, cōtineri in ſolidarum appellatione, oſtendit, aſſerens, quæ enim pauco tempore extenuata ſunt corpora, ab humorum & ſpirituum euacuatione, non ex ſolidorum colliquatione id perpeſſa ſunt: quæ verò longo tempore extenuantur, iis, carnes contabeſcunt & reliqua. Quòd verò propriè & veræ partes ſolidæ, ſint iam dictæ fibroſæ & membranoſæ ſubſtantiæ, quas ex ſemine genitali conditas eſſe Galen. fatetur, patet tum libro de ſemine, tum etiam commen. aphoriſ. 15. primi libri, & propterea cùm pereunt, iterum gigni non poſſe, cùm reliquæ duę ſi pereant, regigni poſſunt, luce clariùs Galen. 10. method. medend. manifeſtauit, iis verbis [illud potius intelliges ſingularum particularum ſubſtantiæ molem ex tali maximè completam eſſe natura, quæ vtique vt in ſinuoſis vlceribus videre licet, & perire, & regigni poteſt. At verò nec fibroſa, nec neruoſa, membranoſáve natura eandem generationem habere cernitur.] Cæterùm quamuis hæ præcipuæ ac propriæ ſolidæ partes, ſeu à Galeno quandoque nuncupentur; cùm tamen aſſerimus præter naturam calorem, in huiuſmodi febribus, in ſolidis partibus accendi: per ſolidas animalis partes, eas vniuerſas ſubintelligimus, quæ humidis ex aduerſo diſtinguuntur, hoc eſt, prout ſubſtātia ſunt diuerſa, à ſpiritibus & humoribus, quas duas ſubſtantias, cùm calor præter naturam occupauerat, duo reliqua iam dicta prima febrium genera oriebantur. In cuius febris hecticæ generatione, quemadmodum etiam de reliquis demonſtrauimus, opus eſt vt ipſius cordis partes ſolidę accendantur, vt ea generetur: quanquam & per eſſentiam, & primò ſæpe; interim verò & per conſenſum, & ſecundario eædem ſolidę cordis partes affici poſſint, aliàs haudquaquam febres hecticę gigni poſſent. Quomodocunque autem generentur, duplici via ortum habere poſſunt, nam ſæpenumero ex ardentibus febribus, quæ adeò protrahuntur, vt longitudine temporis, humorem in cordis corpore contentum exſiccent, aut conſumant, ortum habent, ſæpe etiam in hanc febrem incidunt, qui ex diariis, aut ardentibus, atque acutis febribus, rectè curati non ſunt: & præſertim qui cùm aquę frigidę potu indigerent, præter id quod eam non biberint, nullum aliud refrigerans medicamen thoraci, ac præcordiis medici appoſuerunt, aut cataplaſmata etiam calida eiſdem partibus adhibuerint: ex iocinoris quoque, aut ventriculi inflammatione, ſi diu febrem tollerauerint ægri, inſequuntur febres hecticæ; aliquando etiam ex pulmonis, aut thoracis affectibus oriuntur: & vt ſimpliciter dicam ex omnibus diuturnis inflammationibus, quæ nobiliores partes occupauerūt, læuitatibus inteſtinorum, alui profluuiis, ac dyſenteriis, inſequente totius animalis, ac præſertim corporis cordis febrili caliditate, quæ cum difficultate amouetur. Reliqua autem & ſecunda via, ortum habent febres hecticę, cùm ſtatim ab initio inuaſerint ſimilem primi ſui ortum ephemeris facientes, aut ex triſtitia, aut ira, aut laſſitudine nimia, vnà cum ſolis feruore contracta: quicunq; verò natura ſunt ſicciores, ac præſertim ſi vnà calidam habuerint temperaturam, vitámque elegerint in laboribus, vigiliis, ac curis, victúque pauco, hos ſtatim ab initio ſolet hectica febris inuadere, ex ira vel triſtitia, ac magis æſtate, ſtatúque temporis calido & ſicco, ac loco præterea conſimili, vt inquit Galenus primo de differentiis febrium, cap. 8. Nam nullus eorum qui habitu corporis præditi ſunt humidiore, ſtatim ab initio huiuſcemodi febre correptus fuit: licet Galen. 7. de criſibus, in fine, fateatur quòd nulla febris hectica in primis diebus, ſed in progreſſu temporis fiat. Illud tamen intelligere oportet, modò à procatarcticis cauſis originem non habeat, nam citra has nunquam ab initio febres hecticæ inuadere conſueuerunt; vt ipſemet teſtis eſt eodem primo de differentiis febrium, cùm ait [quoniam ephemerę omnes à procatarcticis, ſiue præincipientibus cauſis originem habent, hecticæ autem quando ſine his generantur, nunquam ab initio inuadere conſueuerunt] id quoque confirmauit Paulus cap. 31. libri ſecundi, quo etiam loco duplicem iam dictum modum generationis harum febrium conſcripſit.

cap. 13. & 11. ca. vlt.

Cùm ſermo habetur de febribus hecticis, quid per ſolidas partes intelligimus.

In omni febre hectica cor afficitur.

Hecticarū generādarū duplex via.

Intellectus loci Galen.

Num omnes partes, quæ ſolidæ appellantur, in febribus hecticis accendantur, & num ſemper cum ſiccitate copulentur, & quemadmodum cum maraſmo conueniant & diſſideant.

Caput XVIII.

SED quæres, num omnes ſolidarum partium ſubſtātię, quas tres aſſeruimus eſſe cum Galeno (ipſas ſolidas aduerſus humidas diſtinguentes) in huius febris generatione, ſemper accendantur, ſeu calefactæ ſint, an vna duntaxat, vel duæ ipſarum calefactæ ſint, reliquæ, vel reliqua incaleſcant? Huic ſatisfacere videtur Galenus eodem primo de differentiis febrium, & 10. meth. meden. cùm dicebat febrem hanc primùm propriam partium humiditatē depaſcere; hinc ad carnoſum genus trāſire; & ita deinde ipſas ſolidas verè dictas populari, principiúmque febris hecticæ eſſe cùm primùm cordis temperies euerti inceperit, neque natiua humiditas protinus aboletur, neque virtus plurimùm laborat, ſed primò fit velut quædam efferueſcentia humiditatis, quo in tempore facilè eſt huiuſcemodi febrem ſanare, dicebat tanquam nihil adhuc virtute perpeſſa: ratione quoque confirmari poterit. Nam cùm tres iam dictæ ſubſtantiæ, quæ partes ſolidas conſtituunt, ſatis diuerſæ ſint, atq; inter ſe diſtent, ſaltem tenuitate, & craſſitudine, nulli in dubium venit, quòd quę tenuior exiſtit, promptiùs accendatur, cùm omnis tenuis ſubſtantia, promptiùs, quàm craſſa alteretur, ex Galeno, citato primo libro de differentiis febrium. Cùm itaque tenuioris ſubſtantiæ ſit natiua illa humiditas ſeu ros diſperſus in ſpatiis intermediis dictarū partium, quàm reliquæ duæ & carnoſa ſeu adipoſa adhuc tenuior ſit, quàm fibroſa & membranoſa, conſequēs eſt, vt ille natiuus humor primò, carnoſa & adipoſa ſubſtantia, ſecundò & vltimò mebranoſa, & fibroſa, accendantur in febre hecticę: neque vnquam ordo hic peruerti contingat, nec inuicem implicari poſſint, ſi plures dentur differentiæ, ſeu ſpecies hecticæ febris; quemadmodum nos cū Galeno tenemus, & in ſequentibus declarare conabimur.

c. 1. & 10. cap. vlt.

Hectica primùm humiditatem partium propriam depaſcitur, deinde alias partes inuadit.

Loco ſupra citato.

mur. At quî fiet, interrogabis, quòd ordo hic peruerti non valeat, nec febres eędem complicari possint, cùm in febribus quæ ex putredine ortum habent, ordo hic quandoque peruertatur? etenim videmus ex pituita putrescente, interim ex atra bile febres à principio generari, non autem ex bile quæ est tenuior. Insuper sæpenumero & hæ febres inter sese cōplicantur, vt patet secundo de differen. febr. cap. 7. secundo de crisibus, & sexcentis aliis in locis. Huic respondemus, parum rectè tres has substantias partes solidas constituentes, tribus humoribus, seu potius excrementis similasse. Hi namque præsertim cum excrementa sunt, ac putrescentia, haud vllā constituunt nostri corporis substantiam, quemadmodum rorida substātia, carnosa, ac membranosa. Quo fit vt illi pro maiori vel minori quàm habent aptitudinem suscipiēdi calorem præter naturam, indifferenter possint à principio ab eodem occupari; licet vnus substantia quàm alter fuerit tenuior; quod haudquaquam negauit Galenus, imò illud sæpiùs cōtingere affirmauit, præsertim citato libro primo de differentiis febr. cùm dicebat. [nam dispositio febrilis aliàs ex aliis eorum, quæ ante diximus, sumit initium. Istæ verò tres substantię, quæ solidas animalis partes cōstituunt, propterea quòd tenuitate, & crassitudine inter se distant, sunt copulatæ in vna natura vnóque genere eorum quę corpus constituunt, quod genus cùm à calore præter naturam occupatur, febres hecticas parit, verùm cùm non ex similari, ęquali, atque homogenea substantia constet, sed dissimilari inæquali & diuersa, quæ tenuior earum existit, necesse omnino est, vt primò afficiatur ac calfacta sit, reliquæ verò duæ calfiant.] Qua etiam ratione cùm ordo hic peruerti non possit: nam semper in vna substantia quæ dissimilaris existit, si accēdatur calor præter naturam, pars tenuior promptiùs & priùs accenditur, patere poterit, cur est quòd si plures sint differentiæ seu species febris hecticæ, eædem complicari non possint, sed perpetuò vnam altera consequatur, ac incipiat ea in qua efferuescit seu calfactus est innatus humor, seu roridus qui in spatiis inanibus, præsertim ipsius corporis cordis, continetur: sequatur deinceps carnosarum & adiposarum partium, atque ita demum fibrosarum ac membranosarum accensio. Illæ item febres quæ in humoribus accenduntur, per putredinem habent generationem, quæ verò hecticæ appellatæ vel per motum, vel per adhæsum, quo fit vt in illis ordo haud ægrè peruerti possit, ob maiorem, vel minorem quam habent aptitudinem humores vt putrescant, in hecticis verò, semper quod promptiùs sua natura alterari consueuit, primò accenditur, cùm neque in reliquis solidarum partium substantiis, quæ crassiores natura sunt, accensionis promptitudo magis quàm in tenuioribus reperiri possit. Etenim in febribus, quæ per hos affectus ortum habent, nulla alia aptitudo, vt promptiùs accendatur eorum materia, reperiri potest, quàm tenuitas substantię frigiditate non reluctante, ob id vbi spiritus nō fuerint, necessarium omnino est, vt humor hic inspersus per spatia inania existat, non autem carnosa, aut membranosa substantia. Num verò hecticæ febres perpetuò cum siccitate coniunctæ sint, vel interim sine siccitate consistere valeant, nondum liquet, quamuis febris ipsa affectio sit semper calida & sicca; vt priùs cum Galeno & Hippocrate conclusum est.

cap. 7.

Loco citato.

Secunda capitis pars An hectica semper cū siccitate sit coniuncta?

Vt verò huius quæsiti veritas pateat, animaduersione dignum est, quod cùm asserimus num febris hectica quæpiam citra siccitatem consistere queat, non de ea siccitate verba facimus, quæ necessario febrem, qua febris est consequitur, sed intelligimus per siccitatem marasmum seu tabem, quæ quidem corruptio corporis viuentis est ex siccitate, ita vt idem sit, ac si dicas num febris hectica possit quandoque absque marasmo, tabe, seu siccitate alicuius substantiæ solidarum partium consistere. Pro quo iterum animaduertas oportet quatuor in vniuersum nostris corporibus esse siccitates, à Galeno scriptas septimo method. medend. quarum vna est partium quæ verè solidæ appellantur, membranosæ inquam, ac fibrosæ substantiæ; altera est adiposæ & carnosæ. Tertia cùm propria humiditas vnde partes nutriuntur omnino est assumpta diuersa ab iis: & quarta siccitas est quæ in propriis cuiusque particulæ exilibus arteriis venisque consistit, quæ etiam ex sanguinis penuria prouenit: nam venæ succo sunt inanitæ; hic verò succus, seu sanguis qui in iam dictis exilibus continetur venis atque arteriis, de propria partium solidarum substantia non est; quocirca etsi in febre hectica quandoque exsiccetur, eam tamen siccitati coniunctam esse haudquaquam asserimus, neque idem succus inter secundas (vt aiunt) humiditates, connumerari debet, vt quibusdam falso visum est; cùm adhuc sanguis sit, & intra vasa contineatur: & propterea Galen. eodem 7. de method. meden. narratis tribus siccitatibus, volens de hac quarta verba facere, dicebat. [Diuersa ab iis siccitas est, quæ in propriis cuiusque particulæ exilibus arteriis, venísque consistit.] & paulò infrà, [facilima verò omnia sanatu, quarta est, asserebat, in qua venę succo sunt inanitæ.] De reliquis itaque siccitatibus subintelligere oportet, cùm dicimus febrem hecticam esse cum siccitate coniunctam, quam iterum consistere citra siccitatem; quandoque posse, cum Gale. fatemur: quoniam sine siccitate, sæpius hecticæ febres cōsistunt, inquit primo de differ. febr. cap. 8. & paulò ante duplex esse hecticarum febrium genus, definierat: quarum vnum cum tabe, reliquum absque ea esse fatebatur. Etenim primo fit velut quædam efferuescentia natiuæ humiditatis, cùm primò hectica generatur febris, neque eadem protinus aboletur, quo in tempore vsque dum consumptio quędam eiusdem roridæ humiditatis efferuescentiam sequatur, febrem hecticam absque siccitate, seu tabe consistere clarum est, apud eundem Galenum citato lib. 1. de differētiis febrium. Nam donec pars aliqua huius humoris dispersi in spatiis particularum consimilium intermediis, potissimum ipsius cordis reseruatur, solùm febris hectica existit, vt ipse inquit, nondum etiam tabida, id etiam confirmauit Paulus cap. 31. libri 2. his verbis. Quousque igitur humiditatis aliquid reliquum est, hectica solùm febris dicitur, cùm verò periclitatur, ne nihil ampliùs humoris supersit, absolutus iam marcor constituitur. Hinc sequitur, quòd licet in tali efferuescentia, humiditatis pars aliqua exsiccetur, nondum tamen siccitati copulatam febrem hecticā asserimus. Etenim quousq; pars aliqua huius humoris reseruatur in corpore cordis contēti, & non vniuersa fuerit absumpta, siccitatē haudquaquam esse fatemur, & propterea neque febri hecticę coniunctam esse; id quod confirmauerat Galen. citato lib.

Siccitas quadruplex. *ca. 5. & 6.*

Hectica quandoque citra siccitatem.

Loco citat.

ca. 5 & 6.

lib.7. method. medend. cùm de ſiccitatibus verba faciens dicebat [etiam tertia videlicet, ſiccitas eſt, cùm propria humiditas vnde partes nutriuntur, omnino eſt abſumpta:] eſt enim ipſius tabis(quam μαρασμὸν Græci appellant) principium, cùm primùm febris (hectica propriam partium humiditatem ex qua nutriuntur, depaſcit, ac pręſertim ipſius cordis : ſine cuius ſiccitate, neque maraſmus gigni poteſt, vt liquet, tum eodem primo de differentiis febrium, & 10. method. tum etiam libro de maraſmo, qui interim ſimplex, quandoque compoſitus exiſtit, ſimplex, vbi ex ſiccitate duntaxat corpora corrumpãtur, quamuis permanere ſiccitas ipſa per ſe non mutata oppoſitione, quę conſiſtit ex calido, & frigido, non poteſt, vt liquet 10. method. meden. cõpoſitus, vbi aut caliditas, ant frigiditas immodica, ſiccitati aſſerit. Atqui ex inediis, ſimplicem oriri tabem contingit, ex frigiditate ſiccitati accedente, maraſmus ſenio confectos habet : íſque natura conſequitur, ac in decrepita ætate accidere ſolet, extincto natiuo calore, quod nil aliud eſt quàm mors, quæ ſine ſenſu doloris, ac ſecũdum naturam ex ſiccitate contingit, vt citato libro 1. de differentiis febrium liquet, cap. 8. Conſueuerunt etiam & præter naturam hoc modo contabeſcere, quæ affectio à Philippo ſenium ex morbo vocatur, in quam non ſolùm ſenes, ſed etiam pueros vidimus incidiſſe quàm plurimos, inquit Galenus citato loco, cap. 5. Qui verò maraſmus ex calore fit febribus quibuſdam hecticis contingit, non omnibus, de quo præſens eſt ſermo, quanquam & alius quoque reperiatur maraſmus, qui ſyncopoſus ab eodem Galeno citato libro de maraſmo appellatur, diſtinctus à frigido, & ab hoc quem exurentem nuncupat, & in quibuſdam hecticis contingit febribus. Incipit autem hic exurens maraſmus, quãdo natiuus humor, qui in vnoquoque diſpergitur corpore, in ſpatiis particularum conſimilium intermediis, ac in cordis ſubſtantia aboliri periclitatur : cùm verò iam res eò periculi peruenerit, vt nihil ex tali humiditate ſuperſit, tunc exquiſita tabes exiſtit. Verùm ſi ad carnoſum genus tranſit, quod circa tum fibroſas, tũ membranoſas partes ſolidorum corporum hæret, ita vt caro, & adeps ſint liquatæ, tunc non amplius incipere, ſed increſcere maraſmum dicimus, at deinde cùm ipſas ſolidas verè dictas partes populatur, tunc vigere maraſmum, non abſq; ratione aſſerimus: quod ſi mauis, nõ in tria tempora: ſed in tres ſpecies maraſmum diſtinguere, pro diuerſa natura, ſeu ſubſtantia partium quas depaſcit, quæ ſolidas (quas diximus) partes conſtituunt, haudquaquam reclamabimus: neque illud Hippocratis ac Galeni pugnabit, vnus etenim erit, per tria tempora diſſidens, ſi per ſolidas partes, eas totas intelligamus, quæ ex aduerſo diſtinguuntur humidis. Tres non ab re etiam dici poterunt, ſi diuerſas ſubſtantias quæ iam dictas ſolidas partes conſtituunt, tãquam diuerſas ſpecies naturas habentes ſeorſum conſiderauimus. Cæterùm ſiue vnus, ſiue plures dicantur eſſe maraſmi, ſatis ſit noſſe febrem hecticam, interim abſque eo conſiſtere poſſe, vtpote ea incipiente. Incipit autem febris hectica, quacunque generetur cauſa, eo tempore quo quędam velut efferueſcentia fit ipſius innatæ humiditatis diſperſæ in ſpatiis intermediis conſimilium particularum; præcipuè tamen ipſius cordis, cùm neque vlla hectica febris effici poſſit, priuſquàm cor ipſum afficiatur, vt ſæpiùs dictum eſt: quo tempore, naturalis cordis temperies euerti incipit, licet virtus plurimùm non laboret, neque iam dicta humiditas protinus aboleatur. Deinceps cùm conſumptio quædam efferueſcentiam ſequitur, eadémque in longum tempus protracta, ipſæ ſimilares particulæ, quæ ſunt veluti cordis elementa, ſicciores redduntur, atque etiam alimenti inopia tenuiores, ac tantum virtus laborat, quãtum ſiccitas atque caliditas in ipſa febre inualuerit, hoc tempus non amplius initium, ſed incrementum febris hecticæ appellari poteſt : habet tamen maioris, minoríſque ratione, non paruam latitudinem, vt paulò pòſt dicemus. Vbi verò non tantùm humor in corpore cordis contentus, & carnoſæ ſeu adipoſæ partes eiuſdem conſumptæ fuerint, verùmetiam ad fibroſas & membranoſas, ſiccitas peruenerit, atque eas populetur febris hectica, tunc exquiſitè eam conſiſtere dicimus, atque omnino tabidam eſſe, vtq́ue ab ea paſſione non differat, quæ verè exquiſita tabes appellatur: quamuis febris hæc non tantum ſicca, ſed etiam calida ſit affectio; vt liquet eodem primo de differẽtiis febrium. Ex quibus haud ægrè quiſpiam percipere poterit, qua ratione maraſmi principiũ, à principio febris hecticę, differt, nam illud eſt cùm omnino rorida humiditas fuerit conſumpta, hecticæ verò principium erit, cùm talis humiditas efferueſcat, perdurat autem quo vſque eiuſdem pars aliqua reſeruatur; quo etiam tempore febris hectica duntaxat, nondum autem tabida appellabitur. Incrementum inſuper febris hecticæ ab eo, quod maraſmi exiſtit, non minùs diſſentire videtur : etenim in eius incremento, non modò carnoſę & adipoſæ partes colliquantur, verùm etiam humor hic abſumitur, qui priùs in eius principio velut quandam efferueſcentiam paſſus erat. At in incremento maraſmi modò dictæ carnoſæ & adipoſæ ſubſtantiæ duntaxat colliquantur, cùm in eius principio natiuus humor omnino fuerit abſumptus. Determino autem principium cum Galeno non dierum, aut horarum numero, ſed ipſo diſpoſitionis modo, in ſummo autem vigore, omnino conueniunt febris hectica, & maraſmus, cùm ambo conſiſtere fateamur, eo tempore, quo fibroſæ & membranoſæ ſubſtantiæ, cordis præſertim, verè ſolidæ appellatæ, ab eiſdem conſumantur : tunc enim tale aliquid cor patitur, quale lucernæ lychnium, ſeu formes, cùm plurimum exuſtus fuerit, nam qui ita torrefactus eſt, frangitur atque diſſoluitur, & ex ariditate continuitatem amittit, adeò vt neque ſi magnam olei copiam ſuperinfundas flamma abũdantior poſſit accendi: talis ſiquidem eſt febris, quæ eſt tabida omnino, vtq́ue ab ea paſſione non differat, quæ tabes appellatur, vt priùs dictum eſt.

Tabes ſiue maraſmus. *Locis citatis.* *Simplex.* *Cõpoſitus.* *Maraſmus incipiens.* *Increſcens.* *In vigore.* *Hectica incipiens.* *Increſcens.* *In vigore.* *Loco citato.*

Quando vnum, duo, & tria dici poſſint febrium hecticarum genera.

Caput XIX.

SED occaſione eorum quæ diximus nõ ab re quæres, num vnum duntaxat ſit febrium hecticarũ genus, vel duo, aut tria, vel plura eſſe poſſint genera, ſpecies ſeu differentias dixeris? Huic breuiter hunc in modũ ſatisfacere licebit, aſſerens cũ Galeno vnũ eſſe genus febrium hectica

Verum hecticarum febr. genus dici non poſſe.

cticarum, si modò taliter dictæ sint, quoniã ipsum corporis habitum comprehenderunt, per corporis habitum solidas subintelligentes corporis partes, humidis ex aduerso distinctas, vnũ etenim est harum partium genus, continẽtia ab Hippocrate solidæ à Galeno appellatæ, & propterea cum hoc genus calor pręter naturam occupauerit, vnum duntaxat febriũ genus etiam orietur, ex aduerso & eis quæ ex humorum putredine oriuntur distinctum, licet genus hoc febrium hecticarum, & id quod ex putredine humorũ generatur sub vno genere, quod quidem nullum nomẽ commune sortitum est) diariis ex diuerso distinctum) contineri possunt, vt patet eodem primo de different. febr. cap. 7. Cæterùm quamuis hæc ratione vna duntaxat febris hectica dici possit, tamen pro diuerso ipsius dispositionis modo eam licebit cum Galeno in tria tẽpora, seu tres gradus subdistinguere, in principium videlicet, seu primum gradum, quod quidem existit, cùm quędam veluti efferuescentia fit natiui humoris dispersi in spatiis intermediis earundem partium solidarum; perdurat autem quousq; pars aliqua eiusdem humoris reseruatur, & in incremẽtum seu secundum gradum, quod à consumptione, quæ efferuescentiam sequatur, exorditur: protelatur autem hoc tempus, seu secundus gradus febris hecticæ, quoad vniuersus humor, & carnosa, seu adiposa substantia, cordis præsertim, liquefiat ac consummetur, cùm verò fibrosas & membranosas cordis partes febris hæc depopulatur, non ampliùs incrementum, nec secundum gradum, sed summum vigorem, & tertium gradum ipsius febris hecticę appellabimus. At si febrem hanc consideraueris, prout citra marasmum, tabem, seu cõsumptionem dictarum partium solidarum consistere poterit, vel cum earumdem consumptione, cum eodem Galeno primo de differentiis febrium, fatemur duplex esse febrium hecticarum genus; quorum vnum est citra tabem, reliquum verò cum tabe: quapropter, posita hac febrium hecticarum distinctione, dicebat Galenus: [Febrium autem hecticarum quãdoquidem duplex est, vt nuper definiuimus, genus earum:] Indicia deinceps exponamus, nec propterea cum eodem Galeno negamus tres posse dici differẽtias seu species hecticarum febrium, quinimò illud affirmare non veremur. Nã si tres diuersæ substantiæ, vt sæpiùs diximus, partes solidas cõstituũt, nec præter naturam calor cùm primum febris hectica generatur, æqualiter eas occupat, sed earundem vna primò sufficienter incaluit, reliquæ verò incalescunt; & deinde passim ad reliquas duas pertransit, non sine forti ratione fateri possimus, hæc ratione partibus solidis definitis, prout in se tres diuersas substantias continent, quæ non æqualiter, sed passim, ac ordine quodam præter naturã calorem admittunt, tres esse hecticarum febrium differentias seu species, cùm & dictæ substantiæ specie quoque differant. Quarum vna ac prima erit cum calfactum esse in natiuą humiditate susceptum fuerit, eadẽ veluti efferuescentiam quandam perpessa. Erit & secunda species cùm humiditas hæc natiua fuerit abolita consumptaq; carnosa ac adiposa substantia, quibus siccioribus redditis, ac verè solidis partibus exsiccatis, fibrosis, inquam ac mẽbranosis, tertia species febris hecticæ generabitur. Quod insuper confirmare videtur Galenus citato primo libro de differentiis febrium, cap. 9. nam narratis signis febris hecticæ, quæ omnino tabida existit; insuper definito principio generationis ipsius febris citra tabem, subdebat hæc verba: [deinde autem consumptio quędam efferuescentiã sequitur, hacq; in longum iam protracta, ipsæ similares particulæ, quæ sunt veluti cordis elementa, ficciores redduntur, atque inopia alimẽti, tenuiores: & tantùm virtus laborat, quãtùm siccitas atque caliditas in ipsa febre inualuerit, quando earum altera exuperans, virtutem imbecilliorem reddere potuit, huiuscemodi febris iam quodammodo ad vtranq; partem declinat, ac medium obtinet locum, inter eam tabidam febrem, quæ penitus curam non admittit, atque illam de qua paulò ante diximus, quæ facillimè curari potest, sunt verò & in hac latitudines multæ: quoniam & dispositiones ipsius multę in eo quòd magis, & minùs diuersitates: quæ igitur ęqualiter distat ab vtraque, & ea scilicet quæ exquisitè tabida est, atq; illa in qua nihil est adhuc tale, medio quodammodo se habet ad curationem, dubio ad partes ambas inclinans momento: quæ autem proximior tabidę fuerit, periculo vicinior est: cùm quę alteri primæ magis adhæret, non paruam salutis spem possit afferre:] His verbis asserere videtur Galen. tres esse hecticarum febrium species, seu differẽtias, nam positis duabus extremis, altera citra tabem, altera verò omnino tabida, constituit mediã, eam inquiens quodammodo ad vtramque partem declinare, ac medium obtinere locum, inter omnino tabidam, quæ penitus curam non admittebat, & illam quæ facillimè in principio curari poterat. Præterea ipsum cum latitudine magna consistere affirmauit, maioris, minorísque ratione, non ab re, quoniam cum sub ea nedum roridæ humiditatis, verumetiam carnosæ & adiposæ substantię siccitas contineatur, prout æqualiter, magis aut minùs earundem substantiarũ pars esset absumpta, eo æqualiter, magis, minúsve ad vnam vel alteram febrem declinare, atque propterea maioris, minorisq; periculi existere. Quòd verò hæ febres, licet specie differant, inter sese complicari nequeant, neque in earum generatione ordo peruerti queat, vt iam dictis patere potest. Vnum itaque esse febrium hecticarum genus, nec minùs, & duo, neque à ratione alienum esse tria genera, seu tres species ac differentias, neque plures dari posse, cum Galeno fateri haudquaquam veremur, modò eas diuersa ratione consideraueris, sed tempus est vt earũ indicia deinceps exponamus.

Hecticarũ tria tempora, seu gradus, duplex genus, seu triplex, dici posse.

Loco superiori cap. citato.

Quæ sint febrium hecticarum indicia communia, examinatúrque exemplum Galen. de calce aqua conspersa. Caput XX.

COMMVNE est omnibus hecticis febribus quòd pusillæ, ac semper à principio ad finem vsque sint æquales, inquit Gale. 1. de differ. feb. cap. 9. & 3. de præsag. ex pul. cap. 7. febrium hecticarum, duo hæc sunt propria signa dicebat, si perpetuò sibi illæ similes sint, nec inuasionẽ vllam accessionis, nec incrementum nec vigorem, nec remissionem habeãt, nec ferè febricitare se percipiet ægrotus: in quibus etiam febribus, neque multa occurrit tangenti caliditas, quamuis acris, ac mordax (non tamen adeo vt in febribus quæ ex putredine ortũ habent) eadem insuper licet primò tactu mitis ac debilis sentiatur, processu tamen temporis, cùm plus

Signa hecticarum, æqualitas accessionũ.

Caliditas non multa, sed atris, &c.

plus tangendo immoraberis, paulatim acredinem, atque erosionem quandam ostendet, atque etiam arida manui se offeret, id quoque confirmauit Paulus cap.31.lib.21.asserēs, caliditas autem primo occursu languida, paulò post acris, & erodens erūpit: cùm etiam arteriæ circunstātibus partibus calidiores sentiūtur, maximum sunt hecticarum febrium indicium, vt liquet citato lib.1.de diffe.feb.cap.9.si quidem hoc illis nequaquam aliis aduenit in febribus: manifestiùs autem hic accidit casus, cùm loti fuerint ægrotātes, aut quouis alio modo calfacti & lassati, ita vt aliqua profluat humiditas ac caliditas efflet: tū etenim aliis partibus omnibus calor percipitur moderatus, vbi calor ita expirauerit: qui verò in arteriis est, nihilo minor sentitur: est verò eius manifestus sensus, cùm se pulsus attollunt, qui neque ipsi in talibus expirationibus permutantur, sed continuè in eodem statu perseuerant. Pulsus febris hecticæ, pari modo quantum in iis est, in easdem differentias conuertunt, ampliúsque in his mutatur celeritas, inquit Gal. citato lib.3.de præsag.ex puls. cap. 7. dicit autem in easdem differentias, in quas omnes diariæ mutant: nā de iis priùs verba fecerat. Sunt autem hæ differentiæ, magnitudo, celeritas, & celebritas: quamuis, vt ipse fatetur, in febribus hecticis, ampliùs mutetur celeritas; verùm post multa eodē in loco scripsit hæc verba.[nec magnus pulsus, nec vehemens cum hecticis febribus vnquam concurrunt, sed si alterutrum habeant horum, non sunt hecticę.] De vehemēti clarum est, cùm perpetuò in hecticis febribus imbecilla sit vitalis facultas, quoniam intemperatum cordis corpus existit, vtpote cùm incaluerit iam, licet in principio plurimum non laboret, comes etenim est intemperiei imbecillitas facultatis, quemadmodum temperiei, robur. De magno autem fateri possumus quòd licet febres hecticæ quantum in ipsis est, in magnitudinem quodammodo pulsus mutent, quamuis minùs quàm cæterę febres, qua febres sunt, cùm minùs in eis vsus vrgeat; quia tamē perpetuò cum eis facultatis vitalis imbecillitas associatur ob mox ante dictam causam, ob id magnus pulsus esse nō poterit, cùm vna ex causis magnitudinis deficiat, quæ est virium robur, semper interim & altera quoq; quæ est instrumentorum obtemperantia propter duritiem ex siccitate contractam, quapropter idem Galenus asserebat quòd si cū febribus concurrat alius affectus, mixtam oportebit esse mutationem ex illa & hac quæ comitatur febri, quinimò de hecticis sic scriptū reliquit citato loco, quòd nisi alter cum iis affectus casu coëat, ne incipiant quidem vnquam, quamuis hectica febris rarissimè à primo die existat: ex quo affectu vitalem facultatem, aut instrumenta variari contingit; & non vsum duntaxat, quemadmodum ab ipsis febribus hecticis quatenus febres sunt: quinimò collatione facta ad pulsus, qui sunt in febribus synochis dictis, minores, rariores, ac tardiores tanto sunt hecticarū febrium pulsus, quanto etiam earum caliditas minor est: vt patet libro 1.de differ.febrium. Proprium item & inseparabile omnibus hecticis febribus indicium est, vbi allato cibo febrem accēdi, ita vt caliditatis multitudo sentiatur, ac pulsum ad magnitudinem & velocitatem augeri percipias; ita vt incompressa annotatio facta videatur eo tempore, quo maximè omnes horas suspectas subterfugisse videtur: statim enim hora vna, vel duabus post assumptum cibum, quæcunque ægrotantem tetigerunt, alteram febris accessionem adesse putabunt: voco autem annotationem incompressam, in qua neque horror aliquis, neque extremarum partium frigefactio facta est, neque veluti quædam dormitatio, neque aliqua insignis pigritia, aut omnino inæqualitas aliqua, vel in caliditate, vel in pulsu: adhuc autem magis, neque paruitas, neque debilitas, neque horum aliquid aliud; sed quemadmodum, & cuique alteri ex cibo maior, ac velocior pulsus efficitur. Fit quidem aliquando & in quibusdam febribus aliis, incompressus ascensus, at si vniuersum indiciorum acerum inspexeris, nō parum differt: etenim in omnibus aliis febribus huiuscemodi introitus præter cibum assumptū, fiunt incompressi, in febribus autem hecticis, contrario modo se habet omnino, neque etiam fit aliqua annotatio in tempore aliquo, sed est vna febris continua, velut ea quæ synochus appellatur. Verùm in hac veluti flammam plurimam admouenti manum habet occursantem, pulsúsque sunt frequentissimi ac maximi: In hecticis autem febribus, neque multa occurrit caliditas, pulsúsque tanto minores sunt rariores, ac tardiores iis qui in synochis comprehenduntur, quanto etiam caliditas minor fuerit. Differunt etiam ab aliis febribus, quæ incōpressas habēt annotationes; hoc maximè febres hecticæ, quòd afflictatio aliqua omnino illis adest cùm cibum assumpserint in accessionis principio, in hecticis verò post cibū assumptū, vel quandā afflictationis expertē annotationē fieri contingit; quæ non est, (vt antea diximus) annotatio, manifestius autē die sequenti hęc febris agnoscetur, si diligētius obseruabimus, quousq; post assumptū cibū in caliditate ac pulsibus alteratio facta perdurauerit: eousque namque manifestè alterata apparebunt, donec ex cibo digesto ac apposito cordis siccitatem humectauerint; deinceps ad pristinum habitum reuertetur, in quo antea quàm cibis assumeretur, conspiciebatur. Quòd si alio in tempore cibo refeceris, eo qui sequitur die, ac rursus die sequenti in tempore pariter diuerso, similiter videbis caliditatē adauctam, & pulsus, vt diximus, alteratos. Iure itaque diximus hoc proprium ac inseparabile esse hecticarum febrium indicium, vt allato cibo statim hora vna aut duabus elapsis, febris accendatur aucta caliditate, ac pulsus ad magnitudinem & velocitatem augeatur, ita vt incompressa annotatio facta videatur: simile enim eis contingit quod in calce, ac lapidibus calefactis, si enim aquam frigidissimam infuderis, multo calidiores sentiūtur, nutriente, vt videtur in ipsis humida substātia aridam caliditatem, si enim quispiam intra manus recipiat calcis glebam, eiusdem paruifaciet caliditatem, quam neq; sentiet: at si deponat, aquáve perfundat, videbis quàmprimū vehementer calfactam, atque ita feruentem, sicuti lebetes quando ingenti adhæserint flammæ, vapores etiam non paucos ab ea efferri conspicies: quòd si etiam tangere ausus fueris, facilè deuri continget; adeò si ad sensus indicium referatur, humida caliditas vires habet non parum sicca euidentiores; vt inquit Galenus citato primo libro de differen.febr.ca.9. Quam Galeni similitudinem parum (vt mea fert opinio) quidam ex Arabum familia intelligens, ausus fuit asserere, has causas à Galeno traditas accidentales esse, & veluti fabulas cantatorum. Sed pace tanti viri dixerim, non propterea hoc

Arteriarū caliditas.

Pulsus ijdem qui diariarū.

Loco citat. Caliditatis incrementum post cibum, & pulsuum mutatio in magnitud. & velocitate.

Febris annotatio incompressa.

Similitudo Galeni ab Auer. reprehensa.

Auer. 4. col. cap. 35

hoc contingere fassus est Gal. quòd velut aqua cõtraria calci existit, ita cibus virtuti nutribili sit contrarius, atque adeò elongatus, vt ipse eidem sit cõtrarius sicut aqua calci, quemadmodum ipse refert: neque propterea quia cõtraria calci est aqua, vbi ei perfundatur, multò calidior sẽtitur, sed ob id quòd humida est substantia, ex qua arida caliditas veluti nutriri videtur. & quia non paucos ab ea vapores efferri conspicies, adeo vt si etiam tangere ausus fueris facilè ex hoc deüri continget, vt ipse inquit citato 1. de differen. febr. quare quemadmodum contingit ipsi calci, quæ debilẽ obtinet calorẽ priùs quàm aqua perfundatur, ita per febres hecticas, (per quas partes corporis solidiores magis ignitæ euadunt, & propterea assiduè febris hæc in seipsa similis manec) calor contingentibus apparet, veluti in calce debilis: cùm verò cibum assumũt ac bibunt, simile quiddam accidit quod in calce (vt diximus) aqua perfusa: quo fit vt contingentes exterius ægrum, multò calidiorem persentiant: vt secundo prognosticorũ ab eodem Galeno habetur. Continent nanque febre hectica laborantes, calorem debilem, quoniam calfactum esse, in partibus solidis consistit, è quibus parum est quod euaporat ob siccitatem earum, cùm verò alimentum eis apponitur, vtpote humido existente, non ab re earum partium calor augetur, aucta per alimentum eiusdem caloris substantia, quia eodem alimento nutriuntur, & adueniente humida substantia, magis etiam euaporat: humida etenim caliditas vires habet sicca euidẽtiores, vbi ad sensus iudicium referatur, quemadmodum Galen. habet lib. 1. de differen. febr. Perspicuè igitur apparet ob iam dictas causas, febrilem calorẽ in hecticis febribus, statim hora vna, aut duabus adhibito cibo augeri, & quã maximè vehemẽter per diductionẽ illius apparere, & eousque perdurare donec ex cibo digesto, atque apposito cordis siccitas fuerit humectata. Qua etiã ratione pulsus maiores, ac velociores fiunt toto eo tempore, & nõ quia cibus calorem extraneum adispiscatur necessariò, vt inquit vir iste, etenim nõ mutaretur. At quia nutrit, propterea accidit febrilem calorem augeri. Sed quî fieri possit (non ab re quæres) vt tam breui tẽpore assumpto cibo, possit & ipse distribui, ac adiici solidioribus partibus, & potissimũ cordis, si priùs vt conquoquatur oportet, deinde digeratur, apponatur, agglutinetur, atque assimiletur? At nos facilè cũ Gal. huic satisfacere poterimus, illud haudquaquã difficilè contingere posse, nã licet deuorato cibo cõfestim ventriculus circa illũ se contrahat, vt eodem fruatur, nutriatúrque: vbi autẽ eo impletus, satiatúsq; fuerit, pro onere reliquũ habẽs, statim abiiciat, ac deorsum extrudat, ipse verò ad aliud opus, nẽpe vt agglutinet, cõuertatur, tamẽ eo etiam tempore, aliquid eiusdem cibi ad iecur ascendere clarum est, ex eodem Gal. li. 3. de nat. fac. c. 13. qua ratione ad ventriculum ipsum, nõ paucæ venę, portę dictę progerminationes attingũt, hócque esse primum tempus operis naturæ circa alimentum. In secundo id ad intestina transit, iisque ipsis & iocinori ad saturitatem apponi, tum portiunculam eius exiguam in omnem corporis partẽ ferri. Quo in tempore quod in primo est appositum, id ventriculo affigi intellige. In tertia verò temporis portione ventriculus ex affixo alimento nutritur, sibi planè assimilato. Affiguntur autem tam iocinori, quàm intestinis, quæ iis fuerant apposita. Præterea in omnes corporis partes, digestionem, appositionémque fieri conitat, vt patet ex citato libro 3. de natura facultat. Non igitur à ratione alienum est, imò veritati quàm maximè consonum, quòd tenuior quædam alimenti pars, quæ parata magis concoctioni existit, citius ab ipso vẽtriculo eiecta, & propterea etiam iecori distributa (quamuis non integrè vniuersum alimentum, in eodem ventriculo fuerit concoctum) possit ex eodem iocinore, post horam vel alteram assumpto cibo, in omnem corporis partem ferri, digeri, atque solidis partibus omnibus, præsertim cordis apponi, quo tempore incipit illa incompressa annotatio. Producitur autem eousque, quo vniuersum concoctum, digestúmque alimentum, singulis corporis partibus solidioribus, ipsiusque præcipuè cordis, fuerit appositum & assimilatum. Atque presertim illud contingere posse putamus hectica febre laborãtibus, quibus cùm inanitæ fuerint, ac supercalfactæ partes solidæ, promptiùs illud attrahunt. Et quoniam inter cæteras nostri corporis partes cor etiam facultate vehementi trahendi pollet, vt libro de marasmo Galenus testatur, cap. 5. nec minùs & huic opitulatur, tenuioris substantiæ, ac concoctu facilis liquidorum ciborum assumptio, qui eiusmodi febre laborantibus offerri consueuerunt.

Cõmẽ. 60.

Loco citat.

Quæstio, cui mox satisfacit.

Cuiuslibet febris hecticæ particularia indicia: & quod ab vrinis pro earum dignotione nullum sumatur proprium indicium. CAPVT XXI.

INCIPIENTIS verò hecticæ febris, seu primi gradus, aut primę speciei, quæ citra tabem existit, prætęr iam dicta signa quæ communia cunctis existunt hecticis febribus, quædam propria reperiuntur, per quæ omnia, vbi sola fuerit haudquaquam cognitu est difficilis: alteri verè associata difficiliùs cognoscitur. Gal teste citato 1. lib. de diffe. febr. c. 10. Et quoniam bifariam oriri possunt, vt superiùs conclusum est, cùm statim ab initio inuadentes, tum etiam quando ad alias nedũ diarias, verùm etiam ardentes febres, ac reliquos quosdam præter naturam affectus, consequuntur, nos quo breuiores simus, ab initio incipiẽtis febris hecticæ signa trademus, cùm ex eisdemmet, ac etiã communibus mox narratis (paucis quibusdam dẽptis) eadem poterit dignosci, quando ad alias febres consequatur. Cùm autem ab initio nunquam inuadat febris hectica citra procatarcticas causas, quas etiam supra narrauimus, licebit, vt Galeno visum est, etiã ex ægro interrogato, eã addiscere. Vbi autem ex aliqua earum habuisse principium acceperis, cæteris quidem bene se habentibus, appareántque in ipsa prima die omnia generis febrium ephemerarum indicia, febris autem ad diem sequẽtem extendatur, neque ad quietem declinans, neque magis inualescens, ariditatémque maiorem in corpore repręsentet, talem hecticam fore suspicandum est. Quòd si vsque ad tertiũ diẽ sine cibo permanserit, dum tertianæ accessionis suspectas horas præterit, nihilque effatu dignum prioris accesserit febri, aut fuerit imminutum, sed quædam primæ febris exiguæ reliquiæ tantummodò procedãt, atque permaneant, cum ariditate corporis, & caliditate, quę primo tactu mitis sentiatur, processu verò tẽporis acris, mordax, atque arida manui se offerat,

Hecticæ primæ spe. ab initio inuadentis ex procatarc. causa ortæ indicia.

rat, huiuſcemodi febrem hecticam eſſe, exiſtimandum erit. Terminus autem eius principij eſt cum eo tempore, quo ſolent ephemeræ febres, in integram quietem deſinere, nedum illis tale aliquid nõ euenit, ſed inſuper ſiccitas manifeſta intenditur: tunc enim primum febrem diariam euadens tranſcendit ad hecticam, alter verò cuiuſdam velut ipſius augmenti, atque integræ perfectionis terminus, eſt tertiæ diei acceſſio, ſi enim paulò ante dicebamus, neque altera acceſſio ſuperuenerit, neque ægrotus ſine febre fuerit, adaucta inſuper ſiccitate, tunc proculdubio, hic hectica febre laborabit, potiſſimùm vbi natura ſicciores ſint, ac calidam temperaturam habuerint ægrotantes, vitamq́ue elegerint in laboribus, vigiliis, ac curis, victúque pauco. Etenim hos ab initio ſolet hectica febris inuadere, præcipuè ęſtate, ſtatúque tẽporis calido & ſicco, & loco præterea conſimili. Quòd ſi omnino certus eſſe velis febrem hecticam fore, cibum offeras, eo tempore, quo maximè omnes horas ſuſpectas ſubterfugiſſe videtur ægrotus: ſtatim enim hora vna, aut duabus poſt acceptum cibum, vt nuper demonſtrauimus, quicunque ægrotantem tetigerint alteram febris acceſſionem adeſſe, opinabuntur, ita vt incompreſſa annotatio facta videatur. Eius verò febris hecticæ, quæ omnino tabida exiſtit, ſiue vigorem, ſiue tertium gradum, ſeu tertiam eius ſpeciem appellaueris, ſigna cognitu promptiſſima, atque facillima ſunt, etiam priuſquàm pulſum atque calorem tactu perpendas. Decreuimus autem huius febris ſecundo loco indicia exponere, quò promptiùs eius quæ in medio eſt, nobis indicia pateant, ipſis extremis cognitis. Appellantur autem ſigna hæc promptiſſima, atque facillima, quæ etiam maxima non ſine ratione appellat Galenus cum Hippo. tum in libro de iis quæ in medicatrina fiunt, tum etiam 1. prognoſtic. quoniam ſtatim medico occurrunt: eliciuntur nanque ex facie ægrotantis, quam primò medicum attendere oportet, cùm primùm ad ipſum accedit, proficiſcuntur autem omnia (ne in tradendis cauſis nimium tempus teramus) ex vnica cauſa, eſt autem ea calida & ſicca immodicè intemperies, tum cordis, tum etiam vniuerſi corporis. Etenim dicebat Galen. eodem 1. de differ. febr. cap. 8. [Tabida verò febris, non tantùm ſicca, ſed etiã calida paſſio eſt, quapropter extinguitur celeriùs in hac ęgritudine animalis calor, totumq́ue corpus tabeſcit, inſtar arboris ſupra modum arefactæ, aut ob longitudinem temporis, aut flammæ viciniam, aut vehemẽtem, atque immoderatam ſiccitatem. Hinc eſt, quòd oculos immodicè videbis concauos iis qui ita laborant, veluti quibuſdam quaſi foueis reconditos, exhauſto iam vniuerſo in ipſis liquore, ita vt oſſium quibus palpebræ adhærent, eminentiæ conſpiciantur, & ſordes in ipſis ſiccæ oſtendãtur, & quædã veluti ſqualida diſpoſitio, qualis maximè ineſt iis, qui toto die ſub ſolis ardore iter longum per puluerem egerunt. Eſt etiam in eiſdem flos vitalis coloris extinctus in tota facie, ac in fronte præſertim ſiccitas immoderata conſpicitur, adeò, vt ex ſiccitate dureſcat, ac circuntendatur: non poſſunt autem plurimùm producere palpebras, ſed ſæpiùs conniuent dormitantium more. Verùm eorum paſſio ſomnus non eſt, ſed potius vigilandi impotentia, Contabuêre etiã carnes, quæ in tẽporibus ſunt, vt collapſa videãtur, & concaua ſpatia, nec immeritò: quid enim aliud ſunt omnino quàm oſſa & cutis? adeò vt ſi nudato corpore partes ad ventrem attinentes aſpicias, neque ex inteſtinis aut viſceribus aliquod ſupereſſe cẽſueris, ac præcordia vehementer cõtracta verſus thoracem videantur. Quòd ſi eos tangere libeat, cutis quidem apprimè arida, quam ſi digitis apprehendens extenderis, inſtar pellis conſiſtit. Caliditas autem, cùm primùm manus admouetur, debilis, ac mitis quodammodo ſentitur, paulatim verò acredinem, atque eroſionem quandam oſtendit, ac magis, cùm plus tangendo immoraberis. Pulſus verò tenuis, durus, debilis, & frequens, inquit Galen. licet paulò poſt aſſerat, nõ tenuem, ſed paruum eſſe, quod quidem parum aut nihil differre videtur, eſt enim paruus pulſus neceſſariò tenuis, licet & breuitatem quoque ac humilitatem in ſe contineat: qua de re & tenuis, & paruus dici poterit eadem ratione, quamuis non propterea febris tabida dicenda erit: quoniam paruus aut tenuis pulſus ſit, nec propterea quia frequẽs, nam neceſſariò vbi paruus fuerit, hic idem erit etiam frequens. Verùm ob id potiùs febris erit tabida, quoniam debilis ac durus eſt pulſus, debilitas ſiquidem vehementem ſequitur cordis intemperiem, durities autem ſiccitatem: qui affectus, vbi cor occupauerit, neceſſe eſt, inquit Gale. eodem 1. de differen. feb. animal. febre tabida laborare. Reliquum eſt, vt eius febris hecticæ, quæ medium obtinet locum inter iam dictas, ſigna enarremus, ſiue augmentum hecticæ febris eam appellaueris, ſiue ſecundi ordinis, aut ſecundæ ſpeciei, quæ quidem febris, cùm quodammodo ad vtranque partem declinet, eius videlicet, quæ eſt citra tabem, & eius quæ omnino tabida eſt, latitudinémque ſatis amplam contineat maioris, minoriſq́ue ratione, ſi æqualiter ab vtraque diſtabit, æqualiter quoque vtriuſque ſigna participabit, ſi verò vni erit proximior quàm alteri, eius cui magis propinqua exiſtit, maximè indicia manifeſtabuntur: ſicciores etenim in ea, atque inopia alimenti tenuiores cordis carnoſæ partes redduntur, ac tantùm virtus in ea laborat, quantùm ſiccitas atque caliditas in ipſa febre inualuerit, qua ratione etiam fit, vt quamuis pulſus paruus, durus, debilis ac frequens adſit, non tamen perinde ac in ea, quæ exquiſitè tabida eſt, magis tamen quàm in ea, quæ ſimpliciter hectica, & citra tabem. Sed mox in dubium venit, cùm ſigna maxima pro dignoſcendis febribus ex calore, pulſu, atque vrinis capiantur, vt paulò ante concluſimus, cur eſt quòd Hippocrates, & Galenus nullum ex vrinis ſumpſerunt indicium pro febribus hecticis dignoſcendis: potiſſimùm cum libro primo de criſibus fateatur Galenus, quòd in febribus omnibus (quoniam venoſi generis affectus ſunt) ad vrinas præcipuè attendere oportet? Cenſemus autem hoc ita eſſe diluendum, quod propterea, quæ ex vrinis indicia ſumuntur ſubticuerunt, quia nullum, neque inſeparabile, neque proprium & inſeparabile ab illis indicium pro febrium hecticarum notitia capi exiſtimauerint, ſiue ex ſubſtantia, ſiue ex colore, aut cõtentis capiatur, non ex ſubſtantia: nam eiuſdem diuerſitas, ex diuerſa humorum redundantia intra vaſa, qui diuerſimodè à natura quippiam ſunt perpeſſi, aut penitus non alterati, conſequitur: eſt etenim vrina ipſa ſerum humorum in venis contentorum, vt tertio de morbis vulgaribus, Hippocrati auctoritate, à Galeno ſcriptum eſt. Nec item ex colore eiuſ-

Hectica tertiæ ſpeciei ſigna. *Tex. 1. cõ. 1.* *Ex facie.* *Ex tactu. Ex caliditatis qualitate.* *Ex pulſu.* *Loco citat. Hectica tertiæ ſpeciei ſigna.* *Obiectio.* *Dilutio obiectionis.* *Ex vrinis nullum ſumitur ſignum pro hecticarũ dignotione*

eiusdem, cùm is etiã ex diuerso humore intra vasa redundante proficiscatur: neque etiam ex contentis, siue nebulæ, siue suspensa, siue subsidentiæ, seu sedimenta sint: nam & hæc clarum est in eorundẽ auctorum doctrina, febrientibus, tanquam partes putrescentium humorum intra vasa, quodammodo à natura euictorum, existere. Cùm itaque in febribus hecticis, quatenus hecticæ sunt, partes solidæ, & non humores ipsi intra vasa contenti afficiãtur, reliquum est ex vrinis nullum elici posse indicium pro earum dignotione. Necquicquam obest si de diariis obiicias, nam in illis cùm nec humores, nec solidæ animalis partes præter naturam calorem susceperint, sed spiritus duntaxat, propterea ab vrinis inseparabile, ac proprium sumitur indicium, cùm statim à prima die concoctæ apparuerint: indicabunt etenim haudquaquam humores calorem præter naturam occupasse, nec solidas corporis partes effectas esse, quales vrinæ in hecticis videri minimè possunt, nam concoctionem à solidis corporibus sanis humores consequuntur, vt liquet 1. de morb. vulgar. Cùm verò hæc in febre hectica ægrotent, vrinæ haudquaquam concoctæ videri possunt, nec cruda, aut obscurè concocta propterea erit vrina in febribus hecticis. nam proprium ac inseparabile est talẽ indicium febrium ex putredine ortarum, vt suprà ostendimus, neque redundans quispiam in vasis putrescens humor adest, ex quo tales vrinæ prouenire queant in eiusmodi hecticis febribus, quantum in ipsis est. Ad Galeni auctoritatem primo de crisibus dicimus veritatem habere in febribus omnibus, de quibus eodem libro verba facit: & quoniam de hecticis in eo libro, vt ipsemet testatur in fine secundi de crisib. sermonem non fecit, propterea de eis eadem auctoritas non intelligitur. Ad hæc eodem loco de vrinis loquebatur relatione ad venosum genus, quemadmodum de sputis, & alui excrementis, relatione facta ad spirandi instrumenta, ad ventrem: quocirca eas præcipuè attendere oportere præcipiebat, pro cognitione eorum, quæ intra venosum genus continentur, & non propriæ substantiæ venarum, atque arteriarum, qua ratione dicere possumus febres hecticas passiones non esse venosi generis: vel dicas quòd in eiusmodi etiam febribus, attendere vrinas oportet, veluti in reliquis morbis, & ferè omnibus, non tamen tanquam propria, aut inseparabilia harum febrium signa, quemadmodum decretum reliquit idem Galenus tertio de morbis vulga. cùm dicebat. [Atqui vrinas semper memineris, vt simul inspicias in ventris affectibus, thoracis, pulmonis, neruorumq;: nam bonæ si appareant, multũ valent ad salutem, contrà, si prauę, amplificãt simul ægri periculum.] sed confestim instabis inquiens Hippocr. secundo prognost. pro harum febrium dignotione, signum quoddã ex vrina sumpsisse, cùm dixit: [si pingue desuper natans araneorum speciem referat, damnandum est. indicat enim consumptionem.] Atqui haudquaquam nos negabimus cõ sumptionem indicare, si quid pingue super vrinam natauerit araneorum speciem referens: idque sæpiùs contingere in colliquantibus febribus, cũ Hippocrate affirmamus. Quam sententiam Hippocrate cõfirmauit Galenus comment. aphoris. 35. septimi lib. cùm dicebat: [siue alui excrementum, siue vrina pinguis fuerit, ex colliquatione adipis fit, non magis in renibus, quàm in toto corpore existentis] etenim commune indicium erit omnis adipis ab igneo calore colliquati. verùm non propterea admittimus illud fieri posse in febribus hecticis, etiam tabidis. licet vniuersæ hæ febres, quæ marasmodes appellantur ex genere earum sint, quæ colliquant, in eo tamen differunt, vt Galenus inquit, decimo method. [quod quæ portio carnis in tabidis febribus colliquatur ea semper vaporis vice digeritur: in illis verò ardentissimis, ac malignis febribus quod liquatur, defluit in ventrem.] ex quibus Galeni verbis facilè quispiam percipere poterit, quòd quamuis consumptionem indicet pingue in vrina supernatans, idque fieri contingat in colliquantibus febribus calidissimis, atque malignis, nunquam tamẽ hecticam febrem, tabidam demonstrabit, neque ex ea similis prouenit consumptio, seu colliquatio. paucũ est etenim quod in ea colliquatur. propterea quòd solidæ partes sicciores sunt, & carnosæ etiam, & adiposæ paucæ, tum etiam quòd febris ipsa exigua, nec nimium calida est: quo fit, vt id quod colliquatur, semper vaporis vice digeratur, neque in ventrem defluat, neque per vrinas excernatur. Cernitur hoc etiam, vt citato loco testatur Galen. in carnibus dum in craticulis torrentur, euidenter fieri: siquidem ab aliquibus plurima liquatio defluit, deciditque in prunas largiter: aliquãdo nihil omnino (quod vtique, sentias) defluere videtur, etiamsi par sit prunarum subdita copia, quantóque magis adipe, vel carne animal abundat, tanto profectò quod ab ipsis carnibus, dum in craticulis torrẽtur, defluit, cernitur copiosius: eodem igitur modo in calidissimis febribus atque malignis, si carnes humidæ ac molles cum adipis copia fuerint, eas sensu liquari deprehendas: sin sinę adipe, & siccæ sint, in marasmodes febres transeunt, siquidem quoad materiam vberem habent, hanc colliquãt, vbi illis tũ adest, tum caro mollis defecit, duras & æquè liquabiles carnes siccant, à quibus propter siccitatem nihil defluit, velut nec ab iis quæ sale sunt siccatæ si quis has quoque torrere parans, pari cum aliis igni admoueat, nam & sicciores earum carnes reddentur, & corij ritu durabuntur, nec defluet ex his vlla sensibilis liquatio: quocirca licet interdũ quędã veluti colliquatio totius corporis fiat, aliquando succorũ qui in venis sunt duntaxat: quòd verò ex colliquatione proueniat, aliàs ad ventrem cõfluit, aliàs ad vrinas, aliàs per sudores pellatur, Galeno teste, tertio de cau. symptomatum. c. 2. neutrũ tamẽ eorũ in hecticis febribus. etiam tabidis, prouenire posse putamus, & cum pusillæ eædem sint, nec multa carnis humidæ ac mollis, seu adipis copia similibus febribus laborantibus adsit. interim tali habitu præditi haudquaquam parati sunt in tales febres incidere, vt diximus: quapropter nusquam eædem substantiæ, nec etiam aliæ verè solidæ dictæ, sensu liquari deprehenduntur, sed semper vaporis vice digeri, cum Galeno censemus. Sed adhuc fortius instabis cũ Galeno, tertio de præsagitione ex pulsib. cap. 4. vbi verba faciens de pestilenti febre hectica, fatebatur hæc verba. [Inspicienda porrò præ cæteris vrina est: etenim conturbata quorundam eorum videtur esse, & aquosior, ac nonnullorũ multò quàm pro natura tenuior.] & paulò post subdebat: [præsertim sublimamentis animus est adhibẽdus. nam quædam sublimida quodammodo sunt fugiunt, & item alia quæ aranearum latas telas referunt in modum lanæ cõgestę, [videtur siquidẽ hoc

Commẽ. 1. super tex. 5.

Cõmẽta. 2 tex. 46.

Loco citat.

Commẽt. 2 text 46.

Alia obiectio.

Dilutio obiectionis Hecticæ in quo differant à reliquis colliquantibus cap. vlt.

Alia obiectio.

in loco Galenus, nō modò ex contentis, sed etiam substantia, & fortasse etiam colore ipsius vrinæ indicia sumere pro dignotione febris pestilentis hecticæ. Hanc Galeni auctoritatem nos tanquam veram admittimus. Verùm fatemur cuncta, quæ ex vrina indicia sumit hoc in loco febri pestilenti exitiali, quæ etiam hectica sit tribuēda esse: in eis nanque non humores ac spiritus, sed solidas corporis partes putredo occupat. Quò fit, vt magnoperè inspiciendas esse vrinas, in huiusmodi febribus præcipiat, quas ferè pulsu dignoscere non liceat. Verùm non vt dignoscamus febrem hanc esse hecticam, sed pestilentem, atque exitialem primo, quam etiam esse quodammodo hecticam contingit, propterea quòd ad corpus ipsum visceris, non ad humores, qui in eius finibus continentur, putridus calor vniuersus defluxerit. liquet igitur ex his quàm longissimè à veritate deuiarint iuniores medici vel Galeni doctrinam profitentes, qui opinantur ex vrinis aliquod sumi posse indicium proprium pro hecticarum febrium dignotione, obseruantes præsertim (vt vulgus quoque medicorum vniuersus obseruat) natantem illam in vrina pinguedinem, quæ licet consumptionem, seu liquefactionem significet, contingátque (vt modò diximus) in colliquantibus calidissimis, ac malignis febribus, in iis tamen quæ hecticæ sunt etiam & marasmodes, seu tabidæ haudquaquam conspici queunt, quemadmodum cum Hippocrate & Galeno abundè determinauimus. Inspiciendæ tamen sunt in hecticis febribus vrinæ semper, non pro earum dignotione, sed quoniam si bonæ appareant, multum valent ad salutem, contrà, si prauæ amplificant simul ægri periculum, vt in cæteris morbis omnibus, etiam qui affectus venosi generis non sunt.

Dilutio obiectionis.

Cur in hecticis inspicienda vrina.

Quòd hæc nostra Methodus per indicationem fiat: & quid sit indicatio. CAPVT XXII.

HABITA febris cognitione, qualis scilicet sit eius natura, diuisaque ratione essentiæ eiusdem, ac inuentis insuper diuisiua methodo tribus primis differentiis, quod quidem, vt sæpiùs diximus, quoddam est principiū methodi seu viæ nostræ, quę ad propositum nobis finem perducit, id autem est cuiusque febris remedia inuenire: cúmque explicauerimus generationis earundum febrium, ac dignotionis modum, cōsonum erit, vt ad ea tractanda deueniamus, quibus finem hunc consequi liceat, ac qua via pergendum sit, præsertim in tribus iam dictis differentiis. nam sub eadem methodo reliquarum omnium febriū particularium, medendi ratio facilè patebit. At cùm omnis medendi methodus seiuncta ab experientia procedat, & propterea per indicationem fiat, quoniam quicquid ab experientia seiunctum est, id totum indicatio nominatur: ob id quisquis condere medendi methodum ad vnguem parat (inquit Galenus in secundo eius operis libro cap. 7.) huic à primis est indicationibus auspicandum, atque hinc ad eas, quæ deinceps sunt, transeundum: rursúsque ab his ad proximas, itaque pergenti non priùs persistēdum, quàm ipsius finis sit cōpos. Ergo primùm quę generalis, cōmunisque morborum indicatio sit, inuestigandum erit, ab hac deinde ad alias speciatim descendemus: eadē etenim est methodus in omnib. morbis curādis, vt primas videlicet omniū curationis indicationes consideres: quas vtique generalissimas appelles licet, tum quæ ex harū sectione nascuntur, deinde rursus quæ ex illis oriantur, donec perueneris ad eas, quę vltra sectionem non admittant, vt nono meth. ca. 15. scriptum est. Nō alia itaque ratione, hæc nostra methodus à primis indicationibus auspicari debet, ac eodem modo procedere diuisiua methodo, ad eas vsque quæ sectionem non admittunt, vt nostræ finis cōpotes simus. quapropter si id quod curare debemus, febris est, consonum profectò erit, ab ipsa quoque indicationes esse incipiendas, atque ab ipsius rei natura exordiri, & ab ipsa quod sequens est, citra experientiam inuenire, cùm id sit indicatione inuestigare, vt diximus. Auspicari nanque perpetuò oportet ab indicatione, quę ab affectu cui paramus mederi, accipitur: vt liquet quarto de meth. meden. cap. 3. Non ab re igitur primùm quæ generalis, communisque morborum omnium indicatio sit, & per consequens febris quatenus morbus est inuestigandum: ab hac deinde ad alias speciatim descendēdum, quæ ab eadem sumuntur, nō absolutè vt morbus, sed vt talis morbus, vtpote in intemperie: deinceps verò vt talis intemperie, & sic de reliquis. Nā si indicatio, quę ab ipsa rei natura primum oritur, quod agēdum sit inuenit, necesse est inueniendorum remediorū initium, ex ipsorum morborum natura sumi. siquidem absurdum est aliud esse quod curādi rationem pręscribat, aliud quod curatur. Etenim indicare de se quicquam magis potest, quàm de alio, Galeno auctore, tertio de meth. med. capi. 1. Verùm quoniam omnibus in confesso est primas indicationes ex affectibus esse sumēdas, prius quàm definiamus quęnam sit hæc prima indicatio, quid per indicationē intelligere debeamus, quídve ea sit, explanare duxi, ne per ignota nostra procedat oratio: præsertim cùm dixerimus omnem medēdi methodum per indicationem fieri. Galenus ergo volens secundo methodi meden ca. 7. exponere quid hoc vocabulum indicatio significet, profert hęc verba: [τὴν γὰρ οἷον ἔμφασιν τῆς ἀκολουθίας ἔνδειξιν λέγομεν:] hoc est, dicimus enim indicationem tāquā emphasim, id est, expressionem, significationem, demonstrationem, seu repræsentationem eius, quod sequitur, per indicationem etenim repræsentatur nobis quicquid cōsequens, faciendúmve sit. est etiam emphasis figura quædam, qua latēs aliquid ex aliquo dicto eruitur. Huius duo sunt genera, vnū, quod plus significat, quàm dicit, alterum quod etiam id quod non dicit, vel quod maius dicat, sub quo etiam minus volunt intelligere: est & schema cùm subest in verbis tacita quædam (vt aiunt) significatio. Quocirca quemadmodum per figurā emphasim dictam, aliquid latēs ex aliquo dicto eruitur, propterea quòd subest in verbis tacita quędam significatio, ita etiā & ipsa indicatio, tanquam emphasis dici poterit: nam per eam etiam aliquod latens eruitur, subest enim & in ea tacita quædam significatio, per quam nobis patefit (cognita tamen priùs rei natura) id quod consequens, faciendúm vel sit: statim sese offerente eo quod indicatur: & ob id Galen. 2. method. meden. capit. 7. dicebat: [ergo ex ipsa rei natura ordiri, atque ab ipsa quod sequens sit, citra experiētiam inuenire, id est, indicationem inuenire. nā inuenitur quidem & ab ipsa experientia, id quod consequens, faciendúmve sit: cęterùm nō ita, quasi in pręcedenti aliquo designatū: & proinde nemo empiricorum dicit

Indicatione inuenire opponitur inuentioni per experientiam.

Indicatio quid.

dicit id isto indicari, quanquã certè hoc sequi illud dicant,& hoc præcedere illud, & consistere hoc cũ illo,]lib.de opt.sect.ad Thrasy.definiens indicationem,asserebat, [est igitur indicatio iuuantis comprehensio,simul cum comprehensione nocẽtis adueniens,sine obseruatione aut ratiocinio.] Seclusit itaque his verbis ab indicatione , cùm obseruationem , tum etiam ratiocinium : obseruationem inquam,quoniam ab ea constituitur experientia. Dicunt nanque Empirici omnem eorum artem , obseruationem , memoriamque esse : inuenire etiam per experientiam, ex aduerso opponitur inuentioni,quæ fit per indicationem & methodum , vt sæpiùs diximus. non enim obseruatione indigent,quę per indicationem nobis patefiũt:simul etenim cum indicantibus obuia sunt,vt dicemus. Seclusit item & ratiocinium:quoniam neque eadem vlla cogitationis ope indigent. Quapropter citato loco inquit Galenus, [quædam igitur proportio indicationi, cum sensui , intellectuique manifestis intercedit.] quando enim cum nocentibus iuuantia pariter occurrunt,tunc neque obseruatione,neque analogismo vtendum , quando quidem ipsa nocentia quid expediat manifestant:quare quod in apertissimis,& sine controuersia cõcessis reperitur(omnibus enim demonstrationem transcendentibus , mens nostra propter euidentiam assentitur) id nimirum & in perceptis ex indicatione contingit. sunt item per seipsa sensui euidentia,quę per indicationem nobis patefiũt,quemadmodum album & nigrum,& propterea obseruatione non indigent , quoniam proportione ad ea respondet obseruatio, quæ non per se sensui cognita sunt,sed per signa quędã,seu quasdam notas comprehenduntur. Absque etiam ratiocinio nobis aduenit comprehensio iuuantis simul, cum comprehensione nocentis per ipsam indicationem , quemadmodum quædam,quæ licet sensui obstrusa videantur,intellectui tamẽ perspicua sunt, eodem Galeno auctore citato loco. Est propterea indicatio sine obseruatione & ratiocinio,vt ipse testis est,efficitque vt comprehendamus simul iuuãtia,cum nocentibus , & ab eadem vtilia capiamus: quandoquidem (vt diximus) ipsa nocentia quid expediat nobis manifestant , adeò vt neque obseruatione,neque analogismo , ratiociniòve aut alia cogitationis ope indigeant. Et hanc ob causam,inquit Galenus citato libro ad Thrasyb. [animalia ratione carentia,æstum, algorem , simúlque omnia nocere valentia quoad eius fieri potest,vitare conantur,simul videlicet eo quod iuuat, sese offerente] & addit:[Paxillo enim, aut aliquo alio in membrum defixo nullus cogitatione præmissa reuellit.]Nõ ab re itaque cum Galeno asseruimus indicationem esse comprehensionem iuuantis , simul cum comprehensione nocentis, sine obseruatione , aut ratiocinio adueniente.

cap.11.

Indicatio ab obseruatione & ratiocinatione seiũcta.

Aduersus eos,qui parum rectè quid indicatio sit , intellexerunt.Tum quid ex Galeno,sit indicans,indicatum, experientia,& analogismus.

CAPVT XXIII.

Galeni verb. male à quibusdam neotericis intellecta.

SED in hac re nõ parũ hallucinati sunt Galenici quidam iuniores , perperam hæc Galeni verba intelligentes. Fatentur enim quòd cùm Galenus inquit[indicationem,iuuantis comprehensionem simul esse cum comprehensione nocentis aduenientem]intelligere velit,quòd per indicationem simul nobis patefiunt ea quæ iuuãt,& quæ nocent, hoc est materiæ medicamentorum nocentes & iuuantes, vtiles & nõ vtiles:qua ratione deinceps,cogamur hæc amplecti & molliri,vtpote iuuãtia & vtilia,illa verò renuere & vitare, vt quæ nocẽtia sunt.Sed pace tantorum virorum dixerim , hæc eorum opinio à Galeni doctrina admodum deuiare videtur.Nam quamuis philosophis ac logicis pateat quòd vno contrariorum cognito , reliquum etiam cognoscatur,& propterea fateri etiam possumus, quòd habita notitia per indicationem eius quod iuuat & vtile est, possumus etiam secundariò & ex accidenti,& quę nocent cõprehendere,haudquaquam tamẽ amittimus quòd per indicationem comprehendamus ea medicamenta, quæ nocent, cùm per eam nõ nisi ea,quæ vtilia sunt, ac opem ferunt comprehendamus.[iuuantia etenim per indicationem patefiunt,]inquit Galenus. & paulò post dicebat:[quandoquidem ipsa nocentia quid expediat manifestant.] Ad hæc secundo de meth.med. cap.7.[indicationem dicebat esse significationem, seu demonstrationem eorum quæ consequuntur, siue agenda sunt,& non eorum quæ non consequũtur,neque agenda sunt.] Rursus nec vnquã in Hippocratis,& Gale. doctrina compertum est aliquod indicare quod sibi nocet, sed perpetuò id quod cõfert,expedit,& vtile est. Adde quòd eodem libro ad Thrasyb.cap.45.omne quod indicat , fatetur Galenus,aut sui cõseruationem , aut sui ablationem indicare. Sed vtrunque horum perficitur ex his , quæ expediunt & iuuant,& non ex eis quæ nocẽt,ac nõ expediunt , igitur admittendum non erit quòd per indicationem significetur nobis, seu demonstretur id quod fieri non expedit. Exorditur enim indicatio ex ipsa rei natura,ex qua quæ conferunt duntaxat,necessariò proueniunt,ac per se indicantur , & non quæ nocent:quamuis ex accidenti id,quod indicat ab his,quæ non iuuant, iuuari possit , vtpote ipsis à medico non adhibitis, hoc tamen ex indicatione procedere , aut per indicationem significari, nullo pacto admittimus:nec idem Galen:per comprehensionem nocentis medicamentorum materias nocentes voluit intelligere,sed id quod præter naturam est,id quod lædit,id quod nocet , quando dixit quòd indicatio est iuuantis comprehensio simul cum comprehensione nocentis adueniens , id quod non solùm confirmauit, ac declarauit in exẽplo animalium ratione carentium,sed in paulò ante citatis verbis , cùm dicebat : quandoquidem ipsa nocentia quid expediant manifestant , cùm si aliàs intelligerentur eius verba , frustra animantiũ ratione carentium tradidisset exemplum , ac paxilli infixi , nec ex ipsa indicatione vtilia caperemus, nisi simul cum ea comprehenderemus naturam rei nocentis,hoc est indicantis simul enim, vt ipse Galenus refert , cum indicantibus obuia sunt iuuantia,quæ per indicationem patefiunt.Non igitur intelligit Galenus in indicationis definitione per nocentia,medicamentorum materias quę nocent,sed præter naturam affectus , qui corpori nocumentum præstant. Hi etenim sunt,quos simul per indicationem comprehẽdimus cum iis,quæ iuuant , & fieri expedit,simul nanque cum indicantibus indicata sese offerunt , eodem Galeno teste,citato libr. de optima secta,cap.27. Quòd verò per nocẽtia affectus præter naturam intelligat,per hęc etiam verba citato loco cõscripta , luce clariùs manifestauit,

In definitione indicationis, quæ nocẽt, sunt præter naturã affectus.

loquens aduersus methodicos, quòd affectus duntaxat tanquam euidentes, ex quibus indicatio enascitur, & non causas velut abditas dignoscēdas esse putabāt. Inquit enim, [sed cum nocentium notitia, simul & causarum concurrit agnitio, quinimò nocētiū cognitio causarum est comprehensio. Itémque ipsa nocentia quæ vtique causæ sunt non ex seipsis in notitiam veniunt. quare non solùm adstrictio ipsa non est euidens, sed neque illa etiam ex quibus adstrictio dignoscitur.] Hanc insuper indicationis descriptionem, parum rectè quidam iuniorum intelligentes, ausi sunt cōfundere, atq; peruertere, quædam verba adiiciētes, quò facilè ad eorum falsum sensum eam traherent ac Galeni veritatem, simulatque verborū eius luciditatē obtenebrarēt. Aiunt nāque scribi à Galeno libro de optima secta, [indicationem esse comprehensionē iuuantis, cum comprehensione nocentis (cum re indicante) simul adueniente.] addunt enim illa verba [cum re indicante] quæ Galenus non apposuit, tanquam non necessaria, imò superflua, quæ si addidisset, vt isti querunt, non vtique indicationis naturam manifestasset, sed potius peruertisset, ac confudisset, quemadmodum isti & confuderunt, & peruerterunt. sed cum quodlibet indicans aut sui custodiam, aut sui sublationem indicent, ex Galeni sententia, eodem libro ad Thrasibul. videtur quòd si indicatio hoc modo intelligatur, aut erit imperfecta eius definitio, aut nihil indicabit sui custodiam. Nam quando aliquid sui custodiam indicabit, vt puta virtus, tunc per indicationem non comprehendimus iuuantia simul & nocentia: etenim ea quę conseruari debēt nocentia non sunt. Hanc obiectionem hunc in modum soluas, Quod illa indicationis descriptio, propria est eius quæ sumitur ex his, quæ pręter naturā sunt, & nocentia: de his enim sermo erat cum empiricis & methodicis: quando probare intendebat diuersum esse modum inueniendi vtilia, hoc est remedia ab eisdem, pro auferendis nocentibus, id est, his quæ præter naturam sunt: & propterea imperfecta non est, neque ob id asserendum, nil sui custodiam indicare, quoniam de hac indicatione nullus adhuc habitus fuerat sermo à Galeno, neque dissensio aliqua inter iam dictas orta, sed de modo inueniendi vtilia, hoc est medicamenta pro auferendis præter naturam affectibus. Quocirca Galenus inspiciens hanc indicationis descriptionem, esse propriam eorum quæ indicant sui sublationem, confestim alteram subdit descriptionem omnibus indicationibus communem inquiens, aut sic describere potes. Indicatio est quando rebus percipiēdis simul & quod cōfert percipitur, absque obstēsione & obseruatione: hæc nanque descriptio, communis est cùm his quæ indicant sui ablationem, tum his quæ sui custodiam: simul etenim cum indicātibus, quod Galenus subintelligebat, cùm dicebat rebus percipiendis & quod confert percipitur, cùm perceptio rei indicantis, quodcunque fuerit indicans, cognita eiusdem natura, seu essentia, cōfestim percipitur id quod confert, tam si confert pro sublatione eius quod præter naturam est, quàm pro tutela, seu custodia eius, quod secundum naturam existit. Ex qua insuper descriptione patet eorum error, qui putarant indicationem quampiam indicare nocentia, hoc est medicamentorum materias quæ nocent. Nam in hac quoque descriptione, quemadmodum in præcedenti demonstrauimus, quod confert asserit Galenus, quod per indicationem percipitur, & non quod lædit seu nocumentum infert. Quid itaque sit indicatio, satis supérque me demōstrasse puto. Ex quibus etiam liquet quid sit indicans: scopus seu propositum, quid etiam indicatū vtile, seu postulatum. Est enim indicans id, quod vtile seu iuuans expostulat, ac quid fieri expediat, requirit: nūquam tamen ex se quod fieri non expedit, expostulare videtur: quod verò indicatur, est illud vtile, postulatum, siue iuuans, quod ab indicante indicatur, seu requiritur. Indicatio verò, illa significatio, seu demonstratio eius quod consequitur, seu agendum est, aut mauis dicere, quòd ex illa comprehensio iuuantis simul cum comprehensione nocentis adueniens, sine obseruatione aut ratiocinio, vt diximus: vel quando rebus percipiendis simul & quod confert percipitur, absque ostensione & obseruatione. Experientia verò est eius, quod sæpiùs & eodem modo visum est comprehēsio, atque memoria, siue obseruatio & memoria. Idem verò est obseruatio, & experientia, ait Galenus citato libro ad Thrasyb. Analogismus autem est comparatio & perceptio causarum iuuantium per similitudines: percipitur autem ex eo iuuans, quando causa quidem delitescit, nullaque obseruatio habetur, sed affectus quàm similimus ex cæsibus est, vt inquit Galenus citato loco: analogismo etenim vtentes, à similibus ad similima transimus, quamuis empirici secus aque nos rationales, huiusmodi transitum vsurpant. Libro autem primo prognostic. Galenus dicebat, quod analogismus est ratio, quæ ab euidēti auspicatur, rei obscurę faciēs cognitionem. Quoniam ergo omnis met. vt priùs diximus, per indicationem fit, Galeno auctore 2. de meth. med. cap. 6. ob id coacti sumus quid sit indicatio, quid indicans & quid indicatum, demonstrare.

[Margin: Cap. citato. — Obiectio. Cap. citato. — Dilutio obiectionis — Eod. c. 11. — Indicans quid. — Indicatū. Indicatio. — Experientia quid. Loco citat. Analogismus.]

Quomodo indicantibus, & coindicantibus vtendum: & quod falsò per contraindicantia, prohibentia intellexerint quidam, superfluoq́, correpugnantia addiderint.

CAP. XXIIII.

CÆTERVM cùm recentiores quidā citra hęc, nōnulla alia procuratione, quæ per methodū efficitur, necessaria fore opinētur, propterea quamuis prolixiores esse videamur, nō minus cogimur declarare (vt nostra hęc methodus dilucidior euadat) nunquid ea ad hanc constituēdam quicquam conferant. Sunt verò quæ ipsi asserunt, necessaria quoque in medendi methodo coindicantia, coindicationes, contraindicantia & contraindicationes, correpugnantia & correpugnationes. Appellant coindicantia, ea quæ non primò & per se, sed alio loco, & per accidens monstrant, id quod ab indicānte ostenditur: & per consequens, coindicare dicunt, commonstrare, seu coinsinuare: confirmantque illud hoc exemplo. Vires, inquiunt, propriè indicant alimoniam, ea quæ simul cum viribus eādem alimoniam commonstrant, vtpote ætas, consuetudo, anni tempora, & cętera huiusmodi, hęc coindicantia appellantur, ac coindicarè dicunt. Appellant contraindicantia, ea quæ primò fieri impediūt id, quod ab indicante suggeritur: & propterea contraindicare esse repugnare, refragari, atque reluctari. Exemplo illud declarant. Affectus præter naturam vtpote redundantia, hæc, inquiunt, vacuationem exigit atque demonstrat, vires autem, vbi præimbe-

imbecillitate eam ferre nõ possint, tunc vires contraindicare dicunt: quoniam impediunt primò id quod ab indicante suggeritur. Nominant autẽ correpugnantia ea, quæ nõ primo sed secũdo loco indicantibus sese opponunt: & propterea correpugnare, dicunt esse correfragari, & correluctari. exẽpli gratia, vbi redũdantia, vt diximus, exigat vacuationem, si vires præ imbecillitate eam ferre non valeant, eas dicunt cõtraindicare, ac si cum ipsis viribus cõsentiat ætas, habitus secundum naturã, anni tempus, & cætera huiusmodi, hæc correpugnantia appellant, quoniam non primo, sed secundo loco refragantur ei, quod ab indicante suggeritur: hæc eadem non nomine duntaxat, sed re, & natura inter se dissentire fatentur. Atqui nos asserimus primò cum Galeno nono method. meden. cap. 7. minimè vetare quod hi, & alij vniuersi, nominibus quibus libitum sit, vtantur, modò id quod in arte vtile est, non egrediantur, & in logicas disceptationes incidant: est nanque (vt ipse Galenus inquit) artis vtilitas auxilia quibus æger sanetur, inuenire, & non de nominibus litigare, ad quæ inuenienda, quicquid conducere quomodolibet videbitur, id fatendum est, ad curationem esse necessariũ, siue ἐνδεικνύμενα, siue συνενδεικνύμενα, siue ἀντενδεικνύμενα, hoc est indicantia, coindicantia, aut contraindicantia appellentur: aut ex eis ἐνδείξεις, aut συνενδείξεις, aut ἀντενδείξεις: id est indicationes, coindicationes, seu contraindicationes ab eis capi dixeris. Nam quæ circa ægrum administrãtur, omnia fermè eius vnius causa fiunt: cuncta itaque quę ad auxiliorum inuentionem conducunt, necessariò consideranda in ægris à medico sunt, siue magnopere, siue mediocriter, siue exiguè conferre videantur: similem sententiã scriptam reliquit. 11. eiusdem, cùm dicebat, [atque nominibus quidẽ quisq; prout volet, vtatur. (id enim semper monere oportet) sed remediorum indicationem, quæ à rebus singulis præstetur, seruet: quãdo si vel vnam aliquam earum prętereat, ad portionem tum magnitudinis illius, tũ facultatis, curatio claudicabit.] Hæc itaque Gale. instituta nos seruare intendimus in hac nostra methodo, indicationem sumentes à singulis rebus, quæ ad remediorum inuentionem quomodolibet conducere vidẽtur, siue ea indicare, siue coindicare dixeris: quapropter interdũ de coindicantibus, & coindicationibus etiam verba faciemus, quæ coindicantia Græci συνενδεικνύμενα appellãt, vt liquet nono, & 13. de meth. med. ca. 16. Nuncupamus autem coindicantia quæ simul cum ipsis primò indicantibus, iuuantia & vtilia significant, atque demonstrant: & ob id coindicationem dicimus esse sequentis, siue agendi consignificationem, aut condemonstrationem: interim verò de nominibus parum soliciti, vt Galeni æmulatores, eadem coindicantia, indicantia appellabimus: rei tamen natura nunquam mutata. quantum verò ad contraindicantia, quæ Græci ἀντενδεικνύμενα vocant, contraindicationes, quæ à Græcis ἀντενδείξεις dicuntur, spectat, fatemur insuper, quòd si eo modo subintelligantur quo ipsi asserunt, non solùm Galeni doctrinæ aduersantur, sed nullam ferè ad medendi methodum afferunt vtilitatem: Quòd verò neque in numero eorum, quæ indicant, neque eorum quæ contraindicant, iuxta Galeni sententiam cõnumerari queant, si taliter intelligantur, hac prima ratione probari poterit. Inquit enim ipse lib. de opt. sect. ca. 43. [sed quod appetit facultas si ab aliquo sumi impediatur, illud contrarij indicatiuum, seu contraindicans haud iure quis appellet.] similiter aduersus eos dicã, si quod appetit affectus præter naturam, vtpote abundantia, impedit facultas, pari ratione, ea contraindicans dici nequit. Insuper quòd quæ fieri aliquid impediãt, neque inter indicantia connumerentur, & propterea neque etiam contraindicantia dici possunt (sunt etenim contraindicantia re & genere, vt etiam isti viri admittũt, idem cum indicantibus, cum eadẽ interim quæ indicant, quandoque contraindicent, & quæ contraindicant, interim indicẽt, suntque cũcta vel secundum naturam vel naturæ contraria, vel neutra, vt ipsi fatentur) eiusdẽ Galeni auctoritate citato loco, sub eis verbis ostẽditur, [Quamobrem id quod aliquid postulat, quoniã eius quod postulatur propositum est, quod nos postulatum sumere impedit, propositum nõ erit.] quod itaque postulatum, hoc est iuuans, & vtile sumere impedit, id equidem propositum, scopus, seu indicans nõ erit, quare neque contraindicãs dicẽdum est. Ad hæc si quæ aliquod fieri impediunt, proposita quodammodo ac indicãtia essent, eademque quandoque contraindicantia dicerentur, tunc vtique & morbi tempora, quæ nos interdũ postulatum accipere impediũt, essent proposita, ac ab eisdẽ indicatio sumeretur, quod in Galeni doctrina magnoperè absurdum est. Rursus sequeretur quòd quicquid impedit fieri quod ab indicãte suggeritur, propositũ diceretur, scopus, indicans, seu contraindicans: qua de re ęgroti timiditatem, patrem, & dominum, proposita esse affirmaremus, vtpote cùm ea interim vacuationẽ facere prohibeant, præ timore ægrotus non permittẽs, & pater, & frater, aut dominus prohibẽs, quorũ nullum quispiam rectè sentiens, indicans, aut cõtraindicans vocauerit: Quòd verò contraindicans, seu contrarij indicatiuũ, nullo modo sit illud quod aliquod vtile fieri impediat, luce clarius patet in Galeni doctrina, præsertim primo de ratione victus, cùm dicebat, [rursus & hoc in loco remediorum indicationem, ab affectu corporis accepit, simúlque virtutem considerauit, neque tanquam remediorum vsum aliquando indicantẽ, sed tanquam contraindicantem, seu contrario indicantem modo, interdum autem & prohibentem.] quid clarius ad probandum quod contraindicare non sit prohibere, quàm hæc Galeni sententia? inquit etenim virtutem aliquando contraindicare, interdum autem & prohibere remediorum vsum: diuersum itaque est contraindicare ab ipso prohibere. libro quoque de curandi ratione, per venæ sectionem, cap. 13. illud apertissimè declarauit, cùm dixit [morbi itaque magnitudo cũ virium robore, primi erant mittendi sanguinis scopi, ille tanquam indicans quod fieri oportet, ille verò tanquã haud prohibens.] & subdit, [id quod cõtraindicare appellant quidam iuniorum medicorum.] quibus ex verbis quiuis percipere potest in Galeni doctrina, contraindicare, nullo modo esse impedire, imò contra. nam quod impedit, contraindicare non dicimus, quod verò non impedit, id cõtraindicare, cum Galeno fatemur esse: quemadmodum hoc loco de virtute testatur, quam cõtraindicare venæ sectionem asserit, vbi eã non prohibeat, iuniorum medicorũ auctoritate: nisi quispiam falsò hęc Galeni verba tentet interpretari, velut quidam eorum, quos meminimus iuniorũ medicorum Galeni doctrinam sectantium, interpretari conantur:

In artibus rationalibus de nominibus disceptandũ non est, sed rerum habenda ratio.

cap. 2. & 12.

Coindicantia quæ dicantur.

Refellũtur qui contraindicantia dicunt esse ea quæ primò fieri impediunt, &c.

cap. 40.

Tex. com. 45.

non ob aliud, nisi vt suæ opinioni faueant, quam contendunt de contraindicantibus: asserunt enim hoc in loco Galenum per hoc verbum ἀντενδείκνυσθαι, nolle intelligere contraindicare, sed coindicare. nam (vt ipsi aiunt) hæc vox ἀντὶ cum alio copulata, quandoque significat, sin, cũ, & simul: & sic volunt quòd Galenus intelligat hoc in loco: in cuius opinionis confirmatione, eiusdem Galeni auctoritatem adducunt, primo de sanitate tuend. quo loco hoc verbo vtitur ἀντιδιήρηται, ac vt ipsi fatentur voce ἀντὶ, pro simul, seu cum, vtitur: quasi dicat condiuiditur, seu simul diuiditur. Verùm isti, vt mea fert opinio, autumantes eorum confirmare opinionem cum hac Galeni verborum expositione, in maiores errores incidunt. nam esto quòd vox ἀντὶ, concedatur modo, quandoque in compositione significare simul, aut cũ, dicant quæso, quo in loco repererunt vnquam Galenum, aut quempiam alium auctorem Græcum pro verbo ἀντενδείκνυσθαι, voluisse significare συνδείκνυσθαι? cùm perpetuò compertum sit eisdem vocibus, diuersimodè vti, ita quòd per ἀντενδείκνυσθαι, semper contraindicare, & per συνδείκνυσθαι, coindicare intellexerit: aut quo modo vnquam fateri audet Galenũ voluisse vires venæ sectionem coindicare, cum semper eædem, aut contraindicabunt, aut prohibebunt venæ sectionem, aut purgationem? Ad hæc verbum ἀντιδιαιρέω, quo Galenus citato primo libr. de sanitate tuẽ. vtitur, apud Græcos significat ex aduerso, seu ex opposito diuido, & non simul diuido, seu cõdiuido: præter id quòd Galeni verba citato loco cõscripta, nil aliud significare queunt, per vocem hãc ἀντιδιήρηται, quàm quòd ex aduerso diuiditur, vt ex verborũ inspectione liquet, & nullo modo verificari posset eius sententia si aliter subintelligeretur vox illa ἀντὶ, videlicet pro sin, cum, aut simul, sumptis itaque contraindicantibus & contraindicationibus, ac intellectis eo modo quo isti intelligunt, methodicorum inquam, in hoc opinionem, & non Gal. sententiam sectantes, proculdubiò asserimus nullam ad medẽdi methodum, nec ad eam quã nos condere intendimus, pro medendis febribus afferre opem. Qua etiam ratione profliganda penitus sunt, ac abiicieda correpugnãtia & correpugnationes, tanquam nullam pariẽtes doctrinam, nihilque conferentes ad artis vsum, sed potius artis medicæ tyronibus confusionem, vt ita dixerim, ac incertitudinem quandam afferentes: ex quibus facilè in logicas atq; sophisticas disceptationes (quas omnino vitare debem⁹) incidere possunt. Verùm ne quispiam audeat nos in hoc impugnare, asserimus cum Galeno, simul ac Hippocrate, quòd ea quæ impediunt aliquid fieri, quod ab indicante quopiam postulatur, quodammodo etiam conferũt ad dextrum vsum remediorum, & propterea neque eadem omnino despicienda esse opinamur: atqui non vt scopos quosdam indicantes, seu contraindicantes, aut vt proposita postulantia, sed vt prohibentia duntaxat, ea admittimus esse consideranda: neque omnia, sed quædam. nam neque cuncta prohibentia sunt à medio consideráda, vt liquet libro de optima secta, cap. 40. nunquam tamen quid faciendum sit, edocent, quæcunque fuerint ea, quæ aliquid fieri impediant, hoc modo si considerẽtur.

cap. vlt.

Quomodo impedientia fieri aliquid conferunt ad inuentionẽ remediorum.

Quid per contradicans & contraindicare in Galeni doctrina intelligendum sit.

CAPVT XXV.

NOS verò de contraindicationibus & contra indicantibus, aliter cum Galeno sentimus quàm ea quæ aliquid fieri impediunt: inuenio siquidem in eius doctrina, bifariam de eiusmodi vocibus, eundem Galenum verba facere. nam quãdoque per contraindicans intelligit id, quod contrario modo idem indicat, quod ab indicante fuit indicatum, seu significatum: id verò est propterea quòd non prohibet. qua ratione dicetur propriè contrario modo indicare, & hoc modo vsus est contraindicantibus citatis locis, primo videlicet de ratione victus, & libro de curandi ratione per venæ sectionem, illud verò facilè hoc exemplo comprobari potest. nam pone, aliquis affectus præter naturam, vtpote humorum redundantia sit, qui suapte natura indicet, ac exigat vacuationem, eamque notatu dignam, siue per sanguinis missionem, siue per purgationem. ponatur insuper vires ęgroti adeò robustas esse, quòd nullo modo impediãt id, quod requiritur ab indicante, hoc est ab humorum redundantia (intelligo autem eas non impedire) cùm ex tali vacuatione non modo nulla eisdem inferatur noxa notatu digna, quinimo iuuentur quodammodo, vtpote exoneratæ ab eo, quo veluti sarcina premebantur, hoc casu dicimus vires ipsas inspiciẽtes, eas contrario modo indicare aliquod dictorum auxiliorum, propterea quòd non ex seipsis illud indicant, quemadmodum ipsa redundantia, sed contrario quodammodo, quoniam id non prohibent. Secundo modo possumus intelligere per contraindicantia, & cõtraindicationes (non quòd illud idem ostendant, simul cũ ipsis indicantibus, verùm contrario modo) sed quoniam contrarium exigãt eius quod indicans requirit: & hoc modo idem Galenus intellexit 9. 11. & 13. de meth. meden. quando dicebat. Interdum contrarias incidere agẽdorum indicationes, & eodem 9. contraindicationes indicationum, & citato libro 11. iterum dicebat contingere quandoque cõtrarias indicationes, siue aduersas & pugnantes: & eodem 13. quando simul coëunt contrariæ indicationes, dicebat, [hoc itaque modo dicimus contraindicantia ea esse, quæ indicantibus sunt contraria, aduersæ quoque sunt indicationes, quæ ex eisdem proficiscuntur, indicata etiam contraria.] quod etiam hoc exemplo confirmari poterit. sit affectus quispiã præter naturã, qui sui sublationem indicet, sint quoque ægrotantis vires quodammodo imbecillæ, ita quòd sui conseruationem postulent: vtputa affectus sit plenitudo, quæ exquisitam vacuationem exigat, vires autem adeò imbecillæ, vt sui conseruationem postulent, & propterea etiam notatu dignam vacuationem ferre non possint, tunc fatemur vires cõtraindicare ipsis affectui præter naturam: quoniam contraindicans contrarium est indicanti, indicatum indicato, & indicatio indicationi. Quòd verò virt⁹ morbo seu præter naturam affectui aduersatrix sit, & opposita, patet ex Galeno citato libro 11. de method. meden. vbi loquens de virtute, dicebat: [Nam ea morbo ceu aduersatrix est opposita, propositùmque medico est huic omni ratione opitulari, ac subuenire.] ꝙ verò indicatio, quæ ab ea sumitur, cõtraria sit ei, quæ ab ipso morbo proficiscitur, liquet. nam hæc pro sui custodia, illa verò quæ à præter naturam affectu capitur, pro sui sublatione indicat: modò custodia & sublatio contraria sunt. Rursus & indicatum quoque

Prima cõtraindicãtium significatio.

Altera cõtraindicã. significatio.

Quæ primæ est significatio.

9. cap. 13. 11. c. 3. 13. cap. 16.

que indicato contrarium existit. nam custodia similia exigit, sublatio verò cõtraria, quibus illa conseruatur, ille verò curatur, & aboletur. dicuntur ergo hæc propterea rationabiliter contraindicantia, quoniam per se semper contrarium indicant, quàm ipsum primò indicans, ex accidenti verò, quandoque dixeris ea impedire. Alio item exẽplo id confirmari poterit Galen. 13. method. meden. Oriatur phlegmone in iocinore, sitque in summo vigore, qua ratione non nisi in halitum digestionẽ, seu vaporationẽ exigat. Verùm partis ipsius natura, cùm ex numero principũ partium sit, quæ perpetuò roborantibus indigent, adstringentia requirat etiam eodem tẽpore, cùm contrariæ indicationes coẽant, inquit Galenus, propterea medicamentum adhibendum est compositum, quod facultates habeat contrarias: quo casu neque ex accidenti vna indicatio alteram omnino impediet, sed simul ambæ exequi debent: licet contrarium exigant. Istis denique duobus modis percepi in Galeni doctrina subintelligi posse contraindicantia, contraindicationes, & contraindicare, & nos etiam quandoque in hac nostra methodo vtemur. Verùm ne in verbis deceptio contingat, quando per contraindicantia significare volumus ea quæ contrario modo indicant, ea contrario modo indicantia appellabimus, quando verò per ea quæ contraindicant subintelligere volumus, hoc est, quæ contrarium indicant, quàm fuerit ab indicante indicatum, tunc cõtraindicantia nũcupabimus. Hæc de indicantibus, coindicantibus, contraindicantibus, indicationibus, coindicationibus, & contraindicationibus.

Nõ primo & per se, vt alij definiunt.
Loco citat.
Tãtùm abest, vt primo contraindicãs impediat, vt ne ex accidẽti quidẽ.
Contrario modo indicãtia in 2. signifi.
Contraindicãtia in secunda.

Quid sit totius artis medicæ commune propositum: quidve huius nostræ methodi proprium: ac quæ sit prima illa vniuersalissima indicatio omnium præter naturam affectuum, à qua curandi methodus exorditur.

CAPVT XXVI.

SED iam tẽpus est, vt rursus ad propositum reuertamur: est autẽ id methodo, quæ per indicationem fit remedia inuenire pro febriũ sublatione, quemadmodũ etiam & vniuersæ methodi medendi primum propositum est morborum sublatio, ad proportionẽ respondens ei, quod in opere de sanitate tuẽda proponitur, quod est sanitatis tuitio: vt patet nono de meth. med. cap. 10. quanquam corporis constitutio, quæ causæ rationem respectu actionis continet, vtriusque facultatis scopus sit, & eius quæ sanitatem tuẽdam, & eius quæ morbum profligãdum profitetur. quippe cùm hanc & præsentem seruare, & amissam restituere, propositum nobis sit, eodem Galeno auctore, libr. 1. de sanitate tuenda cap. 1. dirigitur autẽ omne cõsiliũ vtriusque facultatis, ad vnum commune propositum, id verò est vitæ custodia. Nam siue sanitatem tueamur, siue morbos profligemus, non ob aliud vtrunque molimur, quàm vt vitam custodiamus: vt citato lib. 9. de meth. med. scriptum est. qua ratione si quispiam velit cum Galeno non sanitatem, sed vitæ custodiam esse totius artis medicę cõmune, ac vltimum propositũ tenere, nec eiusdem, nec etiam nostræ pugnabit opinioni: quicquid tamen sit de communi proposito totius artis medicę in hac nostra methodo primum propositum est febrium sublatio, methodo videlicet, quæ per indicationẽ fit: pro cuius methodi institutione, proposuimus à primis ac vniuersalissimis indicationibus exordiri: deinde ex illis ad alias descendere, donec ad eas, quæ amplius secari nequeunt, perueniatur. Est autem prima, atque vniuersalissima omnium præter naturam affectuum indicatio, quæ eorũ sublationem præscribit: etenim & actiones lædũt, & noxam corporibus præstãt. singuli propterea morbi hoc faciendum dictitant, vt videlicet tollantur, atque auferantur, qua etiam ratione & febris prima indicatio, sui quoque sublationem indicabit. Ab hac itaque prima, & vniuersalissima indicatione exordiendũ est, quò methodo febrem curemus. Verùm licet hæc indicatio præcipua, vniuersalissima ac prima, omniúmque morborum cõmunis sit, tamen neque totũ est, neque magna pars curationis, velut methodici putant: imò nulla prorsus ipsi9 medicinæ artis adhuc portio, aut certè nec magna, nec propria, sed quæ etiam plebi sit communis, & primùm tantùm (vt sic dicam) suscitabulum, seu excitamentum, vnde medendi ratio promouet, vt ait Galenus libro 3. de meth. medendi: cap. 1. quo loco aduertant studiosi quòd vox illa Græca ὁρμητήριον, parum rectè (vt mea fert opinio) intempretata est Latinè à quibusdam [carcer] cùm neque id significare possit vox illa: & si id significaret, haud scio quid vellet Galen. asserere, quòd hæc prima indicatio sit veluti carcer. Longè itaque melius est, vt interpretetur Latinè suscitabulum, seu excitamentũ: est etenim hæc prima indicatio tanquam suscitabulum quoddam, seu excitamentum, vnde medẽdi ratio promouet. ex hac nanque rationalis medicus excitatur ad inuestigandas reliquas indicationes, quæ amplius plebi commmunes nõ sunt, sed ipsius artificis methodo medentis propriæ. Nam clarum est apud eundem Galenum, lib. 4. methodi medendi, cap. 4. primum scopum quò medicus tendat, affectum ipsum, qui curari desiderat indicare, ex hoc verò (vt ipse inquit) & reliqua omnia sumi: & citato libro tertio de meth. meden. dicebat, [cui facultas est illa inueniẽdi, & quibus perfici possit quod à prima indicatione suggeritur, is meritò morborum est curator, qui, si per experientiam inuenit, obseruator, & empiricus est nominãdus, sin ratione quadam & methodo, logicus, methodicus, & dogmaticus.] Est itaque febris ex eorum genere quæ molestiam inferũt, atque tristitiam: & quicquid homini molestiam ac tristitiam infert hoc morbus vocatur, Hippocratis auctoritate, libro de flatibus. Nos verò clarioris doctrinæ gratia, affectum nominabimus præter naturam. meritò igitur ex sui natura primùm sublationem indicat: sed quoniam hęc indicatio nedum medicis, sed etiam plebi (vt diximus) existit communis, ex hac tamen impellitur, & excitatur rationalis medicus ad inuestigãda ea, quæ ei sunt propria: vtpote quibus auferri debeat, ex communissimo quodã Hippocratis oraculo admonitus, citato libro de flatib. quòd inquam contrariorũ contraria sunt medicamina. hoc itaque quod in dictione tam breue est, inquit Galen. 11. de metho. meden. cap. 12. potestate deprehenditur maximum: quippe omnem medendi methodum cõfundet, quisquis hunc neglexerit scopum, cùm omnia præter naturã sunt, ab his quæ ipsis sunt contraria, curentur, ac profligentur. perit enim quicquid in contrarium, & à contrario, vt tertio de metho. meden. cap. 1. scriptum est: qua item ratione idem Galenus lib. 11. eiusdem dicebat. [prima omnium curationis indicationũ, quæ ex ipso, qui curatur morbo,

Primus scopus, seu propositum in medendo.
Loco citat.
Communis scopus totius medicinæ.
Prima omnium indicatio.
Indicatio prima plebi communis, & sine arte.
Loco citat.
cap. 1.

bo,accipitur,cõtrarietatem præſcripſit,hancq; eſſe vnum communem omnium morborum curationis ſcopum.] Quod confirmauit libro nono,cùm dicebat,[atque ita rurſus vnus ſolus erit curationẽ maximè generalis ſcopus : nempe contrarietas.] & libro artis medicæ.[curatio verò (inquit)vnum præcipuum,ac communiſſimum habet ſcopũ, ei quod auferri debet,contrarium.& libr.de conſtitut.artis medic.fueritque id communiſſimum & generaliſſimum,quò medela vniuerſa ſpectat morborum,ait, nempe contrarium , vti ſanè vel ab Hippocrate dictum eſt,contraria contrariorum remedia: particulatim verò contraria particularia.] hic etenim eſt ille primus ſcopus,qui nobis patefit,ac percipitur ab vniuerſaliſſima illa prima indicatione , quæ etiam plebi communis eſt,à præter naturã affectibus primò deſumpta , ablationem ſiquidem ſui indicantibus.nam morbus ſuaptè natura ſui ſublationẽ imdicat,ſublatio verò contrarium , ac contrarietatem docet. Verùm quoniam morborum plura ſunt genera,cuique eorum ſua erit contrarietas : quocirca cùm morbus,quem curare intẽdimus, in intemperie ſit poſitus , igitur per contrariã ipſi intẽperiem ſanabitur·& quoniam vniuerſi febrium generis intemperies eſt calor,nimirum per frigiditatẽ curabitur,ſic omnes indicationes inter ſeſe cõcordant. Hac itaq; methodo ab ipſo affectu ad materias pręſidiorum peruenimus inueniendas per particulares ipſas indicationes,quæ oriũtur ex eiuſdem affectus ſub diuiſione,quando earundem materierum principiũ inuentionis id ſit,in quo finita eſt curandi affectus diuiſio vt liquet eodem 11. de methodo meden.cap.7.cùm ergo in hoc finiat , febris ipſius diuiſio,quatenus febris eſt, quòd videlicet intemperies ſit calida & ſicca,ob id rationabiliter quæ infrigidãt & humectant,exigit,tanquã ſua contraria, vt patet nono,10.& 11.method.med. hæc quoque perpetuò ſunt omnis febris qua febris eſt,remedia, quæ contraria iterum ſubdiuidentes , dicimus aliquando ſanare nos febrẽ per ea , quæ effectu frigida ſunt,aliquando per ea,quæ poteſtate:aliquando etiam per ea,quæ ex accidenti refrigerãt:aut etiam iſta coniungentes.ſic enim largiori vocabulo ſubintelligere contraria volumus, ſimul cum Hippocrate , ac Platone , & non in qualitate corporum duntaxat , quemadmodum Ariſtoteles ſentire videtur,parum de nominibus ſolliciti. ſi verò tu mauis oppoſita,& non contrariorum contraria ſibiinuicem eſſe remedia dicere,non reclamabimus. Verùm quouis modo contrarium, ſiue oppoſitum intelligatur,tollenda è medio ſunt in hac noſtra methodo,ea quæ à tota ſubſtantia febribus aduerſantur:nam illa non alia ratione,quàm experientia inueniri queunt,vt clarum eſt 13. meth. nos verò de iis remediis ac contrariis verba facimus,quæ methodo,quæ per indicationem fit , inueſtigãtur:ſunt autem hæc , quæ actu, poteſtate, vel ex accidenti, vt diximus,refrigerant & humectant, iiſque vtendum contrariis pro cuiuſuis febris ſublatione, non negantes quòd etiam auferri poſſint iis quæ à tota ſubſtantia eiſdem aduerſantur,quorum fortè quædam pro curandis quibuſdam febribus recenſebimus.

Cap.9. & 15.

9.cap.5. 10.ca.10. 11.cap.2. Contraria quæ intelligãtur contrariorum eſſe remedia.

Quomodo prima illa omnium curationis indicationum, quæ ex ipſo qui curatur affectu deſumitur, contrarietatem,ac contrarium docuit.

CAPVT XXVII.

CÆTERVM quãuis omnia quæ præter naturam ſunt , ab his quæ ipſis ſunt contraria curentur, vt ex Hipp. citato oraculo liquet , atque ex Gal. 11.de metho.med.& 22.aph. 2 li.tamen non parum conducere videtur pro hac noſtra methodo conſtituenda,ac cęteris omnibus inueſtigare , quomodo illa prima omniũ curationis indicationum,quæ ex ipſo qui curatur præter naturam affectu,accipitur plebique etiam communis exiſtit: hunc edocuerit ſcopum : nempe contrariũ & contrarietatem. Necnõ qua ratione hic ſcopus vnus ſit præcipuus & communiſſimus curationis morborum omniũ à quo &reliqui omnes ſcopi & particulares indicationes progrediũtur,eoque diuiſo duos, aut etiam tres alios oriri ſcopos, & ex his alios donec diuidendo ad vltimas vſque ſpecies perueniamus.Ex ipſo nanque ſumpto initio,reliqui particulares ſcopi inquiruntur,vt citato lib.9.meth. med. ſcriptum eſt.Porrò adeo duo hæc (vt mihi videtur) pro morborũ curatione vſum præſtãt,vt ipſis ignoratis audacter cenſeã, per indicationes remedia inueniri non poſſe,nec ordinem & numerũ earũdem diuiſiua methodo veſtigari, ab vniuerſaliſſimis diuidendo,vſque ad eas quæ amplius ſecari nequeũt, deſcendentes , vt ſæpius diximus. Horum etiam inſcitia quoſdam tranſuerſos egit , qui de hac re ſcribere tentarunt , vt longiſſimè à veritate receſſerint , mendoſóſque ediderint libros , quibus artem ipſam medicam vniuerſam deſtruere conantur : reliquos verò omnes eò perterruit, vt methodum hanc ſcribere haud aggreſſi ſint : quinimò ne quidem tantillum eam viſi ſunt olfeciſſe. Ipſe autem quid cum Galeno ſentiam enarrabo. Quòd igitur auferri debeat quilibet præter naturam affectus , quódque illud ex propria eorum natura omnes indicent , cuique nedum medico , ſed è plebe, ſeu vulgo patens eſt. At quod perfici debeat à contrario,& per contrariũ hoc vulgus ignorat.Rationabili autem medico confeſtim occurrit , Hippocrat.oraculo (vt priùs dictum eſt) admonito , quòd contrariorum contraria ſint remedia,quocirca Galen.libr.de conſtit.art.med.loco cit. dicebat: [primum itaque eſt curatiuę methodi communem ſcopum omnium,vtî dictum eſt,reperire, nempe contrarias eſſe contrariorum medelas.] perit enim à contrario vnumquodque, quemadmodum à ſimili conſeruatur. Et ob id idem Galenus (vt priùs dicebamus)libro artis medic.ſcriptum reliquit,quòd curatio vnum habet primum , ſeu præcipuum ac communiſſimum ſcopum , ei quod debet auferri contrarium,quo in loco vſus eſt voce ἐναντίον,quæ Latinè ſignificat contrarium:libro autem 9. & 11. metho.meden.de hoc primo ac communiſſimo curatorio ſcopo verba faciens , ſub quo cæteri omnes continentur ſcopi : non contrarium dicebat eſſe, ſed contrarietatem,vſus voce,ἐναντίωσις,vt propterea non ab re in dubium veniat , num contrarium vel contrarietas ipſa ſit ille primus ac communiſſimus ſcopus nobis præſcriptus ab illa prima omnium indicationum,quæ etiam plebi cõmunis eſt. Cui reſponſum ſit quòd vtrunque. Nam docens nos contrarium adhiberi debere per quod morbus auferatur ſimul etiam contrarietatem edocet. Etenim ſi per contrarium auferri debet quod præter naturam eſt,opus erit non ignorare quæ,qualíſque

9.10. & 11. Loco citat. Quæſtio.

Reſponſ. ad quæſtionem.

contra

contrarietas sit, inter hunc præter naturã affectum, & eum qui secundum naturã existit, ægrotãtis proprium, vt ille aboleri, hic seruari possit, per eadem contraria adhibita, atque ita sanatio fiat. Cuique enim morborum generi sua erit cõtrarietas, inquit Galenus 11. metho. med. ca. 2. siquidẽ morbi sublatio, nil aliud est quàm sanatio: ipsa verò sanatio aliud non est, vt inquit Gal. 9. meth med. c. 15. quàm præsentis in corpore vitiosi affectus in naturalẽ habitũ mutatio. Cùm autem cõtrarij hi affectus sint, necesse est per cõtraria fiat eorum, alterius in alterum translatio, atque ita vnus solus erit curationis maximè generalis scopus, nempe contrarietas: non siquidẽ ea quæ est inter præsidia & pręter naturam affectum, sed quæ inter eundem, & secundum naturam affectum, qua ratione citato lib. de constitut. artis medic. loco cit. hęc verba scripta reliquit, [igitur curandi methodus, à sanorũ atque ægrotãtium corporum dispositione auspicatur.] Quibus ex verbis cum eodem Galeno concludimus ab illa prima indicatione quæ ex præter naturã affectibus sumitur, æquè ferè nobis præscribi ac doceri, cùm contrarium, tum contrarietatem, appello autem contrarietatem nũc, viam illam cum quodam respectu quę est inter iam dictos contrarios affectus, ambos in se continentem, vnà cum ea distantia, quæ habetur inter vtrunque affectum, illam verò translationem seu mutationem præsentis in corpore vitiosi affectus in naturalem habitum, quæ ex contrariis adhibitis perficitur, sanationem. Illud verò quòd adhibetur medicamentum cõtrarium affectui præter naturam, nuncupo contrarium, ab eodem præter naturam affectu indicatum. Sed quæres cur lib. artis medic. contrariũ dixerit esse primum ac communissimum scopum curationum: libr. verò 9. & 11. method. meden. contrarietatem? Dicas quòd cùm libro artis medicæ solùm capita, & quædam veluti conclusiones eorum, quæ alibi latiùs fuerant demonstrata, ab eodem Galeno dicantur, vt ipse testis est citato libro, neque intendebat cunctas indicationes ac singulos scopos diuisiua methodo vestigare, satius fuit contrarium dicere, sub quo etiam necessariò contrarietas subintelligebatur, vt superiùs demonstrauimus, libris verò method. meden. præsertim citatis, nedum cõmunissimum illum ac primum scopum patefacere intendebat, verumetiam cæteros omnes qui ad inuenienda remedia conducunt, ac arte quadam demonstrare qualiter in eo continebantur iidẽ reliqui omnes medicatorij scopi ac indicationes, eadem videlicet cõtrarietate diuisa, & non contrario, ad eandémque solam omnes reduci scopos: & propterea contrarietatem dixit esse primum, pręcipuum, ac communissimum scopum, sub qua etiam contrarium continetur, & non contrarium: quamuis vbique locorum innuat contrarium semper debere adhiberi pro curatione seu morbi sublatione. Vt verò hoc perficiatur, perpendenda est contrarietas, quæ non solùm est inter præsidia & præter naturam affectum, verùm etiam quæ est inter præter naturam, & naturalem affectũ. Nam cùm hi affectus contrarij sint, necesse est (vt diximus) alterius in alterum, per contraria translatio fiat. Hac itaque ratione illa prima omnium indicationum, quæ à præter naturã affectu sumitur, & plebi etiam communis existit, ęquè ferè nobis & contrarium & contrarietatem præcipit. Quòd verò ex hoc vno primo ac cõmunissimo curationis scopo, nempe contrarietate ipsa quæ est inter vitiosum affectum, & eum qui est secũdum naturam, reliqui omnes, ipsa eadem diuisa, & deinceps eisdem subdiuisis, ortum ducant, non erit difficile demonstrare, nam eadem contrarietate tanquam primo & communissimo curationis scopo, primũ diuiso, duo curatorij scopi necessariò emanãt. Vnus est pręter naturã affectus qui curari desiderat, ex iis quæ sibi cõtraria sunt, & propterea adhibẽda remedia indicat, alter verò laborantis temperies, seu naturalis habitus laborantis, qui vnà cum ipso morbo, contrarietatis mensuram definit, fiat autem hoc modo, quoniam id quod ægrotat, ei quod valet est contrarium, vtique per contraria est ab illo in hoc via, nam veluti viam quandam ire, quod præter naturam se habet, dum ad naturam redit oportet, eandem quidem, sed contrario itinere, at si gradum reuocare debeat, per præsenti dispositioni contraria remeabit, inquit Galen. citato libr. de cõstitut. artis med. cap. 12. Necessum est itaque vt in ipsis contrariis modus quidam seu mensura inueniatur. Non enim satis est calido affectui admouisse frigida, nisi id debita fiat mensura: cùm alioqui metus sit, si intra modum id fiat, ne morbi reliquũ quippiam relinquatur: sin modum excedas, contrarium genus morbi inducas, vt citato libr. 9. de method. meden. ca. 12. scriptum est. Qui enim suprà quàm par est calidum morbum refrigerat, is sanitatis mediocritate transmissa, alium excitabit morbũ, qui sit frigidus quod quò minus accidat, naturam curandi corporis scias oportet, quo quantũ morbus ab illius symmetria discesserit intelligens, mensurã refrigeranti præsidio imponas. At fieri non potest vt quantum à se inuicem distent inuenias, nisi compertum habeas quale esset corpus, aut humidum, aut frigidum, aut calidum, aut siccum cùm valeret, quantũcunque ex his excesserit postquam ęgrotauit, quippe quòd plurimum à naturali habitu recessit, id vehementiùs eget cõtrariis, quòd non plurimùm, leuibus. Quare ex vtrisque iam dictis scopis, hoc modo indicatio curationis præstatur, vitioso inquã affectu, ac naturali habitu, natura seu temperamento ægrotantis: qui duo communes adhuc scopi, à contrarietate ipsa diuisa, modo quo diximus, proficiscũtur. Cõtrarij etenim hi affectus, cùm sint, ipsiúsque contrarietatis termini, non ab re primò in hos præcipuos ac immediatos scopos, ipsa contrarietas diuiditur, qua ratione si diuiditur, non erit dare tertium vniuersalem scopũ, quem ambiẽtem nos aërem esse, cum Galeno demonstrabimus, nanque eum, vel ægritudinis causis, vel sanitatis, annumerandum esse censemus: nam si contrariam morbo temperiẽ habeat, è præsidiorum numero vnus est, sin similem, ægritudinalium causarum est vnus: vt patet eodem 9. meth. meden. cap. 14. Potest etiam & ambiens nos aër, tanquam vniuersalis etiam quidam scopus, vnam aliam, & tertiam efficere indicationem, vbi ipsum in sanitatis, vel ægritudinis causis non annumerabis, sed tanquam tertium quoddam à geminis corporis iam dictis affectibus secretum, naturali videlicet, & qui præter naturam est, cùm ambiens ipse is sit, sine quo nec tolli morbus, nec teneri sanitas potest: & propterea causæ sine qua non obtinet rationem: vt eodem 9. de method. meden. scriptum est, qua ratione necessarium considerata esse fatemur, eo quia fieri non potest, vt res sine eo sit quod causæ sine qua non obtinet rationem

Alia quæstio.

Locis citat. Respons. cap. 1.

Ex communiss. scopo qui est contrarietas, qui alij oriuntur

1. Vitiosus affectus.

2. Temperatura ægri.

3. Ex aëre ambiẽte sumitur indicatio.

tionem Aristot.teste 1.de part.animalium cap.1.ob quam rationem ipse alimēto necessitatem ascribit, & 5.metaphysicæ text.6.non solùm cibo,sed etiam respirationi talem tribuit necessitatem, ipsis videlicet animalibus,nam eadem neque esse, neque viuere possunt sine his. Est itaque hac ratione ambiens nos aër tanquam necessarium quoddam pro morborum sublatione perpendendus velut tertius quidā vniuersalis scopus,à quo tertia quoque vniuersalis indicatio proficiscitur pro auferendis præter naturam affectibus. Oritur quoque & tertius is scopus quodammodo ex eadem contrarietate diuisa. Nam cùm morbus & sanitas in quos primo contrarietas diuiditur corporis sint affectus:& ille se tollendum, hæc verò se tuendam indicet : ambiens verò nos aër is sit, sine qùo (vt diximus) nec tolli morbus, nec teneri sanitas possit, sequitur quòd necessariò cùm causæ sine qua non obtineat rationem,ab eo indicatio sumenda sit,tāquam tertia à iam dictis duabus pro morborum sublatione. Nam cùm reliquas materias tum diligere, tum fugere liceat,quàm verò aër præstat, fugere non licet:imò necesse est præsenti cœli statu vti : idcirco huic quoque attenti esse cogimur,vt idem Galenus citato loco,inquit:est etenim materiæ reliquorum præsidiorum omnium electio in nostra potestate, eius verò quā ambiens prȩstat,in nostra manu non est.Quare oportet ex hoc quoque propriam quandam indicationē sumamus, vt ipse Galenus refert, vtpote qui sæpe cum iis quæ morbus facienda suadet,concors sit,sæpe discors, & qui contra moliatur. Vbi igitur cum reliquis medendi indicationibus consonat,pro gratia est habendum, sicubi aduersatur,inhibenda eius noxa est:quinimò ex ipsa rerum substantia concludit,citato libro 9.method. meden.ca.15.non posse plura esse scoporum genera,quæ ad medēdum pertinent,quàm tria quæ modò diximus,asserens medicatorios scopos ab ipso morbo sumi,à corporis temperamento:& tertio ab ambiente nos aëre:quòd si alij quidam positi sunt, vel postea non hi modo, verùm etiam alij dicentur:omnes tamē ex iis in partes diductis nati videbuntur:vt nos clariùs infra demonstrabimus. Hac itaque ratione, cogimur ambienti nos aëri attenti esse, tanquam tertio quodam vniuersali scopo ac necessario pro auferendis præter naturam affectibus,febribusq; ipsis,qui etiam scopus, ex ipsa quoque contrarietate diuisa, non in duos scopos, sed in tres,proficiscitur, eodem aëre nos ambiente separatim à duobus corporis affectibus, modo quo diximus,perpenso:& sic fatebimur tres esse,& non duos,curationis vniuersales scopos : quemadmodum etiam ex his quæ diximus patere poterit duos esse duntaxat,& etiam vnum, nempe contrarietatem.ex istis enim reliquos omnes particulares,tum curatorios scopos, tum etiā indicationes particulares cunctas ipsis videlicet in partes diductis, originem ducere demōstrabimus. Aduersus quam admirabilem Galen.artem, atque doctrinam,non desunt quidam iuniores eiusdem Galen.verba, ac eorundem verborum sententiam parum rectè (vt mea fert opinio) intelligentes, pugnare, asserentes quòd mirari licet Galen. dum se pulchrum & admirabile quippiam inuenisse putat, in huiusmodi improprietates loquendi incidere,aut etiam aliena à suis principiis tradere, quo fit, vt eundem obintelligentes,cuncta destruere tentent, exordientes ab ipsa contrarietate,quam neque scopum, neque indicationem curationis esse posse, conantur probare:deinceps neque aërem, neque naturalē corporis temperiem, eo modo quo Galenus asserit. Ipse verò non magis Galen.quàm veritati addictus, quam puto ab eo, nedum hac in re, sed in cæteris omnibus,quæ ad artem medicam spectant, fuisse prolatam, amicitia inter nos semper seruata eandem tueri, ac à calumniis liberare conabor, quò Galen.mira hac in re ars,atque doctrina pateat, & hæc nostra methodus de medendis febribus firmior euadat, omnibúsque calumniis expurgetur.

Galeni reprehēsores taxantur.

Soluuntur rationes eorum,qui contrarietatem, aduersus Galenum,curationem non indicare contendunt.

CAPVT XXVIII.

QVOD contrarietas nec indicet, nec indicatio aliqua sit, pro morborum sublatione,hac prima ratione probare conantur. Si verùm est quod Gal. scribit initio 3.lib.de metho.meden. absurdum esse aliud constituendum quod curationem indicet,aliud verò quod curetur, nihil profectò indicare poterit eorum,quæ ad curationē pertinent ipsa contrarietas, quippe cùm morbus non sit,& planè ridiculum fuerit si cōtrarietatem curari dicamus. Solue, Gal.sentētiam eodem loco non esse, quod nihil possit curationem indicare, nisi id quod curatur:sed demonstrare quod cùm affectus præter naturam sit ille, qui curari debet, propterea ab eo prima sumenda est indicatio,quæ ab eiusdem natura primùm oritur,&inueniendorum remediorum initium quoque ex ipsorum morborū natura sumendum,absurdum itaque est primas indicationes ab aliis esse sumendas quàm ab ipsis præter naturam affectibus. Etenim ipsi sunt qui primò eorum sublationem indicant, à qua indicatione, (vt sæpiùs diximus) præscribitur nobis contrarietas, quam demū curationem indicare,atque ad ea,quæ ad morborum curationem pertinent conducere, tanquam communissimum scopum, nemo negabit,etiam si morbus non sit,& sublationem sui non indicet,neque ipsa curetur : est etenim communissimus curationis scopus ipsa contrarietas pro curatione omnium præter naturam affectuum rationali medico præscriptus ab illa cōmunissima &prima indicatione primùm orta ab ipsorum præter naturam affectuum natura,quæ nedum medico, sed & plebi communis existit : de qua loquitur Galen. in principio 3.de meth.meden. omnibus siquidem in cōfesso est, inquit citato loco,primas indicationes ex affectibus esse sumendas, nec propterea negauit quædā curationem indicare posse, licet morbi non sint. Secundò tantùm profectò abest,inquiunt, vt curationē indicet contrarietas, vt nihil aliud quicquam indicare possit, nam si indicare est inuenire, quod iuuet aut lædat ea quæ indicant, quid quæso ipsa indicare poterit contrarietas?qua enim re opus habet,vt iuuetur vel lædatur?an similia vel contraria exiget?an contrarietatem ipsam fouere vel expellere volumus?sunt ne oppositionis siue contrarietatis,vel potiùs status corporis causa inuenta remedia victusque ratio? Quibus quidem corporis status conseruatur &mutatur.Huic dicimus primò falsum esse, vt supra probauimus, quòd indicare sit inuenire,quod iuuet aut lædat ea,quæ indicāt in

1.Ratio reprehēsoris Gal.

Eius dilutio.

2. Eorundem ratio.

Refutatio eiusdem.

Galeni doctrina. Sed indicare eſt demonſtrare ſeu ſignificare id quod iuuat, & non quod lædit, tam ſi conſeruationem,quàm ſi ſublationem intendimus. hæc autem vtilia & iuuantia,fatemur non modò in dicari ab his quibus opem ferunt, ſed etiam à quibuſdam aliis quomodolibet conferentibus ad ea inuenienda pro auferendis præter naturam affectibus,aut ſeruandis his,quæ ſecundum naturam sũt, nam quicquid cõducere quomodolibet videtur ad auxiliorum inuentiones, id fatendum eſt ad curationem eſſe neceſſarium, inquit Galen.libr.9.eiuſdem method.meden.cap.7. qua de re contrarietas, licet iuuantia pro ſui ſublatione non indicet, nec conſeruatione,nec eadem auferri, aut foueri per ea debeat,eſt tamẽ primus ac cõmuniſsimus ſcop⁹ curationis omnium morborum, nõ autem indicatio: ridiculum enim eſſet eam indicationem appellare, licet ab eo communiſſima quoque & prima naſcatur indicatio pro eorundem morborum ſublatione,vt diximus,tanquam à communiſſimo ſcopo curationem indicante, ac conferente ad remediorum inuentionem,continet enim contrarietas,tanquam primus ſcopus curationis,affectus cõtrarios, nempe eum qui ſecundum naturam, & qui præter naturam exiſtit:& cùm ſanari nõ valeat is qui præter naturam eſt, niſi in naturalem habitum mutetur,contrariíque ſint hi affectus inter ſe,& neceſſarium eſt vt per contraria fiat alterius in alterum tranſlatio: id verò fieri nequit, niſi compertum habeas quantum inter ſe diſtent, ac qualis ſit hæc eorum contrarietas, qua ratione contrarietas ipſa curationum omnium vnus ſolus erit præcipuus, maximéque generalis ſcopus,nempe omnes alij(vt ſæpius dictũ eſt)ex eo oriuntur. Hac itaque ratione contrarietas curationem indicat, & ad remediorũ inuentionem confert pro auferendis quibuſlibet præter naturam affectibus. Rurſus aiunt,quemadmodum idem auctor cauſam externam curationẽ indicare negat, quòd illa nullius indigeat,ſic eadẽ ratione contrarietas,nec cõſeruationem,nec curationem indicabit vnquam, quòd ſcillicet illis opus nõ habeat,at ſi non hęc,nihil profectò aliud:quandoquidem omne quod indicat,aut ſui conſeruationem, aut ablationem indicare (eo auctore) neceſſe eſt. Dicimus nos cõuenire in hoc cauſam procatarcticam cum contrarietate, quod neutra earum alicuius indigeat pro conſeruatione aut ſublatione earundem,verùm in hoc diſſentire videntur, quòd cauſa procatarctica,nedum quicquam non indicat pro ſui conſeruatione,aut ſublatione,quin imo nec pro conſeruatione, aut ſublatione eorũ qui corporis affectus ſunt,contrarietas verò & ſi ſui cõſeruationem aut ſublationem non indicet, indicat tamẽ tanquam primus,& cõmuniſſimus ſcopus,curationis modum,confertq́; etiam ad inueſtigãda ea quæ conferunt pro morborum ſublatione, modo quo ſuperius diximus.Et cùm dicunt Galen. auctoritate libr.de opt.ſecta, & 3.meth.med.omne quod indicat aut ſui conſeruationem aut ablationem indicare,dicimus eundem Gal.fateri has eſſe primas duas indicationum differentias, quæ ex his primis duobus corporis affectibus, tanquam ſcopis, oriuntur, eo videlicet, qui ſecundum naturam, & eo qui præter naturam ſe habet: ille nanque ſui cuſtodiam, & propterea ſimilia, hic verò ſui ſublationem, eóque contraria poſcit. Quapropter aſſerimus quòd quæ primò indicant illi duo ſunt ſcopi, quorum alter ſui conſeruationem, alter ſui ſublationem expoſtulat. Verùm ab hac prima indicatione, quæ ab ipſius præter naturam affectus natura oritur, confeſtim contrarietates nobis præſcribitur, ex qua primum indicatione ſumpta, morborum curatio nobis patefit, & auxilia inueſtigantur, vt id quod præter naturam eſt, auferatur ſuo contrario: quod quidem fieri non poſſet, eadem contrarietate,quæ eſt inter pręter naturam, & ſecundum naturam affectum,ignorata.Poteſt inſuper & hoc modo hæc eorundem ratio tolli,quòd duo ſunt in vniuerſum primò indicantia:quodlibet enim indicans aut ſui cuſtodiam, aut ſublationem indicat, Galeno auctore citato libro de opt.ſecta, eorum videlicet, quę pro ſeipſis quicquam indicãt: nam duæ etiam ſunt corporis conſtitutiones, quarum altera ſeruari,altera auferri debet.Verùm quæ non pro ſeipſis,ſed pro aliis quicquam indicãt, vtpote pro ſeruandis,ſeu auferendis eiſdem conſtitutionibus,poſſunt multò plura eſſe quàm duo, inter quæ contrarietas cõnumeratur, ex numero eorum quæ ſunt corporis conſtitutiones non exiſtens, & ob id nec ſui conſeruationem,nec ſublationem indicans,ſed morborum duntaxat curationẽ.Et ſi dicãt vnumquodq; de ſe magis indicare poſſe quàm de alio,Gal.auctoritate citato libro 3.method. meden.aſſerimus nos verum eſſe in his quæ de ſe ipſis, ac de aliis quicquam indicãt:hæc etenim de ſeipſis magis quàm de aliis indicare poſſunt, non autem veritatem habere in his quæ pro aliis duntaxat, & non pro ſeipſis quicquam indicant, quemadmodũ eſt contrarietas:hæc nanque de aliis,& non de ſeipſa quicquam indicat, quoniam curationem morborum omnium, & non ſui nec conſeruationem, nec ſublationem.Inquiunt deinceps,indicatur ſanè contrarietas, id eſt, contraria actio & contrarium (ſi contrarietatis nomine id intelligamus) ab eo quod præter naturam exiſtit, ſiquidem eo opus habet ad ſui ſublationem,idem autem indicans, & id quod indicatur eſſe non poteſt. Sed (bone Deus) apud quem auctorem compertum vnquam habent contrarietatem indicari? nam licet Galenus 11. method.meden.inquiat quòd prima omnium indicatio curatrix, quę oritur ex ipſo qui curatur morbo contrarietatẽ docuit,nunquam tamen faſſus eſt ipſam, ab eadem indicatione indicari,vtitur enim voce ἐδίδαξεν, à verbo διδάσκω, quod Latinè ſignificat doceo,præcipio,ſeu planum facio:docet nanque prima illa omnium curationis indicatio, at nõ indicat contrarietatem, aliud nanque eſt indicare, aliud docere,præcipere,ſeu planũ facere,per quam contrarietatem haudquaquam contrarium intelligendum eſt in Galeni doctrina vt putant,& nos ſuperius declarauimus,neque etiam contraria actio: ridiculum enim eſſet per contrarietatem, contrariam actionem intelligere, illa etenim contraria actio,mutatio ſeu trãſlatio in naturalem habitum, ſanatio eſt & non contrarietas,vt 9.metho.meden. ſcriptum eſt.Verùm eo modo intelligenda eſt contrarietas,quo nos paulò ante declarauimus. Quod verò contrarium, nedum à prima illa indicatione percipiatur,verùm etiã indicetur,nemini in dubiũ venit,cùm quilibet pręter naturam affectus pro ſui ſublatione contrarium exigat medicamentum, nõ erit itaque idem indicatum & indicans, nam licet indicet contrarietas pro morborum curatione, à nullo tamen indicatur, ſed bene præcipitur, vt

Eorundem ratio. *Refutatio.* *Locis citatis.* *4.Ratio.* *Refutatio.* *Loco citat.* *Loco citat.*

dictum eſt. At concedatur pro nunc eandem eſſe indicatam,& deinceps eam indicare.Dicant quæſo quod ſequetur incommodum : nunquid non poterit,diuerſa tamen ratione diuerſóq; reſpectu, idem eſſe indicatum & indicans , an putant hoc eſſe nouum quoddam apud logicos & philoſophos?Porrò vt morbus auferatur ſuo contrario , ſcire opus eſt contrarietatem,quæ exiſtit inter eundem morbum & naturalem habitum ſeu ſtatum ægrotantis , quæ quãta,qualíſve ſit,qua ratione poſſet eſſe indicata: deinceps ea contrarietas ad remedia eligenda ,alia tamen ratione pro eiuſdem morbi ſublatione confert ac curatione tanquam primus & communiſſimus curationis ſcopus & indicãs,aliàs ea methodo inueniri haudquaquam poſſent : idem ergo poſſet indicari & indicare,eſſe indicãs & indicatum,propoſitum & poſtulatum,diuerſa tamen ratione,aſſerere nedum in Galeni doctrina,ſed philoſophorum omnium audacter non veremur.

Poteſt idẽ eſſe indicãs & indicatum diuerſis rationibus.

Miror tandem cur redarguere Galen. tentant aſſerentes aliud colligi ex eius dictis, quàm ratio illius expoſtulet , ſub iis verbis : [ac profectò ſi quis locum cum Galeno legat , inueniet aliud planè colligere quam ratio illius poſtulet , nam quod morbus contrariis egeat, ſi ad naturalem ſtatum corpus redire debeat, id quidem certiſſimum eſt , quemadmodum ipſe ſtatuit , ex quo quidem fit , vnum eſſe quod indicetur à morbo , nempe quòd contrarium illi exiſtat , nunquam tamen propterea efficiet vt ipſum contrarietas indicet , aut indicatio ſit.]

5. Ratio qua Gale. reprehẽditur.

Verùm ſi quis non toruis oculis & pugnandi gratia Galen. verba perlegerit , ab eodem conſcripta citato libro 9. de methodi medendi, ſed vt ex eis veritatem addiſcat , luce clariùs percipiet quòd eodem loco Galen. doceat non modò à morbo ipſo , ſeu præter naturam affectu quòd contrarium illi exiſtat indicari , verùm etiam contrarietatem præcipi à prima illa morborum indicatione , vt ſupra demonſtrauimus.Deinceps altiùs admirabilem hanc artem exorſus , eandem cõtrarietatem curationem indicare docuit , tanquam vniuerſaliſſimum quendam ac præcipuum curationis ſcopum , à quo reliqui omnes minùs generales ſcopi oriũtur.Inquiẽs ergo hinc rurſus ſumpto initio,age particulares ſcopos diſquiramus,concluſerat etenim(vt ſæpiùs dictum eſt)contrarietatem ipſam vnum ſolùm eſſe ac maximè generalem curationis ſcopum:poſtea ſubdebat:[quoniam id quod ægrotat,ei quod valet eſt contrarium,vtique per contraria eſt ab illo in hoc via : & quomodo inquies, in contrariis inuenietur modus?non enim ſatis eſt calido affectui admouiſſe frigida,niſi id debita fiat menſura,cùm alioqui motus ſit , ſi intra modum id fiat , ne morbi reliquum quippiam relinquatur , ſin modum excedas , contrarium morbi genus inducat.] Dij boni quis negabit Galen.his in verbis,ac eis quæ paulò ante, & poſt conſcripſerat,firmiſſima ratione probaſſe non ſolùm contrarium morbo adhibendum eſſe medicamentum,ſed tale ac tãtum,quo tollatur morbus, ſeruetur verò naturalis habitus, ſeu ſecũdum naturam affectus,atque iis omnibus morbum indigere pro ſui ſublatione,tu verò ſi contrarietatem ignorabis quę eſt inter hos affectus contrarios,quę qualis, quantáve exiſtat, qua via, qua methodo eadem medicamenta contraria inuenias ? breuiſſimis itaque verbis , & contrarium, & contrarietatem inſimul nos edocuit , quã itidẽ ſolã atque vnã tãquam primum ac præcipuũ ſcopum , vt ſexcẽties aſſeruimus, communiſſimúmque curationis eſſe , eodem loco demonſtrauit,cùm ſatis ei non fuiſſet contrarium duntaxat demonſtraſſe.Non ergo aliud colligitur ex Galeni citato loco,quàm ratio illius poſtulet , quinimo quod probare ac concludere propoſuit,ſatis ſupérque ſuis inverbis demõſtrauit.Quòd verò contrarietas haudquaquam indicatio ſit , aut eſſe poſſit , & propterea neque generalis , neque communis à qua aliæ naſcantur , & nos ſuprà aſſeruimus,& iterum cum Galeno fatemur.Quare non eſt, cur in hoc noſtra proteletur oratio , ſed ad alia conuertatur oportet.

Refutatio cum Gale. defenſione Loco cita.

Arguunt poſtremò , ſi contrarietas , vel indicatio eſt, aut quippiam indicet , cur negat Galen.in libro de optima ſecta,communitatem methodicorũ indicare poſſe ? nam vt communitas ad communia, ſic contrarietas ad cõtraria ſe habet,nec aliqua aduerſitatis ratio inueniri poteſt, negat autem communitatem indicare,quia nõ deſtruitur , atqui eadem ratione nec contrarietas dici poteſt indicare,quoniam nec ea, ſed contraria ipſa pelluntur,itaque concludunt nec ipſam contrarietatem indicare,aut indicatione eſſe , ſed ſi aliquem locum hac in re ſibi vindicare poteſt,indicatur non ſolùm à morbo, ſed etiã ab omni alio corporis ſtatu qui præter naturam exiſtimatur.

6. Ratio. cap. 26.

Vt verò huius rationi pateat reſponſio , animaduerſione dignum eſt Galen . citato libro de optima ſecta aduerſus methodicos demonſtrare eorum communitates etiam ſi euidẽtes ſint,nihil tamen vtile demonſtrare.Aſſerit enim diuerſa eſſe ipſa communia indicare, aut indicare valentia ex communibus deprehẽdi.Methodici eadem indicare affirmabant , Galen. concludit aduerſus eos nihil vtile demonſtrare cómunitates ſeu communia.Verùm admittit communium notitiam conducere ad percipienda , quæ particulatim indicare valent : quocirca præcepta quodammodo,vt ipſe inquit, communia cùm ſint, particularium cognitionem oſtẽdunt,quæ demum vtilia indicare valent.Vniuerſi igitur cognitio particularis vtile indicare valentis, notitiam ſubminiſtrat , tandem ipſe concludit : deinceps verò poſt pauca communia non indicare, hac prima ratione probat,licet alias quoque nonnullas, & hac efficaciores in medium afferat , quib⁹ ſublatis ægri ſaneſcunt,ab auxiliis ita delentur , ab his vero vtilium indicatio ſumitur,quę ab auxiliis pręcipuè deſtruũtur. At particulares cauſas aut morbos ſaltẽ remedia principaliter deſtruunt:particulares igitur cauſæ aut morbi ſaltem & nõ communia,vtile indicabunt.Quod ſi communia vtile indicent , adhibitáque auxilia indicantia deſtruũt,à particularibus auxiliis communia deſtruentur : communi autem deleto omnes eo tempore,ſub eo communi ægrotantes,ſaneſcũt,nulla penitus re in ipſis ſublata:quamobrẽ ſi quod indicat,id deſtruitur, communia verò indicant,iam ſatis conſtat deſtructum iri communia.eſt etenim,iuxta eorum ſentẽtiam , medica facultas euidentium communitatum cognitio. Appellant autem euidens non quod ſenſu percipitur, ſed quod per ſeipſum , licet ſenſui non ſubiaceat, comprehendi poſſit : quare ferè manifeſtũ , illi euidens vocant.Ex quibus Gal.verbis facilè hanc eorũ rationem ſoluere poſſumus,aſſerentes primo contrarietatem indicationem non eſſe,ſed ſcopum,qui ſcopus quippiã indicat,quoniã curationẽ morborũ omnium,vt 9.& 11.meth.med. ab eodẽ Gal. decretum

Refutatio eius.

Loco cita.

tum est. Cùm verò dicunt pari ratione contrarietatem non indicare posse, quemadmodum methodicorum cõmunitatem, fatemur nos quòd quemadmodum communitas quatenus communitas est, nihil particulatim vtile demonstrare, aut indicare potest, ita etiam & contrarietas quatenus contrarietas existit, nihil vtile particulatim nobis indicare valet, nisi id quod diximus, curationem videlicet morborum omnium, tanquam primus, solus, præcipuus, ac generalissimus scopus. Verùm ex ipsius cõtrarietatis notitia, ad ea quæ particulatim indicare valent præcipienda deuenimus, quemadmodum & communitatis, atque in hoc conducere simul cum Galen. fatemur inuenimus autem vtilia, non per ipsam cõtrarietatem quatenus contrarietas est, sed per eam deuenimus in notitiam eorum quæ particulatim indicare valent, deprehendentes particulares contrarietates, quæ existunt inter particulares morborũ species, seu genera, & eos affectus, qui secundum naturam sunt. Quamobrem Gale. 11. meth. med. cap. 2. inquit: [prima nanque indicatio omniũ curationis, quę ex ipso qui curatur morbo accipitur, contrarietatem præcepit.] deinde subdit: [at quoniam morborum plura sunt genera cuique horum sua erit contrarietas.] quibus in verbis nobis planum facere voluit, quòd licet primus curationum scopus ipsa sit cõtrarietas, quoniam sub ea tanquam præcepto vniuersali ac communissimo continetur omnium morborum curatio, cuíque tamen morborum generi cùm propria fuerit ac particularis contrarietas, eadem discenda erit atq; inuenienda pro curatione cuiusuis generis morborum: per eam nanque & non per contrarietatem, qua contrarietas est, particulatim vtilia inueniuntur pro eorundem morborum sublatione. Quemadmodum etiam ex vniuersalissimo Hippocrat. curationis omnium morborum præcepto, quòd contrariorum contraria sint remedia haudquaquam vtilia, & remedia cõtraria pro sublatione particularium morborum indicantur: & propterea dicimus idem præceptum vtilia non indicare, sed ex eodem tanquam communi existenti comprehendimus, ea quæ particulatim indicare valẽt, ad quæ percipiẽda præceptum ipsum conducit, habita nanque generis morbi notitia, confestim tanquam vtile indicatur nobis quod contrarium ei remedium existit, pro eius sublatione esse adhibendum. Ex quibus liquet quòd falsum est dicere vt communitas ad communia, sic contrarietas ad cõtraria se habet, & ratio diuersitatis in hoc consistit, nam methodicorũ communitas non diuiditur in alias particulares communitates, nec easdem sub se continet. At contrarietas nõ vnam dũtaxat aut duas, sed plures sub se ad diuersas continet particulares contrarietates, & tot quot sunt morborum species seu genera, cuique enim morborum generi sua adest contrarietas, vt diximus, non autem communitas, quoniam ea pluribus est eadem, vt liquet eodem libro de optima secta. Ad hæc communitas pro se ipsa & nõ pro alio indicat, vt methodici sentiunt, cõtrarietas autem pro alio & non pro se ipsa, vt dictum est, curationem indicat: & propterea communitates nunquam vtilia indicare valent, contrarietates autem cùm particulares fuerint, eadem particulatim indicant & indicare possunt, ad quæ percipienda conducit & ipsa contrarietas, quatenus cõtrarietas est, vt primus ac cõmunissimus scopus curationis omnium morborum: & cùm aiunt communitatem nõ indicare quia non destruitur, eadem ratione nec contrarietatem, quoniam nec ea, sed contraria ipsa pelluntur, dicemus in hoc etiam hallucinatos esse, nã licet per particularia remedia principaliter particulares causæ aut morbi destruãtur, fatemur nihilominus, secundario & per accidẽs eandẽ particularem contrarietatem, quæ inter eosdem particulares morbos, aut causas, & secundum naturam affectus consistit, simul destrui vno contrariorum destructo, ab ipsis vtilibus indicatis ab eadem etiam particulari contrarietate, licet communissima illa contrarietas nunquam destruatur. Methodicorum autem communitas, nunquam à particularibus auxiliis destruetur, nanque (vt ipse Galen. refert) si destruetur, consequens esset vt omnes eo tempore sub eo communi ægrotantes sanescerent. Pelluntur ergo per se & primo contraria particularia ab ipsis contrariis auxiliis, simul etiam & eorum contrarietates secundariò destituitur. at Methodicorum communitas, vt ex iam dictis patet, nunquã ob id nec vnquam vtile quippiam eadem indicabit pluribus, vna & eadem existens semper: contrarietas verò haudquaquam pluribus vna & eadem semper est, cùm pura sint morborum genera: & cuique (vt sæpe dictum est) suasit contrarietas. At si quispiam voluerit breuiter huic dubitationi satisfacere, dicat hanc Galen. rationem aduersus Methodicos, satis probabilem esse, ita vt ipsemet eãdem pro eis soluat, alias plures statim & multos efficaciores aduersus eos in medium afferens, ad probandum communitates vtilia non indicare. Liquet insuper ex his quæ diximus cõtrarietatem nõ solùm aliquem locum in hac re sibi vindicare posse, sed principium & primum, non modò vt indicatam, vt isti putant, sed indicantem: quinimò vt indicans scopus seu propositum magis contrarietas præcipuum ac primum locũ sibi vindicauit pro morborum omnium curatione, à quo cæteri omnes minùs generales, ac etiam particulares scopi proficiscuntur: vt lucidissimè Galenus libro nono de method. medendi, cap. 15. demonstrauit: quo ignorato vniuersa medendi methodus rueret atque destrueretur.

Contrarietas, quatenus contrarietas, nihil vtile particulatim indicat.

Rationes, quibus quidam probare conantur, aërem curationem non indicare, diluuntur.

CAPVT XXIX.

QVOD ambiens nos aër eo modo sumptus quo Galen. intelligit, tantùm abest vt curationem indicet, vt nec eam coindicare, aut cõtraindicare, vel correpugnare valeat, hac prima ratione probare nituntur. Aiunt enim quòd vbi remedij vim subit, & ea ratione consideratur, qua morbos tollẽdi facultatem habet, curationem haudquaquã indicare potest, si modò ea principia quæ 3. lib. meth. de hac re sunt posita, tueri velimus. Etenim eo in loco scribitur, nihil esse posse quod curationem indicet, quòd nõn curetur, absurdúmque fore si quis aliter statuat: quamobrem cùm aër non curetur, sed solùm morbus, quomodo, quæso, ille rationis indicator fuerit? Vtque hæc eorum ratio efficacior videatur, iis verbis eã confirmare putant: [nec est quod putemus morbũ præcipuè indicare curationem, aërem autẽ ipsum idẽ facere minori quadã vi, aut vt dicitur, secũdo loco, & per accidens, quomodo quęstionarij medici vrgentẽ locũ

1. Ratio.

Cap. 1.

effugere nituntur, nam ſi abſurdum eſt aliud eſſe quod curationem indicet, aliud verò quod curetur, neceſſe eſt vt omnia curari dicamus quæ curationem indicant, præcipuè autem illorum opinione, morbum, alio verò modo aërem ipſum, quæ planè ſunt ridicula. [ſed pace eorū dixerim, aut Gal. quam portant auctoritatem obintelligunt, aut intelligere nolunt, ſiquidem, vt prius dictum eſt, eius ſententia non eſt, vt iſti putant, quòd nihil eſſe poſſit quod curationem indicet, quod non curetur, ſed cùm de primis indicationibus ſermonem faceret, quemadmodum in calce præcedentis lib. de meth. med. propoſuerat, & in principio eiuſdem 3. lib. pertractare incipit, dicebat eaſdem primas indicationes apud omnes in confeſſo eſſe ex affectibus fore ſumendas, nanque abſurdum eſſet aliud eſſe quod curationem indicaret (primò videlicet & præcipuè) & aliud quod curetur, volens concludere quòd prima illa indicatio quæ omnibus communis exiſtit, etiam plebi, à morbis, ſeu præter naturā affectibus ſumitur, qui curari debent: hi etenim ſoli ſunt, qui indicant eorum ſublationem, abſurdum ſiquidem eſſet aliud eſſe quod durationem indicaret, primo ſcilicet, vtpote morbos ſeu affectus ipſos præter naturam, & aliud eſſe quod curaretur præter eos, non negans quòd aliud eſſe poſſit, quod & ſi non curetur, curationem tamen indicare etiam valeat, licet non primò, nec pro ſui ſublatione, quemadmodum ipſi præter naturam affectus: id quod etiam 4. libr. eiuſdem meth. meden. cap. 4. cōfirmauit, cùm dicebat curationis indicationem ab ipſo affectu initiū habere, quæ verò particulatim ſunt agenda, hæc tū ab eo quod primum indicatio diſtat, tum verò ab ægræ partis natura, tum ambientis temperie, quæque alia his cognata ſunt, inueniri, & paulò poſt inquit, [Auſpicari nanque perpetuò oportet ab indicatione quæ ab affectu cui mederi paramus, accipitur.] Poteſt itaq;, vt ex iam dictis liquet, aër, licet non curetur, curationis eſſe indicator. Inſuper & ex eiſdem haud ægrè huius rationis cōfirmatio diluitur: nā falſum eſt fateri omnia curari quæ curationem indicant, ſed bene quæ primò & eorum ſublationem, & propterea non ſequitur, vt ipſi opinantur, ex Galeni auctoritate morbum præcipuè curari, alio verò modo, ſeu ſecūdariò, aërem ipſum, nam hoc ridiculum eſſet, vt ipſi bene inquiūt. Poſſunt etenim, vt millies diximus, quædam curationē indicare, quæ tamen haudquaquam curantur, inter quæ ambiens, nos aër connumeratur, tanquā cauſa ſine qua non, quemadmodum cum Galeno cōcluſimus, cum quo etiam proculdubio aſſerimus nihil aliud primo & pręcipuę curationem indicare poſſe quàm morbum ipſum, ſeu præter naturam affectū qui curari deſiderat, neque à quopiam alio primam indicationem eſſe ſumendam, ac initium inueniendorum remediorum. Pręterea inquiunt, cùm aër eo loco ſumatur, vt inſtrumentum, & materia medica qua vtimur, tū ad naturales affectus conſeruandos, tum ad eos qui præter naturam ſunt, propellendos: quomodo quęſo, aliquid indicare poterit, ſiquidem materia eſt quæ indicatur, non indicat, nimirum cùm indicatio comprehenſio ſit iuuantis & nocentis, quæ ab eo quod iuuari debet, oritur, alioqui ſi id quod indicatur vnquam indicare poſſet, idem eſſet morbus & remedium, ſanitas & victus, & idem quod iuuat cum eo quod iuuatur, vt ergo nullum alium remedium indicat, aut coincidat, vel contraindicat, aut correpugnat: ſic nec aër aliquid eorum efficere poteſt. Atqui nos cum Galeno fatemur 9. de method. medend. ca. 14. quod aër tanquam cauſa ſine qua non, inſtrumentum ſeu materia medica ab eodem ſumitur, quo etiam vt materia vtimur, tum ad naturales affectus conſeruādos, tum ad eos qui præter naturam ſunt, propellendos, & hoc modo eum aliquid indicare poſſe pro morborum curatione, affirmamus. Cùm verò inquiunt, quomodo igitur indicare poterit, ſi materia eſt quæ indicatur & non indicat? Dicimus falſum eſſe aërem tanquam materiam indicari, licet vt materia & cauſa ſine qua non, indicet, verùm admittimus eundem aërem tanquam auxilium indicari, & non vt materia, & cùm probare tentant ipſum veluti materiam indicari, in medium afferentes indicationis deſcriptionem, quæ, vt ipſi putant, comprehenſio eſt iuuantis nocentis, quæ ab eo quod iuuari debet oritur, dicimus hanc fuiſſe cauſam propter quam velut cæci in foueam lapſi ſunt: putarunt enim ab eo quod indicat, ſimul & nocentia & iuuantia indicari, & propterea auxiliorum materiæ, & non auxilia, quod quidem valde alienum à veritate & Galen. doctrina eſſe cenſemus, vt ſuperiùs demonſtrauimus. Quandoquidem per indicationem ipſam non niſi iuuantia comprehendimus, inſimul cum comprehenſione nocentium, hoc eſt præter naturam affectuum, qui eadem iuuantia ac eis vtilia duntaxat indicant: & propterea non medicamentorum materias, quæ in quatuor generibus conſiſtunt, vt in ſequentibus patebit, ſed eaſdem materias idoneas tanquam remedia & auxilia, exigunt. Indicatur itaque aër tanquam remedium, auxilium ac iuuans ab his qui eadem exigūt, indicat verò ipſe vt materia ſeu cauſa ſine qua non: qua ratione, vt tertius ſcopus curationem morborum indicans, à contrarietate ipſa diuiſa proficiſcitur, vt ſæpe dixim⁹: propterea diuerſa ratione indicatur & indicat, & proinde quod cōcludere incommodum quærunt, nō ſequitur, quòd videlicet idem eſſet morbus & remedium, ſanitas & victus, & idē quod iuuat, cum eo quod iuuatur, indicatur enim, vt auxilium & iuuās, nam id auxilium appellamus, indicat verò vt materia, cōuenimus propterea cum eiſdem, quòd quemadmodum nullum aliud remedium quatenus remedium eſt, indicat, aut coindicat, vel contraindicat: aut correpugnat, vt ipſi dicunt, ſic nec aër tanquam remedium ac auxiliū aliquid horum efficere poteſt, ſed bene ratione qua aër nos ambiens ac materia, & cauſa ſine qua non. Inſuper aiunt, nec illud quidem aliquid facit quod ſcribit Gal. ideo ab aëre indicationē capi, quòd ſine eo morbi tolli, & ſanitas retineri nequeat, quod in aliis remediis non contingit, quæ in promptu ſunt, quorum vſum euitare vnicuique licet, neque enim omnes morbi egent aëre vt remedio, quales ſunt qui partes affligunt inſtrumētarias, quibus nihil aër confert. Quibus verbis ſole clariùs oſtendūt quàm gratis ſtudeant Gal. cōtradicere, fatetur nanque propterea propriam quandam indicationē ab aëre ſumendam eſſe pro morborum curatione, cùm id ſit ambiens nos aër, ſine quo nec tolli morbus, nec teneri ſanitas poteſt, etenim reliquorum pręſidiorum materię omnium electio in noſtra poteſtate exiſtit, eius verò quam ambiens præſtat, in noſtra manu nō eſt: & propterea reliquas materias tum diligere, tum fugere licet: quam autē ambiens

præſtat

Refutatio continens verborum Gal. explicationem, malè à reprehēſorib intellectorum.

Quod primu omniū indicat, & id quod curatur, idē eſt.

Altera eiuſdem ration. refutatio.

2. Ratio.

Refutatio.

Sup. c. 23.

Aër qua ratione indicatur, & qua ratione indicat.

3. Ratio.

Refutatio.

præstat, fugere nõ licet, separat enim aëris materiã à materia aliorum remediorum, & non ipsum tanquam remedium à reliquis remediis vt illi arbitrãtur, ipsum nanque ambientem nos aërem tanquam materiam vitare non licet, nam nolentibus etiam nobis per transpirationem saltem, qualiscunque fuerit, ipsum attrahimus, at materias aliorum præsidiorum, in nostra potestate est tum deligere, tum fugere: peruertunt ergo verborum Galen. sententiam, cum materias auxiliorum, seu remediorum ad auxilia seu remedia transferant. Sed magis eos mirari contingit, cùm inquiunt quòd non omnis morbi egent aëre vt remedio, quales sunt qui instrumentarias affligunt partes, quibus nihil aër confert: cùm nedum similarum partium & instrumentariarum morbi proprij, aëre vt auxilio pro eorum curatione indigeant, verùm etiam & qui communes vtrisque existunt: vtpote in soluta cõtinuitate in similarium partium propriis, nemo dubitat, in instrumentariis, quis negabit? in inflammatione, seu erysipelate aërem vt remedium conferre, qui neque nimium calidus aut frigidus existat, sed egelidus aut mediocriter frigidus, quis in scirrho & œdemate frigidum aërem non vitabit, ac calidum non eligat? Atque simili ratione in aliorum quibuslibet qui in numero, positione aut figura sunt morbi pro eorum curatione contrarium aut morbo, aut causæ, aut vtrisque præparare non studeat? Vlcera quoque ac reliquas continui solutiones carni euenientes, ossibus, tendonibus, neruis ac ligamentis, absque aëre tanquam remedio quis curare tentabit? quod adeò manifestum est in Hippo. Galen. ac aliorum artis medicæ bonorum auctorum doctrina, vt alia probatione vel auctoritate non egeat. Est igitur aër nos ambiens tanquam causa sine qua non, perpetuo attendendus pro omnium morborum curatione, velut tertius scopus indicans curationem à contrarietate ipsa diuisa proficiscens, quemadmodum supra demonstrauimus, nam vbi cum aliis medendi indicationibus consonat inter sanitatis causas annumeratur, vbi discors sit inter morbificas semper in omni morbo, licet vt remedium indicetur, & non indicet vnquam. Adhæc arguuntur, vt aëre sic cibo & potu, somno & vigilia sanitas conseruatur, & morbi propulsantur, nec minùs sanè difficile est illorũ noxas quàm quę ab aëre excitantur, euitare, cùm ea mala, quę ab illis nascũtur, nulla re sępius mitigari queãt, aeris autem iniuriæ, vel loci mutatione, vel alia ratione promptè corriguntur. Sed cùm parum efficax sit hæc ipsorum ratio, facilè vtique deleri poterit, admittimus enim nedum aëre duntaxat nos ambiente, sed cibo & potu, somno & vigilia, motu & quiete, ac reliquis huiusmodi, & sanitatem conseruari, & morbo propulsari tanquam necessario corpus nostrum alterantibus. Verùm non pari ratione: nam absque aëre neque sanitas vlla seruari, nec morbus quispiam propulsari vnquam potest, vt sæpius diximus: at sine cibo aut potu, somno aut vigilia, motu aut quiete, inanitione aut repletione, & sanitas quædam seruari aliquo tempore, & morbi nonnulli profligari possunt, non enim continuò & semper eis vtimur, vt aëre, nam non semper comedimus, aut semper bibimus, dormimus, aut vigilamus, mouemur, aut quiescimus, siue sani, siue ægri simus: quemadmodũ ambientem aërem perpetuò ac continuè respiratione, aut saltem transpiratione

Rer in omnium morborum curatione spectandus.

4 Ratio.

Refutatio.

attrahimus. Quamobrem Galen. ab aëre tanquam causa sine qua non, & non à reliquis, indicationem præcepit esse sumendam. Cùm verò dicunt quod non minùs difficile est illorum noxas, quàm quæ ab aëre excitantur, euitare, ob eam quam ipsi reddũt, causam asserimus, in hoc bifariam eos hallucinatos esse, primò quod non propterea Gale. aërem indicare, & non alia modò dicta fatetur, quòd sit difficilius eius noxas, quàm illorum vitare, sed quoniam materia quàm aër præstat, in nostra manu non sit: coguntur nanque ægrotantes, velint nolintve præsenti aëri vti: at reliquorum presidiorum materia in nostra vtique potestate existit: ita vt eligere & vitare valeam^9 & cibos & potus aliquos, similiter somnum & vigiliam, ac reliqua pro nostro arbitrio, & prout conducere aut lædere videantur. Adhæc quis negabit difficiliùs vitari posse, quæ ab aëre excitantur, noxas, quàm quæ ab illis, si illas omnino vitare est impossibile, has verò facilè? aërem nanque non attrahere qualiscunque fuerit impossibile est. Ergo vbi similis morbo fuerit, non poterit, nõ lædere, reliquorum verò noxas, vt diximus, facilè euitare valemus, lædentem cibum aut potum haudquaquam ægro tribuentes: sic somnum aut vigiliam vbi nocumentum inferant, ac reliqua omnia prohibentes, licet quæ à quibusdam istorum nocumenta proueniunt, quandoque ægrius corrigantur, quam quæ ab aëre modicæ lædente, vt vigiliæ in nephritide, somnus in soporosis ac lethargicis affectionibus, & noxæ quę à venenatis cibis aut potionibus producuntur. Subdunt deinceps. [Ac multò minùs illud video esse necessarium quod ille statuit: vt scilicet, præsenti cœli cõditione semper vtamur: quandoquidem per sanitatem & læuiores morbos facilè in alium aërem migrare vnicuique liceat, in grauioribus autem malis in quibus non licet id facere, non datur etiam prædictorum vitia fugere, requirimus etenim ad morbos fugandos somnum, vigiliam, quæ aliquando nulla arte conciliare aut arcere conceditur.] hæc ipsi, quæ cum reuerẽtia admodum puerilia esse videntur. Nam licet per sanitatẽ & læuiores morbos facilè in alium aërem migrare vnicuique liceat, nũ verebitur quispiam toto eo tempore quo in alium migrabit aërem ęger, quòd ab eo quo in ægrotauerit semper nõ alteretur? cum necessario ipsum attrahere cogatur? Quamobrem Galen. fassus est quòd necessariò oporteat præsenti cæli statu vti, nam quomodo contrarium fiet, si absque aëris attractione viuere nõ possumus, qualiscũque is fuerit? Cogitur itaque æger eo cæli statu vti, in quo ægrotauit, velit, nolit, etiam in leuioribus morbis, vsquequo in alium aërem migrauerit, non autem eodem cibo & potu ac reliquis, quę licet necessariò corpus alterent, vt aër, non tamen ita continuò, & semper [tanta nanque omnibus corporibus spiritus necessitas extat (vt inquit Hippo. lib. de flatibus) vt siquidem omnibus aliis abstineat homo, neque cibũ sumat, neq; potũ, possit tamẽ dies duos vel tres, & plures ducere. Si verò spiritus in corpus vię intercipiãtur, in breui parte vni^9 diei intereat.] & subdit: [amplius autem ab omnibus operibus aliquãdo homines quiescunt immunes, verùm ab hoc opere, nulla omnibus mortalibus animantibus requies contingit, vt cessent spiritum adducere, & rursum exhalare.] hæc ille. In grauioribus autem malis, in quibus non datur aërem mutare, non æquè (vt priùs diximus)

5. Ratio.

Refutatio.

mus)licebit etiam aëris ac prædictorum vitia fugere,cùm aëris noxas haudquaquam vitare valeamus. etenim continuè ab eodem ac maximè corpora alterantur: reliquorum vero noxas, aliquo saltem tempore vitare possumus, vt paulò ante demóstrauimus:quamuis contingat quãdoque somnum aut vigiliam,nulla arte conciliari aut arceri posse. non enim quod difficilius aëris noxæ corrigantur quàm reliquorum iam dictorum,aërem indicare, & non illa decretum reliquit Galenus,sed propterea quòd reliquas materias tum deligere, tum fugere licet, quam autem ambiens præstat,fugere non licet, vt sexcéties retulimus.Quos etiam errore ducti alia ratione tentant eandem de aëre Gal. sententiam peruertere ac impugnare.Aiũt etenim:[Quin & aquæ incommoda difficiliùs, quàm aëris intemperies emendantur, nimirum cùm tota vna regio eadem aut parum differente aqua(quoniam & eadem terra(sæpe vtatur,aëre autem diuerso,siquidem in eadem domo eum variari videmus, quando pro diuerso locorum eiusdem domus situ,diuersam naturam & qualitatem assumat,eas præsertim, quas in morbis tollendis eo loco Galenus quærit, nempe caliditatem,frigiditatem, humiditatem, & siccitatem.] Quam rationem iterum eadem ratione tollimus. neque enim Galenus fassus est propterea aërem indicare,& non reliqua commemorata, quoniam eius noxæ difficiliùs corriguntur,sed propterea quòd ab eodem continuo opus est corpora nostra alterari,siue ægri,siue sani simus:neque id, ne momento quidem vitare possumus:id quod ab eisdem haudquaquam contingit.At cócedatur id voluisse Galenus nullius valoris, nec ad propositum esse videtur hæc eorum ratio. Nam non propterea difficiliùs aëris noxas,corrigi fatemur,quia plurib⁹ vel paucioribus sunt communes, quemadmodum isti de aqua probare nitũtur, verùm propterea,quia respectu vnius, & eiusdem ægroti difficiliùs easdem emendari contingat, tanquam magis continuas,atque perpetuas,vtpote cùm nullo non tempore eadem ab aëre ambiente non inferantur, ac augeantur, id quod de aquæ incommodis (eadem etiam vitiosa existente) haudquaquam asserere audendum est:possumus nanque quodam saltem tempore ægros arcere, vt eadem non vtantur aqua. Quapropter si Galenus etiam asseruisset difficiliùs corrigi noxas, quæ ab aëre fiunt, quam quæ à reliquis, & propterea eundem duntaxat indicare, non propterea hæc eorum ratio quicquam concluderet aduersus eundem, etiam si totum id quod in hac ratione fatentur, eis concedatur.Inquiunt postremò: [Quòd si illud concedamus difficiliùs aëris noxas vitari,quàm aliarum rerum quæ sanis ægrisque corporibus adhibentur, non tamen propterea huiusmodi difficultas indicandi causa esse debet,alioqui inter alia indicarent, quæ difficiliùs corrigi possunt.] Sed hæc ratio aliud concludit, quàm probare proponit. nam concesso quod aëris noxæ difficiliùs vitentur, quàm aliarum rerum: & ob id curationem indicet, non propterea sequitur quod inter alia indicarent,quæ ægriùs corrigi possunt,sed ea quorum noxæ difficiliùs vitantur:aliud etenim est noxas alicuius difficiliùs vitari, & aliud easdem noxas illatas iam,difficiliùs corrigi.possunt etenim noxæ quædam ægriùs vitari,& tamen faciliùs quandoque corrigi. Quamobrem indicandi causa esse debet ipsius aëris difficultas hæc vitandi

6.Ratio. *Refutatio.* *7.Ratio.* *Refutatio.*

eius noxas magis quàm aliarum rerum, & nullum propterea sequitur ex hoc incommodum:& nõ ob id quod egriùs eius noxæ corrigi valeant:nam hoc falsum esse fatemur,nec vnquã Galenus illud somniauit, neque etiam vnquam asseruit quòd propterea aër indicet,quia eius noxæ difficiliùs vitari queunt,sed tanquam causa sine qua non materiam præstans, quàm vitare omnino non liceat qualiscunque fuerit,quod reliquis materiis præsidiorum omnium haudquaquam conuenit. etenim earum electio in nostra potestate existit, vt ipse testis est, nono de meth.medendi.Reponi itaque debet inter indicantia aër non sine forti ratione,atque connumerari inter præcipuos scopos,qui curationem indicant,à contrarietate ipsa diuisa pullulãtes,quemadmodum à Galeno,nono,& vndecimo meth.meden. decretum est: quicquid alij aduersus eum sophisticis,admodum probabilibus,& parum efficacibus rationibus probare nituntur, consentiente ipsa rei natura seu substantia,ac principiis ab eodẽ Galeno de indicationibus positis, nobis illud sole clarius demonstrantibus.

Locis cit. *Locis cit.*

Soluuntur rationes eorum, qui naturalem corporis temperiem pro morborum curatione nihil indicare contendunt.

CAPVT XXX.

NON solùm naturalem corporis temperiem quam inter primos & præcipuos scopos curationis morborũ simul cum Gal.cõnumerauimus, verũ etiam singula alia quę secundum naturam sunt, quippiam pro eorundem morborum curatione indicare,euertere tentant, quòd penitus vniuersa,ac mira,artificiosáq; hæc medẽdi methodus à Galeno cõscripta,ipsáq; ars medica tota ruat. quinimò audent de tanto viro asserere quòd in hoc ipse sui sæpè obliuiscatur, & rarò de eadem re diuersis in locis idẽ tractat,nec posita principia tueatur.Nos verò ordinem quendam seruantes, eorum singulas rationes diluere conabimur, vt & Galeno veritas pateat,& quam scripsit medẽdi methodum, &hanc nostram quam de febribus condimus,à calumniis liberemus, exordientes primò ab his quæ in medium afferunt de naturali corporis temperie, quarum prima hæc est. Cùm Galen. lib. vndecimo meth.med.ca.13.& passim alibi scribat vnum semper vnum indicare, quoniam vnaquæque res vnicam habet naturam:pro cuius confirmatione addimus nos illud Galeni scriptum etiã reliquisse,nono metho.med.cap.12.aiunt ipsi quòd oportebat huius principij eum memorem esse,nec vnũ ad plura,diuersique generis indicãda assumere,aut alioqui huiusmodi methodum non aggredi, quæ (vt inquit) huiusmodi principio neglecto,cõstare nequit,nam omnia quæ secundum naturam sunt, nobis familiaria & amica existunt.& propterea sui conseruationem,& tutelam perpetuò indicant,curationẽ autem aut remedia, vel illarum quantitatem, qualitatem,vel locum,vel modum,aut quempiam aliũ scopum, quem in illis obseruare oportet, nequaquam, si modo idem sui ablationem & conseruationem simul expostulare nequit.nã quod secundum naturam est,nunquam non desiderat sui conseruationem. at quomodo curationem quæ morbis debetur indicabit vnquam? quomodo illa eadem quæ nobis sunt familiaria indicabunt remedia?si cõseruationem indicant,quę victu peragitur?

1.Ratio.

reme

remediis autem mutatio prioris ſtatus in aliũ contingit. Hæc ratio licet communis ſit omnibus ſecundum naturam exiſtentibus, eam tamen primò ſoluendã duximus, quoniam naturalem temperiem inter omnia quæ ſecũdum naturam exiſtunt primò morborum curationem indicare, ſimul cum Galeno concluſimus. Poterit autem communis eſſe hæc reſponſio ſingulis aliis, quæ ſecundũ naturam ſunt: quare dicimus verum eſſe quòd quicquid pro natura ſua indicat, id ſemper vnum indicabit ceu quòd vnam habet naturam, vnámque ſemper dari ex re quaque indicationem; at ſi præter naturã ſit quod indicet, contrarium ſemper indicare, ſin ſecũdum naturam ſe habeat, nõ contrarium, ſed ſimile, vt liquet nono, & vndecimo metho. med. Et cùm aiunt Gal. vnum ad plura diuerſiq; generis indicanda aſſumere, hoc falſum eſſe fatemur: nam quicquid indicant ea quæ ſecundum naturam ſunt, nõ propter aliud quam pro eorum cõſeruatione, & propterea ſimile, indicant, etiamſi eadem morborum curationem quãdoque indicent, quemadmodum eſt naturale temperamentum, quod etſi vnà cum ipſo morbo contrarietatis menſuram definiat, itaq; per eum in contrariis eueniatur modus, ac debita menſura, illud tamen nõ alia ratione, quàm vt ipſummet per ſimilia ſeruetur, indicabit, definit enim contrarietatis menſuram, quam morbus ipſe exigit pro ſui ſublatione, pro eiuſdemmet ſui temperamẽti conſeruatione, quam ſi vtique nõ definiret, ac per eam ipſum haudquaquã ſeruaretur, proculdubiò morbus ipſe per eadem contraria curationem nõ ſuſciperet, cùm ſanatio nil aliud ſit, quàm præſentis in corpore vitioſi affectus in naturalem habitum, ſeu naturale temperamentum mutatio, vt ſæpiùs diximus, definitur itaque contrarietatis menſura quam morbus exigit pro ſui ſublatione inſimul ab eodẽ morbo, & naturali corporis temperie, Galeno auctore, citatis locis, verùm à morbo pro ſui ſublatione, à naturali corporis temperamento pro ſui conſeruatione. primo etenim ſublato, & reliquo cõſeruato, & morbi curãtur, & ſanatio fit. Poteſt itaque temperamẽtum vna eadémque indicatione, ſui tutelam, ac morborum curationem indicare, modo quo diximus, nec quicquam referre putamus, ſi dixeris indicare ſui tutelam, & eadem ratione morbi curationem cõtrario modo indicare: nec propterea cõſeruationem ſimul atque ſui ſublationem indicabit, vt iſti concludere quærunt, ſed perpetuò ſui conſeruationem, & morborum ablationẽ. Cùm verò aiũt quomodo illa eadem quæ nobis ſunt familiaria indicabuut remedia, ſi cõſeruationem indicãt, quæ victu peragitur; remediis autem mutatio prioris ſtatus in alium contingit? non poſſum non mirari cur in hæc prorumpãt verba. nam etſi conſeruationem indicent quę nobis familiaria ſunt, ac ſecundũ naturam, illa nedum victu peragitur, ſi per victum cibum & potũ ſubintelligunt, ſed aliis quibuſdam nonnullis; vt liquet primo, & quinto de ſanitate tuẽda, & libro num tuenda ſanitas, ad Thraſyb. at ſi per victum reliqua ſubintelligere volunt, quæ quandoque Galenus ſubintelligit, cur effutiũt remediis mutationem fieri prioris ſtatus in alium? cum remedia appellentur, ſeu auxilia quando proſunt, ac proficiũt? quinimò omnis materia quę quomodolibet corpus alterat, quo tempore iuuat, auxilium dicitur, eodem Galeno auctore, vndecimo meth. meden. ca. 1. qua de re & cibus & potus, ſomnus & vigilia, motus & quies, inanitio & repletio, ac horũ reliqua, vbi iuuabunt, remedia pręſidia ſeu auxilia nominare licebit, tam ſi priorum corporis ſtatum in aliũ mutent, quàm ſi eundem cõſeruent: & eodẽ vndecimo meth. med. cap. 15. dicebat, quòd ars ordinãdi victus ex his maximè remediis conſtituitur cibo, potione, perfuſione, cataplaſmatis & clyſteribus: non igitur remediis mutatio duntaxat fit prioris ſtatus in alium, ſed eiſdem quoque prior ſtatus conſeruatur, ſi ſimilia adhibeãtur. qua ratione proprium temperamẽtum licet morborum curationem (vt diximus) tanquam præcipuus ſcopus indicet, conferátque ad auxiliorum inuentionem, quibus morbi ipſi auferantur, eiſdem ipſum ſeruari poterit, & non alia ratione eadem indicabit, quàm vt præſens vitioſus affectus auferatur, ipſum verò in priori ſtatu cõſeruetur. At quomodo quæſo (rurſus inſtant) temperies curatoriam indicabit, ſi vires nullam indicationem curatoriam, vt Galenus nono meth. med. ſcribit, prębere poſſunt? Sunt etenim pariter ſecundum naturã tum vires, tum ipſa naturalis temperies, vt non magis hæc quàm illæ curationem indicare queant. Huic reſponſum volumus quòd licet pariter ſecundum naturam ſint vires, & naturalis temperies, hac de re naturalẽ temperiem, & non vires per ſe curationem indicare aſſerimus; quoniam tunc morbos cum Gal. curari dicimus, cũ ipſi præter naturam affectus in naturalem habitum ſeu naturale temperamentum fuerint mutati, ita vt ne morbi reliquum quippiam relinquatur, neque contrarium genus morbi per præſidia fuerit inductũ: qua ratione opus eſt vt curandi corporis haudquaquã temperamentum fuerit ignotum, vt quantum à ſe inuicem diſtent morbus, & naturale temperamentum compertum habeas, & propterea ipſum ſimul cum morbo contrarietatis menſurã definit, & pręcipuus curationis ſcopus exiſtit; vires autem, vt in ſequẽtibus fuſiùs patebit, ex numero curatiuorum ſcoporum per ſe non exiſtunt, neque remedium aliquod indicant: quoniam neq; vt valeamus, neque vt à morbis liberemur ab eis quicquam primùm deſumimus, vt ipſe Galenus aſſerit, eodem nono de meth. med. ca. 13. ſed vt viuamus duntaxat. nam ne per cõtraria adhibita reliquũ morbi quippiam relinquatur, aut contrarium morbi genus per eadem inducatur, aut omnino vt à morbis liberemur, haudquaquam vires indicabunt, verùm ne alterutrum per contraria fieri contingat, ſed morbi ipſi auferãtur, & prior ſanitas reſtituatur à proprio naturali tẽperamento, indicatio neceſſario ſumenda erit, quò quantum morbus ab illius ſymmetria diſceſſerit intelligens, mẽſuram præſidio imponat. Hac itaque ratione naturalis tẽperies, & non vires, licet ambo ſecundum naturam ſint, curationẽ indicare valet. Ad hæc à morbis liberatos ægros eſſe aſſerimus, vbi priſtinã corporis temperiem recuperauerint, vt liquet nono metho. med. cap. 14. non tamen eaſdẽ vires, quas habebant eo tempore quo laborare cœperunt, nec ęquè robuſtas, vt videre licet in conualeſcentibus, neque etiam in omnibus morbis ęquè vires ſeruandę ſunt, ſed in quibuſdam vt in acutis, parum debilitatas conſeruare oportet: vt liquet commento aphoriſmi quarti, primi libri. etenim in hiſce morbis ſi eas robuſtas ſeruare ſtuderemus, ac tales quales accepimus, ſemper adderemus ad morbũ; vbi ergo in morbis quærimus vires ſeruare, id nõ intẽdimus vt à morbis liberemur,

Refutatio. — *Locis præcitatis.* — *cap. vlt. cap. 10. cap. 40.* — *2. Ratio.* — *Refutatio.* — *Cur vires inter curatorijs ſcopos nõ ſint.*

sed vt viuamus; seruare tamen eandem naturalem temperiem semper oportet, non vt viuamus, nam absque ea viuere possemus, sed vt ab eisdē morbis vindicemur, à quibus haudquaquam liberatos esse fatemur ægros, nisi ad pristinum redeant temperamentum; vt Galenus fatetur, & rei veritas est. A naturali igitur tēperie, & non à viribus indicationem pro morborum curatione sumendam esse, eámque & non vires præcipuum esse curationis scopum propterea firmiter cum Galeno tenemus. Cùm verò probare nituntur morborū causas externas inter indicantia ex Galeni tractatione statuendas esse, alia ratione tentant quod temperamētum curationem non indicet, persuadere. Inquiunt enim, si quę abierūt, & amplius nō adsunt, nec vlla re opus habent, indicare nequeunt, cur à Galeno nono meth. med. scriptum est, corporis temperamentum, quod fuit antequàm homo laboraret, curationem indicare, cùm à nullo eorum quæ amplius non permanent, neque aliqua re egent indicatio sumi debeat, eodem auctore, quarto metho. med. cap. 3. qua de re aut temperamentum, consuetudinem, & viuendi conditionem haudquaquam curationem indicare fateri debemus, aut si ea admittimus, conuincimur pariter externas morborum causas recipere. At nos quātū ad externas morborū causas, cōsuetudinem, viuendi conditionem, ac reliqua (quæ ibidem meminerunt) spectat, suis locis in sequentibus quid cū Galeno sentiendum sit, demonstrabimus, ne simul omnia vt isti conantur facere, confundamus. Nunc verò ad ea quæ de corporis temperamento aiunt duntaxat respondebimus, asserētes primò eos abuti Galeni sententia, suísque verbis; ait enim Galenus eam corporis temperiem curationem indicare, quæ illo tempore fuit quo ægrotare cœpit, & nō quæ fuit antequàm homo laboraret, vt isti aiūt. Satis enim interest dicere, quæ illo tempore fuit quo ægrotare cœpit, & quæ fuit anteaquàm homo laboraret, volēs innuere quòd ab illo corporis temperamento sumenda est indicatio, quod eo aderat tempore quo primùm æger ægrotare cœperit, reliqua excludens temperamenta quę poterant multò ante tempore fuisse, & deinde aliqua ratione mutata, intelligénsque per hæc verba præsens, & nō præteritum temperamētum, id verò 11. lib. eiusdem, clariùs manifestauit, cùm dixit: [præstari verò (vt prædictū est) modi auxiliorum indicationem ex eo temperamento, quod iam præsens sit, ita nimirum sicut ex ætate; non quam æger priùs habuerit, sed quā nunc habeat;] non ergo ex eo temperamento quod priùs fuit antequàm homo laboraret (vt isti Gal. tribuūt) sed ex eo quod iam præsens est, quo tempore ęgrotare cœpit, sumenda indicatio erit pro morborum curatione: id enim intelligere voluit, nono, & vndecimo method. meden. quam igitur habebunt inter sese similitudinis rationem externa morborum causa, & corporis temperamentum? si eadem postquàm fecit, & pręter naturam affectū excitauit, iam abiit, & in corpore amplius nō permaneat? qua ratione, neque vlla re opus habet cùm amplius non adsit; corporis verò temperamentū quod iam præsens est, illo tempore quo ægrotare cœpit æger, adhuc eo ægrotante adest, nec omnino abiit, sed adhuc in corpore permanet, licet quodammodo immutatum seu alteratū ab ipso morbo, seu febre, de qua verba facimus: est etenim febris cōuersio quædam natiuæ caliditatis ad igneā, & non conuersum

3. Ratio. *Refutatio.* *A temperamento quod præsens erat si morbus cœpit, sumitur indicatio.* *Cap. 3* *Loc. citatis.* *A causa externa nō sumitur indicatio, nec quicquam habet simile cum temperamento ægri immutato.*

esse: quemadmodum etiam & reliqui morbi corporis naturale temperamentum immutant, atque alterant: nō autem omnino corrumpunt, atque destruunt vbi curationem admittūt: & propterea aliqua re indiget pro sui conseruatione, simul ac morbi sublatione, vt ad idem temperamentum æger redeat: aliàs neque eosdem morbos sublatos esse, ac ab eisdem ægros vindicatos esse fatebimur; quia igitur morbo seu febre genita, adhuc in corpore restat temperamētum, natura, seu naturalis habitus, causa verò morborum externa, nequaquam propterea temperamentum ipsum curationem indicare admittimus, ac ab eodem curatoriam indicationem sumi asserimus, eámque præcipuam cum Galeno, externas autem morborum causas haudquaquam indicare posse dicimus; nec ab eisdem indicationem aliquam pro curatione sumendam esse, fatemur.

Proponitur primorum trium scoporum indicantium diuisio: soluitúrque Galeni contradictio de indicatione, quæ à morbo sumitur. *Caput XXXI.*

Iure itaque cum Galeno ad tria capita, primos ac pręcipuos omnes curationis morborum scopos, contrarietate ipsa diuisa redegimus, etenim illa tria prima sunt, quæ curationē indicant, neque esse posse plura genera, quæ ad medendum spectent quàm tria: nempe ambiētem nos aërem cū geminis corporis affectionibus, siue constitutionibus, altera naturali, altera quæ præter naturam sit, quæ sanè morbus est, ex ipsa rei substātia docti non ab re cum eodem Galeno conclusimus, quicquid alij noua dogmata introducentes sentiāt, quorum ratiunculæ quanti momenti sint, & ex his quę diximus, ac in sequētibus dicemus cuilibet patere poterit. At quoniā non solùm pro morborum curatione ipsarúmque febrium, eisdē scopis ac indicationibus ab eisdem ortis vti conuenit, sed aliis quibusdam magis particularibus, qui etiā methodo quadam diuisiua ex prædictis originem ducunt, nam qui & omnia quæ sunt secundum naturam, & quæ præter naturam, hoc diuisionis artificio complectitur, ab omnibúsque sufficientes sumit indicationes, hic solùm quātum humanis permittitur viribus medendo non errabit, vt primo art. curat. ad Glauconem, ca. 1. scriptū est, ea propter vt vniuersi tum scopi, tum indicationes, curatorij nobis pateſiant, eosdem tres primos, ac præcipuos in partes deducere instituì, donec ad insectiles veniamus. Etenim cùm vnum sit eorum vtrunque, aër videlicet, & corporis temperies, ex pluribus tamen tale efficitur; ob id cùm corporis temperiem, tum ambientem aërem in suas causas diducere oportet, affectū verò præter naturam, non in causas, sed differētias, eiusdem Galeni auctoritate, citato libro nono met. med. cap. 14. Atqui nos affectum ipsum præter naturam, quem curare intendimus, qui febris est, in particulares differētias iam superiùs diduximus vsque ad insectiles perueniētes. Reliquum igitur est vt geminos alios scopos, nempe ambientem nos aërem, & corporis naturalē temperiem pro diuersis causis eosdē alterātibus, ac mutātibus, in partes diducamus, fecemúsque, donec ad eos particulares scopos, particularésque indicationes perueniamus, qui amplius sectionem non admittunt. Priùs tamen quàm eorundem scoporum sectione, reliquos omnes

nes particulares scopos inuestigemus, ac ab eisdem quæ particulares curationis morborum indicationes sumantur cum Galeno doceamus, necessarium fore duxi eã quæ in eiusdem Galeni dictis pugnãtiam esse videtur de indicatione, quæ à morbis seu præter naturã affectibus sumitur cõciliare, quę huc usque nonnullos nõ parum fatigauit. Inquit enim libro tertio meth. meden. ca. 1. in principio, omnibus in cõfesso esse primas indicationes ex affectib. esse sumendas, initiúmque inueniendorũ remediorum ex ipsorum morborũ natura sumi, lib. verò de optima secta ad Thrasyb. non morbos, sed causas medelam indicare aduersus methodicos concludit, atq; non morbos, sed morborum causas quod conducit, nobis aperire: etenim conducibile nõ à morbis, sed à causis indicari fatetur. Sed omissis aliorũ opinionibus dicam quid sentiam, atque fateor vbique locorum Gal. eadem sentire; nam tertio meth. meden. licet primas indicationes ex affectibus esse sumendas innuerit, dicebat insuper indicationem hanc, quæ à morbis sumitur, nullã prorsus esse ipsius medicæ artis adhuc portionẽ, aut sanè nec magnam, nec propriam, vt quæ etiam plebi sit cõmunis, nil aliud indicans quàm eorum ablationem aduersus methodicos, qui hanc indicationẽ dicebãt, vel totam curationẽ indicare, vel magnam partem, ipse verò principium tantùm esse, ac veluti excitamentum quoddam, vnde medendi ratio promouet; affirmauit, illud quoque demonstrare proposuerat citato libro de optima secta ad Thrasyb. aduersus eosdem methodicos, qui negabant non modò symptomata curationẽ indicare, verumetiam & morborũ causas, internas maximè; nã eas potius quam externas latere, atque ineuidentes esse asserebant, morbos verò ac cõmunitates, vtpote laxum, & adstrictum, cùm euidentes sint, vtilia atque conducibilia indicare fatebantur; non etenim ab effectis, vtputa symptomatis, sed ab efficientibus, queadmodum & ipsi profitentur, indicationes accipiendę sunt: affectus verò causarum loco methodici habẽt, eo quòd symptomatum sunt effectiui, sed non qua causæ sunt, inquiũt, sed qua cõmunitates, quas Græci κοινότητας vocant, vim habent indicãdi, nihilq; vetare idem & pro causa, & pro cõmunitate, & pro alio quopiam accipi: ipsos verò affectus indicare inquiunt, nõ quatenus effectus, aut aliorum effectiui, sed quatenus cõmunitates sunt. Cùm verò Galenus nonnullis rationibus aduersus eos probasset, quòd iuxta eorũ decreta, symptomata conducibilia sint in curatione, post nonnullas rationes quas in medium attulerat, iterum probat aduersus eos ipsos affectus, hoc est, latũ & adstrictum, neq; conferens indicare iisdem rationibus, quibus ipsi methodici inutilia esse symptomata probare nitebãtur, quas non paucas cùm in mediũ attulisset, tamen illud aduersus eos probare voluit, quòd non quid agendum sit, sed suam ipsorum sublationem; destructionémque indicant, quod quidem nec vulgus, nec brutæ animantes ignorãt, morbos scilicet sublationem, sanitatem verò cõseruationem indicare. Atque artifices, inquit ipse, huiusmodi indicatione nõ egent, sed illa scire exoptant per quæ langores pelluntur, & sanitas conseruatur: propterea illis opus habent quæ particulatim remedia indicant, quibus accersitur sanitas, ac retinetur; per id enim artifices vulgò præcellunt, quòd ea percipiũt, quibus particulatim remedia patefiunt: quãdo quidem si morbi sua ipsorum remedia edocerẽt, laborantes ipsi per quæ ad sanitatem redirent intelligerent; at istud ignorant, quid verò morbus indicet certum habent, sublationem scilicet: quare pellẽdi morbi causa medicos acciri iubẽt. Hac ratione cõcludit aduersus methodicos Galenus affectus ipsos prima eorum indicatione non quid agendum sit, hoc est, cõducibile & vtile indicare, sed suam ipsorum sublationem, seu destructionem: id quod quidem commune existit nedum vulgo, verumetiam & brutis, quod sanè aduersus eosdem methodicos in principio citati libr. tertij de meth. med. conclusserat. Addit & secundam rationem inquiens, quin & ex adhibitis auxiliis, non morbos, sed causas medelam indicare agnoscẽdi facultas dabitur; auxilia namq; non effectis, sed faciẽtibus auersantur: comprobat illud Gale. euacuationis exemplo, quæ multitudini contraria est, morbo verò nulli, vt phlegmone, aut febri: atqui multitudine inquit, per euacuationem subtracta, simul & gemitus per eã morbus tollitur: sed non propterea quòd simul cum efficiente causa morbus recedit, auxiliũ morbo auersari dicẽdum est. Insuper alia quoque remedia causis semper resistere inuenies, morbo verò minimè, ita vt velit per hanc rationem aduersus methodicos concludere, quòd non ex ipsis morbis (vtputa laxo & adstricto) tanquam communibus existentibus, cõducibilium indicatio præstatur, vt ipsi asserebant, sed eorũ causis, cum eisdem sublatis, iidem morbi destruantur, & eadem remedia atque auxilia tanquam contraria causis, & nõ morbis adhibeantur, ad quarum sublationem ipsi quoque morbi auferantur: & propterea causas & non morbos cõtraria & vtilia demonstrare, & confirmãs illud iterum subdebat: [amplius ex hoc quispiã didicerit, si neque adstrictio, neque fluxus auxilium aliquod, sed potius affectum quendam indicent (& adstrictioni contrarius fluxus est) non inanitionem, sed fluxum indicabit adstrictio, & fluxus adstrictionem.] quod igitur admittimus, nõ idem morbo indicatur, at lædentes causæ sibi contraria demonstrant, quódque ab ipsis indicatur admittimus: quocirca nõ morbi, sed causæ quod conducit, aperiunt: itaque nõ prorsus incommoda esse symptomata, neque à morbis cõducibile, sed à causis indicari satis amplè dilucidéque ostensum est; hoc postremò concludit Galenus aduersus methodicos. Ex quibus omnibus haud ægrè quiuis percipere poterit Gale. citato libro de opt. sect. voluisse aduersus methodicos nedum iis rationibus, quas in medium attulimus, sed aliis plerisque ab eodem priùs explicatis, demõstrare morborum symptomata non prorsus incommoda esse, quemadmodum ipsi fatebãtur in curatione, neque à morbis modo quo ipsi intelligebãt, quatenus videlicet communitates sunt, cõducibilia pro eorum sublatione, sed ab eorum causis indicari, id quod ipsi haudquaquam admittebant: quapropter nulla adest pugnantia cum his quæ dixit in principio 3. method. meden. neque enim negauit citato lib. ad Thrasyb. nec alibi vnquam negabit primam indicationem ab ipsis morbis seu affectibus esse sumẽdam. Verùm cùm hæc cõmunissima sit, adeò quòd etiam plebi pateat, & brutis; nam nonnisi eorũdem sublationem indicat, id verò quod cõducit pro eorum sublatione, haudquaquam: propterea volebat Gale. hanc indicationem non esse ipsius artis medicæ adhuc portionem, aut sanè nec magnam, nec propriam,

Conciliatio duorum locorũ Gale. qui pugnare videtur inter sese. cap. 24. & 25.

propriam, neque ab eadem tanquam vniuersalissima existente quicquam vtile indicari, quemadmodum asserebãt methodici, qui ipsa cõmunia, indicare vtilia affirmabant, vtpote laxum, & strictũ, vt sæpius diximus, ipse verò communium notitiã ad ea percipienda, quæ particulatim indicare valent conducere affirmauit, & ob id ab eadẽ cõmunissima indicatione tanquam prima exordiendum esse, veluti initio quodam pro inueniendis his, quę particulatim remedia indicãt, decretum reliquit tertio meth. med. & citato lib. de opt. sect. communitates nihil vtile demõstrare, sed ex ipsis communibus ea quæ indicare valent, comprehendi affirmauit, non negans illam primam indicationem perpetuò ex morbis etiam sumendam esse. Verùm ex ipsis tanquã communibus existentibus nihil vtile indicari fatetur, quemadmodum methodici sentiebãt: quinimò eo modo intellectis ipsis affectibus aut morbis, nequaquam ab ipsis, sed eorum causis cõducibile indicari posse demonstrauit, cum lædẽtes causæ sibi contraria demonstrent, ac quod cõducit aperiant, & non morbi ipsi, videlicet laxũ, & adstrictum: quamuis simul cum ipsis iidem morbi recedãt. Si verò quispiam velit vniuersaliter Gal. de omnibus morbis, qui efficientes causas habẽt, fecisse sermonem, lib. de opt. sect. asserimus hoc quoque nequaquam eius doctrinæ repugnare, cùm perpetuò verum sit in singulis morbis efficientes causas habentibus, conducibilia, ac auxilia non ab ipsis quà morbi sunt, sed ab eorum causis indicari; etenim morbi ratione quà morbi sunt, nihil particulatim vtile, neque particularia remedia indicant, sed eorum sublationem duntaxat; causæ verò quæ particulatim agenda sunt, & quæ sibi sunt contraria perpetuò demonstrant, ac quod conducit aperiunt.

Locis cita.

Morbi habẽtes causas efficiẽtes, quatenus morbi sunt, non indicãt vtilia, sed eorũ causas.

Aëris nos ambientis, & corporis temperiei particulares scopos indicantes diuisio.
Caput XXXII.

SEd tempus est, ad ea quę de ambiẽte nos aëre, ac corporis naturali tẽperie declarare proposuimus, redire, ac docere quomodo cùm vnum sit eorũ vtrũque, ex pluribus tamen tale efficiatur; qua ratione ab eisdẽ plures quoque particulares scopi curationem indicantes oriũtur. Aër siquidem nos ambiens tũ ex præsente cæli statu, tum anni tempore, tũ etiam & regionis natura, in calido, humido, sicco & frigido mutationes suscipit, vt 9. & vndecimo meth. meden. à Galen. scriptum est: qua de re ex illorũ rursus vnoquoque aliæ particulares indicationes oriuntur, & quamuis cæli statum Gal. citato lib. nono method. medend. vocat ambiẽtis nos aëris temperiẽ, sub qua & anni tempus, & regio cõprehenditur, tamen cùm nos dicimus ex cæli statu tanquã ex tertia causa aërem alterari in calido, frigido, humido, & sicco, præsentem, ac peculiarem cæli statũ intelligere volumus, secretum ab anni tempore, & regionis natura; est etenim particularis cęli status, idem quòd particulare, ac pręsens aëris temperamentum, vt primo de morb. vulg. liquet, ac eius præsens cõstitutio, quẽadmodum in austrinis, seu aquiloniis cõstitutionibus contingit, quocunque anni tempore, ac quauis regione excitentur, pro diuerso itaque peculiari ac præsenti aëris temperamento, seu statu, eidem mutationes accedunt, in iã dictis qualitatibus: similiter ex anni tempore diuerso, vtpote hyeme, vere, æstate, vel autumno, necnõ & variis regionibus: siquidem ex eisdem quoque eundem ambientem aërem variari contingit in caliditate, humiditate, frigiditate, & siccitate, alio nanque modo ei mutationes accedunt, vbi regio fuerit sulphurea, alio vbi paludosa, argillosa, petrosa, aut arenosa; tot itaque particulares scopi, à quibus etiã particulares indicationes proficiscuntur, ab eodem ambiente nos aëre ortum ducunt, vbi idem respectu diuersarum causarum à quibus mutationes suscipit, fuerit diuisus, omnes tamen morborum curationem indicãt, medio ipso aëre ambiente, & propterea rectiùs coindicare, quàm morborũ curationem indicare dicuntur, ac ab eisdem coindicationes potius, quàm morborũ indicationes præstari fatendum erit. Corporis verò temperies quæ illo tempore fuit; vt diximus, quo ægrotare æger cœpit, quæq; ad inueniẽda remedia est vtilis, vt ad vnguẽ dignoscatur, planè difficile est, vt Gal. fatetur, tentãdum tamen est, tũ ex iis, quæ in libro de temperamentis sunt scripta, eam inuenire, vt ipse inquit citato lib. 9. meth. med. cap. 15. tum verò vltra hæc quò magis scientifica notitia sit, ex ætate, tota anteacta vita, quæ nimirũ in vitæ exercitio, & victus ratione consistit: præterea in hac regione, & hoc anni tempore, & hoc cæli statu, cõuersatione, similiter natura, ac cõsuetudine; etenim ex natura, ætate, consuetudine, & ambiente nos aëre, eadem corporis temperies ortum habet, & citato libro nono meth. med. scriptum est: quapropter ex illorum rursus vnoquoque aliæ particulares indicationes pro morborum curatione ortum ducunt, eáque particulariter eãdem curationem indicare fatebimur, corporis tamẽ tẽperie intercedente; illa nanque inuenta, administrãdorum indicatio suppeditabitur: siquidem omnia hæc temperamẽti interuentu indicationẽ præstant, vt patet eodẽ 9. meth. med. etenim si natura gracilis, & tangenti calidus, & biliosus, & propensus ad iram, & hirtus sit, calidus hic, siccúsque natura est, non tamen necesse est nunc quoque cùm ægrotare incepit, eundem planè habere affectum: fieri enim potest vt in desidia vixerit, idque cũ frigidis humidisque potione & cibis; adhæc etiã cum balneis post cibos, & multo somno; præterea in regione humida, & frigida, & hyeme in qua frigidus & humidus exuperat cæli status. Rursus fieri potest vt horum præcesserint contraria, id est, calefacientia & exsiccantia, idque per singula dictorum iam generum. Ergo si qua ad temperamentum noscendum deficimur, id ex pręeũtibus ipsis supplebimus: ob id non ab re Galeno vndecimo meth. medend. cap. 1. temperiem ipsam corporis. seu naturam bifariam diuidi asserebat, in originalem, & ascititiã: & deinceps subdebat: [sæpe autẽ ascita temperies ad efficientes causas reducta illis indicationem cõcedit.] ad hunc itaque modum ex ætate, vitæ instituto, & cõsuetudine indicationem remediorum suggeri diximus. Cùm igitur ex his præsens corporis temperies ortum habeat, ex eisdem quoque tanquam ex causis ipsius tẽperiei nobis indicatio præstatur, pro inueniendis, ac administrãdis remediis, ex ætate quidem, nam aliã constituit corporis temperiem puerilis ætas, aliã & omnino diuersam senilis; aliam iuuenum, adolescentum, seu consistentium; similiter & propriæ naturæ diuersitas, corporis temperaturæ notitiã affert; nã quibus substantia

9. cap. 14. & 11. c. 1.

Aëris diuisio in præsentem cæli statum.

Comme. 1. super tex. 1. & in procemio.

Anni tẽpus.

Regionis naturam.

Temperamenta singulorum perfectè dignosci vix possunt.

Loco præcitato.

Ex temperamenti diuisione oriuntur scopi.

Aetas.

Naturæ diuersitas.

constans

constans stabilísque adest, & propterea difficulter dissipatur, ægréque per halitum digeritur, id propter frigiditatem ac corporis siccitatem contingit, quemadmodum etiam & aliis, quæ terra constant, corporibus, auro inquam, argēto, ferro, & aliis huiusmodi; quibus verò laxa admodū ac mollis promptéque dissipabilis substantia adest, calida & humida temperatura existit, atque hæ naturæ veluti diametro longóque interuallo à se distant, reliquæ verò omnes mediæ naturæ sunt; interim ad alterā dictarum, quandoque ad alteram magis accedentes, qua ratione diuersas quoque corporis temperaturas efficiunt, & demonstrant, si eas seorsum à temperamentis consideraueris; nam sæpiùs Gal. naturā cum temperamēto confundit, vt sexcentis locis liquet, præsertim commento apho. 34. secundi, & secundo tertij lib. & 4. & 6. metho. med. ex tota item vita anteacta, quæ vt diximus, in vitæ exercitio & victus ratione consistit: præterea & cœli statu, qui in tempus anni, regionē, ac particularē aëris tēperaturam diuiditur corporis ostenditur temperatura; ex tempore nanque anni calido, & calida regione, ac peculiari aëris calida temperatura, calidum corporis proficiscitur temperamentum: quemadmodum iisdem frigidis existentibus, frigidū, & ita de reliquis, & quo rursum modo, ab ambiente nos aëre corporis temperaturā ortum ducere dicimus idem quoque dicendum erit de particulari exercitio, victúsque ratione. Atqui si omnes temperamētorū notas in vnum colligas, hæ lōgissimè absūnt, vt parem ei quam consuetudo præstat fidē faciāt, inquit Gal. citato lib. 9. meth. med. cap. 3. Et propterea maximā esse quæ à cōsuetudine sumitur indicationem, dicebat. 11. eiusdem quippe, vel tēperamentū originale ipsam seruare, vel ascititiū inducere potest, tātáque profectò in omnibus quę ad medicinā spectant, vim habet cōsuetudo, vt ea aduētitia natura à maximis medicis fuerit appellata, vtpote quę ascititiam, & acquisititiā in corporibus gignit naturam: quinimò & ipsa, natura est acquisititia, quemadmodum scripsit Gal. lib. de his quæ in medicatrina fiunt, secūdo de temperamētis, & primo de sanitate tuenda, ob id non sicuti alia quædā exiguam, leuémque, sed maximā, ac maximè principalem vim habere videtur, vt quę singulorū corporum naturam ostendat; non est igitur quod parū quiddam, atque ad spectandum leue ad intentionē remediorum consuetudinem existimemus: veluti nec ad sanitatem tuendam, adeò quòd non modo in conualescentium victus ratione, sed etiam in morbis magna pars ad totius victus, medicamētorúmque inuentionē ex consuetudine indicatio sumitur: vt septimo, & nono meth. med. ca. 10. Galenus scripsit. Verùm non modo de consuetudine, sed & de ætate contrarium omnino videtur Gale. sensisse, quinto de sanitate tuēda, c. 10. Dicebat enim. [Verùm quoniam affectuum naturam per cōiecturam accipimus, idcirco ætatem quoque consideramus, porrò eadem vtilitas, & cōsuetudinis noscēdę est, prætereą extrinsecus incidentiū causarum quas προκαταρκτικὰς Græcè vocant: quippe ad certiorē affectuum notitiam, talia omnia nobis conducunt, remediorū tamen insinuatio ex his non præstatur:] quæ quidē Gal. dicta hoc modo conciliabis. Quòd scilicet verum est remediorum indicationē, seu insinuationem, neque ex ętate, neque ex cōsuetudine pręstari, quemadmodum neque ex causa procatarctica, verùm eadem ad certiorē affectuum notitiam nobis cōducere, vtputa naturalis corporis temperiei, quemadmodum externæ causæ conferunt etiā ad certiorem notitiam ipsius præter naturam affectus cum latuerit, vt sancitum est ab eodem Gal. 4. meth. med. & quandoque etiam affectus secundum naturam, vt de aëre nos ambiente dictum est. At si dixeris quòd propterea ætas, & consuetudo ad remediorum inuentionem conducere non debeant, dicimus nos, quòd verū est per se, ac primaria ratione, quoniam ipsa de numero scoporum primorum indicantium haudquaquam sunt. Verùm quoniam maximā habent vim pro notitia corporis tēperiei, quæ quidem est de numero primorum indicantiū, propterea ad remediorum inuentionē ipsa quoque non parum conducere profitemur, media inquam eadem corporis temperatura, tanquā causa eiusdem; eadem enim inuenta, per ętatem, & cōsuetudinem administrandorū suppeditabitur indicatio, vt inquit Gal. citato 4. meth. med. Conferunt itaque ad remediorum inuentionem, atque eorum administrationē indicationes, quæ ex ætate, & cōsuetudine sumuntur, nō immediatè & primò, quoniam hac ratione ad certiorem affectuum notitiam conducunt, vt liquet 5. de sani. tuen. Verùm cùm ab eisdem certior habeatur notitia ipsius corporis tēperiei, vt diximus, propterea eiusdem temperiei interuentu, velut causæ dictæ temperiei (vt idem Gale. eodem 9. metho. med. testatur) ad curationem, ac remediorum inuentionem, indicationem præstāt, ita quòd potius coindicare, quàm indicare ea dixeris, qua de re nulla erit in Galeni dictis pugnantia de indicatione, quæ ex ætate, ac consuetudine præstatur. libro verò primo artis curat. ad Glauc. cap. 1. asserit Gal. quòd non ex horum dūtaxat differētia, ad propriam laborantis naturā agnoscendā proximè accedimus, verum etiā ex potentiis, coloribus, caloribus, tēperaturis, habitudinibus, pulsuū motionibus, ac animi moribus differentibus, similiter si quis adiūxerit maris à fœmina differentiam; atqui rectè dixit proximè accedimus, ad dignoscendam propriam laborantis naturam: nā cuiusque priuatim naturam explorare, atque ad vnguē scire, planè est difficile, adeo quòd idem Gal. 3. metho. med. cap. 7, de seipso dicat: [si cuiusque priuatim naturam explorare ad vnguem scirem, vtique qualem fuisse Æsculapium mente concipio, talem me esse putarem.] aduertas tamen quòd in Gal. doctrina, quandoque natura idem significat quod temperamentum, secundum proprium eius significatum, vt liquet commento aphor. 34. secundi libri & 2. tertij libri, interim quippiam à temperamēto diuersum, vt liquet citatis locis, & 9. & 11. meth. med. primo de morbis vulg. ac primo art. curat, ad Glauc. in principio: & propterea quandoque naturam per temperamentum, interim temperamentum per naturam, dignoscendum esse, censet.

4. cap. 6. & cap. 5.

Vita anteacta, quæ ex vitæ exercitatione, & victus ratione cōsistit.

Cœli status.

Cōsuetudo, quæ maximam habet vim.

Com. 3. super tex. 20.

Cap. 4 & 1. de sanit. tuend.

Cap. 5.

Cap. 6. & 9.

Cap. 9. & 16.

Declaratur locus Gal. qui modò dictis repugnare videtur.

Loco citato.

Aetas & consuetudo non immediatè cōferūt ad inuentionem remediorū, sed immediatè ad affectuum cognitionem.

Natura plura significat.

Diluuntur rationes eorum, qui probare nituntur ætatem, consuetudinem, vitæ institutum, ac alia quædam, curationem non indicare.

Caput XXXIII.

AT qui non desunt & hi quoque quorum studiū non nisi in contradicendo existit, Galenum in his, quæ mox cum eo cōclusimus calumniari; aiūt nanq; quòd si verū est id quod libro quarto

quarto methodi medendi cap.3. Galenus aduersus methodicos de externa causa probare nititur, quòd videlicet propterea ab ea indicatio non sumitur, quia à nullo eorum quæ amplius non permanent, nec aliqua re egent, indicatio sumi debeat, eadem ratione nec consuetudo, nec viuendi conditio per morbos aliquid indicare possunt, quippe cùm assuetis per sanitatem rebus amplius non vtamur, & solita vitæ munia ob vrgẽtem morbum omnia sint intermissa; quamobrem si hæc ratio facit quod ea quæ iam abierunt, & amplius non adsunt, nec vlla re opus habent, indicare nequeant, temerè hæc inter indicantia enumeramus: aut si ea admittimus, cõuincimur pariter externas morborũ causas recipere, quippe cùm nõ minùs illa, quàm hæc absint, nec magis rem aliquam desiderẽt quæ huius, quàm quæ illius generis sunt. Huic rationi respõdendum est primò eos parum rectè intelligere consuetudinis ac viuendi conditionis significatum; consuetudinem namque Gale. nuncupat, vt priùs declarauimus aduentitiam illam seu acquisitam temperiem ac naturã, quæ iam ex assuetis rebus in nostris corporibus genita est, & non assuetas illas res quibus eadem corpora continuè vtebantur per sanitatem; quare etsi assuetis per sanitatem rebus amplius non vtamur, adhuc tamen in corporibus nostris permanet aduentitia illa natura seu temperies, quæ per easdem res assuetas fuit genita: quomodo autẽ hęc generetur, Gale. docet libro de assuetudinibus; ab hac itaque tanquam aduentitia natura, præcepit Gal. indicationẽ sumi & non à consuetis rebus vt ipsi imaginantur. Hanc quoq; seruandam esse perpetuò Hippoc. & Gal. præsertim in ægris corporibus iusserunt secundo de ratio. victus: à consuetudine enim semper est indicatio similium, quoad scilicet, ægrotent homines, inquit Galenus octauo meth. medendi, & 11. eiusdem, etiam eam quæ omnino vitio non caret, in ægris præcipit esse seruandam; pariter dicendum erit de viuendi conditione seu vita anteacta, quoniam etsi solitæ vitæ munia ob vrgentem morbum sint intermissa, non propterea viuendi conditio, seu vitæ institutum considerari non debet, pro morborum curatione. Etenim nec exercitia quę pręcesserunt, nec victus rationem, nec conuersationẽ in hac regione, hoc anni tempore, & hoc cœli statu, quę sub anteacta vita continentur, Galenus considerari debere iussit, nisi quòd per ea magis sciẽtificam habeamus notitiam eius corporis dispositionis, seu temperiei, quæ ab eisdem fuerit genita, & non vt ab eisdem vitæ muniis, seu victus ratione, quæ pręcesserunt, ac diuersi aëris conuersatione, pro morborum curatione indicationem sumamus, vt luce clariùs ab eodẽ scriptum est citato nono methodi medendi. At pone (semper tamen hac firma veritate existente) quòd per consuetudinem, & vitam anteactam intelligere voluisset Galenus ea quibus vsi fuerimus per sanitatem, qua ratione sibiipsis persuaserũt quod assuetis per sanitatẽ rebus amplius non vtamur? cùm Hippoc. & Galenus citato libro secundo de rat. victus contrarium sentiant. nam de his, qui cõsueuerunt bis, vel semel, sanis existentibus, cibũ assumere, quòd idem quoque eisdem ęgrotantibus seruare debeamus, præceperunt? adhuc de qualitate victus verba faciens Hippo. aphor. 16. primi libri seruandam quoque esse in hoc consuetudinem iussit, & aphorismo 50. secundi lib. nonne præcepit, quòd quæ ex longo tempore consueta sunt, etsi deteriora sint insuetis, minùs molestare solẽt? id quod nõ solùm de exercitationibus, verumetiam de omnibus simpliciter consuetis pronuntiauit, vt Galenus in commento inquit, & libro de assuetudinibus, dicebat, quoniam autem hæc ita habere videntur, primùm quidem illius oportet memorari, scilicet ferre homines delectabilius aliis alia secundum naturæ familiaritatem, veniréque ad horum esum magis, quemadmodum & benè digestibilium esse eis visorum: auertere autem & fugere ab indelectabilibus aut à difficulter digestibilibus; itaq; & signum est tũc assuetudo proprietatis naturalis. Rursus viuendi conditionem seu vitæ institutum aut anteactam vitam, quo loco didicerũt sub solitis muniis duntaxat contineri? cum Galenus 9. methodi meden. cap. 15. nedum in vitæ exercitio, verùm etiam in victus ratione, præterea in hac regione, & hoc anni tempore, & hoc cœli statu, cõuersatione, consistere dixerit. Quare licet eisdem non vtamur per morbos exercitiis, possumus tamen eodem aëre & quodãmodo simili victus ratione vti in qualitate, quantitate, ac modo vsus; etenim à consuetudine nedũ indicationẽ sumimus pro qualitate, & quantitate rationis victus, verùm etiam pro modo vsus, vt liquet aphor. & com. 17. primi lib. permanet itaque in corpore ea natura, ac aduentitia temperies, quæ per consuetudinem ac viuendi conditionem præcedentem fuit acquisita & propterea aliqua re egẽt, sui inquam cõseruatione. Causa verò externa postquàm morbos peperit, omnino abiit, & amplius non adest, & ob id nulla re amplius opus habet, nec pro sui conseruatione, nec ablatione; vtimur etiã & assuetis quibusdam per sanitatẽ rebus, nec omnino anteacta vita ægrotantibus interdicitur, quamobrem haudquaquã temerè & consuetudinem, & viuendi conditionẽ inter indicãtia enumerauit Gale. media etenim corporis tẽperie conducibilia indicare possunt, tanquã efficientes causę ascitæ temperiei. atq; ad hunc modũ ab eisdem remediorum indicationẽ suggeri 9. & 11. meth. med. decretum reliquit, causas verò externas haudquaquam recipere conuincimur: quoniam eædem omnino abierunt, nec amplius in corpore permanent aut aliquam rem desiderãt, vt prius diximus, & Galen. 4. meth. med. abundè aduersus methodicos demonstrauit. Præterea arguunt, si cõcedit Gal. externam causam conferre ad effectus excitatos in corpore dignoscendos, concedat etiam oportet ab ea indicationẽ capi, quomodo ab ætate, sexu, consuetudine, viuendi conditione, corporis habitu, aliisque multis, indicationes ducit, non alia quidem ratione, quàm quòd ex illis signa petamus, quæ qualis sit corporis status ostendere valent, quod & ipse 9. meth. med. apertè testatur, consuetudinem scilicet, ac ætatem temperamenti interuentu, quòd nimirum mõstrent qualis sit corporis temperies, suas indicationes præbere; itaque si causa externa non indicat, nec ea igitur quæ prædiximus indicabũt, à quibus tamen ille passim indicationes sumit. Huic facilè ex his quæ diximus responsio patere poterit: nam licet pręd¡cta omnia conferant ad affectus dignoscẽdos, quemadmodum & causa externa, hácque ratione conueniant, differunt tamen quòd hęc citato iã affectu nõ amplius permanet, nec amplius quicquam in corpore efficit, aut aliquid confert ad conseruandum vel augendum id quod factum est,

illa

Marginalia: *1. Ratio.* — *Refutatio.* — *Consuetudo quid, ex Galeno.* — *Tex. comment. 36. 8. ca. 3. & 11. cap. 5.* — *Loco citat.* — *Loco citat.* — *Alia est ratio causæ externæ, & consuetudinis, &c.* — *Loc. citatis.* — *Cap. 3. 2. Ratio.* — *Cap. 16.* — *Refutatio.*

illa verò & permanent, & aliquid ſemper efficiunt etiam affectu ipſo genito, vt ætas, cõſuetudo & reliqua huiuſmodi, quamobrem nedum conferunt ad corporis temperiem dignoſcendam, ſed ſæpius ipſa adſcita temperies, ad eaſdem cauſas reducta vt Gal. inquit 11. meth. med. illis indicationem cõcedit: & adhunc modum ex ætate, vitæ instituto & conſuetudine remediorum indicationem ſuggeri fatetur Gal. prout ex his adſcita temperies diuerſa fuerit genita: qua etiam ratione 9. eiuſdem ætatem, & conſuetudinem temperamenti interuentu, indicationẽ præſtare dixit, ac externa cauſa cùm prorſus abeat, affectu iam genito, nec amplius quicquam efficiat pro dignotione affectus duntaxat quandoque conducit, nec quicquam ad curationẽ, ac remediorum inuentionem confert, etenim nunquam ad eãdem cauſam reducitur corporis affectus, cùm ſedulo eo genito corrumpatur & ipſum non amplius efficiat: & propterea illi indicationem non concedit, nanque à nullo eorũ quę adhuc non permanent, indicatio ſumi poteſt eius, quod ex vſu ſit. Galen. auctore 4. met. med. Nõ itaque indicat cauſa externa, reliqua verò iã dicta indicationes propterea pręberе valent, tanquam cauſæ corporis ſtatus, & non vt ſigna, vt iſti credunt. Rurſus & tertio inſtant dicentes, An non clare 11. meth. cauſam externã, perinde vt conſuetudinem & ætatem ad affectus dignotionem facere, & ob id ab omnibus illis indicationes accipi ſcribit, contrariũ planè quàm fecerit 4. eiuſdẽ operis li. in quo externam cauſam ab indicationum numero excludit. Qua ratione probare nituntur quòd quemadmodum à conſuetudine & ætate indicationes ſumuntur, ita etiam ab externa cauſa ſumi debent, Gal. verba ac eorum ſententiam peruertentes, & praue intelligentes. Nam Galen. citato loco volens iterum ſermonem, quem de vera curatiua methodo febrium continuarum ex putredine ortarum fecerat, repetere, quo medicorum etiam vulgus eam dignoſcere valeret: hæc ſcripſit verba, [Quoniã inquam ſeptem præter naturã poſita ſunt à quibus indicationes ſumuntur, humorũ multitudo, craſſitudo, lentor, obſtructio, tranſpirationis retentio, putredo, & febris carens intermiſſione, atque hæc contraria omnino eſſe adhibenda docebant: pręter hæc verò ab iis quæ ſecundum naturam ſe habebãt poſitæ indicationes ſunt ex temperamento, tum ipſius laborãtis partis, tum reliquarum omnium, quæ principes ſunt ex ſubſtãtiæ ipſarum quãtitate, & ex ſpiritus ipſius ſubſtãtię tum quantitate, tum qualitate: horum verò indicationes, non contrariorum erant, ſed ſimilium: ad iſta verò ſicut diximus dignoſcenda, tum ætas, tum conſuetudo, tum omnes quæ externæ morbo cauſæ fuêre, contulerunt.] quo finito ac magno puncto clauſa periodo, aliam incipit, (vt in codice Gręco cuilibet inſpicere licebit) inquiens: [ortis verò & deinceps, vel & hinc aut exinde indicationibus non paucis, in omnes ſimul medicum inſpicere oportet, quò ſcilicet intelligat, quonam primùm ac magis, quonam minùs & ſecundò, quonam adhuc tertiò, atque deinceps quo, poſt quod præſidio ſit vtendum.] quibus in verbis luce clariùs patet quòd cùm Gal. iterum numeraſſet & quæ præter, & quæ ſecundum naturam ſunt, à quibus ſumẽdæ erant indicationes pro curationem febrium ex putredine ortarum, pręſertim continuarũ ſimul cũ eiſdem iterum in memoriam reuocauit ea, per quæ cuncta poterant faciliùs dignoſci, aſſerens: [ad iſta verò dignoſcenda, tum ætas, tum conſuetudo, tum omnes quæ externæ morbo cauſæ fuêre, contulerunt.] qua finita periodo, aliam exordiens dicebat, [ortis verò & hinc indicationibus non paucis, in omnes medicum inſpicere oportet.] ſuum ſermonem non ætati, conſuetudini, ac cauſis externis referens, ſed prædictis ſeptem pręter naturam exiſtẽtibus, & eis quæ ſecundum naturam ſe habebãt, ex his nanque ortis non paucis indicationibus, medicus omnes ſpectare debet, quò ſcilicet intelligat quonam primum, ac magis, quonam minus & ſecũdo, quonã adducet tertio atque deinceps, quo, poſt quod præſidio ſit vtendum, & non ab ætate, conſuetudine, & cauſis externis, de his nanque hoc loco mentionem fecerat, tanquã conducentibus ad dignoſcenda ea quæ ſecũdum, & præter naturã ſunt duntaxat, non tanquam curationem indicantibus, nec modum aut ordinem præſidiorũ: quamuis libr. 9. eiuſdem met. & 11. Paulò ante dicta verba, quomodo ex ætate & conſuetudine ſumẽda ſit indicatio pro morborum curat. fuſiùs demonſtraſſet, qua de re licet citato loco externas cauſas conducere ad affectus præter naturã dignoſcendos admiſerit Gale. ac eas cum ætate & conſuetudine hac ratione cõnumerauerit, haudquaquam (vt iſti volunt) ſcripſit: [& ob id ab omnib⁹ illis indicationes accipi.] cùm neque hęc verba ab eodem conſcripta reperiantur, neque illud eodem in loco concludere intendat, vt ex eiuſdem loci inſpectione, verborúmque eiuſdem ponderationes ac eorundem ſententiæ intelligentia. cuiuis parum etiam in eius doctrina exercitato, patere poterit, habet enim Græcus codex προερχομένων δὲ κἀντεῦθεν ἐνδείξεων οὐκ ὀλίγων, εἰς ἅπαντας χρὴ βλέπειν ἅμα τὸν ἰατρόν: hoc eſt, [ortis verò & hinc ſeu deinceps indicationibus non paucis, in omnes oportet inſpicere ſimul medicum.] quamuis ergo externæ cauſæ ad dignoſcẽdos morbos cõferãt, nõ propterea ab eis indicationes accipi debent pro eorundem curatione, quemadmodum ab ætate & conſuetudine ſumuntur: nec illud hoc in loco aut alibi vnquam faſſus eſt Galenus poſtquàm ab indicantiũ numero quarto metho. eas excluſit. Quomodo autem eius ſententia, quam de eiſdem protulit lib. 5. de ſanitate tuenda ſubintelligi debeat, nos in præcedentibus declarauimus: ac qualiter conſuetudo, & ætas coindicare poſſint, cauſę vero externę haudquaquam, abundè cum eodem Gale. demonſtrauimus: neque enim eandem vim habẽt (quemadmodum his viſum eſt) vt priùs oſtendimus. Nec quicquam obſtat quòd interdum indicare, interdũ coindicare dixerit ætatem & conſuetudinem: nã de nominibus parum ſollicitus quandoque non ſolùm indicationes & coindicationes, quinimò & indicationes & contraindicationes pro nominum diuerſitate parũ, aut nihil cõferre fatetur, deſpiciẽs eos qui de nominibus litigãt, eſt etenim id planè in arte inutile, & propterea dicebat, minimè vetare nominibus quibus libitũ ſit, vti: vt liquet 9. meth. me. c. 7. modò rei natura nõ mutetur, ſæpe verò exquiſitiùs voces obſeruãs, coindicationes ab indicationibus & coindicantia ab indicantibus ſeparat, vt 13. eiuſdẽ operis ſcripſit, inquit enim [coindicantia igitur voco virtutẽ, naturã, ætatẽ, anni tempus, regionem, & cõſuetudinẽ, etſi qua ſunt id genus alia.] nõ modò diuerſa nomina perpendens, ſed diuerſa eorundẽ ſignificata, ac diuerſam quã habẽt naturã.

Cap. 1. — *Loc. præci.* — *Loco cita.* — *3. Ratio. Cap. 13.* — *Loco cita.* — *Refutatio ex Gal cõ textu declarato quem aduerſarij peruertũt* — *Loc. citatũ* — *Loco citat* — *Loco cita.* — *Cap. 16.*

Tt Qua-

Quapropter toto (vt aiunt) cœlo errarunt, dum temere asseruerunt, Gale. suismet principijs repugnare, séque in eosdem errores labi, & eisdemmet telis perfodi, quibus aliorum famam & gloriam labefactare tantopere laborauit, cùm stata principia semper seruet, nec vnquam in aliquem errorem lapsus sit, in his quæ de medicina scripsit, aut quempiā nō sine forti ratione prosequutus est, aut reprehendit: idque vt veritatem tueatur duntaxat: & non studio contradicendi, aut vt noua dogmata introducat, quemadmodum isti conantur. Quæ verò in mediū afferunt de tempore aduersus eundem Gale. cuius momenti sint, suo loco patebit.

Num à viribus sumenda sit indicatio pro morborum curatione. CAPVT XXXIIII.

SI quis velit exactè scire num à viribus indicatio pro morborum curatione sumatur, haudquaquam ignorare debet quid per vires intelligendum sit: quamobrem id primò declarandum fore censui. Quod ergo tres diuersi inter se generis facultates, animal gubernant plerisque in locis Galenus demonstrauit, præsertim 5. & 6. de Hippocratis & Platonis decretis, quódque has facultates interim animæ partes, interim species nominauerit, quæ non sedibus tantùm corporis, verùm etiam substantiis naturisque, item quòd facultatibus & functionibus differant, Platonis auctoritate eodem etiam libro fusissimè ostendit: hæ inquam facultates quas Plato animas vocat, animal gubernent toti corpori ex suo veluti fonte quæque distributa, vt sexcentis in locis, & præsertim 9. meth. med. ca. 10. Galenus asseruit, est enim earum quædam ad nutriendum animal necessaria, ac cum stirpibus communis, quę iecur veluti pro fōte habet canales verò ab hoc in totum sparsos, ipsas venas: hanc seu appetitricem, seu naturalem, seu altricem voces, nihil interest, veluti nec si animam, aut facultatem. Altera est quæ non modo vt stirpibus, aut vita pręditis, sed etiam vt animalibus anima est insita, hæc sedē in corde habet ipso quoque insiti caloris quodam ceu fonte, à quo canales arterię sunt: vocatúrque hæc multis sanè nominibus, nam & facultas, siue virtus vitalis, & facultas, siue virtus animosa, & anima animosa dicitur. Tertia anima ratiocinatrix in cerebro domiciliū habet, & volūtariis actionibus vnà cum sensibus præsidet, vtitur & hęc particulis quibusdam ceu canalibus, nempe ipsis neruis, sensum, motúmque per os in totum animal transmittens. Hæ tres animæ seu facultates, licet diuersa ratione vt ex iam dictis patet, corpus gubernent, qualibet tamen earū propter vnum & eundē finem est, qui finis est animalium vita: & propterea Galenus citato nono methodi medendi dicebat, [ergo has facultates seruare, nil planè est aliud quā vitam seruare] nec ipsum animal esse vnum, sed triplex, vbi vnum non intenderent hæ tres animæ finem, nec semper vna alterius indigeret ope: nunc verò cùm vna facultas reliquis semper indigeat, factum est, & quòd vnum sit animal, & quòd qualibet earum amissa, necesse sit & reliquas vnà perire, vt quinto de locis affectis, & alibi sæpiùs Galenus demonstrauit, etenim confluxio vna, conspiratio vna, cōsentientia omnia, vt diuinus inquit Hippocrat. libro de alimento. Præterea vnam naturam esse & non esse: & paulò ante vna natura sunt hæc omnia, & non vna, dixerat: cuius Hippocratis sententiæ haud immemor Galenus commento aphorismi decimisexti, 2. libri, asserebat nihil referre si quæ regit animalia vnam dixeris numero singulari esse facultatem, virtutem, seu potentiam, siue plurali facultates, virtutes, seu potentias: siquidem vna est genere facultas, seu virtus, species autem plures habet, ita vna anima genere existit, specie plures. Id itaque per vires intelligere oportet cùm dicimus, num à viribus indicatio sumatur: quod sole clariùs Galenus manifestauit citato nono methodi medēdi cap. 9, & vndecimo eiusdem his verbis confirmauit. [neque enim pulsus duntaxat vires ad eiusmodi agenda, firmas requirimus, veluti nec eius facultatis quæ voluntarium motum pręstat, sed (vt dictū est) ipsius potius concoctricis] quarum substantia seu essentia, tum ex spiritu, tum ex carnosa specie, tum solidis ipsis earundem partium in quibus resident, completur, in horúmque temperamento consistit, vt 11. & 12. methodi medendi, ca. quinto scriptum est. Nihil itaque refert si vires aut virtutē indicare dixerimus, postquàm id quod diximus, per vires intelligere oportet. Quòd verò si intellectis viribus, ipsæ indicent, nemini in dubium venit: similiter quòd suapte natura semper vnum indicent, nam quicquid pro natura sua indicat, id vnum semper indicabit, ceu quòd vnam habeat naturam, vt patet eodem 9. methodi meden. id verò vnum quod semper habent vires indicare, est earum custodia, vt citatis 9. & 11. meth. medend. liquet. Verùm nō vna tantùm ratione seruantur, nempe potissima ratione, ex eo quod de substantia earum, vel inanitum, vel alteratum est corrigendo, secundo loco ex prohibendis iis quæ ipsarum substantiam vacuare alteraréve possunt, ipsas seruamus: comprehensa verò inter ea quæ alterāt, breuitatis causa sint, & quæ earum vnitatem distrahunt. Hæc itaque sunt, quæ perpetuò vires indicant vt Galenus eodem 9. method. inquit. Si quis autem quæreret propter quid vires semper seruandæ sint: aut sui custodiam indicent, dicimus quòd non propter aliud quàm propter vitæ custodiam, nam has facultates seu vires seruare, nihil aliud est, quàm vitam seruare vt diximus: idque non ab re. nam ipsum viuere nobis, ex harum custodia cōstat, vtpote cùm vitam aut ipsas esse vires, aut earum actiones sit necessarium, vt ibidem scriptum est. Cùm itaque perpetuò ex earum natura vires sui custodiam indicent, propterea in dubium venit, nū vires curationem indicare valeant? cui dubitationi abundè satisfacere visus est Gale. eodem lib. meth. med. præsertim 9. & 11. ob id cum eodem asserimus vires ipsas non connumerari inter primos curatorios scopos, neque eius indicationem ex numero curatricium indicationum esse, vtpote quòd ipse curationem primùm non doceat, nam neque vt valeamus, neque vt à morbis liberemur ab eis quicquam primum desumimus, sed vt viuamus: quapropter virtutis indicatio ex vitaliū seu quæ ad vitæ custodiam pertinent numero, existit, & non curatricium: additum verò est in sermone [primùm] quoniam ex accidenti aliquando virtutis roboratio, ad affectus curationem conducit, vt citato nono method. cap. 13. scriptum est, illúdque docuit Gale. lib. 11. ca. 9. eiusdē operis. [nam virtus inquit, morbo seu aduersatrix est opposita, propositúmque medico est huic omni ratione opitulari, ac subuenire.

Tres facultates animaliū gubernatrices.
ca. 4. & 2
Naturalis.
Vitalis.
Animalis
Loc. præci.
cap. 1.
Vna natura & non vna.
Vires quid
Quibus vires seruantur.
Loco citat. Vires seruantur vitæ custodia causa.
Dubitatio, cui mox respondet ex Gal. ca. 7. & 3.
Vires ex quorū scoporum numero sint.
Vires per accidēs ad affe. curationem cōfert.

nire.& deinceps post multa dicebat: [sanè scire licet difficile esse, acrique iudicio indigens febrem, putredinem & effectricem causam (vbi scilicet & ipsa quoque adest) inter se conferre: difficilius tamen est si vires quoque cum illis vnà conferre velis, quod vtique, sicut ante comprehensum est, propter ipsius vitæ respectum semper est necessarium: aliquando verò & ex accidenti sicut ad morborum sanationem hoc verè me ostensurum promisi (id autem libro nono promiserat declarare) ostenditque illud in his, quæ in corporibus nostris putrescũt, etenim ea sanare possunt, tũ quę alterare, tum quæ concoquere ac vtile reddere valent: quicquid videlicet putrescentium, veluti semiputrescens & semimalum est, vtique facultatē eius qua naturaliter concoqui excitans, firmansque,] his in verbis clarè docuit ex accidente quandoque virtutis robo rationem conferre ad affectus curationem: ea namque roborata est, quæ concoquere ac vtile reddere valet quicquid semimalum, aut semiputrescens est, & per consequens sanare: id etiam paucis quibusdam interpositis eodem loco confirmauit, dicens, [hoc verò tēpore etiam vires roborare quo putredinem superātes succos concoquant studebimus.] Verùm non propterea quòd curationē primùm nō doceant vires, asserendum erit ad curationē non esse necessarias, & nihil planè ad eā conferre, ceu nōnullis, etiam ante Galen. tempora, visum est logica potiùs ac sophistarum (vt ipse inquit) & non operũ artis propria disceptatione vtētibus: quos etiam sectati sunt quidam iuniores nostri temporis: sed cũ eodem Galen. proculdubio asserimus easdem vires semper ad curationem esse necessarias, cùm & ipsæ conferant ad auxiliorum inuentiones: & quicquid confert ad auxiliorum inuentiones, quomodolibet conducere videatur, id fatendum est ad curationem esse necessarium, inquit Galen. citato 9. meth. med. Sed non ab re quispiam interrogabit, si virtus non est ex numero curatricium scoporum pręcipuè, neque primò curationem docet, vt sexcéties citatis locis apud Gal. liquet, quî fieri possit quòd semper sit ad curationē necessaria, ad quod conferat ad auxiliorũ inuentiones? Atqui nos sumpta priùs pro hypothesi Gal. sentētia, quā 12. met. med. ca. 1. scriptā tradidit, quæ talis est: [crudelis hominis officium facit, qui vnà cum morbo vitam quoque homini aufert:] facilè respōdebimus, nam neque valere, neq; à morbis liberari quęrimus, nisi vt viuamus, & propterea idem Galen. citato 9. meth. med. cap. 10. vnũ esse cōmune propositum, tum operis de sanit. tuen. tum etiam eius, quod est de meth. med. asserit, nēpe ipsius vitæ custodiam: quę nimirũ in opere de sanitate tuen. sanitatis custodiā sequebatur: quod enim secūdæ valetudinis tuendę gratia geritur, idem statim & vitam tuetur. At in opere de met. med. aliter se habet, propterea quòd quæ affectiones præter naturam in nobis discutiũt, non omnino vitam custodiant, quippe aliqua eiusmodi prædita sunt facultate, vt si immoderatè, aut intempestiuè vtatur, vitam adimant, & eodem lib. illud idem confirmauit, cùm dixit: [in valentibus (vt dictum est) consensus agendorum omniũ ad virium perēnitatem est, in ægrotantibus autem non semper:] hãc ob rem audacter cũ eodē Gal. asserimus vires in ægris à medico semper consideratu necessarias esse, quamuis non pari necessitate, vt dicemus, easque conducere ad auxiliorum inuentiones, ac ad morborum curationem,

Loco cita. Dubitatio, cui mox respondetur.

etenim non semper ab his quæ morbos discutiunt, ipsas custodiri est necessarium, quinimò à quibusdā earum substantia vacuatur alteratúrve, à quibusdā verò omnino eædem corrumpuntur, vtpote quòd vitam adimant: propterea eis vtendum esse præcipiunt vires, quibus etsi morbus tollatur, ipsę custodiantur, eaque vitare medicum docent, quæ simul cum morbo vitam adimunt, aut valde eorum substantiam alterant atque dissipāt, idque nō propter aliud perpetuò indicabũt, nisi pro earum custodia, & non pro morborum curatione, etenim nũquam ad affectum admouendum quicquam indicabunt. Hac itaque ratione vires indicant, ac ad curationē sunt necessariæ, & conferunt ad auxiliorum inuentiones. Sed dices, igitur vires non semper vnum indicabũt, vt diximus, sed plura, id quod falsum esse, ac contra Galen. videtur, nisi esset quòd non alia ratione ad curationem sunt necessariæ & cōducũt ad auxiliorum inuentiones, quàm vt ipsę custodiātur, & propterea quicquid indicant, est pro earum tutela, seu custodia, non enim vt diximus, vna duntaxat ratione seruātur, vtpote quia id quod de substantia earum vel inanitum, vel alteratum est corrigatur, verùm etiam ex prohibēdis iis quæ ipsarum substātiam vacuare alteraréve possunt: vt sępiùs citato 9. met. med. cap. 10. à Gal. scriptum est. Cùm itaque vires eas admittant auxilia pro curādis morbi, quæ earum substantiam haudquaquam euacuare aut alterare valent, prohibeantque ea quæ contrarium possunt, propterea ad auxiliorum inuentiones cōferũt, idque, vt diximus non propter aliud indicabunt, quàm pro earum custodia, & non vt à morbis liberemur, nam vt dictum est, neque vt valeamus, neque vt à morbis liberemur, ab eis quicquam desumimus, sed vt viuamus: & propterea nō plures, sed vna semper est, quę à viribus præstatur conferentis: perpetuò enim quicquid pro natura earum indicāt, est propter ipsarum custodiam, & vt viuamus: quinimò tantę est potentiæ & dignitatis, ea quæ à viribus sumitur indicatio, quòd licet non sit ex numero curatricium indicationũ, neque primùm curationem doceat, tamen ea omnibus aliis præferenda est, atque prima omnium indicatio existit, cunctæque aliæ quæ pro morborum curatione sumuntur à quouis scopo indicante ei cedũt: propterea quòd vita ipsa nihil esse priùs in animantis corpore potest, nā nec sanos esse citra vitā licet: & ob id virtus omnium prima hominibus est custodienda, seruabitur autem in ægris præsertim, vt sæpius diximus, si nec eius substantia inaniatur, nec tāta alteratione alteretur, vt ea corruptioni sit propinqua: atque huius custodiæ par est, vt idem Galenus testatur, vbi vel temperiem ipsam præsentem seruamus, vel absentem inducimus. Quicquid igitur indicationi, quam vires præbent aduersatur, id secūdi est loci, ac posterioris iis quę illæ præcipiũt; quæ verò cum his quæ viribus conducunt in idem competunt, hęc citra controuersiam sunt facienda, quæ verò aduersantur, aliquando prorsus non sunt administranda, aliquando verò paulatim, seu modicè, quapropter licet vires pro morborum curatione sint consideratu necessariæ, ac conferant ad auxiliorũ inuentiones modo quo declarauimus (quoniam quemadmodum ab affectu ad materias pręsidiorum peruenimus, eodem modò à singulis primorum generum reliquorum descendēdum ad eas est, vt 11. meth. med. ca. 3. liquet (tamen non semper

Alius scrupulus, quē statim tollit.

par eſt earum neceſſitas, etenim ſæpe maximè neceſſarię ſunt ſic, vt quæ circa ægrum adminiſtrãtur, iam fermè eius vnius cauſa fiant, vbi videlicet admodum imbecillæ fuerint, aliquando mediocriter neceſſariæ, ſic vt aliquid ex his quoque ad ea quę facienda ſunt conſilij petatur, non tamen præcipua faciendorum ratio huc omnis referatur vbi ſcilicet mediocriter imbecillæ ſint, & morbus magnus vel diutinus, interim verò parum neceſſariæ ſunt, ita vt adeò exiguum ad inuenienda remedia conferant, vt propter exilitatem etiam lateant, aliàs verò prętermittantur, quaſi prorſus ex vtiliter conſiderandis non ſint, quemadmodum accidit in diariis febribus, in quibus neque vllam egregiam prouidentiam requirunt, vtpote quę omnino validę ſint, veluti eodem lib. metho. med. ſcriptum eſt, & 10 eiuſdem operis, ſic ſcriptum reliquit. [Quod verò ex viribus conſilij petatur, vt in diariis ſanè eſt exiguum, ita in iis quæ pluribus diebus vrgẽt, ſatis magni eſt momenti, eóque maioris, quo hæ ſunt longiores.]

11 cap. 5. cap 1.

Reſponſio ad obiectiones eorum, qui vires ad morborum curationem nihil indicare, probare conantur.

CAPVT XXXV.

SVmpta eſt occaſio incõſideratis quibuſdam & temerariis medicis, virtutem in morbis prætermittere, ceu nuſquam quicquam indicet, inquit Gal. 9. metho. med. cap. 10. propterea quod ſæpe ex vacuatione eadem nihil lædatur, quam opinionem ſectati iuniores quidam medici, hac prima ratione credũt probare vires ad curationem non eſſe neceſſarias. Si vna eſt inquiunt, quæ à viribus ſemper præſtatur indicatio, vtpote quòd vnam habeant naturam, ergo vnam rem ſemper indicabunt, quemadmodum reliqua, quæ ſunt ſecundum naturã, id verò eſt ſui cuſtodia, quare nec curationem, aut remedia, vel illorum quantitatem vnquam indicabunt, ſi modo idem ſui ſublationem, & conſeruationem ſimul expoſtulare nequit. Quæ ſanè ratio aut ægrè diluitur, ſi quæ in pręcedentibus retulimus in memoriã reuocabimus: etenim vires perpetuò ſui cuſtodiam indicant, nec quicquam ad affectum amouendum vnquam indicabunt, cùm ex numero curatricium ſcoporum non ſint, ſed alterius cuiuſdam rei cauſa, in morbis ſemper ſpectãdæ ſunt, vt priùs dictum eſt: & propterea nec curationem, aut remedia, vel illorum quãtitatem per ſe & primo indicabunt, ſed perpetuò quæ ab eis ſumitur indicatio, pro earum cuſtodia exiſtit, & vt viuamus duntaxat. Cõferunt autem & ipſæ ad remediorum inuentiones, & propterea à medico in ægris conſideratu ſunt neceſſariæ, non pro morborum curatione, ſed pro earum conſeruatione & vitę cuſtodia, modo quo ſuperiùs declarauimus, & ob id eædem non ſui ſublationẽ, & conſeruationem ſimul expoſtulant, ſed conſeruationẽ duntaxat, nam quamuis in iis qui valent ſemper vita comitetur ea quæ ſanitatis gratia adminiſtrantur, nec eſt quicquam inuenire quod ſanitatem tueatur, quod idẽ vires corrumpat, in ægrotantibus tamen aliquando ſuccedit, quòd veluti in perniciem earum adminiſtrantur quæ morbos diſcutiunt, aliquando ab ipſis ſoluuntur, vt Galenus inquit. Nec inconuenit eaſdem vires eo quòd contrario modo indicent, propterea conducere ad remediorum inuentiones: nam quomodolibet conducere videantur ad curationem ſemper ſunt neceſſariæ, licet nec curationem, nec remedia pro ſeipſis, aut morborum ſublatione vnquam indicent: & propterea licet contrario modo indicare admittamus, hácque ratione cõferant ad auxiliorum inuentiones, ac neceſſariæ ſint ad curationem, non ob id contraindicantia, cum indicantibus confunduntur, cùm nunquam compertum ſit in Gale. doctrina vires curationem, aut remedia indicare, ſed vel contrario modo eadem indicare, vel prohibere: vt liquet primo de ratione victus in morbis acutis, & ſi quãdoque remediorum quantitatem metiuntur, pro earum etiam conſeruatione, & vitę cuſtodia, & non pro morborum curatione id docere vidẽtur, vt ſæpius dictum eſt, tantum remediorum quantitatem cõtrario modo indicantes (hoc eſt admittentes) quanta eaſdem vires nec immodicè alterare, aut earundẽ ſubſtantiam vacuare valeat, adeo vt corruptioni ſint propinquæ, maiorem verò eadẽ ratione prohibentes, propter earum ſcilicet cuſtodiam, pro qua contrarium quodammodo indicant. Ad hęc arguunt, quo pacto quantitatem remediorum vires indicabunt, ſi curationem indicare nequeunt? nihil enim materiam quæ vni actioni ſeruit inſinuare poteſt, quin ipſam etiam actionem oſtendat: ſiquidem abſurdũ fuerit quippiam remedium curatiuum requirere, ipſam autem curationem minimè. Logica profectò ac ſophiſtica ratio, quæ ex ſemetipſa ruit, ſi eorum quæ diximus non fueris immemor, nam ſæpiùs dictum eſt, vires ipſas, quemadmodum nec curationem, ita quoque nec remedium curatiuũ, nec quãtitatem remediorum requirere, aut indicare vnquã, quamuis ad curationem ſint neceſſariæ, & conferant ad remediorum inuentiones, alterius cuiuſdã rei gratia, hoc eſt propter ſui cuſtodiam, aut vt viuamus, quòd ſi interim remediorum quantitatem metiantur, vtpote quòd affectus, quò ſanetur, multa vacuatione indigeat, reſoluuntur autem ex tanta vacuatione vires: quoniam hæc vacuatio non modo homini non prodeſſet, ſed maximum illi afferret periculum, propterea dicimus à viribus hanc vacuationis quantitatem metiri, non quòd ipſę exigant, ac indicent talem remedij quantitatem, neque hoc curatiuum remedium, vt iſti imaginantur, verùm quia tantam remediorum quantitatem admittunt, & propterea non eadem exigere, & indicare aſſerimus, cùm id proprium ſit affectus præter naturam, ſed contrario modo indicare, quòd idem eſt quòd non prohibere, vt liquet libro de curandi ratione per venę ſectionem, cap. 13. neque etiam contrario modo remedia, aut eorum quantitatem indicant, pro ſublatione affectuum præter naturã, vt toties dictũ eſt, ſed perpetuò pro earum tutela, vitæque cuſtodia, etenim cùm tanta remediorum quantitate poteſt vita cuſtodiri, vitium ſubſtantia haudquaquam vacuata, aut immodicè alterata. Interim autem contingit quòd vires quemlibet remediorum vſum impediant, etiam ſi morbus non remedia dũtaxat, ſed magna exigat, vbi videlicet eædem extremè imbecillæ ſint, & affectus quò expugnetur, notabilem vacuationem deſideret, ortis vtique cõtrariis inter ſe indicationibus, cũ vires refectionem affectus vacuationẽ deſideret, quare vires duntaxat reficere oportet, cùm omnium prima ſit indicatio quæ à viribus ſumitur, vt ſupra concluſimus, & toto eo tempore, quo vires reficimus, eorum quæ affectũ ſanãt, nihil planè ægrotãti exhibebimus

1. Ratio aſſerentium vires ad curationem nihil conferre.

Dilutio.

Vires & ſi contrario modo indicent, non propterea ad curationem non conferunt.

Super te x. 45.

2. Eorũdẽ ratio.

Refutatio.

Vires quãdo contrario modo indicat.

Quando vires remediorum vſum impediunt.

bimus

bimus,quo casu vires non contraindicare, sed pro-
hibere remedia omnino , tanquam contrarium in-
dicãtes,quàm morbus , seu præter naturã affectus
exigit,asserimus illæ si quidem adiectionem seu re-
fectionem indicantes,hic vacuationem desiderans,
quæ sibi aduersantur:& propterea in similibus cor
poribus aduersas inter se esse faciendorum indica-
tiones dicimus. Habes itaque qualiter nec cura-
tionem , nec remedia , neque eorum quantitatem
vires indicant , neque remedium aliquod curatiuũ
requirunt,sed eadem vel contrario modo indicant,
aut prohibent , contrarium omnino indicantes,

Loco citat.

quemadmodum à Galeno primo de rat. victus de-
cretum est,& eodem nono method.med. circa finẽ
cõmemorans multos scopos quos medicus in san-
guinis detractione spectare debet , dicebat, [sanè
erunt in hac quoque detractione multi scopi à me-
dico spectandi:natura ab initio,cõsuetudo,ætas,lo-
cus habitationis,anni tempus , cœli status : adhæc
ægritudinalis,quem curamus,affectus , aliaque ra-
tione ante hunc,laborantis vires ,]dixit alia ratio-
ne,quia non vt curationem indicantes,seu venę se-
ctionẽ,sicut cæteri scopi,quos dinumerauerat , sed
modo quo diximus.Inquit etiam ante hunc videli-
cet affectum præter naturam,quoniam quæ à viri-
bus indicatio sumitur,prior est ea,quæ accipitur ab
effectu præter naturam quẽadmodum ipse eodẽ li.
paulò ante demonstrauerat.Ex quibus etiam facilè
sedari poterit ea contradictio , quam hi viri nitun-
tur Galeno imponere:aiunt nanque quòd libro de
optima secta , contra methodicos idem Galenus
conatur probare vires nullum remedium indica-
re : demum aliis in locis , eas postea vacuationem,
& quantitatem aliorum remediorum indicare,nus-
quam non statuit : qui profecto methodici repre-
hendendi non essent,si indicantium nomine , con-
traindicantia complecti potuissent , siquidem om-
nibus notum est , vires aut prorsus remedia impe-
dire,vt venæ sectionem,& purgationem, aut certè
illorum quantitatem moderari. Sed dicant quæso,
quibus in locis in Galen.doctrina compertum est,
vires vacuationem,& aliorum remediorum quanti
tatẽ indicare?cum nullibi illud asseruisse videatur,
licet ad curationem esse necessarias,conducerẽque
ad remediorum inuentiones, eas vbique admittat,
quemadmodum nos paulò ante demonstrauimus,
Quòd verò libro de optima secta demonstrauerit
fusissimè ex ipsis nullum remedium indicari cui-
que satis manifestum esse arbitror, nam si constans
vis remedium indicat , in sanis quoque quoniam
constat, remedium indicabit,at in sanis remedium
non indicat , ergo neque etiam in ægris , modum
seruãs facultas indicabit remedium,inquit,idẽ Ga-
lenus, & deinde subdit:quamobrem si vbi facultas
seu virtus indicare deberet auxilium non admitti-
mus,ideò iam in cõfesso est nihil opem ferẽs à vir-
tute demonstrari , opus est enim propositum de-
monstrare præsentia,sed quod requiritur prohibe-
re ne accipiatur,vt suprà posui,virtus valet : reme-
dij verò propositum nequaquam est.Non igitur si-
bi ipsi contradicit Gal.sed vbique locorũ illud idẽ
fateri videtur,quòd videlicet vires nec curationem
nec remedium indicent:nec indicantium nomine,
contraindicãtia complectitur,imò aliud esse quod
contrarium indicat , seu id quod contrario modo
indicat , ab eo quod verè indicat , semper fatetur,
vbi eorũdem naturã,ac vim cõsiderat:& propterea

Gale.falsò imponitur. quòd dixerit vires nullum remedium indicare, & vacuationem,& remediorũ quantitatẽ indicare. Cap.42.

vires interim contrario modo remedia , aut eorum
quantitatem indicare , interim verò prohibere , eò
quòd contrarium indicent, quàm id quod affectus
præter naturam exigunt : nusquam autem eadem
indicare profitetur,quemadmodum methodici pu-
tabant,volebant enim vires esse proposita, & indi-
cantia,& propterea indicare,& requirere remedia,
& non contraindicare, vt Galen.sentit. Et cùm in-
quiunt quod nemo ex contraindicantium natura
inueniet vnquam id quod agere oporteat:sed quod
ab indicantibus iam est inuentum prohiberi ab il-
lis vel certè moderari intelliget , nam quis virium
natura percepta concipiet vnquam vacuatione aut
alio remedio opus esse? Dicimus nos eos parum re-
ctè intelligere contraindicantium naturam , modo
quo Galenus subintelligit,& nos priùs demonstra-
uimus,cùm eadem non sit prohibere ea quę ab in-
dicantibus inuenta sunt, verùm aut eadem contra-
rio modo indicare (id quod est admittere & non
prohibere)aut prohibere eò quòd contrarium in-
dicẽt,& hoc vel omnino,vel quodam modo , quod
metiri,seu moderari dicimus.Inuenitur ergo sępiùs
ex contraindicantium natura, id quod agere opor-
tet,vtputa cum morbus magnus fuerit & vires va-
leant,inuenitur venæ sectionem fieri debere,ab ip-
sis etiam viribus,contrario modo illam indicanti-
bus,etenim vbi robustæ fuerint,eam admittunt,ac
minimè prohibent,cùm ab eadem haudquaquã lę-
dantur,similiter vbi nõ admodum , sed parum im-
becillæ fuerint,eadem venæ sectio,ab eisdẽ viribus
sumpta indicatione,moderatur:etenim à copiosio-
re læderentur,quoniam contrarium quodammodo
indicant,vbi verò extremè imbecillæ fuerint, eãdẽ
non admittunt, sed prohibent omnino , propterea
quòd contrarium omnino indicãt vires ipsæ quàm
pręter naturam affectus,hic nanque vacuationem,
illæ verò adiectionem,& refectionem. Hac itaque
ratione virium natura percepta,licet nec curationẽ
nec remedia indicent , dicimus tamen ad curatio-
nem eas esse necessarias,cõducerẽque ad remedio-
rum inuentiones, non siquidem pro morborũ sub-
latione,sed pro ipsarum custodia. Nec obstat quòd
idem Gal.virtutem inter coindicãtia,quę συνενδύκ-
νυμενα appellat libro 13,meth.med,cap. 16. connu-
merauit,nominantur enim talia ab eo,quæ nõ pri-
mò,vt aiunt,& per se,sed secundariò & per accidẽs
indicant, concluserat nanque 9 eiusdem operis li-
bri,virtutem per se & primò non cõtineri inter cu
ratorios scopos, vtpote quæ primam curationem
doceat,ac quicquam indicet ad admouendũ præter
naturam affectum , verùm ex accedente quãdoque
ad affectus curationem conducere asseruit,qua ra-
tione inter coindicantia curationem non ab re ci-
tato loco dinumerauit,ab indicãtium numero ean-
dem & reliqua ibi commemorata seiungens , tan-
quam non primo & per se , sed secundo loco & per
accidens,curationem coindicantia.

3 Ratio, quæ refellitur ex cõtraindicãtium natura malè intellecta ab aduersarijs.

Contraindicantia aliquando quid agendũ sit indicant, aliquando id moderantur,aliquãdo contrarium indicant.

Scrupulus tollitur.

In quot quibúsve generibus præsidiorum materiæ contineantur.

CAPVT XXXVI.

QVoniam non solùm ab affectu ad materias præsidiorum peruenimus, verùm etiam à singulis primorum generũ ad eas descendẽdum,vt inquit Gal.11.met.med.c.1.ob id nos didu
cta indicatione quæ ab affectu quem curare para-

 mus,

mus,ſumitur, hoc eſt ab ipſa febre, in particulares
indicationes,quæ materias methodo inueniebant.
(etenim eius principium eſt id,in quo finita eſt cu-
randi affectus diuiſio) reliqua quoque prima gene-
ra,quæ quomodolibet adhoc conducere videntur,
commemorare oportuit, ac in particulares indica-
tiones diducere, quoad perueniremus ad eas quæ
ſectionem non admittunt,& quoniam vires ad eaſ-
dem etiam remediorum inuentiones conducere vi-
dentur,& conſideratu ad curationem ſunt neceſſa-
riæ,licet non ſemper æqualiter conferant,propter-
ea eas ducimus non eſſe prætermittendas, ac quo-
modo ad curationem neceſſariæ ſunt cum Gal. de-
monſtrabimus, eundemq́ue à iuniorum quorundã
medicorum calumniis liberare nõ pinguit,vt ſimul
pateat quanta ſit tãti viri auctoritas, & doctrina,&
quàm parui momenti ſint ac ſophiſticæ eorundem
rationes, quibus hanc miram ac artificioſam Gale.
methodũ euertere tentant,in iuniorum, ac probo-
rum medicorum perpetuam calamitatẽ.Reliquum
eſt poſtquàm ex tot vniuerſalibus ac particulari-
bus ſcopis & indicationibus, deſcẽdimus ad auxi-
liorum materias,veſtigare in quot, ac quibus gene
rib.talia veſtigãda ſint.Nã ſi cuiuſlibet febris, quà
febris eſt humectatio, refrigeratióq; remedia ſunt,
vt cõcluſimus, ac ſi ſola ſit,ad refrigerandũ hume-
ctandùmque, omne medendis conſilium veluti ad
finem dirigitur,ita vt nihil ſit quod præter ea ad cu

Cap. 14.

rationem deſideretur, vt Galenus inquit 9.metho.
medẽdi, niſi vt materię inueniantur,quæ huic pro-
poſito ſunt idoneę,materia verò inuenta,vt oppor-
tunum tempus ex quatuor febris temporibus cap-
tes, quantitatem verò, ex conferendo cum natu-
rali habitu morbum, quippe quantùm is à natura-
li habitu receſſit, tantùm opus eſt ægrum refrige-
res & humectes,hanc ob rem in quot,quibúſve ge
neribus iam dictæ præſidiorum materiæ primò in-
ueniantur,deinceps de temporis opportunitate diſ
ſerendum eſſe cenſui,de quantitate etenim cùm de
temperamento loqueremur,ſatis abundè verba fe-
cimus. Quantum ergo ſpectat ad id quod primò

Materia omnis præſidiorũ 4. generibus continetur

propoſuimus,cum Gale.lib.conſtitu. artis medicæ,
cap. 14. aſſerimus auxiliorum materiæ genus vni-
uerſum,in iis quæ per os ſumuntur,quæ fiunt, quæ
vacuantur, & quæ de foris incidunt, poſitum eſſe,
per quæ omnia vbi decurrerit, qui artem cõſtituit,
ac particularis materiæ vniuerſæ ſcientiam non ſo
lùm facultatis,ſed vſus etiam obtinet,ſic vtique ſa-
lubres cauſas compleuerit vniuerſas,vt nihil ad cu-
ratricis artis conſtitutionem deſideret, omnibus
nimirum iis,in duo ſeſe capita redigentibus,in cor-
porum quibus remedia adhibentur notitiam, &
ipſam remediorum naturam.Lib.verò 1.& 5.de ſa-
nit.tuen.& lib.num tuenda ſanitas,ad Thraſyb.nõ
modò auxiliorum materias pro curandis morbis,
verùm etiam pro ſanitatis cuſtodia in quatuor iam
dictis generibus complecti affirmauit, auctoritate
iuniorum probatiſſimorum,inquit eodem 1. de ſa-
nit.tuen.in admouendis videlicet,educendis,faciẽ-
dis,& extrinſecus incidẽtibus,& deinceps quid in-
telligendum ſit admouendorum nomine, ac reli-
quorum patefacit,tum eodẽ loco,tum etiam citato
lib.ad Thraſib.inquiens admouendorum quidẽ no

cap. vlt. & ca. 10. Admouẽda. Facienda.

mine cibus,potio,& ſi quid medicamẽtorum intro
ſumitur,etiam aër attractus intelligitur, faciendo-
rũ verò frictio,ambulatio,vectio,equitatio,omniſ-
que deniq; motus,quòd ſi non quiuis motus exerci
tatio eſt,ſed ſolũ qui eſt valentior,adiiciatur motui
exercitatio,vt ſint facienda tum motus,tum exerci-
tatio:referuntur item adhoc cauſæ genus ſomnus,
vigilia,& venus,adhæc ſtudia,ira, curæ, & lauatio
ex hoc genere ſunt,vt patet eodem lib. ad Thraſyb.
Ex foris incidentibus primus eſt circundatus nobis
aër, denique quæcunque lauantium, vngentiúm-
ve cuti propinquant, etiam ſi quod medicamen-
tum ſanitatis tuendæ fines non exceſſit, veluti ſal,
myrrha,nytrum, aphronitrum,& aquarum aliquæ
ſponte natarum,& calentium,quod verò balneũm

Balneum alia atque alia ratione inter facienda & foris incidentia numeratur.

diuerſa ratione inter facienda, & ea quæ fori inci-
dunt connumerari poſſit nemo ambigat.nam ſum-
ptum pro lauatione ipſa inter ea quę fiunt contine
tur,ſi vero capiatur pro ipſa aqua qua lauantur, ex
numero foris incidentium exiſtit:quo etiam in ge-
nere continentur epithemcta, cataplaſmata,perfu-
ſiones,& id genus alia, quæ ad morborum curatio-
nem conducunt.In his verò quæ educuntur,ſudo-
res,deiectiones,vrinæ,in vniuerſúmque omnia quę
corpus noſtrum excernere debent, ſpectanda ſunt.

Educenda in tria genera redigi poſſunt ſupradicta. 4. Loco cita.

Atqui licet Galen. citatis locis hanc diuiſionem in
quatuor genera iuniorum probatiſſimorum aucto-
ritate admiſerit,dubitat tamen eodem primo de ſa-
nita.tuend.num rectè fuerit facta, cùm melius for-
taſſe fuerit in tria, ſecludens educendorum genus,
tanquam in illis tribus contentum,& nõ æquè pri-
mum exiſtens velut reliqua tria genera & breui-
bus licet difficilibus admodum verbis illud confir-
mauit,inquiens: [ex admouendis faciendis, & ex-
trinſecus incidentibus, alterari mutaríque corpus
noſtrum, mutationem vero aut in qualitate fieri,
aut in quantitate:in qualitate, dum aut incaleſcit,
aut refrigeratur aut ſicceſſit, aut humectum reddi-
tur:in quantitate,dum alitur,aut inanitur,iam ina-
nitionem ipſam duplicem quoque eſſe,ſubdit, alte
ram excrementorum de quibus mox diximus,alte-
ram naturalis ſubſtantiæ noſtræ aſſiduè defluentis,
quæ nutritioni ex aduerſo opponitur.] quibus in
verbis liquet educenda) quæ in excrementis con-
ſiſtunt) in illis tribus generibus ex quibus corpus
(tanquã primis generibus) alteratur,& immutatur,
contineri,& non eſſe quartum genus : id quod etiã
confirmare videtur in procœmio lib. de morb.vulg.
aſſerens [cùm igitur tres ſint cauſæ à quibus mor-
bi auſpicantur, vna quidem in iis quæ offeruntur,
altera verò in operibus que obimus, & tertia in iis
quæ extrinſecus occurrunt nobis & cætera.]nulla
facta de excrementis mentione, ita vt Gale. rectius
viſum ſit dictarum cauſarum ſalubrium diuiſionem
fieri in tria,quàm in quatuor genera, licet eandem
citatis locis admiſerit, eorundem videlicet iunio-
rum probatiſſimorum auctoritate. Libro verò ar-
tis medicè, inuento eorum numero quæ ex neceſ-

Cap. 85.

ſitate corpus alterant, in ſex generibus ibi decla-
ratis, dicebat proprium in ſingulis eorum, cauſa-
rum ſalubrium genus inueniamus,ita vt ſex admit-
tat & non quatuor,ſeu tria cauſarum ſalubrium ge-
nera:ſed vbique locorum eaſdem complectitur ma

Loco cita.

terias,quas li.de ſanit.tuen.& lib.ad Thraſyb. par-
ticulariter dinumerauit,ſiue eas ad quatuor,ſiue ad
tria,aut ad ſex redegeris genera parum curans,mo-
dò nulla præſidiorum ſeu ſalubrium cauſarum ma-
teria prætermittatur, & cuiuſlibet vires comper-

In duo genera non redigit. Gal. 4. ſupra dicta.

tas habeas. Nec deſunt qui velint Galenum quan-
doque fateri duo eſſe genera in quibus præſidio-
rum materiæ reperiuntur, vt 10.metho.med cap.7.

Sed ij non aduerterunt quòd citato loco intendebat materias præsidiorum inuestigare, pro medendis hecticis duntaxat febribus,& non cæteris morbis, quæ in duobus planè generibus continentur, foris videlicet incidentibus,& in admouendis. Sed quicquid sit de eiusmodi diuisionibus (nam simul cum Gale.citato lib.1.de sanit.tu. dicimus quòd de talibus diuisionibus statuere pro arbitrio cuiuis liceat) cōcludimus in talibus generibus vestigari debere materias præsidiorum, pro curandis febribus, atque singula quæ in eis continētur,spectare oportet,nec minùs vires compertas habere,vt diximus, cuiuslibet materiæ, quoniam hinc demum oritur dexter earum vsus,vbi videlicet oportunum etiam tempus ac modum,seu mensurā inueneris:quapropter citato libr.ad Thrasy.idem Galen. enumeratis omnibus quæ in dictis quatuor generibus continētur,hæc protulit verba [atque singulorum enumeratorum salubriū, quātitas,qualitas,& occasio dignoscenda est] libro vero 9.meth.med.ca.5. (licet sub aliis verbis)illud idem confirmauit asserens [at quæ mēbratim medicatio agitur ex his duobus cōficitur,nempe materiæ copia,&huius cōgruo vsu.] per congruū vsum nil aliud intelligens quàm quātitatem,qualitatem & occasionem:hæc etenim explent materierum congruum vsum, ita vt præsidia fiant. Quam Gale.auctoritatem, malè intelligentes iuniores isti, quorum studium assiduè in contradicendo Galeno versatur,opinantur aliis suadere, in hoc etiam Gale.sibi pugnare, cùm clarum sit idem, licet sub diuersis verbis,vtrobique præcipere. Siue itaque quatuor,siue tria sint prima genera materierum præsidiorum in his inuestigandæ sunt materiæ idoneæ,ad refrigerandum, humectandúmque pro febrium curatione,quà febres sunt, tam si effectu, quàm potestate, vel ex accidenti refrigerent, quibus inuentis, occasio seu opportunum tempus adhibendi spectare oportet, de quo disserere tēpestiuum est,vbi priùs dubitationem quandam soluerimus,quæ de ipsis excernendis fieri solet, vtcūque sint,siue quartū genus,siue in tribus contineantur. Est autem ea,num in ipsis excrementis, sudoribus, inquam, deiectionibus, vrinis,ac reliquis tam humanis,quàm reliquorum animalium,inuestigandæ sint præsidiorum materiæ,velut in reliquis generibus dictum est, ita quòd eisdem vtendum sit pro morborum sublatione, tanquam præsidiorum materiis,vel hūc considerare debeat medicus in ægrotantibus ipsis tanquam alterātia, eorúmque corpus immutantia,vbi immodicè detineantur, aut excernantur,& propterea eadem vel propulsare, vel attercere oporteat, velut etiam conferentia ad morborum curationem. Huic responsum sit, quòd licet de facultatibus excrementorum post Xenocratem, & Dioscoridem Galen. quoque conscripserit, vt completa fuisset tractatio de simplicium medic.facultatibus, tamen idem Gal. 10.lib. eiusdem operis dicebat, non ita se habere in tali materia quēadmodum in reliquis, cum in illis operam dedisset, vt per experientiam eorum omnium facultatem cognouisset, aliàs nequaquam de aliquo quicquam conscripsisset, censens aliis haudquaquam esse credendum: verùm in tali excrementorum, ac reliquarum partium animalium materia, non ita res habet, inquit ipse, ingenuè siquidem fateor complura esse tum partium, tum reliquorum in animantium corporibus contentorum, quorum nullius eiusmodi feci periculum, cuiusmodi quidam scriptum reliquerunt, & reddens causam asserebat: siquidem quædam eorum abominanda, detestandáque sunt,quædam etiam legibus vetita: at demum de relictis iis quæ contra leges erant,ad excrementa deueniens dicebat:[At potio sudoris,aut vrinæ, aut mensium mulieris, abominanda, detestandáque est,atque horum in primis stercus,quod tamen scribit Xenocrates si oris ac gutturis partibus inungatur, & in ventre deuoretur, quid præstare valeat: scripsit etiam de aurium sordibus deuorandis:at ego has quidem vnquam deuorare sustineam: ne si in totum quidem morbo deinceps liber degerem, atque his etiam magis abominandum puto stercus.] videtur itaque Gal. his verbis detestari, atque odio habere talem auxiliorum materiam:quamquam eodem libr.fateatur quòd optimus medicus facultates eiusmodi excrementorum ignorare non debeat:cæterùm potiora eligere, potissimùm ad vrbanos,& honoratos,aliciuúsque existimationis viros,in quibus testatur nūquam vsum fuisse medicamine tali, cùm multò meliorum suppeteret copia. Verùm non negat quòd talium vsus, & præsertim aliorum animantium admittendus non sit,aut in itinere,aut in venatione, aut rusticatione,cùm scilicet meliorum nihil adfuerit, aut homo rusticus perinde fuerit carnis duræ ac asinus, & post pauca, de stercore bubulo verba faciens, subdebat:[scire tamen oportet omnia id genus medicamenta duris agrestium hominum corporibus aptari, nempe fossoribus aut messoribus, & qui opus tam validum obeunt,&c.]cùm igitur potiora habeamus remedia quàm ea quæ ex excrementis capiuntur, sintque ea vilia,detestabilia,ac abominabilia, quamuis eorum facultates medicus ignorare non debeat,vt in quibusdam iam dictis corporibus,ac locis, vbi contingat, vti valeat, in defectu aliorum medicamentorum, iure asserendum est Galen. noluisse per educenda, hæc intelligere, sed per educendorum materiam, quam medicus considerare debet, intelligit sudores, vrinas, deiectiones, & in vniuersum omnia quæ corpus nostrum excernere debent: vt ipsemet fatetur citato libro ad Thrasyb. tam in sanitatis conseruatione, quàm in morborum curatione, ac febrium de quibus loquimur, ait enim educendorum, seu quæ educuntur,seu quæ euacuantur,& non quæ educta seu vacuata sunt, ita vt velit medicum spectare debere hæc omnia, quomodo scilicet educantur seu euacuentur,aut præter naturam detineantur,non modò in sanis corporibus, sed ipsis ægrotantibus: & non postquam excreta sunt in eis inuestigare præsidiorum materiam:refrigerant nanque sæpius sudores, ac febribus medentur: quemadmodum & alui deiectiones, & vrinæ vbi tempestiuè vacuentur pariter & vomitus,saltem ex accidente id,quod apertissimè ostendit libr. ad Thrasybul. his verbis: [quæ verò in his quæ vacuantur,sudores, deiectiones,vrinas,in vniuersúmque omnia quę corpus nostrum excernere debent,considerat,] & lib. 1.de sanitate tuen. cùm dicebat:[educendorum verò materia prædicta paulò supra est.]quo loco docuerat, quomodo euocari debebant,vbi detenta essent singula excrementa, quæ in nostris corporibus generantur: in his itaque quantitatem, qualitatem, ac occasionem obseruamus, cùm pro sanitatis custodia,tum pro morborum curatione.

Loco cita. *Loco citat.* *Materiæ præsidiorū dexter vsus consistit in quātitate, qualitate, & occasione.* *Quomodo excernēda considerentur.* *Loc. citat.* *Loc. citat.*

De temporis occasione: & vnde capiendum sit opportunum auxiliorum tempus. CAPVT XXXVII.

INVENTIS auxiliorum materiis in iam dictis generibus pro febrium curatione, definitáque earum qualitate ex natura earundem febrium (nam omnis febris quà febris est, refrigerãtia & humectantia expostulat.) determinata insuper quantitate dictorum auxiliorum quę refrigerãt ac humectãt, modo, seu mẽsura, à naturali corporis temperie vnà cum ipso morbo, nam quantum æger à naturali habitu recesserit, tãtum opus est eum refrigeres, & humectes tanquã necessarium, opus est opportunum quoque tempus nõ ignorare: cùm satis non sit præsidiorum materias, eorúmque qualitatem, & quãtitatem inuenisse, nisi & opportunum tempus inuenias, vt 9. method. med. cap. 14. liquet: idémque confirmauit libr. num tuenda sanitas ad Thrasyb. ca. 40. cùm dixit: [atque singulorum enumeratorum salubrium quãtitas, qualitas, & occasio dignoscenda est.] De hoc itaque tempore, non vno eodémque modo scripsisse Gale. reperio. nam præter ea quæ scripta reliquit 9. & 11. meth. med. lib. artis medicinalis, asserebat. [Neque enim est rationi consentaneum, etiam temporis occasionem, quæ in his quæ dicta sunt, cõtinetur, veluti tertiũ aliquod ab eis diuersum, introducere. si enim tali & tãta re allata egeat corpus, nemini dubium quin etiam in tempore opportuno auferatur.] noluit itaque Gal. hoc in loco temporis occasionem tanquã tertium quoddam, à qualitate, & quan itate spectandam esse, sed in eisdem contineri. Libro verò primo de sanitate tuen. præter opportunũ tempus, modum quoque esse inueniendum statuit, vtiturque voce μέτρον; & primo de arte curatiua ad Glaucon. cap. 15. præter temporis occasionem, vsus modum esse necessarium pro medendi methodo asseruit sub his verbis κ) τȣ τρόπȣ τῆς χρήσεως. hoc est vtendi modi. at commento aphor. 17. primi libri, relicta temporis occasione, dicebat præter qualitatem & quãtitatem eorum quæ offeruntur, dignoscendum esse modum eorundem, cùm nõ satis esset nouisse qualitatem & quantitatem, voce τρόπον vtens. Verùm si quis verba Galen. perpenderit, quæ citato lib. artis medic. post ea quæ modò citauimus, conscripsit, haud ægrè cũcta quæ diuersis in locis asseruit, licet diuersa videantur, conciliabit, nam subdebat [occasio siquidem temporis inde ortum habet, quoniam fluxile, ac facilè mutabile est mortale corpus, ac pro transmutationis modo aliis alio tempore eget auxiliis. quare non est tertium aliquod præter ea quæ dicta sunt, tẽpus: sæpiùs autem eo tanquam tertio quodam, ob eam quam diximus causam, ad docendum, vti cõsueuimus.] ex quibus Galeni verbis liquidò constat tempus, seu tẽporis occasionẽ, quam per vocem καιρὸν, significare voluit, semper re ipsa non esse quoddam tertium diuersum à quantitate, & qualitate, sed in eisdem contineri: sępius autem ipso tanquam tertiò quodam vtitur ad docendum, pro faciliori videlicet doctrina: propterea ꝙ mortale corpus fluxile & facilè mutabile est, & pro transmutationis modo aliis alio tempore eget auxiliis. Non ab re itaque 9. & 11 meth. med. ipsum tẽpus, tanquam tertium quoddam spectandum esse præcipit, vt faciliùs medendi methodum doceret, primo verò de sanitate tu. per μέτρον non intellexit modum vsus, sed mensuram, per eam intelligens quantitatem. nam postea quàm præceperat vires omnis materiæ, quæ ad salubrem victus rationem pertinet debere medicum non ignorare. (nam inde oriebatur dexter eius vsus) subdebat: adhuc pro cõgruo vsu, opportunum quoque tẽpus, ac mẽsuram inueniendam esse. hoc est, quòd præter virium dignotionem quæ ex qualitate oriuntur, & opportunum tempus, & mensuram, hoc est quãtitatem, medicus spectare debet, præter qualitatẽ verò, singulorum medicaminum quantitatem, & temporis occasionem, modo vsus eorum, addit primo artis cũrat. ad Glauconem, quò medendi methodus perficiatur, vt particulatim dinumeraret omnia ad vniuersalem medendi methodum necessaria, haud ignorans quòd sub qualitate & quantitate reliqua duo continebantur, & vt Glauconi etiam causam traderet, cur non propria vnicuique ægrotanti, sed communia scribere fuerit coactus, asserens quòd cùm ad rectè medendũ plurimùm conferat & temporis occasio, & auxiliorum quantitas, & hæc vnicuique ægrotanti sint propria, nihilque proprium possit sermone explicari, propterea ꝙ cõmune est, coactus fuit scribere: quod planè scribere nõ cogerent medicaminũ qualitas, & modus vsus: cum non vnicuique ægrotanti hæc propria existant, & scribi possint. posset autẽ modus vsus diuersus à tempore sic considerari, vt esto quòd egeat pro opportuno tempore cibo æger: qualibet die, vel nocte, hoc erit tempus opportunũ offerendi: at si eadem nocte vel die semel, bis, vel sæpiùs eo indigeat, hic erit modus vsus, quanquã sub modo vsus, reuera & opportunum quoque tempus cõtineatur. quamobrẽ cõmento aph. 17. primi lib. idem Galenus tẽporis occasionem subticuit, meminitque solum modũ vsus, præter qualitatem, & quãtitatem eorum quæ offeruntur, per τρόπον, modum, scilicet vsus, intelligẽs: quod eodem comm: manifestauit, cùm dixit: [neque enim sufficit hoc ipsum solùm cognoscere, ꝙ huic plus, vel minùs sit offerendum, vel quòd victu ex siccante vel humectante vtendum sit, sed nunquid semel, aut sæpiùs, qualibet nocte, vel die cibũ offerre oporteat, necessarium est considerare] per modum itaque cõplexus est tẽporis opportunitatem, & vsum, qua de re licet sub modo vsus contineri possit temporis occasio, & sub temporis occasione modus vsus, subintelligi possit, & vtrunq; sub quantitate, & qualitate re ipsa contineatur, & interim Gal. sub congruo vsu, omnia contineri voluerit, quãtitatem scilicet, qualitatem, tempus, & modum vsus, vt liquet septimo meth. med. cap. 3. cùm dixit: [at, quæ membratim medicatio agitur, ex his duobus conficitur nempe materiæ copia, & huius congruo vsu.] nos tamen clarioris doctrinæ gratia de hac temporis opportunitate, simul cum Galeno in hac nostra methodo, separatim à quantitate, & qualitate, verba faciemus: sub ea etiam modũ vsus subintelligentes, ac vestigabimus à quibusnam sumenda sit hæc temporis occasio pro medendis febribus. Huic ergo licet breuiter satisfacere videatur Galenus 9. meth. med. c. 14. cùm inquit. opportunũ tempus capiendũ esse ex quatuor febris temporibus, non tamen sic facilè eius verba interpretantur: quinimò eisdemmet iunioribus, ob prauam eorum intelligentiam, ansam præbuerunt, in hoc quoque ipsum calumniandi: asserunt enim pugnãtia sibi ipsi de tempore conscripsisse, cùm quarto de meth. med. ca. 5. tẽpora non nisi dierum numerum

Sub qualit. & quãtitatem & tempus cõplexus est. Galen.

Locis præcitatis.

Alibi modũ & tempus adiicit. 1. ad Gla. 1.

Conciliatio locorũ Galeni.

Loco præcitat.

Modus quid. Cap. 15.

Loco præcit.

Modus vsus.

Temporis occasio ex febr. temporibus sumitur.

Refellit eos, qui reprehendũt Gal. quod

nos

capt et temporis occasionem ex quatuor feb. temporibus.

nos posse docere,nec quicquam aliud indicare posse scriptum reliquerit,&lib.de opt.secta.longa oratione eos refellat,qui tempora indicare asserebant. cur itaque citato nono de meth.med.ca.35.opportunum tempus auxiliorum ex quatuor febris temporibus indicari fatetur? & alibi cibādi tempus per morbos ex accessionis, & intermissionis tempore monstrari scribit? Sed quòd toto cœlo aberrarint, parúmque rectè Gale.sententiam circa hoc, veluti in aliis,perceperint,ex his quę dicemus luce clariùs patebit. Est etenim eius sententia perpetuæ veritatis,quòd morbi tempora vtile indicare non valent, aduersus methodicos.quarto meth.med.& libr. de opt.secta.crediderunt, nanque methodici morborum tempora indicare, hac ratione impulsi, quòd tempora non omnia ad cibi, medicinæve assumptionem apta cernebant,cúmque temporibus nōnullis hæc vtiliter exhiberi, nonnullis verò noxiè spectarent, id ob temporum discrimina incidere arbitrabantur. quare ex eodem fonte, & cibi proposita,& remediorum tempora manare putarunt.

Locis præcit.

Loco cita.

Galenus verò priusquam aggrediatur citato lib.de opt.sect.declarare,tempora nihil vnquam cōferens indicare,quædam de temporum differētiis tractanda proponit,inquiens quòd duæ temporum differentiæ apud medicos celebrātur:aliqua enim morborum,aliqua auxiliorum tempora dicuntur,atque hinc iā manifesta curatio fiet, causarum autē motiones,morbi tempora esse dicuntur, motionis autem differentiæ quatuor sunt,initium,crementum, summus vigor & declinatio, nā si motio quæ priùs nō erat,nobis inesse incipit,atque ita diuexat, huiusmodi motum,initium morbi appellamus:si vlterius motus procedat,crementum,si crementū consistit,summus morbi vigor,seu impet⁹ dicitur, cùm motus imbecillior redditur,atque decrescit, remissio, seu declinatio nominatur. Hæc itaque eadem sunt & temporum nomina. At auxiliorum tēpora ea quæ ad ipsorum adhibitionem idonea sunt, appellant.Sunt autē ea idonea, quādo remedium postulantia adsunt,prohibens verò nullum,neque eorum tempora nomina propria habet, quemadmodum dicta morborum tempora,& quoniam plerique auxiliorum morborúmque tempora non re ipsa,sed cogitatione tantùm differre crediderunt, aiunt enim auxilij.morbiq; tempus simul incidere, ita vt vtraque tempora simul sint,neque auxilij tēpus absque morbi tempore possit deprehendi:propterea Gal.nonnullis efficacissimis rationibus contra eos pugnauit,ac Hipp.etiam auctoritatibus, ita vt eodem loco fusissimè demonstrauerit, non sola cogitatione, sed re ipsa etiam huiusmodi tempora differre,& quanquam tam morborum, quàm auxiliorum tempora,& vniuersalia,& particularia sint, tamen ea quæ morborum sunt; tam vniuersalia, quàm particularia,describi possunt,etenim vno eodémque instrumento iudicantur,quod sanè instrumentum scribi potest, nā vtraque ex quali quadam causæ ratione censentur, eadémque habent nomina cùm sint certæ cuiusdam motionis nomina, vt diximus,ambo tempora tam vniuersalia,quàm particularia,quare eadem quoque erunt iudicandi instrumenta , at auxiliorum tempora nec vllum habent peculiare nomen, neque eodem instrumento iudicātur,neque particularium temporum iudicatoria instrumenta scribi queunt: & propterea eorundem tempora vniuersalia seu generalia scribi possunt,particularia verò nequaquam,cùm non ex ipsis modò,ex quibus vniuersalia opportuna tēpora deprehenduntur, sed ex aliis quæ minimè scribi possunt, reperiantur: ex quorum consideratione medicus singularium opitulandi temporum coniecturam capiet, quemadmodum validissimis rationibus idem Gal.citato lib. demonstrauit. Sunt itaque auxiliorum tempora generalia,quando adsunt & præsentia sunt,quæ remedia postulant, absuntq; ea quæ impedire possunt. His sic iactis tanquā quibusdam fundamentis, facilè quispiam intelliget nū Galen.sibi pugnantia in hac re conscripserit,vel isti qui talia effutiunt, propter verborum ac eiusdem Gale.sententiæ obintelligentiam, tanquam cæci in foueam lapsi sint,nam cùm auxiliorum tempora ea sint idonea,quando adsunt,quæ vtilia, seu cōducibilia postulant,absunt verò ea quæ eadem impedire valent,nusquam morborum tempora conducibiliora indicabunt,cùm neque eadem expostulent, aut exigant. Verùm quandoque eisdem conducibilibus vti impediunt,quod verò postulatum sumere impedit,propositum nō erit,inquit Gal. & idcirco morbi tempora nos interdum postulatum accipere impedientia,proposita haudquaquam sunt, neque etiam contraindicare ea quispiam dixerit,cùm quæ impediunt,contraindicare non dicantur, vt superiùs demonstrauimus:pariter nec coindicare ea dicendum erit:nam nō sunt veluti causæ,sed signa,& effectus,ac nomina solùm certæ cuiusdam diuersæ motionis,vel causæ,vel ipsiusmet morbosi affectus, quapropter & toto cœlo aberrant,& falsò Gal.imponunt,qui credunt eūdem fateri morbi tempora contraindicare,aut coindicare occasionem, seu opportunum tēpus auxiliorum: quinimò vbique locorum totum cōtrarium sentit,& aduersus methodicos citato lib.de opt.sect.ex diuersis Hippoc.sententiis,aliisque rationibus illud cōfirmauit, nedum de auxiliis ipsis vt quibusdam falsò visum est, verū etiam de victu, probans tempora, neque ciborum qualitatem,neque quantitatem demōstrare posse, & propterea nec eorundem temporis occasionem: de auxiliis quidem Hippocr.dixit: [cùm morbi inchoant,si quid videtur mouēdum moue,in summo verò vigore,quietem agere præstat.] apho. 22. 2.li. de victu apho.8.1.lib.dicebat:[vbi morbus in summo vigore consistit,tum & tenuissimo victu necessariò vtendum est.] non enim in hisce sententiis, quemadmodum Thessalus suspicatus est, à morbi tēpore auxilia,aut alimenti qualitatem pręscripsit, aut eadē interdixit, sed quia nouerat in morborum initiis facultatem valētem esse, & propterea remediorum applicationi non obstare, in eorum verò vigore quodammodo flaccescens remediorum agitationem non substinere, itaque non ratione temporis,sed virium auxiliorum adhibitionem in vno tempore admittit,in altero verò denegat Hipp.ita quoque eundem Thessalum fefellit, cùm de victu verba fecit,non enim tempus propositum faciens Hip.hanc victus rationem in summo vigore instituit citato aphor.8.1.lib. Verùm,vt inquit Galen.à tempore facultatem mensus est,à facultatis mensura,cibi qualitatē accepit,id verò ex iis quæ subiunxit,declarauit,coniectandum enim(inquit)an ęger duraturus sit,&c.& commento citati apho.Gal.inquit,[non enim distrahere oportet naturam ad alteram nouam coctionem, cùm eo tempore vni humorum noxiorum coctioni fortiter vacet, & haud

Loco cita.

Temporū differētiæ duæ à medicis spectantur.

Tempora morborū.

Tempora auxiliorū.

Tempora morborum nunquam indicant.

Neque cōtraindicāt Nec coindicant.

ita

ita multò poſt, ipſos ſit euictura.] plerunque itaque tempora, quod à facultate requiruntur, interuertunt, & ne accipiatur, impediunt, nunquam autem quid faciendum ſit, edocent. Perpetuæ igitur veritatis eſt in Hippo. & Gal. doctrina morborum tempora nunquam indicare aut poſtulare cõducibilia, neque edocere quid faciendum ſit, neque etiam coindicare eadem, aut contraindicare, ſed quandoque interuertere ac impedire, adhæc neque etiam quatenus tempora ſunt, eadem admittere quandoque dicuntur, aut non impedire: quemadmodum quibuſdam viſum eſt, impulſi à modo citata Hippocr. ſententia aphor. 29. 2. libr. non enim morbi initium propoſitum ſibi faciens Hippocr. citato loco, tunc admouenda remedia præcepit, ſed ab initio nondum vires infirmas eſſe ſignificatur, coniiciturque poſſe eas inanitionem citra noxam ferre, at morbi ſummus impetus facultatis imbecillitatem manifeſtat: tunc enim cauſæ valẽtes ſunt, facultas verò lãguida, atque ideò quieſcere iubet, qua de re facultatẽ quoque mẽſus eſt Hippoc. ab his duobus temporibus diuerſis, principio inquã, & ſummo vigore: & ob id diuerſimodè ſe habentem inſpiciens, in morborum principis, atque eorundem vigoribus in principiis vtendum eſſe remediis præcepit, in ſummis verò vigoribus haudquaquam. Non igitur indicant, aut coindicant, neque contraindicant vtile quicquam nec exigunt conducibilia morbi tempora: quemadmodum neque eadem admittere cenſemus ratione qua tempora ſunt cum Hippo. atque Galen. neque quod faciendum ſit edocent, licet ne accipiatur quandoque id quod requiritur impediunt, vt ex modo dictis patet, verùm requiſitis vti, aut impediunt, aut permittunt, prout magis aut minùs in ipſis facultas mutata eſt. Cùm verò dicunt ꝙ lib. 9. meth. idem planè ſentit quòd illi, quos longa oratione refellit libro de opt. ſect. remediorum ſcilicet tempus à quatuor morbi temporibus indicari, aſſerimus falſum eſſe id quod Galeno imponũt, etenim Gale non indicari, ſed capere remediorum occaſionem ſeu opportunum tempus ex quatuor febris temporibus faſſus eſt, vtens verbo λαμβάνειν, quod eſt accipere, & non δείκνυναι, quod eſt indicare: & propterea morbi tempora haudquaquam indicare admittit: quemadmodum ipſi Galeno aſcribunt, neque ſibi pugnare videtur, velut falſo imaginantur, etſi diuerſa quodammodo quibuſdam conſcribere videatur hoc loco de auxiliorum temporibus, quàm ea quæ ſcripſerat citato lib. de opt. ſect. ſiquis tamen velit rectè interpretari ea quę vtrobique ſcripta reliquit, eadem & non diuerſa de auxiliorũ temporibus præcepiſſe intelliget, nam opportuna & vniuerſalia auxiliorũ tempora, & remedia poſtulantium præſentia, & potentis impedire abſentia deprehẽduntur: ita vt ea ſint idonea auxiliorum tempora, quando remedium poſtulantia adſunt prohibẽs verò nullum, quemadmodum citato lib. de optima ſect. decretũ reliquit, libro verò nono meth. med. cùm iam ex febris natura inueſtigaſſet, humectantia ac refrigerãtia eiuſdem eſſe remedia, & propterea materias inueniendas eſſe, quæ huic propoſito eſſent idoneæ, ſubdebat quòd materia inuẽta opportunum quoque tempus inueſtigari debebat, ipſúmque capiẽdum eſſe ex quatuor febris temporibus, quę quidem vt dictum eſt, nedum in febribus, ſed in omnibus morbis ex certa quadã motione cauſæ morbum efficientis proueniũt, vel ſi cauſam non habuerint eadem quatuor tempora, nomina ſunt certæ cuiuſdam motionis ipſiuſmet affectus præter naturam ſeu morbi. Cùm itaque ex quadam diuerſa motione cauſæ facientis febrem, aut ipſiuſmet febris, vbi cauſam non habuerit, vniuerſalia eiuſdẽ febris tempora proueniant, nõ ab re Gal. ex quatuor ipſius febris temporibus capiendã eſſe opportunitatẽ auxiliorum præcepit, nam ſpectans medicus hæc quatuor febris tẽpora, tanquam effectus quoſdã diuerſos à diuerſa motione cauſæ, vel ipſiuſmet febris prouenientes, facilè percipere poterit quodnã opportunũ ſit tempus adhibendorum remediorum, quæ quidem non ipſa tempora, neque eorum nomina exigunt, ſed aut ipſa febris, aut eiuſdẽ cauſa, quãquã citato loco de meth. med. de ipſa febre quatenus febris eſt, verba faciat, quã eodem loco curare intendebat, & non eam quæ cauſam efficientem adhuc habet, & quid aliud innuere voluit, niſi quòd habita notitia per ipſa quatuor febris tempora, tanquam per ſigna, & non cauſas diuerſę motionis eiuſdem, facilè medicus percipiet, num adſint quæ remedia poſtulant, & abſint quæ impedire valent, ex quibus idonea auxiliorum tempora deprehendi concluſerat, citato lib. de opt. ſect. pro diuerſa etenim ipſius febris motione vtraque percipiet medicus: & ea videlicet quæ remedia poſtulant, quæ eſt febris ipſa, & ea quæ ipſa non prohibent, vtputa vires ipſas, ſeu aliud quippiam (meminit autem Gal. ſolas vires, citato lib. de opt. ſect. tanquam præcipuas, quemadmodum mos eſt Hippocr. vt liquet apud eundem primo de rat. vict. & propterea non ſic temerè damnandus de inſufficientia, velut iidem iuniores auſi ſunt) ex his denique præſens medicus promotus, & ex conſideratione remediorum quæ ſumi debent, ſingularium opitulandi temporum coniecturam capiet. hoc itaque eſt illud quod intelligere voluit Gal. citato 9. meth. meden. quando dixit opportunum tempus auxiliorum ſumendum eſſe ex quatuor febris temporibus, & non quòd ipſa quatuor febris tempora indicent opportunum remediorum tempus, cùm eadem (vt ſæpiùs dictum eſt) nunquam quid faciendũ ſit, edocent, ſed interuertunt ac impediunt quandoque ea, quæ adminiſtranda ſunt; qua etiam ratione admittimus ex eiſdem capi poſſe opportunum auxiliorum tẽpus cùm non ſolùm capiatur, vt diximus, ex præſentia eius quod poſtulat, ſed etiam ex abſentia eius quod prohibere valet: poterunt enim ab vno febris tempore auxilia impediri, ab altero verò nequaquam. Sed dices nõ erit itaque perpetuæ veritatis Hippocr. oraculum, contraria contrariorum eſſe remedia, falſoque aſſeruiſſe Gal. 9. & 11. meth. & alibi ſæpiùs, quòd ipſiꝰ febris, quà febris eſt, ſemper quæ refrigerant & humectant remedia ſunt, ſi eadem quandoque in quibuſdam eius temporibus exhiberi nequeãt. Atqui aſſerimus nos ſempiternæ veritatis eſſe Hippocr. oraculum, & Galen. ſententiam: prȩſentibus enim remedia poſtulantibus, hoc eſt morbis, aut cauſis, abſentibúſque eis, à quibus prohiberi pòſſent, ſemper contraria quæ exigunt adhibenda ſunt, definita tamen eorum mẽſura, ſeu quãtitate, neque erit aliquod tempus importunum eiſdem ſic ſeruatis, & ob id Galen. rectè determinauit li. art. med. tempus, ſeu temporis occaſionem non eſſe quippiam tertium à qualitate, & quantitate diſtinctum. nam ſi quod corpus requirat tale, ac tantum remedium, nihilque impédiat, quocunque

tempore

Neque quatenus tempora ſunt, vtilia admittunt.

cap. 14. Gal. falſò adſcribitur velle eum remediorum tẽpus à 4. morbi tẽporibus indicari.

Loc. præcitato.

Locis citatis.

Li. 9. c. 14.

Loc. præci.

Comm. 4.

Cap. præci.

Obiectio.

cap. 14. & cap. 5.

Reſpondes obiect.

tempore illud adhibueris, erit opportunum, sunt itaque perpetuò contraria contrariorum remedia: exigitque quodlibet tēpore febris quæ refrigerant, & humectant, vbi absint quæ impedire valent. Sed iterum quæres, cur ergo Galen. voluit temporis occasionem sumendam esse ex quatuor febris temporibus, ac si voluisset fateri non omnia quatuor febrium tempora esse opportuna, pro adhibendis his quæ refrigerant & humectant, sed dicimus primo quod non ob aliud, quàm in vno febris tempore adesse possunt impedientia, in alio verò nequaquam: vel quòd non omnino cuncta quæ refrigerandi & humectandi vim habent in aliquo febris tempore interdicantur, sed quædam in vno, & quædam in alio tempore exhiberi debeant: nam pro mutationis modo aliis alio tempore eget auxiliis, perpetuò tamen eis vtendum quocunque tempore, verùm diuersis in vno, quàm in alio vtendum est auxiliorum materiis, propterea quòd quædam, & non omnia impediantur. Sunt etenim febris, quà febris est, contraria nedum quæ actu refrigerant, velut est aqua frigida, sed alia plura, quæ partim potestate (vt dictum est) partim ex accidente refrigerant, quorum aliis propter concursum pugnantium inter se indicationum aliàs vtimur, vt inquit Galen. 11. method. Quapropter ex eis, quod conducit ante alia semper eligendum. Omni itaque tempore febris, quà febris est, refrigerantia, & quæ humectant expostulat. Verùm non quolibet tempore aqua frigida exhiberi debet, non enim in principio, cùm adsint eo tēpore quę eam impediūt, sed reliquis vtendū quæ vel potestate, vel ex accidenti, vt lactuca, seu cichorio, clysteri, vel venæ sectione, & ita de aliis tēporibus est sentiendum. Sumenda igitur est temporis occasio pro adhibendis auxiliis, à quatuor febris temporibus, non quòd in singulis non indigeat eis, quæ refrigerant & humectant, sed quia in vno quædam, in alio verò alia desideret, & opportuna sint, ob eorum præsentiā, vel absentiam, quæ talia impedire, aut nō impedire valent. Sunt etenim idonea auxiliorum tempora (vt sæpiùs dictum est) cùm adsunt postulantia, absúntque impedire valentia. Quapropter non minùs decipiuntur, cùm credunt Galen. cibandi tempus per morbos scripsisse ex accessionis, & intermissionis tempore monstrari, & propterea tempora morborum indicare: nam ea nunquā aliquid vtile, & quippiam esse faciendū edocent, vt paulò ante demonstrauimus, possunt tamen quandoque impedire ea, quæ indicantia desiderant, qua ratione eadem tempora quandoque spectamus, tanquam impedire valentia, vel tanquam non impedientia, seu minùs impedientia, & non tanquā indicantia: ea etenim quæ impediunt nunquam indicantia, coindicantia, aut contraindicantia quispiam esse affirmauerit, vt à Galen. citato lib. de opt. sect. cap. 35. decretum est, & nos sæpiùs declarauimus: & ob id si quandoque Hipp. & Galen. cibandi tempus ex accessionis, & declinationis, seu intermissionis tempore capiendum esse iusserint, vt lib. primo aphor. & primo de rat. vict. liquet, & aliis plerisque locis, vt in sequentibus fusiùs patebit, non tamen vt scopos aliquid vtile indicantes, eadem tempora sectanda esse censuerunt, sed vt prohibentia, vel non prohibentia, cùm vnus dūtaxat sit tam sanis quàm ægris alimoniæ scopus, nēpe virtutis custodia, vt citato primo de rat. vict. scriptum est. Verùm necessariò, vt inquit idem Galen. simul & morbi affectio contemplanda est, ita vt cibi offerendi tempus e x morbo etiam non prohibente inueniatur. Si enim morbosam affectionem nullo pacto offenderet alimonia, nos virtuti soli attendentes, ægros vt sanos aleremus, sed quoniam sæpiùs noxam affert, ob id morbi affectionem, non tanquam cibi indicatricem, sed tanquam prohibitricem contemplamur: vbi ergo non prohibuerit, facultásque præceperit, tunc nutrimus, hæc ille, quæ omnia seriosiùs in sequentibus nos explicabimus, cùm scilicet de victus ratione loquemur. Non igitur indicant opportunum cibandi tempus accessionis, seu intermissionis tempora, neque eadem indicare vnquam fassus est Galen. licet spectanda sint tanquam prohibentia, vel non prohibentia, pro opportuno tempore adhibendi cibi, quemadmodum etiam in exhibendis auxiliis demonstrauimus.

Quæstio, cui mox respondet.

Loco citat.

Tempora accessionis & intermissionis non indicant cibandi tempus.

Locis præcit.

Methodi medendi febres, quà febres sunt, compendiosa repetitio.

CAPVT XXXVIII.

CÆTERVM quò nedum excellentes ac eruditi, verumetiam vulgares quęque medici methodum hāc condiscant, grauari nō debemus iterum atque iterum quem de ea sermonem fecimus breuibus repetere, & veluti sub compendio quodam vniuersam perstringere, vt facilè quiuis ordinem, ac numerum indicationum omnium, quas asseruimus ac demonstrauimus necessarias esse pro remediorum inuentione, & curatione febrium, qua febres sunt, memoria teneat. Cùm ergo febris ex numero sit eorum quæ præter naturam sunt, atque morborum, propterea prima omnis febris indicatio, veluti à morbo est, oblationem sui præscribens, vt liquet 8. meth. med. cap. 1. quicquid enim præter naturam est, eius sublationem suapte natura indicat, quemadmodum quod est secūdum naturam, sui conseruationem desiderat. Verùm cùm hoc priuatorum cuique patere possit, propterea quibus rationibus id fiat, hoc porrò est, quod addisci à medico debet, ob id rationalis medicus haudquaquam ignorans quòd contrariorum contraria sint remedia, & quòd quidque perit à contrario & in contrariū confestim per contraria auferri debere censebit, quapropter febrē ipsam non amplius vt morbum, sed vt talem morbum spectās, qua ratione non sublationem absolutè, sed certam quandam sublationem indicabit, eiusdem certa cōtraria inueniet. Nam cùm febricitantes ex intemperie laborant (est enim febris morbus in intemperie) necesse est sanationem quoque eorum intemperantiæ depulsionem esse: etenim omnis excessus per cōtrarium excessum sanatur, vt patet eodem 8. method. med. quare febrilis quoque intemperātiæ excessus, per contrarium excessum sanabitur, est autem febrilis intēperantiæ excessus, in caloris abundantia, huic ergo ad temperamentum via erit, per id quod refrigerat, prima nanque omnium curationis indicationum, quæ ex ipso qui curatur morbo accipitur, contrarietatem præcipit: & quoniam morborum plura sunt genera, cuique eorum sua erit cōtrarietas, inquit Galenus 11. meth. medend. cap. 7. in tot itaque numero particulares indicationes inducta est indicatio, quæ ab ipsa febre tanquam pręter naturam affectu sumitur, ita vt in speciales

1. Indicatio à morbo, quæ in plures particulares diducitur.

Loco præcitato.

ciales

ciales magis deduci nequeat. Hæ deinceps particulares morbi indicationes, materias inueniũt, quando illarum principium est id, in quo finita est curãdi affectus diuisio. Atqui in febre finita est diuisio, cùm eam dixerimus esse calidam intemperiem, simul tamen cum siccitate copulatum, quare nimirum per ea quæ refrigerant, & humectãt, tanquam per propria contraria sanabitur. Hæc itaque in dictis quatuor materierũ generibus vestigari debẽt, tam si effectu, aut potestate, quàm etiam si ex accidenti refrigerent: indifferenter enim ex his febribus sanatur, súntque ei contraria, tam si separatim eis, quàm coniunctim, vtare: vt eodem 11. method. med. cap. 5. scriptum est, perpetuóque ea tanquam contraria febris ipsa pro eius curatione desiderat: huc ergo tantùm eius sanandæ cõsilium dirigetur, nempe vt eam refrigeres, & humectes: nam omnis febris, qua febris est, humectatio, refrigeratióque remedia sunt, Galen. auctore 9. metho. med. cap. 4. At quoniam nos febrem, quà febris est, nõ in communi homine sanare intendimus, sed in quolibet particulari, vt Petro, Ioanne, Frãcisco, & reliquis, & sanatio aliud non est, quàm præsentis in corpore vitiosi affectus in naturalẽ habitu, seu temperiem mutatio, propterea ipsa quoque naturalis corporis temperies, quoad fieri potest, haudquaquam ignoranda erit, ex hac nanque indicatione sumpta, contrarietatis modus seu mensura simul cum eadẽ febre definitur, ita vt per ea febris auferatur, seruetur tamen naturalis corporis temperies, quoniam id quod ægrotat, ei quod valet est contrarium, vtique per contraria est ab illo in hoc via. Atqui non satis est febri tãquam calido affectui admouisse frigida, nisi id debita mẽsura fiat, alioqui metus est si intra modum id fiat, ne morbi reliquum quippiam relinquatur, sin modum excedas, contrarium morbi genus inducas, quod quo minùs accidat, naturam, seu naturalem curandi corporis temperiem scias oportet, quo tantùm febris ab illius symmetria discesserit intelligens, mensuram refrigeranti auxilio impones, id verò fieri non poterit, nisi compertum habeas quàm esset corpus aut calidum, aut frigidum, aut humidum, aut siccum cùm valeret, quantúmque ex his accesserit postquàm ægrotauit, nam quod plurimum à naturali habitu, seu temperie recessit, id vehementibus eget contrariis, quòd non plurimùm, lenibus: vt itaque certa ac determinata contraria pro febris curatione adhibeantur, ab ipsa naturali corporis temperie necessariò sumenda est indicatio: per hanc enim in contrariis quæ febris requirit, inuenitur modus seu mẽsura, ita vt per ea nec morbi reliquum quippiã relinquatur, nec contrariũ morbi genus inducatur, sed ipse vitiosus affectus qui febris est in naturalem habitum, naturalémque temperiem mutetur: id enim eius sanatio est, & non aliud. Porrò cùm id quod ægrotat alteramus, nisi constet quousque sit mutandum, vtique quando sit ab alterando desistendum, non intelligemus, quapropter ad vnguem nosse corporũ temperamenta oportet, aliàs nec febris, nec alterius cuiusuis morbi, ritè curatio fiet, id verò planè difficile est, tentandum tamen erit, ea inuenire tum ex propriis signis, quæ libro de temperamentis scripta sunt, tum verò vltra hæc quò magis scientifica notitia sit (*inquit Galenus nono metho. ca. 15.*) ex ætate, & tota anteacta vita, quæ nimirũ in vitæ exercitio, & victus ratione consistit, præterea in hac

2. Indicatio ad hominis temperie, ex qua plures aliæ nascuntur.

regione, & hoc anni tempore, & hoc statu cœli, cõuersatione, qua ratione diducto corporis temperamento in partes plures orientur particulares scopi, febris curationem indicantes, prout ex pluribus particularibus tãquam ex causis ortum habere potest, ac tale efficitur: & ob id ætatem, consuetudinem, totámque anteactam vitam, temperamenti interuentu, curationis rationem indicare diximus, atque ex eisdem particulares indicationes sumere, pro febris curatione oportet, siue mauis eas coindicationes appellare. Cùm verò morbus, & sanitas corporis sint affectus, ille se tollendum, hæc se tuẽdam indicans, & aër ambiens is sit, quo nec tolli morbus, nec teneri sanitas potest, igitur causæ sine qua non obtinet rationem, & propterea ab eo quoque necessariò sumẽnda erit indicatio, tãquam tertio, ac præcipuo scopo pro febrium curatione, nam absque eo ipsæ tolli nequeunt: reliquas enim materias tum deligere, tum fugere licet, quam autem aër ambiens præstat, fugere non licet, imò necesse est præsente cœli statu vti, idcirco huic, & non aliis præsidiorum materiis attenti esse cogimur, ab eóq; & nõ aliis indicationẽ sumere debemus, nam sæpè cũ his quæ febris facienda suadet, est concors, sæpè discors, & qui contra moliatur, habebit itaque ambiens nos aër rationẽ, modò materiæ sanantis, modò causæ morbum facientis, quippe cùm humectari, refrigerarique febris postulet, si hæc ambiens præstat, sanantis materiæ rationem obtinebit, ac pro gratia habendus, sin calefaciat, & siccet, morbificis causis est annumerãdus, ac propterea inhibenda eius noxa erit, reliquorum scilicet præsidiorum humiditate, ac frigiditate intensis, adauctisque: ipsum verò sedulò agendum est, vt quoad fieri potest, qualem esse expedit, præpares, humidiores videlicet frigidiorésque domos tum diligens, tum præparans. Est itaque hac ratione necessariò sumenda indicatio ab ambiẽte nos aëre, pro febrium curatione qui cùm eiusmodi reddatur, calidus videlicet, frigidus, humidus, & siccus, tum propter regionem ipsam, tum anni tempus, tum peculiarem & præsentem cœli statum, propterea & ipse quoque in has particulares causas diductus, tot parit particulares scopos, ex quibus etiam particulares indicationes capiuntur à quot causis ipse immutatur, ac eiusmodi redditur, ob id ab anni tempore, regione, & cœli statu sumendas esse indicationes diximus: indicant enim & hæc morborum, ac febrium curationem, seu coindicant, medio aëre nos ambiente, tot igitur sunt tum vniuersales, tum particulares scopi, à quibus indicationes proficiscuntur pro febris curatione, quatenus febris est: quos omnes, si velis, poteris à Galeno instructus ad tres iam dictos communes, ac vniuersales scopos, aut duos, & deinde ad vnum duntaxat cõmunissimum deducere, vtputa ad contrarietatem, etenim omnes quos enumerauimus, sub ea continentur, ipsaque est primus, ac communissimus scopus curationis omnium morborum nobis patefacta, ac demõstrata à prima illa omnium curationis indicationum quæ ex ipso, qui curatur morbo, accipitur, & plebi etiam communis existit, quæ sanè nulla prorsus ipsius artis medicæ adhuc portio est, aut certè nec magna nec propria. Licebit itaque hac ratione dicere vnum esse omnium morborum communem curationis scopum, atque ipsarũ febrium, nempe contrarietatem ipsam: qua rursus, diuisa, duos

3. indicatio ab aëre ambiente, quæ plures alias parit.

Possumus dicere vnũ esse scopũ, vel duos, vel tres.

duos existere, morbum, scilicet febrem, ex iis, quæ sibi contraria sunt adhibenda remedia indicantem & laborantis temperiem vnà cum ipso morbo, seu febre (vt diximus contrarietatis mensuram definiẽtem, qua prima sectione contrarietatis in duo tantùm facta, in febrem inquam, & laborantis temperiem, ambientem ipsum, vel ægritudinis causis, vel sanitatis annumerandum esse fatemur, prout concors fuerit, aut discors cum his quæ morbus faciẽda suadet. Poterit etiam & aër seorsum ab his duobus affectibus spectari, & ita tertius esse pręcipuus communisque curationis scopus, tãquam causa sine qua non: etenim is est sine quo nec tolli morbus seu febris, nec teneri sanitas potest. Qua ratione nó in duo tantùm capita, sed in tria diuidetur contrarietas ipsa, in duos videlicet iam dictos affectus contrarios, & ambientem, sine quo nec vnus tolli, nec alius seruari potest. Hac igitur diuersa ratione, curationis præcipuos scopos, ac cõmunes spectantes, & vnum, duos, & etiam tres, esse fatebimur, nec plura scoporum genera esse posse, quę ad medendum pertineant, quàm tria, cum Galeno cẽsemus, neq; etiam ipsius febris, quà febris est. Quibus rursus in partis diductis, ipsa inquam febre tãquam morbo, seu præter naturam affectu, in particulares eius differentias, vt suprà demõstrauimus, corporis verò temperatura, ac ambiẽte nos aëre, in causas ex quibus tales efficiuntur, tot numero particulares scopi sub vnoquoq; eorum cõtinẽtur, particularésq; indicationes, quot narrauimus, cõducẽtes omnes ad auxiliorum inuentiones, pro febrium curatione, partim qualitatẽ, partim etiã quantitatẽ eorum definientes: aut tanquam causa, sine qua nó curationi deseruientes, quibus inuentis opportunum quoque tempus inuestigare oportet, quod quidem ex quatuor febris temporibus capiendum esse præcipit Galenus nono methodi medendi, ca. 14. & nos supra demonstrauimus quo modo hanc Galeni sententiam intelligere oporteat, & quòd ab ea nõ differat, quam de opportuno auxiliorũ tempore scriptam reliquit lib. de optima secta, quòd videlicet opportuna præsidiorum tempora vniuersalia, & ex remedia postulantibus præsentia, & ex potentibus impedire absentia deprehendantur, ad quas etiam auxiliorum inuentiones, videntur vires quoquomodo conducere, licet non semper eodem modo, nec vt à febre liberemur, sed vt viuamus, etenim & ipse nihil vnquam ex earum natura indicare videntur, præterquàm vitæ custodiam: sunt tamen perpetuò consideratu necessariæ in curandis febribus, morbisque aliis, sub eadem ratione, hoc est pro virium custodia, vt propterea eis vtendum sit præsidiis pro febrium curatione, ex quibus vires ipse seu ipsarum substantia, nec inaniatur, nec immodicè alteretur, ita vt corruptioni fiat propinqua, quamuis pro febrium curatione, quatenus febres sunt, hoc est, vbi solæ sint, nec causam habeant, quę eas vel gignat, vel augeat, vt in veris diariis, vires nullã egregiã prouidentiam requirant, vtpote quæ validę sint, & propterea exiguum est quod à viribus consilij petitur, vt citato nono, & vndecimo de method medend. scriptum est, oportet tamen eam quæ à viribus sumitur indicationem, tum in reliquis morbis omnibus, tum in diariis febribus semper adhiberi, vt patet in calce octaui method. medend. de quibus satiùs visum est primùm sermonẽ facere, vtpote simplicem primam curationis indicationem habentibus, nam quæ causa eas accedit, iam abiit, si qua verò earum sit, cuius causa adhuc adsit, quamuis verè diaria non sit, vt quæ ex stipatione oritur, de hoc sermo in sequentibus fiet. Nũc verò satis sit nouisse numerum & ordinẽ scoporũ, ac indicationũ vniuersalium, & particularium febris, quà febris est, curationem indicantium, & qua ratione pauci & plures esse possint, ac etiam vnus.

Cap. 35. & 36.

Vires in febribus considerãdæ, & quomodo.

Locis citatis.

Febrium hecticarum medendi methodus.

CAPVT XXXIX.

QVAMVIS dissideant inter se hecticæ febres, & diariæ, quoniã diariæ in leui ac facili (vt sic dicã) affectu causam habent, eos enim affectus qui facilè discutiũtur ἐν σχέσει Gręce vocant, hecticæ verò in habitu ꝙ ęgrè soluantur ἐν ἕξει Græci dicunt, & propterea quæ facilè discutiuntur febres scheticas, quæ ægrè, hecticas vocant, dilucidioris doctrinæ gratia, vt liquet octauo meth. med. cap. 1. differant insuper ꝙ diarię, potissimum exquisitæ nunquam ad tertium vsque diem protelantur, nisi quid delictum circa laborantem sit, at hecticæ sæpius pluribus diebus vrgent, præsertim vbi fuerint marasmodes, illud tamen commune cum diariis habent hecticæ febres, quòd videlicet non amplius fiant, nec vllam intus habent causam quæ eas accendat, aut excitet: & propterea harum febrium, diariarum videlicet & hecticarum vera & propria curatio est, Gale. auctore, 11. de method med. cap. 2. Conueniunt ergo in hac febrium differentia, quòd vtraque excitata, earum causam desijt, nec amplius adest eas generans aut augens: ob id hecticarum febrium medendi methodum tradere institui, priusquàm de eis quæ ex putredine ortum habent, sermonem faciam. Est etenim in eis, perinde ac in diariis, simplex quidam præter naturam in corpore affectus simplicem quoque curationis indicationem propterea habens, cùm amplius hecticę febres non fiant, sed factæ iam sint. Quamobrem totius curationis earum caput, in iis mediis, quæ refrigerent, & humectent, statuere oportet, Galeno auctore 10. de met. med. ca. 10. Verùm quoniã refrigeratio per efficacissimam qualitatem inducitur & parui temporis est, & periculosa, contrà siccitatis per ea quæ humectant curatio, vt longi temporis est opus, ita minus est quàm refrigeratio periculo exposita, vt citato loco Galenus ait, hanc ob causam audaciores minùs esse debemus, in refrigerando, quàm in humectando febres istas, presertim cùm pusillæ, & æquales sint, vt declarauim⁹, ita vt periculum immineat, sit animosè infrigides, aut vt cõtrarium genus morbi inducas, aut vt ipsemet corporis calor, aut etiã determinatæ partis extinguatur, id quod suspicandum haudquaquam erit, si quodammodo immodicè humectes, quamuis vtrisque moderatè vtendum sit, adeò vt febris curetur, seruetur autem corporis, aut partis naturalis temperies. Ideóque Gale. nono meth. ca. 5. dicebat, ꝙ minùs tuta iis qui exiguum sanguinem, carnémque obtinent, frigida potio est, eo etiam fit, vt hecticæ febres nec perinde eam, quæ prorsus sit frigida, nec multam desiderant, ceu quæ extenuatis omnino, exiguique sanguinis corporibus incidant, minus itaque refrigerantibus, quàm his quæ humectant, vtendum est, pro harũ febrium curatione, licet, vt diximus, vtraque desiderent, quatenus febres sunt, & propterea maximũ huius feb. remedium est victus humect. vt

Diariæ, & hecticæ quomodo differunt.

Quid commune habent.

Hectica curatur refrigerantibus, & humectantibus.

inquit Paulus cap.32.ſecundi libri. Quamuis prima materia idonea harum rerum quæ refrigerãt & humectant, pro hecticarum febrium curatione duplex genere ſit, vt inquit Galenus citato 10.metho. med. cap.7. Vna eorum quæ foris admouentur, ſeu extrinſecus incidunt, altera eorum quæ intro in corpus ſumuntur, prætermittit autem reliqua duo genera materierum præſidiorum, tanquàm minùs neceſſaria, etenim in faciendorum, & educendorum genere pauca omnino prẹſidia, & non adeò prima, atque non admodum conducentia pro hecticarum febrium curatione reperiuntur, vt ſatiùs eſt videre in iis, quæ ſub ipſis generibus continentur, & hac ratione dicebat Galenus, quòd prima materia idonea, & præcipua continebatur in duplici iam dicto genere, & non omnis, non negans, quòd in reliquis duobus materierum generibus, poſſit quoque quædam præſidiorum materia idonea, pro harum febrium curatione reperiri, attamen non adeo idonea, conducibilis, & præcipua, quemadmodum sũt quę in duobus generibus ab eodem nominatis materiæ continentur. Particulatim autem ſunt in his quæ extrinſecus occurrunt, tum aër qui nos ambit, tum pharmaca quæcunque humectandi, & refrigerandi vim obtinẽt, intelligas tu, quæ de foris applicantur, & tertium eſt præter hæc dulcis aquæ balneum. In genere verò eorum quæ intro in corpus ſumuntur, ſeu adhibentur, ſunt quæ edũtur, bibuntur, & inſpiratus aër. Ab his itaque tentandum eſt propoſitis hoc loco febribus tum humiditatẽ tum frigiditatem comparare: quamuis eorum quædam magis in quibuſdam febribus hecticis conferant, quædam verò minùs, præterea nec æqualem ſemper frigiditatem habere debent, ſed interim magis, quandoque verò minùs frigida admittenda ſunt, quædam autem communiter omnibus conferunt. Etenim ambiens, vbi temperatus ſit, hoc eſt, nec admodum calidus, nec admodum frigidus, qualem ſe exhibet, vtique tali nobis eſt vtendum, nihil amplius de eo ſollicitis, in his videlicet hecticis, quibus primùm, quòd afficitur non eſt ipſum cor, ſed aut ventriculus, aut iecur, ob quæ quidem viſcera, magna ex parte hecticas, maraſmodéſq; febres accidere contemplati ſumus, inquit Galenus, eodem 10.meth.med.cap.8. licet etiam quandoque aliis affectis viſceribus ſuperueniant, vt liquet ibidem, & nos ſuprà declarauimus. Nam ex inſpirato aëre, iocinori nulla certè vtilitas accedit, minima etiam & ventriculo. At vbi primum quod afficitur, ſit ipſum cor, nedum modicè frigidus, ſed & frigidiſſimus admittendus erit, quatenus præſertim reſpirando attrahitur, vt qui calorẽ qui in corde exiſtit, admodum refrigeret, ſiquidem per pulmonem quod rarum viſcus eſt, difficile non eſt, vt tum qualitas ipſius, tum etiam ſubſtantia ac cor facilè perueniat: quamuis quatenus extrinſecus ægrum contingit, quodammodo lædat, quippe cùm cogat, denſétq; cutim, ac putredinoſorum humorũ effluxum tranſpirare prohibeat, fieri etiam nequit, vt tranſpirati per cutem aëris vel qualitas, vel ſubſtantia ad cor perueniat, atque noſſe licebit maius fore ex frigida inſpiratione commodum, quàm ex cute denſanda incommodum, præſertim cùm hãc operimẽtis calfacere liceat. Ab ipſo corde, pulmones vbi ij ſunt, qui primò afficiuntur, plus cæteris omnibus refrigerantem aërem requirunt, eodem Gal. auctore citato loco, vbi verò ventriculus primùm fuerit affli-

Materia refrigerãs, & hume. duplex.

Foris incidentia.

Admouẽda.

Aëris frigiditas pro diuerſa parte, quæ in hectica primum afficitur.

ctus, ipſi magis per comeſta & ebibita eſſet ſuccurrendum: huic enim illa cùm integris adhuc viribus occurrunt, ſicut cordi inſpiratus aër. At iocinori, vt dictum eſt, ex inſpirato aëre, nulla certè vtilitas accedit, à comeſtis verò & ebibitis, minor planè quàm ventriculo, cæterùm aliqua non obſcurè aduenit. Confert itaque magis alteratus aër, ac præcipuè vtilis eſt cordi primum affecto, quẽadmodum vbi ventriculus aut iecur primũ afficiatur, cibus & potus magis vtiles ſint: quamuis & in his quoq; febribus hecticis, ac reliquis omnibus, non parum etiã conferat aër: quandoquidem in his quoque neceſſum eſt cor ſimilem ſuſcipere intẽperiem, citra quàm, nec maraſmus, nec hectica, nec reliquarum febrium vlla conſiſtere poteſt, vt ibidem patet. Cõmunis autẽ omnium hecticarum febrium ſanatio, per ea quæ eſt forinſecus applicata, refrigerant & humectant: quanquam horum quoq; ea deligenda ſunt, quæ citra vehementem adſtrictionem refrigerant: talia etenim præterquàm quòd non humectant, etiam dimittere frigiditatem ſuam altè non valent, propterea quòd cutim cogunt & coarctant: & ob id optima ſunt quæ non modo citra adſtrictionem refrigerant, ſed etiam tenui ſunt corporis ſubſtantia, vt citato loco ſcriptum eſt. Porrò vtendum iis quoq; eſt, non ſicut vulgus medicorum facit toti impoſitis thoraci, aut toti vẽtri, imò illi maximè quod primò eſt affectum: neque enim neceſſũ eſt (inquit Galenus) vt aut cum eo quod refrigerari valenter deſiderat, etiam id refrigeres, quod prorſus non deſiderat, aut ante iuſtum tempus refrigerare deſiſtas, timens vicinam aliquã particulam lædi. ſemper autem ſtudendum ne ſtrenuè refrigerantibus, ſed his quæ modicè id efficiant, vtare: præſertim vbi cordi ea adhibueris, eo potiſſimùm nõ primò affecto, requirit nanque hoc viſcus ſemper in omni hectica febre præter inſpiratũ aërem, ea quæ refrigerant & humectant, cùm perpetuò ipſum in qualibet earum afficiatur, nõ tamen immodicè frigida deſiderat, cùm ſit fons & principium calidi innati, præcipuè vbi ipſum, vt diximus, nõ fuerit primo affectum. Sunt verò quædam remedia, quę non vnam duntaxat facultatem habent, vtpote ꝙ actu aut poteſtate refrigerant, ſeu ex accidenti, ſed complicatam quodammodo, duplicémq;, ita vt & prima ratione, & ex accidenti proficiant, in quo genere & balneum eſt aquæ dulcis temperatum, vt liquet citato 10.met.med.cap.10. eo itaque in qualibet febre hectica tuto vtare. Inſuper & reliquas omnes indicationes, quas paulò ante meminimus, inſpicere oportet, quò oportunè eiſdem vtaris medicamẽtis, ac menſuram non excedas, vbi verò ſiccitati coniũcta fuerit febris hectica, hoc eſt maraſmodes effecta, quæcunque fuerit ſubſtantia ſolidarum partium exſiccata, ſingulas quoque ſimilarium partium propria humiditate, humectantis nutrimenti ope repleas oportet. Eadem enim victus ratio genere eſt, in ſingulis nedum tribus ſiccitatibus partium ſolidarum, ſed etiam in quarta, quæ in propriis cuiuſque particulæ exilibus arteriis, venìſque cõſiſtit, ac ex ſanguinis penuria prouenit, licet ea omnium ſanatu facilima ſit, vt patet ſeptimo de meth. med. frigiditatis tamen reſpectus in hac ſiccitate exuperat, ſiccitas verò ſecundum locum obtinet, vt ibidem liquet.

Refrigerãtia citra adſtrictionem in hecticis.

Refrigerãtia quibus partibus admouẽda.

Siccitas quibus corrigenda.

Continentium abſque putredine febrium dignotionis, & generationis modus, ac curationis via.

Caput

CAPVT XL.

CVM præter diariarum febrium genus, duo, veluti ostendimus, reliqua sint febrium genera, alterũ quod iam solidas animalis particulas occupat, & hecticũ nominãt, alterum quod ex humorum putredine nascitur, ac transeant sæpè in vtrunque genus eædem diariæ febres, nisi quis eas commode tractet, veluti in cæteris rebus omnibus quæcunque vno genere comprehensæ, societatem in naturis habent, ac propterea mutuo in se trãsire valent, tertia quædam formula in transitu ipsarum existit, quæ neutrius extremitatum formam planè exhibet, ita nimirum & in diariarum febrium transitu imagineris oportet, alterũ quoddam genus in trãsitu exoriri, quod neutri extremitatum sit idem, de quo priùs disserendum esse mihi videtur, quàm de iis febribus, quæ ex humorum putredine oriuntur, nam licet medium quodammodo esse videatur hoc febrium genus, maiorem tamen, vt dicemus, cùm diariis, quàm cum his, quę ex putredine nascũtur, cognationem habet, quamuis cum ambob⁹ generibus communia quædam habere videatur, vt in sequentibus patebit, opus nanque est sicut reliqua febrium genera, etiam ipsum, tũ protinus noscatur cùm incidit, tũ sic inhibeatur in primo ortu, ne aut ægrè sanabile, aut insanabile postquàm auctum est euadat: & ne nostra methodus imperfecta quoque reddatur. Appellãt autem has febres συνόχους, id est cõtinentes, non illi quidem Græco nomine vsi, sed solœcismum committendum potius rati, quàm formam ipsam sine nomine liquendum: siquidem in his febribus vna accessio ab initio ad finem perpetuo manens, in multos dies porrigitur. Sed dices, aliud ergo (pręter tria iam dicta) genus esse in prima febrium diuisione dicẽdum erit, nisi esset quòd appellatione pro nihilo habita, diarias ipsas nominare etiã oportebit, vt Gal. inquit, nono de meth. med. cap. 1. neque enim profectò de substãtia ipsa talium febrium est diariæ vocabulum, verùm conuenienti nomine destituti clarioris simul, breuiorísq; doctrinæ gratia, ab eo quod sæpiùs eis accidit, nomen inditum est, sæpiùs autem diariis accidit, vt non vltra vnum diem porrigantur, qua de re licet continentium febrium accessio, vltra vnum diẽ porrigatur, & vsque ad tertium vel quartum & quintum quãdoque extendatur, non propterea diaria non erit nuncupãda, cùm eadem sit earũ natura quæ & diariarum, licet nomen sit diuersum, neque enim in eis humor putrescẽs subest, neque corpus ipsum febrilem calorem vt habitum suscepit, quare ab his duobus generibus diuersum erit: continebitur autem sub diariarũ genere hoc genus febrium, cùm eadem vtrisq; sit natura, habẽt enim vnam à principio ad finem vsque accessionem, & citra putredinẽ, quemadmodum diariæ ipsæ, licet ad plures dies porrigãtur, & propterea ab eis quodammodo dissentire videantur, ita vt nõ exquisitè hac ratione, & verè diariæ dici possint, qua etiam ratione, & quòd earum effectrix causa adhuc adsit, cũ his quę ex putredine oriuntur, quodammodo conuenire videntur: & ob id nos post hecticas febres, de iis disserendum esse censuimus, & priusquàm de febribus ex putredine ortis sermo fiat, sunt tamẽ diariæ, licet effectrix earum causa adsit: est nanque vna particularis diariarum differentia, quando causa etiam adest, vt liquet 10. method. medend. cap. 1. licet non veræ, & exquisitæ diariæ dici possint. Verùm quoniam non sicuti idonea vna eiusmodi febrium est, à qua Synochos eas nominant, ita & natura simplex vnáque est, nã quædam earum manifestam habent putredinis notam, quædã prorsus non habent, propterea eas dũtaxat ex diariarum febrium genere esse diximus, atque de eis modo disserere intendimus, quæ nullam prorsus putredinis habẽt notam: reliquas verò nũc prætermittimus, cùm vnum duntaxat commune cum diariis habeant, duo vero cum iis quæ ex putredine sunt ortæ: & propterea sub earum & non diariarum genere cõtinentur, substantia etenim earum totáq; natura ex eo genere febrium est, quę ex putredine nascuntur, vt liquet 11. meth. med. cap. 4. Quapropter simul cum eisdem earum curationem tractabimus. Porrò quæ putredine vacant cõtinentes febres, & in diariarum febrium trãsitu generantur, vt dictum est, non ex quauis diaria ex quacũq; causa orta generari eas cõtingit, neque in omnibus corporibus, sed vbi diariarum febrium occasio stipatio duntaxat fuerit, hæc autem vel obstructis exilibus meatibus, vel conniuentibus, vel & corpore ipso immoderatiùs densato accidit, Galeni auctoritate, citato nono metho. med. cap. 1. verùm si propter ipsorum corporum densationem, aut exiguorum meatuum conniuentiam diariæ febres oriantur, has & desistere post primam accessionem (siquis rectè eas tractet) & verè diarias tum esse, tũ appellari, inquit Galenus citato loco. Vbi verò ex obstructione creantur, si hæc pusilla sit, solui ipsas quoq; vt alias diarias, siquis eas legitimè sanet, sin verò valenter impacti humores sint, sic vt valẽtius aliquid quod eos eximat, desiderent, eas febres porrigi vltra vnum diem necesse est, & diariarum febrium genus videri egressas, ex quibus liquet nõ ad quascunque diarias febres ex stipatione ortas continentem febrem sine putredine insequi, quia ex conniuentia meatuum, aut corporũ densatione ab externis causis, si stipatio fiat, eadem generari *non consueuit, præsertim si non adsit abundantia*, sed ad eas quarum stipulationis causa obstructio existit, eadémq; magna consequitur, *aut exilis*, sed non rectè curata est, nanque eiusmodi febris quę ex obstructione gignitur (quantum ex ipsa est) earum quæ plures dies infestat, & quæ diariæ sunt, communis est. Cæterum propter causæ paruitatem, vnius diei efficitur, sicut etiam propter magnitudinem, multorum interim dierum. Verùm accessio eius ab initio ad exitum vsq; vna est, modò ne ipsam excipiat ea, quæ ex putredine humorum nascitur, vt li. 10. eiusdem operis à Galeno scriptum est. Quòd verò neque eiusmodi febris indifferenter in omnibus corporibus consistere soleat, ab eodem Gal. citato 9. meth. med. cap. 3. scriptum est: ait enim *quòd in gracili & frigido corpore* eadem fieri non consueuit, quemadmodum nec ea quæ cum putredine existit, sed plurimùm in iis quæ sanguine abũdant, & copulentis gignitur, quando nec obstructio citra putredinem excitare febrem valet, nisi id quod trãspirat, hoc est trãspirare solet, vel quot attollitur vt trãspiraret, copiosum sit, & calidum: ita enim Gal. verba interpretanda sunt, aliàs paucis in verbis sibiipsi pugnaret; dixerat enim paulo ante, quòd cũ à feruẽtibus humorib. vapor attollitur plurimus effluit autẽ foras exiguus, tũc febris hæc generatur, eóq; fit vt nec in frigida ætate, nec in frigido corporis tẽperamento, siue id ab initio cõsistit, siue modo

Medium febriũ genus inter hecticas & putridas.

Dubitatio cui mox satis fit.

Quæ cõtinentes sub diariis cõtineantur.

Quæ continentes sub putridis febribus cõprehẽdantur.

Quæ notã putred. nullam habẽt

Continentes sine putredine nõ ex quauis diaria oriũtur.

Continentes sine putredine nõ quæuis corpora inuadit.

frigidum ſit factum, cõtinens excitetur febris, neq; etiam in gracilibus, vel qui raro ſunt corporis habitu, imò tũ ætate, tum natura, tum acquiſititio tẽperamento quę calida ſint, & pręcipuè ſi & carnoſus, & bono, ac multo ſanguine affluens, & denſo corpore æger ſit, aut etiam calidis excrementis refertus. Proinde fit vt qui ita febricitãt, iis & pulſus maximus ſit, æqualis, & vehemens, quibus etiam arterię conſiſtentia nec durior quàm pro natura eſt, nec mollior, celeritatis tamen frequentiæque eo peruenit, quò febris ipſa magnitudinis: caloris autem qualitas, vt quæ minimè tactum mordeat exiſtit, vrinæ verò tum craſſitudine, tum colore à naturali habitu non multum alienæ, ita vt nec in pulſu, nec in calore, nec lotio putredinis aliqua adhuc animaduertatur nota; vbi etenim cũ iam dictis ſignis putredinis aliqua nota aduerteretur, alteram indicarent continentem febrem, quæ cum putredine exiſtit.

Dignotio continentis feb. ex pulſu, caloris qualitate, vrinis.

Cauſa feb. continẽtis.

Conflatur autem continens hæc febris citra putredinem ob calidi ſanguinis copiam nondum putrefacti, & eo quod nõ tranſpirat feruore ſolùm caliditatẽ excitãtis, quemadmodũ nouũ vinũ ſolet in doliis, Aet. teſte cap. 70. 5. lib. multorúmque dierum fit vna earum acceſſio ad finem vſque, nã cùm acceſſionis remiſſio ex feruentium humorum tranſpiratu contingere ſoleat, non tranſpirant autem in vehementi ſtipatione quæ per obſtructionem fit in hac febre, nulláque in ea ſubeſt occaſio, quæ alterius acceſſionis initium excitet. Cæterùm non adeò vehemẽter ſtipata corpora ſunt in hoc febriũ genere, vt nullum ex eis humoribus qui tenuati admodum ſint, effluere foras ſinat, cùm nec, ſi de oſſibus ita dixeris, id verum ſit, nedum de carne & cute, verùm cũ à feruẽtibus humoribus vapor attollatur plurimus, effluat autẽ foras exiguus, vt dictum eſt, hunc qui relictus eſt, febrem ſeruare oportet, neque id modò propterea quod ipſe manet, ſed etiam propterea quod quæ proxima ſunt adurit. Cùm verò ex duob⁹ his ſeruari poſſit febris, & quòd totus vapor non tranſpiret, & quòd idem vapor ea quæ cõtingit etiam excalfaciat, adurátque, neceſſe eſt (inquit Gale. citato loco) tres eſſe in ſynochis febribus differentias, nempe vel pari permanente ea magnitudine, quam in principio acceſſionis ſummam habuit, vel ſemper aliquid exigui adiiciente, vel diminuente, atque hæc vel æqualiter, vel inæqualiter faciente. ſi enim quod accenditur, ei quod trãſpirat par fuerit, nec augeri, nec minui febrilis calor videtur, ſed perinde ſibi ſimilis ꝑmanebit, ac ſi nihil illi adiiceretur, aut demeretur; quippe cũ ad ęqualitatis cuſtodiã nihil interſit, ſeruetúrne eadẽ aſſiduè ſubſtantia, an ei quæ vacuatur, par ſit ea quæ adiicitur. Verũ ſi altera earũ vicerit, vtique ſi ea quæ euacuatur, minui febrẽ neceſſe eſt, ſin quę adiicitur, omnino increſcere. Appellant autem Græci primas illas ἀκμαστικὰς vel ὁμοτόνους, alias παρακμαστικὰς, reliquas verò ἐπακμαστικάς. Tres igitur ſunt continentiũ abſque putredine febrium differentiæ, quæ ex ſtipatis per obſtructionem meatibus oriuntur, ac ex diariarum genere exiſtunt, ac cùm obſtructio incidat, vel propter craſſos, vel glutinoſos, vel copioſos ſuccos (vt liquet 8. 9. & xj. meth. med.) quando corpus inhabile ad tranſpirationem redditur, ex ſuccorum abundantia, tales conſueuerunt febri generari, ac in iis qui ſanguine abundant, & corpulentis plurimùm, vt modò diximus, ac cum eodem Gale. concluſimus, & vbi non ex humorum craſſitie ſeu tenacitate obſtructio fiat, ac in corporibus gracilibus & frigidis, ætate, natura & temperamento, quando vt idem Gal. inquit, neque ipſa obſtructio citra putredinem exſiccare febrem valet, niſi id quod tranſpirat, & copioſum ſit, & calidum: neque etiam ex quauis ſuccorum, ſeu ſanguinis redundantia tales procreantur febres, eodem Gal. teſte citato 9. meth. med. quoniam non ex ea quæ ad virtutem comparatur, ſed ex ea quæ contineri à vaſis vltra non valet, quæq; ob id ipſum tum perrumpere eadem vaſa, tum recludere ſolet, inducítq; obſtructionem, diſtentionem, ruborem, ac tumorem: ſiquidem copia hæc dum bonitatem ſuam ſeruat, vt pariter augeri cum robore virium eſt nata, ita ſi quando has grauat, nec de cætero augebitur, & bonitatem naturæ amittet, ea verò quæ ad virtutem comparatur abundantia, nec ſic obſtruit ora venarum, vt refrigerationem prohibeat, nec earum tunicas diſtendit, nec tumorem, nec tumorem inuehit, multóque minus vel carnis, vel cutis tranſpirationem moratur, vt citato loco ſcriptum eſt. Fit itaque continẽs febris abſque putredine exſtipatis per obſtructionem meatibus à ſuccorum abundantia, ad vaſa, & non ad vires comparata, vt abundè demonſtrauimus, quamuis interdum craſſitudo etiam cum abũdantia copulari poſſit, vt ſentit Aëtius citato loco, qua de re eis vtendum erit auxiliis pro eius curatione, quibus abundantia vacuetur, obſtructio eximatur, & febris feruor deferueat, ac cõfeſtim, priuſquam humores putreſcant, ex eiuſdem Gal. præcepto citato 9. med. cap. 5. non enim ſimplicem omnino curationis indicationem habẽt, velut reliquæ exquiſitæ febres diariæ, cum earum effectrix cauſa adhuc adſit: quamuis x. eiuſdem operis libro cap. 2. aliter ſentire videatur: ait enim ꝙ quę febris ex ſola obſtructione citra putredinẽ ortum habet, vtiq; ipſius obſtructionis ſolutio, eius eſt ſanatio, & loquitur Galenus de hac febre, niſi eſſet ꝙ poſt pauca ſubdidit. Iam verò ipſarum obſtructionum, alia eſt quæ ex abundantia, alia quæ ex qualitate ſuccorũ, ſcilicet qui aut lenti aut craſſi ſint, incidit: præfertur autem inter remedia in ea quam copia facit, ſanguinis miſsio, hæc nanque ſanguinis miſsio inſimul ambos curat affectus, abundantiã ſcilicet, cui potiſſimùm opponitur, ac obſtructionem ex ea ortam. Quapropter idem erit dicere, ꝙ vti debeamus auxiliis quibus abundantia vacuetur, & obſtructio eximatur, ac fateri ꝙ obſtructio quam copia gignit, auferri debeat: at non alio aufertur auxilio, quàm venæ ſectione, quia etiã neceſſariò abundantia exhaurietur, inſuper & febris feruor remittitur, cùm ex accidenti infrigidet, vt dictum eſt. Cùm itaque omnibus quæ requirit hoc gen⁹ febriũ pro eius curatione abundè ſatisfaciat vnum præſidium, quod eſt venæ ſectio: licet cum hac febre plures complicentur affectus, vtpote abundantia, & obſtructio quæ pariter eandem deſiderant, iure ad detrahendum ſãguinem feſtinare oportet: ſiquidem, vt Gal. inquit, eorum qui ex ſola obſtructione febricitant, nemo in putredinis febrem incidit, cui priùs ſanguis miſſus fuerit, quem vbi valida virtus fuerit, & ætas permiſerit, vſque ad animi defectum mittere expedit, vbi horum alterũ non ſatis reſpõdeat, tuti⁹ eſt quantũ ſatis viſum fuerit, tantũ principio detrahere, quod defuit, iteratione ſupplere, quando quibus corpus ex ſuccorũ abũdãtia inhabile ad trãſpirationem iam redditũ, tantum caloris congeſſit, vt

Tres conti nent. febr. differentia

cap. 2. & cap. 1. & cap. 4.

Continens febr. citra putredinẽ oritur ex redundantia ad vaſa Loco citat.

Cõſtructio duplex. continens feb. ſanguinis miſſione curatur

inde

inde iam febricitet,iis, tantùm sanguinis est detrahendum,quantùm vires tolerant.Hæc ille:& libro de curan.ratio.ca.12.per venæ sect.inquit:cæterùm vbi feruescentis inest sanguinis plenitudo,acutissimam accendens febrem, subito ac simul euacuare expedit, eámque inanire tentandum vel ad animi deliquium vsque, virium modo inspecto robore. Atqui nos totiùs esse censemus tantum principio sanguinem detrahere,quantum satis visum fuerit, nec vsq; ad animi defectum ipsum mittere,& quod defuit in prima sectione, iteratione quàm primùm poterit,supplere, etenim satis admodum periculosam esse talem venæ sectionem fatemur, tum quoniam sæpius contingit, quòd alterum non satis respõdeat,vtpote virtus aut ætas, tum etiam quòd ex tali & tanta venæ sectione non parum merito sequetur incõmodi,nisi opportuno tempore, aut debita mensura fieret, vt ipsemet Galen. testatur eodem lib.duos nanque ipse vidit in medicorum manibus periisse, multi autem, licet non protinus, at postea propter virtutis imbecillitatem periêre, aliósque non paucos inspexit, in graues ac longos, exitialésve morbos incidisse ex tali vacuatione,vtipse refert,quia igitur valde periculosa est talis venæ sectio vsque ad animi defectũ,(licet vbi ritè administretur,tot sequantur commoda, quot Galen. narrat, sitque maximum continentis febris remedium,vbi valentes vires sint)ab ea tamen abstinendum esse consulo, ac quantum in prima detractione defuit,pro abundantiæ vacuatione,cõfestim repetitione suppleatur:id enim tutius est,&ab eodem præcipitur Gale. vbi alterum non satis respondeat, quòd quidem sæpius contingit,at in hoc te exerceto(inquit Hippocra.1.de morbis vulgar.)morbis vt prosis,aut saltem nequid lædas, adhibenda est itaque hac ratione his corporibus quæ ita laborant, venæ sectio, nam si id non adhibeatur præsidium, timor est ne suffocentur,vel certè syncope prehendantur,& omnino periclitentur,nisi eos vel virium robur, vel plurimus sudor, vel largum sanguinis profluuium a morte vindicet.eodem Galen. auctore,atque à principio statim, aut quàm primùm poteris,non numero dierum,sed vni virium robori attentus, in huius generis febribus, venam secabis. Attendenda verò cùm venæ secandæ scopis nonnulla sunt,tum quæ præcedunt,tum etiam quę cõsequuntur,vt si præcedat ciborum cruditas,aut necessariò vacuatio quædam sequetur: nam illa tantum differre venæ sectionem oportet,quantum satisfacere,tum ad eorum concoctionem, tum vt excrementa descendant,videbitur,in reliqua tantum illi de eo quod superfluum est relinquẽdum, quantum est per eam vacuãdum,nec minùs & alia quædam attendenda sunt,vt natura,seu naturalis habitus ægrotantis,ętas,& cœli status,sub quo regio,& anni tempus comprehẽditur, nam quædam eorum sanguinem interdum detrahere coindicant, quædam verò quandoque refragantur, quando eadem venæ sectio pro vacuatione omnino suscipitur, vt patet eodem 9. meth. med. cap.5.quæ etiam fusiùs in sequentibus recensebimus.Quòd si curare infirmum aliquando cogeris, cui nõ solùm antea secãdæ venæ remedium prætermissum est,sed nũc quoque vel per medicorum ignorantiam, vel ipsius laborantis, propinquorúmve eius timiditatem procedente tempore mittere sanguinem prohiberis,ad frigidam exhibendam accedes,inquit Galen.citato loco,priùs tamen diligenter discernens, quantum ex ea nocumentum contingere possit,nam si id aut exiguum,aut nullũ sit,offerẽda potui est, quę prorsus sit gelida,quantum bibere ægro libet,magisque id audebis,si frigidæ potione insueuerit, hanc verò quantitatem determinauit idem Gal.1.de ratio. victus,licet quibusdam vari⁹ in hoc esse videatur,dicebat enim, [potio autem frigidæ tanta sit, quantum frigidæ aquæ æger inspirando haurire possit.] id enim est quod dixerat in libris meth.meden. inquit ipse,valida existẽte febre,ac constante virtute: quantùm igitur ægro bibere libeat vna tamẽ inspiratione,tanta potio aquæ est offerẽda,quæ prorsus sit gelida, ita quòd nõ plus,minùs autem quantum libeat ægro,at si magnum timetur incõmodum,ab hac quidem abstinendum, atq; aliis auxiliis quibus obstructio eximatur,& abundantia vacuetur,& febris feruor deferueat,vtendum eiusdemGal.auctoritate. Cùm ergo concoctionis humorum in eiusmodi febricitantibus notas inspexeris,audacter frigidam dabis,quòd si etiam frigidę assuetus ęger sit, magna cum fiducia frigidã exhibebis, ipsa scilicet experientia iam doctus, omnia viscera eius occursum familiariter tolerare: ex hac nanque tempestiuè exhibita, solidarum animalis partium natura roborata,præparatos iam humores aggreditur, ita vt qui vtiles sint atque ad nutriendum habiles, hos quidem ad se trahat:inutiles verò,vel per ventrem, vel per cutim eiiciat,accedit ad hæc ipsa caloris copia, hic nanque cùm in vasorum finibus plurimus contineatur, vtpote tum aërea in his corporibus substantia,tum etiam succis omnibus inflammatis, quantum ab frigido patitur refrigeratus,tãtum rursus calefaciendo in ipsum agit, sunt tamen incommoda quæ frigidam potionem intẽpestiuè, immodicéque exhibitam sequuntur, non pauca,nec cõtemnenda, quæ magnopere animaduertere oportet,nam vbi eadem timerentur,ab hac omnino abstinere necessum esset,ac ad alia, vt diximus cõuerti remedia: viscosos etenim ac crassos humores attenuari, ac transpirari frigida impedit. Quare vbi obstructiones,aut quemuis præter naturam tumorem in visceribus creauerint, eam exhibere non cõuenit, neque etiam eis quibus debile aliquid viscus fuerit ex quauis causa,vt stomachus, seu gula, ventriculus,aut eius os,aut iecur,aut pulmo, septũ transuersum,colon, renes, visca,aut tale quippiam aliud fuerit inflammatum. Quidam ex eius intempestiua immodicáq; potione non multo interposito tempore, sedillico in aquam inter cutem, aut spirãdi difficultatem,aut conuulsionem,aut tremorem inciderunt,aut etiam alto sopore lethargo, aut aurium abcessu correpti fuêre,&vt summatim dicã omne neruorum genus,ac caput etiã offendit, præsertim quibus non consueuit. Quare cauẽda quoq; est frigidæ potio,vbi hæc eadem fuerint imbecilla, vbi autem hæc non affuerint,tutè ea vtare seruatis tamen priùs quæ diximus:etenim maxima cõtinẽtium febrium remedia,hæc duo sunt,inquit Galen. eodem 9.method.venæ inquam sectio,& potio frigidæ:verùm illa nullo nõ tẽpore modo vires substineant,hæc cùm & in pulsu,& in vrinis concoctionis euidentes cernuntur,notæ febris autem est maxima,& ne quippiam desit pro harum febrium curatione,placuit alia quædam particulatim addere, ne iterum cogar de eius curatione verba facere:sũt autẽ hæc quòd consideres eos tertio aut quarto die lauabis

Tutius sanguinis missionem iterare,quàm vsque ad animi deliquiũ educere.

Tex.50.

Potus frigidæ quib. conditionibus offerẽdus.

Super tex. 43.

Frigida intempestiuè potũ quæ sequantur incõmoda.

Balneum dulcis aquæ,&pti sanæ succus.

lauabis in dulcis aquæ balneo, ptiſanǽq; ſucco, ac eo modico cibabis vſque ad tertiũ vel quartũ dié, robuſtis exiſtentibus viribus, quo tempore finiri morbum expectatur, vti itaque tenuiſſimo victu propterea oportet. At vbi vires ægræ ſunt, non licebit tenui hoc victu vti citra magnum detrimentum, ſed alimentis tantum apponendum eſt, quantum roboris viribus detractum eſt, vt inquit Aëtius cap.37. 5.lib. tempus verò, vt ipſe refert eodem loco, & Gal. præcipit 11.meth. exhibendi cibi in febribus continentibus omnibus eſt, bona ægri tolerãtia, & conſuetudo, quando cibus eo tempore eſt offerendus, quò faciliùs quàm in cæteris morborũ tolerant ægri, eóque potiſſimùm diei tempore, quo priùs in ſani ate cibari erãt ſueti, etenim facillimè cibum ferent, ſi ex his conſiderationibus aſſument, de hoc verò fuſiùs in ſequentibus pertractabimus.

Cibi modus

Cibandi tempus. cap. 5.

Febrium ex putredine ortarum curatiua methodus.

CAPVT XLI.

ERAT vna febrium differentia pro earum curatione, ſpectanda, in qua cauſa adhuc adeſt febrem creãs, aut febre excitata iam deſiit, Gal. auctore 8.meth.ca.1. cùm itaque modum, ac viam docuerimus quo illæ febres, quæ amplius cauſam non habent ex qua fiant, ſex eis excitatis, iam deſiit, curari debeant, de eis conſequenter diſſerendum eſſe putaui, quæ non amplius factæ ſunt, vt diariæ, & hecticæ, quarum diximus verã & propriam curationem eſſe, ſeu adhuc fiunt, quarúmque cauſa adhuc adeſt, eas creans, ac adaugens, & propterea earundem non propria, & vera curatio dicitur, nam vocata curatio, prophylacticen, quoque admixtam habet, cuius officium eſt cauſam, quæ morbum creat, adimere, nominatur tamen & hæc ipſa quoq; artis pars curatrix, vt quę ab ea quæ pure, ſinceréque prophylactice dicitur, in eo diſtincta eſt, quòd ſub hac iam sẽſibiliter ex ipſa cauſa morbus eſt genitus in vera prophylactice eſt futurus, vt liquet 11.meth.med.cap.2. ſunt verò hæ febres quæ ex putreſcẽtibus excitãtur humoribus, ac propterea multos dies cõtinuant, nam quamuis continens abſque putredine febris, quam priùs curare docuimus, cauſam quodãmodo adhuc habeat, nec prorſus abierit, atque ob id multorum etiam dierum ſit, oſtendimus tamen, ac cum Gale. concluſimus, eam eſſe ex diariarum genere, ſunt etenim diariarum (vt idem Gal. teſtatur 10.meth.cap.1.) particulares differentiæ multæ, quarum vna eſt quando iam prorſus abiit effectrix ipſarum cauſa, veluti exuſtio, altera quando hæc etiam adeſt, vt ſtipatio. Licet igitur eius effectrix cauſa prorſus non abierit, non tamen ægrè tolli poteſt, ſimul cum his quæ febrem curãt, quæ in generatione adhuc eſt, quemadmodum & ipſa cauſa ſublata, ipſa quoq; febris vnà interit, modò eam putredo, non excipiat, & idcirco diaria eſt, & dici debet, quamuis paulò plus proteletur quàm conſueuerint exquiſitæ diariæ, cùm quartum, aut quintum diem non tranſcendant, quare earũ etiam relatione, & non illarum, quæ ex putredine ortum habent, dicãtur quodammodo eſſe multorum dierum febres. Iure igitur cum Gale. concludamus febrium, quæ multos dies continuant, manente adhuc in corpore cauſa, quæ eas excitauit, talem cauſam eſſe putredinem, quapropter in eiuſmodi febribus, nec affectus ſimplex, nec ſanatio eſt, veluti in diariis: ſiquidem quod febris iam receptum in corpore eſt, id ex propria ipſius curãdi indicatione diſcutere oportet, quod adhuc eſt futurum, propulſare, ac ne fiat, vitare, vitabitur autẽ ſi quæ id excitat cauſa, prorſus ſummota. Itaq; ſi febrium quę multos dies continuant, rectè oſtendimus putredinem eſſe cauſam, prima indicatio, ab ipſa tãquam à cauſa ſumetur, eáq; nimirum prima, eſt ſanãda, ſed nec interim extinguendæ febris, quæ per eam iã accenſa eſt ratio non habenda: ac ſiquidem in idem conſentiant, & quæ febrem extingunt, & quæ cauſam oppugnãt, id quod vtraque conſpirant, cùm vnum ſit, ſine cunctatione agẽdum eſt, vt citato libr.10.de meth. med. ſcriptum eſt. Libro autem 8. eiuſdem operis, loquens de febribus, quarum cauſa quæ eas excitauit, adhuc adeſt, dicebat, [& ſi in generatione adhuc febris eſt, cauſa quę eam accendit ſummouẽda eſt, ſin pars eius iam genita eſt, gignendo adhuc eſt, vtrique conſulendum eſt, primum quidem ſummouendo, quę eam accendit cauſam, deinde extinguendo quę ab hac accenſa eſt febrem:] quo loco, (mea quidem ſententia) per febrem, quæ in generatione adhuc eſt, intellexit continẽtem, ac reliquas, quæ ex ſtipatione oriuntur, ac eas omnes, quæ cauſam intus habent abſq; putredine: in his enim dum aufertur cauſa, ipſæ quoque vnà intereũt, ſiquidem ſanamus id febris, quod iam inuaſit, etiamſi exiguũ eſt, proſpicimus ne quid amplius proueniat, adimẽtes cauſam: vt ipſe inquit eodem libr. & 10.cap.2. eiuſdẽ ait, quòd quæ ex ſola obſtructione, citra putredinem, orta eſt febris, ipſa obſtructionis ſolutio eſt eius ſanatio, vt priùs diximus, indifferenter enim eodem libro octauo de omnibus febribus quæ adhuc cauſam intus habent, & non de iis duntaxat, *quæ ex putredine oriuntur,* ſermonem faciebat, li. autem decimo de his quę ex putredine dũtaxat naſcuntur, in citatis verbis loquebatur. Sed intelligas quaſcũque velis febres, per eas quæ in generatione adhuc ſunt, ſatis eſt, quòd in eis ſublata earum cauſa, propterea febris vnà interit, quòd eadem adhuc adeò in generatione eſt, quòd exiguum ac puſillum eſt, id quod factum eſt, ídque non permanens, nec difficulter ſolubile, quemadmodum in modò dictis febribus ſemper contingit, per quàm rariſſimè autẽ, in his quę ex putredine ortum habent: & propterea in eiuſmodi febribus primò ſummouẽda eſt earum cauſa, ac prima indicatio ab ea ſumenda erit, deinde quæ ab hac cauſa, accenſa febris eſt, extinguenda, de iis etiam febribus, ac morbis fientibus, in quibus non exiguum eſt id, quod iam factum eſt, verba fecit lib. artis med. cùm dixit: [oportet priùs vnamquamq; cauſam, quę officit, abſcindere, deinde ita venire ad eam, quæ ab eadem cauſa facta eſt, ægritudinem.] nam quando puſillum eſt, in quod per cauſam factum iam eſt, ſublata cauſa, ſimul quoque & ipſum aboleri non ignorabat: quapropter veniendum eſſe ad eam quæ facta eſt ægritudinem præcipit, vbi ſublata cauſa eadem permaneat. *Hoc idem dilucidius à Galeno 1. de* loc. affect. cap. 89. ſcriptum eſt, cùm dicebat: [quippe nonnunquam à cauſa quapiam *oritur affectus,* ſed ita oritur, vt ſeparata cauſa haudquaquam permanentem habeat diſpoſitionem: interdum autem partim iam factus eſt, partim etiam dum fit, ſæpenumero quanquam fieri deſinit ablata cauſa, perſeuerans tamen remanet diſpoſitio.] probátque illud exemplo dyſenteriæ, licet quibuſdam viſum

Curatio cũ præcautione mixta.

Febres putridæ, quæ.

Prima indicatio à cauſa.

Loc. citatis

Febris quæ in generatione eſt, tollitur, cauſa ſublata.

Febris quæ in generatione eſt, partim tollitur ſublata cauſa.

sit hanc Galeni sententiam diuersam esse ab ea quæ 8.method.medend.conscripta est:est tamen, vt mihi videtur eadem, nisi quòd hoc in loco speciatim magis suam explicat sententiam, morbi etenim qui fiunt, aut sunt in generatione, vt inquit, eodem octauo,& sunt illi de quibus hoc in loco asserit:qui ita oriũtur & fiũt, vt separata causa haudquaquam permanentem habent dispositionem, simul enim cum ea intereunt, propter eius exiguitatem, aut ita fiunt, quòd eorum pars iam genita est non tamen exigua: & hoc bifariam contingere potest, quemadmodum in hoc primo de locis affectis, cap.3. fatetur, id quod non subdiuisit citato lib.8.de meth. med. cap.1. quoniam aut id quod factum est maximum existit, quo casu quáquam fieri desinat, ablata causa, tamen perseuerãs est & difficulter solubile, aut nõ adeo maximum, sed medium inter hoc,& pusillum, quod quidem abscissa causa licet præsidia exigat, haudquaquam tamen difficulter discutitur. Sed de his qui fiũt morbis, satis dicta sint: ad febres verò quæ ex putredine oriuntur, sermonem rursus conuertamus, asserentes iterum quòd cùm earum causa putredo sit, ab eadem sumẽda prima indicatio erit pro earum curatione, vt liquet citato libro 10.metho.meden.cap.1. cuius occasione mox dubitabit quispiam, quî fieri possit, inquiens, vt prima indicatio in eiusmodi febribus curãdis, à putredine tanquam earum causa sumatur, si tertio de metho. medend.cap.1. ab eodem scriptum est, omnibus in cõfesso esse primas indicationes ex præter naturam affectibus, hoc est morbis, esse sumẽdas, ac initium inueniendorum remediorum ex ipsorum morborum natura sumi, & 11.eiusdem, in principio, asserebat hæc verba:[febrium quas putrescens accendit humor primi remediorũ scopi dicti prius sunt.] quo loco eos quemadmodum & duos, & tres efficias, ac etiam, si velis, vnum, docuit citãs librũ nonum, vbi ex proposito communissimos, ac primos scopos curationis febrium, vnũ esse dicebat, vtpote cõtrarietatẽ, interim duos, vtpote febrem ipsam & naturalem corporis temperiem, interim tres, dictis duobus aërem nos ambientem adiiciens. Huic dubitationi responsum dabimus, quòd vbique locorum veritatem Gal.cõscripserit, nempe aliud est fateri quòd prima indicatio pro inueniendis præsidiis ab aliquo sumatur,& aliud quòd prima indicatio capiatur ab aliquo pro eo auferẽdo: quapropter cum Galeno decernimus perpetuò principium inueniendorum remediorum ab ipsa morbi natura auspicari: siue adhuc causam habeat, siue ea iã defierit, id quod promulgauit tanquam perpetuæ veritatis, idem Galenus citato libro tertio meth.med. verùm ipsis inuentis, asserimus cum eodem, non semper ipsi morbo primum remedia esse adhibenda, nisi is causam non habeat; nam vbi causam, aut plures causas intus habeat, eiusdẽ morbi causa primò auferenda erit, ac pro eius sublatione præsidia priùs sunt adhibenda, quemadmodum idem Galenus instituit citato libro 10.metho. meden.nec obstat eius auctoritas paulò ante citato lib.11.eiusdem operis, in principio, nam cum eodem admittimus primos scopos curationis febrium etiã earum, quas putrescens accendit humor, quatenus febres sunt, eos esse quos diximus, pro inuentione videlicet remediorum, ab eisdémque methodũ esse exordiendam, quamuis eis inuentis, in eorundem adhibitionis ordine, aliud seruari oporteat in his, quas putrescens accẽdit humor, nã causa priùs, (vt sæpius dictum est) per inuẽta remedia auferenda erit,& deinceps febris ipsa extinguẽda, quæ omnia idẽ Galenus paucis quibusdã verbis citato lib.11. eiusdem meth.cap.10.absoluit, eo loco quo febrium ex putredine ortarum resolutiua methodo causas inuestigans, ordinem curationis earum docebat; dicebat enim in vltimis verbis: [quod verò febris ipsius iam accensum est, id refrigerabimus.] in auxiliorum enim ordine vltima est, quæ ab hac sumitur indicatio, quamuis alia ratione sit prima, quippe cùm à febre inceperit inueniendorum præsidiorum methodus, id quod in sequentibus fusiùs patebit. Cùm itaque in curandis febribus ex putredine ortis, prima indicatio sumenda sit ab ipsa putredine tanquam à causa, ita quòd ea priùs est abolenda, vt demonstrauimus, inuestiganda primò à nobis erit pro hac methodo constituenda eiusdem putredinis natura, vt sciamus quæ ab ea, ac eiusdem propria substantia, seu essentia prima, ac cõmunis sumatur indicatio pro ea auferẽda, deinceps eadem in particulares differentias diducta, quousque ad eas peruenerimus quæ amplius sectionem nõ admittunt, quot qualésve ab eisdem quoque particulares differentiæ sumendæ sint, ostendemus, ac quæ sit singulatim cuiusque propria indicatio. Par est enim profectò, & quod omnium earum commune est, communẽ habeat indicationem, & quod in singulis est propriũ, quantũ à reliquis eiusdẽ generis est diuersum, in tãtum & diuersam ab illis sortiatur indicationem: sunt autem natarum ex humoris putredine eiusmodi differentiæ, vt inquit Galenus libro 11. de meth.meden.c.4. vna ex eo quòd causæ ipsius putredinis adsunt, vel non adsunt, secũda ex eo quòd per totũ animal, aut eius partem aliquam diffusa sit putredo, tertia quatenus cum phlegmone est, aut citra hanc, igitur considerandum nobis est, quidnam cõmune habeat indicatio, quæ à causa sumitur adhuc manente; quidnam ea quã putredo ipsa præstat; ab his deinde quid indicatio putredinis, quæ per totum diffunditur animal, aut certè maximè principalia in eo vasa, quid eius quæ in vna consistit parte; mox deinde earum quæ in vna quadam parte sunt æstimabimus differẽtias, quippe aliam esse indicationẽ eius, quæ cum phlegmone cõiungitur ratio est, aliã eius quæ sine hac consistit: rursus in his etiam ipsis, aliam esse adhuc præsente effectrice causa, aliã verò hac summota, postremò cuiusque causam adhuc manentis differentias, per omnia quæ in specierum diuisione sunt inuenta, spectabimus, siquidem hîc iam desinant, necesse est indicationes, quæ ex curandis affectibus sumuntur, post has eas nimirũ, quæ ab ipsis curandis suggerũtur pro particulis, pro iam dicta methodo, sumemus, quibus, si eas quæ à viribus præbentur, adiecerimus, absoluta nobis methodus, de febribus omnibus à putredine incensis, sanãdis, erit.

Dubitatio.

Cap.I.

Respondet dubitationi.

Si morbi causa adest, ipsi causæ nõ morbo primò remedia adhibentur.

1. Indicatio, ex putredinis causa.

3 Indicatio.

Methodus medendi humorum putredinem vbi eius causæ non adsint, sed iam abierint.

CAP. XLII.

CVM itaque humorum putredo tanquam immediata causa febriũ, quæ ex ea ortum habent, fuerit id, à quo, vt diximus, prima sumitur indicatio, ac quòd primò indicet, ex ea igitur exordiamur oportet, ac cõsideremus quib⁹ maximè scopis,

ſcopis, quibusq; indicationibus vſi, curationē eius inuenire valeamus, principium inuentionis facientes ab ipſa de qua agitur rei natura; quēadmodum etiam in præcedentibus docuimus. Eſt autem putredinis natura Gal. auctore 11.meth.med.c.8.mutatio totius putreſcentis corporis ſubſtātia ad corruptelam à calido externo, inquit autem Gal. à calido externo, vt qui nō ignorauerit duplex calidum, id quod Ariſt. etiam confirmauit 4. meteororū tex. 3.& idemmet. Gale. eiuſdem Ariſtote. auctoritate 2. de differentiis febrium cap. 9. vnum videlicet proprium, ac naturale, reliquum verò alienum, & præter naturam, non enim profectò à proprio calore corrumpitur quidque, imò cōtrà prorſus quicquid in rebus ſubſiſtit, id gliſcit, roboratur, ſanum eſt, ac viuit dum proprio calore regitur, veluti nimirum ipſa animantiū corpora, tametſi plurimam ſubſtātiæ ſuæ portionem, calidam & humidā ſortita ſunt; magnum tamen annorum numerum, ſine putredine, ac ſana, viuáque exigunt, ſi ſeruetur eorum proprius calor, in cordis quidem corpore per reſpirationē, in reliquis omnibus partibus, tum per communitatem quam habent cum corde, mediis ſcilicet arteriis, quibus participant, tum per aliā quandam reſpirationis ſpeciem, quæ per totam agitur cutim, mediis etiam arteriis quę ad eam terminantur, & tranſpiratio, ſeu perſpiratio dicitur: quibus quidem lęſis, vnà etiam naturalis calor læditur. Alter verò calor qui alienus, & præter naturam dicitur, quādo in corporibus excitatur (excitatur autem ex tot cauſis quot in præcedentibus enarrauimus, cùm de febris generatione diſſeruimus) primùm quidem ipſos ſuccos propter eorum humiditatem, & putrefacit, & corrumpit, ſpatio verò, tum adipem inuadit, tum carnem eodem Galeno auctore citato libro 11.meth. medend. cap.4. Excitatur itaque humorum putredo tanquam efficiente cauſa, ab alieno, & præter naturam calore: id verò quod ab eodem mutatur, eſt ſubſtantia putreſcentis corporis ad corruptelam: non enim in qualitate duntaxat id quod putreſcit mutatur, ſed in propria ſubſtantia, atque eſſentia, exigua tamen, & nō magna mutatione. nam vbi magna foret, corruptio potius quàm putredo nominanda eſſet, quemadmodum à Gale. ſancitum eſt apho.17.2.lib. quamobrem Gal. mutationem dixit, & non mutatum eſſe, in fieri generatione, ac in motu, & non in facto eſſe, aut termino motus, putredinis naturam ſpectans, atque definiēs; cuius etiam mutationis terminus præſcripſit aſſerens, mutationem eſſe totius putreſcentis corporis ſubſtantiæ ad corruptelam, putredinem ipſam: quamuis Ariſtoteles citato libr.4. meteororum, aliter ſentire videatur, ait enim putrefactionē eſſe corruptionem &c. quam etiam ob rem, idem Gal. tanquam optimus logicus, putredinem ipſam conſiderans, tanquam id quod eſſentiam habet in fieri, per omnia quatuor genera cauſarū ipſam definire voluit, vt cuilibet patet eius definitionem rectè inſpicienti. Cognita igitur ipſa putredinis natura, neceſſariò inueſtigādum eſt quid ſit illud, quod ex ſua natura nobis indicet ipſa putredo, ac quot, quæve indicationes ab ea oriuntur, pro eius ſublatione. Et cum eodē Gal. citato loco aſſerimus, quòd quemadmodum in his corporibus quæ nō viuunt, cùm putreſcunt, primùm quantū eorum iam computruit ſeparant, dein ei quod reliquum eſt in frigidum aërem ſublato, perſpirationem refrigerantem moliūtur, ita vtique & putredinem quæ in viuis eſt orta, ſanabimus, id ſcilicet, quod iam corruptū eſt omni ratione vacuantes, quod reliquum eſt moderatis motibus, & refrigerāte perſpiratu ad exactam ſymmetriam reducentes. Duo itaque ſunt quæ ab ipſa putredine ſuapte natura indicantur, pro eius ſublatione, prout duæ etiā in ea conſiderantur partes, vna quæ iam corrupta eſt, & hāc omni ratione vacuare debemus, reliqua quæ ſemimala, ac ſemiputreſcens, & hæc indicat, vt ad exactam ſymmetriam reducantur, ſed quoniam, vt diximus, putredo hęc quam ſanare intendimus, in viuente corpore cōcipitur, propterea, vt inquit Gale. citato libro 11.de method. medend. cap. 9 quicquid humorum putreſcentium, veluti ſemiputreſcens, ſeminalúmque eſt, per ea quæ tū alterare ea poſſunt, tum concoquere, tum vtile reddere, ſanabis facultatem eius qua naturaliter concoquit, excitans, firmánſque, & paulo poſt cap.10. vires roborandas eſſe præcipiebat, quo putredinem ſuperantes, ſuccos concoquerent; hac etenim ratione, priùs diximus, cùm de viribus loqueremur, quòd ex accidenti quandoque virium roboratio ad effectus curationem cōducit, quod quidē ipſe Galenus promiſerat lib.9. eiuſdem operis cap.9. in ſequentibus ſcilicet, velle declarare. Denique quicquid putreſcētium humorum iam computruit, omni ratione vacuare debemus, quicquid verò ſemiputreſcens, ſemimalúmque eſt, ad exactam ſymmetriam reducere, cum his quæ alterant, refrigerando videlicet, & ventilando, ac etiam concoquunt, & vtile reddunt, firmando, & excitando eam corporis facultatem, qua naturaliter cōcoquit; ita enim quæ putreſcentia ſunt ſanabis; etenim in humorum putredine, & excretio, & refrigeratio, & ventilatio & ſemiputridorum concoctio, ex aduerſo reſpondent, inquit Galen. citato loco. Tentabimus autem non vna ratione id quod iam corruptum eſt vacuare, ſed per deiectionem, vomitum, ſudores, & vrinas quandoque; id autem quod ſemiputreſcens eſt, cū his quæ alterant, frigidis inquam & ſiccis, ſubſtantiáque tenui adhibitis, atque refrigerante perſpiratu, ambientis videlicet bona temperie adhibita, ſimulátque vires roborantes ac firmantes, quò ſuccos concoquant & vtiles reddant, ad exactā ſymmetriam reducemus. Quomodo verò horum vnumquodque rectè adminiſtrandum ſit, paulò poſt demonſtrabimus; nunc autem ſummatim ea, quibus hæc omnia moliamur, recēſere oportet ſub quibuſdam exemplis, nam eorum quæ iam dictas vacuationes promouent, nō parua materiæ copia eſt, quamuis maior eorum portio cum calida ſiccaq; facultate ſit, febrem augent; itaque deligenda medico ſunt ea, quæ citra calfactionem ſiccationémque vehemētem ſupra dictas vacuationes præſtent, cuiuſmodi ſunt, vt Gal. inquit, cremor ptiſanæ, & aqua mulſa, & oxymeli, & apomeli, & apij radix in aqua, quę potui datur incocta. hæc autē ipſa, ventri quoq; ſunt idonea, qui ſi nihil reddat, iniicienda per clyſterem aqua mulſa cum oleo eſt; noſtris verò temporibus, & aliis nonnullis clyſteribus vtimur, quos tāquam vulgo etiam notiſſimos, bona fronte prætermittimus: necnon & vtimur non paucis etiam deuoratis medicamentis pro vacuatione humoris, qui computruit, per aluū, vt melle aëreo, ſiliqua ægyptia, ſaccharo violaceo, tamarindis, rhabarbarum etiam, & agarico potiſſimùm, ſi cum iam dictis hæc miſceantur, aliiſque

nonnul

Putredo quid.

Calidum duplex.

Calor natiuus quomodo conſeruetur.

Caloris alieni vis, & quibus de cauſis in corpore excitetur.

Putredo per motum definita eſt.

A putredine duo indicātur, corrupti vacuatio ſemi mali alteratio.

Vacuatio, & alteratio multiplex.

Vacuantia citra calefactionem & exſiccationem.

Medicamen quibus nunc vtimur.

nonnullis compositis medicamẽtis,quæ per aluum vacuationem promouent circa valẽtem calfactionem & ſiccitatem, quemadmodũ etiam vbi ad os ventriculi impetum ſua ſpõte faciat, qui iam computruit humor eum per vomitiones vacuare tentabimus, ex multa aquæ tepidæ potione cum pauco aceto,aut ſyrupo acetoſo,ſeu oxymelite permixto, potiſſimùm vbi aſſuetus vomitioni fuerit æger, & ſua ſponte ad os vẽtriculi putridi ſucci impetũ capiant, aliter non eſt quòd eos præter naturam irrites, vrinas autem ciunt quatuor ſemina communia frigida,caucalis, gingidium,radicis apij,fœniculíque decoctum in aqua,ſudores promouent,vinum aquoſum ſi bibatur,& temperatũ dulcis aquæ balneum.Quod verò ſemiputreſcẽs eſt,alteramus, exhibendo citri acidum,aut ſyrupum ex eo paratum, oxyſaccharum, & acetoſum ſyrupum, ac reliquos alios ſyrupos ſimiles,refrigerantemq; perſpiratum parantes: opitulamur etiam eius concoctioni cum his quæ naturalẽ fouent calorem, aut eius ſubſtantiam augent,de quibus fuſiùs diſſeruimus in noſtro libello, quem de alteratione & concoctione conſcripſimus. Rectè autem horum quodque adminiſtrabitur, ſi præter id quod valenter non calfaciet nec ſiccet, priùs vniuerſum corpus per aluum vacuabis,adhibendo ea, quæ hanc moliuntur vacuationem,vbi nihil impediat, deinde eis quæ vrinas, & ſudores ciunt, vtare: etiam rarefacientibus medicamentis,vino aquoſo,ac balneo,vbi febris magnitudo non obſiſtat,& concoctionis humorũ notæ planè fuerint euidentes, in remiſſione enim febris, ſi balneũ adhibeatur, corpore iam mediocriter tranſpirante, non exiguum affert commodum, omnia ex eo tum fuliginoſa excremẽta, tum fumida educẽs. tribus tamen in balneo quod in quacũque febre adhibebis,intentus ſis oportet.Vni quòd citra horrorem ſit adminiſtratum. Secundò quòd nullum primæ notæ viſcus ſit imbecillum. Tertiò, quòd multitudo crudi humoris in primis venis non cõtineatur, vt eodem II.meth.meden.ſcriptum eſt Si verò febris ardentiſſima fuerit, & vires cunctæ validæ, ac concoctionis notæ euidentes, frigidam homini dare audacter debebis, vt liquet ex Galeni citato loco, cap.20. hoc verò tempore quod ſemiputreſcens,ſemique malum eſt iam dictis, aut reliquis ſimilibus alterabis,ac vires roborabis,quo putredinem ſuperantes,ſuccos concoquant,quod verò febris iam accenſum eſt,deinceps refrigerabis.

Vomitum ſientia. Vrinas prouocantia. Sudores promouentia. Alterantia quod ſemiputreſcens eſt. Tria in balneo adhibẽdo neceſſariò ſpectanda. Frigidæ potus.

Curatiua methodus putredinis humorum, manentibus adhuc quæ eam excitarunt cauſis.

CAP. XLIII.

NVnc ad alteram putredinis differẽtiã accedamus, doceamúſq; quẽadmodum quis,cauſis quæ putredinẽ excitarunt adhuc manẽtibus, remedia facillimè inueniat:eſt autem neque in hoc difficultas vlla, quippe cùm per contraria tollantur.nam licet ex vſu nõ ſit ſemper omnibus quæ præter naturã ſunt mederi,ſed cùm ſola per ſe ſubſiſtant,cum eis quæ in ipſo(vt ſic dicam) fieri eſſentiam ſuam habent,ac vmbrę ritu affectus comitãtur, ſanatio quidem affectuum, ipſorum eſt ſublatio.hãc etenim ſymptomatũ amotio ſequitur; iis tamen quãquam nihil prima ratione adhibetur perpetuum manet communiſſimum Hipp. præceptum,quòd contrariorum contraria ſunt remedia; quippe cùm affectus, quos ſymptomata ſequũtur, ſanamus ſymptomata nimirum ipſa in contrarium ſtatum reducimus. quòd ſi ipſi quoq; ſymptomatĩ quandoq; ſymptomatum genus aliud, cõtra alium opponere velis,ne ſic quidem deſit quod dixeris in ſymptomatis ipſis, hac ratione veritatem habere, quod contrariorum contraria ſunt remedia:quamuis in his quæ verè & primùm curantur,hoc eſt affectibus,qui verè ſunt ſubſiſtẽtes, præcipuè verificetur,cõtraria eſſe remedia.ſiue itaque ſymptomata, ſiue alij præter naturam affectus per ſe ſubſiſtẽtes,cauſæ fuerint ipſius putredinis,ſiue quędam ex earum generibus, perpetuò ſuis contrariis tolli debẽt,cùm omnia quæ pręter naturam ſunt,ſuis contrariis auferãtur.quare ſi verum eſt, quod Gal.ſcripſit citato lib.11.de meth.med.ca.4.quòd ſi quid in noſtris corporib. manifeſtè putreſcere debeat, neceſſariò oportet per ſpirationem ſeu tranſpirationẽ impeditã,vel prohibitam eſſe,quoniam illa tantùm putreſcũt, quæ cùm calida humidáque natura ſint neque perflata, neque ventilata in calido humidóque loco manent; vt citato loco, & 9.etiam eiuſdẽ operis lib.cap.3. & 1. de differ. febr.cap.3. ab eodem decretum eſt, neceſſe erit immediatam putredinis humorum cauſam, eſſe trãſpirationẽ prohibitam,ſeu impeditam hac enim oblæſa,diximus vnà etiam & naturalem calorẽ lædi,atq; alienum, & præter naturam excitari,à quo ſucci ipſi propter eorum humiditatem putreſcunt,ac corrumpuntur. neq; enim ipſe alienus,& pręter naturam calor excitaretur,ac ſucci putreſcerẽt,niſi prius perſpiratio fuiſſet impedita. erit igitur ipſa putredinis humorum cauſa propinquiſſima adeo quod abſq; ea fieri ipſa putredo nequeat; & ſi quiſpiam dixerit eam quandoque oriri poſſe ab aliis cauſis,quàm ex prohibita tranſpiratione, impulſus eiuſdem Galen.auctoritate lib.de cauſis morborũ cùm dicebat, [putreſcunt autem nõnulla quidem à medicaminibus, quæ vim habẽt putrefaciendi,aut ab iis quę in ipſis animalibus oriuntur ſuperfluitates. nonnulla verò ob id quòd minimè euaporãt:] dicemus Galenum alio modo loquutum fuiſſe de putredine hoc loco, quàm 11.de meth.meden.& aliis modò citatis locis. nam per ea quæ putreſcunt, ſubintellexit omnia quæ quouis modo in corporibus noſtris deſtruuntur,ac corrumpũtur. erat etenim ei ſermo de morbis in numero contingentibus, & propriè in defectu, cùm videlicet aliqua ex partibus naturalib. defuerit;quorũ voluit vniuerſas tradere cauſas, quòd videlicet non ſolùm ſectione,& valida frigefactione præcedente poterant oriri, ſed vniuerſaliter à quauis corruptione à quacunque cauſa orta, adeò vt per putrefactionem, corruptionem intellexerit, & non eam duntaxat,cuius naturam expoſuit libro 11.de method. meden. de qua nos etiam loquimur, nã huius putredinis humorũ verè dictæ, cum Galeno audacter aſſerimus cauſam perpetuò eſſe prohibitam tranſpirationem, nec aliter eam generari poſſe; licet ſemper generetur ab extraneo & præter naturam calore,tanquam efficiente cauſa,& ex humiditate tãquam ex materia,ac quiete etiam augeatur, vt liquet 3.de morbis vulgarib. Itaque cùm tranſpirationis prohibitio, putredinis occaſio ſit, hanc (arbitror) ſummouere oportet, verùm quoniã ea etiam variis generibus orta eſt, vtpote dentiſatis exiguis meatibus, & conſtrictis corporibus, & humoribus, tum abundantia, tum craſſitudine, tum lentitie ſua obſtruentibus, ſingulæ etiam harum

Cauſæ putredinis adhuc manẽtes per cõtraria tolluntur. Cauſa proxima putredinis. Obiectio quæ mox diluitur. Putredo aliquando pro corruptione. Commeat. 3. ſuper tex.21. Trãſpirationis prohibitæ cauſæ variæ.

rum affectionum curandæ per contraria ſunt,denſitas,per ea quæ rarefaciunt, cõſtrictio, per ea quæ fundunt,abundantia, per ea quæ euacuant, craſſitudo,per ea quæ diſſecant, & lentor iis quæ detergunt,vt citato 11.meth.meden.cap.8.à Gal.præcipitur. At cùm nos loquamur de ea tranſpirationis prohibitione quæ putredinis humorum cauſa exiſtit, perquàm rariſſimè autem id contingat, cùm ipſa denſatis exiguis meatibus,aut conſtrictis corporibus,impediatur(nam diariæ febres ex his generari conſueuerunt, vt ſuperiùs dictum eſt, potiſſimùm vbi ab externa cauſa, ortum habeant, à quibus ex humorum putredine haudquaquã generari queunt) propterea prohibitam tranſpirationem, quã aſſeruimus putredinis cauſam eſſe, ex obſtructione generari potius fateri oportet; ad hãc enim (potiſſimùm vbi non exilis fuerit) ipſa prohibita tranſpiratio, ac putredo neceſſariò conſequuntur, vt liquet octauo & decimo method. medend.cuius obſtructionis,non quæquam externa cauſa,ſed humorum abundantia,craſſitudo,aut lentor,aut omnia, vel eorum quædam cauſæ neceſſariò exiſtunt: vt verò quæ diximus omnia,ad ordinẽ redigantur, pariter & quæ dicẽda ſuperſunt,aſſerimus cum Galen.quòd qui febrem hanc curare volet,neceſſe eſt putredinem inhibeat:ita duæ indicationes ſe exhibent,altera à febre,altera à putredine : atq; à febre rurſus duæ,ſcilicet vt portio febris quæ iam accẽſa eſt,curetur, quæ verò in generatione eſt, inhibeatur. Aliæque duæ rurſum à putredine erunt indicationes,vt quod putredinis iam factum eſt ſanes, & quod in generatione adhuc eſt ſiſtas;porrò quod in generatione eſt , id perſpiratio impedita efficit ; & ita ab hac quoq; duæ aliæ indicationes naſcentur: tum vt quod retentum eſt vacuetur , tum quod retinendum eſt prohibeatur : prohibebitur autem iis præſidiis quæ obſtructioni medẽtur : cuius rurſum ipſius quod iam occupauit ſanandum eſt,quod futurum eſt,propulſandum; at curabitur quidẽ quod obſtructionis iam factum eſt,per ea quæ obſtructa liberant, propulſabitur quod futurum eſt, ſi affluxum confluentiũ ſuccorum compeſcas. Ergo quod vltimum in ipſa reſolutiua methodo eſt inuentum inquit Gal.id primum omniũ in curatione eſt peragendum. Aduertant tamẽ hoc loco ſtudioſi tyrones,ne decipiantur , opinantes quòd vltimum inuentum in reſolutiua methodo fuerit obſtructio,& quòd hic deſinat ; dicebat enim Gale.quòd curabitur quod obſtructionis iam factum eſt,per ea quæ obſtructa liberãt:propulſabitur quod futurum eſt, ſi affluxum obſtruentium humorum compeſcas ; igitur compeſcere affluxum obſtruentium humorum , eſt id quod per reſolutiuam methodum inuẽtum eſt; ſed diximus tribus modis humores poſſe obſtructionem efficere , vel eorum abundantia, vel craſſitie,vel lentore,quare ſi hæc auferantur,inhibebitur quod futurum eſt ipſius obſtructionis,ſimul atque prohibebitur eorum affluxus; in hoc ergo , & non in obſtructione deſinit hæc reſolutiua methodus , & hoc eſt illud vltimum quod per eam eſt inuentum;hócque primũ omnium in curatione eſt peragendum,vt videlicet abundantia,aut lẽtor, aut humorum craſſities quæ obſtructionis auctor eſt,ſuo contrario auferatur.nam licet externæ quoque cauſæ à medico ſpectandæ ſint,pro certiori affectuum notitia vbi latuerint,ab eiſdem tamẽ nulla ſumitur pro eorundẽ affectuum curatione indicatio,nec etiam vt probauimus pro ſeipſis quicquã conferunt, cùm non permaneant, ſed ſtatim affectu genito abeant,& propterea ad remediorum inuentionem non conducunt.Cùm igitur ſeptem numero ſint præter naturam affectus , quos narrauimus eo ordine ſeſe conſequentes,à quibus omnibus indicationes ſumuntur,ita quòd omnes,contraria eſſe adhibenda pro eorum ſublatione docent, atque ſuum vnumquodque habeat contrarium ; licebit propterea cuique eorum inuenire,ac adhibere cõtrarium,ſi febrem hanc quam propoſuimus,curare velimus;eo tamẽ ordine,quo etiam ipſa fuerint per reſolutionem inuenta,exordiendo ab eo quod vltimum per eam inuentum eſt; ita enim ſi nullum interim vehemens incidat ſymptoma, prohibeátque quò minus auxiliis ab initio morbi ab finẽ ita procedunt,celerrimè finietur febris,vt idẽ Gal.inquit. 1 Indicabit itaque abundantia , ſeu multitudo (cùm ex eorum numero ſit quæ ſunt ad aliquid in prædicamento quantitatis)vacuationẽ tanquam contrariũ,lentitia verò & craſſitudo,quæ ſunt in qualitatis affectu,licet fortè eorum contraria non ita conſueta nomina habeant , tamen quia,vt dictum eſt, largiori vocabulo eis vtimur,etiã ſi impropriè talia dicantur,eorũ etiã contraria indicabunt,vt lentitia 2 deterſionẽ,ſeu inciſionem:craſſitudo, extenuatio- 3 nem , ita quòd detergendi ac incidendi ſunt lenti 4 ſucci, & craſſi extenuandi , vbi hac ratione offen- 5 dant,obſtructio inſtrumentarius morbus, exiſtens, 6 recluſionem exigit, tranſpirabilium retentioni,excretio ipſorum contrarium eſt, etſi ſymptoma exiſtat,humorum putredini,iam dictum eſt,excretionem,refrigerationem,ventilationem ac ſemiputridorum concoctionem,ex aduerſo reſpõdere,ipſius verò febris refrigeratio, oppoſitum eſt.Hoc namq; 7 ordine etiam ipſa contraria, & eorum remedia adhibere oportet,ita quòd quamuis ab ipſa febre cœperit inueniendorum remediorum methodus , in auxiliorum tamen ordine , vltima eſt quæ ab hac ſumitur indicatio. Vltimo enim loco ea exequi habent,quæ febris ipſa exigit , quà febris eſt ; & hæc eſt illa via rationabilis ac ordinata,qua febres omnes ex putredine humorum ortæ , cuius cauſæ adhuc adſunt,curari debent.

Tranſpiratio prohibita quæ cauſa eſt putredinis humorum.

Obſtructionis cauſa.

Indicationes à putredine duæ. A febre item duæ.

A tranſpiratione prohibita indicationes duæ.

Cauſæ externa ad affectus cognitionem conferunt, nõ ad curationem.

Indicationes 7. ab affectib. 7. modò dictis.

Abundantiæ humorum curatio. Caput XLIIII.

EXordiamur autem ab ipſa humorum abundãtia:nam vbi obſtructio ab ea fuerit orta, ipſa primò auferẽda erit, cùm ſi his auxiliis quæ obſtructiones eximunt, vti nõ vacuata priùs abundantia velimus, fore , vt non modò nihil proficiamus,ſed vt affectũ maiorem reddamus ; inquit Galen.lib.11.de metho.med.cap,9. pugnantibus ſcilicet inter ſe indicationibus;eadem autem priùs vacuata ſi ad curandã obſtructionẽ accedamus,medicamentis iis quæ obſtructiones expediãt opus erit, vt liquet citato loco,& 8.eiuſdẽ met.cap.4.ſic ſcriptũ reliquit.[Præſtat enim vitioſi ſucci maiore parte emiſſa, ad detergendas obſtructiones accedere, cùm alioqui metus ſit, ſi obſtructionibus liberãdis priuſquam vacuaueris,ſtudeas, ne ipſas magis impingas.] Erit itaque priùs humorum abundantia tollenda,idque ſuo cõtrario, quod quidem eſt euacuatio,perficiẽdum; quam per venæ ſectionem rectè molimur;ſedulo igitur vena ſecanda erit,modò nihil eorũ quæ priùs diximus prohibeat,præſertim virtus,aut ætas; tam ſi hæc multitudo ſeu abũdãtia fuerit

Abũdantia ante obſtructionẽ tollenda.

Venæ ſectio.

fuerit, quoad vires, quàm quoad vaſa, tã ſim plici-
Plethora ſimplex, & cum adiectione.
ter, quàm ſecundum quid. Appello autem multitu-
dinẽ ſimpliciter, quãdo ex æquo quatuor humores
fuerint aucti, aut etiam ſanguis ſolus. nã cùm alius
quiſpiam humor redundarit, veluti eſt pituita, &
vtraq; bilis, eiuſmodi auctionem, ſeu abundãtiam,
non plenitudinem, aut multitudinem ſimpliciter,
ſed cũ appoſitione pituitæ, aut flauæ, ſeu nigræ bi-
lis nũcupabimus, vt liquet 2. de compoſitione me-
dic. ſecundum loca. c. 1. modo horum humorum re-
cacochymia.
dundantia fuerit iuxta ſanguinem, aliàs neq; mul-
titudo, aut abundãntia, ſeu cacochymia diceretur:
id quod manifeſtè declarauit idem Gal. lib. de mul-
titudine, cap. 11. cùm dixit: [Verùm ſpecies multitu-
dinis, cùm ſcilicet æqualiter in corpus totum por-
recta eſt, diſtingui hac ratione conuenit. Ruborem
præ ſe fert ſanguinis copia, flaua bilis pallorem, pi-
tuita vbi dominatur, ad albidius quàm natura po-
ſtulet; vt ſi potior ſit atra bilis, ad nigrius declinat.]
deinde ſubdit: [Porrò ſingulis iis quos enumeraui-
mus iuxta ſanguinem quoque oportet augeri. nam
ſi flaua bilis aliquãdo ſola, vt in ictericis ſuperaue-
rit, talis affectus, non plenitudo aut abundãtia, ſed
cacochymia, hoc eſt humorum vitium eſt: idẽ quo-
que in atra bile, ac pituita.] & eodem libro paucis
quibuſdam interiectis, illud confirmauit aſſerens:
[nobis verò non ſimpliciter quid, quouis modò
abundauerit inuenire, ſed multitudinem conſide-
rare ſententia erat, id autem humorum in toto ani-
malis corpore exuperantia eſt.] & deinceps addi-
dit: [nihil eſt igitur quod neque tumorum ſigilla-
tim ſpecies, neq; cacochimiæ, hoc ſermone cupias
audire, ſed cùm aut cuncti pro veteri proportione
aucti fuerint, aut vnus ex iis breuem quendam cœ-
perit exceſſum, poteſt ergo ſanguis in plethoricis
diſpoſitionibus exceſſum ampliſſimũ adipiſci, nul-
lus autem aliorum poteſt; humorum enim praui-
tas id genus, non etiam multitudo, neque plethora
nuncupatur: eam ob rem pulſus quoque in caco-
chimiis proprij adamuſſim ſunt humorum naturę:
in ſupradictis verò multitudinibus, nõ perinde eui-
dentes ſeruant differentias, quoniam ſuperfluens
humor omnino cum copioſo ſanguine eſt. Ex qui-
bus omnibus liquet in Galen. doctrina præter ple-
thoram, ſeu abundantiam, ſeu multitudinem ſim-
pliciter dictam, & cacochymiã, hoc eſt humorum
vitium, alteram dari plenitudinem, ſeu multitudi-
nem ſecundum quid, & nõ ſimpliciter dictam, quæ
fit quando aliquis alius humor, vtputa bilis flaua,
vel atra, vel pituita, iuxta ſanguinẽ, ſeu ſimul cum
ſanguine redundarit, ac breuem quendam cœperit
exceſſum, licet omnino idem quoque cum copio-
ſo ſanguine ſit. nam vbi multum excederet, & non
iuxta ſanguinem, hoc eſt non ſimul cum copioſo
ſanguine, cacochymia diceretur, & nõ multitudo,
ſeu abundantia talis, vel talis ſucci: quemadmodũ
etiã ſanguis ipſe vbi redundarit, & breuis, ſeu pau-
ca in eo fiat corruptio, adhuc non corruptionem,
ſed multitudinem nominabimus, vt patet cõmen-
to aphori. 17. 2. libro, ſola ea vocata corruptione, vt
Gale. inquit, quæ tam magnam habet eam quæ cõ-
tra naturam eſt conuerſionem, vt non poſſit iterum
per naturæ coctionem ad priſtinam humoris redi-
re bonitatem. Quæuis itaque fuerit humorũ abun-
dantia, venam pro eius ſublatione ſecare oportet:
ipſa namque eſt, quæ multitudini opponitur. Ve-
rùm ſemper ſeruare oportet, ne quid eã prohibeat,
præſertim virtus, aut ętas, vt in pręcedẽtibus fuſiùs
diſſeruimus, quapropter quãtum ſatis ſit ſanguinis
Venæ ſectio iteranda.
in principio detrahere licebit: & deinde, ſi videbi-
tur, quod defuit in prima ſectione, iteratione ſup-
plere; hoc enim tutius eſt quàm ſemel immodicè
vacuare: potiſſimùm cùm aliquid eorum quæ venæ
ſectionem coindicare ſolent, pro ratione non ſatis
reſpondeat; id quod ſemper aut ſaltem ſæpiùs con-
Venæ ſectio, nec obſtructionẽ, nec putredinem curat.
tingit: tum etiam quoniam nec obſtructio, nec pu-
tredo curari per ſanguinis miſſionẽ poteſt: vt quæ
alia remedia (ceu vt priùs eſt demonſtratũ) deſide-
rẽt, & ob id aliquid ſanguinis reponi ad curationis
ſpatium debebit, quò minùs intempeſtiuè nutrire
neceſſitate vlla cogamur, vt citato lib. 11. de meth.
med. cap. 14. ſcriptũ eſt. Si verò aliquid venę ſectio-
nem prohibeat, vt ætas, aut virtus, aut etiã propter
ægri timiditatẽ, vel propinquorũ eã prætermittere
Purgatio loco venæ ſectionis.
cogaris, larga purgatione vtendum erit, ex Galeni
auctoritate, quarto de ſanitate tuend. ca. 4. & dein-
de ad liberandam obſtructionem accedere; modò
aliquid hanc etiam non prohibeat, aut alia ratione
educendum, quod ſuperuacuum eſt. nam abũdan-
tia, ſeu plethora, tum venæ ſectione, tum frequenti
balneo, tum exercitatione, tum frictione, præterea
digerentibus medicamentis; & præter hæc omnia
cibi parſimonia, & inedia curatur; vt patet 4. cap. 6.
& 13. meth. med. cap. 6. & lib. de cur. ratione per ve-
næ ſectionem ca. 10. Verùm vbi febricitet æger (nã
de hac modò ſermonẽ facimus) nec exercitatione
vacuare abundantiã licet, nec vnctione quæ excal-
faciat, nec multa frictione, nec balneo, imò ſangui-
nis miſſione, vnà cũ inedia, vel purgatione aliqua,
Purgatio à venæ ſectione.
vt eodẽ 13. de metho. med. cap. 6. liquet. Erit inſuper
& purgatione vtẽdum à venæ ſectione, priuſquàm
ad eximendas obſtructiones accedas, vbi abũdan-
tia nõ ſimpliciter fuerit, ſed aliorum humorum, vt
diximus, pro ratione humoris redũdantis, quemad-
modum in ea multitudine, quæ ſimpliciter dicitur,
iterandam eſſe venæ ſectionem non ſemel, ſed bis,
& ſæpiùs ſi videbitur, cõſulimus. Sed quæres, num
refragante ætate dũtaxat, omnibus aliis cõſentien-
tibus, omnino venæ ſectio prętermittẽda ſit? & re-
ſpondemus, quòd non propter aliud à ſcopis venæ
Iteratio venæ ſectionis.
ſectionis Hippocrates duas dũtaxat ætates ſecluſit,
ex Galeni teſtimonio, libro de curandi ratione per
venæ ſectionem; ſenum inquam, & puerorum; ſunt
namq; ſenes vt plurimùm ſicci ac pauci ſanguinis,
& propterea vires imbecillas habẽt; nulli enim qui
in hac ętate eſt, robur ineſt, vt idem Galenus citato
Senibus, & pueris, curſanguis non detrahendus.
loco cap. 9. inquit. Pueri verò non propterea quòd
vires imbecillas habẽt, vt quibuſdã non perperam
viſum eſt, ſed quoniam plurimum corporis ſubſtã-
tiæ quotidie eis abſumitur, vt quæ calida & humi-
da ſit, venę ſectionem non admittunt. Quapropter
ſi ſenibus multus adſit ſanguis, ac robuſtę vires, for
midare non oportet venam ſecare, vbi affectus iu-
beat, & alia omnia cõſentiãt, minùs tamen his ſan-
guinem detrahes, quàm affectus exigat, etiã ſi ean-
dem affectionẽ habere videantur, quã corpus æta-
te florens: quinimò viribus, & corporis habitui cõ-
fiſus, deſpiciẽs annorum numerum, ſeptuagenariis
etiam venam ſecabis decreto eiuſdem Galeni cita-
to libr. c. 13. quo etiã loco docuit, quibus ſignis tan-
quam minimè fallacibus, robuſtarum virium fides
ſit adhibenda, quia vehemẽti pulſui, cum æquabi-
litate, & ex abũdanti etiam, & magno; quòd ſi priùs
eodem libro dixerit nulli qui in hac ętate eſt robur
ineſſe,

inesse, intelligendũ est ratione ætatis, & relatione, ad florentem ætatem, & nõ habitus ratione, & collatione facta ad reliquos senes succos, & pauci sanguinis, qui etiam sexagesimo ætatis anno venæ sectionẽ non ferunt; itaque senibus etiam, vbi abundãtia sit huius febris auctor, venam audacter secabis, si reliqua omnia consentiant, minùs tamẽ sanguinis his detrahes, quàm abundãtia requirat: corporis habitui, & virium robori confisus. Quod verò ad pueros attinet, Gale. est sententia non solùm citato libro de curãdi ratione per venæ sectionem, cap. 14. sed nono, & 11. de method. med. ac sexcentis etiam aliis in locis, quòd si decimumquartũ annum non attingunt, mitti illis sanguis non debeat: quoniam, vt decretum reliquit, eodem 11. metho. medendi quod ex incidenda vena moliendum nobis fuerat, id vltrò nobis excurati corporis natura præstatur: quæ cùm calida & humida sit, plurimũ eius substantię quotidie absumitur, ac digeritur. Verùm cùm nòn propter aliud venæ sectionem Gale. pueris interdicat, nisi quòd eorum substantia quotidie digeratur ac dissipetur: asserimus nos, quòd vbi laxæ admodum, ac mollis carnis non sint, nec pingues & albi, aut etiam graciles venas habeant, & rarum corporis habitum, eisdem quoque si affectus iubeat, & reliqua omnia consentiant, venam secare licebit. nam non solùm annorum numerum spectare oportet, sed etiã corporis habitum, eiusdem Galeni testimonio, qui vbi talis fuerit, quòd ad digerendos tales succos propensus non sit, vtpote densus, non laxæ admodum, ac mollis carnis, sed carnosus, multóque sanguine prędítus puer, eidem quoque audacter venã secabis, vbi affectus exigat, & reliqua omnia consentiãt, ętate neglecta, quemadmodum de senibus idem Galenus sentiebat; non enim propter ætatem qua ætas est, sed propterea quòd in illa ætate puerorum natura, ac substantia cùm calida humidáque sit, omnium facillimè digeritur, ac dissipatur, vitãda est venæ sectio. At si contingat in tali ætate pueros diuerso ab ætate habitu præditos esse, ac bene sanguinea natura, iis magis quàm ætati confisus venam audacter secãdam esse cẽserem, nec illud Gal. cõtradicere. nam & de senibus ita censuit, etsi illud in pueris affirmare ausus non sit, id non propter aliud puto, quàm quòd ipse perpetuò exquisita venæ sectione vsus fuerit, vbi affectus præciperet, adessetque virium robur. excepit ergo pueros ab hac copiosa vacuatione, vt qui carnem facilè transpirabilem habeant. verùm vbi non adeò exquisita, ac copiosa venę sectione fieret vacuatio, nec pueri carnem adeò facilè transpirabilem habeant, neque ipse Galenus venam secare prohiberet, quemadmodum eodem libro de curãdi ratione per venæ sectionem, constat, quo loco de quantitate mittendi sanguinis verba faciens, asserebat duo esse, ob quę maximè coniecturalis efficitur in hoc auxilio quantitas euacuationis; laborantis videlicet natura, qualis sit: quam vtique ad amussim nouisse non liceat, & ambiẽtis temperies qualis sit à misso sanguine futura. nam cùm febrilis calor multum sanguinis digerit, atque abstinenter laborans victitat, necessariò breui illum nutrimentum ex sanguine destituit, interímque virtus exoluitur. Absumitur autem ob laborantis temperiem calidam & humidam, cuiusmodi est puerorum, & ambientem calidæ regionis, & tẽporis æstiui: deinde subdit: [Proinde minùs detrahimus quàm multitudo commonet, quod ad ætates quidem attinet, in pueris, quod ad corporis habitus, in candidis, & quibus mollis & tenera est caro, quales Galli sunt, quod ad tempus, sub cane: similiter etiam in regionibus, & cõstitutionibus. [quibus manifestè ostendit Galen. copiosam, ac exquisitam venę sectionem pueros nõ ferre, quàm sanè plenitudo commonet, moderatam autem ferre posse: & ob id nõ sine forti ratione censendum, quòd vbique locorum præceperit pueris, ad decimumquartum vsque annum non debere venam secari, quod de eadem exquisita, & copiosa intellexerit, vbi similem quoque ętati habitum, ac naturam pueri habuerint, quam etiam semper nos interdicimus; quemadmodũ modicam perpetuò admittimus, vbi quæ meminimus adsint, nihílque aliud obstet quàm ætas. Animaduersione tamen dignum est, quod vbi pueri vndecimũ, aut saltem decimum annum non attingerent, etiam omnibus consentientibus à venæ sectione abstinẽdum esse putarem, ac tutiùs per scarificationem, seu hirudines, sanguinem mitterẽ. Hæc de venę sectione, quod ad ætates attinet seruanda esse sentio, non modò pro abundantia seu multitudinis curatione, de qua præsens est sermo; sed etiam pro curatione reliquorum omnium præter naturam affectuum, qui magni sunt, & venæ sectionem desiderant.

Cap. 5. & cap. 14.

Quibus pueris sanguis educi potest.

cap. 14. & 1. ad Glauconẽ c 14.

Vena sectionis vicem quid suppleat.

Humorum assitie, aut lentitie obstruentium, ac ipsius obstructionis, & prohibitæ transpirationis, curatiua methodus. Caput XLV.

VBi verò non humorum abundantia, sed iidem crassi, aut glutinosi obstructionem efficiant, suis etiam contrariis eos curare oportet, ita vt si crassi fuerint succi, iis quæ extenuãt vtendum sit, si verò glutinosi, detergẽtibus, ac incidentibus medicamentis vti oportebit, vbi autem crassi sint, & glutinosi, eisdem complicatis medicamẽtis, tenues eos, ac fluxiles efficies. Extenuãt autem, atque detergunt, & incidunt ptisana, aqua mulsa, & oxymeli, & reliqua nonnulla. Verùm iis vtendum esse censerem, quæ aut citra calfactionẽ & exsiccationem eadem moliantur, aut saltem exigua sit eorum calfactio, & exsiccatio, quãquam ipsa ptisana extenuet atque incidat, non modò citra calfactionem, verumetiam absque exsiccatione, vt li. de ptisana, scriptum est. Sed statim quispiam quæreret, num obstructione orta ex crassitie, seu humorum lentitie, priusquàm iam dicta medicamenta extenuantia, ac detergentia adhibeantur, vena secanda sit? pro cuius quæsiti solutione, animaduertendum est id quod priùs diximus ex Galeni mente de obstructione ipsa, videlicet quòd curabitur id quod obstructionis iam factum est, per ea quæ obstructa liberant, propulsabitur autem quod futurum est, si affluxum obstruentium succorũ cõpescas; duas itaque ex ipsa obstructione Gale. sumit indicationes, vnam ab eo quod factum iam est, alterã verò ab eo quod futurum est; quibus ita positis, dicimus quòd sumpta indicatione ab eo quod ipsius obstructionis iam factũ est, vbi eadẽ ex iam dictis succis ortũ habeat, venæ sectio nequaquam cõducere videtur, sed eisdem duntaxat extenuantibus, seu incidentibus vtendum erit, & potissimùm si eam nec putredo, nec febris excipiant; hæc namque obstructio vnum habet scopum, ipsi morbo contrarium, nẽpe apertionem, seu reclusionem, eodem Galen. teste,

Quæstio, cui in ox respondet.

Venæ sectio in obstructione.

libro

libro art.meden.cap.94. cuius causæ salubres sunt,
iamdicta medicamenta detergentia. & incidentia.
Si verò ab eo quod futurum est indicatio capia-
tur,audacter cum Galen. asserimus, quòd prius-
quàm talia adhibeantur medicamenta,vena secan-
da erit, nõ euacuationis gratia duntaxat, quemad-
modum in ea quæ ex abundantia gignitur, sed re-
uulsionis potissimùm.etenim cũ prohibeatur quod
futurum est si affluxum obstruentium succorũ cõ-
pescas, eodem Galeno auctore, citato vndecimo
meth. med. ca. 10.prohibebitur vtique obstruen-
tium succorum defluxus ex tali venæ sectione, sal-
tem etiam ipsis humoribus crassis aut lentis existẽ-
tibus. id autem quod obstructionis iam factum est,
per ea quæ obstructa liberãt,curabitur, nempe de-
tergentibus, vt dictum est, atque extenuantibus:
quoniã nec obstructio, nec putredo curari per san-
guinem missionem potest, vt quæ alia remedia de-
siderent, inquit Galenus citato loco. Sed adhuc

Alia quæstio.

instabit asserens hoc esse contra Gale. sententiam,
10. method. medend. quo loco talia retulit verba:
[iam vero obstructionis ipsarum alia est, quæ ex
abundantia, alia quæ ex qualitate succorum, sed
qui aut lenti aut crassi sint,incidit.]& demum sub-
dit,præferetur autem inter remedia,in ea quam co
pia facit, sanguinis missio, in ea quæ ex humorum

Respondet quæstioni.

qualitate consistit,attenuantium vsus. [Huic respõ
sum sit,rectè Galen.hoc loco dixisse[præferetur au
tem inter remedia, &c.]nam in ea quam copia fa-
cit,præferenda est venæ sectio,vt quæ quantitatem
ac copiam euacuet: reliquæ verò quæ ex qualitate
humorum efficiuntur ex medicamentis contrariã
qualitatem habẽtibus,præcipuè curatur. Quapro-
pter talia præferenda sunt medicamenta. Atqui nõ
proptérea negauit, quòd priusquàm hæc adhibeã-
tur, sanguis mittendus non sit, reuulsionis saltem
gratia, aliis consentientibus, quo etiam modo in-
telligenda erit Alexandri sententia lib.12. c.1. cùm
dixit.quòd si non copia, sed viscosi, crassique hu-
mores obstructionẽ procrearint, sanguis mitten-
dus non est, sed decoctis potius quibusdam vten-

cap.4.

dum quæ extenuare possunt. Quinimò hoc idem
Galenus luce clarius demonstrauit,octauo eiusdem
operis libri.qua parte diarias febres, aut eisdem si-
miles ex parua obstructione ortas, curare docuit,
inquiẽs:[ac siquidẽ vel puer, vel senex sit,sanguinẽ
detrahere nõ licet,inter has ætates vbi robur ægro
non deest, secanda vena est, etiam si plenitudi-
nis signa non adsunt.] præstat enim, vt ipse ait,
vitiosi succi maiore parte emissa, ad detergen-
das obstructiones accedere,cùm alioqui metus sit,
si obstructionibus liberandis, priusquàm vacua-
ueris,studeas,ne ipsas magis impingas.& deinceps:
[at soluunt quidem obstructiones, quæ derterso-
riam facultatem obtinent,seu foris cuti sint admo-
ta,seu intro in corpus accepta. periculum verò est
etiam ne quæ foras trahunt, vnà cum his quæ ob-
struũt etiam aliud quippiam attrahant, & quæ ab
interno sursum feruntur, aliquid secum ex iis quæ
in vasis continentur, rapiant: quòd si ipsum tenax
sit & crassum, obstructionem sanè geminabit, sin
aliter multitudine certè sua non parum omnino
nocebit.]Erit itaque sanguis mittendus saltem pro
reuulsione,& vt tutiùs quæ extenuant ac dissecant
adhibere valeas,in obstructione ex crassis,& gluti-
nosis succis orta,prǽsertim vbi putredo & febris ad
eam consequantur, de qua etiam est noster sermo
(postquàm Galen,in exigua etiam obstructione, ad
quam putredo adhuc consequuta nõ est, sed diaria
febris,etiam si plenitudinis signa nõ adsint, sangui
nem mittere præcepit,priusquam ad liberãdas ob-
structioner accedamus.)sanguis verò tum ad virtu-
tis,tum ad obstructionis modo portionẽ mitten-
dus erit.discernetur autem obstructionis magni-
tudo,ex ipsa magnitudine febris, vtque ex maiore
obstructione maior, ex minore, minor inciderit.
Dissectis deinceps ac extenuatis, per ea medica-
menta,quę incidẽdi,detergendi,ac extenuandi vim
habent,humoribus ipsis crassis,aut lentis, eandem
obstructionem efficientibus ad auferẽdum id quod
ipsius obstructionis iam factũ est,accedere est tem-
pestiuum,pro quo iis medicamentis opus erit,quæ
obstructionem expediunt tanquam contrariis,ete-
nim obstructioni tanquam instrumentali morbo,
contraria est reclusio,eodem Galen.auctore,citato
lib.11.de meth.med.cap.13.Verùm quoniã horum
plurima calida sunt,metus est ne tum putredinem,
tum febrẽ augeãt.itaq; iis quæ liberare obstructio-

Tollentia obstructiones.

nes valẽt,vtemur,ἐκφρακτικὰ Gręcè dicta,inter quę
ea eligenda sunt.quæ citra calorem obstructionem
eximant.Et quoniam,vt dictum est, soluunt etiam
obstructiones quæ detersoriam facultatem habẽt,
foris seu cuti sint admota,seu intro in corpus acce-
pta,propterea aut nutrimentum aliquod,aut phar-
macum cum his quæ detergunt,exhibebis.sunt ta-
men non multa quæ in febribus id prę́stent eodem
Gal.teste,præcitato lib.8.meth.med. In alimento-
rũ enim ratione, sunt ptisana & mulsa, in pharma-
corum autem oxymeli,& quęcunque incoquere in
mulsa licet,ceu calaminthan,hyssopum,origanum,
serpillum,irim,& apium. Verùm hæc omnia iusto
sunt calidiora,ideóque febres accendunt,haud ali-
ter,ac vinum.Oxymeli verò solum, nec febres ac-
cendit, & strenuè detergit, sic vt ea quæ glutinosa
crassaque sunt,dissoluat,& meatus obstructos libe-
ret, vt liquet ibidem:poteris autem prædicta.nõ in
aqua mulsa, sed aqua hordei incoquere, quando-
que etiam eisdem vti,vbi febris valida nõ fuerit, &
succi admodũ lenti & crassi incident etenim,atque
detergent non obscurè,& meatus obstructos libe-
rãbunt cum exiguo calore,in quem vsum & vinum
quoque conducit aquosum, album, & subastrin-
gens. cuius autem naturæ talia sint medicamenta
omnia,ac qua methodo dignoscẽda sint, & quę in-
ter ea magis,& quæ minùs detergãt,ac obstructio-
nem liberent, Galen. libro de simplicium medica-
mentorum facultatibus,abundè docuit, præsertim

Cap,12 & 14.

quinto: quo loco repurgantia ab extergentibus,
quomodo conueniant & differant, abundè etiam

Detergentia & repurgantia,

demonstrauit.sunt nanque substantię genere mini-
mè diuersa,ratione maioris, ac minoris differentia:
nam quę poros etiam expurgant, sunt subtiliorum
partium quàm ea, quæ iu superficie sordẽ auferũt,
siue in cute,siue in vlceribus,& extergẽtia proprię
nominantur,illa verò propriè pororum ecphracti-
ca,& eccatharctica,quasi expurgantia poros, & far
ctu liberantia appellantur, insuper & hæc propriè
tum nitrosa, tum amara sunt,cùm ea quæ cuti ex-
timæ imposita, solam nitrosam qualitatem possi-
dęant exactam,est opus,ad ea peragenda quæ dixi-
mus,intro verò in corpus assumpta,etiam si adiũcta
sit quędam adstrictio,possunt tamen sic quoq; ma-
gnos purgare, abstergeréque meatus, cuiusmodi
sunt in vasis:nam foris meatuũ exiguitas, prius ab

adstrictione occlusa, quàm probè queat expurgari, non etiam inde in altum abstergentem substantiam recipit, nec expurgatur. At quæ circa ventrem sunt partes omnes, quæque in iocinore, liene, aliisque omnibus visceribus cùm maximos in se meatus habeant, maius accipiunt commodum, ex vasorum corroboratione, quàm propter osculorum exiguitatem læduntur. proinde intus absynthium repurgare potest, foris non potest, quippe quod compositum est ex amara, acerbaque facultate Concludendum itaque, quòd quæcũque reperiuntur nitrosa & amara, ea ad purgandos meatus omnes valere. ac cutis vniuersæ, ac vlcerum sordes, non hæc tantùm, sed & viribus minora, auferre possunt, Galen. auctore, citato libr. quinto de simplicium medicamentorum facultatibus, id quod in ipsis amygdalis accidit: nam & horum ipsorum ea quæ amara sunt & detergunt, & meatus expurgãt, seu infarctu liberant, quæ verò edendo sunt, detergunt quidẽ, non tamen infarctu liberãt. Vbi verò qui obstruunt humores detersi, dissectique sunt, reclusæque viæ per quas expurgari debent, per eá quæ diximus medicamenta, per aluum, vrinas, & sudorem eos vacuare tentandum est, Gale. teste, præcitato libro vndecimo de meth. med. si sponte non excernantur. cùm verò materiæ quæ hæc efficiunt, etiam calidæ sint, quoad licet, id agẽdum erit, vt quę minùs calfaciat (quemadmodum in hoc casu balneũ) vtique ea est petenda, vt inquit Galenus eodem loco. nos verò plura conscripsimus. quæ eandem vim habent, parúmque calfaciunt, & quædam quæ nequaquam calfaciunt, paulò ante quando docuimus putredinem (cuius causa adhuc non adest) curare, quibus audacter vti poteris. interim in memoriam reuocabis Galenum hoc loco, nil aliud voluisse præcipere, quàm id quod decretum reliquit Hippocrates, aphorismo nono, secundi libri, cùm dixit: [corpora cùm quispiam purgare voluerit, oportet fluida facere.] erit autem fluidum, vt idemmet Galenus testis est in commento omnibus meatibus quidem reseratis, humoribus verò incisis, abstersis, atque extenuatis, si quis fuerit humor in corpore crassus, ac glutinosus. si verò plures causæ obstructionis aliquando coẽant, vt multi simul ac crassi, & lenti humores, omnibus etiam per contraria iam dicta occurres, abundantia priùs per venæ sectionem sublata, omnibus consentientibus, siquid verò prohibeat, alia ratione, vt dictum est, vacuata: deinceps crassos ac lentos humores extenuabis, ac incides. semper enim cœpisse à sanguinis missione conueniet, vt liquet eodem vndecimo de meth. med. cap. 14. Sequebatur obstructionem necessariò prohibita transpiratio, à qua duæ etiam indicationes oriebantur, tum quod retẽtum est vacuetur, tum quod retinendum est, prohibeatur. atqui prohibetur quod retinendum est, iis præsidiis quæ obstructioni medentur, quapropter aliis non indigebis, quàm modò dictis. quod verò retentum est vacuare oportet: nam symptomati, quod est transpirabilium retentio, vt testatur Galenus excretio ipsorum contrarium est, quæ item non alia ratione vacuanda sunt, quàm ea quæ obstructionem pariunt, vbi eadem obstructionem consequatur. quibus hoc ordine peractis ad curandam putredinẽ, & deinceps ad extinguendam febrem, iis quæ paulò ante meminimus, accedendum est: nam si densatis exiguis meatibus, aut constrictis corporibus, quandoque fiat transpirationis prohibitio, suis contrariis curanda esset, dẽsitas siquidẽ per ea quæ rarefaciunt, constrictio verò per ea quæ fundunt. si verò omnes iam dictę causę cõibunt, omnibus etiã per contraria occurrendum erit. siquidem fieri potest & coarctatum corpus sit, & exigui meatus densati, & multi simul ac lenti humores subsint, etiam ipsos maiores meatus obstruentes. in huiusmodi autem causarum complexu, si rectè quę priùs comprehensa sunt meminimus, cœpisse à sanguinis missione etiam conueniet, ac abundantia euacuata, tum ad extenuãdos humores venire, ac obstructionem recludere: ab hoc ad remittẽda quæ sunt adstricta, & rarefaciendo quæ sunt densata, eodem Galen. teste. Ex quibus liquet quomodo, & quibus curanda sit putredo febrem efficiẽs, tam si eius causæ abierint, & ipsa sola per se subsistat, quàm si etiamnũ adsint. Consequens est, vt ad secundam, quam posuimus putredinis differentiam, accedamus.

Absynthium repurgat.

c. 9. & 10

A prohibita transpiratione indicationes duæ.

Methodus medendi putredinem, tam per totum animal diffusam, quàm si in vna quadam parte consistat.

CAPVT XLVI.

ERAT autem secunda putredinis differentia ex eo sumpta, quòd per totum animal aut eius partẽ aliquam, diffusa putredo esset. etenim ipsa, vel æqualiter in omnibus subsistit vasis, vel in maximis, maximéque principalibus (ea porrò sunt inter alas & inguina) vel vna quapiam particula, quæ vel phlegmonẽ in se habet, vel citra phlegmonem, veluti in foco quodam principium febris in se continet, & est tertia eiusdem putredinis differentia. In singulis his differentiis, seorsum exercitari conueniet, vt liquet. 11. met. med. ca. 4. Nos verò primùm iã tractandã proponimus, quę vel maximis vasis, vel simul omnibus consistit: quæ autẽ ex tali affectu oritur febris, planè necessũ est συνεχεν, id est, cõtinentẽ esse. Erat nanque harum continẽtium febrium natura, non simplex atque vna, nam quædam earum manifestam habet putredinis notam, de qua disserere nunc proposuimus, quædam prorsus non habet, de qua prius sermonem fecimus: quoniam maiorem communitatem habebat cum diariis: quemadmodum hæc cum iis, quæ ex humorum putredine ortum ducunt. Quamobrem merito in vtroque genere de ipsa mentionem fecimus: est enim harum continentium febrium substantia, totaque natura ex eo genere febrium quod nunc nobis proponitur: in vno tantùm cum diariis conueniens: quòd videlicet vna in totum, totius morbi accessio est, vnde & earum curatio, vnum hoc duntaxat commune cum diariis habeat oportet, in reliquis autem omnibus, conueniat cum his quæ ex putredine sunt ortæ, quod verò omniũ earum commune est, communem habet indicationem. & ob id hæc quoque febris continens ex putredine orta, sub hac ratione cum omnibus aliis communem habebit indicationem: de quibus sermo priùs habitus est. Quatenus verò ad propriam eius substantiam spectat, propriam quoque curationis indicationem habebit, & quãtum à reliquis eiusdem generis est diuersa, intantum & diuersam ab illis sortietur indicationem. nec opus est iterum repetere quam indicationem ab eadẽ capere debemus communẽ: tãquã videlicet ex putredine orta, tam si putredinis causæ adsint quam si ipsa putredo

Vide cap. 41. circa finem.

Febris ex putredine occupante vniuersum corpus quomodo generetur, & in quibus corporib.

per se sola subsistat, fusiùs enim de his paulò ante disseruimus. Verùm cùm eadem gigni nequeat, nisi per vniuersum corpus per spirationes impeditæ fuerint, vasorum finibus stipatis, vel tota cute, propterea in his qui sanguine abundant plurimùm, & corpulētis gigni cernitur: nam humorum putredo in omnes quæ inter inguina & alas intersūt venas, æquabiliter ac citò porrigi in frigido habitu non potest: debent enim quæ putrescūt tum calida humidaque esse, in calido humidóque loco manētia, tum verò difficilem trāspirationem habere, vt scriptum est 9. & 11. meth. meden. cap. 3. & 4. Quapropter cùm in totum corpus diffusa putredo sit, toti etiam corpori per contraria est succurrendū, atque ob id mittendus statim, morbo incipiente, sanguis est, vbi reliqua priùs dicta consentiant, tam si putredinis causę adsint, quàm si non adsint: hęc enim vniuersum corpus æqualiter euacuat. Vbi verò detractus sanguis fuerit, neque etiam particularibus vtendum est topicis medicamentis, vt prouidentia habeatur eorum viscerum, quæ in medio sunt corpore, præsertim si relaxantia remedia fuerint, quippe deusta immodico calore viscera, etiam amplius deuruntur, & torrentur ab eiusmodi medicamentis: talem nanque prouidentia illi duntaxat requirunt, quibus in vna particula putredo cōsistit, si tamen ij quoque sanguinem priùs miserint, vt dicemus, reponi tamē debebit aliquid sanguinis ad curationis spatium, quò minùs intempestiuè nutrire necessitate vlla cogamur. Quamobrem eadem venæ sectione moderatè vtendum erit, & siquid defecerit iteratione potius supplere, quoniam, vt aliàs dictum est, nec obstructio, nec putredo curari per sanguinis missionem potest, vt quæ alia remedia desiderent. Deinceps quæ putruerunt expellenda sunt per vrinas aluum, & sudorē, quòd si ad os ventriculi aliquando sua sponte impetum capiant, etiā per vomitiones, aliter autem non est quòd ea præter naturam irrites, quæ verò dictas vacuationes promoueant, superiùs annotauimus, vniuersum quoque corpus vbi vacuatum fuerit, rarefacere expediet medicamēto aliquo, qui calor insit tepidus, cuiusmodi est quod ex chamæmelo conficitur, vt inquit Galenus, insuper & frictiones ipsæ in vniuerso corpore conducunt: quo etiam tempore si vinum quoque aquosum bibatur, id omnes vacuationes promouet, idem faciet & temperatum dulcis aquæ balneum, præsertim vbi magnitudo febris non obstet, quo casu vbi cętera omnia consentiāt, aqua frigida pota in his febribus est aptissima, Ad eundem verò modum, & cæteras natarum ex putredine febrium differentias, sanari conueniet, nempe, sicut priùs dictum est, indicatione tum à cōmuni ipsarum genere, tum à cuiusque propria differentia desumpta. Quapropter si in vna parte quapiam putredo inuaserit, præter indicationem, quæ à communi harum febrium genere sumitur, propriam habebit, quòd illi particulariter adhibenda iam dicta sunt remedia. Verùm non easdem omnes partes vacuationes, medicamentáve requirent, cū & temperamentis, & posituris, & forma, seu figura, & omni denique constitutione, naturaque inter se dissideant, ob id præter id quod particulatim affectus indicat in hac febrium differentia, adiicere necessariò oportet, eas nimirum quæ ex curādis ipsis suggeruntur particulares indicationes, vt eod. vndecimo de meth. med. liquet ca. 15. Atqui priusquā

Venæ sectio.
Topica remedia quãdo intempestiua.
Purgatio.
Topicis quando; vtendum 11 meth. c. 9.
Balneum.
Potus frigida.
Si in parte vna sit putredo.

sanguinem miseris, vniuersúmque corpus vacuaueris, haudquaquam affectæ parti iam dicta remedia adhibenda sunt, quapropter in his quoque venam secabis primo, potissimùm vbi causę putredinis adsint. & quæ parti adhibentur medicamenta, sint calida, etenim saluberrimum est, eodem Galeno teste citato loco, in febribus venam incidere, non continuis modò, verumetiam aliis omnibus quas putrescens concitat humor, vbi præsertim, nec ætas, nec vires prohibeant: leuata nanque, vt ipse inquit, quæ corpus nostrum regit natura, exoneratáque eo quo veluti sarcina premitur, haud ægrè quod reliquum est, vincet. itaque propriis muneris haud oblita, & coquet, quod cōcoqui est habile, & excernet quod potest excerni, & Paulus cap. 17. secundi lib. inquit, si vires sunt validæ, ei qui ex putredine febricitat, sanguinem demittes protinus, modò cruditas ventriculum nō infestet. A venæ sectione ei parti quā putredo inuaserit particulatim remedia adhibēda sunt, prout vsus requiret, ac ea quę narrauimus expostulant, atque ab eadem putredo euacuanda erit, quanquam nec easdem vacuationes, nec medicamenta alia omnes eædem partes requirant, sed pro earum diuersitate, diuersa. cōsistit autem earum diuersitas in temperamēto diuerso, diuersaque actione, necnon figura, & situ, & tarditate, seu acutie sensus, vt septimo de meth. med. cap. vlt. scriptum est, à quibus omnibus, sumptis etiam indicationibus diuersis pro earum diuersa ratione, poteris iam dictis medicamentis rectè vti. A laborantis loci temperie quidem sumenda indicatio erit, etenim calfaciēdi, refrigerandi, siccandi, humectandi, vel aliquid horum coniunctè cum alio faciendi mensuram præscribit, quemadmodum superiùs de vniuerso corporis temperamento scriptum est, ob id quæcūque calidiores natura partes, ex frigore laborant, eæ liberaliùs & diutius calefieri postulant, sicuti etiam quæ frigidiores natura sunt, si ex calore laborent, refrigerari, & sicciores siccari, & quę humidiores naturaliter sunt humectari, vbi illæ ex humiditate, hæ ex siccitate laborent. contrà verò pars quæ calidior natura est, si calido morbo ęgrotat, exigua breuisq; tēporis refrigeratione eget, sicut quę frigidior est calefactione, ita quoque sentiendū erit de reliquis intēperantiis, etiamsi coniugatę fuerint, quippe eatenus redeat ad naturam eorū quódq; necesse est, quatenus à natura recessit, ac veluti quadam via retro feratur, quæ in diuersum agat ei, quæ facta est in ipso transmutationi. vnde etiam minùs periclitantur quicūque cognato suæ naturę morbo laborant, vt inquit Galenus eodem 7. de metho. med. & decretum reliquit Hipp. apho. 34. secundi lib. quippe cùm priusquàm ad propriam naturam particula redeat, nondum curationi impositum finem arbitrandum, atque ita quidem à temperamento laborātis partis auxiliorum indicatio sumitur, in hac etiam putredine curanda, quæ in vna parte consistit: etenim, vt dictum est, eorum mensuram præscribit. A facultate item seu functione laborantis partis sumitur indicatio, ob id ꝙ actio eius, omnib. animalis partibus vtilis sit, aut paucis, quibusdam, aut vni sibi, in his tamen intēperiei generibus, quæ ex humoribus sunt orta, nanq; in iis, quę absq; humore infestāt, vtiq; nihil ex hoc scopo sumitur, qua de re si particula soli sibi inseruiat, audacter vacues licet, prout affectus suadebit, sed tamē etiā virtuti attētus, sin necessarium opus eius sit, omnibus ani-

Venæ sectio omnibus febribus putridis copetit.
Ca. supracitato.
Indicatio à functione partis.
Partium dignitates.

malis partibus, veluti ventriculi, & iocinoris, non leuis habenda solicitudo de robore virtutis est, ne hanc dissoluas, magna semel vacuatione vsus, ergo in illis quamprimùm vacuare redundātiam licebit, prout volueris, ex ventriculo vero, & iocinore vtcunque vacuare non licet, sed cum cautione, vt nequid virtuti officias. Quoniam autem non par est actionem dignitas ad ægros seruandos, sed aliæ magis iis, aliæ minùs vtiles sunt, vtique ad portionem actionum dignitatis etiam cuiusque partis prospiciendum est robori. maxima nanque est cordis officij dignitas, atque ægrotantibus maximè omnium necessaria, cerebri verò ad vitam quidē par est momentum, non tamen par robur eius in ægrotis requirimus, cùm necesse omnibus non sit neruorū ac musculorum opera vti. itaque abundè fuerit, si tantùm eius seruatum sit, quo respirationis munus sit obeundum. At verò iocinoris opus omnib. particulis pernecessarium est, non tamen adeò saltē perpetuam necessitatem habet, sicut ipsius cordis, ad portionem autem iocinoris, etiā ventriculi opus se habet. Intelligēs ergo omnium particularum tū functiones, tum vsus, haud difficulter inuenies quantum cuiusque robur, in vacuationibus custodiri oporteat, vt liquet citato septimo de meth. med. ac idem particulatim seruabis, vbi putredo in earum aliqua cōsistat, quæ vacuatione indigeat. A situ insuper earundem partium indicatio dabitur, tum ad solidarum intemperies, tum etiam ad succorum vitium, sanè nō leuis: nam per quæ vacuare oporteat, atque quomodo ipse præcipuè demōstrat. qui enim pro summa corporis intemperie laborant, iis medicaméta quæ intemperies requirit applicabimus, quibus autē in profundo corpore intemperies est, in his rationem interualli inibimus: nam si medicamentis quę intemperies requirit vtare, vtique multò imbecilliora, quàm pro vsu ad locum affectum peruenient. Ad vacuationes quoque nonnihil situs indicat, dum societatem laborantis particulæ cum aliis docet: nā nisi illud cōpertum haberemus, quòd cauo iocinoris subiicitur ventriculus, & ieiunum, tum quod ieiuno ipsi tenue intestinum succedit, id verò colon excipit, ac colon quod rectum appellant, vtique inuenisse illud non licuisset, quod iecur & per aluū, & per vomitum expurgari possit: quanquam aptior sit prior vacuatio, tanquam vsu iam callentibus intestinis iocinoris superflua tolerare: A figura verò partis, ipsius quoque modi vacuandi excrementi indicatio suggeritur, ad hunc modum, ventriculus vomitu, deiectionéque inanitur, intestina deiectione tantùm, sicut etiam & iocinoris euacuatio aptius quidem, renes verò & vesica, ac iocinoris gibba, si multo vitioso succo sunt referta, per deiectiones, & pharmaca deiectoria expurgantur, sin mediocri, per vrinales meatus. Cerebrum verò per palatum & aures: pectus & pulmones per asperam arteriam & fauces. Non aspernēda autem ea indicatio erit, quam sensus partium acuitas hebetudóque suppeditant, quando omne medicamen contemnunt, quæ tardi sunt sensus, etiamsi non leniter mordeant, at quę acuti sensus, earum vires dolore resoluuntur. Expedit igitur has nec confertim, nec semel valentibus auxiliis mederi tentes, sed tuto potius in tempore. vbi verò tardus est sensus, in iis etiam celeriter obire quod iustum est, licet semel vsis remedio, quòd sit idoneū. si verò quispiā hanc indicationem reponat in ea, quam ex virtute

Partium dignitates.

Indicatio à situ.

A figura

A sensu partium acutie vel hebetudine.

partium desumimus, nihil quantum ad rectè medēdum errabit, quemadmodum etiam siquis eā velit illis quatuor, quas ante memorauimus, quintam annumerare, vt secundò lib. de arte curatiua ad Glauconem, à Galeno scriptum est. Has itaque omnes indicationes memoria habere oportet, in quacunque particula, nedū putredine, sed quouis alio morbo affecta, commuui tamen perpetuò indicatione seruata, quam ex ipso affectu semper assumendam esse docuimus, & hoc non ab re. nam partis temperatura, & facultas, seu virtus, formatio, & situs, ac facilitas, seu difficultas ad sentiendum, singulas quę in nobis fiunt operationes commutant. Nihil igitur in curationibus pręterire oportet, pręsertim earum febrium quæ ex putredine excitentur, & putredo in vna determinata parte cōsistit, ne nosmetipsos decipiamus, in eum incidentes sermonē, morbus quidem curatus est, homo autem obiit, quod à quampluribus quotidie factitari videmus. Harum autem indicationum quædam à parte tanquam eadem similari existente, quædam verò quà instrumentalis, non quà similaris existit, capiuntur. Sunt & aliæ quę tum vt instrumentales, tum etiam vt similares communes sunt, vt similaris quidem considerata, secundum propriam naturam, ac temperamentum indicat, vt instrumentalis, ex eius figura, tum positione, indicatio sumitur. si verò earum actionē inspexerimus. præterea, an rara sit pars, an densa, an acuti, vel hebetis sensus pars ipsa, tum vt instrumentalis, tum vt similares indicabit. Sunt enim hæc vtrisque cōmunia, vt 13. de meth. med. liquet. Hoc itaque est illud quod Gal. innuere voluit 11. lib. eiusdē operis, narratis indicationibus omnibus, quæ ex curandis affectibus sumuntur, pro harum febrium sublatione, cùm dicebat: [siquidem hîc iam desinant, necessarium est indicationes quæ ex curandis sumuntur affectibus, post has verò eas nimirum, quæ ab ipsis curandis suggeruntur particulis, pro iam dicta methodo sumemus.

Cap. 2.

Indicationes à parte vel vt similaris est, vel instrumentalis, vel communis.

Cap. 7. & 10.

Cap. 7.

Putredinis in quapiam parte existentis citra phlegmonem, & cum phlegmone curatio.

CAPVT XLVII.

Eius porrò putredinis, quæ in vna parte consistit, duæ sunt differentiæ: nanque alia est quæ cum phlegmone cōiungitur, alia quæ sine hac existit, à quibus etiam diuersæ oriuntur indicationes. De iis vtique postremò differere opus est, pro complemento vniuersæ methodi de curandis febribus ex putredine ortis, quanquam in his etiā ipsis alia sit indicatio, præsēte adhuc effectrice causa, alia verò hac summota, de quibus iam abundè sermonem fecimus, quo loco studiosi has petāt indicationes: sunt enim omnibus communes febriū particularibus differentiis, quæ ex putredine nascuntur, tanquam primæ & vniuersales existentes, veluti etiam illæ, quæ ex propria natura putredinis pullulant. Verùm vbi absque phlegmone in parte quapiam putredo constiterit, nullam aliam particularem habebit curationis indicationem, præter eā quæ modò à nobis dicta est, de ea putredine quę in vna parte consistit, distincta aduersus eam quæ per vniuersum corpus diffusa est, est verò ea, quòd eidem p arti & non aliis, neque vniuerso corpori medicamenta adhibere oportet, hoc igitur duntaxat pręter alias communes putredinis indicationes desiderat putredo, quæ in vna parte consistit absque phlegmone.

Curatio putred. in parte vna citra phlegmonem.

phlegmone,quanquam ſimul cũ eadẽ modo dictæ
Curatio putredinis cum phlegmone.
à nobis indicationes, quæ à partibus ipſis affectis
capiuntur,ſpectandæ ſunt. At ſi cũ phlegmone con
iuncta putredo fuerit,neceſſariò cum his quę diximus indicationibus eas quæ à phlegmone ipſa capiuntur pro eius curatione, conſiderare oportebit.

Phlegmone quid. Cap. 3.

Eſt verò phlegmone quę totius generis nomen accipit,atque inflammatio nominatur (de qua etiam
verba facturi ſumus) morbus tum in quantitate, tũ
in intemperie,vt liquet libro de inæquali intemperie,& 13.de metho.meden. Conſiſtit autem omnis
Cap. 1. & ſeq.
è ſanguinis confluxu, qui ſtatim calidior eſt quàm
pro natura fuit, omnibus certè in ipſa parte quæ
phlegmone vexatur:calidior efficitur,vt eodem 13.
de metho.medendi,ſcriptum eſt. Quò fit vt etiam
Indicatio communis in omni phleg. vacuatio.
curationis indicatio omnibus ſit communis, nẽpe
euacuatio redũdantis in particula phlegmone obſeſſa,ſanguinis: quoniam momentum omne curationis laborantis phlegmone partis,in redundantis
in ipſa ſanguinis vacuatione conſiſtit,eodem Gale-
Cap. 2.
no teſte citato loco. Hic etenim earum primus ſcopus eſt, euacuatio videlicet humoris, qui in parte
phlegmone conflictata graſſatur, ex ſententia eiuſdem libri de conſtitut.artis medic.& tertio de tem-
Cap. 17. Cap. 5.
peramentis. Hoc itaque modo,licet duplici ratione
à natura receſſerit,& quòd par ipſa videlicet, multo ſanguine ſit referta,& quod eadẽ ſit calidior,curare eam oportet:nam immodicè calida,non ſtatim
Cap. 2.
ab initio,ſed tempore fit inflammata pars,vt liquet
2. Indicatio, refrigeratio.
libro de tumo.præter naturam: & propterea particulę,quę per phlegmonem excalfacta eſt vacuationi, omnino ſuccedit refrigeratio. ergo cùm duplex
in his,quæ à phlegmone laborant particulis, affectus ſit vnus quidem in quantitate, ex ſuperuacui
naturæ modum exeuntis abundantia,alter in quali
tate qui ex caloris ſpectatur ratione:ſequitur prioris eorum curationem etiam poſterioris curatio,
Vacuatio per accidens refrigerat.
fiúntque ex accidenti quæ vacuant, calentis materiæ remedia, & inflammationis particularum, ſeu
feruoris refrigeratoria, vt eodem libro tertio de
Cap. præcit.
temper.ſcriptum eſt. Nec obſtant Galeni verba libro de differentiis morbor.quæ propter eorum ob
Cap. 12. Gal. mens & locus declarantur, quem malè multi intellexerũt. vnde vacuatione non eſſe primũ ſcopum cõcludebãt.
intelligentiam omnes (quos viderim) tum barbaram ſectantes medicinam,tum etiam eos qui Gale.
doctrinam profitentur, deceperunt. Arbitrantur
enim citato loco Gale.velle. inflammationem primò morbum eſſe in intemperie, & deinde in magnitudine,ſeu quantitate. At ſi ea diligenter perpẽdiſſent,ac intellexiſſent,percepiſſent vtique Galen. quiduis aliud potius ſubintelligere voluiſſe,
quàm id quod ei tribuunt. Nam proponẽs ſe velle
diſſerere de compoſitis morborum differentiis relictis eis ſecundum priorem ſuppoſitionem,volens
eos determinare iuxta ſecũdam ſuppoſitionem,aſſerebat in vnaquaque ſimilari particula, qualitatibus naturæ modum egreſſis, quatuor numero eſſę
compoſitas ægritudines, profluente verò ad ipſas
aliqua ſubſtantia,adhuc pariter eſſe quatuor alias.
Et quoniã continuitatis ſolutio nõ tantùm in com
poſitis inſtrumentis,ſed in ſimplicibus quoque par
ticulis fit,inquit ipſe, quò complicabitur & hęc nu
per dictis iuxta vtranque ſuppoſitionem,compoſitis ægritudinibus,& ſimplicibus iis, de quibus ſtatim ab initio ſermonem habuimus. Nam fieri poteſt vt idẽ mẽbrum, & vlcus patiatur,ſimul & ſiccitatem habeat,aut humiditatem,vel frigiditatem,
vel caliditatem præter naturam,aut vnà cũ vlcere,
caliditatem ſimul atq; humiditatem. & demũ ſubdit: [quæ igitur exulceratæ ſunt partes & inflammantur, tripliciter ab eo quod ſecundum naturam
eſt,diſcedunt:propter exulcerationem quidem vnitas deperditur propriarum partium, quoniam autem inflammantur, calidiores & humidiores, eo
quòd ſecundum naturam eſt, efficiuntur: tumor
enim in ipſis,quando in tãtam quidem magnitudinem attollitur, vt lædere operationem poſſit, propter hoc ipſum iam morbus appellandus eſt, aliter
verò ſymptoma, & pathema tantùm, quẽadmodũ
& dolor. Omnia igitur quæ ſimul inflammãtur atque vlcerata ſunt corpora, tres quidem neceſſariò,
nonnunquam verò & quatuor ęgritudines patiuntur.] Hæc ſunt Galeni verba fideliter ex Græco codice tranſlata citato libro de differentiis morborum. Ex quibus clariùs luce liquet,nunquam Galẽ.
aſſeruiſſe inflammationem primò morborum eſſe
Phlegmone primò morbus eſt in quantitate, deinde intemperie.
in intemperie,& deinde in magnitudine,ſeu quantitate:ſed bene faſſus eſt,quòd exulcerata pars ſimilaris inquam (nam de huius geneeis morbi verba
faciebat) poterat ſimul ſimplicem intemperiem
quandoque compoſitam habere, vt puta caliditatẽ
ſimul & humiditatem: hoc eſt,ob calidam & humidam intemperiem præter vlcus laborare, id quod
accidit quando partes ipſæ inflammantur, ait, &
non inflammatę ſunt,vt iſti credunt:tunc enim tripliciter naturæ modum egrediũtur. Nam ob vlcus
vnitatem admittunt,cum verò inflammantur,calidiores & humidiores, eo quod ſecundum naturam
eſt,efficiuntur. hoc etenim tempore partes verè inflammatæ,ac inflammationem pati, haudquaquam
dicentur,ſed inflammari duntaxat,propterea quòd
ex calida & humida fluxione, calidiores quoque &
humidiores efficiuntur, & propterea partes vlcere
affici,inſuper & calida & humida intemperie, qua
ratione tripliciter naturæ modum egrediuntur,
quoniam propter vlcus, propter calidam, & tertio
propter humidam intemperiem: quæ quidem intemperies,licet compoſita ſit,calida videlicet & humida, ac genita à calida & humida ſubſtantia influente,non tamen propterea pars verè inflamata
dicetur, ſed bene compoſitum erit vlcus cũ calida
& humida intemperatura. Si verò præter iam dictam compoſitam intemperiem tumor accedat, veluti ſymptoma, & pathema tãtum erit ipſius partis
quæ inflammatur, quemadmodum & dolor: quo
etiam tempore neque inflammatio dicẽda erit, neque parte inflammatione laborare, niſi ad tantam
magnitudinem attollatur, vt propter hoc ipſum
lædere actionem poſſit: læſio enim actionis (vt
idem Galenus inquit libro de tumoribus præter naturam,circa principium) eſt terminus exceſſus pręter naturam tumorum,& hoc tempore verè & propriè inflammata pars dici poterit, & partem quadruplici morbo laborare, aſſerimus. Nam priuſquàm adhoc deuenerit, neutiquam inflammationem genitam eſſe,neque partem inflammatam aſſerere licebit: quemadmodum ipſemet ſe exponens
poſt dicta verba explicabat, quidnam eo loco inflammationem appellaret,quoniam renitentem,ac
rubeſcẽtem,dolorificúmque tumorem, adeò,vt ſiquid horum deerit,inflammatio appellanda nõ ſit.
poteſt itaque pars aliqua exulcerata intemperię calida & humida laborare, ac eo tẽpore,cã quodammodo inflammari dicemus, nunquam autem inflammatam eſſe verè & propriè inflãmatione dicta,

nisi priùs ad tãtam magnitudinem pars attollatur,
vt per eam operationes lædantur, & deinceps im-
modicè calida & humida fiat, quemadmodũ vbiq;
locorum disseruisse Galenum compertum est. Nec
quicquam refert si inflammationem eo loco di-
xerit morbum esse primorum seu similarium cor-
porum: nam licet similare aliquod corpus primò
ab ea oblædatur, secundariò verò & ex accidenti
totum instrumentum, non tamen ipsum offendit vt
similare est, sed vt partem constituentem totum in-
strumentum, cùm ex ea distendatur, & in tumo-
rem attollatur primò, ex quo totius instrumẽti cõ-
stitutio oblæditur, & propterea totius instrumenti,
& ex accedenti morbus dicetur. Hoc igitur modo
Galeni verba citato libro de differentiis morbo-
rum, exponenda sunt, quæ, vt mea fert opinio, huc-
usque à nemine, quos viderim, fuêre intellecta. Nõ
ab re itaque primus, præcipuus, ac proprius eius cu
rationis scopus, est vacuatio. Atqui vacuatio hæc
duplex excogitata est, aut translato ad alias partes,
qui in ægra continebatur sanguine, aut foris à cor-
pore expulso. satiùs profectò erit vtraque vti, vt in-
quit Galenus, obseruantibus diligenter, ne qua ex
accidenti læsio sequatur. Cùm verò gemina sit di-
ctarum vacuationum vtraque, quadruplex in vni-
uersum nascitur vacuãtium auxiliorum genus. trãs-
lationis enim sanguinis ad alias partes vnum genus
est, vbi ipsa pars quæ phlegmone laborat, sangui-
nem abigit, alterum cùm eæ quę integrę sunt, ad se
trahunt, eius autem quæ extra corpus educit, alte-
rum sensibili effluxu, alterum ratione tantùm con-
templabili perficitur. Cùm itaque obseruare opor-
teat diligenter ne aliqua ex accidenti læsio ex eis-
dem vacuationibus sequatur, propterea eis quę tu-
tiores sunt euacuationibus in principio vtendum
erit, geminis videlicet iam dictis, à quibus sangui-
nis translatio ad alias partes efficitur, tam si ipsa la-
borans phlegmone pars sanguinem abigat, quàm
si aliæ quæ integræ sunt ad se trahant: ex reliquis
nanque duabus lęsio ex accidente sequeretur, vt di
cemus. Trahunt autem ad se quæ integræ partes
sunt, aut venæ sectione innanitæ, secta videlicet ex
eisdem partibus vena, aut fortibus adhibitis vincu-
lis, seu applicatis cucurbitulis, potissimùm vbi cum
parte phlegmone tẽtata communitatem habeant.
Repellunt autem à seipsis partes quæ phlegmone
laborant sanguinem, infrigidantibus atque adstrin-
gentibus medicamentis adhibitis, tum quoniam id
quod influit, ex eisdem inhibetur, tum etiam quòd
ex accidenti partes ipsæ corroborantur, vt minùs
promptè diffluentem in se recipiant sanguinem, ac
quod in eis continetur promptiùs à seipsis abigant,
vt 11. & 13. de meth. medendi decretum est. ob has
itaque causas primò repellentia adhibemus, quam-
uis ex accidenti partes ipsæ ex eisdem roborentur,
vt minùs promptè recipiant excrementa, non pro-
pterea quòd eisdem densentur ac constringantur,
quemadmodum methodici sentiebant, sed quo-
niam morbi causa ab eisdem primò repellitur, ad
cuius expulsionem necessariò partis roboratio cõ-
sequitur, vnde minùs promptè affluentem sangui-
nem recipiunt: quamobrem eisdem quoque medi-
camentis in inflammationum principio sæpiùs vti-
mur, tum quod parum est quod eo tempore affluit,
tum magna ex parte non ita crassum, tum partis
ipsius quæ recipit virtus, nonnunquam valẽtior, vt-
pote nondum lassata, tũ quod in afflicta continetur

Phlegmone similarium part. primò totius instrumenti per accidens.

Vacuatio duplex.

13. met. c. 19.

Vtraque vacuatio, gemina.

Translatio sanguinis duplex.

Ca. 15. & cap. 6.

parte nondum violenter impactum, & citato libro
13. de metho. meden. testatur Galenus & libro 11.
eiusdem operis, idonea esse in principiis adstrin-
gentia duplici ratione asserebat: & quòd robur affe-
ctis particulis inserunt, vnde minùs promptè afflu-
xum exerementorum in se recipiant, & quòd corũ
quæ in iis iam contenta sunt, tenuissimum extror-
sum exprimant. qua de re licet quod impletum est
vacuetur, non modò medicamentis iis quæ dige-
runt, sed etiam quę adstringunt & refrigérant, ma-
gis profectò ad incipiẽtes phlegmonas frigidis ad-
stringentibusque, quàm iis quæ digerunt, est vten-
dum, atque magis vbi quod cõfluit, crassum nõ sit,
cum neque partem phlegmone obsessam calfaciãt,
neque ad eandem trahant, veluti ea quæ digerunt.
Inter hæc verò vacuantia, per quæ translatio san-
guinis ad alias partes efficitur, ea præferenda sunt,
quibus integrę partes ad se trahũt paulò ante à no-
bis conscriptæ, quanquam interim quoque purga-
tione vbi opus fuerit vti poteris, deinceps verò fri-
gidis adstringentibúsque medicamentis vtare, licet
vbi admodum exigua inflammatio fuerit, prius-
quàm corpus vacuaueris, eisdem quoque medica-
mẽtis vti poteris, nedum in hac inflammatione, ve-
rumetiam in aliis quæ ex vitiosis fiũt humoribus.
Siquidem, vt inquit Galenus 14. de meth. medendi,
exiguum vitiosi humoris etiam si quis ad viscera &
magnas venas retrudat, nullum profectò quod sen-
su percipiatur, malum committet, at si eius non le-
uis quantitas sit, in princeps aliquod membrum ali
quando procumbit, vbi priùs totum corpus vacua-
tum non fuerit, quod quidem tutius esse arbitror,
vt moliatur, in quacunque inflammatione. His ita-
que auxiliis in inflammationis principio pro eius
curatione vtare. Si verò sanguis in particula quam
phlegmone prehendit vehementer est impactus,
non est amplius repercutientibus vtẽdum, sed tum
digerere est tẽpestiuum: etenim in phlegmone tan-
tisper est refrigerandum, quatenus & ad incremen-
tum eius sistẽdum inhibendúmque est cõmodum.
sistunt autem ac inhibent inflammationis incre-
mentum refrigerantia & adstringentia duplici ra-
tione, & quòd immoderatum extingunt colorem
qui dolorem excitat, & quòd repercutiunt id quód
affluit, ac quippiam ex eo quod in laboranti mem-
bro continetur, in proximas partes repellunt, id
quod phlegmones iam factæ medela est, vt dixi-
mus. Simili etiam modo vbi sanguis in parte quam
phlegmone prehendit, vehemẽter fuerit impactus,
& quæ modicè excalfaciunt, vtraque ratione pro-
sunt, verùm transacto principio, ac corpore prę̃eua-
cuato, quoniam & dolorem sedant, & quod conten
tum in laborante particula est, digerunt: quippe do
lorem mitigando augeri phlegmonas vetant, dige-
rendo quod earum iam impactum est, eadẽ sanant,
Dixi autem non ab re his vtendum esse medicamẽ-
tis post inflammationis principium, totóque etiam
corpore priùs vacuato, quippe cùm particulę quam
obstructio, aut putredo, aut phlegmone obsedit,
febris ipsius veluti focus sit. Ergo cùm huic, propter
calorem sua sponte trahenti, alia quæpiam occasio
extrinsecus, ex iis quæ potestate excalfaciunt acces
sit, necesse est affectum intẽdi, vt liquet eodem 11.
meth. meden. cap. 15. in incremento igitur cõmodè
digerentibus vtendum est medicamentis, pręsertim
vbi quippiam amplius nõ affluat, nec repelli quod
in laborãte particula cõtinetur, possit, vtpote quòd
violen-

Frigida & adstringentia in principiis inflammat.

Purgatione quando vtendum, & quando non.

Cap. 27.

Digerentibus quando vtẽdũ.

violenter impactum ac crassum sit. Verùm vbi fluxio non prorsus constiterit, repellere simul ac digerere hoc tempore conuenit, quamuis digerere magis, repellere autem minus, & ob id cũ his quæ digerendi vim habent, adstringentia quoque miscenda sunt, exigua tamen, ita quòd digerãt magis, repellãt autem minùs, tum propter eas quas nuper tradidimus causas, tũ etiam quia, vt inquit Galenus 3. de simplic. medic. facul. ca. 17. absurdum planè est semel, vnoque impetu, ab adstringentibus contrahentibúsque substantiam, ad laxantia fundẽtiaque transire, sicut sanè æquum est in intermedio principij statusque spatio, dum videlicet morbi adhuc increscunt, nec planè repellere sicut in principiis, nec itidem digerere sicut in vigore, sed perinde vt morbi conditio media est inter cõtraria, ita medicinam quoque mediam esse oportet, quæ videlicet non vt in principiis adstringat, nec vt in vigore digerat: quanquam semper vtraque misceantur oportet, & quæ repellendi, & quæ discutiendi facultatem habent, nisi quando fluxio prorsus constiterit, & corpus vacuum fuerit. tunc etenim ad digerentem seu discutientem facultatem tuta est accessio, præsertim in vigore, & in inclinatione, quo tempore magis relaxantibus & digerentibus vtendum est, sicut in primis incursibus infrigidantibus, ac repellentibus, vt liquet 1. de comp. med. per genera. ca. 4. hac igitur vacuationis specie in modò dictis inflammationis temporibus, quæ ratione tãtùm contemplabili ex ægra parte sanguinẽ euacuat, qui in inflammatione continetur, non autẽ in principiis earũ vti licebit, propter eas, quas nuper causas assignauimus interdum solis eisdem medicamentis vtẽtibus, quæ digerẽdi vim habent, interdũ cum his quæ infrigidãt & adstringunt permixtis, prout vsus requiret, & nos determinauimus. Ea autẽ vacuatio quæ extra corpus educit eundẽ sanguinẽ in phlegmone contentum, sensibili effluxu, vltimo loco moliẽda erit, quo videlicet tempore aliæ vacuationis species nõ satis fuerint. Ac tales quidem omnis phlegmones communes medicationes sunt, variãtur autem pro laborantium particularũ ratione. quapropter memoria tenere oportet semper cunctas, quas narrauimus indicationes, quæ ab ipsis affectis partibus capiuntur: si etenim easdem inflãmationes in quacunque parte fuerint excitatæ rectè curabis. nam si quis eam quæ à partibus ipsis præstatur indicationẽ adimat nihil obstat quò minùs medicinam non sex mensibus, sed sex diebus totam perdiscas, vt inquit Gal. eodẽ 13. meth. med. c. 20. quamuis nec si quæ à partibus sumitur, indicationem adiicias, vt ipse inquit, iã totum quod exigitur ad curationẽ habeas, nisi etiam methodos de medicamẽtis didiceris. itaque eas aggrediatur oportet quisquis consummatè sanatur⁹ est morbos. Vbi verò phlegmone in generatione adhuc sit, gemina oritur indicatio, veluti in reliquis morbis omnibus, quicunque in gignendo adhuc sunt, & causam habẽt, ostendimus, atque idcirco nõ simplicem, sed compositam esse totam, de iis ægritudinibus quæ in generatione adhuc sunt, medentis solicitudinem oportet, ex ea scilicet quæ prouidet, & ea quæ curat, eodẽ Gal. auctore citato li. 13. de metho. meden. c. 2. quæ igitur causæ phlegmonẽ accersere videntur, has cùm in corpore sint conceptæ, vtique ne maiores fiant, cohibere cõuenit, atque hoc præcauentis phlegmonẽ est officiũ, cùm verò ea magnitudine sint vt iã phlegmonem

Indicationes sumendæ à parte affecta, vt cap. 46.

Indicatio duplex in phlegmone quæ ad huc fit.

creẽt, eas summouere oportet, ac quantũ iã phlegmones genitum est, sanare. itaque cùm adhuc in generatione phlegmone fuerit, in ea, prior vacuationibus quas supra retulimus, confluẽtis ad affectum locum sanguinis, fienda est inhibitio. inhibebitur his commodè si ipsam fluxionis causam inueneri-mus, vt idem Gale. inquit. est autem ea duplex, aliquando ex ipsa parte quam phlegmone vexat, orta, aliquando ex alia quapiam, aliisve. ex ipsa quidem quoties aut calidior est facta, aut dolore vrgetur nõ ex ipsa, quando vel ab alia quapiam parte, vel ab aliis superfluũ illi transmittitur, vel etiam ex totius corporis affectu: inuẽta itaque fluxionis causa eam primò auferre oportet, vt confluentis ad affectum locũ sanguinis fiat inhibitio, ita vt si ex calore proritetur fluxio, idem primò sedetur, si ex dolore, in contrarium quoque alteretur, si verò ab aliquo, vel pluribus partibus superfluũ trãsmittatur, tanquam robustioribus existentibus, aut etiam ab vniuerso corpore, ex eisdem priùs vacuatio molienda erit, ac à tãta fluxionis parte reuulsio, & deinceps quod in affecta parte restitit, ac ipsius phlegmones iam genitum est, paulò ante dictis vacuationibus sanare oportet, curationẽ eandem immutãtes pro ipsarum partium tum natura, seu temperamẽto, tum facultate, seu actione, tum positione seu figura, ac aliis quæ supra narrauimus. Et hęc pro curatione singularum trium differẽtiarum ipsius putredinis quas proposueramus, hoc est, tam si eius causæ adsint, quàm si non adsint, tã si per vniuersa vasa, seu maiora & principaliora fuerit diffusa, quàm si vna parte consistat, tam si fuerit cũ phlegmone quàm citra phlegmonẽ, dicta satis. Quibus omnibus, si eas quæ à viribus præbẽtur indicationes adiecerimus, absoluta nobis methodus de febribus omnibus à putredine incẽsis, sanandis, erit, vt Gal. inquit. Nos verò quæ indicationes à viribus sumendæ sunt, nedum pro febrium omnium, verum etiam quorumcunque morborum curatione, superiùs abundè dis seruimus, quatenus spectat ad auxiliorum inuẽtiones. Restat modò de eis sermonem facere quod ad victus rationem attinet, id quod statim absoluemus pro complemento huius nostræ methodi de medẽdis febribus, si priùs rationes quasdã diluamus quibus iidem iuniores probare etiam nituntur, eas indicationes, quas ab affectis partibus necessariò sumendas esse cum Galeno cõclusimus, quicquam ad curationem conducere non posse, quemadmodum nec reliqua quæ secundum naturam sunt.

cap. 3. Fluxionis causæ.

Superat vna solum indicatio à viribus, sed eadem est in omnibus morbis.

Soluuntur rationes quibus quidam probare nituntur quod indicationes quæ ab affectis partibus sumuntur, ad curationem non conducunt.

CAPVT XLVIII.

SI natura seu partis temperamentum, actio, seu virtus, situs, positura ac sensus omnia sunt secũdum naturam, & propterea nobis familiaria & amica, qua ratione sui conseruationẽ & tutelam perpetuò indicãt, quomodo possunt curationem, aut remedij genus, qualitatem, locum, quantitatem & vtendi modum, aut quempiam alium scopum, quem in illis obseruare oportet, demonstrare, inquiunt isti, si modò vnum semper indicare vnum, sit opus, Galeno auctore 9. & 11. de meth. med. cap. 12. & cap. 13. Atqui nos vnà cum Galen. asserimus, perpetuæ veritatis esse quòd quicquid pro natura

 sua

sua indicat, id vnum semper indicabit, seu quòd vnā habet naturā: qua etiā ratione fatemur, quodlibet quod secundū naturam est, sui custodiam perpetuo indicare, nec propter aliud ab eo quampiam sumi indicationem, quam propter hunc finem, videlicet vt custodiatur. Quamobrē si Galenus præcepit à partium natura, seu temperamento proprio sumi indicationē pro morborū (qui in eisdem excitātur) curatione, non propter aliud illud instituit quàm vt earum partium natura, seu temperamentum conseruetur ex iis medicamētis, quæ morbum auferunt: etenim eadem laborantis loci temperies medicamentis, quæ pro auferendis morbis adhiberi debent mēsuram præscribit, vt liquet 7. de meth. meden. cap. vlti. quemadmodum etiam de vniuersi corporis naturali temperie superiùs disseruimus, quippe eatenus redeat ad naturā eorū quodque necesse est, inquit idē Galenus, quatenus à natura recessit. item quòd nondum curationi impositum finem arbitrādum, priusquàm ad propriam naturam particula redeat, idem etiam Galenus testatur, atq; ita à tēperamento laborantis partis auxiliorum indicatio sumitur, in iis videlicet intemperiei generibus, quæ absque humore infestāt: nam & refrigerari, & calfieri, & siccari, & humectari, & per cōiugationem quiduis horum pati singulæ particulæ pro morbi portione requirunt, vt citato libro 7. de methodo meden. scriptum est. Nō igitur propter aliud à propria partis temperie indicatio sumitur, pro dictorum iam morborum curatione nisi pro eārum conseruatione, id quod indicant, contrarietatis iam dictæ, mensuram præscribentes. Pari ratione à virtute seu partis actione non propter aliud indicatio sumitur, nisi pro eiusdem custodia. etenim ea vtilis est in iis intemperiei generibus, quæ ex humoribus sunt ortæ, pro quorū curatione, vacuatione aliqua vtendum est: quapropter eiusdem vacuationis quātitas ab ea definitur. etenim non adeò vacuandum est vt affectus suadet semper, sed habenda sollicitudo erit, de virtute partium à quibus vacuatur non leuis quidē in iis quæ principes partes sunt, ne hāc (magna semel vacuatione vsus) dissoluas, quemadmodum à quibusdam aliis partibus sibi solis inseruiētibus, audacter vacuare licet, prout affectus suadebit, eius tamen virtuti attentus, & quoniam non par est, vt diximus, actionum dignitas ad ægros seruādos, sed aliæ magis, aliæ minùs vtiles sunt, vtique ad portionem actionum dignitatis etiam cuiusque partis prospiciendum est robori, atque id etiā non propter aliud quidē, nisi propter ipsius virtutis custodiam. definit itaq; actio, seu virtus partis affectæ vacuationis quantitatem, & pro dignitate eiusdem actionis, seu facultatis, robur seruādum erit, atque maior, vel minor sollicitudo habenda prout magis, vel minùs fuerit eius officij dignitas, eatenus admittens vacuationis quantitatem, quatenus & morbus soluatur, eius verò virtus seu actio seruetur. Quemadmodum etiā à partis figura, si ipsius modi vacuādi excrementi indicatio suggeritur, non nisi pro ipsius partis natura, temperamēto, ac naturali constitutione seruandis, quæ quidem si modo alio vacuaretur, vtique destrui necessum esset, vt si ventriculum quispiam nō deiectione, aut vomitu, sed per vrinales meatus inanire tentaret, & intestina per vomitum pectus & pulmonē non per asperā arteriam & fauces, sed per deiectiones & pharmaca deiectoria. Ostēdit itaque figura partis affectæ vacuationis modum, non nisi propter sui tutelam, & cōseruationem: & propterea illud idem semper indicat. Nec aliter etiam & situs earundē partium, nam ab eo indicatio sumitur, tum ad solidarum intemperies, tum ad succorum vitium. Pro solidarum intemperie curanda, metitur quoque contrarietatis mensium, adeo vt si quis per summa corporis intēperie laboret, ei medicamenta quæ intemperies requirit, applicabimus, si verò in profundo corporis intēperies sit, si his medicamentis vtaris quæ intēperies requirit, vtique multò imbecilliora, quàm pro vsu ad affectum locum peruenient: & propterea affectus non curabitur, nec affecta pars ad propriam naturam redibit. erit itaque fortioribus vtēdum interualli rationem habentes. quandoque verò vbi medicamen affectum locum non attingat sua natura, admiscendum est aliquod, quod quidem dux veluti viæ sit: Ad succorum etiam vitiū si nonnihil situs indicat, societatem laborantis particulæ cū aliis docens, non alia ratione indicabit, quàm pro eiusdem partis cōseruatione: hac etenim ignorata vitiosos humores per cōuenientia loca vacuare ignorabimus, quos si vacuare per alia loca quispiam tentaret, vtique eiusdem partis substantiam, temperamentum, ac vniuersam constitutionem destrueret. Ad quodcunque itaque conducat indicatio quæ à situ datur, pro morborum sublatione, nō propter aliud conducere videtur, quàm pro ipsius affectæ partis custodia. Similiter & eiusdem partis sensus acuitas siue hebetudo pro viribus partiū custodiendis, & non ob aliud indicant. nam quæ acuti sunt sensus partibus, si iis vtaris medicamentis, quæ non leuiter mordeant, earum vires dolore resoluuntur, inquit Galen. quapropter expedit has non confertim, nec semel valentibus auxiliis mederi, sed tuto potius in tempore, in iis verò partibus quæ tardi sunt sensus, seu hebetis, celeriter obire quod iustū est licet semel vsis remedio quod sit idoneum, propterea quòd ab eo vires dolore non resoluantur. ergo pro custodia virtutis earundem partium, indicationem sumimus ab acuitate & hebetudine sensus earum, ita vt propterea ea admittant medicamenta, à quibus curari affectus valeat, vires autem haudquaquam soluit, ea verò non admittant à quibus virtutis substātia eiusdem partis aut dissipetur, aut immodicè alteretur. Sunt itaque dictæ indicationes ad curationem necessariæ, & quamuis non vno eodémque modo ad affectus sublationem conferant, vt diximus, in hoc tamen omnes consentiunt, quòd quicquid indicant, licet conferat ad eorum morborum sublationē, qui indeterminatis excitantur particulis, nam iis neglectis curari nequeunt, tamen non propter aliud indicant primò & per se, quàm pro earum partium tutela, ac custodia, naturæ videlicet, seu temperamenti, actionis, seu virtutis, & omnis denique earundem constitutionis. Nūquam igitur Galen. sui obliuiscitur, perpetuóque de eadem re, diuersis etiam in locis idem tradit, & posita principia semper seruat, ac tuetur, quamuis quandoque pro diuersa de qua agit tractatione, diuersa quoque asserere videatur, iis potissimùm qui parum in eius doctrina sunt exercitati, ac perperam eiusdem verborum sententiam interpretantur: quò fit vt nimium etiam audaces sint in calumniādo Galeno, ad contradicendum potius quàm ad veritatem inuestigandam laborantes.

A temperamēto partis sumitur indicatio, vt ipsum cōseruetur.

Loco citat.

A partis functione sumitur indicatio, pro eius custodia.

A partis figura indicatio ad ipsius part. custodiam refertur.

Indicatio etiam à situ non alio refertur quàm ad partis conseruationem.

Indicatio à partis sensu acuto, vel hebete eodē refertur.

Gale. sibi ipse constat.

Quibus

Quibus potissima ratione vires custodiantur, ac quomodo vestiganda sit nutrimenti quantitas.

CAPVT XLIX.

Vita quid.

CVM necesse sit vitam, aut ipsas esse vires, aut earum actiones, nihilque ipsa vita prius in animantis corpore esse possit, propterea quòd nec sanos esse citra vitam licet, eædē propterea omnium primæ custodiendæ hominibus sunt. etenim has vires seruare, nil planè est aliud quàm vitam seruare, vt liquet ex Gal. 9. de meth. medend. *cap. 10.* Quid verò per vires intelligere oporteat, fusiùs in præcedentibus disseruimus, nunc autē in memoriā iterū reuocemus, quibus, quótve rationibus vires seruari possint, quò id quod deficit in his quæ diximus, pro viribus seruandis in ægris hac febre laborātibus, exactè definiamus, postquàm & sanis & ægris adeò necessariæ sunt, vt sine ipsis viuere nō valeamus, nec quicquam conduceret à morbis febribúsque liberari, ipsis haudquaquā seruatis. Seruantur autem potissima ratione vires, ex eo quod de substantia earum vel inanitum, vel alteratū est corrigendo, secundo loco ex prohibēdis iis, quæ ipsarum substantiam vacuare, alteraréve possunt, vt 9. de metho. meden. scriptū est. Atqui quo pacto seruari ipsæ debeāt hoc secundo cōseruationis modo superiùs abundè cum Gal. demonstrauimus, quando vires ipsas necessariò cōsiderandas esse pro morborum sublatione, ac ad remediorum inuentiones, ostendimus. Restat modò disserere modū quo valeamus ipsas tueri, corrigendo id quod de earum substantia fuerit inanitū, & alteratum, quod verè & propriè earum est conseruatio. id verò efficiemus si priùs admonuerimus, vires, vt sæpius dictum est, perpetuo sui custodiam præscribere, custodiam autem similium exhibitionem indicare. cùm verò virium substantia tum ex spiritu, tū ex carnosa specie, tum solidis ipsis compleatur, ex iis quæ similia sunt, moliri cuique suam custodiam conueniet, spiritui, ex respiratione, ac transpiratione, & qui ex sanguine attollitur, vapore, solidorum verò generi, ex solido nutrimento, carnoso autem per eam naturam, quæ in medio humidorum, ac solidorū corporum est, Galen. teste 11. de method. meden. ca. 3. cuiusque autem horum quantitatem, seu modum, ex cōseruandæ substantię quantitate, seu modo inuenies, qualitatem verò ex ipsius tēperie. Cùm verò horum cuiusque vel optima tēperies sit, vel aliquatenus vitiosa, quæ quidem optima est, semper seruari debebit, quæ verò omnino vitio non caret, hæc in sanis quidem vel seruanda est, vel alterāda, in ægris verò seruanda semper est. at cùm diuersitas non parua sit in partium animalis temperamento, propriam cuiusque mensuram fore eorum, quę ipsi sunt similia, nempe ei quæ terrea magis est, eorum quæ magis sint terrea, & ei quæ humidior est, eorū quæ sint humidiora. ad eūdem modum ei quæ magis aërea est, eorum quæ plus huius substātiæ in se habent, sicut calidiori eorum quæ magis substātiæ igneæ participant. hinc materias iam particulares omnes in cibis, potione, aëre, & omnibus peragi solitis inueniendas esse decreuit Gale. citato libro 11. *Cap. præc.* metho. meden. quamuis, vt ipsemet inquit, eodem loco, vires ipsas seruent præcipuè cibi, potiones, & spiritus, certa mensura, & apta qualitate exhibita. idque non ab re, cùm dictum sit eorum substātiam ex spiritu, carnosa specie, ac solidis compleri, atque ob id iam dictis tribus etiam substātiis seruari, certa tamen mensura, & apta qualitate exhibita. quātum verò ad spiritū, seu aërem spectat, pro febrium curatione, ac spirituosæ nostræ substantiæ conseruatione, satis abūdè factus est in præcedētibus sermo. Restat modò disserere quomodo reliquæ duæ virium substantiæ præcipuæ, carnosa videlicet, & solida, per ea quæ similia sunt seruari debeāt, id verò potissimùm consistit in cibis atque potionibus. quanquam & ex iis quoque spiritus nonnihil vtilitatis participent, cùm ex sanguinis etiā attenuatione, seu vapore præter aërem nutriantur, De hac itaque mensura seu quantitate ac qualitate victus, seu cibi, & potus, pro viribus ipsis seruādis, verba facere intendimus. etenim cùm tota moles animalium in perpetuo fluore sit, vt inquit Gal. 1. de sanit. tuē. cap. 2. ni similis altera substantia pro ea, quæ defluxit: restituta sit, euaporabitur certè atque dissipabitur vniuersa, nedum in sanis, verùm etiam in ægris corporibus, id verò admodum facilè non existit, nam cùm ars ipsa tota sit magna, non lęuissima eius pars est scientia ordinandi victus, inquit idem Galen. 11. metho. meden ca. 15. nos verò qua ratione inuestiganda sit nutrimenti quantitas in ægris, ac febri laborantibus, vestigabimus primò, deinde quomodo eiusdem qualitas, necnō & opportunum tempus disseremus. Et quoniam diximus inueniri quantitatis eius mensuram ex virium substantia, nimirum æstimari debebit, quemadmodū vires, quæ corpus regunt, in his se habeant: quippe cùm vires legitimum robur suum habent, & morbi summus vigor breui futurus expectatur, tenuissimo victu vti licet, cū verò infirmiores sint, non licet sine graui noxa, sed adiicere ad nutrimenta tantū oportet, quantum de robore virium est imminutum, atque ex his scopis accipienda quātitas nutrimenti, vt liquet eodem 11. de meth. meden. c. 5 quibus in verbis clara luce ostendit Galen. nutrimenti quantitatem desumendam esse, tum ex ipsarum virium substantia, spectantes, inquam num robustæ, vel imbecillæ fuerint, tū etiā ex morbi summo vigore, cùm scilicet breui vel longo futurus tēpore expectatur, nam si qui sunt alii scopi, pro hac victus quantitate instituenda illi coindicare, & non indicare dicuntur, quatenus vires metiūtur, vt ætas, tempus anni, regio, cōsuetudo, & reliqua huiusmodi. Quamobrē non immerito quispiam quæreret quid intelligat Gal. hîc per nutrimenti quantitatem, num molem videlicet, seu copiam eiusdem, an quippiam aliud, quod scilicet ipsum nutrimentum plus, vel minus nutriat? Pro quo animaduertere oportet, quòd hoc in loco Galen. vtitur voce Græca πόσος, interim ποσότης, quod Latinè sonat, prima quidem quantus, aliquantus, & quotus, secūda verò quātitas, quamuis (mea quidem sentētia voce πόσος, hic quodammodo abutatur, volens etiam per eam, quātitatem subintelligere: sed quicquid sit, dicimus nos quòd per quantitatem hoc loco Gal. non intelligit multitudinem, seu copiam alimēti, quemadmodum intelligere videntur tum ipse, tum etiam Hippocrat. apho. 14. & 15. primi libri, per voces πλέος & πλέϛος καὶ πλεῖϛης, hoc est plus & plurimus. etenim iis in locis de multitudine, ac alimentorū copia sermo ab iis fit, quæ proportionalis esse debet, & quātitati eius, quod difflatur, ac innati caloris multitudini, nisi fortè aliquando ex aëris ambiētis caliditate fusio adueniens, cogat subtrahere, vt inquit Galen.

Quantitas cibi vnde petatur.

Viriū propria conseruatio.

Coindicantia cibi quantitatem.

Quantitas cibi quid sit.

Quantitas cibi quandoque copia, apud Hippoc. & Galen.

com

comment.citati 15.aphoris. & propterea vbi multus fuerit calor innatus, & vires robustæ, multum quoque competit nutrimẽtum, vbi verò paucus, & vires imbecillæ, contra. sed voluit, vt mihi videtur, per nutrimenti quantitatem Gal. intelligere diuersam formam, figuram, seu speciem ipsius alimenti: quod quidem aliis in locis significauit per vocem σχῆμα, vt liquet comment. aphoris. 7. & 9. eiusdẽ 1. lib. id quod eius verba manifestant. ait enim docens nutrimenti quantitatem ex quibus desumi debeat: [cùm vires legitimum robur suũ habẽt, tenuissimo victu vtendum esse, cùm verò infirmiores sint, adiicere ad nutrimenta tantum oportet, quantũ est de robore virium imminutum.] quod quidem falsum esset, si de alimentorum copia illud subintelligeretur. nam robore virium imminuto adiicere nutrimentorum copiam non oportet, neque etiam minuere, vbi legitimum robur suum habetét, sed contrariũ efficere, vt in citatis aphoris. præcepit Hipp. Quinimò in virium imbecillitate parum quidẽ alimenti offerre ipse Galen. docuit, comment. aphor. 17. primi lib. quoniam virium imbecillitas non potest totam simul multitudinem alimẽti sustinere, quod verò per nutrimenti quãtitatem quam πόσον nominauit 1. de metho. meden. eiusdem nutrimenti speciẽ seu formam intelligere voluit, ex qua plus vel minus corpora nutriuntur liquet apud eundem comment. citati aphorism. 9. primi libri. ait nanque Galenus, [nũc hoc in loco alterum adiicit scopum scilicet victus, vt quantitatem declinationis exquisitè noscamus. est autẽ hic scopus, vis ipsa ægrotantis: cuius gratia nutrimus: neq; enim morbi gratia.] & deinde subdit: [cùm enim vis ita robusta fuerit, vt speremus ipsam posse perdurare totũ tempus intermedium vsque ad summũ morbi vigorem cum tali victus forma, specie, seu figura (vtitur enim voce σχήματι) tũc (inquit ipse) exquisitam habebimus declinationis, quam diximus quantitatẽ.] vtẽs verbo πόσον, & subdit: quod si imbecillior extiterit, adiiciendum aliquid victus, & plenior est adhibendus tantum scilicet, quantum natura imbecillior expostulat. consistit ergo nutrimenti quãtitas exquisita in ipsa victus forma, quæ talis instituenda est, vt æger perdurare cum ea possit vsque ad morbi summũ vigorem, vt clarè ex his verbis ostẽdit Galenus, & cõment. citati aphoris. 7. eiusdem libri, cũ Hipp. in aphor. scripsisset: [vbi morbus peracutus est, statim extremos labores habet, & extremè tenuissimo victu vtendum est, vbi verò nõ, sed pleniorem victum contingit adhibere, tantum cibi indulgendũ est, quanto morbis extremis est mollior.] inquit ipse, [in quibus verò morbi vigor statim futur' est, hoc est in primis quatuor diebus, in iis possumus victu extremè tenuissimo vti, cùm eundem vires tolerent: qui verò minùs tenuis existit, quẽ etiam pleniorem nominauit, illis cõuenit morbis qui posterius in suo debent vigore consistere, in quibus præcepit tantùm à victus tenuitate declinare, quãtùm morbus ab extremis recedit, hoc est vigore summo. Hoc enim proximo existente, paulò pleniorem victũ offeremus: longiùs verò distante, plus: & quãto tardiorem fore summum morbi vigorem expectabimus, tantum victus speciem, formam seu figuram commutabimus.] iterum vtẽs hac voce σχῆμα, liquet igitur ex iis, quo tam Hippocr. quàm Galen. indicatione sumpta tum à viribus, tũ à morbi summo vigore, pro quantitate victus instituenda, per quantitatem victus diuersam, prout diuersi fuerint iam dicti duo scopi, non multitudinem, seu copiam eiusdẽ, sed formam, speciem, seu figuram subintelligere voluerunt. de qua etiam victus forma seu specie, Gal. verba fecit comm. aphoris. 11. eiusdem libr. sub voce εἶδος, & aphor. 12. vtẽs eadem voce σχῆμα, interim quoque victus qualitatem appellauit, vtẽs voce ποιότητα, vt liquet libro de optima secta. At idẽ Hippoc. aphoris. 4. eiusdem primi libri, de hac meminit, asserens non vnã duntaxat in omnibus morbis speciem, sed diuersam instituendam esse, pro diuersa morborum natura: & quoniam coniecturalis erat hæc etiam quantitas, quæ in specie, seu forma continetur victus, veluti reliquæ omnes, & propter ea aberrare quandoque cõtingit in hac declinationis quantitate, nedum medicos ipsos, verùm etiam ægros, non absque ratione aphoris. 5. eiusdẽ primi libri collocatione facta inter eadem delicta, asserebat ægros magis lædi cùm ad magis quàm oportet, tenuem victum fieret declinatio, quàm vbi ad paulò pleniorem, quæ Hipp. sentẽtia hucusque à paucis, vt mihi videtur rectè fuit intellecta. Non negamus propterea quòd in hac diuersa nutrimenti specie seu forma quæ ægrotantibus instituitur, ea qua diximus ratione, consideranda etiam sit certa quãtitas, seu mensura, quamuis id præcipuè à modico non intenditur. Etenim de hac etiam victus specie quibusdam plus, quibusdam minùs, quandoque tribuere oportet, pro diuersa ægrotantium ætate, seu cõsuetudine, anni tempore, ac reliquis huiusmodi, quibus eædem vires metiuntur, quemadmodũ neque ipse Hippoc. hãc prætermisit, sed de ea meminit in paulò ante citatis aphoris. 14. & 15. primi li. & 2. de ratione victus in morbis acutis, cùm dicebat: ciborum autem adiectioni intendendũ multò minus, &c. Verùm asserimus quòd per nutrimẽti quãtitatem quam primò inuenire debemus ex virium substantia, vt Galen. docet citato libro 11. method. meden. intelligere debemus speciem, seu formam, & non copiam aut multitudinem eiusdẽ nutrimenti. sunt etenim diuersæ nutrimenti species diuersimodè quoque nutrientes, atque substantiæ virium adiicientes, id quod præcipuè considerare debemus in febribus ipsis, ac morbis omnibus, & propterea eadem nutrimẽti species immutanda erit, consideratis tum virium robore, tũ morbi summo vigore, id quod etiam manifestè 10. metho. med. idem Gal. nobis demõstrauit, cùm dixit: [sunt igitur tibi à primo statim die in omni ægro spectãda duo illa quæ Hippo. iussit, à quibus cibandi consilia petas, morbi summus vigor & ægrotantis vires: postea si trãsiri summũ incrementum sine omni cibo potest, in cibi abstinentia hominẽ seruabis, sin exiguum adminiculum requirat, abũdẽ erit sola mulsa, quòd si maius desiderat quàm sit ex mulsa, ptisanæ cremor satis erit. At si fas non est summũ morbi incrementũ aut tenui victu, aut inedia trãsmitti, id agendum est vt homo statim in primæ accessionis inclinatione cibetur.] Immutat igitur Gale. diuersam victus speciem seu formam pro vario viriũ statu ac diuersa morborum summo vigore, & non multitudinem seu copiam eorundem alimentorum, quæ quidem contrario ab hoc modo permutari debet. nam vbi calor innatus plurimus fuerit, & propterea vires valentes, plurimus quoque cibus adhibẽdus erit: vbi exiguus, & propterea imbecillæ vires, exiguũ quoque nutrimentum dabimus, vt aphoris. 13. 14. & 15. primi

Quantitas cibi pro forma seu specie hic sumenda.

Loco cita.

cap. 39.

Aphoris. 5. lib. 1. illustratus.

cap. 5.

cap. 5.

primi libri decretum est, oportet enim alimenta, vt inquit Galen. semper esse innati caloris multitudini proportionalia, & eorum quantitatem, esse eius quod difflatur quātitati, proportionalem, præsertim in sanis corporibus. Sunt verò ipsius speciei seu formæ victus differentiæ non paucæ, quas pro diuersa morborum natura, varióque virium robore, artificiosa quadam coniectura assequi licebit.

Victus species permulta.

Etenim vbi morbus peracutꝰ fuerit, ac statim summum vigorem habiturus est, hoc est in primis quatuor diebus, & vires suum legitimum robur habēt, possumus victu extremè tenuissimo vti, quemadmodū illis morbis qui posterius in suo vigore cōsistere debent, non adeò extremè tenuissimum adhibebimus victum, & vbi paulò post cōsistant, extremè tenuem: vbi verò plus, victum tenuem adhibebimus, & deinceps etiam pleniorē, quandóque modicè, quandoque mediocriter, quandoque admodū prout vires requirēt, & morbi summus vigor breuiùs, aut tardiùs expectatur. quocirca præcepit Hippocrates tantum à victus tenuitate declinare, quātum morbus ab extremis recedit, hoc à summo vigore, adeò vt tunc quantitatem declinationis exquisitè habeamus, tum in febribus, tum in cunctis morbis, cum adeo vis robusta fuerit, vt tali vel tali victus specie, speremus ipsam posse perdurare totū tempus intermedium vsque ad summum morbi vigorem. nam non permutādam esse victus speciem, priùs quàm signa coctionis manifesta sint, inquit Galen. Hippocr. auctoritate 2. de rat. victus, & deinde subdidit: [id autē fiet, si quot diebus ad vigorem morbus venturus sit pręcognoueris.] & paucis quibusdam interiectis, eodem loco docens modum inuētionis generis victus, inquit: verùm quomodo ad generis victus inuentionem, operæpretium est vt cognoscas, an robusta, vel infirma sit laborantis facultas, quot item diebus morbi coctio futura sit, sic & considerandum quantum vel robusta, vel infirma fuerit, nempe in virtutis tum robore, tum infirmitate magis, & minùs valde discrepant, sic morbi quoque discrimina differentiásque coniicere oportet. Sed hic non ab re dubitaret quispiam asserens Hipp. & Gale. in hac victus ratione instituenda, sibi ipsis pugnare, nempe aphoris. 7. 8. 9. & Gale. etiam comment. aphoris. 11. & 12. & citato lib. 2 de rat. vict. apertè præceperunt, à duobus scopis sumēdam esse totius victus rationē in vnoquoque morbo, nempe ex morbi constitutione, seu eiusdem morbi vigore, & ex viribus ægrotantis. At citato libro 11. meth. meden. Gale. hæc verba (post ea quæ modò citauimus) de victus quantitate conscripsit, inquiens, [siquidem ostēsum priùs est solum virtutis respectum esse, qui de nutrimento indicationem præbet] & libro 1. de ratione victus inquit: [verùm nos qui veritatem honoramus, laudamus Hippocr. cùm in cæteris omnibus, tum quòd in vnoquoque opere scopum ita docuerit, vt huic attētus omnino quispiam, definitam certámque inuētionis auxiliorum habeat viam: sic sanè & cibandi scopum vnum communem prorsus tum sanis, tum languescētibus esse demonstrauimus. his autē facultatis vitalis custodia est, quam nūc manifestè explicuit, cùm dixit si validus fuerit, ob eandem sanè facultatē sani edimus & bibimus, aliaque omnia vitæ munia exequimur. propter hanc eandem & ægri ad cibos, potúsque procedimus, nempe morbus suæ affectionis indicat auxilia, phlebotomiam videlicet, clysma, cataplasma, purgationē, oxymeli, aquā mulsam, atque aliorū vnumquodque: virtutis verò custodia solam indicat alimoniam.] Quibus in locis vnū solum esse scopum, qui alimoniam indicet, virtutis videlicet custodiam, dilucidissimè eos asserere patet, quamuis Galen. 1. de arte cur. ad Glauc. cap. 8. oppositum sentire videatur, quod videlicet in omnibus morbis cōmune præceptum est, vt ab initio statim ad vniuersum ægritudinis tempus inspicientes, rationem victus instituamus, nullam faciens de viribus mentionem. Nisi esset quòd idem Gale. citato etiam loco 1. de rat. victus, per ea verba, quæ ea, à nobis modò conscripta, consequuntur, se ipsum ac Hippocr. conciliat inquiēs. [si igitur morbosam affectionem nullo pacto offenderet alimonia, nos virtuti soli attendentes, ægros vt sanos aleremus, sed quoniā sæpius noxam, vt ostendimus, affert, ob id morbi affectionem, non tanquam cibi indicationem, sed tanquā prohibitricem contēplamur. vbi ergo ea non prohibuerit, facultásque præceperit, tūc nutrimus, neque enim cibus morbi affectionē sua ratione iuuabit, nisi vim tum cibi, tum medicamēti obtineat.

Dubitatio. Alicubi Galen. & Hippocr. à duob. scopis sumūt victus rationem. Alibi ex vnico. Cap. 14. Super tex. 44.

Super tex. 36.

Soluitur dubitatio.

[Hinc liquet vnum esse præcipuum ac propriū scopum, alimoniam indicās duntaxat. nempe custodia ipsius virtutis. Quòd si Hippocr. & Galen. quandoque morbi constitutionem, seu eiusdem summū vigorem contemplari etiam iusserint pro ipsa alimonia instituenda, ea non tanquam cibum indicantia, sed tanquam prohibentia spectarunt, veluti hoc in loco seipsum declarat Galen. concludens vniuersale tempus offerendi alimenti esse, ac tunc nutrire oportere, cùm facultas præceperit, & morbus non prohibuerit: quemadmodum etiam de auxiliorum tempore lib. de opt. secta. definierat, id esse præcipiēs quando morbus exigit, & facultas non impedit. spectatur itaque morbi affectio, seu eiusdē morbi summus vigor necessariò in ipsis ægris, pro victus ratione instituenda, non tanquam scopus quidam, quid faciendum sit indicās, sed tanquam prohibens. Atqui quod prohibet, haudquaquam vtile indicare posse, decretum reliquit idem Gale. citato lib. de opt. secta, & nos in præcedentibus fusiùs declarauimus. Erunt itaque duo scopi, vnus, vt indicans, ac requirens nutrimentum, tāquam vtile ei existens, alter verò non tanquam ei conducens, sed tanquam prohibēs. neque enim, vt diximus, cibus morbi affectionem sua ratione iuuabit: quod quidem (si verum fateri liceat) verè indicare haudquaquam admittendum est: & propterea reuera vnus erit cibandi scopus, communis prorsus tum sanis tum lāguentibus, nempe virtutis custodia, licet de altero quandoque scopo fiat sermo, hoc tanquā omnibus manifesto prætermisso, ab eodē Galeno, qua ratione conciliari poterit idem Galenus cū iis quę scripta reliquit eodem li. de optima secta, quoloco aduersus methodicos, morbi tempora haudquaquam quippiam vtile indicare posse, nonnullis rationibus demonstrauit: neque medicamenta seu auxilia, neque alimentorum genus quātitatem aut qualitatem, quoniam nihil quod expedit à temporibus indicari potest. Possunt tamē id quod à morbo seu facultate postulatur, quandoque impedire: idcirco & ipsa morbi tempora, interdum impedientia ea quæ cōducunt, haudquaquam proposita, seu scopi verè esse dicentur, vt ipse inquit, sed tanquā impedientia, eo quòd nos auxiliis aut cibis vti, plerunque impediant, consideranda sunt. Hinc Galen.

Præcipuus cibādi scopus, custodia est virtutis.

Morbi sūmus vigor non vt indicans cibum sed vt prohibens spectatur. cap. 40.

Loco præcit.

cap. 39.

Tempora morbi non indicāt, sed impediūt.

con

concludebat quòd quam vicē in exhibendis remediis facultas gerit, eandē in dādis cibis morbi tempora: quamuis ipsa quoque interdum auxilia exhiberi prohibeāt, atque interuertāt, veluti & cibum: itaque morbi tempora pro victus ratione instituēda, spectanda à medico, nō tanquam alimoniam indicantia, nec quātitatem, aut qualitatem eiusdem, sed tanquam impedientia, & interuertentia quandoque: & hac ratione Galen. interdum simul cum Hipp. ea contemplanda esse pro victus institutione (& non tanquam scopos quicquam faciendum esse indicantes) nobis præceperunt. Quemadmodum etiam sicubi in eorum doctrina compertum fuerit pro nutrimenti institutione, considerandam esse ætatem, consuetudinem, anni tempus, regionem, ac reliqua similia, non tanquam indicantia, sed velut coindicantia subintelligi debet: præcipuus siquidem est virtutis scopus, vt sæpius diximus. Hæc verò omnia tanquam eandem virtutem immutantia, ac propterea coindicantia, contemplari debent. Et ob id quispiam mirari non debet, si interdum solius virtutis meminerit Hipp. interdum simul cum ea, omnium, aut quorundam iam dictorum. Est etenim hæc Hip. consuetudo, Gal. teste 1. de rat. victus in morbis acutis, commen. aphoris. 16. primi libri.

Victus rationem nō indicant, sed coindicant ætas, cōsuetudo. &c.

Super tex. 45.

Nutrim[e]nti qualitas ex quibus desumenda sit.
Caput L.

CÆTERVM nutrimenti qualitas desumenda est ex morbi affectu vnà cū solidorū corporum (quod tum est) temperamēto ab affectu, si is obstructio sit, quæ extenuet, à naturali ipsorum tēperie vnà cum consuetudine, prout etiam priùs est definitum, inquit Gal. citato, lib. 11. meth. med. c. 5. vt velit qualitatem alimenti debere esse cōtrariam ipsi pręter naturam affectui, similem verò naturali solidorum corporum temperiei, atque etiam consuetudini ægrotantium, cùm & ipsa vel temperamētum originale seruare possit, vel ascititium inducere. iis nanque seruatis circa nutrimenti qualitatem, seruabitur autem naturalis temperies, prout etiam superiùs definitum est de medicamentorum qualitate. Semper enim definitur contrarietatis mensura ab ipsa naturali laborantis temperie, vnà etiā cum ipso morbo qua ratione febrientibus frigida alimenta exhiberi debēt, verùm adeò frigida, vt & febris ipsa auferatur, naturalis autē temperies, & cōsuetudo febriētis per eadē seruētur. ex iis nanque sanatio perficitur. At Hippocr. aphoris. 16. 1. lib. aliter de victus qualitate quæ febricitantibus competit, sentire videtur: ait etenim: [victus humidus febricitantibus omnibus confert, maximè verò pueris & aliis qui tali victu vti cōsueuerunt.] subticuit: namq; hoc loco Hipp. indicationē quæ à corporis tēperamento sumitur, licet aliā adiecerit quæ ab ętate. At si in memoriā reuocabis ea, quę in pręcedentibus de ætate & cōsuetudine diximus, haud difficulter percipies hos viros idē asserere. Etenim & cōsuetudo & ætas nō propter aliud in morborū curatione indicare videntur tam pro remediorum inuentione, quàm pro victus ratione instituenda, nisi medio temperamento, veluti præcipuæ causæ ipsum immutantes: quamobrem Hippocr. ętatis, & consuetudinis mētionem faciens, non aliud significare voluit (& si illud non expresserit) quàm proprium temperamentum, quemadmodum ipse Gal, ętatem subintelligere voluit sub temperamēto, cuius simul cum consuetudine meminit. Hinc Galen. commen. citati aphor. huic tacitæ obiectioni satisfaciens, dicebat, [verùm si quid expressis verbis Hippoc. in aphor. non dixit, quod tamen idem habeat iudicium, cum iis quæ ab ipso dicuntur, hoc quoque fuisse dictum potentia, debemus existimare. nam & ętatis meminit, & consuetudinis, tu verò & naturalis tēperaturæ, & temporis anni, & regionis non absq; ratione memineris, quæ & ipse Hippocrates adiicit aliquando, nonnunquā verò vnius aut duorum mentione facta, reliqua quæ sunt eiusdem naturæ atque ordinis prætermittit.] Quibus etiam verbis sibi ipsi Gal. satisfacere videtur, quòd pro nutrimenti qualitate, temperamenti duntaxat, & consuetudinis meminerit. Nam sub iis reliqua etiā iam dicta subintelligere voluit, seruātibus nobis quod similem perpetuò victum exigunt corporum tēperies naturales, etiam si inculpatæ nō sint in ipsis ægrotantibus, & reliqua quæ secundum naturam sunt, quemadmodum quæ præter naturam per contraria corrigi debent. Id enim hac in breui sententia propalare nobis voluit Hippocr. non tamen hoc aphoris. simul præcipere intendit qualitatem victus in sanis, & ægris, quemadmodum quidam sibi ipsi persuaserunt: etenim, (vt Gale. visum est in fine comment. præcedentis aphoris.) ab hoc apho. 16. de victus ratione ægrotantium sermonem facit Hippoc. inquit enim, [Deinceps autem de illa victus ratione quæ ægrotis conuenit, sermonem faciet:] insuper nec perfectus esset sermo de victus ratione, quæ febricitantibus cōuenit, si solam indicationē de eius qualitate sumpsisset ab ipsa febre, neque enim satis esset, nisi adiiceretur ea quæ ab ætate, & consuetudine, hoc est corporis temperamēto sumitur. Quapropter perfectam voluit qualitatem rationis victus, febricitantibus conuenientem, hoc in loco nos docere Hippocr. & non in simul sanorum existentium, nec propterea quispiam mirari debet si humidum dixerit, subticendo frigidum victum febricitantibus omnibus cōferre: erat etenim hoc vel medicorum vulgo cognitum: nihil autem vulgare scribere Hippocr. dignatus est, vt liquet 2. & 3. de different. resp. ab affectus itaq; qualitate, & solidorum corporum temperie, vnà cum consuetudine. & etiam ætate si velis, anni tempore, & regione, nutrimenti qualitas desumitur, vel breuiter ex morbi affectu vnà cum solidorum corporum, quod tum est, temperamento, vt Galenus testatur. sub his enim reliqua continentur.

Qualit[a]s alimenti morbo sit contraria, similis solidorum corpo. temperaturæ &c.

Obiectio.

Dilutio

cap. 7. & cap. 1.

De particulari exhibendæ alimoniæ tempore.
Caput LI.

QVamuis nutrimenti tēpora vniuersalia cū vniuersalib. auxiliorū temporibus cōsentiant, quia eadē scribi possunt, & instrumēta quibus eadē indicātur, similia quoq; sunt, & scribi etiam possunt (vtriusque nāque opportuna vniuersalia tempora, ex eorum quæ conducunt postulantium præsentia, & potentis impedire absentia, deprehenduntur) nō tamen similiter se habent, circa ea ex quibus particularia tempora colliguntur, cùm neque ipsa particularium auxiliorum tēpora, neque instrumēta seu proposita quibus eadem indicari valeant, scribi queant: vt liquet lib. de Opt. secta. Nam & remissionis spatia quibus potissimùm adhibentur

cap. 37.

adhibentur remedia, non æqualia omnium sunt, & conditiones absimiles, & symptomata dissidentia, quorũ singula particularis auxilij tempus côuariât, vt ipse Galenus inquit. At victus rationis particulatim tempora scribi possunt, quemadmodũ, & ipsorum morborum, simul atque eorum indicatoria instrumenta, tum Hippocr. tum Galen. auctoritate. Dico autem particularia tempora, quæ distinguuntur aduersus vniuersalia, & non propria cuiq; nam proprium nec dici, nec præcipi, nec scribi ad vnguẽ potest, vt patet 3. Method. meden. & primo de Arte curat. ad Glauc. Cùm itaque cum Galen. conclusérimus vniuersale neutrimenti tẽpus esse cùm facultas præceperit, & morbi affectio non prohibuerit, restat modò disserere postquàm scribi possunt alimenti particularia tempora, ex quibus ea desumẽda sint. determinatis nanque propositis ex quibus talia capiuntur tempora, insimul etiã patebit quòd eadem scribi possint: id verò particulatim ostendemus in ipsis febribus, & præsertim ex putredine ortis, nam in cæteris facile patere poterit. Hæ verò, vel vnam duntaxat habẽt accessionem, vel plures, vt sępius dictum est, si vnam habeat, à principio ad finem vsque, in his facilis toleratio, & consuetudo spectari debebunt, quando cibus illis eo tempore est offerendus, quo faciliùs quàm in cæteris morbũ tolerant, eóque potissimùm diei tempore, quo priùs in sanitate cibari erant sueti. etenim facillimè cibum ferent, si ex iis considerationibus assument, Galeno teste eodem vndecimo metho. med. quamuis, vt ipse inqt, paucissimas sorbitiones, potionésque eisdem exhibere debeamus, quibus vtique ceu medicamentis potiùs, quàm nutrimentis egemus, maxima etenim febris est, ac citò finietur, & virtus vtplurimam valida. Si verò febris plures accessiones habeat, asserimus cum Hippoc. & Galen. earum principiis cibum nequaquam adhibẽdum esse dico in principiis, tã si cœperint accessiones, quàm si iamiam cœpturæ sint, liquet hoc ex Hippo. apho. 21. libri 1. cùm asserebat, [in accessionibus abstinere oportet, nam cibum dare nocuum est, &c.] & ex Gale. qui eodem comment. dicebat: [quomodo verò quispiam particulatim cibum offerat côuenienter, in hoc docet sermone, caueri iubens morbum accessiones. ipse verò manifestiùs in libro primo, de victu acutorum dixit, quòd neque cùm iam adsint, neque haud ita post affuturę sunt accessiones, cibus dandus est, sed cùm declinãt aut cessant.] quæ quoque sententia quarto de Ratione victus scripta est. Præterea Aphor. 19. eiusdem primi libr. ait Hippoc. [iis qui per circuitus accessiones habent, nihil dare oportet, neque cogere, sed subtrahere adiectioni ante indicationem.] & Galen. in commen. dicebat. [nam tempora commoda ciborum particularium præcipuè docent accessiones, in morbis quidem in quibus ordinatè adueniunt, hoc est per circuitus.] libro etiam primo de Ratione victus, docens Hipp. particularia tempora nutrimenti, hæc conscripsit: [tempus autem dandę sorbitionis, tũ per initia, tum per omnem morbi decursum, hoc maximè seruare oportet, nam si pedes frigidi fuerint, non à sorbitione modò, verùm quoque & maximè à potu temperandum, at cùm caliditas ad pedes descenderit, tunc dare expedit.] Tunc etenim moderatissimè se habent, tum thorax, tum venter, quemadmodum deterrimè in initiis. fit nanque accessionis principium calore omni, toto ex corpore ad cor, thoracémque concurrere, Gal. auctore ex eiusdem textus comme. Quamobrem côcludebat optimũ tempus ipsis languentibus dandę alimoniæ esse in inclinationibus, quemadmodum deterrimum in accessionum principiis: tunc etenim moderatissimè se habẽt, quemadmodum in principiis deterrimè thorax, & vẽter, lib. quoque de humoribus idem Hippo. hæc scripta reliquit, in exacerbationibus per circuitus fictibus, ciborum oblationes dandæ non sunt, neque cogere oportet, sed auferre de appositionib. ante indicationes.] idem confirmatur quarto de Ratione victus, per hæc verba: [cùm autem purgaueris sorbitionibus quibusdã vtitor, obseruatis ita febrium accessionibus, vt nunquam cùm adsunt neq; cùm futuræ sunt exhibeas: sed vel cùm cessant, vel quieuerũt, & maximè à principiis recesserũt. frigẽtibus ergo pedibus, neque potum, neque sorbitionem, neq; aliud quippiam huiusmodi dabis.] Non vtique offerendus erit cibus in accessionum principiis, ob iam dictas causas, neque etiam in incremẽtis ex sententia Galeni eodem 1. de Ratione victus cùm dicebat, [sed quoniam in accessionum tum principiis, tũ incrementis ingesta alimonia lædere admodum nata est, ob id differimus ipsius exhibitionem, quãquam corpus ipsum iamiam digerere videatur.] secluditur etiam ab vtrisque, dico tam Hipp. quàm Gale. summus vigor accessionum, cùm eo tempore licet pedes calfiant, manet tamẽ in corporis medio: hoc est ventre, & thorace, præter naturam caliditas immodica, necdum ad pedes descẽderit, quo tempore dare expedit Hippocrate auctore, tum in morbis omnibus, tũ præcipuè in acutis, & potissimùm quibus febris vehementior suberit, periculúmq; summum. Sed quid clariùs quòd tria hæc tempora alimoniæ exhibitionem prohibeant, si in accessionibus iussẽrit Hippo. abstinere oportere? nam cibum dare nocuum est. Et quarto de Ratione victus, per hęc verba particulare cibi porrigẽdi tempus instituit, cùm dixit: [eius medicinæ partis quæ victu medetur maximum est febrium tum intentiones, tum declinationes, non acutis modò, verùm quoque & in longis obseruare, vt tempora quibus cibi offerendi nõ sunt, & tutò, quibus offerẽdi sunt, cognoscas, atquè adhuc quando plurimũ ab intentione abierint.] in cuius textus expositione diuinis. Gal. nobis præscribit simul cũ eodem auctore particulare tẽpus porrigendi cibi. inquit enim: [Artis ciborum exhibendorum maximum esse ait particulare cibi porrigẽdi tempus nosse, scopumq; vnum esse fatetur, quod scilicet tempus illud, quo cibus exhiberi debet, quãplurimũ absit à febris intẽtione (quam ἐπίτασιν dicit) accessionis principium intelligens. Id autem nõ in diuturnis solùm, sed in acutis quoq; verũ esse videtur.] deinceps subdit: [sed quare longis in morbis adiecit? nempe quòd in his magis, & forsan solis euidẽs fit scopus, in acutis etenim morbis, deprehẽsa in pedibus caliditas, cibi tempestiuè offerendi signũ sufficiens fuit; non tamẽ in longis ita nutrire oportet, sed melior declinationis pars est expectanda, quod in acutis haudquaquã est expectãdũ, timore cito futuræ accessionis: & propterea confestim cùm caliditas ad pedes descẽderit, tunc dare expedit.] Particularis itaq; temporis cibum porrigendi, vnũ ait esse scopum Gale. hoc in loco, quòd videlicet tempus illud quo cibus debet exhiberi, plurimũ absit ab accessionis principio. Id verò in continuis inclinatio existit, in intermittẽtib. interuallũ, seu integritas,

Particularia tempora.
cap 7.
cap. 1.
Cibus quãdo dandus in febr. vnius acces.
cap. 5.
Cibus quãdo dandus in feb. plurium acces.
1. tex. 46.
tex. 39.
tex. 46.
tex. 39
Loco præcitato.
In vigore cibus non dandus.
tex. 114.

tegritas,& propterea cũ ceſsãt,vel declinãt,dicebat Hippo.offerendum eſſe cibum,quanquã nec in omnibus continuis febribus eadem declinationis pars expectanda ſit,ſed prout citiùs, aut tardiùs ſequens acceſſio futura eſt. Id quod dilucidiſſimè manifeſtauit Celſus libro tertio, cap. quinto inquiens, [Scire licet optimum cibo tempus eſſe febre finita, deinde cùm deceſſio eius conſiſtit, tertium ſi neceſſe eſt,quandocunque decedit,cætera omnia periculoſa eſſe.] idem verò Galeno citato vndecimo Meth.meden.in fine dicebat:[porrò aptiſſimum in febribus quæ intermittunt,& repetunt tempus eſt, cum,vt dictũ eſt,exhalare iam cœperit febrilis calor:ſtatim enim corpus ad nutrimentum præparãt, huius quoque opportuno tempore ex duplici coniectato reſpectu,nempe ſummo præcedentis acceſsionis vigore , & futuræ principio. adhæc nanque ſpectantes operam dabimus, vt quam lõgiſsimè ab vtroq; nutriamus , ergo ſi ſpatium quod inter ſummum prioris acceſsionis vigorem,& ſequẽtis principium interuenit,ſatis ſit amplum,facilè eſt idoneum tempus inuenire:ſin exiguum id affuerit,alterum facias neceſſe eſt,aut vt ægrum admodum adhuc calentẽ nutrias,aut ſequentis acceſsionis inuaſione iamiam adfutura,quo magis pręſagio Medici eiuſmodi febris indiget , qui primis ſtatim diebus, quanto ſpatio febris duratura ſit,coniiciet.] Quod ſi continua ſit,& breui finiendam eſſe conſtabit,& virtutem non defuturam coniicimus, continendus à cibo æger erit.ſin verò nutrire cogamur,propterea quòd vires infirmiores ſint , & febris vltra progreſſura ſit , neceſſum erit id deligere quod minùs ſit noxium,vt in re ancipiti cõuenit:id verò diſtingues(vt ipſe inquit)tum ex loco afflicto, vnà cũ affectu,tum acceſsionis,& principij,& ſummi etiam vigoris cõſuetudine?ſiquidem vbi iecur phlegmone prehendit , pernicioſiſsimum eſt paulò ante acceſsionẽ cibare.vbi hęc abeſt,infirma autem ſit virtus,vtiliſsimum,in aliis verò animalis inſtrumẽtis, quod iam dictis portione reſpondeat , tum ex ſitus eorum ratione,tum dignitatis, exiſtimabis. ſummi autem vigoris & acceſsionis principij morẽ ſic cõſideres,ſummi inquã vigoris,an citra , magnitudinem febrilis caloris ſiccus ſit, & ſquallens,an citra ſiccitatem vrens,priorem nãque humectante victu madefacere quamprimùm oportet , in ſecũdo dum plurimum caloris ſe remittat,manere.Principij verò acceſsionis morem exiſtimabis, an corporis extrema perfrigerẽt,& magnam ſanguinis reuocationẽ ad interiora corporis faciat , an omnino corpus non premat:quippe hoc ſecundum,ſeu facile manſuetúmve contemnes.In priore diſtinguas oportet: nam ſi abſque viſceris phlegmone , aut ſuccorũ redũdantia motus ad interiora in acceſsionibus polleat,nihil offendes paulò ante cibans,ſin vel phlegmone,vel redũdantia ſubſit, cauẽda eſt ante acceſſionem cibatio,ceu res maximè noxia.Celſus verò, vbi febris intermittens fuerit , his verbis cibandi tempus determinauit libro 3.cap.4.ſatius eſſe principia cibi à decedẽte febre, quàm reliquias ab incipiente excipi , ita ſi longius tempus ſecundum eſt, quàm integerrimo dandus eſt,ſi breue etiam antequàm ex toto integer fiat. ſic itaque definiẽdum eſt particulare tempus cibi offerendi. ſed quoniam diximus cum Hippocr.& Galeno vnum eſſe ſcopum, quod ſcilicet tempus illud quo cib⁹ exhiberi debet quamplurimùm abſit ab acceſsionis principio,animaduerſione dignum eſt ſcopum hũc non quid faciendum ſit indicare.nam alimoniæ vnus perpetuò ſcopus eſt,nempe virtutis cuſtodia, vt ſæpius diximus. Verùm quemadmodum de morbi affectione, ac eius vniuerſali ſummo vigore determinauimus, ita etiam de hoc particulari tẽpore diſſerere oportet:dicimus enim hoc cibi offerẽdi tẽpus eſſe, quoniam ipſum exhiberi non prohibet , hoc verò non eſſe , quoniã ipſum prohibet,& quoniam inter cætera acceſsionis tempora declinatio non prohibet: quinimò rectiùs dixeris,ſi fatearis quòd minùs prohibet:etenim cibus ſua ratione nunquam morbum iuuabit,vt dictum eſt,ob id cum Hippocr. & Galeno cõcluſimus quaten⁹ ad particularia acceſsionis tempora ſpectat,in hoc duntaxat tempore, cibum exhiberi debere, vbi videlicet vires abſque eo vſq; ad morbi ſummum vigorem ſufficere non valeant, aliàs haudquaquam ipſe offerendus eſſet etiam in ipſa inclinatione.nam vbi ob copiã vel obſtructionem,vel phlegmonem,vel,vt ſemel dicam, humoris alicuius putredinem febris eſt orta,maximo malo eſt cibus , atq; hos quidẽ nec in inclinatione febris citra noxam nutrias,vt inquit Gale.10. Metho. med. Sumitur itaque ſcopus particularis exhibẽdæ alimoniæ,ab ipſius acceſsionis inclinatione,nõ tãquam ipſum exhiberi indicante,ſed tãquam minùs prohibente,quàm reliqua acceſsionis tẽpora.Quãobrem magnoperè hallucinati ſunt qui crediderũt Hippo,& Galenum hac in re admiſiſſe tempora indicare,veluti methodici affirmãt.licet aliis in locis Gal.illud negauerit.Nos verò in præcedẽtib.abundè demonſtrauimus,quantum à veritate deuiarint.

cap.vlt. — *cap.4.* — *Tempus ante acceſsionem nõ indicat cibũ dandum eſſe, ſed non prohibet.*

Quo acceſſionis tempore præter inclinationem cibus cũ maiori noxa offeratur, ac quomodo in omnibus morbis inſtituenda ſit victus ratio.

CAPVT LII.

AT occaſione eorum quæ diximus de particulari nutrimenti tempore, non abſque ratione quiſpiam dubitaret, quo acceſsionis tempore præter inclinationem, cauenda magis cibatio ſit,ceu res maximè noxia?Cernimus enim hac in re non barbaram duntaxat ſectantes medicinam , ſed eos qui Galeni doctrinam profitentur inter ſeſe nõ parum digladiari , ídque non ob aliud (vt mea fert opinio)quã quod parũ rectè intellexerint cauſam, ob quam interdum cogamur iis in temporibus cibum offerre febricitantibus , declinatione non expectata.Conabimur nos propterea breuibus quoad fieri poterit cum eodem Galeno , & Hippocrate illud dilucidare , aſſerentes primo nullum aliud opportunius particularis cibationis tẽpus eſſe , quàm acceſsionis inclinationem in cõtinuis,& integritatem in intermittentibus, vt paulò ante determinauimus,ob dictas etiam cauſas;vbi hæc eadem tempora expectari valeãt,& vbi fuerint anguſta,id perpetuò ſeruandum eſſe cenſemus,quod cum Galeno cõcluſimus:interim videlicet ad ſequẽtis acceſsionis principium, quãdoque verò ad præcedentis vigorem magis accedentes. Fatemur etiam ſecundò quòd quocũque acceſsionis tempore caſus aliquis interuenerit , robur naturæ ſeu virium diſſoluens, eodem neglecto tempore , cibum offerre cogimur, inſtante magis virium cuſtodia , quàm prohibente aliquo acceſsionis tempore , quemadmodum cum Hippocrate decreuit Gal.com.aphor.9. primi libri etiam de ſummo totius morbi vigore,quo tempore

Si quid acciderit vires diſſoluens, cibamus neglecto acceſsionis tempore.

omnino

omnino à victu abstinendum esse præceperat idem Hippocrates aphorismo octauo eiusdem libri. Esset autem casus hic, animi defect⁹, seu syncope, aut quiuis alius adeò virium robur dissoluens, vt nutrire omnino cogat, propterea quia vt diximus, hic solus est alimoniæ scopus, nempe virtutis custodia. Porrò quærimus nos, vbi nullus, similis interueniat casus, verùm vires ferre inediam non valeant vsque ad accessionis inclinationem, quo tẽpore cum minori noxa cibus offerri queat: & quoniam inter cætera corpora quæ minimè inediã ferre possunt, sunt ea quæ natura, seu temperamento calida & sicca existũt, siue ex prima origine talia sint, siue ex victu & immodico labore, vigiliis, & animi perturbationibus, regione, anni tempore, & cæli statu, talem naturam acquisiuerint: propterea quòd iis aduersissima sit inedia, eáque vehementer lædat, cùm necessariò viribus sint imbecillis, de eisdem præcipuè loquemur, quemadmodum ipsemet Galenus verba fecit, 10. Metho. meden. Quamobrem dicimus eisdẽ & cùm inuasura adhuc sit, & cùm incipiat accessio cibum offerri debere, si coniectura assequare, eos vsque ad accessionis inclinationem inediam ferre non posse. nam, vt Galenus inquit, cùm accenditur in his febris propter mordentem acrimoniam, excalfacti, attenuatíque ex sole, & inedia, & laboribus succi, maximũ eius remedium est humidum nutrimentum: quanto verò hos citiùs cibaueris, tãto, scilicet magis febrem prohibueris, inquit idem Gale. citato libro 10. metho. meden. Quibus ex verbis dicere licebit, corporibus iam dictis, vbi ex prænarratis præsertim causis in febrem incidant, non modò adhiberi debere humidum cibum, cùm primùm cœperit accessio, aut cùm iamiam inuasura sit, tanquam nutrimentum, verùm etiam tanquã maximũ remedium existens ipsis excalfactis, attenuatísque propter mordẽtem acrimoniam succis, ac ipsi febri & quantò citiùs exhibueris, tanto magis febrẽ prohibueris, ob iam dictam causam. Vbi verò propter quampiam causam hoc tempore eisdẽ corporibus cibus oblatus non fuerit, audacter etiam fatemur cum eodem Galen. in eiusdem accessionis vigore, cibum esse offerendum, quemadmodum ipse testatur citato libr. 10. potissimùm vbi febris admodum valida nõ sit, ipsúmque corpus siccum, & squallẽs, vt posuimus: hos nanque humectante victu, quamprimum madefacere oportet, inquit 11. eiusdem operis li. ne vel in febrem ardentem, vel eadem prætergressa, in hecticam incidant, priusquàm inclinare cœperit accessio. His itaque de causis non modò cum minori noxa, quinimò tãquam maximum remedium existens, humidum alimentum exhibebimus eiusmodi corporibus, interim in accessionum principiis, quandoq; verò in earundem summo vigore inclinatione non expectata, præsertim vbi ex prædictis causis in febrem inciderint, & nõ ob aliquam inflammationẽ, aut humorum copiam: perquàm rarissimè verò contingit hæc corpora ob humorum copiam, seu multitudinẽ febricitare. Quòd si momẽtanei mẽbri phlegmone cum eiusmodi febre, ac corpore sit coniuncta, omnino æger morietur. nam quod ad phlegmonem, quæ in iis est partibus, spectat, minimè planè est cibandum, quod ad virium infirmitatem, vtique sæpè, vt idem Galenus inquit citato loco, ita necessariò aut vires resoluentur, aut phlegmone augebitur. Sed dices, quid asserendum sit de accessionis incremento, num etiam hoc tempore eisdem quoque corporibus cibũ offerre quandoque liceat? Cui responsum sit, hucusq; nec in Hippocratis, nec in Galeni doctrina me illud scriptum reperisse, quòd videlicet febricitantibus quibusdam hoc in tempore aliquando cibum exhibuerint. quinimò eodem decimo meth. med. cap. 4. Galen. omnino vitare videtur, cùm dixit: [quod si horror prætererit, ac iam planè febricitent, cibãdi id temporis non sunt.] & primo de ratione victus, per hæc verba idem cõfirmauit, cùm dixit: sed quoniam in accessionum tum principiis, tum incremẽtis, ingesta alimonia lędere admodum nata sit, ob id differimus ipsius exhibitionem, quanquam corpus ipsum iamiam indigere videatur.] videtur ergo Gale. his verbis prohibere alimoniam in accessionum incrementis, quoniã hoc tempore admodum lædere nata est, quemadmodum in principiis verùm peracto incremento aduenientéque summo vigore, illud negare non videtur, licet in inclinatione sit optimum, quemadmodum nec ipse Hipocr. quarto. de rat. vict. cùm dicebat, [frigentibus ergo pedibus, neque potum, neque sorbitionem, neque aliud quippiam huiusmodi dabis, sed maximũ existimato, si id tantisper obseruaueris, donec valde incaluerint, deinde ita quod confert dabis.] Atqui valde incaluerunt ægri in summo vigore, & nõ in incrementis accessionum, quo tempore paulatim ad extremas corporis partes calor sese expandit, paulatímq; incalescũt ægri, quemadmodum in statu calor ex ęquo corpus totum occupat, vt liquet eodem primo de ratione vict. & si dices ęqualiter etiã prohibere in accessionum principiis alimoniam hoc in loco Galen. asserimus nos satis esse, quòd in incrementis cibum semper interdicant Hippocr. & Gal. nunquam verò admittant, in principiis autem, ac vigoribus, si quandoque prohibeant, interim admittere videantur, vt ex citatis locis patet, ídque non propter aliud, nisi quòd eo tempore cauenda omnino cibatio sit, tanquam res maximè noxia. Ad hæc quem vsum afferat ægrotantibus exhibitus in incremento cibus, quemadmodum in principio, & summo vigore probauimus? eo etenim tempore si exhibeatur, neque maximum erit remedium ipsius febris, quemadmodum si in principio fuerit exhibitus, neque etiam febres prohibebit. insuper nec adeò inhibebit febrem, vt ea aut in ardẽtem, aut in hecticam non pertranseat, veluti si fuerit in vigore oblatus, & præter id, quod nihil confert, maxima ex eo parabitur noxa, quæ in neutro dictorum temporum si exhibeatur, contingit. Nam augebitur porro febris, vt decimo meth. meden. liquet, & cùm detineatur ex cibo calor, prohibebit ne sese expandat ad extremas corporis partes, sed diutius in thorace & corde, ac ventre contineatur, augebitúrque ex eo putredo, seu phlegmone, si ex eisdem febris fuerit orta, quæ omnia spectans Gale. 11. meth. meden. in fine, cùm exiguum fuerit spatium inter precedentis abcessionis summum vigorem, & sequẽtis principium, tanquam minùs noxium docuit, interim ægrum admodum adhuc calentem nutrire, quandoque verò iamiam futura sequenti accessione, nulla omnino facta de incremento mentione, non ob aliud quidem, nisi quod in incremẽto cibatio esset magis noxia, quàm in dictis tẽporibus, alioqui parum rectè præcepisset in eisdem duobus tẽporibus distinguẽdum esse duntaxat quod minùs sit noxiũ, si cum minori noxa in incrementis cibus exhiberi

Si solæ vires inediã non ferunt initio accessionis cibamus.

cap. præci. & cap. 6.

cap. 4. cap. vlt. & 10. ca. 5 & 8. cap. 2.

In vigore quãdoque cibãdum.

Si cum virium infirmitate sit phlegmone in parte principe, mors sequitur.

Quæstio.

Respondet quæstioni.

Super tex. 46.

In incremẽtis nõ dandus cibus.

Tex. 39.

Loco citat. Obiectio, quæ mox diluitur.

Principio, & vigore, subau. Loco citat.

Altera obiectio.

 posset,

posset. Sed adhuc instabis, qui fieri possit vt exhibito cibo in accessionis principio, eædem noxæ, aut fortè plures non inferantur, quàm modo dictæ vbi cibus fuerit in incremẽto exhibitus? eo magis cùm ipse Galen. docuerit quarto de ratione victus, quòd eo tempore accessionis cibus exhiberi debet, quod magis absit ab ipso accessionis principio, tanquam hoc tempus inter omnia deterrimum putarit. Huic responsum volumus, quòd non modo si in principio fuerit cibus exhibitus iam dictis corporibus, similes noxæ non prouenient, quæ in incremẽto generantur, aut maiores, & plures, sed vt dictũ est, maximum erit remedium humidum nutrimentum exhibitum, tum febris, tum humorũ, qui propter mordentem acrimoniam excalfacti, attenuatique sunt. & si qua noxa fortè generabitur, maius sequetur cõ modum ex vsu quem præstat, quàm incommodum ex noxa quæ fieri posset. Nec quippiam obstat, quòd citato loco decreuerit tẽpus quo exhiberi debeat alimẽtum, quamplurimum distinctum esse debere ab accessionis principio, nanque illud subintelligi debet, vt paulò ante demonstrauimus, vbi vires, ac corpora ferre possint inediam vsque ad idem tempus: quod quidem declarauerat citato libro primo de ratione victus, idem Galenus: quo casu exhibitum in principio alimentum, quemadmodum & in incremento accessionis admodũ læderet, & ob id differendum esset, quanquam corpus ipsum iamiã indigere videatur, vt ipse inquit: præsertim vbi ob humorum copiam, aut phlegmonem febricitet. Adhuc obiiceret quispiã aduersus ea quę diximus de summo vigore, asserẽs quod maior noxa sequeretur ex oblato cibo in summo vigore, quàm incremẽto, illud probans Hippoc. auctoritate, aph. 8. primi libri, dum inquit: [vbi morbus in suo vigore constiterit, tunc victu tenuissimo vtendum est.] si igitur in vniuersali morbi summo vigore per hęc verba vitandum esse cibum omnino præcepit Hippocrates, & non in incremento, simili etiam ratione de vigore particularis accessionis differendum erit. Huic respõsum dabimus, similitudinem, quam credunt esse inter hæc tempora, non valere. etenim in vniuersali morborũ summo vigore, propter tum symptomatum magnitudinem, tum morbi coactionem, vtendum est tenuissimo victu, vt ait Galenus in commento citati aphorism. neque enim oportet naturam distrahere ad alteram nouam coctionem, cùm eo tempore noxiorum humorũ coctioni fortiter vacet: & haud ita multò post ipsos sit euictura. at in eo qui particularis accessionis existit, neque adeò symptomatum magnitudo infestat, neque natura eo tempore ita noxiorum humorum coctioni fortiter vacat, ita vt paulò post ipsos sit euictura, cũ in eodem particulari summo vigore materiam superauerit, vt Galenus inquit tertio de præsagit. ex puls. atque fuliginosum excrementum expiratione & contractione eo tempore expellat. Quapropter per alimentum eadem natura ac virtus non distrahitur ad alteram concoctionem, videlicet ipsorum alimentorum: est insuper & eadem materia exigua valde, collatione facta ad eam, quæ in vniuersali summo vigore concoquitur, qua etiam ratione non adeò impeditur: præter id quod eadem sequuntur commoda quæ paulò ante dicta sunt: quanquam & hoc etiam tempore vbi vires deficiant, cibare non inconuenit, vt dictum est. Ex iis itaque liquet cauendam esse omnino cibationem in accessionum incrementis, ceu rem maximè noxiam existentem, etiam in iam dictis corporibus, quæ (vbi oporteat) nedum cum minori noxa quàm in incrementis, verum etiam magno cum emolumento in principiis, ac vigoribus earundem accessionum perpetuò exhibetur. Sed iterum obiicies, asserens hoc falsum esse eiusdẽ Galeni auctoritate, citato decimo method. meden. vbi verba faciens de eiusmodi corporibus, ac febrientibus dicebat: cap. 5. [illos verò omni certè tempore, sed potissimùm per inclinationem.] addas tu, nutrire poteris. ergo videtur admittere in ipso etiam incremento alimoniam, dicens omni certè tempore. Huic dicas primò Galen. eiusmodi corporibus omni certè tempore cibum concedere, eorum videlicet, in quibus paulò ante cibum concesserat, & non eo in quo cibum offerre vitauerat, hoc est, incremento. Vel dicas omni certè tempore hæc corpora nutrienda esse, sed potissimùm per inclinationem, in cæteris verò temporibus, si cibus offeratur, minori cum noxa, aut (vt rectiùs dicam) citra noxã exhibebitur in principiis, seu vigoribus, maiori autem, aut saltem non citra noxam, in incrementis. in hoc nanque tempore semper maiori cum noxa, quàm in principio, & summo vigore cibus adhibetur, vbi laborantes inediam vsque ad inclinationẽ ferre non valeant, id quod paucissimis quibusdam verbis: nescio quo diuino furore percitus, confirmauit Celsus cap. 5. lib. 3. cùm dicebat: [si tamen propter infirmitatem necessitas vrget, satius esse consistente iam in incremẽto febris aliquid offerre, quàm increscente, satius esse instãte quàm incipiẽte, cùm eo tamen vt nullo tempore is qui deficit nõ sit substinendus.] Quamobrem nedum in prædictis corporibus (licet in his potissimùm) idem in exhibendo nutrimento seruare oportebit, sed cæteris omnibus, in quibus protinus in primo, secundóve die, vires imbecillæ cernuntur, licet rariùs accidat. accidit tamen interdum, vel propter ægrotãtis malum corporis habitum, vel propter senium, nõnullis verò fatigatio, vel tristitia, vigiliæque præcesserunt, & inedia, & per totum sequuta est diem. item febris priusquàm homo cibaretur circa vesperam occupauit, & nox insomnis est acta, & propterea vires imbecillæ redditæ, vt eodem decimo meth. scriptum est. Sit porro cibus, qui eisdem temporibus exhibetur, non copiosus, sed modicus, humectandi vim habens, & qui facilè concoquatur, ita vt non modo vt nutrimentum, sed vt remedium conferat. Itaque victus species seu forma, modo quo diximus, instituenda erit, morbi summum vigorem, ac ægrotantis vires simul spectans. Deinceps si pertransiri summum incremẽtum sine omni cibo posse noueris, ægrum in cibi abstinentia seruato, sin exiguum adminiculũ requirãt vires, talis victus adhibendus erit, quo sperare possit ea perdurare posse totum tempus intermedium vsque ad morbi summum vigorem, vtputa tenuis. At si maius requirant vires adminiculum, tantum adiicere ad nutrimenta oportet, quantum fuerit de robore virium immutatum, ac plenior victus adhibendus erit, tãtum scilicet, quantum virtus imbecillior expostulat. ab his denique scopis nutrimenti diuersa species, seu forma desumitur, cuius copiam maiorẽ licebit adhibere in morbi principio, atque incremento, at in summo vigore minorem, & interim (si vires ferant) minimam, atque ita victus formam eo tẽpore etiam

Super tex. 114. — *Respondet obiectioni.* — *Loco citat.* — *Tertia obiectio.* — *Diluitur obiectio.* — *Cap. 7.* — *Quarta obiectio.* — *Respondetur obiectioni.* — *Loco citat.*

etiam immutare quandoque, quam victus formam si adeo exquisitam artificiosa quadam coniectura non assequaris, ad paulò pleniorem victum declinare potius, quàm ad tenuiorem nitaris, tanquam minus malum: eritque talis cibus offerendus in his febribus ex putredine ortis, quæ vnam duntaxat à principio ad finem vsque accessionem habēt, tempore quo consueuerunt cibari, ac potissimùm eo, quo morbum faciliùs telerant; in his verò quę plures habent accessiones, in inclinatione, si continuæ fuerint, in integritate, si intermittant, & vbi spatium fuerit angustum, inter vigorem præcedentis accessionis, & principium futurę, interim ad vnum quandoque ad aliud tempus magis accedere licebit, prout suprà cum Galeno conclusimus. Quòd si propter virium imbecillitatem tanto tempore inediam ferre non possint, in accessionum principio sæpius, interim verò in earum summo vigore cibum offerre licebit, incrementum vitātes: quamuis vbi ob aliquē casum virium robur dissoluatur, omni certè tempore cibus sit offerēdus. Verùm nō propterea damnandi sunt nostri temporis medici, qui in primis morbi diebus, primo videlicet, aut ad summum secundo tenuiori vtuntur victu in omnibus ferè morbis indifferenter, vbi exactè eorundem morborum natura non fuerit cognita, modò eadem cognita confestim cōueniens victus forma, seu species vsque ad morbi summum vigorem instituatur, eam amplius non immutando pręterquàm in quātitate, & interim in qualitate seu specie quoque eo modo quo diximus, ni aliquid interuenerit. etenim vires eo tempore validæ sunt, & corpora vt plurimùm crudis succis, ac cibis referta, nec adeò facilè est morbi naturam, aut etiam febris statim in prima die exquisitè dignoscere. nam ipsemet Galenus dicebat octauo metho.meden.cap.3. [ego verò nec in omnibus ægrotantibus fateor exactè me scire in prima die affectum, nec vllam diariam me febrem posse fugere.] poterit etiam & morbus talis esse natura, vt eodem tenuiori victu indigeat, & ita quoque nihil in victu peccabant, non propterea negātes satius esse talem victus speciē à primo die ęgrotantibus, & præsertim febriētibus instituere, qualis expedit, habita eiusdem morbi, seu febris exacta notitia, ac perceptis ægrotantis viribus.

Nō improbandi medici, qui initio tenuiorē victum pręscribūt

Quomodo eorum quæ indicant magnitudo sectanda, & quotuplex ea sit: ac qua ratione vbi plures coeant indicationes magnæ, inter se conferendæ sint.

CAPVT LIII.

CVNCTA quę circa ægrum spectari debent pro febrium curatione, ac eorum quæ conducunt inuentione, tam si medicamenta, quàm si alimēta fuerint, satis supérque cum Hipp. & Galeno exposuisse puto. Sed quoniam non satis hæc esse cēset Galenus, sed inspicere etiam semper conuenit, quando indicationes omnes secum consentiant, & quando inter sese dissentiant, vt ipse ait: omnibus enim cōsentiētibus vnam prorsus victus speciem constituemus, dissidentibus verò inter se quæ valētiores ac plures sint, pręferemus, ita vt victus species quam hę pręscribunt, pręferatur, sic tamen vt ne contraria sit neglecta, vt liquet octauo metho.meden. id quod etiam seruari perpetuò iussit inueniendis, ac adhibendis medicamentis, 7.9.10.& 11. eiusdem operis lib. etenim vbi ambiguitas, pugnáque indicationum inter se oritur, eodem auctore, tum numerum indicationū, tum magnitudinem, simul conferas oportet, nihílque in contrariis indicationibus, vt ipse Galenus inquit, tam competit expēdi quàm magnitudinem eorum, quę ad indicationem coierunt, propterea quomodo hęc indicationum magnitudo inuestigetur, & qua ratione cum aliis conferenda sit, ac præferenda, vbi eædem indicationes pugnabunt, differere oportebit, postquàm abundè tractauimus quid faciendum sit, vbi omnes consentiant, quibus dilucidatis huic nostræ methodo extremam manum imponemus. Quocirca indicationum potestates rectè examinabis, vbi magnitudinem eorum, quæ ad indicandum coierunt, intelligas: non est autem in omnibus rebus, vnius rationis ipsius maioris natura, eodem Galeno teste, tertio de sanitate tuenda, sed alibi pro viribus & quasi dignitate rei, alibi pro ipsius propria essentia spectanda est. idem confirmare videtur octauo meth.meden. sub his verbis: [porrò nihil in contrariis indicationibus tam conuenit expendi, quàm magnitudinem eorum, quæad indicationem coierunt, quam vtique ex libro de sanitate tuenda, duplicem esse ostēdimus, alteram quæ ipsorum ex quę indicāt dignitatibus censetur, alteram quæ ex ipsorum, vt sic dicam, propriis substantiis, spectetur, quas ex conferendo cum mediocri, & quod secundum naturam est, seu naturali habitu, accipiendas esse testati sumus.] Longè tamen diuersa ab his de indicationum magnitudine scripsisse cernitur idem Galenus vndecimo metho.meden. dum dixit: [vbi verò secum pugnauerint indicationes aliquę superiùs comprehensa methodo, ad ea quæ agenda sint inuenienda, vtendum esse perpensis scilicet eorum quæ indicāt tum magnitudine, tum dignitate: ostēdimus enim eligendas eas indicationes esse, quas digniora, maioráque indicantia pręscribent. at dignitatem eorum vel vitæ, vel sanitatis respectu iudicandum, magnitudinem verò duplicem esse, vel propriæ substantiæ ratione, vel declinationis à naturali habitu.] hanc verò methodum conscripserat tum citato libro octauo de methodo medendi, partim etiam & nono, & decimo. Porrò hîc videtur non in vno duntaxat sibimet pugnare Galenus, nam citato octauo methodi medendi, & tertio de sanitate tuenda, magnitudinem tanquam genus quoddam diuidebat, in eam quæ censetur ex dignitatibus eorum quæ indicant, & eam quę spectatur ex propriis substantiis eorundem, hoc verò in loco, magnitudinem seorsum à dignitate perpendendam esse præcipit. insuper citatis locis magnitudinem distinctam ab ea quę ex dignitatibus censetur, seu viribus eorum quæ indicant, vnam esse ait, quæ ex propriis essentiis, seu eorum quæ indicant, substantiis spectatur, hic verò duplicem esse magnitudinem fatetur, vel propriæ substātiæ ratione, vel declinationis à naturali habitu: citatis etiam locis eas quæ ex propriis substantiis spectantur, ex conferendo cum mediocri, & quòd secundum naturā, desumendas esse pręcipit, hîc verò alteram dixit esse magnitudinem per declinationem à naturali habitu, seclusam ab ea quæ est ratione propriæ substantiæ. Harum primum facilè conciliabimus, si dixerimus tertio de sanitate tuenda, & octauo methodi medēdi, vniuersaliùs sumpsisse magnitudinem eorum, quæ indicent, & vt quoddam genus commune vtriusque magnitudinis, tam

cap.vlt. cap.12. cap.13. cap.1. cap.3.

Indicationū magnitudo ex dignitate eorū, quæ indicant, & propria essentia.

cap. 9.

cap. citato.

cap. citato.

Locis citatis.

Gale. sibi ipse repugnare videtur.

Conciliatio locorū Gal.

illius quæ ſpectatur ex dignitate eorum, quæ indicant, quàm alterius quę ex propriis ſubſtãtiis deſumitur. Sunt etenim magnæ ambę indicationes, quę ex ipſis deſumũtur. libro verò vndecimo methodi medendi, perpendendam eſſe eorum quæ indicant tum magnitudinem, tum dignitatem, aſſeruit, ſpecificè magis ſubintelligens magnitudinem, ſumens tamē nomē generis, vt eam diſtingueret ab ea, quæ pro dignitate capitur, nō negans quòd magnitudo generaliùs ſumpta ſit vtriſque communis tanquam genus. At non perinde facilè eſt reliqua conciliare. pro quo animaduertendum, quòd ipſa magnitudo quæ ex aduerſo diſtinguitur ei, quæ pro viribus, & quaſi dignitate rei ſpectatur, poteſt ſola ſeorſum exiſtere abſque aliis magnitudinibus eiuſdē rationis, aut alterius, ſed cum aliis duntaxat indicationibus complicari, quæ nullo modo magnæ ſunt: poteſt inſuper coire, tum cum reliquis magnis indicationibus eiuſdem generis, tum etiam cum his quæ pro dignitate magnę ſunt. adhęc id quod dignitatis magnum dicitur, ratione etiam propriæ ſubſtãtiæ magnum, paruúmve eſſe poteſt, tam ſi ſeorſum cōſiſtat, quam ſi cum aliis complicetur, id quod manifeſtè Gale. declarauit citato tertio de ſanitate tuen.

Loco citat. Vbi exemplum ponens laſcitudinis, quæ phlegmones ſenſum pręfert, cum ea quæ vlceroſa ſeu excrementoſa dicitur, ſi inuicem copulentur, dicebat dignitatem maiorem eſſe primã. demum ſubdit vtraque tamē ipſarum ſic propria ratione eſſentiæ magna, paruáque eſſe poteſt, vt ſola ſeorſum conſtiterit, vtraque quoque ipſarum poteſt cum aliis copulari magnis, & poteſt ſeorſum conſiſtere. Verùm vbi ſeorſum conſiſtant, coëuntes tamen cum aliis indicationibus, ac indicantibus non magis, vna pro viribus, & quaſi dignitate indicantis maior dicitur, reliqua verò pro propria eſſentia eius quod indicat, vt ibidem liquet. vbi verò ſimul coëant, id quod magis in indicando pollet, explorandum eſt. modum verò idem Galenus oſtendit eodem loco, vbi continuans adhuc ſermonem de iam dictis laſſitudinibus dicebat: [ſi igitur vtraq; pari interuallo à naturali habitu, ſeu ab eo quod ſecundum naturam eſt, receſſit, quæ phlegmones ſimilis eſt, præcipuam curationis ſolicitudinē ad ſe cōuertet, vtpote dignitate pollēs, ſin exiguè quę phlegmones, plurimum quæ vlceris ſenſum repræſentat, à naturali habitu receſſit, æſtimandum num tãtum ſuperet magnitudine vlceroſa, quantum quæ phlegmone ſimilis eſt, viribus, an minùs, an magit, atque ita quod pollet explorare, quòd ſi æqualiter pollentes videris, pari ſtudio vtrique conſulendum, atque ratio hæc perpetua ſit omnium cōiugatorum affectuum.] Hanc eandem ſententiam, ſcilicet vbi plura coëant, quæ ob eorum magnitudinem indicent, ac contrarium exigant, confirmauit idem Galenus octauo methodi medendi, cùm dicebat: [Porrò nihil in contrariis indicationibus

Loco citat. tam conuenit expendi, quàm magnitudinem eorum quæ ad indicationem coïerunt.] dixit nanque eorum numero plurali, deinceps hanc magnitu-

Loco citat. dinem duplicem eſſe in libro de ſanitate tuenda, ſe oſtendiſſe fatebatur, & declarans inſuper hanc duplicem magnitudinem, ſubdebat alteram, quæ ex ipſorum quæ indicant dignitatibus cenſeatur, alteram quæ ex ipſorum, vt ſic dicam propriis ſubſtantiis ſpectetur: & addit, quas iterum in numero plurali, & non dixit quam in ſingulari ex conferendo cum mediocri, & quod ſecundum naturam eſt, accipiendas eſſe teſtati ſumus. quando itaque plura coeunt, quæ ob eorum magnitudinem indicant, ac contraria expoſtulant, eorum ſubſtantias ſpectare oportet, collatione facta ad id quod ſecundum naturam exiſtit, hoc eſt quantum eorum quodlibet à naturali ſtatu receſſerit, quantum enim quodque à naturali ſtatu receſſerit, ad tantam magnitudinem morbus peruenit, inquit idem Galenus primo de arte curatiua ad Glauc. capit. 1. hoc etenim inuento, eadem ratio ſeruanda erit in curatione perpetuò, quam docuit in paulò ante citatis verbis tertio de ſanitate tuenda, libro verò vndecimo methodi medendi, eaſdem indicationes, quas digniora, maioráque indicantia præſcribunt, tam ſi inſimul complicentur, quàm ſi cùm alijs indicationibus copulentur non magnis, vbi ſecum pugnauerint aliquæ, particularem magis modum eas perpendendi docuit, ab eis tamen quæ citatis locis præceperat non recedens. Docebat enim primò quomodo iudicanda ſit dignitas eorum, quæ indicant: quod videlicet vel reſpectu vitæ vel reſpectu ſanitatis, vt vires vbi indicant, earum indicatio digna eſt reſpectu vitæ, febris autem indicatio digna reſpectu ſanitatis: & ob id nono de methodo meden. cap. 13. præcipiebat quòd virtus omnium prima eſſet cuſtodienda, vtpote quæ dignitate magis pollet, à virium indicatione proximam eſſe, quæ ab affectibus, quos curare proponimus, datur, deinceps reliquæ. ſubdebat poſtmodum eodem vndecimo: [magnitudinem verò duplicem eſſe, vel propriæ ſubſtantiæ ratione, vel declinationis à naturali habitu: non quòd hæc magnitudo quam ex aduerſo diſtinxerat paulò ante, ei quæ ex dignitate ſumitur, re ipſa duplex ſit, ſed quòd ea non ſemper vno duntaxat modo perpendenda ſit, ſed duplici, vno modo ſi ſola ſeorſum conſiſtat, pugnaueritque cum aliis indicationibus non magnis, & ita ſpectanda eſt ratione propriæ ſubſtãtiæ, quoniam non comparatur alteri magnæ indicationi: hanc etiam noſcendam eſſe magnitudinem ex propriorum ſymptomatum quãtitate, ſeu magnitudine præcepit, libro tertio de criſibus, & libro de conſtitutione artis medicæ, ſecundo modo iudicanda erit per declinationem à naturali habitu, vbi videlicet cum aliis coeat magnis indicationibus, ſecúmque pugnauerint. nam aut æquè ab eo recedunt, & ita vtrique pari ſtudio conſulendum, aut magis, aut minùs, quo caſu magis de vno quàm de altero ſoliciti eſſe debemus, præcipuam ſemper curationis ſolicitudinem ad ſe conuertens, id quod maiori interuallo à naturali habitu receſſerit, vel licet pari interuallo receſſerint, polleat tamen vna altera dignitate. Nam & hæc etiam dignitatis magnitudo ratione proprię ſubſtãtiæ quãdoque magna eſſe poteſt, nec aliter perpendenda erit, quàm per receſſum à naturali habitu, tam ſi ſeorſum conſiſtat, quàm ſi cum aliis coeat ratione propriæ ſubſtantiæ indicationibus magnis, & hæc ratio perpetua eſt omnium coniugatorum affectuum, inquit Galenus, præcitato libro tertio de ſanitate tuenda. Ex quibus liquet, quòd quamuis ſpeciatim magis definiuerit harum magnitudinum naturam, libro vndecimo de methodo medendi, Galenus non propterea aliud re ipſa per eaſdem intelligere voluit, quã id quod de eiſdem diſſeruerat citato libro tertio de ſanitate tuenda, & octauo

Cap. citato · *Cap. 4.* · *Cap. 16. & 18.* · *Loco citat.* · *Cap. 9.* · *Loco citat.*

octauo meth. medendi, neque in his sibi pugnantia scripsit. Sed non ab re quispiam quæreret, quomodo citatis locis Galen. duplicem tantùm esse magnitudinem determinarit eorum quæ indicāt, eámque esse spectandam vel ratione dignitatis, vel ratione propriæ substantiæ, si quarto de methodo medendi cap. 6. asserit non vlcera, vulneráque duntaxat, verumetiam reliqua omnia vitia grauia magnáque posse reddi trifariam. Nam vel propter afflictæ partis præstantiam, vel propter affectus magnitudinem, vel propterea quòd sunt cacoëthe, & paucis quibusdam interiectis illud confirmauit asserens: [nam cùm triplici genere morbus quisque sit grauis, aut propter præcellentiam partis, aut propter affectus magnitudinem, aut propter ipsius cacoëthiam.] necnon & septimo eiusdem operis libri, de affectus magnitudine verba faciens, quòd videlicet ea perpendenda sit, dicebat: [ea triplex est, alia quæ ex læsæ actionis præstantia spectatur, alia quæ ex propria affectus essentia, & tertia præter has, quæ ex facultate quæ læsum corpus gubernat, æstimatur.] Dicas perpetuò magnitudinem eorum quæ indicant, duplici tantùm ratione spectandam esse, nempe vel ratione virium, seu dignitatis, vel ratione propriæ essentiæ, seu substantiæ. & sicubi Galenus plures conscripserit, clarioris doctrinæ gratia, de eis speciatim magis verba facit, tamen omnes ad iam dictas duas reduci, atque semper sub eis contineri voluit: & propterea cacoëthiæ, si ob magnitudinem quandam indicat, erit ratione dignitatis; quare sub ea continebitur. Si autem eadem quoque magna fuerit ratione propriæ essentiæ, vtraque ratione indicabit, vt paulò ante demonstrauimus. Similiter ea magnitudo quæ æstimatur ex facultate, quæ læsum corpus gubernat, ad eandem reducitur magnitudinem, quæ ratione dignitatis capitur. Sed quod mihi admodum difficile videtur, est concordare eiusdem Galen. dicta de triplici magnitudine ipsorum affectuum. Nam quarto de method. meden. cap. 6. vt paulò ante annotauimus, pro tertia affectus magnitudine connumerabat, cacoëthiam, septimo verò eiusdem, non ex cacoëthia, sed ex facultate, quæ læsum corpus gubernat, æstimandam esse dicebat. Fateor me hercle diu fatigasse pugnantiam hanc, ac diu etiam laborasse pro ea soluēda, dicam tamen quid sentiam. Appellant medici vlcera quæ omnibus ritè decentérque factis tamen non sanantur Græcè κακοήθη, nos maligna, contumacia, rebelliáve dicimus, vt liquet quarto methodi medendi libro verò primo de morbis vulgaribus, fatetur Galenus sibi constare esse morbum κακοήθη, vbi cùm rectè omnia administrantur, nihilo fit mitior. Constat insuper apud omnes medicos tales morbos ob vitium, seu humorum corruptelam fieri, ac generari, siue in vniuerso corpore, siue in quibusdam partibus, aut in vna duntaxat corrumpantur, propterea quòd virtus eos haudquaquā euincere, domare, ac concoquere valet, & assimilare. Hanc facultatem puto Galenum intellexisse per eam quæ læsum corpus gubernat, diuersam siquidem ab eis quæ in tribus principibus partibus resident; est autem ea alteratrix, seu immutatrix facultas, quæ singulis partibus communis existit, est etiam cuiusque propria. Quapropter & in quibusdam determinatis, & in vniuerso corpore lædi, seu vitiari eam contingit, quæ taliter corrupta, aut particularis quispiam morbus κακοέθες, siue malignus generatur, aut quispiam alius vniuersalis etiam in vniuerso corpore. Ex quibus cuiuis patere arbitror, idem ferè esse dicere quòd quidam magni reddātur morbi, propterea quòd sunt κακοήθεις, quòd asserere vitiatam esse facultatem, quæ læsum corpus gubernat, atque eam æstimandam esse, cùm ex eiusdem vitio, vt diximus, humores corrumpantur, ex quibus maligni contumacésque morbi originem ducunt.

Obiectio.

cap. 12.

Diluit obiectionem.

Gale. magnitudines plures sub duabus cōplexus est.

Gal. aliter atque aliter de triplici magnitudine affectuum.

Conciliatio locorum Galeni.

Commen. 3 super text. 1.

Nonnullis exemplis, ratio spectandi indicationum magnitudines, examinatur. CAPVT LIIII.

VT verò communis hæc ratio, omnium quæ inter se complicatæ sunt contrariarum indicationum, magis pateat artis medicæ tyronibus, pluribus exemplis eam examinandam esse duxi, atque primò in morbis ipsis, vbi simul coëant, siue contrarij, siue non contrarij sint, in quibus omnibus eiusmodi complexionibus triplex tibi propositus scopus, seu finis erit, Galeni auctoritate, tertio & septimo method. medend. cap. 9. & cap. 12. Primò namque æstimare debes à quo maximè affectu discrimen ægro impendere videatur. Secundò quid quæve ex his, causæ rationem obtineant, & quæ ab ipsis efficiantur. Tertiò, quæ sanari ante alia possint, & quæ non possint. Vbi enim à quoquam affectuum periculum non leue instat, ad id quod vrget dirigi primum curantis consilium debet. Nam affectus vnde primum maximéque periculum homini imminet, hic primus curari debebit, interim verò non primus modo, verumetiam solus, quemadmodum exempla ponit Galenus eodem tertio de methodo medendi, de capite musculi puncti, & superueniente conuulsione, quæ nulla conuenientium medicamentorum vi remittatur. Præciso etenim per trāsuersum toto musculo, conuulsionem sanabis licet aliquem ex particulæ motibus vitiaueris, similiter etiam cùm è vena, vel arteria sanguis immodicè profluat, cogimur interdum totum vas præcidere, & etiam neruum punctum vbi conuulsiones vel deliria, aut etiam ambo magna, ægréque sanabilia superuenerint. Est itaque in hoc curationis consilio, quod ab vrgente initur affectus magnitudo semper perpendenda, cùm ex his maximè ac primùm ægro periculum immineat, vt diximus, quacunque ratione magni fuerint. Vbi etenim inuicem copulētur morbi quidam, eatenus habebunt communem indicationem curationis, quatenus copulabuntur, vel nobis scilicet ad id quod magis vrget obuiantibus, non tamen alterius cura omnino posthabita, vel omnibus pari studio auxiliantibus, vbi videlicet æquè vrgeant, & magni sint, perquàm rarissimè autem, vt dictum est, quandoque solum, etiam vbi maximè vrgeat, curamus. Sic itaque si quispiam morbo laterali, ac sanguinis sputatione laboret, qui contrarias exigunt curationes, ad id quod vrget magis obuiare oportet, non omnino posthabita etiam alterius curatione, vt inquit Galenus commento aphoris. 16. primi libri. Similiter siquis febricitauerit, & aqua intercute laborauerit, ad ambos affectus respicientes, qui quidem contrariam exigunt cu-

Primus scopus in complexib. indicationū.

rationem. Vtrique eorum solerter resistimus, sicut & in aliis omnibus pariter copulatis, vt ibidem testatur Galen. Atqui solerter omnibus talibus resistimus, vt si æquè vrgeant, omnibus pari studio auxiliemur, si verò vnus altero magis vrgeat, huic primo & magis auxiliabimur, altero tamen omnino non neglecto: hęc verò curationis prælatio fiet, eodem Galeno teste, octauo method. medend. cap. vlt. aliàs vtrisque in vnius auxilij materiam mixtis, aliàs seorsum sumptis. Secundo loco existimãdum esse proposuimus, quid ex iis quæ copulatur causæ rationem obtineat, & quid ab ipso efficiatur, ita vt id augere aut gignere reliqua possit, reliquum verò vel gignatur, vel incrementum ab eo accipiat. Etenim manente adhuc eo affectu, qui velut causa alium excitauit, hunc priùs tolli expedit. Nam omnino in omnibus, in quibus effectrix causa adhuc manet morbis, ab hac exordienda curatio est, inquit Galenus quarto method. meden. cap. 4. quemadmodum abundè etiam in præcedentibus à nobis demonstratum est. quapropter vbi aliud efficiens est, aliud quod ab eo efficitur, ipsa causa spectanda erit, vt liquet eodem septimo methodi medendi. Si verò in complicatis hisce affectibus, vnus rationem obtineat eius sine quo non, ita vt reliqui affectus sanari non possint, eo non curato, ipse verò ante alios curari possit, ordo spectandus est, quid ante quod videlicet, vel quid cum quo, vel quid post quod sanari possit, eodem Galeno teste, citatis libro tertio, & septimo de methodo medendi. At si non plures fuerint coëuntes morbi, sed is vnus sit, verùm qui contrariam indicationem subiiciat, aut naturali laborantis temperamento, aut ei quod nunc acquisierit, præterea ætati, consuetudini, regioni, anni tempori, & cœli statui, ita vt pugna indicationum inter se oriatur, hoc etiam casu magnopere opus est tum numerum indicationum, tum magnitudinem simul conferre. Exempli gratia, si quispiam febre correptus fuerit, qua ratione victum requirat, qui refrigeret & humectet, reliqua verò contraria expostulent, nisi quispiam ita indicationum potestates examinet, nequeat sanè mensuram victus inuenire. Nam cùm refrigerandum, humectandúmque esse febris perpetuò indicet, reliquorum verò cuiusque concors indicatio fuerit, nullum exhibetur negotium. Nam humectantia, refrigerantiáque exhibenda sunt non solùm, sed etiam nec leuiter hæc, nec vtcunque facienda, imò planè magnoperè ac vehementer omnibus scilicet indicationibus idem dictãtibus. vbi autem discors, pro pluribus ac potioribus formari victus ratio debebit: quippe quæ à febre sumitur indicatio, ea reliquis, quando omnes contrarium faciendum indicabunt, numero quidem inferior est, magnitudine tamen quæ ex dignitate, aut potestate spectatur, superior, potissimùm si longè à natura recesserit. Nam tum duplex magnitudo illi accedit, siquidem & quia febris plus cæteris omnibus solicitos nos habet, & quia præterquàm quòd febris est, etiam illi magnitudo notabilis accessit, idcirco contrarias indicationes inducit, atque obumbrat: sin verò parua fuerit febris, fas est reliquas omnes indicationes vnà coniunctas cum ea conferri atque expendi: ac siquidem pares videantur, neque febris indicatio præferetur, neque etiam reliquorum, imò media victus ratio, vbi ita se corpus habet, eligenda erit: ita vt neque humectandum refrigerandúmque sit, vt febris desiderat, neque calfaciendum & exsiccandum, quemadmodum reliqua præscribunt. Sin altera indicatio exuperat, tantum recessisse à temperato & medio victu par est, quantum ea quæ pollent, sua contraria superant: qua de re tum exercitatum in his omnibus, tum natura prudentem esse medicum conueniet, quò cuiusque indicationis potestate diligenter considerata, omnibúsque inter se collatis, vnam idonei victus summam, quæ laboranti sit, comparet, vt liquet octauo de method. medend. cap. vltim. quo loco duorum hominum febre laborantium ponit exemplum, qui, licet in regione nati, ac educati sint temperata, in diuersis tamen febre corripiantur, ac diuersa quoque indicantia pro victus institutione contineant. Idem quoq; seruari debet in victus forma, ac eius quantitate. Nam si febris peracuta fuerit infra septimum videlicet iudicanda, qua ratione tenuis victus febrienti exhibendus sit, vt ptisanæ cremor, & eius quoque exigua quantitas, verùm consuetudo, ætas & tempus anni, aut etiam ipsa per se sola consuetudo aliam victus formam, seu eiusdem maiorem copiam requirat, cùm semper seruandam esse in ægris consuetudinem pręceperit Galenus, & quantum ipsius ptisanæ ingerere oporteat, ab ipsa consuetudine sumenda sit indicatio, vt liquet primo de ratione victus in morbis acutis, propterea ab hac indicationem sumentes alia victus forma, quàm morbus requirat, immutanda erit, aut saltem eiusdem quantitate adaucta, dignitate pollens in hoc indicatio quæ à consuetudine sumitur, etiam si febris aliam admittat victus rationem. Item vbi quispiam affectu aliquo laborabit, qui pro sui curatione, vacuationem requirat, vires autem extrema imbecillitate laborent, adeò vt nullam notatu dignam ferre possint vacuationem, cùm indicantia contraria sint, indicationes aduersentur, pariter & indicata, dicimus cum Galeno nono method. medend. cap. 13. quòd toto illo tempore quo vires reficimus, eorum quæ affectum sanent nihil planè ęgrotanti exhibebimus. Quicquid enim indicationi, quam vires præbent, aduersatur, id secundi est loci, ac posterioris iis, quæ illæ præcipiunt: dignitate namque ipsę pręualent, & propterea quæ ipsis aduersantur dicebat Galenus citato loco, aliquando administranda prorsus non sunt, vt in hoc casu, aliquando paulatim seu modicè, & quoniam à virium indicatione proxima est, vt ipse refert, quæ ab affectibus, quos curare proponimus, datur vbi eo roboris peruenisse eas coniicimus, vt nihil, aut parum ex vacuando sint lædendæ, tum quoque ad affectus curationem est accedendum. Namque si abundantia paulò viribus superior fuerit, vtique ex moderata vacuatione, adeò nullum accedit viribus incommodum, vt etiam maximum comparetur commodum, eo quod eas premebat, sublato, eodem Galeno teste citato loco. Rursus laboret quispiam affectu quopiam, qui pro eius curatione multa vacuatione indigeat, idque vel vena incisa, vel purgatione, vires verò adsint laboranti non adeò extrema imbecillitate, imbecillæ tamen, vt ex tanta inanitione resoluantur, sit porrò affectus hic humorum corruptela: quod enim corruptum est, id alienum à natura existit quod tale est, id se auferendum

2. Scopus in indicationũ complexibus considerandus.

Loco citato.

3. Scopus de ordine curandorum.

Loc. citat. Si vnus morbus plures offerat indicationes.

Super tex. 20. & 21.

dum dictat, quinimò quod omnino alienum est, nulla fieri ratione potest, vt id naturæ suæ gratiam recipiat, sed educere id quamprimum est tentandum, Galeno auctore, quarto de sanitate tuenda. cap. 4. verùm vbi perinde fuerit æger viribus imbecillis, vtique quod affectus remedium est, id cum virtutis custodia pugnat, siquidem affectus, vt diximus, vacuandum esse præcipit, idque vel vena incisa, vel purgatione, harum autem neutram ferunt imbecillæ vires: quoniam verò in eiusmodi repugnantiis incerta succurrendi ratio est, aliàs insanabilis omnino affectus relinquetur, aliàs spatio & ægrè sanari poterit: idque si magnum nactus sit medicum. Quapropter vbi indicationes, ac indicantia ita sibi aduersantur, & paulatim quod vitiosum est vacuare, & paulatim inuicem quod salubre est, pro eo reponere oportet. vocant autem medici eiusmodi vitiosi succi curationem, Græcè ἐπίκρασιν, hoc etenim casu cùm vires non extrema imbecillitate laborent, ea quæ ipsis aduersantur, modicè & paulatim administranda sunt, & non prorsus vitanda, vt in eo quem ante hunc posuimus. id etiam confirmauit idem Galenus libro de curandi ratione per venæ sectionem, cap. 12. dum inquit. [Vbi ergo multa euacuatione est opus, verùm vires sunt imbecilliores, in his euacuationem partiri expedit.] Amplius cùm tria sint illa prima quæ in febribus ob putredinem ortis agendorum indicationem nobis præbeant, ad quæ attentum te esse oportet in prædictis febribus curandis, vna quidem febris ipsa, altera effectrix eius causa, & tertia ægrotantis vires, quorum prima duo submouenda sunt; tertium verò est tuendum; & ideò oportet vt cum viribus tum febrem, tum causam inuicem conferas, vt inquit Galenus decimo de methodo medendi, cap. 1. vbi horum indicationes pugnabunt, quæ inter eas præferenda sit, nempe quæ cæteris sit valentior, hanc magis sequaris oportet, non tamen cæteras negligens, hinc doceberis, primùm causam, febrémque profligare, vbi videlicet conieceris harum remedia vires posse ferre. rursus primùm roborandas vires esse, vbi hæ imbecilliores fuerint, quàm vt causæ, febrísque præsidia sustineant. Si verò causam ad febrem compares, plerunque causæ maior est vis: quamuis aliquando fieri possit, vt ea sit febris magnitudo, quæ præsentem perniciem, nisi occurras, offerat. quo casu oportebit hac priùs summota, deinde ad causam accedere, quapropter vbi in idem consentiant, & quæ febrem extinguunt, & quæ causam oppugnant, in quod vtraque conspirant cùm vnum sit, sine cunctatione agendum est. sin febris, quæ iam accensa sit, sanatio, causam quæ hanc excitauit, est auctura, aut quæ causam summouent, febrem exasperabunt, diligens habenda consideratio est remediorum specie, vt inquit Galenus citato loco. Hinc colligas, quòd vbi quispiam febre laboret ex putredine orta, quæ mediocris sit, ac vires valentes fuerint, quæ à causa sumitur, indicatio præferenda est, vt paulò ante conclusimus: interim autem ea quæ à febre desumitur haudquaquam negligenda. si verò febris perinde magna sit, vt ægro fuerit intolerabilis, adeò vt præsentem perniciem, nisi occurras, afferat, viribus adhuc validis existentibus, adhibenda priùs sunt, quæ febrem extinguunt, cùm eius indicatio maior, ac valentior fuerit, non solùm dignitatis ratione, verumetiam & propriæ substantiæ. Quare eadem præferenda erit, causam adhuc non contemnendo, sed ea extincta, deinde ad causam accedere oportet. Sed dices, si magna fuerit febris, & causa, ita vt ambo propter earum magnitudinem indicent, & vires non amplius robustæ, sed imbecillæ, adeò vt dictorum auxilia ferre non valeant, quam dicemus præferendam esse indicationem? Huic cum Galeno satisfacimus, quòd ea præferenda est, quæ à viribus desumitur. dicebat etenim citato libro decimo methodi medendi. [Rursus primam roborandam virtutem esse, vbi hæc imbecillior est, quàm vt causæ, febrísque præsidia sustineat.] & si dicas plures esse indicationes quæ à causa, & etiam febre capiuntur, ac etiam maiores quàm ea quæ à viribus desumitur, dicimus nos adhuc præferendam esse indicationem à viribus desumptam; & si numero inferior sit, præualet tamen magnitudine. nam & sanitatis ratione quæ à febre, & eius causa desumuntur indicationes magnæ sint, licet in substantia adhuc magnæ sint, quæ verò à viribus, & æquè magna est, aut fortè maior ratione proprię substantiæ, & dignitate etiam præualet, cùm non respectu sanitatis iudicetur eius dignitas, sed respectu vitæ, nec quispiam asserere poterit quòd minùs vires recedant à naturali habitu, cùm posuerimus eas adeò imbecilles esse, vt dictorum auxilia ferre nequeant. Quòd si quispiam hæsitauerit asserens hoc in loco Galenum de virtute naturali duntaxat mentionem fecisse, cum 9. eiusdem cap. 10. tres facultates, seu vires corpus nostrum dispensare asseruisset, ac cunctas spectandas esse, cùm nihil aliud sit vitam seruare, quàm easdem vires conseruare, fatebimur nos primò in quibusdam Græcis codicibus desiderari vox illa [naturalis,] sed virtus duntaxat scribi, per quam idem intelligendum erit quod de tribus facultatibus dixerat, citato libro 9. etenim vna est virtus genere, plures specie, vt in præcedentibus cum Hippocrat. declarauimus, quòd si eadem conscribatur, adhuc conciliari poterit Galen. cum iis quæ scripsit 11. libri eiusdem operis, cap. 9. cùm dicebat: [neque enim pulsus duntaxat vires, ad huiusmodi agenda firmas requirimus, veluti nec eius facultatis quæ voluntarium motum præstat, sed sicut dictum est ipsius potiùs concoctricis.] quare dicendum erit in febribus nos vires omnes firmas requirere, præcipuè tamen naturales, & inter eas concoctricem. quapropter & si dixisset libro 10. à virtute naturali sumendam esse indicationem, intelligendum est præcipuè, non negans idem Galenus quòd cæteræ quoque firmæ requirantur, pro curandis febribus, præsertim ex putredine ortis. Sed quid agendum sit quæreret quispiam, si cum quapiam febre ex putredine orta, coëat vehemens aliquod symptoma, dixi vehemẽs, quoniam symptoma, quà symptoma est, nunquam curationis rationem indicat, nec curationem interpellat, quippe cùm vnà cum affectu vnde nascitur cesset: & propterea cùm affectuum sanatio, eorum sublatio sit, hanc symptomatum quoque amotio sequitur, vt 11. & 12. med. meth. scriptum est. sed quæritur si cum febre incidant vehemẽtia, seu grauiora symptomata, quibus prospici maiore medentis sollicitudine debet, quæ ratio eorum in curatione habenda sit. possunt etenim quemadmodum

Dubitatio cui mox satisfacit.

Cap. præcit.

Loco citato.

Si cum febre ex putredine grauius aliquod symptoma copuletur.

cap. 12. & cap. 1.

Vnus

vnus morbus cū alio morbo, & symptomata symptomati vno tempore, ita quoque & symptomata cum morbo copulari; dico symptoma talis rationis quod scilicet vehemens, seu grauius sit: hoc namque symptoma est quod ex accidenti quandoque curandi rationem mutat. causæ scilicet locum eo tempore habens. At cùm eorum omnium, quæ veluti causæ curationem immutant, vnum caput sit, dico id vnum læsionem, siue ea ipsius virtutis sit, siue affectionis, quando si nihil iis officiat, curationem non interpellat, ea propter cum Galeno decernimus, quòd cùm similia symptomata cū quauis febre incidūt, sollicitudinem medici ad se conuertunt, affectúmque ipsum, hoc est febrem, deserere cogunt causæ eo tempore vt diximus, locum habentia, & veluti etiam causę curationem immutant. Sunt verò potissimùm symptomata hæc vigiliæ, dolor & immodica euacuatio, vt liquet eodem 12. de method. meden. cap. 1. quæ quidem vires semper lædunt, affectui verò ea nō vtique semper. Cæterùm magna ex parte nocent, ac potissimùm cùm fuerint immodica, vt Galenus inquit. Ob hæc igitur curandi ratione, quam ab initio institueramus ad pręsens mutata, symptoma prius submouere cogimur. Ergo si etiam labant vires ob aliquod iam dictorum symptomatum, non tamen vehementer sint resolutę, sed adhuc resistant, ad symptoma tantùm sumus attenti, atque id quamprimum submouere maturamus: sin verò iam resolutæ vehementer vires sint, nō modò symptomata sedare, sed etiā illas firmare properamus. nam si ex dolore vires resoluantur, atque ex eo periculum impendet, & mitigari dolor, & roborari vires debebunt, quo & morbo resistere, & curationis spatio sufficere valeant, vt citato libro duodecimo method. medend. scriptum est. Eadem quoque ratio habenda erit de vigiliis, & immodica vacuatione, ac reliquis symptomatis quæ cum febre incidunt: nam hæ febres non æquè simplicem exigunt curationem. at pro viribus metiendum est quanta sit febris, quantúmve ex symptomatis periculum immineat, atque ad id quod vehementius ac difficilius, intendendum, non omnino alterius curatione posthabita, vt liquet 1. de arte curatiua ad Glauconem. cap. 14. Si quis autem velit quantum humanis permittitur viribus, hac nostra methodo in medendis febribus non errare; pauca hæc semper memoria tenere oportebit. Primum spectare debet omnia à quibus indicatio præstatur ad auxiliorū inuentiones, quomodolibet ad eas conducere videbuntur, atque à singulis sufficientes indicationes sumere, quando si vel vnam aliquam earum prætereat ad portionem tum magnitudinis illius, tum facultatis, curatio claudicabit, Galeno auctore vndecimo method. medend. cap. 2. Quibus omnibus perpensis id quoque necessariò spectandum erit, quòd eorum quæ ad auxiliorum inuentiones conducunt, magis, quódve minus alio valeat ad inuenienda remedia, aut adeò valens sit, vt solùm indicare videatur, aut ita imbecillum vt omittatur: quinimò nec in aliis vllis curatio, quæ per methodum agitur consistit, quàm in his, eodem Galeno teste nono method. meden. Tertium & vltimum, cuius nunquam obliuisci oportet, est, quòd vbi indicationes ipsæ inter sese pugnauerint, valentiores, ac plures præferendæ sunt, aliis tamen non omnino neglectis. Dico valentiores, eas quæ magnitudine alias pręcellunt: etenim nihil in contrariis indicationibus tam conuenit expendi, vt Galenus ait octauo method. medend. cap. vltim. quàm magnitudinem eorum, quæ ad indicationem coiērunt: cùm autem non vnius duntaxat rationis sit magnitudinis natura, quomodo quælibet earum spectanda sit, paulò ante disseruimus. Nunc verò iam tempus est, ad particularem medendi methodum accedamus; qua media valeamus singulas particulares omnes febrium differentias inuestigare, tum dignoscere, tum etiam curare.

1. memoriæ mandandum.

ca. 7. & 8.

FINIS PRIMÆ PARTIS.

DONATI

DONATI ANTONII AB ALTOMARI, ARTIS MEDICÆ DE MEDENDIS FEBRIBVS,

PARS SECVNDA.

Quæ via particulares febrium differentiæ vestigentur: ac proponuntur quæ ex humorum putredine excitantur differendæ. Caput I.

QVOMODO tria prima ac vniuersalissima febrium genera quispiam methodo curare valeat, ad vnguem definiuimus: sed quoniam in primis atque communibus generibus standum non est, ita vt ab illis duntaxat indicationes sumamus, sed (vt posuimus) eadem quoque subdiuidere oportet, quousque ad ea quæ amplius sectionem non admittunt perueniamus, vt perfectè & particulatim omnes particulares febrium differentiæ curari possint. Hanc ob rem ad diuidenda ea prima genera transeundum esse arbitror, vt ab omnibus, ac singulis particulatim desumptis sufficientibus indicationibus, in curandis eisdem febribus, quantum humanis permittitur viribus non erremus, ab ipsis diariis exordientes, quæ quidem quatenus in genere communicant, communem quoque omnes curationem desiderant, & nos eam in præcedentibus docuimus. Est verò diariis omnibus commune, quòd in eis sola aërea seu spirituosa substantia sufficienter incaluit, vt liquet primo de differentiis febrium, & ob id suaptè natura & vna die soluuntur, & vnam habent à principio ad finem vsque accessionem citra putredinem, perpetuóque quantum in ipsis est refrigerantia, & humectantia requirunt, vt octauo, nono, & decimo method. medend. scriptum est. Quatenus verò non omnes ex eadem causa accenduntur, neque etiam per eundem corporis affectum, sed à pluribus, ac variis causis, & per diuersos quoque corporis affectus generantur, in particulari curatione dissidere videntur, particularibus ex iis pro earum curatione indicationibus desumptis, externas tamen causas semper à sermone excipiendo, à quibus nunquam pro curatione aliqua sumitur indicatio, vt fusiùs disseruimus. Fieri autem consueuerunt ex immodico frigore, exustione, balneo aluminosæ aquæ, aut alterius adstringendi vim habentis, ex leui obstructione, labore, ira, timore, tristitia, vigiliis, pertinaci studio, cruditate, ex bubone, furore, ebrietate, inedia, curis, ac diuturnis cogitationibus. Quarum etiam diariarum febriũ, quemadmodum non vna est causa, ita etiam neque vnus est affectus, per quem generationem habent, sed in quibusdam inseparabilis est stipatio, ab aliquibus minimè inseparabilis, sed vel plerunque simul adest, vel ambigua sorte, vel rarò, vt Galen. inquit 10. method. medend. cap. 2. Quamobrem diariarum febrium plures videntur esse particulares differentiæ, vna, quando iam prorsus abiit effectrix earum causa, veluti exustio, altera, quando hæc etiam adest, sicut stipatio, vt liquet citato loco; quamuis vno quatuor modorum semper generentur, vt priùs determinauimus. attamen cùm harum omnium curatio quidem facillima ac in promptu sit: omnésque balneis curare oportet, Galen. teste 1. de arte cur. ad Glauc. cap. 2. ob id ad particularem earundem curationem non descendam, tum propterea quòd rarò à medicis febres hæ particulatim curari soleant, eámque curationem promptè quispiam inueniet apud omnes fermè artis medicæ auctores, & præsertim apud Galen. 8. & 10. de method. medend. & eodem 1. de arte curat. ad Glauc. quemadmodum etiam, & particularem earum dignoscendi modum, non solùm citatis locis, sed etiam 2. de crisi. cap. 13. idem auctor conscripsit. Reliquorum verò duorum generum, alterum in præcedenti nostra methodo subdiuisimus, abundéque monstrauimus hecticarum differentias plures quàm tres esse non posse; licet quomodo speciatim illæ curari debent, distulimus: intendimus enim postea in particulari febrium exercitatione particularem modum curationis earum fusissimè conscribere, vbi priùs modum curationis docuerimus particularem omnium earum febrium, quæ ex putredine ortum habent. Hoc itaque genere primò desumpto, ac in particulares differentias subdiuiso vsque dum ad insectiles perueniamus, singulas eius differentias diuisiua methodo vestigare intendimus, ac eis inuentis speciatim curare. Quocirca asserimus cunctas quas dinumerauimus putredinis differentias, qui in nostris corporibus continentur humores suscipere posse, licet quidam ægriùs, quidam promptiùs putrescant, id verò omnibus ferè medicis in confesso est. quamobrem pro humorũ varietate qui eandem susci

Diariis omnibus communis materia, & indicatio.

cap. 1.

cap. 1. cap. 14. & cap. 10.

Diariæ pro causarum & corporis affectuum varietate, varias & particulares habent curationẽ indicationes Diariarum causæ.

Diariarũ differẽtiæ, cap. 14. 1. partis.

Loco citato.

Hectica, & ex putredine ortæ.

Diuisio feb. ex putredine, ex humorum diuisione.

suſcipiunt putredinẽ, particulares huius generis febrium differẽtias facilè quiſpiam inueſtigabit, ſimplices primò, de quibus in primis ſermonem faciemus, & deinde compoſitas: qua etiam via, & ratione ipſemet Galenus eaſdem differentias veſtigare docet 2. de different. febr. & 2. de criſib. neque enim plures, neque pauciores eſſe poſſunt quàm humores, qui eandem ſuſcipiũt putredinem. Quamuis & in hoc etiam non vna dũtaxat reperiatur erronea, ac praua opinio. Etenim quidam, ex bile ſolummodo redundante has febres accẽdi putarunt. Aduerſus quos Galenus tum ratione, tum etiam experientia abundè inuehit, citato libro 2. de different. febr. demonſtrans quòd non ex ſola flaua bile, ſed & aliis etiam humoribus febres oriri queunt. probat inſuper neque etiam ſatis eſſe ad earundem febrium generationem, quòd flaua bilis redũdet, aut etiam cæteri humores, ſed quòd eos priùs putreſcere oporteat, aliàs febrem haudquaquam efficient. Quidam verò non bilem, ſed pituitam, febrium materiam eſſe cenſebant, ex eo quòd ad putreſcendum, & obturandum non parum idonea eſt, cùm humida ſit, & craſſa: indicaréque illud dicebant pituitæ vocabulum quod φλέγμα Græcè dicitur ἀπὸ τῶ φλέγειν, quod eſt inflammare. Cæterum quidã aſſeruerunt ab humore melancholico nunquam febrem ipſam accendi poſſe, eo quòd ipſe frigidus ſit natura & ſiccus, nihílque habet humidi aut calidi, vnde putredines generantur. Nec deſunt qui in vniuerſum febrem nunquam à putredine fieri pronuntiauerint, nam humores in venis exardeſcere, & non putrefieri dictitant. ſi namque hoc eſſet (inquiunt) cur tandem non etiam lumbrici, aut aliæ quædam beſtiæ in vaſis, ſi putrefactio eſt, gigni cernantur, quemadmodum in ventre, & aliis particulis? Quæ omnes prauæ opiniones ab Alexandro cap. 2. lib. 12. recenſentur. Et ſi quis velit Gal. verba perfectè examinare, ac intelligere, omnes ferè iam dictæ opiniones, ab eodem confutantur circa principium 2. de differentiis febrium. Atqui nos non in refellẽdis aliorum opinionibus ſtudebimus, ſed in veritate inueſtiganda duntaxat laborantes, ſimul cum Galeno fatemur tot eſſe primas particulares, ac ſimplices differentias febrium, quæ ex humorum putredine fiunt, quot numero ſunt humores ipſi: quapropter ex eorum numero eadem diuiſiua methodo vtentes eas inueſtigabimus, quemadmodum etiam eadem prima vniuerſaliſſima tria febrium genera ex triplici ſubſtantia, ex qua noſtra conſtituuntur corpora, inueſtigauimus, quæ Hippocrates continentia, contenta, & impetum facientia nuncupauerat, Galenus verò partes ſolidas, humores, ac ſpiritus. Cùm verò tres etiam ſint humores (præter ſanguinem, in quo omnes continentur, & de quo etiam ſermo fiet) tres deniq; particulares primæ differentiæ febrium ex putredine ortarum excitabuntur, totidémque numero fiẽt febrium ex putredine ortarum exquiſitæ formæ, ſeu figuræ. Quarum vna ex putreſcente flaua bile, altera ex pituita putreſcente oritur; & tertia ex ſucco melancholico, ſeu nigra bile etiam putreſcente naſcitur. Verùm quoniam earum quædam continuæ ſunt, quas Græcis σὺνεχεις appellant, quædam verò intermittentes, quæ à Græcis διαλείποντες dicuntur, de omnibus particulatim ſermonem faciemus: priùs tamen modum generationis earum explicabimus in hac ſecunda parte, deinceps verò ſingularum tum dignotionem tum curationem ſpeciatim docebimus in particulari exercitatione, & tertia huius operis parte.

cap. 1. & c. 2
cap. 1 & ſeq.

Errores quorũdam de febr. ex putredine.

cap. 12. 1. partis.

Sex feb. differentiæ, tres, cõtinuæ ex tribus humorib. putreſcentibus, tres ex eiſdem intermittentes.

Quid per continuas & intermittentes febres intelligendum: cur vtræque fiant, & quomodo inter ſe diſſideant.

CAP. II.

CVM itaque ſex numero ſint particularium febrium differentiæ ſimplices, quę ex humorum putredine fiũt, priuſquàm deueniamus ad earũ tum dignotionem, tum curationem, tanquam valde neceſſarium fore duxi modum generationis earundem priùs animaduertentes quòd Galenus intermittẽntes febres appellat quæcunque ad ſenſibilem infebricitationem ſeu (vt rectiùs dicam) ad febris vacuitatem perueniunt, Græci ἀπυρεξίαν dicũt, vt citato lib. 2. de differ. feb. liquet. cap. 2. Continuas verò, quæ ad iam dictam infebricitationẽ ſeu febris vacuitatem, antequàm ex toto ſoluantur, non deſinunt, quamuis declinatio aliqua ſenſibilis appareat, quemadmodum ab eodem Galeno 2. de criſib. ſcriptum eſt. cap. 6. cui ſententiæ ſubſcribit Paul. cap. 26. lib. 2. aſſerens, [continua itaque febris eſt, quę non ante ad integritatem terminatur quàm ex toto fuerit ſoluta, & ſi inclinatio aliqua ſenſibilis appareat.] Quamuis, vt idem Galen. teſtis eſt. 1. de morbis vulg. bifariam veteres vti continui nomine, & intermittentis, videntur. nam continuas vocant febres, quandoque omnes quæ nullum tempus liberum habent acceſſione, quandoque non omnes quæ acceſſione nunquam vacant, ſed ſolas extra ordinem illas, quæ omni carent, vſq; ad iudicium mutatione: ita intermittentes interdum appellant ſolas quæ acceſſionem perpetuam non habent, interdum eas, quarum non recedit acceſſio, ſed inſignes faciunt mutationes in initium, incrementum, vigorem, & remiſſionem. At medici iuniores, quidam febres quæ non magnam mutationem habent, non continuas, ſed ſynochos nominant (vt fuſiùs declarabimus, quando continuas ipſas febres ſubdiuidemus) continuas autem, iidem has ſolas, quæ non deueniunt ad integritatem, & intermittunt ſingulis acceſſionibus, appellant. Has antiqui vocant interim continuas, interim intermittentes. nam ſunt planè inter verè continuas, & deſinentes ad integritatem, mediæ; proinde rectè vbi cum ſynochis conferuntur, intermittentes appellantur, cum ad integritatem venientibus, continuæ. Nos verò, Galeni vt diximus morem ſeruantes, quæcunque febres ad ſenſibilem infebricitationem, ſeu febris vacuitatẽ perueniunt intermittentes appellabimus, reliquas verò omnes, continuas, quæ ad dictam infebricitationem, antequàm ex toto ſoluantur, non deſinunt; & ſi declinatio aliqua ſenſibilis appareat, relicta veterum medicorum opinione. Fiunt autem intermittentes ab humore febrem generante extra vaſa contento, ſed qui per omnes corporis partes defertur. Continuæ verò, vbi idem humor qui febris eſt auctor, in vaſis incluſus continetur. Quapropter idem genus habent continuæ febres cum intermittentibus, vbi ex eodem humore ortum habeant, eandémque hypotheſim habere dicuntur.

Intermittentes feb. quæ.

Continua.

Cõment. 3. ſuper. text. 2.

Continuarum & intermittentiũ nomine quomodo vtitur, auctor.

Cauſa intermittentiũ & continuarum.

hoc

hòc in vno ſolo differentes quòd per venas, vel per
totum corpus in eis deferuntur humores, Gale. au-
ctore 2. de criſi. cæterum in continuis propterea
etiã ſi plures fiant acceſſiones, eadem ad infebrici-
tationẽ nõ perueniũt, quoniã qui earũ cauſa eſt hu
mor, non expurgatur, vt liquet citato lib. 2. de criſi.

Loco cita. Continuæ cur in febriciatione non deſinant.

Præterea cùm humores ſibi inuicem adhæreant, ac
continui ſint, ſuóque contactu vicinos ad putredi-
nem trahãt, quando in venis cõtinẽtur, priuſquàm
deſinat vna acceſſio, alteram incipere neceſſe
eſt. In intermittentibus verò cùm humor vehemé-
ter moueatur, diſſeminetúrque per ſingulas corpo-
ris partes ſuo delationis impetu, per vomitũ vrinas,
ac ſudores ſæpe expurgatur, interim verò ſenſibili-
ter in vaporẽ portio quædam digeritur, aut ſi craſ-
ſus fuerit humor, per alui quoque deiectionem ex-
purgatur, quamuis & tenuis etiam quandoque, &
propterea ſenſibilem intermiſſionem habent, &
priuſquàm acceſſio ſuperuenerit, altera præcedens
intermittit, neque etiam adeò adhęrentes ac conti-
nui extra vaſa humores ſunt, quẽadmodũ ſi in eiſ-
dem continerentur. Sed cùm eandem habeant hy-
pothesim, idémque genus cõtinuæ cum ſuis inter-
mittentibus, vbi ſcilicet ex eodem humore fiant,
non ab re quæreret quiſpiam, quæ cauſa ſit, quòd
humores ipſi quandoque intra vaſa, interim verò
extra putreſcant, & febrem efficiant? Quidam, vt
Trallianus fatetur citato capit. 2. libro 12. arbitrati
ſunt febres intermittentes intra vaſa conſiſtere,
quemadmodum & continuas ac nihil prorſus loci,
ſed quantitatis, & qualitatis ratione differre. Et-
enim in continuis & multam & craſſam eſſe mate-
riam exiſtimare conuenit, atque ideo (inquiunt)
neque extra vaſa emitti poſſe, intermittentem ve-
rò tenuiorem, & vt in extimam cutem efferatur,
magis idoneam. Aëtius quoque cap. 74. libro 5. di-
cebat: [cauſa verò cur non excidant extra vaſa
humores in febribus continuis, eſt, aut multitudo,
aut craſſitudo, aut viſcoſitas ipſorum.] ita vt ad-
mittere videatur: ſi continuarum, multitudo, aut
craſſitudo, aut viſcoſitas humoris cauſa exiſtit,
quòd paucitas & tenuitas ipſorum citra lentorem
intermittẽtium febrium cauſa ſit. Sed, pace eorum
dixerim, non videntur hi viri ſatis admodum ſuffi-
cienter tradidiſſe cauſas, cur intra vaſa quandoque
humores putreſcant, perquam rariſſimè nanque, ſi
vera eſſet eorum opinio, ex putreſcente bile febres
continuæ fierent, ſæpiſſimè verò ex putreſcente
pituita, ſeu ſucco melancholico. cuius ferè con-
trarium & Galenus teſtatur, & nos in dies expe-
rientia obſeruamus, ſed rectiùs cum Galeno dica-
mus, quas iſti in medium afferunt cauſas, ſufficien-
tes haudquaquam eſſe, nam & præter eas ob mea-
tuum obſtructionem, aut etiam propter virium im
becillitatem, ita vt nequeãt quod ſuperuacuum ac
vitiatum eſt, vaſa expellere, in eiſdem putreſcit hu-
mor, ſemper enim, vt ipſe inquit citato libro 2. de
differentiis febrium, cap. 5. natura ſuis viribus vtẽs,
quicquid optimum fieri contingit, iis quæ aluntur
partibus aſſimilare, quicquid verò alienum, cona-
tur excernere. Quòd ſi aliquando ob craſſitudi-
nem, aut multitudinem, tenacitatem materię inuti
lis, aut aliquam meatuum obſtructionem, aut pro-
pter ſui imbecillitatem, totum quod vitiatum eſt
nequeat expellere, neceſſe eſt, vt ſi id diutius perdu
rauerit, in animalis corpore putrefiat, ac corrũpa-
tur. Cùm itaque vaſorũ natura, ſeu expultrix eorũ
facultas, qui in eis redundant, ac geniti ſunt, vitio-
ſos ſuccos expellere nequit, ob aliquam iam dicta-
rum cauſarum, intus contenti putreſcunt, ac fe-
brem efficiunt continuam, vt diximus, vbi verò ni-
hil eorum obſtet, foras propellit, qua ratione inter-
mittentes generari cõtingit. Quamuis & alia quo-
que ratione continuæ & ipſe febres generari poſ-
ſint, trahentibus videlicet vaſis ipſis ab vniuerſo
corpore ſeu partibus quibuſdam eoſdẽ vitioſos hu
mores, vt liquet quarto de ratione victus, & ipſæ
quoque intermittentes pari ratione, aut trahenti-
bus carnoſis partibus eoſdem vitioſos humores ab
eiſdem venis, aut etiam in ſeipſis eoſdem gignen-
tes fieri poſſint, vt in ſequentibus fuſius demon-
ſtrabimus. Continuarum igitur ac intermittẽtium
febrium cauſæ dictæ iam ſunt.

Intermittentes cur deſinant in infebricit.

Cur humores aliquando in vaſis, aliquando extra putreſcũt.

Error eorũ qui cũ nõ poſsint quæſtioni ſatisfacere dicunt febr. intermittẽtium humores eſſe intra vaſa, ſicuti continuarum.

Reſpondetur quæſtioni.

Cur idem humor, genus febriũ intermittent. & cõtinuarum, aliquando intra vaſa, aliquando extra putreſcat.

Tex. 1.

Quot modis continuæ & intermittentes febre generari poſſint.

CAPVT III.

CVM autem eiuſdem generis ſint (vt di-
ctum eſt) continuæ febres cum ſuis in-
termittẽtibus, vno ſolo differẽtes, quòd
in continuis humor in venis incluſus
continetur, in intermittentibus verò per totũ cor-
pus differatur animaduerſione dignum eſt in venis
nullam aliam materiam contineri præter ſangui-
nem. Verùm cùm is in duplici ſit differentia, vt
libro primo de natura humana, & aliis pleriſque
locis à Galeno ſcriptum eſt, vnus quidem ſyncerus
aliorum humorum expers, vtriuſque videlicet bi-
lis, & pituitæ, alter verò non ſyncerus, ſed vtriuſ-
que bilis, & pituitæ particeps, quando aſſerimus
intra vaſa nullam aliam ſubſtantiam contineri prę-
ter ſanguinem, ſubintelligendum eſt non de ſyn-
cero, ac reliquorum humorum experte, etenim
hic in venis nunquam contineri poteſt, ſed de eo
ſubintelligere oportet, qui, vt dixi, vtriuſque
bilis & pituitæ particeps eſt. Hanc ſententiam
cõfirmauit Galenus libr. de multitudine, capit. 10.
cùm dixit: [His antegreſſis præfinitionibus, po-
terit turgor tandem venarum ſanguinariæ ſignum
eſſe multitudinis, ſanguine nunc per præualẽtiam
dicto, quippe cùm exquiſitus vſque adeò ſanguis
in venis contineri nunquam poſſit, vt nihil in eo,
nec bilis, nec pituitæ, nec ſeroſæ feratur ſaniei,
proinde ego ſupra ſiue humores dixiſſem, ſiue ſan-
guinem redundare, cenſebam perinde audiendum,
cùm impermiſcuus nunquam purúſque aliorum
humorum ſanguis comprehẽdatur in venis.] Qua-
propter cùm dixerimus in continuis humores in
cluſos in venis contineri, vel intelligendum eſt,
talem ſanguinem veteri omnino proportione ſer-
uata, abundare, ſic tamen per præualentiam appel-
latum, ſeu eundem tanquam quartam ſubſtantiam,
veteri proportione haudquaquam ſeruata, ſuper-
abundare, de quo fuſiſſimè diſſeremus in ſequenti-
bus; vel quiſpiam alius humor excedẽs, ſimul cum
eodem ſanguinem redundabit, ac putreſcet. Idque
bifariam eſſe poterit, vt liquet citato libr. de multi-
tudine, quoniam aut iuxta ſanguinem, & cum co-
pioſo ſanguine idem redundabit, aut debita pro-
portione nõ ſeruata, magnopere excedet, ita quòd
non amplius cum copioſo ſanguine, ſed ipſe vehe-
menter præualens, ſanguini tamẽ adhuc permixtus
abũdabit, ac putreſcet. Si primo modo auctus fuerit
quiſpiam aliorum humorum, ita vt breuem quen-

Sanguis duplex.

Super tex. 27.

Sanguis purus non reperitur.

Humores in venis incluſi quo modo intelligantur, quomodo putreſcant, vnde febres gignuntur continuæ.

Humor aliquis cum ſanguine in venis redundat ac putreſcit duobus modis, aut vt efficiat plethoram cũ adiectione, aut cacochymiã.

dam cœperit excessum,sitque commixtus cum co-
pioso sanguine,adhuc verè & propriè non eundem
humorem redundare , sed sanguinem ipsum simul
cum tali humore fatebimur , vnde potius biliosum
sanguinem,pituitosum,seu melancholicum,(vbi bi
lis,pituita,seu succus melancholicus eodem modo
excedat)redundare,dicemus,quàm humores ipsos,
est enim & hæc redundantia in numero plenitudi-
num,seu multitudinum,licet non exquisitè,& sim-
pliciter talis dici possit,sed cum adiectione bilis vi-
delicet pituitæ,seu succi melancholici, quemadmo
dum & priùs non declarabimus,quando abundan-
tiam curare docuimus , & in sequentibus demon-
strabimus cap.11. Cùm verò iam dictorum quispiã
humor magnum susceperit excessum,ac in venis si-
mul etiam cum sanguine commixtus redundans
putrescet,tunc verè & propriè non amplius multi-
tudo appellabitur,sed humorum vitium,seu praui-
tas , & eosdem humores in venis contineri , ac pu-
trescere propriè fatebimur,ita vt nunquam humor
quispiam in venis contineri possit citra sanguinis
admixtionem,sed vnà cum sanguine semper conti-
neantur, diuersimodè tamen prout modò disserui-
mus,neque etiã si magnum susceperint excessum,
adeò quispiam eorum præualebit , vt omnino san-
guineum , hoc est tres reliquas substantias superet,
sedipsum fatebimur , amplissimum excessum ade-
ptum esse , quoniam pro veteri eius proportione,
magnopere sit auctus,aliàs nequaquã animal viue-
re posset , aut sanè exiguo tempore si eundem san-
guinem copia , seu multitudine exuperare admise-
rimus talem humorem redundantem , est etenim
eius copia minor,quàm sanguinis , licet eidẽ valde
propter redũdantiã improportionatus sit,quàm ca
cochymiã dicimus. Quomodo verò humores tales
possint æqualiter in omnibus vasis seu maioribus
principalioribusq; vel in quibusdam nõ adeò prin-
cipalioribus & particularibus contineri ac putre-
scere, in sequentibus patebit , nunc verò satis sit
monstrasse modum , quo humores ipsi putrescen-
tes,ac in venis contenti febres accendant diuersas,
continuas siquidem,pro diuersa eorundem humo-
rum putrescentium natura,eo,quòd ab eisdem , ad
ipsum cor putrida fuligo,seu veluti quidam fumus
putridus perueniat,licet non semper eodem modo:
etenim neque cum pari vehementia , ac impetu in
omnibus continuis febribus,vt dicemus, ad cor pu
tredo ipsa fertur. Sed cùm putrescentes humores
intra vasa iis,qui putredine vacant, propter conta-
ctum continuitatem , ac adhærentiam,possint fa-
cilè commisceri , potissimum cùm ex omnibus ad
omnia confluxus & conspiratio fiat Hipp.auctore,
quî fieri possit , interrogabit quispiam , vt putredo
nunc vnam , nunc aliam occupet partem , & pro-
pterea continuę febres generentur,quæ plures ha-
beant particulares accessiones , nisi inflammatio
putrescentem humorem arceat,& coherceat:Huic
responsum dabimus,propter easdem causas,in qui-
busdam febribus continuis per circuitum fieri ac-
cessiones , ob quas contingit in cæteris omnibus
morbis , qui per circuitum repetunt , id verò fieri
posse ob triplicem causam Gale. decretum reliquis
1. 2.de diff.feb.cap.11.Quarum vna est,cùm partes ro
bustiores ad imbecilliores excrementa transmit-
2. tunt.Secunda est,cùm ipsæ eædẽ partes,aliis haud-
quaquam transmittentibus, sibi ipsis præter natu-
ram excremẽta trahant, dolore , vel calore affectæ.

Cap.44 partis. *Cacochymia.* *Cur continuæ febr. plures habent accessiones.* *Respondetur quæstioni,triplexque causa assignatur*

Altera, & tertia causa est , cùm eædem partes sibi
ipsis excrementa generẽt,quæ aut ob earum imbe-
cillitatẽ,seu earũ obstructionẽ expellere nequeant.
Istis igitur tribus de causis, & febres ipsæ cõtinuę,
quæ plures accessiones habẽt,excitari possunt, nã-
que vel à maioribus ac robustioribus, cordiq; pro-
pinquiorib.vasis,redũdantes detrudũtur humores
ab imbecilla,ad minora , seu etiã à corporis habitu
ad eadẽ effluũt vbi imbecilliora fuerint,& carnes va
lidiores,aut eadẽ parua vasa à corde dissita , calore
immodico,aut dolore affecta,nedũ ex iã dictis vasis
maioribus,sed ex reliquis etiam corporis partibus,
eosdẽ humores præter naturã attrahũt,vel in eius-
dẽmet geniti eos nequeuntia detrudere , propter
imbecillitatẽ , aut meatuũ obstructionẽ, in eisdem
quoque detẽti,ac putrefacti febrẽ generãt , in qua
per circuitus accessiones fiũt , id quod breuissimis
verbis nos docuit Gale. in fine citati lib.2.de diffe-
rentiis febrium inquiẽs : [Quæcũque per circuitus
aliquos ægritudinum accessiones fiunt,ex partium
dispositionibus ortum habent, quæ scilicet partes,
vel mittunt,vel suscipiunt , vel generant,vel attra-
hunc superfluitates , eo quo nuper diximus modo,
sed quæ circuitum non habent , in iis nulla est cor-
poris pars præcipuè offensa,quemadmodum de cõ
tinẽtibus febribus paulò post declarabimus.] Neq;
hic accessionum circuitus vnquam desinit , donec
iidem affectus in eisdem partibus superfluitates ge
nerantibus seruetur,vt ibi.liquet. Cæterùm quem-
admodum asseruimus in cõtinuis febribus humo-
res semper intra vasa contineri ac putrescere , ita
quoque fatemur in intermittentibus , perpetuò eos
extra vasa contineri, ac putrescere , neque amplius
vnà cum sanguine permixtos esse , sed per singulas
corporis partes disseminatos,etenim per totum cor
pus in eis deferuntur humores,vt liquet 2.de crisi-
bus ac citato lib.2.de different. febrium, ca.3.à na-
tura ipsa detrusi.quapropter & quòd putrescant,&
quòd vehementer per partes sentientes deferantur
humores , oporret vt intermittentes accendantur
febres , aliàs nunquam quæpiam earum generabi-
tur,vt citatis locis liquet.Sunt autẽ qui velint eius-
modi humores accessionis tempore in intermitten
tibus,semper ex ipsis vasis detrudi , à maioribus si-
quidem primò ad minora, dein ex ipsis ad reliqua,
quo ad extra ad sentientes corporis partes propel-
lantur:neque alium dari generationis modum cen-
sent earundem intermittentium febrium.Nos verò
licet admittamus hanc vnam esse,& fortè pręcipuã
earundem febrium generationis causam , cum eo-
dem tamen Gal.asserimus, ob alias quoque causas,
quas nuper tradidimus de ipsis continuis , easdem
intermittentes generari etiam posse tum videlicet
ipsis sentientibus corporis partibus ad sese humo-
res trahentibus,tũ etiam in seipsis eosdem gignan
tibus, nequeuntibus tamen eos propellere. Quòd
verò sentientes corporis partes,carnes , seu partes
solidæ , dolore , aut immodico calore laborare
posint,nemini in dubium venit, quibus ita labo
rantibus , qui hæsitabit eas , humores etiam vitio-
sos trahere è venis , etiamsi ab eis non mittantur,
quibus attractis,ac pręter naturam in eis detentis,
quòd putrescant opus est , & vehementiori motu
per eas moueantur,ac febrem generent,quod qui-
dem confirmare videtur Galenus 4. de ratione vi-
ctus asserens, quod quemadmodũ venarum facul-
tas attractoria perpetuò vicinis ex partibus humidi

Loco citat. *Quomodo gignuntur febres intermittentes ex putredine humorum extra vasa.* *Non est hic solus modus generationis febr. intermittentiũ.* *In fine.c.2* *2.modus generationis febr. intermitten.* *Super tex. 1.*

tatem attrahit, substantiam ipsius qualisnam si nullo pacto discernens, veluti pueri, ac bruta animantia, ad casu oblatum humidum, cùm sitiunt irruūt, ita quoque & carnes ab ipsis venis: habent enim & hæ quoque vim eorum quorum indigent, attractiuam, siue in parte vna, siue in toto corpore eas pati contigerit. Volens nobis ostendere quòd febris ardens non modò generatur, cùm venulæ exsiccatæ tēpore æstiuo, acres, biliosas, & tenues humiditates ad se trahunt, sed vbi eodem modo affectæ fuerint carnes, eandem quoque generari contingit, simili etiam modo vbi in parte, vel in toto dolore, aut immodico calore laborauerint, ab eisdem venis eosdem succos, haud ægrè attrahere valent, etiamsi ipsa vasa hauquaquam eos transmiserint, qui demum easdem carnes stimulantes, ac pungentes, & propterea delati violenter per corporis singulas partes, ac disseminati, febres generant. Quod verò primo modo intermittentes febres generari possint, omnes ferè medici consentiunt, præter paucos quosdam, qui vt videatur paradoxa scribere, illud destruere tentant. Quorum rationes refellere non piguisset, nisi facilimè à quouis solui possent, concessis facultatibus naturalibus, tam in ipsis vasis, quàm etiam in corporis habitu, ac perpensis eis, quæ diximus, & dicemus de harum febrium generatione, neque enim perpetuò, vt dictum est, febres hæ ortum habent, propterea quòd vasa tanquam robustiora, humores in corporis habitum propellāt, sed geminam aliam ob causam: neque cum hoc modo generantur, semper necessum est à maioribus, ac cordi propinquioribus venis in minores, & ex his in corporis habitum propelli, vt ipsi putant, sed interim ab omnibus, interim à quibusdam determinatis alicuius visceris venis, id quod sæpius contingit, ad sentientes partes propelluntur humores, quemadmodum sæpius Galenus testatur, præsertim citato libro 4. de ratione victus, quo loco docens diuersum ab eo quem posuerat modum generationis febris ardentis in carnibus, inquit: [Præterea & fieri potest vt modo altero simili affectio fiat, modum alterū dico, cum ex validioribus partibus ad imbecilliorem aliquam mittantur excrementa, ergo fieri potest vt interdum quidem ex parte, interdum verò & ex pluribus, acres biliosæ, quæ tenues sint humiditates exactè, ad dictas fundantur particulas, quæ scilicet imbecilliores sunt:] fusiùs autem id explicauit, non de febribus duntaxat, sed morbis omnibus, qui hoc modo generationem habent, Galenus citato libro secundo de differ. febrium tertio de naturalibus facultatibus, ca. 13. & sexcentis aliis locis. Quam autem ipsi persuadere tentant de harum febrium generatione, opinionem, impugnare ac refellere superuacaneum fore duxi, cùm chimera potius videatur, parcant mihi cineres eorum, quàm quippiam rationis habere, aut verisimilitudinis quamuis ipsi non ratione tantùm, sed exemplis eam confirmare tenent. Fiunt & tertio modo intermittentes febres, veluti etiam de continuis diximus, cùm ipsæ sentientes, partes, seu totius corporis carnes à venis nec trahant, nec suscipiant excrementa, sed in se ipsis eadem generent, quemadmodum de tertiana scriptū reliquit Gale. 1. de morbis vulg. volens tradere causam cur tertianæ febres in illa 2. constitutione, numerosiores erant ardentibus, vt dicebat Hippocra. ait siquidem: [propter flauæ bilis exuperantiam febres ardentes & tertianas oriri, atque hoc cōuenire inter illas, locis verò in quibus superfluus contrahitur humor distare, etenim si ardentes febres sint, in venis abundat, præcipuè iocinoris & ventris. Tertianæ fiunt cùm totius corporis carnes affluant flaua bile proinde transpiratione impedita eorum, qui natura biliosa sunt, quātum bilis in carnoso genere congestum ante expurgabatur, in hoc statu non purgatum, tertianas generauit, ardētibus frequentiores.] Quibus in verbis Gal. ostendit non modo in carnoso genere colligi, ac generari bilem flauam, ex qua tertianæ originem habent, verùm propter earum carniū expultricis imbecillitatem, ac meatuum impedimentum, ipsam expurgari non posse, & hac ratione tertianæ magis generabuntur febres, idem quoque de eisdem tertianis luce clariùs confirmauit, lib. de tremore, rigore, & palp. ca. 7. cùm dicebat: [Medicamentorū enim calidorum vsu, quādoque horror solus, multoties rigor etiam superuenit, sicut in ardentibus, & tertianis, flaua bile, non in vasorum cauis, sed per carnes mota, vel quòd in illis supra metrum generata fuerit, vel quòd mediis illis natura expurgetur, hoc enim solo distant ab ardente tritæi, seu tertianæ. Ardentes enim in vasis bilem delatā, tritæi per sensitiua loca extra habent.] Quod item ratione firmari poterit: nam si sudor eandem habet materiam quam vrina, & eundem generationis modum, siquidem vtriusque ex bibito humore cōstat generatio, excalfacto simul in corpore, & biliosæ nonnihil substantiæ adepto, quamuis sudor plus est elaboratus, vtpote qui ad cutem vsque permeatis omnibus quæ intersunt, partibus, peruenit, vt idem Gale. inquit 10. de simpli. medic. fac. vbi idem sudor crassior redditus, aut immodicè auctus fuerit, cutisque meatus constipati, diúque detineatur in eodem corporis habitu, nonne necessariò putrescet, quo putrefacto, ac per sentientes corporis partes vehementiori motu delato, cui in dubium venerit quòd febrem accendet, & quidem biliosam, cùm multùm ipsius bilis particeps sit, vt dictum est, nec minùs & in eodem corporis habitu cæteri quoque humores (pituitam dico, & succum melancholicum) generari possunt, vbi corpora non natura biliosa, sed pituitosa seu melancholica fuerint, liquet igitur ex his febres ipsas intermittētes triplici modo oriri posse quemadmodum & continuas, quæ plures accessiones habent, & tādiu perdurare quàm diu tales in partibus superfluitates generantibus, affectus seruantur. Verùm, vt dictum est sępius, ex humoribus à venis detrusis ad eundem corporis habitum generationem habent: id quod innuere voluit Galenus 1. de arte curatiua ad Glauc. cap. 5. cùm dicebat: [quotidiana verò intermittens raro aduenit quin os ventriculi patiatur, quemadmodum quartana ex malè affecto splene generatur, tertiana ex iecore laborante.] in his nanque visceribus præcipuè tales coaceruantur humores, quibus in eorundem venis cōgestis, robusta existente expultrice facultate, eisdem venis mediis, ad totius corporis carnes eos propellunt, tanquam imbecilliores existentes, bilis siquidem ex iocinore, pituita ex ventriculo, succus melancholicus ex affecto splene. Dixit insuper Galenus raro, & non semper, haudquaquam ignorans quòd ob alias iam dictas causas, licet raro, easdem quoque febres generari contingat, quemadmodum nos cum codē probauimus, & libro 2. de different. febrium.

Loco cita.

Loco citat.

3. modus generationis febr. intermitt. commen. 2. super tex. 20.

Cap. de sudore.

febrium, c.5.sub his verbis illud idem confirmauit cùm dixit:[sæpius etiam aut hepatis, aut splenis affectus attulit febrem.]quamuis indifferenter intelligat cùm continuas, tum intermittentes hoc loco. Poterunt insuper & earum causarum plures tam in continuarum, quàm intermittentium febrium generatione complicari, eadem etenim pars, quæ ab aliis tanquam imbecillior, excrementum admittit, propter eandem causam & in se ipsa quoque eadem generare potens est, quibus deinde putrefactis, febris generabitur, quę duplex habebit principium, quòd si dolore etiam, aut calore immodico laborabit, ob triplicem causam febris accendi poterit, & tandiu etiam perdurabit, quandiu affectus in eadem parte permanebunt. Tot igitur sunt cùm continuarum tum intermittentium febrium generationis modi.

Propter quid intermittentibus, & non in continuis, rigor, horror, seu extremarum partium refrigeratio fiat: & quamobrem eadem in earum accessionum principiis fiant, & naturalis calor intus se colligat.

CAPVT IIII.

CÆTERVM cùm omnis febris continua sui quidem ratione cũ exquisita fuerit, neque rigorẽ habeat, neque horrorem, vt citato li.2. de diff. febr.ca.8. liquet, inuestigare licebit quamobrem hoc fiat, in his potissimùm continuis quæ plures accessiones habent? postquàm ipsæ intermittentes semper cum rigore, horrore, aut forti extremarum partium refrigeratione inuadunt. Huius prima causa est quòd putrescens humor in paruis ac particularibus vasis nõ amplius propter obstructionem, per eadem vehementiori motu defertur, sed in eisdem inclusus detinetur, qua ratione minus etiam lędit, quàm si vehementiori motu moueretur, id quod commune est omnibus excrementis præsertim acribus, ac mordacibus, vt liquet 2. de caus. sympto. cap.5. Præterea nec eadem vasa adeò exactiori sensu prædicta sunt quemadmodũ totius corporis carnes, ita vt ab eisdem putrescẽtibus succis vehementer stimulentur, ac pungantur, & propterea ad eos excernendos vehementiùs moueantur, etiam si per eadem putrescentes succi vehementiori motu deferantur, vt ibidem scriptum est. Sed dices, cur continuę quædam febres in prima earum generatione cum aliquo dictorum symptomatum incipiant, vt in dies obseruamus, & deinceps illud nõ admittant? Ad hæc idem Gale.1. de arte cur. ad Glauc.cap.5. de tertianæ rigore verba faciens, dicebat:[quòd si cum paruo rigore inceperit, tunc magis alia signa attendere oportet, quoniam nõ quotidiana intermittentes tantùm, atque quartana, sed etiam hemitritęus, aut aliqua alia ex continuis esse potest.]Et Hippocr.1. de morbis vulgar. in continuis febribus quæ omnino nunquam intermittebant rigores omnibus, dicebat inordinati & errantes erant. At non inconuenit, dicemus nos quòd in prima continuarum accessione, quædam febres rigorem, frigus, aut horrorem præ se ferant. Verùm non ratione qua continuę sunt, sed quia ob humorum copiam, seu eorundem tenuitatem, quæ in vasis contineri nequeat, pars quædam ad sentientes confluit partes, ex qua tale aliquod symptoma gignitur, & non ex eo humore qui in vasis cõtinetur, temporis verò progressu cùm magis in eisdẽ vasis impingãtur humores, ac propterea obstructio augeatur, crassioresque reddantur, & vasorum vires imbecilliores, propterea non amplius cum aliquo dictorum symptomatum inuadunt, quoniam nec eiusdem humoris propterea pars aliqua, ad sentientes partes effunditur. Ad Hippocratis & Gale. auctoritatẽ eodem modo satisfacimus, nã quęcunque febres continuę, cum aliquo dictorum symptomatum incipiant, quamuis sæpius ac plures earum accessiones comitetur, id non ratione quà continuę sunt, euenit, vel exquisitè continuæ non sunt, qua ratione & in semitertianis, & cæteris quoque continuis nonnullis, vbi exquisitè non fuerint, & rigores parui, & horrores, extremarúmque partium refrigerationes quandoque fieri contingit, quomodo interpretari debet tum Hipp. tum Gale. citata sententia. Sunt verò continuæ quædam febres lipyrię, seu valdè malignæ dictæ, in quibus fortis extremarum partium refrigeratio fit, ob maximam inflammationem ortam seu erysipelas in visceribus, ex quibus excitari consueuerunt, id verò aliã ob causam fit, quemadmodum paulò post dicemus. Intermittentes autem febres, ac earum accessiones omnes, propterea cum aliquo dictorum symptomatum semper incipiunt, eo quòd in eis (vt dictũ est) per sentientes corporis partes, putrescẽs succus vehementiori motu fertur, cuius delatione & acuitate lædens, morsum, ac dolorem eisdem partibus infert, ob quem duo contingũt, sanguinem in corporis profundum ferri, eóq; corporis exteriora frigefieri, ac partes sentientes in quibus humor adest, expultrice vi in proximam vnamquanque eum reiicere, quousque ab omnibus expulsus via aliqua expurgetur. Quare non mirũ, inquit Gal.2. de caus. sympt. (licet de rigore loquatur) si refrigerantur omnes externæ partes, animali virtute vnà cũ sanguine in profundum cõmeante, sentiunt enim hoc tempore qui rigent externarum partium frigus, nõ earum quæ sunt in profundo, quippe cùm sitiant sensibiliter eo tempore nõnulli, tanquam calore iis in internis partibus seruato. Quòd verò id rationabiliter accidat, inde colligi licet, nam si in vna quapiam parte dolor vehemens infixus, tum animi deliquia, tum perfrigerationẽ inferat, in eo qui in toto fit corpore, si non animi deliquia fiant, neque mors, certè perfrigerationes effici debent. Sunt etenim dolores rigentium eiusdem (cum cæteris aliis doloribus) generis: deficiunt ab his qui interimunt, magnitudine, & tempore, quippe cum & minores magnitudine sint, & breuioris, temporis, vt citato lib.2. de causis. sympt. liquet. Qua de re si rigor, aut horror futurus sit, nõ modo humorum redundantia opus est, sed vehementia etiam motus per corpora sensibilia requiritur, quo tempore, dum sanguis cũ calore simul in intimo corporis, & viscera confugit, cutis frigidæ partes fiunt & exangues, manuum etiam, & pedum summa frigidissima, vtpote quòd admodum absunt à visceribus, vt libr. de tremore, rigore, &c. scriptum est. Quòd verò nedum in principiis accessionum intermittentium febrium, verùm etiam & continuarum quæ plures accessiones habent calor naturalis vnà cum sanguine ad corporis intima confugiat, comm. aphorism. 1.2. libr. liquet, his verbis:[In principiis siquidẽ accessionum, & calor naturalis totus, & humores in profundum corporis vergunt, quemadmodum ipse docuit]innuens Hippocrat. & deinceps addit:[& præcipuè in quibus horror quispiam, vel rigor, vel fortis

1. causa cur continuæ sint sine rigore, &c.

2. causa.

Cur continuæ quædã primũ cum rigore inuadunt, postea nunquam.

Commen. 2 tex. 25.

Quæstioni respondet.

Cur intermittentes à rigore, &c. semper incipiunt.

Cur in principiis intermittentiũ summa refrigerantur.

Cap. citato.

Loc. citat.

fortis partium exteriorum refrigeratio contingit.] Et lib. 1. de rat. vict. accessionis principium fieri ait Gal. calore omni toto ex corpore ad cor, toracémque concurrente, & 4. de ratione victus, volés Hip. tradere causam ob quam pedes in accessionũ principiis frigeant, asserebat, hoc prouenire calore toto eo tempore ad supernas partes concurrente, quapropter non absque causa pedes frigescunt, vtpote qui natura & carne vacent, & neruis abundant, prę terea & à calidissimis locis separati refrigerantur, sese ad thoracem colligente calore. Confugit itaq; calor naturalis simul cum sanguine ad corporis intima in accessionum principiis, tam si intermittentes, quàm si continuæ fuerint, maiori tamen cum impetu, ac vehementiori motu, in intermittentibus: etenim in his putrescens succus per sentientes partes vehementiori motu delatus, sua acuitate magis lædet easdem partes, ac dolorem infert maiorem, cum & ipsæ partes exactiori sensu prędite sint, quàm vasa ipsa, quemadmodum priùs dictum est, & propterea in intermittentibus, & non in continuis dicta symptomata fiunt. At si verum est quod Gal. scriptum reliquit. 2. de differ. febr. capit. vlt. videlicet quod vbicunque accenditur, atque augetur caliditas, isthuc ab aliis partibus sanguis confluere soleat, quo verò tempore confluit, illas quidem refrigerari priuata sanguine est necessarium, quòd verò patitur membrum grauari ac distendi, idque fieri contingat in accessionum principiis, cur in intermittentium febrium accessionum principiis ad corporis intima, thoracem inquam, & cor naturalis calor simul cum sanguine se colligit? cùm præter naturam caliditas in intermittentibus ipsis accendatur, atque augeatur per singulas sentientes corporis partes, seu per corporis habitum, qua de re ad easdem, & non ad corporis intima confluere deberet? Tam sanè apud quosdam vim habuit hæc difficultas, quòd coacti sunt hac in re Galenum deserere, ac alio modo sentire quàm ipse sentiat. Quidam verò quod in vasis, & non extra contineatur in intermittẽtibus putrescens succus, ausi sunt dicere. Alij quòd extra vasa, non tamen in toto habitu contineantur humores: sed omnium propria sedes & origo, in prima sit corporis regione, circũ præcordia, ventriculum, diaphragma, iecoris caua, lienem, pancreas, omentum, aut mesenterium, hæ siquidem partes (inquiunt isti) quasi publica corporis sentina, in quam omnis confluit, cumulatúrque humorum colluuies, ex quibus etiam sedibus horrores, rigores, ac partium extremarum refrigerationes succitantur, idque persuadere tentant ratiũculis quibusdam ac pluribus exemplis confirmare. Verùm nos ducem nostrum Galenum in hoc, velut in reliquis sectabimur eiúsque sententiam ac veritatem tuebimur, asserẽtes, quòd cùm in principiis accessionum febrium intermittentium putrescentes succi moueantur vehementiori motu per sentientes corporis partes, vt sæpius dictum est, eædẽ partes hoc in tempore mordacitatem, ac dolorem sentiunt, ob quem doloris sensum vehementi quodam impetu, calor ipse tanquam offensus, simul cũ sanguine in intima corporis, & viscera confugit, propriè tamen ad thoracem, adq; cor ipsum tanquã ad suum principiũ & fontem, nõ siquidem (vt quidam ignari putant) vt ipsi cordi opem ferat, tanquã à putridis vaporibus oblæso, sed vt ibid. collectus, vnitus, ac vigoratus, vehementiori quodam impetu redeat, ac certet cum eo quod sentientes partes doloribus lacessat, ac ipsas molestat (modo nõ accidat idem calidum innatũ eo tempore in profundo extingui obstructum adeò, vt extra expirare nequeat, aut à frigidis causis euictum.) Vbi verò hoc non contingat, violentia victa aceruatur: quo pacto instrumentum expultricis, in quocunque membro est, euadit, hæc etenim & per seipsam nata est lædentia expellere, fortiùs autem cum calore redundante ab intra propulsabit ea expellere adiuta, quò motus impetus promptior contingat, vnde quæ lædunt per cutem, sæpius propellit vomitu, atque citata aluo pluries, vt eodem libro de rigore, tremore, &c. à Galeno decretum est. Non igitur se colligit ad corporis intima calor in accessionum principiis, vt cordi opituletur, nec etiam, vt ibi permaneat, sed vt collectus, roboratúsque in eodem suo principio, maiori cum impetu foras redeat, perueniatq; ad affectas partes doloribus lacessitas, vt tãquam instrumento, eodem vtantur calore, vt inquit Galenus, ita enim quod molestum est, promptiùs propulsabunt. Itaque tandiu extremarum partium refrigeratio, rigor, seu horror perdurabit, quandiu calor ipse naturalis, cum causa dolorem, ac molestiam inferente, pugnabit. Quinimò nec idem solus naturalis calor simul cum sanguine & spiritu, qui in sentientibus partibus continebatur, ac ad intima corporis cõfugerat, verùm & aliarum quoque partium quiddam ad eas peruenit. Nam vt refert idem Galenus commento aphoris. 53. quinti lib. hæc est quędam ratio communis in his quę natura aliquid violenter excernit, vt sanguinis & spiritus impetus eò feratur: quibus duobus veluti instrumentis natura vtens, ea quæ infestant, per vim expellat. Vera est itaq; citata Galeni sententia lib. secundo de different. febr. quòd vbicunque accenditur atque augetur caliditas, isthuc ab aliis partib. sanguis confluere solet, nam licet primò intus calor cum sanguine & spiritu se colligat, accessione incipiente, statim tamen ad ea redit partes in quibus accenditur, siue augetur calor, hoc est ad totius corporis carnes, per quas putrescens succus defertur, si intermittentes fuerint febres, quoties enim aliquid per has violenter agitur, ac ad cutim defertur, necesse est dum carnem cutimque permeat, omnia in qua incidit, pungat, stimulet, diuidat, ac vulneret: vt citato secundo libro de causis sympto. liquet. Quamobrem satis rectè asserebat eodem loco Galenus [quòd qui in rigore habetur caloris naturalis motus, non ei qui in timore, sed ei potius qui in verecundia, ac frigida leuatione videtur, similis est, pugnat enim virtus, ac certat cum his quę offendunt, quoad excusserit, profligaueritque omnia in verecundia nanque primùm quidem intro agitur animalis facultatis motus, deinde rursum foras celeriter vniuersus, quippe cum nisi redeat timor sit, non verecundia, si quidem verecundia derepentè fit omnino nihil expectãte malum animali facultate, sed, vt sit dicã, præ mollitia, & timiditate naturali, cum homine longè meliore versari non substinente, sed refugere, & si possit à conspectu subducere properante, ideóque veluti refugiẽs tãtum, citra vllam perfrigerationem, in profundum recedit, ratione verò patibilem partem animi, id est, quæ terretur & verecundatur excitãte atque inhortante, redit, extorsúmque mouetur, simillimo motus modo, atq; cùm ex frigida lauatione, caloris

Super tex. 39.

Quare initijs intermittentiũ calor naturalis ad corporis intima se colligit.

Quæstionis propositæ difficultas coegit quosdam Gal. & veritatem desere re.

Respõdet quæstioni

Loco citat.

fit repercuſſio.] hæc Galenus. Huic itaque motui ſimilis eſt qui in rigoribus habetur, primò etenim naturalis calor confugit ad cor tanquam offenſus, impeditúſque ab eius naturali motu, deinde collectus, ac vigoratus, vibratus magis, maiorique cũ impetu, ad ea quæ offendunt, peruenit, pugnátque cũ eis quoad ipſa excuſerit, ac profligauerit. Quòd verò de rigoris motu aſſeruit Galen. de horrore quoque, ac partium refrigeratione ſimiliter ſubintelligere oportet, etenim non alia ratione calor naturalis mouetur vbi hæc cõtingant in principiis acceſſionum, quàm in ipſis rigoribus propter dolorem videlicet, qui in toto corpore fit: hoc etiam tempore, ex putreſcentibus ſuccis, per ſentientes corporis partes vehementiori motu delatis, neque alia ratione inter ſe diſſident, quàm maioris, minoríſve, validi nanque motus fiunt expultricis facultatis in rigoribus mediocres, in horroribus, ac multò magis mediocres in inęqualitate, & partium extremarum refrigeratione, ita vt eiuſmodi motus dixeris propemodum motus non eſſe, ſed tantùm ſenſus. Inſuper mordacior, vel copioſior humor concutientem rigorem infert, minùs mordax, ſeu mediocriter auctus horrorem excitat, vbi verò quæ dicta ſunt remittantur, ne horror quidẽ fiet, ſed vel inæqualitas, vel refrigeratio extremarum partium, adeò ꝗ ſi paucus fuerit humor, aut exigua eius acrimonia motúſve lentus, ac languidus, ſolùm frigus inuehit: ſin copioſior ſit, aut acrior, vt eius motus impulſúſque concitatior, horror inuadit, cùm verò plurimus, iſque vehementer acer, ac mordax, magnóque impetu per ſentientes corporis partes defertur, verus rigor inducitur, vt *apud eundem Galenum legitur*, citato libro ſecundo de cauſis ſympto. & decimo de method. meden. capit. 10. Quamobrem acceſſum exacerbationis ſæpè cum rigore huic, alij cum horrore, alij cum frigore ſolùm acceſſiſſe fatemur: nominúmque eiuſmodi paſſim vſum, per volumina medicorum omnia reperias, vt niſi quis quaſſatione atque agitatione frigeat, rigere non appelles, nam vbi rigor nominandus ſit, difformen, & inuoluntariam motionem adeſſe ſit operęprecium: *quod hoc vacat, niſi ſuperficiem* etiam impariter commoueat, dicunt frigefactionem: quod ſi hanc *per aliquas acceſſiones turbet, & cõcutiat, reliquo* non moto corpore horrorem nominant, vt ſolius *cutis horror eiuſmodi affectio* exiſtat, ſicut rigor vniuerſis corporis, eſt enim rigor repentina, violẽtaq; innati caloris frigefactio, quoniã eiuſdem caloris naturali motu violenter impedito fit, atque rigere, horrere, frigefierique in valetudinariis ac febrientibus ipſis differre dicendum erit, ex eiuſdem Galeni teſtimonio, libro de rigore, tremore, palpitatione, & conuulſione.

Idẽ eſt motus caloris naturalis in horrore & refrigeratione extremorũ, qui in rigore.

Loco citat.

Rigor quid.

Refrigeratio. Horror

cap. 6.

Epilogantur quæ dicta ſunt de cauſa motus caloris naturalis in principijs acceſſionum: ac oſtenditur alia ratione ipſum moueri, vbi in viſceribus magna fuerit inflammatio orta, aut eryſipelas: confirmatúrque intermittentes febres fieri non poſſe, niſi per corporis habitum humor putreſcens deferatur.

CAP. V.

COMMVNE eſt itaque omnibus ſuccis putreſcentibus, ac vehementiori motu perſentientes partes delatis, ex quibus etiã intermittentes fiunt febres, vt eorũ mordacitate & acuitate, dum carnes, cutimque permeant, pungant, ſtimulent, diuidãt, ac vulnerẽt quodammodo, & proinde dolorem inferant, ob quæ naturalis calor ſimul cum ſanguine & ſpiritu in corporis profundum fertur, ad viſcera corque confugit. Hinc extremæ corporis partes frigidæ, exanguéſque fiunt. Verùm vbi ob aliquam iamdudum dictarum cauſarum ipſum in profundo extingui non contingat, violentia victa, aceruatur, & quaſi in ſeſe coactus ac vnitus, vehementiori cũ impetu, cùm perſiſtere in ſuo principio nequeat (ſubſtantiæ enim ſemper mobili, quies eſt mors) iterum ad propulſanda ea quæ moleſta ſunt, redit, vt dictum eſt: ac tandiu cum his quæ offendunt, pugnat, quoad ea excuſſerit, ac profligauerit. Verùm quantò maior ex redundantibus ſuccis, ſentientibus partibus infertur dolor, adeo maiori cum impetu, & intro confugit, & extra progreditur vt ea expellere valeat, atque euincere: quemadmodum vbi minori dolore laceſſitæ ſentientes partes fuerint, & eius impetus minor erit, ſemper tamen duobus hiſce motibus in acceſſionum principiis, calor naturalis vnà cum ſanguine mouebitur, primò foras intro confugiens, deinde ab intra foras rediẽs, vt demonſtrauimus, atque ita nedum in intermittẽtibus febribus, verumetiam in continuis, vbi plures habeant acceſſiones, vbicunque accenditur atque augetur caliditas, iſthuc calor naturalis ſemper vnà cum ſanguine ferri conſueuit, vt liquet ſecundo de differentiis febr. cap. vlt. At non perinde vt in intermittentibus, in continuarum acceſ*ſionum principiis, aliquod iam dictorum ſ*ymptomatum neceſſariò incidit, propter iam dictas cauſas, *licet* quandoque, quamuis rarò admodum, in earum quoque acceſſionum initiis, aliquod eorundem ſymptomatum incidat. Verùm aut propterea quod exquiſitè continuæ *non* ſunt, vt diximus, aut leuis quædam refrigeratio contingit, ob id ꝗ magna ſanguinis fit reuocatio ad corporis interiora, ob copiam, ſeu mordacitatem maximam putreſcentis humoris intra vaſa: & ſic magnitudine diſtinguitur ab ea, quæ in intermittentibus fit partium extremarum refrigeratio, modo citra phlegmonem *intra vaſa* putreſcant ſucci. Nam quando aliqua fortis inflammatio in corporis parte profundiori, vel *eryſipelate* euenerit, totus ex toto corpore ſanguis ad locum trahitur patientem, *atque ideo* vruntur profunda, ſed cutis refrigeratur, vt fit in principiis *acceſſionum, vt liquet commento aphor.* 48. quarti libri. Contingit autem hoc in febribus ardentibus, *pernicioſis*, ac valde malignis, lipyriis dictis. Quo caſu non amplius leuis, ſed fortis fit partium extremarum frigiditas, quemadmodum in principiis acceſſionum febrium intermittentium, verùm alia ratione quàm in iſtis eædem partes extremæ refrigerantur, nam vbi inflammationis calor in viſceribus ortæ adeò vehemens fuerit, ad ſe cucurbitulæ modo, ex toto corpore ſanguinẽ trahit, & propterea iis qui ita ſe habent, viſcera peruruntur, extremæ autem partes frigeſcunt propter defectum ſanguinis ad viſcera ſe recipientis, ac cucurbitulæ modo attracti, eodem Galeno auctore, commento aphoriſmi primi, ſeptimi li. in principiis verò aliarum iam dictarum febrium, nõ quia trahitur calor, ſed quia alia ratione ad corporis intima confugit, dictæ extremæ partes refrigerantur, vt iamdudum declarauimus, neq; his qui ita laborãt adeo viſcera peruruntur, quemadmodum accidit in magnis viſce-

Proximo cap.

Differentia caloris intro confluentis in inflammationibus interioribus & in principijs acceſſionum.

viſcerum inflammationibus, ac eryſipelatibus: de quibus verba faciens Hippoc. ſecundo prognoſtic. dicebat: [ſi manus, caput, & pedes frigidi ſunt, ventre, coſtiſque calentibus, malũ eſt.] nam in morbis acutis (vt ait Galenus in commento) propter inflãmationis magnitudinẽ in viſceribus fatigantis, parũ ſanguinis in omne permeat corpus, plurimùm verò eius in parte inflãmatione affecta includitur, & ob eã rem mediæ corporis partes, quæ ſunt thorax & venter, admodũ calent, & ſubdit: [at verò per morbos acutos interdũ annotatio cum rigore prehendens aut frigore non ſolùm extremas corporis partes, ſed etiam cutem circa coſtas, ac vẽtrem, frigidam reddit, & quidem circa viſcera vitium non oſtẽdat.] quibus in verbis (vt mea fert opinio) demonſtrare nobis voluit Galen. non ſolùm quòd alia ratione in internis inflammationibus, extremę partes refrigerãtur, quàm in annotationibus febrium acutarum, quæ cum rigore aut frigore prehendũr, * verumetiam modum docuit quo valeamus has febres inter ſe diſtinguere, ac dignoſcere, inquiens, quòd quando in viſceribus inflammationis magnitudo orta eſt, licet aliæ partes frigidæ ſint, vẽter tamen & coſtæ admodum calent, ſecus autem in reliquis, in quibus annotatio cum rigore aut frigore prehendit: quoniam eædem partes, veluti reliquæ, frigidæ redduntur. * Sed ſtatim obiiciet quiſpiam aduerſus ea quæ diximus de intermittentiũ febriũ generatione, inquiens non ſemper opus eſſe vt ipſæ fiant, quòd putreſcens ſuccus deferatur per vniuerſum corporis habitum, ſeu totius corporis carnes. Nam putreſcat humor quiſpiam in ventriculi cauitate, aut inteſtinorũ, ſeu vtriuſq; veſicæ, aut vteri, dico extra vaſa, qua ratione intermittens febris gigni debet, in hac aut neutrũ dictorum ſymptomatum incidet, aut ſi fiat, falſum eſt quod aſſeruimus eandem ortum habere, propterea quòd vehementiori motu per ſentientes corporis partes putreſcẽtes, ſucci deferuntur. * Tu verò nodum hunc diſſoluas, inquiens, quòd ſi ex iam dictis putreſcentibus ſuccis intermittẽs febris generetur, neceſſum eſt aliquod dictorum trium ſymptomatũ fieri, cum ſine his intermittens febris gigni nequeat, & quoniam nullum eorum generari vnquam poteſt, niſi per ſenſibiles corporis partes deferatur eorum cauſa, aſſerimus cum Galeno decimo de method. med. quòd non mordax ſuccus duntaxat, verumetiam & mordax halitus, vbi per ſenſibilia corpora feratur, horrores, & rigores facit. Quapropter vapor ſeu halitus ad eadem ſaltẽ corpora perueniens, ex putreſcentibus in iam dictis locis ſuccis eadẽ ſymptomata efficiet: neque aliter fieri poſſent, Galeni auctoritate, ſecundo de cauſis ſymptomatum. ca. 6. nam licet quælibet dictarum partiũ expultrice facultate ſit prædita, qua quod moleſtũ eſt, excutiat, in eo tamen excernendo, nullo dictorũ ſenſibilium motuum vtitur: ſunt nanque carnium, & muſculorum omnino proprij: quare vbi eadem non lædantur, neque hi motus inæquales totius corporis fiũt: & tunc eadem ratione fierẽt hæc ſymptomata, qua ex mordacibus, acribúſque medicamẽtis vlceribus adhibitis, ſeu pures, progigni ſolent: moueretur etenim per ſentiẽtes corporis partes mordax ille halitus, ſeu vapor ex putreſcẽtibus ſuccis eleuatus, & nõ putreſcẽs ipſe humor. Vel dicas, quòd hæc quoque intermittens febris, ex delatis putreſcentibus ſuccis per ſenſibiles corporis partes, generatur. nã accesſionis tẽpore, aut vniuerſus humor putreſcẽs, in modo dictis partibus, aut ſaltem pars quædã ad corporis habitum effunditur, aliàs febris intermittens fieri nequit, ſed vel diaria, vel intra vaſa incluſus, ac effuſus talis humor, continuam excitabit febrẽ, quod quidem difficile haudquaquã videri debet. nam ſi ex eiſdem ſentientibus partibus, accidit quandoque, quòd humor putreſcens ad ventriculũ ſeu inteſtina confluat, ac vomitu, ſeu deiectione excernatur, quinimò eodem tempore poteſt, partim per ſudorem, partim per vomitũ, partim etiam per deiectionem humor, & præſertim bilis excerni, ſimul eodem die intro, foráſque delata, vt liquet eodem ſecundo de differentiis febrium, & ſecundo de cauſis ſymptomatum. ita quoque difficile non erit, quòd humor, qui in ventriculi, ſeu inteſtinorum, aut reliquarum dictarum partiũ cauitate collectus eſt, etiamſi inceperit putreſcere, vi expulſus ab eiſdem partibus vniuerſus, aut ſaltẽ pars quædã eiuſdẽ, ad ſententia corpora, ſeu vniuerſum habitũ acceſſionis tẽpore, effundatur, & hac ratione aliquod dictorum trium ſymptomatum fiat, & febris generetur intermittens, quam alio modo fieri non poſſe, iterum cum Galeno proculdubio tenemus, & abſq; controuerſia confirmamus, & hæc de generatione intermittentiũ, & continuarum febrium dicta ſatis.

tex. cõ. 4.

**Dignotio inflammationis viſcerum, à qua refrigerantur extrema, & principij acceſſionũ, à quo etiam refrigerantur extrema.*

** An intermittentes aliquãdo fiant humore putreſcente per corpora sẽtientia non delato, & ob id ſine rigore, &c.*

** Nodus diſſoluitur.*

cap. 10.

Loc. citat.

Quomodo tres intermittentium febrium differentiæ conueniant, & diſſideant inter ſe, & continuarum ex bile ortarum ſubdiuiſio.

CAPVT. VI.

AT qui iam tempus eſt veſtigare quomodo iam dictæ tum intermittentes, tum continuæ febres inter ſe conueniant, & diſſideant, ac quot etiam numero ſint continuarum differentiæ. Id verò promptiùs fiet, ſi iterum in memoriam reuocemus omnes earundẽ intermittentiũ febrium differentia ex putredine ortarum. Sunt ergo intermittentium differentiæ omnes numero tres, tertiana videlicet, quartana, & quotidiana à Græcis τριταῖος, τεταρταῖος, & ἀμφημερινὸς appellatæ, vt 2. de different. febr. cap. 2. & ſecundo de criſib. c. 9. ſcriptum eſt, tertiana quidem ex putreſcente flaua bile, eáque vehementiori motu delata per ſentientes corporis partes, generatur, quartana ex putreſcente nigra bile, atque ſimili modo per ſentientes corporis partes vehementer delata accenditur, quotidiana, ex pituitæ putredine ortum habet, ſimiliter per ſentientes corporis partes à natura detruſæ, vt liquet citatis locis. Conueniunt itaq; hæ tres intermittentium febrium differentiæ, quòd niſi humor qui eſt earum cauſa putreſcat, ac vehemẽtiori motu deferatur per ſentientes corporis partes, nulla earum gigni poterit. Verùm cùm propoſuerimus de ſimplicibus harum febrium differentiis primò verba facere, attendas oportet tertianam, interim exquiſitam, interim ſimplici appellatione appellari tertianam ab Hippocrate, & Galeno, vt patet commento aphoriſmi 59. quarti libri, & ſecundo de differentiis febr. interim verò intermittens tertiana, vt diſtinguatur, à continua nuncupatur, eodẽ Galeno teſte, citato lib. ſecũdo de differẽtiis febrium, cap. 3. Nec alia ratione dicendum erit de quartana, & quotidiana: nam interim ſimpliciter abſque alia adiectione ita appellantur. Interim cum adiectione exquiſita, interim quotidiana, ſeu quartana inter-

Intermittẽt. ſpecies tres.

In quo conueniãt omnes intermittit.

mittẽs dicitur:ſed de nominibus nõ oportet proli-
xius diſputare,neque de eis(vt Plato inquit)magna
cura habenda eſt, ſed ſatis ſit nouiſſe, has eſſe tres
duntaxat intermittẽtium febrium ſimplices diffe-
rentias,quæ cauſarum diuerſitate inter ſe diſſident,
vt ex dictis patet,ac etiam circuitus forma. Etenim
tertio quoque die efficitur tertianæ circuitus,quar-
tanæ verò quarto quoque die, ipſius autem quoti-
dianæ ſingulis diebus.Sunt etiam & earũ ſympto-
mata quoque diuerſa,vt dicemus. Nũc verò ad cõ-
tinuarum differentias accedamus, & primò earum
quæ ex bile fiunt, tanquam ſæpiùs contingentes,
quàm reliquæ, vt apud eundem Galenũ citatis lo-
cis ſcriptum reperitur. Continuarum ergo,quæ ex
bile fiunt,inquit Galenus eodem ſecundo de diffe-
rentiis febrium,cap.2.duplex eſt ſpecies, altera ea-
rum quæ à continuo feruore ſynochi appellantur,
quarũ vniuerſum tempus in vna conſumitur acceſ-
ſione,quę à principio vſque ad finẽ pertingit. Alte-
ra earum quæ vna cum genere nomen ſortiũtur, &
continuæ etiam appellantur,atque in pluribus cir-
cuitibus continentur.Earum verò quæ ſynochi di-
cuntur,tres ſunt omnes numero differentię,quem-
admodum in præcedentibus dictum eſt.Nam quæ-
dam earum à principio ad finem vſque æqualiter
perdurant,quas ὁμοτόνους τέ, καὶ ἀκμαστικοὺς, hoc eſt in
eodem ſtatu & vigore perſeuerãtes. Quædam pau-
latim augentur, quas ἀναβατικούς τε, καὶ ἐπακμαστικοὺς,
hoc eſt aſſurgentes,atque inualeſcentes dicũt,quę-
dam paulatim decreſcunt, quas παρακμαστικοὺς, hoc
eſt decreſcentes appellarunt. At continuarum quæ
idem nomen cum genere ſortiuntur,duæ item ſunt
primæ differentiæ, nonnullarum quidem quæ ſin-
gulis tertiis diebus inualeſcunt, aliarum verò quæ
die intermedio alteram faciunt acceſſionem, quæ
ſanè nullum præcipuè obtinent nomẽ, vt Galenus
inquit. Verùm, quæ tertio die inualeſcunt,fatetur
ab eo nominari conſueuiſſe τριταιοφυεῖς, id eſt, ter-
tianæ naturam referentes,vt liquet apud eũdem ci-
tato libro ſecundo de differ.febr.& primo, & ſexto
de morbis vulgaribus:nõ tamẽ prohibet quin pro
ſuo quiſque arbitrio alterum eis nomen imponat,
modò rerum obſeruet differentiam, ita vt hãc ſciat
alteram eſſe differentiã ab ea,quam ſuprà diximus,
quæ ad infebricitationem terminatur, nam hæc li-
cet ad febrilem declinationem deſinat,nunquã ta-
men intermittit vt illa. Qua re clarioris doctrinæ
gratia poterit hęc continua tertiana appellari.Præ-
terea alia quoque eſt natura illius,quę die interme-
dio etiam acceſſionem facit, cuius quidem duæ
acceſſiones inter ſe diſſimiles ſunt, nam ſi ſimiles
eſſent, haudquaquam ex bilioſo humore ortũ ha-
berent,ſed ex pituitoſo potius,vt dicemus:ſunt au-
tem diſſimiles,nam primæ quidem, tertia ſimilima
eſt, & ſecundæ,quarta,in figura duarum tertiana-
rum progredientes: & propterea aut duplicem
tertianam continuam, aut duas tertianas conti-
nuas, appellare poteris, tot itaque ſunt continua-
rum quæ ex flaua bile proueniunt, febrium diffe-
rentiæ,iuxta Galeni ſententiam eodem ſecundo de
differentiis febrium.

In quibus diſſideãt.

Continuarũ ex bile ſpecies duæ.

Synochorũ differentiæ tres.

Continuarũ plurium acceſsio. differentiæ duæ.

Loco cita. Comm. 2. ſex.cõ.25. & cõm.3. ſex. cõ. 5. & cõm.2. ſex.cõ.23.

Tertiana continua.

Duplex tertiana.

Qua ratione ex putreſcente intra vaſa flaua bile, febris ſynochos dicta accendatur: & quòd ſimiliter ex aliis humoribus generari poſſit,nedum ex ſolo ſanguine.

CAPVT. VII.

EX his itaque luce clariùs cuilibet pa-
tere poterit continuas febres ex bile
indifferenter accendi poſſe,tũ eadem
putreſcẽte in particularibus quibuſ-
dam venis,ac à corde diſſitis, & pro-
inde febres eaſdem plures habere acceſſiones, vt
iamdudum explicauimus,tum inſuper in omnibus,
aut ſaltem principalioribus, magniſque vaſis, quæ
ſunt inter alas & inguina, poſtquàm alia ratione
oriri haudquaquã poſſent ex eadem bile intra vaſa
putreſcente,continuæ febres vnam dũtaxat à prin-
cipio ad finem vſque acceſſionem habentes,quem-
admodum decretum reliquit Galenus ſecundo de
different.febrium,ca.vlt.iuxta finem cùm dicebat:
[ſed quæ circuitum non habẽt,in his nulla eſt cor-
poris pars,quæ præcipuè ſit offenſa,ſed qui in venis
& arteriis omnibus continentur humores,atque hi
præſertim qui in maximis, atque plurimo calore
abundantibus ſunt,aut ob aliam quamuis cauſam,
quemadmodũ in ephemeris, aut ob putrefactionẽ
feruentes, febrem accendunt συνοχὸν appellatam,
quæ à principio vſque ad finem nullam habent in-
termiſſionẽ.] * Nemo itaq; hæſitare debet, quòd
vbi continua febris generatur, quæ à principio ad
finem vſque vnam duntaxat acceſſionẽ habet,opus
eſt humores in omnibus vaſis æqualiter,aut ſaltem
in maioribus,ac principalioribus putreſcere,vbi ex
putredine ortum habuerit. Verùm cùm hoc genus
febrium ex ſanguine putreſcente generari conſue-
uerit,vt in ſequentibus fuſiùs demonſtrauimus, id
quod ſubintelligere voluit Galenus nono de me-
thod.meden.ca.3.cùm dicebat:[Alterum genus eſt
vbi in omnibus vaſis,ac potiſſimùm maximis ęqua-
biliter ſucci putreſcunt,]* idẽ enim ſubintelligen-
dum eſt in eius doctrina per ſuccos,ſeu humores ę-
qualiter putreſcere.quòd ſanguinem ipſum, quem-
admodum ipſemet teſtis eſt lib.de multitu.cap. 10.
cùm inquit: [Demonſtratum hoc eſt alibi nobis,
nihil referre,humores,an ſanguinem de mixto ap-
pelles,modò ei non temerè,ſed vt in mẽſura quadã
mediocri,animalibus naturali habitu præditis, ad
mixti alij fuerint. Nam cunctis in naturali cõmo-
ditate augeſcentibus cum ſanguine,per præpoten
tiam dicto,idem humorum vocabulum notat, ni-
hílque diſcriminis eſt creuiſſe humores an ſangui-
nẽ proferas,oratione quæ humores dicit, idipſum
demõſtrantẽ,nimirum pro veteri omnino propor-
tione abundare.] Propterea nõ ab re hæſitare con-
tingit,quî fieri poſſit, vt hoc idem genus febriũ ex
putreſcente flaua bile gigni valeat? quòd verò Ga-
lenus admiſerit continentes has febres,quas Græci
συνοχοὺς appellãt, (nos verò clarioris doctrinæ gra-
tia continentes nuncupamus)ex eadem putreſcen-
te bile intra vaſa accendi poſſe,liquet in hoc ſecũ-
do de differentiis febrium,c.2.nec minùs & ſecun-
do de criſib.cap.6.ab eodem confirmatur,quo loco
tradens differentiam inter continuas febres & in-
termittentes ex bile ortas,hęc protulit verba:[Cõ-
tinuam quidem omnino febrem,quæ ad infebrici-
tationẽ antequàm ex toto ſoluatur,non deſinit: &
ſi declinatio aliqua ſenſibilis appareat. Cùm autem
neque declinatio aliqua ſenſibilis fiat, ſemper verò
à primo principio febris vſque ad criſim ſimilis per-
ſeuerauerit,erit & hæc ex genere febriũ deurentiũ,
ab eiſdem verò acutie differt, ſed neque in primo
die,neque in ſecundo eſt huiuſmodi febrem præ-
noſcere,neq; aliter vtile,ſufficit enim genus agno-
ſcere,

Cap.3. huius partis, ferè circa med.

** Cõtinua febres vnius acceſs. ex bile in omnibus vaſis putreſcente, ſeu magnis, &c. oriũtur, vt in ſuperioribus declaratũ fuit. Gal. tamẽ modò ex humoribus, modò ex ſanguine, modò ex bile,oriri ſcripſit in locis hîc citatis, qui omnes hîc conciliantur, & explicantur.*

** ſuccos humores, ſanguinem putreſcere, idem.*

Quæ idem nomẽ cum genere habet,& plures acceſsiones habet. Synochus intelligitur, quem ex Galen. probat à bile oriri.

ſcere,quòd ſcilicet biliosa ſit,atque deurens,& per-
acuta neque enim ſi etiã συνεχὸν ipſam nominaue-
ris,vt quidam medici faciunt,appellationis ratione
à febribus deurẽtibus differt.] ſynocham igitur fe-
brem ex bile ortã his verbis clara luce fatetur Ga-
lenus,idem quoque cõfirmare videtur citato loco.
nam cùm dicebat eiuſdem generis eſſe intermittẽ-
tes cum ſuis continuis, comparans tertianam cum
ſua continua,illam ſignificare voluit, per febrẽ ar-
dentem ſemper & non τριταιοφυὴ, quo nomine (vt
paulò ante diximus) conſueuit ipſe Galenus tertia-
nam continuam nũcupare,ergo quippiam aliud ſi-
gnificare voluit præter tertianam continuam, & id
non niſi ſynocham febrem,hæc nãque duo genera
ſunt continuarum ex bile ortarum, vt dictum eſt.

Cap. proximè præcedente.

Amplius quarto de ratione victus,cùm venę totius
corporis ſupra modum exſiccatæ,acres,biliosas, ac
tenues traxerint humiditates è carnoſis partibus,
ardentem febrẽ ſimul cum Hippocrate fieri, teſta-
tus eſt. Quòd ſi continẽs febris humores requirat
in omnibus venis redundãtes,vt priùs diximus ha-
bebit & ipſa,ex bile generationem, cùm idem hu-
mor è carnoſis partibus ad omnes venas fuerit at-
tractus,atque in eiſdem incluſus putreſcat. Poterit
inſuper & hac ratione illud confirmari. Nã ſi ex pu-
treſcente ſanguine,ſeu humoribus æqualiter adau-
ctis in omnibus, vel principalioribus vaſis putre-
ſcentibus gignitur ſynocha febris, quidnam prohi-
bebit ſi bilioſus humor,ſimul cũ copioſo ſanguine
ſimiliter redundarit, ꝙ ex eodẽ ſynocha febris ge-
nerari nequeat? potiſſimùm cùm ipſemet Galenus
fateatur hanc quoque redundantiam connumerari
inter multitudines,quamuis non ſimpliciter ea di-
cenda ſit,ſed cũ adiectione bilis. Nemini itaque in
dubium veniat ſynocham, ſeu continẽtem febrem
generari poſſe ex redundante bile ſimul cũ ſangui-
ne putreſcente in omnibus,aut ſaltem maximis, &
principalioribus vaſis. Ad dubium verò ita ſatisfa-

Tex.com.1.

Conciliatio & explicatio locorũ Galeni.

cias,quòd licet Galenus nono de method.medend.
aſſeruerit ex ſanguinis redũdantia talẽ progigni fe-
brem,cum his qui ſanguine abundant, & corpu-
lentis gigni cernatur,quando nec obſtructio, nec
humorum putredo,in omnes,quæ inter inguina &
alas interſunt venas,æquabiliter, & citò porrigi in
frigido corpore poteſt,propterea quòd quæ putre-
ſcunt tum calida,tum humida eſſe debent,tũ etiam
difficilem habere tranſpirationem,non tamen om-
nino negauit, in aliis quoque corporibus eandem
gigni poſſe,potiſſimùm vbi corpora, & calida etiã
ſunt,& redundantes humores bilioſi, ſimul etiam
cum copioſo ſanguine, & breuem quendam exceſ-
ſum ſuſceperint, dixit enim plurimùm contingere
in his qui ſanguine abundant,& corpulentis,& non
dixit in his dũtaxat ſemper, & perpetuò ſynocham
febrem ex putredine generari. Poteſt enim ipſa bi-
lis breuem quendam exceſſum vnà cũ copioſo ſan-
guine adipiſci,quę etiã plenitudo, ſeu plethora nũ-
cupabitur ſecundum quid,vt liquet libro de multi-
tud.& c.11.vbi in omnibus,aut ſaltẽ principaliori-
bus vaſis redũdauerit,putreſcere,& hac ratione fe-
brẽ accendere continentem, quæ à principio ad fi-
nem vſque vnam habeat acceſſionem,quemadmo-
dum vbi multum excedat,nõ cum copioſo ſangui-
ne in quibuſdam particularibus vaſis putreſcens,
etiã efficit continuam, quæ plures acceſſiones ha-
bet. Ad hæc, ſi ex putreſcente ſanguine fit conti-
nens febris ergo ex putreſcente bile. Nã vbi admo-
dum exactus ac putrefactus fuerit in bilẽ vertetur,
præſertim quod in eo pingue,ac tenue exiſtit, qua-
re aucto in eodem ſanguine calore ac magis putre-
ſcente,quę priùs erat ex ſanguine orta continẽs fe-
bris,modò ex bile accẽſam eſſe verè quiſpiam affir-
mauerit,id verò neceſſariò conſequitur,vbi confe-
ſtim eadem continens ex ſanguine orta non fuerit
curata,aut ſi interficere anticipauerit,priuſquàm in
bilẽ ſanguis conuertatur. Sed mox inquies, plures
ergo erũt harum febriũ differentiæ quàm ſex, ſi tot
ſint continuarũ quæ ex flaua bile fiunt differẽtiæ?
Huic reſponſum ſit,totidem eſſe continuarum fe-
brium ſimplices,ac primas differentias,quot etiam
ſunt intermittentes,& propterea ſex ſunt numero,
vt ſimul cum Galeno concluſimus,licet eędem met
1.continuæ poſſint in plures particulares differen-
tias ſecari.2.Id verò quod magis vrget, eſt,nũ quẽ-
admodum ex ipſa bile ſimul cum copioſo ſanguine
in omnibus,aut principalioribus vaſis putreſcente,
continens accenditur febris,ita quoque eadem gi-
gni poſſit pituita, aut nigra bile, eodẽ modo ſimul
cum copioſo ſanguine redundãte? potiſſimùm cum
hi etiam ſucci paruum quendã exceſſum adepti in-
ſimul cum copioſo ſanguine redundare poſſint, at-
que hæc etiam multitudo,ſeu plethora nuncupari,
ſecundum quid tamen,vt ſuperiùs annotauimus,&
liquet apud eundem Galenum citato libro de mul
titudine? Porrò aſſerimus nos,& ex eiſdem quoque
eandem ſynocham,ſeu continentem febrem gigni
poſſe. Nam quemadmodum ſanguis veteri aliorum
humorum proportione in eo ſeruata, aut etiam in-
ter eos ſolo ſanguine ſuperabundãte, ac alios exce-
dẽte,poteſt æquabiliter in omnibus vaſis putreſce-
re,perinde etiam vbi quiſpiam aliorum humorum
breuem quendam exceſſum,ſimul cum eo ſuſcepe
rit (quemadmodum de bile dictum eſt) ſentiẽdum
erit.3.Nec obſtat ſi dixeris pituitam,ac nigrã bilem
frigida natura eſſe,& hanc ob cauſam non adeò fa-
cilè poſſe eorum humorum putredinem in vniuer-
ſa,aut principaliora vaſa porrigi, & ob id neque fe-
bris continẽs generari. nam eoſdem humores ſem-
per cum copioſo ſanguine redundare intelligimus,
ipſos verò exiguum quendam ſuſcipere exceſſum,
adeò vt potius pituitoſum aut melancholicum ſan-
guinem redũdare dixerimus,ita etiam & bilioſum,
quàm pituitam nigram,aut flauã bilem in ſangui-
ne ſuperare. Quapropter cùm copioſa fuerit ſangui-
nis ſubſtantia, exiguus verò eorundem humorum
exceſſus,haud ægrè porrigi eorum putredo poterit
per ſingula, aut principaliora vaſa quamuis non
adeò prõptè,vt ſi æquabiliter adaucti omnes ſucci
putreſcerent,ſeu ſolus ſanguis,vt quarta ſubſtantia
exceſſerit,aut bilis cũ copioſo ſanguine,& propter-
ea ſæpiùs ex putreſcente ſanguine, non raro ex bile
ſimul cum eodẽ copioſo ſanguine, perquàm rariſ-
ſimè autem ex nigra bile,ac pituita, ſimul etiã cum
copioſo ſanguine,eandem ſynocham ſeu continen-
tem febrem accendi poſſe, ſimul cum Galeno cen-
ſemus,quòd verò ex pituita gigni poſſit confirmari
etiam poterit ex Hippocratis,& Galeni auctoritate,
libro quarto de ratione victus, quo loco ex pituita
ſalſa à totius corporis venis attracta,aliud cauſę ge-
nus generari fatentur. Cùm itaque propterea ſyno-
chæ febres vnam acceſſionem à principio ad finem
vſque habentes generẽtur,ꝙ in omnibus, aut ma-
iorib⁹,& principalioribus vaſis putreſcãt humores,
ita quoque attracta pituita ab omnibus venis,eáq;
in

1 Nã præter continuas plurium acceſ. & continuas vnius acceſ. quæ continentes dicuntur, earum continentiũ quædã ſiũt ex ſuccis æqualiter adauctis & putreſcentibus, quædã ex pituita, &c. vt paulò poſt dicitur.

2. Altera capitis pars, An ſynoch. ex aliis humoribus quã ex ſanguine oriatur?

3. Pituita & atra bilis cũ ſanguine poſſunt putreſcere.

Text.commen 13.

in eisdem putrescente, in hoc causi seu febris ardétis genere, eadem continens generabitur febris. Atqui statim inquiés, propter quid Galenus ne vnum quidem fecerit verbum de his continentibus febribus, quæ ex pituita, & nigra bile fiunt, si ab eisdem generari possunt, nec in secundo de differentiis febrium, nec in secundo de crisib. nec etiam libro de method. medendi verùm ex his quæ iamdudum diximus, responsum facilè patere poterit. Nam de eis sermonem fecit quæ sæpiùs accidunt, paruifaciens ea quæ rarò, & perquàm rarissimè contingũt. Nam cùm ex dictis humoribus febres cõtinuæ, quæ plures accessiones habent, rarò accendantur, eodem Galeno teste, citato libro secundo de differentiis febrium & admodum rarò fiant illæ, quæ vnam duntaxat habēt à principio ad finem vsque accessioné, propterea has consultò prætermisit. difficulter námque hi humores, cùm frigidi sint, intra vasa putrescunt, & si putrescant, difficilimè eorũ putredo per vniuersa vasa æquabiliter, & citò porrigi potest, sed potius in quibusdam paruis, minusque calidis vasis impacti, ac detéti ob eorum crassitiem & tenacitatem, præsertim si multùm excedant sanguinem, in eisdé putrescunt, priusquàm per omnia, & calidiora vasa diffundantur, eisdem etiá maximis vasis tanquam calidioribus existentibus extenuantibus, ac euincétibus, aut saltem tales expellentibus humores ad eadem minora, ac remotiora vasa, ita vt difficulter in eis aceruentur, & proinde cõtinuæ magis febres ex eis fient, quæ plures accessiones habent quàm synochi seu continentes, vbi eos cõtingat intra vasa putrescere. Adde quòd nec etiá alia ratione curari deberét, quàm reliquæ continentes, quarum putredo in omnibus, vel in maximis, maximéque principalibus subsistit vasis paucis quibusdam adiectis, siue immutatis pro ratione exigui excessus humoris cum copioso sanguine redundátis: & propterea eas non meminit Galenus, & nõ quia nulla ratione fieri nequeat, id nanque nullibi ab eo scriptum reperitur. Sed dices, si ex pituita & nigra bile fient continentes febres, id saltem vitare nequeas, *quòd plures videlicet, quàm sex erũt primæ febriũ ex putredine ortarum differentiæ*, etenim Galenus *quotidianæ & quartanæ intermittéti nullam communem opposuit vocem, quæ omnes eiusdé generis (continuas tamen) significaret, quemadmodum* in his quæ ex bile accendũtur per vocé καυσον, sed inquit quotidiana intermittens & cõtinua, & quartana intermittens & continua, vt liquet secundo de crisibus, & secũdo de differentiis febrium. Nisi esset quòd vt dictum est, perquàm rarissimè fiant ex iam dictis humoribus continétes febres, quo circa de eis sermonem non fecit: & per vocé etiam continuam Græcè συνεχὴ dictam, continentem etiam subintelligere voluit. Vel rectiùs dicas, cõtinentes febres, quas ex eiusmodi humoribus oriri diximus, accendi non posse, nisi cũ copioso sanguine redundauerint, eorũ verò humorum paruus fuerit excessus, adeò vt pituitosus, aut melãcholicus magis dicatur sanguis redũdare, quàm pituita, & nigra bilis. Cùm verò vestigauit Galenus particulares febrium differentias ex putredine ortas per continuas quæ ex eisdem fiunt humoribus, intellexit quando copiosi fuerint, ac multum redũdauerint, hæ nanque febres propriè eiusdem sunt generis cum suis intermittentibus, quapropter neque erunt plures quàm sex, quæ ex eisdem humoribus redũdantibus fiunt, tres, inquam, intermittentes, & totidem continuæ, quoniam licet non intermittant, plures habent accessiones, eandem formam seruãtes cum suis intermittentibus, vt liquet secundo de crisibus, c. 6. possunt itaque continétes febres non modò ex putrescente in omnibus vasis sanguine, seu bile cum copioso sanguine generari, verumetiam ex pituita, & nigra bile, modo paruus fuerit eorũ excessus, & cũ copioso sanguine etiam redundauerint, vt dictum est, neque propterea plures erunt primæ particulares febriũ differétiæ, quæ ex putredine oriũtur quá sex, subdiuisis eis in intermittentes & continuas.

Cur febriũ continentiũ ex pituita & atra bile Gale. non meminit?

Cap. 2.

Cap 6. Cap. 1.

Quid per καυσους, seu febres ardentes intelligendum sit.

CAPVT VIII.

Cvm itaque plures traditę sint continuarum febrium ex bile putrescẽte ortarum differentiæ, tanquam valde necessariũ disserere putaui, nunquid omnes, vel earum quasdá per καυσον, hoc est febré ardenté subintelligere oporteat, cernimus enim sæpenumerò in Hippocratis, & Galeni doctrina diuersimodè vocem hanc vsurpari. Nam quarto de ratione victus, cũ Hippocrate de καυσῳ verba facit (quæ vox nihil aliud Latinè significat, quá combustioné, seu ardorem) quamuis ipse determinasset eum fieri, cùm venulæ tépore æstiuo exsiccatæ, acres, & biliosas, tenuésque traxerint ad se humiditates, Galenus in commen. causum nedum in vniuerso corpore, verùm in vna eius parte, quæuis illa sit, interdũ gigni fatetur, vt in vẽtriculi ore, atque ipso ventriculo, & stomacho, siue etiam pulmone, & subinde in ieiuno, vbi earundem partium venæ ad se easdem traxerint humiditates. Quinimò admittere videtur quod in carne etiá, siue in parte vna, siue in toto corpore pati eam contigerit, generari causus possit, ita vt videatur & vniuersalem & particularem causum admittere, nedum intra, sed etiam extra venas, ex biliosis acribúsque humiditatibus ortum. Et eodem libro post pauca, non modò ex bilioso humore, verumetiam ex salsa pituita, febrem, causum dictam, hoc est ardenté, oriri fatetur simul cum ipso Hippocrate, idem Galen. libro verò *de rigore, tremore, &c. tertianam de genere ardentium* febriũ esse fatetur: ait enim: [nullus auté sanæ mentis febrem hanc in succo frigido fieri affirmet, cùm genere ardens sit, illius tantùm continuitatis egens.] & paulò post: [hoc solo distát ab ardéte tertianæ (dicebat) ardentes enim in vasis bilem delatam, tertianæ verò, per sensitiua loca extra habent.] & secundo de different. febr. cap. 3. loquens de tertiana inquit: [atque de genere ardentis est.] Idem quoque confirmauit octauo de Hippocratis, & Platonis decretis, ca. 6. inquiens: [ita nunc satis erit tantùm quæ illis in libris demonstrauimus, cõmemorare, acutissimas scilicet, & ardẽtissimas febres à flaua bile oriri, & tertianam ex ardẽtium febrium esse.] Nec minùs & secundo libro de crisib. cap. 6. similem videtur proferre de tertiana sententiam, dum ait: [continuas febres idé habere genus, eandémque hypothesim cum intermittentibus, cũ tertiana quidé exquisita, exquisitam ardenté, &c.] quamuis & eodem loco, & commen. aph. 58. & 59. quarti li. & primo etiam de morbis vulgaribus, sæpissimè tertianam febré ab ardentibus separet, asserens eam hoc solo ab ardentibus dissidere, quòd in illis intra vasa, in ea verò extra, bilis putrescat.

Loco citat.

Causus nomen homonymum.

Tex. comment. 15.

Commẽ 2. tex. com. 2.

Quam

Quamobrem mirum videri nõ debet in hac re plurimos hallucinatos esse, postquàm diuersis in locis varia de febre ardente scribere conatur Galen. conabimur autem nos eiusdem Galeni in hac re sententiam exponere id priùs pro hypothesi assumentes, quòd quidam sit causus propriè dictus, quidam autem communiter, propriè dictum per vehementem totius corporis caliditatem, inextinguibilémque sitim circunscribi tanquam per propria, ac pathognomonica signa. hanc etenim febrem, cùm videlicet vrens caliditas, sitísque incompescibilis hominem torquent, κάυσον (hoc est ardentem) simul cum reliquis medicis simplicem, ac exquisitum appellat idem Galenus citato libro quarto de ratione victus. Et tertio de morbis vulgaribus, inquit, quòd non appellabitur ardens febris, nisi adiunctam perpetuò habeat per totum morbum sitim assiduam, atque exurentem calorem. Huic causo opponitur is qui communiter, & non ita propriè sic appellatur, vtpote si in vna parte fiat, ob quam non de necessitate sitim pariat, aut etiam in totius corporis carne eum generari cõtingat, vt diximus eiusdem Galeni auctoritate, citato libro quarto de ratione victus, fit autem & hic ex ipsa etiam flaua bile. Sit insuper & secunda hypothesis quòd causus, siue febris ardens, adhuc etiam propriè dictus bifariã esse potest ex eiusdem Galeni sentẽtia, quia aut propriè exquisitus, simpliciter, ac legitimus est, aut pro dimidia parte, quem breuioris doctrinæ gratia haud perperam fuerit causum nothum, illegitimum, seu spurium appellare, ita ꝙ quemadmodum tertianarum duo esse genera quispiam dixerit, vnũ exquisitum, legitimúmque, alterum verò nothum, & spuriũ, cui videlicet ex legitimi quidem symptomatis nonnulla insunt, aliqua verò non, vt in sequẽtibus patebit, ita quoque duo causorum genera esse intelligemus, homonymiam inter se habẽtia, verùm nõ eam per quam nullo pacto nisi nomine inter sese cõmunicant, verè æquiuoca nũcupata, sed modo quo diximus. Quibus ita iactis fundamẽtis, asserimus, intermittentes febres ex bile ortas, delatas per sentiẽtes corporis partes, aut etiam si ex erysipelate generationem habeant, quæcunque fuerint, etiam si pars ipsa de necessitate sitim non pariat, cõmuni appellatione κάυσον denominari posse, vt liquet ex Galeno citato libro quarto de ratione victus, qua ratione tertiana ipsa ardens febris à Galeno interdũ nũcupatur: *insuper cum eodem fatemur nothum causum* ex alio humorũ, quàm ex bile, generari posse, vtpote ex *salsa pituita, legitimum verò non nisi* ex eadem putrescente bile. At si non modo legitimus, sed simpliciter, & exquisit⁹ causus generari debeat, cum eodem Galeno sensemus, non nisi eadem bile intra vasa putrescente fieri posse, & propterea per exquisitum causum, seu exquisitã febrem ardẽtem, quam interdum cõsueuit Galenus acutissimam, ac ardẽtissimam nominare, vsus vocibus ὀξύτατος, καὶ καυσωδέστατος πυρετός, vt liquet secũdo de crisib. c. 3. continuam febrem ex bile ortam intelligimus, indifferenter, nam si æqualiter in omnibus vasis putrescat, & vnã habeat à principio ad finẽ vsque accessionẽ, quàm si in quibusdã particularibus, plures in se continens accessiones, siue tertio quoque die eædem fiant, siue etiam die intermedia aliã accessionem habeant, id verò vbique locorum manifestauit Gale. quo tertianam ab exquisita febre ardente secernere voluit, cùm non in alio dissidere asseruerit, quàm quòd in febre ardente intra vasa bilis, in tertiana, extra putrescat, & propterea illa cõtinua, hæc verò intermittens est, & secundo de crisib. c. 6. facta hac distinctione, quidnã per cõtinuas intelligeret febres, his verbis propalauit, inquiens, [continuam quidẽ nomino febrẽ, quę ad infebricitationem, anteaquàm ex toto soluatur non desinit, & si declinatio aliqua sensibilis appareat, cùm autẽ neque declinatio aliqua sensibilis fiat, semper verò à primo principio febris vsque ad crisim similis perseuerauerit, erit hæc & de genere febrium deurentium, ab eisdem verò acutie differt.] & paulò post subdit: [neque enim si etiam synochum ipsam nominaueris (vt quidã medici faciunt) appellationis ratione à febribus deurẽtibus differt.] quam etiam sententiam scriptam reliquit Paulus c. 26. li. 2. dum ait: [continens itaque febris est quæ nõ ante ad integritatem terminatur, quàm ex toto fuerit soluta, & si inclinatio aliqua sensibilis appareat, cùm autẽ nulla accedit quæ sensibus queat percipi, hæc quoque ex ardentium genere habetur, sed acutie seu acrimonia ab ipsis variat.] illud etiã clara luce nobis patefecit eodem quarto de ratione victus, nam cùm dixisset, causum propriè dictum non caliditatis modo, quæ per totũ fit corpus vehemẽtia, præstare, verùm quoque & siti, quæ in eo vehemens & incompescibilis est, declarassétque eum fieri posse, quemadmodum Hippocrates docuerat, cùm venæ totius corporis supra modũ exsiccatæ calidas carnosi è partibus humiditates traxerint, subdit: [deficit ergo præsenti dictioni singularis de causi generatione sermo, quem nos nuper adiecimus, nempe in vna corporis parte quæuis illa sit interdũ causus gignitur, interdũ & toto in corpore.] & paulò post apertè demonstrauit in qua etiã corporis parte fieri posset propriè & exquisitè dictus causus, qui iam dictas etiam duas conditiones contineret, vrentem scilicet caliditatem, & incõpescibilem sitim, exemplificans de ore ventriculi, ac ipso etiam vẽtriculo, stomacho, ac pulmone, in quarum partium venis si causus fiat, necessariò præter vrentem caliditatem incõmpescibilis sitis paritur. similẽ quoque sententiam non semel duntaxat, *sed sæpiùs conscripsit libro primo de morbis vulgarib.* ꝙ videlicet causus, seu exquisita febris ardens accẽdatur cùm in vasorum capedinibus, vnà cum sanguine putrescẽs flaua bilis cõtineatur, præcipuè verò vbi in vẽtris aut iocinoris, *aut pulmonis venis*, bilis efferuescat, tanquã cordi proximioribus existẽtibus. Ad hæc quòd *per exquisitam febrem ardentem Galenus quamlibet continuam ex bile ortam subintelligat*, citato *secundo de crisib. c. 6. manifestauit his verbis*: [Dico autem febres cõtinuas idem habere genus cum singulis intermittẽtibus, cum tertiana quidem exquisita, exquisitam ardẽtem.] & paucis quibusdam interiectis afferebat citato loco : [Nam quæ in sola flaua bile febris accenditur sine aliquo visceris affectu, siquidem manente adhuc intra vasa bile accẽdatur, exquisita febris ardẽs nũcupatur, si verò per totum corpus deferatur, exquisita tertiana.] Non igitur quã vulgus medicorũ, tertianam continuam appellat duntaxat, Galen. febrem ardentem exquisitam nominat, verùm quamlibet continuã quæ ex flaua bile accenditur, quemadmodum in citatis locis patet. Quinimò si quispiã rectè perceperit verborum sensum eiusdẽ Galeni, quæ conscripserat citato loco de febre continua, clara luce intelliget

quod

Causus propriè dictus.

Super tex. 13. Comm. 3. tex. cõ. 34.

Causus im propriè dictus.

Causus propriè dictus duplex, exquisitus, & nothus.

Causus nothus.

Loc. citat.

Causus exquisitus.

Tam febris continua quàm cõtinens per causum exquisitũ intelligitur, id quod tã authoritatibus quã rationibus confirmat.

Super tex. 1.

Comm. 1. super tex. 9. & com. 2. super tex. 20. & 73.

Exquisita febris ardens dicitur à Galeno continua circuitus habens, & cõtinens.

quod ea cótinua genita ex flaua bile, quæ vnã duntaxat habet accessioné à principio ad finé vsque, & ardens, & peracuta magis ab eodem esse dicatur, dicebat etenim: [erit & hæc ex genere febrium deurentium.] & paulò post: [sufficit enim genus agnoscere (asserebat) quòd scilicet biliosa sit, atque deurens, & peracuta.] vocibus vtens πικρικὴς, καὶ κατόξυς, licebitque illud non Galeni auctoritatibus dũtaxat, sed & rationibus confirmari. Nã si ea est exquisita febris ardens, quæ exurenté habet calorem, & incompescibilé sitim, hæc duo non magis fiũt in ea cótinua biliosa febre, quæ plures habet accessiones, & continuã tertianam appellant, quàm in illa quæ vnã duntaxat habet à principio ad finé vsque accessioné, imò potius in hac, ac magis calor exurés erit, veheménsque sitis, cùm bilis putredo extésa sit per omnia vasa, aut saltem per maiora, & principaliora. Quare si ea quæ plures habet accessiones, exquisita febris ardés appellari debet, multo magis & hæc propter iam dictas causas. Ad hæc si cõtinuam dũtaxat tertianam appellasset Galenus exquisitam ardentem, cùm eadem cõsueuerit τρι]αιοφύη appellare, cur nullibi eam meminerit, cùm tertianam exquisitam ab eadem secernere intendit, sed semper vsus est voce καῦσος, seu καῦσον ἀκριβὴς, hoc est ardente, seu ardéte & exquisita febre. Patet igitur exquisitã febrem ardenté nuncupari in Hippocratis, & Galeni doctrina, quamlibet continuã ex bile ortam, tam si tertio quoque die accessionem habeat, quàm si etiam in die intermedio aliam habuerit, & multò magis eam, quæ à principio ad finem vsque vnam habet accessionem. Nec quicquam obstant eiusdem Gal. verba citato li. secũdo de cris. c. 3. cum inquit: [in adurentibus autem febribus singulæ accessiones ad infebricitationem nõ perueniũt, quoniam qui earum causa est humor, non expurgatur.] etenim hæc auctoritas verificatur indifferenter in his, quæ vnam habét accessionem à principio ad finem vsque, & in his, quæ plures, in omnibus enim accessiones non perueniunt ad infebricitationem, quousque morbus ex toto soluatur, quòd si per hęc verba velit adurentes febres esse, quæ plures accessiones habent, quæ tamen ad infebricitationé non perueniunt, id etiã nos cũ eodem Gale. admisimus, ꝙ hæ febres connumerentur inter ardétes. Verùm hoc loco Galenus noluit has duntaxat nũcupari ardétes, sed eas cum exquisitis tertianis comparauit, volens causam reddere cur hæ non intermittant, illæ autem intermittere videantur, asserens quòd licet habeant plures etiam accessiones, quemadmodũ & exquisitæ tertianæ, non tamen vt illæ intermittunt, neque ad febris vacuitaté perueniũt, quoniã qui earũ causa est, humor non expurgatur, etiãsi plures accessiones habeant, non negans alias quoque febres continuas adurentes esse, si ex eadé bile vnà cum sanguine putrescente intra vasa accendãtur, vt iamdudum concluserat in pręcedétibus verbis, cùm dicebat: [in aliis verò aduréntibus febribus quæ nullam habent intermissionem flauæ bilis humor in vasis vnà cum sanguine contineri ostendebatur, atque hoc ipsæ à tertianis differũt, quamuis eo, qui vtrũque facit morbum humore communicent.] Qua etiam ratione liberari à calumnia poterit Aëtius, qui libr. 5. cap. 76. dicebat: [differt autem febris ardens à continente putrida, eò quòd hæc ex sanguine putrefacto conflatur, & à principio vsque in finem vnã habet exacerbationem, febris autem ardens ex flaua bile putrescéte accenditur, & alternis diebus exacerbatur, & quandã habet febris imminutionem ac velut remissionem, continens verò putrida, similis manet vsque ad solutionem.] Videtur etenim hoc loco Aëtius eam febrem ardentem quæ alternis diebus exacerbatur, cum ea cótinente quæ ex sanguine putrefacto cõflatur, comparare, & non quamlibet febrem ardentem ex flaua bile putrescente ortam, quam etiam hîc fieri posse non negauit, aliàs insufficiens fuisset in tradendis ardentibus febribus, iuxta Hipp. & Gal. sententiã, quorum nos semper imitatores sumus. An verò exquisita tertiana de genere sit acutorũ morborũ, quemadmodũ ex genere ardétiũ est, nos fusiùs disseruimus in nostro quæsito, num tertiana sit morbus acutus.

Respondet obiectioni.

Aëtius à calumnia liberatus.

De continuarum febrium quæ plures accessiones habent conuenientia & differentia. De Epiala, & compositis febrium differentiis: deque singulas particulares febres ex putredine ortas curandi via.

CAPVT. IX.

QVEMADMODVM continentes febres quæ vnam accessionem à principio ad finem vsque habét, ex quouis humore redundãte fiant, conueniunt, eò quòd in omnibus vasis, aut saltem in maioribus cótinetur putrescens humor, qui breuem quédam cœpit excessum, & simul cum copioso sanguine redundat: vt paulò dictum est, perinde etiam & illæ cótinuæ quæ plures accessiones habent, ex quouis humore accédantur, inter sese consentire videntur. Nam in particularibus quibusdã à cordéque dissitis venis inclusus humor, amplissimum excessum adeptus simul etiam cũ sanguine putrescit, tã si bilis flaua, quàm nigra fuerit, quàm etiam si pituita, & propterea primam, continuam tertianam appellabimus, alteram quartanam continuam quę ex nigra bile accenditur: reliquam verò, continuam quotidianam, quæ ex putrescente pituita generationem habet. Hoc tamen inter sese dissident præter humorum diuersitatem. Nam licet quemadmodum aliquando ipsa tertiana tum intermittés, tum cótinua duplex, aut triplex fit, ita quoque & ipsa quartana, non modò duplex, sed etiam triplex euadit, prout in pluribus, ac diuersis locis istarum febrium causa continetur, cumulatur ac putrescit. Attamé cótinuæ quartanæ perrarò eueniũt, tertianæ frequenter, vt liquet 2. de crisib. ca. 9. & 2. de differ febrium, cap. 2. & eadem ratione magis rarò fit duplex, aut triplex quartana, quotidiana verò duplex aut triplex admodum rarò fit, quoniam & ipsa quotidiana tã intermittens, quàm continua rarò admodũm accidit, fit enim omnium rarissima nã pituitosus humor propter sui tũ frigiditatem & humiditaté, tum crassitiem & lentorem, seu tenacitatem, ægrè accenditur, & propterea de duplici quotidiana sermonem non habuit Galen. libro 2. de differétiis febrium, ca. 9. licet eam admittere videatur lib. 2. de cris. c. 3. & libro de typis. Verùm cũ ipsius pituitæ differétiæ plures sint, siue quatuor eas dixeris, vt acidam, dulcem, salsam, & vitream, siue tres, nam & vitrea pituita acidæ qualitatis est particeps, animaduertendum, quòd ex hac quæ vitrea pituita appellatur, differétia quędam particularis pituitosæ febris generatur, vbi putrescat, & per sentientes corporis partes deferatur quę à Græcis ἠπίαλος, Latinè

In quo conueniunt cótinuæ plurium accessionum.

In quo differunt.

Pituitæ species.

Epiala ex pituita vitrea.

epiala febris dicitur. cur verò febris hęc epialos Grę cè nuncupetur, sequēti capite de quotidiana explicabimus, hæc ab intermittente, seu exquisita quotidiana differt, non solùm ipsius pituitæ differentia, verùm etiam & putredinis modo. Nam in hac febre simul febricitant, & rigent ægrotantes, atque eodem tempore in toto corpore vtrunque sentiunt affectum, propterea quòd humor sic vitreus, satis cùm frigidus sit, & tenax, ac substantię inęqualis nō adeò promptè vniuersus putrescit, sed veluti semiputrescens, vbi modica aliqua in ipso fiat putrefactio, per sentiētes corporis partes delatus quatenus frigidus admodum natura est, frigus ac rigorem sētiant laborantes: quatenus verò putrescens, calorē, ita vt accessione totā non modò rigeant, sed etiam febricitent qui hac febre laborant, epiala appellata: in his etenim febribus, tum ab interno, tū exiguis potionibus, eóque vniuersum corpus, ambo sentire videtur, cùm enim exiguis portiunculis aspersum per corpus, tum calidum sit, tum frigidum, nullam sensilem alterius portiunculam ita paruā desumas, in qua non alterum sit comprehensum, vt patet lib. de inæqu. temperie, cap. 2. quòd si vehementius putrescat, ac æqualiter, rigor quidem antecedit, febris verò sequitur superata frigiditate à multitudine caliditatis, adeò vt d ūfebris incalescit, atq; consistit minimè sentiatur. Atqui licet hæc febris valdè diuturna, & difficulter solubilis sit, in quotidianæ tamen specie, seu figura progreditur, vt liquet citato lib. 2. de dif. feb. ca. 2. & propterea in quotidianarum genere reponēda est, quāuis ab exquisita quotidiana, modo quo diximus dissidere videatur. Est etiā & in numero simpliciū, & non compositarū febriū, quoniā à simplici causa febris hęc ortū habet, quę pituita vitrea, modicè tamen putrefacta, per sētientes corporis partes delata existit: totum enim id quod ex eadē putrescit, febrē accendit, reliquū verò quod nondum putrescit, rigoris ac frigoris causa est non eandem fere habens cum putrescente qualitatē. Quapropter ab hac quidem rigor, à putrescente verò febris generatur, vt citato loco testatur Galen. Tot itaque sunt simplicium febrium differētiæ, quę ex putredine ortum habent, tam si continuæ, quàm si intermittentes fuerint. Quarum omnium primæ sex dūtaxat numero sunt, tres videlicet intermittētes, & tres cōtinuæ, quemadmodū auctoritate Gal. 2. de crisib. cap. 9. & 2. de diffe. feb. cap. 2. priùs declarauimus, licet affinitate quadā sermonis, de quibusdā cōpositis habitus fuerit sermo, de quib⁹ differere iam tempestiuū est, si priùs his quæ simpliciter consistunt, quod deesse videtur adiunxero: quod videlicet nulla dictarum febrium, vbi cōtinua fuerit, exquisita simplex esse poterit, nec tertiana, nec quartana, nec quotidiana, cùm saltē redūdās humor nūquam omnino à sanguini secerni possit: sed simul cū sanguine intra vasa contineatur, licet quādoq; magis, quandoque minùs, vt priùs dictum est, sanguini sit admixtus, & cum copioso interdum sāguine redundet, interdū non cum copioso sanguine. Si verò intermittentes fuerint, possunt exquisitam simplicitatē seruare, præsertim quo ad sensum: nam secūdum rei naturam fortè neque hę simplices omnino consistere queūt. Verùm simplices eas fatemur esse, cū nullus alius humor qui sensu iudicari possit, cum eo qui febrem generat est permixtus. Atq; ita asserimus exquisitam tertianam, exquisitam quartanā, atque exquisitam quotidianam existere, cùm flaua,

Epialæ differētia ab exquisita & intermittente quotidiana.

Expiala simplex est febris.

Nulla cōtinua exquisita simplex dicitur.

Intermittētes simplices exquisitæ dici possunt quoad sensum.

aut atra bilis, seu pituita sola putrescens, per sentiētes corporis partes vehementer mouetur, vbi verò eorum quispiam humor non solus, sed alteri cuipiam permixt⁹ fuerit, vbi bilis flaua cum nigra, aut pituita, tunc haudquaquam talem febrem, aut talē febris differentiam exquisitè simplicem esse fatebimur, sed bilis dominabitur, tertianam illegitimā, nothā, seu spuriam nominabimus, si pituita, & singulis diebus æqualem habeat accessionem quotidianam spuriam: si nigra bilis, spuriam quartanam quæ singulis quatuor diebus accessionem habet. Neutra tamē earum adhuc composita febris denomināda erit, vt quidam falsò imaginantur, licet efficiens eam humor amplius syncerus non sit, sed alteri permixtus, vna siquidem est dispositio, vna febris forma, seu species, hactenus ab eius exquisita simplicitate recedēs, quatenus fuerit eius causa alteri humori permixta, dicetur itaq; febris hęc simplex adhuc, licet nō exquisitè talis sit. Quoniam & si legitimè & exquisitè febris symptomata aliqua non insint, sed eorū nonnulla habent, eundē tamen seruat intentionis ac remissionis ordinem eundémque typum, & propterea vna, simpléxque erit febris, licet nō exquisitè quicquid alij sentiant, quod manifestè Galenus confirmauit citato libro secūdo de differentiis febrium, sub exemplo tertianæ, neque enim sola tertiana appellabitur quæ omnia in se habeat, quæ exquisita tertiana requirit, erit tamē hæc exquisita, si verò aliquid horum defecerit, non propterea tertiana non appellabitur, licet non amplius habeat exquisitę nomen, sed vel tertiana simpliciter, vel extensa, vel magis seu plurimùm extēsa dicetur, seu quomodocunque eam appellare volueris, satis sit eam esse, & dici tertianam, quoniam typum formam, seu speciem tertianæ seruat, tam si eius accessio breuiori tēpore vltra duodecim horas protrahatur, quàm si longiori, tam si exiguus fuerit flauæ bili permixtus pituitosus, seu melancholicus succus, quàm si multus, modò ipsa preualeat ac dominetur. Genus verò febris compositum dupliciter constituitur, vt inquit Galenus 2. de lib. crisib. ca. 7. vel quia hæ quas diximus, febres circa alicuius mēbri passionem, seu inflammationem commiscētur, vel quia ex membri cuiuspiam inflammatione accedunt. Nos verò relicta ea febrium compositione quæ ex affectis, seu patientibus inflammationem locis accidūt, eam prosequemur, quæ citra inflammationem, seu alicuius membri passionē commiscentur. nam simili ratione febres quæ ob membri alicuius inflammationem oriuntur, permisceri possunt, quemadmodum illæ quæ citra hanc, generationem habent, eodem Galeno teste citato loco, cap. 6. quinimò sæpenumero idem Galenus easdem febres, quæ à phlegmone excitātur in cōmuni putredinis genere comprehēsas intelligit, vt liquet 10. de metho. med. Commiscentur autē febres ipsę dupliciter, aliquando quidem per ἐπιπλοκὴν, hoc est per implexum, & has febres implexas, implicatas, seu complexas dicimus, nōnunquā verò per κρᾶσιν, hoc est cōfusionem: sunt etenim per se totæ (vt quispiam dixerit) confusæ seu tēperatæ. verùm siue per complexionem seu complexum, siue per confusionē febres ipsę miscēatur, id non vno dūtaxat modo erit, nam quādoque quędam febres vnius generis, cum aliis eiusdem generis componuntur, vel vnius speciei cum aliis eiusdē speciei: interim verò cōtingit vt etiam differentes sint, vt citato libro secūdo,

Nothæ intermittētes

Nothæ febres non compositæ ob id quòd nothæ sunt sed simplices non exquisitæ.

Febris cōposita dupliciter.

Febres cōmixtæ dupliciter.

Febrium commixtio per complexum, & confusionē multiplex.

de crisibus scriptum est, vnius siquidem generis, cũ aliis eiusdem generis, vt diaria cum diaria, aut quæ ex putredine ortum habet, cum alia quę ex humorum putredine nascitur: vnius generis cum aliis diuersis genere, vt diaria cum hectica, aut ea quæ ex putredine originem habet, vel hæc item cum febre hectica complicatur. Complicãtur item febres vnius speciei cum aliis eiusdem speciei, vt tertiana cum tertiana, quotidiana cum quotidiana, & quartana cum quartana, & quælibet earũ siue intermittens cum intermittente, aut continua cum continua, siue intermittens cum continua. Diuersæ autem speciei febres componuntur, vt tertiana cum quotidiana, aut quartana, siue quotidiana cũ quartana, quandoque etiam & tertiana & quotidiana & quartana simul siue etiam intermittentes siue continuæ fuerint. Tot itaque modis permisceri febres possunt, & potissimùm quę ex putredine ortum habent, licet quandoque per implexum, quandoque autem per confusionem, vt dictum est. Voco autem implexum, quando eædem febres horis differentibus inuaserint: confusionem verò, quando eodem tempore incœperint, vt liquet citato libro secundo de differen. febrium, modò earundem febrium cõpositarum putredinis sedes fuerit diuersa, seu accessionis principiũ diuersum. Nos verò (ne nimis prolixus noster reddatur sermo) de singulis dictarum compositarum febrium differentiis, particulatim disserere non intendimus, sed de ea duntaxat quæ ex quotidiana continua, & tertiana intermittente componitur, huius nanque tum modum generationis ac dignotionis, tum etiam curationis in sequentibus conscribimus, sub huius etenim exemplo, reliquæ omnes compositæ febrium differentiæ tum cognosci, tum curari haud ægrè poterunt, potissimũ vbi quispiam exercitatus fuerit in dignoscẽdis simplicium febrium differentiis, atque in eisdem curãdis, modo quo in sequentibus conscribemus, quibus ita perpensis, ac exactè definitis, haud ęgrę quiuis curãdi viam & rationem dictarũ particularium febrium ex putredine ortarum, tam simplicium & exquisitarum quàm nõ exquisitarum & etiam compositarum inuestigare poterit, etenim citra eas quas in vniuersali methodo recẽsuimus indicationes tãquam necessariò sumendas in omnibus febribus ex putredine excitatis, hæc particularis adiiciẽda erit, quæ ex qualibet particulari iam dicta differentia, oritur: ea verò non nisi ex diuersa humoris natura, qui putredinẽ admittit, proficiscitur, alia nãq; particularis indicatio sumitur vbi flaua bilis putrescat, alia vbi nigra, & alia vbi pituita, pro particulari cu ratione febrium, quæ ex eisdem humoribus putrescentibus excitantur, nam si cõtinuæ, aut intermittentes hæ fuerint, nullam aliam prę se ferent diuersam indicationem: vbi scilicet continuæ plures accessiones habeãt, ab eis quas diximus ex affectis partibus, ac inflammationibus ipsis esse desumendas (vbi eædem etiam fuerint ortæ) si verò continentes pariant febres, nullam præscribẽt, quæ à parte affecta sumitur, indicationem, nihilque particulariter indicabunt, prẹter id quod ex eorundem humorum natura diuersa indicant, oportet præterea quæ singulis iam dictis febrium particularibus differentiis, ex putredine ortis, propria esse diximus, considerare (presertim intermittẽtib⁹) vt distinguas videlicet, nunquid earum quælibet exquisita sit, & legitima, aut non exquisita & illegitima, & velut notha: nam quãtùm quælibet earum à legitima, & exquisita distabit, tantum oportet ab eo qui commistus est humore, pro eiusdem febris curatione, indicationem sumere, id quod seruandum esse puto in compositis etiam febrium differentiis, vbi diuersis generis, aut speciei fuerint: in continuis verò cùm exquisitę esse non possint, quantum quilibet humor putrescens sanguini cui semper, seu alteri humori, cui interdũ permiscetur, exactè perpendendum est. At quomodo hæc dignoscenda sint, in particulari exercitatione patebit. Nũc verò tempus iam est vt determinati cuiuslibet humoris periodi causa inuestigemus.

Per implexum complicatæ febres, & per confusionẽ quid

De quotidiani, tertiani, & quartani circuitus causa.

CAPVT X.

QVID autem humorũ motus efficiat, & cur putrescẽs pituita quotidie, bilis, tertio, melancholia quarto quoque die impetum faciat, nõ satis ad modũ liquet. Quin potius plena dissensionis ac cõtrouersiæ existit hęc disceptatio, nec minùs difficilis Galen. auctore lib. 3. de diebus decr. cap. 8. cùm dicebat: [quę igitur causa sit, ob quam in acutis morbis tertio quoq; die plurimum accessiones fiant, in longis autem, vel quotidie, vel quarto, non promptum est inuenire.] Propterea eam silentio pręterire nolui, sed breuissimis quoad potero huius veritatẽ simul cum eodem Galeno vestigare conabor. Sunt nanque nõnulli, qui putant hoc ex humorum multitudine prouenire: nam quoties adeò aucta & collecta sint excrementa, vt partem ad excretionem stimulent, tunc validior in imbecillam, ea quasi onus excutiens deponit, atque ideo morbos omnes qui per circuitum repetunt, fieri affirmant: qua etiam ratione interpretantur pituitæ satis quotidie, bilis flauæ non nisi tertio, ac ipsius melancholię nõ nisi quarto die proinde cumulari posse, vt naturam ad excernẽdum proritet, circuitúmque moueat: est etenim maior pituitæ copia, quàm bilis flauæ, & maior bilis flauæ, quàm melancholiæ in corporibus nostris, vt ipsi fatentur. Quæ opinio admodum erronea esse videtur, nõnullisque erroribus scatens: nanque non omnes causas repetentium per circuitus morborum tradit, sed vnam dũtaxat, vtpote quando à robustioribus ad imbecilliores partes, excrementum transmittitur. Nos verò cum Galeno duas alias recensuimus, videlicet quãdo partes quædam dolore, vel calore affectę sibiipsis excrementa trahant, aliis quidem non transmittẽtibus: item cùm eædem sibiipsis, ac in seipsis propter ibidem dictas causas generant excrementa. Nec minùs deficit in narrandis fluxionum causis, etiam earum quę fiunt robustioribus ad imbecilliores excrementa transmittentibus: neque enim multitudine duntaxat seu copia grauatę partes à seipsis (vbi robustæ fuerint) superfluitates excutiunt, verùm etiam à qualitate irritatæ, cùm videlicet acre vel mordax fuerit excrementum: vt apud eundem Galenum legitur tertio de naturalibus facultatibus tertio de causis symptomatum, 2. de differen. febr. & sexcentis aliis in locis. Ad hæc sequeretur quòd vbi admodum nõ adesset pituitę copia, sed exigua quędam ipsius portio putresceret, quotidianum nõ efficeret circuitum cuius in dies contrariũ cernimus: nã vbi putrescat, siue multa, siue exigua fuerit: quotidianam efficit febrem. Rursus pone quòd quibusdam

Refellitur error eorũ qui motũ humorum in febribus horum copiæ ascribunt.

Circuitũ febrium subaud. c. 4. huius partis. Hæc opinio.

dam in corporibus maxima adsit bilis flauæ copia, aut ſucci melãcholici,pauca verò pituitę, tunc idẽ humores ob copiã pari ratione quotidianam efficerent febrẽ,cuius oppoſitũ in dies cernimus , quantumuis enim fuerit auctus quilibet eorũ,tertio quoque die,ſi bilis flaua fuerit , & quarto,ſi nigra , acceſſionẽ pariet.Adde quòd idem Gal.(vt paulò poſt dicemus)humorum copiam non typi ſeu acceſſionis formam variare fatetur,ſed acceſſionis longitudinem efficere,non igitur potẽs eſt humorũ copia, diuerſorum circuituũ cauſa eſſe , neq; eorum ordinem ac ſpeciem mutare. Quidam alij non ſolã excrementi copiam, ſed aliam quandã vim maiorem eorundem circuituum,neceſſariò cauſam eſſe fatẽtur:eſt autem vis hæc propria contractę putredinis qualitatíſve natura atque cõditio,quæ vis ſeu qualitas in humore genita, efficit vt putreſcens pituita quotidie,bilis flaua tertio,atra quarto die impetum faciat,atque vt ſua eſt cuiuſque humoris ſpecies,ita & ſua cuiuſq; putredo,& qualitas,ſuus cuiuſq; motus:ſed inuenire nequeo quomodo cõtractæ putredinis,qualitatíſve natura atque cõditio efficere valeat horum circuituum diuerſitatem,cùm eadẽ putredinis natura vna ſit,Gal.auctore 11.de met.med. ca.8.eſt etenim mutatio totius putreſcentis corporis ſubſtantiæ ad corruptelam à calido externo,vna quoque ponitur ab ipſo Ariſtotele 4.meteor.cap.3. cùm dicebat , quòd eſt corruptio quædam in vnoquoque humido , &c.cùm itaque vna ſit cuiuſlibet putredinis natura , qua ratione poterit eadẽ diuerſos typos, diuerſóſq; circuitus efficere,etiãſi in materiis diuerſis ſuſcipiatur,ipſius natura eadem ſemper exiſtente?At ſi velit iſte vir per propriã contractę putredinis naturã,putredinis propcietatẽ intelligere,ita vt velut cuiuſque humoris ſua eſt ſpecies, ita & ſua cuiuſque propria putredo,nil aliud aſſerere intẽdit,quàm,id quod ferè vbiq; fatetur, cauſam videlicet cęcam eſſe,& occultã:ſed à forma(vt quiſpiam dixerit)ſpecifica,ſeu à proprietate ſubſtantiæ id prouenire:quia quemadmodum quilibet humor ſuã propriã habet ſpeciẽ,ita etiã & putredinem,ſeu putredinis qualitatẽ propriam:&propterea propriũ etiam motũ ac circuitum,quam opinionem via alia confutare nequimus,niſi manifeſtam vnà cùm Galeno inueniamus cauſam,hac etenim inuẽta,fruſtra ad occultam quiſpiam confugiat.Sunt & qui huius cauſam ad ſtellas ſiue planetas quoſdam referẽdam eſſe contẽdunt:quę opinio cùm adeò ſit(vt mea fert opinio)à veritate aliena,impugnationem non deſiderat,confugiunt enim ad communiſſimas cauſas, propriam ignorantes, qui iſthæc fatentur:neq; nos falſas omnium opiniones , hîc refellere intẽdimus, ſed rei veritatem inquirere,pro qua inueſtigãda ſit prima hypotheſis , quòd pituita(vt inquit Galenus eodem 2.de differentiis febr.ca.4.) humor eſt frigidus & humidus in temperatura,lẽtus autem,craſſus ac tenax in conſiſtentia,& idcirco ęgrè accẽditur, ac tardè mouetur,ſępiúſque in foraminibus retinetur,& longum etiam conſumit tẽpus, dum inualeſcẽdo peruenit ad ſummum,ita vt eius caliditatem cùm putreſcit,igni fumido in lignis viridibus accẽſo,nõ malè aſſimilaueris : nam quędam fumoſa caliditas cum multo vapore cõmixta,exire videbitur, eò quòd magis ignis in multo humore ſuffocetur, quàm ipſum poſſit cõuincere,vt patet primo de arte curat.ad Glauc.ca.7.oppoſito modo ſe habet flaua bilis:nam temperatura eſt calida & ſicca ſubſtãtiæ tenuis , quæ nullum in ſe habet , nec lentorem, nec tenacitatem,qua ratione humor hic putreſcẽs, promptiùs accẽditur, citiúſque mouetur & inualeſcendo peruenit ad ſummum,nec foraminibus adhærẽs detinetur,quapropter eius calor veluti ignis effulgens,purúſque eſt,omnis fumoſæ fuliginis expers. Ipſa verò nigra bilis medio quodammodo ambigit,frigida ac ſicca temperatura conſtãs, craſſæ & terreæ ſubſtantiæ , nullum tamen lentorem, nullámque tenacitatem in ſe continens,& propter ea vbi accenſus fuerit in eo calor præter naturam, paulatim ſuccenditur, velut lapis aliquis,aut teſta, aut os , aut tale aliquid huiuſcemodi corpus frigidũm & ſiccum.Sit altera & ſecunda hypotheſis, ex Galeni ſententia citato loco , quòd eadem pituita cùm putreſcit,ac calor præter naturam in ea accẽditur , propter iam dictas cauſas eius acceſſio admodum producitur , magis quàm in cæteris febribus , quæ ex vtraque bile accenduntur,neq; intermiſsionis tempus eſt adeò,vt in tertiana , ſyncerũ, ſed humoris putrefacti ſeruat indicium,idque propterea,quòd cùm frigidus,lentus , tenáxque ſit humor,paruæ eius fiunt vacuationes in acceſſionum inclinationibus,neque integrè expurgatur, ſed ſæpius in foraminibus retinetur,vt diximus,ita quòd cùm exquiſitè ſuam ſeruauerit naturam,plerisq; videatur puram intermiſsionem habere, & nos quoque hoc idem non raro fatemur,cùm nimium diligens ſermo fuerit intempeſtiuus,inquit Galenus,licet ad integram quietem manifeſtè (exceptis paucis) non perueniant, eodem Galeno teſte citato libro primo de arte curatiua ad Glauconem. Si verò bilis flaua putreſcat,pręter naturam calor qui in ea accenditur,contrario modo ſe habet , etenim eius acceſsio breuior erit,quàm in aliis febribus,vbi exquiſita fuerit:neque enim vltra duodecim horas æquinoctiales protelabitur,tempúſque intermiſsionis longius ac ſyncerius quàm in quotidiana. Nam cùm humor natura ſit calidus & ſiccus, conſiſtentia tenuis,& citò accenditur, & quàmprimum etiã ad ſummum peruenit vigorem , & propter ipſius humoris tenuitatem vniuerſus in acceſsionibus expurgatur , & propterea ad puriorem quandam infebricitationem terminare videtur,& poſt quam acceſsionem breue aliquod putridæ caliditatis veſtigium relinquere. Cùm verò nigra bilis putreſcit paulatim(vt dictum eſt)veluti lapis , aut teſta ſuccenditur. Verùm vbi aliqua ex ea flamma fuerit accẽſa, nihil fumidum aut ſemicombuſtum in acceſſione relinquit , & idcirco in hoc humore copioſiores fiunt vacuationes quàm in pituita,cui⁹ febris acceſsio temporis ſpatio eſt ſimilis tertianę : nonnunquam & longior,cùm adhuc exquiſita perſeuerat,vt quæ ex frigidiore humore conſiſtat,atque intermiſsio exquiſitè pura videtur , quoniã quicquid nigræ bilis fuerit accenſum, exhauritur, atque diſpergitur, propterea, quòd licet craſſus conſiſtentia ſit, nec lentitiem,nec tenacitatem poſsidet, quemadmodum pituita. Quibus ita poſitis cum eodem Galeno fatemur, nullã aliam cauſam eſſe quòd pituita quotidie,flaua bilis tertio,&nigra quarto quoque die acceſsionẽ pariat:quã eorundẽ humorũ naturã:appello autẽ naturã eo modo quo Gal.eã definiuit 3.de temper.cùm dixit:[ſanè naturã cùm dico, vniuerſam ſubſtãtiam,ac temperiem quę ex primis elementis conflatur,ſignifico:calido,frigido,humido & ſicco.]ita vt per humorum naturam intelligã,

Altera opinio de circuituũ febr cauſa,quæ etiam improbatur.

Tertia opinio de eadem circuituum cauſa non minus improbanda.

Cauſæ circuituũ ex Gale.ſumptæ ex tẽperatura conſiſtẽtia humorum, &c.

cap. 4.

tum eorum consistentiam, seu substantiam, tum etiam temperaturã, quæ in calido, frigido, humido & sicco cõsistit. Cùm verò dixerimus ex Galeni auctoritate pituitam esse frigidæ & humidę temperaturæ, crassæ, lentæ, ac tenacis consistentiæ, hac ratione ægrè quoque accendebatur, ac tardè mouebatur, longúmque cõsumebat tempus, donec inualescendo perueniret ad summũ. Ob quas causas rationabiliter concludimus eius accessionem citius quàm decem & octo horis terminari nõ posse, cum ęgrè) vt dictum est) accẽdatur, tardéque moueatur, ac longum tempus cõsumat, dum ad vigorem perueniat, insuper cùm tenax léntúsve sit humor, & propterea cutis foraminibus retineatur, necessariò sequitur eum non exactè expurgari in accessionum declinationibus: quamobrem eius quod veluti succendi videtur, nõ parum etiam relinquit, in eisdem accessionum declinationibus, ita vt ob id lõgè deterior sit eius intermissio quàm in tertiana, ac secũdæ accessionis festinat inuasio eodẽ Galeno teste citato loco, quæ festinatio cùm citiùs fieri nequeat vna die, sequitur quòd quolibet die faciat impetum, & si dicas quod non propterea protelari vltra vnum diẽ eius circuitus non valet, fatemur & hoc quoq; fieri non posse: nam adeò plurimæ sunt reliquię ex priori accessione derelictæ, adeóque copiosum est id quod veluti succendi videtur, & prohibitum ob cutis stipatione ne transpiret, & propterea deterrima eius intermissio, vt vltra diẽ vnũ sequẽs accessio prorogari nequeat, ob quas causas Gale. eodem loco dicebat, quod pituita singulis diebus accenditur, quamuis minùs calida sit biliosa tertiana, ac si velit innuere quòd quãuis pituita minùs sit opportuna, vt accendatur quàm bilis, citius tamen secũdę eius accessionis festinat inuasio, quoniã nõ integrè expurgatur, neque parum relinquit eius quod velut succendi videtur, eiúsque intermissio propterea lõgè deterior est quàm in tertiana, quæ omnia bilis maiori opportunitate, lõgè præualẽt. Non igitur citiùs, neque tardiùs quàm quotidie pituita accendi valet, propter iam dictas causas, & propterea quotidiani circuit⁹ ex propria pituitę natura, hoc est substantia ac temperie, & nõ aliam ob causam, proueniunt. Similiter & flaua bilis, cùm calida sicca temperatura existat, tenuísque substantiæ, & propterea ad accessionem parata, quia tamẽ cùm accensa est, facilè subinde propter subtilitatem quicquid ex eadem efferbuerit, totũ in accessione expurgatur, ac puriorem quandam infebricitationem terminare videtur, & post accessionem quoque breue aliquod putridæ caliditatis vestigium relinquit, propterea secundę accessionis non ita festinat inuasio, quemadmodum in pituita, sed tertio quoque die fatigat. etenim quãtum ad eius naturam spectat, opportunus magis est humor hic, accessioni quàm pituita: quia verò vniuersus accessione expurgatur, exigua propterea relinquitur occasio, vt iterum succendatur reliquus humor, cùm breue aliquod putridæ caliditatis vestigiũ relinquatur accessione soluta, adeò vt eius intermissionis tempus, lõgius, ac syncerius sit quàm in quotidiana? & ob id non vt pituita ipsa circuitum pariet, sed ipsam cõsequitur, euincitur enim eius opportunitas quam ad accessionem magis, ac citius quàm pituita habere deberet, ab ei⁹ integra expurgatione, ob quam causam tardiùs accenditur, ergo quatenus ipsam præcedit pituita in accessione, eatenus eam insequi debet, sed pituita singulis dieb⁹ fatigat, & ipsa igitur flaua bilis tertio quoque die fatigare debet. At nigra bilis, quoniam frigidæ & siccæ temperaturæ existit, terrenę crassęque consistentiæ, difficiliùs quàm flaua bilis accenditur, quamuis in hoc humore copiosiores sint vacuationes, quàm in pituita, nihílque fumidum, aut semicombustũ in accessione relinquatur, quapropter & intermissio exquisitè pura videtur, eò quòd quicquid nigræ bilis fuerit accẽsum, exhauritur, atque dispergitur in eius accensione, & ob id licet cũ flaua bile cõueniat quòd accẽsus humor vniuersus in accessione expurgetur, differt tamẽ ab ea & substantia seu consistentia, & temperatura, ob quę difficiliùs accenditur: frigidę etenim & siccę, ac crassę, consistentiæ existit, tardius itaque accendi debet quàm flaua bilis, & quam proportionẽ eadem flaua bilis habet cum pituita in secũdę accessionis generatione, eandem & hic humor cũ flaua bile, qui propter eius frigiditatem, ac crassitiem duntaxat ægriùs quàm ipsa flaua bilis accenditur, & non ob aliam causam. Quare rationi consentaneũ est quòd par sit tempus quo ipsa quàm bilis flaua tardius accenditur, cum eo, quo etiam ipsa flaua bilis pituita, erit itaque ptopterea quarto quoq; die eius circuitus, quemadmodum bilis tertio quoque die.

De quintanis, septimanis & nonanis circuitibus, longitudine & breuitate ac ordine & perturbatione ordinis ipsarum accessionum. Caput XI.

SED statim obiicies, cũ nõnullę sint febres quintanę, septimanę & nonanę, quemadmodum ab Hippoc. scriptum est. 1. de morbis vul. sequeretur quòd null⁹ posset dari humor ex quo oriri possent, si ex eorundem humorum natura dicti circuitus, & non alij excitari valẽt. At nos (id quod Galenus fatetur eodem 1. & 3. de morbis vulgarib. & 1. de different. febr. cap. 5.) asserimus quòd quemadmodum ipse, etsi ab ipsa adolescentia ad illũ vsque diem obseruasset nunquam septimanũ, aut nonanum omnino viderat circuitum, nec clarè, nec obscurè, quintanos tamẽ obscuros, sed non exactè, aut apertè, vt quotidianos, tertianos, & quartanos, ita & nos, cùm hucusque obseruauerimus, neq; eosdem circuitus inspexerimus simul cum ipso Galeno, illos fieri posse negamus, nam (vt ipse inquit) nõ habebis ex quibus signis, aut humorib⁹ oriri dicas, vel quintanum, vel septimanum, vel nonanum circuitũ. Hippocratis autem auctoritati simul cum eodem Galeno satisfacere poterim⁹, quòd videlicet illa quæ 1. lib. de morbis vulgarib. de his febrib⁹ scripta sunt, nõ sint eiusdem Hippo. sed ab alio fuerũt infarcta. nam cùm eodem libro & 2. & 3. eiusdem operis, multos separatim ægros adduxerit, ac tẽpestates integras sit prosequutus, nunquam nec quintana nec septimana quemquã ęgrum laborasse scripsit, nusquam etiã de quintanis, vel septimanis, vel nonanis meminit, non modo in præsagiis, sed nec etiã in aphorismis, quẽadmodum ipse Galenus testatur. Quòd si eũdem textum Hippocratis esse cõtendes, & nõ alterius, adhuc eius sententiam saluare poterimus potissimùm cùm libro de Typis, cap. 4. & c. 5. videatur Galen. non negare tales circuitus, cùm dicebat: [eadẽ de quintano, & septimano intelligantur, & si quis alius Typorũ ordo inuenitur.] nã vt ipse inquit libello de exercitio paruæ pilę, ca. 4.

Commẽ. 3. super text. 2. 7. & 17. Com 3. super tex. 64

[nihil]

[nihil prodest qualitas, vbi quãtitate labefactetur.] Et li.3.de simpliciũ medicamẽtorum facul.ca. 23.de letalibus,seu de leteriis medicamẽtis verba faciẽs, tam calidis,quàm frigidis, dicebat: [opus est enim vt quicquid agat,etiam si valẽtissimũ sit, quòd aliquantam tamen & magnitudinem habeat,quando nimirũ & ignis ipse,si prorsus minimus sit,preterquàm quòd nõ vret,ne calfaciet quidẽ,quippe cùm & centesima quidẽ scintillæ portiũcula sensu à nobis sit imperceptibilis.] ita quoq; & nos dicere poterimus quòd quemadmodum letalia medicamenta præ paruitate innoxiæ corpus permeare valẽt,licet suapte natura interficiãt,perinde etiã & humores ipsi licet suapte natura iam dictos excitent circuitus,poterit hæc eorundem natura ex quantitate labefactare,adeò vt eorum circuitus forma seu species omnino propter exiguitatem peruertatur,quoniam nec naturam proritãt, vt eos ad proprios eorundem etiam motus excitet, nisi eo tempore quo conueniens etiam copia eorundem fuerit cumulata,hoc verò esse poterit quinto,septimo, vel nono die,vt nõ prius ob eorum exiguitatẽ, ob quã impeditur eorum proprius determinatus motus,sed protelatur, horum autem circuituũ causa potissimum atra bilis esse poterit, Paulo teste capite 21. secundi libri. Sed iterum pugnabis,inquiens, nos decreuisse quòd siue multa fuerit eorum copia, siue exigua, semper tales seruabũt circuitum, ergo propter exiguitatem eorundem circuitus ordo non peruertetur. Huic satisfacies,nos de ea exiguitate sermonem fecisse, cum qua poterit humorum natura ac tẽperies seruari,ita quòd aliquãtam habeat magnitudinem, & non vbi prorsum minima sit eorum quantitas,adeò vt in ea, propria natura seruari non possit, ita vt à nobis sit perceptibilis, quemadmodum de centesima scintillæ portiuncula exemplũ dabat Galenus: hæc etenim est illa exiguitas quã asseruimus posse eorundem proprior circuitus peruertere ac diutiꝰ protelare, potissimùm vbi nigra bilis fuerit,poterit enim eius circuitus ob iam dictam causam vsque ad quintum,septimum,vel nonum diem produci,licet simul cum Galeno cẽseamus per quã raro illud euenire posse,& inter eos circuitus,potiꝰ quintanos quàm septimanos, & nonanos contingere posse:& si signa propria non habemus talium circuituũ, satis sit nouisse eorũdem causam ex propriis eiusdem signis. Poterunt etiam casu interdum iam dicti circuitus prouenire, atque adeò simili etiam victus ratione,licet reuera circuitus dici nequeãt:qui enim ægroti non prorsus sunt affectione morbosa liberati,sed semen aliquod retinuerũt, iis ad victum negligentioribus euenit,interdum sexto die à principio febricitare,sæpè septimo, non raro octauo,sæpenumero alio, & cùm febris cessauerit, putantibus se prorsus esse liberatos,eodẽ etiam victu omnino vtentibus,ex semine morbi reliquo totidem diebus in eandem affectionem deueniẽtibus similiter febricitare,quod quidem sæpe potest accidere,vt & æquale sit quod affectionis est residuum, & ægroti eundem victum habeant,Galeno teste citato libro 1. de morbis vulgaribus. Cæterùm cùm quælibet accessio dictarum trium differẽtiarum febriũ, in eo quod magis & minùs plurimam habeat differentiam,tanquam valde necessariũ,ac vtile disserendum est,quam ob causam hoc fiat;& breuiter vnà cum Galeno asserimus citato 2. de differentiis febrium cap.3.triplicem ob causam hoc fieri posse, quarum vna humoribus,secunda viribus, & tertia corporis dispositioni tribuẽda est. Humoribus quidem,aut propter eorum multitudinem,aut qualitatem,seu substantiam,& cõsistentiam, viribus quoniam aut robustę,aut imbecillę sũt,corporis dispositioni, quoniam vt rara aut densa corporis dispositio existit. Multus siquidem humor,eo qui paucus est longiorem affert accessionem, & crassus tenui. Robustæ vires breuiorem, quẽadmodum imbecillæ longiorem. Corporis autem dispositio,rara quidem,breuiorem,dẽsa longiorem affert. Et vbi omnes,aut plures iam dictæ causæ copulãtur, breuissimam aut longissimam efficient accessionem, tãtoque tempore earundem accessionum ordo seruabitur,donec in partibus quæ accessionum causa existunt, similis seruatur affectus, qui quidem duplex existit Gal.auctore eodem 2.li,de diff.feb.c.vlt.alter quidem imbecillitas partis, ex qua fiũt superfluitates,alter verò qui ex eisdem quotidie genitis oritur. Peruertitur autem earũdem accessionum ordo, aut ob transmutationem humoris, aut ob victus errorem,atqui maximè transmutatur,ac in alteram naturã trãsit sanguis cùm putrescit, cùm pars vna fiat flaua bilis,alia verò nigra,vt dicemus. Accedit etiã interdũ, quòd qui putrescere incipit humor in aliquo membro consistat, alter verò ex aliis defluat partibus,qui, vel in ipsis solis continebatur, aut in vniuerso corpore animalis redundabat, quantum igitur in ægrotantium corpore humores mutantur, tantum etiam & accessionum circuitus,sic quoque & quæcunque circa victus rationẽ errata ab ægrotantibus fiunt,nihilominus hæc circuituũ ordinem euertunt,etenim quodcunque offensionis genus effatu dignum interuenerit, vel circuitus anticipare, vel alios diuersæ naturæ à priorib9 oriri est necessarium,à quibus accessionum ordo peruertitur. Animaduersione tamẽ dignum est quòd sæpius ob circuituũ complicationem,quæ à medicis ignoratur, videntur absque ordine accessiones in ægrotantibus fieri, sed non ita reuera res se habet, quemadmodum videtur,nam tũc verè ordo euariatur,vt diximus,quãdo qui febrem faciunt humores,in alteram naturam transierint,aut in victu errare cõtigerit,& ob id aut diuersæ naturę à prioribus circuitus fiunt,aut anticipant,vel cunctantur.

Quintanorum, & septim. circuituum causa.

Obiectio cui mox respondet.

Com. 3. super tex. 7.

Causa diuersitatis accessionũ triplex.

Causa ordinis accessionum seruati.

Causa ordinis accessionum peruersi.

Considerãdum ne ordinis accessionum immutationẽ existimemus esse quæ sit circuituum complicatio.

De febre sanguinis, & quòd ipse interdum putrescat, permaneátque sub forma propria, & febris ex ea orta sit sanguinea. *Caput XII.*

SED iam tempus est,vt cõpletus fiat sermo de omnibus febribꝰ ex humorum putredine ortis, id quod iã cõsultò distulimus aggredi. Est verò, Num ex sanguinis putredine aliqua febris species oriatur diuersa ab iis de quibꝰ sermonem habuimus? Contemplatio siquidem omnibus ferè quæ de ipsis febribus disseruntur, præstantior. Nam ephemeras eo tantummodo calefacto, non autem putrescente fieri,nemo hæsitare videtur. Verùm cùm hac in re nonnullos videam inter sese digladiari,quò faciliùs veritas cuilibet pateat,ordine quodam nonnulla disserenda putaui. Quorum primum est,Num sanguis ipse veluti & cæteri humores,putrescere possit? Secundum,Num si putrescat, confestim quod putrescere incipit in alterius humoris naturam vergat, vel adhuc suam propriam

1

2

3 formam seruet? Tertium, si sanguis putrescat, febris quæ ex eo generatur, num contineatur in aliqua iã dictarum trium differentiarum, vel sit quarta differẽtia seorsum ab eisdem distincta? Quartum, Num 4 hæc eadem febris, siue quartum genus sit, siue sub iam dictis tribus contineatur, febris dicatur ardens vel non? Quintum & vltimum, Num eadem febris 5 sit acuta, vel non acuta? Et si acuta, nũ acutior, vel minùs acuta ea quæ ex flaua bile generatur? Quib' declaratis, quæsiti veritas facilè patebit. Quantum ergo ad primum attinet, simul cum Galeno 2.li. de differ.feb.cap.9. asserimus sanguinem ipsum necessariò quandoque putrescere, & propterea, inquit ipse, quærendum quęnam sit harum febrium species, idem quoque confirmari poterit eiusdem Galeni auctoritate 1.de differ.feb.cap.4.& 9.& 11.method. med.ca.3.& ca. 4. cùm dicebat quòd promptissimè putrescũt quęcũque corpora sunt calida & humida, atque in calidis locis permanẽtia, nisi difflari, ac refrigerari contigerit, cùm verò sanguis sit eiusmodi, nõ modo putrescere, sed etiã prõptissimè valet, vbi difficilem transpirationem habeat, in eóque putredo oritur ab aliena caliditate, quemadmodũ in cæteris omnibus: hæc nanque apta est putrefacere, & corrumpere quemadmodũ insita atque natiua concoquere, veluti idem Gal. Aristo. auctoritate citato lib.2.de differen.feb. scriptum reliquit, & cùm putredo nedũ in omnibus, aut principalioribus vasis, *verùm etiam in quibusdã particularibus ac determinatis partibus generari possit*, eodẽ Galeno auctore vndecimo de method.med.ca.4. vt sæpiùs dictum est: simul cum eo etiam fatemur sanguinẽ, nõ *modo in omnibus, aut principalioribus vasis posse* putrescere, verùm etiam in quibusdam particularibus, quòd verò in omnibus ac potissimùm maximis *interim putrescat, citato li.9.meth. med.c.3.* scriptũ est, vbi de συνόχῳ (hoc est continente febre) verba *faciens, postquàm declarauerat vnum genus eiusdẽ* febris citra putredinem existens subdit hæc verba: [*alterum est, vbi in omnibus vasis, & potissimùm* maximis æquabiliter succi putrescant.] Atqui per humores, vt in præcedentibus dictum est eiusdem Galen. auctoritate libro de multitudine, ca. 10. sanguinẽ perpetuò subintelligit Gal. ita vt nihil referat *si humores*, an sanguinem appelles. idem quoque confirmauit 11. eiusdem operis libr. & in fine citati li.2.de diff.feb.ca.1. illud luce clarius patefecit, cùm dixit: [Sed quæ circuitum non habẽt febres, in illis nulla est *corporis* pars, quę *præcipuè* sit offensa, sed qui in venis & arteriis omnibus cõtinentur humores, atqui hi præsertim, qui in maximis, atque plurimo calore abundantibus sunt, aut ob aliam quãuis causam quemadmodũ in ephemeris, aut ob putrefactionem feruentes febrem accendunt σύνοχον appellata.] Quid clarius quod feruentibus ob putrefactionem humoribus qui in vasis omnibus continentur, hoc est sanguine ipso continens accẽdatur febris: quòd verò in aliqua corporis parte, particularibúsq; & paruis vasis, sanguis putrescere, ac interdum corrumpi consueuerit, idem Gale. manifestauit citato lib.2.de differen.febr.cap. 9. inquiens: [sed & quãdo in aliqua corporis parte sanguis plurimus aceruatus eiusdem corporis facultatẽ opprimit, corrumpi consueuit, ac tum præcipuè cùm in paruis vasis propter crassitudinem obstruitur, aut propter multitudinem impingitur, quemadmodũ inguinum tumoribus ac collectionibus, atque vt vniuersaliter dicatur, in inflãmationibus vniuersis: nam in huiusmodi affectibus, duplicem ob causam corrumpitur sanguis, & quia scilicet non difflatur, & quia natura non conuincitur.] Ex quibus manifestè iam liquet sanguinem ipsum quandoque putrescere, nõ modò in omnibus seu maximis & principalioribus vasis, verùm etiam in quibusdam paruis, in aliqua corporis parte existẽtibus, patet insuper quo pacto in eisdem locis putrefiat. At quod secũdo loco disserere proposuimus, admodum in Gal. doctrina difficile videtur, ita vt propter eius difficultatem eiusdem Galeni opinio prauè à quibusdã fuerit intellecta. Nam Auicen. libro quarto fen.1. tracta.2.cap. quadragesimo tertio habet hęc verba: [opinatus est Galenus, quòd non fit febris sanguinis, à putredine sanguinis, nã sanguis cùm putrefit, fit cholera, & nõ est sanguis, fit ergo tũc febris cholerica, & non sanguinea, & fit causon prędictus, aut tertiana, & cura eam cum illa cura.] Auerroes verò 4.collig.cap.31. dicit: [quòd Galeni verba vana sunt in hac febre, quia aliquando dicit quòd est cholerica continua, *& aliquando dicit quòd est aliud* à cholerica, & quòd non debet attribui cholericę, nisi quia non habet putrefactionem perfectam, quia natura istius febris est media inter febrem diei, & febrem putridam.] Hæc Auerroes. Nos autem conabitur eius opinionem, ac veritatem dilucidare, qua inuenta, clara luce patebit quantum ij ex Arabum *familia præcipui viri (pacem eorum dixerim)* hallucinati fuerint, cùm aut Galeni sententiam nõ *perceperint, aut si perceperunt*, gratis & absque vlla ratione, satyrico intellectu, & leonino, vt quispiam dixerit, dente, eundem damnare, ac dilacerare conati sint. Pro cuius veritatis inuestigatione, statuendum est primo pro hypothesi, quòd cum sanguinem *dicimus putrescere, non eundem exquisitè* syncerũ subintelligere oportet, sed eum qui vtriusque *bilis & pituitæ particeps est*, quippe cùm exquisitus vsque adeò sanguis, in venis cõtineri nunquam possit, vt *nihil in eo nec bilis*, nec pituitæ, nec serosæ feratur saniei, Galeni auctoritate libro de multitudine, per præualentiam tamen seu præpotentiam sanguine appellato, quamuis mensura quadam mediocri, animalibus naturali habitu prędítis, admixti alij fuerint succi, vt sæpius dictũ est, qui etiam proportionem quandam inter sese seruant, etenim *non solùm maior copia est* eius substantiæ quæ sanguinea dicitur, quàm pituitæ, sed etiã maior pituitæ, quàm bilis flauæ, & maior bilis flauæ quàm nigræ, sunt verò perpetuò iam dicti humores intra vasa confusi: & ob id cùm dicimus sãguinem putrescere, & sub eius forma adhuc permanere, de hoc sanguine intelligendum est, quem etiam sæpe confundere videtur Galenus cum humoribus, ita vt idem sit dicere humores redundare, aut putrescere, quod sanguinem, vt citato libro de multitudine, & aliis plerisque locis à Galeno decretum est. Sequitur ex dictis altera, & secunda hypothesis, quòd talis sanguis licet ad sensum homogeneus, ac similaris videatur, tamen secundum rei naturam, heterogeneus est, ac similaris, plures in se continens diuersas substantias, ac humorum naturas, vt diximus, quia pituitæ, & vtriusque bilis particeps est, id verò indies cernitur etiam in sanguine, secta vena euacuato, si pauco post tempore inspiciatur, nam in diuersas ac inæquales substantias dissoluetur, licet primo intuitu similaris videatur, quem

Sanguis quãdoque putrescit.

Cap. præc. Sãguis putrescere potest in omnibus vasis, vel in quibusdã, ex Galen.

Sãguis & humores idem.

Nũ si putrescat sanguis, &c.

Sãguis quis intelligatur in quæstione proposita.

Loco citat.

Sãguis corpus heterogeneum.

Sanguis nõ æqualiter ſecundum omnes ſui partes putreſcit.

quemadmodum etiam & lac. Et proinde rationi conſentaneum eſt, quòd cùm ipſum putreſcere aſſerimus, non æquabiliter ſecundũ omnes eius partes putreſcere intelligamus, cùm non æqualiter eædem partes præter naturam calorem ſuſcipiant, ac putredinẽ, ſed vna magis, altera minùs; vna promptiùs, altera ægriùs, prout vna, vel earũ altera maiorem reperitur habere aptitudinem ad ſuſcipiendam putredinem, & calorẽ præter naturam. Quinimò tantam ineptitudinem quandoque ad ſuſcipiendam putredinem, ac pręter naturam colorem, aliquam earundem ſubſtantiarum habere poſſibile eſt, quòd licet commixta ſit cohæreátque cum aliis putreſcẽtibus, nequaquam & ipſa putreſcat. Quapropter illa promptiùs ac magis putreſcit, quæ magis obnoxia putredini exiſtit; deinde altera quę minùs, & deinceps (vbi inualuerit putredo) altera quouſque propuletur omnes ac ſingulas ſanguinis partes, quoad autem adeò augeatur putredo, vt vniuerſus ſanguis ſecundum ſingulas eius partes corrumpatur, ſemper in eo permanet ſaltem vna eius ſubſtantia, quæ videlicet minùs putredini obnoxia ſit, à putredine innoxia, aut ſaltem ſemiputreſcens, quamuis quòd eadem alteretur, ac incaleſcat neceſſum ſit, cùm commixta, ac confuſa cum putreſcente ſubſtantia intra vaſa, cõſiſtat, quæ quidẽ ſanguinis pars ceſſante putredine, & ſedata febre, febre in omnibus vaſis, ſiue in aliquibus ſanguis putreſcat, confeſtim ad ſuam redit naturam, id verò comprobare licebit: nam genita continẽte febre ex ſanguinis putredine ac per venæ ſectionem curata (etiam ſi vſque ad animi defectum fiat) ſanguis quidã omnino in ipſis venis permanebit, qui nuttiendo idoneus eſt, etiam ſi nulla alia ſanguinis portio recenter fuerit genita, nullúmque alimentum fuerit exhibitum; aut exiguum adeò, vt tantam ſanguinis copiam, quæ pro animalis vita ſatis ſit, gignere non valeat, hac enim victus ratione in his febribus vtendum eſt, id verò fieri haudquaquam poſſet, ni cum tali ſanguine putreſcente, aliqua ipſius ſubſtantia immunis à putredine ſeruaretur, alterata duntaxat, ac calfacta, aut ſaltem ſemimala, & ſemiputreſcens: adeò vt ſublata putredine, poſſit ad priſtinam redire naturam, corpúſque nutrire, alterata ſiquidem, ac vtili reddita à naturali vaſorum facultate, liquet igitur quòd cùm ſanguis putreſcit, non æqualiter ſecundum quamlibet eius partem præter naturam calorem ac putrediné ſuſcipit, niſi eius putredo fuerit exitioſa, aut valde magna in eo fiat corruptio, ſed perpetuò aliqua eius ſubſtantia à putredine immunis, aut ſaltem ſemiputreſcens, ſeu ſemimala remaneat. Cuius ſimile oſtendimus de febre hectica; nam licet in ea ſolidę accendantur partes, non tamen in earum qualibet, ſingulæ ſubſtantiæ quæ ſolidas conſtituunt partes accenſæ ſunt, ſed quædam incaleſcunt duntaxat, vt in principio, ſeu prima ſpecie febris hecticæ fieri demonſtrauimus. Nec quiſpiam dixerit quòd tunc quod putreſceret non diceretur ſanguis, ſed alius quiſpiam humor; nam nullum alium dicimus humorem redundare, ſed veterem ſeruare proportionem, & propterea non quempiam eorum, ſed ſanguinem putreſcere aſſerimus, magis tamen ſecundum vnam quàm alteram eius ſubſtãtiam, ob iam dictas cauſas: ſimiliter, & ęquabiliter ſuccos putreſcere fatebimur, hoc eſt ſanguinem. Inſuper & tertio pro hyptheſi habeatur, quòd quemadmodum

Si ſanguis putreſcit, id eſt humores, aliquis ex his putreſcit & non ſanguis. Huic obiectioni reſpondet.

putredo in reliquis omnibus corporibus, ac cęteris humoribus nõ generatur in inſtanti, ſed in tẽpore, ita quoque aſſerendum eſt de ſanguinis putredine, quòd non in inſtanti, ſed in tempore introducatur, eſt namque putredo, de qua nunc fit ſermo, non ſubſtantialis, ſed accidentalis forma, & propterea ſicuti ea in inſtanti non introducitur, & cùm accidẽtalis ſit, ſuſcipit etiam magis & minùs in quacũque re generetur, alioqui dicere haudquaquam valeremus hæc maior, illa minor putredo eſt; perpetuò tamen per putredinem intelligentes, mutationem totius putreſcentis corporis ſubſtantię ad corruptelam, à calido externo, quæ etiam à Gal. quandoq; exigua ſeu parua corruptio nũcupatur. Quapropter cùm mutatio ſit in alteratione, ac (vt ſic dicam) in fieri conſiſtens, audacter aſſerimus non ſolùm putreſcente ſanguine, non æqualiter omnes eius partes putredinem ſuſcipere, verùm etiam illas quæ putredinem ſuſcipiunt, non æqualiter putridas eſſe, etenim cùm aſſerimus aliquod putreſcere, quandam eius partem putrefactam, ſeu omnino corrruptam eſſe fatemur, quandam verò nõ ita, ſed ſemimalam ſeu ſemiputridam, quemadmodum 11. de method. medend. cap. 8. Galenus teſtis eſt; quæ iterum pars ſemimala, & alterari, & concoqui, & vtilis reddi valet, id quod perpeti haudquaquam poſſet, ſi omnino putrefacta, ac corrupta foret, quod dilucidiſſimè manifeſtauit Galen. comment. aphoriſ. 17. 2. libri, cùm dicebat: [quòd incipere quidem poteſt ea quæ ad vires refertur multitudo abſque corruptione, verùm non poteſt bona permanere, nam omnino neceſſe eſt vt ſecũdum qualitatem trãſmutetur & proceſſu temporis corrumpatur.] & addit: [quod enim in vinis accidit aceſcentibus, tale quiddam & in ſanguinis alteratione contingit: quod autem in vinis accidit, tale eſt, vbi ex toto acida facta ſunt, non redeunt rurſum ad vini naturam, paruo autem in ipſis facto momento, ita quòd acidum quidem habeant ſaporem, nondum tamen acetum ſunt, multa ſæpius ex his priſtinam naturam recuperarunt; hoc idem in ſanguine euenit, nam & ipſe vbi magna in eo facta ſit corruptio, non redit ampliùs ad habitum naturalem, ſi verò pauca fiat, vbi id quod eſt ſuperfluum fuerit euacuatum, quod reſiduum exiſtit, ad ſuam naturam reſtituitur.] Id etiam cõfirmauit de ſingulis humoribus libro 2. de differen. febr. cap. 5. inquiens: [ſemper etenim ſuis viribus natura vtens, quicquid optimum fieri contingit, iis quæ aluntur partibus aſſimilare, quicquid verò alienũ conatur expellere, quòd ſi aliquando ob quampiam cauſam expellere nõ valeat, fieri non poteſt, qualiſcunque fuerit humor, nedum alienus, vt talis permaneat, qualis erat ab initio, ſed alterum omnino ſequitur, vt ſcilicet concoquatur, atque aſſimiletur ſolidis partibus animalis, aut putreſcat, & corrumpatur.] Non itaque opus eſt vt confeſtim quicquid excerni nõ valeat, etiamſi alienum ſit, nedum ſanguis ipſe, vt putreſcat & corrumpatur, ſed vbi diutius in animalis corpore perdurauerit, & concoqui, apponi, atque aſſimilari ſolidis animalis partibus nequeat. Neque etiam cùm aſſimilari non poſſit, confeſtim corrumpitur vniuerſus, ſed paulatim putreſcens, exiguáque priùs in eo facta corruptione progreſſu temporis magnoperè putreſcit, ac corrumpitur, vt ex iam dictis liquet. Quibus ita poſitis aſſerere non dubitabo, quòd ſanguis interdum putreſcens

ſub eius forma permanere poterit, ita vt non confeſtim in alterius humoris naturam tranſeat, potiſſimùm vbi exigua in eo putredo, ſeu corruptio generetur, etenim vbi quod eſt ſuperfluum, fuerit euacuatum, quod reſiduum exiſtit, ad ſuam naturam reſtituitur, vt paulò ante ex Galeni auctoritate commento aphoriſmi 17. ſecundi lib. concluſimus: ſi enim omnino corrumperetur, ac eius formam penitus deperderet, vtique non poſſet iterum ad primam redire bonitatem, vt liquet citato loco. Id quoque contingit, vbi non omnes eiuſdem ſanguinis partes æqualiter corruptæ ſint; quod fieri poſſe paulò ante demonſtrauimus, ſed quædam eiuſdem ſanguinis partes veluti ſemimalæ, ſeu ſemiputreſcentes ſint. Nam vacuato priùs quod putrefactum eſt, poſſunt ab ipſa natura alterari, ac vtiles reddi, quemadmodum & cęteri humores ſemiputreſcentes, ſeu ſemimali exiſtentes. Quòd verò ſi in omnibus corporis venis, aut maioribus & principalioribus putreſcat ſanguis, adhuc ſanguis ſit, & dicatur, decretum reliquit Galenus libro ſexto de morbis vulgaribus, cùm inquit [inter omnes corporis partes, plurimas, grandiſſimáſque venas vteri habent, cúmque eos aut menſes, aut à partu purgamenta ſuppreſſa, aut phlegmone aliqua vtcunque orta, malè accipiunt, ipſos ſanguine compleri neceſſum eſt; quo deinde putreſcente ſi febris excitetur, inter ſynochorum ſpecies ipſam connumerari opus eſt; nam id genus febrium, ex putrido ſanguine accendi oſtenſum eſt.] & ſecundo de differẽtiis febrium, circa finem, illud idem affirmauit, cùm dicebat: [quòd quãdo qui in venis & arteriis omnibus, aut præſertim in maximis, & calidioribus continentur humores, aut ob aliã quamuis cauſam, aut ob putrefactionem feruentes ſint, febrem accendunt ſynochon appellatam.] hoc idem & nono, & vndecimo de methodo medendi, ab eodem ſcriptũ eſt, quemadmodum in præcedentibus demonſtrauimus. At quòd in quibuſdam partibus, ſeu paruis & determinatis vaſis, idem ſanguis putreſcens, quandoque ſuam formam ſeruauerit, neque in alterius humoris naturam tranſeat, clariſſimis verbis ſcriptum reliquit Galenus citato lib. ſecundo de differentiis febrium, cap. 9. inquiens: [eius verò quod dicitur fidem facere poteſt id etiam quod in laterum inflammationibus cernitur: nam quidam in ipſis ſpumoſum, quidam pallidum, quidam rubrum expuunt liquorem, quod nihil aliud eſt, quàm ea humoris pars in inflammatione exuperantis quæ retineri non poteſt, ſed præ tenuitate ſudat exterius.] & paulò poſt ſubdit: [quando pallida ſputa fuerint, bilis exuperantis ſunt indicia, quemadmodum ſpumoſa, pituitam, rubra verò ſanguinem indicant: quare (inquit) decens eſt ipſum ſanguinem nonnunquam in his quæ inflammationem patiuntur particulis ſubire putredinem, ex qua ſimpliciores quidem, quàm ex aliis humoribus febres fiunt, ſimilem verò acceſſionum proportionem aſſumere, qualem tertianæ maximè febres oſtendunt, nam ita in iis qui laterum inflammationes patiũtur obſeruatum eſt, quo tempore maximè rubrum expuunt.] Nemo itaque in Galeni doctrina hæſitare debet, quòd interdum putreſcens ſanguis, ſiue in vniuerſis aut maioribus vaſis, ſiue in paruis & particularibus adhuc propriã in ſe ſanguinis formam retineat, adeò vt ſanguis dicatur, & ſit, quamuis nõ optimus, ſed putreſcẽs ſanguis appelletur, nullúmque aliud ſortitur nomen alterius humoris, potiſſimùm vbi exigua fuerit eius putredo, ſeu corruptio, aut non omnes eius ſanguinis partes eãdem æqualiter ſuſceperint, ſed quędam minùs, quædam fortè nullo modo, eiúſque febrem ſanguineam eſſe, & dici, σύνεχον videlicet, hoc eſt continentem appellatã, ſi in omnibus, aut maioribus vaſis, aut συνεχὺν hoc eſt continuam, quæ plures acceſſiones habet, ſi in paruis quibuſdã aut particularibus putreſcat, ex eóque ſimpliciores fieri febres, quàm ex aliis humoribus, & ſi συνεχὺς fuerit, ſimilem acceſſionum proportionem aſſumere, qualem tertianæ febres oſtendunt.

Cõmen. 1. ſuper text. 2.

Locis ſupra citatis.

Febris ex ſanguine putreſcẽte in omnibus, aut maioribus vaſis, continens eſt, ſi in paruis quibuſdã, continua plurium acceſſionũ.

Quòd licet febris orta ex putreſcente ſanguine ſit ſanguinea, poteſt belioſa appellari, quo fit, vt non detur quartum genus febrium. Caput XIII.

SED confeſtim inſtabis, inquiens hãc non eſſe Galeni ſententiam, ſed potius eidem aduerſari, nam ſecundo de criſib. cap. 11. loquens de ſanguine ſecundum naturam ſe habẽte, impacto, ac detento in aliquo loco, ac inflammationem faciẽte, quemadmodum in inguine, habet hęc verba: [liquet autem quòd cùm hic putreſcere cœperit, non amplius bonus remanet, ſed iam ad amaræ bilis naturam tranſit, ſeu iam bilioſus fit.] habet enim textus Græcus ἀλλ' ἤδη πικρόχολον γίνεται: hoc eſt, ſed iam bilioſus, ſeu bilioſæ naturæ fit, non igitur putreſcens ſanguis, eiuſdem formam ſeruare poterit, poſtquàm cùm putreſcere cœperit, nõ amplius bonus remanet, ſed bilioſus fit. Hæc Gal. ſententia nonnullos tranſuerſos egit, ex prauo eius intellectu, ita vt propterea quidam putarint, vt diximus, Galeni opinionem eſſe, quòd ſanguis putreſcens, confeſtim in amaræ bilis naturam vergat, & non amplius ſanguis ſit, nec dici poſſit. Verùm ſi quis intimius eius verba ſpectauerit, optimeq; perpenderit, inueniet hanc ſentẽtiam, nedum ei quam priùs concluſimus aduerſari, ſed eandẽ eſſe cum illa. Nam fatemur nos inſimul cum eodem Galeno, quòd cùm putreſcere cœperit ſanguis, nõ amplius bonitatem ſuam, ac mediocritatẽ ſeruat; ita vt poſſit optimus aut bonus ſanguis appellari, quemadmodum etiam verum eſt in cæteris humoribus, qui cùm putreſcere cœperint, haudquaquam optimi, vel boni ſunt, ſed idẽ ſanguis cùm primùm putreſcere incipiat, ſimul etiã incipit mutari, an conuerti quodammodo in bilis naturam, ita quòd incipit bilioſus fieri, quaſdam bilis quantitates participãs, quoniam calidior quodammodo redditur, cùm à præter naturam calore mutetur, & alteretur: at non confeſtim & immediatè omnino cõuertitur in bilẽ, adeò vt ipſe fiat exactè bilis, ac in eandẽ cõuertatur; ſed taliter alteratus, ac trãſmutatus aptior redditur, ac pręparatur ad ſuſcipiendã bilis formã, quæ quidem alteratio, trãſmutatio, putrefactio, ſeu ſanguinis corruptio adeò magna, vt ipſe omnino corrũpatur, in inſtãti haudquaquam fieri poteſt, ſed in tẽpore, paulatim ac ſenſim, & per gradus quoſdam acquiritur: quo ſtante proculdubio fateri licebit, ꝙ donec hæc alteratio, ac ſanguinis putrefactio, ſeu corruptio exigua eſt, in motu, ac generatione, & (vt quiſpiam dixerit) in fieri, licet non amplius bonus remaneat, vt optimè inquit Galenus, & propterea bonus ſanguis dici nequeat, appellari tamen poterit ſanguis, ſed bilioſus, & nõ bilis: participat enim

Sanguis cùm putreſcit, bilioſus fit, non ſtatim bilis.

quaſdam qualitates ipſius bilis, vt dictum eſt: non tamen exactè in eandem conuerſus eſt, quouſque magna in eo corruptio facta fuerit, ſitque in alterationis termino, & eandem bilis formam ſuſceperit, id enim ſubintelligere voluit Galenus, cùm dixit quòd fit bilioſus, & non dixit quòd cùm putreſcere cœperit, fit bilis, & non eſt ſanguis, vt falsò eidem imponit Auicenna. Quinimò toto alterationis tempore, quo putreſcit, ac corrumpitur, ſanguis eſt, & non flaua bilis, licet bilioſus, vt ſæpiùs dictum eſt. Neque etiam vniuerſus ſanguis cùm putreſcere cœperit, fit bilioſus, licet calidior reddatur, ſed duntaxat quod in eo pingue, ac tenue eſt: Quod demum cùm magnopere exuſtum, putrefactum, ac corruptum fuerit, fit flaua bilis, eodẽ Galeno auctore citato libro ſecundo de criſibus, & de differentiis febrium. Quatenus itaque putredine ei adueniente, ſanguis ab eius natura, & bonitate recedit, eatenus ad bilis naturam accedit. Verùm toto hoc tempore quo ab eius natura recedit, ac ad bilis naturam accedit, donec eiuſdem bilis formam ſuſcipiat, verum erit dicere ſanguinem putreſcere, eiúſque formam ac naturam ſeruare licet nõ optimum, nec bonum, ſed quodãmodo bilioſum eſſe. Temporis autẽ progreſſu, cùm valde putrefactus, corruptus, ac exuſtus fuerit, tunc pars quidem eius ſubtilior, & pinguior omnino in flauam conuertitur bilem, quæ autem craſſior, in atram: quemadmodum citatis locis ab eodem Galeno ſcriptum eſt: nec amplius ſanguis appellari poterit, cùm iam conuerſus fuerit omnino in aliorum humorum naturam, ſpeciem, ac formam, & hoc tempore fatemur bilem eſſe ab eò genitam flauam ſeu atram, verùm quemadmodum in his tumoribus qui carbunculi appellãtur, ex ſanguine craſſiori ſupra modum efferueſcente ortis, ad atræ bilis humorem eiuſdem ſanguinis fit tranſmutatio, appellatq; Galenus atræ bilis humorem, licet nondum exquiſitè in atræ bilis naturam tranſierit, ſed in quodam ſit confinio conſtitutus, vt patet citato libro ſecundo de differentiis febrium, ita quoque impropriè quiſpiam, licet non verè poterit, tenuiorem, ac pinguiorem ſanguinis partem, cùm putreſcere cœperit, licet nondum in flauæ bilis naturam tranſierit, ſed in quodam confinio ſit conſtituta, bilem appellare. Neque nos de nominibus haudquaquam altercantes, reclamabimus, modò rei natura ſeruetur, quòd videlicet re ipſa ſanguis ſit, etiã ſi putreſcere cœperit, & bilioſus fiat: licet non amplius boſcere nus permaneat, vt Galenus inquit, & febris quæ ex eo oritur, ſanguinea ſit, & non bilioſa, quemadmodum neſcio quo pacto, parum rectè interpretatus hoc in loco Galenum, princeps Arabum Auicen. cõtrarium eidem impoſuerit, quòd videlicet idem Galenus velit, cùm ſanguis putreſit, fit cholera, & non eſt ſanguis, & tunc febris fit cholerica, non ſanguinea: quod quidem vnquam ne vel ſomniaſſe viſus eſt, quinimò contrarium ſentire iamdudũ demonſtrauimus, & nono etiam de method. medend. cap. 3. non modò duplex eſſe febrium genus, quod ex ſanguine proficiſcitur, manifeſtè fatetur, cùm dixit: [atque vnum quidẽ hoc, ſiue genus, ſiue ſpeciem, ſeu quiduis aliud appellare libeat συνόχων, id eſt, continentium febrium eſt, quódque ex eadem cum diariis natura conſtat, alterum eſt vbi in omnibus vaſis, ac potiſſimùm maximis, ęquabiliter ſucci putreſcunt.] Verumetiam ambo dicta duo continentium febrium genera ſe curaſſe teſtatur, vnum in adoleſcente libero, & paleſtræ perito, alterum in ſeruo adhuc exercitato; liber quidem, vt ipſe inquit, continenti citra putredinem febre laborauit, ſeruus verò continenti cum putredine. Qui etiam locus, ſi optimè fuiſſet ab Auerroë interpretatus, ac perpenſus, non vtique ſic temerè aſſeruiſſet, quòd verba Galeni varia ſunt de hac febre, non enim (vt palam ex eius verbis liquet) percepit hoc duplex genus febrium συνόχων, id eſt, cõtinentium dictarum, à Galeno fuiſſe poſitum, quorum vnum eſt citra putredinem, & bene (vt idem Auerroës inquit) mediam habens naturam inter febrem diei, hoc eſt diariam, & febrem ex putredine ortam: exoritur enim velut tertia quædam formula in tranſitu diariarum febrium, & neutri extremitatum eſt idem, vt citato libro nono de method. meden. ſcriptum eſt, de qua febre non quæritur num bilioſa ſit, cùm in hoc febrium genere ſanguis haudquaquam putreſcat. Alterum verò cum putredine exiſtit, quemadmodum eodem loco ſcriptum eſt, & aliis pleriſque, & hoc eſt illud quod cùm perfectam non habeat putrefactionem, hoc eſt (vt nos declarauimus) magnam, & in termino, adhuc ſanguinea, & non bilioſa febris nuncupatur, licet idem ſanguis quodammodo bilioſus fiat, & quandam putredinem, licet exiguam ſuſcipiat. Verùm ne ſic libenter tanti viri condemnentur, excuſandos eſſe puto, quòd deprauatos habuerint Galen. codices, & propterea parum rectè eum hac in re fuiſſe interpretatos, quicquid autem ſit, ſatis fore putaui me propriam Galeni in hac re ſententiam demonſtraſſe. Et ne quis eum impugnare putet, inquiens, quòd vbi hoc verum eſſet, daretur quartum genus febrium ex putredine ortarum, cuius contrarium ipſe ſemper ſentire videtur, præſertim ſecundo de criſib. cap. 9. & de different. feb. cap. 2. inquiens, tria tantùm eſſe prima ſimplicium febrium ex putredine ortarum genera: tertianam videlicet, quartanam, & quotidianam, quarum vna ex amara bile, altera ex atra, & tertia ex pituita generatur, ad diluendam hanc dubitationem accedam. Porrò ſi quis rectè perceperit ea quæ de ſanguinis putredine retulimus, haud ægrè eam è medio tollet: etenim cùm is putreſcere cœperit, ſuam bonitatem amittit, ac continuè ad flauę bilis naturam accedit, fitque bilioſus, quanquam non propterea ſecundum rei naturam non ſit ſanguis, ſed quia à principio quo putreſcere incipit ad finem vſque, quo bilis formam recipit, eo magnoperè putrefacto, ac corrupto, ſemper alteratur, ac tranſmutatur in bilis qualitatem, præparatúrque ad eius formam ſuſcipiendam, tanquam ad finem: propterea quæ hoc tempore medio, ex eo febris accenditur, licet ſecũdum rei naturam ſanguinea ſit, quoniam ex ſanguine oritur, quia tamen non bonus exiſtit, ſed bilioſus, & cõtinuè magis bilioſus fit, à ſua natura recedens, accedénſque ad eam quæ bilis eſt, ob id febris hęc poterit quodammodo dici, & appellari bilioſa, licet ſanguis non omnino conuerſus ſit in bilem, ſed proximus ſit vt eius formam ſuſcipiat: admittit enim denominationem à fine, ſeu à termino ad quem, tanquam à ſuſcipienda forma, ac acquirenda, cui proximus iam ſanguis eſt; & hac ratione dici poterit, licet impropriè, quodammodo febris bilioſa, & reduci ad vnum iam dictorum trium generum febrium ex putredine ortarum, & ita quartum

Locis citatis.

Loco citat. Febris continens cum putredine, eſt ex ſanguine putreſcente, & ſanguinea, non bilioſa.

Reſpondet obiectioni. Si febris ſit ſanguinea, eſt quartũ genus febrium ex putredine ortarum.

tum genus non dabitur, nam licet pars illa pinguis, ac tenuis, quę in ſanguine eſt, fiat flaua bilis, eo putrefacto, ac corrupto, vniuerſus tamen ſanguis cùm putreſcere cœperit, calidior redditur à calore præter naturam, & propterea bilioſum reddi quiſpiam eum dixerit: ſanguis enim ex moderato calore generatur, flaua autem bilis ex maiore, atra verò, ex ſufficienter immodico, inquit Galenus, & id eſt quod voluit aſſerere lib. ſecundo de criſib. cap. 12. cùm dixit: [atque in hoc illud ſeruatur, triplex eſſe genus vniuerſum ſimplicium febriũ, quæ enim ex ſanguinis putredine fit, iam quodammodo bilioſa eſt.] dixit enim: [ἤδη πῶς χολώδης ἐςίν,] hoc eſt, iã quodammodo, ſeu quoquo pacto bilioſa eſt, quaſi velit quòd non omnino ſit bilioſa, ſed poteſt ita quodammodo appellari, propterea quòd cùm ſanguis putreſcere cœperit, non amplius bonus remanet, ſed bilioſus fit, qua ratione ſaluari poterit triplex eſſe genus vniuerſum ſimplicium febrium ex putredine ortarum, verùm cùm idem ſanguis immodicè exuſtus, ſeu putrefactus fuerit, tunc verè & propriè quod in eo pingue ac tenue eſt, fit flaua bilis: craſſum verò ac veluti fæx, atra: & proinde verè vna, vel altera febrium ſpecies generabitur, & pro varietate humorum, in quos conuerſus fuerit ſanguis, febres fient, ſola bonitate vel malitia differentes: ſiquidem illæ quæ ſanguinis tranſmutationem conſequuntur, ſimpliciores ſunt, tum in reliquis, tum in caliditatis qualitate mitiori, vt liquet ſecúdo de differentiis febrium. Generatur itaque ex putreſcente ſanguine, donec exigua in eo putredo fiat, reuera ſanguinea febris, cùm ſanguis adhuc ſit eius cauſa, appellari tamen quodammodo poteſt, licet impropriè, & non verè bilioſa, propter eas quas nuper tradidimus cauſas, quoniã ad illud genus reducitur, & ita nõ dabitur quartum genus febrium, ſed ſeruari poterit triplex in vniuerſum exiſtere, quemadmodum citato libro ſecundo de criſibus, à Galeno decretum eſt, etenim & illæ quoque febres quæ fiunt eodem immodicè exuſto, ac putrefacto, bonitate etiam differunt à reliquis ſimilibus, quæ ab aliis excitantur humoribus, nõ ex ſanguine genitis, ita quòd non vndequaque eædem eſſe videantur.

Cap. citat.

Loco ſupra citato.

Quòd febres ex putreſcente ſanguine ortæ, non ſint de genere ardentium. CAPVT XIIII.

QVARTVM quod de febre ſanguinis abſoluendum propoſuimus, erat, num ſanguine putreſcente, quę ex eo oritur febris, ſit de genere ardentium, ſeu deurẽtium, ita vt poſſit appellari καύσος, hoc eſt febris ardens, ſubintelligimus autem per ſanguinem putreſcentem, quando idem breuem quandam & exiguam ſuſceperit putredinem, ſeu corruptionem, priuſquàm omnino putreſcat ac corrumpatur, hoc eſt toto eo tempore quo ipſe alteratur, mutatur, ac putreſcit: diximus enim toto eo tempore febrem eſſe ſanguineam, quamuis bilioſa quodammodo appellari poſſit, impropriè tamen. Huic facilis eſt reſponſio, ſi in memoriam reuocentur quæ à nobis explicata ſunt de χαύσῳ, ſeu febre ardente. Concluſimus enim cum Galeno exquiſitam febrem ardentem ex flaua bile intra vaſa putreſcente accendi: quam duo neceſſariò comitatur, exurens ſcilicet caliditas, & incompeſcibilis ſitis. Quibus ita poſitis, abſque controuerſia aſſerimus, febrem ortam ex putreſcente ſanguine, donec is ſuam ſeruauerit formã, & exiguam ſuſceperit putredinem, nõ eſſe, neque dici poſſe καύσον, id eſt, febrem ardentem, etenim toto hoc tempore, neq; ſanguis ipſe putreſcens bilis eſt, vt declarauimus, neq; etiam hãc febrẽ illa duo neceſſariò comitãtur, quod facilè patere poterit inſpecta ipſius ſanguinis natura. Sed aduerſus hęc ſtatim inuehũt quidam, aſſerentes ꝙ febris hæc de genere eſt deurentium, Gal. auctoritate ſecundo de criſib. cap. 6. cùm dicebat: [continuam quidem nomino febrem, quę ad infebricitationẽ antequàm ex toto ſoluatur non deſinit, etſi declinatio aliqua ſenſibilis appareat: cũ autem neq; declinatio aliqua ſenſibilis fiat, ſemper verò à primo principio febris vſq; ad criſim ſimilis, perſeuerauerit, erit & hæc ex genere deurentium. [ſed febris hæc (inquiunt iſti) quæ à principio ad finem vſq; vnã habet acceſſionem σύνοχος, à iunioribus appellata, oritur ex ſanguinis putredine; ergo erit ex genere ardentium atq; deurentium. Sed pace eorum dixerim: peruertũt enim hoc in loco Galeni ſententiam, cùm non de cõtinente, quæ ex putreſcente ſanguine accẽditur febre, hîc ſermonem faciat, ſed de ea quę ex bile oritur, quemadmodum paulò ante à nobis explicatum eſt: id verò confirmant verba eiuſdem Galeni quæ ſubſequuntur: ait enim: [ſed neque in primo die, neque in ſecundo eſt huiuſmodi febrem pręnoſcere, neque aliter vtile: ſufficit enim genus agnoſcere, quòd ſcilicet bilioſa ſit, deurens, & peracuta, neque etiam ſi ſynochum ipſam nominaueris, vt quidã medici faciũt, appellationis ratione à febribus deurentibus differt.] cùm itaq; Galenus paulò ante determinaſſet exquiſitam febrem ardentem eſſe, ac fieri quando flaua bilis intra vaſa putreſceret, hoc in loco voluit docere, ꝙ eadem bilis quandoq; in particularibus, & exiguis vaſis putreſcebat, & tunc fabris cõtinua nomine generis appellabatur, plures acceſſiones vſque ad eius ſolutionem habens: quãdoq; in omnibus, aut ſaltem maximis, & principalioribus, & tunc ſynochus à iunioribus medicis nũcupabatur, vnicam habens à principio ad finem vſque acceſſionem. Et comparans has duas febres ex bile ortas inter ſeſe, de hac ſecunda differentia dicebat, ꝙ ſatis erat genus agnoſcere, quòd ſcilicet bilioſa ſit, atque deurens, erit itaque propterea ex deurẽtium genere febris hæc, quoniam ex putreſcente bile, & non ſanguine ortum habet, vt liquidò ex Galeni verbis conſtat, quinimò & tanto ardentior eſt febris hæc ea, quæ plures habet acceſſiones, quanto bilis in pluribus, ac maioribus vaſis putreſcit. De bilioſo ergo ſynocho, & non ſanguineo, hoc in loco Galenus loquitur: neque de febre ex putreſcente ſanguine adhuc verba fecerat, ſed poſt nõnulla, ferè circa finem eiuſdem libri, cap, 12. priuſquàm de ephemeris febribus loqueretur, de hac febre meminit, ſuámque de ea propalauit ſentẽtiam, quemadmodum præcedenti capite fuſiùs diſſeruimus. Tentant ſecundò probare, hanc eandem febrem ex genere deurentium eſſe, in medium afferentes Galeni auctoritatem, nono de meth. med. cap. 4. quo loco verba faciens de ambabus ſynochis ortis ex ipſo ſanguine dicebat febrem hanc eſſe magnam, imò maximam, & facta collatione eius quæ cum putredine exiſtit, cum ea quæ citra putredinem eſt, dicebat, eam putredinis notas, tum in lotio, tum in pulſu, tũ in grata caloris qualitate manifeſtare. Atqui

Obiectio ex Galeni verbis malè intellectis, quæ ſtatim declarantur.

Altera obiectio.

non

Quamuis febris sanguinea sit maxima, non propterea erit ardens.

non negamus nos febrem hanc magnam esse, imò & maximam: semper enim febrilis caloris multitudo, in multitudine defluxus consistit, inquit Galenus secundo de diffe.febr.cap.9. porrò multum defluit in hac febre ex putrescẽte sanguine orta, cùm sanguis natura sit calidus & humidus,& propterea propensus vt exhalet, ac digeratur in halitum eius substantia, potissimùm vbi putrescens supra modũ incaluerit, & idcirco plurima manui tangẽti se offert in hac febre caliditas: est tamen omnino mitis, sicut ea quæ in balneo contrahitur, vt ait idem Galenus, etiamsi supra modũ exustus fuerit,& in aliorum humorum naturam conuersus: ideoq; ardens febris dici nequit, non enim consistit in caloris febrilis multitudine, neque in multitudine defluxus ipsa febris ardens, sed in eius caloris mordacitate, molestia, ac acrimonia: quamobrem exurentem, & non multum calorem, dicebat esse febris ardentis signum pathognomonicum, qui quidẽ ex humoris acredine prouenit, & tangẽti manui molestus sentitur: hócque tibi sit maximum humoris febrem facientis indicium, eodem Galeno teste citato loco: qualitas videlicet caliditatis, nã quæ magis vaporosa, ac minùs molesta existit, ex sanguine nascitur: quæ verò molestæ sunt, & erodentes, atq; mordaces, vtrâque bilem consequuntur. Quare non propterea quod febrem hanc magnam, seu maximam appellauerit Galenus, ardens, seu deurens febris dicenda erit, quæ non multam caliditatem requirit, sed eam exurentem, mordacem, atq; molestam. Et cùm inquiunt, quòd in synocha ex putrescente sanguine orta sentitur caloris ingrata qualitas, admittimus nos quodammodo eius qualitatem ingratam sentiri, idque ratione putredinis ac febris. Verùm collatione facta ad reliquas febres, cũ Galeno fatemur mitiorem esse hanc caliditatis qualitatem, hoc est minùs mordacem, minúsq; insuauem quàm ea quæ ex vtraq; bile prouenit saltem,& propterea dici non potest exurens, similiter est dicendũ si huius caloris qualitas comparetur ei quæ prouenit ex continente absque putredine, cuius relatione eodem nono de method.meden.dicebat, huius febris ingratam esse caloris qualitatem, verùm non simpliciter talem esse. Quòd si dixerint Gale.secundo de different. febr. cap. 9. de febre sanguinis verba facere, quæ generatur eodem putrescente in quibusdam determinatis partibus, & non de ea quæ oritur cùm putrescit in omnibus, aut maximis, & principalioribus vasis: nam in hac febre caloris qualitas mordax est atque insuauis. Dicam & ego satis admodum in hisce verbis ostendere sese pertinaces esse, cùm Galenus citato libro secundo de differentiis febrium, dicat: [semper enim febrilis caloris multitudo, in multitudine defluxus consistit, quod verò manui tangenti molestum sentitur, ex humoris acredine prouenit.] Non igitur ex diuerso loco, sed ex humoris diuersitate, inquit Galenus, semper caloris qualitatem similem percipi à manu tangente, & propterea hoc tibi dicebat esse maximum humoris febrem faciẽtis indicium, qualitatem videlicet caliditatis: nam quæ magis vaporosa, ac minùs molesta existit, ex sanguine nascitur semper, & non quandoque vt isti putant. Adhæc quæ vnquam poterit diuersitatis causa reddi, si in omnibus, seu maximis vasis, aut exiguis & particularibus sanguis putrescat? nónne sanguis est vtrobique? nónne æqualiter erit id quod defluit vaporosum, minúsq; molestum, potissimùm vbi æqualiter vtrobique putrescat, an fortè ex loci diuersitate mutabitur eius natura? Qua de re licet febris ex putrescente sanguine orta, magna, seu etiam maxima dici possit, nunquam autẽ exurens, seu ardens propriè appellabitur, vt ex iam dictis liquet, cùm in alio febrilis caloris multitudo consistat, & in alio eius acredo, seu mordacitas, cuius relatione febris ardens dicitur. Adhuc febrem continentẽ ex putrescente sanguine ortam, nedum ardẽtem, seu ardentissimam esse Hippocratis, & Galeni auctoritate aphoris. 23. primi libri, probare conantur, inquit etenim Hippocrates: [atq; vbi vsque ad animi defectionem expedit ducere, faciendum, si æger tolerare possit.] & Galenus in horum verborum expositione dicebat: [ea igitur animi defectio quæ fit ratione euacuationis, nunc ab Hippocrate dicta est mẽsura euacuationis, & in maximis inflammationibus,& in ardentissimis febribus, & in vehementissimis doloribus.] & post pauca inquit: [& nos sæpiùs huiuscemodi euacuationes prodesse plurimũ experientia didicimus: nam & in ardentissimis febribus, si vsq; ad animi defectionẽ sanguis mittatur, statim totius corporis habitus refrigeratur, & febris extinguitur, & plurimis etiã aluus citatur, & sudores emanãt,& quidã eorum ex iis sanitati sunt prorsus restituti, alij adiuti plurimũ, vehementiam ægritudinis absciderũt.] Atqui inquiũt hi viri, hãc sanguinis missionem vsque ad animi defectionem nullibi Galenum præcepisse, præterquàm nono de meth.med. pro curatione febrium synochon dictarum, hoc est continentium, quæ fiunt ex ipso sanguine tum putrescente, tum etiam non putrescẽte, cùm igitur has febres ardentissimas, hoc in loco nũcupauerit Galenus sequitur quòd nedum ardentes, sed ardentissimæ etiam sint. Sed si verum dicere fas est (parcant mihi) parum rectè videntur hoc in loco Galeni verba exponere, licet de synochis verificentur, de quibus sermonem habuit citato libr.nono de meth.med. Nam licet in primis Galeni verbis Græcus codex habeat πυρετῶν διακαεστάτων, à verbo διακαίω, quod Latinè inflammo, ardeo, seu inflammationem infero, significat, non propterea interpretari debent eius verba in febribus ardentissimis ducti à vocis significatione, sed potius inflammationem inferentibus, vtpote quæ calidissimæ sunt. Id verò idem Galenus confirmare videtur citato loco. Nam cùm dicebat se didicisse experiẽtia, plurimum prodesse huiuscemodi euacuationes in eiusmodi febribus, non amplius vsus est voce διακαεστάτων, sed dicebat θερμοτάτοις πυρετοῖς, hoc est calidissimis febribus, à verbo θερμαίνω, quod Latinè significat calfacio, ita vt calidissimas appellauerit eas febres, in quibus tali vsus est venæ sectione, etiam eodem nono de meth.meden. & non ardentissimas. Quòd verò calidissimę sint febres quæ ex putrescente sanguine oriuntur, & non ardentissimæ dici debeant, idémque voluerit intelligere per vocem διακαεστάτων, quòd θερμοτάτων, nedum hoc in loco manifestè ostendit, verumetiam citato libro secũdo de differentiis febrium, illud luce clariùs demonstrauit Galenus, cùm dicebat, febrilis caloris copiam, seu multitudinem semper positam esse in ipsa effluuij copia, quapropter si vaporosa sit, ac minùs molesta, ex sanguine nascitur, cùm etsi plurima manui tãgenti se offerat, est tamen omnino mitis, vt paulò ante dictum est. Itaque nõ negamus

Febris ardens in quo consistat.

Qualitas caloris maximum signum humoris febrẽ facientis.

Tertia obiectio, quæ mox diluitur.

Loco præc.

Quarta obiectio, quæ diluitur ex explicatione verborum Gale. perperam intellectorũ.

Cap. citato In cõmentario apho. 23. lib. 1. pro febribus ardentissimis, verte calidissimas.

Cap. citat.

mus continentes febres ex putreſcẽte ſanguine ortas, eſſe magnas & calidiſſimas, cùm ſemper in eis tangenti manui ſe offerat febrilis caloris copia, ſeu multitudo, magis quàm in cęteris febribus, ob eam quam nuper diximus cauſam, verùm nõ propterea ardentiſſima aut ardens dici debet, de cuius ratione eſt, quod non multus ſentiatur calor, ſed exurẽs, acris, ac mordax, quemadmodum priùs à nobis demonſtratum eſt. Non igitur καύσος, hoc eſt febris ardens exquiſitè & propriè quæ ex ſanguinis putredine accenditur febris, etiamſi continens ſit, dici poterit, ſi quis autem velit eam impropriè ſic appellare, quemadmodum etiam non verè, & propriè bilioſa dici poteſt, propterea quòd proximus eſt putreſcens ſanguis, vt in bilem conuertatur, ita etiam quoniam proxima eſt vt febris ex eo orta in ardentem tranſmutetur, modò rei veritas ſeruetur, quòd videlicet verè & propriè ardens, neque ſit, neque dici poſſit: ne videamur de nominibus litigare, non reclamabimus. Quinimò ipſe Hippocrates etiam febres has continentes ab ardentibus ſeiunxit aphoriſ. 21. tertij libri, cùm dicebat: [æſtate autem nonnulli horum & febres continuæ, & ardentes, & tertianæ &c.] quo in loco liquidò conſtat febres continuas ab ardẽtibus ſeparaſſe, intelligens per continuas febres, nõ alias quidem quàm has continentes, quæ ex ſanguine naſcuntur, licet vſus ſit voce συνέχεος, quæ Latinè continuæ interpretatur: nam nunquam vel Hippocrates, vel ex antiquis alius continuã febrem appellauit συνοχὸν, Galeno teſte, in fine ſecundi libri de natura huma. quare alias non potuit per continuas ſubintelligere febres, quàm continentes ex ſanguine, quas generari æſtate, potiſſimùm circa eius initia conſonum eſt, quemadmodum & ardentes, & tertianas.

Quòd febres quæ ex ſanguinis putredine generantur ſint de genere acutorum morborum. CAP. XV.

AT SI ardens non ſit febris ex putreſcente ſanguine orta, non ab re quæreret quiſpiam, num ſaltem poſſit dici acuta? & ſi acuta, num acutior vel minùs acuta ipſa febre ardente, quæ ex putreſcente bile oritur? Huic reſponſum dabimus inſimul cum Galeno lib. tertio de criſib. cap. 4. ꝙ cùm in omnibꝰ morbis peracutis, vt ipſe inquit, neceſſarium ſit febres, vel ſynochos eſſe, vel continuas quidem, ſed quæ per tertium exacerbãtur, ſequitur ſynochos ex putreſcente ſanguine ortas non ſolùm ex acutorum morborũ genere eſſe, ſed peracutorum. Nec quiſpiam interpretari poterit per ſynochos, eas duntaxat febres, quæ ex putreſcente bile vnà cum ſanguine in vniuerſis, aut principalioribus vaſis fiunt, cùm indifferenter, ac vniuerſaliter dixerit Galenus vel ſynochos eſſe, ſubdẽs demum: [ſynochi quidem raró eueniunt.] id quod etiam confirmare videtur tertio de dieb. decretoriis, cap. 8. cùm dicebat, [quæ igitur cauſa ſit ob quam in acutis morbis tertio quoq; die plurimum acceſſiones fiant.] & non dixit ſemper, quaſi velit innuere, quòd ſynochæ febres, licet ex genere acutorum morborum ſint, raró eueniant, Id etiam confirmari poterit ex eiuſdem Galeni verbis citato libro tertio de criſibus, cùm dicebat: [nam ſi febris ſynochus fuerit, ac nullus error acciderit (nam ſemper eiuſmodi oportet meminiſſe) in quarto die ſperandum eſt criſim futurã.] cùm ergo citò terminetur, quoniam nõ vltra quartum diem, vt ipſe inquit & eius ſolutio per criſim fiat, quæ fieri nequit, niſi in morbis magnis, & qui celeriter mouentur, ſequitur neceſſariò quòd acuta ſit febris: hos etenim morbos appellauit acutos Gal. ſecundo de dieb. decretoriis, & ſexto de morbis vulgaribus, cap. 12. qui videlicet celeriter mouentur, interim quoq; magnitudinem adiicit, vt liquet commento aphor. 19. & 23. ſecundi libri, vt quę motus celeritatem adiuuat, eodem auctore, tertio de criſibus. Quòd verò celeriter moueatur, facilè patere poterit, quoniam cùm putreſcere cœperit ſanguis, iam bilioſus ſit, cuius naturę eſt celeriter moueri. Eſt itaque continens febris ex putreſcente ſanguine genita, de genere acutorum morborum, & acutarũ febrium ob iam dictas cauſas, ſimiliter etiamſi continua fuerit plures habens acceſſiones, erit adhuc acuta: quoniam ſimilem acceſſionum proportionum aſſumit, qualem tertianę maximè febres oſtendunt, vt ſecundo de differẽtiis febrium, ſcriptũ eſt, licet eis ſimplicior ſit, cùm ergo per tertium exacerbetur, erit & hæc etiã febris acuta, vt ex iam dictis patet. Num verò acutior ſit, vel minùs acuta febre ex bile orta, nõ ita facilè diſſerere licet. Nam ſunt qui opinantur hanc febrem ex putreſcente ſanguine accenſam bilioſa acutiorẽ eſſe. Nos verò oppoſitum cum Galeno tenemus; propterea noſtram ſtatuemus priùs opinionem, & deinceps rationes eorum qui contrarium ſentiunt, diluemus. Fatemur enim συνόχους, hoc eſt continentes febres, ex putreſcente ſanguine genitas, minùs eſſe acutas, quàm continentes ex bile ortas, & continuas quæ plures acceſſiones habent, etiam minus acutas eſſe, eis cõtinuis febribus quę ex putreſcente bile, in determinatis ac exiguis vaſis excitantur, ac propterea plures etiam acceſſiones habẽt. Nam ſi eſſe acutum in motus celeritate conſiſtat, vt iamdudum Galeni auctoritate explicauimus, nemini venit in dubium quòd cùm calidior ſit, ac tenuior bilis flaua ipſo ſanguine, quòd celeriùs ac citiùs mouebitur ad criſim quàm ſanguis ipſe. At ſi velis acutum morbum non ſolùm conſiſtere in motus celeritate, ſed in ſymptomatum magnitudine, adhuc liquidò conſtat, quòd maiora, & ſæuiora ſymptomata ex putreſcente bile, quàm ſanguine fiant, id quod decretum reliquit Galenus ſecundo de differẽtiis febrium, cùm dicebat, febres ex putreſcente ſanguine ortas mitiores, ſeu ſimpliciores eſſe quàm reliquas ex aliis humoribus ortas; & ſi tales humores ex eodem ſanguine geniti ſint, adhuc febres mitiores eſſe, tum in reliquis omnibus, tum in caloris qualitate, etiam ſi immodicè exuſtus, in bilem conuerſus fuerit: quoniam ex tali bile adhuc mitior generatur febris, quàm ex alia bile non genita ex putreſcente ſanguine, & ait tum in reliquis omnibus ſimpliciorem, ſeu mitiorem eſſe, hoc eſt, reliquis ſymptomatis. Concludimus itaq; ex dictis vnà cum Galeno continuas febres, quæ ex putreſcẽte flaua bile intra vaſa accendũtur, tam ſi vnam habeant à principio ad finem vſque acceſſionem, quàm ſi plures, acutiores eſſe quàm continuas ex putreſcente ſanguine genitas, ſpectata ipſa acutie, tam relatione facta ad motus celeritatem quàm ad ſymptomatum magnitudinem, modò ſemper in cæteris paritas ſeruetur. Quòd verò falſa ſit hæc noſtra opinio probare tentant quidam, primò Galeni auctoritate, ſecundo de criſibus, cùm dicebat: σύνοχον, hoc eſt continentem febrem eſſe nedum

acu

Cap. citat.

Acutus morbus quis.

Com. 1. ſuper text. 29.

Cap. citat.

Cap. citato

An febris ex ſanguine ſit acutior, vel non, febre ex bile? ſynochus ex ſanguine minùs acutus eſt, quàm continens ex bile, & definitione acuti morbi.

1 Obiectio ex Gal. auctoritate malè intellecta. ca. 6.

acutam, sed peracutam, esséque ex genere febrium deurentium, ab eisdémque acutie differre, quoniam magis acuta existit. Huic obiectioni siquis memoria teneat, quę paulo ante à nobis dicta sunt, facilè respondebit: diximus etenim eo in loco Galenum haudquaquam de synocho, quæ ex sanguine putrescente ortum ducit, verba facere, sed de ea febre continente, seu synocho, quæ ex bile generationem, habet etenim idem Gal. dicebat: [sufficit enim genus agnoscere, quod scilicet biliosa sit atque deurens, & peracuta.] quam etiã priùs dixerat esse ex genere febrium deurentium, & ab eisdem acutie differre, hoc est, quòd magis acuta est febris continens orta ex bile, quàm cõtinua plures habẽs accessiones, quoniam in maioribus, ac principalioribus vasis, cordíque proximioribus putrescit. Inuehunt secundò, Gal. auctoritate freti tertio de crisib. cap. 4. cùm dicebat συνέχεις, id est continentes febres, licet rarò eueniant (vbi nullus sit error) in quarta dię per crisim finiri, qua ratione idem asserebat rarò accidere, vt in quarta die fiat crisis, ita vt bis tantùm Archigenes toto tempore vitæ suæ id obseruasset. Ipse verò vsque ad eãdem horam semel solùm, sed quæ tertio die exacerbantur (inquiunt isti) ex bile originem ducentes, per quàm rarissimè in tertia aut quarta die iudicantur, sæpiùs verò in quinta, septima, & vltra. quapropter asserendũ erit acutiores esse continentes febres ex putrescente sanguine ortas, quàm continuas plures accessiones habentes ex bile genitas. Atqui nos fatemur primò quòd quicunque morbi ex bile fiunt, in cæteris paritate seruata, potissimùm ea intra vasa putrescẽte, sunt acutiores, & celeriori motu mouentur, quàm qui ex putrescente sanguine. dicebat enim Galenus citato libro tertio de crisibus, [adiuuat motus celeritatem morbi magnitudo, & anni tempus & regio, & ætas, & quæcunque alia amaræ bili conueniunt.] & cùm aiunt per crisim finiri synochum in quarta die fatemur nos Galenum de omni synocho subintelligere voluisse, tam ex sanguine, quàm ex bile: & facta inter has febres collatione, adhuc dicimus quòd si ex bile fiat febris continens citiùs per crisim finiet quàm si ex sanguine, cùm & ipsa bilis velocioris sit motus, vt probauimus, ac maiora, sæuioraque symptomata inferat. continuæ verò febres ex bile putrescente in particularibus ac paruis vasis plures accessiones habentes, quamuis sæpiùs post quartum iudicentur, & rarò ante, nõ propterea dici debent minùs acutæ, cùm & celeriori motu etiam moueantur, & magnitudinem habeãt magis quàm ipsæ etiam continuæ, quæ plures accessiones habent genitæ ex sanguine putrescente similiter in particularibus & exiguis vasis. sunt etenim hæ simpliciores semper, quàm alię quę ex aliis humoribus fiunt febres, vt sæpiùs dictũ est, & propterea minus acutæ, cùm neque ita celeriori motu moueatur sanguis, quemadmodum flaua bilis, neque adeò magna, sæuaque symptomata pariat, modò æqualiter putrescant, qua ratione licet continẽtes febres ex sanguine citiùs iudicẽtur, quàm quędam febres biliosæ continuæ quæ per tertium exacerbantur, nõ propterea sequitur eas esse simpliciter acutiores, nam facta inter eas relatione, celerior semper erit motus ipsius bilis, quàm sanguinis, & maior ac acutior erit quę ex bile, quàm quę ex sanguine putrescente accenditur febris, dummodo semper seruetur in cæteris paritas, id est continens

2. Obiectio quæ diluitur explicatione sententiæ Galeni.

cap. praci.

continenti, & continua continuæ comparetur, vtrique humores pariter putrescãt: quamuis etiam audacter cum Galeno cẽseamus, aliquam febrem quę per tertium exacerbatur ex putrescente bile ortã, acutiorem esse aliqua continente ex putrescente sanguine genita, vt ea in qua tertio die crisis fit, licet eius motus non adeò continuus sit, & æqualis. id quod etiam manifestauit Galenus citato libro tertio de crisib. cap. 4. cùm dicebat, quòd quamuis oportet crisim in idem tempus incidere cum accessione, & propterea rarò accidat vt in quarta die fiat crisis, cõtingit tamen in ipsis synochis febribus natura à propriis circuitibus ad crisim perueniente, quasi ex seipsa excutiens quod molestum est, non irritata ex ipsis accessionibus, neque à velocitate motus, ac symptomatum magnitudine, ita vt propterea citiùs moueatur ad crisim, sed sponte ferè ad crisim peruenit, vt exoneretur ab eo quod velut onus molestũ existit, citiùs ergo iudicatur propterea continens febris ex putrescente sanguine genita, quàm continua plures accessiones habens, ex putrescente bile orta, quandoque non propter eius motus celeritatem, aut symptomatum magnitudinẽ, sed ipsa natura à propriis circuitibus ad crisim perueniẽte. sunt etenim acutiores, vt diximus, morbi qui ex bilioso humore fiũt, quàm qui ex sanguine ac reliquis humoribus. Quod etiam ostẽdit Galenus commento aphorismi septimi, tertij lib. cùm dicebat: [siccitas verò pauciores quidem humores efficit, sed qualitate biliosiores, & ob hanc causam febres numero quidem sunt pauciores quàm in temporibus pluuiosis, sed acutiores. Cùm ergo continuæ hæ febres quæ per tertium exacerbantur ex bile genitę, in accessionibus crisim habeãt possunt in tertia die finiri, vt eodem tertio de crisibus, liquet, & ita acutiores erunt quàm continentes ex putrescente sanguine accensę, quæ in quarta finiuntur, id quod prouenit nõ propter aliud, quàm propter accessionis magnitudinem, ac motus celeritatem maiorem quàm habent ipsis synochis ex sanguine genitis. Cùm verò inquiunt, propterea acutiores esse febres ex putrescente sanguine ortas, quia Hippocrates primo de ratione vict. dicebat, quòd harum vim complures pereãt, asserimus Hip. citato loco tex. 8. connumerasse morbos, quos prisci acutos nominatim perstrinxerunt, quemadmodũ est pleuritis, peripneumonia, phrenitis, lethargus, causus, & quicũque alij hos consequũtur morbi, & propterea per febres continuas, non continentes ex sanguine putrescente ortas dũtaxat subintellexit, sed quæ ex aliis humoribus, diuersisque inflammationibus fiunt, quapropter peripneumoniæ, & lethargi, & causi, hoc est ardentis febris meminit. & deinceps dixit: [& quicunque alij hos consequuntur morbi, quorum febres prorsus cõtinuæ interficiunt.] ac si velit innuere omnes febres continuas, præsertim ex inflammatione viscerum ortas, ex quouis humore generationem habeant, cutas esse, ac vt plurimùm interficere, etiamsi ex humore frigido generentur, vt lethargus. Nec etiã nostræ opinioni pugnat Galeni auctoritas libro de curandi ratione per venæ sectionem, cùm inquit, [cæterùm vbi feruescentis inest sanguinis plenitudo acutissimam accendens febrem.] Nam ex sanguinis plenitudine febrem acutissimam fieri non negamus, cùm de numero peracutorum morborum sit (vt priùs dictum est.) at quæ ex bile exci-

cap. praeci.

3. Obiectio quæ soluitur declarata sentẽtia Hippocratis.

4. obiectioni refellit sensum Gal. declarãdo. cap. 12.

tantur non propterea eiſdem acutiores eſſe non fatemur,quinimò has perpetuò eiſdem acutiores magis eſſe affirmamus(iis quæ retulimus ſeruatis) quáuis citato loco etiam Galenus de plenitudine feruescentis ſanguinis,qui quodammodo bilioſus eſt,ad bilioſamque accedit naturam , & non de putreſcéte,ſeu redundante ſolo ſanguine verba fecerit. Reliquas quas in medium afferunt rationes, conſultò prętermiſimus,cùm & parui momenti ſint adeò,vt quiuis vel parum in medicina exercitatus,facilè eas diluere valeat,tum etiam quòd de putrefacto omnino ſanguine , ac corrupto extra vaſa,ſupraque modum exuſto potiſſimùm concludant , & non de eo qui modicè putreſcit,ac corrumpitur intra vaſa, adhuc eius formam ſeruante, de quo noſter eſt ſermo , vt ſæpiùs dictum eſt. Qua de re cum eodem Galeno proculdubio tenemus , continentem febrem ex putreſcente ſanguine accenſam , minùs acutam eſſe , quàm ea quæ ex putreſcente bile oritur , ſimiliter & continuam febrem quæ plures acceſſiones habet ex eodem ſanguine ortam , minùs acutam eſſe quàm continuam, ex bile quæ per tertium exacerbatur. Quinimò & quaſdam iſtarum febrium plures acceſſiones habentium quæ ex bile generantur , adhuc acutiores eſſe συνόχω ex putreſcente ſanguine, & (vt vniuerſaliter dicam) quæ ex putreſcente bile febres ortum ducunt , in cæteris paritate ſeruata ſemper eis acutiores eſſe,quæ ex ſanguine putreſcente accenduntur , quicquid alij ſentiant:ſunt tamen & hæ febres quæ ex ſanguinis putredine generantur acutæ, licet non verè & exquiſitè ardentes. Sed mox quæreret quiſpiam, num ſicuti febres quædam acutæ eſſe poſſunt , & non ardentes , vt de ſynochis ex ſanguine concluſimus , ita quoque poſſint ardentes quædam eſſe, & non accutę? quod quidē admittere videtur Hippocrates tertio de morbis vulgaribus ſub his verbis:[febrium ardentium quæ vigebant , hæc erat natura,initio ſopore erant oppreſſi , faſtidioſi , inhorreſcebantque,febris non acuta , neque magnoperè ſitibundi,vel deliri.] manifeſtè hîc Hippocrates admttere videtur ardentem febrem , quæ non ſit acuta. Verùm nos quamlibet ardentem febrem acutam eſſe cum Galeno fatemur,Hippocratis autem auctoritati eo modo ſatisfaciemus , quo ipſemet Galenus in commento ſatisfacere videtur, dicens,quòd cùm dixit febris non acuta,in quibuſdam codicibus abſque negatione reperitur, vt pura febris acuta. Deinceps vtroque modo conatur Hippocr. dicta verificare,inquiens, quòd qui negationem omittunt,quòd diuelli ab ardente febre,acuta febris nequeat , intendunt , vel intelligendum eſt, quòd quemadmodum non magnoperè erant ſiticuloſi,tametſi etiam in febribus ardentibus hoc ſit peculiariſſimum , ita conſentaneum eſſe eos non valde febricitaſſe acutè , & propterea potuit ab Hippocrate ſcriptum eſſe febris non perinde acuta, deinceps corruptum ab eo qui primus hæc ſcripſit , errórque remanſiſſe,quamuis quidam (vt ipſe fatetur) velint quod quemadmodum rarò iis , & nouo quodam exemplo acciderit ſopor , ita hæc febris. Atqui nos vel eſſe auferendam dictionem [non] vel ſi non auferatur addendam eſſe , valde, aut perinde , cum eodem Galeno putamus,& proinde nullam febrem ardentem eſſe, quæ etiam non ſit acuta , cum eodem Galeno verum eſſe arbitramur. Qua etiam ratione in noſtro quæſito de tertiana,num ſit morbus acutus,probauimus eam eſſe de genere morborum acutorum,cùm etiam de genere ardētium ſit, nam qua ratione ardens dicitur, ſimiliter etiam & acuta febris dicenda erit , vt fuſiùs nonnullis cùm auctoritatibus,tum rationibus eodem loco demonſtrauimus.

An febres quædam ardētes eſſe poſſint,& nō acutæ?

Commē.3. tex.3.

Reſpondet quæſtioni febres omnes ardētes etiam acutas eſſe.

FINIS SECVNDÆ PARTIS.

DONATI ANTONII AB ALTOMARI, ARTIS MEDICÆ DE MEDENDIS FEBRIBVS,

PARS TERTIA.

EXERCITATIO.

De dignotione, prognostico, ac curatione febrium ex putredine ſanguinis accenſarum.

CAPVT I.

QVOMODO particulares omnes febriũ differentiæ, præſertim earum quæ ex putredine accenduntur, eadem diuiſiua methodo vtentes, veſtigentur, & quot, quæve ſint, ac quis ſit modus earundem generationis, quæve curationis via & ratio fuſiſſimè explicaſſe arbitror. Reliquum eſt, vt tyrones inſtituamus, quomodo ſe exercere debeant, pro dignotione, ac curatione earũ, adeò vt in ſingulis dignoſcendis primò ſe exerceant, & demum eis cognitis, quid de ipſis prædicendum, ac quibus curari debeant, haudquaquam ignorant. id nanque eſt quod pro huius tractationis perfectione, ac complemento à principio docere propoſuimus, & ne longiùs euagemur, ab hac quæ ex ſanguinis putredine oritur differentia, quæ tot in medium attulit lites, exordiendum eſſe putaui, vt vniuerſus de ea abſoluatur ſermo, vt quæ ea cognita & ſublata, ad reliquas quietiùs tranſire valeamus, neque propterea reliquarum & dignotionis, & curationis ordo peruertetur, vt patebit. Pro loci porrò diuerſitate, in quo ſanguis putreſcere conſueuit, duæ etiam febrium differentiæ oriuntur, vt dictum eſt, quarum altera σύνοχος, hoc eſt continens, altera συνεχὺς, id eſt continua appellatur. Prima, quoniam in omnibus aut principalioribus vaſis idem ſanguis putreſcit, vnam à principio ad finem vſque habet acceſſionem, quæ in multos dies porrigitur, cùm ob vehementem ſtipationem ſanguis non tranſpiret, nec vlla ſubſit occaſio, quæ alterius acceſſionis principium excitet, vt iamdudum diſſeruimus. Huius tres differentiæ (quemamodum de ſynocho abſque putredidine explicatum eſt) reperiuntur apud artis medicæ auctores, & præſertim apud Galenum nono de method. meden. capit. 3. Nam aliæ ſimilem tenorem ſeruant, à principio ſiquidem ad finem vſque æquali magnitudine, ac vehementia perdurant, quas Græci ὁμοτόνους, καὶ ἀκμαστικοὺς vocant, quædam verò ſemper augentur, & exiguum aliquid adiiciunt, eas Græci ἀναβατικοὺς, καὶ ἐπακμαστικοὺς nominant, hoc eſt creſcentes, ſeu incrementum ſuſcipientes, aliæ paulatim diminuuntur & decreſcunt, quas παρακμαστικοὺς, hoc eſt decreſcentes appellant. Reliqua differentia, licet ad febris vacuitatem priuſquàm ex toto ſoluatur non deſinat, plures tamen habet acceſſiones, ac declinatio aliqua ſenſibilis in ea apparet, quoniã in paruis quibuſdã vaſis ſanguis putreſcit, & vt vniuerſaliter dicatur, in inflãmationib⁹ vniuerſis, adéſtq; occaſio aliqua, quæ alterius acceſſionis principiũ excitat: ſimilem verò acceſſionũ proportionẽ aſſumit, qualem tertianæ maximè febres oſtendunt: vt liquet 2. de diff. feb. cap. 9. Commune autem omnibus febribus quę ex ſanguinis putredine accenduntur exiſtit Alexãdro auctore cap. 3. li. 12. quòd mitis ſtatim calor ad primum manus tactũ percipitur, qui nihil habeat rodens & acre, quale in febribus, quæ ex flaua bile plus ſatis aduſta generantur, deprehenditur. differt etiam hic calor ab eo qui ex putreſcente pituita ſentitur: quoniam licet per initia tum mitis, tum vaporoſus ſentiatur, paulò poſt tamen, manum diutiùs admouentis rodens caliditas, tactui occurrit, veluti per colum quoddam aut cribrum ſurſum emergens in eadem pituita putreſcente, vt ipſe inquit. Quam ſententiam priùs conſcripſerat Gale. 2. de diff. feb. aſſerens quòd quamuis manui tangenti plurima ſe offerat caliditas in hiſce febribus ex putreſcente ſanguine ortis, earum tamen caliditas mitis eſt, magis vaporoſa, ac minùs moleſta, quàm quę ex cęteris putreſcẽtibus humoribus percipitur. hoc itaque ſignum maximum, commune eſt omnibus febribus ex putreſcente ſanguine accenſis. Pulſus eis qui ita febricitant, præſertim vbi continens fuerit febris, maximus, vehemens, celer, frequens, & ęqualis eſt, arteriæ conſtitutio, nec durior quàm pro natura eſt, nec mollior, celeritatis tamen frequentiæque eo peruenit, quo febris ipſa magnitudinis: hæc tamen indicia communia ſunt, vt inquit Galen. eodem 9. meth. meden. ca. 3. cum ſynocho citra putredinem: priuatim tamen huic de qua ſermonem facimus putredinis ſigna aderunt, tũ in lotio, tum in pulſu, tũ caloris ingrata qualitate. In lotio, quoniam

Febris ex ſanguine duplex.

Continentis febr. ex ſanguine, differentiæ tres.

Continuæ feb. ex ſanguine.

In quo cõueniũt feb. omnes ex ſanguine.

Caloris qualitas.

cap. ſupra citato.

Pulſus

Vrina.

quoniam calore & craſſitudine magis à naturali
habitu recedent vrinæ,craſſæ ſiquidem & rubeæ,
vt liquet libro de vrinis. Eſt etenim ſanguinis co-
lor rubeus , licet quandoque etiam & flauus , non
tamen adeò vt bilis natura ſemper rubicũdior exi-
ſtit. Galeno teſte 1. de criſib. cap. 12. erúntque cru-
dæ in principio , aut ſaltem obſcuræ concoctæ. In
pulſu manifeſtabitur putredinis ſignum,etenim ce
lerior erit contractio quàm diſtenſio, & pulſus per
externam quietem frequentior,quod ſignum com-
mune eſt omnibus febribus ex putredine ortis , vt
3. de præſagit. ex pulſibus ſcriptum eſt. In caloris
etiam qualitate putredo oſtenditur : nam quamuis
ſemper ex ſanguinis putredine calor ſit mitior,
quàm ex putredine cæterorum humorum, vt iam-
dudum oſtendimus , erit tamen aliquantiſper acris
& mordax in continente hac febre ex putredine
orta , relatione facta ad continentem citra putre-
dinem: rubicundi quoque ac pleni apparent ægri,
ac plenitudinis ſenſum ſe percipere aiunt. Hæc fe-
bris neque in frigida ætate , nec frigido corporis
temperamento excitari conſueuit , nec in gracili-
bus,vel qui raro ſunt corporis habitu, imò tum æ-
tate,tum natura , tum acquiſititio temperamento
quæ calida ſunt,ac præcipuè ſi & carnoſus, & mul-
to ſanguine affluens , & denſo corpore æger fue-
rit , aut etiam calidis excrementis refertus , vt pa-
tet citato libro nono de metho. med. cap. 3. & pro-
pterea qui hac febre percipiũtur, ſi rectè curari de-
beant, iis ſanguinis miſſio eſt adhibenda, pro certo
habens quòd niſi id adhibeatur præſidium , fore,
vt vel ſuffocentur , vel certè ſyncope prehendi, &
omnino periclitentur : niſi eos vel virium robur,
vel plurimus ſudor , vel largum ſanguinis proflu-
uium à morte vindicet, vt liquet ibidem, cap. 4. Ha-
rum verò omnium continentium febrium deter-
rima eſt quæ incrementum ſuſcipit, inter reliquas,
quæ ſimilem tenorem ſeruat, deterior eſt. Quocir-
ca eiuſmodi febris curatio , non ſecus ac illius quæ
citra putredinem, à venæ ſectione auſpicanda erit:
quam licet Galenus citato loco , vbi valida ſubſit
virtus,& ætas permiſerit vſque ad animi defectum,
fieri debere præceperit , quia tamen vt ipſemet fa-
tetur 11. eiuſdem operis libr. capit. 14. nec obſtru-
ctio , nec putredo curari per ſanguinis miſſionem
poteſt, vt quæ alia remedia deſiderent,& propter-
ea reponi ſanguinis aliquid ad curationis ſpatium
debebit, quominus intempeſtiuè nutrire, neceſſita-
te vlla cogamur: ob id ſatius eſſe puto, ac tutius, vt
quãtum ſatis viſum fuerit, tantum principio detra-
has : quod verò defuit iteratione ſupplere oportet:
quod quidem nec ipſe negauit eodem 9. de meth.
medend. vbi vires, aut ętas non ſatis reſponderent,
cætera autem quæ pro huius febris curationis cõ-
ducunt, tum eo loco quo continentem citra putre-
dinem curare docuimus, tum etiam vbi abundãtiã
curare præcepimus, ac putredinem, ſtudioſi petant,
ne iterum eadem hîc repetamus : reperient enim
quibus febrilis calor extinguatur, obſtructio exima
tur, & putredo vacuetur. Similiter & victus ratio-
nem requirant in vniuerſali methodo , in qua eius
inſtitutionem fuſiùs diſſeruimus, nedum in his, ſed
in cęteris omnibus febribus particulatim autem ſis
contentus in eiuſmodi febribus , pauciſſima ſorbi-
tiones, potionéſque exhibere , quibus vtique ceu
medicamẽtis potius quàm nutrimẽtis egemus, eo-
dem Galeno teſte 11. de meth med. cap. 9. veluti eſt
aqua hordei, aut ptiſanæ cremor. Nam quibus fe-
bribus continuis ſtatus non vltra ſeptimum futu-
rus eſt, & vires validæ ſunt, atque ætas præterea cõ-
ſentit, his quidem admodũ exquiſitus, & tenuis vi-
ctus eſt inſtituendus , vt patet 1. de arte curat. ad
Glauc. c. 8. vnũ autem iterum repetere non graua-
bor, quod maxima continentium febrium remedia
hæc duo ſunt ſanguinis detractio, & potio frigida,
verùm illa , nullo non tempore , modò vires ſuſti-
neant, hæc, cum & impulſu, & vrinis concoctionis
euidentes cernuntur notæ , febris autem eſt maxi-
ma, vt citato libro. 9. de method. med. ſcriptum eſt.
Continuas verò febres quæ plures acceſſiones ha-
bent ex eodem putreſcente ſanguine genita, ex eiſ-
demmet ſignis dignoſces , hoc ſolo ab eis diſſiden-
tes, quòd plures habent acceſſiones, quoniam non
in omnibus ſeu maximis vaſis , ſed in quibuſdam,
ac paruis ſanguis putreſcit , & ſimilem habent ac-
ceſſionum proportionem , qualem tertianæ maxi-
mè febres oſtendunt , differunt autem ab eis febris
bonitate. ſunt etenim hæ quæ ex ſanguinis putredi
ne oriuntur, ſimpliciores , tum in reliquis ſympto-
matis, tum etiam in caloris qualitate, vt ſæpius di-
ximus, quòd ſi nõ modo ſanguis ipſe putreſcat, ſed
inflammationem pariat, aderũt & eadem ſimul in-
flammationis indicia: ac etiam propria ſi ex ſangui-
ne excitetur, diuerſaque ab aliis humoribus , ſi ea-
dem fiat , vt in laterum inflammatione clarè cerni-
tur, quarum inflammationum ſigna , ac curationis
modum, potiſsimùm vbi internis partibus fiant, fu-
ſiſsimè & particulariter in noſtra arte medica do-
cuimus. verùm vbi in quibuſdam paruis vaſis pro-
pter eius craſsitudinem aut multitudinem impin-
gitur, adeò vt putreſcat, propterea quia non diſſla-
tur ſanguis, & febrem accendat , ſi omnia conſen-
tiant, vena ſecanda erit, eáque reperenda, vt dictum
eſt: præſertim ſi multitudine obſtruat , deinceps ad
liberandam obſtructionem, ac craſsitiem extenuan
dam accedere, putredinémque euacuandam , ſub
eadem via & ratione , qua in vniuerſali methodo
præcepimus: ea autem diligenda medico ſunt, quæ
citra calorem liberare obſtructiones valeant , ac
putredinem auferre , aut ſaltem quæ citra calfa-
ctionem , ſiccationémque valentem , eadem mo-
liantur, tum intus aſſumpta, tum foris adhibita. quę
verò ſint quæ tali facultate polleant : in vniuerſali
methodo ſunt explicata. particulatim autem, aqua
hordei non decorticati , aut ptiſanæ cremor exhi-
beatur, vel radicis cichorij, apij, borraginis, vel fœ-
niculi decoctum in aqua, aut oxyſaccharum, vel ſy-
rupus acetoſus, ſeu oximel interdum. De foris ve-
rò ea quæ extenuandi , digerendi , alterandíque
vim habent , adhibeantur , perpetuò indicationi-
bus à parte affecta , quas priùs in vniuerſali me-
thodo explicauimus, ſumptis, atque perpenſis. Sed
quoniam exiguo quodam tempore ſanguis hic
putreſcens ſuam ſeruabit naturam , ſed paulò poſt
in aliorum humorum ſpeciem permutabitur, pro-
pterea pro diuerſo humore in quem mutatur , va-
ria quoque exigit tum topica, tum alterantia ac pur
gantia medicamenta , quorum copiam ſtudioſi in
ſequentibus requirãt. Si verò in eadem parte in qua
ſanguis putreſcit inflammationem pariat , pro ea-
dem curãda, illæ etiã indicationes pẽſitandæ ſunt,
quas ſupra in vniuerſali methodo diſſeruimus, cùm
ſcilicet putredinem cum inflammatione curare do-
ceremus. ſemper enim (ne eadem ſæpius repeta-
mus

Pulſus cõmunis febrib. omnibus ex putredine.

Quibus in corporibus febris ex ſanguine generetur.

Curatio per venæ ſectionem.

Iteranda venæ ſectio.

Loco cita.

Victus ratio.

Potus frigidæ quando offerendus.

Loco cita.

Curatio febris facta obſtructione ſanguinis.

Curatio febr. ex putredine ſãguinis in aliam humoris ſpeciem trãſmutati.

mus)ſub eadem via & ratione particulares febriũ differentiæ curandæ ſunt, quam in vniuerſali methodo ſeruandam eſſe monuimus, particulari quadam indicatione addita, quæ ex cuiuſque cauſę adhuc manentis differentia deſumitur, ex qua & diuerſa particularis febris, ex putredine ortæ differẽtia gignitur, ac varius modus generationis ipſius circuitus: quemadmodum in præcedenti ſecunda huius operis parte fuſiùs explicauimus.

De cauſi, ideſt, ardentis febris dignotione, prognoſtico, ac curatione.

CAPVT II.

QVOD per exquiſitum cauſum, ſeu exquiſitam febrem ardẽtem vnà cum Galeno quãlibet febrem continuam ex bile ortam, ſubintelligere debeamus, tã ſi plures habeat acceſſiones, quàm ſi vnam dũtaxat à principio ad finem vſque, in præcedentibus abundè demonſtrauimus. Nam quæ in ſola flaua bile febris accenditur, ſine aliquo viſceris affectu, ſiquidem manente adhuc intra vaſa bile accendatur, exquiſita febris ardens nuncupatur. ſi verò per totum corpus deferatur, tertiana, eodem Galen. teſte 2. de criſib. capit. 6. ipſæ verò febres continuæ ex bile genitæ, in alio non diſſident niſi quòd quandoque eadem bilis in omnibus vnà cum ſanguine, aut maioribus, principalioribúſque vaſis putreſcit: interim in exiguis ac à corde diſſitis. nam cùm in vaſorum capedinibus, vnà cum ſanguine continetur flaua bilis, vtcunque accendatur, cõtingit febres ardentes prodire: præcipuè verò vbi in ventris, aut iocinoris, aut pulmonis venis bilis efferueſcat, vt liquet ex eodem Galeno primo de morbis vulgaribus. Harum itaque omnium dignotionem primò aggrediemur, & deinceps prognoſticum ac curationem. Cùm autẽ duo ſint, vt priùs dictum eſt, propria, eximia, ac pathognomonica indicia ardentium febrium, ſitis videlicet incompeſcibilis, ac exurens caliditas, neque appellari poſſit febris ardens, niſi adiuncta perpetuò habeat per totum morbum hæc duo, vt liquet tertio de morbis vulgaribus, propterea ab his exordienda eſt harum febrium dignotio. Pulſus eorum qui hac febre laborant, celerior, & frequentior erit, quàm qui fit ex ſanguinis putredine, inæqualis, magis: nam multò celerior erit contractio diſtentione, & frequentior ſecundum exteriorem quietem, erit etiam & durus, & propterea non adeò magnus ac vehemẽs, quemadmodum in continentibus ex ſanguine ortis videbitur, aderitque manifeſtum proprium febrium ſignum, hoc eſt inæqualitas in vno pulſu: nam multò velociùs principium, finémque motus inuenies, quàm medium, licet hoc commune ſit omnibus continuis, vt patet primo de arte curatiua ad Glauconem ca. 8. Eſt etiam proprium harum febrium ſymptoma lingua nigricans, vt liquet primo de locis affectus, nigreſsit autem ob immoderatam caliditatem quemadmodum etiam arida & aſpera redditur ob immoderatam ſiccitatem, eodem Galeno auctore quarto de ratione victus: capit. 5. quo loco ab auctore cuncta hæc quæ ſequuntur ſigna conſcripta ſunt, inquiens: [fit quoque & lingua aſpera, ſicca, & valde nigra, ventérque morſu dolet, deiectionéſque & liquidæ, ac pallidæ fiunt, vrgétque ſitis vehemẽs, & vigiliæ, atque interdum mentis aberratio:] quæ etiam ab Aëtio capite 78. libro 5. & à Paulo cap. 28. libro 2. annotata ſunt. Verùm non omnia hæc ſymptomata perpetuò febribus ardentibus inſunt. nam ventrem morderi & bilioſa deiicere, non de eis quæ perpetuò inſunt, niſi cùm morbus vehemens ſit, motúſque acrium & tenuium humiditatum ad interna fiat. quapropter iis qui ventrem hepárque cauſi veluti ſedem habent, hæc contingunt, verùm iis qui pulmonem veluti ſedem habent, hæc non admodum contingunt, ſed quæ de lingua dicta ſunt, & deſipientia magis, difficulter etiam & hi ſpirant. (ea ſcilicet quæ denſa, & magna eſt ſpirandi difficultate) efflantque cõtinenter os aperientes, igneique ſpiritus efflatione leuantur, vt ab eodem Galen. citato libro 4. de rat. victus ſcriptum eſt. vnde Hippoc. aphor. 50. 4. lib. dicebat: [vbi in febre non intermittente difficultas ſpirãdi, & delirium acciderit, lethale:] fit autem in febribus interdum mentis aberratio, ſeu deſipientia, ob eam, quæ ad caput recurrit, bilem, & ob temperaturæ caliditatem ſiccitatémque, & propterea vbi admodum vehementes fuerint hæ febres, eſt hoc peculiare, quemadmodum etiã ſanguinis ex naribus profluuium. etenim nihil habet admirationis ſi recludantur, & diſrumpantur huius regionis venæ à ſanguine qui furſum incitatus calore effertur, à quo non poſſunt non inflari, ac tum reſerari venæ, & rumpi ob ſpiritus, copiam, qui diſrumpit vel vtres ac dolia, cùm in muſto ferueſcente accumulatur, vt liquet 1. de morbis vulga. cùm ergo copioſus ad caput calor attollatur, vbi vehementes fuerint hæ febres, ſanguinis fiunt profluuia, & delirant. erunt & vrinæ in his febribus tenuiores, quàm in febribus ortis ex ſanguine putreſcente, ſimiliter non adeò rubeæ ſed rufæ, ſeu flauæ & igneæ. Differunt autẽ hæ febres ab exquiſitis tertianis, quoniam neque cum rigore inuadunt vt illæ, neque etiam ſi plures acceſſiones habeant, ad febris vacuitatem deſinũt, propter eas quas ſupra meminimus cauſas. diſtingues, autem eas, quòd quæ continentes non ſunt, plures habent acceſſiones, illæ verò vnam dũtaxat, minùs etiam quodammodo ſitiunt ægri, & calor: ac cætera modò dicta, in eiſdem ſunt paulò mitiora, reliqua verò quæ vtriſque cómunia ſunt, ſequenti capite de tertiana expectabis, ne eadem bis repetamus. Nunc ad prognoſtica tranſeamus. Si incipiente ardente febre confeſtim parum rigeant laborantes paruum eſt ſignum: etenim iudicare ardentes febres rigor ſolet, Hippocra. auctore apho. 58. 4. libri cùm dicebat: [febre ardente laborãti rigore ſuperueniente ſolutio fit.] bile ſiquidem ex qua febris ardẽs habuerit ortum, expurgata. Atqui decretoria nõ ſtatim elucere oportet, vt idemmet teſtatur 2. de morbis vulg. inſuper malum eſt ſi inſomnes ac faſtidioſi ſint, grauitérque angantur. nam vigiliarum & angoris ſymptoma ſemper exitioſum eſt, nedum in principio. Adhæc vbi paululum in fronte & clauiculis ſudabunt, multúmque delirabũt, prauum eſt ſignum: nam eiuſmodi ſudor, etiam ſi frigidus non ſit, minatur ſyncopem: peſſimus autem erit, ſi frigidus egrediatur, quippe qui non fore ſed iam eſſe ſyncopem indicet Galeno teſte primo prognoſticorum, & propterea dicebat Hippocrates aphoriſ. 37. quarti libri, [frigidi ſudores cum acuta quidem febre mortem, cùm mitiori autem longitudinem morbi ſignificant.] delirare verò læſum ſignificat cerebrum, nec minùs timores, mœſtitia, extremitates ſubfrigidæ, vt ſummi pedes, magiſque minùs, praui ſunt timores in quam

Marginal notes (left column): *In quo diſſideant febres continuæ ex bile.* — *Com. 2 ſuper tex. 20* — *Signa propria febr. ardentis.* — *Com. 3. tex com. 34.* — *Signa ex pulſibus.* — *Ex linguæ colore.* — *Super tex. 1.* — *Signa alia*

Marginal notes (right column): *Locis præcit.* — *Delirij cauſa.* — *Sanguinis profluuij cauſa.* — *com. 2. tex. comment. 63. & 66.* — *Signa ex vrinis.* — *Prognoſtica lethalia ex rigore.* — *Ex vigilijs angore.* — *Ex ſudore.* — *Super tex. 26.* — *Ex delirio timore &c.*

quoniam magnopere acris, & deuſtæ flauæ bilis ſymptomata ſunt, cognatæ verò timorib. ſunt mœſtitiæ. At partium extremarum frigus perniciosiſſimum febribus ardentibus ſymptoma eſt, & ſignũ, quemadmodum etiam deſipere: febris æſtu caput inflammante, cùm proprium ſit & familiare febribus acutis, vri extremis corporis partibus, quæ ſi quando refrigerētur, regioneſque ad viſcera continentes ardeant, in corporis meditullio coactum ſanguinem eſſe, indicio eſt, extrema autem membra ſanguinem deſiderare, refrigerari, & ſemel emori, deſtituente iam ea natura. Quapropter Hippocrat. aphoriſm. quadrageſimooctauo, quarti libr. ſic ſcriptum reliquit, [in febribus non intermittentibus, ſi partes exteriores ſint frigidæ, interiores verò vruntur, & ſitim habeant, lethalę.] & aphoriſmo primo.7.libri.[in morbis acutis frigus partium extremarum malum.] Nec minùs & malum quoque eſt, vbi ardentes febres plures habeant acceſſiones, ſi eædem diebus paribus fiant à principio ſtatim, nam interim ad ſextum diem peſsimum iudicium fore prænunciant, interim in longum producendũ morbum: at ſiquidem velociter moueantur (quarto die prauam acceſſionem habente) ad diem ſextum de vita decedunt. Galen. auctore 1. de morb. vulg. & præſertim ſi eadem die quarta, ſudores diutiſſimè frigidiores appareant. Hippocr. verò aphoriſ. 61.4.li. ſcriptum reliquit, quòd qui morbi diebus paribus iudicantur, malè iudicantur, ac lubenter repetunt. inſuper quòd febricitans, niſi diebus imparibus febris reliquerit, ſolet recidiuare. ſi verò extremitates liueſcant ſimul cum earum frigiditate, neq; amplius calor eis redeat, demori eos indicat, & eſt argumentum conſtans, vt inquit Gale. nõ poſſe vltra diem ſextum vires ſuſtinere: quòd ſi cùm antea æſtuaſſent, & propterea ſiti flagrarent, poſtea ſint à ſiti liberi, ita vt amplius non ſitiant, horũ duorum alterutrũ eſſe neceſſe eſt, aut morbi ſolutionem, aut virtutis extinctionem, ita vt impræſentia mala amplius non ſentiant. At ſi cùm lingua nigra, arida, ac aſpera à principio, abſit ingens ſitis, alterutrum indicat, aut mentem læſam ægrotum eſſe, vt propterea quæ patiuntur non ſentiant, aut ventriculi naturalem facultatem extingui. vt 3. de morbis vulgar. ab eodem Gal. ſcriptum eſt. cùm verò iam dicta exitialia ſymptomata adfuerint, atque priùs ſitierint, cùm non contingat eos à morbo vindicari, proinde ſi amplius non ſitiant perditi ſenſus ſignum eſt. fiũt tamen interdum minùs ſiticuloſi ob ſiccas tuſſes, leuiter irritantes, ſiue ob faucium aſperitatem, ſiue ex ſola intẽperatura inſtrumentorum reſpirationi ſeruientium accidant: nam ex locis vicinis humor aliquis tenuis, vel diſtillat, vel trahitur ad loca quę ad aſperam arteriam pertinent, vt liquet aphoriſ. 34. libri. 4. Vrinæ item nigræ, tenues ac paucæ, aluique duræ, in his febribus, exitialia ſunt ſigna. nam nigræ, ab aduſto iam bilioſo humore proueniunt, paucæ, quòd omnis ſit ex ſanguine humor aquoſus, ab ardente febre toſtus, ſignificat, quódque vrinæ inſtrumenta iam emortua ſint, tenues, quia à natura bilis non euicta eſt. eandem etiam ob cauſam alui duræ fiunt. Perniciosum inſuper ſignum eſt cùm in aliis, tum maximè in ardentibus febribus, ſanguinis ę naribus ſtillicidium in his febribus, ſiquidem familiariſsimum eis eſt ſanguinis è naribus profluuium, vt [illegible]et citato libro 1. de morbis vulga. Quòd etiam in

Extremorum frigore.

Ex acceſſionib. quæ partib. diebus fiunt.

Com. 2. ſuper tex. 75

Ex ſiti ſedata ſine cauſa.

Cõmẽt, 1. ſuper tex 2

Ex vrinis.

Ex ſanguine guttatim è narib. ſtillante.

Cõment. 2 ſuper tex 63.

cęteris febribus malum ſit, ex eodem Gal. liquet 4. de ratione victus, At quòd non ſolum ſanguinis è naribus ſtillatione, ſed quælibet alia exigua excretio in febribus potiſſimum ardentibus, praua ſit, idem Gale. decretum reliquit 2. prorrhet. ſub his verbis: [excerni pauca in ægris vnum quoddam ex ſignis eſt, quæ ex toto prauitatem habent, ſiue ſanguis per nares excernatur, ſiue deorſum per ventrẽ, ſiue per vomitum tale quippiam, quod ſuperfluum ſit, excernatur. idem & in ſudoribus eſt, & his quæ per vterum excernuntur.] & reddens cauſam ſubdit. [nihil etenim eorũ quæ decretoria exiſtunt, exiguè ſecerni conuenit, ſed quæ ita vacuantur, omnia duorum alterum ſubeũt. nam vel quòd non queant tolerari ob copiam, ab affectis effunduntur partibus, vel imbecillitatem oſtendunt naturæ, quæ proponit quidẽ ſuperflua excernere, ſed nequit. ſi verò cum iam dictis ſymptomatis prauis inuoluntariæ ex oculis lachrymæ cadant, mortem ſignificant, vt liquet 6. de morb. vulgar. quanquam & hoc ſymptoma malum ſit in cæteris febribus, ac aliis quibuſque morbis Hippocrate auctore aphoriſm. 52. quarti libri. exitioſum autem atque lethale in morbis acutis, vt patet 1. prognoſtic. Idem quoque Hippocrat. aphoriſm. 34. & 35. citati libri quarti ſic ſcriptũ reliquit. [ſi febrem habenti ſuffocatio repentè ſuperuenerit, nullo tumore in faucibus exiſtente, eſt lethale.] Item, [ſi febrem habenti, repẽtè collum peruertatur, ac vix deuorare poſſit, non exiſtente tumore, eſt lethale.] & aphoriſmo ſexageſimoquinto: [in febribus circa ventriculum fortis æſtus, & cordis morſus, malum.] & 67. [in acutis febribus conuulſiones, & circa viſcera dolores fortes, malum.] malum quoque eſt ſpiritus offendens, mali item ex ſomnis timores, & conuulſiones, ſeu labores, vt aphoriſm. 67. & 68. ſcriptum eſt. Inſuper ſi in frigido ambiente vehementer vri hominem contingat, exigua ſalutis ipſius ſpes eſt habenda. ſi verò nec concoctionis habeat ſigna, nec vires validas, ſeruari is planè non poteſt Galeni auctoritate 11. de method. medend. cap. 9. Cùm verò tot explicauerimus mala, ac lethalia ſigna ardentium febrium, tempus eſt bona, & ſalutaria, ſi qua ſunt, conſcribere. Ergo bonum erit ſignum vbi ægri morbum facilè ferant, ita vt non admodum æſtuẽt, propterea quòd calor non admodum fuerit exurens, neque incõpeſcibili ita ſiti detineãtur, neque faſtidioſi ſint, nec grauiter angãtur, ſimiliter ſi bene ac facilè ſpirent: magnam etenim habet vim in omnibus morbis acutis qui cum febre ſint, ſpirandi facilitas, vt inquit Hippocra. 1. prognoſt. Adhæc ſi nullum ſentiant dolorem, præſertim internarum partium, ſi eorum corpus ęqualiter calidum eſſe videatur, ac molle, lingua non admodum nigra, arida, & aſpera. inſuper ſi eorum vrinæ bonæ ſint, nedum in colore, ſubſtantia, & quantitate, ſed ſi ſtatim coctę appareant, candidũ ſedimentum habentes, leuéque & æquale per omne tempus dum morbus iudicetur: ſecuritatem enim, ac morbum fore breuem ſignificabũt, vt liquet ex eodem Hip. 2. prognoſt. & deiectiones ſimiliter, ſi cõcoctæ appareant, bonæ ſunt, ſudores item boni ſunt, ſi per diem decretoriũ eueniẽtes, ac ex toto corpore prodeant, à quibus à febre vindicentur, aut ſaltem faciliùs morbum ferant. quòd ſi dormiant & ex ſomno iuuentur, ſalubre quoque erit ſignum. ſimiliter ſi non delirẽt, aut ſaltem parum: nã in quouis morbo

mente

ſuper tex. 67.

Ex lachrymis non voluntarijs. Commẽ. 1. com. 2.

Signa bona facilis tolerantia.

Facilis ſpiratio.

Tex. com. 25.

Dolor nullus.

Lingua nõ admodum malè colorata.

Vrinæ laudabiles.

Deiectiones bonæ.

Text. com. 26.

Sudores boni.

ſomnus vtilis.

mente constare, & bene se habere ad illa quæ offeruntur, bonum est, contrà verò se habere, malū vt ait Hippocrat. aphorism. 33. 2. libri, si etiam non timeant, nec mœsti sint, ac de salute confidant, bonū. si verò signis concoctionis priùs apparētibus, cum virium robore, in aliqua die critica largum fiat sanguinis è naribus profluuiū, aut sudor qualis modò dictus est, absque dubio æger liberabitur. similiter quoque febris fiet solutio, si rigor superueniat: si modò dicta præcesserint. Nā à febre ardente habito rigore superueniente, solutio fit, inquit Hippocrat. aphorism. 58. quarti libri, vbi verò febre non intermittente rigor incidat (videlicet non semel) ægro iam debili existente, lethale est, eodem Hippocrat. auctore aphorism. 46. citati libri 4. vt verò summatim dicam, nedum de his febribus, sed de cæteris omnibus, præterea quæ diximus, caloré videlicet, arteriarum motus, vrinas, excrementa, & corporis habitus, & nónulla alia quæ inspicienda sunt, vt regiones, anni tempora, constitutiones, ætates, corporum temperaturas, consuetudines, & antecedétes causas: necnon & quæ simul cū morbo inuadūt, & quæ in medio tempore apparent: præ cæteris omnibus quoddam maximū: breue tamē dictu spectandum erit, si velis rectè prædicere: est verò hoc morbi quantitas, ac vitium, res quæ ad eam explicandam vno indiget verbo, ad vsum verò permagna, neque enim bene prænoscere possumus, nisi horum singulorum magnitudinem diligenter pensitemus: nam vtrum morbus sit exitialis, aut non, & quando magis debeat mori, aut sanitati ægrotus restitui, nisi omnino quæ diximus diligētiùs animaduerteris, ad duo ea redigens capita, scilicet ad ipsius morbi magnitudinem, & ægroti vires, nō poteris verè prænoscere, vt liquet primo de arte curatiua ad Glauconem, cap. 8. etenim si vires adeò validæ sint, vt possint morbum superare, necesse est ægrotus euadat: si verò contrà, omnino morietur. Non igitur solùm inspicias qualis sit morbi species, seu forma, sed & eius magnitudiné aduertas, quod quidem non paruam exigit experientiam: nanque ex nulla alia re possumus ad exquisitam peruenire notitiam ipsius quātitatis, seu magnitudinis, quàm ex crebra exercitatione circa quantitatis coniecturam, vt eodem loco scriptum est, & libro 2. prognostic. inquit idem Galenus quòd summa totius præsagitionis in morituris conualituris; est, quoties vis ægrotationis cum ægri facultate conferatur: si enim morbus vehementior est, æger omnino morietur, si debilior quàm ægri facultas, haudquaquā morietur, vbi nihil comitatur. Hæc itaque de prognosticis dicta satis. Nunc ad curationem harū febrium accedamus. Prima ergo auxilia in ardenti febre, decubitus sunt in locis frigidis, qui ad purum aërem patent, ac perflantur: stratum verò sit molle, amicula assiduè, permutata, satis gracili & non sordida, sit etiam lectus abundè amplus quo possint membra calefacta subinde ad alias atque alias eius partes transferri, & per flabellum aër ignauior concitetur: quin & alia animi oblectamenta procurentur, folia vitis viridia, item myrti ac rosarum per pauimentum spargantur, & aqua frigida frequenter irroretur, ac aquæ salientes in vicinia sonum edant, vt liquet ex Aëtio Philumeni auctoritate ca. 78. libro 5. somnus quoad fieri potest conciliari debet, nam vigiliæ, vt dictum est, magnopere lædunt. Motus omnino prohibeatur, viténtque immoderatos animi affectus: iram scilicet, tristitiam, & timorem, citandaque aluus erit quotidie clysteribus lenientibus, ac emollientibus, potissimùm vbi naturæ sponte eadem alui excreméta non excernantur. Quod ad cibum & potum attinet, ab initio statim ad vniuersum ægritudinis tempus inspicientes, rationem victus instituemus. Nam quæ velociter fiunt, ac celeriter ad statum veniunt, etsi valde tenuem victum exhibueris, haud magnū afferes detrimentum, vt inquit Galenus 1. de arte curatiua ad Glauconem cap. 8. potissimùm vbi vires validæ sint. quæ verò sint diuturniores, nisi ab initio pleniori cibo reficias, hominem cū morbo pariter perimes, aut intempestiuè victus formam cómutabis: neque enim oportet statu aduētante pleniorem quàm priùs cibum offerre, sed contra potius tenuissimum victum qui in toto morbo adhibeatur, ad statum reseruare, vt patet citato lib. 1. de arte curat. ad Glauconem, sunt insuper cibi offerendi qui humectandi, refrigerādique vim habeāt, vt lactuca, intybúmque agreste, & domesticum: omnibus verò ptisanæ cremor idone⁹ existit Alex. teste ca. 3. libro 12. Prædicta autem olera cū aquosa posca feruefacta exhibeantur, ex Aëtij præcepto. Verùm cùm ex oleraceis nihil sit, quod bonum succum præstet, lactuca enim in iis quæ boni, malique succi sunt, mediocriter se habet, Galeno teste libro de cibis boni & mali succi; propterea in iure parui pulli dictis oleribus decoctis, aut quibusdā aliis, vt malua, portulaca, atriplice, rumice, oxalide, buglosso, buccellæ panis maceratæ, tutius, ac vtilius exhiberi poterunt. Interim eædē panis buccellæ aqua frigida lotæ, inspersæque præsertim aut citrangulorum, aut citri acido, seu malorum punicorum acidorum succo, exhibeantur. Nec minùs & ptisanæ cremor, seu eadem ptisana, iniectis in ea malipunici granis, conducere videtur. vbi verò propter virium infirmitaté pleniorem cogeris victum exhibere, paruorum pullorum, aliarúmque paruarum auium montanarum carnes elixas, cum aliquo iam dictorum olerum, aut etiam cucurbita, præbebis. & si pleniori indigebunt alimento ægri, ad gallinarum seu caponū, perdicum, phasianorū ac starnarum carnes accedendum erit, interimque eisdem contusis, aut in aqua tabefactis, adiecto citri, limoncelij, limonis, aut citrangulorum acido, aut malorum punicorum succo, seu omphacio, vtare. Perpetuò tamen vitare consulo cibos qui ex amygdalis conficiuntur: sunt enim temperamenti calidi, & pinguis, ac oleosæ qualitatis participes, vt liquet 6. de simplic. medicam. c. 11. & 2. de aliment. facult. cap. 29. Qua ratione, quemadmodum & cętera dulcia calidioribus corporibus exhibita, facilè in bilem mutantur, vt 2. de naturalibus facult. ca. 8. scriptum est, ita & hæc, vbi nedum calidis, sed calidissimis corporibus exhibeātur, & eò potissimùm quòd nedum quia dulcia sunt & calida, verùm etiam oleosa & pinguia, vt dictum est, promptissimè in bilé mutantur, igitur cane peius & angue amygdala eorum sorbitiones & quicunque alij ex eisdem parātur cibi, aut dulciarij panes, vitari debent, nedum in istis febribus, sed cæteris omnibus, præsertim acutis, quinimò & multò deteriores redduntur cibi ex amygdalis, si cum saccharo parentur nam & ipsum quoque saccharum in hisce febribus vitandum est quoad fieri poterit, quoniam velut cætera dulcia facilè in bilem vertitur, nisi quispiā alterius cuius-

Dubium nullum.

Solutio morbi.

Duo ad bene prædicendum necessariò spectanda.

Super tex. 6.

Curatio. Aër.

Somnus. Quies.

Victus ratio.

cap. 8.

Cap. 6. & 2. de alim. fac. ca. 13.

dam rei gratia, & non pro cibis eisdẽ interdum vtatur. Pro potu aqua hordei tribuatur, aut leuiter decocta aqua exiguo adiecto mali punici acido, seu mali medici, vinum quoque vbi vires exigant, aut propter consuetudinem ægri ab eo abstinere nequeant, exhiberi poterit, quod tum aspectu, tum viribus sit aquosum: id enim ad omnia vtilius quàm aqua est, vtpote quòd & cõcoctionem iuuet, & vrinas, ac sudores prouocet Galen. auctore 8. de meth. meden. cap. 3. Nam & Hippocr. quoque non modo in diariis febribus, verùm etiam in acutis vinũ exhiberi præcepit, vt liquet 3. de rat. vict. in morbis acutis nec propterea sibiipsi pugnat, si 6. de morb. vulgar. dixerit (etiam si ipse sit auctor,) [calidæ naturæ refrigeratio potus aquæ, quies,] nã in eiusmodi naturis non omnino vinum prohibet, sed suadet copiosiùs vtendum esse aqua quàm vino: id quod etiam nequaquã nos negamus, admittimus autem ꝙ quibúsdam ardẽte febre laborantibus ipsum innocuè exhiberi poterit, modò, vt dictum est, tum aspectu, tum viribus sit aquosum, insuper & mediocriter aqua dilutum. Huius generis vina sunt Amynea quæ in eo colle nascuntur qui Neapoli imminet, vt liquet ex Gale. 1. de cibis boni & mali succi: quo loco eóque delato ac magis aprico nostrum situm est rus amœnum, mihíque iucundum, & quod in eo nascitur vinum album (nescio tamen an amyneũ sit) tenue, aquosum, ac subadstringẽs est, ac ferè infirmissimum vt citra nocumentũ hac febre laborantibus exhiberi possit, vt sępius obseruauimus haud tamen me præterit, & in aliis quoque regionibus Italiæ præsertim, huius generis vina reperiri, quibus hac febre laborantes innocuè vti poterunt. idem quoque vinum interim colluendum, seu gargarizandum præbeatur aut aqua hordei, seu iã dicta aqua leuiter decocta, adiecto granatorum acidorum succo, aut mali medici, seu exiguo aceto, inuicem aquæ frigidæ fractæ quam Aëtius præbet. Verùm acetum tanto debeat aquæ frigidæ permisceri, vt bibi possit, ita enim refrigerabit & humectabit, vt liquet 10. de metho. med. cap. 9. confert item post cibum, vt inquit Aëtius, si quandoque frigidam cochleari vnius aut duorum mensura absorbeant, potissimùm vbi frigidæ potui assueuerint ægri. Inter prima quoque auxilia venæ sectio suum habet locum, & proinde initio etiam venam statim incidere oportet, vbi quippiam non impediat Alexan. auctoritate ca. 2. & 3. lib. 12. quod quidem præcipere videtur Galen. li. 1. de arte curat. ad Glau. cap. 13. quo loco docet continuarum febrium curationem inquiens: sanguinẽ verò mittere oportet & ob morbi magnitudinẽ, & quibus robur multò priusquàm naturæ cõueniat, & maior quàm pro corporis consuetudine tumor, & venæ eminentes atque extensæ, iis omnibus est auferẽdus, nisi vires aut ætas, aut aliquid eorum quę supra meminimus, prohibuerint. Id etiam & ratio dictat: nam cùm bilis simul cum sanguine intra vasa fuerit aucta, efficaciùs remedium est venæ sectio, ac tutius etiam, quàm purgatio, cùm febris validissima sit, incognitáque sæpius ægrotãtis natura quomodo se habeat ad purgationes. Quamobrem hoc auxilio nedum morbi causa exhauritur, verùm etiam ex accidenti corpore refrigerato, febris extinguitur, id verò animaduertendum erit, ne admodum copiosa fiat, ac vsque ad animi deliquiũ venæ sectio in hisce febribus ardentibus, vt quidam iuniores temerè consulunt, autumantes se Gal. fautorem habere, cõm. aphorism. 23. primi libri, quæ auctoritas, vt paulò ante exposuimus, nonnullos fefellit, cùm non de his febribus, sed de continẽtibus ex sanguine ortis Gal. sententia verificetur. nos verò satius esse consulimus moderata vti venæ sectione, etsi quod deficit in prima sectione, potius repetenda sit, quam venæ sectionem tanquam efficacissimum, ac tutissimum remedium fiendam esse arbitramur, nedum in eiusmodi ardentibus febribus, verùm etiã & aliis omnibus quæ ex putredine excitantur, vbi reliqua omnia consentiant ex Galeni vniuersalissimo decreto 11. de metho. meden. cap. 15. cùm inquit: [saluberrimum autem, vt prædiximus, est in febribus venam incidere, non continuis modò, verùm etiam aliis omnibus, quas putrescens humor concitat, vbi præsertim nec ætas, nec vires prohibent. leuata nanque quæ corpus nostrũ regit natura, exonerataque eo, quo veluti sarcina premitur, haud ægre quod reliquum est vincet. itaque proprij muneris haud oblita, & coquet quod concoqui est habile, & excernet quod potest excerni.] Quapropter valeant & Arabes, & Barbaram quidã sectantes medicinam, qui præter rationem timentes, vt ipsi aiunt, bilis efferuescentiã in hisce febribus, venam secari vetant in ęgrorum perniciem, ignorantes (vt mea fert opinio) quòd per venę sectionẽ redundãte flaua bile cum sanguine intra vasa, perpetuò eadem proportio seruabitur vtriusque succi si venæ sectio fiat, adeò vt non magis de vno quàm de reliquo euacuetur: sed semper eandem seruabunt proportionem quam intra vasa habebant. secetur autem interna cubiti vena, nam velocissimè, & plurimùm ex iis quę principes sunt partibus, vena ea corpus vacuat, Galeno auctore 4. de ratione victus. priùs tamen quàm sanguis mittatur, aluus emollientibus, lenientibusque clysteribus exinaniri debet, qualis est is qui recipit foliorum maluarum, violarum betæ, & lactucæ, singulorum manip. 1. fiat decoctum secundum artem, cuius per colum transfusi R. libram j. s. vel libras ij. adiicitóque olei violacei vnc. iij. vel iiij. mellis violacei vnc. ij. medullæ cassię fistularis recenter extractæ, aut etiam cassiæ tractę vnc. 1. salis communis drach. ij. vel iij. misceãtur singula, & fiat clyster, quo nedum ante sanguinis missionem, verùm vbi vsus requirat sæpius, & quouis ferè die vti poteris. quibus auxiliis hora quietiori vtendum esse omnes cõsentiunt, potissimùm vbi febris ardens plures habeat particulares accessiones. At quoniam si perfectè ardens febris solui debeat, horum alterutrum fieri necessarium est, aut biliosos excerni humores, aut eosdem extingui Paulo auctore cap. 29. libro 2. ob id à venæ sectione per sudores, imum vẽtrem, aut vomitiones, eadem bilis excerni tentanda est, atque etiam extingui, aut frigidæ potu, aut reliquis infrigidantibus, & humectantibus. vt verò promptius eadem bilis expurgetur, potissimùm per imum vẽtrem, eiusdémque feruor mitigetur, ac putredo extinguatur, vbi eandem occasionem arripere poteris, syrupum acetosum simplicem, de oxysaccharo, de citri acido, cum eo qui fit de succo buglossi, endiuię, cichorij, seu ex succo vel infuso rosarum, aut violarum præbeas, adiectis ęquis cichorij, endiuiæ, aut buglossi, non siquidem in accessionum principio, si ęędem adsint, sed in earum incremento, seu summo vigore. Quàm primum autem poteris, à

venæ

Marginal notes: *Potus.* — *Comm. 4. Text. com. 35.* — *Cap. 8.* — *Venæ sectio.* — *Reprehendũtur Arabes hæmaphobi.* — *Super tex. 24. clysteres lenientes.* — *Tempus vtendi.* — *Purgatio humorũ & refrigeratio.*

venæ sectione, vbi purgatione indigeant ægri, ea vtare, nec numerus dierum spectandus est, vt quidam Neapolitani medici falsò opinati sunt, perpetuò quartum expectantes diem, nam vel statim ab initio priusquàm in partem aliquam firmentur humores, medicandum, vel postea cùm ad maturitatē perducti fuerint. Quam ob causam & prima interdum die, & secunda, & quarta, & interdum quinta, & non in quarta solùm medicamenta dedimus, inquit Galenus 4. de ratione victus, & Hippocrat. aphorism. 29. libro 2. [cùm morbi inchoant, ait, si quid videtur mouendum, moue.] & aphorism. 24. primi libri. [in acutis morbis rarò, & in principiis medicis purgantibus vti.[& hoc cum præmeditatione faciendum præcipit. cuius causam reddit Galenus in comment. asserens deinde quòd in acutis morbis circa principia, statim circa primum videlicet diem, vel nō vltra secūdum, si sumus vsuri purgantibus medicamentis, eis vtendum. nō igitur expectandus est perpetuò quartus dies; sed vbi eisdem opus, sit singulis iā dictis à Galeno diebus, & quàm citiùs poteris præbenda erunt, etiam concoctione non expectata quemadmodum nos fusiùs nostro tractatu de purgatione explicauimus, præterquàm si crisis aliqua futura speretur, quo casu omnino à purgatione abstinere oportet. vbi verò purgantia medicamenta conueniunt, cholagoga Græcè dicta, hoc est bilis eductiua, ea eligenda erunt, vt in vniuersali methodo docuimus, quæ aut calida non sint (qua ratione dicebat Hippocrates, rarò eisdem in principiis vtendum esse) aut parum calida cùm sint, alia miscenda erunt medicamenta quæ refrigerandi vim habeant, cuius generis medicamenta nostris temporibus non pauca reperiuntur. Quamobrem audaciores esse poterimus in exhibēdis purgationibus in eiusmodi febribus quàm veteres. Sunt verò hæc tamarindi, cassia fistularis, mel aëreum, saccharum violaceum, syrupus è pluribus infus. rosarum, seu violarum, atque etiam rosarum succus, rhabarbarum, quibus huncin modum vti poteris. Recipe florū buglossi (intelligo autem per buglossum borraginem) nymphææ, violarum, & hordei decorticati ana drachm. iiij. tamarindorum vnc. j. fiat decoctum in aqua fontis, in quo per colum transfuso dissolue mellis aërei vnc. ij. s. rhabarbari vigorati macerati in vnc. ij. succi rosarum, & colati scrup. iiij. fiat potus: vel inuicem mellis aërei vnc. j. s. pulpæ cassiæ fistularis adiicito, aut sacchari violacei vnc. iij. vel syrupi è pluribus infus. rosarum, vel violarum tantundem. vbi verò robustiora sint corpora quæ hac febre laborant, vnc. s. diacath. iam dictis medicamentis adiicere poteris, aut vnc. iij. sacchari violacei sumito, & cum drach. iiij. aut diapruni solutiui aut electuarij è succo rosarum cum eodem decocto exhibeto. Quòd si bolū potius quàm potionem sumere cupiant ægrotantes, ex eodem saccharo violaceo, diacath. diapruni, aut electuario de succo rosarū & rhabarbaro formari poterit, vel ex pulpa cassiæ fistularis, seu saccharo violaceo, & rhabarbaro, ac diacat. formetur. Cæterùm à purgatione apparentibus manifestis coctionis indiciis, instante iam vigore, viribúsque valentibus (& nullo alio prohibente, ex iis quæ incontinenti febre citra putredinem relata sunt) aqua frigida exhibenda est, quam si quid impediat, aqua hordei cōmodè exhibebitur, aut etiam stillatitia aqua buglossi, cichorij, seu domesticæ endiuiæ, quibus vnc. 2. vel 3. zulapij violacei, aut rosacei, seu syrupi de oxysaccharo aut ex citri acido, adiicere poteris: cuius quantitas eo etiā modo determinetur, quo iamdudum citato loco exposuimus. Possunt itē & pastilli hunc in modum figurari quibus tutè vti poteris cum iam dictis aquis, Recipe pulueris diamargaritonis frigi. drac. j. triasantalati drac. s. seminum com. frig. vnc. 1. sacchari dissoluti in aqua rosarum quantum satis sit, misceantur & fiāt pastilli. Vt verò bilis feruor mitigetur, restinguaturque febris, ac putredo arceatur, & sitis sedetur, hoc nostro medicamento sæpe tum à purgatione, tum etiam ante vtare. Recipit autem sacchari violacei, buglossi, & rosacei singulorum vnc. 1. s. dissoluantur in aqua acetosellæ, buglossi, & endiuiæ, cuiuslibet librā s. deinceps per colum transfundātur, & adiicito pulueris diamargar. frig. drac. 2. syrupi de pomis, de citri acido, & de oxysaccharo ana vnc. 2. foliorū auri nū. 4. quibus simul commixtis omnibus, æger sæpe vtatur, cochlear vnum pro qualibet vice assorbens. Reliquū est vt ad topica medicamenta transeamus: verùm animaduersione dignū est q; vbi febris ardens vnam duntaxat habebit à principio, ad finem vsque accessionem, eadem cordi, ac thoraci, & non reliquis adhibenda sunt partibus, si verò plures accessiones habeat, inuestiganda priùs est ea pars, in qua bilis ipsa corriuata putrescat: num videlicet in venis pulmonis, iocinoris, aut ventriculi, in quibus præcipuè putrescere consueuit in eiusmodi febribus, vt liquet primo de morbis vulgarib. aut in reliquis: nam illi præcipuè parti, & nō cæteris præterquàm cordi adhibēda remedia sunt, cordi verò perpetuò tanquam principi membro, ac semper affecto succurrendū erit: non enim conuenit indiscriminatim (vt maior pars medicorū hodiernis temporibus præcipit) medicamēta adhibere, tam si refrigerantia, quàm si calfacientia sint, imò illi maximè parti quæ primò affecta est, quemadmodum in cura hecticarum febrium decretum reliquit Galenus decimo de metho. meden. cap. 9. Nam siue refrigerantia sint medicamenta, siue calfaciendi vim habeāt, semper partes quæ eis nō indigent, lædentur. Quamobrem cordi hoc epithemate succurrendum erit, Recipe aquæ rosaceæ libram 1. aquæ acetosellæ, & buglossi, & melissæ ana libram s. santalorum omnium, & corallorum rubeorum singulorum drach. 3. ligni aloes, corticum citri & seminis basiliconis ana drachm. 1. ossis de corde cerui numero 2. croci parum, & vini albi odoriferi parum, misceantur & fiant epithemata pro corde. sunt qui margaritas, aliósque preciosos lapides adiiciant, quæ cùm parum, aut nihil conferre videantur (vt mea fert opinio) consulto prætermitto. hæc epithemata communia sunt ardētibus febribus omnibus ac calida adhibenda sunt, confert etiam magnoperè huic febri, si pāniculi linei complicati moderatè graciles, madefacti in aqua rosacea oleóque rosaceo pauco adiecto aceto, thoraci imponantur, interim pampinorum vitis, cichorij, endiuiæ, lactucæ, aut cucurbitæ succus adiici poterit. oportet autem vt abundè calida sint, nam tepida partium firmitatem exoluunt Aëtio teste præcitato loco, id enim mirum in modum febrium ardorem sedabit, assiduus tamen horum vsus vitādus est, eodem auctore. Iocinore verò laborante, hoc applicandum est remedium, Rec. succi solani, & cichorij ana lib. s. aquæ rosaceæ & endiuiæ ana libr. 1. santalorum omnium

Quando purgandū.

Super tex. 30. & 76.

Cholagoga pharmaca.

Frigida potio.

Pastilli cū aqua miscendi.

Topica.

Loc. pluries citatis.

omnium drachm. 3. aceti parum, misceantur, & fiãt epithemata, ex succo insuper cichorij, solani seu endiuiæ, vnguentóque rosaceo, santalis, pauco aceto & cera, vnguentum parari poterit. Vbi verò ventriculus primo affectus sit, palmulæ cum vino & rosaceo, aut melino tritæ adhibendæ sunt, ex eiusdem Aëtij testimonio: vel, Rec. aquæ rosaceæ li. 1. s. succi pampinorum vitis, polygoni, seu cichorij li. s. vini albi odoriferi, in quo leue priùs factum fuerit decoctum absynthij, & chiæ mastiches parum, vnc. 4. misceantur & fiant epithemata. Poteris insuper & ex santalis siue corallis quippiam adiicere, vitãdáque perpetuò sunt hoc in casu, quæ validam calfaciendi vim habẽt, velut vulgus medicorum, & medici etiam quidam nõ vulgares in dies, in ægrorum perniciem indifferenter abutuntur. Tempus autem horum frigefacientiũ epithematum ac similium in his febribus quę plures accessiones habẽt, est vigor exacerbationis, vt inquit Aëtius: nam in principiis ac augmentis earũdem, dum adhuc inæqualiter affectũ est, & caliditas circa viscera residet, si hæc adhibeantur, diffundunt quidem sensum, verùm repellentia caliditatem in profundũ maius detrimentum inducũt, incluso intus feruido calore, & rursus febrem ardentiorem efficientem. At in vigore expansa caliditate per totũ corpus, facilè extingui poterit ea, quæ adhuc reliqua est circa viscera. nam & melius spirantes, & minùs siticulosi fiunt, his in tẽpore adhibitis, & ipsorum roscido vapore excluso, ad summum conuertuntur. Si verò vnam duntaxat accessionem habeãt, omni certè tempore à purgatione adhiberi poterunt. Quòd si renes etiã admodum calfacti videantur, albo Galen. cerato, aut rosaceo vnguento, oleoque violaceo, aut de cucurbita, pauco adiecto aceto, exiguáque cera inũgantur: nec parũ eis confert, si odoramentum parabis hunc in modum: Rec. aquæ rosaceæ, myrtillorum, & florum nymphææ ana vnc. 2. santalorum omnium, & corallorum rubeorum, singulorum drac. 1. s. corticum citri drach. 1. aceti rosacei vnc. 1. s. misceantur in ampula tenui panniculo lineo tecta, quam sæpe agitatam æger odoret. Hunc etiam in modum medicamentũ parare poteris ad vigiliarum instãtiam, Reci. florum, & foliorum lactucæ, & hyoscyami, ac florum nymphææ singulorum drachm. 4. corticum papaueris albi, & nigri, ana drac. 2. rosarum rubearum pugillum s. fiat decoctum in aqua fõtis, de quo recipe lib. s. & adiicito olei de nenufare, de papauere, & violacei, singulorum vnc. 1. aceti parum, & fiat odoriferũ, interim & pomorum, seu radicum mandragorę drac. 1. adiicere poteris, aut etiã opij scrup. s.

Balneum.

Porrò balneum illis solùm cõuenit in ardente febri, vt inquit Aëtius, qui citra tumorẽ aliquem inflammatum, aut erysipelatum ægrotant, vbi cõcoctionis signa apparuerint in vrinis. si verò qui ęgrotat, iuuenis sit bene carnosus, seu bona corporis habitudine, tũ status cœli calidus & siccus, vires cunctas valentes habeat, febris sit ardẽtissima, & concoctionis notæ planè euidentes sint: etiam si in frigidam natationem hunc dimittas, haudquaquã lædetur: quinimò protinus sudabunt, & nõnullis eorum aluus biliosa redditur. Gale. auctore 11. de methodo meden. cap. 9. subintelligere autem oportet quòd citra visceris alicuius inflammationem febricitet. at si mediocris febris sit, vires non adeò validę cum eisdem tamen cõcoctionis notis, iis etiam qui ita se habent, balneum prodest, nõ tamen aquę frigidæ, sed tẽperatum, aquæ dulcis, vt liquet eodem 11. de meth. meden. & ab Aëtio citato loco. aduertant autẽ studiosi quòd Galenus de putredine quæ totum corpus occupat, indifferẽter hoc loco verba facit, quæ synochos, id est continentes efficit febres, & non de continente ex sanguine sola, vt quidam putant, quapropter & eas etiam subintelligit quæ ex bile continentes excitantur febres, quas ardentissimas, & vehementer vrentes ibidem appellat, in quibus etiam frigidam natationem commendauit. quæ enim ex sanguine putrescente continẽs excitatur febris, licet maxima dici possit, nunquam tamen ardentissima, vt sæpius dictum est. Alexander verò præcitato cap. 3. lib. 12. de balneo sic scriptum reliquit. [lauandi sunt qui feruida, & perardenti febre laborant, in domo potissimùm, vbi solium habeatur tepente aqua plenum, vt totũ ægri corpus vndequaque ab aqua operiatur.] verùm vbi nec concoctionis habeat signa, neque vires validas, ambiens verò sit frigidus, quoniam seruari, vt dictum est, is planè non potest, nec lauandus est in balneo, nec aliquod aliud medicamentũ exhibendũ. in quo enim desperata omnino salus est, imprudentis consilij fuerit apud vulgum infamare præsidia, quæ multis fuêre saluti, eodẽ Galeno auctore citato libro 11. de meth. meden. ca. præcit.

Curatio lipyriarum.

Cùm verò lipyriæ febres quæ ex aliqua forti inflãmatione in corporis parte profundiori genita, vel erysipelate fiunt, ex genere sint ardentium, licet malignæ, & perniciosæ magis, vt liquet comment. aphor. 48. 4. lib. & libr. de inæqu. intemperie. cap. 2. cùm dixit, [tales perpetuò febres sunt, & quæ lipyriæ vocantur, præterea quoddam ardentium febrium perniciosum genus.] non alia ratione curari debent. vbi curari queant, quàm reliquæ ardentes febres, particularibus tamẽ indicationibus desumptis, tũ ab inflammatione quæ cum putredine copulata est, seu erysipelate in his febribus, tum etiam à parte affecta, in qua talis genita est inflammatio, seu erysipelas, quas fusiùs in vniuersali methodo explicauimus, perpetuò tamen abstinebis ab eo medicamento quod à Mes. Alchermes nuncupatur, & maior pars Neapolitanorum medicorum in eiusmodi febribus sæpe vtitur, propter eas quãs capite de curat. febr. pestilentium recensebimus causas.

De exquisitæ ter ianæ dignotione, prognostico & curatione.

CAPVT. III.

QVÆ ex eadem flaua bile syncera per sentientes corporis partes delata oritur febris, exquisita tertiana nuncupatur, quãdoque simplici appellatione tertiana, vbi videlicet suam naturam seruat puram, atque syncerã, vt liquet comm. aph. 59. lib. 4. & nos etiam priùs exposuimus.

Cap. 9. 2. partis.

seruabit autem suam naturã synceram, eritque simplex, impermixta, ac legitima, vbi omnia quæ enumerabimus, in ea manifestãtur.

Signa tertianæ puræ.

Ex rigoris specie.

Atqui primum est, quòd cum valido rigore incipit, quo cum nulla alia febris incipere potest, eritque rigor vehemens, pungens, ac carnem feriens. in quotidianis etenim rigor non antecedit, neque statim ab initio, neque in progressu, sed solùm frigefactio, aut fortè exiguus quidam rigor. Quartanæ autem non primo statim die cum rigore inuadunt vehementi: nã progrediente ipsa, atque aucta vnà etiam rigor augetur, sensusque ægrotantibus adest, non quasi pungantur, sed potius

refrige

refrigerentur, vt in sequentibus patebit. Quia verò cum rigore inuadit, & ad infebricitationem desinit, differt quoque ab exquisita febre ardente, quę omnia alia seruat exquisitæ tertianæ indicia, præter hæc, vt patet 2. de crisib. c. 6. Hoc etiã tempore pulsus parui erunt, debiles, tardi, ac rari, nõ tamẽ adeò vt in quartanis tardi, ac rari sunt, sed tarditas propè accedit ad eũ qui secundũ naturam est motus: præterea certus ordo, atque æqualitas pulsibus inest, neq; enim in his aliqua in vno motu adest inæqualitas, neque etiam in collectione, quamuis hoc rarum sit, & quod paucis accessionum principiis solet accidere. subintelligere tamen oportet, quòd non aderit inæqualitas aliqua in pulsu, in vno motu, neque etiam in collectione, vt Galen. inquit secundo de crisib. cap. 3. manifesta videlicet: aut non aderit inæqualitas aliqua præterquàm febrilis, vt ipsemet testis est primo de arte curat. ad Glauc. ca. 5 est etenim omnibus communis febribus, inęqualitas pulsus in vno motu, quòd videlicet multò velociùs principium, finémque motus inuenies, quàm medium, licet in ipsa tertiana non adeò sit manifesta: breuis etenim in ipsa est velocitatis excessus, atque inconsistentia præsertim vt liquet citato loco. Nam licet in hac febre, velut in cæteris ex putredine ortis, pulsus contractio celerior sit distensione, non tamen hæc pulsus inæqualitas dici potest: etenim neque in vno motu, neq; in collectione inæqualitas est. at in ascensu, seu incremento accessionis pulsus magni, ac calidi, vehementes, veloces, atque frequentes erunt, æqualémque, & liberam habebunt celeritatem. statim enim ad magnitudinem, vt diximus, atque vehementiam excitabitur pulsus, atque omnibus iis frequentiam respondentem habebit: neque vllum aderit inflãmationis signum. Calor verò multus, & acris sentietur, inueniésque æstum, deustionem, & quendam veluti feruorem, inuehitque febris sitim atque hominẽ exuerit, vt se denudet, & abiiciat vestitum, seu operimẽtum, & magnum ac densum spiritum ducat, & velut flammam quãdam efflet, & frigidam bibere expetat, vt inquit Aëtius. & paulò post in vigore consistit, calórque æqualiter quaque versus extenditur, nihilóque plus thorax extremitatibus calet, & si manũ imposueris, in primo occursu quidem multus, atque acris erit, vt diximus, quique veluti quodam cum vapore efferatur, paulò post verò à manu superatur, non vti in febribus malis adurẽtibus accidit: contra enim illæ grauiores ac molestiores, quanto diutiùs perdurant, apparent. quod tempus sanè bibendi adest ægrotanti, & statim post potum plurimus vapor calens per cutem exhalat, sudoris nuncius: bilisque superuenit vomitus, venter soluitur, & biliosum mingunt. Incipit enim sudor vaporosus, ac calidus, quemadmodum in balneis, totum verò ipsis corpus æqualiter sudat, talisque est pulsus hoc tempore, qualis in his qui bene valẽtes exercitantur, ac balneantur: velox scilicet, ac magnus, vehemens, & frequens, erat autem & statim ab initio ęqualis, & præter hæc omnia etiam ad infebricitationem desinit, vniuersum accessionis tẽpus, vltra duodecim horas non extendẽs. nam hoc tempus in veris, legitimis, atque exquisitis tertianis longissimum est. sæpiùs autem septem horas accessio continet, nonnunquam citiùs, aut tardiùs, sed non multò finitur, prout multa, vel pauca, crassa, vel tenuis fuerit bilis: virtus robusta adsit, aut imbecilla, ac ægrotantis corporis dispositio rara, vel densa. si verò æger minxerit, vrina subruffa, vel subflaua, & crassitudine mediocris apparebit, ac paulò post vel albam nebulam, vel suspensionem optimam habebit. quinimò ex hac vrina noueris, nedum exquisitam esse tertianam, sed etiam quod vltra quartum circuitum non progredietur: ruffiore verò existente vrina, neque suspensione aliqua, neque nebula in primo circuitu apparente, ad septem circuitus extendetur. Inter omnes autem exquisitas tertianas, illa erit simplicissima, quæ cùm omnia illa nuper à me dicta signa cõmonstrauerit, in vrinis etiam subsidentiam, & leuem, & æqualem statim primò fecerit die: neque enim hæc vltra tertiũ progredietur circuitum, vt inquit Galenus secundo de crisibus. Ipsius verò generatio tempestatem aridam, & calentem requirit, & vt summatim dicam, æstiuam, iuuenilem, seu consistentem ætatem, & naturam biliosam, quæ in laboribus, vigiliis, curis, & inediis extiterit, solis incendiis, & etiam ciborum parcitate, præsertim calidorum, atque siccorum: præterea medicaminum calfacientium immodicus vsus, febres tertianas faciliter affert: similiter & mœrores, & intensæ cogitationes. Quòd si multos alios eodem tempore laborantes contingerit tertianis corripi febribus, hoc quoque maximũ præter ea quæ diximus, signum erit. Si verò inter hæc à febre quieuerit homo, hac inquam, quæ in suo motu est, & omnibus nota, propria verò febrium inæqualitas in arteriarũ motu relinquatur, tunc certissimè poteris enunciare febrem esse tertianam, æquè ac si tertio die accessionem fecisse vidisses, vt liquet primo de arte curat. ad Glauc. cap. cit. cùm in nulla alia febre arteriarum motus ad naturalem habitum reuertatur, etiamsi multum temporis inter primæ accessionis finẽ, & secundæ principium intercidat, præterquàm in diariis: semper enim febris remanet signum, in ephemeris autẽ in totum aboletur accessione cessante, vt eodem libr. scriptum est. cap. 2. Tempus autem intermissionis in hac febre, nullum habet humoris putrescẽtis ex pulsu perceptibile indicium, in die aut nocte quæ consequitur accessionem. cùm verò parumper succenditur, vix agnosci potest in primis diei, aut noctis subinde sequentis partibus, manifestiùs autem iam circa finem eiusdem diei, vel noctis: adhuc verò manifestiùs proxima quę antecedit (videlicet accessionis diem, vel noctem.) in illa verò, iam signũ euidentius apparet, ac multò etiam magis accessione incipiente, atque adhuc plus iam inualescente febre: cùm verò iam consistit, minùs quàm cùm augebatur, multò verò minùs vbi iam declinat, eodẽ Galeno teste, secundo de different. febr. capit. 3. est verò in febribus putrescentis humoris ex pulsu indicium proprium atque perpetuum, vt arteriæ cõtractio efficiatur celerior quàm distensio, vt tertio de præsagit. ex puls. ca. 7. scriptum est. Ex his itaque indiciis quocunque tempore ad ægrũ accedes, exquisitam tertianam dignoscere poteris: ex propriis siquidem eiusdem temporis signis, vt principij incrementi, vigoris, inclinationis, & intermissionis, insimul cum reliquis, propris siquidem, ipsius tertianę, ac communibus singulis temporibus eius cõplicatis. Quod ad prognosticum attinet, aphorism. 59. libri quarti de tertiana exquisita Hippocrat. sic scriptum reliquit: [tertiana exquisita septenis circuitibus, cùm longissima est, iudicatur.] Et primo

de

Ex pulsibus.

Ex coloris qualitate, &c.

Ex sudore.

Ex tempore accessionis.

Ex vrina.

Cap. citat.

Ex cœli cõstitutione.

Ex pulsu, qui reperitur, tempore primæ intermissionis.

Non iam reperiatur.

Prognostica.

de morbis vulgarib. [Tertiana exquisita, inquit, citò iudicatur: nec est lethalis. Galenus verò idẽ confirmauit comment. aphoris. 43. li. 4. & lib. primo de arte curat. ad Glauc. ca. 8. [ex intermittentibus, ait, breuissima quidem, ac mitissima est tertiana.] & li. secundo de crisib. cap. 3. dicebat: [quòd in tertiana exquisita ruffiore vrina existente, neque suspensione aliqua, neque nebula in primo circuitu apparẽte, ad septem circuitus extẽdetur,] si verò subruffa vel subflaua, & crassitudine mediocris appareat, ac paulò post vel albam nebulam, vel suspensionem optimã fecerit, vltra quartum circuitum non progredietur. Omnium autem tertianarum illa est simplicissima, quæ cùm omnia seruet exquisitæ tertianæ indicia, in vrinis subsidentiam etiam habet, & leuem, & æqualem statim in prima die: hæc etenim vltra tertium circuitum non progredietur. Trallianus verò cap. 6. lib. 12. asserit: [tertiana quidẽ facilis curatu est, cùm autẽ à medicis illis qui nulla ratione, & via vtũtur, malè tractatur nõ difficilis modò curatu, sed etiam insanabilis interdũ redditur.] quod confirmare videtur Galenus citato libro primo de arte curat. ad Glauc. cap. 9. sub exemplo eius, qui corrupto iudicio calidis balneis vsus, extenuato corporis habitu, deinde ad tantam deuenit perniciem, vt tabe consumptus interiret. Cùm verò exquisita tertiana ex flaua bile per sentientes corporis partes cõmota inualescat, sitque flauæ bilis humor inter omnes qui in corpore sunt, aridior, ac calidior, quãto magis fieri potest, pro eius curatione: refrigerare, ac humectare oportet, Galeno auctore primo de arte curatiua ad Glauconem, & Aëtio cap. 80. lib. 5. necnon & Paulo cap. 20. li. 2. Quapropter in loco frigido æger decumbat, pauimentúmque frequenter spargatur aqua frigida vel rosacea, cum exiguo aceto: insuper sternãtur salicis, seu vitis folia, myrti, rosarúmque, aut violarum flores, ac etiam nymphæę, cõstat etiam cunctis hac febre laborantibus cibum humectantem, refrigerãtémque præbendum esse. itaque ptisanæ cremor super omnia vtilis ipsis censetur, vt inquit Alexander citato loco. ab omnibus autem cibis qui vim calfaciendi habẽt, abstineãt, Paulo teste: quamuis Galenus ante eum ipsa etiam vitauerit. præter hæc autem ab omnibus dulcibus abstinendũ esse præcepit Aëtius citato loco. Qui verò humectant atque refrigerãt, omnes vtiles sunt exquisitis tertianis, Galeno teste citato loco. eorum verò quãtitas tanta sit, vt bene concoqui possit. qua de re ex oleribus conueniunt atriplex, blitum, lapathum, malua, lactuca, & cucurbita, ptisanæque succus. Addas tu cichorium, endiuiam, buglossum, seu boraginem, quamuis vtilius sit his oleribus vti modo quo in præcedenti capite docuimus: nam licet refrigerent, & humectent, probum tamen succum non generant, vt diximus. & ex piscibus, saxatiles, ex volatilibus quæ mollibus constant carnibus: quæ autem talia non sunt, eorum alæ, necnon & gallorum testiculi, vt ipse Galen. inquit. suum verò pedes & cerebra, ac etiam porcellorum carnem liquefactã, nostris temporibus vitamus. licet (vt ipse inquit) non lædant, cùm & præstantiores, ac longè temperatiores cibos habeamus, quemadmodum præcedenti capite explicauimus. interim quoque & oua ad sorbendum offerimus, præsertim vitellos. permittendum quoque est ex fructibus vt illos degustent, qui non sunt omnino concoctu difficiles, nec etiam facilè corrumpantur, vt sunt pruna damascena, seu surrẽtina, & qui azarolæ seu amarenæ vulgò appellantur. Verùm vbi non admodum delitiosi sint, qui hac febre laborant, succus ptisanæ duntaxat vsque ad crisim exhiberi debet, vt idem Galenus citato loco fatetur, aut ex illis quos pręcedenti capite narrauimus, aliquem eligas cibum pro natura, ac ęgrotantis cõsuetudine, seu viribus, vt in vniuersali methodo fusiùs disseruimus, quo in loco conuenientiorem exhibendi cibi horam, etiam studiosi requirant. A vino verò antequàm morbus concoquatur omnino abstinendum: aut vbi concoqui cœperit, tenue, aquosum, ac modicum primò dandum est: vbi verò iam propè est vt morbus soluatur, amplius offerendum, vt liquet ex eisdẽ auctoribus pręcitatis locis. Toto verò eo tempore quo à vino abstinere debẽt, aqua hordei, aut aliquo alio ex eis, quæ in præcedẽti capite narrauimus, pro potu vtantur, ac reliqua etiam in motu & quiete, inanitione & repletione, animi affectibus, & somno, & vigilia seruentur, quę ibi præcepimus. Illud verò præcipuè seruandũ tam in hac exquisita tertiana, quàm etiam continua, ac singulis febribus quæ plures accessiones habent, quòd in accessionum principiis haudquaquã dormire debẽt ægri, propter ea quæ à somno, hoc tempore consequuntur mala à Galeno cõscripta, commento aphorismi primi, libri secundi. quo etiam tempore nec cibus, nec medicamentum exhibeatur, nisi aliquid vrgeat, retineretur siquidem longiori tempore saltem intus calor naturalis, non sine magno eiusdem ægri detrimento: ob quam causam & vigilias præcepimus hoc in tempore, & à cibo, aliisque medicamentis abstinemus. alui etiam excrementa si excernantur priusquàm inuaserit accessio, confert, & si non natura, saltem mollibus clysteribus aluus exinanienda erit. in earum verò accessionum incrementis frictiones lenes competunt: excitant enim caloris naturalis ad exteriora motionem, humorémque extenuant, qui in vniuerso habitu continetur, ac cutis meatus rarefaciunt. At in summo vigore tempus est sanè ægro vt bibat, Galeno teste secundo de crisib. cap. 3. & Aëtio cap. 79. lib. 5. bibant autem aquam hordei ex hordeo potissimùm decorticato factam, aut stillatitiam aquam intybi, seu cichorij, aut endiuiæ, aut buglossi, cui zulapij violacei, aut rosacei vnc. 2. adiicito, aut syrupi acetosi simplicis, siue oxysacchari tantundẽ: nec minùs adiicere poteris syrupũ è succo cichorij, seu endiuiæ, aut buglossi. si verò malint pastillos aliquos potius quàm syrupos, ex margaritarum drac. 1. & saccharo dissoluto in aqua rosacea quantũ satis sit, formari poterũt. interim vnc. s. seminum communium frig. adiicito. quandoque etiam demptis margaritis drachm. 1. pul. diamargaritionis frig. addere poteris. vbi verò potione æger fuerit recreatus, statim copia vaporis calidi per cutem emergit sudoris nuntia, & vomitus bilis quandoque superuenit, aut aluus soluitur, & per vrinam biliosa reddunt, vt liquet ex Galen. Paulo, & Aëtio, qua de re si ad vẽtriculum bilis repat, per vomitum educere oportet, cùm verò vergit ad inferiora, per inferiorem excretionem, vbi spontè à natura eædem excretiones non perficiantur, iuuat enim per inferiores partes bilis expurgatio, & per vrinã quoque, & sudores, eam diuertere oportet, vt ipse Galenus testis est citato libro primo de arte curat. ad Glauconem, mollibus itaq; clysteribus eo tempore aluus

Comm. 3. text. 8. — *Curatio.* — *Loco prae cit. Aet.* — *Victus ratio.* — *Potus.* — *Quies, somnus, &c.* — *Somnus initio accessionis vitandus, &c.* — *Clysteres.* — *Frictiones.* — *Bibendi tẽpus.* — *Purgatio.* — *cap. citat.*

aluus exinaniatur, vomitus', aqua tepida exiguo aceto, seu syrupo, acetoso adiecto proritetur. reliquæ excretiones per vrinā, & sudores à medico prouocari non debent, nisi vbi maior pars bilis per aluū, aut vomitum fuerit excreta, aut saltē manifestę cōctionis notę appareant. nec ipsius bilis multa copia adsit, præterquàm si frictionibus mollibus ac lenibus sudores excitabis. Quamobrē accessione finita, in tempore intermissionis, eodem oxysaccharo, seu syrupo acetoso simplici, aut reliquis modò dictis cum cichorij, endiuiæ, aut buglossi aqua vti poterunt ægrotantes, necnon & mollibus clysteribus ex hordei, foliorum maluarum, violarum, mercurialis & betæ priùs facto decocto, deinde adiecto pauco sale, vnc.3. vel 4. olei violacei, & duab' mellis rosacei, & fiat clyster. interim addere poteris vn. j. medullæ cassiæ fistularis, aut cassię tractæ, interdū etiā vnc.s. diacatholici aut diapruni solutiui dra. iij. Apparētibus verò manifestis coctionis indiciis, perseuerantéque accessione, potissimùm vltra tres periodos, vbi crisis aliqua non expectetur, purgans medicamentum exhiberi poterit: nanque iuuat in hac febre, vt inquit Galenus, per inferiores partes bilis expurgatio, & libro secundo de morbis, Hippocrate ascripto, reperitur: [si tertiana febris tenuerit, siquidem non omissis tribus inuasionibus, quarta corripiat, pharmacum deorsum purgans, bibendum dato. & Actuar. cap. 19. lib. suę meth. med. his verbis clariùs id significauit, cùm dixit: [febre verò leuiori facta modicè. quoque purgantibus, refrigerantia ac humectantia medicamenta permiscētem, quò purgātia, quæ magna ex parte calida sūt, & turbandi vim obtinent, minùs offendant, vacuare oportet.] Quibus autem purgātibus medicamētis vtendum sit, pręcedenti capite explicauimus. atqui deinceps cienda vrina erit ex iam dictis seminibus cōmunibus frig. cum radicum & foliorū cichorij decocto: interim etiam apium, aut fœniculū adiicito, aut syrupum è tribus radi. prębeto, quo casu etiam, cum fiducia absynthium exhibere poteris vbi coctionis signa monstrātur, quod alioqui summum est stomacho remediū, vbi bilis infestauerit, Galeno teste, si pręsertim ex ipsius coma (vt ipse inquit, quantum sufficiat, accipiēs, mellicrato intinxeris, tutiùs autem cum iam dicto cichorij decocto exhibebis. ex eodem quoque decocto cichorij, radicúmq; apij, & fœniculi, sudor prouocari poterit, si vnc. iij. vel iiij. eiusdem præbebis, cum aliquo ex prædictis pastillis. aut etiam sequēti. Recipit autem diarhodon drac.s. triasantalati drach.j. seminū melonum drach. vij. sacchari dissoluti in aqua rosacea quantum satis sit, fiant in morsulis. Nec minùs prosunt balnea temperatè calida, ex aqua potabili, tum quia aliquid bilis educunt, tum etiam quia sua qualitate plurimùm iuuant: nam huiusmodi balnea humectant, ac potentia refrigerant. semper autem oportet cōtrarias qualitates opponere illis, quæ præter naturam inualuerint, cùm hoc multò plus iuuet quàm quomodolibet euacuare, vt liquet citato primo de arte curat. ad Glauconem ca. citato. Illud tamen in memoria semper habeto, vt in tēpore fiant: si verò etiam coctionis signa ostendātur, tunc & si etiam sæpiùs laueris, nihil deliqueris, vt ibidem liquet. Reliquis etiam medicamentis alterantibus, tum intus, tum extra adhibitis præcedēti capite explicatis, commodè vti poteris. Verùm tamen magnopere necessariū pro curatione huius febris, definiendum restat. Num videlicet competat venę sectio? Quam licet Galenus vniuersaliter commēdauerit 11. de meth. medendi omnibus febribus ex putredine ortis, superius annotauimus, eam tamē primo de arte curatiua ad Glauconem, pro exquisitæ tertianæ curatione subticuit. Hunc nodum sic soluerem, quòd cùm sine periculo sit, & citò iudicetur hæc febris, quātum in ipsa est, modò in ea nihil delinquatur, si quis eam solam inspiciēs, venam secari non præceperit pro eius curatione, non errabit, id quod inspiciēs Galenus (vt mea fert opinio) propterea in eius curatione eam non præcepit, sed ipsius bilis motum spectans, per eandem viā qua vergit, & à natura tentatur excerni, eam vacuari iussit. At si multa sit bilis copia, ex qua exquisita tertiana acceditur, coaceruata intra vasa, à quibus accessionis tempore excernatur ad sentientes corporis partes, si quis nō inspiciens bilem putrescētem solam, quę accessionis causa est, sed eius copiam in venis, ac iocinore genitam, nondum tamen putrefactam, venam secari iusserit, nec rationi, nec Galeni sententiæ pugnabit. Taceo Arabes qui eam commendant, potissimùm si reliqua omnia consentiant, eadémque moderatè fiat, etenim lauata natura ab eo quo velut sarcina permitur, quemadmodum ipsemet Galenus fatetur citato lib. vndecimo de meth. meden. ca. 15. haud ægrè quod reliquum est, vincet: itaq; proprij muneris haud oblita, & coquet quod coqui est habile, & excernet quod potest excerni. At si quispiam dixerit propterea non debere fieri venæ sectionem, quoniam Galenus eam non præcepit, citato libro primo de arte curatiua ad Glauconem, quemadmodum eam commendauit pro cura tertianæ nothæ, asserimus nos quòd si eam nō commendauit, nō tamen omnino negauit. nec obstat eam commendasse in cura tertianę nothę, cùm de ea curanda magis dubium esset, num competeret venæ sectio, quàm pro curatione exquisitæ tertianæ, eo potissimùm quòd (vt diximus) impetum duntaxat putrescentis bilis, accessionem facientis, spectauit, non negans quòd vbi formidetur, propter eius copiam, naturam nō posse eam euincere, aut vix, & fuluiores apparuerint in primo circuitu vrinæ & crudę, quod tutiùs erit statim venam secare, hoc tamen tanquam in vniuersali methodo explicatum, hîc subticuit. vbi igitur prædicta adsint, ac reliqua consentiant, confestim sanguis mittēdus erit, hora tamen quietiori, & aliis quæ sæpiùs diximus, seruatis: id quod confirmauit Actuarius pręcitato loco, cùm dixit: [& nisi quid impedierit, sanguis est detrahēdus, etenim in omnibus propemodū febribus sanguinem mittere, nisi adsit quod interpellat, præstat.] Qua etiam via, & ratione, & duplicem seu triplicem curabis tertianā, modò exquisitæ sint: nanque hæ non propter aliud fieri contingūt, quàm propter multitudinem, & crassitudinem, ac bilis inæqualitatem, vt inquit Aëtius citato cap. 79. libri quinti. Dignosces autem duplicem, aut triplicis tertianā, ex iam dictis signis. etenim & cum rigore vehementi irruent, & omnes prædictas habebunt notas in pulsibus, vrinis, ac reliquo corpore, & omnino similes accessiones erunt.

Cap. de febre à bili, versus finē

Vrinæ prouocatio.

Absynthium quādo competit in tertiana.

Sudoris prouocatio

Balneum.

An sectio venæ competat in tertiana pura.

Duplicis ac triplicis tertianæ curatio.

De tertianæ nothæ dignotione, prognostico, ac curatione.

CAPVT IIII.

SI omnia,quæ in præcedenti capite tertianarũ febrium indicia ſcripſimus,adfuerint,exquiſitam reddunt tertianam, cuius acceſſionis tẽpus vt dictum eſt,breue exiſtit:nã quatuor,aut quinque,aut ſex,& lõgiſſimè vndecim aut duodecim horas cõplectitur: quarũ etiam febrium vrinæ tertio die, aut ad ſummum quarto coctionis ſignum oſtendunt.Si verò aliquid eorum deſit, nõ amplius exquiſitæ erunt.nam quęcunque febris exquiſitam ſimplicitatem ſeruauerit,vnam obtinebit formam,veluti regulam quandam aliarum quę exquiſitæ non ſunt. etenim quæ aliquo modo ab illa defecerit,tãtum etiam à febrium ſimplicitate recedet: vt liquet ſecundo de differ. febr.cap. 3.id quod tãquam proprium,nedum tertianis,ſed ſingulis febribus intermittentibus primùm conſiderare oportet. Itaque in ipſis tertianis primùm diſtinguere opus eſt,ſi exquiſita & (vt quiſpiã diceret)legitima ſit febris,aut non exquiſita,ſed velut notha, Galeno auctore primo de arte curatiua ad Glauconem. capit. 10.quantum enim natura differunt, tantum rationabile eſt, & victus rationem, ac reliquam curationem permutare,ſunt nanque tertianæ quædam, quibus aliquid iam dictorum deficit, quæ non exquiſitæ,ſed ſimpliciter tertianæ appellantur, quarum acceſſio longiùs quàm duodecim horarum occupat tempus,adeò vt ad decẽ & octo perueniat horas,tantóque longiores ſunt hæ tertianæ, quàm illæ quæ exquiſitæ dicũtur,quanto earum acceſſiones maiores extiterint ac longiores.ſi verò longiorem habuerint acceſſionem, intermiſſionem autem minorem,acceſſione videlicet in longius tempus protracta, quàm decem & octo horis, tertianæ extenſæ vocantur.licet & hæ ipſæ extenſæ tertianæ plurimam in eo quòd magis, aut minùs differentiam ſuſcipiãt.nam licebit ex his aliquam ſimpliciter extenſam nuncupare,quæ cùm vigintiquatuor horas in acceſſione conſumpſerit,reliquas habet febris expertes: aliquam verò ſufficienter extenſam,quæ vſque ad triginta extenditur horas, atque aliquam etiam in longius tempus productam. vt quæ vſque ad triginta ſex horas protẽdatur, atq; aliã adhuc amplius vſque ad quadraginta, vel plures:neque enim ex his aliqua certis terminis poteſt definiri. Et quanquam huiuſcemodi nomina adeò curioſè inueſtigare non ſit neceſſarium,tamen clarioris doctrinę gratia,præter exquiſitam tertianam nominatam,quæ parũ ab ea diſtat, ſimpliciter tertianã appellabimus,vt dictum eſt, deinde aliã paululum extẽſam, deinde aliam ſufficienter extẽſam. aliam verò amplius, & deinde aliam plurimùm extenſam,vt liquet ſecundo de differ.feb.cap.8.nam ſi ea ſola tertiana eſſet, quam exquiſitam conſueuit Hippoc.appellare, vtique ſimpliciter tertianam eã appellaſſet,& non exquiſitam, quæ duodecim horis breuiorem acceſſionem habet. cùm verò aliæ ſint tertianæ iam dictę quę exquiſitæ non ſunt,propterea iam dictam exquiſitam nuncupauit, vt ſexto de morbis vulgaribus, ſcripſit Galenus aduerſus Agathinum, & eius ſectatores, qui extenſas tertianas non admittebant, ſed eas ſemitertianas nuncupab[illegible] differunt autem inter ſe acceſſionis longitudine, vt dictum eſt:qua etiam ratione magis, vel minùs ab ea quæ exquiſita eſt, recedunt. nam quanto longior fuerit earum acceſſio, tanto impuriores erunt,rarò tamen reperies febrem,quæ vltra tria interualla exacerbationẽ producat in vocatam integritatem deſinere,vt liquet ibidem. Appellat autem Galenus interuallum,interſtitium,ſeu ſpatium duodecim horarum, vt liquet ſecundo de criſib.cap.3.Vt verò quiuis valeat ſingulas,quas dinumerauimus tertianas nothas, ſeu non exquiſitas dignoſcere,illius ſigna explicauimus,quæ exquiſitę tertianæ maxime contraria exiſtit.nam ex extremis determinatis,non difficulter inuenies intermedias, haud quidem numero paucas,vt Galenus refert citato lib.primo de arte curat.ad Glauconem, cap.8. erit autem maximè cõtraria ea quamplurimum,ſeu admodum extenſam nũcupauimus,cuius acceſsionem vſque ad trigintaſex, ſeu quadraginta horas, vel etiam plures diximus extendi.Quam tertianam ſub exemplo adoleſcenti cuiuſdam,qui medio tempore inter occaſum Pleïadum, & autumnale æquinoctium tali febre laborare cœpit, nobis ſignificauit Galenus eodem libro primo de arte curatiua ad Glauconem cap.præcit.incipit enim febris hæc, quemadmodum in eo adoleſcente cœpit, haudquaquam cum rigore,ſed cum horrore: quæ etiam neq; in caliditate ſimilis eſt exquiſitæ tertianæ:mitior etenim eſt eius caliditas,neque adeò confeſtim per vniuerſum corpus effunditur,neque etiam ſimilatur ei in pulſibus, neque ſubſequitur bilis vomitus,neque ſudor efficiens,ſed pauci quidam humidi vapores exeunt in eius inclinatione, ex quibus febris pedetentim tranſpirat, ac vix intermittit, longo tamen tempore, cùm eius acceſsio diutiùs producatur, vt dictum eſt. pulſus verò minores, tardiores ac rariores fiunt, & in dies duriores euadunt: permanet etiã in pulſibus intermiſsionis tẽpore febris ſignum ſatis manifeſtum. in quam febrem,licet adoleſcentes, & iuuenes incidant, non tamen ij,qui natura bilioſi ſunt,ſed pingues, aſpectu albi,qui in otio degunt,& crapulis, balneíſque plurimis, & repletionibus vſi ſunt, & propterea bene cibos non concoquant: ſimulque eis aduenit pulſus durities in prima, atque ſecunda die mediocriter, in tertia autem, quarta, atque ſequentibus vſq; ad ſeptimam,ad magnam peruenit duritiem: qui quidem multorum fore dierum,ac menſium,ęgritudinem indicant: deinde paulò poſt tempore paulatim molleſcere incipit,ac minores etiã quotidie fient acceſſiones, vrinæque meliorem habebunt ſubſidentiam, cùm in priori tempore admodum crudæ fuerint:tardiùs etenim concoctionis ſigna apparẽt in hac ſpuria tertiana, quàm in exquiſita. His itaque indiciis non exquiſitam tertianam cognoſces,eã ſcilicet quæ exquiſitæ maximè cõtraria exiſtit, reliquas verò intermedias, cognitis exquiſitæ tertianæ indiciis,& huius non exquiſitæ,eidem maximè contrariæ,non difficulter inuenies,& eatenus eas magis accedere,vel recedere ab altera earum percipies,quatenus plus,vel minùs eiuſdem ſigna participabunt,ac earum acceſsio longius,aut breuius ſupra duodecim horarum tempus occupabunt. Hæc verò omnia prouenire cenſendum eſt, propterea quod bilis ex qua nothæ tertianæ accenduntur,amplius ſincera non ſit,ſed alteri permixta humori,craſsioris,ac frigidioris naturæ exiſtenti,& prout frigidior,ac craſsior fuerit ac maior ei⁹ copia cum bile permixta,eò impurior tertiana fiet,acceſſionémque habebit longiorem, & intermiſsionis tempus breuius,quemadmodum in hac quam modò

Tertianæ ſimpliciter etiam non exquiſitæ.

Tertianæ extẽſæ,ſimpliciter,ſufficienter, &c.

Comment. 2.ſup.tex. 23.

Tertianæ plurimum extenſæ ſigna.

Ex horrore caloris qualitate.

Ex pulſib.

Ex temperatura ægrorum.

dò descripsimus, in qua multa admodum commixta est pituitæ copia, vt ex enarratis indiciis colligitur, & propterea non ab re eam dicebat Galen. esse maximè exquisitæ tertianæ contrariam, non negãs quòd si minor sit copia pituitæ eidem bili permixta possit aliqua notha tertiana generari, quæ nõ adeò sit exquisitæ contraria, neque etiam eodem loco, aut alibi negare visus est, vt quidam iuniores Galenici sentire videntur, quòd eadem tertiana spuria gigni possit, atra bile, & non pituita ipsi flauæ bili permixta, quemadmodum etiam vniuersa Arabum schola admittit. Verùm de his particulatim haudquaquam verba fecit, excusans se, citato libro primo de arte curatiuu ad Glauconem, quòd cognitis extremis tertianis, hoc est exquisita, & illa quæ ei maximè contraria est, quam ipse figurauerat sub exemplo adolescentis, vt diximus, haud ægrè poterant inueniri reliquæ intermediæ, quæ quidem numero paucæ nõ sunt, vt ipse fatetur. Decepit autem hos viros, quòd arbitrati sint aliam Galen. non nouisse tertiam notham, quàm eam de qua verba fecit præcitato libro primo de arte curatiua ad Glauconem, subcitato exemplo, non animaduertentes quòd primo & sexto de morbis vulgaribus, & secundo de differentiis febrium, plures conscripserit tertianæ spuriæ differentias, hoc verò in loco arte & breuitate quadam vsus, eam describens, quæ (vt diximus) extrema est, poterant reliquæ intermediæ facilè percipi, quemadmodum etiam & curari. De hac quoque verba faciens, dicebat se vidisse aliquam tertianam notham in autumno incepisse, & deinceps vere terminasse: nam non omnes nothæ tertianæ in tam longum protrahũtur spatium, sunt nanque inter eas quæ citiùs terminantur, & eò citiùs quò pulsus paulatim ad mollitiem non longo pòst tempore ab eius initio tendant. similiter vbi non longo pòst tempore à principio, accessiones minores fiant, & in vrinis coctionis nothæ apparuerint meliores, subsidentiam scilicet habentibus, quæ priori in tempore crudæ, aut minùs concoctę visæ sint, quapropter interdum in sexaginta, interdum verò in quadraginta diebus terminẽtur: minùs tamen formidanda erit, ac citiùs quoque soluetur ea quæ ex atræ bilis permixtione generatur, quàm quæ ex pituitæ, in cæteris paritate seruata, quamuis nulla earum quantumuis impura & illegitima fuerit, ex seipsa periculosa existat: vt liquet aphorismo 43. libri quarti, nisi in aliquo fuerit delictum, nec opus est vt particulatim hîc cuiuslibet signa conscribamus. nam si bili pituita permixta fuerit præter ea quæ diximus, quędam alia aderũt indicia ex eis quę in capit. de quotidiana narrabimus, & prout plura aut maiora adfuerint eiusdẽ quotidianæ indicia complicata, aut minora, maiorem, aut minorem etiam permixtionem ipsius pituitæ coniectare licebit. perinde etiam existimare oportet, vbi atra bilis flauæ fuerit commixta, aderunt enim & nonnulla quartanæ indicia & pro eorum multitudine: aut paucitate, maiorem, vel minorem atrę bilis permixtionem percipies, ex cuius quoque notitia vnà cum accessionis maiori vel minori lõgitudine prædicere poteris, num longiori vel breuiori tempore iudicentur. Pariter etiam patebit & curationis modus, vbi iam dictæ tertianæ nothæ, exquisitæ maximè contrariæ, curationem præcepetimus, ac quotidianæ & quartanæ. Vniuersa itaque victus ratio pro eius curatione, non quę refrigeret, ac vniuersum corp⁹ humectet, instituẽda erit, qualis in exquisitis exhibetur tertianis, sed & aliquem modum assumat ad calfaciendum & incidendum, eodem Galeno auctore, citato libro primo, de arte curatiua ad Glauconem. quem etiam sectati sunt Paulus cap. 20. lib. secundi, & Aëtius cap. 81. libri quinti, nimirum velut crassiore bile subiecta, & nõ valde calidiore, vt idem inquit Aëtius. Prouidendum etiam pro viribus est, ne morbus augeatur, néve ægrotantis vires prosternantur, quæ lõgiori tẽpore debent laborare, difficilè verò est seruare vtrũque, quoniam inediæ, quantum prosunt ad morbi coctionem, tantum, vel ampliùs officiunt viribus, cibi verò quantum ægri vires adaugent, tãtum coctiones impediunt. sed id quoque noscere opus est, ad quantam magnitudinem perueniat morbus, ac quantæ sint ægroti vires, vt ad ea inspiciens quæ maius auxilium exposcunt, inedia quidem in valentioribus vtaris viribus, & morbo coctu difficili, largiori autem cibo vbi vires sunt debiliores, neque morbus admodum concoqui contumax. hæc quidem & in omnibus aliis morbis considerare oportet, vt liquet ex eodem Galeno, & nos in vniuersali methodo fusiùs disseruimus. Maximè verò eis cõducit ptisanæ succus iniecto pipere, hyssopo, aut origano modico, necnon & aliæ sorbitiones concoctu faciles, ex prædictorum auctorum testimonio. semper autẽ plenior victus in hac febre adhibendus erit à principio, quàm in exquisita tertiana. Reliqua verò quæ ad victum spectant, tum præcedenti capite de tertiana, tum sequẽtibus de quotidiana, & quartana sunt petenda, eatenus ipsum victum varians, quatenus ipsa tertiana notha ab ea quę exquisita est, declinauerit. & cùm accessionem habeat longiorem, cibum non quotidie exhibere oportet, sed alternis diebus (nisi quippiam vrgeat, vt in accessione cibum offeras) quanquam etiam exiguum magis, minúsq; nutriens, ac medicamentosus eo tempore exhiberi debebit. Sed mirum sane est de Alexandro qui cap. 6. libri 12. adeò facilè putat Galenum condemnare, eò quòd condemnauerit ptisanæ succũ pauco pipere, hyssopo, vel origano adiecto in hisce febribus, inquiens, huiusmodi plerunque periculosa esse, & febres vehemẽtiores accendere, idque magis adhuc si temperamentũ corporis calidius inueniatur, & pituita minor quàm bilis, & quæ non adeò calefaciẽtia requirat, parum (vt mea fert opinio) animaduertente quòd nec Galenus eis, qui ita laborauerint, eadem præceperit, neque vt eisdem immodicè vtãtur cum ptisana: docet enim (vt diximus) eam notham tertianam curare, quæ alteri exquisitæ tertianę maximè contraria existit, cuius exemplum paulò ante conscripserat in adolescente, circiter decimumoctauum ætatis annum, albo aspectu, pingui, & sæpiùs antea in otio degente, ac crapulis, balneis plurimis, & repletionibus vso: quæ quidem febris nec vehementior erat, neque in corpore temperamento calidiore, nec pituita permixta bili, adeò mitis, ac exigua erat, vt nõ etiam calfacientia requireret simul cum his quę refrigerant & humectant. In qua etiam febre ea quæ supra modum calfaciunt & exsiccant, ipsemet Galenum omnino vitauit, eodem loco. Conatur etiam idem auctor citato loco Galenum reprehendere, quòd pro curatione exquisitæ tertianæ, apparentibus concoctionis signis absynthij decoctum comprobet, tanquam valde nocuum ægris, calidum & siccum

Cap. supra citato.

Loco citat. Cõment. 2. super tex. 25. & cõ. 3. sup. tex. 5. cõ. 2. super tex. 23 Prognosti.

Minùs formidanda mixta cũ atra bile, quàm cum pituita.

Curatio. Victus ratio

Cap. citata

Refellitur Alexand. reprehendens Gale.

Vide de absynthio ca. 3 huius partis circa fin.

 siccum

ſiccum temperamentum habentibus, aſſerens ſe nouiſſe in quibuſdam, qui immoderatiùs illud aſſumpſiſſent, particularum colliquationem expertos eſſe, quibuſdam partes ſolidas ſicciores reddi, alijs verò bilem efferueſcẽtem qualitate potius offendere, alium autem igneam intemperiem, aut inflammationem in ore vẽtriculi ſentire. atqui ex eiſdemmet verbis liberari à calumnia Galen. poterit cùm immoderatum eius vſum non commẽdet, ſed moderatum, ex ipſius coma quantum ſufficiat accipiens. ad hæc quis vnquam arbitrabitur tanta poſſe prouenire incommoda ex abſynthij decocto, modò immoderatiùs illo ægri non vtantur? neq; enim tantam habet vim calfaciendi, licet amaroris particeps ſit, cùm & adſtringendi facultatem habeat, plurimam etenim obtinet adſtrictionem, vt ſexto de ſimplicium medicamentorum facultatibus, liquet, maximè vbi ponticum ſit, & propterea intus aſſumptum idoneum eſt medicamentum ad repurgandos meatus, gratúmque eſt ſtomacho, adeò vt propterea neque igneam intemperiem, aut inflammationẽ in ore ventriculi proritare valeat. parcat itaque mihi Alexander in hoc, cùm ſatis animosè, exigua ſeu nulla ratione promotus, in Galenum inuehere conatus ſit. Nos verò ad penſum redeuntes, aſſerimus etiam, quòd pro potu vti poterunt hac febre laborantes cinnamomi decocto, aut hordei cum exiguo cinnamomo, & vbi admodum delitioſi ſint, vt à vino abſtinere nequeant, eo etiam vti poterunt, pauco, tenui, atque aquoſo potiſſimùm circa initia. nam procedẽte tempore amplius offerri poterit, neque ita aquoſum, modò tenuis ſubſtantiæ ſit. Quòd ſi ſanguinem mittere oporteat, neque hoc quoque omittendum erit, ſed ab initio ſtatim adhibita earum rerum, quas explicauimus diſtinctione, tantum mittendum, quantum præſens exigit ſtatus, eodem Galeno auctore erit: itaque ſecanda interna cubiti vena, vbi quippiã nõ impediat ſtatim ab initio. Conferunt etiam clyſteres, iique non admodũ molles, vt idem auctor inquit, qui parari poterunt ex maluarum, mercurialis, foliorum betæ, florum camamillæ, & hyſſopi decocto, cui colato iuri, mellis roſacei vn.2. olei cõmunis, vel chamæmelini, & violacei vnc.3. vel quatuor, cõfectionis de dactylis dr.4. aut diacatholiconis, ſeu hieræ picræ ſimpl. vnc. s. ſalis cõmunis dra. 4. adiicito, & fiat clyſter. extenuantes quoque modicéque calfacientes ſyrupi exhibeantur, permiſti cum iis quæ vim humectandi ac refrigerãdi habẽt, veluti ſyrupi acetoſus ſimplex, roſaceum mel, aut ipſummet oxymel, cum ſyrupo de ſucco boraginis, endiuiæ, aut cichorij parato hunc in modum. Recipe ſyrupi acetoſi ſimp. mellis roſacei, aut oxymellis & ſyrupi è ſucco borraginis, endiuiæ, vel cichorij, ana vn.1. aquarũ cichorij, & borraginis vn.3. miſce. quibus ſæpius aſſumptis, apparentibúſque concoctionis notis, aliquod exhiberi poterit pharmacum ex his quę leuiter ventrem ſubducunt, vt rhabarbari dilutum, diaphœnicon, ſeu diacatholicon, quod quidem hũc in modum componas. Recipe rhabarbari vigorati cum ſpica, diluti in vnc.2. ſucci roſarũ & per colum transfuſi ſc.4. diacat. drac. 7. aut diaphœniconis drach.4. mellis aërei vnc.2. cum aquis cordialibus fiat potus. Poteris in vicem mellis aërei vti vnc.3. ſyrupi è pluribus infuſionibus roſarũ, vel violarũ, aut vn.1.s. pulpæ caſſiæ fiſtularis. Cùm verò febris hæc ex craſſiori accẽdatur bile, non vnicã fortè purgationem duntaxat deſiderabit, ſed plures, quod quidem ſub his verbis nobis inſinuauit Alexander citato loco: [conuenit igitur, vt qui humores diſſolutos nouerit, non modò ſemel exhibeat, quæ per aluum ſubducere poſſunt, ſed etiam rurſus humectante victu vſi, & diſſoluẽtes, ſi quæ ſiccæ & craſſæ reliquiæ ſubſint, iterum leniter expurgent.] Quapropter vbi adhuc perſeuerauerit, reliquis vtẽdumeſt ſyrupis extenuantibus, ac aperientibus magis, vt ſyrupo de tribus radic. cum aceto, quo Neapoli vtimur, aut ſyrupo de duabus, vel quinq; radi. vel etiam acetoſo compoſito, de bizantiis, aut de eupatorio, aut etiam oxymelite, quibus etiam adiicias aliquem ex iis quæ refrigerandi vim habeant, vt ſyrupum de ſucco, vel infuſ. roſarũ, aut de ſucco cichorij, ſeu borraginis. Quibus deinde ſæpiùs aſſumptis repetenda erit purgatio, eíſque vtẽdum eſt medicamentis, quæ expurgandi craſſiorem bilem vim habeant, & propterea agaricum adiicito ſimul cum rhabarbaro, vel catapotia quædã tribuas quæ ex eiſdem figurentur, aut ex agarico & aggregatiuis pil. ſeu ex rhabarbaro, & eiſdem pil. catapotia formato, drachm.1. pilularum aggregatiuarum, & alteram ſeu ſcrup.4. ſeu agarici, ſeu rhabarbari accipiens, à quorum aſſumptione, mellis aërei vnc.2. aut ſyrupi de pluribus infuſionib. roſarum vel violarum vnc. 3. aut ſacchari violacei vnc.2. s. præbeto cum aqua cichorij, aut bugloſſi. Conferunt etiam hoc in tempore ea quę vrinam ciunt, præterquàm illa quę ſupra modum calfaciunt & exſiccant, vt inquit Galenus, cuiuſmodi eſt decoctum hyſſopi, aut ſpicæ nardi, & poſt diem ſeptimam danda eſt (vt ipſe Galenus ait) iugiter abſynthij coma. inſuper paſtillis in hunc vſum vtantur, hoc modo confectis, Recipe diarhodon abbatis, & aromatici roſ. ana ſcrup.2. ſeminum communium frigidorũ maiorum, aut melonum duntaxat vnc.s. cum ſaccharo in aqua roſacea, & capillorum veneris, ſeu melliſſophylli diſſoluto, fiant paſtilli, quibus vtantur cum aliquo ex prædictis decoctis, aut ſyrupis, aut aquis cichorij. ver borraginis. multis quoque fuit auxilio oxymel epotum, vt citatis auctoribus viſum eſt; vomitus inſuper poſt cibum adeò iis, quibus hęc febris perdurauerit, vtilis eſt, vt multos ſciam ſolis vomitibus ſtatim fuiſſe curatos, vt Galenus inquit citato libro primo de arte curatiua ad Glauconem. Vbi verò adhuc perſeuerauerit febris, neque iã dictis cedat medicamentis, iis quæ leuiter expurgant, ſemel ſaltem in hebdomada, vtare, vt trociſcis de rhabarbaro, ſeu de eupatorio, aut de abſynthio cũ ſyrupo è pluribus infuſionibus roſarum perſiccarũ, aut ſyrupo compoſito è cichorio Nicholi hunc in modum, Recipe trociſcorum de rhabarb. de abſynthio, aut de eupatorio drach.1. diſſoluatur in vnc.2. ſyrupi è cichorio Nicholi, aut è pluribus infuſionibus roſarũ perſicarum tantũdem, & cum aqua melliſſophylli cichorij, aut capillorũ veneris, fiat pot᾽, vel ex dra. 1. ſeu ſcrup.4. trociſcorum dictorum tria catapotia formato cum melle roſaceo, ſeu oxymelite, & vtare. Et ſi videbitur, poteris poſt horam vel alteram vnc. 2. dictorum ſyruporum cum iam dictis aquis ſimul exhibere. nec etiam parum efficaces ſunt troſciſci è roſis, vbi præſertim admodum laborauerit vẽtriculus, maléque concoxerit, & febris admodũ producta ſit, ac color ægri fuerit vitiatus, quorum poteris drachm.1. exhibere ſingulis tribus, vel quatuor diebus cum vnc. 3. aut 4. decocti ex radicibus cichorij,

Cap. proprio. *Potus.* *Venæ sect.* *Clysteres.* *Syrupi.* *Purgationes.* *Vomitus.* *Loco cit.*

chorij, & pauco absynthio facti. conducit etiam non parum si vnc.1.vini albi odorati adiicias. Iuuat insuper ex Galeni præcepto citato lib.de arte curatiua ad Glauconem necnon Pauli, & Aëtij citatis locis hypochondriorum calefactio seu fotus.at non indifferenter omnia calefacere oportet (vt sæpius animaduertimus) sed ea quæ laborant. Quare laborante iocinore tales fiant fotus, Recip. cichorij, & fumariæ an. manip.s.florum chamæmeli, meliloti, & fœnigræci an.drach.4.summitatum absynthij, & rosarum an.manip.1.spicę, iunci odorati, cuiuslibet drach.1.bulliant secundum artem in sufficiēti quātitate aquę, deinceps aceti albi vnc.2.vel 3.adiicito, & cum panniculis lineis in eo irrigatis, iecur sępius foueatur, innungatur demum hoc vnguēto, Recipe olei rosacei, & de absynthio ana vnc.1.olei chamæmelini, & amygdalarum amararum, singul.vnc. s. olei nardini drachm. 3.pulueris seminis lini, fœnigræci, & florum chamæmeli an.drach. 2.coral. rub. 1.s.succi cichorij drac.6.cum cera & exiguo aceto, fiat vnguentum. At si lien laborauerit, ac intumuerit, non iocinori, sed lieni calfacientes sunt approximādi fotus, quos hunc in modum componas, Recipe corticum rad.capparorum, & tamaricis an.dr. 4.scolopendrij, absynthij an.p.1.spicæ drachm.3.lupulorum, fumiterrę singulorū manip.s.florum chamæmeli, fœnigræci, meliloti, seminis lini & anethi ana drach.4.s.fiat arte decoctum in quatuor partibus aquæ, & vna aceti albi, & irrigatis in eo spongiis, fiant fotus, à quibus tale applicetur vnguentū, Recipe olei liliorum alborum, & irini an.vnc.s.olei de capparibus, & amygdalarum amararum an.vn.1 nardini drac.4.succi scolopendrij vnc.1.s.butyri recentis, & adipis anseris cuiuslibet drac.4.pul.seminis lini, fœnigræci, & florum chamæmeli an. dra.1. s. cum aceto pauco, & cera, fiat vnguentum. huic etiam vnc 1. capparorum, aut tamaricis, interim etiā vn.s, succi ciclamini adiicere poteris. Vbi verò ventriculus primo affectus sit, aut etiam ob dicta hypochōdria laborauerit, flatibúsq; sit opplet⁹, & sub tumida in facie decoloratio apparuerit, idem quoque fouendus erit, ex eo quod ita paratur fomento. Recipe summitatum absynthij, & rosarum rubearū ana manip.1.spicæ nardi, chiæ masttiches an.dra.2. cinnamomi drach.1.s.florum chamęmeli, meliloti, & anethi, singulorum dra.4.singula bulliant in tribus partibus aquæ, & vna vini albi odorati, vt conuenit, & spongiis in eo irrigatis, ventriculus foueatur. vel, Recipe vtriusq; mēthę & absynthij ana manip.1.chiæ masttiches, cinnamomi, ligni aloës, cort. citri, singulorum drach.1.maceris galangæ, an.scr.2. florum chamæmeli, anethi, & meliloti an.dra.4.rosarum rubearū manip.1.s.singula cōtundātur, & ex eis cum linteo lineo fiāt sacelli, qui irrigati in sequenti decocto, calidi vētriculo applicentur. Recipe absynthij & rosarum rubearum, an.manip.s.cinnamomi, chiæ masttiches ana dra.1.fœnigręci: seminis lini, cuiuslibet drach.2.ebulliant omnia in sufficienti quantitate aquæ, & vini albi, tribus videlicet partibus aquæ, & vna vini, & fiant fotus, quibus sępiùs adhibitis, licet eundem ventriculū hoc vnguēto inungere quod accipit oleorum de absynthio, & mastichini ana vnc.s.olei rosacei, & amygdalarum amararum ana vnc.1.olei nardini drac.4. corallorū rub.drac.1.s.cinnamomi, chiæ masttiches ana scr.1. vini albi, & cerę parum, fiat vnguentū. Hęc satis esse puto pro tertianæ nothæ curatione, nam licet plures, vt recensuimus, sint eius differentię, nō difficulter tamē earum curationem inuenies, vbi extremarum curationem non ignorabis, eius videlicet quæ exquisita est, & alterius quæ eidem maximè cōtraria existit, cuius curationē hoc in capite docuimus. Etenim prout magis, vel minùs ab exquisita recedit, ita poteris tam victus, quàm medicamentorum rationem permutare, ac pro eadem ratione permiscere. similiter pro diuerso humore qui permiscetur, poteris eadē etiam cōponere, nedum ex his quę pro cura tertianarum explicauimus, verùm etiam eis quę sequenti capite de quartana, & alio de quotidiana conscribemus.

Potus hypochōdriorum.

Exquisitæ quartanæ causa, dignotio, prognosticum, ac curatio. *Caput V.*

ALTERVM intermittentiū febrium genus est exquisita quartana, quæ ex solo melancholico humore generatur, qui frigida & sicca cōstat temperatura, succēditur autē paulatim velut lapis aliqs, aut testa, aut os, aut tale aliquod huiuscemodi corpus frigidum & siccum. verùm si neque putrescat, neque vehementer per sentiētes corporis partes deferatur melancholicus huic succus, nūquā efficiet quartanę exquisitę circuitū, vt liquet secundo de different.febrium, cap.5.quamuis Alex. cap.8.lib.12.velit quòd quartanæ febris non vna sit species, sed multiplices, & diuersæ existant: etenim alia ex flaua bile nimium adusta, alia ex fœculento sanguine nascitur, quod quidem neque negare videtur Galenus tertio prognosti. quo loco quartanā (dicebat) ex melancholico humore consistere, atque ipsum duplici modo generari, tum ex sanguine crassiore, qui respondeat proportione in venis, subsidenti fæci in dolio vini, tum etiam flaua bile vehementer assata. Insuper illud confirmare videtur comment. 22. aphorism.tertij libri, sub his verbis: [quin etiam illo tempore quartanas febres fieri inquit (loquens de autūno) quia scilicet ex atra bile ortum habent, quæ duplicem habent generationem, alteram quidem ex flaua bile superassata, alteram verò ex sanguine crasso.] ex quibus indifferenter innuere videtur quartanā febrem generari posse, licet secundo de differentiis febrium (vt dictum est) contrarium sentiat. Verùm ne quispiam putet sibi pugnantia conscripsisse Galenum, hunc in modum conciliādus erit, quòd exquisita quartana, incipiens præsertim à solo melancholico humore frigido & sicco, temperaturam existente, ac vini fæci simili, eóque putrescente, ac vehementer per sentientes corporis partes delato, generationem habet, quemadmodum ipse fatetur citato libro secūdo de different.febrium, cap.4. Nam licet frigidus natura sit hic succus, tamen cùm putredinem sibi adiunxit, cuius causa febrem accendit, tantùm possidet caloris, quantùm etiam putredinis, vt liquet secundo de causis symptomatum. Eam verò quę ita exquisita nō est, neque statim ab initio inuadit, sed aliis febribus subsequitur inordinatis, seu (vt ita dixerim) erraticis, ex præassatorum, ac efferuescentium humorum, & veluti in cinerem versorum putredine, quando eadem affectio in cunctis fiat venis, ita vt in eis generetur atra bilis, non tamen quòd eadem in eis putrescat, sed exuperet duntaxat, & deinceps accessionis tempore ad sentientes, corporis partes transmittatur ac putrescat, generari contingit, potissimùm vbi præcedens febris præter

Febris quartanæ multæ species.

Super tex. 27.

Loco cita. conciliatio locorū Galeni.

Quartana febris ex bilis adustione generatio.

ter inordinationem intermiserit, atque ita per finem æstatis eueniat, autumnóque propinquet, ex Hippocratis auctoritate, citato libro tertio prognosticorum. & hoc modo, fortè subintelligere voluit Galenus eodem loco febrem quartanam fieri etiam posse ex atra bile, genita ob vehementer assatam flauã bilem, non autem synceram, sed ob veluti cinerem quendam vehementer assatorum humorum (inquit) quem natura non antea excreuit, putrem quandam recipientium affectionem: ex immodicè enim cocto, & feruente sanguine, veluti cinis quidam, atra bilis efficitur, ac quæ in eo tenuior pars continetur & biliosa, ac assata fuerit, in atram conuertitur, ex quibus quartana generatur, vbi putrescant, & per sentientes corporis partes vehemẽter deferantur. & vbi maior fuerit superassatæ bilis copia, ex superassata bile quartanam generari fatebimur, nõ synceram, sed atrę bili ex feruente crassiore sanguine genitæ, permistam. nam pituitosus humor vsque adeò minimè assari poterit, vt ex eo atra bilis, & deinde quartana generetur (quemadmodũ Arabum principi, & sectatoribus ei⁹ visum est) benè autẽ cæteri humores. ex putrescente itaque melancholico succo, seu quod in sanguine crassum, ac veluti fæx est, immodicéque excalfacto, per sentiẽtes corporis partes delato, exquisita accẽditur quartana febris, ac statim ab initio sæpiùs inuadere solet. ex putrescente verò, ac vehementer superassata bile, eáque haudquaquam syncera, & impermista, perinde etiam vehementer per sentientes corporis partes delata quartana etiam interdum accẽdi poterit, non tamen statim ab initio inuadens, neque adeò exquisita, nunquam tamẽ ex superassata pituita. Quapropter neque sibiipsi in hoc pugnantia cõscripsit Galen⁹, si quis autem velit cum Galeno fateri quartanam tam statim ab initio inuadentem, quàm si alias consequatur inordinatas febres, semper à melancholico succo, natura frigido & sicco accendi, & non ex flaua bile assata, vtique non errabit: ait enim Galenus tertio proxnostic. [sed si nõ antea natura quodammodo excernat veluti cinerem vehementer assatorum humorum, hic rursus permanens in corpore, ac calescens, putrem quandam recipit affectionem, idque quoties ei accidit, feruendo excitat febrem, quoties verò in cunctis venis eadem fiat affectio exuperãte atra bile, quartana cõsistit febris.] atqui clarum est in Galeni doctrina per humores sanguinem semper subintelligere, vt nos etiam in pręcedentibus adnotauimus, eóque magis hoc in loco, cùm inquiat, quoties in cunctis venis eadem fiat affectio, per quam videlicet veluti cinis vehementer assatorum humorum generetur, tunc enim exuperante atra bile, quartana consistit febris. per cinerem itaque vehementer assatorum humorum, non bilis, aut alterius succi intelligit, sed sanguinis, neq; propterea quòd duplicem dixit comment. aphorism. 22. libri tertij, habere generationem atrã bilem, alteram ex flaua bile superassata, & alteram ex sanguine crasso voluit, quòd ex vtriusque quartanæ fiant febres, sed explicata duplici atræ bilis differentia, tanquam in aliis locis declaratum, ac manifestum, reliquit disserere, quòd ex ea duntaxat quæ ex sanguine crasso generatur, fiant quartanæ febres, ex hoc nanque feruescente, immodicéque cocto, & exusto veluti cinis quidam, nigra bilis efficitur, frigida quidem, eo quod terrea, caloris autem particeps, sicuti cinis, & acetum, eodem Galeno auctore, tertio de causis symptom. Id itaque quod in sanguine crassum, & veluti fæx existit, quando immodicè excalfactum exaruerit, fit atra bilis vt liquet 2. de crisib. & 2. de different. febr. Quare semper ex putrescente melancholico humore, seu atra bile, ex eo genita, quartana accenditur febris. Nam quæ ex superassata flaua bile, nigra bilis generatur, prӕter cætera mali moris est, & erodit, seu exulcerat partes vbi contingat plurimum colligi, & propterea ab ea quartana febris generari nequit. exulcceraret etenim ipsas, præsertim si syncera esset priusquàm quartanam accenderet febrem, ac putresceret: demum ea putrescente & vehementiori motu per sẽtientes corporis partes delata, multò magis eas eroderet, cùm mota mordacia excrementa magis lædant, quàm quiescentia. verùm interim exquisita, vbi syncerus fuerit talis melancholicus humor, interim non exquisita, vbi alteri humori fuerit permistus, quartana accẽditur, quemadmodum etiam de tertiana determinauimus. Nunc verò exquisitæ indicia explicabimus: ea etenim cognita, facilè etiam non exquisita dignosci poterit. Hæc quidem manifestum sui præbet indicium in principiis accessionum, quando rigent adhuc qui quartana laborant: est etenim eius rigor non vehemens, quẽadmodum in tertiana, sed mediocris seu paruus: etenim quartana febris non primo statim die cum rigore inuadit vehementi, verùm ipsa progrediente atque aucta vnà etiam rigor augetur, sensúsque ægrotantibus adest: non quasi pungatur ac percutiatur corpus, sed frigefactionem similem habent, qualis per gelu tempore hyberno sentitur, cùm ex frigido accenso humore ortum habeat, vt dictum est: necnon & cum quibusdam veluti contusionibus vsque ad ossa tendentibus, ita vt eos audire licebit dicentes quòd videantur in ossibus pati laborem, & carnem habere contrefactam, vt liquet 2. de crisib. cap. 3. quo etiam tempore eorum pulsus qui quartana laborant, satis tardi sunt, ac rari, parui, ac debiles, & magis quàm in nulla altera affectione: nam quamuis in tertianis etiam parui, debiles, tardi ac rari cùm inuadunt pulsus necessariò adsit, tarditas tamen, ac raritas non parum ab iis abest, qui in quartanis accidunt: nam in quartanarum principiis videbitur ibi arteria quodammodo esse alligata atque ad interiora retracta, neque liberum habere ascensum, in tertianis verò, neque aliquid tale percipietur, tarditásque propè accedit ad eum, qui secundum naturam est motũ, quapropter vbi quartanæ febres inuadũt, quamuis iuuenis ęgrotus fuerit, talis fit motus arteriæ, qualis in ætate decrepita, in qua cùm calor paucus existat, cui par quoque est generatio fuliginosorum excrementorum, spiritúsque animalis nutritio, iure pulsus paruos, tardos ac raros habent, vt 3. de causis pulsuum, cap. 5. scriptum est. Cùm autem consistit atque etiam augetur huius febris accessio, necesse quidem est vt veloces fiant, atque frequentes pulsus, seruatur tamen & tunc ipsius tarditas ac raritas, si additam velocitatem atque frequentiã in accessionibus ratione perpendas: & quidem si comparaueris quartanæ febris consistentiam, tertianæ consistentiæ, non paulò velociores atque frequentiores in tertianis pulsus ostendere arteriæ videbuntur, & quæ etiam omnibus communis est febribus in vno pulsu arteriæ inæqualitas, in quartana manifestissimè licet

Loco citat.

Pituita per adustionẽ in atrã bilem mutari nõ potest contra Auicennã.

Loco cita.

Cap. 2. circa finem.

Dignotio quartanæ ex rigoris specie.

Ex pulsibus.

licet comprehendere ex Galeni decreto libro 1. de de arte curatiua ad Glauconem, cap.6. Caliditatis *Ex caloris qualitate.* quoque indicia diuerso modo se habent quàm in tertianis: nam æstum, & deustionem, & quendam veluti feruoré qualiter in tertianis videtur, in quar- *Ex vrinis.* tanis haudquaquam inuenies, vt liquet ibidẽ. Vrinæ quoque tenues, & albæ & aquosæ erunt, nimirum propter materię crassitudinem percolatę. progrediente verò morbo, pro ratione coloratiores fiunt, & subsidentiam habent crassam, Aetio teste cap.83.lib.5. quo circa inquit Gal. citato libro 1.de arte curatiua ad Glauconem, ca.7. in quartanis variæ erunt vrinæ, sed crudæ omnes. Hæc igitur signa *Ex natura ægri. Aetate. Tempore anni.* maxima sunt ipsius quartanæ. Verùm non propterea reliqua omittenda sunt signa, sed ægrotantis natura inspicienda, si in ea atra bilis abundat, & ętas, si senior sit quàm consistentiam, vtpote declinans, tempus quoque anni si autumnus, frigidam & siccam, ac inæqualem habens temperaturam: in hoc enim magis sperabis quartanos circuitus fore frequentiores. similiter & loci natura inspicienda, si lien intumuerit, febrísque sine ordine antecesserit, si cibus, potúsque, ac victus vniuersus, frigidus & siccus præcesserit, necnon si eo tempore quartanæ febres populariter fiant, quòd si febris cessauerit, remanseritque adhuc in pulsibus febris signum, ac iidem pulsus iis qui secundum naturam sunt, rariores, ac tardiores fuerint, proculdubio huiusmodi febris quartana censenda erit, vt eodem primo de *Loco citato.* arte curatiua ad Glauconem, scriptum est. huius etiam febris accessio tẽporis spacio est similis tertianæ, nonnunquam & longior, cùm adhuc exquisita perseuerat, vt quæ ex frigidiore humore consistat: in qua nec etiam bilis flauæ vomitus, quemadmodum in tertianis expectandus est, vt liquet 2. *Loco citato.* de different. febrium, cap.5. & citato libro 1. de arte *Sudoris copia.* curatiua ad Glauconem. Sequitur autem sudorum copia circa exacerbationis declinationem: copiosiores etenim in hoc humore euacuationes fiunt, quàm in pituita, quoniam quicquid atræ bilis fuerit accensum, exhauritur, atque dispergitur. Eadem insuper in hisce febribus, atque aliis omnibus est causa, quæ differentiam facit longitudinis accessionum, quemadmodum in præcedentibus declarauimus, multitudo videlicet, ac humoris qualitas, vigor insuper ac virtutis imbecillitas, & præterea ipsius ęgrotãtis dispositio rara & densa: ex iis enim *Nõ exquisita signa.* diuersitas assumitur. Exquisita autem, an non exquisita sit, nedum ex accessionis breuitate seu longitudine, sed & aliis quoque indiciis percipi poterit. Neque enim omnia aderunt exquisitæ quæ explicauimus quartanæ indicia, sed nõnulla deerunt, & alia quædam alterius humoris, cum eadem atra bile permisti, percipies. Ex intermittentibus verò febribus, quemadmodum tertiana breuissima qui- *Prognostica.* dem, & mitissima est, ita longior ac quantum in ipsa est haudquam periculosa quartana existit: quæ neque etiam statim ab initio inuadere solet, sed aliis quæ antecesserint febribus, præsertim inordi- *Loco citato.* natis, subsequi, vt 1. de arte curatiua ad Glauconem, scriptum est: etenim admodum difficulter putrescit melancholicus humor, cum frigidus & siccus natura sit, promptius verò vbi prius efferue- *Cõment.3. tex 4.* scat, ac supra modum exustus fuerit. Hippocr. verò 1. de morb. vulgarib. inquit, quòd omnium est quartana securissima, facillima, longissima, hæc enim non est ipsa quidem tantùm per se talis, sed etiam à magnis aliis vindicat morbis, & 6. eiusdem ait. *Com.6. super tex.5.* [quartana laborantes magno morbo non capiuntur: si priùs autem capiuntur, & quartana superuenit, liberantur.] Id etiam confirmauit apho.70. lib. 5. cùm dixit: [à quartanis capti non admodum à cõuulsionibus capiuntur: si verò capiãtur, & quartana superuenerit, liberantur:] verùm animaduersione dignũ est per quartanas, intermittentes subintelligere Hippocrat. nam continuæ (licet perrarò eueniant, liquet 2. de differentiis febrium) cùm *Cap.2.* nullam habeãt vsque ad iudicium molestiarum remissionem, sed perpetuò infestant meritò graues & dicuntur, & sunt. oportet item quòd ea genita sit absque lienis, aut alterius visceris affectu, quandoquidem ex liene sæpenumero grauiter vidimus (vt inquit Galenus) citato libro primo de morbis *Loco citato.* vulgaribus, homines febre laborasse quartana, ac deinde collecta aqua inter cutem, esse defunctos. Verùm ipsa sua sponte quartana, absque alio visceris affectu, pręsertim magno, periculo vacat, neminémque iugulat, vt inquit Celsus cap.15. libro tertio, & ab aliis etiam morbis liberat, atque ita nouimus morbos comitiales fuisse à quartana, diu tamen infestante, discussos: vt ibidem testatur Galenus, id verò nulli dubium est quòd priùs quartana febre laborantes, comitialis morbus adoriri nequit, quandoquidem iam adortum, superueniens quartana discutere consueuit: quo circa multò sanè magis ipsum impendentem arcere poterit, vt præcitato libro sexto de morbis vulgaribus, à Galeno scriptum est. Quartanæ insuper à splene initium *Loco citato.* sumentes, diuturniores sunt: fiunt autem manifestæ ex colore, & cruditatibus, & quod venter non facilè egerit, & ex splenis tumore, & quòd ad sinistram magis se reclinent: est autem periculum ne progressu temporis etiam in aquam inter cutem incidant, Aetio auctore præcitato loco. At verò propter hepar inflammatũ quartanarij, vt ipse inquit eodem loco, coloris sunt albicantis, & toto corpore tumidi, & vrinæ ipsæ valde rubræ, sandaracham referentes, & ad contactum tumor dextri hypochondrij occurrit, & hi etiam magis difficulter spirant quàm splenici, & subtussiunt, & postremùm in hydropem ineuitabilem labuntur. Atqui aphoris. 25. libri 2. Hippocrat. dicebat quòd æstiuæ quartanæ magna ex parte breues fiunt, autumnales longæ, & maximè quæ hyemem attingunt, quamuis nedum de quartana verificetur aphor. Gal. auctore in commento, sed de quolibet alio morbo; nullus etenim æstate fit longus, Hippoc. verò de solo omnium longissimo fecit mẽtionem, veluti per exemplum de omnibus aliis ex isto præcipiẽs. Vetus verò quartana rarò, nisi verò soluitur, vt inquit Celsus ca.16. lib.3. omnium verò pessima est quintana; etenim & ante tabe, & iã tabidis superueniẽs perimit. septimana verò longa est, verùm non letalis. Nonana hac longior etiã, at non letalis, eodẽ Hip. *Commen.3. tex.7.* auctore præcitato libro 1. de morb. vulg. Cæterùm *Curatio. Victus ratio.* quòd ad curationem ipsius quartanæ attinet, illud primò seruare oportet, quòd qui ea laborãt, ab initio mediocriter ac leniter tractãdi sunt, ita vt neq; aliquod ex fortibus medicamentũ, neq; vacuationem adhibeamus, Galeno teste præcitato libr.1. de arte cura. ad Glauc. cap.11. quem secuti sunt Paulus cap.22. lib.2. & Aetius cap.84. lib.5. victum itaq; instituere oportet optimum, minimé que flatuosum, arcendíque sunt à carnibus suillis, atque ab omnib.

eduliis quę tenacia sunt,& tardum habent exitum, ac quæ refrigerant & exsiccant corpus, vt ibidem à Galen. scriptum est: ob id boni succi cibi, concoctu faciles, substantia non crassa, nec tenaci, tribuendi sunt, quemadmodum volatilia quæ in paludibus non degunt, vt Gallinæ, earúmque pulli, similiter & columbarum, capi, perdices, fasiani, & reliquæ huiusmodi, insuper & qui non refrigerandi exsiccandíque vim habeant, sed leuiter calfaciendi, ac humectandi corpus. Conducunt quoq; pisces mollibus carnibus, nihílque tenacis habentes, & concoctu faciles. interim autem salsis quibusdam & sinapi in cibo vti poterunt, pro extenuando, incidendóque crasso humore: est etenim valde terrestris, ac crassus. Quapropter neque colymbades interdum, neque parui quidam pisciculi sale conditi vitandi sunt, in quem vsum confert etiam, & quod Neapoli paratur condimentum quoddam ex sapa, & sinapis semine, pauco etiam adiecto cinnamomo, quãdoque vti, vino quoque vtendum est albo, & tenui, nõ autem aquoso, sed mediocriter calido, optimè diluto, aut aqua in qua cinnamomum fuerit decoctum. à frictionibus autem, ambulationibus, & balneis, atque aliis vsitatis arcendi penitus non sunt, quanquam omnino possent à balneis abstinere, solis contenti frictionibus quàmplurimum ex eo iuuamen admitterent, & si quartana febris breuis sit, neque admodum violenta, nihil nocuerit si diebus intermediis ad consueta exercitia se transferant laborantes. reliqua quę ad victus rationem pertinent, nostro capite de melancholia studiosi petant. Illud verò haudquaquam prætereundum esse arbitror; quòd quartana laborantes, vbi vires non indicent, in die accessionis minimè cibandi sunt, aut satis modicus eis exhibeatur cibus, ísque per sex, aut saltem quinque horas ante accessionem, aut eadem finita: etenim natura ipsa cibo non impedita, faciliùs humoris tum euictioni, tum etiam expulsioni vacabit. quod quidem confirmare videtur Actuarius lib. 3. suæ metho. medend. cap. 20. cùm dixit: [cęterùm in omnibus accessionũ annotationibus, ne aliquis in ventriculo sit cibus, qui mali pondus ingeminet studendum est. Nam cùm natura tempore accessionis ad propellendum ea, quæ affligunt exurgat, si quis intempestiuè nutriẽs illi obstiterit, dubio procul quo minùs validè noxios humores adoriatur prępedit.] Optimũ iis quoque est ventrem quantum possibile sit, mollem facere his quæ vsitata sunt. quòd si ea nihil proficiãt, clysteribus vtendum erit, à principio quidẽ mollib. postmodum acrioribus, vt idem Gal. inquit, molles quidẽ ex præcedẽti capite de tertiana petas, acriores hunc in modum parabis, Rec. foliorum maluarum, mercurialis, betæ, & florum chamæmeli ana M. j. folliculorũ senæ drac. 4. furfuris M. s. decoquãtur omnia in sufficiẽti quãtitate aquæ, cui decocto per colum transfuso admisceantur olei communis, chamæmelini seu anethini vnc. 4. mellis rosacei vnc. 2. medullæ cassiæ fistularis, aut cassiæ tractæ vnc. 1. salis cõmunis drac. 3. diacat. vnc. s. seu drac. 7. Interim confectionis de dactylis, aut hamech, seu electuarij indi drac. vel 3. adiicere poteris. Vbi verò sanguis abundare valde videatur, ab initio quoque venam secare licebit aliis consentientibus, etsi vena incisa, is qui fluit sanguis, niger & crassus videatur, audacius mittendus erit, præcipuè verò in iis qui liene laborant talis visitur. Quòd si flauus, aut tenuis apparuerit, statim supprimendus est: venam verò secare oportet, aut interiorem, aut eam quæ est in sinistro cubito mediam, Gale. auctore citato lib. 1. de arte curat. ad Glauc. Secanda autem erit interna, aut media in sinistro cubito vena (vt Gal. inquit) si splenicus fuerit homo, Aetio teste præcitato loco: nam si circa hepar fuerit affectio) vt ipse fatetur) in dextro secanda erit. Quamobrem nõ semper in quartanis febribus in sinistro cubito vena secãda est, sed interim in dextro Aetio auctore, præsertim, si circa hepar magis quàm lienem laborauerit æger. Illud tamen perpetuò seruare oportebit, quòd si flauus, ac tenuis sanguis appareat, statim supprimendus est ex Galen. decreto, quamcunque secaueris venam. A venæ sectione, quamuis Galen. omne vitauerit ab initio forte medicamen, ac vacuationem, quam non nisi coctionis indiciis apparentibus admittere videtur, tamen vbi multa adsit atræ bilis copia, & quædam apparuerint concoctionis indicia, licet non admodum manifesta, seu perfecta, purgans aliquod, atque id lene medicamentum exhiberi poterit. Nec propterea Gale. pugnabis cùm fortem interdixerit ab initio vacuationem, quam etiam vitandam esse omnino arbitramur, quemadmodũ leuem intermittimus: id quod puto Celsum subintelligere voluisse, quando aluum ducere præcepit post septimam diem, quam purgationem hunc in modum parare poteris, Recipe florum borraginis, fumariæ, violarum, & hordei decorticati, singulorum drach. 4. vuæ passæ vinaciis detractis vnc. s. fiat decoctum in aqua fontis, aut aqua lactis caprini, cui per colum trãsfuso vnc. 2. mellis aërei, aut vnc. 1. s. medullæ cassiæ fistularis, vel vnc. 3. syrupi ex pluribus infusionibus violarũ, vel 2. sacchari violacei cum drachm. 7. diacatholiconis adiicito: in vicem autem diacathol. vnc. 3. syrupi domini Augustini adiicere poteris, priùs tamen quàm tale præbeatur purgans medicamentum, syrupi aliqui, non semel duntaxat, sed sæpius exhiberi poterunt, etiam accessionis tempore, potissimùm sex è principio trãsactis horis, vt syrupus ex succo borraginis, fumariæ, aut de pomis cum syrupo ex infus. rosarum, adiectis aquis melissophylli & borrag. his quippe purgantibus medicamẽtis, etiam si non satis manifestè, aut perfectè coctionis notæ apparuerint, citra noxam vti poteris, vbi ea adsint quæ paulò ante explicauimus. Atque hæc quidem in principio, & augmento facienda sunt. Si verò in statu morbi præcipuè ægrotus esse videatur, aut propè statum, tunc subtilioris victus ratio est adhibenda quàm antea: statim quoque præcipiendum est, vt diu conquiescat, & visceribus prouidendo, vngendo, atque emplastrando, iis quæ mollire ac laxare possunt: deinde medicamentis vtendum, quæ ciendi vrinam vim habent: quamuis vbi coctionis morbi indicia apparuerint, tunc purgare oportet iis quæ humores atros exinaniendi vim habent, non semel tãtùm, sed sæpiùs, si fuerit necessarium, vt inquit Galenus præcitato loco. Quamobrem & aliis quoque vtendum est syrupis, ac purgationibus validioribus: syrupis quidem, vt syrupo ex epithymo, ex duabus, tribus, seu quinque radicibus paratis, ac syrupo de bizantiis, cum eo qui è succo fumariæ aut rosarum fit, simul permistis, adiectis etiam prædictis aquis, vel aquis lupulorum, scolopendrij, seu absynthij, purgantibus verò medicamentis sequentibus vtare, Rec. florum

Posus. *Frictiones & exercitationes.* *Tempus cibi exhiben di.* *Clysteres.* *Venæ sectio.* *Loco supra citato.* *Purgatio à venæ sectione.* *Syrupi.*

viola

violarum,fumariç,& borraginis singul.drac.4.senç & epithymi cuiuslibet drac.2.s.scolopendrij, capillorũ veneris ana drac.2. vuæ passæ vinaceis detractis vnc.j. fiat decoctum in qua fontis, in quo per colum transfuso,dissoluas mellis aërei,aut sacchari violacei vnc.2.rhabarbari in parte prędicti decocti infusi,& iterum per colum transfusi scrup.4. spicæ gra.v.diasenæ drach.3.vel 4.diacat.vnc.s. aut cōfectis hamech dra.2.s.Poteris insuper &eiusmodi catapotiis vti,Rec.pill.de lapide lazuli, vel de lapide armeno,aut aggregatiuarum drac.j.rhabarb. vigorati cum spica,aut agarici trocis.scrup.2.figurentur pillulæ quinq; cũ melle rosaceo , aut aqua melissophylli,à quibus post horã vel alteram absorbeãt laborantes vnc.2.mellis aërei,aut 3. syrupi è pluribus infus.violarum cum aqua borraginis,melissophilli, & scolopendrij.Et quoniam non semel tantùm,sed sæpius,vbi visus vrgeat,præcipit Gal.purgãs medicamẽtũ exhiberi, quod vim habeat humores atros exinaniendi , propterea eadem vbi oporteat repetenda sunt.in quem vsum etiã cōfert, si exhibeatur decoctum senæ & epithymi in aqua lactis, senæ & epithymi drac.3.vel 4.accipiens,&vuæ passæ vinaceis detractis vnc.s.ex quibus arte in vnc. v. vel vj. aquæ lactis fiat decoctũ , & exhibeatur.Hoc etiam tempore si pastilli quidam figurentur,ac exhibeantur,conferunt nedum in diebus intermissionis, verùm etiã & accessionis tempore, per sex horas post principiũ : vt , Recipe pul.diamarg.frigidi drach.1. diambræ,diarhodon,seu diamoschi dulcis,aut electarij de gemmis drac.s.vel scrup.2.seminum communium frig. dra.4. vel vnc.s. sacchari dissoluti in aqua rosacea & melissophylli quantũ satis sit,fiant pastilli,quorum vnus vel duo præbeantur cũ 3.aut 4.vnciis aquæ borrag.aut scolopendrij,& mellissophylli.insuper semel saltem in hebdomada, theriacæ drac.1. exhibere poteris cum pauco vino albo odorifero,aqua scolopendrij aut melissophylli diluto.quam etiã per tres vel duas horas ante accessionem sumendam esse commendarem,cùm magnopere etiam rigori conduceret, apparentibus tamen coctionis morbi indiciis,ac à purgatione (si modò eadẽ ritè confecta reperiri valeat, quod mihi semper in dubio fuit,tum propter alia,tum vel maximè propter ipsius viperæ cognitionem incertã) in hũc quoq; vsum Galenus tãquam sibi familiare,& præ cæteris laudatissimum,quod succũ cyrenaicum recipit medicamentum eodem 1.de arte curatiua ad Glauconem c.7.commendauit. Est etenim quartanariis summæ præsentaneum remedium,præsertim dum à rigore maximo tenentur, eodem auctore libro de rigore,tremore,palpitatione,&c.hoc medicamentum Aëtius citato capite 84. lib. 5. hunc in modum descripsit,Recipe succi cyrenaici, piperis, myrrhæ troglodyticæ,& florum rutæ viridium,singulorum æquales partes , singula seorsum leuissimè teruntur, & ruta cum melle trita excipiuntur, fiũtque pillulæ de quibus aliquibus obolus vnus, aliis duo,exhibentur. sed quoniam citato libro de tremore & palpit.Galen. medicamentum ex cyrenaico succo & castoreo compositum commendat quartanariis,propterea si dimidia pars castorii prędictis adiiciatur,non parum commendarem. Nam & ipse per tres , aut saltem duas horas ante accessionem castorij & myrrhæ cuiuslibet drach. s. apparentibus coctionis signis manifestis , seu perfectis,cum vnc.3.vini albi odoriferi diluti cum aqua

Præstans Gal. pharmacum ex succo cyrenaico in quartana.

borrag.exhibere consueui , ex quo medicamento semper ingentem quartanariis vtilitatem prouenire conspexi, vbi tribus, vel quinque vicibus fuisset assumptum : nam castoreum potum rigores mitigat, & morbosam carnem consumit,& concoctionibus in venis opitulatur , & segnitiem ad motum eximit,vt inquit Aetius Archigenis auctoritate prędicitato loco : & myrrha Dioscoride auctore horrores discutit,duabus horis ante febrium accessiones, fabæ magnitudine epota cum pipere & aqua vt ipse ait, nullum autem ex prædictis medicamẽtum ab initio exhibẽdum erit, aut omnino ante statum: nam sæpius quæ simplex est duplicem facient , aut ex duplici triplicem,aut omnino maiorem ac difficiliorem reddunt, vt liquet ex eodem Galeno citato loco , nec minùs etiam confert hoc in tempore vrinam cientibus vti , inter quæ , præter eos quos supra annotauimus , tum syrupos , tum pastillos, apij,rutæ, & anethi decoctum ex aqua mulsa valde commendãtur. At visceribus prouidendum erit iis quæ mollire ac laxare valent medicamentis , quæ capite de tertiana notha studiosi requirant , paucis quibusdam adiectis , vbi ea non suffecerint , inter quæ sunt iris,chamæpithys,ruta, semen apij,fœniculi,anisi,dauci,& cumini,potissimùm vbi lien,aut ventriculus afficiantur.vtendum est etiam& vomitibus à cibo,& à raphanis, si nihil impedierit.plerique enim ipsis assiduè vsi,partim perfectè à morbo liberati sunt , partim facilè pertulerunt. Nam vnà cum hoc quòd euacuant ea quæ stomachum infestant,etiam faciliùs concoquunt tales, vbi verò nihil iam prohibet , etiam album veratrum dandum est,primùm quidem raphanis infixum, veluti in sermone de purgatoriis dictum est:postea verò ipsum per se,vt inquit Aetius citato loco,quem etiam vomitum à cibo cum iam dictis etiam albo helleboro & raphanis Galenus commendauit eodem 1. de arte curatiua ad Glauconem. Id verò intelligendum est in iis qui prompti ad vomitiones sunt : nã qui vomere nequeunt,per inferiores valentiùs purgandi sunt,vt ipse ait tutius autem pro ciendis vomitionibus oxymelitis simp. vnc.ij.cum libr. s.aut vnc. 4. aquæ tepidæ exhibebis. interim ipsius raphani,seu radicum in eadem aqua facto decocto, aut adiectis eiusdem succi vnc.1.vel tribus,ab albo helleboro ægros abstinendo , quoad fieri poterit. Alexander verò eodem cap.8.lib.12.vomitum omnibus vtilissimum esse fatetur,pręsertim iis qui humores crassos in ore ventriculi continent. verùm non à cibo,sed optimũ eius tempus esse inquit, accessione incipiente, quoniam etiam tunc humores cum materia mouentur,& illi in stomachum confluunt,illũmque rodunt & nauseam excitant.exhibet autem mulsam nõ nimis aquosam, ac pręcipit anserinis pennis præcipuè vtendum est , vt maiori irritatu vomitus omnino proueniat,præsertim vbi humores valde lenti sint , ac difficulter auelli possunt , quo modo inueteratas quartanas discussisse fatetur,vt nonnullæ ipsarum superata iã deteriore parte conquieuerint. porrò quæ de vomitu inquit Alexander , licet ab iis quæ de eo præcipit Galenus,Paulus,& Aëtius dissidere videantur,haud ægrè conciliari queunt : nam à cibo vomitus quem præcipiũt iam dicti viri,eos exinanire videtur humores,qui futuram accessionem excitare debẽt : & proinde aut ipsam prohibebit,aut saltem leuiorem efficiet,vbi potissimùm præcedenti die ante accessionem

Li.1.c.67.

Topica.

Vomitus.

Cap. citat.

Conciliantur Alexander cũ Gal.Paulo & Aetio.

ſionem talis fiat vomitus: propterea id ſpectantes Galenus, Aetius, & Paulus, à cibo eum præceperunt, quò promptius craſſiores ſucci aptitudinem quandam habentes ad futuram acceſſionem per eum exinaniantur. Alexander verò eos duntaxat tentauit per vomitum craſſos ſuccos exinanire, qui iam acceſſionem efficiant, & propterea incipiente acceſſione vomitum commēdauit: inſuper & motum eorundem humorum, ac confluxum in ſtomachum eo tempore inſpexit, vt ipſemet eodem loco manifeſtauit. vterque igitur vomitus diuerſa ratione iuuabit, vbi ad eundem prompti fuerint laborantes. Sed magis mirandum eſt de eo qui tam facilè in Galenum inuehit, ipſúmque condemnare tentat, quòd quartanariis omnibus (vt ipſe ait) præcipere videatur idem Galenus non alium victum quàm qui calfacere ipſos & ſiccare poſſit: præbet enim ipſis antidotū diatrion pipereō, & quod diaſpolites dicitur: item liquorem cyrenaicum, & theriacam, & in cibo ſalſamētum, & piper. hoc autem potiſſimùm quotidie bibere iuſſit, & in vniuerſum (vt fatetur idem Alexander) præcipit Galen. abſtinere ab iis, quæ refrigerant & humectant, eò quòd humor (inquit) morbum efficiens frigidus exiſtat, ex quibus ſiccantur, aſſantúrque magis, ac craſſiores redduntur qui quartanam efficiunt humores, vt ipſe Alexander concludit: ſed pace tanti viri dixerim, nimis animosè Galenum condemnare tentat. Nam arcendos eſſe qui quartana laborant ab omnibus eduliis, quæ tenacia ſunt, & tardum habent exitum, ac quæ refrigerant exſiccántque corpus, præcepit Galenus, & non quæ humectant, vt ipſe eidem Galeno imponit: eſt enim ſuapte natura melancholicus ſuccus, ſeu atra bilis ex eo genita, frigida & ſicca temperatura, caloris participans velut cinis, & acetum, vt vbique locorum ab eodem Gal. ſcriptum eſt, præſertim 3. de cauſis ſympto. c. 2. ſimiliter vbi putreſcat, adhuc frigidus & ſiccus eſt natura, tantam ex accidenti habens caliditatē, quantam habet putredinem, eodem auctore 2. de cauſis ſymptom. & hanc ob rem victum prohibēs, omne quod refrigerat ac exſiccat, ex neceſſitate admittit, quod vim habet calfaciendi & humectandi. & ſi quandoque eis quæ calfaciunt, ſimul atque exſiccāt vti præcipit, vt ſalſis, & ſynapi, diatriō pipereo, & diaſpolitico, quæ certis diebus aſſumēda eſſe dixit, non propterea condēnandus eſt; nam cùm craſſus valde, ac terreſtris fuerit hic humor, qui quartanæ auctor eſt, non ſolùm quæ proprio temperamento eius contraria exiſtunt, calida videlicet & humida, ſed quæ quodammodo eius ſubſtantiæ ſe opponunt exhibēda ſunt. Quamobrem craſſis quæ extenuant contraria ſunt, & tenacibus quæ detergunt ac incidūt, vt 11. de meth. med. c. 13. ab eodem ſcriptū eſt, extenuādi igitur gratia eadem aſſumere iuſſit & nō ſemper, ſed certis diebus, vt ipſe refert, quaſi dixerit, quibuſdam, ne ea proueniāt quæ ipſe Alexander fatetur incommoda, quo etiam modo neque ipſemet Alexander ratione coactus eodem loco inhibet. Quare nō inconuenit, & ſi ſiccus natura fuerit hic humor, quandoque ſiccantibus vti pro eius extenuatione, præparatione, ac etiam euacuatione, per quæ etiam curatio per contraria efficitur. Nam licet frigidus & ſiccus natura ſit hic humor, qua ratione quæ ſiccant non conducunt, quia tamen terreſtris valde, ac craſſus eſt, per ea quæ extenuant tanquam per contraria etiam curabitur; qualia ſunt quæ ſiccāt, ac calfaciunt, nō tamen immodicè adeò vt aſſent. At ſi quiſpiam dixerit Galenum quartana laborantibus piper quotidie commendare, dicimus nos ipſum cum aqua potum admittere, & non ſolùm. Atqui ſi cum aqua etiā quotidie bibatur, multam eſſe aquæ copiam, paucam verò ipſius piperis coniectandum eſt. quapropter non adeò validè calefaciendi ac exſiccādi vim habebit potus hic, quinimò leuiter calefaciendi potiùs & humectandi, ſimul atque extenuandi, & detergendi, vbi (vt dictum eſt) multa fuerit aquæ copia, exiguúmque piperis recipiat. Theriacam quoque ac medicamen, quod ſuccum recipit cyrenaicū probat; apparentibus priùs coctionis morbi indiciis, & poſteaquàm purgans medicamentum aſſumpſerint, vt quod reliquum eſt ipſorum humorum euictorum iam ab ipſa natura, per eadem extenuatorum faciliùs poſſit expellere, necnon vt per ea partes corporis alteratæ, ampliùs in futurū eundem humorem non generent. pugnat itaque Galenus cunctis modò dinumeratis ſemper iis quæ præter naturam ſunt, pro quartanæ curatione contrariorum vſu, tam victu, quàm medicamētis, & prout vſus vrget diuerſimodè, diuerſiſque in temporibus eiſdem vti præcipit, & proinde nullum ex eorum vſu incommodum ſeu malum prouenire poterit, vt Trallianus perſuadere conatur iis, qui parum artem medicā guſtarunt, eò potiſſimùm quòd quartanam Gal. exquiſitam videlicet, à nullo alio humore quàm à melāncholico, ſeu fœculēto & craſſiori ſanguine, aut ex atra bile ex eo genita ortum habere arbitratus ſit, quemadmodum ſupra explicauimus. miror inſuper cur Ariſtotelem non legerit Alexander problemate 58. primæ ſectionis, vbi habet quòd quartanis febribus victus calfaciens prodeſt, quia febris quartana imbecilla eſt: nam niſi imbecilla eſſet, quartana non fieret, & propterea ignem corpori inſerendum eſſe præcipit: quo etiam curationis modo & duæ, vel tres quartanæ, vbi exquiſitæ fuerint, necnon & continuæ, quamuis rarò eueniant curari poterunt, modò febris valida non fuerit: quomodo autem continuæ febres omnes dignoſcantur, & ab intermittentibus diſcernantur, Galen. docuit 1. de arte curatiua ad Glauco. cap. 5. & 8. & nos in ſecunda huius operis parte, modum generationis earundem demonſtrauimus. Vbi verò non exquiſitæ fuerint, pro diuerſo humore qui eidem nigræ bili permiſcetur, ac diuerſa etiam quantitate eiuſdem curationem variare licebit, habita ratione humoris, qui cum eadem nigra bile permiſcetur, quod quidem in continuis ſemper perpendere oportet: nam cum ſanguine ſaltem perpetuò permixtus eſt humor. At præter iam dicta medicamenta ferunt (inquit Dioſcorid.) tres plantaginis radices cum tribus vini cyathis, & pari aquæ modo tertianis auxiliari, & quatuor quartanis. & capite de trifolio, bituminoſo videlicet (nā hoc per trifolium intelligit) inquit: quidā terna folia aut ſemina in tertianis cum vino potui dedêre, & in quartanis quaterna, vt quæ febrium circuitus diſcuterent. Aetius præcitato loco, Dioſcoridis etiam auctoritate eaſdē plantaginis radices quatuor ſiccas tritas in vino bibendas eſſe fatetur. ſimiliter conferre (inquit) ſi verbenacæ rectæ quartus à terra geniculus tritus cum vino potetur, in tertiana verò tertius: quamuis Dioſcorides de ſupina verbenaca, & non recta idē aſſeruerit. inſuper radicis libanotidis dra.

Oſtendit Galenum iniuria ab Alexandro reprehenſum.

Quartanæ nō exquiſitæ curatio.

Lib. 2. cap. 152.

Li. 4. c. 55.

1.si in vino etiam exhibeatur confert. & ne sic doctissimum Alexandrum deseramus, medicamenta quæ appendi solent ab eodem conscripta quædam hic annotare placuit; inquit enim multis experimentis sæpe ab eo comprobatum fuisse quòd scarabeus quartanarios curat; oportet autẽ ipsum viuum extrinsecus fuluo linteolo firmiter alligatum collo suspendere.dicunt autem hoc ipsum præstare si ita appẽdatur. Referũt quoq; si quis ex gena hirci pilos excerptos ægros alliget, mirabiliter quartanæ posse mederi, omniúmque naturalium medicorum testimonio firmatum esse fatetur, sanguinem,qui primus à virgine fuerit excretus,naturaliter quartanæ aduersari. Similiter etiam corruptæ sanguinem efficere,siquis ipsum ægro ad brachiale dextræ manus, aut eiusdem brachium alliget. Hæc ex Alexandro hic conscripsisse libuit, cùm Galeni doctrinæ non pugnent. Quæ verò aduersus eum scribere ausus fuit, insoluta nõ deseruisse,quo Galeni veritas elucescat,non ab re arbitratus sum. Adhæc fatetur quoque Dioscorides quòd vermiculi in dipsaci capitulo inuenti in aluta clausi tum collo brachióve hominis alligati, quartanas finiunt febres,finit & easdem cùm etiam & tertianas hypericum in vino potum. insuper id buglossum quod quatuor tantùm caules protulerit totum cum radicibus ad tertias decoctum quartanariis ad bibendum datum, confert: bibuntur etiam pentaphylli folia in dulci aqua,aut diluto vino, addito exiguo pipere contra circulares febres, quartanas quidem ex quatuor ramulis, tertianas tribus, quotidianas vno.quatuor quoque heliotropij semina cum vino pota ante accessiones quartanas,tertianas verò tria finire febres idem inquit Dioscorides.

Li.3.c.13. Lib.3.cap.153. Lib.4.cap.113. Lib.4 cap.38. Lib.4.cap.185.

De exquisitæ quotidianæ dignotione, causa, prognostico ac curatione. CAPVT VI.

EST altera & tertia exquisitę simplicitatis febris, quæ ex pituitæ putredine ortum habet,per sentiẽtes corporis partes à natura detrusa, Græcè ἀμφημερινὸς, Latinè quotidiana dicitur,licet à quibusdam iunioribus medicis καθημερινὸς ἢ μεθημερινὸς appellari solet, præsertim vbi ad integritatem non declinat, vt 1. de morbis vulga.& 2.de diffe.feb.scriptum est. At Gale.quotidianas etiam cõtinuas ἀμφημερινὸς cum hac adiectione, continuas nominare consueuit, fatetúrque hoc vocabulum καθημερινὸν nusquã apud Græcos scriptum reperisse,vt liquet 2.de diffe.feb.verùm quoniam (vt inquit Plato) non est habenda de nominibus cura, nos hãc febrem quotidianam simpliciter,nulla alia sermoni facta adiectione,interim verò intermittentem appellabimus, quæ non ab re ἀμφημερινὸς Græcis vocatur: etenim de ambabus participat, die videlicet & nocte, vniuersum tẽpus accessionis faciens horarum plerúque 18. Aëtio teste cap.85.libr.quinto, hæc febris incipit ab extremorum frigefactione, atque horrore potiùs quàm rigore,vt patet eodem 2.de differen.febrium, ca.4. quinimò rigor eam non antecedit,neque statim ab initio, neque in progressu, sed refrigerationes potius quàm rigores ipsis adueniunt vt 2.de crisib.ca. 5.scriptum est. Quarum etiam caliditatẽ humidiorem cum quadam acritudine esse oportet,non cùm primùm manus admouetur confestim occurrẽtem, sed per moram. Nam quædã fumosa caliditas cum multo vapore cõmista exire videbitur cùm magis ignis in multo humore suffocetur, vt inquit Gal.1. de arte curatiua ad Glauc. cap.7. quàm ipsum possit conuincere.Cùm itaq; in primo tactu calor quidam potiùs vaporosus quàm acris se manui repræsentat, at per morã paulatim mordacitas aduenit, ac maximè inęqualis,adeò vt per colũ quoddam & cribrũ percolari videatur,ex pituitæ putredine huiuscemodi febrem oriri cognoscas,eodẽ Gale.teste præcitatò lib.2.de differen.feb.cap.9. & 1.quo loco causam reddit, cur in febribus aliis calor æqualis occurset,quæ verò ex pituita ortũ habẽt,talem caloris inæqualitatẽ ostendũt:inquiens, [quòd nulla potior causa sibi visa est,quàm tenacitas,atque humoris crassitudo,qui difficulter dissoluitur.Nã & in hoc sicut aliis omnibus primò ea pars omnis expirat,quæ fuerit extenuata, vix autẽ extenuatur quicquid valde crassum extiterit, quòd si etiam natura frigidum fuerit, tunc & difficultas augetur.Nõ itaque totus humor, neque ex omni parte æqualiter, sed ex illa tantummodò inquam putredo inualuerit inflatur, atque extenuatus effertur.] Hæc ille. Cùm primùm autem accessiones fiunt,neque vllus ordo, aut æqualitas pulsibus assidet, vt liquet 2.de crisib.qui etiam pulsus in his febribus multò minores sunt pulsibus quartanarum, quàm istarum pulsus pulsibus tertianarum, vt patet eodem 1.de arte curat,ad Glauc.Nam humor ex quo febris hæc cõstituitur,frigidus est,& humidus temperatura, lentus autem,& tenax in cõsistentia,ita vt magis ignis in multo humore suffocetur,quàm ipsum possit cõuincere, vt dictũ est. Tarditas verò pulsus in vtrisque febribus tam videlicet quartanis, quàm quotidianis,eodem modo se habet,inquit Galenus, verùm tãto rariores sunt in quotidianis intermittentibus pulsus,iis qui in tertianis,quãto quotidianis, pulsus quartanarum:nam cùm in tarditate eodem modo se habeant, verùm multò minores sint pulsus in quotidianis, quàm pulsus quartanarum, & magis recedant à paruitate ab eis qui in quartanis fiunt,quàm pulsus quartanarum, à pulsibus tertianarum, propterea licet in quotidianis rariores sint pulsus quàm in tertianis, tamen pulsus quartanarum tantò illis rariores sunt, quantò quotidianarum pulsus, pulsibus tertianarum: expletur enim magis vsus in quartanis,cùm nõ adeò minores sint pulsus, veluti in quotidianis, & propterea pulsus rariores fiunt quàm in quotidianis, licet in tarditate eodem modo se habeant. Sunt itaque quotidianarum intermittentium pulsus minores pulsibus quartanarum, æquè tardi, licet minùs rari, opprimit autem atque aggrauat aliquando virtutem humor qui quotidianam constituit. hinc inæquales, & debiles magis,ac paruos efficit pulsus,quamprimum ea inuadit,atq; inualescit, vt secundo de different.febr.scriptum est, cap.præcit.Sed dices,Galenus secundo de crisib.cap.3.loquens de quartanis asserit,quo hæ paruos,& debiles,& tardos,& raros adeo pulsus faciunt in inuasionibus,sicuti nulla altera dispositio, ita vt quamuis iuuenis fuerit ægrotus,talis fit motus arteriæ, qualis in ætate decrepita, ergo sibi ipsi pugnat cùm dixit 1.de arte curatiua ad Glauconem c.7.quòd minores sunt pulsus in quotidianis quàm in quartanis.Tu verò hoc modò eius dicta conciliabis, verissimum esse affirmans, quòd in quartanis parui,& debiles, & tardi, & rari pulsus fiant,in inuasionibus magis quàm in cæteris aliis

Coment. 3. super text. 4.cap.7. Loc.præcit. Signa febris quotidianæ. Horror & extremorũ refrigeratio. Caloris qualitas. Cap. citat. Cap. citat. Obiectio quã diluit conciliãdo Galeni locos duos.

aliis diſpoſitionibus,ac febrib. Verùm nõ inconuenit quòd in aliqua alia febre minores dũtaxat pulſus adſint, quemadmodum de quotidianis aſſeruit citato loco primo de arte curatiua ad Glauconem, ſed neque deurunt laborantes hæ febres,neque denudare corpora, & pallia iactare coguntur, neque multum, aut frequenter reſpirare, ac veluti flammam ex ore efflare, frigidúmque potum expetere, quemadmodum in tertianis,miniméque ſitiunt,vt 2. de criſibus ſcriptum eſt cap.5. minus etenim ſiticuloſa hæc febris eſt,tantúmque eam quartana excedit, quantũ iſtam tertiana.lingua verè,& totum corpus ſicciſſimum eſt in tertianis; at in his febribus humidiſſimum.

Vrinæ. Vrinæ in primis diebus tales ſunt, quales in quartanis incipientibus adſunt, inquit Galen.2.de criſib.c.præcit. At 1.de arte curat. ad Glauconem,c.7.ait, quòd in quotidianis vrinæ vel albæ ſunt, & tenues, vel craſſæ & turbulentæ, vel rubidæ. Aetius verò citato cap.85. lib.5. id declarauit aſſerens,quòd vrinę in primis quidem diebus albæ & tenues minguntur, poſtea verò craſſæ & turbatæ fiunt, quoniam humor concoquitur & euincitur; ac etiam expurgatur per eas; qua etiam ratione rubidæ fieri poſſunt:

Vomitus. vomitus etiam pituitoſi,& quæcunque per ventrem excernuntur,frigidiora ſunt,atque humidiora,crudiora,aquoſiora,& pituitoſiora, vniuerſum denique corpus in his febribus plenum crudis humoribus inuenitur, vt citato lib.1.de arte curatiua ad Glauconem,ſcriptum eſt.

Sudores. in primis diebus minimè ſudãt,ſed progrediente tempore hoc etiam illis aduenit, qua ratione ad integram quietem manifeſtè exceptis paucis, non perueniunt;& quidem ætatibus,naturis,anni temporibus, & temperaturis humidioribus accidunt.

Aetas,anni tempus,temperatura. Nam iuuenem biliosa ac ſicca natura nunquam vidi huiuſcemodi corripi febre,inquit Galen.Pueri autem, & maximè paruuli, & ex iis qui iam perfectũ corpus habent ſenes,pituitoſi,& habitus craſſi, atque otio plurimo dediti, crapulis, ebrietatibus, balneis aſſiduis, poſt cibum præſertim vtentes, à quotidianis facilè capiuntur. loca etiam humidiora atque ex anni temporibus hybernum,& ex conſtitutionibus humidiores,hanc pręcipuè affuerunt febrem. ac perrarum eſt, quin & os ventriculi, &

Affectus viſcerum. hepar in ipſis malè afficiatur; ſed & cruditates antecedunt plurimæ, & coquendi moræ, & acidi ructus, & cùm primùm febrire incipiunt, præcordia vltra naturalem habitum intumeſcunt, magna verò ex parte inflantur,ac diſtenduntur;

Color. color iis cum palliditate albus,etiam cùm acceſſio ad ſtatum venerit,& acceſſionum principium ſub veſperam inuadit.Quòd ſi ſit etiam populo communicata, tũc præter ea quæ ante diximus ſigna,hoc quoque non parum ad hanc febrem dignoſcendam conducit; quæ omnia eodem libr.1.de arte curatiua ad Glauconem

Locis cit 2.de criſibus.& 2.de differen.febr.à Galeno ſcripta ſunt; & magna ex parte ab Aetio pręcitato loco,& Paulo cap.23.lib.2.ac Alexandro cap.7.lib. 12. quo in loco modum etiam docet dignoſcendi hanc febrem, quando germana, ſeu exquiſita fuerit, & quando non exquiſita, aſſerens quòd quandoque indicia omnia ſimul adſunt, interdum non, in germanis ac exquiſitis vniuerſa prope inueniuntur, in falſis autem non omnia, ſed quædam ipſorum adſunt, quædam non ſemper, propter varias ipſarum cauſas, qua etiã ratione in curatione differunt,quemadmodum de reliquis dictum eſt.

Pituitæ 4. ſpecies. Cæterùm cùm quatuor ſint pituitæ ſpecies, vna videlicet dulcis,altera ſalſa,tertia acida,& quarta vitrea appellata, aut ſaltem ſi diuerſos earundem dũtaxat ſapores ſpectes,tres, dulcis inquam,ſalſa, & acida: nam & vitrea pituita acidę qualitatis eſt particeps, vt liquet lib.de multitudine, & 2.de diff.febr.ca.11. quæreres à qua iſtarum pituitæ ſpecierum quotidiana ortum habet? num à quibuſdã,vel ab omnibus?

A quauis pituita ſpecie feb.quotidiana oritur. Huic cum Galeno ſatisfacimus,quòd à quauis earum,vbi putreſcat,& per ſentiẽtes corporis partes deferatur,quotidiana accẽdi poteſt febris,quẽadmodum idem Galenus ſentire videtur citato lib. 2.de differen. febr.c.6.

Signa quotidianæ ortæ à pituita dulci, vel acida, &c. ex cuius etiam auctoris verbis facilè percipi poterit modus dignoſcendi ac diſtinguẽdi, quando ab vna ſeu ab altera pituita ſpecie quotidiana accẽdatur.Nam vbi ex dulci pituita ortum habeat, aut etiam acida, verùm non vitrea exiſtente,acceſſio cum extremarum partium frigefactione incipit,frigẽt autem magis in acida,quàm in dulci, vtpote quæ frigidior ſit. At ſi ex ſalſa pituita quæ talis ſit,aut propter putredinem,aut propter ſalſæ ſeroſæ humiditatis permiſtionem, febricitare contingat, acceſſione incipiente horrẽt potiùs quàm rigeant, & hoc eſt illud quod voluit innuere citato loco Galenus cùm dixit: [incipit autem ab extremorum frigefactione, atque horrore potiùs quàm rigore:] ex dulci enim & acida pituita extremæ partes refrigerãtur:vbi verò ſalſa,hanc efficiat febrem,horrent potius febrientes in acceſſionum initiis. At ſi ab acida, ac vitrea pituita ortum habet hæc febris,ſi modica aliqua fiat eius putrefactio,febrem epialam appellatam inducit, in qua non modò rigent, ſed etiam febricitant ægrotantes,atq; eodem tempore in toto corpore vtrunque ſentiũt affectum.ſi verò vehemẽtiùs putreſcat, rigor quidem antecedit, febris verò ſequitur ſuperata frigiditate à multitudine caliditatis,inquit Galen.eodem loco, adeò vt dum febris inualeſcit,atque conſiſtit,minimè ſentiatur. Verùm vbi per ſentiẽtes corporis partes deferatur hæc acida & vitrea pituita nondum putrefacta, ſine febre rigores generat. Quantum verò ad ſomnos attinet,ex prædictis quidem pituitis omnibus,paulò ſupra modum naturæ ſunt,& crudus, ſeu vitreus humor perinde, ac dulcis pituita apertè ſomniculoſos facit, vt liquet citato lib.de multitudine.

Obiectionẽ diluit ſtatim Gal. locis explicatis. Cap. citato. Sed ſtatim hęſitabis, ſi Gal.2.de criſib.ſcriptum reliquit, quòd in quotidianis non antecedit rigor, neque ſtatim ab initio, neque in progreſſu, ſed ſolùm frigefactio, aut eodem 2.de differ.feb.dixit quòd hęc febris quotidiana incipit ab extremorum frigefactione, atq; horrore potiùs quàm rigore,quomodo poſt pauca citato loco fatetur in epiala febre, quæ ex genere quotidianæ eſt,inſimul rigere, & febricitare laborãtes, & ſi vehemẽtiùs putreſcat humor,rigorem antecedere, febrẽ verò ſequi? Atqui dicimus nos in exquiſitæ ſimplicitatis quotidiana, neque rigorem ſtatim ab initio, neque in progreſſu, ſed ſolùm frigefactionem antecedere:hanc autem generari aſſerimus ex dulci,ſeu acida pituita, quæ vitrea non ſit, vbi priùs putruerint,& per ſentientes corporis partes deferantur; nam aliàs(vt ſæpiùs dictum eſt) febris hæc nõ accenditur.ſi verò quoſdam febricitare hac febre contingat ob ſalſam pituitam, horrẽt tantummodo, & non rigent ſuperueniente acceſſione, cùm non adeò mordax & frigidus ſit humor hic, quemadmodum vitreus, nec adeò exquiſita

quoti

quotidiana ab eodem humore constituitur, velut à modò dictis aliis duabus speciebus, præsertim vbi eadem propter salsæ serosæ humiditatis mistionem generetur, minùs etiam frigidus existit quàm dulcis, & etiam acida pituita, & propterea horrore potius, quàm frigefactione, aut rigore incipit quotidiana ex salsa pituita genita, vbi verò vitrea atque acida pituita modicè putrescens, per easdem sentiẽtes corporis partes deferatur, febrem epialam appellatam inducit, quæ nec verè quotidiana, nec exquisita à Galeno nuncupatur, sed ait eam progredi in quotidianæ figura, quòd si vehementius putrescat, rigor quidem antecedit, febris verò sequitur, superata frigiditate à multitudine caliditatis adeò, vt dum febris inualescit atque consistit, minimè sentiatur rigor, quæ etiam febris cum ex eodem humore vitreo generationem habeat, licet vehementiùs putrefacto, eiusdem erit quoque generis cum ea quæ propriè vocatur epiala, quam non veram quotidianam appellari, sed in quotidianæ figura progredi diximus, quapropter non inconuenit ꝙ in his febribus rigor incidat, aut quòd simul febricitent & rigeant, atque eodem tempore in toto corpore vtrunque sentiant affectum, vt in ea febre quæ propriè vocatur epiala, aut quòd rigor quidem antecedat, febris verò sequatur, eodem humore vehementiùs putrescente, neutra tamen earum nec vera, nec exquisita quotidiana dicetur, licet in eius figura progrediatur, sempiternæ itaque veritatis erit Galen. sententia, quòd in quotidianis veris, ac exquisitis rigor non antecedit, neque statim ab initio, neque in progressu temporis, sed aut ab extremorum frigefactione incipiunt, si exquisitæ simplicitatis febris fuerit, vel ab horrore, si non adeò exquisitæ simplicitatis fuerint quotidianæ febres, vtpote quæ ex salsa pituita ortum habeant, quæ verò cum rigore inuadunt, veræ quotidianæ dicendæ nõ sunt, licet in eius figura progrediantur, vt dictum est, ortę siquidẽ ex pituita vitrea vel modicè, vel vehementiùs putrescente, ac per sentientes corporis partes delata. Ex quocũq; tamẽ humore quotidiana intermittens generetur, longa est, & nõ sine periculo, vt liquet 1. de arte curat. ad Glaucon. ca. 8. etenim nunquam eam verè intermittere dixeris, minùs tamen diuturna erit, ac minùs periculosa ea, in qua citius sudor apparuerit, coctione tamen pręcedente, quæ verò ex vitrea pituita ortum ducit, est valde diuturna, & difficulter solubilis, vt liquet citato libro 2. de differen. febr. cum frigidus magis, crassus ac tenax fuerit humor, sunt autem febres quarum quædam interdiu tenent, nocte intermittunt, quædam nocte tenent, die intermittunt, quas Hippocrates nocturnas & diurnas appellat 1. de morbis vulgaribus, & Galenus ad quotidianas reducere videtur, harum nocturna non admodum letalis, longua tamen est, diurna longior, sunt quibus ad taben vergat, vt idem inquit Hippocrat. cuius causam Galenus reddit in commen. si verò exquisita non fuerit quotidiana, breuior erit quàm exquisita: nam quemadmodum exquisita tertiana, vt diximus, breuis est temporis, sic quotidiana, & quartana cùm exquisitæ fuerint, sunt diuturniores Galeno teste 1. de arte curatiua ad Glaucon. cap. 8. Quod ad curationem huius febris attinet, vniuersa victus ratio extenuans ac incisoria esse debet, quapropter aër eligatur ad calidum & siccum vergẽs, modicè tenuis, purus, ac clarus, qui si natura talis non fuerit arte paretur, somnus esto mediocris pro motu seu exercitio, frictiones adhibeantur, præstat singulis diebus aluum adstrictã glandibus, aut clismatis inanire, animi affectus omnes vitandi sunt, cibum boni succi, nec crassum æger sumat: permiscenda autem cibo sunt quæ incidere, tenuare & meatus obstructiones liberare possunt, non tamen admodum calida esse debent, vino potandus est æger tenuiori & paucifero in morbi principio. At vbi iam tenuior humor dissipatus est, etiam ruffiore, ac si licet tota victus ratio in calidiorem migret ex Actuarij sententia libro 5. suæ meth. c. 20. eligantur itaque pro cibo gallinæ, gallinaceique pulli, capi, perdices, phasiani, aliæque aues non in aquis degentes, passerculique omnes, interim quoque & lepusculorum, capreolorum, seu cuniculorum caro exhibeatur: item & vetulina, hœdina, & iuuenum castratorum: gallinarum autem, pullorúmque gallinaceorum ac caponum caro interdum contusa, aut alio modo liquata, quomodo iura quædam Neapoli parantur, exhiberi poterunt, in earum autem iure seu decocto quædam extenuandi ac incidendi vim habentia decoqui possunt, vt hyssopum, radix apij, petroselini, aut fœniculi, & reliqua huiusmodi, interim confert eas in ptisanę succo decoquere, habet etenim & ipsa ptisana leuem quandam extenuandi atque incidendi vim, licet humidum præbeat alimentum, vt liquet libr. de ptisana, similiter & cinnamomi modicum cũ iam dictis cibis permisceri poterit: conducunt quoque cappares cum aceto conditi, interim etiam exiguo melle adiecto, & inter fructus vua passa, panis exhibeatur optimè fermentatus, modico sale adiecto, & post primo morbi dies, si seminis fœniculi aut à nisi quippiam imposueris, nõ parum confert: qui etiam panis in gallinarum seu caponum iure modico cinnamomo adiecto madefactus, seu maceratus, exhiberi poterit, verùm in triduo primo magnopere abstinere oportet, vel si est quartana quotidiana facta est, per biduũ abstinere oportet, vt inquit Celsus ca. 13. & 17. libro tertio, potissimùm vbi crapulæ præcesserint, & admodum frigidus, ac crudus humor quotidianam excitauerit, talis itaque victus ratio omnibus competit quotidianis ex quocunque humore accendantur, verùm animaduertere oportet quòd prout magis vel minùs frigidus fuerit humor, ex quo generationem habent, perinde etiam magis, vel minùs calefacientia ac extenuantia iam dictis cibis permiscenda sunt, ita etiam & diuersa ipsius quotidianæ febris tempora obseruare licebit, nam in primis morbi diebus non ideò calida, extenuans, ac incidens victus ratio instituenda erit quemadmodum temporis progressu, & post primos morbi dies, tunc etenim efficacioribus vtendum erit, ac calidioribus, vt liquet ex Actuario pręcitato loco, & Galeno 1. de arte curat. ad Glaucon. licet non indicatione sumpta à morbi temporibus, sed à diuersa causæ motione illud definiatur, ita vt nemini in dubium venerit, quòd febris quotidiana, vt quæ semper ex pituita nascatur, extenuantium incidentiúmque vsum requirat, vtpote quæ crassa & tenax sit, verùm cùm quædam eorum admodum calida sint, ac ad incidendum efficaciora, quædam verò modicè calfaciant, atque exsiccent, aut in totum non calfaciant quemadmodum à principio eis vtendum esse præceperunt dicti auctores, quæ non admodum calida, ac effica-

Marginalia: Prognost. — Com. 3. super tex. 2. & 6. — Curatio, in qua primũ spectatur. Victus ratio. — Aër. Somnus. Frictiones. Clysteres. Potus. — Tempora morbi obseruanda in victus ratione. — Ca. 10. & 12.

cia ad extenuandum, incidendúmque sint, ita quoque putandum esse nõ indifferẽter in singulis quotidianis ex quauis pituita ortis eisdem medicamentis vtendum esse consueuisse, vtpote ꝙ non ignorauerint aliquam pituitæ speciem valde frigidam, aliquam non adeò, sed mediocriter aut parum frigidam esse, quocirca non parum mirandum est de eodem Alexandro, qui adeò aut oscitanter, aut toruis, vt (sic dixerim) oculis Galeni verba perlegerit, ac eadem impugnauerit, vt qui indistinctè (vt ipse ait) Glauconi philosopho præceperit, vt in hac febre extenuantibus vtatur, inquiens quòd salsa pituita non similiter extenuantia ad curationem desiderat, vt quæ calida sit, & sicca facultate, etiãsi videatur humida, quòd verò calida sit, probat exemplo dysenteriæ, quam nihilominùs bilis suscitat, & propterea nequit eadem pituita salsa extenuari, quandoque & diffundi per ea quæ ipsam inflammant, siccantque: sed potius adhuc crassior ex eis efficitur: illud insuper probans nitri, & salis exemplo, ac salsi iuris: hæc quippe calescentia crassiora redduntur, nec minùs & Aristotelis auctoritate, quarto meteororum, ac experientia: nam ea quæ à calore coacta fuerint, non à calore, sed à contrario dissolui possunt. Qua de re vbi salsi humores quotidianam excitauerint, non calefacientia, aut quæ admodum siccant, aut extenuare possunt, adhibere oportet, saltem per initia morbi, cùm salsus adhuc humor fuerit. verùm tanti viri sententiam ac verba impugnare haudquaquam auderem, nisi diuinis. Galeno aduersarentur, qui vbiq; locorum præsertim secundo de differen. febr. cap. 6. & lib. de causis morborum, ca. 6. quemcunq; humorem natura frigidum, atque humidũ pituitam appellari asseruit, quamuis vnus altero frigidior existat, qua ratione & pituita etiam salsa, siue ob putredinem talis sit, siue propter salsæ serosæ humiditatis mistionem, perpetuò quà pituita est, frigida & humida erit natura, alioqui pituita appellanda non esset, inquit enim: [quicũque enim frigidus atque humidus natura humor existat, ad pituitę appellationem reducitur, si Hippocr. omnésque non modò priscos, sed alios etiã Græcos in nominibus imitari velimus.] adeò vt quiuis humor donec frigidam atque humidam seruauerit naturam, ex pituitæ genere sit, vt liquet citatis locis, non igitur imaginatione, seu actu duntaxat frigida humidáque est pituita salsa, sed etiã natura propria, ac facultate, aliàs sub pituitæ nomine non contineretur, minùs tamẽ frigida est, quàm cæteræ pituitæ species, ex accidenti tamen, caliditate & siccitate quadam participabit, aut ob putredinem videlicet, aut propter mistionem salsæ serosæ humiditatis, vt dictum est, quapropter cùm crassæ etiam substantiæ, atque essentiæ sit, non ob immodicam caliditatem, vt putauit Alexander, sed ob frigiditatem, extenuabitur vtique calidis, non tamen adeò immodicè vt ipsam inflamment, atque exsiccent, quocirca nec exemplum salis, seu nitri, nec Aristotelis auctoritas, neque etiam ipsa experientia erit ad propositum: neque enim cùm Galeno negamus nos, quòd ea quæ à calore coacta fuerint, non à calore, sed à contrario dissolui possunt, at cum eodem asserimus, pituitam salsam haudquaquam ab immodico calore coactam esse, sed propter frigiditatem crassiorem habere substãtiam, & ob id non secus quàm cæteræ pituitæ species eam extenuantia desiderare, quæ tamen modicè calfaciant, atque exsiccent, aut in totum non calfaciant, ꝙ si dysenteriam eff[i]ciat, eámque crudelissimam, vt inquit Galenus commento aphor. 12. li. 3. tum propter eius putredinem, aut salsæ serosæ humiditatis permistionem, tum etiam propter lentorem in trãsitu per intestina inhærens, ac tardans, sempérque aliquid deterens, & non propter eius immodicam caliditatem naturalem ac siccitatem eam efficere videtur: est etenim natura semper, quà pituita est, humor hic frigidus & humidus: quòd verò Gal. nec in hac quotidiana, quæ ex salsa pituita ortũ ducit, neque in cæteris aliis per initia morbi, eis quæ efficaciùs extenuant, ac incidunt, valdéque calefaciẽdi potestatem habeant, vti Glauconi præceperit, clara luce ex eius verbis liquet, cùm dixerit eisdem vtendum esse non statim à principio, sed post primos morbi dies: id quod idem Alexander minimè negare videtur: inquit etenim Galenus, μετὰ τὰς πρώτας ἡμέρας, tunc enim (vt ipse inquit) oxymelite vtendum, & illis quæ possunt vrinã valde ciere, & vniuersum totius victus caput sit ad incidẽdum efficacius, quasi velit etiam innuere, quòd in primis morbi diebus, iis quæ concoquendi, leuitérque extenuandi, ac calfaciendi vim habent quotidianam curare oporteat tam cibis, & potibus, quàm cæteris medicamentis, quanti igitur momenti sint rationes Alexandri aduersus Galenũ cuiuis facilè admodũ ex iam dictis parere poterit. Nos verò rursus ad pẽsum redeũtes cũ eodẽ Galeno, ac Actuario fatemur, leuiter in principio extenuantibus medicamentis quæ non valde calefaciendi facultatem habeant, aut etiam iis quæ citra calorem extenuare possunt vtẽdum esse, nec minùs & humoris coctioni vacandum: ex quocunque humore pituitoso quotidiana accendatur febris. Conueniunt itaque in hunc vsum syrupus acetosus symplex, syrupus è succo borrag. è corticibus citri, mel rosaceum simplex, & cum saccaro confectum, cum aquis borrag. fœniculi, & capillorum veneris: quibus per se, aut inuicem prout videbitur compositis, pluribus vicibus in accessionum inclinatione vti poteris pro redundantis humoris concoctione, ac præparatione, quo etiã tempore clysteribus vtare, qui ex maluarum, mercuriali, foliorũ betę, ac furfuris decocto, interim etiam & florum chamæmeli, adiectis pauco sale communi, & vnc. 3. aut 4. olei cõmunis, aut chamęmelini, & vnc. 2. mellis rosacei, vnc. s. aut dra. 4. diacath. hierę picræ simplicis, aut confectionis de dactylis parari poterũt, humore autẽ cõcocto, ac ad euacuationem parato, purgans exhiberi debet medicamentum, quod pituitam subducat. Verùm (vt rectè inquit Alexander) non conuenit vniuersam curationem moliri, sed per vices, & interualla: ita nanque accommodari debet morbis, qui ex crassioribus generantur humoribus, ac sensim extenuare, & leuiter purgare materiæ copiam oportet, donec satis habere videbitur, & primò simplicioribus, hinc demum aliquantò valentioribus vti medicamentis: cùm enim materia si crassa, haud facilè iis cedit, quæ vniuersam, celerémque vacuationem præstãt, vt ipse inquit, inter quę summoperè commendauit agaricum, vbi scrup. 3. aut 4. ex melle exhibueris, interim etiam plus, aut minùs pro ægrotantis virium ratione. & humoris qui superat quantitate, quippe pituitam educit nec morbum inueterari sinit, vt ipse fatetur. Tu autẽ poteris purgãs medicamẽtũ hũc in modũ parare, ℞ecipe

Alexandrum refellit, qui Gal. reprehendit. præcipientem in febre quotidiana extenuantibus semper esse vtendum.

Tex. 36.

Syrupi.

Purgationes.

pe agarici trochis. scrup. 4. diacath. vnc. s. vel drach. 7. medullę cassię fistulę, vnc. 1. s. fiat bolus: vel, Rec. agarici dra. 1. vel scru. 4. polypodij drac. 1. s. fiat leue decoctum in aqua borrag. in quo per colum transfuso dissoluas vnc. 2. mellis aërei, & drac. 7. diacath. & fiat potus: interim drachm. 1. rhabarbari, quod etiã pituitam educit, adiicere poteris: interdũ verò vice diacath. drac. 4. confectionis de dactylis adiicito, & pro melle aëreo vnc. 3. syrupi è pluribus infus. rosarum, aut tantundem syrupi domini Augustini, vt licebit. & quoniam (vt dictum est) nõ oportet vniuersè hos purgare, sed per vices, iterum extenuantibus ac incidentibus medicamẽtis materiã præparare licebit, eisdémque efficacioribus vbi prędictis morbus non cesserit, in quem vsum cõuenit syrupus de hyssopo, acetosus cõpositus, de absynthio, syrupus de duabus radicibus, de bizantiis, & oxymel simplex, tũ etiã & cõpositũ, quibus pro diuerso humore redũdante, diuersimodè quoque vti oportebit, ac nõ semel, sed sæpiùs quoque eos exhibere conuenit, quò crassi iam humores, ac lenti extenuentur, & dicessentur, vacuationique paratiores reddantur, deinceps repetenda purgatio est, & vbi prædicta non suffecerint, iis quæ valentiùs pituitã subducunt vti expedit: vt recipe pil. aggregatiuarũ, aut stomachicarum ex descriptione Mesuæ, & agarici trochis. an. drac. 1. formentur pillulæ cum oxymelite, à quibus post horam vel alterã, vnc. 2. mellis aërei, aut vnc. 3. syrupi ex pluribus infus. rosarũ rubearum, vel persicarum, cum aqua borraginis absorbeat æger, poterunt insuper ex puluere hieræ simplicis Gal. & agarico trochis. cataporia formari, quibus singulis decem diebus æger vti poterit: formentur autem ex drac. vna agarici trochis. & scrup. 2. pulueris hierę simplicis pil. quinq; cũ oxymelite, quibus (vt dictum est) vtantur, in quem etiã vsum trochisci de agarico, & etiam de absinthio magnoperè conducunt, circa statum etiam huius febris de ventriculo habenda est solicitudo, ac de eius ore præsertim, Galeno auctore, citato lib. primo de arte curat. ad Glaucon. ca. 12. in quem vsum tali medicamento vtare, Rec. absynthij ac mẽthæ vtriusq; an. m. 1. cinnamomi, chiæ mastiches, corticum citri, maceris, & ligni aloës, singulorum drac. 3. santalorum omniũ, & corallorũ rubeorũ, cuiuslibet dra. 2. rosarũ rubearum m. 1. s. contundantur omnia, & fiant tres saccelli, ad scuti figuram, quorũ duo per vices madefacti in vino Græco, aut guarneto, & aqua rosacea, seu citoniorũ succo, calidi ventriculo adhibeantur, alter verò aridus, ventriculo superimponatur, vel hoc applicetur vnguentum, quod recipit olei nardini, de absynthio, & mastichini ana. vn. s. chiæ mastiches, caryophyllorũ, & ligni aloës an. drac. 1. olei rosacei drach. 4. corallorũ rubeorum drac. 1. ceræ quod satis sit, & vini odorati parũ, fiat vnguentum, quo ventriculi regio inungatur, confert insuper si chiæ mastiches vnc. 1. aut vnc. 1. s. dissoluatur in oleo nardino, aut de absynthio, & cũ pauca cera in modum emplastri in aluta extẽdatur, & supra ventriculi regionem imponatur, interim quoq; drac. 2. vel 3. aloës adiicere poteris. Nec parũ confert hoc etiam tempore iis quæ intus assumpta ventriculum roborant, vti, quemadmodum est aromaticum rosaceum, diarrhodon, ac confectio de xyloaloës. Tutius autẽ eis vtare si drac. 1. alterius eorum assumas, & drac. 4. aut vnc. s. seminum communium frigidorum adiicias, & cum saccharo dissoluto in aqua rosacea pastillos parabis, vnum, vel duos pro qualibet vice tribuens, cum aqua fœniculi, vel borrag. vel absynthij & cichorij inclinante accessione. Ad oris etiã ventriculi imbecillitatem, etiãsi ad eam animi defectus sequatur, magnoperè conducit emplastrum, eiusdem Gal. citato lib. primo de arte curat. ad Glauc. quod ex palmulis cõficitur, vino, farina hordei, croco, aloë, & mastiche, ea quoq; quæ vrinã validè ciere possunt hoc tempore exhibeantur, veluti apij, asari, & acori decoctũ, vel etiã hissopi, seu spicæ nardi, præsertim in aqua mulsa, quanquam etiã & ex iis quæ diximus, nonnulla eãdem vrinã ciere valeant. Quòd verò vomitus insuper hoc in tempore conferat, etiã à cibo, omnes ferè conueniunt. Vt verò faciliùs fiat, octo, aut decẽ vnciæ, seu libra vna aquæ tepidæ, vnà cum syrupi acetosi, aut oxymelitis vn. 2. vel 3. bibãtur. At quid sentiendum sit de venæ sectione nõ admodum liquet, cùm neque Galenus, nec post eum Aëtius, Paulus, & Alexander, eam meminerint. Actuarius verò præcitato loco hæc verba scripsit: [quotidianam, quæ à pituita ortũ duxit, neque venæ sectione (nisi aliud vrget) nec refrigerantibus medicamẽtis compescere oportet.] Taceo Arabum principem, cùm eum non sectemur, qui ait: [quoties videris vrinam grassiorem & rubicundiorem, non erit malùm si phlebotamaueris.] verùm asserimus nos ꝙ quotidiana quatenus quotidiana est ac exquisita, venæ sectionem pro eius curatione non desiderat, præsertim vbi à frigidiori humore ortum habeat: & propterea nec Gale. nec citati auctores Græci eã præceperunt: vbi verò aliquid aliud vrgeat (vt inquit Actuarius) potissimùm si corpus cum pituitæ redundantia simul sanguine plenum sit, adeò vt pituita cum copioso sanguine redundet, viribus valẽtibus, ac reliquis omnibus consentitienbus, quæ in vniuersali methodo commemorauimus, sanguinẽ mittere non inconuenit, vniuersalissimo præcepto sæpius citato ipsius Galeni vndecimo de method. med. cap. 15. Adhæc si morbi magnitudo adsit cum virium robore, mittendus siquidem sanguis est, vt idem inquit libro de curandi ratione per venæ sectionem, quibus scopis præsentibus (vt ipse refert) nulla esse potest crudorum humorum tanta, talisq; plenitudo quæ hoc inhibere auxilium possit, venã itaque secare interdum non inconuenit pro quotidianæ curatione, modò vires, ac cætera omnia quæ requiruntur pro venæ sectione, eã non prohibeãt, haudquaquam tamen copiosus mittendus est sanguis: leuata enim per eam natura, atque exonerata, eo quo veluti sarcina præmitur, haud ægrè quod reliquum est, concoquet, ac vincet. Ea autem febris, quę priuatim à leni afflictione epiala appellatur, vt inquit Aëtius capit. 87. libri quinti, vel vt refert Paulus cap. 25. lib. 2. per translationem à sale, dico autem mari, quod à principio tranquillum appareat, cùm turbatur difficilimũ euadit, vel ab ἠπίως, quod est moliter, & ἀλεαίνειν, quod significat calfacere, quasi dicas, quoniam blãdè, & leniter calfacit, cùm ex quotidianarum genere existat, in earum figuram progrediens, vt dictum est: similiter quoque curanda erit incisorio tum curationis modo amplius aucto, vt inquit Aëtius. vel (vt ait Paulus) nisi quòd tanto commemorata quotidiana calidioribus magisque incidentibus præsidiis indiget, quanto etiã pituita frigidior illa existat: si verò contingat continuam fieri quotidianam, non alio etiã

Topica.

Vrinam cientia.

Vomitus.

Venæ sectio an competat in febre quotidiana.

1.4.tract. 2. Cap. 55.

Epiala vnde dicta.

Epialæ curatio.

modo curanda erit, quàm intermittens, nisi quòd
propter pituitæ cum sanguine permistionem; vbi
reliqua cõsentiant, audacter venam secabis magis,
quàm in intermittentibus, vitanda autem quæ ad-
modum calfaciunt atque exsiccant in hac, magis
quàm in intermittentibus, quamuis admodum ra-
rò cùm intermittens, tum etiam continua quotidia
na, præsertim exquisita febris accidat.

De semitertianarum differentijs, earumq; dignotione, prognostico, & curandi ratione.

CAPVT VII.

QVAMVIS non paucæ ac variæ
sint (vt dictum est) compositarũ fe-
brium differentiæ & eædem post sim-
plices tractari debeant, ex Galen. au-
ctoritate, cùm tamen de ea duntaxat
differere proposuissem, quæ confusa est ex quoti-
diana & tertiana, nam sub eius exemplo, & reli-
quæ omnes compositæ febrium differentiæ, præser
tim si ex putredine ortum habeant, facilè dignosci,
ac curari poterunt, propterea sermonis quadam af-
finitate ductus, hoc in loco de eadem composita fe
bre differere institui (licet nondum de simplicium
febrium differentiis sermonem absoluerimus) vt
cõpletus fiat noster sermo de febribus, quæ ex pu-
tredine ortum habent. Appellatur autem hęc
febris Græcè ἡμιτριταῖος, Latinè semitertiana, ex
duarum siquidem febrium temperatura composi-
ta, quoniã ex duobus etiam humoribus cõstat, mi-
ratur tamen Galenus libro primo de morbis vulga-
ribus, qua re adducti, sic potius nomen huic fe-
bri posuerũt primi istius auctores quàm aliter. Pro
quibus quatuor in medium affert respõsiones, qua-
rum prima est, quòd cùm tertiana febris habeat, vt
tertio quoque die inuadat, & ad integritatẽ veniat,
quòd semitertiana alterum habeat de his, alterum
non habeat, & propterea ita fuisse ei institutum vo
cabulum: habet enim vt tertio quoque die inuadat,
vt autem ad integritatem veniat, non item, inquit,
secundò quòd potuerunt hoc nomen imposuisse, ꝙ
& accessione careat cum rigore incipiente. Ad hæc
& tertiò quòd non cum excretione finiatur. Iam
etiam & quartò ꝙ diem secundum non habeat inte
grum. Attamen cui potissimùm tribuat febri semi-
tertianæ nomen Hippocra. non planè tenemus, vt
ibidem à Galeno scriptum est: neque ex proprio in-
stituto semitertianam appellauit, sed dixit eodem
loco: [in febre quam semitertianam vocant, & non
pronũtiauit simpliciter in febre semitertiãa.] qua-
si videatur, vt censet Galenus, vt improprium voca-
bulum, illud reprobare: siquidem illis quæ integrã
non sunt absolutionem consequuta, dimidij attri-
buimus vocabulum, qua ratione dicimus semimor
tuum, semiuocalem, semideum, semiasinum, & se-
miassum, & id genus reliqua, at semitertiana tantũ
abest, vt dimidia sit, vel multitudine symptoma-
tum, vel viribus, vel horum tota conditione, vt lon-
gè etiam sit tertiana deterior, vt potius huius illa,
quàm hæc illius esse videatur dimidia, vt liquet ex
eodem Galeno citato loco, quicquid tamen sit, de
huius febris conuenienti nomine, quoniam (vt di-
ctum est) ex quotidiana & tertiana tota eius natura
confusa est, dimidiam partem vtranque ex dictis
febribus retinens: etenim dimidiam eius partem
habet tertianam, alteram verò partem dimidiam,
quotidianam, ob id non omnino sine ratione indi-
tum est huic febri nomen semitertianæ. Pro cuius
febris faciliori notitia animaduertendum est, quòd
pituitosa cum biliosa febre quatuor modis commi-
sceri potest: nam, aut quotidiana continua permi-
scetur cum tertiana continua, aut intermittẽs cum
intermittente, aut continua tertiana cum quotidia-
na intermittente, vel intermittens tertiana cũ quo-
tidiana continua, ex his autem diuersis harum fe-
brium mistionibus non omnibus, sed vna dũtaxat,
semitertiana febris, verè, & propriè generationem
habet, Galeno teste, secundo de differentiis fe-
brium, vtpote ex quotidiana continua, & tertiana
intermittente, Id verò comprobat Hippocratis au-
ctoritate, qui eodem primo de morbis vulgaribus,
hæc verba de semitertianis conscripsit: [Infesta-
bant illos plerosque hæc incommoda, febres hor-
rificæ, continuæ acutæ non intermittentes, modus
erat semitertianus, vno die leuiores, altero grauius
iterum inuadentes, in summa, in dies acutiores eua
debant.] cùm itaque horrificæ sint febres semiter-
tianæ, non poterunt ex duabus continuis originem
ducere, quarum altera ex bile, altera ex pituita ge-
neretur: etenim hæc commistio febrem horridam,
ac quæ multas habeat reduplicationes non facit,
cùm febris omnis continua sui quidem ratione,
cùm exquisita fuerit, neque horrorem habeat, ne-
que rigorem, neque etiam quæ ex eisdem compo-
nitur horrida fiet. Appellauit autem Hippocrates
horrificas has febres, non quòd initio accessionis
horrores incidant, sed quoniam per totam prope
accessionem horroris symptoma produceretur, &
si id bifariã contingat, modo cùm reduplicet incre-
mentum, modo cùm nihil nisi ipsum inæquale fa-
ciat incrementum, vt liquet citato libro secundo
de differentiis febrium, & primo de morbis vulga-
ribus: neq; etiam generari poterit semitertiana ex
duabus febribus intermittentibus, quoniam neque
erit continua. Necesse est igitur si horrifica simul
atque continua futura sit semitertiana, ex duabus
ipsam febribus generari, quarum altera sit intermit
tens, altera verò continua cùm neque vtraque cõti-
nua neque vtraque intermittẽs huiuscemodi queat
febrem generare. Verùm vbi mistio fuerit ex quoti
diana intermittente, & biliosa continua, licet & ip-
sa potest continuam simul, atque horridam febrem
efficere, quoniam continuitatem quidem ex bile
obtinebit, horrorem verò ex pituita, reduplicatio-
nes autem ex pugna mutua: non tamen verè ac
propriè febrem hanc semitertianam appellabimus,
impropriè autem & abusiuè, siquis eam ita appella-
uerit, non reclamabimus, cùm neque illud negare
videatur Galenus secundo de differentiis febrium,
licet febrem hanc semitertianam appellare ausus
non fuerit: contrario tamen modo se habet quàm
ea, quæ verè semitertiana dicitur, ea etenim conti-
nuitatem quidem habet ex quotidiana, horrorem
verò ex tertiana, & propterea quæ ex tertiana in-
termittente, & quotidiana cõtinua cõposita est fe-
bris, semitertianã appellamus, vt ipse inquit: nã ve-
rè semitertiana ex quotidiana continua, & tertiana
intermittẽte tota eius natura confusa est, quæ qui-
dem aut flauam bilem habet exuperantem, atque
ob id in ea sunt tertianæ febris symptomata maio-
ra, aut hic quidem humor paucior, pituita verò
abundantior est, atque idcirco quotidianæ cõtinuę
affectus firmiores, aut neuter horum alterum vin-
cit, sed ambo æquipotentes existunt, quo tempore
exquisita semitertiana est, & dicitur: nam æqualis
earum

Commẽ. 3. tex. cõ. 5. Cur semitertianæ nomen sit positum.

Semitertiana impropriè dicta videtur.

Quatuor modis feb. ex pituita cum febre ex bile misceri potest

C. 7. & 8. Vera febris semitertiana ex quotidiana, cõtinua, & tertiana intermittente.

Commen. 1 tex. cõ. 23. & com. 2. tex. cõ. 25.

Locis supra citat.

Semitertiana impropriè ex quotidiana intermittente, & tertiana continua. Loco cita.

Semitertiana exquisita.

earum febrium mistio sola exquisitum hæmitritæũ constituit eodem Galeno teste citato loco, quamuis Archigenes hanc haud intellexit, neque in scriptis suis ostendit, sed omnino prætermisit, & solas duas semitertianarũ differentias cognouerit, alterã in qua præualet tertiana videlicet, alteram verò in qua quotidiana, parum etiam rectè semitertianæ naturam fuit assequutus, cùm in numero febrium intermittentium ipsam posuerit, quo circa licet triplex fuerit semitertianarum, differentia, exquisita tamen quæ talem repræsentat formam, qualem de ea Hippocrates manifestauit præcitato libro primo de morbis vulgaribus, quod videlicet sit horrida, cõtinua & acuta, ex ęquali dictarũ duarũ febriũ tẽperatura composita est, atque etiam ex duobus humoribus constat, quæ verò exquisita non est aut bilem, aut pituitam habet præpotentem, & propterea cùm æquales magnitudine fuerint, & febris ex bile intermittens, & ex pituita continua, accessionis initium fit cum horrore, qui medium inter rigorem & frigefactionem obtinet locum, cùm ab vtroque extremo æqua distet proportione, quorum alterum tertianam febrem, alterum quotidianam comitatur, neque etiam cum horrore duntaxat inuadit hæc febris, sed horrida ab Hippocrat. dicitur: quoniam vt (dictum est) magnam accessionis partem horrores assumunt, altera dierum scilicet in qua & tertiana, & quotidiana simul inuadunt: nam altera dies solam habet quotidianam, etenim cùm ab inuasione inualescit, tertianæ quidem ratione citò calescit, ac festinat ad summum, ac propter quotidianam ex pituita tardatur, atque in ascensu retinetur nonnunquam, ac interrumpitur, éstque inter varios affectus veluti pugna quædam, cùm æger nonnunquam inualescente febre tertiana, atque ad cutem humores impellente, vehementiùs calefiat, contrà verò remorante atque ad interiora reuocante ipsius motum febre quæ ex pituita ortum habet, vt quæ tardi ac difficilis motus frigidáque ac lenta existat materia, in hoc autem certamine cùm humor frigidus superauerit, summisiones, horrores, atque extremarũ partium, & cutis refrigerationes sequũtur: adeò vt videatur altera rursus accessio renouari, cùm verò calidior vicerit, tunc statim totum corpus calefit, ac iam videtur febris penè in summo consistere, mox paulò post ad pituitam redeunte victoria ægroti denuò contrahuntur, refrigerantur, & horrent, neque hoc terminum vllum habet, donec febris ad summum perueniat, quod quidem citiùs accidit, quàm pro more pituitæ, tardiùs tamen quàm in bile fieri consueuit. Nam huius quidem celeritatem cohibet pituita, ac rursus pituitæ tarditatem, atque hebetudinem excitat bilis, accessio igitur semitertianæ ex vtriusque humoris ac febris commistione atque confusione, nam de hac mistione loquimur, quãdo humores fuerint æquipotentes, & propterea exquisita semitertiana fiat, talis vtique erit qualẽ descripsimus. Cæterùm nõ exquisita semitertiana, aut biliosum humorem, habet præualentem, aut pituitosum, cùm verò tertiana præualuerit, horridior fit febris, atque in accessione sibi aliquid rigoris associat, confestim verò & feruidior est huiuscemodi febris, & incendij plus habet, magisque festinat ad summum & aliquid bilis per vomitum, aut per aluum, aut per sudorem excernitur, at cùm altera ex pituita febris potentior existit, tunc frigus vehementiùs extremas occupat partes, horroresque pauci fiũt, & pulsuum sit afflictatio maior ac diuturnior, tardiùsque accessio inualescit, ac longum post tempus cõsistit: nõ tamen, aut statim, aut magnum affert incendiũ, neque in ea per vomitum, aut per aluum, aut per sudorem bilis excernitur. Duplex autem est semitertianarum generationis modus, vel scilicet duabus in vnum tempus conuenientibus accessionibus, quia altera præuenit, altera vero differtur, quemadmodum de adolescente testatur Galen. eodem secundo de differentiis feb. cap. 7. aut statim ab initio ambabus accessionibus inuicem cõfusis, quæ tamẽ fit in vnum tempus conuenientibus vtraque accessione, altera scilicet præueniente, altera verò retardante, vnam tantummodò habet hemitritęę naturæ accessionem, altera autẽ omnes à principio ęgritudinis vsque ad finem, quæ maximè atque præcipuè ab omnibus febris semitertiana appellatur, vt liquet eodem secundo de differentiis febrium, talis itaque est tam exquisitarum, quàm non exquisitarũ semitertianarum natura, ex Galeni, Pauli, ac Aëtij sententia, quamuis earum naturam parum rectè fuerit assequutus Archigenes, vt dictum est, & minùs etiam Agathinus, qui semitertianam in eodem genere cũ tertiana manifestè locauit, ac sola accessionis vehementia ab eadem differre fatetur: eodẽ Galeno auctore, citato libro secundo de different. febr. At Hippocrates nullam ex iis quę ad integritatem euadunt febribus, semitertianam vocare visus est, vt liquet ex eodẽ Hippocrate primo de morbis vulgaribus, & Galenus tum eodem loco, tum etiam secundo de differen. febrium, cap. 4. quamuis idẽ Galenus libello de typis, huic sententiæ pugnare videatur, quo loco loquens de semitertiana, habet hæc verba: [Porrò non semper continua est, sed etiam intermittens reperitur.] nisi esset quòd eodem loco dicebat Galenus, quòd semitertiana tres habet in magnitudine differentias, alia enim exigua est, alia media, alia magna, exigua siquidem est, quæ horarũ 24. interuallo vertitur, media quæ 36. magna verò quę 48. quæ & cõtinuæ febri propinqua est, ex quibus verbis videtur Galen. nõ ex propria sententia, sed Agathini potius de semitertiana verba facere: hic enim (vt iamdudum) diximus eandem semitertianam in tertianarum genere collocauit, eas appellans semitertianas febres, quæcunque tertianæ existentes, vehementiores habẽt accessiones, ac magnoperè productas. Nam licet quandam quotidianam & quartanam febrẽ appellauerit extẽsam Agathinus postmodum in tertiana non seruauit eandem vim proportionis, cùm si longiùs accessio protendatur, non tertianam, sed semitertianam appellat, vt liquet apud eundem Galenum citato loco secundo de differentiis febrium. Id etiam confirmari poterit ex eiusdem Galeni verbis primo de morbis vulgaribus, cùm dicebat: [Atqui sanè qui aiunt, si horas quatuor & viginti quis febre vacet, mediam eum semitertianam habere, in numero, habẽt talẽ febrem intermittentium: sic etiã qui mediam, & paruam à magna distare horarum numero fuerunt, studentes vtranque ad integritatem deducere, ab Hippocra. sensu discedunt, dum in febrib. intermittentibus ponunt semitertianam, quia nihil hæc periculi habebit, quãuis ab illo letalis dicatur.] damnat itaque Galenus eos qui horarum numero aiũt semitertianas distare, studẽtes eas quę mediæ & paruæ sunt, saltem ad integritatem reducere,

Accessiones semitertianæ exquisitæ, quales sint

Accessiones quales sint semitertianæ, in qua bilis dominabitur.

Accessiones semitertianæ pituita dominante.

Modus generationis semitert. duplex.

Semitertiana ex continuis est semper.

Locus citatus

conciliatio locorum Galen. in quib. sibi contradicere videtur.

Commẽ. 3. tex com. 5

cere, quicunque hi fuerint, posset & aliter huic cōtrouersiæ satisfieri, quòd videlicet li. de typis, omnem mistionem quotidianæ cùm tertiana largiori vocabulo semitertianam appellauerit, qua ratione dixerit eam non semper continuam esse, sed reperiri intermittentem semitertianam, quando scilicet intermittens quotidiana, cum intermittente tertiana fuerit permista, quod quidem confirmare videtur ipsemet Galenus citato libro primo de morbis vulgarib. in expositione illius textus: [interfebres quædam continuæ sunt &c. [inquit enim eo loco, quod intermittentes dicemus febres, siue integritatem, siue remissionem quam vocant, assequantur: & demum post pauca subdit:] At ex semitertianis quædam vtraque incedunt via, quædam altera tantum earum quæ ad integritatem non veniunt.] videtur siquidem hoc in loco quasdam admittere semitertianas, quæ vtraque incedūt via, videlicet ad integritatem, siue remissionem peruenientes, & istæ sunt communiter, & nō propriè dictæ semitertianæ, quæ quādoque possunt intermittere, hoc est integritatem assequi, & quasdam quæ ad integritatem non veniunt, & sunt propriè dictæ, & præsertim exquisitæ, vel dicas quòd quando libro de typis, asseruit quòd aliqua semitertiana intermittens reperitur, pro intermittente nō intellexit quæ veram integritatem, sed quę remissionem magis assequitur, cùm bifariam intermittere intelligat citato loco de morbis vulgarib. ita quod eā intellexerit semitertianā intermittere, quæ licet verè nō intermittat, tamē magis accedit ad veram integritatem, vt ea quæ exigua seu media ab eo nuncupatur. Altera verò quæ magna dicitur, non adeò remissionē assequitur, & propterea continua magis dicenda erit: nullam etenim ex iis quæ verè ad integritatem euadunt, semitertianam, neque Hipp. neque Galenum vocare compertum est. De qua semitertiana sic scriptum reliquit idem Hippoc. citato libro primo de morbis vulgarib. [in febre quam semitertianam vocant, cum morbi eueniūt acuti, tum pręter cætera hæc est letalis, ac tabidi, & qui longis aliis morbis detinentur, præcipuè ægrotant.] ex quibus verbis infert Galenus in commen. ꝙ fortasis, etiā si horrore careat, vocabimus eam semitertianam, si die secundo iterum inuadat, quamuis impropriè. Nam propriam & exquisitam semitertianam potiùs eodem libro non modo horrore non carere, sed horrificam esse asseruerat Hippocr. vt iampridem explicauimus, & libro de typis, clariùs hanc confirmauit sententiam, cùm dixit: [traditum est ab Hippocrate non modò acutis eam morbis annumerandam esse, sed etiam diuturnis.] veram enim propriam, & præsertim exquisitam ait Hippocrat. citato libro de morbis vulgaribus esse acutam, non veram autem ac impropriè dictam semitertianam tabidis, & aliis qui longis morbis detinentur contingere, ac diuturnis annumerari. Quòd verò semitertiana periculum minatur, vt quę non solùm stomachum, & neruosam eius partem attingat, & summatim media, sed etiam lethargicas animi delationes, attonitásque vigilias inuehat, interim & ad syncopem vsque corpus deferat, linguam valde siccet, animæ defectum efficiat, vehementer ea quæ in alto sunt commouens, scriptum reliquit Galenus eodem libr. de typis, & deinde subdit: [in vniuersum typus hic & ferus est, & periculosissimus.] ac post pauca inquit, ꝙ frequentiùs corripit naturam virilem, ætatem florenti proximam, tempore potius autumnali, quando etiam valde periculosa accidit, non exquisita semitertiana, si abundantiorem habeat pituitam magis curationi renititur, vt liquet ex Paulo, quàm exquisita. Quod ad curationem eius attinet, cùm ex vtrisque humoribus relatis cōfletur, etiam mistam esse conuenit curationem, Aëtio auctore, cap. 82. li. 5. quare ex his quæ de tertiana & quotidiana relata sunt, curationem componere oportet, & vbi exquisita fuerit semitertiana, ex æquo vtriusque prospiciendum, tum tertianæ, tum quotidianæ, vbi verò exquisita non sit, si flaua bilis superior sit, præsidiis maximè vtendum est, quæ in cura tertianæ explicauimus, quotidiana non penitus neglecta, sin pituita largior fuerit, iis maximè vtare medicamentis, quæ pro cura quotidianæ approbauimus, similiter bile non neglecta, in totum ei quod vrget incumbētes, sed ita ne alterum prorsus negligamus, vt inquit Paulus cap. 33. lib. 2. & vt summatim dicam, cùm complicati sint affectus, quorum vnus magis vrget quàm reliquus, id seruandū est, quod in vniuersali methodo docuimus: similiter vbi æqualiter vrgeant. Non igitur conuenit hic particulatim iterum omnia recensere, quibus febris hæc curari debeat, cùm promptè quiuis ex eisdem capitibus de tertiana & quotidiana colligere poterit, ac pro humorum diuersitate rectè vti. Nam siquis simplicium febrium curationem exactè sciuerit, absque vllo labore, & compositas curare non ignorabit, & proinde etiam quæ de biliosa & pituitosa ferre simul commistis conscripsimus licebit ad atrę bilis humorem trāsferēdo, eius cū vtraque illarū complexionem, seu implexum, ac confusionem pariter coniectare, voco autem complexionem, vt superiùs iterum annotauimus, quādo horis differentibus inuaserint, confusionem verò quando eodem tempore inceperint commistæ febres, sic etiam & tres simul febres per se quispiam complecti & confundere poterit, ac easdem haud ægrè dignoscere: nam horum omnium primum fōs atque elementum est singularium atque simplicium febrium formam ac figuram exquisitè cognoscere, vt Galenus inquit secundo de different. febr. ca. 10. & nos in præcedentibus explicauimus qualiter ipsæ dignoscendæ sint, quibus cognitis, & earum quoque curatio facilè patebit, & ob id particularem omnium compositarum febrium curationem, haudquaquam scribere arbitratus sum, sed ipsius semitertianæ duntaxat, tanquam sub exemplo quodam reliquarum omnium curationis vniuersalem modum instituimus, sub qua via & ratione, ad particularem tum eiusdem semitertianæ, tum etiam & cæterarum compositarum febrium curationem facilè quiuis accedere poterit, quemadmodū in secūda etiā huius operis parte docuimus.

Com. 3. super. tex. 2. — *cap. citat.* — *Semitertiana periculosæ.* — *Curatio.* — *Semitertiana per cōplexum, & confusionem.*

De febrium hecticarum prognostico, ac curatione

CAPVT VIII.

CVM duplici via quæ febres hecticæ appellantur ortum habeant, nam aut statim ab initio inuadūt, aut reliquis succedunt febribus, sitque earū differentia duplex, quandoquidem aut hecticæ febres duntaxat, aut nedum hæcticę, sed etiā tabidę existunt, queadmodū in vniuersali methodo fusiùs explicabimus quæcūq; statim ab initio inuadunt

dunt, nondum autem tabidæ sunt, non admodum difficile est eas curare. At quæ ex ipsis ad tabẽ peruenerunt, vbi iã exquisitæ consistunt, & iamdudum incœperunt, non modò eas curare difficile est, sed impossibile: etenim omnium hecticarum febrium dispositio difficilis est, vbi iam principij tempus præterierit, Galeno auctore, libro primo de differ. febrium, capit. 8. & 9. quæ verò quodammodo ad vtranque partem declinat, ac mediũ obtinet locum inter eam tabidam febrem, quæ penitus curã non admittit, atque illam quæ citra tabem, ac facilimè in principio curari potest, quoniam eius & ampla latitudo est, & multæ sunt in eo quod magis & minùs diuersitates, pro eadem ratione magis vel minùs difficulter curationi resistit. Nã quæ æqualiter distat ab vtraque, & ea scilicet quæ exquisitè tabida existit, atque illa in qua nihil est adhuc tale, medio quodammodo se habet ad curationem, dubio ad partes ambas inclinans momẽto, quæ autem tabidæ proximior, est etiam periculo vicinior. At quæ alteri primæ magis adhæret, non paruã salutis spem afferre potest, eodem Gale. teste citato loco cap. 9.

Prognostica.

Quòd verò ad earum curationem attinet, nos primò qualiter curandæ sint quæ citra tabem existũt, deinceps, quæ simul etiam cum tabe, docebimus. Illarum etenim vera & propria curatio est, quemadmodum & diariarum, vtpote simplicem habentes primã curationis indicationẽ, quoniam & ipsæ simplices affectus sunt. Quapropter non ab re Galenus decimo de meth. med. c. 6. dicebat, quòd caput totius curationis harum febriũ in iis remediis quæ refrigerẽt & humectent, statuere oportet, quæ autem simul tabidæ existunt, quæcũque fuerit substantia solidarũ partium, exsiccata propria humiditate, humectantis nutrimenti ope, replere etiam oportet. Quapropter non adeò simplicẽ habent curationis indicationem, licet vbi propria solidarum partium substantia, membranosa videlicet, & fibrosa fuerit exusta, seu exsiccata, ea vt corrigatur fieri omnino nõ potest, veluti nec seni, vtrũ liquet septimo, & decimo de meth. med. c. 5. & 6. & lib. de Marasmo. c. vlt. erit itaq; pro cura hecticæ febris citra marasmũ, aër eligendus qui nõ admodum calidus, aut admodum frigidus sit, verùm si temperatus est, qualem se exhibet, vtique tali nobis est vtendum, nihil amplius de eo solicitis, vbi verò admodũ calidus fuerit, pro calido reducendus est arte contrarius subterraneis inuẽtis domibus, quę & frigidiores sint, & maximè perflatæ, & ad Septentrionem versæ, tum auris quibusdam quæ ipsis sint suaues opera nostra paratis, alias ex euripis in quo se deiiciant multi aquarũ fontes, alias aqua frigida, de vasis in vasa transfusa, quod quidẽ statim etiam somniferum est, pręterea domi assiduè aqua quæ prorsus frigida sit aspersa, ac rosis plurimis humi fusis, aut vitium capreolis, aut rubotũ summitatibus, seu etiã arundinum, aut denique reliquarum quæ refrigerent stipiũ aliquibus, turba quoque hominũ ingredi prohibita, nã id quoque domũ calefacit. Atqui ita calidissimum aërem refrigerare tentandum est, qui non nisi æstate calida & sicca accidit: quandoquidem in hyeme calidissimus esse nõ potest, sicut nec frigidissimus in ęstate, siquis verò aër modicè frigidus sit, hoc esse contentos oportet, nihil aut machinantes, aut de ipsius temperie alterantes, qui verò frigidissimus est, vtique quatenus respirãdo attrahitur admittendus est, vt qui calorẽ qui est in corde admodum refrigeret, non tamen quatenus extrinsecus ægrum contingit, quippe id densat cogitque cutim, ac putredinosorum humorũ fluxum transpirare prohibet: maius tamen fore ex frigida inspiratione cõmodum scire licebit, quàm ex cute densanda incommodum, præsertim cùm operimẽtis hanc calfacere liceat. Porrò vtendum maximè eiusmodi aëre est, in his hecticis, quibus primum quod afficitur est ipsum cor. A corde verò vbi pulmones primùm afficiãtur, plus cæteris omnibus refrigerantem aërem requirunt. Vbi verò ex reliquis partibus primò afflictis ipsa febris hectica generetur, tẽperato, aut modicè frigido aëre cõtentos esse oportet, somnus item sit moderatus, vel paulò longior, & vt inquit Actuarius, c. 21. lib. 5. somnus cõciliandus est à cibo, ac quærẽda animi oblectamẽta, & relaxationes, ac quodcũque tandem cum refrigeratione humectare putatur, quies iniungenda erit, & pro exercitio lenibus frictionibus vtendum est, & vbi aluus plus ęquo adstricta fuerit, lenes clysteres adhibere oportet, qui ex hordei, foliorũ maluarum, ac violarum decocto, exiguo sale, & vnc. 3. olei violacei, & vnc. 2. sacchari, vel sacchari violacei, vnàque medullæ cassię fistulæ aut cassiæ tractæ adiectis, parari poterunt. Interim eadem gallinarum iuri, aut ex capitibus arietum parato decocto, adiicies. Vitent omnes animi affectus immodicos, præsertim iram, timorem, & tristitiam. Nutrimentũ autem humidum esse ac frigidũ, quod hecticis febribus sit conducturum, nemo nescit, inquit Galenus decimo de metho. med. c. 11. huiusmodi est ptisanæ cremor cùm frigidus sumitur, & exiguus in aqua frigida panis. Cęterùm nullius horum pura frigiditas esse debebit, sicuti potionis, quippe hæc maturè tũ incalescit, tũ per corpus digeritur, illa cùm plusculum tẽporis in ventriculo morentur, ipsum fortassis refrigerãt, si fuerint immodicè frigida, eodem Galeno auctore citato loco. Alexander c. 4. libr. 12. iis qui primariò in hecticã febrem inciderint, præter ptisanę cremorem, & panẽ in aquam tinctũ, lactucas commendat, & post cibum, aquam frigidam quantum ęger velit, potui tribuit, etenim in hac febre cauere febris insultus, & metuere nõ oportet, neque enim remissionẽ, aut accessionem in hac febre, quẽadmodũ in febribus ex putredine ortis inuenire licet, vt ipse inquit: ea siquidẽ tribuenda fatetur, quando febris hectica per se, ac primariò fuerit, ægrique vires nõ imbecillę, & nõ alia febris ex putredine creata ei sit admixta. Possunt quoque & his saxatiles pisces exhiberi, ac etiã scorpij, & mulli, eodem Actuario auctore citato loco, necnon & borrago, endiuia, & cichorium, & panis itẽ in pullorũ seu gallinarũ iure maceratus. Insuper & aues paruæ quæ in montibus degũt. Pro potu aqua hordei prębeatur, aut aqua in qua coriandrorum præparata semina fuerint decocta: quibusdam etiam & aquosum vinũ modicè dilutum conuenit, iis præsertim qui aquam bibere non ferunt, ac vires quodammodo imbecillas habent, eodem Actuario, ac Alexandro testibus. Vbi verò febris iam traxerit, dandũ quoque erit asininum lac, sed diligenter obseruare oportet ne in vẽtriculo cogatur: id verò interim ipse nos æger docebit, vtpote qui suæ ipsius naturæ peritus, interim id à nobis inueniendum est paulatim ad eius vsum accedentibus, ac mel exiguum illi admiscẽtibus, seu saccharum, licet quoad fieri potest in hecticis febrib. à melle, atque idcirco

Curatio hecticæ citra tabem.

Somnus.

Quies, & motus.

Inanitio per clysteres.

Affectus animi.

Cibus.

Potus.

Lac asininum quomodo hecticis propinandum.

etiam à mulſa abſtinendũ ſit:quippe protinus vertitur in bilẽ,& ſicciores, acrioriſque caloris febres reddit,& proinde à principio nõ plus aſinini lactis, quàm cyathus dandus eſt,inducta in ipſum cubiculum aſina,quo nullum tempus interponatur,ſed æger id protinus bibat,& vbi non corrũpatur (quod quidem dignoſcere ex pulſu præcit Galenus citato lib.10. de meth.med.) cap.præcit.dimidium cyathi lactis adaugeas,deinde rurſus aliud dimidiũ adiicias,ſicque ſenſim vſque ad mediocrẽ modũ addas;id verò quouis tempore exhiberi poterit, illud tantùm obſeruans quòd per quatuor, aut ſaltẽ tres horis ante cibum offeratur,manè potiſſimùm, quo etiam tempore non inutiliter & alia quoque medicamenta refrigerantia ac humectãtia præbebis, etſi (vt diximus) ea quacunque hora præbere poteris, modò vacuus à cibo vẽtriculus fuerit:neque enim in hac febre acceſſionũ ſeruãtur tempora,cùm eiſdem careant,huius generis ſunt zulapiũ roſaceum, ac violaceũ,ſyrupus violaceus,de nymphęa,de ſucco endiuiæ,de ſucco cichorij,de ſucco borrag.& de ſucco ſeu infuſ.roſarum cum aquis endiuiæ,cichorij,ſeu borrag.aut paſtillis vtare,qui hunc in modũ parentur, Recipe diarhodõ abba. aut tria ſantalati, ſeu diatragacãthæ, aut electarij regũ ſine ſpeciebus drach.j.quatuor ſeminum com.frig.vnc.s.ſacchari diſſ.in aqua roſacea quantum ſatis ſit,fiant in morſulis,quorum vnum qualibet vice præbeas cũ vnc. 3.aquæ endiuię,aut cichorij:his verò neq; indiſcriminatim vtare: nam cùm eorum quædam magis, quędã minùs refrigerandi facultatẽ habeant,quantò hecticarum febrium affectus fuerit calidior,tantò vtique frigidiora requirit auxilia, & ſimul maiorẽ ſolicitudinẽ habere debemus, ne valentibus auxiliis vtẽtes quicquã lædamus, vt decimo de meth. med.cap.11.ſcriptum eſt.Purgantia autem medicamenta eis qui febre hectica laborant, propinanda non ſunt,niſi aliqua ex eis quę ex putredine ortum habẽt,fuerit ei copulata, verùm vbi admodũ aluus adſtricta fuerit, nec leniri lenientibus iã dictis clyſteribus valeat,aut æger eis vti recuſauerit vnc. 2. ſacchari violacei,aut iij.ſyrupi è pluribus infuſ.violarum,aut vnc.2.mellis aërei,vel vnc.j. aut vnc.j.s. medullæ caſſiæ fiſtulæ cũ prædictis aquis præbere non incõuenit,cùm & aluus ex eis ſoluatur,nec febri quicquã obſunt:nam corpus neque calefaciũt, neque exſiccant. Sed quoniam communis febrium omniũ hecticarum ſanatio eſt,per ea quæ extrinſecus applicata refrigerãt & humectant, licet ea non indifferenter etiã admoueri debeãt ſingulis partibus,ſed illi maximè,quæ primò affecta eſt,vt liquet eodẽ decimo de meth.med.c.9. ſequitur, propterea vt de iis medicamẽtis agamus. porrò horũ ea deligẽda ſunt,vt inquit Galenus citato loco,quæ citra vehementẽ adſtrictionem refrigerant:etenim talia præterquàm quòd non humectant,etiam dimittere frigiditatẽ ſuam non valent,propterea quòd cutim cogunt,& coarctant, quapropter optima ſunt quæ non modo citra adſtrictionem refrigerant,ſed etiam corporis ſubſtantia ſunt tenui, abſolutiſſimè verò quæ tenuium partium ſit, ſubſtantiam exactè frigidam inueniſſe fortaſſe non eſt, cùm neque acetum quod omniũ quæ nouimus poteſtate refrigerantiũ,tenuiſſimarum eſt partium exactè frigidum ſit,ſed admiſtam ſibi aliquam caliditatem habet,atamẽ deligi materias oportet, quæ ad eiuſmodi medicamentorum compoſitionem maximè ſint idoneæ,quæ etiam pro ratione partis primariò affectæ admouendæ ſunt,quæcunque tamen ea ſit, ſemper cordi proſpiciendũ erit, quandoquidem in omnibus neceſſe eſt vt ipſum ſimilem intemperiẽ recipiat,citra quam nec maraſmus,nec hectica,nec reliquarum vlla febriũ conſiſtere poteſt,vt liquet ab eodem Galeno citato loco,capit.8.quapropter tali epithemate cordi ſuccurrendum eſt, quod recipit aquæ roſaceę,& nymphæę ana vnc.8.aquę borrag. & oxalidis,cuiuſlibet lib.s.ſantalorum omniũ, coral.rubeorum ana dr.2.corticum citri dr. 3. oſſis de corde cerui numero 1. croci gra.3. vini albi aquoſi vnc.3. olei roſacei omphacini vn. 2. s. interim vbi cor primò affectũ ſit, & febris hectica non exigua, vn.2.ſucci polygoni,cichorij, vel endiuiæ adiicere poteris miſceantur,& fiant epithemata,quæ ſæpiùs repetenda ſunt. Iecur inſuper hoc epithemate refrigerare & humectare licebit, quod recipit ſucci ſolani,& cichorij,ſingulorũ lib.s.aquæ roſarum rubearũ,violarũ,nymphæę,& endiuiæ,cuiuſlibet vn. 4.ſantalorũ omnium, & corallorũ rubeorum ana. drac.2.aceti vn.2 miſceantur,&cum duplicato linteo lineo in eis madefacto,iocinoris regioni imponantur,ſæpiúſque renouẽtur, præſertim vbi ipſum primò fuerit affectum. Pro renibus hoc vnguento vtitor,Recipe ſucci polygoni,vel lactucæ,portulacę,ſeu ſemperuiui,vel vmbilici veneris vnc.1.s.olei de nymphęa,de papauere,& de cucurbita,ana vnc. s.olei amygdalarum dulcium, roſacei, & violacei, ſingulorum vnc. 1. medullæ cruris vituli dra.3.lẽti cremoris tragacanthæ extractæ cum aqua roſ.dr.4. ceræ quod ſatis ſit,& aceti parum,fiat vnguentum. in quem vſum magnoperè cõducit Galeni ceratũ, quòd ex cera quàm optima & elota,vtpote alba, & roſaceo omphacino,ac etiam aqua conficitur,pauco aceto addito,vt liquet ex eodem decimo de metho.meden.cap.9.Id verò medicamentum (vt ipſe inquit) aſſiduè mutari debet,ac eouſque ſuper ęgrũ corpus manere,donec manifeſtè incaleat.Idẽ quoque Galenus refrigerandæ particulæ,quæcũque ea ſit,imponenda nonnulla medicamenta, citato loco conſcripſit,quemadmodum eſt oxalidis,aut oxylapathi ſuccus,cum exigua polenta miſta: quinetiam portulacæ,ſemperuiui,& vuæ immaturæ ſuccus,ſimiliter ſi polentæ miſceãtur.Adhæc lẽtis paluſtris, & viridis tribuli,polygoni,& lactucæ,ac intybi ſuccus,etiam cum tenui polenta, quamuis etiam ſine polenta liceat integris dictis herbis tuſis vti,vt ipſi refert,& ſi dictorum ſingulis roſacei quippiam aliquando miſcere volueris, nihil vtilius pharmacum habebis,eodem auctore,modo ſimplex,& perfrigidum ſit,& quod factum ex oleo ſit ſalis experti. Tu verò omphacino roſaceo cũ eiſdẽ vtare, exiguúmque aceti albi adiicito,atque illi maximè particulæ, quę primò affecta eſt,imponito,vt in ea velut ignis fomitem extinguas. At pectori non nimis refrigerantia medicamenta admoueri debent, niſi multus feruor,aut inflammatio in eo ſpectetur, verùm ne ſic quidem linamenta diutius inhærere ſinemus,eò quòd pleroſque ab immodica ipſorũ refrigeratione haud mediocrem non ſolùm reſpirationis, ſed etiam vocis noxam expertos nouimus,vt Alexãder inquit præcitato loco,id quod etiã ante eũ innuere ferè videtur Galenus de his quæ ſtrenuè refrigerãt, præcordiis impoſitis eodem decimo de meth.med. ca. præcit. Porrò aquę dulcis balneum,eis qui hectica febre laborant, nemo eſt qui non cõmendet,

præſertim,

Syrupi. *Purgatio.* *Admouenda extrinſecus.* *Loco præcit.*

præsertim Galenus citato loco, vt quo tum prima ratione, tum etiã ex accidẽte eis proficiat, vtraque siquidem ratione refrigerans & humectans: est autem & ipsum quouis tempore huic febri idoneum. atqui licet totius curationis momentum in his febribus in refrigerando humectandóque consistat, & propterea illico qui hectica laborant, refrigerandi sunt antequã progressi in marasmũ perueniant, quoniam omnibus refrigerantibus auxiliis propter corporũ horũ gracilitatem quodammodo noxa imminet, vbi præsertim eis quispiam non ritè vtatur. ob id non statim in frigidam aquã balneandi sunt, sed prius in eiusdem aquæ dulcis balneo temperatè calido, moderatissimè primo calfaciẽdi ac balneandi sunt, ac in eo moderatè etiam cõmorari debent: deinde priusquam de eorum propria substantia aliquid exhauriatur, seu sudor aliquis excitetur ab eo demittendi sunt, atque in frigidum balneum dimittendi: nam qui hectica febre laborãtes ad balneum accedunt, nisi in frigidam sint dimissi nihil iuuantur, vt liquet eodẽ 10. de metho. med. c. 10. quoniam in hecticis febribus id quod remedium affert, calidæ solidum non est, sed frigidæ, ex hac nãque & innoxiè refrigerantur quæ fuerant excalfacta, solidarúmque partiũ ariditas corrigitur, & vires firmantur, fit autẽ ea frigiditate aqua in qua balneãtur, vt nullam euidentem qualitatem nec prorsus frigidarum, nec tepidarum aquarum præferat, sed qualem ea quæ fontana vocatur, quæ & frigoris quod ferit, & teporis qui resoluit, est in medio, præsertim si marasmo etiam tentẽtur, eodẽ Gal. teste citato loco. quicunque igitur hectica febre laborant, modò his alia nulla febris, vel ex solo putrescẽte humore, vel cum phlegmone sit adiuncta, eos omnes audacter ita lauabis, sed prorsus citra omnem laborem, ne vires resoluas, protinus verò vbi à balneo fuerit egressus æger, alter paratam habens sindonem ipsi iniiciat, ac deinde aliam, & in lectulo collocetur, mollibúsque deinde linteis blãdissimè detergatur, ita vt qui detergent violentius eum non contrectent. id verò diligentiùs seruãdum est, vbi nedum febre hectica sed tabe etiam laborabit. post lauationem oleo vngendus est, ne videlicet plus iusto digeratur, sed obstruantur exigua cutis spiramenta, idem protinus & siccitati remediũ fuerit, & aduersus incommodum quod ab aëre ambiente contingit, veluti munimentum vt patet 7. de meth. med. c. 6. erit autem oleum violaceum, aut rosaceum omphacinum, seu de nymphæa, aut amygdalarũ dulciũ, quo sępe vtor, solo, aut violaceo admisto. Post hæc aut lac exhibebis, præsertim vbi eo delectetur, aut ptisanam diligẽter coctam, seu eius cremorem, quem in gallinarum seu pullorum cõtusorum iure paratum assumendum præbeo: nam tunc potiùs in vniuersum corpus distribuitur atq; attrahitur, quæ ferè omnia breuibus quibusdam verbis Actuarius præcitato loco sub his verbis conscripsit: [Balnea porrò iis sunt idonea quæ corporis squallorem humectent, verùm tepida esse debẽt, nec vllam resipere qualitatem, nec tempus in iis trahere conuenit, sed vbi modicè fuerint immorati, egredi, ne quod ex natiuo humore superest, euanescat, & exhalet, egresso sorbitio quæpiã refrigerãs dabitur.] & post pauca subdit: [quòd si solium exeũtem, melino, aut rosaceo, aut omphacino saltem oleo inunxeris, & meatus præcludes, & ne maior fiat difflatio, prohibebis, ac antea ex irrigatione inductã humiditatem intro compesces: atque hoc quoque pacto opẽ homini tulisse videberis:] conferunt etiã semper, potissimùm eo tempore quo ægri balneantur, media quæcunque odorata refrigerant, quorũ copiam capite de cura febris ardentis studiosi petant: inter simplicia sunt rosæ, violarum, & nymphææ flores, seu etiam myrtillorum.

Hecticarum febrium cum tabe curatio.

CAPVT. IX.

SI verò febres non hecticæ duntaxat sint, sed quæ Græcè μαρασμώδεις dicũtur, hoc est tabidæ & siccitati coniunctæ, quatenus hecticæ sunt, non aliam desiderant curationem quàm modo dictam, quæ in refrigerando & humectando consistit, quatenus verò siccitatem, seu tabem coniunctã habent, deperditæ substantiæ humidę etiam indicant instaurationem, seu refectionem, hanc autem inserere particulis sine nutrimento non est: quare præter eã quam instituimus victus rationẽ, alimenta quoque eligere oportet, quæ reficere corpus valeant, nam quæcunque partiũ solidarũ substantia fuerit exsiccata, eadẽ genere victus ratio cõpetit, quamuis vna altera difficiliùs instauretur, & quædam nullo modo refici possit, primùm enim eiusmodi febris propriã partiũ humiditatẽ ex qua nutriuntur, depascit: hinc verò ad carnosum genus transit, quod circa tũ fibrosas tũ mẽbranosas partes solidorũ corporum hæret, ita deinde ipsas solidas populatur, quando exactè tabida febris dicitur: Gal. teste citato li. 10. de met. med. c. 11. Donec autẽ propriam partiũ humiditatẽ depascit, nõ admodũ difficile est eam curare, nam hanc humiditatem etiã si omnino sit assumpta regigni licet: cùm verò ad carnosum genus pertrãsit, licet curare difficilius sit, vtique eã sanãdi adhuc spes est. At cùm verè solidas populatur, fibrosas inquã, & mẽbranosas, fieri haudquaquã potest vt talis siccitas persanetur, verùm ne desperata horũ salus relinquatur, hac etiam victus ratione vti debent, saltẽ vt quoad fieri liceat, eorũ vita proteletur. Vt verò paucis alimenti summã cõplectar, sit coctu facile, & nutriẽs, minimé q; glutinosum atque excrementosum, quamuis maximè nutriẽte cibo haudquaquam sit vtendũ. nam si nutrimẽtũ ipsum seipsum coqueret, ac in partes digerere, pręterea assimilaret alẽdis partibus, & quibus alimento plurimo ęst opus adhæresceret, proculdubio maximè nutriente cibo esset opus. Verùm quoniam non aliud est quod nutrimentum desiderat, aliud quod ipsum cõficit, sed quod nutriendum est, ipsum sibi & nutrimentum attrahit & mutat, & concoquit, & adiũgit, & assimilat, ad duo nimirum nobis in opportuno cibo eligendo, spectandum esse dictat. vnum ipsius cibi naturã, alterũ vires suas proprias insitásque. itaq; ex his illud patet, nec planè quod maximè nutriat optimum esse iis corporibus quæ refici magis egent, vtpote quibus concoquendi facilitas nõ est: nec etiam quod facilimum concoctu est, cùm scilicet ipsum nequeat maximè esse nutriens ex Galeni decreto, 7. de meth. med. c. 6. medius itaque victus ceu optimus est pręferẽdus qui modicè refrigeret, pleno nãque victu opus non est quòd is cõcoqui nequit, sed cibus boni succi ac coctu facilis dandus, vt inquit Actuarius citato loco. Quo circa panis purus qui curiosè fit in furno coctus exhibeatur, qui tum fermenti, tum etiã salis quip

Quarum partiũ siccitas instaurari possit, & quarũ minimè.

Victus ratio.

quippiam habuerit, carnes gallinarum, caponum, pullorum gallinaceorum, & præsertim eorũ testes qui lacte sint alti, idonei sunt, similiter phasianorũ, perdicum, starnarum, omniumq́ue auium mõtanarum, & mollis carnis. vitãda tamen sunt quæ palustria, & quæ etiam carnem duram habẽt, insuper & hœdinæ carnes, vitulinæ, capreolorum, leporũ, ac cuniculorum iuuenum, necnõ & arietum castratorum conducunt, quæ omnes elixatæ potius, quàm assatæ præbeãtur: cum quibus etiam decorticatum hordeum, lactuca, cucurbita, endiuia, cichoriũ, seu etiam buglossum decoqui poterit, oua item recentia, & sorbilia, caseúmque mollissimũ, ac recentem ipsis dare, alienum non est. Et quoniam qui ita se habent, plurimo nutrimento indigent, nequeunt autem, vel quod mediocre est cõcoquere, paulatim hos, & sæpius cibare melius fuerit: & hac de causa Galen⁹ inquit: [ipse ter eos cibare sum solitus.] Verùm quando iam manifestè meliores facti appareãt, etiam bis nutriuisse sit satis. Pro potu vino vtẽdum est, quod quidem aquosum natura sit, & leuiter adstringat, vtpote albo & tenui, idq́ue modicè diluatur: hoc enim ab aquæ imbecillitate recedit, & vini noxam nondũ habet, vitãda est frigidæ potio, præsertim multa, & quæ prorsus sit gelida, cùm corpora extenuata, exiguiq́ue sanguinis sint. Quocirca eisdẽ minùs tuta est frigidæ potio, vt quæ celeriter ad solidas animalis partes peruenit, nulli quod eius vim frangat occurrens, vt liquet 9. de metho. med. c. 5. Possunt etiã & ea animalia quorũ carnibus hac febre laborantes vescũtur, per aliquod tẽpus priùs decocto hordeo & decorticato, seu eius farina, insuper & lactucę, endiuiæ, portulacæ, seu cichorij foliis nutriri, vel cochlearum, seu testudinum carnes priùs decoctas, farináque hordei permistas, eisdem pro cibo præbeas, & quibusdam eorũ lac quoque tribuendum erit. Consueuerunt etiam Neapoli ex his carnibus contusis quibusdam etiã ex iam dictis refrigerantibus alteratis, cibos prædictis parare, vtpote quæ citiùs ac promptiùs concoquantur: interim verò & iura quædam ex cõtusis ac liquatis eisdẽ carnibus, similiter etiã cum ptisana, aut dictorũ refrigerantium aliquo alterata, ac exigua aqua rosacea parantur, quibus etiã quandoque memoralium testudinum carnes adiiciunt, insuper & stillatitium quendam liquorum extrahunt, ex pullorum, gallinarũ, caponum, seu phasianorũ carnibus, similiter contusis: adiiciuntque & testudinis nemoralis carnes buglossi, oxalidis, & lactucæ, seu endiuiæ folia minutatim concisa: necnõ & poma dulcia quędam, ex quibus omnibus qui postea stillat humor iã dictis ægrotantibus præbetur. Quidam verò nostræ tempestatis Medici, nescio qua ratione, seu auctoritate freti stillatitium cochlearum liquorem eisdem ægrotantibus præbẽt, putantes eos cum refrigeratione quadam valenter reficere, verùm cùm hoc & à ratione alienum sit, & Galeno pugnet, omnino ab eo abstinendum esse consulo. Nam licet aceruatim reficere possint, maximéque nutriant cochleę si cõficiantur, in corporibus tamen quæ refici magis egent talia nutrimenta quæ cõcoctu difficilia sunt, non competunt, vtpote quibus concoquendi facilitas non adsit, vt liquet ex Gal. 7. de meth. med. c. 6. Adhæc si nutrire debeant cochleæ, non crudæ, nec semel, aut bis elixæ, sed ter, & veluti in aqua tabefactæ exhiberi debẽt, vt tertio de alimen. facul. c. 3. scriptum est. Pręter id etiam quòd crassum ac lentũ generant succũ, ex quo promptè obstructio, & putredo fit, ac præter naturam calor augetur, potissimùm hectica febre laborantibus, in quibus nedum concoctio, verùm etiam distributio imbecilla est. At si dixerint non totam cochlearum substantiam, sed earum tenuiorem succum ignis artificio extractum conducere, dicimus nos, & hunc quoque difficilem concoctu esse, quòd ex earum substãtia trahatur, quæ talis est naturæ tũ vel maximè quòd ab eis crudis, quæ esculenta nõ sunt, extrahatur, quãobrem promptiùs aluum soluerę, quàm eos nutrire poterit, possunt item hunc in modum pastilli formari non parum conferentes, vt Recipe, carnium gallinarum, pullorum vel caponum, elixatarum vn. 2. carniũ testudinis, similiter elixatæ vnc. j. electarij regũ siue speciebus, dr. 2. margaritarũ dr. 1. quatuor seminum communium frigidorum vnc. s. sacchari dissoluti in aqua rosa. quantũ satis sit. fiant in morsulis, quorũ vn. j. s. vel vnc. 2. pro qualibet vice exhibeãtur cum vnc. 3. aquæ endiuiæ vel buglossi, aut tantundem prædicti stillatitij liquoris. lac etiam iis mirificè prodest, præsertim muliebre: & vbi ex ipsa mulięris papilla ipsum hauserint: id verò optimum quidem, vtpote cognatũ, inter alia existit, sed quoniam plerique id sibi adhiberi recusant, asininum ipsis dare conuenit: id enim reliquis omnibus ad propositum affectum est vtile: quippe cùm tenuissimum sit, & minimè coagulatur & quoquo versus ocyssimè in corpus digeritur, aut si hoc etiã recusauerint, aut ægrè assumpserint, caprillum iis dandũ est, quod mediũ ferè existit, & magis potest nutrire, vt liquet ex Tralliano, miscendúmque ei erit exiguum mellis, aut sacchari, vt paulò ante dictum est. quòd verò balneum quoque mirum in modum eis proficiat, atque conueniat, decretum reliquit Galenus citato libro decimo de meth. med. capit. 10. quo etiam loco, modum præcipit quo tales sint balneandi, etiamsi exactè tabidi fuerint, ac non parum imbecilles, eo itaque in loco studiosi hæc petant: quamuis nonnulla præcedenti capite explicauimus, etenim maiori cum diligentia hi balneandi sunt, quàm cæteri qui hectica duntaxat febre laborant. Nec etiam parua cura habenda est aliorum refrigerantium medicamentorum, quibus etiam & in hac febre vti licebit, tam si intus, quàm si extra adhibeantur. vitanda nanque perpetuò magis erunt quæ immodicè refrigerant in his febribus, quàm in hecticis quæ nondum tabidæ sunt.

Potus.

Cochlearũ stillatitiũ liquorem nõ probat in hecticis.

Pastilli.

Lac hecticis vtile.

Balneum.

FINIS TERTIÆ PARTIS. SIVE EXERCITATIONIS.

DE PEST.

DE PESTILENTI FEBRE.

Quid per communes, quidve per dispersos, & dissimiles morbos subintelligendum sit, ac ex quibus proficiscantur.

CAPVT. I.

QVAMVIS febris cõmunissimus sit morbus, eius tamen duo sunt genera Hippocrate auctore li. de flatibus, quorum alterum commune omnibus, pestis appellatur, alterum propter malam diætam priuatim iis contingit qui ea vtuntur, de quo, vt cuique patere poterit, abũdè disseruimus. Vt igitur completus fiat noster sermo de febribus, reliquum est de altero genere pertractare, quod quidem omnibus commune, ac pestem citato libro Hippo. appellauit. De quo febrium genere, licet à recentioribus nonnullis multa fuerint exarata, ac passim scripta reperiantur, non propterea visum est nostram de eo, quam veram Galeni, quę putamus esse sententiam, non explicare, breuibus tamen quoad fieri poterit. Vt verò promptiùs tyrones eã assequi valeant, animaduersione dignum est morbos in Hipp. & Gal. doctrina, quosdã esse vniuersales seu communes, quosdã verò particulares, dispersos seu dissimiles. Appellant autem morbos dissimiles eos, qui sparsim, priuatimque prehendũt, ægros discrepanter fatigantes, neque secundũ communam modum constantes, σποράδες Græcè dicti, vt patet 1. de ratione victus, etenim diuersis eodem tempore morbis homines afficiuntur, seorsúmque vnumquemque prehendũt, horũ causa est suus cuique victus, vt liquet 2. de natura humana, cùm dixit Hipp. [At vbi diuersis eodẽ tẽpore morbis homines afficiuntur, suus cuique victus sine cõtrouersia causa est.] vniuersales autem seu communes appellant morbos, vbi omnes, aut multi vno morbo homines corripiantur eadẽ tempestate, qui morbis dispersis è regione opponuntur, Gręci παγκοίνους, interim πανδήμους & κοινοὺς appellãt, quorum causa referenda est ad quoddam communissimũ, quo maximè vtimur, vniuersi, tũc enim victus cuiusque nostrũ nequaquam in causa esse, manifestum est: cùm morbus omnes iuxtà attingit, tam iuuenes, quàm senes, tam fœminas, quàm viros, perinde vinum, ac aquã bibentes, tam qui offam, quàm qui panẽ commanducant: tam qui multùm, quàm qui parum laborant, non ergo fuerit victus ratio in causa, cũ homines quoque victu vtẽtes in eundẽ incidũt morbum, vt ibidem testatur Hippocrates, & proinde nõ immeritò asserebat eodẽ loco, ꝙ morbi fiunt partim à viuendi ratione, partim à spiritu, cuius attractione viuimus: dispersos morbos tribuens viuendi rationi, pro suo cuique victu, viuendi rationẽ nuncupans, non ipsa sola esculenta & poculẽta, sed vniuersam vitæ sortem complectens: neque enim cibi solùm, & potiones, verùm etiam balneæ, exercitationes, otium, vigilię, mœror, inter frigus, æstúsque pariunt morbos: vt Galenus inquit, in commenta. vniuersales autem seu communes morbos quidam causæ, quæ quidem communissima ab eo appellatur, referens, spiritui videlicet, seu aëreі, cuius attractione viuimus. Sed mox inquies Hippocratem sibi ipsi pugnare, quoniã citato libro de flatibus post quam duo posuit febrium genera, vt dictũ est, subdit hæc verba: [vtriusque autem generis auctor, & causa aër existit.] cur itaque eodem loco vnum dixerit febrium genus priuatim cõtingere ob malam diætam? & 2. de natura humana illud confirmauit nedum in febre, sed in aliis morbis qui dissimiles, dispersíque sunt, eos asserens oriri ex diuersa viuẽdi ratione, quæ cuique propria existit? Atqui nos hunc in modum Hippoc. dicta conciliabimus, asserẽtes verum esse omnẽ morborum causam esse aërem: verùm quorundam propriè, vtpote eorum qui communes omnibus sunt, quorundam verò impropriè, quemadmodum ipsemet Hippocr. seipsum declarat. nam cum multorum ciborũ ingestione necesse est, & multũ spiritum ingredi: omnia etiã quæ eduntur, & bibũtur, spiritus in corpus inferunt aliquando plures, aliquando etiam pauciores (vt ipse inquit) & propterea ipsorum etiam morborum dissimilium qui ex victu oriuntur, cibo inquã & potu quodammodo spiritus auctor existit, qui simul corpus ingreditur cum eodem cibo & potu. Id verò signo quodam confirmauit cùm ait: [id autem inde manifestum est quòd plurimis eructationes post cibos & potus euenire solent, discurrente nimirũ aëre incluso, vbi perruperit bullas quibus fuerit inclusus.] deinceps declarat modũ quo affectus præter naturam ex eo simul cũ cibis & potionibus ingesto generantur, vbi exire nequeant, erit itaq; aër seu spiritus nõ propriè seu primaria ratione horum morborum causa, sed ex accidẽti quodammodo, & impropriè quatenus simul cum cibis & potibus qui morborum causa præcipuè sunt, corpus ingreditur, aliorum verò qui multis seu omnibus communes sunt, propriè & primaria ratione auctor, & causa existit, vel dicas vnum esse morborũ genus quod ex inspirato aëre proficiscitur, idque cõmune eodem Hippocrate teste 2. de natura humana. Alterum verò semper priuatim accidit ex mala victus ratione, quod quãuis dixerit ex spiritu seu aëre quoque oriri, modo quo priùs explicauimus, nõ tamen asseruit ex inspirato aëre, sed potius, vt dictum est, cũ cibis seu potionibus ingesto, non igitur sibi pugnat Hippocrates, nam verè & propriè hoc morborum seu febrium genus ob malam diætam priuatim contingere fassus est, licet quodammodo aër cum eisdem ingestus possit aliquo pacto dici esse etiam eorum causa, at communium, seu vniuersalium morborum solus præcipuus & propriè auctor & causa aër existit, nõ cum cibis & potibus ingestus, sed per respirationem attractus, vt liquet citato lib. 2. de natura humana. Atqui adhuc cum Galeno obiicies huic Hippoc. sententiæ, videtur siquidem non rectè, vt Galenus inquit, citato loco, communium morborum ortum in solum aërem conferre Hippocrat.

Morbi spo rades qui, & quæ eorũ causa. Tex. cõ. 9.

Tex. cõ. 3. Morbi cõmunes, & earum causa.

Tex. 2.

Obiectio, quæ soluitur conciliatione duorum locorũ Hip. qui repugnare videntur.

Alia obiectio, quã diluit declaratione sententiæ Galen.

nam

nam cùm in fame quidam frumentum ſemiputre coacti eſſent manducare in communem, communi de cauſa, morbum inciderunt, aliquando etiam cùm vſus infecta aqua eſſet totus exercitus, ſimiliter afflictos omnes milites fuiſſe:idque, confirmabat Thucydidis auctoritate 2. hiſtoriarum volumine; quo loco ſcripſit quòd qui Aëno graſſante fame leguminibus veſcerentur, cruribus debilitabantur, qui verò eruum eſſent, hos genuum dolor corripiebat. Huic obiectioni ipſemet Galenus ſatisfacere videtur in procœmio libri de morbis vul, cùm dicebat: [Porrò qui à cibo proficiſcuntur & potu (loquens de vniuerſalibus, ac communibus morbis) tum infrequentes, tum cognitu ſunt faciles.] cùm itaque infrequẽtes ſint qui ab hiſce cauſis oriuntur vniuerſales morbi, ſintque cognitu faciles, propterea eos Hippocr. prætermiſiſſe videtur, de ſola ea cauſa verba faciẽs, quæ nedum communis, ſed communiſſima eſt, communiſſimam cauſam appellans aërem à quo ſæpius ac frequentiùs vniuerſales morbi proficiſcuntur. Sed dices, nonne idem Galenus in eodem procœmio libri de morbis vulgarib. inquit, quòd cùm tres ſint cauſæ à quibus morbi auſpicantur, vna quidem in iis quæ offeruntur, altera verò in operibus quæ obimus, & tertia in his quæ extrinſecus occurrunt nobis, per vnamquanque communes morbi fieri conſueuerunt, igitur eius verba quæ mox citauimus Hippocratem à calumnia non liberant, niſi eſſet quòd ſtatim poſt citata eius verba ſubdit: [ac præſertim quidem per affectum aëris ambientis: non enim frequenter accidit, vt per ingeſtos cibos morbus communis ciuitatem, vel nationem, vel exercitum peruadat, ſicut neque per communes tum occupationes, tum labores. At continens nos aër ſi immoderatiùs calefiat, frigeſcat, humeſcat, vel ſicceſcat, corporum ſymmetriam, quæ ſanitas eſt, confundit, interturbat, ac corrumpit: aliis verò cauſis neque omnes ſimul obuiamus, neque integrũ diem ſubiicimus, ſed aër ſolus extrinſecus omnes ambit, & inſpiratur. Non enim fieri poteſt, quin corporum animalium temperaturæ cùm eius permutatione afficiantur, ac permutentur.] Hęc ille. quibus ex verbis id quoque elicitur, quòd quamuis ex illis etiam duabus ab eodem Galeno explicatis cauſis, veluti cæteri priuatim, & diſperſi, ita quoque communes morbi fieri conſueuêre, frequentius tamen, ac præſertim ab aëre nos ambiente communes morbi contingunt: ab aliis verò perquàm rariſſimè ob eas quas ipſe tradit cauſas, & ob id iterum ad eandem Hippocrat. ſententiam conuerſi, ſimul cum eo aſſeruimus communes morbos qui cõmuniſſimam cauſam habent, & frequentius contingunt, à ſpiritu ſeu aëre cuius attractione viuimus, quóque maximè vtimur vniuerſi, originem ducere, reliquos verò à viuendi ratione, raròautem cõtingere, quòd per ingeſtos communes cibos & potus, communéſque occupationes, ſeu labores iidem communes morbi fiant.

Tex. cõ. 3.

Alia itẽ obiectio ex Gal quam ſimiliter diluit.

Quot modis Aër nos ambiens qui communium morborum auctor eſt, in calido, frigido, humido, & ſicco, alteretur.

CAPVT. II.

Cum verò aër nos ambiens non vno duntaxat modo immutetur, qua etiã ratione diuerſorum communiũ morborum auctor & cauſa eſſe poteſt, propterea à quibus cauſis ipſum immutari contingat, diſſerere putaui: illis nanque habitis ac intellectis, facilè poterimus in quo cõmunium morborum genere peſtis contineatur, inuenire. Alteratur autem aër bifariã Gal. auctore, libr. artis medic. 2. de natura humana, 1. de ſanit. tuen. c. 5. ac 12. meth. med. ca. 11. vno modo ſecundum manifeſtas eius qualitates, quando videlicet eidem accidunt mutationes in frigido, calido, humido & ſicco, aut horum coniugatione, ſecundo modo in tota eius ſubſtantia mutationes adueniunt, ſeu in totius proprietatis eſſentia, quæ ex vtraque ſimul iuncta, forma inquam, & materia conſiſtit, vt liquet lib. de conſtitutione artis medicæ. c. 11. vtputa quãdo ex puro impurus, coinquinatus, ſeu infectus, ob quampiam cauſam redditur, vt paulò poſt docebimus: priùs tamen cauſas ob quas eidem aëri mutationes accedunt, in calido, frigido, humido, vel ſicco recenſebimus, quas mutationes omnes, cœli ſtatum vocare conſueuit Galenus, hoc eſt ipſam ambientis nos aëris temperiẽ, vt liquet 9. de met. med. c. 5. quæ temperies eidem prouenire poteſt, tũ propter regionem ipſam, tũ anni tempus, tum ob præſentem cœli ſtatum, hoc eſt particularem eius præſentem temperiem quemadmodũ liquet ab eodem Galen. citato li. 9. de meth. med. necnon & 11. eiuſdem cap. 1. Alteratur ſiquidem à diuerſa regione aër, provt in concauo, aut ſublimi ſita fuerit, ad Orientẽ, vel Occidentẽ, Aquilonem, vel Auſtrum expoſita: pro eius item regionis natura diuerſa, vtputa ſi ſulphurea, aluminoſa, paludoſa, petroſa, vel argilloſa regio fuerit: iuxta mare, flumen, aut montes, aut alia ſimili ratione, diuerſa fuerit regionis, loci, ſiue ciuitatis natura: ex cuius aëris alteratione communes quidam oriuntur morbi, quos Hippocrat. interim ἐπιχώρια νοσήματα, interim verò ἐνδημα ἢ ἐνδήμια, hoc eſt collectaneos, vernaculos, patrios, ſeu regionales, & publicos morbos appellare conſueuit, vt liquet ab eodem libro de aëre, regione, &c. & à Galeno primo de morbis vulgaribus. & primo de ratione victus in morbis acutis. Qui morbi quouis tempore procedente, ſeu æſtate, ſeu hyeme, & quoquo anno, in eadem regione communes multis ſuperuenire conſueuerunt, etenim perpetuò tenent locum quempiam, incoláſque ac ſi cognati eſſent nullo non tempore comitantur. & hoc vnum genus eſt communium morborum modo quo diximus ab Hippocrate & Galeno locis citatis nuncupatum, de quibus morbis, in eodem libro de aëre, aqua, & locis egit Hippocrates. Alteratur item, & ſecundo nos ambiens aër, ex diuerſis anni tẽporibus: diſtant autẽ mutuo anni tempora humiditate, calore, frigore, & ſiccitate, & propterea magnæ differentiæ tẽperamenti, quas rectè generales appellaueris, annũ diuidunt in quatuor tẽpora, genere inter ſe, aut ſpecie differentia, vtcunq; tibi appellare viſum ſit. Nominantur autẽ Hyems, Ver, Æſtas, & Autumnus. Horũ temporum hyems humiditate aliis frigoréque præſtat. Æſtas itẽ calore ac ſiccitate. Ver planè in medio eſt vtriuſque: nã in vtraque oppoſitione neutrum alteri illic pręſtat, neque ſicco humidum, neque calido frigidum. Verùm quaſi ambarum eſt æquilibrium oppoſitionũ, æquabilitáſque horarum omniũ totius prope diei & noctis atque nulla in illis fit magna immutatio, aut exuperantia, cuiuſmodi cõſpicias in Autumno: hîc enim de matutino frigus viget, circa meridiem magnus æſtus qui rurſus ad crepuſculum veſpertinum

Ca. 85 ſuper tex. 4.

In qualitatibus manifeſtis.

Propter regionem.

Cap. præc.

Morbi regionales, ſpecies vna cõmuniũ.

Ca. 12. & 2. in procemio 1. ſuper tex. 9.

Propter anni tempora.

Quæ ſint anni temporum temperaturæ.

num transit in algorem; dominatur tamen in eo siccum humido,& frigidum calido. Atque hoc est temporũ anni temperamentũ, quorũ ferè mutatio fit paulatim, vt à nemine tanto tempore sentiatur, vt liquet primo de morbis vulgaribus. Quòd si libro primo de natura humana Hippocrat. Ver dixerit calidum esse & humidum, quemadmodum etiã nonnulli alij philosophi fatentur, poterit & illud quoque veritatem habere, etenim sic dicunt in temporibus anni, Ver esse calidum & humidum, vt in genere corporeorum animalia, hæc cum plantis conferentes. Ver autem cum Autumno optimũ inter tempora anni, & quasi solùm prorsus naturali præditum statu, cum illo quod præter naturã affectũ est, rectiùs tamen erit asserere ipsum tẽperamẽtum esse, vt eodẽ libro de natura humana à Galeno scriptum est, ob eam quam modò ex eius sententia primo de morbis vulgaribus tradidimus causam,& vt fusiùs nõnullis rationibus primo de temperamẽtis demõstrauit, horum autem quatuor temporum ordo hic est, Ab ortu Pleiadum, seu dixeris Vergiliarum, vsque ad Arcturi ortũ Æstas dicitur ab Arcturi ortu vsque ad occasum Pleiadum, Autumnus perdurat, deinde occasus Pleiadum, principiũ facit hyemis, & quod hyemem sequitur Æquinoctium, Veris principiũ habet, totúmq; tempus eius ad ortum vsque Vergiliarum, seu Pleiadum protenditur, atq; hæc sunt quatuor anni tempora, vt liquet primo de morbis vulgaribus,& comment.aphor.deciquarti li.3. qui verò in septem partes: annum diuidunt, quemadmodum inuenies libro de septimanis, qui Hippocr. nomen præfert, ij hyemem in tres partes dissecant, cuius sub solstitiũ tempus, mediũ constituunt, de extremis duobus primam sementẽ, postremam φυταλίαν, quod est inserendi tempus: nã hoc pacto illi ista appellãt. Æstatem autem in duas dissecãt partes, quarum vna est à Pleiadum ortu, & dicitur eius prima pars, post quam Canis ortus oporan, id est fructuum generationem inchoat, quam & ipsam pro secunda parte estatis ponunt,& vsque ad Arcturi exortum protendunt. Veris autem tempus, quoniam ne duos quidem habet solidos menses, factum est vt iure indiuisum permãserit, quemadmodum etiam & Autumnus, quod licet sit Vere maius, quia in menses duos extenditur, magnitudine tamen longè ab æstatis & hyemis tempore vincitur: est enim inter Vergiliarum & Arcturi ortum tempus, mensium quatuor, pluriũ etiam quàm quatuor inter Pleiadum occasum,& Æquinoctiũ vernũ interest, atque est & hæc etiam anni vtilis partitio, vbi duas differentias generales, hyemis scilicet, & æstatis in maius & minus seces, in duas quidẽ æstatem, in tres hyemem. Verùm nos primã anni temporum diuisionem in quatuor generales differentias admittimus potiùs, vt quę magis nostro proposito arrideat: nam quamuis bifariam tempus quod intercedit inter Vergiliarum exortum,& Arcturum diuidas, nihilominꝰ omni nimia caliditas,& siccitas est communis, vt etiam hyemi immodicus algor & humiditas, licet eã in tres partes diducas, cùm itaque tali prædita sint tẽperatura, quatuor anni tempora, vt dictum est, fieri etiam non potest quin animantium corporum temperaturæ ab eisdem nõ afficiantur ac permutentur,& humorum exuperãtiæ in eisdem corporibus non dissideant: & propterea dictum est ab Hippo.lib.1.de natura huma.singulis anni temporibus, singulos vigere humores: siquidẽ hyeme pituita viget, sanguis Vere, Æstate bilis, Autũno bilis atra, vnde fit vt frigida & humida appelletur pituita iuxta ac hyems, & calidus humidúsq; sanguis vt ver, calida & sicca vt æstas bilis flaua, atra vero, vt autũnus, frigida & sicca. Cùm verò hæc eodem loco confirmasset Hipp. voluit etiã causam adducere sub hyemis exemplo, inquiens propterea hyeme maiorem esse pituitæ copiã, quòd frequentiores sint pluuiæ,& noctes lõgiores, quod perinde est, ac si dicas (vt ait Galen.in comment.) quòd humidum sit, frigidúmque hoc anni tẽpus, humidum esse pluuiarum frequentia probatur, frigidum, noctium prolixitate, siquidem caloris quo preditus est aër nos ambiẽs æstate, auctor sol est: qui tum antecedit propè supra verticem nostrum, & diem longiorẽ efficit. Item frigus hyeme inducit, quòd obliquus & humilis, paucóque tempore supra terram feratur, vult denique Hipp. cùm circũfusi aëris statu, vnà animalium corpora affici, siccari in siccis eius tẽperamẽtis, humectari in humidis, incalescere in calidis,& in frigidis algescere,& proinde libro de aëre regio,& aquis. [Quicũque artem medicam integrè assequi velit, (scriptum reliquit) primùm quidem temporum anni rationem habere debet, quantum potentia quodlibet eorũ valeat: non enim simile quicquam in illis existit, verùm differunt inuicem propter varias quæ in eis fiunt mutationes.] Quare si humida hyems,& frigida est, meritò in ea frigida & humida præualet pituita. Quæ ratio,& alijs etiam anni tẽporibus constat, æstate flaua bile dominante, quando sicca & calida virtute est, Vere sanguine, humido,& calido humore, etenim & ver esse ait calidum & humidum. Autumno, atra bile, vt quæ iuxta, ac hoc anni tempus, frigida sit & sicca, si autem velis ver esse potiùs temperatum recensere, Galeni opinionem sectatus, eadem etiam ratione non calidum & humidum, sed temperatum esse sanguinem dices: est etenim humorum temperatissimorum quemadmodum temperatum anni ver.& propterea in bene temperata constitutione abundat, eodem Galeno teste in procemio libri primi de morbis vulgaribus. Quia igitur non propter dictorum temporum appellationes in eisdem tẽporibus, dicti generantur ac redundant succi, sed ob eorum proprias temperaturas, aliàs vbi ab eorum temperatura aliquando degenerarent, alios generare succos non valerent, vt liquet ab eodem Galeno citato loco: propterea pro ratione, seu temperatura, & non propter nomen prædictos succos vnumquodque tempus auget. quo fit vt quãdo ambientis nos aëris temperatura ab eisdem tẽporibus permutatur, permutentur etiam succi,& corporum temperamenta, necessitate cogẽte, & ob id vti singula anni tempora propriam temperaturam seruabunt, pro suarum naturarum ratione, etiam morbi ipsi creentur: nõ enim existimare debes quòd propter anni temporum appellationes singulæ ægritudines accedant, tales scilicet, vel tales, vt inquit idẽ Gal. secundo de crisibus, sed propter ambientis aëris temperaturam: nam qualem hic naturam habet, ita etiam nos afficit, fiunt itaque morbi pro ratione cuiusque anni temporis, similitudinẽ habentes cũ natura succi exuperantis vbi ipsa tempora propriã seruabunt. Qua etiam ratione & communes seu vniuersales esse dixeris, ac sub eisdem contineri, cùm causam habeant vniuersalem atque communẽ aërẽ videlicet, vt liquet 3. progno. de quibus loquutus fuit

Super tex. 1. Cõ. 1. super tex. 33.

Ver quomodo calidũ & humidũ intelligatur.

Loco citat. cap. 4.

Com. 1. super tex. 1.

Hyemis partes tres.

Aestatis duæ.

Tex 31. & sequent.

Tex. 36.

In princip.

Cap. 3.

Morbi pro ratione cuiusque temporis anni, altera species morbo rum communium.

fuit Hippo.3.lib.apho.20.21.22. & 23. apho. quòd si dixeris hoc pugnare eidem Galen.qui 1. de morbis vulga.ait: [Itaque experimentis & ratione didicimus vbi in hunc modum anni tempora procedant, & in se mutuò conuertantur, non existere neque pestẽ vllam, neque quemquam alium morbum vulgarem, sed solos dispersos quos vocant morbos, qui victus comites sunt.] asserimus nos quòd vbi quatuor anni tẽpora suam seruant naturã, & paulatim in se mutuo conuertantur, neq; morbus vllus vulgaris generabitur (quorum morborum causas, nos in sequentibus explicabimus) sed bene vniuersales & communes (vt dictum est) quoniam à causa vniuersali, aëre inquam nos ambiente, à diuersis anni temporibus immutato. & si dicas contrarium asserere Gal. citato libro 1. de morbis vul. quoniam fatetur dispersos solos generari, eósque victus comites esse, admittimus nos cum eodem Galeno hos morbos qui in diuersis anni temporibus suam seruantibus propriam naturam generantur, quodam modo dici etiam dispersos, eo quòd in his generantur qui praua vtuntur victus ratione, vt ipse inquit, & non in aliis: hi enim dispersi appellantur morbi, Græci σποράδες dicti, at quoniã non iidem eos tenent omni tempore morbi, vt ipse Hippocr. docuit in præcitato aphor. sed immutantur, eorum species seu formæ pro diuerso anni tẽpore, quemadmodũ pro diuersa natura, & ætate, pro quibus tum corporum alterantur temperamenta, tum humorum exuperantiæ dissident, vt ipse inquit Galenus citato libro 1. de morbis vulgarib. ob idcom munes morbi appellari possunt, propterea quòd communem habeant causam: obtinet enim parem vim laborãtis corpus ad cõcitãdã causam, ac aër, quæ vbi ambo coeant, acquisititium efficiunt tẽperamentum, cuius comes est publicè prodeuntium, seu vagantium morborum ortus, vt idẽ Galenus inquit, sunt itaque hi morbi de genere communium, quatenus ab aëre ortum habent, alterato pro diuerso temperamento anni tempore, at quia sufficiens nõ est talis alteratio morbos procreare, licet causa sit, cur singuli in singulis temporibus anni, humores vigeant, pro quorum etiam ratione morborum species cõmutantur, sed opus est etiã, vt hi quos morbi tentant, praua vtantur victus ratione, propterea dispersi quoque morbi ab eodem Galeno, quandoque sub hac ratione appellantur: nam ex offensione quidem in ratione victus proficiscuntur, cæterùm immutantur eorum formæ pro anni tempore, vt diximus. De genere etiam morborum qui multos in communi inuadere solent, & communes seu vniuersales appellantur, sunt ij qui à Græcis ἐπίδημοι, tum ἐπιδήμιοι vocantur, Latini populares, seu vulgares nuncupãt, dicuntur autem vulgares morbi hi qui per aliquod tempus aliquam regionem inuadunt, vt liquet à Galeno 1. de morbis vulgaribus, & primo de ratione victus: dicebat idẽ Galenus quòd vulgaris morbus est, qui tẽpore anni aliquo, in regione aliqua abundat, insolescítque: neque enim certi est morbi nomen vulgare, sed quicunque vno in loco multos simul inuaserit, vulgaris hic vocatur eodem Galen. auctore 3. de morbis vulgar. quorum etiam morborum auctor, & causa aer existit, at nõ ex regione, aut anni tempore aliquo alteratus, sed ex peculiari cœli statu, ipsísque anni temporibus præter naturam immutatis, quare ex particulari aëris intemperie proficiscuntur, quę eidem prouenire potest, ex nonnullis, ac diuersis statibus, conditionibus, tempestatibus, seu constitutionibus dixeris, eundem ambientem nos aërem in calido, frigido, humido, ac sicco, aut horum coniugatione immutantibus, de quibus summatim, & velut per capita docuit Hippocrat. libro tertio aphorism. particulatim autem, libro de morbis vulgaribus. Cæterùm scire licet hos morbos quos vulgares, seu publicè grassantes nuncupauimus, nõ quemlibet aeris particularem statum, seu particularem constitutionem comitari: nam cùm quædam exiguæ esse possint, quædam vehementes, & quædam mediæ aeris ambiẽtis intẽperaturæ, seu particulares cõstitutiones, vt liquet commento aphorismi 14. libri tertij, non quælibet earum potest esse vulgarium morborum causa, quia non quæ modico tempore durat, ac imbecilla est, sed quæ vehemens existit, ac etiam multo tempore durat, quod significare voluit Hippocrates per verbum dominari, inualescere, seu vigere, vt testatur idem Galenus citato libro 1. de morb. vulgar. atque hæc de communibus morborum generibus, quorum auctor est aer à diuersis causis immutatus, dicta satis sint, cùm nõ ob aliam causam, quàm ob tres quas narrauimus in calido, frigido, humido, aut sicco, ei mutationes adueniant.

Margin: Tex.38. — Obiectio, quã diluit explicata Gal. sentẽtia. — Commẽ. 1. tex. 1. — Morbi epidemij tertia species morborum communiũ. — Loco citat. — Com. 1 super tex. 20. — Non quali bet particularis cõstitutio causa est morbi epidemij. — Loco citat.

Quòd pestis è genere sit vulgarium, & non aliorum communium morborum: & quo modo ab eis etiam dissideat. Caput III.

SED iam tempus est vt ad pestẽ nostra conuertatur oratio, cuius gratia cuncta quæ de aere ac morbis ab eo genitis disseruim⁹, à nobis explicata sunt, quòd quidẽ è genere communium etiam morborum qui ex aere proficiscuntur ea sit, præter id quod auctoritate Hippocratis paulò ante demonstrauimus, cùm dicebat libro de flatibus, quòd alterum febrium genus commune omnibus Pestis appellatur, poterit etiam confirmari eiusdem Hippocrat. auctoritate 1. de ratione victus in morbis acutis, cùm asserebat: [cùm enim nullum commune genus pestilentis morbi vulgetur, &c.] necnõ & Gal. auctoritate in prooemio libr. de morbis vulga. cùm dicebat: [quòd morbi qui perpetuò tenent locum quempiam, ἔνδημοι vocati, ex illorũ sunt genere qui multis cõmunes sunt, vt pestis quoque.] & deinde subdit: [nam & hæc in cõmunibus morbis est.] At cùm tria à nobis communia morborum genera fuerint enarrata, in quonam eorum pestis reponenda sit, nondum liquet, quòd verò fieri nõ possit pestis, aere ex anni temporibus immutato suam seruantibus naturam, paulatímque eorũ facta mutatione, seu conuersione in se mutuò, idẽ Galen. confirmauit citato 1. libro de morbis vulga. cùm dixit: [itaque experimentis, & ratione didicimus, vbi hunc in modum anni tempora procedant, & in se mutuo conuertantur, non existere, neque pestem vllam, neque quenquam alium morbum vulgarem. Adhæc quod neq; generari pestis valeat ab ea aeris alteratione quæ fit ab ipsis regionibus diuersis, eiusdem Hipp. auctoritate libr. de aere, regio, & aquis confirmari potest, cũ dicebat, eos morbos, quoque tempore procedente & anno, ciuitatem tenere, seu æstate, seu hyeme. Præterea Galen. in præcitato prooemio lib. de morb. vulgarib. cap. 1. fatetur eiusdem Hipp. auctoritate, quòd qui morbi

Margin: Tex. 9. — Pestis non est ex genere communium morborum qui fiũt ex aere anni temporibus immutato. — Loco citat. — Neque ex genere cõmuniũ qui regionales dicuntur.

perpetuò

perpetuò tenet locum quempiam, endimi vocantur: cùm verò pestis perpetuo locum, regionem, seu ciuitatem aliquam non occupet, nec etiam quam occupat regionem, eam omni tempore teneat, sed quibusdã annis, seu anni temporibus, ac certis aëris constitutionibus, vt infra patebit, sequitur propterea quòd nequaquam pestis sit ex eorum communium morborum genere qui à Græcis ἐνδημοι, à Latinis publici, vernaculi, seu regionales appellantur, quo circa necessariò asserendum erit pestem è numero, seu genere eorum communium morborum esse, qui ex aëre ob cœli statum immutato proficiscuntur, quemadmodum Galenus testatur citato libro 1. de morbis vulg. quo loco de morbis vulgaribus verba faciens sic inquit: [horum perniciosissimi quique pestilentes vocantur, qui perinde ac totum vulgarium morborum genus, ex cœli statu proficiscuntur.] & libro 1. de ratione victus in morbis acutis, sic scriptum reliquit: [Nullum autem peculiarem de peste cõfecit librum, quoniam ex epidemiis vnum esse illam, per lib. de morbis vulgaribus demonstrauit.] Nemo itaque hæsitare debet, & communem esse morbum pestem ipsam ex eorum genere, qui ab aëre immutato, proficiscũtur, ac sub his contineri qui vulgares, seu populares appellantur: eo quod & genere vulgaris est morbus, pestis vt inquit idem Galenus citato libro primo de mor. bis vulgaribus. Dissidet tamen ab iis pernicie, nam (vt testis est Galenus citato loco) pestes appellant omnes homines, sciúntque exitiales morbos esse, & post pauca de vulgaribus (vt paulò ante diximus) verba faciens, dicebat: [horum perniciosissimi quique pestilentes vocantur, qui perinde ac totum vulgarium morborum genus, ex cœli statu proficiscuntur.] & eodem primo de ratione victus inquit: [pestis verò est epidemia perniciosa.] Tertio quoque de morbis vulgaribus, clariùs illud confirmauit cùm asseruit: [neque enim certi est morbi nomen vulgare, vel pestilens, cæterùm quicũque vno in loco multos simul inuaserit, vulgaris hic vocatur, qui simul si hoc habeat, vt multos perimat, pestis est.] Pro cuius rei exactiori notitia animaduertendum, quòd pestis à Græcis λοίμος appellata, nil aliud significare videtur quàm morbus pestilens, qui ab eisdem Græcis νόσημα λοιμῶδες, seu λοίμικον nuncupatur, vt liquet ex iis quæ diximus. Quapropter cùm pestis vnus sit morbus ex genere epidemiorum, ab epidemiis sola pernicie differens (vt dictum est) propterea rectè inquit Galenus eodem 1. de ratione victus quòd pestis epidemia perniciosa est, siquis autem quæ de peste asserit Galenus in prooemio libri de morbis vulgarib. ritè perpenderit, reperiet vtique pestem morbum esse communem, nam & hęc in communibus morbis est, vt ipse inquit, ac ex genere vulgarium, cùm dicebat, ex vulgarium morborum esse genere eos qui pessimi, seu malignissimi, & pestilentes appellantur, & paulò infra, horum peniciosissimi ait, quíque pestilentes vocantur. Ex quibus omnibus liquet quòd nihil aliud sit pestis quàm morbus communis, vulgaris pessimus, atque perniciosissimus, quæ perinde ac totum vulgarium morborum genus ex cœli statu proficiscitur: additum est autem clarioris doctrinæ gratia, quòd ex cœli statu proficiscatur, cùm id sub vulgaris morbi nomine cõtineatur, quòd verò pestis pessimus ac exitialissimus morbus sit, ex eodem Galeno etiam patet libro de Theriaca ad Pisonem, cùm ait, [Nanque pestis tanquam & ipsa existat quædã bellua, haud paucos interimit, & ciuitates quoque totas depascens, malè conficit.] Cæterùm nõ ab re, pernicie pestis dissidere videtur à cæteris morbis vulgaribus, cùm non à quouis cœli statu, quamuis anni præter naturam cõstitutione, seu quauis tempestate eadem oriatur, etiam si valde vehemens, ac inæqualis, & diuturna fuerit: nam cùm tot in libro aphorismorum, & libris de morbis vul. varias tempestates conscripsisset Hippocr. ex quibus vulgares morbi orti fuêre, cunctæ sanè fuissent pestilentes, nunc verò cùm non omnes ab eo pestilentes fuerint appellatæ, neque multi in singulis tempestatibus perierint, necessariò asserendum erit, quòd non in omnibus pestilẽtes morbi, licet vulgares fuerint orti. Hinc patet eorum error qui volunt ex quauis aëris diuturna intemperie pestem oriri. quocirca cum eodem Hippoc. & Gal. fatemur, quòd cùm tot fuerint ab eodem Hippo. status, quorum comes est vulgarium morborum ortus, cõscripti, duo duntaxat ex eis fuêre pestilẽtes, vnus qui in 3. li. de morb. vul. tractatur, alter qui in secundo, primum in vnũ caput reduxit, his verbis: [Annus austrinus pluuius, à ventis in totum silens.] iam alium statum initio secundi scripsit, hunc in modum: [erant carbunculi in Cranone æstiui, pluebat per estum larga pluuia, acciderunt autem magis Austro spirante.] qui duo status, Gal. teste citato lib. 1. & 3. de morb. vulgar. in alio non dissident, nisi quòd hic in vno anni tempore accidit, æstate videlicet, at ille de quo in 3. libr. agitur per totũ annũ, & propterea diuturnior, addidit etiam in hoc statu, à ventis in totum silens, id quod illic non ascripsit, nisi fortasse arbitretis, vt inquit Gal. quòd illo libro addidit: [acciderunt magis austro:] hinc tale quid significari. nã hic etiam austrinum simul, & tranquillum totum dicit annum fuisse, nobis ita accipientibus, tanquam possit tranquillus simul, & australis aut Aquilonius esse, & dici totus annus. verùm quicquid sit, cùm valde calidi, humidíque fuissent ambo hi status, & ob id etiam pestilentes, asserendum propterea absque controuersia erit, nullam aliam tẽpestatem, seu præter naturam constitutionem pestem comitari, quàm calidam & humidam, quamuis diuturna ac inæqualis, seu vehemens fuerit, cùm hæc solæ quæ talem habuerunt aëris temperaturam, inter tot quas Hippocrates conscripsit, & 3. lib. aphor. & libro de morbis vulgaribus, fuerint pestilentes.

Com. 3. super tex. cit.

Loc. citatis

Cap. 16.

Pestis non à quouis cœli statu, quãuis vehemẽti, & diuturno oritur, sed a iis epidemiis oriuntur sine peste.

Com. 3 à principio, 2. sect.

Quòd vt pestilentes morbi generentur opus est, nedum in manifestis qualitatibus, verùm etiam secundum totam substantiam aërem immutari. Cap. IIII.

SEd mox quæres, num pro pestis generatione, satis sit aërem in manifestis qualitatibus à calida & humida constitutione immutari, vel opus sit vt in substãtia etiam, seu propria essentia transmutetur. Huic respõsum sit nullũ pestilẽtem morbũ oriri posse ex aëris alteratione in manifestis dũtaxat qualitatibus, etiam si immodicè calidus & humidus fiat, nisi & ipse etiam in tota substantia mutationem accipiat, quod quidem probatur primo auctoritate Hippoc. lib. de flatibus, quo loco de communi febrium genere, quod pestẽ appellari dicebat, verba faciens, reddens causam cur omnibus accidat, quòd eũdem spiritum omnes attrahũt, inquit: deinceps cur alicui animantium ge-

neri,& non omnibus indicat quęrẽs,ait, quia corpus differt à corpore,natura à natura,& nutrimentum à nutrimento,& post pauca dicebat:[Quando igitur aer eiusmodi inquinamentis plenus est, quibus humana natura ostenditur,homines ægrotãt:] his in verbis clarè docuit quòd vt homines peste laborent, opus est aërem adeo esse inquinamentis plenum,vt natura humana offendatur. Non igitur qualitate sola,sed sola substantia aër,cùm inquinamentis plenus est, oblædit, & propterea pestis oritur.Idem confirmatur eiusdem Hippocr. & Galen. auctoritate 2.de natu.humana, cùm positis duobus modis generationis morborum, volẽs docere Hippoc.eorundem etiam curationẽ,eam instituit morborum ab aëre genitorum curationem, qui non ex aëre in nuda qualitate alterato ortum ducebant, sed potius ex eodem, totius proprietate essentiæ, immutato, vt Galen.etiam in commen.fatetur:referens siquidem eorum curationem in duo proposita, loci vicissitudinem videlicet & pauculæ attrahẽdæ vsum animæ, ex quibus autem aër in propria substantia immutetur,idem Galen. meminit citato loco,& nos in sequentibus explicabimus.Nunc satis sit quòd ex modo curationis quem docent Hippocr.& Galen.in commen.cõfirmauit,tales morbi, qui ex aeris attractione in propria substãtia,sed totius proprietate essentiæ immutati,fiunt, pestilẽtes sint, & non ij qui fiunt ex eius qualitate duntaxat immutata,quoniam hi aliam exigunt curationem, vt Galenus inquit in commen.cùm pestilentes, & exitiales non sint, & propterea Hippocrat. pro eorum curatione,hæc scripta reliquit:[At spiritus vt fluxus quàm parcissimus corpus subeat, vtque sit quàm familiarissimus prouidebis,atque solũ quoad eius facere poteris, in quo morbus vigeat, vertas, corporáque extenuabis: ita enim minimè multum spiritum,& frequentem, humores requirent.] Adhæc, & fortiùs si in peste (vt inquit Galenus libro de theriaca ad Pisonem)praua quædã aeris ad corruptionem prompta mutatio efficitur, & mutatio ad corruptionem (quæ putrefactio dicitur à Galeno 11.de meth.meden.) cap.8. est totius putrescentis corporis substantiæ ad corruptelam mutatio, à calido externo, sequitur necessariò quòd aeris ad corruptionem mutatio fiat in eius substantia,& nõ qualitate sola, quando pestis oritur, præterea eodẽ loco ait Galenus, quòd cùm homines hoc tempore respirationis necessitate, periculum euitare nequeant,ipsum aerem veluti venenum quoddam, ad se per os attrahunt,quòd si venena tota substantia nobis aduersantur, & aer ipse, veluti venenum redditus inspiratur, erit vtique & ipse non in qualitate sola, sed in propria substantia, seu essentia immutatus, rursus si Hippocrat. luem illam ex Æthiopia Græcos inuadentem, non aliter curauerit, quàm aeris immutatione,alterationeque, ne talis ampliùs inspiraretur, ignem per totam vrbem incendi iubens, neq; simplicem lignorum materiam alimentum ipsius esse consuluit, verùm serta, floréque suauissimos, vnguentáque pinguissima & odorifera ipsis superinfundi, vt aerem purum hoc modo redditum, homines in mali subsidium respirarent, vt inquit Galen.citato loco, cui venerit in dubium,quòd cùm hoc modo pestem curasset,non ex simplici aeris alteratione in manifestis qualitatibus ea fuerit orta,sed ex eodem coinquinato ac impuro, & propterea hominibus aduersissimo, postquàm serta,floréque suauissimos ignis alimentum esse consuluit Hippoc. & non simplicem lignorum materiam, necnõ & vnguenta pinguissima & odorifera, ipsis superinfundi,vt hoc modo aerem impurum coinquinatúmque,purum redderet. Ex quibus etiam patefit eorum error, qui putant propterea fieri posse pestem ex frigida & humida aeris intemperie,quòd Hippo.hanc igne curauerit:etenim non simplicem voluit Hippo. lignorum materiam fuisse ignis alimentum,sed serta,floréque suauissimos,necnon & vnguenta iussit pinguissima,& odorifera ipsis superinfundi,& in hoc decepti sunt quidam magnæ auctoritatis viri, nisi ab eorum codice auferatur hæc vox [frigidum] vt itaque pestis generetur, necessariò(vt demonstrauimus Hippoc. & Galen. auctoritatibus) aer nedum in manifestis qualitatibus, & per calidum & humidum, verùm etiã secundum totam eius substantiã,seu essentiam immutari debet, intelligentes per totam substantiam eam,quæ ex vtraque simul iuncta cõsistit,forma inquam & materia ipsam excipientes,vt paulò ante animaduertimus,supra cap.2.& propterea nõ ab re pestilentes morbos valde malignos ac exitiosissimos esse: atque hac ratione à cæteris vulgaribus morbis dissidere à Galen. decretum est. Præter id quòd nec etiam à quouis cœli statu proficiscantur,sed à calido duntaxat, ac humido,vt præcedẽti capite definiuimus.Sed dices hoc pugnare Hipp.& Galen.sententiæ, qui constitutionem pestilentem tam 2. quàm 3.de morbis vul.conscriptam fuisse asseruerunt calidam & humidam, nihil asserentes de eiusdem aeris immutatione in propria substantiã. Quamobrem & pestilentes morbi oriri poterunt absque eo quòd aer mutationem suscipiat, in eius propria essentia seu substantia. huic obiectioni hunc in modum satisfacies,quòd in citatis statibus, seu constitutionibus pestilentibus 2.& 3. de morbis vulgaribus,ab Hippocra.conscriptis,aer etiam nedum in manifestis qualitatibus, sed etiam secundũ totam substantiam fuit immutatus:fuit enim nedũ calida & humida constitutio, sed nebula turbida, vmbrosa, seu caliginosa, aer multis nubibus plenus,non lucidus,nec purus, neque omnino serenus, vt inquit Galenus, propterea igitur quòd austrinus simul,pluuius,nebulosus,turbidus, & nonnunquam nubium plenus fuit aer toto anno, in ea pestilenti constitutione,quæ 3.de morbis vulg.scripta est,quemadmodum tota æstate, in ea quæ 2. de morbis vulg.cõscribitur, ob id à naturali temperie immutatus ob caliditatem & humiditatem, tota eius substantia seu essentia impurior, vaporibúsque plena crassis,ac caliginosis,reddita est. Quod quidem luce clariùs manifestauit Galenus tertio de morbis vulga.Inquiens, [tamen affectus vtriusque communis tempestatis,putredo est,vtique causam obtinens humiditatem citra ventos.]& subdit: [& videtur putredo ex materia quidem gigni humida: ex causa verò efficiente extraneo, & præter naturam calore,augeri porrò quiete, quæ omnia in his constitutionibus aeri adfuisse cernuntur. Necnon & lib.1.de diff.feb.c.4.illud confirmauit cùm dixit: [erat autẽ eorum summa(vt ostendit Hip.)ipsa putrefactio.]loquens de his duobus statibus:quæ quidem(vt priùs dictũ est)mutatio est totius putrescẽtis corporis substantię,& nõ qualitatis.Quòd verò talis tempestas humida calidáq;,& pluuia propterea pestilens sit, quòd aer, nedum in qualitate, sed

etiam

Marginal notes:

Tex.cõ. 4.

Cap.citat.

Cap.citato

Error quorundã de peste refellitur.

Obiectio quæ soluitur explicato sensu Ga. & Hippo. Loco citat.

Com.3.sum per tex. 1.

etiam in tota substantia immutetur, Aristoteles testatur proble. 21. sect. primæ his verbis: [cur annus pestilens tunc inuadit, cùm sol multum vaporis de terra excitat? An tunc annus humidus, pluuiúsque significetur necesse est, terrámq; madescere necessarium: fit igitur vt quasi locis palustribus, grauibúsque proinde inhabitetur, & corpora quoque multis tunc excrementis redundare necessarium est, ita vt ægrotandi materiam habeant in æstate.] cùm itaque aër (vt inquit Aristo.) similiter alteratur in hac cõstitutione, perinde ac in locis palustribus, & grauibus ex eorum halitu, seu euaporatione, & hac ratione in totius proprietate essentiæ, & non in nudis qualitatibus aëri accidunt mutationes, Galen. teste 2. de nat. hum. Et 12. de method. meden. sequitur necessariò quòd in iam dictis constitutionibus aër fuerit etiam alteratus in propria substantia, & non in qualitatibus solis, nec minus idem Aristot. illud confirmare videtur, quòd videlicet pestilẽtes morbi ex aëre oriantur in propria substãtia immutato, & non in qualitate sola, proble. 4. sect. 7. cùm dixit: [celerrimè autem omnes morbis arripiũtur iis, qui spiritui corrupto proueniunt, quale est omni pestilens genus, prouenit ergo omnis morbus pestilens ex corrupto spiritu, seu aëre, & propterea secùdum totam substantiam, & non in sola qualitate immutato, & vt ex iam dictis liquet.

Loco citat. cap. 2. supra.

Quomodo ac quibus ex causis Aër putrescat: & quòd ex eo, & non abditis causis pestilentes morbi fiant.

Caput V.

PORRÒ ex his quæ diximus, duo insurgũt necessariò de ipso aëre dissẽrenda, primum, num possit in propria substãtia seu essentia alterari, & putrescere, adeo vt propterea pestilens reddatur, cùm inter corpora simplicia connumeretur? secundũ, esto quòd talis fieri possit, inuestigãdum est quomodo, & ex quibus causis illud efficiatur. Quantum ad primum attinet asserimus aërem, donec propriam seruat naturã, vel substantiã, ita vt prorsus pur⁹, ac sincerus sit, putrescere nullo modo seu corrumpi, & pestilentem reddi posse. At vbi cõtingat, vt amplius, eo modo quo fieri possit, syncerus, ac purus non fuerit, sed aliqua ei permisceatur substãtia praua, vt expiratio, halitus, seu vapor putridus, fatemur aërem nedum posse putrescere, verùm etiam & corrumpi, ac secundum totum substantiam immutari, adeò vt pestilẽs, seu venenosus reddatur: coinquinatur nanque atque inficitur, nobísque aduersissimus redditur, ex putrida euaporatione, putridóque halitu, & pestilenti quadam aura, vt paulò post declarabimus. Quod verò nedum aër, sed cætera quoque elementa (excepto igne) putrescant, decretum reliquit Aristoteles 4. Meteororum, tum propter alias causas, vt inquit Alexander in commen. tum vel maximè, quòd cùm putrefactio corruptio sit calidi in humido, in omnibus aliis elementis præterquam in igne, humiditas reperitur: etiam in ipsa terra, quæ licet humiditatem secũdum propriam naturam non habeat, est tamẽ in ipsa quædam humiditas, per quam vnitur, ac simul manet: potest itaque aër, secundum totam substantiam, seu in totius proprietate essentiæ, quæ vtraque simul iuncta forma inquam, seu qualitate, & materia eiusdem consistit, vt priùs diximus, immutari, putrescere, ac corrumpi, vbi prorsus purus non sit, sed altera ei permista fuerit praua substantia, quamuis vnum sit elemẽtorum. At si idem Aristoteles proble. 20. sect. 25. dixerit aërem, & ignem non putrescere, sed aquam, & terram, causam reddidit hanc esse non ob aëris naturam, sed quia igne refertus est, qui imputrescibilis omnino existit, cùm eo nihil sit calidius, quemadmodum ergo qui igne refertus est aër non putrescit, ita ob alteram ei permistam substantiam prauam, suámque humiditatem, non raro putrescere contingit, quò fit vt sibi ipsi non pugnet Aristoteles. Quòd verò ad secundum, asserimus nos nolle inuestigare causas pestilentis aëris, vt Theologi, aut Christiani, nam hanc haudquaquam Deo referendam esse ignoramus, quemadmodum & cæterarum rerum. Quinimò Galenus qui neutiquam Christianus fuit, in proœmio libri primo de morbis vulgaribus, hęc de peste protulit verba: [At pestes appellant omnes homines, sciúntque exitiales morbos esse: & verò etiam ad Deos sæpe referunt, de curatione earum consulentes. [Neque etiam vt Astronomi tales causas vestigare intendimus, haudquaquam etiam ignorantes illos ortui & occasui astrorum, seu syderum, diuersisque aliis aspectibus, effectus hos inferiores tribuere: indagabimus tamen eas, vt medici philosophi, non recurrentes ad abditas, & cæcas, vt quidã qui artem medicam, ac philosophiam profitentur, asserentes pestis causam, ac pestilentis febris esse perniciosam, venenatámque qualitatem è sublimi, cœlitúsque in aërem demissam. Etenim frustra, cùm manifestas habuerim⁹ causas, ob quas aër venenatus ac pestilens redditur propter eius putredinem, ad abditas cõfugimus, præsertim cum in Hippocr. & Gal. doctrina passim eædem conscriptæ reperiantur, quibus inuentis ac enarratis facilè patere poterit quàm toto etiam (vt inquiunt) cœlo errarint, qui ex diuturna duntaxat aëris intemperie, pestem oriri credunt: necnon & hi qui ex prauo victu, seu ex humoribus, ad putrescendum paratis citra aeris immutationem pestem generari posse arbitrantur: cùm nunquam excitari possit pestis, seu morbus pestilẽs, nisi, vt diximus, aeri nedum in caliditate, & humiditate immodicè, verùm etiam secundum propriam substãtiam mutationes accidãt, ita vt putridus, impurus, coinquinatus, & vt ita dixerim, venenosus reddit⁹ sit, an naturæ humanæ ad uersissimus, & perniciosissimus ob aliquam putrescibilem euaporationem sibi permistam, vel cadauerum multitudine non crematorum, quemadmodum in prœliis contingere solet, aut ex aliquorum lacuum, vel stagnorum seu paludum, vel locorum cœnosorum halitu, etiam fluminum quorundam, potissimùm æstatis tempore, vel ob auram pestilẽtem, quę ex profundo specu spiret, vel ex cloacis quæ vrbem, aut numerosum exercitum purgẽt, aut ex aliorum animalium mortuorum, olerum, aut leguminum putredine, aut etiam fimo coinquinatus fuerit, poterit etiam ipse aër per contagium primò infici, coinquinari, ac pestilens reddi, quemadmodum Thucidides inquit de ea pestilentia quæ Athenienses inuasit, propterea quòd ex Æthiopia per continuum quædam putredinis fluxère contagia. verùm & experientia compertum est non modò ventorum vi, aut alteratione, pestilentiæ semina à remotissimis regionibus prouenire posse ad reliquas, verũ etiam ex peregrinis aduentantibus, cùm vestimentis, aut aliis quibusdam rebus pestilentem

Primæ quæstionis disquisitio.

Tex. 5

Aristot. sibi constat, etiam si dixerit aerẽ non putrescere.

Secundæ quæstion. disquisitio, à quibus causis aer putrescat.

aerem inclusum afferentibus, quemadmodum etiã periculosa est conuersatio cum pestilẽti morbo laborantibus, ne inde cõtagium contrahatur, vt inquit Gal.1.de diffe.feb.cap.2. Et Aristoteles probl. 4.sect.7.sic quoque & cum aeris temperatura à naturali habitu ad caliditatem atque humiditatẽ immodicè fuerit conuersa, vt in his statib' quos Hippo.scripsit 2.& 3.de morb.vulg. pestilentes quidem oriri morbos est necessarium, vt citato lib. 1.de diff. feb. scriptum reliquit Gal.& nos paulò ante annotauimus. Nam in his quoque aeris constitutionibus putridi vapores qui è terra eleuantur, ad eum perueniunt, ipsumq; aerem secundũ totã substantiam inficiunt,& coinquinant, ac si in locis palustribus, grauibúsq; inhabitaretur, vt inquit Aristoteles citato proble. 21.sect. primæ. ex his itaque omnibus aer putrefieri, coinquinari, ac pestilens reddi potest, Gale. auctore 1.de diff.feb. 2.de nat,huma.1. de san.tuen.lib.de morbis vulg.& aliis plerisque locis.

Loco citat.

Qui verò pestilentiæ semina occulta, cæca & à sensibus aliena esse contendunt, aduersus hanc Galeni sententiam inuehunt, primò quòd cùm nulla putrida, nulláque intemperantior aeris constitutio ex iam dictis causis orta, possit in valde multas mundi regiones euagari, illísque vigere, pestilentia verò tam immaniter interdum sęuit, vt vniuersum planè orbem occupet, propterea eadẽ ex iam dictis causis oriri non poterit, verùm si quis memoria teneat ea quæ paulò ante diximus, facilè hanc eorum rationem soluet. Nam quamuis in vna mundi regione possit pestilentia oriri, potest tamen per continuum, nonnullis communicari, veluti ex Æthiopia Thucydides, ait, propterea quòd per continuum quædam putredinis fluxêre contagia, Athenienses etiam inuasit, potest itaque per cõtagium in diuersas regiones pestilẽtia disseminari, tum mediis ventis quibusdam, tum etiam peregrinis per diuersas regiones vagantibus, aut quapiam alia simili ratione. Pestilens item aeris constitutio, calida inquam, & humida immodicè poterit nedũ in vna, sed pluribus regionibus vno in tempore dominari, aut in vna, vel duab' priùs vigere,& deinde in vlade multas euagari,& ita pestilentiam nonnullas mũdi regiones occupare.

Diluuntur rationes eorũ qui pestis causas esse cæcas existimãtes Galenum reprehendunt.

Rursus inquiunt, si vna putredo tantæ perniciei causa foret, omnes animantes peræquè attingeret: nam salubris aer spiritu ductus, omnes animantes tuetur, ac substinet, toti illarum generi salutaris, qui ergo ex aduerso à putrida illuuie pestilens euaserit, toti animantium generi æquè perniciosus euadet, & inspiratus omnes peræque lædet, neque homines magis quàm boues, aut hos potiùs quàm oues, & sues.

2. Obiectio

Sed non possum tantum virum non admirari, vt qui huius solutionem apud Hippocratem libro de flatibus, non perlegerit, postquã eiusdẽ obiectione vtitur. Ait nanq; Hippo. citato loco: sed est fortasse qui dicat, vt quid ergo nõ omnibus animãtibus, sed alicui eorum generi incidunt hi morbi? cui ego sic responderẽ, differt corpus à corpore, natura à natura, & nutrimentum à nutrimento: non enim omni animantium generi eadem aut non conferunt, aut commoda sunt, sed sunt alia aliis magis conuenientia quãdo igitur aer eiusmodi inquinamentis plenus est, quibus humana natura offenditur, homines ægrotant; quando verò alteri cuipiam animantium generi aer inconueniens est, tum morbus illud genus corripit.] soluit itaque Hippocrates his verbis dilucidissimè hanc secũdam eorum rationem.

Dilutio.

Quinimò nedum in pestilentia quadam nonnulla animantium genera possunt illæsa permanere, quemadmodum Hippocrat. nos docuit in citatis verbis, verùm etiam & nonnulli homines, Galeno teste in procœmio libri de morbis vulgaribus, ob eas quas ipse tradidit causas: ait nanque: [cur igitur in vnaquaque tempestate non omnes vno & eodem morbo capiuntur? quoniam sanè non parum adinuicem distant (vt ipse fatetur) per connatas naturas, & per ætates, necnon per viuendi formas, quo circa hic quidem facilè cedet malitiei temperaturæ præsentis tempestatis, alius verò quàm multum repugnabit, alius verò lædetur omnino nihil, alius verò per malam viuendi rationem priùs morbo occupabitur, quàm tempestatis sentiat læsionem.] quod etiam confirmauit fusissimè libro primo de differentiis febrium, capite sexto.

Arguunt & tertio aduersus Hippocratem, responsionem, asserentes cùm homines soli pestilentia corruunt, quænam causa hanc stragem facit? num simplex putredo, vt quæ omnes animantes pariter attingit, necesse igitur fuerit abditiorem causam, & peculiarem esse, ipsúmque aerem peculiari quodam quasi veneno inquinari, quòd huic, non illi animantium generi sit infensum, totaque substantia contrarium, & siquis asseuerauerit aëris putredinem causam esse pestilentiæ, si quæ tamen non vna semper sit, & vnius modi, verùm nunc illi, nunc alteri animãtium generi perniciosa: inquiunt isti, ergo necesse est fateamur malignam hanc esse, & quæ huic, illíve præcipuè aduersetur, id autem quid aliud est quàm venenum tota substantia, non manifesta qualitate offensum? non enim explicare possis quis modus, aut quæ ratio sit eius putredinis, quæ ouibus, vel bobus, vel hominibus solis sit infensa: igitur, si nec dilucide exprimi, nec animo percipi potest, debet in eorum generi censeri, quæ cæca, obscura, & abdita nuncupauimus & quæ tota substantia contraria sunt, totóque genere deleteria, quæ nec ab elementis, nec ab eorum qualitatibus fluxerunt, itaque quicquid asseratur, omnis pestilentiæ cæca, & delitescens est causa, & aliunde quàm ex primis qualitatibus, aut ex putredine profecta, hoc est à certa permixtione syderum, seu cœlesti configuratione, itaque concludunt terrenas, inferiorésque infectiones solas pestilentiam inferre non posse, quamuis ad illam non parum præparant,& excitant.

3. Obiectio

Atqui nos cum Hippocrate & Galeno fatemur propterea huic, & non illi animantium generi aërem pestilentem esse infensum, quia tota substantia eidem contrarius existit,& non illi, verùm huius putredinẽ solam ipsius aëris causam esse censemus, à quacunque causarum quas paulò ante meminimus eiusdem aeris putredo initium sumpserit. Insuper asserimus illam quoque malignam esse putredinem, quæ huic, illíve præcipuè aduersatur animantium generi: quoniam talibus plenus est aër inquinamentis, quòd alteri cuipiam generi inconueniens est, totáque substantia alienus: aliis verò nequaquam, ita vt propterea cõfugiendum non sit ad cæcas, abditásque causas, & cùm inquiunt, quòd tunc aer nil aliud est quàm venenum tota substantia, nõ manifesta qualitate infensum atque contrarium, quẽadmodum quæ toto genere sunt deleteria, admittimus nos quòd ob putredinẽ, eámque paruam ac malignã secundum totam

Solutio.

tam substantiam aër, & non in qualitatibus solùm immutatus, veluti venenum deleterium redditur; & propterea tanquam contrarium nobis aduersatur, verùm non propterea etiam (vt ipsi putant) confugiendum est ad abditas causas, quemadmodum in verè dictis venenis deleteriis quandoq; cōfugiunt: hęc namque secundum vniuersam eorum substantiam ac naturam propriam, perpetuò quouis tempore nostra corpora corrumpunt, vt Napellus, qui nullo non tempore deleterium venenum non est, quoniam suapte natura à tota eius substantia nobis aduersatur, at aër suaptè natura cùm optima temperie fuerit, prorsúsque ab omni inquinamēto purissimus, nobis adeò familiarissimus est, ac necessarius, vt absq; eo ne pauco quidem tempore viuere valeamus, ita vt si cui spiritus in corpus viæ intercipiātur, in breui parte vnius diei intereat, eodē Hippocrate auctore citato libro de Flatibus: cùm verò contingat eum nedum in manifestis qualitatibus immutari, adeò vt eius optima temperies alteretur, verùm etiam in eius essentia tota, ita quòd à putrescibili aliqua euaporatione vitietur, putrescat, coinquinetur, impurúsque reddatur, ex accidenti, & non ex eius propria natura, efficitur nobis infensus, pestilens, ac venenosus: quoniam non vt aër, sed vt taliter immutatus ab aliena substantia ei permista in eius tota substantia, seu proprietate essentiæ alteratur, quando nō amplius syncerā, prorsúsq; purā eam seruet, hoc etenim modo ipsum secundum totā substantiam immutari subintelligendum est, vt præcedentibus demonstrauimus, & non quòd eius causa sit abdita, quemadmodū fortè dicere quispiam poterit de deleteriis venenis: habet etenim aër manifestas immutationis causas, ob quas secundum totam substantiam alteratur, permistionem videlicet alienæ, nobísque aduersissimæ substantiæ, vtpote putrescibilis auræ, vel halitus, seu euaporationis, ob quę putrescit, valde coinquinatur, inficitur, ac pestilens, & velut venenum nobis efficitur, quibus sublatis ad propriam redit naturam: sunt itaque manifestæ causæ quæ aërem pestilentem, nobísque infensum reddunt, ac secūdum totam substantiam immutant, & non abditæ, & cæcæ, quicquid alij sentiant.

Quid sit febris pestilens, & quòd non nisi ex pestilenti aëris statu proficiscatur: soluuntúrque rationes in contrarium. Caput VI.

QVoniam non est alicuius certi morbi nomen, vulgare, vel pestilens, sed quicunq; vno in loco multos simul inuaserit, vulgaris hic vocatur; si verò simul & hoc habeat, vt multos perimat, pestis est, Gale. teste, tertio de Morbis vulgaribus. Propterea cùm non de omnibus vulgaribus seu pestilentibus morbis, sed de febribus duntaxat pestilentibus pertractare intendamus, iā tempus est vt ad eas nostra conuertatur oratio, earum naturam inuestigātes, ac causas, vt exinde etiam & prognosticum, & earū curatio pateat. Est itaque febris pestilēs praua seu pessima, ac perniciosissima, cōmunis ac vulgaris febris, ex pestilētis aëris statu proficiscens, ꝙ verò febris pestilens communis seu vniuersalis morbus sit, ex eo quòd omnes homines aut saltem plures eodem tempore inuadit, liquet ex Hippocrate citato libro de Flatibus cùm dicebat: [Alterum genus febrium commune omnibus, pestis appellatur.] & addit: [Communis ergo febris, propterea omnibus accidit, quòd eundem spiritum omnes attrahunt, sitq; vt simili corpori similes spiritus similiter permisti, similes gignat febres:] Id etiam experientia comprobare licebit: cernimus enim aut omnes, aut plures, saltē homines, cū hæc vagatur febris, inuadere: est insuper nedum vniuersalis, seu communis, sed vulgaris etiam hæc febris, veluti cæteri pestilentes morbi, qui perinde ac totū vulgarium morborum genus, ex cœli statu proficiscuntur, vt dictum est, & perinde pestis morbus est è genere vulgaris, vt Galen. asserebat in proœmio libri de Morbis vulgaribus, non igitur è genere est aliorum communium morborū febris pestilēs, sed vulgarium, & quemadmodum cæteri pestilentes morbi à vulgaribus non nisi prauitate & pernicie differunt, ita quoq; & hæc febris: etenim & ex hac plures pereūt, propterea ꝙ non ex sola aëris in qualitatibus manifestis alteratione efficitur, sed ex eodem secundū totam substantiam immutato: quamobrē dicimus ex pestilēti aëris statu proficisci. Quid autem per pestilentem aëris statum seu cōstitutionem intelligendū sit, nuper declarauimus, ac etiam quomodo, & à quibus causis talis efficiatur aër putridus, pestilens, ac venenosus, qui pestilentiū morborū, ac febrium auctor, & causa existit. Sed confestim obiicies, asserens non esse perpetuò verū, ꝙ ex pestilenti aëris statu, pestilentes oriantur febres, & propterea neque semper esse eas ex genere vulgarium morborum: etenim ex prauis quoque cibis eas interdum gigni fatetur Galenus primo de Differentiis febrium, cap. tertio. Quorum natura duplex est; aut enim à natura tales, vt allia, cæpe, nasturtiū, porri, brassicæ, vrticæ, ocima, & quæcunq; alia agrestia dicuntur, aut à natura quidem optimi sunt, sed ob quasdam putrefactiones, modo æquale prædictis, aut maius, aliquando vitium contrahūt, veluti frumenta, hordea, atque omnes aliæ fruges, quæ ad vsum cibi assumuntur, quæque vel temporis longitudine ad putrescibilem ducuntur dispositionem, vel quia malè reposita fuerint, situ sint repleta, vel etiam in primo ortu rubigine fuerunt deprauata, cùm vrgēte fame tales cibos plures comedere coacti sint, inquit Galenus: nonnulli quidem à putridis, ac pestiferis febribus interierunt, nonnulli autem pustulas instar scabiei ac lepræ in corpore cōtraxerūt. Sed dicas tu has febres nō fuisse omnino pestilētes: nam licet fuissent prauæ, & perniciosæ, ortum tamen non duxerunt ex cœli statu, seu pestilenti aëris constitutione, ꝙ si dicat Gale. nonnullos periisse à putridis, & pestiferis febribus, dicas has febres Galenum nuncupasse putridas & pestilentes: putridas quidem, quoniam ex putredine ortum duxerunt, genita ex prauorum ciborum vsu ex qua cùm plures interierint, asserit eas fuisse pestilētes, quasi verè dictis pestilētibus similes, in hoc dūtaxat, ꝙ plures ex eis periēre; non autē omnino pestilentes, quia ab aëre non sumpserunt originem, ex quo verè pestilentes dictę semper proficiscuntur, vt idem testis est libro primo de Morbis vulgarib. & Hipp. libro de Flatibus. Sunt etenim & febres quędam ardentes perniciosæ, valde malignę lypirię dictę, ex forti viscerum inflammatione, vel erysipelate ortæ, adeò letales velut pestilentes verè dictæ, vt liquet Aphor. 48. lib. 4. & primo septimi libri, & de Inæquali intemperie, cap. octauo. Amplius & citra inflammationē, seu viscerum erysipelas corruptio in animātibus aliqua nasci potest tāta, citra externam

Loco citat.

Quid febris pestilens.

Obiectio quam paulo post diluit negādo.

Locis citatis.

nam causam, vt veneni tum qualitatem, tum vires æquet, eodem Galeno teste sexto de Locis affectis. Et libro de Cibis boni & mali succi, idq; non ob aliud quàm ex praua victus ratione, prauorúmque ciborum vsu, & ob id non mirum si in febres incidant putridas adeò malignas, & pestilentes, hoc est perniciosissimæ dicantur, non tamē omnino pestilentes sint, cùm earū causa non sit aër. Incidūt itaq; ex prauis cibis nōnulli in putridas febres quæ adeò malignæ & perniciosæ sunt, veluti pestilentes verè dictæ vt Galenus testatur hoc in loco, & lib. de Cibis boni & mali succi, & nō tamen possunt exquisitè & verè pestilentes appellari, vt diximus, quemadmodum insigniores quidam medici, etiam si sine peste oriantur febres hecticæ, ex ipso cordis corpore excitatę pestilētes vocāt, Gal. teste tertio de Præsag. ex pulsibus: quoniam exitiales sunt. Ad hęc dixit Gale. ꝙ nonnulli ex vsu talium prauorum ciborum vrgente fame non in putridas, & pestilētes febres inciderunt, sed pustulas instar scabiei & leprę in corpore contraxerūt, ita vt nō omnes eodē morbo laborarint. At pestilentes febres cùm fiunt, omnibus accidunt, omnibúsq; cōmunes sunt, vt inquit Hipp. in ea verò fame nō solùm non omnes homines in easdem febres inciderunt; quinimò nonnulli (vt inquit Gal.) cōtraxerunt pustulas instar scabiei ac leprę, ex quibus neq; etiam perierunt, ita vt propterea neq; dictæ pustulæ pestilentes fuerint, idque nō ab re: nam quibus praui humores ex vitiatis cibis orti intra vasa, ac in visceribus quibusdā fuerūt detenti, ibidemq; putrefacti, in febres inciderunt putridas, ac perinde etiā pernitiosas, & interierūt. At quibus tales humores ad cutim priusquā in internis partibus putrescerent, peruenerunt, tales pustulæ fuerunt ortæ, & febre nō laborarunt putrida & pestilente, imò neq; etiā febre, & propterea neq; interierunt. Fuerunt itaque hę febres ex putredine, ob vitiosorum ciborum vsum ortæ, & propterea prauæ, & perniciosæ, non autem verè pestilentes, vt quæ non omnes inuaserint, neque ex particulari & pestilenti aëris statu principium habuerint. Sed quomodo (inquies) ex pestilenti aëris statu pestilentes febres perpetuò oriuntur, si conuersatio eorum qui pestilenti morbo pestilentíque febre laborant, periculosa est, ne inde contagium contrahatur, vt inquit Gal. citato lib. 1. de diff. feb. cap. 2. Admodum facilis est huic obiectioni responsio, nam hæc quoque febris quæ per cōtagium ex cōuersatione contrahitur, ex pestilente aëre quem priùs laborantes inspirarunt, & deinde expirant, ortum habet, vel ab eisdem inspiratus inficitur, ac coinquinatur priùs; qui demū ita infectus, ac pestilens expiratus, ab his qui cum eisdem conuersantur attractus, pestilentē in eis gignit morbum, ac febrem. Adhuc obiicies asserens quòd cùm Gale. dicat eodem. 1. de diffe. feb. [in pestilentibus verò constitutionibus, inspiratio potissima, seu maxima causa est.] & subdit: [fit quidem & aliquando propter humores ad putredinem paratos in corpore existentes.] loquens de febre pestilenti, sequi videtur quòd non semper pestilens febris ex aëre gignitur, neque etiam ex pestilenti statu, huic breuiter satisfacies, quòd licet aliquando febris pestilēs ob eos qui sunt in corpore humores ad putrescendum paratos, fieri possit, hoc tamen ad eius generationem satis non est, nisi aër etiam ambiens concurrat, quod quidem manifestauit Gale. adiiciens statim citatis verbis: [cùm breuem aliquam occasionem ad febris originem, ab aëre ambiente acceperit animal.] itaque vt febris pestilens generetur, satis non est vt in corpore humores ad putrescendum parati, cōsistunt, nisi & hi quoq; breuem saltem aliquam occasionem, pro eiusdem febris origine, eorúmque putredine, ab aëre ambiente susceperint. Sed confestim fortius instabis aduersus hanc respōsionem inquiens, Galenus post dicta quæ modo citauimus, verba cap. 4. statim subdit: [vt plurimum autem ex inspiratione incipit aëris ambientis à putrescibili euaporatione vitiati.] ergo non semper ad generationem pestilentis febris, necessaria est pestilens aëris constitutio, cùm dixerit sæpe, seu vt plurimum, & non semper. Nisi esset quod Gale. noluit per hæc verba asserere pestilentem febrem magna ex parte fieri ex ambiente nos aëre à putrescibili euaporatione vitiato duntaxat, & interdum fieri posse ab aliis causis præter ipsum aërem; ita quòd nequaquam is ad eius generationem concurrat; sed cùm Paulò ante dixisset ipsam quandoque fieri posse propter humores qui sunt in corpore, ad putrescendum paratos, cùm breuem aliquam occasionem in originem febris, ex ambiente aëre acceperit animal, statim subdidit hoc rarò accidere, quemadmodum vt plurimum contingit eam incipere ex respiratione ambientis aëris à putrescibili euaporatione vitiari; ita vt opus sit quod ambo coëant si pestilens febris generari debeat, & pestilens videlicet aëris constitutio, & qui humores in corpore, seu ipsamet corpora sint ad patiendum parata, sed quandoque magis sunt humores ad putrescēdum parati, quàm aër secundum totam substantiam immutatus, interim contrà, quod & sæpius accidit. Sed inquies iterum, saltem effugere nō poteris quòd licet semper concurrat aër pro pestilentium febrium generatione, non tamen semper opus est, vt vitiatus sit, à putrescibili euaporatione, seu pestilens effectus: nam citato lib. 1. de diff. feb. cap. 4. Paulò post dicta verba quæ modò citauimus idem Gal. inquit: [contingit autem quandoque præcedere ambientis aëris caliditatem immodicam quemadmodum in ea pestilentia quæ Athenienses inuasit, vt Thucydides inquit, in hac ergo pestilentia immodica ambientis aëris caliditas præcessit, & non pestilens eiusdem aëris status, quare non semper requiritur eundem esse coinquinatum secundum propriam substantiam, sed satis est, vt in qualitatibus manifestis fuerit alteratus, vt immodicè calidus redditus, verum dicimus nos, quòd in hac quoque pestilentia, aër fuit secundum totam substantiam immutatus: nam (vt inquit Thucydides) in suffocatis tuguriis, ęstatis tempore, habitantium corpora corruptione laborabāt, & quia erant humores corporū ex victus prauitate geniti putredini obnoxij, hinc febribus pestilētibus origo data est eisdem corporibus, quemadmodum enim qui in cauo loco aër inclusus nullum recipiens perflatum, suffocans, putrísqué est, & similiter is qui in domibus quibusdam est inclusus, suffocans ac putris existit, potissimùm in quibus ob putredinem, & per flatus defectum plurimus aceruatur situs, vt inquit Galen. 1. de sanit. tu. cap. 11. Ita quoque in hac pestilentia ea corpora in febres pestilentes inciderunt æstatis tempore, quæ in suffocatis (ob domorum penuriam) colebant tuguriis seu cauernis, propterea quòd haudquaquam perflatum recipere posset aër in eisdem cauernis, seu

tuguriis

Cap. 4.

Obiectio, cui respondet febrem quæ per cōtagiū contrahitur, ex pestilēti quoque aëris statu oriri.

Alia obiectio. Cui respondet non satis esse humores in corpore putridos ad generationē feb. pestilētis, nisi aër pestilens concurrat.

Obiectio, quæ Gale. auctoritate nititur, quā explicando, & suo more ad sensum suū accommodando, obiectionē se dissoluisse putat.

Alia obiectio quā diluit asserendo semper requiri aëris pestilantiam si altera causa concurrat.

tuguriis inclusus ; ex immodicóque calore præcedēte, putris, suffocánsque redditus est, & ita in substantia immutatus, quemadmodum in cæteris pestilentiis, verùm cùm non adeò praua esset hæc aeris immutatio in propria substātia, sed manifestiùs ad caliditatem immodicam fuisset alteratus, propterea Galen. dicebat febribus pestilentibus originem datam fuisse ex eo, quia erant humores in corpore ex victus prauitate putredini parati, ac si voluisset dicere, quòd harum febrium pestilentium origo, magis referēda est ad humores ex victus prauitate genitos, & putredini obnoxios, quàm aerem, licet ambo requirantur: siquidem exigua erat aeris putredo, quòd verò ambo requirantur, & ꝙ quandoque vna causa potentior altera existat, ipsemet Gal. citato loco, fusissimè demonstrauit, inquiens; [oportet enim hoc in toto sermone memoria repetere, quòd nulla causarum sine patiētis aptitudine agere potest, alioqui omnes qui sub æstiuo sole commorantur, febricitarent, & circa canis ortum omnes ęgrotarent, & in pestilentibus aeris statibus morerentur, sed magnam in generatione ægritudinum partem habet, eius qui passurus est habilitas corporis. [& ob id ex aeris pestilentis inspiratione rationabile est, quædam corpora statim à prima inspiratione principium putredinis sumere, ac plurimum in malo procedere, nonnulla verò nihil, & nonnulla minimum mali sentire, ac facilè ad naturalem habitum habere regressum, itaque vbi aeris ambientis intemperatura ac immutatio in propria substantia admodum immodica non fuerit, necessum est plurimùm eos pestilētibus morbis laborare, quicunque magis ad patiendum parati sunt, vtpote in quibus superflua adest humiditas, & ex victus prauitate præcedēte humores magis putredini parati sunt, minus verò quæ corpora sicciora sunt, ac modicis laboribus vsa, victúque moderato; hæc etenim vel nullam omnino sentiunt offensionem, vel exiguam, ac facilè ad naturalē habitū reuertuntur, sunt propterea nedum in pestilentis febris generatione, sed cuiuslibet alterius egritudinis, necessariæ præter causas eas efficiētes, corporum dispositiones, verùm quandoque efficiens causa valentior est, corporum verò dispositio non magna, interim verò maxima est corporū dispositio, quamuis efficiens causa non admodum valida existat, vt in hac pestilentia, interdū verò ambæ valentes existunt, vbi verò ambæ imbecilliores fuerint, haudquaquā morbus generabitur, licet ergo in hac pestilentia præcesserit ambientis aeris caliditas immodica, fuit tamen efficiens eius causa immediata, aer putris, suffocans, in propria substantia immutatus, ob perflatus defectum, qui ab habitantibus in eisdem tuguriis seu cauernis inspirabatur, potissimùm autem iis febres ortæ sunt pestilentes, in quibus lumbres ob victus prauitatem erant putredini obnoxij, tanquam maiorem habentibus aptitudinem ad suscipiendam aeris inspirati putredinē. Poteris & aliter etiam dicere cum eodē Gale. ibidem, ꝙ non ex immodica aeris ambientis caliditate precedente fuerit talis pestilentia orta solùm, sed per contagium: nam inquit Thucydides, fortè per cōtinuum ex Æthiopia quædam putredinis fluxêre contagia his, quorum corpora erant ad patiendum parata, febrium causæ futura, quomodocunque tamen fatearis, sempiternæ veritatis erit, quòd febris pestilens ortum ducat ex ambiēte nos aere, nedum in qualitatibus manifestis, sed secūdum totam eius substantiam immutato, quantumuis humores corporum, seu corpora ipsa sint putredini obnoxij, & ad patiendum parata. Cæterùm aduersus hanc sententiam iterum pugnabis probans cum Galen. non semper pestilentes morbos, pestilentésque febres ex aere originem ducere, sed ex praua duntaxat victus ratione: nam in illa annonæ caritate assiduas quæ multas nationes Romano imperio subditas afflixit, vt scribit Gale. lib. de cibis boni & mali suc. ci, [Cùm coacti essent homines mali succi alimentis toto verè vesci, vtpote teneris fruticibus, arborúmque germinibus, & extremis ramulis, tum bulbis, & mali succi plātarum radicibus, ac agrestibus oleribus, herbísque ferè omnibus virentibus decoctis, quas nemo vnquam priùs degustauerat, easque ad satietatem edebant: propterea nonnulli vltimo verè, sed ferè omnes ineunte æstate multimodis, variísque per cutim vlceribus laborarunt, cúmque nonnullis instar carbunculi, aut phagedænæ cum febre acciderunt, multos longo quidē tempore sustulerunt, víxque paucissimi ita affecti, morbi periculum euaserunt, quinetiam febres permultæ absque cutis vlceribus fiebant, quos nonnullæ graues excretiones sequebantur, quibus verò nulla earum excretionum seu abscessus contingebant, omnes, vel aliquo ex extis euidenti phlegmone correpto, vel ex vehementi, prauáque febre interiêre.] Horum itaque variorum vlcerum, prauarúmque febrium, & exitiosarum, causa extitit solus prauus victus, ex quo vitiosi in corpore succi geniti sunt, nihil conferente ambiente nos aëre. At si quispiam Galen. verba perlegerit, quæ citato libr. paulò post ea quæ modò citauimus, conscripsit, quàm facilè hæc obiectio tollatur, promptè dignoscet, cùm nō solùm pestilentes non fuerint morbi illi, seu febres eo tempore geniti, quinimò neque πανδημοί, seu πάγκοινοι, hoc est communes seu vniuersales: etenim non omnes quoque victu vtentes in eundem inciderunt morbum, neque etiam ex eodem victu, vno eodémque morbo correpti sunt omnes: horum etenim morborum, velut generatio, ita quoq; & causa communis est, Aetio & Paulo testibus, sed diuersos contraxerunt morbos, prout variis, dissimilibúsque cibis vti, pro fame cogebantur, quamuis omnes fuerint praui succi. Quare sporades seu dispersi potius, tales appellandi sunt morbi eo tempore orti, quàm communes, aut pestilentes, quod quidem manifestauit Galenus sub his verbis: [sed nec mirum fuisse contrarios morbos, symptomatáque quibus tunc illi corriperentur, cùm non modò natura, aut ætate inter se, inuicémque differrent, sed victus quoque ratione, quo variè, & contrarias vires habente, superiore victus inopia vsi sunt: his enim rebus quarum cuique copia erat, vescebantur, quæ cùm dissimiles, variæque essent, eas nonnulli sumebant, quæ vel acido, vel acri, vel amaro salsóve succo forent, alij quæ austero, aut tenaci, aut adstringendi, vel refrigerandi, vel egregiè quidem humectandi vim obtinente, aut quæ veneni participes extitissent] ex quibus quiuis, vel parum in Galen. doctrina exercitatus haud ægrè percipiet tales morbos, talésque febres, licet ex prauo victu fuerint ortæ, nedum non fuisse pestilentes, sed neque communes & vniuersales, quamuis nonnulli ex eis perierint: nam de ratione pestis (vt dictum est) non solùm est vt plures perimat, sed

Cap. 8. lib. 1. de differ. feb.

Alia obiectio quā refutat negādo morbos fuisse communes seu pestilentes, sed sporades erant.

Sporades fuisse probat auctoritate eiusdem Gal.

vt ex aëre originem ducat, eóque non modò in manifestis qualitatibus, sed secundum totam substantiam immutato:quod etiam perpetuæ veritatis existit de pestilentibus febribus, quarum causæ tot numero esse possunt, quot supra explicauimus posse aërem inficere, coinquinare, putrefacere, ac in totius proprietate essentiæ, immutare.

De modo generationis pestilentium febrium, & quòd in nullo trium primorum genere contineatur.

Caput VII.

EST itaq; pestilentiũ omniũ febrium ortus ex putredine, vt inquit Gale.1. de diff.feb.cap.4. Quæ putredo prouenit (vt dictum est) semper ex aëris vitiati, seu coinquinati & putrefacti inspiratione, cùm sine eo febris pestilens generari nequeat, perueniens siquidem talis aër ad cor, necessum est & ipsum ab eo infici, coinquinari, & præter naturam calidum reddi, quemadmodum eodem puro ac syncero per inspirationẽ attracto eius caloris symmetria seruabatur, & ita febris generatur pestilens, nam quamuis eodẽ etiam tempore idem aër pestilens extrinsecus corpori circunfusus, per transpirationem ab arteriis trahatur; quia tamen ægrè cum sua substãtia, suísque viribus ad cor peruenit, quemadmodum vbi fuerit inspiratus, propterea qui per inspirationem attrahitur aër pestilens, potissimùm pestilẽtis febris causa existit, quod etiam subintelligere voluit Gal. cùm dicebat præcitato lib.1.de diff.feb.cap.præcit. In pestilentibus aëris constitutionibus inspiratio potissimùm causa existit, dixerat enim priùs quòd ex calidiori aëris statu æquè poterat febris gigni, tum per inspirationem, tum etiam per transpirationem eodem calidiori aëre attracto, ipsóque corde immodicè calefacto, quamuis non eadem ratione. At in pestilenti statu aër non ita, sed potissimùm febrem efficit per inspirationẽ attractus, vtpote quòd promptiùs sua qualitate & substantia ad cor perueniat, non negans omnino, quòd si per arterias quæ ad cutim terminãtur, idem vitiatus aër trahatur, quòd possit etiam cor affici, & eadem febris generari, vtcunq; tamen sit, vt febris pestilens generetur, opus est vt putrefactus, ac coinquinatus aër sua cũ substantia ac viribus ad cor perueniat, & media putredine febrẽ generet. At non propterea quispiam dixerit pestilentem febrem eiusdem generis esse cum his quæ ab humorum putredine accenduntur, cùm non vna duntaxat ratione ab eisdem dissideat: perpetuò etenim illa ab externa causa exoritur, aëre inquam coinquinato & putrefacto, istæ verò semper ab internis fiunt causis, nunquam autem ab externis, recẽtibus, ac manifestis, putredinis item excellentia febris pestilens ab eisdem differt, nam illæ à quauis humorum putredine excitantur, ista verò generari nequit nisi maxima ac excellens putredo fuerit genita, ita vt potius corruptio per putredinem, quàm putredo simpliciter appellanda sit; cùm neque alterari, neque concoqui, neque euinci, adeo possit, quod in hac febre putrescit, vt iterum naturæ gratiam suscipere queat, amplius in hac febre id quod putrescit perpetuò est aliqua cordis substantia, in aliis verò febribus ex humorum putredine ortis, admodum rarò hoc accidit: sed aliis in locis humores sæpius putredinem suscipiunt, quamuis febris etiã generari nequeat ex humorũ putredine,

Febris pestil. in quo dissideat ab iis quæ ex putredine oriuntur.

nisi & qui in corde continentur humores fuerint præter naturam calefacti. Dissident rursus & magis, quòd in febribus ex humorũ putredine accensis, semper aliquis ex humorum quatuor putredinem suscipit, in pestilenti febre nequaquam, sed possunt aliæ etiam cordis substantiæ præter humores qui in eius ventriculis continentur, à pestilenti aëre infici, coinquinari, ac eiusdẽ aëris putredinem admitere, vtpote spiritus, qui in sinistro eius ventriculo continentur, ac etiam eius partes solidæ, quo fit vt in nullo trium febrium genere propriè contineri possint hę febres, vt quidam arbitrantur, diuersi inquã ad diuersa genera reducentes, quamuis omnes à putredine ortum habeant, sed pro diuersa cordis materia, in qua præter naturam calor accenditur, ab inspirato pestilenti aëre diuersimodè sit denominanda, ita vt interim diaria, interim hectica febris pestilens appelletur, quandoque verò ex numero sit earum quæ ex humorum putredine excitantur, impropriè tamen, atque etiam non verè, cùm neque diaria neque hectica, neque ex humorum putredine orta verè dici possit, vt patet ex his quæ diximus, & clariùs ex dicendis. Quod autem ex humorum putredine possit febris pestilens generari, vbi à vitiato aëre inspirato principium putredinis susceperint, propterea quòd ipsi magis fuerint ad putrescendum parati, decretum reliquit Galen. citato lib.1.de differen.feb. Et 3. de præsag. ex puls. de inspirato aëre qui putredine infectus sit, loquens, sub his verbis illud confirmauit: [Nam quibus calor hic putridus ad humores quos continent cordis sinus, vniuersus deflexit, non autem ad corpus ipsum visceris, multi horum fuerunt superstites.] quibus etiam in verbis (vt cuilibet patere poterit) manifestauit calorem hunc putridum posse ad corpus cordis deflectere, & ita hectica generabitur. Quod paulò ante dilucidiùs explicauerat inquiens: [quod in sermone præteriuimus vbi aër quem inspirando attrahimus infectus putredine sit, ac putredo ad corpus cordis peruenerit, illi pulsus fiunt &c.] & post nonnulla eodem libro talia protulit verba: [etenim sunt (vt docuimus) pestilentes non paucæ. vsque ab initio hecticæ, distántque ab omnibus aliis febribus, quæ ex magna putredine oriuntur.] & ante omnia præcitata verba, inter causas ob quas corpus cordis largius incaluerit, qua ratione febris excitatur hectica, dinumerauit aërem pestilẽtẽ spiritu attractum, offenso cordis corpore, & non aliis substantiis quæ in eius sinubus continentur. Adhæc 10.de method.medend. in fine inquit: [verùm de colliquantibus febribus disserere in postremum licebit æquè, vt de his hecticis febribus quæ in pestilentiis contingunt, cuiusmodi ea est quæ nunc publicè grassatur: dicetur namque & de hac inter pestilentes febres.] Nemo itaque hæsitare debet pestilentem febrem, nedum in humoribus accendi posse, verùm etiam in partibus solidis ipsius cordis, ex Galen. sententia, quòd si ex pestilenti aëris statu possunt tum humores, tum solidæ cordis partes præter naturam calorem suscipere, quis negabit spiritus etiam eiusdem cordis posse ex eodem inspirato aëre infici, ac propterea in eisdem eundẽ præter naturam calorem accendi, & ita diariam fieri pestilentem febrem? Quinimò promptiùs ipsi hunc præter naturam calorem admittent, quantò paratiores sunt ab inspirato aëre alterari, & veluti

Pestilens hectica diaria &c. impropriè dicitur.

Locis citatis.

ex eodem

ex eodem puro ac syncero inspirato generantur, ac nutriuntur, ita ex eodem coinquinato & infecto, putrescunt, ac corrumpuntur: neque hoc etiam intactum prætermisit Galen. nam 1. de diffe. febr. cap. citato, dinumerans nonnullas procatarcticas causas, ex quibus homines febricitare conspiciuntur, dicebat: [& quidem quòd aëris pestilens constitutio febrem afferre consueuit, nemo sanæ mētis dubitauit.] At qui cùm causæ quæ ab eo narrantur, omnes sint externæ, à quibus diariæ fiunt febres, cōnumerans inter eas aerem pestilētem, ex quo febris generatur, subintelligere etiam voluit eā esse diariam, aut certè asserens absolutè, pestilētem aeris statum febrem afferre, non magis intelligēdum est de aliis, quàm de diaria, imò de ea potius cùm causa sit febris externa, ex qua diariæ potissimùm accenduntur febres. Adhæc eodem libr. paulo post dicta verba, explicans modum generationis febris propter adhæsum alterius caloris, posuit exemplū ambiētis status aeris calidioris, qualis maximè cōtingit circa canis ortum, inquiens, [quòd talis aer per inspirationē attractus, manifeste cor calefacit & febrem generat, corpori autem extrinsecus circunfusus, totum ipsum priùs calidius efficit, & præsertim arterias quæ aliquid dicti aeris ambientis substantiæ attrahunt, ex quibus demum omnibus simul cor afficitur: & cùm supra modum incaluerit febris generatur.] & deinde subdit: [in pestilentibus autē cōstitutionibus inspiratio potissima causa est.] si ergo ex calidiori aeris statu, tam per inspirationem attracto, quàm per transpirationem, & etiam toti corpori circūfuso febris generatur, eaq; nō nisi diaria, licet diuersa ratione, sequitur necessariò quòd vbi idem aer coinquinatus & pestilens fuerit per inspirationem attractus, diaria etiam pestilens debeat generari, cùm eadem sit causa externa, & idem generationis modus, aut saltem præcipuè, vel non minùs ea quàm cęteræ, verùm si pestilētes febres omnes à putredine ortum habent, non ab re dubitabis, quî fieri possit vt diariæ pestilentes generentur, cùm spiritus haudquaquam putrescere queāt? Huic respōsum sit, quòd quāuis ex putredine accendi possit diaria febris, modò ea ad cor non perueniat, vt de bubone scriptū reliquit Hipp. aph. 55. lib. 4. & Galen. 1. de diff. feb. cap. 5. Spiritibus ipsis haudquaquā putrefactis, quia tamē inspiratus pestilēs, ac putrefactus aer ad cor peruenit, asserimus diariam pestilentem febrem fieri non posse, nisi & spiritus qui in cordis sinubus continentur, putrescant: qui licet ex eorum natura synceri, tenues, ac puri existentes putrescere nequeant, permixta tamen eis aeris putrefacti substātia impuriores, crassioresque propterea redditi, putredinē admittunt, quemadmodum de aere dictum est, qui licet synceriorem habeat naturam quàm spiritus, simpliciórque fuerit, ex permistione tamen putrescibilis alicuius substantiæ quandoque puttescit, hac etiam ratione & magis spiritus putrescere, licebit asserere, cum eisdem aliqua putrescibilis substantia, (vt aer pestilens) fuerit permista: donec autem suam seruauerint propriam naturam ac puritatem, putredinem non admittunt, non igitur in qualitate sola vitales spiritus, quemadmodum in cæteris febribus diariis, immutantur cùm pestilens, ac putrefactus aer inspiratus eisdem permiscetur, verùm etiam in propria substantia, & propterea diarias asserimus esse has febres, quatenus in spiritibus calor præter naturam accenditur, pestilentes autem, eo quòd secundum propriam substantiam immutantur, inficiuntur, ac coinquinantur, & propterea putrescunt, commista eisdem iam dicta pestilenti, ac putrida aeris substantia per inspirationem attracta. qua etiā ratione, nec verè & propriè hæ febres diariæ nuncupari poterunt, sed diariæ pestilētes, simili quoq; ratione dicimus alienum à veritate non esse, hecticas generari febres ex pestilēti aeris constitutione, quamuis & hæ quoque à putredine ortum habeant. Nam vbi aer quem inspirando attrahimus, infectus putredine sit, ac putredo ad corpus cordis perueniat, corpus ipsum cordis non solùm præter naturam calorem suscipit, vt in cæteris hecticis febribus, sed eius vniuersa substantia solida inficitur, ac coinquinatur à praua, malignaq; aeris qualitate, & substantia, ita vt similis etiam eidem aeri reddatur, & quemadmodum ab eodem aere puro ac syncero existente per inspirationem attracto, eius propria substantia, natura, ac temperamentum in symmetria seruabatur, ita quoque cùm coinquinatus ac putridus, pestilensq; redditus fuerit, ac vniuersus ad eiusdem cordis corpus deflexerit, eius naturam, temperamentum, ac propriam substantiam destruit, putrefacit, ac corrumpit, & veluti alienam ac venenatam reddit, adeò vt propterea nullus ab hac febre euadat; quemadmodum testatur Galen. 3. de præsag. ex pulf. cap. 3. Cùm inquit: [quam enim excogites medicinam ad putredinem quæ cor occupauit? Aliorum autem nonnulli superstites fuerunt, quibus videlicet ad humores quos continent cordis sinus, vniuersus aer putridus deflexit, sed de his in sequentibus fiet sermo, cùm de prognosticis huius febris pertractabimus, nunc verò satis sit nouisse, quòd cùm putrefactus aer ad corpus cordis peruenit, hectica febris pestilens generatur quę verè & propriè hectica non est: quoniam non solùm in solida cordis substantia præter naturam calor accenditur, eadē excalfacta, sed putrefacta quodammodo ac corrupta. Cæterùm adhuc dubitabis quomodo generari possit febris pestilens diaria, aut hectica, si Galen. 1. de diffe. febr. cap. 4. dicebat: [eam promptiùs generari iis corporibus quibus humores ex prauitate victus erant putredini obnoxij?] Nisi esset quòd aliquando, dicebat Galenus, & non semper febris pestilens generatur ob eos, qui sunt in corpore humores ad putrescendum paratos, cùm breuem aliquam occasionem ad febris originem ab aere ambiente acceperit animal, id quod nequaquam nos negamus, & si dixeris quòd in ea pestilentia quæ Athenienses inuasit, iis etiam corporibus febrium pestilentium origo data est, vt ibidem post pauca scriptum est, adhuc asserimus in ea pestilentia corpora promptiùs laborasse, in quibus, ob victus prauitatem humores erant putredini obnoxij, quæq; in suffocatis tuguriis habitabant, at non propterea negauit Gal. quòd in illa, & in aliis etiā pestilentiis possint, & diariæ, & hecticæ, pestilētes febres generari, non ob id quòd humores sint in talibus corporibus magis putredini obnoxij, sed spiritus magis parati ad suscipiendam talem aeris putredinem, vel partes solidæ cordis, quod etiam innuere videtur idē Galenus citato libro primo de differentiis febrium, cap. 8. cùm dicebat: [oportet enim in toto sermone memoria repetere quòd nulla causarum sine patientis aptitudine agere potest.] & paulò post inquit:

Quomodo pestilentes diariæ fiūt, cùm spiritus nō putrescant.

Dubitatio.

Respondet Non semper feb. pestilens generatur ex humoribus putridis.

quit:[At vt diximus magnam in generatione morborum partē habet eius qui passurus est, habilitas corporis.] satis est itaque vt plurimùm eos pestilenti febre laborare, qui magis parati sunt ad suscipiendam aëris putredinem: quæ dispositio corporis, non modò referenda est ad humores putredini obnoxios, verùm etiam ad spiritus, & partes solidas, eo quòd indifferenter aëris putredo inspirata, singulas has tres cordis substantias occupare potest, prout vna vel altera ad suscipiendam eius putredinem magis parata est. Nam veluti febris ipsa indifferenter incipere potest calore præter naturam accenso, in vna trium substantiarū seu materierum, quæ nostra corpora cōstituunt, humoribus videlicet, spiritibus, aut partibus solidis, vt liquet citato libro primo de differentiis febrium, cap. 1. quamuis in genere primo læso non sistat, sed duo reliqua genera inuadat, progressu temporis, nisi antea soluatur, perinde etiam non inconuenit vt ab inspirato pestilenti aëre febrilis dispositio alias ex aliis dictarum cordis substantiarum initium sumere possit, & si dicas hoc non esse vndequaque simile, nam non solùm maior dispositio vnius, seu alterius substantiæ efficit vt quandoque vnum, quandoque alterum genus febrium generetur, sed requiritur etiam causarum efficientium diuersitas: ex aliis namq; causis diariæ oriuntur febres, & ex aliis hecticæ: atque etiam ex aliis quæ ex humorum putredine fiunt. At febrium pestilentium omnium vnicam asseruimus esse causam, aërem siquidē pestilentem, ac putridum, & ob id fieri nequit, vt ex eadem causa diuersæ cordis materiæ seu substantię accendantur: & propterea diuersæ etiam genere febres pestilentes fiant. Huic responsum dabimus, quòd licet perpetuò aër putridus seu pestilens, auctor, & causa sit pestilentium febrium, non tamen semper idem aër, eadem ratione, eodémque modo coinquinatur, ac pestilens redditur, sed diuersa ratione, & quandoque magis, quandoque minùs talis efficitur, ob quam diuersitatem, maiorem etiam, vel minorem proportionem habebit cum hac, vel illa cordis substantia, quo fit vt interdum spiritus, interim humores, non raro autem solidam cordis substantiam occupet, atque in ea primo febrilis dispositio initium sumat, progressúque temporis, reliquas etiam, nisi antea soluatur, inuadat. Diuersum itaque genus est pestilentium febrium à iam dictis tribus primis generibus, cùm in nullo eorum contineantur, sed indifferenter, non solùm ex hecticarum, & diariarum numero esse possit, sed earum quæ ex putredine ortum habeāt, si earum febrium subiecta inspexeris, semper tamen in aliquo ab eisdem discrepabunt pestilentes febres, vt in præcedentibus explicauimus, & propterea Hippocra. libro de flatibus alterum genus febrium esse dicebat commune omnibus, quod pestis appellatur: quarum febrium tempus iam est signa recensere, primò dignoscitiua, & deinde prognostica.

Alia obiectio. Diuersæ substantiæ ex eadem causa accēdi nequeūt. Respondet aërem non semper eodem modo corrumpi, quare pro diuersa ratione corruptionis diuersas cordis substantias corrumpi.

De pestilentium febrium dignotione, ac prognostico.

CAPVT VIII.

Signa febris pestilentis.

QVONIAM in peste omnia horrendissima fieri possunt, & grauissima quæque superueniunt, nihilque in ea velut in aliis morbis definitū est: plurima etenim, & varia fiunt symptomata, Aetio & Paulo testibus, ob id à maximis exordiemur indiciis febriū pestilētium, quemadmodum in cæteris febribus egimus: & deinde reliqua omnia recensebimus, sunt autem maxima quæ à calore, pulsu, & vrina sumuntur, calor siquidem harum febrium ab aliis per putredinis excellentiam differt, nam tangentibus nobis eos qui tali febre laborant, neque calidi, & perurentes videbuntur, quamuis interius magno flagrarint incendio, vt liquet ex Galen. 6. de morb. vulg. ita vt in ea peste quam Thucydides descripsit, adeò interiora ægris vrebantur, vt neque valde subtilium vestimentorum, neque linteolorū velamēta, neq; aliud quicquam præter nuditatem, ferre possent, quāuis tangenti corpus exterius valde calidum non erat, neque viride, sed subrubrum, liuidum, pustulis exiguis, & vlceribus efflorescens, & si manum thoraci exercitatus medicus in explorando febrili calore, imponat, caliditatem maiorem, ac acriorem sentiet, quàm in reliquo corpore, & æstum quoq; sentiunt ægri in thorace maiorem. Pulsus aderunt omnino celeres, frequentes sæpius, non autem præualidi, sed quibusdā imbecilli, manifestiúsque in hac febre celeritatem contractionis percipies, in quacunque cordis substātia præter naturam calor fuerit accensus: magis tamen, vbi pestilens febris cordis humores occupauerit, quibusdam verò aderunt pulsus ferè moderatis similes, parúmque præter naturam immutati, ac in eodem statu perpetuò permanentes, aderitq; similiter respirationis frequentia, interim & magnitudo, & si quispiā obseruauerit expirationem ægrotantium, sæpius graueolentem reperiet, quemadmodum vulgus obseruare vsu consueuit. Tu verò non vsu modò, sed & ratione æstima id veritatem habere. Vrinæ non semper eodem modo videbuntur: nam quorundam conturbatæ, & aquosiores erunt, nonnullorum autē multò quàm pro natura tenuiores. Quibusdam vrina naturali ferè vndequaque similis erit, calore, crassitudine, & sedimento: quæ inter omnes exitiosior est, vt dicemus, erit quoque animus, præsertim vrinarum sublimamentis, adhibendus: nam quædam quæ subliuida quodammodo sunt, fugiunt: & item alia quæ aranearum latas telas referunt, in modum lanæ congestæ. At si quid tale animaduertas, aut nullum planè sublimamentum innatare vrinis, in peiorem partem hæc interpretare, vt Galen. inquit 3. de præsag. ex puls. verùm ex vrina in eiusmodi febribus, præsertim vbi corpus cordis occupauerint, firmā notitiam petere semper non licebit, vt ipsemet Gal. testis est: sed alia sunt perpendenda. Nam & in ore eorum cernes aliquid pestilentis coloris, cùm partim erysipelatosum, partim colorem habēt depascētibus herpetibus similem, per plures partes diffusum, cibum respuunt, sitiunt præter modum, ac frigidum postulant, & oculi manifestè calidi & flammei reddūtur, potissimùm si licebit eos balneare, à balneo hæc accidunt, vt Gale. inquit citato libro tertio de præsagit. ex puls. Accidunt quoque eis deliria varia, bilis vomitus, præcordiorum distentiones, dolores, sudores multi, extremitatum frigiditas, profluuia biliosa, tenuia, flatuosa, vrinæ aliis aquosæ & tenues, aliis biliosæ, aliis nigræ, malas subsidētias habentes, & pessima ea quæ in medio vasis dependent, sanguinis narium destillationes, æstus in thorace, linguæ torrefactæ, vigiliæ, cōuulsiones violētæ: sed & vlcera praua, & carbūculosa,

A caloris qualitate.

Com. 1. super text. 29.

Ex pulsib.

Ex respiratione.

Ex vrinis.

Ex colore & aliis i facie considerandis.

Ex deliriis.

Ex excretionibus, &c.

& perniciosa in peste fieri possunt, & in reliquo corpore, & in facie, ac tonsillis, vt ex Ruffi auctoritate fatetur Aëtius cap. 95. lib. 5. & Paul. cap. 35. li. 2. interim ex hac febre incidunt in syncopem, angustia premuntur, ac inquietudine vehemēti. Alui excrementa fiunt graueolentia, quādoque verò syntectica & pinguia, & vrinæ etiam oleosæ: interim in cataphoram incidunt, & vox eisdem viciatur. Ex his omnibus, aut eorum quibusdam, pestilentem febrē dignosces. Num verò in humoribus partibus solidis, aut spiritibus cordis accensus fuerit præter naturam calor, ita discernas. Nam si in humoribus fuerit accensus, interius magis æstu laborabunt, & vruntur, & hi sunt qui maximè velamenta linteolorum tum ferre non possunt, neque aliud quicquā præter nuditatem: licet exterius corpus valde calidum non sit, sed subrubrum, liuidum pustulis exiguis, & vlceribus efflorescens. Pulsus habent celeriores, neque adeò imbecillos, quamuis neque prævalidos, percipiúntque ægri se febre laborare neque æqualiter perpetuò, sed inæqualiter febricitant. Respiratio maior, & frequentior erit. vrinæ quoque cōturbatæ, interim aquosæ & tenues, aliis biliosæ, aliis nigræ, malas subsidentias habentes, aut pessima suspensa, seu etiam sublimamenta: interim oleosæ, & pingues videbuntur: spiritus graueolens, & in ore aliquid pestilentis coloris magis percipietur. sitiunt magis ac linguam habent aridiorem, & frigidam maximè desiderant, ac cibum respuunt. Post aures, aut sub alis, aut circa inguina potissimùm fiunt absque manifesta causa eisdē bubones, vigiliç, conuulsiones, deliria, angustiæ, inquietudines, alui excrementa graueolentia magis, biliosa, & interim syntectica, & pinguia maximè aderunt. Si verò solidæ cordis partes fuerint accensę, febris admodum exigua erit, adeòque exiguus præter naturam calor, ac perpetuò æqualis aderit, vt quidam se febricitare negent, cùm se febricitare non percipiunt. Pulsus etiam aderunt moderatis similes, eo quòd parum sunt præter naturam immutati, & in eodē statu perpetuò manebunt, neque maiores iusto, atque interim neque crebriore, omnino tamen lêres quocammodo, eò quòd celeritas febricitantium pulsibus perpetua est, suntq; omnino etiam imbecilli, cùm ipsum corpus cordis fuerit occupatum. similiter vrina colore, crassitudine, & sedimēto, naturali similis erit Galen. auctore, eodem 3. de præsag. ex puls. verùm non propterea hæc accidunt (vt quibusdam visum est) quòd natura præ malitia seu venenositate aggredi non audeat pestilentis febris causam. quidam verò aliter atque aliter interpretari hoc conantur, qui omnes, quos viderim, vsque ad nostra tempora in hoc hallucinati sunt. Neque enim propter aliud (vt Galen. visum est citato libr. 3. de præsag. ex puls. febris exigua est, calórque exiguus, pulsúsque moderatus, seu his qui secundū naturam sunt admodum similes. in eodémque statu perpetuò manent, nec febricitare se percipit æger, & vrinæ quoque colore, crassitudine, ac sedimento admodum naturalibus similes sunt) nisi ob id, quòd febris pestilens ipsū cordis corpus occupauerit, plañeque cōfirmata fuerit: & vt ita dicā, hectica, & in habitu. qua ratione hi sunt quoque qui omnino inter omnes qui peste laborant morituri sunt. Nam quam excogites medicinam, inquit Gale. citato loco, c. 3. ad putredinem, quæ cor occupauit? cùm autē ad corpus ipsius visceris calor hic putridus vniuersus deflexerit, non ab re pulsus non omnino celeres erunt, nec maiores, aut crebriores, in eodem statu perpetuò manentes, parúmque præter naturā immutati, licet imbecilli sint omnes, febrilísque calor exiguus & æqualis, quoniam nullā accessionis inuasionem, nec incrementū, nec vigorem, nec remissionem habet, vt cæteræ febres hecticæ. Et quoniam vasorum facultas concoctrix ferè oblæsa non est, aut parum ob febrium exiguitatem, ob id etiam vrinæ colore, crassitudine, & sedimēto naturalibus penè similes erunt, minúsq; deliria, vomitus, sudores, aluique profluuia his febribus accidunt: neque pustulæ aut vlcera quædam in corpore efflorescēt, aut bubones fient, & dolores, seu labores minùs eos afficient. At si contingat calorem hunc putridum ad cordis spiritus deflectere, & si rarò eueniat, quòd si contingat statim hominem perimit, aut ad aliquam duarum substantiarum peruadit (non enim in eisdem spiritibus diu sistere potest) non tamen deest facultas id dignoscendi, ægriùs tamen ab hectica, quàm ab ea quæ in humoribus accenditur, distingui potest: quemadmodum & cæteræ diariæ ab incipientibus hecticis febribus difficulter etiam secernuntur. erit autem in his febrilis calor non adeò exiguus & æqualis velut in hectica, nec ita acris & mordax, vt in ea quæ in humoribus accenditur. Corporis extrema non admodum frigida. & si thorax tāgatur, licet calidior reliquis corporis partibus reperiatur, minùs tamen acris, & mordax sentietur caliditas, quàm in cæteris pestilentibus. Pulsus non adeò imbecilli velut in hecticis, celeriores tamen, & frequentiores: minus quidem celeres & frequentes quàm si in humoribus calor hic putridus fuisset accensus. vrinæ admodū similes his quæ secundum naturam sunt. Incidunt in animi deliquia, ac syncopen sæpius qui hac febre laborant, quàm cæteri. qua etiam ratione pauci quoque sudores, præsertim in ceruice & fronte, in his cernuntur, seu madores quidam, lingua aderit non admodum sicca & salebrosa, & propterea neque sitis intensa, corporisque iactatio, ac inquietudo citra dolorem quempiam, propter virium imbecillitatem in his percipietur: neque etiam pustulæ, aut vlcera, seu bubones eisdem oriuntur, aut alui profluuia. His quippe indiciis febres pestilentes dignoscuntur: atque hoc modo inter se dissidere videntur. Nunc ad prognostica transeamus. Si quis solerti fuerit ingenio præditus, futuram pestem præsnoscet, & animaduersione malignorum anni temporum & vitæ studiorum ad sanitatem haud conducentium, aliorúmque animalium præcedente interitu. Insuper etiam si expenderit cuiusmodi sit præsens anni tempus, qualísve vniuersus annus, liquet ex Aëtio & Paulo præcitatis locis. Cæterùm neminem præterit pestilentes febres omnes perniciosas esse magna ex parte ex earum propria natura, cùm non modò duplicem, sed sæpius etiam triplicem in se magnitudinem contineant. inter cæteras verò illæ sunt perniciosiores in quibus plura, ac seuiora symptomata accidunt, vbi eiusdem generis fuerit. Quòd in humoribus calor hic putridus fusci piatur, minùs periculosa febris erit, si pustulæ, aut vlcera in corpore efflorescent, seu bubones appareant, quàm vbi talia non fiant, etenim virium robur præ se ferunt, vt quæ adeò robustæ sint, vt venenosam materiam extra expellere conentur. Quamuis vbi pestilens fuerit constitutio, vt plurimùm

Dignotio si in humoribus calor sit accensus.

Si in partibus solidis.

Cap. citat. cur cum pestis occupauit solidas cordis partes, quædam quæ hic recēsētur, secundū naturam reperiuntur. in qua causa explicanda omnes hallucinantur.

Si calor putridus cordis spiritū inuasit.

Prognostica.

Quæ pestis minus periculosa, & quæ periculosior.

rimùm crises ad mortem terminātur, vt liquet cō·
mentario aphoris. 13. secundi lib. Verùm relatione
ad eas febres pestilentes in quibus aëris putredo ad
corpus cordis peruenit, semper minus minantur pe
riculum hæ, in quibus calor hic putridus ad humo
res quos continent cordis sinus, vniuersus deflexe-
rit, cùm horum multi superstites fuerint, illi verò
omnes interierint, vt inquit Galenus tertio de prę-
sagit. ex pulsib. Quapropter neque hos curare ten-
tandum erit, cùm nullam excogitare poteris medi-
cinam, ad putredinem, quæ cor occupauit, eodem
Galeno teste. vbi verò aër quem inspirando attra-
himus, putredine infectus ad spiritus cordis vniuer
sus peruenerit, admodum exitiosa esse consueuit fe
bris pestilens, ac cito interimens, nisi spiritus præ-
tergrediens priusquam omnes inficiat ac corrum-
pat, ad humores quos continent cordis, sinus, siue
solidas cordis partes deflexerit, & ob id neque etiā
tales pestilentes febres curationem desiderēt, cùm
autem citò interimant, aut in aliud pestilentem fe-
brium genus transeant. Reliquum itaque est, vt ea-
rum quæ curationem admittunt aggrediamur: ea-
rum inquam, in quibus aër infectus, putredine, in-
spiratus, ad humores quos continent cordis sinus,
vniuersus peruenerit. Nam harum quædam curari
poterunt.

cap. citat.

Indicatio duplex, à putredine, & à febre.

De pestilentium febrium curatione.

CAPVT IX.

CVM verò hæ febres omnes ex putredi-
ne ortum habeant, vt conclusimus, Gal,
auctore 1. de different. febrium ca. 4. ne-
que etiā simplicem habebunt curatio-
nis indicationē, quemadmodum de cæteris febri-
bus quæ ex humorum putredine fiunt, cum eodem
Gal. determinauimus, sed geminam, alteram vide-
licet, quæ ex putredine sumitur, alterā quæ ex ipsa
febre præstatur, quāuis putredo nimirum primò sa
nanda sit, tanquam febrium causa. nec interim fe-
bris quæ per eā accēsa est, ratio nō erit habēda, mo
dò vires valeant. & si in idē consentiant quæ febrē
extingunt & putredinem auferunt, sine cūctatione
id agēdum erit. At cùm putredo in his febribus, nō
ex quapiam interna causa, sed ex putrido inspirato
aëre originē ducat, huic primò prospiciendum erit,
ne & putredinem & febrem amplius in corpori-
bus efficiat atque augeat, deinde quicquid eorū iā
factum est summouere tentādum. Et ob id 2. de na-
tura humana (siue Hippo fuerit, siue alius quispiam
auctor) scriptū est: [At spiritus vt fluxus quam par-
cissimus corpus subeat, vtque sit quàm familiarissi-
mus prouidebis, ac solùm quo ad eius facere pote-
ris in quo morbus vigeat, vertes, corporáque exte-
nuabis: ita enim minimè multum spiritū & frequen
tem homines requirant.] & Gale. in comment. di-
cebat: [auctorem, curationem eo loco ordine tradi-
disse eorum morborum, quos totius proprietate es-
sentiæ, potius quàm nuda qualitate corpora offen-
dens parit aër, in quorum numero febris pestilens
est: in duo (vt ipse inquit) referens proposita, loci si-
quidem vicissitudinem & pauculæ attrahendæ vsū
animæ.] verùm vbi ob quampiam causam solū ver-
tere non liceat, id saltem quàm primùm curabis, vt
quàm parcissimus aër, & minimè frequens, corpus
ingrediatur, sitque his quàm familiarissimu: ac cor-
pora extenuabis: ita enim (vt inquit Hippocr.) mi-
nimè multum aërem, & frequētem homines requi-
rent, parúmque ab eo nondum familiarissimo red-
dito, oblædētur: quoniam aëris nos ambientis tem-
peramentum, corporis dispositionem secum mutat,
acquisititiúmque efficit temperamētum, quemad-
modū natura & ætas, Galeno teste quarto de ratio
ne victus, & primo de morbis vulgaribus, eóq; ma-
gis, si nedum in qualitate, sed in tota substantia fue
rit immutatus. Quo circa huic attēti esse cogimur,
maximè & primo, quoniam non tāquam causa sine
qua non duntaxat, vi in cæteris febribus ab eo indi
cationem sumimus, sed velut efficiēte, cùm ipse pu-
tridus, ac pestilens redditus (vt dictum est) sit harū
febrium auctor, & proinde domus in qua æger de-
cumbit, eligēda erit sito versus aquilonem, in loco
non vtique cauo, qui nullum percipiat perflatum,
sed elato: sint tamē fenestræ clausæ quodammodo,
ne multus, & pestilens aër ingrediatur, præsertim
siquæ erūt versus austrum. Quæ verò ad aquilonem
sunt positę, interim patere cōuenit, vbi potissimùm
aër clarus, ac serenus fuerit. Turba quoque hominū
quātum fieri potest, ingredi prohibeatur: nam præ-
ter id quòd aërem pestilentem secum trahant, do-
mum etiam calefaciunt. Atqui curare oportet ipsū
ad frigidum siccúmque alterare, quod ad qualitates
spectat. Quòd verò ad substantiam, vt syncerus, pu-
rus, atque odoratus sit, ob id assiduè domus hæc
aqua rosacea aspergatur, aut aceto rosaceo, vel
vtriusque simul permistis, aut humi rosæ plurimæ,
violæ, nenupharis flores, seu myrti substernātur: in
reliquis verò ædibus, aulæ in qua æger iacet, conti-
guis quotidiæ ignis succendatur ex optimis, atque
odoratis lignis, quo illatus pestilens aër purgetur:
vt quercus, iuniperi, pinus, oliuæ, lentisci, cupressi,
lauri, myrtillorum, rorismarini, sarmentorum vitis,
& huius generis similibus, ponātúrque desuper res
odoratæ, vt sātali, rosę, rorismarini, mali medici, seu
citrangulorū flores, neque incōuenit, vt interdū in
eodem conclaui in quo æger decūbit, paruus quidā
accēdatur ignis, ex dictis lignis odoratis rebus etiā
ac floribus odoratis iniectis, pręsertim vbi febris va
lida non fuerit, ac tempus anni non vehementer ca
lidū. Nam & temperatè calidus aër, etiam in febri-
bus à Galeno probatur, vt patet decimo de metho-
do medendi capit. 8. præter id quòd talis ignis purū
ac familiarem aërem reddit, in hunc etiam vsum cō
fert si domus hoc decocto inspergatur, Recipe rosa
rum rubearum manip. j. santalorum omnium drac.
4. florum nenupharis, & violarum ana manip. s. bul
liant in sufficienti quantitate aquæ, & addita quar-
ta aceti parte, vtare, interim iuniperi baccas, & myr
tilorum folia ac fructus adiicito, ac poma quæ apia
vulgo appellātur, seu eorū cortices, lauri, maliq; me
dici tum folia, tum flores. item odoramenta assiduè
æger teneat, quę capite de febre ardēte requiras. &
licet in hac febre vigiliæ & somnus moderatè con-
ueniant, quia tamen sępius vigiliæ ægrum mole-
stant, cum his quæ eodem capitulo conscripsimus
somnus conciliandus erit. Cauēdus tamen immo-
dicus somnus, cùm humidiora corpora reddat, quē-
admodum vigiliæ, sicciora, & imbecilliora vbi mo-
dum excesserint: omninóque motus vitandus erit.
tum quòd febrientibus haudquaquam conueniat,
tanquam calorem in corpore augens, vt liquet ab
Hipp. & Gale. 6. de morbis vulgaribus, & ex eodem
Gale. comm. aphor. 28. libri secundi & 20. lib. tertij
tū vel maximè quòd maius frequētiùs infectum &
venenatum

Tex. com. 4.

super tex. 1. comm. 1. super tex. 1.

Domus qualis eligenda in peste.

Ignis succendi debet.

Somnus qualis.

Quies & motus. commēt. 3. tex. 31.

venenatum aerem inspirare cogentur. quies igitur ægrotis inungenda pari ratione repletio vitetur, ac excrementorũ omniũ præsertim alui inanitio procurabitur congruo tempore: singulisq; diebus prout docuimus citato cap. vitentur insuper animi accidentia omnia immoderata, cibis etiam & potibus eisdem vtantur, quos eodem capitulo de curatione ardentis febris probauimus, semper eisdem acetũ, aut acida quædam, præsertim mali medici acidum permiscendo: nam corruptela exigit contemperamentum, & non solam adiectionem Gal, teste commentario aphorismi 17. primi libri. Et quamuis cogendi sint ægri vt cibos assumant, vbi eos fastidiuerint: nam fortissimi, qui vim sibiipsis afferentes, cibum oblatum assumpserunt, omnes ferè superstites fuerunt, vt ait Galenus tertio de morbis vulgarib. plurimi verò mori quàm comedere quicquã priùs ducerunt, & minimè vtile sit, vt inquit Celsus capitulo septimo li. 3. fame vti, vitanda tamen cane peius & angue erit nimia cibi & potus repletio, quam quidam Emperici ac Barbari nimioperè probarunt parum rectè eadem Galeni verba intelligentes, ac propterea ægros nimio cibo implentes, citiùs strãgulantes, eo quòd putredinem, ac humorum corruptionem augeant. quocirca corpora extenuare præcipiebat Hippocrates libro 2. de natura humana, ita enim minùs cogentur multum ac frequentem spiritum attrahere, & nõ eadem replere iussit. Tanta itaque cibi & potus quantitas exhiberi debet, quantam vires exigunt, vt ex ea seruari possint vsque ad morbi summum vigorem, vt fusiùs in vniuersali methodo explicauimus. & vbi non valeant vnica vice vel duabus in die eam euincere, ac conquoquere, in plures tum diuidenda erit, hoc est ter & sæpius, sed parũ, cibus exhibendus erit, quemadmodum docuit idem Galenus commentar. citati aphorismi 17. libri primi, vbi videlicet vires laborãtis debiles fuerint, & ea quę est in corpore dispositio sit ex corruptione humorum, vel defectu. confestim autem in primis morbi diebus nulla expectata coctione, quoniam neque omnino euinci, aut concoqui quod putrefactum, ac corruptum est in his febribus, à natura valet, euacuare tentandũ est, nam quod alienum à natura est, ita vt amplius ad primam humoris bonitatem redire non possit, educere, idque primum est tentandum, vt liquet quarto de sanitate tuenda. cap. 4. quapropter omnibus consentientibus, per venæ sectionẽ tentabis, quòd putrefactum est vacuare, & ob id statim vbi potissimùm sanguis abundet (vt inquit Aetius) venam secare licebit internam dextri cubiti. nam velocissimè & plurimum ex his, quæ principes sunt, partibus, vena hæc corpus vacuat, quo circa in acutissimis morbis ad hanc incidendam se confert Hippocrates, vt liquet ex eodem, & Galeno quarto de ratione victus in morbis acutis. qua secta, eam quæ sinistri cubiti interna est, venam, iterum secabis: neque enim simul multa sanguinis copia in his febribus extrahenda erit, ne vires prosternantur: sunt etenim hæ semper in eiusmodi febribus parum validæ, vt dictum est, propterea quòd cor primario sit affectum, & ob id tutius erit venæ sectionem repetere, quàm simul multam sanguinis copiam vacuare, etiam si morbus exigat: in quem etiam vsum confert sinistri cubiti secundò venam secare, magis quàm dextri vt quæ magis è directo sita sit ipsi cordi. si verò cum hac febre, post aures, vel

Inanitio & repletio. *Animi affectus.* *cibus & potus.* *Com. 3. tex 8. com. 5.* *Tex. citat.* *Purgatio.* *Venæ sectio.* *Text. com. 24.* *Vena secãda etiam si bubones appareant.*

sub alis, aut in inguinibus bubones fiant, non minùs etiam vena secanda erit. potissimùm vbi non tota materia ad easdẽ partes fuerit delegata, & expultrix facultas segnis fuerit ad excernendum. At non semper interna dextri cubiti, sed seruata rectitudine, ea incidatur quæ cum iam dictis partibus maximè communicat vt humeralis, vbi post aures, interna cubiti vbi sub alis, poplitis, seu malleoli vena, vbi in inguinibus bubones apparuerint, dextra tamen vbi in dextra, & sinistra vbi in sinistra bubones emerserint. Exonerata etenim natura ab hac venæ sectione, potentior efficitur ad excernendum à corpore quod corruptum, ac omnino alienum est. At si vlcuscula, pustulæ seu reliquæ cutis efflorescentiæ in toto corpore apparuerint, quæ φύματα, seu ἐξανθήματα Græci vocant, perpendendum est criticæ, vel symptomaticæ excretiones sint. dignosces autem id ex conferentia & tolerantia: nam si criticæ fuerint, conferent, & ægri leuius se habebunt, si symptomaticæ, haudquaquam, sed contra. secabis itaque venam aliis cõsentientibus. semper, vbi symptomatis ratione hæc proueniant, neque enim ab eiusmodi excretionibus natura iuuabitur vnquã, præsertim vbi ea fuerint exanthemata, quæ vulgò pasticij Neap. appellantur, & propterea non modo ea iuuanda non erit per hanc viam, cum vtiles tales vacuationes non fuerint, sed cohibere Hippocr. decreto aphorism. 2. libr. 4. id quod in dies admodum formidare cernimus quãplures nostros Neapolitanos medicos in similibus febribus pestilentibus, cum eiusmodi cutis efflorescẽtiis. Qui ob eorum imperitiam putantes à venæ sectione naturæ motum, ac si esset criticus, impediri, eam omnino prohibẽt, & propterea ægros veluti gladio quodam iugulant, quamuis nos non cohibendas, hoc est repellendas eas esse asserimus, sed cùm ex eis æger iuuetur, quòd venæ sectionem, aliaque medicamenta, tum intus, tum etiam de foris adhibita nõ impediant, fatemur. quinimò eisdem audacter vtẽdum esse, censemus. Si verò criticè natura ad cutim pellat redundantes, ac vitiosos humores, animaduertere oportet num integrè eos excernat, vel excreuerit, hoc est perfectè, & indeficienter, an non, vel excreuerit, hoc est perfectè & indeficienter sit indicatum, aut iudicetur, neque mouere, neque nouare aliquid oportet, Hippocratis decreto aphorismo 20. libri primi, & ita inhibenda erit venæ sectio. At si non integrè, & perfectè expellantur, aut fuerint expulsi ad cutim contenti in corpore vitiosi ac venenati succi, sed permulta fuerit eorum copia, adeò vt à natura expelli nequeant, eadem per venæ sectionem exoneranda priùs erit, vbi reliqua consentiant, & deinceps iuuanda per ea quæ per cutim vacuant, vt sexto de morbis vulgaribus à Galeno decretum est. Nec propterea natura impedietur, sed citius ac promptiùs aggressam iam crisim perficiet, à multa humorum copia exonerata ob quam priùs grauata, inceptam crisim perficere non poterat. si verò ætatis aut virium ratione, seu alterius cuiuspiam, venæ sectio fieri nequeat, cucurbitulis scalpello circuncisis, aut hirudinibus vtendum erit, similis quoque ratio de purgatione habenda erit. Nam vbi ea indigeant ægrotantes, nulla (vt diximus) coctione expectata, eadem vti oportet, quam citius poteris à venæ sectione, vel statim in primo saltem, vel in secundo die, si venæ sectio fuerit impedita, etiam si materia non tur

Pustulæ si symptomaticæ sint etiam secanda vena. *Si pustulæ per crisim non integrè indicauerint, etiam vena secãda.* *Commen. 2. 2. tex. 29.* *Purgatio à venæ sectione, & ante.*

geat:est enim venenosa,& in corde cõsistens : qua-
propter neque concoctionem admittit,neq; si eam
admitteret,eadem expectanda esset ,ratione partis
in qua continetur,quemadmodum fusiùs nostro li-
bello de concoctione desseruimus.est itaq; in prin-
cipio statim purgatione vtendum,vbi ea indigeant
ægrotantes , nulla expectata morbi coctione in his
febribus.Nam non solùm per vrinas,euacuationes,
sed quascunque alias corporis purgationes proba-
runt Aëtius capit.95. libro 5.& Paulus capitulo 35.
libro 2.ambo tamen ex Ruffi auctoritate. & Gale-
nus primo de differentiis febrium, capit.4. corpora
in quibus superfluitates redundabant , pestis tem-
pore,purgatione sanabat,inquit ipse:quàuis de prę-
seruatione loqueretur , neque enim alia & diuersa
ratio est,quòd ad causæ abscisionem , in præserua-
tione & curatione,quamuis in illa quæ potest in fu
turũ morbum facere,causam tollimus,in hac , quæ
iam actu facit : quoniã sub hac,iam sensibiliter ex
ipsa causa morbus est genitus , in illa verò est futu-
rus,vtraque tamen prophylacticè appellatur , vt li-
quet vndecimo de meth.med.c.2.quamuis & cura-
tio quoque appellari possit , nam & quæ percusto-
dia dicitur,est etiam curatio quodammodo,eodem
Gal. teste citato libro primo de differẽtiis febrium
cap.4.at purgationis ea ratio habẽda erit, vt per ea
purgantia medicamenta perficiatur , quæ nihil ve-
nenati, nihilque molesti habeant : per hæc etenim
non modò morbi malitia non augetur , neque cum
maximo labore , & virtutis prostratione , putrefa-
ctus humor simul cũ bono educitur,vt quibusdã vi-
sum est:quinimò redundans humor,licet excellen-
ti putredine & malitia prędictus fuerit,tutò & non
multo cum labore, ac cũ virtutis robore eadẽ exo-
nerata , expurgatur. Neque enim eadem seruanda
est lex in educẽdis eiusmodi venenatis humoribus,
ac in cæteris, ita vt cõcoquendi,ac præparãdi priùs
sint,neque natura , post coctionem & secretionẽ,
eos excernere tẽtat, sed cùm omnino alieni sint at-
que venenati , eos quàm primum expellere cona-
tur,æquæ certè, vt quæ in ventre corrupta prorsus
sunt & propterea confestim etiã indiget aliquo ma
nũ porrigente,& hunc eiusdem motum adiiuante,
vt ex vtroq; noxij humoris fiat euacuatio. Natura
quidem expellente , medicamẽto verò attrahente,
perinde ac in materia turgẽte,cùm nõ minùs in pe
stilenti febre,imò magis eadẽ pericula immineant:
decumbunt etenim ad membrum princeps,& non
per corpus vagantur putrefacti ac venenati hu mo-
res.sunt verò hæc mel aëreum,cassia,fistula , tama-
rindi , saccarũ violaceum , rosarum rubearum suc-
cus,rhabarbarum,agaricum,sena,epithymum, my-
robalani,è quibus ea seligenda sunt,ac inuicem cõ-
ponenda , quæ tibi pro ratione redundantium suc-
corum conducibilia esse videbuntur. Interim dia-
catholicõ,ac etiam triferam persicam descriptione
Mesues adiicere poteris : neque enim in his febri-
bus omnino despicienda erit. Id verò memoria sẽ-
per teneas,quòd vbi putridus ac pestilẽs inspiratus
aër vniuersus ad partes solidas cordis,aut eiusdẽ spi
ritus deflexerit,neque venæ sectione,neque purga-
tione vtendum erit,neque his quæ vrinas,aut sudo
res ciunt , quibus à purgatione iam dicti vti pote-
runt, sed cæteris medicamentis alterantibus intus
extra,quæ statim docebimus:sunt etenim hæc com
munia omnibus pestilẽtibus febribus.nam quod fu
turum est putridum,seu venenatũ,vitandum est,ne

Si putridus aër solidas cordis partes occupauit, neque venæ sectione, neque purgatione vtendum.

fiat in cunctis pestilẽtibus febribus,quòd verò cor-
ruptum atque omnino à natura alienum, omni via
vacuare tentandam est, potissimùm autem vbi hu-
mores tales fiant,vt dictum est, & licet id vitabitur
præcipuè vbi causa fuerit summota , non parum
etiam confert,si cum eiusdem medicamentis , aëris
inspirati malitiæ valde obsistat , & corpus impara-
tum ad suscipiendam eiusdem aëris putredinẽ red-
das,eámque sistas,ne amplius progrediatur,ac reli-
quas nondum putrefactas cordis substantias occu-
pet,& corrumpat , & quamuis in reliquis pestilen-
tibus febribus non ex putredine humorum ortis,
frustra hæc etiam ferè remedia tẽtabis:sunt etenim
exitiales ferè omnes,vtcunque non ea exhibere nõ
inconuenit : in quem vsum magnopere à Galeno
commendatur terra Armenia,seu lapidem nomina-
re volueris. Inquit enim nono de simplicium me-
dicamẽtorum facultatibus. quòd in magna illa pe-
ste,cuius eadem facies fuit , atque eius quæ Thuci-
didis memoria grassabatur, quotquot hoc medica-
mentum bibêre,celeriter curati sunt. At quibus nõ
profuit,omnes interiêre, scilicet cùm nec alio quo-
uis iuuarentur. vnde colligitur quòd iis duntaxat
non fuerit auxilio,qui planè erant incurabiles. vult
itaque Galenus hoc in loco quòd qui à peste cura-
ri possunt, omnes hoc medicamento liberantur.
Deinceps exhibendi modum docens, asserit: [Cæ-
terùm bibitur ex vino albo,consistentia tenui,mo-
dicè diluto,si aut planè febri careat , aut leuiter ea
teneatur,sin grauiter febriat , admodum aqueo,nõ
tamen calore vehementes sunt febres pestilentes]
hæc ille. sed vtinam bolus hic , lapis , seu terra , ex
Armenia , ea quæ Cappadociæ finitima est , etiam
siccantior (vt ipse ait) ad nos perueniret : neque
enim hæsitandum esset de eius facultatibus , quas
Galenus citato loco testatur,neq; in peste præstan-
tius vllum medicamentũ esset præferendũ. verùm
cùm talis lapis seu terra ex Armenia haudquaquam
ad nos deferatur , aut saltem per quàm rarissimè,
& paucissimus,& propterea neque verus,& synce-
rus reperiatur,vt ex eius tum colore, tum substan-
tia coniectare licet , ab eo potiùs abstinendum es-
se arbitror,ne pro lapide Armeno , alia vtamur ad-
stringenti ac obstruente terra , ex qua potiùs ægri
lædantur,quàm iuuentur,vt in dies cernimus quos-
dam Neapolitanos medicos omnibus ferè febri-
bus , etiam non pestilentibus , vti , non paruam æ-
grotis noxam inferentes , cùm obstructionem ac
putredinem augeant , ob eiusdem terræ crassam
substantiam, frigidúmque ac siccum temperamen-
tum. neque hic qui apud nos reperitur (orientalis
bolus communiter dictus) omnis ex Lemno vehi-
tur:esset etenim fortè vera terra lemnia , sed adhuc
eius conditiones omnino participare haudquaquã
videtur. Quamobrem neque etiam eodem vtor
neque vti consulo, postquam terra illa non est ar-
menica , quæ ex Galeno commendatur , & dubia
res est , num etiam ex Lemno feratur. sed verisi-
milius est adulteratam esse terram , tum ob eius
copiam , quæ passim in Italia reperitur , tum vel
maximè quòd neque terrę Lemniæ omnino con-
ditiones participare videtur , & valde difficile sit,
etiam veram à non vera discernere , ita vt veram
à ficta dignoscere queat nemo , vt liquet ex Gale
no 1.de antidotis. cap. 2. sed pone veram esse ter-
ram lemniam , non eam sed armeniam commen-
dauit Galenus. quam si conducere iis febribus no-
nisset,

Quæ in pestilenti febre maximè commẽdentur. Cap. proprio.

uisset, non vtique subticuisset inter tot quas ei tribuit facultates, licet tutum reddere accipientem eam à venenis, aliisque mortiferis medicamentis, ac fortè ferarum morsibus non negauerit, 9. de simplicium medicamentorum facultatibus, simul cum iuniperi fructibus, quod medicamentum posse à peste etiam præseruare cum eodem Galeno admittimus, vbi autem lapis hic armenus fortè haberi poterit apud quosdam Regulos repertus, modo quo Galen. commendauit, tutò in his febribus vtare.

Cap. 3.

Theriaca. commendatur etiam non minùs à Galeno libro de Theriaca ad Pisonem, Theriaca, seu ipsa quoque ignis quidē purgatorius existat, vt ipse inquit, præsumentes enim in pestifero aëris statu, neutiquam malo corripi sinere nouimus, correptis iam posse mederi aëris inspirati malitiam in alterantem mutantémque, vt quæ corporis temperaturā infici magis prohibeat: de qua similis mihi occurrit hæsitandi ratio, velut de bolo armeno, tum propter viperæ varias opiniones, atque eius incertitudinem (neque enim hucusque, licet magnopere laborauerim, & plures ad me sub hoc nomine fuerint delatæ, veram viperam suis cū cōditionibus inspicere potui) tum etiā propter alia medicamenta simplicia quæ Theriacæ compositionem ingrediuntur, quorum nonnulla haudquaquam comperiūtur. At vbi fortè exactè & probè præparata reperiri contingat, audacter ea vtare. In hunc etiam vsum confert magnoperè mali medici succus acidus solus, aut exiguo saccharo paratus, nec minùs & limonum, & limōcelij

Syrupi. aut cæterorum malorum aureorum acidorum, ac malorum punicorum, ac pomorū acidorum, oxalidis, sonchi, buglossi, melissophylli, ex quibus separatim, aut quibusdam eorum permistis cum saccharo, syrupum conficere poteris, cum quo interim smaragdi gemmæ pollinem (vbi diues fuerit æger) misceto. Conducit insuper syrupus acetosus simplex, aut ozysaccharū. poteris, etiam hunc in modū medicamentum quo ipse vtor, parare. Reci. sacchari rosacei, & buglossati ana vnc. 1. s. dissoluas in li. 1. s. aquæ melissophylli, oxalidis, aut seris seu buglossi, transfunde per colū, & adiicito syrupi ex citri acido, oxysacchari, & de pomis singul. vnc. 2. pulueris diamargarit. frigidi drach. 2. foliorum dictamni, zedoariæ, & radicis heptaphylli ana drach. s. foliorū auri numero sex misceantur, & ægrotanti sæpius in die & nocte, parum exhibeatur. Huius etiam pulueris per duas horas ante cibum drac. 1. exhibere po-

Pulueres. teris cum vn. 1. vini albi odoriferi, & altera aquę rosaceæ, & mirificè confert. Recipe radicis heptaphylli, & pentaphylli ana drac. 1. zedoariæ, dictamni cretēsis, seminis mali medici, & cornu cerui vsti singulorum scrup. 2. cyperi, baccarum iuniperi cuiuslibet scrup. 1. ossis de corde cerui scrup. s. croci gra. 3. misceantur & fiat puluis tenuissimus. interim drachmam s. margaritarum, aut smaragdi pollinis adiicere poteris, & vbi synceram habueris terrā armeniā drach. 1. s. eiusdem adiicito, denique ex his inuicem diuersimodè commistis, diuersos componere poteris, prout vsus vrgebit, pulueres, eósque prout conducere magis videbitur, accommodabis. Cordis in-

Epithemata. super regioni epithema hoc erit imponēdum, quod recipit aquæ oxalidis, buglossi, nymphyæę, & rosarum rubear. ana vnc. 4. aquæ melissophylli, & florum citrangulorum ana vnc. 2. santalorum omniū, & corallorum rubeorum singulorum drac. 3. ligni aloës, corticū mali medici, seminis basiliconis, cinnamomi. cuiuslibet scrup. 1. ossis de corde cerui numero. 2. croci grana 4. vini albi odoriferi vnc. 2. s. omnibus simul commistis cum serico, purpureóq; linteo, fiant epithemata. Conuenit insuper eidem

Vnguenta cordis admota. cordis regioni hoc medicamentum imponere, Recipe Theriacæ drach. 4. terrę lemniæ, & santalorum rubeor. ana drac. 1. aquæ rosaceæ. & aceti parū, fiat ad modum vnguenti: roborat enim cor medicamētum hoc, forásque trahit id quod in eo venenatum est, & prohibet ne vlteriùs ac magis inspirati aëris malitia eiusdem cordis substātiam inficiat. etenim non propellendo à se Theriaca, aut cætera alexiteria medicamenta, sed ad se trahendo venenum vacuant, Galeno auctore 5. de simplicium medicamētorū facultatibus. ca. 18. & præsertim vbi foris fuerint imposita. ait nanque [omne deleterium venenum à foris impositis medicamētis euacuatur, nēpe aut caliditate attractionem mollientibus, aut totius substantiæ similitudine.] horum tamen medicamentorum quæ alexiteria, seu alexipharmaca vocāt, duplex est natura, vna eorum quę diximus, quę vacuāt à patiente corpore venenum, seu deleteriū medicamentū, altera quæ alterant, aut vna duabúsque qualitatibus, aut denique tota substantia, vt

Sacculi. ibidem à Galeno scriptum est. Sacculi insuper parari poterunt hunc in modum, Recipe florum nymphæę, buglossi, rosarum rub. ana manip. s. florum citrangulorum, rorismarini, & melissophylli ana dra. 2. santalorum, & corallorum rubeorum ana drac. 3. ligni aloës, corticum citri, seminis basiliconis ana drac. 1. foliorum dictamni, zedoariæ, cyperi, & baccharum iuniperi ana scrup. s. croci grana 3. ossis de corde cerui numero 1. interim margaritarū, aut lapidum pretiosorum contritorū, seu solius smaragdi drac. s. aūt scrup. 4. adiicere poteris: ambræ quoque & moschi grana 2. & cū serico, & purpureo linteo, omnibus simul commistis, ac contusis, sacculi fiāt: atque his topicis medicamentis vtendum est, etiam si exanthemata quædam apparuerint, quæ Neapoli vulgo pastitij vocātur vt dictum est, cùm per ea materia aliqua intus non repellatur, neque per hęc exanthemata vnquam crisis fieri possit, cúm non humor, sed vapor ad cutim perueniat, etiam si à natura fiat eorum excretio. Adhæc roborato per eadem medicamēta corde, promptiùs ad alias saltem cutis partes à se quod molestat excutiet, adeò vt semper maius sequatur commodum quàm incommodum. Quod quidem persuaderi quibusdam nostri Neapolitanis medicis, nunquam potuit, in grauem tamen ægrorum perniciem, ob eorum pertinacem ignorātiam. & hęc satis esse duxi pro cura febris pestilentis. neque enim me præterit complura pestis remedia apud nonnullos eruditissimos viros, qui de ea conscripserunt, reperiri, à quibus, vbi hæc nō suffecerint, studiosi petant. Nos verò quæ præstantiora ac magis conducibilia sunt, vsúque comprobata hîc conscripsimus. At bubonum, exanthematum, aliorúmque symptomatum quæ cum his febribus complicari solent, curationem propriam consultò prętermisimus: neque enim desunt qui horū curationem fusiùs explicauerint, innumeraque eorū ferè remedia scripta reliquerint. Nos verò hîc pestilentis duntaxat febris curationem docere proposuimus: qua etiam ratione & febres pestilētibus similes curari poterunt. Id tamen perpetuò vitare consulo, ne in communem grauissimúmque nostræ tēpestatis medicorum errorem incidas, quæ in

eiusmodi febribus, præsertim perniciosis, & valde malignis, veluti in lypiriis, in quibus ob magnã inflammationẽ in corporis parte aliqua profundiori ortam seu erysipelas, interiora vruntur, exteriores, autem partes sunt frigidæ, medicamentum quoddã Mesues exhibent, non semel duntaxat, sed sæpius, quòd Alchermes dicitur, putãtes ex eo naturalẽ augeri calorẽ, atq; ita extremas partes calfacere, ignorantes quòd cùm propter inflammationem seu erysipelas calor intus trahatur ac detineatur, & propterea extremæ partes frigeãt, ex eodem calido medicamento inflammationẽ ipsam, aut erysipelas augeri, magisque propterea extremas partes refrigerari. Nec etiã innatũ calorem augebit vnquã medicamentum hoc, cùm non nutriat, quo circa ægrotantes sæpiùs hac ratione iugulant, tum vel maximè si ipsum cũ vino, aut alio etiam calido potu præbeãt. Admodum certè perniciosus abusus, nulla ratione aut auctoritate, nec etiam experientia cõprobatus.

Vide fine cap. 2. partis tertiæ.

Quomodo, & quibus à pestilentia qui præseruari possit.

CAPVT X.

SED quoniam non minùs confert pestilentiæ tempore corpora ægrotantia curare, quàm eadem vbi nõ ægrotauerint præseruare, ne in pestilẽtem incidant febrem, propterea quo pacto ea præseruari possint, breuiter exponere decreui, ea videlicet corpora quæ iustas aut quasdã causas pestilentem aërẽ fugere, ac alias in regiones migrare nequeunt. quo minùs ergo hæc corpora à pestilenti & putrefacto aëre patiantur, vnus siquidẽ ac primus est in omnibus cõmunis scopus, quòd videlicet corpus quàm maximè superfluitatibus vacet atque optimè spiret. secundo loco post hoc, vt præpotẽti causæ quoad eius fieri potest aduersetur, Galeno auctore primo de differentiis febr. quapropter statim ab initio (vt ipse fatetur quæcũque corpora humida videbat, omni via exsiccare conabatur, quæ verò ficciora, in his antiquũ habitũ cõseruabat. At in quibus superfluitates redundabãt, hęc purgationibus sanabat, obstructionẽ autẽ foraminum aperire, atque abstergere suadebat. hęc itaque omnia seruare oportet, si volumus à pestilentia corpora præseruare: neque alia tentanda est via seu methodus: & ob id præpotenti causæ, hoc est aëri pestilenti, & venenoso, hoc modo aduersetur. Primò, domus in qua commorari debẽt, eligatur ab omni inquinamento seu fœtore purissima, his etiam quę in præcedenti ca. docuimus, seruatis cõditionibus. & quia ignis potissimùm vbi eius non simplex lignorum materia fuerit, sed lignorum, aliarúmque rerũ odoratum aëris putredinem consumit, propterea quisque domi suæ frequenter ad focum sedeat, cuius ignis alatur lauri, pinus, iuniperi, quercus, oliuę, lentisci, cupressi, rorismarini, & myrtillorum lignis, ac vitiũ sarmentis, superimponendo etiam, interim thus, myrrham, lignum aloës, ebenum, ladanum, styracem, spicam, iuncum odoratum, malorum, ocimũ, cassiã. Huic itaque igni mira vis est in omni tempore, & præsertim hieme, quo tempore largiùs eo vtendum est, parciùs autem æstate. Aërem insuper conclauis his odoramentis alteramus, thure videlicet, mastiche, styrace, ladano, iuniperi, baccis, ligno aloë, cariophyllis, cassia. santalis, rorismar. ex quibus omnibus, vel quibusdam puluis fiat crassus, aut orbiculi quidam cum melissophylli, seu rosarũ aqua, figurentur, ac in exiguo igne proiiciantur, suffitúsque fiat. His denique atque aliis in præcedenti cap. conscriptis, alterandus est aër. Insuper pomum, seu pila odorata componatur, quam hoc tempore manu gestare conuenit, quæ ex his constat, Recipe ligni aloës, carpobalsami, cassiæ singulorũ scr. 1. calami odorati, amomi, spicæ ana grana 7. caryophyllorum, nucis muscatæ, thuri, myrrhæ ana grana 5. styracis drach. 1. s. croci grana 3. labani drachm. 3. ambræ, & mochi, seu zibeti ana grana 2. florum nymphææ, violarum, buglossi, ana drachm. 2. santalorum, & corallorum rubeorum drach. s. rosarum rubearum drac. 2. contundantur omnia simul, & cum aceto, aqua rosacea, & florum citrangulorum fiat pila, & vbi opus fuerit adde cremoris tragacanthi, seu gummi arabici, aut resinæ terebinthinæ parũ. Quod si omnia prædicta haberi nequeant, aut pauper fuerit æger, poterit ex quibusdam eorum eadẽ pila figurari. Item pro diuersa natura, ætate, consuetudine, regione, anni tempore, ac reliquis huiusmodi eorũdem simpliciũ medicamẽtorum quantitatem, minuere aut augere licebit, maximéque curæ hoc tempore esse debet, vt hominum cœtus quoad possunt, vitare conentur. somnus autem & vigiliæ (vt dictum est) moderatè conueniunt, vitandus tamen erit somnus meridianus, præsertim insuetis frictiones lenes cõueniunt, potissimùm aluo exonerata: curare etenim opus est, vt singulis diebus eadem alui excrementa natura excernãtur, aut saltem alte, clysteribus videlicet lenibus, aut glandibus: nec minus & reliqua corporis excremẽta excerni debent. exercitio, nisi admodum modico, haudquaquam vtendum est. Aëre etiam priùs per suffitus, aut aliqua iam dicta etiam in præcedenti cap. purificato: coguntur enim ob exercitium, vbi aliter fiat, multum & frequentem aërem inspirare homines, cuius contrarium iussit Hippocratem 2. de natura humana, & rati etiam dictat. similiter & animi affectus omnes immoderati, vitandi sunt: iuuat tamen hoc tempore fabulis, iocis, leui lectione, liberalibúsque ludis animum recreare. Tristitia autem & animi mœror, omnino pellatur, similiter & pestis timor, coitus item magnopere fugiendus, præsertim immoderatus. Quod ad cibum & potum attinet, nihil adeò vitãdum, ac nimia cibi & potus repletio, vt dictum est: vitanda quoque, vt letale, est cruditas, nec minus & fames, sed quantũ oportet, & vires exigunt, exhibere conuenit sint autem cibi facilis coctionis, boni nutrimenti, ac putrefactioni minùs obnoxij, sempérque eisdem acetum, aut acidum quempiã succum, præsertim mali medici, permiscendo, quemadmodum cap. de ardenti febre, & præcedenti etiam, explicauimus. sit itaque carnis vsus moderatus, assæ magis quàm elixæ, qualis est gallinarũ, caponũ gallinaceorúmque pullorũ, perdicum, fasianorum, starnarum, attagenarum, vitulorum, hœdorum, capreolorum, leporum, merularũ, turdorum, turturum, iuuenum columbarum, ac reliquarum paruarum, & montanarum auium. oua item recentia, sorbilia, & tremula conueniũt. Inter pisces, saxatiles commendantur omnes, neque cõtemnendus est mullus, scorpius fluuiatillis, truta, & pelagicus mugil, & reliqui qui saporis suauitate cæteris præstant, minimè lentam, seu viscosam & crassam habentes carnem, qui omnes tosti in craticula ex aceto, aut ex eodem gelu præstricti, conferunt. Ex oleribus lactuca ex aceto conuenit, ci-

Cap. 4. Corpora exsiccanda, & pori aperiendi.

Domus qualis eligenda.

Aër immutandus.

Somnus & vigiliæ quales.

Text. 4.

Cibus & potus.

chorium, scariola, sonchus, pimpinella, oxalis, buglossum, potissimùm æstate. Hyeme verò melissophyllum, flores mali medici, vbi leuiter ebullierint, & cappares similiter ex aceto. Itē ruta, saluia, pulegium, hyssopum, serpillum, apium, calendula, sampsuchus, betonica, fœniculū. A fructibus prætereà recētibus omnibus abstinere oportet, præter quàm si acidi fuerint, vt mala medica, limones, limoncelia, & reliqua aurea mala, pruna & acida mala punica: his nanque vti conuenit, quemadmodum etiam vua passa, nucibus pinus, caricis, ac nucibus iuglādibus. lactis omnia genera, oleosa præterea ac pinguia vitanda sunt, & vniuersaliter omnia quæ humectandi ac calfaciendi vim habent: etenim vniuersa victus ratio exsiccans esse debet, vt à Galeno præcipitur, 1. de diff. feb. similiter & refrigerās postquàm ab immodica aëris intemperie calida & humida, ac ab eodem putrido existente, pestis generatur. Pro potu, vino vtantur tenui, aquoso, ac subadstringente. Vinosiora autem, & meraciora vitare oportet. Mediocris tamen potentię vinum subflauum & suaue, mediocriter lymphatum, hyeme, & quibus crudi redundant succi, cæterisque corporibus temperamento frigidioribus, vitandū non est: quemadmodum aqua etiam confert calidis admodum temperaturis, & quibus ea vti consueuerunt, interim sola, interim verò cum momento cinnamomi, aut cyperi decocta: aut etiam caryophyllis paucis adiectis. Vbi verò in corporibus superfluitates aliquæ redundarint, easdem purgare conuenit, Gal. instituto, citato li. 1. de differ. feb. Necnō & foraminum obstructiones aperire, atque detergere studendum, quorum medicamētorum copiam in præcedentibus conscripsimus. Eligenda tamen ex eis sunt quæ minus molesta sint, nihilque venenosi habeant, minimeque corpus agitent, ac molestent, & pro ratione redundantium humorum vtendum: priùs tamen eisdē concoctis ac præparatis. quæ verò obstructiones aperiant, ac detergant, in vniuersali methodo explicauimus, eorumque magna copia habetur. quare non est cur hic iterū ea repetamus. id tamen non prætercam, quòd inter purgantia medicamenta hoc ipse potissimùm vterer, Recipe pulueris hieræ simplicis Galeni drachmam vnā, rhabarbari cum spica tantundē, aut scrupulos quatuor, cum aqua melissophylli, aut buglossi, fiant catapotia, & præbeantur, à quibus per horam, vel alteram mellis acrei, aut syrupi è pluribus infusionibus rosarum rubearū vncias duas aut [illegible]. s. cum eisdem aquis exhibeas: quòd si pituitosi magis redūdauerint humores, pro rhabarbaro, agarico vtare: & si melancholici, sena, & epithymo: possunt enim humores omnes indifferenter qui in cordis ventriculis continentur, à pestilenti aëre inspirato infici ac putrascere, quāuis vnus altero sit paratior. Inter celebratissima pestis remedia, quibus corpus tutum redditur, sunt Ruffi Catapotia, quæ vt quibusdam visum est) constant ex aloës lotæ partibus duabus, myrrhæ, & croci ana parte vna, quorum drachma vna aut drachm. s. ex vino datur summo mane: promittit enim Ruffus quòd qui his fuerit vsus catapotiis, neque pestilentia, neque contagione correptus fuerit vnquā. Paulus verò cap. 35. libri secundi aliter ex Ruffi intentione hoc medicamentum descripsit: ex aloe videlicet partibus duabus, guttæ ammoniaci tantundē, & myrrhæ parte vna. hæc in vino odorato contrita instar dimidij cyathi exhibētur, nimirum quotidie, inquit ipse. eius autem quātitas sit similiter drachma vna, aut drachm. s. nec quotidie, sed singulis tribus, aut quatuor diebus exhiberi poterit. etenim præter id quòd à pestilentia præseruat, vētrem etiam exonerat hoc medicamentum. quòd si huic Pauli descriptioni momentū etiam croci adieceris, non erit absonum. Præseruāt item à peste caricæ cū ruta, nucibusq; pręsumptæ: etenim vniuersis venenis aduersari testantur nonnulli, de letaliū venenorū compositione scribētes, vt liquet libro de cibis boni & mali succi. At libr. 2. de antidotis, cap. 5. Ex Apollinij muris auctoritate hunc in modum medicamētum hoc descripsit Galenus, ca. 8. Rutæ folia xx. nuces iuglandes duæ: salis gran. vnū: caricæ duæ. hęc si ieiunus quis comederit à venenis non lædetur. Deinceps aliam conscripsit eiusdem auctoris antidotum, quæ exhibita, accipientem tutum à venenis reddit. Recipit autem baccarum iuniperi drach. ij. terræ lemniæ drach. ij. hęc vbi in puluerem redegeris, oleo & melle commiscebis & repones, atque cùm opus fuerit, ex aquæ mulsæ cyathis duobus, quātum est auellana, dabis. Hac antidoto Nicomedes rex vtebatur, si quando suspectos habuisset qui se vocarāt: nam si venenum non subsit, quieta manet, sin adsit, nauseam concitat, & euomere cogit: ita vt venenum quoque cum antidoto reiiciatur. hæc ille. Nec minus à peste pręseruat myrrhidis herbæ radix, Dioscoridis auctoritate: ait nanque capitulo proprio: [Ferunt pręterea quidam bis, terve pota quotidie in vino in pestilentia radice eius, incolumes à pestilenti morbo seruari qui biberint.] in hunc etiam vsum conferūt flores melissophylli, rorismarini, & mali medici saccharo conditi: mirificè tamen conducit ipsiusmet mali medici acidum similiter saccharo cōditum, & vniuersa eius substantia, si cum saccharo cōficiatur. saccharum quoque rosaceum, & buglossatum, non parum etiam confert. Si verò cum eorum aliquo drachmam vnam huius pulueris manè per tres horas ante cibum exhibebis, aut cum exiguo vino albo odorato, & aqua rosacea, si quod aliud, præualebit, Recipe cornu cerui vsti, seminisque citri ana drach. ij. foliorum dictamni cretensis, baccarum iuniperi, radicis heptaphylli (tormentillam vocant) & zedoariæ ana drac. j. seminis rosarum, & oxalidis, ac corallorum rubeorum cuiuslibet scrup. ij. croci gr. iiij. fiat puluis. quo, vt dixi vtere: poterunt insuper ex oxalidis, seu sonchi succo, limoncelij, limonū, aut cæterorum malorum aureorum acidorū succo syrup. ex saccharo parari, quibus sępe vti, ęstate potissimùm, apprimè cōferre puto, adiecta interim dr. j. prædicti pulueris. reliqua præcedēti capitulo petas. quæ si satis esse non videbūtur, cæteros consulito: reperies enim non paucos, qui pestis medicamiña conscripserunt. Nos verò quæ magis conducibilia visa sunt, ratione, & experimento comprobata, hic meminimus: ne scilicet in magnā mutatus hic excresceret molem, & Tyrunculos artis medicæ perterrefaceret, atque confunderet. Qua etiā causa nōnulla breuitati indulgens, reliquo in hoc opere cōsultò prætermisi, quæ fusiùs scribere potuissem.

Loco citat. *Cap. citat.* *Pharmacū cōueniens.* *Pilulæ pestilentiales Ruffi.* *Caricæ cū ruta.* *Lib. 4.*

TRACTATVS DE FEBR. PESTILENTIBVS,

FINIS.

RAIMVS GRÆCVS PADVANO GVGLIELMINO AMICO OPTIMO S.

NEGOTIVM, quod tuo suasu susceperam, notandi particulares locos in miro illo, & iam diu satis à nobis expectato libro Altimari Præceptoris nostri, methodus de curandis febribus inscripto, præter expectationem, non parum mihi attulit laboris, credidi enim id facilè præstare: sed cùm facto opus fuit, longè secus ac cogitaueram rem se habere perspexi: necesse enim fuit omnia ferè Galeni, & nonnullorum aliorum bonorum auctorum monumenta legere ac relegere. multum enim cùm solus fuerim, te absente laboraui: sed maxima vtilitas, quam consequutus sum ex hac doctissima lectione, inuentione ornata, dispositione digesta, & orationis perspicuitate illustrata: in qua nihil est, quod nō idem aptè, distinctè, & ordinatè dictum sit, hunc laborem perpeti fecit. Quantum profecerim non pœnituit, occasio mihi data fuit, vt viderem multos auctores, & præsertim nostrum Galenum. nullus quippe fuit ferè in eo locus, quem nō accuratè viderim. quàm mira legi de diffinitione methodi, & indicationis de primis præcipuisque indicationibus, déque numero, & dignitate earũ: & quàm constantem sibimet Galenum in sua doctrina faciat: licet aliquibus se dissentire videatur: & quàm acerrimum Galeni defensorem cognoui hunc virum contra quosdam non postremæ famæ, hac nostra tempestate, medicos: qui credebant suis rationibus, si dijs placet, demonstratiuis, solidã, & veram Galeni in arte medica methodum euertere: quàm miro ordine prima genera febrium, priùs assignata definitione, ad Galeni mentem stabiliuit: & diuisiua methodo, ad insectiles differentias, deuenit: demum qua arte omnium febrium & præsertim pestilentialis (in qua tractanda, omnes, quos viderim, superauit) dignotionem, prognosticum, ac curationem, tradidit: satis, supérque tibi debere sentio, cùm ad hunc fructuosum me laborē excitaueris. nullus enim est sensus, in illa abstrusa, & difficilima methodo Galeni, qui hac lectione duce non pateat. nullus ordo, qui non elucescat: omnia diuinè potius quàm humanè in arte medica vir iste ex rei natura rimatur. cuius ingenium quanti faciã, sempérque fecerim, tu testis es. quò fit, vt omnes artis medicæ studiosi huic non parum debeant. nam si verum dicere licet, nosti iam diu est, meum liberum iudicium (absit adulatio, quæ nescit stare cum vera amicitia) nullus post Galeni memoriam, quem viderim, febriũ doctrinam sub methodo vniuersali ac perspicua, à principio ad finem tradidit. quapropter si quis erit, qui se huic doctissimo viro non debere sentiat, monstrosæ & ingratæ erit naturæ. interim artium medicinæ Tyrones commonefacio, vt de hoc nostro qualicunque labore, tibi amico sincero ac optimo gratias agant, qui me ad illum subeundum impulisti: & Deum optimum Maximum comprecentur, vt Altimarũ in re medica φιλόπονον seruet, licet enim mihi sic eum nominare, quia iuxta Græcam sententiam τὰ ἀγαθὰ τοὺς πώνοις ἀπὸ τοῦ θεοῦ ἔπραξεν: hoc enim, saluo capite, promitto vobis, omnia in arte medica fore clara, perspicua, & facilia, & in vestri gratiam ac vtilitatem vnà cum amico nostro non cessabimus illi suadere, vt sub compendiosa methodo doctrinam de tumoribus præter naturam, iuxta Galeni placita, elaboret: vt nihil obscuri remaneat in arte medica. speramus exoraturos quod petimus: perspectum enim est nobis, iam diu est, viri ingenium, quàm ad omnia versatile, pronum ad iuuandum, & benefaciendum: & tandem de omnibus bene merendum. Vale amicorum optime: & me vt soles ama.

DE MANNAE, VT AIVNT, DIFFERENTIIS AC VIRIBVS, DEQVE EAS DIGNOSCENDI VIA, ET RATIONE,

***

DONATO ANTONIO AB ALTOMARI AVCTORE,

Ad Excellentem Hieronymum Albertinum intimum Philippi Regis, ac primum hoc in Regno consiliarium ornatißimum.

DE ea re quam vulgus Mannam appellat, & nostræ tẽpestatis Medici ad aluum molliendam vti consueuêre, quid sentiam Albertine iucundiſ. honorum omnium, atque bonarum artium ornatiſ. instanter scribere petiisti. Et quanuis id diu in animo fuisset, méque ad hoc alij nonnulli sæpius impulerint, meam tamen de hac re sententiam propalare nolui: ne forte si aliud quàm cæteri eruditiſ. viri qui de ea ipsa scripserunt, sentire cogeret (sunt etenim non pauci) contradicendi potius gratia, quàm veritatem asserendi me scripsisse putarent, hisce nostris præsertim temporibus, quibus plerique eorum qui libros scribere tentant, quò sapientiores videantur, aliorum dictis contradicere potius, quàm ex propria Minerua vtile quicquam posteritati in apertum proferre nitantur. Id quod (Deus mihi testis est) semper odiosum prosequutus in his omnibus quæ hactenus literis mandaui. Nunc verò, & vt tibi morem geram, & posteris non parum, vt mihi videtur, proficiam, hanc subire prouinciam non recusaui. nam pro tantis tuis in Rempubl. meritis honores tibi habendi, gratiæque sunt referendæ, mecúmque præsertim tam amicè, honorificentissiméque te semper gessisti, vt nullam partem tuorum meritorum non modò in referenda, sed ne cogitanda quidem gratia consequi possim, cogitánsque (virtute excepta) nihil amicitia præstabilius esse, omnes, & me tibi, concordi beneuolentia, & charitate coniunxisti. Demùm vera opinione, & scientia præditus, atque ob id prudentissimus, cùm fueris, merito in omnibus tibi, Patriæ & huic Regno siquid accidat, summum agens Consulem, consulere potes. est nanque res sacra consilium, vt inquit Plato in Theage. Quamobrem ius suum hominibus tribuens, Mannæ (vt aiunt) ne iniuria inferatur, tuum etiam erit consulere, cúmque mater (vt ita dicam) Natura rerum omnium in hac nostra cœli clementia hoc bonum nobis tribuerit, ne per eius vim, ne per Deos quæso direptioni, & contumeliis relinquatur, & dum nonnullorum iam diu vsitata rabies, vt aliquid facere videantur in hęc cœlestia dona propter animi acerbitatem inuadit, te acerrimum defensorem agnoscat, & natura, & ars ipsius æmula, quæ humano generi miro quodam ingenio hoc medicamentum parans, déque ægris benemerita, Dij immortales, cur causa cadere debeat non video. Illud tamen ingenuè fateor iure ac prudenter à nostro iustiſſ. Pręside atque Consulibus de quadam manna sancitum esse, vt igne cremaretur. Non enim suam sententiam sequuti, sed pharmacopolarum, & quorundam medicorum testificationem id decreuêre, qui eam mannam aiebant rem esse pessimam, & humano generi omnino aduersissimam: quę veráne an falsa sint, videant eorum conscientiæ: non enim censorem agere constitui, sed tantùm posteritati consulens, quid de hac re sentiendum sit, tibi scribere volui, vt te fautore facilè huius regni summo præsidi pateat veritas, dum ea, quæ scripsi, rem non aliter esse præstabunt, & propterea perficienda iubeat, legémque hac in re velut in cæteris condat, tanquam maximum huic regno, vniuersæque Italiæ & toti ferè Europæ bonum, cuius ratione legũ-latores leges condere cõsueuerunt Plat. auctoritate lib. de pulchr. Nec à tua dignitate alienum arbitror si summus Cõsul & Iureconsultus in hac re te medicum præbeas: interest enim Reip. ipsius rectores ad hæc etiam descẽdere, quæ ad salutem pertinere videntur. Quod vt facias Christiana pietas te admonet, rogatque nostra humana societas atque charitas, quæ me etiam hortata

tata est, vt hæc ad te scriberem: quæ dum legeres, faciliùs pro manna dicere possis. Nam oportet (vt ait idem Plato in Alcib.) cùm aliquid facturi, aut dicturi sumus, nos priùs verè cognoscere quod prius agere & loqui debemus. Itaque quid sentiam currenti calamo libenter scribere aggrediar, meam cùm auctoritatibus, tum rationibus ac etiam experientiam firmans sententiam, reliquorum iuniorum opinionibus prætermissis, cùm non eas improbare intendam, vt diximus, imò eosdem potiùs semper venerari ac colere. At vt dilucidior nostra reddatur oratio, quoniã cum Medicis omnibus ac Pharmacopolis res agenda erit, & demittendum esse stilum censui, ac primò differendum. Num ea Mãna qua nostri temporis medici ad aluum molliendam vtuntur, velut ros quidam sit è cœlo delapsus, quemadmodum Arabum familia censuit, an arboreus succus, liquor, seu veluti lachryma, vel vtroq; modo eam generari contingat? Secundò vtrum eorum fuerit. Num innoxiè ea vti, citráque omne discrimen indifferenter valeamus, vel vniuersa omnino explodenda sit? vel si altera sit altera perfectior, num alicuius duntaxat sit innoxius vsus, quædã verò omnino vitanda? Tertiò si vna fuerit altera perfectior, & vtroque modo generari possit, nũ detur via, seu potestas aliqua, aut quispiam modus, quo alterã ab altera dignoscere, ac secernere valeamus? Quod igitur ad primum attinet, attendere oportet Aristotelem primo meteororum scriptum reliquisse, quòd quemadmodum ex media aëris regione seu loco circa nubes tria proueniunt corpora, propter vaporum ad eandem aëris regionem eleuatorum infrigidationem, aqua videlicet, nix, & grando: ita quoque proportionabiliter propter easdem causas, maioris duntaxat minorísve ratione dissidentes, ac multitudine & paucitate, in eiusdem aëris parte inferiori quæ prope terram habetur, duo pari ratione corpora generari consueuerũt, ros inquam & pruina: quorum primum aquæ, alterum niui correspondet: ros enim, & pluuia idem sunt, quamuis pluuia multa sit, ros autẽ paucus, cùm ex multo vapore infrigidato, multo etiam tempore, amplioríque loco pluuia generetur, ex exiguo verò, atque vno consistente, paucóque in loco ros fiat: id verò manifestum est ex pauca roris multitudine eiúsque veloci generatione. Similiter pruina & nix idẽ ferè esse videtur: cùm enim cõgelata est nubes, nix est, cùm verò vapor, priùs quàm in aquam concretus fuerit, iterum pruina fit. Grandini autem quemadmodum idem Aristot. citato loco fatetur, nihil hic simile correspondet, ita vt quippiam grandini proportione correspondens, circa terram generari non cõtingat, ob causas ab eodem philosopho ibidem explicatas, quemadmodũ pluuiæ & niui similes ros & pruina generãtur. Verùm quamuis ros & pruina communicent, eo quòd ambo ex vapore fiant, qui de die euaporat, & propter caloris paucitatem, sursum admodum, ad eum locum quo in aquã fit transmutatio, eleuari non possit, sed nocte prope terram infrigidatus (frigidiores enim noctes sunt) deorsum tandẽ descendat: itẽ quòd ambo etiam fiant serenitate, & tranquillitate, nam serenitate non existente neque eleuari poterunt vapores, neque etiam constare vento flante, vt eidem Arist. visum est: siccitate etenim opus est ad ipsius eleuationem, ac etiam tenuitate à qua sursum feruntur, flante verò vento, non consistent, sed potius dispergentur, & corrumpentur, vt inquit Alexander: dissident tamen inter se: nam ros generatur cùm vapor cõcretus fuerit in aquam ita, vt neque adeò sit immodicus calor continentis loci, vt anni temporis, aut particularis constitutionis causa, vt idem sursum latus vapor exsiccetur, neque ita ingens frigus, vt priùs quàm in aquã conuertatur, cõgeletur: & proinde in temperie quadã & temperatis locis, ros fit magis, pruina verò cùm vapor priùs congelatur quàm in aquã concretus fuerit: & quoniã ampliori frigiditate opus habet vt ipse congeletur, propterea fit magis hyeme, & frigidioribus locis, ac particularibus constitutionibus frigidioribus existentibus. Quicquid tandem sit, serenitate, & tranquillitate indigent, vt ros & pruina fiãt: & quamuis à diurno calore in vtrisque sursum vapor feratur, minori tamen existente eo quod eleuatur, caloréque exiguo vt sursum admodum eũ eleuare non valeat vt dictum est, à noctis tamen superuenientis frigiditate, generationem vtrique habent: quæ si minor fuerit, in aquam cõcretus idem vapos, ros fit, & proinde in temperatis maximè locis hic fieri consueuit: Si verò frigidior nox superuenerit, ita vt priùs quàm in aquam conuertatur, vapor congeletur, pruina prouenit. His itaque de causis ros, & pruina fiunt, atque ita inter se conuenire & dissentire videntur iuxta Aristot. decreta. Quo fit, vt & rationi consentaneum sit, quibusdam etiam particularibus regionibus, seu locis, staris quibusdam anni temporibus, ac particularibus aëris constitutionibus, serenis tamen semper, ac tranquillis existentibus, liquor quidam suauis, melleæ consistentiæ, roríque similis, necnon res quædam sacchari, seu gummi similitudinem præ se ferens pruinæ instar generetur, crassiusculis quibusdam, interim etiam & lentis è terra vaporibus, atque aqua diurno tẽpore à solis calore sublatis, exactéque tenuatis ac coctis, & deinde superuenientis noctis frigore concretis, seu congelatis, ac deorsum decidentibus. Qua ratione liquidam interim manna generari rori similem, quam roscidum seu roridum mel, aut saltem eidem simile, appellare licebit, interdum concretam, atque congelatam, sacharo, seu gummi similem, pruinæ instar, quam roridum saccharũ iure appellare poterimus, seu mauis pruinosum, cùm pruinæ magis quàm rori similis sit, eidémq; in eius generatione proportione respondet. Sed mox quæret quispiã, cùm ros in temperie ac tẽperatis locis magis generetur, pruina verò in frigidioribus magis, vt Arist. visum est, citato lib. 1. met. & liquida manna, seu mel roscidum rori, concreta verò, & quæ coagulata est, pruinæ correspondeat, num codẽ anni tempore, eodémque loco ambo generari valeãt? Huic respõsum sit, quòd quamuis vterque halitus seu vapor, ex quo tam liquida, quàm concreta manna generatur, à solis & diurno calore, vt dictum est, subleuetur atque à superueniẽtis noctis frigore prope terram infrigidatus ac concretus deorsum tandem descẽdat, quemadmodum de rore & pruina dictum est, dissidẽt tamen inter se maioris, minorísve ratione. Nam cùm exiguum fuerit superueniẽtis noctis frigus, quemadmodum ros magis generatur, perinde etiam, & liquidum, roscidum, aëreúmque mel, potissimùm gignitur, si verò maius fuerit superuenientis noctis frigus, congelatus siquidem idem vapor à maiori frigore priusquam in liquidã, & melleam

leam substantiā conuertatur,concreta manna,pruinæ seu etiā niui similis procreatur,etenim amplioris frigiditatis est ipsum congelascere, vt inquit Aristoteles citato loco. Quapropter in temperatis etiam naturam locis,ac etiā calidis,& æstate, nihil impedit quod quādoq; pruina generari possit, particulari cœli statu (superueniente nocte) frigidiori existente,& ob eandem etiā causam congelata, seu coagulata manna similiter eodem in loco,eodémque anni tempore diuersis tamen noctibus,quemadmodum & liquida generari poterit:quamuis ros in temperie atque tēperatis locis,pruina verò hyeme,& hyemalibus locis magis fieri contingat. nam idem operari poterit particularis aëris constitutio frigida,quod regio,seu anni tempus frigidum. At si dixeris,ex Solis calore extenuatos, & coctos adeò fuisse pridie ob calidam & siccam aëris intemperiem sublatos vapores, vt concrescere amplius, seu congelascere pruinæ instar, à sequentis noctis frigiditate,etiam valida existente, haudquaquam valeant, adeò vt concreta manna fieri possit, æstate præsertim, dicimus nos non modò non impedire,sed conferre admodum ad promptiorem, & celeriorem maiorémque coagulationem, seu congelationem prçcalefactos vapores seu halitus:etenim citiùs ad eorum tenuitatem,ac impensiùs à sequentis noctis frigore infrigidantur,& propterea cōgelantur,seu coagulantur:quemadmodū si qui voluerint citiùs aquā refrigerare,ad solē primò imponūt, & circa Pontum habitāt, cùm in glacie habitacula faciunt ad piscium venationes, (venantur etenim intercidentes glaciem) aquam calamis calidam circunfundunt,propterea quòd citiùs coagulatur, eodem Aristot.auctore citato lib. 1. meteororum. Id quod Galen.etiam confirmauit 6.de morbis vulgaribus inquiens,Hac ergo ratione cùm aquam frigidissimam reddere voluerimus,niuem habētes priùs feruefactæ aquæ ipsam exterius circūponemus, sed niue carētes in puteo seu amne labēte ipsam priùs calefactam, vt faciliùs permutetur refrigerabimus. Nam quodque priùs calefactum à vicinis in se totam alterationem admittit. Ex præcalefactis itaque à Solis & diurno calore vaporibus, & deinde à sequentis noctis frigore cōgelatis,nihil impedit quominus concreta manna æstatis tempore generari possit, quemadmodum ex ipsis concretis à pauco frigore mel roridum fit eadem in regione, eodémque anni tempore, modò frigidior superueniat cæli status in sequenti nocte: quinimo & æstate magis vbi eandem quam diximus seruauerit constitutionem. Proinde etiam constat ex dictis, quod veluti materia ex qua roscidum, seu aëreum mel generatur, eiusdem est cum rore generis, vt inquit Galen. 3. de aliment.fac.perinde etiam & ea ex qua manna concreta, quam roridam vocant, generationem habet,eiusdem erit cum pruina generis, vt probauimus Aristot.auctoritate. Est nanque pruina (vt ipse inquit lib. de mundo) nihil aliud quàm ros concretus. Et Plinius cap. 60. lib. 2. his verbis idem confirmauit,grandinem cōglaciato imbre gigni,& niuem eodem humore molliùs coacto, pruinam autem ex rore gelido. Et idem Aristot. 5. de generatio.anim.cap. 4. ponens conuenientiam & differentiam inter situm, & pruinam, dicebat, omnis enim vapor terrenus,vim habet aëris crassioris, situs enim quasi respondens pruinæ existimatur:nam si vapor se efferens concressit, pruina fit, sin putrescit, situs,quamuis neque assiduè, neque copiose vt illa,ambo hæc proueniant, mel inquam roscidum, & manna hæc concreta. Et licet potuerit à lapidibus seu plantis in quibus reperitur quodammodo in eius coagulatione, seu congelatione iuuari,eius tamen præcipua & propria coalescentia, seu congelatio, ab ambientis aëris frigiditate prouenit:est enim eius generatio niui, seu pruinæ assimilis, vt dictum est,quamuis non tantam exigat frigiditatem pro eius concretione seu coagulatione, propterea quòd vapores seu halitus ex quibus manna hæc concreta generatur,licet crassiusculi & lenti propemodum existant, tamen non eo indigent frigore pro eorum concretione, quo nix, & pruina,sed minori, propterea quòd à Solis calore pridie sublati,exactè fuerint extenuati & cocti,qua ratione citiùs concretionem seu coagulationem admittunt à sequentis noctis frigore, vt demonstrauimus, etiamsi immodicum non sit, cúmque è cœlo ambo hi liquores proueniant, tam liquidus videlicet,quàm cōcretus, necessariò sequitur quòd non in quibusdam arboribus, seu fruticibus aut etiam particularibus quibusdam eiusdem generis plantis, sed indifferenter in omnibus tum arboribus,tū fruticibus, ac reliquis plantis, simúlque lapidibus,ac terra eiusdem loci etiam decidat, quamuis boni malíve quippiam ex his plantis in quibus colligitur ipsi accedere possit,& in quibusdam magis,in quibusdam verò minus seruari valeat. fit itaque quemadmodum suauis ac liquidus quidam liquor,quem mel roscidū, seu aëreum nominamus, aut admodum melli similis,à materia quæ eiusdem est generis cum rore, ita quoque & concretus seu coagulatus quidam semini gummi,saccharóque similis,qui manna aërea appellatur, ex eiusdem generis materia ex qua fit pruina. At quæ eo quo diximus modo generantur,conueniunt,ac dissident inter se,vt priùs demonstrauimus. Sed statim quispiā ea quæ diximus oppugnaret,inquiens, Si ex frigore vtraque enarratam manna generationem habet, quî fieri possit vt dulcis sit,temperatéque calida,ac aluum soluat, vt omnes medici vno ore fatentur? Nisi esset quòd quamuis à frigore concrescant sublati halitus seu vapores ex quibus vtraque manna generatur, à Solis tamen calore, priùs fuêre extenuati & concocti, aliàs eleuari haudquaquam potuissent, quapropter etsi concretio ex frigore eis proueniat, earum tamen materia calida est & humida, cuius etiam temperaturæ remanet vtraque manna ex eis genita, similem etenim habet generationem ac pinguedo ipsa, quæ non minùs dulcis ac calida moderatè existit, quamuis à frigore concrescat, vt Galen.visum est. Quòd verò vtraque manna taliter generari possit, auctoritatibus quoque confirmare non grauabor, ad Arabum familia exordiens. Sunt etenim inter eos qui de vtrisque iam dictis liquoribus verba fecisse videntur,præsertim Serapio & Auicenna. Nam Serapio capit. 45. loquens de manna ait, Men, id est Manna, est calida & abstergit, & lauat, nisi quia virtus eius augetur,& diminuitur secundum diuersitatem arborum super quas cadit, mesuragie, est calida in primo, temperata in humiditate & siccitate, bona pectori, & pulmoni,& quod de ipsa cadit super arborem Tamarisci, est bona tussi. Haben mesuhai,manna,cadit super Tamariscum, & quod de ipsa colligitur,confert tussi, & asperitati pectoris.

Obiectio.

Respons.

Collegit

Collegit Razes, & dixit quòd manna cadit super arborē quæ dicitur Malnauiscus sicut mel, & quando facit moram super plantam istam, albescit, sed quando nō diu ibi moratur sed colligitur cito cùm folio eius, est viridis, & deinde subdit, Habix est calida in fine secundi gradus, &c. Ex quibus verbis & reliquis quæ eodem cap. conscribuntur, clara luce apparet hoc loco, non de liquida (vt quibusdam visum est) sed de concreta ac coagulata aërea manna Serapionem verba facere. Quod confirmare videtur idem auctor cap. 11. cùm de Tereniabin sermonem habet, quo loco luculentissimè apparet liquidam, & melli similem conscribere, ait enim, Tereniabin est ros cadēs de cœlo, assimilatur melli granuloso aggregato, estque nominatum mel roris, & plurimū quod de ipso cadit, est super arbores quæ sunt in terra Corasceni in Oriēte, quæ arbores habent folia similia, & spinas virides, & flores rubeos & non faciunt fructū, & cadit in castella super summitates palmarum, & deinceps posito eius temperamēto, narratisque eius viribus, subdit, Habix Tereniabin est plus saccharo, & sedat inflammationes febriū calidarum, & aufert sitim, & mollit ventrem mollitione mediocri, & est māna quæ cadit ex aëre sicut cadit māna, & lenit pectus ex tussi & reliqua. Ex his itaque locis manifestè apparet, Serapionem vtrūque iam dictum aëreum, suauemque liquorem tam scilicet liquidum & melli similem, quàm concretum, sacchariq; similitudinem gerēs, descripsisse: à qua Serapionis sententia, ne latum quidem vnguem discedere videtur Auicennas, qui ca. 490. lib. 2. trac. 2. de manna sic scriptum reliquit: Māna quid est? est omnis ros cadens super lapidem, aut arborē, & fit dulcis, & coagulatur sicut mel, & exsiccatur sicut gummi quemadmodū Tereniabin, & Siracost, inquit Bellunēsis, antiquus codex habet hasce eracost. & mel asportatū de terra Cusaram syluestri: habet autē Bellunen. Caseran in reb. & demū inquit: & nos quidem iam diximus vnūquodque in suo ca. & ipsum assumit de natura eius super quod cadit virtutem & cætera. c. verò 702. eiusdem lib. & tract. de Tereniabin, ita scripsit, Tereniabin quid est? hic est ros qui plurimū cadit in Corasceni & in locis qui sunt vltra fluuium, & plurimū casus eius in regione nostra est super lapides. melius est recens, albū, & cætera. Nemo itaque hæsitare debet quòd per Tereniabin Auic. quoque liquidam mannam intelligere voluerit quæ melli assimilis existit, & per mannam, concretū, seu coagulatum rorem, & velut gummi exsiccatum. verùm aliud intelligere videtur per Tereniabin quàm mel roridum, licet eodem modo generetur, & Serapio aliud fortè sentiat: id quod cōprobare videntur eius verba posita c. de manna, & etiam quæ de melle profert cap. 497. cùm inquit, Mel est ros occultus cadens super flores, & super reliqua quod colligūt apes, & est vapor qui eleuatur, & maturatur in aëre, & conuertitur, & ingrossatur in nocte, & mel factum cadit, & quandoque cadit mel, sicut quando est circa Caseran, inquit Ballunēn. in mōte Caseran. & subdit: diuersificatur autem secundū ea super quæ cadit, quæ sunt arbor, & lapis, & manifestum ipsius colligunt homines: quod verò occultum est, colligunt apes. Concreta nanq; māna non modò ros est, vt ipse fatetur, & coagulatur sicut mel, sed exsiccatur etiam sicut gummi, vt ipse dixerat Ca. de manna, id quod de Tereniabin haudquaquā asseruit. Succedit tertio loco inter Arabes Ioannes Mesues, qui in suo tract. de simpl. c. de manna, hæc scripsit, manna est ros cadens super quasdā plātas & lapides cuius materia est vapor qui eleuatur, cui accidit digestio, & maturatio in aëre quando est æqualis & fœcundus: lætis aspectibus: diuersificatur autem secūdum diuersitates rerum super quas cadit: cadēs enim super lapides est sicut guttæ paruæ quę cōgelātur, & sunt sicut semen, & cadēs super plantas, suscipit de virtute plantarum, & est cum permistione particularum foliorum & florum. Quibus ex verbis liquidò constat Mesuen de concreta & coagulata manna, & non de liquida hoc loco verba facere. Nāque dixit quod est sicut guttæ paruæ quæ congelantur, & fiunt sicut semē, & priùs dixerat eius materiam esse vaporē cui accidit digestio & maturatio in aëre. De liquida verò fortè non meminit, nisi quispiam velit eā voluisse intelligere per alsiracost, cuius meminit in confectione yeracost, descriptio Irani in suo antidotario. Patet insuper ex eius dictis eā esse rorem cuius materia vapor est eleuatus, digestus, & maturatus in aëre æquali & fœcundo, lætis aspectibus, vt ipse ait, & demum refrigeratus & cōgelatus à superueniente frigore, quemadmodum nos priùs determinauimus. Etenim concretus hic vapor, & congelatus in aëre deorsum descendit, & nō liquidus, & deinceps cōgelascit in lapidibus seu plantis in quibus reperitur, vt quibusdam visum est, quamuis in hoc quodammodo opem ferre videantur, saltem pro eius conseruatione, quod quidem liquidò constat ex his quę Mesues dixit, quòd videlicet vapori ex quo fit manna, digestio & maturatio accidit in aëre, & quod cadens super lapides, vt sicut guttæ paruæ quæ congelantur, & sunt sicut semē. Neque etiam potens esset lapidum aut plantarū natura talem rorē vbi liquidus deflueret cōgelare, nisi priùs concretus ac congelatus in aëre fuisset, confestim quoq; liquesceret à superueniente diurno Solis calore, neque diu ea etiam collecta eiusdem concretio permaneret, potissimum cùm in regionibus, annique tempore calidioribus, concreta & congelata hæc manna generari soleat. Nam cùm præcesserit calidior dies, & siccior, adeò vt à Solis calore vapores seu halitus è terra, & aquis subleuētur, exactéque fuerint ab eo extenuati ac cocti, superueniente deinde frigore, sequētis noctis ob particularē cœli statum etiam frigidiorem, iidem halitus, seu vapores, concrescūt, ac coagulātur, atque ita manna hęc decidit, vt dictum est. At ab hoc frigore, frigidaque particulari aëris constitutione superuenientis noctis, aërem ipsum magis, quàm terram, lapides, seu plantas refrigerari necessum est, cùm tenuioris sit substantiæ aër ipse. Nam vt aqua faciliùs quàm omnia terrena corpora calet, atq; frigescit, quippe cùm illa tenuitate partium superet pari ratione, & aër quàm aqua, vt inquit Gal. 6. de morb. vulg. satis itaque nō esset lapidis, plantarū, terræq; frigiditas, ad vaporis huius ex quo cōcreta manna generatur, cōgelationem si ab aëris frigore congelari, seu coagulari non potuisset, maiori siquidē existēte eiusdem aëris frigiditate, vt probauimus, quàm terrę, lapidū, seu plantarū, decidit ergo, & nō in his locis in quibus reperitur, cōcrescit, cōcreta, & congelata manna, saccharo, aut semini similis existens. Quòd verò in calidis regionibus, temporéque anni calidiori aër frigidior esse possit in nocte, quàm terra in eius superficie, & terrena omnia corpora, particulari potissimùm

tissimùm constitutione frigida existente, hac insuper ratione conformari poterit. Nam quemadmodum ex præcedentis diei calore impensiùs ob eius tenuitatem ac citiùs fuit calfactus aër, pari ratione à sequentis noctis frigore impensiùs ac citiùs refrigerabitur, id verò terrę & terrenis haudquaquã cõtingit, non solùm autem ob eiusdẽ aëris substantiæ tenuitatẽ, verùm etiam propter radiorũ Solis reflexionem, in die factam, id veritatẽ habet, nam ob vicinitatem, calorem magis perpetiũtur terra, & quęcunque terrena sunt, quàm locus ille aëris in quo liquor hic concretus generatur, & propter crassam quoque eorũ substantiam, diutiùs in eis permanet calor ille, adeò vt vix tota etiam nocte delitescat, quinimo non absque ratione censendũ, mannã hãc concretã roridã sublucanis maximè tẽporibus, primaq; aurora, quo tẽpore pręcipuè frigus intẽditur, potissimùm decidere, quemadmodũ Pli. cap. 12. li. 11. de roscido ac liquido melle scriptum reliquit, est autem eo tempore aër frigidior quidẽ, tum ob Solis longiorem absentiam, tum quod eodem iterum appropinquante, è terra sublati frigidi vapores vniantur ac densentur magis. Quamobrem mannam quam vocãt aëream cõcretã & coagulatam è cœlo delapsam, proculdubio in aëre, & non locis in quibus reperitur concrescere at coagulari censendum est, conferre tamen locos in quibus colligitur quodammodo ad eius saltem conseruationem, adeo vt in quibusdam plantis, terris, seu lapidibus meliùs quàm in quibusdam aliis cõseruetur, licet, vt rationibus sufficienter probauimus, & ex iam dictis Arabum auctoritatibus liquet, præsertim Mesues indifferẽter in vniuersis tum arboribus, tum lapidibus, in ea regione decidat, in qua generatur, & non in quibusdam speciebus duntaxat, ac determinatis eiusdem speciei arboribus, vt quidam falsò imaginãtur. Neque etiam prætermittẽdus erit Auerrois, qui lib. 5. colliget. talia de manna verba scripta reliquit, de hac fortè quæ concreta est intelligens, aut saltem de ea quæ liquida est, ait enim: Terregebin, idest manna, est ex speciebus antiquæ mannæ quæ prouenit à partibus superioribus Syriæ vel Indiæ, & est similis saccharo, in suis virtutib⁹, calida & humida in primo gradu, & eius proprietas est purgare suauiter choleram, & est debilior aliis purgatiuis, ideo datur in passionibus calidis, antequam etiam appareant signa digestionis. De hoc suaui ac coagulato liquore inter Græcos quos legerim, neminem hactenus reperi, qui miminisset, quicquid alij sentiant, nisi quispiam velit Actuarium de hac manna intelligere voluisse, cùm dixit, quæ his deinceps succedunt per quàm moderatè purgant, nimirum cassia nigra, & manna: cassia quidem tribus aut quatuor drachmi, sumpta, vix moueret aluum, manna verò etiam maiore modo quàm cassia sumẽda est, & flauam bilem simplici ratione pellit, &c. De liquida autem manna, seu potiùs roscido melle, Theophrastus li. 3. de his plantarum capi. 9. de robore verba faciens, hunc in modum scriptum reliquit. Sed nihilominus, vt dictum est ferax hæc arbor habetur plurimùm, sin autẽ auctore Hesiodo, mella, apésque ferat, magis quoque illud confirmatur, ergo nascitur vel hic melle⁹ humor cœlo cadens, nec aliis magis insidens frondibus. De melleo itaque liquore seu humore, quem mel roscidũ, seu aëreũ appellant, hoc in loco verba fecit Theoph. & non de coagulato, de quo quidem soli Arabes scripsisse videntur. De eodem etiam aëreo seu roscido, & liquido melle, meminit Gale. 3. de alim. fac. c. de melle, vbi de melle verba faciens inquit, omnis alimentorum materia hactenus duobus generibus est cõprehensa, quorum alterum quidẽ ipsorum à plãtis, alterum verò ab animalibus sumebatur, & deinde subdit, ab vtroque verò ipsorum mel est secretum, ita vt duo sint mellis genera apud Galen. quorum vnum ab animalibus, vt ex apibus, reliquum verò à plantis colligitur, quod quidem, vt ipse inquit, oritur in plantarum foliis, est verò neque succus earum, neque fructus, neque pars, sed eiusdem est cum rore generis, non tamen assiduè, nec copiose vt ille prouenit, de quo iterum continuans sermonem, ita scripsit, nemini aliquando cùm æstate super arborum & fruticum, herbarúmque folia mel quamplurimum fuisset repertum, agricolas velut ludentes cecinisse, Iupiter mella pluit, & deinceps declarãs eius generationis modum, ait. præcesserat autem nox, vt per æstatem bene frigida, nam tunc tempus anni æstiuum erat, pridiéque calida & sicca fuerat aëris temperies, peritis quidẽ naturæ interpretibus videbatur halitus è terra & aquis, à Solis calore sublatos ac deinde exactè tenuatos, ac coctos, à frigore sequutæ noctis concretos, coaluisse, apud nos verò raro id accidit, in monte autem Libano quotannis persæpe. Itaque coria super terrã extendentes, & arbores excutiẽtes, quod ab eis defluit excipiunt, & ollas ac fictilia melle implent, vocantque id mel roscidũ, & aëreum, proinde constat materiam ex qua mel generatur rori esse congenerem, videtur autem ex plantis in quarum foliis colligitur boni, malíve quippiam ipsi accedere. Hæc Gal. de roscido, seu aëreo melle. Quibus ex verbis quibet vel parum in eius doctrina exercitatus, percipere poterit de liquido, ac aëreo melle rori simili eundem verba facere, & non de ea liquida manna quam Tereniabin Serapio, & Auicennas appellant, neque de cõgelato melle quod manna appellatur, & saccharo seu semini similis existit: nam licet concreti fuissent à sequutæ noctis frigore halitus pridie à Solis calore sublati, & propterea coaluissent, non tamen adeò concreti fuerunt, vt congelarentur, ac coagularentur, & solida genita fuisset manna sed eò concreti fuerunt, vt mel genitum fuisset liquidum, vt cætera mella, & rori simile: concrescit etenim vapor, seu halitus, etiam dum in rorem seu aquam conuertitur, vt inquit Aristot. citato libro primo meteororum. Patet insuper ex eisdem Gale. verbis. modus, tempus, ac locus generationis eius, & quod cùm sit eiusdem generis cum rore, non super quasdam arbores duntaxat easque determinatas, sed super arborum, fruticum, herbarúmque folia indifferenter reperiatur quando decidit: necnon quod in mõte Libano quotanuis sæpe id accidat: raro autem in Galen. patria: ita vt velit ipse ostendere quòd non semper neque in quolibet anni tempore, aut quauis regione, & cœli statu, hoc etiam mel roscidum defluat, sed quibusdam anni temporibus, & potissimùm æstate, quibusdam etiam in regionibus, vt in monte Libano, & eadem existente particulari aëris constitutione, quam ipse descripsit, & nos supra narrauimus. De quo etiam roscido melle Aristoteles libr. 5. de histor. anim. cap. 22. hunc in modum scripsit, de apibus verba faciens, Construunt fauos è floribus, ceram ex lachryma arborum fingunt, mella ex rore aëris

aëris Syderũ ortu potissimùm,& arcus cœlestis incubitu contrahũt, omnino ante vergiliarum exortũ mel non fit,fauos itaque,vt dictum est , floribus faciunt,mel autem ipsas non facere apes,sed rorem cadentem deferre, argumento est quòd vno aut altero die cellas melle repletas inueniunt apiarij.Hęc Aristot. Inter Latinos auctores Plinius vir alioqui magnæ auctoritatis,de hoc eodem roscido , aëreo, ac liquido melle, non semel duntaxat meminit. Nã libro 16. capitul. 8.videtur ad vnguem quæ de eo Theoph. scripta reliquit,transcripsisse,dum inquit, Robora ferunt & viscum,& mella, vt auctor est Hesiodus , constatque rores melleos è cœlo (vt diximus)cadentes, non aliis magis insidere frondibus, & libro 11.cap.12.tractans de mellis natura,ait:venit hoc ex aëre, & maximè syderum exortu præcipuéque ex ipso syrio explendescente fit, nec omnino prius Vergiliarum exortu subluca nis temporibus , itaque tam prima aurora folia arborum melle roscida inueniuntur, ac si qui matutino sub dio fuere,vnctas liquore vestes , capillúmque concretum sentiunt,siue ille est cœli sudor, siue quædam syderum saliua , siue purgantis se aëris succus , vti nanque esset & purus,ac liquidus,& suæ naturæ qualis defluit primò,&c. Quis itaque hæsitabit vnquam quod Plinius hisce in verbis de aëreo liquidóque melle,& non coagulato verba fecerit inquiens,vtinamq; esset & purus,ac liquidus & suę naturę qualis defluit primo.Et ca.14.eiusdem lib.inquit,Alterum genus est mellis æstiui quod ideo vocatur horeum,à tempestiuitate præcipua,ipso syrio explendescente , post solstitium diebus triginta , ferè immensa circa hoc subtilitas(alius tex. dicit sublimitas) naturæ mortalibus patefacta est , nisi fraus hominum cunctas pernicie corrumperet,& cętera.Et si liceat nobis Latinorum etiam Poëtarum auctoritatibus hac in re vti, Vergilius libro 4. Georg. de aëreo melle sic cecinit,

Protinus Aërei mellis cœlestia dona
Exequar. Et in Bucolicis ecloga quarta.
Et duræ quercus sudabunt roscida mella.

Hæ sunt quæ(vt mihi videtur)cùm rationibus,tum auctoritatibus dici possunt de roscido & aëreo melle,tam liquido,quàm coagulato:ob quæ proculdubio fateor quòd neque vllus inficias ibit, mannam quam vocant aëream,tam liquidam quàm concretam generari posse : at non in vniuersis regionibus mũdique locis,quia non in valde intemperatis, neque quouis anni tempore , sed æstate potissimùm circa auroram , neque etiam quauis existente aëris particulari constitutione, sed vbi dies præcesserit calida,& sicca, superueneritque nox, vt ad ætatem bene frigida,lætis quibusdam, & benignis aspectibus,ac syderum exortibus concurrẽtibus,si iam dictis auctoribus astrorũmque peritis credẽdum sit: nam vt ait Plin. citato loco,ab exortu syderis cuiusque,sed nobilium maximè,aut cœlestis arcus,si nõ sequantur imbres,sed ros tepescat,Solis radiis medicamenta,non mella gignuntur,oculis, vlceribus, internisq; visceribus dona cœlestia & Mesues mãnam prouenire in aëre,quando est æqualis,fœcundus,& lætis aspectibus fatetur.Nec minùs Arist.citato loco mella ex rore aëris, syderum ortu potissimùm , & arcus cœlestis incubitu apes contrahere, nec omnino ante Vergiliarum exortum, asseruit. Confirmant insuper hæc rorida mella , liquida & coagulata,locupletissimi nostri temporis testes,viri alioqui eruditissimi Ant.Musa Brasauolus,& Pet. Andreas Matthiolus , quorum alter vtranque speciem ab Oriente delata , propriis oculis inspexisse fatetur:alter verò concretam , & granulosam duntaxat,tã perfectam & veram (masticḥinam vocant) quàm adulteratam,seu quæ iam euanuerit, bombicinam dictam,ab Oriẽte & ipsam quoque delatam, & proinde vtranque Orientalem dictam. Refert insuper idem doctiss. Matthiolus se nedum cognouisse, sed manibus propriis legisse tam liquidam, quàm concretam mannam è cœlo defluxam anno 1546.in Goritiæ comitatu,ac Friuli patria, & quibusdam etiam vicinis regionibus, mense Maio , & Iunio super ficus,& orni folia,quæ candida,& granulosa erat. At super percissi,amygdalæ, & quercus, liquida reperiebatur, sapore ac calore melli similis. Ipse verò ingenuè fateor, & si maximam adhibuerim diligentiam, neutram adhuc Orientalem vidisse mannam , præter eam quam bombicinam vocant,ex Venetiis transmissam. At in Regno nostro Neapolitano , pluribus in locis sępe liquidam, & melleæ consistentiæ mannam instar roris decidere supra folia ac ramos nonnullarum arborũ , necnon super herbas & lapides , nedum à quamplurimis rusticis , verùm etiam à non paucis Nobilibus percepi:ipsamque Sole superueniente, fundi ac liquari cognoui : verùm adeò noxam esse retulerunt plantis super quas decidit, vt protinus earum folia saltem marcescant.Hanc verò vno ore fatentur omnes,super vniuersas indifferenter arbores, plantas, seu herbas ac lapides cadere, ea in qua decidit parte:quam tanquam nullius vsus paruifacientes,minimè colligunt , nec quispiam eorum quos nouerim , hactenus ea vti ausus est. Concretam verò & granulosam, semini , aut gummi similem , & cuius frequens est vsus , quotannis colligere consueuerunt , nedum Calabri , sed & Samnites,Vestini,qui Garganum incolunt montem,& plerasque Apuliæ partes,vt Castellanetam,aliisque etiam in locis ipsam colligere solent. Eam tamen non nisi ex fraxino, & orno,altera ipsius fraxini specie colligi , vno ore fatentur:quæ item ea est manna,quam communiter ad molliendam aluum medici omnes vtũtur, ac vsi sunt quotquot per centũ ferè annos & vltra, medici antè nos fuẽre. De qua nõ ab re differendũ esse censui,an sit velut ros quidẽ è cœlo cadẽs,quẽadmodum ea de qua Arabes meminerunt , vel dictarum arborũ succus,humor,seu lachryma. Quòd verò quam colligunt ex fraxino & orno manna, minimè ros sit,seu pruinæ similis è cœlo cadẽs, velut ea quam Arabes scripserunt,hac prima ratione poterit demonstrari. Quæcunque ex aëre decidunt, in quacunque regione, ac quouis loco,non speciatim supra vnam rem determinatam illius regionis seu loci , sed indifferentèr in vniuersis ibi existentibus rationabiliter cadere debent : sed manna hæc non nisi in fraxino & orno reperitur, in cæteris verò arboribus,herbis,seu lapidibus eiusdem loci nequaquam : non igitur generatur in aëre,neq; è cœlo cadit. Adhæc illa quam Arabes scripserunt, præsertim Mesues manna,super arbores,herbas & lapides indifferenter decidit,hãc verò qua vtimur,nunquam super reliquas plantas , seu lapides præterquam supra fraxinum & ornum colligunt, neque etiã eadem in cæteris præter dictas arbores,vt collectores aiunt,reperitur.Igitur eiusdem speciei non est cum illa quæ è cœlo decidit. Rursus hæc qua

vtimur manna,quotannis ex eiſdem colligitur particularibus arboribus, quod quidem per x x x. ferè annos,vt aiunt,aut xxxx. ſeruatum eſt,ac etiam vltra,vt colligentes eam fatentur, ita vt non deſint qui eaſdem arbores emant,tanquam ſingulis annis hoc producentes vectigal, veluti & nos ab eiſdem emptoribus accepimus:ſuntque eodem in loco, & eiuſdem etiam ſpeciei arbores nonnullæ ſuper quas manna hæc non reperitur, igitur è cœlo non cadit. Nam quæ maior ratio reddi poſſet de vna quàm de altera,præſertim eiuſdem ſpeciei arbore, eodem in loco exiſtente, ac per plures continuos annos eam producente,vbi è cœlo caderet?nulla inquam quãuis in vno plantarum genere magis quàm reliquo quædam afferri poſſit apparens ratio. Præterea ſi manna cœleſtis ſeu aërea pro eius generatione particularem quandam, vt dictum eſt, cœli conſtitutionem requirit,ita vt calida & ſicca præcedat diurna aëris temperies, nox verò ſequatur, vt per æſtatem bene frigida, (etenim æſtiuo tempore potiſſimùm generatur) conſonum rationi exiſtit vt non qualibet die,ſingulíſque noctibus etiam æſtiuo tẽpore generari poſſit,ſed rarò admodum, quemadmodum & liquida, hac præſertim noſtra in regione. At hæc qua vtimur, quæ quidem in fraxino & orno colligitur, ſingulis diebus, Canis tempore præſertim,aut parum ante in eiſdem reperitur,modo pluuiæ,& præſertim magnæ, aut ventorum vehementia non adſit,igitur aërea non eſt. Amplius ſi aërea manna de genere eſt mellis roſcidi, ſeu aërei, magis tamẽ à frigore cõcretis, vt determinauimus, cùm mel ſoluatur à calido ſicco, coaguletur autem ab aqua, hoc eſt ab eo quod in ea eſt frigido, vt liquet quarto meteororum: ſequitur quòd eadem manna,à frigido,tanquam contrario cauſis liquefactionis,coagulari debeat: ſolui verò à calido: cùm verò hæc quæ in orno,& fraxino reperitur,contrarium perpetiatur, etenim à calido durior fit, atque coagulatur,ab aqua verò ſoluitur,ac diſſipatur,neceſſariò ſequitur quòd eadem aërea de genere mellis roridi non ſit. Quòd ſi dixeris non modò à Solis calore mannam in his arboribus repertam concreſcere, & duriorem reddi, verumetiam à frigore, vt eam colligentes diu obſeruarunt,aiunt etenim non ſolùm à Sole, verùm etiam à frigore Aquilone videlicet modicè flante in nocte,eam condenſari,ſicciorémque reddi,dicimus nos: & hac etiam ratione probari eam non eſſe rorem è cœlo cadentem: nam hic cùm ſit aquæ, à frigido duntaxat coagulatur,quæcunque etenim ſunt aquæ (inquit Ariſtot. citato lib.4.meteo.) non coagulantur ab igne, ſoluuntur enim ab igne:quæ verò communia ſunt terræ & aquæ,& ab igne coagulantur, & à frigida, vt ipſe inquit,quoniam ab vtriſque ingroſſantur, recedente videlicet, & euaporante humido, diuerſa tamen ratione. Cùm itaque coaguletur,& à Solis calore,& ab aquilonis frigore, hæc quæ in fraxino & orno reperitur manna, neceſſariò ſequitur eam, nec vaporem, nec rorem eſſe, aut ex eiſdem genitam,propterea neque etiam aquæ ſolius, ſed aquæ & terræ eſſe. Item & fortius, ſi à Solis calore mãna hæc non ſoluitur,nec liquefit, ſed potius cõcreſcit, duriórque efficitur,adeò vt eam colligentes aſſerãt meridie,Soléque magis ardente, aridiorem, candidiorem, magiſque concretam, & coagulatam eſſe, & collecta iam vbi humidior fuerit, ac liquefieri cœperit, Soli impoſita, albidior etiam duriorque redditur, qui vnquam aſſerere audeat eam à cœlo fuiſſe delapſam? atque ex concreto rore genitam? Cùm quæcunque à frigore concreſcunt ſeu coagulantur,à calido liquefiant,& ſoluantur,& quæ à calido concreſcunt & coagulãtur à frigore liqueſcãt, eiuſdem Ariſt.auctoritate eodem 4. meteo. Quinimo manna hæc ab aqua ſoluitur atque liqueſcit,id quod nedum indies obſeruamus, verum etiam eã colligentes teſtantur,aqua nanq; ſuperueniente,cõfeſtim eadem ſoluitur atq; euaneſcit, adeò vt amplius haudquaquam colligã cùm primùm Auguſti menſe plure cœperit, quod quidem proprium eſt eorum,vt inquit Ariſt.citato loco, quæ à ſicco calido coagulata ſunt:quemadmodum eorũ quæ à frigido ſunt coagulata,ab igne ſolui:etenim quæcũq; coagulata ſoluuntur,à contrariis ſolui neceſſarium eſt, & hoc aut frigido,aut calido,ſi igitur ab aqua ſoluitur, neceſſario ſequitur quòd ab igne, ſeu calore igni aſſimili fuerit coagulata,igitur non eſt aërea,nam quæcunque ſunt aquę,vt ipſe inquit Ariſt. non coagulantur ab igne:ſoluũtur etenim ab igne. At vapor aquę eſt,vt inquit idem Ariſtote. ſignum, quod vbi conſiſtat, aqua eſt,vt patet in eis qui in aëreis operculis congregantur. Cùm itaque non ab igne,neque à ſole,ſed ab aqua ſoluatur atque liqueſcat manna hæc in fraxino & orno duntaxat reperta coaguletúrque ac durior reddatur à calido, demõſtratiuè concluditur eam non eſſe de genere roris, nec eſt concretis à frigore vaporibus genitam, neque è cœlo cadere,ſi Ariſt.ac veritati fidés ſit adhibenda. Adde quòd vt huius mannæ copia maior generetur, contrariam requirit particularem aëris conſtitutionem quàm aërea: non ſi eo tẽpore quo emanare conſueuit,dies pluuioſa præceſſerit & frigida quodammodo, ſequatúrque admodum calida & ſicca altera non prima duntaxat,ſed ſecunda, & tertia,maior,vt aiunt,in eiſdem arboribus quantitas colligitur. Qua item ratione aërea ſeu roſcida eſſe non poterit. Quod ſi quiſpiam rationibus deſtitutus, ad cæcas & occultas cauſas confugerit, inquiens cauſam ob quam manna hæc in fraxinis & ornis duntaxat reperitur, eſſe earundem arborũ proprietatem quandam,ob quam ad ſeipſas magis alliciant, trahántque hũc ſuauem liquorem è cœlo cadentem quàm cæteræ arbores, quemadmodum magnes ferrum, & ſuccinum paleam trahit, dicat quæſo cùm hæc totius ſpeciei proprietas, exiſtat, nonne cuilibet particulari eiuſdem ſpeciei conuenire debet? adeò vt quemadmodum cuilibet particulari magneti, & particulari ſuccino donatum eſt, vt ferrum & paleam trahat, ita etiam cuilibet fraxino & orno hæc facultas tribui debet. At per multos annos, eoſque continuos obſeruatum eſt, quòd in vna regione eodémque loco quotannis quidam determinati fraxini & orni talem in ſe contineant dulcem liquorem: quidam verò alij eodem in loco exiſtentes, eiuſdem magnitudinis, eiuſdémque ætatis nequaquam: obſeruatúmque præterea eſt, quòd diuerſæ magnitudinis ac ætatis quædam particulares arbores ex iam dictis, eodémque in loco conſiſtentes,quotannis etiam; talem in ſe contineant dulcem liquorem: determinatis tamen temporibus, vt puta ſub Cane, vel parum ante,quædam verò nunquam, qua de re fateri haudquaquam poterit hanc eſſe fraxini & orni quandam proprietatem, quoniam ſingulis hæc ineſſet proprietas, etiam ſi non æqualiter eiſ-

dem reperiretur: non itaque à tota substantia seu specifica forma fraxini & orni talem sibi liquorem alliciunt è cœlo cadentem: nam omnibus talis donata esset trahendi facultas. Nunc verò in paucis id obseruatur: qua item ratione neque id persuadere mihi valeo quòd manna hæc supra easdem arbores è cœlo ceciderit, proximè antegressis mensibus Maïo, & Iunio, imbibitaque sit in earũ corticibus, ac intra eosdem attracta: propterea, quòd arefacti & exsiccati, necnon rarefacti & scissi, à Solis calore cortices fuerint, & ob id incisis eisdem corticibus canis tempore ab eodem Canis ardentiss. calore foras trahatur, à quo iterum concrescat, condensetur, & granulosa instar gummi fiat: nam eisdem etiam corticibus hauquaquam incisis, eodem tempore hæc manna sæpe emanare visa est, quapropter cur prius trahatur, & deinceps ab eisdem sponte etiam Canis tempore excernatur, nam in ornis etiam ante spõte emanat, ratio nulla dari poterit, præsertim lõgo tempore, & per singulos dies continuos, cadit quoque eadem, in aëre prius ex frigore concreta, & coagulata, & non liquida vt probauimus, quę aërea est, neque à Sole seu alterius calore concrescit, sed liquatur ac soluitur potius cùm fuerit à frigore iam coagulata. Sed pone eam liquidã decidisse, cur potius à Solis calore Maij & Iunij etiam tempore non liquatur ac soluitur, adeò vt solum petat, quàm à dictarum arborum cortice trahatur, & in eodem, vt ita dicam, bibatur, cùm nulla adsit familiaritas aut altera causa ob quam attrahi ab eodem debeat, quinimò cùm sit à dictarum arborum natura aliena, & veluti superfluum quoddam, propterea quòd earum nutrimentum non est, expelli potius quàm attrahi deberet, opem ferente in hoc Solis calore, qui foras trahit. Nec satis est, quòd ab eodem Solis calore cortex fuerit eo tempore exsiccatus, aridúsque redditus, & arefactus pro eius attractione, cùm valentior admodum fuerit Solis calor in dissoluendo, exsiccando, ac foras trahendo, quàm dictarum arborum cortex, necnon & ipsimet cortices in expellendo tanquam superfluum, in hoc potius opitulantur quàm in trahendo: similiter vt eorum sciscio & arefactio potius opem ferre videntur, vt commodiùs à Solis calore foras trahatur, quàm vt intus in eorum substantia imbibatur, & detineatur. Atsi dixeris roridam hanc mannam non esse velut superfluum quoddam, & alienum dictarum arborum, sed simile, & familiare, ac velut alimentũ quoddam, & propterea ab eis trahitur, cur causa fuerit quòd deinceps tam cõtinuè, & diu, & copiosè ab eisdẽ excernatur, & nõ detineatur potius imaginari nemo queat. Rursus quæ poterit diuersitatis causa tribui quòd Solis calor opituletur, vt eadẽ manna in cortice imbibatur priùs, ipsum exsiccando, arefaciendo, scindendo, ac rarefaciendo, & deinceps Canis feruidus calor eundem humorem foras trahat, condenset, ac coaguler, cùm multo magis corticem ipsum coaguler, cum multò magis corticem ipsum exsiccet, & arefaciat, quàm præcedens Solis calor mense Maïo & Iunio, potissimũ cùm absque incisione aliqua sæpius sponte ex eisdẽ arboribus prodeat, ac in eis reperiatur Canis tempore: & interdum ante, præsertim in ornis vt dictum est. Adhæc quid fuit impedimento quod eodem Maij & Iunij tempore eadem manna non fuerit à Solis calore cõcreta potius & coagulata instar gummi circa cortices dictarum arborũ, quàm causa vt in eisdem imbibatur, & intus trahatur? postquam Canis tempore ab eodem calore iterum cõdẽsata & granulosa, instar gummi reddita est, equidem idipsum imaginari non valeo, quamuis eruditissimi certè viri, à me semper colendiss. ita sentiãt. Sed puto eos deceptos fuisse à villicis & pastoribus Calabris falsò asserentibus quòd mannam hãc quę in fraxinis & ornis reperitur, manè antequam Solis calor inualescat, collectores colligant, cùm communiter cõtrarium & hodie obseruetur, & semper obseruatum sit, etenim non manè priusquã Sol valde perurat, vt ipsi falsò retulerũt, sed meridie, soléquę feruidissi. eã colligunt: neque eadẽ à Solis calore rarefit, soluitur, atque in aërẽ vertitur: sed potius concrescit & durior ac candidior redditur. Vt verò nõ adeò arescat, duriórque reddatur, Solis superueniẽte feruidiss. calore, & nõ quòd ab eo soluatur, & liquescat, eã quæ ex ornis prouenit, præsertim à Solis ortu per tres, vel quatuor horas colligunt, non enim vt cõcrescat, & coaguletur, perinde vt ea quæ in fraxinis colligitur immodico calore hæc manna indiget, cùm siccioris ac terrestriori, vt ita dixerim, naturæ fuerit orni quàm fraxini humor, seu succus: colligunt insuper eam quandoque, vt aiunt, ante Solis ortum, vbi pridie inclinante iam Sole profluxerit, & ab eodem concreta fuerit, aut nocte flante aquilone fuerit coagulata, ob eãdem videlicet causam, ne Sole superueniente siccior, aridiorque reddatur, potissimùm vbi nõ sponte, sed vi adiectis cæsuris prosilierit. Quapropter asserendum haudquaquam erit, quòd à proprietate quadam specifica fraxini & orni hanc aëream, & è cœlo cadentem mannam sibiipsi alliciant, & trahant, neque quod in eorũ corticibus imbibatur, mense Maïo & Iunio delapsa, & deinde sub cane durescat, & coaguletur ob dictas causas, & Iunio etiam mẽse præsertim in ornis, eadem sponte prodiens reperitur, ac colligitur, neque etiam dicẽda erit cælestis & aërea hæc mãna quę in eisdem dũtaxat colligitur arboribus, sed arborea, & propria dictarum arborum nec etiã asserendum est hanc mannam esse melsaccharum Diosc. aut zuccharum alhusar. Auic. nam melsaccharum, vt inquit idem Dioscor. 104. libri. 2. in India, & fœlici Arabia reperitur in arundinibus, & non in regno Neapol. in fraxinis & ornis, præterea salis modo coactum est, fragile dentibus, vt ipse inquit, quod quidem huic nostræ mannæ haudquaquam conuenit, similiter quoque dicendum est de zuccharo alhusar Auicen. quod quidem, vt ipse ait, manna est cadens super alhusar, & non super ornum & fraxinum: est etiam sicut frusta salis, præterea in eo est cum abstersione, & resolutione ponticitas, & amaritudo, quæ omnia huic nostræ mannæ non competunt. Qua etiam ratione nemo asserere audebit mannam hanc, id esse quod à Galeno 7. de simplic. medica. faculta. ca. de melle, sacchar nominatur nam id quoque (vt de melle saccharo dicebat Diosc.) ex India & fœlici Arabia conuehitur, vt Galenus inquit, & in calamis, vt aiunt concrescit, & non in fraxinis & ornis, quemadmodũ hæc nostra manna reperitur, & propterea idem esse reor melsaccharum Diosc. & id quod sacchar à Galen. nominatur, quamobrem neque ros cadens è cœlo, neque melsaccharum seu sacchar, aut zuccharum alhusar est manna hæc quæ in fraxinis & ornis duntaxat colligitur, & nostræ tempestati medici ad aluum molliendam vtuntur. Quòd

verò neque manna thuris fuerit, nedum medicis omnibus & pharmacopolis, sed & tonsoribus liquet. Sed porrò aliud quippiam est seorsum ab his distinctum, vtpote proprius dictorũ arborum succus seu humor, & propterea arborea, & non rorida, & aërea appellari debet: id verò luculentius patebit, vt eiusdem generationis modum, ac causas inuestigauerimus. Quapropter animaduertendum est nonnullas esse plantas quæ humorem, seu succum plurimum habentes, determinatis quibusdam temporibus in caules, seu caudices, ramos, atque etiam radices earum ab eisdem delegatur, ibidémq; consistit, nec desunt etiam quæ tum in radice tum in caule eundem habeant humorem. Verùm quibusdam earum humor ipse crassitudine tantùm consistit, vt lactuosis, quibusdam etiam in lachrymę modum gignitur, vt Abiete, Pino, Terebintho, Larici, Piceæ, Amygdalæ, Ceraso, Pruno, Iunipero, Vlmo, Spinæ Ægyptiæ, & plantis quæ thus & myrrham præstant, Theophrasto auctore cap.1. libr.9. de histo.plan. Accidit verò, vt vel proprij succi colorem plantæ nonnullæ sortiantur, id quod planius in annuis & anni caulibus animaduertitur, quàm in arborum genere, licet vires pro cuiusque plantæ ratione, humor seu succ⁹ sortiatur, sapor verò humorem alium magis, alium minus consequitur, ita vt nec omnibus inesse appareat sic exilis, & dilutus quidã in plerisque sentitur, vt idem Theoph. inquit citato loco. Inter has arbores seu plantas quæcunque pinguedine aliqua cõstant, gummi, seu lachrimæ odoratæ percipiuntur, quæ contrà pinguedine carent, sine odore proueniunt, ex prædictis verò omnibus, alia sponte cõsistũt, alia incisura, alia modo vtroque, quibus concretio sponte consistit, iis fluxus humoris largior prodit, cæsura verò capiuntur quæ vtilia, magísque operæpretium sunt: at nõ eodem tempore omnium incisuræ, atq; concretiones notãtur: nam quamuis humor plurimus omnibus iam dictis ac reliquis etiam plantis reperiatur cùm germinare incipiant, validissimus tamen, maximéque sua ostẽdens naturam est, cùm iam à germinatione, & à fructificatione assarunt. Quapropter qui talem humorẽ, seu gummi ad vsum quempiam conseruant, hæc eadem pro eius collectione tempora obseruant, vt patet ab eodem Theoph. citato loco. Inter has itaque arbores quæ copiosum succum, seu humorem habent, non ab re fraxini & orni connumerari debent, postquam modo vtroq;, spõte videlicet, atque etiam incisura, & in caudicẽ, ramos, surculos, iuxtáq; foliorum pediculos, ac folia ipsa talem expuunt humorem seu lachrymam, vt in sequentibus patebit, non quolibet tamen tempore, sed sub cane, aut iuxta canem, quo tempore hæ dictæ arbores à germinatione, & fructificatione etiã cessarunt, qua ratione, eodem quoque tempore earum succus validissimus existit, maximéque suam ostendit naturam, vt diu obseruatum est, & nos infra demonstrauimus. Nec quicquã refert, si Theop. cęterique veteres auctores qui de plantarum historia ac causis scripserunt, inter eas arbores in quibus iam dictus humor emanat, consistit, ac coagulatur, fraxinum & ornum non connumerarint: nam neq; oleam tam domesticam quàm syluestram, quæ spõte, & vi etiam similem procreat lachrymam, vt diu à quibusdam obseruatum est, meminerũt: huius tamen lachrymæ hucusque nullus est in medicina vsus, præsertim ad aluum molliendam, sed potius contrarium molitur, est quoque impedimento, reliquis purgantibus medicamentis vbi cum eisdem propinetur, velut qui sæpius id experti sunt medici, mihi retulerunt, & nonnulla quoque alia à iunioribus inuenta obseruatáque sunt, etiam in arte medica, quæ priscis fuère incognita. Neque etiam iam dictæ arbores omnes, sed inter eas paucæ admodum, nec singulis etiam in locis & quolibet anni tempore, sed quibusdam particularibus cum regionibus, tum anni temporibus, sponte præsertim, talem expuunt humorem, ac procreant, ita vt facilè priscos fugere potuerit, quamuis cætera de eisdem plantis conscripserint. Etenim Theoph. cap.11. libri 3. de histo.plan. duo fatetur esse fraxini genera, quorum alterum excelsum procerúmque est, lignum candidum, crassiuenium, neruatum, mollius, enodius, crispiúsque habens; alterum humilius, minùs auctile, scabrius, durius, flauius: folia habens laurinis, lauri latifoliæ similia, in acutius tamen coacta, & ambitu leuiter serrata, ac subsidentia, seu aculeata, ramulus totus, quem folium vnum putaueris, quoniam simul cuncta folia ferat, singulari pediculo, & singulis foliis coniugatim, veluti per genicula pendentes constat: amplo interuallo, coniugationibus distinctis, similiter atque in sorbo: sunt aliis breuiora internodia, coniugationésque pauciores, aliis vtputa candidis, longæ, plurésque, & singula folia oblongiora, angustiora, coloréque porracea, cortice leui, spisso, tenui, coloréque rubro integitur, radicibus crebris, crassis sublimibúsque adhæret. Fructus Iudæi nullũ hanc habere existimant, atq; etiã flore carere: vt fert tamẽ in siliqua fructum minutum, nucis modo, qualis amygdalæ, gustu subamarum, & post pauca eodẽ loco subdit, leuis illis, locis potissimùm cõcauis, madidisq; emigrat, scabra, siccis, atque saxosis, quidam alterã fraxinum, alteram bubulam fraxinum vocant, hoc est ingentem & maiorem, vt Macedones &c. Dioscorides verò cap.109. libri 1. de Fraxino sic scriptum reliquit: [Fraxinus arbor nota est, cuius folia & succus, illa illita, hic potus ex vino, viperarum ictibus auxiliatur. Corticis cinis ex aqua illitus, lepras eximit: ligni ramenta pota letalia esse ferunt.] At Plin. cap.13. lib.16. hæc de fraxino scripsit, Materiæ enim causas reliquas arbores natura genuit, copiosissimamq; fraxinũ, procera hæc ac teres pẽnata & ipsa folio, multúmque Homeri præconio, & Achillis hasta nobilitata, materies est ad plurima vtilis, ea quidem quæ fit in Ida Throadis, in tantum citio similis, vt ementes fallat cortice ablato. Græci duo genera eius fecère longam enodem, alteram breuem, duriorem, fusciorémque, laureis foliis (Bumeliam vocant in Macedonia) amplissimam, lentissimámque alij situ diuisère. Campestrem enim crispam, montanã spissam folia earum iumentis mortifera, cæteris ruminantiũ innocua Græci prodidère: in Italia nec iumẽtis nocẽt, contra serpẽtes verò, succo expresso ad potũ, & imposita vlceribus opifera, ac nihil æquè reperiuntur, tantáque est vis, vt ne matutinas quidem, occidentésve vmbras quæ sunt longissimæ, serpens arboris eius attingat, adeò ipsam procul fugiat, & demum subdit, experti prodimus si fronde ea gyro claudatur, ignis & serpens, in ignem potius quàm in fraxino fugere serpentem, mira naturæ benignitas, priusquam hæ prodeant florere fraxinum, nec ante conditas folia dimittit: & cap.18. eiusdem libr. inter arbores quæ

montes amant ornum, & qui ipſe fraxini ſpecies quædam eſt: inter eas verò quæ aquoſis montibus gaudent, fraxinum connumerauit lib. verò 24. cap. 8. hæc de fraxino protulit verba, Fraxinus quam vim aduerſus ſerpentes haberet indicauimus. Semẽ eius foliis ineſt, quo medentur iocinoris, & lateris doloribus in vino: aquam quæ ſubit cutem extrahunt, corpus obeſum leuant onere, ſenſim ad maciem deducẽtes, iiſdem foliis cum vino tritis ad virium portionem, ita vt puero quinque folia, tribus cyathis diluantur, robuſtioribus ſeptem folia quinque cyathis vini, & ſubdit, Non omittendum ramenta eius & ſcobem quibuſdam cauenda prædixit. Hæc Pli. de fraxino & orno tradidit, quas ferè omnia potiſſimũ quæ de fraxino ſcripſit, à Theop. & Dioſc. tranſcripſiſſe videtur, quamuis iuniores quidã (vt Hermolaus & Ruellius) voluerint in hoc parum ſibi conſtare Plinium, vt qui fraxini folia dixerit omnibus venenatis ſalutaria eſſe, iumentis tamen letalia, cæteris verò ruminantiũ innocua, quæ quidem de Taxo, & non fraxino Theop. interpretatur: poſſet tamen (vt mihi videtur) à calumnia idẽ Pli. vindicari. Nam quamuis Theophraſtus cap. 10. libr. 3. de hiſto. plan. de Taxo verba faciens inquit, aiũt, quòd ſi iumenta folia comederint, emoriũtur, ſi ruminantia, nihil patiuntur, non propterea notãdus erit Pli. quòd idem quoque de fraxini foliis sẽtiat, potiſſimùm cùm neque id Theophraſt. negare videatur, quamuis id non fateatur, & ſi quiſpiã dixerit in Italia obſeruatum eſſe Taxi folia, & non Fraxini, non ruminantia animalia interficere, dicimus haudquaquam Plin. negaſſe, & ſi fraxini folia eadem interficere teſtatur, illud in Italia veritatem non habere fatetur, imò fraxini folia nec iumentis in Italia nocere ait, ſed quicquid ſit, ſatis eſt monſtraſſe ornum & fraxinum inter eas arbores cõnumerari poſſe quæ ſuccum, ſeu humorem ſuperfluũ habentes, lachrymam ſeu gummi procreant ac generant, quamuis à iam dictis auctoribus, aut cęteris quibuſdam illud haudquaquam ſcriptum fuerit, nam quemadmodum alia quædam ferũt, vt Theophraſt. teſtatur citato cap. 11. libri 3. de hiſto. plan. Veluti muſcos quemadmodum laurus, verùm magis adſtringentia guſtu, ſinguláque per ſe in orbem circumacta platani pilorum ſpecie, & horum alia circa fructum, alia multo ſemota exeunt, quin & implicamina quædam eodẽ modo in eis naſcũtur, perinde etiam cùm multo humore ſcateant, ac redundent, lachrymæ ſeu gummi modo, vbi idem ad caudicem ramos, ſeu ſurculos, & etiam folia demãdatur, iuxtáque corticem concreſcat, & coaguletur, hæc quam in eis colligunt, & mannam appellant, generari poterit gummi ſubſtantia ſimilis, poſtquàm è cœlo, vt probauimus, eadem lapſa non eſt, & in eiſdem ſolis, & non cęteris in plantis, herbis, fructicibus, ſeu lapidibus eiuſdem loci reperitur, ac colligitur. At ſi dixeris non omnes eiuſdem generis arbores talem producere liquorem, & propterea non eſſe eorũdem arborum humorem, ſeu ſuccum proprium, aſſerimus nos hoc arborum genus, fraxini inquam & orni, talem habere naturam, vt eandem lachrymam, ſeu gummi, ob earundem ſuperfluum humorem ſeu ſuccum, generare poſſit. Quòd verò non omnes, ſed paucæ eiuſdem generis illam procreent, ſponte præſertim (nam cæſuris illatis modo, & tempore quo dicet, plures illam expuere videntur, vt ferunt) ob aliquod prouenit impedimentum, vt puta vel ob earundem arborum defectum, aut vitium aliquod, vel ob Solis, ſeu regionis diuerſitatem, quemadmodum & amygdalarum, prunorum, ceraſorum, iuniperorum, ac reliquarum quarundam arborum generi contingit, licet eandem habeant facultatem ſeu naturam. Eſt igitur proprius dictarum arborum ſuccus, ſeu humor manna, quæ quotannis, ſub cane potiſſimũ in fraxinis & ornis duntaxat pluribus continuis diebus colligitur, qua & nos longo tempore Neap. vſi fuimus, & quotquot etiam ante nos per plures annos medici fuêre ad aluum ſoluendam vſi ſunt, & non ros è cœlo cadens, vt fuſiſſimè demonſtrauimus, quod quidem, pluribus etiam experientiis confirmare voluimus. Nam ſuperiniecto linteo laneo, aut lineo; quibuſdam præcipimus ſæpiùs, per plures noctes ac dies, ſupra eaſdem arbores, ita vt ros ad ea peruenire non potuiſſet, inuenta nihilominus in eis, eiſdem diebus, ac collecta manna fuit, dictis etiam arboribus non inciſis, vt retulerunt, id quod fieri haudquaquam potuiſſet, ſi ſponte ex eiſdem arboribus non emanaſſet, potiſſimùm cùm ſupra inde linteum ne veſtigium quidem eiuſdem generis roris, nec liquidæ, nec concretæ, aut coagulatæ mannæ fuiſſet inuentum. At quid opus eſt diu hac in re ſermonem protelare, tempúſque fruſtra terere, cùm non vnus dũtaxat, duo, vel tres, ſed longè plures, & quidem fide digni vno ore confeſſi fuerint, mihíque retulerint, vt qui rem hanc penitius inueſtigarem decreuerim, eos propriis cõſpexiſſe oculis, poſt collectam in dictis arboribus mannam ex eiſdemmet locis, reliquam reſudaſſe, ex emanaſſe, atque ſenſim effluxiſſe, & deinceps Solis calore ſuperueniente, coagulatam eſſe: ídque non ſemel duntaxat, ſed ſæpius ac ſæpius ſe obſeruaſſe teſtantur. Aiunt inſuper in fraxini, orníque caudicibus iuxta corticẽ ſæpius adnatas veluti veſſiculas quaſdam ſe inueniſſe, ſeu tubercula quas diſrumpentes primo, liquorem quendam album dulcem, concretum & craſſum in optimam mannam conuerſum, deinde minùs album tenuiorem, liquidiorémque, ſed dulcem quoque manifeſtiſſimè emanentem ſæpius inſpexiſſe, qui etiam à ſuperueniente Solis calore coagulatus, concoctus albidiórque redditus, effectus eſt manna primæ aſſimilis, & vbi diu permãſiſſet ſuperfluè à Solis calore exſiccata, inutilis reddita eſt. Adhæc ſi inciſis dictis arboribus, in eiſdem inciſuris talem iam reperiunt concretum & coagulatum humorem, eiuſdẽ ferè coloris, ſaporis, & conſiſtentię cum ea quam in eiſdem arboribus nõ inciſis colligunt, manna, quis vnquam hæſitare audeat eam non eſſe earundem arborũ humorem ſeu ſuccum, ſponte ad eoſdem ramos, caudicem, ſeu ſurculos detruſum, potius quàm rorem quempiam è cœlo delapſum, poſtquam eiſdem inciſis arboribus ſimilẽ colligunt concretum humorem, ac antea priuſquam cæſuræ factæ fuiſſent? nemo inquam niſi admodum duræ ceruicis homo, ac pertinax valde. Confirmant illud inſuper quoniam cicadas, & quædam alia animalcula ſe propriis oculis inſpexiſſe fatentur quæ à dictis arboribus, ornis præſertim, cùm corticem perforauerint, hanc lachrymam exugunt, & deinceps eiſdem profligatis, ex eodem foramine ſeu ſciſſura, liquorem hunc dulcem profluxiſſe, quem poſtea à Solis calore coagulatum legerunt, tanquam in optimam mannam cõuerſum. Qua de re dubio procul quę in

ornis

ornis & fraxinis ſolis colligitur manna, non modò hac noſtra tempeſtate, verùm etiã quæ per omnes iam elapſos annos collecta fuit, earũdem arborum humor ſeu ſuccus eſt, quemadmodum rationibus locupletiſſimè probatum eſt, & experientia confirmauimus, & vt longo tẽpore, ac ſæpius ab eiuſdem collectoribus obſeruatum eſt. Cognoui inſuper à fide dignis quibuſdam viris ſe plures ſecuiſſe ornos, vt ex eis pro vini doliis circulos pararẽt, quos cùm findiſſent, Solíque expoſuiſſent, non paruam in eis huius mannæ, quantitatem inueniſſe, non quidem extra in cortice, ſed in lignoſa ac veluti eiuſdem orni etiam medulloſa ſubſtantia emanatam. Teſtatur item quidam faber ferrarius, vir probus, cuius nomen Cæſar de Ruodi, quòd cùm in quãdam perrexiſſet Syluam pro carbonibus faciendis, ignéque accenſo, ex orno qui prope fornacem aderat, mannam reſudaſſe oculis propriis inſpexit, & exiguo poſt tempore ab eodem igne coagulatam fuiſſe. At cùm dictarum arborũ cortex ſimul atq; folia amarum præ ſe ferant ſaporẽ, non ab re quæreret quiſpiam, quî fieri poſſit vt tam dulcis liquor, ſi earum arborum humor ſeu ſuccus eſt, ex eiſdẽ gigni poſſit. Et dicimus quòd quamuis cuiuſque plantæ humor, vires, pro eiuſdem plantæ ratione ſemper ſortiatur, ſapor tamẽ humorẽ alium magis, alium minùs conſequitur, nec omnibus ineſſe apparet, ita ex illis & dilutus quidã in pleriſq; ſentitur, quẽadmodum etiam neque idẽ ſuccus (in arboribus præſertim) eundẽ ſemper ſeruat calorẽ, vt inquit Theoph. citato cap. 1. libro 9. de hiſt. plan. Qua de re non inconuenit liquorem hunc dulcem eſſe, licet ex amaris profluat plãtis. At hæc licet cortex dictarum arborum amarum repræſentet ſaporẽ, hic tamen humor, ſeu liquor, nõ ex cortice, ſed ex propria lignoſa ac medulloſa ſubſtantia effluit, quę ſapore dulcis ferè eſt, aut ſaltem amaritudinis non eſt particeps, aut parũ admodũ, ita vt non ſentiatur, effertur autem foras per corticis meatus, ſeu fiſſuras, & non ex corticis ſubſtãtia. Et ſi quis permiſcetur ipſius corticis humor, exiguus cùm ſit, à Solis calore concoctus, tandem dulcis redditur; potiſſimùm cùm maior ſit copia eius qui à propria arborum ſubſtantia humor excernitur, quàm qui ex cortice. Præterea eſto quod multus fuerit humor, qui ex cortice emanauerit, inciſis potiſſimùm arboribus, aut vniuerſus ex eo profluat, & harum etiam arborũ propria medulloſa & lignea ſubſtantia, eiuſdem particeps ſit amaritudinis quemadmodũ cortex & folia, adhuc mirum videri non debet, quòd talis dulcis liquor in eiſdem colligi poſſit, aut ferè inſenſibilis amaritudinis particeps. Nam cùm ſuperfluus fuerit, vt priùs dictum eſt, harum arborum humor ſeu ſuccus hic, qui ad caudicẽ ramos, ſeu etiã folia excernitur, non quantitate duntaxat, ſed etiam qualitate neceſſariò is dulcis erit, poſtquam pro earum nutrimento quod ſatis eſt ex eiſdem attraxerint ſimilem, ac retinuerint humorem, qui rationabiliter amarus eſſe debet, quemadmodum iam dictę arbores, is verò qui excernitur, dulcis eo potiſſimùm, quoniam à Solis calore, cœlíque benignitate, concoctionem, coagulationẽ, ac perfectionẽ acquirat, ſimiléque huic liquori accidere videtur ac terris in quibus agricolæ lupinos ſeuerint: aiunt namque terram dulciorem, ac fertiliorem reddi, non ob aliud quàm quòd amarũ ſuccum è terra lupini pro eorum nutrimento traxerint tanquam eis familiarẽ, dulcémque reliquerint. Adde quòd cùm per tenues ac anguſtos corticis meatus idem excernatur humor, quod quidem ipſis craſſum eſt, in eiſdem impingitur, ita vt per eos expelli nequeat, niſi quod dulce & tenue exiſtit: id quod contingit etiam iis qui aquam dulcem ex ſalſa, ac etiam amara interdum extrahunt vaſe cereo tenuíque conſtructo, adeò vt tenues, & quæ dulces ſunt in id reſudent aquæ partes, reliquæ verò reſudare, ac extrahi nequeant. Retinent itaque pro earum nutrimento dictæ arbores id omne, quod eiſdem familiare ac ſimile eſt liquoris, ſeu eius humoris quem in ſe continent, quod verò alienum & diſſimile, tanquam ſuperfluum excernunt, & propterea dulcis eſt qui in earum caudice, ramis, ſeu foliis colligitur (hoc eſt aut nullam præ ſe fert amaritudinem quæ ſenſu iudicari queat aut valde exiguam, nam ſecundum naturam fortè ab ea omnino non abſoluitur) præſertim cùm per anguſtos tranſeat meatus, & à Solis calore concretionem, perfectionem, dulcedinem quodammodo, ac concoctionem acquirat.

Sed id ſaltem vitari non poſſe (inquies) quòd quæ in foliis reperitur atque colligitur, manna dictarum arborum, aërea non ſit: nam quo pacto, aut qua via ad ea tranſmitteretur ac peruenire poſſet, ſi earundem arborum humor eſſet? At dicimus nos quòd in orni foliis nunquam talem colligunt mannam, neq; in eiſdem reperitur, quinimò nec etiã in eorũ ramis, niſi per quàm rariſſimè, & fortè quæ nõ in eiſdem ſit genita, ſed ex caudice defluxerit; ſed in earũ caudicibus ſeu truncis, aut craſſioribus ramis duntaxat ipſam reperiunt & colligunt. Cuius cauſa eſſe poterit, quòd cùm in ſaxis magis montoſíſq; ac ſiccis locis emigret ornus, ſiccioris etiã naturę, hoc eſt minùs humidæ eſt quàm fraxinus, qui in concauis madidíſque magis gaudet, Theoph. & Plin. auctorib. Quapropter tantã in ſe nõ cõtinet humiditatem ſuperfluam, neque adeò dilutam & tenuem, vt ad folia vſque ac paruos ramos perueniat. Eſt item ſcabroſa arbor, ita vt facilè priuſquam ad ramos & folia humor deueniat, per caudicis corticẽ prorumpat: idq; facilè comprobatur, propterea ꝙ qui eam colligunt, aiunt huius arboris mannã perfectiorẽ eſſe, ſi manè & veſperi legatur, quàm meridie ſub ardenti Sole; nam ex immodico Solis calore aridior, ſicciórque admodum redditur, & propterea imperfectior. In fraxini verò foliis, eam ſæpius colligere tradunt. At non manè ac veſperi, ſed meridie ac calidiſſimis diei horis, vt dictũ eſt. Nam manè humidior cùm ſit, colligi nequit. Verùm ſatis exigua eſt ea, quam in foliis reperiunt, & veluti miliũ parua eius grana, ita vt facilè perſuaderi poſſit ex eiuſdẽ arboris ramis ſuper folia decidiſſe potiuſquàm in eiſdem genitam eſſe, aut ſaltem propterea quod magna ex parte, vt collectores referũt, in fraxinis mãna emanat ex ramis, ea potiſſimùm parte, qua foliorum pediculi eiuſdem annectuntur, quem locum vulgo vocant *gli occhi*, atque in eiſdemmet pediculis & ramis coaleſcentem inueniunt; poterit ob id quæ in foliis reperitur, per eoſdem pediculos ad folia effluxiſſe, poſtquã minuta admodũ ac milij grano ſimilis ferè in eiſdem reperitur, adeò vt die vna ac etiam altera ex foliis ipſis vix ſemunciã colligant. Rurſus dicas quid erit impedimẽto quominus in fraxinis qui in cõcauis, madidis, paludoſiſq; locis oriuntur, in quibus præſertim (vt aiunt) manna reperitur, quod in eorum foliis eadem generari

possit, quemadmodum in caudice, ramis, surculis, seu foliorũ pediculis, ad eadem folia trãsmissa portione quadam exigua superfluẽtis humoris seu succi, per eosdem foliorum pediculos ab eisdem fraxinis, postquã humidiores sunt quàm orni, & in madidis locis magis quàm in siccis talẽ producunt lachrymã, seu gummi, nónne & in quibusdam etiam arboribus, vt vlmis, vesiculæ, seu tubercula quædã, humore etiam crasso & lento plenæ in foliis reperiũtur? Et in Fago propriis me inspexisse oculis fateor, preter eos quos in spinosis quibusdã folliculis proprios fructus procreant, in foliis etiã plures generare veluti fructus quosdam cono similes, herbacei coloris primò, deinde rubescentes, duros quidem, intus verò inanes. Non itaque à ratione alienum cuipiã videri debet quòd in fraxini foliis similis concrescat, & coaguletur humor, veluti in eius caudice, ramis, ac foliorũ pediculis, transmisso tanquã superfluo per eosdẽ pediculos humore ad eadem folia, ac per eorum poros demum resudans, à Solis calore concrescat, & coaguletur, postquã humidiores natura sunt, ac in madidis locis magis talem producunt lachrymam, cuius indicium maximum existit, quia (vt ferunt qui eam colligunt) derelicta illa exigua manna quandoque in foliis, vno vel altero die, maiorem postea eam reperiunt, circa quam grana alia etiam, admodum minuta & coagulata sunt. Aiunt insuper parua illa grana quę manè super folia reperiunt, eodem etiam die Sole superueniente augeri, & maiora reddi, quæ postea vesperę colligunt. Quod fieri haudquaquam posset si ex aëre fuisset delapsa, nã à Solis calore potius liquefacta ac absumpta fuisset, quã coagulata, & maior reddita eius substantia, vt paulò ante probauimus. Quapropter valeant qui mannam in fraxinis & ornis solis repertam, aëream seu roridam, ac è cœlo delapsam esse contendunt. Dixi non ab re solis, nam contingere poterit quòd eædemmet arbores in quibusdam locis, in quibus aërea manna decidit, reperiantur, & ita in easdem etiam decidere poterit. At non in eis solis, & quotidię per multos dies, sed cæteris quoque omnibus, & raro tum arboribus, tum fruticibus, tum herbis & lapidibus eiusdẽ loci similiter eã inueniri necessum est, postquam è cœlo decidit, in aëréque & non particularibus plantis concrescit, & coagulatur, vt probauimus particularémque quandam aëris constitutionem, vt diximus, requirit: sed quæ in eis dũtaxat reperitur, earũ arborum humor proprius seu succus existit; qui cùm superfluus fuerit, non solùm quantitate, sed etiam qualitate pro earum nutrimento: ad caudicem ramos, seu surculos, interim etiam ad folia eorúmque pediculos excernitur, quemadmodum in cæteris plantis, quę lachrymam seu gummi procreant: pro cuius generatione non parum etiam Solis calor opitulatur, earundem arborũ corticem, aliásque partes, rarefaciendo, ac findendo, dictúmque humorem aliquando primò, ac extenuando, forásque trahendo, & deinceps cogẽdo, coagulando, ac concoquendo, ita vt suauior & dulcior fiat, & ad vsum quempiam paratior, idque potissimùm sub cane, aut non multo ante tempore, quo quidem tempore feruentior calor existit. Nam feruentissimis etiam diebus, sub cane videlicet, thus, & myrrham colligunt, Theophr. auctore cap. 2. lib. 9. de histo. plan. licet hæc incisis arboribus (vt ipse inquit) fiant. Cuius rei occasione non ab re quis quæreret, num incisis eisdem arboribus, fraxinis inquã & ornis, quemadmodum sponte conclusimus, hanc etiam lachrymam seu gummi dictę arbores producant: Huic ex his quæ priùs diximus responsum patere poterit: diximus enim has arbores inter eas posse connumerari quæ & sponte, & incisura quoque talem valeant lachrymam generare, atque experientia etiam eorum, qui incisis eisdem arboribus, eam colligunt vt vno ore omnes fatentur, probauimus posse etiam sponte dictas arbores eandem producere. Qua de re nemo inficias ibit quòd manna ex his arboribus incisis emanet, ac emanare possit, quinimò ad vulnera illata copiosior humor confluit, vt aiunt. Verùm non vnus duntaxat earum est incisionis modus, vt ferunt omnes, nam quidam nonnullis factis incisuris in toto caudice, ita sequenti die, vel altera eam colligunt, quidam verò per aliquos dies ante easdem arbores incidũnt, quibusdam incisuris in inferioribus earundem partibus illatis, & deinde eadem collecta, ac proiecta quam primò reperiunt in eisdem incisuris mannam, quæ deinceps confluit per easdem incisuras, colligunt, & conseruant. Alij verò prætermissa omnino ea quæ per primas effluit incisuras, post paucos dies aliis in locis superioribus easdem arbores incidentes colligunt, quæ quidem præ cæteris dulcior, admodúmque suauior existit, purgato, vt inquiunt pet primas incisuras arbore, hoc est excreto eo humore, qui impurior, & propterea amarior, & crudior erat. Id verò in ornis potiùs quàm fraxinis non ab re machinati sunt: nam fraxini humidiores cùm sint, vt dictum est, sponte magis, nedum in caudicibus & ramis, verùm etiam in foliis eorúmque pediculis atque eo in loco qui est inter foliorum pediculos & ramos, talem emittunt lachrymam. At orni, vt qui ficciores natura sint, hoc est minùs quàm fraxini humidi, corticéque duriores & scabriores, locísque saxosis, montosis ac siccis degant, tantam in se humiditatis copiam non continent, nec adeò dilutus & tenuis est eorum humor, vt ad ramos & folia eum sponte emittere valeant, sed in caudicem solùm & rarissimè in ramos. Quapropter vt copiosus effluat ex eis humor, eisdem vulnera iniiciunt; ita enim & promptiùs effluit, & à Solis etiam calore non parum arbores pro eius expulsione eisdem incisis iuuantur, eundem scilicet humorem ad corticem trahente. Ex quibus plenissimè satisfactum esse censeo ad primum quod differẽdum proposuimus. Etenim non solùm mannam quam vocant, rorem esse quendam è cœlo delapsum, vt Arabes sentire videntur, verùm etiam arboreum humorem seu succum, fraxini inquam & orni, satis supérque demonstrauimus, ita vt modo vtroque eam generari contingat.

Validissimis insuper rationibus atque experientia probatum esse reor, eam, qua nostra tempestate vtimur ad aluum molliendam, quaque etiam prædecessores nostri per plures ante annos vsi fuêre, illam non esse quæ eiusdem generis cum rore existit, quamq; etiam Arabes scripsêre, sed fraxini seu orni humorem, siue succum concretum, postquam ex eisdem duntaxat, hoc nostro in regno Neap. plerisque in locis præsertim Calabriæ eam colligunt, & per plures ante annos se collegisse fatentur: idque etiam percepisse aiunt ab iis qui eam colligere eos docuerunt. Reliquum est vt ad secundum dilucidandum transeamus. Erat autem; num liceat medicis

dicis indifferenter atque innoxiè eisdẽ mannæ ſpeciebus vti, poſtquam rationibus, auctoritatibus, atque experiẽtia, inuentum eſt bifariam eam generari poſſe: & num vna etiam eiuſdẽ ſpeciei ſit altera perfectior, & quæ imperfectior quodammodo earum eſt nunquid omnino vitanda, explodendáque ſit? Pro cuius dilucidatione aſſerimus aëreã mannã ex rore genitam, ab Arabibúſque deſcriptam, potiſſimùm concretam, & quam Meſues commendat, ad eos vſus quos ipſe ac Serapio & Auic. probarunt eſſe vtiliſſimã: etenim cùm ex rore ſit genita æquali, ac fœcundo aëre, & lætis aſpectibus, ſaporéque dulcis ſit, ad æqualitatem ferè accedit, ad caliditatem, & humiditatẽ, parum vergens quodammodo: quapropter guttur, pectus, ac vẽtrem lenit, leniendóque cum facilitate quadam bilẽ educit, ac ſitim ſedat: præter id quod ſua dulcedine, ſi cũ aliis purgantibus miſceatur medicamentis, eorũ operationes vigorat: efficit enim vt natura ob eius dulcedinẽ propriùs ea aggrediatur, ac ad actũ ducat. Verũ ſi ſuper lapides cadat, ea optima eſt (vt inquit idem Meſues) quæ eſt ſicut ſemen album, & eſt dulcis, & recens: ſequitur deinde quæ eſt ſubcitrina, nam fuſca, cœnoſa, & antiqua non eſt bona. At ſi ſuper arbores ſeu plãtas cadat, melior eſt illa quæ eſt paucæ permiſtionis cum foliis, & eſt ſubalbida, recẽs: ſuſcipit enim hæc quippiam de virtute plantarum, vt idem Meſues teſtatur. Quas etiã ferè omnes facultates Tereniabin dictæ, quam liquidam & melleam mannam eſſe diximus, Auic. & Serapio etiam tribuerũt: ita vt non minùs innoxiè iuxta eorũ ſentẽtiam ad iam dictos vſus Tereniabin vti valeamus, quàm iam dicta concreta & coagulata mãna. Ipſeque vtranque apprimè idoneã ad eos vſus eſſe cenſerem, modò vtraque his noſtris in partibus reperiretur. Verùm neutram hoc noſtro in regno Neap. è cœlo cadere puto, aut valde exiguã, eámque rariſſimè, & non quotannis, potiſſimùm concretã, & coagulatam: liquidam verò aut non omnino, aut ſi qua reperitur quæ non cõcreſcat, vt dictũ eſt, eam non eſſe eiuſdẽ ſpeciei ac facultatis ingenuè fateor, cuius Arabes Tereniabin eſſe fatentur, poſtquam neque eiuſdem notas habet. Et qui coagulatam mannam colligunt, tanquã inutilem eam derelinquũt, & per plures ante annos dereliquerunt, quotquot concretam & coagulatam mannam hoc noſtro in Regno Neap. quibuſuis in locis colligunt, eámque ſegetes in quotquot inciderit, protinus tabe quadã, veluti rubigine perimere aiunt, quod quidẽ haudquaquam de Tereniabin Arabes ſcripsère. Itaque vbi haberi poſſit roſcida concreta ac coagulata mãna, tutè ad iã dictos vſus vtare: at eius defectu, num ea, quã arboreã eſſe probauimus vti liceat, nondum liquet. Pro cuius dilucidatione in memoriam reuocandũ eſt fraxini folia, eorumque ſuccũ, illa illita, hunc potum, ſerpentũ morſibus ſubuenire Dioſc. auctoritate. Quòd etiam confirmauit Plin. cap. 13. lib. 16. cap verò 8. lib. 23. vt paulò ante animaduertimus, hæc de fraxino ſcripſit, Fraxinus quam vim haberet aduerſus ſerpentes, indicauimus, & deinde ſubdit, ſemen foliis eius ineſt. putarem ipſum melius dixiſſe folliculis ſeu ſiliquis eius ineſt, vt cũ Theophra. concordaret qui dicebat, fert tamen in ſiliqua fructum minutum nucis modo, & deinceps idem Plin. de ſemine ait, quo medentur iocinoris & lateris doloribus in vino, & iterũ de foliis ita ſubdit. Aquam quæ ſubit cutẽ extrahunt, corpus obæſum leuant onere, ſenſim ad maciem reducentes, iiſdem foliis cum vino tritis ad virium portionem: ita vt puero quinque folia, tribus, cyathis diluantur, robuſtioribus ſeptẽ folia, quinque cyathis vini, non omittendum ramenta eius, & ſcobem quibuſdam cauenda prædici. Has Plin. de ſeminis & fraxini foliis facultates enarrauit, quamuis in fine enarrationis addiderit id quod fabuloſè potiùs de eodem fraxino conſcripſerat Dioſc. cùm dicebat, ferunt tamen ligni ramenta pota letalia eſſe: nam cùm inſipida quodammodo ſit lignea fraxini ſubſtantia, nec quampiam præ ſe ferat excedentem qualitatem, aut fungorum modo enecet, propterea quòd multo liquore plena non eſt vt colchicon, imaginari non valeo, cur eius ramenta pota poſſint eſſe letalia, ſeu deleteria venena, eo potiſſimùm cùm illa nonnullis ſæpiùs exhibens, letalia non eſſe experientia comprobarim: quibus non modò letalia non fuère, verùm neque vllum periculum aut aliud quoduis ſymptoma potu malum attulère, adhæc ſi foliorum ſuccus potus velut alixiterium eſt aduerſus ſerpentum ictus pharmacum, eorundem auctoritate, quî fieri poſſit vt ligni ramenta pota deleteria eſſe poſſint non inuenio. ſi igitur letalis haudquaquam eſt fraxinus, vt ex eius ſapore liquet, & experiẽtia comprobauimus, ſed tales habet vires ſecundum folia & fructus, poſtquam mãna quæ in eo colligitur probatum eſt eiuſdem arboris humorem ſeu ſuccum eſſe. & quilibet ſuccus ſeu humor, vt Theoph. auctoritate dictum eſt ca. 1. lib. 9. de hiſto. plan. vires ſortitur pro cuiuſque plãtæ ratione, ſequitur quòd eaſdem etiam habebit vires, & quòd tutè & innoxiè ea vti valeamus, præſertim ad iam dictos vſus, ad quos ſemina & folia fraxini, eorumq; ſucci ſunt accommodata. Similiter quoque ſentiendũ eſſe puto de ea quę in ornis colligitur manna, poſtquàm eiuſdem ſunt cum fraxino generis, parumque inter ſe diſſidere videntur, vt priùs oſtendimus: nam ſi roſcidum mel, aëreáque manna cadens ſuſcipit de virtute plantarum ſuper quas cadit, vt Gal. & Meſue, viſum eſt: quantò magis propriùs earundem plantarum humor eadem participabit facultate, quæ ipſis arboribus propria eſt? Rurſus ſi dulcis eſt humor hic ſeu lachryma quã mannam vocant, neque multo craſſo lentóque humore plena eſt, aut parum amari ſaporis particeps, adeò vt ferè imperceptibilis ſit, & à ſenſu iudicari nequeat, ſintq; dulcia omnia moderatè calida, gratáque, & noſtræ naturæ amica, vt liquet 4. de ſimp. medic. fac. neceſſariò ſequitur quòd ex eius aſſumptione nulla corporibus noſtris noxa prouenire poſſit. Quinimò præter iam dictos vſus quos præſtare poteſt mãna hæc, velut fraxini & orni humor, propterea quòd earundẽ arborum vires ſortiatur, vim etiam habebit concoquendi, laxãdi, & rarefaciendi, quemadmodum cætera dulcia, necnon fundendi, læuigandi, ac molliendi, vt eodem 4. & 5. de ſimp. medic. facul à Gal. ſcriptum eſt: & vt ſummatim dicam, præter iam dictos vſus cunctas etiam præſtabit vtilitates, quas Arabes aëreæ mannæ tribuerũt, quatenus dulcedine communicant, quamuis nõ tantæ humiditatis ſit particeps, neque adeò temperatè calida exiſtat. Et ſi dixerit id ſaltem vitari non poſſe quòd licet propria dictarũ arborum lignoſa, & vt ita dicam, medulloſa ſubſtantia nullum excedentem præ ſe ferat ſaporẽ, cortex tamen & folia amaritudinẽ manifeſtã repræſentent, qua-

propter

propter & hæc arborea manna quæ in foliis & iuxta corticem earundem arborum colligitur, necessariò quadam participabit amaritudine, saltem occulta,& sensu imperceptibili, & ob id præstare eos non poterit vsus quos præstat aërea,quæ dulcis est omnino, asserimus nos dubio procul quòd ob eas quas superiùs diximus causas,nō inconueniet quòd amaritudine careat, quamuis cortex & folia amarum repræsentāt saporem:& si alicuius amaritudinis particeps sit manna hæc arborea, adeò tamen exigua est,vt nullo pacto,aut vix percipiatur, multam verò, eámque suauem admodum præ se fert dulcedinem, & proinde quos præstant vsus dulcia omnia,& ipsam quoque præstare posse non inconuenit,licet non adeò exquisitè, & præter id easdem quodammodo vtilitates molietur,quas amara præstare solent,non tamen valenter,& exquisitè. Qua de re citra manifestam seu excedētem caliditatem, abstergendi vim quodammodo habebit, extenuabit,incidétque humoris crassitiem, & meatus quoque perpurgabit, quemadmodum de cæteris amaris scriptum reliquit Galen. citato lib.5. de simplic. med.facul.nec minùs & menses mouebit, educendóque ex pectore & pulmone quicquid in eis continetur,siue pus,siue pituita crassa, non parū auxiliabitur,&eadem quoque ratione comitiali morbo opem feret, velut de amaris omnibus testatur Gal. citato libr.4.de simp.medi.fac.Et quo amarior fuerit manna hæc arborea, eo magis & valentiùs, eos vsus quos amari sapores præstare possunt, præstabit,minùs tamen quos dulcis sapor,& quo dulcior, magis dulcis saporis facultates potiùs molietur, minùs autem eos producet effectus, quos in corporibus nostris amara efficere solet, vtrosque tamē perpetuò,præstabit vsus,cùm vtriusque saporis sit particeps,& à neutro māna hæc omnino absolui possit, eos tamen imbecilliùs quàm exquisita dulcia, exquisitáque amara operabitur. itaque cùm ea adeò dulcis sit,vt nullam sensui repræsentet manifestam amaritudinem, nam secundum rei naturam ab ea fortè non absoluitur, quoniam omnino syncera, & ab aliarum qualitatū mistione alienā dulcedinem aut saporem quempiam alium inuenire impossibile est,vt liquet ex Gal.citato lib.4.de simplic.medica.facu.non ab re eos pręstabit vsus,quos aërea manna, cæteráque dulcia præstant, & quo magis vel minùs amaritudine participabit, eo plus vel minùs easdē in corporibꝰ nostris vtilitates molietur, quas amaris omnibus conuenire cum Gal. conclusimus,eos tamen non adeò exactè &absolutè postquā semper in hac arborea māna siue sponte,siue vi emanauerit dulcis sapor prædominatur, dulcedóque in ea primò ac magis à gustu percipitur quàm amaritudo,etenim hæc aut non omnino, aut vix,& in fine percipitur, quapropter non modò citra omne discrimen ac periculum penitúsque innoxiè hac quę in fraxinis & ornis reperitur manna vti poterimus,quomodolibet ea prodierit, sed ad omnes iam dictos vsus proculdubio erit accommodata, ac præ cæteris eligenda erit postquam sapore dulcis, moderatáque calida existens, aut exiguæ amaritudinis particeps, quæ etiam interdū in ea non percipitur,aut vix tandem eas quas narrauimus vtilitates præstabit,& nullius excessus periculi,aut mali auctor mortalibus esse poterit, etiam si manifestè amaritudo aliqua in ea sentiatur. At quid opus est tot rationibus ac auctoritatibus vti,vbi res experientia pateat, & longo vsu fuerit comprobata? quippe cùm huius rationem quærere dimittentes sensum,infirmitas quædam intellectus est,quēadmodum aduersus Zenonis opinionem qui omnia quiescere fatebatur, Arist. dicebat 8.phys. Neque enim ipse solus, sed eorum omniū qui hac nostra tempestate Medici sunt, nemo est qui sæpius longóque tempore hac manna quæ ex ornis & fraxinis colligitur vsus non fuerit, perpetuóque cum bono & fœlici successu citra vllam noxam eorum qui eam sumpserunt,præsertim ad aluum molliendam,etenim neque inquietudines & fastidia,neque tormina, colliquationem, aut superpurgationem, aut aliud malū symptoma ex eius assumptione quispiam perpessus est,tam si ex foliis, aut loco qui est inter foliorum pediculos & ramos, seu ex ipsismet foliorum pediculis, ramis,seu caudice fuerit collecta,quarum primam frondium,secundam verò corporis mannam vulgò appellant. Quotquot item medici hoc nostro in Regno Neap.per multos annos ante nos fuêre, semper hac qua modo vtimur manna, citra discrimen aliquod vsi sunt. Puto tamen eos hactenus non obseruasse cæteros quos eiusdem narrauimus vsus,arbitrati (quemadmodū & ipse etiam multo tempore arbitratus ac hallucinatus fui) hanc mannā eam esse quam Arabes scripsere.Postea verò non multis abhinc annis rationibus instructus,& vsu,ac experientia certior redditus, iam dictos enarratos vsus omnes,per Deū immortalem me obseruasse ingenuè fateor, & dubio procul omnes in futurū quos narrauimus vsus, citráque vllam noxā ex eius assumptione, non solùm periti & generosi medici sed vulgares etiā (si vt decet,ea vtantur) perpetuò prouenire videbunt. Sed mox inquies ea omnia quæ de fraxini & orni lachryma narrata sunt, veritatem habere,vbi sponte emanauerit,& non si incisis iā dictis arboribus colligatur:quæ etiam nō multò ante hac fuit inuenta: hęc nanque cùm factitia quodammodo sit, & non spontè proueniat, saltem inhibenda erit, omninóque vitanda tanquā mortalibus noxia. & veluti deleteriū quoddam pharmacū. At nos asserimus quòd quouis modo fiat & producatur earundem arborum lachryma seu cōcretus humor,quem mannam appellant,& in quacunque dictarum arborum parte siue sponte, siue vi aliqua emanabit, ea innoxiè ad diuersos tamē vsus vtendum erit, neque earum quæpiam prohiberi, aut omnino vitari debet:cùm quælibet ipsarum tempestiuè adhibita non parum conducat:etenim vbi spontè proueniat,cùm dulcis admodum sit, moderatéque calida, eos præstabit vsus,quos narrauimus dulcia omnia moliri,& propterea valde similes facultates habebit cum Arabum manna,quæ etiam(vt ipsi aiunt)ex plantis super quas cadit, aliquam suscipit facultatem. Idque veritatem habere censemus,tam si in foliis earumque pediculis, quàm si in ramis,aut caudice colligatur,eo dūtaxat diffidentes,quod quæ in foliis foliorū facultate,quæ verò in ramis & caudice,totius arboris & corticis quoq; facultate quapiā participabit. Vbi verò incisis priùs arboribus ea prosilierit, quam mannam vulgò appellant *manna forzata*, aut eam in primis vulneribus illatis colligunt, & hæc omnium maximè amaritudinis particeps erit, præsertim ea quæ primò ex eisdem effluit:aut priùs per aliquos dies ante, quibusdam cęsuris factis, eam quæ ex eisdem profluit,pręteremittunt, & deinceps reliquis illatis,quę inde profluit, colligunt, & hæc medio modo se habebit & sapore & facultate inter

eam

eam quæ ſponte,& eam quæ ex primis inciſuris fa-
ctis,primò emanat,quælibet tamen earum ſemper
dulcedinem magis pręſe fert quàm amaritudinem,
cùm hic ſapor in eis omnibus præualeat, quapro-
pter licet prima quæ inciſuris factis colligitur, mi-
norẽ habeat concoquendi,laxandi,ac rarefaciendi,
ſeu læuigandi & fundẽdi vim, propterea quòd non
adeò temperatè ſit calida ob amaritudinem cuius
magis particeps eſt,maiorem tamẽ habebit abſter-
gendi,extenuandi,meatus purgãdi, ac incidẽdi fa-
cultatem,& ob id in educẽdo pure,aut craſſa pitui-
ta ex thorace,& pulmone,menſéſque mouẽdo,ma-
gis auxiliabitur,magíſque aluũ ſoluet,& liberandis
obſtructionibus opitulabitur, quinimò Theophr.
citato c.1.li.9.de hiſtor.plant.de lachrymis quę in-
ciſis arboribus conſiſtunt,inquit: cæſura capiuntur
quæ vtilia,magiſque operæpretiũ ſunt: ita vt pro-
pterea vtilior hæc mãna quodammodo eſſe videa-
tur,&nõ ab re tot præſtabit vſus quot narrauimus:
vbi congruè ea vtaris:cauenda tamen erit in arden-
tibus febribus alui fluoribus ac diſſenteriis aliiſque
calidioribus morbis,ſimiliſque naturæ corporibus,
ac etiam æſtate,regionibus, anniique cõſtitutioni-
bus,ſimiliter valde calidis exiſtentibus, non tamen
adeò vt cætera pharmaca aluum ſoluẽtia quæ cali-
diora ſunt, tempore anni calido, calidioribuſque
corporibus,prohiberi debet, cùm nõ adeò noceat,
atque calidior ſit,ſed ea vtẽdum præcipuè vbi hæc
adſint,quæ ſponte emanat, & in foliis eorúmq; pe-
diculis,ac eo potiſſimùm loco qui inter pediculos
& ramos colligitur. Si verò quibuſdam vulneribus
priùs dictis arboribus illatis, quam primò reperiũt
ex eiſdẽ emanantem mannã non colligunt,ſed eam
quæ deinceps ab eiſdem, aut ex aliis ſecundo loco
factis cæſuris,profluit,hæc licet vi etiã extrahatur,
inciſis ſcilicet dictis arboribus, & propterea violẽ-
ta quodammodo appellari poſſit,& in hoc cõuenit
cum modò dicta,tamen quod ad facultates attinet,
medio modo ſe habebit inter hanc,&eã quæ ſpon-
te profluit, cùm non adeò exquiſita & pura fuerit
quemadmodũ ea quam ſponte dictæ arbores amit-
tunt, neque adeò impura & violenta, vt ea quæ
ex primis illatis cæſuris primò emanat: propterea
quòd ex primis illis inciſuris,qui impurior ac magis
amaritudinis particeps eſt humor,fuit expurgatus.
Iure igitur mediocriter ſe habebit tam ad eas ope-
rationes,quas ſpõtaneè competere diximus, quàm
ad eas,quas perficere retulimus eam mannam quæ
ex primis inciſuris illatis primò effluit. Quamobrẽ
proculdubio aſſerimus quemlibet ex iã dictis ſuc-
cum,ſeu concretum humorem,lachrymã,ſeu gum-
mi,aut quomodolibet appellare volueris,admittẽ-
dum eſſe,etiamſi vi extractus fuerit,mortalibúſque
ad diuerſos vſus eſſe accommodatũ,& citra noxam
aliquam magnopere conducere,& proinde nullum
eorum prohibendum eſſe,iure arbitror, nec minus
naturæ,& arti quoque plurimum deberi cenſeo, &
innumeræ agẽdæ ſunt gratiæ (mea ſentẽtia) vt quæ
nobis inter cætera medicamẽta valde cõducibilia,
hunc fraxini & orni humorẽ,quem mannã appel-
lant,producere, ac propalare conatæ ſint: quo vt
decet vtentes citra noxã aliquã, vt ſæpius dictũ eſt,
nonnullos præter naturã affectus curare valeamus,
etiam ſi aliqua ferro inquã,aut igne, & non ſponte
proſilierit. Quocirca vt rem hanc pauciſſimis per-
ſtringamus,nã præclarũ prouerbiũ illud eſt (vt in-
quit Plato in Philebo) quo dicitur, quæ pulchra
ſunt & bis,& ter,repetenda eſſe,vbi ea haberi non
poterit mãna quę ab Arabibus ſcripta eſt,loco eius
ea vtare quæ ſponte in dictis arboribus emanat,nã
eoſdẽ ferè præſtabit vſus,quos Arabes bonæ,aereæ
mãnæ tribuerũt,& lõgè plures præſertim ea, quam
in fraxini foliis, eorúmque pediculis,aut parte ea
qua foliorũ pediculi ramis annectuntur, colligũt,
& frondium mannam appellant, hæc nanque inter
cæteras eligẽda erit.Nam præterquã humor ille ex
quo generatur ſyncerior, dilutior, ac tenuior eſt,
quoniam ad extremas peruenit ad ſummas arboris
partes,ac concoctus magis, & ob id dulcior exiſtit,
foliorum etiam viribus quodãmodo participabit,
quorum ſuccus,vt dictum eſt,ſerpentũ ictibus val-
de opitulatur. Dioſc.& Plin.auctoribus, qua de re
inter cæteras ad eos vſus ad quos aërea accommo-
data eſt Arabũ auctoritate, præcipuè hæc eligenda
erit.Nã cùm dulcior ſit quàm cæteræ arboreæ mã-
næ,cãdido,aut ſubcitrino calore velut roſcida, cæ-
teris propterea eiuſdẽ generis præſtare videtur, &
aërea etiã præſtãtior,cùm nedum ſerpentũ ictibus,
verumetiam & eadẽ ratione malignis peſtilẽtibúſ-
que febribus auxiliabitur. Deinceps verò ea quæ
etiã ſpõte prodiẽs in ramis aut caudice tam fraxini
quàm orni reperitur,ſuccedit. Nã in orni foliis aut
eorum pediculis humor hic ſponte nõ emanat aut
raro admodum, & raro etiã in ramis. Sed in caudi-
ce plurimùm,vt ſæpius dictum eſt:quamuis quæ in
fraxini ramis, ſeu caudice colligitur exigua ſit, vt
diximus, collatione facta,ad eã quæ in ornis ſupra
dictas partes legitur,dignitate tamẽ præſtat ea quæ
in eiſdem orni partibus reperitur: propterea quòd
nõ adeò calidę tẽperaturę ſit fraxinus ac ornus, hu-
miditatéque magis participet: & ob id dulcior quo-
que eſt quæ in fraxini ramis,ſeu caudice colligitur
manna,quàm quæ in orni eiſdẽ partibus reperitur.
Sequitur in bonitate tertio loco quæ nõ ex primis
illatis cæſuris colligitur, videlicet quę ex eiſdẽ pri-
mò profluit,ſed ex aliis vulnerib. poſt aliquos dies
factis. Nam ex primis illis quod primò effluit, im-
purũ,incõfectum,ac excrementoſum valde eſſe cẽ-
ſendũ eſt:& propterea puriorẽ, perfectiorem, dul-
ciorémque ex ſecundis cæſuris humorẽ profluere:
necnon & ſecũdo loco ex illis primis inciſionibus
factis non ab re putandum eſt. Poſtremò neque
etiã ea omnino ſpernenda eſt arborea mãna, atque
penitus profliganda,quãuis quarto loco in bonita-
te ſuccedat quæ primò ex primis illis inciſuris pro-
fluit.Nã & hæc quoque, licet amaritudinis cuiuſdã
quodãmodo particeps ſit, dulcedinem magis præ-
ſe fert,qui ſapor perpetuò in ea etiã præualet, quã-
uis parua quædam, & in fine ſentiatur amaritudo,
cuius etiam gratia quandoque morſus quidã ſenti-
tur dum guſtatur, eſt enim mordicatio communis
cùm acidi,tum amari,tum etiam acris ſaporis,vt li-
quet 4.de ſimp.medic.fac.quapropter &ad eos val-
de conducere videtur vſus,quos dulcia omnia,mo-
dicéque amara perficere ſolent,vt ſæpiùs dictũ eſt,
& ſi contingat, vt quidam ferunt ac experti ſunt,
quandoque humorem hunc lento igne ſub dictis
arboribus accẽſo,vi extrahi:& hæc quoque manna
admittenda erit, cum non niſi caliditate quadam
magis participabit quæ non adeò erit immodica vt
vrat,& corrumpat,at ſenſibiliter lædat, ſed vt valẽ-
tiùs operetur, id quod manifeſtat huius humoris
dulcedo, quæ quomodocũq; his humor ex iã dictis
arboribus effluat,ſemper in eo pręualet, & amari-
tudo aut nulla ineſt,aut adeò exigua, vt vix percipi
poſſit,perquã rariſſimè autem,idque in fine potiùs
mani

manifeſtè ſentitur: quo fit vt hoc eodem humore, ſucco, lachryma, ſeu gũmi, quomodocũque à dictis arboribus emanauerit, ſiue ſpõte, ſiue vi aliqua innoxiè citraq; omne periculũ vti valeamus. Id quod nõ ſolùm validiſſimis rationibus, ac auctoritatibus probatum eſſe reor, verum etiam & lõga experiẽtia confirmatum. etenim ne dum ipſe ſæpius & lõgo tempore eadem ſponte, & vi etiam collecta vſus fui, ſed & cæteri ferè quotquot ſunt in hoc noſtro Regno medici, indifferenter per plures annos eadẽ mãna quomodolibet collecta ad molliendã aluum, præcipuè citra noxã aliquam, citráque omne diſcrimen vſi fuêre. At ſi quiſpiam dixerit quãdoque obſeruatum eſſe, ex eius ſaltẽ mannæ vſu, quæ primo arboribus iam dictis inciſis emanat, ſuperpurgationes, inteſtinorum abraſiones, ſeu tormina & alia quoque mala ſuperueniſſe: nos facilè obiectionem hanc delebimus, aſſerentes hæc non huius arboreæ mannæ ratione proueniſſe, ſed quia minùs rectè medicus quiſpiã ea vſus fuerit intẽpeſtiuè, aut morbis, ſeu corporibus quibus nõ competit, exhibẽs: vel coniectura malè eius quantitatem aſſequutus, aut fortè deceptus, putans eam aëream eſſe, vel quippiam aliud adulteratũ, ſeu factitiũ, pro manna hac exhibens: quamobrẽ fruſtra non animaduertimus nos priùs quando diximus quòd abſque noxa ſemper hac arborea mãna vti poterimus: vbi vt decet ea vtamur. Cæterùm quis vnquã eiuſdem vſum impedire audeat, ſi nõnulli alij arborum, fruticum, ſeu herbarũ ſucci, humores, lachrymæ, reſinæ, ſeu gũmi, in medicinæ vſu admittuntur, quamuis eorũ aliqui violentiores, calidiores, acrioréſque fuerint, & quidam venenoſa etiã qualitate participent, vt ſcammoniũ, elateriũ, euphorbiũ, & alij ſimiles: ſunt & pręter hęc humores alij, gummi ſeu reſinæ, quorum in arte medica vſus admittitur, vt aloë, bdelliũ ſagapenum, opopanax, hammoniacũ, myrrha, maſtiche, thus, & reliquæ reſinæ omnes, præſertim terebinthina, nonnulláque alia, quæ breuitatis cauſa conſulto prætermittimus. Admittenda itaq; eſt hęc noſtra mãna, quæ ex fraxino & orno duntaxat quouis modo colligitur, tanquã mortalibus magnopere ad iã dictos vſus cõferẽs: illud tamẽ, animaduerſione dignum puto, quo maiori emolumẽto ac tutiùs ea vti valeas, vt eã quæ recẽtior & humidior eſt ſemper eligas: nã quæ diuturnior aut quouis modo aridior reddita eſt, omnino vitari debet: necnon vt vnã ab altera ſecernere coneris, ac rectè diſtinguere: nam & hoc erat tertium à nobis abſoluendum. Quod etſi difficile admodũ videatur, id tamẽ quoad fieri poterit manifeſtare conabimur, aſſerentes aëreã, & quã Arabes ſcripſerunt mannã haud ægrè dignoſci præſertim optimã, eiſdem videlicet notis, quas Meſues animaduertendas, ſuo proprio cap. de manna, neque etiam admodum difficilè eſt hãc, ab ea quę arborea eſt diſtinguere, nã cùm hęc à frigore cõcreſcat ſemper, atque coaguletur, vt ſępiùs dictum eſt, neceſſariò liquefiet ac ſoluetur à calore, ſi Ariſtotelis principia vera ſint. Itaq; ſi Soli feruentiſſimo, aut igni ſeu calefacto ex igne ferro aut lateri impoſita, ſoluatur, atq; liqueſcat, quod aërea ſit, certo affirmare poteris, modò adulterata nõ fuerit, & eas ſeruauerit notas, quas Meſues meminit: qua etiam ratione neque admodũ difficilè erit hãc qua vtimur, & arborea eſt, à roſcida diſcernere, Etenim à Solis ſeu ignis calore, etiã immodico, neque ſolnetur, neque liquefiet, cùm ab eodem vt dictũ eſt cõcreſcat, & coaguletur. Quòd etiam dum hęc ſcriberem experiri volui. Nam cũ diligentia Ferdinandi imparati, ſolertis quidẽ pharmacopolę Neapolitani, ex Venetiis eã Orientalem mannã quã bombacinã appellant, habuiſſem, calefacto ex igne ferro, ac lateri, impoſitis eiuſdẽ, & noſtræ mannæ granis quibuſdã, tã eius quæ ex foliis, quàm quę ex caudice & ramis colligitur, illa protinus liquefacta & ſoluta, hæc verò aridiora durioráq; reddi viſa ſunt: expoſui quoque eadẽ Soli feruentiſſimo, propriíſque oculis inſpexi, & ſi nõ ita repẽte & affatim, pauco tamẽ interiecto tẽporis ſpatio, bombacinã mannã ſenſim liquefactam, noſtrã duriorem effectam, & albidiorẽ. Nec ſecus cenſendũ puto de ea quam maſtichinã vocãt, & de qualibet alia manna è cœlo cadente quocũque in loco, ac quouis tempore, vbi adulterata non ſit. cùm enim & humidior & recentior ſit quàm bombacina, cõſentaneũ eſt vt citiùs & ad Solem, & ad ignem impoſita liqueſcat. Liquefit autẽ, ac ſoluitur à frigido humido, hoc eſt aqua, manna hæc arborea: nam quę à ſicco calido coagulata ſunt, ab aqua ſoluũtur, quæ eſt frigida & humida, inquit Ariſt. 4. meteor. ſiquidẽ coagulata, quæcunque liquabilia exiſtũt, diſſoluuntur ab his, quæ cauſis coagulationis contraria ſunt, & propterea, vbi fuerit frigidũ aliquod ſine humiditate eã quoque ſoluere nõ valet, quoniã & à frigido ſicco etiã, quandoque concreſcit hęc mãna, vt collectores teſtantur, & nos priùs dilucidauimus, & hoc non ob aliud niſi quòd non ſolius aquæ, ſed terræ etiã exiſtit eius materia, quæ quidẽ dictarũ arborũ ſuccus, ſeu humor eſt vt diximus, & quæcunque cõmunia ſunt terræ & aquę, & ab igne coagulãtur, & à frigido, ait Ariſtot. citato loco. Idque non ob aliud, niſi quòd hęc quæ ſunt cõmunia terræ & aquæ cũ eorũ coagulatione ingroſſantur etiam, quæ ingroſſatio alio modo fieri nequit quàm humido abeũte, ſicco autẽ cõſtante: id verò indifferenter, & à calido & à frigido, quamuis diuerſa quodãmodo ratione perficitur, vt liquet ex eodem Ariſt. ibidem. Quo fit vt nõ abſque ratione arborea hæc mãna interim à frigida, interim verò à calida, pręſertim non immodica, aqua ſoluatur atq; liquefiat, eo ab vtraq; iniecto iterũ, quod priùs abierat humido, ac in maiori copia, ſiccóque, quod propterea cõſtiterat, iterũ diſſoluto à ſuo cõtrario. Illa verò quę aërea eſt, & à calida aqua, tãquã à cõtrario, nonnũquã autẽ à frigida, cuius cauſa quod priùs à ſicco frigido cõcretũ erat, iterũ liquefit ac ſoluitur, quemadmodũ niui, atque grãdini cõtingit, quæ nedũ à Solis ſeu ignis calore liquefiunt ac ſoluũtur, verumetiã à calida & frigida aqua. Soluitur itaque atque liquefit aërea & roſcida manna ſemper à Solis, ſeu ignis calore atque etiã à calida aqua, quatenus ſcilicet calida eſt potiſſimùm: & à frigida quoq;, verùm non tanquã frigida, ſed tanquã humida. Quę verò arborea eſt nũquã à ſolis ſeu ignis calore ſoluitur, ſed potiùs cõcreſcit, & coagulatur magis, ab aqua verò, ſiue modicè frigida, ſiue modicè calida fuerit, & ſoluitur, & liquefit, tam ſi à calore, quàm ſi à frigore fuerit cõcreta, proprerea quòd eadẽ aqua ſemper humiditatẽ admiſtã habet, & quod ad actiuas qualitates attinet, perpetuò contrariam quodammodo habebit qualitatem ei, quæ cauſa coagulationis fuit, ſiue immodicus calor, ſiue immodicũ frigus ingroſſationis & coagulationis eius cauſa fuerit. At cum decretum à nobis prius ſit hũc arboreũ ſuccum interdum concreſcere & coagulari à frigore, quemadmodum aëream, & roridam mannã ſemper: nõ ab re quiſpiam

quæreret, cur causa sit, quòd hæc saltem arborea manna, à Sole & igne non liquefiat, velut ea quæ à cœlo lapsa est, cùm vtraque à frigore concreta, ac coagulata fuerit. At nos dicimus non esse vnum & eundem modũ concretionis & coagulationis vtriusque, sed valde diuersum, quamuis ab eadem causa efficiente perficiatur, frigore inquam. Præterea materia etiam quæ coagulatur, diuersa est; nam arboreę mãnæ materia, succus seu humor est, qui terræ & aquæ existit, aëreæ verò vapor, aquæ existens solùm. Quæ verò cõmunia sunt aquæ & terræ, vbi coagulãtur, incrassantur etiam insimul, quæ incrassatio, humido quidem recedente & euaporante fit, sicco autem constante, vt diximus, tam si à calido, quàm si à frigido coagulentur, & incrassentur. At quæ solius aquę sunt, & à solo frigore coagulantur, & talia coagulata cùm fuerint, non incrassantur, vt inquit Arist. citato lib. 4. met. propterea quòd neq; recedit, neq; euapora humidũ quod in eis continetur, quemadmodum in his quæ cum coagulatione incrassantur, quò fit vt à Solis, seu ignis calore, qui siccitati etiam commistus est, quod in eis continetur humidum, & priùs à frigore fuerat concretum seu coagulatum, fundatur, & propterea eadem liquefiant, quamuis calor siccitati fuerit copulatus. Verùm quæ simul coagulata, & incrassata à frigore sunt, nequeunt à calore siccitati commisto solui, ac liquefieri: nam nedum calido, verumetiam humido indigent; eo iam euaporato quodammodo; & nisi eisdem illud adiiciatur, quoniam iam ferè euaporatum erat, & recesserat, liquefieri nequeunt, nec solui. Qua ratione dictum est hęc à calida aqua liquefieri, non tamẽ ab igne & Sole, quæ videlicet simul aquæ, & terræ existentes, à frigore fuerint coagulata, & incrassata: cuius generis est arborea hæc nostra manna si à frigido sicco concreuerit, propterea eadem à calida aqua quæ humida est, etiã soluitur, atque liquefit, nõ autem ab ignis, seu Solis calore, qui siccitati permistus est, quoniam causis coagulationis contrarius omnino non est, veluti aqua modicè calida. Dissidet insuper hæc arborea manna, quomodocũque coagulata fuerit, ab aërea, colore. Nam non ita cãdida erit, quemadmodum illa, neq; adeo exactè dulcis, modo à plantis super quas decidit roscida manna, aliquam non participauerit amaritudinem. Est item huius mannæ arboreę substantia siccior, & densior quodammodo, cùm non solùm aquæ, sed etiam terræ sit particeps, & ob id etiam ponderosior, nisi immodicè fuerit à Solis calore exsiccata. His deniq; notis aëream ab arborea manna, haud ęgrè discernere poteris. At arboream num sponte ea prodeat, vel vi fuerit extracta, non ita facilè dignosces. Poteris tamen & illud quoque coniectura quadam assequi, nam vbi sponte emanauerit, si in foliis, eorumq; pediculis, ac locis quibus pediculi ramis annectuntur prosilierit, & alba & dulcia, admodúmque exigua grana sibi inuicem adhærentia citra incisionem, vbi simul coaceruata fuerint videbuntur. Hęc quippe est illa manna quæ semper sponte erumpit, & cæteris etiã sponte emanantibus præstat ad aluum molliendam, bilémque leuiter educendam, ac thoracis asperitatem leniendam, & præter hæc aduersus venena cõfert, quemadmodum fraxini folia, hancq; nostri temporis medici pro magnatibus eligunt, præsertim in febribus acutis, & frondium mannam appellãt, quamuis, vt diximus, optimam aëream mannam se elegisse putent, hactenus ignorantes quòd dictarum arborum succus fuerit, vt demõstrauimus. Si verò in caudice & ramis legatur manna hæc arborea, quæ manna corporis nuncupatur, vbi sponte prodierit, præterquã, quòd eius grana maiora sunt, & ita ab ea proximè scripta distat, dulcior quoque erit, albidior, atq; humidior ea quæ vi emanat, ob eas quas supra recensuimus causas, minus tamen ea, quæ in foliis, eorúmque pediculis legitur, & alba, & dulcis erit. Quę verò incisis arboribus effluit, si ex primis incisuris prodierit obscurior, ac quodammodo herbaceo, seu subuiridi calore participans apparebit: sapore verò in fine saltem cùm eã gustaueris, amaritudinem repræsentabit, & cum ea quãdoq; mordacitatem quandam, sicciorísque substantiæ erit, prętereа quod terræ magis ferè quàm aquæ substantię & earundem arborum corticis coloris ac saporis quoque particeps est. Verùm vbi non ex primis incisuris, sed cæteris postea illatis, aut ex eisdemmet primis, sed non prima colligatur quæ effluit mãna, medio modo se habebit inter hanc & eã quę sponte emanat, substãtia, calore, sapore ac humiditate, & siccitate, & ob easdem etiam causas facultate & viribus mediocriter se habebit. Hæ igitur breuiter animaduertẽdæ sunt notæ pro cuiuslibet (vt aiunt) mannæ notitia, tam si aërea quàm si arborea fuerit, & si arborea, tam si sponte quàm non sponte emanauerit. Illud tamen prætereundũ nõ est, quòd si cõtingat hac in re quempiam decipi pro eius exacta cognitione, quod ad vires & facultates attinet, parum aut nihil referre, modò deceptio valde magna nõ fuerit, tam si fuerit aërea quàm arborea manna, & si arborea, tam si sponte quàm nõ sponte prodierit. Neq; enim valde inter se, quod ad vires attinet, dissidere videntur; nisi pro aërea aut ea quæ spõte nascitur arborea, eam eligas, quæ ex primis arborum incisuris primò effluit. Hæc namque valentiùs purgat, incidit, & detergit, quàm vtręque earum, & propterea ad eos affectus qui talibus indigent, licet valde idonea fuerit, minus tamen confert thoracis & pulmonis asperitati ac febribus ipsis, præsertim acutis, vt paulò ante determinauimus. Hęc denique sunt quæ de manna (vt aiunt) quã nostræ tempestatis medici, in hoc Neapolitano Regno ad aluum molliendam sæpissimè vtuntur, iure sentio, quicquid alij (eorũ pace dixerim) ante nos, & nunc etiam scripserint, aut absq; ratione, auctoritate & experientia sentire videantur. Tua nunc interest clariss. Albertine, vt quæ de manna scripsimus tot validissimis rationibus, & auctoritatibus, ac etiam experientia cõprobata, summo huius Regni præsidi iustissimo ac prudentissimo Alchalæ Duci, consulas, vt perfici iubeat, postquàm nedum hoc Regnum incolentibus, sed & Italiam totam, & vniuersam ferè Europam, quæ de ipsa scripsimus, tot talésque vtilitates præbebunt: omniúmque tu velut præcipuus auctor eris, & Deo opti. max. rem gratissimã facies. Si quid verò incõcinnè & imperfectè à me scriptũ fuerit, corrigere ac emendare tuũ erit, idq; non mihi sed temporis angustiæ, qua hæc ad te scribere coactus sum, adscribas quæso. Vale.

FINIS.

DONATI ANTONII AB ALTOMARI, DE VINACEORVM FACVLTATE, AC VSV.

AD EXCELLENTEM FRANCISCVM ANTOnium Villanum intimum Philippi Regis Conciliarium Dignißimum, Iustitiam atque Prudentiam colentem.

CVm diebus nõ longè ab hinc elapsis in tuo iucundissimo agro simul conuenissemus (excellens vir) literis, & dignitate clarissimè, cupiebã siquidem simul, & tecũ colloqui de re, quã pridie mihi cõmiseras, nec minùs & vxorem tuam, mulierem sanè lectissimam, diu laborantem visere, postquàm iam pridem vocatus, ob vehementissimum cruris dolorem, quo eo tempore cruciebar; quod magnopere desiderabam, perficere nequiui, præter cętera, inter nos sermo incidit de vinaceorum facultate, ac vsu; cùm ex eis me à tali dolore vindicatum tibi asseruissem; exoptabásque à me intelligere num illustrissimo, & excellentissimo Don Parafanno Riberæ Alchalæ Duci huius regni Proregi genuum imbecillitate, ac dolore quandoque laboranti, simulátque tibiarum frigiditate, ac debilitate, necnon pedum œdematoso tumore, & interdum dolore affecto, eorum vsus conferret. Quamobrem visum est extemporaria hac, incultáque epistola tibi, cui multum debeo, de vinaceorum facultate, ac vsu, quicquid sentiam, recensere, potissimùm cùm & tu id, vt ex tuis percepi verbis, scire desiderares, & perquam vtilis in nonnullis, vt demõstrabimus, affectibus sit eorum vsus, neque vllus ante nos, qui ad manus nostras peruenit, de his verba fecerit, id verò non in me solo experimento, ac aliorum nuda experientia, sed ratione etiam, ac auctoritatibus confirmare conabimur, illud primò animaduertentes, quòd per vinaceos nihil aliud subintelligere voluimus, quàm solidas vuæ reliquias, cùm in torculari succus ipsius omnis expressus fuerit, auctore Galeno secundo de alim. fac. cap. 9. quamuis quidam per vinaceos, seu vinaceas acinorum semina intelligere videantur, hos tamen vinaceos Galenus Græcè στέμφυλα citato loco appellat, cap. 3. similiter & Dioscorides libr. quinto, reliqui Græci, interdum τρῦγα quandoque βρύτια nuncupãt, qui itidem vinaceorum dilutum τρύγα vocitant, aliquando autem & vini fœcem ita appellãt, στέμφυλα verò oliuarum partes solidas, cùm ex eis oleũ fuerit expressum. Quamobrem rationi consentaneum est, vinaceos iuxta Galeni doctrinam constitutos esse ex membranoso acinorum tegumento, seminibus, seu nucleis, γίγαρτα Græca dicunt, & eorũdem acinorum radice, quæ ex palmite enascitur, vnde ipsi acini pendent, quam Gale. βότρυχον nominat citato loco, quidam vt ipse inquit, στέμφυλον; Plin. verò lib. 23 cap. 1. partes eas, in quibus acini fuêre, sarmenta vocat; postquàm vuarum partes solidas, quę musto expresso supersunt, cum eodem Galeno vinaceos nuncupamus, sed mox dubitabis, si acinorum substantia, qui ῥάγες Græcè dicuntur, ex Galeni monimẽtis composita est ex ipsorum velut carne, & humore, qui per carnem dispersus est, ex quo fit vinum; præterea ex seminibus, atque ex membranoso tegumento, quod omnia hæc extrinsecus circumambit, nunquid particula quædam musto etiam in torculari expresso tum ipsius velut carnis acinorum, tum etiam ipsius humoris per eandem dispersi remaneat; & sanè videtur per ea, quæ modo citauimus Galen. verba, quòd vtique non. Nam solidas vuarum reliquias, cùm in torculari succus ipsius omnis fuerit expressus, vinaceos appellat. Atqui nos quòd vtriusque substantiæ quipiam relinquatur in vinaceis, etiam si torculari vuę admodum expressæ fuerint, audacter asserimus, quinimo ipsius humoris nedum portiuncula quædã per carnem dispersa, verùm etiam in membranoso tegumento, nucleis, ac sarmentis effunditur. Argumento est, quòd coniectis in dolia vinaceis, vbi tantum aquæ superinfuderis, quoad omnia permadeant, & pro vinaceorum copia aqua effundatur, non multo post in dolij fundo foramen aperiens dilutum effluit, idq; pro vino bibãt, sapitque vinum saporem, calorem, odoremq; ipsius priùs expressi vini præ se ferens, qua ratione & substantiam quoque participare consentaneum est, hoc dilutum Græci quandoque τρύγα, Attici verò δεύτερίαν vocitant à nostratibus inquit Gal. στεμφυλίτης, à Latinis lora appellatur, poteritq; eadem aquosior, interdum etiam meracior fieri, vt ipse fatetur, pro maiori, vel minori quãtitate aquæ superinfusæ, quãquam huiusmodi aquæ quantitatem Plinius metitur lib. 14. ca. 10. triáque narrat loræ genera, & Columella lib. 12. ca. 40. de re rustica, quomodo optima lora fiat, docuit. Marcus etiam Varro libr. 1. cap. 54. quomodo lora paretur insinuat, quando pro vino operariis dari hyeme dicebat, & M. Cato. c. 25. de recentibus vinaceis seruatis verba faciens dicebat; itidem, si voles lauito paululum, & lora erit familiæ, quod bibat. Quòd verò in loris ipsis portio quædam acinorum, & eius substantiæ, quæ velut caro existit, & humoris, qui per eam dispersus est, ex quo fit vinũ, permixta sit, idem Pli. eo. lib. 14. c. 10. his verbis cõ-

firma

cap. eodē.

Citato loco.

firmauit. Nō possunt iure dici vina, quæ Græci δευτερίαν appellāt, Cato, & nos loram, maceratis aqua vinaceis: sed tamen inter vina operaria nominantur, quinimò rursum aliam aquam, parciorem tamen priori, vinaceis quidam effundentes, vt inquit idem Gal. aliud parant dilutum, ita vt id quoque in potu sit tolerabile, quod etiam loram nos appellamus: quamuis quidam Attici propriè non, vt priùs, dilutum hoc δευτερίαν nominari velint, nec minùs & ipsum vini quandam commistionē habens, cùm & vini antea etiam expressi quodammodo saporē, colorem, ac odorem habeat, id verò fieri haudquaquam posset, nisi & substantia quæpiam ipsius humoris, ex quo fit vinū, ipsis permista esset. Accedit ad hæc, quòd ni succus, seu humor quispiā, simúlque carnosæ substantiæ aliquid in vinaceis relinqueretur, sed solidę dūtaxat partes superessent, non haberent vinacei ex quo, veluti ex materia, parua quædam animalia volatilia quidem, & admodum culicibus similia generarent, exiguam quandā putredinem perpessi, & deinceps eadem magis aucta vermiculos quosdam paruos instar eorum, qui in cerasis, aliisq; fructibus humidioribus existētibus, ac putrescentibus, postquam humiditas in eis non adesset, ex qua talia produci animalia possent; aut saltem eadem satis non esset ad eorum generationem. Attendendum insuper quòd pro maiori, vel minori etiam vuarū prelo expressione, maior item, aut minor copia tam ipsius veluti carnosę substantiæ, quàm humoris per eam dispersi, in quo fit mustum, in vinaceis relinquitur; nunquam tamē vniuersæ hæ geminæ substātiæ prorsus à vinaceis, eisque presertim recentibus, secernuntur, ob eas, quas nuper retulimus, causas. Ad Galeni auctoritatem, cùm dixit, vinaceos appellare, solidas vuę reliquias, cum in torculari succus ipsius omnis expressus fuerit, hoc modo satisfacias; eum intelligere voluisse omnem succum, qui exprimi potest per torcular; qui autem minime etiam valde prelo pressis vuis secerni potest, cum eisdem vinaceis relinqui non negans, adeò vt secundum sensum, non autem secundum rei naturam videatur omnis succus fuisse expressus. Nam vt dictum est, non modò per eam substantiam, quæ velut caro existit, portiuncula eius dispersa, sed in membranoso tegumento seminibus, ac sarmentis impacta in ipsa expressione permanet, de ea autem substantia, quę ceu carnosa existit, hæsitari non debet quin aliqua eius portio remaneat simul cum acinorum tegumento permista. Quòd si aliter Galen. verba interpretentur, nequaquam vindicari posset, quin sibi ipsi pugnaret; postquam citato loco asserit ex iam dictis vinaceis, si aqua pro eorum copia infundatur, vt quidam experientia docti infundunt, dilutum fieri suaue, & interim dilutum hoc aquosius, quandoque verò meratius, seu vinosius, quod quidem proculdubio absque aliqua humoris, ex quo fit mustum, permistione, haudquaquam fieri posses: & nos etiam paulò ante probauimus, intelligere itaque per vinaceos oportet cum Galeno solidas vuarum reliquias, quæ prelo subiectæ, mustóque expresso supersunt. Sunt autem hæ maximè membranosum acini tegumentum, ipsiúsque nuclei, ac radices acinorum, quæ ex palmite nascuntur, seu sarmenta, necnon & exigua quædam portio eius substantiæ quæ ceu caro existit, atque humoris per eam dispersi, & reliquis etiam solidis substantiis per expressionem imbibiti, harum autem duarum substantiarum portio maior, aut minor in vinaceis relinquitur, prout magis etiam, vel minus per torcular vuæ fuerint expressæ. Et quoniam valde exigua, vt dictum est, harum duarum substantiarum quantitas in vinaceis continebatur, aliarum trium solidarum relatione, propterea Galenus de eis haudquaquā meminit; sed solidas vuarum reliquias vinaceos appellauit. At quoniam magnum reperitur vinaceorū discrimen, pro varia, ac diuersa vuarum specie, ex quibus vinacei sunt, ob id rursus attēdas oportet quot, quæve sint hæ vuarum differentiæ, quò diuersas etiam vinaceorum naturas inuestigemus, verùm nō de omnibus vitium generibus verba facere oportet, ne minis longa sumatur oratio; sed earum duntaxat differentias recensebimus, quę ex diuerso vuarum sapore pullulant, eæ etenim ad nostrum institutum non parùm conducere videntur: tum vel maximè quòd Plinius libro 14. c. 11. scripta reliquerit de vitium generibus hæc verba, omnia genera vitium numero comprehēdi posse vnus existimauit Democritus, cuncta sibi Græciæ cognita professus, cæteri innumera, ac infinita esse prodiderunt, sunt tamen & quod ad saporem attinet, vuarum insuper differentiæ nō paucæ; id quod manifestauit Galenus eodem libro secundo de alimentorum facultatibus, cùm inquit: Nō parua autem est inter vuas differentia, quòd aliæ sint dulces, aliæ acidæ, aliæ austeræ, aliæ denique quæ nullam habeant vehementem qualitatem, vocant autem ipsas vinosas, qui licet in his verbis de acerbis vuis non meminerit, paulò tamen post comparans inter se austeras, & acidas, de eis verba facit, inquiens: austerarum autem quædam si suspēsæ diutiùs fuerint, dulciores redduntur, acerbæ verò, vt acidæ etiam si suspensæ fuerint diutiùs, mutationem in dulcius nunquam assequi poterunt, quocirca ipsarum esus perpetuò est cauendus, quibus ex verbis liquet quinque in vniuersum esse simplices vuarum differentias, quæ ab earundem saporibus capiuntur: dico simplices quoad fieri liceat; neque enim reperias omnino syncerum saporem aliquem eodem Galeno auctore quarto de simplicium medicamentorum facultatibus, cap. quinto. compositæ autem multò plures esse possunt ex varia dictorum saporum commistione, quas omnes vbi simplices quispiam rectè perceperit, facilè assequi poterit. Cæterùm quæ dulces sunt vuæ, succum habent calidiorem, & ob id sitibundæ: acerbæ verò austeræ, & acidæ frigidiores, vinosæ autem inter calidum, & frigidum medium locum obtinent: cuius etiam naturæ putandum esse censeo, & dictarum vuarum vinaceos. Nam veluti dulcium acinorum succus calidior est reliquis vuarum succis, ita & reliquæ eorum substantiæ proportionabiliter se habebunt relatione ad eas, quæ aliorum saporum sunt, præsertim ob eiusdem succi substantiam, cuius participes esse videntur, & quemadmodum frigidiorem habent succum vuæ acerbæ, austeræ, & acidæ, ita quoque & reliquas earum substantias esse dixeris, & vinosarum velut succus, ita & reliquæ partes medium locum obtinebunt, inter acerbas autem, austeras, & acidas, ceu succus acerbarū, ita & reliquæ substantiæ frigidiores erunt, quàm austerarum, & acidarum, & austerarum succus rursus, cæteræque substantiæ frigidiores quàm acidarū. Hunc etenim

Citato loco.

Cap. eodē.

ordinem seruant in frigiditate sapores ij, vt liquet 4.de simp.med.facultat.cap.6.verum non ab re dubitabis, propter quid austerarum vuarum quędam, vbi diutius suspensæ fuerint, dulciores redduntur, acerbę verò, & acidæ, etiã si diutius fuerint suspensæ, mutationem in dulcius nunquam assequi poterunt? An dicas tu quòd acerbæ multam habeant terrenam, siccam, crassamque substantiam, quæ à calido etiam ascititio minimè potest adeò euinci, vt dulciores fiant? austeræ verò tenuiorem, humidiorémque: ac minus etiam frigidæ sunt, & quamuis acidæ minus frigidæ sint, quàm austeræ, id tamen aquosum, & quod velut semicoctum est, in eis excrementum, multum est; adeò vt neque ab earum calore etiam ascititio confici possit, & in dulcius mutationem assequi, quamuis ipsæ minùs frigidæ sint, quàm austeræ. Ad hæc non omnes austeræ, sed quædam dulciores redduntur, inquit Galenus, vtpote illæ, quæ non exquisitè tales sunt, sed quidpiam dulcedinis, licet non manifestè, in seipsis continent. Acerbæ verò, & acidæ syncerè nunquam. Facta insuper collatione inter easdem quatuor acinorum partes eiusdẽ vuæ inter se, fatemur membranosi tegumenti, ac seminis substantiam siccam & frigidam esse, frigidiorem tamen, ac ficciorem seminis, quàm membranosi tegumenti; calidam autem esse fatemur eam, quæ ceu caro existit, ac humoris substantiam, qui per eam dispersus est, necnon & humidam, minus tamen calidam, sed humidam magis esse humoris substantiam, quàm carnis, argumẽto est, quòd minus nutriat, & promptius subsideat, calidior item quodãmodo, & mediocris humiditatis est ea substantia, quæ velut caro existit, eò quòd copiosius quàm succus nutriat, nec adeò citò deiiciatur, & propterea vuæ quibus exiguus est succus, magis nutriunt, quibus verò vberior, minus quidem nutriunt, sed promptiùs subsident. Quamobrem, vt inquit Galenus citato loco, copiosiùs ex carnea acinorũ substantia, quàm humidum, alimentum corpori accedit. Cùm itaque in vinaceis minima sit acinorũ tum caro, tum succus, quorum substantia, vt dictum est, calida, & humida existit, signum quòd eis duntaxat deuoratis aluus magis laxatur, vt idem Galen. inquit citato loco, semina autem ferè omnia reliqua sint, quorum substãtia eodem auctore sicca est, & quodammodo adstringens, quo fit vt si transglutiantur, nihil quod sensu deprehendi queat, à sese mutata, omnia intestina peruadant, insuper & tegumenta omnia remanent, quæ cùm vsum acinis præstent, quem cutis animalibus, eandémque ferè siccam substantiam habeant, quemadmodum & semina, vt diximus, qua ratione & ita quoque exiguam, cùm deuorata fuerint, in ventriculo mutationem suscipiunt, nec minus & sarmenta, in quibus acini fuêre, omnia post musti expressionem supersunt, ipsa quoque frigida, & sicca, ac adstringendi vim habentia, quemadmodum & acinorum nuclei ex Plinij auctoritate citato libr. 23. cap. 1. cùm dixit; Sarmenta earum, in quibus acini fuêre, loquens de vuis, adstringendi vim habent, efficaciora ex ollis, nuclei acinorum eandem vim obtinent, reliquum propterea est, vt vniuersa vinaceorum substantia frigida sit, & sicca, atque adstringendi vim habeat, qua ratione mammarum inflammationi triti cum sale vtiles sunt: decoctúmque eorum veteres dysentericos, & cœliacos iuuat, & potione, & fotu, vt idem Plinius ibidem testatur, haud valdè dissentiens à Dioscoride, qui libr.5.cap.3.de eis verba faciens ita inquit; Reconditi vinacei inflammatis mammis, ac duris, nimióque lacte turgentibus, ita enim interpretãda sunt eius verba, cùm dixit σφάργωσιν μαςῶν illiniuntur, eorum decoctum dysentericos, cœliacos, & fœminas fluxione vuluæ laborantes iuuat infusum; ad dessessiones, ac fotus assumitur, & demum de acinorum nucleis ait; Nuclei acinorum adstringendi vim obtinent: stomacho vtiles sunt: inspargitur farina tostorum polẽtæ modò dysentericis, cœliacis, & solutis stomacho. Talis itaque est vniuersa vinaceorum propria substantia, seu natura, hósque vsus præstare valent, si eorum potentiam perpendas, magis tamen, & minùs pro diuersis vuarum differentiis, ex quibus fiunt, quas etiam priùs narrauimus, sed cùm non solùm vires eorum, quas in potentia possident, verùm etiam & eas, quæ ab eorundem qualitate actu existente proficiscuntur, animaduertendæ sunt. Restat propterea differendum, quidnam præstare corporibus nostris valeant per hanc, quam actu obtinent, qualitatem; postquàm in potentia adstringendi, ac refrigerandi facultatem habent; necnon & priùs hoc vnde tale susceperint actu ascititium temperamentum, siquidem tangendo eos sentimus, quòd licet potestate frigidi sint, vt retulimus, actu tamen calidos esse, potissimùm vbi recenter fuerint prelo pressi, simúlque cum musto priùs efferbuerint, quæ vtique huius caliditatis causa existat, inuestigare primùm oportet; vt exinde pateat, quot, quíve vsus ex his hac ratione nostris corporibus adhibitis prouenire possint, vt verò huius quæsiti veritas pateat, altius quodãmodo inchoanda erit oratio nostra, sumpto principio ab Aristotele, qui libr. quinto de gen. animalium cap. sexto concoctionem à calore fieri ait, & quarto meteororum, concoctionem perfectionem quandam esse retulit, quæ à calore proprio, & naturali efficitur. Quamobrem concludit eodem quarto meteororum, fructuum maturationẽ à naturali etiam calido fieri, quam πέπανσιν appellat, calor enim, vt ait Teophrastus libro secundo de causis plantarum, vbique vim obtinet concoquendi, nam, si quem vsum frigiditas præstat, per euentum fieri necesse est, vt ipse refert, vel ex accidenti, quemadmodum Aristoteles eodem quarto meteororum sentire videtur, hãc fructuum concoctionem idem Theophrastus, libr.1.de causis plantarum, cap.18. duplicem esse asseuerauit, aliam videlicet pulparum, aliam verò seminum, quarum prima ad hominum vsum præualet, propter cibum: cùm eadem in pulpa fructus fieri soleat, qua confecta, succum, saporémque capessere nostræ naturæ congruum necesse est. Quamobrem idem etiam auctor lib.6.cap.12.eiusdem asserebat, quòd vuæ etiam sapor in ipsa etiam carne consistit, de qua concoctione tanquam nostro instituto necessaria differere intendimus. Nam reliqua, quæ seminum est, cùm ad generationem, vt ipse inquit, perpetuitatémque arborum pertineat, cuius causa fructus, ac semina natura produxit, ad rem nostram haudquaquam conducere videtur, quemadmodum etiam præsentis negotij neque est indagare, vtra earum perfectior sit; nunc verò satis sit sciuisse concoctionem, seu fructuum maturationem, quam nunc intendimus, cùm perfectio quædam eorum sit, ab initio

Cap. citat.

Tex. 19.

Citato loco.

insito eorum calore perfici, eámque ad hominum vsum, propter cibum, vt diximus, præualere. Et quoniam quicquid nutrit, ex genere dulcium est, imò nihil præter dulce nutrire potest, vt liquet per Galenum 4. de simplicium medicamentorum facultatibus capit. 15. id verò omne concoctione efficitur. Nam concoctum, vt inquit Aristoteles 3. degenerat. animalium cap. 1. in quouis genere dulcius est coctione: nanque dulce efficitur eodem auctore citato libro quinto, de generatione animalium, propterea non ab re inquirendum est à quo calore dulce omne efficiatur, vt deinceps pateat inter fructus, vuis, ac musto à quo calore dulcedo proueniat. hoc tamē inuento, tum musti, tum etiam & vinaceorum caliditatis causa, quam actu possident, facile patebit. Cùm verò familiare, amicum, iucundúmque fuerit, ac modicè calidum id, quod continue ex nostra substantia euacuatur, ac dissipatur, sitque nutritio euacuati repletio, quòd familiare quoque esse necesse sit id, quod nutrit, nemini dubium est, ac etiam modicè calidum, qua ratione à moderato calore dulce omne prouenire confiteri necessariò oportet, idque bifariam fieri posse in quocunque corpore decretum reliquit Galenus eodem 4. de simplicium medicamentorum facultatibus ca. 10. partim enim sunt, vt ipse inquit, proprio, & insito calore dulcia, partim verò ascititio. propiro quidem calore, vt mel, ascititio verò, vt sunt omnia, quæ pro cibo igne præparantur, ac proinde dum calida sunt, suauiora his, quibus nutritione est opus, apparent. quędam autem non suo modo proprio, & insito calore dulcia fiunt, sed acquisititio quoque, quemadmodum in fructibus apparet, in his enim vt ait Galenus citato lib. 4. de simpli. medicamen. facultat. ca. 11. Aristotelis, & Theophrasti auctoritate multùm ceu ardoris, Græci ἐμπύρευμα vocant, etiam ex solari calore reliquum est, à quo illud aqueum, ac etiamnum semicoctum ad concoctionem ducitur, conficitúrque: ac transmutanti, simile redditur. & propterea tam acinis, quàm musto multa inest talis caliditas, ita vt non solùm mustum ipsum feruere deprehendas, sed ex quibuscunque pomis, si succum exprimas, eum protinus non secus, ac mustum feruere videbis. tanto tamen feruoris discrimine, quāta erit vnius fructus ab alio in calore diuersitas. à solari denique calore prouenit vuis dulcedo, & fructibus omnibus maturatio, eodem Galeno teste citato loco. nihil enim fortasse prohibet, quominus externo quoque calore fructus coquantur, vt Theophrastus inquit libro 2. capi. 10. inest itaque ipsi musto omni dulcedo quamdiu feruet, ex eo qui circa semicoctum, aquosumq; excrementum inest solis feruore proueniens, & proinde quodlibet mustum, donec ferueat, actu calidū est, ac dulce sentitur. sed vbi quod iam aquosum, ac semicoctum erat, transmutatum fuerit, atque confectum, & is, qui feruorem concitabat, calor, euanuerit, tunc propriè vinorum naturæ, ac quæ propriæ sunt succorum proprietates, syncerę conspiciūtur. eo etenim tempore, quæ propriè sit vinorum natura, agnoscimus, vt liquet apud eūdem Galenum citato loco. ex quibus omnibus liquet, quòd quādiu feruor, dulcedóque iam dicta, quæ ex ascititio calore in musto prouenit, perdurauerit, tam diu etiam id actu calidum esse. idque eidem prouenire ab illo acquisititio calore, quē ex Sole suscepit, cùm verò qui feruorem concitabat calor euanuerit, neq; amplius omne mustum dulce permanebit, sed ad propriam suam quodlibet redibit naturam, quòd si postquam efferbuerint, in quibusdā dulcedo quædā remaneat, eadem syncera erit, suauis, ac ex propria ipsius succi natura, eiúsque proprio, ac insito calido proficiscens, non qualis antea erat mista, scilicet proprio, ac insito calore & ascititio ex solari calore suscepta. nullum tamen eorum hoc tempore actu calidum sentietur. Quod etiam rationabiliter de eorum vinaceis asserendum est. etenim acquisititiam, quam habent actu caliditatē à solari calore susceperunt medio musto, seu acinorum humore ac carnea eorum substantia pręcipuè, eáque tandiu in eis reperitur, quādiu ascititius ille calor euanescat, qui licet ascititius sit, moderatus tamen est, vt diximus, & concoctionem, perfectionémque operatur velut proprius, & insitus. conficit enim id, quod ad eum, & velut semicoctum est in musto excrementum, quo cum participare decretum sit vinaceos ipsos, similiter & talem calorem participabunt, quilicet externus sit, & ascititius, moderatus tamen est, seu insitus, vt dictum est, ac proprius ipsorum acinorum, postquam idem quoque operatur, dulcedinem inquam, & concoctionem, signum quòd superinfusa eis aqua, vbi exiguo tempore cum ea macerentur, dulcedinem, ac actu caliditatem retinet, vt in loris indies obseruamus. deinceps autem temporis progressū vtrunque euanescit. poterit tamen dulcedinem quandam diu retinere, vbi ex dulcibus naturâ vuis vinacei fuerint expressi, & modica aqua superinfusa. hac itaque ratione vinacei cum primùm cum musto efferbuerint, ac prelo ac acinis fuerint pressi, actu calidi sunt. Sed dices, hoc Aristoteli pugnare, quòd videlicet mustum, acini, cæterique fructus ab ascititio calore dulcedinem, ac concoctionem nanciscantur. cùm ipse velit quarto meteororum, vt dictum est, ab insito calore hoc fieri, ab alieno autem non perfectionem, & concoctionem, sed putredinem ac corruptionem proficisci. huic responsum dabimus, quod Aristoteles à naturali calido maturationem fieri fructuum asserunt, intelligens præcipuè, & propriè, non negans quòd ab ascititio quoque quodam calore, vt Solis, possit etiam simul cum eodem insito calido concoqui, & perfici, quemadmodum Galenus innuere videtur citato libro 4. de simplicium medicamentorum facultatibus, cap. 10. vel dicas eam fructuum concoctionem à naturali calido perfici voluisse Aristotelem, quæ præcipuè seminum est ad generationem, perpetuitatémque arborum pertinens, vt priùs cum Theophrasto conclusimus. id verò eius verba ostendunt. dicebat etenim eodem 4. meteororum, fructuum tunc perfectam esse maturationem, quando semen, quod in ipsis est, potest efficere tale alterum, quale ipsum est, quam confiteri à naturali calido perfici, absonum non erit. Atqui nos, vt iamdudum diximus, de hac verba nō facimus. Rursus, cùm dicebat ab aliena caliditate putrefactionem, ac corruptionem generari, intelligebat de ea extrinseca caliditate, quæ valdè immoderata, validiórque existit, nec minùs & humida, asserens eam esse, quę ambiētis. Nos verò non de hoc immoderato valdè, humidóque calore externo, & ascititio subintelligimus. scimus etenim rem quamlibet ab hoc corrumpi, quemadmodum à proprio & insito calore in propria seruatur natura, sed solarem calorem simul cum Gale-

Eodē. 6.

ea. eodem

Tex. 6. & 19.

Tex. 19.

Tex. 6.

no fassi sumus, eúmque moderatum in acinorum, reliquorúmque fructuum concoctione opitulari, à quo quidẽ, cùm moderatus sit, & vuis ac fructibus omnibus maturatio prouenit, & dulcedo, hic nanque generationem, acretionem, concoctionem, &, vt summatim dicam, perfectionem omnem cunctis rebus afferre solet, haudquaquam ignorãtes, quemadmodũ hi, quicirca naturam exercitati non sunt, quòd caliditas mediocris omnibus sit vtilis: immoderata verò non minùs frigiditate noxia, eodẽ Galeno auctore citato libro quarto de simplicium medicamentorum facultatib, cap. 14. Sed iterum quæres: propter quid vuarum acini, aliíq; fructus, priusquàm in minutas partes redacti sint, aut ab eis succum exprimas, hanc eorum actu caliditatem tactui non præ se ferũt? huic respõsum sit, quòd cùm crassa sit eorum membrana, qua veluti tegumentũ eos circumambit, eam tactu sentire caliditatem non valemus. hæc etenim vna ex causis est, vt inquit idem Galenus 3. de simplicium medicamentorum facultatibus, cap. 21. quòd pleraque, quæ actu sunt calida nos fugunt, propter crassam videlicet eorum essentiam. addit & aliam causam, propter quam hoc contingat, quod scilicet ipsi plurimum habeamus caloris. propter vnam itaque vel alteram dictarum causarum, aut ob ambas, cõtingit acinis, aut fructibus haudquaquam in minutas partes redactis, aut expressis, quem in se continent actu calorem, nos fugere. An propterea talem nos calorem non percipere inquies, quoniã extrinseca eorum superficies ab ambiẽte extrinsecus aëre sit refrigerata: quemadmodum de calce refert Galenus citato libro 3. de simplic. medicamen. faculta. cap. eod. Nam si bolum ex ea vnum ac ceperis, nullum ob iam dictam causam, calorẽ percipies, quippe qui refrigeratas tantum eius partes cõtingas. idque antequam in minutas partes redactũ sit. si verò accumulatæ calci manum in profundo inseras, confestim calidam senties, quemadmodum etiam accumulato stercori columbino, quippe cùm refrigeratæ ab ambiente extrinsecus aëre non sint, nec minus & hoc simile in vuis cõtingit. Nam si eisdem simul aceruatis ad internas partes manum inseras, confestim earum caliditatem percipies. hæc eadem insuper ratio in vinaceis ipsis seruatur, quippe cùm eorum externa superficies ab ambiente aëre sit refrigerata calorem non præ se fert. si verò altius manus imponas, protinus eorum caliditatem senties. Vel dicas, exiguum esse humorem, qui in singulis vuarum acinis, ac fructibus cõtinetur, & propterea calorem quoque exiguum esse. Quo fit vt cõmistis etiam cum seminibus, ac tegumento, vix, aut nullo modo sentiatur. Cùm verò fuerit expressus, separatus, multúsque ob eam rem effectus talis succus, protinus eius calor percipitur. Permanet igitur ille, ceu ardor, ex solari calore acquisitus, ac moderatus calor in vinaceis ipsis, quemadmodum & in ipsis vuis priusquam fuissent expressę, cõtinebatur, eúmque excipiũt ex humore præcipuè, qui per acinorũ substãtiam, quæ veluti caro existit, dispersus est. tãdiúque eum in eisdem permanere fatemur, donec alter validior, ac immoderat⁹ extrinsecus calor superuenerit, eundem moderatum calorem, ac etiam insitum quem habent in propria humiditate existentem, vincens, ac corrumpens, molestus siquidem, immitis, insuauis, ac tactui mordax, quo tempore cùm putrescere cœperint vinacei ipsi, ac eorum humiditas corrumpi, necnõ & acidi fieri, amplius eis vtendum esse non censeo. nam cùm aliena omnino validior, mordax, ac immoderata fuerit hęc eorum caliditas, vt ad sensum cuilibet tangenti patere poterit, non minùs vt diximus, frigiditate noxia est, quemadmodum quoad eorum caliditas moderata, ac mediocris fuerit, omnibus esse vtilem cum eodem Galeno audacter affirmo.

Eodẽ cap. 14.

Quamobrem vinaceos recentes, qui mox, cum musto efferbuerint, ac prelo pressi sint, valdè vtiles esse asserimus, priusquàm tale aliquid perpetiantur, sed moderatam, seu mediocrem in se ipsis caliditatem obtineant: & ij sunt, quibus procurandis nonnullis præter naturam affectibus vtendum esse consulo. quod quidem ratione, & experientia facilè confirmabimus. Nam cùm mediocris, seu moderata sit, vt determinauimus, eorum caliditas, non tantùm calore excedunt, vt hos lædat, ac molestus sit, aut immodicè calorem nostrum exuperet, calefaciunt tamen moderatè, ac mediocriter vinacei ipsi, non tamen adeò vt soluant, secent, distrahántve continuum, ac propterea mordacitatem, dolorémque inferant: sed eorum caliditate fundunt, læuigant, ac molliunt: fundunt siquidẽ quod in corporibus nostris constiterat, atque concretum fuerat. quo maximè affectu voluptas animantibus constat. hactenus itaque nos calefaciunt, vinacei suo mediocri, seu moderato calore, vt concretas frigore in nobis particulas fundant, quemadmodum quælibet similis caliditas efficere solet Galeno auctore quarto de simplicium medicamentorum facultatibus, cuius quidem proprium est fundere, & liquare. qua ratione scirrhosis, seu induratis corporis tumoribus magnopere conferunt. tales enim affectus, vt inquit Galenus secundo de arte curatiua ad Glauconem: simile quid pati debent iis, quæ sub Sole funduntur.

Ca. 2. & 3.

Ca. de scirrhis.

Quapropter curari debent eo medicamento. Quod calorem habeat tepidum: humiditatem verò nec omnino multam, nec omninò minimam. vocantur autem huiusmodi medicamenta mollificantia, seu mollientia. algentes quoque partes propterea moderatè calefaciunt, ita vt ad refrigeratas corporis partes magnoperè conducant. Quamobrem non sine ratione putandum est, podagra, & coxendicum dolore laborantibus, præsertim ex frigidis succis, magnopere conducere, etiam si à principio fuerint adhibiti, præcedente tamen totius corporis vacuatione: nam eorum moderato calore, fundendi, molliendi, & læuigandi vim habent, vt dictum est, necnon & dolorem leniendi, quemadmodum & cætera huiusmodi medicamenta: Insuper cùm adstringendi, vt diximus, facultatem obtineant, robur eisdem partibus addunt: ita vt per eos, qui morbum parit humor frigidus, calefiat, fundatur, ac emolliatur cum earundem partium firmitate. Quòd si diutius etiam eis vtare, sensim eundem humorem digerere, ac dissoluere valent. nam quatenus etiam vim habent molliendi, adhuc parum dissoluunt, quemadmodum & cætera huius generis medicamenta, iuxta Galeni sententiam citato libro secundo de arte curatiua ad Glauconem, & quinto de simplicium medicamentorum facultatibus ca. 8. & 9. œdematosos insuper tumores exsiccant, ac discutiũt. vbi eis pręsertim non exiguo tempore, sed diutius quodammodo vtare. nec minùs & neruosarum partium imbecillitates, ex humiditate, frigiditatéve, aut ex

ca. eodem

frigidis,

frigidis, & humidis humoribus ortas tutò curant, ob eam, quam habent caliditatẽ, ac ſiccandi, & adſtringendi facultatem. Aqua etiam inter cutem laborantibus propterea non parum cõducere videntur, præſertim λευχοφλεγματίᾳ, verùm admodum expreſſi, & dulcium vuarum vinacei eſſe debent. At non propterea quòd eorum caliditate vinacei fundant, molliant, læuigent, ac diſſoluant, partibus etiã immodico calore affectis, ac propterea imbecillibus exiſtentibus nõ opitulantur. nam cùm modicus ſit eorum calor, ſiquis eis moderatè vtatur, æſtuantes etiam frigefacient, quemadmodũ & balnea. hic etenim eſt moderati caloris affectus, vt rigentes excalfaciat, æſtuantes verò frigefaciat, veluti etiam & roſaceum, eodem Gale. auctore tertio de ſimplicium medicamentorum facultatibus. cap. 11. id verò ſemper cum partium robore, poſtquam ab eis vis adſtringendi, quam habent, ſeparari non poteſt. admodum tamen preſſi vinacei in his affectibus eſſe nõ debent, & ex vinoſis, aut quibuſdam auſteris potius, quàm ex dulcibus vuis preſſi, neque diutius eſt eis vtẽdum. inſuper quamuis partes frigidis humoribus refertas, ac propterea etiam in tumorem audactas cum earum robore curare valeãt vinacei, non ob id extenuatis quoq; partibus conducere non videntur, ob quamcunque cauſam fuerint, extenuatę, ſiue ex immodico calore, ſiue ex frigore, aut propterea obſtructę ſint vię, per quas ſanguis, & ſpiritus ad eas peruenit. & ita ob nutrimenti defectum id perpetiantur. poſſunt etenim, vbi, vt decet, eis quiſpiam vtatur, vtranque intemperiem corrigere eorum moderato, ac mediocri, vt diximus, calore, necnon & obſtructionibus liberare. Quamobrem non immeritò à Galeno decretum eſt citato libro quarto de ſimplicium medicamentorum facultatibus cap. 14. caliditatem mediocrem omnibus eſſe vtilem. qua etiam ratione & nos concludamus cum eo, vinaceos omnibus eſſe vtiles, & præſertim iam dictis, propter eorum, quam habẽt, mediocrem, ſeu moderatam actu caliditatem, ac poteſtatem adſtringendi, quam ſemper obtinent, ſi quis eis ritè vtatur. Porrò rectè eis vtare, vbi præter naturam affectum, quem curare ſtudes eiúſque cauſam, ſimúlque & affectarum partium, ac totius corporis temperamentum exactè noueris, nam vbi is frigidus fuerit, eiúſque cauſa frigida, vinaceos adhibebis dulcium vuarum, & præſertim earum, quas Græcas vulgus appellat, diutiúſque, ac ſæpius eis vtantur. Quòd ſi humidiores fuerint tum affectus, tum cauſæ, eligendi ſunt ex eis vinacei admodum prelo preſſi, quemadmodum ſi hic humor cõcreuerit, frigidus, aut ſiccior fuerit, ita vt ex eo duriores tumores fuerint geniti, aut etiam extenuatæ partes fuerint ob nutrimenti penuriam, ſeu ob quamcunque aliam cauſam, eoſdem vinaceos non admodum expreſſos applicabis. Sunt verò inter omnes vinaceos hi calidiores, cùm nedum actu, ſed poteſtate etiam quandam obtineant caliditatem. & quo dulciores vuæ fuerint, eò & vinacei quodammodo calidiores erunt. Propterea eis pręcipuè vtendum. Si verò hos vinaceos habere nequeas, aut non adeò frigidi affectus fuerint, eos, qui ex vinoſis reſtant vuis eligas, cùm ſuapte natura quodammodo medium obtineant locum inter calidum, & frigidum, quemadmodum & eorum vuæ, vt dictum eſt, eadem ſeruata ratione circa earum expreſſionem. Ab acidarum autem, acerbarúmque vuarum vinaceis, quemadmodum & ab earundem vuarum eſu, omnino abſtinendum eſſe conſulo. cùm maiorem habeant vim refrigerandi, & exſiccandi, ab eorum propriam naturam, ac ſubſtantiam, quàm calfaciendi ob aſcititium, quem obtinent, actu calorem: auſterarum tamen vuarum vinaceis, vbi eędem tales non exactè fuerint, ſed quandam habeãt permiſtam dulcedinem, quandoque vtendum ad affectus calidos, aut non adeò frigidos, minúſque frigidiores cauſas: cùm frigidæ quoque ſunt natura partes affectæ. tutius tamen erit eos prætermittere, & dulcium, ſeu vinoſarum duntaxat vuarum vinaceis vti. vtrum verò ſæpius, aut non; longiori etiam tempore: aut breuiori laborantibus ſint adhibendi, ac repetendi, affectus ipſi pręter naturam, earúmque cauſæ ſuadebunt: necnon & ægrotantium natura, ſeu temperamentum. Nunc ſatis me rationibus, ac auctoritatibus demonſtraſſe puto vinaceorum vſum: ac qua ratione, quibúſve cauſis cunctis à me narratis affectibus pręter naturã conferant, modò eorum curationem aſſequi liceat. & quos, qualéſve vinaceos pro eorũ ſublatione quilibet ipſorum deſideret. nec minùs & illud ex his quæ diximus neceſſariò conſequitur, quòd eò vtiliores, ac potiores ſunt vinacei pro medendis narratis præter naturã affectibus, naturalibus balneis, ac exſudationibus ſiccis, Puteolanis videlicet, quibus etiam pro eiſdẽ curandis vti conſueuimus, quò vinaceorum caliditas ſuauior, mitior, ac moderatior, quàm earum fuerit, ac ſemper cum adſtrictione coniuncta. qua ratione affectis quoque partibus robur afferre ſolent. id quod in iam dictis naturalibus balneis, ac exſudationibus ſiccis haudquaquã perpetuò contingit. Sed iam tempus eſt eorum vtilitates, quas ratione inueni, experientia comprobare, à me ipſo inchoans, qui cùm graui quodam dolore diu laborantem muſculorum circa iſchium, ac lumborum. qui dolor inſuper ab eodem articulo non rarò ſumebat initium, quãdoque etiam in crurum muſculis, modo vno, modo alio ſentiebatur: interim circa poplitem, præſertim in muſculo ſub eius inflexu ſubſtrato, aut in tẽdonibus iuxta rotulam, interdum autem tibiæ muſculi afficiebantur. nonnunquam partes iuxta talum. inter cæteras autem partes ſæpius dolore cruciabar eius nerui magni, qui quatuor habẽs principia ab oſſis ſacri vertebris ad plantam vſque pedis diſtribuitur. Quamobrem nonnullis adhibitis remediis, venæ inquam ſectionibus, purgationibus, fotibus, cataplaſmatis, vnguentis, emplaſtris, perfuſionibus, denique balneis tum naturalibus, tum arte paratis, cùm ab eiſdem parum, aut nihil vtilitatis percepiſſem, ad vinaceorum vſum me contuli: à quibus omnino Deo fauente fui liberatus, & vxor mea coxendicum dolore diu vexata à frigidis, craſſis, lentíſque ſuccis, nec valde à cæteris medicamentis adiuta, ex eorundem vinaceorum vſu curata fuit. Excellens Troillus Spes podagra, coxendicúmque dolore ex eiſdem frigidis, craſſiſque ſuccis orto magnopere, ac diu offenſus, ex eorum vſu non paruam percepit vtilitatem. quamuis ob vinaceorum inopiam paucis quibuſdam diebus eiſdem vſus fuerit. Illuſtriſſima quoque Caterina Sanſeuerina nuper eodem coxendicum dolore affecta ob iam dictos frigidos, craſſoſque humores, necnon & crurum, ac tibiarum, ob eandem cauſam magnam cùm contraxiſſet imbecillitatem ex iam

dictis vinaceis maximum commodum ingentemq; vtilitatem adepta est, fere omnino curata, quamuis paucis etiam quibusdam diebus eisdē vsa fuerit, ob eorum etiam inopiam: erant etenim eo tempore omnes ferè vindemiæ absolutæ. Magnificus item artium, & medicinæ doctor Fuluius de Bernardis à dextræ tibiæ, sinistriq; cruris diuturno dolore ex vinaceorum vsu prorsus liber euasit, quamuis valde extenuatas easdem etiam partes habuisset: percepi insuper excellenti Hieronymo Albertino Philippi regis intimo Consiliario dignissimo, vinaceorum vsum mirum in modū contulisse: cùm podagra, maximáque pedum imbecillitate laboraret. & si neque ipse, vt intellexi, nescio qua de causa diutius, neque, vt nos infra docebimus, eisdem fortè vsus fuerit. licet cum me interrogasset, non aliter vt eis vteretur, præceperim. Nec desunt & alij nonnulli, qui ex vinaceorum vsu magnam quoque nacti sunt vtilitatem pro diuersis enarratis affectibus curandis: quos breuitati indulgens iure prætermitto. illud tamen silentio non prætereeam, quod nuper dum hæc conscriberem, retulit excellēs Marius Galeota vir alioqui prudentissimus omniúmque bonarum artium peritissimus, nec minus veritatis amantissimus, ita vt propterea non parua ei adhibenda sit fides, retulit, inquam, quòd cùm eius filia nomine Maria nunc in venerabili monasterio Sancti Francisci monialis, tribus, quatuórve annis, magno, ac duro amborum genuum tumore laborasset, vt ambulationis motus ferè fuerit ablatus, ex dictorum vinaceorum vsu adeò perfectè curata fuit, vt exinde nullum amplius neque dolorem, neque laborem, in eisdem partibus senserit. insuper in quadam eius subdita, contrarios vinaceorum effectus se obseruasse testatus est, hæc cùm diurno tempore cùm crura, tum tibias maximè extenuatas haberet, motu omnino priuatas, cum pauco admodum sensu, viginti ad summum diebus vinaceis insidens, ambulare cœpit, carnéque impleri cœperunt dictæ partes eo anno. sequenti autem, cùm iterum eis vsa fuisset, sanitatem omnino adepta est, instauratis, quæ extenuatæ erant, partibus, articulis, ac neruis omnibus roboratis, adeò vt motum, ac sensum omnino recuperarit. ad hæc quendam inspexit genuum tumore, tibiarúmque extenuatione simul laborantem, qui ex eorundem vinaceorum vsu omnino liber euasit: & in seipso expertus est, quòd cùm ex præcedenti podagrico dolore pes reliquus esset admodum imbecillis tumoréque affectus, ita, vt, cùm moueretur, non parum doleret, ex vsu vinaceorum, tumor, & dolor penitus cessarunt: tantúmque robur inde adeptus est, vt non modò citra dolorem ambulet, sed robustior etiam altero pede euaserit. quinetiam cognoui à Sæsare Scamnapeco medico, & philosopho peritissim. magnam attulisse vtilitatem vinaceorum vsum Andreę Carlutio laboranti œdemate magno ac diuturno in vtraque, tibia, vbi ne minimam quidem ex nonnullis aliis medicamentis adhibitis vtilitatem sibi comparasset. Non ab re itaque vir peritissimè pro medendis omnibus præter naturam affectibus, quibus laborare percepi iam dictum illustrissimum, ac excellentissimum Proregem nostrum, vinaceorum vsum commendaui: iterúmque commendo, tanquam saluberrimum, valde bonum, citráque omne periculum medicamentum, dummodò eisdem, vt decet vtatur. Ad quem, etsi nullus mihi datus sit aditus, vt eidem mea opera inseruirem, nihilominus tanquam diuinum quēdam hominem existimo, ac colo, ex his, quæ indies, prudentissimis suis operationibus, intelligo, ac experientia obseruo. adeò enim vera opinione, ac prudentia ad rectum dux est, rectéque præest, ac sapienter & iustè omnia gubernat, vt cuncti per publicam amicitiam, iustitiámque seruentur. Quamobrem nedum sanitatem, sed vitæ etiam perennitatem summopere ipsi desidero, ac exopto. Rectè denique vinaceis vtetur, si priùs, quæ à me de eisdem narrata sunt, obseruētur, ac inter cætera, quòd ex dulcibus vuis fuerint expressi, non parum prelo pressi, vbi priùs cum eorum musto efferbuerint, recentésque fuerint. ij etenim vinacei sunt, qui eidem domino magis conducere videntur, vt ex his, quæ prius disseruimus facilè liquet. & quò dulciores fuerint vuæ, ex quibus secreti fuerint, eò etiam vtiliores erunt, perpensis eiusdem excellentissimi domini morbis omnibus, earúmque causis, ac totius corporis temperamento, & reliquis. Modum verò vsus eorum omnibus communem recensebimus: sub quo, & qui proprius & particulari huius illustrissimi, ac excellentissimi domini existit, proculdubio continebitur. Capiendi sunt vinacei modo dicti, aut reliqui, quos supra probauimus similiter recentes, preloque pressi, qui priùs cum eorum musto, & non aqua efferbuerint, humíque, aut conclauis pauimento aceruandi. Nam multi esse debent, iíque manibus adeò premendi, ac læuigandi sunt, vt, quoad fieri liceat, partes omnes inuicem cohæreant. deinde crassis laneísque tegumentis quæ eos omnes circumambiant, contegendi sunt, ne ex ambiente aëre refrigerentur, seruetúrque eorum caliditas, foribus ac fenestris omnino clausis, potissimùm vbi ex aliqua causa aër ambiens frigidior fuerit. Atque vbi eisdem vti velis, prius vniuerso corpore vacuato, ventreq; à cibis, aliísque superfluitatibus immuni, ac deiectis alui priùs excremētis, exutus vestibus scrobe quàm primùm longitune, latitudine, & profunditate manibus commodè parata, in eos se inferat æger, protinúsque eisdem vinaceis, qui pro scrobe fienda sublati sunt, contegi debet, eis moderatè manibus compressis, ac læuigatis, & deinde laneo etiam tegumento velentur, vbi verò mediæ, ac superiores corporis partes minimè affectæ sit, satis erit eisdem vinaceis insidere, ac crura, tibias, simúlque pedes affectos in eos inferre, reliquo corpore consuetis pannis contecto. At si admodum deliciosus fuerit æger, mollísque carnis, ne in partibus circa sedem labor aliquis, dolor aut exulceratio ex vinaceis inferatur, lineum linteum duplicatum, triplicatum, aut etiam quadruplicatum substernes, super quod incideat. si verò dorso, ac scapulis solis laboret, eædem partes vinaceis immergendæ sunt, crura autem & pedes haudquaquam; verùm vbi vniuersum corpus fuerit affectum, fouea in vinaceis effodienda erit pro vniuerso corpore congrua, maiórque copia vinaceorum esse debet, vt eis contegi vndequaque vniuersum corpus valeat, atque ita in eis, veluti in lecto iacere, puluinari duntaxat sub capite imposito: laneo etiam tegumēto superposito: id quod semper seruari debet, brachiis autem, & manibus, si quispiam afficiatur, easdem partes vinaceis obruat. hoc modo si quispiā vinaceis vtatur, vtiliores erunt. At vbi admodū delitiosi sint ægrotantes vt pueri, vel

mulieres, aut reliqui molles carnes habētes, priusquam vinaceis immergantur, linteo lineo molli, ac veteri inuoluantur, desupérque vinacei proiiciantur, manibúsque premantur, ac læuigentur: & deinde laneo, vt diximus, tegumento contegantur. Nec minùs quàm per medię horę spatiū in eis quispiam immorari debet: melius tamē erit, si hora vna permanserit. Nam cùm mediocris, seu moderatus sit vinaceorum calor, exiguo tempore, si in eis permanserint, quibusdam parum proficiunt, longiori autem multum. est tamen eorū vsus omnibus semper vtilis, vt dictum est, vbi probè eis vtare. sunt demum à vinaceis ægrotantes detegendi, cùm congruo tempore in eis commorati sint, & in eodem conclaui cubiculi parato, leuitérque excalfacto ab eisdem exurgentes iacere debent saltim per horam pannis mediocriter contecti, deinde calido etiam linteo lineo detergantur, & consuetis vestibus induantur. At cùm primùm ex vinaceis exurgunt, iterum iidem aceruari debent, manibúsque premi, & læuigari, & pannis contegi, vt prius, atque id quoque sequenti die, & reliquis seruandum erit, quamuis vbi robusta fuerint corpora, nedum manè ante cibum, verùm etiam vesperi eisdem vti poterunt, maioremq; vtilitatem afferunt, quemadmodum & ipse vsus fui. Illud tamen animaduertas oportet, quòd singulis tribus, aut ad summum quatuor diebus iidē vinacei renouandi sunt. etenim verendum est, ne post hac putrescere cœperint, eorumq; mediocris caliditas deperdatur, & altera immoderata superueniat, quæ ambientis est, qua ratione nocumentum magis, quàm iuuamentū corporibus præstent. sed videbar fortè oblitus esse disserere, num renum dolore laborantibus, etiam sabulo, aut calculo vinacei conferant, cùm id quoque à me scire desiderares. Quare priusquam huic epistolæ extremam manum imponam, in hoc quoque tibi satisfacere putaui, potissimùm cùm in eiusmodo dolorem non rarò incidere consueueris: fateor propterea, quòd cùm vinacei eorum moderato calore, vim habeant fundendi, læuigandi, ac molliēdi, vt prius demonstrauimus, admodum vtiles esse puto iis, qui graui renum dolore vexari solent. Nam cùm tenuare, ac mollire præter cætera iubeat Hippocrat. in renum dolore 6. de morbis vulgaribus: & optima res sit, tenuare videlicet humores, & renum corpora mollire, vt per ipsa transire facilè humores possint: vt inquit Galenus in commento, imò si quis hæc vtraque diligenter obseruauerit ab initio, calculus in ipsis nunquam generabitur. ob id non parum vinacei conducere videntur. siquidem ipsa renum corpora mollia reddunt: ac humores etiam tenuant, & fundunt eorum moderato calore: ita, vt facilè per eosdem renes transire queant. qua insuper ratione & arenulæ facilè pelluntur. & si qui sunt calculi, eorum etiam calore molliuntur, franguntur, & demum per vrinam excernuntur: roborantúrque ex eis renes, ob eorundem adstringendi facultatem, quam habent. Nec quispiam dixerit, quòd propter vinaceorum caliditatem calidiores fiant renes, & propterea aptiores ad calculos generandos reddantur: nam vt priùs determinauimus, moderatus, ac mediocris est eorum calor: ex quo renum caliditas etiam si immodica fuerit, moderatior redditur. neque enim possent calculos generare, nisi æstuarent, & immodicè calidi essent renes, vt etiam lippis, & tonsoribus, nedum medicis omnibus liquet. Qua de re non modò calidiores renes non fiunt ex vinaceorum moderato vsu, sed pręter id, quod dictum est, à lapidis generatione præseruant, cùm eius causam extenuent, ex qua fiunt, & renum caliditas immodica, quæ est eorum causa efficiens, per eos obtundatur, & moderatior reddatur. vt itaque eis vtaris, consulo, omnibus tamen seruatis, quæ priùs narrauimus, præsertim vniuerso corpore antea euacuato, vinaceósque eligas vuarum dulcium, aut etiam vinosarum, non tamen multum prelo pressos, neque diutiùs in eis immoreris, aut multo tempore eisdem vtaris, quæ, si ritè seruabis, non parum ex eis vtilitatem assequeris. & ne adeò de vinaceis nostra oratio protrahatur, vt & tuas purissimas, ac aliorum aures offendere videar, satis sit hæc currenti calamo scripsisse, & meam de his sentētiam explicasse: quam nedum experientia, sed validissimis quoque rationibus comprobasse puto.

Commē. 2 tex. 6.

FINIS.

DOMINICVS PIZIMENTIVS VIBONENSIS, IN DONATI ANTONII ALTIMARI EPISTOLAM, DE VINACEIS.

HVc Iouis Imperijs tulerat genus omne malorum
Pandora, excelso culmine lapsa poli.
Pellit at Altimarus morborum millia, mittens
Pharmaca muneribus nobiliora Iouis.
Quam terris igne abrepto pater altus ademit,
Cernimus hunc dulcem ferre salutis opem.
Per quem nunc primùm meritas vinacea laudes,
Et Bacchus tanti muneris author, habet
Ergo vulgetur diuûmque, hominumque per aures,
Altimarum meritis exuperasse Iouem.

[illegible]
Jurats de Mataro [illegible]
1691 —
Lo Cap de Bou ha Bramat
de Mataro al Sobre Moll.
Causant tants com sorell.
que ha dexat a Borja armat
Dona Vn auis abouat
son bram per servei del Rei
ab sobre escrit sense llei
Vemet Carta de gran feina
ala Sra Vireina
Muller del Sr Virrey